

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ

SIVE

RITVALE GRÆCORVM.

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ
SIVE
RITVALE GRÆCORVM
COMPLECTENS
RITVS ET ORDINES
DIVINÆ LITVRGIÆ, OFFICIORVM, Sacramentorum, Consecrationum, Benedictionum, Funerum, Orationum, &c. cuilibet personæ, statui, vel tempori congruos,

IVXTA VSVM ORIENTALIS ECCLESIÆ

Cum selectis Bibliothecæ Regiæ, Barberinæ, Cryptæ-Ferratæ, Sancti Marci Florentini, Tillianæ Allatianæ, Coresianæ, & aliis probatis MM. SS. & editis Exemplaribus collatum.

Interpretatione Latinâ, nec non mixobarbararum vocum breui Glossario, æneis figuris, & obseruationibus ex antiquis PP. & maximè Græcorum Theologorum expositionibus

ILLVSTRATVM.

Operâ R. P. F. IACOBI GOAR, Parisini, Ordinis FF. Prædicatorum, S. Theologiæ Lectoris, nuper in Orientem Missi Apostolici.

LVTETIÆ PARISIORVM,
Apud *SIMEONEM PIGET*, viâ Iacobæa, ad Insigne Fontis.
M. DC. XLVII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSSIMO DOMINO DOMINO

NICOLAO DE BAILLEVL

CHRISTIANISSIMO REGI

A SANCTIORIBVS ET SECRETIORIBVS CONSILIIS,

SVMMOQVE EIVS ÆRARII PRÆFECTO,

REGINÆ REGENTIS CANCELLARIO.

Principis Galliarum Senatus Præsidi, &c.

VLTRÒ se prodit in publicum, Euchologicum opus, nec latere diutius in tenebris potest, quod vt luci daretur, & publici fieret Iuris, blandè suggessit, paternè sæpius monuit, tandem suauiter impulit animus ille Tuus, quo publicis commodis totus addictus, sicut commune Regis Ærarium, tuo neglecto, temporarijs in dies adaugere studes diuitijs; ita de mystico meo (quod iustis verè titulis Tuum est) peculio, spiritualibus Ecclesiæ thesauris aliquid accessionis, non absque mei periculo, fieri voluisti. Nec iniuriâ, Te, primum adit, vt Tuis consilijs è tenebris erutum, primam sui frontem Tui splendore nominis illustratam gerat, & quod nonnulla sub Tuis auspicijs, cùm à me, tum ab exteris obiecta superauit impedimenta, ceu votiua sui ipsius tabella, Tibi se primùm sistat, nec minus à me gratibus, quam à Te gratijs insignitum, Tui nominis inscriptione sibi decus & authoritatem sentiat adiunctam. Fauet, annuit, iubet Ecclesia Constantinopolitana, quæ sicut in suis Proceribus (inter quos supremum Logothetam locat) Palatinorum nomina Procerum veneratur, ita pietatem & Claritudinem Tuam venerari gestit in Euchologio suo, & à Tuâ vicißim dignitate ἀρχοντικὸν ἀξίωμα *comparare. Patere igitur, Illustrißime, vt dum Græco ex semine consortioque Latinum foetum hac in nostrâ communi patriâ me peperisse, fautor illius, imo penè author, gratularis; eius Te* φωτίσματος, *hoc est secundæ natiuitatis & lucis in orbe Christiano capiendæ, non tam Latino more Susceptorem deligi, quam Græco* ΣΥΝΤΕΚΝΟΝ *instituto, congratuler nuncupari. Facies sanè, si is es, qui esse soles, Humanißimus, Æqui*

ã iij

amantissimus, strenuus rerum nobilium Assertor, ac vindex. Humanitate iam Tibi fœliciter vrbis Regiæ populos deuinxisti, æquitate Senatum Principem, Senatus ipse collegæ, Tibi fœlicius comparasti: animi celsitudine & ad res sublimes innatâ aptitudine Regem ipsum primoribus Regiæ potestatis administris annumeratus, fœlicissime promeruisti. Beneficæ Tuæ humanitatis officia plebs votis clamat, Senatus æquitatem Tua inter suos cooptatione laudat, Regina Sigillorum suorum delatione, Rex demandatâ Ærarij sui prædicat custodiâ; sic vt nullus supersit erroris suspicioni locus, vbi tot in vnum ad vnius merita comprobanda succiduis temporibus oracula conspirarunt. Nam quod paucis, quod fermè nulli contigit, vt ius æquâ lance & cum facilitate, omniumque sibi animos deuinciens è Prætoriano tribunali diceret inter ciues, & Regiam plebeculam paterno studio pasceret & foueret, sollicitâ curâ protegeret, eius deinde municipialia iura, immunitates, libertates à Principibus concessas sartas vellet & tectas, eóque diuturniores efficeret, quò cum Principis obsequio redderet coniunctiores; hoc Tibi tanquam meritis comparatum obtigit, vt quod alij pluribus votis ambierunt, id vltro Tibi populares Ordines deferrent, Princeps decerneret, vniuersa Parisiorum congauderet ciuitas, non semel modo, sed & secundùm, sed & tertiùm, eum sibi Decurionum Præfectum dari, quem prius ipsa Protectorem, ciues Patrem, cunctorum opes Vigilem, ædes ipsæ Custodem agnoscerent & prædicarent. Exinde cum perpetuos Tibi fasces populi meditarentur Comitia, Te sibi Curia voluit, & quem repetitis ac continuis votis singulæ per Vrbis regiones personabant Tribus, primis & infulatis Senatus Proceribus adlectum, Capitolium extulit; nec διϐολίαν Bicolorem vestem quam detulerat, in plenam Purpuram Populus inuidit mutari, qui suis insignibus Senatoriam dignitatem fuerat ominatus, & plus cunctis prodesse sentiret, quo fieres excelsior. Hinc Regina Imperij Gallici, tunc consors, nunc moderatrix, sublimia conspicari semper consueta, eas in Te probauit animi dotes, quas Populus venerabatur, suspiciebat Senatus, & Te suum renunciauit Cancellarium, quem Populus tutorem, Senatus authoritatis vindicem coaptarat prius. Nusquam tamen à pascendæ (vt à principio consueueras) plebis curâ, aut à cohonestando Senatus supremo collegio liberatum Te voluit, vt maiestate ita prudentiâ pollens Regina; quinetiam, militiæ neruos, pacisque munimen, Tibi vni commisit, cum Regij Publicique Ærarij summam Præfecturam in Tuâ fidelitate vigilantiáque reposuit, intelligens in tuto esse vniuersa, quæ Tuæ fidei creduntur, & sollicitudini commendantur. Quid in negotiorum turbinibus, in casuum procellis timeat industria Tua? Regiam Lutetiæ Cymbam dudum Nauarcha vexisti, succrescentem in dies Cæsarem Gallicum vehis, cum Fortunas eius regis, Regnique Fortunam omnem moderaris: eóque coram sapientibus & probis beatius, quò virtus, quæ Te in publico domique circumstipat, regni communes opes, quæ putarent alij Fortunæ dona, priuatos in Lares, quippe sacros integritati & innocentiæ non admittit,

tantum abest vt priuatos in vsus conuertat. Laribus in illis, sancto in Musæo, & secretiore deuotionis tuæ penetrali, quinimò sacratiore in animi Tui æde, vbi perenniter curas Publico, labores Regno, Regi vitam, Deo pietatem, cultum, animam litas, Euchologicum volumen, ceu sanctam Ecclesiæ Græcæ supellectilem, venustum modernæ pietatis, antiquæ venerandum simulachrum, Tuo nomini consecratum, appenditur. Admittes iam editum librum, quem vt ederetur, authoritate iussisti: tutaberis ex materia diuinum, ex verbis colendum munus, & votum maximè Te dignum, qui dum caduca & temporanea administras, sacra tamen & cœlestia meditari non desistis. Annuet, vt fido, votis humanus quidem ille Tuus in litteratos omnes animus, longè vero propensior in obseruantissimum Parisiensem nostrum S. Mariæ Conuentum, cuius inter membra Dei benignitate numeror, vniuersamque Prædicatorum familiam, quæ sua Tibi, meo nomine, quantulacumque reddit vota: quodque reliquum est εὐχαῖς καὶ λόγοις *Deum interpellat, vt cuius nutu atque consilio ad moderandum Iustitiæ Regnique asylum admotus es, ad id muneris Te longùm, & nisi vota modum excederent, æternum sospitet. Lutetiæ Parisiorum in Cœnobio Sanctissimæ Mariæ Annunciatæ Ordinis Fratrum Prædicatorum, Kalendis Januarij, Anno R. S. H. M.DC. XLVII.*

ILLVSTRISSIMÆ Dominationi tuæ deuotissimus

FR. IACOBVS GOAR. S.T.L.
Ordinis Prædicatorum.

INTERPRETIS
AD LECTOREM
PROOEMIVM.

NAVTIS amplas quantumuis & copiosas Geographiæ & Hydrographiæ tabulas & indices nactis familiare est, vt si in illis quas illustrarint alij diligenterque depinxerint regionibus, nouum ipsi sinum, promontorium, vrbem, portum, nouos homines, noua regna, mores inauditos detegant & agnoscant, hæc propriam industriam commendaturi, vel rei nauticæ notitiam, & aliorum promoturi vtilitatem, prioribus excusis tabulis appingere, nouisque commentariis consignare non vereantur: authores pariter quamplures (ceu nautas celebriores totum quacumque patet, orbem cursim describentes) vbi scriptis suis, ritus Ecclesiæ pene vniuersos, comprehendisse demiror, prosperum aliquem successum, ex meo qualicumque conatu excepturum speraui, si Ecclesiæ solius Orientalis mores, eosque minus notos, Euchologij textum & sensum interpretatus, aliorum elucubrationibus adnectam: cum ex eorum cognitione, vtilitas eadem illorum authorum lectioni accedere possit, quam confert amplissimo regno peragrando portus, fluuij, saltus, regionis vnius notitia, ex cuius defectu hæsitare plerumque, errare frequenter, periclitari sæpius, in barathrum & præcipitium se agere nonnunquam viatorem contingit. Ecclesiam ergo Græcam, amantissime Lector, velut peregrinam, & nobis hanc mundi partem incolentibus ignotam plurimis prouinciam, in Euchologij sui tabulâ tibi designo: imo totius ipsius Ecclesiæ, immensis licet diffusæ spatiis, partem non modicam simul delineandam suscipio. Nouum enim orbem vt non adinuenit Americus, sed eius vnius quem Deus olim condidit partem detexit, & moribus licet diuersos, communi tamen nobiscum stirpe reperit homines progenitos: aliam pari modo Ecclesiam non suscipio delineandam, sed eam quæ spatiis, & vsibus (vtinam non animis) à nostrâ quidem dissita videtur, ex vno tamen Saluatoris effosso latere olim prodiuit, & ad vnius Sponsæ cum reliquis membris venustatem exprimendam, vt quondam viguerit, & nunc in subditis fidelioribus iuuet, describendam suscipio. Ecclesia siquidem vniuersa cum non minus mundo, vnitate gaudeat; plures tamen in se complectitur Ecclesias, velut orbis prouincias, aut vrbes. Cum vnica sit, inquam, & vnius amicæ, vnicè dilectæ nomine, à sponso Domino compelletur, multiplici nihilominus apud diuersos populos, agendi consuetudine, miraberis discrepare: & cum moribus diuersis diuinum numen profitetur aut colit (si tamen vno fidei charitatisque spiritu nexuque informetur & colligetur) non secus plures in vno Deo beatitudinem percepturos, quam superficies metam vnam in centro viis variis reperturas lineas mittit, ipsa filios fouet & constringit. Non ita namque hæc ab illâ, vel Orientalis Ecclesia à nostrâ discrepat (de primæuâ illius ætate, vel de sanâ quæ tempore hoc restat parte, heu modicâ licet, loquor) vt vbique in iis quæ ad omnimodam fidei vnitatem, & conformem religionis obseruantiam pertinent, non conueniat cum eâ, & ita conueniat, vt sine vituperio possit simul in ritibus discrepare. Quæ res, amando te, ad vnius Dei simplicitatem, & ad animæ cuiuslibet nostrûm perfectionem accedere prope videtur, illius quidem, qui triplicem in naturâ non respuit personarum distinctionem; huius vero, quæ quamuis perfectè vnica sit, diuersis nihilominus est insignita facultatibus, quæ vnum Deum vnicâ simplicissimâ constantem essentiâ, tribus & simplicissimis in se personis distinctum agnoscit, amat, & adorat, cuius virtus infinita omnium rerum actiua, totius vnitatis est principium, & earumdem vna est ratio distinctionis; illaque eadem est ratio existens in vniuerso corpore, in quo quia vniuersalis est, tam multos & dissimiles, vt sensus docet, producit & operatur effectus: atque ita nullus nisi forsan ignarus,

ignarus, rituum diuersitatem in Ecclesiâ, Dei sponsâ, & viuo perfectionum eius speculo, audebit condemnare, quæ vnam quam ab incunabulis amplexa est (quamuis in aliquibus defecerit) antequam extremâ clade mundus intereat, profitebitur fidem; prout hucusque eundem sacramentorum, etsi vnum ab alio ritu vel ministro differat, vsum cum laude retinuit. Quid? si ipsa Sponsum suum vniuscuiusque gentis idiomate laudare non erubescit, putas à cæremoniarum varietate, tanquam ab inconstantiæ crimine aut mentitæ vnionis, agetur rea & damnabitur? Nequaquam. Nam si multis modis exposita soli, pro vario lucis aspectu, vel corporis motu, tam varios colli sui colores discriminet columba: ecce tibi Ecclesia est columba, quæ de foraminibus petræ angularis in cruce confractæ prodiit, & ad quæ si mala auis inuolet, se recipit. Audis vt formosam illam Dominus appellet, dum inuitat: sed vnde tantam sibi pulchritudinis fecit accessionem? non aliunde quam ex vnitate, quæ cum varietate coniuncta, suum adauget splendorem, de qua fœlicius suprà cæteros more suo Regius Propheta cecinit. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate.* Variæ cæremoniæ fimbriæ sunt aureæ, varietatibus distinctæ, quarum diuersitate ad vnius Dei cognitionem simul & amorem allicit, allectos excipit, afficit exceptos. Vna est Orientalis Ecclesia, vna est Occidentalis, vnum Deum authorem omnium suspicit, ac veneratur, penes externos venerationis ritus hæc ab illâ discrepat: quia vnus & idem operatur in ea Spiritus, qui se Sponsæ facturum murænulas aureas vermiculatas argento profitebatur. Deus ergo Opt. Max. cum sit vnicum fidei, quam vtraque Ecclesia profitetur, obiectum: hinc si alterutrius sequaces, quæ sit spes illorum, quid expetant & expectent, velis interrogare? respondebunt beatitudinem esse totius suæ expectationis obiectum, quoniam in vnicâ Sacramentorum perceptione nascuntur, aluntur, & perficiuntur. Nam si Latina totum orbem cum Græcâ partiatur & diuidat, quid mirum si variis diuidantur agendi rationibus? sensus verborum eundem Dei cultum apud vtramque sonat: sonus linguarum discrepat. Duo sunt Sponsæ vbera quæ dilectus vino meliora prædicat: ad ea duabus hinc inde manibus liberos applicat, applicatos lactat, lactatos inebriat: homines tamen duplici vtentes corde fugit, quia vnico viuit: quo impensè adeo Sponsum redamat, vt vel ipsa Sponsi corde viuat, vel Sponsus suo seipsum velit amare: vno etiam vtero non geminum modo fœtum, e l geminum etiam populũ complectitur, & vno sinu fouet. Geminas etiam, quodque magis mirandum tibi est, sibi inuicem aduersas habet manus Sponsa: sed quid obest si se auersentur earum conuexæ partes, si tamen palmæ conueniant? si vna alteri succedat in opere, & ad eundem se simul accingant laborem? Morem itaque suum in Ecclesiâ Græcus adhibeat, & à suis ritibus nunquam Latinus recedat; & huic ille vtinam coniunctus, vni Sponsæ capiti adhæreat, in quo viuat, & à quo in charitatis opus dirigatur. Paulum Doctorem se habuisse Græcia prædicat, non inficias iero: sed Latinam à Petro, quem & Græcia ἀποστόλων κορυφαῖον, & πρωτοκορυφαῖον salutat, & ab ipso quoque Paulo fidei rudimenta, & agendi documenta suscepisse meminerit, & aduertat. Potuitne Petrus, quæ Pauli doctrinæ contraria essent, statuere? Scelus est ista cogitare. Potuit quidem diuersa, sed quæ in eundem scopum referret, obseruanda præcipere. Adde quod Paulus ipse contrarios ritus in diuersis Ecclesiis, si Baronio fidem detrahere nolimus, instituit. Vtinam manens in suâ vocatione Græcus modernus, pari beneuolentiâ Latinorum nomini consuleret, quâ Latini Græcorum existimationi plurimum tribuunt, Patres eorum commendant, scripta venerantur, sectantur doctrinam; & si quem in eis humanæ fragilitatis lapsum aduertant, nec laudare possunt, nec debent admittere, vbique tamen pro viribus & industria excusant. Sed forsan rogabis, qua ratione, aut in quibus, cum de ritibus præsertim agitur, vtraque poterit Ecclesia conuenire? In promptu responsum habes: si vtramque ab Apostolis stabilitam fuisse, & edoctam, & à sanctis plerisque viris plurimo tempore dixeris administratam. De Latinâ impium foret contrarium suspicari: de Græcâ Euchologium præsens insigne tibi ob oculos proponit monumentum: Ritus videlicet ab Apostolis institutos, in pluribus cum Latinis concordes, vel saltem illis non aduersos, plurimos à Patribus successu temporis amplificatos, nullum solida authoritate, vel ad minus veteri acceptione non firmatum: si quid amplius expostulas aut arguis, addam M M. S S. cum editis collationem, subiungam & notas, quæ difficultatis cuiusuis enatæ dissoluent, si bene reor, argumentum. Sarta tecta est existimatio mea. Non enim correctoris, si næuum aliquem deprehenderis, suscepi prouinciam, neque Commentatoris sustineo personam: secundum hoc otium desiderat, aliosque noui, qui δογματικῶς hæc velint perscrutari: mihi satis fuit δογματικῶς illa enucleasse: primum vero summi Pontificis mandatum postulat & authoritatem, Græcorumque ad id accedentium consensum, ne quid in suis ritualibus ignorantiâ Lati-

Baronius anno 51. num. 58. & sequ. Niceph. Call. lib. 12. cap. 34.

ē

rerum, quod facile fieret, corruptum obijcere possent, aut inuidia confictum. Totum ego quod octo annis in Oriente versatus, rectè satis in eorum Ecclesiis fieri oculis percepi, mente intellexi, Græcorum quoque ipsorum voce docente didici, profero: horum quædam nostram fidem solide confirmant, nostros comprobant ritus, & antiquos cæremoniarum stabiliunt vsus. Verum, Lector amantissime, vt conspicuam & nullâ ex parte non manifestam habeas nostri laboris seriem, attende. Edita quæcumque Euchologiorum exemplaria nouitatis & mutationis admissæ receptæque suspecta, nonnullos habituros ratus, nullius illa fore authoritatis, si MM. SS. ritibus in eis repertis attestantia deficerent, duxi: quibus itaque potui, tum labore, tum industriâ, comparata cum editis contuli; & si vtrorumque numerum scire desideras, percenseo. Edita quidem sunt ea, quæ annis 1544 1550 1570 1571. 1600. 1629. & textus ipse quem sequor, & exhibeo. Venetiis 1638. publici Iuris est factus. MM SS. vero cum nullibi patria potuerit exhibere, præter fragmenta liturgiarum, paucarum orationum, ritus Ordinationum, & Canonis Methodij de Lapsis in Regia Bibliotheca sparsim extantia; totum & integrum Euchologij volumen aliunde exquirere compulit necessitas: vnde non copiam quam neglexi, sed delectum, quem ambiui, offero. Primum eorum, vetustissimum à V. C. & eruditissimo Leone Allatio plura sæcula, à quibusdam octauum etiam antiquitate superare creditum, è Bibliotheca Conuentus Florentini Sancti Marci Prædicatorum Ordinis, in Emin. D. Cardinalis Barberini aliam translatum, à Patribus quibusdam nostris, vnius ex Concilij Florentini Assessoribus fuisse proprium dicitur, à quo ibidem relictum, post annos nonnullos Iuris cuiusdam ciuis nobilis factum, ab eo dicto Conuentui datum, in foliis liminaribus hæc me, pluribusque aliis testibus, scriptum adhuc Latinis verbis defert. 33. *de primo bamco. Orationes Missæ, & totius Officij secundum Basilium, Conuentus Sancti Marci de Florentia Ordinis Fratrum Prædicatorum. De hæreditate Nicholai de Nicholis.* Vnde quia è Conuentus Sancti Marci ad Emin. Cardin. Barberini Ius transiit; vtriusq; nec non discriminis ab aliis Euchologicis MM SS. Barberinis, quibus vsus sum, indicandi causâ, vbique in hoc opere, *Barberinum Sancti Marci*, censui nuncupandum. Secundum illud idem est, *Euchologium Patriarchale*, quod vt scribit Arcudius lib. 6. Concordiæ cap. 5. *in Concilio Florentino Georgius Vari Cretensis Presbyter Græcus Iuliano Presbytero Cardinali S. Sabinæ donauit, vt in calce manu ipsiusmet Cardinalis notatum est*, quo donatus deinde Bessarion Cardinalis, Cryptæ Ferratæ factus Abbas, illud eidem Monasterio post obitum legauit asseruandum. Tertium Allatij est, eiusque characteres quarti retro sæculi vetustatem Allatij eiusdem sententiâ exprimunt. Illud, me iudice, iussu vel manu Germani Amathuntis Episcopi, & summi Græcorum in insulâ Cypro Antistitis anno Domini 1260. inter viuos agentis fuit exaratum: idque opinandi argumentum mihi est, tum quod præter Pontificia munera, nil fere exhibet, & in Pontificiis quæ continet diplomatibus, Germani eiusdem vbique præfigit nomen, ac insuper Synodi Prouincialis sub illomet celebratæ complectitur acta; tum quod transsumptum Bullæ Alexandri quarti Græce redditæ, & à molestiis Latinorum Episcoporum Germanum eumdem vindicantis ad unctum ab anno 1287. hucusque seruauit integerrimum; ac denique quod Palæologorum sceptrum Orientis ea tempestate moderantium nomen celebrat in [illegible] officio. Eiusdem ætatis videtur esse quartum MS. è superius laudato Cryptæ Ferratæ Monasterio, à Reuerendo Dom. Basilio Falasca Monachorum S. Basilij penes summum Pontificem Procuratore Generali, viro propter Græcas literas & instituta Monastica commendatissimo, amice mihi exhibitum: hoc nequaquam Græcorum Orientalium, sed Occiduorum, id est, in Occiduis Siciliæ vel magnæ Græciæ partibus degentium proprium, à quouis obuio iudice censebitur. Meminit siquidem Siciliæ Principum Ῥογερίου, Ῥομπέρτου &c. & Episcoporum Ῥοκαίδου, Λεοίνμου &c. quæ Latina sunt nomina: Regem autem non βασιλέα, (hoc enim nomine solum Imp. salutant Græci) sed Ῥῆγα vocat: ac præterea Sacramentorum Baptismi, Matrimonij, & Extremæ Vnctionis ordinem, vel conformem, vel vsui Latinorum accommodatum, (quod à suis maioribus, vel rerum Græcarum ignaris quibusdam priuatis Episcopis præstitum, non dissimulant ipsi Basiliani Occidui) complectitur. Hoc vbi sum vsus, Cryptoferratense Falascæ vocaui. Aliud autem Monasterij eiusdem volumen Euchologicũ ab eo qui dedit, & Monasterio præfuit, Cryptoferratense Bessarionis à me est nuncupatum. Quintum Barberinæ Bibliothecæ aliud ornamentum est, quod & idcirco Barberinum secundum vocito, vel numero 88. signatum. Alia prætereo MM. SS fragmenta tum ex eiusdem Emin. Card. Bibliothecâ, tum amicorum studio mihi oblata: puta Basilij missam cylindro antiquorum more circumuolutam in memorato Cryptę Ferratę monasterio reper-

tam, in cuius calce manifestè legitur ἐγράφη ἡ ἱερὰ αὕτη τοῦ μεγάλου Βασιλείου λειτουργία τῷ ͵ϛφι' ἔτει μηνὶ Νοεμβρίῳ ιε' διὰ χειρὸς Ἀρσενίου Ἀχρίδου ἁμαρτωλοῦ· ὦ οἱ ἐντυγχάνοντες ταύτῃ ἐπεύχεσθε. *Hæc magni Basilij missa descripta est, anno* (ab orbe condito) 6510. (id est à Christo nato 1041.) *No.15. manu Arsenij Achridanis peccatoris, cui, qui legeritis bene precemini:* aliamq; item eiusdẽ Basilij Liturgiam ab Isidoro Comneno Smyrnensi mihi nuper Liburni obuio donatam: vel alia non contemnenda repetitis vicibus, à Georgio Coresio medico & Theologo Chiensi missa, vel denique minoris momenti pauca quædam hinc inde, & præsertim ex Regiis MM SS. num. antiquis 363. 465 & 1741. collecta Vndecumq; aliquid tibi excerptũ protulerim, aut examinandũ oculis obiecerim, nil tibi timebis, (Catholice Lector) ab illapsi abusus, vel à praui cultus, aut etiam ignorantiæ corruptelà. Puri sunt à deprauationis noxà, à me codices electi, Ecclesiæ Romanæ addicti, qui quondam illis vsi sunt: & quia de ritibus Ecclesiasticis nulla est nobis cum Græcis controuersia, veneranda eorum vetustas, & si dicere liceat, canities puritati, veritati, & sinceritati eorum testimonium profert non excipiendum. Exinde quam pura, quam vera, quam sincera sint edita exemplaria (si quam pauca in meis notis indigitata exceperis) ipse percipies. Hac autem præhabità tum Græci textus integritate, aut fideli eius collatione & examine, tum etiam successiuà præcipuorum rituum ab antiquo constantià, peregrinas huius Euchologij voces studium nostrum expendet; antiquas, in nouum sensum detortas exponet, nouas illustrabit, quarum obscuritas aut ignorantia, ignarum quemque percelluisset animo, aut ingratam, & non vndequaque notam tibi reliquisset rituum cupidinem vel inspectionem. Cæremoniarum quas tractaui, varietas voluptatem parere poterit, & vtilitatem Quis lepor in Græcorum vocibus, quis decor in vestibus, quæ sanctitas in motibus, gestis, nutibus, quæ grauitas in officiis, cum præsertim, vt in hoc opere videre est, ad Latinos ritus propius accedunt, eundem retinent sensum, eundem vnius Dei testantur, & exhibent cultum: in cuius rei fidem Latini hinc, inde Græci, cum opus fuit, & pro morum affinitate licuit, testimonium, illudque vnum tantum, ne verbis fidem adstruere viderer, adduxi. Peregrinatus sum in Græciam, vnde non omnino peregrinus sum reuersus. Possunt, vt commune loquitur effatum, peregrini non pauca de suo dicere. Sed quis homo religiosus auderet coram eruditis atque ideo testibus oculatis, apud suos reuersus inaudita contingere? Egregium Arcudij opus habes, de vtriusque Ecclesiæ in potioribus consensu inscriptum, cuius testimoniis sæpe vtor, quamuis frequentius oppugnem, vbi error, vel zeli indiscretio (qui iuuenis & inexpertus patriam suosque reliquit) à suis illum auocat; tutiusque vt plurimum Symeonis Thessalonices Episcopi egregij rituum Græcorum interpretis scripta, & doctrinam Leonis Allatij, Georgij Coresij, Pantaleonis Ligaridij, aliorumque quondam, tum voce, tum scriptis, me commonentium, & tandem proprium experimentum, oculosque proprios, ne alienis solum ductus, errem, aut saltem hæream, sequor. Satis multa euulgo, & forsan nimis quæ si non acute saltem tutè: si quædam obscurè, securè tamen: intento digito lucem monstraui, fontem ostendi, viam designaui: felicius forsan alius eam excurret, spatiaque eius cuncta metietur. In hac extremà Præfationis parte candidè ex animoque pronuncio, eam sermonis rationem securturum, quâ vtuntur ij, qui pro authoritate de Religione tractant. Cur enim ego abhorream à sermone sacro, à porticu Salomonis, à iudicio Sapientium, qui in gratiam sapientiæ si politicè loquuntur? Ornari res ipsa negat, contenta doceri, alienos respuit colores. Græca Latinè reddere fideliter volui, ad eorum voluntatem, opinor, qui cupiunt curiosius vtraque comparare: propterea singula verba propemodum singulis respondentia feci, ne à paraphrasim diuerterem. Tu fructu industriæ meæ qualicumque vtere: aut veniam da. VALE

APPROBATIO DOCTORVM SACRÆ FACVLTATIS PARISIENSIS.

NOs subsignati in sacra Theologiæ Facultate Parisiensi Doctores, fidem facimus perlectam à nobis Euchologij Græcorum versionem, item notas in illud editas à R. P. IACOBO GOAR Prædicatore: Et quidem versionem Græco textui omnino respondentem reperimus, notas variâ eruditione refertas non parum Ecclesiæ vtiles iudicauimus, nihilque in iis fidei bonisue moribus repugnans deprehendimus. Datum Lutetiæ 10. Februarij Anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

DAMONT.

GVISCHART.

FACVLTAS REVERENDISSIMI PATRIS GENERALIS Ordinis Prædicatorum.

FRater Thomas Turcus Sacræ Theologiæ Professor totius Ordinis Prædicatorum humilis Magister Generalis ac seruus. Tibi R.P. F. IACOBO GOAR Lectori, nec non magistro studentium almi nostri Conuentus sanctissimæ Annunciatæ Parisiens. Tenore præsentium & nostri authoritate officij Præcipimus in meritum sanctæ obedientiæ vt seruatis seruandis circa editionem librorum, Euchologium Ecclesiæ Orientalis a te de Græco in Latinum versum, & Scholiis ac Commẽtariis illustratum in lucem edere non differas: quin imo quamprimum publici iuris facias, quod pro omnium Orientalium Orthodoxorum commodo, & pro asserenda vtriusque Ecclesiæ non solum in sacris dogmatibus, sed etiam sacris ritibus & eorum sensu, concordia. Datum Romæ in Conuentu nostro Sanctæ Mariæ super Mineruam, die nona Iunij anni 1644. sub propria nostra subscriptione & officij nostri sigillo.

F. THOMAS TVRCVS Magister Ordinis.

Locus Sigilli.

R. fol. 21.

F. FRANCISCVS BARTOLINVS Magister & Secretarius.

Testimonium Theologorum eiusdem Ordinis.

HActenus Orientis Ecclesiam malæ suspicionis apud non paucos rumor asperserat, quasi penitus ab Occidentali discreparet, & in Sacramentis, hoc est ipsis Ecclesiæ Catholicæ fundamentis aberraret; Sed Reuerendum Patrem IACOBVM GOAR in Orientem destinasse, ac inter Græcos detinuisse diuina prouidentia videtur, vt simul vtramque iungeret, & acerrimum Græci Ritus tanquam per omnia Catholici vindicem se præberet ac defensorem: eò fidelius, quò non fide tenus dumtaxat accepta, vel probatissimis Doctoribus memoriæ commendata, sed ipsissimis oculis vsurpata tradens, cum Discipulo quem diligebat Iesus dicere fidenter audeat. Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus & manus nostræ contrectauerunt, dum per solidum Octennium conuiueremus Græcis, annuntiamus, vt in Ecclesia Catholica cum rituum diuersitate Sacramentorum societatem vel potiùs vnitatem esse omnes intelligant, & societas ista sit Nouatoribus vnitatis Ecclesiasticæ iuratis hostibus æternum confusionis, & impugnatæ veritatis meridiana luce clarioris argumentum. Quare opus istud dignissimum censeo, quod pro communi Catholicæ Reipublicæ bono typis mandetur, & in lucem quàm citissimè prodeat, vtpote non solùm approbatione, sed præcipua commendatione multis nominibus egregium. Datum Parisiis in Conuentu Sanctæ Mariæ Annuntiatæ Ordinis Fratrum Prædicatorum strictioris obseruantiæ, Kalend. Decembris ann. 1646.

Frater Philippus Bordereau eiusdem Conuentus alumnus, & primarius sacræ Theologiæ Lector.

EGo F. Ioannes de Rechac dictus à Sancta Maria Ordinis Fratrum Prædicatorum, strictioris obseruantiæ, Conuentus Sanctæ Mariæ Annunciatæ Parisiensis, Sacræ Theologiæ Professor, & Historiographus Generalis eiusdem Ordinis, fidem facio perlectis, & accurate visis ac reuisis Commentariis & annotationibus super Εὐχολόγιον Græcorum, mihi nihil occurrisse quod insignem eruditionem non sapiat, sacros Ecclesiæ Romanæ ritus non illustret, Orientalis & Græcæ Maiestatem in diuinis celebrandis non exhibeat, vetustiores Primitiuæ cæremonias sub ipsis Apostolorum temporibus non exsuscitet, sinceramque de Sacramentis Doctrinam & antiquis sacrorum peragendorum mysteriis affatim non subministret: quæ cum mihi certiora sint, quippe qui fuerim in Oriente Missionarius, & nec dum auritus, sed testis oculatus eorum omnium quæ in hoc libro continentur, dignum maxime censeo præsens opus quod in lucem edatur, vniuersumque percurrat orbem, vt omnes sciant Ecclesiam Orientalem & Græcam suos adhuc primæuos ritus fideliter asseruasse, nec ad eius splendorem aliud deesse, quàm Romanæ fidei vnitatem, & cum Romano capite adeò peroptatam vnionem: quod annuente Iesu Christo Capite seu Romanæ seu Græcæ, præstabit istud opus, cum in eo Rituum Orientalis & Græcæ Maiestas exprimatur, à qua nil detrahendum, & quæ si Græcis intacta relinquatur, & Romanæ fidei, & Romano Capiti libentes adhærebunt. Quantum ergo fidelis quisque debet vtrumque exoptare, tantum ego prælo dignum hoc opus iudico: In cuius rei fidem manu propria præsentibus subscripsi. Die 25. Nouembris anno 1646. In Conuentu præfato.

F. IOANNES DE RECHAC à Sancta Maria
Ord. FF. Præd. qui supra.

NOVYS PAR LA GRACE DE DIEV ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE; A nos amez & feaux Conſeillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maiſtres des Requeſtes ordinaires de noſtre Hoſtel, Baillifs, Seneſchaux, Preuoſts, leurs Lieutenans, & tous autres Officiers & Iuſticiers qu'il appartiendra, Salut, noſtre cher & bien aimé PIERRE BLAISE, nous a fait dire & remonſtrer qu'il deſireroit faire Imprimer, *Les Pontificaux, Rituels, Euchologes, Horologes, Menologes, & tous autres offices des Grecs auec leur verſion Latine* è Regione, *Notes, & Obſeruations, pour l'intelligence d'iceux*. Mais comme ce ſont des ouurages où il luy faudra faire vne grandiſſime deſpence, il craint que quelques Libraires, Imprimeurs ou autres, ſe vouluſſent ingerer de les imprimer auſſi, s'il n'auoit ſur ce nos Lettres neceſſaires, humblement les requerant. A CES CAVSES, & deſirant fauorablement traicter ledit expoſant, nous luy auons permis & accordé, permettons & accordons par ces preſentes, d'imprimer ou faire imprimer, vendre, & debiter en tous les lieux de noſtre obeïſſance leſdits *Pontificaux, Rituels, Euchologes, Horologes, Menologes, & tous autres offices des Grecs auec leur verſion Latine* è Regione, enſemble ou ſeparement, en telle forme & charactere, en vn ou pluſieurs volumes, & tant de fois que bon luy ſemblera, durant le temps & eſpace de vingt ans finis & accomplis, à compter du iour que chacun ouurage ſera acheué d'imprimer, & faiſons tres expreſſes inhibitions & deffences à tous Libraires, Imprimeurs & autres, de quelque eſtat, qualité & condition qu'ils ſoient, de les imprimer ou faire imprimer, en vendre ny diſtribuer, ſoubs quelque pretexte que ce ſoit d'addition, correction, nouuelle verſion extraite ou contrefaite, changemens de tiltres, fauſſes marques ou autres deguiſemens, ſans le conſentement dudit BLAISE, à peine de dix mille liures d'amende, appliquables vn tiers à nous, vn tiers à l'Hoſtel Dieu de Paris, & l'autre tiers audit BLAISE, de confiſcation des exemplaires contrefaits, & de tous deſpens, dõmages & intereſts. Voulons que ſi en quelque lieu de noſtre obeïſſance aucuns en ſont trouuez ſaiſis, il ſoit procedé contr'eux cõme s'ils l'auoient imprimé. A condition qu'il ſera mis deux exemplaires de chacun deſdits liures en noſtre Bibliotheque, & vn autre en celle de noſtre tres cher & feal le ſieur Seguier, Comte de Gien, Cheualier Chancelier, & Garde des Seaux de France, auant que de les expoſer en vente, à peine de nullité des preſentes, du contenu deſquelles, nous vous mandons que vous faſſiez & ſouffriez iouïr plainement & paiſiblement ledit BLAISE, ou ceux ayans charge & pouuoir de luy, ſans ſouffrir qu'il luy ſoit fait ou donné aucun trouble ny empeſchement. VOVLONS auſſi qu'en mettant au commencement ou à la fin de chacun deſdits liures, coppie ou extraict des preſentes, elles ſoient tenuës pour deuëment ſignifiees, & que foy y ſoit adiouſtée, & aux coppies collationnées par l'vn de nos Conſeillers & Secretaires, comme à l'original. MANDONS au premier de nos Huiſſiers ou Sergens ſur ce requis, de faire pour l'execution des preſentes, tous actes, exploicts & ſaiſies neceſſaires, ſans demander autre permiſſion. CAR tel eſt noſtre plaiſir, nonobſtant oppoſitions ou appellations quelconques, Clameur de Haro, Chartre-Normande, & toutes autres lettres à ce contraires, auſquelles nous auons deſrogé & deſrogeons par ces preſentes. DONNEES à Paris le vingt-troiſieſme iour d'Auril, l'an de Grace mil ſix cens quarante deux, & de noſtre regne le trente-deuxieſme.

Par le Roy en ſon Conſeil.

CEBERET.

Du 24. Auril 1645. ledit ſieur PIERRE BLAISE, *en conſequence du Priuilege cy-deſſus, a cedé & tranſporté le droict dudit Priuilege pour l'egard du Liure intitulé* Euchologium ſeu Rituus, *au Reuerend Pere Goar qui en a fait la verſion auec des Notes, & ledit Reuerend Pere l'a quitté, cedé & tranſporté à* SIMEON PIGET, *Marchand Libraire a Paris, pour en iouyr en ſon lieu & place, par acte paſſé par enſemble, le 4. Auril 1646.*

Acheué d'imprimer pour la premiere fois, le 20. Decembre 1646.

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ.

VOCEM εὐχῆς iuxta pleraque sua significata aliunde tibi notam, sacro isto in volumine, non nisi pro prece ad Deum fusâ, ac benedictione, quam homini ob certum finem, creaturisve aliis, ob rectum earum vsum impertitur, vel pro oratione quam ad Deum pro pietate illius sollicitandâ, & clementiâ in aliquibus implorandâ, fundere consueta est Ecclesia, vsurpabis Lector beneuole: ac propterea ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ *Collectionem orationum Ecclesiasticarum, benedictionumque seriem esse*, nullo negotio percipies: quamuis non sono, sed sine vocis attento, possit quoque *Rituale*, *Manuale*, *Sacerdotale* Ecclesiæ Græcæ intelligi. Sacra namque peragendi ritus, Sacramentorum quorumcumque Ordo, varia, iuxta necessitatem instantem, precum ratio, in Latino Sacerdotali, Ecclesiæ ministro præscripta; tota pariter in hoc volumine Sacerdoti Græco secundum Orientalis Ecclesiæ consuetudinem, sequenda proponitur. Huius sin verba quæ feriunt aures, sed sensum ex instituto Ecclesiæ reconditum attentâ mente penetraueris, & τὴν ἀκρίβειαν fueris adeptus, nil tibi ferme ignotum tenet Εὐχολόγιον: Ecclesiasticæ siquidem *Orationis ratio*, eius sensus est, spiritusque, vnde venit, aut quo tendat, semper inuestigandus; ne sine mysterio cæremoniarum cortex, aut litera necem infligens, spiritus vitam impertientis vice obtineatur. Euchologium porrò qui antiquitatem venerari decernet, eumdem illi senij annorumque numerum, atque Ecclesiæ tribuet: cum ab eius incunabulis, Christus, Apostoli, Patres sancti, & animarum Pastores, benedictionibus orationibusque quas sequerentur, vsitandis vel edendis animum apposuerint: nec non etiam, quod scribit Tertullianus de testimo. animæ cap 2. *Penes Deum benignitatis & bonitatis, omnis benedictio inter nos, summum est disciplinæ & conuersationis Sacramentum. Benedicat te Deus, tam facile pronuncias, quam Christiano necesse est.* His si fidem præstes, de Euchologij inuentore & authore non ambiges: eius tamen normam, sicut & vsum, in Mosaïca lege superioribus sæculis, & sub ipsâ lege reperies. Orationes enim suas, ad diuersa quæque lustranda, sanctificanda, tractanda, percipiendáve à Moyse, vel antiquis progenitoribus, successiuo Patrum in filios documento exceperunt Hebræi: Deusque ipse Opt. Max. cum creaturis à se primùm in lucem editis benedixit, bene precandi, Euchologijque componendi exemplum ob oculos posuit, tradidit, commendauit. Benedixit idcirco Abraham, Melchisedech: Pharaoni, Iacob: Aaron, plebi: Dauid, Bersellaï: Symeon, Mariæ & Ioseph: quidni & puerulo Iesu, quandoquidem & puerulos Christus ipse Iesus ex Patrum forsan traditione, prospero manuum attactu, & precabundâ voce excepit? An non eleuatis manibus, dum se se auferret à Discipulis, fœlicibus illos mundumque vniuersum votis cumulauit? quem pro-

pтereà benedicentem imitantur, tunc cum ſacrificio peracto, Sacerdotes benedictionibus populum abundè ditatum dimittunt. Nuptiis etiam benedicimus, quas Deus verbo conſecrauit, Chriſtus præſentiâ ſuâ ſanctificauit. Panem benedictum in Eccleſiâ, vel in communi menſâ ſumimus, edocti Chriſtum non niſi poſt benedictionem, cælitus pane ſubminiſtrato turbas in deſerto pauiſſe, & corpus ſuum panem verum dediſſe Diſcipulis. Aquæ tandem, cibis, frugibus, locis, domibus benedicimus; quia teſtante Paulo, *ſanctificatur creatura per verbum Dei & orationem*: vt quæ in bonum à Deo creata eſt, exigentibus hominum peccatis, vel operante dæmonis inuidiâ, in eorum perniciem non cedat. Eſt quoque aliud Orationis genus, quo non tantum Deum vt benefactorem imploramus, ſed & ipſi ſua de ſuis offerimus, vel creaturam eius cultui deputamus, & noſmetipſos tandem ſacros efficimus, vel ſanctitatem ab eo putamus mutuari. Contingit id vel cum grates pro beneficiis rependimus, cum dedicamus vaſa, altaria, templa, Sacramentorum materias, gratiæ promptuaria, poſtulamus fieri, & denique nos ipſos quauis ratione, orationis tamen ope adiunctâ, ſanctiores reddere cenſemus: atque ita non in hominis ſolius vſum, ſed maximè in Dei obſequium deputata creatura ſanctificatur per verbum Dei & orationem. Hic geminus eſt cœleſtis & ad cœleſtia tendentis orationis polus, Inuocatio & Conſecratio; totam orationis molem voluit Caietanus in gemina membra hæc diſtribui; nos verò cum eo, quamuis Euchologij huiuſce partem, ad vnam ex illis, quod Lector ſubtilis, cum lubuerit, deprehendet, putamus reuocandam.

ΠΙΝΑΞ ΣΥΝ ΘΕΩ͂Ι ΑΓΙΩ͂Ι ΤΩ͂Ν ΕΝ ΤΩ͂Ι ΕΥΧΟΛΟΓΙΩ͂Ι ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

INDEX CVM DEO SANCTO EORVM QVÆ IN EVCHOLOGIO CONTINENTVR.

Ordines & Officia ex MM. SS. excerpta asterisco * notantur. Reliqua seriem in editis hucusque seruatam demonstrant.

Τάξις

INDEX CAPITVM.

1 ΔΙΑΤΑΞΙΣ

2 ΤΗΣ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

ΗΓΟΥΝ, ΠΩΣ ΥΠΗΡΕΤΕΙ Ο ΔΙΑΚΟΝΟΣ ΜΕΤΑ τοῦ ἱερέως, ἔν τε τῷ μεγάλῳ ἑσπερινῷ, τῷ ὄρθρῳ τε, καὶ τῇ λειτουργίᾳ, συντεθεῖσα καὶ τυπωθεῖσα παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου, καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου 3 Φιλοθέου

ORDO SACRI MINISTERII.

QVOMODO VIDELICET SACERDOTI Diaconus ministrat, in celebribus Vesperis, Matutino, & Missa.

A sanctissimo & OEcumenico Patriarcha Domino Philotheo compositus & ordinatus.

ἸΣΤΕΟΝ, ὅτι ὁ διάκονος, οὐδέποτε ἄλλοτε ἐνδύεται 4 ἐν τῷ ἑσπερινῷ, καὶ τῷ ὄρθρῳ, εἰ μὴ ἐν τοῖς ἑσπερινοῖς τῶν σαββάτων, καὶ τοῖς ὄρθροις τῶν κυριακῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ. Ὁμοίως ἐν τοῖς ἑσπερινοῖς καὶ τοῖς ὄρθροις 5 τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν, καὶ θεομητορικῶν. Ὡσαύτως ἐνδύεται καὶ ἐν τοῖς ἑσπερινοῖς, 6 καὶ ἐν ταῖς προηγιασμέναις τῆς ἁγίας, καὶ μεγάλης τεσσαρακοστῆς. Καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ εὐαγγελισμοῦ, 7 καὶ ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ τῶν ἁγίων παθῶν, καὶ ἁπαξαπλῶς, εἰς πάντας τοὺς ἑσπερινοὺς τοὺς ἔχοντας εἴσοδον. Ὁμοίως καὶ τοὺς ὄρθρους καθ' οὓς ψάλλεται μεγάλη δοξολογία. Καὶ εἰς πάσας τὰς λειτουργίας τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, 8 εἴπερ βούληται λειτουργεῖν.

SCIENDVM, Diaconum nusquam alias, in Vesperis aut Matutinis sacris vestibus indui: nisi in Sabbatorum Vesperis, & Dominicarum Matutinis, per totum annum. Et pariter in Vesperis & Matutinis Domini nostri, & Dei genitricis festorum. Parique modo in Vesperis, mysterisque præsanctificatis sanctæ & magnæ quadragesimæ induitur. Et in Annuntiationis die sacro, & in sanctarum Domini Passionum vigiliis, & vt semel dicam, in Vesperis omnibus cum introitus solemnitate persoluendis. Nec non & in Matutinis in quibus magna glorificatio, (id est, Hymnus Gloria in excelsis, *) canitur. Et in Missis singulis per totum anni ambitum: si quidem in illis celebrare, hoc est, ministrare voluerit.*

Διάταξις τῆς ἀγρυπνίας.

Vigiliarum series.

ΤΟῦ καιροῦ ἐπιστάντος, τοῦ μεγάλου ἑσπερινοῦ δηλονότι. Ἀπέρχεται ὁ ἱερεὺς σὺν τῷ διακόνῳ, καὶ 9 ποιοῦσι 10 μετανοίας γ'. 10 Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ δε-

IMminente iam celebrium Vesperarum tempore. Exurgit sacerdos cum Diacono, tribusque varijs sacro adorationis ritu, cunctis fratribus adhuc considentibus, coram imagine Christi

factis reuerentiis: tribusque aliis pariter corā Deiparæ imagine: vnaq; pariter in medio, & vnā aliā, versus vnumquemque Chorum: deinceps in sacrarium ingrediuntur. Et accepta dalmatica stolaque sua Diaconus, postquam ter ad Orientem adorauerit, sacerdotem adit, & ait. Benedic Domine, dalmaticam cum stola. *Benedicitque illa sacerdos, dicens:* Benedictus Deus noster, vbique, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Vterque deinde propriis sibi vestibus ornatur. Istud nunc hoc pacto non obseruatur, solus namque sacerdos adorat, & solus stolam suam assumit & casulam, & thus adolere incipit, lectore vel cæremoniarum magistro cereum præferente, &,* Iubete, *exclamante. Eoque præcedente cum cereo, sacerdos pro more portis egressus templum vniuersum suffumigat, & à cæremoniis, coram sacris foribus exclamante,* Iubete: *exurgunt omnes. Sacerdos autem toto templo suffumigato, ad vestibulum etiam progreditur, thusque etiam ibi adolet, & rursum speciosis portis ingressus, suaui & modula voce exclamat* Benedic Domine. *Iterataque sacrarum imaginum suffumigatione, penetrat sanctas fores, & sanctam mensam incensans, voce sonora dicit.* Gloria sanctæ & consubstantiali, & viuificæ, & indiuiduæ Trinitati: vbique, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. *Et dicto,* Amen, *Superior vel præscriptus Monachus prooemiacum psalmum decantat: Sacerdos autem clausis sanctis foribus in sancto tribunali stat. Cum vero cœperint cantare:* Aperiente te manum tuam, *&c. egreditur cum Canonum Præcentore, & simul reuerentiam exhibent in medio: atque ita in suum locum abscedit sacerdos. Canonum vero Præcentor in medio templi stans, versiculos recitat. Cantato vero:* Omnia in sapientia fecisti, *discedit sacerdos, & nudo capite stans, ante sacras fores Lucernarij Orationes legit. Quo peracto, etiā magnam collectā dicit. Diaconus autem circa tertium Psalterij Antiphonū induitur, & paruam collectam dicit: si vero nō est versiculorum recitatio, induitur, dum prooemiacus Psalmus persoluitur, & magnam collectam pronuntiat.*

αὐτοῦ Χριστοῦ, πάντων τῶν ἀδελφῶν καθημένων. Ὁμοίως ποιοῦσι, 11 καὶ εἰς τὴν τῆς θεοτόκου εἰκόνα, μετανοίας γʹ. Εἰς τὴν μέσην μίαν, 12 καὶ εἰς τοὺς χορούς, πρὸς μίαν. Εἶτα εἰσέρχονται εἰς τὸ ἱερατεῖον. Καὶ λαβὼν τὸ στιχάριον αὐτοῦ ὁ διάκονος, καὶ τὸ ὡράριον, καὶ 13 προσκυνήσας 14 κατ' ἀνατολὰς γʹ. προσέρχεται τῷ ἱερεῖ καὶ φησίν. Εὐλόγησον δέσποτα, τὸ στιχάριον σὺν τῷ ὡραρίῳ. Καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ αὐτὰ λέγων. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν πάντοτε νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Εἶτα ἐνδύεται ἑκάτερος τὰς οἰκείας στολάς. Τοῦτο νῦν, οὐχ οὕτω γίνεται· ἀλλ' ὁ ἱερεὺς μόνος προσκυνεῖ, καὶ μόνος ἐνδύεται ἐπιτραχήλιον, καὶ φελώνιον, καὶ ἄρχεται θυμιᾶν, ἀναγνώστου, ἢ 15 εὐταξίου τὴν λαμπάδα κατέχοντος, καὶ 16 τό, κελεύσατε, ἐκφωνήσαντος. Καὶ προπορευομένου αὐτοῦ μετὰ λαμπάδος, θυμιᾷ ὁ ἱερεὺς τὸν ναὸν ἅπαντα συνήθως ἐκ τῶν θυρῶν ἐξερχόμενος, καὶ ἐκφωνήσαντος τοῦ εὐταξίου ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν, τό, κελεύσατε, πάντες ἀνίστανται. 17 θυμιάσας δὲ ὁ ἱερεὺς τὸν ναὸν ἅπαντα, ἐξέρχεται, καὶ 18 εἰς τὸν νάρθηκα, καὶ θυμιάσας κἀκεῖσε, εἰσέρχεται διὰ τῶν ὡραίων πυλῶν, καὶ ἐκφωνεῖ μετὰ μέλους, τό, κύριε εὐλόγησον· καὶ θυμιάσας πάλιν τὰς ἁγίας εἰκόνας, εἰσέρχεται διὰ τῶν ἁγίων θυρῶν. καὶ θυμιῶν τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ἐκφωνεῖ. Δόξα τῇ ἁγίᾳ, καὶ ὁμοουσίῳ, καὶ ζωοποιῷ, καὶ ἀδιαιρέτῳ τριάδι, πάντοτε νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ μετὰ τὸ ἀμήν, ὁ προεστώς 19 ἢ ὁ ταχθεὶς μοναχὸς ψάλλει 20 τὸν προοιμιακόν· ὁ δὲ ἱερεὺς κλείσας τὰ ἅγια θύρια, ἵσταται ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος. Ὅταν δὲ ἄρξονται ψάλλειν τό, ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, ἐξέρχεται μετὰ 21 τοῦ Κανονάρχου, καὶ ποιοῦσι μετάνοιαν, εἰς τὴν μέσην μίαν, καὶ οὕτως ἀπέρχεται ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν ἴδιον τόπον· ὁ δὲ Κανονάρχης, λέγει τοὺς στίχους ἱστάμενος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ. Ὅταν δὲ ψάλλωσι, 22 τό, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας, ἀπέρχεται ὁ ἱερεὺς, καὶ λέγει τὰς εὐχὰς 23 τοῦ λυχνικοῦ ἱστάμενος ἀσκεπὴς ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν· καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν λέγει τὴν 24 μεγάλην συναπτήν· ὁ δὲ διάκονος ἐνδύεται εἰς τὸ γʹ ἀντίφωνον τοῦ ψαλτηρίου, καὶ λέγει τὴν μικρὰν συναπτήν· εἰ δὲ οὐκ ἔστι 25 στιχολογία, ἐνδύεται, τοῦ προοιμιακοῦ λεγομένου καὶ λέγει τὴν μεγάλην συναπτήν.

26 Ταῦτα μὲν οὕτω γίνεται 26 ἀγρυπνίας οὔσης. εἰ δὲ μή ἐστιν ἀγρυπνία, οὐδὲν τοιοῦτον γίνεται, οὔτε μετανοίας ποιοῦσιν, οὔτε θυμιᾷ πρότερον ὁ ἱερεὺς, οὔτε τὰ ἅγια θύρια ἀνοίγονται. ἀλλ' ἱστάμενος ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν ἀσκεπὴς, ἐνδεδυμένος ἐπιτραχήλιον, ἐκφωνεῖ, τό. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ ὁ προεστὼς, ἢ ὁ ταχθεὶς μοναχὸς, λέγει 27 τὸν προοιμιακὸν, ψαλμὸν, 27 χῦμα. καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς τὰς εὐχὰς τοῦ λυχνικοῦ, μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν, λέγει ὁ ἱερεὺς, ἢ ὁ διά- 28 κονος, ἱστάμενος 28 ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, τὴν μεγάλην συναπτὴν, ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, καὶ τὰ λοιπά.

Ἰστέον ὅτι, τὰ ἅγια θύρια, οὐδέποτε ἀνοίγονται, εἰμὴ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μεγάλου ἑσπερινοῦ. ὅτε θυμιᾷ μόνον ὁ ἱερεὺς εἰς τὰς εἰσόδους πάσας, ἤγουν τῶν ἑσπερινῶν καὶ τῆς λειτουργίας, τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου. ὡσαύτως ἀνοίγονται), καὶ ἀπὸ τοῦ, προσέλθετε, μέχρι συμπληρώσεως τῆς θείας λειτουργίας. Ἰστέον ὅτι, εἰ μὲν φορέσῃ ὁ διάκονος εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑσπερινοῦ, ἐνδύεται ψαλλομένου τοῦ γ'. ἀντιφώνου τοῦ ψαλτηρίου, εἰ ἔστι στιχολογία, εἰ δὲ μὴ, τοῦ προοιμιακοῦ ψαλλομένου ὡς εἴρηται. ἐνδύεται δὲ οὕτως. ποιεῖ μετάνοιαν τῷ προεστῶτι, καὶ εἰσέρχεται διὰ τῆς πλαγίας εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, ἔνθα εὑρίσκει τὸν ἱερέα ἱστάμενον, προσέρχεται γοῦν αὐτῷ, καὶ λαβὼν τὸ στιχάριον αὐτοῦ ὁ διάκονος, προσέρχεται τῷ ἱερεῖ καὶ φησίν. Εὐλόγησον δέσποτα τὸ στιχάριον σὺν τῷ ὠραρίῳ, ὁ δὲ ἱερεὺς, εὐλογεῖ αὐτὸ, λέγων. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ οὕτως ἐνδυόμενος αὐτὸ ὁ διάκονος, πληρουμένης τῆς στιχολογίας ἐξέρχεται, καὶ ἵσταται εἰς τὸν συνήθη τόπον. Καὶ λέγει τὴν μικρὰν συναπτὴν, τὸ, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, καὶ τὰ λοιπά. Καὶ ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ οὕτω ψάλλεται, τὸ, Κύριε ἐκέκραξα, οὗ ψαλλομένου, λαβὼν ὁ διάκονος τὸ θυμιατὸν, καὶ θυμίαμα βαλὼν, πρόσεισι τῷ ἱερεῖ, ὄντι ἔνδον καὶ αὐτῷ τοῦ ἁγίου βήματος, καὶ φησίν.

Hæc quidem isto pacto fiunt, si vigilia peragitur; eadem vero deficiente, nihil huiusmodi obseruatur, neque veniæ fiunt, neque prius thus adolet sacerdos, neque sacræ fores reserantur, verum stans ille detecto capite è sacrarum forium regione, stola ornatus, exclamat. Benedictus Deus noster: vbique nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. *Et superior, vel ita iussus Monachus psalmum proœmiacum recitat currenti voce, & sine cantu: & sacerdos lucernarij Orationes persoluit. Quibus finitis, sacerdos aut Diaconus suo loco stans magnam collectam pronunciat, videlicet.* In pace Dominum precemur. *Et reliqua.*

Sciendum sacras fores nusquam aperiri, nisi in celebrium Vesperarum initio, cum thus solum adolet sacerdos: in quocumque solemni introitu, Vesperarum videlicet, & Missæ pro sancto Euangelio: parique modo à verbo: Accedite *ad finem vsque sanctæ Missæ manent apertæ. Notum sit Diaconum indui debere, (si iam à principio Vesperarum non sit indutus,) dum tertium Psalterij Antiphonum (dummodo sit psalmorum Dauidicorum per versus recitatio) persoluitur: sin vero, dum cantatur proœmiacus, vt præmissum est. Hoc vero pacto induitur. Exhibita superiori reuerentia, obliqua porta, quæ à latere est, ingreditur in sanctum Tribunal; vbi sacerdotem stantem comperit: quem proinde appellit, dicens.* Benedic Domine Tunicam simul cum stola. *Sacerdos autem benedictionem impertitur, dicens:* Benedictus Deus noster, vbique nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. *Atque ita Diaconus se vestibus exornat, & psalmodia completa egressus stat in loco sibi consueto. Et paruam collectam recitat.* Adhuc & iterũ in pace Dominum precemur. *Et reliqua. Et exclamat sacerdos.* Quia tua est potentia, & tuum est regnum, & tua est virtus, & gloria: Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Et tunc cantatur,* Domine clamaui,) *Psal. 140.) Quo finito, Diaconus accepto thuribulo, & thure iniecto, adit sacerdotem intra sacrum Tribunal, stantem, & ait.*

Benedic Domine incensum. *Et benedicit sacerdos dicens* Benedictus Deus noster: vbique, nunc, & semper, & in sæcula sæculorũ. *Et suffumigat sacrarium Diaconus, & templum vniuersum, & reuersus thuribulum deponit: ibidemque præstolatur. Cum vero cantatur:* Gloria. Et nunc. *Ingreditur sacerdos, & stola casulaque ab eo assumptis, fit solemnis introitus, accipiente primum Diacono thuribulum & thus in illud immittente, benedictionemque, vt præmissum est, exposcente, eodemque cum sacerdote è Boreali latere egrediente. Et apertis foribus sanctis, præcedentibus cum cereis duobus lectoribus, subsequitur sacerdos demissam gerens casulam, & ad solitum locum procedunt. Ibi depositis à lectoribus cereis, hinc & inde in templi medio, è regione sacrarum valuarum consistit sacerdos. Stat quoque Diaconus a dextris sacerdotis modice retrorsum, capite paululum inclinato, tenetque stolam tribus dextræ manus digitis, & humili voce quantum audiri possit a sacerdote, ait:* Dominum precemur. *Sacerdos autem secreto hanc orationem percurrit.* Vespere, & mane, & meridie. *Oratione terminata, erigunt capita: & Diacono sacerdotem compellente, eodemque plagam Orientalem, stola tribus digitis dextræ manus apprehensa, demonstrante, & dicente.* Benedic Domine sanctum Introitum. *Benedicit sacerdos ad Orientem, & ait:* Benedictus Introitus sanctorum tuorum Domine. *Tunc Diaconus discedit, & sanctam imaginem superioris sedili superpositam, ipsumque etiam superiorem incensat, & deinde in priori loco consistit, & psalmodiæ finem præstolatur. Quo aduentante, procedit in medium, & cruce per aerem thuribulo efformata, exclamat.* Sapientia, Recti: *Et confestim præpositus, vel præscriptus ad hoc Monachus,* Lumen iucundum, *psallit. Lectores vero sublatis iterum cereis ad sacras vsque fores progrediuntur, & Diaconus sacrum Tribunal introgressus sanctam mensam thurificat: Sacerdos autem*

Εὐλόγησον δέσποτα τὸ θυμίαμα. Καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ αὐτὸ λέγων. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ. καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ θυμιᾷ ὁ διάκονος, τό, τε ἱερατεῖον, καὶ τὸν ναὸν ἅπαντα, καὶ ἐπαναστρέψας τίθησι τὸ θυμιατὸν καὶ περιμένει ἐκεῖ. Ὅταν δὲ ψάλλωσι τὸ, δόξα, καὶ νῦν, εἰσέρχεται ὁ ἱερεὺς. καὶ ἐνδύεται ἐπιτραχήλιον καὶ φελώνιον, καὶ γίνεται 29 εἴσοδος. λαβὼν ὁ διάκονος τὸ θυμιατὸν, καὶ θυμίαμα βαλὼν, καὶ αἰτήσας εὐλογίαν, ὡς εἴπομεν, ἐξέρχεται ἅμα τῷ ἱερεῖ. διὰ 30 τῆς βορείας κλίτους, καὶ ἀνοιγομένων τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ προπορευομένων ἀναγνωστῶν δύο μετὰ λαμπάδων. καὶ μετ᾽ αὐτοὺς ὁ διάκονος μετὰ τοῦ θυμιατοῦ ἐξέρχεται ὄπισθεν, καὶ ὁ ἱερεὺς, 31 κεχαλασμένον ἔχων τὸ φελώνιον, καὶ ἀπέρχονται 32 εἰς τὸν συνήθη τόπον. ἔνθα οἱ μὲν ἀναγνῶσται, τιθέασι 33 τὰ μανουάλια, εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ πρὸς ἑκάτερα τὰ μέρη· ὁ δὲ ἱερεὺς ἵσταται κατευθύνως τῶν ἁγίων θυρῶν· ἵσταται δὲ καὶ ὁ διάκονος ἐκ δεξιῶν τοῦ ἱερέως μικρὸν ἐκ πλαγίου, καὶ κύψας μικρὸν, 34 κρατῶν καὶ τὸ ὠράριον αὐτοῦ τοῖς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς χειρὸς, λέγει μυστικῶς, ὅσον μόνον ἀκούειν τὸν ἱερέα· Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ δὲ ἱερεὺς, λέγει μυστικῶς τὴν εὐχὴν ταύτην. Ἑσπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας· Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν, ἀνίστανται, καὶ λέγει ὁ διάκονος πρὸς τὸν ἱερέα, δεικνύων ἅμα καὶ πρὸς ἀνατολὰς μετὰ τοῦ ὠραρίου, κρατῶν αὐτὸ τοῖς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς χειρός. Εὐλόγησον δέσποτα τὴν ἁγίαν εἴσοδον, καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ κατὰ ἀνατολὰς, λέγων· Εὐλογημένη ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων σου κύριε. Εἶτα ὁ διάκονος ἀπέρχεται, καὶ θυμιᾷ 35 τὴν ἁγίαν εἰκόνα, τὴν εἰς τὸ στασίδιον τοῦ προεστῶτος, καὶ αὐτὸν τὸν προεστῶτα, καὶ πάλιν ἵσταται ἐν τῷ τόπῳ προτέρῳ ἵστατο· προσμένων τὴν τοῦ στίχου ἐκπλήρωσιν· πληρωθέντος δὲ τοῦ εἰσοδικοῦ ὁ διάκονος εἰς τὸ μέσον· καὶ χαράξας σταυρὸν μετὰ τοῦ θυμιατοῦ, ἐκφωνεῖ, 36 Σοφία ὀρθοί, καὶ 36

εὐθὺς ὁ μὲν προεστὼς, ἢ ὁ ταχθεὶς μοναχὸς ψάλλει τὸ, φῶς ἱλαρόν. οἱ δὲ ἀναγνῶσται· αἴροντες πάλιν τὰς λαμπάδας, προπορεύονται μέχρι τῶν ἁγίων θυρῶν, ὁ δὲ διάκονος, εἰσελθὼν ἔσω τοῦ ἁγίου βήματος, θυμιᾷ τὴν ἁγίαν τράπεζαν. ὁ δὲ ἱερεὺς

προσκυνήσας ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ ἀσπαζόμενος αὐτὰς εἰσέρχεται, καὶ κλείονται τὰ ἅγια θύρια. μετὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ, Φῶς ἱλαρὸν, λέγει ὁ διάκονος, πρόσχωμεν, καὶ ὁ ἱερεὺς, Εἰρήνη πᾶσι, καὶ πάλιν ὁ διάκονος· Σοφία, πρόσχωμεν, καὶ ψάλλεται 37 τὸ προκείμενον τῆς ἡμέρας· οὗ πληρωθέντος, ὁ διάκονος ἐξελθὼν, καὶ σταθεὶς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ λέγει. Εἴπωμεν πάντες. ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ἡμῶν Εἴπωμεν, καὶ τὰ λοιπά, καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν· λέγει ὁ ἱερεὺς, Εἰρήνη πᾶσι· ὁ διάκονος, Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν, καὶ λέγει τὴν εὐχὴν, Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ κλίνας οὐρανούς. Καὶ ἐκφωνεῖ. Εἴη τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου εὐλογημένον· καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, ψάλλεται 38 τὰ στιχηρὰ τῆς λιτῆς. ὧν ψαλλομένων Εἰσελθὼν ὁ διάκονος, καὶ λαβὼν τὸν θυμιατὸν, καὶ θυμίαμα βαλὼν, καὶ αἰτήσας εὐλογίαν συνήθως, ἐξέρχεται ἅμα τῷ ἱερεῖ διὰ τοῦ βορείου μέρους κεκλεισμένων οὐσῶν τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ προπορευομένων τῶν λαμπάδων, καὶ διελθόντες διὰ τῶν ὡραίων πυλῶν, καὶ μετ᾽ αὐτοὺς πάντες οἱ ἀδελφοὶ, ἵστανται ἐν τῷ νάρθηκι. ψαλλόντων δὲ τῶν ἀδελφῶν, ὁ διάκονος θυμιᾷ πάντας συνήθως μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν στιχηρῶν, στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ λέγει. Σῶσον ὁ θεὸς τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου ἄχρι τέλους· καὶ ψάλλεται τὸ, κύριε ἐλέησον, μ᾽. Εἶτα πάλιν λέγει. 39 Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων, καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων, καὶ ψάλλεται τὸ ἐλέησον, γ᾽. καὶ πάλιν λέγει. 39 Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ ὁ δεῖνα ἱερομονάχου, καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος, καὶ τὰς λοιπὰς δύο αἰτήσεις, τὴν, Ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι τὴν ἁγίαν μονὴν ταύτην, καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχῆς χριστιανῶν ὀρθοδόξων. εἶθ᾽ οὕτω λέγει ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς τῷ κυρίῳ κλίνωμεν. καὶ ὁ ἱερεὺς, στραφεὶς πρὸς δυσμὰς ἱσταμένου τοῦ διακόνου ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, κρατοῦντος δὲ ὠράριον τοῖς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην μεγαλοφώνως. 40 Δέσποτα πολυέλεε κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ ψαλλομένων τῶν ἀπὸ στίχου στιχηρῶν, προπορευομένων τῶν λαμπάδων, εἰσέρχονται πάντες ἐν τῷ ναῷ.

37 | 38 | 39 | 40

iuxta sacras fores adoratione præmissa, easque deosculatus ingreditur, & obserantur illæ. Cantato. Lumen iucundum, *dicit Diaconus.* Attendamus. *Et sacerdos,* Pax omnibus. *Et iterum Diaconus,* Sapientia. Attendamus. *Et dici illius propositum cantans: quo completo, egreditur Diaconus, & in solito loco stans, ait.* Dicamus omnes ex tota anima, & ex tota mente nostra: dicamus, *&c. Et post exclamationem dicit sacerdos:* Pax omnibus. *Et Diaconus.* Capita nostra Domino inclinemus. *Et sacerdos dicit Orationem.* Domine Deus noster, qui cælos inclinasti. *Et exclamat.* Benedicta sit regni tui potestas. *Et post exclamationem processionis versus cantantur: iisque finitis, ingressus Diaconus, thuribulo accepto, thure iniecto, & petita benedictione, sanctis foribus clausis Boreali latere simul cum sacerdote egreditur; & præcedentibus cereis, speciosas portas prætergrediuntur, quos reliqui fratres sequuti stant in vestibulo. Fratres autē canentes Diaconus incensat de more, & versibus terminatis in solito loco stans, ait.* Salua Domine populum tuum, & benedic hæreditati tuæ. *Ad finem vsque. Et cantatur.* Domine miserere. *Quadragesies. Et rursum ait.* Adhuc rogamus pro piissimis, & à Deo custoditis regibus. *Et cantatur ter.* Domine miserere. *Et iterum dicit.* Adhuc rogamus pro remissione peccatorū serui Dei N. consecrati monachi, & omni nostra in Christo fraternitate: *cum aliis petitionibus, hac maxime.* Vt sacrū hoc monasterium conseruetur. Pro omni fidelium Christianorum anima, *&c. Deinde sacerdos dicit.* Pax omnibus. *Diaconus.* Capita nostra Domino inclinemus. *Et sacerdos ad Occidentem conuersus stante à dextris eius Diacono, & dextræ tribus digitis stolam tenente, sequentem orationem elata voce profert.* Dominator, valde misericors, Domine Iesu Christe Deus noster. *Et cantatis versibus è versiculis Dauidicis compositis præcedentibus cereis in templum cuncti reuertuntur.*

& candelabra quidem hinc inde, ad dispositæ mensæ latera deponuntur, in qua cum frumento & quinq; panibus in Ecclesia offerri solitis, appositus est discus: ad disci vero latus vtrinque statuuntur vasa duo: hoc quidem vino, aliud vero oleo plenum: & vinum quidem à sinistris, à dextris autem oleum collocatur. Interim sacerdos speciosas portas penetrat: & finitis Versibus è Versiculis Dauidicis compositis, dicitur. Nũc dimittis. Ter sanctus. *Et post.* Pater noster. *Sacerdos exclamat.* Quia tuum est regnum. *Et dici dimissorium cantatur, si Dominica sit, &* Deipara virgo *vsque tertio: si vero magni alicuius sancti fiat memoria, bis eius Modulus recitatur: & semel;* Deipara virgo. *Si vero Christi Domini, aut Dei genitricis sit festum: festi illius Modulus vsque tertio dicitur. Cantato itaque elata, & lenta voce vltimo Modulo, Diaconus petita primum & obtenta thuris benedictione, cruciformiter panem suffumigat, & deinde superiorem, & iterum panes, ex parte sola anteriori. Propius autem sacerdote accedente, stat à dextris eius Diaconus, sinistra thuribulum, dextra vero tribus digitis stolam tenens, & Modulo completo quinque dictos panes stola demonstrans, ait.* Dominũ precemur. *Et sacerdos dicit Orationem.* Domine Iesu Christe, qui quinque panes benedixisti. *Et dicto à fratribus,* Benedicam Dominum. *Ingreditur sacerdos cum Diacono in sanctũ Tribunal, psalmumque absoluunt fratres vsque ad:* Non minuentur omni bono. *E Tribunali autem intus sacerdos exclamat.* Benedictio Domini super nos, eius gratia & humanitate: vbique nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Atque ita sacris vestibus exuuntur, & egrediuntur: & sacra lectione facta, dicit sacerdos.* Sanctorum Patrum nostrorũ precibus. *Et si quidem nulla sit vigilia, post cantatos versus illos è Dauidicis versiculis conflatos, sanctũ Tribunal sacerdos ingreditur, & dicto.* Ter sanctus, *exclamat.* Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria. *Et canitur dimissorium. Foris autem Diaconus stans Modulo cantato, exclamat.*

καὶ τὰ μὲν μανουάλια τίθενται περὶ ἑκάτερα τῆς προειρημένης περιπαθέντος 42 τετραποδίου· ἐν ᾧ [42] κεῖται μετὰ σίτου, καὶ πέντε ἄρτων, δίσκος, ὧν ἔχομεν ἔθος προσφέρειν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. περὶ ἑκάτερα δὲ τοῦ δίσκου, ἀγγεῖα δύο. μεστὰ τὸ μὲν, οἴνου, τὸ δὲ, ἐλαίου. κεῖται δὲ, ὁ μὲν οἶνος ἐξ ἀριστερῶν, τὸ δὲ ἔλαιον, ἐκ δεξιῶν. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἅμα τῷ διακόνῳ ἵσταται ἔσωθεν τῶν ὡραίων πυλῶν. πληρωθέντων τῶν ἀπὸ στίχου στιχηρῶν, λέγεται, 43 τὸ, νῦν ἀπολύεις, 44 καὶ τὸ [43] τρισάγιον, καὶ μετὰ τὸ πάτερ ἡμῶν ἐκφωνεῖ ὁ [44] ἱερεύς. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ψάλλεται 45 τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας. Εἰ μὲν ἐστὶ κυ- [45] ριακή, τό. 46 θεοτόκε παρθένε, ἐκ τρίτου, εἰ δὲ [46] ἁγίου μνήμη μεγάλου, 47 τὸ τροπάριον τοῦ ἁ- [47] γίου ἐκ δευτέρου, καὶ τὸ, θεοτόκε παρθένε ἅπαξ. εἰ δὲ δεσποτικὴ ἑορτή, ἢ θεομητορική, καὶ τὸ τῆς ἑορτῆς, ἐκ τρίτου. ψαλλομένου οὖν τοῦ τελευταίου ἀπολυτικίου μεγαλοφώνως καὶ ἀργῶς. Ὁ διάκονος πρότερον εὐλογίαν αἰτήσας ἐπὶ τῷ θυμιάματι παρὰ τοῦ ἱερέως καὶ λαβών, θυμιᾷ κύκλωθεν τὸν ἄρτον σταυροειδῶς, εἶτα τὸν ἡγούμενον καὶ πάλιν τοὺς ἄρτους ἔμπροσθεν μόνον. πλησιάζοντος δὲ τοῦ ἱερέως ἵσταται παρὰ τὸ δεξιὸν αὐτοῦ μέρος ὁ διάκονος, κρατῶν τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ θυμιατήριον, τοῖς δὲ τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς τὸ ὠράριον, καὶ πληρωθέντος τοῦ τροπαρίου δεικνύων μετὰ τοῦ ὠραρίου τοὺς πέντε ἄρτους λέγει. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, ὁ δὲ ἱερεύς, λέγει τὴν εὐχήν. 48 Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ εὐλογή- [48] σας τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ λεγομένου παρὰ τῶν ἀδελφῶν, τοῦ. Εὐλογήσω τὸν κύριον, εἰσέρχεται ὁ ἱερεὺς ἅμα τῷ διακόνῳ, εἰς τὸ ἅγιον βῆμα λέγουσι δὲ τὸν ψαλμὸν οἱ ἀδελφοί, μέχρι τοῦ, οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ. ὁ δὲ ἱερεύς, ἔνδοθεν τοῦ ἁγίου βήματος ἐκφωνεῖ. Εὐλογία κυρίου ἐφ' ἡμᾶς, τῇ αὐτοῦ χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ οὕτως ἐκδύονται τὰς ἱερατικὰς στολάς, καὶ ἐξέρχονται, καὶ 49 τι- [49] θεμένης ἀναγνώσεως, λέγει ὁ ἱερεὺς στίχον. 50 [50] Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν. Εἰ μέντοι οὐκ ἔχει ἀγρυπνίαν μετὰ τὴν τῶν ἀπὸ στίχου στιχηρῶν συμπλήρωσιν, ὁ μὲν ἱερεὺς εἰσέρχεται ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος, καὶ μετὰ τὸ τρισάγιον, ἐκφωνεῖ. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα. Καὶ ψάλλεται τὸ ἀπολυτίκιον, ὁ δὲ διάκονος, ἔξωθεν ἱστάμενος μετὰ τὸ τρισάγιον ἐκφωνεῖ.

Εὐλόγησον. καὶ ὁ ἱερεὺς ἔνδοθεν. Ὁ ὢν εὐλογητὸς Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, πάντοτε νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ ψάλλουσι, 51 τὸ, στερεώσαι ὁ θεὸς τοὺς βασιλεῖς. καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει ἡσύχῳ φωνῇ. 52 Ὑπεραγία θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς. οἱ ἀδελφοί. 53 Τὴν τιμιωτέραν. καὶ πάλιν ὁ ἱερεὺς, ἡσύχως. δόξα σοι ὁ θεὸς ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, δόξα σοι, καὶ λέγουσιν οἱ ἀδελφοί, δόξα καὶ νῦν. κύριε εὐλόγησον. ὁ δὲ ἱερεὺς ἀνοίξας τὰ ἅγια θύρια, χαλάσας τε τὸ φελώνιον, ἱσταμένου τοῦ διακόνου ἔξωθεν ἐκ δεξιῶν, καὶ τὸ ὠράριον κρατοῦντος συνήθως, λέγει τὴν ἀπόλυσιν ταύτην. Χριστὸς ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου αὐτοῦ μητρὸς, τῶν ἁγίων ἐνδόξων, καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλεήσαι καὶ σώσαι ἡμᾶς ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος. Εἰ δὲ δεσποτικὴ ἑορτή ἐστι, ποιεῖ τὴν ἀπόλυσιν καταλλήλως τῇ ἑορτῇ, εἰ δὲ μεγάλου τινὸς ἁγίου μνήμη, 54 ἐκφωνεῖ ἐν τῇ ἀπολύσει, καὶ τὸ τοῦ ἁγίου ὄνομα. 55 Εἰ μέν τι ἐστι λιτὴ, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν, λαβὼν ὁ διάκονος τὸ θυμιατὸν, ἐξέρχεται ἅμα τῷ ἱερεῖ, λαμπάδων προπορευομένων, καὶ τὰ λοιπὰ ἀπαραλλάκτως, καθὼς προεγράφη ἐν τῷ μεγάλῳ ἑσπερινῷ.

56 Εἰς τὸν ὄρθρον, εἰ μὲν ἀγρυπνία ἐστὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀναγνώσεως, εὐθὺς ὁ προεστὼς, ἢ ὁ ταχθεὶς μοναχὸς λέγει τὸν ἑξάψαλμον. Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἀγρυπνία, ἔστι δὲ κυριακή, ψάλλεται ὁ τριαδικὸς κανών. καὶ Εἰς τὸ τέλος τὸ, ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς. 57 Ἰστέον ὅτι 58 ἐν τῷ μεσονυκτικῷ, ἔξω τῶν ἁγίων θυρῶν γίνεται 59 ἡ μεγάλη ἐκτενὴ, καὶ ὁ ἱερεὺς ἱστάμενος ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν, ποιεῖ ἐκτενῆ μεγάλην, ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι τὴν πόλιν ταύτην, καὶ ψάλλεται τὸ, κύριε ἐλέησον μ΄· καὶ γίνεται ἀπόλυσις· καὶ τίθεται ἀνάγνωσις. Ὁ δὲ ἱερεὺς Εἰσελθὼν ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι, καὶ βαλὼν ἐπιτραχήλιον, ἀνοίξας 60 τὸ βημόθυρον μόνον, ἐκφωνεῖ. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, πάντοτε, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ Εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ψάλλεται τὸ τρισάγιον, καὶ οἱ συνήθεις ψαλμοὶ, καὶ πάλιν τὸ τρισάγιον. Ὁ δὲ ἱερεὺς θυμιᾷ, τούτων ψαλλομένων, τό τε ἱερατεῖον, καὶ τὸν ναὸν ἅπαντα, ἐξερχόμενος ἀπὸ τοῦ βορείου κλίτους, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς.

Benedic. *Et sacerdos intus.* Christus qui benedictus est, vbique nunc, & semper: & in sæcula sæculorum. *Et deinceps*, Confirma Deus reges, *canitur. Et submissa voce sacerdos dicit.* Deipara super omnes sancta, salua nos. *Fratres cantant.* Præ Angelis venerādam. *Sacerdos iterum submisse.* Gloria tibi Deus spes nostra, gloria tibi. *Dicuntque fratres.* Gloria. Et nunc. Domine, benedic. *Sacerdos autem sanctis portis reseratis, & casula demissa, Diacono etiam stante foris à dextris, & de more stolam apprehendente, dimißionem hanc pronunciat.* Christus verus Deus noster, precibus illibatæ suæ matris, sanctorum gloriosorum & percelebrium Apostolorum, & omniū sanctorum, misereatur, & saluet nos, vt propitius & clemens. *Si verò Domini festus dies celebretur, dimißionem festo congruam facit: si autem præcipui sancti festū sit, in dimißione nomen illius pronunciat. Si procedendo supplicatio habenda est; facta dimißione, Diaconus simul cum sacerdote cereis præcedentibus, & assumpto thuribulo egreditur, & nihilo immutato, prout in solemnibus præscriptum est vesperis, absoluitur officium.*

In laudibus vero, si vigilia præcesserit, lectione ad finem deducta, confestim superior, aut ordinatus ad hoc Monachus, sex psalmos recitat: si nulla fuerit vigilia, Dominica vero dies sit, Canon in Trinitatis laudem cantatur; cuius fini additur. Vere dignum est. *Sciendum autem in Matutinis extra sacras fores deprecationem Protensam fieri: eamque sacerdos coram dictis foribus stans absoluit.* Vt conseruetur ciuitas hæc: *Et*, Domine miserere: *quadragies canitur; & fit dimißio: & incipit lectio. Sacerdos autem sanctum Tribunal ingressus assumpta stola, solaque Tribunalis porta reserata, exclamat.* Benedictus Deus noster, vbique nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. *Et canitur*, Ter sanctus: *cum psalmis solitis, & iterum*, Ter sanctus. *Sacerdos autem porta Boreali egressus, sacrarium, templumque totum, & fratres,*

& Vestibulum suffumigat: & ad utrumque. Ter sanctus, *dicto*, Pater noster; *subdit:* Quia tuum est regnum & potestas. *Aduertant porro qui canunt, & qui incensat, ut cum exclamationes habet, coram imagine Christi reperiatur. Toto vero templo suffumigato, & consuetis decantatis Modulis, intus è sacro Tribunali sacerdos exclamat.* Gloria sanctæ, & consubstantiali, & viuificæ, & indiuiduæ, Trinitati. *Et continuo superior, aut iussus quiuis Monachus sex laudum psalmos percurrit. Cum autem inceperit:* Domine Deus salutis meæ, *secedit sacerdos, & coram sacris foribus nudo capite stat: & secreto auroræ pronuntiat orationes: & post laudum sex psalmos, magnam collectam profert: atque ita canitur.* Deus Dominus: *& reliquum de more officium. In uniuscuiusque porro sessionis fine paruam collectam sacerdos recitat, & in prima quidem sessione exclamat.* Quia tua est potentia, & tuum est regnum, & tua est virtus. *In secunda vero.* Quia bonus & hominum amator Deus existis. *Post psalmum autem* (139.) Valde misericordem, *vel* (118. *dictum*) Immaculatum. Quia benedictum & glorificatum est venerandum & magnificum nomen tuum. *Cantatisque Gradualibus comite Diacono sanctum Tribunal sacerdos ingreditur, & benedicta ab eo Dalmatica, consueto more Diaconus induitur: parique ratione stola & casula ornat se sacerdos: terminatisque antiphonis, festi, vel Dominicæ propositum canitur: Post hæc, dicit Diaconus.* Dominum precemur. *Exclamatque sacerdos.* Quia sanctus es Deus noster, & in sanctis requiescis, & tibi gloriam referimus. *Et cantatur.* Omnis spiritus. *Et deinde Diaconus.* Sapientia. Recti Audiamus sanctum Euangelium. *Sacerdos.* Pax omnibus. *Et statim subinfert.* Euangelii secundum talem lectio. *Et populus.* Gloria tibi Domine, gloria tibi. *Diaconus.* Attendamus. *Et decurrit sacerdos Euangelium. Eoque lecto cantant fratres,* Resurrectionem Christi contemplati. (*Si videlicet Dominica fuerit*) *& voce suaui psalmum quinquagesimũ.*

καὶ τὸν νάρθηκα, ἐκφωνεῖ τε καὶ εἰς τὰ δύο προσάγια, μετὰ τὸ, πάτερ ἡμῶν, τὸ, ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις. Ὀφείλουσι δὲ ἔχειν ἀκρίβειαν οἱ ψάλλοντες, καὶ ὁ θυμιῶν, ἵνα ὅταν λέγῃ τὰς 61 ἐκφωνήσεις, εὑρίσκηται ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ. μετὰ δὲ τὸ θυμιᾶσαι ἅπαντα τὸν ναόν, καὶ προσθῆναι τε καὶ τὰ συνήθως ψαλλόμενα τροπάρια ἔσωθεν τοῦ ἁγίου βήματος, ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς, τό, δόξα τῇ ἁγίᾳ, καὶ ὁμοουσίῳ, καὶ ζωοποιῷ, καὶ ἀδιαιρέτῳ τριάδι· καὶ εὐθὺς ὁ προεστώς, ἢ ὁ προσταχθεὶς μοναχός, λέγει τὸν 62 ἑξάψαλμον. Ὅταν δὲ ἄρξηται τοῦ· κύριε ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας μου, ἀποχωρεῖται ὁ ἱερεύς, καὶ ἵσταται ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν ἀσκεπής, καὶ λέγει μυστικῶς τὰς ἑωθινὰς εὐχάς· μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἑξαψάλμου, λέγει τὴν μεγάλην συναπτήν, καὶ οὕτως ψάλλεται τό, θεὸς κύριος, 63 καὶ ἡ λοιπὴ ἀκολουθία ὡς συνήθως. εἰς ἑνὸς δὲ ἑκάστου συμπλήρωσιν 64 καθίσματος, ποιεῖ ὁ ἱερεὺς μικρὰν συναπτήν, καὶ ἐκφωνεῖ. Εἰς μὲν τὸ πρῶτον κάθισμα Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις· εἰς δὲ τὸ β΄. Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις. 65 μετὰ δὲ τὸν πολυέλεον, ἢ τὸν ἄμωμον. Ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου. τῶν δὲ ἀναβαθμῶν ψαλλομένων, εἰσέρχεται ὁ ἱερεὺς ἅμα τῷ διακόνῳ ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος, καὶ εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως τὸ στιχάριον, ἐνδύεται τοῦτο ὁ διάκονος συνήθως, ὁμοίως καὶ ὁ ἱερεὺς ἐνδύεται ἐπιτραχήλιον, καὶ φελώνιον, καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἀντιφώνων, ψάλλεται τὸ προκείμενον τῆς ἑορτῆς, ἢ τῆς κυριακῆς· καὶ μετὰ τοῦτο λέγει ὁ διάκονος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Καὶ ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Ὅτι ἅγιος ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐν ἁγίοις ἐπαναπαύῃ, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· καὶ ψάλλεται, τὸ πᾶσα πνοή· ἐπιτα ὁ διάκονος. σοφία. ὀρθοὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι, καὶ 66 εὐθὺς ἐπιφέρει, ἐκ τοῦ κατὰ τόνδε ἁγίου εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα. καὶ ὁ λαός, δόξα σοι, κύριε, δόξα σοι, ὁ διάκονος πρόσχωμεν. καὶ ἀναγινώσκει ὁ ἱερεὺς τὸ εὐαγγέλιον, οὗ πληρωθέντος ψάλλουσιν οἱ ἀδελφοί, ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι, εἰ ἔστι κυριακὴ δηλονότι, καὶ τὸν πεντηκοστὸν μετὰ μέλους.

ὁ δὲ

ὁ δὲ ἱερεὺς χαλάσας τὸ φελώνιον καὶ βαστάζων τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ἔμπροσθεν τοῦ στήθους, ἐξέρχεται, καὶ ἵσταται εἰς τὴν μέσην τοῦ ναοῦ, καὶ ὁ ἀναγνώστης ἢ ὁ εὐταξίας, ἵσταται δεξιόθεν αὐτοῦ, κατέχων μανουάλιον μετὰ λαμπάδος ἡμμένης, καὶ γίνεται 67 ὁ ἀσπασμὸς τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, παρὰ τῶν ἀδελφῶν συνήθως. Ἐν ἄλλῃ δὲ ἑορτῇ οὐ γίνεται ὁ ἀσπασμὸς εἰ μὴ μόνον ἐν κυριακῇ τοῦ πληρωθέντος, ψάλλεται τὰ συνήθη ὑπακοεῖα. καὶ ἐξερχόμενος ὁ διάκονος, ἵσταται ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, καὶ λέγει μεγαλοφώνως. Σῶσον ὁ θεὸς τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. ἐπίσκεψαι τὸν κόσμον σου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, ὕψωσον κέρας χριστιανῶν ὀρθοδόξων, καὶ κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου τὰ πλούσια, πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῇ δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, προστασίαις τῶν τιμίων ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων. καὶ ψάλλεται τὸ, κύριε ἐλέησον ιβ', καὶ οὕτως ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ. Τῶν δὲ κανόνων ψαλλομένων, ὁ μὲν ἱερεὺς ἐξέρχεται, καὶ ἵσταται ἐν τῷ δεξιῷ χορῷ, εἰς τὸν συνήθη τόπον. ὁ δὲ διάκονος λαβὼν πρότερον εὐλογίαν ἐπὶ τῷ θυμιάματι, θυμιᾷ πρῶτον τὸ ἱερατεῖον ἅπαν. εἶτα ἐξέρχεται διὰ τοῦ βορείου κλίτους, καὶ χαράττει σταυρὸν, ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν· καὶ θυμιᾷ, πρῶτον τὰς εἰκόνας τὰς ἐν τῷ δεξιῷ μέρει ἱσταμένας πάσας, καὶ ἀπέρχεται 68 εἰς τὸ σίγνον τῆς μονῆς, καὶ χαράξας ἐν αὐτῷ σταυρὸν, στρέφεται πρὸς δυσμάς· καὶ στὰς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, χαράττει σταυρὸν, καὶ ἀπέρχεται καὶ θυμιᾷ, πρῶτον τὴν εἰκόνα τὴν εἰς τὸ στασίδιον τοῦ προεστῶτος ἱσταμένην, εἶτα τὸν προεστῶτα, καὶ καθεξῆς τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ δεξιοῦ χοροῦ· μετὰ δὲ τὸ θυμιᾶσαι πάντας τοὺς χορούς, ἵσταται εἰς τὸ μέσον τοῦ χοροῦ, καὶ βλέπων πρὸς νότον, ποιεῖ σταυρόν. θυμιῶν δὲ, καὶ προσκυνεῖται παρ' ὧν θυμιᾷ καὶ ἀντιπροσκυνεῖ μικρόν· μετὰ δὲ τὸ ποιῆσαι τὸν σταυρὸν, ἀπέρχεται, εἰς τὸν δεξιὸν χορόν· καὶ θυμιάσας ἐκεῖ τὰς ἁγίας εἰκόνας, θυμιᾷ καὶ τοὺς ἀδελφούς. αὖθις ἐρχόμενος ἀπὸ τῶν εἰκόνων, καὶ ἀπερχόμενος ὡς πρὸς τὰς ὡραίας πύλας προσκυνούμενος ὁμοίως καὶ ἀντιπροσκυνῶν μικρόν. πληρώσας δὲ κἀκεῖνον τὸν χορὸν, πάλιν ἵσταται εἰς τὸ μέσον, βλέπων πρὸς ἄρκτον, καὶ ποιῶν σταυρὸν, ἐξέρχεται εἰς τὸν νάρθηκα, καὶ θυμιάσας κἀκεῖσε πάντας, εἰσέρχεται διὰ τῶν ὡραίων πυλῶν, καὶ χαράξας σταυρὸν κατὰ ἀνατολάς, θυμιᾷ τὸν προεστῶτα· καὶ πάλιν εἰς τὸ μέσον χαράττει σταυρὸν, καὶ θυμιάσας τὰς ἁγίας εἰκόνας, εἰσέρχεται καὶ ἀποτίθησι τὸ θυμιατὸν, ἐξερχόμενος προσκυνεῖ καὶ μικρὸν τὸν προεστῶτα μακρόθεν, καὶ ἵσταται εἰς τὸν συνήθη τόπον. μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς γ'. ᾠδῆς λέγει ὁ διάκονος. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, αἱ-

Sacerdos vero casula demissa sanctum Euangelium in pectore deferens egreditur, & in medio templi stat, & ab eius dextris lector, aut à carimoniys, candelabrum cum cereo accenso tenet, & pro more fit sancti Euangely salutatio. In alio porro festo omittitur, nisi forte in dominica. Hoc peracto consueti moduli cantantur. Et egressus Diaconus in proprio sibi loco consistit, & elata voce, ait Salua De⁹ populũ tuũ, & bedic hæreditati tuæ. Visita orbem tuum in misericordia & miserationibus, fidelium Christianorum cornu exalta, & abundantes tuas misericordias ad nos mitte: precibus illibatæ dominæ nostræ Deiparæ & semper Virginis Mariæ, virtute pretiosæ & viuificæ crucis, protectione venerandarum, cœlestium, incorporearum virtutum. *Et cantatur,* Domine miserere, *duodecim vicibus, & exclamat Sacerdos.* Misericordia, & miserationibus, & humanitate. *Canonibus porro cantatis egressus Sacerdos, in dextro choro stat loco sibi proprio, diaconus thuris prius accepta benedictione, sacrarium totum thurificat & porta boreali progressus, coram sacris foribus thuribulo crucem efformat: & suffumigatis primo cunctis a dextris pictis imaginibus ad signum Monastery patronum vadit, versus quis illud cruce efformatã: ad occidentem conuersus, & in medio templo stans ibi rursum cruciformiter incensat & vltra progressus prius suffumigat imaginem superioris sedili appensam, mox superiorem ipsum, deinceps chori dextri Fratres. Vtroque autem choro incensato, in medio stans, & ad meridiem conuersus, crucem efformat. Dum vero suffumigat, reuerentiam exhibent suffumigati, & vicissim paululum inclinatus honorem rependit. Facta autem vltimâ hac cruce, ad dextrum chorum secedit, & imaginibus ibi positis thure honoratis, eodem etiam, à sanctis imaginibus facto initio, Fratres lustrat, ad speciosas vsque portas digressus, cunctique illum venerantur, & ipse vicissim aliquali veneratione alios excipit. Peracto ritu circa hunc chorum, rursum in medio consistit respiciens ad Boream, & cruce efformata, ad Vestibulum progreditur, & omnibus ibidem suffumigatis, iterum speciosis portis introgressus, cruce ad orientem expressa, Superiorem incensat, & iterum cruce in medio efformatâ, & sacris imaginibus thure exceptis, intrat in sacrarium, & thuribulo deposito, foras egressus Superiorem à longe veneratur, & consueto stat loco. Completo autem tertio cantico, dicit Diaconus.* Adhuc & iterum in pace

Dominũ precemur. Suscipe, salua, miserere. Sanctissimæ illibatæ, super omnes benedictæ: *Et exclamat Sacerdos.* Quia tu es Deus noster, & tibi gloriam rependimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui, nunc & semper & in sæcula sæculorum. *Et sexto cantico terminato procursum orationem minorem habet sacerdos, stans nudo capite è regione sacrarum valuarum: & exclamat.* Tu enim es rex pacis, & tibi gloriam referimus. *In noni autem fine, Sacerdos cum diacono factà superiori veniâ, sanctum Tribunal subintrat, & consueto more induitur. Octauo autem ad finem deducto, sonora voce cantat diaconus.* Deiparam & lucis matrem in hymnis celebremus. *Et per versus recitatur.* Præ Angelis veneranda. *Sin vero, initium Tractus noni cantici diei festi occinit: atq; ita egressus solito sibi loco consistit, & thure, vt moris est cunctos excipit: Diaconus autem reuersus proprium tenet locum. Post nonum autem canticum prolatà à Diacono paruà Collecta: sacerdos exclamat.* Quia te laudant omnes cœlorum virtutes, & tibi gloriam referunt. *Et Hymno,* Gloria in excelsis *incepto sacerdos sacrum Tribunal subit; eo vero finito Diaconus dicit.* Matutinam nostram supplicationem domino terminemus, *& reliqua. Et confestim sacerdos dicit.* Pax omnibus *Diaconus.* Capita nostra Domino inclinemus. *Et sacerdos secreto orationem subiungit.* Domine qui in excelsis habitas: *& exclamat.* Tuum est enim misereri & saluare. *Diaconus* Sapientia. *Sacerdos.* Qui est benedictus Christus Deus noster, vbique. *Et canitur.* Confirma Deus reges. *Sacerdos.* Deipara super omnes sancta, salua nos. *Et canitur.* Præ cunctis veneranda. *Deinde iterum dicit.* Gloria tibi Christe Deus spes nostra, gloria tibi. *Et fit dimissio: si dominica fuerit, his verbis.* Qui surrexit à mortuis, precibus illibatæ suæ matris sanctorum gloriosorum & percelebrium Apostolorum, & omnium sanctorum misereatur, & saluet nos, vt benignus & clemens. *Si Christi Domini festum fuerit, aut celebris alicuius sancti, sanctum oleum datur, hoc pacto: omnibus iuxta sancti imaginem quæ exponitur adoranda, conuenientibus & canentibus, Diaconus in circuitu suffumigat, imagini sancti & deinde superiori prius hoc honore delato: Sacerdos autem è latere imaginis stans vnctorum tenet, & accedentes in fronte vnctos benedicit: cumque cuncti fuerint vncti, exclamat.* Exaudi nos saluator noster, spes omnium finium terræ, &

ἀγαθοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Τῆς παναγίας, ἀχράντου ὑπερευλογημένης, καὶ ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ μετὰ τὴν ἕκτην, ποιεῖ ὁ ἱερεὺς ἐκτενῆ μικρὰν ἱστάμενος ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν ἀσκεπὴς, καὶ ἐκφωνεῖ. Σὺ γὰρ εἶ ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν. Εἰς δὲ τὴν ὀγδόην, ποιεῖ μετάνοιαν ὁ ἱερεὺς ἅμα τῷ διακόνῳ τῷ προεστῶτι, καὶ εἰσέρχονται ἐν τῷ βήματι, καὶ ἐνδύονται συνήθως. τῆς δὲ ὀγδόης πληρωθείσης, ψάλλει ὁ διάκονος μεγαλοφώνως. Τὴν θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτὸς ἐν ὕμνοις μεγαλύνωμεν. καὶ στιχολογεῖται, ἡ τιμιωτέρα. Εἰ δὲ μὴ ψάλλει τὴν ἀρχὴν τῶν εἱρμῶν τῆς ἐνάτης τῆς ἑορτῆς. καὶ οὕτως ἐξερχόμενος ἵσταται ἐν τῷ κοινῷ τόπῳ. ὁ δὲ διάκονος θυμιᾷ πάντας συνήθως, καὶ ὑποστρέψας ἵσταται ἐν τῷ τεταγμένῳ τόπῳ. μετὰ δὲ τὴν θ'. ποιεῖ ὁ διάκονος μικρὰν συναπτήν. καὶ ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Ὅτι σὲ αἰνοῦσι πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπουσι. 69 τῆς δὲ δοξολογίας ἀρχομένης εἰσέρχεται ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι, ὁ δὲ διάκονος, ταύτης πληρωθείσης λέγει. Πληρώσωμεν τὴν ἑωθινὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ, καὶ τὰ λοιπά. Καὶ εὐθὺς λέγει ὁ ἱερεύς. εἰρήνη πᾶσιν. ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν. Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν μυστικῶς. Κύριε ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν. καὶ ἐκφωνεῖ. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, Χριστὲ ὁ θεός. ὁ διάκονος. Σοφία. ὁ ἱερεύς. Ὁ ὢν εὐλογητὸς Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν πάντοτε. καὶ ψάλλεται τό, στερεώσαι ὁ θεὸς τοὺς βασιλεῖς. ὁ ἱερεύς. Ὑπεραγία θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς· καὶ ψάλλεται. ἡ τιμιωτέρα. εἶτα πάλιν λέγει. δόξα σοι Χριστὲ ὁ θεὸς, ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, δόξα σοι. καὶ γίνεται ἀπόλυσις. 70 εἰ μὲν ἐστι κυριακή· Ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου αὐτοῦ μητρὸς, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλεήσαι καὶ σώσαι ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος. Εἰ μὲν ἐστι δεσποτικὴ ἑορτὴ, ἢ μεγάλου ἁγίου μνήμη. 71 δίδοται καὶ τὸ ἅγιον ἔλαιον, οὕτως. πάντων συναγομένων 72 πλησίον τῆς εἰκόνος τοῦ προσκυνήματος καὶ ψαλλόντων, ὁ μὲν διάκονος θυμιᾷ κύκλῳ, ἀπὸ τοῦ προεστῶτος ἀρξάμενος, πρῶτον θυμιάσας τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου. ὁ δὲ ἱερεὺς ἱστάμενος πλαγίως τῆς εἰκόνος, κατέχων ἄλειφον χρίει τοὺς προσιόντας ἐν τῷ μετώπῳ. καὶ εὐλογεῖ. ὅταν δὲ χρισθῶσι πάντες, ἐκφωνεῖ. Ἐπάκουσον ἡμῶν ὁ θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν

69

70

71

72

ἐν θαλάσσῃ μακράν· καὶ ἵλεως ἵλεως γενοῦ ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς· καὶ ἐκφωνεῖ. Ἐλεήμων γὰρ καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Εἰρήνη πᾶσι· ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν. καὶ κρατοῦντος τοῦ διακόνου τὸ ὠράριον, ὡς ἔθος, λέγει ὁ ἱερεὺς χαλάσας τὸ φελόνιον τὴν εὐχὴν ταύτην. Ζήτει ταύτην εἰς τὴν λιτήν. Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν διὰ πρεσβειῶν τῆς πανυπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας. Κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν βαΐων, καὶ τῆς λαμπρᾶς κυριακῆς τοῦ πάσχα, γίνονται ἔξω τῆς μονῆς, καὶ πάντα ἐν αὐταῖς ὁμοίως τῇ προγραφείσῃ λιτῇ. γίνονται καὶ ἁγιασμοὶ τῶν φώτων καὶ ἀφ' ἑσπέρας καὶ πρωΐ, καὶ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Αὐγούστου, εἶτα ὁ διάκονος 73 βαστάζων τὸν σταυρὸν προέρχεται τοῦ ἱερέως ἐφεπομένου· καὶ θυμιᾷ ὁ διάκονος. λέγει δὲ μόνον ἐν ταῖς εὐχαῖς· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν· ὁ ἱερεὺς ποιεῖ πάντα καθὼς ἐστὶν ἔθος, 74 καὶ ἐν τοῖς τυπικοῖς εἰσγεγραμμένα.

Τέλος τῆς διατάξεως τῆς ἱεροδιακονίας.

eorum qui sunt in mari longe, & propitius propitius esto peccatis nostris, & miserere nostri. *Et exclamat.* Misericors enim & hominum amator existis, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper & in sæcula sæculorum. Pax omnibus. *Diaconus.* Capita nostra Domino inclinemus. *Et Diacono pro more sibi consueto stolam suam apprehendente, sacerdos demissa casula dicit orationem, in supplicationibus quærendam.* Dominator Domine Iesu Christe, Deus noster, precibus super omnes benedictæ gloriosæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ. *Festis verò diebus Annunciationis, in Ramis Palmarum, splendidæ Paschatis Dominicæ fiunt hæc extra Monasterij claustra, & peraguntur cuncta iuxta seriem in præscripta supplicatione positam, consecratur & aqua benedicta die Epiphaniæ, & vespere, & mane: idemque primâ Augusti celebratur, aquâ Diaconus subsequente sacerdote crucem deferens procedit, & thus adolet ipse: & in orationibus dicit solummodo.* Dominum precemur. *Et sacerdos cuncta de more peragit, prout in Rubricis præscriptum legimus.*

Finis seriei sacri Ministerij.

IN ORDINEM SACRI MINISTERII NOTÆ.

1 ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.] Quanquam volumen præsens, sub Εὐχολογίου titulo nonnisi εὐχῶν συλλογὴν, *precum seriem, Orationumque collectionem* promittat: partes tamen eius quælibet, εὐχῆς insigne nequaquam præ se ferunt; quandoquidem ex illis, hæ τάξεις, nonnullæ διατάξεις, aliæ denique ἀκολουθίας, appellationem proprio sibi iure promeruerunt. Quarum titulus est, τάξις, illæ *ordinem seriemque rituum Ecclesiasticorum* ostentant: διατάξεις sonant [illegible] quid, *edicta* nen [illegible]*ctionesque maiorum*, a quibus τάξεις ritus, miro quodam ordine in Ecclesiam sunt inducti, vel restituti: & tandem ἀκολουθίαι preces ipsas, & officia, quorum partes bene disposito & ordinato nexu inter se cohærent, seque consequuntur; quasi hac ratione *sequentia* vel *sequela* dicerentur, manifestat.

2 ἱεροδιακονίας] Commutarunt recentiores codices διακονικοῦ vocem, hic ab antiquis scriptam, in hanc aliam modernam magis, ἱεροδιακονίας: duplicemque eorum nomine, mutationis huius profero rationem. Primam, quod cum in Monasteriis accuratiori cultu, & solemniori apparatu, quam in aliis Ecclesiis persoluant officia Græci; cumq; *Diaconos Monachos* ministeriis sacris inseruientes, vt Deo, sacris votorũ obsequiis dicatos ἱεροδιακόνους (sicut *Presbyteros Monachos* ἱερομονάχους) vocitare sint assueti: hi ritus exinde, quasi à Monachis Diaconis diligentius exculti, & obseruati, non iam διατάξεις διακονικοῦ, sed potius ἱεροδιακονίας sunt appellati. Alia causa est, quod cum ministerio quouis communi vel prophano defungens, potuerit olim nuncupari διάκονος, vt tamen Ecclesia ministeriis suis sacris deputatos significet, διακόνου vocem sibi reseruatam esse voluit: ad illa vero officia legitime obeunda cum ab Episcopis consecrentur, hinc illi vt in sacris occupandi, ἱεροδιάκονοι, & actiones sacræ, quibus defunguntur ἱεροδιακονίας nomen sibi compararunt. Relictâ itaque διακονικοῦ voce quasi nimis amplâ; vt quæ vestes, ministeria, verba, locum, cuncta denique ad Diaconum spectantia complectatur (διακονικὰ namque etiam sunt, quæ Diaconus in Ecclesiâ recitat, & τόπον ἔχειν ἐν διακονικῷ, *locum habere in Diaconico*, dixit Synodus Laodicæna de Diaconorum loco & consessu) coniicio Ecclesiæ Græcæ præfectos, ἱεροδιακονίας dictionem, vt propriam magis & congruam, eius loco substituisse.

3 Φιλοθέου.] Huius διατάξεως ordinis & ritus, non author (à suis enim Græcis antiquarum cærimoniarum tenacibus & studiosis sectatoribus minimè receptus fuisset) sed scriptor, est Philotheus, inter Patriarchas Constantinopoleos, nouæ Romæ, centesimus vigesimus primus, secundum Onuphrium in Chronico. Vixit is sub Ioanne Palæologo Andronici Iunioris filio, vt testatur quædam eius oratio de cruce, in quâ, φυλάττομεν, inquit, τὴν καλὴν παρακαταθήκην τὸν νέον ἡμῶν βασιλέα, μηδένα μὲν ἀδικοῦντα· τὸν ἐκ πατρὸς, καὶ πάππου, καὶ προπάππου τὴν βασιλείαν δεξάμενον *Custodimus pretiosum depositum, iuuenem nostrum Regem: qui nullum hucusque iniuria affecit:* (præ infantiâ nimirum) *& à patre* (Andronico Iuniore) *& auo,* (Andronico seniore) *&*

proauo (Michaële Palæologo) *regnum suscepit.* Ioannes autem hic Michaelis pronepos, anno 1341. cœpit imperare. Philotheus ergo iam senex, in tenerâ principis illius ætate, trecentos ante annos, præsens opus scriptus commendauit.

4 Ἐν τῷ ἑσπερινῷ ἢ ἐν τῷ ὄρθρῳ.] Quotidianus Ecclesiæ vsus, Patrumque antiquorum authoritas Apostolicis institutis scripturâ, & ratione fundata Matutinum, & Vespertinum Conuentum solemniori apparatu, vbique peragi ostendit. Vsum Ecclesiæ Latinæ, Sacerdotemque amictu pluuiali ornatum, thus in altari adolentem, quotidie præ oculis habemus: Græcæ vero, hoc in loco consuetudinem addiscimus, in quâ Diaconus sacris vestibus indutus, Sacerdoti suis pariter instructo, in Vesperis & Matutinis magis insignium festorum ministrare cernitur: *Vtriusque enim officij etiam ex veteri Testamento solemnis est celebratio*, ait Isidorus de Offic. Eccl. lib. 1. cap. 20. quam quidem vt in veteri adumbratam seu inchoatam, in nouo vero consummatam & absolutam, legere possumus, in prolixo Cassiani opere, de Canonico diurnarum orationum & Psalmorum modo.

5 Δεσποτικῶν ἑορτῶν ἢ θεομητορικῶν.] In tres classes festa distribuunt Græci, in δεσποτικὰ, *quæ Christi Domini sunt*: θεομητορικὰ, *quæ Dei matris*: ἢ τῶν ἁγίων, *quæ sanctorum sunt* propria. Glycas sex diebus cuncta Deum condidisse contemplatus, sex etiam festis seu potius œconomiæ suæ in carne mysteriis, cuncta renouasse arbitratus est 4. parte Annal. vbi hoc ordine leguntur enumerata: Natiuitas, Baptismus, Passio, Resurrectio, Ascensio, & Pentecostes. Verum cum Transfigurationis dies solemnissimus sit Græcis, miror cur hebdomadi festorum diem vnum detraxerit Glycas: Fidelius itaque Dominica festa his versibus alij recensent:

> Τὸ χαῖρε, φάτνη, Συμεὼν, ἢ Ἰορδάνης.
> Θαβώριον, Λάζαρος, τὰ βαΐα, ξύλον
> Ἔγερσις, ἄρσις, πνεῦμα.

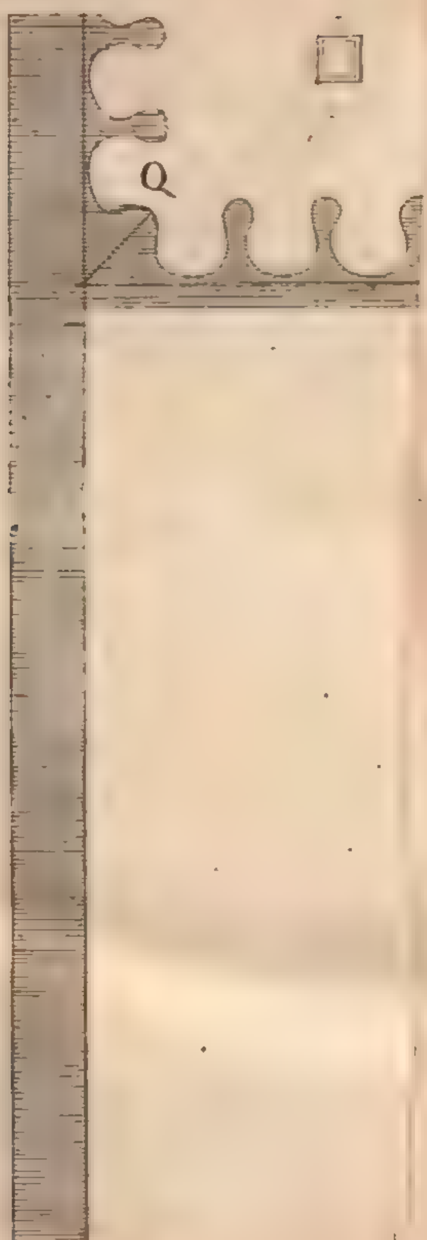
Annunciatio, Natiuitas, Præsentatio Christi in Symeonis vlnis, eius Baptismus, Transfiguratio, Lazari resurrectio, dies Palmarum, Crucifixio, Resurrectio, Ascensio, & Pentecoste. Eadem porro Dei matris festa celebrat Ecclesia Orientalis, quæ & Occidua, præterquam Visitationis, cuius est apud nos recentior institutio.

6 Τοῖς σημειουμέναις.] De huius Vocabuli sensu consulendum Onomasticon.

7 Ἀγρυπνία τῶν παθῶν.] Nox quæ Parasceuen sequitur, solemne festum est Græcis, &, vt iam obseruatum est, inter festa Dominica computatur: illamque orationibus, supplicationibus publicis per vias decantatis, & vigiliis intenti transigunt, tali etiam cultus apparatu, vt ipsamet Roma suorum Græcorum nocturnam processionem magnâ cum admiratione suspiciat.

8 Εἰ δὲ βούλεται λειτουργεῖν.] Authores Ecclesiastici Græci, qui vocem hanc λειτουργεῖν, à cuiuscumque ministerij publici, etiam prophani significatione, ad officium Missæ celebrandæ, primitus olim & in Ecclesiæ nascentis exordio traduxerunt; non vbique illâ, in hoc proprio & rigido sensu vtuntur, sed & eandem ministerium quodcumque sacrificandi muneri annexum, vel ad illud ordinatum, connotare demonstrant: qua ratione Diaconus λειτουργεῖν hoc loco dicitur. Quamuis enim Græcorum lingua vulgaris solum Sacerdotem hodie λειτουργὸν, & sacrificandi munus quo defungitur, λειτουργίαν nuncupet: indubium est nihilominus, Subdiaconis & Diaconis eandem appellationem fuisse communem, apud Dionysium de Eccl. Hierar. cap. 3. vbi: *ἐκ τῆς λειτουργικῆς διακοσμήσεως οἱ ἔκκριτοι σὺν τοῖς ἱερεῦσιν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου προτιθέασι τὸν ἱερὸν ἄρτον: E ministeriali dignitate selecti cum Sacerdote ad altare sacrum panem præsentant*: imo & Lectoris missæ inseruientis ministeria, συλλειτουργικὰ dicuntur: vnde & inter Ecclesiæ Græcæ officia, separatus est liber τῶν συλλειτουργικῶν τοῦ ἀναγνώστου. *Lectoris comministerium.* Tam peculiari vero ratione sacra peragere, & in sacrificando partes suas agere videtur Diaconus, vt de eo Concilium Aquisgranense dicat, *Sine Diaconis Sacerdos nomen habet, officium non habet.* Et iterum: *Ipsis Sacerdotibus propter præsumptionem, non licet de mensâ Domini tollere calicem nisi eis traditus fuerit à Diacono*; vt nempe ordine debito celebret: quamuis etiam sine Diacono celebrantem vtraque Ecclesia non damnet: & si quandoque συλλειτουργεῖν aduenit, & λειτουργεῖν cum Sacerdote ius obtinet, id fit vt recte censet Symeon Thessalonicensis lib. de Templo, *τοῦ διακόνου λειτουργικὸν λαμβάνοντος, ὡς ὑπηρέτου τάξιν ἐπέχοντος, ἢ μὴ δυναμένου χωρὶς ἱερέως τι πράξαι: Diacono ministerium sibi vendicante, & famuli vices agente, ceu qui sine Sacerdote nil possit præstare.*

9 Ποιεῖ τὰς μετανοίας τρεῖς.] Monachi pœnitentium statum professi, & pœnitentiæ operibus dicati, non huiusmodi tantum opera μετανοίας, sed & Cœnobia sua, eremorumque cellas, ceu pœnitentiæ officinas, ad quas conuolarunt, ab antiquo vocauerunt. Hinc pœnitentiam ædificasse legitur, qui monasterium condidit, & μετάνοιαν in eo habere, etiam hodie dicunt καλόγεροι religiosi, qui habitationem perpetuam, per habitus Monachalis susceptionem, in eodem fixerunt. At cum afflictiones laboresque corporeos, pœnitentiæque opus quodcumque potuerunt interpretari μετάνοιαν, & primarium præcipuumque pœnitentiæ argumentum fuerit olim illa corporis deiectio, humilisque animi in terram demissio, quâ προσκλαίοντες pœnitentes insigniores, peccata deflebant, preces aliorum implorabant, & requirebant spem veniæ; exinde Deo cultum exhibitura, vel sacras imagines veneratura, quælibet genuflexio, vel corporis inclinatio à Monachis μετάνοια vocitari cœpit: addo, quod cum summum erga flagitiosos peccatores, vel à fide lapsos beneuolentiæ indicium fuerit pœnitentiæ locus concessus, & indulgentiæ consequendæ facta promissio: ipsi votis quibus poterant eam in Ecclesiâ postulabant, omnisque illorum sermo, μετάνοιαν, oris gemitus omnis, & cordis suspirium vocem hanc μετάνοιαν, ingeminabat. Hanc ideo vocem cum Monachi ex pœnitentiæ arrepto instituto familiarem sibi reddidissent, ad salutem quoque impertiendam & reddendam, illâ eadem vsi fuere. Vnde tandem contigit, vt honor quicumque, reuerentiaque Ecclesiæ pastoribus vel ministris exhibita, in pœnitentiæ optatæ, vel professæ argumentum μετάνοια, a Græcorum vulgo sit dicta: & iam si Sacerdotibus vel Monachis occurrant, intra salutis oblatæ spatium, manu pectori admotâ, dicunt μετάνοια: tum vt illâ voce honorem se illis præstare indicent, tum etiam vt eorum suffragiis, pœnitentiæ tempus sibi à Deo concedi deposcant. Illi vero eadem voce, & salutem & honorem grato animo referentes, bene precantur. Hinc trita satis sententia μετάνοιαν ποιεῖν; & μετάνοιαν βάλλειν, patet. Cæterum duplici modo fit illa: vel enim ore manibusque terræ affixis, cum genuum inflexione profundissime deorsum inclinant, & procumbunt; & tunc est μετάνοια μεγάλη; quæ etiam βαθεῖα: si minus corpus inflectant, dicitur μικρά: cum vero plures pro more persoluunt, plurimas semper minores & minores faciunt, simulque oratiunculam aliquam proferunt. De his Horolo-

Q

gium, καὶ εἰ ἔτι τεσσαρακοστὴ, ποιοῦμεν τὰς τρεῖς μεγάλας μετανοίας, λέγοντες τὴν προγραφεῖσαν εὐχήν· *& siquidem sit quadragesima, tres magnas Venias facimus, suprascriptam Orationem dicentes:* & est huiusmodi illa. A prosternentibus se prima vice dicitur, Κύριε καὶ δέσποτα τῆς ζωῆς μου, πνεῦμα ἀργίας, περιεργίας, φιλαρχίας, καὶ ἀργολογίας μὴ μοι δῷς. Dum secundò inclinant: πνεῦμα δὲ ταπεινοφροσύνης, καὶ σωφροσύνης, καὶ ὑπομονῆς, καὶ ἀγάπης χάρισαί μοι τῷ σῷ δούλῳ. Dum tertiò: ναὶ κύριε βασιλεῦ, δώρησαί μοι ὁρᾷν τὰ ἐμὰ πταίσματα, καὶ μὴ κατακρίνειν τὸν ἀδελφόν μου· ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἰδιώταις autem, id est, simplicioribus & illiteratis Monachis, hanc solam vocem, ἱλάσθητί μοι κύριε τῷ ἁμαρτωλῷ, recitare, est imperatum.

10 Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ δεσπότου Χριστοῦ.] Quo in loco, vel quâ templi parte sit appensa Christi Imago, quæ proponitur huiusmodi inclinatione veneranda, percipiet is solus qui templa Græca viderit, vel aliquam eorum formam coram oculis descriptam habuerit. Et quamuis authores non paucos reperias, qui antiquarum Ecclesiarum constructionem, tum veterum authorum testimonijs, tum suis coniecturis ducti effingere moliantur: illi tamen, vt sentio, grandius Moysis ingenio opus aggredi videntur, cum non nisi adinstar propositi sibi in monte exemplaris, tabernaculum hic ædificauerit; illi vero quod visu non perceperunt, animi artificio vel labore, construere, ornare, depingere conantur. Ego vice versâ, vt authorum dictis non alienus sensus tribuatur, templorum prout hodie in Oriente visuntur, Ichnographiam exsculptam appono; ex quâ, & Scriptoribus antiquis (sunt enim antiquitatis Græci valde studiosi) nec non & ritibus cæremonijsque illorum, (quod nostri est instituti) in officio diuino alijsque sacris actionibus, vsurpari solitis, promptè apteque percipiendis, multam lucem emanaturam confido.

* Prima figura.

Sit ergo tabula hæc prima, quæ celeberrimam & ornatissimam Monasteriis alicuius (qualia extant plura ab antiquo integerrima) Ecclesiam, vel saltem eius planitiem siue Sciographiam repræsentet. In illâ figura crucis ✝ πρόναον siue Vestibulum exterius: A littera Narthecem, siue Ferulam interiorem: B ναὸν ipsum, locum oranti populo concessum: C cantorum chorum: Vltimum autem spacium literâ D insignitum, sacrum adytum, τὸ ἅγιον βῆμα, indicat. In intimo hoc spatio contemplationem magis attentam figere volenti, litera E altare demonstrat, in cuius angulis quatuor sunt columnæ signo F dignoscendæ, quibus fornix siue Trullus toti altari superincumbens innititur. Præter Trullum hunc, alia est ædificij testudo, sub qua situm est altare, & literâ G describitur, & in conchæ siue testudinis illius gremio σύνθρονος *sedilia* circum circa intelliguntur disposita. Ad latus sinistrum vbi litera H statuitur, aliud est altare prothesis nomine, & è regione I Protheseos huius portam, βορειοτέρα πύλη seu ἀριστερὰ vocatam & è parte oppositâ K νοτία πύλη, L σκευοφυλακίου τράπεζαν *sacristiæ mensam*, ostendit. Quod chorum à sacro adyto diuidit, tabulatum est in cuius medio porta augustior est & sacratior: vbi M exaratum vides, ad cuius latera, & in tabulato ipso, imagines Christi, Virginis Deiparæ, & sanctorum tutelarium depictæ sunt; talisque est earum ordo, vt Christi saluatoris imago ad dextram adorantis semper conspiciatur; à dextro videlicet sacrarum valuarum latere, vbi litera N: vbi vero O, Deiparæ sita sit ex earumdem sinistro: hinc inde verò, illi sancti coloribus sint expressi quos vel animi deuotio, vel Ecclesiæ titulus iubeat, & oculis & memoriæ obiectos tenere, ita tamen vt alia sit valde conspicua in præcipuâ chori sede, quæ εἰκὼν καθίδρα τοῦ ἡγουμένου nuncupatur, vbi nempe cœnobiarcha vel Antistes sedet, sub litera P. Hinc inde sedilia succedunt litera Q notata, Ambon erectus est in Ecclesiæ meditullio, vel in aliquo eius latere ad literam R. Analogion vnum est in medio, vel hinc inde geminum, S notâ designandum. T Gradum latiorem, inter chorum & sacrum adytum, qui Soleas dicitur, monstrat, sicut V ὡραῖας πύλας, X vero ἀψίδες ἢ μεγάλας, iuxta quas in pluribus locis est sacri baptismi piscina κολυμβήθρα: κρόταλοι, σήμαντρα, vel campanæ à dextris & a sinistris sunt Vestibuli exterioris; in litera Y & in areâ tandem, quæ primo Ecclesiam ingressuris occurrit φιάλη, *fons aquæ scaturientis* littera Z denotatur.

Verum vt nobis amplas visuque iucundas regiones in tabulis topographicis non sufficit demirari: quin vt eas proprijs oculis lustremus, peregrinationes longissimas suscipimus, ita curiosâ discendi auiditate moto ingenio, cui sterilis hæc, & vno oculi intuitu tabula obeunda non satis erit, ampliorem longiusque diffusam templorum Orientalium (vt ipsa potius inter nos peregrinari nostrisque oculis obijci videantur) descriptionem & expositionem annectimus. Vtque illam fœlice manu consummemus, omine velut diuino ducti, ab ipso Dei throno, altari nimirum in quo perficitur Ecclesiæ structura, auspicamur.

Altare Latinis auribus, nudo etiam vocis sono excelsum quid, sublime & maiestate conspicuum sonat: *altam* enim *Aram*, iuxta Vualafridum Strabonem cap. 6 exprimit & Ruperto authore lib 5. de diu. Off. cap. 10. *sic illud in templo, quomodo Christus toti Ecclesiæ dignitate & honore præeminet.* Sed nec dissentiunt ab huius vocis sensu Patres Græci, qui primò Altare βῆμα, nuncuparunt: non enim quod iudicauit Genebrardus, vel Heruetus *a gradibus* quibus est ad illud accessus, βῆμα *ab ascensu* vocatum, cuiquam persuasum velim: sensus namque dictionis & significatio nobilior, humilem pedibusque prophanatam originem despicit: Sed nec nisi vno gradu totum sanctuarium reliquo templi spatio præcelluisse, obseruant qui etiam hodies Sophiæ Basilicam Constantinopoli curiosius lustrant: & habuerit licet illius Ecclesiæ mensa sacra gradus suos auro puro tectos, quibus ex omni latere sacerdotibus eam osculaturis esset accessus, vt testatur Codini textus vulgaris M. S. Bibliothecæ Regiæ ἐποίησεν ὁ Ἰουστινιανὸς ὁλόχρυσα καὶ τὴν σκάλας (σκάλα modernis Græcis sunt gradus quibus in sublime itur,) ἐν κύκλῳ ὅπου ἵστανται οἱ ἱερεῖς εἰς τὸ ἀσπάζεσθαι τὴν ἱερὰν τράπεζαν. *Fecit Iustinianus aureos gradus in circuitu, quo stant sacerdos sacram mensam, veneraturi*: quid tamen in auro illo tam nobile, aut tanti pretij est, vt adyto sancto, sacratissimæ nimirum Ecclesiæ parti, nomen imponat: sanctius itaq; & rectiꝰ eo quod βῆμα. *suggestum* significat. locũ nempe editum, vnde ad populũ verba faciebant Oratores (de seipso namque scribit Demosthenes ἐπὶ τὸ βῆμα ἀνέβην) vel Imperatores alloquebantur milites, aut iisdem atque etiam populo munera, congiaria, annonamue diuidebãt (prout vetera plura numismata exprimunt apud Hemelarium & alios) aut denique tam ipsi quam principes alijs ius in publicum dicebant, (βῆμα enim τοιοῦτον ὀνομάζεται, inquit, Dio lib. 44. ἐφ᾽ οὗ ἱζόμενος δικάζει ὁ αὐτοκράτωρ. *huiusmodi dicitur quia in eo sedens Imperator ius dicit*: & Cedrenus in Leone Armenio, ὁ βασιλεὺς ἐπὶ βήματος ἐν τῇ ἀσηκρητείῳ ἐκάθισε, καὶ ἀκριβὴς ἐξεταστὴς τῶν μηνυθέντων ἐδείκνυτο. *Imperator in secretione consilio pro Tribunali sedit, & diligentem persecutatorem eorum quæ denunciata fuerant se præbuit.*) Altare pariter nostrum Ara scilicet illa sacra, vnde relonant eius verba, qui parem in dicendo non habuit, *nunquam enim sic*

homo loquutus est, Altare, inquam, cui verbum Dei externum & scriptum iugiter accumbit, (apud Græcos enim sacrum Euangelium altaris in medio, lampade prælucente, semper iacet, & Ἰησοῦν τυποῖ, ait Simeon Thessalonicensis de templo ὅτι τὸ θυσιαστήριον ἐμφαίνει *Iesum menti obiicit in Altaris sinu conspicuum*) augustum illud præterea Regis Tribunal, vnde populo quem sibi sanguine comparauit, leges promulgat, & cælestem animabus eficiendis annonam, non munificent etantum, sed & dilectionis perpetuum monumentum diuinaque simul cuncta charismata distribuit: regiam & honore tremoreque dignam βήματος appellationem, à Patribus Græcis accepit. In hanc mentem S. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus scribit in mystagogiâ βῆμά ἐστιν ὑπερῳδ-ὴς ... τόπος ... Χριστὸς ... μετὰ τῶν αὐτοῦ ἀποστόλων ... *Altare concauus* (*ratione ciborij*) *locus est & thronus, in quo vniuersorum rex Christus præsidet, cum suis Apostolis, prout illis prædixit: sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.* Hæc vltima sancti Præsulis verba, procerum assistentium Christo Regi, Altaris sui throno considenti, vt sedes circumpositas intueamur, inuitant. Illæ verò se se mente concipiendas offerunt, vbi tam Christi quam Apostolorum imagines in altaris circuitu viuis coloribus effingi solent. In excelsiore siquidem conchæ altaris parte, & in ipsâ testudinis cauitate, Christum velut regem ac simul vt Pontificem id est, vt Pontificem Imperatorio stemmate insignē, ad eius *regale Sacerdotium* declarandum depingunt: ille autem manibus in mensam appositam in crucis formam decussatis, dextrâ panem sacrum μερίζων, sinistrâ calicem ... apprehendit, infra vero & à lateribus in testudinis sinu suorū ... *exstructa*, suo quisque ordine Apostoli delineati visuntur (vt etiam hodie in sancti Pauli & Saluatoris Basilicis Romæ extant, quibusque quon[da]m referente Baronio anno 324. n. 68. fastigium argenteum donauerat Constantinus, habens in fronte Saluatorem sedentem in [sella], & duodecim Apostolos) & quasi principes regis sui latera circumstipantes, & spiritualibus thronis circumsedentes conspiciuntur. Quisquis ergo mecum Altare, vt Christi βῆμα *Tribunal* contemplatis, memento quia πάντες παραστησόμεθα τῷ βήματι Χριστοῦ, *omnes Tribunali Christi adstabimus*, vt præiudicia, in hoc alio altaris Tribunali, lata confirmari audiamus. *Iudicium* enim *sibi quisque manducat & bibit*, hæcque est vnius ex assessoribus futuris sententia, quam cum protulit, quis scit an forte Areopagi, toto terrarum orbe celebris Tribunalis meminerit, in quo duodecim iudices (δικαστὰς σεμνὰς Demosthenes appellauit) assidebant? Verum humanum erat & prophanum Areopagi Tribunal; diuinum autem & sacrum Christi βῆμα, vt sacris tantū sacris initiatorum reseruatus locus ἅγιον βῆμα audit. Templum enim à quo iustis nullus excluditur οὐ πάντα τοῖς πᾶσιν ἔχει βατά. ἀλλὰ τὰ μὲν ἱερεῦσι τὰ δὲ λαϊκοῖς. *Non omnia cunctis habet peruia; sed hæc quidem sacerdotibus, alia vero laicis*, scribit Symeon Thessal. τὸ θυσιαστήριον τοῖς ἱερωμένοις ἀφώρισται, *Sacrificij locus, sacris initiatis seorsim deputatus est*, ait Zonaras in Can. 79 Trullanum, qui nihilominus Imperatori super Altari dona sua oblaturo, Sanctuarium ingredi concedit: non quia Patriarcham instituat, vel thus in Altari adolere, & τρικηρίῳ *trisulco cereo* Pontificum more populo benedicendi facultatem adeptus sit, vt ibi verbis pietate & scientiâ inanibus multâ tamen adulatione refertis asserit Balsamon, sed quia Christus Domini est, & saltem hoc dignitati Imperatoriæ Dei supremum dominium domus suæ agnoscenti permitti posse videatur: vnde si ipsum Imperatorem aliquando exclusérit Ambrosius, & Monachis portas Adyti occlusas esse debere testetur Dionysius Ep. 8. ... *Monachis Adytorum portæ sunt interdictæ*, non video quomodo stante adhuc Ecclesiasticæ districtionis rigore, viris mulieribusq; sacris & prophanis promiscuè τὸ ἄδυτον penetrare, Altariaque attingere concessu fuisse Amb. & Greg. Theologi temporib.⁹ quidā non ignobilis hui⁹ æui scriptor asserat, nisi forte vt sanctimoniæ priuilegiū fortuitò rarōque id contigisse annuam⁹, vel certe quod de Templo Christi Domini in Chalce propter irrepentem abusum dixit Balsamon, de quolibet etiā alio asseramus, ὁ πῶς εἰς τὸ ἅγιον ἄδυτον ἀκωλύτως εἰσέρχεται ὁ βουλόμενος ἀγνοῶ. *quomodò in sanctū adytū nullo prohibente obuius quisque ingreditur, ignoro.* Monialem vero seniorem, puellulamque Monasticæ vitæ destinatā ipsi assistentem vtramque autem Diaconis in depromendis & recipiendis sacris vestibus thure & igne præparādis, aliisque nonnullis sacris opē præstitisse ἐν ἁγίῳ βήματι Ecclesiæ Monialiū me vidisse memini, quarum ingressus in sancta, & ministerij ab eis inter liturgiæ solemnia (quæ Chiensis Metropolita obibat) præstiti, mihi causam inquirenti, a Christophoro Campana tunc Canonarchâ, in Ecclesiæ suæ ritibus versato satis, suggestum est. Monialem quinquagesimum annum prætereuectam, puellulam vero ministram ad pubertatis annos nondum peruenisse, vtramque proinde à menstruis liberam, antiquæ, & iam antiquatæ Diaconissæ personam gerere, abusum tamen coercendum potius quam tolerandum, quidam alius pius æque ac literatus fassus est, ad Balsamonis mentem, qui in Canonem Chalcedonensem 15. Diaconissam autem quadraginta annos ordinari prohibentem scribit, τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι περὶ ... ἀργήσαν. διακόνισσα γὰρ σήμερον οὐ χειροτονεῖται, κἂν καταχρηστικῶς τινὲς τῶν ἀσκητριῶν διακόνισσαι λέγονται· ὅτι κανὼν ἐστὶ διορίζων, μὴ εἰσέρχεσθαι γυναῖκας ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι. ἡ γοῦν μὴ δυναμένη ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ εἰσελθεῖν, πῶς τὰ τῶν διακόνων ἐνεργήσει; *Quæ in præsenti Canone tractantur, omnino exoleuere. Diaconissa enim hodie non ordinatur etsi quædam Moniales abusiue, Diaconissæ dicuntur; eo quod sit Canon qui statuit mulieres in sanctum Tribunal non debere ingredi, quæ ergo ad sanctum Altare accedere non potest, quomodo Diaconatus officium exercebit?* Diaconissam tamen olim circa altare munus aliquod obiisse, causamque quā exciderit, refert piè Balsamon, responso ad 35. interrogationem, iuris Orientalis lib. 1. quæ est eiusmodi. οἱ θεῖοι κανόνες ... διακονισσῶν, ζητοῦμεν μαθεῖν τί ... *Diuini canones Diaconissarum meminerunt, quærimus igitur quodnam sit earū officium*; & respōdet πάλαι ποτὲ καὶ τάγματα διακονισσῶν τοῖς κανόσιν ἐγνωρίζοντο, καὶ εἶχον καὶ αὗται βαθμὸν ἐν τῷ βήματι ... τὸ ἅγιον βῆμα ... παρεβλήθησαν. ... τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν διακόνισσαι ... ἐν τῷ βήματι ... καὶ κυβερνῶσι ... *Olim aliquando Diaconissarum ordines cogniti fuere Canonibus, habebantque ipsæ gradum & officium circa altare. Menstruorum autem inquinatio, ministerium earum à diuino & sancto Altari expulit. In sanctissimâ autem Ecclesia sedis Constantinopolitanæ, Diaconissæ quidem creantur, quæ tamen cum altari commercium nullum habent, mulieres autem plerumque in Ecclesiam inducunt, earumque cœtum dirigunt, & gubernant.* Hæc Balsamon quibus tamen non officit quin absente viro fœminas ministrare & sancta ingredi permittant Græci: verum necessitate vrgente, à lege positā se liberos esse contendūt. Ad altare vero & omnem illud circumuallantem ornatū vt sermo noster redeat, aduerto in eius angulis, columnas quatuor sub imposita sibi trullo erectas sacrāque illam machinā, sicut apud

Latinos *Ciborij*, teste libro Pontificali in Gregorij primi & Honorij tertij vitâ, ita & apud Græcos κιβωρίν, & si velis cum Codino vulgari κιβωρὶν, vel cum Germano κιβωτὸς, appellationem obtinere. Describit illud prolixe vltimo laudatus author, & dictis Propheticis ita conquadrare opinatur, vt sine illo, quomodo *Deus operetur*, per Altaris sacrificium, *salutem hominum in medio terræ*, non probe intelligi posse affirmet; non enim vbique ait, aut apud Indos, aut apud Venetos terræ Hierosolymitanæ meditullium τῆς γῆς τὸ μεσαίτατον adest, vt hic aut illic Prophetici sermonis veritas impleatur: adest autem in vnoquoque altari testudineum illud tectum cœli figuram exprimens, & Altare ipsum terræ molem repræsentans, quod in medio suo sinu Saluatorem, salutisque nostræ opus suscipit: οἱ ἅγιοι πατέρες ὡς οὐρανὸν μὲν τὸ ὑπερκείμενον τῆς ἁγίας τραπέζης ... *Sancti Patres vt cœlum, qui supra sacram mensam eminet, fornicem conficiunt: vt totam vero terram præfiniunt, quod a quatuor columnis eius, (quod Ciborium appellatur) conclusum est aut circumscriptum, sacrum solum, in quo completur & sermo Propheticus, inquiens: Operatus est salutem in medio terræ Deus.* Breuius & historico plane stylo Ciborium idem depingit Codinus, quale in magnâ Ecclesiâ a Iustiniano conflatum est: ἐποίησε τὸ κιβώριον καὶ τοὺς κίονας ἐξ ἀργύρου ... *Ciborium & columnas illud sustulcientes ex argento conflauit: illisque deauratis, (& fornici) pomum* (globum sphæramque clarius expressit vulgatus ...) *liliaque* (in quatuor angulis erumpentia) *& Ciborij crucem* (globo supereminentem: ita namque vulgatus loquitur ...) *totam ex auro, imposuit.* Ciborium hoc Germanus vocat Altaris concham, columnas vero, turres ... *Altare conchæ crucis translatio est*, ad crucem è ruderibus olim erutam, & in Ecclesiæ solium euectam alludit. *turres autem miracula sunt eiusdem*: id est, ab eâ tunc & deinceps in Ecclesiâ patrata. De velis cortinisque inter columnas præfatas appensis, quæ Latini quidam *Tetrauela* nuncuparunt, vel de pyxide, quæ forsan potiori iure *Ciborium*, seu cibi spiritualis, Eucharistiæ nimirum penus vocaretur, plura nunc occurrerent dicenda: nisi & vela prædicta quadrangula, auro & purpurâ contexta a Paulo Diacono in Michaele lib. 24. vocata, iam pridem a Græcis relicta: & Eucharisticum panem, non iam in columbâ aurea, vel turri argenteâ super Altare asseruari nulli claré constaret; sed retro Altare ipsum, loco sibi proprio, ... nomine insignito, cui & Altari simul, lampas accensa verbum Dei viuum in Sacramento, scriptumque in Euangelio, cibumque verum & mysticum animarum illustratura, perpetuo prælucet.

A circumpositis itaque & supernè incumbentibus Altari ornamentis, ad immunditiarum receptaculum oculos demittentes, sub Altari locum excauatum detegimus, aquæ quâ in missâ Sacerdos abluitur, omnique alij post expurgata sacra vasa, eluuiei recipiendæ dispositum, χωνὶ, & correctius χωνίον moderni, ab aquis ibi effusis, Infundibulum dicunt: de quo loquitur Euchologicus textus noster in Officio magni & Angelici habitus sub nomine θαλασσιδίου τῆς ἁγίας τραπέζης, cuiusque exornandi curam suscepisse Iustinianum in Ecclesiâ C P. refert Codinus in M S. vulgari Bibliothecæ Regiæ, τὴν δὲ θάλασσαν τῆς ἁγίας τραπέζης ἐποίησεν ... *Lauacrum sanctæ mensæ, pretiosis lapidibus extruxit, & auro circumuestiuit.* Cur autem modicæ *piscinæ*, exiguóue *lauacro*, & *sacrario* (hæc enim nomina imponunt Latini loco sacris ablutionibus & cineribus rerum sanctarum igne consumptarum, & sacris denique reliquijs absumendis, deputato) ampli profundiq; *maris* θαλασσιδίου, & θαλάσσης nomen sit inditum, explanat Ligaridius, & ex Euripide respondet θάλασσα πάντα κλύζει, *cuncta mare abluit*: cui lubens addiderim rationem aliam in Græcorum Bibliorum contextu 3 Reg cap 18. à me obseruatam Vbi enim Elias Deum verum ex igne in victimas immisso, coram apostatis Israelitis probare narratur, simul quoque *aquæ ductus siue riuus aut canalis* stillicidiis aquarum victimas perfundentium excipiendis idonee excauatus, describitur. Aquæ-ductus ille Hebræis תְּעָלָה dictus a septuaginta Interpretibus θάλασσα redditur: καὶ ἐποίησε, aiunt θάλασσαν χωροῦσαν μετρητὰς δύο σπέρματος κύκλῳ τοῦ θυσιαστηρίου. *Et fecit Mare quod caperet duas metretas in gyro altaris.* Et infra: διεπορεύετο τὸ ὕδωρ κύκλῳ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ τὴν θάλασσαν ἔπλησαν ὕδατος· *Manabat aqua in circuitu altaris, & Mare impleuerunt aqua.* Nobilius Scholiastes dictionem hanc illustrans, scribit: *Complut. retinet vocem Hebræam theala* תְּעָלָה *Vnde forsan factum est* θάλασσα. *Theodoretus hanc rem narrans, ait Eliam fecisse* δεξαμενὴν, *aquæ receptaculum, quod Hebræus vocet* θααλα. *Iosephus autem* δεξαμενὴν *receptaculum aquarum. Non tamen nouum est in scripturâ receptaculum aquæ, vocare Mare, Lucifer habet foueam: vulgata, aquæ-ductum.* Hæc ille: ex illis ego. Cum aqua, quæ victimam perluerat, non debuerit ita longe lateque effundi, vt pedum gressibus prophanaretur: quin potius *canali*, *fouea*, *receptaculo* excepta est, vt ex Altari decidens confestim, sub eodem Altari absorberetur: illa pariter, quâ res quascumque sacras Sacerdos Græcus abluit, quasi consecratione ab eis participatâ Altari, vel eius foueæ θαλάσσης & θαλασσιδίου nomen præferenti, refunditur. De lauacro iuxta Altare, eidem obsequio præstando, a Latinis disposito, tractant Amalarius & Honorius solitarius.

Retro Altare in Absidis sinu, vbi in tabula quam explicamus litera G. conspicitur, sedes Sacerdotibus Pontifici assistentibus & simul celebrantibus sunt extructæ: in medio thronum eminentiorem obtinet Pontifex, quem Chrysostomus in Liturgia τὴν ἄνω καθέδραν sinistre a plerisque perceptam, recte intelligit. Talem fuisse Thronum illum, in quo Stephanus Pontifex ad Catacumbas Romæ necatus est, vel quem Alexandriæ S. Marco primo erectum Petrus Alexandrinus verebatur conscendere, vel quem Hierosolymis Iacobi fratris Domini consessu decoratum, & deinde vsque ad Gallieni tempora conseruatum testatur Eusebius lib. 7. hist. cap 14. nulli dubium esse potest. Sedem eandem eminentiorem, & iuxta positas Sacerdotibus sedes, idem Eusebius lib. 10 cap 4. memorat, his verbis: τὸν νεὼν ... θρόνοις τε τοῖς ἀνωτάτω εἰς τὴν τῶν προέδρων τιμὴν, καὶ προσέτι βάθροις ἐν τάξει τοῖς καθόλου κατὰ τὸ πρέπον κοσμήσας. *Templum absoluit (Constantinus) sellisque quibusdam & Thronis, Ecclesiæ primoribus in altissimo loco collocatis, & subsellijs præterea ordine dispensatis, exornauit.* Sedes illas & assessores describit exacte Nazianzenus in somnio de Anastasiâ.

Ἕζεσθαι δόκεον ἐνὶ θρόνου ὑψικαρήνου.
Οὐδὲ τὸ οὐδ' ὄναρ ποτ' ἀγήνορα.
Οἱ δ' ἄρα ... ὑφίζανον,
πρέσβυες ἡγεμόνες ...

Οἱ δ' ἀρ ὑποδρηστῆρες ἐν εἵμασι μαρμαρέοισι,
 Εἵατον ἀγγελικῆς εἰκόνες ἀγλαΐης.

Sedere videbar throno sublimis, non tamen superbè
 Neque enim superbiâ per somnium me extollo,
Hinc inde assidebant graues
 Omilu duces ætate selecti:
Ministri verò in lucidis vestibus
 Angelici splendoris imagines stabant.

Atque in his Synodi Laodicenæ Canon 56. Presbyteros, ante Episcopi ingressum sedere prohibet: οὐ δεῖ πρεσβυτέρους εἰσιέναι ἐν τῷ βήματι ... τοῦ ἐπισκόπου εἰσιέναι, καὶ καθέζεσθαι ἐν τῷ βήματι: & ex earũ nomine ratio petitur: σύνθρονοι enim sunt, & in eisdem Pontificem maiorem cum Coepiscopis vel Sacerdotibus sedentem Symeon Thessalonicensis lib. de Templo contemplatus: καθήμενος τῷ συνθρόνῳ, inquit, τὸν Χριστὸν εἰκονίζει, σὺν αὐτῷ δὲ ἔχει καὶ τοὺς συνιερουργοὺς ἱερεῖς, μιμουμένους τοὺς ἀποστόλους. *In consessu recumbens Christum imitatur Pontifex, assessoresque habet Coepiscopos & Sacerdotes, Apostolos repræsentantes*, suntque ipsi σύνθρονοι (voce adiectiuè sumptâ) eiusdem honoris cum Episcopo, vt eius assessores, effecti; & σύνθρονον occupant: libris tamen de Sacra. συγκαθεζομένους assidentes quidem Episcopo Sacerdotes depingit: σύνθρονος tamen nomen, vel ἐν συνθρόνῳ sedentes asserere veretur, illisque solum in subsellijs inferioribus locum humiliorem concedit, cum ait: ἡ ἄνω καθέδρα τὴν ὑπερουράνιον δηλοῖ καθέδραν τοῦ Ἰησοῦ· αἱ δὲ ὑπ' αὐτὴν δὲ βαθμίδες τὴν ἑκάστου τῶν ἱεραρχῶν καὶ ἱερέων τάξιν καὶ ἀξίαν, ἵνα δηλαδὴ οὐ θέμις τινὰ ἕτερον καθίσαι, οὐδὲ τῶν διακόνων αὐτῶν. *Superior cathedra supercœlestem Iesu sedem ostendit: inferiora vero subsellia vniuscuiusque Pontificum & Presbyterorum ordinem & gradum, vbi certe nulli alteri sedere fas est, neque ipsis Diaconis*. Hucusque porrò dictis magis ac magis illustrandis in supremo fornicis sinu, Christum, vt præfati sumus, diuina sacræ mensæ mysteria instituentem, vel quasi populo preces offerenti benedicentem: & inferius paulo sacrum Apostolorum chorum depingere, vel opere musiuo (quod & in antiquis Romanis Templis obseruare fas est) Græci solent exprimere: & nonnunquam Hierarchas suos Dionysium, Basilium, Gregorium, Chrysostomum, sanctosque alios Sacerdotes sacris indutos, quasi Christo seipsum in Altari offerenti, vel etiam in memorato excelsiori Throno tanquam supremo Hierarchæ sedenti (atque ideo super Thronum illum Pontificium τὸ ἀρτοφόριον sacræ Eucharistiæ asseruandæ *tabernaculum* est extructum) assistentes, coloribus effingunt; Diaconos autem nusquam; at si quos vt Stephanum, Laurentium, Ephræm. &c. imaginibus in toto Tribunalis ambitu decorare cupiant, illos extra absidem in σκευοφυλακίου & διακονικοῦ parte, vel hinc inde ad laterum muros, quasi ministerijs sacris obsequi paratos, & stolas suas hac de causa manibus prætendentes, varijs colorum lineamentis effo mare consueuerunt.

Quandoquidem vero de vtroque Sancti Tribunalis & Altaris latere nonnihil iam sermo delibauit, ad illud accuratiùs describendum, oculorum simul & mentis attentionem deflectere, operæ pretium est. Hinc inde itaque duas mediâ minores Absides aduertimus, vbi H & L literæ, in tabulâ sunt exaratæ: & in dextrâ quidem parte H σκευοφυλάκιον, & eius mensam; in sinistrâ vero L πρόθεσιν, & pariter eius mensam commonstrant: nam quod ex opposito Symeon Thessalonicensis πρόθεσιν in dextro, σκευοφυλάκιον autem vel διακονικὸν in sinistro latere collocet, nil nobis officit: pro respicientium enim ad ortum vel occasum mutatione, dextri etiam vel sinistri lateris mutationem contingere necesse est. Sinistra pars, inquam, πρόθεσις est, quam perperam Genebrardus *Altare* interpretatur, cum rectius *Propositio, seu Propositionis mensa* dici queat, quæ non Sacrificio, sed pani tantum offerendo dicata sit; (vnum namque est, & vt Eusebius loquitur μονογενὲς θυσιαστήριον, etiamnum hodie apud Græcos, & non nisi semel per diem propter Sacrificij vnitatem, in eo celebrant; & si forsan alicubi duo Altaria liturgiæ dicendæ erecta demonstraueris, confestim ipsi iunctas Ecclesijs & muro medio seiunctas παρεκκλήσια, quasi *Ecclesiarum appendices*, & Oratoria disiuncta in quibus diebus profestis memorias diuersas agant, puta feria secunda τῶν ἀσωμάτων *Angelorum*, tertia τοῦ Προδρόμου, quarta τῆς Θεοτόκου, quinta τῶν ἀποστόλων, parasceue τοῦ σταυροῦ, sabbato τῶν κεκοιμημένων *mortuorum*, ostendunt) τράπεζα itaque solummodo est προθέσεως, non θυσιαστηρίου: & quamuis primum ibi panis & vini fiat offertorium; vltimum tamen, quod solemnius est, & τελεία προσκομιδὴ, *perfecta oblatio*, necnon & consecratio, ἐν θυσιαστηρίῳ est perficienda. In dextro vero Altaris latere σκευοφυλάκιον, siue διακονικοῦ τράπεζα extat, quamuis non negauerim σκευοφυλάκιον *Sacristiam* etiam iuxta Prothesin, vbi est Δ ad latus Ecclesiæ, pro loci opportunitate ab ipso quoque Symeone Thessal. collocari: in eâ vbilibet statuatur, sacra vasa, vestes, & libri reponuntur & præparantur: panis etiam Eulogicus post oblationem in Prothesi factam, ad finem vsque Liturgiæ asseruatur, sicut & aqua in Theophanijs benedicta, quæ inde quoque à Diacono inter Liturgiæ sacra pœnitentibus à communione repulsis depromitur & propinatur. Cæterum an dextra hæc sacri Tribunalis portio, διακονικοῦ nomen obtineat, quod quidam negant, diligentius inquirendum. Διακονικὸν certe ab Altari totoque sacro Adyto longius esse semotum indicant illa Thessalonicensis verba lib. de Sacra. quibus coniectandum Episcopum, à Diaconico, in quo vestibus sacris indutus fuit, comitatumque eius, & viam ad Altare, & sacrum vsque Adytum describit: ἀπὸ τοῦ διακονικοῦ, inquit, ἐξάγεται, καὶ προάγοντος μὲν αὐτοῦ διακόνου, παραγινομένων τῶν δύο πρεσβυτέρων, διὰ τῆς δεξιοῦ μέρους τοῦ ναοῦ, καὶ τοῦ σωλέας, ἄχρι τοῦ βήματος. *Educitur ille è Diaconico, & Diacono ipsum præcedente, deducentibusque Presbyteris duobus per portam templi dextram, & Soleam, iter agit ad vsque sanctum Tribunal*. Vide Tribunal hoc sanctum, quam longe à Diaconico distet: & dextram templi, (quo nomine nauis vel pars Ecclesiæ ab Adyto distincta semper intelligitur) dextram, inquam, templi regionem Soleamque integram (qui gradus est chorum & Adytum sacrum interiacens, & in tabulâ litera T designatur) inter sacrum Tribunal & διακονικὸν hoc interpositum. Sed & Euchologium nostrum, non omittendum suggerit Diaconicum inter, & sanctum Tribunal discrimen: κατέρχεται, inquit, in Officio ablutionis Altarium, ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης ἐν τῷ μητατωρίῳ ἤγουν τῷ διακονικῷ, καὶ ἐξέρχεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ἐκ τοῦ μέρους τοῦ δεξιοῦ. *Descendit in Metatorium, illud est Diaconicum, sanctissimus Patriarcha, & prodit versus Altare, à parte templi dextrâ*. Cernis tu Patriarcham Diaconicum prius ingressum ex eo egredi, & per dextram Templi partem, Altare versus iter peragere. Vtique quia semotum est vnum ab alio, & inter vtrumque expansa est non modica Soleæ via: & Metatorion deinde, (quod Diaconico idem esse dicitur) à sacro Tribunali longius esse sepositum oportuit, cum in illud quondam, Leo Basilij Macedonis filius sacris interdictus se recipiendi facultatem

tatem habuerit, vt scribit Cedrenus in eius vitâ, quod argumento est Diaconicum ab Altari, loco fuisse penitus separatum, ibique reponendum vbi in tabulâ stellę notam cernere licet elucentem. Ex aduerso vero διακονικὸν dextram fuisse sacri Tribunalis portionem aliæ confirmant authoritates, vel argumenta. Primum quidem ex ipso Thessalonicensi scribente lib. de sac.: τῷ ἱερωτάτῳ βήματι κατ' ἀνατολὰς ὁρωμένῳ, καὶ ἡ μὲν πρόθεσις ἐν δεξιοῖς, ἐξ ἀριστερῶν δὲ τὸ διακονικὸν τεταγμένον &c. *Sacratissimo Tribunali ad orientem statuto, à dextris* (eius qui in Altari respicit Occidentem vt superius monuimus) *propositionis mensa; à sinistris autem Diaconicum ordinatum est.* Sacri vero Tribunalis pars est notanda, Prothesis: est itaque. & eiusdem portio Diaconicum ei oppositum. Secundum, vbi author idem de consessu Episcopi & Presbyterorum prout supra exposuimus sermonem instituit, ab eo semouet Diaconos, ἔνθα δὲ, inquit, καὶ οὐ θέμις τινὰ ἕτερον καθίσαι οὐδὲ τῶν διακόνων αὐτῶν. τόπος γὰρ ἕτερος ἀφώρισται, ὃς καὶ ἀκολούθως ὀνομάζεται διακονικόν. ἔνθα δὲ καὶ καθῆσθαι τούτοις ἀκώλυτον. ὑποδιακόνοις δὲ καὶ ἀναγνώσταις ἔξωθεν τοῦ βήματος περὶ τὴν σωλέαν, ὃς δὲ καὶ βῆμα καλεῖται ἀναγνωστῶν. *In consessu* (Pontificis & Sacerdotum) *nulli alij sedere, neque etiam ipsis Diaconis licet. His enim suus segregatus locus, qui & Diaconicon appellatur, assignatus est. Vbi & eos sedere nullus prohibeat: sicut Subdiaconis & Lectoribus extra Tribunal circa Soleam, qui & Lectorum Tribunal vocatur*, sedem habere concessum est. Animaduerte, amabo, in loco sibi præfixo, intra Tribunalis ambitum, in Diaconico Diaconos sedentes: extra vero Subdiaconos, cum Lectoribus positos. Adde quod & tertium indicium est Diaconos Altaris, portarumque sacrarum, & velorum in eis appensorum custodes ab antiquo institutos, iuxta Dionysium de Eccl. Hierarcap. 5. ταῖς ἱεραῖς αὐτοὺς ἐφίστησι πύλαις ὁ ἱεραρχικὸς θεσμοθέτης. *Sanctis portis eos præficit Iuris Pontificij decretum*, & Cyrillum Alexandrinum lib. 3. de adorat. πρεσβυτέροις πεπίστευται τὸ θυσιαστήριον, καὶ τὰ ἔσω τοῦ καταπετάσματος, οἷς ἂν πρέποι λέγεσθαι. καὶ φυλάξουσι τὴν ἱερατείαν αὐτῶν. διακόνοις γε μὴν τὸ, φυλάξουσι τὰς φυλακὰς τῆς σκηνῆς, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὰ φυλάγματα τοῦ λαοῦ. *Presbyteris concreditum est Altare, & quæ intra velum continentur; quibus etiam dici conuenit; & custodient sacerdotium suum. Diaconis vero illud: Custodient custodias populi.* quod præstant vtique cum Altari astant, foribusque Tribunalis præsident, & intra illud in Diaconico vt proprio sibi loco consident: quod ipsi eiusdem muri, mutis eloquuntur testimonijs, imaginibus nempe sanctorum Diaconorum quas in hac Tribunalis parte vt addictâ sibi sede, superius depingi consueuisse enarrauimus. Fauet his Canon Synodi Laodicenæ 21. quo sancitur: οὐ δεῖ ὑπηρέτας χώραν ἔχειν ἐν τῷ διακονικῷ, *non oportere Subdiaconos in Diaconico locum tenere*, id est, in sancta ingredi: & Diaconorum consessum appetere, alias si à sanctuario remotum fuisset Diaconicon, non tantâ ambitione eius ingressum exquisiuissent Subdiaconi, vt propterea Canone Ecclesiastico debuissent ab eo prohiberi. His insuper dicendum, quod cum etiam in Ecclesijs Latinis, à dextris & à sinistris, duo Pastophoria consueuerint olim ædificari, quorum vsum Paulinus suis versibus exprimit: dextri quidem hac inscriptione.

Hic locus est veneranda penus quâ conditur: & quâ
Promitur alma sacri pompa ministerij.

Sinistri verò hæc alia.

Si quem sancta tenet meditandi in lege voluntas
Hic poterit residens sacris intendere libris.

Oportet illa & in Græcis parem formâ, ædificium, vsum nomenclaturamque non omnino absimilem fuisse consecuta, at vera si tabulam supra præfixam contemplemur, duas testudines literis H & L. connotatas *Pastophorijs* à Clemente lib 2. const. cap. 62. *Thalamis & interioribus cubiculis* à Hieronymo in Ezechielis c. 42. à Paulino *Secretarijs* vocatis, conquadrantes omnino, licebit obseruare, quarum vna non libris sed donis sacris proponendis addicta est; altera vero Diaconis attributa, sacri ministerij pompæ depromendæ commode inseruire dicenda est: si quidem Diaconicon Diaconorum sedem fixam fuisse asseramus: ne si ab Altari longius illos seponamus, Subdiaconis inferiores, & sacerdotibus in obsequio penitus inutiles affirmare cogamur. At nunc, quid similius vero, inter discrepantes has duas opiniones à nobis tenendum sit qui dubitauerit, oppositam vtramque, me iudice, probabit, quâ & extrá & intrá sanctuarij siue sancti Tribunalis ambitum, διακονικὸν, extitisse credatur. Nam cum διακονικὸν plerique cùm Gretsero interpretentur *Sacristiam*, prout etiam Concilium Agathense primùm sub Symmacho Papa videtur intelligere, quod διακονικὸν idem, vertit *Secretarium*, quod alij *Sacrarium* dicunt: equidem cum ad Sacristiam hanc duplici porta fuerit accessus, ab ipso nimirum sacro Tribunali, & à Chori superiori parte, extra Tribunal constitutâ, cumque locus Diaconorum proprius, fuerit Tribunalis dextra pars, ab intus habens ad Sacristiam accessum, in quâ plerumque Diaconi ad depromenda, vel reportanda vasa, suppellectilemque sacram versantur, factum puto, vt tam illa βήματος dextra portio, quam Sacristia ipsa, siue σκευοφυλάκιον, nomen διακονικοῦ sibi comparauerint, & vice versâ cum in aliquibus Ecclesijs sacristiæ defectu in dextrâ Tribunalis parte ἐν διακονικῷ vasa sacra fuerint asseruata, contigit iterum, vt & διακονικὸν, σκευοφυλακίου nomen assumpserit. Vnumque est vtriusque coniecturæ fundamentum, quod promiscue nomen vnius pro altero vsurpetur: nam quæ in Liturgia Chrysostomi preces scribuntur fieri ἐν σκευοφυλακίῳ, eædem illæ, vel similes in liturgia D. Marci, ἐν διακονικῷ leguntur; & quæ D. Iacobi liturgiam claudit & in editis scribitur, λεγομένη ἐν σκευοφυλακίῳ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν: eadem omnino legitur, λεγομένη ἐν τῷ διακονικῷ μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου in M. S. codi. Barberino: vt vna vox itaque alterius vice fungi potest, sicut & vnus locus alterius obsequium præstare. Quamuis autem authoritatum pondus & copia, dextrum βήματος latus, *Diaconicum* appellare adegerit, nusquam tamen arrisit illa Nicetæ vel Billij potius interpretatio, qui totum ἅγιον βῆμα voce διακονικοῦ deturpare, vt ita dicam, non est veritus. Nam cum dictio illa ministerium sonet, à Throno maiestatisque omnium Domini, & Dominici præcipuâ sanctiorique parte significandâ, vt aliena penitus arceri debet: neque enim sordida & humilia, sed augusta semper, regia, sublimia rebus omnibus sacris, Græcos imposuisse nomina, nullus eorum in cærimonijs leuiter eruditus, ignorat. Quis autem dicat Diaconum, cui ex priuilegio, vel necessitate ministerij, aditus in sancta patet, ab officij vsu, διακονικοῦ nomen, illis potuisse imponere. Apage à regis solio seruilem vocem. Sint enim, per me licet, Diaconorum iuris statio in Tribunali sacro, & muneris eorum obseruandæ sacræ fores, quis propterea tamen sanctiori & secretiori Adyto nomen fecisse Diaconum asserat, nisi qui à vilioris sortis custode, in nobilissimi palatij aditu excubias agente, nomen sibi vendicaturum regium illud domicilium opinabitur?

Sanctuarium ἅγιον βῆμα, separat nunc, à reliquô templi spatio tabulatum ligneum; quondam vero septa

illa, quæ Eusebius lib. 10 cap. 4. vocat δίκτυα ἀπὸ ξύλου, *retia è ligno*, nos *Cancellos* dicimus; τὸ θυσιαστήριον ὡς ἂν εἴη τοῖς πολλοῖς ἄβατον, τοῖς ἀπὸ ξύλου περιέφραξε δικτύοις, *Constantinus, Altare vt esset pluribus inaccessum cancellis, è ligno circumdedit.* Cancellos istos Symeon Thessalonicensis lib. de templo κιγκλίδας & διαστύλα appellat, non inepte. Quas enim Pollux apud Stephanum τῶν δικαστηρίων θύρας, *Tribunalium fores*, Græcis κιγκλίδας: illas Romanis κιγκλιδωτὰς, *cancellos*, dictas fuisse scribit: & Aristophanis Scholiastes κιγκλίδα, θύραν τοῦ δικαστηρίου κιγκλιδωτήν, & τὸν κίγκλιδα τοῦ δικαστηρίου pro eodem vsurpat; pro *Tribunalium Forensium cancellis* nimirum: qui quia à se inuicem seiunguntur, & hinc inde aperiuntur, Codino vulgari κιγκλιδόθυρίδες, his δικλαῖ θύραι, alijs δικλίδες appellantur. ἅγιον βῆμα, itaque, Thronus Tribunalque regis nostri cancellis suis circumuallatur, & sacræ fores olim cancellatæ, nunc continuo ligno solidæ, in cunctis Græcorum Ecclesiis hinc inde aperiuntur: humilioresque sunt, & medium tantum hominem recto stantem attingunt. Portæ vero spatium reliquum, aliquando apertum; quandoque suo velo (portis enim cunctis sua debent appendi vela) depicto Michaelis ense armati facie metuendâ, & oculis minas spirantibus, vt ingressum ad sacra prohibentis, vel saltem à temerario accessu deterrentis, occluditur. Septa hæc si mente attigeris, quænam sint Codino & Germano, στῆθη, κίονια, *columellæ, thoracesue* populum in templis incaute ad Altare accedentem, velut costæ ab intestinis infensa quæque prohibentes, & arcentes, confestim intelliges. De his Germanus in mystagogia. κίονια ἤτοι τὰ στήθη διαχωρίζοντα τὸ βῆμα ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ, καὶ κάγκελλα εἰσὶ τῆς προσευχῆς τόπον δηλοῦντα, ἐν οἷς σημαίνει τὴν μὲν ἔξωθεν τὸ λαοῦ εἰσοδον, τὴν δὲ ἔσωθεν τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὑπάρχουσαν, καὶ μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν οὖσαν ἐμβατόν. *Columellæ siue thoraces separantes Tribunal a reliquo templo, & cancelli, locum orationis manifestant, quousque extrinsecus populus accedit, intrinsecus autem sunt sancta sanctorũ solis sacerdotibꝰ peruia.* Cancellos istos in Ecclesiâ Latinâ Vualafridus Strabo agnouit: verũ vbi locadi sint non protulit. Extra septa hæc, locum Sacerdotibus Cantoribusque deputatũ, Chorum videlicet assignat, siue Genebrardus siue Heruetus, qui Liturgias in Bibl. PP. Græcorum interpretatus est, quem quia vocat ἱερατεῖον, probare nequeo: ad hæc enim vsque septa venerabundo ad sacras imagines populo liberum est iter, εἰς τὸ ἱερατεῖον *in sanctuarium*, nunquam. Quamuis non dissimulem, Sacerdotes hodie in subsellijs Choralibus sedentes canere, sed non is est eorum vt sacra facientium, sed tantum laudes diuinas canentium, locus, vt qui Psaltæ vel πρωτοψάλτη nonnunquam è sæcularium plebe electo sit peruius. Porro reticula illa lignea de quibus superius, mutauit Ecclesia Orientalis in tabulata solida, à tempore quo Iconoclastarum furore turbata plures & frequentiores sanctorum imagines ibi depictas esse voluit, earumque cultum perantiquum, probatum, & sedulâ crebrâque obseruantiâ confirmatum. Cæterum, an velum illud quod adhuc in Ecclesijs Gallicis inter chorum & Altare appensum seruamus quadragesimalis ieiunii tempore, sit illius antiqui moris quem contemplamur, monumentum vel relictum vestigium, alteri decernendum remitto: vt vt sit, velum Mosaicum, sanctum à sancto sanctorum diuidens hoc nostrum imitari; & præterea mundi partes superas & inferas referre in vtraque Ecclesia, à Symeone, Thessalonicensi lib. de Templo, & ab Honorio solitario lib. 3. cap. 46. Latinis nimirum pariterque Græcis authoribus, edocemur.

E Sanctuario egressis, siue medijs sacris foribus, διὰ τῶν ἁγίων θυρῶν: siue portâ australi & dextrâ: διὰ τοῦ νοτίου κλίτους, διὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους: siue boreali, quæ Prothesi opposita est & sinistra, διὰ τοῦ βορείου κλίτους, διὰ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους, in quibus I K & M. literæ sunt depictæ; confestim *Soleas* occurrit literâ T dignoscendus, & a Græcis, ὁ σωλέας, ἡ σωλέα, σωλέα, τὸ σωλεῖον, siue σωλέας, σολέα, σολεῖον, & σωλαίς, diuersis diuersimode scribitur, & in Ecclesijs Græcis nomen vbique habet, in rarissimis conspicitur: vnde contigit, vt qui magis docte de voce dissertationes instituerint, rem quoque simul se ostenderint penitus ignorasse. Atque equidem cum vox hæc *Soleas*, à Latino fonte sit deducta, quidam à *Sole*, alius à *Solo*, deriuari opinati sunt: errant tamen illi toto cœlo & tota terrâ: grauiusque hallucinatur Cellotius qui ab expansâ & exporrectâ eius formâ qualis est *Solea*, sic dictum putat, quasi prophanis, *Soleis*, & non solutis calceamentis terra sancta calcanda foret, & non potius Christus Imperator in *Solio* Regio suspiciendus. Quid igitur *Soleas*? interrogat ille seipsum. Hæret mihi aqua: respondet. Turbida est certe cœno & iolo, & sordidis eius soleis prophanata. At nõ hæreat hic veritas, quæ σωλέαν, *Solium* Christi Imperatoris ad populum pro communione recipiendâ, extra sacras fores prodeuntis, esse asserit. Erigitur itaque extra cancellos *Solium* hoc, & Christo principi velut Thronus substernitur: ex quo, apposite voces has duas βῆμα & σωλέαν sibi inuicem conquadrare conspicis, & geminum Christi domini Thronum in Ecclesiâ Græcâ exprimere: βῆμα nempe, Tribunal regium intra septa sacra corpori eius consecrando dedicatum: σωλέαν vero eiusdem *Solium* extra cancellos pro eodem in communione diuidendo fabricatum. Quam ampla, quam sublimia, de rebus diuinis & Ecclesiâ sentiebant Græci Patres, qui minimæ parti vel loco templorum; honorata, augusta, regia nomina imposita esse voluerunt? ne prophanæ & antiquæ Græciæ authoribus, qui *nullum*, vt canebat Lucanus suæ patriæ *sine nomine saxum* reliquerunt in rebus sacris & diuinis æstimandis ingenio cessisse, & acie mentis inferiores fuisse comprobarent. Ac licet *Soleæ* vox Latinis ac Græcis Patribus ignota sit, nullatenus est dignitas eius tenuis, vel obscura maiestas apud illos: quandoquidem vbi de communione scribit Hieronymus aduersus Luciferianos, *Episcopum* memorat *corpus Domini ad tractantem & de sublimi loco* (de Solea dictum puta) *Eucharistiam populo ministrantem*: & Chrysostomus Sacerdotem, pro Christi diuino corpore distribuendo plebem Christianam inuitantem depingens: τότε γὰρ, inquit, ὑψηλὸς ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἁγίων ἁπάντων, ... καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ ... ἀνακραυγάζει. *eâ de causâ stans excelsus*, (in Soleâ vtique) *& omnibus manifestus tremendo in illo silentio vehementer inclamat sancta sanctis.* *Soleam* hinc antiquis Monachis in Ecclesia deputatum fuisse locum, è Dionysio colligimus, qui eos ad velum sacrum supra plebẽ adstantes commemorat: nunc Subdiaconis & Lectoribus sedes est reseruata, ita Symeone Thessalonicensi attestante lib. de sacra. ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστας καθῆσθαι χρὴ ἔξωθεν τοῦ βήματος περὶ τὸν σωλέαν, ἐν ᾧ καὶ βῆμα ... *Subdiaconos & Lectores extra sacrum Tribunal sedere conuenit circa Soleam, qui Tribunalis Lectorum propterea nomen accepit.* Non omiserim hic libens, quod vbi de Soleâ mentionem egit Thessalonicensis confestim medios sacros, cancellos contemplatur, tabulatum videlicet ligneum inter vtrumque memoratum interius exteriusque Tribunal positum, in quo quamuis à dextris & sinistris portarum sacrarum, Christi sacras & Deiparæ Virginis imagines delineatas supra asseruerimus, alio tamen pacto ordinatas dictus Thessalonicẽsis describit, τὰ διάστυλα καὶ ὑψοῦ τῶν ... κοσμεῖται, ... καὶ ἄνω τὸ κοσμίτου, μέσος γὰρ ἐστὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων ὁ Σωτὴρ

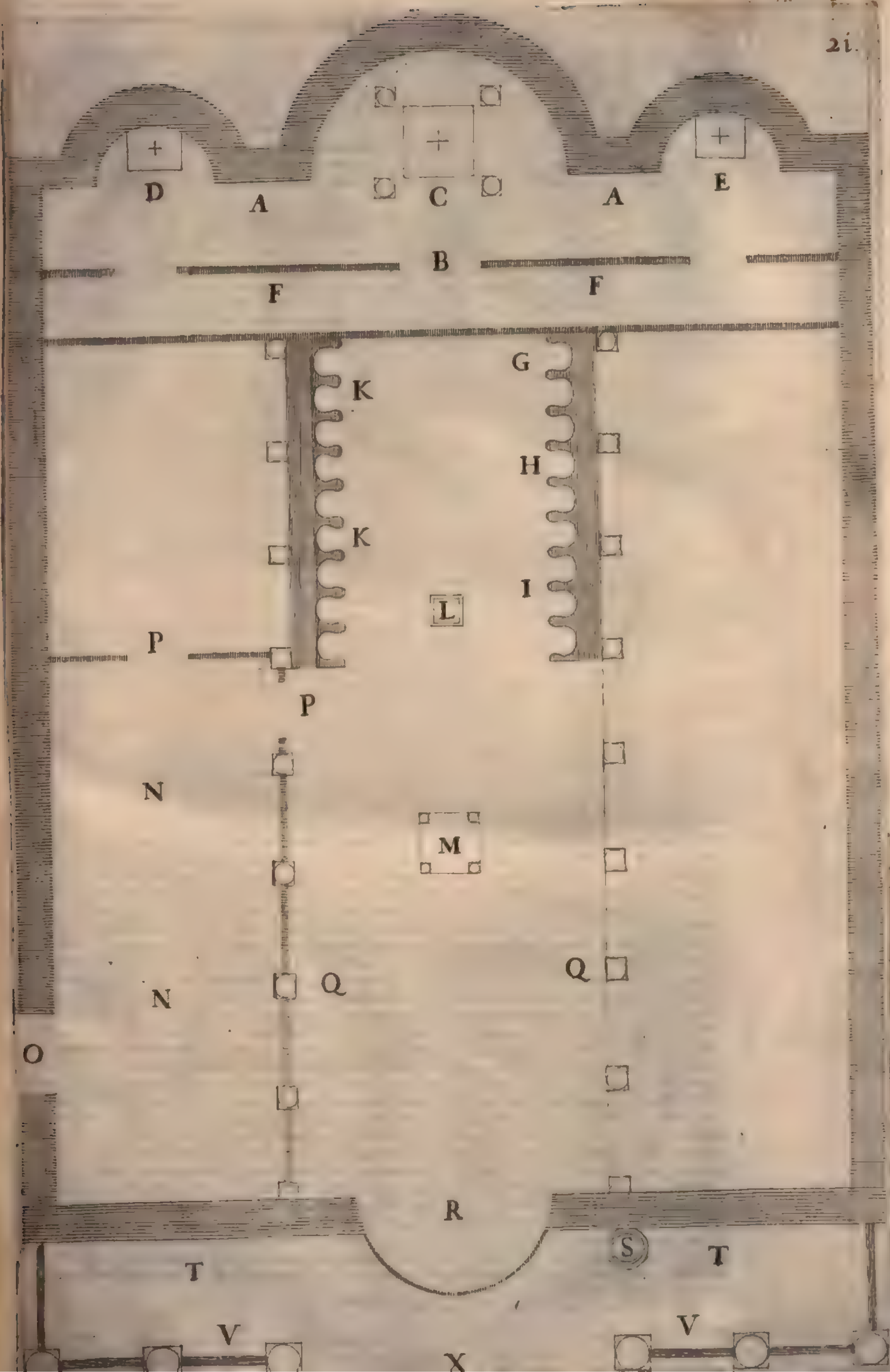
ἱστορίσθη ἡ μήτηρ τε, καὶ ὁ βαπτιστὴς, ἄγγελοί τε, καὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἁγίων: ὡς τὸ ἐν οὐρανοῖς τὸν Χριστὸν οὕτως εἶναι, μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, καὶ μεθ' ἡμῶν εἶναι τό τε νῦν, καὶ ἐρχέσθαι μέλλειν τὸ τοιοῦτον ἐνδιδασκόντων. *Columnæ mediæ extant* (in tabulato) *& super columnas extenditur stercobata & coronis*, le plat fonds & la corniche, *compagem fabricæ illius continens: super coronidem vero, media sacrarum imaginum Saluatoris est, hinc inde vero Deiparæ matris, Baptistæ, Angelorum, Apostolorum, & reliquorum cælitum: & hac ratione Christum iam in cœlis cum sanctis suis versari, & nobiscum quoque esse, & in futuro venturum, edocemur.* Tabulati huius, sacrarumque imaginum custodia, τῷ κανδηλάπτῃ inter Lectores non ignobili commendatur; ipse vero vt Σκευοφύλακος *Sacrista* subminister, sacras imagines a puluere tersas conseruat, lampades coram illis appensas & super coronidem τὰ δωδεκάφωτα διὰ τὸν τῶν ἀποστόλων χορὸν ἅψας μέσον ἐν ἴσταται ὑψηλότερον, εἰς τύπον τοῦ μεγάλου φωτὸς τοῦ Ἰησοῦ, *duodecim cereos*, inquit Thessalonicensis, *propter Apostolorum chorum, quorum vnus excelsior est in figuram magni luminis Iesu:* intra Tabernaculum quoque (cui ius ingressus propterea conceditur) lumina queque accendit: & totius *Soleæ*, vt circa illum & Sacristiam munere suo fungatur, spatium sibi commissum possidet.

E regione Soleæ in Templi totius meditullio (quamuis in Ecclesijs aliquibus in dextram vel sinistram partem pro loci opportunitate declinet) stat erectus Ambo, ὁ ἄμβων δὲ ἀντικρὺ τῶν θυρῶν τοῦ βήματος ἵσταται. *Ambon e conspectu portæ Tribunalis stat*, inquit, Thessalonicensis: & iterum τὸ ἱερώτατον βῆμα κατ' ἀνατολὰς ὁρίζεται, καὶ τοῦ ἄμβωνος ἀντικρὺ ὄντος, εἰ τόπος ἐστί. *Sacratissimum Tribunal ad orientem statuitur, & ex opposito, si permittat locus Ambo ponitur*, cuius vsum tam apud Græcos quam apud Latinos Cypriani tempus agnouit: ad quem cum ex vtraque, id est, Occidentis & Orientis parte sit accessus, non adulterè ab *ambiendo*, sed ab *ascensu.* ἀπὸ τοῦ ἀναβαίνειν, legitimè nomen eius deducitur. Illum quum magna fuit Ecclesia describit M. S. Regium Codini verbis vulgaribus, τὸν δὲ ἄμβωνα μετὰ τῆς σωλέας ἐποίησεν μὲ σαρδόνυχον, & infra, ἐποίησε δὲ τρούλλαν εἰς τὸν ἄμβωνα μετὰ μαργαριταρίων, καὶ λυχνίτας ἀπὸ ... καὶ σταυρὰ λυχνιτάρια, καὶ μαργαριτάρια ... αὐτὸ δὲ ... ὁ ἄμβων εἶχεν ἄνωθεν ... *Ambonem cum Solea Sardonychis fabrefecit Iustinian^o imposuitque Ambonis trullam quam gemmis varijsque lampadibus & lucernis decorauit. Pendebat Ambonis crux libras centum, totaque Lucernis & gemmis resperse erat, & repagulorum vice, desuper aureis aulæis circumdabatur.* Cruces enim cereis luminibus, a Græcis oneratas iam Chrysostomi ætate Nicephorus narrat lib 13. cap. 8. σταυροὶ ... ἀργυροῖ ... ἐπικείμενοι προηγοῦντο. *cruces argenteæ cereis resperse præcedebant.* Iam vero, qui ex opposito portæ regiæ Tribunalis, statutus est Ambon, rei obseruatione dignæ ex huiusmodi situ fundamentum, ex Germano in mystagogia & eum sequuto Thessalonicensi lib. de sacra. præbuit. ὁ ἄμβων, πρὸ τῆς θύρας τοῦ βήματος ἱστάμενος, ... ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου δηλοῖ, καὶ τὸ ὑψηλὸν ἔχει διὰ τὸ τοῦ κηρύγματος ὑψηλὸν, καὶ ὅτι ἐπ' αὐτῷ ... ἄγγελος. *Ambon coram portâ Tribunalis statuitur reuolutum lapidem à portâ monumenti significans, & in altum erigitur propter prædicationis sublimitatem, & quod id illo sederit Angelus.* Ex quibus dictis constat iuxta Thessalonicensem, Sacerdotem Diaconumque Ambonis conscendendi potestatem, ob Euangelium legendum obtinuisse ὅθεν καὶ ἀγγελικὸν σῴζοντες τύπον, διάκονοί τε καὶ πρεσβύτεροι τὸ θεῖον κηρύττουσιν εὐαγγέλιον, διάκονοι μὲν τῇ ἱερουργίᾳ, ἱερεῖς δὲ τῷ ὄρθρῳ τὰ ἑωθινά. *Angelicum propterea exemplar imitati, Diaconi Sacerdotesque prædicant Euangelium: Diaconi quidem in Missâ, Sacerdotes autem in laudibus, quæ mane legenda occurrunt.* Cantoribus etiam Canonicis, in sacris nempe constitutis, & Pontificiâ benedictione cantandi munus in Ecclesiâ adeptis in Ambonem licitus semper fuit conscensus ex Synodi Laodicenæ Can. 15. οὐ δεῖ πλὴν τῶν κανονικῶν ψαλτῶν, τῶν ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαινόντων, καὶ ἀπὸ διφθέρας ψαλλόντων, ἑτέρους τινὰς ψάλλειν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. *Non oportet præter Canonicos Cantores, qui suggestum ascendunt & e membrana legunt, aliquos alios canere in Ecclesiâ.* Imperatori denique facultas eadem data est, apud Codinum de Off. Cur C P. cap. 17. vbi & Ambonis forma satis apposite intelligitur, duplexque eius gradus, hic ad Orientem, ille Occidentem prospiciens connotatur, iuxta eiusdem authoris verba. κατέρχεται ὁ βασιλεὺς τοῦ ἄμβωνος οὐκ ἐκ τοῦ μέρους ὅθεν ἀνέβη, ἤτοι τοῦ πρὸς τὰς ὡραίας πύλας ὁρῶντος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἑτέρου τοῦ πρὸς τὸ σωλέαν, καὶ τὸ ἅγιον βῆμα. *Descendit Imperator e suggestu, non ab ea parte quâ ascendit, siue ab eâ parte, quæ spectat versus speciosas portas* (quæ aditum Ecclesiæ vel chori ex Occidentis parte claudunt) *sed à parte alterâ quæ ad Soleam & sanctum Tribunal obuersa est*, id est, ad Orientem) Huiusmodi Ambonis formam, nisi melius dicam reliquias seruant adhuc Romæ S. Mariæ ad Martyres siue in Cosmedin, S. Laurentij, S. Clementis S. Pancratij templa seruant, de quibus eruditos audio tractatus condi.

At si cantores, inquies, laudes diuinas quondam celebraturi Ambonem conscendebant, an nunc est eis separatus in Ecclesia Græcorum chorus, & quonam ordine viri sacri solent in eis considere? Respondeo Monachalium aliarumque communium Ecclesiarum diuersum penitus esse de ædificio sermonem, quia namque sibi solis ædificant Monachi, totum templi spatium a portis speciosis ad Soleam vsque excurrens, totus etiam chorus est, apud illos, intellige cantantibus illis vel oraturis per totum, quaquà versus, templi ambitum στασίδια *Sedilia* esse disposita: καθολικαὶ vero hoc est communes, legitimæ, & omnibus fidelibus peruiæ Ecclesiæ, sedilia quidem supra mediam Ecclesiæ regionem ostentant, hinc inde cantaturis extructa: sed quæ nihilominus, nullo a plebe separata sunt discrimine. Consule, amabo, positam supra templi Monachalis effigiem, & alias inferius depingendas Ecclesiarum communium, vt vel vno intuitu oculi, quam expono differentiam, comprehendas. Vtrobique viros sacros habes Altaris viciniorem locum occupantes: Episcopus tamen vel alius superior supremum omnium in parte dextrâ, tenet vbi in tabula P literam affiximus. Ad Episcopi sinistram in choro dextro Diaconi sedent; illi etenim post Hierarcham prima Ecclesiæ officia Oeconomi puta, Sacellarij, Chartophylacis &c. obtinent, & Pontifici obsequium præstituri, præstò quoque debent adesse: post eos circa Analogium Psaltę & Lectores, quos deinde Sacerdotes aliqui sequuntur. Chori autem sinistri Archipresbyter cęterique sacerdotes, & officiales occupant sedilia ordine quem opusculis de hoc speciatim institutis inferius vbi de ordinationibus, Deo faute, exhibebimus. Infra choros orantes viri stant in Ecclesię medio sinu, in Monasterijs ἰδιῶται *Monachi conuersi & illiterati*, cum plebeijs sæcularibus, Narthecem inter & chorum, iuxta portas speciosas consistunt: vel in Narthece, si tamen choro coniunctus sit. Mulieres vero de quibus hucusque tacuimus à viris vel muro humiliori, vel cancellis seu clatris, quibus sacra celebranda perspicere possint, vbique seiunguntur (quod in antiquis etiammum hodie Orientis Ecclesijs obseruatur) κατηχούμενα *loca verbo Dei officijsque Ecclesiasticis audiendis* in altum extructa, vel cameras superiores vastum Ecclesiæ sinum circumambientes, & in illum fenestris clatrisque interpositis vndequaque

prospectum habentes, sibi reseruatas obtinent: siue autem superiores illæ speculæ & ambulacra intra ædificij latera circumducta, siue separata quædam pars (Græcis γυναικωνῖτιν & γυναικωνίτης, Latinis apud Ciacconium in Anastasio Iuniore *matroneum*, & in ordine Romano *pars mulierum* dicta) sit illis inferius assignata: à viris Angelorum consortio, colloquióque in oratione perfruentibus, tanquam iniecto velo, iuxta Pauli monitum, sub cancellis illas etiam hodie vultus subducere constat: succeduntque cancelli velis quæ ibidem Basilius ob mulierculā impudicè Diacono sibi ministranti annuentē, dū de supernis in Altare prospiceret, appendi iussit: βῆλα παραχρῆμα ἐκέλευσε κρεμασθῆναι, ἐν τοῖς κατηχουμενείοις, διαταχθεὶς ἅπασι ταῖς γυναιξὶν, ὡς εἴ τις ἔξω τοῦ βήλου ὀφθῇ ἀνακύπτουσα, τῆς θείας λειτουργίας γινομένης ἐξωθεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀκοινώνητον μένειν. *Confestim vela è speculis suspendi præcepit iniungens mulierib⁹, vt si qua deprehensa esset dum sacra paragerentur caput ad respiciendū emittere de Ecclesiâ pelleretur & extra communionem fieret* ita Ampilochius in Basilij vitâ: de huiusmodi vero pudoris, vel decoris obseruantiâ Constitutionem Apostolicam emanasse testatur Clemens Romanus l. 2. c. 7. & ad eiuscemodi loci piam cogitationem, virginem lapsam reuocat Ambrosius, libri ad eam missi c. 6. *Nonne vel illum locum tabulis separatum, in quo in Ecclesiâ stabas recordari debuisti, ad quem religiosæ matronæ, & nobiles certatim currebant, tua oscula petentes quasi sanctioris & dignioris? Nonne & illa præcepta quæ scriptus paries tuis oculis ingerebat, recordari debuisti?* Hacque eadem ratione viros à mulieribus in Ecclesijs separatos, suo etiam tempore, scribit Amalarius Fortunatus lib. 3. cap. 3. hosque in australi, dextrâ scilicet parte, vt digniores: mulieres autem vt subditas, in boreali, velut statione tutiori fuisse collocatas, docet. Arridet ratio hæc, hodiernusque Græcorum vsus illi suffragatur: quanquam & pro loci opportunitate, in vltimam templi partem, vt infra delineandæ tabulæ ostendent, nonnunquam eas reijciant: & in magnâ Ecclesiâ ex vtroque virorū latere, in duplici γυναικείῳ siue γυναικωνίτῃ sedem habuisse describat Codinus, in quo τὰ πρωτεῖα primas vt dicunt, ταῖς ἡγουμενίαις *Monialibus* καὶ ταῖς παπαδίαις *presbyterorum vxoribus*, pro earum dignitate, deferunt.

Iam cum portarum numerus, ordo, nomen, consideranda se obijciant: nec nisi cognitis locis, ad quæ viam aperiunt integrè percipi possint: loca ipsa, Narthecem puta & expansum in longum alterius templi spatium, adiunctâ quam habet ad Monastica templa varietate, integrè delineare præstat.

D
A
C
A
E
B
F
F
G
K
H
K
I
L
P
P
N
M
N
Q
Q
O
R
S
T
T
V
V
X

Sit itaque Ecclesiæ κανονικῆς *legitima*, pro moderno vocis huius sensu, siue ad Balsamonis mentem *viris mulieribusque communis*, secunda hæc Ichnographia: & litera A ἅγιον βῆμα, B Sanctuarij mediam portam τὰ ἅγια θύρια, C altare, D πρόθεσιν. E διακονικόν, F Soleam. G Episcopi thronum extra missarum solemnia intellige H Diaconorum, I Lectorum, K Archipresbyteri sedile. L Ἀναλόγιον *pulpitum*, M Ambonem. N γυναικωνῖτις *Fæminarum locum* O portam γυναικωνίτου exteriorem, P aliam interiorem quâ recipiendorum Sacramentorum gratiâ in Ecclesiam penetrant, Q Nauem mediam Ecclesiæ. R Portas Speciosas. S Baptisterium, T Narthecem *Vestibulum*, V Columnas fornicem & porticum suffulcientes, quarum medium omne spatium vacuum est & apertum, designent: aut si mauis intercludantur spatia quæque muris, vnusque solus in medio vbi X litera est, aditus reseruetur.

Narthex seu porticus profunditatem obtinet modicam, & ab vno templi latere, ad aliud longitudine excurrit; est enim illi ex æquo præiacens & transuersa, Latinisq; Vestibulum Limen, Porticus, Atrium, Ferula, &c. dicitur: apud Græcos πρόναος, & νάρθηξ vocari consueuit In eâ infidelibus & communione sure priuatis, aliqua officiorum sacrorum parte, & concionis vel lectionis tempore licitum consistere: Pœnitentibus & Catechumenis ex præcepto imperatum. Cum autem Pœnitentium quidam intra ipsius templi gremium admissi, alij fuerint extra limen omne eiecti, alij tandem intra Narthecis siue Vestibuli sinum & ambitum excepti; succincte qua fieri potest, Pœnitentiæ gradus, variaque Pœnitentibus assignata loca, ex reconditis Græcorum monumentis, in lucem proferenda, clarisque authorum testimoniis peruestiganda sunt, & illustranda.

Pœnitentium quinque gradus constituit Gregorius Thaumaturgus. quatuor Matthæus Blastarius. ternario vult eos includi Albaspinæus Aurelianensis Præsul, rituum Ecclesiæ antiquorum inter recentes, scriptor peritissimus In primo statim gradu collocant plerique *Lugentes* siue *Flentes* προσκλαίοντα, τοὺς ἐν προσκλαύσει, qui duriora Pœnitentiæ subibant onera, & in habitu vili, cilicioque strato. intrantium Ecclesiam, vt ipsi restituerentur, opem; & erga Deum, precum subsidium implorabant Hos Tertullianus de pudicit cap. 3. vocat. *Conciliatos. concineratos, cum dedecore & horrore compositos, prostratos in medium ante viduas, ante Presbyteros, omnium lachrymas suadentes, omnium vestigia lambentes, omnium genua detinentes.* Albaspinæus tamen nondum eos Pœnitentium collegio consociat, sed potius hac habitus vilitate, lachrymis, precibus, prouolutionibus. pœnitentiæ solummodo *Candidatos* se profiteri, illam ambire, vt non omnino Ecclesiæ liminibus arcerentur, nec omnibus horrori diutius forent, & detestationi, vno verbo non Pœnitentiam ducere, sed eam precari, procarique Pontifex præfatus existimat. Quos vero ἀκροωμένους *Audientes* ad secundum gradum euehit Thaumaturgus, hic idem in primo tantum sistere docet, vtpote quorum abiectio pro delictis exsoluere inciperet: & nullâ pro eis ab Ecclesiâ, factâ oratione, liminibus expellebantur, hoc vno satis cumulari beneficio reputati. si Dei verbum cuius obseruantiam prauis facinoribus detrectauerant cũ Catechumenis & Infidelibus iterum audire, & eius præcepta repetere permitterentur. Tertiam Pœnitentium seriem componunt apud Neocæsariensem Antistitem, οἱ ἐν ὑποπτώσει, *qui Substrati & Subiecti*, quique sacras lectiones & prædicationes cum Catechumenis & Audientibus excipi bant auribus, sed non absque orationis beneficio dimittebantur: imo quia prono in terram capite, genubus prouoluti. manibus Episcoporum suppositi eam suscipiebant, ὑποπίπτοντες propterea, & quasi de nouo sub iugum Ecclesiæ, legisque diuinæ missi, censebantur.

Hos sequuntur συνιστάμενοι *Consistentes*, qui precum communionem consequuti, in orationibus, officiis, cunctisque Deo reddendis obsequiis, in Ecclesiâ *consistebant*, ab oblationibus tamen faciendis abstinere iubebantur, & quacumque Sacramentorum participatione nondum digni habiti perseuerabant cum reliquis in oratione, & *Consistentium* nomine honestati Albaspinæo vltimum, Gregorio Thaumaturgo, quartum Pœnitentiæ locum obtinebant: post eos namque enumerat numerumque eundem Balsamon obseruat) τοὺς μετέχοντας. *Participantes, seu Sacramentorum participes factos*, quos quia Pœnitentium limites nondum plene excessisse demonstrat, non ita Ecclesiæ restitutos, eius pacem accepisse, communionemque sortitos [illegible], vt fidelium reliquorum quos nullius delicti macula depressisset, priuilegijs & prærogatiuis gauderent: quin potius pœnitentiæ præteritæ signa inaudita que notas asseruasse, in ambiendis saltem & recipiendis Ecclesiæ honoribus crediderim asserendum. Tum quod ad rem præsentem spectat, quodque paucissimos obseruasse, nonnullosque male mente apprehendisse comperio, his omnibus Pœnitentium generibus. Energumenis. alijsque baptismum & Ecclesiæ societatem ambientibus, sua sedes locusque in templis est assignandus. Lugentes quidem, vt è *Pœnitentium* collegio expungunt quidam, sic & scriptores cuncti, si tamen sinceri sint, & eorum statum probe perceperint, in nullâ templi parte pedem figere permittunt, sed *in Areâ* Ecclesiæ præiacente, *in Atrio*, sub dio, in puluere & luto volui oportere contendunt; vnde & tempestatibus tempestatibus iactati, & doloris contritionisque procellis agitati, *Hiemantes*, a Latinis authoribus sunt dicti, propriè quidem satis, hac ratione attentâ, impropriè tamen omnino cum χειμαζομένους, ita interpretantur, qui Pœnitentes nusquam erant, sed *Energumeni*, ὑπὸ τῶν πνευμάτων ἀκαθάρτων χειμαζόμενοι, scribit infra Euchologium *à spiritibus immundis iactati*, qui deprimendæ diabolicæ superbiæ causâ in vltimum *Vestibuli* secessum, vel *in Aream & Atrium* αὐλὰς Græci nuncupant, aeris iniuriis lacessendi, pedibusque omnium cum præfatis Pœnitentibus conterendi, amandabantur. Hoc pacto de Flentibus positos Canones exponit Balsamon in Trullanum 87. Can τὸ προσκλαίειν ἔξω τῆς πύλης [τοῦ ναοῦ.] *Extra templi Vestibulum obitur Fletuum pœna* (Cuius quidem dicti si meminisset in Can 17. Ancyranum. probatam à nobis alijsq; quos refert authoribus περὶ τῶν χειμαζομένων sententiam non reprobasset, vt nouam & fermè inauditam adstrueret) Clarus author idem in Can. 2. Dionysij Alexandrini. ὁ νάρθηξ τόπος δευτέρας ἐστὶ μετανοίας, ὁ τῶν ἀκροωμένων λεγόμενος, ἐν ὧ δηλονότι οὐδὲ ἀνδράσιν ἵστασθαι ἔξεστι τοῖς ἐκκλησίας ἀπωσθεῖσι μὴ ἐν ἐκκλησίᾳ. ἀλλ' ἔξωθεν αὐτῆς προσκλαίειν: *Vestibulum locus est secundæ pœnitentiæ. qui dicitur audientium: & in ipsis, ne viris quidem stare permittitur ab Ecclesiâ eiectis: sed extra ipsum deflere* De illis Gregorius toties memoratus occurrit intelligendus, cum ait, προσκλαυσις ἔξω τῆς πύλης τοῦ εὐκτηρίου, ἔνθα ἑστῶτα τὸν ἁμαρτάνοντα χρὴ τῶν εἰσιόντων δεῖσθαι πιστῶν, ὑπὲρ αὐτοῦ εὔχεσθαι. *Planctus extra portam Oratorij est. vbi peccatorem stantem oportet fideles ingredientes precari, vt pro se orent.* Concipit ille *Porticum exteriorem*, *Vestibulum* Ecclesiæ muris cinctum, vnâque tantum portâ vt supra fieri posse concessimus peruium: & cum eo Matthæus Blastares elemento μ. περὶ τῶν τόπων τῆς μετανοίας, *de Pœnitentiæ locis*. εἰς τέσσαρας τάξεις οἱ μετανοοῦντες διῄρηντο, εἰς τοὺς προσκλαίοντας, τοὺς ἀκροωμένους, τοὺς ὑποπίπτοντας, καὶ

τὴν συνιστάμενον· καὶ προσκλαίοντες μὲν αὐτό, οἱ ἔξω τῆς θύρας τοῦ εὐκτηρίου ἱστάμενοι· καὶ τῶν τε εἰσιόντων καὶ ἐξιόντων πιστῶν εὐχὴν τε αἰτούμενοι, καὶ τὴν τῆς ἁμαρτίας συγχώρησιν. *Pœnitentes in quatuor ordines diuisi sunt, in Lugentes, Audientes, Substratos, & Consistentes. Et Lugentes quidem extra portam Oratorij stant: & ab ingressuris & egredientibus fidelibus orationis subsidium delictisque veniam deprecantur.* Cum his aliquo saltem tempore baptismum primo ambientes consedisse (à quâ tamen pœnæ subiectione vindicat illos Albaspinæus) quidam scribunt: Energumenos vero etiam illuc detrusos sibi persuadebit, qui dæmonis inhabitantis superbiam abiectione dictâ deprimendam, & officia Ecclesiæ verbique diuini enunciationem, ab omni tumultu & impedimento ab hoste pacis & quietis excitato, tranquillam volet & liberam.

Aream Subdialem, ad quam Lugetes cum Energumenis relegantur & Atrium prætereuntis, occurrit Ecclesiæ Porticus, de quâ iam abundè, quæ νάρθηξ *Ferula* dicitur, locusque gradus secundi Pœnitentium est, quos iam corripit, & *Ferulæ* suæ submittit Ecclesia; de illa loquitur Thaumaturgus: ἡ ἀκρόασις ἔνδοθι τῆς πύλης ἐν τῷ νάρθηκι, ἔνθα ἑστάναι χρὴ τὸν ἡμαρτηκότα ἕως τῶν κατηχουμένων, καὶ ἐντεῦθεν ἐξέρχεσθαι. ἀκούων γάρ φησι τῶν γραφῶν καὶ διδασκαλίας, ἐκβαλλέσθω, καὶ μὴ ἀξιούσθω τῆς εὐχῆς. *Auditio est intra portam in Ferulâ, vbi oportet peccatorem stare vsque ad Catechumenos* (id est retro Catechumenos, nisi melius interpretemur vsque ad ea quæ Catechumenis licet audire) *& illinc egredi. Audiens enim, inquit* (Ecclesiæ decretum) *Scripturas & doctrinam eijciatur. & oratione indignus habeatur.* Matthæus Blastares in idem: ἀκροώμενοι δὲ οἱ ἔνδον τῆς θύρας ἱστάμενοι, ἐν τῷ λεγομένῳ νάρθηκι, καὶ τῶν θείων γραφῶν, καὶ τῆς κοινῆς ἐπακούοντες διδασκαλίας, εἶθ' οὕτως μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξερχόμενοι. *Audientes intra portam stant, in Ferulâ vocato loco; & diuinarum scripturarum lectionem, communiaque templi rudimenta audiunt: tum verò cum Catechumenis egrediantur.* Quod ita intelligendum censeo, vt idem omnino vtrorumque egressus temporis momentum præfigeretur: duos enim Catechumenorum ordines lego apud Balsamonem in Can. 5. Neocæsariensem, Audientium videlicet & Perfectiorum, quos alij Competentes dicunt, hi nonnisi post orationem illis propriam Diaconi iussu recedebant, illi lecto Euangelio confestim excludebantur: δύο τάξεις τῶν κατηχουμένων εἰσίν· οἱ μὲν γὰρ ἄρτι προσέρχονται, καὶ ὡς ἀτελέστεροι μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν γραφῶν καὶ τῶν εὐαγγελίων εὐθὺς ἐξίασιν· οἱ δὲ ἤδη προσῆλθον, καὶ γεγόνασι τελειότεροι, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς κατηχουμένοις εὐχὴν ἀναμένοντες τὸ γόνυ κλίνουσιν ἐν ταύτῃ· ὅταν δὲ ἐκφωνηθῇ τό, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, τότε ἐξέρχονται καὶ αὐτοί· *Duo sunt ordines Catechumenorum. Hi enim nuper accesserunt, & vt imperfectiores, post scripturarum & diuinorum Euangeliorum auditionem statim exeunt. Illi verò iam pridem accesserunt: & perfectiores euaserunt. Vnde & orationem quæ fit supra Catechumenos expectantes, in ea genuflectunt. Quando autem pronunciatum fuerit, Catechumeni procedite: tunc & ipsi exeunt.* Cum vtrisque Pœnitentes electos annoto ex eodem in Can. 4. Ancyranum. Audientes quidem Pœnitentes, cum Catechumenis audientibus: Substratos vero, cum perfectioribus siue competentibus. De illis, ἀκροάσονται τῶν θείων γραφῶν ἐν τῷ νάρθηκι· *Sacras scripturas in porticu vestibuli audient*, inquit: de his subdit: ὑποπεσοῦνται πάντως ἐν ἐκκλησίᾳ στάντες ὄπισθεν τοῦ ἄμβωνος ἱστάμενοι μέχρι τῆς τῶν κατηχουμένων ἐξόδου· τηνικαῦτα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐξίασιν. *Substernentur*, id est, in Ecclesiâ manebunt retro Ambonem vsque ad Catechumenorum exitum, tunc enim & ipsi egredientur. Hacque de causa, τὸ, ἕως τῶν κατηχουμένων, à Thaumaturgo scriptum, *vsque ad Catechumenorum tempus & locum* interpretor, vel *retro Catechumenos*, vt qui priores egressuri retro stare deberēt, & propter admissa facinora, etiam illis inferiores haberentur.

Substratorum deinde locus erat in Ecclesiæ inferiori parte, portamque solam Ecclesiæ prætergredi, & in eius nauim ingredi fas erat, & retro Ambonem consistere, ait Blastares: ὑποπίπτοντες δὲ εἰσίν, οἱ ἔνδον τῆς ἐκκλησίας κατόπιν δὲ τοῦ ἄμβωνος ἱστάμενοι· καὶ μετὰ τῶν κατηχουμένων, καὶ αὐτοὶ ἐξίασιν· ἡνίκα τό, ὅσοι κατηχούμενοι ἐκφωνηθῇ παρὰ τοῦ διακόνου. *Substrati vero intra Ecclesiam, retro Ambonem stant: atque cum Catechumenis egrediuntur ipsi; cum, Quotquot Catechumeni sunt, exeant, à Diacono publicè exclamatum fuerit.* Orationi tamen super se dicendæ, substernebantur & procidebant, tum in egressu Catechumenos modico facto interuallo sequebantur, & si voluissent, tum hi, tum pœnitentes quilibet, necnon & excommunicati, poterant ἐν προαυλίοις *in Atrio*, totius integræ missæ tempore consistere; vt affirmat Balsamon in S. Dionysij Alexandrini Canonem, διότι τοῦτο πρὸς πλείονα συντελεῖ κατάνυξιν αὐτῶν· *quia hoc ad maiorem eorum contritionem conducit.* Supra Substratos de quibus hucusque, necesse est Consistentes locare in ipso, vt videtur, Ecclesiæ gremio: postquam enim de Substratis dixit Gregorius: ἡ ὑπόπτωσις ἵνα ἔσωθεν τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἱστάμενος μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξέρχηται. *Prostratio est intra ipsam templi portam, in qua peccator stans cum Catechumenis discedit*: de Consistentibus subdit: ἡ σύστασις ἵνα συνίστηται τοῖς πιστοῖς· καὶ μὴ ἐξέρχηται μετὰ τῶν κατηχουμένων: *Consistentia est, vbi peccator cum fidelibus residet, nec cum Catechumenis egreditur.* Et Matthæus Blastares: συνιστάμενοι δὲ οἱ τοῖς πιστοῖς μὲν συνευχόμενοι καὶ συμψάλλοντες, τῆς δὲ τῶν ἁγιασμάτων ἀπεχόμενοι μεταλήψεως, μέχρις ἂν ἐξήκοντος τοῦ τεταγμένου χρόνου, τὸ τέλειον αὐτοὺς τῆς θείας ἐκδέξηται κοινωνίας. *Consistentes porrò sunt qui fidelibus comprecantur, & simul psallunt: mysteriorum vero sacrorum participatione abstinent, vsque dum præfinito tempore elapso, diuina communionis perfectio illos exceperit.* Tum iuxta Gregorium sequitur, τῶν ἁγιασμάτων μέθεξις, *Sacramentorum consortium*, quod Ecclesiæ restitutis, oportuit vltimò omnium reddi, vt conditionis præteritæ memores, & humilem locum seruare, & à condonatis delictis sibi cauere attenderent. Ex dictis liquet vnum tantum Narthecem, Ferulam vnam, Catechumenis & Pœnitentibus Audientibus excipiendis suffecisse: licet, me verum fatente, mirari satis non possim cur quatuor Codinus enumerauerit in S. Sophiæ templo describendo, non enim contentus νάρθηκας numero multitudinis posuisse, confestim quot intelligat, recenset his verbis, ἀπὸ τοῦ βήματος ἕως τῶν τεσσάρων ναρθήκων, *à Tribunali adusque quatuor Narthecés* Nathanael S. Mauræ Præsul ites in plerisque Monasterijs reperiri affirmat, quorum primum & magis intimum constituit eo in loco, quem supra diximus infra ναὸν (qui apud Monachos totus chorus est) *idiotis* eorum *conuersis* & Laicis orantibus deputari: secundum interiorem mediumque, qui ἐσωνάρθηξ dicitur, & vulgo ἐσωνάρθηκας: tertium, exteriorem omnino, qui ἐξωνάρθηκας & ἐξωνὶς corrupte vocatur. cum potius ἐξωνάρθηξ & ἐξωτὶς rectius audiret. Lego insuper Petrum quendam Gyllium Topographiam Constantinopoleos explicantem lib. 2. cap. 4. duplicem Narthecem in S. Sophiæ templo annotantem, his verbis. *Porticus templi duplex est. vterior clauditur muris vtrimque marmorum iucundissimâ varietate vestitis: tegitur cameris figuratis ornamento tessellato calculorum inauratorum. Ex huius porticus latere Orientali nouem portis patet exitus ex interiori porticu in exteriorem porticum, ex qua proditur in aream, vbi perennes saliunt aquæ, ad quas ex area descenditur multis gradibus.* Audio tamen ab alijs vnam ibi tantum porticum fabricatam, nec in vllo

Basilicâ, siue nouâ, siue vetustiori, plures quam vnam Romæ, vel alibi, vt Parisiis apud S. Genouefæ, S. Victoris, S. Germani vtriusque de pratis & Antissiodorensis, &c. annotare licet. Quid in tantâ relationum varietate circa Narthecum pluralitatem tenendum sit, quidue similius vero sit habendum breuiter expono. In Ecclesiis quas diximus communes, & καθολικὰς, vsui nempe promiscuo sexus fidelium vulgo addictas, quas parochias, vel cathedrales Ecclesias vocamus, vnum aliquando Narthecem, nullum sæpius, etiam mihi curiosius indaganti obseruare licuit, in Monasteriis semper duos ἐσωνάρθηκα & ἐξωνάρθηκα, siue ξυλὸν vocatos. Monachi siquidem cum Pœnitentium formam repræsentent, imo cum vere animum statumque eorum affectent & induant, vt Pœnitentes plurimam diuinorum officiorum partem in Narthece persoluunt; Matutinorum scilicet portionem, minores horas, primam, tertiam, &c. cum Completorio: solasque fere Laudes cum Missa, & Vesperis, ἐν ναῷ, *in Templo*, celebrant: ibi propterea, in Narthece nimirum, sedilia adinstar Choralium, (vt ex primâ tabulâ annotabis) in quibus consistant, erecta habent: & cum antiquitus vbi adultorum adhuc baptismus differebatur, non minus a Matutinorum & Vesperarum, quam à missæ secretiori & deuotiori parte Catechumeni Pœnitentesque excluderentur, in Officiis siquidem vetustis a nobis, vbi de Matutinis & Vesperis tractabitur proferendis, Orationes quædam sunt primo cunctis simul communes, tum aliæ Catechumenis amandandis, tum aliæ denique fidelibus remanentibus propriæ: Monachi hac de causa Pœnitentium personam agentes, persoluentes in Narthece communem officij partem, reliquam velut sanctiorem & fidelibus tantum propriam, in templo recitandam reseruant: interim ceu Pœnitentes portis templi clausis, & velo etiam obductis in Narthece stant; cumque Modulum hunc τῆς εὐσπλαγχνίας τὴν πύλην ἄνοιξον ἡμῖν Θεοτόκε, &c. occinunt, portis tunc Speciosis templum subeunt, & officium sensim ad finem deducunt. Subindicat hæc cuncta Symeon Thessalonicensis opusculo de templo: ἐν μὲν γὰρ, inquit, πρὸ τοῦ ναοῦ τὰς εὐχὰς ποιούμεθα, οὐρανοῦ τάξιν ἔχει, καὶ τὸν ἐν Ἐδὲμ παράδεισον τὸ ὁμοίωμα ἔχει ναοῦ. διὸ καὶ καταπετάσματι ἐν τοῖς ἱεροῖς μοναῖς, ἐν τῷ ἔξωθεν ψάλλειν διαφράττεται ναοῦ, ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς, τῷ τοιούτῳ δηλοῦντες, ὅτι Χριστὸς κατῆλθεν μέχρις ἡμῶν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, καὶ εἰρήνην δέδωκε, καὶ εἰς οὐρανὸν ἡμᾶς ἀνήγαγε. ἀλλ' οἱ μὲν ἐν πταίσμασι τοῖς ἐγκλήμασιν οὐκ ἔνδον τολμῶσιν εἰσελθεῖν. *Quando ante Templum* (in Narthece) *preces facimus, cæli id loco habemus, & paradisi in Edem similitudinem gerit. Quapropter etiam quibusdam velis in sacris Monasterijs dum extra psallunt, occluditur, quæ ingredientes deducunt, eo declarantes Christum ad nos vsque descendisse medium que parietem maceriæ dissoluisse, dataque pace in cœlum nos subuexisse. Quinetiam in crimina lapsi illuc intrare non audent.* Intrant vero Monachi vt à peccato puri: non intrauerant autem illuc vsque, quia aliquo tempore Pœnitentium personam eos profiteri decebat in illo Narthece, quem siue ex consuetudine ab antiquis temporibus inductâ, siue ad aëris inclementiam facilius vitandam muris vndequâque cinxerunt, & velut ædificij totius Ecclesiæ partem non ignobilem habuerunt: exterius autem & aream versus porticum aliam, extruxerunt, ingressuris Ecclesiam & Narthecem interiorem, ab aëris inclementiâ defendendis idoneam, quam ἐξωνάρθηκα vocauerunt, totâ tamen Ecclesiâ humilior est, forisque prominet, nec toto suo spatio Ecclesiæ latitudinem locis in quibusdam adæquat, & ex vtraque eius parte (vbi in celebrioribus templis nostris turres campanarias erigere solemus) pendent laminæ ferreæ, siue ærea crepitacula, aliaque ligna conuocando in Ecclesiam populo, si malleolo percussa fuerint, accommoda. Sunt itaque duo. ratione expositâ in Monasterijs Nartheces, qui etiam si alibi reperiantur, non iisdem censentur aliquando vsibus deputati, sed diuersis, locandis scilicet Catechumenis, illisque tanquam in domibus & habitationibus, Catechismi tempore retinendis, quod ita fieri suâ ætate Symeon Thessalonicensis obseruauit lib. de Sacra. νάρθηκες δὲ λέγονται, ἤτοι τοῦ ναοῦ ἀρχαὶ, καὶ κατηχούμενα, ἤτοι τῶν κατηχουμένων οἶκος· ἃ καὶ διὰ τοῦτο ἐπινοηθῆ, ἵνα καὶ οὗτοι δι' ἀκοῆς καὶ ὁράσεως μόνης μετέχωσι τῶν θείων· καὶ διὰ τῶν χειλέων, καὶ τῆς γλώσσης ὁμολογῶσι τὴν πίστιν, καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας ῥήματα ᾄδωσιν· οὐ κοινωνοῦσι δὲ ταῖς εὐχαῖς, ἀκοινώνητοι γὰρ καὶ διεστηκότες εἰσί. *Narthεces dicuntur, Templorum videlicet principia, & Catechumena, Catechumenorum nempe domicilia, quæ & propterea excogitata sunt* (vide nouam huiuscemodi vsus aduentionem) *vt & hi auditu visuque solo diuinorum participes fierent, & labijs linguaque fidem profiterentur, deuotionisque verba modularentur, non tamen communicant precibus, sed earum exortes sunt, vtpote ab eis semoti.* Vnde, (quod quidam ex proposito contendunt) vbi manifesta Narthecis deest structura, in inferiorem Ecclesiæ partem retro Ambonem, Pœnitentes & Catechumenos his aliis verbis ibidem admittit: οἱ κατηχούμενοι, καὶ οἱ ἐπ' ἐγκλήμασιν ἵστανται τοῦ ἄμβωνος ὄπισθεν, περὶ τὰ κατώτερα δὲ τοῦ ναοῦ. οἱ εὐσεβεῖς μὲν καὶ πίστιν ὁμολογοῦντες, ἀφώτιστοι δ' ἔτι, διὸ καὶ ὡς μήπω τέλειοι πιστοὶ, μηδὲ μέλη ἐσφραγισμένα τῆς ἐκκλησίας, ἔξω βάλλονται τῶν μυστηρίων εἰσαγομένων. *Catechumeni & Pœnitentes suis adhuc criminibus obstricti retro Ambonem stant, circa templi partes imas. Qui pij sunt quidem, & fidem profitentur, nondum tamen sunt illuminati: vt nondum perfecti idcirco, vel vt nondum membra Ecclesiæ sacro charactere insignita, foras eyciuntur tempore quo sacra mysteria inducuntur ad altare.*

His itaque perspectis quod supra promissum à nobis est, & hucusque omissum vel dilatum, vt nempe numerum, ordinem, & nomina portarum Ecclesiæ proferremus, paucis exequendum. Tres præcipuas tum in Euchologico textu, tum apud plerosque authores recenseri comperio: ἁγίας, ὡραίας, καὶ μεγάλας, *Sanctas, speciosas, & magnas.* ἁγίας, sunt τοῦ βήματος, & ad sacrum altare, rectà iter aperiunt, & in primâ tabulâ literâ M. in secundâ B signantur, & huiusmodi nomen sunt sortitæ, quia *sancta* mysteria per eas proferuntur, vel quia per illas transitum habet *Rex* omnium & dominorum Dominus, βασιλικαὶ etiam audire meruerunt. ὡραῖαι sunt, quæ totum Ecclesiæ spatium claudunt, & templum ipsum à Narthece separant, & in priori quidem tabula litera V, in altera R, dignoscendæ occurrunt: & ὡραῖαι quidem vocantur à dictione ὥρα, non prout *temporis vel diei partem* significat, quasi in huiusmodi portis Sciaterica forent Horologia depicta; somnium enim Francisci Iunij redolet hæc interpretatio: sed potius prout *horam precariam*, & Officiorum Ecclesiasticorum partem quamlibet designat: iam iam enim docuimus in Narthece ad huiusmodi Portas, preces fieri, Matutinum officium incipere, minores *Horas* cum Completorio recitari: nisi forsan velis à *formâ, specie, & decore,* ὡραίας dici, sic namque ἀπὸ τοῦ ὥρας, *Speciosas* vbique interpretamur, quia eas prætergressi *speciem & ornatum* templi totius prospectant, & cum Petro & Ioanne ad Sanctuarium Dei adoraturi penetrare consueuerunt: Quæ tandem Narthecem exterius claudunt μεγάλαι, dicuntur & ἀργυραῖ, sic quippe vocatas reperies apud Maximum Cytherensem narratione quam habet 8. Sept. ἀνοίξας ἀργυρᾶς πύλας ὁποῦ ἦσαν κλεισμέναις (vulgaris est hic idiotismus) καὶ εἰσέβαινε εἰς τὸν ναόν. *Portas Argenteas quæ clausæ erant aperuit & ingressus templum, &c. Argenteæ* vero dicuntur, siue quod in magna Ecclesia laminis argenteis superductæ fuerint,

fuerint siue ad nomen ex alijs templi Hierolymitani aucupandum, quas *argenteas* scribit Iosephus. Quamuis non inficier *speciosas* etiam alicubi dici *Regias*: sicut & *Regias* tribunalis *speciosas* vocari: sed hic est vulgi & minus peritorum abusus, vt vocabulum vni rei significandæ impositum, alijs nõnunquam sine delectu addicatur. Vt pateat tamen ὡραίας proprie eas dici, quæ Narthecem inter & templum interiacent, Codinus audiendus de Off. Cur. Const. cap. 17. qui Ambonem in templo respicit ἐν τῷ μέρει πρὸς τὰς ὡραίας πύλας ὁρῶντος, *ex eâ parte qua speciosis portis obuersa est.* Claudunt itaque illæ templum: dixerat autem prius cap. 15. aliquid fieri ἐκτὸς τῶν ὡραίων λεγομένων πυλῶν, ἤτοι ἐν τῷ νάρθηκι, *extra portas quæ appellantur Speciosæ, id est, in Narthece siue Vestibulo*: foris ergo Vestibulum est; illæque mediæ inter ipsum & templum consistunt: & vel ternæ vel quinquenæ, tum apud Latinos, tum apud Græcos extructæ cernuntur, & vsque ad nouenarium numerum ascendisse in S. Sophię templo, Gyllius supra relatus, vt probatus testis & oculatus, commemorat.

Toti denique Monasticorum maximè templorum moli, *Area* subdiualis (quam Maximus Cythærensis loco præfato vocat αὐλὴν τοῦ νάρθηκος, *Narthecis aream*, Codinus cap. 17. περιαύλια *Atrium*) substernitur: in eo frequentius est φιάλη, *fons aquis erumpẽtibus conspicuus*, & ad templum accessuris lauandæ faciei vel manuum gratiâ, peruius: appetunt enim Græci corporis munditiem, & ex antiquâ traditione impuri Ecclesias intrare verentur. Ita Eusebius libro 10. capite 4. κρήνας ἀντικρὺ εἰς τὸ πρόσωπον ἐπισκευάζων πολλῷ τῷ χεύματι τῶν ναμάτων τοῖς περιβόλων ἱερῶν ἐπὶ τὰ ἔσω προϊοῦσι τὴν ἀπόρρυψιν παρεχομένας. *Ex aduersâ fronte latices præparauit (Constantinus) copiosô aquarum fluxu, ad sacrorum septorum penetralia contendentibus, lustrationem præstituros.* Commendatum quoque id habuere maiores nostri, & in hunc finem commemorat Paulinus ep. 35. ad Alet. in templi vestibulo positum Fontẽ. *In vestibulo*, inquit, *Cantharum ministra manibus & oribus nostris fluenta ructantem. fastigiatus solido ære tholus ornat & inumbrat, non sine mysticâ specie, quatuor columnis salientes aquas ambiens: decet enim ingressum Ecclesiæ talis ornatus: vt quod intus mysterio salutari geritur, spectabili pro foribus opere signetur.* Conuincunt hæc Paulini verba, quod & Balsamoni in Can. 76. sextæ Synodi placuit, præfatam Aream Fontesque in ea positos, intra Ecclesiæ septa concludi: contrariam si quidem sententiam repudiat his verbis. εἶπόν τινες, ὡς περιβόλους ἐκκλησιαστικοὺς ὁ κανὼν ὀνομάζει τοὺς προνάους ἑκάστου ναοῦ, οὐ μὴν τὰς φιάλας, καὶ τὰ ἕτερα μέρη τῶν θείων ναῶν τὰ οὐχ ἡνωμένα αὐτοῖς. τοῖς πλείοσι δὲ τοῦτο οὐκ ἤρεσεν. *Dicebant quidam Canonem, ambitus Ecclesiasticos vocare Vestibula vniuscuiusque templi: non autem fontes aliasue sacrarum ædium partes ipsis iunctas. Pluribus tamen hæc opinio displicuit.* Cæterum eiusmodi lauacris successit aqua Sacerdotis precibus benedicta, qua ad leuiorum peccatorum expurgationem adeuntes Ecclesiam aspergerentur. Aquam vero benedictam non habent in vsu Gręci præ foribus Ecclesiæ apponere, nisi forte vbi inter Latinos commorantes eorum consuetudini fauere appetunt: tunc enim aquam benedictam, quam vocant minorem de qua suo loco, consecrant: ipsique etiam eâdem se se expiare assuescunt.

Superest vt ad propositæ hucusque rei illustrationem ampliorem tabulas alias duas, simplicium magis minusque amplarum Ecclesiarum explicemus, quibus & quod præcessit, & quod deinceps dicturi sumus de illis magis ac magis illucescat. A itaque ἅγιον βῆμα. B Abidem vnam, eamque solam super altare. C prothesim. D portam eius. E portas sacras absque Diaconico in parte dextra. F Cancellos. G Sedilia can-

torum ex vtraque parte. H spatium viris concessum I Gynæceum in infima parte Ecclesiæ versus maiorem portam situm. H portam, quâ in Gynæceum mulieres ingrediuntur. I aliam portam, qua vel sacras imagines adoraturæ, vel Sacramentis communicaturæ in Ecclesiam ascendunt. K Concham aquæ in Theophaniis benedictæ, plerisque in locis hîc repositæ. L Portam vltimam qua viris datur in Ecclesiam ingressus commonstrat.

Vltima tandem Tabula licet Ecclesiæ minus splendidæ, super alias, hæc adhuc annotanda suggerit. Primum, quod vbi litera A depicta est Testudo vel Absis, quæ nullo in sacro ædificio deesse potest, hic quoque ostenditur: Si namque Cœli figura est sacri Tribunalis spatium, semifornicem in Ecclesiis omnibus, & vbique obtinebit, ait Symeon Thessalonicus, vt supercœlestem Christi sedem intelligendam præbeat: καὶ τὸν οὐρανὸν μὲν, τὸ βῆμα φανεροῖ· καὶ τὸ ἡμικύκλιον ἔχει· καὶ πανταχοῦ τοῦτο γίνεται ἐν ἅπασι τοῖς ναοῖς· ἵνα δηλοῖ τὸ ὑπερουράνιον. B Protheseos est indicium. C vnius solius portæ, quâ viri & mulieres promiscuè intrant, & exeunt: ita ta-

men vt viri ad B spatium superius; mulieres ad E spatium inferius, nullo tabulato eas à viris seiungente, se congregent: vel si in imo non consistant solo, per gradus E hinc inde, ad speculas superiores & κατηχούμενα se conferant, vt inde clatris tectæ officia, & sacra quæque celebrari facilius prospiciant. E quod mirum est, in Ecclesiá Græca, secundum altare delineatum indicat: & proinde Ecclesiam quæ non mere & integre est Græci Iuris, arguit; sed huiuscemodi in quam Græci pariter ac Latini illud sibi comparatum habeant; vnde & in iis Missas, officia, laudesque diuinas, ritibus propriis seruatis vtrique, alternis horis peragunt: ita tamen vt quâ die Sacerdos Latinus celebrauit, Græcus deinde sacrum facere detrectet: non quidem in Latini ritus contemptum vel odium, vt quidam temerariò suspicantur, sed ne eâdem die, intra templi eiusdem septa, Sacrificium iterare, quod nefas videtur, Græcus præsumat. Hacque de causâ cum deuotionis adimplendæ affectu, Græcus hinc, illinc Latinus in templi eiusdem ambitu sacris operari affectat, Græcus alium

præuenire studet, ne Sacrificio ab eo peracto, ipse religione à sacris retardetur, nec tamen Latini, (quod ipse expertus sum) temere conscientiam accusat, quem ritus licentiam sequi probe nouit: sed ipse veterum Canonum obseruantiâ se duci ostentat, qui dum vnico Christi Sacrificio attenderunt, vnicum in Ecclesiis aptare dedicandum μονοφυὲς θυσιαστήριον, vt loquitur Eusebius lib.10. cap.4. & non iterandum in eo Sacrificium præparerunt. Sed nec alienam ab huiusmodi laudando ritu se præbuit Ecclesia Latina, quæ in Concilio Antisiodorensi sub Gregorio primo, anno 590. celebrato can.10. edicit, *Non licere super vno Altario in vnâ die duas Missas dicere: nec in Altario vbi Episcopus Missas dixerit, Presbytero pariter illâ die sacrum facere.* Hinc B. Rhenanus in epist. Missæ Chrysostomi præfixâ, *An Missæ priuatæ*, inquit, *veteribus in tam frequenti vsu fuerint quidam addubitant. Certe ipsæ prebendarum institutiones, si quis tabellas conscriptas inspiciat, & ararum in Basilicis nostris superaddititia structura, nouitatem præ se ferunt.* Addo ego tum Romæ, tum in Oriente toto, atque etiam apud nos hîc in antiquâ ciuitate Parisiensi quæ terminis insulæ De paræ Virginis clauditur, tam frequentes esse veteres Ecclesias, vt vna alteri vicinissima sit: vnicuique vero suum vnicum Sacerdotem olim fuisse addictum, vt Ecclesiarum multitudine Missæ audiendæ opportunitas non deficeret, & vnius Sacerdotis præfecturâ, eiusdem sacri iteratio impediretur. Quando vero Sacerdotes plures in eandem Ecclesiam inducti fuerint, non incertum est. Ambrosij namque ætate iam cœperant bini per Ecclesias ordinari, ex eius scriptis in 1. Epist. ad Timot. 3. *Nunc septem Diaconos esse oportet* inquit, *aliquanto Presbyteros, vt bini sint per Ecclesias, & vnus in ciuitate Episcopus.* Qua[m]uis tantum Sacerdotum pluralitatem non Sacrificij iterationem exinde colligere liceat, cum in sequentibus subdat. *Omni enim hebdomada est offerendum, etiam si non quotidie peregrinis, incolis tamen vel bis in hebdomadâ: etsi desint qui [illegible] agri.* quasi ostendat baptismo, & aliis oneribus Sacerdotis ope subeundis, non Sacrificio Missæ eodem die peragendo, (quod geminari sufficiebat in hebdomadâ) numerum Sacerdotum in eandem Ecclesiam fuisse inuectum: paulo tamen post eius ætatem concessit Leo magnus Papa in Epist. ad Dioscorum Alexandrinum Episcopum, vt bis eadem die possent Missarum solemnia peragi. *Illud quoque*, ait, *volumus custodiri vt cum solemnior festiuitas conuentum populi numerosioris indixerit, quem recipere simul vna Basilica non possit, Sacrificij oblatio indubitanter iteretur.* Prius tamen à Pontifice Deus-dedit licentiam huiusmodi emanasse constat ex Pontificali Damaso adscripto, his verbis: *Deusdedit, constituit secundam Missam in Clero.* Et Petrus Vrbeuetanus in Scholijs in eundem locum: *Quia tunc ad instar Græcorum non cantabatur in Ecclesiâ nisi forsan vna Missa, quod magis ædificabat secundum antiquos.* Sanctus Franciscus propterea in epist. ad Fratres Sacerdotes sui ordinis. *Moneo*, scribit, *& exhortor vos in Domino, vt in locis in quibus morantur fratres vna tantum celebretur missa in die, secundum formam sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Si vero in loco plures fuerint Sacerdotes sit per amorem charitatis sit alter contentus audire celebrationem Sacerdotis alterius.* Ex quibus euidenter deducitur sancti illius ætate, nondum Ecclesiam Romanam plures missas eadem die celebrandi consuetudinem vbique acceptam habuisse. Idem annotat Ioannes Cochlæus contra Musculum, his verbis: *Non inficior intra proximos quadringentos annos vehementer multiplicata fuisse altaria, magis quam antea: quod inde accidisse puto, quia rarius quam antea communicare cœperunt Laici, quorum negligentia per Sacerdotum Sacrificia sæpe supplenda in pluribus altaribus visa est.* Hæc ille. παρεκκλήσια, *Ad Ecclesias*, nihilominus Græcorum nullus hic obiecerit quasi eiusdem Ecclesiæ sint *capellæ*; etsi namque adiunctæ sint & appendices Ecclesiarum: separatæ sunt tamen & omni ex parte muris disiunctæ: licet à maiori Ecclesiâ, ad minora hæc Oratoria portâ mediâ, peruius aditus concedatur. Memoranda hic quæ de Parecclesiis superius præfati sumus.

11 Εἰς τὴν τῆς δεσποτικῆς εἰκόνα] Tantum exhibent Græci sacris imaginibus cultum, vt non minus exemplo sint, quam admirationi. Has corporis veneratione & odoribus incensis, vestibus, floribus, donariis affixis, ex animo non illiberali prosequuntur, si tamen pictæ sint, & mera sanctorum lineamenta non prophana simul plura (vt nunc plerumque artis pictoriæ non deuotionis Christianæ studio fit) & à sanctis aliena contineant. A sculptilibus autem tanquam ab idolis abhorrent, de quibus Dauidicum illud: *Os habent & non loquentur*, &c. concinere non verentur: media tamen planaque sculptura, in sacris imaginibus formandis, eo quod ad picturam accedat, vtuntur: antiquitus autem etiam integre sculptis exhibuisse cultum colligere fas est ex Paulo Diacono hist. lib. 21. narrante Iudæum quendam Phœnicem Leonis Isauri tempore Gizid Arabum principi suasisse, vt *Venerabiles quæ in Ecclesiis in toto principatu suo imagines honorabantur, deponeret*: clarius autem sequenti lib. refert, *Constantinum Copronymum imagines magni secreti, quæ sculptæ erant in ligno deposuisse, & cæterarum imaginum facies deliniuisse*, id est, deleuisse.

12 Εἰς τοὺς χορούς.] Laudes diuinas per Choros in Ecclesia decantandi consuetudinem à Sancto Ignatio Antiochiæ Episcopo, tertio Apostoli Petri successore, dimanasse affirmat Socrates lib. 6. cap. 8. ὀπτασίαν εἶδεν ἀγγέλων διὰ τῶν ἀντιφώνων ὕμνων τὴν ἁγίαν τριάδα ὑμνούντων, καὶ τὸν τρόπον τοῦ ὁράματος τῇ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίᾳ παρέδωκεν· ὅθεν καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις αὕτη ἡ παράδοσις διέδη. *Visionem Angelorum habuit hymnis Antiphonis sanctam Trinitatem celebrantium, modumque hunc cantandi sibi in visione manifestatum, Ecclesiæ Antiochenæ tradidit, à qua in omnes Ecclesias deinceps, traditio temporis successu profluxit.* Ibi porro ἀντίφωνα, *hymnos alternâ vice decantatos*, vertit interpres. Verum licet Antiphonis alternatio vocum non sit denegandа, propter adiunctos tamen Antiphonorum hymnos, omnem cantum per vices alternum, ab Ignatio traditum Ecclesiæ non facile crediderim. Species enim generis amplitudinem omnem secum non vehit. Certior igitur alia, & superioribus Ignatio temporibus mutuæ vocum alternationis in Choro repetenda est causa. Cumque eam inter Ellenos, Christianorum in Alexandria primitias, viguisse describat Philo de vita contempl. indubium est ab Apostolis eorum institutoribus ad ipsos fuisse profectam: imo ab antiquis Hebræis mare rubrum sicco vestigio transfretatis eam accepisse memorat, γίνονται χορὸς εἷς ἀμφοῖν, μίμημα τοῦ πάλαι συστάντος κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. *Vnum Chorum faciunt promiscuum ad imitationem illius olim instituti in rubri sinus littore.* Verum itaque huiusmodi diuinas laudes alternandi vsus, olim iam ab Apostolis institutus, Celestini primi iussu, circa annum Christi 426. vel Chrysostomi ad Arianos æmulatione, vel Flauiani, Ambrosij, Diodorive studio Ecclesiam peruagatus fuerit, sine solido, vt reor, quæritur argumento, quem superiori ætate iam receptum testatur Basilius ad Neocæs. Clericos; his verbis, διχῇ διανεμηθέντες ἀντιψάλλουσιν ἀλλήλοις· ἔπειτα πάλιν ἐπιτρέψαντες ἑνὶ κατάρχειν τοῦ μέλους, οἱ λοιποὶ ὑπηχοῦσιν. *In duas partes diuisi, alternis succinentes vocibus psallunt: & aliquando vni ex ipsis hoc muneris dato, vt quod canendum est, ordiatur, reliqui succi-*

nunt. Communéque Ægyptijs, Arabib⁹, Mesopotamis, & alijs cunctis, apud quos psalmodiæ essent in pretio asserit sanctus Doctor. Vnde nullum facessere negotium aduersum Suidæ testimonium existimo, qui reciprocarum vocum in Choris mutuum canendi ritum ad Constantij tempora reducenda esse existimat, his verbis χορὸς ἐστὶ τὸ σύστημα τῶν ἐν ἐκκλησίαις ᾀδόντων· διῃρέθησαν δὲ οἱ χοροὶ τῶν ἐκκλησιῶν εἰς δύο μέρη ἐπὶ Κωνσταντίου τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, δίχα τοὺς Δαβιδικοὺς ᾄδοντες, ὃ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ πρῶτον ἀρξάμενοι, εἰς πάντα περιῆλθε τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα. *Chorus est conuentus in Ecclesiá canentium: diuisi sunt vero in duas partes Ecclesiarum Chori sub Constantio Constantini magni filio, & Flauiano Antiochiæ Episcopo: ex vtraque vero parte psalmos dauidicos concinunt: quod quidem cum Antiochia primo fieri inchoatum, ad extremos deinde terræ limites peruagatum est.*

13 Προσκυνήσας. [*Adorare Deum, honorisque cultum hominibus impendere*, Græcis recentioribus est προσκυνεῖν, vnde & idem sonat quandoque quod βάλλειν μετανοίας, de quo superius. Seruato tamen proprietatis vocabulorum rigore, μετανοίας & προσκυνήματα, distinguunt. Hoc enim est corporis incuruatio profunda Deo vel imagini sacræ pie exhibita, quam corpore erecto sequitur crucis impressio tribus dexteræ manus prioribus digitis inter se vnitis (ad trium personarum in vnius essentiæ maiestate discrimen indicandum) capiti, humero dextro, tuum sinistro facienda, hac breui prece adiunctâ ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς. At vero μετάνοια, præter genuum inflexionem, si magna fuerit, & osculum terræ fixum, addit idem crucis signum, corporisque inclinationem προσκυνήματι propriam: alias si parua fuerit, nullâ ab illo discrepare ratione dicenda est.

14 Κατ' ἀνατολάς.] Ad lucis ortum, ad partem mundi digniorem ad paradisi terrestris, vnde exulamus, regionem, ad Christum cuius pedes stant ad Orientem, quique moriturus occasum respexit, relicto ad occiduas partes orandi Hebræorum studio: ad Orientem, inquam, imo potius ad Deum, à quo cœlestis boni influxus demittitur, precaturi ex Apostolicâ traditione, Græci pariter, ac Latini conuertimur. Inobseruatas tamen plerique prætereunt Romanas vetustiores Ecclesias ad occidentis fere partem oppositam esse obuersas. Aduerto nihilominus cum Cauanto, Sacerdotem in ijs sacra peragentem, aliosue diuina celebrantes officia in Chori Abside, oculis non ita populum ad se versum quam Orientem respicere, & proinde à vestuto precandi more nullatenus discedere: parique ratione, ita sacer & inuiolatus est idem mos Græcis vt retro Ecclesiam, si forte clausa fuerit, adorare coacti, terga potius Ecclesiæ quam orientis regioni vertere formident.

15 Εὐταξία. [Idem κανόναρχης prius dictus, *qui quamlibet in choro insolentiam corriperet*, hodie *Magister caremoniarum* est, qui vnumquemque suo loco & ordine componit: ὁ τῆς εὐταξίας, inquit, Ordo C. P. ἐφορᾶται, καὶ δέχεται τοὺς ἄρχοντας, καὶ ἵστησιν αὐτοὺς κατὰ τὴν τάξιν· μᾶλλον δὲ καὶ τὰ καθίσματα. *Ordini bene seruando præfectus inuigilat, & honoratiores suscipit, & iuxta gradum eos collocat, maxime vt sedeant.* Huius officij nomen antiquis fuit ignotum, cum quod eius muneris est hodie, & Lectori tribuitur, adimplere Diaconi primitus non grauarentur, qui iuxta Cyrillum lib. 13. de adorat in spiritu & veritate, προστάττουσι τοῖς λαοῖς ἐν κόσμῳ ἱστάναι, καὶ λιπαρῆ ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀναγκαίοις ποιοῦσι τὴν ἐπιτήρησιν, *præcipiunt populo vt decenter consistat, & accuratam in omnibus necessarijs obseruantiam exhibeat.*

16 Κελεύοντι] Non iubet vt Sacerdote adueniente cuncti surgant: quin potius humilitatis modestiæque demonstrandæ studio, rogat vt iubeant, quasi alijs imperaturi, vt assurgant. Rem non omnino absimilem facit apud Latinos Lector: qui iuxta Petrum Damianum lib. Dominus vobiscum, appellato, capite 2. *benedictionem à Sacerdote dum petit, non rogat vt benedicat, sed vt benedicere iubeat quempiam alium.*

17 Θυμιάσας. [A thuris suffitu preces Vespertinas vtraque Ecclesia auspicatur. Et Latina quidem: *Dirigatur*, ait, *oratio mea sicut incensum*, &c. Græca vero Oratione sua 7. precatur his verbis, κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν, ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, καὶ προσδέξαι αὐτὴν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. Ex altari deinde & sacro adyto pedem efferens sacerdos thure totum suffumigat templum, nec sine mysterio, ait Simeon Thessalonicensis lib. de templo διὰ τὸ θυμιάματος ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἀρχομένου τὴν μεταδοτικὴν καὶ εἰς ἄλλους τοῦ πνεύματος χάριν ἐκτυποῦ. *Per suffitum ab altari inchoatum deriuatam in alios suauemque Spiritus gratiam repræsentat.*

18 Τὴν νάρθηκα θυμιάσας.] Cur ad Ecclesiæ vestibulum Sacerdos suffumigaturus egrediatur, exponit Balsamon in can. 2. epist. S. Dionisii Alexandrini ad Basilidem τὸ θυμιᾶν πρὸς ἐν τοῖς προτέροις τάφους καὶ ἁγίους. *Vt thure incensos sepulchra, imo mortuos ibi iacentes expiet & imagines sanctorum ibi positas veneretur.* Iis enim quibus templum intrare nefas sacræ imagines in vestibulis adorandæ exponuntur, & quondam non nisi in templorum liminibus, per legem Ecclesiasticam, sepelire mortuos liberum erat.

19 Ὁ τυχὼν μοναχός. [De officiis in Monasteris celebrandis loquitur hic Ordo, vbi vel superior, vel τυχὼν μοναχὸς *Monachus deputatus*, quædam solus cantanda suscipit, antiquo more obseruato, de quo Basilius ep. 37. ad Neocæsarienses, & Cassianus lib. de canonico orationum & psalmorum modo cap. 12.

20 Τὸν προοιμιακόν.] Subintellige ψαλμόν. Is vero *Proœmiacus Psalmus* non est qui toti psalterio præfigitur, quem ideo plerique apud Hieronymum: *Spiritus sancti præfationem* vocant; sicut & Chrysologus serm. 44. *Psalmorum præfationem.* Sed est Psalmus 103. *Proœmialis* ea de causa Græcis, quod ab eo, Vesperas, Missam aliasque preces, in huius Euchologii decursu lustrandas, exordiuntur. Vnde non inepte, me iudice, Zonaras precum differentiam referens, ex ijs quasdam præfationum locum tenere, alias officia terminare, cæteras in harum medium interijciendas. Verba eius sunt. αἱ παρὰ τῶν ἱερέων λεγόμεναι ἐν ταῖς πρὸς θεὸν ὑμνῳδίαις διάφοροί εἰσιν· αἱ μὲν γὰρ προλέγονται, ὡς καὶ προοίμιά εἰσιν. αἱ δὲ ἐπιλέγονται μετὰ τὴν ὑμνῳδίαν, ὡς ἀποθέσεις ἑκάστου, αἱ ὑποτιθέμεναι τοῖς ὕμνοις, καὶ μετ' αὐτοὺς λεγόμεναι, τὰς δὲ παραθέσεις (forsan correctius legeretur, παραθέσεις) ἀπόμενοι ὡς παρατιθεμένας τὸν λαὸν τῷ κυρίῳ. *Variæ à Sacerdotibus inter quotidiana diuinæ laudis officia precationes fiunt. Præmittuntur enim quædam quas idcirco Præfationes de nomine dixerunt. Sub finem sunt hypotheses, quia fine Hymnorum subiectæ adduntur: commendatitiæ sunt tandem, quæ populum Domino commendant.*

21 Κανονάρχης. [E duabus ambiguis vox Κανονάρχης composita, non nisi dubium sensum parit. Κανὼν prima pars eius (omissâ quacumque vetusta significatione) non *Canonē siue Synodale decretū*, sed potius, *Hymnum siue Canticum* Ecclesiasticum certa serie compositum indicat: alia item pars, ab ἄρχομαι, *incipo, exordior*, non ab ἄρχω *præsum, principatum gero*, deducitur: proptereaq; Κανονάρχης nullatenus *Synodalibus decretis præfectum* refert, vt conijcit quidam merito à Gretsero reprehensus, sed nec etiam *Canonibus præfectum*, prout

barbare nimis Meursius coniecit, verum potius etiam è munero Lectorum electum, qui Canones, Hymnos siue Cantica Ecclesiastica, cantoribus tacite suggerere solitus est. Nam cum raro è libris in pulpito recitent Græci, rariusque item musices notis exaratis cantum dirigant vel instruant; defectibus his consultum satis putauerunt, si minister quiuis voce, quæ commode à reliquis audiretur, mem. ratum per cola, huic & alteri choro è libro suggereret, quicquid occurreret canendum: dum interim cantus notitiâ & vsu magis insignes variis dextræ digitorumque motibus, contractione, inflexione, extensione, &c (χειρονομίαν vocauit Cedrenus in Theophilo) tanquam signis ad varias voces, modulosque exprimendos vterentur. Ille itaque qui Canonas, Hymnosque per membra concisos suggerit, ὑποβολεὺς ideo dictus apud Socratem lib. 5. cap 35. decantandaque cuncta edicit, & voce præit Κανονάρχης, *Canonum dux & inceptor*, non præfectus nuncupatur: & quia recti ordinis in Ecclesia obseruandi curam demandatam habet, ἐυταξίαν coniunctum munus gerit, & è Lectoribus vnus est: vnde & hîc, ex officio, psalmum in medio Ecclesiæ recitandum suscipit.

22 Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας) Eiusdem Psalmi 103. versus est. 25.

23 Τῶ λυχνικοῦ (Quod inconsiderate prætereunt quidam, diligenter, amabo, Lector aduertat, inter ἑσπερινὸν & λυχνικὸν, discrimen non modicum: ἑσπερινὸν namque totum Vespertinum Officium, est τὸ λυχνικὸν, prima tantum eius pars, preces scilicet, cum sol cognouit occasum suum, & tempus instat Lucernæ Deo offerendæ, imo lumen cum precibus oblatum Deo *lucernarium* est: ita loquitur Emeritense Concilium cap. 2. *Vespertino tempore post lumen oblatum, prius dicitur Vespertinum* ita sentit Isidorus, *in Vespertinis* inquit, Officijs *primo Lucernarium deinde psalmi duo* &c. nec abhorret Hieronymus in Psal. 119. scribens *Lucernarium, nonâ*, id est post nonam; *fuerimus* [illegible] ἐπιλύχνιον εὐχαριστίαν, quidam vocant, quibus annuit Basilius de Spiritu sancto ad Amphilochium ἔδοξε τοῖς πατράσιν ἡμῶν μὴ σιωπῇ τὴν χάριν τοῦ ἑσπερινοῦ φωτὸς δέχεσθαι, ἀλλ' εὐθὺς φανέντος εὐχαριστεῖν. *Visum est patribus nostris nequaquam cum silentio gratiam Vespertini luminis suscipere, sed mox vt apparuerit, gratias agere* Patres illi fuerunt, Apostoli, qui in Constitutionibus suis apud Clementem lib 2. cap. 59 & l b.8 cap. 35 iubent Vespere ad canendum psalmos, & preces faciendas populum fidelem conuenire: & inter psalmos 140. vocatum ἐπιλύχνιον, qui etiam hic post Prooemiacum cantatur, præfigunt.

24 Μεγάλην συναπτὴν] Pro variijs personis & rebus preces compositas, & in vnum collectas, Græci συναπτὰς vocant, nos *Collectas* idcirco vbique interpretamur. Illarum ampliores & diffusiores, συναπτὴ μεγάλη, contractiores, συναπτὴ μικρὰ audiunt, & vtrarumque exemplar, in ipso Lucernarij officio reperies; εἰρηνικὰ alij vocant, quia primo *pacem postulant*; quæ alij διακονικὰ vt à *Diacono pronunciata* dicunt: *Diaconi namque*, inquit Aquisgranense Concilium sub Stephano & Ludouico Pio congregatum ca. 7. *voces tonitruorum sunt, & clara voce in modum præconis admonent cunctos siue in orando, siue in flectendo genua* &c. Primæuam vero Collectarum formam legendam exhibent Clementis const. Apost. lib. 8. cap. 9. vsumque earum, vbi nondum erat in Galliâ communis, à Concilio Vasensi commendatum nouimus: his verbis. *Quia tam in sede Apostolicâ quam etiam per totas Orientales, atque Italiæ prouincias, dulcis, & nimirum salubris consuetudo est introm ssa, vt Kyrie eleison frequentius cum affectu grandi & compunctione dicatur; placuit etiam nobis, vt in omnibus Ecclesijs nostris ista consuetudo sancta, & ad Matutinum, & ad Missas & ad Vesperas, Deo propitiante, admittatur.*

25 Στιχολογία.) *Versorum Dauid, eorum per versus recitationem* interpretor: στιχολογεῖν enim ψαλτήριον, est *Psalmos* eosdem *per versus recitare* apud authorem vitæ S. Nili Iunioris, non est itaque στιχολογία *Versuum collectio* vt quidam imperite vertunt, sicut nec δοξολογία *Laudum collectio* est, quæ proprie magis *Deo laus reddita* & eius glorificatio intelligitur.

26 Ἀγρυπνίας ὅλης) Solemnia festa, Dominicasque productis per noctem vigilijs stationibusque præueniunt Monachi Græci (de Latinis quippe nullus qui experimento assenserit id negabit) longissimas autem sibi præfixisse Monachos ἀκοιμήτους hæc de causa vocatos Historicorum omnium scriptis compertum habemus, inter quos præcipuus fuit Simeones ille de quo Euagrius lib. 3. cap. 21. Festis itaque diebus producunt Vigilias cuncti Græci, quibus prius Latini se dedere exemplo, de quibus Cassianus lib. 3. de Cano. noctur. diur. Orat. modo cap. 8. *Sane vigiliæ quæ singulis hebdomadibus à Vesperâ illucescente sabbato celebrantur, idcirco leniores, hyemali tempore quo noctes sunt longiores, vsque ad quartum gallorum cantum, per Monasteria moderantur, vt post excubias totius noctis reliquis duabus ferme horis reficientes corpora sua, nequaquam per totum diei spatium somni torpore marcescant: requie breui huius temporis pro totius noctis refectione contenti.* Modernorum vero Græcorum vigilandi rationem omnem Basilius Hieromonachus Malemus describit his verbis. *Statim adueniente nocte, instituenda vigilatio ad horas duas* (post solis occasum) *& auditâ horâ octauâ surgendum. Hunc terminum transire Monacho non decet, alij vsque ad tertiam, quartam, & quintam, ante Matutinam synaxim, & nonnunquam per totam noctem extendunt Vigilias: præcipue quibusdam festis, aut publicis ad celebranda sacra die sequenti, futuris conuentibus. Matutino autem somno post synaxim abstinent: quandoquidem ille Monasticæ vitæ non est consentaneus.* Ad Matutinas porrò quæ festiuis diebus profunda semper nocte, cantuque solemni Ecclesia persoluuntur, plebs rudis antiqui ritus apprime tenax, nec non etiam hortatu & correctionibus Sacerdotum excitata, diligentius assurgere consueta est: ab eisque frequentius obeundis nec ipsi Imperatores Orientis abhorruere: solemnioresque eorum Vigilias in Palatio, nocturnis Officijs producendas percenset Codinus, & eius commentator Gretserus in suis elucubrationibus.

27 Ἐν συνήθει τόπῳ.) Locus pronunciandis Diaconicis de more Diacono concessus, est Ambon. Si locum Ambonis superum vel inferum requiras, nullus tibi distinguet scriptor, præter Anaphoræ sub Basilij nomine ... us tomo 6 Bibliothecæ PP. insertum, quod secundum ei tantum gradum assignat. Si desit Ambon, in Ecclesiæ medio stat Diaconus, eiusque centrum quasi vicarium Ambonis locum quæ ad se pertinent pronunciaturus, occupat,

28 Χῦμα.] Pro familiari sibi consuetudine vocem hanc in Lexico scribit Meursius, & vt sine animâ corpus, vocem pariter absque sensu ob oculos ponit. Hanc dum in Bibliotheca PP. interpres anonymus *infusionem* vertit, vocabuli radicem non mentem, apprehendisse testatur: *fusâ namque voce, siue cantu, modulorumque varietate* dicere debuisset. sicut & alibi Græca ipsa exprimunt; ἀπὸ μέλους, *quæ vox vno tractu ef-*

fluit: opponiturque ei quod dicitur *μετὰ μέλους*, vbi adiuncta modulorum varietas percipitur.

29 *Εἴσοδος.*) Non Ingressum quemuis, vocabulum hoc significat, sed eum qui solemni procedendi ritu, à porta Protheseos ad sacras vsque fores, ercurritur, cum adoletur incensum, vel liber Euangeliorum, vel sacra dona cum pompâ, in sanctum adytum inferuntur. Via quam tunc emetitur Sacerdos, signata est in Tabula prima fol. 21. unctis sibi succedentibus, longiori & fere circulari anfractu, à porta Protheseos ad sacras vsque fores productis. De Ingressu Vesperarum loquitur Canon Trullanus 91. & ab eo Dominicæ celebritatem ordiri, & in eo terminari præcipit; de quo alibi plura commodius.

30 *Διὰ τῆς βορείου*) Alia exemplaria legunt, *διὰ τῆς πλαγίας*. Supplendum mente *θύρας*, quæ Protheseos est porta, in sinistro Sanctuarii siue Tribunalis latere. Et in Ecclesiis Orientalem plagam vbique respicientibus, stat è Boreali parte, à qua *βορεῖον κλίτος* & *βορεῖον μέρος*, passim nuncupatur.

31 *Κεχαλασμένον ἔχων τὸ φελώνιον.*] Effigies Sacerdotis demissam Casulam in Ingressu gerentis hac figurâ exhibetur. Illa vero hoc pacto in Officij fine demissa, dimissionis populi omnisque Conuentus soluti indicium est. Nunc autem in Ingressu Sacerdotem procedentem circumambiens, Christum humanâ carne tectum, eiusque visibilem & manifestum in terras aduentum, necnon & virtutum donorumque cœlestium apparatum, quo circumamictus mundi oculis innotuit, repræsentat. Ita Nathanael S. Mauræ Antistes.

32 *Εἰς τὸ ναοῦ μέσον.*) In templi gremio

33 [*Μανουάλια*] *Candelabra*, quorum vsus est in Ecclesiâ, *ad manum*, ut Græcæ dictionis ad primitiuam Latinam affinitas ostendit, gestari solita.

34 *Κρατῶν τοῖς τρισὶ δακτύλοις τὸ ὠράριον.*] Rem mysterio plenam & mentis attentione dignam, apprehensa tribus dextræ manus digitis stolâ, Diaconus vbique demonstrat. Eiusmodi gestu de Ingressu in sancta Sacerdotem commonet, vt fœlix & triumphans sanctorum in cœlos introitus, ad æternæ vitæ lumen in miseræ huius vitæ vespere, beate conspiciendum illo adumbretur. Hoc enim fine subiungit Sacerdos: *εὐλογημένη ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων σου κύριε.*

35 *Τὴν εἰκόνα τὴν εἰς τὸ στασίδιον.*) Mirum cur Græci sedes in choro Cantoribus dispositas, *στασίδια* à *stando*, & erecto corporis *statu*, potius quam à sedendo denominauerint. At cum non nisi raro in Ecclesiis sedeant, sediliaque memorata sint illis erecta, vt fere continuo stantes perseuerent, & *χειρονομίᾳ manus gesticulatione* cantui moderando vacent: *στασίδια*, vt *stationis tenendæ auxilia*, dum eorum fulcris accumbunt brachia, primitus sunt appellata. Aliam insuper denominationis huius Chrysostomus rationem profert in 1. ad Timot. cap. 15. cum enim Chorea sacra sit fidelium Deum collaudantium conuentus, in quo cuncti *ἵστανται τῶν ἀγγέλων στασίδιον χορὸν*, & locus vniuscuiusque choream agentis *στάσις* dicatur, quid mirum si *στασίδιον* inde deductum, locum fidelium in choro, choreaque sacra consistentium, significare promeruerit?

36 *Σοφία ὀρθοί.*) Vbi verba hæc à Diacono elato vocis tono proferuntur, confestim aliud auditu & attentione

dignum sequuturum expectatur. Eiusmodi est celebre hoc & deuotum Vesperarum Canticum φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης, ἀθανάτου πατρὸς, οὐρανίου, ἁγίου, μάκαρος, Ἰησοῦ Χριστὲ, ἐλθόντες ἐπὶ τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἑσπερινὸν, ὑμνοῦμεν Basilius lib. de Spiritu S. legit. αἰνοῦμεν) πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα Θεοῦ. (Basilius legit. Θεοῦ; ἄξιόν σε ἐν πᾶσι καιροῖς ὑμνεῖσθαι, φωναῖς αἰσίαις, υἱὲ Θεοῦ, ζωὴν ὁ διδούς· διὸ ὁ κόσμος σε δοξάζει. *Iucundum lumen sanctæ gloriæ immortalis, cælestis, sancti, beati, Iesu Christe, ad solis iam occasum profecti & serotinam lucem cernentes, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum Deum celebramus. Æquum est te in omnibus Fili Dei vitæ largitor, deuotis vocibus laudare, proptereaque te mundus omnis laudib⁹ prosequitur.* Nec mirum si insolitâ solemnitate canticum hoc persoluatur. Cum namque paucis, quem primum finem in Vespertinis laudibus instituendis intendit Ecclesia, complectatur, (quæ recolenda sunt ex superius annotatis numero 2. & aliunde antiquissimum sit, vt a laudatissimo Martyre Athenogene editum, non potest ab Ecclesiâ magnâ cum deuotione non recoli. At martyris præfati fœtum esse legitimum testatur primo titulus eidem in Horologio, id est, *Diurnarum Horarum volumine* præfixus, qui sic habet. Ὕμνος τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀθηνογένους, οὐχ ὥς εἰσί τινες ἀμαθῶς Σωφρονίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων· μάρτυς τούτου ὁ μέγας Βασίλειος. *Hymnus sancti Martyris Athenogenis: non vt quidam imperite dicunt, Sophronij Patriarchæ Hierosolymorum, cu ius testis est magnus Basilius.* Ipse deinde θαυμάσιος Pater, de Spiritu sancto ad Amphilochium huius hymni occasione scribens, ἔδοξε τοῖς πατράσιν ἡμῶν, inquit, μὴ σιωπῇ τὴν χάριν τοῦ ἑσπερινοῦ φωτὸς δέχεσθαι, ἀλλ' εὐθὺς φανέντος εὐχαριστεῖν. καὶ ὅστις μὲν ὁ πατὴρ τῶν ῥημάτων ἐκείνων τῆς ἐπιλυχνίου εὐχαριστίας, εἰπεῖν οὐκ ἔχομεν· ὁ μέντοι λαὸς ἀρχαίαν ἀφίησι τὴν φωνὴν, καὶ οὐδενὶ πώποτε ἀσεβεῖν ἐνομίσθησαν, οἱ λέγοντες, αἰνοῦμεν πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα Θεοῦ. εἰ δέ τις καὶ τὸν ὕμνον τοῦ Ἀθηνογένους ἔγνω, ὃν ὥσπερ τι ἀλεξιτήριον τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ καταλέλοιπεν, ὁρμῶν ἤδη τὴν πρὸς τὸ πυρὸς τελείωσιν, οἶδε καὶ τὴν τῶν μαρτύρων γνώμην, ὅπως εἶχον καὶ περὶ τοῦ πνεύματος. *Visum est patribus nostris Vespertini luminis gratiam haud quaquam cum silentio suscipere sed mox vt apparet, agere gratias. Quis autem fuerit author illorum verborum quæ dicuntur in gratiarum actione, ad lucernas, id est ad Vesperas, dicere non possumus: populus autem antiquam profert vocem, neque visi sunt vmquam impietatem committere, qui dicunt; Laudamus Patrem, Filium & Spiritum sanctum Dei. Quod si quis etiam nouit Athenogenis Hymnum quem tamquam aliquod valedictionis munus discipulis suis reliquit festinans iam ad consummationem, quæ facta est per ignem, is nouit & Martyrum sententiam de Spiritu.* Non suâ itaque quam proferre recusat, sed ex populi sententiâ & traditione vulgo acceptâ, quam refert Basilius, hymnus hic Athenogeni martyri tribuitur, qui clarissimus Theologus floruit sub Seuero Imperatore circa annum 169. & per ignem consummatus Martyrij lauream est adeptus. Porrò huic Hymno solemniter ab Ecclesiâ Græcâ in Vesperis decantato, Ecclesia Latina, alium celebrem magis, & sensu sublimissimum, quem nimirum Deipara Spiritu Dei in eius mentem illapso occinit, sibi delegit: & inter canendum pariter ad altare, & sanctâ cum decente pompâ, Sacerdos thure Deum veneraturus accessum sibi parat: & cum hoc Cantico frequentiorem faciat Dominicæ Incarnationis memoriam alia ex exquo diuini Verbi generationem Athenogeneo suo Hymno quotidie memorandam suscipit & celebrandam.

37 Προκείμενον τῆς ἡμέρας.) *Versiculi duo* è psalmis Dauidicis excerpti dicuntur προκείμενον δίστιχον, *præuium distichum*; vel scripturæ confestim post ipsos legendæ, vel rei alterius specialis decantandæ materiam & summam complectens: qui proprij sunt illius diei, προκείμενον τῆς ἡμέρας dicuntur.

38 Τὰ στιχηρὰ τῆς λιτῆς.) λιτὴν alibi commodius *processionem* significare, & στιχηρὰ *versus* ab Ecclesia compositos, diceimus & proinde, στιχηρὰ τῆς λιτῆς, erunt *Versus in quauis susceptâ processione recitandi.*

39 Ἐπὶ λύσιν τῶν ἁμαρτιῶν τῆς ἁμαρτιῶν.) Loquitur διάταξις hæc de Officio Vesperarum prout in Monasterijs persoluitur, alias non pro monasterij præfecto, sed pro Episcopo pronunciarentur hic preces a Diacono. Animaduerte porro, quod cum Monasterium sit Pœnitentiæ locus, & Pœnitentes se Monachi agnoscant: si quando ὁ λέγων pro sibi præstituto superiore priuatas preces facere aggrediatur, peccatorum eius memoriam agit, illorumque condonationem a Deo ipsi elargiendam precatur.

40 Διάταξις τῆς λυχνίας.) Reperitur infra inter Vespertinas hæc oratio.

41 Ἀπὸ στίχου στιχηρόν.) στίχος & στίχα, omissis alijs significationibus, versus sunt è psalmis Dauidicis vel sacrâ scripturâ excerpti: στιχηρὰ vero versus paulo longiores ab Hymnographo Ecclesiastico conscripti; στιχηρὰ nunc ἀπὸ στίχου sunt conglobati aliquot Dauidici versiculi vnius totius formam referentes, & vt è Dauidicis verbis, quæ στιχολογίᾳ dicuntur, eruti, ἀπὸ στίχου quoque nomen acceperunt.

42 Τετραπόδιον.) Est *mensa quadrupes*, in qua panis cum frumento, vinum & oleum benedicenda offeruntur: infra tamen describuntur reponi ἐν ἀναλογίῳ *in pulpito*, vt loco semper disposito, de quo modicum discrimen. Quid porro sibi velit hic titus inferius discutietur.

43 Νῦν ἀπολύεις.) Canticum Symeonis.

44 Τὸ τρισάγιον.) Laus diuina; *in quâ vox* ἅγιος *ter reperitur*: ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς.

45 Τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας.) Finis Officij ἀπόλυσις est, *dimissio*. Modulusque ille, qui *terminando officio idoneus* censetur, ἀπολυτίκιον est: & quia varij sunt huiusmodi Versus qui diei illius proprius est, ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας audit, & vocem aliam, στιχηρὸν videlicet, subaudiendam postulat.

46 Θεοτόκε παρθένε.) Duo hæc vocabula Salutationi Angelicæ χαῖρε κεχαριτωμένη addidit Ecclesia Orientalis, à tempore quo Nestorius Christi diuinam vnicamque naturam oppugnans, χριστοτόκον tantum dicendam contendebat: θεοτόκον itaque: priusquam gratiam plenam eam salutat: salutisque huiusmodi confestim rationem adiungit post verba εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, ὅτι σωτῆρα ἔτεκες τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

47 Τροπάριον.) Vox generica est, & cunctis canticis in Ecclesia Græca receptis, communis: *Modulum* vbique interpretamur: & alibi rationem reddimus. Quoad sui compositionem Latinis Antiphonis similis est; quamuis Antiphonam vlla ratione interpretari nequeamus. Vide ἱερμηνευτικὸν verbo ἀντίφωνον, & τροπάριον.

48 Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ.) Habetur infra post Vesperarum Officium.

49 Τὸ ἀνάγνωσμα ἀναγνώσεως.) Lectionem sacram vt semper in pretio à cunctis Monachis habitam etiam hodie καλόγεροι *Monachi Græci* in communi finitis vesperis obseruant.

50 Δι' εὐχῶν τῶν πατέρων ἡμῶν.) Lectionis sacræ, pluriumque Monasticorum exercitationum hæc est conclusio. δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλέησον ἡμᾶς, ἀμήν. sicut apud Latinos, *Tu autem Domine miserere nostri*, pronunciatum, lectionibus finem solet imponere.

51 Τὸ στερεῶσαι ἐχθροὺς τῶν βασιλέως.) Intellige eos cantare preces, quibus vt Deus reges confirmet, precantur. Illæ vero huiusmodi sunt. ἐπευφράνη βασιλεῦ, τοὺς πιστοὺς βασιλεῖς ἡμῶν στερέωσον, τὴν πίστιν σου κράτος, τὰ ἔθνη δάμασον, τὸν κόσμον εἰρήνευσον, τὴν ἁγίαν μονὴν ταύτην καλῶς διαφύλαξον, τοὺς προαπελθόντας πατέρας καὶ ἀδελφοὺς ἡμῶν ἐν σκηναῖς δικαίων τάξον, καὶ ἡμᾶς ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει παράλαβε, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος: ipsique de se huius orationis gratiam loquétes, στερεοῦμεν τοὺς βασιλεῖς, reges confirmamus id est, vt Deus eos confirmet, rogamus.

52 Ὑπεραγία θεοτόκε.) Huiusmodi est hæc oratio ὑπεραγία θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς: quam frequentius repetitam infra in Officio ἀκολουθίας παρακλητικοῦ repeties.

53 Τὴν τιμιωτέραν) Ita pariter hæc alia legitur; τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ, καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφὶμ, τὴν ἀδιαφθόρως θεὸν λόγον τεκοῦσαν, τὴν ὄντως θεοτόκον, σὲ μεγαλύνομεν.

54 Ἐκφωνεῖ ὁ κατὰ ἀπόλυσιν τοῦ ἁγίου τὸ ὄνομα) Quâ ratione sanctorum nomina ἐν ἀπολύσει commemorentur constabit in operis huius calce penè extremâ.

55 Εἰ μέν τοι δεῖ λιτή.) Superflua periodus: repetit enim obscure quæ supra de supplicatione & processione scripta sunt.

56 Εἰς τὸν ὄρθρον, εἰ μὲν ἀγρυπνία, &c.) Hanc quoque superfluam esse, mox sequutura legenti demonstrant.

57 Ἱερουργία τῷ μεσονυκτικῷ.) Incipit hinc explicatio ἱερουργίας sacri ministerij Sacerdoti a Diacono in Matutinis exhibendi.

58 Εἰ τῷ μεσονυκτικῷ.) Matutinas preces Græci vocant μεσονυκτικὸν, eo quod nunquam nisi *profundâ nocte* in Ecclesiis ad quas tunc etiam populus conuenire cogitur, persoluantur: ὄρθρος autem a Mesonyctico distinguitur, sicut a Matutinis nostris Laudes: Laudibus quippe nostris correspondere ὄρθρον ex Græcorum Officijs compertum est, & ex Neophyti Rhodini Synopsi ... μεσονυκτικὸν ... ὄρθρον: *primum Officium* seu prima eius pars, *est Matutinū cum Laudibus*: quamuis inficiari nequeam, ὄρθρου vocabulo, sicut & Latino *Matutinarum precum*, Primā horā plerisque authoribus antiquis, qui Matutinas nobis dictas, ipsi *Vigilias*, *nocturnos*, *Orationemque nocturnam* vocabant, tunc significatam. Clemens Rom namque Const. Apost. l. 8. c. 34. horarum differentiam assignans: ὄρθρου, inquit ..., καὶ ἐσπέρας, καὶ ἀλεκτοροφωνίας *Precationes facite mane, tertia hora, & sexta, & nona, & vespere, atque ad galli cantum*, hoc est mediâ nocte ante aduentū diei, vt infra exponit, ibi autem vt vides, *Primæ* nomen tenet, & *precationis* quæ fit *mane*, meminit: quid nisi vt hac *matutina* precatione, *primam* ipsam intelligat? Cyprianus etiam, vel quicumque author fuerit expositionis in Orat. Domin. de diuersis horis sermonem instituens *primam* silet, & *matutinam* memorat, & post recensitam tertiam, sextam, & nonam, *Mane orandum est*, inquit, *vt resurrectio domini matutina oratione celebretur recedente item sole, ac die cessante, necesse rursus orandum est*. Et infra *Qui in Christo, hoc est in lumine, semper sumus, nec noctibus ab oratione cessemus*. Per *Matutinam* orationem nullus hic dubitabit *Primam* intelligi, alias septenarius horarum numerus a præfato authore nullatenus compleretur: *Nocturnos* siquidem per *orationem à qua nec noctibus cessatur*; *Vesperas* per eam *quæ recedente sole fit*, & *completorium*, per eam *quæ die cessante Deo offertur*; & reliquas proprijs suis vocabulis satis aperte declarat. Ab his nec sensu aut voce alienus est Basilius, qui in regulis fusius disputatis, quam nos *primam*, ipse ὄρθρον appellat, & tertiæ præponit. Vt itaque à vocum confusione mentem liberemus; indubium est, geminas apud Latinos *Matutinas preces*, sicut & apud Græcos duplicem ὄρθρον esse statuendum: Vnum ante solis ortum, & orto sole, rursus alium, vt cum nos dicimus *Matutinas Laudes* ac *primam*. Cassianus lib. 3 de Cano. diurnar. Orat. modo, distinctionis huius author est: & primo quidem de Laudibus loqui videtur cum ait. *De Matutina solemnitate etiam illud nos instruit, quod in ipsa quotidie decantari solet: Deus deus meus ad te de luce vigilo*. Et infra. *Ita enim & ille primo mane operarios conduxisse describitur, quod tempus designat Matutinam nostram solemnitatem*. Et cap. 4. *Vsque ad illud tempus hac solemnitate Matutina, (quæ expletis nocturnis & orationibus, post modicum temporis internallum, solet in Galliæ Monasterijs celebrari) cum quotidianis vigilijs pariter consummata, reliquas horas refectioni corporum deputatas à maioribus nostris inuenimus*. Eam certe *Matutinam solemnitatem* nullus pro *Nocturnis* intellexerit, sed pro *Laudibus* tantum, in quibus Psalmus ille: *Deus deus meus*, &c. perlegitur, & *Nocturnis Psalmis & orationibus expletis*, dato modico temporis interuallo, recitatur. Iisdem iam vocibus *primam* ipsam appellari Cassianus idem author est: in capitis namque quarti titulo sic habet. *Matutinam quam nos primæ horæ solemnitatem appellamus, non antiqua traditione statutam, sed nostro tempore adinuentam fuisse*, Mox subiungit. *Sciendum tamen hanc Matutinam (quæ nunc obseruatur in occiduis vel maxime regionibus) canonicam functionem, nostro tempore, in nostro quoque Monasterio, primitus institutam, vbi dominus noster Iesus Christus natus ex virgine humanæ infantiæ suscipere incrementa dignatus, nostram quoque in religione teneram & lactentem infantiam sua gratia confirmauit*. En vt Cassianus in Bethleemitico Monasterio a Paulâ constructo tenerâ suæ religionis infantiâ transactâ, in eo primum, hanc aliam Matutinam solemnitatem, ne post nocturnas preces persolutas, diutius somno indulgerent Monachi, *adinuentam* fuisse testatur. *Vt illi religionis huius obseruantia inuitati, cuncti pariter è suis stratis consurgerent: qui typus*, subdit ille, *licet ex consuetudine videatur inuentus, & recenti memoria pro causa quam diximus statutus appareat: tamen illum numerum quem designat B. Dauid quanquam spiritualem quoque habeat intellectum, secundum literam manifestissime supplet. Septies in die laudē dixi tibi. Hac enim adiecta solemnitate septies sine dubio spirituales hos conuentus in die facientes, septies in ea laudes dicere Domino comprobamur*. Illæ autem horæ quæ priorem senarium numerum statuebant, erant tertia, sexta, nona vesperæ & completorium: Nocturnos enim & Vigilias cum alia priori Matutinâ solemnitate quam Laudes dicimus pro vnicâ tantum hora computabant. At tandem cum circa D. Benedicti tempora secundæ Matutinæ solemnitati, impositum fuisset primæ nomen (memorat enim inter Ecclesiæ officia primam) penes priorem illam Matutinarum Laudum (à Psalmis 148. 149 & 150 quos Græci αἴνους dicunt) nomen remansit, eamque Græci vocarunt ὄρθρον & nocturnas vigilias de nomine μεσονυκτικοῦ, dictas esse voluerunt.

59 Μεγάλη ἐκτενή.) Illa est μεγάλη συναπτὴ, vel potius ea precum concatenata series, in qua τὸ ἐκτενῶς ... inclamat diaconus; cuius formam infra repertire est in Chrysostomi liturgia post Euangelij lectionem: illamque hac ratione Methodius lib. de conuersione ad fidem orthodoxam ἐκτενῆ *litani supplicationem protensam* esse definit.

60 Τὸ βηλόθυρον.) *Adyti Ianuæ velum*, βηλόθυρον est: quæ vox è Latinâ simul & Græcâ componitur. Codinus cap. 17. χρυσοῖς βηλοθύροις τὴν ἀναβάθραν ζωννύντων, *aureis velis suggestum* Imperatorium tegi describit: Vtitur hac voce Guillelmus Bibliothecarius de Stephano sexto scribens: *contulit in Basilica Apostolorum cortynam lineam vnam, Velothyra serica tria, in circuitu altaris.*

61 Ἐκφωνήσεις.) Verba quibus Orationes cunctæ concluduntur, & quædam, alia altiori vocis tono à Sacerdote pronuncianda, ἐκφωνήσεις vocantur, quas Iustinianus Imperator in No. Cons. 123. μὴ κατὰ σιωπώμενον, ἀλλὰ μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἐξακουομένης. *Non tacitè, sed voce a fideli populo percipienda* fieri præcipit.

62 Τὸν ἑξάψαλμον.) Huius officii interpres in Bibl. PP. vt in multis errat, praue vocem ἑξάψαλμος *sextum psalmum* vertit: Quæ germane *psalmos sex, vel senario numero comprehensos*, 3. videlicet. 37. 62. 87. 102. & 142. significat.

63 Ἀκολουθία.) Totum officium, vel pars eius, ἀκολουθίας *sequentiæ* nomen impositum habet. Sicut autem Officium Ecclesiæ in communi sumptum, dicitur ἀκολουθία, inquit Neophytus Rhodinus in vernaculâ synopsi διότι ἀκολουθᾷ μία εὐχὴ τὴν ἄλλην, ὁ τρίτος τὴν πρώτην, ὁ ἕκτος τὴν τρίτην, καὶ τὰ ἑξῆς. *eo quod vna Oratio sequatur alteram, tertia primam, sexta tertiam, & sic deinceps.* Ita quæuis alia precum vel diurnarum laudum collectio, in quâ Psalmi, cantica, preces, & alia ordine disposito consequuntur, ἀκολουθία *sequentia*, merito potest appellari.

64 Καθίσματος.) Rarissime, & ferè nunquam in Ecclesia sedent Græci: & in mentem Tertulliani lib. de Orat. conspirasse videntur, dum ait: *Irreuerens esse assidere sub conspectu, contraque conspectum eius quem maxime reuerearis ac venereris, quanto magis sub conspectu Dei viui, Angelo adhuc orationis astante factum istud irreligiosum est? nisi exprobremus Deo quod nos oratio fatigauerit.* Raro etiam genuflectunt. Quāuis enim fateantur profestis, atque etiam alijs certis diebus in genua procumbendum, vt late ex PP demonstrat Neophytus Rhodinus in vulgari sua synopsi cap. vlt. vnde Euangelium audituris pronunciatur σοφία, ὀρθοί. ἤγουν ὀρθῶς ἀκούσωμεν τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ὅτι τὸ ὀρθῶς φαίνεται ὅτι χρεωστεῖ ἀκουόντων τὴν λειτουργίαν οἱ παλαιοί. *Sapientia. Recti. Corpore nimirum erecto stemus, & audiamus sanctum Euangelium. Vnde conijcimus antiquos missæ interfuisse genuflexos.* Tamen quia festiuis tantum diebus in Ecclesiam conueniunt, a genieulationibus ferialibus omnino sunt desueti. Habent nihilominus tempus aliquod sedendo permissum, καθίσματα verbo significatum: quo, vbi de Psalmis intelligitur ea Psalterii pars quæ sedendo dicitur: vbi de Canticis, illud etiam est, quod vt Cantoribus leuamen concedatur, sedendo persoluitur.

65. Τὸν πολυέλεον.) Psalmus 135. à laudatâ & frequentius memoratâ *plurima Dei misericordia*, πολυέλεος nomen accepit: Sicut & Psalmus 118 μακάριοι ἄμωμοι, a voce secunda qua incipit, vulgo ἄμωμος vocatur. Atque insuper cum tunc plurimas e ramosa machina in medio chori appensas lampades accēdant: machinam eandem Cedreno πολυκάνδηλα, Codino πολυφωτοι λυχνίαι, Symeoni Thessalonicensi πολυφωτα, antiquis πολυκάνδηλα, *à luminum lampadumque numero copioso*, dictam; ipsi πολυέλεον à repetitâ tunc *misericordia* voce, vel a *plurimo oleo* abundantis misericordiæ diuinæ argumento, vocare iam sunt assueti.

66 Ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὸ εὐαγγέλιον ἐξ ἁγίου.) In missâ Diaconus, in Matutinis Euangelium Sacerdos recitat. Vt quos in missa Sacramentis est cibaturus, prius verbo Dei pascat. Vtrobique vero curam omnium cælesti cibo pascendorum in se suscipere profitetur, ad Christi exemplum, qui prius verbo, quam corporis Sacramento, Ecclesiam pauit. Nec vsus iste ab Ecclesiâ Latinâ omnino alienus est: adhuc enim mos iste viget inter D. Benedicti filios & sequaces, vt finitis Matutinis lectionibus, Abbas vel Superior, Euangelium integrum pronunciet.

67 Τὸν ἀσπασμόν.) Vertit interpres in Biblio. PP. *Salutatio*: Bene quidem, ad communem & vsitatum sensum; at non simplex salutatio est ἀσπασμός, sed quæ osculo fixo perficitur.

68 Ἀγίας μνήμης.) Sanctus cui Monasterium vel Ecclesia dedicata est, imaginem in tabulato seu cancellis habet; & illa est, quæ hic suffumigari præcipitur, & ἅγιος τῆς μονῆς vocatur.

69 Δοξολογία.) Duplex est δοξολογία μεγάλη & μικρά. Illa est Hymnus Angelicus *Gloria in excelsis Deo.* Hæc repetita saepius in Psalmorum fine Trinitatis glorificatio *Gloria Patri & Filio*. &c.

70 Εἰ ἡμέρα κυριακή ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν.) Dies dominica perpetuam Resurrectionis memoriam renouat. Hinc dominicarum dierum ἀπολυσις eadem est, quæ & in resurrectionis festo. Consule ἀπολύσεις circa huiusce Euchologii calcem.

71 Ἀλείφει τὸ ἅγιον ἔλαιον.) Oleo lampadis coram imagine Sancti, cuius deuotione mouentur accensæ, inungere se solent Orientales Christiani, Græci pariter ac Latini: nec non & in Occiduis regionibus, applaudente toto orbe, copiam non modicam olei coram imagine miraculorum operatrice Sancti Dominici in pago Soriano ardentis, ad sanitatem recuperandam, diuinamque virtutem comprobandam, in remotissimas vsque regiones Dominicani transmittunt, & distribuunt. Floribus etiam, vel alijs quæ miraculosas Thaumaturgasque imagines attigerunt (& ἁγιάσματα nomen accipiunt) quasi inde contractâ vel asportatâ diuinâ virtute se inungunt Græci, & spem salutis plurimam in talibus reponunt, velut & maiores nostri in *brandeis* quibus principum Apostolorum sepulchra Romæ operiebantur: de quibus ample Ioannes Diaconus in vita Gregorii magni lib. 2. cap. 42. deque alijs plurimis protomartyris. Stephani reliquiis admotis (quæ non pauca miracula patrasse refert) Augustinus de Ciui Dei lib. 22. cap. 8. Ac vt ad Græcos redeamus, ad Sancti cuius festum agitur, imaginem, in medio chori positam, ex oleo coram ardente Sacerdotis manu inunguntur: nec sine diuinæ virtutis experimento frequenter inde recedunt. Neque enim nouum, vt ægroti ad salutem recipiendam, oleo quouis pacto benedicto, se inungant: quandoquidem vt scribit Baronius anno 63. num 13. non ad infirmorum dimittenda peccata, & inuisibilem gratiam consequendam fuit institutus à Christo, & ab Apostolis obseruatus ritus, vt oleum à quolibet Christiano in nomine Christi, & in quemlibet etiam a fide alienum, ad sanitatem corporis consequendam, sit solitum adhiberi. Eiusmodi plane erat, quod ad curandos morbos per Proculum Christianum administrari solitum refert Tertullianus ad Scapulam cap. 4. Erat & id genus quo sanctissimi Ægypti Monachi, ad sanitates impartiendas (vt scribit Sozomenus, & prius illo Ruffinus) vti consueuerant. Solebant huiusmodi species sicut & aliæ ad vsum humanum comparatæ precibus præscriptis sanctificari, (sic apud Clementem habetur benedictio aquæ & olei) sicque ligno tantum crucis benedixisse, & in nomine Sanctissimæ Trinitatis sanctificasse, atque ægrotantibus admouisse sufficeret. Insuper & oleum lampadum, quæ ad Martyrum sepulchra ardere solitæ, &

sent, ad morbos curandos, aliaque edenda miracula virtutem esse sæpius consecutum Theodorum demonstrat: hæc ille. Vt itaque vel salutem recipiat, aut tueantur, vel benedictionem consequantur, simili oleo ad imaginem sancti, cuius festum agitur, se inungunt Græci: & misericordiam cuius oleum est signum, à Deo precibus illius impetrare, votis quibus possunt, efflagitant.

72 Πλησίον εἰκόνος τοῦ προσκυνήματος.) In suggestu aliquo, in Chori medio imaginem sancti cuius deuotione feruntur, die suo festo, & per octauam retinent: quo tempore quia Ecclesiam ingressi post Deiparæ & Christi salutatas imagines, illam quoque venerari solent. Hinc istas, & qualcumque similes in viis vel in Ecclesiarum valuis venerationi expositas imagines vocant προσκυνήματα.

73 Ὁ βαστάζων τὸν σταυρόν.) Crux in processione delata primum locum tenet, hanc Episcopus, vel Sacerdos Officium peragens nullo interposito, vt cæteris dignior, & Christo coniunctissimus, sequitur: tum reliquus chorus comitatur, Lectores, Diaconi, Sacerdotes, inter quos honoratiores ad animi Christianam demissionem indicandam, vltimi procedere student.

74 Ἐν τοῖς τυπικοῖς) Præter alia plura vox τύπος *formam, exemplar normam*, significat. Hinc quia *lex, edictum, sententia*, actionum humanarum exemplar est & forma, Cedrenus cum Græcis recentioribus ad *legem vel edictum* quodcumque exprimendum deduxit, vt in Zenone τοῦτον ὁ βασιλεὺς μετὰ τύπου εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἔπεμψε. *Hunc Alexandriam cum regiis diplomatibus misit.* Hoc in sensu dum ad suos vsus vocem tandem deflectit Ecclesia, per illam, quamcumque agendi *Normam, cærimoniarum institutionem, vel Rubricam* intellectam esse cupit: & τυπικὸν vocat *eum librum, qui cerimoniarum Rubricarumque seriem omnem, velut formularium* continet: Hæc enim διάταξις, τυπικῶν nomen, nisi forsan ex abusu, non meretur. Qui communem & quotidianum Vesperarum, Matutinarum, Horarumque omnium ordinem perlegere cupiet ὡρολόγιον *Diurnale* consulat: Proprias autem & adiectitias partes in Menæo & aliis libris reperiet: cum his si præsentem διατάξιν conferat, nil eum Ecclesiastici Officii latebit.

a ΕΥΧΑΙ ΤΟΥ ΛΥΧΝΙΚΟΥ.

b Εὐχὴ πρώτη.

Κύριε οἰκτίρμον, καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε, καὶ πολυέλεε, ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν, καὶ πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεως ἡμῶν· ποίησον μεθ' ἡμῶν σημεῖον εἰς ἀγαθόν, ὁδήγησον ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ σου, τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, εὔφρανον τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, διότι μέγας εἶ σὺ, καὶ ποιῶν θαυμάσια, σὺ εἶ Θεὸς μόνος, καὶ οὐκ ἔστιν ὅμοιός σου ἐν θεοῖς, κύριε, δυνατὸς ἐν ἐλέει, καὶ ἀγαθὸς ἐν ἰσχύϊ, εἰς τὸ βοηθεῖν καὶ παρακαλεῖν, καὶ σώζειν πάντας τοὺς ἐλπίζοντας εἰς ὄνομά σου τὸ ἅγιον. c Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

d Εὐχὴ δευτέρα.

Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς ἡμᾶς, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς ἡμᾶς· ἀλλὰ ποίησον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιείκειάν σου, ἰατρὲ καὶ θεραπευτὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὁδήγησον ἡμᾶς ἐπὶ λιμένα θελήματός σου· φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καρδιῶν ἡμῶν, εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας· καὶ δώρησαι ἡμῖν τὸ λοιπὸν τῆς παρούσης ἡμέρας, εἰρηνικὸν καὶ ἀναμάρτητον, καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν. πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δό-

LVCERNARII ORATIONES.

Oratio prima.

Domine miserator & misericors, longanimis, & valde misericors, auribus percipe deprecationem nostram, & attende voci orationis nostræ, fac nobiscum signum in bonum, deduc nos in via tua, vt in veritate tua progrediamur, exhilara corda nostra vt timeamus nomē sanctum tuum, quia magnus es tu, & faciēs mirabilia, tu es Deus solus & non est similis tui in diis, Domine, potēs in misericordia & bonus in virtute, vt succurras, & consoleris, & salues omnes sperantes in nomine sancto tuo. Quia conuenit tibi omnis gloria, honor & adoratio, Patri & Filio & sancto Spiritui: nunc & semper, & in secula sæculorum. Amen.

Oratio secunda.

Domine ne in furore tuo arguas nos, neque in irâ tuâ corripias nos: sed fac nobiscum secundum misericordiam tuam, medice & curator animarum nostrarum, deduc nos ad voluntatis tuæ portum, cordis nostri oculos in veritatis tuæ agnitionem illumina: & diei huius residuum, & omne vitæ nostræ tempus pacificum, & à peccato immune esse largire, intercessionibus sanctæ Deiparæ, & omnium sanctorum. Quia tua est potestas, & tuum est regnū, & virtus,

& gloria, Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio Tertia.

DOmine Deus noster, memento nostri peccatorum, & inutilium seruorum tuorum, cum sanctum nomen tuum inuocamus, & ne confundas nos à misericordiæ tuæ expectatione: sed & saluti nostræ congrua postulata cōcede, & ex toto corde diligere & timere te, & voluntatem tuam in omnibus exequi, largire. Quia bonus & hominum amator, Deus existis: & tibi gloriam repẽdimus, Patri, & Filio, & S. Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sęculorum. Amen.

Oratio quarta.

QVi non tacituris laudibus, & irrequieta glorificatione à sanctis virtutibus celebraris, imple os nostrum laude tua, vt nomini sancto tuo laudum celebritatem referamus: & cum omnibus sanctis te in veritate timentibus & mandata tua obseruantibus, partem & sortem nobis confer, precibus sanctæ Deiparæ, & omnium sanctorum tuorum. Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sęculorum. Amen.

Oratio quinta.

DOmine, Domine, qui illibato manus tuę pugillo cuncta contines, qui longanimis es super nos omnes, & super malitiã nostra pœnitentiam agis: miserationum tuarum & misericordiæ tuę recordare, visita nos in bonitate tua; & huius diei residuũ tempus, vitamq; omnem nostram à varijs maligni machinamẽtis sanctissimi Spiritus tui gratia, liberam esse concede. Misericordia & humanitate vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio sexta.

DEus magnus & admirabilis, qui ineffabili bonitate, & abundante prouidẽtia cuncta administras, qui datis nobis mundi huius bonis, etiam promissũ regnũ te daturũ obstrinxisti, qui præteritã diei parte per cōcessa bona nos deduxisti, residuam quoque inculpate corã

ξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

e Εὐχὴ γ'.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, μνήσθητι ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων δούλων σου ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαι ἡμᾶς τὸ ἅγιον ὄνομά σου. καὶ μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς προσδοκίας τοῦ ἐλέους σου, ἀλλὰ χάρισαι ἡμῖν κύριε πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ ἀξίωσον ἡμᾶς ἀγαπᾷν καὶ φοβεῖσθαί σε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ ποιεῖν ἐν πᾶσι τὸ θέλημά σου. Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

f Εὐχὴ δ'.

Ὁ Τοῖς ἀσιγήτοις ὕμνοις, καὶ ἀπαύστοις δοξολογίαις ὑπὸ τῶν ἁγίων δυνάμεων ἀνυμνούμενος, πλήρωσον τὸ στόμα ἡμῶν τῆς αἰνέσεώς σου, τοῦ δοῦναι μεγαλωσύνην τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ· καὶ δὸς ἡμῖν μερίδα καὶ κλῆρον μετὰ πάντων τῶν φοβουμένων σε ἐν ἀληθείᾳ, καὶ φυλαττόντων τὰς ἐντολάς σου, πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

g Εὐχὴ ε'.

h ΚΥριε, κύριε, ὁ τῇ ἀχράντῳ σου παλάμῃ συνέχων τὰ σύμπαντα, μακροθυμῶν ἐπὶ πάντας ἡμᾶς, καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις ἡμῶν, μνήσθητι τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ τοῦ ἐλέους σου, ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ σῇ ἀγαθότητι, καὶ δὸς ἡμῖν διαφυγεῖν καὶ τὸ λοιπὸν τῆς παρούσης ἡμέρας, ἐκ τῶν τοῦ πονηροῦ ποικίλων μηχανημάτων. καὶ ἀνεπιβούλευτον τὴν ζωὴν ἡμῶν διαφύλαξον τῇ χάριτι τοῦ παναγίου σου πνεύματος. Ἐλέει καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εὐχὴ ς'.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστὸς, ὁ ἀνεκδιηγήτῳ ἀγαθωσύνῃ, καὶ πλουσίᾳ προνοίᾳ διοικῶν τὰ σύμπαντα, ὁ καὶ τὰ ἐγκόσμια ἀγαθὰ ἡμῖν δωρησάμενος, καὶ καθεγγυήσας ἡμῖν, τὴν ἐπηγγελμένην βασιλείαν, διὰ τῶν ἤδη κεχαρισμένων ἀγαθῶν ὁδοποιήσας ἡμῖν, καὶ τῆς ἡμέρας τὸ παρελθὸν

μέρας ἀπὸ παντὸς ἐκκλῖναι κακοῦ, δώρησαι ἡμῖν καὶ τὸ ὑπόλοιπον, ἀμέμπτως ἐκτελέσαι ἐνώπιον τῆς ἁγίας δόξης σου, ὑμνοῦντάς σε τὸν μόνον ἀγαθὸν, καὶ φιλάνθρωπον θεὸν ἡμῶν. Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ζ.

Ο Μέγας καὶ ὕψιστος, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐν σοφίᾳ δημιουργήσας, ὁ διαχωρίσας ἀναμέσον τοῦ φωτὸς, καὶ ἀναμέσον τοῦ σκότους, καὶ τὸν ἥλιον θέμενος εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας, σελήνην δὲ καὶ ἀστέρας εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός· ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ ἐπὶ τῆς παρούσης ὥρας, προφθάσαι τὸ πρόσωπόν σου ἐν ἐξομολογήσει, καὶ τὴν ἑσπερινήν σοι δοξολογίαν προσαγαγεῖν, αὐτὸς φιλάνθρωπε κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, παράσχου δὲ ἡμῖν τὴν παροῦσαν ἑσπέραν, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα, εἰρηνικήν. ἔνδυσον ἡμᾶς ὅπλα φωτός· ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, καὶ παντὸς πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, καὶ δὸς τὸν ὕπνον, ὃν εἰς ἀνάπαυσιν τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν ἐδωρήσω, πάσης διαβολικῆς φαντασίας ἀπηλλαγμένον. ναὶ δέσποτα τῶν ἀγαθῶν χορηγὲ, ἵνα καὶ ἐπὶ ταῖς κοίταις ἡμῶν κατανυγόμενοι, μνημονεύωμεν ἐν νυκτὶ τοῦ ὀνόματός σου. καὶ τῇ μελέτῃ τῶν σῶν ἐντολῶν καταυγαζόμενοι, ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς, διανιστώμεθα πρὸς δοξολογίαν τῆς σῆς ἀγαθότητος, δεήσεις καὶ ἱκεσίας τῇ σῇ εὐσπλαγχνίᾳ προσάγοντες, ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, ὃν ταῖς πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, ἐν ἐλέει ἐπίσκεψαι. Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Πληρουμένου δὲ τοῦ προοιμιακοῦ ψαλμοῦ λέγει, ἢ αὐτὸς, ἢ ὁ διάκονος, εἰ ἔστιν.

a ΕΝ εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χορ. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν μετὰ πίστεως, εὐλαβείας,

ſanctâ gloriâ tua, vt te ſolum & clementem Deum noſtrum celebremus, tranſigere concede. Quia tu es Deus noſter, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & ſancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Oratio ſeptima.

DEus magnus & excelſus, ſolus habens immortalitatem, qui lucem habitas inacceſſam, qui creaturam omnẽ in ſapientiâ condidiſti, qui lucem inter & tenebras diuiſionis terminos poſuiſti, ſole in poteſtatem diei conſtituto, lunâ vero & ſtellis, in poteſtatem noctis: qui nos peccatores hac hora, in confeſſione faciem tuam præuenire, & veſpertinas tibi laudes offerre voluiſti: ipſe benigne dirige orationem noſtram ſicut incenſum in conſpectu tuo, & in odorem ſuauitatis eâ ſuſcepta noctem inſequentem pacificam tribue. Lucis armis indue nos, & à timore nocturno, & omni negotio in tenebris perambulante erutis, ſomnum in infirmitatis noſtræ reparationem conceſſum omni diabolica cogitatione liberum præbe. Ita Domine bonorum author; vt in cubilibus noſtris compuncti, ſanctum nomen tuum de nocte celebremus: & mandatorum tuorum lumine illuſtrati, in animæ hilaritate, ad laudes bonitatis tuæ celebrandas, preces & ſupplicationes tuæ clementiæ pro peccatis propriis, & populi totius, oblaturi exurgamus, à quibus nos ſanctę Deiparæ interuentu protege. Quia bonus & hominum amator exiſtis, & tibi gloriam rependimus: Patri, & Filio, & ſancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Terminato proœmiaco pſalmo dicit Sacerdos ipſe, aut Diaconus, ſi adeſt.

IN pace Dominum precemur. *Chorus.* Domine miſerere. Pro ſuperna pace, & animarum noſtrarum ſalute, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miſere. Pro pace totius mundi, ſanctarum Dei Eccleſiarum ſtatu proſpero, & omnium concordia: Dominum precemur. *Chorus.* Domine miſerere. Pro ſancta domo hac

& omnibus cum pietate & Dei timore in eam intrantibus, Dominum precemur. *Chorus*. Domine miserere.

Pro Archiepiscopo nostro N. venerando presbyterio, Diaconorum in Christo ordine, omni Clero, & populo, Dominum precemur. *Chor*. Domine miserere. Pro sancta hac habitatione, vniuersa ciuitate, regione, & pro omnibus fidelibus in ipsis habitantibus, Dominũ precemur. *Chorus* Domine miserere. Pro aeris tẽperie, fructuũ terrę vbertate, & pacificis anni tẽpestatibus obtinendis: Dominũ precemur. *Chorus*. Domine miserere. Pro nauigantib9, iter agentib9, infirmis, laborantibus, captiuis, & eorũ salute: Dominũ precemur. *Chorus*. Domine miserere. Vt liberemur ab omni calamitate, flagello, & necessitate, Dominum precemur. *Chorus*. Domine miserere. Suscipe, salua, miserere, & conserua nos Deus tuâ gratiâ. *Chorus*. Domine miserere. Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos, & inuicem, & vitam nostram Christo Deo commendemus. *Chorus*. Tibi domine.

Exclamatio.

QVia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde dicitur Sessio. Beatus vir.

Et post Sessionem Collecta minor.

ADhuc & iterum in pace: Dominum precemur. *Chorus* Domine miserere. Suscipe, salua, miserere, & conserua nos Deus tuâ gratiâ. *Chorus*. Domine miserere. Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ dominæ nostræ Deiparæ & semper Virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus. *Chorus*. Tibi Domine. *Sacerdos elatâ voce*. Quia tua est potentia, & tuum est regnum & virtus & gloria, Patris, & Filij, & Spiritus sancti nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. *Deinde dicitur* Domine clamaui. *Tum versus*. Gloria. Et nunc.

Introitus Oratio.

VEspere, & mane, & meridie laudamus, benedicimus, gratias agimus, & te omnium Domine, precamur, dirige orationem nostram sicut incensum in conspectu tuo, & ne declines

καὶ φόβου θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν. ὁ δεῖνος, τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ λαοῦ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης, πάσης πόλεως, χώρας, καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς, καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον, ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς, καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ θεῷ παραθώμεθα. ὁ χο. Σοὶ κύριε.

Ἐκφώνησις.

ΟΤΙ πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Εἶτα τὸ κάθισμα, τὸ, μακάριος ἀνήρ.

Καὶ μετὰ τὸ κάθισμα, λέγει τὴν μικρὰν συναπτήν.

ΕΤΙ καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χορ. Κύριε ἐλέησον. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς, τῇ σῇ χάριτι. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν, Χριστῷ τῷ θεῷ παραθώμεθα. ὁ χο. Σοὶ κύριε. Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορ. Ἀμήν. Εἶτα τὸ κύριε ἐκέκραξα. Ἔπειτα τὰ στιχηρά. Δόξα καὶ νῦν.

Εὐχὴ τῆς Εἰσόδου.

ΕΣπέρας, καὶ πρωῒ, καὶ μεσημβρίας, αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν, εὐχαριστοῦμεν, καὶ δεόμεθά σου, δέσποτα τῶν ἁπάντων, κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, καὶ μὴ ἐκκλίνῃς

τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς λόγους ἢ εἰς λογισμοὺς πονηρίας, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ πάντων τῶν θηρευόντων τὰς ψυχὰς ἡμῶν, ὅτι πρὸς σὲ κύριε, κύριε, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν, καὶ ἐπὶ σοὶ ἠλπίσαμεν, μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς ὁ θεὸς ἡμῶν.

Εἶτα εὐλογεῖ τὴν εἴσοδον.

ΟΤΙ πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Εἶτα εὐλογεῖ τὴν εἴσοδον, καὶ λέγει ὁ διάκονος.

ΣΟφία, ὀρθοί. Τὸ, Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης. Μετὰ δὲ τὴν εἴσοδον, βαλὼν τὴν στολὴν τὸ μετάνοιαν ὁ προεστὼς μοναχὸς ψάλλει τὸ τῆς ἡμέρας προκείμενον δίστιχον. Εἰ δὲ ἔστι σάββατον ἑσπέρας λέγει τὸ, Ο κύριος ἐβασίλευσεν, στίχος. Ἐνεδύσατο ὁ κύριος. στίχος. Καὶ γὰρ ἐστερέωσε. 4 στραφεὶς δὲ ὁ ἱερεὺς πρὸς δυσμὰς δεδεμένας ἔχων τὰς χεῖρας, ἵσταται περιμένων τὴν πλήρωσιν τοῦ προκειμένου. εἶτα βάλλει μετάνοιαν, καὶ ἀπέρχεται εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ· μετὰ δὲ τὸ προκείμενον, λέγει ὁ διάκονος εἰ ἔστι· Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ἡμῶν εἴπωμεν. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. ὁ διά. Κύριε παντοκράτωρ ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου ἐπάκουσον, καὶ ἐλέησον. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. ὁ διά. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. ὁ διά. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ὁ δεῖνος, καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. ὁ διά. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν μακαρίων καὶ ἀειμνήστων κτητόρων, τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. ὁ διά. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως, συγχωρήσεως, καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, τῶν ἀδελφῶν τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. ὁ διά. 5 Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν 5 καρποφορούντων, καὶ καλλιεργούντων ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ πανσέπτῳ ναῷ τούτῳ, 6 κοπιώντων, ψαλλόντων, καὶ ὑπὲρ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, τοῦ ἀπεκδεχομένου τὸ παρὰ σοῦ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος. ὁ λαός. Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

ΟΤΙ ἐλεήμων, καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις. καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χο. Ἀμήν.

corda nostra in verba aut cogitationes malitiæ, sed ab omnibus animas nostras venantibus libera nos. Quia ad te, Domine, Domine oculi nostri, & in te sperauimus, ne confundas nos Deus noster.

Deinde benedicit Introitum.

QVia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde benedicit Introitum: & dicit Diaconus.

SApientia, recti. Lumen Iucundum sanctæ gloriæ. *Post Introitum vero, ordinatus ad hæc Monachus corporis incuruatione præmissa canit diei Propositum distichum. Si sabbati Vespera fuerit, dicit* Dominus regnauit. *Versiculus.* Indutus est Dominus *Versiculus.* Etenim firmauit. *Conuersus autem ad Occidentem Sacerdos iunctis ante pectus manibus Propositi finem præstolatur. Mox adoratione facta ad locum suum discedit, & completo Proposito dicit Diaconus, si quidem præsens fuerit.* Dicam⁹ omnes ex tota animâ nostrâ, & ex totâ mente dicamus *Chorus.* Domine miserere. *Diaconus.* Omnipotens Domine Deus patrum nostrorum rogamus te exaudi & miserere. *Chorus.* Domine miserere, *Diaconus.* Miserere nostri Domine secundum magnam misericordiam tuam: exaudi & miserere. *Chorus* Domine miserere. *Diaconus.* Adhuc rogamus pro Archiepiscopo nostro N. & omni nostra in Christo fraternitate. *Chorus.* Domine miserere. *Diaconus.* Adhuc rogamus, pro beatis & semper memorandis huius sanctæ ædis fundatoribus. *Chorus.* Domine miserere. *Diaconus.* Adhuc rogamus pro misericordiâ, vitâ, sanitate, salute, protectione, veniâ, & peccatorum remissione seruorum Dei huius ædis sanctæ fratrum. *Chorus.* Domine miserere. *Diaconus.* Adhuc rogamus pro fructum referentibus, & bona facientibus in hoc sancto & venerando templo, pro laborantibus & & Cantoribus, & residuo populo à te magnam & abundantem misericordiam expectante. *Populus.* In annos plurimos domine.

Sacerdos exclamando.

QVia misericors & hominum amator Deus existis, & tibi gloriam referimus; Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Et populus dicit. Dignare domine. *Diaconus.* Vespertinam nostram Orationem Domino compleamus. *Chorus.* Domine miserere. *Diaconus.* Suscipe, salua, miserere, & conserua nos Deus tuâ gratiâ. *Chorus.* Domine miserere. Vesperam omnem &c. Angelorum pacis. Veniam. Bona & conducentia. Residuum vitæ nostræ tempus, vt in pace & pœnitentia degamus à Domino postulemus. *Chorus.* Concede domine. *Diaconus.* Vitæ nostræ Christianos fines, dolore, & omni confusione liberos, pacificos, defensionem bonam in tremendo Christi tribunali postulemus. *Chorus.* Concede Domine, *Diaconus.* Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, cum sanctis omnibus memoriâ agentes, nos ipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus. *Chorus.* Tibi domine. *Et Sacerdos elata voce.* Quia bonus & hominum amator Deus existis, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen. *Sacerdos.* Pax omnibus *Chorus.* Et cum spiritu tuo. Diaconus. Humiliemus capita nostra. Deo. *Chorus.* Tibi Domine.

Oratio capitis inclinationis.

Domine Deus qui cœlis inclinatis ad salutem generis humani descendisti, respice in seruos tuos & in hereditatem tuam: tibi enim tremendo & clementi Iudici capita inflexerunt serui tui, & non expectato ab hominibus auxilio, sed potius misericordiam tuam præstolati, & salutem tuam expectantes tibi submiserunt ceruices: conserua illos omni, & præsenti serotino tempore, & insequenti nocte ab omni inimico, ab omni diabolico aduersarij insultu, à vanis cogitationibus, & prauis cordium affectibus. *Deinde elata voce Sacerdos dicit.* Sit potentia regni tui benedicta & glorificata, Patris, & Filij, & sancti Spiritus, nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen, *Deinde sancti cuius eâ die celebratur festum, processione in Vestibulo habitâ, proprij cantus Versus canimus, Sacerdote & Diacono præcedentibus, cum cereis & thuribulo.* Gloria sancti. Et nunc. *Deipara. Postmodum Diaconus si adfuerit, sin vero Sacerdos, dicit.*

Καὶ ὁ λαὸς, τό. Καταξίωσον κύριε. ὁ διάκ. Πληρώσωμεν τὴν ἑσπερινὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. ὁ διάκ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι. ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Τὴν ἑσπέραν πᾶσαν. Ἄγγελον εἰρήνης. Συγγνώμην. Τὰ καλὰ, καὶ τὸ ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μετανοίᾳ ἐκτελέσαι παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. ὁ χο. Παράσχου κύριε. ὁ διάκ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικὰ, καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, αἰτησώμεθα. ὁ χορ. Παράσχου κύριε. ὁ διάκ. Τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν, Χριστῷ τῷ θεῷ παραθώμεθα. ὁ χο. Σοὶ κύριε. καὶ ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως· Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χο. Ἀμήν. ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. ὁ χο. Καὶ μετὰ πνεύματός σου. ὁ διάκ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν. ὁ χορ. Σοὶ κύριε.

Εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ κλίνας οὐρανοὺς καὶ καταβὰς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἔπιδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου· καὶ ἐπὶ τὴν κληρονομίαν σου. σοὶ γὰρ τῷ φοβερῷ καὶ φιλανθρώπῳ κριτῇ, οἱ σοὶ δοῦλοι ὑπέκλιναν τὰς κεφαλὰς, τοὺς δὲ αὐτῶν ὑπέταξαν αὐχένας, οὐ τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἀναμένοντες βοήθειαν, ἀλλὰ τὸ σὸν περιμένοντες ἔλεος, καὶ τὴν σὴν ἀπεκδεχόμενοι σωτηρίαν· οὓς διαφύλαξον ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ κατὰ τὴν προοῦσαν ἑσπέραν, καὶ τὴν προσιοῦσαν νύκτα, ἀπὸ παντὸς ἐχθροῦ, ἀπὸ πάσης ἀντικειμένης ἐνεργείας διαβολικῆς· καὶ διαλογισμῶν ματαίων, καὶ ἐνθυμήσεων πονηρῶν. Εἶτα λέγει ἐκφώνως ὁ ἱερεύς. Εἴη τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου εὐλογημένον καὶ δεδοξασμένον, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Εἶθ' οὕτω ψάλλομεν ἰδιόμελα κατὰ τὴν ἡμέραν ἁγίου, λιτανεύοντες ἐν τῷ νάρθηκι, τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διακόνου προπορευομένων μετὰ λαμπάδων, καὶ θυμιατοῦ. δόξα τοῦ ἁγίου, καὶ νῦν, θεοτόκιον καὶ μετὰ ταῦτα λέγει ὁ διάκονος, εἰ ἔστι τύχη, ταῦτα. εἰ δὲ οὐ τύχη, ὁ ἱερεύς.

Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. Ἐπίσκεψαι τὸν κόσμον σου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς· ὕψωσον κέρας Χριστιανῶν, καὶ κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου τὰ πλούσια, πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, προστασίαις τῶν τιμίων ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου, καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν καὶ οἰκουμενικῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ, τῶν ἁγίων ἐνδόξων, καὶ καλλινίκων μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν τῶν ἁγίων δικαίων θεοπατόρων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, τοῦ ἁγίου τῆς μονῆς, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἱκετεύομέν σε πολυέλεε κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν δεομένων σου, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

l Καὶ ὁ α'. χορὸς, τό, Κύριε ἐλέησον μ'. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων, κράτους, νίκης, διαμονῆς, ὑγείας, σωτηρίας αὐτῶν, καὶ κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν ἐπὶ πλέον συνεργῆσαι, κατευοδῶσαι αὐτοὺς ἐν πᾶσι, καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν, πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. Εἶτα πάλιν ὁ β'. χορ. m τὸ κύριε ἐλέησον γ'.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν n ἢ ἐπισκόπου, τοῦ δεῖνος, καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος, καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχῆς Χριστιανῶν, θλιβομένης τε καὶ καταπονουμένης, ἐλέους θεοῦ καὶ βοηθείας ἐπιδεομένης, σκέπης τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῷ. εἰρήνης καὶ καταστάσεως τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν. σωτηρίας καὶ βοηθείας τῶν μετὰ σπουδῆς καὶ φόβου θεοῦ κοπιώντων, καὶ διακονούντων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν. ὑπὲρ τῶν ἀπολειφθέντων, καὶ τῶν ἐν ἀποδημίαις ὄντων, ἰάσεως τῶν ἐν ἀσθενείαις κατακειμένων, ὑπὲρ κοιμήσεως, ἀνέσεως, μακαρίας μνήμης, καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, πάντων τῶν προαπελθόντων εὐσεβῶν πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐνθάδε κειμένων καὶ ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξων, ὑπὲρ ἀναρρύσεως τῶν αἰχμαλώτων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν ἐν ταῖς διακονίαις ὄντων, καὶ πάντων τῶν διακονούντων, καὶ διακονησάντων ἐν τῇ ἁγίᾳ μονῇ ταύτῃ εἴπωμεν.

Salua Deus populum tuum, & benedic hereditati tuæ. Orbem tuum in misericordiâ & miserationibus visita: cornu Christianorum extolle, & ad nos abundātes tuas misericordias demitte, precibus illibatæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, virtute pretiosæ & viuificæ crucis, protectionibus venerandarum cælestium virtutum incorporearum, venerandi & gloriosi prophetæ præcursoris & Baptistæ Ioannis, sanctorum gloriosorum & percelebrium Apostolorum, sanctorum patrum nostrorum, & vniuersalium magnorum doctorum & Pontificum, Basilij magni, Gregorij Theologi, & Ioannis Chrysostomi, sancti Nicolai Myræ in Lycia Episcopi miraculorum patratoris, sanctorum, gloriosorum & victorijs inclytorum Martyrum, beatorum Monachorum & Deiferorum patrum nostrorum, sanctorum Iustorum Deiparentum Ioachim & Annæ, Sancti huius ædis, & omnium sanctorum, rogamus te valde misericors Domine, exaudi nos peccatores te deprecantes, & miserere nostri.

Et primus Chorus dicit. Domine miserere, *quadraginta vicibus.*

Adhuc rogamus pro pijssimis & à Deo custoditis regibus, potestate, victoriâ, stabilitate, valetudine, salute eorum: & vt Deus noster magis ac magis eis opituletur in omnibus, deducat, & sub pedibus eorum hostem omnem & aduersarium subijciat. *Deinde rursùm secundus Chorus. ter*, Domine miserere *dicit.*

Adhuc rogamus pro Archiepisco nostro, vel Episcopo N. & omni in Christo fraternitate nostrâ, & pro omni animâ Christianâ afflicta, & dolore pressa, misericordiæque & opis indiga, pro sanctæ domus huius & habitantium in ea protectione, pro pace & totius orbis stabilimento, pro sanctarum Dei Ecclesiarum statu prospero, pro patrum & fratrum nostrorum cum studio & timore laborantium & ministrantiū salute, & auxilio, pro derelictis & iter agentibus, pro infirmitatibus detentorum medela, pro obdormitione, remissione, beata memoria, & indulgentia peccatorum omnium cum pietate vita functorum patrum & fratrum nostrorum, hîc & vbique terrarum fidelium sepultorum, pro captiuorum libertate, pro fratribus nostris qui sunt in ministeriis, & omnibus qui ministrant aut ministrauerunt in æde hac sancta, dicamus.

Domine miserere. *Tribus vicibus.* Adhuc rogamus vt sancta hæc ædes, omnis vrbs & regio, à peste, fame, terræ motu, vel hiatu, igne, gladio, alienigenarum incursu, & ciuili bello reddatur immunis: vt propitius, clemens, & facilis qui reconcilietur, sit benignus, & humanus Deus noster, vt omne motum aduersum nos flagellum auertat, & ab intentatis iustis minis nos eximat, & misereatur nostri.

Domine miserere. *Tribus vicibus.* Adhuc rogamus vt Dominus Deus vocem nostrã peccatorum deprecantium exaudiat, & misereatur nostri.

Domine miserere. *Tribus vicibus. Deinde, quorum vult viuorum & mortuorum memoriam agit, & mox.* Exaudi nos Deus Saluator noster, spes omnium finium terræ, & in mari longe: & propitius, propitius esto Domine peccatis nostris, & miserere nostri. Misericors enim & humanus Deus existis; & tibi gloriam referim⁹: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Post hæc dicit. Pax omnibus. *Diaconus.* Capita nostra Domino inclinemus *Et omnibus capita inflectentibus vultu ad terram demisso, Sacerdos clarâ voce bene precatur.*

Dominator Domine valde misericors Iesu Christe, precibus super omnes illibatæ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, virtute pretiosæ & viuificæ crucis, protectionibus venerandarũ cœlestium virtutum incorporearum, venerandi gloriosi prophetę præcursoris & Baptistæ Ioannis, sanctorum glorioso & percelebrium Apostolorum, sanctorum gloriosorum & inclitorum Martyrum, Monachorum, & Deiferorum patrum nostrorum, sanctorum patrum nostrorum & vniuersalium præcipuorum Doctorum & Pontificum Basilij magni, Gregorij Theologi, & Ioannis Chrysostomi, sancti patris nostri Nicolai Archiepiscopi Myræ in Lycia miraculorum patratoris, sancti gloriosi magni Martyris Georgij trophæis insignis, sancti N. cuius memoriam celebramus, sanctorum Iustorum Deiparentum Ioachim & Annę & omnium sanctorum: acceptam redde nostram orationem, peccatorum nostrorum veniam largire, sub protectione alarum tuarum nos foue, omnem inimicum & aduersarium à nobis expelle, pacificam vitam præbe, nostri mundique tui miserere, & animas nostras vt bonus & clemens salua.

Τὸ κύριε ἐλέησον γʹ. Ἔτι δεόμεθα, ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι τὴν ἁγίαν μονὴν ταύτην, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ λοιμοῦ, λιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρὸς, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων, καὶ ἐμφυλίου πολέμου, ὑπὲρ τοῦ ἵλεων εὐμενῆ καὶ εὐδιάλλακτον γενέσθαι τὸν ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον θεὸν ἡμῶν, τοῦ ἀποστρέψαι πᾶσαν ὀργὴν τὴν καθ᾽ ἡμῶν κινουμένην, καὶ ῥύσασθαι ἡμᾶς τῆς ἐπικειμένης δικαίας αὐτοῦ ἀπειλῆς καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς. Τὸ κύριε ἐλέησον, γʹ. Ἔτι δεόμεθα καὶ ὑπὲρ τοῦ εἰσακοῦσαι κύριον τὸν θεὸν φωνῆς τῆς δεήσεως ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς.

Τὸ κύριε ἐλέησον, γʹ. Εἶτα μνημονεύει ὧν θέλει ζώντων καὶ τεθνεώτων ἔπειτα. Ἐπάκουσον ἡμῶν ὁ θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ μακράν, καὶ ἵλεως, ἵλεως γενοῦ δέσποτα ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Εἶτα λέγει. Εἰρήνη πᾶσι. ὁ διάκ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν. καὶ πάντων κλινόντων τὰς κεφαλὰς, καὶ ἐπὶ γῆς κεκυφότων ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς μεγαλοφώνως.

Δέσποτα πολυέλεε κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, προστασίαις τῶν τιμίων, ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ καλλινίκων μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν καὶ οἰκουμενικῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, τοῦ ἁγίου τοῦ δεῖνος, οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων· εὐπρόσδεκτον ποίησον τὴν δέησιν ἡμῶν. δώρησαι ἡμῖν τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων ἡμῶν· σκέπασον ἡμᾶς ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου. ἀποδίωξον ἀφ᾽ ἡμῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. εἰρήνευσον ἡμῶν τὴν ζωὴν κύριε ἐλέησον ἡμᾶς, καὶ τὸν κόσμον σου. καὶ σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Εἶτα ἀρχόμεθα τοὺς στίχους τοῦ στίχου, καὶ ψάλλοντες, εἰσερχόμεθα ἐν τῷ ναῷ, ἐπᾴδοντες καὶ τοὺς τυχόντας στίχους αὐτῶν. Δόξα. καὶ νῦν. Θεοτόκιον, εἶτα τό, Νῦν ἀπολύεις, τὸ τρισάγιον, μετὰ δὲ τό, Πάτερ ἡμῶν, ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Καὶ ἡμεῖς, τὸ ἀπολυτίκιον. Θεοτόκε παρθένε, λέγοντες αὐτὸ ἐκ γ΄. Ὁ δὲ κελλαρίτης, παρατίθησιν ἐν τῷ ἀναλογίῳ ἄρτους πέντε ἐξ ὧν ἐσθίομεν ἐν τῇ τραπέζῃ. Ὡσαύτως, καὶ στάμνον μεστὴν οἴνου τοῦ καλλίστου. Ὁ δὲ ἱερεὺς λαβὼν ἄρτον ἕνα ἐπὶ χεῖρας, καὶ τυπώσας ἐν αὐτῷ σταυρὸν, ἐπεύχεται τὴν εὐχὴν ταύτην μεγαλοφώνως.

Deinceps incipimus Versiculos è Dauidicis conflatos, & in templum remeamus cantãtes dicendos Versiculos. Gloria. Et nunc. *Deiparæ. Post hæc.* Nunc dimittis. Ter sanctus. *Et post.* Pater noster, *exclamat Sacerdos.* Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria, Patris, & Filij, & sancti Spiritus, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. *Nos autem dicimus dimissorium.* Deipara virgo. *vsque tertio. Cellarista vero in pulpito, quinque panes comedi solitos in mensa exponit. Et pariter optimo vino vas plenum. Sacerdos autem vno e panibus præ manibus accepto, efformatoque in eo crucis signo, orationem sequentem elata voce pronunciat.*

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ εὐλογήσας τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ πεντακισχιλίους χορτάσας, αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τοὺς ἄρτους τούτους, τὸν σῖτον, τὸν οἶνον, καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ πλήθυνον αὐτὰ ἐν τῇ ἁγίᾳ μονῇ ταύτῃ, καὶ εἰς τὸν κόσμον σου ἅπαντα, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνοντας πιστοὺς ἁγίασον. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα, Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι. νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ μετὰ τό, ἀμὴν λέγομεν. Εὐλογήσω τὸν κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, ἕως τοῦ, Οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἀπελθὼν. Ἵσταται ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν. Βλέπων πρὸς δυσμάς. Μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ψαλμοῦ. Ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς, λέγων. Εὐλογία κυρίου ἐφ᾽ ἡμᾶς τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ γίνεται ἀπόλυσις. Ἰστέον δὲ, ὅτι ὁ εὐλογηθεὶς ἄρτος, ἐστὶν ἀλεξιτήριος παντοίων κακῶν, εἰ μετὰ πίστεως λαμβάνοιτο.

Domine Iesu Chiste De⁹ noster, qui quinque panibus benedictis hominum millia quinque satiasti, ipse panes hos, frumentum, vinum, & oleum benedic, & in hoc sancto Monasterio & per vniuersum orbem illa multiplica: fidelesque ex eis comesturos sanctifica. Quia tu benedicis & sanctificas cuncta Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus, cum principij experte tuo Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculor. *Et responso,* Amen, *dicimus.* Benedicam Dominum in omni tempore, *vsque ad.* Non minuetur omni bono. *Sacerdosque inde digressus ante sanctas fores stat. Verso vultu ad Occidentem. Completo vero Psalmo, beneprecatur dicens.* Benedictio Domini sit super vos, sua gratia & humanitate, vbique, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Et fit dimissio. Sciendum autem benedictum illum panem (si tamen cum fide sumatur) diuersis malis remedium præstare.*

IN LVCERNARII ORATIONES, LECTIONES VARIÆ.

a Εὐχαὶ τοῦ λυχνικοῦ.] Euchologij, prius lecta διάταξις τῆς ἱερᾶς διακονίας, membrum non est, aut pars ad eius integritatem spectans vt quæ nullam Orationem benedictionemue complectitur; sed Orationum quarumlibet prooemium est solummodo. Matutinarum nempe Vespertinarumq; precum solemniorum norma & regula: in M S, propterea quibuslibet, nusquam reperitur, vt pote recentius, & adiectitium opus; vnde & edita quædam sinceritatem & fidem exemplarium antiquorum imitata, titulo illi εὐχαὶ τοῦ λυχνικοῦ, à quo pristini illi & venerandi codices manu exarati primordium sumunt, alium hunc mente supplendum præfixerunt. Ἄρχεται σὺν θεῷ τὸ εὐχολόγιον.

b Εὐχὴ πρώτη] M. S. antiqua cuncta, nominatimque tria Bibliothecæ Barberinæ diligentius consulta, & cum editis collata, sicut & aliud Monasterii Cryptæ Ferratæ, quod è Græciâ à Cretensi quodam allatum in Iuliani Cardinalis Cæsarini, Concilii Florentini temporibus, potestatem venit, & ab eo Bessarioni dono datum, & a Bessarione, præfato Monasterio cui ceu Abbas præfuit, quasi hæreditario Iure relictum; illa, inquam, & alia obiter visa, Vesperarum Orationes primo sui conspectu oculis offerentia, Officiorum diurnorum ordinem, ab eo qui nunc in Horologiis, id est *Diurnalibus Græcis* cernitur, nonnihil immutatum, cuncta testantur. Quam ampliorem in ipsâ Officii serie oculatiores Græci enarrare possunt, non est instituti nostri, ex Euchologii illustrandi debito, persequi totius molis mutationem, sed eam tantum, quæ inter Orationes hic vel ibi scriptas in Euchologicis codicibus, se vltro annotandam obtulit. Hic itaque M. M S. S. memorata, in Orationis primæ Lucernarii titulo scribunt εὐχὴ αἰτήσεως πρώτη. Vnum attamen Barberinum, quod primum Conuentus Florentini S. Marci Ordinis nostri fuit, scribit. εὐχαὶ τῆς ἑσπερινῆς, πρώτη.

c Ὅτι πρέπει σοι) Alia est ἐκφώνησις, siue Orationis terminatio altiori voce proferenda in M M. S.S. citatis, nempe. Ὅτι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου· τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

d Εὐχὴ β'.] M. S. dicta legunt, εὐχὴ αἰτήσεως δευτέρα· Barberinum illud vltimo positum. εὐχὴ ἑσπερινῆς β.

e Εὐχὴ γ'.] M S. notata scribunt, εὐχὴ αἰτήσεως τρίτη & Barberinum S. Marci εὐχὴ ἑσπερινὴ γ.

f Εὐχὴ δ'.) M.S eandem habent: εὐχὴ αἰτήσεως τετάρτη Barbarinum illud: εὐχὴ τῆς ἑσπερινῆς δ'. In eodemque codice hæc alia legitur ἐκφώνησις. Εὐδοκία καὶ ἀγαθότητι τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

g Εὐχὴ ε'.] M S ponunt εὐχὴ αἰτήσεως ε. Barberinum præfatum εὐχὴ ἑσπερινὴ ε', quæ certe omnino alia est, ac in editis hisce. Εὐλογητὸς εἶ κύριε, ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἐπιστάμενος τὰ τῶν ἀνθρώπων, εἰδὼς ὧν χρείαν ἔχομεν ἐν πρεσβείᾳ ὧν αἰτούμεθα, ἢ ... αὐτὸς φιλανθρώπως ... καὶ κατὰ πάντα ἀγαθὸν, ... ἡμᾶς ἐν τῷ πλήθει τῆς ... σου ... τὸ ἅγιον ὄνομά σου· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· καὶ ταῦτα ... τὸ συμφέρειν ἡμῖν οἰκονόμησον.

h Κύριε, κύριε) Quæ hic quinta est, in M S propter interiectam præcedentem, sexta est Oratio, εὐχὴ αἰτήσεως ς'. & vt Barberinum scribit: εὐχὴ ἑσπερινὴ ς. & sub paribus titulis septima est, quæ hic in editis, sexta: eius tamen ἐκφώνησις est. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ, καὶ τὰ ἑξῆς. Post hanc autem in dictis M M S S omnibus additur Octaua. Ευεργέτα καὶ ..., inferius suo loco videnda, titulumque hunc præfert, εὐχὴ αἰτήσεως ὀγδόη, Κύριε ἐκέκραξα. & in illo Barberino. εὐχὴ ἑσπερινὴ η, εἰς τὸ, κύριε ἐκέκραξα.

Post hæc in M. M S S nullo adiecto, subditur in titulo.

Εὐχὴ Ἀντιφώνου α'. ἐν τῷ ψάλλεσθαι. Ταῖς πρεσβείαις τῆς θεοτόκου.

Εὐλογητὸς εἶ κύριε, δέσποτα παντοκράτωρ, ὁ φωτίσας τὴν ἡμέραν τῷ φωτὶ τῷ ἡλιακῷ, καὶ τὴν νύκτα φαιδρύνας ταῖς αὐγαῖς τοῦ πυρός· ὁ τὸ μῆκος τῆς ἡμέρας διελθεῖν ἡμᾶς καταξιώσας, καὶ προσεγγίσαι εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς νυκτός· εἰσάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, καὶ πᾶσιν ἡμῖν συγχωρήσας τὰ ἑκούσια καὶ ἀκούσια ἁμαρτήματα· πρόσδεξαι τὰς ἑσπερινὰς ἡμῶν ἱκεσίας, καὶ καταπέμψον ἡμῖν τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, καὶ τῶν οἰκτιρμῶν σου, εἰς τὴν κληρονομίαν σου· τείχισον ἡμᾶς ἁγίοις ἀγγέλοις, ὅπλισον ἡμᾶς ὅπλοις δικαιοσύνης, περιχαράκωσον ἡμᾶς τῇ ἀληθείᾳ σου, φρούρησον ἡμᾶς τῇ δυνάμει σου, ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ πάσης περιστάσεως καὶ πάσης ἐπιβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου· παράσχου δὲ ἡμῖν τὴν παροῦσαν ἑσπέραν σὺν τῇ ἐπερχομένῃ νυκτὶ τελείαν καὶ ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον, ἀσκανδάλιστον, ἀφάνταστον, καὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. Πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ἐκφώνησις. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ἡμᾶς Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Oratio Antiphoni primi cum canitur.

Orationibus Deiparæ Domine.

Benedictus es Domine, Dominator omnipotēs, qui solari luce diem illuminas, & ignis splendoribus illustras noctem, qui nos diei stadiū percurrere, & ad noctis vicinia appellere voluisti, nostram & totius populi orationem exaudi, cunctis nobis spontanea & inuolūtaria delicta condona, vespertinas nostras supplicationes suscipe, & misericordiæ, miserationumque tuarum copiam in hæreditatem tuam transmitte. Sanctis Angelis circummuni nos, armis iustitiæ protege, veritate tua circumualla, virtute tua custodi: ab omni negotio malo, & omnibus aduersarii insidiis nos eripe: præsentem quoque vesperam cum nocte subsecutura, perfectam sanctam pacificam a peccato alienam, sine offensione vel scandalo, & a spectris liberam, omnesque pariter vitæ nostræ dies, largire. *Exclamatio.* Tuum enim est misereri.

Εὐχὴ Ἀντιφώνου β΄. ἐν τῷ ψάλλεσθαι τὸ
Ὁ μονογενὴς υἱός.

KΥριε, κύριε, ὁ ῥυσάμενος ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς βέλους πετομένου δι᾽ ἡμέρας, ῥῦσαι ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τοῦ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου. πρόσδεξαι θυσίαν ἑσπερινὴν, τὰς τῶν χειρῶν ἡμῶν ἐπάρσεις· καταξίωσον δὲ ἡμᾶς καὶ τὸ νυκτερινὸν στάδιον ἀμέμπτως διελθεῖν, καὶ ἀπειράστους κακῶν· καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ταραχῆς, καὶ δειλίας τοῦ διαβόλου ἡμῖν προσγινομένης· χάρισαι ταῖς ψυχαῖς κατάνυξιν, τοῖς λογισμοῖς ἡμῶν μέριμναν ἐν τῇ φοβερᾷ καὶ δικαίᾳ σου κρίσει ἐξετάσεως, καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας ἡμῶν, καὶ νέκρωσον τὰ μέλη ἡμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἵνα ἐν τῇ καθ᾽ ὕπνον ἡσυχίᾳ ἐμφαιδρυνώμεθα τῇ θεωρίᾳ τῶν κριμάτων σου. ἀπόστησον ἀφ᾽ ἡμῶν πᾶσαν φαντασίαν ἀπρεπῆ, καὶ ἐπιθυμίαν βλαβεράν· ἀνάστησον δὲ ἡμᾶς εἰς τὸν καιρὸν προσευχῆς ἐστηριγμένους ἐν τῇ πίστει καὶ προκόπτοντας ἐν τοῖς παραγγέλμασί σου. Ἐκφώνησις. Εὐδοκίᾳ καὶ ἀγαθότητι τοῦ μονογενοῦς σου. Vt ſupra.

Oratio Antiphoni ſecundi dum canitur.
Vnigenitus Filius.

DOmine, Domine, qui ab omni ſagitta volante per diem nos eripuiſti, libera nos quoque a negotio in tenebris perambulante, hoſtiam veſpertinam ſuſcipe, eleuationem nimirum manuum noſtrarum: nocturnum ſtadium nulla malorum tentatione turbatos nos peragrare concede, ab omni turbatione, & inimici formidine nos corripiente, liberas nos; animabus noſtris compunctionem, cogitationibus quoque tremendi iuſtique Iudicij examinis meditationem tribue: carnes noſtras timore tuo confige, & membra noſtra quæ ſunt ſuper terram mortifica, vt & in quiete per ſomnum percipienda iudiciorum tuorum contemplatione illuſtremur. Omnem cogitationem indecentem, & noxia deſideria a nobis auerte: tempore vero orationis confirmatos in fide, & in mandatis tuis proficientes nos excita *Exclamatio*. Beneplacito & benignitate vnigeniti Filii tui, &c.

Εὐχὴ Ἀντιφώνου τρίτου, τοῦ Τρισαγίου.

O Θεὸς ὁ μέγας, ὁ αἰώνιος, ὁ ἅγιος καὶ φιλάνθρωπος, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ στῆναι κατενώπιον τῆς ἀπροσίτου σου δόξης εἰς αἶνον καὶ ὕμνον τῶν θαυμασίων σου· ἱλάσθητι ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις σου δούλοις, καὶ παράσχου τὸ μετὰ τῆς συντετριμμένης καρδίας ἀνεπιπλήκτως προσενεγκεῖν σοι τὴν τρισαγίαν δοξολογίαν, καὶ τὴν εὐχαριστίαν τῶν μεγάλων σου δωρεῶν, ὧν ἐποίησας καὶ ποιεῖς πάντοτε εἰς ἡμᾶς· μνήσθητι τῆς ἀσθενείας ἡμῶν, καὶ μὴ συναπολέσῃς ἡμᾶς ἐν ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν· ἀλλὰ ποίησον μέγα ἔλεος μετὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν· ἵνα τὸ τῆς ἁμαρτίας σκότος διαφυγόντες ἐν ἡμέρᾳ δικαιοσύνης περιπατήσωμεν, καὶ ἐνδυσάμενοι τὰ ὅπλα τοῦ φωτὸς ἀνεπιβούλευτοι διατελέσωμεν ἀπὸ πάσης ἐπηρείας τοῦ πονηροῦ· καὶ μετὰ παρρησίας δοξάσωμεν ἐπὶ πᾶσι σε τὸν μόνον ἀληθινὸν καὶ φιλάνθρωπον Θεόν. Ἐκφώνησις. Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Oratio Antiphoni tertii, Terſancti.

DEus magne, æterne, ſancte, clemens, qui in laudem & hymnū mirabilium tuorum in acceſſæ gloriæ tuæ conſpectu nos ſtare iuſſiſti, eſto nobis tuis indignis famulis propitius, & corde contrito ter ſanctum Hymnum, & magnorum beneficiorum quibus nos affeciſti, & ſemper afficis, gratiarū actionem tibi offerre concede. Memento infirmitatis noſtræ, nec cum iniquitatibus noſtris ſimul nos perdas; ſed in humilitate noſtra magnam exhibe miſericordiam: vt peccati tenebris excuſſis, in die iuſtitiæ ambulemus, & armis lucis induti, ſecure ab omni maligni moleſtia vitam agamus liberam, & in omnibus te ſolum verum, & clementem Deum, cum animi libertate celebremus. *Exclamatio.* Quia Sanctus es Deus noſter, & tibi, &c.

In Cryptoferratenſi codice ſubduntur immediate hæc verba, in aliis M M S S non extantia Ἰστέον ὅτι οἱ κατηχούμενοι τοῦ λυχνικοῦ, οὐ πάντοτε γίνονται· ἀλλ᾽ ἐν πέμπτῃ καὶ τρίτῃ μόνον. καὶ οὐδ᾽ ἐν ταύταις ἁπλῶς· ἀλλ᾽ ὅτε μὴ ἔχει λειτουργίαν ἡ ἐκκλησία, ἢ λιτήν· λειτουργίας γὰρ ἢ λιτῆς οὔσης, οὐ γίνονται. *Sciendum quod catechumeni Veſperarum non ſemper fiunt* (id eſt Oratio ſpecialis pro catechumenis ante eorum eiectionem in Veſperis non ſemper habetur) *Sed quintâ aut tertia feriâ, dumtaxat* (eo quod, cum a miſſâ celebrandâ diebus aliquot ceſſet Eccleſia Græca, illis maxime feriis vacare ſolet) *Sed neque etiam temere in his diebus quidquam circa eos agitur, ſed cum miſſam aut ſupplicationem publicam non habuerit Eccleſia. Habita enim miſſa aut ſupplicatione non fiunt* Cuius ratio eſt quia in miſſa pro catechumenis fit oratio, quâ recitatâ ab Eccleſiâ ſecedunt: & pariter à ſupplicationibus deuotiori & ſanctiori ritu peragendis abeſſe omnino debent. Vnde colligitur antiquitus à ſecretioribus τῶν πιστῶν *pro fidelibus*, precibus fuſis, etiam in Veſperis, catechumenos, Eccleſiam Græcam ablegaſſe. Hinc eis eiiciendis ſequitur ex vnanimi M. S. illorum lectione.

Εὐχὴ κατηχουμένων μετὰ τὸ τρισάγιον, addit Cryptoferratenſe M.S. τοῦ λυχνικοῦ.

O Θεὸς ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. αὐτὸς ἐπίσκεψαι ἐξ ἑτοίμου κατοικητηρίου σου ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους· διάνοιξον τὰ ὦτα τῶν καρδιῶν αὐτῶν, πρὸς τὸ προσδέξασθαι τὸ μυστήριον τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν. ἀναγέννησον αὐτοὺς δι᾽ ὕδατος καὶ πνεύματος εἰς τὴν αἰώνιόν σου βασιλείαν. Ἐκφ. Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου· τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Oratio catechumenorum poſt hymnum Terſanctum in Veſperis.

DEus ſecretorum cognitor, qui omnia priuſquam fiant percipis, qui non vis mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat: ipſe de præparato habitaculo tuo ſeruos tuos catechumenos ſuſcipe: cordis eorum aures aperi, vt vnigeniti filii tui & Dei noſtri myſterium ſuſcipiant: ex aquâ & ſpiritu in æternum regnum tuum regenerati. *Exclamando.* Vt & ipſi venerandum & magnificum nomen tuum glorificent, Patris, & Filii, & Sancti Spiritus: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.

Εὐχὴ μετὰ τοὺς κατηχουμένους τῶν πιστῶν πρώτη.

Prima fidelium Oratio poſt catechumenorum egreſſum dicenda.

KΥριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ νῦν προσερχόμεθα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, καὶ ἐπικαλούμεθα τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, καὶ εὐχαριστοῦμέν σοι τῷ διαφυλάξαντι ἡμᾶς τὸ μῆκος τῆς ἡμέρας, καὶ ἀγαγόντι εἰς ἑσπερινὸν φῶς· καὶ δεόμε-

DOmine Deus noſter, etiam nunc in toto corde accedimus, & nomen ſanctum tuum inuocamus, & gratias agimus tibi toto diei ſpatio nos conſeruanti, & iam ad veſpertinæ lucis tēpus nos deducēti: nunc itaq;

rogamus te, præsentem vesperam cum nocte subsequente, & omne peregrinationis nostræ tempus nos trásigere concede: aduersus nequitias spiritus, & omnes carnis passiones, sancti tui Spiritus armis nos circumuesti: ab omni peccato nos auerte, & æterni tui regni dignos effice. *Exclamando.* Quia conuenit tibi &c.

δέ σου, δὸς ἡμῖν διελθεῖν καὶ ἀμέμπτως τὴν παροῦσαν ἑσπέραν σὺν τῇ ἐπερχομένῃ νυκτὶ, καὶ πάντα χρόνον τῆς παροικίας ἡμῶν· ἔνδυσον ἡμᾶς τὴν πανοπλίαν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, καὶ κατὰ παθῶν τῆς σαρκός; πάσης ἁμαρτίας ἀπόστησον, καὶ τῆς αἰωνίου σου βασιλείας ἀξίωσον. Ἐκφώνως. Ὅτι πρέπει σοι.

Oratio fidelium secunda.

DOmine Deus, qui lucem habitas inaccessam, qui magnâ tuâ misericordiâ ad præsentem diem nos adduxisti, & ad vespertinas laudes aduocasti: nostram indignorum seruorum supplicationem suscipe: & à peccati caligine liberatis, animorum oculos illumina: vt in timore tuo perseuerantes, & in lumine tuo incedentes, mirabilia tua conspiciamus, te solum verum & clementissimum Deum in omnibus celebrantes. *Exclamando.* Quia tua est potentia &c.

Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα.

ΚΥριε ὁ θεὸς, τὸ ἀπρόσιτον οἰκῶν φῶς, ὁ παραγαγὼν ἡμᾶς ἐν τῷ μεγάλῳ σου ἐλέει εἰς τὴν παροῦσαν ἡμέραν καὶ ἐπὶ τὴν ἑσπερινὴν δοξολογίαν προσκαλεσάμενος· προσδέξαι τὴν ἱκεσίαν ἡμῶν τῶν ἀναξίων δούλων, καὶ ῥυσάμενος ἡμᾶς ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας, φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ψυχῶν ἡμῶν· ἵνα πάντοτε ἐν τῷ φόβῳ σου διαμένοντες, καὶ ἐν τῷ φωτί σου περιπατοῦντες, κατανοῶμεν τὰ θαυμαστά σου, ἐπὶ πᾶσι δοξάζοντές σε τὸν μόνον ἀληθινὸν, καὶ φιλάνθρωπον θεόν. Ἐκφων. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ Vt supra.

Oratio fine Missæ.

DEus magnus & excelsus. &c. *Diaconus.* Capita vestra Domino inclinate. *Sacerdos orationem hanc dicit.*

Εὐχὴ ἔσχου ἀπόλυσις.

ὉΘεὸς ὁ μέγας καὶ ὕψιστος. Vt supra. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε. Ὁ ἱερεὺς ποιεῖ τὴν εὐχὴν ταύτην.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ κλίνας, Domine Deus noster, qui inclinasti &c. Vt supra. Atque ita ibi finis huic Officio imponitur.

i Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεός.] Post hanc precem, vestutiora edita tres alias à neotericis Græculis è libris suis expunctas fuisse testantur; Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων, καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν κράτους, νίκης, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγιείας, σωτηρίας αὐτῶν· καὶ τοῦ, τὸν κύριον θεὸν ἡμῶν ἐπὶ πλέον συναγωνίσασθαι καὶ κατευοδῶσαι αὐτοὺς ἐν πᾶσι, καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἱερέων, ἱερομονάχων, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ τάγματος. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀρίστως καὶ ἐνδόξως τοῦ φιλοχρίστου στρατοῦ.

l Τὸ κύριε ἐλέησον γ′) Vetusti codices, τὸ κύριε ἐλέησον μ′.

m Τὸ κύριε ἐλέησον γ.] Iterum τὸ κύριε ἐλέησον λ.

n Τοῦ τε ἀρχιεπισκόπου.] In Monasterijs ab Episcoporum dominatu exemptis, (quam vetusti codices scribunt) precem hanc, alia ratione legunt, ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦ δ. Præpositumque Monasterij his verbis intelligunt, quem vt in pœnitentiæ statu positum de suâ professione valde humiliter sentire testantur.

o Εἰ μετὰ πίστεως λαμβάνοιτο.] Addunt edita quædam πυρετοὺς, ποτιζόμενος μετὰ ὕδατος ῥίγη καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἰᾶται. πρὸς δὲ τούτοις καὶ σκώληκας ἀπὸ τῶν γεννημάτων ἀπελαύνει. *Panis hic sedat febres, aquâ delibutus & potus, algorem, & omnem infirmitatem sanat, adhæc vermes à genimine quocumque extricat.*

IN LVCERNARII ORATIONES
NOTÆ

EΥχαὶ τοῦ λυχνικοῦ.] Vesperas Lucernarij nomen quondam sortitas suo loco su_ eius declarauimus.

2 Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν] Preces à Diacono pronunciatæ siue potius imperatæ tanquam *ministri* & præconis voce, διακονικὰ: *à pace* quam prædicant εἰρηνικά: *à precando* ad quod hortantur, δεήσεις: & tandem *à collectione*, quam habent ad inuicem, συναπταί dicuntur. Harum duæ sunt species: μεγάλη συναπτὴ, & μικρὰ συναπτὴ, *maior & minor collecta.* Hæc porro μεγάλης forma est, quæquidem maior adhuc foret nisi post quintam supplicationem, duas pro Regibus faciendas recentiorum editionum Euchologicarum moderatores expunxissent, ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν: τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον· ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον τοῦ κυρίου δεηθῶμεν Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Verum quidem est me ijsdem in Ecclesiâ Orientali recitari auditis, num pro Turcis quos dominos agnoscunt, orarent Græci, à duobus propemodum sæculis suis principibus orbati, inquisiuisse: prudenterque responsum est, se solos vt pijssimos, & a Deo custoditos reges principes nostros Christianos profiteri, & quos dominio expostulant, fide iam & religione rectores, dominosque in Ecclesijs prædicare, & pro eis solis imprætermisse, etiam libris editis preces supprimentibus, orare velle. Cæterum antiquiorem synaptes formam apud Clementem reperire poteris Constit. Aposto. libro 8. capite 10. cuius si fides suspecta sit, antiquam aliam Latinam ex officio Ambrosiano descriptam, & in Ecclesijs olim nostris recitatam subijcimus oculis.

Preces per Diaconum pronunciata, respondente choro.

Dominæ pacis & indulgentiæ munere supplicantes, ex toto corde, & ex totâ mente precamur te. Resp. Domine miserere.

Pro vniuersa Ecclesiâ Catholicâ, quæ hic & per vniuersum orbem diffusa est; precamur te. Resp. Domine miserere.

Pro Papa nostro N. & Pontifice nostro N. & omni clero, eorumque omnibus Sacerdotibus, & ministris, precamur te. Resp. Domine miserere.

Pro famulo tuo N. Imperatore, & famulâ tua N. Imperatrice, & omni exercitu eorum precamur te. Resp. Domine miserere.

Pro famulo tuo N. Rege, & duce nostro, & omni exercitu eius, precamur te. R. Domine miserere.

Pro pace Ecclesiarum, vocatione gentium, & quiete populorum, precamur te. Resp. Domine miserere.

Pro ciuitate hac & conuersatione eius, omnibusque habitantibus in eâ, precamur te. Resp. Domine miserere.

Pro aeris temperie & fructuum, & fœcunditate terrarum, precamur te. Resp. Domine miserere.

Pro virginibus, orphanis, viduis, captiuis, ac pœnitentibus, precamur te. Resp. Domine miserere.

Pro nauigantibus, iter agentibus, in carceribus, in vinculis, in metallis, in exilijs constitutis, precamur te. Resp. Domine miserere.

Pro iis qui diuersis infirmitatibus detinentur, quique spiritibus vexantur immundis, precamur te. Resp. Domine miserere.

Pro iis qui in sanctâ tuâ Ecclesiâ fructus misericordiæ largiuntur, precamur te. Resp. Domine miserere.

Exaudi nos Deus in omni oratione & deprecatione nostrâ. Resp. Domine miserere.

Dicamus omnes. Resp. Domine miserere. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Consule iam de collectis annotata

3 Ἐπὶ, ἐκ.] Harum vocum titulus indicat has preces μικρὰν συναπτὴν vocari, cuius differentiam ἀπὸ τῆς μεγάλης, quod pauciores & breuiores complectatur, quilibet animaduertere potest.

4 Στραφεὶς ὁ ἱερεὺς πρὸς δυσμάς.] Quare Sacerdos Occidentem præter morem hîc spectet, explicabat olim Nathanael S. Mauræ Episcopus. Περιεζωσμένον, adiunctum, inquiebat, Christum Regem decore indutum & fortitudine præcinctum, hîc commemorat, regem itaque Christum repræsentat sacerdos, & eius vice reuerentiam populi animis incussurus, ad Occidentem, id est, ad populum se vertit: confestim vero propriæ conscius infirmitatis ad Orientem corpus reflectit, βαθεῖαν μετάνοιαν, *profunde inclinat*, & ad locum proprium reuertitur.

5 Τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων.] Quos Ecclesia vocibus his intelligat commodius alibi exponetur.

6 Κοπιώντων.] Humandorum mortuorum curam in Ecclesia suscipientes, Græci κοπιώντων & κοπιατῶν Latini *Fossariorum* voce quondam indigitabant. An non erant κοπιᾶται illi, quos Ciacconius in Iulio primo scribit à Constantino constitutos, numero nongentos quinquaginta, & ex diuersorum Collegiorum, & artium Officinis collectos ad efferenda atque curanda defunctorum cadauera, quos ideo ab omnibus publicis oneribus esse immunes & vectigalibus liberos voluit; An non erant κοπιᾶται *Iuuenes illi* qui in actibus Apostolorum efferendis Ananiæ & Sapphiræ coniugũ cadauerib⁹ operã præstiterũt; vel etiã *viri* illi *timorati* qui ibidem corpus Stephani curauisse dicuntur! Ex plebe certe Ecclesiæ non erant illi primitus, quos Ignatius, Epiphanius, & Hieronymus inter Ecclesiæ ministros recensent, si non Ordinis ratione, saltem officij respectu; quæ mens est Hieronymi dum illos primum clericorum gradum constituere testatur epist. 13 tom. 9. quæ ad Rusticum Narbonensem. *Primus*, inquit, *in Clericis Fossariorum ordo est, qui in similitudinem Tobiæ sancti sepelire mortuos admonentur.* Vnde & pro iis tanquam a vulgo separatis, & ad gradum siue ministerium prouectis distinctas in liturgiis preces Basilius & Chrysostomus composuerunt, & pares eos cantoribus fecerunt. Præsentes porro preces à verbo δεόμεθα vbique exordium sumentes, sunt eæ quæ propriè δεήσεις nuncupantur: sequentes autem quibus verbum αἰτησώμεθα, finem imponit, αἰτήσεις idcirco a Græcis solent dici.

7 Τὰ ἀιτήσεις πληρώσωμεν.] Integras has priores αἰτήσεις reperies in Chrysostomi liturgiâ.

8 Ὁ δὲ Κελλαρίτης.] In Cellarijs ea quæ sunt esus & potus reconduntur, quorum custos est Κελλαρίτης, qui Κελλαρεὺς, ἐν ᾧ ἐκ τῆς ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, vnde & muneris est illius panes post Vesperas benedicendos in pulpito, vel vt supra legebamus, in mensa præparare. Quinque autem sunt mystico numero, quinque alios à Christo in deserto multiplicatos referentes, prout tacite sequens oratio legenti suggerit, qua vt à Deo benedicantur, & eorum participes sanctificationem consequantur, Sacerdos expostulat. Simul etiam benedicuntur frumentum, vinum, & oleum, vt vitæ hominum sustentandæ necessaria, & Monachis frugi hominibus sufficientia, & vt cœlitus abundent, eadem oratio expetit, gratiasque pro ijs iam collatis habet: à principio namque Vesperarum in Prœmiaco psalmo precati fuerant, vt educeret Deus panem de terrâ & cor hominis vinum lætificaret, eiusque faciem oleum exhilararet, vtque principio finis respondeat, grates pro huiusmodi donis referentes illa eadem benedicenda, & à Deo datore multiplicanda, in Ecclesiâ proponunt: deinde vero frumentum in aceruos, vinum vel partem eius in dolia, oleumque in cados refundunt: vt eis adiunctis collecta iam annona crescat, & proficua reddatur. Panem vero eâ fere religione, quâ in missâ sanctificatum distribuunt, & si ieiunii dies fuerit, ad tolerandum vigiliarum laborem, illis se non modice roborandos confidunt. Non aberrabit a vero, meâ quidem sententiâ, qui Agaparum frugales mensas, & conuiuia sine luxu quondam ex charitate in Ecclesiis à sincerioribus Christianis exhibita, edulia hæc Monastica adumbrare putauerit, certe celebrioribus festis παξιμάδια *panes bis coctos*, ibidem vinum distributos, deducta ab antiquis Agapis consuetudine, cum animi gaudio miratus sum, agnoui, & tandem sum gratulatus

OFFICIVM LAVDVM.

Postquam benedixerit Sacerdos, Incipimus Ter sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. *Deinde modulos.* Salua Domine populum tuum. Gloria. In cruce sublatus. Et nũc. Protectio tremenda. *Mox dicit Sacerdos.* Miserere nostri De⁹ secundũ magnã misericordiam tuam. Adhuc rogamus pro Archiepiscopo nostro. Quia misericors & amator hominum existis, & tibi gloriam referimus. *Et confestim exclamat Sacerdos.* Gloria sanctæ, & consubstantiali, & viuificæ, & indiuiduæ Trinitati: vbique nunc & semper, & in sæcula seculorum, Amen. *Tum sex psalmos Laudum recitamus, cum omni attentione & timore Dei ipsi inuisibiliter loquentes: cumque pro peccatis deprecantes.*

Post tres autem primos Psalmos, Sacerdos nudo capite, ante sacras fores stans, dicit Laudum Orationes.

Oratio prima.

GRatias tibi agimus Domine Deus noster, qui è lectis nostris nos excitasti, & in os nostum verba laudis immisisti, vt adoremus & inuocemus nomen sanctum tuum, & per miserationes tuas quibus semper circa vitam nostam vsus es, te precamur; super astantes corã facie sanctæ gloriç tuç, & misericordiam locupletem à te expectantes, auxilium tuum mitte: ipsisque te cum timore & dilectione colentibus, inenarratam bonitatem tuam celebrare concede. Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula seculorum. Amen.

Oratio secunda.

DE nocte spiritus noster ad te vigilat Deus noster: quia mandata tua lumen nobis sunt super terram. Iustitiam & sanctitatem in timore tuo operari nos doce, te namque ceu verum Deum nostrum celebramus. Inclina aurem tuam, & exaudi nos, & astantium cunctorum, vnâque nobiscum deprecan-

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΟΡΘΡΟΥ.

2 ΕΥλογήσαντος τοῦ ἱερέως, ἀρχόμεθα 3 τοῦ τρισαγίου, τοῦ, 4 Παναγία τριάς, τοῦ, 5 Πάτερ ἡμῶν. 6 Ὅτι σοῦ ἐστιν. εἶτα 7 τὰ τροπάρια. 8 Σῶσον κύριε τὸν λαόν σου. 9 Δόξα. 10 Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ σταυρῷ. 11 Καὶ νῦν. 12 Προστασία φοβερά. εἶτα λέγει ὁ ἱερεύς. 13 Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν. Καὶ εὐθὺς ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Δόξα τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ, καὶ ζωοποιῷ, καὶ ἀδιαιρέτῳ τριάδι, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. Εἶτα 14 λέγομεν τὸν ἑξάψαλμον μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ φόβου θεοῦ, ὡς αὐτῷ λαλοῦντες ἀοράτως. καὶ δυσωποῦντες ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. 15 Μετὰ δὲ τοὺς τρεῖς ψαλμοὺς ὁ ἱερεύς, λέγει 16 τὰς εὐχὰς τοῦ ὄρθρου, ἱστάμενος ἀσκεπὴς ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν.

Εὐχὴ α'.

ΕΥχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, τῷ ἐξαναστήσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν κοιτῶν ἡμῶν, καὶ ἐμβαλόντι εἰς τὸ στόμα ἡμῶν λόγον αἰνέσεως τοῦ προσκυνεῖν καὶ ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, καὶ δεόμεθα τοῖς σοῖς οἰκτιρμοῖς, οἷς πάντοτε ἐχρήσω περὶ τὴν ἡμετέραν ζωήν· καὶ νῦν ἐξαπόστειλον τὴν βοήθειάν σου, ἐπὶ τοὺς ἑστῶτας πρὸ προσώπου τῆς ἁγίας δόξης σου, καὶ ἀπεκδεχομένους τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος· καὶ δὸς αὐτοῖς μετὰ φόβου καὶ ἀγάπης, πάντοτέ σοι λατρεύοντας, αἰνεῖν τὴν ἀνεκδιήγητόν σου ἀγαθότητα. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

b Εὐχὴ β'.

ΕΚ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμα ἡμῶν, πρὸς σὲ ὁ θεὸς ἡμῶν· διότι φῶς τὰ προστάγματά σου ἐπὶ τῆς γῆς. δικαιοσύνην καὶ ἁγιασμὸν ἐπιτελεῖν ἐν τῷ φόβῳ σου, συνέτισον ἡμᾶς. σὲ γὰρ δοξάζομεν τὸν ὄντως ὄντα θεὸν ἡμῶν. κλῖνον τὸ οὖς σου καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν, καὶ μνήσθητι κύριε τῶν συμπαρόντων, καὶ συνευχομένων ἡμῖν πάντων κατ' ὄνομα.

ὄνομα. καὶ σῶζον αὐτοὺς τῇ δυνάμει σου· εὐλόγησον τὸν λαόν σου, καὶ ἁγίασον τὴν κληρονομίαν σου. Εἰρήνην τῷ κόσμῳ σου δώρησαι, ταῖς ἐκκλησίαις σου, τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου. Ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον, καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ γʹ.

ΕΚ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμα ἡμῶν πρὸς σὲ ὁ θεὸς, διότι φῶς τὰ προστάγματά σου. δίδαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τὴν δικαιοσύνην σου, τὰς ἐντολάς σου, καὶ τὰ δικαιώματά σου· φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν διανοιῶν ἡμῶν, μήποτε ὑπνώσωμεν ἐν ἁμαρτίαις εἰς θάνατον. ἀπέλασον πάντα ζόφον ἀπὸ τῶν καρδιῶν ἡμῶν. χάρισαι ἡμῖν τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον· καὶ ἀνεπηρέαστον τὴν ζωὴν ἡμῶν διαφύλαξον ἐν τῇ σφραγῖδι τοῦ ἁγίου σου πνεύματος. κατεύθυνον τὰ διαβήματα ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης, δὸς ἡμῖν ἰδεῖν τὸν ὄρθρον, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ἀγαλλιάσει· ἵνα σοι τὰς ἑωθινὰς ἀναπέμπωμεν εὐχάς. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εὐχὴ δʹ.

ΔΕσποτα ὁ θεὸς ὁ ἅγιος καὶ ἀκατάληπτος, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι· ὁ ἀναπαύσας ἡμᾶς ἐν τῷ τῆς νυκτὸς ὕπνῳ, καὶ διεγείρας πρὸς δοξολογίαν καὶ ἱκεσίαν τῆς σῆς ἀγαθότητος. δυσωπούμενος ὑπὸ τῆς ἰδίας σου εὐσπλαγχνίας, πρόσδεξαι ἡμᾶς καὶ νῦν προσκυνοῦντάς σε, καὶ κατὰ δύναμιν εὐχαριστοῦντάς σοι, καὶ δώρησαι ἡμῖν πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα. ἀνάδειξον ἡμᾶς υἱοὺς φωτὸς τῆς ἡμέρας, καὶ κληρονόμους τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν. μνήσθητι κύριε ἐν τῷ πλήθει τῶν οἰκτιρμῶν σου καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, τῶν συμπαρόντων καὶ συνευχομένων ἡμῖν, καὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐν γῇ, τῶν ἐν θαλάσσῃ, τῶν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας σου, δεομένων τῆς σῆς φιλανθρωπίας καὶ βοηθείας· καὶ πᾶσι χορήγησον τὸ μέγα σου ἔλεος. ἵνα σεσωσμένοι ψυχῇ τε καὶ σώματι πάντοτε διαμένοντες μετὰ παῤῥησίας δοξάζωμεν τὸ θαυμαστὸν καὶ εὐλογημένον ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εὐχὴ εʹ.

ΑΓαθῶν θησαυρὲ, πηγὴ ἀέναος, πάτερ ἅγιε, θαυματοποιὲ παντοδύναμε,

tium de nomine recordare. Salua illos virtute tua, benedic populum tuum & hæreditatem tuam ſanctifica: & orbi tuo Eccleſijs, Sacerdotibus, Regibus noſtris & omni populo pacem largire. Quia benedictum eſt, & glorificatum venerandum & magnificum nomen tuum: Patris, & Filij, & Sancti Spiritus: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Oratio Tertia.

DE nocte Spiritus noſter ad te vigilat Deus noſter, quia mandata tua lumen nobis ſunt. Iuſtitiam tuam, mandata tua, iuſtificationes tuas doce nos. Mentis noſtræ oculos, ne forte in peccatis in mortem obdormiamus, illumina: omnem caliginem à cordibus noſtris auerte: iuſtitię ſolē largire nobis, vitamque noſtram in Spiritus ſancti tui ſigillo & cuſtodiâ omni moleſtiâ liberam conſerua: greſſus noſtros in viam pacis dirige crepuſculum, diemque in hilaritate, vt tibi matutinos rependamus hymnos, videre concede. Quia tua eſt potentia & tuum eſt regnum, & virtus, & gloria, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Oratio quarta.

DOmine Deus ſancte & incomprehenſe, qui dixiſti de tenebris lumen ſplendeſcere, qui ſomno noctis reparatos ad laudem & ſupplicationem bonitatis tuæ nos excitaſti: propriâ tibi motus clementia, adorantes te & gratias tibi pro virtute referentes ſuſcipe, & cuncta ſaluti noſtrę congrua poſtulata concede. Filios lucis diei, & æternorum tuorum bonorum nos hæredes renuncia. Recordare Domine in multitudine miſerationum tuarum cuncti populi tui, aſtantium tibi vnâque nobiſcum deprecantium, & omnium fratrum noſtrorum, vel in terra, vel in mari, vel in quocunque loco dominationis tuæ, clementia, & ope tua indigentium, omnibuſque amplam miſericordiam tuam impende: vt anima & corpore pariter ſaluati, cum iugi perſeuerantia & fiducia, mirandum & benedictum nomen tuum celebremus: Patris, & Filij & ſancti Spiritus: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Oratio quinta.

BOnorum theſaure, fons perennis, pater ſancte, mirandorum conditor,

cuncta potens, cunctis imperans, cuncti te colimus: tuas misericordias, clementiam tuam inuocantes in humilitatis nostræ opem & subsidium cuncti imploramus. Recordare Domine famulorum tuorum, Matutinas omnium nostrum preces vt incensum in conspectu tuo suscipe: nullum é nobis reprobaueris, quin potius cunctos miserationibus tuis conserua. Recordare Domine vigilantium & psallentium in gloriam tuam, & vnigeniti Filij tui, & Dei nostri, & sancti tui Spiritus: fer illis opem & auxilium, & preces eorum in supercæleste & intellectuale tuum altare suscipe.

Quia tu es Deus noster, & tibi gloriã referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio sexta.

Gratias agimus tibi Deus salutarium nostrorum, quod omnibus in vitæ nostræ beneficium conditis, vt te Saluatorem & benefactorem animarum nostrarum in omnibus respiciamus, etiam noctis parte præterita requiem nobis contulisti, & à lectis excitatos ad cultum venerando nomini tuo reddendum erexisti: propterea te Domine rogamus vt gratiam & virtutem præbeas, vt Christi tui ope, in tremore & timore salutem nostram operantes, attente tibi canere, & incessanter orare digni simus. Recordare Domine eorum qui de nocte te inuocant, exaudi illos, & miserere: & sub pedibus eorum inuisibiles & infestos hostes contere. Quia tu es rex pacis, & Saluator animarum nostrarum, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio septima.

O Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui nos cubilibus erectos, orationis tempore congregasti, in apertione oris gratiam nobis confer, & grates pro virtute reddendas suscipe. Iustificationes tuas nos doce, quia prout oportet, orare nescimus: nisi tu Domine sancto tuo Spiritu ductor fueris, Rogamus ideo vt si verbo, aut opere, aut mente, sponte, vel coacte, ad præsentem vsque horam deliquimus; parce, veniam præbe. Si enim iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? quia apud te est redemptio, tu solus es sanctus adiutor, & potens defensor vitæ nostræ,

καὶ παντοκράτωρ, πάντες σε προσκυνοῦμεν· καὶ σοῦ δεόμεθα, τὰ σὰ ἐλέη, καὶ τοὺς σοὺς οἰκτιρμοὺς ἐπικαλούμενοι εἰς βοήθειαν, καὶ ἀντίληψιν τῆς ἡμετέρας ταπεινώσεως. μνήσθητι κύριε τῶν σῶν ἱκετῶν, πρόσδεξαι πάντων ἡμῶν τὰς ἑωθινὰς δεήσεις, ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου. καὶ μηδένα ἡμῶν ἀδόκιμον ποιήσῃς, ἀλλὰ πάντας ἡμᾶς περιποίησαι διὰ τῶν οἰκτιρμῶν σου. μνήσθητι κύριε, τῶν ἀγρυπνούντων, καὶ ψαλλόντων εἰς δόξαν σὴν, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ θεοῦ ἡμῶν, καὶ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· γενοῦ αὐτοῖς βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ, πρόσδεξαι αὐτῶν τὰς ἱκεσίας, εἰς τὸ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον. Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ϛʹ.

Εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν. ὅτι πάντα ποιεῖς εἰς εὐεργεσίαν τῆς ζωῆς ἡμῶν. ἵνα διαπαντὸς πρὸς σὲ ἀποβλέπωμεν, τὸν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὅτι διανέπαυσας ἡμᾶς ἐν τῷ παρελθόντι τῆς νυκτὸς μέτρῳ, καὶ ἐξήγειρας ἡμᾶς ἐκ τῶν κοιτῶν ἡμῶν, καὶ ἔστησας εἰς προσκύνησιν τοῦ τιμίου ὀνόματός σου. διὸ δεόμεθά σου κύριε, δὸς ἡμῖν χάριν καὶ δύναμιν, ἵνα καταξιωθῶμεν ψάλλειν σοι συνετῶς, καὶ προσεύχεσθαι ἀδιαλείπτως, ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ, τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργαζόμενοι, διὰ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ Χριστοῦ σου. μνήσθητι κύριε, καὶ τῶν ἐν νυκτὶ πρὸς σὲ βοώντων, ἐπάκουσον αὐτῶν καὶ ἐλέησον, καὶ σύντριψον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν τοὺς ἀοράτους καὶ πολεμίους ἐχθρούς. Σὺ γὰρ εἶ ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης, καὶ σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ζʹ.

Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐξαναστήσας ἡμᾶς ἐκ τῶν κοιτῶν ἡμῶν, καὶ ἐπισυναγαγὼν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς, δὸς ἡμῖν χάριν ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν, καὶ πρόσδεξαι ἡμῶν τὰς κατὰ δύναμιν εὐχαριστίας, καὶ δίδαξον ἡμᾶς τὰ δικαιώματά σου, ὅτι προσεύξασθαι καθ᾽ ὃ δεῖ οὐκ οἴδαμεν, ἐὰν μὴ σὺ κύριε τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ ὁδηγήσῃς ἡμᾶς. διὸ δεόμεθά σου, εἴ τι ἡμάρτομεν μέχρι τῆς παρούσης ὥρας, ἐν λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν ἑκουσίως, ἢ ἀκουσίως, ἄφες, συγχώρησον. ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃς κύριε, κύριε τίς ὑποστήσεται, ὅτι παρὰ σοὶ ἡ ἀπολύτρωσις, σὺ εἶ μόνος ἅγιος βοηθὸς, καὶ κραταιὸς ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς ἡμῶν,

καὶ ἐν σοὶ ἡ ὕμνησις ἡμῶν διαπαντός. Εἴη τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου εὐλογημένον καὶ δεδοξασμένον, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ η'.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν τοῦ ὕπνου ῥαθυμίαν ἀποσκεδάσας ἀφ' ἡμῶν, καὶ συγκαλέσας ἡμᾶς κλήσει ἁγίᾳ, τοῦ καὶ ἐν νυκτὶ ἐπᾶραι τὰς χεῖρας ἡμῶν, καὶ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου· πρόσδεξαι τὰς δεήσεις ἡμῶν, τὰς ἐντεύξεις, τὰς ἐξομολογήσεις, τὰς νυκτερινὰς λατρείας· καὶ χάρισαι ἡμῖν ὁ θεὸς, πίστιν ἀκαταίσχυντον, ἐλπίδα βεβαίαν, ἀγάπην ἀνυπόκριτον· εὐλόγησον ἡμῶν εἰσόδους, καὶ ἐξόδους, πράξεις, ἔργα, λόγους, ἐνθυμήσεις· καὶ δὸς ἡμῖν καταντῆσαι εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, αἰνοῦντας, ὑμνοῦντας, εὐλογοῦντας τῆς σῆς ἀφράστου χρηστότητος τὴν ἀγαθότητα. Ὅτι ηὐλόγηται τὸ πανάγιόν σου ὄνομα, καὶ δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

d Εὐχὴ θ'.

c Λάμψον δέσποτα φιλάνθρωπε ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας φῶς ἀκήρατον, καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν ὀφθαλμοὺς διάνοιξον, εἰς τὴν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν, ἔνθες ἡμῖν καὶ τὸν τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον· ἵνα πάσας τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας καταπατήσαντες, πνευματικὴν πολιτείαν μετέλθωμεν, πάντα τὰ πρὸς εὐαρέστησιν τὴν σὴν φρονοῦντες καὶ πράττοντες. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς καὶ ὁ φωτισμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ι'.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν διὰ μετανοίας ἄφεσιν τοῖς ἀνθρώποις δωρησάμενος, καὶ τύπον ἡμῖν ἐπιγνώσεως ἁμαρτημάτων, καὶ ἐξομολογήσεως, τὴν τοῦ προφήτου Δαβὶδ μετάνοιαν, πρὸς συγχώρησιν ὑποδείξας· αὐτὸς δέσποτα, πολλοῖς ἡμᾶς, καὶ μεγάλοις περιπεπτωκότας πλημμελήμασιν ἐλέησον κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου. ἐξάλειψον τὰ ἀνομήματα ἡμῶν, ὅτι σοὶ ἡμάρτομεν κύριε, τῷ, καὶ τὰ ἄδηλα, καὶ κρύφια τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων γινώσκοντι, καὶ μόνῳ ἔχοντι ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας. καρδίαν δὲ κα-

& in te laus omnis nostra consistit. Sit potestas regni tui benedicta & glorificata: Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio Octaua.

Domine Deus noster qui torpore sõni dissipato, vocatione sancta nos cõgregas, vt man⁹ in noctib⁹ extollam⁹, & super iudicia iustitiæ tuæ tibi confiteamur: orationes, congressus, confessiones nostras cultus nocturnos suscipe: & incõfusam fidem, spem firmam, dilectionem sine fictione, nobis largire: ingressus & egressus nostros, actus, opera, sermones, cogitationes benedic, & laudantes, celebrantes, & benedicentes bonitatis tuæ suauitatem, ad diei principia peruenire concede.

Quia benedictum est sanctissimum nomen tuum, & glorificatum est regnum Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio nona.

ILluce benigne Domine in cordibus nostris diuinæ tuæ cognitionis sincero lumine, & in Euangelicæ prædicationis meditationem, oculos nostræ mentis aperi, & beatorum mandatorum tuorum nobis timorem infige: vt omnibus carnis concupiscentijs conculcatis, officia spiritualia obeamus, & cuncta iuxta beneplacitum tuum cogitemus & operemur.

Quia tu es sanctificatio & lumen nostrum, & tibi gloriam referimus; Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio decima.

DOmine Deus noster, qui per pœnitentiã hominibus indulgentiam largiris, & agnitionis peccatorum & confessionis locum in Dauid Prophetæ pœnitentia ad veniam concedendam demonstras: ipse Domine, secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationũ tuarum, nostri in multa delicta lapsorum miserere. Dele iniquitates nostras, quia tibi soli incerta & occulta cordis hominum agnoscenti, & peccata condonandi potestatem habenti peccauimus. Corde

autem mũdo in nobis creato, & spiritu principali in nobis confirmato, Salutaris tui lætitiam nobis manifesta. Ne proijcias nos à facie tua: sed & tibi velut benigno & clementi complaceat, vt vſque ad vltimum vitæ halitum Iuſtitiæ hoſtiam, & oblationem in ſanctis tuis altaribus offeramus.

Miſericordiâ, miſerationibus & humanitate vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es: cum ſanctiſſimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Oratio vndecima.

DEus Deus noſter, qui intellectuales rationaleſque virtutes tuæ voluntati ſubijcis, te rogamus & precamur, ſuſcipe noſtram & creaturarum omnium pro virtute glorificationem, & conferta bonitatis tuæ nobis munera repẽde, quia tibi curuatur omne genu cœleſtiũ, terreſtriũ, & infernorũ, & omnis ſpirit⁹ & creatura incomprehenſam gloriam tuam celebrat. Tu enim es verus Deus, & valde miſericors.

Quia te laudant omnes virtutes cælorum, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & ſancto Spiritui, nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Oratio duodecima.

LAudam⁹, celebramus, benedicim⁹ & gratias agimus tibi, Deus patrum noſtrorum, quod ſubductâ noctis vmbrâ diei lumen nobis iterum oſtendiſti: verum benignitatẽ tuam deprecamur, peccatis noſtris eſto propitius, & magnâ tuâ clementia preces noſtras ſuſcipe, quia ad te miſericordem & omnipotentem deum confugimus. Fac vt in cordibus noſtris verus iuſtitiæ tuæ ſol illuceat, mentem noſtram illuſtra, & ſenſus omnes noſtros conſerua, vt viã mandatorum tuorum de die decenter percurrentes vitam attingamus æternam, (qui apud te eſt fons vitæ) & inacceſſi luminis fruitionem conſequi mereamur. Quia tu es Deus noſter, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & ſancto Spiritui; nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Deinde magnam Collectam recitat.

IN pace Dominum precemur.
Pro ſupernâ pace.
Pro pace totius mundi.
Pro ſanctâ hac domo.
Pro Archiepiſcopo noſtro N.

καθαρὰν κτίσας ἐν ἡμῖν, καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στηρίξας ἡμᾶς, καὶ τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου γνωρίσας ἡμῖν· μὴ ἀπορρίψῃς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ προσώπου σου· ἀλλ' εὐδόκησον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς, προσφέρειν σοι θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἀναφορὰν ἐν τοῖς ἁγίοις σου θυσιαστηρίοις. Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

f Εὐχὴ ια'. ε

Ο Θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὰς νοερὰς καὶ λογικὰς ὑποστησάμενος δυνάμεις τῷ σῷ θελήματι, σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ ἱκετεύομεν, πρόσδεξαι ἡμῶν καὶ τῶν κτισμάτων σου πάντων, τὴν κατὰ δύναμιν δοξολογίαν, καὶ ταῖς πλουσίαις τῆς σῆς ἀγαθότητος ἀντάμειψαι δωρεαῖς. ὅτι σοὶ κάμπτει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα πνοὴ καὶ κτίσις ὑμνεῖ τὴν ἀκατάληπτόν σου δόξαν. μόνος γὰρ εἶ θεὸς ἀληθινὸς καὶ πολυέλεος. Ὅτι σὲ αἰνοῦσι πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ιβ'.

ΑΙνοῦμεν, ὑμνοῦμεν, εὐλογοῦμεν, καὶ εὐχαριστοῦμέν σοι ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν. ὅτι παρήγαγες τὴν σκιὰν τῆς νυκτὸς, καὶ ἔδειξας ἡμῖν πάλιν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· ἀλλ' ἱκετεύομεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἱλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν ἐν τῇ μεγάλῃ σου εὐσπλαγχνίᾳ· ὅτι πρὸς σὲ καταφεύγομεν, τὸν ἐλεήμονα καὶ παντοδύναμον θεόν. λάμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, τὸν ἀληθινὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης σου. φώτισον τὸν νοῦν ἡμῶν, καὶ τὰς αἰσθήσεις ὅλας διατήρησον, ἵνα ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατοῦντες τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν σου, καταντήσωμεν εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, (ὅτι παρὰ σοὶ ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς) καὶ ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι καταξιωθῶμεν τοῦ ἀπροσίτου φωτός. Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα λέγει τὴν μεγάλην συναπτήν.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν.

Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης.
Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων.
Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων.
Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης.
Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ
Τῆς παναγίας ἀχράντου.

Ἐκφώνως. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις. Μετὰ δὲ τὴν ἐκφώνησιν, ψάλλεται δέ, 17 θεὸς κύριος. Εἶτα δὲ τροπάριον τῆς κυριακῆς, εἴπερ τύχῃ, ἐκ δευτέρου, ἔπειτα δὲ τροπάριον τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἁγίου, εἴπερ ἐστὶν ἑορταζόμενος. Εἰσὶ δ' οὕτω, Τὸ α'. τοῦ ἤχου. Μετὰ δὲ τοῦτο. 18 Ἡ συνήθης στιχολογία. Μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῆς στιχολογίας. Ποιεῖ ὁ ἱερεύς. 19 Μικρὰν συναπτήν. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Τῆς παναγίας ἀχράντου. Ἔτι καὶ ἔτι. Ὅτι σὸν τὸ κράτος. Μετὰ τὴν β'. στιχολογίαν. Ἔτι καὶ ἔτι. ἐκφώνως. Ὅτι ἀγαθός. 20 Μετὰ τὸν ἄμωμον, 21 καὶ τὰ εὐλογητάρια. Ἐκφωνεῖ. Ὅτι ηὐλόγηταί σου τὸ ὄνομα καὶ δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

22 Ἡ ὑπακοή. 23 Οἱ ἀναβαθμοὶ τοῦ ἤχου. Προκείμενον ἀναστάσιμον. ὁ διάκ. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ ἁγίοις ἐπαναπαύῃ. 24 Τὸ, πᾶσα πνοή. καὶ μετὰ τοῦτο, ἐκφωνεῖ ὁ διάκονος. 25 Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι. Καὶ λέγει 26 τὸ ἑωθινὸν εὐαγγέλιον, εἴπερ τύχῃ κυριακή. Εἶθ' οὕτως. Ἀνάστασιν Χριστοῦ. 27 Καὶ ὁ ν'. Μετὰ δὲ τὸν ἀσπασμὸν τοῦ εὐαγγελίου, λέγει ὁ διάκονος.

Σῶσον ὁ θεὸς τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἐπίσκεψαι τὸν κόσμον σου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς. ὕψωσον κέρας Χριστιανῶν ὀρθοδόξων, καὶ κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου τὰ πλούσια. πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, προστασίαις τῶν τιμίων ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων, καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ καλλινίκων μαρτύρων. καὶ τὰ λοιπὰ τούτων, ὡς ἐν τῇ λιτῇ γέγραπται. εἶτα λέγει ὁ ἱερεύς. Ἐκφώνως. Ἐλέει ὁ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Pro ciuitate hac.
Pro aeris temperie.
Pro nauigantibus, iter agentibus.
Vt ab omni calamitate liberemur.
Suſcipe, ſalua, miſerere.
Sanctiſſimæ, illibatæ.

Exclamando. Quia conuenit tibi omnis gloria honor & adoratio. *Poſt exclamationem vero canitur :* Deus Dominus. *Tum vero ſi dominica fuerit, eiuſdem Modulus bis dicitur : vel ſi feſtiuus eſt dies illius ſancti cui dicatus eſt. Sin vero primum Toni. Poſt hæc vero. Verſuum Dauidicorum recitatio conſueta. Et pſalmodia huiuſmodi completa. Habet ſacerdos: minorem collectam.* Adhuc & iterum in pace. Suſcipe, ſalua, miſerere. Sanctiſſimæ, illibatæ. Adhuc & iterum. *Exclamando.* Quia tua eſt poteſtas. *Poſt ſecundã autem Verſuum Dauidicorum recitationem.* Adhuc & iterum. *Exclamando.* Quia bon⁹ *Poſt pſalmũ.* Beati immaculati, *& benedictiones. Exclamat.* Quia benedictũ eſt nomẽ, & glorificatum eſt regnum : Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Auditio attenta. Graduales Toni. Propoſitum reſurrectionem Chriſti commemorans. Diaconus. Dominum precemur. *Sacerdos exclamando.* Quia ſanctus es Deus noſter, & in ſanctis requieſcis. Omnis Spiritus. *His peractis exclamat Diaconus.* Et vt digni ſimus. *Et matutinum. Euangelium recitat, ſi Dominica fuerit. Deinde ſic.* Chriſti reſurrectionem. *Et pſalmum quinquageſimum. Et ſalutato Euangelio, dicit Diaconus.*

Salua Deus populum tuum, & benedic hereditati tuæ, in miſericordia & miſerationib⁹ mundũ tuũ viſita, Chriſtianorũ cornu extolle, & locupletẽ tuam miſericordiam ad nos mitte. Interuentu illibatæ dominæ noſtræ Deiparæ & ſemper Virginis Mariæ, virtute pretioſæ & viuificæ crucis, protectionibus venerandarum cœleſtium virtutum incorporearum, venerandi glorioſi Prohetæ præcurſoris & Baptiſtæ Ioannis, ſanctorum glorioſorum & percelebrium Apoſtolorum, ſanctorum glorioſorum & victoriis inclitorum Martyrum. *Et reliqua horum, prout in ſupplicatione ſcribitur. Deinde ſacerdos, dicit. Exclamando.* Miſericordiã, & miſerationib⁹, & humanitate vnigeniti Filij tui: cum quo benedictus es, cum ſanctiſſimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu : nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Et incipimus Canones Resurrectionis, Resurrectionis simul & crucis, & Deiparæ: & Officy menstrui. A tertio Cantico, Minorem Collectam recitat Sacerdos, Adhuc & iterum. Suscipe. Sanctissimæ. *Exclamando.* Quia tu es Deus noster, *Deinde Sessio, ex officio menstruo. A sexto etiam Cantico, Collecta:* Adhuc & iterum. Suscipe. Sanctissimæ. *Exclamando.* Tu enim es rex. *Breuiculum. Et ædes. Et è vitis sanctorum lectio. A nono Cantico. Collecta.* Adhuc & iterum. Suscipe. Sanctissimæ. *Exclamando.* Quia te laudant omnes virtutes cœlorum *Deinde* Sanctus Dominus Deus. *Amandatorium resurrectionis. Et sancti si de eo celebritas agatur. Ad Laudes. Versus resurrectionis quatuor. Et auroræ tres dicimus: & Dauidis Versiculos duos. Versiculus primus.* Exurge Domine deus meus. *Versiculus secundus.* Confitebor tibi Domine &c. Gloria. *Matutinalis modulus.* Et nunc. Super omnes benedicta. Gloria in excelsis. *Dicimus & præsentem modulum Ioannis Damasceni. Tono secundo.*

Vinculis inferni ruptis, exurgens è tumulo; mortis sententiã soluisti Domine, & omnes inimici laqueis eripuisti: conspicuusque iterum Apostolis factus ad prædicandum eos misisti, & per eosdem pacem mundo dedisti, solus valde misericors.

Sciendum præsentem modulum tono primo, quarto, & obliquo quarti decantari, reliquis autem tonis alium hunc Resurrectionis, eiusdem authoris.

Hodie mundo salus facta est, è tumulo exurgenti & authori vitæ cantemus: morte etenim ipsa morte deuicta, victoriam nobis contulit & magnam misericordiam.

Mox si adsit Diaconus, protensam orationem dicit. Miserere nostri Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Adhuc rogamus pro fratribus nostris. Adhuc rogamus pro beatis benefactoribus. Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace. *Sacerdos.* Quia misericors, & hominum amator Deus existis. *Diaconus.* Matutinam nostram orationem Domino compleamus. Suscipe, salua, miserere, & conserua. Diem omnem perfectum, pacificum. Angelum pacis fidelem, ducem & custodem. Veniam & remissionem peccatorum & delictorum.

Bona & animabus nostris vtilia.
Reliquum vitæ nostræ tempus.

28 Καὶ ἀρχόμεθα τῶν κανόνων. Τοῦ ἀναστασίμου, σταυροαναστασίμου, τῆς θεοτόκου. 29 Καὶ τοῦ μηναίου. Ἀπὸ γ΄. ᾠδῆς, Ποιεῖ ὁ ἱερεὺς μικρὰν συναπτήν. Ἔτι καὶ, ἔτι. Ἀντιλαβοῦ. Τῆς παναγίας. Ἐκφώνως. Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν. 30 Εἶτα τὸ κάθισμα, τοῦ μηναίου. Ἀφ᾽ ϛ΄. Συναπτή. Ἔτι καὶ ἔτι. Ἀντιλαβοῦ. Τῆς παναγίας. Ἐκφώνως. Σὺ γὰρ εἶ ὁ βασιλεύς. 31 Τὸ κοντάκιον 32 καὶ ὁ οἶκος. Καὶ ἀνάγνωσις 33 εἰς τὸ συναξάριον. Ἀπὸ θ΄. ᾠδῆς. Συναπτή. Ἔτι καὶ ἔτι. Ἀντιλαβοῦ. Τῆς παναγίας. Ἐκφώνως. Ὅτι σὲ αἰνοῦσι πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν. Εἶτα τό. Ἅγιος κύριος ὁ θεός. 34 Τὸ ἀναστάσιμον ἐξαποστειλάριον. Καὶ τοῦ ἁγίου, εἰ ἑορτάζεται. 35 Εἰς τοὺς αἴνους. 36 Στιχηρὰ ἀναστάσιμα δ΄. Καὶ ἀνατολικὰ γ΄. Λέγομεν καὶ στίχους δύο. στίχος α΄. Ἀνάστηθι κύριε ὁ θεός μου. στίχ. β΄. Ἐξομολογήσομαί σοι κύριε, Δόξα. τὸ ἑωθινόν. Καὶ νῦν. 37 Ὑπερευλογημένη. 38 Δοξολογία μεγάλη. Λέγομεν τὸ παρὸν τροπάριον. Εἰς ἦχον β΄. Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ἀναστὰς ἐκ τοῦ μνήματος, καὶ τὰ δεσμὰ διαῤῥήξας τοῦ ᾅδου, ἔλυσας τὸ κατάκριμα τοῦ θανάτου κύριε, πάντας ἐκ τῶν παγίδων τοῦ ἐχθροῦ ῥυσάμενος· ἐμφανίσας δὲ ἑαυτὸν τοῖς ἀποστόλοις σου ἐξαπέστειλας αὐτοὺς ἐπὶ τὸ κήρυγμα, καὶ δι᾽ αὐτῶν τὴν εἰρήνην σου παρέσχες τῇ οἰκουμένῃ, μόνε πολυέλεε. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ παρὸν τροπάριον, λέγεται εἰς τὸν α΄. ἦχον, εἰς τὸν δ΄. καὶ εἰς τὸν πλάγιον, εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς, τὸ παρὸν ἀναστάσιμον τροπ. Τοῦ αὐτοῦ. Σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ γέγονεν, ᾄσωμεν τῷ ἀναστάντι ἐκ τάφου καὶ ἀρχηγῷ τῆς ζωῆς ἡμῶν. καθελὼν γὰρ τῷ θανάτῳ τὸν θάνατον, τὸ νῖκος ἔδωκεν ἡμῖν, καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Εἶτα λέγει ὁ διάκονος, εἴπερ τύχῃ, τὴν ἐκτενῆ. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν μακαρίων κτητόρων. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης. ὁ ἱερεύς. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις. Πληρώσωμεν τὴν ἑωθινὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικήν. Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν, ὁδηγὸν, φύλακα. Συγγνώμην, καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν πλημμελημάτων.

Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν.

Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Χριστιανοὺς τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν.
Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης.

Ἐκφώνως. Ὅτι Θεὸς ἐλέους, οἰκτιρμῶν.

Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν.

Κύριε ἅγιε, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, καὶ τῷ πανεπόπτῳ σου ὄμματι ἐπιβλέπων ἐπὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν· σοὶ ἐκλίναμεν τὸν αὐχένα τῆς καρδίας καὶ τοῦ σώματος, καὶ δεόμεθά σου, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν ἀόρατον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς. καὶ εἴ τι ἡμάρτομεν ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς συγχώρησον, δωρούμενος ἡμῖν, καὶ τὰ ἐγκόσμια καὶ ὑπερκόσμια ἀγαθά σου.

Ἐκφώνως. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ἡμᾶς.

Εἶτα ὁ διάκ. Σοφία. Ὁ ὢν εὐλογητὸς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Δεῦτε προσκυνήσωμεν. 39 καὶ ἡ πρώτη ὥρα, καὶ ἀπόλυσις.

Christianos vitæ nostræ fines. Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ.

Exclamando. Quia Deus misericordiæ, & miserationum. Pax omnibus. Capita nostra Domino inclinemus.

Domine sancte, qui in excelsis habitas, & humilia respicis, qui perspicacissimo oculo creaturam omnem circumlustras, tibi ceruices cordis & corporis inflectimus, & rogamus te, manum tuam inuisibilem de sancto habitaculo tuo extende, & benedic nos omnes, & si in aliquo sponte aut coactè deliquimus, vt bonus & clemens Deus condona, & terrestria supra mundanaque nobis bona tua concede.

Exclamando. Tuum enim est misereri, & saluare nos.

Deinde Diaconus. Sapientia. Qui est benedictus Christus Deus noster. Venite procidamus. *Et dicitur Horarum prima, & fit dimissio.*

VARIÆ LECTIONES IN OFFICIVM LAVDVM.

a Ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου.] Præmittunt huic officio M.S. Barberinum & Cryptoferratense; alia duo: vnius titulus est, εὐχὴ κατὰ πανυχίδα cum longiores in magnis solemnitatibus producuntur vigiliæ. Mox que sequuntur. εὐχὴ αἰτήσεως πρώτη τῆς πανυχίδος. εὐχὴ αἰτησ. β. εὐχὴ αἰτησ. γ. εὐχὴ τῆς ἀπολύσεως τῆς πανυχίδος. & εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας. Alterius est, εὐχαὶ μεσονυκτικαὶ, quæ consuetarum matutinarum precum sunt propriæ: & subditur, εὐχὴ αἰτήσεως πρώτη, εὐχὴ αἰτησ. β΄. εὐχὴ αἰτησ. γ΄. εὐχὴ δ. τῆς ἀπολύσεως. At cum officia τῆς πανυχίδος, vel solitum μεσονυκτικὸν, in nullo edito Euchologio reperiantur, Orationes eorum è M. S. non est cur huc transferamus. Omittunt autem M. S. cuncta titulum hunc Ἀκολουθία, &c. & merito: sunt namque Euchologia, & non nisi εὐχὰς debent continere. Hoc itaque solum pacto scribunt. εὐχὴ ἑωθινὴ πρώτη id est τοῦ ὄρθρου.

b Εὐχὴ β΄.] Vbi solum in orationum titulis edita ponunt εὐχὴ β΄. εὐχὴ γ΄. &c. M. S. addunt, εὐχὴ ἑωθινὴ β. εὐχὴ ἑωθινὴ γ. Atque ita in sequentibus cunctis.

c Εὐχὴ ζ.] Legit Cryptæ Ferratæ codex, εὐχὴ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ὄρθρου. quia tunc legitur Euangelium.

d Εὐχὴ ἑπτὰ.] Legunt M. S. εὐχὴ τοῦ ν΄. ψαλμοῦ. quia tunc psalmus quinquagesimus recitatur.

e Λαμπρύνθητι.] Huius Orationis vice M. S. eadem sequentem habent Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ δι᾽ ἀγαθ. quæ nona oratio est apud illa.

f Εὐχὴ ια΄] Legunt M. S. εὐχὴ ί. εἰς τοὺς αἴνους. sequiturque vbique oratio Ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πάντοτε, &c. & post huius Orationis finem Cryptoferratensis codex monet. Ἰστέον ὅτι οἱ τοῦ ὄρθρου κατηχούμενοι οὐδέποτε ἀλλοτε γίνονται, εἰ μὴ ὅτι ψάλλονται τὰ ιβ. προκείμενα. *Sciendum in laudibus Catechumenos nusquam expelli, nisi cum canuntur duodecim proposita.* Quando vero fiant cathechumeni clarius supra exposuimus: Barberinum autem quondam. S. Marci Euchologium subdit post 10. orationem.

Εὐχὴ κατηχουμένων, γινομένης εἰσόδου μετὰ τὸ τρισάγιον, καὶ λεγομένου προκειμένου. Εἶτα μετὰ τοῦτο λιτανεύοντος διακόνου, καὶ ἄλλου ποιοῦντος τὴν τῶν κατηχουμένων εὐχὴν, ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς.

Εὐλόγησον καὶ νῦν κύριε τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, οὓς ἐκάλεσας κλήσει σου ἁγίᾳ εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ φωτὸς τῆς σῆς γνώσεως· καὶ δὸς αὐτοῖς ἐκεῖνα περὶ ὧν κατηχήθησαν, λόγων ἀσφάλειαν αὐτοῖς χάρισαι, ἐμπλήσον πνεύματος ἁγίου τὰ ἴδια θρέμματα καὶ ἀληθινοῦ ποιμένος σου τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος, ἐσφραγισμένα τῇ σφραγίδι τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ὅπως μέλη τίμια γένωνται σώματος τῆς ἐκκλησίας σου, καὶ καταξιωθῶσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς μακαρίας ὄντως ἐλπίδος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Oratio Cathecumenorum, cum post Tersanctum Hymnum celebratur Ingressus: & dicitur propositum. Post hæc, preces proprias habet Diaconus: & alio Catechumenorum orationem dicente, precatur Sacerdos.

Benedic etiam nunc Domine seruos tuos Catechumenos, quos vocatione tuâ sanctâ ad agnitionis tuæ lumen vocasti: da illis ea percipere quorum auditores facti sunt, verborum firmitate illis tribue, sancto Spiritu adimple illos, vt tui veri pastoris oues, sancti tui Spiritus signo notatæ, & corporis Ecclesiæ tuæ membra pretiosa fiant: & in futuro sæculo verè beatâ spe digni habeantur.

Exclamando. Vt & ipsi nobiscum, &c.

Oratio fidelium prima.

DOmine, Domine, tuus est dies, & tua est nox; tu condidisti auroram & solem: tu cunctos terræ montes operatus es, rogamus te, simul cum diei luce, copiosæ tuæ miserationis super humilitatem nostram radios emitte: & ab omni vmbrâ tenebrisque mortis, & cunctis insidiis malignique astutiis nos eripe. Quia sanctificatum est, &c.

Oratio fidelium secunda.

ORdinatione tua Domine perseuerat dies, & te virtus omnis cælorum celebrat, & te omnis anima pro viribus laudans adorat: rogamus te, diem omnem in conuersatione purâ, in moribus tibi placitis, in corde sincero transigere concede, vt tuis beneficiis vsi tuam Deitatem innoxie collaudare digni simus.

Quia conuenit tibi omnis gloria, &c.

Oratio, hoc est dimissio.

Laudamus, celebramus, &c.

Et Diacono dicente. Capita vestra Domino inclinate.

Subiungit orationem sacerdos.

Domine sancte, qui in excelsis, &c.

Ἐκφώνως. Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν. vt in Liturgia Chrysostomi.

Εὐχὴ πιστῶν πρώτη.

ΚΥριε, κύριε, σὸν ἐστιν ἡ ἡμέρα, καὶ σή ἐστιν ἡ νύξ, καὶ σὺ κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον: σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὅρια τῆς γῆς, καὶ σοῦ δεόμεθα συναπόστειλον τῷ φωτὶ τῆς ἡμέρας τὰ πλούσιά σου ἐλέη ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν· καὶ ἐλευθέρωσον ἡμᾶς ἀπὸ σκιᾶς καὶ σκότους θανάτου, καὶ πάσης ἐπιβουλῆς καὶ τέχνης τοῦ πονηροῦ. Ὅτι ἡγίασταί σου κτλ.

Εὐχὴ πιστῶν β΄.

ΤΗ διατάξει σου κύριε διαμένει ἡ ἡμέρα, καὶ σὲ ὑμνεῖ πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν, καὶ σὲ προσκυνεῖ πᾶσα ψυχὴ κατὰ δύναμιν δοξολογοῦσα· καὶ δεόμεθά σου, χάρισαι ἡμῖν ἡμέραν πᾶσαν εἰρηνικὴν ἐκτελέσαι ἐν πολιτείᾳ ἁγνῇ, ἐν ζωῇ εὐαρέστῳ, ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ· ἵνα τῶν σῶν εὐεργεσιῶν ἀπολαύοντες ἀξιωθῶμεν ἐν παντὶ καιρῷ ἀκαταγνώστως ὑμνολογεῖν τὴν σὴν θεότητα.

Ὅτι πρέπει σοὶ πᾶσα δόξα.

Εὐχὴ ἤγουν ἀπόλυσις.

ΑΙνοῦμεν, ὑμνοῦμεν. Vt supra.

Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος, Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς.

Κύριε ἅγιε, ὁ ἐν ὑψηλοῖς, &c. Vt sup.

Reliqua supra in hoc Officio posita in prædictis M.S. desunt.

IN LAVDVM OFFICIVM NOTÆ.

1. ΑΚολουθία τοῦ ὄρθρου.] Quotidiana laudum diuinarum officia à vigiliis nocturnis, μεσονυκτικοῦ nomine dictis, auspicantur Græci, vt profundâ semper nocte decantatis, & vt illud ὁ νυμφίος ἔρχεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός, καὶ μακάριος ὁ δοῦλος ὃν εὑρήσει γρηγοροῦντα, verba tenebrarum discutientia torporem, resonant. Μεσονυκτικῷ aliud Officium ὄρθρος, *sub aduentu lucis* persoluendum, Latinisque nostris Laudibus æquandum iungitur: cuius idcirco ἀκολουθία *series*, in hoc volumine locum habet, eo quod εὐχὰς *preces* complectatur plures, non nisi in Euchologio, Græco Sacramentario reponendas: sicut in Latino Gregorii tum *Matutinales* Orationes; tum aliæ *ad Matutinos*, id est *Laudes* siue *lucescente die*, pertinentes; propriam sedem repererunt.

2. Εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως.] Prout à diuini auxilii inuocatione, & ab coæternæ Trinitatis gloriâ coæquali celebrandâ, officia quæque Latini exordiuntur: ab vsitatis pariter sibi, precum benedictionumque formulis, quas διάταξιν προοιμίων, & τελεστικὰς εὐχὰς nuncupant, sua incipiunt Græci. Prima omnium est hæc Sacerdotis benedictio, cum ait εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν· πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. proptereaque εὐλογεῖν, & ποιεῖν εὐλογητὸν, pro eodem in hoc volumine scribitur.

3. Τοῦ τρισαγίου.] A repetitâ ter voce, ἅγιος Hymnus est τρισάγιος dictus, ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. de quo latius alibi.

4. Παναγία τριάς.] Addendum ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε ἱλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. δέσποτα συγχώρησον τὰς ἀνομίας ἡμῖν. ἅγιε ἐπίσκεψαι καὶ ἴασαι τὰς ἀσθενείας ἡμῶν, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου.

5. Πάτερ ἡμῶν.] Oratio Dominica.

6. Ὅτι σοῦ ἐστι.] Ἐκφώνησις est, siue conclusio præcedentis orationis παναγία τριὰς, & sic se habet ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα· τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

7. Τὰ τροπάρια.] Vocem τροπάριον commodius alibi explicamus. Tria vero illa hic dici præscripta, sunt σῶσον κύριε τὸν λαόν σου, & Deum creatorem inuocat, ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ σταυρῷ, Verbum incarnatum interpellat: & tandem patrocinium B. Virginis implorat tertius Modulus προστασία φοβερά. Illis porrò admiscetur Δοξολογία, Gloria Patri, &c à quâ, vt laudes à nobis prolatæ vere diuinæ censeantur, officia cuncta auspicari debemus: ait Cabasilas in Mystagogiâ.

8. Σῶσον κύριε τὸν λαόν σου.] Ex Horologio (sic diurnarum horarum librum, siue Diurnale Græci vocant) addendum. καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος, καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ σταυροῦ σου πολίτευμα.

9. Δόξα.] Huic voci solitarie positæ, quæ sequuntur, mente sunt annectenda. πατρὶ, καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι.

10. Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ σταυρῷ] Vt integrum Modulum habeas, adde ἑκουσίως τῇ ἐπωνύμῳ σου καινῇ πολιτείᾳ τοὺς οἰκτιρμούς σου δώρησαι Χριστὲ ὁ θεὸς, εὔφρανον ἐν τῇ δυνάμει σου πιστοὺς σὲ ὑμνοῦντας, νίκας χορηγῶν αὐτοῖς κατὰ τῶν πολεμίων· τὴν συμμαχίαν ἔχοιεν τὴν σὴν, ὅπλον εἰρήνης, ἀήττητον τρόπαιον.

11. Καὶ νῦν.] Sequentia simul intellige. καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Atque vt vides in hymno glorificationis consubstantialis & coæternæ Trinitatis, Græci non recipiunt verba: *Sicut erat in principio* (incaute licet contrarium asserat Durantus lib. 3. cap. 15) quæ in Concilio Vasensi sub Iulio Pontifice, & Constantio Imperatore celebrato, primum lecta. Latinis etiam primum tradita videntur, post habitum Nicææ Oecumenicum Concilium: in quo, ex Hieronymo in epist. ad Damasum memoratus hymnus, *Gloria Patri*, in Ecclesiam fuit inductus.

12. Περισωσαι φιλοχρ.] Ex Horologio adiungendum, καὶ ἀντιλήψεται, ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τῶν ἱκετῶν ἡμῶν, ... εὐσεβεῖ ... ὀρθοδόξων πολιτείας ... βασιλεῦσιν, καὶ ... αὐτοῖς ... νίκας· διότι ἐπικαὶ Θεὸς, μόνος εὐλογημένος.

13. Ευλογον ἡμᾶς] Reliqua huius deprecationis, sicut & sequentis, suggeret infra liturgicus codex.

14. Αρχόμεθα τὸ ἑξάψαλμον.) Laudum sex Psalmos.

15. Μετὰ δὲ τοὺς ψαλμούς) Tertium videlicet, sextum, & sexagesimum secundum.

16 Τὰς εὐχὰς τοῦ ὄρθρου.) Ἑωθινὰς apud plerosque authores vocatas: vsque lectis, tres alii Psalmi recitantur: octogesimus septimus, centesimus secundus, & centesimus quadragesimus secundus. Et hos, ὁ ἑξάψαλμος complectitur.

17. Θεὸς κύριος.) Subnectit Horologium, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. quo & aduentus Christi præteritus, & iterum in mundi Vespere futurus memoratur.

18. Η' συνήθης στιχολογία) Alterna Psalmorum Dauidicorum per Versus recitatio στιχολογία dicitur: hic vero paucorum est Versuum in Horologio, & editis aliis, annotatori m. ... Ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ ὅτι ἀγαθός. στίχος. Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με στίχος. Παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη.

19. Μικραὶ συναπτή.) Cuius seriem alibi prolixam habes in Vesperis: hic prima tantum eius verba notantur.

20. Μετὰ τὸ ἄμωμον.) Psalmus 118. à verbis μακάριοι οἱ ἄμωμοι incipiens: vocatur ὁ ἄμωμος.

21. Τὰ εὐλογητάρια) Vbi frequenter in hymnis, εὐλογητὸς εἶ κύριε repetitur: εὐλογητάρια sunt.

22. Η' ὑπακοή.) Pauci sunt Hymni ὑπακοῆς nomine dicti. παρὰ vero illa, in quorum commatibus, antecedentis sensui, consequentem præclare annexum animaduertere licet, ὑπακοῆς appellationem mereri suis ad me literis testatur Georgius Coresius: ibi enim consequens periodi membrum, ὑπακούει τῷ ἡγουμένῳ. Exempli gratia. ὁ τῇ λογχῇ ... adest antecedens. En tibi modo consequens. καὶ μετὰ τὸ πάθος ... Χριστὲ ὁ Θεὸς, &c. Minus subtiliter, ad veritatem tamen magis accommode ὑπακοὴν esse enarrauit Demetrius Pepanus collegii Græci non indoctus alumnus: ... cui obaudiendo dum in Ecclesia cantatur cuncti cum religioso silentio, corporis etiam accessu facto, erectas aures & mentem, attentam præbent. Ita namque contingit, ... ὑπακοὴν ... .

23. Οἱ ἀναβαθμοί, προκείμενον ἀναστάσιμον) Prima dictio, psalmos graduales indicat: secunda, Versum vnum Dauidicum: Tertia, Versum illum ad Christi resurrectionem spectare docet.

24. Πᾶσα πνοή.) Frequenter in hoc volumine προκείμενον illud notatum reperies: & est huiusmodi. πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν κύριον· αἰνεῖτε τὸν κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις. σοὶ πρέπει ὕμνος τῷ Θεῷ.

25. Τοῦ τὸ καταξιωθῆναι.) Benedictio est Euangelio audiendo præuia. ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς ἀκοῦσαι τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου τὸν κύριον δεηθῶμεν.

26. Τὸ ἑωθινὸν εὐαγγέλιον.) Euangelium nempe in Matutinis legi solitum. Cuncta ἑωθινὰ in calce libri reperies.

28. Αρχόμεθα τὸν κανόνα.] Plurium τροπαρίων seriem, κανόνα vocant Græci, eius exemplum expositionemque prolixiorem alibi subiiciemus. ἀναστάσιμος autem, de resurrectione agit: σταυροαναστάσιμος, crucem Christi, simul & resurrectionem commemorat: θεοτόκιον vero, in honorem Deiparæ virginis cedit.

29. Τοῦ μηναίου.] *Volumen singulorum mensium Officia complectens*, μηναῖον est; & vulgo *Menologium* dicunt.

30. Τὸ κάθισμα τοῦ μηναίου.] Modulus sedendo cantandus, κάθισμα est, & ἐν μηναίῳ, *in mensibus* Horologii, vel *Menologii* reperitur.

31 Τὸ κοντάκιον] Breuis est hymnus, à voce κοντὸς *paruus*, eo quod paucis laudes alicuius sancti vel festi complectatur.

32. Ο' οἶκος.] Hymni genus est, in Dei vel Sancti alicuius laudem ita constructum, vt quasi *compagem, ædificium, fabricamque* virtutum eius, & gloriæ videatur componere: & ideo κοντακίῳ opponitur, vt eo amplius & diffusius. Itali quoque sua poemata habent *stanze* sua lingua, id est *domus*, siue *habitacula*, dicta.

33. Αναγινώσκεις εἰς τὸ συναξάριον] Sanctorum vitas volumen breuibus verbis complectens, συναξάριον est: & Martyrologio Latino correspondet: fitque in Laudibus ex eo lectio, ad primos vsque auroræ radios: quibus visis, reliquam Laudum partem percurrunt. Vitas porro sanctorum in Ecclesia legere antiqua consuetudo est: nam & Ioannes Diaconus S. Gregorii vitam idcirco se scripsisse testatur, vt commodius in festi eius vigiliis palam legeretur. Et Nicolaus primus qui nono sæculo floruit: fecit duo volumina, in quibus (ita referente Ciacconio in eius vita) Græce & Latine scriptæ erant lectiones, quæ per anni circulum in Officiis diuinis decurruntur. Ante συναξάριον autem editum quid legeretur, in matutinis, vel a quo fiebat illa lectio docet, succincte Balsamon in Can. 4. Trullanum. τὸ τάγμα τῶν ἀναγνωστῶν οὐ διὰ τὸ ψάλλειν ... , ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναγινώσκειν ἐν ἄμβωνι τὰς θείας γραφὰς μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ὄρθρου. ἐξ οὗ καὶ ἀναγνῶσται καλοῦνται. *Lectorum ordo non vt cantarent institutus est, sed vt in Ambone diuinas scripturas legerent, post finitum matutinum. Vnde etiam Lectores appellantur.*

34. Εξαποστειλάριον.] Num ille hymnus est, ad quem concinendum in Chori gremium mittitur aliquis? An talis alius, qui in sancti vel Mysterii alicuius memoriam ἐξαποστέλλεται emittatur? Num potius is est, qui mittendam Spiritus sancti gratiam aduocet? vel denique, qui iuxta docti Liparidii sensum, ferè semper de Apostolorum in orbem dispersione, & prædicatione, vel aperte vel subobscure, memoriam habeat?

35. Εἰς τοὺς αἴνους] Psalmi 148. 149. & 150. propter repetitam in iis vocem αἰνεῖτε: αἶνοι apud Græcos audiunt.

36. Στιχηρὰ ἀναστάσιμα καὶ ἀνατολικά.] *Versus longiores στιχηρὰ, resurrectionem celebrantes ἀναστάσιμα, aurora lucescente cantandi, ἀνατολικὰ* sunt.

37. Ὑπερευλογημένη.) B. Virginis frequentatus hymnus. Ὑπερευλογημένη ὑπάρχεις Θεοτόκε παρθένε, διὰ γὰρ τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος ὁ ᾅδης ᾐχμαλώτισται, ὁ Ἀδὰμ ἀνακέκληται, ἡ κατάρα νενέκρωται, ἡ Εὔα ἠλευθέρωται, ὁ θάνατος τεθανάτωται, καὶ ἡμεῖς ἐζωοποιήθημεν· διὸ ἀνυμνοῦντες βοῶμεν· εὐλογητὸς Χριστὸς ὁ Θεός, ὁ οὕτως εὐδοκήσας· δόξα σοι.

38. Δοξολογία μεγάλη.) Hymnus Angelicus est, *Gloria in excelsis*, à prima voce, & laudum serie in eo contenta, δοξολογία dictus Est quoque δοξολογία, τριαδικὸς ὕμνος, *Trinitatis gloriam* concinens: verum δοξολογία μικρὰ est, propter sententiæ breuitatem, alius autem verbis pluribus abundans, μεγάλη δοξολογία vocatur. Ad Laudes porrò hymnum hunc, in vtraque Ecclesia ab antiquo fuisse cantatum ex Græcorum quidem parte manifestat Clemens infra citandus, qui etiam illum ᾠδὴν ἑωθινὴν vocat: & Athanasius de Virgin. versus finem. περὶ τὸν ὄρθρον δὲ τὸν ψαλμὸν τοῦτον λέγετε· ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ὀρθρίζω· ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή μου. διαφαυούσης δὲ, Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου τὸν Κύριον· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε, προσκυνοῦμέν σε, καὶ τὰ ἑξῆς. *Matutino tempore hunc Psalmum dicite. Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Sitiuit in te anima mea. Vbi diluculum fuerit: recitate hunc. Benedicite omnia opera Domini Dominum: hymnumque dicite: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Laudamus te, benedicimus te, adoramus te, & quæ sequuntur:* Ex Latinorum vero parte, ij quos Hugo Mernardus in concordia regularum S. Benedicti refert. Ex Athanasii autem verbis clare liquet, huius hymni editionem Hilario Pictauiensi Episcopo, quod quidam minus tute affirmauerunt, nullatenus ascribendam: non enim Athanasii coætanei sui tempestate potuisset, ad omnium manus & per varias regiones ita opus suum dispersisse, vt eum iam vulgo memoria tenerent mulierculæ.

39. Καὶ, ἡ πρώτη ὥρα.) Laudibus Matutinis Primæ recitatio iungitur: ante Primam enim dictam, nefas Græcis liturgiam aggredi. Ita Synodus sub Germano Amathuntis Cypri Episco. οὐ χρὴ τοὺς ἱερεῖς ἄρχεσθαι τῆς θείας μυσταγωγίας, εἰ μὴ πρότερον τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὄρθρου, καὶ τῶν ὡρῶν ψάλλωσι. *Non conuenit Sacerdotes diuinis mysteriis initium dare, nisi prius Matutinas & Laudes, Horasque decantauerint.* Idem legitur præcepisse Odo Parisiensis Episcopus in Synod. Const. cap. 5. *Nullus antequam Matutinas dixerit canonicas, & Primam præsumat aliqua necessitate celebrare missam.*

ORDO SACRÆ AC DIVINÆ MISSÆ S. Patris nostri Ioannis Chrysostomi.

a 1 ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου 2 τοῦ Χρυσοστόμου.

Preparatio ad Missam quoad animam.

Sacerdos diuinum mysterium peracturus, ante omnia confiteri, & cum omnibus reconciliatum habere se debet, nec non cor à prauis cogitationibus custodiuisse, ac à vespere continuisse, & vsque ad sacrificij tempus vigilasse. Tempore vero sacrificij instante, postquam præsidi, quæ fieri consueuit, reuerentiam exhibuerit, templum ingreditur, & Diacono iunctus, ter simul adorant ad Orientem, coram Saluatoris, & sanctissimæ Deiparæ imagine: & ad vtrumque Chorum pariter semel inclinant: quando autem adorant, secreto hanc orationem dicunt.

Emitte Domine manum tuam de excelso habitaculo tuo, & confirma me ad propositum ministerium tuum, vt inculpate tremendo tuo Tribunali adstans, incruentum sacrificium peragam. Quia tua est potentia & gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

Ingressi autem in sacrarium, accipiunt in

Μέλλων δὲ ἱερεὺς τὴν θείαν ἐπιτελεῖν μυσταγωγίαν, ὀφείλει εἶναι b προηγουμένως 3 ἐξωμολογημένος, καὶ μετὰ πάντων c κατηλλαγμένος, d καὶ τὴν καρδίαν, ὅση δύναμις, καθαρὰν τετηρηκὼς ἀπὸ πονηρῶν λογισμῶν, ἐγκρατευσάς τε ἀφ' ἑσπέρας, καὶ ἐγρηγορηκὼς μέχρι τοῦ 4 τῆς ἱερουργίας καιροῦ· 5 τοῦ δὲ καιροῦ ἐπιστάντος, μετὰ τὸ ποιῆσαι τὴν συνήθη τῷ προεστῶτι μετάνοιαν, εἰσέρχεται ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἅμα τῷ διακόνῳ, ποιοῦσιν ὁμοῦ e 6 πρὸς ἀνατολὰς προσκυνήματα τρία, f ἔμπροσθεν 7 τῆς εἰκόνος τοῦ σωτῆρος, καὶ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, καὶ εἰς τοὺς δύο χοροὺς εἰσελθόντες ἀνὰ ἕν· ὅτε δὲ προσκυνοῦσι, λέγουσι μυστικῶς τὴν εὐχὴν ταύτην.

Κύριε ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὕψους κατοικητηρίου σου, καὶ ἐνίσχυσόν με εἰς τὴν προκειμένην διακονίαν σου, ἵνα ἀκατακρίτως παραστὰς τῷ φοβερῷ σου βήματι, τὴν ἀναίμακτον ἱερουργίαν ἐπιτελέσω. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

g Ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ ἱερατεῖον, λαμβάνουσιν

8 ἕκαστος ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν 8 τὸ στιχάριον ἑαυτῶν. καὶ ποιοῦσι προσκυνήματα τρία κατ' ἀνατολάς, λέγοντες καθ' αὑτούς, τό.

Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Εἶτα ὁ διάκονος προσέρχεται τῷ ἱερεῖ, ὑποκλίνας τὴν κεφαλήν, κρατῶν καὶ ἐν τῇ χειρὶ τῇ δεξιᾷ τὸ στιχάριον 9 σὺν τῷ ὠραρίῳ, λέγων.

9 10 10 Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ στιχάριον σὺν τῷ ὠραρίῳ.

h h Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογῶν μετὰ τῆς χειρός, λέγει.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εἶτα ἀποχωρεῖ ὁ διάκονος καθ' ἑαυτὸν εἰς ἓν μέρος τοῦ ἱερατείου καὶ ἐνδύεται τὸ στιχάριον, εὐχόμενος οὕτως.

Ἀγαλλιάσεται ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ. ἐνέδυσέ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης περιέβαλέ με, καὶ ὡς νυμφίῳ περιέθηκέ μοι μίτραν, καὶ ὡς νύμφην περιέθηκέ με κόσμῳ.

Καὶ τὸ μὲν ὠράριον ἀσπασάμενος, ἐπιτίθησι τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ. i Ὁ δὲ ἱερεὺς 11 λαβὼν καὶ αὐτὸς τὸ στιχάριον, εὐλογεῖ αὐτό, καὶ ἀσπασάμενος, ἐνδύεται, λέγων καθ' ἑαυτὸν τὸν ψαλμὸν τὸν προειρηθέντα, ὅμοιον τῷ διακόνῳ. Καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς 12 τὰ ἐπιμανίκια ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ χειρί, λέγει οὕτως.

i 11

12

Ἡ δεξιά σου χεὶρ κύριε δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ· ἡ δεξιά σου κύριε ἔθραυσεν ἐχθρούς. καὶ τῷ πλήθει τῆς δόξης σου συνέτριψας τοὺς ὑπεναντίους. Ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ λέγει οὕτως.

Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με.

13 k Εἶτα λαβὼν 13 τὸ ἐπιτραχήλιον, k καὶ εὐλογήσας, ἀσπάζεται. καὶ τιθέμενος ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ, λέγει.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ἐκχέων τὴν χάριν αὐτοῦ, ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς, τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα τὸν Ἀαρών, τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ὤαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ. ὡς δρόσος Ἀερμών, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών. ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο κύριος τὴν εὐλογίαν, ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

14 Καὶ λαβὼν 14 τὴν ζώνην, καὶ εὐλογήσας ἀσπάζεται, καὶ λέγει.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν, 1 l καὶ ἐκχέων τὴν χάριν αὐτοῦ. πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

15 16 Εἶτα 15 τὸ ὑπογονάτιον λαβών, 16 εἰ ἔστι 17 18 17 πρωτοσύγκελλος 18 τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, 19 ἢ ἄλλος τὶς ἔχων 19 ἀξιότητά τινα, καὶ εὐλογήσας αὐτὸ καὶ ἀσπασάμενος, λέγει.

manibus suis tunicam sibi propriam, tres quoque versus Orientem reuerentias faciunt, apud se dicentes.

Deus propitius esto mihi peccatori.

Deinde Diaconus inclinato capite accedit ad Sacerdotem, & manu dextrâ tenens dalmaticam cum stolâ, dicit.

Benedic Domine tunicam cum stolâ.

Ac Sacerdos benedicens manu, dicit.

quoad corpus.

Benedictus Deus noster, perpetuo, nunc & semper: & in sæcula sæculorum. Amen.

Dehinc secedit Diaconus seorsum in unam sacrarij partem, & induitur tunicâ, orans hoc pacto.

Exultabit anima mea in Domino, induit me vestimento salutis & tunicâ lætitiæ circumdedit me: & tanquam sponso mihi mitram imposuit, & velut sponsam me ornamento circumuestiuit.

Et stolam osculatus, sinistro humero illam imponit. Sacerdos autem cum & ipse tunicam acceperit, eam benedicit, ac osculatus, induit, dicens apud se sicut & Diaconus præfatum Psalmum. Et Sacerdos accipit Supermanicalia, & in dextrâ quidem manu, sic dicit.

Dextera tua Domine glorificata est in virtute: dextera tua Domine confregit inimicos: & multitudine gloriæ tuæ aduersarios contriuisti.

At in sinistrâ manu dicit sic.

Manus tuæ Domine fecerunt me & plasmauerunt me.

Deinde accipiens stolam, & benedicens, osculatur, collo suo imponens, eamque, ait.

Benedictus Deus, qui effundit gratiam super sacerdotes suos, vt vnguentũ super caput quod descendit in barbam, barbam Aaron: quod descendit in oram vestimenti eius, vt ros Hermon, qui descendit in montes Sion: quoniam ibi mandauit Dominus benedictionem, vitam vsque in sæculum.

Et accipiens zonam, benedictam osculatur: & ait.

Benedictus Deus, qui præcingit me virtute, & effundit gratiam suam: perpetuo, nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Mox accepto Subgenuali, si est Protosyncellus magnæ Ecclesiæ, vel quiuis alius habens dignitatem aliquam, & postquam id benedixit, & osculatus est, dicit.

Accingere gladio tuo super fœmur tuum, Potentissime: Specie tua & pulchritudine tua, & intende, & prospere procede, propter veritatem & mansuetudinem, & iustitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua: perpetuo, nunc & semper, & in sęcula sęculorum. Amen.

Post hæc accipiens casulam, & benedicens exosculatur, & ait.

Sacerdotes tui Domine induantur iustitiâ: & sancti tui exultatione exultabunt: iugiter, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Dehinc procedentes ad propositionis mensam, lauant manus dicentes.

Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum Domine, vt audiam vocem laudis tuæ, & enarrem vniuersa mirabilia tua: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Ne perdas cum impijs Deus animam meam & cum viris sanguinum vitam meam in quorum manib⁹ iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus: ego autem in innocentiâ meâ ingressus sum, redime me, & miserere mei: pes meus stetit in directo in Ecclesiis benedicam te, Domine.

Primum offertorium.

Prothesi.

At Diaconus præparat sacra sanctum quidem discum ad partem sinistram, calicem vero ad dexteram & alia cum ipsis. De hinc venerationem ter ante Propositionem exhibentes, dicit vnusquisque.

Deus propitius esto mihi peccatori, & miserere mei. *Et,* Redemisti nos à maledicto legis pretioso tuo sanguine cruci affixus, & lanceâ perforatus, immortalitatem tanquam ex fonte præbuisti hominibus, Saluator noster, gloria tibi

Et Diaconus dicit. Benedic Domine. *Et benedicit sacerdos.* Benedictus Deus noster: perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Post hæc sumit sacerdos in sinistrâ quidem manu panem, dextrâ vero sanctam lanceam, & cum ea signum crucis faciens, super sigillum oblata, dicit ter.

In memoriam Domini & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi.

Et statim infigit sanctam lanceam in dexteram partem sigilli, & scindens dicit. Tanquam ouis ad occisionem ductus est. *In sinistrâ vero similiter infigens sanctam lanceam, dicit.*

Περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατέ· τῇ ὡραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου, καὶ ἔντεινε καὶ κατευοδοῦ καὶ βασίλευε ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης· καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιά σου. πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα λαβὼν 20 τὸ φελώνιον, καὶ εὐλογήσας 21 ἀσπάζεται, καὶ λέγει. 20 21

Οἱ ἱερεῖς σου κύριε ἐνδύσονται δικαιοσύνην· καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται. πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα ἀπελθόντες 22 εἰς τὴν πρόθεσιν, 23 νίπτουσι τὰς χεῖρας, λέγοντες. 22 23

Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου, καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου κύριε, τοῦ ἀκοῦσαί με φωνῆς αἰνέσεώς σου, καὶ διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου κύριε ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου, καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου. μὴ συναπολέσῃς μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχήν μου, καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωήν μου, ὧν ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι, ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων. ἐγὼ δὲ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην· λύτρωσαί με κύριε, καὶ ἐλέησόν με. ὁ πούς μου ἔστη ἐν εὐθύτητι, ἐν ἐκκλησίαις εὐλογήσω σε κύριε.

m Ο δὲ διάκονος εὐτρεπίζει τὰ ἱερὰ, 24 τὸν μὲν ἅγιον δίσκον 25 ἐν τῷ μέρει τῷ ἀριστερῷ, τὸ δὲ ποτήριον ἐν τῷ δεξιῷ, καὶ τὰ ἄλλα σὺν αὐτοῖς. 26 Εἶτα προσκυνήματα τρία ἔμπροσθεν τῆς προθέσεως ποιήσαντες, λέγουσιν ἕκαστος τό. m 24 25 26

Ο θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, καὶ ἐλέησόν με. Καὶ τὸ, Ἐξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου τῷ τιμίῳ σου αἵματι, τῷ σταυρῷ προσηλωθεὶς καὶ τῇ λόγχῃ κεντηθεὶς, τὴν ἀθανασίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις, σωτὴρ ἡμῶν δόξα σοι. καὶ ὁ διάκονος 27 εὐλόγησον δέσποτα. 28 Καὶ ποιεῖ ὁ ἱερεὺς εὐλογητόν. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. 27 28

Εἶτα λαμβάνει ὁ ἱερεὺς ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ 29 τὴν προσφορὰν, ἐν δὲ δεξιᾷ τὴν 30 ἁγίαν λόγχην. καὶ σφραγίζων n σὺν αὐτῇ ἐπάνω 31 τῆς σφραγῖδος τῆς προσφορᾶς τρὶς λέγει. 29 30 n 31

32 Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν ο Ιησοῦ Χριστοῦ. 32 o

33 Καὶ εὐθὺς πήγνυσι τὴν ἁγίαν λόγχην ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς σφραγῖδος, καὶ ἀνατέμνων λέγει. Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη. Ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ p ὁμοίως πηγνὺς τὴν ἁγίαν λόγχην, λέγει. 33 p

Καὶ ὡς ἀμνὸς ἄμωμος ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. q Ἐν δὲ τῷ ἄνω μέρει τῆς σφραγῖδος πηγνὺς τὴν ἁγίαν λόγχην, λέγει. Ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. r Ἐν δὲ τῷ κάτω μέρει τῆς σφραγῖδος πάλιν πηγνὺς τὴν ἁγίαν λόγχην, λέγει. Τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ſ Ὁ δὲ διάκονος, 34 ἐν ἑκάστῃ διατομῇ λέγει. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Κρατῶν καὶ τὸ ὠράριον αὐτοῦ ἐν τῇ δεξιᾷ. Μετὰ ταῦτα λέγει ὁ διάκονος. Ἔπαρον δέσποτα. Καὶ ὁ ἱερεὺς ἐμβαλὼν τὴν ἁγίαν λόγχην ἐκ πλαγίου τοῦ δεξιοῦ μέρους τῆς προσφορᾶς, ἐπαίρει τὸν ἅγιον ἄρτον, λέγων οὕτως. Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

35 Καὶ θεὶς αὐτὸν ὕπτιον ἐν τῷ ἁγίῳ δίσκῳ, εἰπόντος τοῦ διακόνου. 36 Θῦσον δέσποτα. Ὁ ἱερεὺς θύει αὐτὸν σταυροειδῶς, λέγων. Θύεται ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, καὶ σωτηρίας. 37 Καὶ στρέφει τὸ ἕτερον μέρος τὸ ἔχον ἐπάνω τὸν σταυρόν. t Καὶ λέγει ὁ διάκονος. 38 Νύξον δέσποτα. Ὁ δὲ ἱερεὺς νύττων αὐτὸν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει μετὰ τῆς ἁγίας λόγχης, λέγει. Καὶ εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἔνυξεν, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.

Ὁ δὲ διάκονος ἐγχέει ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ v ἐκ τοῦ 39 νάματος καὶ ὕδατος, πρότερον πρὸς τὸν ἱερέα εἰπών. x 40 Εὐλόγησον δέσποτα. y Καὶ z ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ. z Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς 41 τὴν δευτέραν προσφοράν, λέγει.

Εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῆς ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ἧς ταῖς πρεσβείαις πρόσδεξαι κύριε τὴν θυσίαν ταύτην εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον.

α Καὶ αἴρων μερίδα α μετὰ τῆς ἁγίας λόγχης 42 τίθησιν ἐξ ἀριστερῶν τοῦ ἁγίου ἄρτου. β Εἶτα 43 λαβὼν τὴν τρίτην προσφοράν, λέγει. Τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ γ Ἰωάννου. Τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων. Τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἀθανασίου, Κυρίλλου, Νικολάου τοῦ ἐν μύροις, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν. Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πρωτομάρτυρος, καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου. Τῶν ἁγίων μεγάλων μαρτύρων, Γεωργίου, Δημητρίου, Θεοδώρου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων μαρτύρων.

Et vt agnus mansuetus, coram tondente se obmutescens, sic non aperiet os suum.

In superiore vero parte sigilli rursus infigens sanctam lanceam, dicit. In humilitate eius iudicium eius sublatum est. In inferiori autem parte sigilli infigens iterum sanctam lanceam, dicit.

Generationem autem eius quis enarrabit? *At Diaconus in qualibet incisione dicit* Dominum precemur: tenens etiam dextra manu stolam.

Dehinc dicit Diaconus. Tolle Domine.

Et sacerdos immittens sanctam lanceam ex obliquo dexteræ partis, oblatæ, extollit sanctum panem, sic dicens.

Quoniam tollitur de terrâ vita eius, perpetuo, nunc & semper, & in sęcula sæculorum. Amen.

Et ponens supinum in sancto disco: postquam dixit Diaconus. Immola Domine. *Sacerdos sacrificat illum in modum crucis, dicens.* Immolatur Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi, pro mundi, vitâ & salute. *Et conuertit aliam partem quæ habet sursum crucem: & dicit Diaconus.* Punge Domine.

Sacerdos autem ipsum in dexterâ parte pungens sanctâ lanceâ, dicit.

Et vnus militum lanceâ latus eius aperuit: & statim exiuit sanguis & aqua.

Diaconus autem infundit in sanctum calicē vinum & aquam simul, cum prius Sacerdoti dixerit. Benedic Domine. *Et sacerdos benedicit. Dehinc capiens Sacerdos secundam oblatam, dicit.* In honorem & & memoriam super omnes benedictæ, gloriosæ reginæ nostræ Deiparæ, & semper Viginis Mariæ, cuius precibus suscipe Domine sacrificium istud in supercæleste tuum altare.

Et eleuans particulam sanctâ lanceâ, à sinistris sancti panis eam deponit. Tum tertiâ oblatâ accepta, dicit. Honorandi gloriosi Prophetæ præcursoris, & Baptistę Ioannis. Sanctorū gloriosorū & percelebrium Apostolorum. Sanctorū patrum nostrorum Pontificum, Basilij Magni, Gregorij Theologi, Ioannis Chrysostomi, Athanasij, Cyrilli, Nicolai Myrensis, & omnium sanctorum Pontificum. Sancti Apostoli primi martyris, & Archidiaconi Stephani. Sanctorum magnorum Martyrum Georgij, Demetrij, Theodori, & omnium sanctorum Martyrum. Sancto-

rum Deiferorum patrum nostrorum, Antonij, Euthymij, Sabæ sanctificati, Onuphrij, Arsenij, Athanasij in monte Atho, & omnium sanctorum Monachorum. Sanctorum medicorum absque mercedis præmio Cosmæ & Damiani, Cyri & Ioannis, Pantaleonis & Hermolai, Sampsonis & Diomedis, Thallalei & Triphonis, & reliquorum sanctorum. Iustorum Deiparentum Ioachim & Annæ, sancti N *illius videlicet cuius dies est festus*, & omnium sanctorum quorum precibus protege nos Deus. *Et ita eleuans particulam, ponit eam inferius, in sinistra parte. Alia deinde oblata accepta, dicit.* Pro Archiepiscopo nostro N. venerãdo Presbyteratu, in Christo Diaconatu, & omni Sacerdotali ordine. Et pro memoria & peccatorum remissione (qui semper recolendi sunt) huiusce sanctæ ædis conditorum. *Hic viuorum & mortuorum quorum vult, nominatim memoriam agit.* Et omnium, qui in spe resurrectionis æternæ vitæ obdormierunt, patrum & fratrum nostrorum, quibus misericors Domine veniam indulge. *Et ita tollens particulam ponit eam subtus in sinistra parte. Accepto deinde thuribulo & incenso, dicit Sacerdoti. Diaconus.*

Benedic Domine incensum *Atque* Dominum precemur.

Et sacerdos dicit orationem Incensum tibi offerimus Christe Deus in odorem suauitatis spiritualis, quem suscipe Domine in sanctum & super cœleste ac intellectuale tuum altare, & repende nobis abundantes tuas miserationes, & illas largire nobis seruis tuis nomen tuum inuocantibus Patris, & Filij, & Spiritus sancti: omni tempore, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus Dominum precemur. *Et Sacerdos cum Asteriscum suffumigauerit: ponit eum super panem, & dicit.* Et veniens stella stetit super locum vbi positus erat puer: perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus. Dominum precemur. *Sacerdos postquam primum Velum suffumigauerit, tegit sanctum panem, & ait.* Dominus regnauit decorẽ indutus est: indut⁹ est Dominus fortitudinem, & præcinxit se. Etenim firmauit orbem terræ; qui non commouebitur. Domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum: perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Τῶν ὁσίων θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, Ἀντωνίου, Εὐθυμίου, Σάβα τοῦ ἡγιασμένου, Ὀνουφρίου, Ἀρσενίου, Ἀθανασίου 44 τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ, καὶ πάντων 44 τῶν ὁσίων. Τῶν ἁγίων καὶ ἰαματικῶν Ἀναργύρων, Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, Κύρου καὶ Ἰωάννου, Παντελεήμονος καὶ Ἑρμολάου, Σαμψὼν καὶ Διομήδους, Θαλλαλέου καὶ Τρύφωνος, καὶ τῶν λοιπῶν. Τῶν ἁγίων δικαίων θεοπατόρων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης. Τοῦ ἁγίου, ὁ δεῖνος, τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν δηλονότι. Καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ὧν ταῖς ἱκεσίαις ἐπισκέψαι ἡμᾶς ὁ θεός. Καὶ οὕτως αἴρων τὴν μερίδα, τίθησιν αὐτὴν ὑποκάτω ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει. Εἶτα λαβὼν ἑτέραν προσφορὰν, λέγει. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ὁ δεῖνος. Τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, δ καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος. δ Ὑπὲρ μνήμης καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀειμνήστων κτιτόρων τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης. Ἐνταῦθα ζώντων καὶ τεθνεώτων, 45 ὧν ἐθέλει ὁ ἱερεὺς μνημονεύει 46 ὀνόματι. 45 46 Καὶ πάντων τῶν ἐπ᾽ ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου τῇ σῇ κοινωνίᾳ κεκοιμημένων ὀρθοδόξων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, φιλάνθρωπε κύριε συγχώρησον. ε Καὶ οὕτως αἴρων τὴν μερίδα, ε 47 τίθησιν αὐτὴν ὑποκάτω ἐν τῷ ἀριστερῷ 47 μέρει. Εἶτα λαβὼν ὁ διάκονος τὸ θυμιατήριον καὶ τὸ θυμίαμα, λέγει πρὸς τὸν ἱερέα. Εὐλόγησον δέσποτα τὸ θυμίαμα. ζ Καὶ λέγει. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ζ η Καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχήν. 48 Θυμίαμά σοι προσφέρομεν Χριστὲ ὁ θεὸς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ὃν προσδεξάμενος, δέσποτα, εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, θ καὶ ἀντικατάπεμψον ἡμῖν πλούσια τὰ ἐλέη σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, καὶ δώρησαι ἡμῖν αὐτὰ τοῖς δούλοις σου τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομά σου τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. η 48 θ

Ὁ διάκονος. 49 Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Καὶ ὁ 49 ἱερεὺς θυμιάσας 50 τὸν ἀστερίσκον, τίθησιν αὐτὸν 50 ἐπάνω τοῦ ἄρτου, καὶ λέγει. Καὶ ἐλθὼν ὁ ἀστὴρ ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον κείμενον, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ ἱερεὺς θυμιάσας 51 τὸ πρῶτον κάλυμμα, σκεπάζει τὸν 51 ἅγιον ἄρτον, καὶ λέγει. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, ἐνεδύσατο κύριος δύναμιν καὶ περιεζώσατο. καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται. τῷ οἴκῳ σου πρέπει ἁγίασμα, κύριε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Κάλυψον δέσποτα. Καὶ ὁ ἱερεὺς θυμιῶν τὸ δεύτερον κάλυμμα, καὶ σκεπάζων τὸ ἅγιον ποτήριον λέγει. Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετή σου Χριστέ, καὶ τῆς αἰνέσεώς σου πλήρης ἡ γῆ, πάντοτε νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Σκέπασον δέσποτα. Καὶ ὁ ἱερεὺς θυμιῶν τὸν ἀέρα, καὶ σκεπάζων ἀμφότερα λέγει. Σκέπασον ἡμᾶς ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ὁ θεὸς ἡμῶν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα δήσαντες ἀμφότεροι τὰς χεῖρας, καὶ προσκυνήσαντες εὐλαβῶς λέγουσιν. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ οὕτως εὐδοκήσας, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ διάκονος ἐπὶ τῇ προθέσει τῶν τιμίων δώρων. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως.

52 Ὁ θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον τὴν τροφὴν τοῦ παντὸς κόσμου, τὸν κύριον ἡμῶν καὶ θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξαποστείλας σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν, καὶ εὐεργέτην, εὐλογοῦντα καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς, αὐτὸς εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον· μνημόνευσον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος τῶν προσενεγκάντων, καὶ δι' οὓς προσήγαγον, καὶ ἡμᾶς ἀκατακρίτους διαφύλαξον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ τῶν θείων σου μυστηρίων. Ἐκφώνως. Ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον, καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν θυμιᾷ τὴν πρόθεσιν καὶ 53 ποιεῖ ἀπόλυσιν λέγων. Δόξα σοι Χριστὲ ὁ θεὸς ἡ ἐλπὶς ἡμῶν. Ὁ διάκονος. Δόξα πατρὶ, καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. Ὁ ἱερεύς.

Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν ταῖς πρεσβείαις τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῇ δυνάμει τοῦ τιμίου, καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλεήσαι ἡμᾶς ὡς ἀγαθὸς θεὸς, καὶ φιλάνθρωπος. Ὁ χορός. ἀμήν.

54 Καὶ οὕτω λαβὼν ὁ διάκονος τὸ θυμιατήριον, ἀπέρχεται, καὶ θυμιᾷ τὴν ἁγίαν τράπεζαν κύκλῳ 55 σταυροειδῶς, λέγων καθ' αὑτόν. Ἐν τάφῳ σωματικῶς, ἐν ᾅδου δὲ μετὰ ψυχῆς ὡς θεὸς, ἐν παραδείσῳ δὲ μετὰ λῃστοῦ, ὡς ἐν θρόνῳ ὑπῆρχες Χριστὲ μετὰ πατρὸς καὶ πνεύματος, πάντα πληρῶν ὁ ἀπερίγραπτος.

Diaconus. Dominum precemur. Tege Domine. *Et sacerdos suffumigans secundo velo, & calice velato, dicit.* Operuit cœlos virtus tua Christe, & laudis tuæ plena est terra: perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus. Dominum precemur. Tege Domine. *Et sacerdos suffumigans velum Aeremdictum, & velans vtraque, dicit.* Protege nos sub vmbra alarum tuarum Deus noster, perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Ambo Deinde in crucem manibus, cum vtraque deuotè adorauerit, dicunt. Benedictus Deus noster, cui sic complacuit, perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus in propositione donorum pretiosorum dicit. Dominum precemur. *Et Sacerdos propositionis orationem subiungit.*

Deus Deus noster, qui cœlestem panem totius mundi alimentum: Dominum nostrum & Deum Iesum Christum emisisti Saluatorem & redemptorem, & benefactorem, nos benedicentem & sanctificantē: ipse benedic hanc propositionem, & suscipe eam in supercæleste tuū altare: memento vt bonus & benignus, eorum qui obtulerunt, & propter quos obtulerunt: & nos inculpatos conserua in celebratione diuinorum tuorum mysteriorum. *Elata voce.* Quoniam sanctificatum & glorificatum est pretiosissimum & magnificum nomen tuum Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sęcula sæculorum. Amen.

Et completa oratione propositionem suffumigat: & dimissionem habet dicens. Gloria tibi Christe Deus spes nostra. *Diaconus.* Gloria Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. *Sacerdos.*

Christus verus Deus noster, intercessionibus sanctissimæ, intemeratæ, super omnes benedictæ, gloriosæ dominæ nostrę Deiparæ & semper Virginis Mariæ, virtute gloriosæ & viuificæ crucis, & omnium sanctorum: misereatur nostri, vt bonus Deus & clemens. *Chorus.* Amen. *Atque ita Diaconus accepto thuribulo discedit, & sanctam mensam in circuitu cruciformiter suffumigat, dicens apud se.* In sepulchro, corpore: in inferis, anima: in paradiso, cum latrone, ceu in throno, cum Patre, & Spiritu, Christe existebas, velut Deus cuncta replens, & incircumscriptus permanens.

Et psalmum quinquagesimum recitat. Miserere mei Deus. *Et dum suffumigat sacrarium, & templum totum ad sanctum Tribunal rursus ingreditur: & suffumigata iterum sancta mensa, & sacerdote, thuribulum quidem in suo loco reponit: ipse autem ad Sacerdotem accedit, & simul stantes ante sanctam mensam, & apud se quisque adorantes, & orantes, dicunt.*

Καὶ λέγει τὸν πεντηκοστὸν ψαλμόν. Ἐλέησόν με ὁ θεός. Καὶ ἐν τῷ θυμιᾶσαι τό, τε ἱερατεῖον καὶ τὸν ναὸν ὅλον· εἰσέρχεται αὖθις εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, καὶ θυμιάσας αὖθις τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὸν ἱερέα, τὸ μὲν θυμιατήριον ἀποτίθησιν ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ, αὐτὸς δὲ προσέρχεται τῷ ἱερεῖ. καὶ στάντες ὁμοῦ πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ 56 προσκυνοῦντες καθ᾽ αὐτούς, καὶ εὐχόμενοι λέγουσι τό.

Accessus ad altare. Rex cælestis, paraclete Spiritus veritatis, qui vbique præsens es, & omnia reples, thesaurus, bonorum & vitæ largitor; veni & habita in nobis, & purga nos ab omni macula, & serua ô bone animas nostras. *Et.* Domine labia mea aperies. *Et quæ sequuntur: semel. Dehinc osculatur quidem Sacerdos Euangelium, Diaconus autem sanctam mensam. Deinde Diaconus caput inclinans Sacerdoti, & tenens stolam tribus dextræ manus digitis ait.* Tempus faciendi Domino. Benedic Domine. *Et Sacerdos ipsum signans dicit.* Benedictus Deus noster, perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. *Diaconus.*

Βασιλεῦ οὐράνιε παράκλητε τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν, καὶ ζωῆς χορηγός. ἐλθὲ καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῖν καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλῖδος, καὶ σῶσον ἀγαθὲ τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Καὶ τό, κ. Κύριε τὰ χείλη μου ἀνοίξεις. καὶ τὰ ἑξῆς. ἅπαξ. 57 Εἶτα ἀσπάζεται ὁ μὲν ἱερεὺς τὸ εὐαγγέλιον. ὁ δὲ διάκονος τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Εἶτα ὁ διάκονος ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν τῷ ἱερεῖ, κρατῶν καὶ τὸ ὠράριον αὐτοῦ τοῖς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς χειρός, λέγει. 58 Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ κυρίῳ. 59 Δέσποτα εὐλόγησον. Καὶ ὁ ἱερεὺς σφραγίζων αὐτόν, λέγει. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ· καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ora pro me Domine. *Sacerdos vero.* Recordetur tui Dominus Deus in regno suo: perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Et Diaconus.* Amen. Amen. Amen. *Et postquam ter adorauerint dicunt apud se.* Domine labia mea aperies: *& reliqua. His peractis egreditur Diaconus è Tribunali, & postquam ter adorauerit: dicit alta voce.* Benedic domine. *Sacerdos autem alta voce dicit.*

Ὁ διάκονος. λ Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ δέσποτα. Ὁ δὲ ἱερεύς. Μνησθείη σου κύριος ὁ θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ ὁ διάκονος. Ἀμήν. ἀμήν. ἀμήν.

μ Καὶ προσκυνήσαντες τρίς, λέγουσι καθ᾽ αὐτούς. Κύριε τὰ χείλη μου ἀνοίξεις. καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐξέρχεται ὁ διάκονος τοῦ βήματος, καὶ προσκυνήσας τρίς, λέγει ἐκφώνως. 60 Εὐλόγησον δέσποτα. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκφώνως λέγει.

Missæ initium. Benedictum regnum Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

61 Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ν Ὁ χορός. Ἀμήν.

Diaconus alta voce. In pace Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere. *Diaconus.* Pro superna pace; & salute animarum nostrarum, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere, *Diaconus.* Pro pace totius mundi, stabilitate sanctarum Dei Ecclesiarum, & pro omnium concordia, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere. *Diaconus.* Pro hac sancta domo, & ijs qui cum fide, religione, & Dei timore ipsam ingrediuntur, Dominum precemur.

ξ Ὁ διάκονος ἐκφώνως. 62 Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ο Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν μετὰ πίστεως, εὐλαβείας, καὶ φόβου θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορ.

Ὁ χορ. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν. δεῖνος. τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ λαοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων, καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι, καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν, καὶ πολέμιον, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης, πάσης πόλεως, καὶ χώρας, καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς, καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκ. Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

63 Εὐχὴ ἀντιφώνου πρώτου μυστικῶς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, οὗ τὸ κράτος ἀνείκαστον, καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος, οὗ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἄφατος, αὐτὸς δέσποτα, κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦτον, καὶ ποίησον μεθ' ἡμῶν, καὶ τῶν συνευχομένων ἡμῖν πλούσια τὰ ἐλέη σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου.

Τοῦ ἱερέως λέγοντος τὴν εὐχὴν μυστικῶς ἐν τῷ βήματι, ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ ὁ διάκονος. 64 λέγει ἔξω τοῦ βήματος 65 τὰ εἰρηνικά.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ἑαυτοὺς, καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν 66 Χριστῷ τῷ θεῷ παραθώμεθα. Ὁ χορός. Σοὶ κύριε.

67 Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. Ἀμήν.

σ Μετὰ τὰ εἰρηνικὰ, ὁ χορὸς ψάλλει 68 τὸ πρῶτον ἀντίφωνον, 69 ἢ τὰ τυπικὰ, εἰ ἔστι κυριακὴ, εἰ δ' οὔ, τῆς ἡμέρας.

Chorus. Domine miserere *Diaconus.* Pro Archiepiscopo nostro N. venerandis Presbyteris, in Christo Diaconis, vniuerso clero, & populo, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Pro piissimis & à Deo custoditis regibus nostris, toto palatio, & exercitu ipsorum, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Vt vnâ bellum gerat, & omnem inimicum & aduersarium pedibus eorum subiiciat, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Pro sanctâ hac mansione, omni vrbe & regione, & cum fide habitantibus in ipsis, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Pro bonâ aeris temperie, fructuum terræ fertilitate, & pacificis têporibus, Dominum precemur. *Diaconus.* Domine miserere.

Diaconus. Pro nauigantibus, iter agentibus, ægrotis, laborantibus, captiuis, & salute ipsorum, Dominum pecemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus Vt liberemur ab omni afflictione, irâ, periculo, & necessitate, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Oratio Antiphoni primi secreto.

Domine De⁹ noster, cui⁹ nec potentia æstimari, nec gloria potest comprehendi, cuius est immensa misericordia, & clementia ineffabilis: ipse Domine pro tuâ miseratione in nos respice, & fac nobiscum & cum ijs qui nobiscum orant, abũdãtes misericordias miserationes tuas.

Primum Antiphonum Latinis est missæ Introitus.

Sacerdote dicente orationem secreto in Tribunali, eodem tempore Diaconus extrà Tribunal pacifica recitat.

Diaconus. Suscipe, salua, miserere, & custodi nos De⁹ tua gratia. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ & semper Virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam recolẽtes, nosmetipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus. *Chorus.* Tibi Domine.

Alta voce Sacerdos. Quoniam te decet omnis gloria honor & adoratio, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Pacificis recitatis, Chorus primum Antiphonum cantat, aut Typica, si est dies Dominicus: sin vero, quod dies proprium est.

Secundũ antiphonum.

Oratio Antiphoni secundi secreto.

Domine Deus noster, Salua populum tuum, & benedic hereditati tuæ, plenitudinem Ecclesiæ tuæ custodi, sanctifica diligentes decorem domus tuæ: tu ipsos vicissim glorifica diuinâ tuâ potentia, & ne nos in te sperantes derelinquas.

Nota etiam hic, vt & inprima oratione, si adsit, aut si absit Diaconus. Diaconus.

Etiam atque iterum in pace Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Suscipe, salua, miserere, & custodi nos Deus tua gratia. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nosmetipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus. *Chorus.* Tibi Domine.

Alta voce sacerdos. Quoniam tua est potentia, & tuum est regnum, & potestas, & gloria, Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Post pacifica secunda, cantat Chorus Antiphonum secundum, aut Typica secunda, si est dies Dominicus: sin vero, quod proprium est diei.

Tertium antiphonum.

Oratio tertij Antiphoni secreto.

Qui communes has, & concordes nobis orationes largitus es: qui etiam duobus & tribus in tuo nomine conuenientibus te petitiones daturum es pollicitus: ipse etiam nunc seruorum tuorum petitiones imple ad vtilitatem, suppeditans nobis in præsenti sæculo agnitionem veritatis, & in futuro vitam æternam largiens.

Nota etiam hic, sicut & in prima & secunda oratione: si adest Diaconus, aut si abest. Diaconus. Etiam atque etiam in pace Dominũ precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Suscipe, salua, miserere & custodi nos, Deus tua gratia. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ dominæ nostræ Deiparæ, ac semper Virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nosmetipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus. *Chorus.* Tibi domine. *Alta voce Sacerdos.* Quoniam bonus & clemens Deus existis, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui; nunc & semper, & in sęcula sæculorum. Amen.

Εὐχὴ ἀντιφώνου δευτέρου μυστικῶς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου φύλαξον, ἁγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ αὐτοὺς ἀντιδόξασον τῇ θεικῇ σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.

Σημείωσαι καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τῇ πρώτῃ, εἰ ἔστι διάκονος, εἰ οὐκ ἔστιν. Ὁ διάκ. Ἔτι καὶ ἔτι τοῦ κυρίου ἐν εἰρήνῃ δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορ. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Τῆς παναγίας ἀχράντου ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ἑαυτούς, καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ θεῷ παραθώμεθα. Ὁ χορός. Σοὶ κύριε.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα· τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορ. Ἀμήν.

Μετὰ τὰ εἰρηνικὰ τὰ δεύτερα ψάλλει ὁ χορὸς τὸ δεύτερον ἀντίφωνον, ἢ τὰ τυπικὰ τὰ δεύτερα, εἰ ἔστι κυριακή, εἰ δ᾽ οὖν, τῆς ἡμέρας.

Εὐχὴ ἀντιφώνου τρίτου μυστικῶς.

Ὁ τὰς κοινὰς ταύτας, καὶ συμφώνους ἡμῖν χαρισάμενος προσευχάς, ὁ καὶ δύο, καὶ τρισὶ συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, τὰς αἰτήσεις παρέχειν ἐπαγγειλάμενος· αὐτὸς, καὶ νῦν τῶν δούλων σου τὰ αἰτήματα πρὸς τὸ συμφέρον πλήρωσον, χορηγῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον χαριζόμενος.

Σημείωσαι καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τῇ πρώτῃ, καὶ δευτέρᾳ, εἰ ἔστι διάκονος, εἰ οὐκ ἔστιν. Ὁ διάκ. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορ. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος: Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ἑαυτούς, καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ θεῷ παραθώμεθα. Ὁ χορ. Σοὶ κύριε. Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς. Ὅτι ἀγαθὸς, καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ἐνταῦθα ὁ χορὸς ψάλλει 71 τὸ τρίτον ἀντίφωνον, 72 ἢ τὴν τριτέκτην. Εἰ δὲ καὶ ἔστι κυριακὴ, ψάλλει 73 τοὺς μακαρισμοὺς, καὶ τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ χορὸς εἰς τὸ, δόξα πατρὶ, χ ὁ ἱερεὺς, καὶ ὁ διάκονος ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ποιοῦσιν προσκυνήματα τρία. Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, δίδωσι † τῷ διακόνῳ, καὶ οὕτως ἐξελθόντες διὰ † τῆς θύρας ° ἐν τοῦ βορείου μέρους, ἔρχονται εἰς τὸν συνήθη τόπον, 74 καὶ ποιοῦσιν τὴν μικρὰν εἴσοδον, καὶ κλίνουσιν ἀμφότεροι τὰς κεφαλὰς, A καὶ τοῦ διακόνου εἰπόντος ἠρέμα. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. B Ἅμα καὶ τὸ ὠράριον κρατοῦντος τοῖς τρισὶ δακτύλοις, 75 λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου.

Εὐχὴ τῆς εἰσόδου τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου μυστικῶς.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ καταστήσας ἐν οὐρανοῖς τάγματα, καὶ στρατιὰς ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων εἰς λειτουργίαν τῆς σῆς δόξης, ποίησον σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν εἴσοδον ἁγίων ἀγγέλων γενέσθαι, συλλειτουργούντων ἡμῖν, καὶ συνδοξολογούντων τὴν σὴν ἀγαθότητα. Ἐκφώνως. Ὅτι πρέπει σοὶ πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορ. Ἀμήν.

Τῆς εὐχῆς δὲ τελεσθείσης, λέγει ὁ διάκονος πρὸς τὸν ἱερέα. Εὐλόγησον, δέσποτα, τὴν ἁγίαν εἴσοδον, δεικνύων ἅμα, καὶ πρὸς ἀνατολὰς μετὰ τοῦ ὠραρίου. Καὶ ὁ ἱερ. C ποιῶν σταυρὸν κατὰ ἀνατολὰς λέγει. Εὐλογημένη ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων σου πάντοτε, νῦν, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὁ χορ. Ἀμήν

Εἶτα ὁ διάκ. προσέρχεται D πρὸς τὸν ἐπίσκοπον, καὶ ἀσπάζεται τὸ εὐαγγ. εἰ πάρεστιν. εἰ δ' οὐ, ἀσπάζεται ὁ ἱερ. 76 Καὶ τοῦ τελευταίου δὲ τροπαρίου πληρωθέντος, εἰσέρχεται ὁ διάκ. εἰς τὸ μέσον, καὶ στὰς ἔμπροσθεν τοῦ ἱερέως, ἀνυψοῖ μικρὸν τὰς χεῖρας, καὶ δεικνύων τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, λέγει ἐκφώνως. 77 Σοφία, ὀρθοί. 78 Εἶτα προσκυνήσας αὐτός τε, καὶ ὁ ἱερ. κατόπισθεν αὐτοῦ, εἰσέρχονται εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, καὶ ὁ μὲν διάκ. ἀποτίθησι τὸ ἅγιον εὐαγγ. ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ. Οἱ δὲ ψάλλοντες λέγουσιν τὰ συνήθη τροπάρια, καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἁγίου· καὶ ὅτε ἔλθωσιν εἰς τὸ ὕστερον, ὁ διάκ. πρὸς τὸν ἱερέα λέγει, κλίνων τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν, καὶ τὸ ὠράριον ἐν τῇ χειρὶ κρατῶν. 79 Εὐλόγησον δέσποτα τὸν καιρὸν 80 τοῦ τρισαγίου. Καὶ ὁ ἱερ. σφραγίζων αὐτὸν, λέγει. 81 Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί. Τοῦ δὲ τροπαρίου πληρωθέντος, ἔρχεται ὁ διάκ. ἐγγὺς τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ E δείκνυσι τὸ ὠράριον τοῖς ἐκτὸς, λέγων ἐκφώνως. Καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορ. Ἀμήν.

Hic Chorus cantat tertium Antiphonum, vel tertium & sextum Canticum Canonis Matutinarum; si autem est etiam dies Dominicus, canit Beatitudines, & quod proprium est sancti illius diei. Cum autem peruenerit Chorus ad Gloria Patri, *Sacerdos & Diaconus ante sanctam mensam ter adorant. Tum vero Sacerdos acceptum sanctum Euangelium tradit Diacono, atque ita porta Septemtrionalis paris egressi veniunt ad consuetum locum, & ingressum minorem peragunt, & inclinant ambo capita, & Diacono dicente submisse.* Dominum precemur: *simul & stolā tribus digitis apprehendente, recitat Sacerdos orationem ingressus.*

Oratio Ingressus sancti Euangelij secreto.

Dominator Domine Deus noster, qui in cœlis ordines, & exercitus Angelorum & Archangelorum in ministerium gloriæ tuæ constituisti: fac vt vnā cum Introitu nostro sit etiam sanctorum Angelorum Introitus simul nobiscum ministrantium, & bonitatem tuam conglorificantium. *Alta voce.* Quoniam te decet omnis gloria, honor, & adoratio Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Oratione finita, dicit Sacerdoti Diaconus. Benedic, Domine, sanctum Introitum, *ostendens simul cum stola partem Orientalem. Et Sacerdos cruce versus orientem facta, dicit.*

Benedictus Ingressus sanctorum tuorum: perpetuo, nunc &c. *Chorus.* Amen

Dehinc Diaconus Episcopum adit, & osculatur Euangelium, si adest: si vero non adsit; Sacerdos osculatur. Et vltimo Modulo completo ingreditur Diaconus in medium, & stans ante Sacerdotem leuat modicè manus, & ostendens sanctum Euangelium dicit. Sapientia, recti. *Tum reuerentia exhibita, ipse & Sacerdos pone ipsum in sanctum Tribunal ingrediuntur: & Diaconus quidem sanctum Euangelium in sancta mensa deponit. At vero cantores dicunt consuetos Modulos, & eos qui sunt proprij sancti diei illius: & cum peruenerint ad vltimum, Diaconus versus Sacerdotem caput inclinans, & stolam manu tenens, dicit.* Benedic domine tempus Hymni ter sancti. *Et Sacerdos benedicens ipsum, dicit.* Quoniam sanctus es Deus noster: perpetuo, nunc & semper. *At modulo completo, ad sacras fores Diaconus accedit, & foris stantibus stolam ostendit elata voce dicens.* Et in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Introitus Euāgelij.

Choro vero ter sanctum Hymnum canente Sacerdos orat secreto. Oratio Hymni ter sancti secreto dicenda.

Hymnus ter sanct.

Deus sancte qui in sanctis requiescis, qui ter sancta voce à Seraphim laudaris & celebraris, & à Cherubim glorificaris, & ab omni cœlesti potestate adoraris, qui è nihilo ad esse cuncta adduxisti, qui hominem ad imaginem & similitudinem tuam creasti, & omni tuo dono exornasti, qui das petenti sapientiam & intelligentiam, & non despicis peccantē, sed ei ad salutem posuisti pœnitentiā: qui nos humiles & indignos seruos tuos dignat⁹ es & in hac hora stare ante gloriā sancti tui altaris, & quę tibi debetur adorationē & glorificationem exhibere: ipse etiam Domine, suscipe ex ore nostro peccatorum Hymnum ter sanctum, & respice nos in bonitate tua, condona nobis omne peccatum voluntarium & inuoluntariū: sanctifica animas nostras & corpora, & da nobis te in sanctitate colere, omnibus diebus vitæ nostræ. Intercessionibus sanctæ Deiparæ, & omnium sanctorum, qui tibi à sæculo complacuerunt. *Alta voce.* Quoniam sanctus es Deus noster, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui; nunc & semper, & in sęcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

His completis, & Choro psallente, Gloria: Et nunc. *cantant & ipsi, videlicet Sacerdos & Diaconus ter sanctum Hymnum. facientes simul tres reuerentias coram sancta mensa. Deinde dicit Diaconus Sacerdoti.* Iube domine. *Et procedunt ad sedem: & procedens Sacerdos dicit.* Benedictus qui venit in nomine Domini. *At Diaconus dicit,* Benedic domine superam cathedram. *Et sacerdos.* Benedictus es super throno gloriæ regni tui, qui sedes super Cherubim: nunc &c.

Et completo Hymno ter sancto, Diaconus veniens ante ostium dicit. Attendamus. *Et Sacerdos.* Pax omnibus. *Diaconus.* Sapientia. *Et incipit Lector.* Alleluia. Psalmus Dauid. *Et Diaconus rursum.* Attendamus. *Lector præpositum Apostoli, & dies. Et Diaconus iterum.* Attendamus. *Et lectione Apostoli completa Sacerdos exclamat.* Pax tibi. *Diaconus.* Sapientia. *Et Chorus.* Alleluia: Psalmus Dauid. *Et accipiens Diaconus thuribulum & incensum, accedit ad Sacerdotem dicens.* Benedic domine incensum.

Alleluia.

Lectio epistolæ.

Benedicente vero Sacerdote, & orationem hanc recitante.

F Τοῦ δὲ χοροῦ ψάλλοντος τὸ τρισάγιον, ὁ ἱερεὺς εὔχεται μυστικῶς. G Εὐχὴ τοῦ τρισαγίου μυστικῶς.

Ὁ θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ τρισαγίῳ φωνῇ ὑπὸ τῶν Σεραφὶμ ἀνυμνούμενος, καὶ ὑπὸ τῶν Χερουβὶμ δοξολογούμενος, καὶ ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως προσκυνούμενος, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα, ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν, καὶ παντί σου χαρίσματι κατακοσμήσας, ὁ διδοὺς αἰτοῦντι σοφίαν, καὶ σύνεσιν, καὶ μὴ παρορῶν ἁμαρτάνοντα, ἀλλὰ θέμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ μετάνοιαν, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς, καὶ ἀναξίους δούλους σου, καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ στῆναι κατενώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, καὶ τὴν ὀφειλομένην σοι προσκύνησιν, καὶ δοξολογίαν προσάγειν, αὐτὸς δέσποτα πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον ὕμνον, καὶ ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου, συγχώρησον ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε, καὶ ἀκούσιον, ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς, καὶ τὰ σώματα, καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ὁσιότητι λατρεύειν σοι, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων.

Ἐκφώνως. Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ καί. Ὁ χορ. Ἀμήν.

Ταύτης δὲ τελεσθείσης, H καὶ 83 τοῦ χοροῦ ψάλλοντες τὸ, δόξα, καὶ νῦν. 84 ψάλλουσιν, καὶ αὐτοὶ ὅ, τε ἱερ. καὶ διάκ. τὸ τρισάγιον. ποιοῦντες ὁμοῦ, καὶ προσκυνήματα τρία ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης. Εἶτα λέγει ὁ διάκ. πρὸς τὸν ἱερέα. I 85 Κέλευσον δέσποτα. Καὶ ἀπέρχονται ἐν τῇ καθέδρᾳ. 86 Καὶ ὁ ἱερ. λέγει ἀπερχόμενος. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Ὁ δὲ διάκ. Εὐλόγησον δέσποτα 87 τὴν ἄνω καθέδραν. Καὶ ὁ ἱερ. Εὐλογημένος εἶ ἐπὶ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, πάντοτε νῦν. καί. Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τρισαγίου, ὁ διάκ. ἐλθὼν K ἔμπροσθεν τῆς θύρας, λέγει. Πρόσχωμεν. Καὶ ὁ ἱερ. 88 Εἰρήνη πᾶσιν. Ὁ διά. Σοφία. Καὶ ὁ ἀναγνώστης ἄρχεται. 89 Ἀλληλ. 90 Ψαλ. τῷ Δαβίδ. Καὶ ὁ διάκονος αὖθις. Πρόσχωμεν. Ὁ ἀναγνώστης 91 τὸ προκείμενον 92 τοῦ ἀποστόλου καὶ τῆς ἡμέρας. Καὶ ὁ διάκ. αὖθις. Πρόσχωμεν. 93 Καὶ τοῦ ἀποστόλου πληρωθέντος, ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. 94 Εἰρήνη σοί. Ὁ διάκ. Σοφία. L Καὶ 95 ὁ χορ. τὸ, Ἀλληλούϊα. Ψαλμὸς τῷ Δαυίδ. Καὶ λαβὼν ὁ διάκ. τὸ θυμιατήριον καὶ τὸ θυμίαμα πρόσεισι τῷ ἱερεῖ, λέγων. M 96 Εὐλόγησον δέσποτα τὸ θυμίαμα. Τοῦ δὲ ἱερέως εὐλογοῦντος καὶ τὴν εὐχὴν εἰπόντος ταύτην.

Θυμίαμά σοι προσφέρομεν, Χριστὲ ὁ Θεός, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς· ὃ ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν θείαν χάριν τοῦ παναγίου σου πνεύματος, πάντοτε νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

97 Θυμιᾷ ὁ διάκονος τὴν ἁγίαν τράπεζαν γύρωθεν, καὶ τὸ ἱερατεῖον ὅλον, καὶ τὸν ἀέρα. Καὶ μετὰ τοῦτο τὸ θυμιατήριον ἀποθέμενος ἔρχεται πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ ὑποκλίνας αὐτῷ τὴν κεφαλήν, κρατῶν καὶ τὸ ὠράριον σὺν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίῳ ἄκροις τοῖς δακτύλοις, δηλονότι ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ τῆς ἁγίας 98 τραπέζης, λέγει. Εὐλόγησον δέσποτα τὸν εὐαγγελιστὴν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ τοῦδε. Ὁ δὲ ἱερεὺς σφραγίζων αὐτόν, λέγει. Ὁ θεὸς διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ τοῦδε, δώη σοι ῥῆμα εἰς τὸ εὐαγγελίσασθαι τῷ εὐαγγελιζομένῳ N δυνάμει πολλῇ. Καὶ ὁ διάκ. εἰπὼν τό, Ἀμήν. Καὶ προσκυνήσας μετ᾽ εὐλαβείας τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, καὶ ἐξελθὼν διὰ τῶν ἁγίων θυρῶν, προπορευομένων καὶ λαμπάδων καὶ θυμιαμάτων, ἔρχεται καὶ ἵσταται ἄνω ἐν τῷ ἄμβωνι, ἢ ἐν τῷ τεταγμένῳ τόπῳ. Ὁ δὲ ἱερ. ἱστάμενος ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, βλέπων πρὸς δυσμάς, ἐκφωνεῖ.

99 Σοφία, ὀρθοί, ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου εὐαγ. Καὶ ὁ 100 διάκ. Ἐκ τοῦ κατὰ, τοῦδε ἁγίου εὐαγ. τὸ ἀνάγνωσμα. Ὁ χο. Δόξα σοι κύριε. Καὶ ὁ ἱερ. Πρόσχωμεν. Τοῦ δὲ εὐαγ. πληρωθέντος, λέγει πρὸς τὸν διάκ. ὁ ἱερ. Εἰρήνη σοί. Καὶ ὁ διάκ. ἐλθὼν ἕως τῶν ἁγίων θυρῶν, ἀποδίδωσι τὸ ἅγιον εὐαγ. τῷ ἱερεῖ. Εἶτα ἐν τῷ συνήθει τόπῳ στὰς ἄρχεται οὕτως.

101 Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας εἴπωμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Κύριε παντοκράτωρ ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον, καὶ ἐλέησον. Ὁ χο. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκ. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον κύριε, καὶ ἐλέησον. Ὁ χορ. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκ. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων, καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, κράτους, νίκης, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτῶν, καὶ τὸν κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν ἐπιπλέον συνεργῆσαι, κατευοδῶσαι αὐτούς, ἐν πᾶσι, καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρόν, καὶ πολέμιον, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

R O δὲ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην μυστικῶς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου κατάπεμψον ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, S τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος. S Ἐκφώνως. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος.

Incensum tibi offerimus, Christe Deus noster, in odorem suauitatis spiritualis: nobis vicissim gratiam sanctissimi tui Spiritus repende: perpetuo nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Suffumigat Diaconus sanctam mensam circum circa, & sanctuarium totum, & velum Aerem dictum. Et post hæc thuribulo deposito accedit ad Sacerdotem, & inclinans ipsi caput, & extremis digitis stolam cum Euangelio tenens, videlicet in illo loco sanctæ mensæ dicit. Benedic domine præconem sancti Apostoli & Euangelistæ N. *Sacerdos vero cruce illum signans, ait* Deus per intercessiones sancti gloriosi Apostoli & Euangelistæ N. da tibi euangelizanti verbum ad multa, virtute euangelizandum. *Et Diaconus respondens*, Amen, *& reuerentiam sancto Euangelio deuote exhibens, sanctis portis prævenientibus cereis & suffitibus egressus venit, & stat superius in Ambone, vel in loco alias destinato. Sacerdos autem prope sanctam mensam respiciens ad occidentem alta voce pronunciat.* Sapientia. Recti. Audiamus sanctum Euangelium. *Et Diaconus.* Ex Euangelio sancti Euangelistæ N. lectio *Chorus.* Gloria tibi Domine. *Et Sacerdos.* Attēdamus. *At Euangelio completo: Diacono dicit Sacerdos.* Pax tibi. *Et Diaconus vsque ad sanctas fores progressus sanctum Euangelium tradit Sacerdoti deinde in loco solito stans sic incipit.* Dicamus omnes ex totâ anima, & ex totâ mente dicamus. *Chorus.* Domine miserere.

Euange lii lectio.

Diaconus. Domine omnipotens, Deus patrum nostrorum, te rogamus exaudi & miserere. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Miserere nostri Deus secundum magnam misericordiam tuam, te rogamus, & Domine miserere. *Chorus.* Domine miserere. *Diaconus.* Etiam rogamus pro piissimis & à Deo custoditis impp. nostris, pro potentiâ, victoriâ, perseuerantiâ, pace, sanitate, & salute ipsorum, & vt Dominus Deus noster abundantius eos adiuuet, & in omnibus dirigat, & pedibus ipsorum subijciat omnem inimicum & aduersarium. *Chorus.* Domine miserere.

Tum Sacerdos dicit orationem istam secreto.

Domine Deus noster, protensam hanc supplicationem suscipe à seruis tuis, & miserere nostri secundum multitudinem misericordiæ tuæ, & miserationes tuas in nos demitte, & in omnem populum tuum, qui copiosam à te misericordiam expectat.

Alta voce. Quoniam misericors & be-

nignus Deus existis, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Diaconus. Rogate Cathechumeni Dominum. *Chorus.* Domine miserere.

Catechumenorũ dimissio.

Diaconus. Fideles, oremus pro catechumenis, vt Dominus eorum misereatur *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Instruat eos verbo veritatis. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Reuelet eis Euangelium iustitiæ, *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Vniat eos sanctæ suæ catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Salua, miserere, suscipe, & custodi ipsos Deus tua gratia. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Catechumeni capita vestra Domino inclinate. *Chor.* Tibi Domine.

Oratio Catechumenorum ante sanctam oblationem, quam dicit Sacerdos secreto.

Domine Deus noster, qui in altis habitas, & humilia respicis, qui salutem humano generi emisisti vnigenitum filium tuum & Deum, Dominum nostrum Iesum Christum: respice ad seruos tuos catechumenos suam tibi ceruicem inclinantes: & dignos facias ipsos in tempore opportuno lauacro regenerationis, remissione peccatorum & indumento incorruptionis. Vni eos sanctę tuæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, & connumera ipsos cum electo tuo grege.

Alta voce. Vt & ipsi simul nobiscum glorificent venerandum & magnificum nomen tuum, Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus* Amen.

Post exclamationem sumit Sacerdos corporale, & vt moris est, expandit. Diaconus dicit. Quotcumque catechumeni estis recedite. Catechumeni recedite. Quicũque estis catechumeni, recedite. Ne quis catechumenorum supersit. Quicunque fideles etiam atque etiam Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Oratio fidelium prima, postquam expansum est corporale, quam sacerdos dicit secreto.

Missa fidelium.

Gratias agimus tibi, Domine Deus virtutũ, qui dignatus es nos etiam nunc sancto tuo altari sistere, & tuis miserationibus pro peccatis nostris & populi ignorantiis procidere. Suscipe Deus deprecationẽ nostram. Fac nos esse dignos, qui offeramus tibi preces, supplicationes & incruenta sacrificia pro toto populo tuo:

θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ο χο. Αμήν.

Ο διάκονος. 102 Εὔξασθε οἱ κατηχούμενοι τῷ κυρίῳ. Ο χορός. Κύριε ἐλέησον. Ο διάκονος. Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων δεηθῶμεν, ἵνα ὁ κύριος αὐτοὺς ἐλεήσῃ. Ο χορός. Κύριε ἐλέησον. Ο διάκονος. Κατηχήσῃ αὐτοὺς τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας. Ο χορός. Κύριε ἐλέησον. Ο διάκονος. Αποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης. Ο χορός. Κύριε ἐλέησον. Ο διάκονος. Ενώσῃ αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ. Ο χορός. Κύριε ἐλέησον. Ο διάκονος. Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ, καὶ διαφύλαξον αὐτοὺς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι. Ο χορός. Κύριε ἐλέησον. Ο διάκονος. Οἱ κατηχούμενοι τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε. Ο χο. Σοὶ κύριε.

Εὐχὴ κατηχουμένων πρὸ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ τὴν σωτηρίαν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν καὶ θεὸν, τὸν κύριον ἡμῶν Ιησοῦν Χριστὸν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους τοὺς ὑποκεκλικότας σοὶ τὸν ἑαυτῶν αὐχένα. καὶ καταξίωσον αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τοῦ λουτροῦ, τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας. ἕνωσον αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ συγκαταρίθμησον αὐτοὺς τῇ ἐκλεκτῇ σου ποίμνῃ. ἐκφώνως. Ινα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ο χορός. Αμήν.

Τ Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν λαμβάνει ὁ ἱερεὺς 103 τὸ εἰλητὸν καὶ κατὰ τὸ σύνηθες 104 ἐξαπλώνει. ὁ διάκονος. Οσοι κατηχούμενοι προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, μή τις τῶν κατηχουμένων, 105 ὅσοι πιστοὶ, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ο χορός. Κύριε ἐλέησον.

Εὐχὴ πιστῶν πρώτη μετὰ τὸ ἁπλωθῆναι τὸ εἰλητὸν, ἣν ὁ ἱερεὺς μυστικῶς λέγει.

106 Εὐχαριστοῦμέν σοι, κύριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς παραστῆναι καὶ νῦν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ προσπεσεῖν τοῖς οἰκτιρμοῖς σου ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. πρόσδεξαι ὁ θεὸς τὴν δέησιν ἡμῶν, ποίησον ἡμᾶς ἀξίους γενέσθαι προσφέρειν σοι δεήσεις καὶ ἱκεσίας, καὶ θυσίας ἀναιμάκτους ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ σου,

102 103 104 105 106

καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς, οὓς ἔθου εἰς τὴν διακονίαν σου ταύτην, ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματός σου τοῦ ἁγίου, ἀκατεγνώστως καὶ ἀπροσκόπτως ἐν καθαρῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ἐπικαλεῖσθαί σε ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τόπῳ, ἵνα εἰσακούων ἡμῶν, ἵλεως ἡμῖν εἴης ἐν τῷ πλήθει τῆς σῆς ἀγαθότητος.

V V Εὐχομένου τοῦ ἱερέως, ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικά, εἰ ἔστιν ἔξω τοῦ ἁγίου βήματος, ἐν τῷ συνήθει τόπῳ. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης, πάσης πόλεως, καὶ χώρας, καὶ τῶν ἐν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς, καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. X Σοφία.

X Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. ἀμήν.

Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα, ἣν ὁ ἱερεὺς μυστικῶς λέγει.

Πάλιν καὶ πολλάκις σοι προσπίπτομεν, καὶ σοῦ δεόμεθα, ἀγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, ὅπως ἐπιβλέψας ἐπὶ τὴν δέησιν ἡμῶν, καθαρίσῃς ἡμῶν τὰς ψυχὰς, καὶ τὰ σώματα ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ δῴης ἡμῖν ἀνένοχον, καὶ ἀκατάκριτον τὴν παράστασιν τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου. χάρισαι δὲ ὁ θεὸς καὶ τοῖς συνευχομένοις ἡμῖν προκοπὴν βίου, καὶ πίστεως, καὶ συνέσεως πνευματικῆς. δὸς αὐτοῖς πάντοτε μετὰ φόβου καὶ ἀγάπης λατρεύουσί σοι, ἀνενόχως καὶ ἀκατακρίτως μετέχειν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων, καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξιωθῆναι.

Y Y Εὐχομένου τοῦ ἱερέως, ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικὰ ἔξω τοῦ ἁγίου βήματος.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

& fac nos idoneos, quos in hoc mynisterio posuisti, vt in potestate Spiritus tui sancti inculpatè & innoxiè, in puro nostræ conscientiæ testimonio, te inuocemus in omni tempore & loco, vt nos exaudiens, sis nobis propitius in multitudine tuæ bonitatis.

Orante Sacerdote, Diaconus, si adest, extra sanctum tribunal recitat pacifica, in consueto loco. Rursus & iterum in pace Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Pro sanctâ hac mansiene, omni ciuitate, & regione, & ijs qui fide in ijs habitant, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Pro aeris temperie, fructuum terræ fertilitate, & pacificis temporibus, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Pro nauigantibus, iter agentibus, ægrotantibus, laborantibus, captiuis, & salute ipsorum Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Vt nos liberemur ab omni augustiâ, ira, periculo, & necessitate, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Suscipe, salua, miserere, & custodi nos Deus tuâ gratiâ. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Sapientia. *Sacerdos alta voce.* Quoniam conuenit tibi omnis gloria, honor & adoratio, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Oratio fidelium secunda, quam dicit Sacerdos secreto.

Iterum & sæpius coram te procidimus, & te rogamus bone & benigne, vt respiciens ad orationem nostram purges animas nostras & corpora ab omni inquinamento carnis & spiritus, & des nobis inculpatam & incondemnatam sancto tuo altari adsistentiam. Largire autem Deus, etiam ijs, qui nobiscum vna precantur profectum vitæ, & fidei, & spiritalis prudentiæ. Da eis qui te assiduè & cum tremore colunt, vt inculpatè & inincondemnatè tuorum sanctorum sacramentorum fiant paticipes, & cælesti tuo regno digni habeantur.

Orante Sacerdote, Diaconus extra sanctum Tribunal recitat pacifica.

Sacerdos exclamando.

Vt à potentiâ tuâ iugiter, custoditi tibi gloriam referamus Patri, & Filio, sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum *Chorus*. Amen.

Cherubicus Hymnus

Post exclamationem dicit apud se orationem, & cantores quidem canunt Cherubicum Hymnum. Diaconus autem cum incenso accedens ad Sacerdotem, in circuitu & cruciformiter sanctam mensam, sacrarium, & Sacerdotem suffumigat: & demum stat reuerenter à sinistrâ Sacerdotis.

Oratio quam secreto dicit Sacerdos, dum canitur Hymnus Cherubicus.

Nullus eorum qui carnalibus cupiditatibus & voluptatibus est irretitus, dignus est ad te accedere vel appropinquare, vel tibi ministrare, Rex gloriæ. Tibi enim ministrare magnum est, & vel ipsis cælestibus potestatibus terribile. Sed tamen propter inenarrabilem, & infinitam tuam benignitatem, citra commutationem & conuersionem, homo factus es, & noster Pontifex appellatus, & huius solemnis & incruenti sacrificij consecrationem nobis tradidisti, tanquam Dominus omnium. Tu enim, Domine Deus noster, solus cælestibus dominaris. Qui super thronû Cherubicum veheris. Qui es Dominus Seraphim, & Rex Israel. Qui solus sanctus, & in sanctis requiescis. Te ergo deprecor, qui solus bonus es, & lubenter exaudis, respice in me peccatorem, & inutilem seruum tuum: & purga animam meam & cor à conscientiâ malâ, & fac me idoneum virtute sancti tui Spiritus, indutum gratiâ Sacerdotij, vt huic sanctæ tuæ mensæ assistam, & tuum sanctum & immaculatum corpus & pretiosum sanguinem consecrem.

Tibi enim inclinatâ ceruice supplico, & te rogo ne auertas faciem tuam à me, nec me seruum tuum reieceris: sed dignare vt à me peccatore & indigno seruo tuo hæc dona offerantur.

Tu enim es qui offers & offerris, assumis & distribueris, Christe Deus noster: & tibi gloriam referimus, vnà cum principij experte tuo Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Completâ vero oratione, simul Cherubicum Hymnum recitant, & quinquagesimum psalmum, & ter adorantes procedunt ad propositionis mensam

Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι σοὶ δόξαν ἀναπέμπωμεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορ. Ἀμήν.

Ζ Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν 107 λέγει τὴν εὐχὴν καθ' αὑτὸν, καὶ οἱ μὲν ψάλται ψάλλουσι 108 τὸν Χερουβικὸν ὕμνον· ὁ δὲ διάκονος προσπλάττων τῷ ἱερεῖ μετὰ θυμιάματος, θυμιᾷ τὴν ἁγίαν τράπεζαν σταυροειδῶς κύκλῳ, καὶ τὸ ἱερατεῖον, καὶ τὸν ἱερέα, καὶ μετὰ τοῦτο ἵσταται ἐν τῷ ἀριστερῷ τοῦ ἱερέως ἀναβάς. Α

Εὐχὴ ἣν λέγει ὁ ἱερεὺς μυστικῶς τοῦ Χερουβικοῦ ᾀδομένου.

109 Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς προσέρχεσθαι, ἢ προσεγγίζειν, ἢ λειτουργεῖν σοι, βασιλεῦ τῆς δόξης. Τὸ γὰρ διακονεῖν σοι, μέγα καὶ φοβερὸν, καὶ αὐταῖς ταῖς ἐπουρανίοις δυνάμεσιν. Ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν ἄφατον καὶ ἀμέτρητόν σου φιλανθρωπίαν, ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως γέγονας ἄνθρωπος, καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐχρημάτισας, καὶ τῆς λειτουργικῆς ταύτης, καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τὴν ἱερουργίαν παρέδωκας ἡμῖν ὡς δεσπότης τῶν ἁπάντων. Σὺ γὰρ μόνος, κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, δεσπόζεις τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων, ὁ ἐπὶ θρόνου Χερουβικοῦ ἐποχούμενος, ὁ τῶν Σεραφὶμ κύριος, καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ μόνος ἅγιος, καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος. Σὲ τοίνυν δυσωπῶ τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ εὐήκοον, ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου, καὶ καθάρισόν μου τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ ἱκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ἐνδεδυμένον τὴν τῆς ἱερατείας χάριν, παραστῆναι τῇ ἁγίᾳ σου ταύτῃ τραπέζῃ, καὶ ἱερουργῆσαι τὸ ἅγιον καὶ ἄχραντόν σου σῶμα, καὶ τὸ τίμιον αἷμα. Σοὶ γὰρ προσέρχομαι κλίνας τὸν ἐμαυτοῦ αὐχένα, καὶ δέομαί σου μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, μηδὲ ἀποδοκιμάσῃς με ἐκ παίδων σου. Ἀλλ' ἀξίωσον προσενεχθῆναί σοι ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ ἀναξίου δούλου σου τὰ δῶρα ταῦτα. Σὺ γὰρ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος, καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος, Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Πληρωθείσης δὲ τῆς εὐχῆς, Β εὔχονται ὁμοῦ τὸν Χερουβικὸν ὕμνον, καὶ τὸν ν'. ψαλμὸν μυστικῶς, καὶ προσκυνοῦντες τρὶς, ἀπέρχονται ἐν τῇ προθέσει, προσ-

προπορευομένου τοῦ διακόνου μετὰ θυμιάματος, καὶ θυμιάσας τὰ ἅγια, καθ' ἑαυτὸν εὐχόμενος τό, Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, πρὸς τὸν ἱερέα, λέγει. Ἔπαρον δέσποτα. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἄρας τὸν ἀέρα, ἐπιτίθησι τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ τοῦ διακόνου, λέγων. Ἐν εἰρήνῃ ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια, καὶ εὐλογεῖτε τὸν κύριον, εὐλογήσαι σε κύριος ἐκ Σιών, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Γ Εἶτα τὸν ἅγιον δίσκον ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ὁ διάκονος μετὰ προσοχῆς λαμβάνει. Ὁ δὲ ἱερεὺς αἴρων τὸ ἅγιον ποτήριον, καὶ ὁ διάκονος κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ ἑνὶ δακτύλῳ τὸ θυμιατήριον, καὶ διερχόμενοι τὸν ναόν, εὔχονται ἀμφότεροι ὑπὲρ πάντων, λέγοντες. Μνησθείη κύριος ὁ θεὸς πάντων ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. Ἀμήν.

Δ Καὶ πολλάκις τοῦτο λέγουσιν, ἕως ἂν πληρωθῇ 110 ἡ μεγάλη εἴσοδος. εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, λέγουσιν. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Εἶτα ὁ ἱερεὺς ἀποθεὶς τὰ ἅγια, λέγει. Ὁ εὐσχήμων Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελὼν τὸ ἄχραντόν σου σῶμα, σινδόνι καθαρᾷ εἰλήσας καὶ ἀρώμασιν, ἐν μνήματι καινῷ κηδεύσας ἀπέθετο. Ε Εἶτα ἀποτίθησι τὰ καλύμματα ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ ἁγίου δίσκου, καὶ τοῦ ἁγίου ποτηρίου· τὸν δὲ ἀέρα λαβὼν ἀπὸ τῶν ὤμων τοῦ διακόνου, καὶ θυμιάσας αὐτόν, 111 ἐπισκεπάζει δι' αὐτοῦ τὰ ἅγια. Εἶτα ὁ διάκονος θυμιᾷ τὰ ἅγια τρίς, λέγων οὕτως. Ἀγάθυνον κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών. Εἶτα εὐχόμενοι τό. Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης προσκυνοῦσι τρίς. 112 Καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς ἵσταται. ὁ δὲ διάκονος τὸν αὐχένα κλίνας πρὸς τὸν ἱερέα λέγει. 113 Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ δέσποτα. Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει. Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Ὁ δὲ διάκονος λέγει. Τὸ αὐτὸ ἅγιον πνεῦμα συλλειτουργήσει ὑμῖν καὶ ἡμῖν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Τότε γοῦν ὁ διάκονος λέγει. Μνήσθητί μου δέσποτα ἅγιε. Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει. Μνησθείη σου κύριος ὁ θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ διάκονος. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν.

Καὶ προσκυνήσας, ἔρχεται ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, λέγων. 114 Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

præcedente Diacono cum suffitu, & cum sancta suffumigauit apud se orat, Deus propitius esto mihi peccatori. *Et dicit Sacerdoti.* Tolle domine, *Sacerdos autem velum, Aerem dictum imponit sinistro humero Diaconi, dicens.* In pace eleuate manus vestras in sancta, & benedicite Dominũ: benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlum & terram: perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde sanctum discum sumit Diaconus super caput suum cum attentione. Sacerdos vero sacrum calicem defert solum, & Diaconus tenet in dextera sua vno digito thuribulum, & pertranseuntes templum orant ambo pro omnibus, dicentes.

Memor sit Dominus omnium nostrum in regno suo: perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Et sæpius hoc dicunt quousque compleatur magnus Ingressus. Intrantes vero in sanctum Tribunal, dicunt. Benedictus qui venit in nomine Domini. *Deinde Sacerdos depositis sanctis, dicit.* Decorus Ioseph cum de ligno illibatum corpus tuum deposuisset, sindone mundâ & aromatibus inuolutum, in monumento, iustis factis, locauit. *Dehinc a sancto disco, & sancto calice, velamina deponit Sacerdos: & velum Aerem ex humeris Diaconi tollens, & suffumigans, illo sancta cooperit. Tum Diaconus sancta ter suffumigans, illo sancta cooperit.*

Magnus Introitus

Tum Diaconus sancta ter suffumigat, dicens, hoc pacto.

Bene fac Domine in bona voluntate tua Sion.

Mox orantes dicunt. Deus propitius esto mihi peccatori: *ante sanctam mensam ter adorantes. Et Sacerdos quidem stat. Diaconus vero ceruice Sacerdoti inflexâ, dicit.*

Ora pro me domine. *Sacerdos respondet.*

Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.

Diaconus dicit. Idem Spiritus sanctus vna vobiscum & nobiscum ministrabit, perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Tunc autem dicit Diaconus. Memento mei domine sancte. *At Sacerdos dicit.* Recordetur tui Dominus Deus in regno suo: perpetuo, nunc & semper, & in sæ- sæcula sæculorum. *Diaconus.* Amen, Amen, Amen.

Et adorans procedit ad consuetum locum dicens.

Compleamus orationem nostram Domino. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus Pro propositis pretiosis donis Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Pro sancta hac æde, & iis qui cum fide, & deuotione, & Dei timore in ipsam ingrediuntur. Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Vt liberemur ab omni afflictione, flagello, periculo, & angustia: Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Oratio oblationis post diuinorum donorum in sancta mensa depositionem, à Sacerdote secreto dicenda.

Domine Deus omnipotens, qui solus es sanctus, qui suscipis sacrificium laudis ab iis qui te inuocant in toto corde. suscipe quoque nostram, qui peccatores sumus, orationem, & offer sancto tuo altari: & fac nos idoneos ad offerendum tibi dona & sacrificia spiritualia pro nostris peccatis & populi ignorantiis: & præsta vt inueniamus gratiam coram te, & vt sit tibi acceptum sacrificium nostrum, & Spiritus gratiæ tuæ bonus in nobis habitet, & in his propositis donis, & in toto populo tuo.

Offertorium. maius.

Diaconus. Suscipe, salua, miserere, & custodi nos Deus tua gratia. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Omnem diem perfectum, pacificum, & sine peccato à Domino petamus. *Chorus.* Concede Domine.

Diaconus. Angelum pacis, fidelem ducẽ, custodem animarum & corporum nostrorum, à Domino petamus. *Chorus.* Concede domine.

Diaconus. Indulgentiam & remissionem peccatorum, & delictorum nostrorum, à Domino petamus. *Chorus.* Concede domine.

Diaconus. Bona & animabus nostris vtilia, & pacem mundo, à Domino petamus. *Chorus.* Concede Domine.

Diaconus. Residuum vitæ nostræ tempus, in pace & pœnitentia perficere, à Domino petamus. *Chorus.* Concede Domine.

Diaconus. Christianos vitæ nostræ fines absque dolore, & improperio pacificos, & bonam defensionem, coram tremendo Tribunali à Domino petamus. *Chorus* Concede Domine.

Diaconus. Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agẽtes, nosmetipsos & inuicem, & omnem vitam

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῶν προτεθέντων τιμίων δώρων τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν μετὰ πίστεως, καὶ εὐλαβείας, καὶ φόβου θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

115 Εὐχὴ προσκομιδῆς μετὰ τὴν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ τῶν θείων δώρων ἀπόθεσιν, ἣν λέγει ὁ ἱερεὺς μυστικῶς. 115

Κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἅγιος, ὁ δεχόμενος θυσίαν αἰνέσεως παρὰ τῶν ἐπικαλουμένων σε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, πρόσδεξαι καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν δέησιν, καὶ προσάγαγε τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς προσενεγκεῖν σοι δῶρά τε καὶ θυσίας πνευματικὰς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, καὶ καταξίωσον ἡμᾶς εὑρεῖν χάριν ἐνώπιόν σου, τοῦ γενέσθαι σοι εὐπρόσδεκτον τὴν θυσίαν ἡμῶν, καὶ ἐπισκηνῶσαι τὸ πνεῦμα τῆς χάριτός σου τὸ ἀγαθὸν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν, ἀναμάρτητον, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

Ὁ χορός. Παράσχου κύριε.

Ὁ διάκονος. Ἄγγελον εἰρήνης πιστὸν ὁδηγὸν, φύλακα τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν 116 παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. Ὁ χορός. Παράσχου κύριε. Ὁ διάκονος. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. Ὁ χορός. Παράσχου κύριε. 116

Ὁ διάκονος. Τὰ καλὰ, καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. Ὁ χορός. Παράσχου κύριε.

Ὁ διάκ. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν μετανοίᾳ ἐκτελέσαι, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. Ὁ χορός. Παράσχου κύριε.

Ὁ διάκ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικὰ, καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. Ὁ χορός. Παράσχου κύριε.

Ὁ διάκ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν

ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Ὁ χορός. Σοὶ κύριε.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ διάκονος. 117 Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν.

Ὁ χορός. Πατέρα υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τριάδα ὁμοούσιον, καὶ ἀχώριστον. Z Ὁ δὲ ἱερεὺς προσκυνεῖ τρίς, λέγων μυστικῶς τρίς. 118 Ἀγαπήσω σε κύριε ἡ ἰσχύς μου, κύριος στερέωμά μου, καὶ καταφυγή μου. Καὶ ὁ διάκονος ἀσπάζεται τὸ ὠράριον αὐτοῦ, καὶ προσκυνεῖ τρίς, καὶ ἐπισημαίνεται ἐκφώνως. 119 Τὰς θύρας, τὰς θύρας, ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν. H Καὶ ὁ χορὸς δέ, 120 Πιστεύω εἰς ἕνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ, καὶ γῆς. 121 καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἁγίου συμβόλου, λέγει ὁ διάκονος ἐκφώνως. Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου, 122 πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν Θ ἀναφορὰν εἰς εἰρήνην προσφέρειν. Ὁ χορός. Ἔλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκφώνως. 123 Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ πατρός, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ὁ χορός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ὁ ἱερεύς. Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας.

Ὁ χορός. Ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον. Ὁ ἱερεύς. Εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ.

Ὁ χορός. 124 Ἄξιον καὶ δίκαιόν ἐστι προσκυνεῖν πατέρα, υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον.

Ὁ ἱερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται μυστικῶς.

Ἄξιον καὶ δίκαιον σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν, σὲ αἰνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σὲ προσκυνεῖν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας σου· σὺ γὰρ εἶ θεὸς ἀνέκφραστος, ἀπερινόητος, ἀόρατος, ἀκατάληπτος, ἀεὶ ὤν, ὡσαύτως ὤν, σὺ καὶ ὁ μονογενής σου υἱός, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον. σὺ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς παρήγαγες, καὶ παραπεσόντας ἀνέστησας πάλιν, καὶ οὐκ ἀπέστης πάντα ποιῶν, ἕως ἡμᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγες, καὶ τὴν βασιλείαν σου ἐχαρίσω τὴν μέλλουσαν. ὑπὲρ τούτων ἁπάντων εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ τῷ μονογενεῖ σου υἱῷ, καὶ τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ, ὑπὲρ πάντων ὧν ἴσμεν, καὶ ὧν οὐκ ἴσμεν, τῶν φανερῶν καὶ ἀφανῶν εὐεργεσιῶν τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων.

nostram Christo Deo commendemus *Chorus*. Tibi domine.

Sacerdos alta voce.
Per miserationes vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es cum sanctissimo, bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus*. Amen.

Sacerdos. Pax omnibus.

Osculum pacis.

Diaconus. Diligamus nos inuicem vt in concordiâ confiteamur.

Chorus. Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem & indiuiduam. *Sacerdos ter adorat & ter secreto dicit*. Diligam te, Domine fortitudo mea, Dominus firmamentum meum & refugium meum.

Diaconus osculatur stolam, & ter adorat & exclamando subiungit exclamando. Portas, portas, in sapientia attēdamus. *Et Chorus*. Credo in vnū Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ. *Et reliqua. Et completo sancto symbolo, dicit Diaconus alta voce*. Stemus honestè, stemus cum timore: attendamus sanctam oblationem in pace offerre.

Symboli recitatio.

Chorus. Misericordiam pacis, sacrificium laudis. *Sacerdos alta voce*. Gratia Domini nostri Iesu Christi, & dilectio Dei & Patris, & communicatio sancti Spiritus sit cum vobis omnibus.

Chorus. Et cum spiritu tuo. *Sacerdos*. Sursum corda habeamus.

Chorus. Habemus ad Dominum. *Sacerdos*. Gratias agamus Domino.

Chorus. Dignum & iustum est adorare Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem, & indiuiduam.

Sacerdos inclinatus, orat secreto.

Oblatio, siue Canon Missæ.

Dignum & iustum est te celebrare, te benedicere, te laudare, tibi gratias agere, te adorare in omni loco dominationis tuæ. Tu enim es Deus ineffabilis, qui nec mente percipi, videri, nec comprehendi potes: qui semper es, eodemque & simili modo existis, tu, & vnigenitus Filius tuus, & Spiritus tuus sanctus. Tu è nihilo ad esse nos adduxisti: & cum lapsi essemus, nos rursus erexisti: & omnia facere non destitisti, donec nos in cœlum deduceres, & futurum tuum regnum largireris. Pro his omnibus agimus tibi gratias & vnigenito Filio tuo, & Spiritui tuo sancto, pro omnibus quæ nescimus, & scimus, manifestis, & occultis tuis in nos beneficijs.

Agimus tibi gratias etiam pro hoc sacro ministerio, quod ex manibus nostris suscipere dignatus es: etsi tibi adsistant millia Archangelorum, & myriades Angelorum, Cherubim, & Seraphim, sex alas, & multos oculos habentes, sublimes, & alti.

Alta voce. Qui victorialem Hymnum canunt, clamant, vociferantur, & dicunt.

Hymnus Victoriæ. *Chorus.* Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth, plenum est cælum & terra gloria tua, Osanna in excelsis.

Benedictus qui venit in nomine Domini Osanna in altissimis.

Diaconus vero accipit stellam, illamque in crucem super sanctum discum ducit, & postquam super corporale abstersit, osculatur, & cum velo Aere, deponit. Deinde transit ad dextram partem, & supra sancta ventilat reuerenter flabello. Si desit flabellum: velo idem præstat.

Orat Sacerdos secreto.

Cum his quoque beatis virtutibus benigne ac clemens Domine, clamamus & dicimus: Sanctus es, & omnino Sanctus, tu, & vnigenitus Filius tuus, & Spiritus tuus: sanctus es, & omnino sanctus, & magnifica est gloria tua. Qui mundum tuum ita dilexisti, vt Filium tuum vnigenitum dares: vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Qui cum venisset, & quam pro nobis susceperat dispensationem implesset, nocte qua tradebatur, vel potius seipsum tradebat pro mundi vitâ, accepto pane in sanctis suis & illibatis & innoxiis manib⁹ cum gratias egisset, & benedixisset, sanctificasset, fregisset, dedit sanctis suis Apostolis & discipulis dicens.

Sacerdos inclinat caput, & eleuans deuote dexteram, benedicit sanctum panem, alta voce dicens.

Accipite, comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. *Chorus.* Amen.

Diaconus vero apprehensa stola, ostendit & ipse cum Sacerdote sanctum discum, quod similiter exequitur super sanctum calicem, & eodem modo cum pronunciat Sacerdos (infra) tua ex tuis.

Sacerdos secreto.

Similiter etiam calicem postquam cœnauit dicens.

Alta voce Sacerdos manum habens sursum deuote eleuat im: & benedicens ait.

Bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis meus noui testamenti: qui pro vobis, &

εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ ὑπὲρ τῆς λειτουργίας ταύτης, ἣν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν δέξασθαι κατηξίωσας, καί τοι παρεστήκασι χιλιάδες ἀρχαγγέλων καὶ μυριάδες ἀγγέλων, τὰ Χερουβὶμ, καὶ τὰ Σεραφὶμ ἑξαπτέρυγα, πολυόμματα, μετάρσια, πτερωτά.

Ἐκφώνως. 125 Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον 126 ᾄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα. 125 126

Ὁ χορός. Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος Σαβαὼθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς, καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

I 127 Ὁ διάκονος δὲ λαμβάνει τὸν ἀστερίσκον, καὶ ποιεῖ σταυροειδῶς ἐπὶ τοῦ ἁγίου δίσκου, καὶ ἀποσπογγίσας αὐτὸν ἐπὶ εἰλητοῦ, καὶ ἀσπασάμενος, τίθησιν αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀέρος. Εἶτα μεταβαίνει ἐν τῷ δεξιῷ μέρει, 128 καὶ ῥιπίζει ἐπάνω τῶν ἁγίων μετὰ ῥιπιδίου εὐλαβῶς, εἰ δὲ οὐκ ἔστι ῥιπίδιον, ποιεῖ τοῦτο μετὰ καλύμματος. I 127 128

Ἐπεύχεται μυστικῶς ὁ ἱερεύς.

Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων δυνάμεων δέσποτα φιλάνθρωπε βοῶμεν καὶ λέγομεν, ἅγιος εἶ καὶ πανάγιος, σὺ, καὶ ὁ μονογενής σου υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, ἅγιος εἶ καὶ πανάγιος, καὶ μεγαλοπρεπὴς ἡ δόξα σου. ὃς τὸν κόσμον σου οὕτως ἠγάπησας, ὥστε τὸν μονογενῆ σου υἱὸν δοῦναι, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. ὃς ἐλθὼν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδου ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐν ταῖς ἁγίαις αὐτοῦ, καὶ ἀχράντοις καὶ ἀμωμήτοις χερσὶν, εὐχαριστήσας καὶ εὐλογήσας, ἁγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών.

K Ὁ ἱερεὺς κλίνει τὴν κεφαλὴν, 129 καὶ αἴρων τὴν δεξιὰν αὐτοῦ μετὰ εὐλαβείας, εὐλογεῖ τὸν ἅγιον ἄρτον, ἐκφώνως λέγων. K 129

130 Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. 130

131 Ὁ χορός. Ἀμήν. 131

Λ 132 Ὁ δὲ διάκονος ἀπτόμενος τοῦ ἰδίου ὠραρίου, δείκνυσι σὺν τῷ ἱερεῖ καὶ αὐτὸς τὸν ἅγιον δίσκον, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου ποτηρίου. ὡσαύτως καὶ ὅταν ἀναφωνεῖ ὁ ἱερεύς. τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν. Λ 132

Ὁ ἱερεὺς μυστικῶς. Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων. Ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν χεῖρα ἔχων ἄνωθεν μετὰ εὐλαβείας, καὶ εὐλογῶν, λέγει.

Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν,

καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς κλίνας κεφαλὴν ἐπεύχεται μυστικῶς.

133 133 Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς, καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, τῆς τριημέρου ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν παρουσίας.

134 Ἐκφώνως. 134 Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα. Ὁ χορ. 135 Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν κύριε, καὶ δεόμεθά σου ὁ θεὸς ἡμῶν. M Ὁ ἱερεὺς πάλιν κλίνας τὴν κεφαλὴν, ἐπεύχεται μυστικῶς.

136 Ἔτι προσφέρομέν σοι 136 τὴν λογικὴν ταύτην, καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ 137 παρακαλοῦμεν, καὶ δεόμεθα, καὶ ἱκετεύομεν, 138 κατάπεμψον τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς· καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα. Ὁ διάκονος ἀποτίθησι τὸ ῥιπίδιον, ὅπερ ἐκράτει, ἢ κάλυμμα καὶ ἔρχεται ἐγγύτερον τοῦ ἱερέως. καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρὶς ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ εὐχόμενοι καθ' ἑαυτοὺς τὸ, N Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, λέγουσι μυστικῶς τρίς.

Κύριε ὁ τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς ἀποστόλοις καταπέμψας, τοῦτο ἀγαθὲ μὴ ἀντανέλῃς ἀφ' ἡμῶν. Καὶ τό. Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. Εἶτα τὴν κεφαλὴν κλίνας ὁ διάκονος, δείκνυσι σὺν τῷ ὠραρίῳ τὸν ἅγιον ἄρτον, καὶ λέγει μυστικῶς. Εὐλόγησον δέσποτα τὸν ἅγιον ἄρτον. Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀνιστάμενος, σφραγίζει τρὶς τὰ 139 ἅγια δῶρα, καὶ λέγει μυστικῶς. 139 Ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. Ὁ διάκ. Ἀμήν. Καὶ αὖθις ὁ διάκ. Εὐλόγησον δέσποτα τὸ ἅγιον ποτήριον. Ὁ δ' ἱερεὺς εὐλογῶν, λέγει. Τὸ δ' ἐν ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου. Ὁ διάκ. Ἀμήν. Καὶ αὖθις ὁ διάκ. δεικνύων μετὰ ὠραρίου ἀμφότερα τὰ ἅγια λέγει. Εὐλόγησον δέσποτα. Ὁ δ' ἱερεὺς εὐλογῶν μετὰ τῆς χειρὸς ἀμφότερα τὰ ἅγια, λέγει. Μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. Ὁ διάκονος. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν. Καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας ὁ διάκονος τῷ ἱερεῖ, καὶ εἰπὼν τό. Μνήσθητί μου ἅγιε δέσποτα τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Μεθίσταται ἐν ᾧ πρότερον ἵστατο τόπῳ, λαβὼν καὶ τὸ ῥιπίδιον αὖθις ὡς πρότερον. Ὁ δ' ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Ὥστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρίμα, ἢ εἰς κατάκριμα.

multis effunditur in remissionem peccatorum *Chorus*. Amen.

Sacerdos inclinans caput, dicit secretò.

Memores igitur salutaris huius mandati, & omnium quę pro nobis facta sunt: crucis, sepulchri, triduanę resurrectionis, in cœlos ascensionis, à dextris sessionis, secundi & gloriosi rursus aduentus.

Alta voce. Tua ex tuis tibi offerimus per omnia, & in omnibus.

Chorus. Te laudamus, te benedicimus, tibi gratias agimus, Domine, & rogamus te Deus noster.

Sacerdos iterum inclinans orat secreto.

Etiam offerimus tibi rationalem hunc & incruentũ cultum & rogamus, & oramus, & supplicamus, emitte Spiritum sanctũ tuum in nos, & in hæc dona proposita. *Diaconus deponit flabellum aut velum quod tenebat, & accedit ad Sacerdotem vicinius, & ambo ter adorant ante sanctam mensam, & orant intra se* Deus propitius esto mihi peccatori. *Dicunt ter secreto.*

Domine, qui sanctissimum Spiritum Apostolis hora tertia misisti, hunc, ò bone, ne auferas à nobis. *Et.* Cor mundum crea in me Deus: & Spiritum rectũ innoua in visceribus meis. *Deinde inclinans caput Diaconus, ostendit stola sanctum panem: & dicit secreto.*

Benedic domine sanctum panem.

Et Sacerdos erectus, cruce ter signat sancta, & dicit secreto.

Fac quidem panem hunc, pretiosum corpus Christi tui. *Diaconus.* Amen.

Et iterum Diaconus. Benedic domine sanctum calicem.

Sacerdos autem benedicens ait Quod autẽ est in hoc calice, pretiosum sanguinem Christi tui *Diaconus.* Amen.

Et rursus Diaconus vtraque sancta stola demonstrans, ait. Benedic Domine.

At Sacerdos vtraque sancta manu benedicens, ait.

Immutans Spiritu tuo sancto. *Diaconus* Amen, Amen, Amen.

Et caput inclinans Diaconus dicit Sacerdoti. Memẽto mei peccatoris, domine sancte. *Reuertitur in eum, in quo prius steterat locum, accepto quoque rursus vt prius flabello. At Sacerdos orat secreto.*

Vt fiat accipientibus in sobrietatem animæ, ad remissionem peccatorum, in communicationem sancti Spiritus, in regni cælorum plenitudinem in fiduciam erga te, non in delictum aut damnationem.

Item offerimus tibi rationale hoc obsequium, pro his qui in Christo requiescunt, pro Maioribus, Patribus, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Prædicatoribus, Euangelistis, Martyribus, Confessoribus, Continentibus, & quouis spiritu in fide consummato.

Altâ voce. Præsertim pro sanctissimâ, illibatâ, super omnes benedictâ, gloriosa, regina nostra Deipara, & semper virgine Maria.

Chorus cantat. Dignum est certe te laudare Deiparam, quæ semper beatificanda es, & ab omni noxa exempta, quę mater es Dei nostri, præ Cherubim veneranda, & Seraphim sine comparatione gloriosior, quæ citra corruptionem Deũ Verbum peperisti, te, quæ vere es Deipara, magnificamus.

Vel certe quod proprium est diei canitur. Interim Diaconus circum circa sancta mensam suffumigat, & diptycha siue tabulas: & mortuorum viuorumque quorum vult, memoriam agit.

Sacerdos vero inclinatus orat secreto.

Sancti Ioannis Prophetę, Præcursoris, ac Baptistæ. Sanctorum & percelebrium Apostolorum Sancti N. cuius memoriam celebramus, & omniũ sanctorum, quorum precibus protege nos Deus, & memento omnium qui prædormierunt in spe resurrectionis æternę vitæ.

Hic Sacerdos memoriam agit quorum vult viuorum & mortuorum: pro viuis dicit.

Pro salute, protectione, & remissione peccatorum serui Dei N.

Pro mortuis dicit.

Pro requie, & remissione animæ serui tui N. in loco lucido, à quo abest dolor, & gemitus: & fac eam quiescere vbi circumspectat lumen vultus tui. Præterea te rogamus memẽto Domine omnis orthodoxi Episcopat⁹ eorũ qui verbũ veritatis tuæ rectè tractant & dispensant, omnis Presbyteratus, in Christo Diaconatus, & omnis ordinis Sacerdotalis. Etiam offerimus tibi rationale hoc obsequium pro orbe terrarum. Pro sancta Catholica & Apostolica Ecclesia. Pro ijs qui in castitate, & veneranda vitæ agendæ ratione degunt. Pro fidelissimis & Christo amantissimis nostris Impp. toto palatio, & castris eorum. Da eis Domine regnum pacificum, vt nos quoque in ipsorum pace, tranquillam & quietam vitam agamus in omni pietate & honestate.

Ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν 140 ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων, προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐγκρατευτῶν, καὶ παντὸς πνεύματος ἐν πίστει τετελειωμένου. 140

Ἐκφώνως. Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας ἀχράντου ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. O

Ὁ χορὸς ψάλλει. Π 141 Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε τὴν θεοτόκον, τὴν ἀειμακάριστον, καὶ παναμώμητον, καὶ μητέρα τοῦ θεοῦ ἡμῶν, τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ, καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφίμ. τὴν ἀδιαφθόρως θεὸν λόγον τεκοῦσαν, τὴν ὄντως θεοτόκον σε μεγαλύνομεν. 142 Ἢ τὸ τῆς ἡμέρας. Ρ Ὁ διάκονος θυμιᾷ γύρωθεν τὴν ἁγίαν τράπεζαν, 143 καὶ τὰ δίπτυχα. Τῶν τε κεκοιμημένων, καὶ ζώντων ὧν βούλεται 144 μνημονεύει. Π 141 142 Ρ 143 144

Ὁ δὲ ἱερεὺς κλινόμενος εὔχεται μυστικῶς.

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προφήτου προδρόμου, καὶ Βαπτιστοῦ. Τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων. 145 Τοῦ ἁγίου τοῦδε, οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου, ὧν ταῖς ἱκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ὁ θεός, καὶ μνήσθητι πάντων τῶν προκεκοιμημένων, ἐπ᾽ ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου. 145

Σ Ἐνταῦθα ὁ ἱερεὺς μνημονεύει ὧν θέλει ζώντων καὶ τεθνεώτων. ὑπὲρ ζώντων λέγει.

Ὑπὲρ σωτηρίας, ἐπισκέψεως, 146 ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, δεῖνος. Ὑπὲρ τεθνεώτων λέγει. Ὑπὲρ ἀναπαύσεως, καὶ ἀφέσεως τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου σου, δεῖνος, ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἔνθα ἀπέδρα λύπη, καὶ στεναγμός, ἀνάπαυσον αὐτὴν ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ ἀνάπαυσον αὐτὴν ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. Ἔτι παρακαλοῦμέν σε, μνήσθητι κύριε πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων, τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος. Ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν 147 ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. Ὑπὲρ τῶν ἐν ἁγνείᾳ, καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ διαγόντων. Ὑπὲρ τῶν πιστοτάτων, καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων. παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ στρατοπέδου αὐτῶν. δὸς αὐτοῖς κύριε εἰρηνικὸν τὸ βασίλειον. ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἤρεμον, καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν πάσῃ ἐν εὐσεβείᾳ, καὶ σεμνότητι. 146 147

Τ Ὁ μὲν διάκονος ἐπιστρέφει πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἁγίου βήματος κρατῶν τὸ ὠράριον τοῖς τρισὶν ἄκροις δακτύλοις, καὶ λέγει. 148 Καὶ πάντων καὶ πασῶν. Ὁ δὲ χορὸς ψάλλει. Καὶ πάντων καὶ πασῶν. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ. 149 Ἐν πρώτοις μνήσθητι κύριε 150 τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου ἡμῶν, τοῦ δεῖνος, ὃν χάρισαι ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνῃ σῶον, ἔντιμον, ὑγιῆ, μακροημερεύοντα, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας. Καὶ ὁ διάκονος πρὸς τῇ θύρᾳ στὰς, λέγει. Τοῦ δεῖνος πανιερωτάτου μητροπολίτου, ἢ ἐπισκόπου, ὅστις ἂν ᾖ. Υ Καὶ ὑπὲρ 151 τοῦ προσκομίζοντος τὰ ἅγια δῶρα ταῦτα εὐλαβεστάτου ἱερέως, τοῦ δεῖνος. Ὑπὲρ σωτηρίας τῶν εὐσεβεστάτων, καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, καὶ πάντων καὶ πασῶν. Ὁ χορός. Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Diaconus quidem conuertitur ad portam sancti Tribunalis tenens stolam tribus digitis, & dicit. Et cunctorum & cunctarum. *Chorus autem canit.* Et cunctorum & cunctarum. *Sacerdos vero exclamat.*

In primis memento Domine sacratissimi Metropolitæ nostri N. quem honoratum, saluum, longæuum, verbum veritatis tuæ bene tractantem tuis sanctis Ecclesiis largire. *Et Diaconus ad ianuas consistens, dicit.* Sacratissimi Metropolitæ, N. aut Episcopi., *quicumque fuerit ille.* Et pro offerente sacra munera ista deuotissimo Sacerdote N. Pro salute piissimorum, & à Deo custoditorum Impp. nostrorum. Et cunctorum & cunctarum. *Chorus.* Et cunctorum & cunctarum.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Sacerdos orat secretò.

Μνήσθητι κύριε τῆς πόλεως ἐν ᾗ παροικοῦμεν, καὶ πάσης πόλεως, καὶ χώρας, καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς. Μνήσθητι κύριε πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Μνήσθητι κύριε 152 τῶν καρποφορούντων, καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις, καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων, καὶ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου ἐξαπόστειλον. Ἐκφώνως. 153 Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἑνὶ στόματι, καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν, καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον, καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. Ἀμήν.

Memento Domine ciuitatis in qua habitamus, & omnis vrbis, & regionis, & cum fide habitantium in ipsis. Memento Domine nauigantium, iter agentium, ægrotantium, laborantium, captiuorum, & salutis ipsorum. Memento Domine eorum qui fructum afferunt, & bene operantur in sanctis tuis Ecclesiis, & meminerunt pauperum, & in nos omnes miserationes tuas demitte. *Alta voce.* Et tribue nobis vno ore, & vno corde glorificare, & laudare venerandum & magnificum nomen tuum, Patris, & Filii, & sancti Spiritus, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Φ Ὁ ἱερεὺς ἐπιστρέφει πρὸς τὴν θύραν, καὶ εὐλογῶν λέγει ἐκφώνως. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ὁ χορός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Χ Καὶ ὁ διάκονος λαβὼν καιρὸν, καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, λέγει. Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἔτι καὶ ἔτι τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Sacerdos conuertit se ad portam, & benedicens alta voce dicit. Et erunt misericordiæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi cum omnibus vobis.

Chorus. Et cum spiritu tuo. *Et Diaconus opportuno tempore accepto, & stans consueto in loco, dicit.* Omnium sanctorum memoriam agentes, etiam atque etiam Dominum precemur.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Chorus. Domine miserere.

Ὁ διάκονος. 154 Ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων, καὶ ἁγιασθέντων τιμίων δώρων, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Diaconus. Pro oblatis, & sanctificatis pretiosis donis, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Ὁ διάκονος. Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον, καὶ ὑπερουράνιον, καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θείαν χάριν, καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Diaconus. Vt clemens Deus noster, qui ea in sanctum, & supercœleste, intellectuale suum altare suscepit in odorem spiritalis suauitatis, nobis diuinam gratiam & sanctissimi Spiritus donum rependat, Dominum precemur. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Vt ab omni afflictione, ira, periculo, & angustia liberemur, Dominum precemur. *Chorus*. Domine miserere.

Sacerdos orat secretò.

Tibi benigne Domine, omnem vitam & spem nostram commendamus, & rogamus, & oramus, & supplicamus, vt supercælestium & tremendorum mysteriorum sacræ huius & spiritalis mensæ cum pura conscientia mereamur esse participes: in remissionem peccatorum, in cōdonationem delictorum, in Spiritus sancti communionem, in regni cœlorum hæreditatem, in fiduciam apud te, non in iudicium aut condemnationem.

Diaconus. Suscipe, salua, miserere, & custodi nos Deus tua gratia. *Chorus*. Domine miserere.

Diaconus. Diem omnem perfectum, sanctum, pacificum, & à peccato immunem à Deo petamus. *Chorus*. Concede Domine.

Diaconus. Angelum pacis, fidelem ducem, custodem animarum & corporum nostrorum à Domino petamus. *Chorus*. Concede Domine.

Diaconus. Bona & vtilia nostris animabus, & pacem à Domino petamus. *Chorus*. Concede Domine.

Diaconus. Residuum vitæ nostræ tempus, in pace & pœnitentia perficere à Domino petamus. *Chorus*. Concede Domine.

Diaconus. Vnionem fidei, & communionem Spiritus sancti petentes, nosmetipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus. *Chorus*. Tibi Domine.

Oratio Dominica.

Alta voce Sacerdos. Et dignos facias nos Domine, cum fiducia, & sine crimine audere inuocare te, supercœlestem Deum patrem: & dicere.

Chorus. Pater noster qui es in cœlis. &c.

Sacerdos exclamando. Quia tibi conuenit regnū, & virtus, & gloria, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus*. Amen.

Sacerdos. Pax omnibus. *Chorus*. Et cum spiritu tuo.

Diaconus. Capita vestra Domino inclinate. *Chorus*. Tibi domine.

Ὁ Διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Σοὶ παρακατατιθέμεθα τὴν ζωὴν ἡμῶν ἅπασαν καὶ τὴν ἐλπίδα, δέσποτα φιλάνθρωπε, καὶ παρακαλοῦμεν, καὶ δεόμεθα, καὶ ἱκετεύομεν, καταξίωσον ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἐπουρανίων σου, καὶ φρικτῶν μυστηρίων ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ πνευματικῆς τραπέζης μετὰ καθαροῦ συνειδότος, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς συγχώρησιν πλημμελημάτων, εἰς πνεύματος ἁγίου κοινωνίαν, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν, μὴ εἰς κρίμα, ἢ εἰς κατάκριμα. Ὁ Διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ Διάκονος. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν, ἀναμάρτητον παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. Ὁ χορός. Παράσχου κύριε. Ὁ Διάκονος. 155 Ἄγγελον εἰρήνης πιστὸν ὁδηγὸν, φύλακα τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. Ὁ χορός. Παράσχου κύριε. Ὁ Διάκονος. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

155

Ὁ χορός. Παράσχου κύριε.

Ὁ Διάκονος. Τὰ καλὰ, καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. Ὁ χορός. Παράσχου κύριε. Ὁ διάκονος. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν μετανοίᾳ ἐκτελέσαι παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. Ὁ χορός. Παράσχου κύριε. Ὁ Διάκονος. Τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ θεῷ παραθώμεθα. Ὁ χορός. Σοὶ κύριε. Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς. Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς δέσποτα μετὰ παρρησίας ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον θεὸν πατέρα, καὶ λέγειν.

Ὁ χορός. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. 156 Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ χορός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε. Ὁ χορός. Σοὶ κύριε.

156

Κλίνας

† Κλίνας γοῦν ὁ διάκονος μικρὸν τὴν κεφαλὴν, καὶ ὁρῶν τὸν ἱερέα προσκυνοῦντα, προσκυνεῖ καὶ αὐτός. Ὁ ἱερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται μυστικῶς.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, βασιλεῦ ἀόρατε, ὁ τῇ ἀμετρήτῳ σου δυνάμει τὰ πάντα δημιουργήσας, καὶ τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα. αὐτὸς δέσποτα, οὐρανόθεν ἔπιδε ἐπὶ τοὺς ὑποκεκλικότας σοι τὰς ἑαυτῶν κεφαλάς, οὐ γὰρ ἔκλιναν σαρκὶ, καὶ αἵματι, ἀλλὰ σοὶ τῷ φοβερῷ θεῷ. σὺ οὖν δέσποτα τὰ προκείμενα πᾶσιν ἡμῖν εἰς ἀγαθὸν ἐξομάλισον κατὰ τὴν ἑκάστου ἰδίαν χρείαν. τοῖς πλέουσι σύμπλευσον, τοῖς ὁδοιποροῦσι συνόδευσον, τοὺς νοσοῦντας ἴασαι ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν σωμάτων.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς. Χάριτι, καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

157 Πρόσχες, κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ ἁγιάσαι ἡμᾶς, ὁ ἄνω τῷ πατρὶ συγκαθήμενος, καὶ ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών· καὶ καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματός σου, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ.

Εἶτα προσκυνεῖ ὁ ἱερεὺς, καὶ ὁ διάκονος ἐν ᾧ ἐστὶ τόπῳ, λέγοντες μυστικῶς τρίς. Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.

Ω Καὶ ὁ λαὸς ὁμοίως πάντες μετ' εὐλαβείας προσκυνοῦσιν. ὅταν δὲ ἴδῃ ὁ διάκονος τὸν ἱερέα ἐκτείνοντα τὰς χεῖρας, καὶ ἁπτόμενον τοῦ ἁγίου ἄρτου 158 πρὸς τὸ ποιῆσαι τὴν ἁγίαν ὕψωσιν. Ἐκφωνεῖ. Πρόσχωμεν. aa Καὶ ὁ ἱερεύς. 159 Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. Ὁ χορός. 160 Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. Ἀμήν. bb Εἶτα ψάλλει ὁ χορὸς τὸ 161 κοινωνικὸν τῆς ἡμέρας, ἢ τοῦ ἁγίου, καὶ ὁ διάκονος 162 ζώννυται τὸ ὠράριον αὐτοῦ σταυροειδῶς, καὶ στὰς ἐν δεξιῶν τοῦ ἱερέως κρατοῦντος τὸν ἄρτον λέγει. 163 Μέλισον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον. Ὁ δὲ ἱερεὺς μελίζων αὐτὸν εἰς τέσσαρα μετὰ προσοχῆς, καὶ εὐλαβείας, λέγει.

164 Μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, ὁ μελιζόμενος, καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος, καὶ μηδέποτε δαπανώμενος, ἀλλὰ τοὺς μετέχοντας ἁγιάζει.

Inclinans igitur Diaconus paululum caput, & inspiciens sacerdotem adorantem, adorat & ipse. Sacerdos inclinatus, orat secretò.

Gratias tibi agimus, Rex inuisibilis, qui infinita tua potentia cuncta condidisti, & multitudine misericordiæ tuæ è nihilo ad esse vniuersa deduxisti. Ipse Domine, ad eos qui tibi capita sua inclinauerunt, cœlitus respice: non enim inclinauerunt carni & sanguini, sed tibi terribili Deo. Tu ergo Domine, proposita nobis (mysteria) iuxta vniuscuiusque necessitatem cunctis in bonum ex æquo confer. Cum nauigantibus nauiga, cum iter agentibus viam simul capesse, ægrotos sana, medice animarum ac corporum.

Alta voce sacerdos. Gratiâ, & miserationibus, & benignitate vnigeniti Filii tui: cum quo benedictus es, cum Sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in secula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Sacerdos orat secretò.

Attende Domine Iesu Christe Deus noster, de sancto habitaculo tuo, & de throno gloriæ regni tui, & veni ad sanctificandum nos: qui in excelsis cum Patre simul resides, & hic vna nobiscum inuisibiliter versaris: & dignare potenti manu tua nobis impertiri immaculatũ corpus tuum, & pretiosum sanguinem, & per nos toti populo.

Dehinc adorat Sacerdos & Diaconus in quo est loco, ter secretò dicentes. Deus propitius esto mihi peccatori.

Hostiæ eleuatio.

Et populus similiter cunctus cum deuotione adorat. Cum autem viderit Diaconus sacerdotem manus extendentem, & sanctum panem tangentem, vt faciat sanctam eleuationem, exclamat. Attendamus. *Et sacerdos.* Sancta sanctis. *Chorus.* Vnus sanctus, vnus Dominus Iesus Christus in gloria Dei Patris. Amen.

Tum Chorus cantat Communionem diei, aut sancti cuius est festum. Et Diaconus præcingit se stola in crucis modum, & stans à dextris sacerdotis tenentis panem, dicit.

Diuide domine panem sanctum. *Sacerdos vero attentè & deuotè frangens illam in quatuor partes, dicit.*

Hostiæ fractio.

Frangitur & diuiditur agnus Dei, Filius Patris, qui frangitur, at non comminuitur: qui semper comeditur, & non consumitur: sed eos qui sunt participes, sanctificat.

Corporis & sanguinis emixtio.

Tunc accipit partem vnam sancti panis, & in manu tenet, Et Diaconus ostendens cum stola sanctum calicem dicit. Imple domine sanctum calicem. *At Sacerdos dicit.* Plenitudo fidei Spiritus sancti.

Aquæ feruidæ mixtio.

Mox signum crucis exprimit, & immittit in sanctum calicem. Diaconus. Amen.

Et accepta feruenti aqua, dicit sacerdoti. Benedic domine sanctam hanc feruidam.

Sacerdos vero benedicens ait. Benedictus feruor sanctorum tuorum, iugiter, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus vero infundit in modum crucis in sanctum calicem dicens. Feruor fidei plenus Spiritus sancto. Amen.

Et hoc facit tertiò. Et deposito feruentis vase, consistit paululum seorsum: sacerdos vero dicit. Accede Diacone. *Et accedens Diaconus reuerentiam exhibet: & petit veniam. At sacerdos tenens sanctum panem porrigit Diacono, & exosculans Diaconus porrigentem sibi manum, accipit sanctum panem dicens.*

Impertire mihi Domine pretiosum & sanctũ corpus Domini, & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi *Sacerdos autem dicit.*

Impertior tibi pretiosum, & sanctum, & illibatum corpus Domini & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi in remissionem peccatorum, in vitam æternam.

Communio.

Et secedit retro sanctam mensam inclinans caput: & orat eo modo quo sacerdos. Similiter autem sacerdos accipit sanctum panem, inclinans caput ante sanctam mensam, & precatur hoc pacto.

Credo Domine & confiteor, quod tu es Christus Filius Dei viuentis, qui venisti in mundum ad saluandos peccatores, quorum primus ego sum &c.

Et Cœnæ tuæ mysticæ hodie communicantem me suscipe. Non enim inimicis tuis mysterium dicam, nec osculum tibi dabo velut Iudas, sed vt latro tibi confiteor, memento mei Domine in regno tuo,

Et. Domine non sum dignus, vt sub sordidum tectum animæ meæ ingrediaris: sed quemadmodum dignatus es in spelunca & præsepio brutorum recumbere, & in domo Simonis Leprosi, etiam similem mei meretricem ad te accedentem suscepisti: ipse quoque dignare in præsepe animæ meæ rationis expertis & in coinquinatum meum corpus mortuum & leprosum ingredi: & sicut non abhor-

cc Τότε λαμβάνει τὸ ἓν μέρος τοῦ ἁγίου ἄρτου, καὶ ἐν τῇ χειρὶ ἔχει. Καὶ ὁ διάκονος δεικνύων σὺν τῷ ὠραρίῳ τὸ ἅγιον ποτήριον, λέγει. 165 Πλήρωσον, δέσποτα τὸ ἅγιον ποτήριον. dd Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει. ee Πλήρωμα πίστεως πνεύματος ἁγίου.

Καὶ ποιεῖ σταυρὸν, καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον. Ὁ διάκονος. ἀμήν.

166 Καὶ δεχόμενος τὸ ζέον, λέγει πρὸς τὸν ἱερέα. 167 Εὐλόγησον δέσποτα, ff τὴν ἁγίαν ζέσιν ταύτην. Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογεῖ λέγων. Εὐλογημένη ἡ ζέσις τῶν ἁγίων σου, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

gg Ὁ δὲ διάκονος ἐκχέει σταυροειδῶς ἔνδον τοῦ ἁγίου ποτηρίου, λέγων. Ζέσις πίστεως πλήρης πνεύματος ἁγίου. ἀμήν.

hh Καὶ τοῦτο ποιεῖ ἐκ τρίτου. Καὶ ἀποθέμενος τὸ ζέον, ἵσταται μικρὸν ἄποθεν. Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει. ii 168 Πρόσελθε διάκονε. Καὶ προσελθὼν ὁ διάκονος, ποιεῖ μετάνοιαν εὐλαβῶς, 169 αἰτῶν συγχώρησιν. Ὁ δὲ ἱερεὺς κρατῶν τὸν ἅγιον ἄρτον, δίδωσι τῷ διακόνῳ, καὶ ἀσπασάμενος ὁ διάκονος τὴν μεταδιδοῦσαν αὐτῷ χεῖρα, λαμβάνει τὸν ἅγιον ἄρτον λέγων.

Μετάδος μοι δέσποτα τὸ τίμιον, καὶ ἅγιον σῶμα τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει. kk 170 Μεταδίδωμί σοι τὸ τίμιον, καὶ ἅγιον, καὶ ἄχραντον σῶμα τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ ἀπέρχεται ὄπισθεν τῆς ἱερᾶς τραπέζης κλίνας τὴν κεφαλὴν, καὶ προσεύχεται ὡς ὁ ἱερεύς. ll Ὁμοίως δὲ ὁ ἱερεὺς λαμβάνει τὸν ἅγιον ἄρτον, κλίνας τὴν κεφαλὴν ἔμπροσθεν τῆς ἱερᾶς τραπέζης, καὶ εὔχεται οὕτως.

Πιστεύω κύριε, καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτος ἐγώ εἰμι. καὶ τὰ.

Καὶ, τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ σήμερον υἱὲ θεοῦ κοινωνόν με παράλαβε. οὐ μὴ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς σου τὸ μυστήριον εἴπω, οὐ φίλημά σοι δώσω καθάπερ Ἰούδας, ἀλλ' ὡς ὁ λῃστὴς ὁμολογῶ σοι, μνήσθητί μου κύριε ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Καὶ, Κύριε οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα ὑπὸ τὴν ῥυπαρὰν στέγην τῆς ψυχῆς μου εἰσέλθῃς· ἀλλ' ὡς κατεδέξω ἐν σπηλαίῳ, καὶ φάτνῃ ἀλόγων ἀνακλιθῆναι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, καὶ τὴν ὁμοίαν μου πόρνην τὴν ἁμαρτωλὸν προσερχομένην σοι καταδεξάμενος· αὐτὸς καταξίωσον, καὶ ἐν τῇ φάτνῃ τῆς ἀλόγου μου ψυχῆς, καὶ ἐν τῷ ἐσπιλωμένῳ μου σώματι εἰσελθεῖν τοῦ νεκροῦ, καὶ λεπροῦ·

Καὶ ὡς οὐκ ἐβδελύξω τὸ στόμα τὸ ῥυπαρὸν τῆς πόρνης καταφιλούσης τοὺς ἀχράντους σου πόδας, οὕτω δέσποτα θεέ μου μὴ βδελύξῃς καὶ ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλόν. ἀλλ᾽ ὡς ἀγαθὸς, καὶ φιλάνθρωπος ἀξίωσόν με κοινωνὸν γενέσθαι τοῦ παναγίου σώματος, καὶ αἵματός σου.

& sicut non abhorruisti os sordidum meretricis illibatos pedes tuos osculantis, ita Domine Deus meus, ne à me etiam peccatore abhorrueris. Sed tanquam bonus & clemens, dignare me participem effici sanctissimi tui corporis & sanguinis.

Ὁ θεὸς ἡμῶν ἄνες, ἄφες, συγχώρησόν μοι τὰ παραπτώματά μου, ὅσα σοι ἥμαρτον, εἴτε ἐν γνώσει, εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ, εἴτε ἐν λόγῳ, εἴτε ἐν ἔργῳ ἔπραξα. πάντα μοι συγχώρησον ὡς ἀγαθὸς, καὶ φιλάνθρωπος, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου σου, καὶ ἀειπαρθένου μητρὸς ἀκατάκριτόν με διατήρησον, δέξασθαι τὸ τίμιον καὶ ἄχραντον σῶμά σου, εἰς ἴασιν ψυχῆς, καὶ σώματος. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα· τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Deus meus condona, relaxa, remitte mihi delicta mea quæcumque sciens, vel per ignorantiam, vel verbo vel opere patraui. Indulge mihi cuncta vt bonus & clemens, intercessionibus intemeratæ tuæ & semper Virginis matris, incondemnatum me custodi, vt sumam pretiosum & immaculatum corpus tuũ ad medelã animæ & corporis. Quoniam tuum est regnum, & virtus, & gloria: Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

mm Καὶ οὕτω μεταλαμβάνουσι τὸν ἅγιον ἄρτον, ὁμοίως, καὶ τὸ ἅγιον ποτήριον, καὶ 171 μεταλαμβάνει πρότερον μὲν ὁ ἱερεὺς τρία ῥοφήματα ἐν μιᾷ ὑποκλίσει, καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ῥοφήματι, λέγει. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ. Καὶ τοῦ υἱοῦ. Ἐν τῷ τρίτῳ δέ. Καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. 172 Καὶ μετὰ τὴν μετάληψιν 173 ἀποσπογγίζει τῷ καλύμματι τὸ ἅγιον ποτήριον καὶ τὰ ἑαυτοῦ χείλη ἐπιδεξίως ἅμα, καὶ εὐλαβῶς, λέγων. 174 Τοῦτο ἥψατο τῶν χειλέων μου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας μου, καὶ τὰς ἁμαρτίας μου περικαθαριεῖ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Et hoc pacto sumunt sanctum panem, similiter & sanctum calicem: & sumit quidem prius Sacerdos tres haustus in vnâ inclinatione, & in primo haustu, dicit. In nomine Patris. *In secundo.* Et Filij. *In tertio.* Et Spiritus sancti.

Et post sumptionem abstergit velamine sanctum calicem & sua labia dexterè simul ac reuerenter, dicens. Hoc tetigit labia mea, & auferet iniquitates meas, & peccata mea expurgabit: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Κρατῶν δὲ τὸ ἅγιον ποτήριον καλεῖ τὸν διάκονον, λέγων. Διάκονε πρόσελθε. Καὶ ὁ διάκονος ἔρχεται καὶ προσκυνεῖ ἅπαξ λέγων. Ἰδοὺ προσέρχομαι τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ. Καὶ τό. Πιστεύω κύριε καὶ ὁμολογῶ. ὅλον, Καὶ λέγει ὁ ἱερεύς.

Tenens vero sanctum calicem vocat Diaconum, dicens. Diacone accede. *Et Diaconus accedit, & adorat semel dicens.* Ecce venio ad immortalem Regem. *Et.* Credo Domine, & confiteor. *Ex integro. Et dicit Sacerdos.*

175 Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ διάκονος, ὁ δεῖνα. τὸ τίμιον καὶ ἅγιον σῶμα, καὶ αἷμα τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν σου, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Μεταλαβόντος δὲ τοῦ διακόνου, λέγει ὁ ἱερεύς. Τοῦτο ἥψατο τῶν χειλέων σου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας, καὶ τὰς ἁμαρτίας σου περικαθαριεῖ. nn Ὡς καὶ δι᾽ ἑαυτὸν εἶπεν.

Communicas serue Dei Diacone, N. pretioso & sancto corpori & sanguini Domini, & Saluatoris nostri Iesu Christi: in remissionem peccatorum tuorum, & in vitam æternam. *Communicante Diacono, dicit Sacerdos.* Hoc tetigit labia tua, & auferet iniquitates tuas, & peccata tua purgabit. *Quemadmodum & pro semetipso dixerat.*

Τότε λαβὼν τὸν ἅγιον δίσκον ὁ διάκονος ἐπάνω τοῦ ἁγίου ποτηρίου, 176 ἀποσπογγίζει 177 τῷ ἁγίῳ σπόγγῳ πάνυ καλῶς, καὶ μετὰ προσοχῆς καὶ εὐλαβείας σκεπάζει τὸ ἅγιον ποτήριον τῷ καλύμματι, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τὸν ἅγιον δίσκον τίθησι oo τὸν ἀστέρα καὶ τὰ καλύμματα.

Tunc accipiens Diaconus sanctum Discum super sanctum calicem, sancta spongia diligenter abstergit, & cum attentione & deuotione velo sanctum calicem tegit, & alia pariter vela, & stellam sancto Disco imponit.

Et sancti Tribunalis portam aperiunt. Et Diaconus adorans semel sumit sanctum calicem cum veneratione, & procedit ad ostium, & attollens sanctum calicem, ostendit ipsum populo, dicens.

Cum timore Dei & fide accedite. *Chorus.* Amen. Amen. Amen. Benedictus qui venit in nomine Domini. *Et Sacerdos benedicit populum alta voce, dicens.* Salua Deus populum tuum, & benedic hæreditati tuæ. *Et Chorus.* In multos annos domine. *Et Diaconus Sacerdosque ad sanctam mensam revertuntur, & tertio thus adolet Sacerdos, dicens intra se.* Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua. *Acceptum deinde sanctum Discum super caput Diaconi imponit, & Diaconus suscipiens ipsum cum veneratione, respiciens extra versus ianuam, nihil loquutus ad propositionis mensam procedit, & ipsum deponit. At Sacerdos adorans, & sanctum calicem accipiens, ad ianuam versus populum respicit, dicens.* Perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Cómunio populi.

Et protinus secreto, dicit orationem.

Postcómunio.

Gratias agimus tibi benigne Domine, benefactor animarum nostrarum, quod etiam præsenti die dignos fecisti nos, cælestium tuorum & immortalium mysteriorum. Viam nostram dirige, confirma nos in timore tuo, custodi vitam nostram, fac securos gressus nostros: precibus & intercessione gloriosæ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, & omnium sanctorum.

Et Diaconus quidem in loco solito stans, dicit, Recti participes effecti diuinorum, sanctorum, illibatorum, immortalium, supercælestium, & viuificorum mysteriorum, digne gratias agamus Domino.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Suscipe, salua, miserere, & conserua nos Deus tua gratia. *Chorus.* Domine miserere.

Diaconus. Diem omnem perfectum, sanctum, pacificum, & à peccato immunem postulantes, nos ipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus.

Chorus. Tibi Domine.

Sacerdos exclamando. Quoniam tu es sanctificatio nostra, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

178 Καὶ ἀνοίγουσι τὴν θύραν τοῦ ἁγίου βήματος. Καὶ ὁ διάκονος προσκυνήσας ἅπαξ, 179 λαμβάνει τὸ ἅγιον ποτήριον μετ' εὐλαβείας, καὶ ἔρχεται εἰς τὴν θύραν, καὶ ὑψῶν τὸ ἅγιον ποτήριον, δείκνυσιν αὐτὸ τῷ λαῷ, λέγων. 180 Μετὰ φόβου θεοῦ καὶ πίστεως προσέλθετε. Ο χορός. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν. pp Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ τὸν λαὸν. λέγων ἐκφώνως. 181 Σῶσον ὁ θεὸς τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. Καὶ ὁ χορός. Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα. Καὶ ἐπιστρέφουσιν ὅ,τε διάκονος καὶ ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ θυμιᾷ ὁ ἱερεὺς τρίς, λέγων καθ' ἑαυτόν. 182 Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ θεὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. Εἶτα λαβὼν τὸν ἅγιον δίσκον, τίθησιν ἐπὶ κεφαλὴν τοῦ διακόνου. Καὶ ὁ διάκονος λαβὼν αὐτὸν μετ' εὐλαβείας, 183 θεωρῶν ἔξω πρὸς τὴν θύραν, μηδὲν λέγων, ἀπέρχεται εἰς τὴν πρόθεσιν, καὶ ἀποτίθησιν αὐτόν. Ο δὲ ἱερεὺς προσκυνήσας, καὶ λαβὼν τὸ ἅγιον ποτήριον, καὶ ἐπιστραφεὶς πρὸς τὴν θύραν, qq ὁρᾷ τὸν λαὸν, λέγων. 184 Πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ο χορός. Ἀμήν.

rr Καὶ εὐθὺς λέγει μυστικῶς τὴν εὐχήν.

185 Εὐχαριστοῦμέν σοι δέσποτα φιλάνθρωπε, εὐεργέτα τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἡμέρᾳ κατηξίωσας ἡμᾶς τῶν ἐπουρανίων σου, καὶ ἀθανάτων μυστηρίων. ὀρθοτόμησον ἡμῶν τὴν ὁδὸν, στήριξον ἡμᾶς ἐν τῷ φόβῳ σου τοὺς πάντας, φρούρησον ἡμῶν τὴν ζωὴν, ἀσφάλισαι ἡμῶν τὰ διαβήματα, εὐχαῖς καὶ ἱκεσίαις τῆς ἐνδόξου θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου.

ſſ Καὶ ὁ μὲν διάκονος ἐν τῷ συνήθει τόπῳ στὰς, λέγει 186 Ὀρθοὶ μεταλαβόντες τῶν θείων, ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων, ἐπουρανίων, καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων, ἀξίως εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ.

Ο χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ο διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ο χορός. Κύριε ἐλέησον. Ο διάκονος. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, τελείαν, ἁγίαν εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ θεῷ παραθώμεθα.

Ο χορός. Σοὶ κύριε.

tt Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ο χορός. Ἀμήν.

Ὁ διάκονος. 187 Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.

Ὁ χορός. Ἐν ὀνόματι κυρίου.

Ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον, δέσποτα εὐλόγησον. 188 Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος ἐκφωνουμένη παρὰ τοῦ ἱερέως ἔξω τοῦ βήματος.

Ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντάς σε κύριε, καὶ ἁγιάζων τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας, σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου φύλαξον. ἁγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου. σὺ αὐτοὺς ἀντιδόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ. εἰρήνην τῷ κόσμῳ σου δώρησαι, ταῖς ἐκκλησίαις σου, τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν, τῷ στρατῷ, καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου. ὅτι πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι, καταβαῖνον ἐκ σοῦ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων. καὶ σοὶ τὴν δόξαν, καὶ εὐχαριστίαν, καὶ προσκύνησιν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

vv Καὶ ὁ χορὸς ψάλλει τρὶς τὸ, Εἴη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

xx Καὶ τὸν ψαλμὸν κβ'.

189 Εὐλογήσω τὸν κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.

Εὐχὴ ἐν τῷ συστεῖλαι τὰ ἅγια μυστικῶς.

yy Τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου, καὶ τῶν προφητῶν, αὐτὸς ὑπάρχων Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πληρώσας πᾶσαν πατρικὴν οἰκονομίαν, πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Μετὰ τὴν εὐχὴν ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς, καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, 190 δίδωσι τὸ ἀντίδωρον. Εἶτα ποιεῖ ἀπόλυσιν λέγων. Δόξα σοι Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς ἡμῶν δόξα σοι. Καὶ ὁ χορός. Δόξα πατρὶ, καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Καὶ εἰ ἔστι κυριακὴ, λέγει ὁ ἱερεύς. Ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν. Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἀναστάσιμος, λέγει. Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου αὐτοῦ μητρὸς, τῇ δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων. Τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας. Τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλεήσαι καὶ σώσαι ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς θεὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Diaconus. In pace procedamus

Chorus. In nomine Domini. *Diaconus*. Dominum precemur. *Chorus*. Domine miserere: domine benedic. *Oratio retro Ambonem extra Tribunal alta voce à Sacerdote proferenda.*

Qui benedicis benedicentes te Domine, & sanctificas eos, qui confidunt in te: serua populum tuum, & benedic hæreditati tuæ: Ecclesiæ tuæ plenitudinem conserua, sanctifica eos qui diligunt decorem domus tuæ: tu eos vicissim gloria reple diuina tua potestate, & ne derelinquas nos qui speramus in te. Dona pacem mundo, Ecclesiis tuis, Sacerdotibus, Impp. nostris, exercitui, & omni populo tuo. Quia omne datum bonum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à te patre luminum: & tibi gloriam, & gratiarum actionem, & adorationem referimus Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Et Chorus cantat ter: Sit nomen Domini benedictum: ex hoc nunc & vsque in sæculum.

Et Psalmum vigesimum secundum. Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.

Oratio dum contrahuntur sancta secreto. Plenitudo legis & Prophetarum, tu ipse existens Christe Deus noster, qui omnem paternam dispensationem impleuisti, expleas gaudio & hilaritate corda nostra: perpetuo, nunc & semper: & in sæcula sæculorum. Amen.

Post orationem egreditur Sacerdos, & stans in consueto loco, distribuit panem benedictum. Deinde facit dimissionem, dicens. Gloria tibi Christe Deus noster, spes nostra, gloria tibi.

Et Chorus. Gloria Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et si est Dominicus dies, dicit Sacerdos. Qui surrexisti à mortuis Christus verus Deus noster. *Si vero non est dies resurrectionis (id est Dominicus quo resurrectionis agitur memoria) dicit.* Christus verus Deus noster; precibus illibatæ suæ matris, virtute pretiosæ & viuificæ crucis, sanctorum gloriosorum & percelebrium Apostolorum: Sancti N. *cuius eo die festum colitur*: sanctorum & Iustorum Deiparentum, Ioachim & Annæ, & omnium sanctorum, misereatur nostri, & saluet nos, vt bonus & clemens.

Et benedicens populum ingreditur. Post dimissionem autem, si non est Diaconus, intrat Sacerdos ad propositionis mensam, & quod residuum est communionis in sancto calice, cum attentione & deuotione consumit, & ter sanctum calicem abluit, & attendit ne remaneat particula Margarita vocata. Tunc, dicit. Nunc dimittis Domine: seruum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei: Salutare tuum Quod parasti: ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium: & gloriam plebis tuæ Israel.

Et colligit sancta: calicem & Discum cum velis, iuxta morem. Si vero Diaconus adsit: ipse id exequitur. Sacerdos autem abit in Vestiarium, & exuit seipsum, dicens ter. Sanctus Deus, *&c.* Sanctissima Trinitas. *&c.* Pater noster.

Tunc dicit dimissorium Chrysostomi. Oris tui velut fax, resplenduit gratia, orbem terrarum illuminauit, & liberalitatis thesauros in mundo reposuit, altitudinem humilitatis nobis ostendit. Sed qui verbis tuis nos doces Ioannes Chrysostome, ora Christum Deum, vt saluentur animæ nostræ.

Post hæc dicitur Breuiculum.

De cælis accepisti diuinã gratiam, & labiis tuis omnes instruis adorare in Trinitate vnũ Deum, Ioannes Chrysostome, beatissime, sancte, condignè celebramus te: præceptor siquidem existis, vt pote diuina manifestans. *Vel dicit diei (Breuiculum) vel resurrectionis, mentionem faciens aliud, si est dies Dominicus, & dimissionem, vt moris est, secreto. Tunc consueta sua Sacerdotali veste indutus ad Tribunalis fores egreditur: & adorat dicens.* Deus propitius esto mihi peccatori. *Et conuersus ad populum benedicit, alta voce dicens.* Custodiat Dominus Deus omnes vos, sua gratia & humanitate, perpetuo, nunc & semper; & in sæcula sæculorum. Amen. *At populus, omnes inclinato capite, dicunt.* Benedicentem & sanctificantem nos, Domine conserua, in annos multos. *Et in pace, cum Deo, discedunt.*

Vltima benedictio.

Καὶ εὐλογῶν τὸν λαὸν εἰσέρχεται. μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν, εἰ οὐκ ἔστι διάκονος, εἰσέρχεται ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν πρόθεσιν, καὶ μεταλαμβάνει τὸ ὑπολειφθὲν ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ προσεχῶς καὶ εὐλαβῶς. 22 καὶ ἀποπλύνει τὸ ἅγιον ποτήριον τρίς, 22 καὶ ὁρᾷ μὴ μείνῃ τὸ λεγόμενον μαργαρίτης, τότε λέγει Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου. Ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. Φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.

Καὶ συστέλλει τὰ ἅγια, τὸ ποτήριον, τὸν δίσκον μετὰ τῶν καλυμμάτων, κατὰ τὸ ἔθος. Εἰ δὲ ἔστι διάκονος, ὁ αὐτὸς ποιεῖ. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἀπέρχεται ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ, καὶ ἐκδύει ἑαυτόν, λέγων τρίς. Τὸ ἅγιος ὁ θεός. Καὶ τό. Παναγία τριάς. Καὶ τό. Πάτερ ἡμῶν.

Τότε λέγει τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ Χρυσοστόμου. Ἡ τοῦ στόματός σου καθάπερ πυρσὸς ἐκλάμψασα χάρις, τὴν οἰκουμένην ἐφώτισεν, ἀφιλαργυρίας τῷ κόσμῳ θησαυροὺς ἐναπέθετο, τὸ ὕψος ἡμῖν τῆς ταπεινοφροσύνης ὑπέδειξε, ἀλλὰ σοῖς λόγοις παιδεύων πάτερ Ἰωάννη Χρυσόστομε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

191 Μετέπειτα τὸ κοντάκιον. 191

Ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐδέξω τὴν θείαν χάριν, καὶ διὰ τῶν σῶν χειλέων πάντας ἐκδιδάσκεις προσκυνεῖν ἐν τριάδι τὸν ἕνα θεόν, Ἰωάννη Χρυσόστομε παμμακάριστε ὅσιε, ἐπαξίως εὐφημοῦμέν σε, ὑπάρχεις γὰρ καθηγητὴς ὡς τὰ θεῖα σαφῶν. Ἢ λέγει τῆς ἡμέρας. 192 ἢ τὸ ἀναστάσιμον, εἰ ἔστι κυριακή. Καὶ τὴν ἀπόλυσιν ὡς ἔθος μυστικῶς. Τότε ἐξέρχεται εἰς τὰς θύρας τοῦ ἁγίου βήματος, 193 ἐνδεδυμένος τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ τὸ ἱερατικόν, καὶ προσκυνεῖ, λέγων τό. Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Καὶ ἐπιστρέφων πρὸς τὸν λαόν, εὐλογεῖ λέγων ἐκφώνως. Φυλάξαι κύριος ὁ θεὸς πάντας ὑμᾶς τῇ αὐτοῦ χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

192

193

194 Ὁ δὲ λαὸς κλίνοντες τὰς κεφαλὰς πάντες λέγουσι. Τὸν εὐλογοῦντα καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς κύριε φύλαττε εἰς ἔτη πολλά. Καὶ ἀπέρχονται ἐν εἰρήνῃ σὺν θεῷ ἁγίῳ. 194

IN SACRAM CHRYSOSTOMI LITVRGIAM: VARIÆ LECTIONES.

PErlectis diligenter, & fideliter inter se collatis pluribus Chrysostomianæ Liturgiæ tum editis, tum M SS. exemplaribus, tanta in eis discrepantia se se primâ fronte obtulit, vt quodnam præcipuum ad quod referrentur cætera, & qua ratione inter se cuncta compararentur, non inuenirem. Difficultatem nihilominus omnem superare, & confusionem illustare me posse putaui, si eius exemplaris textum, velut præcipuum in medio ponerem, quo frequentius inter celebrandum vterentur Græci. Ea cum insedisset animo sententia, eundem esse comperi, (paucis iisque leuissimis dictionibus aut sententiis demptis) qui vt sanus magis, & à corruptionis suspicione alienus, Romæ probatus, & impressus, in reliquas deinde orbis regiones distribuendus euulgatur. Ad hunc itaque selectum magis & integrum textum, antiqua & recentiora edita, vel M.SS. quæ cum eo magis conueniunt, exemplaria refero; & iterum quâ possum diligentiâ, confero: quæ vero tantopere discrepant vt pæne diuersa, vel valde immutata appareant: ea deinceps ordine (quod & circa alia voluminis huius Euchologij Officia præstabimus) & separatim posita: illustrata, quantum permittetur, si non penitus discussa confusionis nube, producemus.

a Διατάξις τῆς θείας, &c] Ita pariter edita Morelliana tomo secundo Bibl. PP. Græcorum extantia: addunt tamen Veneta antiqua & moderna: καὶ ἱερᾶς λειτουργίας, atque amplius Chrysostomi nomen (paulo inferius in ipso Missæ exordio ab eis restituendum) ab his procemiis expungunt recentiora, cuius vice scribunt. Διάταξις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας, γινομένης οὕτως ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει. *Ordo diuinæ & sacræ Missæ, prout obseruatur in magnâ Ecclesia & in monte sancto.* Qualia sint hæc loca, statim in Annotationum limine exponetur.

b Περιεζωσμένως ἐξωμολογημένος.] Ita Morelliana, & antiqua, vox tamen ἐξωμολογημένος, deest in recentioribus Venetis.

c Κατηλλαγμένος.] Addunt recentiora Veneta, καὶ μὴ ἔχων τι κατά τινος.

d Καὶ τὴν καρδίαν &c.] Legunt eadem Veneta, καὶ τὴν καρδίαν δὲ ὅση δυνάμει ἀπὸ πονηρῶν τηρῆσαι λογισμῶν ἐγκρατευσάμενος, &c.

e Πρὸς ἀνατολάς.] Addunt Veneta eadem, ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν.

f Ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος, &c] Aliter omnino & ample magis legunt citata Veneta: Εἶτα λέγει ὁ διάκονος Εὐλόγησον δέσποτα· καὶ ποιοῦντος τοῦ ἱερέως εὐλογητὸν· ἄρχεται λέγειν ὁ διάκονος, τὸ, Βασιλεῦ οὐράνιε τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρὼν, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν, καὶ τῆς ζωῆς χορηγὸς, ἐλθὲ καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῖν, καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλῖδος, καὶ σῶσον ἀγαθὲ τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Τρισάγιον. Μετὰ δὲ τό. Πάτερ ἡμῶν. Ὁ ἱερεύς. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τὰ ἑξῆς. Εἶτα λέγουσι τὸ, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε ἐλέησον ἡμᾶς. Δόξα πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ νῦν, καὶ ἀεὶ, καί. Τῆς εὐσπλαγχνίας τὴν πύλην ἄνοιξον ἡμῖν θεοτόκε εὐλογημένη ἐλπίζοντες εἰς σὲ μὴ ἀστοχήσωμεν· ῥυσθείημεν διὰ σοῦ τῶν περιστάσεων· σὺ γὰρ εἶ ἡ σωτηρία τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν. Ἔπειτα ἀπέρχονται εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ λέγοντες. Τὴν ἄχραντόν σου εἰκόνα προσκυνοῦμεν ἀγαθὲ, αἰτούμενοι συγχώρησιν τῶν πταισμάτων ἡμῶν Χριστὲ ὁ θεός: βουλήσει γὰρ ηὐδόκησας σαρκὶ ἀνελθεῖν ἐν τῷ σταυρῷ, ἵνα ῥύσῃ οὓς ἔπλασας ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ· ὅθεν εὐχαρίστως βοῶμέν σοι, χαρᾶς ἐπλήρωσας τὰ πάντα, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, παραγενόμενος εἰς τὸ σῶσαι τὸν κόσμον. Εἶτα ἀσπάζονται τὴν εἰκόνα τῆς θεοτόκου λέγοντες καὶ τὸ τροπάριον. Εὐσπλαγχνίας ὑπάρχουσα πηγὴ, συμπαθείας ἀξίωσον ἡμᾶς θεοτόκε, βλέψον εἰς λαὸν ἁμαρτήσαντα, δεῖξον ὡς ἀεὶ τὴν δυναστείαν σου. εἰς σὲ γὰρ ἐλπίζοντες, τὸ, χαῖρε, βοῶμέν σοι, ὥς ποτε ὁ Γαβριὴλ ὁ τῶν ἀσωμάτων ἀρχιστράτηγος. Εἶτα κλίνοντες τὴν κεφαλὴν λέγουσι ταύτην τὴν εὐχήν. Κύριε, &c.

Deinde Diaconus ait. Benedic Domine. *Et sacerdote benedicente incipit Diaconus dicere.* Rex cælestis, Spiritus veritatis, vbique præsens, bonorum thesaure, vitæ author, veni & habita in nobis, & ab omni labe nos emenda: & salua ô bone animas nostras. Ter sanctus. *Et post* Pater noster: *Sacerdos.* Quia tuum est regnum Patris &c. *Deinde dicunt,* Miserere nostri Domine, miserere nostri Gloria Patri, & Filio, & sancto Spiritui. Domine miserere nostri. Et nunc & semper &c. Clementiæ portam aperi nobis Deipara benedicta, ne sperantes in te aberremus, sed à te à calamitatibus eruamur: tu enim es salus generis Christianorum. *Deinde ad Christi imaginem proficiscuntur dicentes.* Immaculatam imaginem tuam veneramur, ô bone, postulantes à te criminum veniam, Christe Deus, sponte namque voluisti, carne crucem conscendere, vt quos creaueras ab aliena seruitute liberares: vnde cum gratiarum actione tibi clamamus: gaudio cuncta impleuisti, cum saluaturus mundum aduenisti, Saluator noster. *Deinde Deiparæ imaginem exosculantur, dicentes modulum.* Tu quæ clementiæ fons existis, compassione tua nos dignare: respice in populum peccatorem, demonstra, vt semper soles, potentiam tuam: in te namque sperantes, Aue tibi clamamus, vt quondam Gabriel incorporearum substantiarum ductor. *Deinde capite inclinato hanc Orationem dicunt.* Domine &c.

g Ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ ἱερατεῖον] Veneta recentiora legunt: ἔπειτα ποιοῦσιν εἰς τοὺς χοροὺς προσκυνήματα, ἀνὰ ἕν· καὶ οὕτως ἀπέρχονται εἰς τὸ θυσιαστήριον λέγοντες τὸ, Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ τὰ λοιπά. Εἰσελθόντες δὲ εἰς τὸ ἱερατεῖον ποιοῦσι προσκυνήματα τρία, ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ ἀσπάζονται τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν· εἶτα λαμβάνουσιν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἕκαστος τὸ στιχάριον αὐτοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Deinde versus Choros reuerentiam faciunt, vnicuique scilicet choro reuerentiam vnam; & sic ad altare progrediuntur, dicentes. Introibo in domum tuam &c.

Sacrarium vero ingressi, tres inclinationes faciunt è regione sanctæ mensæ. Et osculantur sanctum Euangelium, & sanctam mensam: deinde assumit vnusquisque in manibus suis tunicam suam & c.

h Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογῶν μετὰ χεῖρας λέγει] Veneta, ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει.

i Ὁ δὲ ἱερεὺς λαβὼν καὶ αὐτός.] Ante verba hæc Venetiis vltimo excusa concedunt Diacono Supermanicalia induenda: τὰ δὲ ἐπιμανίκια ἐπιτιθέμενος ταῖς χερσὶν, ἐν μὲν τῷ δεξιῷ λέγει. Ἡ δεξιά σου. (Vt infra.) ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ λέγει. Αἱ χεῖρές σου. (Vt infra.) εἶτα ἀπελθὼν ἐν τῇ προθέσει εὐτρεπίζει τὰ ἱερὰ, τὸν μὲν ἅγιον δίσκον τιθεὶς ἐν τῷ μέρει τῷ

ἀριστερῷ, τὸ δὲ ποτήριον ἐν τῷ δεξιῷ, καὶ τὰ ἄλλα σὺν αὐτοῖς. καὶ ὁ ἱερεὺς οὕτως ἐνδύεται. λαβὼν τὸ στιχάριον ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ, καὶ προσκυνήσας τρίτον κατὰ ἀνατολὰς, ὡς εἴρηται, σφραγίζει αὐτὸ λέγων. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν· εἶτα ἐνδύεται αὐτὸ λέγων. Ἀγαλλιάσεται ἡ ψυχή μου· ἕως τέλους. Εἶτα λαβὼν τὸ ἐπιτραχήλιον, καὶ σφραγίσας περιτίθεται αὐτὸ λέγων. Εὐλογητὸς ὁ Θεός.

Supermanicalia vero, siue manipulos manibus inferens, in dextro quidem ait: Dextera tua Domine &c. *In sinistro vero*, Manus tuæ fecerunt me &c. *Deinde procedens ad Propositionis mensam sacra disponit. Sanctum quidem discum in sinistra parte collocat: calicem vero in dextra: & alia cum eis. Sacerdos vero sic induitur. Accipit tunicam suam in manu sinistrâ: & ter ad orientem adorans, vt dictum est: signat illam dicens.* Benedictus Deus noster: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Deinde illâ induitur, dicens.* Lætabitur anima mea: *vsque ad finem. Mox stolam accipiens, eamque cruce signans, circumponit sibi, dicens.* Benedictus Deus noster &c.

k Καὶ εὐλογήσας ἀσπάζεται] Veneta recentia, λέγει προσευχὴν ἀσπαζόμενος.

l Καὶ ἐκ χειρῶν τὴν χεῖρα αὐτοῦ.] Veneta. καὶ ἰθυνεῖ ἀμώμους τὴν ὁδόν μου, Et continuo subiungunt: τὰ δὲ ἐπιμανίκια εἰς διάκονον εἴρηται: eo quod iuxta Typum hunc Supermanicalia (quod nouum est) Diacono concessa leguntur.

m Ο δὲ διάκονος εὐτρεπίζει.] Hæc iam superius Veneta, posuerunt: ideoque legunt hic solummodo καὶ οὕτως ἀπέρχεται ἐν τῇ προθέσει. Εἶτα προσκυνήματα τρία &c.

n Συν αὐτῇ.] Veneta: μετ' αὐτῆς.

o Ιησοῦ Χριστοῦ.] Addunt. ἐκ τρίτου.

p Ομοίως πογχὸ τὴν ἁγίαν λόγχην.) Desunt hæc in Venetis.

q Εἰς δὲ τῷ αἵμα μέρος.) Nil vltra addunt Veneta.

r Εἰς δὲ τὸ κάτω.) Nil vltra rursus addunt.

s Ο δὲ διάκονος ἐν ἑκάστῃ ἀνατομῇ,) Veneta. ὁ δὲ διάκονος ἐπὰν εἰλαβεῖ τῇ τοιαύτῃ τελετῇ, λέγει καθ' μίαν ἑκάστην ἀνατομὴν, Τοῦ κυρίου, &c.

t Καὶ λέγει ὁ διάκονος. Νύξον δέσποτα.) Deest in Venetis.

v Εκ τοῦ αἵματος καὶ ὕδατος.) Veneta. ἐκ τοῦ αἵματος ὁμοῦ καὶ ὕδατος.

x Ευλόγησον, δέσποτα.) Eadem addunt. τὴν ἁγίαν ἕνωσιν. Morelliana, τὴν ἕνωσιν τούτων.

y Καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ.) Eadem legunt, καὶ λαβὼν ἐπ' αὐτοῖς εὐλογίαν.

z Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὴν δευτέραν,) Veneta legunt, ὁ δὲ ἱερεὺς λαβὼν ἐν ταῖς χερσὶ τὴν προθέσιν σφραγίδα. *Sacerdos accepto in manibus secundo signaculo*, id est secundo pane sacrâ figurâ signato. Primum enim panem vocant ἅγιον ἄρτον: alios autem ex quibus particulæ in sanctorum honorem eruuntur: σφραγίδας nuncupant.

α Μετὰ τὴν ἁγίαν λόγχην, &c.) Veneta legunt τίθησιν αὐτὴν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ ἁγίου ἄρτου, πλησίον τοῦ μέσου αὐτοῦ, λέγων. *ponit eam in dextrâ sancti panis parte circa medium dicens.* Ne memiteris codicem vnum dexteram, alium sinistram vocare. vna namque & eadem res, quæ mihi in orientem respicienti dextra est, in occidentem obuerso, fit sinistra: atque ita pro respectu diuerso, appellationes istiusmodi, absque contradictione mutantur. Subiungunt vero Veneta, tunc cum locauit Deiparæ particula, a Sacerdote dicendum παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ χρυσῷ περιβεβλημένη πεποικιλμένη.

β Τὴν τρίτην προσφοράν.) Veneta, τὴν δευτέραν σφραγῖδα.

γ Ιωάννου,) Subiungunt Veneta, καὶ αἴρων πρώτην μερίδα τίθησιν αὐτὴν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ ἁγίου ἄρτου, πλησίον τῆς σφραγῖδος τῆς θεοτόκου, ποιῶν ἀρχὴν τῆς πρώτης τάξεως. *Et eleuans primam* (è secundo signaculo vocato, id est, ex tertio pane) *particulã, ponit eam in dextrâ parte sancti panis: iuxta Deiparæ signaculum, & sic primi ordinis ducit initium:* Particulæ enim sanctorum, ordine & velut in acie, disponuntur.

Qualiter ante sit huiusmodi acies disposita, subiungunt.

Post hæc vero ait. Sanctorum gloriosorum Prophetarum Moysis & Aaron, & Eliæ & Elisæi, Dauid & Iesse, & sanctorum trium puerorum, Danielis Prophetæ, & omnium sanctorum prophetarum. *Et ponit ordine secundam particulam sub prima. Tum dicit.* Sanctorum gloriosorum, & celebrium Apostolorum Petri & Pauli, & NN. duodecim, & omnium Apostolorum. *Et ita ponit tertiam Particulam sub secundâ, perficiens primam seriem. Tum vero ait.* Sanctorum patrum nostrorum & Pontificum Basilij magni, Gregorij Theologi, & Ioannis Chrysostomi, Athanasij & Cyrilli, Nicolai Myrensis Episcopi, & omnium sanctorum Pontificũ. *Et eleuans quartã particulam, ponit eam iuxta primam faciens secundum ordinẽ. Deinde rursum ait.* Sancti Apostoli protomartyris, & Archidiaconi Stephani: Sanctorum Martyrum Demetrij, Georgij, Theodori, & cunctorum & cunctarum sanctorum martyrum. *Et eleuans quintam particulam ponit eam sub prima, quæ est initium secundi ordinis. Et deinde dicit.* Sanctorum deiferorum patrum nostrorum Anthonij, Euthymij, Sabbæ: Onuphrij, Athanasij Athensis, & cunctorum & cunctarum Monachorum. *Et sic eleuans sextam particulam, ponit eam sub secundâ particulâ, vt compleat secundum ordinem. Post hæc vero dicit.* Sanctorum Thaumaturgorum, mercede non conductorum Cosmæ & Damiani, Cyri & Ioannis, Pantaleonis & Hermolai, & omnium sanctorum pretio non medicantium.

Ἔπειτα λέγει τῶν ἁγίων ἐνδόξων προφητῶν, Μωσέως, καὶ Ἀαρὼν, Ἠλιοῦ καὶ Ἐλισσαίου, Δαβὶδ καὶ Ἰεσσαὶ, τῶν ἁγίων τριῶν παίδων, Δανιὴλ τοῦ προφήτου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Καὶ τίθησι δευτέραν μερίδα ὑποκάτω τῆς πρώτης εὐτάκτως, εἶτα λέγει. Τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ τῶν δώδεκα, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἀποστόλων· καὶ οὕτω τίθησι τὴν τρίτην μερίδα ὑποκάτω τῆς δευτέρας, τελειῶν τὴν πρώτην τάξιν. εἶτα λέγει. Τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν καὶ ἱεραρχῶν, Βασιλείου μεγάλου Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἀθανασίου, καὶ Κυρίλλου, Νικολάου τοῦ ἐν Μύροις, καὶ πάντων τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν· αἴρων τετάρτην μερίδα τίθησιν αὐτὴν πλησίον τῆς πρώτης μερίδος ποιῶν δευτέραν ἀρχήν· εἶτα πάλιν λέγει. Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πρωτομάρτυρος καὶ Ἀρχιδιακόνου Στεφάνου, τῶν ἁγίων μεγάλων μαρτύρων, Δημητρίου, Γεωργίου, Θεοδώρου, καὶ πάντων καὶ πασῶν τῶν ἁγίων μαρτύρων· καὶ αἴρων πέμπτην μερίδα, τίθησιν αὐτὴν ὑποκάτω τῆς πρώτης τῆς οὔσης ἀρχῆς τῆς δευτέρας τάξεως. ἔπειτα λέγει. Τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Ἀντωνίου, Εὐθυμίου, Σάββα, Ὀνουφρίου, Ἀθανασίου, τοῦ ἐν Ἄθῳ, καὶ πάντων καὶ πασῶν τῶν ὁσίων· καὶ οὕτως αἴρων ἕκτην μερίδα τίθησιν αὐτὴν ὑποκάτω τῆς δευτέρας μερίδος ὡς ἀναπληρῶσαι τὴν δευτέραν τάξιν· μετὰ δὲ ταῦτα λέγει· Τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν καὶ ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, Κύρου καὶ Ἰωάννου, Παντελεήμονος καὶ Ἑρμολάου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἀναργύρων· καὶ αἴρων τὴν

ἑβδόμην μερίδα, τίθησιν αὐτὴν ἄνω, ποιῶν τρίτην ἀρχὴν τῆς τάξεως· εἶτ' αὖθις λέγει. Τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων· ὧν ταῖς ἱκεσίαις ἐπισκέψαι ἡμᾶς ὁ θεός. καὶ τίθησι τὴν ὀγδόην μερίδα ὑποκάτω τῆς πρώτης ἐφεξῆς· ἔπειτα δὲ πρὸς τούτοις λέγει. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, εἰ ἡ λειτουργία αὐτοῦ· εἰ δὲ λέγεται τοῦ μεγάλου Βασιλείου, τοῦτον μνημονεύει· καὶ οὕτως αἴρων καὶ τὴν ἐννάτην μερίδα, τίθησιν αὐτὴν ἐν τῷ τέλει τῆς τρίτης τάξεως εἰς ἀναπλήρωσιν. Εἶτα λαβὼν τρίτην σφραγῖδα λέγει. Μνήσθητι δέσποτα φιλάνθρωπε πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων, τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος, τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος, τοῦ δεῖνος καθηγουμένου, τῶν ἀδελφῶν, καὶ συλλειτουργῶν ἡμῶν, οὓς προσεκαλέσω εἰς τὴν σὴν κοινωνίαν, διὰ τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας πανάγαθε δέσποτα· καὶ αἴρων μερίδα τίθησιν αὐτὴν ὑποκάτω τοῦ ἁγίου ἄρτου. εἶτα μνημονεύει καὶ ὧν ἔχει ζώντων κατ' ὄνομα, καὶ οὕτως αἴρων τὰς μερίδας τίθησιν αὐτὰς ὑποκάτω. εἶτα λαβὼν ἑτέραν σφραγῖδα λέγει. Ὑπὲρ μνήμης καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν μακαρίων κτιτόρων τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης. εἶτα μνημονεύει τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν ἀρχιερέως, καὶ ἑτέρων, ὧν τινῶν κεκοιμημένων κατ' ὄνομα· καὶ τελευταῖον ἐπιλέγει οὕτω. Καὶ πάντων, καὶ τὰ ἑξῆς.

cantium. *Et eleuans septimam particulam, ponit eam superius: ita vt sit principium tertij ordinis. Et deinceps dicit.* Sanctorum & iustorum Deiparentum Ioachim & Annæ, sancti cuius festum eâ die agitur, & omnium sanctorum, quorum precibus visita nos De⁹. *Et ponit octauam particulam sub prima seriatim. Et insuper ait.* Sancti patris nostri Ioannis Archiepiscopi Constantinopoleos Chrysostomi, *Si eius Missa legatur: si vero magni Basilij dicitur, hunc commemorat. Et sic eleuans nonam particulam, ponit eam in fine tertij ordinis vt compleatur. Deinde tertium signaculum (siue panem) accipiens dicit* Memento Domine benigne omnium Orthodoxorum Episcoporum, Episcopi nostri N. venerandi presbyterij, Diaconatus in Christo, & omnis sacri ordinis, N. superioris, & omnium fratrum & consacerdotum nostrorum, quos in tuam communionem aduocasti, per tuam benignitatem: ô bone Domine. *Et eleuans particulam ponit eam, subsancto pane. Deinde memoriam agit viuorum quorum nomina tenet. Et sic eleuans particulas ponit eas inferius. Mox alia oblatâ signatâ acceptâ.* Pro memoriâ & remissione peccatorum beatorum huius sancti Monasterij fundatorum. *Post hæc memoriam agit eius, qui eum ordinauit, Pontificis, & reliquorum mortuorum, quos vult de nomine appellare, & tandem subdit.* Et omnium &c.

δ Καὶ παντὸς τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος) Post hæc Morelliana & antiqua quæuis exemplaria memoriam regum interiectam habent. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν. Addunt & cuncta Veneta. Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ τοῦ δεῖνα, ἤτοι τοῦ καθηγουμένου. Ὑπὲρ τῶν συναδελφῶν, καὶ συλλειτουργῶν ἡμῶν οὓς προσεκαλέσω εἰς τὴν σὴν διακονίαν, διὰ τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας πανάγαθε δέσποτα. Pro seruo Dei N. Superiore (*Hæc oratio fit tantum in Monasterijs*) Pro Confratribus & Consacerdotibus nostris, quos per clementiam tuam in tuum ministerium aduocasti, benignissime Domine.

ε Καὶ οὕτως αἴρων μερίδα, &c.] Veneta recentia & antiqua quædam, legunt solitarie, καὶ αἴρει μερίδα. Quibus continuo subiungunt.

Ὁ δὲ διάκονος λαβὼν καὶ αὐτὸς σφραγῖδα, καὶ τὴν ἁγίαν λόγχην, μνημονεύει ὧν βούλεται τεθνεώτων· καὶ τελευταῖον λέγει. Μνήσθητι κύριε καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος· καὶ συγχώρησόν μοι πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον. εἶτα μνημονεύει ζώντων ἐν ἑτέρᾳ σφραγῖδι (alia habent προσφορᾷ) ὡσαύτως κεκοιμημένων καὶ τίθησι τὰς μερίδας ἐν τῷ κάτωθεν μέρει τοῦ ἁγίου ἄρτου· ὥσπερ καὶ ὁ ἱερεύς. καὶ λαβὼν τὴν μοῦσαν συστέλλει τὰς ἐν τῷ δίσκῳ μερίδας ὑποκάτω τοῦ ἁγίου ἄρτου, ὥστε εἶναι ἐν ἀσφαλεῖ, καὶ μὴ ἐκπίπτειν. εἶτα ὁ διάκονος λαβὼν τὸ θυμιατήριον, καὶ θυμίαμα βαλὼν ἐν αὐτῷ καὶ τὰ ἑξῆς.

Diaconus autem accepta & ipse oblata signata, & sacrâ lanceâ, memoriam agit quorum vult mortuorum & vltimo dicit. Memento Domine & meæ indignitatis, & mihi condona omne delictum spontaneum & inuoluntarium. *Deinde in alia oblata, memoriam agit viuorum, & pariter mortuorum, & particulas infra sanctum panem, sicut & Sacerdos disponit. Et Spongia accepta particulas in disco repertas sub sancto pane colligit, ita vt in tuto sint, & nulla excidat. Deinde Diaconus thuribulo accepto, & thure in eo posito,* &c.

Antiqua tamen quædam, correctius hanc vltimam ponunt sententiam, hoc pacto.

Ἰστέον ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ οὐχ οὕτω γίνεται: ἀλλ' ὁ διάκονος δίδωσι τῷ ἱερεῖ τὴν προσφοράν, καὶ μνημονεύοντος διακόνου κατὰ νοῦν, ὧν ἔχει ζώντων καὶ τεθνεώτων ὁ ἱερεὺς αἴρει τὰς μερίδας.

Sciendum quod non ita fit in magna Ecclesia, sed Diaconus tradit Sacerdoti oblatam; & memoriam agente Diacono tacitè quorum vult viuorum & mortuorum: Sacerdos tollit particulas.

ζ. Καὶ λέγει.) Veneta habent, καὶ λέγει ὁ διάκονος. Morelliana solum καί.

η Ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχήν) Morelliana addunt τοῦ θυμιάματος. Hæc enim oratio, quandocumque thus benedicitur: recitatur & in M.S Barberino S. Marci, separatim à quouis alio Officio sub eodem ponitur titulo.

θ Ἀντιπρόσδεξαι ἡμῶν.) Veneta solummodo addunt τὴν χάριν τοῦ παναγίου σου πνεύματος, & sic hanc orationem terminant.

ι Εἶτα δίδωσι, &c.] Recentia Veneta, quæ alibi non extant, interserunt.

Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸ θυμιατὸν, θυμιᾷ τὴν πρόθεσιν λέγων. ἐκ τρίτου τὸ, Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ οὕτως εὐδοκήσας, δόξα σοι, ἐκ τρίτου. ὁ δὲ διάκονος, ἐν ἑκάστῳ λέγει. Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. Καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι εὐλαβῶς ἐκ τρίτου. Ἔπειτα λαβὼν ὁ διάκονος τὸ θυμιατὸν λέγει. Ἐπὶ τῇ προθέσει τῶν τιμίων δώρων τοῦ κυρίου δεηθῶμεν· καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως. Ὁ θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν. Καὶ μετὰ τοῦτο ποιεῖ ἀπόλυσιν ἐκεῖ λέγων οὕτω. Δόξα σοι Χριστὸς ὁ θεὸς, ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, δόξα σοι. ὁ διάκονος. Δόξα πατρί. Καὶ νῦν. κύριε ἐλέησον. Εὐλόγησον. Καὶ ποιεῖ τὴν ἀπόλυσιν ὁ ἱερεὺς οὕτω λέγων, εἰ μὲν ἔστι κυριακὴ, ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, reperitur infra in calce libri. εἰ δ' οὔ. Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς

Post hæc Sacerdos accepto thuribulo propositionem suffimigat, dicens tertio. Benedictus Deus noster, quia sicubi complacuit: gloria tibi, *vsque tertio: Diaconus vero vna quaque vice ait.* Iugiter nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. *Et adorat verque ter, deuote. Deinde Diaconus accepto thuribulo dicit.* Super venerandorum donorum propositione, Dominum rogemus. *Et Sacerdos propositionis orationem.* Deus Deus noster. *Et post hæc, ibidimissionem facit dicens, hoc pacto.* Gloria tibi Christe Deus, spes nostra: gloria tibi *Diaconus.* Gloria Patri. Et nunc & semper, &c. Domine miserere. Benedic. *Et facit dimissionem Sacerdos, si Dominica sit hoc pacto.* Qui surrexit a mortuis, *sin vero.* Christus verus Deus

ἐπιθυμίας πάσας καταπατήσαντες, πνευματικὴν πολιτείαν μετέλθωμεν· πάντα τὰ πρὸς τὴν εὐαρέστησιν τὴν σὴν καὶ φρονοῦντες καὶ πράττοντες. Σὺ γὰρ εἶ ὁ φωτισμὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν Χριστὲ ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

concupiscentiis conculcatis, spiritualem vitam, cuncta iuxta beneplacitum tuum, cogitantes & agentes, aggrediamur. Tu enim es animarum & corporum nostrorum illuminatio, Christe Deus noster, & tibi gloriam rependimus cum principii experte tuo patre: & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

N Δυνάμει πολλῇ.] Addunt Veneta. εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ εὐαγγελίου τοῦ ἀγαπητοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

O Δόξα σοι κύριε] Addunt Motelliana rursus, δόξα σοι

P Πρόσχωμεν.] Vetusta Veneta hic scribunt, εἰ δὲ συλλειτουργεῖ καὶ ἕτερος διάκονος ἐκφωνεῖ ἐκεῖνος ἀντὶ τοῦ ἱερέως τὸ, πρόσχωμεν, ἀλλὰ δὴ καὶ προτερεῖ τὸ, Σοφία ὀρθοί. *Si comministret & alius Diaconus exclamat ille loco Sacerdotis,* Attendamus. *Sed & quod præcessit*, Sapientia. Recti.

Q Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων.] Deest in recentioribus Venetis.

R Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχήν.] Eadem Veneta legunt, εὐχὴ τῆς ἐκτενοῦς ἱκεσίας. *Oratio protensæ supplicationis.*

S Ἐκτενῶς] Ante hanc ἐκφώνησιν habent eadem Veneta recentiora preces alias videlicet, ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος. ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἱερομονάχων, καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος. ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν μακαρίων καὶ ἀοιδίμων κτιτόρων τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης, καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν προαναπαυσαμένων πατέρων, καὶ ἀδελφῶν τῶν ἐνθάδε κειμένων, καὶ ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξων. ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων, καὶ καλλιεργούντων ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ πανσέπτῳ ναῷ τούτῳ, κοπιώντων, ψαλλόντων, καὶ ὑπὲρ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, καὶ ἀπεκδεχομένων τὸ παρὰ σοῦ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος. Adhuc rogamus pro Archiepiscopo nostro N. Adhuc rogamus pro fratribus nostris Sacerdotibus, Monachis quoque Sacerdotibus, & omni in Christo fraternitate. Adhuc rogamus pro beandis & celebribus fundatoribus sanctæ huius mansionis, & pro omnibus iam defunctis patribus & fratribus nostris iacentibus hic, & quibuscumque locis orthodoxis. Adhuc rogamus pro fructum offerentibus, benefacientibus in hoc sancto & venerando templo, laborantibus, canentibus, & pro residuo populo, à te magnam & abundantem misericordiam expectante.

T Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν.] Veneta recentiora legunt solummodo: καὶ ἐξαπλοῖ τὸ εἰλητὸν ὁ ἱερεύς. *Sacerdos corporale explicat.*

V Εὐχόμενος ὁ ἱερεύς] Desunt hæc, & sequentia εἰρηνικὰ in Venetis recentioribus, in quibus solum indicatur debere dici, vocibus. ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ.

X Σοφία] Confestim post verba hæc, subdunt Veneta vetustiora ταῦτα λέγων ὁ διάκονος βλέπει πρὸς τὸν ἱερέα· καὶ ὅταν καταλάβῃ ὅτι ἐπλήρωσε τὴν εὐχήν, εὐθὺς λέγει. *Hæc dicens* (nimirum superiora εἰρηνικὰ) *respicit ad Sacerdotem Diaconus, & quando comprehenderit, quod compleuerit Orationem, statim dicit*

Y Εὐχόμενος ὁ ἱερεύς.] Desunt hæc in Venetis recentioribus quorum loco ponitur εἰρηνικὸν sola prima vox: Ἀντιλαβοῦ, σῶσον.

Z Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν.] Desunt ibidem sequentia, vsque ad εὐχὴ ἣν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς καθ᾽ ἑαυτὸν τοῦ Χερουβικοῦ ᾀδομένου.

A Εὐλαβῶς.) Addunt Motelliana, περιμένων τὴν συμπλήρωσιν τῆς εὐχῆς, *expectans donec finiatur Oratio.*

B Εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ.] Recentiora Veneta legunt hic. λέγουσι καὶ αὐτοὶ τὸ Χερουβικὸν ὕμνον. εἶτα λαβὼν ὁ διάκονος τὸ θυμιατήριον, καὶ θυμίαμα βαλὼν προσέρχεται τῷ ἱερεῖ, καὶ λαβὼν εὐλογίαν παρ᾽ αὐτοῦ, θυμιᾷ τὴν ἁγίαν τράπεζαν κύκλῳ, καὶ τὸ ἱερατεῖον ὅλον, καὶ τὸν ἱερέα. λέγει δὲ καὶ τὸν πεντηκοστόν, καὶ τροπάρια κατανυκτικὰ ὅσα καὶ βούλεται ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἱερέως. *Recitant & ipsi Cherubicum Hymnum. Diaconus deinde accepto thuribulo, thus in illud immittens, accedit ad Sacerdotem: & accepta ab eo benedictione, sanctam mensam in circuitu & sacrarium totum suffumigat, sicut & Sacerdotem: Psalmum verò quinquagesimum recitat, & modulos compunctionem excitantes quotquot in animo habet, simul cum Sacerdote.*

Γ Εἶτα τὸ ἅγιον δίσκον.] Ordine ab hoc fere diuerso, peragendum hunc Ingressum recentiora Veneta præscribunt.

Εἶτα τὸ ἅγιον δίσκον λαβὼν, ἐπιβάλλει τῇ τοῦ διακόνου κεφαλῇ μετὰ πάσης προσοχῆς, καὶ εὐλαβείας, ἔχων ἅμα ὁ διάκονος καὶ τὸ θυμιατήριον, ἐν τῷ δακτύλῳ. αὐτὸς δὲ τὸ ἅγιον ποτήριον ἐν ταῖς χερσὶ λαβὼν ἐξέρχεται διὰ τοῦ βορείου μέρους, προπορευομένων αὐτῷ λαμπάδων· καὶ περιέρχονται τὸν ναὸν εὐχόμενοι καθ᾽ ἑαυτούς, καὶ λέγοντες. Πάντων ἡμῶν μνησθείη κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ· πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. εἰσελθὼν δὲ ὁ διάκονος ἔνδον τῶν ἁγίων θυρῶν, ἵσταται ἐν τοῖς δεξιοῖς· καὶ μέλλοντος τοῦ ἱερέως εἰσελθεῖν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ διάκονος. Μνησθείη κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἱερωσύνης σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. καὶ ὁ ἱερεὺς πρὸς αὐτόν· Μνησθείη κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἱεροδιακονίας σου ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ· πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς ἀποτίθησι τὸ ἅγιον ποτήριον ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ· τὸν δὲ ἅγιον δίσκον λαβὼν, ἀπὸ τῆς τοῦ διακόνου κεφαλῆς ἀποτίθησι καὶ αὐτὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ λέγων. Ὁ εὐσχήμων Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελὼν, ἕως τέλους. Ἐν τάφῳ σωματικῶς. Ὡς ζωηφόρος, ὡς παραδείσου ὡραιότερος. Εἶτα τὰ μὲν

Deinde sacrum Discum acceptum cum omni aduertentia & deuotione capiti Diaconi imponit: tenet autem Diaconus vno digitorum thuribulum. Sacerdos autem sacrum calicem manibus ferens, Boreali parte egreditur, præcedentibus cereis. Et templū circumeunt, intra se ipsos orantes, & dicentes. Memor sit Dominus omnium in regno suo: perpetuò, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. *Progressus vero Diaconus intra sacras fores, stat a dextris, & Sacerdoti iam ingressuro, dicit.* Memor sit Dominus Deus Sacerdotii tui in regno suo: *Et Sacerdos ad eum.* Memor sit Dominus Deus sacri tui ministerii in regno suo: perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Et Sacerdos quidem in sanctâ mensa sanctum calicem deponit: acceptum vero sanctum Discum è Diaconi capite deponit illum in sancta mensa, dicens.* Decorus Ioseph è ligno demittens, *ad finem vsque.* In sepulchro corporaliter vt vitæ author, vt paradiso pulchrior. *Vela deinde*

auferens à sacro Disco, & à sacro calice, in vna parte sanctæ mensæ deponit. Velum autem Aerem distum è Diaconi humeris eripiens & suffumigans, illo sancta cooperit; dicens. Decorus Ioseph. *Vsque ad* eius corpus curatum deposuit. *Et thuribulo è Diaconi manibus accepto, sancta ter suffumigat, dicens.* Tunc imponent super altare tuum vitulos. *Et reddito thuribulo, & casula dimissa, capite inclinato, dicit Diacono.* Memento mei frater, & comminister. *Diaconus autem ad illum.* Memor sit Dominus Deus Sacerdotii tui in regno suo. *Deinde Diaconus mutuo caput inclinans, tenensque simul stolam tribus dexteræ digitis, dicit ad Sacerdotem.* Ora pro me, domine sancte. *Et Sacerdos.* Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. *Et Diaconus.* Ipse Spiritus comministrabit nobis omnibus diebus vitæ nostræ. *Idemque rursus.* Memor esto mei domine sancte. *Et sacerdos.* Memor tui sit Dominus Deus in regno suo: perpetuo. *Et subiungens Diaconus, amen, discedit, & dextram Sacerdotis osculatus, stat in consueto loco, dicens.* Perficiamus orationem nostram, &c.

καὶ μαντιε ὅρας ἀπὸ τοῦ ἁγίου δίσκου, καὶ τοῦ ἁγίου ποτηρίου, τίθησιν ἐν ἑνὶ μέρει τῆς ἁγίας τραπέζης· τὸ δὲ ἀέρα ἀπὸ τῶν τοῦ διακόνου ὤμων λαβὼν καὶ θυμιάσας, σκεπάζει δι' αὐτοῦ τὰ ἅγια, λέγων. Ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ. ἕως τοῦ κατέθετο. Vide supra fol. καὶ λαβὼν τὸ θυμιατὸν ἐκ τῆς τοῦ διακόνου χειρὸς, θυμιᾷ τὰ ἅγια τρὶς, λέγων. Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους. καὶ ἀποδοὺς τὸ θυμιατὸν, καὶ χαλάσας τὸ φελόνιον, κλίνας τὴν κεφαλὴν, λέγει πρὸς τὸν διάκονον. Μνήσθητί μου ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ. καὶ ὁ διάκονος πρὸς αὐτόν· Μνησθείη κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἱερωσύνης σου ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Εἶτα καὶ ὁ διάκονος ὑποκλίνας, καὶ αὐτὸς τὴν κεφαλὴν κρατῶν ἅμα καὶ τὸ ὠράριον τοῖς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς, λέγει πρὸς τὸν ἱερέα. Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ δέσποτα ἅγιε· καὶ ὁ ἱερεύς. Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ· καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. καὶ ὁ διάκονος. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα συλλειτουργήσει ἡμῖν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ αὖθις ὁ αὐτός. Μνήσθητί μου δέσποτα ἅγιε καὶ ὁ ἱερεύς. Μνησθείη σου κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ· πάντοτε. καὶ ἐπειπὼν τὸ, ἀμὴν, καὶ ἀσπασάμενος τὴν τοῦ ἱερέως δεξιὰν, ἐξέρχεται, καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, λέγει. Πληρώσωμεν τὴν δέησιν.

Δ [illegible] μεγάλη [illegible].] Post verba hæc subiungunt vetusta Veneta.

Scire vero necesse est, quod infirmos, de more in medio tēpli iacentes non debet sacris introductus pede tangere Sacerdos: prout quidam solent: (Valde namque hoc lubricum est) sed solum pro ipsis orat. Et cum venerint ad sacras fores, Sacerdos quidem tardius ingreditur, Diaconus autem præcedens, sacrum Discum in sanctâ mensa deponit: conuersusque Sacerdotem suffumigat, & Sacerdos dum ingreditur, ait. Tollite portas principes vestras. *Et sancta primus Sacerdos suscipit. Diaconus autem dicit.* Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus & illuxit nobis. *Sciendum tamen quod in magna Ecclesia non dicunt* Tollite portas. *Sed ingressus Sacerdos, & alii Sacerdotes dicunt intra seipsos.* Benedictus qui venit, &c.

Χρὴ δὲ γινώσκειν ὅτι τοὺς ἀσθενεῖς, ὡς ἔθος κειμένους ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ, καὶ εἰσερχομένων τῶν ἁγίων, οὐ ψαύει πώποτε ὁ ἱερεὺς τῷ ποδί, ὡς εἰώθασί τινες· λίαν γὰρ ὅτι ἐπισφαλὲς, ἀλλὰ μόνον εὔχεται ὑπὲρ αὐτῶν. καὶ ὅταν ἔλθωσιν εἰς τὰ ἅγια θύρια, ὁ μὲν ἱερεὺς εἰσέρχεται [illegible], ὁ δὲ διάκονος [illegible], τὸν ἅγιον δίσκον ἀποτίθησιν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης. αὐτὸς δὲ στραφεὶς θυμιᾷ τὸν ἱερέα· καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς εἰσερχόμενος λέγει· Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. καὶ δέχεται τὰ ἅγια ὁ πρῶτος ἱερεύς· ὁ δὲ διάκονος λέγει· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, Θεὸς κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν. Ἰστέον ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ οὐ λέγουσι τὸ, Ἄρατε πύλας, ἀλλ' εἰσερχόμενος ὁ ἱερεὺς, καὶ οἱ ἱερεῖς εἰς τὸ ἅγιον βῆμα λέγουσι καθ' ἑαυτούς. Εὐλογημένος, &c.

E Ἀγάθυνον κύριε, &c.) Subdunt eadem vetusta Veneta.

Illud que dicit vsque ad Psalmi finem. Deinde thuribulo deposito consistunt simul ante sanctam mensam orantes intra se ipsos, & dicentes. Deus propitius esto mihi peccatori. *Faciuntque reuerentias magnas tres. Et Sacerdos quidem demissa casula, & [illegible] ad [illegible] manibus caput coram sancta mensa inclinat. Et Diaconus ceruicem inflectens, &c.*

Καὶ λέγει τοῦτο ἕως τέλους τοῦ ψαλμοῦ. ἔπειτα τὸ θυμιατὸν ἀποθέμενοι συνίστανται ἅμα ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης εὐχόμενοι καθ' ἑαυτοὺς, λέγοντες τὸ, Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. ποιοῦντες καὶ προσκυνήματα μεγάλα τρία. καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς χαλάσας τὸ φελόνιον, καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ [illegible] τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης· καὶ ὁ μὲν διάκονος τὸν αὐχένα κλίνας, καὶ τὰ ἑξῆς.

Z Ὁ ἱερεὺς [illegible].) Hæc & sequentia, vsque ad [illegible], aliter legunt recentia Veneta. Καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς [illegible] τρὶς, ἀσπάζεται τὰ ἅγια ὡς εἰσὶ κεκαλυμμένα, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ διάκονος [illegible], ἐν ᾧ ἵσταται τόπῳ, [illegible] ἀσπάζεται τὸ ὠράριον αὐτοῦ ἔνθα ἐστὶ σφραγὶς [illegible] *Et Sacerdos quidem ter inclinatus, Sancta adhuc operta deosculatur, & Diaconus pariter simul adorat, ex eo quo stat loco, & stolam deosculatur, vbi crucis signum est effictum, & ait.* Portas.

H Ὁ χορὸς [illegible].) Veneta. [illegible].

Θ Et [illegible].) Continuo post verba hæc Veneta eadem subiungunt. καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς αἴρει τὸν ἀέρα ἀπὸ τῶν ἁγίων, ἀποτίθησιν ἐν ἑνὶ τόπῳ λέγων. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου. ὁ δὲ διάκονος προσκυνήσας, εἰσέρχεται ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι, καὶ λαβὼν τὸ ῥιπίδιον, ῥιπίζει τὰ ἅγια εὐλαβῶς. *Et Sacerdos quidem tollit velum, Aerem dictum, & in vno loco deponit dicens.* Gratia Domini. *Diaconus autem, cum adorauerit, in sanctum Tribunal ingreditur, & deuote flabello sancta ventilat.*

I Ὁ διάκονος δὲ λαμβάνει.] Eadem Veneta legunt. Εἶτα [illegible] λαβὼν ὁ διάκονος τὸν ἀστερίσκον ἐκ τοῦ ἁγίου δίσκου, ποιεῖ σταυροῦ τύπον ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ἀποτίθησιν. *Auferens deinde Diaconus, stellam à sancto Disco, crucis signum super eo format, & cum stellam osculatus fuerit deponit.*

K Ὁ ἱερεὺς κλίνει.) Desunt hæc in Venetis, solumque habent [illegible].

Λ Ὁ δὲ διάκονος.) Veneta legunt. [illegible] ὁ διάκονος τὸ ἅγιον δισκον, κρατῶν καὶ τὸ ὠράριον τοῖς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς. *Dum hoc dicitur, Diaconus ostendit Sacerdoti calicem sanctum, tenens tribus dextra digitis Stolam.* Subditur ὁμοίως καὶ ὅταν λέγει. ὁ ἱερεὺς τὸ, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες ὑποδεικνὺς καὶ αὐτὸς τὸ ἅγιον ποτήριον. *Similiter cum dicit Sacerdos.* Bibite ex eo omnes: *Monstrat cum eo & ipse sanctum calicem.*

M Ὁ ἱερεὺς πάλιν, &c.) Veneta solummodo habent ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

N Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ.) Veneta legunt [illegible] τὸ, Κύριε τὸ πανάγιόν σου πνεῦμα. στίχ. Καρδίαν καθαρὰν. πάλιν τὸ

αὐτό. στχ. Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου. καὶ αὖθις τὸ αὐτό. εἶτα τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας ὁ διάκονος, καὶ δεικνύων τὸ ὠράριον, λέγει. *Dicentes.* Domine qui sanctissimum Spiritum, &c. *Versus.* Cor mundum. *Rursus idem Versus.* Ne proiicias me à facie tua. *Et rursus idem. Deinde caput inclinans Diaconus, & Stolá monstrans, &c.*

O Ἐξαιρέτως.) Leguntante verba hæc, eadem Veneta. ὁ δὲ διάκονος θυμιᾷ τὴν ἁγίαν τράπεζαν κύκλῳ, καὶ μνημονεύει ὧν βούλεται ζώντων καὶ τεθνεώτων. *Diaconus vero suffumigat sanctam mensam in circuitu, & quorum vult, viuorum & mortuorum memoriam agit.*

Π Ἀξίως.) Desunt hæc in Venetis recentibus.

P Ὁ διάκονος θυμιᾷ.) Hæc iam paulo supra posuerunt Veneta: eorumque vice hic legunt. Ὁ διάκονος μνημονεύει τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων. *Diaconus memoriæ vel oculis percurrit defunctorum tabulas.*

Σ Ἐνταῦθα ὁ ἱερεύς.) Hæc & quæ sequuntur vsque ad verba καὶ ἀνάπαυσον αὐτούς, desunt in recentioribus Venetis.

T Ὁ μὲν διάκονος στρέφεται.) Desunt pariter hæc vsque ad verba. ἐν στρατιαῖς

Υ Καὶ μετὰ τὸ προσκομίζοντος.) Desunt & hæc vsque ad verba μνήσθητι κύριε τῆς πόλεως. eorumque loco legitur. ὁ διάκονος μνημονεύει τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων. *Diaconus è tabulis memoriam viuorum agit.*

Φ Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνει, &c.) Desunt hæc in Venetis in quibus solum habetur ἐκφώνως.

X Ὁ διάκονος λαβὼν καιρόν.) Morellianalegunt. καὶ ὁ διάκονος ἐξέρχεται, εἰ πάρεστιν· εἰ δ' οὖν ὁ ἱερεύς· καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ λέγει. *Diaconus foras egreditur, si adest: sin vero Sacerdos; & in loco consueto stans ait.*

Ψ Καὶ μετὰ τοῦ ὁ διάκονος.) Desunt & hæc, cum iis quæ, vt diximus sæpius, populus respondere legitur.

Ω Καὶ ὁ λαὸς εἴπῃ.) Desunt & hæc, vsque ad verba. Ὁ δὲ ἱερεύς.

aa Καὶ ὁ ἱερεὺς Τὰ ἅγια.) Veneta eadem recentiora legunt Καὶ ὁ ἱερεὺς ὑψῶν τὸν ἅγιον ἄρτον ἐκφωνεῖ. τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. *Et Sacerdos panem eleuans exclamat.* Sancta sanctis.

bb Εἶτα ψάλλει.) Desunt hæc vsque ad verba καὶ ὁ διάκονος ζέοντος.

cc Τότε λαμβάνει.] Desunt & hæc vsque ad verba. ταῦτα λαμβάνει.

dd Ὁ δὲ ἱερεὺς λαβών.) Prædicta Veneta legunt. ὁ δὲ ἱερεὺς λαβὼν τὴν ἄνω κειμένην μερίδα· ποιεῖ σὺν αὐτῇ σταυρὸν ἐπάνω τοῦ ἁγίου ποτηρίου, λέγων. *Sacerdos autem accepta superius posita (Sancti panis) particula, crucem illa efformat supra sanctum calicem, dicens.*

ee Πλήρωμα τοῦ πίστεως,) Deest ibidem τὸ, τῆς πίστεως.

ff Τὴν ἁγίαν ζέσιν.) Eadem. τὸ ζέον.

gg Ὁ διάκονος ἐκχέει.) Addunt Veneta, τὸ ἀρκοῦν *quantum sufficit.*

hh Καὶ τοῦτο ποιεῖ ἐκ τρίτου.] Desunt hæc. Et videntur indicare, quod vna vice sufficiat infudisse quod diligenter animaduertendum est.

ii Πρόσελθε διάκονε.] Veneta recentiora ὁ διάκονος πρόσεισι.

kk Μεταδίδωμί σοι.) Veneta eadem legunt, τῷ δεῖνι ἱερεῖ ἀκολ. μεταδίδωμι. in passio.

ll Ὁμοίως δὲ ὁ ἱερεύς, &c) Veneta legunt ὁμοίως δὲ ὁ ἱερεὺς λαβὼν μίαν μερίδα τοῦ ἁγίου ἄρτου λέγει, πιστεύω. *Sacerdos pariter vna sancti panis particula accepta, dicit.* Credo Orationum autem sequentium prima solum verba in dictis e diuis repetuntur. Et in eorum fine additur. καὶ τὸ τελευταῖον, τὸ, μή μοι εἰς κρίμα, ἢ εἰς κατάκριμα γένοιτο ἡ μετάληψις τῶν ἁγίων σου μυστηρίων κύριε, ἀλλ' εἰς ἴασιν ψυχῆς τε καὶ σώματος. *Vltimo Sacerdos dicit* Ne in iudicium & condemnationem mihi fiat mysteriorum tuorum participatio, Domine: sed in medelam animæ & corporis.

mm καὶ οὕτω μεταλαμβάνουσι.) Hæc & sequentia aliter legunt Veneta recentiora.

Καὶ οὕτω μεταλαμβάνουσιν τὸ ἐν χερσὶ μετὰ φόβου καὶ πάσης ἀσφαλείας. Εἶτα ἀμφοτέραις λαμβάνει ταῖς χερσὶν ἅμα σὺν τῷ καλύμματι τὸ ἅγιον ποτήριον. καὶ μεταλαμβάνει ἐξ αὐτοῦ, καὶ οὕτω τά τε ἴδια χείλη καὶ τὸ ἱερὸν ποτήριον, τῷ ἐν χερσὶ καλύμματι ἀποσπογγίσας, καλεῖ τὸν διάκονον, λέγων· ὁ διάκονος πρόσελθε. καὶ ὁ διάκονος ἔρχεται καὶ προσκυνεῖ ἅπαξ λέγων. Ἰδοὺ προσέρχομαι τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ· καὶ τό, Πιστεύω κύριε, καὶ ὁμολογῶ ὅλον. καὶ λέγει ὁ ἱερεύς. Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ, ὁ διάκονος τὸ τίμιον καὶ ἅγιον αἷμα, καὶ τὰ ἑξῆς.

Et sic communicant ex pane quem præ manibus habent, cum omni timore & aduertentiá. Exurgens deinde (Sacerdos) manibus ambabus cum velo calicem sanctum apprehendit, & tertio ex eo communicat: atque ita labia sua & calicis, velo quod manibus tenet detergens: Diaconum appellat, dicens. Diacone accede. *Et Diaconus semel adorans accedit, dicens.* Ecce accedo ad immortalem regem. *Et.* Credo Domine & confiteor. *totum. Et Sacerdos ait.* Communicat seruus Dei Diaconus N. pretiosũ & sanctum sanguinem. &c.

nn Ὅτι καὶ δι' ἑαυτοῦ εἴπῃ.] Deest hoc in recentioribus, nec enim de se legitur ibidem Sacerdos hoc protulisse. His vero addunt vetustiora exemplaria.

Ἰστέον ὅτι ὁ πρῶτος τῶν ἱερέων μεταδίδωσι τὸν ἄρτον τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς διακόνοις· ὁ δὲ δεύτερος τὸ ἅγιον αἷμα. καὶ εἰ μὲν ἐστὶν ἀρχιερεύς, ἀσπάζονται αὐτοῦ τὴν χεῖρα· εἰ δ' οὖν, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα, καὶ τὸν πρῶτον ἱερέα.

Sciendum quòd primus sacerdotũ (Archipresbyter) panẽ distribuit Sacerdotib⁹ & Diaconis: secundus autẽ, sanguinẽ sanctum. Et si quidem est Pontifex, eius dexteram osculantur, sin minus, vnusquisque manum propriam, & primum Sacerdotem.

oo Τὴν ἁγίαν καὶ τὰ καλύμματα.) Post verba hæc immediate, subiungunt Veneta recentiora. εἶτα ἀπολέγει τὴν [illegible] ὁ ἱερεύς. Εὐχαριστοῦμέν σοι. *Deinde communionis orationem subdit Sacerdos,* infra vero ponitur hæc oratio,

pp. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος.] His vetustiora. Veneta addunt.

Ἰστέον ὅτι εἰ μὲν εἰσί τινες οἱ μεταλαβεῖν βουλόμενοι αἴρει ἀπὸ τῶν τοῦ διακόνου χειρῶν τὸ ἅγιον ποτήριον, καὶ μεταδίδωσιν αὐτοῖς· καὶ οὕτως εὐλογῶν τὸν λαόν, κατέχοντος τοῦ διακόνου τὸ ἅγιον ποτήριον, ἐπιλέγει ἐκφώνως. Σῶσον, καὶ τὰ.

Sciendum quod si qui communicare volunt, tollit (Sacerdos) à Diaconi manibus calicem sanctum, & distribuit eis: atque ita Diacono tenente calicem sanctum, benedicens populo subiungit. Salua &c.

qq Καὶ ἱερὰ τοῦ λαοῦ.) His veneta recentiora addunt μυστικῶς. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ ἐκφώνως: πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐξελθὼν ὁ διάκονος, καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ λέγει. Ορθοί. *secreto*, Benedictus Deus noster. *Et elata voce.* Perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum: *Et gressus Diaconus stat in consueto loco, & dicit.* Recti &c.

rr Καὶ εὐθὺς λέγει] Ante verba hæc Morelliana legunt, τὴν εὐχήν. Ψαλλομένου δὲ τοῦ. Πληρωθήτω. ἀποκομίζονται ἐν τῇ προθέσει τὰ ἅγια προπορευομένου τοῦ διακόνου· λέγοντος τοῦ ἱερέως τὴν εὐχὴν ταύτην μυστικῶς. *Dum autem canitur* Impleatur. *Sancta deferunt ad Propositionis mensam, praeeunte Diacono, & dicente Sacerdote orationem hanc.*

ſſ Καὶ ὁ μὲν διάκονος ἐν τῷ συνήθει τόπῳ.] Legunt Morelliana. καὶ ὁ μὲν διάκονος θυμιάσας τὰ ἅγια, καὶ τὸ θυμιατὸν ἀποθέμενος, καὶ ἐν τῷ συνήθει τόπῳ στὰς, λέγει. *Et Diaconus quidem cum sancta suffumigauerit, & thuribulum deposuerit stans in loco solito dicit.*

tt Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.] Eadem Morelliana legunt. ὁ δὲ ἱερεὺς τούτων λεγομένων [illegible] ἐκφώνως. Ὅτι. *Sacerdos autem dum hæc dicuntur complicato corporali, altâ voce, ait* Quia &c.

vv Καὶ ὁ χορὸς ψάλλει τρίς.] Præmittunt his Morelliana. ταύτης δὲ εὐχῆς λεγομένης ἵσταται ὁ διάκονος ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ κρατῶν τὸ ὡράριον αὐτοῦ, ὡς πολλάκις εἴρηται, τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνει μέχρι συμπληρώσεως τῆς εὐχῆς. καὶ ὁ χορὸς ψάλλει τρίς, &c *Dum hæc Oratio dicitur, Diaconus stat ante sacras fores, & tenens stolam, vt sæpe dictum est, inclinat caput vsque ad Orationis finem. Et Chorus ter canit.*

xx. Καὶ τὸν ψαλμόν.] Addunt Morelliana. ὁ τῆς ἀξίας τῆς ἡμέρας. Supple memoriam.

yy. Τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου.]Ita reliquum huius Liturgici Officii terminant Veneta recentiora.

Diaconus vero & ipse Boreali parte ingressus sancta colligit cum timore & congruâ attentione, ne quid ex valde minutis excidat, aut prætereatur: tum manus in loco solito abluit. Sacerdos quoque egressus panē benedictū distribuit populo. Et populus dicit. Gloria. Et nunc. *Sacerdos.* Benedictio Domini super vos *Et fit perfecta dimissio. Et Tribunal ingressus, Sacerdotalē ornatū exuitur, dices.* Nunc dimittis: Ter sanctus. *Et reliqua. Dimissoriū & Breuiculum dici, & Deiparæ modulus.* Domine miserere, *duodecies.* Gloria: Et nunc. Pretiosiorem. *Et facit dimissionem. Et adorans, & gratias agens in omnibus discedit.*

Ὁ δὲ διάκονος εἰσελθὼν καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ Βορείου μέρους, συστέλλει τὰ ἅγια μετὰ φόβου καὶ πάσης ἀσφαλείας· ὡς μηδέν τι τῶν ἁγίων λεπτότατον ἐκπέσῃ, ἢ καταλειφθῇ. καὶ ἀπονίπτεται τὰς χεῖρας ἐν τῷ συνήθει τόπῳ. ὁ δὲ ἱερεὺς ἐξελθὼν δίδωσι τῷ λαῷ τὸ ἀντίδωρον. Ὁ λαός, Δόξα. Καὶ νῦν. ὁ ἱερεύς. ἡ εὐλογία τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμᾶς. καὶ γίνεται τελεία ἀπόλυσις· καὶ εἰσελθὼν ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι, ἀποδύεται τὴν ἱερατικὴν στολὴν λέγων. Νῦν ἀπολύεις. Τρισάγιον, καὶ τὰ λοιπά. Ἀπολυτίκιον, καὶ κοντάκιον τῆς ἡμέρας, καὶ θεοτοκίον, τὸ Κύριε ἐλέησον ιβ'. Δόξα. καὶ νῦν· Τὴν τιμιωτέραν. καὶ ποιεῖ ἀπόλυσιν, καὶ προσκυνήσας, καὶ εὐχαριστήσας ἐπὶ πᾶσιν, ἐξέρχεται.

zz Ἀποπλύνει τὸ ἅγιον ποτήριον τρίς.] Addunt Morelliana, οἴνῳ καὶ ὕδατι.

COmpositis iam inter se, quæ magis consonabant, Chrysostomianæ Liturgiæ exemplaribus editis: vt fidem exoluamus, aliquot, M.Ss. a se inuicem absona separatim operæ pretium est e tenebris antiquitatis eruere, vel saltem clarioribus ingeniis illustranda proponere Primū autem adest ducentorum & amplius annorum è Bibliotheca Christianissimi regis, post diuturnas quibus latuit tenebras, non amplius sperans, sed potius obtinens lucem; imo lucem maximam obscuriori forsan hucusque & ignotiori nulla Chrysostomianæ præstiturum [illegible], monet, ἀκριβῶς τὸ [illegible]. *Pensa diligenter*, ait, *præmium.*

Sacrum peracturus Sacerdos, templum cum Diacono ingreditur: & coram sanctis foribus stantes, secreto hanc orationem recitant.

Domine Deus noster. mitte &c. *Vt supra. Et ter eam dicunt. vnaquâque vice inclinationem vnam facientes. Mox salutatis imaginibus, in medio veniam vterque rursum facit, & versus Choros pariter, & ad sacrum Tribunal contendunt. Tunicis vero in manibus acceptis, stans vterque coram sanctâ mensâ tres inclinationes facit, dicens.* Deus propiti' esto mihi peccatori. *Deinde Diaconus ostensâ tunica cum stola dicit.* Benedic domine tunicam cum stolâ. *Et benedicens ille, ait.* Benedictus Deus noster. perpetuo *Dum itaque Sacerdos tunica induitur, ait.* Lætetur anima mea in Domino, *& quæ deinceps. Stolam vero benedicens, osculatur eam, & dicit.* Benedictus Deus qui effundit &c. *Zonam pariter osculatur, dicens.*

Benedictus Deus qui præcingit me virtute &c. *Et supermanicalia benedicens, osculatur, & ait in vno quidem (imponendo.)* Dextera tua Domine glorificata est in virtute. *In alio vero dicit.* Manus tuæ fecerunt *Casulam deinde benedicens, ait.* Sacerdotes tui Domine. *Et tendunt ambo ad Propositionem, & ter inclinantes dicunt.* Deus propitius esto mihi peccatori. *Deinde imposita, super oblata, Lancea: dicit Diaconus.* Benedic domine. *Et ille* Benedictus Deus. *Et dicit Diaconus.* Dominum precemur: *subiungens &,* Domine miserere.

Μέλλων ὁ ἱερεὺς λειτουργεῖν, εἰσέρχεται τῷ ναῷ μετὰ τοῦ διακόνου, καὶ στάντες ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν λέγουσι μυστικῶς, τὴν εὐχὴν ταύτην.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ἐξαπόστειλον Vt supra. Καὶ λέγουσι ταύτην ἐκ τρίτου. βάλλοντες ἀνὰ μίαν μετάνοιαν. εἶθ' οὕτως ἀσπασάμενοι τὰς εἰκόνας· καὶ πάλιν ποιοῦσιν εἰς τὸ μέσον ἀμφότεροι μετάνοιαν, καὶ εἰς τοὺς χορούς, καὶ ἀπέρχονται εἰς τὸ βῆμα. Λαβόντες οὖν ἀμφότεροι τὰ στιχάρια ἐν ταῖς χερσίν, καὶ στάντες ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ποιοῦσι μετανοίας τρεῖς, λέγοντες. Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ· εἶτα λέγει ὁ διάκονος ἀποδεικνύων στιχάριον σὺν τῷ ὠραρίῳ. Εὐλόγησον δέσποτα τὸ στιχάριον σὺν τῷ ὠραρίῳ. καὶ εὐλογῶν λέγει Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν πάντοτε. ἐνδυόμενος οὖν ὁ ἱερεὺς τὸ στιχάριον λέγει. Ἀγαλλιάσεται ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ, καὶ τὰ ἑξῆς. τὸ δὲ ἐπιτραχήλιον εὐλογῶν, ἀσπάζεται οὕτω λέγων. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ ἐκχέων. Vt supra. ὡσαύτως καὶ τὴν ζώνην ἀσπάζεται λέγων.

Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν. καὶ τὰ ἐπιμανίκια εὐλογῶν, ἀσπάζεται λέγων· ἐν μὲν τῷ ἑνί. Ἡ δεξιά σου κύριε δεδόξασται ἐν ἰσχύι. ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ· Αἱ χεῖρές σου ἐποίησαν. τὸ δὲ φελόνιον εὐλογῶν καὶ αὐτὸ λέγει· Οἱ ἱερεῖς σου κύριε. καὶ ἀπέρχονται ἀμφότεροι εἰς τὴν πρόθεσιν· καὶ προσκυνοῦντες τρὶς λέγουσιν. Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. εἶτα τεθείσης τῆς λόγχης ἐπάνω τῆς προσφορᾶς, καὶ λέγει ὁ διάκονος. Εὐλόγησον δέσποτα. καὶ ὁ ἱ. Εὐλογητὸς ὁ θεός· καὶ λέγει ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν· ἐπισυνάπτων καὶ τό, κύριε ἐλέησον.

Ὁ δὲ ἱερεὺς λαβὼν τὴν προσφορὰν σταυροῖ αὐτὴν μετὰ τῆς λόγχης, λέγων καὶ ταῦτα. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰς καθ᾽ ἕνα οὖν σταυρὸν ἐπισυνάπτει, ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Εἶτα σταυροειδῶς μετὰ τῆς λόγχης ὁ ἱερεὺς ἀνατέμνων τὴν προσφορὰν, λέγει. Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγήν: καὶ τὰ λοιπά. Εἶτα λέγει ὁ διάκονος τῷ ἱερεῖ. Ἔπαρον δέσποτα. Καὶ ὃς, βάλλων ἐγκαρσίως τὴν λόγχην, αἴρει μετὰ προσοχῆς τὸν ἄρτον λέγων. Ὅτι αἴρεται. καὶ τίθησιν αὐτὸν ἐν τῷ δίσκῳ· Καὶ ὁ διάκονος. Θῦσον δέσποτα. Καὶ ὃς, τέμνων αὐτὸν σταυροειδῶς, λέγει. Θύεται ὁ ἀμνὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας· ὁ θυόμενος καὶ μὴ δαπανώμενος· ὁ καινούμενος, καὶ μηδέποτε τελεσιούμενος· πάντοτε. Εἶτα λέγει ὁ διάκονος. Νύξον δέσποτα. Καὶ ὃς, νύξας τὸν ἄρτον ἐν τῷ δεξιῷ μέρει, λέγει. Καὶ εἷς τῶν στρατιωτῶν· καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως, βάλλει ὁ διάκονος τὸν οἶνον καὶ τὸ ὕδωρ. Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἑτέραν προσφορὰν, λέγει. Εἰς τιμὴν καὶ μνήμην. Vt supra. Καὶ τίθησι τὴν μερίδα ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει τοῦ ἁγίου ἄρτου. Εἶτα λαβὼν καὶ ἑτέραν, λέγει. Δυνάμει τοῦ τιμίου, καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, προστασίαις τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων. Τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου καὶ προδρόμου, καὶ τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων. τῶν ἁγίων μεγάλων καὶ ἐνδόξων ἀρχιερέων, καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων, Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν. τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, Δημητρίου, καὶ Θεοδώρου. τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, Ἀντωνίου, Εὐθυμίου, Σάββα, καὶ πάντων τῶν ὁσίων. τῶν ἁγίων καὶ μεγάλων ἐνδόξων ἰαματικῶν καὶ ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἀναργύρων. τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων. καὶ τοῦ ἁγίου τοῦ δεῖ. οὗ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων, ὧν ταῖς ἱκεσίαις προσδέξαι τὴν θυσίαν ταύτην εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον. Εἶτα λαβὼν καὶ ἑτέραν προσφορὰν, λέγει· Ὑπὲρ σωτηρίας, κράτους, νίκης, καὶ διαμονῆς τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων ἡμῶν. Ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν. Ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος Καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχῆς Χριστιανῶν. Εἶτα μνημονεύει καὶ ὧν βούλεται. Τελευταῖον δὲ λέγει. Μνήσθητι κύριε πάντων τῶν ἀντιλαμβανομένων ἡμῶν τοῖς ἀναξίοις ὑπὲρ αὐτῶν εὔχεσθαι. Μνήσθητι καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος, συγχώρησόν μοι πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον. Καὶ εὐθὺς λέγει ὁ διάκονος. Εὐλόγησον δέσποτα τὸ θυμίαμα· Καὶ ὃς, εὐλογῶν λέγει. Θυμίαμά σοι. Vt supra. Καὶ ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν· Καὶ ὁ ἱερεὺς λαβὼν τὸν ἀστερίσκον ὑποθυμιῶν αὐτὸν λέγει. Τῷ λόγῳ κυρίου, καὶ τὰ ἑξῆς· Καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ. Vt supra. Καὶ τίθησιν αὐτὸν ἐν τῷ ἁγίῳ δίσκῳ· Καὶ λαβὼν κάλυμμα καὶ θυμιάσας αὐτὸ τίθησιν ἐπάνω τοῦ δίσκου, λέγων καὶ ταῦτα. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν. Καὶ λέγει ὁ διάκονος· Κάλυψον δέσποτα. Καὶ ὃς λαβὼν καὶ τὸ ἕτερον, καὶ θυμιάσας καλύπτων τὸ ἅγιον ποτήριον λέγει. Ἐκάλυψεν οὐρανούς· Καὶ πάλιν ὁ διάκονος. Σκέπασον δέσποτα. Καὶ ὁ ἱερεὺς ὑποθυμιῶν καὶ τὸ ἕτερον τίθησι λέγων. Σκέπασον ἡμᾶς ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου· ἀποδίωξον ἀφ᾽ ἡμῶν. Καὶ εὐθὺς ὁ διάκονος. Ἐπὶ τῇ προθέσει τῶν ἁγίων δώρων, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Κύριε ἐλέησον Καὶ ὁ ἱερεύς. Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Καὶ ἡ ἀπόλυσις.

Sacerdos vero accepta oblata, cruce eam Lancea signat, & ait In memoriam Domini, & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi. *In vnaquaque ergo cruce facta subiungit Diaconus.* Dominum precemur. *Mox cruciformiter secans Sacerdos oblatam, dicit* Vt ouis ad occisionē &c. *Deinde Sacerdoti Diaconus dicit.* Tolle Domine. *Et ille in transuersum immittens Lanceam, cum attentione panem eleuat, dicens.* Quia tollitur. *Et ponit eum in disco. Et Diaconus.* Immolla Domine. *Et ille in crucis modum illum secans, dicit.* Immolatur agnus, Filius Dei, pro mundi vitâ, & salute: immolatus, & non exhaustus: renouatus & nusquam ad consumptionē perductus: iugiter. *Tum Diaconus ait.* Pūge Domine. *Et ille panem configens in parte dextra dicit.* Et vnus militū: *& reliqua. Et Sacerdote benedicente infundit Diaconus vinum & aquam. Deinde alia oblata accepta Sacerdos dicit.* In honorem & memoriam &c. *Et ponit Particulam in sinistra parte sancti panis. Et alia deinde accepta, dicit.* Virtute venerandæ & viuificę crucis, protectionibus supercælestium virtutum incorporearum. Venerandi gloriosi prophetæ & Præcursoris, & sanctorum gloriosorū, & valde celebriū Apostolorum. Sanctorū magnorum, & gloriosorum Pontificum, & vniuersalium Doctorum, Basilij magni, Gregorij Theologi, & Ioannis Chrysostomi, & omnium sanctorum Pontificum Sancti & gloriosi magni Martyris Georgij, & Demetrij, & Theodori. Beatorum Monachorum & Deiferorum patrum nostrorum, Antonij, Euthymij, Sabbæ, & omnium Monachorum. Sanctorum medicorum, & pecuniâ non conductorum Cosmæ, & Damiani, & omnium sanctorum mercede non medicantium. Sanctorum & Iustorum Deiparentum Et sancti N. cuius memoriam agimus, & omnium sanctorum tuorum, quorum precibus suscipe hostiam hanc in supercæleste tuum altare. *Accepta deinde & alia oblata dicit.* Pro salute, potentia, victoria, & virtute piissimorum, & à Christo dilectorum regum nostrorum Pro Episcopo nostro. Pro patre nostro (*id est Monasterij præfecto*) & omni in Christo fraternitate. Pro omi animâ Christianorum. *Deinceps quorum vult memoriam habet. Tandemque dicit.* Memento Domine & omnium qui se nobis indignis commendauerunt, vt pro eis deprecaremur. Memento & meæ indignitatis, condona mihi omne delictum spontaneum & inuoluntarium. *Et confestim Diaconus dicit.* Benedic domine incensum. *Et ille benedicens ait.* Incensum tibi &c *Et Diaconus.* Dominum precemur. *Et Sacerdos stellam acceptam suffumigans, dicit.* Verbo Domini: *& quæ sequuntur.* Et ecce stella &c. *Et ponit eam in sacro disco. Et acceptum velum suffumigans ponit illud super disco: dicens & hæc* Dominus regnauit. *Et dicit Diaconus.* Operi domine. *Et ille velum aliud accipiens, & suffumigans, operit sanctum calicem, & ait.* Operuit cœlos. *Et rursum Diaconus.* Operi domine. *Et Sacerdos suffumigans & aliud, imponit illud dicens.* Operi nos in velamento alarum tuarum: amoue à nobis. *Et confestim Diaconus.* Super propositione sanctorum donorum Dominum precemur. Domine miserere. *Et Sacerdos.* Deus Deus noster. *Et fit dimissio.*

Καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸ θυμιατὸν, θυμιᾷ ἐκ τρίτου τὰ ἱερὰ, προσκυνοῦντες ἀμφότεροι· καὶ λέγοντες οὕτως. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ οὕτως εὐδοκήσας· δόξα σοι. Καὶ ἐπιδίδωσιν εὐθέως τῷ διακόνῳ τὸ θυμιατὸν τοῦ θυμιᾶν τὸν ναόν. Εἰσελθόντος οὖν τοῦ διακόνου, στάντες ἀμφότεροι ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ ποιοῦντες μετανοίας τρεῖς, λέγουσιν. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ· καὶ, τὸ, κύριε ἀνοίξεις τὸ στόμα μου, καὶ τὰ χείλη μου. Εἶτα ἀσπάζεται ὁ ἱερεὺς τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Εἰς ἣν θεὶς καὶ ὁ διάκονος τὸ ὠράριον αὐτοῦ ἀσπάζεται τοῦτο· καὶ λέγει τῷ ἱερεῖ ὑποκλίνας τῇ κεφαλῇ. Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ κυρίῳ· δέσποτα

Et Sacerdos thuribulo accepto sancta ter suffumigat: tum vterque adorat, & sic ait: Benedictus Deus noster, cui sic complacuit: gloria tibi. *Et confestim Diacono thuribulum vt templum suffumiget, tradit. Postquam regressus fuerit Diaconus: stat vterque coram sanctâ mensâ, & tres inclinationes facit, & ait.* Gloria in excelsis Deo. *Et.* Domine aperies os meum, & labia mea. *Deinde sanctum Euangelium osculatur Sacerdos, & sanctam mensam, in qua repositam suam stolam osculatur Diaconus: & capite Sacerdoti inclinato dicit.* Tempus faciendi Domino: Benedic domine. *Et*

ille. Benedictus Deus noster &c. *Et rursus* Ora pro me domine sancte. *Et ille* Dirigat Dominus gressus tuos. *Et iterum.* Memento mei domine sancte. *Et ille.* Memor sit Dominus Deus tui in regno suo perpetuo. *Et egressus ille, & stans coram sanctis foribus, & cum deuotione exhibita reuerentia, validiori voce exclamat.* Benedic domine. *Et Sacerdote benedictionem impartiente, his verbis.* Benedictum regnum Patris &c. *Mox Diaconus sic incipit.* In pace Dominum precemur.

Sacerdos deinde subiungit exclamationem, & Diaconus rursum dicit. Adhuc & amplius in pace Dominum precemur, &c.

Et Sacerdos iterum exclamationem subdit.

Diaconus. Adhuc & insuper, &c.

Et Sacerdos etiam exclamationem,&c.

Diaconus tandem in Tribunal ingreditur.

Sciendum quod ingressuro vel egressuro Diacono semper Sacerdos benedicit. Ingresso itaque Diacono, & in dextra Sacerdotis parte consistente, faciunt simul tres inclinationes coram sancta mensa; moxque acceptum Euangeliorum librum, Sacerdos Diacono in pectore gestandum tradit, & egrediuntur. Et Diacono à latere dextro & retro paulum stante, Sacerdos inclinans etiam modice seipsum orationem facit. Ille vero duobus digitis Stolam tenens, Orientem indicat, & tacite dicit. Benedic domine Sanctum ingressum. *Et Sacerdos benedicens submisse ait.* Benedictus ingressus sanctorum tuorum Domine. *Sacerdote deinde stante Diaconus sanctum Euangelium deosculandum affert. Eoque deosculato Diaconus ad Orientem conuertitur, & eleuato Euangelio dicit.* Sapientia, recti *Et cum ingressi fuerint, deponit Euangelium Diaconus, & Stolam duobus digitis apprehendens, capite parum inclinato, dicit Sacerdoti.*

Benedic domine ter sanctum Hymnum, *Et ille benedicens, ait.* Benedictus ter sanctus Hymnus Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper. *Et ad Occidentem conuersus (Diaconus) Stola digitis apprehensa, post benedictionem à Sacerdote datam, ait* Et in secula seculorum. *Et ter sancto oratione finita, stans cum Sacerdote Diaconus, tres inclinationes faciunt, dicentes etiam ipsi ter sanctum Hymnum. Et post hac Sacerdoti Diaconus dicit.* Iube domine. *Et ille coram sancta mensa incedens, ait.* Benedictus qui venit in nomine Domini. *Et rursum Diaconus.* Benedic domine Cathedram superiorem. *Et iterum benedicens, ait.* Benedictus qui sedes super thronum gloriæ regni tui. *Et Sacerdote sedente, [illegible] Diaconus in circuitu sanctam mensam, & Sacerdotem sedentem. Et finita [illegible], exurgens Sacerdos, & cum Diacono [illegible], dicunt orationem hanc.* Irradia in cordibus nostris, &c. *Et hanc Orationem dicunt vsque tertio*

Deinde Sacerdoti capite paulum inclinato, Diaconus dicit. Benedic Domine Euangelistam sancti, & gloriosi, & magni Euangelistæ N. *Ille vero benedicens, ait.* Intercessionibus Sancti, & gloriosi, & Apostoli, & Euangelistæ N. Euangelizanti tibi Dominus concedat verbum virtute multa. *Et Diaconus accepto Euangelio egreditur. Et postquam illud recitauerit, librum allatum Sacerdoti tradit, & ab eo benedicitur. Et Diaconus sic incipit. Dicamus omnes ex tota anima,* &c.

Post vltimam itaque Collectam eo ingresso, dicunt ter Cherubicum Hymnum, facientes singulis vicibus inclinationem vnam. Et dato incenso, ad propositionem proficiscuntur. Exhibitaque etiam sibi reuerentia, Diaconus dicit Tolle domine *Et ille.* Extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum. *Et acceptum velum, Aerem dictum, sinistro humero Diaconi accommodat: acceptumque pariter discum eius capiti imponit. Et Sacerdos calicem assumens: & Ingressum celebrant, dicen-*

εὐλόγησον. Καὶ ὅς. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. καὶ αὖθις. Εὔξαι ὑπὲρ ἐμοῦ δέσποτα ἅγιε. Καὶ ὅς. Κατευθύναι κύριος τὰ διαβήματά σου. Καὶ πάλιν. Μνήσθητί μου δέσποτα ἅγιε. Καὶ ὅς. Μνησθείη σου κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε. καὶ ἐξελθὼν καὶ στὰς πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ βαλὼν μετ' εὐλαβείας μετάνοιαν, γεγωνοτέρᾳ φωνῇ. Εὐλόγησον δέσποτα· καὶ εὐλογοῦντος τοῦ ἱερέως. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρός. Εἶτα ὁ διάκονος ἄρχεται οὕτως. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Vide supra positam fol. 64. hanc Collectam.

Ὁ ἱερεὺς ποιεῖ τὴν ἐκφώνησιν. fol. 65. Ὁ διάκονος αὖθις λέγει. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Vt supra fol 6.

Καὶ ὁ ἱερεὺς πάλιν τὴν ἐκφώνησιν. fol. 66.

Ὁ διάκονος. Ἔτι καὶ ἔτι. Vt supra fol. 66.

Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν ἐκφώνησιν, fol. 66.

Ὁ δὲ διάκονος εἰσέρχεται εἴσω τοῦ βήματος.

Ἰστέον ὅτι εἰσερχομένου καὶ ἐξερχομένου τοῦ διακόνου, ἀεὶ εὐλογεῖται ὑπὸ τοῦ ἱερέως. εἰσελθόντος οὖν τοῦ διακόνου καὶ στάντος ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ ἱερέως, ποιοῦσι τρεῖς μετανοίας ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης· καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον τίθησιν ἐπὶ τῷ στήθει τοῦ διακόνου· καὶ ἐξέρχονται. καὶ στάντος τοῦ διακόνου παρὰ λαγόνιον ἐν τῷ δεξιῷ μέρει, ὑποκλίνων ὁ ἱερεὺς ποιεῖ τὴν εὐχήν. Ὁ δὲ κατέχων καὶ τοῖς δυσὶ δακτύλοις τὸ ὀράριον ὑποδεικνύων αὐτὸ πρὸς ἀνατολάς, καὶ λέγει μυστικῶς.

Εὐλόγησον δέσποτα τὴν ἁγίαν εἴσοδον. Καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογῶν λέγει μυστικῶς. Εὐλογημένη ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων σου κύριε. Εἶτα κομίζει ὁ διάκονος τῷ ἱερεῖ ἱσταμένῳ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ἀσπάσασθαι. Καὶ ἀσπασαμένου στρέφεται ὁ διάκονος πρὸς ἀνατολάς, καὶ ὑψῶν τὸ εὐαγγέλιον λέγει. Σοφία, ὀρθοί. Καὶ εἰσελθόντες, τίθησι τὸ εὐαγγέλιον ὁ διάκονος· καὶ κατέχων τοῖς δυσὶ δακτύλοις τὸ ὀράριον, ὑποκλίνας μικρὸν τὴν κεφαλὴν λέγει τῷ ἱερεῖ.

Εὐλόγησον δέσποτα τὸν τρισάγιον ὕμνον. Καὶ ὅς, εὐλογῶν φησί. Εὐλογημένος ὁ τρισάγιος ὕμνος τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί. Καὶ στραφεὶς πρὸς δυσμὰς κατέχων τοῖς δακτύλοις τὸ ὀράριον λέγει, εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως Καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ πληρωθέντος δὲ τοῦ τρισαγίου, στὰς ὁ διάκονος μετὰ τοῦ ἱερέως ποιοῦσι προσκυνήματα τρία, λέγοντες τὸ τρισάγιον. Καὶ μετὰ τοῦτο λέγει ὁ διάκονος τῷ ἱερεῖ. Κέλευσον δέσποτα. Καὶ ὃς εὐλογῶν ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Καὶ πάλιν ὁ διάκονος. Εὐλόγησον δέσποτα τὴν ἄνω καθέδραν. Καὶ πάλιν εὐλογῶν λέγει. Εὐλογημένος ὁ καθήμενος ἐπὶ θρόνου δόξης βασιλείας σου. Καὶ καθίσαντος τοῦ ἱερέως· θυμιᾷ ὁ διάκονος κύκλῳ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὸν ἱερέα καθήμενον. Καὶ πληρωθέντος τοῦ ἀποστόλου, ἀναστὰς ὁ ἱερεύς, καὶ σὺν αὐτῷ ὁ διάκονος λέγουσι τὴν εὐχὴν ταύτην. Ἔλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καὶ τὰ ἑξῆς. Vt supra fol. 51.

Καὶ λέγουσι ταῦτα ἐκ γ.

Εἶτα ὑποκλίνας ὁ διάκονος τὴν κεφαλὴν τῷ ἱερεῖ, λέγει. Εὐλόγησον δέσποτα τὸν εὐαγγελιστὴν τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου καὶ μεγάλου εὐαγγελιστοῦ τοῦ δεῖνος. Ὁ δὲ εὐλογῶν λέγει ὁ Θεὸς διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου, καὶ ἐνδόξου, καὶ ἀποστόλου, καὶ εὐαγγελιστοῦ τοῦ δεῖνος, δώῃ σοι ῥῆμα εὐαγγελιζομένῳ δυνάμει πολλῇ. Vt supra fol. 69. Καὶ λαβὼν ὁ διάκονος τὸ εὐαγγέλιον ἐξέρχεται· καὶ εἰπὼν αὐτό, φέρων δίδωσι τῷ ἱερεῖ ὑπ' αὐτοῦ εὐλογούμενος. (Καὶ) ὁ διάκονος ἄρχεται οὕτως. Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ ἑξῆς. Vt supra fol. 69.

Μετὰ γοῦν τὴν τελευταίαν συναπτὴν εἰσελθόντες, λέγουσιν ἐκ τρίτου τὸ Χερουβικόν, ἀνὰ μίαν ἑκάστην ποιοῦντες μετάνοιαν· καὶ θυμιάσαντες ἀπέρχονται ἐν τῇ προθέσει. ποιοῦντες οὖν καὶ μετάνοιαν, λέγει ὁ διάκονος. Ἔπαρον δέσποτα. Καὶ ὅς. Ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια, καὶ εὐλογεῖτε τὸν κύριον. Καὶ λαβὼν ἀέρα, τίθησιν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου τοῦ διακόνου. ὁμοίως καὶ τὸν δίσκον λαβὼν τίθησιν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ. Καὶ λαβὼν καὶ ὁ ἱερεὺς τὸ ποτήριον, εἰσοδεύουσι λέγοντες.

λειτουργίας. Πάντων ὑμῶν μνησθείη κύριος ὁ θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Προσελθόντες δὲ τῷ διακόνῳ εἰς τὸ βῆμα, κρατεῖ τὸν ἱερὸν δίσκον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἕως οὗ ἄρῃ αὐτὸν ὁ ἱερεύς. Τεθέντων οὖν, καὶ μετὰ τοῦ ἀέρος σκεπασθέντων, θυμιᾷ τὰ δῶρα ὁ ἱερεὺς λέγων. Ἀγάθυνον κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών. Προσκυνοῦσι δὲ ἀμφότεροι. καὶ ἀποθέμενος ὁ ἱερεὺς τὴν φαιλώνην αὐτοῦ, στραφεὶς πρὸς τὸν διάκονον λέγει. Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ διάκονε. Ὁ δὲ εὐχόμενος λέγει. Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ· καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μένον μεθ' ἡμῶν, καὶ συλλειτουργήσει ἡμῖν, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Καὶ ὁ διάκονος λέγει.

Μνήσθητι μου δέσποτα ἅγιε. Ὁ δὲ λέγει.

Μνησθείη σου κύριος ὁ θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Καὶ ἐξέρχεται εὐθὺς ὁ διάκονος λέγων τὰ συνήθη. Πληρώσωμεν καὶ τὰ ἑξῆς. Vt supra fol 73. Εἰς δὲ τὸ ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους· οὐκ εὐθέως ἐπάγει τό, τὰς θύρας, τὰς θύρας· ἀλλὰ πρότερον ποιῶν μετ' εὐλαβείας, τρεῖς μετανοίας, καὶ ἀσπαζόμενος τὸ ὀράριον αὐτοῦ, οὕτως αὐτὸ ἐπάγει· καὶ τό, στῶμεν καλῶς ἐπιπτών, οὕτως εἰσέρχεται. Καὶ λαβὼν τὸ κάλυμμα, ἢ τὸ ῥιπίδιον εὐλαβῶς, κατέχει ἐπάνω τῶν δώρων. Ὅτε δὲ ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεὺς τὸν ἐπινίκιον ὕμνον λαμβάνει ὁ διάκονος τὸν ἀστερίσκον, καὶ σταυροῖ αὐτὸν ἐπάνω τοῦ δίσκου, καὶ ἀσπάζεται τὸ μέσον αὐτοῦ, καὶ οὕτω τίθησιν αὐτὸν μετὰ τῶν καλυμμάτων. Καὶ ὅτε ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεὺς τό, ἐξαιρέτως, καὶ πάλιν θυμιᾷ ὁ διάκονος τὸ βῆμα. Εἰς δὲ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος στάντες ὡς σύνηθες, καὶ προσκυνήσαντες λέγουσιν ἐκ τρίτου. Κατάπεμψον τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα. Τότε λέγει ὁ διάκονος ἐπιδεικνύων τὸν ἅγιον ἄρτον, κατέχων καὶ τὸ ὀράριον αὐτοῦ. Εὐλόγησον δέσποτα τὸν τίμιον καὶ ἅγιον ἄρτον. Καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς εὐλογῶν. Καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον αὐτὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ πάλιν ὁ διάκονος. Εὐλόγησον δέσποτα καὶ τὸ ἅγιον ποτήριον. Ὁ δὲ εὐλογεῖ καὶ αὐτὸ λέγων. Τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ κυρίου. καὶ τὰ ἑξῆς. Ὁ διάκονος. Εὐλόγησον δέσποτα καὶ τὰ ἀμφότερα. Ὁ δὲ εὐλογῶν αὐτὰ λέγει. Μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. Καὶ ὁ διάκονος. Ἀμήν, ἀμήν. Καὶ πάλιν. Μνήσθητι μου δέσποτα ἅγιε. Ὁ δὲ μνησθείη σου κύριος. Καὶ ἐξέρχεται λέγων τὰ συνήθη. Καὶ πάντων καὶ πασῶν. Ἰωσὴφ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, Φιλοθέου Ἀλεξανδρείας, Μάρκου Ἀντιοχείας, Θεοφίλου Ἱεροσολύμων, καὶ ὑπὲρ τοῦ προσκομίζοντος τὰ ἅγια δῶρα κυρίῳ τῷ θεῷ τοῦ δεῖνος, τοῦ ἐντιμοτάτου ἱερέως, τῶν συμπαρεστώτων ἱερέων, τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος. Ὑπὲρ σωτηρίας, κράτους, νίκης, καὶ διαμονῆς τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων ἡμῶν· τῆς εὐσεβεστάτης καὶ φιλοχρίστου δεσποίνης ἡμῶν Ὑπομονῆς μοναχῆς. Τῆς εὐσεβεστάτης καὶ φιλοχρίστου δεσποίνης ἡμῶν Εὐγενίας μοναχῆς. τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων ἡμῶν Ἰωάννου καὶ Μαρίας. Τῆς εἰρήνης καὶ καταστάσεως τοῦ σύμπαντος κόσμου. καὶ τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν. Τῆς λυτρώσεως τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν αἰχμαλώτων, εὐοδώσεως καὶ ἐπιστασίας τοῦ φιλοχρίστου στρατοῦ, σωτηρίας τοῦ περιεστῶτος λαοῦ καὶ πάντων καὶ πασῶν. Εἶτα ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἑνὶ στόματι. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου θεοῦ. Μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν ἱερέα. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη· ὁ διάκονος ἄρχεται. Πάντων τῶν ἁγίων, καὶ τὰ ἑξῆς, fol. 79.

Ὅτε οὖν εἴπῃ τό, Πρόσχωμεν, ποιῶν μετάνοιαν μετ' εὐλαβείας ἔνδον ἐξέρχεται. Καὶ λέγει ὁ διάκονος τῷ ἱερεῖ. Πλήρωσον δέσποτα τὸ ἅγιον ποτήριον. Καὶ ὁ ἱερεὺς λαβὼν τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ ἁγίου ἄρτου, καὶ ποιῶν σταυρόν, εἰς τὸ πρῶτον ποτήριον, βάλλει αὐτό, λέγων. Πλήρωμα πνεύματος ἁγίου· ἀμήν.

Καὶ πάλιν ὁ διάκονος εἰσκομίσας τὸ ζέον φησί. Εὐλόγησον δέσποτα τὴν ἁγίαν ζέσιν. Καὶ εὐλογῶν αὐτὸ λέγει. Ζέσις πίστεως πνεύματος ἁγίου. Καὶ ἐγχέων εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον λέγει. Καταβήσεται ὡς ὑετὸς

tes Omnium vestrum memor sit Dominus in regno suo. *Diaconus itaque Tribunal subintrans, sacrum discum capite sustentat, vsque dum eum tollat Sacerdos. Depositis itaque donis & Aere velo opertis, suffumigans illa Sacerdos, ait.* Benefac Domine in bona voluntate tua Sion. *Et ambo adorant: & Sacerdos demissa casula, ad Diaconum versus dicit.* Ora pro me Diacone. *Ille vero bene precans, ait.* Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. *Et Sacerdos dicit.* Ipse Spiritus sanctus manebit nobiscum & cōministrabit nobis omnibus diebus vitæ nostræ. *Et Diaconus dicit.* Memēto mei domine sancte. *Ille autem ait.*

Memor sit tui Dominus in regno suo. *Et continuo digreditur Diaconus recitans ea quæ de more sunt dicenda.* Impleamus orationem, &c.

At cum ventum fuerit ad verba hæc: Amemus inuicem *non confestim Diaconus subdit;* portas, portas: *Sed factis prius cum reuerentia tribus inclinationibus, Stolam suam deosculatus, sic illud dicit, &* Stemus recte, stemus cum timore, *postquam dixerit, tunc ingreditur. Et velum aut flabellum accipiens, supra dona deuote tenet. Cum autem pronunciat Sacerdos triumphalem Hymnum, Stellam Diaconus arripit, & in crucem supra discum agit, mediumque eius clauum deosculatur, atque ita cum velis componit. Et cum exclamauerit Sacerdos.* Præcipue, &c. fol 78. *Rursus suffumigat Diaconus Tribunal. Ad inuocationem autem Spiritus sancti, stantes simul & de more adorantes tertio dicunt.* Ad nos & ad proposita dona Spiritum sanctum tuum demitte. *Tunc Diaconus sanctum panem ostendens, & Stolam suam tenens, ait.* Benedic domine venerandum & sanctum panem. *Et Sacerdos benedicens, ait* Et fac panem hunc ipsum venerandum corpus Domini, & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi. *Et rursum Diaconus.* Benedic domine sanctum calicem *Ille autem & hunc benedicit, inquiens.* Quod est in hoc calice, ipsum pretiosum sanguinem, &c. fol. 77. *Diaconus.* Benedic domine vtraque. *Ille vero benedicens ait.* Commutans sancto tuo Spiritu. *Et Diaconus.* Amen, Amen. *Et iterum.* Memento mei domine sancte. *Ille.* Memor sit, *inquit*, Dominus tui. *Et egreditur consueta dicturus.* Et cunctorum & cunctarum. Ioseph sanctissimi & vniuersalis Patriarchæ, Philothei Alexandriæ Marci Antiochiæ, Theophili Hierosolymorum, & pro offerente Domino Deo sancta dona N honorando Sacerdote, Sacerdotum etiam adstantium, venerandi Presbyterii ministerii in Christo, & omnis sacri ordinis cœtu. Pro salute, potentia, victoria permanentia, deuotissimorum & Christum diligentium Imperatorum nostrorum: deuotissimæ & Christum amantis Dominæ nostræ Hypomones Monialis: deuotissimæ & Christum amantis Dominæ nostræ Eugeniæ Monialis: deuotissimorum Christum diligentium Impp. nostrorum Ioannis & Mariæ, Pro pace & consistentia mundi totius & sanctarum Dei Ecclesiarum, pro redemptione fratrum nostrorum captiuorum: prosperitate, & firmamento Christum diligentis exercitus: residui populi salute: & cunctorum & cunctarum. *Deinde Sacerdos exclamat.* Et da nobis vno ore. Et erunt misericordiæ magni Dei. *Diaconus incipit.* Omnium sanctorum. *Et quæ deinceps. Cum itaque dixerit:* Attendamus: *Faciens reuerentiam iuxta deuotam consuetudinem egreditur. Et Sacerdoti dicit Diaconus.* Imple domine sanctum calicem. *Et Sacerdos accepta superiori sancti panis Particula, & ea cruce efformata, in primum calicem immittit illam, dicens.* Complementum Spiritus sancti. Amen. *Et rursus Diaconus calida aqua allata, ait.* Benedic Domine sanctum feruorem. *Et benedicens illum ait.* Feruor fidei sancti Spiritus. *Et effundens in sanctum calicem dicit.* Descendet sicut

pluma in vellus, & ſicut ſtilla. *Deinde Diacono inclinatur Sacerdos, & ait.* Frater & comminiſter condona mihi peccatori. *Et accepta vna particula, manu dextra, extremis eam digitis tenet: dicens & hæc.* Pretioſum & ſanctiſſimum corpus Domini, & Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, ſumo ego. N. Sacerdos in remiſſionem peccatorum meorum, & in vitam meam æternam. *Hæc dicens, tenet dexteram ſuam cum ſacro pane in ſancto Diſco. Et ad Diaconum conuerſus, dicit.* Diacone accede. *Et cum reuerentia accedens, & inclinatus coram Sacerdote dicit* Benedic Domine, condona mihi peccatori. *Ille vero,* Deus condonet tibi, *ſubiungente. manum ſuam in Diſcum extendit Diaconus. Et accipiens Sacerdos (particulam) tribus digitis, dat ei dicens.* Pretioſum & ſanctiſſimum corpus Domini, & Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti tibi Monacho Diacono traditur in remiſſionem peccatorum tuorum, & in vitam tuam æternam. *Ille autem Sacerdotis dexteram oſculatur. Tunc inclinati & gratias agentes, tandemque ſe erigentes, communicant viuifico corpori. Et iterum ſacro calice accepto, Sacerdos dicit.* Pretioſum & ſanctiſſimum corpus & ſanguis, &c. *Vt ſupra. Et bibens ter ex eo, Sacerdote illum tenente, Diaconus eum exoſculatur: & confeſtim ſancta colligit. Sacerdos dicit Orationem & tradito calice Diacono, ad Occidentem conuertitur. Tum ſuaui voce pronunciat Diaconus,* Cum timore & fide: *at,* accedite, *multo validiori. Sacerdos autem benedicens populo dicit ſecreto.*

Salua Deus populum tuum, & benedic hæreditati tuæ. *Et cum reuerſi fuerint, deponit Sacerdos calicem, & ſuffumigans ter, dicit.* Exaltare ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua. *Et acceptum diſcum ſacrum Diaconi capiti imponit Sacerdos: cumque ille calicem aſſumpſerit, conuertuntur in partem dextram deferentes dona in propoſitionem: & Sacerdos ſecreto dicit.* Benedictus Deus noſter: *Deinde magis elata voce.* Perpetuo nunc, &c. *Et poſtquam ſancta dona depoſuerint egreſſus Diaconus dicit.* Recti, participes facti. *Tunc Sacerdos egreditur, & coram ſacris foribus ſtans, Diaconus à dextris eius retro, Stolam ſuam tenet. & inclinans caput, dicit Sacerdos Orationem: qua finita, Diaconus ab eo benedicitur: atque ita.*

ἐπὶ πόκον, καὶ ὡς σταγὼν. Εἶτα τοῦ μετανοίας τῷ διακόνῳ ὁ ἱερεὺς λέγων. Ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ συγχώρησόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Καὶ λαβὼν μίαν τῶν μερίδων μετὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κατέχει ταύτην τοῖς ἄκροις δυσὶ δακτύλοις λέγων ταῦτα. Τὸ τίμιον καὶ πανάγιον σῶμα κυρίου καὶ Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταλαμβάνω, ὁ δεῖνα, ἱερεὺς εἰς ἄφεσιν τῶν ἐμῶν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν μου αἰώνιον. Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος, κατέχει τὴν χεῖρα αὐτοῦ μετὰ τοῦ θείου ἄρτου εἰς τὸν ἅγιον δίσκον, καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν διάκονον λέγει. Ὁ διάκονος πρόσελθε. Καὶ προσελθὼν μετ' εὐλαβείας, καὶ βαλὼν μετάνοιαν τῷ ἱερεῖ λέγει. Εὐλόγησον δέσποτα: συγχώρησόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Τοῦ δὲ, ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ σοι, ἐπιλέγοντος· ἐκτείνει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ διάκονος εἰς τὸν δίσκον· καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς μετὰ τῶν τριῶν δακτύλων, δίδωσιν αὐτῷ λέγων Τὸ, τίμιον καὶ πανάγιον σῶμα τοῦ κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταδίδοται τῷ δεῖνι ἱεροδιακόνῳ, εἰς ἄφεσιν τῶν αὐτοῦ ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αὐτοῦ αἰώνιον. Ὁ δὲ ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ ἱερέως καὶ ὑποκλίναντες, καὶ εὐχαριστήσαντες ἀμφότεροι, ἀνασταντες κοινωνοῦσι τοῦ ζωοποιοῦ ἄρτου. Καὶ πάλιν λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον ποτήριον λέγει. Τὸ τίμιον καὶ πανάγιον σῶμα καὶ αἷμα, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ πιὼν ἐκ τρίτου κρατοῦντος τοῦ ἱερέως τὸ ποτήριον, ἀσπάζεται ὁ διάκονος τὸν ἱερέα καὶ εὐθὺς συστέλλει ὁ διάκονος τὰ ἅγια. Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν, καὶ δοὺς τὸ ἅγιον ποτήριον τῷ διακόνῳ στρέφεται πρὸς δυσμάς. Καὶ ὁ διάκονος λέγει πραείᾳ τῇ φωνῇ. Μετὰ φόβου καὶ πίστεως· τὸ δὲ, πρόσελθετε· γεγωνοτέρᾳ φωνῇ. ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογῶν τὸν λαὸν, λέγει μυστικῶς.

Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. Καὶ στραφέντες τίθησιν ὁ ἱερεὺς τὸ ποτήριον· καὶ θυμιῶν ἐκ τρίτου λέγει. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. Καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸν ἅγιον δίσκον, τίθησιν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς τοῦ διακόνου. Ὁ δὲ λαβὼν τὸ ποτήριον, στρέφονται ἐκ δεξιῶν διακομίζοντες τὰ δῶρα ἐν τῇ προθέσει. Καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς μυστικῶς. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Εἶτα γεγωνοτέρᾳ φωνῇ, τὸ, Πάντοτε νῦν. Καὶ ἀποθέντες τὰ ἅγια δῶρα, ἐξερχόμενος ὁ διάκονος λέγει τὸ, Ὀρθοὶ μεταλαβόντες, Vt ſupra fol 84. Τότε ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς, καὶ στὰς πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ ὁ διάκονος ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὄπισθεν, κρατῶν καὶ τὸ ὀράριον αὐτοῦ ὑποκλίνων τὴν κεφαλὴν, λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν· καὶ τελεσθείσης αὐτῆς εὐλογεῖται ὁ διάκονος ὑπ' αὐτοῦ· καὶ οὕτως.

Reliqua deſunt.

Exemplar Liturgiæ è M. S. Barberino S. Marci ante ſeptem & amplius ſæcula, vt putatur, exarato, tranſſumptum.

Abſque titulo incipit.

DOmine Deus noſter, qui te ipſum agnum immaculatum pro mundi vita obtuliſti: reſpice in nos, & ſuper panem hunc, & ſuper calicem iſtum: & fac illa illibatum corpus & pretioſum ſanguinem tuum; in animarum & corporum communionem. Quia ſanctificatum & glorificatum eſt venerandum & magnificum.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ προσθεὶς ἑαυτὸν ἀμνὸν ἄμωμον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ ἐπὶ τὸ ποτήριον τοῦτο· καὶ ποίησον αὐτὸ ἄχραντόν σου σῶμα, καὶ τίμιόν σου αἷμα, εἰς μετάληψιν ψυχῶν καὶ σωμάτων. Ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπές. .

Oratio ingreſſus.

Εὐχὴ τῆς εἰσόδου.

Benefactor, & omnis creaturæ opifex, accedentem Eccleſiam ſuſcipe: Vnicuique quod vtile eſt, adimple, & ſingulos ad perfectionem promoue, & dignos regno tuo nos effice. Gratia & miſerationibus.

Εὐεργέτα, καὶ τῆς κτίσεως πάσης δημιουργὲ, πρόσδεξαι προσιοῦσαν τὴν ἐκκλησίαν· καὶ ἑκάστῳ τὸ συμφέρον ἐκπλήρωσον, καὶ ἄγαγε πάντας εἰς τελειότητα, καὶ ἀξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς βασιλείας σου. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς. Vt ſupra fol 81.

Oratio Hymni ter ſancti.

Εὐχὴ τοῦ τρισαγίου.

Sancte Sanctorum Deus noſter, qui ſolus ſanctus es, & in ſanctis requieſcens, ſanctus exiſtis: qui glo-

Ἅγιε ἁγίων ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μόνος ἅγιος καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος ἅγιος ὑπάρχεις. ὁ τὴν ἀνυπέρβλητον δό-

ξαν ἐν αὐτῷ κατεπλούτισας. ἅγιος ὁ Θεός, ὁ λόγῳ τὰ πάντα κατασκευάσας. ἅγιος ὁ Θεός, ὃν τὰ τετράμορφα ζῶα ἀκαταπαύστῳ φωνῇ δοξάζουσι. ἅγιος ὁ Θεός, ὁ ὑπὸ πλήθους ἁγίων ἀγγέλων, καὶ ἀρχαγγέλων ὁρατῶς τρεμόντων προσκυνούμενος, καὶ δοξολογούμενος. ἅγιος ὁ Θεός, ὁ τοῖς πολυομμάτοις Χερουβὶμ, τὸ ἀσίγητον φωνῇ, τῷ ἀκοιμήτῳ ὄμματι ἐπιβλέπων, καὶ ἐπικλίνων τὸ οὖς σου. ἅγιος ὁ Θεός, ὁ τοῖς ἑξαπτερύγοις Σεραφὶμ ἐποχούμενος, καὶ κροτούντων ταῖς ἑαυτῶν πτέρυξι, καὶ τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ὑμνούντων τό, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος Σαβαώθ, ὁ προσερχόμενος ἅγιος ὁ ἐρχόμενος ὁ Θεὸς ἡμῶν· ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, κυριότητες ἐν οὐρανῷ σε προσκυνοῦσι, καὶ ἐπὶ γῆς ἀνθρωπίνη ὑμνοῦσι, καὶ σε σέβουσι. Αὐτὸς φιλάνθρωπε πρόσδεξαι, καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον ὕμνον προσφερόμενον παρ' ἡμῶν, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου· καὶ κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς πλούσια τὰ ἐλέη, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου. Πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ἐκφών. Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαύῃ· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Εὐχὴ τῆς καθέδρας τοῦ θυσιαστηρίου.

Δέσποτα, κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εἰρήνευσον αὐτὸν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, διὰ τοῦ τύπου τοῦ τιμίου σταυροῦ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ τῆς ἐκτενοῦς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενῆ. Vt supra fol 69.

Εὐχὴ τῶν κατηχουμένων πρὸ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς τοῦ Χρυσοστόμου.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν ὑψηλοῖς, καὶ τὰ ἑξῆς. Vt supra fol. 70.

Εὐχὴ τῶν πιστῶν πρώτη μετὰ τὸ ἁπλωθῆναι τὸ εἰλητόν.

Εὐχαριστοῦμέν σοι. Vt supra fol. 70.

Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα.

Πάλιν καὶ πολλάκις. Vt supra fol. 71.

Εὐχὴ τῆς προσκομιδῆς τοῦ ἁγίου Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ ἅγια δῶρα ἐν τῇ τραπέζῃ, καὶ πληρωθῆναι τὸν λαόν, τὸν μυστικὸν ὕμνον.

Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ. Vt supra fol. 74.

Ὁ διάκονος. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους. Καὶ μετὰ τὸ δοθῆναι τὴν ἀγάπην λέγει ὁ διάκονος. Τὰς θύρας, τὰς θύρας. Πρόσχωμεν. ὁ λαός, τό, Πιστεύω. λέγει ὁ διάκονος. Στῶμεν καλῶς. ὁ λαός. Ἔλεον εἰρήνης. ὁ ἱερεὺς λέγει. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Vt supra fol. 75. Ὁ λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ὁ ἱερεύς. Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας. Ὁ λαός. Ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον. Ὁ ἱερεύς. Εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ. Ὁ λαός. Ἄξιον καὶ δίκαιον. Ὁ ἱερεὺς ἀπάρχεται τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς. Ἄξιον. Vt supra fol. 75. Ὁ ἱερεὺς μυστικῶς. Μετὰ τούτων, fol. 76. Ἐκφώνως. Λάβετε, fol. 76. Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων. Πίετε. fol. 76. Ὁ λαός. Ἀμήν. Ὁ ἱερεὺς μυστικῶς. Μεμνημένοι τοίνυν, fol. 77. Ἐκφώνως. Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοι προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα. Ὁ ἱερεὺς μυστικῶς λέγει. Ἔτι προσφέρομεν, fol. 77. Καὶ ἀναστὰς σφραγίζει λέγων μυστικῶς. Καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. ἀμήν. Τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου· μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς μυστικῶς.

Ὥστε γενέσθαι, fol. 77. Consequenter autem cuncta consentiunt cum textu supra posito: nisi quod post verba. Ὑπὲρ τῶν ἐν ἀγνείᾳ καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ διαγόντων additur.

Ὑπὲρ τῶν ἐν ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. Ὑπὲρ τῶν πιστοτάτων βασιλέων, τῆς φιλοχρίστου βασιλίσσης, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ στρατοπέδου αὐτῶν. δὸς αὐτοῖς κύριε εἰρηνικὸν τὸ βασίλειον· ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. Μνήσθητι κύριε τῆς πόλεως ἐν ᾗ παροικοῦμεν, καὶ πάσης

riam ab alio non superandam, in teipso obtines. Sanctus Deus, qui omnia composuisti: sanctus Deus, quem animalia quadriformia irrequieta voce glorificant. Sanctus Deus, qui a sanctorum Angelorum & Archangelorum tui intuitu contremiscentium multitudine adoraris, & laudaris: Sanctus Deus, qui Cherubim multis oculis præditorum voci nunquam taciturae, oculo nunquam sopiendo, intendis, & aurem tuam inclinas: qui Seraphim sex alis insignibus veheris, & alas ad inuicem percutientibus, triumphalem que Hymnum. Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth, Sanctus est qui venit Deus noster, concinentibus, veheris: Principatus, Potestates, Dominationes in cælo te adorant, & in terra humanitatem laudat, & te colunt: Ipse hominum amator, ex ore nostri peccatorum, & omnis populi tui ter Sanctum Hymnum oblatum suscipe: & abundantes misericordias, & miserationes tuas, ad nos mitte. Precibus Sanctæ Dei genitricis, & omnium Sanctorum, ab æterno tibi complacentium. *Exclama.* Quia Sanctus es Deus noster, & in sanctis requiescis: & tibi gloriam.

Oratio Cathedræ altaris.

Dominator, Domine Deus virtutum, salua populum tuum, & sancti Spiritus virtute pacificum illum redde, per signum pretiosæ crucis vnigeniti Filii tui, cum quo benedictus es, in sæcula sæculorum, Amen.

Oratio protensæ supplicationis.

Domine Deus noster, protensam, &c.

Oratio Catechumenorum ante sacram oblationem, Chrysostomi.

Domine Deus noster, qui in excelsis, &c.

Oratio fidelium prima, postquam corporale fuerit explicatum.

Gratias agimus tibi, &c.

Oratio fidelium secunda.

Iterum & frequenter, &c.

Oratio Offertorii, Sancti Ioannis Chrysostomi, post deposita Sancta dona in altari, & secretum Hymnum completum.

Domine Deus omnipotens, &c.

Diaconus. Amemus inuicem. *Et post datam pacem: dicit Diaconus.* Portas, portas. Attendamus. *Populus dicit* Credo. *Diaconus dicit.* Stemus recte. *Populus.* Misericordiam pacis. *Sacerdos dicit.* Gratia Domini, &c. *Populus.* Et cum Spiritu tuo. *Sacerdos.* Sursum habeamus corda *Populus.* Habemus ad Dominum. *Sacerdos.* Gratias agamus Domino. *Populus.* Dignum & iustum *Sacerdos sanctam oblationem incipit.* Dignum, &c. *Sacerdos secreto.* Cum his itaque, &c. *Exclamando* Accipite, &c. Similiter & calicem postquam cœnauit dicens. Bibite, &c. *Populus* Amen. *Sacerdos secreto.* Memores igitur, &c. *Exclamando.* Tua ex tuis tibi offerimus secundum omnia, & per omnia. *Sacerdos secreto dicit.* Adhuc offerimus, &c.

Et exurgens signat cruce secreto dicens. Et fac panem hunc pretiosum corpus Christi tui, commutans Spiritu tuo sancto. Amen. Quod autem in calice hoc, pretiosum sanguinem Christi tui: commutans Spiritu tuo sancto, Amen. *Sacerdos secreto.* Vt fiat, &c.

Pro iis qui in montibus & speluncis, & terræ foraminibus degunt. Pro fidelissimis Impp. Christum amante Imperatrice, omni palatio, & exercitu eorum: da eis Domine pacificum regnum, vt & nos in serenitate eorum tranquillam, & quietam vitam agamus, in omni pietate & honestate. Memento Domine vrbis quam habitamus, & omnis ciuitatis, & regionis,

& omnium habitantium in ipsis. *Exclamando.* Memento Domine in primis Archiepiscopi nostri N. &c. Memento Domine nauigantium, itinerantium, &c. *Exclamando* Et erunt misericordiæ, &c. *Diaconus.* Omnium sanctorum, &c. *Sacerdos secreto.* Tibi commendamus *Diaconus.* Suscipe. Diem omnem. *Sacerdos.* Et dignare, &c. *Populus* Pater noster *Sacerdos exclamando.* Quia tuum est regnum. *Populus.* Amen *Sacerdos secreto* Gratias agimus tibi. *Sacerdos.* Attende. &c *Diaconus.* Attendamus *Sacerdos.* Sancta sanctis. *Populus* Vnus sanctus. *Et postquam dixerit populus* Vnus sanctus, vnus Dominus, Iesus Christus, in gloria Dei patris *Accipit e Sancto corpore particulas, & in sanctos calices mittit, & ait.* In complementum Spiritus sancti. *Et cum omnes communicauerint: dicente Diacono orationem. Sacerdos secreto.* Gratias tibi agimus, &c *Exclam.* Quia tu es sanctificatio, &c *Diaconus.* In pace procedamus. *Populus.* In nomine Domini.

πόλεως, καὶ χώρας, καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς. Ἐκφών. Μνήσθητι κύριε ἐν πρώτοις τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος, καὶ τὰ ἑξῆς. Vt supra fol 79. Μνήσθητι κύριε πλεόντων, ὁδοιπορούντων, καὶ τὰ ἑξῆς. Vt supra fol. 79. Ἐκφώνως. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη. Vt supra fol. 79. ὁ διάκονος. Πάντων τῶν ἁγίων, fol. eod. ὁ ἱερεὺς μυστικῶς. Σοὶ παρακατατιθέμεθα. Vt supra fol 80. ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ. Τὴν ἡμέραν. ὁ ἱερεύς. Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, fol eod. ὁ λαός. Πάτερ ἡμῶν. ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία. ὁ λαός. ἀμήν. ὁ ἱερεὺς μυστικῶς. Εὐχαριστοῦμέν σοι. Vt supra fol. 81. ὁ ἱερεύς. Πρόσχες. fol. eod. ὁ διάκονος. Πρόσχωμεν. ὁ ἱερεύς. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. ὁ λαός. Εἷς ἅγιος. Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν λαὸν τό. Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός· λαμβάνει ἐκ τοῦ ἁγίου σώματος μερίδας, καὶ βάλλει εἰς τὰ ἅγια ποτήρια, καὶ λέγει· εἰς πλήρωμα πνεύματος ἁγίου. Καὶ μετὰ τὸ πάντας μεταλαβεῖν λέγει ὁ διάκονος τὴν εὐχήν. ὁ ἱερεὺς μυστικῶς. Εὐχαριστοῦμεν, fol 84. Ἐκφώνως. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς, fol. 84. ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν. ὁ λαός. Ἐν ὀνόματι κυρίου.

Aliud exemplar Chrysostomianæ liturgiæ, qua Monachi Græci in Occiduis partibus Romę, Campaniæ, Calabrię, Apuliæ, Siciliæ, & alijs vtuntur, è vetusto Dom. Basilii Falascæ Cryptę Ferratæ Archimandrita transsumptum.

Diuina missa sancti Patris nostri Ioannis Archiepiscopi Constantinopolis Chrysostomi.

Domine Deus noster, virtutem de excelso sancto tuo ad me mitte, & ad ministerium tuum hoc, me corrobora, vt inculpate tremendo tuo tribunali assistam, & incruentam tibi hostiam offeram. Quia tua est potentia, & tuum est regnum, & virtus, & gloria Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Tunicam deinde crucesignans, dicit. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Exultet anima mea in Domino. *Et accipiens cingulū dicit.* Accingere gladium tuum super fœmur tuum. *Ad stolam vero ait.* Et insipientiæ indumento circumamictus es: quia coronam de spinis imposuerunt tibi, Christe Deus noster, miserere nostri. *Ad submanicalia, dicit.* Corrobora brachia mea in ministerium gloriæ tuæ, Christe Deus noster, perpetuo. *Ad casulam.* Sacerdotes tui induantur, &c. *Et expandens eam circa se dicit.* Operi me Domine in velamento alarum tuarum: perpetuo nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *His peractis, tres facit inclinationes coram sanctā mensa secreto dicens* Et parce populo tuo: & ne des hereditatem tuam in opprobrium. *Et accedens ad propositionem, accipit oblatam, Lancea signans eam, & dicens.* (In memoriam) Domini, & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, pro mundi vitā & salute immolati: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. *Transfigens vero eam cruciformiter, dicit hanc orationem.* Velut ouis, &c. *Excisum deinde panem super Disco tenens intra carnem idest, micam, cruciformiter Lanceam infigit dicens.* Immolatur, Agnus Dei. *Ad secundam dicit.* Domine; eius quæ te peperit dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ precibus miserere, & salua animas nostras, vt benignus & clemens. *Et ad tertiam dicit.* Sanctarum & supercœlestium virtutum. Venerandi Prophetæ præcursoris, & Baptistæ Ioannis, sanctorum gloriosorum, & celebrium Apostolorum, sancti N. cuius memoriam celebramus, & omnium sanctorum. *Deinde panem accipiens, extremis cum digitis eleuat. dicens Orationem.* Sanctissimæ, illibatæ,

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ἐξαπόστειλόν μοι δύναμιν ἐξ ὕψους ἁγίου σου, καὶ ἐνίσχυσόν με εἰς τὴν διακονίαν σου ταύτην· τοῦ παραστῆναί με ἀκατακρίτως τῷ φοβερῷ σου βήματι, καὶ προσενέγκαι σοι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εἶτα σφραγίζων τὸ στιχάριον λέγει. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ, fol. 59. Καὶ λαβὼν τὴν ζώνην λέγει. Περίζωσον τὴν ῥομφαίαν ἐπὶ τὸν μηρὸν, fol. 60. Εἰς δὲ τὸ ἐπιτραχήλιον λέγει. Καὶ χλαμύδα ἀφροσύνης περιεβάλου· ὅτι στέφανον ἐξ ἀκανθῶν σοι περιέθηκαν, Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐλέησον ἡμᾶς. Εἰς δὲ τὰ ἐπιμανίκια λέγει. Ἐνίσχυσον τοὺς βραχίονάς μου, εἰς τὴν διακονίαν τῆς σῆς δόξης, Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν. πάντοτε. Εἰς τὸ φελόνιον. Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται, fol. 60. Καὶ ἐξαπλῶν αὐτὸ, λέγει. Σκέπασόν με κύριε ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ μετὰ ταῦτα τρεῖς μετανοίας ποιεῖ ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγων μυστικῶς. Καὶ φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου· καὶ μὴ δῷς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος. Καὶ ἀπελθὼν ἐν τῇ προθέσει λαμβάνει τὴν προσφορὰν σφραγίζων αὐτὴν μετὰ τῆς λόγχης λέγων. Τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, θυόμενος ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Λογχεύων δὲ αὐτὴν σταυροειδῶς λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην. Ὡς πρόβατον, supra fol. 60. Εἶτα τὸν ἐσφαγμένον ἄρτον κρατῶν ἐπάνω τοῦ δίσκου, ἔνδον εἰς τὴν σάρκα σταυροειδῶς χαράττει λέγων. Θύεται ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. Εἰς δὲ τὴν δευτέραν λέγει. Πρεσβείαις κύριε τῆς τεκούσης σε δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐλέησον, καὶ σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος. Καὶ εἰς τὴν τρίτην λέγει. Τῶν ἁγίων καὶ ἐπουρανίων δυνάμεων, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ τοῦ ἁγίου τοῦ δεῖνος, οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἔπειτα λαβὼν τὸν ἄρτον ἐν τοῖς ἄκροις δακτύλοις, λέγων τὴν εὐχήν. Τῆς παναγίας ἀχράντου εὐ-

λειψάνων ... ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· τῶν τιμίων ἀσωμάτων ἐπουρανίων δυνάμεων· τοῦ τιμίου ... προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου· τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων· τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιερέως Βασιλείου· τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Χρυσοστόμου· τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ θεολόγου· τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιερέως Νικολάου, τοῦ ἁγίου ... οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ... καὶ ταῖς ἱκεσίαις ἐπισκέψαι ἡμᾶς ὁ Θεός. ... [illegible] ... Μνημονεύει δὲ καὶ τῶν κτιτόρων, καὶ τῶν ... [illegible] ... fol. 611. [illegible] ... fol. 63. [illegible] ... fol. 64. Ὁ διάκονος. [illegible] ... fol. 65. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, fol. eod. Ὁ ἱερεὺς ... fol. eod. ... ἀντιφωνον ... intra in sequenti exemplari. [illegible] ... fol. eod. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, fol. eod. Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. [illegible] ... fol. eod. [illegible] ... fol. 67. Ὁ διάκονος. [illegible] ... fol. 68. Ὁ διάκονος. [illegible] ... Ὁ διάκονος. Σοφία, ὀρθοί. Εἶτα [illegible]

benedictæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ: Venerandarum, incorporearum, supercælestium virtutum: Venerandi Prophetæ præcursoris, & Baptistæ Ioannis, sanctorum gloriosorum, & celebrium Apostolorum, sancti patris nostri Chrysostomi, sancti patris nostri Gregorii Theologi, sancti patris nostri & præsulis Nicolai, sancti N. cuius & memoriam celebramus, & omnium sanctorum tuorum, quorum supplicationibus visita nos Deus. Memento quoque defunctorum omnium, in spe quietis vitæ æternæ: & fac eos requiescere vbi effulget lumen vultus tui, Domine. *Memoriam autem agit fundatorum, & eorum qui se vobis commendauerunt: & deinceps viuorum & mortuorum. Deinde vinum & aquam cruce signat dicens.* Vnio Spiritus sancti: *In calicem vero vinum infundens, dicit.* Et vnus militum lancea, &c. *Deinde vela suffumigat & sancta operit, dicens.* Dominus regnauit. Decorem indutus est. *Et iterum suffumigat aliud, dicens.* Etenim firmauit, &c. *Et in baltheo stellam ponit eam super disco, dicens.* Verbo Domini cæli firmati sunt: & Spiritu, &c. *Magnum deinde inuolucrum suffumigans, & in longum extendens dicit.* Operuit cælos virtus eius: & laudis eius plena est terra. *Deinde Diaconus dicit.* Super propositione sanctorum donorum, Dominum precemur. *Sacerdos orationem.* Deus Deus noster, qui cælestem panem, &c. *Deinde Diaconus dicit.* Dominum precemur. *Sacerdos propositionem, sancta, & sanctam mensam in circuitu suffumigat, recitans orationem hanc.* Incensum tibi offerimus, &c. *Deinde Diaconus dicit.* Gloria tibi Deus noster, spes omnium nostrûm. *Sacerdos exclamat.* Gratia & auxilium sanctissimi, & boni, & viuifici Spiritus vobiscum sit, perpetuo, *& quæ sequuntur.* **Domine labia mea aperies: & os meum.** *Diaconus Sacerdoti secreto dicit.* Benedic domine: tempus faciendi Domino. *Et Sacerdos signans eum dicit.* **Angelus Domini comministrabit nobis: & præparabit viam tuam ante te: perpetuo, nunc &** semper, *& quæ sequuntur. Diaconus autem egreditur: & e regione sacrarum valuarum clara voce incipit* Benedic domine. *Et Sacerdos exclamat.* Benedictum regnum, &c. *Diaconus.* In pace Dominum precemur. *Sacerdos Orationem primi Antiphoni subiungit.* Domine Deus noster, &c. *Diaconus.* Suscipe, &c. *Sacerdos exclamando.* Quia conuenit tibi, &c. *Populus Antiphonum primum dicit.* Bonum est confiteri Domino, &c. *Sacerdos Orationem secundi Antiphoni subiicit.* Domine Deus noster salua, &c *Diaconus.* Suscipe. *Sacerdos exclamando* Quia tua est potentia. *Populus Antiphonum secundum.* Dominus regnauit decorem, &c. Vnigenitus Filius, & Verbum Dei immortalis existens, è sancta Deipara & semper Virgine Maria, propter salutem nostram incarnari dignatus, absque mutatione homo factus, & Deus noster crucifixus morte mortem conculcauit, vna Trinitatis hypostasis, cum patre & Spiritu sancto glorificatur: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Diaconus.* Adhuc & iterum in pace. *Sacerdos orationem.* Qui communes, &c. *Diaconus.* Suscipe, Salua. *Sacerdos exclamando.* Quia bonus, &c. *Deinde Sacerdos & Diaconus ingressum perficiunt: & tertium Antiphonum canitur.* Venite exultemus *Sacerdos dicit orationem Ingressus.* Dominator Domine Deus noster, &c. *Diaconus.* Sapientia: Recti. *Populus dicit versum Ingressus.* Venite adoremus. *Mox suffumigat sanctam mensam & propositionem: gloriam Deo reddit, & dicit breuiculum, aut dimissorium dies. Sacerdos exclamando.* Quia sanctus es Deus noster, &c. *Populus* Ter sanctus. *Sacerdos orationem.* Deus sanctus, qui in sanctis. *Diaconus.* Attendamus. *Sacerdos.* Pax omnibus. *Diaconus.* Sapientia: attendamus. *Deinde*

dicit *Atielmiarium. Sacerdos orat intra seipsum, dicens.* Benedictus es Domine, super throno, &c. *Diaconus suffumigat propositionem, & sanctam mensam: & stans coram sancta mensa, recitat hanc orationem.* Irradia in cordibus nostris, &c. *Sacerdos exurgens, ait.* Pax omnibus *Et Diaconus facta inclinatione, Stolaque Sacerdotis apprehensa.* Benedic: N. Euangelista prædicatur. *Et Sacerdos cruce illum signans, ait.* Dominus dabit verbum Euangelizantibus, virtute plurima. Rex virtutum dilecti. Precibus gloriosi Apostoli & Euangelistæ, qui euangelizat in sæcula. *Deinde Diaconus Euangelium recitat. Et post Euangelium, dicit Diaconus.* Dicamus omnes intense ex tota anima, & ex tota mente, &c. *Sacerdos subiungit Orationem protensæ supplicationis.* Domine Deus noster, &c. *Diaconus* Orate cathecumeni. *Sacerdos.* Domine Deus noster, qui in excelsis. *Et expanso corporali Sacerdos exclamat.* Vt & ipsi nobiscum, &c. Quotquot adestis catechumeni discedite *Sacerdos orationem fidelium primam subnectit.* Gratias agimus, &c. *Diaconus.* Suscipe. *Diaconus (iterum)* Sapientia. *Sacerdos.* Quia tibi cōuenit, &c. *Diaconus.* Adhuc & iterum in pace *Sacerdos orationem.* Rursus & frequenter &c. *Diaconus.* Suscipe. Sapientia. *Sacerdos exclamando.* Vt sub tua potentia &c. *Populus dicit.* Qui Cherubim mystice, &c. *Alius Hymnus.* Omnem nunc mundi vitæ sollicitudinem deponamus, vt omnium regem ordinibus Angelicis inuisibiliter stipatum suscepturi. *Sacerdos orationem Cherubici Hymni subiungit* Nullus dignus, &c. *Deinde Diaconus sanctam mensam, & propositionem suffumigat. Et manus lauantes Sacerdos & Diaconus dicunt.* Lauabo inter innocentes manus meas, &c. *Et tres adorationes faciunt. Diaconus dicit.* Rex cælestis, &c. *Et ponit (Sacerdos) velum in parte sinistra humeri Diaconi, dicens.* Ne proiicias me à facie tua: & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. *Diaconus.* Redde mihi lætitiam salutaris tui: & spiritu principali confirma me. *Sacerdos autem acceptum discum Diaconi capiti imponit: ipse vero calicem assumit, & ait.* Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth: plenum est cælum & terra gloria tua. *Venientes autem ante fores, dicunt.* Tollite portas, principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ. Benedictus qui venit in nomine Domini: Deus Dominus & illuxit nobis. *Sancta deinde operit dicens.* Dominus regnauit, decorem indutus est. *Et thus adolet: dicens his, qui à dextris & à sinistris sunt.* Magnificate Dominum mecum: & exaltemus nomen eius in idipsum. *Et ipsi respondent.* Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. *Et ipse dicit.* Amen, Amen, fiat mihi secundum verbum vestrum: & memor sit omnium nostrum Deus, in regno cælorum, perpetuo, nunc & semper, &c. *Diaconus.* Compleamus orationem nostram Domino, &c. *Sacerdos orationem subdit.* Domine Deus noster, &c. *Diaconus.* Suscipe, salua *Sacerdos exclamando.* Miserationibus, &c. *Sacerdos.* Pax omnibus. *Diaconus.* Diligamus inuicem. *Diaconus.* Portas, portas, in sapientia attendamus. *Populus sanctum symbolum dicit.* Credo. *Sacerdos elata voce.* Gratia Domini nostri Iesu Christi. *Sacerdos.* Sursum habeamus corda. Gratias agamus Domino. *Sacerdos orationem.* Dignum & iustum, &c. *Sacerdos exclamando.* Accipite comedite. Hoc est enim corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. *Sacerdos dicit secreto.* Similiter & calicē, &c. Bibite ex eo omnes. Hic est enim calix sanguinis mei, noui & æterni testamenti, mysteriū fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. *Sacerdos dicit orationem.* Memores igitur, &c. *Erectius*

λέγει τὸ ἀλληλουϊάριον· ὁ ἱερεὺς εὔχεται καθ' ἑαυτὸ, λέγων. Εὐλογημένος εἶ ἐπὶ θρόνου, fol. 68. Ὁ διάκονος θυμιᾷ τὴν πρόθεσιν, καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν· καὶ σταθεὶς ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην. Ἔλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, fol. 50. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἀνιστάμενος λέγει. Εἰρήνη πᾶσι. Καὶ ὁ διάκονος βαλὼν μετάνοιαν, καὶ τὸ τοῦ ἱερέως ὀράριον κρατῶν. Εὐλόγησον. Ὁ δεῖνα εὐαγγελιστὴς εὐαγγελίζεται. Καὶ ὁ ἱερεὺς σφραγίσας αὐτὸν λέγει. Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ. Ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ· διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἐνδόξου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ, ὁ εὐαγγελίζων εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Εἶτα ὁ διάκονος λέγει τὸ εὐαγγέλιον. καὶ μετὰ τὸ εὐαγγέλιον λέγει ὁ διάκονος. Εἴπωμεν πάντες ἐκτενῶς ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, fol. 69. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τῆς ἐκτενοῦς. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, fol. 69. Ὁ διάκονος Εὔξασθε οἱ κατηχούμενοι, fol. 70. Ὁ ἱερεύς. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν ὑψηλοῖς, fol. 70. Καὶ ἐξαπλώσας τὸ εἰλητὸν, ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν, fol. 70. Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε. Ὁ ἱερεὺς εὐχὴν πιστῶν πρώτην. Εὐχαριστοῦμεν, fol. 70. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ. Ὁ διάκονος. Σοφία. Ὁ ἱερεύς. Ὅτι πρέπει σοι. Ὁ διάκονος. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Πάλιν καὶ πολλάκις, fol. 71. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ. Σοφία. Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους, fol. 72. Ὁ λαὸς λέγει. Οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς, fol. 106. Ἕτερος ὕμνος. Πᾶσαν τὴν βιωτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν, ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξάμενοι, ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τοῦ Χερουβικοῦ. Οὐδεὶς ἄξιος, fol. 72. Εἶτα ὁ διάκονος θυμιᾷ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὴν πρόθεσιν. Καὶ νίπτουσι τὰς χεῖρας ὅτε ἱερεὺς, καὶ ὁ διάκονος λέγει. Νίψομαι ἐν ἀθῴοις τὰς χεῖράς μου, fol. 60. Καὶ ποιοῦσι προσκυνήματα τρία. λέγει ὁ διάκονος. Βασιλεῦ οὐράνιε, fol. 87. Καὶ τίθησι τὸ κάλυμμα εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ ὤμου τοῦ διακόνου λέγων. Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου· καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ. Ὁ διάκονος. Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου, καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με. Ὁ δὲ ἱερεὺς λαβὼν τὸν δίσκον τίθησιν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς τοῦ διακόνου· καὶ αὐτὸς τὸ ποτήριον λαμβάνει· καὶ λέγει. Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς Σαβαώθ· πλήρης ὁ οὐρανὸς, καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου. Ἐρχομένων δὲ αὐτῶν εἰς τὰ πρόθυρα λέγουσι. Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν· καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι· καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου, θεὸς κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, Εἶτα καλύπτει τὰ ἅγια λέγων. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο. Καὶ θυμιᾷ· λέγων τοῖς ἐκ δεξιῶν, καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων. Μεγαλύνατε τὸν κύριον σὺν ἐμοί· καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ αὐτοὶ ἀποκρίνονται. Τὸ πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ· καὶ ἡ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Καὶ αὐτὸς λέγει. Ἀμὴν, ἀμήν· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμα ὑμῶν· καὶ μνησθείη πάντων ἡμῶν ὁ θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί· ὁ διάκονος. Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ, fol. 73. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, fol. 74. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, fol. 74. Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν, fol. 71. Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους. Ὁ διάκονος. Τὰς θύρας, τὰς θύρας, ἐν σοφίᾳ, πρόσχωμεν. Ὁ λαὸς, τὸ ἅγιον σύμβολον. Πιστεύω. Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, fol. 75. Ὁ ἱερεύς. Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας. Εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Ἄξιον καὶ δίκαιον, fol. 75. Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Μυστικῶς ὁ ἱερεὺς λέγει. Ὁμοίως καὶ τὸ, fol. 76. Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ποτήριον τοῦ αἵματός μου, καινῆς καὶ αἰωνίου διαθήκης, μυστήριον πίστεως τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Μεμνημένοι τοίνυν, fol. 77. Ἀναστεύσας

..., καὶ τρίτον τὰ ἅγια σφραγίσας ἅμα, λέγει. Καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου· μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Ὥστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσι, fol. 77 Καὶ θυμιῶν τὰ ἅγια, καὶ τὰς χεῖρας εἰς ὕψος αἴρων, ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ λέγων. Ἐξαιρέτως τῆς, fol. 78. Εἶτα ἐπεύχεται οὕτως λέγων. Χαῖρε κεχαριτωμένη Τῶν τιμίων ἀσωμάτων ἐπουρανίων δυνάμεων. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, fol. 78. vsque ad ζωῆς αἰωνίου, & dehinc immediatè subditur. καὶ ἀνάπαυσον αὐτοὺς ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. Τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων. Ἔτι παρακαλοῦμεν, fol. 67. lineâ 1. Ὁ διάκονος, καὶ ὧν ἕκαστος κατὰ διάνοιαν ἔχει. Ὁ ἱερεύς. Ἐν πρώτοις μνήσθητι κύριε, fol. 79. vsque ad τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας. Τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων.

Μνήσθητι κύριε τῆς πόλεως ἡμῶν, fol. 79. vsque ad τὰ ἐλέη σου ἐξαπόστειλον. Et subditur. Καὶ ὑπὲρ ὧν [illegible].

Μνήσθητι κύριε, καὶ πάντων τῶν ἐν πειρασμοῖς, καὶ ἐν νόσοις, [illegible], καὶ [illegible] ἐλέησον αὐτούς, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Μνήσθητι κύριε, καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος, καὶ συγχώρησόν μοι πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον, καὶ μὴ διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας κωλύσῃς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος ἀπὸ τῶν προκειμένων δώρων, καὶ μηδένα ἡμῶν καταισχύνῃς τῶν κυκλούντων τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον. Ἐκφωνεῖ. Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἑνὶ στόματι, fol. 79. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη, fol. 79. Ὁ διάκονος. Πάντων τῶν ἁγίων, fol. 79 Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Σοὶ παρακατατιθέμεθα, fol. 80 Ὁ ἱερεὺς ὑψοῖ τὰς χεῖρας, καὶ λέγει Πάτερ ἡμῶν. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Εὐχαριστοῦμεν, fol. 81 Πρόσχες κύριε, fol. 81. Εἶτ' οὕτως θυμιᾷ τὰ ἅγια λέγων. Ὑψώσω σε ὁ θεός μου ὁ βασιλεύς μου, καὶ εὐλογήσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· τρίς. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ θεὸς καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου· τρίς Καὶ ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ. Πρόσχωμεν. Ὁ ἱερεὺς ὑψῶν τὸν ἄρτον λέγει. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. Ὁ ἱερεύς. Κύριε ὁ τὸ πανάγιόν σου πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς ἁγίοις σου μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις καταπέμψας, τοῦτο ἀγαθὲ μὴ ἀντανέλῃς ἀφ' ἡμῶν· ἀλλ' ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου. Καὶ λαβὼν τὸν ἄρτον κλᾷ αὐτὸν εἰς γ', λέγει. Μελίζεται ὁ ἀμνός, fol. 81 Καὶ λαβὼν μίαν μερίδα τίθησιν αὐτὴν ἐν τῷ ποτηρίῳ, τοῦ διακόνου εἰρηκότος. Πλήρωσον δέσποτα. Καὶ ὁ ἱερεύς. Πλήρωμα πίστεως πνεύματος ἁγίου πάντοτε, νῦν. Καὶ μικρὸν κατακύψας εὔχεται οὕτως. Ἡ μεμολυσμένη ψυχή. Vt in missa Basilij. Εἶτα ἐκφωνεῖ. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν· πάντοτε, νῦν, καὶ ἀεί. Ὁ λαός. Πληρωθήτω τὸ στόμα ἡμῶν τῆς αἰνέσεώς σου κύριε· ὅπως ἂν ὑμνήσωμεν τὴν δόξαν σου· ὅτι ἠξίωσας ἡμᾶς μετασχεῖν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων· τήρησον ἡμᾶς ἐν τῷ σῷ ἁγιασμῷ, ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῶντας τὴν δικαιοσύνην σου. Ἀλληλούϊα. Ὁ διάκονος. Ὀρθοὶ μεταλαβόντες, fol. 84. Ἐκφώνως Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμός, fol 84. Ὁ διάκονος Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐξέρχεται ἔξω ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ λέγει ὀπισθάμβωνα τὴν εὐχὴν ταύτην. Ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντας, fol. 85. Ὁ λαός. Εἴη τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου εὐλογημένον· ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. Καὶ ὁ ἱερεὺς σφραγίσας αὐτοὺς λέγει. Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ κυρίῳ τῇ αὐτοῦ θείᾳ χάριτι· πάντοτε. Ὁ λαός. Εὐλογήσω τὸν κύριον, fol. 85 Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου, fol. 85. ὁ ἱερεὺς σφραγίζων τὸν λαὸν λέγει. Εὐλογία κυρίου ἐφ' ὑμᾶς· πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἁγία τριὰς ἐλέησον. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ θεὸς ἡμῶν· ἐλέησον ἡμᾶς. Εἶτα ἀποδύεται τὴν στολὴν λέγων. Νῦν ἀπολύεις. Καὶ ἀπολύει· καὶ δίδει τὸ κλαστόν.

itaque , *& ter sancta dona cruce signans*, *dicit*. Et fac panem quidem hũc, pretiosum corpus Christi tui: quod autem est in calice hoc , pretiosum sanguinem Christi tui: commutans Spiritu tuo sancto. *Sacerdos subiungit Orationem* Vt sint ex eis participibus, &c. *Et suffumigans sancta*, *& manus in altum extollens Sacerdos exclamat*, *dicens*. Præsertim , &c *Deinde sic precatur*. Aue gratia plena Venerandarum, incorporearum, cælestium virtutum. Sancti Ioannis,

Et requiem eis præsta , vbi vultus tui lumen effulget. *Tabula mortuorum hic leguntur*. Adhuc rogamus, &c. *Diaconus & quorum vnusquisque memoriam habet*. *Sacerdos*. In primis memento, Domine. *Viuorum tabulæ hic leguntur*.

Memento Domine ciuitatis, &c.

Et pro iis quorum memoriam non habemus. Memento Domine omnium fratrum nostrorum qui sunt in tentationibus, morbis, periculis, & afflictionibus, & miserere eorum, vt benignus & clemens. Memento Domine & meæ indignitatis , & condona mihi omne delictum voluntarium & inuoluntarium: & à propositis donis propter iniquitates meas sancti tui Spiritus gratiam ne abstuleris, & nullum nostrum, qui sanctum altare tuum circumdamus , ne confuderis. *Exclamando*. Et concede nobis vno ore, &c. Et erunt misericordiæ. *Diaconus*. Omnium sanctorum, &c. *Sacerdos orationem*. Tibi commendamus , &c. *Sacerdos manus attollit*, *& dicit*. Pater noster. *Sacerdos orationem*. Gratias agimus, &c. Attende Domine , &c. *Hoc pacto deinde suffumigat*, *dicens*. Exaltabo te Deus meus, rex meus, & benedicam nomini tuo in sæculum sæculi: *ter*. Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua: *ter*. *Et Diaconus exclamando*. Attendamus. *Sacerdos eleuans panem*, *dicit*. Sancta sanctis. *Sacerdos*. Domine, qui sanctissimum tuum Spiritum hora tertia, ad sanctos discipulos & Apostolos tuos misisti, illũ, benigne, à nobis ne abstuleris: sed nos te rogantes exaudi. *Et acceptum panem in tres partes frangens*, *dicit*. Diuiditur agnus. *Et acceptam partem vnam in calicem immittit cum Diaconus dixerit*. Imple domine. *Et Sacerdos*. Complementum fidei Spiritus sancti: perpetuo, nunc. *Et paulum inclinatus sic precatur* Anima polluta , &c. *Deinde exclamat*. Benedictus Deus noster, perpetuo, nunc & semper. *Populus*. Impleatur os meum laude tua, Domine, vt gloriam tuam celebremus, quia nos dignos sanctis tuis mysteriis fecisti: in sanctitate tua, nos totâ die iustitiam tuam meditantes custodi. Alleluia. *Diaconus*. Recti participes effecti , &c. *Exclamando*. Quia tu es sanctificatio, &c. *Diaconus*. In pace procedite. Dom nũ precemur. *Sacerdos vero foras ante Tribunal egreditur & retro ambonalem orationem hanc recitat*. Qui benedicentes te benedicis, &c. *Populus* Sit nomen Domini benedictũ ex hoc nunc & vsque in sæculũ. *Et Sacerdos cruce eos signans*, *dicit*. Benedicti vos Domino, diuina eius gratia: perpetuo. *Populus*. Benedicam Dominum , &c. *Sacerdos orationem*. Legis complementum *Sacerdos cruce populum signans*, *dicit*. Benedictio Domini super vos: perpetuo , nunc & semper , & in sæcula sæculorum. Sancta Trinitas miserere. Domine Iesu Christe Deus noster, miserere nostri. *Deinde (Sacerdotali) ornatu exuitur dicens:* Nunc dimittis. *Et dimissionem facit*: *& panem (benedictum) distribuit*.

Aliud exemplar liturgiæ Chryſoſtomi eius operibus inſertum.

Diuina miſſa Ioannis Chryſoſtomi.

ORatio quam dicit Sacerdos priuſquam ingrediatur templum, vbi ſacrificat. Domine Deus noſter emitte, &c.

Oratio quam dicit Sacerdos, cum ingreditur. Introibo in domum tuam, &c. *Hac vbi dixit, oſculatur menſam quatuor locis in figuram crucis, & accipit tunicam (ſiue Albam) dextera manu, & oſculatur, & benedicit eam.* Exultet anima mea, &c. *Ad ſtolam (induendam)* Dominus regnauit, &c. *Ad ſubgenuale.* Accingere gladio, &c. *Oratio Caſula.* Sacerdotes tui Domine, &c. *Ad primam oblationem.* Tanquam ouis ad mactationem ductus. & tanquam agnus coram eo qui totondit ſe, mutus; ſic non aperuit os ſuum. In humilitate illius iudicium eius ſublatum eſt. Generationem autem eius quis enarrabit? *Diaconus.* Immola domine agnum. *Sacerdos.* Quoniam tollitur de terrâ vita illius. Immolatur, Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. *Ad ſecundam oblatam.* Precibus Dominę eius quæ genuit te, Deiparæ, & ſemper Virginis Mariæ, ſanctarum omnium virtutum incorporearum, venerandi Prophetæ præcurſoris, ac Baptiſtæ Ioannis, ſanctorum glorioſorum Apoſtolorum, & ſancti Nicolai, cuius & memoriam celebramus, miſerere, & ſalua nos.

Benedictio tertia oblata. Memento Domine religioſorum & a Deo conſeruandorum Impp noſtrorum. Memento Domine ſpiritualis noſtri patris, & totius in Chriſto fraternitatis noſtræ, & omnium qui præmigrarunt e vita, patrum & fratrum noſtrorum. *Ad infuſionem vini.* Et vnus militum, &c. *Et addens aquam, dicit.* Et aqua: & qui vidit teſtimonium dedit. *Diaconus.* Dominum precemur. *Oratio ſecreta.* Domine Deus noſter, qui obtuliſti teipſum agnum irreprehenſibilem, pro mundi vita: reſpice ad nos, & ad panem hunc, & ad calicem hunc, & fac illum immaculatum corpus tuum, & precioſum ſanguinem: in participationem animarum & corporum. Quoniam ſanctificatum & glorificatum eſt, honorandum & magnificum nomen tuum: Patris, &c. *Oratio incenſi.* Incenſum offerimus, &c. *Ad diſcum (operiendum.)* Operuit cælos, &c. *Ad cooperiendum calicem.* Dominus regnauit decorem indutus eſt, &c. *Ad ſuperponendum velum nubem dictum.* Et nubes lucida obumbrauit eos: Verbo Domini cæli firmati ſunt, &c. *Oratio ad propoſitionem vbi ponuntur ſancta priuſquam inferantur ad altare, qui locus eſt, in ſiniſtra altaris.* Deus Deus noſter, qui cæleſtem panem, &c. *Deinde venit Diaconus & accipit benedictionem à Sacerdote, & Sacerdos dicit.* Angelus Domini dirigat viam tuam: & vna nobiſcum ſacra peragat. *Primum benedicit Sacerdos populum ita dicens.* Gratia ſanctiſſimi, & boni, & viuifici Spiritus ſit vobiſcum. *Sacerdos autem adiuncto Diacono tres reuerentias facit coram altari: & accipit benedictionem Sacerdotis, & Sacerdos benedicit caput illius dicens.* Angelus Domini dirigat viam tuam. *Et reliqua. Diaconus, autem digreſſus ab altari, dicit.* Benedic domine. *Et Sacerdos.* Benedictum regnum, &c. *Tunc Diaconus exclamat.* In pace Dominum precemur.

Dum Diaconus pronunciat preces, Sacerdos dicit hanc orationem ſecretò. Domine Deus noſter, cuius robur, &c. *Diaconus.* Suſcipe. *Antiphonum primum. Exclamatio (vnius) chori.* Bonum eſt confiteri Domino.

Ἡ θεία λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

EὐΧὴ ἣν λέγει ὁ ἱερεὺς πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὸ ἱερὸν ὅπου λειτουργεῖ. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ἐξαπόστειλον. Vt ſupra fol 58. Εὐχὴ ἣν λέγει ὁ ἱερεὺς ὅταν εἰσβαίνῃ. Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου, fol. 99. Ταῦτα εἰπὼν ἀσπάζεται τὴν τράπεζαν τετράκις εἰς τὸν σταυρόν. καὶ λαμβάνει τὸ στιχάριον μετὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, καὶ ἀσπάζεται, καὶ εὐλογεῖ αὐτό. Ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχή μου, fol. 59. Εἰς τὸ ἐπιτραχήλιον. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, fol 62 Εἰς τὸ ὑπογονάτιον. περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν, fol 60. Εὐχὴ τοῦ φελωνίου. Οἱ ἱερεῖς σου κύριε, fol. 60. Εἰς τὴν πρώτην ἀναφοράν. Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος· οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη· τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; Ὁ διάκονος. Θῦσον δέσποτα τὸν ἀμνόν. Ὁ ἱερεύς. Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. Θύεται ὁ ἀμνὸς θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν δευτέραν ἀναφοράν. Ταῖς πρεσβείαις κυρίου τῆς τεκούσης σε θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν ἁγίων πασῶν δυνάμεων ἀσωμάτων, τοῦ τιμίου προφήτου προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων ἀποστόλων. καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου, οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν· ἐλέησον, καὶ σῶσον ἡμᾶς.

Εὐλογία τῆς τρίτης ἀναφορᾶς. Μνήσθητι κύριε τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων. Μνήσθητι κύριε τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν πατρὸς, καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος, καὶ πάντων τῶν προαπελθόντων πατέρων, καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν. Εἰς τὸ ἐγχέειν τὸν οἶνον. Καὶ εἷς τῶν στρατιωτῶν, fol. 61. Καὶ προσθεὶς τὸ ὕδωρ λέγει. Καὶ ὕδωρ· καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. Ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Εὐχὴ μυστική. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ προσαγαγὼν ἑαυτὸν ἀμνὸν ἄμωμον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ ἐπὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, καὶ ποίησον αὐτὸ ἄχραντόν σου σῶμα, καὶ τίμιόν σου αἷμα, εἰς μετάληψιν ψυχῶν καὶ σωμάτων. Ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρός. Εὐχὴ τοῦ θυμιάματος. Θυμίαμα προσφέρομεν, fol. 62. Εἰς τὸν δίσκον. Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς, fol. 63. Εἰς τὸ καλύψαι τὸν κρατῆρα. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο· καὶ τὰ ἑξῆς. Εἰς τὸ ἐπιθεῖναι τὴν νεφέλην. Καὶ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς. Τῷ λόγῳ τοῦ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν· καὶ τὰ ἑξῆς. Εὐχὴ εἰς τὴν πρόθεσιν, ὅπου τίθενται τὰ ἱερὰ, πρὸ τοῦ κομισθῆναι εἰς τὸ βῆμα, ὅς τις τόπος ἐστὶν ἐν τῷ ἀριστερῷ τοῦ βήματος. Ὁ θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον, fol. 63. Εἶτα ἔρχεται ὁ διάκονος, καὶ λαμβάνει εὐλογίαν ἀπὸ τοῦ ἱερέως, καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει. Ἄγγελος κυρίου κατευθύνῃ τὴν ὁδόν σου, καὶ συλλειτουργήσῃ μεθ' ἡμῶν. Πρῶτον εὐλογεῖ ὁ ἱερεὺς τὸν λαὸν, λέγων οὕτως. Ἡ χάρις τοῦ παναγίου, καὶ ἀγαθοῦ, καὶ ζωοποιοῦ πνεύματος εἴη μεθ' ὑμῶν. Ὁ δὲ ἱερεὺς, σὺν τῷ διακόνῳ ποιοῦσι μετανοίας τρεῖς εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον· καὶ λαμβάνει τὴν εὐλογίαν παρὰ τοῦ ἱερέως, καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ τὴν κάραν αὐτοῦ λέγων. Ἄγγελος κυρίου κατευθύνῃ τὴν ὁδόν σου. καὶ τὰ λοιπά. Ὁ δὲ διάκονος ἐξελθὼν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου λέγει. Εὐλόγησον δέσποτα. Καὶ ὁ ἱερεύς. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία, fol. 64. Τότε ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Et reliqua prout habentur ſupra fol 64.

Λεγομένων τῶν διακονικῶν τὰς δεήσεις ὁ ἱερεὺς λέγει ταύτην μυστικῶς τὴν εὐχήν. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν οὗ τὸ κράτος, fol 65. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ. Vt fol. 65. Ἀντίφωνον πρῶτον. Ἐκφών. τοῦ χοροῦ. Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ κυρίῳ.

κύριε· καὶ ψάλλειν τῷ ὀνόματί σου ὕψιστε. Τὸ αὐτὸ εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ χοροῦ ψάλλεται. Πρεσβείαις τῆς παναγίας θεοτόκου, σωτὴρ, σῶσον ἡμᾶς. Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρωῒ τὸ ἔλεός σου, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου κατὰ νύκτα. Πρεσβείαις τῆς θεοτόκου, σωτὴρ, σῶσον ἡμᾶς. Ὅτι εὐθὺς κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ. Πρεσβείαις τῆς θεοτόκου, σωτὴρ, σῶσον ἡμᾶς. Εὐχή. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, σῶσον τὸν λαόν σου. fol. 66. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ. Vt ibidem. Ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως. Ὅτι σὸν τὸ κράτος fol. 66. Ἀντίφωνον δεύτερον. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο· ἐνεδύσατο κύριος δύναμιν, καὶ περιεζώσατο. Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην ἥτις οὐ σαλευθήσεται. Τὰ μαρτύριά σου κύριε ἐπιστώθησαν σφόδρα. Ταῖς πρεσβείαις τῶν ἁγίων, σῶσον ἡμᾶς. Δόξα πατρὶ, καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εὐχή. Ὁ μονογενὴς υἱὸς, fol. 66. Ὁ διάκονος. Ἔτι καὶ ἔτι, fol. 66. Εὐχή. Ὁ τὰς κοινὰς ταύτας, fol. 66. Ὁ διάκονος. Ἔτι καὶ ἔτι, καὶ τὰ ἑξῆς. fol. 66. Ἀντίφωνον τρίτον. Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ κυρίῳ, ἀλαλάξωμεν τῷ θεῷ τῷ σωτῆρι ἡμῶν. Σῶσον ἡμᾶς υἱὲ θεοῦ μονογενὴς, ὁ ἐν ἁγίοις θαυμαστὸς ψάλλοντάς σοι, ἀλληλούϊα. Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει· καὶ ἐν ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ. Σῶσον ἡμᾶς υἱὲ θεοῦ καὶ τὰ λοιπά. Ὅτι θεὸς μέγας κύριος, καὶ βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. Σῶσον ἡμᾶς καὶ τὰ λοιπά. Ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς· καὶ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων αὐτός ἐστι. Σῶσον ἡμᾶς, καὶ τὰ λοιπά. Ὅτι αὐτοῦ ἐστιν ἡ θάλασσα, καὶ αὐτὸς ἐποίησεν αὐτὴν, καὶ τὴν ξηρὰν ἐθεμελίωσαν αἱ χεῖρες αὐτοῦ. Σῶσον ἡμᾶς, καὶ τὰ λοιπά. Δόξα πατρί. Καὶ νῦν.

Ψάλλεται ταῦτα παρὰ τοῦ χοροῦ.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐξέρχεται ἐκ τῆς μικρᾶς θύρας, φέρων τὸ εὐαγγέλιον προηγουμένου τοῦ ὑπηρέτου μετὰ λαμπάδος, καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα, μεταξὺ τῶν δύο θυρῶν, κλίνας κεφαλὴν, μετὰ ἐκφωνήσεως λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην, πρῶτον μυστικῶς. Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, fol. 67. Τότε προστίθησιν ὁ ἱερεύς. Εὐλογημένη εἰσὶν ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων σου· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ ὑψώσας τὸ εὐαγγέλιον εἰς μίμησιν σταυροῦ, μεγάλῃ τῇ φωνῇ λέγει. Σοφία, ὀρθοί. Ὁ χορός. Δεῦτε προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ. Σῶσον ἡμᾶς υἱὲ θεοῦ. καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐκφώνησις. Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ σοὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ἀμήν.

Ὁ ψάλτης ψάλλει ταῦτα τρίς. Ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος· ἐλέησον ἡμᾶς. Δόξα πατρὶ, καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί.

Ὁ δὲ ψάλτης ψάλλει ταῦτα μεγάλῃ τῇ φωνῇ. Ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς. Ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Ὅτε ταῦτα ψάλλεται, ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς ταύτην τὴν εὐχήν. Ὁ θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος. fol. 68. Ὁ ἱερεύς. Πρόσχωμεν. Εἰρήνη πᾶσι. Σοφία, ὀρθοί. Ὁ ψάλτης, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Ὁ διάκονος. Πρόσχωμεν. Ὁ ψάλτης, τὸ προκείμενον. Μετὰ τὸ προκείμενον ὁ ἱερεὺς, λέγει. Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. Στίχος. Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον· καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ. Τότε λέγει τὴν ἐπιστολὴν πρὸς Ἑβραίους. Ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα. Ἀδελφοί. Εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος. Μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ὁ ἱερεὺς λέγει. Εἰρήνη πᾶσι. Σοφία, ὀρθοί. Ὁ ψάλτης. Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ καὶ τὸ, ἀλληλούϊα. Τότε ἔρχεται ὁ διάκονος εἰς τὸν ἱερέα κεφαλοκλινόμενος· ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται ἐπάνω αὐτοῦ. Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ. διὰ τῶν πρεσβειῶν τῆς δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου ἀποστόλου τοῦ δεῖνος. Καὶ ὁ ἱερεύς. Σοφία, ὀρθοί. Ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου. Ὁ διάκονος. Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν. Καὶ ὁ λαός. Δόξα σοι, κύριε, δόξα σοι. Καὶ ὁ ἱερεύς. Πρόσχωμεν. Ὁ διάκονος. Εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς. Ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. Μετὰ τὸ εὐαγγέλιον. Ὁ διάκονος.

mino: & psallere nomini tuo altissime. *Hoc idem in altera chori parte canitur.* Precibus sacratissimæ Deiparæ, Saluator salua nos. Ad annunciandum mane misericordiam tuam: & veritatem tuam per noctem. Precibus Deiparæ, Saluator, salua nos. Quoniam rectus Dominus Deus noster: & nunc est in iustitia vultus illius. Precibus Deiparæ, Saluator, salua nos. *Oratio.* Domine Deus noster, salua populum tuum, &c. *Diaconus.* Suscipe, &c. *Exclamatio Sacerdotis.* Quia tua est potentia, &c. *Antiphonum secundum.* Dominus regnauit, decorem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se. Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. Precibus sanctorum salua nos. Gloria Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Oratio. Vnigenitus Filius, &c. *Diaconus.* Adhuc & iterum, &c. *Oratio.* Qui communes hasce, &c. *Diaconus.* Adhuc & iterum, *& quæ sequuntur.* *Antiphonum tertium.* Venite exultemus Domino iubilemus Deo salutari nostro. Salua nos, Fili Dei, vnigenite, qui in sanctis es mirabilis, canentes tibi, Alleluia. Præoccupemus faciem eius in confessione: & in psalmis iubilemus ei. Salua nos, Fili Dei. *& reliqua.* Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnem terram. Salua nos, *& reliqua.* Quia in manu eius sunt omnes fines terræ; & altitudines montium ipse conspicit. Salua nos, &c. Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud: & aridam fundauerunt manus eius. Salua nos. *Et reliqua.* Gloria Patri & Filio. &c. Et nunc, & semper, &c.

Canuntur hæc ab vtroque choro.

Sacerdos autem egreditur è paruo ostio, portans Euangelium, præcedente ministro, cum cereo, & conuersus ad Christi imaginem inter duo ostia inflexo capite, cum exclamatione dicit hanc orationem, primum secrete. Dominator Domine Deus noster, &c. *Tunc addit Sacerdos.* Benedictus sit ingressus sanctorum tuorum: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. *Et tollens in altum Euangelium in crucis formam, magna voce dicit.* Sapientia: recti. *Chorus.* Venite adoremus, & procidamus Christo. Salua nos Fili Dei. *Et reliqua. Exclamatio.* Quoniam Sanctus es Deus noster: & tibi ter sanctum hymnum referimus: Patri & Filio & sancto Spiritui. Amen.

Cantor hæc cantat ter. Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis: miserere nostri. Gloria Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper. *Cantor vero hæc magna voce cantat.* Sanctus immortalis miserere nostri. Sanctus Deus, Sanctus immortalis, miserere nostri. *Dum hæc canuntur. Sacerdos dicit tacite orationem hanc.* Deus sancte, qui in sanctis requiescis, &c. *Sacerdos.* Attendamus. Pax omnibus. Sapientia: Recti. *Cantor.* Psalmus Dauid. *Diaconus.* Attendamus. *Cantor dicit propositum. Sacerdos dicit.* Qui facit Angelos suos Spiritus, & ministros suos flammam ignis. *Versus.* Benedic anima mea Domino: & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. *Tunc dicit epistolam ad Hebraos.* Epistolæ Pauli lectio. Fratres Si enim per Angelos dictus sermo, &c *Post epistolam Sacerdos, dicit* Pax omnibus. Sapientia: Recti. *Cantor.* Psalmus Dauid, *&* Alleluia. *Tunc venit Diaconus ad Sacerdotem capite proclinis, Sacerdos autem orat super eum.* Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa: per preces dominæ nostræ Deiparæ & semper Virginis Mariæ, sancti & gloriosi Apostoli, & Euangelistæ N. *Et Sacerdos.* Sapientia. Recti. *Diaconus.* Ex Euangelio secundum Lucam. *Et populus.* Gloria tibi domine, gloria tibi. *Et Sacerdos.* Attendamus. *Diaconus.* Dixit Dominus discipulis suis. Qui vos audit: me audit. *Post Euangeliū vero Diaconus.*

Dicamus omnes ex tota anima; & ex tota mente dicamus. *Exclamatio Sacerdotis.* Domine omnipotẽs, Deus patrum nostrorum, diues in misericordia & bonus in miserationibus, qui non vis mortem peccatoris, sed expectas conuersionem & pœnitentiam, vt conuertatur & viuat. *Diaconus.* Pro sancta hac domo, &c. Vt liberemur, &c. *Oratio secreta.* Domine Deus noster, protensam, &c. *Diaconus.* Vt propitius, beneuolus, & placabilis fiat: Dominum rogemus. *Populus.* Domine miserere. Vt exaudiat Dominus Deus vocem deprecationis nostræ peccatorum: Dominum rogemus. *Populus.* Domine miserere. Pro omnibus qui ante nos laborarunt, & nos sacris initiarunt: Dominum rogemus. *Populus.* Domine miserere. Pro residuo populo, & abs te vberem misericordiam expectante: Dominum rogemus. *Populus.* Domine miserere. *Exclamatio Sacerdotis.* Quoniam misericors & benignus, &c. *Diaconus.* Orate Catechumeni Dominum, &c. *Oratio fidelium prima.* Gratias agimus tibi, &c. *Diaconus.* Suscipe, &c. *Populus.* Domine miserere. *Diaconus.* Sapientia. *Exclamatio Sacerdotis.* Quia conuenit tibi omnis gloria, &c. *Diaconus.* Adhuc & insuper Dominum rogemus. *Diaconus autem dicit Litanias. Oratio fidelium secunda.* Rursus & frequenter, &c. *Diaconus.* Suscipe salua, &c. *Populus.* Domine miserere. *Diaconus.* Sapientia. *Exclamatio Sacerdotis.* Vt a tua virtute, &c. *Oratio Cherubici Hymni.* Nullus dignus est implicitus &c. *Et cum Sacerdos dicit hanc orationem, cantores canunt hæc.* Qui Cherubim mystice repræsentamus, & viuificæ Trinitati ter sanctum Hymnum canimus, omnem secularem deponamus sollicitudinem, tanquam regem omnium suscepturi, Angelicis inuisibiliter stipatum agminibus. Alleluia. *Sacerdos vero post Orationem sequitur Diaconum, & vadit ad propositionem, & inclinatis capitibus ter in terram adorant; Diaconus quidem corpus, Sacerdos vero sanguinem: & exeunt paruo ostio, dicente Sacerdote, cum paululum egressus fuerit.* Meminerit omnium vestrum Dominus Deus in regno suo. *Et si fuerit Episcopus, dicit* Sancte Sacerdos, memento mei. *Sacerdos autem dicit.* Meminerit tui Dominus Deus noster in regno suo. *Post hac ingressi alterum ostium deponunt sacra dona in magno Tribunali, & dicit Sacerdos hæc.* Decorus Ioseph, &c. *Diaconus egrediens dicit.* Compleamus Orationem, &c. *Oratio post propositionem sanctorum donorum.* Domine Deus noster, qui omnipotens es, &c. *Populus.* Largire Domine. *Diaconus.* Suscipe, &c. Diem omnem, &c. *Sacerdos.* Pax omnibus. *Populus.* Et cum Spiritu tuo. *Diaconus.* Diligamus inuicem, &c. *Populus.* Patrem, &c. *Tunc Sacerdos quater (idest in formam crucis) velum osculatur, & dicit* Portas, portas: in sapientia, attendamus. *Et Lector dicit.* Credo in vnum Deum. *Post Symbolum dicit Sacerdos.* Stemus recte: stemus cum timore Dei. Attendamus sacram oblationem in pace perficere. *Populus.* Misericordiam pacis hostiam laudis. *Exclamatio Sacerdotis.* Gratia Domini, &c. *Sacerdos secreto.* Dignum & iustum. *Exclamatio Sacerdotis.* Triumphalem Hymnum, &c. *Sacerdos vero inclinato capite dicit.* Cum his itaque & nos, &c. *Oratio secreta.* Memores igitur salutaris, &c. *Exclamatio Sacerdotis.* Tua ex tuis, &c. *Chorus.* Te laudamus, &c. *Rursum Sacerdos caput inclinans dicit.* Propterea tibi offerimus rationalem hunc, &c. *Et exurgens cruce signat sancta dona.* Et sic: panem quidem hunc pretiosum corpus Christi tui. Amen. *Et in calice dicit.* Quod autem est in calice hoc, &c. *Sacerdos orat.* Vt fiat sumentibus, &c. *Chorus cantat.* Vere dignum & iustum est te laudare, &c. *Hæc choro cantante, Sacerdos dicit.* Aue gratiâ plena. *Oratio.* Venerandarũ, incorporearum, cœlestium virtutũ: Sancti Ioannis, &c.

Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας εἴπωμεν. Ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως. Κύριε παντοκράτωρ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ πλούσιος ἐν ἐλέει καὶ ἀγαθὸς ἐν οἰκτιρμοῖς, ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀναμένων τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν· ἵνα ἐπιστρέψῃ καὶ ζῇ. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου. fol. 64. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι. Εὐχὴ μυστική. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν ἐκτενῆ, fol. 65. Ὁ διάκονος. Ἵλεων, εὐμενῆ, καὶ εὐδιάλλακτον γενέσθαι, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τοῦ εἰσακοῦσαι Κύριον τὸν Θεὸν τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ πάντων τῶν προκοπιασάντων καὶ ἀγιασάντων ἡμᾶς· τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, καὶ ἀπεκδεχομένου παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. Ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος, fol. 69. Ὁ διάκονος. Εὔξασθε οἱ κατηχούμενοι, fol. 70. Εὐχὴ πιστῶν πρώτη. Εὐχαριστοῦμεν. fol. 70. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ. Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Σοφία. Ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως. Ὅτι σοι πρέπει πᾶσα δόξα. Ὁ διάκονος. Ἔτι καὶ ἔτι τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ δὲ διάκονος λέγει τὰς λιτανείας. fol. 71. Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα. Πάλιν καὶ πολλάκις, fol. 71. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον. Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Σοφία. Ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως. Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου. fol. 72. Εὐχὴ τοῦ Χερουβικοῦ. Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων. fol. 72. Καὶ ὅταν λέγει ὁ ἱερεὺς ταύτην τὴν εὐχήν, οἱ ψάλται ψάλλουσι ταῦτα. Οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες, καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι τὸν τρισάγιον ὕμνον ᾄδοντες, πᾶσαν τὴν βιωτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν, ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξάμενοι ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν, ἀλληλούϊα. Ὁ δὲ ἱερεὺς μετὰ τὴν εὐχὴν ἀκολουθεῖ τῷ διακόνῳ, καὶ πορεύεται εἰς τὴν πρόθεσιν, καὶ κλίναντες τὰς κεφαλὰς εἰς τὴν γῆν τρίς, λαμβάνουσιν, ὁ μὲν διάκονος τὸ σῶμα, ὁ δὲ ἱερεὺς τὸ αἷμα, καὶ ἐξέρχονται ἐκ τῆς μικρᾶς θύρας, λέγοντος τοῦ ἱερέως, μικρὸν ἐξελθόντος. Μνησθείη πάντων ὑμῶν, fol. 73. Καὶ εἰ ἔστι τις ἐπίσκοπος λέγει. Ἅγιε ἱερεῦ μνήσθητί μου· ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει. Μνησθείη σου Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰσελθόντες τὴν ἑτέραν θύραν τιθέασι τὰ ἱερὰ δῶρα εἰς τὸ μέγα βῆμα· καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς ταῦτα. Ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ, fol. 73. Ὁ διάκονος ἐξελθὼν λέγει. Πληρώσωμεν τὴν δέησιν, fol. 73. Εὐχὴ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν ἁγίων δώρων. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ παντοκράτωρ. fol. 74. Ὁ λαός. Παράσχου Κύριε. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ. fol. 74. Τὴν ἡμέραν. Ibidem. Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ὁ διάκονος. Ἀγαπήσωμεν, fol. 75. Ὁ λαός. Πατέρα. Ibidem. Τότε ὁ ἱερεὺς ἀσπάζεται τὸ κάλυμμα τετράκις, καὶ λέγει. Τὰς θύρας, τὰς θύρας· ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν. Καὶ ὁ ἀναγνώστης λέγει. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν. Μετὰ τὸ σύμβολον λέγει ὁ ἱερεύς. Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετὰ φόβου Θεοῦ. Πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν. Ὁ χορός. Ἔλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως. Ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου, fol. 75. Ὁ ἱερεὺς μυστικῶς. Ἄξιον καὶ δίκαιον. Ibidem. Ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως. Τὸν ἐπινίκιον, fol. 76. Ὁ δὲ ἱερεὺς κλίνας τὴν κεφαλὴν λέγει. Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς, fol. 76. Μυστικὴ εὐχή. Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου, fol. 77. Ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως. Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν. fol. 77. Ὁ χορός. Σὲ ὑμνοῦμεν. fol. 77. Πάλιν κλίνας τὴν κεφαλὴν λέγει ὁ ἱερεύς. Διὰ τοῦτό σοι προσφέρομεν τὴν λογικὴν ταύτην, fol. Καὶ ἀνιστάμενος σφραγίζει τὰ ἅγια δῶρα. Καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, ἀμήν. Καὶ ἐν τῷ ποτηρίῳ λέγει. Τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, fol. 77. Ὁ ἱερεὺς εὔχεται. Ὥστε γενέσθαι fol. 77. Ὁ χορὸς ψάλλει. Ὡς ἀληθῶς ἄξιον καὶ δίκαιόν ἐστι σὲ δοξάζειν, fol. 78. Ψαλλόντος ταῦτα τοῦ χοροῦ ὁ ἱερεὺς λέγει. Χαῖρε κεχαριτωμένη. Εὐχή. Τῶν τιμίων ἀσωμάτων ἐπουρανίων δυνάμεων, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, fol. 78. καὶ τὰ ἑξῆς.

vsque ad verba τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. Ἔτι σε παρακαλοῦμεν, μνήσθητι κύριε πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος. Ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, ὑπὲρ τῆς ἁγίας καθολικῆς, vsque ad verba, ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

Ἐκφώνησις. Ἐν πρώτοις μνήσθητι κύριε πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας. Ὁ χορός. Καὶ ὧν ἕκαστος κατὰ διάνοιαν ἔχει. Ὁ ἱερεύς. Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἑνὶ στόματι fol. 79 Ὁ λαός. Ἀμήν. Ὁ ἱερεύς. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου. fol. 79. Ὁ λαός. Ἀμήν. Ὁ διάκονος. Πάντων τῶν ἁγίων. fol. 79. Εὐχή. Μνήσθητι κύριε τῆς πόλεως ἡμῶν ταύτης ἐν ᾗ παροικοῦμεν. fol. 79. Ὁ ἱερεὺς κλινόμενος εὔχεται. Σοὶ παρακατατιθέμεθα fol. 80. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ. fol. 80. Ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως. Καὶ καταξίωσον. fol. 80. Ὁ λαός. Πάτερ ἡμῶν. Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε. Ὁ χορός. Σοὶ κύριε. Ὁ ἱερεὺς λέγει ταύτην εὐχήν. Εὐχαριστοῦμέν σοι. fol. 81. Ὁ ἱερεὺς εὔχεται. Πρόσχες κύριε. fol. 81 Ὁ δὲ ἱερεὺς ὑψοῖ τὰ ἅγια. Ἐκφώνησις. Πρόσχωμεν. Ὁ ἱερεὺς ὑψῶν τὸν ἅγιον ἄρτον, λέγει. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. Ὁ δὲ χορὸς λέγει. Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. Ὁ δὲ ἱερεὺς ὑψοῖ τὸν ἄρτον λέγων. Ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ἡ δόξα αὐτοῦ ἐξεχύθη. Μέλλων δὲ ἄρτον μελίσαι λέγει. Μελίζεται ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἐκ τοῦ ἄρτου μερίδα βάλλει εἰς τὸ ποτήριον λέγων. Πλήρωμα πνεύματος ἁγίου πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί. Καὶ τότε ὁ ἱερεὺς μεταλαμβάνει, καὶ ὁ λαὸς ψάλλει· καὶ ὁ ἱερεὺς κρατῶν μερίδα τοῦ θείου σώματος λέγει. Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ. fol. 82. Ταύτην τὴν εὐχὴν λέγουσιν οἱ δύο πρὶν τοῦ μεταλαβεῖν τὰ θεῖα. Ὁ θεὸς ἄνες, ἄφες, συγχώρησον. fol. 83. Εὐχή. Γένοιτό μοι κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, τὸ σῶμά σου τὸ ἅγιον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ τὸ αἷμά σου τὸ τίμιον εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ σου παρουσίᾳ συναρίθμησόν με τοῖς δικαίοις σου, καὶ ἐκλεκτοῖς προβάτοις. Εὐχὴ τοῦ ἱερέως. Εὐχαριστοῦμέν σοι δέσποτα φιλάνθρωπε. fol. 84. Τότε τὸ μέγα βημόθυρον ἀνοίγεται, ἀναμμένων λαμπάδων. Καὶ ὁ ἱερεὺς δεικνύει τὸ ποτήριον τῷ λαῷ λέγων. Μετὰ φόβου θεοῦ, καὶ πίστεως, καὶ ἀγάπης προσέλθετε. Καὶ ὁ χορὸς ψάλλει. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, πάντοτε· Ὁ διάκονος ἐξελθὼν ἐκ τοῦ ἁγίου βήματος λέγει, μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν ἁγίων δώρων. Ὀρθοὶ μεταλαβόντες, fol. 84. Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ. Τὴν ἡμέραν. Ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμός, fol. 84. Ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ προέλθετε. Ὁ λαός. Ἐν ὀνόματι κυρίου. Ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος. Ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντάς σε, fol. 85. Τότε ὁ λαὸς λέγει. Εἴη τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου, fol. 85. Εὐλογήσω τὸν κύριον, fol. 86 Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογεῖ τὰ ἅγια, καὶ ἐκδύεται. Τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου, fol. 86.

Vsque ad verba. Lumen vultus tui. Adhuc te rogamus, memento Domine omnis Episcopatus Orthodoxorum recte tractantium verbum tuæ veritatis, totius Presbyteratus, in Christo Diaconatus, & omnis Sacerdotalis ordinis. Offerimus insuper tibi rationalem hunc cultum pro orbe terrarum, pro sancta Catholica, &c. *Vsque ad verba*: in omni pietate & religione.

Exclamatio. In primis memento Domine, omnis Episcopatus Orthodoxorum, verbum tuæ veritatis recte tractantium. *Chorus.* Et quorum vnusquisque habet memoriam. *Et Sacerdos.* Et concede nobis vno ore. *Populus.* Amen. *Sacerdos.* Et sint misericordiæ, &c. *Populus.* Amen. *Diaconus.* Omnium sanctorum, &c. *Oratio.* Memento Domine ciuitatis huius quam incolimus omnis, &c. *Sacerdos inclinatus orat.* Tibi cõmendamus, &c. *Diaconus.* Suscipe, &c. *Exclamatio Sacerdotis.* Et cõcede. *Populus.* Pater, &c. *Sacerdos.* Pax omnibus. *Populus.* Et cum Spiritu tuo. *Diaconus.* Capita vestra Domino inclinate. *Chorus.* Tibi Domine. *Sacerdos hanc Orationem dicit.* Gratias agimus tibi &c. *Sacerdos precatur.* Attende Domine &c. *Sacerdos vero sancta sursum agat. Exclamatio.* Attendamus. *Sacerdos eleuans sanctum panem dicit.* Sancta sanctis. *Chorus autem dicit.* Vnus sanctus, vnus Dominus Iesus Christus, in gloria Dei Patris. *Sacerdos autem eleuat panem dicens.* Super cælos Deus & super omnem terram gloria eius effusa est. *Diuisurus vero panem dicit.* Diuiditur Agnus Dei qui tollit peccatum mundi. *Et accipiens Sacerdos ex pane particulam, mittit in calicem dicens.* Plenitudo Spiritus sancti: perpetuo, nunc & semper. *Et tunc Sacerdos communicat, & populus canit: & Sacerdos tenens particulam dicit.* Cœnæ tuæ mysticæ, &c. *Hanc Orationem dicunt illi duo, priusquam sacris communicent.* Deus remitte, dimitte, ignosce, &c. *Oratio.* Fiat mihi Domine Iesu Christe, corpus tuum sanctum in remissionem peccatorum meorum, & sanguis tuus pretiosus in vitam æternam. Et in secundo tuo aduentu, annumera me iustis tuis & electis ouibus. *Oratio Sacerdotis.* Gratias agimus tibi Domine, &c. *Tunc aperitur magnum porta sacra velum, accensis cereis. Et Sacerdos ostendit populo calicem dicens.* Cum timore Dei, & fide, & dilectione accedite. *Chorusque canit.* Benedictus qui venit in nomine Domini. *Et Sacerdos dicit.* Benedictus Deus noster, perpetuo: *Diaconus egressus e sancto Tribunali, dicit post depositionem sanctorum donorum.* Recti qui participes fuimus, &c. *Diaconus.* Suscipe, &c. Diem omnem, &c. *Exclamatio Sacerdotis.* Quia tu es sanctificatio, &c. *Diaconus.* In pace procedite. *Populus.* In nomine Domini. *Diaconus.* Dominum precemur. *Populus.* Domine miserere. *Oratio retro Ambonem.* Quibus benedicentibus te benedicis, &c. *Tunc Populus dicit.* Sit nomen Domini, &c. Benedicam Dominum, &c. *Sacerdos autem benedicit Sancta: & exuitur.* Legis complementum, &c

BIBLIOPOLA LECTORI.

Excurrerunt subtilibus characteribus in spatium æquo longius, notarum præcedentium lineæ: vnde fortassis tibi, Beneuole Lector, nonnulla legendi difficultas emerget, & molestia; cui cum studiosissime consultum cupiam, typorum potius ordinem deinceps euertere, quam vnam eorum seriem pluribus iniucundam, absque discrimine obseruare, decreui. Quas itaque Notas, tractu laborioso productas hucusque emensus es, nunc in columellas strictim coarctatas & conclusas, percurres multo leuius: nec ita mutato succensebis meorum operariorum proposito, quam quæsito tibi placendi meliori consilio, faucbis.

IN ORDINEM DIVINÆ ET SACRÆ MISSÆ Sancti patris nostri Ioannis Chrysostomi, Obseruationes.

1. Ἡ τάξις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας.] Vt mundi opificia, sic Ecclesiæ ritus & instituta diuinæ sapientiæ attestantur, & quæ à Deo processerunt, ordinata esse cuncta prædicant: nec mirum propterea si sanctissimum, Spiritu illius afflante, in Ecclesia statutum opus, Missæ videlicet augustissimum Sacrificium, qualicumque siue Occidentalium siue Orientalium Christianorum ritu celebratum, venerandam διάταξιν, & ordinem, etiam ipsis mentibus Angelicis suspiciendũ, nunquam non potuerit ostentare. Si namque officia publica, & ministeria prophana, λειτουργίας nomine quondam significata, ab ordine in eis posita, splendorem suum mutuabantur, nunc λειτουργίας ministerium illud, cuius Dei Filium Christum Dominum, inuentorem agnoscimus, authorem profitemur, & quo insuper Deum Patrem æternum supremo religionis nostræ cultu veneramur, θεία ñ quam λειτουργία, quæ Deum respicit, hominesque sacros ei dantes operam à communibus distinctos in diuinum ordinem eleuat, imo sacros omnes sanctosque effectos conseruat & ornat, vt quæ θεία & ἱερὰ λειτουργία sit, hac de causa, διατάξει ordine Angelis venerando, prophanis occulto, deuotis & radio cælesti mentibus illustratis, cum sancto animi tremore & horrore, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, vt Patres Græci loquuntur inspiciendo, semper videbitur effulgere. Oculis igitur attentis, & mente diuino sacroque afflatu correpta, perlustretur διάταξις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας.

2. Τοῦ Χρυσοστόμου.) Spectandarum pre reliquis, & precipuarum huius liturgiæ partium, Orientalium traditio communis, Occidentalium fides deuota, & vtriusque Ecclesiæ scriptorum testimonia quamplura, Ioannem Chrysostomum Constantinopoleos nouæ Romæ Episcopum, huius Liturgiæ agnoscunt authorem. At cum in Liturgico contextu preces & cærimonias maxime possimus attendere, harum & illarum simul omnium, prout iacent, & ex integro, sanctum illum à dignitate ἱεράρχην, & ab hoc opere sacro vere λειτουργὸν, nullatenus profiteri volumus. Vt enim ritus & preces quasdam, à nobis suo loco notandas, ab alterius ἱερουργοῦ, sacræ nimirum liturgiæ conditoris ter magni Basilii opere, in suum transferre non est veritus, ita Græcorum posteri, noua quædam dicenda faciendave à Diacono vel Sacerdote, hic & illic pro suo nutu respergere, & præcipere frequentius quã par esset, pro ambita minus ab ipsis antiquitatis vbique seruatæ gloria, sunt ausi. Inde tanta non editorum solum, sed & M. S. antiquorum varietas, vt nos qui octo sola ex illis, tibi, Lector renouandæ vel agnoscendæ antiquitatis studiose, ob oculos ponimus, cuncta illa simul tantæ dissimilitudinis aspectu territi, inter sese conferre, vitandæ nimiæ confusionis gratia, non potuerimus: quamuis fateamur non omnino extra iudicii sinceri delectum esse, quas preces, vt præmisimus, magis spectandas & præcipuas, quosque notandos magis ritus Chrysostomus primitus induxerit agnoscere: huicque dignę scitu obseruationi manum industriè apposuisse, & fœliciter imposuisse, rituum suorum expertissimum Leonem Allatium, & breui forsan publici iuris opus istiusmodi facturum, speramus. Interim aduertere te rogamus, è pluribus visis Chrysostomianæ liturgiæ, tum nouis tum antiquis codicibus, delectos esse; primum, (qui & textus præcipui locum obtinet) modernum quidem, sed Romanæ editionis, & proinde castigatissimum, & nullatenus improbandum: secundum, Venetiis ante annos ferme centum; tertium, à sex tantum annis ibidem excusum: quartum, Federici Morellii opera ex antiquis M. S. transsumptum: quintum M. S. esse Bibliothecæ Regiæ nondum in lucem editum, minusque proprie Liturgicum exemplar, quam Formularium vocandum, vtpote quod solas fere Liturgiæ rubricas, paucissima vero è Liturgico contextu comprehendat: sextum ex aduer-

ſo pro antiquiſſimorum M.S. more ſolas ferme preces à Sacerdote proferendas continere: ſeptimum eum eſſe, quo à maioribus ſuis accepto, Sancti Baſilii Monachi in Occidente degentes vtuntur, quod quamuis ab errore, aut ſuſpecto cultu, non tamen à nouitate quadam inducta, (pro affectata ab ipſis maiore cum Latinis conformitate) alienum eſt cenſendum: octauum denique eiuſdem penitus rationis, & Græcorum in Occiduis partibus ſub Epiſcopis Latinis commorantium, proprium fuiſſe videri. Qui vero Patriarchæ C. P. vel Venetorum Reipublicæ, in terreno dominio, ſubditi ſunt Græci, aut inter nos ex Oriente profecti verſantur; exemplaribus, quatuor primis ſimilibus, aut aliis huiuſmodi inter celebrandum paſſim vtuntur, vt quæ Liturgiam, prout in magna Eccleſia, Patriarcha'i immutū ſede, vel in monte ſancto, Atho videlicet Monachorum ſacro cultui dedituſſimorum receſſa, peragitur, exhibent: vnde oriuntur vt modicam inter ſe, exēplaria dicta varietatem ſint ſortita, atque etiam cum quinto, quod Eccleſiæ C P. Formulatum, verbis eius edoctus eſſe dixi, valde conſentiant: ſeptimum autem & vltimum, vt Occidentalium Græcorum propria, maius ab Orientalibus, diſcrimen oſtē tant: ſextum vero vt ſolis ferme orationibus Liturgicis compactum, a reliquis quidem in pluribus diſſonum, vt antiquius tamen, & ſanum magis ac ſincerum, ita prototypo exemplari à Chryſoſtomo quondam edito, ſi bene coniicio, ſimilius offert ſe iudicandum.

Quid autem ſanctum pontificem Ioannem χρυσογλώτταν [illegible], ore vere aureo, aureaque lingua præditum mouerit, vt poſt alios Liturgicarum precum authores, ipſe quoque Liturgiæ in hunc ordinem redigendæ manum apponeret, docet eius diſcipulus beatus Proclus Cōſtantinopoleos etiā Epiſcopus, breui, & pretioſo opere illo, cui de traditione diuinæ miſſæ titulum dedit: Apoſtolos nempe, fuſiſſime longoque verborum ambitu diuina myſteria celebrare ſolitos; poſteris prolixum etiam dimodum, & diuturniores in tanto ſacrificio protrahendi preces exemplum reliquiſſe. Qui deinceps fidei firmitatem feruoremque abiicientes, negotiis huiuſce ſæculi, & mundi curis mancipati, prolixitate miſſæ, vt ſuperius dixeram, pertæſi, vix ad audiendam recitationem Dominicorum conuenicbant verborum. Quamobrem & D. Baſilius medica quadam ratione vlus breuiorem eam conciſioremque reddidit. μετ' αὐτὸν δὲ πάλιν ὁ ἡμέτερος πατὴρ ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς Ἰωάννης τῆς σωτηρίας τῶν ποιμνίων, ὡς ποιμὴν ἀκριβῶς κηδόμενος, ὡς τὸ ῥᾴθυμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐνθυμηθεὶς, πρόρριζον πᾶσαν σατανικὴν πρόφασιν ἐκτεμεῖν ἠθέλησε. διὸ καὶ τὰ πολλὰ ἐπέτεμε, καὶ συντομωτέρως τελεῖσθαι διετάξατο. *Haud vero multo poſt pater ille noſter, aurea præditus lingua Ioannes, de ouium ſalute vt paſtorem decet, ſtrenua cura ſollicitus, naturæ humanæ ſocordiam ignauiamque reſpiciens, fibras omnes ac radices ſatanici prætextus huius prorſus voluit euellere. Et ideo multa præcidit, & conciſiori preſſiorique oratione ſacrum conficiendum ſtatuit.* Sententiam hanc, quia Proclum non legerat, dubius tenet initio Hieremias Patriarcha ſub anno Domini 1576. reſponſi ad cacodoxos Germanos primi cap. 13. velut certior tamen factus addit. [illegible] δύο τόμοι παραδέδονται, καὶ [illegible] τὴν λειτουργίαν τελοῦμεν, αὐτοῦ τε τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τοῦ ἁγίου πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, [illegible] ἁγίου καὶ ἀμφότεροι καὶ μιᾶς παραδόσεως. πλὴν ὁ μὲν Βασίλειος πλεονάζει τοῖς ῥήμασιν· ὁ δὲ Χρυσόστομος [illegible] λαλεῖ. μετὰ γοῦν τῶν τοιούτων τόμων τῶν ἱερῶν, τὰ [illegible] τὸ [illegible] τῶν μυστικῶν θυσιῶν καὶ ἐν μὲν ταῖς κατ' [illegible]

τῆς πάσχα [illegible] ἡμέραις καὶ τισὶν ἄλλαις, ὁ τοῦ μεγάλου Βασιλείου τόμος ἀναγινώσκεται, καὶ δι' αὐτοῦ [illegible] τὸ τῆς ἁγίας θυσίας μυστήριον· ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ὁ τοῦ Χρυσοστόμου. *Conſtat ab antiquo, iam duos tomos nobis traditos eſſe, & authenticos agnoſci, ex quibus liturgiam celebramus, tum ipſius magni Baſilii, tum S. Patris Ioannis Chryſoſtomi ab vno eodemque Spiritu S. & vna traditione profecti ambo, niſi quod verbis Baſilius abundat; & contractius loquitur Chryſoſtomus. Ex his duobus codicibus myſtici Sacrificii ritum obimus: atque dominicis quidem per magnam quadrageſimam, Paſchatis diebus, & nonnullis aliis, magni Baſilii tomus recitatur, ex cuiuſque præſcripto ſanctum miſſæ myſterium peragitur: reliquis vero diebus, Chryſoſtomi.*

3. [illegible]) Minime reſpuunt, vt falſo quidam ſuſpicantur, confeſſionem Græci Sacerdotes, quam hic commendatam legunt, & cuius virtutem paræmia ſibi familiari, peccatum eſſe irremiſſum quamdiu manet [illegible], canonum rigori per confeſſionem non ſubiectum, profitentur: rarius tamen huius Sacramenti ab eis frequentata deuotio, ii ſamen eius contemptum, & fere repudiati notam multis. Hinc renouati de illo canones in actis Synodalibus Germani Amathuntos Epiſcopi, de quo in præfatione ad Lectorem, [illegible] *Maxime Sacerdotes oportet confiteri frequentius, quia mutabilis naturæ ſunt homines: & quia præ cæteris munditiæ curam debent gerere*, & infra. [illegible] *Patres ſpirituales, confeſſores dicti, inuicem confiteri decet.* & iterum, ὅτι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἡγούμενοι ὀφείλουσιν ἐξομολογεῖσθαι. *Pontifices & Superiores Monaſteriorum confiteri tenentur.*

4. Τῆς [illegible].) Miſſæ tria huc uſque nobis occurrerunt nomina: λειτουργία, ἱερουργία, & μυσταγωγία; quæ ſibi ſuccedunt ordine, & paucis ſacræ illius actionis qualitatem, finem, cauſam, effectus, oculis ſubiiciunt. Λειτουργία *miniſterium & obſequium publicum*, eſt hominum Deum colentium. Ἱερουργία *Sacrificium* eſt, illudque ſanctiſſimum, à Sancto vocato, Dei filio, ad hominum filios ſanctificandos, inſtitutum. Μυσταγωγία *ad Dei recondita ſecreta percipienda mentem ſubleuat*, actiones paſſioneſque Chriſti ſub ceremoniarum ſimulachris, & Chriſtum ipſum ſub Antitypis panis & vini ſpeciebus velat, & ſimul ad eum *arcano modo agnoſcendum deducit*, nec non inſuper manifeſta cæleſtis cibi ſumptione præſenti, æternæ vitæ percipiendę latens pignus elargitur.

5. Τῆς τρίτης ὥρας.) Miſſam celebrandi tempus tertiam diei horam obſeruant Græci: eandem & Latini quondam, per parœcias & Monaſteria cuncta, iuxta Teleſphori Papæ edictum, quo cauetur ante tertiæ curſum, cum Chriſtus ad crucem properauit, nullum ad ſacrum faciendum accedere. Aliis quoque rationibus huius inſtituti obſeruantiam commendat Mathæus Blaſtares: ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ, ὁ παράκλητος [illegible] καὶ [illegible] φῶς [illegible] καὶ ἡμᾶς τῇ [illegible] τῆς θείας [illegible] τὴν [illegible], δι' αὐτῶν [illegible]. *Hoc diei momento Paracletus manifeſto in diſcipulos adueniens, de triplici perfectoque lumine eos perfecte erudiens, ſimul & nos vniuoca ſanctæ Trinitati hora, triperſonæ Deitati ſacrificium perfectum conſecrare, per iſtiuſmodi liquido edocuit.*

6. Πρὸς ἀνατολάς.) Ad Orientalem mundi plagam, ad quam ſolam oraturi templa ſua Græci obuertūt,

Sacerdos & Diaconus præ sacris foribus adorant, vbi in tabulâ secunda fol. 21 littera B. expressa cernitur. Quid μετάνοια, quid [illegible], docet ὀνομαστικὸν in vtroque verbo.

7 Τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.] In templi Ichnographiâ, ad sacrarum valuarum sinistram partem Christi imaginem, ad dextram Deiparæ locari, diximus; vt enim diffuse Baronius edisserit anno 213 num. ero 6. & an. 325. an. 16. ad 60. læua semper in sacris potior est habita, quam propterea in Concilijs Patres reliquis præstantiores occupabant, & in picturis digniores obtinuisse commemorat Sophronius oratione secunda Nicenæ Synodo insertâ: eamque in sculptis im ginibus Apostolorum Petri & Pauli etiamnum hodie diplomata Pontificia commonstrant, Petro vt præcellentiori delatam.

8 Τὸ στιχάριον.] στιχάρια vel στιχάριον, Diaconorum indumenta, cum recta sint & in longum protensa, quasi *vno tractu*. στιχάριον ἀπὸ τοῦ στίχου *à versu, vel ab vno quasi linea ordine*, nuncupata, idcirco promiscue Latinis vocabulis, *Tunicarum* & *Dalmaticarum* interpretor; in sensum quippe eundem concidunt hæc duo: vbi namque quædam Cypriani acta illum se *Dalmaticâ* exuisse scribunt; alia *Tunicam* à se remouisse dicunt. *Dalmatica* deinde concolor est Græcorum στιχαρίῳ: quam enim Honorius, cæterique rituum Latinorum expositores candidam esse testantur, eandem pariter suo candore Angelicum splendorem (nam albis induti sæpius hominibus visi sunt) referre, è Græcis testantur S. Germanus, & Symeon Thessalonicensis, post Gregorium Nazianzenum in somnio de Anastasiâ canentem.

> Οἱ δ' [illegible] ἐν εἵμασι [illegible]
> [illegible] ἀγγελικῆς [illegible] ἀγλαΐης.
> *Ministri autem in splendidis vestibus.*
> *Adstabant fulgoris Angelici imagines*

Ideoque Symeon Diaconos ἀγγελικὴν [illegible] τάξιν, Angelorum ordinem tenere affirmat. Et D. Gregorium, dum Diaconus adhuc esset, Angelico habitus nitore mores Angelicos professum fuisse commonstrat alter Diaconus, eius vitæ scriptor. In Dalmaticâ Latinâ lineæ coccineæ & purpurei tramites sunt à summâ vsque ad imam oram, nec non & per vtramque manicam, aiunt Rabanus Maurus, & Honorius Solitarius, sanguinemque Christi pro duobus populis effusum præ se ferunt: hos Germanus vocat *Lora*, (alius laticlauia diceret, & non nisi Episcoporum Tunicis assumuntur) τὰ λωρία τὰ [illegible] Χριστοῦ· τὰ λωρία [illegible] τὸ αἷμα [illegible] Χριστοῦ ἐν τῷ σταυρῷ. *lora quæ in extremitatibus manicarum sunt, vincula Christi: quæ à latere, eiusdem sanguinem è pectore in cruce fluentem demonstrant.* Porro cum multicolorem Dalmaticam assumant quandoque Diaconi Latini: sic nec candori tam studiose attendunt Græci, quin facile purpuream admittant, ieiunij præsertim tempore, quo vt ait Demetrius Chomatenus. [illegible] *rubra vestimenta sunt illis luctus indicium.*

9 Σὺν τῷ ὠραρίῳ.] Ἑκάστῳ ἱερῷ τάγματι [illegible] καὶ στολὴ οἰκεία αὐτῷ, καὶ [illegible]. *Vnicuique sacro ordini & suus habitus, & propria ministeria attributa fuere*, scribit Zonaras in Can. 22. Concilij Laodiceni: subditque. ὠράριον τῶν διακόνων. *Orarium Diaconorum est ornamentum.* Stola nimirum qua decorati ad proprium sibi ministerium procedunt, quamuis passim audiam ab antiquis Latinis, vt in Concilio Bracarensi 4. Can. Sacerdotalem etiam stolam, Orarium vocari. Verum de Orario Græcis vsitato, & Ecclesiæ communi sermone, Diaconis concesso, loquimur. Vox itaque *Orarium* Græcane sit, an Latina, plerisque de eâ dubitantibus, haud est compertum. Qui Latinam eam volunt: primæuâ origine, ab *ore* deducunt, quæ nimirum *fasciam, lineam, siue linteum oblongum ori tergendo accommodum*, significet: & propterea *Oraria* in actis Cypriani legimus eius de mortui sanguini excipiendo à fratribus apposita, quæ certè non erant alia quam linteamina Et secundum Iosephum Vicecomitem à Gauanto citatum, S. Syluester qui iussit Diaconos palliâ linostimâ ad læuam, hoc est ad læuum humerum vti, primus *Orario lineo* & candido, velut ministros sacris fungentes, eos ornasse dicendus est: quamquam certiori iure *Oraria*, Apostolicâ institutione primum fuisse in Ecclesiam inducta, ex actis S. Clementis Metensis apud S. Antoninum part. 1. tit. 6. cap. 26. & ex Bulengero lib. 1. cap. 38. teneat citatus Gauantus. Non ab ore, itaque sed ab *Orando dicendoque*, vocem *Orarium* flectit Concilium Toletanum 4. Cano. 40. & propter quod *Orat*, id est, *prædicat* Diaconus, *Orario* nec coloribus picto, nec auro distincto, læuum humerum onustus, vt dextram ministeria liberam seruet, emicat in Ecclesia. Ab *Orando* rursus, id est, *precando*, *Orarium* duxisse originem affirmat Beda cap. de septem ord. *vt bene*, inquit, *Orationibus conueniat Orarium, tanquam conueniens vestimentum officio.* Suam nihilominus hanc vocem esse contendunt Græci, & sensum ei superioribus coincidentem adscribunt. Omisso namque quod illis idem sonat, ac [illegible], *linteum ori tergendo paratum*, præcipuum & singulare ex eo demonstratur à Symeone Thessalonic. si est Diaconi ornamentum, quod, ὠράριον καλοῦσι· [illegible] *Orarium vocatur, vt quod Diaconum gratiæ venustate ornet, & gloriæ Dei decore illustrem reddat.* Quibus Balsamon addit: [illegible] *Orarium gestare ad solos Diaconos spectat: hi enim Sacerdotibus assistentes, & sanctorum orationum mysteria, & Presbyterorum exclamationes obseruantes, eis qui sunt in Ambone Diaconis, per Orarium significant quando debeat fieri pronuntiatio siue exclamatio, hoc est tempus protensæ orationis pro Catechumenis, reliquisque alijs. Et appellatum est ὠράριον, ἀπὸ τοῦ ὁρῶ, quod est custodio, obseruo.* Confirmatque Balsamonis coniecturam commodiori origine adscriptâ Arcudius lib. 6 cap. 10 scribens, ὠράριον vocant Græci [illegible]: quod Diaconus acceptâ Stolæ extremitate, tribus digitis, inuitat populum ad orandum, cantores ad psallendum, Pontificem ad incipiendum sacrum; & in summa, ostendit *Horas* atque indicat tempus quo aliquid est faciendum. Admonet autem Diaconum ipsum hic ornatus, vt Angelicam velocitatem promptam animi dispositionem in ter ministrandum ostentet: testis est Symeonis Thessalonicensis discursus. τὸ ὠράριον [illegible] ἀγγελικῆς τάξεως [illegible] *Stola Diaconica, quasi alas propter materiæ defæcationem & intellectualem substantiam*

Angelici ordinis subindicat. Quare & Cherubim facies suas obuelantia Diaconus imitaturus & ipse cum sacramētum percepturus est, Stolā ad corpus succingitur. Sed & in eā ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, scriptum ostentat, quo ministratorius Angelorum ordo exprimitur. Conformis Latinorū sensus legendus apud Isidorum lib. 2. de off. Eccl. & Honorium Solitarium lib. 4. cap. 42. & alios. Quo vero pacto vel liberam vel corpori astrictam gerat Stolam Diaconus, expressæ lineamentis figuræ suo loco manifestabunt.

10. Εὐλόγησον δέσποτα.] Leuiticis Sacerdotibusque vestimentis semel & generatim cultui diuino dicandis benedictiones Euchologium non continet: sua tamen quoties Diaconus induit, Sacerdoti benedicenda offert: propriaque Sacerdos assumpturus, benedictionis expertia nusquam relinquit.

11. Λαβὼν καὶ αὐτὸς τὸ στιχάριον.] Vt Diacono, ita & Sacerdoti tribuit Ecclesia tunicam, sed alio symbolico fine, vt docet Germanus. in Sacerdote etenim τὸ στιχάριον λευκὸν ὂν τὴν θεότητος τὴν ἀγλαΐαν ἐμφαίνει, καὶ τὸ ἱερατικὸν λαμπρὸν πολίτευμα: *Tunica candida Deitatis fulgorem manifestat, & Sacerdotis mundam conuersationem*: quibus suffragatur Thessalonicensis, τὸ καθαρὸν καὶ τὸ ἀμίαντον σημαίνει τῆς ἱερατικῆς τάξεως: *purum & incontaminatum Sacerdotalis ordinis refert statum.* In Diacono quid significet, nupertime visum est.

12. Τὰ ἐπιμανίκια.] ἐπιμανίκια etiam dicuntur quæ Meursius *Supermanicalia*, ego *Brachialia*, vel *Manipulos* interpretor, quæ nimirum brachia à manus carpo ad cubitum ferme tegant, & ornent: & tunicæ manicis superposita, mixto vocabulo ex Græco simul & Latino idiomate, ἐπιμανίκια dicuntur, quorum vsum quædam Ecclesiarum Gallicarum, & Prædicatorum ordo ad testandum antiquitatis cultum nondum abiecit. Soluta illa gerunt Græci & fune serico per illorum oras transuersim acto, brachiis strictius alligant, vt Christi vincula, ministri tolerantiam, eiusque animum vigilem significent. Primæ significationis assertor est Balsamon respons. 37 ad Marci Monachi interrogata. ἐπιμανίκια τύπος εἰσὶ τῶν χειροπεδῶν τῶν ἐπιτεθεισῶν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτε πρὸς τὸ ἑκούσιον πάθος ἀπήγετο. *Brachialia notæ sunt & signa vinculorum manibus Domini & Dei nostri Iesu Christi implicatorum, cum ad passionem voluntariam abduceretur.* Consonat Thessalonicensis. τὰ ἐν χερσὶ δεσμὰ τοῦ σωτῆρος, οἷς περιεδέθη ἀπαγόμενος πρὸς Πιλᾶτον, φασί τινες τὰ ἐπιμανίκια ἐκτυποῦν. *Manuum Saluatoris vincula quibus ligatus ad Pilatum ducebatur, aiunt quidam Brachialia figurare.* Hinc victricem sub illis vinculis manum celebrat Sacerdos, in Brachiale dextrum manum immittens. ἡ δεξιά σου κύριε δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ· ἡ δεξιά σου χεὶρ κύριε ἔθραυσεν ἐχθρούς, & summam vnā Dei potentiā laudibus effert quę mutatis elementis Christi corpus & sanguinem in Sacramento exhibitura est: ita citatus Thessalonicensis, τὸ παντουργὸν ἐμφαίνει τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν τὴν ἱερουργίαν τοῦ σώματος, καὶ αἵματος αὐτουργῆσαι τὸν Ἰησοῦν. *Omnipotentiæ diuinæ imagines sunt Brachialia, & Iesum suis manibus Sacrificium corporis & sanguinis sui per se edidisse testantur.* Vigilē que & sollicitum in officio se fore minister pollicetur, vbi ad eiusdem Symeonis mentem orare dicitur: αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου. Verum cum de his Brachialibus sermo fit, miror cur Bulengerus. lib. 1. c. 35. Meursium sequutus solis illa concesserit Episcopis, cum non minus è liturgico hoc ordine, quam consueto vsu, illa sibi Sacerdotes assumant, atque etiam eadem in Venetiis recentioribus editis permissa Diaconis legamus. Viderint enim licet in Chronico C P. qua ratione Manuel Imperator οὐ κατεδέξατο ἀσπάσασθαι τὸ ἐπιμανίκιον τὸ δεξιὸν τῆς χωρικοῦ ἐπισκόπου ἱερατικῶς ὑφαντὸν κεκοσμημένον τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. *dextrum Brachiale ruralis Episcopi textā desuper Christi imagine insignitum adorare recusauit,* innitantur quantumuis Thessalonicensi dicentis: ἐν τῷ ἐπιμανίκιον καὶ τῷ ἐπιγονάτιον ἱερατικῇ στολῇ μόνοις τοῖς ἀρχιερεῦσι προσήκουσιν ὡς τὸ θεῖον ἐκτύπωσιν τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Brachialiis, & super humilium sacerrimus ornatus solis Pontificibus, imago nempe Domini & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi gestantibus reseruatur.* Sacerdotes tamē fecit Iuris eiusdem consortes; vel certe ea sola Pontificibus adiudicanda dicimus Brachialia, quibus a picta vel intexta foret Christi Domini effigies. Episcopi enim populo ex reuerentiā manus exosculanti, vt & sacratum imaginum cultum in Oriente valde oppugnatum commendarent, & Christum potius omni honore prosequendum prædicarent, sacram illam imaginem exosculandam obiiciebant, eā ratione qua Episcoporum summus & Christi vicarius, exhibet ad pedum oscula prouenti crucem solea ornamentum adorandam opponit. Assumit itaque Sacerdos Brachialia imaginibus nudata. quæ vero sint ratione Diaconis ... ... concessa ipsi moderni Græci edisserant.

13. Τὸ ἐπιτραχήλιον.] Quod Germanus περιτραχήλιον & ἐπωμίδιον vocat, non est *Collarium Patriarchæ aut Archidiaconi*, vt praue interpretatur Meursius, ipse mixobarbarus: sed est Stola Sacerdotalis, non Diaconis modo a Gregorio Theologo, sed etiam ipsi Archidiacono ab Ecclesia denegata; cum namque describit Codinus de offic. curiæ C.P. φορῶν τὸ μὲν ἐπιτραχήλιον, ἀλλ᾽ ὠράριον. Vtriusque autem diuersa sunt insignia: latius est enim Orarium, ἐπιτραχήλιον, nec vllis literarum notis conspicuum est, & ante pectus iunctum à Sacerdote defertur; cum ex aduerso solutum sit & volitans Orarium, & verbo ἅγιος, ter picto sit inscriptum. Sed neque ἐπιτραχήλιον idem esse quod ὠμοφόριον, cum eodem Meursio censendum; funiculus siquidem tantum est quo crucem vel reliquias è collo appensas gerunt Episcopi, illud autem Sacerdotale ornamentum, quo maxime Sacerdos instructus, & sacramenta ministrat, & benedictiones impertitur, & si ad Christum referas, eius in passione obedientiam, & quæ sustinuit vincula repræsentat, ex Guillelmo Durando lib. 3. cap. 5. quod & asserit Germanus in mystag. In memoriam vero reuocat Sacerdoti virtutem sibi a Deo commissam, quā & Sacramenta perficiat, & creaturas sanctificet: vide & à Concilio Braccarensi 1. Can. 3. Orarium, id est stolam, in sacris gestare iubetur, cui conformis est Symeonis Thessalonicensis sententia τὸ δὲ ἐπιτραχήλιον τὴν τελεστικὴν ἄνωθεν κατερχομένην τοῦ πνεύματος παρίστησι χάριν· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ ἀρχιερεύς τε, καὶ ὁ ἱερεύς, ἀπὸ κεφαλῆς τοῦτο περιβαλλόμενοι· Εὐλογητός, φασιν, ὁ θεὸς ὁ ἐκχέων τὴν χάριν ἐπὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ· ὅθεν καὶ τοῦτο πᾶς ἱερεὺς εἰς χρῆσιν ἔχει ἐπὶ πάσῃ ἱερᾷ πράξει. *Stola sanctificationem caelitus descendētem Spiritus exhibet gratiam: propter hoc enim Pontifex & Sacerdos in caput illam immittens. Benedictus Deus, ait, qui super Sacerdotes suos gratiam effundit. Quilibet idcirco Sacerdos illam in omni sacrā actione assumit.*

14. Λαβὼν τὴν ζώνην.) Tunicam simul & Stolam, zonā Sacerdos astringit.

15. Τὸ ἐπιγονάτιον.) Quod ἐπιγονάτιον quoque scribit Symeon Thessa. lib. de templo, *Subgenuale* est formæ quadrangularis, palmi & dimidij ex vnoquoque latere, & è zona gestatur appensum, & à Græcis solis vsitatum est ornamentum, de quo

Thessalonicensis lib. de templo. ἐν τῇ ζώνῃ τὸ ἐγχείριον ἐπιγονάτιον, ὁ ἱεράρχης περιτίθεται ἐξαιρέτως, ὁ τὴν κατὰ τοῦ θανάτου νίκην, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν τῆς ἡμετέρας φύσεως, καὶ τὸ μέγα τῆς τοῦ θεοῦ ἰσχύος κατὰ τῆς τοῦ πονηροῦ τυραννίδος σημαίνει· διὸ καὶ ῥομφαίας σχῆμα ἔχει, καὶ ἐπὶ τῆς ὀσφύος ἐκκρέμαται, ἔνθα τὸ δυνατὸν ἀνθρώπου εἶναί φασι. *Pontifex à zona dependens Supergennale fert, quod victoriam aduersus mortem, nostræque naturæ immortalitatem, & robur Dei contra maligni Dæmonis tyrannidem validissimum ostendit. Quamobrem & Romphææ similis est, & lumbis alligatur, vbi hominis vires sitas prædicant*: illudque idem indicat oratio à Sacerdote recitata, dum illo præcingitur.

16 Εἰ ἔστι πρωτοπαπᾶς[?].] Genuale & Brachialia picta Christi effigie insignita Pontificum ornamenta esse ex Balsamone numero superius ostendimus numero. 12 Ex priuilegio nihilominus, quilibet in magna Ecclesia, vel officio, vel dignitate cæteris eminentior, illa sibi vendicat, si tamen Sacerdos fuerit: vt scribit Thessalonicensis lib. de sacrament. [illegible Greek] ... ἀρχιμανδριτῶν τινες, καὶ ἐπιγονάτια ἔχουσι ... ἐπὶ κεφαλῆς ... φέρειν δύνανται. ... ἐπιγονάτιον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ φορεῖν διδόται· ἐπεὶ μετὰ τῆς ἱερωσύνης καὶ κριτοῦ χειροτονίαν, οἱ μὲν ἔχουσι, καὶ διακονίας μεγίστης ἐκκλησιαστικῆς τινος· οἱ δὲ ποιμένες ψυχῶν καὶ οἰκονόμοι καθίστανται· καὶ σημεῖα τινα φέρειν τοῦ ἀρχιποιμένος, ὥσπερ ἐκεῖνοι καὶ ἐπιμιμοῦνται. *Presbyterorum quidam, qui videlicet crucem in pileo gerendæ priuilegio gaudent, sicut & Archimandritarum aliqui, Supergenualia habent, quod quidem Pontificiæ liberalitatis beneficium est, sicut & crux in pileo gerenda. Nullus quippe, Pontifice excepto, cruces in Casula & in capite ferre, sicut nec Supergenuali se ornare potest. His autem, quia vel quia sunt præfecti, solam in capite crucem, & in sacro faciendo Supergenuale assumere permittitur: quandoquidem vna cum Sacerdotis dignitate, iudicis quoque potestatem sunt adepti, aut ministerio quodam Ecclesiastico, & præcellenti sunt insignes: vel vt animarum pastores & œconomi constituti & primi pastoris imitatores, ideo eius quoque insignia ferre sibi arrogarunt.* Metropolium autem Ecclesiarum Officialis nullus est, qui extensa priuilegii gratia, deferendi Genualis cupidine non ardeat: ea propter, cuamidos quandoque Officiorum titulos, hoc solo Genualis censu & honore contentus, omni studio, ambitione multa, & plurimo pretio comparat. In magna vero Ecclesia præter Genuale in sacris, pileos quod hic ait Thessalon. cruce superne insignitos Officiales præcipui propter concessam iudicandi potestatem, vt authoritatis titulos priuatim & publice deferunt: de quibus si Deus concedat, alibi sermo instituetur.

17. Πρωτοσύγκελλος.] Inter honoratissimos Ecclesiæ C. P. titulos supremus fuit, πρωτοσύγκελλος, (quem alii corrupte πρωτοσύγγελον, scribunt) & Latine Cōcellaneorum primum interpretor: illi enim cum cæteris Syncellis potestas est in Patriarchio (aliis Officialibus nocte exclusis) habitare, & cum officio magnæ Ecclesiæ Monasticum ordinem, sicut & Patriarcha, tenere. Hactenus, inquam, cum è Monasteriis educti sint Patriarchæ, ne sibi longa necessitudine deuinctis aliis Monachis Ecclesiæ magnæ dignitates, sicut & Metropoles regendas committerent, peculiari Canone sancitum est, vt & principes viri dignitates illas adipiscerentur, è solis in sæculo degentibus digniores, ad Ecclesiæ C. P. munera deligerentur, quorum tamen fastu vel contactu ne Patriarchalis dignitas obfuscaretur, illis in Patriarchio pernoctare nefas esset: Syncello nihil minus etiam Monacho quasi Patriarchæ socio, & eius μυστικῷ à confessionibus, Cella iuxta Patriarchæ Cellam non denegata est, vnde & συγκέλλου nomen. Plures tamen quandoque συγκέλλους alios Cellæ Patriarchalis socios, & πρωτοσύγκελλον omnibus præpositum legimus. Ille vero πάλαι προέδρος[?] σύγκελλος τοῦ Πατριάρχου ... εἰς τὸν ἐκείνου τόπον ... *quondam dictus Syncellus defuncto Patriarcha, in eius locum sublimenatur*, ait Cedrenus: vnde extra numerum cunctorum Officialium à Codino relatorum est, nec inter eos recensetur, à Patriarcha vel ab officialium cœtu; à Patriarcha quidem, quia Syncellus ille eximius vel Protosyncellus Patriarchæ successor, ab Imperatore designabatur, ex Paulo Diacono Histor. lib. 21 ab Officialium vero ita dicam Capitulo, quia Monachum, etiam Patriarchæ successorem designatum, in suam societatem nullatenus admittit.

18. Τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.) Magna Ecclesia est Cōstantinopolitana, æternæ Sapientiæ τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ dicata, sibi subditarum mater, quoad ædificium supra reliquas maxima, & post Constantinum fundatorem eius primum, tam sumptuosis & immensis ædificiis aucta, vt non tantum dignitatis ordine (Regiæ namque vrbis Præsulum sedes erat, & ab Impp. solito pietatis cultu frequentabatur) verum à structuræ potius mole, amplitudine, maiestate, diuitiis, & omnis sacræ suppellectilis pretio delectationem simul & stuporem spectantium oculis iniiceret, & exinde μεγάλη ἐκκλησία iure merito vocata sit: de qua Procopius, Euagrius, Codinus, Gyllius, & alii. Ea condita regio plusquam apparatu, & totius Orientis tripudio, cum consecrationis solemnia celebraret, exclamasse fertur Iustinianus, ἐνίκησά σε, Σολομῶν. *Superaui te Salomon* Vnde & in illius eiusdem templi pariete quasi victus, & mæstitia perfusus, pictus erat Salomon: ac si Iustinianæum templum Sapientiæ æternæ dicatum, regis sapientissimi antiquum opus tantopere celebratum exsuperasse, Salomon ipse si viueret, rubore saltem & vultus demissione, profiteretur. Eo nunc Mahumetico cultu prophanato, in aliud SS. Apostolorum templum, non tam regum quam religionis emortuæ sepulchrum, solemnia cuncta celebraturi, cesserunt Patriarchæ.

19. Ἀξιώματα.) Hoc vocabulo dignitates & Officia quæque Ecclesiæ veniunt significanda de quibus late Codinus edito de iis libro: & nos paucula, in hoc opere vbi de ordinationibus.

20. Τὸ φελώνιον.] φελόνιον quoque, sicut & φελώνης, & φελόνης scribitur: & literis transpositis φαινόλιον & φαινόλης, atque etiam φαιλόνιον & φαιλόνης, occurret, pro scriptorum vel authorum varietate: quoquo modo scribatur, *Casulam* siue *Planetam* interpretamur. In vtraque autem Ecclesia & eundem vsum & eandem formam φαινόλιον & *Casulam* obtinuisse, ex Honorii dictis lib. 1. cap. 207. Cauanto, & aliis authoribus facile possumus obseruare. Immerito propterea Guillelmus Lindanus cum querulis aliquibus, renouādæ in omnibus antiquitatis cupidis, modernam *Casula* dimidiatæ, vt ait, & truncatæ formam incusat: quasi eidem vsui & proposito, ac antiquum Græcorum φαινόλιον deseruire nequiret, quæ propter expandenda, siue commode mouenda brachia, à lateribus conscissa est, & breuior facta? Itane Geometrica amussis Ecclesiasticarum vestium figuram, a consuetudine, tempore, Pontificum iudicio petendam, delineabit & moderabitur? Non desiit certe *Casula* Latina, etiam imminuta, in

ipsam

ipsam vocem Græcam, vt ab ea nuncupetur, ius habere: iuxta namque φαινόλιον etymon, φαίνεται ὅλον, & præterea *sicut Casa, omnia alia Sacerdotis vestimenta tegit & complectitur*, ait Rabanus Maurus. Et tandem sicut Planetæ, licet non tantis pannorum laciniis, secundum Honorium citatum, *errabundus eius limbus vtrinque in brachia subleuatur.* Cæterum vox Latina *Panula*, proxime φαινολίῳ secundum sonum accedit, quantumuis reclamet Gretserus, lib. 1. in Codinum cap. 16. nulli *Penulæ* inter sacras vestes, locum concedens, licet aduertere potuerit *Panulam*, quam Nicephorus Patriarcha ad Pontificem Romanum olim misit, φαινόλιον, tunicamque item candidam, στιχάριον fuisse; vbi Græci sermonis interpres scripsit, *mittimus tunicam candidam, & Pænulam castaneam inconsutilem, &c.* Toto vero cælo à Pallio Archiepiscopali significando longe est φαινόλιον, quicquid in contrarium hallucinetur Meursius, qui vtriusque vocis inscius, dum vtramque confundit, vtramque etiam ignare explicat.

Expositis autem vocibus, vestium Sacerdotalium signis, sciscitanti de Pontificiis ornamentis, vtrum ab illis diuersa sint, è Symeone Thessalonicensi breuiter respondendum. Hierarchæ tunicam στιχάριον, non puram & vnicolorem tota sua amplitudine, sed lineis lorisque candidis & rubeis ab humeris ad pedes vsque ductis intertextam, in quibus mysterium obseruat citatus author, lib. de Templo: τὸ τοῦ ἀρχιερέως στιχάριον ἄνωθεν κατιόντας τὰς δηλουμένας κέκτηται ποταμούς, τὸ διδασκαλικὸν ἐν αὐτῷ σημαίνοντας χάριτος. καὶ ἐν τοῖς ἀγγέλοις γὰρ οὐ πᾶσιν ἡ αὐτὴ τάξις· ἀλλ᾽ ἐκεῖ καὶ τῶν ὑποδεεστέρων εἰσὶ διδάσκαλοι. ποταμοὶ δὲ λέγονται διὰ τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ σωτῆρος φωνὴν λέγοντος ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ποταμοὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος. *Pontificis tunica manifestata iam desuper descendentia habet, quæ dicuntur flumina* (lineas videlicet candidas rubeis intextas) *& gratiam docendi in ipso repræsentant. Nam & inter Angelos non omnibus idem est ordo* (comparauerat superius Diaconos & Presbyteros ordinum inferiorum Angelis) *sed ibi quoque alii inferiorum magistri sunt. Vocantur autem flumina propter vocem Saluatoris in Euangelio dicentis. Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Deinde quibus præfulgeant insignibus Brachialia, & Genuale Episcoporum, præ Sacerdotalibus, expositum est supra. Casula vero Episcopi φαινόλιον πολυσταύριον, *tota nimirum crucibus respersa est.* οἱ λοιποὶ τῶν ἀρχιερέων τὸ φελώνιον πλῆρες σταυρῶν ἐνδύονται· ὅ δή, καὶ πολυσταύριον ὁ λόγος καλεῖν οἶδε· τοῦτο σημαίνει· ὅτι τοῦ πάθους ἐστὶ τοῦ σωτῆρος δηλωτικόν· καὶ μιμεῖται διὰ παθῶν, καὶ σταυροῦ τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην τετελεκότα. *Inferiores Pontifices, idest Episcopi, Casula crucibus vndique plena induuntur:* (Metropolitæ enim Saccum deferunt) *tritusque idcirco sermo Multicrucium eam vocat, & passionis Saluatoris signum est, hocque clare docet Pontificem imitari eum, qui per passionem & crucem veram iustitiam consummauit.* Est tamen & alia vestis, qua Pontifices reliquos dignitate præcedentes, ornati celebrant. σάκκος *Saccus* illa dicitur: & est Colobium, si æquis oculis contempleris, *tunica sine manicis, & non omnino talaris*: de qua Symeon idem. Σημαίνει δὲ ὃν ἐνεδύσατο ἐμπαιζόμενος ὁ σωτὴρ Χριστὸς σάκκον· διὰ καὶ σάκκου τύπον ἔχει. οὐδὲ γὰρ ἔχει τοῦτο ἃ χειρῖδας καλοῦσι· ἀμφιβολέστερον δὲ τοῦτο περιστολή, καὶ ὃ ἐνδύονται οἱ ἐξοχώτεροι τῶν ἀρχιερέων σάκκος καὶ τοῦτο καλούμενον. *Imprimis saccum quo per ludibrium Saluator indutus est, monstrat: idcirco & sacci formam habet: nec in eo sunt quæ appellantur manicæ. Manifestius vero hoc exhibet, quo digniores Pontifices vestiuntur, & Saccus dicitur.* His omnibus superinduit Pontifex quilibet, ὠμοφόριον *Pallium*: de quo alibi sese offeret disserendi locus. Extra sacra vero, in ritibus quibusdam perficiendis vestitur *Mandya*, quem pallium modo non ausim appellare, ne nominum simul & rerum fiat confusio. *Cappam* voce Ecclesiastica dixit Cauantus, est enim *Pluuiali* Latino non penitus absimilis, & est præterea Monasticum pallium, siue mantellus quem ipsi Monachi *cappam*, dicunt: Mandyas vero, vt ex alibi annotandis liquebit, exterior est Monachorum vestis, ex humeris ad pedes vsque defluens totum corpus ambit, & à parte sola anteriori est aperta: quam quidem Pontifices retinent, quia sunt è Monachorum cætu assumpti: & in Pontificiæ dignitatis potestatisque argumentum tres fluminum ordines in ea ducti elucent: de quibus sæpe citatus Symeon. ἔστι δὲ καὶ ὁ ἀρχιερατικὸς δηλοῦσιν μανδύας ποταμοὺς μὲν ἔχων διὰ τὰ προειρημένα· πόματα δὲ εἰς τύπον παλαιᾶς τε, καὶ καινῆς χάριτος, ἀφ᾽ ὧν ἀναβλύζουσι τῶν ποταμῶν. *Hoc idem Pontificio ostenditur Mandya, & flumina quidem habet. Propter ea quæ diximus: Pocula vero pro typo veteris & nouæ gratiæ*: πόματα autem vocant pannos figura quadratos Mandyæ assutos, & ipsius oris quasi latices vnde flumina erumpunt iunctos. De operimento capitis quo solus Alexandrinus Patriarcha gaudet, hîc quoque dicendum erat nonnihil: nisi de eo commodiore loco posset tractari. Superest colores quibus Ecclesia Græca delectatur breui sermone delibare. Obuios autem quosque quamuis sine delectu plerumque videantur Græci assumere: Candidus tamen & Rubeus propter Canticorum verbum, illis in pretio videntur esse: & candido quidem passim per totum annum, rubro vero quadragesimæ tempore vtuntur: hinc illa apud Symeonem Thessalonicensem lib. de Sacra. quæstio. 71. τί δηλοῦσι τὰ λευκὰ ἐνδύματα τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τί τὰ ἐρυθρὰ κατὰ τὴν τεσσαρακοστήν; *Quid sibi volunt alba Pontificis ornamenta, & quid rubra per quadragesimam denotant?* Respondet. λευκὰ ταῦτα διὰ τὸ καθαρὸν χάριτός τε καὶ φωτεινόν, πολλάκις δὲ γε καὶ πορφυρᾶ κατὰ καιρὸν τῶν νηστειῶν. διὰ τὸ πενθεῖν ἡμᾶς ἁμαρτάνοντας, καὶ διὰ τὸν σφαγέντα ὑπὲρ ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. *Alba sunt illa propter gratiæ puritatem & lucem: sæpius autem ieiuniorum tempore assumuntur purpurea, eo quod peccatores oporteat lugere, & propter occisum pro nobis Iesum Christum.* Refert idem Demetrius Bulgariæ Præsul Iuris Græcorum. lib. 5. qui & addit in defunctorum quoque officiis rubrum assumi colorem vt Luctus indicium. πένθους εἰσὶ τὰ πορφυρᾶ ἐνδύματα, σημαντικά· ἐν μόναις γὰρ νηστίμοις ἡμέραις, καὶ ἐν μνημοσύναις ἀποθανόντων λαμβάνονται. *Luctus insigne sunt purpurea vestimenta: in solis enim ieiuniis diebus & in memoriis mortuorū assumuntur.* Cæterum vt vno intuitu vestimētorum Sacerdotalium & Pontificalium genera & eorum formæ facilius percipiantur, cuncta in subsequentibus tabulis subiicimus.

Ο ΑΓΙΟϹ ϹΑΜΨΩΝ

Ο ΑΓΙΟϹ ΜΕΘΟΔΙΟϹ

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Ο ΒΕΚΚΟΣ Π̅Ρ̅ΙΑΡΧΗΣ

21. [illegible]) osculatur Sacerdos casulam quam [illegible] tisi nunc [illegible] a tergo dir[illegible] tur casulam pariter a tergo nondum plene expandit, sed super humeros conuolutam & contractam gerit; eo fere pacto quo recens instituti Sacerdotes Latini, totam a parte posteriori suam vsque dum plene consecrentur, tenent.

Sacrorum Donorum in propositionis mensa præparatio, & primum eorundem offertorium.

22. E[illegible]) Missam auspicaturus Sacerdos primo personam propriam, tum vero hostiam præparat, & disponit. Animi sanctitatem in corpore sacris vestibus ornato testatam hucusque sumus contemplati: ad hostiam nunc Sacrificio destinandam, & peculiari ritu præparandam, oculos & mentem conuertere nos decet. Huiusmodi vero hostiæ præparationem fieri in Prothesi docet hic rubrica, cui modernus Ecclesiæ vsus suffragatur, quamuis *in Sacristia* [illegible], primitus factam fuisse, colligere nobis liceat, tum è M. S. Isidori Pyromali inter varias lectiones Missæ S. Basilii referendo, tum etiam e S. Germani verbis, qui offertorium iam tum peragendum vocat, [illegible] ἐν τῷ [illegible], *oblationem in sacristia faciendam*. Putarim ego Propositionis mensam in ipsa sacristia, seu [illegible] quondam fuisse, quæ etenim in fine M. S. dicuntur orationes in Prothesi in plerisque M. S. & editis exemplaribus, ἐν [illegible] fieri præscribentur, sicut & apud Latinos Sacerdotis & noui [illegible] præparatio in sacristia præmittitur. Thessalonicensis nihilominus iuxta Prothesim [illegible] lib. de Sacr. quod alii cum Diacon[illegible] confundunt, de quo [illegible]. Illud certum est, [illegible] in qua sacra dona [illegible], primo [illegible] *præparantur*: & priusquam in altari consecranda deponantur, primam hic benedictionem precibus Sacerdotis, & sacro ritu circa ea peracto assumunt.

23. Νίπτεται τὰς χεῖρας.) Loti ante vestium sumptionem Sacerdos & Diaconus iterum hic manus Lauant: cuius consuetudinis moralem causam assignat Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 5. Myst. & Gregorius 2. part. Pastoral. cap. [illegible].

24. [illegible]) Vox hæc, quam plerique *Patenam* interpretantur; à me *Discus* vbique vertitur: Lancis enim & *Disci* profundioris figuram habet, vas illud, in quo Græci sanctum panem reponunt.

25. Ἐν τῷ μέρει τῷ δεξιῷ.) Non in longum coram se, sed in transuersum panem & vinum in Prothesi ordinant Græci: vt quod nunc figurate agitur, peracta consecratione, omni veritate certius, iuxta Chrysostomum homi. 24. in epist. 1. ad Cor. τὸ ἐν τῷ ποτηρίῳ [illegible] ἐκεῖνο, [illegible]. *Quod est in calice, id quod e latere fluxit*: esse credatur. Et eadem ratione calicem cum pane disposuisse antiquitus Latinos discimus ex Ordine Romano, *in quo Archidiaconus [illegible] oblatas Pontificis de oblationario id est Prothesi, & dat Pontifici: quas dum posuerit Pontifex in altari, leuat calicem Archidiaconus de manu Subdiaconi Regionarii & ponit eum iuxta oblatam Pontificis*, AD DEXTRIS. Micrologus idem asserit cap. 10. *Ita iuxta Ordinem Romanum d[illegible] ponenda sunt, vt oblata in corporali posita, calix ad dextrum latus ponatur, quasi sanguinem excepturus, quem de latere Dominico profluxisse credimus.*

26. Εἶτα [illegible].) Vocem [illegible], habes explanatam [illegible] 19.

27. Εὐλόγησον δέσποτα.) [illegible] *cum benedictione, & venia petita: cumque iubitione* [illegible] *quisque propriam quisque ministerium peragere aggreditur.* ait Symeon Thess. lib. de Sacr.

28. Πῶς ὁ ἱερεὺς εὐλογητός.) Quia primum benedictionis vocabulum est. εὐλογητός, &c.

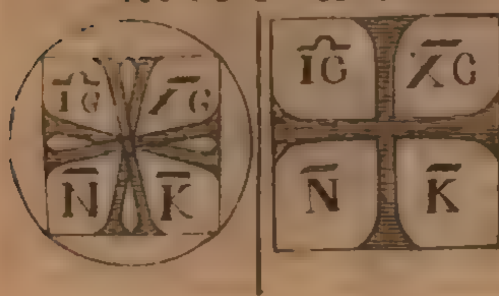
29. Τὴν προσφοράν.] Ea est panis fermentatus in mediocris placentæ modum. *Oblatam* simili voce eam vocant Ordo Romanus, & authores qui de ritibus Ecclesiæ scripserunt. Illa manibus virginis, vel Sacerdotum coniugibus, modo sint à muliebri profluuio mundæ, paratur: & vel præsentis oblationis, vel futuræ consecrationis ad quam destinatur intuitu, προσφορᾶς nomen sortitur: nec minus etiam quod libet populi donum, & panis consecratus, consummato Sacrificio, oblatio vera est, quo sensu Canon Apostolicus 8. dicit. εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, προσφορᾶς γενομένης, μὴ μεταλάβοι τὴν αἰτίαν εἰπέτω. *Si quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus, vel alius ex Sacerdotali catalogo facta oblatione non communicauerit causam enunciet.* Et Eusebius lib. 6. Hist. cap. 35. [illegible], *cum fecisset oblationes, & singulis partem Sacramenti distribuisset*, &c.

30. Τὴν ἁγίαν λόγχην.] Cultellus, hostiæ à tota panis missa separandæ deputatus, λόγχη *lancea* dicitur. Et cum Lanceæ [illegible] figuram habeat, vice illius quæ latus Domini effodit, sacrificio admouetur.

ΛΟΓΧΗ

ΑΓΙΟϹ ΑΡΤΟϹ

ΔΙΣΚΟϹ

ΑΣΤΗΡ

31. *Τῆς σφραγῖδος.*] *Sigillum*, crucis est effigies *προσφορᾷ oblatæ* impressa, qualis apud Arcudium & in figuris adiunctis cernitur. Quęcunque sit autem siue circularis, siue quadrāgula: in quadrum semper Lancea excauatur, & extollitur. Et de panis quidem figurâ circulari loquitur Epiphanius in Ancorato: *τὸ μὲν γάρ ἐστι στρογγυλοειδὲς καὶ ἀναίσθητον*, *rotunda est & sine sensu eius species*. & talem esse debere in Ecclesiâ, vt quæ denarium, & pretium redemptionis nostrę indicet, Durandus lib. 4 cap. 41. ex Honorio Solitario lib 1. cap. 35. late demonstrat: scribitque in eâ sæpe nomen & imaginem Imperatoris nostri effingi, quod & *ἐν νομίσματι* videmus expressum, cum victoriæ eiusdem præconio. *Ἰησοῦς Χριστὸς Νικᾷ*. Ab excitatis quippe tribus crucibus à Constantino in Regiâ vrbe, quarum prima iuxta Nicephorum lib. 8. cap. 32. gerebat inscriptum *Ἰησοῦς*, secunda *Χριστὸς*, tertia *Νικᾷ*: à quibus etiam dictionibus tanquam proprijs nominibus vocitabantur; contigit, vt deinceps Græci iuxta crucem, easdem voces exararint, *Ἰησοῦς Χριστὸς Νικᾷ*. Vnde coniicies obiter, Christiane Lector, Christianissimum regem Ludouicum XIII. cruce Christi hisque regijs verbis *Christus vincit*, *Christus regnat*, *Christus imperat*, merito sua numismata insigniuisse. Victorijs namque etiam cum portento de profligatâ hæresi reportatis vbi per amplas Regni Imperijque sui prouincias, sancto Eucharistiæ mysterio regnum, securitatem, gloriamque restituit; vnâ etiam præstitit, vt in Gallijs sit hoc Sacramentum in pretio. & vt Christus qui se pretium mūdi dedit in cruce, cruci det summum aureumque in Gallijs pretium; in quibus rex ille Iustus & Inuictus, famâ sibi partâ, & sobole regiâ relictâ perpetuo Vincet, Regnabit, Imperabit.

32 *Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κυρίου.*] In oblationis limine, à quâ preparationis Liturgicæ ducitur initium, memoriam Christi ab oculos sibi ponit Sacerdos Græcus, velut & Latin⁹ in Offertorio. Tota vero *missa tam prouidâ reperitur dispositа ordinatione*, inquit Durandus lib. 4. cap 1 *vt quæ per Christum ex quo è cælo descendit, vsque dum in cælū ascendit gesta sunt, magnâ ex parte contineat, & ea tam verbis quam signis admirabili specie repræsentet*: talemque propterea in eâ componendâ ordinem obseruandum, præter alios SS. PP. Basilius & Chrysostomus sibi proposuerunt, vt admirandâ serie Christi ortum, vitam, & quæ post mortem ei obtigerunt, verbis sacrisque actionibus cuncta facerent manifesta, & mysticâ representatione quasi conspicua redderent oculis: *τὰ πρῶτα τῆς οἰκονομίας, τῶν πρώτων τῆς ἱερουργίας δηλούντων*, scribit Hieremias Patriarcha post Cabasilam, & S. Germanum: *τῶν δὲ μεταξὺ, τὰ μέσα· τῶν δὲ τελευταίων, τὰ μετ' ἐκεῖνα. Exordia vitæ Christi, primis sacrificij partibus: media secundis, reliqua, postremis declarantibus*: ante consecrationem si quidem, exprimuntur ea quæ Christus in vita peregit, in consecratione mors potissimùm, resurrectio, & ascensio repræsentatur: post consecrationem tandem: promissio Patris, Spiritus sancti in Apostolos descensus, & per eos Gentium conuersio, & in vno corpore omnium hominum communio annunciantur. *καὶ ἔστιν ἡ πᾶσα μυσταγωγία καθάπερ εἰκὼν μία ἑνός σώματος τῆς τοῦ σωτῆρος οἰκονομίας, ταύτης αὐτῆς τὰ μέρη ἀπ' ἀρχῆς, ἄχρι τέλους, κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα τάξιν καὶ ἁρμονίαν ὑπ' ὄψιν*

ἄχραντα. *Atque ita in totâ hac sacrâ actione velut imago est vnius corporis, totam Saluatoris inter homines conuersationem continens, omnesque eius partes inter se connexas & aptatas, sub aspectum subiiciens & repræsentans.*

33. Καὶ ἐκδύνε πάντων τῆς ἁγίας λόγχης.) Cum prima panis & vini in Prothesi oblatio Christi vitæ exordium, & primam inter homines conuersationem adumbret, ἀφίεται γὰρ scribit Germanus, τὸ θεῖον σῶμα ἐν τῇ προθέσει ὥσπερ ἐν Βηθλεὲμ, ὅπου γεγέννηται ὁ Χριστὸς· ὁμοῦ δὲ καὶ ὡς ἐν τῇ Ναζαρέτ· πρὸς δὲ καὶ τὸ ἐν Καπερναοὺμ ... τὸν τόπον ἡ προθέσις ἐκπληροῖ. *Deponitur diuinum corpus in propositionis mensâ sicut in Betbleem vbi natus est Christus: simul autem sicut & in Nazareth. Adde quod & ei in Capharnaü habitationis propositionis mensa locum adimplet*: mirum est, cur SS. PP. Græci, iam in ipsius Liturgiæ limine Christum agni nomine immolatum, spectantium mentibus exhibeant. Hac difficultate præuisa, vitæ Christi decursum ordine continuo in liturgiæ serie non referri censuit Arcudius lib. 3. cap. 28. S. Germanus ex aduerso natiuitatem & alia plura, vna ceremoniâ posse significari opinatur: ὅτι τὸ ἓν τῶν νῦν τυπουμένων, ὅτι δυοὶ καὶ τρισὶ τὸ τότε τελεῖται καὶ ἀναφέρεται, *vnum ex iis quæ nunc acta vmbratæ geruntur, ad duo vel tria quæ tunc acta sunt, refertur & perficitur.* A sententia tamen primum arreptâ non dimouetur Cabasilam sequutus Hieremias Patriarcha, præcipua Christi vitæ mysteria ordine seruato in liturgia recenseri affirmans; & ex consequenti perfectum Christi sacrificium nullatenus hic adumbrari, sed eius vt mox conceptus & natus est, & propria sponte oblatus Deo, animi dispositionem, atque vt ita dicam ad sacrificium designationem exhiberi: cuius argumentum est, quod actio hæc non sit completa donorum oblatio, sed eorum à communibus & prophanis cibis segregatio, qua inchoatiue Deo dicantur, & ad perfectum destinantur Sacrificium: quâ ratione panis in *credentia*, siue *Oblationario*, *Oblata* & *Hostia*, vocatur: & hoc est quod Cabasilæ verbis exprimit citatus Hieremias. ἀνάκειται ἐξ ἀρχῆς τῷ Θεῷ καὶ δῶρον ἦν αὐτῷ. rationem subiungit. ὅτι μεταβάλλεται ὁ ἄρτος εἰς ἐκεῖνο τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. *Vt donum sacrum repositus erat Deo, Christus: & ipse panis, vices Christi agens postremo debet in eius transmutari corpus.* Sicut itaque corpus sibi in matris vtero à Spiritu sancto aptatum, in cruce deinceps immolandum, Christus mundum primo ingressus obtulit Patri: atque ita, ἀνάκειτο ἐξ ἀρχῆς τῷ Θεῷ, καὶ δῶρον ἦν αὐτῷ τίμιον, καὶ ὡς ἀπαρχὴ, καὶ ὡς ἀπαρχὴ τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ διὰ τὸ νόμον πρωτότοκος. *Deuotus & dicatus iam erat Deo a principio*, ait Cabasilas *& ei donum pretiosum erat, quasi prælibatum: & vt primit e generis nostri, & vt secundum legem primogenitus.*

34. Ὁ δὲ διάκονος ὁρῶν.) Simul ac à Sacerdote extenditur hostia, Diaconus Stola arreptâ mysterium intuitus, quasi alter Præcursor viam Domino substernit, & ad orationem hortatur, quasi diceret: Ecce agnus Dei: vel si Germanum audiamus, τὸν ἄγγελον μιμεῖται τῷ παρθένῳ τὸ χαῖρε προσφθεγξάμενον. *Angelum imitatur, qui Virgini, Aue, pronunciauit*: ἡ προσφορὰ quippe iuxta eundem sanctum Mystagogum ventrem Virgineum: ὁ ἱερεὺς, corpus Christi: Sacerdos, Spiritum sanctum Virginem obumbrantem: & Diaconus tandem Angelum mysterij paranymphum, demonstrat: ἡ προσφορὰ ἡ καὶ ἄρτος, ἐξ ἧς τὸ κυριακὸν σῶμα διατέμνεται, εἰς τύπον τῆς παρθένου καὶ θεοτόκου λαμβάνεται: & infra: τὸ κυριακὸν σῶμα ὡς ἐκ γαστρὸς κοιλίας καὶ σαρκὸς τοῦ παρθενικοῦ σώματος, τῷ ὅλῳ ἄρτῳ φημὶ, τῆς εὐλογίας καὶ τῆς προσφορᾶς, διατέμνεται. *Oblata quæ & panis est, è quo Dominicum corpus exscinditur, in typum semper Virginis & Deiparæ sumitur. Et Dominicum corpus tanquam è quodam vtero & carne corporis virginalis, toto pane, inquam, benedictionis & oblatæ diuiditur.*

35. Τίθησι αὐτὸν ὕπτιον.] Panis siue hostia, Christi velut agni immolandi vices nomenque sustinet, & vt mactetur, crustâ inuersâ, mica sursum spectante, in disco velut agnus supinus ictum præstolans, extenditur.

36. Θῦσον, δέσποτα.] Hostiam immolandam, id est, panis & vini Sacrificium eo pacto peragendum, vt Christum pro peccatis hominum in cruce mactatum referat, his verbis, θῦσον, δέσποτα, tacite Sacerdoti suggerit Diaconus. Ille Lanceâ panis supine iacentis micam eminētem crucis in modum decussans & incidens, ait. θύεται ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, & hac cruciformi incisione, non solum fractioni futuræ panis disponitur, sed & sacrificij cruce consummati memoriam reuocat, & ipse cruce sanctificatur. Et si velis cruciformem hanc à Græcis factam incisionem ad primam originem suam reuocare, obseruandum cum Baronio anno 58. num. 64. & seq. antiquos Gentiles cruciformi decussatione panes cunctos coquendos semper incidisse, quem morem cum ex affectu ad salutis nostræ signum recepissent vbique Christiani, non panes communes tantum, sed Azymos maxime sacrificio destinatos, quadrifidâ sectione decussabant: cui incisioni lapsu temporis crucis imago hostijs imprimenda successit. Ex quo colligit historiæ Ecclesiasticæ princeps signādam & imprimendam præ reliquis esse in hostiis crucis imaginem.

37. Καὶ στρέφει τὸ ἕτερον μέρος.] Ritum hunc quamuis inerudite diffusius tamen & clarius explanare tentauit in Euchologio anno. 1638. edito, quidam anonymus his verbis, ὁ ἡγιασμένος ἄρτος διατελεῖ κατωμένος τὸν σταυρὸν ἄνω, καὶ τυγχάνει ὀρθῶς κατὰ μίμησιν τοῦ ἀκακοῦ διὰ τὴν ἄκραν αὐτοῦ συγκατάβασιν, ὡς ἀμνὸς ἄκακος ... ἀμνὸς ... ἀλλ᾽ ἀνορθῶς βαδίζων μανθάνομεν ... καὶ ἐν τῷ ... μέρει τῷ ... τὸν σταυρὸν, καὶ τὰ γράμματα Ἰησοῦς Χριστὸς, τὰ ... τοῦ ἁγίου ἄρτου ... ὁ γὰρ σταυρὸς ἐν ἐμπροσθίοις, ἀλλ᾽ ὀπίσω τοῦ ἁγίου σώματος ... τὰ δὲ ... ἀεὶ ... καὶ ... χάριν, ὡς τὸ πρόσωπον τοῦ ἁγίου ἄρτου, τὰ ... λαμβάνομεν. *Sanctissimus panis superne crucem habet, & deorsum incumbit ad instar agni quandoquidem velut agnus innocens propter summam suam pietatem, Christus ad immolandum duci pertulit. Agnus vero non supinus, sed oro pronus in terram procedere didicit. Propterea velut agni dorsum accipimus in pane partem illam, quæ crucem & verba, Iesus Christus, scripta continet. Crux etenim non a parte anteriori, sed a posteriori simul simo Christi corpori fuit imposita: & quia deorsum vergunt semper anteriora membra: accipimus & huius gratiâ, ceu sancti panis faciem, partem inferne iacentem existimamus.*

38. Νύξει λόγχη.) Ceremoniam hanc difficultatis & obscuritatis alioquin expertem, ita explanat Cabasilas suæ expositionis cap. 6. ταῦτα ὁ ἱερεὺς φαίνεται ποιῶν, ἃ περὶ τῆς θυσίας οἶδεν ἐκείνης, καὶ λόγοις διηγούμενος, καὶ ἐπὶ ἔργων δεικνὺς, ὡς δυνατὸν ἐν τοιαύτῃ ὕλῃ τοιαῦτα δεικνύμενα, μόνον οὐχὶ λέγων· οὕτως ἐπὶ τὸ πάθος ἦλθεν, οὕτως ἐτέθνηκεν, οὕτως ἐνύγη τὴν πλευρὰν, οὕτως ἀπὸ τῆς κατακενωθείσης πλευρᾶς τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ ἐξεχύθη. *Sacerdos illa videtur facere, quæ de illo nouit sacrificio: & verbis narrans, & factis ostendens, quoad fieri potest, vt in ea materia ostendatur: prope modum dicens. Ita venit ad passionem Dominus, ita mortuus est, ita in latere punctus est, ita & à latere effosso sanguis & aqua*

sunt effusa. Et cap. 8. διὰ τοῦτο καὶ τὸ ... λόγχην καλοῦ· ... *Propterea etiam ferriculum quod percutit, vocat Lanceam: & est ad instar lanceæ cusum.*

39. Ἐκ τοῦ νάματος.) Νᾶμα erat antiquis *Latex, fons,* &c. aquæ præsertim: quia vero vinum, sanguinis è diuino latere velut latice erumpentis Symbolum est & materia, propterea, νάματος hodie nomen à Græcis accipit.

40. Εὐλόγησον τὴν ἕνωσιν.] Nulla penitus ratione cum Arcudio lib. 3. cap. 17. vnionem hanc, intellexerim panis & vini post peractam hostiæ oblationem, factam coniunctionem: cum textus ipse arguat esse vini & aquæ simultaneam infusionem, à Diacono, dextra quidem vini, sinistra vero ampullam aquæ tenente, factam.

41. Τὴν δευτέραν προσφοράν.] Græci, vt notat Arcudius citatus, in Prothesi plures panes à populo quandoque oblatos apponunt, quandoque vnum tantum, à quo particulas omnes sumunt: cum plures offerunt, è primo maiorem hostiam: e secundo, particulam in honorem matris Dei: ex alio, particulam in honorem B. Ioannis Baptistæ, & è singulis alijs, singulas particulas. Cunctosque hos panes, ait memoratus author, προσφορὰς appellant, quinstamen author rubricarum Euchologij vltimo editi et ... voluit esse vocatas. Circa morem vero ab Ecclesia Græca, in offerendis vna cum maiori pluribus alijs particulis obseruatum, quem Arcudius amplo & erudito sermone lib. 3. cap. 8. illustrat, nobis compendio in memoriam reuocandum, Euangelicæ legis sacrificium vnum quidem esse, tum ex victimæ vbiratę, tum ex præcipui Sacerdotis capite, fine vero & effectu, vt quod sacrificiorum antiquorum perfectiones cunctas complectatur, multiplex omnino, diuersumque. Vt enim illo Deus rerum omnium autor finisque colitur, λατρευτικὸν est, *honorarium*, & holocausti instar, totum in eius honorem cedit: vt eius maiestatem peccatis hominum irritatam, placatam reddit & beneuolam, ἱλαστικὸν *propitiatorium* est, hostia nimirum pro peccato. vt beneficiorum vice Deo rependitur, εὐχαριστικὸν est, *in gratiarum actionem oblatum*; ac tandem ἱκετευτικὸν, cum eo cælestem opem imploramus, & assequimur. His itaque finibus & effectis tam varijs vno sacrificio significandis, excogitarunt S S. P P. particularum multitudinem: & maiorem quidem hostiam quasi holocaustum in Dei gloriam, totam cedere; secundam & paucas alias, ad grates ipsi rependendas pro beneficiis Deiparæ virgini, sanctisque plurimis exhibitis: alias item pro viuis & defunctis, tum in peccatorum expiationem, tum ad noua beneficia consequenda offerri: etsi fines hos cunctos vna sola hostia se contingere posse confitetur Ecclesia Occidentalis, cuius Sacerdos dum offert, his conceptis verbis orat. *Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriam*, &c. Vtrum vero plures particulas nonnunquam eadem Ecclesia obtulerit, nulla videtur ratione negandum: Oblationes enim vt plures sępe commemorant Latini P P. & Ordo Romanus tot iubet à Subdiaconis oblatas disponi, quot fuerint populo sacris participaturo necessariæ: an vero ita fuerint ordinatę vt vna in sancti vnius, altera in alterius honorem offerretur nullus cum authoritate dixerit, sed omnes simul in memoriam Christi, B. Virginis, sanctorum honorem, pro viuorum & vita functorum salute immolari consuetas, est sentiendum.

42. Ἐξ ἀριστερῶν τοῦ ἁγίου ἄρτου.] Immutarunt Neoterici particularum situm: quam enim B. Virginis nomine præscindebant, & iuxta ritum antiquum in sinistra parte, vt in sacris digniore collocabant; nūc in dextra reponunt: vt cælestis regis aulam repręsentaturi vere sibi videantur dicere: παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου. prout supra fol. 88. describitur. Obiter autem notauerim, ex nomine particulę, quam virginis Deiparę dicunt, errorem ignaros quosdam falso Gęcis imputasse, quasi sub illa B. Virginis corpus assererent contineri: quin potius error ipsorum est, qui Gręcos Θεοτόκου μερίδα, non Virginis corpus, sed particulam vocare, non aduertunt: alias & corpus Angeli Michaelis dicerent sub alia particula consecrari, quod quam absurdum sit, ipsi conijcere possunt. *Et miror alias*, scribit Arcudius, *quomodo etiam non dixerint nos exhibere corpus viuorum & defunctorum: pro his enim omnibus offerimus particulas.*

43. Λαβὼν τὴν τρίτην προσφοράν.] E tertio pāne Lanceæ sacræ cuspide particulas in sanctorum honorem consecrandas educit Sacerdos: cunctas autem nouenario ordine comprehendit, nam & plures eiusdem gradus, Apostolos puta, Pontifices, aut Monastici, vna sola elata particula commemorat. Nouenarius autem ille particularum numerus Christi regis, & Deiparæ reginæ satellitium & aulam componere creditur, & ab Anonymo ritus huius expositore in Euchologio anno 1638 edito, κατὰ μίμησιν τῶν οὐρανίων ταγμάτων, *ad cælestium ordinum* ..., dirigi asseritur: vnde & nouem illas particulas velut in hierarchias & ordines seriatim distinguūt & coordinant Neoterici: illos enim à primis Ecclesiæ suæ Patribus adinuentos fuisse, tacentibus omnino de illis M. S. Euchologicis, nequeunt demonstrare: quamuis antiquos Patres Dionysium & Epiphaniū particularum, sanctorum nomine in liturgia educēdarum, consuetudinem recensuisse fatear: ille etenim de Ecclesi. Hierar. cap. 3. ἐπιτεθέντων, ait, τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ τῶν σεβασμίων συμβόλων, δι' ὧν ὁ Χριστὸς σημαίνεται καὶ μετέχεται, πάρεστιν ἀδιαστάτως ἡ τῶν ἁγίων ἀπογραφὴ τὸ συνεζευγμένον αὐτῶν ἀδιαιρέτως ἐμφαίνουσα τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπερκοσμίου, καὶ ἱερᾶς ἑνώσεως. *Impositis sacro altari venerandis symbolis per quæ Christus designatur & participatur, adest statim sanctorum enumeratio & descriptio, coniunctionem eorum declarans, cum sancta & supramundana ad Christum vnione.* Epiphanius vero de Hæres. cap. 53. Δικαίων, inquit, ποιούμεθα τὴν μνήμην καὶ ἁμαρτωλῶν, ὑπὲρ μὲν ἁμαρτωλῶν ὑπὲρ ἐλέους θεοῦ δεόμενοι· ὑπὲρ δὲ δικαίων καὶ πατέρων, καὶ πατριαρχῶν, προφητῶν, καὶ ἀποστόλων, καὶ εὐαγγελιστῶν, καὶ μαρτύρων, καὶ ὁμολογητῶν, ἐπισκόπων τε καὶ ἀναχωρητῶν, καὶ παντὸς τοῦ τάγματος, ἵνα τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀφορίσωμεν ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων τάξεως διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς. *Iustorum & peccatorum memoriam agimus. Pro peccatoribus quidem rogamus, misericordiam Dei implorantes: pro Iustis, Martyribus, Confessoribus, ac Episcopis, & Anachoretis, & pro vniuerso ordine: vt Dominum Iesum Christum, ab hominibus separemus, per honorem quem ei exhibemus.* Quid enim sanctorum descriptio τὸ συνεζευγμένον ἀδιαιρέτως ἐμφαίνουσα, *quæ indiuisam sui coniunctionem cum Christo* in missæ sacrificio *declarat*, aliud potest manifestare, quam Christi sanctorumque Symbola, quæ in eorum memoriam, simul & coniunctim proferuntur: Aut quid aliud est, dum sacra dona disponuntur? Χριστὸν ἀφορίζειν ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων τάξεως, quam Hostiam eius nomine pręcisam, à particulis sanctorum nomina pręferentibus, & regium eius comitatum referentibus, separatim ordinare, vt & sensibili illa serie, honor Christo debitus declaretur?

44. Τοῦ ἐν Ἄθῳ.) Montem Athon (cuius ambitus 150. milliarium, isthmus autem, vt qui mari obiicitur, vnius tantum) tot rupibus & salebris horridum, tantoque fastigio se se in Macedonia erigentem, vt sole Occidente ad Lemnum vsque insulam vmbras proiiciat; ex quo sub Nicephoro Phoca ann. 961 Monachi incoluerunt, iam non amplius Athon, verum διὰ τοὺς ὁσίως ἐν αὐτῷ ἀσκουμένους, ab habitantium, *& religiosæ asperaque vitæ exercitia frequentantium*, sanctitate, ἅγιον ὄρος, *montem sanctum*, vocauerunt Græci. Et Monachis quidem qui sensim illum & colere & occupare cœperunt, primo tempore concessus, nunc etiam à Turcis permissus, tantis vt ita dicam Monachorum gregibus & frequentia colitur, vt ad sex millia, vel cœnobiticam vel eremiticam ibi vitam agere noscantur. Sunt namque viginti quatuor Monasteria (*δίκαια μοναστήρια* vocant *regularis vitæ rigore conspicua*, exulantibus inde *διορθώσεων mitigatorum* nomine infamatis, & ob dispensationem receptam deciduis) muris validissimis vndique cincta, quorum præcipuum est Laura, à S. hoc Athanasio, non illo Alexandrino Episcopo, sed qui in Atho dicitur, & sub Nicephoro Phoca memorato vixit, conditum: cellæ vero siue eremi, quaqua versus per montem resperse occurrunt absque numero, in quibus aspero & austero viuendi generi vacant, qui non tam sæculo deliciisque, quam ipsi vitæ renunciasse videntur, καλόγεροι, Monachi à morum probitate & maturitate *boni senes* (si hodie schisma non fouerent) nuncupandi; qui tum ab aliis Monachis, tum à deuota plebe, eo quod ἅγιον ὄρος communis est eorum μετανοίας, *pœnitentiæ*, *& Monasticæ conuersationis locus*, ἁγιορεῖται nomine dignoscuntur, & vt Monastico instituto celebres, traditionum obseruatarum famâ conspicui, officiorum diuinorum ab se bene peractorum laude commendandi, à reliquis suspiciuntur & approbantur.

45. Ὁ διάκονος ὁ ἱερεὺς μνημονεύει) Non leuiter prætereundam. Veneta vltimo edita subiungunt hoc loco cæremoniam. Diaconum nempe oblatam assumere, & primo pro mortuis, secundo pro seipso, tertio pro quibus vult viuentibus particulas lancea extrahere, & memorato nomine eorum pro quibus illas videtur offerre, ad instar Sacerdotis in Disco cunctas reponere. Ὁ δὲ διάκονος λαβὼν καὶ αὐτὸς [illegible] τὴν ἁγίαν λόγχην μερίδας [illegible], & reliqua fol. 87. quod an ipsi fas esse queat, necne, obiter inquirendum. Negat clarissime Symeon Thessalonicensis non ignotæ inter Græcos te... notæ, his verbis lib. de Sacra. οὐ δεῖ διακόνους μερίδας προσφέρειν· οἱ διάκονοι δὲ πάντες δι᾽ αὐτῶν προσφέρουσιν. *non conuenit particulas offerre Diaconos: verum Diaconi omnes Presbyterorum ministerio offerunt*, rationem subiungit, ἐπεὶ καὶ τὸ χάρισμα τὸ προσφέρειν οὐκ ἔχουσι. διάκονοι γάρ εἰσι, τὴν λειτουργικὴν ἀξίαν ἔχοντες μόνον· εἰ οὖν οὐ δύνανται αὐτοὶ ἱερατικὸν ἐνδύεσθαι ἄμφιον δίχα εὐλογίας ἀρχιερέως ἢ ἱερέως, ἢ τὸ ἱερὸν ἅψασθαι πρὸς ἱερᾶς τελετῆς ἄνευ πρεσβυτέρου, πῶς ἄρα οὗτοι δι᾽ ἑαυτῶν προσοίσουσι; *Quando quidem offerendi munus non sunt adepti. Diaconi enim sūt solā ministrandi dignitate decorati: si namque vetitum illis est, ne sacrum indumentum sine Pontificis aut Sacerdotis benedictione induant, sacrumue officium sine Presbytero aggrediantur, qua ratione per seipsos offerre poterunt?* Huiusmodi sententiæ est Arcudius lib. 3. cap 11. qui etiam Canonem 18. Nicænum refert, sibi vt opinatur quā maxime suffragantem: οὔτε ὁ κανὼν οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκε τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν, τοῖς τοῖς προσφέρουσι διδόναι σῶμα Χριστοῦ. *Neque Canon, neque consuetudo tradit vt (Diaconi) qui offerendi non habent potestatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant*: quibus addendus Georgius Pachymeres in caput 5. Dionysii de cœlesti Hierarchia, æque denegans Diacono munus offerendi, ac Sacerdoti facultatem ordinandi: vtriusque enim facultatem, vnum & alterum superat. Concludit hoc pacto propterea citatus Arcudius cap. 17. Hæ rubricæ tollendæ sunt, quæ à Neotericis Græcorum Euchologio Venetiis typis excuso sunt additæ, vt suam ἀπίθανον opinionem, probabiliorem redderent. Sunt enim mera καινοτομία, quam sane redarguunt, cum Concilii Nicæni citatus Canon, tum ipsemet Thessalonicensis, qui si in antiquis Euchologiis Diaconū posse particulas offerre, scriptum reperisset: certe istud minime correxisset atque damnasset. Hæc ille: cuius sententiæ nimium vt videtur præcipitatę, respondeo. Non Thessalonicensem modo, sed & quemlibet, damnatum ab Arcudio ritum, D. Germani authoritate probatum, & vsu confirmatum in eius mystag. legere potuisse. τὸ κυριακὸν σῶμα, inquit, ὡς ἐκ τινος κοιλίας καὶ σαρκὸς τοῦ παρθενικοῦ σώματος τὸ ὅλον ἄρτον τῆς εὐλογίας παρὰ τοῦ διακόνου, ὡς ἡ μεγάλη ἐκκλησία παρέλαβε διατέμνεται. *Dominicum corpus ipsum* (& non solę particulę) *tanquam ex quodam vtero & carne corporis virginalis, à toto pane oblationis & benedictionis à Diacono, vt magna Ecclesia à maioribus accepit, dissecatur.* Et infra. αὐτὸς δὲ ὁ τὸ θεῖον σῶμα διατέμνων διάκονος ἀπὸ τῆς εὐλογίας, τὸν ἄγγελον μιμεῖται, τὸν τῇ παρθένῳ τὸ χαῖρε προσφθεγξάμενον. εἰ δὲ καὶ ἱερεῖς τοῦτο τέμνουσιν, οὐ θαυμαστέον· κατὰ γὰρ τὸ ἔθος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὀφείλει γίνεσθαι. *Ipse vero qui diuinum corpus dissecat à benedictionis pane Diaconus, Angelum imitatur, qui Virgini, Aue, nunciauit. Nec mirandum, etiam si Sacerdotes illud præscindant, ad consuetudinem enim magnæ Ecclesiæ prospiciendum est.* Diaconus itaque ex Germano maiorem hostiam in magna Ecclesia, quam à cunctis imitandam asserit, præscindit: nec soli Sacerdotes eam præscindunt. & oblationē perficiunt: eam itaque & Diaconus pariter aggredi poterit, maxime si post Sacerdotem minores tantum particulas extrahat, & recensitis nominibus quorum habet memoriam, eas solummodo in Disco reponat. At hoc nefas esse duxerunt Canon Nicænus, & Græci scriptores, inquit Arcudius. Non ita. Neque enim vnum est tantum Offertorium in Græcorum liturgia, sed binum, aut ternum: & secundum quidem aut tertium, infra liturgię ambitum comprehenditur, & completur in altari: primum hoc ἐν σκευοφυλακίῳ, vel προθέσει celebratum extra liturgiæ limites consistit, solummodo præuium est, & à consecratione remotissimum; nec seuero nimis supercilio ab eo Diaconus arcendus est; eius enim opus quodcumque, Sacerdotis operi subiicitur & subordinatur, relictis eapropter in Prothesi particulis illas oratione prosequitur Sacerdos, αἰτῶν ταῦτα ἐν τῇ προθέσει τὴν εὐχὴν ἐπιλέγοντος τοῦ ἱερέως, & ad alia sibi propria exequenda diuertit Diaconus.

46. Ὀνομαστί] Dum cuiusque nomem recenset Sacerdos aut Diaconus; simul etiam pro eius salute particulam educit & offert, & hac ratione participem eum Sacrificii reddit. Et hoc pariter modo in ipso missę Offertorio nomina tam viuorum, quam vita functorum, quondam in Ecclesia Latina fuisse recensita legimus. tum in Epist. 1. Innocentii primi ad Decentium Episcopum scribentis. *Prius oblationes sunt Deo commendandæ, ac tunc eorum nomina, quorum sunt oblationes, edicenda: vt inter sacra mysteria nominentur.* tum etiam in vetustioribus missarum formulis ab Hugone Menardo collectis, ad

quas

quas lectorem remittimus.

47 Τίθησι αὐτὴν ὑποκάτω.) Posita, B. Virginis nomine, iuxta maiorem hostiam particula, & regio ponè illam satellitio sanctorum, sub maiori eadem hostia particulæ pro Episcopo, pro regibus (si in eorum dominio sacrificium fiat) pro Ecclesiastico ordine & Ecclesiæ fundatoribus, grandiores particulæ separatim disponuntur: tum sub his inferius, duo particularum acerui pro communi viuorum & defunctorum grege, vt ex tabula fol. 117. constare potest, collocantur.

48 Θυμίαμά σοι προσφέρομεν.] Primi huius offertorii adest secunda pars, qua pane & vino Deo oblatis, thus etiam adoletur. Hoc vtraque Ecclesia semper in vsu habuit non Leonis primi præceptum sequuta, vt è Chronicis anonymis scribit Radulphus Tungrensis propos. 23. sed Apostolicos Canones primitus editos obseruans, in quorum 30. dicitur. μὴ ἐξὸν ἔστω προσάγεσθαί τι ἕτερον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν, καὶ θυμίαμα τῷ καιρῷ τῆς ἁγίας προσφορᾶς. *Non liceat aliud quid in altare inferre, quam oleum in lucernam, & incensum oblationis tempore.* Hinc licet sine ceteris nunquam tamē sine lampadibus & thure accensis celebrant Græci: & pariter incensi fumum, si non oblationis partem, saltem comitem adiungunt. Amb. in c. 1 Luc. *Vtinam nobis quoque adolentibus altaria, & sacrificium deferentibus assistat Angelus.* Et Hippolytus lib. de consummat. mundi & Antichri. πενθοῦσι δὲ καὶ ἐκκλησίαι πένθος μέγα, διότι οὔτε προσφορὰ οὔτε θυμίαμα ἐπιτελεῖται. *Luctum magnum agunt Ecclesiæ, oblationib⁹ vel thure non amplius libatis.* Inquirit autem Symeon Thessalonicensis διὰ τί θυμίαμα μετὰ τὴν προσκομιδήν; *Cur confestim post oblationem adoletur incensum?* Respondet. εἰς εὐχαριστίαν τῆς ἱερουργίας, καὶ ἐπιδημίας τοῦ πνεύματος· καὶ ἡ εὐχὴ μαρτυρεῖ λέγουσα, θυμίαμα σοι προσφέρομεν. *In diuini operis gratiarum actionem, ad Spiritus sancti operationem & aduentū aduocandū, quod & testatur oratio dicens Incensum tibi offerimus. &c.* Cuius plures similes olim à Latinis ob eundem finem vsurpatas collegit Hugo Menardus in appendice lib. Sacram. sancti Gregorij.

49 Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.] Quoties mysterio spectandam, & attentione dignam actionem edit Sacerdos: toties se & alios ad orandum commonet Diaconus dicto: τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ad Diaconum si quidem officium precum attinet ex cap. perlectis dist. 25.

50 Θυμιάσας τὸν ἀστερίσκον.] Ne vela hostiam tangat, & supra memoratū particularūm ordinem turbent adinuenit Chrysostomus duos breues arcus, qui hostiis superpositi, eas ab omni contactus periculo protegerent. Arcus illi extremitatibus vt radiis fulti, *Stellæ*, in Christi natalitiis enitentis nomen obtinuerunt, vnde & in eis componendis Sacerdos ait. Καὶ ἐλθὼν ὁ ἀστήρ. Licet enim quandoque Græcos intueri, res & actiones verbis sacris accommodantes, vt dum hæc verba proferunt. *Vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua:* Simul etiam calici vinum & aquam infundunt: & vice versâ, verba rebus sacris accōmodant & adaptant, vt dū prædictis arcubus panē sacrum obtegunt, sacrū illud verbū vsurpāt: *& veniens stella supra vbi erat puer.* Hinc cum natiuitatem Christi & passionis eius designationem, velut signa Prophetica, in Prothesi præmittant; ibidem Christum plagis fœdatum, vel certe in disco stella ei superposita iacentem depingunt, vt & infantiam vno scripturæ dicto recolant; & pluribus aliis eius mortem commemorent: illisque discus nunc Christi præsepe, modo feretrum eius adumbrat, iuxta S. Germani contemplationem. ὁ δίσκος ὁ κλίνη ἐστίν, ἐν ᾗ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διακόνου κατατίθεται, οἱ τινές εἰσιν ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Νικόδημος. *Discus feretrum est, in quo Domini corpus à Sacerdote & Diacono, Ioseph & Nicodemum referentibus, componitur.*

51 Τὸ πρῶτον κάλυμμα.) Tribus velis sacra contegunt Græci: primo quod δισκοκάλυμμα, dicitur, discū: secundo calicē, tertio eoque maiori vtrumque simul. Vltimum hoc, νεφέλη, in vno ex relatis à nobis exemplaribus inter varias lect. vocatur, & nominis rationem proferunt verba subiuncta, νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς, nubes lucida obumbrauit eos: hic autem ἀήρ Aer nuncupatur, quia per modum Aeris circa terram expansi sacra dona ambit; eiusque nomen & formam ab Hierosolymitana in reliquas Orientis Ecclesias traducta, typicum Sabæ testatur: & cunctorum symbolicam rationem S. Germanus refert. [illegible] *Superius Disci velamen indicat sindonem, quâ inuoluerunt corpus Domini: disci velamentum vices agit sudarii, faciem tegentis in sepulchro. Velum aliud, siue Aer, est, & tenere dicitur lecum lapidis quo muniuit Ioseph monumentum, quod & signauit custodiæ tabella. Et statim thuribulum subindicat humanitatem Christi, ignis diuinitatem: incensum autem repræsentat aromata illa, quæ Domino sepeliendo offerebant.*

52 Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν.] Extat ad verbum in D. Iac. liturgia hæc oratio, inde Basilius eam excerpsit: & ab vtroque Chrysostomus. Cum vero particulas æque ac maiorem hostiam offerat Deo, & consecrari expostulet Sacerdos, quarum rationedicit, μνημόνευσον τῶν προσενεγκάντων καὶ δι' οὓς προσήγαγον: vnusquisque tunc censet memoriam sui agi, & pro se sacrificium offerri cum prolato suo nomine, pro se simul particulam educi & præsentari iubet; vnde idem est apud Græcos, memoriam alterius in Missa habere, μνημονεύειν, pro eo particulam educere, & vt vulgari lingua dicunt, νὰ τοῦ εὐγάλῃ μερίδα, ac pro eo sacrificium offerre: inde sequitur particulas ita oblatas æque ac maiorem hostiam consecrari, & ex omnibus simul vnum sacrificium, & vnum sacramentum exurgere: quod prolixe, solerterque tractat Arcudius contra paucos neotericantes Græcos a cap. 17. ad 24. l. 3. de Eucharistia.

53 Ποιεῖ ἀπόλυσιν.) Dictionem ἀπόλυσις, vltimum cuiusque festi diem, quo quasi solemnitas soluitur, Meursius significare opinatur: verum vt festi diei nullus hic sermo est, nullus iuxta Barbarum eius Glossarium esset dictionis memoratæ sensus. Accusat præterea Codini interpretē, quasi erroris reum, qui μετὰ τὴν ἀπόλυσιν, *Soluto conuentu*, interpretatus est: errat tamen grauius ipse Batauus Theologus, qui ἀπόλυσιν, non tantum festi diei per aliquot dies protracti terminum, sed officii cuiuscumque Ecclesiastici finem, quo populi conuentus soluitur ac dimittitur, solito sæpius indicare ignorat. Hinc voces illæ cuiuslibet officii calci appositæ: γίνεται ἀπόλυσις, *dimissio fit populi*. Quibus in præsenti addendum: non tantum officii completo fini, verum & parti eius prolixiori signanter ab altera diuersæ, suam ἀπόλυσιν & terminum assignari. Sacerdos ideo absoluto iam in Prothesi offertorio (quod est litur-

giæ prima præfatio) ποιεῖ ἀπόλυσιν, *dimissionem facit*, seu verius, *finem imponit*, cum recitat orationem, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, ἀπολυτικὴν, idcirco suo loco vocandam.

Sacerdotis & Diaconi ad altare accessus, & tum vtriusque, tum populi ad sacra attrectanda proxima dispositio.

55. Καὶ οὕτω λαβὼν ὁ διάκονος.] Remotam hucusque, & à sacrificio magis distantem, tum altaris ministrorum, tum in prothesi hostiæ præparationem contemplatis, ministrorum nunc eorumdem ad altare processus, & tum illorum, tum populi vicinior ad sacra peragenda dispositio, spectandam se se offert. Et illa quidem per preces humiliores fusas, & per incensum in Ecclesia sparsum perficitur: & huiusmodi ritus exemplar statim in limine Iacobi liturgiæ, vbi εὐχὴ τοῦ θυμιάματος ἐν ἀρχῇ τῆς εἰσόδου, *oratio incensi à principio ingressus* occurrit, conspicitur: in quâ Christus Dominus ἄνθραξ διπλῆς φύσεως, *duplicis naturæ carbo* cum dicatur; eandem de illo considerationem huc in suam liturgiam videtur traduxisse Chrysostomus, & in thuribuli quidem cinere, Christi corpus ἐν τῷ πυρὶ τὸ ἄναμμα, in carbone animam, ἐν ἄνθρακι δὲ μετὰ ψυχῆς, in igne Diuinitatem εἰς Θεὸν ἐν ὑποστάσει contemplatur: quod & magis succincte S. Germanus iam effatus est, ὁ θυμιατὴρ ἐμφαίνει τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ τὸ πῦρ τὴν θεότητα. *thuribulum humanitatem, ignis autem Diuinitatem designat.*

55. Σπουδάζων.) Suffumigatur altare ante missæ principium: non ad populi cócurrentis grauem odoré repellendum, vt scribit Bellarm lib. 2. de sacrificio, missæ. cap. 15. Vt quid enim in ea suffumigatione crucis signum adhiberetur? Sed potius ad Ecclesiam & fideles expiandos, abigendosque dæmones quos fumus sacer, eiusque cruciformis ductus ab altari extricat. Ita Innocentius 3. lib. 2. cap. 17.

Missæ principium & introitus.

56. Προσκυνοῦντες καθ' ἑαυτούς.] Consuetus & priuatus celebrandi ritus confestim à principio missę Sacerdotem coram altari oraturum applicat: si autem Pontifex sit aut Patriarcha qui celebrat, non statim solemni apparatu indutus, orantem altari se sistit, quin prius in ferulâ siue Ecclesiæ vestibulo Pontificium assumat ornatum, & in humiliori throno ibidem collocato Antiphonorum posthac continuo decantandorum finem præstolaturus, sedeat: & quoadusque Sacerdotes vel inferiores Pontifices συλλειτουργοῦντες, *eandem missam concelebrantes* bini & bini, a geminis pariter Diaconis, à sacro tribunali, vbi suis se vestibus apparauerunt, deducti, eum conueniant; vt deinde cuncti vno agmine facto, & ordine composito, simul versus altare procedant. Is est qui in B. Iacobi liturgia, & apud Dionysium cap. 3 de Eccl. Hierar. præscribitur ritus, de quo Thessalonicensis lib. de templo. ὁ ἀρχιερεὺς ἐνδυόμενος τὴν ἱερὰν στολὴν, τὴν σάρκωσιν τοῦ Χριστοῦ σημαίνει ... μέχρι τῶν πυλῶν ... [illegible] *Pontifex sacro instructus ornatu sanctissimam Christi significat incarnationem: & ad vsque portas Ecclesiæ descendens, aduentum, eiusque in terris manifestationem, & vsque ad mortem & inferos, descensum indicat. Hoc etenim est quod ostendit è solio ad portas Ecclesiæ versus occidentem processus, vt deinde ad altare sursum fiat regressus.*

57. Εἶτα ἀσπάζεται ὁ μὲν ἱερεὺς τὸ εὐαγγέλιον.) Euangelium altaris medio perpetuo accumbens, Christum regem throno suo insidentem manifestat: & Sacerdos primo ad altare appulsu, in Euágelio Christum veneratur: Diacono humilitatis & status sui conscio, thronum illum regium adorare contento. De similibus à Pontifice & Diacono Latinis, Euangelio & altari fixis oculis, tractat Amalarius lib. 3. cap. 5.

58. Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ κυρίῳ.) Diaconus tribus digitis stolam tenens, & altare indicans, diuinum & tremendum sacrificii mysterium vt Sacerdos aggrediatur, admonet: & Domini verbis Iudam traditorem olim compellentis, ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον, *quod facis fac cito*; (quod olim in vitâ Epiphanii scriptis Metaphrastes) ἐπεῖχεν ὁ καιρὸς τῆς ἐκκλησίας, τοῦ ποιῆσαι τὸ ἱερὸν τῷ κυρίῳ. *Instabat Ecclesiæ tempus vt Domini opus, idest sacrificium perageretur*: ipsum Sacerdotem impellit, non vt malum opus in sui perniciem attentet, sed vt Dei gloriæ cupidus, ad bonum patrandum se accingat: καιρὸς, &c, τοῦ ποιῆσαι τῷ κυρίῳ. Vel potius dicendum: *faciendi* verbum curam & sollicitudinem denotare in re impigre paranda, & diligenter exequenda: quo sensu Gen. 2. dicitur: *compleuit Deus die septimo opus suum quod fecerat*. Hortatur itaque Sacerdotem Diaconus, vt mente attenta, & oculo vigili, sacrificio intendat: Nam & prætereà *faciendi* verbum, ad sacrificia pertinet. Hinc Varro lib. 5. de ling. Lat. *agnum Ioui facere*, & similiter Virgilius, *facere vitulam pro frugibus*: rursumque idem Varro, *Pontificis* nomé tradit ex eo deductum, quod *Potens sit Facere*, idest, *sacrificare*. Nec ignota est Hebræis, addit Pineda in Iob, hęc loquendi ratio: vbi enim Psal. 66. legimus, *offeram tibi boues cum hircis*, Hebræa littera habet, *faciam tibi boues cum hircis*: & pariter Exo 29. vbi habemus, *vitulum pro peccato offeres*, legit iterum Hebręa, *facies*: & eodem, *faciendi* verbo vtitur Christus in huius sacrificii institutione dicés, *hoc facite in meam commemorationem*: & de altaris sacro ministerio loquens Ambrosius, *missam*, inquit, epist. 33. *facere cæpi*: καιρὸς ergo τοῦ ποιῆσαι τῷ κυρίῳ. Iam omnis diligentia & sollicitudo depromenda, vt sacrificium à Christo in sui memoriam institutum aggrediaris: & pari ratione admonet Diaconus Latinus Sacerdotem; *immola Deo sacrificium laudis*, &c.

59. Δίσκευε ἐν εἰρήνῃ.) Quam primum ad altare Diaconus accedit, Dei maiestate sedulo apprehensa perhorrescit: & vt ministerium suum ritè compleat, benedictionem à Sacerdote exposcit, & preces eius implorat. Sacerdos autem mutuatis à pœnitente latrone, sacrificii cruenti comite, verbis, Christum

ipsum, eius in cælis memoriam agere precatur, ad incruenti cuius mysterij consortium vt admitteretur, à Deo electus est.

60 Εὐλόγησον δέσποτα.) Nil molitur, nil agit, aut pronunciat Diaconus, nisi benedictione à Sacerdote impetratâ.

61 Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρός.] Quærit hic S. Germanus. τὸ τελειον ὑπὸ ... τί ἐστι ... εὐλογητὸς ὁ θεός· ἡ εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ τοῖς προσώποις διαιρουμένως, εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος; *Cuius gratiam Trinitatem in Deo celebrat, & non vnitatem?* Non etenim εὐλογητὸς ὁ θεὸς, εὐλογημένη ἡ βασιλεία, *sed cum personarum distinctione dicitur Benedictum regnum Patris, & Filij, & Spiritus sancti;* Respondet ipse qui quæstionem mouit. ὅτι διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου πρῶτον ἐμαθον οἱ ἄνθρωποι, ὡς ὁ τρία πρόσωπα ὁ θεός· ταύτης δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου, μυστήρια ... τὰ τελούμενα. *Quia primum per Christi Incarnationem didicerunt homines quod tres personæ Deus est: huius autem Domini Incarnationis secreta & sancta documenta exhibent, sacra quæ celebrantur.*

62 Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.] Precum istarum, μεγάλης συναπτῆς apud Græcos nomen obtinentium forma Basilio & Chrysostomo antiquior est. Similes a Diaconis Latinis prædicatas, & ad nonum vsque sæculum recitatas, iam alibi ostensum est.

63 Ἀντίφωνα.] Fœmineum *Antiphona*, a neutrio *Antiphonum*, discrimen apud nos obtinet maximum: quamuis ab vno Græco vocabulo, vtrumque fuerint Latini mutuati. *Antiphona* namque est sententia, vel modulus cuilibet psalmo decantato adiunctus, & quasi *ex opposito respondens*, inquit Honorius solitarius lib. . cap. 17. Antiphonũ autem vt hic vsurpatur, psalmi sunt plures versus, ad quorum singulos, vna & eadem fit semper ab altero choro responsio: & propter hanc vnam & reciprocam sententiam semper illatam, ἀντίφωνον *quasi vox opposita, seu vocis appositio* vocatur eius forma qualis sit, ex his Missalibus Antiphonis fol. 105. & seq. positis innotescit. Extat enim ibi psalmus Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ κυρίῳ, &c. cuius singulis versibus respondet, ἀντίφωνον. Ταῖς πρεσβείαις τῆς θεοτόκου, καὶ τὰ ἑξῆς illis sæpius *opponendum*. Quamuis fatear rem potius in aduersum sensum trahendam: cum enim psalmus ipse vocetur ἀντίφωνον, eius versus sunt, qui vni & eidem dicto (id est, resumpto, ἐφυμνίῳ eius frequentius repetito) *opponuntur*. Vel certe quia mutua est vtriusque chori ad inuicem responsio: & voces iam auditæ rursum vel ex toto, vel ex parte iterantur (prout quoque in Latinis *Responsoriis* contingit) ἀντίφωνον appellatur. Vnde tum propter vocis significationem, tum propter compositionis formam Latine *Responsorium* congrue reddi posset: vetat tamen vsus loquendi antiquus, vt Missæ Introitum, alio quam Antiphoni vel Antiphonæ nomine dicatur, Cælestinus enim Papa qui psalmos Dauidicos pro Introitu instituit recitari, alternatim (quod Antiphonatim alij expresserunt) decurri præcepit, vt in eius vita Ciacconius refert, & cum tædiosa pariter ac prolixa foret psalmorum recitatio, Gregorius, Papa inquit Honorius Solitarius lib. 1. cap. 87. *Antiphonas ad Introitum Missæ composuit. Vnde adhuc primus versus eiusdem psalmi ad Introitum cantatur, qui olim totus recitabatur.* His suffragatur Alcuinus lib. de off. Eccl. *Primum omnium*, inquit, *dicitur Antiphona ad Introitum.* Et infra. *Hoc genus psallendi Græci inuenisse traduntur: quod ideo ad Introitum dicitur, quia per hoc introimus ad officium diuinum.* Antiphonorum autem inuentorem primum Martyrem Ignatium cum plurimis asserit Photius. ἀρχὴν δέ φασι τῆς ἀντιφώνου ... Ἰγνάτιον ... θεοφόρον, ἀγγέλους τὸν θεῖον ὑμνοῦντας τοῦτον τὸν τρόπον ἑωρακότα φασί. *Principium Antiphonis dedisse Deiferum Ignatium Angelos hoc pacto diuinum numen celebrantes imitatum, dicunt.* Ecclesiæ quidem eorum specimen dedisse opinor, vsum tamen prius alibi viguisse Philonis Iudæi probat testimonium, de Essæis hoc pacto loquentis. δύο γίνονται τὸ πρῶτον χοροὶ, ὁ μὲν ἀνδρῶν, ὁ δὲ γυναικῶν. εἶτα ᾄδουσι πεποιημένους εἰς τὸν θεὸν ὕμνους πολλοῖς μέτροις καὶ μέλεσι, τῇ μὲν συνηχοῦντες, τῇ δὲ ἀντιφώνοις ἁρμονίαις ἐπιχειρονομοῦντες, καὶ ἐπορχούμενοι, καὶ ἐπιθειάζοντες. τοτὲ μὲν τὰ προσόδια, τοτὲ δὲ τὰ στάσιμα, ... τὰς ἐν χορείᾳ καὶ ἀντιστρόφους ποιούμενοι. εἶτα ὅταν ἑκάτερος τῶν χορῶν ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἑστιαθῇ, καθάπερ ἐν ταῖς βακχείαις ἀκράτου σπάσαντες τοῦ θεοφιλοῦς ἀναμίγνυνται, καὶ γίνονται χορὸς εἷς ἐξ ἀμφοῖν, μίμημα τοῦ πάλαι συστάντος κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. *Primo duo fiunt chori: alter virorum, alter fœminarum. Deinde cantant hymnos in laudem Dei compositos variis metrorum carminumque generibus: nunc ore vno, nunc alternis; non sine decoris & religiosis gestibus atque accentibus, modo stantes, modo ante retrorsumue gradum mouentes, vtcumque res postulat. Deinde postquam vterque chorus seorsum expleuit se his deliciis, velut amore diuino ebrij, vnum chorum faciunt promiscuum, ad imitationem illius olim instituti in rubri sinus littore.* Fuerunt ergo prius Alexandriæ vsitata Antiphona ab Essæis, quam Antiochiæ a S. Ignatio: & in maris rubri littore quã in locis predictis multo antiquiꝰ. ex Antiochiâ tamen antiquius quã per Orientis Ecclesias diuulgata, in Ecclesiam Latinam, ab Ambrosio translata, & diuinis officiis inserta fuisse docet Rodulphus Tungrensis Propos. 1.

64 Ἔξω τοῦ βήματος.] In Ambone, vt infra Isidori Pyromali M.S. annotauit, dicuntur à Diacono Pacifica: vbi deest Ambon, in Ecclesiæ gremio, ἔξω τοῦ βήματος.

65 Τὰ εἰρηνικά.] Preces sunt, quæ & pacem postulant, & in pace fieri debere à Diacono prædicantur: ἐν εἰρήνῃ, inquit, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. & deinde ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Quorum ratione scribit Cabasilas cap. 12. τὴν εἰρήνην λέγει οὐ τὴν πρὸς ἀλλήλους μόνον, ὅταν πρὸς ἀλλήλους μὴ ... ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. ... τῷ θεῷ ... ἀδύνατον. *Pacem dicit non eam quæ est inter inuicem, quando nulli male volumus: sed eam quæ est erga nos ipsos. Perturbata enim mens vt cum Deo conueniat, fieri non potest.*

66 Χεῖρας τῷ θεῷ παρέθεμεθα.] Precum in altari faciendarum, quædam e Zonarâ in Can. 117. Concilij Carthaginensis sunt προοίμια, ad officia subsequentia *præfationes*: aliæ sunt epilogicæ, quæ officium claudunt, ἀπολύσεις nimirum: tertij tandem generis medias, παραθέσεις ὀνομάζουσι, ὡς παρατιθεῖσαι τὸν λαὸν τῷ κυρίῳ. *commendationes vocauerunt, vt quæ populum Domino commendent*, talesque sunt præsentes Ἀντιλαβοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς. in quibus vox παραθέσθαι, denominationis impositæ sensum abunde aperit. De quibus Cabasilas cap. 14. ὅταν τῷ θεῷ μετὰ ... παρατίθεσθαι.

67 Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.] Qua ratione *secretas* in Missa Sacerdos Latinus dicit, in quarum calce vocem extollens in omnium auditu, *per omnia sæcula sæculorum*, intonat. Græcus pariter cunctas Liturgiæ orationes demptâ vltimâ ὀπισθάμβωνος nomen præferente, secretò Deo soli profert; quibus vt finem imponat, audientibus cunctis ἐκφωνήσεις *orationum terminationes elatâ voce*, pronunciat. Illæ plerumque αἰτιολογίας continent, causam scilicet rationemque, quã postulata impetrare confidamus: & pro diuersis huiusmodi causis, diuersis quoque modis componuntur. ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, cum sanctimonia petitur. ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάπαυσις τῶν ψυχῶν ἡμῶν, cum defunctis requies.

ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις. cum Dei gloria intensius quæritur, de quibus Cabasilas cap. 15. fusius.

68. Τὸ δεύτερον ἀντίφωνον.] Habes illud supra fol. 104. & quia è psalmicis verbis, & noua oratione adiecta compingitur: circa compositionem huiusmodi aduertit Thessalonicensis lib. de templo. ψαλμικὰ μὲν προλέγοντες, ... Psalmorum quidem præmittentes verba, hymnosque gratiæ adiungentes: & psalmos certè, Dei incarnationem antiquis, quibus eam annunciant, prædictam fuisse; Resumptionibus vero ipsam gratiam adimpletam esse, & Dei filium incarnatum, & omnia pro nobis operatum, exhibemus. Consonat Cabasilas cap. 18 τὸν καιρὸν τὸν πρὸ Ἰωάννου σημαίνει τὰ προφητικὰ ᾄσματα· ... Tempus quod fuit ante Ioannem, significant Prophetica quæ canuntur: quando etiam pretiosa dona, per quæ Christus significatur, nondum in medium adducuntur, sed seorsum cooperta & reposita sunt. Christum autem sub donis in Prothesi locatis, velut in præsepe iacentem considerans, tunc temporis inquit. τὰ δὲ γε καὶ τὰς ἀρχὰς ... Prima tempora aduentus eius significant Antiphona, quādo aderat quidem Iesus sed non cognoscebatur a multis: tunc enim opus illi adhuc erat dictis Propheticis. Qua ratione explicationi allatæ consonet Introitus apud Latinos, Durandus lib. 4. cap. 5. edisserit.

69. Τὰ τυπικά.) Psalmum vigesimum secundum præsens vox suggerit intelligendum, qui & πρῶτα τυπικὰ, (ad discrimen inter ipsum & 145. δεύτερα τυπικὰ vocatum) ponendum dicitur. Ambo vero τυπικὰ audiunt, vel ὡς ἐν τοῖς τύποις, iuxta normam & rubricas cantari, vel potius quia in officio τῶν τυπικῶν legi consuescunt. Vt enim Græci post μέγα ἀπόδειπνον complet. rium magnum, aliud μικρὸν minus habent: & post primam, tertiam, sextam, & nonam, medias horas ibi præscripserunt μεσώρια vocatis, dicta μεσώριον πρώτης, ... τῆς τρίτης, καὶ τὰ ἑξῆς. His quasi ad diuinas laudes ... post sextam & μεσώριον ... typicorum ... subiunxerunt, in quo cum inter has preces, etiam psalmi 22. & 145. reperiantur, vt é typicis extracti, eorum primus dicitur, πρῶτα τυπικὰ, & secundus δεύτερα τυπικά.

70. Τὸ δεύτερον ἀντίφωνον.) Habetur supra fol. 10. eius resumptio sanctorum efflagitat preces τῶν ἁγίων ... inquit Symeon, Thess. lib. de templo. Sanctorum recordati, qui pro his mysteriis decertantes, sanctè consumpti sunt, eorum orationes postulant. Primi autem replica siue ἐφύμνιον, Deiparam inuocat, vt incarnationis Verbi cum Spiritu sancto autricem, & tertii tandem similis resumptio Verbum ipsum incarnatum, ceu Saluatorem, pro se Ecclesia interpellat. De quibus. S. Germanus, Cabasilas, & Symeon diffusius. Cæterum secundo Antiphono dicto, modulus ὁ μονογενὴς υἱὸς, decantādus connotatur fol. 104 & alibi. De eo iuxta veterum traditionem testatur Germanus. ὅτι ποίημά ἐστιν Ἰωσὴφ καὶ Νικοδήμου, Ioseph & Nicodemi opus est. ... qui cum tollerent Dominum vt sepelirent, tale carmen initiati sunt, à venerando & viuifico Domini corpore, & Deitate nunquam ab eo seperanda: quamuis & alios Iustiniano Imperatori vt authori, illum adscripsisse non reticeat: cui suffragatur Cedrenus scribens de Iustiniano. ... Ο μονογενὴς υἱὸς, καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ. Excitauit é fundamentis magnam Dei Ecclesiam, quam maiorem & pulchriorem priore renouauit: cui & carmen à se compositum tradidit Vnigenitus filius, & verbum Dei. Cedreno assentitur Ludouicus Phyllaras Atheniensis in sua ... vernacule & concinne scripta. ... Hunc modulum Iustinianus Imperator in natiuitatis & passionis Christi honorem composuit; cui & hac verba inseruit (qui vnus est sanctæ Trinitatis persona) aduersus Nestorianorum heresim, quæ tamen verba in quibusdam liturgiis exemplaribus non leguntur.

71. Τὸ τρίτον ἀντίφωνον.) Tria Antiphona, siue introitus, in vna sola liturgia nullus mirabitur, qui etiam in antiquis Latinorum missis, plura si nul legenda, cum Menardo in notis ad Sacramen. Gregorii folio 335. obseruauerit.

72. Τὴν τριτέκτην.] Tertium & sextum Canticum Canonis, in Matutinis horis cantati, vno vocabulo τριτέκτη dicitur: duo vero illa Cantica seliguntur præ aliis in liturgia cantanda, eo quod inter tertiam & sextam diei horam & post tertiam & ante sextam efficit, illa celebratur.

73. Τοὺς μακαρισμούς.) Hymni sanctorum beatitudines memoriam recolentes, vel potius eæ beatitudines de quibus Matthæi 5. vel tandem pia viuentium vota precesque pro defunctorum requie, vt regni cælestis beatitudinem consequantur, personæ, & beatitudinibus Euangelicis actu recitatis adiunctæ, μακαρισμοὶ vocantur. Vide mortuorum officium paulo ante finem, & ὀνομαστικὸν verbo μακαρισμοί.

Minor ingressus, siue solemnis Euangelii ad altare deportatio.

74. Ποιεῖ τὴν μικρὰν εἴσοδον.] Sacerdotis ad altare accessus Euangelii introductio, vel sacrorum donorum à Sacerdote in sacrarium deportatio, adiuncto procedendi augusto ritu, vocatur εἴσοδος. Duplex autem est, μεγάλη & μικρά. Maior est sacrorum donorum illatio, de qua inferius: minor est hæc introductio libri Euangeliorum, quo Diacono à Sacerdote tradito, egreditur ille porta Prothesis, & eleuatum ante faciem deferens, subsequente Sacerdote viam illam sinuosam tenet, quam punctis ordine ductis tabula prima & secunda descripsimus, qua peragrata ante sacras fores sistunt, vt Sacerdos τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου recitet: cuius ritus mentem aperit S. Germanus. ἡ εἴσοδος τοῦ εὐαγγελίου ἐμφαίνει τὴν παρουσίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν εἴσοδον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ὡς λέγει ἀπό-

πάλιν, ὅταν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει, καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. *Introitus Euangelij aduentū indicat Filij Dei, & ingressum eius in hunc mundum, vt ait Apostolus, cum induxerit nimirum Deus & pater, primogenitum & vnigenitum in orbem ait, adorent eum omnes Angeli eius.* Hinc omnes Euangelio per Ecclesiam delato, reuerentiam exhibent ad quam excitandam λαμπρᾷ φωνῇ, secundum mystagogum eundem [illegible] Χριστῷ, vt videre est fol. 105. decantant. Quam Augustus vero sit Ingressus Euangelij ordo cum Pontifex sacra peragit, describit Thessalonicæ Episcopus lib. de templo: [illegible] Χριστοῦ [illegible] Σοφία, ὀρθοί. *Pontifice orationes foris.* (in loco vbi primum sacris se vestibus ornauit) *perficiente, astant et Diaconi: Sacerdotibus vero qui intra sancti tribunalis limites existunt, etiam & ipsis orationes* (trium Antiphonorum) *terminantibus, diuinorum tunc Angelorum in Christi ascensione demonstratur descensus:* (alij melius ad Christi aduentum referunt) *& cereis quidem praecedentibus, Diaconis vero inter se combinatis reliquos deducentibus, sacroque elato Euangelio, & ipso Pontifice a Diaconis hinc inde suffulto, reliquis autem Sacerdotibus retro subsequentibus, & Venite adoremus Christum, clarā voce concinentibus & insuper Pontifice faustis acclamationibus excepto, Diacono etiam qui Euangelium defert, ipsum medio spatio, post Introitus orationem praecedente, & exclamante Sapientia, recti.* cuncti, Diaconi videlicet, & Sacerdotes Episcopo concelebrātes, & ipse tandem Episcopus sanctum tribunal subeunt. Consule Isidori Pyromali exemplar inter Barbianæ [illegible] lectiones, literā R. Cuius examen [illegible] in Ecclesia Latina, qua pompa etiam celebri Euangelio delato, solemni processu dum cantatur [illegible] Introitus, ad altare Pontifex a Diaconis deducitur.

75 [illegible] τὴν ὠμοφ.) Sacerdos in hoc Ingressu procedens [illegible] *demissam & manibus expansam gerit capsulam*: quod tum maiestatis gratiā vt potentiā manibus deferet sagit, tum etiam vt Christum carne humanā indutum, & habitu in humilitate inuentum designet. Ita Georgius Corcsius, qui etiam admonet, dum legitur Euangelium, vel Hymnus Cherubicus canitur, vel tandem oratio [illegible] recitari debet, simili modo & fine, illam a Sacerdote teneri. Eius effigiem habes supra.

76 Καὶ [illegible] τὸ βῆμα [illegible].] id est, [illegible]

77 Σοφία, ὀρθοί.] Bifariam vox hæc secunda iuxta diuersa exemplaria legitur. Vel vt sit adiectiuum fœmineum dictionis σοφία: & tunc populum, vt [illegible] & ad Deum tendentem *sapientiam* teneat, Diaconus hortatur. vel vt sit plurale masculinum, & tunc *erectos* omnes *sapienter* stare iubet: hæc enim acclamatio exhortationem in se includit: de qua Cabasilas cap. 19. [illegible] τὸ ὀρθοί, [illegible] *Vox, Recti acclamatio est adhortationem continens. Quæ est adhortatio? Vult nos certaminis intentos: quia ad Deum & ad diuina mysteria accedimus, & non socorditer, sed cum diligentiā, omnique reuerentia in' eis versari siue videre, siue dicere, siue audire aliquid, ex sacris oportebit; & hoc primum signum ostendere huius studij & reuerentiæ corporis erectionem, vt non sedentes, sed recti hoc agamus.*

78. [illegible]] At si Pontifex sit qui celebret, admonet Thessalonicensis allato & tradito sibi à Diacono δικηρίῳ, Euangelium cruce facta signare. δικήριον autem cereum bisulcum est, sicut τρικήριον trisulcum: & vtrumque manibus frequentius gestat Pontifex, & vtraque manu simul cum illis, populo benedicit. quod est δικηρ. vel τρικηρ. [illegible]. Nunc equidem cereo bicipiti à Symeone perhibetur Pontifex Euangelium signare. [illegible] *Sed & cereo quodam bisulco dum signat Pontifex Euangelium, illustrationem quæ per Iesu duplici natura constantis incarnationem nobis obtigit, manifestat. Carnis enim assumptione non homines solum, sed & etiam Angelos diuina luce perfecit.* Tricipiti autem cereo cum vtitur Pontifex, Trinitatis personarum cognitionem se manifestare profitetur: & cum τρικήριον ramum vnum in liturgiæ fine extinguit, Christi immortalis in temporaneo sacramento cōsumptionem, vel eius in cęlos ascensionem indicat. τρικήριον, porro primam inuentionem & primum vsum reuocat Symeon Thessal. lib. de Sacram. ad antiquos Episcopos, qui in habendo examine, & suffragiis ferendis circa quosuis ad Pontificias sedes euehendos, coram præsenti Christi imagine, in sanctissimæ Trinitatis honorem, & diuini luminis in se accessionem, tres cereos accendere, soliti erant: quo postea factum est, vt cereo tricipiti Pontifex electus & consecratus, in quauis actione sacra, & maxime in benedictionibus impertiendis vteretur. [illegible] Χριστοῦ [illegible] *Vbi Pontificis electio peragi consueuit, accenduntur coram sacra Christi imagine tres cerei, in gloriam & figuram sanctæ Trinitatis, & quia ab illa illustratio cuncta, & maxime sacerrima hac profluit: propterea & hinc etiam cereus triplex incepit, quod in omnibus Pontificiis actionibus, & sacris ritibus adhibetur.* Eius hic effigiem respicere licet.

Τρισαγίου, Ter Sancti Hymni solemnis cantus.

79. EὐΛόγησον δέσποτα τὸν καιρὸν τοῦ τρισαγίου.] Partium liturgię diuisio cognoscitur, cum ad nouam benedictionem impertiendam Diaconus Sacerdotem adhortatur: Repetita namque benedictio nouum distinctumque mysterium celebrandum designat.

80. Τοῦ τρισαγίου.) Nulla frequentior, celebrior, aut maiori deuotione à Græcis vsurpata oratio, quã τρισάγιος ὕμνος. ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς. Hanc è lecto surgentes coram, Deo in Ecclesiis adoraturi προσκυνοῦντες, vel mentem quomodolibet in cœlum attollentes frequentant: & nilus ipse Iunior iam iam moriturus lethi vinculo etiam lingua præpedita: semper pronunciare satagebat, prout discipulus Anonymus in eius vita scriptum reliquit Hymni tam in Ecclesia Orientali quam Occidentali decantandi institutionem ad Theodosij Iunioris & Procli Patriarchæ tempora, Ecclesiasticę historiæ scriptores plerique reuocant, quibus & breuius: hæc Theophanes in Chronico. ἐπὶ τούτου τοῦ ἐν ἁγίοις Πρόκλου σεισμοὶ γεγόνασι μεγάλοι ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τέσσαρας μῆνας· ὥστε φοβηθέντες οἱ Βυζάντιοι ἔφυγον ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ λεγομένῳ Κάμπῳ καὶ ἦσαν προσκαρτεροῦντες μετὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐν ταῖς λιταῖς, κλαίοντες πρὸς τὸν Θεόν. ἐν μιᾷ οὖν κυμαινομένης τῆς γῆς, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ κράζοντος τὸ, Κύριε ἐλέησον, ἐκτενῶς· περὶ ὥραν τρίτην ἄρτι πάντων ὁρώντων, συνέβη ὑπὸ θείας δυνάμεως ἀρθῆναι τινὰ παῖδα εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἀκοῦσαι θείας φωνῆς παραγγελούσης αὐτὸν ἀναγγεῖλαι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τῷ λαῷ λιτανεύειν οὕτως. Ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς. μηδὲν ἕτερον προστιθέντας. ὁ δὲ ἐν ἁγίοις Πρόκλος ταύτην δεξάμενος τὴν ἀπόφασιν ἐπέτρεψε τῷ λαῷ ψάλλειν οὕτως καὶ εὐθέως ἔστη ὁ σεισμός. ἡ δὲ μακαρία Πουλχερία, καὶ ὁ αὐτῆς ἀδελφὸς ὑπεραγασθέντες τῷ θαύματι, ἐθέσπισαν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸν θεῖον τοῦτον ψάλλεσθαι ὕμνον· καὶ ἀπὸ τότε παρέλαβον πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ᾄδειν αὐτὸ τῷ Θεῷ. *Sub hoc sancto Proclo terræ motus facti sunt magni Constantinopoli per quatuor menses: ita vt timentes Byzantij extra ciuitatem in loco qui dicitur Campus, cum Episcopo precibus & Litaniis ad Deum vocifferantes perseuerarent. Quadam ergo die fluctuante terra, & omni plebe intensius exclamante, Domine miserere, circa horam tertiam, omnibus videntibus contingit diuinâ virtute sustolli quendam adolescentulum in aerem:* (Lectorem fuisse quidam asserunt) *& audiri diuinam vocem admonentem eum, Episcopo ac populo nunciaret; vt litanias sic facerent, & dicerent, Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus & immortalis, miserere nobis: nihil aliud apponentes. Sanctus autem Proclus hac suscepta sententia, præcepit populo sic psallere, & statim terræ motus cessauit. Porro beata Pulcheria cum eius fratre*

suprà modum admirata, sanxit per vniuersum orbem terrarum diuinum hunc psallere Hymnum. Et tunc receperunt omnes Ecclesiæ per singulos dies hunc canere Deo. Ecclesias autem hic intellige Orientales; Occidentalis enim non nisi in die sancto Parasceues, Græce simul & Latine, hoc quidem pacto, vt sua lingua Deum celebret; illo, vt diuinam ipsam vocem Bysantii à puero Lectore auditam imitetur, canendum suscepit: die, inquam, Parasceues sanctæ, tum propter causas omnes a Durando & aliis adductas, tum maxime, quia eo ipso die è cælo accepit Ecclesia eum concinere Hymnum. Idque firmatur ex Menologio Græcorum dicente: πρὸ τῆς ἀναστάσεως, *ante resurrectionis diem* id contigisse: ita vt Ecclesia nostra illum merito succinat ea die ipsa, qua sic cælitus recipiendum, primum & auditum, & præceptum est. Nec abs re, inquit Vincentius Riccardus suis in Proclum notis: quia cum aduersus Theopaschitas diuinū imperaui nomen, in Ter sancto Hymno non addendum hac voce, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, *qui crucifixus est pro nobis* (quam Petrus Gnaphæus & sequaces intersicere sunt moliti) ne sanctum immortalem Deum, passum & mortuum fuisse concedatur, ideo Ecclesia Latina, ipso die, quo Christi Domini passionem celebrat & mortem, vt in carne passum demonstret, non secundum Diuinitatem; illum canit Hymnum, qui ad id signandum, ita tunc cani cæptus fuerat. Patet itaque nec Iacobum, nec Basilium aut Chrysostomum Theodosio antiquiores, illum primitus suis liturgiis inseruisse, & nullus proinde illorum sequentem orationem ὁ θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, sed aut Procli ipsius aut alicuius posterioris ætatis opus dici posse: cuius argumentum est, quod in antiquissimo Barberino M. S. superius alia τρισαγίου, hac forsan nondum vbique recepta, reperiatur oratio. ἅγιε ἅγιε ὁ θεὸς ἡμῶν. Cæterum cum cælites ipsi τρισαγίου inuentores, a plerisque historiographis publicentur: frustra Cabasilas, Symeon, & S. Germanus illius editionem perscrutantes, torquentur: nec Iohn Monachi apud Photium titulo 222. docta licet & subtilis admittenda est sententia, quæ congruam licet ostendat illius Hymni compositionem, nullatenus tamen vt excogitat, ortam commonstrare potest. Vide Photium citatum, cuius solum in hoc mihi mens probatur, quod post repræsentatum initio liturgiæ Filii Dei in terras illapsum; Angelicis Ecclesia vocibus illum continuo suscipiat, & ὁ ἱεροψάλτης ἄνωθεν ἀναβοᾷ, ἅγιος ὁ θεὸς, &c. *Sacer cantor e superno loco, idest ex Ambone exclamat, Sanctus Deus, &c.*

81. Ὅτι ἅγιος εἶ.] Petitioni accommodata concessio. Precatus enim fuerat Diaconus benedicendum τὸν καιρὸν τοῦ τρισαγίου, annuitque postulatis, accommoda subiungens Sacerdos: ὅτι ἅγιος εἶ, ὁ θεὸς ἡμῶν.

82. Καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.) Reliqua benedictionis a Sacerdote datę verba quasi sibi reseruata, Diaconus assumit dicenda: vtque τρισαγίου Hymnum ore indefesso, & in perpetuum personet populus, precatur dicens: εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Tenentque Orarium (tenet autem tribus digitis quandocumque aliquid mysterio plenum occurrit indicandum) verbis illis, vt signo, τρισάγιον à Choro inchoandum, significat.

83. Τοῦ χοροῦ ψάλλοντος τὸ δόξα καὶ νῦν.] Annotat hic Thessalonicen. lib. de Sacra. quod si celebrans sit Episcopus: τὸ δικηρίῳ σφραγίζει τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον. τὰς δύο τῇ χειρὶ δυνάμεις φέρει ... *cereo bicipiti sanctum Euangelium signat duas in Christo prædicans hoc facto naturas, qui hypostasi vnus est & indiuisus*: Et hoc quidem quantum ad ritum supra numero 78. relatum quantum vero ad psalmodiam inceptam τῷ τρικηρίῳ ... δόξα πατρὶ καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ... *Tricipiti cereo rursus dum cantatur Ter Sanctus Hymnus ad Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Et nunc & semper, & in sæcula sæculorum Amen (Pontifex benedicit.) Quia personis quidem trina, sed in substantia vna, est Trinitas, cuius cognitionem, sicut & Christi duplici natura constantis, Verbi Incarnati, vnius personæ Trinitatis velut lumen, sanctum Euangelium per totum orbem sparsit.*

84. Ἅγιος ὁ θεὸς καὶ αὐτοὶ ...] Dum τρισάγιον a choro canitur, illud idem iunctis vocibus è sacrario Sacerdos & Diaconus intonant. Cuius mysterium exprομit Symeon lib. de templo ... *Concordiam & vnionem Angelorum & hominum designant. Ideo Hymnus hic à Sacerdote & Diaconis intus, foris vero à Laicis & Clericis cantatur. Vna enim Ecclesia ex Angelis & hominibus coaluit: quod dum prædicare intendit Pontifex, tricipiti cereo iterum Euangelium signat, Trinitatis in Euangelio manifestās prædicationem, eamque per illud, semper propagari expostulat.* Quæ prius fuerat S. Germani expositio. ὁ σφραγίζων ὁ ἀρχιερεὺς ... τοῦ τρισαγίου, ... *Crucis signum a Pontifice in Ter sancti Hymni fine fieri solitum, complementum, & velut obsignationem eorum quæ de Christo prædicta erant, exprimit.* Qua authoritate, de se nimium facili intellecta, mirandum, vnde Meursius didicerit, in fine τρισαγίου, σφραγίζειν esse, *facere sigillum*; nisi forte ita crucis signum, mixobarbaro vocabulo intellexerit; in dictione τρισάγιος.

Epistolæ Lectio.

85. KΕλευσον δέσποτα.] In hac alia liturgiæ parte, sessionem Sacerdotis vel Pontificis Propositi cantum, & Epistolæ Lectionem complectente moniturus primo Diaconus Sacerdotem vt sedeat; suggerit solum ex humilitate, vt sedere iubeat. Sic Græci hodie sua vulgari lingua, exanimi demissi sensu dicunt. ὁρίσει νὰ κάτσῃς, iube vt sedeas: ὁρίσει νὰ φάγῃς, iube vt comedas. Videatur simile verbum explicatum initio τῆς ἱεροδιακονίας.

86. Καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει ἀναφωνῶς.) Promissus primo Christus Propheticis Antiphonorum verbis, tum solemni Euangelii introductione mundo manifestatus, Hymno deinde Trisagio à mage dilectis Apostolis agnitus, nunc vt Messias Rex, his renunciatur: εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Qua de causa vices eius gerens Sacerdos vel Pontifex, ad

thronum quasi regni eius possessionem accepturus procedit: τὸ καθίσαι ..., ait S. Germanus., ... ἐν τῷ ... ἐδέξατο ... πάντα ... *Sessio Sacerdotis ideo sit, quod eam quam Filius induit, super omnem principatum & potestatem cælestium virtutū extulit.* 87. Τὴν ἄνω καθέδραν.) Pontificiam vel Sacerdotalem sedem, quam nonnulli nude acceptæ sensus hic exprimit, mystice tantum intelligendam, eruditissimus author, vir Græcos suos aliqui ritus ignorantis sermone fretus asserit. & τὴν ἄνω καθέδραν, *solium superius*, thronum nempe gloriæ Christi, de quo sequens oratio loquitur, significare contendit. Verum quamuis thronum hanc mysterium aliqua templi materialis parte repræsentari non sit inficiandum, nulla tamen est, quæ commodius inuisibilem Christi sedem, & supercœleste tribunal visibili typo, quam eminens ille locus in quem ad sedendum in Ecclesia se recipit Episcopus, possit delineare. Talem sibi statuit Hierosolymis Iacobus Domini frater, de quo Eusebius libro 7. capite 14. Alexandriæ Petri discipulus Marcus, cuius est mentio apud Baronium anno 45. num. 12. & Antiochiæ primo, deinde Romæ ipse Apostolorum princeps, à quo potestas & gloria in omnes alios thronos deriuatur. Sedesque huiusmodi, (quæ tum in antiquis Latinis, tum in pluribus Græcis Ecclesiis circum altare, in concha siue testitudine erecta est, prout tabula nostra fol. 13. & 21. superius ostendit, & pluribus fol. 15 declaratū est) σύνθρονος ille est, in quo Coepiscopos Patriarcha, vel Episcopus Sacerdotes admittit. Ibi καθίσας ὁ ἱεράρχης ... τοῦ Χριστοῦ ἐσχηματισμένος ... ἔχει καὶ τοὺς συμπαρόντας ... *... recubans Pontifex Christumque imitatus, assessores habet Episcopos & Sacerdotes, Christum representantes, & omnibus pacem indicit,* inquit ... Theodorus lib. de templo. Eodem quoque ... διὰ τὸ ... Χριστὸς ... *... tripudio benedicentem sanctificationem nobis ... Trinitate producentem confirmat, vt & Christus in cælum conscendens Trinitatis irradiationem, quam ...,* inquit, exposi[tio] ... 6. Bibliothecæ SS. *& presbyteri cum eo, ad nutum eius, ... Diaconi stant ante Pontificem. Subdiaconi autem ascendunt ad altare statuentes se ad dexteram. Sedet autem versus faciem ad populum, vt ... potestas à Deo data ei possit superinspicere & ... ἐπίσκοπος, & in speculis sanctæ ... Ecclesiæ constitutus, vt verbis Ioannis Diaconi ... in vita S. Gregorii lib. 2. cap. 2. ... quisque superbe ... in Ecclesia.* ... περὶ ... Vide Isidori Pyromali exempl... literam, m. Adde & Blastaris dictum è cap. 7. Elementi. Δ. ἐπίσκοπος ... ὑψηλοῦ ... *Episcopus quod diligenter speculetur, & ex alto populum intueatur, nomen habet. Ac propterea in sacris adytis, illi, Sacerdotibusque ibidem consistere, & cum eo sedere permissis, in sublimi sedes est erecta.*

88. Εἰρήνη πᾶσι.] His verbis prolatis populum certo principii signat Pontifex vt numero superiori declaratum est.

Σοφία.) Modestiam & attentionem in Ecclesiis publice quondam enunciasse Diaconos, ostendit c. 7. Concilij Aquisgranensis, iamque id Apostolorum tempore obseruatum enarrant Constitut. Apost. Clementis lib. 8. cap. 15. Hic itaque proposito Epistolæ præuio attendere, populus à Diacono præcipitur: ipseque Diaconus καλῶς ... μὴ ῥαθύμως, ... *Iubet omnes non socordiuter & negligenter stare, sed eis quæ fiunt, & cantantur attendere. Attendamus enim prolatum, attentionem excitat. Deinde sapientiam in mentem reuocat, cum qua oportet, ad mysteria accedere, & mentem adhibere.* Ita Cabasilas.

89. Ἀλληλούϊα.] Graduale, & Alleluia cum versu, lecta Epistola, cantant Latini: at non ita Græci, sed ante Epistolæ lectionem Ter sanctus Hymnus quasi loco Gradualis ab eis cantatur: tum Alleluia cum duobus versibus, προκειμένου nomen obtinentibus; deinde legitur Epistola; & ea lecta resumitur iterum Hymnus Alleluia: & tandem ad Euangelij lectionem proceditur.

90. Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.] Etsi confestim adiungendum occurrat τὸ προκείμενον, *propositum*. verbis Dauidicis frequentissime conflatum, non ipsum tamen est, in quod voces hæ, Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, præfationis more cadunt, quia pertinent voci Ἀλληλούϊα connectuntur, & Hymnum illum Ἀλληλούϊα psalmum Dauidis esse, ad initium cuiusdam explicationis, indicant: cuius argumentum est quod προκείμενον, non semper è psalmis Dauidis extrahatur, & nihilominus τὸ, Ἀλληλούϊα, non ... à lectore publicatur: secunda deinde vice quæ post lectam epistolam intonatur Ἀλληλούϊα, non desinit iterum ψαλμὸς τῷ Δαβίδ adiungi, cum tamen ne verbum quidem è psalmis Dauidis audiri debeat: his adde quod τὸ Ἀλληλούϊα secundum Cabasilam cap. 22. psalmus Dauidis audit, quia ipsum Propheta, & inter prophetas nominatissimus Dauid, Ecclesiam docuerit.

91. Τὸ προκείμενον.) Duos Dauidis versiculos Epistolæ lectioni præfationis loco, & velut eius epitomen præmissos, diximus alibi vocari προκείμενον, quod & Latinorum Graduali ob eandem ei significationem attributam correspondere asseritur: τὸ προκείμενον sic namque ait S. Germanus μηνύει τὴν ἐνανθρώπησιν ... τῆς βασιλείας Χριστοῦ ... ὡς ... προφῆται ... βοῶντες. ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐμφάνηθι, ... *Propositum designat prophetarum enarrationes, & regis Christi aduentus prædictionem, veluti nuntios Imperatoris præcurrentes (alludit ad aliqualem vocis προκειμένου sensum) exclamantes. Qui sedes super Cherubim, manifestare,* (alludit iterum ad Pontificem sedentem, & personam Christi typice gerentem) *& veni ad saluandum nos.* Propositorum vero Epistolis præiacentium varias formas videre est inter Ἀποστολευαγγέλια, ad huius operis calcem.

92. Τοῦ ἀποστόλου ἡ ἡμέρας.] Id est, iuxta Epistolas & dies, mutatum, τὸ προκείμενον. Epistolæ porro lectio, vt ex Apostolorum scriptis vel actibus extracta, coram ... Apostolorum à Christo ... inquit, S. Germanus Diacono, dum legitur Epistola, stant: sunt enim iuxta Thessalonicenses ... χάριν ἔχοντες, *huiusmodi Apostolica gratia dotati*, & Apostolos ad prædicationem ... obeundum paratos, atque adhuc Christo assidentes, manifestant.

93. Καὶ ὁ ἀναγνώστης ...) A. Lectore scilicet proponentem præmittente Apostoli textum decurso. Lectores enim, ceu quondam in tota Ecclesia, adhuc hodie

hodie in Oriente legunt in missa Epistolam. Vnde & Amalarius lib. 2. cap. 11. narratur, *qua de re sit sumptus vsus in Ecclesia nostra vt Subdiaconus frequentissime legat lectionem ad missam, cum hoc non reperiatur ex ministerio sibi dato in consecratione commissum, neque ex literis Canonicis, neque ex nomine suo. Nam primæuo tempore Diaconus non legebat Euangelium, quod nondum erat scriptum: Sed postquam statutum est à patribus nostris, vt Diaconus legeret Euangelium, statuerunt vt & Subdiaconus legeret Epistolam, siue lectionem.*

94. Εἰρήνη σοι) Post lectam Epistolam, pacem populo precatur Sacerdos, vel Episcopus: quod Græci vocant, εἰρηνεύειν τ ἀποστολον: & de huiusmodi ritu videtur loqui Cyprianus cum Epist. 5. ad Clerum & plebem de Aurelio Lectore scribit, *vobis hac die auspicatus est pacem, dum dedicat lectionem.* Id est: dum primo legit in Ecclesia, fœlicibus pacis auspiciis vos sum prosequutus. Ac propterea Symeon Thess. τὸ εἰρηνεύειν, vocat ἱερὰν πρᾶξιν, *sacram actionem*, ὡς ἀπὸ τ Θεοῦ διδομένην, *quasi à Deo institutam.* Nec immerito. Vt enim Christus pacem Discipulis dedit & reliquit: ita Pontificum erga populum beneficium Pacis est collatio: ideo thronum conscendunt, vt nomine Dei hoc munus impertiantur populo. Hinc sanctum Episcopum Ioannem, cuius liturgiam elucubramus, rogabant olim subditi apud Socratem lib. 6. cap. 16. ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ θρόνῳ καθίζεσθαι καὶ συνήθως τῷ λαῷ τὴν εἰρήνην ἐπεύξασθαι, *vt in Episcopali throno resideret, & pro more pacem populo apprecaretur.* Et Georgius Alex. de hoc Synthrono loquens in eiusdem Chrysostomi vita *Sane populo data pro more imprecatione, salutationeque pacis, reliquis assedit Episcopis.* vnde factum est, vt cum apud Latinos salutant populum Sacerdotes, *Dominus vobiscum*, solummodo dicant: Episcopi vero *pacem* voique precari, audiantur.

95. Ὁ χορὸς τὸ, Ἀλληλούϊα.] Inquirit argute Cabasilas, cur ante Epistolam pronunciato prima vice Alleluya, oratio propositi s. biungitur, non item cum secunda, post Epistolam repetitur ἐπὶ μὲν τ Ἀποστόλου μετ᾽ ἱκεσίας ὕμνος, ἐπὶ δὲ τ εὐαγγελίου καθαρὰν ἱκεσίας ποιοῦμεθα τὴν ὑμνῳδίαν ἵνα μάθωμεν ὡς ὁ Χριστὸς διὰ τ εὐαγγελίου συμφαίνεται ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἅπαν τὸ ζητούμενον ἐν ταῖς χερσίν. *In Apostolo quidem Hymnus.* (Alleluia.) *supplicationi* (proposito) *adiunctus est: in Euangelio vero puram à supplicatione facimus Hymnodiam, vt sciamus Christum per Euangelium significari: quo inuento, omne quod quæritur, in promptu est, & præ manibus habetur.*

Euangelii Lectio.

96. Ευλόγησον δέσποτα τὸ θυμίαμα.) Tria complectitur Euangelii lectio: præuiam thuris suffumigationem, Diaconi benedictionem, & ipsum Euangelii in Ecclesia præconium: quo primum resonante, si Pontifex sit qui celebrat, Pallium dimittit: cuius rationem Thessalonicæ Antistes exponit lib. de templo. ἀναγινωσκομένου δὲ τοῦ εὐαγγελίου ἀποτίθεται τὸ ὠμοφόριον ὁ ἀρχιερεύς, τὴν ἑαυτοῦ δουλείαν ἐπιδεικνὺς τῷ κυρίῳ, ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ὁρᾶται διὰ τ εὐαγγελίου ἐνηχούμενος, καὶ ὡς παρὼν ἔστι, τότε τὸ ὠμοφόριον οὐ τολμᾷ ἐνδύεσθαι, ἀλλ᾽ ἐξελὼν αὐτὸ τ ὤμων δίδωσιν αὐτὸ διακόνῳ, ὃς καὶ κατέχει τοῦτο δι᾽ ἀλλεως τῇ δεξιᾷ πλησίον τοῦ ἀρχιερέως. *Deponit Pallium Pontifex suam seruitutem professus, cum enim Dominus ipse in Euangelio loquens apparet, & quasi præsens est: tunc Pallium,* (Incarnati Christi signum) *induere non audet; sed ex humeris extractum, Diacono tradit qui iuxta Pontificem, dextera complicatum illud sustinet.*

97. Θυμίαμα.] Thessalonicensis. πρὸ τ εὐαγγελίου τὸ θυμίαμα (φησί) διὰ τὴν εἰσδεχομένην ἀπὸ τ εὐαγγελίου χάριν τοῦ πνεύματος. *Thus ante Euangelium adhibetur, vt emissam ex Euangelio Spiritus gratiam ostendat.*

98. Τοῦ εὐαγγελιστοῦ.] Euangelistam se Diaconus prædicat, quia eodem quo sunt Spiritu compositæ, scripturæ debent legi.

99. Σοφία ὀρθοί] Neophytus Rhodinus in sua Synopsi vernacula στὸ Σοφία ὀρθοί. ἤγουν σοφίαν ἀληθινήν ... ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου· ἀπὸ τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι γονατιστοὶ ἤκουαν τὴν λειτουργίαν οἱ παλαιοί. *Sapientia: Recti. Idest, Stemus bene, stemus recte: audiamus sanctum Euangelium: ex quo videtur, quod genuflexi missam audiebant antiqui.*

100. Ὁ διάκονος. Ἐκ τοῦ κατὰ.] De Euangelii lectione pauca Germanus, Maximus, Symeon, Cabasilas. Illud moneo. Si plures Diaconos cōministrare contigerit: præcipuum, Euangelii lectionem percurrere: alterum, attentionis præstādæ his verbis, Σοφία ὀρθοί. Πρόσχωμεν, populum admonere.

Preces post Euangelium, & Catechumenorum expulsio.

101. Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.) Preces post Euangelium à Diacono commendantur: eæque intensiores ἐκτενεῖς, & feruentes. Primo quidem in communi pro totius Ecclesiæ grege, mox pro regibus, quibus alii codices, vt in variis lectionibus litera S. indicat, Pontificem, cætum Ecclesiasticum, & c. adiungit: quorum rationem profert Cabasilas cap. 13. τίς δὲ ἡ παρὰ πάντων εὐχὴ μάλιστα ἡ μετὰ τὸ εὐαγγέλιον πρέπουσα; ὁ τ τηρούντων τὸ εὐαγγέλιον, τῶν μιμησαμένων τὴν φιλανθρωπίαν τὴν διὰ τοῦ εὐαγγελίου σημαινομένην Χριστοῦ. *Quamnam autem orationem ab omnibus maxime fieri conuenit post Euangelium nisi pro iis qui seruant Euangelium, qui imitati sunt benignitatem & humanitatem Christi, qui per Euangelium significatur?*

102. Εὔξασθε οἱ κατηχούμενοι.) Non prius quod spirituale & perfectum, sed quod animale & imperfectum, sancti Patres in ordine liturgiæ proponunt. Ideoque Sacrificium paratus aggredi Sacerdos, cui adesse nefas est non initiatos, quos Catechumenos adhuc vocamus (eo quod ad auditum vsque, & quantum eruditio concedit, communem Christianismum susceperunt) hos emittere è fidelium choro, oratione primum pro eis lectā Diaconi ministerio, consueuit. Hinc voces illæ, ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, inferius legendę: hæque aliæ in D. Iacobi liturgia, μή τις τῶν κατηχουμένων, μή τις τῶν ἀμυήτων, μή τις τῶν μὴ δυναμένων ἡμῖν συνδεηθῆναι, ἀλλήλους ἐπίγνωτε· τὰς θύρας, ὀρθοὶ πάντες. *Nullus Catechumenorum, nullus non initiatorum* (idest infidelium)

nullus eorum qui nobiscum orare nequeunt (idest cõmunione priuaterum) *Agnoscite vos inuicem Fores obseruate.* (Ne Energumeni aut alii huiusmodi subintrent) *Recti omnes* permaneant, & adsint: Et tandem hæc aliæ in vsu apud Latinos habitæ. *Si quis Cathecumenus adest, exeat foras.* Cum Catechumenis porro emitti solitos Energumenos & Pœnitentes legimus apud Clementem lib. 8. Const. Apostol. à cap. 5. ad 12. vbi & distinctæ prolixæque orationes super emittendis ab Ecclesia, conscriptæ, quæ quidem tunc dici desierunt quando neglecta, vel extincta fuerunt pœnitentiæ publicæ officia, quod quando, & qua ratione contigerit ignorare se profitetur Zonaras in Concilii Laodicæni Can. 19. τὸ ῥ ἐν μετανοίᾳ οὐ γίνεται · ἐκ εἰδὲ ὅπως γὰρ ἐπαύσατο: etsi post Catechumenos cum oratione primum discessisse canon citatus testetur, μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τοὺς κατηχουμένους τ̃ ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γίνεσθ, ἐ̓ τούτων ὑποστελ. θόντων ὑπὸ χεῖρα καὶ ὑποχω. ... *Postquam exierint Catechumen. Pœnitentium fit oratio, ad manũ Episcopi ipsis accedentibus, & deinde recedentibus* Cæterum, quia quæ fiebant pro Pœnitentibus & Energumenis orationes alio sunt transpositæ, nil de illis interpretandum occurrit, vt sentit Balsamon in eundem Canonem. ἐπεὶ ᾗ συμμετέστη ἄλλῳ ἀκολουθίᾳ μετάθεσιν ταῦτα, οὐ χρὴ περὶ ἐκείνων ἑρμηνεύειν. *Quandoquidem hodie in aliud officium* (quod est ἐπὶ μετανοούντων suo loco inquirendum) *hæc transierunt plura de illis exponere non est necesse.* Has orationes pro Catechumenis ipse Chrysostomus diffuse explicat hom. 2. in posteriorem ad Cor Totus autem circa Energumenos ritus, ex eiusdem homil. 3. de Dei natura dignoscitur.

103. Τὸ εἰλητὸν.] Linteum cui, nullo interiecto, Discus & Calix super pon: ntur, Latinis quidẽ *corporale*, à Christi *corpore* continendo, Græcis εἰλητὸν ἀπὸ τῦ ἐνειλεῖσθαι, ab eo *Inuoluendo*, dicitur Germanus: τὸ εἰλητὸν σημαίνει τὴν σινδόνα ἐν ᾗ ἐνειλήθη τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐκ τ̃ σταυρῦ κατελθὸν, καὶ ἐν τῷ μνημείῳ τεθέν. *Corporale significat linteum in quo corpus Christi è cruce depositum, & in monumento repositum, est inuolutum* In eo porro explicando reperitur in Ambrosii missa apud Pamelium oratio, cuiiple titulum *super sindonem*, affixit: Huius autem εἰλητὸν, eadẽ forma est, quę Ἀντιμήνσιον, de quo suo loco: eiusque ab illo nullũ aliud est discrimen, nisi quod in assuto loculo Antimensium reliquias continet: εἰλητὸν autem, nullas.

104. Ἐξαπλῶσατε) Quod correctius alii codices scripserunt, ἐξαπλοῖ Modernæ namque Græcorũ linguæ corruptela est; vt sextæ coniugationis verba in ὦ terminata, per ἀω proferant: qua peruersa forma dicunt βεβαιόνω, δικαιόνω, ἐλευθερόνω, &c. pro βεβαιόω, δικαιόω, ἐλευθερόω.

FIDELIVM MISSA.

Orationes pro fidelibus, & offertorium.

105. Ὅσοι πιστοί.) Completa, quæ dicitur Catechumenorum missa, ὅσοι πιστοί. Diaconus inclamat. *Quotquot* sincere *Fideles* adsunt, permaneant; tum sacris participaturi, tum etiam feruentiores & secretiores preces ad Deum emissuri. Confestim id circo quondam, Diaconi virorum, Subdiaconi mulierum stationis portas, in Ecclesia occupabant, ne, aut à sacris alieni denuo se immisceerent, aut fideles a Sacrificio absc ederẽt ante tempus, animaduersum Exinde ortum Constitutionum Apostolicarum præceptum, οἱ διάκονοι ἑστῶτες ἐπὶ τὰς τ̃ ἀνδρῶν θύρας, ἐ̓ αἱ ὑποδιάκονοι ἐπὶ τὰς τ̃ γυναικῶν, ὅπως μή τις ἐξέλθῃ, μήτε ἀνοιχθῇ ἡ θύρα, κἂν πιστός τις ᾖ κατὰ τὸν καιρὸν τ̃ ἀναφορᾶς. *Diaconi stent ad Ianuas quibus viri in templum ingrediuntur, & Subdiaconi ad Ianuas quibus mulieres, ne fidelis quisquam egrediatur, vel aperiatur Ianua, tempore oblationis.* Id certe nomen *Fidelis* exigit: id Diaconus his vocibus, ὅσοι πιστοί, prolatis admonet. Sicut enim *Sanctos* vocauit olim Ecclesia, non quos ob Martyrium vel miracula in Beatorum & cęlitum album retulisset: sed qui inter mortales, viam & vitam adhuc agentes, eximia se se pietate reddidissent conspicuos, hac namque ratione, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, *Sancta mysteria sanctis* tantum tradenda, pronunciat Sacerdos: *Fideles* pariter olim vocandi non censebantur, quicumque fidem Christianam Baptismo & Chrismate accepto profitebantur: sed qui duobus illis sacramentis inaugurati, etiam sacra Eucharistia donarentur; & à communione conuictus, precum, sacrificii, & sacramentorũ in Pœnitentiũ numerum allecti, non eicerẽtur: vno verbo qui morum & probitatis vitæ tali specimine fulgerent, vt se *fidos* probassent quibus tuto ἱερὰ πιστά, siue ἱεροτελεστίαι, aliis etiam de visu ignotæ, cõmitti possent Hi perfecte & integrè *Fideles* qui *fidẽ* profiterentur, & *fidelitatem* obseruantię morumque Christianorum, nulla peccati transgressione condemnassent. Hos nunc Ecclesiæ minister hac voce, ὅσοι πιστοί, mysteriis sacris assistere permittit, reliquis quasi infidelibus foras amandatis: ἀλλήλους ἐπίγνωτε, *agnoscite inuicem*, μήτις ἐν ὑποκρίσει, *nullus pietatem simulet*: ac si dicat, nullus Pœnitẽtium ordine dignus *Fidelis*, induta larua, purum se a crimine ostentet, vt tremendorum mysteriorum tempore, in Ecclesia perseueret. Iisdem ferme verbis illud idem edocet Matthæus Blastares ὁ θυρωρὸς τ̃ τ̃ ἐκκλησίας ἔχετω θυρῶν· ἀεὶ τοὺς κατηχουμένους, ἐ̓ τοὺς ἐν μετανοίᾳ εἰσάγειν τι ἐ̓ ἐξάγειν· διό τι τοῦτο, ἐ̓ τὴν πίστιν παρ' αὐτοῖς ἄδεται τὸ, ὅσοι πιστοί· ἵνα δὴ δηλοῖ τι τῶν τ̃ ἁγίων μυστηρίων θυσίας ὁ θεώμενοι· ἔξιτε ᾗ οἱ τούτων ἀμύητοι. *Ecclesiæ fores obseruat minister, vt Cathecumenos & Pœnitentes inducat & educat, propterea etiam apud eos illud, ὅσοι πιστοί, canitur. State videlicet sanctum sacrificium visuri: exite autem quotquot non estis initiati aut expiati.*

106. Εὐχαριστοῦμέν σοι.] Vt missa fidelium, ita & liturgicum Chrysostomi opus hinc incipit: præcedẽtes enim quęlibet orationes. Diaconicæ preces, aut ritus, è Iacobi, vel Basilii, vel etiã cuiuslibet alterius penu sunt deprompta. Et Diaconicæ quidẽ preces, διακονικὰ seu εἰρηνικὰ dictæ, cum tam Basilii quã Chrysostomi liturgiæ sint communes, non magis huic quam illi, imo neutri; cum ex maiori parte in Iacobi & Clemẽtis opere reperiantur, sunt attribuendæ. Quoad Sacerdotales autem orationes spectat, prima quę est ἀντιφώνου, & incipit ὁ θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ τὸ κράτος, fol. 63. è Iacobi liturgia, in Basilianam & Chrysostomianam translata est: alia quæ est Antiphoni primi, fol. 65. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν οὗ τὸ κράτος, Basilii est sicut aliæ tres sequentes. Antiphoni secũdi, tertii, & minoris ingressus ᾗ εἰσόδου d &c fol. 67. Ea quæ est, ὁ τὰς κοινὰς ὕμνων, nec Chrysostomo nec Basilio assignanda, cum vt suprà numero 50. ostendimus, sit vtroque posterius inuentum, & forsan Procli Patriarchæ opus, cuius tempore, Ter sanctus

Hymnus quotidie recitari initium duxit: alia in quibusdam exemplaribus reperta, πρὸ τοῦ εὐαγγελίου, fol. 102 suppositiuus est Chrysostomi fœtus, vt pote in rarissimis codicibus occursurus: sequens altera, ἐκτενοῦς ἱκεσίας, quæ incipit. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, fol. 69. Basilii etiam est: & vltima, τῶν κατηχουμένων, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, quamuis Chrysostomo assignes, Basilianæ alterius imitationem esse nequibis inficiari. Hac de causa Barberinum illud exemplar, Sancti Marci, pluribus sæculis venerandum, & superius fol. 100 repetiendum, priores orationes, τῆς προθέσεως, τῆς εἰσόδου, τοῦ τρισαγίου, τῆς χερουβικῆς, absque authoris cuiusuis nomine proponit, quibus, cum Chrysostomo indubie attribuas subiungit, titulum quoque suæ fidei testem adhibere non recusauit, his verbis. Εὐχὴ τῶν κατηχουμένων πρὸ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς τοῦ Χρυσοστόμου, quam diximus esse Basilii imitationem: eamque sequitur hæc, εὐχὴ τῶν πιστῶν, πρώτη μετὰ τὸ ἁπλωθῆναι τὸ εἰλητόν. Εὐχὴ δευτέρα κ.τ.λ. fol. 70.

107. Λέγει τὴν εὐχὴν] Sequentem nimirum quæ incipit, οὐδεὶς ἄξιος.

108. Τὸν Χερουβικὸν ὕμνον.] Habetur is fol. 106. & incipit οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς, cuius si verba, & orationis sequentis mentem respicias, confestim cur Χερουβικὸς appelletur assequeris. Eius autem cantandi primam institutionem ad Iustini tempora reuocat Cedrenus, scribens: ἐπὶ τούτου ἐτάχθη ψάλλεσθαι ὁ Χερουβικὸς ὕμνος, eo imperante vt Cherubicus Hymnus decantaretur, sancitum est. Finem porro quem tunc respicit Ecclesia, S. Germanus aperit. ὁ δὲ Χερουβικὸς ὕμνος ἀδόμενος παρακελεύεται πάσας τὰς ἐνθάδε, καὶ μέχρι τέλους τῆς ἱερουργίας προσεκτικώτερον ἔχειν τὸν νοῦν, πᾶσαν βιωτικὴν μέριμναν ἀποθέσθαι, ὡς τὸν Βασιλέα μέγαν μέλλοντας ὑποδέχεσθαι διὰ τῆς κοινωνίας. Cherubicus Hymnus dum canitur, hinc vsque ad finem sacrificii omnes maiori studio, ad comparandam animi attentionem adhortatur, cura huius vitæ deorsum abiecta; vt pote qui magnum Regem per communionis mysterium sint recepturi.

109. Οὐδεὶς ἄξιος.) Non est Chrysostomi vel Basilii, licet in vtriusque liturgia repetiatur, hæc oratio: sed eorum inuentum est qui Cherubicum Hymnum liturgiæ apposuerunt: vnde & in vetustissimo Barberino MS nullatenus legitur inter Chrysostomi orationes.

110. Ἡ μεγάλη εἴσοδος] Duplicem Ingressum esse, in superioribus obseruatum est, minorem, quo sacrum Euangelium; maiorem, quo sacra dona ad altare inferuntur: hic in priuatis liturgiis à Diacono & Sacerdote; vel in solemnioribus, à Pontifice celebrante peragitur. Et Pontifex quidem si sacrum faciat, illum longo comitatu & multiplici apparatu, pompa procedit. In porta namque Protheseos numerosi Lectores cereas faces accensas præferentes, Diaconos egressuros excipiunt & præcedunt via illa sinuosa, quam frequentibus punctis per templum ductis, notauimus tabula succedunt Diaconi, & primus quidem eorum depositum à Pontifice pallium complicatum manibus defert; sequentes, Flabella; vltimi pro eorum copia & numero thura suffumigant. Viam thure & odoribus fragrantem Diaconus vel Sacerdos panem sacrum in Disco repositum, & opertum velamine gestans capessit: & pone illum Sacerdos alius, qui calicem etiam opertum ante pectus defert. Hos sequuntur Sacerdotes Pontifici concelebrantes, quo solemnius enim est missæ officium, eo plures Sacerdotes sacra secum facturos Pontifex conuocat, qui vel calices vacuos ornatus gratia, vel vt plurimum altaris sacra instrumenta; hic Lanceam, ille Spongiam siue purificatorium, alius librum missalem, alter reliquias sacras tenet. & à Paschatis solemnibus ad Ascensionis vsque celebritatem plerisque in Monasteriis Christi in sepulchro iacentis imaginem (cuius est vsus in processione nocturna, & vigiliis magnæ Parasceues) ἐπιτάφιον hac de caus. dictam, vltimi duo Sacerdotes agmen illud claudentes capitibus gestant, & præuios sequuntur. Cantores interim modulatis vocibus, & graui cantu, Cherubicum Hymnum decantant, & nisi sacrorum donorum la... es conspexerint è Prothesi egressos, nusquam illa verba, ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι, concinere audent. Tunc autem ceu Regem omnium ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν, Angelicis ordinibus inuisibiliter stipatum excepturi, quidam inclinant, alii procumbunt in genua, in quibusdam etiam locis nonnulli maxime ægritudine afflicti pedibus se transeuntium substernunt: cuncti vero vel precantur, vel se, celebrantium orationibus commendant, vel quod frequentius est, Christum quasi præsentem, latronis in cruce pœnitentis voce alloquuntur: μνήσθητί μου Κύριε ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Respondent illi μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς πάντων ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε. à qua voce repetenda nullatenus desistunt, vsque dum stantibus ad sacras fores Lectoribus, ipsi per medios eorum ordines pertransseuntes, ad sanctum Tribunal peruenerint. Ibi a Pontifice, ordine, mutuisque precibus excipiuntur. Et Diaconus quidem sacrum panem gestans; μνήσθητι, inquit Episcopo, Κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἀρχιερωσύνης σου, αὐτοῦ, καὶ τὰ ἑξ. & Pontifex reciproce: μνησθείη, ait, Κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἱεροδιακονίας σου, &c. subsequens Sacerdos Pontifici audienti vocem eandem iterat: ille rursus, vicissim, etiam dicit, τῆς ἱερωσύνης σου, &c. & sacris donis è Diaconi & Sacerdotis manu à Pontifice ad sacras fores receptis, sacro cultis osculo, & in altari repositis, Pontifex tandem clara voce toti populo suas preces pollicetur dicens, μνησθείη πάντων ἡμῶν, &c atque ita finem, τῷ μεγάλῳ εἰσόδῳ, imponit, ad quem tamen ipse non procedit, sed reuersos, vt diximus, ad sacras fores cum donis accedentes præstolatur, & singulos iuxta suos gradus admittit. Celebrem hunc Ingressum paucis descripsit Symeon Thessal. lib. de templo. ἡ τῶν τιμίων δώρων, inquit, εἴσοδος, τῷ μεγάλῳ εἰσόδῳ μετὰ λαμπαδηφόρων γίνεται ἀρχιερεῦσι, διακόνων, ἱερέων μετὰ λαμπάδων, καὶ μετὰ σκευῶν ἱερῶν προπορευομένων καὶ ἑπομένων. Et post pauca. ἐμπροσθεν τὸ ὠμοφόριον ἔρχεται τοῦ σταυροῦ ἔχει, & iterum inferius. οἱ δὲ διάκονοι τῶν ἀγγέλων ἐπέχοντες τάξιν, εἶτα καὶ οἱ τὰ θεῖα δῶρα κατέχοντες, μεθ' οὓς οἱ λοιποὶ πάντες· καὶ οἱ ἐν τῇ κεφαλῇ τὸ ἱερὸν ἐπέχοντες ... ὃ γυμνὸν ... ἐκτυποῖ τὸν Ἰησοῦν. οὕτω σὺν πᾶσι περιερχόμενοι τὸν ναὸν, καὶ ἐπευξάμενοι τῷ λαῷ, εἰσέρχονται εἰς τὸ θυσιαστήριον, τοῦ ἀρχιερέως πάντας εὐλογοῦντος. ὅτι οὐχ ἑτέρας, ἀλλὰ τῆς βασιλείας μέμνηται. Venerabilium donorum comitatus & Ingressus, cum pompa peragitur, Lectoribus, Diaconis, Sacerdotibus cum cereis, sacrisque vasis præcedentibus & subsequentibus. Pallium autem Pontificis crucibus insignitum omnes præcedit. Sequuntur Diaconi qui Angelorum ordinem tenent, mox ii qui sacra dona deferunt; post quos reliqui omnes veniunt: quique capitibus suis sacrum gestant velum, quod nudam mortuamque Christi imaginem exhibet. Hi ergo templum peragrantes, & populo bene precati altare ingrediuntur, Pontifice omnibus benedicente, qui ideo non alterius orationis, sed regni cælestis memoriam agit. Et hæc quidem ita, si Pontifex sit qui celebri apparatu sacra peragit, vel præcipuum illuxerit festum, quod solemnitatem officii, solito maiorem requirat. Currente vero tempore, vno solo Diacono Sacerdoti concelebrante, eodem itineris tractu, præcedentibus cereis procedit, vterq;

& Diaconus quidem sinistra Discum capiti superpositum ferens dextra ... Sacerdotem calicem ambabus manibus gerentem, veneratur, nec recta ante illum graditur, ne terga vertat, ... cultus gratia, retrograde s[e]re passi... Tribunal incedit, vbi iuxta ritum hic expressum, sacra dona deponuntur. Et tandem ... Sacerdos ... comite Diacono mysterium [illegible] Lectore suffumigante, capite & sinistra manu Discum, dextra vero ante pectus sanctum calicem sustentat, & populo venerabundo, procumbenti, & adoranti ipse vtrobique vocibus supra allatis, regni cælestis ingerit memoriam. Hunc ritum cultumque sacrorum donorum insolitum commendant aliqui Latini scriptores, vt pote qui rebus a prophano vsu separatis, & hostiæ iam iam consecrandæ exhibitus, non nisi Dei honorem, & Christi Domini respicit venerationem, fidem excitat, deuotionem fouet. Arcudius ex aduerso à lib. 3. qui est de Eucharistia, à cap. 19. ad 24 pluribus arguit, & ceu superfluum omnino reprobat quę vtin Græcis ritibus expertissimi calculo laudanda, & vocum omnium assentientium suffragiis sunt cõfirmanda. Obstant alii tũ Latini doctores, tum Græci plurimi non solum Græcorũ rituum experientia, sed & doctrinæ copia, fideique zelo commendandi, qui cum nihil scripti s expresserint, nos quoque cum ipsis in tanti ... momenti re, vbi de idololatriæ crimine agitur, taceremus; nisi veritas suo candore vbique noscenda, patrocinium expeteret, & innoxiam dicendi libertatem. Fatendum itaque externa illa, qua dona sacra deducuntur pompa, ministrorum ipsorum attentione, & augusto procedendi ritu, populi simplicis oculos mentemque perstringi, simulque eum in ad Christum quasi præsentem agnoscendum & colendum, suaderi: ea tamen non est communis Ecclesiæ Orientalis fides, aut priuata cuiuscumque Græci doctoris opinio, vt Christi præsentia in speciebus illis certa & indubitata asseueretur, sed ad summum præcipitata veneratio est, & exuberans deuotionis argumentum, quo consecratio præuenitur; & iam res Deo dedicata, ob imaginem vel crucem ipsi insculptam aut typum mente sola percipiendum, (vt quæ ceremoniis pluribus circa illam exercitis Christi vices iam figurare cœpit, & in ipsum, deinceps est transmutanda) distincto quopiam honore digna iudicatur. Quem nihilominus, si ex eo idololatricum asserat Arcudius, quo ... plebs illo Christum vt præsentem se colere opinetur, accuset simul, imo & eodem crimine condemnet Catholicos quosuis, qui viso Christi vultu depicto, simili cultu quasi præsentem quoque venerantur, & sæpius, ô Domine Iesu, velut audienti, exclamant. Erudienda est certe rusticæ plebis illius fides, deuotio nusquam extinguenda, aut cultus ille externus omnino comprimendus. At superfluus est, inquies, nec simplicia sacramenti futuri symbola in tanto pretio, vel honore sunt habenda. Compescatur certe, me iudice, & Arcudio, si eius est ea mens, assentiente, corrigatur inquam, & resecetur, quod abundat: quod æquum vero est, & à maioribus acceptum, quodque summus Pontifex in Græcis Romæ degentibus, & dona sacra quolibet teste venerantibus, aut approbat, aut tolerat; laudetur, excipiatur, sartum tectumque asseruetur. In cultu siquidem exteriori non corporis gestus, sed animi demissio; non apparens humilitatis specimen, sed interna fidei agnitio; non oculis adoratio spectata, sed secreta religionis affectio æquo rationis & iudicii pondere metienda est, & pensanda; nec si regis thronum, absente rege, venerentur Britanni concessi manum ... rei regii honoris, confestim sunt accusandi. Homines viuos, pictas imagines, reliquias sanctorum, sacram ... crucem, Deum ipsum adorare dicimur in scripturis, in Conciliis, in Patrum Ecclesiæ codicibus: an ideo idololatriæ rei sumus proclamandi, si honorem cuique rei debitum prudenti mentis examine & æqua iudicii lance ponderantes & distribuentes, rem viliorem quandoque copioso magis & exquisito cultu externo prosequamur? Adde quod si ad ipsos Græcanicorum errorum fautores huius rei iudicium referamus, nullus est qui scripto [illegible] & [illegible], illam contumeliis suis ab Arcudio imputatam quoquo modo tueri aut propugnare videatur. Venerationis quippe illius finem referens Symeon Thessalonicensis, [illegible], inquit, [illegible]. *Sacerdotibus supplices cuncti procumbunt fideles: meritoque eorum precibus iuuari exposcunt*: causam & originem abũdantis illius cultus Cabasilas enarrans cap. 24. εἰ δέ τινες τῶν προσκυνούντων, ait, τῷ ἱερεῖ μετὰ τῶν δώρων τῷ ἱερῷ ὡς σῶμα Χριστοῦ καὶ αἷμα τὰ κομιζόμενα δῶρα προσκυνοῦσι καὶ διαλέγονται, ἀπὸ τῆς εἰσόδου [illegible] ταύτης ἠπάτηνται. αὕτη μὲν γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ εἰσόδῳ ἄθυτα ἔχει τὰ δῶρα, [illegible] καὶ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. *Si qui vero eorum sint qui Sacerdote cum donis ingrediente humi procumbunt, & tanquam corpus & sanguinem Christi velata dona adorant & alloquuntur, ab Ingressu præsanctificatorum donorum decepti sunt* (ignorantiæ proinde, non doctrinæ peruersitas & vitium est) *ignorantes differentiam huius & illius sacrificii. Hoc enim, in ipso Ingressu imperfecta & inconsecrata habet dona: illud perfecta & sanctificata, corpus & sanguinem Christi.* Modum tandem cultus illius ipse Gabriel Philadelphiæ Episcopus satis indicat, ab eo, qui hostiæ consecratæ debetur, esse distinctum, dum hunc propter [illegible], *transsubstantiationem*, alium vero propter [illegible], *sanctificationis participationem* in prima oblatione in hostiam cælitus deriuatam exhiberi docet: quamuis excessum & superfluam honoris copiam, vbi aduertitur, reprimere, corripere, & omni studio Græcorum pastores teneantur præpedire, & ineruditã plebem de vera Ecclesiæ mente in hoc Ingressu, & veneratione, Ingressus totia, docere. Illam vero S. Germanus aperit hoc pacto. ἡ τῶν ἁγίων μετάθεσις ἀπὸ τῆς προθέσεως, τοῦ σώματος φημὶ τοῦ δεσποτικοῦ καὶ τοῦ αἵματος, καὶ ἡ τούτων πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἴσοδος, καὶ τὸ Χερουβικὸν, τὴν ἀπὸ Βηθανίας [illegible] Χερουβίμ. *Sacrorum translatio à Prothesi, corporis, inquam, Dominici & sanguinis* (designatione nimirum & figura) *& eorum Ingressus ad altare, & Cherubicus Hymnus, à Bethania in Hierusalem Domini introitum significat. Tunc enim plurima turba & Hebræorum pueri, tanquam regi & mortis victori sensibiliter Hymnum referebant: spiritualiter autem Angeli cum Cherubim Ter sanctum persoluebant Hymnum: ac sceptra & romphæas vt insignia regis praeferunt Diaconi: Flabella vero typum referunt Cherubim.* Cabasilas pari fere modo, sed dilucide magis & enucleate [illegible] declarat. toto cap. 24. ὁ ἱερεὺς αἴρει ... τὰ δῶρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς [illegible] οὕτως αὐτὰ κομίζων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον [illegible]

ἐπιτίθησιν αὐτῷ σὺν αἰδοῖ πάσῃ ἢ εὐλαβείᾳ, δεόμενοι μόνως παρ' αὐτοῦ τυχεῖν, ὅτι τὰ δῶρα προσαγηγοῦ. ἢ αὐτὸς χωρεῖ πατούμενος ὑπὸ λαμπάσι ἢ θυμιάμασι· ἢ οὕτως ἔχων τὸ θυσιαστήριον εἰσέρχεται. *Sacerdos reuerenter valde donis in capite sublatis, egreditur: & sic ea ferens ducit ad altare de industriâ circum ducens in templo propter populum. quiete & pedetentim Ipsi autem canunt, & cum omni reuerentiâ & religione procumbunt, rogantes vt eorum sit memor in donorum oblatione. Ipse autem procedit comitatus lampadibus & suffitibus: & ita se habens, ad altare ingreditur.*

111. Καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς ἵσταται.] Nullam hic secundæ manuum lotionis mentionem alicuius exempl ris rubricæ faciunt, connotat eam nihilominus Isi. ori Pyromali codex circa Basilij Missam: Cyri lus Hier. Catech. 5 Mystag. D. Germanus non obscure recensuerunt, &c. parte quoque de illâ loquitur Thessalon. lib. de templo. μελλόντων δὲ τῶν δώρων προσάγεσθαι δῶρον, ... ἀπονίπτεται ... ἱερουργίαν, ... *Cum iam iam sacra dona offerri debent, in omnium conspectu manus lauat Pontifex, suam in sacrificando mund tiem & irreprehensibilem vitæ rationem contestatus, & quia sine vllâ pensitatione ad purissima Christi mysteria, accessum sibi parare, & ipsi Christo immaculato, quantum in homine situm est, munditiem subministrare conuenit.*

112. Επικαλύπτεται τὰ ἅγια.] Velatorum hic donorum mysterium profert citatus author. ... *Apposita sanctæ mensa sacra dona velantur, signantque non omnibus à principio Iesum fuisse cognitum: & licet carnem susceperit, nec si tamen è secreto diuinitatis vel prouidentiæ excessit; sed incomprehensus semper & infinitus perseuerat.*

113. Εὔξαι ὑπὲρ ἐμοῦ δέσποτα.) Errorem hic scriptorum vel typographorum maximum esse, aduertit Arcudius lib. 3. cap. 36. quo quæ sunt Sacerdotis propria, Diacono attribuantur dicenda; cum ex aduerso plura M S. & edita exemplaria ostendant hic, non à Diacono sed à Sacerdote potius Diaconi efflagitandas esse preces: ita namque fieri demonstrant Veneta recentiora litterâ r. fol. 92. lineâ 9. M S. Regium fol. 106. lineâ 40. Cryprof. quoque, & M. S. Isidori Pyromali. His ratio suffragatur. Non enim Diaconus, sed Sacerdos attrectaturus sacra preces aliorum & vota sibi conciliare debet: Sacerdos idcirco indignitatis suæ conscius, aliorum auxilio indigentem se Diacono profitetur, si eum ad orationem pro se faciendam excitet: eâ ratione qua Sacerdos Latinus ad populum quantumuis peccatis obnoxium conuersus, ait, *Orate fratres vt meum ac vestrum, &c.* Respondetque populus *Suscipiat Dominus hoc, &c.* Fauet Symeon Thessal., de templo. εὐχὴν δὲ παρὰ πάντων αἰτεῖται ὑποκλίνας ἑαυτὸν ὁ ἀρχιερεὺς ... *Benedictionem ab omnibus petit incuruans seipsum Pontifex, conscius ipse sui, & ad tantum opus tremens, & contrahens seipsum; Apostolicum vero illud implet, quo inuicem delicta confitemur, & pro inuicem oramus: neque enim ipse sibi confidit, cum homo sit. Populum vero signat, benedictione à Sacerdotibus acceptâ, & populo benedicit; quasi & ipse omnium benedictionem expostularit.* Ita Latini quodam iuxta Remigium Antisio dorensem. *Sit Dominus in corde tuo, & in ore tuo, & suscipiat sacrificium &c.* Sacerdoti apprecabantur: vel certe. *Spiritus S. superueniat in te, & virtus altissimi se infundere, & adumbrare dignetur tibi, qui excutiat omnem rubiginem &c.*

Oratio secreta, osculum pacis, & symboli recitatio.

114. Πληρώσωμεν τὴν δέησιν.) Faustis precibus Sacerdotis animatus bene de se ominatur Diaconus, illisque ter Amen, repetito; pacifica concludere aggreditur.

115. Εὐχὴ προσκομιδῆς.) Huic similes secretas habent Latini, hancque reliquis communiorem & nunquam omittendam orationem. In spiritu humilitatis &c. Verum vt quid hæc, εὐχὴ προσκομιδῆς, si iam oblatio etiam ante missam inceptam facta est? Respondet Arcudius lib. 3. cap. 14. Iteratur oblatio imo τετρακαλεῖται, primo ἐν τῇ προθέσει, in præfatione liturgiæ, vbi offertorium imperfectum celebratur, secundo cum è propositionis mensâ ad altare sacra dona deportantur, & præsenti oratione super eis fusâ, denuo deducuntur, & offertorium completur: tertio tandem cum consecratione absolutâ, non iam panis & vinum, sed corpus Christi & eius sanguinis in sacrificium offeruntur, oblatione omnium perfectissima, quæ non amplius spe, designatione, aut figurâ, sed præsenti dono, affectu, & veritate, panem & vinum & sub eis Christum æterno Patri, ceu verè θυσίαν, dat, donat & dedicat: & in primâ quidem oblatione, ἁγιάζεσθαι λέγεται ὁ ἄρτος, ὁ οἶνος, vt legimus in Photij Bibliothecâ fol. 113. ... *Sanctificari dicimus quæ Deo segregantur, panis & vinum: quæque ad nullum amplius communem reducuntur vsum*: in secundâ precatur Sacerdos vt dignus sit qui offerat: ἱκάνωσον, inquit, ἡμᾶς τοῦ προσφέρειν, *fac nos idoneos ad offerendum*: in tertiâ vero audet, & ait. τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, *tua ex tuis offerimus*: quia nulla perfectior oblatio occurrere, vel excogitari potest.

116. Παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.) Præter maiorem & minorem συναπτὴν: est quæ dicitur αἰτήσεων, *postulationum*, vt iuxta Pauli Apostoli verbū δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, ἢ εὐχαριστίας, *obsecrationes orationes, postulationes, & gratiarum actiones*, fiant in Ecclesiâ. *Sicut* quidem sunt, maior & minor Collectam quibus frequēter τῷ κυρίῳ δεηθῶμεν reperitur. προσευχαὶ sunt a Sacerdotibus orationes recitatæ: εὐχαριστίαι, sunt Hymni in laudem Dei decantati: ἐντεύξεις tandem, sunt αἰτήσεις, à dictione αἰτησώμεθα sæpius repetitâ, dictæ. Illæque cunctæ ... λέγονται, ait Chrysostomus in dictum Apostoli locum ad Tim. 1. cap. 2. ... *In ministerio & obsequio quotidiano dicuntur. Atque id nouerunt sacri ritus mystæ (Sacerdotes) quomodo diebus singulis mane &*

vestiere (in matutinis & vespertinis precibus) fiunt.

117. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους) Vt huiusque sæpius orationem, ita nunc tum eam ter entiorem, tum fidei præconium, tum denique charitatis & mutuæ dilectionis argumentum à suis Ecclesia expostulat; ima iunctis Diaconi, αἰτήσει Oratio, in symbolo iam iam proferendo, fideles verbis hoc ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, clare prolatis, & osculo pacis tesserà, dato, charitas commendatur. His tribus populum sibi subditum, ad sacra dona digne per consecrationem offerenda, disponit Ecclesia de quibus erudite & apposite Cabasilas c.25. ὁ ἱερεὺς ἐπὶ αὐτῷ ἑαυτὸν παρασκευάζει, καὶ δι' εὐχῆς καθαίρει, καὶ πρὸς τὴν ἱερουργίαν καταρτίζει, καὶ διατίθησι πρὸς τὴν χάριν εὐχῇ, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ, καὶ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως. *Adhuc seipsum præparat, & precibus purgat, & ad sacrificium accingitur, & ad gratiam oratione, & mutuâ dilectione, & confessione fidei disponitur Sacerdos.* Ecclesia quidē Latina in cōmunionis vsq; instantē horā osculū pacis signū remittebat quondā, cuius testis est August. S. r. 83. de diuersis, liturgia Ambrosij apud Pamelium, & Tertullianus l. de Oratione; Euangelio tamen lecto in quibusdam priuatis Ecclesijs confestim datum, conijcere licet: tum ex allato Ambrosianæ Missæ ritu, in quo lectâ post Euangelium Antiphonâ (offertorium nunc vocamus) Sacerdos populo dicit *Pacem habete.* Respondetque ille. *Ad te Domine.* tum ex Innocentij primi Epistolâ ad Decentium Eugubinum Episcopum, qua scribitur. *Pacem modo asseris ante confecta mysteria quosdam populis imperare, vel sibi inter se Sacerdotes tradere: cum, post omnia quæ aperire non debeo, pax sit necessario educenda.* tum denique ex Isidoro lib. 1. de off. Eccl. cap. 15. in quo inter orationes quinque consecrationi præmittendas quartam annotat pro pace conciliandâ dici, cui propterea titulum, *pro osculo pacis*, præfigit. Græcos autem (quos & Armeni teste Cassand. imitantur) a primæuis temporibus osculum hoc sanctum, longe ante consecrationem præmisisse, docet Dionysius de Eccles. Hier. cap. 3. ἱερολογηθείσης, inquit, ὁ θεῖος ἄρτος προτίθεται, καὶ τὸ τῆς εὐλογίας ποτήριον. ὁ δ' ἱερὸς πάντας ἀσπασμὸς ἱερουργεῖται. *Cooperatus quidem diuinus panis proponitur* (ita namque Rubrica superius num. 112 explicata præseferunt,) *& benedictionis calix sacrum vero osculum sancto modo celebratur* Docet & Clemens Romanus, apud quem lib. 8. Const. Apost. cap. 15. Diaconus ante præfationem mandat, vt omnes se inuicem salutent in osculo sancto: & Clerici Episcopum, & viri laici, laicos: & mulieres salutent mulieres. Idem quoque sancit Laodicenum, sub Syluestro Concilium, quo plura etiam adhuc Liturgiæ locum spectantia, prolixiusque propterea referenda, præscribuntur. δεῖ ἰδίᾳ πρῶτον μετὰ τὰς ὁμιλίας τῶν ἐπισκόπων, καὶ τὴν τῶν κατηχουμένων εὐχὴν ἐπιτελεῖσθαι· καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τοὺς κατηχουμένους, τῶν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γίνεσθαι, καὶ τούτων προσελθόντων ὑπὸ χεῖρα, καὶ ὑποχωρησάντων, οὕτω τῶν πιστῶν τὰς εὐχὰς γίνεσθαι τρεῖς· μίαν μὲν τὴν πρώτην διὰ σιωπῆς, τὴν δὲ δευτέραν καὶ τὴν τρίτην διὰ προσφωνήσεως πληροῦσθαι· εἶθ' οὕτως τὴν εἰρήνην δίδοσθαι. καὶ μετὰ τὸ πρεσβυτέρους δοῦναι τῷ ἐπισκόπῳ τὴν εἰρήνην, τότε τοὺς λαϊκοὺς τὴν εἰρήνην δίδοσθαι. καὶ οὕτω τὴν ἁγίαν προσφορὰν ἐπιτελεῖσθαι. *Seorsum primum post concignes Episcoporum* (lecto Euangelio ad populum) *habitas, Catechumenorum orationem perfici conuenit. Et postquam exierint Catechumeni, eorum qui pœnitentiâ agunt fieri orationem: & cum u sub manum accesserint & recesserint, fidelium preces ter fieri* (tres autem illæ orationes ad quarum normam suas composuerunt, vel quas forte retinuerunt Basilius & Chrysostomus, sunt: εὐχὴ τῶν πιστῶν πρώτη Εὐχαὶ στοῦ μὴ

εἰς, &c. fol. 70. Εὐχὴ τῶν πιστῶν δευτέρα. Πάλιν καὶ πολλάκις, fol. 71. Et εὐχὴ προσκομιδῆς. Κύριε ὁ παντοκράτωρ, fol. 74. Oratio namque τῆς Χερουβικοῦ recentior est a Iustini temporibus liturgiæ inserta) *Vnam siquidem primam silentio · secundam autem & tertiam elatâ voce compleri.* nunc autem singulæ μυστικῶς sunt pronunciandæ) *Deinde pacem dari: & sic sanctam oblationem perficiant:* Dandæ autem & accipiendæ pacis norma hæc est. Sacerdotes ordine sigillatim in sancta dona quā possunt proxime inclinant, velumque osculantur, & dicunt, ἅγιος ὁ θεός: tum corpore paulum semoto, ἅγιος ἰσχυρός, inquiunt: mediceque amplius retroacti, ἅγιος ἀθάνατος, versus altaris labra proferunt: neque Episcopi vel primi Sacerdotis celebrantis manuum genamque osculantur his verbis additis, ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ ἡμῶν. *Deus est in medio nostrum:* quibus ille sigillatim respondet. καὶ ἔστι καὶ ἔσται. *Et est & amplius sit.* Non lubens autem omiserim, quod soletter hic tangit Thessalonicensis, & & ample Cyrillus Hierosol. explicat Cate myst. 5 ante osculum nimirum, secundo Pontificem & Sacerdotes ipsi adstantes lauari ἑωράκατε τὸν διάκονον τὸν νίψασθαι διδόντα τῷ ἱερεῖ, καὶ τοῖς κυκλοῦσι τὸ θυσιαστήριον πρεσβυτέροις. *Vidistis Diaconum aquam lauandis manibus porrigentem Sacerdoti & presbyteris altare circumstantibus*, cuius lotionis mystica ratione productâ, tum quibus verbis osculum pacis in sua Ecclesia iuberetur, subdit. εἶτα βοᾷ ὁ διάκονος. ἀλλήλους ἀπολάβετε καὶ ἀλλήλους ἀσπαζώμεθα. *Deinde clamat Diaconus. Suscipite inuicem, & inuicem osculemur. &c.*

118. Ἀγαπήσω σε κύριε.] Hic proprie Sacerdos vel Episcopus oscula vt sancta, vt obseruant recentiores codices: προσκυνήσας τοὺς ἀσπάζεται τὰ ἅγια, οὕτως ὡς εἰσὶ κεκαλυμμένα: & veteres etiam, προσκυνεῖ τὰ ἅγια, ὡς [illegible] & quia Christus author est charitatis: & charitate quamplurium debemus, iubet vero osculum proximos; Sacerdos sidelo a sacris donis & altari precem accipiens. Ἀγαπήσω, inquit, σε κύριε, &c.

119. Τὰς θύρας, τὰς θύρας] Quidam hic portarum Ecclesiæ custodiam ministris inferioribus ne mysterijs sacris aliena sint, commendari opinantur: verum eiectis Catechumenis & Pœnitentibus, id præstitum superius numero 102. Cabasilas, Ecclesiæ suæ mentem munus assequutus, abiecto litteræ sensum contrarium sequi meliur, quasi vocibus illis, ianuas sacras claustas deinceps custodiri iubentibus, ora potius & aures reserari edicerentur: vt data veræ sapientiæ attentione debita; mente, voce, auditu, confessionem fidei symbolo iam iam recitando promulgando inceptamus ἐν ταύτῃ τῇ σοφίᾳ κελεύει πάσας ἀνοιγῆναι τὰς θύρας, τὰ στόματα ἡμῶν ὁ παρῶν, φησὶν, ἀνοίξατε τῇ σοφίᾳ· ταῦτα διηνεκῶς καὶ ἀκούοντες, καὶ λέγοντες, καὶ τοῦτο οὐ ῥᾳθύμως ἀλλ' ἀπ σπουδαίως ποιεῖτε, καὶ προσέχοντες ὑμῖν αὐτοῖς. καὶ αὐτοὶ πᾶσαν ἀναβοῶσι τὴν ὁμολογίαν τὸ τῆς πίστεως σύμβολον. *In hac sapientia cunctas recludi portas imperat, ora videlicet & aures nostras: in hac, ait, sapientiâ insuper aperite: siue audiatis, siue loquamini, omni penitus eliminata negligentia studiose hoc peragite, & vobis ipsis attendite. Illi vero omni confessionis dispositione responsum ferunt, fidei pronuntiato symbolo.* Ad literam, & apposite S. Germanus ἡ τῶν θυρῶν κλεῖσις, καὶ ἡ ἀπόκλεισις πάντων ἐξάγουσα τῶν κατηχουμένων, καὶ ἡ διὰ τὸ λεγομένων ἀπὸ τῶν ἐπαγγελίας δεῖξαι, ὡς ἀπέρας, τὴν νύκτα ἐκείνην ὅτε [illegible] τὸ μαθητῶν [illegible] [illegible], καὶ ἡ πρὸς Καϊάφαν ἀπαγωγή, καὶ ἡ πρὸς Ἄνναν παράστασις. & infra. διὰ τί ἄλλο γὰρ τὸ ἐξάγουσα τοῦτο Ἀὴρ ἀπλωθὲν, ἡ πάντας διὰ τῆς ἐπίθετες ὑπουργῶν τῆς αὐτοῦ σκοτεινῆς δόξης τῆς οἰκονομίας τοῦ ζωῆς. *Portarum occlusio.* (humilium scilicet illarum quæ medium tantum ianuæ spatium operiunt) *velique desuper expansio* (retro appensi & iam deducti in quo Michael ὁ ταξιάρχης, vt

paradisi, sic sanctuarij aditum obseruans depingitur) & velo *Aere nuncupato* (solo namque illo sacra dona obtegi superius num. 112. contemplati sumus) *sacrorum donorum obdutio, noctem illam, reor, manifestati, qua discipuli proditio successum habuit, & facta est Iesu ad Caypham abductio, & coram Anna citatio violenta &c. Et quid enim velum illud, Aer, nuncupatum est, nisi adumbraret tenebris vndique tectum aerem noctis illius, de qua sermo institutus est.*

120. Πιστεύω εἰς ἕνα.) Etsi S. Marcus Papa Syluestri successor, in vniuersa Ecclesia Symbolum Nicænum recitari iusserit, quia tamen aut laudanda illa consuetudo in Occidentali eius portione interrupta videbatur, aut saltem rarius quam par est recitaretur; visum est ideo Concilij Toletani tertij PP. *vt per omnes Ecclesias Hispaniæ & Galliciæ, secundum formam Ecclesiarum Orientalium, Concilij Constantinopolitani, hoc est centum quinquaginta Episcoporum symbolum fidei recitaretur, ab oriente itaque in occiduas partes.* peruagata est sancta illa consuetudo. Quid enim, inquit, Iosephus Vicecomes lib. 2. de Missæ ritibus cap. 2. necesse fuisset Orientalium; hoc est Græcorum Ecclesiarum consuetudinem, addo ego quotidianum vsum imitari, si illæ cum Romana conuenissent?

121. Καὶ τὰ ἑξῆς.] Huiusque calix opertus, detegitur: χωρὶς ἐπὶ γὰρ, scribit Thessal. de templo. τὸ ἱερὸν κάλυμμα ἐπὶ τῶν δώρων, ἕως οὗ τὸ ἱερὸν ἀναπληρωθῇ σύμβολον· ὅτι χρὴ πάντα περὶ τὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνομολογεῖσθαι, καὶ οὕτω ἀπερικαλύπτως ἰδεῖν αὐτόν. *Sacrum enim velum super donis tenent vsque dum sacrum compleatur symbolum: necesse est quippe omnia quæ Christum spectant pure confiteri, & mox ipsum reuelata facie contemplari.*

Præfatio & Hymnus Triumphalis Sanctus Sanctus &c.

122 ΠΡόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν.] Vtranque prophatoque animo consecrationi iamiam ineunti populus attendat, ad pacem eum Diaconus hortatur. Cabasilas ... οὐ μόνον εἰρήνην ... ἀλλ' αὐτὴν εἰρήνην ἀντὶ δώρου καὶ θυσίας ... *non solam cum pace: sed ipsam quoque pacem pro dono & hostia offerrimus.* Hac de causa populus respondet. ἔλεον εἰρήνης θυσίαν αἰνέσεως. ἔλεον γάρ ... ὁ δ' ἔλεος ... *Misericordiam & non sacrificium offerimus, est enim misericordia securæ & quietæ pacis germen.* De sacrificio laudis agetur inferius.

123. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου.) Orat Sacerdos vt gratia diuina excitante, & dilectione in vnum omnes consurgente, populus sacrificio attendat: cui vicissim ipse charitatis opus rependens precatur, vt & spiritus eius his bonis repleatur. κατὰ τὴν εὐχὴν ... ἀλλήλων εὔχεσθαι ἐντολήν. *Iuxta præceptum quo pro nobis inuicem orare tenemur.*

123. Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας. Antiqua est deuotæ huius exhortationis forma, eamque sibi vtraque Ecclesia vindicat. Nec immerito. Ab Apostolis quippe profluxit. In Iacobi liturgiâ legitur, & apud Clementem. Const. Apost. lib. 8. cap. 12. eius mentio fit apud authorem de orat. Domi. Augustinum ser. 21. de diuersis, & in illud. Confiteor tibi Domine pater & lib. 2 de dono perseu. cap. 13. Cyrillum Catech. 5. myst. & tandem apud ipsum Chrysostomum hom. 2. & 18. in epist. ad Cor. 2.

124. Ἄξιον καὶ δίκαιον.) Cum vocem προφωνεῖ, è modernis authoribus quidam non indoctus, legit apud Chrysostomum homilia 3. in epist. ad Col. προσφώνει scri, tum opinatus *præfationem* interpretatus est, ac si celebris illa liturgica oratio præfationis nomē apud Latinos nacta, simul προσφώνησις apud Græcos gaudere deberet: at cum προσφώνει, vt dixit, scripserit Chrysostomus, qua Sacerdotis ad populum *allocutionem*, vel *salutationem* intelligendam subindicat; certe nomen aliud huius orationis quærere cogimur apud Græcos Patres, à quibus *Oratio velaminis*, εὐχὴ τοῦ καταπετάσματος, solet appellari. Ita Iacobi liturgia. In Basilij Anaphora è Syriaco translata, *precatio super velamine.* Et rursum in eiusdem Basilij, Gregorij Theologi, Cyrilli Alexandrini liturgijs ex Arabico idiomate Latino donatis, tomo 6. Bibliothecæ PP. *oratio veli* dicitur: velo nimirum sacris foribus inducto, tunc cum Diaconus, τὰς θύρας, τὰς θύρας, exclamauit, & Sacerdos ... *sub illo velamine* secretius & sanctius orare incipit: cuius quidem appellationis causam reddit S. Germanus. τὸ καταπέτασμα λέγεται, διὰ τὸ λέγοντα ἀπόστολον, ὅτι ἔχομεν παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων, ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ' ἔστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. *Velum nuncupatur propter Apostolum dicentem, quia fiduciam habemus in introitum sanctorum in sanguine Iesu Christi, per velum, id est eius carnem.* Præmittit itaq; Sacerdos, θυσίαν αἰνέσεως: & τὴν πρὸ τῶν ἱερῶν μυουμένων, verba sunt Cabasilæ cap. 27. εὐχαριστοῦντα τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, ... τὰ μυστήρια τῆς κοινωνίας, καὶ αὐτὸς πρὸ τῆς τελεστικῆς εὐχῆς καθ' ἣς ἱερουργεῖ τὰ ἅγια, τὴν εὐχαριστίαν ταύτην ποιεῖται πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Summum Sacerdotem Christum imitatus, qui priusquam communionis sacramētum traderet, Deo & Patri gratias egit, ipse pariter ante orationē consummatiuā qua sancta consecrat, hanc gratiarum actionem exhibet Deo & Patri Domini nostri Iesu Christi.* De præfatione propterea, de qua sermo institutus, sub nomine Eucharistiæ meminit Iustinus Martyr apolog. 2 εὐχαριστίαν ἐπὶ πολὺ ... *gratiarum actionē multo sermone peragit:* & inf. οὗ συντελέσαντος τὰς εὐχὰς καὶ τὴν εὐχαριστίαν, *Sacerdote orationes, & gratiarū actionem terminante* &c. Dionysius autem, ἱεροὺς τῶν θεουργιῶν ὕμνους, *sacros diuina effectiuorum hymnos*, eam vocat de Eccl. Hier cap. 3. illiusque authorem, cum facit Honorius Solitarius lib. 1. cap. 89. cum tamen primus illius ortus aut saltem primum exemplar, non nisi Apostolis ipsis adscribi posse videatur.

125. Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον.) Domino Deo exercituum in sublimi gloriæ throno sedenti velut Deo forti, & cuncta potenti, cælestis militiæ duci, inimicarum legionum debellatori, fœlicissimo, victoriæque omnis datori, Angelici spiritus vidente Isaia capite. 6. *triumphalem Hymnum* ἐπινίκιον ... *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus exercituum: plena est omnis terra gloria eius*, cecinerunt. Eidem carne humana instructo & armato, ad prosternendos Israelis hostes procedenti velut imperatori Augusto, Perpetuo, Fœlici, triumphum, victoriæ cantu, bene ominatæ sunt Hebræorum turmæ canentes ὡσαννά, *Osanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini.* Ex Angelorum autem & hominum vocibus compositum hunc triumphalem Hymnum Deo trino & vni, Verboque Dei incarnato, Latina Græcaque simul Ecclesia vno consensu, & quasi ore vno, in Missa quo-

dic decantat. Huius vocis ἐπινίκιος, gratia, Lectorem admonitum velim, quatuor Hymnorum qui iam in liturgico textu legenti occurrerunt, vt distincta sunt argumenta, & authores diuersi, sic varias esse appellationes. Primus eorum Ἀγγελικὸς ὕμνος, *Angelicus Hymnus*, est ille quem nato Domino Angeli sunt modulati, *Gloria in excelsis Deo*, &c. Secundus τρισάγιος audit *Ter sanctus* cantus, de quo iam pluribus locis. Tertius Χερουβικὸς dicitur, quo Cherubinorum voces Christum laudantium æmulari studet Ecclesia, de quo pariter abunde numero 108. & 110. Vltimus tandem est præsens, ἐπινίκιος, *victoriæ simul & triumphi fœlix acclamatio*, qua Deo & Christo, Angeli simul & homines, debitam laudis gloriam persoluere adinuenerunt. Et licet confusa præfatorum Hymnorum quandoque legantur nomina, cum vnius appellatio tribuitur alteri: vt cum τρισάγιος, quandoque Χερουβικὸς, & ἐπινίκιος dicitur: discrimen nihilominus allatum apud probos authores diligenter annotatum sæpius reperire licebit.

126. Ἄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα.) Eleuata aliquantulum voce verbis his a Sacerdote lectis, Diaconus Asteriscum siue stellam a sacro pane attollit, & in crucis modum allidit sacro Disco, quo, vna cum tinnitu populi attentio excitetur. Quatuor vero voces illæ ἄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα, nullatenus sublunarem mundum quatuor elementis compactum, vel cælestem quatuor partibus Oriente, Occidente, Arcto, & Meridie diuisum, in quibus Dei gloria (pleni sunt enim cæli & terra gloria Domini) prædicatur, designant: quin potius cum Cherubicorum & Seraphicorum spirituum, oratio superior mentionem proxime fecerit, quatuor animalia quorum illi formam in scripturis induisse leguntur his quatuor vocibus significari tenendum est indubie. Hæc Græcæ Ecclesiæ apud S. Germanum mens explicata ἄδοντα ὅτι ὁ ἀετός· βοῶντα ὅτι ὁ βοῦς· κεκραγότα, ὁ λέων· καὶ λέγοντα, ἄνθρωπος. λέγομεν ἀνθρώπους ἀντὶ τῶν Χερουβικῶν δυνάμεων, καὶ τὰ τετράμορφα ζῶα βοᾷ· Ἅγιος, ἅγιος. *Qui canunt: Aquila est. Qui reboant: bos. Qui clamant: leo. Qui dicunt: homo. Rationem igitur homo præditus, Cherubicarum virtutum vice, & quadriformia animalia clamant Sanctus, sanctus*, &c. Arguta hæc expositio quatuor voces incomposite inter se iunctas, apposite declarat. Illis nihilominus quintam interpres, vt lacos us, δοξολογοῦντα, quæ cum non nisi finem quatuor aliis intentum exprimat, à Basilio propterea, & Chrysostomo, est omissa.

Incruenti Sacrificii Canon.

127. **O**ὐδέκατος δὲ νεφέλης τὸ ἀσπίστων.] Cuius Orationem profert S. Germanus. οὐκέτι δὲ ἱερεὺς διὰ νεφέλης ὡς ποτε Μωϋσῆς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἀλλ᾽ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτρίζεται. *Non amplius Sacerdos nube intermedia, sicut olim Moyses in tabernaculo testimonii, sed reuelata facie Dei gloriam contemplatur.*

128. Ῥιπίζει ἐπάνω τῶν ἁγίων.) Flabellorum vsum iubet, eiusque finem in sacris aperit frater Ioannis Iacobus apud Clementem lib. 8. cap. 11. his verbis. δύο δὲ διάκονοι ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν τοῦ θυσιαστηρίου κατεχέτωσαν ἐξ ὑμένων λεπτῶν ῥιπίδιον, ἢ πτερῶν ταῶνος, ἢ ὀθόνης, καὶ ἠρέμα ἀποσοβείτωσαν τὰ μικρὰ τῶν ἱπταμένων ζώων· ὅπως ἂν μὴ ἐγχρίμπτηται εἰς τὰ κύπελλα. *Duo Diacones ex vtraque parte altaris teneant Flabella ex tenuibus membranis, aut ex pennis pauonis, aut ex linteo, & parua animalia volitantia abigant, ne in calicem incidant.* Obseruatum hunc vsum in Ecclesia Latina scribit Ioannes Moschus prati spiritualis cap. 150 quo scribit Episcopum in oppido Romano celebrantem Agapeto Pontifici astanti dixisse: τὸν διάκονον τὸν κρατοῦντα τὸ ῥιπίδιον ἀπόστησον ἐκ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου. *Diaconum qui Flabellum tenet à sancto altari remoue*: ob finem quoque eundem, in Hildeberti Cænomanensis Episcopi epist. 7. legimus vsurpatum *Flabellum*, inquit, *missi tibi congruum, scilicet propulsandis muscis instrumentum. Est etiam in munusculo nostro quod interpretari te oporteat. Attende igitur quibus muscis immolantes Domino Sacerdotes grauius molestentur, quibus frequenter impediantur salutaris altaris officia.* Et infra subdit. *Dum igitur descendentes super sacrificia muscas abegeris, à sacrificantis mente superuenientium incursus tentationum Catholica fidei ventilabro exturbari oportebit.* In Ecclesia quoque Græca semper viguisse indubium apparet: tum ex Clemente citato, tum ex Amphilochio in Basilii vita, tum ex authoribus referendis, qui tamen non muscarum fugam, aut frigidioris aeris respirationem, sed mysterium longe profundius in eorum vsu contemplantur. Et Iobius quidem apud Photium lib. 6. cap. 25. perpetuam & excelsissimam Angelicarum mentium & similem Sacerdotum circa diuina attentionem significari considerat, his verbis τοῦ κυριακοῦ σώματος ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης προτεθέντος διὰ τοῦτο τῶν ἑκατέρωθεν τὰ ἱερὰ ὑπουργούντων, ῥιπίδας ἐκ τῶν πτερύγων ... προκειμένων φρικτῶν ἐπιπέτασθαι ... *Cum corpus Dominicum in sacris vasis propositum est, quod ab vtroque latere sacris operantibus administrant Diaconi, in eorum qui sex alas habent Seraphim symbolum, confecta ex alis Flabella super oblata ibi tremenda mysteria consueuerunt agitare, ne sinant initiatos rebus visis inhærere, sed eorum mentis oculis supra omne id quod cum materia iunctum est sublatos, faciant per ea qua videntur, ad inuisibilem contemplationem, & inexplicabilem illam pulchritudinem ascendere.* Germanus autem vere Mystagogus mysterium aliud, tum huic liturgiæ parti, tum actioni quam sustinet Sacerdos magis accommodum & conueniens his Flabellis, & eorum hinc inde agitatione, significari animaduertit. τί δὲ αὖ τις εἴποι περὶ τῶν θείων ῥιπιδίων ἐγχειριζομένων τοῖς διακόνοις, καὶ ἐξ αὐτοῦ ῥιπιζομένων αἰφνιδίως, ... *Quis vero enarret de sacris Flabellis, quæ Diaconis committuntur, & ab eis de repente mouentur, quasi quodam fulmine percussa adusque pronuncietur à Christo dictata oratio? Dominica nimirum? Respondet ipse.* ... *Dicimus igitur, ita nunc sicut perpetuo cælestes virtutes Christo astitisse:*

præcipue

præcipue vero nocte illa, qua traditus est. Ipsæ igitur ad Caipham, illum abductum cernentes, coram homine astantem, falsa testimonia, colaphos sustinentem &c. In vnoquoque horum hæsitantes, & admiratione perculsæ, patientia magnitudinem venerabantur, vultusque suos auertebant & iterum Domini maiestatem reueritæ, ad eum inspiciendum reuertebantur. Cum itaque liturgica consideratio, Christi passioni affixam sese teneat: Flabellorum motu (qui est semicularis, modo in dextram, modo in sinistram, super eodem stipite (velut proprio polo agitato) admirationem conturbationemque cælestium spirituum mentibus in passionem eandem defixis exprimit. Flabella porro illa, quæ etiamnum hodie Latina Ecclesia, in summi Pontificis obsequium adhibet, ex plumis pauonum, prout Clemens ipse Romanus Antistes scriptum reliquit, sunt compacta: in Græcâ vero, ligno in Cherubini faciem, & alarum senario circumstipatam cælato, & perticæ affixo, hac forma conficiuntur.

SI desit Flabellum huiusmodi affabre compositum & pictû coloribus, velo apprehenso & quasi manibus appenso sacra dona quoad opus fuerit, ventilat Diaconus: atque ita quondam gestum ex dictis Ioannis Moschi in prato spirituali cap. 196. potest quisque colligere. *παρέστησαν, ὁ μὲν ὡς πρεσβύτερος· οἱ δὲ ὡς διάκονοι, ἔνθεν κἀκεῖθεν· καὶ ὁ μὲν τὴν προσκομιδὴν ἔλεγεν· οἱ δὲ τοῖς φακιολίοις ἐρρίπιζον. Adstantque illi coram altari: vnus quidem qui fungebatur officio presbyteri, duo vero alij hinc inde, veluti Diaconi. Et ille quidem sanctæ oblationis verba dicebat: illi vel sudariolis vel linteolis ventilabant.*

119. *Αἴρει τὴν δεξιὰν αὐτοῦ.*] Arguit Græcos Bessarion ipse Græcus opere tomo 6. Bibliothecæ PP. inserto, cui titulus est de Sacramento Eucharistiæ & quibus verbis Christi corpus conficitur; arguit, inquam, quod ante prolata dominica verba quibus Ecclesia vniuersalis consecrationem fieri credit; nullam ipsi, vel prius illis, vel deinceps benedictionem adhibeant, nisi ad foret illis in precibus, quibus consecrationem perfici prave opinantur. Viro Græco & tantis literis imbuto, ne bus in suis fidem detrahere mihi nefas est, etiam si varijs in exemplaribus, diuerso à se inuicem tempore excusis, sicut & in præsenti loco legamus *αἴρει ὁ ἱερεὺς τὴν δεξιὰν αὐτοῦ μετὰ εὐλαβείας εὐλογεῖ τὸν ἄγιον ἄρτον*, & infra cum de calice verbis Domini consecrando locus occurrit, legimus. *ὁ ἱερεὺς τὴν χεῖρα ἔχων ἄνωθεν μετὰ εὐλαβείας.* Dicendum itaque quod cum Græci quidam ipso eodem Bessarione & Arcudio testibus, doceant diuinis verbis consecrationem non effici, vel absolute non perfici, quousque Ecclesiæ orationes adiungantur: propterea opinionis huius authores vel sequaces, a Contacijs, siue Missalibus libris, & Euchologijs quibus potuerunt, eas abraserunt rubricas, quæ Sacerdoti benedictione ad consecrationem verbis Domini faciendam præuia vti præscriberent: ne vbi benedictionis factæ certitudo extaret indubitatum subsequutæ consecrationis haberetur argumentum. Ex aduerso vero codices alij, vel à falsariorum labe intacti, vel à Græcis sanæ opinionis accuratius reuisi, continent quæ sanam quoque doctrinam decent, quæ est vt ante

Domini omnium verborum prolationem, siue super calicem, benedictio a Sacerdote præmittatur. hæc quæ est Dominicæ Missarum, aliorumque Patrum, imo & vniuersalis Ecclesiæ cultus, vt ad Christi exemplar, consecrationem Sacerdotis benedictio præcedat: Christus enim *accepit panem, & benedixit, ac fregit.* Et licet qua vsus est Christus benedictio, non fuerit crucis expressio: atque tamen nihil sanctificare solet, aut dicit Ecclesia. *Signum enim hoc,* ait Augustinus tract. 118. in Ioan. *nisi adhibeatur siue frontibus credentium, siue ipsi aquæ ex qua regenerantur, siue oleo quo Chrismate vnguntur, siue sacrificio quo aluntur, nihil eorum rite perficitur.* Assentitur que Chrysostomus hom. 55. in Matth. [illegible], ait, πάντα δι' αὐτοῦ τελεῖται τὰ καθ' ἡμᾶς. κἂν ἀναγεννηθῆναι δέῃ, σταυρὸς παραγίνεται, κἂν τραφῆναι τὴν μυστικὴν ἐκείνην τροφήν, κἂν χειροτονηθῆναι, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον ποιῆσαι, πανταχοῦ τοῦτο τὸ τῆς νίκης ἡμῖν παρίσταται σύμβολον. *Cuncta namque quæ ad nos spectant per illud perficiuntur: siue nos regenerari oporteat, crux adest, siue mysticum illum cibum transmutari, siue ordines conferri, siue quodcumque aliud perfici, hoc nobis vbique victoriæ occurrit symbolum.*

110\. Λάβετε φάγετε. Vnde orta sit inter Græcos & Latinos in verbis Euangelicis ad consecrationem requisitis quæ hodieque diuersitas, constat abunde ex varijs traditionibus Apostolicis sumpsisse originem. Græci nihilominus qui cum Latinis versantur, vel quod consuetudinem tamen omnium formis eruditos voluerint imitari, vel quod illas admiserint, illisque deinceps vti a suis Episcopis de antiqua Ecclesiæ Græcæ auctoritate [illegible] imbutis, vel certe propter grauiores causas, Romani Pontificis iussu fuerint compulsi, formam eandem, quæ & apud Latinos, ipsi partim receptam habent, & a pluribus iam sæculis, vt ex exemplari Cryptoferratensi fol. 101 videre est, longa iam & inueterata consuetudine, suam & propriam effecerunt.

111\. Ὁ λαός, ἀμήν.] Amen vt verbis consecrationis a populo responderetur solemne, docet Iustinus Martyr Græcus apol. 2. συντελέσαντος δὲ τοῦ προεστῶτος τὰς εὐχὰς καὶ τὴν εὐχαριστίαν, πᾶς ὁ παρὼν λαὸς ἐπευφημεῖ λέγων, Ἀμήν. τὸ δὲ ἀμὴν τῇ Ἑβραΐδι φωνῇ τὸ γένοιτο σημαίνει. *Terminante Sacerdote orationes & gratiarum actiones omnis qui adest populus acclamat dicens, Amen, quod Hebraica voce significat, fiat.* Inuehitur que ideo Tertullianus in eos qui in spectaculis *eo ore quo, Amen, in sanctum protulerant, gladiatori testimonium reddere non verebantur.* Obserua non dixisse *in sancto*, hoc est in sacrificio vt, vnumquemque, vel in sacro loco, sed *in sanctum* id est in testimonium sancto Christi corpori iam consecrato reddendum. Imo & suo tempore sic obseruatum scribit Ambrosius lib. de his qui initiantur. *Ante benedictionem*, inquit, *verborum cælestium alia species nominatur, post consecrationem corpus significatur. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur: post consecrationem sanguis nuncupatur. Et tu dicis: Amen, hoc est verum est; quod os loquitur, mens interna fateatur: quod sermo sonat affectus sentiat.* Leonis quoque ætate hanc consuetudinem nondum desijsse legimus, serm. 6. de ieiunio septimi mensis. *Hoc ore sumitur quod fide creditur: & frustra ab illis, Amen respondetur, a quibus contra id quod accipitur disputetur.* Deest Amen illud in Missa Gregorij apud Iacobum Pamelium, & Hugonem Menardum quod in suo tempore dici desinerit, Iustinianus imperator cuius obitus non amplius viginti quatuor annis Gregorij Pontificatum præcessit, in No. Const. 123. Petro cuidam Magistro officiorum de Ecclesiasticis quibusdam capitulis rescribens, legem edicit. *Iubemus vt omnes Episcopi pariter & Presbyteri,* μὴ κατὰ τὸ σιωπώμενον, ἀλλὰ μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἐξακουομένης; *non tacito modo, sed clara voce quæ a fidelissimo populo audiatur, sacram oblationem & sanctas preces in sacro baptismate adhibitas celebrent; quo maiore deinde deuotione in depromendis Domini Dei laudibus audientium animi efferantur. Ita enim & diuinus Apostolus docet in prima ad Cor. epist. Enimuero si solum benedicas spiritu, quomodo is qui priuati locum implet, dicet ad gratiarum actionem tuam Deo respondens, Amen; quandoquidem quod dicas non videt. His igitur de causis conuenit vt inter ceteras preces,* καὶ τὰ ἐν τῇ ἁγίᾳ προσκομιδῇ μετὰ φωνῆς, *& ea quæ in sancta oblatione dicuntur, clara voce a Religiosissimis Episcopis & Presbyteris Domino Iesu Christo Deo nostro cum Patre & Spiritu sancto, proferantur: scituris Religiosissimis Sacerdotibus, quod si quid eorum neglexerint, & in horrendo iudicio, magni Dei Seruatoris nostri Iesu Christi, de his rationem reddent.* Innocentius tamen tertius de sacro altaris mysterio lib. 3. cap. 1. *Ceterum*, ait, *cum sacrosancta verba vilescerent, dum omnes pene per vsum in plateis & vicis aliisque locis cognita illa decantarent decreuit Ecclesia vt hæc obsecratio, quæ secreta censetur a Sacerdote secrete dicatur. Vnde fertur, quod cum ante consuetudinem quæ postmodum inoleuit, quidam pastores in agro super panem & vinum sacra verba proferrent, repente carnem & sanguinem coram se inuenirent atque inde diuinitus percussi atque igne cælesti consumpti interirent.* [illegible] lib. 3. Elucidarij. Cassander in liturgicis. Honorius Solitarius lib. 1. cap. 103. Huius, quam plerique rident, similem historiam refert Ioannes Moschus prati spiritualis capite 196. cuius auctoritas cum apud patres valeat, non est temere explodenda vel subsannanda. Vt vero clara voce populus Græcus, Amen, conclamat; sic & omnibus audientibus verba consecrationis profert Sacerdos. Ex quo argute Arcudius lib. 3. capite 16. contra nonnullos Græcos de verbis consecrationis male sentientes concludit, his Domini Christi verbis, vere panem in eius corpus, & vinum in sanguinem conuerti. Verba enim illa licet cum præcedentibus coniuncta, non significatiue tantum, sed etiam narratiue sumi possint; tamen cum sic a Sacerdote clara voce pronuntiantur, quasi a præcedentibus seiuncta a populo audiuntur, & quasi mere significatiue prolata, vt scilicet illis corpus Christi conficiatur. *Vnde*, inquit, *non pauci Græcorum vel ex ipso populo, dicto Amen, continuo subijciunt, ex antiqua forsan consuetudine & traditione;* πιστεύω κύριε καὶ ὁμολογῶ ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. *Credo Domine atque fateor, te esse Filium Dei viui, qui in mundum venisti, vt peccatores saluos faceres, quorum primus sum ego.* Quæ sunt verba partim Petri, partim Pauli Apostolorum principum. *Hoc ostendunt*, ait Bessarion, *populi ad ea verba responsiones, Sacerdote enim illa verba, vt vos Græci soletis, pronunciante, assistens populus in vtraque parte respondet, Amen, quasi dicat: vere ita est vt tu dicis: Amen, cum affirmandi apud Hebræos aduerbium sit idem quod vere significat. Amen igitur ad ea verba respondens populus: certe inquit, corpus & sanguis Christi sunt munera ista proposita: ita credimus ita confitemur.*

132\. Ὁ δὲ διάκονος [illegible] τῷ ἰδίῳ ὠραρίῳ.] Duo hic obserua. Primum, Græcum Sacerdotem consecraturum, proposita dona non attingere sed tantum manu eleuata post benedictionem ostendere. Idem quoque præstat Diaconus, nam δεικνύων αὐτὸς τῷ ἱερεῖ τὸν ἅγιον δίσκον. *Cum Sacerdote sanctum discum commonn-*

strat, nil tamen amplius quam Sacerdos attrectat. In quo Græcos suos excusat Arcudius: *neque enim omnia quæ fecit Christus, inquit, sunt de consecrationis necessitate, vt propterea Græci illa non possint prætermittere, excepta benedictione. Haud namque solent panem in manus sumere, neque leuare oculos in cælum, licet habeantur ea verba in liturgiâ Basilii.* Eas autem cerimonias adhibuit Iacobus ἀδελφόθεος, & à Latinis quoque obseruantur. Secundum Sacerdote verba: *Hoc est corpus meum*, proferente, Sto à sacra dona Diaconus commonstrat. Nec frustra, ait Bessarion opere superius laudato, tales institutæ sunt ab Ecclesia ceremoniæ, ijs si quidem rem mysterij plenam & attentione dignam voluerunt antiqui Patres declarari. Addit vero Arcudius, quod quamuis projecta cærimonia populi oculis non pateat; propter cancellos enim interpositos, & sacras fores obseratas, Diaconum præsentiam Christi actione sua contestantem, populo in Ecclesiâ consistentibus, non aduertit: demonstrat Philomirus & alterius præcursoris personam induens, & quasi Ioannis illi verba vsurpans *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*: quod voce tacet, gestu profitetur.

133. Μεμνημένοι οὖν. Christi Domini mandatum, quo ad sacramentum Eucharistiæ conficiendum & suscipiendum compellimur, & eius commemorationem illius quoties [illegible] renouare & perpetuare instituimus, quodque Iacobus, Clemens, & Basilius vocibus suis proferre non omisere, at nullatenus Chrysostomus expressit. Satis namque fuit illi mente illud aduertisse, & tacite his verbis, μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς, expressisse.

134. Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν.] Triplicem in liturgiâ oblationem a Græcis fieri, cum Arcudio superius obseruauimus. Primam ἐν τῇ προθέσει, separatâ hostiâ a reliquo pane consecrandâ; secundam Missæ fidelium initio, factis donis ritu solemni è Prothesi ad maius altare deductis: postremam tandem in præsenti, consecratione peractâ, his verbis, vt clariori voce, ita & feruentiori deuotione a Sacerdote proferendis: τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν. In sacrificio namque, nec nudus panis, neque corpus Christi sine pane, sed panis vere consecratus, & corpus Christi panis speciebus velatum, velut hostia mundi totius immolatur. Quamuis autem consecratione peractâ, probatio [illegible] illius quippe hostiam, simul cum Sacerdote offerre censet, vt Christi tamen actionis exemplis suis inniteret & ratas firmasque haberet Ecclesia, oblationem iam dudum ante consecrationem celebratam, & in ipsa consecratione tacite peractam, verbis expressis [illegible], illam iterare non veretur. Vtque hæc vltima præuiis duabus alijs præstantior & certior dignoscatur oblatio, defectum illum animi quo prius indignitatis suæ conscius orabat, ἱκάνωσον ἡμᾶς τοῦ προσφέρειν, *fac nos idoneos ad offerendum*: & iterum, ἀξίωσον προσενεχθῆναί σοι ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, *dignum censeas vt à me peccatore indignoque seruo tuo offeratur*: deiectum, inquam, animum illum, & tremore veluti perculsum abijcit Sacerdos, vndique sumptis erigitur, & audet generi humano à Deo concessa dona, Deo ipsi præsentare, & dicere: τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν. Sic non mente solum, animo, verbis fiduciam ostentat, verum quoque & manibus & gestu, illam exprimere conformiter. Transuersis enim in crucis figuram manibus, pretiosissima dona attrectat, illisque è sacrâ mensâ eleuatis, altiori autem sæpius verba τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, pronuntiat.

135. Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν.] Quæ S. Germanus explicat hoc pacto. σὲ ὑμνοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ πατέρα, σὲ εὐλογοῦμεν τὸν υἱὸν καὶ λόγον, σοὶ εὐχαριστοῦμεν τῷ ἁγίῳ πνεύματι. *Te laudamus Deum & patrem, tibi Filio & Verbo benedicimus, tibi Spiritui sancto gratias agimus.* Ex voluntate namque Patris cooperante Spiritu sancto, Filius hostia mundi factus, in hoc sacramento, quos redemit homines viuificat. Cuius beneficij memor Ecclesia, quasi omnium sibi subditorum ore, εὐχαριστοῦμεν, inquit: vt hoc mysterium sit εὐχαριστία, pro ipso nimirum quatenus Dei donum est, & vt à Deo bona gratiâ procedens *gratiarum actio*.

136. Τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν.] Contendebat olim Philippus Melanchthon, non nisi preces vel Dei laudes quæ a creaturâ in oblatione longe alienæ sunt, atque rationale solâ & in effectu Deo offerantur his verbis intelligi. Verum cum cultus diuini pars maxima & præcipua sit sacrificium externum supplici mente & oratione peragendum: illudque sit ipsum Christi Domini corpus, pro salute hominum in arâ crucis mactatum, & incruentâ ratione modo incruentatum, quod in eius passionis memoriam offertur, nil mirum si a sanctis PP. λογικὴ καὶ ἀναίμακτος θυσία, vel λατρεία dicatur.

137. Παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν.] Cur Ecclesia tantâ precum varietate, tot orationum apparatu instructa, consecrationem in liturgiâ adornat, si corpori Christi conficiendo nullam virtutem, nullum concursum exercere videantur? Hoc inquirunt Græculi quæ Nicolai Cabasilæ, Marci Ephesij, Symeonis Thessalonicensis, & quorumdam neotericorum opiniones secuti consecrationis effectum non Christi verbis, sed orationibus, 128 & 129. illis kandæ adscribunt. Respondeo; valere plurimum, non quidem vt sacramentum ex se & ex parte operentur, sed vt propositi mutationemque sacrum facientis adornet, & efficacissima Christi verba comitentur. Sanctificant enim illæ, vt scribit idem Cabasilas cap. 1. Sacerdotem, eiusque mentem a rebus terrenis purgantes, tam ad cœlestia subuehunt: populum etiam eadem exornant, & pro eo ad Deum fusæ, ad Sacramentum adorandum, & suscipiendum dignius sanctiusque præparant. Actioni præterea, qui tantum sacramentum attrectandum Sacerdos aggreditur (hæcque ratio Bessarionis est) plurimum ornamenti accedit; ne leuiter, cursim, & temere hæc sacra ab illo tractentur. An vero Apostoli primitus, tot præuijs precibus ad illa sese disponerent, dubium est animaduersione dignum. Plures inter quos B. Gregorius lib. 7. epist. 49. Apostolos solâ Dominicâ oratione prius illi consecrasse, & Sacramenti ritu [illegible] sunt. Addit in hac re citatus Bessarion, quod eum Ecclesia absque vestibus, & [illegible] Apostolis vnum aut alterum, vel temporis [illegible], vel loci, vel sequentium metu [illegible] sacrificandum [illegible], cum earum nondum esset vna forma [illegible] Ecclesia [illegible], quandoque abstinuisse; pænes te [illegible] productis orationibus permansisse diuini [illegible], & alijs in Missa sumenda porrigere [illegible] Actuum verba testantur, qui illos, in orationibus & fractione panis perseuerantes, describunt. Affirmat id tacite eorum liturgia, si vera est, apud Clementem; confirmat & prolixa illa series orationum, qua compingitur Iacobi liturgia: Profitetur id indubie Chrysostomus homilia 27. sim. 1. ad Cor. [illegible], inquit, [illegible] [illegible] [illegible]

Considera cum sacras illas cœnas accipiebant Apostoli, quid tum faciebant; Nonne in preces conuertebantur & hymnos? Nonne in sanctas vigilias? nonne in longam illam doctrinam, & multa philosophia plenam? Clarius adhuc id Proclus asserit orat. de tradit. sanctæ Missæ. Priusquam in vniuersum orbẽ Euangelium prædicaturi dispergerentur, ipsis Ascensioni Dominicæ vicinis diebus ὁμοθυμαδὸν [illegible] [illegible] [illegible] Ἰησοῦ Χριστοῦ [illegible]. *Constantibus animis conuenientes, ad integram orandum diem conuertebantur: & cum multam consolationem in mystico illo Dominici corporis sacrificio positam reperissent, fusissime longoque verborum ambitu missam decantabant, id enim pariter, ac docendi institutum, cæteris omnibus rebus tanquam præstantius anteponendum existimabant. Maximâ sane cum alacritate plurimoque gaudio huic diuino sacrificio tempus insumentes instabant impense; iugiter memores illorum Domini verborum. Hoc est corpus meum. Et. Hoc facite in meam commemorationem. Et. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo. Proinde & contrito spiritu multas preces decantabant, impense diuinum implorantes numen. Quin etiam, qui ex Iudæis & Gentilibus recenter Baptizati erant, his gratiæ misteriis assuefaciebant: & ea quæ ante gratiæ tempus erant, vt post gratiam vmbram relinquere docentes pie religioseque [illegible]bant. Eiusmodi itaque precibus Spiritus sancti aduentum præstolabantur, vt diuina eius præsentia propositum in sacrificium panem, & vinum permixtum aquâ ipsum illud corpus ipsumque sanguinem Saluatoris nostri Iesu Christi palam faceret, consecraretque demonstraret.*

138. Κατάπεμψον τὸ πνεῦμά σου] Diligenter obseruanda, vt mihi quidem videtur, quæ inter edita recentia & antiqua M. S. exemplaria occurrit hoc in loco lectionum diuersitas. Recentiores enim quidam Græci, vt fuco quodam, opinionem quâ hic primum consecrationem perfici autumant, adumbrarent, seriam Spiritus sancti inuocationem, Sacerdotis benedictionem, Diaconi quoque tacitam ad benedicendum, id est consecrandum, vt opinantur, exhortationem, adinuenerunt: quæ tamen omnia licet primam errandi ansam Græcis non dederint, vmbram nihilominus & tutamen prauæ eorum de consecratione sententiæ præstant: quæ quidem euanescunt ex parte, diluunturque, attentius perspecta M. S. in præsenti loco lectione. Hoc itaq; pacto Sacerdotem orare, nullo alio Diaconi verbo interiecto scribunt, κατάπεμψον τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα· καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου. μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. [illegible], καὶ τὰ ἑξῆς. Consulãtur ideo diuersæ lectiones fol. 92. litera N. tum sequentia exemplaria fol. 106.

Quod hic circa Chrysostomi verba obseruamus eadem quoque ratione in Basilij liturgiâ, pari loco, occurrent annotanda.

139. Ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ.) An nunc primum Spiritu sancto in sancta dona adueniente, fit illorum in corpus & sanguinem Christi conuersio? Vel nunc primum orationibus, cælesti virtute comparatâ, quod Græci quidam praue existimant, fit panis & vini consecratio? Non ita sane qui hæc verba scripsit, potuit sentire Chrysostomus, qui Christi Domini verbis virtutem omnem elementa in suum corpus & sanguinem transmutandi attribuit sermone de proditione Iudæ, quo ait. τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, φησὶν ὁ ἱερεύς· τοῦτο τὸ ῥῆμα τὰ προκείμενα μεταρρυθμίζει. *Hoc est corpus meum, dicit Sacerdos. Hoc dictum proposita* (præiacentia elementa) *conuertit* & transmutat. Verba nihilominus huiusmodi quibus Sacerdotes Græci in seipsos, & in Spiritũ S. dona aduocant, tum alia quibus cor mundum sibi concedi precantur, atque etiam benedictiones pani & vino separatim, deinde vtrique coniunctim impartitæ, non parum obscura sunt: ita vt petra scandali fuerint, & in errorem non paucos induxerint: vnde & negotium facessunt. Sacerdos siquidem supplex inuocat atque exorat Deum Patrem, vt mittat Spiritum suum sanctum, super seipsum, & super oblata dona: atque faciat panem, corpus Christi: & quod existit in calice, sanguinem eius: eaque plane transmutet. His idcirco praue intellectis Cabasilas, Symeon Thessalonicensis, Marcus Eugenicus, Gabriel Philadelphiensis & alij quidam seducti, simpliciores etiam alios in errorem induxerunt, suadentes non verbis Domini, sed his precibus consecrationem absolui: aut certe si quid operari incipiant Christi verba, precibus virtutem eorum compleri. Ab eâ tamen opinione longè sunt sancti Catholicæ Ecclesiæ Patres (quamuis non dissimulandum sit Græcos plerosque vel dubie & minus clare de hac re scripsisse, & scriptis suis male affectis mentibus errandi ansam præbuisse, de quibus Arcudius lib. 3. cap. 31. breuem quidem sed aptam & prudentem mihi videtur tulisse sententiam: *obscuriores nimirum à clarioribus exponendos, & paucos cum pluribus consociandos, vel maiorum & doctiorum & longe plurium authoritatem sequendam*) & ipsi ijdem qui Concilio Florentino interfuerunt, verbis Christi vim omnem huius Sacramenti, sacrificijque perficiendi, Catholicâ confessione concesserunt. Interrogati namque à supremo vtriusque Ecclesiæ pastore Eugenio quarto, cur ad Christi verba, preces illas consecrationem à Deo expostulantes adderent, perinde ac si nondum foret sacramentum completum. Illi fidem sensumque Ecclesiæ suæ professuri: quatuor è suis præcipuos, qui totius cõuentus nomine responsum summo Pontifici ferrent delegerunt, Russiæ, Nicææ, Trapezuntij, Mitylenes Episcopos, à quibus Eugenio nunciatum est: nullum Ecclesiam Græcam de consecratione sensum tenere, qui non foret orbi toti Christiano communis. Est autem facti huius narratio in Concilio ex nuperâ impressione Romanâ hoc pacto expressa. Περὶ δὲ τῆς θείας ἱερουργίας ἐζητεῖτο παρὰ τῶν Λατίνων, πῶς τῶν τοῦ Χριστοῦ ῥημάτων λαληθέντων τό, λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ τό, πίετε πάντες, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ τοῦ ἁγίου δώρου διὰ τούτων τελειωθέντος, ὑμεῖς μετὰ ταῦτα ποιεῖτε εὐχήν, καὶ λέγετε. Καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου. μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. ἐλύθη καὶ τοῦτο οὕτως. ἡμεῖς εἴπομεν ὅτι ὁμολογοῦμεν διὰ τῶν ῥημάτων τούτων τελειοῦσθαι τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ γίνεσθαι σῶμα Χριστοῦ. ἀλλ' ὥσπερ [illegible] καὶ αὐτοὶ λέγετε. Κέλευσον προσενεχθῆναι τὰ δῶρα ταῦτα διὰ χειρὸς ἀγγέλου εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον. εἶτα καὶ ἡμεῖς εὐχόμεθα, λέ-

[illegible], κατελθεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς· καὶ ποιῆσαι τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ· καὶ τὸ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ· καὶ μεταβαλεῖν αὐτὰ τῷ πνεύματι αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ, ὥστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, μὴ γενέσθαι εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα ὑμῶν. *De diuino item Sacrificio quæsitum est à Latinis: quomodo prolatis Christi verbis, Accipite & comedite: Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Et illis. Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus, &c. Et sanctis donis per hæc sanctificatis, vos postea hanc additis orationem dicentes: Et fac panem quidem hunc pretiosum corpus Christi tui: Quod vero in calice est, pretiosum sanguinem Christi tui: Transmutans Spiritu tuo sancto. Id sic porro resolutum est. Fateri nos diximus per hæc verba transmutari sanctum panem, & fieri corpus Christi: sed postea quemadmodum & ipsi dicitis. Iube perferri dona hæc per manus sancti Angeli tui in supercœleste tuum altare: ita nos quoque oramus dicentes, vt Spiritus sanctus descendat super nos, & faciat in nobis panem hunc pretiosum corpus Christi, & quod est in calice pretiosum sanguinem Christi, transmutetque illa Spiritu suo sancto: vt fiant accipientibus in emundationem animæ, in remissionem peccatoru, non vero in iudicium aut condemnationem.* Verum quamuis hæc responsio fidē, & de verbis consecrationis Græcorum plurimorum sententiam aperiat, non tollit tamen omnino cunctam dubitandi occasionem, cur ad Christi verba, sancti Patres Iacobus, Marcus, Basilius, & Chrysostomus, orationem, Spiritus sancti aduentum ad corpus Christi efficiendum exoptantem, addiderint. Nubem difficultatis omnem sustulit accurate & erudite Bessarion illo eleganti opere, quod tomo 6 Bibliothecæ PP. fert in fronte scriptum, de Eucharistiæ sacramento, & quibus verbis corpus Christi conficiatur. Arcudius quoque tenebras dissoluit densiores per capita vndecim integra post vigesimum quartum lib. 3. suæ concordiæ. Ne iam ergo quod actum est agere studeamus; superest, vt si quis lucis splendor aliorum labori adiungi queat, nouis adinuentis illum afferre moliamur. Post prolatum itaque eum Christi Domini sermonem, quo panem & vinum in corpus & sanguinem ipsius conuertuntur: Ecclesiam velut pro eo consecrando, & sub speciebus Eucharisticis substituendo, Spiritus sancti virtutem, suis precibus aduocare docuerunt Patres liturgiarum authores. Primo, quia licet certo certius teneat Ecclesia, solis Christi verbis hoc mysterium posse confici: horret tamen animus, mens titubat, affectus refugit sine precibus aut hostiam consecrare, aut hoc irreligioso more consecratam recipere: ideoque ad id quod sibi magis expedit, & initiando mysterio congruit, ad laudes Dei, verbi eius præconium, precesque maxime pro ipsa consecratione obtinenda fundendas, recurrit. Licuit enim semper, imo & Deus ipse gaudet nos promissa sua, quibus tamen eum non stare est impossibile, precibus nostris sollicitare, & vt adimpleantur, orationibus vrgere. Spontanea quippe est & libera, æque ac donum, doni promissio: & vt spontanea, doni pretio comparatur. Vt itaque doni à Deo promissi, nulla vi impedienda, nullaque arte defectura, precum multarum instantia, præueniri potest collatio: quis enim negat post pollicitum Abrahæ filium, pro eius exortu nullas preces ipsum fudisse, aut post promissū à Christo Spiritus sancti, certissime in eos illapsuri donum, feruidis illud quod & asserit scriptura orationibus non expetiisse? aut quis non videat Ecclesiam Latinam pro consecratione, indubie Christi verbis adimplenda, orare, ita & doni iam obtenti supraque vires & merita collati possessio, votis omnibus expeti potest & postulari, non eo quidem fine, vt de nouo comparetur, sed vt pacifice teneatur, & voluptas ex eius fruitione orta crescat, foueatur, confirmetur. Illud vero hic maxime præstandum occurrebat: vbi cum ante consecrationem, nulla quæ eam peteret facta fuisset oratio; ipsa vero eadem consecratio cum vires & merita Sacerdotis excedat, secum saltem vt comitem illam debet deducere: verbis tamen quibus perficitur consecratio (ait alibi) mentem animum eue Sacerdotibus [illegible] bus (cum adiungi nequiuerit: nil mirum, si spatio aliquo dato, è latente mentis & cordis sinu educatur, & Deo offeratur, comparata non tempori quo profertur ore, sed potius præterito consecrationis momento quo fieri debuerat. Sic quippe cum Deū panis & vini creaturas *producentem*, celebrare teneretur Ecclesia; cum ipsi in sacramentali transmutatione dona illa *viuificantem* laudare, & ob nostrū profectum actu consecrata *benedicentem* extollere deberet: aliis quibus occupabatur non amplius detenta, cum hoc se debito exsoluere molitur, quasi pro eodem temporis instanti conferendo beneficio, omnipotentiam, liberalitatem, benignitatemque Dei, vocibus his commendat & prædicat: *Hæc omnia Domine semper bona creas sanctificas, viuificas, & præstas nobis*: cum tamen longe ante *creata*, per eius verbum *sanctificata*, & in vitam & sanctitatem populi, destinata, cœlestique *benedictione* cumulata, venturæ felicitatis promissum per sui susceptionem, iam iam sint *præstitura*. Secundo, cum ad consecrationem absoluendam duo concurrāt principia effectiua, Christus & homo; conuenit vtrumque in tam sublimi, tam difficili, tam mirando opere edendo, non tantum virtutem suam exercere, coniungere actionem, sed & agendi rationem status sui conditioni congruentem prodere & manifestare: Christus autem vt Deus omnipotens, imperio, vel saltem verbo, opus illud producendum aggreditur; homo velut eius minister, & ad agendum concurrens, licet ab eo dependeat, virtutemque omnem ab eo ceu subiectum instrumentum mutuetur; in eius persona loquitur, verba eius vsurpat, præcipuam eius potestatem & velut authoritatem arrogat: quidni tandem sui status memor, suæ debilitatis conscius, & infirmitatis reus, quod non nisi precibus, quantum in se est, posset obtinere, precibus quoque exposcat, & quod iam effectum vires suas superare agnoscit, velut efficiendum desideriis, votis, obsecrationibus comparare moliatur? Tertio, Christo vt præcipuæ & a nullo pendenti causæ, sacramentorum quidem omnium producendorum virtus conceditur, solet tamen Ecclesia Græca, vt verum exigit, similes vbique partes in agendo sancto Spiritui tribuere: hinc in Baptismo, vt aqua virtute, operatione, & aduentu Spiritus sancti sanctificetur: in Confirmatione vel extrema Vnctione, vt par beneficium sacrum Chrisma vel oleum infirmorum accipiat, preces, easque feruentes emittit: commemorat in Pœnitentia Spiritus sancti donum ad soluenda delicta: gratiam quoque eiusdem in ordine prædicat: cum iam itaque Christi virtutem verbis eius manifestam, & illius opus agnitum supponat, effectum pariter Spiritus sancti expostulat: κατάπεμψον τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, &c. inquit, vt opus modo nostro concipiendi ab eo dependens, ab eo quoque procedere agnoscatur. Nam & in Ordine licet Pontifex Græcus manuum impositione, velut materia, verbis sacris gratiam Spiritus sancti commemorantibus, velut forma, sacramentorum perfectum esse commonstrauerit, ad preces nihilomi-

[illegible] quibus Spiritum sanctum aduocat fundendas conuertitur, vt à se latenter opus præstitum, manifeste [illegible] adsolutum esse appareat. *Orem[us], inquit, vt super eum adueniat Spiritus sanctus*, cuius tamen gratia cum ad aliquem Ecclesiæ gradū iam promotū esse declarauerat, & proprio oris præconio ordinem adeptum [illegible] prædicauerat. Quarto, instantaneam licet lateant ac elementorum conuersionem, & vno momento completam, verbis [illegible] prolatis, Christi sub speciebus Eucharisticis aduentum, habet tamen momentanea illa mutatio [illegible] & [illegible] dispositiones, quasdam plurimo [illegible], atque etiam succedente tempore, multa & copiosa precum serie adiungendas; quas quidem [illegible] inefficaces, quin potius in hoc mysteriorum opere plurimam virtutem exerere, & effectum non contemnendum præter Euangelica id est consecrationis verba, producere, asserit Basil. lib. de Spiritu S. cap. 27. τὰ δ' ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει [illegible] τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ ἀπόστολος ἢ τὸ εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη· ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα [illegible]. *Inuocationis verba in productione [illegible] panis Eucharistici, & poculi benedictionis, quis sanctorum scripto nobis reliquit? Non enim iis contenti sumus, quorum Apostolus aut Euangelium mentionem fecit, sed & ante & post, dicimus alia, veluti magnum robur & pondus ad mysterium habentia, quæ ex doctrina scripto non prodita, nos accepimus.* Habet inquam Physica illa & instanti complenda mutatio, morales alias quæ antecedant & subsequantur mutationes, successu temporis & Sacerdotis orationibus perficiendas: an non [illegible] est, & humano saltem iudicio mutatio hostiæ a prophano in sacrum vsum deputatio, illius [illegible] Deo donatio, totidem & præuiis mutationibus cōparata [illegible] An non moralis est pariter perfectio, manifestus vel occultus, per gratiam [illegible] sancti Spiritus in sacra [illegible], donorum cælestium [illegible] [illegible] aduentus [illegible] omnium effluxus, copia, inundatio? An non hoc est Spiritum sanctum in Sacerdotem, & in sacra dona mitti, dona ipsa consecrari, Spiritu sancto immutari, & si vel s Christi [illegible] in Sacramento con[illegible], si de nouo dona illa Spiritu sancti [illegible], aduentitiam & ampliorem sanctimoniam adipiscantur, qua Christi, vt ita dicam, nudi, & in sacramento latentis, omnibus omnis, maiestas [illegible] præsentia, manifestatur, & agnoscatur? At [illegible], inquies, & superflua huiusmodi mutatio, si cuncta [illegible] vno consecrationis momento [illegible]. Non ita; vt nuper citatus Basilius edocuit. Nam & breuissimo conceptionis suæ interuallo Filius Dei, communicata sibi Verbi æterni diuina subsistentia, factus fuerat homo Iesus sanctus erat, & ex vtero, Spiritus sancti gratiis & donis omnibus ad infinitatis vsque excessum cumulatus; agnouerat quoque illum pro Filio æternus Pater, & ad illum, Deo debita veneratione colendum, Angelos suos, in ortus sui principio compulerat: cum tamen in conspectum, & magnitudinem omnium hominum adducendus fuit verus ille Dei Filius, Spiritus sancti beneficiis nullatenus recenter ornatum, nec equidem vt à Patre pro Filio agnosceretur, aut vt mortales cælitesque cuncti ad eum excipiendum & audiendum confluerent, quis asserat; quandoquidem vel in Baptismo, vel in monte Thabor, diuina illum luce ambiente, nouoque & aperto cunctorum oculis sancti Spiritus illapsu, Paternæque vocis testimonio Filius Dei renunciatus, proclamatus fuit & agnitus? Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Huiusmodi ergo mutatione morali corpus Christi in sacramento iam præsens immutatur, & quasi iam consecratus proclamatur: nam & verba quæ priorem & Physicam mutationem edoceant, in sententia Græca quam illustramus, satis aperta sunt & nota. μεταβαλὼν αὐτὰ τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. Conuersionem quidem panis & vini, simulque consecrationē Christi corporis expostulare facie tenus apparent: ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου. eius tamen præsentiam ex præterito confestim potestantur, [illegible] τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ, *qui ea iam immutasti Spiritu tuo sancto.* Non recenter ergo exerta consecratione panis & vinum immutantur, sed potius ipse Christus sub donis iam immutatis præsens, reuera vt ita dicam, mutationi subiacere apparet, dum hucusque latentis eius maiestas publicatur, & nostri causa, Spiritus sancti donis de nouo augetur, & cumulatur. Græci scriptoris authoritate, miraculorum testimonio, tandemque, vt reor coniectura fundatur hæc a nobis vltimo adinuenta prolataque expositio. Authoritas Neophyti Rhodini est, in vernacula synopsi, verba quæ discutimus interpretantis. [illegible], inquit, [illegible] μεταβαλὼν αὐτὰ τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ· διαβάζεται κατὰ περίφρασιν, [illegible], τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου· τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, (μεταβαλὼν αὐτὰ τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ) ὥστε [illegible]. *In plerisque iisdemque correctissimis Euchologiis, hæc verba* μεταβαλὼν αὐτὰ τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ, *qui ea transmutasti Spiritu tuo sancto, parenthesi inclusa leguntur, hoc pacto. Fac panem quidem istum, pretiosum corpus Christi tui: & quod est in calice, pretiosum sanguinem Christi tui (transmutasti enim, ea Spiritu tuo sancto) esse percipientibus ad animæ sobrietatem.* &c. Miraculorum testimonium in eo quod plerisque sanctis viris contigisse legimus, habetur. Nam & Presbyter ille Mardardius apud Moschum in prato spir. cap. 27. non prius ad sacrificium complendum animum applicare se posse testabatur; nisi Spiritus sancti præsentia sibi nota foret & manifesta. [illegible], *cum aduentum Spiritus sancti persensero, tunc missam perficio.* Et Agapetus Papa celebrantem quendam Episcopum increpat apud eundem cap. 150. cum iam quarto sacra verba pronunciaret, nec orationem oblationis absolueret: cui respondet ille. [illegible] *omnia, vt mihi pro more est, Spiritus sancti aduentum non percepi.* Simile testimonium præsentiæ Christi & Spiritus sancti illapsus, de cælo datum Basilio narrat Amphilochius in eius vita: isque ipse Basilius est; qui idcirco liturgicæ consecrationi, addita voluit esse verba, [illegible], &c. Quid vero Gregorii Theologi patri acciderit, vt nempe consecratam hostiam a non consecrata perciperet, & distingueret, filius eius recenset orat. 19. Coniectura denique, quæ omnibus hucusque dictis, vt probabilissima forsan anteponetur, est, quod cum Apostoli hora tertia Spiritum sanctum acceperint: qua fortasse, (vt deinceps Ecclesiæ faciendum tradiderunt) sacris Eucharistiæ mysteriis operam dabant, erant enim illo tempore in oratione perseuerantes, non dubium quin & fractione panis. cum [illegible] [illegible], καὶ τὴν τοῦ [illegible]

ἐν μακαρισμοῖς [illegible]. *Saluatore nostro in cælum assumpto*, scribit Proclus orat. de traditione diuinæ missæ, *Apostoli antequam per orbem terrarum dispergerentur, conspirantibus animis conuenientes, ad quotidianas & continuas orationes conuertebantur, & mysticum Dominici corporis sacrificium perficiebãt*; & præterea eadem hora erant omnes pariter in eodẽ loco, vtique consuetis orationibus, & vt coniicere est, sacrificiis vacantes: tunc itaque depluentibus in eos Spiritus sancti donis, Christi in sacramento præsentiam, & in beneficiis cælestibus Spiritus quoque in se habitantis virtutem agnoscentes, potuerunt (Iacobus nimirum & Marcus liturgiarum scriptores) orationem hanc qua donorum consecratio postulatur, & Spiritus sancti illic aliasque allicitur, Christi verbis adiungere: non quo completa consecratio in dubium reuocetur, sed vt absoluta gratiarum largitione comprobetur: ea ratione qua Petrus Apostolorum Christianique gregis pastor & princeps, sacrificio Christi verbis ipsis consecrationis consummato, sequentibus deinceps precibus rogat, vt iubeat Deus sacrificia perferri per manus Angeli sui, in sublime & supercœleste altare, in conspectu diuinæ suæ maiestatis: Vt nimirum omnes è sacramento degustantes, omni benedictione cælesti, & gratia repleantur: illudque idem est quod hic orant liturgiæ Græcæ. ὥστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς. *Vt sint suscipientibus in animæ sobrietatem*. Atque ideo in adductæ iam coniecturæ argumentum, Sacerdotem proxime o are decreuerunt S. Patres, his verbis, fidem non infirmam præmisso dicto facientibus. [illegible] τοῖς ἀποστόλοις [illegible] ἀφ' ἡμῶν, ἐν τῷ ἰδεῖν.

140. [illegible]] Offerri dicitur sacrificium pro patribus antiquis, Patriarchis, Prophetis, &c in fide quiescentibus, non vt eis in remedium aut suffragium: sed vt eorum nomine, propter dona cælitus illis exhibita, in Dei gloriam omnino cedat. Hocque pacto Cyprianus ad Presbyteros & plebem, de Celerina, Laurentio, & Ignatio scribens lib. 4. epist. 5. *Sacrificia*, inquit, *pro eis, vt meministis, offerimus, quoties Martyrum passiones, & dies, anniuersaria commemoratione celebramus*. Et Caius Pontifex apud Cacconium in eius vita legitur, à die quo Susanna neptis eius percussa est, iugiter pro eius commemoratione obtulisse: non quo pro illa oraret, alias Martyrii iniuriam irrogasset: sed vt pro eius gloria, ampliores Deo gratias ageret: & eius in se patrocinium accerseret. Apte ideo in hunc locum Cabasilas. [illegible Greek] *Hæc verba sunt, in quibus nulla continetur pro sanctis supplicatio, nec eis Sacerdos quidquam consuetum precatur: sed aliorum quidem fidelium, qui dormierunt agens memoriam, confestim pro eis orationem adiicit. Fac eos, inquit, requiescere vbi lumen vultus tui respicit. In sanctis vero oppositum omnino considerandum contingit. Non etenim pro eis velut legatus interpellat, quin potius intercessores eos statuit. Enumeratis namque sanctis subdit. Quorum precibus adiuua nos, Deus.*

141. Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς.) Modulus hic in D. Iacobi liturgia primitus reperitur.

142. Καὶ τοῦ ἁγίου.) Intellige [illegible] λέγεται. *Aut dies illius proprius recitatur modulus.*

143. Τὰ δίπτυχα.] Cur Gentianus Heruetus vir alioquin in Græcis apprime eruditus, δίπτυχα interpretetur *Corporalia*, coniicere non possum. *Libellos Ecclesiasticos* vertit Meursius, ab se quidem nunquam lectos, alioquin *Tabulas* fuisse comperisset. Sunt itaque δίπτυχα *tabulæ duæ* simul iunctæ, eo pacto, quo Moysi Tabulas depingimus, quas ideo Augustino cap. 4. lib. 15. contra Faustum Manichæum *Diptychum lapideum*, appellare placuit. Tabularum vero vsus sacer fuit, & prophanus. Sacer in Ecclesia; vt in earum vna viuorum, mortuorum in altera nomina, sacrificii tempore recitanda, conscriberentur. Vnde nec Meursius, nec barbaro eius lexico vtentes audiendi, qui sola Episcoporum nomina Tabulis fuisse consignata scripserunt. Licet enim Episcoporum nomina, in Diptychis relatas, si probi forent & Orthodoxi; vel e iactis Tabulis sublata, si impii vel hæresi infecti comperirentur, vel tandem in Tabulas restituta, si recta fides & innocentia eorum post mortem probaretur; in Ecclesiæ historiis frequentissime legamus: quis inde tamen aliud, quam præcipuum in Diptychis locum Episcopis assignatum, non aliis negatum fuisse, colliget? Primus autem eorum vsus ad vsque Apostolorum tempora, vel proxime, videtur reuocandus: in B. Marci siquidem liturgia, & in B. Dionysii de Eccl. Hierar. cap. 4. illorum mentio celebrari incipit. ἡ μυστικὴ τῶν ἱερῶν πτυχῶν ἀνάγνωσις. *Secreta sit sacrarum tabularum recitatio*. Quo porro tempore lectionem illorum abiecit Ecclesia Romana non constat: Alcuini tamen ætate adhuc viguisse, hæc eius dicta testantur. *Post illa verba quibus dicitur in somno pacis, vsus fuit antiquorum, sicut etiam hodie Romana agit Ecclesia, vt statim recitarentur è Diptychis nomina defunctorum.* Florus magister integro sæculo Alcuino posterior (Caroli namque Calui tempore floruit) in expositione missæ, eiusdem vsus testem se præstat iisdem verbis. *Vsus fuit antiquorum*, post verba memento Domine famulorũ famularumque) *sicut etiam Romana agit Ecclesia, vt statim recitarentur ex Diptychis siue Tabulis nomina defunctorum, atque ita post lectionem nominum subiungerentur verba sequentia. Ipsis Domine*, &c. Quo porro tempore in missa legerentur constat: quo vero loco, & a quo, voce & oculis percurrerentur, declarat œcumenica Synodus quinta: ad altare à Diacono fuisse lecta. Etsi namque vno die de relatis in Diptycha priorum Synodorum Patribus certior velens fieri populus, publice in Ambone illa sibi legi frequentibus multiplicatisque vocũ clamoribus expetiisset: τὰ δίπτυχα ἐν τῷ ἄμβωνι. *Diptycha in Ambone*: sequenti tamen luce commodius populo satisfacturus Ioannes Patriarcha. [illegible] τὰ δίπτυχα [illegible] *Accipiens Diptycha iussit ordinari quatuor Synodos*, & infra. [illegible] *defunctorum nomina*, & inferius adhuc [illegible] *Tempore Diptychorum incurrit omnis multitudo cum magno silentio circumcirca altare, & audiebant. Et cum sola lecta fuissent à Diacono appellationes prædictarum sanctarũ quatuor Synodorum; & sancta memoria Archiepiscoporum Euphemii, & Macedonii, & Leonis, voce magna vniuersi clamauerunt. Gloria tibi Domine.* Fuit etiam *Tabula-*

rum visus prophanus? sed non sub Diptychorum nomine? quid enim tam prophanum, quam in eis libid nosi amoris argumenta describere? de quibus Iuuenalis satyra 9.

Et blandæ, assiduæ, densæque tabellæ Sollicitent

Amoris enim illæ signa erant, eoque fine ad inuicem complicatæ: quamuis in Tabularum binario (quas ideo *Duplices* vocat Ouidius) augurium infœlix sibi timuerit lib. 1. Amor. Eleg. 2.

Ergo ego vos rebus, Duplices, pro nomine sensi,
Auspicii numerus non erat ipse boni.

Cæterum vt *Diptycha* in sacris reperimus: ita quoque *Polyptycha*, libros scilicet pluribus discretis foliis, tota eorum facie expansa, se multo exoscu-lantibus, compactos: ad *voluminum* nimirũ discrimen quorum folia extremitatibus assuta, circa lignum cylindricum voluebantur. De his *Polyptychis*, tum alibi, tum in 5. Synodo frequenter, vbi & *membranæ croceæ*, & *chartacei codices*, pro *chartæ* aut *pergameni* materia dicuntur: tum etiam apud Ioannem Diaconum in vita S. Gregorii, vbi de *Gelasiano Polyptycho*, libro videlicet in quo officium Ecclesiasticum digessit, fit mentio.

144 Μνημονεύει.] Deprecari in missa, sacrificium offerre, oblationem facere, nominare in sacrificio & precibus, & ad communicationem admittere, eundem omnino sensum referunt apud Latinos, & apud Græcos verbo μνημονεύειν exprimuntur. Hinc numero superiori memoratis Episcopis, ἐν ὁσίᾳ μνήμῃ, defunctis pariter (æquius acclamat ἐν ὁσίᾳ μνήμῃ: & nos quoque licet alio mentis proposito, hac tamen ex origine defunctos *bonæ memoriæ*, vel *felicis recordationis*, esse asserimus. Præfatos autem Latinorum loquendi modos, vnus vel alter Cypriani loca exhibent. Primus, epist. 14. ad Clerum lib. 3. *ad communicationem admittuntur*, *& offertur nomen eorum*: alter, epist. 9. lib. 1. ad Clerum & plebem Furnitanorum. *Si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim ad altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes & ministros suos Leuitas auocare voluit. Et ideo Victor cum contra formam nuper in cõcilio à Sacerdotibus datam, Geminium Faustinum Presbyterum ausus sit actorem constituere, non est quod pro dormitione eius à vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Ecclesia frequentetur.*

145. Τοῦ ἁγίου τοῦδε, οὗ καὶ τὴν μνήμην.) Permittebat quoque olim Ecclesia Latina, Sancti cuius festa dies agebatur, nomen in Canone recitare: ita vetus expositio missæ, authore Anonymo tomo 6. Bibliothecæ PP. post scripta SS. Cosmæ & Damiani nomina subiungit. *Si fuerit natalis sanctorum hic dicat: sed & natalitiis illorum beatorum, aut beati illius, & omnium sanctorum.*

146. Τῶν ὁσίων τῶν ἀπολωλότων.] Vt defunctis beatitudinem, ita viuentibus peccatorum veniam a Deo precantur Græci. Hæc præcipua apud illos, hæc summa benedictionum omnium, hæc amoris indicium, hæc tandem pro beneficio ex grato animo merces. ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ σοι. *Veniam Deus tibi largiatur.*

147. Τῶν τῆς οἰκουμένης.) Paucioribus cuncta pro quibus orat Sacerdos, & quam sustineat in precibus faciendis personam, ipse Chrysostomus complectitur lib. 6. de Sacerdotio. ὁ γὰρ ὑπὲρ τῆς πόλεως, καὶ τί λέγω πόλεως; πάσης μὲν οὖν οἰκουμένης πρεσβεύοντα, καὶ δεόμενον τοῖς ἁπάντων ἁμαρτίαις ἵλεων γενέσθαι τὸν Θεόν, οὐ τῶν ζώντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπελθόντων· ὁποῖόν τινα, εἶναι χρή. *Eum qui pro tota ciuitate, quid dico ciuitate? imo vero pro vniuerso terrarum orbe legatus intercedit precatorque est apud Deum, vt hominum omnium non viuentium modo, sed etiam mortuorum peccatis propitius fiat, qualem quæso esse oportet?*

148. Καὶ πάντων, καὶ πασῶν.] Omnium in suis precibus recordatur Sacerdos: monet idcirco Diaconus populum, vt sua devotione obsecundet, Deumque pro omnibus rogans, *Cunctorum & Cunctarum* meminerit. Atque ita voces hæ καὶ πάντων καὶ πασῶν, cũ verbo μνήσθητι construuntur: quas confestim iterans populus, respondet. καὶ πάντων καὶ πασῶν, vt neminem a precibus se excludere manifestet: In populi autem responso subintelligendum, τὰ, ὑπὲρ ὧν πρσφέρει. offert enim is se manibus Sacerdotis, & cum Sacerdote: vt verba liturgica hæc indicant. *Memento omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus.* Plura apud Cyrillum Hierosol. Catech. 5. Mystag.

149. Ἐν πρώτοις μνήσθητι κύριε τοῦ ἀρχιεπισκόπου.] In sacrificio missæ, scribit Arcudius lib. 3. cap. 39. fit mentio Antistitum à Græcis hoc ordine. Presbyter supplicat pro suo Episcopo, hic pro suo Archiepiscopo, & Metropolita: is vero pro Patriarcha. Inferiores itaque superiorum agunt in precibus memoriam: quamuis supremum omnium Pontificem nullibi publice de nomine celebrent. Primum propterea præcipuumque reparatæ cum Romana Ecclesia vnionis symbolum expetebat a Michaele Palæologo Vrbanus quartus Pontifex. ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνῳδίαις τὸ Πάπα τὸ ὄνομα μνημονεύεσθαι ὁμοῦ τοῖς ἑτέροις τέτρασι πατριάρχαις, *in sacris officiis, è Diptychis Papæ nomen cum quatuor aliis Patriarchis efferretur*, ait Nicetas lib. 5. Qualis autem sit ea commendationis forma, qua tam pro Patriarchis Orientalibus, quam pro Impp. & principibus & reliquis ad se spectantibus orabat quondam Ecclesia Græca: ostendit Regium M. S. suprà fol. 9. Iuris vero Græcoromani pagina 283. Monachos a Diœcesanis exemptos solius Patriarchæ nomen, nisi forte extra Monasterii terminos agant, recitare manifestat.

150. Τοῦ παναγιωτάτου Μητροπολίτου.] Metropolitam πανιερώτατον, Epitheto adiuncto, vocant Græci: Episcopos, quos paruo in numero habent θεοφιλεῖς, Patriarcham παναγιώτατον, Orthodoxissimum Pontificem μακαριώτατον, nobiscum venerantur: quemlibet Sacerdotum διδάσκαλον, Monachorum, ἅγιον, salutant.

151. Τοῦ τὰ προσκομίζοντος.] Publice, aperte, & omnibus audientibus commendat Diaconus, vt pro eo qui hostias & oblatas in Ecclesiam intulit, pro Sacerdote celebrante, & pro Regibus preces fiant. Pro dona offerente, quia pro se & omnibus illa intulit, pro Sacerdote, quia omnium quoque nomine sacra peragit, pro Regibus quia omnium saluti corporeæ, sicut Pontifex supra memoratus, spirituali inuigilat.

152. Τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων.) Minus rectè, meo quidem iudicio existimant quidam, eos καρποφοροῦντας, voce intelligendos, qui fructus quoslibet è terra natos in Ecclesiis offerrent, quorum nomine continetur in hoc Euchologico volumine oratio, cuius titulus est, ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων ἀπαρχὰς ὀπώρας, & vt habet alia lectio, ὑπὲρ καρποφορούντων. Eadem voce villicos & rusticos Ecclesiarum terras, hortos, agros excolentes, eorumque fructus suo tempore referre adstrictos, asserebat significari Nathanael Leucados siue S. Mauræ præsul: pro quibus proinde, vt prosper & frugifer sit eorum

eorum labor, suo bono consulens orat Ecclesia. Vere tamen illi soli, qui consilio, opera, laboribus, & liberalitate Ecclesiarum incrementum vtilitatemque promouent, decusque illarum adaugent καρποφορούντων & καλλιεργούντων nomine agnoscendi. Talem Cedrenus Constantinum Porphyrogenitum celebrat, quem numquam κενὸν ἢ ἄκαρπον, vacuis & infrugiferis manibus Deo preces diebus solemnioribus obtulisse, commemorat. Sed nec illaudatum hoc argumento, erga Deum & sanctos impium Theophilum idem omittit. Quantavero templa & decore & fructibus auxit καρποφορῶν & καλλιεργῶν erga cælites cunctos Regiè pius, & pie omnino Regius Βασίλειος Μακεδὼν, citatus author in eius vita sigillatim enumerat. Vnde sicut ex charitate pauperibus & afflictis in prioribus verbis, ita nunc ex debito benefactoribus suis beneficium precum, gratamque memoriam ob opera pia, rependit his verbis Ecclesia. Ad hunc gratitudinis reciprocæ pium & paratum affectum suos hortatur Cyprianus epist. 8. lib. 5. Scribens. *Vt autem fratres nostros ac sorores, quæ ad hoc opus tam necessarium prompte libenter operati sunt, vt semper operentur, in mente habeatis in orationibus vestris, & eis vicem boni operis in sacrificiis vestris & precibus repræsentetis: subdidi nomina singulorum, sed & Collegarum quoque, & Consacerdotum nostrorum, qui & ipsi cum præsentes essent, & suo, & plebis suæ nomine, quædam pro viribus addiderunt, nomina addidi.*

Ad communionem dispositio tum aliis precibus, tum Dominicâ oratione, tum Hostiæ eleuatione, & fractione.

153. Δ Οὺ ἡμῖν ἐν ἑνὶ στόματι.] Clauditur his verbis sacrificii oblatio, & simul pro viuis & defunctis commemoratio. Adiuncta consequenter alia liturgiæ pars populum ad communionem disponit: & ad eam proinde verba hæc astantium mentem detorquent, iuxta S. Germani sensum eis attributum, ἓν πνεῦμα καὶ μίαν ψυχὴν δὸς ἡμῖν, ἵνα συναφθέντες τῷ τῆς ἀγάπης συνδέσμῳ δυνηθῶμεν μετὰ παρρησίας ἀπὸ τῆς θείας τραπέζης μετασχεῖν, καὶ φωτισθῆναι ἄξιοι τῶν θείων μυστηρίων δοξάζοντες καὶ ὑμνοῦντες τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου. *Vnum Spiritum & animam vnam nobis concede, vt charitatis vinculo connexi, cum fiducia possimus proposita mensa perfrui, & digni sanctis mysteriis efficiamur glorificantes & laudantes venerandum & magnificum nomen tuum.*

154. Καὶ ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων.] Cabasilas cap. 34. οὐχ ἵνα ταῦτα δέξηται ὁ ἁγιασμὸν, (διὰ τοῦτο γὰρ ἁγιάζονται ταῦτα ἄνω· ἵνα μὴ σὺ τοῦτο νομίσῃς) ἀλλ' ἵνα ἡμῖν αὐτὸν μεταδῷ. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἀγαθὸν τὸν Θεὸν τὸ προσδέξασθαι αὐτὰ, τὴν χάριν ἡμῖν ἀντικαταπέμψαι. *Non vt ea sanctificationem suscipiant (propterea enim ea dixit sanctificata, ne tu hoc putares) sed vt ipsam nobis impertiant. Hoc enim est benignum Deum qui ea suscipit, gratia nobis illa compensare.*

155. Ἄγγελον εἰρήνης.) De proprio vnicuique ad custodiam deputato Angelo hæc verba interpretatur Cabasilas cap. 34. εὐχόμεθα, inquit, τυχεῖν τὸν ἀγαθὸν ἄγγελον· οὐχ ἵνα ἡμῖν τότε δοθῇ· δίδοται γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἑκάστῳ τῶν πιστῶν ἄγγελος· ἀλλ' ἵνα ἐνεργῇ τε, καὶ τὸ αὐτῷ ποιῇ, καὶ φρουρῇ, καὶ πρὸς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν ἡμᾶς ὁδηγῇ. *Oramus pro bono Angelo, non vt tunc nobis detur: datus est enim ab initio vnicuique fidelium Angelus: sed vt operetur, & suo officio fungatur, & custodiat, & ad viam rectam deducat.* De alio vero superiore paci procurandæ præposito, videtur Ecclesia loqui vnum namque præcipuum petit: cum plures sint pro hominum numero, priuati custodes Ideo Chrysostomus specialem huiusmodi Angelum denotās hom. 3. in epist. ad Colos. scribit, διὸ τοῦτο εὐχόμεθα καὶ λέγομεν αἰτοῦντες τὸν ἄγγελον τῆς εἰρήνης, καὶ πανταχοῦ τὴν εἰρήνην αἰτοῦμεν, οὐδὲν γὰρ ταύτης ἴσον. *Propterea oramus & dicimus petentes Angelum pacis, & semperpacem petimus, nihil enim potest ei æquiparari.* Sicut autem dæmones ex animi prauo affectu, & sponte comparata malitia, se vitiis hominibus suggerendis, Luciferum exempli causa superbiæ, Asmodeum luxuriæ, &c. administros & incentores, ex condicto præfecerunt: ita & pacis vel instaurandæ vel conteruandæ præsidem & prouisorem, a Deo tam exquisite prouinciæ præpositum, Sanctus doctor agnoscit.

156. Εἰρήνη ὑμῖν.] Quod certius in Apostolos à Christo Domino edoctos, refertur: vt in Ecclesia salutario Sacerdotis his verbis, fieret, Anacleto tribuit Hugo Victorinus apud Bartholomæum Caranto. De quo salutandi ritu Chrysostomus iterum loco, præcedente numero, citato. ἐν ταῖς ἐκκλησίαις εἰρήνην, ἐν ταῖς εὐχαῖς, ἐν ταῖς λιταῖς, ἐν ταῖς προσρήσεσιν, καὶ ἅπαξ, καὶ δὶς, καὶ τρίς, καὶ πολλάκις αὐτὴν δίδωσιν ὁ τῆς ἐκκλησίας προεστώς. Εἰρήνη ὑμῖν· διὰ τί; ὅτι αὕτη μήτηρ πάντων τῶν ἀγαθῶν ἐστίν. *In Ecclesiis pacem, in supplicationibus, (non in præfationibus vt voluit Hugo Menardus in suis ad Gregorium notis.) Et semel, & bis, & ter, & sæpius eam dat Ecclesiæ præfectus: Pax vobis, dicens. Quare? Quia ipsa mater bonorum omnium est.*

157. Πρόσχες κύριε Ἰησοῦ.) Hęc oratio non Chrysostomi sed Basilii est; vt ex eius liturgia, & testimonio Amphilochii in eam relato constat. Lege προσηγιασμένων, liturgię notas numero 44.

158. Πρὸς τὸ ποιῆσαι τὴν ἁγίαν ὕψωσιν.) Longe post orationem Dominicam, breui tamen ante communionem spatio, iuxta Iacobi, Basilii, & Chrysostomi liturgias Dominicum corpus, non ita tamen vt à populo conspiciatur, eleuat Grecus Sacerdos. Ita ab antiquo fieri solitum indicat Dionysium 3. cap. de Eccles. Hierar. καὶ ὑφ' ὄψιν ἀγαγὼν τὰς θεουργίας τὰς δωρεὰς, εἰς κοινωνίαν αὐτῶν ἱερῶς, αὐτός τε ἔρχεται. *Vbi diuina operationis munera ostenderit, ad diuinam eorum communionem ipse accedit.* Non omnes vero Particulas in Sanctorum honorem oblatas, sed maiorem tantum Hostiam, Christum specialius repręsentantem, eleuari narrat Sanctus Germanus. ὑψοῦται ὁ θεῖος ἄρτος μόνος, ὅτι ὅδε ἐστὶν ὁ βασιλεὺς Χριστός. καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ κατὰ τὸν ἀπόστολον· τὰ δὲ τίμια ἄλλα δῶρα μέλη Χριστοῦ, καὶ σῶμα Χριστοῦ, ἤγουν τοῦ τιμίου σώματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. *Quod solus sacratus panis eleuetur: significat ipsum esse Christum regem & Dominum. Christus enim caput est secundum Apostolum: alia vero pretiosa dona sunt membra Christi, & corpus Christi, idest pretiosi corporis Dei.* Sacer itaque panis (maior Hostia) est qui eleuatur: particulæ autem benedictionis nomine hic intellectæ, populo

sacræ communionis cupido, voce τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, promittuntur sumendæ. Cæterum de maioris Hostiæ a populo completa consecratione per eleuationem conspiciendæ nihil apud antiquos rituum expositores Alcuinum, Valafridum Strabonem, & Micrologum legimus: licet hic de Hostia cum calice leuanda, in fine Canonis proxime ad Orationem Dominicam non taceat cap. 15. & 23. eo quod verba ista. Per ipsum, & cum ipso, & in ipso: est tibi Deo Patri omnipotenti, in vnitate Spiritus sancti: omnis honor & gloria, corporis Christi ostensionem, & ex animo adorationem secum inferre videntur. Ibidemque Ordo Romanus annotat Pontificem oblatam leuare, & Archidiaconum attollere calicem. Quando vero consecrationi apud Latinos iuncta fuerit Hostiæ eleuatio, non plane constat. Stephanus Durantus ab ea nunquam fuisse diuisam contendit, sed infirmo iuxta suam sententiam Dionysii & Maximi fundamento, qui scriptis suis, nonnisi Græcis ritibus suffragantur. Plessæus Hæreticus apud Perronium Cardinalem lib. 3. de Euchar. in Concilio Lateranensi sub Innocentio tertio primum in Ecclesiam fuisse introductam comminiscitur: sed & contradictionis admissæ à Perronio arguitur, qui alibi sub Pelagio secundo circa annum Christi 580. primo adinuentam scripsisset: & mendacii quoad primum dictum Hildeberti (vixit is vndecimo sæculo.) Versus, Innocentio 3. antiquiores eum conuincunt.

Presbyter idcirco, cum verba venitur ad illa
In quibus altari gratia tanta datur.
Tollit vtrumque manu cum sit communibus escis
Altior, & quiddam maius vtrumque ferat.

Sicut porro per aerem Hostia tres cruces Latini ducunt: ita & Græci S. Germano teste (quam tamen cæremoniam Euchologium tacet) aerem sacro & venerando pane ter signantes, ipsum aerem, æthera, terramque sanctificare se docent. Vide Germanum laudatum in Mystagogia.

159. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.] Vt seipsum probet homo iuxta præceptum Apostolicum, monet Sacerdos. Et Chrysostomus fusa disertaque oratione hæc verba explicans, homil. 17. in epist. ad Hebræos tandem concludit εἴ τις οὐκ ἔστιν ἅγιος μὴ προσίτω· οὐχ ἁπλῶς φησιν ἁμαρτημάτων καθαρός· ἀλλ' ἅγιος. τοῦ γὰρ ἁγίου οὐχ ἡ ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴ ποιεῖ μόνον· ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ πνεύματος παρουσία, καὶ ὁ τῶν ἔργων πλοῦτος. *Si quis non est sanctus, non accedat. Non simpliciter dicit a peccato purus: sed sanctus. Sanctorum enim est, non tantum a peccatis exemptio, sed & Spiritus præsentia, & bonorum operum copia.* Et S. Germanus paucis: τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ ἀξιοῖ ὁ Θεὸς διδόναι τὰ ἅγια. *Mundis corde gaudet Deus sancta tribuere.* Cyrillus Hieros. catech. 5. Myst. ἅγια τὰ προκείμενα, ἐπιφοιτήσεως δεξάμενα ἁγίου πνεύματος· ἅγιοι καὶ ὑμεῖς, πνεύματος ἁγίου καταξιωθέντες· τὰ ἅγια οὖν τοῖς ἁγίοις κατάλληλα. *Sancta sunt in altari proposita, quæ Spiritus sancti aduentum (sanctificationem) susceperunt: sancti quoque vos estis, vt qui sancto Spiritu donati estis, atque ita sancta sanctis conueniunt.*

160. Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος.) Dicto à Sacerdote. τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, ἐπάγουσι, ait Cabasilas. ἀντιβοῶσιν· εἷς ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὅτι οὐδεὶς καθ' αὑτὸν ἁγιασμὸν ἔχει· οὐδὲ ἔργον ἀνθρωπίνης τοῦτο ἀρετῆς· ἀλλ' ἐξ ἐκείνου πάντες, καὶ δι' ἐκείνου. *Fideles exclamant. Vnus sanctus, vnus Dominus, Iesus Christus: quia nullus à seipso sanctificationem obtinet, neque ipsa humana virtutis est opus: sed ex ipso omnes, & per ipsum ea donantur.*

161. Τὸ κοινωνικόν.) Vertit Meursius: *quod psallebat chorus post communionem, sublato sancto pane.* Errat tamen: Κοινωνικὸν enim modulus est ad sacram communionem præuius, & ante ipsam Hostiæ fractionem, vt hic constat à Græcis cantatus. In antiquo vero Romano Ordine dum communionem distribueret Pontifex persolui præscribitur his verbis. *Mox vt Pontifex ceperit in Senatorio ordine communicare, statim Schola incipit Antiphonam ad communionem, & psallunt vsquedum communicato omni populo, annuit Pontifex vt dicant Gloriam* (id est Gloria Patri, &c. Psalmus enim erat Antiphona hæc.) *& tunc repetito versu quiescunt.*

162. Ζώννυται τὸ ὀράριον αὐτοῦ σταυροειδῶς.) Stolam quam ex humero sinistro tunicæ superpositam, & solutam, & ante retroque pendentem ferebat Diaconus, cum iam communicaturus est, præcingit in imo pectore, extremitatibusque retro missis & per dorsum in crucis modum actis, dein per humeros reductis, iterum illas ante pectus in crucem agit, & vltimo firmat: vt in hac tabula, faciem, & versam Diaconi partem ostendente, perspici potest.

Lumbos itaque sic præcinctus (ex Euangelico namque dicto ritum hunc processisse possumus autumare) Domini aduentum præstolatur ; vel vt aperit Symeon Thessalonicensis lib. de Templo. *ὁ διάκονος ἀγγελικὴν ἔχων τάξιν ὅτε περιζώννυται, ἐπὶ τῶν ὤμων περιφέρει, ὃ καλοῦμεν ὀράριον· τοῦτο δὲ πτερύγων εἰκόνα ἀποτυποῖ διὰ τὸ ἄϋλον τε καὶ νοερὸν τῆς ἀγγελικῆς τάξεως. διὸ καὶ τὰ Χερουβὶμ ἐκμιμούμενος περιστέλλουσι τὰς ὄψεις, καὶ αὐτὸς περιστέλλεται εἰς τὸ μέλλειν κοινωνεῖν τοῦτο περιζωννύμενος.* *Diaconus Angelicum repræsentans & obtinens ordinem, humeris gerit quod Orarium, id est Stolam dicimus : & hæc alarum speciem exhibet, quæ Angelici ordinis intellectualem gradum, & à materia separationem adumbrat. Ideo imitatus Cherubinos, qui faciem in conspectu Dei contrahunt : contrahitur & ipse communionem suscepturus, & Stola corpus omne succingit.* Sicut autem Diaconus Stolam, ita & Pontifex Pallio, quod ante dona sacra introducta ex diuinæ maiestatis reuerentia deposuerat, sursum non tam ornatur, quam ceruices oneratur, duplicatum enim & in ceruices iniectum absque vlla compositionis venustate illud gerit, cuius rationem Symeon citatus suggerit. *ἐπὶ τούτοις ὁ ἀρχιερεὺς αὖθις, καὶ ἀναλαμβάνει τὸ ὠμοφόριον. δεικνὺς ὅτι μὲν πρότερον ἐξ εὐλαβείας ἦν, καὶ ἀπεκδυσάμενος τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ἔνδυμα ἐστίν· ἐπεὶ δὲ πλησίον τὸ ἔργον, καὶ κλᾶσαι τὸν ἄρτον, καὶ μεταλαβεῖν, καὶ μεταδοῦναι ἐσχάτως χρεία καὶ τὸν τοῦ ἀρχιερέως ἱερὸν κόσμον περιβαλέσθαι· ἐπεὶ δὲ τοῦ ἱεράρχου ἐξαίρετον τὸ ὠμοφόριον ἔνδυμα, καὶ χρεία τοῦτο λαβεῖν, καὶ σὺν αὐτῷ τῶν θειοτάτων μεταλαβεῖν.* *Ad communionem accessurus Pontifex Pallium assumit, & primum quidem se in numero ministrorum computatum declarans, ideo sacrum illum ornatum detrectabat : cum vero proximus est, vt elenet sacrum panem, & diuidat, & communicet, sacris eum sentis ornari oportet : & quoniam Pontificis Pallium est præcipuum indumentum, hoc eum assumere necesse est, & cum eo diuinissimis mysteriis participare.*

163. *Μελίσει δέσποτα τὸν ἅγιον ἄρτον.*) Panem in mystica cœna Christus fregit, sub cuius speciebus corpus suum in passione frangendum & comminuendum, id est asperrimis, vt prædixerat, tormentis, & tetra morte subigendum substituit: vnde & eius actionem imitatura, passionisque recordatura Ecclesia, panem consecratum instituit frangendum in partes : quo absque ritu, salua licet sacrificii natura, non tamen eius integritas & vltima perfectio saluatur. In tres autem partes Hostiam Ecclesia Latina diuidit, ob rationes à Guillelmo Durando lib. 4. cap. 50. scriptas : Missa Muzarabum in nouem, prout in Bibli. PP. tom. 6. conspicitur : Græci in quatuor tantum partiuntur : vt crucis partes quatuor, cruce è particulis emergentibus effecta & composita, designent. Adde quod cum Hostia sacra Lancea immolata est, è cruciformi scissione quatuor partes in crucem disponendæ exurgunt,

quartum supremam, τὴν ἄνω κειμένην Sacerdos mittit in calicem: dumque τὸν ἄρτον, ait Thessal. εἰς τέσσαρα μέρη διαιρεῖται, καὶ σταυροειδῶς ταῦτα τίθησι, καὶ τοῦτο ἰσταυρωμένον βλέπει τὸν Ἰησοῦν. *Panem in quatuor partes diuidit, & in crucis formam eas componit: & in eo Iesum crucifixum contemplatur.* Ex diuiso vero sacramento, μερίδες Græcis, *Partes* siue *Particulæ* Latinis fiunt: de quibus Gratianus de Consecr. dist. 11. cap. 58. *Vnusquisque accipit partem suam: vnde & ipsa gratia Partes vocantur.*

164. Μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ.) Mirum equidem cur exemplar Bibliothecæ PP. hoc loco corrumpere Gentianus Heruetus attentauerit, & non tantum in margine μελίζεται καὶ οὐ διαμερίζεται, cum dubio scriptum reliquerit, sed & in versionem, apertam induxerit corruptionem scribens, *diuiditur & non diuiditur*: quandoquidem non Agni sub speciebus latitantis, & specierum solummodo à quibus appellationem quandoque Agnus ipse suscipit, fractio fit & diuisio: & æque facile διαμερίζεται ac μελίζεται, earumdem specierum occasione, poterat dici: & tandem si aliquod horum verborum causa fracti & diuisi Agni dubium mentem incesseret, illud omne verbis sequentibus, ὁ μελιζόμενος, καὶ μὴ διαιρούμενος solueretur: Perseueret igitur sanus & integer Chrysostomi textus: & in his verbis, actionis Christi sacramentum instituentis expressam imaginem connotemus. Consecrationem quidem voce, ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, fractionem, dictione μελίζεται: & alia tandem διαμερίζεται distributionem: circa quæ tria Humbertus Syluæ candidæ Cardinalis in responso ad Nicetam Monachum, hoc pacto disserit. *Ipsum Dominum legimus non imperfectam, sed perfectam commemorationem discipulis tradidisse, pane benedicto, & mox fracto, atque distributo. Non enim benedixit tantum & reseruauit frangendum in crastinum, nec fregit tantum & reposuit, sed fractum statim distribuit. Vnde & B. Alexander Martyr, & Papa quintus ab Apostolo Petro, passionem Domini inserens Canoni missæ, ait. Hæc quotiescunque feceritis, id est benedixeritis, fregeritis, & distribueritis: quia quodlibet horum trium sine reliquis fiat, scilicet aut benedictio sine fractione aut distributione, aut fractio sine benedictione & distributione, perfectam memoriam Christi non repræsentat, sicut distributio nulla est, sine benedictione & fractione.*

165. Πλήρωμα πίστεως.] Vt Christum Spiritus S. virtute conceptum, & eodem Spiritu cooperante morti traditum, & sub his mysteriis comprehensum, mundum viuificasse, & Spiritu sancto Ecclesiam suam donasse quilibet fidelis certissimo teneat assensu: dicit hic Sacerdos πλήρωμα πίστεως, &c. circa quæ & feruidæ aquæ immissionem scribit Cabasilas cap. 37. τί, τὸ ἔργον καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν τοῦ Χριστοῦ παθῶν, καὶ λόγων, καὶ ἔργων, εἴ τις πρὸς ἡμᾶς αὐτὰ θεωρεῖ, οὐδὲν ἕτερον, ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπιδημία. *Quodnam opus & consummatio Christi passionum, & factorum & dictorum, si quis ea, quoad nos spectat, consideret? nihil certe aliud sunt quam Spiritus sancti in Ecclesiam aduentus.*

Aquæ feruidæ mixtio & Communio.

166. Ἐρχόμενον τὸ ζέον.) Vt sacramenta qualibet Spiritus sancti virtute suam operationem consequi, ita & eiusdem aduentu virtutem & perfectionem nancisci opinantur Græci: quem in sacro sancto altaris mysterio significaturi, feruidam aquam, ceu eius symbolum, vt numero sequenti declarabitur, calici admiscere adinuenerunt. Hæcque est, quam hic præparare aut accipere dicitur Diaconus. Et si quidem alii ministri desiderent: vrceolo æneo igni vel cereo ardenti admoto illam disponit: vbi maior ministrorum est copia, καμισάτοι, à lineis albis siue camisiis dicti: de quibus Catalogus officialium Ecclesiæ C. P. infra vbi de Ordine adducendus, ait. περὶ τὸ διακομίζειν τὰς ἀνθρακιὰς καταγίνονται ὡς τὸ τοῦ θυμιατηρίου, καὶ τὴν τοῦ ζέοντος ὑπουργίαν. *Camisati in ferendis ignis carbonibus, tum pro thuribulo, tum pro feruida aqua calefactione, versantur.*

167. Εὐλόγησον τὴν ἁγίαν ζέσιν.) Quod quæsiuit à Græcis in Concilio Florentino Eugenius quartus, etiamnum hodie mirantur plerique, vt peracta consecratione, cum iam communioni vicini sunt facti, aquam feruentem, τὸ ζέον, calici admisceant? Quid responderit Dorotheus Mytilinensis Episcopus vir, vt ex actis Concilii colligitur, eruditissimus, quæstioni factæ cui satisfecisse narratur, ignoramus. Ex S. Germano nos rationem proferimus. Primam, ἵνα ὥσπερ ἐκ ζωηφόρου πλευρᾶς τὰς θείας πληγὰς ἀνεβλύσεν αἷμα θερμὸν καὶ ὕδωρ· οὕτω δὲ καὶ τὸ ὕδωρ θερμότατον, ἐν τῷ καιρῷ τῆς μεταλήψεως ... πληρεῖ τοῦ ποτηρίου ... τῆς θείας τοῦ ποτηρίου ... ζωοποιοῦ πλευρᾶς λαμβάνοντες. *Vt quemadmodum sanguis & aqua calida, vtraque è Christi latere fluxerunt: ita sanè aqua calidissima tempore communionis calici iniecta, absolutum mysterii typum expleat, communicantibus mammam poculi, vt latus viuificum contrectantibus.* Ac propterea S. Andræas Cretensis, cunctos fideles Christi omnine ad communionem accersens, scribit Cantico 3. Canonis fer. 4. maioris hebdomadæ πίετε τὸ αἷμα καινοῦ τοῦ θεοπλεύρου πάθους. *Bibite sanguinem effusum è victima diuini lateris.* Calidum enim & expumās, imo & vita exundans est sanguis, qui cæsa recens victima, effluit. Et vt victima cum sanguine vitam & spiritum emittit: sic & Christus eiaculato, quem ceu feruentem epotamus, sanguine, vitam immortalem spiritumque in nos omnem influit. Secundam subdit Symeon Thessal. lib. de templo. ἐπεὶ δὲ τὸ ζέον ὕδωρ ἐκχεῖται τῷ ποτηρίῳ· τοῦτο δὲ τινὲς μαρτυρεῖ, ὅτι καὶ νεκρὸν γενόμενον τὸ κυριακὸν σῶμα τῆς θείας αὐτοῦ ψυχῆς χωρισθείσης, ζωοποιὸν αὐτὸ ἔμεινεν· τῆς θεότητος μὴ οὐ διαχωρισθείσης αὐτοῦ· καὶ τῆς ἐνεργείας δὲ τοῦ πνεύματος ἐνωθέντος μὴ χωρισθεῖσαν. ὅτι καὶ τὸ ζέον ὕδωρ ζωτικὴν τοῦ θερμοῦ περιέχει ἐνέργειαν. *Rursum feruentem aquam calici Sacerdos infundit, quasi testatus, mortuum Dominicum corpus, diuina eius anima separata, viuificum adhuc mansisse: Diuinitate quidem ab eo nunquam semota, nec quibusuis Spiritus operationibus: quandoquidem & feruens aqua viuidam calore virtutem complectitur.* Ac si diceret è Christi corpore anima destituto, non tamen Diuinitatis exorte, vitalem virtutem aquę calore demonstratam, emanasse: Hinc Balsamon in Can. 31. Trullanum. ἐκ τοῦ κυριακοῦ σώματος, καὶ μετὰ θάνατον αἷμα καὶ ὕδωρ ζέοντα ἐξεχύθησαν, ὡς ἐκ ζωοποιοῦ σώματος ζωτικά. *Ex corpore Dominico etiam post mortem sanguis & aqua ferventes effluxerunt, vt ex corpore viuifico viuifica.* A principio missæ, ait Balsamon præfatus, & Mathæus Blastarius in suo Nomo-

canone, non infunditur; ne rursum frigida communionis tempore euadat, & adepta significandi ratione destituat r. [illegible] *Dominico enim corpore velut viuo & viuifico, quæ viuificandi vim habent, sanguis, inquam, & aqua effluxerunt.* Tertia autem ratio à Cabasila cap. 37. allata mihi maxime probatur, vt quæ sensum inclusit cum præcedentibus liturgiæ partibus, magis cohærentem. Cum hactenus, ait, in totius liturgiæ serie Christum vt annis prouectum, mox vero crucifixum fuerimus contemplati: oportet & quæ sequuta sunt, symbolis aliquibus significari, [illegible] *vt sit vndequaque integra mysterij significatio.* Subdit ideo. [illegible] *Quod vero opus & quis effectus Christi passionum & sermonum & operum? Si prout ad nos spectant, hac ea quis consideret, nihil aliud est, quam Spiritus sancti in Ecclesiam aduentus. Oportebat ergo eum post illa significari. Atque is quidem significatur aquâ calidâ in mysteria infusâ. Hæc enim aqua, cum & aquæ naturam habeat, & ignis sit particeps, significat Spiritum sanctum: qui etiam aqua dicitur, & tanquam ignis in Christi discipulos dilapsus apparuit. Tunc enim descendit, postquam omnia quæ ad Christum spectabant, consummata fuere, nunc autem perfectis & consecratis donis hæc aqua immittitur. Per mysteria vero siue sacra dona significatur Ecclesia quæ est corpus Christi & membra ex parte habet, quæ & tunc Spiritum sanctum acceperunt.* Confirmantque expositionem hanc Sacerdotis aquam feruidam benedicentis verba [illegible] *Benedictus sanctorum feruor:* tum etiam Diaconi illam infundentis sermo. [illegible] *feruor fidei plenus Spiritu sancto.* Cæterum cum Hæreticos vocet Balsamon Responso 18. in Iuris Orientalis lib. 5. eos qui huiusmodi aquæ calidæ mixtionem in calice respuunt, tanquam ab eius significato mente dissentientes: videat, ne meritò tam sibi inique, qui finem non in Christi verbis, sed in signis & figuris nimis superstitiose astruit; qui nec primis Patribus liturgiarum authoribus potest huius aquæ feruidæ admixtionem in sacris, ceu proprium eorum inuentum ascribere: cum alias tam celebris extiterit, aliqui scriptores in suorum parte tractassent, & in MS antiquis (vbi tamen non extat) aliqua de illa mentio fieret: quamuis schismate antiquiorem, quandoquidem eius Germanus meminit, mihi, & quibusdam etiam is hoc esse eius opus asserentibus, sit in confesso.

168. [illegible] Inuitat, & si vis iubet Sacerdos Diaconum, vt communionem percipiat, Episcopum enim, Sacerdotes, & Diaconos, si non communicent, Canon Apostolicus octauus causam dicere præcipit: quæ si probabilis iudicetur, veniam concedit: sin vero minus, excommunicatione eos [illegible], vt qui populo causam dederint, aduersus eum qui obtulit, tanquam non digne obtulerit. Cum autem è Diaconis quidam, graue vt primâ facie apparet, sed sanctum communionis onus, teste Balsamone, excussissent, renouata Canonis cura fuit ad sinceram eius obseruantiam reuerti sunt coacti. Ad hoc vero etiam hac ætate Canonis huius fideli obseruatores se Græci exhibent, vt nunquam apud eos [illegible], Sacerdoti solemniter ministret Diaconus: nisi simul sacramenti participes fiant. Et manu etiam summi Pontificis, Archidiaconum olim corpus Christi recepisse testatur vetus Ordo Romanus, illiusque communionis ritum refert. Durandus lib. 4. capite 54. qui alit est. *vt Pontifex [illegible] tam in sede subdiuidens dentibus vnam eius particulam sumat, & aliam in calicem mittat: deinde aliam tradat cum osculo Diacono, aliamque Subdiacono cum osculo.* Imo & non absimile quippiam in nonnullis Ecclesiis factitari solitum idem author obseruat. *Sane Sacerdos*, inquit, *omnes partes Hostiæ comedit, in quibusdam tamen Ecclesiis, (aut quis tribus adhærentes intelligit) ipse vnam partem sumit, & reliquam Hostiæ medietatem super patenam in duas partes diuidit, quas ministris scilicet Diacono & Subdiacono impendit.*

169. [illegible] Veniam petit Diaconus communionem à Sacerdote percepturus, eamque similiter quiuis è populo ad sacrandis [illegible] accessurus omnibus iudicibus, in hodiernum vsque diem vulgari linguâ solet exposcere, dicens [illegible] *Condonate Christiani*, cui omnes [illegible] co charitatis affectu respondent, [illegible] *Parcat tibi Deus.* Quin etiam ipsi Sacerdotes [illegible] imitatus, sacro communionis mysterio, a præ [illegible] celebrante iam in manibus accepto ad dextram læuamque (priusquam fusis ad Deum precibus illud os admouerent) caput vertere, & de hoc [illegible] menti nunciatum est præcipuum Sacerdotem celebrantem, non prius [illegible] quam [illegible] liturgicas [illegible] cas, [illegible] egrarit: illos vero concelebrantes, quos aspectat [illegible] confessio minus [illegible] eret, capite huc & illuc conuerso, quasi [illegible] simul [illegible] dali causam dederint, veniam poscere. Hanc quoque consuetudinem non certe illa [illegible] sed & [illegible] approbat [illegible] habent [illegible] eorum [illegible] dum, [illegible] Ecclesias nostras [illegible] publica reconciliatio non est [illegible] communionis ergo [illegible], prius in aliam Græce in se conferant, vt [illegible] illud pacis cum omnibus exuentæ symbolum [illegible] proferant. Tam manifestum vero & indubitatum mutuæ & sinceræ charitatis in Oriente, apud Græcos est indicium hic sermo, vt qui veniam de more publice petenti obstinatam mente (quod quidam audeat dicere: [illegible], *incondonatum te relinquo*) denegare non formidant, confestim ipsi Ecclesiasticâ potestate à corporis Christi vnionis mysterio arceantur: beneuolentiæ vero suæ copiam, gratique animi (quod alibi diximus,) affectum deprompturi, siue quacumque de causâ alteri bene precaturi, hac vnicâ voce, [illegible], soleant explicare, cuius quidem dicti factique præclarissimum exemplum apud Nicetam Manuelis Comneni lib. 3 præbet Stypiota, qui veniam à Camatero morti propinquo ob præteritas iniurias rogatus, facile concessit: & [illegible] *salutem animæ eius precatus est.* Vide Chrysostom. Hom. de proditione Iudæ versus finem.

170. [illegible] Diacono ministranti, aliisque Sacerdotibus concelebrantibus, præcipuus Sacerdos, vel Pontifex in manus sacram Eucharistiam antiquo ritu tradit: eam sic olim Laicis viris recipere concessum: fœminis in linteo mine *dominicale* vocitato, de quo Baronius anno 57. plura ex Augustino

sermo 252. de tempore: Græci pro sacris initiati divinum Sacramentum participaturi, manum sinistram dextræ in crucis modum supponunt, vt eam cauâ volâ continéant: mox que dextera similiter occlusâ, precibusque præuijs, reuerentiæ & cautela cum magna admouent. Græcos suos instruxisse videtur Cyrillus Hierosolymitanus. Catech. 5. myst go. ... inquit, μὴ τεταμένοις τοῖς τῶν χειρῶν καρποῖς ... ἀλλὰ τὴν ἀριστερὰν ... δεξιᾷ ... Χριστοῦ, ... ἀμήν. *Accepturus igitur sanctum panem, non expansis manuum volis accede, neque disiunctis digitis, sed sinistram thronum efficias dexteræ, quæ regem suscepturα est. & concaua manu suscipe corpus Christi subijciens verbum, Amen.* Licet suo tempore obseruatum (nunc alit r Laici pene sacro nimirum calici intincto, & cochleari sublato, communicant) tradit Damascenus lib. 4. de fide capite 14. ... τὸ σῶμα ... τοῦ ... ἄνθρακος ... ἵνα τὸ πῦρ τοῦ ἐν ἡμῖν πόθου ... ἄνθρακος πύρωσιν ... τὰς ἁμαρτίας, καὶ φωτίσῃ ... *Accedamus ad eum desiderio ardenti. Manus in crucis modum formantes crucifixi corpus suscipiamus, & apponentes communioni oculos labia, & frontem diuini carbonis fiamus participes: vt ignis desiderij qui in nobis est, ex eo carbone accendatur, & comburat peccata nostra, & illuminet corda nostra, & partu patione diuini ... & deificemur.* Admonet autem non tantū os, sed & oculos, & frontem mysterio ... admouere: ... dum qui possunt deuotione recitant ... frontem, modo oculos, solent ... tangere.

171. Μεταλαμβάνει ...] Vnâ omnes, & eodem tempore Christi corpori participant, sacris ... Sacerdos quidem vel Pontifex, in altaris medio: alij Sacerdotes, in altaris circuitu; retro altare, Diaconus. Sanguinis ... que communicaturi ... procedunt, calice altari ... in medio, Sacerdotis vel Pontificis manu paulùlum inclinato; ex quo hauriunt nec ... modice genua inflectere. Ter autem quilibet ex eo sugit (cum antiqui Latini fistulâ tubore illum exciperent) qualibet vice vnam sanctissimæ Trinitatis personam appellans. εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, &c.

172. Καὶ μετὰ τὴν μετάληψιν.] Distinctionem ponunt Græci inter μετάδοσιν & μετάληψιν: ... enim sanguinis, illa Dominici corporis, est communio (vulgato licet loquendi more vtriusque sumptionem vocent μετάληψιν, siue συναλλάξεων) vnde cum Diaconis corpus Christi ... dixit Sacerdos μεταδίδωμί σοι τὸ τίμιον, vel in passiuo, ne autor ... sibi vllam arrogare videatur. μεταδίδοται τῷ δεῖνι διακόνῳ, καὶ τὰ ἑξῆς prout. fol. 93. ad sanguinis participationem admisso, ait μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ὁ δεῖνα, καὶ τὰ ἑξῆς. Frequenter propterea, quod & alibi annotasse memini, Christi Domini Pontificijs vestibus ornati, & sacræ mensæ assidentis ... concha Græci depingunt imaginem, quæ manibus in crucem decussatis, dextrâ quidem, cui vox μετάληψις inscripta est; calicem sinistrâ, vbi vox alia μετάδοσις legitur, panem porrigit: eius vero capiti titulus pro statu Sacerdotalis argumentum est appictum, ὁ ἀρχιερεὺς ...

173. Σπογγίζει τῷ χαλύμματι.] Arcudius plus æquo certe in suos nonnunquā rigidus, Græcos ter sacræ prophane tractatæ reo ... agere tentat libro 3. cap. ... quod sancti panis communionem, assumptā ... qua illum ... capiti confestim ... admonerent. Verum ... honoris & venerationis ... etiam sanctitatis, ex ... contrahendæ gratiā ... faciunt: qui ... manu fronti admota venerationem & cultum Orientales protestari? Manum autem prius, quam capiti imponant, si quæ forte particula adhæserit, sacra Spongiā diligentissime ... abstergunt: & sanguine delibato, si velo calicis labia videntur abstersisse, prius illa ... quā ... tersè possunt, lingua exugunt, ... & prophanationem ... sacratum ... est apud eos; ... Coætanei autem Cyrilli Hierosolymitani Christianis ... ter ... potuisset Arcudius scrupulum ingerere, vt eos post acceptam panis communionem, monet sanctus Antistes; μετὰ ... ἁγίου σώματος ... *oculos sancti corporis attactu circumspecte sanctifica*: post sanguinis vero habitam participationem ... τοῖς χείλεσί σου ... *adhærentem adhuc labris humiditatem manu contingе, & oculos, & frontem, & reliquos sensuum organa, (manus vtique huius facta aspersione) consecra.*

174. ...] Non ad velum, labra detergens, sed ad calicem ... in quo ... manantem, hæc verba esse referenda, cauet ... Arcudius loco nuper citato.

175. Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ.] Antiquis communionem panis in vtraque Ecclesiā pere plerisque ... solitum tantum dici, σῶμα Χριστοῦ, ad calicem vero delibandum αἷμα Χριστοῦ, scribit S. Clemens Apostol. Const. lib. 8. cap. 13. & inter plures Latinos, perspicuis verbis Ambrosius tum in liturgiā: tum lib. 4. de sacram cap. 5 vbi ait. *Ergo non otiose tu dicis, Amen, iam in principio confitens quod tu accipias corpus Christi. Et tu dicis Amen: hoc est Verum. Quod confitetur lingua teneat affectus.* Græci vero non sicut & Latini prolixiori verborum ... pauca illa verba ... tenuerant, quæ quamuis sacra ... confirmi gnificet, circa illud tamen nullam exercit virtutem, sicut neque Latina oratio: *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat te &c.* Obseruandum hic porro sicut in ... varias lectiones fol. 93. literis N. N. cum ex Venetus ... exemplaribus annotatum est, quod si plures Sacerdotes ad celebrandum simul concurrere contigerit tunc prior illorum, vel Pontifex (si præcipuus celebrans ille sit) panis communionem, secundus autem Sacerdos, calicem reliquis distribuit: ipsi vero communione manu Pontificis accepta, illam deosculantur, atque etiam faciem: Sacerdote autem illam tradente, faciem quidem ... non vero manum deosculantur: tunc enim proprium quisque manum sacro mysterio pleno osculo reuerenter excipere tenetur, vt Damascenus numero 170. supra relatus edocuit. Osculi huiusmodi Pontifici dati rationem reddit Symeon Thessal. lib. de templo. ... τὴν χεῖρα ... Ἰησοῦ, καὶ τὴν μετ' αὐτῶν ἀδιάσπαστον ἕνωσιν. ... καὶ τὸ ὄργανον ... κοινωνίας ... Χριστὸς ... *Pontifex deinde distribuens alijs eius manum & genam osculantibus, in præsenti communionem, quæ per carnem Christi est, & in futuro indiuiduam cum Iesu vnionem prædicat. Manus & gena suscipiunt osculum, illa quia ministrat, & tangit tremenda mysteria: gena vero quia instrumentum est vnde emittantur oratio*

nes, & quia dilectionem, & orandi societatem exhibet. Confirmatque id quod tunc dicitur: Christus in medio nostrum. Cui sigillatim omnes, dum sic sanctum illud osculum mutuo impertiuntur, respondent: καὶ ἔστι καὶ ἔσται. *Et est & erit.* Sed neque in Ecclesiâ Latina insitatum est osculum eiusmodi, tradentem enim sibi sacra mysteria manum Episcopi, quisque deosculatur: & summus Pontifex Diaconum cui Sacramentum impertitur, ad osculum etiam admittit. Cæterum etsi Dominici sanguinis dispensator sit Diaconus, vbi tamen Ecclesiastica, id est Sacerdotum plurium & Diaconorum fit communio: non ipse, sed secūdus Sacerdos, (ne Concilij Nicæni Canon 18. violetur) sanguinis distribuendo se se offert. Facta vero Laica communione, cum panis sacer sanguine tinctus à Sacerdote populo distribui soleat: suas amplius partes in calice dispensando Diaconus Græcus non agit.

176. Ἀποσπογγίζει.] Vt panis consecratus, omnesque particulæ in communione populo distribuendæ, in calicem sacras vini species continentem decidant.

177. Τῷ ἁγίῳ σπόγγῳ.] Prophanus Spongiarum vsus, illis detergit, sanguinem exiccat, sistit, & eluit. Chrysostomus in epis. ad Ephes. homilia 3. οὐχ ὁρᾷς τοὺς ἡμετέρους οἰκέτας τῷ σπόγγῳ τὴν τράπεζαν περικλύζοντας, καὶ τὴν οἰκίαν καθαίροντας, *cum contemplaris famulos mersas Spongiâ lauantes, & domum mundantes. &c.* Galenus quoque lib. 5. de methodo medendi: *Spongia vlcus detergere scripsit.* Sacer vero non mensam tantum sacram illis detergit, prout in officio de ablutione sanctæ mensæ magna feria quinta explicabitur, sed & calicem Dominici sanguinis purissimum vas, ipsumque sanctum Discum, Particulasque in eo contentas colligit in vnum, coercet ne perturbatim effluant, & suo tandem impulsu ductuque suauiter in calicem demittit. *Purificatorij* itaque Latinis dicti, munus agit in altari Græco *Spongia*, extra in sacris vsurpata, quia Sacrificij cruenti à Christo oblati pars fuit & instrumentum, eiusque in incruento Sacrificio memoriam refricat. Subtilis est, lenis, delicata, tersa: vno verbo *Penicillus* Plinij lib. 31. cap. 11. vel Festi *Peniculus.* Sicut autem ἀπὸ τοῦ σπόγγου, ἢ σπογγιᾶ, fit verbum ἀποσπογγίζω, *detergo*: ita ex aduerso à verbo μάσσω, quod idem est ac, μάσσω, *extergo detergo*, fit nomen μάκτρα eiusdem penitus significationis & vsus, ac præsens vox σπόγγος, cuius mentionem facit vetus Euchologium Venetum fol. 89 linea 41. superius citatum.

178. Ἀνοίγεται τὰς θύρας τοῦ ἁγίου βήματος.] Non Ianuas aperiri, sed vela altaris deduci scripsit Chrysostomus homilia 3. in epis. ad Ephes. ὅταν ἴδῃς ἀνελκόμενα τὰ ἀμφίθυρα, τότε νόμισον διαστέλλεσθαι τὸν οὐρανὸν ἄνωθεν. *quando videris trahi quæ in ostijs sunt, cortynas, tunc existima cœlum superne deduci.*

179. Λομβάνει τὸ ἅγιον ποτήριον.] Duplicem communionem etiam hac tempestate, quarum autem quorum aliqualis adhuc in Oriente perspicitur obseruantia, distinguere debemus: Sacerdotalem siue Ecclesiasticam vnam, alteram Laicam: Illam in sanctuario ordine sacro promotis reseruatam, hanc extra cancellos Laicis quibuscumque concessam: primam illam superius num. 170. & seq. summas contemplati, vt modo secunda hæc populo exhibeatur, portis sacri adyti reseratis, Diaconus sacra deferens egreditur, calicemque in quo panis consecratus sanguine intinctus est, populo manifeste ostentat, exclamans. μετὰ φόβου θεοῦ, καὶ πίστεως προσέλθετε. Addit alia lectio, ex Damasceno numero sequenti citanda καὶ ἀγάπης. Nec immerito. Charitatis enim sicut fidei sacramentum est. Communionis huius locus extra cancellos, & portam Βασιλικὴν dictam (ex ea namque Rex Christus ad plebem pascendam egreditur) Soleas est, *Regis Solium & Thronus*, reliquo chori sublimior; de quo nos alibi etiam cum Hieronymo Latino aduersus Luciferianos scribente: *Episcopi est corpus Domini adtrectare, & de sublimi loco Eucharistiam ministrare populo.* Particulam quamlibet sanguine perfusam (iunctas enim panis & vini species ille ritus ostendit, vbi supra numero 177. Diaconus sacrum discum Spongia tersit, & cuncta fragmenta panis in calicem mersit) μαργαρίτην, quasi *Vnionem pretiosissimum* vocant: eamque Cochleario paruulo (cuius manubrium tenue & oblongum cruciculâ in extremitate ornatum est) pro communione è calice educit.

ΛΑΒΙΣ.

Cochlear illud adinuenit Chrysostomus (vt suspicatur Arcudius lib. 3. cap. 53. & ante illum Lindanus) cuiusque vsum in Ecclesiâ communem fieri cœpit, illius fœminæ Hæresi Macedonianâ infectæ occasione, quæ falsæ religionis simulandæ causa, panem Eucharisticum de manu Chrysostomi sacra facientis acceptum famulæ ancillæ dedit, Hæreticorum panem illius loco consumptura, qui mox in eius ore, in lapidem est mutatus. Vnde tam nefandæ fraudis vitandæ gratia, Ecclesiastica lege sancitum est, vt mysteria Eucharistiæ in calice commixta simul populo deinceps dispensarentur. Hancque eandem consuetudinem intinctum panem porrigendi in Ecclesia Latina aliquando viguisse declarat Georgius Cassander in Liturgicis: Iuonemque de diuinis officijs pro sua sententia scribentem ita refert. *Populus intincto pane non authoritate, sed summâ necessitate timoris sanguinis Christi effusionis, permittitur communicare.* Idque in institutis Cluniacensium præscriptum esse subiungit, & Arnulphi epist. 3. ad Bohemos verba clarissima citat. *Quotidianus vsus prætendit Ecclesiæ, vt porrigatur Hostia sanguine intincta, cum à Domino prius corpus, deinde sanguis porrectus fuisse memoretur, etiam Iulio Papâ, (qui in ordine fuit, trigesimus sextus) prohibente ne eiusmodi intinctio fiat sed seorsum panis & seorsum calix iuxta Dominicam institutionem sumantur.* Ad quod, ait Cassander, respondet Arnulphus: *Christum eis cum quibus conuersatus est, ea quæ facienda erant verbo & exemplo insinuasse, certum agendi modum non præscripsisse, huc pertinere quod ait: Hoc facite in meam commemorationē. Non ait, hoc modo facite. Et: Ite baptizate: non ait hoc modo semel aut ter immergendo.* Et paulo infra, *Ob honorem, & reuerentiam sacramenti, & periculum effusionis, ac vt Sacerdos sine periculo administrare possēt; consuetudinem introductam panem intingendi.* Cochlear autem illud a Græcis λαβίδα dictum Latine precor cum Genebrardo vel Heruetto in liturgijs PP. ne *Forcipem* interpreteris: quis enim micam lente minorem liquore delibutam *Forcipe* eleuet? At vero tenuis ille μαργαρίτης, vnionem quantitate non excedens *mica* est solummodo, cum Paschasio lib. de corpore & sanguine Domini, dicenti. *Hoc mysterium quando communicas, dilata sinum mentis tuæ, emunda conscientiam, & accipe non quantum mica exhibet: sed quantum fides capit.* cum Cyrillo Hierosolymitano monenti: ἀσφαλίζεσθαι τῷ χειρὶ, καὶ λίθων τιμίων διασώζειν· ὥστε μή σοι ψιχίον ἀποπέσῃ. *vt micam illam auro & lapidibus pretiosis præstantiorē ne excidat, attendas.* Non negarim tamen, λαβίδος denominationē excogitatam a *Forcipe*, quo vnus è seraphicis spiritibus carbonem ardentem mundanda Prophetæ labra, ex altari subtulit: & quia Sacerdotes τὸν θεῖον καὶ νοητὸν ἄνθρακα τὸν Χριστὸν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῇ λαβίδι φανερῶς αἴροντες. *Christum diuinum & intellectualem carbonem manus Forcipe ex altari educunt:* hinc factum omnes autumant vt Cochlear ad eum deportandum accommodum; λαβίδος nomine vocandum occurreret: ἄνθραξ γάρ ἐστι τοὺς ἀναξίως φλέγων. *Christus enim carbo viuus est indignos & temere accedentes exurens.* Ita S. Germanus in mystag. & plura in eadem mentem mentem D. Damascenus lib. 4. de fide cap. 17. Agnouit Balsamon ui explicat one

Can.

Can. 101. Concilii in Trullo, *Cochlearis*, λαβίδος illius vsum. Canon enim ille cum antiquum communionis in manibus recipiendæ morem reuocare intenderet, nec præualeret: Scholiastes suaui eum expositione moderatur, μὴ θαυμάσῃς, μηδὲ τὴν αἰτίαν δὶ ἣν ἔν τισιν ἐκκλησίαις μεταδίδοται τοῖς λαικοῖς τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐγχειρίζεται ταῖς χερσὶν αὐτῶν κατὰ τὴν τοῦ κανόνος περίληψιν. πίστις γὰρ ὀρθή, καὶ φόβος Θεοῦ, καὶ εὐλάβεια αὐτὸ τοῦτο παρέδωκεν. *Ne mireris, neque rationem inquiras quare in quibusdam Ecclesiis præbetur sanctum Christi corpus: non in manus secundum Canonis edictum traditur. Fides enim recta, & Dei timor, & deuotio ab omni suspicione aliena hoc tradidit.* Et quamuis Ilerdense Concilium anno 524. congregatum, & Paschalis secundus epist. sua 32. probibeant intinctum panem in communione præberi, Christi nimirum sub speciebus separatis Sacramentum instituenti s exemplo reclamante. In fauorem tamen Ecclesiæ Orientalis dicendum, Concilium octo Episcoporum quale fuit Ilerdense citatum, consuetudinem, Orientem totum peruagantem abrogare non fuisse: sicut nec Paschalis Pontifex, qui non Græcis: sed priuatas Latinorum Ecclesias ab hac sibi noua & non approbata consuetudine recipienda tempus deterrere decreuit.

180. Μετὰ φόβου Θεοῦ.] Postquam de fide circa Eucharistiæ sacramentum veraciter inflammanda pluribus disseruit Damascenus lib. 4. de fide cap. 34. his tandem verbis hæc a nobis elucubranda, sermonemque suum omnem exponentibus concludit, διὸ μετὰ πάσης τε φόβου, καὶ συνειδήσεως καθαρᾶς, καὶ ἀδιστάκτου πίστεως προσέλθωμεν, καὶ πάντως ἔσται ἡμῖν καθὼς πιστεύομεν μὴ διστάζοντες, τιμήσωμεν δὲ αὐτὸ πάσῃ καθαρότητι ψυχικῇ τε, καὶ σωματικῇ. *Proinde omni cum timore & conscientia pura, & indubitata fide accedamus, & omnino fiet nobis quemadmodum credimus nondubitantes, & veneremur ipsum omni puritate animi & corporis.* Vt firmior deficit fides, tremorem incutere Chrysostomus ipsi molitur epist. 1. ad Corinth. homilia 36. σὺ δὲ ἀκούεις, [illegible] τοῦ παντὸς τὴν τράπεζαν [illegible] τὸν ἐκεῖνον ἴσως, καὶ διὰ τί. ἐννόησον τίς ὁ προβαίνων [illegible] [illegible] ... & post pauca: διανάστηθι καὶ πρὶν ἰδεῖν τὰ παραπετάσματα ἀνελκόμενα, καὶ τοὺς χοροὺς τῶν ἀγγέλων προϊόντας, πρὸς αὐτὸν ἀνάβαινε τὸν οὐρανόν. *Quod si non credis, aspice ad hanc mensam, recordare propter quid hic stet. Cogita quis sit qui procedat: & contremisce etiam ante tempus. Assurge antequam videas deduci vela, & Angelorum chorum pedem efferre: in cœlum ipsum ascende.* Eadem porro quæ hic sanis in Ecclesiâ ad communionem accessuris, ægrotis quoque propriis in domibus Eucharistiam sumpturis proferuntur verba μετὰ φόβου, &c. & si quando vtrique communicant, velo calicis mento supposito, manu Sacerdotis, panem intinctum è *Cochleari*, suscipiunt; ipsam Eucharistiæ susceptionem Sacerdote suis verbis exprimente, μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Πέτρος, καὶ τὰ ἑξῆς. Ægrotorum vero Præsanctificatum panem non nisi semel in anno feriâ quinta in Cœna Domini consecrant, vnde & asseruatum Præconsecratum hunc panem, προηγιασμένον ægrotis *sepositum depositumque* Viaticum appellant, & sacro sanguine, velut alia per quadragesimam consecrata, de quibus nos in Præsanctificatorum officio num. 12. tractabimus, intingunt: quem ritum licet senenoris notæ censurâ damnet Arcudius lib. 3. cap., & 17. vt qui sacramentales species frequentius vellet renouari, nec sanguinis sacri species ad furnum aut ad solem exiccari: erat tamen Arcudius Græcus, de Græcis ritibus, (vt qui puer decennis in Italiam aduenit) parum peritus, nec enim furni vel solis ardore, sed viuo acerræ sacratæ, (hodie vulgo κατζὶ vocant) sacro disco subiectæ igne cui species panis sanguine tincti religio se sunt impositæ, cunctum humorem exprimunt: hacque eadem diligentia, species panis bene cocti, & vt ipse fatetur Arcudius diutius duraturi, per annum integrum ægrotis asseruatas, à corruptione custod unt immunes. At vero deinceps, cum infimo [illegible] tus horâ, viatico Eucharistiæ muniendo Par[illegible] m assumunt, vino communi r. spergunt, vt si p[illegible] & exsiccatæ sanguinis species, quasi de nouo exsuscitari, & emergere videantur. Circa quem ritum bene, vt ego quidem censeo, differit Catumsyritus Halogræcus tractatus 1. Elencho 37. his verbis. *Circa intinctionem panis in sanguinem remitto me Ecclesiæ Romanæ, seu Latinæ: quæ dum tolerat Græcos in hoc, eosdem vtique tolerare debuisset ipse Græcus Arcuda & non insurgere contra ipsos tali & tanto hostili odio instar rabidæ Vrsæ* (vox enim Græca vulgaris ἀρκοῦδα, Vrsum sonat) *in illis falsò censurandis.* Hæc ille: cuius tamen stylus iniurius & insolens in virum doctum quamuis in leuioribus lapsum, æquioris censuræ iudicio, iam Romæ castigatus non ignoratur.

181. Σῶσον ὁ Θεός.] Hæc oratio habetur inter Matutinas. Folio. 53.

182. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανούς.] Supererat è vita Christi aliquo Missæ ritu, significanda eius per Ascensionem gloria, & nominis eius per Apostolorum prædicationem disseminata per orbem notitia. His illam verbis manifestat Sacerdos, quæ Thessal. lib. de templo ita exponit. ἄπεισι θυμιῶν ὁ ἀρχιερεὺς τὰ ἅγια ἐπιλέγων ὅσα τὴν ἀνάληψιν τοῦ σωτῆρος δηλοῖ, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα δόξαν τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ τῇ κτίσει ὡσεὶ διαλεγόμενος τῷ σωτῆρι καὶ λέγων. ὅτι σὺ μετῆλθες μέχρις ἡμῶν, καὶ καθ᾽ ἡμᾶς ὤφθης, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθας, καὶ ἀναλαβεῖς τῆς δόξης πεπλήρωκας τὴν γῆν· δι᾽ ἧς ἡμεῖς ἱερουργοῦμεν σοῦ τὰ μυστήρια, καὶ μετέχομέν σου, καὶ διηνεκῶς ἔχομέν σε. *Pontifex sancta adolens discedit, & ea subdit quæ Ascensionem Domini, & in posterum prædicationis eius gloriam, ad omnem creaturam manifestant. Quasi cum Saluatore dissereret, & diceret. Quia ad nos vsque descendisti, & assumptus in cœlum tua gloria terram omnem replesti: per hanc nos sacra perficimus mysteria, & tui participes sumus, & te possidemus perpetuo.* E breuiori S. Germani expositione videntur hæc dilatata ἡ ἄρσις καταλειφθέντων ἁγίων λειψάνων τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ ὑποσημαίνει· ὁ δὲ τελευταῖος θυμιατὸς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος δοθεῖσαν τοῖς ἀποστόλοις μετὰ τὴν ἀνάστασιν. *Exportatio sacrarum residuarum sacramenti reliquiarum Ascensionem Domini Dei nostri subindicat: vltima vero suffumigatio gratiam sancti Spiritus Christo afflatu Apostolis concessam post resurrectionem declarat.*

183. Θεωρεῖ ἔξω πρὸς τὴν θύραν.) Diaconus communionis reliquias, ad προθέσεως mensam asportaturus, intentis oculis populum prius respicit, quasi Christi quem defert nomine ipsi valedicens, vt eum erecta semper mente fideque respiciat, huiusmodi obtutu, exhortatur. Ita fere Anonymus (qui aliis in M. S. sub nomine Germani vel Basilii circumfertur) in M. S. Regio numero 1769. liturgicam expositionem his verbis claudens. ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ ἱερέως (ἢ τοῦ διακόνου) μετὰ τοῦ ἄρτου εἰς τὴν πρόθεσιν, δηλοῖ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι μέλλει κρῖναι τὴν κόσμον. *Conuersio Sacerdotis* (aut Diaconi) *cum sancto pane* (ad populum, & deinde) *ad Prothesim, aduentum Christi mundum dijudicaturi, significat.* Eo quasi nutu, post Ascensionis mysterium iam numero præce-

denti expositum subindicaret Diaconus, verba Angelorum quondam in Ascensione Christi audita. *Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.*

184. Πάντοτε νῦν καὶ ἀεί.] Claudunt hæc verba sententiam superiorem ὁ ὑψωθεὶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς, &c. & ad illam proinde sunt referenda, & cum eâ connectenda.

185. Εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε.] Pro Eucharistiâ nil gratius Deo rependitur etiam grati animi merces, de quo Iustinus apolo. 2. αἶνον καὶ δόξαν τῷ πατρὶ τῶν ὅλων διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀναπέμπει, καὶ εὐχαριστίαν ὑπὲρ τοῦ κατηξιῶσθαι τούτων παρ' αὐτοῦ ἐπὶ πολὺ ποιεῖται. *Laudem & gloriam rerum vniuersarum Patri per nomen Filij, & Spiritus sancti offert, & gratiarum actionem pro eo quod hisce nos donis suis sit dignatus: prolixe exequitur.* De eadem Augustinus epist. 59. *His peractis & participato tanto sacramento, gratiarum actio cuncta concludit.*

186. Ορθοὶ μεταλαβόντες.] Τοῦτ' ἔστι, ait S. Germanus, ὀρθῷ τῷ διανοίᾳ καὶ τοῖς ἔργοις τοῖς ἀγαθοῖς μεταλαβόντες, καὶ ἀξίως αὐτῷ εὐχαριστήσωμεν. *Id est recta & eleuata ad superna mente, cum bonis operibus simus nos, qui communicauimus: & digne ipsi gratias agamus,* sicut & Christus Hymno dicto è mensa surrexit.

187. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.] Quia pia consuetudo antiquis Conciliorum decretis firmata, prohibet fideles nondum expletis missarum solemnibus Ecclesiæ [illegible] tempus quo soluitur [illegible] Ecclesia [illegible], publica Diaconi vo[illegible] Signum illud Latinis est vulgatum, *Ite Missa est:* Græcis, ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν, ex [illegible] Clementem const. Apost. lib. 8. cap. 15. ἐν εἰρήνῃ ἀπολύεσθε, deductum: imo è Christi Domini verbis, ait Caua[illegible] qui cœna facta, & hymno dicto, discipulis discessus licentiam fecit: dicens. *Surgite eamus hinc.*

188. Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος.] Populum à Diacono dimissum Sacerdos non dimittit; nisi prius ipse Christum in cœlos ascendentem, discipulisque benedicentem imitatus, facta oratione, sibi benedixerit: eamque recitaturus Sacerdos è cancellis egreditur, & in medio populi stat, *retro Ambonem.* An vero sic ad populum egreditur, vt melius, quo vicinius est bene precetur. Non ita: sed populo affectu, sicut & gressu condescendit: vt subindicat Cabasilas cap. vlt. & appositè ad hæc S. Germanus. ἡ ὀπισθάμβωνος εὐχὴ [illegible] σφραγίς ἐστι πάντων τῶν αἰτημάτων καὶ [illegible] τοῖς πρώτοις καὶ [illegible]. ἐπειδὴ γὰρ πᾶσα ἡ ἱερουργία [illegible] ὑπὲρ τῶν προσαγόντων, καὶ δι' [illegible] τελεῖται· [illegible] καὶ ὑπὲρ πάντων διαλεγόμενοι· [illegible] τῷ τέλει [illegible] τοῖς [illegible] ἀρμόζουσαν [illegible] ἔξωθεν [illegible] ἑστῶτες, ὡς ἀπείρας πολλάκις [illegible] καὶ λέγοντες. τίς ἄρα ὁ σκοπὸς, καὶ ἡ τῶν παρὰ τῆς ἀρχιερέως [illegible] εὐχῶν ἔννοιά τε, καὶ δύναμις, καὶ ἐφίενται εἴδησίν τινα καταλαβεῖν. [illegible] οἱ θεῖοι πατέρες, ὡς ἀνακεφαλαίωσιν πάντων τῶν διὰ τῶν εὐχῶν αἰτουμένων τὸν χαρακτῆρα ταύτης ἐποιήσαντο, διδάσκοντες τὸν [illegible] ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα. *Quæ retro Ambonem oratio, velut sigillum est omnium petitionum, & compendium rite compositum primis & præcipuis conuenientis orationibus. Cum enim diuinum omne sacrificium præsertim quidem pro offerentibus, & pro ijs pro quibus obtulerunt, perficitur: & deinde pro omnibus, quos explicata mente non comprehendit Sacerdos: propterea in fine ordinem vnicuique orationi conuenientem apponit. Etenim cum aliqui eorum qui extra ad altare stant, in dubium sæpe incidant, cogitationibus fluctuantes, & dicentes. Quæ vtique est Ecclesiæ intentio, & quis est sensus & virtus orationum harum quæ a Pontifice submurmurantur? & cupiunt cognitionem quandam harum attingere. Huius causâ sancti Patres velut compendium omnium, quæ in orationibus postulata sunt, formam huius orationis composuerunt, vt quasi è fimbriâ texturam, seu ex vngue Leonem hoc pacto docerent.*

189. Εὐλογίαν τὸ κύριε.] Pro benedictione accepta benedictionem laudemque Deo rependit populus: & iterum pro communione psalmo recitato, gratias agit.

190. Δίδωσι τὸ ἀντίδωρον.] δῶρα siue ἅγια δῶρα, *sacram communionem* significare, suo loco demonstrauimus abunde: ἀντίδωρον autem *Eulogicum siue benedictū* panem, donorum seu *sacræ communionis vicarium* accipere, qui ad sacra ipsa mysteria recipienda sunt imparati, in omnium notitia est. Eum Pius in ordine Pontificum vndecimus, qui sub M. Antonio Vero, & L. Aurelio Commodo floruit, legitur in Ecclesia instituisse; *vt de oblationibus quæ offeruntur à populo, & consecrationi superfluunt vel de panibus quos deferunt fideles ad Ecclesiam, vel certe de suis Presbyter conuenienter partes incisas habeat in vase nitido & conuenienti, vt post Missarum solemnia, qui communicare non fuerint parati, Eulogias omni die Dominico, & in omnibus festis exinde accipiant, quæ cum benedictione prius faciat.* Eulogiam a benedictione suscepta vocat S. Pontifex; cum pluribus alijs, quo nomine etiam corpus Christi, in Eucharistia benedictione, precibus, & verbis diuinis consecratum appellatur. Duplicis autem generis Eulogiam siue panem benedictum annotant Publicum & Priuatum: vtrumque fermentatum; & *fermentum*, hac de causâ ab antiquis vocatum. Publicum Missa finitâ, in directionis & vnitatis argumentum inter fideles diuidebatur: & de illo, Innocentius primus epist. 1. c. 5. loquitur. *De fermento quod die Dominica per titulos mittimus: superflue nos cōsulere voluisti: cum omnes Ecclesiæ nostræ sint intra ciuitatem constitutæ. Quare Presbyteri: qui die ipsa propter plebem sibi creditam nobiscum conuenire non possunt, idcirco fermentum à nobis confectum, per Acolytos suscipiunt, vt idcirco a nostra communione maxime illa die se non iudicent alienos.* Priuatum vero quamuis multis commune fieret, ab Episcopis tamen priuatim mittebatur: & huiusmodi fuit ille de quo Paulinus & Terasia apud D. Augustinum epist. 35. scribunt. *Panem vnum sanctitati tuæ vnitatis gratia misimus, in quo etiam Trinitatis soliditas continetur: hunc panem tu Eulogiam esse facies dignitate sumendi.* Ex quibus constat quantum decipiatur Balsamon panis Eulogici primam institutionem Antiochenæ Synodo sub Constantio celebratæ adscribens, expositione Can. 2. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ παρόντος ἐπισκόπου, ὡς οἶμαι, ἡ τοῦ ἀντιδώρου διάδοσις, ὅπως πάντες ἀνάγκην ἔχωσι, κἂν οὐκ ἂν μὴ δυνάμενοι μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων, περιμένειν μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἱερᾶς τελετῆς, καὶ ἐκ χειρὸς ἱερατικῆς λαμβάνειν αὐτὸ εἰς ἁγιασμόν. *Ex hoc, vt videtur, Canone panis Eulogici distributio processit: vt necesse haberent etiam ij qui non possunt sanctorum & viuificorum mysteriorum esse participes, ad finem vsque diuini mysterij perseuerare, & ipsum e manu Sacerdotis ad sanctificationem accipere.* Decipiunt adhuc seipsos Græci quidā panem absq; benedictione ex solà altaris cui appositus est præsentiâ, Eulogicū benedictumque euadere censentes; quorum coniectura est, quod nulla pro pane benedicendo in Euchologiis, siue M. S. reperiatur benedictio. At cum creatura omnis vt sancta sit, sanctimoniāque

alius impertiatur verbo Dei & oratione sanctificandi vim sibi comparet: vt sanctus sit pariter panis Græcorum Eulogicus, si non priuata & speciatim sibi assignatâ prece, communibus saltem alijs, ijsque copiosis, quibus Prothesis & Offertorium perficitur, sanctum reddi necesse est affirmare: illumque propterea Symeon Thessalonicensis lib. de templo vocat ἡγιασμένον ἄρτον τὸν ἐν τῇ προθέσει προσευχθέντα, *panem sanctificatum in Prothesi preces super se factas suscipientem.* Addit Cabasilas etiam sanctum putari, quod & Deo sit oblatus, & ex eius meditullio, molitore, velut è sinu fœcundo Hostia fuerit manu Sacerdotis educta. ὥστε καὶ τὸν προσενεχθέντα ἄρτον, ἐξ οὗ τὸν ἱερὸν ὁ ἱερεὺς ἀπέτεμεν ἄρτον, ὡς πολλὰ διαθρύψας διαδίδωσι τοῖς πιστοῖς ὡς ἅγιον ἡγιασμένον αὐτῷ τῷ ἀνατεθῆναι, καὶ ἱερωθῆναι. *deinde & panem super quo facta est oratio, a quo sacram hostiam Sacerdos abscidit, in partes diuidens distribuit fidelibus, tanquam sanctificatum, eo ipso quod Deo dedicatus, & sacratus est.* Precibus cunctis liturgicis benedictum euasisse opinantur alij, nec minus ἀγαθόν quam λειτουργικόν, & è liturgiâ sacrisque orationibus ad sui præsentiam factis sancti aliquem omnem attraxisse profitentur: quaratione aquam illam benedictam in Theophanijs, maiori in pretio habent, quæ inter missarum solemnia iuxta altare residebat, quam quæ sacrificio præsens non fuit: prior enim illa est ἁγιασμὸς λειτουργικός, *quæ nimirum præsente Missâ celebrata est*, hancque ideo quasi sanctiorem diligentiore quoque curâ asseruant &; communione priuatis, criminumque noxis irretitus, simul cum pane Eulogico (nec non olim peccatorum adiunctâ confessione, sic enim Nicephorus Confessor sanctus Can. 5. edixit: τοὺς ὄντας ἐν ἐπιτιμίῳ μετέχειν εὐλογίας, ὁμοίως καὶ ἁγιασμοῦ, ἅμα τῇ αὐτῶν ἐξομολογήσει. Pœnitentes cum delictorum confessione benedictioni (hoc est fracto pani participare) ebibendam, multo cum deuotionis sensu & pietatis affectu, μετὰ λαβίδος: *sacro Cochleari*, Diaconus vel Sacerdos impertitur: nec minimam eius stillam in terram decidere patitur, vt quæ præter superius dicta, symbolum sit, & vicaria sanguinis Christi, tam vero licet precibus ijsdem benedictam, vt ἀλειτούργητος, *cui defuit ad Missæ celebritatem præsentia*, & ideo minus sanctam, minus existimant, & eidem se, domos, resque suas omnes respergere non formidant. Alij tandem sanctitatem prænotatam pani Eulogico tribuunt, eo quod sit ipsa προσφορᾶς massa, & typum referat virginei corporis è quo corpus Dominicum prodijt: è medio namque προσφορᾶς, maior Hostia, lancea incidente, extollitur: de quo superius fol. 60. & 118. Hæc videtur esse mens S. Patriarchæ Germani: ὁ τοῦ παρθενικοῦ σώματος τύπος, ὁ μερισμὸς τῆς εὐλογίας καὶ προσφορᾶς. *Virginei corporis, diuisio panis benedicti & oblatæ, typum gerit*: additque S. Mystagogus. ἐν προσφορᾷ δὲ τοῖς ἀλλοχέτ πλήρει ἁγιωσύνης ... *& pro crimine obstrictis (pœnitentibus communione priuatis) hæc oblatio sanctitate redundans ulterius sanctioris vice in missa solemnibus substituitur & offertur.* Sacros proinde quos in animâ producit effectus recenset. καὶ οὕτως ἀπὸ μὲν τῆς μεταλήψεως τοῦ ἀχράντου σώματος τοῦ ἐξ αὐτῆς τεχθέντος Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τοῦ αἵματος, ὁ ἁγιασμὸς καὶ ἡ υἱοθεσία τοῖς πιστοῖς παραγίνεται· ἀπὸ ... *Et sic sumptione quidem immaculati corporis eius, qui e virgine natus est Christi Dei nostri, & à pretioso eius sanguine sanctificatio & adoptio fidelibus prouenit: spiritualis vero, & aliorum bonorum liberalis profusio, ex distributione panis corporis Matris Dei, Christianorum generi profusi fecere*ditur. Cæterum cum multam de panis Eulogici sanctitate conceperit Græcus quilibet opinionem, ieiunus idcirco in Ecclesiâ, vel cui deficit liturgia, cum panno asportatum in domo comedendum è manu Sacerdotis osculo salutata, recipit *Hic enim panis*, inquit Augustinus libro 2. de peccatorum meri. & remiss. capite 26. *quamuis non sit corpus Christi, sanctus est tamen: & sanctior cibis quibus alimur*: & Cabasilas loco superius citato: οἱ δὲ σὺν εὐλαβείᾳ τὸν ἄρτον δέχονται, καὶ καταφιλοῦσι τὴν δεξιὰν τοῦ ἱερέως, ἅτε ψαύουσαν ἀρτίως, ἀφαφῶσαν τοῦ παναγίου σώματος τοῦ Χριστοῦ σωτῆρος, καὶ τὸν ἐκεῖθεν ἁγιασμὸν καὶ δεξαμένην, καὶ μεταδοῦναι τοῖς ψαύουσι πιστευούσαν. *Illi vero cum deuotione ad Sacerdotem accedentes panem suscipiunt: & deosculantur dexteram quæ recenter sanctissimum corpus Christi Saluatoris contrectauit (quo tamen manus Sacerdotalis osculo communione sacra in illa liturgia refecti, vt maiori sanctitate donati abstinent) & sanctitatem inde suscepit, & vt eam tangentibus impartiatur, continere creditur.* Miram propterea in eo assumendo demissionem animi, & in expetendo instantiam, ostendit olim coram impudentis vultus Sacerdote, pussimus & Ecclesiasticæ concordiæ amantissimus Imperator Michael Palæologus apud Pachymerem: cum Missæ solemnitate completa, manibusque recenter pro more ablutis panem illum sanctum suscepturus, & à mystica benedictionem percepturus è throno ad sacras vsque fores tunc apertas processit. Cui obuiam ille: ὑπαντήσαντος τὴν εὐχὴν πλέοντος τοῦ βασιλέως προσιόντος βασιλεὺς, ἐκτείνει τὰς χεῖρας τὸ θεῖο ἄρτου ληψόμενος· ἐπεῖχε τὴν δεξιὰν ὁ ἱερεὺς, τὸ τοῦ ἱεροῦ ἄρτου κλάσμα κατέχουσαν. ἀλλ' οὕτω τὸν μὲν χειρῶν ἐκπεταμένων τοῦ βασιλέως· τὴν δὲ δεξιὰν τοῦ ἱερέως ἀνατείνοντος, ἡ γλῶσσα φέρει τὴν ἱκεσίαν. *Obuiam*, inquam; *& manifestus ille precibus fundendis factus vicissim progreditur Imperator: manusque extendit panem sacrum percepturus; continet tamen dextram panis sacri frustulum tenentem, Sacerdos, atque ita manum tendenti Imperatori, ipse dextra exporrecta supplicem offert precem &c.* Addo & peregrinantes, tum fouendæ deuotioni & sacrorum mysteriorum iugi memoriæ conseruandæ, nec non etiam in aduersis periculis, & tempestatibus; Antidoro secum delato, tanquam ἀλεξιτηρίῳ φαρμάκῳ, sæpius vti: quo eodem fine, atque etiam vltimo vitæ discrimini prouisuri, consecratam particulam, quo longiora suscipiunt itinera, eo confidentia secum asportant, & vbi sedem in aliquo loco fixerint, in cameris ante sacram imaginem suspensam venerantur, & asseruant. Quam Sacramentum reseruandi consuetudinem exemplo Martyrum, à Cypriano de lapsis relato Monachorumque antiquorum solitudinibus & desertis, illud custodientium, nec non & Basilii sibi particulam è primo sacro segregantis, tum è Ioanne Diacono in Gregorij vita lib. 2. cap. 33. & ex ipsomet Gregorio lib. 2. Dialog. cap. cap. 36. & ex alijs Patribus tenacissime propugnant. quam tamen prudentior erga tam augustum sacramentum reuerentia, Concilium Toletanum primum Can. 14. & Cæsaraugustanum Can. 3. penitus abrogauit.

291. *Μετάνοια τὸ κοντάκιον.*] Ob similitudinem κοντακίου, & Cantici, censuit quidam melius Latine quam Græce eruditus, vocem Græcam κοντάκιον, *Canticum* significare: cum potius à dictione κοντὸς, idiomate vulgari *rem breuem*, significante, profluat. Audet Ligaridius ἀπὸ τοῦ κοντοῦ, *hasta*, siue iaculo deducere κοντάκιον: quasi foret κοντισμὸς, *oratio iaculatoria*: *breuiorem* quippe *modulum*, ad normam Antiphonarum nostrarum compositum, tum hic, tum vbique ferme declarant: quem propterea sic dictum scribit

Georgius Coresius, eo quod Dei vel sancti cuiuspiam laudes, paucis verbis enunciet. κοντάκια huiusmodi author fertur Romanus Diaconus Emesenus, qui Anastasii Imperatoris ætate circa annum Domini 500. floruit. *Liber* etiam *Missalis*, solam Basilii, Chrysostomi, & Præsanctificatorum liturgiam complectens, tanquam κοντάκιον, *breuis codex*, vt ego quidem reor, vel vt censet Arcudius, eo quod tenuis admodum membrana breui rotundo ligno, *quasi iaculi*, fragmento, κοντῷ circumuolui ab antiquis solita, κοντάκιον, presbyteris Græcis appellatur. Ad plura significanda, quod facit nuperus author, qui vocem κοντάκιον extendit, amplo nimis capitu, breuem eius mensuram excedit.

192. Τὸ ἀναστάσιμον.) Troparia quædam sunt vt alibi iam diximus, quæ *resurrectionem prædicant*, & ἀναστάσιμα dicuntur: alia σταυροαναστάσιμα, quæ *crucem & resurrectionem simul* concinant: iterum, τριαδικὰ, θεοτόκια, μαρτυρικὰ sunt, *in honorem Trinitatis, Deiparæ Virginis, vel Martyrum* edita: ἀπόστιχα alia *mane nimirum lecta*: φωταγωγικὰ, *lucem animæ & oculorum adducentia*. & tandem νεκρώσιμα, *requiem defunctis* precantur.

193. Τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ τὸ ἱερατικόν.] Quasi videlicet extra Ecclesiam vtitur: Sacerdotem enim non dimittit populus prius, quam sacris depositis, & communibus assumptis vestibus, iterum eo benedixerit: & vicissim fausti m reciprocæ precationis vicissitudinem reportauerit. Quandoquidem vero communis Sacerdotum vestis hic sermo se obtulit: eius quoque effigiem sculpturæ literis exaratam oculis subiicere, operæ pretium esse duxi.

Ο ΒΕΚΚΟϹ Π̄ΤΡΙΑΡΧΗϹ

Prima Patriarcham exhibet cui in capite duplex est tegumentum, Monasticum vtrumque: interius quidem κουκουλοκαμηλαύχιον, desuper vero ἄνω καμηλαύχιον. In eius manu. Litera A καμίσιον, alii καμίλλαυ vocant: cruce desuper sericea, vel auro texta ornatum: B καμίλαυκα *retinacula* epileo dependientia: C Mandyan *pallium* μετὰ ποταμῶν *loris* conspicuum demonstrat. Ποταμοὶ rubri sunt & candidi oras que nonnunquam cæruleas habent, & literá D, notantur: ποταμοὶ *pocula* velut *fluuiorum* scaturigines, vbi E pictum est, dignoscitur. G ostendit δικανίκιον *Baculum pastoralem*, qui si crucem in extremitate ferat *sceptrum regale* est, & δίκης *Iustitiæ virga*.

9.

In secunda tabula *ἱερεὺς κοσμικὸς*, *Sacerdos sæcularis* quales sunt coniugati, depingitur. Tunica interiore nigri coloris, & desuper toga diluti ēta *[illegible]* dicta, vestitur. Pileus illi violaceus & fuscus, est in capite *fascia linea [illegible]* cinctus, a quo retro dependet pannus item violaceus, in columbinæ caudæ figuram extentus, *[illegible] columba* ideo dictus. & hac ratione potestatem Sacerdotalem à Spiritu sancto, columba in scripturis repræsentato deriuata, Græci significant. Pileus autem ille sicut & quiuis alius breuis capiti apposite adhærens, *[illegible]* dicitur: illumque in capite Sacerdos habet, dum procemialia missæ cantantur, quæ fuit occasio vt Alcuinus lib. de diui. offi cap 38. licet cum erroris formidine assereret, Græcos *Pileatos diuina mysteria celebrare: Pileos enim ait id est Cuphias* (lege Scuphias) *gestant in capite, dum assistunt altaribus.* Si *[illegible]*, aut *[illegible]*, id est in Ecclesia magna & C. P. officium dignitatemque obtinuerit *[illegible]*, *pileum* etiam cruce ornatum gestat: & cum *[illegible]* Archipresbyter est, crux illi rubei coloris imperatorio priuilegio (in cuius Palatio id est Palatii Trullo siue Ecclesia, suprema erat hæc dignitas, à Patriarchali solummodo superata) deferenda conceditur. Colorē & figuram huius vestimenti explicat Symeon Thessal. lib. de Sacram. & colorem quidem nigrum aut violaceum fuscum, ad morum maturitatem, & animi lugubrem affectum ostentandum, assumptum asserit: de figura vero subdit. *[illegible] τύπον ἐπέχει τῷ μήκει καὶ τοῖς μανικίοις. ταῦτα [illegible] τὰ ἱμάτια κοινὰ πᾶσι, καὶ ὡς φασὶν ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς, εἰς τιμὴν [illegible]· ὅτι καὶ συγκλητικοὶ ταῦτα ἐνδύονται, καὶ τὰ [illegible] ἔτι καὶ οἱ βασιλεῖς.* *Crucis formam & tractu sine longitudine & manicis tenent, communiaque sunt omnibus hæc indumenta, Regio, vt aiunt, priuilegio in Sacerdotii honorem, quo & Consulares viri Senatoresque gaudent. Pileos vero etiam reges ferunt.*

194. *Ὁ λαὸς [illegible] τὰς κεφαλάς*) Est hæc ab antiquo in Ecclesia, consuetudo obseruata, vt inclinato capite benedictione accepta, è Synaxi populus discedat. Author lib. de Cardin. operibus Christi. *Ad hæc*, inquit, *inter sacra mysteria, ad gratiarum actiones conuertitur Sacerdos, & inclinato capite, munditia cordis accepta se intelligens consummatum, restitutus peccator, sanctificatam Deo animam quasi depositum custoditum, fideliter reddit.* De capitis ad benedictionem incuruatione plura Cæsarius Arelatensis homil. 18.

195. *Καὶ ἀπέρχονται ἐν εἰρήνῃ σὺν θεῷ ἁγίῳ.*) An quia pacem toties deprecati, idcirco velut ea obtenta, *ἀπέρχονται ἐν εἰρήνῃ*; An etiam quia fide & charitate Deo tenacius vincti, vel eius sacramentis pasti, sanctitatisque opibus cumulati, *σὺν θεῷ ἁγίῳ*, discedunt? Ita censeo: His tamen insuper addendum. Vnumquemque loco sui particulam panis quæ pro se offerretur in sacrificio substituisse: ac velut minores particulæ maiorem hostiam circumuallabant, velut regem aulici: quibus B. Virgo, Angeli, Beati, viatores homines, defuncti, iuxta Christi corpus, ceu membra cum capite, corpus vnum mysticum componere intelligebantur: quia sub communionis tempore cunctæ illæ particulæ in calicem sunt immersæ, tunc singuli particulis repræsenti se Christo coniunctissime vni-

cos putauerunt: atque ita nunc, διδάσκεται καὶ παρὰ τοῦ ἁγίου Thessalonicensis. ὁ μέρις ὁ κατὰ προσέγγισιν τοῦ θείου ἄρτου κειμένη ἐν τῷ δισκῷ, ὅτι ἱερουργεῖται ἄρτος, καὶ σῶμα γίνεται Χριστοῦ, εὐθὺς ἁγιασμοῦ αὐτὰ μετέχει· εἰς ποτήριον δὲ καὶ τῷ ποτηρίῳ, ἑνοῦται τῷ αἵματι· διὸ καὶ τῇ ψυχῇ ὑπὲρ ἧς προσηνέχθη παρέχουσι τὴν χάριν. Particula cuiusdam nomine sancto pani adiacens, quando consecratur & fit corpus Christi, continuo sanctificationis & ipsa fit particeps, in calicem vero Missa sanguini unitur: quare & anima pro qua oblata est gratiam confert.

NOTANDVM HANC DIVINAM MISSAM Basilij magni non semper dici, verum temporibus statutis: scilicet in Dominicis sanctæ & magnæ quadragesimæ, dempta Palmarum Dominica, in sancta & magna feria quinta, in magno sabbato, in vigilia Christi Dei nostri Natiuitatis, & Epiphaniæ: & in die festo S. Basilij. Interpretatio autem & Ordo huius Missæ, eadem sunt quæ & missæ Sancti Ioannis Chrysostomi.

ΣΗΜΕΙΩΣΑΙ ΟΤΙ ΑΥΤΗ Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ μεγάλου Βασιλείου, οὐ λέγεται πάντοτε, ἀλλ' ἐν καιροῖς τεταγμένοις ἤγουν ἐν ταῖς κυριακαῖς τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς, πλὴν τῆς κυριακῆς, τῶν βαΐων, ἐν τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ πέμπτῃ, ἐν τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ, ἐν τῇ παραμονῇ τῆς a τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν γεννήσεως, καὶ τῶν φώτων, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑορτασίμῳ τοῦ b ἁγίου Βασιλείου. Ἡ ἑρμηνεία δὲ καὶ ἡ διάταξις ταύτης τῆς ἱερουργίας, ἡ αὐτή ἐστι τῇ c τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

a b c

DIVINA MISSA SANCTI Patris nostri Basilij magni.

Oratio propositionis.

DEvs Deus noster, qui cælestem panem vniuersi mundi nutrimentum Dominum nostrum & Deum Iesum Christum, Saluatorem, & redemptorem, & benefactorem nos: benedicentem, & sanctificantem misisti: ipse benedic hanc Propositionem, & eam suscipe in supercælesti tuo altari: memento vt bonus & benignus, eorum qui obtulerunt, & propter quos obtulerunt: & nos ab omni condemnatione immunes conserua, in sacrificio diuinorum tuorum mysteriorum. Quia sanctificatum est honorabile, & magnificum nomen tuum: Patris, & Filii, & sancti Spiritus: nunc, & semper, & in sęcula sæculorum.

d Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν 1 Βασιλείου τοῦ μεγάλου.

d 1

e Εὐχὴ τῆς προθέσεως.

e

Θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον, τὴν τροφὴν τοῦ παντὸς κόσμου, τὸν κύριον ἡμῶν καὶ θεὸν, Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐξαποστείλας σωτῆρα, καὶ λυτρωτὴν, καὶ εὐεργέτην, εὐλογοῦντα καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς· αὐτὸς εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον, μνημόνευσον ὡς ἀγαθὸς, καὶ φιλάνθρωπος, τῶν προσενεγκόντων, καὶ δι' οὓς προσήγαγον, καὶ ἡμᾶς ἀκατακρίτους διαφύλαξον, ἐν τῇ ἱερουργίᾳ τῶν θείων σου μυστηρίων. f Ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται, τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

f

Diaconus. Benedic domine.

Sacerdos, clara voce.

BEnedictum regnum Patris, & Filii, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Pacifica & responsiones dicuntur sicut & in Chrysostomi missa. Diaconus.

g Ὁ διάκονος. h Εὐλόγησον δέσποτα.

g h

Ὁ ἱερεύς.

ΕΚΦΩΝΩΣ.

ΕΥλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. ἀμήν.

i Τὰ εἰρηνικὰ, καὶ αἱ ἀποκρίσεις, ὡς καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ διάκονος.

k Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.
Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.
Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.
Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου.
Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης.
Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων.
Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων.
Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.

l Εὐχὴ ἀντιφώνου πρώτου μυστικῶς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, οὗ τὸ κράτος ἀνείκαστον, καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος, οὗ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἄφατος· αὐτὸς δέσποτα κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὸν ἅγιον οἶκον τοῦτον, καὶ ποίησον μεθ' ἡμῶν καὶ τῶν συνευχομένων ἡμῖν, πλούσια τὰ ἐλέη σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου.

m Τοῦ ἱερέως λέγοντος τὴν εὐχὴν μυστικῶς ἐν τῷ βήματι, ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ, ὁ διάκονος λέγει ἔξω τοῦ βήματος τὰ εἰρηνικά. εἰ δ' οὐκ ἔστι διάκονος, ὁ ἱερεὺς μετὰ τὴν εὐχὴν λέγει τὰ εἰρηνικά, καὶ μετὰ ταῦτα, τὴν ἐκφώνησιν.
Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου.
Ἀντιλαβοῦ, σῶσον.
Τῆς παναγίας ἀχράντου.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σοι πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορός. ἀμήν.

n Μετὰ τὰ εἰρηνικὰ, ὁ χορὸς ψάλλει τὸ πρῶτον ἀντίφωνον, ἢ τὰ τυπικά, εἰ ἔστι κυριακὴ, εἰ δ' οὖν τῆς ἡμέρας.

o Εὐχὴ ἀντιφώνου δευτέρου μυστικῶς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου φύλαξον, ἁγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ αὐτοὺς ἀντιδόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.

p Σημείωσαι κἀνταῦθα ὡς καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τῇ πρώτῃ. εἰ ἔστι διάκονος, ἢ οὐκ ἔστι. Ἔτι καὶ ἔτι. Ἀντιλαβοῦ. Τῆς παναγίας ἀχράντου.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

q Μετὰ τὰ δεύτερα εἰρηνικὰ ψάλλει ὁ χορὸς

In pace Dominum precemur.
Pro superna pace.
Pro pace totius.
Pro sancta hac domo.
Pro Archiepiscopo.
Pro sancta hac mansione.
Pro aeris temperie.
Pro nauigantibus, iter agentibus.
Vt liberemur.

Oratio Antiphoni primi secreto dicenda.

Domine Deus, noster cuius potentia æstimari, & gloria comprehendi non potest: cuius est infinita misericordia, & inenarrabilis clementia; tu Domine secundum tuam benignitatem respice in nos, & in hanc sanctam domum; & fac nobiscum, & cum iis qui nobiscum orant, abundantem misericordiam, & miserationem tuam.

Sacerdote in Tribunali orationem hanc secreto recitante, eodem tempore Diaconus dicit extra Tribunal Pacifica: si vero non adsit Diaconus, Sacerdos post orationem Pacifica dicit: & deinde exclamationem.

Etiam atque etiam in pace Dominum.
Suscipe, salua.
Sanctissimæ, illibatæ.

Sacerdos exclamando.

Quia tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in secula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Post Pacifica Chorus cantat primum Antiphonum, aut Typica, si Dominica fuerit: sin vero, quæ sunt propria diei.

Oratio secundi Antiphoni secreta.

Domine Deus noster, saluum fac populum tuum, & benedic hæreditati tuæ: serua Ecclesiæ tuæ plenitudinem, sanctifica eos qui decorem domus tuæ diligunt: tu eos vicissim glorifica, diuina tua virtute, & ne nos in te sperantes deseras.

Nota hic etiam sicut & in prima oratione: si adest Diaconus, aut si non adest.

Adhuc & adhuc. Suscipe. Sanctissimę, illibatæ.

Sacerdos exclamando.

Quia tua est potentia, & regnum, & virtus: Patris, & Filii, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Post secunda Pacifica, canit Chorus

secundum Antiphonum, aut secunda Typica: si sit Dominica: sin vero, quæ sunt diei.

Oratio tertii Antiphoni secreto.

QVi communes has & concordes nobis precationes largitus es, qui etiam duobus & tribus in tuo nomine conuenientibus, petitiones te præbiturum es pollicitus, ipse nunc petitiones seruorum tuorum imple ad eorum vtilitatem, suppeditans nobis in præsenti sæculo tuæ veritatis agnitionem, & in futuro largiens vitam æternam.

Hic etiam nota sicut in prima oratione, & in secunda: si adest Diaconus, aut non adest. Adhuc & iterum. Suscipe, serua. Sanctissimæ, illibatæ.

Sacerdos exclamando.

QVia bonus & clemens Deus existis, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Hic quoque eadem quæ sunt in Chrysostomi liturgia chorus canit: Sacerdosque & Diaconus eadem dicunt, & faciunt.

Oratio introitus sancti Euangelii secreto.

DOmine Deus noster, qui in cælis ordines, & Angelorum & Archangelorum exercitus ad tuæ gloriæ ministerium constituisti: fac vt cum Introitu nostro, sit sanctorum Angelorum introitus, qui vna nobiscum ministrent, & tuam bonitatem simul glorificent.

Alta voce.

QVia tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Post orationem Sacerdos, & Diaconus, & Chorus eadem faciunt, & dicunt, quæ in Chrysostomi missa.

Oratio Ter sancti Hymni, quam Sacerdos secreto, dicit.

DEus sanctus, qui in sanctis requiescis, qui voce ter sancta à Seraphim celebraris, & à Cherubim glorificaris, & ab omni supercælesti potentia adoraris: qui è nihilo cuncta ad esse adduxisti, qui creasti hominem ad imaginem & similitudinem tuam, & omni tua gratia exornasti; qui das petenti sapientiam & prudentiam, & peccantem non despicis, sed

τὸ δεύτερον ἀντίφωνον, * ἢ τὰ τυπικὰ τὰ δεύτερα, εἰ ἔστι κυριακή, εἰ δ᾽ οὔ, τῆς ἡμέρας.

r Εὐχὴ ἀντιφώνου τρίτου μυστικῶς.

ΟΤὰς κοινὰς ταύτας, καὶ συμφώνους ἡμῖν χαρισάμενος προσευχάς, ὁ καὶ δύο καὶ τρισὶ συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου τὰς αἰτήσεις παρέχειν ἐπαγγειλάμενος, αὐτὸς καὶ νῦν τῶν δούλων σου τὰ αἰτήματα πρὸς τὸ συμφέρον πλήρωσον, χορηγῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον χαριζόμενος. s Κἀνταῦθα σημείωσαι ὡς ἐν τῇ εὐχῇ τῇ πρώτῃ, καὶ δευτέρᾳ, εἰ ἔστι διάκονος, ἢ οὐκ ἔστιν. Ἔτι καὶ ἔτι. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον. Τῆς παναγίας, ἀχράντου.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

ΟΤι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορός. Ἀμήν.

t Κἀνταῦθα ὡς τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ. ὁ χορὸς τὰ αὐτὰ ψάλλει. ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος τὰ αὐτά, καὶ λέγουσι, καὶ ποιοῦσιν.

u Εὐχὴ τῆς εἰσόδου τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου μυστικῶς.

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ καταστήσας ἐν οὐρανοῖς τάγματα καὶ στρατιὰς ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων εἰς λειτουργίαν τῆς σῆς δόξης, ποίησον σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν εἴσοδον ἁγίων ἀγγέλων γενέσθαι, συλλειτουργούντων ἡμῖν, καὶ συνδοξολογούντων τὴν σὴν ἀγαθότητα.

ΕΚΦΩΝΩΣ.

ΟΤι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορός. ἀμήν.

x Μετὰ τὴν εὐχὴν ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος, καὶ ὁ χορός, τὰ αὐτὰ καὶ ποιοῦσι, καὶ λέγουσι, ὡς τῇ τοῦ Χρυσοστόμου ἱερουργίᾳ.

Εὐχὴ τοῦ τρισαγίου, ἣν ὁ ἱερεὺς μυστικῶς λέγει.

ΟΘεὸς ὁ ἅγιος ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ τρισαγίῳ φωνῇ ὑπὸ τῶν Σεραφὶμ ἀνυμνούμενος, καὶ ὑπὸ τῶν Χερουβὶμ δοξολογούμενος, καὶ ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως προσκυνούμενος, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα, ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν, καὶ παντί σου χαρίσματι κατακοσμήσας, ὁ διδοὺς αἰτοῦντι σοφίαν καὶ σύνεσιν, καὶ μὴ παρορῶν ἁμαρτάνοντα. ἀλλὰ θέμενος

θέλων ἐπὶ σωτηρίᾳ μετάνοιαν. ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου, ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ στῆναι κατενώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, καὶ τὴν ὀφειλομένην σοι προσκύνησιν καὶ δοξολογίαν προσάγειν. αὐτὸς, δέσποτα, πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον ὕμνον, καὶ ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου· συγχώρησον ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς, καὶ τὰ σώματα, καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ὁσιότητι λατρεύειν σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, τῶν γ ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων.

ΕΚΦΩΝΩΣ.

Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. ἀμήν.

z Ζ Ταύτης τῆς εὐχῆς πληρωθείσης, καὶ τοῦ χοροῦ ψάλλοντος, τὸ, δόξα καὶ νῦν, ὅ,τε ἱερεὺς, καὶ ὁ διάκονος, ψάλλουσι τὸ τρισάγιον, καὶ τὰ λοιπὰ ποιοῦσιν, ὡς ἐν τῇ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ. α Μετὰ δὲ τὸ εὐαγγέλιον, ὁ διάκονος. Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς. Κύριε παντοκράτωρ ὁ θεὸς τῶν. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν.

β Ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην μυστικῶς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρά σου πλούσιον ἔλεος.

γ ΕΚΦΩΝΩΣ.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορός. Ἀμήν.

δ Τὰ αὐτὰ ὁ διάκονος, καὶ ἐκτενῆ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων, ὡς ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ λέγει.

Εὔξασθε οἱ κατηχούμενοι τῷ κυρίῳ.
Οἱ πιστοὶ ὑπέρ.
Κατηχήσῃ αὐτοὺς τόν.
Ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς.
Ἑνώσῃ αὐτούς.
Σῶσον, ἐλέησον.
Οἱ κατηχούμενοι τὰς κεφαλάς.

ei ad salutem pœnitentiam statuisti: qui dignatus es nos humiles & indignos seruos tuos etiam in hac hora sistere ante gloriam sancti tui altaris, & quæ ibi debetur adorationem & glorificationem offerre. Ipse Domine suscipe etiam ex ore nostro peccatorum, Ter sanctum Hymnum, & respice nos in benignitate tua: condona nobis omne delictum voluntarium & inuoluntarium, sanctifica animas nostras & corpora nostra: & da nobis te in sanctitate colere omnibus diebus vitæ nostræ. Intercessionibus sanctæ Deiparæ, & omnium sanctorum, quia a sæculo tibi placuerunt.

Exclamando.

Quia sanctus es Deus noster, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Hac oratione peracta, & choro cantante, Gloria: Et nunc. *Sacerdos & Diaconus cantant.* Ter sanctus: *& reliqua faciunt, sicut & in Chrysostomi liturgia. Post euangelium vero dicit.*

Diaconus. Dicamus omnes [illegible] tota anima. Domine omnipotens, Deus patrum. Adhuc oramus pro.

Sacerdos dicit hanc orationem secreto.

Domine Deus noster, orationem hanc intensam suscipe à seruis tuis, & miserere nostri secundum multitudinem misericordiæ tuæ, & miserationes tuas ad nos demitto, & ad omnem populum tuum, qui à te abundantem misericordiam expectat.

Alta voce.

Quia misericors & benignus Deus existis, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Eadem Diaconus & hic dicit pro Catechumenis, sicut & in Chrysostomi missa.

Catechumeni Deum orate.
Fideles pro.
Instruat eos.
Reuelet ipsis.
Vniat eos.
Serua, miserere.
Catechumeni capita vestra.

Oratio pro Catechumenis ante sacram oblationem, quam Sacerdos secreto dicit.

DOmine Deus noster, qui in cælis habitas, & ad omnia opera tua respicis, respice ad seruos tuos Catechumenos, qui ceruices suas coram te inclinarunt, & impone ipsis leue iugum: fac eos membra sanctæ tuæ Ecclesiæ, & dignare eos lauacro regenerationis, remissione peccatorum, & indumento incorruptionis ad agnitionem tuam veri Dei nostri.

Sacerdos exclamando.

VT & ipsi nobiscum glorificent venerandum & magnificum nomen tuum: Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Postquam Sacerdos alta voce hæc protulit, explicat Corporale: vt pro more est.

Diaconus. Quotquot Cathecumeni estis, discedite. Catechumeni discedite. Quotquot Catechumeni estis, discedite. Nullus Cathecumenorum remaneat. Sed quotquot Fideles. Adhuc & insuper in pace Dominum precemur.

Chorus Domine miserere.

Prima oratio Fidelium postquam explicatum est Corporale: quam Sacerdos dicit secreto.

TV Domine nobis ostendisti magnum hoc salutis mysterium, tu dignatus es nos humiles & indignos seruos tuos fieri ministros sancti tui altaris. Tu virtute Spiritus sancti fac nos idoneos huic ministerio, vt citra reprehensionem stantes ante sanctam gloriam tuam, offeramus tibi sacrificium laudis. Tu enim es qui cuncta in cunctis operaris. Da, Domine, vt & pro nostris peccatis, & populi ignorantijs acceptum sit sacrificium nostrum, & gratum coram te fiat.

Orante Sacerdote, recitat Diaconus Pacifica: si extra sanctum Tribunal consistat.

Etiam atque etiam.

Suscipe.

Sanctissimæ, illibatæ.

Diaconus. Sapientia.

Sacerdos exclamando.

QVia tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Εὐχὴ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων πρὸ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς, ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν οὐρανοῖς κατοικῶν, καὶ ἐπιβλέπων ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους τοὺς ὑποκεκλικότας τοὺς ἑαυτῶν αὐχένας ἐνώπιόν σου, καὶ δὸς αὐτοῖς τὸ ἐλαφρὸν ζυγὸν, ποίησον αὐτοὺς μέλη τίμια τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας, καὶ καταξίωσον αὐτοὺς τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας εἰς ἐπίγνωσίν σου τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

ΙΝα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορός. ἀμήν.

Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, ἁπλοῖ ὁ ἱερεὺς τὸ εἰλητὸν κατὰ τὸ σύνηθες. ὁ διάκονος. Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, μή τις τῶν κατηχουμένων. ὅσοι πιστοί. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Εὐχὴ πιστῶν πρώτη μετὰ τὸ ἁπλωθῆναι τὸ εἰλητὸν, ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

ΣΥ κύριε κατέδειξας ἡμῖν τὸ μέγα τοῦτο τῆς σωτηρίας μυστήριον, σὺ κατηξίωσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου, γενέσθαι λειτουργοὺς τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου. σὺ ἱκάνωσον ἡμᾶς τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς τὴν διακονίαν ταύτην, ἵνα ἀκατακρίτως στάντες ἐνώπιον τῆς ἁγίας δόξης σου, προσάγωμέν σοι θυσίαν αἰνέσεως. σὺ γὰρ εἶ ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι. δὸς κύριε καὶ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, δεκτὴν γενέσθαι τὴν θυσίαν ἡμῶν, καὶ εὐπρόσδεκτον ἐνώπιόν σου.

Εὐχομένου τοῦ ἱερέως, ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικὰ, εἰ ἔστιν ἔξω τοῦ ἁγίου βήματος.

Ἔτι καὶ ἔτι.

Ἀντιλαβοῦ.

Τῆς παναγίας ἀχράντου.

Ὁ διάκονος. Σοφία.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

ΟΤι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις. τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορός. ἀμήν.

Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα, μεθ' ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

Ὁ Θεὸς ὁ ἐπισκεψάμενος ἐν ἐλέει, καὶ οἰκτιρμοῖς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν, ὁ στήσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου κατενώπιον τῆς ἁγίας δόξης σου λειτουργεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, σὺ ἐνίσχυσον ἡμᾶς τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος εἰς τὴν διακονίαν ταύτην, καὶ δὸς ἡμῖν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν, εἰς τὸ ἐπικαλεῖσθαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπὶ τῶν μελλόντων προτίθεσθαι δώρων.

Εὐχομένου τοῦ ἱερέως ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικὰ ἔξω τοῦ ἁγίου βήματος, ὡς καὶ πρότερον. καὶ μετὰ τὰ εἰρηνικὰ λέγει ἐκφώνως ἱερεύς.

Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι, σοὶ δόξαν ἀναπέμπωμεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορ. ἀμήν.

Τὰ αὐτὰ κἀνταῦθα καὶ λέγουσι καὶ ποιοῦσιν, ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος, ὡς ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ.

Εὐχὴ ἣν λέγει ὁ ἱερεὺς μυστικῶς, πρὸ τοῦ Χερουβικοῦ ᾀδομένου.

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς, προσέρχεσθαι, ἢ προσεγγίζειν, ἢ λειτουργεῖν σοι, βασιλεῦ τῆς δόξης. τὸ γὰρ διακονεῖν σοι μέγα καὶ φοβερὸν, καὶ αὐταῖς ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν. ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν ἄφατον καὶ ἀμέτρητόν σου φιλανθρωπίαν, ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως γέγονας ἄνθρωπος, καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐχρημάτισας, καὶ τῆς λειτουργικῆς ταύτης καὶ ἀναιμάκτου θυσίας, τὴν ἱερουργίαν παρέδωκας ἡμῖν, ὡς δεσπότης τῶν ἁπάντων. σὺ γὰρ μόνος, κύριε, ὁ θεὸς ἡμῶν δεσπόζεις τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων, ὁ ἐπὶ θρόνου Χερουβικοῦ ἐποχούμενος, ὁ τῶν Σεραφὶμ κύριος, καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ· ὁ μόνος ἅγιος, καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος. σὲ τοίνυν δυσωπῶ τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ εὐήκοον, ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου. καὶ καθάρισόν μου τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς. καὶ ἱκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐνδεδυμένον τὴν τῆς ἱερατείας χάριν, παραστῆναι τῇ ἁγίᾳ σου ταύτῃ τραπέζῃ, καὶ ἱερουργῆσαι τὸ ἅγιον καὶ ἄχραντόν σου σῶμα καὶ τὸ τίμιον αἷμα. σοὶ γὰρ προσέρχομαι κλίνας τὸν ἐμαυτοῦ αὐχένα, καὶ σοῦ δέομαι, μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ· μηδὲ ἀποδοκιμάσῃς με ἐκ παίδων σου·

Secunda oratio fidelium quam Sacerdos dicit secreto.

Deus qui in misericordia & miserationibus humilitatē nostram respexisti, qui statuisti nos humiles, & peccatores, & indignos seruos tuos ante sanctam gloriam tuam ad ministrandum sancto tuo altari: tu confirma nos virtute sancti Spiritus ad hoc ministerium: & da nobis sermonem in apertione oris nostri ad inuocandam gratiam sancti Spiritus super dona proponenda.

Orante Sacerdote, Diaconus dicit Pacifica extra sanctum Tribunal sicut prius: & post Pacifica, dicit Sacerdos alta voce.

Vt à potentia tua semper seruati tibi gloriam offeramus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Eadem etiam hic dicunt & faciunt Sacerdos & Diaconus, ac in Chrysostomi missa.

Oratio quam dicit Sacerdos secreto dum cantatur Cherubicus Hymnus.

Nemo eorum qui carnalibus desideriis & voluptatibus alligati sunt, dignus est ad te accedere, vel appropinquare, Rex gloriæ. Tibi enim ministrare magnum est, & terribile ipsis etiam cælestibus potestatibus. Sed tamen propter tuam ineffabilem & immensam bonitatem, citrà vllam mutationem & conuersionem homo factus es, & Pontifex noster appellatus es, & huius publici & incruenti sacrificii cōsecrationem nobis tradidisti, vt Dominus ombium. Tu enim solus, Domine Deus noster, dominaris cælestibus & terrestribus: qui super Cherubicum thronum veheris, qui Seraphim Dominus, & Rex Israël, qui solus sanctus es, & in sanctis requiescis. Te ergo rogo, qui solus bonus es, & ad exaudiendum propensus, respice in me peccatorem & inutilem seruum tuū, & purga animam meam, & cor meum à mala conscientia, & fac me virtute sancti tui Spiritus idoneum, vt Sacerdotii gratia indutus, huic sanctæ mensæ assistam: & sanctum & immaculatum corpus tuum, & sanguinem pretiosum consecrem. Ad te enim accedo ceruicem meam inclinans, & oro te ne auertas faciem tuā à me, nec me à famulis tuis reiicias:

sed dignare vt à me peccatore, & indigno seruo tuo hæc dona offerantur. Tu enim es qui offers, & offerris; qui suscipis & impertis, Christe Deus noster: & tibi gloriam referimus, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Hic etiam Sacerdos & Diaconus illa eadem & faciunt, & dicunt, quæ in missa Chrysostomi. Et peractis orationibus & precibus, Diaconus venit in consuetum locum dicens.

Compleamus orationem nostram Domino.
Pro propositis venerandis.
Pro sancta hac domo.
Vt liberemur.

Oratio oblationis post sacrorum donorum in sancta mensa depositionem, quam Sacerdos dicit secreto.

Domine Deus noster, qui creasti nos, & ad hanc vitam deduxisti, qui nobis vias ad salutem ostendisti, qui cœlestium mysteriorum reuelationem nobis largitus es, tu es qui in hoc ministerio nos posuisti, in virtute sancti tui Spiritus. Tibi placeat Domine, vt simus ministri noui tui testamenti, ministri sanctorum tuorum sacramentorum, suscipe nos ad sanctum altare tuum accedentes, secundum multitudinem misericordiæ tuæ: vt simus digni tibi offerre hoc rationale & incruentum sacrificium pro nostris peccatis, & populi ignorantiis: quo suscepto in sancto & intellectuali tuo altari in odorem suauitatis, vicissim nobis remitte gratiam sancti tui Spiritus. Respice ad nos Deus, & respice ad hunc cultum nostrum, & eum suscipe, sicut Abel dona suscepisti, Noe sacrificia, Abrahæ oblationes, Moysi & Aaron sacerdotia, Samüel pacifica: sicut suscepisti ex sanctis tuis Apostolis verum hunc cultum: ita etiam è manibus nostris, qui peccatores sumus, hæc dona benignitate tua suscipe Domine, vt digni habiti, qui citra reprehensionem sancto tuo altari ministraremus, fidelium & bonorum dispensatorum mercedem accipiamus, in die terribili iustæ tuæ retributionis.

ἀλλ' ἀξίωσον προσενεχθῆναί σοι A ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, τὰ δῶρα ταῦτα. Σὺ γὰρ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος, καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

B Καὶ ταῦτα ὅ, τι ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος τὰ αὐτὰ καὶ ποιοῦσι, καὶ C λέγουσι τῇ τοῦ Χρυσοστόμου ἱερουργίᾳ. καὶ τελεσθεισῶν τῶν εὐχῶν καὶ τῆς μεγάλης εἰσόδου, ὁ διάκονος ἔρχεται ἐν τῷ συνήθει τόπῳ λέγων.

Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ.
D Ὑπὲρ τῶν προτεθέντων τιμίων.
Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.
Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.

E Εὐχὴ προσκομιδῆς μετὰ τὴν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ τῶν θείων δώρων ἀπόθεσιν, ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ κτίσας ἡμᾶς, καὶ ἀγαγὼν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, ὁ ὑποδείξας ἡμῖν ὁδοὺς εἰς σωτηρίαν, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν οὐρανίων μυστηρίων ἀποκάλυψιν, σὺ εἶ ὁ θέμενος ἡμᾶς εἰς τὴν διακονίαν ταύτην ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματός σου τοῦ ἁγίου. εὐδόκησον δὴ κύριε τοῦ γενέσθαι ἡμᾶς διακόνους τῆς καινῆς σου διαθήκης, λειτουργοὺς τῶν ἁγίων σου μυστηρίων. πρόσδεξαι ἡμᾶς προσεγγίζοντας τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου· ἵνα γενώμεθα ἄξιοι, τοῦ προσφέρειν σοι τὴν λογικὴν ταύτην, καὶ ἀναίμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· ἣν προσδεξάμενος εἰς τὸ ἅγιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος. ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς ὁ θεὸς καὶ ἔπιδε ἐπὶ τὴν λατρείαν ἡμῶν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν, ὡς προσεδέξω Ἄβελ τὰ δῶρα, Νῶε τὰς θυσίας, Ἀβραὰμ τὰς ὁλοκαρπώσεις, Μωσέως καὶ Ἀαρὼν τὰς ἱερωσύνας, Σαμουὴλ τὰς εἰρηνικάς· ὡς προσεδέξω ἐκ τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων τὴν ἀληθινὴν ταύτην λατρείαν· οὕτω καὶ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν πρόσδεξαι τὰ δῶρα ταῦτα ἐν τῇ χρηστότητί σου κύριε· ἵνα καταξιωθέντες λειτουργεῖν ἀμέμπτως τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, εὕρωμεν τὸν μισθὸν τῶν πιστῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ τῆς ἀνταποδόσεώς σου τῆς δικαίας.

Ὁ διάκονος, ὡς ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν.

Ἄγγελον εἰρήνης πιστὸν, ὁδηγόν.

Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.

Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς.

Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς.

Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Τῆς παναγίας ἀχράντου.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορός. ἀμήν.

F Ὁ ἱερεύς. F Εἰρήνη πᾶσιν. Ὁ διάκ. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, * ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν.

Ὁ χορός. Πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον.

Ὁ ἱερεὺς προσκυνεῖ τρὶς λέγων μυστικῶς.

Ἀγαπήσω σε κύριε ἡ ἰσχύς μου, κύριος στερέωμά μου, καὶ καταφυγή μου. Τρίς. G Καὶ ὁ διάκονος περιπτύσσεται τὸ ὡράριον αὐτοῦ, καὶ προσκυνεῖ τρὶς, καὶ ἐπισυνάπτει ἐκφώνως.

Τὰς θύρας, τὰς θύρας ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν.

H 17 H Ὁ χορ. τὸ, Πιστεύω, Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἁγίου συμβόλου, λέγει ὁ διάκονος ἐκφώνως.

Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου, πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν. Ὁ χορ. K Ἔλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ὁ χορ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ὁ ἱερεύς. Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας. Ὁ χορ. Ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον. Ὁ ἱερεύς. Εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ.

Ὁ χορ. Ἄξιον καὶ δίκαιόν ἐστι προσκυνεῖν πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον.

L L Ὁ ἱερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται μυστικῶς.

Ὁ ὢν δέσποτα κύριε, θεὲ πατὲρ, παντοκράτορ προσκυνητὲ, ἄξιον ὡς ἀληθῶς, καὶ δίκαιον καὶ πρέπον τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς ἁγιωσύνης σου, σὲ αἰνεῖν, σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν, σὲ προσκυνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σὲ δοξάζειν τὸν μόνον, ὄντως ὄντα θεὸν, καὶ σοὶ προσφέρειν ἐν καρδίᾳ συντετριμμένῃ καὶ πνεύματι ταπεινώσεως, τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ἡμῶν· ὅτι σὺ εἶ ὁ χαρισάμενος ἡμῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας,

Diaconus sicut & in missa Chrysostomi.

Suscipe, serua, miserere.

Diem omnem perfectam, sanctam.

Angelum pacis fidelem, ductorem.

Veniam & remissionem.

Bona & vtilia animabus.

Residuum vitæ tempus.

Christianos vitæ nostræ fines.

Sanctissimæ, illibatæ.

Sacerdos exclamando.

PEr miserationes vnigeniti Filii tui: cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Sacerdos. Pax omnibus. *Diaconus.* Amemus inuicem, vt in concordia confiteamur. *Chorus.* Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem, & indiuiduam.

Sacerdos ter adorat: dicens secreto. Diligam te Domine fortitudo mea: Dominus firmamentum meum, & refugium meum. *ter.*

Et Diaconus complectitur Stolam suam, & ter adorat: & exclamando subiungit.

Portas. Portas. In sapientia attendamus. *Chorus.* Credo.

Et post sancti Symboli terminationem, dicit Diaconus alta voce.

Stemus honeste: Stemus cum tremore. Attendamus: vt sanctam oblationem in pace præsentemus. *Chorus.* Misericordiam pacis: hostiam laudis.

Sacerdos elata voce.

GRatia Domini nostri Iesu Christi, & dilectio Dei, & Patris, & communicatio sancti Spiritus, sit cum omnibus vobis. *Chorus.* Et cum Spiritu tuo. *Sacerdos.* Sursum habeamus corda.

Chorus. Æquum, & iustum est, adorare Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: Trinitatem consubstantialem & indiuiduam.

Sacerdos inclinatus orat secrete.

DOminator Domine, Deus, Pater omnipotẽs, adorande, vere æquũ & iustum est, & tuæ sanctitatis magnificentiæ cõueniens, te laudare, te celebrare, te benedicere, te adorare, tibi gratias agere, te glorificare: qui vere solus Deus es, & tibi offerre in corde contrito & spiritu humilitatis rationalem hunc cultum nostrũ: quia tu es qui nobis largit⁹ es agnitionẽ tuę veritatis,

& quis satis fuerit, ad dicendas potentias tuas, & ad faciendum vt audiantur omnes laudes tuæ, vel ad narranda omnia mirabilia tua in omni tempore? Dominator, Domine omnium; Domine cæli & terræ, & omnis creaturæ tam visibilis quam inuisibilis, qui sedes in throno gloriæ, & abyssos respicis: expers principii, qui nec videri, nec comprehendi, nec circumscribi, nec immutari potes: Pater Domini nostri Iesu Christi, magni Dei, & Seruatoris spei nostræ, qui est imago tuæ bonitatis, æqualis figuræ signaculum, in seipso Patrem ostendens: vt qui sit Verbum viuens, Deus verus ante sæcula: Sapientia, Vita, Sanctificatio, Potentia, Lumen verum, à quo Spiritus sanctus processit, Spiritus veritatis, gratia adoptionis, arrha futuræ hereditatis, primitiæ æternorum bonorum, viuifica potentia, fons sanctificationis, à quo omnis creatura ratione ac mente prædita, viribus acceptis confirmata te colit, & æternam tibi offert glorificationem: quia omnia tibi seruiunt. Te enim laudant Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes, & qui multos oculos habent Cherubim, te in orbem circumsistunt Seraphim, sex alæ vni, & sex alæ alteri: & duabus quidem suos vultus tegunt, duabus vero pedes, & duabus volantes, alter alteri clamant ore irrequieto & glorificationibus nunquam tacituris.

Alta voce Sacerdos.

VIctoriæ Hymnum canentes, clamantes, vociferantes, & dicentes. *Chorus.* Sanctus, Sanctus, Sanctus. Dominus Deus Sabaoth. Plenum est cælum & terra gloria tua: Osanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini: Osanna in excelsis. *Hic etiam Diaconus eadem facit quæ in missa Chrysostomi.*

Sacerdos orat secreto.

CVm his beatis potestatibus benigne & clemens Domine, nos quoque peccatores clamamus, & dicimus. Vere sanctus es, & ex omni parte sanctus, & immensa est magnificentia sanctitatis tuæ, & sanctus es in omnibus operibus tuis. Quia in iustitia, & vero iudicio omnia nobis induxisti. Cum enim limo è terra accepto hominem formasses, & tua imagine, ô Deus, honorasses, posuisti ipsum in paradiso deliciarum, vitæ immortalitatem, & æternorum bonorum percep-

καὶ τίς ἱκανὸς λαλῆσαι τὰς δυναστείας σου, ἀκουστὰς ποιῆσαι πάσας τὰς αἰνέσεις σου; ἢ διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου ἐν παντὶ καιρῷ, δέσποτα τῶν ἁπάντων, κύριε οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ πάσης κτίσεως ὁρωμένης τε καὶ οὐχ ὁρωμένης, ὁ καθήμενος ἐπὶ θρόνου δόξης, καὶ ἐπιβλέπων ἀβύσσους, ἄναρχε, ἀόρατε, ἀκατάληπτε, ἀπερίγραπτε, ἀναλλοίωτε, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος τῆς ἐλπίδος ἡμῶν· ὅς ἐστιν εἰκὼν τῆς σῆς ἀγαθότητος, σφραγὶς ἰσότυπος, ἐν ἑαυτῷ δεικνύς σε τὸν πατέρα, λόγος ζῶν, θεὸς ἀληθινὸς πρὸ αἰώνων, σοφία, ζωή, ἁγιασμός, δύναμις, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν· παρ' οὗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξεφάνη, τὸ τῆς ἀληθείας πνεῦμα, τὸ τῆς υἱοθεσίας χάρισμα, ὁ ἀρραβὼν τῆς μελλούσης κληρονομίας, ἡ ἀπαρχὴ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἡ ζωοποιὸς δύναμις, ἡ πηγὴ τοῦ ἁγιασμοῦ· παρ' οὗ πᾶσα κτίσις λογική τε, καὶ νοερὰ δυναμουμένη σοι λατρεύει, καί σοι τὴν ἀΐδιον ἀναπέμπει δοξολογίαν· ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά. σὲ γὰρ αἰνοῦσιν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαί, ἐξουσίαι, δυνάμεις, καὶ τὰ πολυόμματα Χερουβίμ, σοὶ παρίστανται κύκλῳ τὰ Σεραφίμ, ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνί, καὶ ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνί, καὶ ταῖς μὲν δυσὶ κατακαλύπτουσι τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν, ταῖς δὲ δυσὶ τοὺς πόδας, καὶ ταῖς δυσὶ πετόμενα, κέκραγεν ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον ἀκαταπαύστοις στόμασι, ἀσιγήτοις δοξολογίαις.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

TΟν ἐπινίκιον ὕμνον ᾄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα. **M** ὁ χορ. Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. ὡσαννὰ ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

N Κἀνταῦθα, ὁ διάκονος, τὰ αὐτὰ ποιεῖ τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ.

O Ἐπεύχεται μυστικῶς ὁ ἱερεύς.

MΕτὰ τούτων τῶν μακαρίων δυνάμεων, δέσποτα φιλάνθρωπε, καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ βοῶμεν καὶ λέγομεν. ἅγιος εἶ ὡς ἀληθῶς καὶ πανάγιος, καὶ οὐκ ἔστι μέτρον τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς ἁγιωσύνης σου, καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, ὅτι ἐν δικαιοσύνῃ καὶ κρίσει ἀληθινῇ πάντα ἐπήγαγες ἡμῖν. πλάσας γὰρ τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ εἰκόνι τῇ σῇ ὁ θεὸς τιμήσας, τέθεικας ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἀθανασίαν ζωῆς, καὶ ἀπόλαυσιν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν τῇ τηρήσει

τῶν ἐντολῶν σου ἐπαγγειλάμενος αὐτῷ. Ἀλλὰ παρακούσαντά σου τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, τοῦ κτίσαντος αὐτόν, καὶ τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὄφεως ὑπαχθέντα, νεκρωθέντα τε τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ παραπτώμασιν, ἐξώρισας αὐτὸν ἐν τῇ δικαιοκρισίᾳ σου, ὁ Θεός, ἐκ τοῦ παραδείσου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ ἀπέστρεψας εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, οἰκονομῶν αὐτῷ τὴν ἐκ παλιγγενεσίας σωτηρίαν τὴν ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου. Οὐ γὰρ ἀπεστράφης τὸ πλάσμα σου εἰς τέλος, ὃ ἐποίησας, ἀγαθέ, οὐδὲ ἐπελάθου ἔργου χειρῶν σου, ἀλλ' ἐπεσκέψω πολυτρόπως διὰ σπλάγχνα ἐλέους σου. Προφήτας ἐξαπέστειλας, ἐποίησας δυνάμεις διὰ τῶν ἁγίων σου τῶν καθ' ἑκάστην γενεὰν εὐαρεστησάντων σοι. ἐλάλησας ἡμῖν διὰ στόματος τῶν δούλων σου τῶν προφητῶν, προκαταγγέλλων ἡμῖν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι σωτηρίαν. νόμον ἔδωκας εἰς βοήθειαν· ἀγγέλους ἐπέστησας φύλακας. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τῶν καιρῶν, ἐλάλησας ἡμῖν ἐν αὐτῷ τῷ υἱῷ σου, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησας. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης σου, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεώς σου, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα σοὶ τῷ Θεῷ καὶ πατρί· ἀλλὰ Θεὸς ὢν προαιώνιος, ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, καὶ ἐκ παρθένου ἁγίας σαρκωθείς, ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβών, σύμμορφος γενόμενος τῷ σώματι τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, ἵνα ἡμᾶς συμμόρφους ποιήσῃ τῆς εἰκόνος τῆς δόξης αὐτοῦ. ἐπεὶ γὰρ δι' ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, εὐδόκησεν ὁ μονογενής σου υἱός, ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις σου τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, γενόμενος ἐκ γυναικὸς τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, γενόμενος ὑπὸ νόμον, κατακρῖναι τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ· ἵνα οἱ ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀποθνήσκοντες, ζωοποιηθῶσιν ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου· καὶ ἐμπολιτευσάμενος τῷ κόσμῳ τούτῳ, δοὺς προστάγματα σωτηρίας, ἀποστήσας ἡμᾶς τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων, προσήγαγε τῇ ἐπιγνώσει σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, κτησάμενος ἡμᾶς ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον· καὶ καθαρίσας ἐν ὕδατι, καὶ ἁγιάσας τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἔδωκεν ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα τῷ θανάτῳ ἐν ᾧ κατειχόμεθα πεπραμένοι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· καὶ κατελθὼν διὰ τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν ᾅδην, ἵνα πληρώσῃ ἑαυτοῦ τὰ πάντα, ἔλυσε τὰς ὀδύνας τοῦ θανάτου· καὶ ἀναστὰς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ὁδοποιήσας σαρκὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς φθορᾶς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς. ἐγένετο

tionem in mandatorum tuorum obseruantia ei pollicitus. Sed cũ non obedisset tibi vero Deo, qui eum creaueras, & serpentis fraude inductus esset, & propter propria delicta morti esset subiectus, exterminasti eum in tuo iusto iudicio, Deus, ex paradiso in hunc mundum: & conuertisti in terram è qua sumptus est, preparans ei salutem per regenerationem, quæ est in ipso Christo tuo. Non enim auersatus es figmentum tuum in finem, quod fecisti, ô bone, neque oblitus es operis manuum tuarum: sed multifariam visitasti, eiusque curam gessisti, per viscera misericordiæ tuæ. Prophetas misisti, fecisti virtutes per sanctos tuos, qui tibi in vnaquaque generatione placuerunt. Locutus es nobis per os seruorum tuorum Prophetarum, prænuncians nobis futuram salutem: legem dedisti in auxilium: Angelos custodes constituisti. Quando autem venit plenitudo temporum, locutus es nobis in ipso Filio tuo, per quem etiam sæcula fecisti. Qui cum esset splendor gloriæ tuæ, & figura substantiæ tuæ, & omnia ferret verbo virtutis suæ, non rapinam arbitratus est esse se æqualem tibi Deo & Patri: sed cum esset Deus ante sæcula, in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est, & ex Maria Virgine incarnatus, exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, effectus conformis corpori humilitatis nostræ, vt nos efficeret conformes imagini gloriæ suæ. Quoniam enim per hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, visum est vnigenito Filio tuo, vt qui erat in sinu Dei & Patris, ex muliere sancta Deipara, & semper Virgine Maria natus, sub lege factus condemnaret peccatum, in carne sua, vt qui in Adam moriebantur, viuificarentur in ipso Christo tuo: qui in hoc mundo versatus datis præceptis salutis, abductos nos ab errore idolorum, adduxit ad cognitionem veri Dei & Patris: & cum nos sibi acquisiuisset populum peculiarem, regale Sacerdotium, gentem sanctam: & in aqua purgasset, & sancto Spiritu sanctificasset, dedit seipsum pretium morti, in qua detinebamur venditi sub peccato: & cum per crucẽ ad inferos descendisset, vt omnia seipso impleret, soluit dolores mortis: & dũ tertia die surrexisset, resurrectioni ex mortuis omni carni viam munijt, quatenus fieri non poterat, vt qui vitæ author erat, detineretur à corruptio-

ne, factus est eorum qui dormierunt primitiæ, primogenitus ex mortuis, vt ipse in omnibus primas partes teneret: & cum cælos conscendisset, sedit in dextera maiestatis tuæ in excelsis. Qui etiam venturus est vt reddat vnicuique secundum opera sua: reliquit autem nobis salutaris suæ passionis monimenta, hæc quæ ex eius mandatis proposuimus; cum enim esset exiturus ad voluntariam, & insignem, & viuificam suam mortem, nocte qua tradidit seipsum pro mundi vita, accepto pane in sanctis suis & immaculatis manibus, cum illum tibi, & Deo, & Patri ostendisset, gratias egisset, benedixisset, sanctificasset, fregisset.

Sacerdos inclinat caput, & dextram cum deuotione eleuans, benedicit sanctum panem dicens.

DEdit sanctis suis Discipulis & Apostolis, dicēs. Accipite, comedite: Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum.

Chorus canit. Amen.

Tunc Sacerdos & Diaconus eadem faciunt & dicunt, quæ in missa Chrysostomi. Sacerdos secreto.

Similiter & cum calicem ex genimine vitis accepisset, miscuisset, gratias egisset, benedixisset, & sanctificasset.

Alta voce Sacerdos manum reuerenter tenens eleuatam, & benedicens, ait.

DEdit sanctis suis Discipulis & Apostolis, dicens. Bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis meus noui testamenti: qui pro vobis, & pro multis effunditur in remissionem peccatorū.

Chorus canit. Amen.

Sacerdos inclinans caput, orat secreto.

HOc facite in meam commemorationem. Quotiescumque enim comeditis hunc panem, & hunc calicem bibitis, mortem meam annunciatis, resurrectionem meam confitemini. Recordantes nos etiam, Domine, salutarium eius passionum, viuificæ crucis, triduanæ sepulturæ, resurrectionis à mortuis, in cælos ascensionis, à dextris tuis Dei, & Patris sessionis, & gloriosi & terribilis eius aduentus.

Sacerdos exclamando.

Tua ex tuis tibi offerentes, in omnibus, & per omnia.

Tum Chorus canit.

Te laudamus, tibi benedicimus, tibi gratias agimus, Domine, & oramus te, Deus noster.

ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν· ἵνα ᾖ αὐτὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι πρωτεύων, καὶ ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης σου ἐν ὑψηλοῖς. ὃς καὶ ἥξει ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· κατέλιπε δὲ ἡμῖν ὑπομνήματα τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ πάθους, ταῦτα, ἃ προτεθείκαμεν κατὰ τὰς αὐτοῦ ἐντολάς. μέλλων γὰρ ἐξιέναι ἐπὶ τὸν ἑκούσιον, καὶ ἀοίδιμον, καὶ ζωοποιὸν αὐτοῦ θάνατον, τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδου ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐπὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ καὶ ἀχράντων χειρῶν, ἀναδείξας σοι τῷ θεῷ καὶ πατρί, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας, κλάσας.

P Ὁ ἱερεὺς κλίνει τὴν κεφαλήν, αἴρων τὴν δεξιὰν αὐτοῦ μετ' εὐλαβείας, εὐλογεῖ τὸν ἅγιον ἄρτον ἐκφώνως λέγων. P

ἜΔωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπών, λάβετε, φάγετε, Q τοῦτό Q μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ χορὸς ψάλλει, ἀμήν.

Τότε ὁ ἱερεὺς, καὶ ὁ διάκονος τὰ αὐτὰ κάνουσιν ὡς ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ ἱερεὺς μυστικῶς.

Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου λαβὼν κεράσας, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας.

R Ἐκφώνως ὁ ἱερεὺς τὴν χεῖρα ἔχων ἄνωθεν μετ' εὐλαβείας, καὶ εὐλογῶν, λέγει. R

ἜΔωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπών, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

S Ὁ χορὸς ψάλλει ἀμήν. S

T Ὁ ἱερεὺς κλίνας τὴν κεφαλήν, ἐπεύχεται μυστικῶς. T

ΤΟῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε, τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν ὁμολογεῖτε. μεμνημένοι οὖν, δέσποτα, καὶ ἡμεῖς τῶν σωτηρίων σου παθημάτων, τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῆς τριημέρου ταφῆς, τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου, τῆς ἐκ δεξιῶν σου τοῦ θεοῦ, καὶ πατρὸς καθέδρας, καὶ τῆς ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ παρουσίας.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέροντες, κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα.

Ὁ χορὸς ψάλλει, τό, Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν, κύριε· καὶ δεόμεθα ὁ θεὸς ἡμῶν.

Ὁ ἱερεὺς

Ὁ ἱερεὺς κλίνας τὴν κεφαλὴν εὔχεται μυστικῶς.

Διὰ τοῦτο δέσποτα πανάγιε, καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, οἱ καταξιωθέντες λειτουργεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν, οὐ γὰρ ἐποιήσαμέν τι ἀγαθὸν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐλέη σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, οὓς ἐξέχεας πλουσίως ἐφ' ἡμᾶς, προσεγγίζομεν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ· καὶ προσθέντες δὲ τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου, δεόμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ἅγιε ἁγίων εὐδοκίᾳ τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἐλθεῖν τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ εὐλογῆσαι αὐτά, καὶ ἁγιάσαι, καὶ ἀναδεῖξαι. V Ὁ διάκονος ἀποτίθησι τὸ ῥιπίδιον ὃ ἐκράτει, ἢ κάλυμμα, καὶ ἔρχεται ἐγγύτερον τοῦ ἱερέως, καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρίς, ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ εὐχόμενοι καθ' ἑαυτοὺς τό, ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, λέγουσι μυστικῶς τρίς. Κύριε ὁ τὸ πανάγιόν σου πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς ἀποστόλοις σου καταπέμψας, τοῦτο ἀγαθὲ μὴ ἀντανέλῃς ἀφ' ἡμῶν. Καὶ τό, καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. Εἶτα τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας ὁ διάκονος, δείκνυσι τῷ ὠραρίῳ τὸν ἅγιον ἄρτον. Καὶ λέγει μυστικῶς. Εὐλόγησον δέσποτα τὸν ἅγιον ἄρτον. X Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀνιστάμενος, σφραγίζει τρίς, τὰ ἅγια δῶρα· λέγων μυστικῶς. Τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, Y ποίησον αὐτὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ διάκονος. ἀμήν.

Καὶ αὖθις ὁ διάκονος. Εὐλόγησον δέσποτα τὸ ἅγιον ποτήριον. ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογῶν λέγει. Τὸ δὲ ποτήριον τοῦτο, αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ διάκ. ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. ὁ διάκ. ἀμήν. Καὶ αὖθις ὁ διάκονος δεικνύων μετὰ τοῦ ὠραρίου τὰ ἅγια ἄμφω λέγει. Εὐλόγησον δέσποτα. Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογῶν μετὰ τῆς χειρὸς ἀμφότερα τὰ ἅγια, λέγει. Μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. Ὁ διάκονος. ἀμήν, γ'. καὶ τὴν κεφαλὴν ὁ διάκονος ὑποκλίνας τῷ ἱερεῖ· καὶ εἰπὼν τό, μνήσθητί μου ἅγιε δέσποτα τοῦ ἁμαρτωλοῦ, μεθίσταται ἐν ᾧ πρότερον ἵστατο τόπῳ, λαβὼν καὶ τὸ ῥιπίδιον αὖθις ὡς πρότερον.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Ἡμᾶς δὲ πάντας, τοὺς ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου μετέχοντας, ἑνώσαις ἀλλήλοις εἰς ἑνὸς

Sacerdos inclinans caput, orat secreto.

Propterea sanctissime Domine, nos quoque peccatores & indigni serui tui, qui digni habiti sumus, qui sancto altari tuo seruiremus, non propter iustitias nostras (non enim fecimus aliquid boni in terra) sed propter misericordias & miserationes tuas, quas affatim in nos effudisti, confidentes sancto altari tuo appropinquamus, & propositis ijs quæ sanctum corpus & sanguinem Christi tui repræsentant, te rogamus & te obsecramus, sancte sanctorum per tuæ bonitatis placitum, vt Spiritus sanctus tuus ad nos veniat, & ad hæc proposita dona, & ea benedicat, & sanctificet, & efficiat. *Diaconus deponit Flabellum quod tenebat, aut velum: & accedit propius ad Sacerdotem: & ambo ter coram sancta mensa adorant, priuatim orantes.* Deus propitius esto mihi peccatori. *Ter dicunt secreto.* Domine qui sanctum Spiritum tuũ hora tertia misisti: eum, ô bone, à nobis ne abstuleris. *Et.* Cor mundum crea in me Deus: & Spiritum rectum innoua in visceribus meis. *Deinde caput inclinans Diaconus, Stola sanctum panem commonstrat. Et secreto dicit.* Benedic domine sanctum panem. *Et Sacerdos erectus ter sancta dona signat, dicens secreto.* Panem quidem hunc fac pretiosum corpus Domini & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi. *Diaconus.* Amen. *Et rursum Diaconus.* Benedic domine sanctum calicem. *Sacerdos autem benedicens, ait.* Hunc vero calicem pretiosum sanguinem Domini & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi. *Diaconus.* Amen. *Sacerdos.* Qui pro mundi vita effusus est. *Diaconus.* Amen. *Et rursum Diaconus Stola vtrumque ostendens, dicit.* Benedic domine. *Sacerdos vero vtraque manu benedicens, ait.* Immutans Spiritu sancto tuo. *Diaconus ter dicit.* Amen. *Et Diaconus caput inclinans Sacerdoti dicit.* Memento mei peccatoris, sancte domine. *Transit in locum vbi prius stabat accepto rursus vt prius Flabello.*

Sacerdos autem secreto ait.

Nos autem omnes, qui de vno pane & calice participamus, iunge ad inuicem in vnius Spiritus

Μυστικῶς τὴν εὐχήν.

Καὶ ἀνάπαυσον αὐτοὺς, ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. ἔτι σου δεόμεθα, μνήσθητι κύριε τῆς ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, καὶ εἰρήνευσον αὐτὴν, ἣν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου· καὶ τὸν ἅγιον οἶκον τοῦτον στερέωσον μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Μνήσθητι κύριε, τῶν τὰ δῶρά σοι ταῦτα προσκομισάντων, καὶ ὑπὲρ ὧν, καὶ δι' ὧν, καὶ ἐφ' οἷς, αὐτὰ προσεκόμισαν. Μνήσθητι κύριε τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις, καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων. ἄμειψαι αὐτοὺς τοῖς πλουσίοις σου καὶ ἐπουρανίοις χαρίσμασιν. Χάρισαι αὐτοῖς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων, τὰ ἐπουράνια· ἀντὶ τῶν προσκαίρων, τὰ αἰώνια· ἀντὶ τῶν φθαρτῶν, τὰ ἄφθαρτα. Μνήσθητι κύριε τῶν ἐν ἐρημίαις, καὶ ὄρεσι, σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. Μνήσθητι κύριε τῶν ἐν παρθενίᾳ, καὶ εὐλαβείᾳ, καὶ ἀσκήσει, καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ διαγόντων. Μνήσθητι κύριε τῶν εὐσεβεστάτων, καὶ πιστοτάτων ἡμῶν βασιλέων, οὓς ἐδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς· ὅπλῳ ἀληθείας, ὅπλῳ εὐδοκίας στεφάνωσον αὐτοὺς, ἐπισκίασον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου. ἐνίσχυσον αὐτῶν τὸν βραχίονα, ὕψωσον αὐτῶν τὴν δεξιὰν, κράτυνον αὐτῶν τὴν βασιλείαν, ὑπόταξον αὐτοῖς πάντα τὰ βάρβαρα ἔθνη, τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα. Χάρισαι αὐτοῖς βαθεῖαν, καὶ ἀναφαίρετον εἰρήνην, λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας σου, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου· ἵνα ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν, ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν, ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. Μνήσθητι κύριε πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ τῶν ἐν παλατίῳ ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ παντὸς τοῦ στρατοπέδου. τοὺς ἀγαθοὺς ἐν τῇ ἀγαθότητί σου διατήρησον· τοὺς πονηροὺς, ἀγαθοὺς ποίησον ἐν τῇ χρηστότητί σου. Μνήσθητι κύριε τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, καὶ τῶν δι' εὐλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων, καὶ ἐλέησον αὐτοὺς, καὶ ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου. Τὰ ταμεῖα αὐτῶν ἔμπλησον παντὸς ἀγαθοῦ, τὰς συζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ διατήρησον, τὰ νήπια ἔκθρεψον, τὴν νεότητα παιδαγώγησον, τὸ γῆρας περικράτησον, τοὺς ὀλιγοψύχους παραμύθησον, τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε, τοὺς πεπλανημένους ἐπανάγαγε, καὶ σύναψον τῇ ἁγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ. τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐλευθέρωσον, τοῖς πλέουσι σύμπλευσον,

Et secreto orationem.

Et fac eos quiescere vbi respicit lumen vultus tui. Præterea rogamus, Memento Domine sanctæ tuæ Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ: quæ est à finibus vsque ad fines terræ: & fac eam in pace degere, quam pretioso sanguine tuo acquisiuisti: & hanc sanctam domum confirma vsque ad consummationem sæculi. Memento Domine eorum, qui tibi hæc dona obtulerunt, & pro quibus, & per quos, & propter quos hæc obtulerunt. Memento Domine eorum, qui fructum afferunt, & bene operantur in sanctis tuis Ecclesiis, & meminerunt pauperum. Remunera eos abundantibus tuis & cælestibus donis. Largire eis pro terrenis cælestia, pro temporalibus æterna, pro corruptibilibus & perituris ea quæ à corruptione & interitu sunt aliena. Memento Domine eorum qui sunt in solitudinibus, & montibus, & speluncis, & foraminibus terræ.

Memento Domine, eorum qui in virginitate, & pietate, & exercitatione, & vitæ honestate versantur.

Memento Domine, religiosissimorum & fidelissimorum nostrorum Imperatorum, quos vt in terra regnarent iustum censuisti: armis veritatis, armis beneplaciti tui eos corona, caput eorum adumbra in tempore belli. Brachium eorum corrobora, dextram eorum exalta: regnum confirma, barbaras omnes gentes quæ bella volunt, eis subiuga. Largire eis profundam, & quæ auferri non possit pacem. Loquere ad cor ipsorũ bona, pro Ecclesia tua, & vniuerso populo tuo: vt in tranquillitate ipsorũ quietam & tranquillãvitam agamus in omni pietate, & honestate. Memento Domine omnis magistratus & potestatis, & fratrum nostrorũ, qui sunt in Palatio: & omnium exercituum. Bonos in bonitate conserua, malos in bonitate tua bonos effice.

Memento Domine, circumstantis populi: & eorum, qui iustis de causis omissi sunt: & miserere eorum & nostri secundum multitudinem misericordię tuæ. Promptuaria eorum imple omni bono, coniugia eorum in pace & concordia conserua, infantes ale, adolescentiam institue, senectutem cõfirma, consolare pusillanimes, congrega dispersos, & reduc errantes, & coniunge sanctæ tuę Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ. Eos qui ab immundis spiritibus vexãtur libera, cum nauigantibus

naviga, cũ viatoribus vna iter ingredere, patrocinare viduis, orphanos protege, captiuos libera, ægrotos cura. Memẽto eorũ qui rei tribunalib⁹ astãt qui sũt in exilio, & omni afflictione & calamitate Memento Deus, & eorũ qui indigẽt magna tua misericordia, & eorũ qui nos diligunt, & oderũt, & eorũ qui nobis indignis mandarunt vt pro ipsis oraremus. Et totius populi memento Deus noster, & in omnes effunde abũdãtem misericordiam tuam, omnibus præbens petitiones quæ spectant ad eorum salutem, & quorum nos mentionem non fecimus propter ignorantiam, vel obliuionem, vel nominum multitudinem, ipse Deus recordare, qui scis vniuscuiusque ætatem & appellationem, qui nosti vnumquemque ex vtero matris suæ. Tu enim Domine es auxilium eorum, qui carent auxilio spes desperatorum, eorum qui tempestate iactantur, seruator, nauigantium portus, ægrotorum medicus, ipse omnibus omnia sis, qui nosti vnumquemque & petitiones eius, domum eius, & quidnam sit ei opus. Libera Domine hanc ciuitatem, & omnem ciuitatem, & regionem, ab omni fame, peste, terræ motu, inundatione, igne, gladio, incursu alienigenarum, & bello intestino.

Diaconus quidem ad portam sancti Tribunalis conuertitur tenens Stolam extremis digitis: & dicit.

Et cunctorum & cunctarum.

Chorus autem canit.

Et cunctorum & cunctarum.

Sacerdos vero exclamat.

IN primis memento Domine Archiepiscopi nostri N. cui largire vt sanctis tuis Ecclesiis in pace saluus, longæuus, veritatis sermonem recte dispenset.

Et Diaconus stans ad portam dicit.

N. sacratissimi Metropolitæ, aut Episcopi, quicumque sit. Et pro religiosissimo Sacerdote N. qui hæc dona offert, & pro salute religiosissimorum & à Deo custoditorum Imperatorum nostrorũ. Et cunctorum & cunctarum.

Et Chorus canit.

Et cunctorum, & cunctarum.

Sacerdos autem orat secreto.

MEmento Domine omnis Episcopatus fidelium, qui verbum veritatis ritè dispensant. Memento Domine secundum multitudinem misericordiarum tuarum etiam meæ indignitatis. Condona mihi omne delictum voluntarium & inuoluntarium: &

τοῖς ὁδοιποροῦσι συνόδευσον, χήραις παράστηθι, ὀρφανῶν ὑπεράσπισον, αἰχμαλώτους ῥῦσαι, νοσοῦντας ἴασαι. τῶν ἐν βήμασι, καὶ μετάλλοις, καὶ ἐξορίαις, καὶ πάσῃ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ, καὶ περιστάσει ὄντων, μνημόνευσον ὁ θεὸς, καὶ πάντων τῶν δεομένων τῆς μεγάλης σου εὐσπλαγχνίας, καὶ τῶν ἀγαπώντων ἡμᾶς, καὶ τῶν μισούντων, καὶ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, μνήσθητι κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ ἐπὶ πάντας ἔκχεον τὸ πλούσιόν σου ἔλεος, πᾶσι παρέχων τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ ὧν ἡμεῖς οὐκ ἐμνημονεύσαμεν δι' ἄγνοιαν, ἢ λήθην, ἢ πλῆθος ὀνομάτων, αὐτὸς μνημόνευσον ὁ θεὸς, ὁ εἰδὼς ἑκάστου τὴν ἡλικίαν, καὶ τὴν προσηγορίαν, ὁ εἰδὼς ἕκαστον ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. σὺ γὰρ εἶ κύριε ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπὶς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χειμαζομένων σωτὴρ, ὁ τῶν πλεόντων λιμὴν, ὁ τῶν νοσούντων ἰατρός. αὐτὸς τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γενοῦ, ὁ εἰδὼς ἕκαστον, καὶ τὰ αἰτήματα αὐτοῦ, οἶκον, καὶ τὴν χρείαν αὐτοῦ. ῥῦσαι κύριε τὴν πόλιν ταύτην, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρὸς, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων, καὶ ἐμφυλίου πολέμου.

Δ Ὁ μὲν διάκονος ἐπιστρέφεται πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἁγίου βήματος κρατῶν τὸ ὡράριον ἄκροις τοῖς δακτύλοις, καὶ λέγει.

Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ὁ δὲ χορὸς ψάλλει.

Καὶ πάντων, καὶ πασῶν.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ.

E ΕΝ πρώτοις μνήσθητι κύριε τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, τοῦ δεῖνος, ὃν χάρισαι ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνῃ· σῶον, ἔντιμον, ὑγιῆ, μακροημερεύοντα, καὶ ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

Z Καὶ ὁ διάκονος λέγει πρὸς τῇ θύρᾳ σταθείς.

Τοῦ δεῖνος παναγιωτάτου μητροπολίτου, ἢ ἐπισκόπου. ὅστις ἂν ᾖ. Καὶ ὑπὲρ τοῦ προσκομίζοντος τὰ ἅγια δῶρα ταῦτα εὐλαβεστάτου ἱερέως, τοῦδε, καὶ ὑπὲρ σωτηρίας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν. καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Καὶ ὁ χορὸς ψάλλει. καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

ΜΝήσθητι κύριε πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων, τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας. Μνήσθητι κύριε κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος. συγχώρησόν μοι πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον, καὶ

μὴ διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας κωλύσῃς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ἀπὸ τῶν προκειμένων δώρων. Μνήσθητι κύριε τοῦ πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος, καὶ μηδένα ἡμῶν καταισχύνῃς, τῶν κυκλούντων τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον. ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου κύριε, ἐπιφάνηθι ἡμῖν ἐν τοῖς πλουσίοις σου οἰκτιρμοῖς. εὐκράτους καὶ ἐπωφελεῖς τοὺς ἀέρας ἡμῖν χάρισαι, ὄμβρους τῇ γῇ πρὸς καρποφορίαν δώρησαι, εὐλόγησον τὸν στέφανον, τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου. παῦσον τὰ σχίσματα τῶν ἐκκλησιῶν· σβέσον τὰ φρυάγματα τῶν ἐθνῶν, τὰς τῶν αἱρέσεων ἐπαναστάσεις ταχέως κατάλυσον, τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· πάντας ἡμᾶς πρόσδεξαι εἰς τὴν βασιλείαν σου, υἱοὺς φωτὸς καὶ υἱοὺς ἡμέρας ἀναδείξας· τὴν σὴν εἰρήνην, καὶ τὴν σὴν ἀγάπην χάρισαι ἡμῖν, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

ΚΑὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν, καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορὸς ἀμήν.

H Ὁ ἱερεὺς ἐπιστρέφει πρὸς τῇ θύρᾳ, καὶ εὐλογῶν λέγει ἐκφώνως. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων ἡμῶν. Θ Καὶ ὁ διάκονος ἐξέρχεται εἰ ἔστιν, εἰδὲ οὐ, ὁ ἱερεύς· καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, λέγει. Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον. Καὶ τὰ λοιπὰ, ὡς ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ. Ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων. Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.

I Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς

ΟΘεὸς ἡμῶν, ὁ θεὸς τοῦ σώζειν, σὺ ἡμᾶς δίδαξον εὐχαριστεῖν σοι ἀξίως ὑπὲρ τῶν εὐεργεσιῶν σου, ὧν ἐποίησας καὶ ποιεῖς μεθ' ἡμῶν. σὺ ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ προσδεξάμενος τὰ δῶρα ταῦτα, καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ δίδαξον ἁγιωσύνην ἐπιτελεῖν ἐν φόβῳ σου· ἵνα ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ὑποδεχόμενοι 4 τὴν μερίδα τῶν ἁγιασμάτων σου, ἑνωθῶμεν τῷ ἁγίῳ σώματι καὶ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου· καὶ ὑποδεξάμενοι αὐτὰ ἀξίως, σχῶμεν τὸν Χριστὸν κατοικοῦντα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καὶ γενώμεθα ναὸς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος. ναὶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ μηδένα ἡμῶν ἔνοχον ποιήσῃς τῶν φρικτῶν

ne propter peccata mea prohibueris gratiam sancti tui Spiritus à donis propositis Memento Domine Presbyteratus, in Christo Diaconatus, & omnis Ordinis Sacerdotalis: & nullum illorum qui sanctum altare tuum circumdant, dedecore affeceris. Respice nos in bonitate tua, Domine, appare nobis in abundantibus tuis misericordiis. Temperatum & vtilem nobis aerem largire, dona terræ imbres ad fructuum vbertatem, benedic coronæ anni benignitatis tuæ. Fac vt cessent schismata Ecclesiarum: extingue tumultus gentium, hæresum impetus velociter dissolue, virtute Spiritus tui sancti: suscipe nos omnes in regnum tuũ filios lucis ac diei efficiens; pacem tuam, & dilectionem tuam largire nobis, Domine Deus noster: omnia enim nobis dedisti.

Sacerdos exclamando.

ET dà nobis vno ore, & vno corde glorificare, & laudare venerandum & magnificum nomen tuum, Patris, & Filii, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Sacerdos conuertitur ad portam: & benedicens, dicit alta voce. Et erunt misericordiæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, cum omnibus nobis.

Et Diaconus egreditur, si adest: sin minus, Sacerdos: & stans in solito loco dicit.

Omnium sanctorum memoriam agentes, adhuc & iterum in pace Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere. *Et reliqua sicut & in Chrysostomi missa.* Pro oblatis. Vt benignus Deus noster, Vt Liberemur.

Sacerdos orat secreto.

DEus noster, Deus salutis, tu nos docè pro tuis beneficiis, quæ fecisti & facis nobiscum, digne gratias agere. Tu Deus noster qui hæc dona suscepisti, purga nos ab omni inquinamento carnis & Spiritus: & doce sanctitatem peragere in timore tuo, vt puro quidem testimonio conscientiæ nostræ suscipientes partem sanctificationum tuarum, vniamur sancto corpori & sanguini Christi tui: & his dignè susceptis habeamus Christum in cordibus nostris habitantem, & efficiamur templum sancti Spiritus. Ita Deus noster: neminem ex nobis reum feceris horum venerandorum tuo-

rum, & supercælestium sacramentorũ, neque anima & corpore imbecillum, ex eo quod eorũ indignè sit particeps: sed da nobis vsque ad vltimum Spiritum sanctificationum tuarum dignè spem recipere, ad viaticum vitæ æternæ, ad gratam & acceptam excusationem, quæ coram terribili tribunali Christi tui admitti possit: vt nos etiam cum omnibus sanctis, qui à sæculo tibi placuerunt, æternorum bonorum, quæ præparasti his qui diligunt te, efficiamur participes.

Diaconus. Suscipe, salua, miserere.
Diem omnem perfectam, sanctam.
Angelum pacis, fidelem, ductorem.
Veniam & remissionem peccatorũ.
Bona, & animabus nostris vtilia.
Residuum vitæ tempus.
Christianos fines vitæ nostræ.
Vnitatem fidei & communionem.

Alta voce.

ET dignare Domine cum fiducia, & sine reprehensione audere inuocare te, supercœlestem Deum Patrem, & dicere.

Populus. Pater noster.

Exclamando.

Quia tuum est regnum, & potestas, & gloria Patris.

Sacerdos. Pax omnibus. *Diaconus.* Capita vestra Domino inclinate.

Sacerdos orationem adiungit.

DOminator, Domine, Pater misericordiarũ, & Deus totius consolationis, eos qui tibi sua capita inclinarunt, benedic, sanctifica, custodi, muni, confirma, & abduc ab omni malo, & omni operi bono applica: & dignare vt citra condemnationem, sint participes horum illibatorum & viuificorum sacramentorum, in remissionem peccatorum, ad Spiritus sancti communionem.

Alta voce Sacerdos.

GRatia, & miserationibus, & clementia vnigeniti Filii tui, cum quo es benedictus, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Sacerdos iterum orat.

ATtende Domine Iesu Christe, Deus noster, de sancto habitaculo tuo, & de throno gloriæ regni tui, & veni ad nos sanctificandos, qui supra cum Patre sedes; &

σου τούτων, καὶ ἐπουρανίων μυστηρίων, μηδὲ ἀσθενῆ ψυχῇ καὶ σώματι, ἐκ τοῦ ἀναξίως τούτων μεταλαμβάνειν· ἀλλὰ δὸς ἡμῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς, ἀξίως ὑποδέχεσθαι τὴν ἐλπίδα τῶν ἁγιασμάτων σου, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς ἀπολογίαν εὐπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου, ὅπως ἂν καὶ ἡμεῖς μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, γενώμεθα μέτοχοι τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν, ὧν ἡτοίμασας, τοῖς ἀγαπῶσί σε κύριε.

Ο διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.
Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, τελείαν, ἁγίαν,
Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν, ὁδηγὸν
Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.
Τὰ καλὰ, καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς.
Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς.
Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν.
Τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τὴν κοινωνίαν.

Ἐκφώνως.

Κ ΚΑὶ καταξίωσον ἡμᾶς δέσποτα, μετὰ παρρησίας ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον θεὸν πατέρα, καὶ λέγειν.

Λ Ὁ λαὸς, τό. Πάτερ ἡμῶν.

Ἐκφώνως.

Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρός.

Μ Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ διάκ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Ν Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

ΔΈσποτα κύριε, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, τοὺς ὑποκεκλικότας σοι τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς εὐλόγησον, ἁγίασον, φρούρησον, ἐνδυνάμωσον, ὀχύρωσον, ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ ἀπόστησον, παντὶ δὲ ἔργῳ ἀγαθῷ συνάψον· καὶ καταξίωσον ἀκατακρίτως μετέχειν τῶν ἀχράντων σου τούτων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς πνεύματος ἁγίου κοινωνίαν.

Ἐκφώνως.

ΧΆριτι καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

ΠΡόσχες κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ ἁγιάσαι ἡμᾶς, ὁ ἄνω τῷ πατρὶ συγκαθήμενος, καὶ

ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών, καὶ καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματός σου, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ.

Ἐκφώνως.

Ζ Ο Ξ Πρόσχωμεν. Ο Ὁ ἱερεύς.

Π Π Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Ρ Ρ Εἶτα τῆς μεταλήψεως πληρωθείσης, καὶ τῶν ἁγίων μυστηρίων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ἀρθέντων τραπέζης· εὔχεται ὁ ἱερεύς.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων ἀχράντων, ἀθανάτων, καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων, ἃ ἔδωκας ἡμῖν ἐπ' εὐεργεσίᾳ καὶ ἁγιασμῷ, καὶ ἰάσει τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν. αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων, δὸς γενέσθαι ἡμῖν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου, Τ εἰς πίστιν ἀκαταίσχυντον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκριτον, εἰς πλησμονὴν σοφίας, εἰς ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς ἀποτροπὴν παντὸς ἐναντίου, εἰς περιποίησιν τῶν ἐντολῶν σου, εἰς ἀπολογίαν εὐπρόσδεκτον, τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ διάκονος.

Ὀρθοὶ μεταλαβόντες τῶν θείων, ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον.

Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν.

Ἐκφώνως.

Ὅτι σὺ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος ἐκφωνουμένη παρὰ τοῦ ἱερέως.

Τ Υ Ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντάς σε κύριε, καὶ ἁγιάζων τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας, σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου, φύλαξον· ἁγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ αὐτοὺς ἀντιδόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς, τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ· εἰρήνην τῷ κόσμῳ σου δώρησαι, ταῖς ἐκκλησίαις σου, τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν, τῷ στρατῷ, καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου. ὅτι πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἐκ σοῦ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, καὶ σοὶ τὴν δόξαν, καὶ εὐχαριστίαν,

& hic nobiscum inuisibiliter versaris: & dignare potenti tua manu impertiri nobis illibatum corpus tuum, & pretiosum sanguinem: & per nos toti populo.

Exclamando.

Attendamus. *Sacerdos*, Sancta, Sanctis.

Completa deinde communione, & sanctis mysteriis à sacra mensa sublatis: orat Sacerdos.

Gratias agimus tibi Domine Deus noster, propter participationem illibatorum, immortaliũ & cælestium tuorum sacramentorum: quæ dedisti nobis propter beneficiũ, & sanctificationem, & medelam animarum & corporum nostrorum. Ipse Domine omnium, concede vt fiat nobis communio sancti corporis & sanguinis Christi tui, ad fidem inconfusam, ad charitatem non fictam, ad sapientiæ copiam, ad medelam animæ & corporis, ad omnis rei aduersæ auersionem, ad mandatorum tuorum obseruantiam, & non reiiciendam excusationem coram terribili tribunali Christi tui.

Diaconus.

Recti qui diuinorum, sanctorum, illibatorum, immortalium, cælestium, & viuificorum sacramentorum participes fuimus, Domino.

Suscipe, salua, miserere, & conserua.

Diem omnem perfectam, sanctam.

Elata voce.

Quia tu es sanctificatio nostra, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

In pace procedamus.

Dominum precemur.

Oratio retro Ambonem, à Sacerdote elata voce pronuncianda.

Qui benedicis benedicentes te Domine, & sanctificas eos qui confidunt in te: salua populum tuum, & benedic hæreditati tuæ: conserua Ecclesiæ tuæ plenitudinem, sanctifica eos qui diligunt decorem domus tuę: tu ipse vicissim eos glorifica diuina tua virtute, & ne reliqueris nos qui speramus in te. Pacem mundo tuo largire, Ecclesiis tuis, Sacerdotibus, Imperatoribus nostris, exercitui, & omni populo. Quia omne datũ bonum, & omne donum perfectum, desuper est descendẽs à te patre luminũ, & tibi gloriã, & gratiarum actionẽ,

& adorationem Patri, & Filio, & Spiritui sancto referimus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

ϗ προσκυνήσιν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, ϗ τῷ υἱῷ, ϗ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν ϗ ἀεὶ, ϗ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Oratio dicenda, dum sancta componuntur.

COmpletum & perfectū est prout quidem à nobis fieri potuit, Christe Deus noster, dispensationis tuæ sacramentum. Habuimus enim mortis tuæ memoriam, vidimus Resurrectionis tuæ figuram, impleti sumus vita quæ nunquam desinit. Delicias tuas quæ exinaniri nō possunt percepimus: quarum vt etiam futuro tempore nos omnes digni habeamur, concede. Gratia principii expertis tui Patris, & sancti, & boni, & viuifici tui Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Υ Εὐχὴ ἐν τῷ συστέλλειν τὰ ἅγια. r

Ἤνυσαι ϗ τετέλεσαι ὅσον εἰς τὴν ἡμετέραν δύναμιν, Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, τὸ τῆς σῆς οἰκονομίας μυστήριον. ἔσχομεν γὰρ τοῦ θανάτου σου τὴν μνήμην, εἴδομεν τῆς ἀναστάσεώς σου τὸν τύπον, ἐνεπλήσθημεν τῆς ἀτελευτήτου σου ζωῆς. x ἀπηλαύσαμεν τῆς ἀκενώτου σου τρυφῆς, ἧς καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, πάντας ἡμᾶς καταξιωθῆναι εὐδόκησον. Χάριτι τοῦ ἀνάρχου σου πατρὸς, ϗ τοῦ ἁγίου, καὶ ἀγαθοῦ, ϗ ζωοποιοῦ σου πνεύματος· νῦν ϗ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

In sanctam Basilii magni missam lectiones variæ.

a TOῦ Χριστοῦ] Addunt Morelliana, [illegible].
b Τοῦ ἁγίου Βασιλείου.] Eadem subiungunt, ϗ τῇ τοῦ σταυροῦ κατὰ τὸν τύπον τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. *& (sanctæ) crucis die, iuxta Ecclesiæ legem.*
c Τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου.] Addunt insuper, ὅτι τε ταῖς τοῦ ἱερέως τοῦ διακόνου εὐχαῖς τε ϗ [illegible], πλὴν τινῶν, ἃ ἐν τοῖς ἑαυτῶν τόποις σημειωθήσονται. *Et in Sacerdotis Diaconique orationibus & eadem sunt: paucis exceptis suo loco notatis.*
d Ἡ θεία λειτουργία.] Barberinum M. S. legit. λειτουργία τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Cryptoferratense Falasex. [illegible] τοῦ θείου Βασιλείου [illegible]. Regia. ἡ θεία λειτουργία τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν [illegible].
e Εὐχὴ τῆς προθέσεως.] Barberinum S. Marci legit; εὐχὴ ἣν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ ἀποτιθεμένου τοῦ ἄρτου ἐν τῷ δίσκῳ. *Oratio quam facit Sacerdos in sacristia, cum panis in Disco deponitur.*
f Ὅτι ἡγίασται.) Regia, & Morelliana præmittunt: ἐκφώνως.
g Ο διάκονος. Εὐλόγησον.) Morelliana præmittunt; τὰ αὐτὰ τῆς Χρυσοστόμου λειτουργίας λέγεται κἀνταῦθα, παρά τε τοῦ ἱερέως ϗ τοῦ διακόνου. *Eadem quæ in sacra Chrysostomi missa, hic etiam dicuntur, & à Sacerdote, & à Diacono.*
h Εὐλόγησον.) Desunt hæc in Barberino, & duobus Cryptoferratensibus.
i Τὰ εἰρηνικὰ ϗ αἱ ἀντίφωνοι.) Desunt in iisdem. Regia legunt. Ο διάκονος ποιεῖ συναπτὴν τὴν μεγάλην.
x Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου.) Desunt in Barberino, & Cryptof.
l Εὐχὴ ἀντιφώνου α΄ μυστικῶς.) Deest, τὸ μυστικῶς, in Barberino. Regia, horum vice legunt. Ο ἱερεὺς τῆς συναπτῆς λεγομένης ποιεῖ εὐχὴν ἀντιφώνου πρώτου. Sacerdos primi Antiphoni recitat orationem: dum dicitur Collecta.
m Τοῦ ἱερέως λέγοντος.) Desūt hæc in omnibus M. S.
n Μετὰ τὰ εἰρηνικά.) Desunt hæc quoque in iisdem.
o Εὐχὴ ἀντιφώνου μυστικῶς.) Τὸ, μυστικῶς, deest in Barberino. Regia legunt. Ο ἱερεὺς ποιεῖ εὐχὴν ἀντιφώνου δευτέρου.
p Σημείωσαι κἀνταῦθα.) Ita Morelliana: desunt tamen in omnibus M. S.
q Μετὰ τὰ δύο.) Ita Morelliana: quæ in M. S. desunt.
r Εὐχὴ ἀντιφώνου τρίτου μυστικῶς.) Τὸ, μυστικῶς, deest in Barberino.
s Κἀνταῦθα σημείωσαι.) Ita Morelliana: quæ in omnibus M. S. desunt.
t Κἀνταῦθα τῷ τοῦ Χρυσοστόμου) Ita Morelliana: quæ in omnibus M. S. desunt.
u Εὐχὴ τῆς εἰσόδου μυστικῶς.) Τὸ, μυστικῶς, deest in Barberino & Regio.
x Μετὰ τὴν εὐχήν.] Hæc in solis Morellianis habentur. Eorum autem vice Cryptoferratense vetus exemplar cuius initia sunt corrosa, ante sexcentos & quatuor annos ab Arsenio Achridano exaratum, cuius testis est ipsa authoris subscriptio. ἐγράφη ἡ ἱερὰ αὕτη λειτουργία τοῦ μεγάλου Βασιλείου τῷ ς. φ. ι. ἔτει μηνὸς Νοεμβρίῳ ιε. διὰ χειρὸς Ἀρσενίου Ἀχριδῶν ϗ ἁμαρτωλοῦ, ὃ οἱ ἐντυγχάνοντες τούτῳ εὔχεσθε. *Scripta fuit sancta hæc magni Basilii missa 65. 10.* (computant annos à creatione mundi) *mensis Nouembris 15. manu Arsenii Achridani & peccatoris; cui benè precemini:* legit, inquam, exemplar illud. ὁ διάκονος τὴν μεγάλην συναπτήν. Ἐν εἰρήνῃ. Vt suprà fol. 64.
y Ἀπ' αἰῶνός σοι ἀναπέμπομεν.] Subdit post verba hæc Cryptof. Arsenii. Ο διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, ϗ τὰ [illegible]. verum cuncta alia exemplaria superius idem annotauerunt.
z Ταύτης τῆς εὐχῆς.) Ita etiam Morelliana, quæ tamen in omnibus M. S. desunt: & horum vice Barberinum subdit. Εὐχὴ τῆς ἄνω καθέδρας. Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, σῶσον, τὸν λαόν σου, καὶ ϗ εἰρήνευσον αὐτὸν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, διὰ τοῦ τύπου τοῦ τιμίου σοῦ σταυροῦ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ· μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. *Oratio Cathedræ superioris. Domine Deus virtutum, saluum populum fac tuum, & sancti tui Spiritus virtute pacem illi concede, virtute pretiosæ crucis vnigeniti Filii tui: cum quo benedictus es in sæcula sæculorum. Amen.* At Cryptof. Arsenii subiungit ea quæ ante, & post Cathedræ benedictionem, agenda sunt.

sunt. Ο λαός. Ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, καὶ τὰ ἑξῆς. Ο διάκονος. Πρόσχωμεν. Ο ἱερεὺς σφραγίζει τὸν λαὸν, λέγων. Εἰρήνη πᾶσι. Ο διάκονος. Σοφία. Ο ψάλτης, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Ο διάκονος. Πρόσχωμεν. Ο ψάλτης τὸ προκείμενον. Ο διάκονος. Σοφία. Ο ψάλτης. Πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς. Ο διάκονος. Πρόσχωμεν Ο ψάλτης τὸν ἀπόστολον. Ο ἱερεύς. Εἰρήνη σοι. Ο διάκονος. Σοφία. Ο ψάλτης. Ἀλληλούϊα. *Populus. Sanctus Deus sanctus fortis, &c. Diaconus Attendamus. Sacerdos cruce signat populum, dicens. Pax omnibus. Diaconus. Sapientia. Cantor. Psalmus Dauid. Diaconus. Attendamus. Cantor, propositum dicit. Diaconus. Sapientia. Cantor Apostolum (legit.) Cantor. Ad Romanos epistola. Sacerdos. Pax tibi.* Diaconus. *Sapientia. Cantor Alleluia.* Breuius & clarius Regia, εἶτα ψάλλεται τὸ προκείμενον. Ο ἀπόστολος. τὸ ἀλληλούϊα, καὶ τὸ εὐαγγέλιον. *Deinde canitur propositum: Apostolus: Alleluia: & Euangelium.*

α Μετὰ δὲ τὸ εὐαγγέλιον.] Ita, Morelliana, Regia & Cryptof. Arsenii. quod tamen deest in Barberino. Subdit autem Cryptof. Arsenii totam protensam orationem prout legitur fol. 69. cui deinde addit. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, τοῦ δεῖνος. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν ἱερέων, ἱερομονάχων, καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ πανσέπτῳ ναῷ τούτῳ. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἀοιδίμων κτητόρων τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης, καὶ πάντων τῶν προαναπαυσαμένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐνθάδε κειμένων· καὶ πανταχοῦ ὀρθοδόξων.

β Ο ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχήν.) Regia legunt. Ο ἱερεὺς ποιεῖ εὐχὴν ἐκτενῆ ἱκεσίας. *Sacerdos facit Orationem protensam supplicationis.* Barberinum. εὐχὴ τῆς ἐκτενοῦς, τοῦ κοινοῦ ... κυρίε ἐλέησον. *Oratio protensa (precis) cum Diaconus prouocat populum vt dicat: Domine miserere, Domine miserere,*

γ Ἐκφώνως. Ὅτι ἐλεήμων.] Præmittit Cryptof Arsenii, καὶ ἐκφώνως σφραγίζει τὸν λαὸν, λέγων ἐκφώνως. Ὅτι. *Et exurgens cruce signat populum dicens elata voce. Quia misericors.*

δ Τὰ αὐτὰ ὁ διάκονος.] Desunt hæc in cunctis M. S.

ε Εὐχὴ ὑπὲρ.] Barberinum. εὐχὴ κατηχουμένων.

ζ Ο ἱερεὺς ἐξαπλοῖ.] Cryptof. Arsenii. ὁ διάκονος ἁπλοῖ τὸ εἰλητὸν καὶ λέγει· *Diaconus expandit corporale, & dicit:* quod deest in aliis.

η Εὐχὴ πιστῶν πρώτη.] Regia. Ο ἱερεὺς λέγει εὐχὴν πιστῶν πρώτην.

θ Ἡ ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.) Deest in cunctis M. S.

ι Εὐχὴ μὲν τοῦ ἱερέως) Desunt hęc Barberino.

κ Ο χορὸς ἀμήν.) Subdit Cryptof. Arsenii. ὁ λαὸς, καὶ τὰ Χερουβὶμ, prout fol. 106.

λ Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα.] Regia. ὁ ἱερεὺς λέγει εὐχὴν πιστῶν δευτέραν.

μ Ἡ ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.] Deest in M. S. cunctis.

ν Ο διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικά.] Aliud Cryptof. M. S. (quod est Do. Basilii Falascæ in quo Basilii liturgia incipit solummodo ab oratione Catechumenorū: eo quod præcedentes, quæ vis aliæ in Chrysostomi liturgia leguntur) εἰρηνικὰ fuse hic scribit; quæ aliunde sunt repetenda: & in M. S. aliis desunt.

ξ Τὰ αὐτὰ κἀνταῦθα.] Desunt hæc in M. S.

π Εὐχὴ ἣν λέγει.) Regia legunt. εὐχὴ ἣν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς ὑπὲρ ἑαυτοῦ εἰσερχομένων τῶν δώρων. *Oratio quam pro se facit Sacerdos dum sacra ingrediuntur*: ipso illa inferente in sacrum Tribunal. Barberinum. τῶν Χερουβικῶν λεγομένων: *dum Cherubici Hymni canuntur.* Cryptof. Arsenii. εὐχὴ λεγομένη ἐν τῷ ψάλλειν τὸ Χερουβικόν. *Oratio dicenda dum canitur Cherubicum.*

ρ Καὶ αὐτοὺς τῆς ἐπουρανίου δυνάμεων.) τὸ, αὐτοὺς deest in Barberino, & Cryptof. Arsenii. quod dictioni, δυνάμεων addit ἀοράτων.

σ Διὰ τὴν ἄφατον καὶ ἀμέτρητον.) Cryptof. Arsenii tollit, ἄφατον: Barberinum expungit, ἀμέτρητον.

τ Σὺ γὰρ μόνος, &c. Barberinum legit. σὺ γὰρ δεσπόζεις τῶν ἐπουρανίων, &c.

υ Σὲ τοίνυν δυσωπῶ.] τοίνυν, deest in Barberino.

φ Καὶ καθάρισόν μου.] Desunt hæc in Barberino, & Cryptof. Arsenii, vsque ad dictionem, παρεστῶτι, inclusiue.

χ Τὸ ἅγιον καὶ ἄχραντον.] Deest in Cryptof. τὸ, ἄχραντον.

ψ Καὶ δίδομαί σου.] Addit Cryptof. φιλάνθρωπε.

ω Σοὶ γὰρ προσέρχομαι κλίνας.] Barberinum & Cryptof. legunt: σοὶ γὰρ κλίνω τὸν ἐμὸν αὐχένα.

A Τοῦ ἐμοῦ.) Addit Barberinum. τοῦ ταπεινοῦ, &c.

B Κἀνταῦθα ἐπὶ ἱερεύς.] Desunt hæc in cunctis M. S.

C Καὶ τὴν μεγάλην εἴσοδον.) Morelliana legunt, καὶ τῶν δώρων.

D Τὸ τῶν προτιθέντων.] Cryptof. Arsenii legit. ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων, καὶ ἁγιαζομένων τιμίων δώρων, τῷ κυρίῳ δεηθῶμεν. Huicque supplicationi subnectit sequentes. ὑπὲρ τῆς εὐσεβεστάτων, ὑπὲρ τῆς συμπολιτευομένης, ὑπὲρ τῆς πόλεως, ὑπὲρ τῆς εὐκρασίας, καὶ τὰ ἑξῆς, fol. 46.

E Εὐχὴ προσκομιδῆς.) Barberinum legit. εὐχὴ τῆς προσκομιδῆς τοῦ ἁγίου Βασιλείου, μετὰ τὸ πληρῶσαι τὸν λαὸν, τὸ μυστικὸν ὕμνον. Regia ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται οὕτως.

F Εἰρήνη πᾶσι.) Regia & Barberinum addunt. ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

* Ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ.) Desunt hæc in Regiis, Cryptof. & Barberino, vsque ad verba, πρὸς θύρας.

G Καὶ ὁ διάκονος προσφωνεῖ.) Horum vice Regia legunt, καὶ μετὰ τὸν ἀσπασμὸν λέγει ὁ διάκονος τὰς θύρας. Barberinum, καὶ μετὰ τὸ δοῦναι τὴν ἀγάπην λέγει, &c.

H Ο λαὸς τό, πιστεύω.) Cryptof. Falascæ. ὁ λαὸς τὸ ἅγιον σύμβολον· πιστεύω.

I Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν.) Desunt hæc in Regiis: Barberinum legit. καὶ μετὰ τὸ πιστεύω.

K Ἔλεον εἰρήνης.) Hęc cuncta responsa Sacerdoti à populo danda, desunt in Cryptof. Falascæ, & Arsenii.

L Ο ἱερεὺς κλινόμενος.) Regia, ὁ ἱερεὺς ἀπάρχεται τῆς εὐχῆς. Barberinum τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς.

M Ο χορός. Ἄξιον.) Desunt hæc in Cryptof. Falascæ, & Arsenii.

N Κἀνταῦθα ὁ διάκονος.) Deest in M. S.

O Ἐπεύχεται.) Barberinum, ὁ ἱερεὺς μυστικῶς λέγει.

P Ο ἱερεὺς κλίνει τὴν.) Desunt hæc in M. S.

Q Τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα.) Regia & Cryptof. Falascæ. τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου.

R Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.) Deest in M. S.

S Ο χορὸς ψάλλει τό, ἀμήν.) Deest in M. S. sicut & sequens rubrica.

T Ο ἱερεὺς κλίνας, &c.) Deest in cunctis M S.

V Ο διάκονος ἀποτίθησι.) Desunt hæc in M. S. vsque ad verba, καὶ ἀναστάμενος.

X Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀναστάμενος.) Regia. καὶ ἀναστάμενος, καὶ σφραγίζων τὰ δῶρα τρίτον, λέγει.

Y Καὶ ποιῆσαι.) Omittunt M. S. cuncta hunc Sacerdotis & Diaconi dialogum: & Regia hoc pacto legunt. καὶ ποιῆσαι τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, αὐτὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ο διάκονος, ἀμήν. Ο ἱερεύς. Τὸ δὲ ἐν ποτηρίῳ τούτῳ, αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ο διάκονος, ἀμήν. Ο ἱερεύς. τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. ὁ διάκονος, ἀμήν. ἡμᾶς δὲ πάντας, &c. Cryptof.

Z

Arse. ij eodem modo legit: post verba tamen καὶ πᾶς ὁ κόσμος ζωῆς. ὁ διάκονος ἀμήν subdit, sicut & ed ta μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. Ὁ διάκονος τὸ, ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν. Ὁ δ᾽ ἱερεὺς ἐπεύχεται. Ἡμᾶς δὲ πάντας. At Cryptof. Falascæ, vtq; vtuntur ipsi Monachi S. Basilii inter Latinos commorantes, expungit omne Diaconi responsum, & ipsa quoque verba, μεταβαλὼν, &c. & post verba τῆς κόσμου ζωῆς, addit, καὶ συντελείας. & deinde, ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν Ἡμᾶς δὲ πάντας, &c.

Z Ὁ χορὸς ψάλλει τὸ Ἐπὶ σοί.) Desunt hæc in Regiis. Cryptof. Falascæ vt emendatum legit. εἶτα ἐπεύχεται (ὁ ἱερεὺς) οὕτως λέγων. Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, &c. & cuncta alia, ibidem desunt vsque ad verba τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. quibus Regia præponunt. ὁ διάκονος τὰ δίπτυχα. ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

A Τοῦ ἁγίου, &c.] Cryptof. Falascæ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου.

B Ἐνταῦθα ὁ ἱερεύς.] Desunt hæc in M. S. & antiquis editis, vsque ad verba. καὶ αἰώνιον.

Γ Καὶ ἀποστολικῶς.) Deest verbum illud in Cryptof. Arsenii.

Δ Ὁ δὲ διάκονος ἐκφωνεῖ.] Desunt hæc in Regiis, Barberino, & Cryptof. Falascæ in hoc tamen eorum vice legitur. καὶ ὑπὲρ πάντων ἐν γῇ, καὶ ἐν θαλάσσῃ, καὶ ἐν διασποραῖς [illegible] Χριστιανῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ αἰχμαλώτων καὶ ἀπελευθερώσεως τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν αἰχμαλώτων, ἰάσεως τῶν ἀσθενούντων, καὶ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ. Καὶ ὧν ἕκαστος κατὰ διάνοιαν ἔχει. ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ. Ἐν πρώτοις μνήσθητι κύριε, τοῦ πατρὸς καὶ ἐπισκόπου.

E Ἐν πρώτοις μνήσθητι κύριε τοῦ ἀρχιεπισκόπου.) Verumque Cryptof. τοῦ πατρὸς καὶ ἐπισκόπου.

Z Καὶ ὁ διάκονος λέγει. Desunt hæc in M. S. Regia & Cryptof. Falascæ legunt. ὁ διάκονος, τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων.

H Ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ.] Deest in M. S. cunctis, in quibus tolummodo habetur. ὁ ἱερεύς. Καὶ δὸς, καὶ τὰ ἑξῆς. Regia & Barberinum monent à populo responderi καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Θ Καὶ ὁ διάκονος ἐξέρχεται.] Deest in M. S. Barberinum legit. καὶ τοῦ διακόνου τὸ αἰτεῖν τὴν μικρὰν εὐχὴν ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς. Ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ τὰ ἑξῆς.

I Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.] Addunt Regia, [illegible] eamque præmittunt, quæ in editis subsequitur: & in aliis M. S. deest.

K Ἐκφώνως. Καὶ καταξίωσον.] Cryptof. Falascæ. ὁ ἱερεὺς ὑψοῖ τὰς χεῖρας. ἐκφώνως Καὶ καταξ.

Λ Ὁ λαὸς τὸ, Πάτερ ἡμῶν.] Cryptof. Falascæ, vt Latinorum consuetudini magis compositum. ὁ ἱερεὺς λέγει τὸ, Πάτερ ἡμῶν. quibus vetustius Arsenij subiungit. Καὶ ὁ ἱερεὺς ὀρθῶς, μυστικῶς εὔχεται ὑψῶν τὰς χεῖρας. Κύριε κύριε ὁ ὢν ἀγαθὸς, [illegible], μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία.

M Ὁ ἱερεὺς εἰρήνη πᾶσι.] Barberinum. καὶ μετὰ τὸ ἀμήν, λέγει ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς. Regia ad vocem Diaconi, τὰς κεφαλὰς ἡμῶν, respondent σοὶ κύριε.

N Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται] Addunt Morelliana, μυστικῶς. Barberinum legit, ἐν ᾧ ὁ διάκονος τὸ ὠράριον.

Ξ Πρόσχωμεν.] Cryptof. Falascæ legit, καὶ Ὑψώσεις λέγει. Ὑψῶσε σε ὁ θεός μου, ὁ βασιλεύς μου. λέγει τρίς. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ θεός. Ὁ διάκονος Πρόσχωμεν.

O Ὁ ἱερεὺς τὰ ἅγια.] Regia ὁ ἱερεὺς ὑψοῖ τὰ ἅγια λέγων οὕτως. τὰ ἅγια Barb. ὁ ἱερεὺς ὑψοῖ τὸν ἅγιον ἄρτον καὶ λέγει. τὰ ἅγια. Cryptof. Falascæ. ὁ ἱερεὺς ὑψῶν τὸν ἄρτον λέγει.

Π Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.] Subdunt Regia. Ὁ λαός. Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. Ὁ διάκονος. Πλήρωσον δέσποτα. Ὁ ἱερεὺς [illegible] μερίδα λέγει. Πλήρωμα πνεύματος ἁγίου. Ὁ διάκονος ἀμήν. *Populus.* Vnus sanctus, vnus Dominus Iesus Christus in gloria Dei Patris. *Diaconus.* Imple Domine. *Sacerdos immittens particulam dicit.* Complementum Spiritus sancti. *Diaconus.* Amen. Barberinum Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν λαὸν εἷς ἅγιος. λαμβάνει ἐκ τοῦ ἁγίου σώματος μερίδας, καὶ βάλλει εἰς τὰ ἅγια ποτήρια, καὶ λέγει. Εἰς πλήρωμα πνεύματος ἁγίου, *Et postquam responderit populus. Vnus Sanctus. Accipit è Sancto corpore particulas, & in calices immittit, & ait. In complementum Spiritus sancti.* Cryptof. Arsenij. Καὶ λαμβάνει μίαν μερίδα, καὶ τίθησιν αὐτὴν εἰς τὸ ποτήριον, ποιῶν τρεῖς σταυρούς, καὶ λέγων καθ᾽ ἑαυτόν. Πλήρωμα πνεύματος ἁγίου. *Et accipit Particulam, & immittit in calicem, faciens tres cruces, & dicens intra se ipsum. Complementum Spiritus sancti.* Cryptof. Falascæ. Ὁ ἱερεὺς λέγει. Κύριε, ὁ τὸ πανάγιόν σου πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς ἁγίοις σου μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις καταπέμψας, τοῦτο ἀγαθὲ μὴ ἀντανέλῃς ἀφ᾽ ἡμῶν· ἀλλ᾽ ἐγκαίνισον ἡμῖν δεομένων σου. Καὶ λαβὼν τὸν ἄρτον κλᾷ αὐτὸν εἰς τρία λέγει. Μελίζεται ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ υἱὸς τοῦ πατρός, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ λαβὼν τὴν μερίδα τίθησιν αὐτὴν ἐν τῷ ποτηρίῳ, τοῦ διακόνου [illegible]. Πλήρωσον δέσποτα. Καὶ ὁ ἱερεύς. Πλήρωμα τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ μικρὸν κύψας εὔχεται οὕτως. Μεμολυσμένῃ ψυχῇ, καὶ ῥυπαροῖς χείλεσι, καὶ γλώσσῃ, καὶ ὅλος ὢν [illegible] ἁμαρτωλός, [illegible] φιλάνθρωπε σωτήρ μου, καὶ λυτρωτά, ὁ καλέσας ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν, ἄφες, συγχώρησόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ τὰ παραπτώματά μου, τὰ ἑκούσια καὶ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει καὶ τὰ ἐν ἀγνοίᾳ, πάντα μοι συγχώρησον, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, [illegible] καὶ πολυέλεος, καὶ ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, [illegible] ἀξίωσόν με δέξασθαι τὴν ἁγίαν καὶ ἄχραντον σου [illegible] ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς καθαρισμὸν τῶν πταισμάτων μου λογισμῶν, εἰς τήρησιν τῶν ἐντολῶν σου καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ὅτι πρέπει σοι, πᾶσα, δόξα τιμὴ. *Sacerdos dicit.* Domine qui sanctum tuum Spiritum horâ tertiâ ad sanctos discipulos & Apostolos tuos misisti: hunc, ô bone, à nobis ne abstulens: sed deprecantes nos exaudi.

Et acceptam particulam frangit in tres partes, dicens. Diuiditur agnus Dei, Filius Patris, qui tollit peccatum mundi: perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Et acceptam Particulam immittit in calicem, Diacono dicente.* Imple Domine. *Et Sacerdos.* Complementum sancti Spiritus. *Et paulum inclinatus sic precatur.* Contaminatâ animâ sordidis labiis, manibus desordibus, & cœno à linguâ, totus ab ectus & humilissimus, & peccator, & impœnitens, humanissime Saluator: idem qui rogo qui peccatores ad pœnitentiam allicis, dimitte, condona mihi peccatori, delicta mea offensiones, omnes spontaneas & inuoluntarias, & quæ aduertente & ignoranter commisi, omnia remitte vt bonus & clemens, & longanimis, & valde misericors: & illibatissimæ dominæ nostræ Deiparæ & semper Virginis Mariæ precibus, sanctum tuum & illibatum donum citra culpam, in peccatorum indulgentiam; in [illegible] meorum [illegible], & vitam æternam me suscipere concede. Quia te decet tibi omnis gloria honor. Subdit autem idem exempl r. Καὶ λαβὼν μίαν μερίδα κλᾷ, καὶ δίδει τῷ διακόνῳ, καὶ τοῖς συλλειτουργοῖς λέγων. Τοῦ δεῖπνου σου. Vt sup. fol. 170.

Εἶθ' οὕτω λέγει ταύτην τὴν εὐχήν. Δέσποτα φιλάνθρωπε κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, μὴ εἰς κρίμα, ἢ κατάκριμά μοι γένοιντο τὰ ἅγια ταῦτα, ἀλλ' εἰς κάθαρσιν ψυχῆς τε, καὶ σώματος. Εἶτα σφραγίζει ἑαυτὸν ἐν τῇ μετώπῳ μετὰ τῆς μερίδος λέγων. Πιστεύω, κύριε, καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, λέγει. Τὸ τίμιον σῶμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ μεταδιδόμενον ἡμῖν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. ὁμοίως καὶ εἰς τὸ ποτήριον λέγει. Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, καὶ τὸ ὄνομα κυρίου ἐπικαλέσομαι. αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ μεταδιδόμενον ἡμῖν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Εἶτ' οὕτω σπογγίσας τὸ ποτήριον βάλλει ἐν αὐτῷ τὰς μερίδας ἐπέρας, λέγων τὴν εὐχὴν ταύτην. Γένοιτό μοι κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν τὸ σῶμά σου τὸ ἅγιον, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ τὸ αἷμά σου τὸ τίμιον εἰς ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ σου παρουσίᾳ συναρίθμησόν με τοῖς δικαίοις, καὶ ἐκλεκτοῖς σου ἀξιώσεως. Ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Εἰ μὲν εἰσί τινες οἱ βουλόμενοι μεταλαβεῖν. Μετὰ φόβου καὶ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε Χριστῷ τῷ θεῷ, καὶ βασιλεῖ ἡμῶν. Ὁ λαὸς ἀποκρίνεται. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· θεὸς κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν. Καὶ ὁ ἱερεὺς μεταλαμβάνει τὸν λαὸν, λέγων. Τὸ τίμιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ κυρίου. *Et acceptam Particulam frangit: & Diacono, concelebrantibusque tradit, dicens.* Cœnæ tuæ mysticæ &c. *Deinde hanc orationem dicit.* Domine, clemens Domine, Iesu Christe, ne mihi in iudicium vel condemnationem hæc sancta fiant, sed in animæ & corporis expiationem. *Tum particulâ seipsum in fronte signat, dicens.* Credo Domine & confiteor, quia tu es Christus Filius Dei viui. *Et dicit.* Pretiosum corpus Domini nostri Iesu Christi nobis traditur, in remissionem peccatorum, & in vitam æternam. *Ad calicem pariter dicit.* Ipse pretiosus sanguis Domini nostri Iesu Christi, nobis traditur in remissionem peccatorum, & in vitam æternam, *Absterso deinde calice, immittit in eum particulas alias, Orationem hanc dicens.* Fiat mihi Domine Iesu Christe Deus noster, corpus tuum sanctũ in remissionem peccatorũ: & sanguis tuus pretiosus in vitam æternam: & in secundo tuo aduentu, iustis tuis & electis omnibus me annumera. Quia tu es benedictus in sæcula sæculorum. *Et si quipiam communicare voluerint, dicit.* Cum timore Dei & fide & dilectione ad Christum Deum, & regem nostrum accedite. *Populus respondet.* Benedictus qui venit in nomine Domini: Deus Dominus & illuxit nobis. *Sacerdos communicat populum, dicens.* Pretiosum corpus & sanguis Domini.

P Εἶτα τῆς μεταλήψεως.) Regia. Καὶ μετὰ τὸ πάντας μεταλαβεῖν εὔχεται ὁ ἱερεύς. Barb. καὶ μετὰ τὸ πάντας μεταλαβεῖν λέγοντος τοῦ διακόνου τὴν εὐχὴν, ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς. Cryptofer. Falascæ. εἶτα τῆς μεταλήψεως πληρωθείσης [illegible] ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Σ Εἰς τέλος ἀκαίρωτον.) Addit Falascæ codex. εἰς ἐλπίδα βεβαίαν.

T Ὁ διάκονος.) Horum vice scribit Cryptof. Falascæ. καὶ θυμιᾷ ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, πάντοτε· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ λαός. Εἴη τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου εὐλογημένον. Ὁ ἱερεὺς λέγει. Εὐλογημένοι ἡμεῖς τῷ κυρίῳ· τῇ θείᾳ αὐτοῦ χάριτι· πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καί. Ὁ λαός. Εὐλογήσω τὸν κύριον. Arsenij autem codex legit. Πληρωθήτω τὸ στόμα μου. καὶ τὰ ἑξῆς. Idem Regia. Καὶ μετὰ τὸ ἀποφθέγξασθαι τὰ ἅγια λέγει ὁ λαός. Πληρωθήτω.

Y Ὁ εὐλογῶν.) Regia aliam, εὐχὴν ὀπισθάμβωνον habent. Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τῆς σῆς δόξης κοινωνοὺς γενέσθαι, διὰ τῆς τῶν ἁγίων σου μυστηρίων ζωοποιοῦ μεταλήψεως, δι' ὧν [illegible] σου, καὶ τῆς ἀναστάσεως τὸν τύπον τελεῖν παρέδωκας ἡμῖν, δι' αὐτῶν ἡμᾶς ἐν τῷ ἁγιασμῷ σου διαφύλαξον, μεμνημένους τῆς σῆς χάριτος διὰ παντὸς, καὶ σοὶ ζῶντας ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι, καὶ ἐγερθέντι τοὺς συλλειτουργοῦντας ἡμῖν, καὶ τοὺς θείοις σου μυστηρίοις διακονήσασι, βαθμὸν ἀγαθὸν περιποίησαι· καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ σου βήματος. εἰρήνην τῷ κόσμῳ δώρησαι, ταῖς ἐκκλησίαις σου, τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου. Σὺ γὰρ εἶ ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν, καὶ ζωὴ αἰώνιος· καὶ σοὶ τὴν δόξαν. Dominator Domine Iesu Christe, Saluator noster, qui per sanctorum mysteriorum tuorum viuificam susceptionem, gloriæ tuæ participes nos fieri dignatus es, & per illa mortis & resurrectionis tuæ simulachrum repræsentare tradidisti, gratiæ tuæ memores nos iugiter, & tibi pro nobis mortuo & exurgenti, viuentes, in sanctitudine conserua, concelebrantibus nobis, & diuinis tuis mysteriis ministrantibus gradum bonum confer; plurimam fiduciam in tremendo tuo tribunali, pacem mundo, Ecclesiis tuis, Sacerdotibus, regibus nostris, & omni populo largire: Quia tu es verus Deus noster, & æterna vita: & tibi gloriam. Barberinum aliam pariter ponit. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου· καὶ τὰ ἑξῆς, vt supra. Ἐκφώνως. Ὅτι ἅγιος ὁ ναός σου, θαυμαστὸς ἐν δικαιοσύνῃ· καὶ σοὶ τὴν δόξαν. Hic autem Morelliana addunt. Ὁ χορὸς ψάλλει τό, εἴη τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου εὐλογημένον· καὶ τὸ ψαλμὸν εὐλογήσω τὸν κύριον, ἢ τὸ ἄγιον τῆς ἡμέρας. sub intellige κοινωνικὸν, aut ἀπολυτίκιον.

Φ Εὐχὴ ἐν τῷ στεῖλαι.) Regia. εὐχὴ τῆς ἀπολύσεως τῶν ἁγίων. *Oratio dimissionis sanctorum* Barberinum. εὐχὴ ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ, *Oratio in sacristia*. Cryptof Arsenij εἰς τὸ στεῖλαι τὰ ἅγια. *In colligendis sanctis*.

X Ἀπλαύσαντες.) Idem legit. [illegible].

Ψ Ἀκατάκριτον.) Idem. ἀκηράτου.

Ω Χάριτι τῆς ἀνάρχου) Idem χάριτι τοῦ ζωοποιοῦ σου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Τέλος τῆς λειτουργίας.) Morelliana. Μετὰ τὴν εὐχὴν ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς, καὶ δίδωσι τὸ ἀντίδωρον· καὶ λέγει καὶ ποιεῖ καθὼς ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ. *Post orationem Sacerdos egreditur, & dat panem benedictum: & dicit & facit hic, quemadmodum in sacrâ Missâ Chrysostomiana.* Cryptoferatis Falascæ. ὁ ἱερεὺς σφραγίζων τὸν λαὸν λέγει Εὐλογία τοῦ κυρίου ἐφ' ἡμᾶς· πάντοτε νῦν. Ἁγία τριὰς ἐλέησον ἡμᾶς· ἀμήν. Εἶτα ἀπεκδύεται τὴν στολὴν λέγων. Νῦν ἀπολύεις. Καὶ ἀπολύει. καὶ δίδωσι τὸ εὐλογητόν. *Sacerdos populum signans, dicit.* Benedictio Domini sit super vos iugiter, nunc. Sancta Trinitas miserere nostri. Amen. *Deinde ornatu sacro exuitur, dicens.* Nunc dimittis. *Et dimittit populum, & panem benedictum distribuit.*

Exemplar aliud Liturgiæ Baſilianæ iuxta M. S. Iſidori Pyromali Smyrnæi Monaſterii Sancti Ioannis in inſula Patmo Diaconi.

DEploraueram frequentius negligentiam dicam an incuriam, neſcio, Margarini de la Bigne, qui Baſilianæ liturgiæ Latinâ editione à reliquis in pluribus diuerſa contentus, Græcum textum omiſerat, ſaltem alicubi reperiendum non indicauerat: defectum tamen ſuppleuit fors mea felicior, occurſu Iſidori Pyromali Smyrnæi Hierodiaconi, quondam in Oriente mihi pernecesſarij, qui forte fortuito M. S. quoddam liturgiam illam Græcam à me diutius deſideratam continens in Europam attulit, & vltro roganti obtulit, quam à Latinâ Margarini de la Bigne editione parum diuerſam, & cum alijs hucuſque allatis exemplaribus facile conferendam, publicæ commoditati vel ſaltem priuatæ quorumdam curioſitati, duxi, conſecrandam.

SAncti Patris noſtri, Baſilii magni Sacrificium iuxta magnæ Eccleſiæ ritum proprius feſtis celebrandum.

Oratio quam facit Patriarcha ſuper ſancti panis propoſitione.

Deus Deus noſter &c.

Ante Patriarchæ aduentum, Sacerdotes & Diaconi comcelebrantes, ingrediuntur in templum: & omnibus coram foribus ſanctis ſtantibus primus Sacerdotum caput inclinans, orationem hanc ſecreto dicit.

Domine Deus noſter cuius potentia nequit comprehendi. &c.

Et Cantores tres aut quatuor Verſus proferunt e pſalmo. Bonum eſt confiteri Domino &c.

Et Diaconus retro illos, ſecundum Ambonis gradum conſcendens, pronuntiat pacifica: elata voce. In pace Dominum precemur. &c.

Et rurſus Sacerdos ſecreto dicit Orationem hanc.

Domine Deus noſter ſalua &c.

Diaconus exclamando. Suſcipe, ſalua, miſerere. &c.

Sacerdos exclamando. Quia tua eſt potentia &c. *Et Cantores in Ambone ſtantes canunt duos aut tres verſus pſalmi.* Dominus regnauit, decorem indutus eſt: *cum* Alleluia: *&*, Gloria.

Et poſt Gloria, *dicit Sacerdos.*

Vnigenitus filius Dei &c.

Diaconus in ſolito loco ſtans dicit. In pace Dominum &c.

a ΤΟῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ μεγάλου ἱερουργία κατὰ τὴν τάξιν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐν ταῖς ἰδίαις ἑορταῖς λεγομένη.

b Εὐχὴ ἣν ποιεῖ ὁ Πατριάρχης ἐπὶ τῇ προθέσει τοῦ ἁγίου ἄρτου.

Ὁ θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν. Vt ſupra fol. 63.

c Πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Πατριάρχου, οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ διάκονοι συλλειτουργοῦντες, εἰσέρχονται εἰς τὸν ναὸν καὶ πάντων ἱσταμένων πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν, ὁ πρῶτος τῶν ἱερέων κλινόμενος, ταύτην τὴν εὐχὴν λέγει μυστικῶς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, οὗ τὸ κράτος ἀνείκαστον. Supra fol. 65.

Καὶ ψάλλουσιν οἱ ψάλται δύο ἢ τρεῖς στίχους τοῦ ψαλμοῦ. Ἀγαθὸν ἐξομολογεῖσθαι τῷ κυρίῳ. Vide fol. 104.

d Καὶ ὄπισθεν αὐτῶν ἀναβαίνων ὁ διάκονος, εἰς τὸν δεύτερον βαθμὸν τοῦ ἄμβωνος, ἐκφωνεῖ τὰ εἰρηνικά. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου, fol 65.

Καὶ πάλιν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς ταύτην τὴν εὐχήν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν σῶσον, fol. 66.

Ὁ διάκονος ἐκφώνως. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, fol. 66.

e Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, Ibid.

Καὶ ψάλλουσιν οἱ ψάλται ἐν τῷ ἄμβωνι δύο ἢ τρεῖς στίχους τοῦ ψαλμοῦ. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο· μετὰ τοῦ, Ἀλληλούια· καὶ Δόξα.

Μετὰ τὸ, Δόξα· λέγει ὁ ἱερεύς· Ὁ μονογενὴς υἱὸς, fol. 101.

f Ὁ διάκονος ἐν τῷ συνήθει τόπῳ ἱστάμενος. λέγει· Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου, fol. 64.

Ο λαός, τό. Κύριε ἐλέησον.

Ο ἱερεὺς μυστικῶς. Ο τὰς κοινὰς ταύτας, fol. 66.

g Ο διάκονος. Αντιλαβοῦ. fol.66.

h Ο ἱερεὺς ἐκφώνως. Οτι ἀγαθὸς, fol.66.

Καὶ οἱ ψάλται ψάλλουσι. Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ κυρίῳ.

i Στιχηρόν. Σῶσον ἡμᾶς υἱὲ θεοῦ, ὁ ἐκ τῶν νεκρῶν ἐγερθείς. Αλληλούϊα.

Λιτανεία πρώτη.

k Καὶ τοῦ ἀρχιερέως ἐκ τοῦ θρόνου ἐν ᾧ ἐκαθέζετο ἐν τῷ κάτω μέρει τῆς ἐκκλησίας ἀνισταμένου, καὶ εἰς τὸ ἅγιον βῆμα εἰσερχομένου· ὁ διάκονος λέγει. Εν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν· καὶ τὰ ἑξῆς. fol.64.

Ο ἀρχιερεὺς λέγει. Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς, fol.67.

l Ο λαός. Αμήν.

Ο διάκονος. Εν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ο λαός. Κύριε ἐλέησον. Ο διάκονος. Υπὲρ τῆς ἄνωθεν, fol.64.

Ο ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν τοῦ τρισαγίου ὕμνου λέγει μυστικῶς.

Ο θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις, fol.68.

Τοῦ ἀρχιερέως ἀναστάντος, ὁ διάκονος λέγει. Αντιλαβοῦ, fol.66.

Ο ἱερεὺς ἐκφώνως. Οτι ἅγιος εἶ. fol.68.

Καὶ ψάλλουσιν οἱ ψάλται. Αγιος ὁ θεὸς, fol.56.

Καὶ ἀναβαίνει ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ τῶν ἱερέων m εἰς τὸ σύνθρονον· καὶ καταβαινόντων τῶν ψαλτῶν ἐκ τοῦ ἄμβωνος, λέγει ὁ ἀρχιερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ο λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Καὶ καθέζεται ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ τῶν ἱερέων, τῶν διακόνων, καὶ ὑπηρετῶν· τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ n λαοῦ ἱσταμένων. καὶ ψάλλεται τὸ προκείμενον, ἐν τῷ ἄμβωνι.

Μετὰ ταῦτα, ὁ Απόστολος. Καὶ ψάλλεται τὸ, Αλληλούϊα. Καὶ καταβαίνει ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ o συνθρόνου, καὶ τῷ διακόνῳ κλινομένῳ ἐπεύχεται. Ο κύριος δώσει λόγον τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ.

Λιτανεία δευτέρα.

Μετὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου ἀνάγνωσιν, ὁ διάκονος ἐν τῷ ἄμβωνι. Εἴπωμεν πάντες τὸ, κύριε ἐλέησον. Εξ ὅλης τῆς ψυχῆς, fol.69.

p Ο λαὸς ἐν τῷ τέλει τό· Κύριε ἐλέησον ιβ'.

Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστρεφόμενος q σφραγίζει τρίτον. εἰς τὸ μέσον, εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος, καὶ εἰς τὸ δεξιόν· καὶ πάλιν ἐπιστρεφόμενος

Populus. Domine miserere.

Sacerdos secretè. Qui communes has &c.

Diaconus. Suscipe &c.

Sacerdos exclamando. Quia bonus, &c.

Et cantores canunt. Venite exultemus. Domino &c.

Versus Salua nos Fili Dei, qui a mortuis surrexisti, cantantes tibi, Alleluia

Litania prima.

ET *Pontifice è throno in quo in ima Ecclesiæ parte sedebat, exurgente, & in sanctum Tribunal ingrediente: Diaconus dicit.* In pace Dominum precemur. &c.

Pontifex dicit. Dominator Domine. Deus &c. *Populus* Amen.

Diaconus. In pace Dominum precemur.

Populus. Domine miserere. *Diaconus.* Pro supernâ pace.

Dicit secretò Pontifex, Ter sancti Hymni orationem.

Deus sancte, qui in sanctis. &c.

Erigente se Pontifice: Diaconus dicit. Suscipe. &c.

Sacerdos exclamando. Quia sanctus &c.

Et Cantores, canunt. Sanctus Deus. &c.

Et Pontifex cum Sacerdotibus in Thronum consessus ascendit: & Cantoribus de Ambone descendentibus, dicit Pontifex. Pax omnibus. *Populus.* Et cum spiritu tuo.

Et sedet Pontifex cum Sacerdotibus Diaconis, Subdiaconis, Clero & populo stantibus: & cantatur Propositum in Ambone.

Post hæc legitur Apostolus. Et cantatur, Alleluia. *Et descendit Pontifex è Throni consessu, & Diacono se inclinanti benedicit.* Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa.

Litania secunda.

POst *Euangelij lectionem, Diaconus qui in Ambone stat.* Dicamus omnes. Domine miserere. Ex totâ animâ, & ex tota mente &c.

Populus in fine addit: Domine miserere, *duodecies. Et Pontifex ad populum conuersus ter illum signat, (faciens crucem) versus sinistram & versus dextram partem, & iterum ad altare conuersus,*

dicit. Quia misericors & clemens &c. *Populus.* Amen.

Oratio fidelium prima.

TUnc attolit manus Pontifex, & secreto precatur. Domine Deus noster protensam &c. *Et exclamat.* Quia misericors & clemens &c. *Populus.* Amen.

Diaconus. Oremus, fideles, pro Cachumenis, postulantes, vt eis Dominus misericors fiat. *Populus.* Domine miserere.

Pontifex Catechumenorum orationem, secreto. Domine Deus noster, qui in cælis &c. *Pontifex exclamando.* Vt & ipsi &c. *Diaconus exclamando.* Omnes Catechumeni discedite &c.

Tunc egrediuntur Catechumeni, si adsint; Pontifex secreto. Tu Domine ostendisti. &c.

Diaconus qui legit Euangelium, (dicit) Suscipe, salua, miserere, & custodi nos Deus tuâ gratiâ. *Populus.* Domine miserere.

Pontifex exclamando. Quia conuenit tibi &c.

Litania tertia.

ADhuc & iterum &c.

Pontifex fidelium orationem secundam secreto.

Deus qui visitasti &c.

Diaconus qui stat in Ambone. Suscipe &c.

Pontifex exclamando. Vt sub imperio tuo &c.

Diaconus ex Ambone descendit: & cantores & populus cantant.

Qui Cherubim &c.

Interim educuntur, & preponuntur sacra dona à Sacerdotibus: & post manuum lotionem, Pontifex à ministris vt pro se orent, postulat: & ipsi respondent. Spiritus sanctus &c.

Et depositis sanctis donis, & in altari ordinatis, Diaconus dicit.

Compleamus orationem &c.

Pontifex secreto. Domine Deus noster, qui condidisti nos &c.

Diaconus. Suscipe &c. Diem omnem &c.

Pontifex exclamando.

Per miserationes. &c. *Populus.* Amen.

Pontifex. Pax omnibus. *Diaconus.* Diligamus inuicem. *Et omnes inuicem*

πρὸς τὸ θυσιαστήριον λέγει. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος, fol.69. Ὁ λαός. ἀμήν.

Εὐχὴ τῶν πιστῶν πρώτη.

TΟτε αἴρει τὰς χεῖρας ὁ ἱερεὺς καὶ ἐπεύχεται μυστικῶς. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν τὴν ἐκτενῆ, fol.69. Καὶ ἐκφωνεῖ. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος, fol.69. Ὁ λαός. ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων δεηθῶμεν, ἵνα ὁ κύριος αὐτοὺς ἐλεήσῃ. Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον, fol.70.

Ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν τῶν κατηχουμένων μυστικῶς. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν ὑψηλοῖς, fol.70. Ὁ ἀρχιερεὺς ἐκφώνως. Ἵνα καὶ αὐτοί, fol.70. Ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ. Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, fol.70.

Τότε ἐξέρχονται οἱ κατηχούμενοι, εἰ πάρεισιν. Ὁ ἀρχιερεὺς μυστικῶς. Σὺ κύριε κατέδειξας, fol.162.

Ὁ διάκονος, ὁ τὸ εὐαγγέλιον ἀναγνώσας. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι. Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ ἀρχιερεὺς ἐκφώνως. Ὅτι πρέπει σοι, fol.162.

Λιτανεία τρίτη.

ΕΤι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ, fol.66.

Ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν τῶν πιστῶν δευτέραν μυστικῶς.

Ὁ θεὸς ὁ ἐπισκεψάμενος, fol.163.

Ὁ διάκονος ὁ ἐν ἄμβωνι στάς. Ἀντιλαβοῦ.

Ὁ ἀρχιερεὺς ἐκφώνως. ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους, fol.163.

Ὁ διάκονος ἐκ τοῦ ἄμβωνος κατέρχεται· καὶ οἱ ψάλται, καὶ ὁ λαὸς ψάλλουσι.

Οἱ τὰ Χερουβὶμ, fol 106.

Ἐνταῦθα ἐξάγονται, καὶ προτίθενται τὰ ἅγια δῶρα, ὑπὸ τῶν ἱερέων· καὶ μετὰ τὸ νίψαι τὰς χεῖρας, ὁ ἀρχιερεὺς τοὺς λειτουργοὺς ἵνα δι' αὐτοῦ δεηθῶσιν αἰτεῖ· καὶ ἀποκρίνονται αὐτοί. Τὸ ἅγιον πνεῦμα, fol.73. & 95.

Καὶ ἀποτεθέντων τῶν ἁγίων δώρων, καὶ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τεταγμένων· ὁ διάκονος λέγει. Πληρώσωμεν τὴν δέησιν, fol. 73.

Ὁ ἀρχιερεὺς μυστικῶς. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς, fol.164.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ. Τὴν ἡμέραν, fol.74. Ὁ ἀρχιερεὺς ἐκφώνως.

Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν, fol. 75. Ὁ λαός. ἀμήν.

Ὁ ἀρχιερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους. Καὶ πάντες ἀλλήλους

ἀσπάζονται. Ὁ διάκονος. Τὰς θύρας, τὰς θύρας. Καὶ κατακλείονται αἱ θύραι. Ὁ διάκονος. Πρόσχωμεν· καὶ τὸ σύμβολον ψάλλωμεν. Καὶ τοῦ ἀρχιδιακόνου ἀρχομένου, πάντες τὸ σύμβολον ψάλλουσι. μετὰ τὸ σύμβολον, αἴρεται τρίτον, καὶ τρίτον ἀφαιρεῖται ἐκ τῶν ἁγίων δώρων τὸ κάλυμμα.

Καὶ λέγει ὁ διάκονος. Στῶμεν καλῶς, fol. 75. Ὁ λαός. Ἔλεον εἰρήνης, fol. 75. Ὁ ἀρχιερεὺς ἐκφώνως. Ἡ χάρις, καὶ τὰ καθεξῆς. Vt supra fol. 75.

Ὁ ἀρχιερεὺς μυστικῶς. Ὁ ὢν δέσποτα κύριε, fol. 165. Καὶ ἐκφώνως. Τὸν ἐπινίκιον, fol. 166. Καὶ ὁ λαὸς μετὰ τοῦ κλήρου λέγει. Ἅγιος fol. 76.

Ὁ ἀρχιερεὺς μυστικῶς. Μετὰ τούτων τῶν, fol. 166. Ἐκφώνως. Ἔδωκε τοῖς ἁγίοις, fol. 168. Ὁ χορός. ἀμήν. Πάλιν μυστικῶς. Ὁμοίως, fol. 168. Ἐκφώνως. Πίετε ἐξ αὐτοῦ, fol. eod Ὁ χορός. ἀμήν.

Πάλιν μυστικῶς. Τοῦτο ποιεῖτε, fol. eod. Ἐκφών. Τὰ σά, fol. eod. Ὁ λαός. Σὲ ὑμνοῦμεν, fol eod. Ὁ ἀρχιερεὺς μυστικῶς.

Διὰ τοῦτο δέσποτα, fol. 169. vsque ad verbum, ἁγιάσαι inclusiuè.

Νῦν ἀνίσταται ὁ ἀρχιερεύς, καὶ σφραγίζει, καὶ δεῖξαι. Τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, αὐτὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τὸ δ' ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Πάλιν κλίνεται, καὶ λέγει. Ἡμᾶς δὲ πάντας, fol. 169. Ὁ ἀρχιερεύς. Ἐκφών. Ἐξαιρέτως τῆς, fol. 170. Πάλιν μυστικῶς. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, fol. 170. Ἐκφώνως. Ἐν πρώτοις μνήσθητι κύριε τοῦ ἀρχιεπισκόπου, fol. 172. Πάλιν μυστικῶς. Μνήσθητι κύριε πάσης ἐπισκοπῆς, fol. 172.

Ἐκφώνως. Καὶ δὸς ἡμῖν, fol. 173. Ὁ λαός. ἀμήν.

Ὁ ἀρχιερεύς. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη, fol. 173.

Ὁ λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ὁ διάκονος ἐν τῷ ἄμβωνι. Ἀνοιχθήτωσαν αἱ θύραι. Καὶ ἀνοίγονται αἱ θύραι.

Λιτανεία τετάρτη.

Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, fol. Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων, fol. 173. Ὁ ἀρχιερεὺς μυστικῶς. Ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ θεὸς fol. 173.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ. Τὴν ἡμέραν. fol. 80.

Ὁ ἀρχιερεὺς ἐκφώνως. Καὶ καταξίωσον, fol. 80.

deosculantur, Diaconus. Ostia ostia. *Et clauduntur ostia. Diaconus.* Attendamus: & symbolum canamus. *Et incipiente Archidiacono, cuncti symbolum canunt. Et post symbolum ter eleuatur, (& dimittitur) & ter aufertur è sacris donis velum.*

Et dicit Diaconus. Stemus recte &c.

Populus Misericordiam pacis &c.

Pontifex exclamando. Gratia Domini: *& quæ sequuntur.*

Pontifex secreto. Qui es dominator Domine &c. *Et exclamando.* Triumphalem &c. *Et populus cum clero dicit.* Sanctus &c.

Pontifex secreto. Cum his beatis &c. *Exclamando.* Dedit sanctis &c.

Chorus. Amen. *Iterum secreto.* Similiter & calicem &c. *Exclamando* Bibite ex eo &c. *Chorus.* Amen,

Rursus secreto. Hoc facite &c. *Elatâ voce.* Tua ex tuis &c. *Populus.* Te laudamus &c. *Pontifex secreto* Ideo Domine &c. *vsque ad verbum,* sanctificare *inclusiuè.*

Modo erigit se Pontifex & cruce (dona) signat: & ostendere panem quidem istũ ipsum honorificum corpus Domini & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi: quod autem est in calice isto, ipsum pretiosum sanguinem Domini, & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui effusus est pro mundi vitâ. *Iterum inclinat se, & dicit.* Nos autem omnes &c.

Pontifex exclamando. Præcipuæ sanctissimæ &c. *Iterum secreto.* Sancti Ioannis &c.

Exclamando. In primis memento Domine Archiepiscopis &c.

Iterum secreto. Memento Domine omnis Episcopatus, &c.

Exclamando. Et da nobis &c. *Populus* Amen.

Pontifex. Et erunt misericordiæ &c

Populus. Et cum spiritu tuo. *Diaconus, ex Ambone exclamat.* Aperiantur portæ.

Et aperiuntur portæ.

Litania quarta.

Omnium sanctorum memoriam agentes. *Populus.* Domine miserere.

Diaconus. Pro oblatis &c.

Pontifex secreto. Deus noster, Deus &c.

Diaconus. Suscipe. Diem omnẽ &c.

Pontifex exclamando. Et concede &c

Populus, & Clerus cum eo leuantes manus: dicunt, Pater noster.

Pontifex. Quia tuum est regnum.

Pontifex. Pax omnibus. *Diaconus.* Capita nostra Domino inclinemus. *Populus.* Tibi Domine. *Pontifex. Orationem secreto.* Dominator Domine Pater, &c.

Exclamando. Gratia & miserationibus, &c.

Populus. Amen.

Diaconus. Attendamus. *Pontifex eleuans panem.* Attende Domine Iesu, &c.

Et exclamando. Sancta sanctis. *Populus.* Vnus sanctus, vnus Dominus, &c.

Et Cantores canunt communionem; & sic omnes communicant. Communione deinde facta: sancta in sacristiam asportantur, cantantibus cunctis. Impleaturos meum, &c.

Diaconus. Recti qui cōmunicastis, &c.

Potifex secreto. Gratias agimus tibi, &c.

Diaconus exclamando. Suscipe. Diem omnem. *Pontifex exclamando.* Quia tu es sanctificatio, &c. *Diaconus. In pace procedamus. Post hæc Pontifex vadit retro Ambonem: & Diaconus dicit.* Dominum precemur. *Pontifex.* Qui benedicentes te benedicis, &c.

Et ministri respōdent. Amen.

Et vadunt in sacristiam: & sacro se ornatu exuunt, iuxta Propositionis mensam.

Ο λαὸς, καὶ ὁ κλῆρος σὺν αὐτῷ αἴροντες τὰς χεῖρας, λέγουσι τὸ, Πάτερ ἡμῶν.

Ο ἀρχιερεύς. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία.

Ο ἀρχιερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ο διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν. Ο λαός. Σοὶ κύριε. Ο ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν μυστικῶς. Δέσποτα Κύριε ὁ πατὴρ, fol 174. Ἐκφώνως. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς, fol 174. Ο λαός. ἀμήν.

Ο διάκονος. Πρόσχωμεν. Ο ἀρχιερεὺς ὑψῶν τὸν ἄρτον. Πρόσχες κύριε Ἰησοῦ, fol. 81. Καὶ ἐκφώνως. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. Ο λαός. Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος, fol. 81 Καὶ οἱ ψάλται ψάλλουσι τὸ κοινωνικόν· καὶ οὕτως πάντες μεταλαμβάνουσιν. Εἶτα τῆς μεταλήψεως πληρωθείσης τὰ ἅγια εἰς τὸ σκευοφυλάκιον εἰσφέρεσθαι πάντων ψαλλομένων τό· Πληρωθήτω τὸ στόμα μου, fol. 178. Ο διάκονος. Ὀρθοὶ μεταλαβόντες, fol 84. Ο ἀρχιερεὺς μυστικῶς. Εὐχαριστοῦμέν σοι, fol. 84. Ο διάκονος ἐκφώνως. Ἀντιλαβοῦ. Τὴν ἡμέραν, fol. 84 Ο ἀρχιερεὺς ἐκφώνως. Ὅτι σὺ ὁ ἁγιασμὸς, fol. 84 Ο διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν. Ο ἀρχιερεὺς μετὰ ταῦτα, ὄπισθεν τῆς ἄμβωνος ἀπέρχεται· καὶ ὁ διάκονος λέγει Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ο ἀρχιερεύς. Ο εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντας, fol. 85. Καὶ οἱ ὑπηρέται ἀποκρίνονται· ἀμήν. Καὶ εἰς τὸ σκευοφυλάκιον ἀπέρχονται· καὶ τὰ ἱερὰ ἐκδύονται ἐγγὺς τῆς προθέσεως.

VARIÆ LECTIONES.

QVoniam adductum exemplar M. S Isidori Pyromali in pluribus cum editione Latina Margarini de la Bigne conuenit; & in paucis dissentit: cum vtriusque concordiam ex se facile quisque percipere queat, dissensum in eis compertum, in gratiam lectoris annotare, mei muneris esse sum arbitratus.

a Τοῦ ἐν ἁγίοις.) Alium titulum præfigit editio Latina. *Primum Patriarcha cum sequentis ordinis clero Ecclesiasticis vestimētis induto, offeruntur in sacrario ab oblationariis mundata & composita oblata, à populis susceptæ, quas ponit in patenis, & adolens super eas incensum, dicit hanc Orationem.*

b Εὐχὴ προθέσεως.] Græco contextui nostro, non conseruit oratio Propositionis, editionis Latinæ. Domine Deus noster, qui cælestem panem escam omnis mundi, Dominum nostrum Iesum Christum, misisti nobis Saluatorem & redemptionem, benefactorem quoque & benedictionem, atque sanctificationem: ipse & nunc Domine, benedic & voluntaria ista dona, & suscipe illa in supercælesti altari tuo. Memento Domine cum benignitate & misericordia, eorum qui illa offerunt, & pro quibus offeruntur, & immaculatos nos conserua sancto tuo mysterio: Quoniam sanctificatum & glorificatum est super omnia glorificum nomen tuum: Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

c Πρὶν εἰσόδου.] Editio Lat habet *Tunc ante aduentum Pontificis intrant Ecclesiam Presbyter & Diaconus, & stantibus ante cancellos, dicit Presbyter inclinato capite hanc orationem secreto.*

d Καὶ ὄπισθεν αὐτῶν.) Editio Latina reddit. *Post quos stans Diaconus in secundo gradu Ambonis, dicit alta voce.*

e O ἱερεὺς ἐκφώνως.) Ante verba hæc editio Latina legit. *Populus respondet.* Tibi Domine.

f O διάκονος ἐν τῷ συνήθει τόπῳ.) Edit. Lat. reddit. *Diaconus in ipso loco stans, dicit*

g O διάκονος. Ἀντιλαβοῦ.) Collectæ à Diacono proferendæ scribuntur integre in editione Latina: hic earum sola prima verba annotantur.

h Ὅτι ἀγαθὸς.) Integra hæc exclamatio in dicta editione legitur.

i Στιχηρόν.) Erronée vocem στιχηρὸν, editio Lati. Antiphonam interpretata est.

k Καὶ τῶν ἀρχιερέων.] Horum vice, versio Lat. solummodo legit. *Et procedit Pontifex.*

l O λαός. Ἀμήν.) Verbum in Græco subintellectū, Edit. Latina vbique exprimit. *Et populus respondet.* Amen.

Amen. Nisi forsan in Græco Margarini etiam τὸ [illegible], exprimeretur.

m Καὶ ἀναβαίνει.) Edit. Lat. *Et ascendit Pontifex cum Sacerdotibus & Diaconis ad Thronum, &c.*

n Τὸ [illegible].) Edit. Lat. interpretatur *Responsorium*, sed praue: melius enim alij *propositum* reddiderunt.

o Ἐκ τοῦ [illegible].) *Sedem* male vertit [illegible], qui consessus plurium est: vide [illegible] voce [illegible].

p Ὁ λαὸς ἐν τῷ τέλει.) Versio vocum ἐν τῷ τέλει, deest in Latina editione.

q Σφραγίζει [illegible].) Paulo aliter Edit. Latina. *Tunc Pontifex conuersus ad populum facit tres cruces super eum: vnam in medio, secundam ad sinistram partem, tertiam ad dexteram, &c.*

r Ἐγγὺς [illegible].) Deest horum verborum versio in editione Latina memorata. In vtroque vetere [illegible] tam Græco Pyromali, quam Latino Margarini de la Bigne, verba Canonis hæc [illegible] ζωῆς αἰωνίου. suprà fol. 170. linea. 47. Iunguntur absque medio his aliis. Καὶ [illegible], fol. 171. linea. 21.

Iterum vbi suprà fol. 170. in Canone legitur. τῶν ἐν βήμασι καὶ ἐξορίαις, [illegible], καὶ ἀνάγκῃ, καὶ [illegible] ὁ Θεός. *Memento Deus eorum qui ad Tribunalia sistunt, qui in exilio, & omni afflictione, & necessitate, & anxietate sunt constituti.* Græcus Pyromali legit [illegible] καὶ [illegible], καὶ [illegible] ἀνάγκῃ, καὶ [illegible]. Editio vero Latina. *[illegible], & in metallis, atque exiliis [illegible] seruitute, vel in quacumque tribulatione, & angustia siue anxietate sunt, reliqua.* Tandem vbi in textu nostro fol. 170. legimus, καὶ [illegible], [illegible] καὶ [illegible], nec in Græco Pyromali, nec in Latino Margarini inuenire quid legimus.

In sancti Basilii Liturgiam Notæ.

1. B[illegible].] Diuinum hunc Sacrificii celebrandi ritum edidisse, ter magnum in sanctis Basilium, vnanimi suorum consensu, Procli & T[illegible] Synodi can. 32. sensum sequuta tradit Orientalis Ecclesia. Cur vero ad sacrum hunc Sacrificii offerendi ordinem componendum, applicuerit animum, non ita manifesta ratio constat: cum in opusculo de missæ diuinæ traditione, Proclus vnam, aliam Amphilochius in ipsius B. [illegible] vita, protulerit. Atque hic quidem, de liturgiæ Basilianæ editione, historiam hoc pacto contexit. Postulauerat Basilius vt suis ipse verbis, incruentum Deo sacrificium offerret: orationibusque per dies sex protelatis, septima tandem, ἤρξατο ἰδίᾳ χειρὶ γράφειν τὰ τῆς λειτουργίας μυστήρια. Propria manu missæ sacrificia scribere adorsus est: Christusque in visu conspicuus illi factus, suis verbis sacrificium offerre concessit; tremebundusque exurgens Basilius, [illegible]. [illegible] τὸ στόμα μου αἰνέσεως, ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου, κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς, καὶ ἀγαγὼν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, καὶ τὰς λοιπὰς εὐχὰς τῆς ἁγίας λειτουργίας. καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς εὐχῆς, [illegible], καὶ [illegible]. Π[illegible] κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ, καὶ τὰ ἑξῆς. *Cœpit dicere ita in charta [illegible] bens. Reple os meum laude, vt cantem gloriam tuam Domine Deus noster, qui nos creasti, & in hanc vitam adduxisti: ac reliquas sanctæ liturgiæ preces. Post precum [illegible] eleuauit panem, intente orans, ac dicens. Attende Domine Iesu Christe Deus noster, de sancto habitaculo tuo, & veni, &c.* Proclus autem aliam, quæ Basilium mouerit rationem enarrat. Quod cum namirum videret ille Clementis, Iacobi, & aliorum liturgias, resolutæ, & distrahentibus negotiis deditæ hominum propensioni minus acceptas: vt eorum potius quam suo tempori parceret, liturgias illas rescidit, & in compendium redactas, Ecclesiæ dicendas tradidit. Apostoli namque vt ibidem Proclus subdit, prolixis orationibus inter sacrificandum delectati, longioribus & feruentioribus precum periodis vtebantur, vt Spiritus sancti virtutem, in ea quæ tractabant sancta aduocarent, & vt ad ea postea talibus instructi dispositionibus accederent. ἀλλ' οἱ [illegible] τὸ [illegible] καὶ [illegible] ἐκ [illegible], [illegible], μόλις [illegible] τῆς [illegible] μάτων. διὸ καὶ ὁ θεῖος Βασίλειος [illegible] [illegible]. *At qui posteri fuerunt, ait, contentionem fervoreque fidei remittentes, mundanis curis occupationibusque detenti, prolixitate [illegible] liturgiæ pertæsi, vix vsque ad Dominicorum verborum sacram auditionem conueniebant. Diuinus itaque Basilius salubri methodo arrepta, in compendium eam redegit.* Ex gemino porro fine, quem Amphilochius & Proclus, diuersa inter se sentientes, Basilium in edenda liturgia sibi præfixisse asserunt: geminam quoque ab ipso conscriptam diuersis temporibus [illegible] corruptam cum insolito deuotionis impetu ductus, quo diutius Deo vacaret & frueretur, prolixis & variis orationibus supra modum eam excrescere voluit: idque fortassis tacite Amphilochius ipse innuit, vbi scribit: [illegible], [illegible]: totus in Deum raptus, & quasi continuo illi adhærens colloquio, [illegible] Deo ministrare, non tam singulis quibusuis diebus, quam toto dierum omnium spatio, ac propterea alia lectio ex se subobscura, lucem hinc amplissimam haurit, [illegible], diutinis, ac singulis, vt ita dicam, diei horis Sacrificium illud peragebat, eo [illegible] non modicum diei spatium in eo perficiendo insumebat: proinde nil mirum, si factus Episcopus, & prolixa orandi formula vtens, somnum vel tædium populo, imo sacris ipsis viris pareret; cuius incommodi vel torporis leuandi gratia, illam breuiorem in formam & velut compendium redigere studuit: atque ita aliam omnino, & à priori diuersam ortus est [illegible]. Hæc, quæ est quæ posteritati tradita, successiue [illegible] corum omnium pariter & Latinorum consensu approbatur. An vero eadem qua hic extat ratione, à Basilio primum prodierit, non censeo: cum enim pleraque sint inter se diuersissima exemplaria, nec vllum extet, quod se purum & germanum Basilii textum referre asseueret, quodnam ex illis, vt præ reliquis magis legitimum authori [illegible], dubium omnino est & incertum: his adde quod, quo antiquiora sunt exemplaria, eo pauciora continent, eas nimirum solas orationes, quas Sacerdos legere debeat; & quæ à Diacono sunt proferenda, vel rituum aut rubricarum seriem, nusquam exhibent: quis autem dixerit imperfectum huiusmodi opus Basilium edidisse, vel orationes huiusmodi absque

loci, temporis, ritus, aut rationis qua recitandæ sunt, notis temere euulgasse: Atque insuper cum Basilianum opus liturg cam Chrysostomiano sit antiquius hoc, illius vt forma & norma sit, necesse est: ex aduerso autem ipsa Chrysostomi liturgia est, quæ rubricas omnes complexa, Basilianam dirigit; eamque ad se tanquam suum ad exemplar reuocat. Cum namque Chrysostomi liturgia vt breuiori vti soleant Græci, non censuerunt ea quæ communia forent, & solito sæpius proferenda, in singulis liturgicis voluminibus transcribenda. Rubricas ideo, & quæ magis in promptu sunt, quæque in Chrysostomi liturgia, vt vsitatiori posita iam legerẽtur, aut quæ conformem Chrysostomo ritum continerent, ab hoc Basiliano, in Chrysostomianum codicem tranferre, non sunt reueriti: vnde factum puto; vt ea tantum exemplar.a ad nos peruenirent, quæ sic truncata, aut Chrysostomianæ liturgiæ essent accommodata: suspicor nihilominus, illud Basilii purius & sincerius exemplar, ex Isidori Pyromali M. S. excerptum: integrum enim est, nec in eo quidquam aliunde mutuandum desideratur; rubricæ suis locis positæ, Diaconi dicta suis etiam temporibus sig ata, rubricæ antiquitatem redolentes, ipsa denique verba à nouis aliena, si non omnino vt Basilii proprium, saltem vt in rubricis & Diaconicis minus adulteratum, fuisse vt iudicem, compellunt.

2 Τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας.] Vt plura compectitur Ecclesia, ita nomen, & quod Græci vocant eius *complementum* extenditur ad multa. Quod itaque Latinis est *Communio*: qua voce non Eucharistia tantum, sed quodcumque Sacramentorum, precum, pacis, oblationum, & cuncti Christiani conuictus consortium occurrit significandum; id Basilio est ἐκκλησίας πλήρωμα, *vniuersum Ecclesiasticæ participationis complementum*. Id ipse insinuat epist. ad Diodotũ Tarsensem Episcopũ, his verbis, μηδόλως εἰς ἐκκλησίας πλήρωμα παραδέχεσθαι. *Nullatenus in Ecclesiæ vnitatem, communionem, & consortium recipiendum esse illum qui*, &c.

* Ἡ τὰ τυπικά.] Nonnulla περὶ τυπικῶν, annotauimus pag. 124. num. 69 quibus ex mẽte eruditiss. Leonard. Phyllaræ Areopagitæ addendum censemus. Psalmos illos duos ibidem memoratos, τυπικῶν nomen solos non mereri; sed & quæcũque in liturgiæ principio Christi in mundum venturi figuram τύπον, gerunt: psalmos autem illos hoc nomine maxime dignos, quod expressiorem vt Patribus placuit, Christi figuram exhibeant. Recense dicta numero 68. eiusdem fol. 124.

3 Τὰ ἀντίτυπα.) Omissa fusiore de voce ἀντιτύπων, dissertatione: de qua Bellarminus l. 2. de Sacr. Euch. cap. 15. & lib. 4. cap. 14. Arcadius lib. 3. cap. 34. & 35. Perronius de Sacr. eodem Euch. lib. 2. titulis de SS. Basilio, Clemente, Gregorio Nazianzeno, & Ioanne Damasceno: paucis dicendum. Primo Αντίτυπον, spectata vocis origine, id quod ἀντὶ τοῦ τύπου, *vice typi & figuræ* substituitur, significare: veritas autem in lucem edita figuras, typos, & vmbras eliminat; ipsa itaque ἀντίτυπον, & ἀντὶ τοῦ τύπου emicat; & hac ratione verum Christi corpus mille figuris præmonstratum, typis & figuris, ceu lux vmbris succedens, ἀντίτυπον illarum, non immerito à PP. SS. potuit nucupari. Secundo ἀντίτυπον figura est, & typus, corpus Christi in Eucharistia, æterni, inquam, & fœlicissimi conuiuii in cœlis degustandi figura, æternæ vitæ typus, qui dum animam in Sacramento reficit, satietatem vberiorem in cælis percipiendam pollicetur: & in hoc sensu secipit Ambrosius lib. 1. off. cap. 48. *Vmbra in lege, imago in Euangelio, veritas in cælestibus*: & Maximus magni Dionysii maximus interpres, τὰ ἅγια δῶρα, σύμβολα τῶν ἄνω καὶ ἀληθεστέρων (εἰσι) *sancta munera superorum & veriorum sunt symbola*: & Damascenus lib. 4. de fide cap. 14. ἀντίτυπα δὲ τῶν μελλόντων λέγεται, οὐχ ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς σῶμα καὶ αἷμα· ἀλλ᾽ ὅτι νῦν μὲν δι᾽ αὐτῶν μετέχομεν τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δὲ νοητῶς διὰ μόνης τῆς θέας. *Antitypa vero futurorum dicimus, non quod non sint vere corpus & sanguis, sed quia per ipsa Diuinitatis Christi nunc sumus consortes, tunc autem intellectuali ratione per solam visionem percipiemus.* Tertio, cum duplex sit figura, vna quæ vmbram tantum & speciem referat, alia quæ veritatem ipsam ita adumbrat vt etiam contineat: illa, quæ extranea est, & diuersæ penitus naturæ à re per eam repræsentata, sicut ab homine pictura: hæc, quæ nullam in substantia diuersitatem agnoscit, licet modum & statum immutatum ostentet, sicut si Cæsar Cæsaris persona vultum obduceret, & Cæsaris personam in theatro ageret; hac iterum ratione Christus sub munerum sacrorum speciebus, quia mortis quondam pro nobis oppetitæ memoriam renouat, & illius ardui certaminis à se olim initi figura est non aliena, sed intima, ἀντίτυπα est, & seipsum, per seipsum repræsentat. Vnde sicut exemplari transsumpto eadem (si probatum sit) ac autographo fides habetur: & quamuis hoc illius sit imago, illius tamen vice substituitur, quia eadem omnino complectitur, & exhibet: ἀντίτυπα εἰσι, inquit Michael Moschopulus in Onomastico, τὰ μεταγεγραμμένα καὶ τὸ ὅμοιον τύπον ἔχοντα, *Antitypa vocantur, excerpta & transcripta, quæ typum & formam eandem referunt*: ita Christi corpus in Eucharistia, quia sui ipsius in cruce typus est & exemplar, præsentiam vtrobique & veritatem eandem, potest obtinere, vt pote ἀντίτυπον, sui ipsius, & quasi τὸ μεταγεγραμμένον καὶ ὅμοιον τύπον ἔχον τοῦτο ἐκείνης θυσίας τύπος, ait Chrysost homi. 17. in epist. ad Hebræos, καὶ αὕτη ἐκείνης τύπος ἐστί· τὴν γὰρ αὐτὴν ἀεὶ προσφέρομεν· οὐ νῦν μὲν ἕτερον, νῦν δὲ ἕτερον, ἀλλ᾽ ἀεὶ τὸ αὐτό. *Hoc sacrificium typus illius est, eundem enim semper offerimus: non modo quidem alium, modo vero alium, sed semper eundem.* Illud idem Nazianzenus innuit in orat. funebri Gorgoniæ sororis. Ambrosius lib. 1. de his qui initiantur cap. 8. & alii. Quarto, species ipsæ Eucharisticæ post consecrationem ἀντίτυπα sunt, tum panis, tum corporis Christi: panis quidem quia cum secundum substantiam acceptus, & ante consecrationem oblatus Deo nuda sit corporis Christi figura, & eius τύπος, species quæ eius vice post consecrationem perseuerant, ἀντὶ τοῦ τύπου, & ἀντίτυπα sunt: ipsæ etiam, sunt corporis Christi in Eucharistia præsentis ἀντίτυπα, quia cum panis in primo liturgiæ offertorio, vt Christi figura fuerit immolatus, lancea perforatus, & oblatus Deo, cum etiam eædem eius species post consecrationem, vt fides & Theologia docent, in altari reperiantur, ipsæ vt panis loco extantes motum, passiones, denominationesque cunctas quæ pani poterant aduenire, in se vel recipiunt vel conseruant: atque ita non minus tunc ἀντίτυπα corporis Christi, quam prius ipse panis nuncupari queunt: & tãdem cum non nude, sed sub speciebus, Christus offeratur & immoletur, immolari & offerri dicitur in symbolis ab Andrea Cretensi orat. in Ramis palmarum ἱερουργούμενος ἐν ἀντιτύποις συμβόλοις, *immolatur & sacrificatur in Antitypis symbolis*, quia iuxta magnum Euthymium vere reperitur ἀντιτύποις ἐνδεδυμένος, *sub speciebus inclusus*, & sub eis exhibetur.

4.) Τὴν μερίδα τῶν ἁγιασμάτων.) Corporea vel sensibilia quæcumque ad hominem sanctificãdum virtute diuina concurrentia, vocant Greci ἁγιάσματα, sacram autem hostiam μερίδα, cum distribuitur, nuncupari legimus: nam quod in aliis liturgiis, vbi porrigitur communio, σῶμα Χριστοῦ, in Iacobi liturgia

dicitur: ἁγία μερὶς τοῦ Χριστοῦ, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. *Sacra Christi Particula, plena gratia & veritate*, μερίδα, itaque ἠγιασμένων, vocat hic Basilius, sacrum Christi corpus specierum sensibilium particula velatum.

5 Καὶ ἀπὸ δόξης ἄξιος ὁ βασιλείας σου] Absque his verbis præsentem orationem refert Amphilochius in Basilii vita.

---

1 ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ τῆς ἁγίας μ'.

2 Εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως, καὶ 3 τοῦ προοιμιακοῦ στιχολογηθέντος, 4 μετὰ τὴν ἐκφώνησιν ψάλλομεν 5 τὸ πρὸς κύριον.

a Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Πρὸς κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, καὶ τὰ ἑξ.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Εἰ μὴ ὅτι κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ, καὶ τὰ ἑξῆς.

b Δόξα. Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ κύριον, ὡς ὄρος Σιών, καὶ τὰ ἑξ.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Ἐὰν μὴ κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, καὶ τὰ ἑξ.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Μακάριοι πάντες, οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον, καὶ τά.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Πλειστάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου, καὶ τά.

Δόξα. Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, κύριε.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Κύριε οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Μνήσθητι κύριε τοῦ Δαβίδ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Ἰδοὺ δὴ τί καλόν, ἢ τί τερπνόν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ωδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν κύριον, πάντες οἱ δοῦλοι κυρίου, καὶ τὰ ἑξῆς.

6 Δόξα 7 καὶ νῦν 8 ἀλληλούϊα, γ'. 9 εἰς δὲ τὸ 10 κύριε ἐκέκραξα, 10 ἱστῶμεν στίχους ί. καὶ ψάλλομεν 11 τὸ ἰδιόμελον τῆς ἡμέρας δίς, καὶ 12 τὸ μαρτυρικόν. καὶ τὰ τρία 13 προσόμοια 14 τοῦ τριῳδίου, καὶ 15 τοῦ μηναίου τὰ τρία 16 εἰς στίχους, δ'.

Officium de Mysteriis ante Consecratis sanctæ quadragesimæ.

Cum benedixerit Sacerdos, & Psalmus proœmiacus per Versus fuerit recitatus: post exclamationem, Psalmos, Ad Dominum, *canimus.*

Canticum graduum.

Ad Dominum cum tribularer clamaui, &c. Psal. 119.

Canticum graduum.

Leuaui oculos meos, in montes, &c.

Canticum graduum.

Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, &c.

Canticum graduum.

Ad te leuaui oculos meos, &c.

Canticum graduum.

Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israel, &c.

Gloria. *Canticum graduum.*

Qui confidunt in Domino sicut mons Sion, &c.

Canticum graduum.

In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, &c.

Canticum graduum.

Nisi Dominus ædificauerit domũ, &c.

Canticum graduum.

Beati omnes qui timent Dominũ, &c.

Canticum graduum.

Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, &c.

Gloria. *Canticum graduum.*

De profundis clamaui ad te Domine, &c.

Canticum graduum.

Domine non est exaltatum cor meum, &c.

Canticum graduum.

Memento Domine Dauid, &c.

Canticum graduum.

Ecce quam bonum & quam iucundum, &c.

Canticum graduum.

Ecce nunc benedicite Dominum: omnes serui Domini, &c.

Gloria. Et nunc. Alleluia *tribus vicibus. Ad Psalmum autem*, Domine clamaui. *dicimus Versus decem: & canimus, Versum Proprium cantum habentem illius diei bis, aliumque in Martyrum honorē, & tres Similares è Triodio, & è Meneo tres alios. Post Psalmi Versiculos quatuor,*

Gloria Patri. Et nunc. *Deipara Modulus. Deiparæ & crucis simul: si vero ad manus ipsi modulum non habeatur, dicit sequentem etiam proprium cantum habentem, & pariter reliquos.*

Versus Similares. Tonus primus.

SPirituale, fratres, assumentes ieiunium, lingua ne loquamini dolos, neque ponatis offendiculum fratri in scandalum: sed pœnitentia decorantes animæ lampadem, lachrymis clamemus Domino: Dimitte nobis lapsus nostros, velut clementissimus.

Deinde modulus in honorem Martyrum.

CEleberrimi Martyres, vos terra non abscondit: sed cælum suscepit. Apertæ sunt vobis cæli portæ, & intus versantes; ligni vitæ fructum estis consecuti. Apud Christum intercedite, vt animabus concedatur pax, & misericordia magna.

Alii Versus Similares. Tonus idem.
Celeberrimi Martyres.

IEiunium desideremus animæ, quod affectus molestissimos ope Spiritus tabefacit, & ad diuinas actiones præstanda vim præbet, & mentem in cælum subuehit, & indulgentiam peccatorum nostrorum conciliat, & à Deo misericordiam largitur.

Similis.

TOtum tempus vitæ meæ turpiter qui consumpsi, Domine, cum meretricibus, miser, quemadmodum ille luxuria perditus, compunctione clamo. Pater cælestis, peccaui, propitius esto, salua me. Et ne repellas me, qui à te procul recessi, & diuinorum operum, nunc factus sum inops.

Alii Versus assimilares. Tonus quartus.
Dedisti similitudinem.

TRibue mihi compunctionē & malorum redemptionem, & vitæ emendationem, in corporis affectibus nunc demerso, & à te procul egresso, ô Deus omnium Rex, nullaque ex parte spem habenti. Atque me salua intemperatissimum, propter multā bonitatem, Iesu omnipotens, animarum nostrarum Saluator.

Similis.

DIuinus Moses per ieiunium cōspexit, purificatus Deum desideratum, hunc igitur æmulata humilis anima mea, stude in die intemperantiæ à malis purgari, vt Dominum tibi concedentem remissionem, & propitiationem, & redemptionem, conspicias, qui bonus est & clemens.

Δόξα· καὶ νῦν. 17 Θεοτόκιον, ἢ 18 σταυροθεοτόκιον, 17 81
ἐὰν δὲ κατὰ χεῖρας τὴν ὥραν, οὐχ εὑρεθείη προσόμοιον, λέγει τὸ ἑξῆς ἰδιόμελον· καὶ τὰ λοιπά.

Στιχηρὰ ἰδιόμελα 19 ἦχος α'. 19

20 ΤΗν πνευματικὴν ἀδελφοί, ἀναλαβόντες νηστείαν, τῇ γλώσσῃ μὴ λαλεῖτε τὰ δόλια, μηδὲ τίθεσθε πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ εἰς σκάνδαλον. ἀλλὰ τῇ μετανοίᾳ φαιδρύναντες, τὴν τῆς ψυχῆς λαμπάδα, τοῖς δάκρυσι βοήσωμεν τῷ Χριστῷ, ἄφες ἡμῖν τὰ παραπτώματα ἡμῶν ὡς φιλάνθρωπος. 20

21 Εἶτα τὸ μαρτυρικόν. 21

22 ΠΑνεύφημοι μάρτυρες ὑμᾶς, οὐχ ἡ γῆ κατέκρυψεν· ἀλλ' οὐρανὸς ὑπεδέξατο. ἠνοίγησαν ὑμῖν παραδείσου πύλαι, καὶ ἐντὸς γενόμενοι, τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἀπολαύετε. Χριστῷ πρεσβεύσατε, δωρηθῆναι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, τὴν εἰρήνην, καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἕτερα στιχηρὰ ἦχος ὁ αὐτός. Πανεύφημοι μάρτυρες.

ΝΗστείαν ποθήσωμεν ψυχῆς, πάθη χαλεπώτατα τῇ συνεργείᾳ τοῦ πνεύματος καταμαραίνουσαν, καὶ ἐν θείαις πράξεσι πρὸς τὴν ἐνισχύουσαν, καὶ νοῦν πρὸς οὐρανὸν ἀναπέμπουσαν, καὶ τὴν συγχώρησιν προξενοῦσαν τῶν ἡμαρτημένων, δωρουμένην, ἐκ θεοῦ οἰκτίρμονος.

Ὅμοιον.

ΑΠαντα τὸν βίον μου αἰσχρῶς, δαπανήσας κύριε, μετὰ πορνῶν ὁ ταλαίπωρος, ὥσπερ ὁ ἄσωτος, κατανύξει κράζω, πάτερ ἐπουράνιε, ἥμαρτηκα ἱλάσθητι σῶσόν με· καὶ μὴ ἀπώσῃ με, ἐμαυτὸν ἐκ σοῦ μακρύναντα, καὶ ἐν θείοις ἔργοις, νῦν πτωχεύσαντα.

Ἕτερα στιχηρὰ προσόμοια, ἦχος δ'.

23 Ἔδωκας σημείωσιν. 23

ΔΙδου μοι κατάνυξιν, καὶ τῶν κακῶν ἀπολύτρωσιν, καὶ τοῦ βίου διόρθωσιν, εἰς πάθη τοῦ σώματος νῦν βεβυθισμένῳ, καὶ μεμακρυσμένῳ, ἐκ σοῦ θεὲ παμβασιλεῦ, καὶ μηδαμόθεν ἐλπίδα ἔχοντι· καὶ σῶσόν με τὸν ἄσωτον διὰ πολλὴν ἀγαθότητα, Ἰησοῦ παντοδύναμε, ὁ σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ὅμοιον.

ΜΩσῆς ὁ θεσπέσιος, διὰ νηστείας τεθέαται, καθαρθεὶς τὸν ποθούμενον· τοῦτον οὖν ζηλώσασα, ταπεινὴ ψυχή μου, σπεῦσον ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἐγκρατείας τῶν κακῶν ἐκκαθαρθῆναι, ὅπως τὸν κύριον διδόντα σοι τὴν ἄφεσιν, καὶ ἱλασμόν, καὶ τὴν λύτρωσιν, θεωρήσῃς ὑπάρχοντα, ἀγαθόν, καὶ φιλάνθρωπον.

24 Δόξα. καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Εἴσοδος. 24 Προκείμενον, ἦχος, δ'.

Ἤλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

Στίχος.

Τί ἐγκαυχᾷ ἐν κακίᾳ ὁ δυνατός.

Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα.

Νῶε ἦν ἐτῶν ἑξακοσίων· καὶ ὁ κατακλυσμὸς τοῦ ὕδατος ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς. εἰσῆλθε δὲ Νῶε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν κιβωτὸν, διὰ τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλυσμοῦ· καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν μὴ καθαρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν τῶν μὴ καθαρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων, ἐπὶ τῆς γῆς, δύο δύο. ἀπὸ πάντων εἰσῆλθον πρὸς Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, ἄρσεν καὶ θῆλυ, καθὼς ἐνετείλατο κύριος ὁ θεὸς τῷ Νῶε.

Προκείμενον. ἦχος. πλ. α'.

Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Στίχος.

Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ.

25 Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα.

25 Υἱέ, ἐὰν σοφὸς γένῃ σεαυτῷ, σοφὸς ἔσῃ καὶ τοῖς πλησίον σου. ἐὰν δὲ κακὸς ἀποβῇς, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά. υἱὸς πεπαιδευμένος, σοφὸς ἔσται, τῷ δὲ ἄφρονι διακόνῳ χρήσεται. ὃς ἐρείδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, οὗτος ποιμανεῖ ἀνέμους. ὁ δ' αὐτὸς, διώξεται ὄρνεα πετόμενα. ἀπέλιπε γὰρ ὁδοὺς τοῦ ἑαυτοῦ ἀμπελῶνος· τοὺς δὲ ἄξονας τοῦ ἰδίου γεωργίου, πεπλάνηται. διαπορεύεται δὲ δι' ἀνύδρου, καὶ γῆν διατεταγμένην ἐν διψώδεσι· συνάγει δὲ χερσὶν ἀκαρπίαν. γυνὴ δὲ ἄφρων καὶ θρασεῖα, ἐνδεὴς ψωμοῦ γίνεται. ἣ οὐκ ἐπίσταται αἰσχύνην, ἐκάθισεν ἐπὶ θύραις τοῦ ἑαυτῆς οἴκου ἐπὶ δίφρου, ἐμφανῶς ἐν ταῖς πλατείαις, προσκαλουμένη τοὺς παριόντας ὁδὸν, τοὺς κατευθύνοντας ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. ὅς ἐστιν ὑμῶν ἀφρονέστατος; ἐκκλινάτω πρός με. καὶ τοῖς ἐνδεέσι φρονήσεως παρακελεύομαι, λέγουσα. ἄρτων κρυφίων ἡδέως ἅψασθε, καὶ ὕδατος κλοπῆς γλυκεροῦ, πίετε. ὁ δὲ, οὐκ οἶδεν ὅτι γηγενεῖς παρ' αὐτῇ ὄλλυνται, καὶ ἐπὶ πέταυρον ᾅδου συναντᾷ. ἀλλὰ ἀποπήδησον· μὴ ἐγχρονίσῃς ἐν τῷ τόπῳ αὐτῆς, μηδὲ ἐπιστήσῃς τὸ σὸν ὄμμα πρὸς αὐτήν. οὕτω γὰρ διαβήσῃ ὕδωρ ἀλλότριον. ἀπὸ δὲ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπόσχου, καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίῃς· ἵνα πολὺν ζήσῃς χρόνον, καὶ προστεθῶσί σοι ἔτη ζωῆς.

Εἶτα δὲ, Κατευθυνθήτω, καὶ καθεξῆς ἡ θεία λειτουργία τῶν προηγιασμένων.

Gloria. Et nunc. *Deiparæ. Introitus. Propositum. Tonus quartus.*

Speraui in misericordiâ Dei in æternum.

Versus.

Quid gloriaris in malitiâ, qui potens es in equitate?

Geneseos lectio.

NOë erat sex centenarius, & factum est diluuium super terram. Ingressus autem Noë, & filij ipsius, & vxor eius, & vxores filiorum eius cum eo in arcam, propter aquam diluuij: & de volatilibus mundis, & de animalibus mundis, & de volatilibus immundis, & de animalibus immundis, & de reptilibus repentibus super terram, bina & bina. Ex omnibus ingressa sunt ad Noë in arcam mas & fœmina, quēadmodum præceperat Dominus Deus Noë.

Propositum. Tonus obliquus primus.

In conuertendo Dominus captiuitatem populi sui.

Versus.

Dixit insipiens in corde suo.

Prouerbiorum lectio.

FIli. Si sapiens fueris, tibi ipsi sapiens eris, & proximo tuo. Si autem malus extiteris, solus sustinebis mala. Filius eruditus sapiens erit. Insipienti autem ministro vtetur. Qui innititur mēdacijs, ipse pascet ventos, idemque persequetur aues pennatas. Dereliquit enim vias suæ vineæ, & ab axibus suæ agricolationis errauit. Proficiscens per viam inaquosam, & aruit terra ordinata in siticulosis: colligit autem manibus fructuum penuriam. Mulier stulta & audax, inops pane efficitur: quæ nescit erubescere, sedit in foribus domus suæ super sellam, aperte in plateis vocans transeuntes per viam rectam, pergentes in itinere suo. Quis vestrum est insipientissimus? declinet ad me. Et vęcordibus impero, dicens. Panes absconditos suauiter attingite & aquam furtiuam dulcem bibite. Ille autem ignorauit, quod terrâ fati ab ipsâ perduntur, & in laqueū inferni currunt. Sed exili: ne diu verseris in loco ipsius, neque affigas oculum tuum ad eam: sic enim pertransibis aquam alienam. Ab alienâ aquâ abstine, & de fonte alieno ne bibas: vt multo tempore viuas, & addantur tibi anni vitæ.

Deinde dicitur. Dirigatur *Et deinceps diuina Præsanctificatorum Missa peragitur.*

Diuinæ Missæ Præsanctificatorum declaratio.

IN sanctâ & magnâ quadragesimâ, Sacerdos facturus rem diuinam ante consecratorum: in Offertorio Dominicæ agit more solito. At postquam incidit primum panem, & immolauit, & punxit: scindit etiam alios panes, dicens ad vnumquemque. In memoriam. *Et.* Velut ouis. *Et.* Immolatur. *Et.* Vnus militum. *Deinde infundit in sacrum calicem vinum & aquam, recitans consueta: & tegit ipsa cum sacris velaminibus, & thus adolet adiungens orationem Propositionu: & sic incipit diuinam Missam, & de more absoluit. Cum autem cruce panes est signaturus, dicit:* Et fac panem hunc. *Singulari numero, quemadmodum vnus est Christus: non vt aliqui imperite aiunt,* Panes hos. *Cumque eleuaturus est, omnes simul eleuat: & partitur primum panem oblatum, & Particulam ponit in sacro calice, & infundit aquam calidam vt moris est. Deinde acceptum sacrum Cochlear: dextra manu intingit in sacro sanguine. Sinistrâ autem, accepto vnoquoque Pane, sacrum Cochlear infert sacro tinctum sanguine, & admouet sacro Pani in crucis formam ad eam partem in qua cælata (& lanceâ impress.) est crux sub mica: reponitque panem in ciborio seu custodiâ. Præterea assumit etiam alios, & in singulis agit similiter: cunctosque ipsos in eodem ciborio colligit. Mox Sacerdos preces ritu consueto persequitur, & communicat de more, atque Sacrificium perficit: prout constitutum est. Quando vero Missam ante consecratorum operaturus est: ingressus Sacrarium, Sacerdotalem ornatum induit: eumque signo crucis facto dumtaxat, osculatur: nihil præterea adiungens nisi:* Dominum precemur, *super vnoquoque indumento. Et Diaconus opportunitatem nactus, egreditur: & Sacerdos altâ voce pronuntiat.* Benedictum regnum Patris. *Et statim Ecclesiæ Præpositus recitat:* Venite adoremus. *Quin & dicitur Proœmiacus psalmus: Sacerdos autem Lucernarii preces recitat. Et post absolutum Psalmum, dicitur Collecta à Diacono: & post Exclamationem, per Versus memorantur Graduum Cantica, factis etiam corporis incuruationibus, ad Alleluia. In singulis porro Antiphonis, minor collecta fit à Diacono: &*

26 Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν προηγιασμένων.

27 ΤΗ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ, ὅτε μέλλει ὁ ἱερεὺς ποιῆσαι προηγιασμένην, ἐν τῇ προσκομιδῇ τῆς κυριακῆς, ποιεῖ ὡς σύνηθες, καὶ μετὰ τὸ προσκύψαι τὸν πρῶτον ἄρτον, 28 καὶ θῦσαι, καὶ κεντῆσαι, προσκομίζει καὶ 29 τοὺς ἑτέρους ἄρτους, λέγων εἰς ἕνα ἕκαστον, τό, εἰς ἀνάμνησιν, ὡς πρόβατον, καὶ τό, θύεται, καὶ τό, εἷς τῶν στρατιωτῶν, εἶθ' οὕτως χέει ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ, οἶνον καὶ ὕδωρ, λέγων τὰ συνήθη· καὶ συγκαλύπτει αὐτὰ μετὰ τῶν ἱερῶν καλυμμάτων. καὶ θυμιᾷ λέγων τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως, καὶ οὕτως ἄρχεται τῆς θείας λειτουργίας, καὶ ἐκπληροῖ αὐτὴν ὡς ἔθος.

30 Ὅτε δὲ μέλλει σφραγίσαι τοὺς ἄρτους, λέγει, ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον ἑνικῶς, ὡς εἷς ἐστιν ὁ Χριστός. οὐχ ὡς τινὲς δὲ ἀμαθῶς λέγουσι τοὺς ἄρτους τούτους. καὶ ὅτε μέλλει ὑψῶσαι, ὑψοῖ ὅλους ὁμοῦ. καὶ μελίζει τὸν προσκομιζόμενον πρῶτον ἄρτον καὶ τίθησι τὴν μερίδα ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ. καὶ ἐγχέει καὶ τὸ ζέον, ὡς ἔθος. εἶτα λαβὼν τὴν ἁγίαν 31 λαβίδα μετὰ τῆς δεξιᾶς χειρός· βάπτει αὐτὴν ἐν τῷ ἁγίῳ αἵματι. τῇ δὲ ἀριστερᾷ χειρί, λαμβάνει ἕκαστον ἄρτον, καὶ εἰσφέρει τὴν ἁγίαν 32 λαβίδα μετὰ τοῦ ἁγίου αἵματος βεβαμμένην. καὶ ἐγχρίζει αὐτὴν ἐν τῷ ἁγίῳ ἄρτῳ σταυροειδῶς 33 ἐν τῷ μέρει ἐν ᾧ ἐγχαράχθη ὁ σταυρὸς ὑπὸ τὴν ψίχαν, καὶ ἀποτίθησι τοῦτον 34 ἐν τῷ ἀρτοφορίῳ. εἶτα λαμβάνει καὶ τοὺς ἑτέρους, καὶ ποιεῖ ὡσαύτως εἰς ἕνα ἕκαστον. καὶ συστέλλει αὐτοὺς πάντας ἐν τῷ ἀρτοφορίῳ. ἔπειτα ὁ ἱερεὺς εὔχεται ὡς σύνηθες, καὶ μεταδίδεται ὡς σύνηθες, καὶ ἐκπληροῖ τὴν θείαν μυσταγωγίαν κατὰ τὸ διατεταγμένον. Ὅτε δὲ μέλλει ἱερουργῆσαι προηγιασμένην, εἰσελθὼν ἐν τῷ ἱερατείῳ, ἐνδύεται τὴν ἱερατικὴν στολήν, σφραγίζων καὶ ἀσπαζόμενος μόνον 35 μηδὲν δὲ ἐπιλέγων. εἰ μή, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, εἰς ἓν ἕκαστον τῶν ἐνδυμάτων. καὶ λαβὼν ὁ διάκονος καιρόν, ἐξέρχεται. ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ εὐθὺς 36 ὁ ἐκκλησιάρχης τό, δεῦτε προσκυνήσωμεν γ'. καὶ λέγεται ὁ προοιμιακὸς ψαλμός. 37 ὁ δὲ ἱερεὺς, λέγει τὰς εὐχὰς τοῦ λυχνικοῦ. μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ψαλμοῦ, λέγεται ἡ συναπτὴ παρὰ τοῦ διακόνου. καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, στιχολογεῖται τὸ, πρὸς κύριον. γινομένων καὶ μετανοιῶν εἰς τὸ ἀλληλούϊα, ἐν ἑκάστῳ δὲ ἀντιφώνῳ, γίνεται συναπτὴ μικρὰ παρὰ τοῦ διακόνου, καὶ

ἡ ἐκφώνησις παρὰ τοῦ ἱερέως. ἀρξαμένης δὲ τῆς στιχολογίας, ἀπέρχεται ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ ἁγίᾳ προθέσει, καὶ λαβὼν τὸν προηγιασμένον ἄρτον ἐκ τοῦ ἀρτοφορίου, τίθησιν αὐτὸν μετ' εὐλαβείας πολλῆς ἐν τῷ ἁγίῳ δίσκῳ, βαλὼν δὲ εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον 38 οἶνον καὶ ὕδωρ συνήθως, 38 σιωπῶν μηδὲν λέγων, καὶ λαβὼν θυμίαμα, θυμιᾷ τὸν ἀστερίσκον καὶ τὰ καλύμματα, καὶ περικαλύψας αὐτὰ μηδὲν ὅλως λαλῶν, μήτε εὐχὴν τῆς προθέσεως, κἂν καὶ ἔν 39 τισιν εὕρηται, ἀλλ' ἢ μόνον, 39 τὸ δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων. προηγιασμένη γάρ ἐστι καὶ τετελειωμένη αὕτη ἡ θυσία. μετὰ δὲ τὸ κάθισμα τὸ, κύριε ἐκέκραξα, εἰς τὸν ἦχον τοῦ ἰδιομέλου τῆς ἡμέρας, ἱστῶμεν στίχ. ι'. καὶ δευτεροῦμεν τὸ ἰδιόμελον· εἶτα τὸ μαρτυρικὸν, τὰ τρία προσόμοια τοῦ τριῳδίου, καὶ τὰ γ'. τοῦ μηναίου, δευτεροῦντες τὸ ἕν.

40 Δόξα· καὶ νῦν. θεοτόκιον· εἴσοδος 40 ἄνευ εὐαγγελίου. Ὅτε δὲ μέλλει εἰπεῖν εὐαγγέλιον, ἤγουν, εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ προδρόμου, τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων, τοῦ εὐαγγελισμοῦ, καὶ τῇ μεγάλῃ ἑβδομάδι, τότε εἰσοδεύει μετὰ τοῦ εὐαγγελίου. Ὁ διάκονος. Σοφία, ὀρθοί, τὸ, φῶς ἱλαρόν.

Ὁ διάκονος. Πρόσχωμεν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Σοφία. ὁ ἀναγνώστης, τὸ προκείμενον. καὶ ἡ γένεσις. τὸ δεύτερον προκείμενον. καὶ μετὰ τοῦτο ἐκφωνεῖ ὁ διάκονος. Κελεύσατε. ὁ δὲ ἱερεὺς λαβὼν τῇ δεξιᾷ χειρὶ θυμιατὸν καὶ μανουάλιον μετὰ κηροῦ, ἵσταται ἐνώπιον τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ σφραγίζων σταυρὸν, λέγει. Σοφία, ὀρθοί. φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι. ὁ ἀναγνώστης, τὸ προοίμιον τὸ ἀνάγνωσμα, καὶ ἡ παροιμία. καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν, λέγει ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη σοι.

Ὁ διάκονος. Σοφία. ὁ ψάλτης, τὸ, κατευθυνθήτω. στίχος α'. Κύριε ἐκέκραξα. στίχος β'. Θοῦ κύριε φυλακήν. στίχος γ'. Μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου. Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν, ποιοῦμεν μετανοίας γ'. εἶτα ὁ διάκονος τὴν ἐκτενῆ, καὶ τὰ λοιπά.

41 42 41 Εἰς δὲ τὴν μεγάλην εἴσοδον, τὸ, 42 νῦν αἱ δυνάμεις. ἡ εὐχὴ τοῦ Χερουβικοῦ οὐ λέγεται. ἀλλὰ θυμιῶν ὁ ἱερεὺς λέγει, τὸν ν'. καὶ μετὰ τὴν πρόοδον τῶν ἁγίων δώρων. πληρουμένου τοῦ, νῦν αἱ δυνάμεις. βάλλομεν με-43 τανοίας γ'. 43 ἀσκεπεῖς ὄντες. αἴρει δὲ ὁ ἱε-

exclamatio à Sacerdote. Dum vero incipit versuum Psalmodia, ad sanctam Propositionis mensam Sacerdos abit, & panem iam consecratum in tabernaculo assumptum, in sacra patena cum summa veneratione ponit, misso etiam in sacrum calicem vino & aqua iuxta morem solitum. Tacet autem nihilque recitat, sed tantum accepto incenso Stellam & velamina thure adolet: deinde illa obtegit, nihil plane dicens, nequidem Propositionis Orationem, etiamsi in aliquibus reperiatur: præter, Precibus sanctorum Patrum. *Nam Præsanctificatum, & perfectum, consummatumque est illud Sacrificium.* Cæterum *post Sessionem,* Domine clamaui, *ad Tonum Versus proprii cantus eâ die dicendi, versiculos Dauidicos decem statuimus, id est recitamus, & Versum proprii cantus repetimus: tum eum qui est ad honorem Martyrum, & tres* Similares *è Triodio, & tres è Menæo dicimus, vnumque ex illis iteramus.* Gloria, Et nunc. *Versum Deiparæ, Introitus absque Euangelii codice. Cum autem dicturus est Euangelium, videlicet die qua inuentionis capitis* Præcursoris *fit memoria, siue quadraginta sanctorum Martyrum, Annunciationis festo, & magna hebdomada, tunc cum Euangelio Introitum peragit. Diaconus.* Sapientia recti. Lumen iucundum. *Diaconus.* Attendamus. *Sacerdos.* Pax omnibus. *Diaconus* Sapientia. *Lector Propositum dicit, & sequitur Geneseos lectio: & secundum Propositum subiungitur. Et posthæc Diaconus exclamat.* Iubete. *Sacerdos autem accipiens dextra manu incensum, & candelabrum cum cereo; stat ante sacram mensam, & signo crucis facto, ait.* Sapientia: recti. Lumen Christi apparet omnibus. *Lector Lectionem prouerbiorum, & prouerbium adiungit. Quibus absolutis, Sacerdos dicit.* Pax tibi. *Diaconus.* Sapientia. *Lector cantat.* Dirigatur &c. *Versiculus primus.* Domine clamaui. *Versiculus secundus.* Pone Domine custodiam. *Versiculus tertius.* Ne declines cor meum. *His dictis, tres profundas corporis inclinationes facimus, tum Diaconus protensam collectam recitat, & reliqua.*

Ad magnum vero Introitum dicitur, Nunc virtutes, *Non ita Cherubici oratio, sed Sacerdos thure incenso, Psalmum quinquagesimum recitat: ac post sanctorum donorum processionem & deportationem, absoluto Modulo,* Nunc virtutes: *capite detecto, tres corporis incurnationes facimus. Aufert autem Sa-*

cerdos à sanctis donis vela: & alio dicto, Aere, circumtegit illa. Et etiam cum eleuaturus est sanctum panem, non detegit quidem sancta, sed tectis adhuc diuinis illis donis, infert Sacerdos reuerenter admodum manum suam, & sanctum panem tangit cum veneratione & metu, dicente Diacono. Attendamus. *Alte enuntiat Sacerdos.* Præconsecrata sancta sanctis. *Et reliqua sunt iuxta consuetum morem perficienda.*

ρεῖ τὰ καλύμματα, ἐκ τῶν ἁγίων δώρων, καὶ οὕτω τῷ ἀέρι αὐτὰ μετὰ τοῦ ἀέρος· ὅταν δὲ μέλλῃ ὑψῶσαι τὸν ἅγιον ἄρτον, οὐ μήν τοι διακαλύπτει τὰ ἅγια, ἀλλ' ἐπικεκαλυμμένων τῶν θείων ὄντων δώρων, εἰσάγει ὁ ἱερεὺς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, διὰ πολλῆς, καὶ ἅπτεται τοῦ θείου ἄρτου μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου, λέγοντος τοῦ διακόνου. Πρόσχωμεν. Ἐκφωνεῖ· Τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις, καὶ τὰ λοιπά, ὡς ἔθος.

Legenda hæc rubrica. ... supra fio lin.

Legenda rubrica, ... f. lin.

Diuina Mysteriorum ante Consecratorum Missa.

Diaconus dicit.

Benedic domine.

Et Sacerdos alta voce.

Benedictum regnum Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Legenda rubrica, ... fol. linea

Et Psalmus Proæmiacus à prænotato Monacho dicitur: & post Proæmiacum Psalmum, dicit Diaconus.

In pace Dominum precemur.

Pro supernâ pace.

Pro sanctâ hac æde.

Pro pace totius.

Pro Archiepiscopo.

Pro sacro hoc Monasterio.

Pro aeris temperie.

Pro nauigantibus itinerantibus.

Vt liberemur ab omni.

Suscipe salua, miserere, & conserua.

Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ.

Legenda hæc rubrica, ... f. lin.

Sacerdos exclamando.

Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio prima Antiphoni.

Et consequenter alia ... fol. lin. i

Domine miserator, & misericors longanimis, & multæ misericordiæ, exaudi precem meam, & intende voci deprecationis meæ. Fac nobiscum signum in bonum, dirige nos in via tuâ, vt ambulemus in veritate tuâ, lætitiâ affice corda nostra, ad timendum nomen sanctum tuum, quia magnus es tu, & faciens mirabilia. Tu es Deus solus, & non est similis tui in dijs, Domine, potens in misericordiâ,

44 b

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ τῶν προηγιασμένων.

4 b 4

c Ὁ διάκονος λέγει. Εὐλόγησον δέσποτα. c

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

d Καὶ ὁ προοιμιακὸς παρὰ τοῦ τεταγμένου μοναχοῦ, καὶ μετὰ τὸν προοιμιακὸν, λέγει. d

e Ὁ διάκονος. e

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.

f Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. f

Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης.

Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων.

Ὑπὲρ πλεόντων ὁδοιπορούντων.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον.

Τῆς παναγίας ἀχράντου ὑπερευλογημένης.

g Ἐκφώνως. g

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα, δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

h Εὐχὴ ἀντιφώνου πρώτου. h

i Κύριε οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν, καὶ πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεως ἡμῶν. ποίησον μεθ' ἡμῶν σημεῖον εἰς ἀγαθόν. ὁδήγησον ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ σου τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, εὔφρανον τὰς καρδίας ἡμῶν, εἰς τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν σου. διότι μέγας εἶ, καὶ ποιῶν θαυμάσια. σὺ εἶ θεὸς μόνος, καὶ οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς κύριε δυνατὸς ἐν ἐλέει, καὶ ἀγα-

ἀγαθὸς ἐν ἰσχύϊ, εἰς τὸ βοηθεῖν, καὶ παρακαλεῖν καὶ σώζειν πάντας τοὺς ἐλπίζοντας εἰς τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν σου.

k k Ὁ Διάκονος.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τῆς παναγίας ἀχράντου.

Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα. τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

l l Εὐχὴ ἀντιφώνου δευτέρου.

m m Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς ἡμᾶς. μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς ἡμᾶς. ἀλλὰ ποίησον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιείκειάν σου ἰατρὲ καὶ θεραπευτὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ὁδηγῶν ἡμᾶς ἐπὶ λιμένα θελήματός σου, φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καρδιῶν ἡμῶν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας. καὶ δώρησαι ἡμῖν τὸ λοιπὸν τῆς παρούσης ἡμέρας εἰρηνικὸν καὶ ἀναμάρτητον, καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν, πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου.

n n Ὁ Διάκονος.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης.

Ἐκφώνως.

o o Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

p p Εὐχὴ ἀντιφώνου τρίτου.

q q Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν μνήσθητι ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων δούλων σου, ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαι ἡμᾶς τὸ ἅγιον καὶ προσκυνητὸν ὄνομά σου, καὶ μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς προσδοκίας τοῦ ἐλέους σου, ἀλλὰ χάρισαι ἡμῖν ὁ θεὸς πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ ἀξίωσον ἡμᾶς ἀγαπᾶν, καὶ φοβεῖσθαί σε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ ποιεῖν ἐν πᾶσι τὸ θέλημά σου.

r r Ὁ Διάκονος.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τῆς παναγίας ἀχράντου.

Ἐκφώνως.

ſ ſ Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι,

& bonus in fortitudine, ad adiuuandum, & conſolandum, & ſaluandum omnes ſperantes in nomen ſanctum tuum.

Diaconus.

Adhuc & iterum in pace Dominum precemur.

Suſcipe, ſalua, miſerere.

Sanctiſſimæ, illibatæ.

Quia tuum eſt imperium, & tuum regnum, & potentia, & gloria, Patris, & Filii & ſancti Spiritus: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.

l

Oratio ſecundi Antiphoni.

Domine ne in furore tuo arguas nos, neque in ira tua corripias nos, ſed fac nobiſcum ſecundum æquitatem tuam, medice & curator animarum noſtrarum, dirigens nos in voluntatis tuæ portum: illumina cordium noſtrorum oculos in veritatis tuæ agnitionem: & largire nobis vt reliquum huius diei & totum præterea vitæ noſtræ tempus, in pace & ſine peccato tranſigamus, ſanctæ Deiparæ, & omnium ſanctorum tuorum precibus.

Diaconus.

Adhuc & iterum in pace Dominũ.

Suſcipe, ſalua, miſerere.

Sanctiſſimæ, illibatæ, ſuper omnes benedictæ.

Elata voce.

Quia bonus, & hominum amator Deus exiſtis, & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & ſancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Oratio tertii Antiphoni.

Domine Deus noſter, memento noſtri peccatorum & inutilium ſeruorum tuorum, dum inuocamus ſanctum & adorabile nomen tuum; & ne confundas nos ab expectatione miſericordiæ tuæ, ſed largire Deus omnes ſalutares petitiones, & dignare vt diligamus, & timeamus te ex toto corde noſtro, atque faciamus in omnibus voluntatem tuam.

Diaconus.

Adhuc & inſuper in pace.

Suſcipe, ſalua, miſerere.

Sanctiſſimæ, illibatæ.

Elata voce.

Quia tu es Deus noſter, Deus miſerẽdi & ſaluandi, tibique gloriã referimus, Patri, & Filio, & ſancto Spi-

ritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et cantatur: Domine clamaui.

Et thus adolet Diaconus iuxta consuetudinem.

Et fit Introitus cum incenso.

Legenda hic rubrica Δι-ξα ἡ νῦν, fol. 189. linea 1. & alia μετὰ δὲ τὸ κέκραξα, fol. 192. l. 2.

Oratio Introitus.

VEspere, & mane, & meridie laudamus, benedicimus, gratias agimus, & precamur te Domine omnium humanissime: dirige orationem nostram sicut incensum ante te; & ne declinare facias corda nostra in verba malitiæ, sed libera nos ab omnibus animas nostras vænantibus: quia ad te Domine, oculi nostri, & in te sperauimus, ne confundas nos Deus noster.

QVia conuenit tibi omnis honor, gloria, & adoratio, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Legenda hic rubrica εἰπόντος τοῦ χοροῦ τὸ προκείμενον, fol. 189. l. 1. & alia ὁ διάκ. Σοφία ὀρθοὶ, τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, fol. 191. l. 13.

Vbi recitauerit Chorus Modulum, dicit Diaconus, vel Sacerdos alta voce, Sapientia Recti. *Et Lector dicit Propositum, & Genesim. Post cuius finem tenens Sacerdos cereum, & thuribulum dextra manu, dicit.* Sapientia Recti. Lumen Christi apparet omnibus. *Et Lector Prouerbia legit. Et post dictum,* Dirigatur. *Diaconus dicit.* Dicamus omnes tota anima, &c.

Domine omnipotens Deus. Miserere nostri Deus secundum magnam misericordiam tuam: precamur te, exaudi & miserere.

Et reliqua iuxta consuetum morem.

Oratio protensæ supplicationis.

DOmine Deus noster, protensam hanc supplicationem suscipe à seruis tuis, & miserere nostri secundum multitudinem misericordiæ tuæ, & miserationes tuas demitte super nos: & super vniuersum populum tuum, qui à te abundantem misericordiam expectat.

Exclamando.

QVoniam misericors & hominum amator Deus existis, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sçcula sæculorum.

Diaconus

Orate Catechumeni Dominum.

Fideles pro Catechumenis oremus, vt Dominus eorum misereatur.

Instruat eos verbo.

Reuelet ipsis Euangelium.

νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

t Καὶ ψάλλεται τὸ, κύριε ἐκέκραξα. t

u Καὶ ὁ διάκονος θυμιᾷ κατὰ τὴν τάξιν. u

Καὶ ἡ εἴσοδος μετὰ τοῦ θυμιατοῦ.

Εὐχὴ τῆς εἰσόδου.

x ΕΣπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν, εὐχαριστοῦμεν, καὶ δεόμεθά σου δέσποτα τῶν ἁπάντων, φιλάνθρωπε κύριε, κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου. καὶ μὴ ἐκκλίνῃς τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς λόγους πονηρίας· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ πάντων τῶν θηρευόντων τὰς ψυχὰς ἡμῶν. ὅτι πρὸς σὲ κύριε οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν, καὶ ἐπὶ σοὶ ἠλπίσαμεν, μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς ὁ θεὸς ἡμῶν. x

y ΟΤι πρέπει σοι πᾶσα, δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. y

z Εἰπόντος δὲ τοῦ χοροῦ τὸ προκείμενον, λέγει ὁ διάκονος, ἢ ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Σοφία, ὀρθοί. Καὶ ὁ ἀναγνώστης λέγει τὸ προκείμενον, καὶ τὴν γένεσιν, καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν ταύτης κρατῶν ὁ ἱερεὺς τὴν λαμπάδα μετὰ τοῦ θυμιατηρίου ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ λέγει, ἐκφώνως. Σοφία ὀρθοὶ, τὸ φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι. Καὶ ὁ ἀναγνώστης λέγει τὴν παροιμίαν. a Μετὰ δὲ τὸ κατευθυνθήτω, λέγει ὁ διάκονος. Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς. Κύριε παντοκράτωρ ὁ θεὸς τῶν. Ελέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον. z a

β Καὶ τὰ λοιπὰ συνήθως. β

γ Εὐχὴ τῆς ἐκτενοῦς ἱκεσίας. γ

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων· καὶ ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου· καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου κατάπεμψον ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

δ Εκφώνησις. δ

ΟΤι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ο διάκονος.

Εὔξασθε οἱ κατηχούμενοι τῷ κυρίῳ.

Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων δεηθῶμεν, ἵνα ὁ κύριος αὐτοὺς ἐλεήσῃ.

Κατηχήσῃ αὐτοὺς τὸν λόγον.

Αποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον.

Ἑνώσῃ αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ καθολικῇ.
Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ, καί.
Οἱ κατηχούμενοι τὰς κεφαλάς.

Εὐχὴ κατηχουμένων 46 πρὸ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς.

Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν ἁπάντων, ὁ πάντας θέλων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους. καὶ λύτρωσαι αὐτοὺς τῆς παλαιᾶς πλάνης, καὶ τῆς μεθοδείας τοῦ ἀντικειμένου. καὶ προσκάλεσαι αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. φωτίζων αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα [illegible] συγκαταριθμῶν αὐτοὺς τῇ λογικῇ σου ποίμνῃ, ἐφ' ἣν τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐπικέκληται.

Ἐκφώνως.

[illegible] καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ [illegible] πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ Διάκονος.

Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε. μή τις τῶν κατηχουμένων, ὅσοι πιστοὶ, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ταῦτα μόνα λέγονται μέχρι τῆς τρίτης καὶ τετάρτης ἑβδομάδος, ἀπὸ δὲ τῆς δ. τῆς μεσονηστίμου, μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸ, ἵνα καὶ αὐτοὶ, λέγονται καὶ ταῦτα τὰ διακονικά.

Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, ὅσοι πρὸς τὸ φώτισμα προέλθετε, εὔξασθε οἱ πρὸς τὸ φώτισμα. Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸ ἅγιον φώτισμα εὐτρεπιζομένων ἀδελφῶν, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὅπως κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν στηρίξῃ αὐτοὺς, καὶ ἐνδυναμώσῃ. Φωτίσῃ αὐτοὺς φωτισμῷ γνώσεως καὶ εὐσεβείας. Καταξιώσῃ αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας. Ἀναγεννήσῃ αὐτοὺς δι' ὕδατος καὶ πνεύματος. Χαρίσηται αὐτοῖς τὴν τελειότητα τῆς πίστεως. Συγκαταριθμήσῃ αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐκλεκτῇ ποίμνῃ. Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ, καὶ διαφύλαξον αὐτοὺς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι. Οἱ πρὸς τὸ φώτισμα, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Vniat eos sanctæ Catholicæ suæ.
Salua, miserere, opitulare, &c.
Catechumeni capita.

Oratio pro Catechumenis ante sanctam oblationem.

DEus noster, creator & opifex omnium, qui omnes vis saluari, & ad agnitionem veritatis venire, inspice in seruos tuos Catechumenos, & redime eos à veteri errore & insidiis aduersarii, & voca eos in vitam æternam, illuminans eorum animas & corpora, & cooptans ipsos in rationale tuum ouile, super quod nomen tuum sanctum inuocatum est.

Elata voce.

VT etiam ipsi nobiscum glorificent, omnino honorandum & magnificum nomen tuum, Patris, & Filii, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Diaconus.

VNiuersi Cathecumeni discedite, Catechumeni procedite, quotquot estis Catechumeni procedite, nullus Catechumenorum supersit. Vniuersi fideles. Adhuc & iterum, in pace Dominum precemur.

H*Æc sola dicuntur vsque ad tertiam & quartam hebdomadam. At à quarta feria, quæ est media quadragesimalis ieiunij, postquam pronunciata fuerint verba,* vt & ipsi nobiscum, &c. *dicuntur hæc Diaconica.*

VNiuersi Catechumeni procedite, Catechumeni procedite, qui ad Baptismum vocamini procedite, orate qui ad Baptismum vocamini. Fideles pro fratribus disponentibus se ad sanctam illuminationem, & eorum salutẽ, Dominũ precemur. Vt Dominus Deus firmet eos & corroboret. Illuminet eos illuminatione cognitionis & pietatis. Dignetur ipsos in tempore opportuno, lauacro regenerationis, remissione peccatorum, & indumento incorruptionis. Regeneret ipsos per aquam & Spiritum. Largiatur eis perfectionem fidei. Colligat ipsos in sanctum & electum suum ouile. Salua, miserere, opitulare, & conserua eos Deus tua gratia. Qui ad illuminationem acceditis, capita vestra Domine inclinate.

Oratio pro iis qui ad sanctum Baptisma præparantur.

OStende Domine faciem tuam super eos, qui se ad sanctum Baptismum præparant, & concupiscunt peccati inquinamentū excutere: illustra eos fide, firmā, spe perfice, charitatis membra Christi tui honoranda effice, qui dedit semetipsum redemptionem pro animabus nostris.

Exclamatio.

QVia tu es sanctificatio nostra, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Diaconus.

ILluminandi procedite, illuminandi procedite: quotquot adestis Catechumeni discedite: ne quis Catechumenorū remaneat. Quotquot adestis fideles etiam atque etiam in pace Dominum precemur. *Hactenus quæ dicuntur à quarta medij ieiunij feriâ.*

Oratio fidelium prima.

DEus magne & laudabilis, qui viuificâ Christi tui morte ad incorruptibilitatem nos è corruptione transtulisti, tu cunctos nostros sensus à mortali sorte pertubationibus obnoxiâ libera, bonum illis ducem, rationem internam, præponens. At oculis quidem abscedat ab omni prauo aspectu, auditus ne verbis otiosis intendat, expurgetur a verbis indiscretis lingua. Purifica labia nostra te laudantia Domine, manus nostras fac à prauis temperare actionibus, & ea solum exequi quæ tibi sunt placita: cuncta nostra membra & cogitationem tua gratia tutam securamque efficiens.

Diaconus.

Suscipe, salua, miserere.

Sapientia.

Exclamando.

QVia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Adhuc & iterum in pace Dominum precemur.

Oratio fidelium secunda.

DOmine sancte, super omnes bone, obsecramus te qui miseratione es diues, vt propitius sis nobis peccatoribus, & dignos nos esse effice perceptione vnigeniti Filij tui & Dei no-

θ Εὐχὴ ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸ ἅγιον φώτισμα εὐτρεπιζομένων.

ἘΠίφανον δέσποτα τὸ πρόσωπόν σου, ἐπὶ τοὺς πρὸς τὸ ἅγιον φώτισμα εὐτρεπιζομένους, καὶ ἐπιποθοῦντας τὸν τῆς ἁμαρτίας μολυσμὸν ἀποτινάξασθαι· καταύγασον αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, στήριξον ἐν ἐλπίδι, τελείωσον ἐν ἀγάπῃ· μέλη τίμια τοῦ Χριστοῦ σου ἀνάδειξον, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἐκφώνησις.

ὍΤι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ διάκονος.

ὍΣοι πρὸς τὸ φώτισμα προέλθετε, οἱ πρὸς φώτισμα προέλθετε, ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε. μή τις τῶν κατηχουμένων. ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἕως ὧδε τὰ ἀπὸ τῆς τετάρτης τῆς μεσονηστίμου.

ι Εὐχὴ πιστῶν πρώτη.

ὉΘεὸς ὁ μέγας καὶ αἰνετός. ὁ τῷ ζωοποιῷ τοῦ Χριστοῦ σου θανάτῳ εἰς ἀφθαρσίαν ἡμᾶς ἐκ φθορᾶς μεταστήσας, σὺ πάσας ἡμῶν τὰς αἰσθήσεις τῆς ἐμπαθοῦς νεκρώσεως ἐλευθέρωσον. ἀγαθὸν ταύταις ἡγεμόνα τὸν ἔνδοθεν λογισμὸν ἐπιστήσας. καὶ ὀφθαλμὸς μὲν ἀπέστω παντὸς πονηροῦ βλέμματος, ἀκοὴ δὲ λόγοις ἀργοῖς ἀνεπίβατος, ἡ δὲ γλῶσσα, καθαρευέτω ῥημάτων ἀπρεπῶν. ἅγνισον ἡμῶν τὰ χείλη τὰ αἰνοῦντά σε κύριε, τὰς χεῖρας ἡμῶν ποίησον τῶν μὲν φαύλων ἀπέχεσθαι πράξεων· ἐνεργεῖν δὲ μόνα τὰ σοὶ εὐάρεστα, πάντα ἡμῶν τὰ μέλη, καὶ τὴν διάνοιαν τῇ σῇ κατασφαλιζόμενος χάριτι.

κ Ὁ διάκονος.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Σοφία.

Ἐκφώνησις.

ὍΤι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

λ Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα.

ΔΕσποτα ἅγιε, ὑπεράγαθε, δυσωποῦμέν σε τὸν ἐν ἐλέει πλούσιον, ἵλεων γενέσθαι ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς, καὶ ἀξίους ἡμᾶς ποιῆσαι τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν

τοῦ βασιλέως τῆς δόξης. ἰδοὺ γὰρ τὸ ἄχραντον αὐτοῦ σῶμα. καὶ τὸ ζωοποιὸν αἷμα κατὰ τὴν παροῦσαν ὥραν εἰσπορευόμενα, τῇ μυστικῇ ταύτῃ προτίθεσθαι μέλλει τραπέζῃ, ὑπὸ πλήθους στρατιᾶς οὐρανίου ἀοράτως δορυφορούμενα. ὧν τὴν μετάληψιν ἀκατάκριτον ἡμῖν δώρησαι· ἵνα δι' αὐτῶν τὸ τῆς διανοίας ὄμμα καταυγαζόμενοι, υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας γενώμεθα.

Ὁ διάκονος.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Σοφία.

Ἐκφώνως.

Κατὰ τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ ψάλλεται τό, Νῦν αἱ δυνάμεις. Καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν τὰ ἅγια, μετὰ δὲ τὴν εἴσοδον, λέγει ὁ διάκονος.

Πληρώσωμεν τὴν ἑσπερινὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ. Ὑπὲρ τῶν προτεθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων δώρων, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον, καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θείαν χάριν, καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος, δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως ὀργῆς, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Ὁ Θεὸς τῶν ἀρρήτων καὶ ἀθεάτων μυστηρίων, παρ' ᾧ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι, ὁ τὴν διακονίαν τῆς λειτουργίας ταύτης ἀποκαλύψας ἡμῖν, καὶ θέμενος ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ πολλήν σου φιλανθρωπίαν, εἰς τὸ προσφέρειν σοι δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, αὐτὸς ἀόρατε βασιλεῦ, ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, τοὺς τῷ ἁγίῳ τούτῳ θυσιαστηρίῳ, ὡς τῷ χερουβικῷ σου παρεστῶτας θρόνῳ, ἐφ' ᾧ ὁ μονογενής σου υἱὸς καὶ θεὸς ἡμῶν διὰ τῶν προκειμένων φρικτῶν ἐπαναπαύεται μυστηρίων, καὶ πάσης ἡμᾶς καὶ τὸν πιστόν σου λαὸν ἐλευθερώσας ἀκαθαρσίας, ἁγίασον πάντων ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἁγιασμῷ ἀναφαιρέτῳ· ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδήσει, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ, πεφωτισμένῃ καρδίᾳ τῶν θείων τούτων μεταλαμβάνοντες ἁγιασμάτων, καὶ ὑπ' αὐτῶν ζωοποιούμενοι ἑνωθῶμεν αὐτῷ τῷ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ θεῷ

stri, Regis gloriæ. Ecce enim immaculatum eius corpus, & viuificus eius sanguis; hac nunc hora ingredientia, in hac mensa mystica proponenda sunt, quæ multitudine cælestis exercitus inuisibiliter stipantur, quorum communionem innocuam nobis tribue, vt per ipsam oculo mentis collustrati, filii lucis & diei efficiamur.

Diaconus.

Suscipe, salua, miserere. Sapientia.

Exclamando.

Beneficio & munere Christi tui, cum quo benedictus es cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper & in sæcula sæculorum.

Et canitur. Nunc virtutes.

Et *Introitus sanctorum. Post quem dicit Diaconus.*

Legenda rubrica, in 3 τῶν προηγιασμένων, fol. 191.

Compleamus vespertinam orationem nostram Domino.

Pro propositis & præsanctificatis venerandis donis: Dominum precemur.

Vt benignus Deus noster, qui suscepit ista in sanctum & supercæleste & intelligibile altare suum, in odorem suauitatis spiritualis, vicissim ad nos demittat diuinam gratiam, & donum sancti Spiritus: Dominum precemur. Vt liberemur ab omni angustia, flagello, & necessitate: Dominum precemur.

Sacerdos subdit Orationem.

Ineffabilium & inaspectabilium mysteriorum Deus, apud quem sunt thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, qui ministerium huius solemnis officii nobis reuelasti, & constituisti nos peccatores propter multam misericordiam tuam, ad offerendum tibi dona & sacrificia pro peccatis nostris, & populi ignorantiis, ô Rex inuisibilis, qui facis magna & imperscrutabilia, insignia & mirifica quorum non est numerus, respice super nos indignos famulos tuos, qui in hoc sancto altari, quasi Cherubico tuo throno assistimus, super quo vnigenitus Filius tuus & Deus noster, per proposita terribilia mysteria requiescit, & ab omni impuritate nos populumque tuum fidelem liberans, sanctifica omnium nostrum animas & corpora, sanctificatione stabili: vt conscientiâ purâ, facie securâ, corde illuminato, diuinis his participantes sanctificationibus, & ab eis viuificati, vniamur ipsi Christo vero Deo nostro,

qui dixit : Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo : vt inhabitante in nobis, & nobiscum incedente Verbo tuo, Domine, efficiamur templum sanctissimi & adorandi tui Spiritus, liberati ab omnibus Diaboli insultibus in opera, & verba, & cogitationes factis: atque consequamur promissa nobis bona, cum omnibus sanctis tuis ab omni æternitate tibi placẽtibus.

Diaconus.

Succurre, salue, miserere.
Vesperam omnem perfectam, sanctam.
Angelum pacis, fidelem ducem.
Veniam & indulgentiam peccatorum.
Bona & conducentia animabus.
Reliquum tempus vitæ nostræ.
Christiana extrema vitæ nostræ.
Vnitatem fidei & communicationem.

Exclamatio.

ET dignare Domine, vt nos cum libertate & fiducia, citra condemnationem inuocare te audeamus, supercœlestem Deum Patrem, & dicere.

Populus. Pater noster.

Exclamatio.

QVoniam tuum est regnum, & potentia, & gloria, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Sacerdos. Pax omnibus.

Diaconus.

Capita nostra Domino inclinemus.

Sacerdos inclinatus orat.

DEus qui solus es bonus & misericors, qui in excelsis habitas, & humilia respicis : respice misericordi oculo super vniuersum populum tuũ, & custodi ipsum : & dignare vt cuncti nos, citra condemnationem participes simus viuificorum omnium tuorum mysteriorum. Tibi enim inclinauimus capita, à te misericordiam abũdantem præstolati.

Exclamatio.

GRatia, & miserationibus, & benignitate vnigeniti tui Filii: cum quo benedictus es, cum sancto, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sęcula sæculorum.

Sacerdos Orationem subiungit.

ATtende Domine Iesu Christe Deus noster de sancto domicilio tuo, & de throno gloriæ regni tui, & veni ad sanctificandum nos,

ἡμῶν. τοῦ εἰπόντος, ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. ὅπως ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν καὶ ἐμπεριπατοῦντος τοῦ λόγου σου κύριε, γενώμεθα ναὸς τοῦ παναγίου καὶ προσκυνητοῦ σου πνεύματος, λελυτρωμένοι πάσης διαβολικῆς μεθοδείας ἐν πράξει, ἢ λόγῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν ἐνεργουμένης. καὶ τύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις σου τοῖς ἀπ᾽ αἰῶνός σοι διαρεστήσασιν.

Ὁ διάκονος.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.
Τὴν ἑσπέραν πᾶσαν, τελείαν, ἁγίαν.
Ἄγγελον εἰρήνης πιστὸν, ὁδηγόν.
Συγγνώμην, καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.
Τὰ καλὰ, καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς.
Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς.
Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν.
Τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν.

π Ἐκφώνησις.

ΚΑὶ καταξίωσον ἡμᾶς δέσποτα, μετὰ παῤῥησίας ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον θεὸν πατέρα, καὶ λέγειν.

ρ Ὁ λαός. Τὸ πάτερ ἡμῶν.

Ἐκφώνησις.

ΟΤι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. σ Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ διάκονος.

τ Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν.

Ὁ ἱερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται.

Ο Θεὸς ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ εὔσπλαγχνος, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ἔπιδε εὐσπλάγχνῳ ὄμματι ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, καὶ φύλαξον αὐτὸν, καὶ ἀξίωσον πάντας ἡμᾶς ἀκατακρίτως μετασχεῖν τῶν ζωοποιῶν σου τούτων μυστηρίων. σοὶ γὰρ τὰς ἑαυτῶν ὑπεκλίναμεν κεφαλὰς, ἀπεκδεχόμενοι τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

υ Ἐκφώνησις.

ΧΑριτι καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ᾽ οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

φ Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

ΠΡόσχες κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ ἁγιάσαι ἡμᾶς,

ὁ ἄνω τῷ πατρὶ συγκαθήμενος, καὶ ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών, καὶ καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου χειρί, μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματός σου καὶ τοῦ τιμίου αἵματος. καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ.

χ Μετὰ δὲ τὴν εὐχήν, ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος προσκυνοῦσι τρὶς λέγοντες. Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπικεκαλυμμένων ὄντων τῶν θείων δώρων, βαλὼν τὴν χεῖρα ἅπτεται τοῦ ζωοποιοῦ ἄρτου μετ' εὐλαβείας, καὶ φόβου πολλοῦ, καὶ λέγοντος τοῦ διακόνου. Πρόσχωμεν. Ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. ✠ Τὰ προηγιασμένα ἅγια, τοῖς ἁγίοις. Εἶτα ἀνακαλύψας αὐτόν, ἐκπληροῖ τὴν μετάληψιν τῶν θείων δώρων.

Τῆς δὲ μεταλήψεως τελεσθείσης, καὶ τῶν ἁγίων λειψάνων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ἀρθέντων τραπέζης, ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς.

Εὐχαριστοῦμέν σοι τῷ σωτῆρι τῶν ὅλων θεῷ ἐπὶ πᾶσιν οἷς παρέσχου ἡμῖν ἀγαθοῖς· καὶ ἐπὶ τῇ μεταλήψει τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ δεόμεθά σου, δέσποτα φιλάνθρωπε, φύλαξον ἡμᾶς ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου. καὶ δὸς ἡμῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοίας, ἐπαξίως μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων σου, εἰς φωτισμὸν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν.

Ὁ διάκονος.

Ὀρθοὶ μεταλαβόντες τῶν θείων ἁγίων ἀχράντων ἀθανάτων.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τὴν ἑσπέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν.

Ἐκφώνως.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

A Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος ἐκφωνουμένη.

Δέσποτα παντοκράτωρ, ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐν σοφίᾳ δημιουργήσας, ὁ διὰ τὴν ἄφατόν σου πρόνοιαν, καὶ πολλὴν ἀγαθότητα, ἀγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὰς πανσέπτους ἡμέρας ταύτας, πρὸς καθαρισμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, πρὸς ἐγκράτειαν παθῶν, πρὸς ἐλπίδα ἀναστάσεως, ὁ διὰ τεσσαράκοντα ἡμερῶν, πλάκας χειρίσας καὶ τὰ θεοχάρακτα γράμματα τῷ θεράποντί σου Μωσῇ· παράσχου καὶ ἡμῖν ἀγαθέ, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνίσασθαι, τὸν δρόμον τῆς νηστείας ἐκτελέσαι, τὴν πίστιν ἀδιαίρετον τηρῆσαι, τὰς κεφαλὰς τῶν ἀοράτων δρακόντων συνθλάσαι, νικηταί τε τῆς ἁμαρτίας ἀναφανῆναι,

qui superiùs cum Patre sedes, & hîc inuisibiliter nobiscum ades, atque dignare valida manu tua, communicare nobis immaculatum corpus tuum & pretiosum sanguinem, & per nos vniuerso populo.

Post hanc precem Sacerdos, item que Diaconus ter adorant, dicetes. Deus propitius esto mihi peccatori. *Sacerdos autem ad tecta diuina dona manum mittens, tangit viuificum panem, cum reuerentia, & metu multo. Et dicente Diacono.* Attendamus. *Exclamat Sacerdos.* Præconsecrata sancta sanctis.

Legenda hic rubrica, ἔτι δὲ μέλλει ἰδῶσαν, fol. 192. lin. 2.

Deinde detegens ipsum, perficit communionem diuinorum donorum.

Perfectâ autem communione, & sacris reliquiis de sacra mensa sublatis, orat Sacerdos.

Gratias agimus tibi vniuersorum Seruatori Deo, pro omnibus quę præbuisti nobis beneficiis, & pro communione sancti corporis, & sanguinis Christi tui, & rogamus te benignissime Domine, serua nos sub alarum tuarum vmbra & tegumento: daque nobis vsque ad extremum nostrum spiritum digne participare sanctificationibus tuis, in illuminationem animæ & corporis, ad regnum cælorum hereditate possidendum.

Diaconus.

Recti, participantes donis sanctis, immaculatis, immortalibus.

Succurre, salua, miserere.

Vesperam omnem perfectam, sanctam.

Exclamatio.

Quia tu es sanctificatio nostra, tibique gloriam deferimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper & in sæcula sæculorũ. Amen.

Oratio retro Ambonem alta voce pronuncianda.

Omnipotens Domine, qui omnem creaturam in sapientia fabricasti, qui inenarrabili tua prouidentia, & eximia bonitate, deduxisti nos ad venerandos hos dies, ad purificationem animarum & corporum: ad affectuum moderationem, in spem resurrectionis; qui per quadraginta dies tabulas, & diuinitus exaratas literas, Moysi famulo tuo manu tradidisti: concede nobis etiam, ô bone, certamẽ præclarũ certare, cursum ieiunii consummare, fidem indiuiduam seruare, capita inuisibilium draconum conterere, victoresque peccati effici,

& citra condemnationem sanctæ resurrectionis tempus adoratione prævenire. Quoniam benedictum est & glorificatum, venerandum & magnificum nomen tuum, Patris, & Filii, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

καὶ ἀκατακρίτως φθάσαι προσκυνῆσαι, καὶ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν. Ὅτι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Oratio, dum colliguntur sancta.

B Εὐχὴ ἐν τῷ συστεῖλαι τὰ ἅγια. B

Domine Deus noster, qui nos ad venerabiles hos dies deduxisti, & participes nos tuorum tremendorum mysteriorum fecisti: coniunge nos rationali tuo ouili, & hæredes effice regni tui: nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Γ Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὰς πανσέπτους ἡμέρας ταύτας, καὶ κοινωνοὺς ἡμᾶς ποιήσας τῶν φρικτῶν σου μυστηρίων, σύναψον τῇ λογικῇ σου ποίμνῃ, καὶ κληρονόμους ἀνάδειξον τῆς βασιλείας σου, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. Γ

Sacerdos autem egreditur, & in consueto loco stans, panem benedictum distribuit: & tandem dimissionem absoluit.

Δ Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐξέρχεται, καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, δίδωσι τὸ ἀντίδωρον. καὶ μετὰ τοῦτο, E ποιεῖ ἀπόλυσιν. Δ E

Finis diuinæ præsanctificatorum Missæ.

Τέλος τῆς θείας λειτουργίας τῶν προηγιασμένων.

Variæ Lectiones in Præsanctificatorum officium.

a Ὠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.) Morelliana exemplaria, quæ quoad præsens officium cum aliis editis conferenda se obtulerunt, ante quemlibet Psalmum hoc titulo carent.

Variæ Lectiones in ipsam præsanctificatorum missam.

b Ἡ θεία λειτουργία τῶν προηγιασμένων.) Addit Cryptoferratense Basilii Falascæ codex M. S. ἐκτεθεῖσα παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως à S. P. nostro Germano C. P. Archiepiscopo exposita. Barberinum numero 88. notatum legit: Λειτουργία τῶν προηγιασμένων Γερμανοῦ Πατριάρχου ψαλλομένη τῇ ἐννάτῃ ὥρᾳ. *Præsanctificatorum missa, Germani Patriarchæ, cum Deo, hora nona cantanda.*

c Ὁ διάκονος.) Morelliana prolixam hic rubricam præmittunt.

Hæc sancta missa ieiunii quadragesimæ diebus dumtaxat dicitur, ut habetur in formulario.

Sacerdos & Diaconus dum ingrediuntur, & induuntur, eiusmodi preces recitant, quales in Chrysostomi liturgia. Deinde assumunt thuribulum & suffiunt ter, cum reuerentia, ita eum locum ubi sanctus panis asseruatur, dicentes, Deus propitius esto mihi. *Tum capit sacrum panem Sacerdos, cum conuenienti veneratione & cura, & super sanctum Discum in Propositione ponit: dicens.* Credo Domine & confiteor. *Deinde suffumigans velum, Aerem dictum, suprà collocat, nihil dicens, reuerenter tamen: similiter etiam (aliud) velum. Sed in sacrum calicem vinum & aquam fundit quantum satis est, nihil dicens: & uno velo tegit, pro more, atque etiam maiori velo, Aere scilicet, reuerenter: & ad sacram mensam tres reuerentias faciens proficiscitur, ac dicit.* Deus propitius esto mihi. *Osculaturque sanctum Euangelium, & sacram mensam: & Diaconus dicit.* Benedic domine.

Αὕτη ἡ θεία λειτουργία λέγεται ἐν ταῖς τῆς τεσσαρακοστῆς νηστείας ἡμέραις μόνον, ὡς ἐν τῷ τυπικῷ ἔχεται.

Ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος εἰσερχόμενοι, καὶ ἐνδυόμενοι, τοιαύτας εὐχὰς λέγοντες, οἵας καὶ ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ. μετὰ ταῦτα λαμβάνουσι τὸ θυμιατήριον, καὶ θυμιῶσι τρὶς μετ' εὐλαβείας, ἔνθα ὁ ἅγιος ἄρτος πεφυλαγμένος ἐστὶ· λέγοντες τὸ, ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι. Τότε λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸν ἅγιον ἄρτον, μετὰ τῆς πρεπούσης εὐλαβείας καὶ ἐπιμελείας, καὶ τίθησιν αὐτὸν ἐν τῷ ἁγίῳ δίσκῳ ἐπὶ τῇ προθέσει λέγων τὸ, Πιστεύω κύριε καὶ ὁμολογῶ. Εἶτα θυμιῶν τὸν ἀέρα τίθησιν ἐπάνω, οὐδὲν λέγων, μετ' εὐλαβείας μόνον, ὁμοίως καὶ τὸ κάλυμμα. ἐν δὲ τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ ἐγχέει οἶνον καὶ ὕδωρ ὅσον ἀρκεῖ, οὐδὲν λέγων, καὶ μετὰ τοῦ καλύμματος καλύπτει, ὡς ἔθος, σὺν τῷ ἀέρι εὐλαβῶς, καὶ ἔρχεται ἐπὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν ποιῶν μετανοίας τρεῖς, λέγων τὸ, ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι καὶ ἀσπάζεται τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον· καὶ τὴν ἱερὰν τράπεζαν· καὶ ὁ διάκονος λέγει. Εὐλόγησον δέσποτα.

Barberinum quoque præmittit ibidem.

Induit se Sacerdos, & vnam, vel duas Particulas, è sacro Dominica calice vnica guttula respersas in sacro Disco proponit: & immisso in calicem alium vino & aqua, dicit. Vnus militum lancea latus eius aperuit, &

Ἀλλάσσει ὁ ἱερεὺς, καὶ προτίθησι μερίδα, εἴτε δύο ἐν τῷ ἁγίῳ δίσκῳ βεβρεγμένας μιᾷ ῥανίδι ἐκ τοῦ ἁγίου ποτηρίου τοῦ κυριακοῦ, καὶ ἐμβάλλων εἰς τὸ κρατῆρα αἷμα (melius οἶνον) καὶ ὕδωρ λέγει, εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἔνυξε, καὶ

... ὅπως καὶ ὁ ἱερεὺς ... Καὶ ... Καὶ ...

Cryptoferratenſis Falaſcæ legit ibidem.

... καὶ ... λέγει. Αὖθις ... Ὁ διάκονος λέγει. ... Ὁ ἱερεὺς ... Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ... Εἶτα ὁ διάκονος λέγει. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Καὶ θυμιᾷ τὰ ἅγια ὁ ἱερεύς, λέγων τὴν εὐχήν. Θυμίαμά σοι προσφέρομεν. Vt ſupra fol. 62. Καὶ ... καὶ ... οὕτως λέγει ὁ διάκονος. Εὐλόγησον δέσποτα.

con in ... exiuit ſanguis & aqua. & qui vidit teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium eius. *Et thus adolet, dicens orationem.* Incenſum tibi offerimus &c.

Et ſic incipit Diaconus Benedic domine.

Accipit Sacerdos ſanctiſſimum diuinum, & in ... collocat, & cum vinum adhibuerit, dicit Sanguis & aqua in noſtram ſalutem ſcaturierunt: perpetuo, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. *Tunc Diaconus dicit* In propoſitione ſanctorum donorum Dominum precemur. *Sacerdos orationem.* Domine Deus ... vobis d... ex ... ſanct... & corroborans nos, vt ... offeramus ... præſanctificatam, ... & laude ... perpetuo nunc & ſemper. *Tunc Diaconus dicit.* Dominum precemur. *Et ſuffumigat ſancta, Sacerdos dicit orationem.* Incenſum tibi offerimus &c. *Et nona completa ſuffumigans altare & populum, dicit Diaconus.* Benedic domine.

---

d Καὶ ὁ ...] Deſunt hæc prima in Morellianis vſque ad καὶ μετὰ τ ... Barberinum legit. ... vt ſupra fol. 150. ... Pt ... pſalmus. ... Vt paulo infra. Cryptoferr. Falaſcæ Ὁ λαός. Πάτερ ἡμῶν. Ὁ ἱερεύς. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία ſupra fol. 80. Ὁ λαός. Δεῦτε προσκυνήσωμεν. Ὁ ψάλτης. Εὐλόγει ψυχή μου τόν. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου Vt infra.

e Ὁ διάκονος.] Morelliana legunt, λέγει τὰ εἰρηνικὰ ὁ διάκονος ... τὴν ἀ... *Diaconus pacifica recitat. Sacerdos autem ... propoſitionem curat. In pace.* Hæc vero & ſequentia Pacifica in M. S. deſunt.

f ... ἀρχιερεῖ ...) Addunt Morelliana iuxta normam Pacificorum antiquam. ... vide ſuperius notata fol. 90. lit. ...

g Ἐκφώνως.] Addunt Morelliana, ὁ ἱερεύς, ſtatimque a ... ſubiungit ... Vt ſupra fol. 49.

h Εὐχὴ ...) Addunt Morelliana: ... Πρὸς κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με, ἕως τό, Δόξα πατρί, ... *Oratio primi Antiphoni, quam Sacerdos ſecreto dicit, choro legente pſalmos.* Ad Dominum cum tribularer (*ſuprà fol. 187.*) *ad vſque:* Gloria Patri: *id eſt primam ſtationem.*

i Κύριε οἰκτίρμον] Huius orationis vice: Cryptof. ponit ſecundam Κύριε μὴ τῷ θυμῷ.

k Ὁ διάκονος.) Deſunt hæc in M. S. & Morellianis editis: quæ eorum vice legunt. Ἐκφώνως ὁ ἱερεὺς μετὰ τό, Δόξα πατρί. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα, δόξα. Vt ſuprà fol. 56. Ὁ χορός, ἀμήν.

l Εὐχὴ ...) Cryptof. ... Morelliana præmittunt, ... Sequitur deinde. Εὐχὴ ... *Tunc Chorus recitat reliqua e ſeſſione, nempe ſecundam ſtationem. Oratio Antiphoni ſecundi, quam Sacerdos ſecreto dicit.* In Barberino cuncta hæc deſunt.

m Κύριε μὴ τῷ θυμῷ.) Cryptof. huius orationis vice tertiam ponit. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ... quæ ... occurret

n ...] Morelliana ... Δόξα πατρί ... λέγει τὰ εἰρηνικά. *D... media, (id eſt ſecunda) ſeſſionis (Graduaſium) poſt.* Gloria Patri: *dicit Pacifica.*

o Ὅτι ...] Aliam hic ἐκφώνησιν iungunt Morelliana: videlicet. Ὅτι ... Vt ſupra in primo oratione. Et addunt Ὁ χορός, ἀμήν. Barberinum (iuxta quod duæ tantum dicantur orationes, cantica autem graduum non leguntur, nec vlla Diaconus adhuc pronunciauit Pacifica) ſcribit hic. ... τὴν ... Ὁ διάκονος ... Iuxta illud enim ... Procemiacus pſalmus, reliquis omiſſis, à Choro lectus eſt.

p Εὐχὴ ...] Cryptof. ... Morelliana. Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν ἄρχεται ὁ χορὸς τὸ τρίτον τῆς ... Ὁ δὲ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τοῦ τρίτου ἀντιφώνου μυστικῶς λέγει. *Poſt exclamationem Chorus tertiam partem ſeſſionis (Graduaſium) incipit: Sacerdos autem orationem tertii Antiphoni ſecreto dicit.*

q Κύριε ὁ Θεὸς ...] Huius orationis vice Cryptof. ponit ſequentem Veſperarum. Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστός. Vt ſuprà fol. 36. Tertiam autem quamlibet orationem Barberinum non habet.

r Ὁ διάκονος.] Morelliana legunt. Πληρωθείσης τῆς εὐχῆς, καὶ τοῦ ... ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικά. *Completa oratione, & ſeſſione finita, pronunciat Diaconus Pacifica.*

ſ Ὅτι ...] Morelliana aliam ſcribunt ἐκφώνησιν. Ὅτι ... vt in ſuperiori oratione. Poſt ἐκφώνησιν autem ſubiungit Cryptof. orationem ... vt paulo infra.

t Καὶ ψάλλεται τό, Κύριε.) Morelliana. Τότε μὲν ὁ χορὸς ψάλλει τό, Κύριε ἐκέκραξα. Cryptof. ... Κύριε ἐκέκραξα ... *Deinde dicitur pſalmus.* Domine clamaui, *ad tonum Verſuum Triodii: item Dimiſſorium, & Deiparæ modulus.* Barberinum. Εἰς ... Κύριε ἐκέκραξα ...

u Καὶ ὁ διάκονος.] Morelliana diffuſius ὁ δὲ ἱερεύς, ἢ ὁ διάκονος θυμιᾷ, ... τὴν πρόθεσιν, ... τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ ὅλον τὸ ἱερατεῖον, καὶ τὸν ναόν, σὺν παντὶ τῷ λαῷ. Μετὰ δὲ τό, Κύριε ἐκέκραξα, ψάλλει τὰ ἰδιόμελα ... καὶ ... Εἰς τό, Δόξα πατρί. ... ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος μετὰ τ θυμιάματος καὶ λαμπάδων, ... *Sacerdos vero vel Diaconus thure perfundit primo Prothe... deinde ſancta panem, mox ſanctam menſam, & totum ſacrarium, atque templum, cum vniuerſo populo. Poſt pſalmum autem,* Domine Clamaui: *Pſallit modulum propriis cantus e Triodio, qui de illius eſt proprius, Verſuum de Martyribus, & e Menæo. Dumque canunt,* Gloria Patri: *egreditur Sacerdos cum incenſo & cereis, & Ingreſſum celebrant, iuxta morem: recitatque ſecreto precem hanc.* Veſpere, &c. Cryptof. Falaſcæ. ... *Deinde cum candelabris Ingreſſus: Sacerdos dicit orationem.*

Barberinum, Καὶ ὁ ψάλτης τὸ πρωΐ, τὸ ἀποστιχικὸν· καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν, ἦχος. Δόξα. Καὶ νῦν. Οὕτως. Καὶ ἐξέρχεται ποιῶν τὴν εἴσοδον μετὰ τὰ δίπτυχα τῆς ἐκκλησίας Ἐσπέρα. καὶ πρωΐ. Et Cantor Versum vrbis sanctæ (id est ab Andrea Hierosolymitano, siue vrbis sanctæ Episcopo compositum) canit eodem in tono Gloria. Et nunc Deiparæ modulus dicitur. Et egreditur Ingressum facturus ad Ecclesiæ tabulata, populum à sacris separantia.

x Ἑσπέρας καὶ πρωΐ.) Cryprof. eo quod orationem hanc iam paulo sup rius posuit aliam nunc eius loco hic substituit. Τὴν εἴσοδον ἡμῶν Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν πρὸς ἱλαστήριον σου, ῥύπου παντὸς ἀπαλλαγῆναι εὐδόκησον, καὶ ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ ἀξίωσον τὴν εὐχὴν ἡμῶν ἀναβῆναι ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου. Πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου. Ingressum nostrum ad tuum propitiatorium, omni sorde, & conscientiâ prauâ expurgari concede Christe Deus noster, & tribue velut incensum coram te nostram orationem ascendere. Precibus sanctæ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, & omnium sanctorum.

y Ὅτι πρέπει σοι.] Ante hanc exclamationem scribunt Morelliana. Μετὰ τὴν εὐχὴν εὐλογεῖ μετὰ τῆς χειρὸς ὁ ἱερεὺς, καὶ λέγει. Εὐλογημένη ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων σου πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἐκφώνως. Ὅτι πρέπει. Post hanc Orationem benedicit manu Sacerdos dicens. Benedictus Introitus sanctorum tuorum: perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Exclamando. Quoniam te decet.

z Εἶτα ὁ διάκονος.] Cryptofer. legit. Ὁ διάκονος λέγει. Σοφία, ὀρθοί. Ὁ δὲ λαὸς τὸ, Φῶς ἱλαρόν. Πρόσχωμεν. Εἰρήνη πᾶσι. Σοφία. Εἶτα οὕτως τὸ προκείμενον τῶν ἀναγνωσμάτων, ἤγουν τῆς Γενέσεως. Καὶ μετὰ τὴν Γένεσιν ἐξέρχεται ὁ διάκονος μετὰ κηρίου, καὶ θυμιατοῦ. Καὶ ὁ ψάλτης τὸ προκείμενον τῆς παροιμίας. Εἶτα λέγει ὁ διάκονος. Σοφία, ὀρθοί. Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι. Καὶ εἶθ' οὕτως ἡ παροιμία. Χρὴ γινώσκειν, ὅτι τὸ, Σοφία ὀρθοί. Φῶς Χριστοῦ φαίνει ἀπὸ τῆς τετάρτης μεσονηστίμου λέγεται. Diaconus dicit. Sapientia: Recti Populus. Lumen iucundum. Attendamus. Pax omnibus. Sapientia. Deinde propositum lectionum pronunciatur, id est Geneseos. Et post lectam Genesim, egreditur Diaconus cum cereo & thuribulo. Et Cantor, Prouerbiorum propositum dicit. Deinde Diaconus. Sapientia. Recti. Lumen Christi cunctis effulget. Tum Prouerbiorum fit lectio. Nosse oportet, quod, Sapientia: Recti. Lumen Christi cunctis effulget: dicitur a feria quarta mediæ ieiunij. Barberinum Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν. Ὁ διάκονος. Σοφία, ὀρθοί. Φῶς ἱλαρόν. Πρόσχωμεν. Ὁ ἀναγνώστης. Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Προκείμενον τῆς προφητείας, καὶ εὐθέως τὴν Γένεσιν. Καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τὴν Γένεσιν, λέγει τὸ ἄλλο προκείμενον. Καὶ ἀνιστάμενος ὁ ἱερεὺς μετὰ κηροῦ καὶ θυμιάματος, εἰς τὰ δίπτυχα, λέγων. Σοφία. Φῶς Χριστοῦ φαίνει. Παροιμίαι τὸ ἀνάγνωσμα. Καὶ μετὰ τὴν παροιμίαν ὁ ἱερεύς. Πρόσχωμεν. Εἰρήνη πᾶσι. Et post Orationem Diaconus. Sapientia: Recti. Lumen iucundum Attendamus. Lector. Psalmus Dauid Propositum prophetiæ: & confestim legitur Genesis. Et post Geneseos lectionem aliud propositum dicit. Et exurgens Sacerdos cum cereo & incenso, ad cancellos, dicit. Sapientia. Lumen Christi effulget. Prouerbiorum lectio. Et post lectionem, Sacerdos Attendamus. Pax omnibus.

a Μετὰ δὲ τὸ, Κατευθυνθήτω.) Cryptof. Εἶτα πληρωθείσης τῆς παροιμίας λέγει ὁ ψάλτης στίχον α'. ἦχος πλ. β'. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου· ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου, θυσία ἑσπερινή, εἰσάκουσόν μου Κύριε. Ὁ λαὸς τὸ αὐτὸ ψάλλει Κατευθυνθήτω. Ὁ ψάλτης στίχον δεύτερον. Κύριε ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου. Ὁ χορός. Κατευθυνθήτω. Ὁ ψάλτης στίχον τρίτον. Θοῦ Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μου. Ὁ χορός. Κατευθυνθήτω. Ὁ ψάλτης. Μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας. Ὁ χορός. Κατευθυνθήτω. Καὶ αὖθις ὁ ψάλτης. Κατευθυνθήτω, ἡ προσευχή μου. Ὁ χορός. Ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου, θυσία ἑσπερινή.

Finita deinde Prouerbiorum lectione Cantor dicit versum primum Tono obliquo secundo. Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo, Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum, exaudi me Domine. Populus idem canit. Dirigatur. Cantor versum secundum. Domine clamaui ad te exaudi me. Chorus. Dirigatur. Cantor versum tertium. Pone Domine custodiam ori meo: & ostium circumstantiæ labijs meis. Chorus. Dirigatur. Versum quartum. Non declines cor meum in verba malitiæ. Chorus. Dirigatur. Cantor rursum. Dirigatur oratio mea. Chorus. Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinū.

Idem paucissimis exceptis habent edita Morelliana: quæ tamen Lectori in Cryptof. commendata, Sacerdoti dicenda præscribunt. Barberinum: καὶ ἀρχεται πάλιν θυμιᾶν καὶ ψάλλειν. Κατευθυνθήτω, ἡ προσευχή μου, καὶ τὰ ἑξῆς. Εὐαγγέλιον οὐ λέγεται. Et rursum erigitur suffumigans, & cantans. Dirigatur oratio mea &c. Euangelium non dicitur.

β Καὶ τὰ λοιπὰ συνήθως.) Cryprof. cuncta Diaconica videnda fol. 64. diffuse hic describit.

γ Εὐχὴ τῆς ἐκτενοῦς.) Morelliana. τὴν εὐχὴν ταύτην ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

δ Ἐκφώνως.) Barber. Καὶ μετὰ τὴν ἐκτενῆ ὁ ἱερεύς. Ὁ.

ε Εὐχὴ κατηχουμένων.) Morelliana. εὐχὴ τῶν κατηχουμένων μυστικῶς. Et post orationem addunt. Ἐκφώνως. ἐξακολουθεῖ ὁ ἱερεὺς τὸ ἐκφώνησιν ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ Βασιλείου λειτουργίᾳ.

ζ Ταῦτα μόνα.) Cryptof. Δεῖ εἰδέναι ὅτι ταῦτα τὰ διακονικὰ τὰ προηγιασμένα, καὶ ἡ εὐχὴ οὐ λέγεται ἕως τῆς τετάρτης τῆς μεσονηστίμου. Μετὰ δὲ τὴν προρρηθεῖσαν τετάρτην, ἀπολύει τὴν ἐκφώνησιν τὴν ἄνωθεν. Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν, καὶ τὸ Ὅσοι κατηχούμενοι τὰ προηγιασμένα ταῦτα ἀπὸ ἀρχῆς ἕως τέλους καὶ οὕτως κεῖνται. Sciendum est subiecta Diaconica, & Orationem non dici vsque ad quartam feriam mediæ quadragesimalis ieiunij. Post præfatam vero quartam feriam emittit superiorem exclamationem. Vt & ipsi, & Quotquot estis cathechumeni. Quæ subiiciuntur à principio ad finem vsque, prout iacent dicuntur, Barberinum. Τὰ δὲ τὰ διακονικὰ ταῦτα, καὶ τὴν εὐχὴν τὸ, ἀπὸ τῆς μεσονηστίμου μέχρι τῆς μεσονηστίμου λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην. Ὁ Θεὸς ὁ μέγας. Ἀπὸ δὲ τῆς τετράδος τῆς μεσονηστίμου λέγε ταῦτα. Omitte Diaconica ista, & Orationem. Ἐξ ὅτι. Ἐπειδὰν vsque ad medium quadragesimale ieiunium, & dic Orationem istam. ὁ Θεὸς ὁ μέγας. A quarta vero feria mediæ ieiunij recita hæc. Ἐξάγαγε.

η Ἐξάγαγε οἱ... τὸ φωτισμα.] Morelliana vnicuique sequentium petitionum à Diacono pronunciandarum addunt. Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον.

θ Εὐχὴ τῶν πιστῶν.] Addunt Morelliana. ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς. Cryptof legit αὕτη ἡ εὐχὴ λέγεται ἀπὸ τῆς τετράδος τῆς μεσονηστίμου. Hæc oratio dicitur post quartam feriam mediæ ieiunij. Barberinum. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Ὅτι σοῦ τὸ κράτος.) Cryptof. ἐκφωνῶς.

ι Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα.] Addunt Morelliana, μυστικῶς. Cryptof. & Barberi. μετὰ τὸ ἀναπλῶσαι τὸ εἰλητόν. post expansum corporale.

κ Ὁ Διάκονος) Morelliana. ὁ διάκονος τὰ εἰρηνικὰ ὡς ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ Βασιλείου λειτουργίᾳ.

λ Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα.) Morelliana. μυστικῶς.

μ Ὁ Διάκονος.] Morelliana. τὰ εἰρηνικὰ ὁ διάκονος ὡς καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις.

ν Καὶ ψάλλεται τό.) Morelliana Ὁ δὲ χορὸς ψάλλει τό, Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σὺν ἡμῖν ἀοράτως λατρεύουσιν. Ἰδοὺ γὰρ εἰσπορεύεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Addit his Barberinum. Ἰδοὺ θυσία μυστικὴ τετελειωμένη

διαφυλαχθῶμεν ἐν πίστει καὶ φόβῳ προσελθεῖν, ἵνα μέτοχοι ζωῆς αἰωνίου γενώμεθα. Ἀλληλούϊα. Addit iterum Cryptof. ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Ὁ Θεὸς ὁ ἐπισκεψάμενος ἡμᾶς ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, δέσποτα κύριε, καὶ χαρισάμενος παῤῥησίαν ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς καὶ ἀναξίοις δούλοις σου, παρεστάναι τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ προσφέρειν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων· ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλόν σου, καὶ ἐξάλειψόν μου τὰ ἁμαρτήματα διὰ τὴν σὴν εὐσπλαγχνίαν, καὶ καθάρισόν μου τὰ χείλη, καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ, σαρκὸς καὶ πνεύματος· καὶ ἱκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην, καὶ πρόσδεξαί με διὰ τὴν ἀγαθότητά σου προσεγγίζοντα τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ. εὐδόκησον κύριε δεκτὰ γενέσθαι τὰ προσαγόμενά σοι δῶρα ταῦτα διὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν, συγκαταβαίνων ταῖς ἐμαῖς ἀσθενείαις· καὶ μὴ ἀποῤῥίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, μηδὲ βδελύξῃς τὴν ἐμὴν ἀναξιότητα· ἀλλ' ἐλέησόν με ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ παρίδε τὰ ἐμὰ ἁμαρτήματα· ἵνα ἀκατακρίτως προσελθὼν κατενώπιον τῆς ἁγίας δόξης σου, καταξιωθῶ τῆς σκέπης τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ· καὶ μὴ ὡς δοῦλος ἁμαρτωλὸς ἀπόβλητος γένωμαι. ναὶ δέσποτα κύριε παντοδύναμε, εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου. σὺ γὰρ εἶ, ὁ τὰ πάντα ἐνεργῶν ἐν πᾶσι· καὶ τὴν παρὰ σοῦ πάντες ἐπιζητοῦμεν βοήθειαν.

Sacerdos orationem. Deus qui nos in misericordia & miserationibus respexisti, Dominator Domine qui hanc quoque nobis humilibus & indignis seruis tuis fiduciam contulisti, vt sancto tuo altari adstaremus, & rationalem hunc & incruentum cultum pro peccatis nostris offeremus: inutilem seruum tuum respice, & secundum tuam clementiam peccata mea dele, labia mea expurga, & ab omni sorde corporis & spiritus me emunda: & ad ministeriũ hoc sancti tui Spiritus virtute me redde idoneum: ad sanctum altare tuum accedentem suscipe: tibi Domine infirmitatibus meis condescendenti, oblata manibus nostris dona accepta fieri complaceat: & ne proiicias me à facie tua, neque indignitatem meam abomineris, vt coram sanctâ tuâ gloriâ inculpate assistam, & vnigeniti Filij tui protectione gaudeam, neque vt seruus vitiosus efficiar reprobus. Ita Dominator Domine omnipotens, exaudi orationem meam. Tu enim es, qui omnia in omnibus operaris: & à te auxilium præstolamur.

υ Καὶ γίνεται εἴσοδος.) Cryptof. καὶ κομίζει τὰ ἅγια. *Et defert sancta*, præsanctificata. Morelliana. ὁ δὲ ἱερεὺς θυμιᾷ τὰ ἅγια, καὶ ἀπαίρεται τὸν ἀέρα προσκυνῶν, καὶ λέγει. Ὡς ὁ ἄσωτος υἱὸς ἦλθον κἀγὼ οἰκτίρμον. Καὶ λαμβάνει τὰ θεῖα, ὡς ἔθος, μετ' εὐλαβείας, καὶ ἐξέρχεται προπορευομένων λαμπάδων, καὶ λέγει. Μνησθείη πάντων ἡμῶν. Vt supra fol. 13. καὶ εὐθὺς εἰσέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ ἀποτίθησι τὰ ἅγια, προσκυνῶν καὶ θυμιῶν, μετὰ πάσης εὐλαβείας. πληρωθέντος δὲ τοῦ εἰρημένου ὕμνου, ἄρχεται ὁ διάκονος. Πληρώσωμεν. *Sacerdos vero sancta suffumigat, & velum Aerem dictum exosculatus dicit.* Velut filius prodigus veni & ego, misericors. *Et assumit sancta, de more, cum reuerentiâ & præcedentibus cereis egreditur, & ait.* Recordetur omnium nostrum &c. *Et statim ingreditur ad sanctam mensam, & deponit sancta adorans, & thus adolens omni cum reuerentiâ. Terminato autem dicto Hymno incipit Diaconus.* Compleamus.

ξ Πληρώσωμεν.) Hæc & sequentia desunt in Barberi. In Morellianis vero cuicumque preci adiungitur. Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

ο Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.) Barberinum. Εὐχὴ μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ προηγιασμένα εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν· καὶ πληρωθῆναι τὸ, Νῦν αἱ δυνάμεις. *Oratio postquam præconsecrata, deposita fuerint in sancta mensa: & terminatus fuerit Hymnus.* Nunc virtutes.

π Ἐκφώνως.] Cryptof. legit. ὁ ἱερεὺς ὑψοῖ τὰς χεῖρας, ἐκφωνῶν. *Sacerdos exclamans eleuat manus* Morelliana. ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

ϛ Ὁ λαὸς τὸ, Πάτερ ἡμῶν.] Cryptof. αὐτὸ ὁ ἱερεὺς λέγει Πάτερ ἡμῶν.

σ Εἰρήνη πᾶσι.] Addit Cryptof. & Morell. καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

τ Τὰς κεφαλάς.] Morelliana respondent. Σοὶ κύριε. Et addunt, Κλίνας γοῦν ὁ διάκονος μικρὸν τὴν κεφαλὴν, καὶ ὁρῶν τὸν ἱερέα προσκυνοῦντα προσκυνεῖ καὶ αὐτός. *Inclinato igitur modice capite Diaconus, cernens adorantem Sacerdotem, & adorat etiam ipse.*

υ Ἐκφώνως.] Morell. ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

φ Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.] Addunt. μυστικῶς. Cryptof. καὶ λέγει τρὶς, Κύριε τὰ χείλη μου ἀνοίξεις· καὶ τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν σου.

χ Μετὰ δὲ τὴν εὐχήν.] Desunt hæc in Barberi. vsque ad verbum, Πρόσχωμεν. Cryptof. verò legit καὶ θυμιῶν λέγει. Ὑψοῦσθε τὸν Θεόν μου, ὁ βασιλεύς μου καὶ ὑψοῖ τὸν ἄρτον λέγει. Πρόσχωμεν. Τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις. ὁ λαός. Εἷς ἅγιος. Καὶ λέγεται κοινωνικόν. Γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος. Ἀλληλ. Ὁ διάκονος. Πλήρωσον δέσποτα. Ὁ ἱερεὺς λαβὼν τὴν μερίδα τοῦ ἄρτου τίθησιν εἰς ποτήριον λέγει. Πλήρωμα πνεύματος ἁγίου. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Εὐχαριστοῦμεν *Et suffumigans dicit.* Exaltabo te Deus meus, Rex meus *Et eleuans panem dicit.* Attendamus Præsanctificata sancta sanctis. *Populus.* Vnus sanctus. *Et dicitur communio.* Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus. Alleluia. *Diaconus.* Imple domine *Sacerdos acceptam e pane Particulam ponit in calice, dicens.* Complementum Spiritus sancti *Sacerdos orationem* Gratias agimus.

ψ Τὰ προηγιασμένα) Morelliana ostendunt populum respondere Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός. ἀμήν. Et subdunt. Οὐ γὰρ ὑψοῖ τὸν ἄρτον, οὔτε ἀνακαλύψας αὐτὸν ἀνακαλεῖ τὴν μετάληψιν τῶν θείων λειψάνων. καὶ τοίνυν καὶ λέγουσιν ὅτε ἱερεὺς, καὶ ὁ διάκονος, καὶ ὁ χορὸς τὰ αὐτὰ τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ. Vnus sanctus vnus Dominus, Iesus Christus in gloria Dei Patris. *Non enim modo panem eleuat. Porro vbi ipsum detexit, communionem sacrarum reliquiarum perficit. Faciunt autem dicuntque Sacerdos & Diaconus, & Chorus eadem quæ in Chrysostomi liturgia.* Barberinum. Τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις. καὶ λαμβάνει μερίδα ἐκ τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ τίθησιν εἰς τὸ ποτήριον λέγων. Πλήρωμα πνεύματος ἁγίου. ἀεί ποτε, νῦν καὶ ἀεί. Κοινωνικόν. Γεύσασθε καὶ ἴδετε. Εὐχὴ μετὰ τὴν μετάληψιν. Εὐχαριστοῦμεν Præconsecrata sancta sanctis *Et acceptam Particulam è sacro corpore in calicem immittit dicens.* Complementum Spiritus sancti iugiter, nunc & semper, *Communio.* Gustate & videte. *Oratio post communionem.* gratias agimus.

ω Ὁ διάκονος.] Cryptof. Δόξα τῇ παναγίᾳ τριάδι πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί. Ὁ λαός. Πληρωθήτω τὸ στόμα μου. vt supra fol. 184. Ὀρθοὶ μεταλαβόντες. Barberinum. Καὶ θυμιᾷ ὁ ἱερεὺς λέγων. Δόξα τῇ παναγίᾳ τριάδι. Εὐχαριστοῦμέν σοι Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἠξίωσας ἡμᾶς μετασχεῖν τοῦ ἀχράντου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τῆς κοινωνίας σου. Ἀλληλούϊα. Ὁ διάκονος. Ὀρθοί. *Et sacerdos suffumigat dicens.* Gloria tibi Trinitati sanctissimæ. Gratias agimus tibi Christe Deus noster, qui nos illibati corporis, & pretiosi sanguinis communionis tuæ, participes fieri dignatus es. Alleluia. *Diaconus.* Recti.

A Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος ἐκφωνουμένη.) Morelliana. παρὰ τοῦ ἱερέως ἔξω τοῦ βήματος. His autem Cryptof. & Barberinum præmittunt à Diacono dici. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

B Εὐχὴ εἰς τὸ συστεῖλαι.] Præmittunt Morelliana. Κἀνταῦθα ὁ χορὸς ψάλλει τὰ αὐτὰ τῇ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου λειτουργίᾳ. Cryptof. Ὁ λαός. Εἴη τὸ ὄνομα τοῦ

κυρίῳ εὐλογημένον. Ὁ ἱερεύς. Εὐλογημένοι ὑμεῖς ἐν κυρίῳ πάντες. Εὐχὴ λεγομένη ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ. Barberinum. Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος. Ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς ὁ Θεός, ὁ προορίσας τὰς ἁγίας σου ἡμέρας τῶν νηστειῶν διά τε τοῦ νόμου, καὶ προφητῶν, καὶ εὐαγγελιστῶν, καθαρτηρίους καὶ σωτηρίας εἶναι πρόξενους· καταξίωσον καὶ ἡμᾶς ἅπαντας τὸν δρόμον τῆς νηστείας εὐαρέστως ἐκτελέσαι, τήν τε ἄκλινῆ διατηρῆσαι, καὶ τὰς θείας σου ἐντολὰς ἀμέμπτους μέχρι τέλους φυλάξαι· ἄγγελον δὲ εἰρήνης ἐξαπόστειλαι διατηρεῖν τὰς εἰσόδους ἡμῶν καὶ ἐξόδους, καὶ τὰ διαβήματα ἀσφαλίζειν, καὶ κατευθύνειν εἰς ὁδοὺς δικαιωμάτων σου, προσδεχόμενος καὶ τὸν τῆς νηστείας καὶ γονυκλισίας ἡμῶν ἅγιον καιρόν· ἀνταμειβόμενος ἡμᾶς ἐν εὐλογίαις πνευματικαῖς, καὶ ἀγαθαῖς δωρεαῖς. Ὅπως παρὰ σοῦ ἐλέους τυχόντες, δόξαν σοι ἀναπέμπωμεν τῷ πατρί, καὶ τὰ ἑξῆς.

Alia oratio retro Ambonem. Spes omnium finium terræ Deus, qui per legem, & Prophetas, & Euangelistas, sanctos ieiuniorum dies expiationis & salutis conciliatores esse iussisti: nos quoque omnes ieiunii cursum custodire concede: ingressus autem & egressus nostros Angelum pacis obseruare, gressusque firmare, & in viam iustificationum tuarum dirigere præcipe, suscipe ieiuniorum & genuflexionum nostrarum sanctum tẽpus, & benedictionibus spiritualibus, beneficiisque tuis nos compensa: vt misericordiam consecuti, gloriam tibi referamus: Patri, &c.

Γ Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.] Cryptof. aliam hic habet Orationem. Ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, πρὸς σὲ κατεφύγομεν Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ καὶ ἀθανάτῳ σου πατρί, ἅμα τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ.

Εὐχὴ ἑτέρα. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀγαγών.

E virtute in virtutem, & è gloria in gloriam ad te confugimus Christe Deus noster, tibique gratiarum actionem referimus, cum principii experte, & immortali tuo Patre, cum sanctissimo, & bono, & viuifico.

Oratio altera. Domine Deus noster, qui deduxisti, &c.

Δ Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐξέρχεται.] Præmittunt Morelliana. Ὁ δὲ χορὸς λέγει τὸν ψαλμὸν τόν, Εὐλογήσω τὸν κύριον. καὶ τόν, Ὑψώσω σε κύριε ὁ Θεός μου. Cryptof. verò legit. Δόξα σοι ὁ Θεός, ἡ ἐλπὶς πάντων ἡμῶν. Barberinum, Δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, καὶ μεγαλοπρέπεια τῷ πατρί· Ὁ λαός. Εὐλογήσω τὸν κύριον. Ὁ ἱερεύς. Εὐλογία κυρίου μεθ' ὑμῶν πάντοτε.

E Πειοῦ ἀπόλυσιν.) Addunt Morelliana: καὶ τὰ αὐτὰ ποιεῖ καὶ λέγει ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου λειτουργίᾳ. Cryptof. ipsam dimissionem scribit: Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, πρεσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν τιμίων ἀσωμάτων καὶ ἐπουρανίων δυνάμεων, τοῦ τιμίου προφήτου, καὶ προδρόμου, καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, καὶ τὰ ἑξῆς.

Christus verus Deus noster, precibus super omnes celebrandę dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Marię, venerandarum incorporearum, & cælestium virtutum, venerandi Prophetę, Præcursoris, & Baptistę Ioannis, &c.

Aliud breuissimum & antiquissimum missæ Præsanctificatorum exemplar ex Euchologio Barberino prius Conuentus S. Marci ordinis Prædicatorum.

ΕΝ τῷ λυχνικῷ μετὰ τὰ ἀναγνώσματα, καὶ τό, Κατευθυνθήτω καὶ τό, Κύριε ἐλέησον· γίνεται εὐχὴ κατηχουμένων, ἐπὶ τῶν προηγιασμένων.

Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν. Vt supra fol. 195.

Εὐχὴ ὑπὲρ τῶν ἐπὶ τὸ ἅγιον Βάπτισμα εὐτρεπιζομένοις.

Ἐπίφανον δέσποτα, fol. 196.

Εὐχὴ πιστῶν πρώτη.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ αἰνετός, fol. 196.

Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα.

Δέσποτα ἅγιε, fol. eod.

Καὶ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τό, Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Ὁ τῶν ἀῤῥήτων, fol. 197.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν. Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Ὁ Θεός, ὁ μόνος καὶ ἀγαθός, fol. 198.

Ὁ διάκονος. Πρόσχωμεν. Ὁ ἱερεύς. Τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Ὁ λαός. Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος, fol. 81.

Εὐχὴ μετὰ τὴν μετάληψιν.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, fol. 84.

Ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν. Ὁ λαός. Ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου.

IN *Vesperis, post Lectiones, & , Dirigatur, & Domine miserere: fit pro Catechumenis oratio, super Præsanctificatis.*

Deus, Deus noster, &c.

Oratio pro præparatis ad Baptismum.

Illustra Domine, &c.

Oratio fidelium prima.

Deus magnus & laudabilis, &c.

Oratio fidelium secunda.

Domine sancte, &c.

At cum fuerit completum, Nunc cælorum virtutes: *orat Sacerdos.*

Qui secretus, &c.

Sacerdos. Pax omnibus. *Populus.* Et cum spiritu tuo. *Diaconus.* Capita vestra.

Sacerdos precatur.

Deus solus & bonus, &c.

Diaconus. Attendamus.

Sacerdos. Præsanctificata sancta sanctis.

Populus. Vnus sanctus, vnus Dominus, &c.

Oratio post communionem.

Gratias tibi agimus, &c.

Diaconus. In pace procedamus.

Populus. In nomine Domini.

In Præsanctificatorum Officium. Notæ.

1. Ἀκολουθία τ̃ προηγιασμένων τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς] Quadragesimalis ieiunii obseruantiam firmissimo legum Apostolicarum imperio stabilitam, contemplati Græci antiqui, ab ea temere violanda tantopere sibi cautum esse voluerunt, vt etiam quidam religioso dicam, an superstitioso cultu ducti, sanctæ communionis elementa, ne vim ieiunio inferrent, quadragesimæ tempore suscipere sint veriti. Cumque præterea, ieiunii tempora, teste Zonara in Can. 52. Conc. Trullani, mœrori potissimum dicata, expiandisque intimo animi dolore criminibus sint instituta, sacrificandi vero munia, festiuam celebritatem, & spiritualis lætitiæ solemnitatem ferant secum & inducant; ne Sacrificii alacritas mœstitia turbaretur, aut quadragesimæ necessarius luctus Sacrificii iucunditate tolleretur, Laodicenæ Synodi patres Can. 49. ne quadragesimæ spatio sacer panis, idest missæ Sacrificium, nisi sabbato & Dominicis offerretur, vel Martyrum solemnia festiuis missis & officiis celebrarentur, religiosius vetauerunt. ὅτι δεῖ τῇ τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν σαββάτῳ, καὶ κυριακῇ μόνον. *Non conuenit in quadragesima panem offerre, nisi forte solis sabbati & dominicæ diebus.* & Can. 51. ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ γενέθλια ἐπιτελεῖν· ἀλλὰ τ̃ ἁγίων μαρτύρων μνείαν ποιεῖν ἐν τοῖς σαββάτοις καὶ κυριακαῖς. *Non decet quadragesimæ spatio natalitia celebrare: sed sanctorum Martyrum memoriam, sabbatis aut dominicis agere, necesse est.* Intermisso vero totius hebdomadæ decursu, diuino sacrificandi munere, ne iuge Sacrificium è medio sublatum, aut cœlestis cibus animabus famelicis negatus videretur, à dictæ Synodi patribus, vel ab aliis Orientis Episcopis consultum est, vt sub vesperam, & in ipso Vespertinarum precum officio, quo ieiunium soluere licet, liturgiæ simulachrum, vel eius saltem spectanda pars exhiberetur, & diuinus panis in Ecclesia proponeretur; & officium illud, quo iam antea consecratus & sanctificatus distribueretur & sumeretur, ἀκολουθίαν τῶν προηγιασμένων τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, denominare sanxerunt. Atque ita non noua primum eius institutio in Synodi Trullanæ Can. 52. sed instituti iam ritus, premens magis & sedula commendatio legitur: ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτὸς σαββάτου καὶ κυριακῆς, καὶ τῆς ἁγίας τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν προηγιασμένων λειτουργία. *In omnibus sanctæ quadragesimæ diebus præterquam sabbato & dominica, & sancto Annunciationis die, fiat sacra Præsanctificatorum missa.* Lucem præmissis afferre possunt Nicetę Pectorati Studitæ Hieromonachi verba, quamuis ignorantię impetu, & erroris studio, contra laudandum Romanæ Ecclesię morem deblaterata. *Perfectæ missæ per omnem diem facere oblationem in sacris diebus ieiuniorum assuemistis:* (loquitur ipse Latinis, & mox adducto Canone Apostolico ieiunium indicente, subiungit) *ministrantes ergo atque complentes ministrationem sanctæ missæ, secus horam tertiam diei, in qua & promulgatum est offerri Sacrificium, quomodo ieiunium vsque ad horam diei nonam obseruatis, soluentes illud in tempore ministrationis missæ? Nequaquam. Si autem hoc impossibile est maledictione plectemini.* (Ignorat Schismaticus ieiunii naturalis, & Ecclesiastici discrimen, Latinisque imponit, quasi è missa ad mensam Græcorum more transilirent) *Sic ergo accipientes nos sabbato & dominica die, secus tertiam diei horam, in qua Spiritus sanctus descendit super discipulos, immolantes, in ipsis sanctificamus munera, in quibus sufficientia, pro tota hebdomada consecramus: in aliis autem diebus hebdomadis iuxta tempus hora nona diei, concludentem omnem diei ministrationem, in consummationem Lucernarii, agimus nos Sacerdotes cum Diaconibus Ingressum, thuribulum solum ferentes. Et post lectiones prophetarum, constitutas orationes à magno Basilio facientes, & munera transferentes è Propositionis mensa, oramus cum ipsis. Insuper autem & traditam nobis à Domino orationem dicentes, exaltamus Præsanctificatum panem, & damus Præsanctificata sancta sanctis: & vniti communione panis & calicis mysteriorum Christi, gratias agentes Deo remittimus eos atque dimittimus, ex congregatione sumentes nos (monachi) communem mensam, per folia & legumina, & calidam aquam, qui voluerint.* Hæc ille, & plura: in quibus errat, Concilium priuatum Laodicænum toti Ecclesiæ legem ponere, vel Trullanum reprobatum, Romanam Ecclesiam omnium magistram dirigere posse, arbitratus. Summus autem Pontifex Innocentius primus, centum annis post Laodicænam Synodum, & ferme trecentis ante Trullanam, non nisi Parasceue magna, & sabbato sancto, Ecclesiam, missæ celebritate priuat. *Constat*, vt ille inquit epis. 1. cap. 1. cap. 4. *Apostolos biduo illo, & in mœrore fuisse, & propter metum Iudæorum se occuluisse. Quod vtique non dubium, in tantum eos ieiunasse biduo memorato, vt traditio Ecclesia habeat, isto biduo Sacramenta penitus non celebrari.* Plura in Nicetam licet omnia non apposite. Vmbertus Syluæ candidæ Cardinalis tom. 4. bibl. PP. Qua ratione vero à sacris faciendis, sabbato sancto abstineat Romana Ecclesia (quæ enim ea die missa dicitur Paschatis noctem præuenit) & quomodo Parasceue magna Præsanctificatis vtatur, docent rituum Ecclesiasticorum expositores Alcuinus, Amalarinus, & alii: de Præsanctificatis autem Græcorum plurima Matthæus Blastares in Syntagmate propediem edendo, Catholice simul, & valde moraliter; verbo τεσσαρακοστή.

2. Εὐλογήσαντες τοῦ ἱερέως.] Cum pronunciat hæc verba: εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί.

3. Τοῦ προοιμιακοῦ στιχολογηθέντος.) Psalmus prœmiacus plurimorum officiorum exordio deseruiens est 102. *Benedic anima mea Domino*, &c. & στιχολογεῖται dicitur quando per Versus recitatur.

4. Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν.] Illa est. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία: vel alia quæcumque.

5. Τὰ πρὸς κύριον.] Ita Graduales vocant Græci, quia primus eorum psalmus ab his vocibus incipit. Πρὸς κύριον.

6. Δόξα.] Vox hæc sola infert quæ ad eam sequuntur. πατρὶ, καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι.

7. Καὶ νῦν] Huic pariter sequentia subnectenda: καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τ̃ αἰώνων.

8. Ἀλληλούϊα.) In officiis quadragesimalibus canticum, *Alleluia*, frequentant sæpius & iterant Græci, eique decantando facilius indulgent, quo tem-

pus illud diuturniores diuinas laudes requirere agnoscunt, idem quoque in mortuorum exequiis assumunt, atque ita non sicut Latinis lætitiæ, sed potius mœroris, compunctionis, deuotionisque apud eos est argumentum. Quam vane autem ob illam vocem officia sua iactet Michael C.P. legendus Baronius anno 1057. numero 29.

9. Εἰς τὸ, κύριε ἐκέκραξα.] Cum recitatur psalmus 140. *Domine clamaui.*

10. Ἱστῶμεν στίχους.] Consule dicta fol. 30. nu. 25.

11. Ἰδιόμελον.] Subintellige τροπάριον, *modulum*: & est, ait doctus Ligaridius, peculiaris sibi, graui, & concinna voce recitandus, quasi ἴδιον ἔχον μέλος. at εἱρμὸς ex opposito, alios ad sui normam decantari permittit.

12. Μαρτυρικόν.) Intellige rursus τροπάριον, *in Martyrum laudem compositum.*

13. Στιχηρὰ προσόμοια.) *Versus Similares* æquali syllabarum numero constant, vt eodem tono decantentur: sicut & eiusdem metri Strophæ, siue Græcis siue Latinis.

14. Τριῴδιον.) Meursius τριῴδιον interpretatur: *Canticum quod diuiditur in tres partes, quas ᾠδὰς appellabant.* Sed praue. Cum enim ᾠδὴ sit Canticum, quis correcte locuturus diceret, Canticum diuidi in tria Cantica? τριῴδιον igitur, scribit Gretserus to. 3. de Cruce lib. 4. à tribus Odis nomen accepit: Græci vero hoc titulo librum insigniunt, licet plures quam tres Odas complectatur. Retinet tamen Triodii nomen, ob prima Triodia in sanctæ Trinitatis honorem in quadragesima decantanda, quorum author, cuius deinceps vestigia secuti sunt alii, dicitur Cosmas Hierosolymitanus. Verum de Triodio & reliquis libris Ecclesiasticis plura & selectiora doctissimus Leo Allatius, opusculo propediem publici iuris faciendo.

15. Μηναῖον.] Volumina vniuscuiusque mensis Officia distincte complectentia, vocantur μηναῖον. Inepte itaque, iuxta morem, *Canticum* interpretatur Meursius.

16. Εἰς στίχους.) Discrimen non modicum est inter στίχον, & στιχηρὸν: ille est *Versiculus* è scriptura, & maxime è Dauidicis psalmis depromptus, hoc *Versus* est ab Hymnographo Ecclesiastico, licet prolixiori sententia, ad longiuscularum etiam periodorum normam, compositus. Et discriminis huius annotandi gratia, στίχον, *Versiculum*, στιχηρὸν, *Versum*, vbique in hoc volumine sum interpretatus.

17. Θεοτοκίον.) Intellige semper τροπάριον, *modulum in honorem virginis Deiparæ*, post hæresim Nestorii absque addito θεοτόκος vocatæ, editum.

18. Σταυροθεοτοκίον.) Alius item *modulus est crucis & Deiparæ sanctas laudes, vel saltem mixtam vtriusque mentionem complectens.*

19. Ἦχος.) Adhuc Meursio Canticum sonat hæc dictio, & eius argumento plura falsum resonantia cantillat, ita nihil quod mentem & sensum reficiat, effutit. Proprie itaque ἦχος, in cantu Græco Ecclesiastico, idem est quod *Tonus* in Latino. Habent autem Græci suos octo tonos, à quibus libellus ὀκτώηχος dicitur. Quatuor Toni priores simplicem appellationem sunt nacti ἦχος α΄. *primus* ἦχος β΄, *secundus*, ἦχος γ΄, *tertius*: ἦχος δ΄, *quartus*. Quatuor posteriores disparem sortiuntur denominationem: quintus enim est ἦχος πλάγιος πρῶτος, scribiturque, ἦχος πλ. α΄. *Tonus obliquus primus*: sextus est ἦχος πλ. β΄. siue πλάγιος δεύτερος. *Tonus obliquus secundus tertius*; dicitur ἦχος βαρύς, *Tonus grauis*, propter moram & vocis grauitatem inter illum canendum. Vltimus est ἦχος πλ. δ΄. *Tonus obliquus quartus*; de quibus Musices periti, & speculatiuam eius rationem edocti, sunt consulendi.

20. Τὴν πανσεπτιλὼ.) Hic & sequentes quatuor Versus intelliguntur cantari in Præsanctificatorum missa, post orationem tertii Antiphoni, vbi præcedens rubrica, & cuncta quæ hic sequentur, sedem propriam habent. Obserua vero primum hunc Versum, si proprius ob librorum penuriam desit, correspondere ei qui dicitur τῆς ἡμέρας. vnde & de ieiunio tractat: secundus in laudem Martyrum est compositus: alii quatuor sunt Similares, maxime tres, in titulo ὅμοιον ferentes, eo quod pari numero syllabarum constantes, vno & eodem quoque cantu sunt modulandi.

21. Εἶτα τὸ μαρτυρικόν.) Si non oporteat, vt supra numero primo visum est, ex Concilio Laodicensi Can. 51. natalitia Martyrum, memoriamue eorum aliis quam sabbati aut dominicis diebus, quadragesimæ tempore, celebrare, cur diebus singulis, etiam in ipsis Præsanctificatorum officiis, hoc modulo πανεύφημοι μάρτυρες, Martyras aperte Græci commemorant? Quia priuatam cuiuspiam solemnitatem Canon vetat peragere, ne sanctis debitum honorem detrahant, omnium simul celebritatem sabbato sexagesimam præcedente agunt, & cunctorum quoque memoriam diebus singulis laudato modulo renouant. Primam responsi huius partem confirmat Balsamon in Can. 52. Trullanum scribens. σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ τὰ ἀκριβῆ τῶν μοναστηρίων, διὰ τὸν παρόντα κανόνα πρὸ τῆς τυροφάγου, ψάλλουσι καὶ ἀναγινώσκουσι τοὺς κανόνας, καὶ τὰ μαρτύρια τῶν τῆς ὅλης τεσσαρακοστῆς προσβαλλουσῶν ἑορτῶν, καὶ μνημῶν ἁγίων. *Existimo autem, quod quæ perfecta sunt & accuratam viuendi rationem sequuntur Monasteria, propter præsentem Canonem,* (quo vetantur Martyres in quadragesima celebrari solemnius) *ante hebdomadam, qua à caseo abstinetur, canunt & legunt canones, & martyrum, sacrarum nempe memoriarum, quæ tota quadragesima obueniunt.* Secundæ vero non minus traditio, quam ipsa huius moduli lectio, suffragatur.

22. Πανεύφημοι μάρτυρες.] Indicat titulus hic Versum sequentem τὸ, Νηστείας τὸ φέγγος ἐλθ. eadem ratione cantandum, qua præcedens, Πανεύφημοι μάρτυρες. At cur potius hic, quam alter cantandi forma censetur? Respondeo Græcos in Ecclesiis, libris musicalibus notis insignitis vt plurimum carere, communiores tamen quosdam hymnos seu modulos, iuxta tonorum omnium normas, memoriæ tenere affixos, & ad horum omnium insta, cæteros eiusdem metri & ὅμοιος, siue προσόμοιος, canere: ac propterea primas eorum dictiones aliis in titulum præfigunt: & hę dicuntur εἱρμοί, quia subsequentium cantus ab eis deducitur, & eos in cantus sui normam trahunt.

23. Ἔδωκας σημείωσιν.] Ad noti huius & triti cantici exemplar cantatur sequens. διὰ σοῦ τὰ πανεύφημα.

24. Προκείμενον) Marcus in sua liturgia vocat illud πρόλογον. vide Onomasticon.

25. Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα.] Quæ in præsenti lectione habentur ex Prouerb. cap. 9. desumpta sunt. Quomodo autem de illis dixerit Cornelius à Lapide omnia in Hebræo, vel vulgata lectione, vel Græcis Complutensibus non haberi, si ipsi certum est: compertum etiam est in vulgata septuaginta editione contineri cuncta, pręter hęc verba, ὃς ἐπερείδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, τῷ δὲ ἄφρονι διαιτᾶν χρόνος, quæ Nobilius in quibusdam codicibus adiungi obseruat.

26. Ἐκμελωδία τῆς θείας.) Non ἐκμελωδία, sed σύγχυσις est, meo iudicio, & ἀποσκίασις τῆς θείας λειτουργίας τῆς

προηγιασμένων, cum confuse & desultorie omnino quæ ad eam spectant, vel explicet, vel complectitur. Satius equidem fuisset eo titulo præcedenti positis, ex præsentibus, & in sua lege idis vnam solam *διάταξιν*, & ipsam liturgiæ componere: quam *τάξιν*, & lectiones in præmissis, rubricas hic quasdam, in sequentibus alias, cum reliquis liturgiam hinc constituentibus, perturbatim & sine ordine congessisse. Ferret certe animus suo cuncta loco bene digesta reponere, nisi me interpretis & Scholiastæ, non authoris & correctoris partes agere recordarer. Propensioni tamen meæ, & tuo forsan vt faueam, Lector, desiderio, in ipsius mox sequuturæ liturgiæ marginibus, quæ hinc vel inde, suis locis restituenda vel locanda forent, breuissima obseruatione commonebo. Tu si velis Morellianorum exemplarium superius allatorum lectiones varias consule, cum enim cunctorum melius dispositam seriem contineant; maiorem quoque cupido tituus præsentis animo, satisfactionem sunt allatura.

27. Τῇ ἁγίᾳ ἡ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ) Magnum est quadragesimæ ieiunium apud Græcos, siue abstinentiæ rationem habeas, siue tempus quo se ad illud præparant consideres, siue tandem illud, cum reliquis per annum occurrentibus ieiuniis, conferas. Septem hebdomadas ieiunant, & duabus ad magnam quadragesimam suscipiendam disponuntur. Dominica quæ nobis septuagesimæ, illis *προσφωνὴ* & *προσφωνήσιμος*, ieiunium obseruandum *προσφωνεῖ*, *prænio tempore*, *publice indicit*, totaque sequenti hebdomada, etiam quarta & sexta feria, sicut & septuagesimam præcedentibus, carnes licite permittit, Armeniorum Tessaradecatarum refellendo condemnandoque errori, quo Niniuitarum ieiunium hoc tempore imitantur & aliud ab Ecclesia pariter reiectum assument, de quibus late Balsamon in Can. 69. Apostolorum. Hebdomas itaque illa *ἀπόκρεως carnisprinii* est, & alia sequens cum sexagesimæ pariter dominica, *τυροφάγος*, siue *τυρινή*, quod carnibus sublatis adhuc oua & lacticinia comedere liceat, de qua Triodium. [illegible Greek] *Eam quidam referunt Imperatorem Heraclium, cum prius carnes in ea concederentur, abstinentiæ diebus aggregasse, & solius casei in ea degustandi licentiam fecisse. Continuis quippe sex annis cum Chosroe dimicans, Deo vouit, vt si aduersus eum præualeret, licentiam carnes in hac hebdomada comedendi mutaret, eamque mediam inter ieiunium, & deliciosas epulas constitueret.* Prima itaque die *τυρινῆς* sexagesimam insequente, ieiunium asperius auspicantur, & adusque Paschatis celebritatem à piscibus & oleo præterquam Annunciationis & Palmarum festiuitate, quacumque ratione delibandis abstinent; squillis licet, ostreis, cancris, polypodibus, sepiis, & aliis huiusmodi ex sanguibus, quasi à piscium perfectorum natura alienis, & cruditate, seu vilitate stomachum affligentibus, sicut & piscium ouis exsiccatis & sale ad solem conditis, minime sibi temperandum putent. Propterea que cibum serotinum Andronico Seniori sumenti apud Nicephorum Gregoram lib. 9. cap. vlt. [illegible Greek] *Apposita erant omnia testacea, propter ieiunium illorum dierum*: (mirare senioris & ægroti Imp. abstinentiam) *post quæ cum merum biben-*

dum fuisset, quo vetulus stomachus ad duriorem illum cibum conficiendum, firmaretur, &c. Oleum tamen sabbatis & dominicis, vinumque hodie toto illo tempore permittunt: (sed nec *μονοφαγίας* illis diebus obseruant, ceu abstinentiæ tantummodo non ieiunio dicatis, præterquam sabbato magno propter 64. Apost. Canonem) quamuis Monachi *ξηροφαγίᾳ* & *ὑδροποσίᾳ* contenti, ieiunium hoc quadragesimale percurrant: quod equidem si cum aliis ieiuniis conferatur, magni nomen, præ illis sibi vendicare posse constabit: Vnde & duarum hebdomadum adiectione, detractos, asperiori ieiunio sabbati & Dominicæ dies, compensatos esse voluerunt antiqui Patres. Quamuis autem in honorem Apostolorum, à Dominica post Pentecostem sanctorum omnium celebritati addicta, ad diem Petro & Paulo consecratum, posterumque alium Apostolorum cunctorum solemnitati communem, ieiunium assumptum obseruent: breuissimum tamen est, & pro festiuitatis Paschalis varietate incertum, nec tam graue, vt olei pisciumque comestionem secum ferat illicitam. Aliud item à prima Augusti ad diem B. Virginis Assumptioni celebrandæ dicatum, deuotionis licet & affectus erga illam demonstrandi gratia suscipiatur, non ita protrahitur tamen, & ab ouis & caseo tantum non piscibus & oleo interdicit. Ieiunium tandem Christi natalitiis præuium, quamuis olim decima quinta Nouembris inceptum, *τεσσαρακονθήμερον* meruerit appellari: nunc tamen frigidior Græcorum deuotio, ad dies septem contraxit. Præ ceteris itaque sanctum est, & magnum quadragesimæ ieiunium, vt iisdem asperius & diuturnum magis: omnium nihilo secius vnus est finis, & quasi præmium commune, spiritualis nimirum animæ refectio, sacri Christi corporis & sanguinis participatione, in sacra mensa conuiuio obtinenda: vt namque quater diutius in anno ieiunant, ita quater cuncti Sacramento Eucharistiæ communicant, ter tantum licet Pœnitentibus quibusdam (quod cuncti deinceps mysteriorum participes obseruarunt) præscribatur Iuris Græc. lib. 2. in tomo vnionis inter Constantinum Porphyrogenitum, & eius socerum Romanum. [illegible Greek] *Ter in anno diuinorum mysteriorum fruitione donabitur. Semel in salutari Dei & Saluatoris nostri resurrectione, secundo in illibata dominæ nostræ Deiparæ dormitione, & tertio in Christi natalitiis diebus, eo quod ieiunium, & consequens ex eo profectus præcesserit.* De ieiuniorum illorum ratione & obseruantia, videndus Zacharias Cretensis Marapharas dictus, opusculo ad Horologii calcem addito.

28. Καὶ θύει.) Vertit Genebrardus *sacrificare*, inepte: est enim ceremonia hæc à Sacrificio longissime remota. Melius interpretamur *immolare*, quia crucis expressio, lancea micæ sacri panis impressa, victimæ, scilicet Christi cœlestis agni immolationem designat. Recolenda hic, quæ in Chrysostomi liturgia de hoc ritu scripta sunt sub initio.

29. Τοὺς ἱεροὺς ἄρτους.) Plures *προσφοραί*, seu panes offeruntur, aut saltem præciduntur, vt fiant præsanctificata. *Nam quæ seruantur Particulæ*, scribit Arcudius lib. 3. *maiores sunt, materiaque illius sicci Sacrificii debet esse honesta, & quæ facile tractari possit. Quippe fiunt circa illam multæ cærimoniæ, diuiditur item, & mittitur in calicem: eius-*

que, qui communicare cupit, debet particeps fieri.

30. Ὅτι ζυμὴ(?) [illegible].) Præsentem cæremoniam exequuntur Græci consecratione facta, cum dicit Sacerdos [illegible], vt supra in Chrysostomi liturgia fol. 77. Quod autem hic præcipitur, vt de pluribus panibus consecratis non dicat Sacerdos in multitudinis numero, τοὺς ἄρτους τούτους, sed in singulari, ἄρτον τοῦτον, approbat Arcudius lib. 3. cap. 17. Nam valde tritus est, inquit, modus loquendi, vt non solum de vno pane, sed de pluribus quoque dicamus, panem hunc: vnde Marcus Euangelista, precatus in sua liturgia, vt mittat Deus Spiritum sanctum ἐπὶ τοὺς ἄρτους (quia plures oblatæ quondam proponebantur) statim subiungit: *ἵνα ποιήσῃ τὸν μὲν ἄρτον, σῶμα. Vt faciat panem quidem, corpus, &c.*

31 Λαβίδα.) Genebrardus interpretatur forcipem suscinulam: λαβὶς tamen *cochlear* est: appellationisque rationem protulimus. Vide Onomasticon.

32 [illegible]] Arcudius, qui non nisi Græcorum errores deberet insequi, toleratos mores eorum ex nimio zelo attentat quandoque condemnare, & maxime lib. 3. cap. 17. responsione ad 9. Symeonis argumentum, & deinde cap. 56. ex professo consuetudinem, qua Græci panem consecratum pro præsanctificatis, vel ægrotis deinceps asseruandum, viuifico Christi sanguine, idest cochleari illo imbuto, leuiter intingunt, nulla alia ratione, quam Romanæ Ecclesiæ exemplo, reprobat. Equidem licet sancta Romana Ecclesia, vt ab omni errorum & abusus suspicione aliena, quibuslibet suis membris ducem & exemplar se possit præfigere, peregrinos tamen ab ea mores, dummodo probati sint vel tolerati, nulla tam [illegible] nullibet sensu temere sint abiciendi vel [illegible], consecrati vero panis intinctionem, à Græcis de more in vini speciebus vsitatam, hactenusque toleratam esse voluit, eiusque ritum non [illegible] consensus & approbationis, tolerantiæ saltem non improbandæ sunt rationes. Prima, quod huiusmodi ritus, non recenter sit apud illos institutus, sed a Patribus æuo nostro multo prioribus acceptus. Secunda, quod in animarum consolationem, & vsitatam Eucharistiæ sumptionem sub vtraque specie, ea fiducia possint sanguinis sacras species attrectare, qua summi Pontifices ad Episcoporum heretica labe infectorum exauctorationem: constat autem Theodorum Papam Pyrrhi Monothelitæ condemnationi subscribentem, Christi sanguine atramentum diluisse, &, vt refert in eius vita Ciaconius, simile fidei aduersarios condemnandi exemplum, vel a prædecessoribus accepisse, vel posteris reliquisse. Cur itaque, non in perniciem, sed in animæ beneficium, non liceat Græcis panem consecratum sanguine madefacere, quamuis species illas exsiccari deinceps oporteat. **Si dicas exsiccari, & proinde deperdi penitus** & interire, adeoque prophanemus rem diuinam tractari: occurrunt confestim, & vini substantiam **fluiditate & humore cuncto sublato, (eo quod accidentia sint sine subiecti corruptione aduenientia)** conseruari posse affirmant, æque facile ac panis natura si liquore resoluatur, & reddatur fluida: at vero communis est illa Ecclesiæ, Theologorumque sensus, sacras panis species, in vinum consecratum intinctas, eiusque humore resolutas, & ad eius instar fluentes, a prima tamen non recedere natura, & proinde [illegible] posse vini specierumue naturã, vt ita loquar, constituere, quamuis partibus eius subtilioribus calore [illegible] exhalantibus, densiores & crassiores, compingente eas siccitate, solæ permaneant; quæ deinde in vinum iniectæ resoluantur, exsuscitentur, & denouo emergant, proprietque semper retenta natura, Christi sanguinem æque ac prius contineant, & sumentibus exhibeant: non enim minor est minima quæcumque, ad integritatem vini sustentandam, pars hæc condensata, quam contemplamur, nec magis a vini natura, quam coagulum, (quod lac immutatum esse nullus non videt) a lacte aliena est, a quo proinde lac desudat, & nisi melius dicas, in lac ipsum resoluitur. At licet me iudice, & pluribus assentiente, vero similius sit, vini species vigente nimio calore (focatio enim vale Duco supposito, non ad furnum aut solem vt Arcudio impositum est, religiose pane in intinctum exsiccant Græci) & siccitate nimia vini naturæ aduersa dominante, funditus deperdi; non ideo tamen temeritatis & irreligiositatis nota temere illis est inurenda, si pane huiusmodi intincto sua Præsanctificata peragant: cum enim sub vtraque panis & vini specie communionem excipere sint assueti, ne consuetudinis iuri, cui (quicquid in contrarium suadeat Arcudius præfato lib. 3. cap 56.) eos renunciare sancta Ro**mana Ecclesia non compellit, aduersum quid in**ducere videantur, cum vini species, ne acescant, diutius conseruare nolint, nec illis totum panem inficiendum iudicent, ex parte saltem & in modum crucis leuiter imbutum, vt & eo sanctum communionis ritum quoad elementorum in quibus fit mutatur natura permittit, obseruent, & hac intinctione non sanguinem solum è corpore exiuntem, sed & corpus ipsum suo sanguine tinctum & immersum expressius significent. Sed nec damnat Græcos, quæ obiicitur specierum vini euanescentium cogitatio: in hominum enim vtilitatem, quam Sacramentorum respicit vsus & consumptio, cedit quicquid ibi sacrum est & diuinum; eamque solam cum attenderet Basilius, Particulam communionis diutissime seruatam, sepeliri secum, iuxta vigentem tunc morem, mandare non reformidauit. Et licet sanctorum facta non sint absque delectu in exemplum trahenda: vbi tamen vsum obtinent, non sunt absque iudicii maturo examine, sententia seuera reprobanda: neque memoratum Græcorum ritum proscribit, ita referente Arcudio, Armenopul in Epitome Canonum sect. 5 titul 6 testimonium, quo sentit: [illegible] *Non esse tingenda Præsanctificata per cochlear sanguine dominico, dum custodienda sunt, accuratius tradit beatus Ioannes, vt quod etiam in Ecclesia nostra maiori fiat.* Imo arguunt hæc **eadem verba iam tum vbi**que præterquam in magna Ecclesia morem hunc peruagatum, quem quamuis Ioannes Patriarcha incerti numeri, (non Ieiunator vt falso autumat Arcudius eo quod Trullana Synodo Præsanctificata instituente vel confirmante antiquior, non potuit a Gregorio secundo, vel Germano Patriarcha, se posterioribus, eorum bene digestum ordinem agnoscere,) prohibere fuerit molitus, robur tamen, tempore procedente magis ac magis obtinuit, nec legitur a supremo Ecclesiæ capite ante [illegible] locatus, aut post illud in Concilio Florentino, quo seniores momenti res sunt discussæ, reprehensus: eo quod, præter [illegible] productã, non temere aut prophane [illegible] sacratæ vini sacratæ species, sed aut panis speciebus deinceps adhæreant, & perfecte [illegible], aut certe in ipsis pereant, in eas resolutæ [illegible], vel saltem

ſaltem ab eis in ſui interitu nullatenus, diuelluntur.

33. Ἐν τῷ μέρει ἐν ᾧ ἐχαράχθη ὁ σταυρός.] In parte nimirum panis infera, cui Lancea crucem impreſſit Sacerdos immolans, proptereaque dicitur, ὑπὸ ψιχίαν *ſub mica*: extera enim ſacri panis facies, cruſta eſt, στερεώδης nota inſignita. Ψίχιαν porro Latine ſcripſit, non interpretatus eſt Genebrardus, *micam* certe dixiſſe debuerat, quo nomine Sacramentum Euchariſtiæ vocare non eſt veritus Paſchaſius lib. 2. de corp. & ſang. Domini dicens: *hoc myſterium dum communicas, dilata ſinum mentis tuæ, dilata conſcientiam, & percipe non quantum Mica exhibet, ſed quantum fides capit.*

34. Ἐν τῷ ἀρτοφορίῳ.) Miror cur *Panarium* interpretatur Genebrardus. An ignorabat vas aſſeruandis conſecratis hoſtiis dedicatum *ciborium*, *cuſtodiam*, *tabernaculum* vocari Latinis, ſicut & Græcis ἀρτοφόριον, κιβώριον, κουστωδίαν, hancque portendere eam militum *Cuſtodiam*, cui corpus Chriſti poſt paſſionem cuſtodiri fuit demandatum? ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον σφραγίσαντες τὸν λίθον κατὰ τὴν κουστωδίας.

35. Μηδὲν ἀπολέγων.] Præſanctificatorum miſſa vt imperfecta, plura reſecat à Sacerdote dicenda, in quibus ſunt preces quas inter veſtiendum ſe, recitat: quamuis ſuprà fol. 200. viderimus Morelliana exemplaria cunctas ab eo dicendas præſcribere.

36. Ἐκκλησιάρχης.) Qui Eccleſiæ curam habet, & ei adinſtar Sacriſtæ præficitur. Vide Onomaſticon hoc eodem verbo.

37. Ὁ ἱερεὺς λέγει τὰς εὐχὰς τοῦ λυχνικοῦ.) Veſperarum potius quam miſſæ, eſt præſens Præſanctificatorum officium. Licet autem quædam è miſſæ contextu, quæ ad decentem nimirum Sacramentorum ſumptionem pertinent, ſibi vendicet: plures tamen ex Veſperarum ſerie deſumit: vnde & Veſperarum hora tantum celebratur, & vt Falaſcæ M. S. annotat, πληρουμένης τῆς ἐννάτης *nona dicta*, ita fol. 201. Barberinum autem fol. 200. τῆς ἐννάτης ὥρας *hora diei nona*, quæ eſt tertia poſt meridiem, iuxta Græcam & Eccleſiaſticam horas diurnas numerandi normam, peragendum eſſe animaduertit: nunc autem, relaxato etiam in Oriente ieiunii rigore, circa meridiem, ad illud exſoluendum, paucis & quaſi lugubribus crotali ictibus ſynaxim conuocant.

38. Σιωπῶν μηδὲν λέγων.) Ita conuenientius agendum: Baſiliani autem Monachi in Occidente degentes morem hunc non obſeruant, ſed quædam hic recitant, vt fol. 201. linea animaduertere licet: & ſi ritum eorum tibi innoteſcere deſideras, is tibi in Cryptoferratenſi codice, qui eorum proprius eſt, manifeſtus erit.

39. Αἱ εὐχαὶ τῶν πιστῶν ὑμῶν.] Vide dicta fol. 32. numero 50.

40. Ἄνευ εὐαγγελίου.] In Præſanctificatorum officio, vt à liturgico degenerante, non legitur Euangelium; atque ideo ſi fiat minor εἴσοδος, vt in Chryſoſtomi miſſa fol. 67. fit ἄνευ εὐαγγελίου *In eo liber Euangeliorum non deportatur*; præterquam paucis diebus feſtiuis, in ſequentibus notatis.

41. Εἰς δὲ τὴν μεγάλην εἴσοδον.] Conferendus hic Ingreſſus, cum eo qui in Chryſoſtomi liturgia fol. 73. fieri præſcribitur. Effigies porro Diaconi Præconſecrata geſtantis in capite hic adiuncta, repræſentat eundem in magno Ingreſſu è Propoſitionis menſa panem oblatum ad altare deferentem. Vide ibidem dicta.

41. *Νῦν αἱ δυνάμεις.*) Vice Cherubici Hymni dicitur, de quo, fol.131. num. 108.
43. *Αἰτοῦντες ὄντες.*) In pœnitentiæ, cuius tempus est; & reuerentiæ, ob Christi præsentiam, argumentum.
44. *Ἡ θεία λειτουργία.*) Huius liturgici operis authorem nulla edita manifestant. Nicetas Pectoratus suprà numero primo relatus à Basilio: Maximus Cytherensis, a Gregorio Magno eius nominis primo; à Gregorio secundo, quidam; à Germano, Cryptof & Barberinum M M. SS. produisse testantur. Et Nicetas quidem, orationes cunctas & huius liturgiæ *διάταξιν*, si Basilio adscribat, hallucinatur: pauca namque sicut *εὐχὴν ἐκτενῆ*, fol.194. positam, & Orationes. *Πρὸς σὲ κύριε*, & *Εὐχαριστοῦμέν σοι*, fol.198. reperiendas, licet Basilio denegare nequeamus: reliquę tamen omnes nullo teste, nullo authore, non sunt eidem vt parenti attribuendæ. Sed nec huius Ordinis Basilium inuentorem facere potest Nicetas, etsi namque pluribus annis Concilio Laodicæno missam in quadragesima celebrari prohibente, Basilius sit posterior; certo non constat tamen ante Synodum Trullanam præsanctificata publicantem, illa eadem in Orientis Ecclesias fuisse inducta: vnde reiecta ex parte Nicetæ assertione, an alicui è Gregorii nomine nuncupatis adscribi possit hoc opus, inquirendum. Græci quidem narrant, a patribus sibi traditum, Gregorium magnum in Oriente Legatum agentem, missæ intermissionem per quadragesimam miratum, nec cessationem a diuinis huiusmodi tolerantem, præsanctificata suscipi consuluisse, & officium eorum Ecclesiæ tradidisse, cui dicto, fauet scripto Maximus Cythærensis *ἐν βίῳ τῶν ἁγίων*, duodecima Martii, vulgaribus verbis de Gregorio loquutus. *λέγουσι δὲ ὅτι ἦτον οὗτος ὁποῦ ἐνομοθέτησε τὰ λέγεται σήμερα εἰς τοὺς Ρωμαίους λειτουργία ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς νηστείας, τὸ ὁποῖον κρατεῖται σήμερα εἰς αὐτοὺς ἕως τὴν σήμερον.* *Dicunt vero hunc ipsum fuisse, qui legem tulit vt apud Græcos* (qui *Ρωμαῖοι* à Romano ad se translato imperio se vocitant) *missa diceretur in ieiunii diebus, quod quidem apud eos vsque hodie seruatur.* At cum insignis sit Græcorum error, quo se etiam occupatum fuisse non diffitetur Baronius anno 726. num. 31. vt Gregorium vtrumque primum & secundum, *διαλόγους*, tum nominis eiusdem similitudine, tum pia erga eos animi propensione, & acceptis beneficiis, tum *διαλόγων* scriptis à primo editis, tum variis etiam sermonibus & epistolis à secundo in Orientem missis, moti nuncupauerint; ita vt non nominis tantum *διαλόγου* dignitas, sed & gesta, & scripta vnius alteri promiscue adscribantur, vt vnius Gennadii doctissimi Patriarchæ testimonio probat Baronius, (cui lubens addiderim, & Zacharia Dialogorum Gregorii prima in linguam Græcum interprete, ipsum *διάλογον*, vocari: & apud eundem Baronium anno citato Gregorii secundi epistolas referri, quarum titulus ipsi *διαλόγου* cognomen, sicut & priori affigit) proindeque incertum omnino reddi, cuinam Gregorio Dialogo vt authori, possit opus præsens assignari: satiusque propterea videri Cryptof. & Barberini M M. SS. authorita-

tem ſequi ; quæ Germanum Constantinopolitanum Antiſtitem huius liturgiæ, ſi non ex integro, ex parte ſaltem, & quoad ordinis diſpoſitionem, profitentur authorem. Cui quidem ſententiæ nihil negotii faceſſere vulgarem Græcorum traditionem, vel Maximi Cythærenſis teſtimonium arbitror: **Cum enim Gregorius magnus pluribus** annis Synodum Trullanam de Præſanctificatis ſancientem præceſſerit, nullatenus eſt eorum inuentor, vel huiuſmodi honor videtur etiam ex toto Gregorio ſecundo denegandus: cum enim Germano fuerit coætaneus, & multa ipſi cum eo beneuolentiæ neceſſitudo, officiorum reciprocatio, mutuum & commune negotiorum ad Eccleſiam pertinentium conſortium; potuit à Germano editum opus & à Gregorio Pontificia ſupremaque authoritate Orientis Eccleſiæ traditum, miſſum, & confirmatum; ipſi Gregorio ſecundo, vt & Germano, authoribus adſcribi.

45. *Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι.*) Triplex ratio eſt, Sacerdotem Græcum mouens, vt antequam Epiſtola, vel Geneſis potius, in Præſanctificatorum officio legatur, populo cereum ac enſum oſtentet, vel illum ſolum, vt Nicetas Pectoratus ſuprà numero primo retulit, in Ingreſſu primo deferat. Prima, quia cum Catechumeni ex Eccleſia mox eiciendi, huic officio per quadrageſimam, quia πρὸς τὸ φώτισμα diſponuntur interſint, ſub corporei luminis ſymbolo eis in Eccleſia ob oculos poſito, Chriſtus qui eſt lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, manifeſtatur: vt de eius plenitudine luminis in baptiſmo accepturos ſe, certiores reddantur hac voce, *φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι*. Secunda, quia cum λυχνικὸν, ſit ob nocturnum lumen hominibus à Deo conceſſum, Veſpertina gratiarum actio; & (vt numero 37. ſuperius obſeruatum eſt) cum præſens officium λυχνικὸν ſit, quod tamen ante ſerotinas Lucernas accenſas hora nona perſoluitur, nondum inſtante earum de more accendendarum tempore, cereus alius in Eccleſia profertur accenſus, qui non corporei nocturnique luminis, ſed Chriſti ſpiritualis cæleſtiſque ſplendoris ſub ſacramento latitantis typum gerat, illiuſque fidem in omnibus animis accendat, his verbis *φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι*. Tertia, quia cum Euangelii lectio conſecrationem in miſſa præcedat, ſicut & Chriſti prædicatio paſſionem, cum nulla ſit in Præſanctificatis conſecratio, nulla ſit etiam Euangelii lectio: ſic vero Chriſtus non tam verbo, quam facto ſeipſum in Sacramento præſanctificatorum præſentem exhibet, & ad ſui agnitionem, ſui vice & in ſymbolo lumen ſubſtituit, illique ſua voce ſuffragatur Sacerdos dicens, *φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι*.

46. *Περὶ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς.*) Ex ignorantia addita ſunt hęc verba in editis: non enim officium hoc liturgicum eſt, vt propterea *ἀναφορᾶς oblationis* virtutem, aut nomen ſortiri poſſit.

Collectam è variis authoribus in Baſilii, Chryſoſtomi, Germanique Liturgias, proxime in ſuperioribus congeſſimus expoſitiones: priuſque de Templo, nonnulla ſumus præfati. Cuncta hæc breuiter, concinne, & erudite complectitur Symeonis Theſſalonicæ Antiſtitis, viri, ſi Romanæ Eccleſiæ fuiſſet coniunctus, antiquis Patribus annumerandi, de Templo, & ſacrificio miſſæ enarratio. Hanc tibi, Lector erudite, ſeparatim hac de cauſa, offerimus, quia diuerſam à Germano, Cabaſila, Maximo, & aliis Myſtagogis, Liturgiam interpretandi rationem init: & vltima, quæ poſtremis Liturgiæ partibus alii contemplantur myſteria; ipſe in proœmialibus edocet conſideranda. Vt autem iudicio vbique excellit: ita nihil à ſubiecto profert alienum, aut ab antiquorum traditione deflexum. Huius Latinam verſionem, quam vt probam quoque ſubiicimus, habes iam, tum alibi, tum in Bibliot. PP. Auctario à Iacobo Pontano S. I. editam: defuit tamen hucuſque Græcus textus, idcirco fortaſſe ſuppreſſus, quia nimio interpretis zelo, vbi certe nullum erat obuium periculum, reſciſſus fuerat & mutilatus: eundem partibus amputatis reſtitutum, quibusdam in locis verius percipiendum, accipis, quia fidelius, pro maiori rerum Græcarum experientia, tranſlatum legis: nec non quia paucis, modicoque temporis ſpatio, totam Liturgiæ ſeriem, periodis hic reperiendis, ad ſingulas partes, diſſertationemque de Templo relatis, enucleatim habes apertam & notam. Dilucidi deuotique huius opuſculi authorem, prout digeſſit, ſcriptis myſteria noua proferentem, ſuſcipe; & in eius næuis non ita detegendis, quam abſtergendis, ſi aliquos notaueris, noſtra fruere fidelitate.

BEATI METROPOLITÆ Theſſalonices Domini Symeonis.

De Templo.

Et in Miſſam enarratio.

EOrum quæ in ſancta Synaxi, ſiue Miſſa peraguntur, ſymbola & argumenta, quid tandem aliquando manifeſtent, & quid ſacra ornamenta ſignificare velint, vt diſcatis, diuina charitate eſtis impulſi: in charitate idcirco ſuſcipite à nobis, quos de ijs ſermones, Dei etiam charitate moti, & confiſi exhibemus: qui nos *ſic dilexit*, ſecundum ſcripturam, *vt filium ſuum vnigenitum pro nobis daret*. Venit ergo ad nos in charitate, & qui vbique præſens adeſt, habitauit inter nos, ex virgine infans in lucem editus, & per ſucceſſiuam ætatum mutationem progreſſus eſt, vt ego ex integro purgarer, eiuſque dictis & factis ſanctitatem ſuſciperem. Poſtremo ſemetipſum quoque in communionem nobis dedit. Quoniam etenim primitijs carnis, quas è virgine aſſumpſit mihi vnitus eſt, neceſſe fuit vtique vnionem quoque actu & opere ipſo ad fideles vniuerſos dimanare. Hæc eſt enim reformatio & vita noſtra. Nam, *niſi manducaueritis*, inquit, *carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem: non habebitis vitam in vobis*. Et. *Ego viuo, & qui manducat me, viuet propter me*. Hoc per Sacramenta benigne præſtitit. Et certe baptiſmate nos regenerat, ſuamque generationem omni praua paſſione ſegregatam nobis donat. Per manuum vero impoſitionem, & ſacram inſpirationem, vnguenti confirmationis gratiam inſerit: vnguentum nimirum ipſemet eſt: *vnguentum*, enim inquit, *effuſum nomen tuum*. Qui vnxit ſemetipſum quà Deus: & vnctus eſt quà homo. Proinde & nos ſua bonitate vngens ſuaueolentem & vitalem ſpiritus gratiam nobis elargitur. Quod autem tertium & ſummum eſt, nos ſui participes efficit, & id in ſacramentorum traditione oſtendit. Accepit enim panem, & conſecrauit, & calicem ſimiliter. *Et hoc quidem*, ait, *eſt*

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ Θεσσαλονίκης Κυρίου Συμεών.

Περὶ τοῦ Ναοῦ.

Καὶ ἐξήγησις εἰς τὴν λειτουργίαν.

Ἐξ ἀγάπης θείας κεκινημένοι, πρὸς τὸ μαθεῖν τί ποτε δηλοῦσι τὰ σύμβολα τῶν ἐν τῇ θείᾳ συνάξει τελουμένων, καὶ τί τὰ ἱερὰ σημαίνουσιν ἄμφια, ἐν ἀγάπῃ δέξασθε, καὶ τοὺς κατὰ δύναμιν παρ' ἡμῶν περὶ τούτων λόγους, οὓς καὶ ἡμεῖς τῇ τοῦ θεοῦ ἀγάπῃ κινούμενοι καὶ θαρροῦντες ποιούμεθα, ὃς τοσοῦτον ἡμᾶς ἠγάπησεν, ὡς γέγραπται, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ὑπὲρ ἡμῶν δέδωκεν. ἦλθεν οὖν ἐν ἀγάπῃ, καὶ ὁ πανταχοῦ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ βρέφος ἐκ παρθένου τεχθεὶς, καὶ τὰς ἡλικίας ἀμείψας, ἵν' ὅλως ἐγὼ καθαρθῶ, καὶ διὰ τῶν λόγων, καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ καθαγιασθῶ. τέλος καὶ ἑαυτὸν ἡμῖν εἰς κοινωνίαν δέδωκεν. ἐπεὶ γὰρ τῇ ἀπαρχῇ μὲν ἡνώθη μοι ἣν προσείληφεν ἐκ παρθένου, ἀνάγκη δὲ ἦν τὴν ἕνωσιν πραγματικῶς καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς πιστεύοντας διαβῆναι. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀναπλασθῆναι ἡμᾶς καὶ ζῆσαι. ἐὰν γὰρ μὴ φάγητε, φησὶ, τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. καί. ἐγὼ ζῶ, καὶ ὁ τρώγων με ζήσεται δι' ἐμέ. τοῦτο τοῖς μυστηρίοις διαπράττει ἀγαθῶς. καὶ δὴ, τῷ βαπτίσματι μὲν ἀναγεννᾷ, τὴν αὐτοῦ καὶ ἡμῖν ἀπαθῆ διδοὺς γέννησιν· τῇ ἐπιθέσει δὲ τῶν χειρῶν καὶ ἐμπνεύσει, τὴν τοῦ μύρου χάριν ἐντίθησιν· ὃ δὴ μύρον αὐτός ἐστι· μύρον γάρ φησιν ἐκκενωθὲν ὄνομά σου. χρίσας μὲν ἑαυτὸν ὡς θεὸς, χρισθεὶς δὲ ὡς ἄνθρωπος. διὸ καὶ ἡμᾶς ἀγαθῶς χρίων, ἡμῖν παρέχει τὴν εὐωδίαν καὶ ζωοποιὸν τοῦ πνεύματος δύναμιν. τρίτον δὲ καὶ μέγιστον ἡμῖν δίδωσι τὸ μετέχειν ἡμᾶς αὐτοῦ· ὅπερ τῇ παραδόσει τῶν μυστηρίων παρέδειξεν· ἔλαβε γὰρ ἄρτον, καὶ ἱερούργησε, καὶ ποτήριον ὁμοίως· καὶ τὸ μὲν, ἔφη, τοῦτό ἐστι τὸ

σῶμά μου. τὸ δὲ, τοῦτ' ἔστι τὸ αἷμά μου. καὶ οὐχ ἱερούργησε μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς κοινωνίαν ἐκάλεσε. λάβετε γὰρ φάγετε, φησὶ, καὶ πίετε ἐξ αὐτοῦ, πάντες. καὶ οὐ τότε μόνον τοῦτο πεποίηκεν αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν οἰκείων μέχρι παντὸς τελεῖσθαι παρέδωκε. τοῦτο γὰρ, φησι, ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· καὶ εἰκότως. εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς ἡμῖν παραπλησίως σαρκὸς καὶ αἵματος κεκοινώνηκε, καὶ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος ὤφθη, θεὸς ὢν ἀναλλοίωτος· σκοπὸς δὲ τὸ, θεώσεως αὐτοῦ μετασχεῖν ἡμᾶς, διὰ θειοτάτῳ τούτῳ τρόπῳ, καὶ ὑπὲρ λόγον πεποίηκε οἷς τρεφόμεθα, καὶ οἷς ποτιζόμεθα, ἑαυτὸν καταμίξας πανταχοῦ ὤν. καὶ τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον εἰς σῶμα καὶ αἷμα μεταβαλὼν τῇ θείᾳ αὐτοῦ δυνάμει παντοδύναμος ὤν. διὰ τούτων ἡμῖν ἀνακιρνᾶται καὶ ἀναμίγνυται. καὶ δικαιοσύνης ἥλιος ὢν ἡμῖν ἐπιλάμπει, ἀναλόγως τῇ καθαρότητι τὰς ἐλλάμψεις παρέχων· καὶ οὐχ ἁπλῶς ὡς ἥλιος ἐνεργεῖ τὰς ἀκτῖνας ἐνιεὶς μόνον· ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ καθαρὰ καθαίρει, καὶ δεκτικὰ φωτὸς ἀπεργάζεται.

Ἐπεὶ τοίνυν τοιοῦτόν ἐστι τὸ τῆς ἱερουργίας μυστήριον, καὶ τοῦτο πέρας τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ θεοῦ, δι' αὐτοῦ γὰρ κοινωνοὶ γινόμεθα θεοῦ, καὶ κατὰ χάριν θεοί· καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία τὴν σπουδὴν πρὸς τοῦτο μείζονα καὶ θειοτέραν ἔχει· ὅθεν καὶ ὃ παρέλαβεν ἐξ ἀρχῆς διηνεκῶς ἐνεργεῖ, καὶ διὰ συμβόλων ἱερῶν διδάσκει τὰ ὑπὲρ ἔννοιαν. τηλικαύτης δὲ μετέλαβε δόξης καὶ τὰ ὁρατῶς ἐνεργούμενα, ὅτι πᾶσιν εἰσὶ θαυμαστά. ἀλλ' οὐχ ὁ νοῦς ἁπάντων πρὸς τὴν γνῶσιν διαβαίνει τῶν τελουμένων· ὅθεν καὶ διαπορῶσι πολλοί, καὶ τοὺς τούτων ζητοῦσι λόγους. καὶ πάντως ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιάν ἐστι τὰ τελούμενα. καὶ οὐ μόνον ἀνθρώπινος, ἀλλ' οὐδ' ἀγγελικὸς ἀνεξιχνιάσει νοῦς, πῶς θεοῦ σάρκωσις, ἢ πῶς κοινωνία διδάξαι, ἢ τι τῶν ὅσα ἡ ἐκκλησία κηρύττει τε, καὶ ἐνεργεῖ. πλὴν οὐ καθόλου ἡμᾶς ἀμυήτους ἀφῆκε περὶ τῶν ἰδίων ὁ θεός· ἀλλ' ὅσον δυνατὸν εἰδέναι καὶ καθόσον ζητεῖν, καὶ εὑρίσκειν, καὶ ἐν περινοίᾳ γίνεσθαι τῶν ἐκείνων, παρέχει ἡμῖν ἀφορμάς· ἐπεὶ καὶ δι' ἡμῶν ταῦτα πεπράχθαι. καθόσον οὖν ἡμῖν ἐδόθη ἐλαχίστοις γε οὖσι καὶ ταπεινοῖς, περὶ ὧν ἠρωτήσατε νομίσαντες ἡμᾶς εἶναί τι, λέγομεν ἐν ἀγάπῃ ἐκ τῶν πατέρων τὰ πλείω, συλλέξαντες· οὐδὲ γὰρ τῶν παραδεδομένων καινότερον ἄλλο παρ' ἡμῖν,

corpus meum. Hic vero sanguis meus. Nec consecrauit modo, verum etiam ad eius nos communionem vocauit. *Accipite*, enim, *comedite*, inquit. *Et bibite ex eo omnes.* Nec tantummodo tunc istud ipse fecit, sed per suos idoneos ministros, id omni tempore faciendum concessit. *Hoc facite* inquit, *in meam commemorationem.* Et merito. Si etenim conformiter nobis, carnis & sanguinis nostri participem se efficit, & cum esset Deus immutabilis, nihilominus homo nostrum similis apparuit, quò diuinitatis eius consortes ac socii fieremus: diuinissima istud & super omnem captum ratione actū est; vt quibus alimur & quæ bibimus, iis se immisceret, qui vbique est, panemque & vinum in corpus & sanguinem diuina sua potentia transmutaret, qui omnipotens est. Per hæc nobis inseritur & immiscetur: cumque sit sol iustitiæ, nobis lucet, & suę puritati cōformes illustrationes exhibet: nec radiis dumtaxat immissis; simpliciter vt sol agit: sed insuper ex impuris pura reddit, & luminis capaces efficit

Quando igitur huiusce modi est sacrificium, & hic finis est incarnationis diuinæ, (per eam quippe cōsortes Dei, & dii per gratiam euadimus) etiam Christi Ecclesia studium in eo maiu & sacratius adhibet: vnde & quod ab initio accepit, assidue operatur, & per sacra symbola docet, quæ omnem cogitationem superant. Tantæ vero gloriæ compotes sunt eæ, quę à nobis visibiliter fiunt actiones: vt omnibus ideo sint admirationi. Verum non omnium mens ad eorum quæ illic pertractantur, cognitionem penetrat: multique propterea hæsitant, horumque rationes & causas exquirunt: Et certe captum omnem transcendunt, quæ illic perficiuntur. Nec humanus solum, sed nec Angelicus intellectus enarrare ac docere queat, quomodo Dei incarnatio, quomodo communio fiat, aut eorum quippiam quæ ab Ecclesia promulgantur & efficiuntur. Verumtamē non omnino rudes ac ignaros rerū ad se pertinentium Deus nos reliquit, sed quantum de iis scire, inuestigare, & inuenire, imo & cōprehendere possumus tantam nobis occasionē præstitit: quādoquidem causa nostra ea omnia instituta sunt. Quantum igitur nobis minimis abiectissimisque concessum est, de iis quæ nos esse aliquid putantes interrogastis, in charitate disseruimus, pluraque ex his à sanctis Patribus collegimus, neque enim præter ea quæ tradita sunt nouum aliquid adinuenimus, neque

ea quæ ab aliis accepimus vlla ratione immutauimus, imo sicut fidei symbolum integra intactaque seruauimus. Vnde sicut ab ipso Saluatore instituta est, & ab Apostolis, & à Patribus tradita, ita & missam celebramus: & sicut quidem Dominus, cum discipulis adhuc commorans consecrauit, & panē fregit, eisque distribuit, & calicem similiter: ita & nūc Ecclesia exequitur, Pontifice cum Sacerdotibus consecrāte, & omnibus distribuente, vel certe Sacerdote cum collegis celebrante. Hoc vero & Apostolorum successor testatur, Sacer, inquam, Dionysius dum sic sacrificare, sicut & nos edocet: & diuinarum rerum enarratores Basilius & Chrysostomus ordinem missæ tantis mysteriis repletæ vbi exponunt, sic eam perficere commendarunt, sicut & nostra Ecclesia exequitur; idque orationes eorum in missa, quæ primum & secundum ingressum reliquasque sacri mysterii partes edocent, clarissime commonstrant.

Et sanctum quidem templum non omnibus peruium esse, sed reuerentia dignum, tremendum vero maxime altare, esse voluerunt SS. PP. Quod liquido constat, cum ex eo Catechumenos emittunt: sacer vero Ambrosius, ex templo & altari Theodosium Imperatorem eiecit: Sāctus autem Gregorius author ille Dialogorum, non modo cum fermentato pane sacrificium offerri testatur, verum & in veneratione magna sacras habet ædes, nec cuiuscumque cadauera in iis sepeliri permittit: similiter & Isidorus Pelusiota inter antiquos Patres merito recensitus, in plerisque suarum Epistolarum de missæ serie prout apud nos celebratur, lucidius edisserere videtur: & de diuinis eruditus Maximus nullum mysterium sacræ missæ, quam Ecclesia Catholica in vsu habet & celebrat, nō expositum relinquit, omniumque quæ in ea fiunt rationes in medium adducit & interpretatur. Ex his & ex aliis Patribus dicenda decerpētes, quodcūque ab antecessoribus nostris didicimus, diuina cōfisi gratia vobis exscribimus.

Primum igitur de diuina domo agimus. Nam cum templum & Sacerdos, instrumenta sint sacrificio deseruientia, ille quidem consecrans, hoc vero, altare ad id exhibens; de vtroque dicere consentaneum est.

Templum ergo quamuis ex materialibus compactum sit: sublimi tamen gratia præditum est: à Pontifice enim

ὧν ἃ παρελάβομεν ἠλλοιώσαμεν· τετηρήκαμεν δὲ ὡς καὶ τὸ τῆς πίστεως σύμβολον. ὅθεν ὡς παρ' αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος ἐδόθη, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν πατέρων· οὕτω τὴν ἱερουργίαν τελοῦμεν. καὶ ὡς μὲν ὁ κύριος ἱερούργησε μετὰ τῶν μαθητῶν ὢν, καὶ τὸν ἄρτον κλάσας, καὶ αὐτοῖς μεταδοὺς, καὶ τὸ ποτήριον· ὁμοίως, καὶ ἡ ἐκκλησία ποιεῖ τοῦ ἱεράρχου μετὰ τῶν ἱερέων, ἱερουργοῦντος, καὶ πᾶσι μεταδιδόντος· ἢ καὶ ἱερέως μετὰ τῶν λοιπῶν. τοῦτο δὲ καὶ ὁ τῶν ἀποστόλων μαρτυρεῖ διάδοχος, ὁ ἱερὸς φημὶ, Διονύσιος· οὕτω διδάσκων ἱερουργεῖν, ὡς ἡμεῖς· καὶ οἱ θεηγόροι δὲ Βασίλειος καὶ Χρυσόστομος τὴν τῆς μυσταγωγίας πλατύτερον ἐκθέμενοι τάξιν, οὕτω παραδεδώκασιν ἐνεργεῖν, ὡς ἡ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησία· καὶ μαρτυροῦσιν αὐτῶν αἱ εἰς τὴν ἱερουργίαν εὐχαὶ, τὴν πρώτην τε καὶ τὴν δευτέραν εἴσοδον ἐκδιδάσκουσαι, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἱερᾶς τελετῆς.

Καὶ τὸν ἱερὸν δὲ ναὸν, οὐ βατὸν τοῖς πᾶσι παραδεδώκασιν οἱ πατέρες, ἀλλ' ἄξιον εὐλαβείας, καὶ μάλιστα δὴ τὸ φρικτὸν θυσιαστήριον. καὶ δῆλον ὡς ἔξω βάλλουσι τοὺς κατηχουμένους. καὶ ὁ ἱερὸς δὲ Ἀμβρόσιος καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἐξώθησε τὸν βασιλέα Θεοδόσιον· καὶ ἐν ἁγίοις δὲ Γρηγόριος ὁ Διαλόγος, οὐ μόνον δι' ἐνζύμου ἄρτου τὴν θυσίαν προσφέρεσθαι μαρτυρεῖ· ἀλλὰ καὶ δι' αἰδοῦς τοὺς ἱεροὺς ἄγει ναούς· μηδὲ λείψανα ἀφεὶς τοῦ τυχόντος ἐν αὐτοῖς κατατίθεσθαι· ἀλλὰ καὶ ὁμοίως Ἰσίδωρος ὁ τοῦ Πηλουσίου ἀρχαῖος ὢν τῶν πατέρων, ἐν πολλαῖς τῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν περὶ τῆς τάξεως τῆς καθ' ἡμᾶς λειτουργίας σαφέστερον ἐκδιδάσκειν φαίνεται· καὶ ὁ σοφὸς τὰ θεῖα Μάξιμος, ἅπαν ἐκτίθησι τὸ μυστήριον τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, ὅπερ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία τελεῖ καὶ ἐνεργεῖ, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ γινομένων τοὺς λόγους ἑρμηνεύει. ἐξ ὧν δὴ καὶ ἡμεῖς ἐκ τῶν πατέρων ἠρανισάμενοι, καὶ εἴ τι περ ἄλλο παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν ἔγνωμεν, γράφομεν ὑμῖν, τῇ τοῦ θεοῦ θαρρήσαντες χάριτι.

Καὶ δὴ πρότερον μὲν περὶ τοῦ θείου φαμὲν οἴκου. ἐπεὶ γὰρ ἔργανον ἱερουργίας ὁ ναός τε, καὶ ὁ ἱερεύς· ὁ μὲν ἱερουργῶν, ὁ δὲ τὸ θυσιαστήριον ἔχων· καὶ περὶ τῶν ἀμφοτέρων προσηκόν ἐστιν εἰπεῖν.

Ὁ ναὸς τοίνυν, εἰ καὶ ἐξ ὑλῶν συγκείμενός ἐστιν, ἀλλ' ὅμως ὑπερκόσμιον ἔχει χάριν· τελεῖται γὰρ παρ' ἀρχιερέως εὐχαῖς

μυστικαῖς, καὶ θείῳ χρίεται μύρῳ, καὶ κατοικητήριον ὅλως θεοῦ παρίσταται· καὶ οὐ πάντα τοῖς πᾶσιν ἔχει βατά· ἀλλὰ τὰ μὲν ἱερεῦσι, τὰ δὲ λαϊκοῖς. Εἰκονίζει δὲ τοῦτο διπλοῦς ὢν διὰ τῶν ἀδύτων, καὶ τῶν ἐκτός· καὶ Χριστὸν αὐτὸν διπλοῦν ὄντα, θεὸν καὶ ἄνθρωπον· καὶ τὸ μὲν ἀόρατον, τὸ δὲ ὁρατόν· καὶ ἄνθρωπον ὁμοίως ἐκ ψυχῆς ὄντα καὶ σώματος. ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς τριάδος μυστήριον ἐξαιρέτως, ἥτις ἀπρόσιτος μὲν τῇ οὐσίᾳ, γινωσκομένη δὲ τῇ προνοίᾳ, καὶ ταῖς δυνάμεσιν. ἰδίως δὲ καὶ τὸν ὁρώμενον ἐκτυποῖ κόσμον, καὶ τὸν ἀόρατον· ἀλλὰ καὶ τὸν ὁρώμενον τοῦτον μόνον· τὸν οὐρανὸν μὲν διὰ τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὰ περίγεια δὲ διὰ τοῦ θείου ναοῦ. καὶ κατ' ἄλλον δὲ σκοπὸν ὁ θεῖος ἅπας ναὸς τριαδικῶς θεωρεῖται. τοῖς πρὸ τοῦ ναοῦ φημί, καὶ τῷ ναῷ, καὶ τῷ βήματι· ὃ δὴ καὶ τὴν τριάδα σημαίνει, καὶ τὰς τάξεις τῶν νόων τριαδικῶς τεταγμένας, καὶ τοὺς λαοὺς τῶν εὐσεβῶν, εἰς τριάδα διαιρουμένους, ἱερέων λέγω, καὶ πιστῶν τελείων, καὶ τῶν ὄντων ἐν μετανοίᾳ· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν γῇ, καὶ τὰ ἐν οὐρανῷ, καὶ τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, τοῦ θείου ναοῦ τοῦτο διδάσκει τὸ σχῆμα· καὶ νάρθηκες μὲν τὰ ἐν τῇ γῇ, ναὸς δὲ τὸν οὐρανόν, τὰ δὲ ὑπερουράνια, τὸ ἁγιώτατον βῆμα.

mysticis precationibus dedicatur, & sacro perfunditur vnguento, totumque Dei habitaculum redditur: nec omnia omnibus sed alia Sacerdotibus, alia Laicis habet peruia. Quoniam vero bipartitum est, (in adyta nimirum & exteriora) per secretiora adyta, & per ea quæ foris sunt, Christum ipsum imagine quadam repræsentat, duplici natura diuina & humana subsistentem, quarum hæc non videtur, alia sub aspectum cadit. Similiter hominem ex anima & corpore cohærentem. Trinitatis item mysterium præclare adumbrat, quæ cum per essentiam inaccessa sit, prouidentia tamen & potestate maxime cognoscitur. Speciatim vero mundum hunc aspectabilem, & alium qui sensum effugit, imitatur. Quinimmo & aspectabilem solum. Cœlum quidem, per sacrum tribunal: terrestria vero, per templum reliquum. Alio consilio sacrum templum vt tripartitum, seu trifariam diuisum consideratur: in locum, inquam, ante templum seu vestibulum, in ipsum templum, & in sacrarium, quibus partibus tribus Trinitas, & cœlestes beatarum mentium ordines, per tres ternarios distincti: piorum item populus sub triplici discrimine, Sacerdotum videlicet, fidelium perfectorum, & publice pœnitentium, significatur. Insuper quæ in terris, quæ in cælis, & super cælos sunt, sacræ ædis constitutio & habitus denotat: & vestibula quidem, ea quæ in terris sunt; spatium templi, cælum; sanctissimum vero tribunal, super cœlestia siue ea quæ sunt in cœlis.

Διὸ καὶ ἐν τῷ βήματι ὁ θεῖος ναός, διὰ μὲν τοῦ φρικτοῦ θυσιαστηρίου τῆς ἱερᾶς δηλαδὴ τραπέζης, τὸν τοῦ οὐρανοῦ προδηλοῖ δεσπότην· ὃ καὶ ἅγια ἁγίων καὶ καθέδρα, καὶ τόπος θεοῦ, καὶ ἀνάπαυσις, ἱλαστήριόν τε, καὶ τοῦ μεγάλου θύματος τὸ ἐργαστήριον, καὶ μνῆμα Χριστοῦ, καὶ δόξης αὐτοῦ καλεῖται σκήνωμα· καὶ διὰ μὲν τοῦ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ καταπετάσματος, τὴν ἐπουράνιον περὶ τὸν θεὸν ἐκτυποῖ σκηνήν· ἔνθα οἱ τῶν ἀγγέλων δῆμοι, καὶ τῶν ἁγίων ἡ κατάπαυσις. διὰ δὲ τῶν κιγκλίδων, ἤτοι τῶν διαστολῶν, τὴν διαφορὰν τῶν ὁρατῶν πρὸς τὰ νοητά· τέσσαρα δὲ μέρη ὑφάσματος ταῖς τέσσαρσι ἔχει γωνίαις ἡ ἱερὰ τράπεζα· ὅτι ἐκ τῶν περάτων συνεξυφάνθη τῆς ἐκκλησίας τὸ πλήρωμα. καὶ τὰ ὀνόματα δὲ τῶν τεσσάρων ἐν ταῖς τέσσαρσιν εὐαγγελιστῶν· ὅτι δι' αὐτῶν συνέστη ἡ ἐκκλησία, καὶ πάντα τὸν κόσμον τὸ εὐαγγέλιον περιέδραμε,

Idcirco & in sacrario templum per tremendum altare, sacræ mensæ videlicet, cœli Dominum concipiendum proponit: quæ & sancta sanctorum, cathedra, locus Dei, requies, propitiatorium, magni sacrificij officina, Christi monumentum, & eius gloriæ tabernaculum vocatur: Et quidem per velum altaris, cœleste Dei tabernaculum significat, vbi Angelorum agmina sunt, & sancti requiescunt. Per cancellos vero siue separationes, differentiam eorum quæ sensu, ab his quæ sola intelligentia percipiuntur. Quatuor autem superstrati mantilis partes in veli quatuor angulis habet sacra mensa, quoniam plenitudo Ecclesiæ ex quatuor mundi finibus contexta est; & in quatuor illis angulis, quatuor Euangelistarum nomina, quandoquidem per illos fundata & constituta est, & vniuersum terrarũ orbem Euangelij annũciatio peruagata

eſt. Interulam vero veſtem, quæ Ad carnem dicitur, & ſuperne mantile adepta eſt: quia ſepulchrum eſt, & thronus Ieſu. Et partim quidem eſt vt ſindō qua mortui corpus inuolutum eſt; partim vt gloriæ amictus; ſicut etiam Pſalmus, qui ſuper ea, dum imponitur, dici ſolitus eſt, oſtendit. *Dominus regnauit*, dicens, *decorem induit*. E lapide porro eſt altare, quia Chriſtum refert, qui & petra nominatur, tanquam fundamentum noſtrum, & caput anguli, & lapis angularis: & quia petra, quæ olim profluentibus ex ſe aquis Iſraël potauit, huius imago fuit. Nunc enim nos, nouum Iſraël potat, nō aquā ſcaturiēs: ſed æternæ vitæ flueta præbens; viuum, inquam, verbi ſanguinem. Per ſacrum verò conſeſſum, Verbum incarnatum, & in cœlis ad dextram Patris aſſidens: per gradus, cuiuſque ſanctorum virorum & Angelorum ordo aſcenſuſque: & per Sacerdotem, Ieſus ſignificatur: quem & ſacrum Euāgelium in altari conſpicuum; & crux, ſacrificium eius indicat. Sub menſa deinde repoſitæ ſunt reliquiæ Martyrum, vt pote quorum ſpiritus Chriſto magno Martyri ſemper adſint. Præterea tanquam Eccleſię fundamenta hos altare continet, quæ primò Chriſti, poſtea per ipſum Martyrum ſanguine cōdita eſt. Vnguento delibutum eſt, quoniam plenitudinem efficientiæ ſpiritus, & viuum vnguentum quod ſacrificatur, habet. Stragulis autem circumueſtitur, & ornatur, quoniam quæ ſuper eo fiunt, conſideratu difficilia ſunt, nec ab omnibus comprehendi queunt. Eſt autem editum ſplendidiſſimumque vt ſolium Dei. Per ordines vero ſacrarium ingredi ſolitorum, virtutes extra mundum, ſiue cœleſtes nobis ſuggeruntur: Et per ſuffitionem ab altari inchoatam, communicans ſeſe, & fragrans ſpiritus gratia: per accenſa lumina, ea quæ eſt in ſanctis perpetua ac indeficiens illuminatio. Atque hæc ab Eccleſia, per ſacrarium imaginanda obiiciuntur.

Vniuerſim autem per totum templi tractum, terreſtrem hunc mundum, vt ſupra diximus, aut etiam cœlum quod cernimus, cogitationi obiicit. Quando enim ante tēplum preces facimus, cœli id loco habemus, & Paradiſi in Eden ſimilitudinem gerit. Quapropter etiam quibuſdam velis in ſacris monaſteriis dum extra pſallunt, templum occluditur, quæ ingredientes abſtrahunt, eò declarantes Chriſtum ad nos vſque deſcēdiſſe, mediumque parietem maceriæ

κατὰ σάρκα δὲ τὸ λεγόμενον, εὐθὺς καὶ μετ' αὐτό, τραπεζοφόρον κέκτηται· ὅτι τάφος ἐστὶ καὶ θρόνος τοῦ Ἰησοῦ. καὶ τὸ μέν ἐστιν ὡς σινδών, ᾗ περιελήφθη νεκρός, τὸ δὲ ὡς δόξης περιβολή, ὡς καὶ ὁ ἐπὶ τούτῳ ἐν τῷ τίθεσθαι ἐμφαίνει ψαλμός, ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, λέγων, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο. ἀπὸ λίθου δὲ τὸ θυσιαστήριον, ὅτι Χριστὸν εἰκονίζει, ὃς καὶ πέτρα ὠνόμασται, ὡς θεμέλιον ἡμῶν, καὶ κεφαλὴ γωνίας, καὶ λίθος ἀκρόγωνος, καὶ ὅτι πέτρα πάλαι ταύτην ἐμιμεῖτο τὴν πηγάζουσαν, ἡ τὸν πάλαι ποτίζουσα Ἰσραήλ. νῦν δὲ αὕτη τὸν νέον ἡμᾶς ποτίζει, οὐχ ὕδωρ ἀλλὰ ζωῆς αἰωνίου προχέουσα νάματα τὸ ζῶν αἷμα τοῦ λόγου. διὰ δὲ τοῦ ἱεροῦ σκιοθρόνου, τὸν εἰς οὐρανοὺς ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς σαρκωθέντα λόγον καθήμενον, διὰ δὲ τῶν ἀναβαθμῶν τὴν ἑκάστου τῶν ἱερωμένων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἀγγέλων τάξιν, τε καὶ ἀνάβασιν· καὶ διὰ μὲν τοῦ ἱερέως, τὸν Ἰησοῦν, ὃν τυποῖ καὶ τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ὁρώμενον· καὶ ὁ σταυρός, τὴν θυσίαν αὐτοῦ δηλῶν. τῇ τραπέζῃ δὲ ὑπόκειται τὰ ἱερὰ λείψανα τῶν μαρτύρων, ὡς τῷ Χριστῷ τῷ μεγάλῳ μάρτυρι τοῦ πατρὸς ἀεὶ συμπαρόντων τοῖς πνεύμασιν. ἀλλὰ καὶ ὡς θεμέλιον τῆς ἐκκλησίας τὸ θυσιαστήριον τούτοις ὑπέχει· αἵματι γὰρ πρῶτον Χριστοῦ, εἶτα καὶ δι' αὐτόν, καὶ τῷ τῶν μαρτύρων συνέστη. κεχρισμένον δὲ ἐστὶ τῷ μύρῳ· ὅτι τῆς ἐνεργείας πλῆρες τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ ζῶν μῦρον ἱερουργούμενον ἔχει. ἀμφίοις δὲ περικεκαλυμμένον ἐστὶ καὶ κεκοσμημένον, ὅτι καὶ τὰ ἐν αὐτῷ δυσθεώρητα, καὶ οὐ πᾶσι ληπτά. καὶ ἐπηρμένον δέ, καὶ λαμπρότερον ὡς θρόνος θεοῦ. διὰ δὲ εἰσιόντων ἐν τῷ βήματι τάξεων, τὰς ὑπερκοσμίους δυνάμεις· καὶ διὰ μὲν τοῦ θυμιάματος ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἀρχομένου, τὴν μεταδοτικὴν καὶ εὐώδη τοῦ πνεύματος χάριν· διὰ δὲ τῶν ἀναπτομένων φώτων, τὸν ἐγγινόμενον τοῖς ἁγίοις ἀκατάπαυστον τοῦ πνεύματος φωτισμόν. καὶ ταῦτα μὲν ἡ ἐκκλησία εἰκονίζει τῷ βήματι.

Διὰ δὲ τοῦ καθόλου ναοῦ τὸν περίγειον τοῦτον ὡς φθάσαντες εἴπομεν, ἐφ' ἡμᾶς κόσμον· ἢ καὶ τὸν ὁρώμενον οὐρανόν. ὅτε μὲν γὰρ πρὸ τοῦ ναοῦ τὰς εὐχὰς ποιούμεθα, οὐρανοῦ τάξιν φαμέν, καὶ τοῦ ἐν Ἐδὲμ παραδείσου τὸν θεῖον ἔχειν ναόν· διὸ καὶ παραπετάσμασί τισιν, ἐν ταῖς ἱεραῖς μοναῖς, ἐν τῷ ἔξωθεν ψάλλειν διαφράττουσι τὸν ναόν, ἕλκουσι δὲ ταῦτα ἐν τῷ εἰσέρχεσθαι· οὐ τοιοῦτον δηλοῦντες ὅτι Χριστὸς κατῆλθεν μέχρις ἡμῶν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, καὶ εἰ-

ρήνην

ρωύλιω ἐδίδαξε, ἢ εἰς οὐρανὸν ἡμᾶς ἀνήγαγεν. ἀλλ' οἱ περιπεπλεγμένοι τοῖς ἐγκλήμασιν, οὐκ ἔνδον πλημμελοῦσιν εἰσελθεῖν. ἢ τὴν τάξιν ἢ ἐξεργασίαν τελοῦντες τοῦτο τυποῦμεν · ἡνίκα ἢ ἔνδον τὰς πρεσβείας ποιοῦμεν, ἢ τὴν φρικτὴν πρὸ πάντων ἱερουργίαν. θυσιαστήριον μὲν ὡς ἄλλον ἔχομεν οὐρανόν, τὸν ναὸν δὲ ὡς τὰ περίγεια σημαίνοντα · ἐν αὐτῷ γὰρ πάντες ὁμοῦ, ἢ περιτρέχουσι ἢ συνίστανται.

Καὶ ὁ μὲν πρὸ τοῦ βήματος ἄμβων τὸ σχῆμα τοῦ λίθου παραδηλοῖ τοῦ μνήματος, ἐνθα ἢ ἀγγελικὸν σώζοντες τύπον, διάκονοί τε ἢ πρεσβύτεροι ὁ θεῖον χρηματίζει. διάκονοι μὲν τῇ ἱερουργίᾳ, ἱερεῖς δὲ ἐν ὄρθρῳ τὰ εὐαγγέλια λέγοντες. τοῦ ναοῦ δὲ ἡ ὡραιότης τὴν τῆς κτίσεως διδάσκει καλλονήν · ὡς τὰ μὲν αἰωρούμενα φῶτα, τοὺς ἀστέρας μιμοῦνται · ὁ κύκλος δὲ τὸ στερέωμα. ἔλαιον δὲ ἢ κηρὸν ἢ θυμίαμα προσφέρομεν · τὸ μὲν εἰς θείου τύπον ἐλέους, τὸ δὲ ἐκ μυρίων ἀνθῶν συλλεχθὲν εἰς ὁλοτελῆ ἡμῶν προσαγωγήν, ἢ τὴν ἁπάντων θυσίαν. τὸ δὲ ... τύπον τῆς θείας ἀγάπης, ἢ μεταδίδοται πᾶσι, ἢ τῆς εὐωδίας τοῦ πνεύματος.

Καὶ ἱερεῖς μὲν ὑμνοῦσι τὴν θείαν ὑμνῳδίαν τοῦ ἱεροῦ βήματος ἔνδοθεν, τὰς περὶ θεὸν τυποῦντες τῆς ἀνωτάτης τάξεις · διάκονοι δὲ ἢ ἀναγνῶσται ἢ ψαλμῳδοὶ τοὺς θείους τε ψαλμούς, καὶ τὰς ἱερὰς γραφάς, κατὰ τάξιν διαδεχόμενοι, τὴν μέσην τῶν οὐρανίων χορείαν ἐμφαίνουσι. ὁ λαὸς δὲ ἅπας ὀρθοδοξῶν, περὶ τὴν πίστιν προθέσεως ψυχῆς τοῖς μελῳδοῦσι συναπτόμενος, τὸ ἀπὸ θεοῦ ἐκκαλούμενος ἔλεον. ἐμφαίνει δὲ οὗτος τὴν τελευταίαν τάξιν, μεθ' ὧν οὐ θέμις συνίστασθαι, ἢ κακοεργάτην, ἢ ἑτερόδοξον · οὐ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος · εἰ δέ τις ἐπιστραφείη πρὸς τὸ φῶς, τότε δεκτὸς τοῖς τοῦ φωτός · ἢ ταῦτα μὲν ὁ θεῖος τυποῖ ναός, εἰ ἢ πλείους τούτων ἔστι νοεῖν, τοῖς παρὰ θεοῦ τὴν ἑορατικὴν εἰληφόσι δύναμιν.

Ο δὲ γε ἱερεὺς προηγουμένως μὲν παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ, ἄγγελος κυρίου παντοκράτορος λέγεται, ὡς τὰ θεῖα ἐξαγγέλλων, ἢ ὡς τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ πληρωτής. ἀλλὰ ἢ τὸν Ἰησοῦν εἰκονίζει · τὸ γὰρ αὐτοῦ τῆς ἱερουργίας κέκτηται δύναμιν, ἢ περισσότερον τούτου μᾶλλον ὁ ἱεράρχης, ὃς καὶ ἐπὶ τοῦ καθέδρας κάθηται τοῦ Χριστοῦ, ἢ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ πλήθους, ὥστε δεσμεῖν τε ἢ λύειν. ὁ γὰρ ἱεράρχης τὴν ἀποστόλων τυγχάνει διαδο-

dissoluisse, dataque pace in cælum nos subuexisse. Quinetiam in crimina lapsi, idest Pœnitentes, illuc intrare non audent. Et cum solemni ritu templum dedicamus, huius rei typum quendam exprimimus: at vero cum intus preces effundimus, & tremenda præ omnibus sacrificia peragimus: altare quidem velut alterum cælum habemus, templum vero, vt quod terrestria significet, conspicimus, ibidem enim omnes simul concurrunt, congreganturque.

Et certe qui est ante sacrarium suggestus, lapidis a monumento reuoluti nos admonet, vbi etiam Angelicam personam sustinētes Diaconi & Sacerdotes, illi quidem in missæ officio: hi vero in laudibus, matutina Euangelia clara voce recitant. Templi pulchritudo, creaturarum pulchritudinem docet. Lumina sublime ardentia, stellarum fulgores: circulus (corona in medio Ecclesiæ appensa) firmamentum imitantur. Oleum autem, ceram, & thymiama offerimus. Illud ad diuinæ misericordiæ expressionem: hanc, vt quemadmodum illa ex floribus extitit, sic nos & perfectam nostri oblationem, omniumque rerum nostrarum sacrificium quoddam, per ipsam insinuemus. Hoc autem, thymiama, inquam, in signum diuinæ charitatis & fragrantiæ spiritus, quę se in omnes effundit.

Ac Sacerdotes quidem intra sacrarium diuinos hymnos ordientes, primorum ordinum qui iuxta Deum sunt, imaginem gerunt. Diaconi cum Lectoribus & Cantoribus Psalmos & sacras scripturas ordine excipientes, medios cœlestium cœtus, siue Choros, subostendunt. Populus vniuersus de fide recte sentiens, cantica modulantibus proposito ac voluntate consociatur, Dei misericordiam prouocans. Hic vero vltimam Angelorum seriem declarat, cum quibus consistere maleficum, aut aliter quam par sit de fide sentientem, nefas est. Nulla enim societas lucis ad tenebras. Si quis autem ad lucem conuersus fuerit; tum his qui lucis sunt, acceptus erit. Et hæc quidem diuinum templum vt in quadam effigie nobis exhibet: tametsi plura licet hinc illis intelligere, qui considerandi facultatem maiorem à Deo acceperunt.

Sacerdos præcipue in sacris litteris Angelus Domini omnipotentis appellatur, vt qui diuina præcepta annunciet, & diuinam volūtatem impleat. Quin & Iesum repræsentat, eius enim potestatē per cōsecrationē est adeptus, & amplius præ Sacerdote Pontifex, qui & in cathedra Christi sedere dicitur, & potestatis eius copiam obtinet, vt Dei gratia ligare & soluere possit. Pontifex enim Apostolorum est succes-

sor. Vnde etiam tanquam Christi imago rem diuinam facturus sacra vestimenta induit, quæ omnia significationem considerationemque spiritualem complectuntur: de quibus pro virili nostra dicemus. Paulo autem superius res omnis à nobis contemplatione resumenda est.

Distributis in tres classes iis, qui intra sacrarium ordinantur: Episcopo, Sacerdote, & Diacono: Horum Episcopus dicitur illuminatiuus, vt pote qui impertiendi luminis authoritate pollet. Omnes enim per eum accipiunt ordinis characterem, siue Sacerdotes, siue Clerici, ab eo dedicationes templorum fiunt, ex eo baptismus, sanctificatio, peccatorum remissio, Sacramentorum participatio in Laicos omnes tanquam a fontis lumine à gratia Episcopali profluit. Presbyter autem dicitur initiatiuus, vt pote qui solum alios initiandi gratiam habet in sacris mysteriis: non tamen hanc initiatiuam gratiam aliis communicat & impertitur. Baptizat enim & consecrat: non tamen potest alios initiare ordinibus, nec alium creare sacerdotem, aut quemcumque alium qui ordinis sacri sit particeps. Diaconus autem ministratorius dicitur, vt qui ministri locum teneat, & citra Sacerdotem facere nihil possit: quod certe est vltimi ordinis Angelici.

Quisque horum trium ordinum, pro ratione sui status vestes induit. Diaconus quidem quæ Angelicum ordinem referunt. Presbyter hæc eadem habet, quandoquidem charisma siue gratiam prius accepit: & deinde initiatiuam vel sanctificatiuam adeptus est, quam quidem eius stola indicat. Pontifex autem hæc, & insuper alia ornamenta videlicet pallium assumit, quod incarnatum Dei Filium considerationis oculo exhibet. Sacris ergo vestibus dum induitur, prius tunica amicitur, quæ vtique tunica lucidū Angelorū amictum manifestat, ita enim sæpius fulgenti veste indutos Angelos apparuisse nouimus: vt & illum in monumento coopertū stola candida. Præterea purū & ab omni inquinamento liberum Sacerdotalem statum esse oportere docet; propter quam puritatem etiam Sacerdos hac gratia dignus iudicatur: idipsumque testatur, cum se induens, hæc verba pronunciat. *Exultabit anima mea in Domino: quia induit me vestimento salutis*, & quæ sequuntur. Et Diaconus Angelicum sortitus ordinē, vt dictū est, hoc amicitur, fertque in humeris stolam Diaconicam, quam nos Orarium vocamus, quod quasi alas habet, & a materia puritatem, intellectualemque substantiam Angelici ordinis subindicat. Quare & Cherubim facies obuelantia

χος. ὅθεν καὶ ὁ τὸν Χριστὸν εἰκονίζων, ἐν τῷ μέλλειν ἱερουργεῖν τὰ θεῖα περιβάλλεται ἄμφια, σημασίαν ἔχοντα πολλὴν καὶ θεωρίαν πνευματικήν· περὶ ὧν καὶ κατὰ δύναμιν λέγομεν. μικρὸν δὲ ἄνωθεν θεωρήσωμεν.

Τῶν ἐν τῷ βήματι χειροτονουμένων εἰς τρεῖς τάξεις διαιρουμένων, ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου, καὶ διακόνου· καὶ τοῦ μὲν φωτιστικοῦ λεγομένου, δηλαδὴ τοῦ ἀρχιερέως, ὡς μεταδοτικοῦ τοῦ θείου φωτός· πάντες γὰρ λαμβάνουσι δι' αὐτοῦ χειροτονίας σφραγῖδα, ἱερεῖς τε καὶ κληρικοί, καθιερώσεις ναῶν, βάπτισμα, ἁγιασμόν, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, μυστηρίων τε κοινωνίαν οἱ λαϊκοὶ ἅπαντες, ὡς ἐκ πηγῆς φωτὸς τῆς ἐπισκοπικῆς εἰσι χάριτος. τοῦ πρεσβυτέρου δὲ λεγομένου τελεστικοῦ· ὡς χάριν ἔχοντος μόνον τελεστικήν, εἰς τὸ τελεῖν· οὐ μὴν μεταδοτικήν. βαπτίζει γὰρ καὶ ἱερουργεῖ· οὐ μὴν καὶ χειροτονεῖ, οὐδ' ἄλλον ἐνεργεῖ ἱερέα, ἢ τῶν ὅσοι τάξεως μετέχουσιν ἱερᾶς. τοῦ διακόνου δὲ λειτουργικοῦ λεγομένου, ὡς ὑπηρέτου τάξιν ἐπέχοντος, καὶ μὴ δυναμένου χωρὶς ἱερέως τι περαίνειν, ὃ δὴ τῆς ἐσχάτης ἀγγελικῆς ἐστι τάξεως.

Ἕκαστος αὐτῶν ἀναλόγως τῇ τάξει περιτίθεται τὰ ἄμφια. καὶ διάκονος μὲν ὅσα τὴν ἀγγελικὴν τυποῖ τάξιν· πρεσβύτερος δὲ καὶ ταῦτα μέν, ἐπειδὴ καὶ τὸ τοῦ διακόνου χάρισμα πρότερον ἔλαβε, καὶ τὰ τῆς τελεστικῆς χάριτος, ἣν τὸ ἐπιτραχήλιον φανεροῖ. ὁ ἱεράρχης δὲ καὶ ταῦτα καὶ ἔτι τὸ ὠμοφόριον, ὃ τὸν σεσαρκωμένον τοῦ θεοῦ υἱὸν δηλοῖ. καὶ τὴν στολὴν τὴν ἱερὰν ἐνδυόμενος, πρότερον τὸ στιχάριον περιβάλλεται, ὃ δὴ στιχάριον τὴν φωτεινὴν τῶν ἀγγέλων ἐμφαίνει περιβολήν. οὕτω γὰρ πολλάκις φωτεινὴν ἐσθῆτα περιβεβλημένοι ὤφθησαν ἄγγελοι· ὡς καὶ ὁ ἐν τῷ μνήματι λευκὴν ἐσθῆτα περιβεβλημένος. ἀλλὰ καὶ τὸ καθαρὸν καὶ ἀμόλυντον εἰκονίζει τῆς ἱερατικῆς τάξεως, δι' ἣν καθαρότητα καὶ ταύτης οἱ ἱερεῖς καταξιοῦνται τῆς χάριτος. καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο ἐν τῷ ἐνδύεσθαι λέγων. ἀγαλλιάσεται ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ, ἐνέδυσε γάρ με ἱμάτιον σωτηρίας, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ διάκονος δὲ ἀγγελικὴν ἔχων, ὡς εἴρηται, τάξιν, τοῦτο περίκειται, ἐπὶ τῶν ὤμων τε φέρει, ὃ καλοῦμεν ὠράριον· τοῦτο δὲ γε ὡς πτερὰ ὑποσημαίνει διὰ τὸ ἄυλόν τε, καὶ νοερὸν τῆς ἀγγελικῆς τάξεως· διὸ καὶ τὰ Χερουβὶμ μιμούμενος περιστελλό-

κεῖνα τὰς ὄψεις, καὶ αὐτὸς περὶ τὴν τελετὴν ἐν ᾗ μέλλει κοινωνεῖν τοῦτο περιζωννύμενος. ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ὠραρίῳ τὸ ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος γεγραμμένον ἔχει· ἃ δὴ τὴν λειτουργικὴν διδάσκουσι τῶν ἁγίων ἀγγέλων τάξιν. τοῦ ἀρχιερέως δὲ τὸ στιχάριον ἄνωθεν κατιόντας τοὺς δηλουμένους κέκτηται ποταμούς, τὸ διδασκαλικὸν τῆς ἐν αὐτῷ σημαίνοντας χάριτος. καὶ ἐν τοῖς ἀγγέλοις γὰρ οὐ πᾶσιν ἡ αὐτὴ τάξις· ἀλλὰ κἀκεῖσε τῶν ὑποδεεστέρων εἰσὶ διδάσκαλοι. ποταμοὶ δὲ λέγονται διὰ τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ σωτῆρος φωνήν, λέγοντος. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ποταμοὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος. τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἀρχιερατικὸς διδάσκει μανδύας, ποταμοὺς μὲν ἔχων διὰ τὰ προειρημένα· πόματα δὲ εἰς τύπον παλαιᾶς τε καὶ καινῆς χάριτος. ἃ ὑπὲρ δύο κεῖνται τῶν ποταμῶν· δηλοῦντος τοῦ τοιούτου ὡς ἐκ τῶν δύο διαθηκῶν τὸν διδάσκαλον χρὴ λαμβάνειν, καὶ τὰς διδασκαλίας ποιεῖσθαι. καὶ τὸ μὲν στιχάριον οὕτω. Τὸ δέ γε ἐπιτραχήλιον τὴν τελεστικὴν καὶ ἄνωθεν κατερχομένην τοῦ πνεύματος παρίστησι χάριν· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ ἀρχιερεύς τε καὶ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ κεφαλῆς τοῦτο περιβαλλόμενος· εὐλογητός, φησιν, ὁ θεὸς ὁ ἐκχέων τὴν χάριν ἐπὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ, ὅθεν καὶ τοῦτο πᾶς ἱερεὺς εἰς χρῆσιν ἔχει ἐπὶ πάσῃ ἱερᾷ τελετῇ. ἡ δέ γε ζώνη τὴν ὑπὲρ ἡμῶν διακονίαν δείκνυσι τοῦ σωτῆρος, ἣν καὶ ἐνταῦθα διέπραξεν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι παρέξειν κατεπήγγελται δι' ἡμᾶς· περιζώσεται γάρ, φησι, καὶ ἀνακλινεῖ αὐτούς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. ἀλλὰ καὶ τὸ ἰσχυρὸν εἰκονίζει καὶ κραταιὸν τῆς αὐτοῦ δυνάμεως. εὐλογητὸς γάρ, φησιν, ὁ θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν. ἀλλ' ἐν τῇ ζώνῃ ὁ ἱεράρχης, καὶ τὸ λεγόμενον ὑπογονάτιον περιτίθεται ἐξαρτήσας, ὃ τὴν κατὰ τοῦ θανάτου νίκην, καὶ τὴν ἀθανασίαν τῆς ἡμετέρας φύσεως, καὶ τὸ μέγα τῆς τοῦ σωτῆρος ἰσχύος καὶ τῆς τοῦ πονηροῦ τυραννίδος ἐμφαίνει. διὸ καὶ σχῆμα ῥομφαίας ἔχει, καὶ ἐπὶ τῆς ὀσφύος ἐκκρέμαται, ἔνθα τὸ δύνασθαι ἀνθρώποις εἶναι φασί. καὶ τὰ λεγόμενα δὲ ἐν τῷ περιτίθεσθαι ῥήματα τοῦτο δηλοῖ. λέγει γάρ· περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου δυνατέ. τὰ δὲ λεγόμενα ἐπιμάνικα, καὶ τὸ παντουργὸν τῆς ἐνεργείας εἰκονίζει τοῦ Χριστοῦ· καὶ τὸ διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν, τὴν ἱερουργίαν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος,

imitans, ipse etiam infrà missarum solemnia, vbi sacramentum percepturus est præcingitur. Sed & in stola Diaconica, *Sanctus, Sanctus, Sanctus* scriptum gerit, quo ministratorius Angelorum ordo exprimitur. Pontificis autem tunica, desuper descendentia habet flumina, quę dicuntur, & gratiam docendi in ipso repræsentant. Nam & inter Angelos non omnibus est idem ordo & gradus: sed ibi quoque alii inferiorum magistri sunt. Vocantur autem flumina propter vocem Saluatoris in Euangelio dicentis. *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Hoc idem Pontificio ostenditur Mandya siue pallio. Flumina quidem habet propter ea quæ diximus: Pocula vero pro typo veteris & nouæ gratiæ, quæ etiam fluminibus quasi innatant; quod non aliud sibi vult quam magistro, siue doctori, ex duobus testamentis ad docendum, hauriendum esse. Et hoc quidem tunica significat. Stola vero Sacerdotalis, initiatiuam & è cælo descendentem Spiritus gratiam, menti subiicit. Ob hoc enim & Pontifex, & Sacerdos à capite illam induens, *Benedictus Deus*, inquit, *qui effundit gratiam super Sacerdotes suos.* Vnde ea quilibet Sacerdos vtitur quando quamlibet actionem Sacerdotalem aggreditur. Cingulum, nota est ministerii a Saluatore nostri causa suscepti, quo & functus est in hoc sæculo, & in futuro propter nos functurum se pollicetur: ait enim. *Præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Præterea eius potentiæ robur magnitudinemque insinuat. *Benedictus*, enim, inquit, *Deus qui præcinxit me virtute.* Cæterum Pontifex insuper à zona dependens, Supergenuale fert, quod victoriam aduersus mortem, nostræque naturæ immortalitatem, & vires Saluatoris contra maligni Dæmonis tyrannidem robustissimas ostendit. Quamobrem & romphææ similis est, & lumbis alligatur, vbi hominis robur situm prædicant. Hoc ipsum verba, quæ in cinctu adhibentur, manifestant. Dicit enim. *Accingere romphæa super femur tuum potentissime.* Supermanicalia vero actionis diuinæ omnia efficientis significantia sunt, & Iesum suis manibus sacrificium corporis & sanguinis sui per se obtulisse: cui conueniunt quæ in iis superponendis recitantur. *Dextera tua, Domine, glorificata est in virtute.* Et. *Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me.* Quinetiam vincula

αὐτουργῆσαι τὸν Ἰησοῦν. ὅθεν καὶ τὰ λεγόμενα ἐν τῷ ταῦτα περιτίθεσθαι οἰκεῖα. ἡ δεξιά σου κύριε δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ. καὶ τό· αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, καὶ ἔπλασάν με. ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν

manuum Saluatoris, quibus ad Pilatum deductus est, quidam hæc supermanicalia exprimere asserunt. Iam vero sacra Casula sublimiorem, & superne collatam Spiritus virtutem, sub quadam effigie monstrat. Imprimis Saccum quo per ludibrium Saluator indutus est, idcirco & sacci formam habet; nec enim in eo sunt, quæ appellantur manicæ. Manifestius hoc exhibet, quo digniores Pontifices vestiuntur, & Saccus dicitur. Sed & reliqui Pontifices Casulam crucibus plenam circumferentes (quæ & multicrucium vocari solet) clare docent, quoniam passionis Domini signum est, se illum imitari; qui per passionem & crucem veram iustitiam consummauit, & in veram libertatem, tyranno depulso, nos asseruit. Propterea cum illud induit, dicit. Sacerdotes tui, Domine, induentur iustitiam: & sancti tui exultatione exultabunt. Re vera enim iustitia per crucem nobis exultationem peperit. Et hæc sunt quibus Diaconus & Sacerdos ornantur, dempto tamen Subgenuali: & hæc mysteria continent, prout à nobis videri potuerunt. Pontifex autem cum Subgenuali & reliquis: super omnes gratiam habet. Speciatim vero Pontifex Pontificalem ostentat potestatem, & sacrum Pallium circumfert: quod ex lana confectum, ante & retro humeros conuestit. Hoc sine dubitatione carnem à Verbo ex Virgine propter nos susceptam, humanæque naturæ assumptionem declarat. Ideo enim ex lana quoque texitur, quoniam erraticam manifestat ouem, quam in humeris detulit Saluator, naturam videlicet nostram: & quoniam ipse quoque agnus pro nobis occisus vocatus est. Ipsa etiam verba quæ humeris eo circumuoluens dicit, mentem hanc confirmant. Ait enim, *Sublata in humeros Christe natura, quæ errauerat: assumptus Deo & patre illam obtulisti.* Et hæc quidem de sacris vestibus.

Aperto capite Episcopi & Sacerdotes Orientis omnes, excepto Alexandrino Patriarcha, sacris funguntur: non ob humilitatem aliquam, sed ob causam altiorem & longe diuiniorem: videlicet quam diuinus Paulus ponit ac docet, Christum caput nominans, nos autem membra ipsius, & oportere nos Christum caput nostrum honorantes, caput inter orandum nudatum habere. Nec ob hoc tantum, sed quia etiam nudo capite,

χειρῶν δεσμὰ τοῦ σωτῆρος, οἷς παρεδόθη, ὡς ἀπήγετο πρὸς Πιλάτον, φασί τινες τὰ ἐπιμάνικα ἐκτυποῦν. τὸ δὲ ἱερὸν φαινόλιον τὴν ὑψηλοτέραν καὶ ἄνωθεν χορηγουμένην τοῦ πνεύματος ἐμφαίνει δύναμιν. ἐξαιρέτως δὲ ὃν ἐνεδύσατο ἐμπαιζόμενος ὁ σωτὴρ ἐξεικονίζει σάκκον· διὸ καὶ σάκκου τύπον ἔχει, οὐδὲ γὰρ ἔχει τοῦτο ἃ καλοῦσι μανίκια. ἀριδηλότερον δὲ τοῦτο παρίστησι, ὃ ἐνδύονται οἱ ἔκκριτοι τῶν ἀρχιερέων σάκκος, καὶ τοῦτο καλούμενον. ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀρχιερέων τὸ φαινόλιον πλῆρες σταυρῶν ἐνδυόμενοι, ὃ δὴ καὶ πολυσταύριον ὁ λόγος καλεῖν οἶδε, τοῦτο σαφῶς παριστῶσιν, ὅτι τοῦ πάθους ἐστὶ τοῦ σωτῆρος δηλωτικόν· κἀκεῖνον μιμεῖσθαι τὸν διὰ παθῶν καὶ σταυροῦ τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην τετελεκότα, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τυραννοῦντος ἀληθινὴν ἐλευθερίαν παρεσχηκότα. διὸ καὶ ἐνδυόμενός φησιν· οἱ ἱερεῖς σου κύριε ἐνδύσονται δικαιοσύνην, καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται. ὄντως γὰρ ἡ διὰ τοῦ σταυροῦ δικαιοσύνη τὴν ἀγαλλίασιν ἡμῖν ἐχορήγησε. καὶ ταῦτα μὲν ἃ ἐνδύεται διάκονός τε καὶ ἱερεὺς τοῦ ἐπιγονατίου μόνου χωρὶς, καὶ τοιαῦτα τυποῦσιν, ὡς ἡμεῖς ἰδεῖν ἠδυνήθημεν. ὁ ἱεράρχης δὲ σὺν ἐπιγονατίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς, ἐπὶ πάντων ἔχει χάριν· ἐξαιρέτως δὲ, ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν δύναμιν, καὶ τὸ ἱερὸν περιτίθεται ὠμοφόριον, ὃ δὴ ἐξ ἐρίου, ὃν κύκλῳ περὶ τοὺς ὤμους ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν περιβάλλεται. τοῦτο δ' αὐτὴν εἰκονίζον ἐστὶν ἐναργῶς τὴν ἐκ παρθένου δι' ἡμᾶς σάρκωσιν, καὶ ἐνανθρώπησιν τοῦ λόγου· διὰ τοῦτο καὶ ἐξ ἐρίου ἐστὶ τὸ πλανηθὲν τυποῦν πρόβατον, ὅπερ ἐπὶ τῶν ὤμων ἔλαβεν ὁ σωτὴρ, τοῦτ' ἔστι τὴν ἡμετέραν φύσιν καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ἀμνὸς ἐκλήθη, σφαγιασθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν. καὶ αὐτὰ δὲ ἅπερ φησὶ ῥήματα ἐπ' ὤμων ἑλίττων τὴν ἔννοιαν βεβαιοῖ. φάσκει γὰρ, ἐπὶ τῶν ὤμων Χριστὲ τὴν πλανηθεῖσαν ἄρας φύσιν, ἀναληφθεὶς τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ προσήγαγες· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἱερᾶς στολῆς.

Ἀποκεκαλυμμένῃ δὲ τῇ κεφαλῇ οἱ τῆς ἀνατολῆς πάντες ἱεράρχαι, καὶ ἱερεῖς πλὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας τελοῦσιν· οὐ κατ' ἐλάττωσίν τινα, ἀλλὰ κατὰ λόγον ὑψηλότερον, μάλα δὴ καὶ θειότερον, ὃν ὁ θεηγόρος Παῦλος ὑποτίθησι, καὶ διδάσκει, κεφαλὴν μὲν ἡμῶν τὸν Χριστὸν ὀνομάζων, μέλη δὲ ἡμᾶς αὐτοῦ· καὶ ὅτι δεῖ τιμῶντας ἡμῶν τὴν κεφαλὴν τὸν Χριστὸν, ἀποκεκαλύπτους ἔχειν τὰς κεφαλὰς ἐν τῷ προσεύχεσθαι· καὶ οὐ διὰ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅτι γυμνῇ τῇ κε-

φαλῇ τὴν χειροτονίαν ὁ χειροτονούμενος δέχεται. καὶ οὕτως ὀφείλει προσεύχεσθαι ὡς ἐχειροτονήθη, καὶ ἱερουργεῖν. ὁ δὲ ἱεράρχης μάλιστα χειροτονούμενος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχει τὰ θεοπαράδοτα λόγια· ἤτοι τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον. ἀλλ' ὅμως ἐρεῖ τις. καὶ λοιπὸν ἐπὶ κεφαλῆς ἔχων ὁ Ἀλεξανδρείας ἱερὸν ἐπικαλούμενον, καὶ ἄλλοι δὲ πλεῖστοι κατὰ παράδοσιν ἀρχαίαν, οὐκ εὐαγῶς ποιοῦσιν; οὐ τοῦτό φημι. κἀκεῖνο μὲν γάρ, ἀρχαία πρὸς τοὺς ἐνεργοῦντας παράδοσις, ἀλλὰ νομικωτέρα μᾶλλον. ἔφερε γὰρ ὁ νομικὸς ἀρχιερεὺς ἐπὶ κεφαλῆς κίδαριν· ἣν δὴ καὶ μίτραν ὠνόμαζον. καθὰ δὴ καὶ οἱ περιτιθέμενοι ἱεράρχαι τοῦτο καλεῖν εἰώθασιν. ἴσως ἐξομοιοῦν ἔχουσιν αὐτό, καὶ τῷ τοῦ δεσπότου ἀκανθίνῳ στεφάνῳ, ἢ καὶ τῷ σουδαρίῳ, τῷ ἐπὶ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ καὶ ἀποτίθενται τοῦτο, καὶ οὗτοι εἰς ἀναγκαῖον ἱερουργίας καιρόν, μαρτυροῦσιν ὡς ἀναγκαιοτέρα ἡ τοῦ μακαρίου Παύλου παράδοσις.

Ὁ μὲν οὖν ἱεράρχης ἐν τῷ μέλλειν ἱερουργεῖν, κατελθὼν τοῦ θρόνου ἐν ᾧ παρίσταται, τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ θεοῦ δηλοῖ συγκατάβασιν· ἐνδυόμενος δὲ καὶ τὴν ἱερὰν στολήν, τὴν πανάγιαν αὐτοῦ σημαίνει σάρκωσιν· κατερχόμενος δὲ μέχρι τῶν τοῦ ναοῦ πυλῶν· τὴν ἐπὶ γῆς αὐτοῦ δηλοῖ παρουσίαν τε καὶ φανέρωσιν, καὶ τὴν μέχρι θανάτου, καὶ ᾅδου κάθοδον. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ πρὸς δυσμὰς ἀπιέναι, καὶ μέχρι τῶν πυλῶν κατελθεῖν.

Τῆς ἱερᾶς δὲ ἀρξαμένης λειτουργίας, τοῦ ἀρχιερέως τὸ καιρὸν δεδωκότος, οὐ γὰρ δυνατὸν χωρὶς αὐτοῦ τὸ τύχον διενεργεῖσθαι· οἱ μὲν ἱερεῖς ἔνδον λέγουσι τὰς εὐχάς· οἱ δὲ ψάλται τὰ ἀντίφωνα ψάλλουσι, καὶ ταῦτα τριττῶς διαιροῦσι ψαλμικὰ μὲν προλέγοντες, συνάπτοντες δὲ καὶ ἐκ τῆς χάριτος ὕμνους. καὶ διὰ μὲν ψαλμικῶν προκηρυχθεῖσαν καὶ τοῖς πάλαι ὡς καταγγέλλουσι τοῦ θεοῦ λόγου σάρκωσιν· διὰ δὲ τῶν ἐφυμνίων αὐτὴν παριστῶσι τὴν χάριν τετελεσμένην, καὶ τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν σαρκωθέντα τε, καὶ πάντα ὑπὲρ ἡμῶν ἐνεργήσαντα. διὸ καὶ πρῶτον μὲν τὴν τοῦτον παρθενικῶς τεκοῦσαν τιμῶντες, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν αἰτοῦμεν μεσιτείαν. ταῖς πρεσβείαις, λέγοντες, τῆς θεοτόκου σῶτερ σῶσον ἡμᾶς. ἔπειτα δὲ τῶν ἁγίων μεμνημένοι οἳ ἐν μυστηρίῳ ἐπαγωνισάμενοι ἱερῶς τετελείωνται, καὶ τὰς αὐτῶν ἐπικαλούμεθα δεήσεις. ὕστερον δὲ τὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀρχηγόν, καὶ τελειωτὴν Χριστὸν ὑμνοῦντες μεγαλοφώνως τό, σῶσον ἡμᾶς υἱὲ θεοῦ, ἀναμέλπομεν.

qui ordinatur, ordines suscipit. Atque ita quemadmodum ordinatur, ita & precari, & sacris operari debet. Et Pontifex potissimum, quoniam & dum consecratur, à Deo tradita eloquia, siue sacrum Euangelium supra caput habet. Dicet tamen aliquis: Patriarcha ergo Alexandrinus gerens in capite quod vocatur Sacrum, & alii quam plurimi ex veteri traditione, operto capite sacris operantes, non rite ac sancte faciunt. Istud non dico. Id si quidem etiam apud eos qui vsurpant, antiqua traditio est: verum quæ à nobis velut legalis recensetur; quando & legis Sacerdos Cidarim, quam & Mitram vocabant in capite gerebat. Quo eodem nomine Pontifices eas gestantes, appellare consueuerunt. Forsan & adæquare eam se dicent & Domini spineæ coronæ, aut sudario quod fuit super caput eius. Verumtamen cum & hi, eam ipsam congruenti sacrificii tempore deponant; Beati Pauli traditionem potius seruandam hoc ipso testificantur.

Pontifex igitur, sacra facturus, de throno in quo apparet descendens, Dei Verbi ad nos condescensionem figurat. Indutus autem sacram stolam, sacratissimam eius incarnationem: & ad portas etiam templi vsque gradiens, eiusdem in terris præsentiam, & manifestationem & ad mortem vsque & inferum descensum animi oculis ingerit. Hoc enim sibi vult, quod occasum versus, & ad portas vsque deorsum procedit.

Sacra vero missa inchoata, cum Pontifex signum dederit: non enim potest quis sine eius nutu quidquam moliri: Sacerdotes quidem intus orationes aggrediuntur, & Cantores Antiphona modulantur, trifariámque illa distribuunt, & ea quæ ex psalmis desumpta sunt, præcinunt: tum vero adiungunt hymnos, qui gratiæ suauitatem sapiunt. Et psalmicis quidem illis prænunciatam antiquis, quibus re vera prædicebatur, Dei Verbi incarnationem significant. Per versus vero resumptionem, ipsam gratiam vt consummatam & incarnatum Dei Filium cuncta pro nobis operantem repræsentant. Propterea que primo eam quæ illum incorrupta virginitate peperit venerati, illius pro nobis intercessionem imploramus, dicentes. *Precibus Deiparæ, serua nos Saluator.* Sanctorum deinde memoriam agentes, qui pro mysterio decertantes fidei, sanctissime consummati sunt, eorum nobis conciliamus supplicationes. Salutis tandem nostræ authorem & consummatorem Christum collaudantes: clara voce, *Salua nos Fili Dei*, modulamur.

Postquam vero foris sacras perfecerit preces Pontifex, Diaconi assistunt; qui non modo Apostolorum verum etiam Angelorum, quos Christus in mysteriis suis ministros habuit, locum tenent. Sacerdotibus vero etiam & ipsis intra tribunalis septa orationes terminantibus & foras egressis, sanctorum Angelorum in Christi ascensione descensus manifestatur. Ac dum præferuntur faces, & Diaconi bini, iterumque bini præcedunt, sacrumque Euangelium descendit manibus delatum, Pontifex ipse hinc inde à Diaconis stipatus & sustentatus, deducitur: mox autem à tergo Sacerdotes reliqui sequuntur, & illud, *venite Christum adoremus*: clarissima voce cantant, & Pontifici faustæ acclamationes fiunt: paulo ante Diacono, post ingressus orationem, Euangelium gestante, & *Sapientia Recti*, exclamante: resurrectio Domini & Ascensio adumbratur, Diaconus etenim sic voce clarisona Christi resurrectionem prædicat; Chorus autem Sacerdotum & Diaconorum, vt iam diximus, Apostolos Domino præsentes, eumque intuentes, sanctissimosque Angelos. Pontifex vero ipsum Dominum rediuiuum discipulis apparentem, & in cælum eleuatum quadam figura reddit. Quocirca totum templi tractum extra tribunal, terram; tribunal vero ipsum, cælum referre docuimus. Vnde & vt Dauid vaticinatur, cum ascenderet Dominus in cælum, illum deducebant Angeli, & illud, *Tollite portas*, elata voce ad superiores clamabant, & regem gloriæ & Dominum appellabant, eumque potentem confitebantur. Ecclesia similiter facit, dum solemni pompa Pontifici in sacrarium ingredienti faustum acclamat; & id portæ sacrarii antequam veniat, clausæ, rursumque ad eius introitum apertæ, significant.

Τὰς ἱερὰς δὲ τετελεκότος τοῦ ἱεράρχου ἔξωθεν εὐχάς, οἱ διάκονοι συμπαρίστανται, οὐ τοὺς ἀποστόλους μόνον τυποῦντες· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀγγέλους, τοὺς τοῖς αὐτοῦ μυστηρίοις καθυπουργήσαντας. τῶν ἱερέων δὲ τοῦ βήματος ἔνδοθεν τετελεκότων καὶ αὐτῶν τὰς εὐχάς, καὶ ἐξεληλυθότων, ἡ τῶν θείων ἀγγέλων δηλοῦται κατάβασις, ἐπὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψει. καὶ λαμπάδων μὲν προπορευομένων, καὶ διακόνων δὲ κατὰ συζυγίαν προηγουμένων τοῦ ἱεροῦ τε εὐαγγελίου καταφερομένου, καὶ τοῦ ἀρχιερέως δὲ αὐτοῦ παρὰ διακόνων ἑκατέρωθεν παραχειραγωγουμένου, τῶν λοιπῶν δὲ ἱερέων ὄπισθεν ἑπομένων· καὶ τὸ, δεῦτε προσκυνήσωμεν, Χριστῷ λαμπρῶς ᾀδόντων, καὶ τοῦ ἀρχιερέως εὐφημουμένου. μικρὸν πρότερον τοῦ διακόνου μετὰ τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου τὸ εὐαγγέλιον κατέχοντος, ἐκφωνοῦντος, τὸ, Σοφία ὀρθοί, ἡ ἀνάστασις καὶ ἀνάληψις σημαίνεται τοῦ σωτῆρος. ὁ μὲν γὰρ διάκονος ἐκφωνήσας τὴν τοῦ Χριστοῦ κηρύττει ἀνάστασιν, ὁ δὲ χορὸς τῶν ἱερέων καὶ διακόνων, ὡς προειρήκαμεν, τοὺς ἀποστόλους συνόντας τῷ κυρίῳ καὶ τοῦτον ὁρῶντας. καὶ τοὺς ἱερωτάτους ἀγγέλους. ὁ δέ γε ἀρχιερεὺς αὐτὸν ἀναστάντα τυποῖ τὸν κύριον τοῖς μαθηταῖς τε ἐμφανισθέντα, καὶ ἀναλαμβανόμενον ἀπὸ γῆς εἰς τὸν οὐρανόν. διὸ καὶ τῆς γῆς τύπον εἴπομεν ἔχειν τὸν καθόλου ἔξω ναόν, οὐρανὸν δὲ τὸ ἱερώτατον βῆμα. ὅθεν καὶ ὡς ὁ Δαβὶδ προεφήτευσε, καίπερ ἐν τῷ ἀναλαμβάνεσθαι προέπεμπον τὸν κύριον ἄγγελοι· καὶ τὸ, ἄρατε πύλας, ἐβόων τοῖς ὑπερτέροις, καὶ βασιλέα τῆς δόξης ὠνόμαζον καὶ κύριον, καὶ κραταιὸν αὐτὸν ὡμολόγουν. οὕτω δὲ καὶ ἡ ἐκκλησία ποιεῖ μετὰ προπομπῆς εὐφημοῦσα εἰσιόντα ἐν τῷ ἱερατείῳ τὸν ἱεράρχην· καὶ ἱεραί τε πύλαι τοῦ βήματος κλειόμεναι πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν, καὶ ἀνοιγόμεναι πάλιν ἐν τῷ εἰσέρχεσθαι τοῦτο δηλοῦσιν.

Cum vero ingressus circa sacram mensam thus adolet, ea cærimonia Spiritus sancti præsentiam monstrat, qui post Christi ascensum ad nos venit. Verum & bicipiti quodam cereo signans Euangelium Pontifex, illuminationem à Iesu duplici natura constante in cœlo & in terra factam per assumptam ab eo humanitatem docet: Dei enim verbi incarnatio non tantum homines, verum etiam Angelos illustrauit: & quod incarnatus ipse sit Dei filius, manifestauit.

Εἰσελθόντος δὲ καὶ κύκλῳ τὴν ἱερὰν θυμιάσαντος τράπεζαν, τοῦ πνεύματος τυποῦται διὰ τούτου ἡ παρουσία· ὅπερ ἦλθε πρὸς ἡμᾶς ἐκ τῶν οὐρανῶν, πρὸς τοὺς οὐρανοὺς τοῦ Χριστοῦ ἀνεληλυθότος. ἀλλὰ καὶ δικηρίῳ τινὶ σφραγίζων ὁ ἱεράρχης τὸ εὐαγγέλιον, τὴν διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως δηλοῖ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς φωταγωγίαν τοῦ διφυοῦς Ἰησοῦ. τῇ γὰρ αὐτοῦ σαρκώσει τοῦ θεοῦ λόγου οὐ μόνον ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀγγέλους κατηύγασε. καὶ ὅτι σαρκωθεὶς αὐτὸς ἐστὶν ὁ τοῦ θεοῦ υἱός.

Hymnus, Ter Sanctus, qui mox se-

Ὁ δὲ τρισάγιος ὕμνος εὐθὺς λεγόμενος,

τὸ τῆς τριάδος μυστήριον δείκνυσιν· ἐπεὶ ἡ σάρκωσις τοῦ ἑνὸς τῆς τριάδος ἐκήρυξε τοῖς ἀνθρώποις. ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν συμφωνίαν καὶ ἕνωσιν ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων. διὸ καὶ ἔνδοθεν ᾄδεται παρὰ τῶν ἱερέων, καὶ ἔξωθεν παρὰ τῶν κληρικῶν τε, καὶ λαϊκῶν ᾄδεται· μία γὰρ ἐκκλησία ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων διὰ τοῦ Χριστοῦ γέγονε. κηρύττων δέ γε τοῦτο ὁ ἀρχιερεύς, τρικηρίῳ πάλιν τὸ εὐαγγέλιον σφραγίζει τῆς τριάδος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παραδηλῶν τὸ κήρυγμα, καὶ δι' αὐτῆς εὐχόμενος κρατύνεσθαι τοῦτο. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ θείῳ ἀνελθὼν συνθρόνῳ, ὃ δὴ τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καθέδραν τοῦ Χριστοῦ συμμαρτυρεῖ, κἀκεῖθεν τῷ τρικηρίῳ σφραγίζων, διὰ τῆς τριάδος ἁγιασμὸν ἡμῖν ἐπιβεβαιοῖ. καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς εἰς οὐρανοὺς ἀνεληλυθὼς τὴν λάμψιν τῆς τριάδος, ἧς τὸ φῶς σημαίνει, καὶ τὴν εὐλογίαν ἡμῖν ἐβράβευσε. καθίσας δὲ τῷ συνθρόνῳ τὸν Χριστὸν ἐκμιμούμενος συγκαθέδρους ἔχει καὶ τοὺς συνεπισκόπους καὶ ἱερεῖς, μιμουμένους τοὺς ἀποστόλους, Εἰρήνην ἅπασι λέγει· καὶ τοῦτο ἐνδηλοῖ τὴν ἕνωσιν. Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ λύσας τὴν ἔχθραν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ καὶ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, τὰ ἐν οὐρανῷ, φησὶ Παῦλος, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς. εἶτα τῶν ἀποστολικῶν ἡ ἀνάγνωσις λόγων, ὃ ἐνδηλοῖ τὴν τῶν ἀποστόλων εἰς τὰ ἔθνη ἀποστολήν. κάθηνται δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἱερεῖς ἀναγινωσκομένων τούτων, πλὴν διακόνων· ὅτι καὶ τὴν ἀποστολικὴν χάριν ἐπέχουσι. περὶ τοῦ εὐαγγελίου δέ, τὸ Ἀλληλούια ὕμνος, ὃ δὴ αἶνον θεοῦ, καὶ ἐπιδημίαν δηλοῖ θείας χάριτος, ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ εὐαγγελίου ἀνάγνωσις. αὕτη δὲ ἡ ἀνάγνωσις τὸ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ τοῦ εὐαγγελίου κήρυγμα φαίνει, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γεγονός. διὸ καὶ πρότερον μὲν ὁ ἀπόστολος, ἔπειτα τὸ εὐαγγέλιον κηρύττεται· ὅτι πρότερον μὲν ἐνισχυθέντες ἐξαπεστάλησαν οἱ μαθηταί, εἶτα τὴν οἰκουμένην περιδραμόντες τὸ εὐαγγέλιον ἐκήρυξαν. περὶ δὲ τοῦ εὐαγγελίου θυμίαμα, διὰ τὴν ἐνδοθεῖσαν ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου χάριν τοῦ πνεύματος ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ.

Ἀναγινωσκομένου δὲ τοῦ εὐαγγελίου, ἀποτίθεται ὁ ἀρχιερεὺς τὸ ὠμοφόριον, τὴν ἑαυτοῦ δουλείαν ἐπιδεικνὺς τῷ κυρίῳ· ὅτε γὰρ ἐκεῖνος διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐστὶ φθεγγόμενος, καὶ ὡς παρὼν ἐστὶ, τότε τὴν εἰκόνα τῆς σαρκώσεως, τὸ ὠμοφόριον λέγω, οὐ τολμᾷ ἐνδεδύσθαι· ἀλλ' ἐξελὼν αὐτὸ τῶν ὤμων δίδωσιν αὐτὸ διακόνῳ, ὃς καὶ κατέχει τοῦτο διπλώσας τῇ δεξιᾷ, τῷ

quitur mysterium Trinitatis ostendit, quod incarnatio vnius de Trinitate hominibus promulgauit. Præterea hominum & Angelorum conspirationem atque consensum. Idcirco & intus à Sacerdotibus, & foris à Clericis & Laicis cantatur; quandoquidem per Christum ex Angelis & hominibus Ecclesia vna euasit. Quod & ipsum Pontifex declarat, dum rursus tricipiti cereo Euangelium signat, & in eodem Trinitatis prædicationem contineri indicat, & ab ea hoc confirmari & stabiliri precatur. Sed & ad consessum superius contendens (qui Christi ad dextram Patris sessionem notat) & ibi tricipiti cereo signans, sanctificationem per Trinitatem, in nobis productam, & Christum vbi in cœlos migrauit, splendorem Trinitatis, (cuius typus est lumen) & benedictionem nobis tribuisse, confirmat. In sacro vero consessu accubans, Christum imitatur, consessoresque habet Coepiscopos & Sacerdotes, Apostolorum figuram, & similitudinem gerentes, & pacem omnibus precatur, quod vnionis concordiæque symbolum est. Christus enim est *qui soluit inimicitias in carne sua, & fecit vtraque vnum, quæ in cœlo & quæ in terris sunt*, inquit Paulus. Deinde ad Apostolorum missionem ad gentes, in memoriam nobis redigendam, Apostolica scripta recitantur: sedentque interim Pontifices & Sacerdotes dum leguntur illa, non tamen Diaconi: quia & Apostolicam gratiam vt & illi Euangelium publicent, adepti sunt. Ante Euangelium autem, *Alleluia*, hymnus decantatur, laudem Dei, diuinæque gratiæ aduentum, quæ Euangelii lectio est, nobis insinuat. Ipsa porro eius recitatio, Euangelium post ascensionem Domini per vniuersum mundum a discipulis annunciatum monet. Quocirca & prius Apostoli Epistola: & deinde, Euangelium legitur. Quia primum quidem corroborati sunt discipuli, postmodum orbem longe lateque peruadentes Euangelium dissеminarunt. Ante Euangelium thymiama datur, propter datam ab eo Spiritus gratiam toti mundo.

Dum Euangelium legitur, Pontifex Pallium deponit, seruitutem ac subiectionem suam erga Dominum demonstrans. Quoniam enim ille per Euangelium loqui cognoscitur, & tanquam præsens est, ipse tunc symbolum incarnationis eius gestare non audet, sed ab humeris sublatum Diacono tradit, qui illud dextra complicatum tenet, ipsi

Pontifici astans, & sacra dona præcedens. Item tricipitem cereum manu Pontifex idem defert, per quod intelligimus Iesum conspectum iri in futuri sæculi contemplatione, qui pro nobis incarnatus & vulneratus est; & cum vnus de Trinitate sit, nos diuinitatis suæ splendoribus illuminat. Descendens tandem de Cathedra Pontifex, & pro Imperatoribus Deum clare rogans, ac post Euangelium tricipiti cereo populum signans, per Euangelium pium imperium, & Sacerdotium constitutum ostendit, atque vt ita per gratiam Trinitatis permaneant, precatur.

Vbi ad aram prodiit precationum opus incipit, seque mysterii ministrum demonstrat. Et Catechumeni illico dimittuntur, solique fideles manere iubentur: quoniam tempus hoc, consummationis tempus repræsentat; Ait enim. *Postquam prædicatum fuerit Euangelium in toto mundo, tunc veniet consummatio. Cum in fine miserit Angelos suos*, inquit, *& separauerit malos de medio iustorum.* Hoc & Ecclesia agit, dum clamans Catechumenos exire, fideles tantum remanere præcipit. Vnde etiam perspicere licet, quantum fideles sibi cauere debeant, ne communicent cũ iis, quibuscum nulla potest esse communio: ac præsertim Sacerdotes. Si enim nefas est communicari in precibus, quanto magis in sacrificio? Qui etiam palam peccantium fidelium oblationes, vtcumque eas præsentari contigerit, propter sacrificium non debent temere admittere: sed pœnitentiam prius requirere. Ex oblata enim particula fit communio, & sacrificio indignos eo participare nefas. Cum diuina dona proponenda sunt, prius in conspectu omnium manus lauat Pontifex: indicans hac cærimonia, se liturgiam purum & nulli reprehensioni affinem aggredi, & quod absque omni penitus sorde, mundis rebus accedere oportet, & quantum in hominis potestate est, purissimis mysteriis subministrare.

Post hæc veneranda dona cum comitatu & pompa splendida circumferuntur, Lectoribus, Diaconis, Sacerdotibus, cum cereis & sacris vasis præeuntibus ac sequentibus: illudque vltimum Christi aduentum in quo cum gloria accessurus est, manifestat. Ideo & Pallium cruce insignitum præcedit, quod signum Iesu, & ipsum Iesum de cœlo ostensum iri homi-

ἀρχιερέας μὲν πλησίον ἱστάμενος· καὶ τῶν ἱερῶν δὲ δώρων προπορευόμενος. ὡς δὴ καὶ τὸ τρικήριον τῇ χειρὶ κατέχει· σημαίνει δὲ τοῦτο ὅτι ἐν τῇ μελλούσῃ θεωρίᾳ πᾶσιν ἔσται ὁ Ἰησοῦς σεσαρκωμένος καὶ τετρωμένος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ εἷς ὢν τῆς τριάδος καταλάμπων ἡμᾶς ταῖς αὐγαῖς τῆς θεότητος. κατερχόμενος δὲ ὁ ἱερεὺς τῆς καθέδρας, καὶ ἐν τῷ ὑπὲρ τῶν βασιλέων εὔχεσθαι, σφραγίζων μετὰ τὸ εὐαγγέλιον τῷ τρικηρίῳ τὸν λαόν, τὸ συστῆναι τὴν εὐσεβῆ βασιλείαν καὶ τὴν ἱερωσύνην διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐνδείκνυσιν, καὶ ταύτας εὔχεται μένειν διὰ τῆς χάριτος τῆς τριάδος.

Τῷ θυσιαστηρίῳ δὲ προσελθών, τοῦ ἔργου ἄρχεται τῶν εὐχῶν· δεικνὺς ἑαυτὸν ὑπηρέτην τοῦ μυστηρίου. κατηχουμένους δὲ αὐτοὺς ἀπολύεσθαι, καὶ οἱ πιστοὶ μένειν προσκελεύονται· ἐπεὶ ὁ καιρὸς οὗτος τὸν τῆς συντελείας ἐμφαίνει καιρόν. μετὰ γὰρ τὸ κηρυχθῆναι φησί, τὸ εὐαγγέλιον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, τότε ἥξει τὸ τέλος. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ τέλει ἀποστελεῖ φησί, τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἀφοριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἀπὸ τῶν δικαίων. καὶ τοῦτο ἡ ἐκκλησία ποιεῖ, καὶ βοᾷ μὲν ἐξέρχεσθαι τοὺς κατηχουμένους· μένειν δὲ μόνον τοὺς πιστούς. ὅθεν καὶ νοεῖν ἔξεστιν ὁπόσην ἔχειν ὀφείλουσιν οἱ πιστοὶ προσοχὴν περὶ τοῦ μὴ κοινωνεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις, καὶ μάλιστά γε τῶν ἄλλων οἱ ἱερεῖς. εἰ γὰρ μὴ προσευχῆς κοινωνῆσαι θέμις, πολλῷ μᾶλλον θυσίας, ἢ καὶ τῶν προδήλων ἁμαρτανόντων πιστῶν τὰς προσφοράς, ἕνεκα θυσίας οὐκ ὀφείλουσιν, εἰ ἔτυχε, δέχεσθαι· ἀλλὰ πρότερον τὴν μετάνοιαν ἐκζητεῖν. κοινωνία γὰρ γίνεται τῇ προσφερομένῃ μερίδι· καὶ οὐ χρὴ τοὺς ἀναξίως ἔχοντας τῆς θυσίας μεταλαμβάνειν. μέλλοντος δὲ τῶν θείων προτίθεσθαι δώρων, πρότερον ἀπονίπτεται πάντων ἐνώπιον ὁ ἀρχιερεύς· δηλῶν αὐτοῦ τὸ καθαρὸν περὶ τὴν ἱερουργίαν καὶ ἄληπτον· καὶ ὅτι δίχα ῥύπου παντός, ἐν καθαροῖς προσιέναι δεῖ, ὡς δυνατὸν ἀνθρώπῳ, καὶ τοῖς αὐτοῦ μυστηρίοις τοῖς καθαρωτάτοις ἐξυπηρετεῖν.

Ἡ δὲ τῶν θείων δώρων μετὰ ταῦτα δορυφορία, μετὰ λαμπρότητος γὰρ ἀναγνωστῶν, διακόνων, ἱερέων, μετὰ λαμπάδων, μετὰ σκευῶν ἱερῶν προπορευομένων, καὶ ἑπομένων· ὅτι τοῦτο ἐμφαίνει τὴν τελευταίαν παρουσίαν Χριστοῦ, ἐν ᾗ ἐλεύσεται μετὰ δόξης· διὸ καὶ ἐκ προηγεῖται μὲν τὸ ὠμοφόριον ἐγχαράττον τὸν σταυρὸν ἔχον, ὅπερ δηλοῖ τὸ ἀπ' οὐρανοῦ σημεῖον μέλλον φανῆναι τοῖς ἀν-

θρώποις

θεράποντας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν· μεθ' ὃ οἱ ἑξῆς διάκονοι, τὴν ἀγγέλων ἐπέχοντες τάξιν· καὶ τοῦτο τὰ ῥιπίδια λεγόμενα σημαίνει, ἅπερ ὁ Διονύσιος πτερὰ καλεῖ· εἶτα οἱ τὰ θεῖα δῶρα κατέχοντες, μεθ' οὓς οἱ λοιποὶ πάντες, καὶ οἱ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱερὸν κατέχοντες ἔπιπλον, ὃ γυμνὸν ἔχει καὶ νεκρὸν εἰκονισμὸν τοῦ Ἰησοῦ. τοῦτοι οὕτω περιδραμόντες τὸν ναόν, καὶ ἐπευξάμενοι τῷ λαῷ, εἰσέρχονται εἰς τὸ θυσιαστήριον, τοῦ ἀρχιερέως πάντες ὑπερευχόμενοι· ὅτε καὶ οὐχ ἑτέρας εὐχῆς, ἀλλὰ τῆς βασιλείας μέμνηνται τοῦ θεοῦ. ταῦτα δὲ πάντα διδάσκει, ὡς ἐν τῷ τέλει μετὰ τὴν πονηρῶν ὑποχώρησιν, τοῦ σωτῆρος ἐπιφανέντος, οὐκ ἄλλο ἔσται κληρονομία τοῖς πιστοῖς, ἢ τοῦ θεοῦ βασιλεία. βασιλεία δὲ θεοῦ αὐτὸς ὁ Χριστός, καὶ ἡ θεωρία τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ· τὸ μέχρι θανάτου ταπεινωθῆναι, τὸ σφαγῆναι ὑπὲρ ἡμῶν, τὸ ἐσφαγμένον ἐκείνου τὸ θεῖον καὶ ζωοποιὸν σῶμα καθορᾶν τὰς τρώσεις ἐπιδεικνύμενον, τὸ ἀπαθανατισθὲν μέν, καὶ κατὰ τοῦ θανάτου ἡμῖν τὴν νίκην βραβεῦσαν· ἐκ τῶν ὠτειλῶν δὲ τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ τὴν ζωήν, καὶ τὴν θεωρίαν μετὰ τῶν ἀγγέλων ἡμῖν χαριζόμενον, καὶ τροφήν, καὶ πόσιν, καὶ ζωήν, καὶ φῶς, αὐτὸν τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς, τὸ ἀληθινὸν φῶς, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν ὄντα. διὸ ἡ εἴσοδος αὕτη ἅμα καὶ τὴν δευτέραν σημαίνει τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, καὶ τὴν ταφήν· ὅτι αὐτὸς ἔσται, ὡς εἴρηται, ἡ ἐν τῷ μέλλοντι θεωρία.

nibus præfigurat. Quod mox ordine sequuntur Diaconi, qui Angelorum ordinem referunt: id quod & flabella quæ dicuntur & à Sancto Dionysio alæ vocantur, significant. Secundum veniunt qui dona sacra portant; post quos & reliqui omnes: & qui in capite sacrum velum portant, quod nudi & mortui Iesu imaginem habet. Hi templum gressu obeuntes, & populo bene precati, ad altare ingrediuntur, dum alii omnes pro Pontifice vota precesque depromunt: nec tum alterius rei quam regni Dei meminerunt. Hæc autem omnia docent, quomodo in fine mundi apparente Saluatore, post malorum condemnationem & recessum, non alia erit hæreditas fidelibus quam regnum Dei. Regnum autem Dei est ipse Christus, & dispensationis eius contemplatio, cuius mysterium in eo cognoscitur, quod se humiliauerit vsque ad mortem, quod pro nobis occisus est, quod occisum illius diuinũ & viuificum corpus vulnera inspicienda exhibuit, & immortalitatem adeptum contra mortem triumphum nobis largitum est, ex vulneribus suis incorruptionem & vitam & diuinitatem nobis cum Angelis impertiens, alimentum ac potum, ac vitam & lumen ipsum, panem vitæ, verum lumen, vitam æternam, qui est Christus Iesus. Quare ingressus ille solemnis, & secundum aduentum Saluatoris, & sepulturam eius ante oculos ponit: quoniam ipse erit, vt diximus, quem in futuro sæculo contemplabimur.

Προσκυνοῦσι δὲ πάντες τοῖς ἱερεῦσιν οἱ πιστοὶ δικαίως. τὸ μέν, τὰς εὐχὰς αὐτῶν ἐξαιτούμενοι, καὶ μνησθῆναι τούτων ἐν τῇ ἱερουργίᾳ δεόμενοι. τὸ δὲ τιμῶντες τὰ θεῖα δῶρα. εἰ γὰρ καὶ μήπω ἱερουργήθη, ἀλλ' ἐν τῇ προθέσει ἀνετέθησαν τῷ θεῷ· καὶ ὁ ἱερεὺς ἐκεῖσε δι' εὐχῆς ἀνέφερε τῷ θεῷ, καὶ προσδέξασθαι ταῦτα, εἴπερ εἰς τὸ ἄνω θυσιαστήριον. εἰ μὲν καὶ μήπω τετελεσμένα, ἀλλὰ πρὸς τὸ τελεσθῆναι ἡτοιμασμένα εἰσί, καὶ ἀνάθημα θεῷ, καὶ ἀντίτυπα δεσποτικοῦ σώματός τε καὶ αἵματος. εἰ οὖν ταῖς ἱεραῖς εἰκόσι τιμὴν καὶ προσκύνησιν ἀπονέμομεν· πολλῷ μᾶλλον αὐτοῖς τοῖς δώροις ἀντιτύποις οὖσιν, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος, καὶ πρὸς τὸ γενέσθαι προσαγομένοις σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ.

Inclinant autem, atque etiam in genua procumbunt fideles omnes ante Sacerdotes, ac iure quidem: partim ipsorum preces, & sui in missa memoriam cogitantes, partim diuina dona venerantes. Quanquam enim sacrificata nondum sunt, in altari tamen propositionis Deo dicata fuere: & Sacerdos illic ea Deo obtulit, & in sublime altare deportari acceptarique precatus est. Quamuis igitur consecratione nondum consummata sint: verum vt consecrentur disposita fuere & Deo dicata, & typi Dominici corporis & sanguinis sunt. Si ergo sacris imaginibus honorem venerationemque tribuimus, quanto magis ipsa dona, quæ vt Magnus Basilius dicit, Antitypa sunt, & oblata vt Christi corpus & sanguis fiãt.

Quin & propter ipsa sacra vasa Sacerdotibus procidendum est, licet & quædam ex eis vacua sint: Omnia enim propter diuina dona in ipsis consecrata, sanctificationem participant. Nec mirum si quædam inania sint. In honorem quippe sacrorum donorum hæc portant, atque vt tum videntes ea, tum appropinquantes sanctificentur omnes. Imposita autem altari sacra dona cooperiuntur, quia non omnibus ab initio cognitus fuit Iesus: & licet corpus assumpsisset, non tamen ab abscondita sua Diuinitate ac prouidentia discessit: sed incomprehensus & infinitus est semper, tantumque dumtaxat cognoscitur, quantum ipse reuelat. Preces autem prono capite petit ab omnibus Pontifex, agnoscens & ipse semetipsum, & ad opus istud tremens ac pauens, illudque Apostolicum implens, *vt confiteamur alterutrum peccata, & vt oremus pro inuicem.* Non enim fidit sibi: cum ipse quoque homo numeretur. Signat vero populum postquam votis Sacerdotum imploratis, illa impetrauerit. Quamobrem non *Domine miserere* populus dicit: sed *ad multos annos domine*: quasi rogans vt feliciter procedat in sacrificio, & in ea functione ætatem longius extendat. Ingresso eo, ianuæ clauduntur; quod mysteria ab omnibus videri non deceat: verum ab iis solum qui sacerdotio sunt initiati. Præterea quomodo inter Angelos est ordo, primi enim Diuina claritate sine medio fruuntur, secundi per primos, & postremi per medios (vt cælesti præditus sapientia docet Dionysius) sic item in Ecclesia est videre. Pontifex enim sine medio ad diuinam mensam accedit: Sacerdotes autem & sacrorum ministri, per ipsum. Per Sacerdotes deinde & ministros, in tremendæ communionis sacrorumque hymnorum societatem populus venit.

Post primam vero precem symbolo dicto, fit salutatio, quoniam scilicet per sinceram Trinitatis confessionem, & vnum de Trinitate incarnatum, inter nos vniti sumus, ipsaque confessio cum Angelis nos consociauit. Et quia diligere debemus inuicem, quando & Christus per charitatem pro sacrificio oblatus est: & communicaturum illi ita vacantem esse oportet. Et quia in futura vita omnes amici, nullus ibi inimicus erit: procul enim inde eiicientur.

καὶ διὰ τὰ θεῖα δὲ σκεύη χρὴ ὑποπίπτειν τοῖς ἱερεῦσιν, εἰ καὶ αὐτῶν κενά τινα εἶεν. ἁγιασμὸν γὰρ πάντα μετέχει, τῶν θείων δώρων ἐν αὐτοῖς ἱερουργουμένων· καὶ τοῦτο δὲ οὐ θαυμαστὸν εἰ κενά τινά ἐστιν. εἰς τιμὴν γὰρ τῶν θείων δώρων ταῦτα κατέχουσι, καὶ ἵνα οἱ θεωροῦντες, εἶτα ἐγγίζοντες ἁγιάζωνται πάντες. Ἐπιτιθέμενα δὲ τὰ ἱερὰ δῶρα τῇ θείᾳ τραπέζῃ καλύπτονται· ὅτι οὐ τοῖς πᾶσιν ἐξ ἀρχῆς ἐγνωσμένος ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰ καὶ σωματωθεὶς ἦν, οὕτω τῆς κρυφιότητος τῆς αὐτοῦ θεότητος, καὶ τῆς προνοίας ἐξέστη, ἀλλ' ἀκατάληπτός ἐστι καὶ ἄπειρος ἀεί, καὶ τοσοῦτον μόνον γινώσκεται, ὅσον αὐτὸς ἀποκαλύπτει. εὐχὴν δὲ παρὰ πάντων αἰτεῖται, ὑποκλίνας ἑαυτὸν ὁ ἀρχιερεύς, ἐπιγινώσκων καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸ ἔργον φρίττων, καὶ ὑποστελλόμενος· καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐκπληρῶν τὸ ἐξομολογεῖσθαι ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, καὶ ὑπὲρ ἀλλήλων εὔχεσθαι. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ θαρρεῖ, ἄνθρωπος ὢν καὶ αὐτός. σφραγίζει δὲ καὶ τὸν λαὸν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἀπὸ τῶν ἱερέων εὐχὴν ἐξαιτούμενος· διὸ καὶ οὐ τὸ, κύριε ἐλέησον, λέγει ὁ λαός· ἀλλ' εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα· εὐχόμενοί πως εὐοδωθῆναι τοῦτον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ καὶ διαμένειν ἱερατεύοντα ἐπὶ πολύ· εἰσελθόντος δὲ κλείονται αἱ θύραι, ὅτι οὐ τοῖς πᾶσιν ὁρᾶσθαι ἄξιον τὰ μυστήρια· ἀλλὰ μόνοις τοῖς τῆς ἱερωσύνης ἐνεργοῖς. ἀλλὰ καὶ ὡς τάξις ἐν τοῖς ἀγγέλοις, καὶ γὰρ ἀμέσως ἐκεῖ οἱ πρῶτοι μὲν τοῦ θείου μετέχουσι φωτός, οἱ δεύτεροι δὲ διὰ τῶν πρώτων, καὶ οἱ τελευταῖοι διὰ τῶν μέσων, ὡς ὁ σοφὸς τὰ θεῖα φησὶ Διονύσιος· οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔστιν ἰδεῖν. ὁ μὲν γὰρ ἱεράρχης ἀμέσως τῇ ἱερᾷ ἐγγίζει τραπέζῃ, οἱ δέ γε ἱερεῖς καὶ λειτουργοὶ δι' αὐτοῦ. διὰ δὲ τῶν ἱερέων καὶ λειτουργῶν τῆς φρικτῆς λειτουργίας, καὶ τῶν ἱερῶν ὕμνων οἱ τοῦ λαοῦ μετέχουσι.

Μετὰ δὲ τὴν πρώτην εὐχὴν τοῦ ἱεροῦ λεγομένου συμβόλου, ὁ ἀσπασμὸς γίνεται ὅτι διὰ τῆς ὀρθῆς πρὸς τὴν τριάδα ὁμολογίας, καὶ τὸν ἕνα τῆς τριάδος σεσαρκωμένον ἡμῖν ἡ ἕνωσις γέγονε· καὶ αὕτη ἡ ὁμολογία ἡ τοῖς ἀγγέλοις ἡμᾶς ἑνώσασα, καὶ ὅτι ἀγαπᾶν ἀλλήλους χρή, ὅτι καὶ Χριστὸς δι' ἀγάπην ἱερουργήθη, καὶ τὸν μέλλοντα κοινωνεῖν αὐτοῦ οὐ μετὰ μήνιδος χρὴ παρίστασθαι· καὶ ὅτι πάντες ἐν τῷ μέλλοντι φίλοι, καὶ οὐδεὶς ἐκεῖσε ἐχθρός, οἱ γὰρ ἐχθροὶ πόρρω βέβληνται.

Κρατοῦσι δὲ καὶ τὸ ἱερὸν κάλυμμα ἐπὶ τῶν δώρων, ὡς ἂν τὸ ἱερὸν ἐκπληρωθῇ σύμβολον· ὅτι χρὴ πάντα τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ καθαρῶς ὁμολογῆσαι, καὶ οὕτως ἀπαρακαλύπτως ἰδεῖν αὐτόν. μετὰ ταῦτα μὲν ὁ ἱεράρχης ἱερουργῶν παρίσταται, καὶ τὰ θεῖα ὑμνεῖ ἔργα, καὶ ὑπὲρ πάντων εὐχαριστήσας μετὰ τῶν ἀρχαγγέλων ἑνοῦται, καὶ τὸν ἐπινίκιον ἀνακράζει σὺν αὐτοῖς ὕμνον τό, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος· τοῦτο καὶ ὁ λαὸς ἐκβοᾷ, δηλοῖ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἴσην αἴνεσιν ἡμῶν μετὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ τὴν μετ' αὐτῶν ἕνωσιν. εἶτα τὸ μέγιστον πάντων τῶν ἔργων τοῦ θεοῦ ἀνυμνήσας ὁ ἱεράρχης τὴν τοῦ μονογενοῦς ἐνανθρώπησιν, καὶ τὸ μέγιστον πάλιν ἔργον τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον, εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν μυστηρίων χωρεῖ, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἀνακράζει λόγους, οὓς εἶπεν αὐτὸς ἱερουργῶν ὁ σωτήρ.

Sacrum vero velum super donis donec symbolum compleatur tenent: quoniam omnia de Iesu pure confiteri oportet: ac ita demum aperte ac sine integumento ipsum intueri conuenit. Post hæc Pontifex sacrificans altari astat, & diuina laudans opera atque pro omnibus gratias agens ad Angelos aggregatur, victorialemque cum iis hymnum acclamat, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*: quem etiam, populus cantu & clamore excipit, ostenditque in futuro sæculo æqualem nos laudem cum Angelis persoluturos, & vnionem cum illis habituros. Deinde Pontifex laudato diuinorum operum omnium maximo, vnigeniti incarnatione, rursumque præclarissimo opere dispensationis eius, morte scilicet pro nobis oppetita, ad recolenda mysteria progreditur, & ad sancta verba, quæ Saluator ipse sacrificans protulit, clare pronunciat.

Ἔπειτα ὑπὲρ πάντων εὐχαριστήσας, καὶ ὑπὲρ πάντων τὰ δῶρα προσάγων, τὸ θεῖον ἐπικαλεῖται εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὰ προκείμενα δῶρα χάριν τοῦ πνεύματος· δι' ἧς καὶ ταῦτα τετελεκὼς σφραγῖδι σταυροῦ καὶ ἐπικλήσει τοῦ πνεύματος, τὸν ζῶντα εὐθὺς βλέπει προκείμενον Ἰησοῦν, καὶ τοῦτον αὐτὸν ἀληθῶς ὄντα τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον. αὐτοῦ γὰρ αὐτός, ὁ ἄρτος τὸ σῶμα· καὶ τούτου αὐτοῦ, τὸ ἐν τῷ ποτηρίῳ αἷμα· καὶ τὸ παγκόσμιον θῦμα, καὶ τὸ κοινὸν ἱλαστήριον, καὶ ἡ ζῶσα τρυφή, καὶ ἡ ἄπειρος εὐφροσύνη, καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ μόνον ὄντως ἀγαθὸν πρόκειται τοῖς πᾶσιν ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ· διὸ καὶ ὑπὲρ πάντων ὁ ἱεράρχης θαρροτέρως εὔχεται. θαρρεῖ γὰρ τὸν φιλάνθρωπον καὶ ἀνεξίκακον καθορῶν προκείμενόν τε καὶ θυόμενον. καὶ ἀνυμνεῖ, καὶ ὑπὲρ πάντων ἐξαιτεῖται, καὶ τῶν ἀπελθόντων μέμνηται· ἐξαιρέτως δὲ τῆς τοῦτον παρθενικῶς τεκούσης θεομήτορος κόρης· μαρτυρῶν κἀν τούτῳ ὡς τοῖς ἁγίοις ἡνώθημεν, καὶ διὰ θύματος τούτου κοινωνοὶ ἐκείνων ἐσμέν. καὶ ὅτι παρρησίαν οὗτοι πρὸς τὸν φιλοῦντα καὶ φιλούμενον ἔχοντες, ἰσχύουσι καὶ ἡμᾶς αὐτῷ καταλλάξαι καὶ ἑνῶσαι· τέλος στόματι ἑνὶ καὶ μιᾷ καρδίᾳ προσδοξάμενος αὐτὸν τὸν θεὸν ἡμῶν, καὶ τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικαλεσάμενος ἡμῖν, πρὸς τὴν υἱοθεσίαν ἡμῶν τοῦ οὐρανίου πατρὸς ἀνάγει. εὐχόμενος διὰ τοῦ κατὰ φύσιν υἱοῦ κεκαθαρμένους κατὰ χάριν υἱοὺς γενέσθαι·

Postmodum gratiis actis pro omnibus, donisque etiam oblatis pro omnibus, diuinum sibi auxilium & super dona proposita gratiam spiritus implorat, per quam, & his signo crucis, inuocatione que Spiritus consecratis, continuo viuentem Iesum & hunc eundem, qui vere est panis & poculum, ante se positum videt. Eius enim hoc verbum est, Panis est corpus. Et eius item hoc. Quod in calice, est, sanguis est: & pro vniuerso mundo hostia, communeque propitiatorium, & viuæ deliciæ, infinitaque lætitia, & regnum cœlorum, & solum re vera bonum, in sacra mensa mortalibus vniuersis proponitur. Quocirca etiam pro omnibus Pontifex fidenter precatur. Concipit enim fiduciam benignum & patientem coram se positum pro sacrificio intuens. Laudat ideo & omnium nomine eum obsecrat, sanctorumque hominum qui ex hac vita migrarunt, memoriam vsurpat: ante alios virginis Deimatris, quæ ipsum clauso vtero peperit: testans & in hoc, nobis cum sanctis societatem intercedere, & per istud sacrificium nos illorum consortes esse, qui fiduciam apud diligentem & dilectum habeant, qua nos ei reconciliare, & vnum cum eo efficere queant. Tandem vbi rogauit vt vno ore, & vno animo Deum collaudemus, & misericordiam magni Dei Iesu Christi, super nos inuocauit: cælesti Patri nos adoptandos offert, orans vti per naturalem eius Filium à peccato purgati, secundum gratiam Filii euadere,

& qui Pater est cœlestis, eum digne vocare Patrem possimus. Hoc autem signum est futuræ concordiæ in futuro sæculo, & vnionis cum Deo in Spiritu Sancto, per vnigenitum eius Filium. Vnde Pontifex pacem precatus, & gratiis actis, & Iesu inuocato, vt se sanctorum participem faciat, & mereantur etiam cæteri per ipsum participes fieri.

καὶ ἐπαξίως καλέσαι ἡμᾶς πατέρα, τὸν πατέρα τὸν ἐπουράνιον. τοῦτο δὲ δηλοῖ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ὁμοφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ μονογενοῦς ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἕνωσιν. ὅθεν καὶ εἰρήνην ὁ ἱεράρχης ἐπευξάμενος, καὶ εὐχαριστήσας καὶ Ἰησοῦν ἐπικαλεσάμενος, ὥστε μεταδοῦναι αὐτῷ αὐτοῦ τῶν ἁγίων, καὶ καταξιωθῆναι δι' αὐτοῦ καὶ τοὺς λοιποὺς μετασχεῖν.

Postquam sacris absolutis ad communionem deuenit, Pallium iterum assumit: declarans hac re, se prius ministrum fuisse, & sanctissimum illud ornamentum in se capessere veritum. Quoniam autem perfecto opere, & ad eleuandum panem, atque in partes diuidendum, & ad capiendum, aliisque distribuendum accedit, necesse est illum omnia dignitatis suæ sacra symbola induere. Et cum Pontificis præcipuum indumentum sit Pallium, illud necessario assumit, & cum eo diuinissimorum se participem reddit. Indutus igitur & in altum sublato pane, dictoque: *Sancta Sanctis*: ille quidem ad sacrum sacræ mensæ, & viuum alimentum sanctos omnes vocat, dum dicit: *Sancta Sanctis*. Populus vicissim consona voce clamat. *Vnus sanctus, vnus Iesus Christus in gloria Dei patris*. Et hoc quidem, vt Paulus dicit, prædicabitur in vltima die, quando Iesu *flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur, quoniam Dominus Iesus est in gloria Dei patris*. Ex hoc igitur communis vnio fidelium cunctorum publicatur, & consensus ab omnibus de prædicatione incarnati Dei filii exhibetur: qui regnabit super omnes & regni eius non erit finis, vt scriptum est. Quinetiam ad vocem, *Sancta Sanctis*, quod respondetur, *vnus Sanctus*, primum quidem ipsam Dei sanctitatem qua ex semet sanctus est, & ab eo omnibus sanctificatis sanctitatem profluere annunciat, & humilitatis causam complectitur: quasi dicatur, quis nostrum mundus, aut quis sanctus est? Vnus solus sanctus Iesus Christus, qui benigne nos sanctificabit.

Ἐπεὶ τὴν λειτουργίαν τετέλεκε, καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν ἔρχεται, λαμβάνει πάλιν τὸ ὠμοφόριον· δηλοῖ ὅτι πρῶτον ἐξ ὑπηρετῶν ἦν, καὶ εὐλαβούμενος τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ἔνδυμα ἐνδεδύσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐτελέσθη τὸ ἔργον, καὶ ἀνυψῶσαι τὸν ἄρτον, καὶ μελίσαι εἰς μέρη, καὶ μεταλαβεῖν, καὶ μεταδοῦναι ἔρχεται· χρεία πάντας αὐτὸν τὰ ἱερὰ σύμβολα ἐνδεδύσθαι. ἐπεὶ δὲ τοῦ ἱεράρχου ἐξαίρετον τὸ ὠμοφόριον, ἔνδυμα· καὶ τοῦτο χρεία λαβεῖν, καὶ σὺν αὐτῷ τῶν θειοτάτων μεταλαβεῖν. ἐνδυσάμενος τοίνυν καὶ ἀνυψώσας τὸν ἄρτον· καὶ τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις εἰπὼν, ἐκεῖνος μὲν πρὸς τὴν θείαν ἐκείνην τῆς ἱερᾶς τραπέζης ζωήν τε τροφὴν ἁγίους ἅπαντας καλεῖ, τὰ ἅγια λέγων, τοῖς ἁγίοις. ὁ δὲ λαὸς ὁμοφρόνως κράζει. εἷς ἅγιος, εἷς κύριος, Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. τοῦτο, ὁ Παῦλος φησὶ, κηρυχθήσεται ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ· ὅτε κάμψει πᾶν γόνυ τῷ Ἰησοῦ, πᾶσα δὲ γλῶσσα ὁμολογήσεται, ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ἐκ τούτου τοίνυν κοινὴ πάντων ἕνωσις τῶν πιστῶν ἀνομολογεῖται. καὶ ἡ συμφωνία παρὰ πάντων τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ σαρκωθέντος υἱοῦ τοῦ θεοῦ· ὃς ἐπὶ πάντα βασιλεύσει, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος· ὡς γέγραπται. ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν φωνὴν τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, τὸ, εἷς ἅγιος, ἐν ἀποκρίσει λεγόμενον, πρῶτον μὲν τὴν αὐθαγιοσύνην καταγγέλλει τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι παρ' αὐτοῦ πᾶσι τοῖς ἁγιαζομένοις ἐστὶν ἁγιασμός· καὶ ταπεινώσεως μὲν ἐπέχει λόγον. τίς γὰρ ἔσται φησὶ καθαρὸς ἡμῶν, ἢ τίς ἅγιος; εἷς μόνος ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς· ὃς φιλανθρώπως ἡμᾶς ἁγιάσει.

Panis vero eleuatio, aliam Iesu in cruce eleuationem declarat, ideo & oculis calix obiicitur, qui è sacro eius latere sanguinem simul & aquam profluentem continet: & panem etiam in quatuor partes diuidit, & in modum crucis componit, & in eo crucifixum Iesum contem-

Τὸ δὲ ἀνυψῶσαι τὸν ἄρτον τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δηλοῖ ὕψωσιν τοῦ Ἰησοῦ· διὸ καὶ τὸ ποτήριον πρόκειται αὐτοῦ, τὸ ἀπὸ τῆς ἁγίας αὐτοῦ ῥεύσαν πλευρᾶς φέρον αἷμα τε καὶ ὕδωρ. τὸν μὲν οὖν ἄρτον εἰς τέσσαρα διαιρεῖ, καὶ σταυροειδῶς τίθησι· κἀν τούτῳ σταυρούμενον βλέπει τὸν Ἰησοῦν.

οὐδὲ γὰρ ἄλλη τις μείζων θεωρία, ὡς τὸ τὸν ὑψη-
λὸν Θεὸν βλέπειν ὑπὲρ ἡμῶν ταπεινόν. τὴν
ἄνω δὲ μερίδα λαβὼν σταυροειδῆ τύπον δείξας
τοῦ ἄρτου, ἐμβάλλει ταύτην τῷ ποτηρίῳ· καὶ
τὴν μυστηρίων ποιεῖ τὴν ἕνωσιν. εἶτα καὶ τὸ ζέον
ὕδωρ ἐκχέει τῷ ποτηρίῳ. τοῦτο δὲ ποιεῖ μαρ-
τυρῶν, ὅτι καὶ νεκρὸν γενόμενον τὸ κυριακὸν σῶ-
μα τῆς θείας ψυχῆς αὐτοῦ χωρισθείσης, ζωοποιὸν
αὖθις ἔμεινε· τῆς θεότητος μὲν οὐ διαιρεθείσης
αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐνεργειῶν δὲ τοῦ πνεύματος ἁπασῶν
μὴ χωρισθεισῶν. ἐπεὶ οὖν καὶ τὸ ζέον ὕδωρ ζω-
τικὴν τοῦ θερμοῦ παρέχεται, ἔμφασιν εἰσάγε-
ται τότε ἐν τῷ καιρῷ τῆς μεταλήψεως, ὥσπερ
τὰ χείλη τοῦ ποτηρίου προσψαύοντες, καὶ κοι-
νωνοῦντες τοῦ αἵματος ἀπὸ τῆς ζωοποιοῦ πλευ-
ρᾶς ἐκείνης πίνειν διατιθέμεθα. εἰσὶ δὲ λό-
γοι πρὸς τοῦτο, καὶ ὑψηλοτέρων ἀνδρῶν ἄλλοι,
καὶ οὕτω θαυμαστοί· ἀλλ' ἡμῖν ἀρκείτω οὗτος
ὁ λογισμός. ὡς γὰρ ἀπὸ τοῦ ἐπαδομένου ἐστὶ νοεῖν
ἐν τῷ τὸ ζέον εἰσάγεσθαι, τοῦτό ἐστιν ὁ εἰρη-
μένος, ὁ σκοπὸς τῆς ἐκκλησίας. ζέσις γὰρ
πνεύματος ἁγίου φησί, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰσάγεσθαι
ζέον ἐν τοῖς προηγιασμένοις, τοῦτο καθαρώ-
τερον δείκνυσιν. οὐ γὰρ χρεία ἦν, εἰ ἄλλος ἐ-
τύγχανεν ὁ σκοπός, τὸ ζέον εἰσάγεσθαι ἐν τοῖς
δώροις, τῇ τελείᾳ λειτουργίᾳ, εἰσαχθέντος τοῖς
δώροις.

Εἰς πολλὰς δὲ ἄλλας μερίδας διελὼν ὁ ἀρ-
χιερεύς, κἀν τούτῳ μιμούμενος τὴν ἱερουργίαν
τοῦ Ἰησοῦ. ἔκλασε γὰρ ἄρτον, ὡς γέγραπται, καὶ
ἔδωκεν αὐτοῖς τοῖς μαθηταῖς. μεταλαμβάνει
πρῶτος αὐτὸς τοῦ ἄρτου, καὶ μετέχει τοῦ φρικ-
τοῦ ποτηρίου. οὐ γὰρ ἄλλος αὐτῷ μεταδίδωσιν, εἰ
μή πού τις ἐστὶ τῶν ὁμοταγῶν, ἀρχιερεὺς δη-
λονότι. εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι μεταδοὺς
ἀσπαζομένοις τούτου καὶ χεῖρα, καὶ παρειάν, τὴν
ἀπὸ τῆς σαρκὸς κοινωνίαν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
ἀνακηρύττει τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὴν μετὰ τούτου
ἀδιάσπαστον ἕνωσιν. χεὶρ δὲ καὶ παρειὰ τὸν ἀ-
σπασμὸν ἐπιδέχονται· ἡ μὲν ὡς ὑπουργός, καὶ
τῶν φρικτῶν ἁπτομένη· ἡ παρειὰ δέ, καὶ διὰ
τὸ ὄργανον εἶναι ὅθεν αἱ προσευχαί, καὶ διὰ τὴν
ἀγάπην καὶ τὴν ἐν Χριστῷ κοινωνίαν· ὃ καὶ τὸ λε-
γόμενον βεβαιοῖ· ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ ἡμῶν. ἀλ-
λὰ καὶ διὰ τὸ κατὰ κόρρης τὸν κύριον ὑπενεγ-
κεῖν ῥάπισμα, ὥσπερ εἰς ὑπόμνησιν ἄγεται
ὁ ἀρχιερεύς, οἵας ταπεινώσεως ὁ δεσπότης δι-
δάσκαλος γέγονε, καὶ μὴ κατά τι ἐν τοῖς οὕτω
θείοις καὶ μεγάλοις ἐπαίρηται.

platur: nec enim sublimior potest esse contemplatio quam eius, qui cum sit Deus excelsus pro nobis humilis factus est. Superiorem autem portionem, cum ea, forma crucis expressa, in calicem immittit, mysteriorumque vnionem facit. Post feruentem aquam in calicem inijcit; quod facit testatus, etiam mortuum Domini corpus, diuinaque anima ab eo separata, nihilominus viuificum mansisse, diuinitate nimirum, operationibusque spiritus vniuersis ab eo neutiquam diuulsis. Et quia aqua calida, vitalem speciem ob calorem præbet, tempore communionis abhibetur; vt labris ad motis, & sanguini communicantes, ita afficiamur, quasi è viuifico illo latere libaremus. Afferuntur huius rei rationes; à summis viris aliæ quoque: verum ista nostra excogitatio sufficiat. Nam vt ex verbis ad hanc feruentis aquæ iniectionem addi solitis intelligere licet, hic quem diximus Ecclesiæ scopus est. Ait enim. *Feruor Sancti Spiritus.* Imo vero etiam quod in præsanctificata calens aqua inditur, hoc liquidius declarat. Non enim foret opus, si alius esset finis in dona immittere: quandoquidem in perfecta missa iam ipsis donis commixta est.

In multas vero particulas diuidens panem Pontifex, in eo Iesu Christi sacrificium imitatur. *Fregit enim panem*, scriptum est, *deditque discipulis suis.* Primus ipse pani communicat: & tremendo calici participat. Neque enim illi alius porrigit, nisi forte quispiam eius ordinis sit, Pontifex videlicet. Deinde alijs omnibus manum & genam osculantibus communionem impertitur, qua & carnis communicationem, etiam in futuro sæculo, cum Iesu indissolubili nexu futuram prædicat. Manus vero & gena osculum suscipiunt, illa quidem vt ministra, & quæ tremenda illa tangit; hęc quia instrumentum sermonis est, vnde preces fiunt, & propter charitatem, communionemque in Christo: quod & confirmat id quod tunc profertur: *Christus in medio nostrum.* Sed & præterea quia in gena Dominus alapam sustinuit, vt & Pontifex recordari inducatur, quantæ humilitatis magistrum se exhibuit, nec vllo modo in tam diuinis magnisque functionibus efferatur.

Vbi porro ij qui de altari sunt iuxta altare communicarunt: & ordini conuenienter (vt & in futura vita futurum Paulus docet: *Vnusquisque*, inquit, *in ordine suo*) manibus & ipsi diuinum panem acceperunt, & calicem libarunt.

Postmodum etiam sanctissima dona populo cooperta exhibentur. Quod monet, non esse fas, vt diximus, omnes hæc aperta aspicere. Quod si quis ad communionem est paratus, etiam hic cum religione ac timore accedens, non sine medio, sed è cochleari Pontificia manu communicat. Atque ita super hæreditate Dei & copioso eius populo oratione fusa, abit Pontifex donis suffitum adhibens, & adiiciens, quæ ascensionem Domini, & in posterum gloriam prædicationis significant: veluti sic eum alloquens: Tu vsque ad nos descendisti, & inter nos visus es, & in cælum ascendisti: te assumpto, gloria virtutis tuæ omnem terram impleuit, per quam, & nos sacrificantes tua mysteria, & participamus te, & quotidie ac perpetuo habemus te. Post hæc, sacris donis ad Prothesin delatis, Diacono quidē discum in capite, Sacerdotibus autem manibus calices tenentibus, ipse gratiis actis, & manibus lotis egreditur: Panemque benedictum in populum distribuit. Quoniam enim Pontifex, Christum, vt docuimus exprimit, ipsum & sacrificauit, & participauit, & viris sacris initiatis impertiuit; sanctificationem etiam participare opus est populum, quanta quidem à precibus, & à tremendo sacrificio, intellectuali modo sanctificatio à fidelibus communicari potest. Et quoniam sensibilibus quibusdam rebus, vt corpore tectos sanctificationem nos recipere oportebat: id maxime Pane benedicto præstatur. Ille autem est panis sanctificatus, super quo in Propositionis mensa, preces fusæ sunt, ex quo media pars exsecta, precibus consecrata est. Hic postea vt lanceola signatus, & diuinis verbis super se factis, loco tremendorum donorum (Sacramentorum videlicet) iis qui non communicarunt distribuitur. Quod Pontifex vbi fecit, & populo bene precatus est, missæ finem imponit.

Ac hos quidem missæ sacratissimæ arcana fusius explanare volebamus: sed cum id intelligentiæ nostræ tenuitas prohibeat, & summi ac diuini quidam viri pro excellenti cognitione

Τῶν δὲ τοῦ βήματος ἐν τῷ βήματι μεταφερόντων, καὶ ἀναλόγως τῇ τάξει ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῷ μέλλοντι διδάσκει ἕκαστος, λέγων, ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ταῖς χερσί τε καὶ αὐτοὶ τὸν θεῖον ἄρτον δεχόμενοι, καὶ τοῖς χείλεσι τοῦ ποτηρίου μετέχοντες.

Ὕστερον τὰ ἅγια δῶρα περικεκαλυμμένα τῷ λαῷ δείκνυνται. τοῦτο δ' ἐμφαίνει ἔστι οὐ θεμιτόν, ὡς εἴρηται, ἀπερικαλύπτως ὁρᾶν ταῦτα πάντας. Εἰ δέ τις πρὸς κοινωνίαν ἱκανός, καὶ ἐνταῦθα προσιὼν μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου, οὐκ ἀμέσως τούτων μετέχει· ἀλλὰ διὰ τῆς λαβίδος ἀρχιερατικῇ χειρὶ κοινωνεῖ. καὶ οὕτω τὴν θεοῦ κληρονομίαν καὶ περιούσιον λαὸν ἐπευξάμενος ὁ ἀρχιερεύς, ἄπεισι θυμιῶν τὰ δῶρα, ἐπιλέγων ὅσα τὴν ἀνάληψιν τοῦ σωτῆρος δηλοῖ· καὶ τὴν μετὰ ταύτην δόξαν τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ τῇ κτίσει. οἱονεὶ διαλεγόμενος τῷ σωτῆρι, καὶ λέγων· ὅτι σὺ μὲν ἦλθες μέχρις ἡμῶν, καὶ καθ' ἡμᾶς ὤφθης, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθας· καὶ ἀναληφθεὶς τῆς γῆς, δόξης πεπλήρωκας τὴν γῆν· δι' ἧς καὶ ἡμεῖς ἱερουργοῦντές σου τὰ μυστήρια, καὶ μετέχομέν σου, καὶ διηνεκῶς ἔχομέν σε. ἐπὶ τούτοις τῶν ἱερῶν δώρων ἐν τῇ προθέσει ἀπενεχθέντων, διακόνου μὲν τὸν δίσκον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἱερέων τὰ ποτήρια κατεχόντων, αὐτὸς εὐχαριστήσας, καὶ τὰς χεῖρας νιψάμενος ἔξεισι τὸ καλούμενον ἀντίδωρον μεταδιδοὺς τῷ λαῷ. ἐπεὶ μὲν τὸν Χριστόν, ὡς εἴπομεν, ὁ ἀρχιερεὺς εἰκονίζει, αὐτὸν δὲ καὶ ἱερούργησε καὶ μετέσχε, καὶ τοῖς ἱερωμένοις μετέδωκεν· ἁγιασμοῦ δὲ χρεία μετασχεῖν καὶ τὸν λαόν, ὅσος μὲν ἀπὸ τῶν προσευχῶν ὁ ἁγιασμός, καὶ τῆς φρικτῆς ἱερουργίας, νοητῶς τοῖς πιστοῖς μεταδέδοται. ἐπεὶ δὲ καὶ δι' αἰσθητῶν τινῶν ὡς σῶμα περικειμένοις τὸν ἁγιασμὸν ἔδει λαβεῖν, διὰ τοῦ ἀντιδώρου γίνεται. τοῦτο δὲ ἡγιασμένος ἐστὶν ἄρτος ἐν τῇ προθέσει προσενεχθείς, ἐξ οὗ τὸ μεσαίτατον ἐκβληθὲν, καὶ ἱερουργηθὲν προσενεχθέν. ἔπειτα ὕστερον ὡς καὶ τῇ λόγχῃ σφραγισθείς, καὶ θεῖα δεξάμενος ῥήματα ἀντὶ τῶν δώρων τῶν φρικτῶν δηλαδὴ μυστηρίων τοῖς μὴ μετασχοῦσι τούτων παρέχεται. τοῦτο ποιήσας, καὶ εὐλογίαν ἐπευξάμενος τῷ λαῷ ὁ ἀρχιερεύς, τέλος ἐπιτίθησι τῇ ἱερᾷ τελετῇ.

Ἡμεῖς μὲν οὖν καὶ διεξοδικώτερον ἐβουλόμεθα τὰ τῆς ἱερωτάτης τελετῆς ἑρμηνεῦσαι· ἀλλ' ὅτι τὸ ἀδρανὲς ἡμῶν ὀκνεῖ, καὶ τῶν μεγίστων καὶ θείων ἀνδρῶν τινὲς ἀξίως αὐτῶν τῆς ὑψηλῆς γνώ-

σως συνεγράψαμεν· ἐκεῖσε παραπέμποντες ὑμᾶς, σιγῶμεν ἡμεῖς. ἀλλὰ καὶ ὅσα περ εἴπομεν, οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν εἴπομεν· ἀλλ' ἀφορμὰς ἔχοντες ἐκ πατέρων, καὶ τῶν τῆς εὐσεβείας μάλιστα διδασκάλων, οἱ περὶ τούτων ὑψηλοφρόνως ἐδίδαξαν. ἐμέλλομεν καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ προθέσει διαλαβεῖν· ἀλλ' ἐπεὶ καὶ περὶ τούτων ἐκεῖνοι ἡρμήνευσαν, οὐ χρεία λέγειν ἡμῖν. μικρόν τι μόνον περὶ τῶν ἐν τῇ προθέσει ὑπομιμνήσκομεν, ὅτι κατὰ τὴν περὶ τούτου παράδοσιν, προσφέρει μὲν πρῶτον τὸν ἄρτον ὁ ἱερεύς· ἔπειτα δὲ τὴν ἕνωσιν τοῦ ποτηρίου ποιεῖται. εἶτα καὶ μερίδας προσφέρει τῷ θεῷ· τὴν μὲν εἰς τιμὴν τῆς τοῦ κυρίου μητρός, τὰς δὲ λοιπὰς ὑπὲρ τῶν ἁγίων· καὶ ἑτέρας ὑπὲρ τῶν ζώντων, καὶ κεκοιμημένων πιστῶν. ζητεῖται τοίνυν τίνα αἱ μερίδες ἔχουσι δύναμιν, καὶ εἰς σῶμα μεταβάλλονται δεσποτικόν, καὶ τίνα συντελείαν ποιοῦσι τοῖς ὑπὲρ ὧν προσάγονται.

Ἐστι τοίνυν λόγος παρὰ τῶν πατέρων εἰς ἡμᾶς ἥκων, ὡς αἱ προσαγόμεναι μερίδες πολλὴν ποιοῦσι τὴν λυσιτέλειαν· ἀντὶ γὰρ τῶν προσώπων εἰσίν, ὑπὲρ ὧν προσάγονται· καὶ θυσία ἐστὶν ὑπὲρ αὐτῶν προσαγομένη θεῷ καθὰ καὶ ὁ ἱερεὺς οὕτως ἐν τῷ προσάγειν φησί, πρόσδεξαι λέγων, κύριε τὴν θυσίαν ταύτην. εἰσὶ τοίνυν αἱ μὲν ὑπὲρ τῶν ἁγίων προσαγόμεναι εἰς δόξαν αὐτῶν, καὶ τιμὴν καὶ ἀνάβασιν τῆς ἀξίας, καὶ τοῦ θείου φωτισμοῦ παραδοχὴν μείζονα· αἱ δὲ ὑπὲρ τῶν πιστῶν κεκοιμημένων μέν, εἰς λύτρωσιν ἁμαρτιῶν, καὶ θείας χάριτος ἕνωσιν· ζώντων δέ, εἰ μετανοίᾳ μόνον τὴν ζωὴν ἐξοικονομοῖεν, εἰς δεινῶν ἀπαλλαγήν, εἰς ἁμαρτημάτων ἄφεσιν, εἰς ζωῆς αἰωνίου ἐλπίδα. καὶ τοῖς ἁγίοις γὰρ ἀνάβασις γίνεται διὰ τῆς θείας ἱερουργίας, καὶ τοῖς πιστοῖς, ὡς εἴρηται, θείου ἐλέους χορηγεῖται μετάδοσις· ἀλλ' ὅσον τὸ ἔργον ἐπωφελὲς προσφερόμενον ὑπὲρ τῶν ἀξίων· τοσοῦτον ἐπικίνδυνον καὶ ἐπιβλαβὲς ὑπὲρ τῶν μὴ ἱκανῶς ἐχόντων, ὡς δυνατὸν ἀνθρώποις, γινόμενον. ἡ μερὶς γὰρ ἡ ὑπέρ τινος ἐγγὺς τοῦ θείου ἄρτου κειμένη ἐν τῷ ἐκεῖνον ἱερουργηθῆναι, καὶ σῶμα γενέσθαι Χριστοῦ εὐθὺς ἁγιασμοῦ αὐτὴ μετέχει· εἰσκομισθεῖσα δέ, καὶ τῷ ποτηρίῳ, ἑνοῦται τῷ αἵματι· διὸ καὶ τῇ ψυχῇ ὑπὲρ ἧς προσηνέχθη παραπέμπει τὴν χάριν. γίνεται οὖν κοινωνία νοητή· καὶ εἰ μὲν τις τῶν εὐσεβείας μεταποιουμένων ἐστίν, ἢ τῶν ἡμαρτηκότων μέν,

sua de his conscripserint, eo vos mittentes, conticescimus. Quæ vero attulimus, non ea ipsi excogitauimus: sed ex Patribus & pietatis doctoribus præcipuis, qui de his sublimia scripserunt, occasionem disserendi habuimus. Erat in animo, & ea quæ fiunt in Prothesi enucleare: verum quia de his similiter iidem explicauerunt, nos verba facere, nihil est necesse, pauca tamen quædam quæ ad Prothesin spectant subiicimus. Secundum traditionem primum quidem Sacerdos panem offert, deinde mixtionem & vnionem calicis adiungit. Post etiam particulas offert Deo aliam quidem in honorem matris Domini, quasdam vero pro sanctis, & reliquas pro viuis & defunctis fidelibus. Quæritur itaque quam vim habeant, istæ particulæ, & vtrum in corpus Domini transmutentur: & quid iis conferant pro quibus offeruntur.

Sermo quidem à patribus ad nos vsque peruenit, particulas oblatas vtilitatem multam conferre, locum enim tenent personarum earum pro quibus offeruntur: sacrificiumque quoddam est pro ipsis Deo oblatum: sicut & Sacerdos inter offerendum, inquit. *Suscipe Domine sacrificium istud.* Quæ igitur pro Sanctis offeruntur, ad gloriam eorum & honorem, ad augmentum dignitatis, & ad diuini luminis receptionem maiorem valent: Quæ autem pro fidelibus sunt: pro mortuis quidem ad peccatorem liberationem, & diuinæ gratiæ coniunctionem prosunt: quæ vero pro viuis, si cum pœnitentia bene vitam dispensauerint, ad pœnarum leuamen, ad peccatorum condonationem, ad vitæ æternæ spem conducunt. Nam & sanctis incrementum gloriæ sacrificio illo accedit, & fidelibus vt dictum est, diuinæ misericordiæ distributio impenditur. Sed quantum est vtile hoc opus si pro dignis administretur, tam periculosum & damnosum, si pro his qui quantum in homine est, dignos sese non præstant. Particula enim cuiusdam nomine sancto pani adiacens quando consecratur, & corpus Christi fit, continuo sanctificationis & ipsa fit particeps, in calicem vero missa sanguini vnitur: quare & animæ pro qua oblata est gratiam confert, & tunc intelligibilis fit cum Deo coniunctio & communio. Et si quidem anima illa è numero pietatem colentium est, aut earum quæ peccauerunt,

pœnitentiam tamen egerunt: inuisibili ratione, vt diximus, communionem spiritus suscipit. Sæpe autem, vt experientia probauimus, corporalem quoque vtilitatem inuenit. Quod si peccata perpetrare solitus sit ille, nec ab iis abstineat, cum ad communionem non sit idoneus, sacrificium pro eo oblatum in damnationem illi cedet. Vnde cauendum Sacerdoti, ne ab eo oblationem accipiat, neue pro talibus offerat, qui abiecto omni pudore peccata committunt, ne forte cum ipsis damnetur. Ex hoc autem & tentationes, & tribulationes sequuntur. *Idcirco*, inquit Paulus, *inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.*

Necesse est porro & Sacerdotem in maximis hisce operibus sibi attendere, & diiudicare semetipsum, vt scriptum est, & adhibere cautionem pro viribus. Si enim circa alios esse prouidum oportet, multo amplius circa se. Et si manducans & bibens indigne, id est, communicans, iudicium sibi manducat & bibit, multo magis qui indigne sacrificat. Quod cum ita sit quantum possumus attendamus, qui Sacerdotii sortem nacti sumus, & omni modo puritatis & iniuriarum obliuionis curam habeamus. Humilitas & charitas in animabus nostris augeatur. Hæc enim sunt facta eius qui à nobis consecratur. Vt & in præsenti sæculo digne ipsum participemus, & in futuro eius ineffabilem & æternam communionem mereamur: gratia & benignitate eiusdem Christi Filii Dei viui, quem decet gloria, honor, & adoratio, cum principii experte eius Patre, & sanctissimo & viuifico Spiritu: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

μετανοησάντων δὲ, ἀοράτως ὡς ἔφημεν, τῇ ψυχῇ τὴν κοινωνίαν τοῦ πνεύματος ὁ ἄνθρωπος δέχεται. πολλάκις δέ γε καὶ σωματικὴν εὑρίσκει ὡς ἐμάθομεν τὴν ὠφέλειαν. Εἰ δέ τις τὴν ἁμαρτίαν διενεργῶν εἴη, καὶ ταύτης μηδὲ ἀφιστάμενος, ἀνεπιτηδείως ἔχων πρὸς τὴν κοινωνίαν εἰς κατάκριμα ἑαυτοῦ ἔσται. καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ θυσία. ὅθεν καὶ προσεκτέον ἐστὶ μὴ λαμβάνειν τὸν ἱερέα παρὰ τοῦ βουλομένου προσφοράν, μηδὲ προσφέρειν ὑπὲρ τοιούτων, οἳ τὴν ἁμαρτίαν ἀναιδῶς διενεργοῦσι· μήποτε καὶ αὐτὸς αὐτοῖς συγκατακριθῇ. ἐκ τούτου δὲ καὶ πειρασμοὶ καὶ θλίψεις παρέπονται. διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς, καὶ ἄρρωστοι· καὶ κοιμῶνται ἱκανοί.

Χρὴ δὲ τὸν ἱερέα ἐν τοῖς οὕτω μεγίστοις τοῦ θεοῦ ἔργοις ἑαυτῷ προσέχειν, καὶ ἑαυτὸν ἀνακρίνειν, ὡς γέγραπται, προσεκτικόν τε εἶναι, ὡς δύναμις. Εἰ γὰρ περὶ τῶν ἄλλων τοῦ ἀσφαλίζεσθαι χρείαν ἔχει· πολλῷ μᾶλλον περὶ ἑαυτοῦ. καὶ εἰ ὁ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, ἤτοι κοινωνῶν, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει, καὶ πίνει· πολλῷ μᾶλλον ὁ ἀναξίως ἱερουργῶν; διὰ τοῦτο πάσῃ δυνάμει προσέχωμεν ἑαυτοῖς οἱ ἱερατείας λαχόντες, καὶ πάντῃ τῆς καθαρότητος ἐπιμελώμεθα, καὶ ἀμνησικάκου τρόπου. ταπείνωσις δὲ καὶ ἀγάπη ἡμῶν αὐξανέσθω ταῖς ψυχαῖς. ταῦτα γὰρ τὰ ἔργα τοῦ ἱερουργουμένου ὑφ' ἡμῶν. ἵνα καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἀξίως αὐτοῦ μετέχοντες· κἀν τῷ μέλλοντι τῆς αὐτοῦ καταξιωθῶμεν ἀνεκφράστου καὶ αἰωνίου κοινωνίας· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει, δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις· σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑι

ἀναγνώστου, καὶ ψάλτου.

a Προσαγόμενος τῷ ἀρχιερεῖ ὁ τοιοῦτος, a εἰ μὲν κοσμικός ἐστι, μετὰ ἱματίου, ἀσκεπής· εἰ δὲ μοναχός, μετὰ μανδύου. Καὶ σφραγίζεται τρίτον τὴν κεφαλήν, b παρὰ τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ κείρεται παρ' αὐτοῦ σταυροειδῶς, λέγοντος. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἐπιφωνούντων καθ' ἑκάστην ἐπίκλησιν τῶν συμπαρόντων, τό, ἀμήν. Εἶτα τέλειον ὑπό τινος, εἰς κληρικοῦ κείρεται σχῆμα. Καὶ οὕτω πάλιν τῷ ἀρχιερεῖ προσάγεται. Καὶ αὐτὸς λαμβάνων c φαιλόνιον, d ἐνδιδύσκει. Καὶ τρίτον τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν σφραγίζων· ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὴν χεῖρα· καὶ εὔχεται οὕτως.

e Κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, e ἔκλεξαι τὸν δοῦλόν σου τοῦτον, καὶ ἁγίασον αὐτόν· καὶ δὸς αὐτῷ μετὰ πάσης σοφίας καὶ συνέσεως, τῶν θείων σου λογίων τὴν μελέτην καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ποιεῖσθαι, διαφυλάττων αὐτὸν ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ. Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ· μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς, καὶ τὰ ἑξῆς.

f Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν. Δίδοται τῷ ἀναγνώστῃ βιβλίον ἀποστολικόν. Καὶ ὀλίγον ἀναγνώσκων, λαμβάνει παρὰ τοῦ ἀρχιερέως εἰρήνην.

Εἰ δὲ ψάλτης ἐστί, λέγει ἀπὸ τοῦ ψαλτηρίου προκείμενον. Εἰ δὲ εἰσὶ καὶ πλείονες οἱ χειροτονούμενοι ἀναγνῶσται. Χειροτονοῦνται ὁμοῦ, καὶ λέγεται ἡ εὐχὴ πληθυντικῶς. Ἰστέον δὲ ὅτι ὅτε οὐκ ἔστι λειτουργία, ποιεῖ ὁ ἀρχιερεὺς εὐλογητόν, καὶ ψάλλεται τό, Βασιλεῦ οὐράνιε, Τρισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν, καὶ λέγομεν τὸ τροπάριον τῆς ἡμέρας, εἶτα γίνεται ἡ ἀκολουθία, ὡς προγέγραπται.

ORDO FIERI SOLITVS IN ORDINATIONE

Lectoris & Cantoris.

Offertur eiusmodi Ordinandus, Pontifici, si sæcularis quidem est, in solita veste, & capite nudato; si vero Monachus, Mandya indutus. Et à Pontifice ter in capite signatur: & in crucis formam tondetur ab eo, dicente In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. *Ad uniuscuiusque personæ inuocationem astantibus succlamantibus,* Amen. *Mox ex integro in Clerici formam, ab aliquo tondetur. Atque ita rursus Pontifici offertur: Qui tunica accepta eum induit: Et vsque tertio caput eius signans, manu illi imposita, sic precatur.*

Domine Deus omnipotens, elige seruum tuum hunc, & eum sanctifica, & cum omni sapientia & intellectu, diuinorum verborum tuorum meditationem & lectionem obire concede, in inculpata conuersatione custodiens illum. Misericordia, & miserationibus, & humanitate vnigeniti Filii tui, cum quo benedictus es cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in, &c.

Et post Exclamationem, Codex Apostolicus Lectori traditur, Qui modicum quid perlegens pacem a Pontifice accipit.

Si vero Cantor ordinetur: Propositum è Psalterio dicit. Et si plures simul Lectores Ordinentur: Oratio in plurali pro eis recitatur. Sciendum quod quando missa non celebratur, benedictionem præmittit Pontifex, & canitur: Rex cælestis. Ter sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. *Et Modulam diei dicimus Mox vero officium, vt præscriptum est, peragitur.*

LECTIONES VARIÆ.

a Εἰ μὲν τονικόν ἐστι.] Hæc verba, vſque ad σφραγίζεται τοῦτον. deſunt in Regiis M.S. numero 1741. in quibus Ordinationum officia reperiuntur, & in Cryptoferratenſi Beſſationis codice.
b Παρὰ τοῦ ἀρχιερέως.] Deeſt hoc verbum in Regiis & Cryptoferrat. Beſſationis.
c φαιλόνιον.] Regia legunt, φαινόλιον.
d Ἐνδιδύσκει.] Adduunt Regia, αὐτόν.
e Ἐκδέξαι.] Regia ἐκδῦσαι.
f Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν.] Regia & Cryptof. Beſſarionis breuius huius officij reſiduum legunt: καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, τῷ μὲν ἀναγνώστῃ δίδεται βιβλίον ἀποστολικὸν, καὶ ὀλίγον ἀναγινώσκων, λαμβάνει παρὰ τοῦ ἀρχιερέως εἰρήνην· τῷ δὲ ψάλτῃ, ψαλτήριον, καὶ λέγει. *Et Amen dicto: Lectori quidem Apoſtolicus codex traditur: ex quo ille paululum legens, accipit à Pontifice pacem. Pſaltæ vero, pſalterium: & dicit.*

Eodem quidem ſenſu, ſed variis verbis, compoſitum hoc officium Barberinum S. Marci, & Allatij M.S. exhibent: quæ idcirco confuſionis è medio tollendæ gratiâ, ſeparatim ſubnectenda iudicauimus. Primum itaque hoc pacto legit.

In Ordinatione Lectoris & Cantoris, Oratio.

Poſtquam tonſus fuerit, in Lectorem & Cantorem promouendus, Epiſcopo ordinanti præſentatur: & imponens ille manum ſuper caput eius, & ſignans eum, ita precatur. Domine Deus, &c.

Et dicto, Amen. *Lectori codex Apoſtolicus traditur: & aliquantulum legit: & pacem ei dat (Pontifex) Cantori vero Pſalterium: & recitat Propoſitum.*

Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίᾳ ἀναγνώστου καὶ ψάλτου.

Μετὰ δὲ κεῖραι τὸν ἔχοντα προχειρισθῆναι εἰς ἀναγνώστην καὶ ψάλτην, προσάγεται τῷ χειροτονοῦντι ἐπισκόπῳ· καὶ ἐπιτιθεὶς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, σφραγίζων αὐτὸν, ἐπεύχεται οὕτως. Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ δὲ, ἀμήν. δίδοται ἀναγνώστῃ ἀποστολικὸν βιβλίον, καὶ ἀναγινώσκει ὀλίγον· καὶ δίδωσιν αὐτῷ εἰρήνην. τῷ δὲ ψάλτῃ ψαλτήριον· καὶ λέγει προχειρόμενον.

Ordo in promotione Cantoris.

INgreditur Diaconus Diaconicum.
In pace Dominum precemur.
Pro ſeruo Dei N. promouendo, & pro ſanitate & ſalute eius à Deo impetrandâ: Dominum precemur.

Vt pro capitis crinibus, ratio iuſtitiæ virtutiſque ſtudium, ei donetur: Dominum precemur.
Pro Epiſcopo N. & opere manuum eius: Dominum precemur.

Vt liberemur. Suſcipe. Sanctiſſimæ.

Τάξις ἐπὶ προχειρίσει ψάλτου.

Ἔρχεται ὁ διάκονος ἐν τῷ διακονικῷ.
Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, τοῦ δεῖνος, τοῦ προχειριζομένου, καὶ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑγείας καὶ σωτηρίας· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Ὑπὲρ τοῦ δωρηθῆναι αὐτῷ ἀντὶ τῶν τριχῶν κεφαλῆς, λογισμὸν δικαιοσύνης, καὶ πολιτείας ἀρετῶν· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ δεῖνος, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι. Ἀντιλαβοῦ. Τῆς παναγίας. Vt ſupra fol. 65.

Εἶτα λέγει ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην.

ΔΕσποτα κύριε ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεόμεθά σου, καὶ παρακαλοῦμεν, φιλάνθρωπε, ὁ δοῦλός σου ὁ δεῖνα. πρὸς τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν κατέφυγε, φώτισον αὐτὸν, πρὸ γλυκύτητα ψάλλειν σοι, τὰ ᾄσματα τὰ πνευματικὰ ἐναρχθῆναι, τῆς νοητῆς καὶ ὁσίας σου δουλείας ἀξίωσον. ἁγίασον ἐν σῷ φόβῳ, φρούρησον τῇ σῇ χάριτι· ἵνα κατὰ τὸ ἀρεστόν σου ζήσας, καὶ ἐπὶ τὰς μείζους δωρεὰς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος κληθείη. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ. μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ· σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ τὰ ἑξῆς.

Εἶτα κείρεται τὴν κόμην· καὶ λέγει ὁ ἀρχιερεύς.

ΚΕίρεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί· Εἶτα λέγει ὁ ψάλτης. ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ. Καὶ ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα ὁ ἀρχιερεὺς, λέγει. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκων. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν. σοῦ δεόμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὸν παρόντα δοῦλόν σου· καὶ εὐλόγησον αὐτὸν εὐλόγησιν πνευματικὴν, ἣν εὐλόγησας τὸν ἱερέα σου Μελχισεδὲκ κειράμενον τὰς τρίχας αὐτοῦ κατὰ τὴν σὴν ἐντολὴν, διὰ τοῦ δούλου σου Ἀβραάμ· καὶ δὸς αὐτῷ φυλάττειν τὰς ἐντολάς σου, αἰδοῖ καὶ φόβῳ δουλεύοντά σοι, ἐν σπουδῇ καὶ εὐλαβείᾳ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. πλήρωσον αὐτοῦ πάσης ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τὴν ὑπηρεσίαν· ἵνα εὐάρεστός σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ διαμείνῃ. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ τὰ ἑξῆς.

Εἶθ' οὕτως εὐλογεῖ αὐτόν· καὶ ἀπολύει.

Ἀκολουθία εἰς ἀναγνώστην.

ΠΡοσφέρει ὁ ἀρχιδιάκων τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι· καὶ κλίναντος ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως τὸ γόνυ, λέγει. Κύριε εὐλόγησον. Καὶ λέγει ὁ ἐπίσκοπος. Ὁ κύριος εὐλογήσει σε εἰς ἀναγνώστην τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς ὁ. ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί.

Deinde dicit Pontifex orationem hanc.

DOminator Domine omnipotens, pater Domini & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, te rogamus & precamur benigne. Seruus tuus N. ad tuam sanctam Ecclesiam confugit: illumina illum vt suauiter canat, spiritualia cantica exordiatur, spirituali & sancto tuo obsequio dignum fac illum. Timore tuo sanctifica, gratia tua serua illum: vt iuxta beneplacitum tuum viuens, ad sancti tui Spiritus dona maiora vocetur. Gratia & miserationibus & humanitate vnigeniti Filii tui, cum quo benedictus es: cum sanctissimo & bono, &c.

Deinde tondetur comam: & dicit Pontifex.

TOndetur seruus Dei N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper. *Deinde dicit Cantor.* Psalmus Dauid: *Et Pontifex, imposita illi manu, dicit.* Pax omnibus. *Diaconus.* Dominum precemur.

Dominator Domine Iesu Christe, te rogamus & te precamur; respice in nos, & in præsentem seruum tuum: & benedictione tua spirituali, qua Melchisedech Sacerdotes crines suos iuxta præceptum tuum per Abraham seruum tuum detonsum benedixisti, ipsum benedic: & in reuerentia & tremore, in sanctitate & iustitia tibi obsequentem, mandata tua custodire concede: omni Ecclesiastico ordine ministerium eius adimple: vt tibi beneplacens omnibus diebus vitę suæ perseueret. Gratia & miserationibus, &c.

Deinde sic ipsi benedicit: & dimittit.

Officium in Lectorem.

PRæsentat *Archidiaconus Ordinandum: Et eo coram Pontifice genu incuruante, dicit.* Domine benedic. *Et dicit Episcopus.* Dominus benedicat te in Lectorem sanctæ Ecclesiæ N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper.

Et in crucis formam, tondetur, ab eo dicente. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper. *Ab aliquo deinde in Clerici formam perfecte tondetur: atque ita rursus Pontifici offertur. Et ipse Casula accepta induit illum: & imposito Pallio super caput eius Episcopus ita precatur.*

Pax omnibus. Dominum precemur.

Benedictus es Domine patrum nostrum, qui patrem nostrum Abraham Sacerdotis tui Melchisedech, comam detonsurum misisti: qui Apostolorum tuorum benedictioni & detonsioni adfuisti, & inculpatam fidem in omni opere eis tribuisti: ipse quoque pro iustorum detonsione, iustitiæ rationem in capite, & conuersationem honestam, seruum tuum habere concede: vt iuxta præcepta tua conuersatus, stationis ad dexteram tuam dignus habeatur: eum vero qui detonsos crines in manibus suscipit (tonsionis ministrum) iusti Symeonis te in vlnis suscipientis, benedictionem consequi largire, & iis qui huc conuenerunt benedictionem spiritualem impertire. *Exclamatio.* Quia tu benedicis & sanctificas omnia Christe Deus noster, & tibi gloriam rependimus.

Pax omnibus. Dominum precemur.

Domine Deus noster omnipotens, &c.

Et Apostoli librum ei tradit, & legit hoc pacto.

Ad Romanos epistolæ Pauli lectio.

Paulus seruus Dei, &c.

Mox aqua manili & mantili accepto, Pontifici, ad lauandum dat ordinatus: & ter dicit. Quotquot adestis fideles. *Pontifex autem eum adhortatur hoc modo.*

Fili, Lectoris officium primus est Sacerdotii gradus. Oportet ergo te, diuinas scripturas quotidie tractantem, profectum facere, vt & auditores, te inspecto, ædificationem accipiant; & tibi maiorem gradum promercaris, nec datum tibi electionis suffragium vllo pacto deturpes: modeste itaque, & sancte, & iuste vitam agens, propitium experieris Deum, & maiori ministerio dignus censeberis: in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Καὶ κείρεται παρ᾽ αὐτοῦ σταυροειδῶς, λέγοντος οὕτως. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί. Εἶτα τέλεον ὑπό τινος εἰς κληρικοῦ κείρεται σχῆμα· καὶ οὕτω πάλιν τῷ ἀρχιερεῖ προσάγεται. καὶ αὐτὸς λαμβάνων φελώνιον, ἐνδιδύσκει αὐτόν· καὶ ἐπιτιθεὶς ὁ ἐπίσκοπος τὸ ὠμοφόριον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ εὔχεται οὕτως.

Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εὐλογητὸς εἶ κύριε τῶν πατρῶν ἡμῶν ὁ ἀποστείλας τὸν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν κεῖραι τὴν κόμην τοῦ σου ἱερέως Μελχισέδεκ, ὁ παραγενόμενος ἐπὶ τῇ τῶν σῶν ἀποστόλων εὐλογίᾳ καὶ κουρᾷ, καὶ δωρησάμενος αὐτοῖς ἀμώμητον τὴν πίστιν ἐν παντὶ ἔργῳ. αὐτὸς καὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, παράσχου αὐτῷ τῆς κουρᾶς τῶν δικαίων, τὸν ἐν τῇ κεφαλῇ λογισμὸν δικαιοσύνης, καὶ πολιτείαν ἐνάρετον ἔχειν· ἵνα κατὰ τὰς ἐντολάς σου πολιτευσάμενος, ἀξιωθῇ τῆς ἐκ δεξιῶν σου στάσεως· τὸν δὲ τῆς εἰς σὲ πίστεως ταύτης τὰς τρίχας δεχόμενον, δώρησαι εὐλογίαν τοῦ δικαίου Συμεὼν, τοῦ ἐν ἀγκάλαις αὐτοῦ δεξαμένου σε, καὶ πάντας τοὺς συνελθόντας εὐλόγησον εὐλογίαν πνευματικήν. Ἐκφώνησις. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ πάντα, Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ. Vt supra fol. 233.

Καὶ ἐπιδίδει αὐτῷ τὸν Ἀπόστολον· καὶ ἀναγινώσκει οὕτως.

Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς Παύλου ἀνάγνωσμα.

Παῦλος ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Εἶτα λαβὼν ὁ χειροτονηθεὶς χερνιβόξεστον καὶ μανδύλιον, ἐπιδίδει τῷ ἀρχιερεῖ νίψασθαι. καὶ λέγει τρίς. Ὅσοι πιστοί. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς παραινεῖ αὐτὸν οὕτως.

Τέκνον, ὁ πρῶτος βαθμὸς τῆς ἱερωσύνης, ὁ τοῦ ἀναγνώστου τυγχάνει. προσήκει οὖν σε καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν τὰς θείας γραφὰς μεταχειριζόμενον, καὶ τὴν προκοπὴν ποιεῖσθαι, ἵνα οἱ ἀκροώμενοι θεωροῦντές σε, οἰκοδομὴν δέξωνται, καὶ σεαυτῷ μείζονα βαθμὸν περιποιήσῃ, μηδαμῶς καταισχύνων τὴν ἐπί σοι ψῆφον· σωφρόνως γὰρ καὶ ὁσίως καὶ δικαίως πολιτευόμενος, καὶ τὸν φιλάνθρωπον θεὸν ἵλεων ἕξεις, καὶ τῆς μείζονος ἀξιωθήσῃ λειτουργίας· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εἶτα λέγει ὁ ἀρχιερεὺς οὕτως.

Εὐλογητὸς κύριος, ἰδοὺ γέγονεν ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ὁ δεῖνα, ἀναγνώστης τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς δεῖνα. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ λέγει ὁ λαὸς, τρίς. Ἄξιος. Καὶ πολυχρονίζει ὁ ἀρχιερεύς.

Deinde dicit Pontifex hoc pacto.

BEnedictus Dominus, ecce seruus Dei N. factus est est Lector sanctissimæ Ecclesiæ N. in nomine Patris, &c. *Et populus ter dicit.* Dignus. *Et multos annos Pontifici precatur.*

In ordinem fieri solitum in ordinatione Lectoris & Cantoris: Notæ.

1. ΕΠὶ χειροτονίᾳ.) Pueris pro Patriarcharum primæuorum more, ipse futuri sæculi pater Christus, benedictionis copiam, sacro teste Euangelio, largiturus, & infirmis sanitatis reparandæ spem daturus, gratiarum donorumque omnium copia manus exundantes [illegible] tenebat. Thesaurorum patris cælestium OEconomi, & diuinæ potestatis administri Apostoli, tum in Actuum, tum in Epistolarum textu illas legimus admonuisse illos in capita, quos baptismo accepto, gratiæ illo vellent communicare, aut sacris mysteriis ple. i Christianæ impertiendis in ministros dispensatores, & patres hoc est in Diaconos, Sacerdotes, & Episcopos instituere molirentur. Sacri quoque huiuscemodi ritus memores, primates Ecclesia quotidie in Catechumenos, Pœnitentes, a qui et Energumenos, manus, veluti [illegible] dilecti sui testes, extendit: hos vt [illegible], & a dæmonis [illegible] tyrannide eripiat, istos vt testitutæ libertatis [illegible] reddat, illos vt in propriam potestatem redigat, & quasi dato pignore, adoptionis promisso exhilaret: singulos, vt benigno pietatis sinu excipiat, complectatur, astringat. Sane sæpius itaque cum manuum impositioni vsi fuerint Christus, Ecclesia, Apostoli; sola tamen illa, qua priuatum delectis specialis in verum mysticumque Christi corpus potestatis dignitas tribuitur, a Græcis Canonum expositoribus, vel [illegible] historiarum, χειροτονία est appellata, quæ sacro textui ἐπίθεσις χειρῶν, & apud Latinos communi dicendi more. *Ordo* nominatur.

2. Ἀναγνώστου.) Lectoris solitarie lecta promotio, quam videlicet Ostiarii vel Exorcistæ non præcedit, aut Acolyti non sequitur inauguratio, anxiam [illegible] mentem reddit, vtrum ad memoratos Ordines, Ecclesia Græca sibi subiectos quondam admiserit, & quid causæ fuit, vt deinceps illos conferre omiserit? Mihi quidem omnino indubium est Ostiarios, Exorcistas, & Acolytos fuisse [illegible] vt enim tacite eos videtur Dionysius insinuare de Eccl. Hierar. cap. 3. scribens, [illegible] *Ministrorum* (inferiorum) *hi quidem ad ianuas templi* [illegible], *alii vero aliud quid proprii muneris exequuntur*: ita aperte quoque Ostiarios & Ex[illegible] [illegible] clarissimos [illegible] *Saluto Lectores, Cantores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas, Confessores*: [illegible] Epiphanius post Hæresim 80. & C[illegible] Can. 24. Exorcistarum [illegible] Concilium Antiochenum Can. 10. & iterum Laodicænum Can. 26. vbi statuit: μὴ δεῖν ἐπορκίζειν τοὺς μὴ προαχθέντας ὑπὸ ἐπισκόπων, *non debere exorcizandi onus assumere ab Episcopis non promotos*. Iustinianus in nouellis, Photius in Nomocanone, Blastares in Syntagmate, &c. Addo Græcorum recentiores [illegible] & Ceroferaria nomine Acolytos videri agnoscere: de iis enim Ioannes Episcopus Citri [illegible] lib. 3 scribit [illegible] *Deputati Cappas quasi Pluuialia breuiora ferentes præcedunt cum cereis.* Symeon Thessalonicensis de iisdem [illegible] verbis [illegible] *Sunt & alia Deputati, & Ceroferarii officia, quæ ante Ordinationem Lectoris celebrantur: quæ sane nescio cur non exerceatur. In Ecclesia vero Thessalonicensium paulo ante in vsu erat, & in antiquis ritualium exemplaribus scripta reperiebatur*: adestque etiamnum ex vetusto Cryptoferratensi Bessarionis codice.

Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίᾳ Δεποτάτου καὶ κηροφόρου.

Ο Πάντων κτίστης τῇ αἴγλῃ τῶν θαυμασίων σου κύριε, ὁ τὴν γνώμην ἑκάστου πρὸ πράξεως ἀναμετρῶν, καὶ τοὺς ἐξυπηρετεῖσθαί σοι προαιρουμένους ἐνισχύων· αὐτὸς καὶ τὸν δοῦλόν σου τὸν δεῖνα προηγεῖσθαι λαμπαδηφοροῦν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων αἱρετισάμενον, καθαρὸν ἐνδῦσαι τοῖς ἀμολύντοις σου καὶ ἀχράντοις στολαῖς· ἵνα λελαμ-

Oratio in Deputati, & Ceroferarii ordinatione.

DOmine, qui creaturam omnem miraculorum tuorum splendore illustras, quique mentis propositum & vniuscuiusque intentionem antequam fiat, metiris, & eos qui tibi obsequium præstare volunt corroboras Tu etiam hunc famulum tuum, qui cereum gerens sanctis mysteriis tuis elegit præire, tuis impollutis & incontaminatis vesti-

bus exornauit, vt in futuro sæculo splēdidus tibi occurrens, immortalem recipiat coronam vitæ, cum electis tuis congaudens in æterna beatitudine. Quoniam sanctificatum est nomen tuum, glorificatum est regnum tuum Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

[illegible]ωθεὶς, ἵν' ἐν τῷ μέλλοντι ἀπαντήσας αἰῶνι, δέξηται τὸν τῆς ζωῆς ἀκήρατον στέφανον, σὺν τοῖς ἐκλεκτοῖς σου εὐφραινόμενος ἐν αἰδίῳ μακαριότητι. ὅτι ἡγίασταί σου τὸ ὄνομα, δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Allatianus autem codex orationi eidē præmittit hæc verba [illegible] ὁ τοιοῦτος τῷ ἀρχιερεῖ κλίνει τὴν κεφαλήν· καὶ σφραγίζει ἐκ τρίτου ὁ ἀρχιερεύς, εὔχεται οὕτως. *Adductus eiusmodi ordinandus ad Pontificem, caput inclinat: & Pontifex ter eum signans sic precatur.* Post orationem subditur. καὶ οὕτως ἐνδιδύσκει αὐτὸν τὴν [illegible] στολήν· καὶ ἐπευξάμενος ἀπολύει. καὶ πολυχρονίζεται ὁ ἀρχιερεύς. *Atque ita præscripta illum veste* (de qua nos infra) *illum induit: & bene precatus, illum dimittit. Et plures annos Pontifici cuncti apprecantur.* Ex præmissis itaque tum Conciliorum, tum sanctorum patrum, atque etiam neotericorum Græciæ doctorum, nec non & ipsorum ritualium testimoniis, manifeste colligitur Ecclesiam Orientalem, Ostiariorum, Exorcistarum, & Acolytorum gradum pridem admisisse: nec minus quam sancta Romana Ecclesia septenarium sacrorum adiectorum numerum profiteri, quem propterea Eusebius Eccl. Hist. lib. 6. cap. 35. distinctis & perspicuis vniuscuiusque prolatis appellationibus, enumerat. Verum enimuero quamuis Ostiarios, Exorcistas, & Acolytos, inter Ecclesiæ ministros à Græcis fuisse quondam recensitos, nullus sanæ mentis inficias ierit: vera tamen vel Sacramenti, vel ordinis à Christo institutum, dignitate seu nomine, ab eis fuisse propterea affectos, vix, vt quidem reor, quisquam tueri poterit. Præterquam quod enim plures recentioris doctrinæ authores, præfatos Ostiarii, Exorcistæ, Acolyti, nec non etiam Lectoris gradus e Sacramentorum albo expungunt, quorum institutio à iure tantum Ecclesiastico profluxisse creditur: sane si Patres antiquos Ecclesiæ Græcæ ius illud, (cuius forte tunc studiosis admittendi nulla vrgebat necessitas) non acceptasse, aut certe prout est humana fragilitatis negligentia, omisisse, vel illi supine tantum attendisse, dixerimus; sufficientem, ni fallor, rationem, quæ prædictorum Ordinum in Ecclesia Græca defectum excuset, protulerimus: at vero negligentia magis noxiam omissioni huiusmodi Græcos causam non dedisse, ipse qui eos arguit, & corrigendos monet, literis ad Episcopum Tusculanum in regno Cypri legatum missis, Innocentius quartus testatur, his verbis. *Ad hæc volumus & expresse præcipimus, quod Episcopi Græci* (eos autem solummodo hoc præcepto deuincit, quos Latinorum ditioni, & suo Legato sciebat esse subiectos) *septem Ordines secundum morem Ecclesiæ Romanæ de cætero conferant, cum hucusque tres de minoribus neglexisse, vel prætermisisse, dicantur.* Sed & a negligentiæ illis imputatæ vitio eosdem vindicare se posse existimat Arcudius, dum lib. 6. cap. 10. (quod infra latius exponemus) præfatos Ordines authoritate Pontificia quaqua versum patet Ecclesia, a Christi Vicario Cuo sanctissimo, & pleris totius Christianæ summo pastore promulgatos, etiam Græcos quondam acceptasse subindicat: sed dum eorum ministeria aliorum Ordinum actionibus annexuisse demonstrat, certe gradus huiusmodi Ostiarii, Exorcistæ, & Acolyti, cum ordinis existimatione, dignitate, vel nomine, illos admisisse nusquam probat. Vtraque, quæ in hac re mea sit sententia proferam, indubie dicendum arbitror. Ostiarios, Exorcistas, & Acolytos, licet hoc nomine non insignitos, etiam Orientalem Ecclesiam primis maxime temporibus penes se habuisse, sed eorum munera minori forsan quam par erat attentione circumspecta, inter officia tantum Ecclesiæ, qualia sunt Fossariorum, Primicerii, Sacellarii, &c. recensuisse, vel ex eo quod eorum exercitia, officiorum, vel Ordinum aliorum prouinciis adiunxerint; eos deinceps quasi minus necessarios Ordines censuisse, vel ex negligentia nullatenus sub Ordinis ratione respexisse; quod cum sancta Romana Ecclesia alibi quam in Cypro non reprehenderit, nullo penitus pacto defectuosæ Ordinum administrationis Græci videntur incusandi, etiamsi tribus prædictis gradibus hucusque caruisse dicantur. Vt minus vero necessarios ordines, vel vt officia tantummodo prædictos gradus habuisse, efficacissimis deduci potest coniecturis. Prima, quod Concilii Sardicensis Canon 10 Ordines quibus gradatim ad Episcopatus apicem ascenditur, enumerans, Lectoris, Subdiaconi, Diaconi, & Presbyteri meminit quidē, aliorum vero nusquam: vnumquemque vero gradum, [illegible] τὸ βαθμὸν, recensere se Concilium subindicat, nec tamen Ostiarium, Exorcistam, vel Acolytum includit, quod argumento est, illud, non eos vt Ordines, aut saltem vt non necessarios profiteri. Secunda fundatur in dicto Damasceni, qui in dialogo contra Manichæos Ordines seriatim commemorans, trium illorum nec de nomine facit mentionem: ἀρχὴ, inquit, καὶ κατὰ τάξιν, ὡς πρῶτον τὸ τοῦ ἀναγνώστου ἀξίωμα, εἶτα ὑποδιάκονος, εἶτα διάκονος, καὶ [illegible] πρεσβύτερος, καὶ οὕτως ἐπίσκοπος. *Principium est etiam secundum ordinem, veluti primus gradus Lectoris est, deinde Subdiaconi, tum Diaconi, postea Presbyteri, & tandem Episcopi.* Tertia, quod recensitis omnium Ordinum gradibus, & enucleate plurium sanctorum Ordinationibus enumeratis apud Arcudium citatum, nulla Ostiarii, Exorcistæ, vel Acolyti, in illis extat memoria, nullus iis tribuitur locus: vtique quia quasi Ordines non approbarentur per Ecclesiam vniuersam, aut quia a plerisque minus necessarii iudicarentur. Quarta, quod Græcorum tam antiqua quā recentiora Euchologia, satis superque declarant, vt [illegible] & legitimos *Ordines*, solos Lectoris Subdiaconi, Diaconi, &c gradus agnouisse, quorum proinde promouendorum ritum, cæremonias, instituta, & orationes præfixas exhibent: aliorum (excepta Ceroferarii ex vno solo Euchologio superius trans-scripta benedictione,) ne verbo quidem attingunt. Tali vero pacto Euchologia cuncta

deprauata fuisse, vt ex iis cuncta ad Ostiarium, Exorcistam, & Acolytum spectantia officia fuerint abrasa, vel à Græcis malitiose occultata, nec sola quidem mente suspicandum est, cum nihil inde emolumenti, detrimenti plurimum percepturi essent, & ordinem pacemque Ecclesiæ, in leuioris momenti materia grauiter essent perturbaturi. Ostiarios itaque, Exorcistas, & Acolytos, si quondā Græcos admisisse productis superius authoritatibus vel argumentis aliis conuincatur quispiam: vt Ministeria, Officia, Titulos, vel Dignitates eos tenuisse arbitretur; vt veros Ordines nequaquam. Sed neque amplius aliquid authoris cuiuspiam dictum superius relatum expostulat. Dionysius enim varios λειτουργικ ministros perturbatim & confuse citat, dilucide nullum: quis autem Ministri appellatione Hypodiaconum, Lectorem, aut cuilibet officio ab ordine alieno præpositum, non queat intelligere? Ignatius præterea, Epiphanius, & Canon 24. vel 26. Concilii Laodicæni, Ostiarios quidem & Exorcistas celebrant: verum non vt Ordines, & χειροτονίᾳ prouectos; sed tantum vt Ecclesiastica dignitate & Officio insignitos, vnde promiscue simul cum Cantoribus, Fossariis, &c. eos recenset: Exorcizare insuper prohibet 26. Canon relatus, alios quam Exorcistæ munere ab Episcopo προαχθέντας prouectos; ita est: sed illi apud Græcos ex antiqua traditione sunt Sacerdotes soli, ex quo solum eruitur eum qui Sacerdos est, etiam Exorcistæ munere posse fungi. Eusebius autem licet omnium Ecclesiæ graduum percenseat numerum, ex ipsis eiusdem verbis luce clarius patet, eum de solius Romanæ, nedum Latinæ consuetudine vel instituto, memoriam agere. Qua tandem ratione Ostiarii & Acolyti munus, Officium non Ordinem esse Græci teneant, paucis determinat Symeon Thessalonicæ Episcopus, facie quidem tenus huius expositionis aduersarius, & attentius inspectus, eiusdem acutissimus author: εἰσὶ, inquit, ἄλλαι ὀφφικίων χειροθεσίαι ἢ τῶ δεποτάτων ἢ κηροφόρων. *Sunt alia Officiorum Promotiones, Deputati nimirum aut Ceroferarii.* Vide Officium non Ordinem agnoscere: agnosce insuper χειροθεσίας, quasi *Commissionem* vel *Promotionem* solam, collatum huiusmodi Officium, nuncupare, non χειροτονίας qua voce vt plurimum recentiores Græci *Ordinem* intelligunt, rarissime χειροθεσίας, dictione; quam ἀπὸ τῆς χειροτονίας, ex ipso Symeone distinctam esse, declarabimus in sequentibus. Sed nec in Officiorum numerum & seriem, Deputatum referri permittit Ioannes Citrii, Iuris Orient. lib. 3. quem cum Custodibus, alius forsan diceret Ostiariis, & Camisatis assumptum in obsequium & ministerium asserit. Φυλακὲς καὶ δεποτάτοι, καὶ καμισάτοι ἐκ εἰσὶν ὀφφίκια, ἀλλὰ διακονίαι, περὶ τὸ ἅγιον βῆμα τούτοις ἁρμόζουσαι. *Custodes* (vasorum sacrorum quando à Sceuophylace foras promuntur) *& Deputati* (Ceroferarii) *Camisati*, (albis velut Camisiis induti, carbonibus & aquæ prouidendæ præfecti) *non sunt Officia, sed Ministeria circa sacrum Tribunal illis conuenientia & imposita.* Contendenti autem pro septenario apud antiquos Græcos numero, atque olim suos Ostiarios, Exorcistas, & Acolytos sacro ritu inauguratos, ex præscripto Ecclesiæ habuisse tenacius propugnanti, aliæ in aduersum rationes ex æquo & iusto sunt proferendæ, quæ Ordinum istorum omissionis causas faciant manifestas. Prima est, quam ante octo tantum annos ChristophorusCampanás Canonarcha Chienisis in Oriente mihi tunc agenti, & denuo Patrius interroganti Nathanael Leucados sue S. Mauræ Archiepiscopus assignauit, æqualem nempe esse vtraque in Ecclesia numerum Ordinum; Ostiarios tamen, Exorcistas, & Acolytos, Græcam separatim non instituere, sed vnica Lectoris benedictione, quatuor a nobis minores Ordines vocatos conferre, atque ita vno Lectoris Ordine accepto, Ostiarium, Exorcistam, Lectorem, & Acolytum, eundem euadere: cuius quidem rationis indicium & signum ostédebant, quod Lector ordinatus, idem sacris altaris foribus adstat, cereum Euangelio legendo præfert, scripturam quoque sacram legit, atque Energumenis ex Pontificis commissione, quæ nunc tantum Sacerdotibus demandatur, manus posset imponere. Vt minus profundæ literaturæ hominum, risu à quibusdam excepta est responsio hæc, quæ mihi tamen non ex omni parte incongrua apparet, vt quæ eadem Arcudio Græcis in dogmatibus versatissimo prius placuerit, & eam suo assensu lib. 6. cap. 10. pagina 470. his verbis concepto confirmauerit. *Clarum est hos Ordines ante perniciosissimum schisma cessasse, vel quod mihi magis arridet, connexos cum aliis Ordinibus fuisse*: & sequenti pagina dum iuxta Innocentii quarti decretum ab imposito resumendæ trium istorum Ordinum collationis onere Græcos suos liberare molitur, *Si negatus, inquit, scripsisset Græcos hos Ordines, & munera illorum cum aliis Ordinibus coniunxisse, fortassis Pontifex non ita rescripsisset: & ideo Pontifex addit verbum (dicuntur)* scripsit autem Pontifex: *hucusque Græci, tres de minoribus Ordinibus neglexisse vel prætermisisse, dicuntur.* Lectorem vero solum aliorum Ordinum sibi munia aggressum fuisse ex eo Græci superius laudati arguebant, quod vernacula lingua διάκονος *Diaconuli* diminutiuum nomen gerat, vt in pluribus iisque humilioribus minister is solus occupatus, solusque plurium ministeria soleat obire. Secunda ratio ternarii Ordinum omissi, potuit esse Lectoris supra illos in Ecclesia necessitas, ambita potestas, & vbique amplior honore dignitas excepta: sublimius enim, & Ecclesiæ munus est vtilius, si publice diuini eloquii codices euoluas, & circumfuso plebis cõuentu audiente sacra verba enuncies, quam si ad tépli fores remouendis à Synaxi alienis, aut confortibus admittendis excubes, aut cereum manu feras, aut cum D. Martino Exorcistç locũ, quia iuxta Seuerum Sulpitium iniuriæ expositus est, occupare contendas: vnde solo Lectoris gradu plurimi cõtenti, à reliquis suscipiendis abstinuerunt, & exinde Præsules Ecclesiæ Græcæ moderatores, eorũ nec Ordinibus aliis adiungere non sunt veriti. Tertia est, quod his inferioribus ministeriis obeundis, non solum Ordines sacros, sed Officia quoque & Dignitatum titulos ab Ecclesia viderunt institutos: præter Ostiarium enim quem communiter Officialium Ecclesiasticorum catalogus, à nobis infrà referendus, Θυρωρὸν appellat, alius est apud illos ἐκκλησιάρχης *Ecclesiæ præpositus*: qui σημαντήριον, *crotalis* atque campanis, aliquibus in locis, populum ad Synaxim conuocat; cui in ministerio suppositi sunt alia duo Officia minora ὁ διδάσκαλος *Lectoris* (illius nimirum cui patrum homilias, sanctorum vitas, & deuota quæque opera legendi publica facta est potestas, & ἀπὸ τῆ διδάσκ, ὁ ἀναγνώστης nomen habet) & ὁ λαμπαδάριος *accensoris* cereorum & lampadum, cui cereos quoque deferendi demandata est prouincia: sed & Deus ipse fidelibus suis exorcizandi dæmones prout ei placuerit, facultatem cõfert, vt Iustinus Martyr in dialo. cum Tryphone,

quit, νηπιόθεν μελανειμονοῦντας ὡς τῷ Θεῷ ἀφιερωθέντας, καὶ κουρὰν δεξαμένους *videmus quosdam à pueritia pullis indutos vestibus, vt Deo dicatos, Tonsuram suscepisse.* Hæc autem præsenti quidem loco φελώνιον, *Casula* vocatur: licet non ea sit sacrata vestis, quam Sacerdotes in mysteriis perficiendis, ceu proprium sibi ornatum assumunt, sed alia breuior ad eius formam, vel ad Tunicæ Diaconicæ instar præcisa, quam Thessalonicensis lib. de sacra, ita depingit. ὁ ἀναγνώστης κέκτηται ἔνδυμα τὸ καλούμενον καμίσιον, ὃ ἐστι κατὰ τὸν φελώνην μικρόν, ἢ στιχάριον λινοῦν, τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἱερωσύνης δηλοῦν, δι' ὃ καὶ μικρόν ἐστι, καὶ τὴν ἀπὸ Θεοῦ σκέπην σημαίνει, ἢ πορφυροῦν, διὰ τὸ πορφυροῦν τοῦ Χριστοῦ ἱμάτιον, καὶ λευκὸν διὰ τὸ καθαρὸν τῆς ἱερωσύνης, καὶ τὸ ἀπὸ Θεοῦ φωτισμόν. *Obtinuit Lector vestem Camisiam, idest Albam vocatam, quæ ad paruæ Casulæ, vel certe Tunicæ modum, è lino conficitur, primamque Sacerdotii delibationem demonstrat. Parua est propterea, Deique protectionem menti repræsentat; vel purpurea, propter purpureum Christi indumentum, vel candida, propter Sacerdotii puritatem, & lumen quo splendet*: illam denique nigram & communem vestem non quidem Pontifex ipse imponit, benedicit tamen & sacræ substerni iubet, vt Symeon Thessalonic. testatur. ὁ ἱεράρχης ἱμάτιον εὐλογήσας μέλαν, κελεύει τοῦτο ἐνδύσασθαι τὸν τελούμενον, τὸ ταπεινὸν καὶ εὐλαβὲς τῆς ζωῆς, δηλοῦντος τοῦ μέλανος. *Vestem nigram Pontifex benedicens, iubet initiandum induere, niger siquidem color humilitatem, vitæque pietatem demonstrat*: de huius vero benedictione nulla fit hic mentio, sed nec de auxilio à Pontifice in illa induenda, præstando. An vero Latinis Clericis vestes quondam benedixerint Episcopi, vel propriis manibus eas illis imposuerint, diserte docteque in operis de sacris ordinationibus calce, quæ tota est de veste & tonsura Clericali Franciscus Hallier edisserit. Nos qui Græcos mores inspicimus, Lectoris communem hic subiicimus, vestem, sacram autem ex Diaconica vel Sacerdotali iam visa, relinquimus coniiciendam.

9. καὶ τὰ νῦν τὴν τούτου κεφαλὴν σφραγίζων.) Non confunditur (pace quorumdam doctorum hac tempestate scribentium dixerim,) Clerici, Lectorisque apud Græcos institutio: illius enim terna crucis signatione, capillorum tonsione, & sanctæ Trinitatis inuocatione perficitur consecratio; huius autem iterato triplici crucis signo manus Pontificalis attactu, & oratione, inauguratio fieri conspicietur in sequentibus. At licet capitis detonsio coniungi soleat Lectoratus Ordini, in ea tamen Clerici dignitatem stare Canonistæ Græci non obscure profitentur, Matthæus Blastares in Nomocanone verbo κληρικός, & Balsamon pluribus locis, tum in Photii Nomo. tit. 1. cap. 31. tum scholio in Can. 33. Synodi Trullanæ: σημείωσαι ὅτι ἅμα τῷ δέξασθαί τινα σφραγίδα ἐπικουρίδος ἀπὸ χειρὸς ἀρχιερατικῆς κληρικὸν τοῦτον ἡγεῖσθαι. *Nota, simul ac aliquis accepit Tonsuræ signum manu Antistitis, eum pro Clerico Canonem habere*: ac propterea in inferius scriptis, differentiam non modicam inter Monachorum ἀποκάρσιν *abrasionem siue rasuram*, & Clericorum ἐπικουρίδα, *Tonsuram*, constituit. Vide iam dicta num. 4.

10. Τὴν κεφαλὴν σφραγίζει ἐπιτιθεὶς.) Siue Sacra-

mentum à Christo Ecclesiæ collatum, siue ministerium tantummodo, vel Ordinem, ob decorem ostentandum, & diuini eloquii maiestatem probitendam ab ipsa Ecclesia institutum dicas esse Lectoratum, res est apud Græcos dubia & controuersa, vtrum in crucis signo capiti Lectoris Episcopi manu expresso, an in sequenti eiusdem Pontificiæ manus impositione, istiusmodi Sacramenti, vel Ordinis materiam esse firam sit affirmandum? cum vtrumque in eo conferendo adhiberi manifestum sit: Pontifex enim σφραγίζων ἐπιτίθησι τὴν χεῖρα, *signans Lectorem, eidem imponit manum*: & non paucæ sunt vtrinque authoritates, quæ modo crucis signum, modo manus impositionem, velut materiam, Lectoris promotioni videantur assignare. Et authorum quidem dicta, quæ crucis signo munus hoc deferre censentur, hæc sunt. Primum, Balsamonis in Can. 51. Epist. Canonicæ Basilii ad Amphilochium, vbi discrimen quoddam generatim sumptum inter. βαθμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς, *gradus Ecclesiasticos* positurus, in infimo ordine, τοὺς διὰ μόνης σφραγῖδος ἐνέργειαν ἱερὰν ἔχοντας, ὡς οἱ ἀναγνῶσται, καὶ ψάλται καὶ θυρωροὶ, καὶ οἱ ὅμοιοι. *Per nudum solumque crucis signum sacram operationem habentes, quales sunt Lectores, Cantores, Custodes, & similes*; constituit: in superiori vero Sacerdotes, Diaconos, & Subdiaconos locat, quos ideo χειροτονηθέντας, & διὰ χειροτονίας προαχθέντας εἰς βαθμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς, *per manus impositionem ad gradus Ecclesiasticos promotos*, appellat. Secundum est Balsamonis eiusdem in Can. 14. septimæ Synodi, vbi *Lectoris* promotionem, ἀναγνώστου σφραγῖδα, *crucis signationem*, appellat. Tertium est Symeonis Thessalonicæ Antistitis, qui lib. de sacra. Presbyteri & Diaconi Ordinationi χειροτονίαν, *manus extensionem vel impositionem*, Subdiaconi χειροθεσίαν, *manus admotionem* de qua voce alibi, Lectoris tandem σφραγῖδα, *crucis signationem*, propriam esse asserit. Quia vero vocabulum hoc, σφραγῖδα, à proprio sibi in alienum sensum detorquent quidam, ne quod Philosophi dicunt, in æquiuoco mens hæsitet, quædam præter alibi relata sunt illius significata diligenter obseruanda. Et præter præcipuum quidem, quod est *crucis expressio*, aliud iterum, quod est, tum *Corona Clericalis*, tum *Characteris* (si tamen, quod mihi valde dubium est, Græci Characterem à antiquo nouerunt) per Sacramentum in anima *impressi* nullatenus est ei denegendum: sic quippe in priori sensu de præsenti cæremonia loquens Symeon Thessalonicensis scribit, ἐπάνω τῆς σφραγῖδος σφραγίζεται, ὁ ἀναγνώστης, κατέχοντος τὴν χεῖρα ἐπὶ τῇ σφραγῖδι ἱεράρχου. *Super Tonsura cruce signatur Lector, manum super Tonsura (cruciformiter à Pontifice primum fieri incepta) tenente Pontifice*: in posteriori, iuxta quosdam, quos tamen probare nequeo, loquutus videtur Gregorius Nazianzenus orat. 40. de baptismo vocans illum, σφραγῖδα, ὡς φυλακτήριον, καὶ τῆς δεσποτείας σημεῖον, *characterem & sigillum, vt custodiam & dominii notam impressam*: sed & Balsamon in Can. 36. Apostolorum dicens, διακόνους χειροτονεῖσθαι μὲν, ἤτοι ἐν σφραγῖδι λαμβάνειν, ἐκλέγεσθαι δὲ οὐκ ἀκούομεν. *Diaconos Ordinari quidem, idest characterem accepisse* (ita vertit interpres) *dicimus, eligi autem non audiuimus*. Iam itaque cum Lectorem imposito onere διὰ μόνης σφραγῖδος, *per solam obsignationem*, perfici vulgo asserunt Græci, non nisi imperite cum Gentiano Herueto *per solum characterem*, inaugurari quispiam assereret: alias enim solius Lectoris esset Sacerdotalis Character; & munus quodcumque Ecclesiasticum, quale est Cantoris, Custodis, Præfecti Monachorum, &c. Characterem, dum imponitur, secum deferret & produceret. Sed nec Clericalem solam Tonsuram significat in præsenti loco, illa etenim Clericus, non Lector initiatur; & Balsamon sæpius in Basilium relatus, σφραγῖδα, τῷ ἐπικαλύμματι signationem, *Tonsura* supponit: vnde superest vt σφραγὶς hac in materia, non nisi crucis efformationem queat significare, qua effecta, Ordinans huius materiam ab Episcopo apponi, necesse est fateri. Ex aduerso vero videntur militare authoritates illæ, quæ manuum Pontificiarum impositioni, munus idem assignant: quarum insignior est Matthæi effatum, inter Constitutiones Apostolicas à Clemente lib. 8. cap. 22. relatum, διατάσσομαι. ἀναγνώστην προχείρισαι, ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα, καὶ ἐπευξάμενος πρὸς τὸν Θεὸν λέγε: *constituo vt Lectorem promoueas, cui manu imposita, & precibus Deo exhibitis, dicas, &c.* & Can. 14. septimæ Synodi quo legimus: ὁρῶμεν ἐκτὸς χειροθεσίας τινὰς ἐκ παίδων τὴν κουρὰν τοῦ κλήρου λαμβάνοντας, μήπω δὲ παρὰ ἐπισκόπου χειροθεσίαν λαβόντας, καὶ ἀναγινώσκοντας. *Videmus nonnullos à pueris Cleri Tonsuram accipientes, nondum accepta, Pontificiarum manuum impositione, munus Lectorum obire*. Ex quibus patet, manuum impositionem in Lectore, vt germanam Ordinis censeri posse materiam. Hanc autem sententiam cum priori cohærere veritatis obseruato rigore, assereret, qui tam crucis signo, quam manuum impositioni, ius partiale in materia Lectoratus apud Græcos constituenda tribueret; at quia solam crucis obsignationem, Canonum Apostolicorum & Ecclesiasticorum peritissimi interpretes Balsamon, Thessalonicensis & alii, vt materiam recipere leguntur, ex ipsorum verbis, & Græcorum traditione, Constitutionis memoratæ, & Cannonis adducti, mens superest exponenda. Nihil itaque aliud est Pontificem Lectori Ordinando manum admouere, quam ipsum dum ordinatur cruce manu expressa obsignare, vel cærimoniam cuicumque alteri Officiali creando communem, & mere accidentalem adhibere: sic authoritates quascumque adductas & seipsum explicet citatus Balsamon in Can. 14. septimæ Synodi scribens, non fieri Lectorem, εἰ μὴ λάβῃ σφραγῖδα σταυροειδῆ διὰ χειροθεσίας ἐπισκοπικῆς, *nisi cruciformis Tonsura, & signum crucis, per Episcopalem manuum impositionem susceperit*: & clarius iterum in 6. Can. Synodi Chalcedonensis, οἱ ἀναγνῶσται κληρικοί εἰσι, καὶ χειροθεσίαν ἀρχιερέων ἔχουσι, δηλαδὴ τὴν ἀρχιερατικὴν σφραγῖδα. *Lectores Clerici sunt, & habent Antistitis manuum impositionem, eam scilicet quæ fit per Episcopi manuum obsignationem*. Obserua precor omnem manuum impositionem, ad Tonsuram, (quæ crucis est obsignationem reuocari, & per eam exponi: Cærimonialem autem tantum esse hanc manus admotionem, testatur Symeon Thessalonicensis: nō etenim, (quod in maioribus Ordinibus cum eo annotabimus,) per eam Spiritus sancti gratia, virtusque confertur vlla, sed tantum subiectionem, per eam profitetur Lector; & per eam, sub diuini dominii ius eum mittit Episcopus: vnde & lib. de Sacr. scribit: ἐκτείνων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν σφραγῖδα ἱεράρχης, τὴν σκεπαστικὴν δύναμιν ἐπιδείκνυσι τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι ὁ ἀναγνώστης ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἔρχεται τῆς ἱερωσύνης, καὶ ἀφιεροῦται τῇ λατρείᾳ τοῦ Θεοῦ. *Extendente manum in Tonsurā, vel in locum cruce signatum Pontifice, virtutem Dei protectricem designat: & quia Lector Ordinatus, Sacerdotis iugo subiicitur, & Deo consecratur obsequio*.

II. Κύριε ὁ Θεός.] Pure deprecatoria est Lectoris apud Græcos instituendi forma, cum enim sit Or-

do, non à diuina, sed Ecclesiastica, vt probabilissime quidam Theologi tenent, potestate promanans, liberum omnino fuit Ecclesiæ, vt absolutam, vel imperatiuam, sic & deprecatiuam, huiusmodi Ordini conferendo, formam præscribere.

12. Αἰδόται τῶ ἀναγνώση βιβλίον.] Lectori per crucis signum & orationem, in suo gradu perfecte constituto, traditur à Pontifice, silentio codex Apostolicus, *Epistolas nimirum, & Apostolorum acta continens*; non quasi libri traditio sit materia ad constituendum Ordinem concurrens, sed quia liber ille sit obiectum & materia circa quam meditandam, exponendam, & pertractandam Lector Ordinatus occupatur: summatim etiam, libri Apostolici traditio, non legendi in Ecclesia potestatem recenter confert, sed vt acceptam exerceat, monet & excitat: Lectoremque in actu secundo confirmat, in actu primo nullatenus constituit. Vt secus de Græcis ac de Latinis sentiamus, ratio est, quod hæc traditio sequitur deprecantem Lectoratus formam, materia vero potius præiacet, quam posterius tardiusque apponatur, eademque rursus sine vllis penitus verbis admoueatur.

13. Ὀλίγα ἀναγνώσεται] Pauca præsente Episcopo, è libro Apostolico Lector percurrit, qui deinde adstante totius Ecclesiæ agmine, ἀναγνώσματα, *lectiones*; προκείμενα, *Proposita*, & alia non obscura voce etiam in Liturgia est pronunciaturus. Recentius namque videtur commissum Subdiacono, vt in nulla Liturgia, Apostoli volumen legat quod prius Lector recitabat: vnde nec inter eius munia recenset Pontificale Romanum, Epistolam publicè legendi potestatem, quæ ei solummodo in Ordinationis calce conceditur, & veluti officii appendix ad onus iam impositum accedit. Propterea que Amalarius lib. 2. de diu. offic. cap. 11. *Miror*, ait, *quâ de re sumptus vsus in Ecclesia nostra* (Orientali nimirum morem contrarium semper retinente) *vt Subdiaconus frequentissime* (rem adhuc non omnino vsitatam obseruo) *lectionem legat ad missam, cum hoc non reperiatur ex ministerio sibi dato in consecratione commissum, neque ex literis Canonicis, neque ex nomine suo.* Subdit tandem. *Primano tempore Diaconus non legebat Euangelium; quia nondum erat scriptum: sed postquam statutum est à patribus nostris vt Diaconus legeret Euangelium, statuerunt vt & Subdiaconus legeret Epistolam siue Lectionem.* Cuius quidem sicut & ipsius Euangelii legendi munus Lectoris fuisse Cyprianus commemoret lib. 4. epist. 5. ad Presbyteros & plebem, his verbis. *Quid aliud quam supra pulpitum, idest supra tribunal Ecclesiæ oportebat imponi. Celerum, vt loci altioris celsitate subnixus, & plebi vniuersæ pro honoris sui claritate conspicuus, legat præcepta Euangelii Domini, quæ fideliter ac fortiter loquitur.* Qua vero ratione Epistolam legendi, ad Subdiaconum in Ecclesia Latina, vt eius minus vel magis præcipuum onus sit deuolutum, docet Franciscus Halier vbi de materia & forma Ordinationum.

14. Ἀναβαίνει ἐπὶ ἄμβωνα.] Consule dicta in liturgiam Chrysostomi numero 94.

15. Εἰς ψάλτην.] Officii dignitatem non Ordinis gradum, in vtraque Ecclesia cantor obtinet: cumque cantanda pleraque sint è sacris scripturis deprompta, ea de causa, munus illud suscipere Lector consueuit. Subdit propterea textus noster: λέγει ἀπὸ τοῦ ψαλτηρίου προκείμενον, *dicit aut cantat è psalterio Propositum*, versum scilicet Dauidicum, Epistolæ legendæ præuium, de quo vide Onomasticon. Hocque pacto instituitur is qui dicitur κανονικὸς ψάλτης, *Canonicus & legitimus Cantor*, obtento iure, ex Ambone diuinas laudes recitandi, è codice Ecclesiæ διφθέρα vocato, de quo loquitur Synodus Laodicena Can. 15. περὶ τοῦ μὴ δεῖν πλὴν τῶν κανονικῶν ψαλτῶν τῶν ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαινόντων, καὶ ἀπὸ διφθέρας ψαλλόντων, ἑτέρους τινὰς ψάλλειν ἐν ἐκκλησίᾳ, *non oportere præter Canonicos & rite institutos Cantores, qui in Ambonem ascendunt, & è membrana canenda recitant, alios quoslibet in Ecclesia cantare.* Illegitimis autem ex aduerso Cantoribus prohibet Synodus septima Can. 14. ne ante manuum impositionem Lectoribus propriam Ambonem conscendere, & inde diuinas laudes persoluere audeant. Ex quo coniicimus eiusdem Synodi tempore, Lectoris potestatem cum canendi facultate, sicut in præsenti contemplamur, fuisse coniunctam; Pontifice tum nimirum ius ad canendi licentiam extenderte. Et certum Cantoris promotionem, sicut & Lectoris, apud Græcos Pontifici hucusque reseruari, in fuisse cui quidem soli velut propriam eam adscribit S. Clemens lib. 8. Const. Apost. cap. 28. ὁ ἐπίσκοπος... χειροτονεῖ ... ἀναγνώστας, ... ψάλτας ... οὐ δεῖ... αὕτη γὰρ ἡ τάξις ... ἁρμονία. *Non permittimus Presbyteris ordinare Diaconos, Diaconissas, Lectores, aut Ostiarios, sed solis Episcopis. Hic enim est ordo, & Ecclesiastica consonantia.* Instituit tamen Cantorem Sacerdos Latinus, ex concessione Concilii 4. Carthaginensis Can. 10. dicens ei. *Vide vt quod ore cantas, corde credas: & quod credis, operibus comprobes*: maneteque Pontificale Rom. quod *si Episcopus Clericum ordinans hac faciat bene facit.* Lectori tandem ratione dicta canendi licentiam adepto, attribuit rursus Symeon Thessal. alia munia, vt videlicet, εἰς τὸ βῆμα ... καὶ ... τῷ ἱερεῖ, καὶ ... τὸ ὕδωρ ... τῷ ναῷ. *Sanctuarium ingressus accendat lumina, & ignem afferat Sacerdoti* (pro thuribulo) *sanctisque mysteriis præeat cereum ferens, oblatas etiam, aquam, & vasculum in quo feruebat aqua, deferat* (de quo vide liturgiam Chrysost. num. 166.) *reliqueque ordinet & ornet quæ sunt templi. & cætera administret: ministros tum*, quod Canonarchæ est, de quo alibi) *præcedat Cantoribus Hymnos, & in summa rerum sacrarum sit administer.*

RITVS OBSERVANDVS IN ORDINATIONE Subdiaconi.

Pontifici in Speciosa porta sedenti, ante Missæ principium Ordinandus in Subdiaconum offertur. Et si sæcularis quidem sit, tunica; si vero Monachus, Mandyas indutus. Iubet autem Pontifex tunica, siue Mandya illum exui, & Dalmatica vestiri, & præcingi: pollubrum etiam cum vase & mantili deferri. Mox ter caput eius cruce signans, manumque imponens, Diacono dicente, Dominum precemur; *hanc Orationem Pontifex dicit.*

Domine Deus noster, qui per vnum & eundem Spiritum sanctum, singulis eorum quos elegisti gratias distribuis; qui diuersos ordines Ecclesiæ tuæ largitus es, & in ea ministerii gradus differentes ad sanctis & illibatis mysteriis tuis famulandum constituisti: qui præscientia tua ineffabili, hunc quoque seruum tuum, dignum, qui sanctæ Ecclesię tuæ ministret, esse definiuisti: ipse Domine, inculpatum illum in omnibus conserua, & domus tuæ decorem diligere, sancti templi tui foribus astare, & tabernaculi gloriæ tuę lucernam accendere, concede: & velut oliuam fructiferam iustitiæ fruges referentem, in Ecclesia tua sancta illum insere: perfectumque seruum tuum, in aduentus tui tempore, eorum qui tibi placuerint mercede perfruiturum, renuncia.

Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria; Patris, & Filii, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Et post Exclamationem, *Mantile acceptum, sinistro Ordinati humero imponit Pontifex: vnaque pollubrum cum vase illi tradit. Ille vero Pontificis manum osculatur lauandis, & deinde aquam manibus infundit: Dicens ter.* Quotquot adestis

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΠΕΡΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΝ ὑποδιακόνου.

a ΤΟῦ ἀρχιερέως καθεζομένου 2 ἐπὶ τῆς ὡραίας πύλης, 3 πρὸ τοῦ ἄρξασθαι τῆς λειτουργίας. Προσάγεται τῷ ἀρχιερεῖ ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι ὑποδιάκονος. Εἰ μὲν κοσμικός ἐστι, 4 μετὰ φαινολίου, εἰ δὲ 5 μοναχὸς, μετὰ μανδύου. Κελεύει δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ἀποδύσασθαι τοῦτον τὸ φαινόλιον, ἢ τὸ μανδύον 6 καὶ ἐνδύσασθαι στιχάριον, 7 καὶ ζώσασθαι. κομισθῆναι δὲ 8 χερνιβόξεστον. 9 καὶ 7 μανδύλιον. 10 εἶτα σφραγίζων τρεῖς τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν 11 καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῦ τὴν χεῖρα, τοῦ διακόνου λέγοντος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν· λέγει ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου πνεύματος, διαιρῶν ἑκάστῳ ὧν ἐξελέξω τὰ χαρίσματα, ὁ τάγματα διάφορα τῇ ἐκκλησίᾳ σου δωρησάμενος, καὶ βαθμοὺς λειτουργίας καταστήσας ἐν αὐτῇ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἁγίων σου καὶ ἀχράντων μυστηρίων· ὁ τῇ σῇ ἀρρήτῳ προγνώσει ὁρίσας καὶ τοῦτον τὸν δοῦλόν σου ἄξιον εἶναι 12 τοῦ ὑπηρετεῖν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ· αὐτὸς δέσποτα ἀκατάγνωστον αὐτὸν ἐν πᾶσι διαφύλαξον· καὶ δὸς αὐτῷ 13 ἀγαπᾷν εὐπρέπειαν οἴκου σου, 14 προεστάναι ταῖς θύραις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου σου, 15 ἀνάπτειν λύχνον σκηνώματος δόξης σου, καὶ φύτευσον αὐτὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, 16 ὡς ἐλαίαν κατάκαρπον, 17 καρποφοροῦντα καρπὸν δικαιοσύνης· καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου, ἐν καιρῷ τῆς παρουσίας σου, τῆς τῶν εὐαρεστησάντων σοι ἀπολαβεῖν ἀμοιβῆς.

Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα. τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, δεξάμενος ὁ ἀρχιερεὺς τὸ μανδύλιον, ἐπιτίθησι τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ τοῦ χειροτονηθέντος. Ὁμοίως 18 δίδωσιν αὐτῷ καὶ τὸ χερνιβόξεστον. ὁ δὲ λαβὼν, ἀσπάζεται τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ 19 βάλλει ὕδωρ εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ νίπτεται. Λέγων καὶ τό. 20 Ὅσοι πι-

σοὶ, τρεῖς. Καὶ οὕτω λαμβάνων εὐλογίαν, ἀποχωρούμενος ἵσταται ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν· καὶ λέγει, τὸ Τρισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν, τό. Κύριε ἐλέησον. Πιστεύω εἰς ἕνα θεόν. Ἄνες, ἄφες, συγχώρησον τοί. Καὶ εἴ τι ἄλλο δόξει αὐτῷ εἰπεῖν μυστικῶς. Μετὰ δὲ τὴν μεγάλην εἴσοδον, ὅταν θυμιᾷ ὁ διάκονος τὴν ἁγίαν τράπεζαν, πάλιν νίπτεται ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ λεκανίδιον ὅπερ φέρει ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι. Εἰσοδεύει δὲ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν μεγάλην εἴσοδον, πάντων ἐξόπισθεν, κρατῶν καὶ τὸ χερνιβόξεστον, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον, εἰσέρχονται ὅλοι εἰς τὸ, ἅγιον θυσιαστήριον, πλὴν αὐτὸς μένει ἔξω ἑστὼς εἰς τὸν συνήθη τόπον. Οὕτω, γὰρ καὶ εἴπερ εἰσὶν οἱ χειροτονούμενοι πολλοί. Τῆς εὐχῆς ὑπαλλασσομένης περὶ τοὺς πολλούς.

fideles. *Atque ita benedictione accepta, digressus inde, ante sacras fores stat: & dicit.* Ter, sanctum. Sanctissima Trinitas. Pater noster Domine miserere. Credo in vnum Deum. Parce, dimitte, veniam præbe. *Et si quid aliud illi secreto dicendum videatur. Magno vero Introitu peracto, Diacono circa sanctam mensam thus adolente, iterato lauatur Pontifex, in peluі ab Ordinato deportata. Procedit etiam ipse cum magnus celebratur Introitus: vltimusque omnium pollubrum cum vase & reliquis deferens, progreditur. Et post Introitum omnes quidem ad sacrum altare ingrediuntur, ipse tamen in loco solito stans, extra manet. Hoc pacto quoque peragitur officium, si plures Ordinandi sint. Oratione pro pluribus illis accommodata, & commutata.*

Variæ Lectiones in Ordinem seruari solitum in Ordinatione Subdiaconi.

a Τοῦ ἀρχιερέως.) Diuersa sunt in editis, & in M S. huius Ordinationis verba: & Regia quidem Cryptoferratensi Bessarionis consona sic legunt.

Τοῦ ἀρχιερέως ἱσταμένου περὶ τῆς ἁγίας τραπέζης τῆς ἐν τῷ διακονικῷ ἢ περὶ μεγάλων τῶν ὡραίων πυλῶν, ὅτε μέλλει εἰσοδεύειν, προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων, φορῶν φαινόλιον. καὶ κελεύει ὁ ἀρχιερεὺς ἀποδύσασθαι αὐτὸν τὸ φαινόλιον, καὶ ἐνδύσασθαι στιχάριον, καὶ ζώσασθαι· κομισθῆναι δὲ χερνιβόξεστον καὶ μανδύλιον. εἶτα σφραγίζων τρεῖς τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν, καὶ ἐπιθεὶς τὴν αὐτοῦ χεῖρα· εὔχεται οὕτως.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν. Vt supra.

Ἔπειτα τὸ μανδύλιον ὁ ἀρχιερεὺς δεχόμενος ἐπιτίθησι τῷ τοῦ χειροτονηθέντος ὤμῳ, καὶ κελεύει λαβεῖν τὸ χερνιβόξεστον, καὶ δοῦναι αὐτῷ νίψασθαι. τοῦτο δὲ ποιῶν ὁ χειροτονηθεὶς, ἐν τῷ νίψασθαι τὸν ἀρχιερέα λέγει. Ὅσοι πιστοί. Καὶ οὕτω σφραγιζόμενος, ἄπεισιν εἰς τοὺς διακόνους.

Stante Pontifice ante sanctam mensam, quæ est in Diaconico, vel ante magnas templi fores, cum iam tempus Ingressum magnum celebrandi instat, adducitur qui Ordinandus est, propria Lectoris tunica ornatus: Iubetque Pontifex tunica illa spoliari, & Subdiaconi tunica indui, & cingi; tum vero aquamanile & mantile afferri. Deinde caput eius ter cruce signans, manu ei imposita: sic precatur. Domine Deus noster, &c.

Acceptum deinde mantile Pontifex Ordinati humero imponit: & aquamanile accipere iubet, & sibi adlauandum aquam præbere. Quod cum exequutus fuerit Ordinatus, dum lauatur Pontifex, dicit. Quotquot adestis fideles *Atque ita cruce iterum signatus, discedit inter Diaconos locum accepturus.*

Barberinum autem S. Marci hoc pacto legit.

Εἰσερχομένου τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐν τῷ διακονικῷ, καὶ ἱσταμένου ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, προσφέρεται αὐτῷ ὁ χειροτονούμενος, καὶ ἐπιθεὶς ἐπὶ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ τὴν χεῖρα σφραγίζει, καὶ ἐπεύχεται οὕτως.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν Vt supra.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, λέγει ὁ γενόμενος ὑποδιάκονος τρεῖς. Ὅσοι πιστοί. καὶ δίδωσι νίψασθαι τῷ

Ingresso Diaconicum Pontifici, & coram sancta mensa stanti, offertur Ordinandus, & imposita ei manu signans illum, sic precatur.

Domine Deus noster, &c.

Et Amen dicto, is qui Ordinatus est Subdiaconus, ter dicit. Quotquot ade-

stis fideles. *Et Ordinantis Episcopi, quo manus lauet porrigit, atque ita viuificæ communionis partem eius manu accipit.*

χέρνιβα ... τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ οὕτω μεταλαμβάνει παρ' αὐτοῦ τῆς ζωοποιοῦ κοινωνίας.

Addunt vetusta Veneta ...

Sciendum ante missam hec fieri, cum Subdiaconus Pontifici offertur. Pontifex vero stat in exteriore Vestibulo throno, vbi ad sacrificandum vestes assumit

In Ordinem fieri solitum in Ordinatione Subdiaconi Notæ.

1. Επὶ χειροτονίᾳ ὑποδιακόνου) Subdiaconus prius ... ministerii d ... Ordinem suscepturus, vigesimum iam annum apud Græcos debet attigisse, teste Symeone Thessalonicen. lib. de sacra, ... *vigesimus annus ordinationis ... vigesimum quintum in Diacono requirunt* : ὁρίζομεν ... *viginti quinque anno ... eum ... iubemus*, inquit Blastaris Nomo ... de Presbytero vero ait: ... *Presbyter Ordinandus annis triginta natus esse debet.* Vox ... non hic *tempus*, sed *annum* iuxta recentiorem loquendi vsum indicat.

2. Επὶ τῆς ὡραίας πύλης.) Sine ὡραία πύλη, porta speciosa, ... in cancellis ad ... propter ... quam ... alibi vocauimus ... Græcos ... non diffiteor ... sit extra ... templi ... male ... inter ... quos ... vere ... Narthe ... de qua nos ... quæcumque ... quam, ... Subdiaconum iuxta portam aliquam in Ecclesia ... Ordinem. Quamuis autem M. S. Regia dicant eum, πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης ἐν τῷ διακονικῷ, *è regione sacræ illius mensæ, quæ in ... sacræ ... non a sacrificio in ea peragendo ... reliquijs in ea asseruatis) promoueri*, ... antiqua vero Veneta anno 15..., ... Pontificem Subdiaconum promoturum ... *in throno illo exteriori ipsi in Vestibulo erecto*, de quo in liturgia numero 56. sedere asserant: vbicumque prouehatur ad officium Subdiaconi, vicinam semper aliquam templi portam respicit: tum etiam quia iam in sancta ingredi, vt lumina accendat, & vasa sacra disponat, ius & potestatem acquirit; quamuis inter sedentes in Diaconico ... Diaconos ... consistere nefas ipsi sit, ex præscripto Laodicenæ Synodi Can. 2.

3. Πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς λειτουργίας] Vt locum præsentis Ordinationis denotant edita exemplaria, sic & illi ... tempus quo fiat, assignant: & superius citata, ... *ante missæ principium* Pontificem Subdiaconum Ordinare referant: M. S. vero incepta iam missa, & paruo ... ingressu de quo in liturgia numero 74.) celebrato ad Ordinem promoueri iubent: cuius quidem mutationis paucis ante C... annis causa ... Subdiaconorum ambitio ... referente Athanasio ... C. P. Patriarcha præsumpto, qui cum in Diaconico se Ordinatos fuisse obseruassent, Diaconicum quoque velut propriam ... sibi ... arrogabant: ab intentata nihilominus in Diaconos lite excidentes, ne in posterum simili ambitione mouerentur, eorum Ordinatio humilior ... solemni ante liturgiam tempore, à Manuele Charitopulo Patriarcha, iussa est deinceps celebrari. Ex his constat Subdiaconatum, & superiores proinde Ordines absque liturgia Græcos non conferre: Lectorem autem etiam absque illius celebritate instituere: diem vero habendis Ordinationibus præfixum, nullum penitus habere, tum ex antiqua sua consuetudine, tum ex glossa in cap. Cum secundum: & in cap. Quod translationem, de tempore ordinationum, & ex ... eodem titulo, tum denique ex antiquissimo Leonis testimonio epistola ad Dioscorum cuicumque legenti apparebit.

4. Μετὰ φαινολίου] ... de quo præsens textus ... non est *Casula Sacerdotalis*, sed Lectoris ... propria, de qua superiori ordinatione numero 8. Significat itaque *tunicam è lino, ... puniceo colore tinctam*, quam Symeon Thessalonicensis ... sæpius vocat, à qua & ... quidam officiales dicti, quorum mentio habetur supra. Illa Lector ornatus ... scribit citatus Symeon, ... *Præsentatur iterum, Pontifici, Lector Deo iam consecratus per Tonsuram, & Tunicam benedictam hoc est Albam, quæ sacrorum indumentorum prima est, eorumque principium*: ad alterius φαινολίου, Casulæ nimirum Sacerdotalis, quæ cæterorum indumentorum finis est & vltimo assumenda, differentiam: & inferius laudatus idem author: ... *Adducitur benedictionem Subdiaconi per Pontificiã manus admotionem*; vide huius interpretationis rationem præcedenti ordine num. 10.) *suscepturus, cum nigra veste* (interiori videlicet & domestica) *& cum candida, vel rubra Camisia*, quæ est exterior & in Ecclesia ferri solita, Camisia en ... non ..., sed ..., vulgo nuncupatur.

5. Εἰ δὲ μοναχὸς ...] Pallio solo tectus Monachus in Subdiaconum Ordinandus, Pontifici se sistit, tum quia Camisiis de quibus numero præcedenti Monachus non vtitur, tum quia Monachalis eorum vestis ... illum in sacris obsequentem nunquam dedeceat.

6. Καὶ ἰδοὺ ...] Symeon Thessalonicensis ... χειροτονούμενος ... *Purpuream quidem exuens Ordinandus Camisiam, qua passionis subuellionem, & cruentas Christi cicatrices re-*

præsentat, aliam tunicam, qua purissimum Dei amictum, & à passionibus exemptionem menti obscuro, induitur. τρίχιον porro hocce Subdiaconi propria vestis, *tunica est*, non quidem Diaconica, sed alia *strictior & brevior*, zona succincta, quæ tunicæ Subdiacono Latino cõcessæ correspondet; quam proinde Honorius Solitarius vocat *subtilem & strictam tunicam*, cuius originem & vsum asserit Gregorius Papa, ab Ecclesia Romana, (cum prius Subdiaconi spoliati, id est sine sacra veste procederent) in Græciæ partes promanasse. Eius verba sunt ad Ioannem Episcopum Syracusanum *Subdiaconos vt spoliatos procedere facerem, antiqua Ecclesiæ consuetudo fuit, sed quia placuit cuidam nostro Pontifici, nescio cui, qui eos vestitos procedere præcepit. Nam vestræ Ecclesiæ numquid traditionem à Græcis acceperunt? Vnde ergo habent vt Subdiaconi in est. in Tunicis procedant, nisi quia hoc à matre sua Romana Ecclesia perceperunt?*

7. Καὶ ζώννυται) Rationem cur in sui promotione præcingatur Subdiaconus, suggerit Symeon Thessalonicæ Episcopus. [illegible Greek] *Illi quidem eum præcingunt, tanquam qui liberam castimoniæ vestem non amplius gerere debeat, sed per moderantiam & puritatem, circa suos lumbos eam adstringere teneatur: quandoquidem illi vltra vxorem accipere nefas*: si tamen prius duxerit, in consortio poterit retinere.

8. Χερνιβόξεστον.] Vox vna hæc, duas alias in sui compositione admittit, χέρνιβα, & ξέστην, siue ξέστην. Sicut autem a manibus lauandis *mallunium* Latine, ita & ἀπὸ τοῦ χέρας νίπτειν, χέρνιβα Græce dicimus, ξέστης autem Suidæ est [illegible Greek], *liquidorum mensura*; ξέστην legit Stephanus in Appendice, & voce à Latina deflexa, *Sextarium* esse asserit: hic vero non nisi *vas aquæ fundendæ* idoneum significat: cui tamen simul adiungitur *mallunium* siue pelluis Secundum ideo denotat vtrumque Symeon, vbi de Episcopo Subdiaconum instituente scribit: [illegible Greek], *manibus mallunium & aquamanile porrigit*: peluis pariter, & vasis, & eius quidem ex ære conflati meminit distinctum Chryptoferrat. codex, his verbis. [illegible Greek] *Iubet Pontifex eius manui tradi vas aneum, & peluim, & mantile*: μανδύλιον autem eiusdem est significationis cum dictione μανδύλιον, quam Suidas & Stephanus interpretantur, ἀγγεῖόν τι, *vas quodpiam*.

9. Μανδύλιον.] A vocabulo Latino, *Mantile*, μανδύλιον deducitur. Illudque Latinorum *Manipulo*, prius *Mappula* vocato, correspondere opinor. Erat autem *Mappula* lineum oblongum brachio sinistro suspensum, quo Subdiaconi vasa mundarent, sudoremque inter ministrandum emanantem tergerent, quos idcirco Ioannes Diaconus in Gregorii vita lib. 2. cap. 43. *Mappulatos* vocat; sicut & Sacerdotes, *Planetatos*. De *Mappula* Guillelmus Durandus lib. 3. cap. 6. *Habebant quoque sancti patres*, ait, *dum sacra tractabant, & sacramenta conficiebant, Mappulas, id est paruas mappas, & mantilia in manibus, & nunc pro operiendis, & nunc pro reuerenter tractandis sacramentis*.

10. Εἶτα σφραγίζει.] De crucis signo Ordinandi capiti impresso, reuocanda in memoriam quæ scripta sunt, vbi de Lectoris Ordinatione numero 10.

11. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα.] Ita in Constitutionibus Apostolicis, quas studiose Græci obseruant, sancitur. [illegible Greek] *Subdiaconum ordinaturus, Episcope, manus super illum impones.* Hæc tamen manus extensio in Subdiacono promouendo, non arguit apud Symeonem Thessalo. ritum Græcorum expertissimum Theologum, & Canonistam disertissimum, sicut nec apud Græcorum modernorum reliquos, Subdiaconatus vel Lectoratus Ordinem, esse verum sacramentum: quem nec apud Latinos probatos authores, huiusmodi nomine dignum esse in comperto est, cuius recentem in Ecclesia institutionem testatur Petrus Cantor apud Hugonem Menardum Notarum pagina: 80. dicens. *Prima manus imposita debetur Diaconibus ordinandis: de nouo autem institutum est, Subdiaconatum esse sacrum Ordinem*: Vixit autem ille teste Menardo eodem, anno 1197. cærimonialis itaque tantum erit præsens manus Episcopalis in Subdiaconum Ordinandum admotio, non vero sacra vera, & Ordinis effectiua manus impositio: vnde & laudatus Symeon peracute scribit. [illegible Greek] *Lectoris est crucis & tonsuræ signatio, Subdiaconi χειροθεσία manus admotio, Diaconi & Presbyteri χειροτονία & Ordo.* Vide authorem illum χειροθεσίαν & χειροτονίαν, inter se tamen permixtim à pluribus vsurpatas, facere diuersas? in quo vero discrimen consistat, explicat idem ipse, [illegible Greek] mentem & sensum aperiens. [illegible Greek] *Iugum Sacerdotii subit idest Sacerdotii iugo & imperio se submittit, & sub protectione Dei existit, & in ministerium siue obsequium Deo consecratur*: Solam ergo nudamque χειροθεσίαν, *communem manuum admotionem*, qualis fit super ægrotos, & res quaslibet benedicendas; non χειροτονίαν *sacrum Ordinem*, Subdiaconus adipiscitur; quia in eo Ordinando solemnia illa, diuina, & augusta verba. ἡ θεία χάρις, &c. Sacramenti & Ordinis sacri effectiua, χειροτονίας [illegible Greek], in Diaconi. Presbyteri. & Episcopi Ordinatione proferri solita, nusquam pronunciat Episcopus, sed solitaria vt dictum est, manus impositione, χειροθεσία, & simplici precum forma adhibita, ad Subdiaconum illum erigit. Non explodenda certe Symeonis expositio, nam & Tarasius doctissimus Pontifex Act. 1 septimæ Synodi, χειροθεσίας ἀπὸ τῆς χειροτονίας distinctam, illa itaque pro Ecclesiastica benedictione, hanc pro sacro Ordine videtur intellexisse, vbi sic interrogatio. [illegible Greek] *Qualem intelligitis eum cui manus admota est.* Respondet laudatus Tarasius, [illegible Greek] *Nonne pro benedictione χειροθεσίαν manus admotionem, hic vsurpat, & non pro consecratoria manus impositione?* Optime: nam & Concilium Carthaginense 4. Gregorii Sacramentarium, & vetus Ordo Romanus Subdiacono manus impositionem denegant, benedictionem tamen sine manus licet attactu quocumque, concedunt.

12 Τοῦ διακονικοῦ.] Famuli sunt Diaconorum Subdiaconi, sub Diaconis nimirum constituti, & eorum administri: quos ideo vt [illegible Greek] *non oportet locum tenere in Diaconorum consessu*, vel in sacris septis, sed aditus portarum occupare, & in Soleâ, vt alibi diximus cum Thessalonicense, consistere.

13 Ἀγαπᾶν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου.] Qua ratione decorem domus Dei curet Subdiaconus explicat La-

tinum Pontificale. *Pallas altaris & corporalia debet abluere: & calicem ac patenam in vsum Sacrificij, antecedenter præparare:* diffusius Symeon Thessalonicæ Antistes idem exprimit: ἅπτεται δὲ τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ εὐκόσμως αὐτὰ κατατίθησιν, ὡς τὰ δῶρα ἱερεῦσι προσενέγκαι τὰ δῶρα, ἑτοιμότερα [illegible]. καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ δὲ εἰσόδῳ ταῦτα ὑποδεχόμενος ὁ διάκονος, τὰ περιττεύοντα λέγω τῶν ἱερῶν σκευῶν, περιφυλάξαι τοῖς ὑποδιακόνοις δίδωσιν. οὐ γὰρ ἅπτεσθαι θέμις τούτων ἄλλοις τῶν ὑποδεεστέρων. *Tangit vero vasa sacra, & ea decenter disponit, vt cum Sacerdotes dona voluerint offerre, parata inueniant. In ipsâ quoque magnâ donorum introductione, vasa quæ supersunt, Diaconus suscipiens, custodienda Subdiaconis tradit: neque enim ea tangere inferioribus ministris concessum est.* Disponit ergo, & tangit vasa sacra Subdiaconus, authore citato teste, cui perperam ideirco Arcudius Romæ diutius quam in Oriente enutritus, fidem detrahit, asserens: τῶν ἱερῶν σκευῶν nomine, non intelligi calicem & patenam, sed reliquum ornatum: alioqui n, ait, videretur esse contra Concilium Laodicænum Can. 21. quod adeo, subdit, non me moueret, cum oppositum sanciat Concilium Carthaginense quartum: nisi etiam esset contra praxim Ecclesiæ Orientalis, quæ non permittit Subdiacono ea tractare. Igitur Thessalonicensis per sacra vasa, non calicem sacrum & patenam, sed reliquam supellectilem sacram intelligit, vt sunt operimenta, indumenta Sacerdotalia, &c. Hæc ille: qui tamen permitteret a Neophyto Rhodino vernacule in sua Synopsi Romæ editâ loquente, de certiore Ecclesiæ suæ praxi edoceri: [illegible] *Subdiaconi munus est vt induat Episcopum & Sacerdotem: vt Propositionem præparet, calicem, patenam, & reliqua pro Offertorio: vt vela lauet, & Apostolum legat.* Prothesis autem, id est calix, patena, lancea, stella, sacra vasa sunt, ἱερὰ σκευὰ, & οὐχ ἅπτεσθαι θέμις τούτων, ἄλλοις τῶν ὑποδεεστέρων. illa tangere Subdiaconum non prohibet Symeon, sed tantum inferiores his ministros. Minus etiam illum ab eorum attactu Concilium Laodicænum arcet, nisi forte cum consecrata in eis diuina symbola concluderentur: sanxitque propterea Subdiacono non licere ἅπτεσθαι δεσποτικῶν σκευῶν, *tangere Dominica vasa,* corpus videlicet & sanguinem Domini continentia; quæ si vacua fuerint, non δεσποτικὰ, sed ἱερὰ tantum nuncupantur; & illa sine legis Ecclesiasticæ violatione tangere potest. Vide Constitutiones Apost. lib. 8. cap. 21.

14 Περισσείας τὰς θύρας τοῦ ναοῦ.] De Subdiaconis quibus portarum Ecclesiæ custodiendarum demandata est cura videtur loqui Dionysius de Eccles. Hierar. cap. 3. cum ait: οἱ μὲν τῶν λειτουργῶν ἑστῶτες περὶ τὰς τοῦ ἱεροῦ πύλας συγκεκλεισμένας: *Ministrorum nonnulli stant ad clausas sacri loci fores.* Vbi quamuis scholion Maximi vocabulum λειτουργῶν, Diaconis adaptet, admonet tamen ipse, σημείωσαι ὅτι οἱ διάκονοι τότε τὰς θύρας εἶχον, νῦν δὲ οἱ ὑποδιάκονοι. *Obserua quod tunc fores Diaconi custodiebant, quas nunc Subdiaconi tenent.* Non omnes tamen à principio fores asseruabant Diaconi: nam & Subdiaconis mulierum portas, id est Gynæcæi aditus commissas fuisse clarissime tradit Clemens Romanus, Const. Apost. lib. 8. cap. 11. De omnibus tamen foribus Maximo loquenti Thessalonicensis suff. agatur lib. de sacram. [illegible], ait, [illegible]. Et infra: [illegible] ὁ διάκονος. Οἱ [illegible]. Et infra rursum: [illegible]: *Custodit quidem Subdiaconus sacras fores, ne quis indignus in sanctum Tribunal ingrediatur. Item quo tempore Diaconus enunciat, Catechumeni egredimini, expellit eos. Quocirca & ante sacras fores in omni sacrificio, sacraque cærimoniâ cum opus fuerit, ad ministrandum Pontifici præsto est.* Quia vero Diaconorum consortio temerè quodam tempore se immiscere, & Orarium ferre Subdiaconi præsumpserunt: edixit ideo Can. 21. Laodicenus, οὐ δεῖ ὑπηρέτας ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακονικῷ: *non conuenit Subdiaconos locum inter Diaconos obtinere:* & 22. οὐ δεῖ ὑπηρέτην ὠράριον φορεῖν, οὐδὲ τὰς θύρας ἐγκαταλιμπάνειν: *Non oportet Subdiaconum stolam ferre, aut portas Ecclesiæ deserere.* In quæ verb. Zonaras: [illegible]. *Vnicuique sacro Ordini distributum est proprium indumentum, & ministerium. Ministris igitur, id est Subdiaconis, Stolam ferre non permittitur. Diaconorum enim est propria: portas vero non deserere ad eos spectat. Antiquitus enim circa portas Ecclesiæ ministrabant, & ex eis Catechumenos & Pœnitentes tempore congruo emittebant. Ideo & ipsi nunc exclamant: Catechumeni, discedite.*

15 Ἀνάπτει λύχνους.] Extra cancellos τῷ κανδηλάπτῃ, *luminum accensori*, vel Lectori, per Ecclesiam sparsim, cura luminum incumbit ἀλλὰ ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ [illegible], *sed in sacra mensa lucernam* (coram illâ, Euangelio, & Eucharistiâ ἐν ἀρτοφορίῳ seruatâ pendent [illegible]) [illegible] *Subdiaconi concinnant.* Ita Thessalonicensis Episcopus.

16 [illegible].] An non lignum frugiferum secus [illegible] plantatum, est Subdiaconus, vt [illegible] author sæpius citatus: ἐν [illegible], *In processionibus & supplicationibus crucem* (salutis fructum producentem) *ipse manibus gestans, reliquos antecedit?*

17 Καρποφορούντα καρπὸν δικαιοσύνης.] Fructum ferebant in Ecclesiâ Subdiaconi, cum oblata quæcumque dona fructusque de manu populi iuxta Veteris ordinis Romani testimonium suscipiunt; vel cum bona Ecclesiæ, eius ministris, pauperibusque seruatâ iuris vniuscuiusque æquitate dispensant, vel adaugeri procurant: de quo legendus S. Gregorius in frequentibus epistolis ad Petrum, Artemium, & Antoninum Subdiaconos. καρποφοροῦσι iterum cum populi oblationes, & consecrandos panes sacris imponunt altaribus, vnde & in ordine Romano, Subdiaconum Regionarium legimus oblatas plebis Oblatas suscipere, susceptasque Archidiacono præsentare. Vltima vero καρποφορία δικαιοσύνης, quâ tam ipsi, tum quilibet Deo deuoti commendandi est, cum secundum pia Gregorij Theologi monita, [illegible]: *Vnusquisque quod potest offerre, quouis tempore, quouis genere vitæ & fortunæ, pro præsentis facultatis modulo, pro gratiâ sibi concessâ, vt per*

omnes virtutis modos, omnes cælestis regni mansiones impleamus. Exhortatur itaque deinceps: μηδεὶς ἔστω κενὸς καὶ ἄκαρπος, μηδέ τις στεῖρα ψυχὴ, καὶ ἄγονος. ἕκαστος ἐκ τῶν ... καρποφορίαν Θεῷ, καὶ τῆς οἰκείας. *Nemo vacuus & infructuosus sit, nec anima ulla sterilis & infecunda. Vnusquisque quod in promptu habet, & proprium, Deo offerat.*

18 Διδόασιν αὐτῷ καὶ τὸ χερνιβόξεστον.] Officiorum quidem suorum instrumenta tradunt recenter ad Ordinem promotis Græci, non quibus primam & radicalem, vt dicunt, Ordinis potestatem illis conferre censeantur, sed quibus potius ad acceptum munus exercendum excitent. Consulenda hic, quæ de Lectoris institutione dicta sunt num 11. & 12.

19 Βάλλει ὕδωρ ἐπὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ.] Hoc est apud Græcos Subdiaconi præcipuum munus, aquam nimirum Pontificis vel Sacerdotis manibus lauandis porrigere. Hanc quoque suo Subdiacono demandatam prouinciam testatur Pontificale Romanum eandemque memorat Clemens Romanus Const. Apost lib 8. cap. 11. εἷς ὑποδιάκονος διδότω ἀπόνιψιν χειρῶν τοῖς ἱερεῦσι σύμβολον καθαρότητος ψυχῶν Θεῷ ἀνακειμένων. *Vnus Subdiaconus ministret aquam Sacerdotibus ad lauandum manus, in signum puritatis animarum, quæ Deo sunt dicatæ.*

20 Ὅσοι πιστοί.] Duarum illarum vocum geminus potest esse sensus. Primus, vt cum, teste Zonara superius num. 14 adducto, debeat nunc Subdiaconus Catechumenos ab Ecclesiâ expellere, vocibus his, ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, eiusdem quoque intererit, fideles vt remaneant in Ecclesiâ, commonere subiunctâ breui hac sententiâ ad præcedentem consequente, ὅσοι πιστοί, de quâ Balsamon in Can 22 Laodicænum: ἔδοξε τοὺς ὑποδιακόνους τὰς θύρας τῆς ἐκκλησίας κατέχειν καὶ ἐξάγειν τοὺς κατηχουμένους, καὶ τοὺς ἐν μετανοίᾳ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σήμερον παρὰ τῶν ὑποδιακόνων λέγεται τό, Ὅσοι πιστοί, δηλονότι, οἱ μὴ πιστοί, ἀλλὰ κατηχούμενοι ὄντες, ἐξέλθετε. οἱ δὲ πιστοί, ἵστασθε· ὀψόμενοι τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων θυσίαν. *Visum est Hypodiaconos Ecclesiarum fores tenere, & Catechumenos introducere & educere, & pariter eos qui sunt in pœnitentiâ. Propterea namque etiam hodie ab Hypodiaconis dicitur. Quotquot fideles. Qui scilicet non estis fideles sed Catechumeni, egredimini. Fideles autem state, visuri sanctorum mysteriorum sacrificium.* Id tamen etiam hodie pronunciat Diaconus in Chrysostomi liturgiâ fol 70. Clarius etiam Matthæus Blastares cap. 4. τὸ τῆς ... τὰς θύρας τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ... καὶ μηδὲ ... ἐξάγειν τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ἐν τῇ μετανοίᾳ, καὶ τοὺς λοιπούς· ... τῶν ὑποδιακόνων φωνῇ, τὸ ... λεγομένων, καὶ ὑποδιακόνων, παρὰ ... πολλῷ ... τοῦ βήματος ... *Ecclesiarum foribus adstare ministris hisce conuenit, neque ab ipsis etiam breue ad tempus digredi: vt inducere & educere Catechumenos, Pœnitentes, & quosuis alios possint. Hoc vnum Ecclesiasticum munus ministrorum dico, sine famulantium, & Subdiaconorum tanto Laicorum ordine videtur excelentius, quanto alijs qui ad Tribunal ingrediuntur, humilius.* Secundus harum vocum, ὅσοι πιστοί, à Subdiacono prolatarum sensus est, vt illis adstantes inuitet, vt sibi probitatis meritorumque ad Ordinem suscipiendum requisitorum, coram Episcopo testimonium ferant, vt Imuneris à se suscipti testes esse velint. Tunc vero Pontifex eius ministerio manus lauans, errorem vel fallaciam, si quæ irrepserit, in capita ferentium suffragia refundendam prædicat, inquiens ... ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἐπιμαρτυρούντων σοι. *Vt suffragium, ita & periculum insimul de te testimonium perhibentium capita referatur.* Sic Angeli suffragio & periculo suo ordinant Amphilochium apud Metaphrasten. ψήφῳ καὶ κινδύνῳ ἡμῶν ... *Suffragio & periculo nostro, qui hic astamus.* Hæc quoque eadem me ... Epiphanium Pappus apud eundem. ἀθῶος εἰμι σὺ ὄψῃ ἐπὶ πάντων τούτων. *Sum innocens: tu de his omnibus rationem habe.*

21 Ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας θυσίας.] Vbi proprius est, vt iam diximus Subdiaconorum locus, & vt habet alia lectio. ἐν τοῖς ὑποδιακονικοῖς. Vide dicta fol. 18.

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ διακόνου.

RITVS FACIENDVS IN ORDINATIONE Diaconi.

1 Μετὰ δὲ εἰπεῖν τὸν ἀρχιερέα τὴν ἐκφώνησιν, τό· 1 Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. 2 Ἐξελθόντες δύο διάκονοι ἐκ τοῦ ἁγίου βήματος, λαμβάνουσι τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι διάκονον, 3 ἑστῶτα ἐν τῇ σολέᾳ.
4 Καὶ εἰσάγουσιν αὐτὸν εἰς τὸ ἅγιον βῆμα,
5 5 κυκλοῦντες τὴν ἁγίαν τράπεζαν τρίς, τὰ ψάλ-
6 λοντες καὶ τό, 6 Ἅγιοι μάρτυρες οἱ καλῶς ἀθλήσαντες. εἶτα προσερχόμενος τῷ ἀρχιερεῖ,
7 7 Σφραγίζεται γ'. τὴν κεφαλήν.

Postquam altà voce Pontifex protulerit. Et erunt misericordiæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, cum omnibus vobis. *Egressi duo Diaconi è sancto Tribunali, Diaconum Ordinandum in Solea stantem, assumunt.*

Et in sanctum tribunal inducunt, ter sanctam mensam circumlustrantes, & canentes. Sancti Martyres egregie decertantes. *Mox ordinandus ad Pontificem accedens: Ter ab eo in capite signatur.*

Et cum zona discingi, & mantile ab eo tolli, Pontifex iubet. Deinde frontem, in sancta mensa Ordinandus applicat, dextrumque genu inflectit, & Archidiacono exclamante. Attendamus. *Pontifex impositam Ordinandi capiti dexteram habens, exclamat.* Diuina gratia, quæ semper infirma curat, & ea quæ desunt, adimplet, promouet N. piissimum Subdiaconum, in Diaconum: oremus pro eo, vt veniat super eum gratia sanctissimi Spiritus. *Et confestim dicitur ter:* Domine miserere, *ab eis qui sunt intus, & extra Tribunal. Et Pontifex ter eius capite signato, & Diacono dicente.* Dominum precemur.

Pontifex impositam tenens dexteram, precatur hoc pacto.

DOmine Deus noster, qui in præscientia tua, super destinatos ab imperscrutabili tua virtute, vt ministri fiãt, & illibatis mysteriis tuis deseruiãt, sancti tui Spiritus copiam effundis ipse Domine, & hunc, quem tibi à me promoueri complacuit in Diaconi ministerium in omni honestate fidei sacramentum in pura conscientia tenentem, conserua gratiam vero Stephano Protomartyri tuo in opus ministerii huius à te primum vocato concessam largire. & gradum à bonitate tua sibi præstitum, secundum beneplacitum tuum, administrare præbe: recte namque ministrantes gradum sibi bonum acquirunt, & perfectum ostende seruum tuum

Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria: Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Responso, Amen, *submissa voce, qua tantum ab astantibus Diaconis audiatur, ad dandum responsum, Diaconica hæc pronuncientur ab Archidiacono.*

In pace Dominum precemur.
Pro superna pace.
Pro pace totius mundi. Pro Archiepisco nostro N. Sacerdotio, auxilio, perseuerantia, pace, valetudine, salute, & pro opere manuum eius: Dominum precemur.

Pro seruo Dei N. Diacono nunc promoto, & salute eius, Dominum precemur.

8 Καὶ κελεύει ἀποζώσασθαι τοῦτον, καὶ ἀφελεῖναι τὸ μανδύλιον, 9 εἶτα ἐρείδει ὁ χειροτονούμενος τὸ μέτωπον αὐτοῦ τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ· καὶ 10 κλίνει τὸ γόνυ τὸ δεξιόν. καὶ τοῦ ἀρχιδιακόνου ἐκφωνήσαντος τό, Πρόσχωμεν. Ὁ ἀρχιερεὺς 11 ἔχων ἐπικειμένην τὴν χεῖρα τῇ κεφαλῇ τοῦ χειροτονουμένου, 12 ἐκφωνεῖ. 13 Ἡ θεία χάρις ἡ 14 πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, 15 προχειρίζεται, 16 τὸν δεῖνα, 17 τὸν εὐλαβέστατον ὑποδιάκονον, εἰς 18 διάκονον, 19 εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. Καὶ εὐθὺς τό, Κύριε ἐλέησον ἐκ γ'. παρὰ τῶν ἐν τῷ βήματι, καὶ παρὰ τῶν ἐκτός· καὶ ὁ ἀρχιερεὺς σφραγίζει γ'. τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν καὶ τοῦ διακόνου εἰπόντος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων τὴν χεῖρα ἐπικειμένην εὔχεται οὕτως.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῇ προγνώσει τῇ σῇ τὴν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος χορηγίαν καταπέμπων ἐπὶ τοὺς ὡρισμένους ὑπὸ τῆς σῆς ἀνεξιχνιάστου δυνάμεως λειτουργοὺς γίνεσθαι, καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τοῖς ἀχράντοις σου μυστηρίοις· αὐτὸς δέσποτα, καὶ τοῦτον ὃν εὐδόκησας προχειρισθῆναι παρ' ἐμοῦ εἰς τὴν τῆς διακονίας λειτουργίαν, ἐν πάσῃ σεμνότητι διατήρησον, ἔχοντα τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. δώρησαι δὲ αὐτῷ τὴν χάριν, ἣν ἐδωρήσω Στεφάνῳ τῷ πρωτομάρτυρί σου, ὃν καὶ ἐκάλεσας πρῶτον εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου. καὶ καταξίωσον αὐτὸν κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον, οἰκονομῆσαι τὸν παρὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος δεδωρημένον αὐτῷ βαθμόν. οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου.

Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμήν, λέγει 20 ὁ ἀρχιδιάκονος λεπτῇ φωνῇ, 21 ὅσον ἀκούειν τοὺς συμπαρόντας διακόνους, καὶ ἀποκρίνεσθαι, τὰ διακονικὰ ταῦτα.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τῆς. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτοῦ· καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦ δεῖνος, τοῦ νῦν προχειριζομένου διακόνου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς, ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν διακονίαν χαρίσηται, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως καὶ χώρας.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, καὶ τούτων ῥηθέντων.

Ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων τὴν χεῖρα ἐπικειμένην, εὔχεται οὕτως.

Ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ τῇ ἀφθάρτῳ σου φωνῇ τοῖς ἀποστόλοις σου θεσπίσας τὸν τῆς διακονίας νόμον, καὶ τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον τοιοῦτον ἀναδείξας, καὶ πρῶτον αὐτὸν κηρύξας τὸ τοῦ διακόνου πληρώσαντα ἔργον, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ ἁγίῳ Εὐαγγελίῳ σου. ὅς τις θέλει ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν διάκονος. σὺ δέσποτα τῶν ἁπάντων, καὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον, ὃν κατηξίωσας τὴν τοῦ διακόνου ὑπεισελθεῖν λειτουργίαν, πλήρωσον πάσης πίστεως, καὶ ἀγάπης, καὶ δυνάμεως, καὶ ἁγιασμοῦ, τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ σου πνεύματος. οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐπιθέσει τῶν ἐμῶν χειρῶν, ἀλλ' ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῶν πλουσίων σου οἰκτιρμῶν, δίδοται χάρις τοῖς ἀξίοις σου. ἵνα καὶ οὗτος, πάσης ἁμαρτίας ἐκτὸς γενόμενος, ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεώς σου, ἀμέμπτως σοι παραστῇ· καὶ τὸν μισθὸν τὸν ἀψευδῆ τῆς σῆς ἐπαγγελίας κομίσηται.

Σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, 22 περιτίθησι τὸ ὠράριον τῷ χειροτονηθέντι 23 κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὦμον, λέγων, 24 Ἄξιος. Καὶ ψάλλεται συνήθως τρίτον, τὸ, Ἄξιος. παρὰ τῶν τοῦ βήματος. Καὶ τρίτον, παρὰ τῶν ψαλτῶν. Εἶτα, ἐπιδίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς ἅγιον ῥιπίδιον, λέγων ὁμοίως. Ἄξιος. 25 καὶ ἀσπάζεται αὐτόν. ὁμοίως ἀσπάζονται αὐτὸν πάντες οἱ διάκονοι. 26 Ὁ δὲ ῥιπίδιον λαβὼν, ἵσταται ἐκ πλαγίου τῆς ἁγίας τραπέζης, ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ μέρους, καὶ ῥιπίζει ἐπάνω τῶν ἁγίων. Καὶ ὁ ἕτερος διάκονος, ἵσταται ἔξω τοῦ βήματος 27 ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, ἐν ᾧ ἀναγινώσκονται τὰ εἰρηνικὰ, καὶ λέγει. 28 Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Καὶ τὰ λοιπά. Εἰς δὲ τὸν τῆς μεταλήψεως καιρὸν, πρῶτος τῶν ἄλλων ὁ χειροτονηθεὶς, μετέχει τῶν θείων μυστηρίων. καὶ λέγει τὰ διακονικὰ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ· ἤγουν τὸ, 29 Ὀρθοὶ μεταλαβόντες. Ταῦτα δὲ γίνεται, 30 ὅταν γίνεται λειτουργία τελεία. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν ταῖς προηγιασμέναις γὰρ.

Vt clemens Deus purum & inculpatum ei ministerium largiatur: Dominum precemur.

Pro vrbe hac, omni ciuitate, & regione.

Vt liberemur ab omni tribulatione.

Succurre, salua &c. *Et his dictis.*

Pontifex impositam tenens manum precatur hoc pacto.

Deus Saluator noster, qui incorrupta tua voce, ministerii legem, Apostolis tuis sanxisti, & Protomartyrem Stephanum, eiusmodi renunciasti, primumque teipsum Diaconi opus adimplentem prædicasti, sicut in Euangelio sancto tuo scriptum est: Si quis vult in vobis prior fieri: esto minister vester. Ipse Domine, seruum tuum hunc, quem Diaconi ministerium subire voluisti, sancti & viuifici tui Spiritus aduentu, omni fide & charitate, & virtute, & sanctificatione adimple. Non enim in manuum mearum impositione, sed in abundantium miserationum tuarum visitatione, gratia te dignis exhibetur: vt & hic, omni peccato alienus factus, inculpate tibi astet, & sinceram promissionis tuæ mercedem reportet.

Tu enim es Deus noster, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Et dicto, Amen, *Stolam Diaconicam humero sinistro Ordinati circumponit, dicens.*

Dignus. *Et pro more canitur ter, ab iis qui sunt in Tribunali,* Dignus, *Et pariter à Cantoribus, ter. Et deinde tradit illi Pontifex sanctum Flabellum, dicens simili modo,* Dignus. *Et osculatur illum. Et eodem pacto Diaconi cuncti illum osculantur. Ille vero Flabello accepto, è latere sacræ mensæ, a dextra parte stat, & super sancta ventilat. Et alter Diaconus, extra Tribunal in loco solito, in quo Pacifica leguntur, stat, & dicit* Omnium sanctorum memoriam agentes, Adhuc & iterum in pace Dominum precemur. *Et reliqua. Communionis vero tempore, prior aliis, sancta mysteria participat ordinatus, & Diaconica suo loco pronunciat, videlicet.* Recti communicantes. *Hæque ita fiunt, quando missa integra celebratur. At quoniam etiam in Præsanctificatis fit.*

Sciendum, quod postquam Præsanctificata in sacra mensa deposita fuerint, priusquam Diaconus dicat. Compleamus orationem *fol.* 197. *Offertur Ordinandus, & Ordinationis ritus, vt diximus, peragitur.*

Ἰστέον ὅτι μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ προηγιασμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον. Πληρώσωμεν τὴν δέησιν. Προσάγεται ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι, καὶ γίνεται ἡ τάξις τῆς χειροτονίας ὡς ἔφημεν.

In Ordinem fieri solitum in Diaconi Ordinatione Variæ Lectiones.

SEnsu licet in pluribus conueniant, verbis tamen vbique ferme M. S. Regia, Cryptoferratense Bessarionis, & Barberinum S. Marci discrepant. Regia itaque & Cryptof. sic legunt.

SAncta sacrificii oblatione perfecta, cum portæ adyti fuerint apertæ, & exclamauerit Pontifex. Et erũt misericordiæ magni Dei: *Priusquam dicat Diaconus:* Omnium sanctorum memoriam agentes, *adducitur qui Ordinandus est Archidiacono, aut quopiam alio Diaconorum ad sacram mensam, versus Pontificis dexteram. Chartophylax autem à sinistris chartam scriptam Pontifici tradit, ipsoque Chartophylace aut Archidiacono exclamante:* Attendamus: *omnibus audientibus, Pontifex legit scripta, quæ sic se habent.* Diuina gratia, quæ semper infirma curat, & quæ desunt adimplet: promouet N. piissimum Subdiaconum, in Diaconum: oremus igitur pro ipso, vt veniat super eum gratia sanctissimi Spiritus. *Mox omnibus tertio dicentibus:* Domine miserere: *inclinat qui Ordinatur genu dextrum: & Pontifex in eius capite tribus factis crucibus, manum ei tenet impositam: & sic precatur.*

MEτὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν, καὶ τὰς θύρας ἀνοιχθῆναι· καὶ τὸν ἀρχιερέα ἐκφωνῆσαι. τὸ, Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου θεοῦ· πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονα τὸ, Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες· ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι, προσάγεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου, ἢ ἑτέρου τινὸς τῶν διακόνων τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ, κατὰ τὸ δεξιὸν τοῦ ἀρχιερέως μέρος. Ὁ δὲ χαρτοφύλαξ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ δίδωσι χάρτην ἐγγραφον τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ ἐκφωνοῦντος αὐτοῦ τοῦ χαρτοφύλακος, ἢ τοῦ ἀρχιδιακόνου τὸ, Πρόσχωμεν· ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα ὁ ἀρχιερεὺς, Εἰς ἐπήκοον πάντων, ἔχοντα δὲ οὕτως. Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενοῦντα θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα· προχειρίζεται τόνδε εὐλαβέστατον ὑποδιάκονον, Εἰς διάκονον· εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. Καὶ πάντων λεγόντων ἐκ τρίτου τὸ, Κύριε ἐλέησον, ὁ χειροτονούμενος κλίνων τὸ δεξιὸν γόνυ, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ποιῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ σταυροὺς τρεῖς· ἔχων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπικειμένην, εὔχεται οὕτως.

Domine Deus noster, qui in præscientia tua, &c.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῇ προγνώσει. Vt supra.

Et humili voce quanta, à circumstantibus Diaconis possit exaudiri, vt ab ipsis responderi possit; Diaconica hæc dicit Archidiaconus.

Καὶ λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος λεπτῇ τῇ φωνῇ ὅσον ἀκούειν τοὺς συμπαρόντας διακόνους, καὶ ἀποκρίνεσθαι, τὰ διακονικὰ ταῦτα.

In pace Dominum precemur. Pro pace superna. Pro pace totius mundi, &c.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.

Pro Archiepiscopo nostro N. Sacerdotio, adiutorio, conseruatione, pace, & incolumitate eius, & pro opere manuum eius: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Pro seruo Dei N. qui nunc in Diaconum promouetur, & pro salute ipsius:

Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦ δεῖνος, τοῦ νυνὶ προχειριζομένου διακόνου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ·

τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἄσπιλον, καὶ ἀμώμητον αὐτοῦ τὴν διακονίας χαρίσηται· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Τῆς παναγίας ἀχρ. Καὶ τούτων λεγομένων, ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ὡσαύτως τῇ τοῦ χειροτονουμένου κορυφῇ τὴν χεῖρα κειμένην, εὔχεται οὕτως.

Ὁ θεὸς, ὁ σωτὴρ ἡμῶν. Vt supra.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, περιτίθησι τῷ χειροτονηθέντι τὸ ὠράριον· καὶ ἀσπαζόμενος τοῦτον, δίδωσιν αὐτῷ τὸ ἅγιον ῥιπίδιον, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐκ πλαγίου τῆς ἁγίας τραπέζης, πρὸς τὸ ῥιπίζειν, καὶ οὕτως ὁ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος διάκονος λέγει τὸ, Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύοντες. Κατὰ δὲ τὸν τῆς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων καιρὸν, πρῶτος τῶν ἄλλων διακόνων ὁ χειροτονηθεὶς τοῦ θείου ἄρτου μετέχει, παρὰ τοῦ χειροτονήσαντος ἀρχιερέως, καὶ μεταλαμβάνει τοῦ τιμίου αἵματος πρὸ αὐτοῦ, παρὰ τοῦ μεταδιδόντος τῷ ἀρχιερεῖ. καὶ πρῶτος δεχόμενος παρ' αὐτοῦ ἱερέως, ἢ καὶ ἀρχιερέως, καὶ τούτου μεταλαμβάνων, εἰ μὲν δύο ποτήρια εἰσὶν, αὐτίκα δέχεται παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τὸ δεύτερον, καὶ ἐξιὼν δίδωσιν αὐτὸ τοῖς κοινωνοῦσι λαοῖς· εἰ δὲ ἐν ὑπάρχει μόνον, περιμένει μέχρις ἂν οἱ τοῦ βήματος μεταλάβωσι πάντες, παρὰ τοῦ λαβόντος ποτήριον ἱερέως, ἢ καὶ ἀρχιερέως· καὶ οὕτω κομιζομένου τοῦ ποτηρίου τῷ χειροτονήσαντι ἀρχιερεῖ. λαμβάνει τοῦτο παρ' αὐτοῦ. καὶ ἐξερχόμενος μεταδίδωσι τοῖς προσερχομένοις. καὶ ταῦτα μὲν ὅτε γίνεται λειτουργία τελεία. ἐπεὶ δὲ ἔξεστιν τὴν τοῦ διακόνου χειροτονίαν, καὶ ἐν τοῖς προηγιασμένοις ποιεῖν· ἰστέον ὅτι μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ προηγιασμένα ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ, πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον· Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ· προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων. καὶ τὰ ἑξῆς ἅπαντα ἀκολούθως, καὶ ἀπαραλλάκτως γίνεται.

Dominum precemur.

Vt humanissimus Deus immaculatum, & irreprehensibile ipsi ministerium largiatur · Dominum precemur.

Vt liberemur.

Suscipe, salua, miserere. Sanctissimæ, immaculatæ. *Hisque dictis, Pontifex eodem modo Ordinati vertici manum impositam tenens, sic precatur.*

Deus Saluator noster, &c.

Et responso, Amen, *Stolam Diaconicam Ordinato imponit: & solatus eum, sanctum flabellum ei tradit: & à sanctæ mensæ dextris eum statuit, vt ventilet; atque ita qui stat in Ambone Diaconus dicit:* Omnium sanctorum memoriam agentes. *Sumptionis autem diuinorum sacramentorum tempore, primus omnium Diaconorum diuini panis particeps fit, Pontificis Ordinantis manu (Diaconus) Ordinatus, & pre aliis pretiosum sanguinem assumit, ab eo qui Pontifici (calicem) distribuit; priorque etiam a Sacerdote vel (secundo) Pontifice accipiens, (calicique) participans; si duo sint calices, confestim à Pontifice secundum accipit: & egressus communicaturæ plebi illum distribuit. Si vero vnus tantum sit, quoadusque Tribunalis ministri cuncti communicauerint expectat, vt calicem à Sacerdote vel Pontifice, eum tenente accipiat: atque calice sancto Pontifici Ordinanti delato, eum deinde eius manu accipit. Et egressus aduenientibus distribuit. Et hæc quidem ita peraguntur cum perfecta missa celebratur. Quandoquidem autem etiam in Præsanctificatorum officio Diaconi Ordinationem celebrare licet: sciendum, quod depositis in sacra mensa præsanctificatis mysteriis, priusquam dicat Diaconus:* Compleamus orationem nostram Domino: *adducitur Ordinandus, & quæ sequuntur, ordine, & absque discrimine peraguntur.*

Textus huius rubricæ quadamtenus obscurus, expositionem requirit. Obseruandum, in solemnioribus Græcorum liturgiis quandoque cum Patriarcha plures alios Pontifices, Sacerdotes, & Diaconos, celebrare, sicut Ordinibus collatis, Sacerdotes Latini suo Pontifici concelebrant: quia vero primo celebrantium, sancti panis Eucharistici, secundo vero sacri calicis distributionem virium facere incumbit, hinc rubrica, Diaconum recenter Ordinatum, præ cunctis aliis com-ministrantibus Diaconis panis communionem à Pontifice Ordinante, calicis autem partem ab secundo Pontifice, vel à Sacerdote illum distribuente, assumere præscribit. Et si quidem pro cõmunicãtium numero plures consecrantur calices, primo in vsum sacris initiatorum cedente; secũdus, Ordinato Diacono à secũdo Põtifice, vel Sacerdote, traditur, populo sacris participaturo distribuẽdus: si vnus tãtũ sit, eumdẽ a dicto Pontifice vel Sacerdote oblatum accipit, quem confestim Ordinanti se Præsuli tradit, vt eum deinde ab ipso receptum, pro cõmunione, populum inter diuidat. Et hæc quidem rubrica, vt antiquissima, tempus illud respicit, cum plebs Christiana distinctas & separatas Eucharistiæ

species sumebat: nunc autem calicem non distribuit Diaconus, sed cum solummodo foras defert, a Sacerdote deinde cum pane intincto distribuendum. Quis porro sit ea Præsanctificatorum missa, in qua Pontifici Diaconos Ordinare licet, compertum est ex dictis suprà de Præsanctificatis.

Barberinum autem S. Marci Euchologium, idē Diaconi Ordinandi officium aliis verbis compositum exhibet.

In Ordinatione Diaconi.

P*Eracta sancta oblatione, cum sanctuarii portæ fuerint apertæ: priusquam Diaconus dicat:* Omnium sanctorum memoriam agentes: *præsentatur Diaconus Ordinandus Archiepiscopo, qui postquam dixerit.* Diuina gratia, &c. *genuflectit qui Ordinatur: & faciens Archiepiscopus tres cruces super caput eius, eique manum imponens, hoc pacto precatur.*

Domine Deus noster, &c.

Tum vnus Diaconorum facit orationem.

In pace Dominum precemur, &c.

Postquam vero à Diacono facta fuerit hæc oratio, tenens Archiepiscopus eodem pacto manum super caput Ordinati sic precatur.

Deus Saluator noster, &c.

Et responso, Amen, *aufertur ab Ordinato Subdiaconalis tunica, illique Stolam (Pontifex) imponit: pacemque osculo impretatus, sanctum eidem flabellum tradit, & sancta dona in sancta mensa ventilantem (iuxta se) sistit. Tum stans in Ambone Diaconus, dicit.* Omnium sanctorum memoriam agentes, &c. *Atque vbi sancto corpori, & sanguini sacro communicauerit Pontifex Ordinans, sacrum ei calicem tradit; quo manibus apprehenso, accedentibus sanguinem sanctum distribuit. Et hæc quidem, cum integra celebratur missa. At cum ita sit, vt Diaconi & Diaconissæ Ordinatio, in perfecti sacrificii oblatione, & in Præsanctificatorum officio celebretur: cum in Præsanctificatis Ordo huiusmodi confertur; ingreditur coram sancta mensa Pontifex, & adstante Diacono Ordinando, elata voce profertur:* Diuina gratia, &c. *Iubetque eum genuflectere Pontifex: & cuncta, secundum superius relatum ordinem, ad dimissionem vsque super eum celebrantur.*

Ἐπὶ χειροτονίᾳ διακόνου.

Μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν, καὶ ἀνοιχθῆναι τὰς θύρας· πρὶν ἢ εἰπεῖν τὸν διάκονον· Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες· προσάγεται ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι διάκονος τῷ ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν· Ἡ θεία χάρις. γονυκλιτεῖ ὁ χειροτονούμενος, καὶ ποιῶν τρεῖς σταυροὺς ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα ἐπεύχεται οὕτως.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν. Vt supra. fol. 250.

Καὶ ποιεῖ εἷς τῶν διακόνων εὐχήν.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Vt supra 251.

Καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι ταύτην τὴν εὐχὴν ὑπὸ τοῦ διακόνου, ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου, ἐπεύχεται οὕτως.

Ὁ θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν. Vt supra.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, ἐπαίρεται τὸ φελώνιον τοῦ χειροτονουμένου. καὶ ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὸ ὠράριον· καὶ δίδωσιν αὐτῷ ἀγάπην, ἐπιδίδωσιν αὐτῷ τὸ ἅγιον ῥιπίδιον, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ῥιπίζοντα ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ τὰ ἅγια δῶρα. καὶ τότε ὁ ἐν τῷ ἄμβωνι ἑστὼς διάκονος, λέγει· Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, καὶ τὰ λοιπά. Καὶ μετὰ τὸ μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ τοῦ ἁγίου αἵματος τὸν χειροτονηθέντα, ἐπιδίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸ ἅγιον ποτήριον, ὃ περικατέχων μεταδίδωσι τοῖς προσερχομένοις τοῦ ἁγίου αἵματος. Ταῦτα μὲν ὅτε τελεία γίνεται λειτουργία. Ἐπεὶ δὲ ἔξεστι τὴν τοῦ διακόνου, καὶ τῆς διακονίσσης τὴν χειροτονίαν, καὶ ἐπὶ τελείας προσκομιδῆς, καὶ ἐπὶ προηγιασμένων, γίνεσθαι. Ὅτε ἐπὶ προηγιασμένων γίνεται ἡ τοιαύτη χειροτονία, εἰσέρχεται ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ ἵσταται ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ παρεστῶτος τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι διακόνου, ἐκφώνως Ἡ θεία χάρις, καὶ τὰ λοιπά. ποιῶν αὐτὸν γονυκλιτεῖν, καὶ πάντα κατὰ τὴν προγεγραμμένην τάξιν γίνεται ἐπ' αὐτῷ, μέχρι τῆς ἀπολύσεως.

In Ordinationem fieri solitum in Diaconi Ordinatione Notæ.

1. KAὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ.] Paulo ante Dominicam orationem recitatam Diaconus consecratur, cum toto Canone decurso benedicit populo Pontifex, his verbis, καὶ ἔσται τὰ ἐλέη. quæ videre est in Chrysostomi liturgia fol. 79.

2. Εἰσάγοντες δύο διάκονοι.) Subdiaconus, quem hic duo Diaconi, in Regiis vero Archidiaconus deducere legitur, ab vno semper vel pluribus Diaconis etiam deductus in Ecclesia Latina Ordinandus Pontifici offertur, ne honorem à se ipso quisquam assumat, sed qui vocatur: à Deo, electos namque septem primos Diaconos ante Apostolos statuerunt. Qui deducit autem, Archidiaconus est, vel vt loquitur Innocentius tertius cap. vnico de scrutinio in ord. faciendo, *prior Diaconorum qui Pontifici assistit*, cui nonnunquam comitem alium Græci adiungunt; quam quidem consuetudinem suo iam tempore Romæ, quam deinde totus orbis imitatus est, & morum suorum exemplar sibi proposuit, introductam, testatur Hieronymus epist. 85 ad Euagrium, atque & Epiphanio contigisse in sua ad Diaconatum promotione, eius gesta declarant, tunc enim, εἷς τῶν διακόνων, ἐπιλαβόμενος ὁ κεφαλῆς τῶν ... πρὸς Παππον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον μετὰ βίας, ... ἄλλους πλείους, ὥστε ... ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. χειροτονεῖ οὖν αὐτὸν διάκονον, καὶ ... *Comprehensum capite Epiphanium è Diaconis vnus ad Pappum (erat ille Cypri Episcopus) versus altare ducit inuitum & renitentem, ita vt plures ad deducendum consinerent, vt eum ad altare deportarent. Ordinat itaque illum in Diaconum, & ei pacem impertitur.*

3. Ἔξωθεν ἐν τῇ σωλέᾳ.] In sacrarii porta iuxta cancellos, quibus substernitur gradus σωλέας dictus, de quo fol. 18. vbi Subdiaconus velut in proprio loco subsistit. Consule dicta de Ordinatione Subdiaconi num. 14. & 11.

4. Εἰσάγουσι αὐτὸν εἰς τὸ ἅγιον βῆμα.] Hierarchicos Ordines & Diaconatum primo, ad altare, in quo eorum ministerium perficitur, conferri debere discimus, ex Dionysio de Eccl. Hierar. cap. 5 ὁ λειτουργὸς ... Diaconus genu altero flexo ante altare, & inferius, ἡ οὖν ἐπὶ τὸ θεῖον θυσιαστήριον προσαγωγὴ, καὶ ἡ πρόσπτωσις, ... *Accessus & oblatio ad diuinum altare, genuumque flexio, significat omnibus, qui potestate Pontificia consecrantur, subiiciendam omnino Deo sacrorum authori propriam vitam, & quidquid spirituale & intellectuale in se possident*; Subdiaconos autem & Lectores, ad altare Consecrationem idcirco non suscipere scribit Amalarius Fortunatus lib. 2 de Eccl. Offic. cap. 6. quod fuerint gradus processu temporis superioribus Ordinibus cognominibus in ministeriis occupatis adiecti.

5. Κυκλοῦσι τρὶς τὴν ἁγίαν τράπεζαν) Iam litteris ab antiquo fuit Græcorum consuetudo, vt Deum adoraturi & deprecaturi, vel sacrum Tribunal thure suffumigaturi, iuxta propheticam Dauidis vocem psal. 25. *circumdarent altare*: itemque psal. 26. *circuirent & immolarent in tabernaculo eius hostiam vociferationis*: cuius quidem moris, animi angustia pressus Synesius, studiosum se fore promittit in Catastasi, βαδιοῦμαι ... ἐπὶ τὸν νεὼν τοῦ Θεοῦ, κυκλώσομαι τὸ θυσιαστήριον, δάκρυσι βρέξω τὸ ... *Conferam me primo ad Dei templum, circumibo altare, lachrymis pretiosissimum solum rigabo, nec prius abscedam quam sacras fores thronumque illum osculatus fuero*. Cur vero cultum istiusmodi nunc exhibeat Diaconus Ordinandus, coniectare molitur Franciscus Hallier eruditio æque ac grandi, de sacris Ordinationibus volumine. Ac licet circularem illum Subdiaconi cum Diaconis deducentibus, circa altare processum, arcana significatione carere non inficier: at tamen tenuis iste altaris circuitus ad promptæ obedientiæ testimonium, vel ad animi se & cuncta caduca atque volubilia esse contemplantis, & in solo Deo conquiescere gestientis agitationem ostendendam, vel tandem ad perfectionis stadium significandum, & ad circumspiciendum se, & omnia ex parte non semel coram Deo discutiendi, conscientiam suam votum emittat, facile non negare authoris Græci testimonio destitutus non audeo: alia semper artifis ritus huiusce expositio qua Diaconus sacram mensam veneratur, expressaque in illius angulis cruces, sacris osculis excipere visitur, vt sacrarii altarisque sanctitatem se reuereri, eorumque sacrarum humilem se ministrum deinceps fore protestetur, & à throno Dei sanctitatem omnem adimplendo ministerio requisitam, in se traducendam expectet: circuit itaque vt immolet in tabernaculo Domini, circumdat altare vt audiat vocem laudis: introit, inquam, ad altare Dei iuuentutem eius renouantis, tum forsan ob fines prædictos, tum propter alium quem vt breuius, ita & aptius positum lego, apud Symeonem Thessal. lib. de sacram. sæpius iam citato. τρὶς μὲν κυκλοῦσι διὰ τὴν τιμὴν τῆς τριάδος· διάκονοι δὲ παραλαμβάνουσι, ὅτι ... εἰς τὴν τάξιν αὐτῶν εἰσάγειν. ᾄδουσι δὲ ἅγιοι μάρτυρες, ὅτι ... *Ter quidem sacram mensam obeunt in Trinitatis honorem. Diaconi vero Ordinandum deducunt, vt pote qui eorum ordinem ingressus sit. Canticum vero Martyrum canitur: quia ad Ordinem præsentatus, dum recte viuit, rite pugnans subiit, fidem seruauit, puritatem custodiuit; proptereaque coronatur: & Ecclesia Martyres quasi eiusdem tripudii consortes futuros inuocat.* Trinus igitur ille circuitus, chorea sancta est, cui similis alias agi in sacramento Baptismi & Matrimonii celebrando, infra suis locis contemplamur.

6. Ἅγιοι μάρτυρες.] Huiusmodi est hoc Canticum, cuius canendi causam superior numerus exprimit. οἱ ἅγιοι μάρτυρες οἱ καλῶς ἀθλήσαντες, καὶ στεφανωθέντες, πρεσβεύσατε πρὸς κύριον ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Sancti Martyres præclare præliati, & coronati: intercedite ad Dominum vt animarum nostrarum misereatur.

7. Σφραγίζει τρίτον τὴν κεφαλήν.) Crucis virtus & signum, omnia quidem peragit Sacramenta, inquit author libri de Baptismo Christi apud Cyprianum,

& sine ea, nihil aliud est sit ... neque aliqua contec atio me ... esset ... Verum Ordinum in-super ita peculiaris & propria facta est, vt Lectoratum ... ea b la perfici Græcos docentes supra ostendimus: cæteris autem in Ordinibus ita ... tenent Augustinus in appendice de d... 75 & Chrysostomus hom. 54 in Matth. ... eius virtute, quasi accidentaria conditione munitam, complent, non dubitauerint asserere. Huius verba sunt. ... *Cuncta namque ad nos spectantia per signum hoc consummantur, siue regenerari nos oporteat, siue mystico illo cibo nutriri, siue Ordinari, siue quodcumque aliud operari, adest vbique victoria symbolum.* Illius autem. *Sacerdotes & Leuitæ per hoc idem signum ad sacros Ordines promouentur, & vniuersaliter omnia Ecclesiastica Sacramenta in huius virtute ... .* Rationem autem huiusce significationem aperit Dionysius de Eccl. Hierar. cap. 5. ... *Cruciforme signum omnium cupiditatum corporearum significat defectum & inefficaciam, Dei vitam imitatricem, fixo & inflexibili oculo respicientem ad humanam diuinissimamque vitam Iesu progressi ad crucem & mortem vsque, cum impeccabilitate à Deo procedente. eosque qui similiter viuunt, vt sibi similes futuros, consignantes cruciformi propria à peccato exemptionis imagine.* Aliam insuper sensum addit Leo magnus serm. octauo de diuersis: *quia nempe crux est omnium fons benedictionum, & omnium causa gratiarum*: terque propterea Hierarchicos Ordines Ecclesia vtraque collatura suis, ter signum crucis imprimit; clarisque & Leoni adstipulantibus verbis Latina precatur, *vt electos benedicere, sanctificare, & consecrare Dominus dignetur.*

8. Κιλιὼν ἀποζώνυσθαι.) Insignia videlicet Subdiaconorum deponere: quæ sunt zona, tunica præcincta, mantile, vas ad aquam fundendam, &c. de quibus supra.

9. ...) Explicant ritum hunc Dionysii de Eccles. Hierar. cap. 5. verba, ... *Accessus & applicatio ad altare, & ad illud (fronte genuque) incuruatio, significat Pontificio ministerio inauguratis, eos in vniuersum primo consecratori Deo vitam suam ac integritatem spiritualem subiecisse.* Sensum quoque alium adiungit ex suo Franciscus Hallier insigni de sacris Ordinationibus opere. *Frontem sacris altaribus infigunt Ordinandi*, Græci nimirum, satis enim est Latinis terram versus procubuisse, *vt ab eo authoritatem, securitatem, audaciam accipere se profiteantur, vt se diuina non erubescere significent: nam in fronte verecundia sedes est: qui ergo fronte sacro altari affigitur, non se sacra officia ac ministeria altaris turpi vnquam erubescentia deturgaturum ostendit.*

10. Κλίνει τὸ γόνυ τὸ δεξιὸν.) Quia ... indeterminate scripserat Dionysius sæpe iam relatus, addidit propterea Maximus in Scholiis, ... *Incertum est vtrum pedem dicat.* Hunc forsan, vt hic legitur, determinatum postea, τὸ δεξιὸν *dextrum.* Qualiscumque autem pedum sit inclinandus, illius cæremoniæ rationem profert Dionysius: Cum namque tres sint Hierarchici Ordines, Diaconi nimirum, Sacerdotis, & Episcopi: & hic quidem perficiendi, illuminandi, & purgandi: iste illuminandi, purgandique: ille tandem purgandi solummodo potestatem sit adeptus: cum propter gratiam multiplicem & Diacono ampliorem obtinendam, vtrumque genu flectant duo primi, Diaconi quorum modicum & restrictum est donum, vnius tantum inflexione, Dei & altaris ministerio sunt mancipandi. Breuiter igitur & aperte mentem Dionysii explicans scribit Pachymeres in paraphrasi: ... *propterea Diaconus vt sola purgatiua facultate donatus, vnum etiam tantum pedem inclinat*: cui adstipulatus Symeon Thessalon ... inquit, ... *Diaconus vnam eamque solam sacri ministerii gratiam accipit, vt Dionysius ait: ministrare enim debet, & adhortari, & verba ad Catechumenos facere: adducit siquidem tantum; & commonet, & excitat ad accedendum, non tamen sacra peragit: Benedic namque ait, non tamen benedicit. Et, Dominum precemur, edicit: non tamen ipse orationes publicas recitat: Et, in sapientia attendamus, exclamat: non tamen consecrat. Vt ministrans igitur, non vt sacramentum perficiens, vnum inflectit genu: quia diuini obsequii minister constituitur.*

11. ...) Quos à primis exortus sui annis, manuum Apostolicarum impositione, instituit Ecclesia Diaconos, probato huiusce modi à successiua Conciliorum ferme omnium serie, à Patribus quoque laudato, & à sacris Historicis sæpe memorato ritu, nunquam omisit eosdem consecrare. Parens enim est & origo ... Ordinationis in Diaconis, Presbyteris, & Episcopis, Pontificiarum manuum impositio: nec minus illa, verbisque sacris eam comitantibus, coalescit Ordinis sacramentum, quam ex auro & circulari figura annulus, aut homo ex corpore & anima; Neque etenim comes est solum, & aduentitia: non integrans tantum & ex decentia requisita, sed intrinseca omnino, necessaria, & essentialis materia: qua adhibita, sicut olim Apostoli, prout in eorum scriptis & Actibus legimus, Diaconos, Presbyteros, & Episcopos crearunt, absque illa pariter nullum, in sublimiores Hierarchiæ Ecclesiasticæ gradus, successores Episcopi possunt euehere. Veritatem hanc à pluribus aliis discussam, non minus rituum Ecclesiæ, quam Theologiæ speculatiuæ periti, solidissimis argumentis & testimoniis demonstrant Franciscus Hallier, Isaacus Habert, Petrus Arcudius, Hugo Menardus, & alii plurimi: quorum lucubrationibus vix potest alius labore suo quidquam addere, cum meliora sint ab eis præoccupata, & omnium oculis exposita. Vnum nihilominus vel alterum ad conclusionem hancce confirmandam, Euchologii nostri lectio, & vox Græca χειροτονία, suggerit argumentum. Et Euchologium quaqua ex parte in hoc ritu inspiciatur, legatur, & euoluatur, nullam aliam indicat Ordinis materiam, præter dictam manuum impositionem. Flaellum

namque

namque in sequentibus, manu Episcopi à Diacono accipiendum, Sacramenti huius materia nullo pacto potest æstimari. Substernitur siquidem suæ formæ materia omnis etiam analogice considerata: hæc autem Flabelli traditio non modico tempore formam, sacramentumque proinde ipsum subsequitur: vnde cum in vniuersa Ecclesia, vnam sacramentorum administrandorum rationem essentialem (materiam nimirum & formam) statuere necesse sit; nec in Græca illius portione, alia quam manus impositio queat assignari: indubie sequitur in Latina, eandem quoque essentialem esse reputandam. Vox que ipsa χειροτονίας, quâ Diaconatus, Presbyteratus, & Episcopatus Ordo insignitur, idem arguit, & concludit: σφραγὶς enim vt supra præmisimus, Lectoris est: Subdiaconi, χειροθεσία: Diaconi, & eo maiorum, χειροτονία manuum impositio, quæ χειροθεσίας licet dictione pariter exprimatur, diuersam tamen esse, Græcorum tum scripta, tum viua verba docuerunt. χειροθεσία quippe Subdiaconis attributa, cærimonialis est tantum, & vt benedictionis impertiendæ comes, vnde & illi nuda simplexque deprecatio adiungitur: χειροτονία autem, de qua sermo noster est, forma sacramenti effectiua, addicta est, illiusque tantum verba hæc, ἡ θεία χάρις, &c. propria sunt reddita, vt ipsi in formæ ratione proportionata: ex quo non improbandâ sequelâ deducitur necessariam esse, & essentialem materiam Ordinis manuum impositionem, sicut prædicta verba penes Græcos essentialia sunt & necessaria. Proptereaque Symeon Thessal. in cuius dicto nuper enarrata stabilitur ratio χειροθεσίαν, *manus admotionem*, in Ordinando Subdiacono, τὴν σκεπαστικὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, *protectricem Dei virtutem* significare, dixisse contentus, sicut & ipsum per eam sub Ecclesiæ iugum mitti: nil simile de Diacono docet aut asserit, quin potius, ὁ διάκονος, inquit, ὑπὸ τὴν κεφαλὴν ὑποτίθησι τὴν χεῖρα, ἡ δεικνῦσι τὸ ἐπισκιάζον τῆς χάριτος, καὶ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ μεταδοτ. *Diaconus caput Episcopi dextera supponit, quæ gratiæ obumbrationem, & traducem à Christo potestatem significat.* τὸ ἐπισκιάζον τῆς χάριτος, *gratiæ obumbrationem*, per aduentum S. Spiritus in sacramento collati, & μετάδοσιν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, *Gratiæ per Christum* sacramentorum authorem, *communicationem & distributionem*, vnica hæc manus impositio repræsentat: & proinde, quæ est sacramentorum natura, quod significat, operatur. An non etiam dextera Domini glorificatur in virtute, cum Latino Diacono manum imponit Episcopus, dicens: *Accipe Spiritum sanctum ad robur, ad resistendum diabolo & tentationibus eius, in nomine Domini?* Verum traditio libri, inquies, respectu Latini, & Flabelli exhibitio, Græci intuitu, materiæ locum obtinebit: non manus impositio. Quinimo: manuum impositioni adueniunt illæ traditiones instrumentorum, vt accidens subiecto, eiusque solummodo extensio sunt, & vt ita dicam, nuda obscure traditæ potestatis explicatio. Cum namque manus & dexteræ voce, non raro occurrat, in scriptura, Dei potestas & virtus intellecta, eius Pontificalis impositio, χειροτονία, nihil aliud præter diuinæ virtutis & potestatis donum siue communicationem arguere debet in Præsule, Dei nomine sacros Ordines conferente: ea siquidem mens est D. Thomæ 3. p. qu. 84. art. 4. dicentis: *Impositio manuum in sacramentis Ecclesiæ fit ad significandum aliquem copiosum gratiæ effectum, quo illi quibus manus imponuntur quodammodo per quandam similitudinem continuantur ministris, in quibus copia gratiæ esse debet. Et ideo manus impositio fit in sacramento Confirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritus sancti, & in sacramento Ordinis in quo confertur quædam excellentia potestatis in diuinis mysteriis. Vnde & 2. ad Tim. 1. dicitur: Resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Et S. Bonauentura in 4. d. st. 24. art. 2 qu. 1. *In Ordinibus*, inquit, *sacris*, (per sacros, Hierarchicos intelligit) *quoniam datur ibi nobilis potestas & excellens, fit manus impositio, non tantum instrumenti traditio, quoniam manus est organum organorum, in quo scilicet principalius residet potestas Ordinandi: vnde sic Ordinabant in Ecclesia primitiua.* Hæc ille, conformiter ad D. Thomam, quæ quidem argute confirmantur attento vocabulo, σφραγίζεται in Græci ritus Ordine, & eius forma: de quo rursum inferius num. 15. Dum enim χειροτονίᾳ, *manum Ordinando imponunt* Græci Pontifices: ὁ θεία χάρις, inquiunt, σφραγίζεται: *diuina gratia non declarat tantum, deputat, creat, aut promouet*, (quæ germana sunt huius vocabuli significata) *verum etiam præ manibus habet, & manuum ministerio instituit*, &c. Hincque, reor, emicat alterius vocabuli, χειροτονίας nempe, sensus proprius & non fefellendus significatio, quia certè non nudam manus extensionem in in[...] [...] magistratibus, pro ndeque solum eorum electionem exprimit, quin potius veram eorundem promotionem, & institutionem, spirituali traditâ potestate, & à superiore manum imponente [...] inferiorem sibi suppositum traductâ virtute, cui similis est fuit, qua iubente Deo, per manuum impositionem impertiit Moyses, Iosue filio Nun, numer. [...] *Tolle*, ait Deus, *Iosue filium Nun virum in quo est Spiritus, & pone manum tuam super eum, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ*, (potestatis nimirum qua pollebat Moyses in populum) *vt audiat eum omnis synagoga filiorum Israel.* His tandem adde, quod in officio præsenti collatus Ordo, ἔργον τῆς χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου, *opus manuum Episcopi*, vocatur, quasi proprius partus, & effectus eius: vt vero sine manibus nil operatur homo, ita nec sine manuum impositione, opus suum, ministrorumque consecrationem Pontificia dignitas & virtus potest aggredi.

12. Ἐκφωνεῖ.] ἐκφώνησις hæc, (clariori nempe voce à Pontifice prolata verba) ea est, quæ apud Dionysium de Eccles. Hierarchia cap. 5 dicitur ἀνάῤῥησις, & ἀνάῤῥησις ἱερά: *publicatio, & sacra renunciatio*, qua nempe tanquam legitima forma Hierarchicus Ordo perficitur, & conferri censetur. Et sane, quamuis authori voluminis egregij de sacris Ordinationibus, vocabulum ἀνάῤῥησις, non Ordinis formam, sed potius eam *acclamationem, & præconium laudis*, quo Pontifice Flabellum Diacono tradente, vel etiam propriis eum vestibus induente, τὸ ἄξιος pronunciatur; præconium, inquam, hoc, & acclamationem qui dignus hoc munere Diacon[us] iudicatur, potius quã formã, qua Ordinatus declaratur & cõsecratur, videatur significare: mihi certe ex aduerso, S. Maximi & Pachymeris authoritas in citatum Dionysij locum, vocem ἀναῤῥήσεως, aliud quam germanam Ordinis formam non posse declarare persuadet. Et ille quidem in Scholiis dictã vocem exponens, ἀνάῤῥησις, inquit, αὐτοῦ τουτέστι ἡ ἐκφώνησις τοῦ σφραγίζων ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ χειροτονεῖν ἀρχιερέως ἐξ ὀνόματος φάσκ. σφραγίζεται, ὁ δεῖνα, ἀπὸ ἀναγνώστου εἰς ὑποδιάκονον, ἐν ὀνόματι πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος. ὁμοίως καὶ

Kk

ἐπὶ σοὶ συντεσου ἡ διακ.ν. *Explicatio, est quasi prædicatio ex nomine: consignans enim eum Pontifex qui ordinat, ex nomine dicit. Consignatur N ex Presbytero in Episcopum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Quod similiter etiam fit in Presbyteri, & Diaconi ordinatione.* Vide non in extollendo Ordinati præconio, aut in eius gloriâ, per voce ἄξιος, cei blandiri; sed potius in eius nomine, cum cruce signatur, proferendo; fieri ἀνάῤῥησιν, de quâ Dionysius loquitur: quæ licet nominis appellatio à S. Maximo notata, posterioribus temporibus omissa sit, nec enim amplius pronunciat Pontifex: σφραγίζεται ὁ δεῖνα. *Signatur N. &c.* sed crucis signum tacitus ter exprimit, ne forsan verbis iisdem Ordinatum consecrari sentiret ignarus quispiam: ἀνάῤῥησις tamen illa, significatum idem semper fert at, eodem Maximo teste, in sequentibus scribente: ἡ ἀνάῤῥησις, ἤγουν ὁ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ ἀνακήρυξις. ἀντὶ ἐπὶ ... τῷ ἐπισκόπῳ. ὑπὲρ τοῦ ἁγίου πατρὸς, ὁ ἐπίσκοπος τοῦδε. ἐπὶ τῷ πρεσβυτέρῳ, ὑπὲρ τοῦδε πρεσβυτέρου. ἐπὶ διακόνου· ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν τοῦδε διακόνου. τὴν ἀνάῤῥησιν φησὶν, ὅταν ἐν αὐτῷ τῷ χειροτονεῖν κηρύττῃ τὸν χειροτονούμενον. ἡ θεία χάρις προχειρίζεται τόνδε εἰς τόνδε. *Acclamatio, est renunciatio in Ordinibus sicut in Ordinatione Episcopi, pro sancto patre Episcopo hoc: in Presbyteri autem, pro hoc Presbytero: in Diaconi verò; pro fratre nostro hoc Diacono. Hic porro recitationem dicit, quando in ipsa Ordinatione, eius qui Ordinatur nomen prædicat, dicens. Diuina gratia promouet N talem in talem.* Non est itaq; ἀνάῤῥησις usui nominis eius qui Ordinatur expressio, siue cum cruce in præcedentibus signatur, siue cum in sequentibus, vt pro eodem Ordinato roget, populum hortatur Pontifex; εὔξασθε οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, *oremus pro eo*, vbi antiquitus teste Maximo nomen efferebatur: siue (quod nunc etiam fit) in ipsa Ordinatione, nomen Ordinati non tacetur, cum dicitur: ἡ θεία χάρις προχειρίζεται τόνδε, &c. *Diuina gratia promouet N. &c.* Adstipulatur præfatus supra Pachymeres in Paraphrasi scribens: κοινὸν δὲ καὶ τοῖς τρισὶ τὸ, τὸ ἐπὶ θυσιαστηρίου τῆς θείας ἀποκαταστάσεως, χειροτονία· καὶ ἡ σταυροειδὴς σφραγὶς, καὶ ἡ τοῦ ὀνόματος ἀνάῤῥησις, καὶ ὁ τελεστικὸς ἀσπασμός. *Est vero illud tribus* (Diacono, Presbytero, & Episcopo) *commune, coram sacro nempe altari consecratio, signum cruciforme, nominis appellatio, & osculum consecrationis consummatiuum*: at cum in signo cruciformi, vel in Pontificis ad orationem monito, non amplius Ordinati nomen exprimatur, sed in alijs quæ elucubrantur verbis: reliquum est vt ea sola, ἀνάῤῥησις nominis appellationē non contineant solum, sed & Hierarchici Ordinis formam exhibeant: dixit enim adductus iam Maximus, τὴν δὲ ἀνάῤῥησιν φησὶν ὅταν ἐν αὐτῷ τῷ χειροτονεῖν κηρύττῃ τὸν χειροτονούμενον ἡ θεία χάρις προχειρίζεται τόνδε εἰς τόνδε. *Hic acclamationem dicit cum in ipsa actuali Ordinatione, vt ita loquar, ipsum actu Ordinatum prædicat: diuina gratia promouet N. in talem*, at non promouet nisi per verba formam in ipso Ordinationis actu includentia: verba igitur acclamationis etiam Ordinationi adiunguntur, & eam continent. Cuius quoque non infimum est argumentū, quod verba Ordinati consecratiua, manuum impositionem concomitari debeant, sicut forma materiam sibi propriam, ait enim Ambrosius in cap. 4. primæ ad Timotheum epistolæ: *Manus vero impositiones verba sunt mystica, quibus confirmatur ad hoc opus electus accipiens authoritatem*. Et Hieronymus in eiusdem epistolæ cap. 5. *Non solum ad imprecationem vocis, sed etiam ad impositionem impletur manus*: sed alia verba, præterquam sequentia ἀνάῤῥησις, Ordinatiuam manus impositionem non sortiuntur adiunctam: longe namq; est Theologus quiuis, vt absolutis verbis reiectis, in subsequente deprecatione formam huius Sacramenti constituat: superest ergo dilucide concludendū, iamiam consideranda ἀνάῤῥησιν, tum à Theophane citatam apud Baroniū anno Domini 714. num. 4. & à S. Maximo ter iam relato antiquitatis luce testimonium nactam, verā germanam & recipiendam Ordinis formam in se includere, quam a Latinâ nostrâ nullomodo dissentire; cōstabit, si tamen sensus, non sonus verborum attendatur, & ad Theologicæ potius, quam Grammaticæ amussim, discriminis omne iudicium referre non auersemur: de quo in sequentibus.

13 *Ἡ θεία χάρις.*] Gratia, si præsentem textū spectes, tri um maxime significationem secum defert. Primo Dei, ipsius gratiæ authoris, quo sensu dixit Paulus 1. Cor 15. *Abundantius illis omnibus laboraui: non ego sed Gratia Dei mecum*: non est autem gratia quæ collaborat, sed Deus vt primum operationum sanctarum principium, qui homini bene operād præstat auxilium. Secundo ipsam Dei electionem, quā homo ad altiorem gradū prouehitur, & vocationem quâ in sublimiore stat collocatur, vox *Gratia* indicat: eiq; sensu hunc tri uit Paulus ad Rom 4. *Reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum Gratiæ Dei*. Et iterum 1. ad Tim 2. *Vocauit nos vocatione sua sancta non secundum opera nostra, sed secundū propositum suum, & Gratiā* &c. Et tertio tandem *Gratia* quæ l... et specialis in sacramentis recepta, & sacramentis à quibus procedit conformis, *Gratia* quoq; nomen accipit: & huiusmodi est sanctus coniugum conuictus, mutua fidei sibi datæ obseruatio, prolis studiosa educatio, in matrimonio: animæ salus, & eius recta valetudo in Eucharistia, &c vno verbo talis est omnis, quæ vocatur *Gratia* sacramentalis, siue illa per modū inhærētis in sacramentū suscipiente, qualis est potestas spiritualis recenter Ordinato collata; siue per modū vsus. & vt progrediens à sacramenti ministro, cōsideretur: cuiusmodi est cōferendi sacros Ordines autoritas spiritualis, quæ non tantū habitu in Pontifice residet; sed actu operatur, & vt instrumentalis motio sub Deo tanquā præcipuo agente actionem sibi propriā exercet. His tribus Gratiæ spectatis acceptionibus, dubitanti quisnā sensus sit his vocibus, ἡ θεία χάρις προχειρίζεται. *Diuina gratia promouet*, &c tribuēdus. Respondendū: nomine *Gratiæ*, primo Deum ipsum intelligi. Profitetur id Symeon Thessal. lib. de Sacramentis: ὁ ἀρχιερεὺς, inquit, ἐκφωνεῖ, ἡ θεία χάρις· τῆς τριάδος κοινὸν εἶναι μαρτυρῶν τὴν δωρεὰν, καὶ ταύτην ἐπικαλούμενος. *Pontifex pronūciat Diuina gratia. Quibus verbis*, (Ordinationem) *commune esse Trinitatis donum testatur, & ipsam implorat*. Quasi diceret: nō ipsam *gratiam*, præciso quocumq; alio, ad Ordines promouere; sed potius Deū ipsum media sua *gratia*; & vt Deus velut præcipuus sacramēti huius author dignoscatur, à tribus personis, Patre, Filio, & Spiritu S. indiuisim à se inuicem opus externum quodcumque producentibus, donum hoc procedere fatendum est. vnde & crucis expresso signo sancta Trinitas in sequētibus inuocatur; & confestim, vt vberior in Ordinatum Spiritus sancti *gratia* descendat, fit oratio. *Sicut namque Græci*, ait D. Thomas post Chrysostomum homil. 50. in Matthæum, & Augustinū tractatu 6. in Ioānem, *non attribuunt actum baptismi ministris* (dicentes ego te baptizo, sed baptizatur seruus Christi) *ad euitandum antiquum errorem eorum, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes: Ego sum Pauli, ego vero Cephæ*: sic vitando patris erroris periculo, vel ma-

ionis humilitatis profitendæ gratiâ, personam, authoritatem, actionemque proprium in conferendo Ordine silent, vt tota sacramenti virtus Deo gratiarum omnium authori nullâ difficultate tribuatur. Atque ita par omnino est Latini, vel Græci Pontificis sententia, cum ille, *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, &c.* enunciat; vel hic ἡ θεία χάρις [illegible] προχειρίζεται [illegible] profert: & pari ratione Latinus, aut Græcus diuinâ eadem *Gratia* promotus in Presbyterum, accipit potestatem offerendi sacrificium Deo, missasque celebrandi. Intelligitur quoque *Gratia* eiusdem vocabulo, tum diuina electio, tum ipsa Dei ad sublimem Ordinis gradum, dignitatem, & officium vocatio: ita Paraphrastes Pachymeres Dionysij de hoc sacramento loquentis perspicuam aliunde mentem interpretatur: [illegible] *Deum amans consecrator Episcopus, diuinam electionem tantummodo declarat, quia non gratia, id est humano fauore, sed à Deo motus Ordinandum elegit. Hoc enim est eius exclamatio, diuini nimirum consilij declaratio.* Hinc Ecclesiasticos suscepti Ordinis munere indignos, hoc nomine perstringit Gregorius Theologus in oratione Apologeticâ: [illegible] *quod opus eorum gratia humana fuerit & ab ea processerit, non Gratia Spiritus.* Et oratione in laudem sui patris celebratam in Ordinationibus *Gratiam*, magistratuum secularium potestate deteriorem apparere propter sacrorum virorum abiectiorem vitam conqueritur: [illegible] *Et crebrò nunc publicos magistratus in [illegible] nostro, esse ordine [illegible] operari, in quo tamen, Diuina gratia prædicatur.* Sed & clarissime Dei electionem humanis fauoribus, in electionibus ministrorum Ecclesiæ quandoque prædominantibus, opponit Chrysostomus orat. 4. de Sacerdotio: [illegible] *Præsertim quando & multa harum Ordinationum non à diuina gratia, sed ab humano sunt studio.* Intelligenda est tandem eiusdem *Gratiæ* dictione, ordinantis Pontificis a Deo potestas accepta, cum enim hic ministerium omne suum taceat Pontifex, & in sequenti philoniruus oratione promotum a se Diaconum prædicet his verbis: ὃν εὐδόκησας προχειρισθῆναι παρ' ἐμοῦ, *quem tu (Domine) voluisti vt a me promoueretur*, procul dubio si quid in illo sit quo ad Ordinationem concurrisse æstimetur, aliud dici aut assignari nequit, præter potestatem Pontificalem, *Gratiæ* diuinæ virtute in eo operantem, effectumque suum ex necessitate consequentem: iisque etiam mera est *Gratia*, sacra scilicet & diuina virtus a Pontifice in Ordinationis subiecto recepta, per quam Diaconus, Presbyter, aut Episcopus, velut per propriam sibi formam complete & integre perficitur & consecratur: de quâ subtiliter & eruditè dum disserit Gabriel Philadelph. immerito, me iudice, ab Arcudio condemnatur primus cap. 8. lib. 6. verbis. Dixerit enim licet Philadelphiensis Antistes: [illegible] *Forma Ordinationis est diuina Gratia, per Pontificis manuum impositionem super Ordinatum descendens, & eum perfecte constituens*, male exinde infert Arcudius. Miror quomodo non dixerit, baptismi formam esse diuinam Gratiam, & hac ratione viri eius & eadem omnium sacramentorum formam. Nam in [illegible] diuina *Gratia* [illegible] &c. [illegible] & ineptam argutiam. Arcudij. Diuersa siquidem est in singulis sacramentis [illegible] Ordinis, ut baptismi quæ cæterorum Græcorum [illegible] aut a Philadelpheni dictum. [illegible] forma, sed potius effectus; vt etiam est Character, absque *Gratia* quidem receptus, qui cum a Pontifice in Ordinatum ingrediatur, & in eius anima velut in subiecto accedens inhæreat, quid mirum si *Gratiæ* vel effectus eiusdem edicatur. [illegible] &c. Illa itaque *Gratia* vel Ordinis effectus in Ordinati receptus animâ, & a [illegible] *Gratia* eius diuinum potestate deriuatus, & a Deo primæuo *Gratiæ* fonte & authore per electionis *Gratiam* diuinam [illegible] promouet Ordinatum [illegible] quod [illegible] docent Theologi, per Ordinis effectum & Characterem, velut per causam formalem, [illegible] perfectionem Ordinati nihil. con[illegible].

14 [illegible] Crebro manus hominibus imposuisse Christum legitur, eiusque quidem actionis frequentius ab eo exercitæ non [illegible] salutem nimirum ægrotis restituendam, & pueris benedictionem impertiendam. [illegible] eloquuntur innumera Euangelij loca [illegible] manifestus est Luc. 18. & Matth. 19. vbi dicitur: *Tunc oblati sunt ei paruuli vt manus eis imponeret, & oraret. Et cum imposuisset eis manus, abijt inde.* Operabatur autem per tactum [illegible] contactum diuina gratia, & infirmis quidem sanitatem corporis restituebat, imperfectis autem pueris desideratum animæ profectum, & complementum elargiebatur: atque ita ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα [illegible] *Diuina gratia, quæ semper infirma sanat, & quæ desunt supplet, promouebat vtrumque, iuxta quem patiebatur defectum.* Hac de causa S. Patres & Apostoli à Christo primitus edocti, tum vt priorem eius attactuum sacrorum sequerentur exempla, tum vt beneficia per eos quondam præstita commemorarent, & paria quoque se suscipere quotiesque demonstrarent, simili manuum impositionis genere, in conferendis Ordinibus, ab ipsis Ecclesiæ incunabulis, consueuerunt vti. Nil mirum itaque si vbi potestas Ecclesiastica ministris Christi & Apostolorum Discipulorumq; successoribus delegenda est, tum vt infirmitatis suæ remedium, tum vt defectibus propriis supplementum reperiant; aliorum deinceps ægritudinibus medelam, & imperfectionibus incrementum allaturi, nec manuum attactum prætermittant, nec diuinam gratiam, salutis & benedictionum fontem inexhaustum, celebrare desistat. Hanc licet obseruationem circa Ordinis formam nullus quod sciam Græcus author apertè fecerit; non ignotam tamen, & illibatam penitus reliquit Symeon Thessalonicensis lib. de Sacram. dicens: [illegible] *Deinde subiungit: quæ semper infirma sanat. Quippe nos humiles, valde & infirmi sumus, præsertim ad huiusmodi Dei munera præstanda. Idcirco & curationem ipsa nobis infirmis adhibet; ipsa nimirum præbet vires. Et quæ desunt, inquit, supplet:*

Non enim nos à nobismet ipsis aliquid comparamus, aut præsumimus: sed ipsa Dei gratia, quæ omnia potest, omnia præstat, quæ nos minime habemus, quæ item supplet, quæ desunt in nobis.

15. Προχειρίζεται.) Symeon. ἡ δὲ προχειρίζεται, χειροτονεῖ, τελειωτικά· ἅμα τῷ λόγῳ καὶ τὸ χάρισμα δίδοται· οὐδὲ γὰρ ... τοῦ πανσθενοῦς ... καὶ αὐτοτελὴς δύναμις. *Hoc est designat, creat, constituit, consecrat, seu consecrationem perficit. Vna cum verbo simul donum datur: neque enim potentia omnipotentis sua natura perfectissima, eget ulla tempore.* Idem, προχειρίζεται, declarare, oculis subiicere, & sui præsentia certiorem reddere significat apud Budæum, hocque eodem sensu scribit Synesius. δεῖξαί τε ἄποντα μοι δοκῶ, τὸ ... ὑπὸ τῆς ... εἶδος προχειρίζομένης τῆς μνήμης: *absentem te cernere mihi videor, ipsitam sive insitam ex affectu speciem memoria nunc repræsentante, & velut oculis exhibente.* In Ecclesiæ quippe conspectu, manuum Pontificiarum ministerio, simul ac profertur: ἡ θεία χάρις, ipsa diuina Gratia, in Ordine constitutum declarat: non nudo quidem verbo, aut Deo solo ad Pontificis præsentiam consecrationem operante, sed & Pontifice quasi ministro manum admouente, & imponente: vt ab eo, seu suo sacramenti Gratia, & Ordinis potestas, à Deo primario bonorum omnium fonte, in consecratum deriuetur. Agnoscit enim & ipse Pontifex instrumentalem suum concursum, cum in oratione mox subsecutura inquit, ὃν εὐδόκησας προχειρισθῆναι δι' ἐμοῦ. & à se Ordinatum profitetur eum, cui suæ manus supponitur.

16. Τὸν δεῖνα.) Huius particulæ, nominis videlicet exprimendi in situ, S. Maximus sacramentali huius formam vocauit, ἀναφώνησιν, & ἀνακήρυξιν, *præconium & renunciationem*: quam Dionysius dixerat ἀνάρρησιν, *acclamationem*: de qua Symeon. καὶ τὸ ὄνομα λέγει, ἵνα ... γραφῇ ἄνω, καὶ γνώριμος ... ἀγγέλοις τε καὶ ἀνθρώποις ... *Etiam nomen profert (Pontifex) vt illud scribatur in cœlis: & notus fiat Angelis & hominibus, quandoquidem & Dei constituitur minister.* Ne videlicet de recepto sacramento dubium oriatur, nomine suo designatur consecratus: quem vt decernit et minister Latinus, his cum verbis excitat: Accipe potestatem, & alibi baptizo te, signo te, &c.

17. Τὸν εὐλαβέστατον ὑποδιάκονον.] Non subiectum modo, sed conditionem quoque subiecti digito indicant hæc verba: de quibus Thessalonicensis. τιμᾷ, καὶ τὸ ἀρχαῖον χάρισμα, καὶ τὸν ἔχοντα ὡς Θεοῦ ὑπηρέτην, ὡς Θεοῦ χάριν ἔχοντα, καὶ ἐν Χριστῷ ἐνεργοῦντα. *Honorat tum antiquum munus, tum eo munere præditum, tanquam Dei ministrum: denique gratiam possidentem, & in Christo ad agendum efficacem.* Et prætereà successionem Ordinum legitimam commendant, vt non nisi Diaconus Ordinetur, qui Subdiaconatus iam sit honore prouectus.

18. Εἰς διάκονον.] Idem Thessalonicæ Præsul. διάκονον δὲ ... καὶ τὸ χάρισμα δίδωσιν ὁ χειροτονῶν καὶ χειροτονούμενος τὴν διακονίαν ... τῷ λόγῳ ... καὶ ἐνεργεῖ ... τῷ ... καὶ Θεῷ ... ὅτι καὶ αὐτὸς οὐχ ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς ἱερεὺς ... μετὰ τῆς χάριτος· καὶ τὴν χάριν ἐπικαλεῖται, καὶ ἡ χάρις ... ὅτι καὶ ἐνεργὸς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ πάντα ἐνεργεῖ ... καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. τότε οὖν εὐθύς, ἀπὸ ὑποδιακόνου, εἰς τὸ διάκονος εἶναι χωρεῖ. *Porro cum dicit, Diaconum, & officium consecrans tribuit, & qui consecratur vna cum verbo Pontificis ministerium accipit, sanctissimoque ac diuino Spiritu, ad operandum potens euadit. Siquidem & ipse consecrans non vt homo sed vt Pontifex vna cum gratia ea verba profert, & gratiam innocat, ipsaque gratia operatur. Nam & verbum Dei efficax est, & omnia operatur vnus & idem Spiritus: Tum igitur statim è Subdiacono factus est Diaconus.*

19. Εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ.) Orat Ecclesia terminata consecrationis sententia, vt gratiam Spiritus sancti Diaconus accipiat, non qua character Ordinis imprimatur, is enim sine charactere nequit esse: sed qua virtutem sacramenti recens Ordinatus nanciscatur: & hoc eodem pacto Ecclesia Latina consecratis Diaconis precatur, vt cælesti munere dotati, & diuinæ maiestatis gratiam possint acquirere, & bene viuendi aliis exemplum præbere. Aliæ eorumdem verborum proferendæ rationes occurrunt apud Arcudium lib. 6. cap. 8. ...

20. Ὁ ἀρχιδιάκονος.) De illo, & eius functionibus, vbi de officialibus magnæ Ecclesiæ inferius tractabitur.

21. Οσοι ἀνῆκαν τῶν συμμεμένων διακόνων.] Ad illos hanc Collectam recitare spectat, tum qui Pontifici pro quo oratur assistunt, tum quia in collegium suum, Ordinatum Diaconum sunt admissuri.

22. Περιτίθησι τὸ ὠράριον.) De Orario, sic etiam Latinis quondam nuncupato, tum iuxta testimonium plurium Conciliorum, tum secundum Rabanum lib. 1. de Inst. Cleri. cap. 14. plura diximus in Chrysostomi liturgiam num. 9. quibus addendum: illud sicut & antiquas Diaconi, Sacerdotis, & Episcopi vestes fuisse candidum, vt pote lineum, ita testante S. Germano, & eius abbreuiatore sub ementito Basilii, vel etiam ipsius Germani nomine, tum in M. S. R. tum in alio Cryptæ Ferratæ. οἱ διάκονοι ... τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων ταῖς λεπτοῖς τῶν λινῶν ὠραρίων πτέρυξιν ὡς λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα προτρέχουσι. *Diaconi Angelicarum virtutum ad instar, tenuibus lineorum Orariorum alis, seu famulantes spiritus in ministerium missi præcurrunt*: vt lineum propterea & Candidum, vetus Ordo Romanus *stolam candidam* vocat in Ordinatione Diaconi. Accipe stolam candidam, &c. Vtrobique vero Pontifex est, qui stolam Diaconi humero imponit: quem quidem ritum diserte pro more persequitur Franciscus Hallier, de sacris Ordinationibus vbi de impositione sacrarum vestium singulis Ordinandis.

23. Κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὦμον.) Stolam tunicæ superpositam Diaconus Græcus gerit: id si perunctæ quis negaret, mutis Vaticanæ Bibliothecæ picturis in Oecumenicorum Conciliorum delineatis imaginibus, facillime conuinceretur ignorantiæ: argueretur & à Chrysostomo in hom. de filio prodigo, ὁπόταν τὴν πνευματικὴν εὐφροσύνην ἣν πάντες γευσάμενοι, καὶ μεμνήμεθα τῶν φρικτῶν μυστηρίων, καὶ τῆς λειτουργίας τῆς θείας λειτουργίας τῶν μιμουμένων τῶν ἀγγέλων πτέρυγας, ταῖς λεπταῖς ὀθόναις ταῖς ἐπὶ τῶν ἀριστερῶν ὤμων κειμέναις, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ περιτρέχοντας. *Nostis spiritales delicias quas eas degustastis & recordamini tremendorum mysteriorum & ministrorum diuini sacrificii, imitantium Angelorum alas tenuibus lineis stolis, quæ sinistris humeris impositæ sunt, & qui in Ecclesia discurrunt*: at si sub Dalmatica absconditæ forent nullatenus viderentur, nusquam κείμεναι dicerentur, aut certe volitantibus alis quam similes haberentur, non latent enim in auibus alæ: edisicere, tandem nouum apud Latinos esse, supponendarum tunicis stolarum morem, qui cum initio displiceret Braccarensis primi Concilii Patribus, vt Can. 27. hi verbis conciperent, occasio fuit. *Placuit, quia aliquanti huius prouinciæ Ecclesiæ Diaconi, absconsis infra tunicam vtuntur Orariis, ita vt nihil differre à Subdiaconis videantur: vt de cætero superposito scapulæ, sicut decet, vtantur Orario.*

24. Ἄξιος.) Clerum omnem populumque Epis-

copis, Presbyteris, & aliquando Diaconis Ordinandis; probitatis vitæ, virtutumque reddidisse testimonium, plura antiquorum scriptorum enarrant monumenta. Id Apostolorum nomine sancit Clemens in Const lib. 8. cap. 4. quo ab Ecclesiæ Præsule, Presbyteros & populū vult interrogari, an præbeant Ordinato testimonium ἢ μαρτυρεῖται ὑπὸ πάντων ἄξιος εἶναι, *ab omnibus quod dignus sit testimonium accipit*: ἢ συνθεμένων αὐτῶν ἐκ τρίτου ἄξιον εἶναι: *& cum tertio professi fuerint eum dignum esse*, consecrationem adipiscitur. Sanctionem Apostolicam in vtraque Ecclesia seuerissime quondam obseruatam fuisse nullum dubium est, nisi forsan illi, qui mores Ecclesiasticos penitus ignorauerit. Et in Ecclesiâ quidem Latinâ inter præclaras frequentesque acclamationes, quibus populus Hipponensis ab Augustino successorem Eradium postulauit vicies quinquies, *olim Dignus, olim meritus*, dixisse legimus apud eundem Augustinum epist. 110 & S. Eutychio in Præsulem C. P. subuehendo, cunctos proclamasse: *Dignus est, dignus est* Symeon Metaphrastes refert apud Surium 6. Aprilis. Aliis quoque Presbyterali dignitate ornandis, καὶ εὐφημίαις, ἢ εὐφημία, vt Danieli Stylitæ Metaphrastes idem, & S. Medardo Fortunatus, referunt idem acclamatū. Rari sunt, qui Diaconis idem contigisse testentur. Διακόνους γὰρ, inquit Balsamon in 36. Canonem Apostolicum, χειροτονεῖσθαι μὲν, ψηφίζεσθαι δὲ οὐκ ἠκούσαμεν, ὥσπερ ψηφίζονται οἱ ἐπίσκοποι, καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν, καὶ οἱ ἱερεῖς ... *Diaconos enim, Ordinari quidem, didicimus: eligi autem non audiuimus, sicut eliguntur Episcopi & olim Sacerdotes, vt dicit Canon 13. Synodi Laodicenæ.* Acclamatio itaque circa Diaconum quæcumque est, non ad ipsi testimonium illum reddendum, sed ad Episcopi consecrationem actionemque approbandam, argumentum est & indicium: atque ita quem declarat hic Pontifex dignum: παρὰ τῶν ἐν βήματι, à Clero nempe suscipitur: & παρὰ τῶν λαῶν quasi populi voce approbatur. Ex aduerso vero si obtento gradu Ordinis quemquam priuari contigerit, indignum ex antiquo pronunciabant Græci quâ ignominiâ iniquo iudicio, & indigno penitus non Ἀνάξιος, sed Apocopi ministerio, mulctatus fuit sanctissimus Patriarcha Ignatius, cum vt enarrat Nicetas in eius vita: μετὰ πολλὴν ἐν τοῖς λόγοις ἅμιλλαν, καὶ ... *Post longam verborum altercationem, laborem, & cunctationem: solâ impotenti freti potentiâ, præter ius fasque omne, laceris ac sordidis vestibus eum (Ignatium) induunt: sacroque indumento Pontificum circumposito, rursus à tergo illum exuunt. Erat autem Subdiaconus quidam Procopius nomine, ab Ecclesiâ electus, sermone ineptus, vitâ impurus, quem propterea Patriarcha non ita pridem gradu mouerat. Hoc primus ablato à Patriarchâ pallio, vesteque reliquâ sacrâ, illud solemne pronunciabat, Indignus.* Hunc sceleste Procopij vocem plerosque, inter populi perstrepentis laudibus vocis, ita hoc anno percipere testatur Ambrosius de dignit Sacerdot cap. 5. *Nescij homines & indocti in Ordinationibus eorum clamant: Dignus est, iustus est: & conscientia misera, Indignus es, iniustus es, dicit.*

25. Καὶ ἀσπάζεται αὐτόν.] Pacem à Pontifice impertitam, vt superius Lectoris, accipit Lector, λαμβάνει παρὰ τοῦ ἀρχιερέως εὐλογίαν: Subdiaconus benedictionem, λαμβάνων εὐλογίαν: Diaconus cunctis familiarior & communior factus osculum ab eodem Pontifice, ceu Ordinationis sigillum, & totius sacræ cærimoniæ consummationem, τελεσπικὸν ἀσπασμὸν accipit: cuius quid mihi ... sacram significationem qui contemplari voluerit, adeat Dionysij de Eccl Hierar. caput 5.

26 Ῥιπίδιον λαβών] Consecrationem non esse, sicut apud Latinos instrumentorum etc. hic præsentem flabelli traditionem, sed illâ Diaconum manus impositione perfecte consecratum ad Ordinis accepti executionem vocari, ex dictis de Lecto is promotione num 12. & de Subdiaconi initiatione num. 18. occurrit colligendum.

27 Εἰς τῷ συνήθει τόπῳ.] Explicant Regia quis sit ille locus: nimirum εἰς τὸ ἄμβωνα: Iuribus namque Diaconis ministrantibus, quidam in sacro Tribunali, alij in Ambone consistunt, dicenda faciendave ad se spectantia, suo tempore præstituri.

28 Πάντων τῶν ἁγίων.] Vide Chrysostomi Liturgiam fol. 79.

29 Τὸ ὀρθὸν μετὰ φόβου.] Fol 84.

30. Ὅπου χρεία λειτουργία τελεῖα] In Præsanctificatorum liturgiis, Diaconum posse ad Ordinem promoueri, hæc verba docent; cum enim longe post sanctorum donorum consecrationem, eâ nimirum liturgiæ parte, quæ pariter reperiatur in Præsanctificatis, inauguretur, & ministerium ab illo hîc exhibitum, in Præsanctificatis iisdem, præstari facile possit: nulla ratio est quæ perfectam liturgiam in eo consecrando requirat. De Sacerdote nihilominus aliud sentiendum & affirmandum est; vt enim ad sacrificium eius Ordo dirigitur, à sacrificio quoque sanctimonium mutuatur, & ante consecrationem Christi corporis, ipse consecrationem è Pontifice accipit; & confestim Pontifici concelebrare, & ei sanctificanti comitem se debet adiungere, quod in Præsanctificatis, sacrificij ratione & consecratione destitutis, nequaquam potest annotari.

Hæc de Diaconi Ordinatione. Quia vero Diaconissæ apud antiquos frequens est mentio, recentioresque quidam plura illi concessa detrahunt, & alia non concedenda tribuunt; & quia tandem eius Ordinatio in veteribus MS. Euchologiis post Diaconi initiationem occurrit, quæ hactenus non innotuit, Diaconissæ sacro ritu perficienda promotio, in lucem è squallore vetustatis & tenebrarum situ est proferenda, notisque illustranda. Hoc igitur pacto à Barberino S. Marci, & Cryptoferratensi MS. prodit.

DE DIACONISSIS.

ORATIO IN DIACONISSÆ Ordinatione.

POstquam sacrâ peractâ oblatione sancti Tribunalis apertæ fuerint fores: antequam dicat Diaconus Omnium sanctorum. *Diaconissa ordinanda Pontifici præsentatur: qui exclamat.* Diuina gratia, &c. *ipsaque caput inclinante, super caput eius Pontifex manum imponit: tribusque crucibus effictis, hoc modo precatur.*

Deus sanctus omnipotens, qui per vnigeniti Filij tui Dei nostri natiuitatem ex Virgine, fœminam sanctificasti, & non hominibus solum, sed & mulieribus Spiritus tui gratiam, & aduentum largitus es: ipse & nunc Domine, super famulam hanc tuam respice, & in ministerij tui opus illam aduoca, & copiosum Spiritus tui sancti donum in eam mitte: eamque iuxta beneplacitum tuum ministerium suum iugiter implentem, in orthodoxâ fide, & inculpatâ conuersatione, conserua. Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et responso, Amen: *vnus Diaconorum precatur hoc pacto.*

In pace Dominum precemur.

Pro superna pace, & bono statu totius vniuersi: Dominum precemur.

Pro pace totius orbis: Dominum precemur.

Pro Archiepiscopo nostro N. Sacerdotio, opitulatione, perseuerantiâ, pace, sanitate, salute eius, & pro opere manuum illius: Dominum precemur.

Pro N. Diaconissâ, nunc Ordinatâ, & pro salute eius: Dominum precemur.

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑι 1 Διακονίσσης.

ΜΕτὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν, καὶ ἀνοιχθῆναι τὰς θύρας· πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον, Πάντων τῶν ἁγίων, προσφέρεται 2 ἡ μέλλουσα χειροτονεῖσθαι τῷ ἀρχιερεῖ· καὶ ἐκφωνοῦντος, 3 Ἡ θεία χάρις· κλινούσης αὐτῆς τὴν κεφαλὴν, 4 ἐπιτίθησι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς· καὶ ποιῶν σταυροὺς τρεῖς, ἐπεύχεται ταῦτα.

5 Ὁ θεὸς ὁ ἅγιος ὁ παντοδύναμος, ὁ διὰ τῆς ἐκ παρθένου κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ θεοῦ ἡμῶν ἁγιάσας τὸ θῆλυ· καὶ οὐκ ἀνδράσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς γυναιξὶ δωρησάμενος τὴν χάριν, καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος· αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα, ἔπιδε ἐπὶ τὴν δούλην σου ταύτην. καὶ προσκάλεσαι αὐτὴν 6 εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου, καὶ κατάπεμψον αὐτῇ τὴν πλουσίαν δωρεὰν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· διαφύλαξον αὐτὴν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ σου πίστει ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον, τὴν ἑαυτῆς λειτουργίαν διὰ παντὸς ἐκπληροῦσαν. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, ποιεῖ εἷς τῶν διακόνων εὐχὴν οὕτως.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ εὐσταθείας τοῦ σύμπαντος κόσμου· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς νῦν προχειριζομένης διακονίσσης, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῇ τὴν διακονίας χορηγήσῃ· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον.

Καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι ταύτην τὴν εὐχὴν ὑπὸ τοῦ διακόνου ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς χειροτονουμένης ὁ ἐπίσκοπος, ἐπεύχεται οὕτως.

7 Δέσποτα κύριε, ὁ μηδὲ γυναῖκας ἀναθεμένας ἑαυτὰς, καὶ βουλῇ θείᾳ καθ' ὃ προσῆκεν λειτουργεῖν τοῖς ἁγίοις οἴκοις σου ἀποβαλλόμενος, ἀλλὰ ταύτας ἐν τάξει λειτουργῶν προσδεξάμενος· δώρησαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ τῇ δούλῃ σου ταύτῃ βουληθείσῃ ἀναθεῖναί σοι ἑαυτὴν, καὶ τὴν τῆς διακονίας ἀποπληρῶσαι χάριν, 8 ὡς ἔδωκας χάριν τῆς διακονίας σου Φοίβῃ, ἣν ἐκάλεσας εἰς ἔργον τῆς λειτουργίας· παράσχου δὲ αὐτῇ ὁ Θεὸς, ἀκατακρίτως προσκαρτερεῖν τοῖς ἁγίοις ναοῖς σου, ἐπιμελεῖσθαι τῆς οἰκείας πολιτείας, 9 σωφροσύνης δὲ μάλιστα, καὶ τελείαν ἀπόδειξον δούλην σου· ἵνα καὶ αὐτὴ παρεστῶσα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἄξιον τῆς ἀγαθῆς πολιτείας ἀπολήψηται τὸν μισθόν.

Ἐλέει καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ· καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ, Ἀμὴν, περιτίθησι τῷ τραχήλῳ 10 11 αὐτῆς 10 ὑποκάτωθεν τοῦ μαφορίου 11 τὸ διακονικὸν ὠράριον, φέρων ἔμπροσθεν τὰς δύο ἀρχάς· καὶ τότε ὁ ἐν τῷ ἄμβωνι ἑστὼς διάκονος λέγει. 12 Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες· καὶ τὰ λοιπά.

Μετὰ δὲ τὸ μεταλαβεῖν αὐτὴν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ ἁγίου αἵματος 13 ἐπιδίδωσιν αὐτῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸ ἅγιον ποτήριον· ὅπερ δεξαμένη ἀποτίθεται ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ.

Vt clementissimus Deus, immaculatum & inculpatum ei ministerium largiatur: Dominum precemur.

Pro pientissimo, & Deo amabili Imperatore nostro N. &c.

Vt liberemur.

Suscipe, salua.

Et dum à Diacono fit hæc oratio, habens pariter Pontifex manum super Ordinatæ caput impositam, precatur hoc pacto.

Dominator Domine, qui neque fœminas seipsas consecrantes, vt sacro consilio ædibus sanctis tuis, prout decet, ministrent, repellis; sed in ministrorum ordine illas admittis: etiam huic tuæ famulæ, seipsam tibi consecrare volenti, & huius ministerij gratiam adimplere, sancti tui Spiritus gratiam, sicut Phœbæ ad opus ministerij electæ concessisti, largire: præsta quoque illi Deus, inculpate in sanctis tuis Ecclesiis perseuerare, conuictus sui rationem gerere, & continentiæ præsertim studiosam se monstrare, & perfectam ancillam tuam demonstra: vt & ipsa Christi tui Tribunali adstans, dignam rectæ conuersationis accipiat mercedem

Misericordia & miseratione vnigeniti filij tui, cum quo, &c.

Et responso, Amen. *Diaconicam stolam sub pallio, eius collo circumdat* Pontifex, *duas illius extremitates ante pectus reducens: Tuncque stans in Ambone Diaconus ait.* Omnium sanctorum memoriam agentes, &c.

Postquam vero ipsa sancti corporis & sancti sanguinis facta fuerit particeps, sacrum et calicem tradit Pontifex: quod susceptum ipsa in sancta mensa deponit.

Ex MM.SS. quoque Diaconissæ Ordinationem refert Matthæus Blastares cap. 11. τοῦ Γ. στοιχείου, hoc pacto

Τελεῖσθαι δεῖ ἐπὶ τῇ διακονίσσῃ πλὴν ὀλίγων, ὅσα ἐπὶ τοῖς διακόνοις. τῇ γὰρ ἱερᾷ τραπέζῃ προσαγομένην μαφορίῳ καλύπτεσθαι χρὴ, τῶν ἄκρων τούτου ἔμπροσθεν ἀπῃωρημένων· καὶ μετὰ τὸ ῥηθῆναι, ἡ θεία χάρις, ἡ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, οὐδέτερον τῶν ποδῶν εἰς γόνυ κλίνειν, ἀλλὰ μόνην τὴν κεφαλήν· καὶ ἐπιτιθέντος ταύτης

Peragi conuenit, paucis exceptis in Diaconissæ Ordinatione, quæ & in Diaconi. Illam etenim ad sanctam mensam adductam, maforio velari decet, pendentibus à parte anteriori eius extremis. Postquam vero dictum fuerit: Diuina gratia quæ infirma curat, nullum ipsa inflectit genu, sed caput solum. Impositâ vero illi manu preca-

tur Pontifex, vt ministerij opus inculpate absoluat, continentiam & honestam conuersationem obeat, atque ita sanctis in ædibus perseueret; non tamen ipsam illibatis mysterijs ministrare permittit, aut Flabellum adtrectandum more Diaconi, illi committit. Collo deinde ipsius sub maforte stolam Diaconicam imponit Pontifex, & in partem anteriorem eius extrema reducit. Communionis autem tempore, post Diaconos sanctorum mysteriorum ipsam participem facit: & ex eius manu illa calicem accipit, nulli tamen distribuit: sed confestim traditum in sanctâ mensâ reponit.

τὸν ἀρχιερέα τὴν χεῖρα ἐπιδέχεσθαι ἀμέμπτως αὐτὴν τὸ τῆς διακονίας ἔργον ἐπιτελέσαι, σωφροσύνην καὶ σεμνὴν πολιτείαν μετερχομένην, καὶ τοῖς ἁγίοις οὕτω ναοῖς προσκαρτερεῖν, οὐ μὴν καὶ τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις ὑπηρετεῖν ἐπιτρέπει, ἢ ῥιπίδιον ἐγχειρίζεσθαι, ὡς ἐπὶ τοῦ διακόνου. εἶτα ὑπὸ τὸν τράχηλον ταύτης ὑπὸ τὸ μαφόριον ἐπιτίθησι ὁ ἀρχιερεὺς τὸ διακονικὸν ὠράριον, φέροντα εἰς τὰ ἔμπροσθεν τὰς τούτου ἀρχάς. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς μεταλήψεως, μετὰ τοὺς διακόνους τῶν θείων κοινωνεῖ αὐτὴν μυστηρίων. εἶτα λαμβάνουσα τὸ ποτήριον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀρχιερέως μηδενὶ μεταδίδωσι· ἀλλ' εὐθὺς ἐπιτίθησι τοῦτο τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ.

In Orationem Ordinationis Diaconissæ. Notæ.

1 ΔΙακονίσσης.] Abrogato Diaconissarum officio antiquo, illam moderni Græci fœminam διακόνισσαν, vel corruptius διάκισσαν vocant, quæ Diacono, coniugio copulata est, qua ratione sæcularis Sacerdotis vxorem τὸ πατρὸς γυναῖκα, nuncupant παπαδίαν; quæ vt eiusmodi ὅλα τὰ πρωτεῖα in Ecclesia, fœminas inter obtinet, τὸ γυναικεῖον *mulierum stationis* ad tum, vt digniorem locum, & è quo sacri Tribunalis portam respicit, ipsa occupat; supra reliquas, capitis & ceruicum velo candido dignoscitur; gemmas & aurum illi ferre nefas, raro in publicum prodire, nisi honesto cum comitatu, rarius è domo prospectare, conuiuia vel choreas frequentare nusquam solet, modestiam & solitudinem colere, pro more habet: si Sacerdos maritus obierit, viduitatem perpetuam seruat, aut si nuptias secundas repetierit, Sacerdotali honore, vestitu, & nomine παπαδιᾶς, aut διακονίσσης priuata, cæteris mulieribus ludibrio est, & contemptui: eademque Diaconissæ cum illa priuilegia, si se dignam præster, vel probra, si à primo virtutis tramite recesserit, sunt communia. Verum recentium Diaconissarum hæc consideratio est, ad quam præsens Ordinatio non spectat: illis propterea omissis ad antiquas considerandas sermo & commentaria nostra prospectant. De illis si antiquos Latinos consulamus, vt Zachariæ Papæ decretum, Concilium Aurelianense primum, Antisidiorense, Epaunense: Diaconæ, sicut & Episcopæ, Presbyteræ, & Subdiaconæ reperientur esse, quæ maritis Ordines illos suscipientibus *Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi relictæ* dicuntur, quibus eorumdem Conciliorum legibus, cælibatus perpetuo colendus præcipitur: Episcopi autem relictæ, speciatim hoc concedit Can. 48. Concilij in Trullo vt. εἰ γε ἀξία φανείη, πρὸς τὸ τῆς διακονίας ἀναβιβάζεσθαι ἀξίωμα. *Si digna visa fuerit, etiam ad Diaconatus dignitatem proueheretur.* Aliæ tandem fuerunt Diaconissæ, quæ vel perpetua virginitate seruata, vel secundis repudiatis nuptiis castitatem colebant, & ministeriis quibusdam Ecclesiasticis, Episcopi Ordinatione se deuouebant; quales, vtriusque simul generis, Pulcheria Augusta, Olympias, & Nicareta fuerunt: de quibus tamen separatim fumptis loquuntur, tum Constitutiones Apostolicæ apud Clementem lib. 6 cap. 17. διακόνισσα δὲ γινέσθω παρθένος ἁγνή, εἰ δὲ μή γε, κἂν χήρα μονόγαμος πιστὴ καὶ τιμία. *Diaconissa eligatur virgo pudica: si autem non fuerit virgo, sit saltem vidua, quæ vni nupserit, & fidelis atque honorata sit.* tum Epiphanius cap. vlt. Panarij. καὶ αὗται δὲ μονόγαμοι ἐγκρατευσάμεναι, ἢ χηρεύσασαι ἀπὸ μονογαμίας, ἢ ἀειπάρθενοι οὖσαι. *Illa quidem vniuira & continentes esse debent, vel post primas nuptias viduæ, vel perpetuæ virgines.* Plures licet cum Matthæo Blastare cap. 11. τοῦ Γ στοιχείου, Diaconissarum & viduarum duplicem ordinem constituerint: illum, qui virgines quadragenarias, & Montales, sacris ministeriis se deuouentes; hunc, qui viduas sexagesimum annum prætergressas, Ecclesiæ facultatibus alendas comprehenderet: de quibus interpretes Pauli consulendi in epist. ad Timoth. Cæterum tempus quo Diaconissa ordinatur commune est ipsi ac Diacono, cum videlicet in Canoni, liturgici fine Tribunalis sacræ fores panduntur, & Diaconus exclamat. Πάντων τῶν ἁγίων: in Chrysostomi liturgia, fol. 79.

2 Η θεία χάρις χειροτονοῦσα.] Diaconissas à prima Ecclesiæ origine fuisse ordinatas, comprobant Pauli 1. ad Tim. 5. eas instituentis verba: *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor, &c.* Viduæ vero nomine Diaconissam intelligi verborum series ostendit, quæ de ministrorum Ecclesiæ, tum electione ad Ordinationem præuia, tum de consecratione ipsa, manifestum sermonem habet: eandem quoque opinionem non paucis in locis confirmant sanctiones Imperatoriæ locis infra citandis: nec obscure, vt videtur, de illis loquitur Tertullianus in exhortatione ad castitatem vbi ait; *Quantæ igitur, & quæ in Ecclesia Ordinari solent, quæ Deo nubere maluerunt, quæ carnis suæ honorem restituerunt, &c.* Apertissime tandem Ordinatas illas fuisse, Græca quæque volumina demonstrant, dum χειροτονίας vocabulo, ad Ordinem spectante, de illis mentionem habent. Clemens Const. Apost. lib 8. cap 10 cuius titulus est, ἐπίκλησις ἐπὶ χειροτονίας διακονίσσης, *imploratio in Ordinatione Diaconissæ*, cui præsentis operis similis est omnino, εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίας διακονίσσης: Concilium

lium Chalcedonense Can. 15. illam χειροτονεῖσθαι & χειροθεσίαν δέχεσθαι, idemque Conciliū in Trullo Can. 14. & 40. testantur. Eius porro ætas, à variis variè requiritur. A Pau'o nuper allato, sexaginta annorū esse præcipitur. Canon Nicænus 74. à Francisco Turriano inter reliquos editus, eiusdem ætatis annos exigit, cum ait: *Ex ijs eligatur quæ non male audiant ex eo vsque tempore quo fuerunt adolescentulæ, sintque annos natæ sexaginta, sicut B. Paulus ordinauit, & huiusmodi Diaconissa, &c.* In hanc quoque sententiam iuit Theodosius Imp. l. 27. sui Codicis de Episc. & Cler. satis tamen deinceps fuit Concilio Chalcedonensi Can. 15. annorum quadraginta tempus, si tamen simul accuratum de illa examen haberetur, διάκονον μὴ χειροτονεῖσθαι γυναῖκα πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ ταύτην μετὰ ἀκριβοῦς δοκιμασίας: huius Canonis mentem sequitur 40. Canon Concilij Trullani, οἱ ἱεροὶ κανόνες τεσσαρακοντούτην τὴν διάκονον χειροτονεῖσθαι παρεδίδοσαν, *sacri Canones* (Chalcedonenses nimirum citati) *quadraginta annorum Diaconissam Ordinandam esse statuerunt*: vbi Balsamon in Scholio, ἐχρήσατο ἡ σύνοδος εἰς ἐπιβεβαίωσιν τούτων, καὶ τοῖς περὶ διακονισσῶν εἰρημένοις ἐν τῇ τετάρτῃ συνόδῳ: *vsa est autem Synodus ad eorum confirmationem etiam ijs, quæ de Diaconissis in quartâ Synodo dicta sunt.* Hinc quadragenario numero addit Iustinianus Imp. citatus in Nomocanone Photij, tit. 1. de F de can. 28. in textu, denarium numerum alij quinquagenarium detrahunt, & alij quindenarium [illegible] quidem varietatis ea est causa ex Zonarâ in Scholio Can. 15 Chalcedonensis quod, discrimen non modicum attendendum est, inter virginem & viduam ad Diaconissæ munus promotam: & Apostolica quidem verba de viduis; Synodicæ vero constitutiones de virginibus, ad huiusmodi Ordinem euectis sunt intelligendæ: [illegible]. Et infra: [illegible]. *Nam quæ ad 40. annos in puritate se seruauerit, nec vllam ex virili consortio voluptatis partem degustauerit, postea Diaconatus quoque honore, & gratiâ auctam, animum ad nuptias intendere, aut copulæ cupiditate, cuius antea nullum vsum habuit, accendi nō ita facile est. At vidua virilis thalami suauitate delinita, virilisque consortij voluptatem experta, ad cupiditatem facilior erit, & proclinior. Viduam igitur quod longè ad libidinem sit pronior virgine, longius quoque prouectam ætate eligi oportere, magnus Apostolus censuit.* Aliam pariter rationem profert 6. Canon Trullanus, ἐν τῷ θείῳ ἀποστόλῳ γέγραπται ἑξήκοντα ἐτῶν τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι χήραν· οἱ δὲ ἱεροὶ κανόνες τεσσαράκοντα ἐτῶν τὴν διακόνισσαν χειροτονεῖσθαι παραδεδώκασι [illegible]. *In diuino enim Apostolo scriptum est 60. annorum viduā in Ecclesiâ eligendam: sacri autem Canones 40. annorum Diaconissam Ordinandam esse statuerunt, cum Dei Ecclesiam cœlesti gratia, potentiorem ac robustiorem euasisse, & vlterius procedere vidissent, fideliumque ad diuinorum mandatorum obseruationem firmitatem ac stabilitatem.* Quoad Ordinandas 35. suæ ætatis anno, (vel priores iuniores ad Monachalem professionem admittendas, Episcopi iuxta prudentiæ normam dispensantis iudicio relinquendum asserit Zonaras in eumdem Canonem. At si legantur etiam anno 25. Diaconissarum numero ascriptæ, illud ad probationem potius vitæ, quam ad Ordinis etiam cum dispensatione collationem refert idem Zonaras in Concilij Nicæni Can. 19. Cū enim plures essent virgines, quæ castitate intemerata se uni Deo se consecrare studerent, ex earum collegio quasdā Episcopi ad Diaconicū munus seponebāt, quibus peculiarem quoque habitum (quasi Diaconissis) anno vigesimo quinto concedebant, & hæ quidem, quamuis adhuc forent Laicæ, ex sola ad Diaconatum deputatione, Diaconissarum nomine & honore gaudebant: de quibus proinde Canon Nicænus citatus, qui plerosque moris huius ignaros torsit; potuit, absque facta cuicumque alteri Canoni oppositione dicere: ἐμνήσθημεν δὲ τῶν διακονισσῶν τῶν ἐν τῷ σχήματι ἐξετασθεισῶν, ἐπεὶ μηδὲ χειροθεσίαν τινὰ ἔχουσιν, ὥστε ἐξάπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐτὰς ἐξετάζεσθαι. *Diaconissarum autem meminimus, quæ in habitu quidem censentur, quoniam nec vllam habent manus impositionem, vt omnino inter Laicos ipsæ connumerentur.* Cæterum Diaconissarum Ordinationem iam tum in Occidente interdictam commonstrat Concilium Arausicanum primum, quod etiam in Laicorum classem eas relegat, dicens Can. 26. *Diaconissæ omnimode non Ordinandæ, si quæ iam sunt, benedictioni quæ populo impenditur capita submittant.* Huiusmodi vero honorem ambientes fœminas, ad solum Monasticæ status gradum vbi pœnitentiæ benedictio suscipitur amandat Can. 21. Epaonensis: *Viduarum consecrationem, inquit, quas Diaconas vocant, ab omni regione nostra penitus abrogamus, solā eis pœnitentiæ benedictionem, si conuerti ambiunt imponendo.* Rationem clarius exprimit Conciliū Aurelianense secundum (quæ forsan fuit, vt ad Pœnitentiæ statum ab Epaunensi remitterentur) carnis scilicet fragilitatem, & nimiam ad libidinem promtitatem. *Placuit etiam, vt nulli postmodum fœminæ Diaconalis benedictio pro conditionis huius fragilitate credatur.* In Oriente vero penitus etiam cessasse Diaconissarum ministerium, docuit Balsamon fol. 142 adductus: vbi & consequenter abrogationis huiusmodi causam profert, corpoream videlicet earum immunditiem: quā vero ratione adhuc in quibusdam Græciæ locis earum vestigium sit relictum, ibidem edisseruimus.

3 Ἡ θεία χάρις.] Perfracta nimis fronte, vt mihi quidem tam Euchologia MS. attentius consideranti, & Matthæi Blastaris scripta diligentius legenti videtur, negat Arcudius, verbis huiuscemodi Diaconissarum consecrationem non esse perficiendam: ita profecto, inquit lib. 6. cap. 10. quod refert Blastares ex quibusdam antiquis seu potius Apocryphis Euchologijs, de stolâ Diaconæ (de qua post pauca num. 11.) & quod amplius de formâ illa eliminandâ: Diuina gratia, quæ infirma sanat, &c. erroneū esse indico imo hæreticum, per consequens reprobandum atque omnino reijciendū. Non enim dignosceretur varia impositio, imo eadē plane existimaretur, quando & eadem forma consecrationis recitatur. Vnde potius per Apostolicarū Constitutionū preces (inferius referendas) Diaconissa benedicebatur, & abusus Græcorum erat, si qui solâ verborū formâ, quę sacris Ordinibus conuenit, eas consecrabant. Hæc Arcudius, zelo potius quā ratione in suos, quos pie exponere debuisset, inuectus. Apocrypha neq; non sunt cuncta quibus Græci vtūtur Euchologia, sicut nec Cryptoferratense quo Bessarion est vsus, vel Barberinum S. Marci, quod prius alterius patris Græci in Concilio Florentino vocem habentis proprium fuit, quæ tamen [illegible] continent, & verba, ἡ θεία χάρις, &c. in eâ pronunciari præscribunt, hæretica [illegible]

r sim sapiunt Quis enim error aut hæresis est, si quæ iam sacramentalis formæ Diaconatus verba, verbis consecrandæ Diac nissæ nec statis aduungantur aut adaptentur? An ignorat formas sicut & rerum definitiones numeris esse similes, quibus si vnitatem addas aut detrahas, priorem numerum perdi, & alium exurgere necesse est? Diaconi autem instituendi forma, quam diuersa sit ab ea quæ Diaconissæ pariter creandæ conuenit Arcudius attendat: in illa siquidem Subdiaconum virum Ordini suscipiendo subiectum idoneum reperiet, in hac nedum Subdiaconissam, sed mulierem sacræ geminæque Ordinationis suppositum incapax, contemplabitur: in illâ rursus Diaconum sacra vento instructum & promotum, in hac mulierem benedictioni, non autem gratiæ, vel characteri subiacentem intuebitur: in illâ potestas ad sacramentum saltem ex parte distribuendum, in hac ad ministeria quædam solum obeunda facultas traditur: ibi sacramentum conferre, hic cæremonialem tantum consecrationem perficere Pontifex intendit; qua igitur ratione eadem erit Diaconi Diaconissæque creandorum forma, vbi nec sommari potest vna & eadem ministri intentio, & vbi verbis diuersum Ordinationis subiectum, immutatusque etiam Ordinationis eiusdem effectus & finis, exprimitur? Nihil itaque quod hæreum aut abusum redoleat, consecrationis huius verba complectuntur, nisi forte, abusum hæreticumque Ecclesiæ Latinæ audeat Arcudius impingere, quæ non minus ac Græca, Diaconissas verbis solemnibus antiquitus consecrare solebat.

4 Ἐπιθέσει τῶν χειρῶν.] Non vno semper modo manus impositio intelligitur, sed pro diuersitate locorum sub diuersa significatione reperitur, prout superius dictum est de Ordinatione Lectoris num. 1. & de Ordinatione Subdiaconi num. 11. hæc igitur, quam in Constitutionibus Apostolicis a Bartholomæo Apostolo præceptam licet insipere non Ordinatiua sed cæremoniali tantum est, & quæ solam Dei protectionem, vel à Deo hominibus cooperante dependentiam, iuxta Dionysij de Eccl. Hierarch. cap. 5. declararet; quæ proinde etiam in fœmina licita est: sed neque a Concilio Niceno superiori numero adducto Diaconissæ negatur, nisi forsan illi, quæ simplici nomine vel veste Diaconissæ post 25. annum ornata, probationis tempus exigit, vt anno quadragesimo maturior factam consecrationem perfectam accipiat.

5 Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος.] Hunc eundem sensum refert Bartholomæi oratio in Const. Apost. lib. 8. cap. 20. legenda.

6 Εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας.] Nusquam Ordo, sed ministerium Ecclesiasticum Diaconissæ conuenit. Sicut enim disseminando Dei verbo intenti primitus Apostoli, mensarum ministerium Diaconis deinde commissum, commodè nequibant obire: quæ fuit occasio, vt oneris diuidendi gratia, eosdem turbæ proponerent: ita & Diaconi variorum pondere ministeriorum pressi, in iis maxime, quæ ad decentem cum fœminis conuersationem spectant, onus a se, in institutas ab Ecclesia Diaconissas reiecerunt: quarum propterea ministerium solum proprium est, ipsarumque sextuplex fuere. Prima ex Const. Apost. lib. 2. cap. 26. vt si fœmina Episcopum vel Diaconum vellet alloqui, hanc ad illos Diaconissa vt honestatis illius esset testis deduceret: ἄνευ τῆς διακόνου μηδεμία προσίτω γυνὴ τῷ διακόνῳ ἢ τῷ ἐπισκόπῳ ad Diaconum aut Episcopum nulla mulier sine Diaconissa accedat. Secundo, viduarum cura erat illi quodam modo cum Diacono communis, vnde & illi obedientiam præstare iubentur in eadem Constitutionibus lib. 3. cap. 7. σεμνὰς δεῖ εἶναι τὰς χήρας πειθομένας τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ τοῖς διακόνοις, ἔτι μὴν καὶ ταῖς διακόνοις: Viduas oportet esse honestas obedientes Episcopis, Presbyteris, Diaconis: adhuc & Diaconissis. Et rursum eodem lib. cap. 15. προχείρισαι καὶ διάκονον πιστὴν καὶ ἁγίαν εἰς τὰς τῶν γυναικῶν ὑπηρεσίας; Ordina Episcope Diaconissam fidelem & sanctam ad ministrandum mulieribus. Tertio, negotiis vrgentibus, & Episcopum mulieres adire, aut ab ipsis commode vel decore conueniri, nonsuadente honesto, harum sensa ad Episcopum, & vicissim sensus voluntatemque Episcopi ad illas referebat Diaconissa: vt ibidem legitur: ἔστι γὰρ ὅπου εἰς οἰκίας ἀνδρῶν διάκονον γυναικῶν οὐ δύνασαι πέμψαι διὰ τοὺς ἀπίστους· ἀποστελεῖς οὖν γυναῖκα διάκονον διὰ τὰς τῶν φαύλων ὑπονοίας. καὶ γὰρ εἰς πολλὰς χρείας γυναικὸς χρῄζομεν διακόνου. Eueniet enim solet aliquando in quibusdam domibus, vt non possis propter infideles, mittere Diaconum ad mulieres, mittere vero possis Diaconissam propter cogitationes improborum. Ad multa enim indigemus Diaconissa. Quarto, rusticis & imperitis mulieribus principia fidei, vel baptismi ritus exponere Concilii in Carthaginense Can. 12. Diaconissa committit. Vidua, inquit, vel sanctimoniales, quæ ad ministerium mulierum baptizandarum eliguntur, tam instructæ sint ad officium, vt possint apto & sacro sermone docere imperitas & rusticas mulieres tempore quo sunt baptizandæ, qualiter baptizatori interrogata respondeant, & qualiter baptizatæ viuant. Quinto, in ipso baptismo, in corporibus mulierum nudandis, & caute, prout deceret, operiendis attenta erat Diaconissa, & Chrisma vel oleum fronti capitique impositum per totum corpus manibus expandere poterat item acceperat Prius mu... Const. Apost. lib. 3. cap. 16. τὸν μὲν ἄνδρα ὑποδεχέσθω ὁ διάκονος, τὴν δὲ γυναῖκα ἡ διάκονος, ὅπως σεμνοπρεπῶς ἡ μετάδοσις τῆς ἀθραύστου σφραγῖδος γίνηται. Et virum quidem suscipiat Diaconus mulierem vero Diaconissa: vt non violandi signi (baptismalis) communicatio, honeste peragatur. Posterius quoque cap. præcedens eiusdem libri præceperat; ἐν τῷ φωτίζεσθαι γυναῖκας, ὁ διάκονος χρίσει μὲν μόνον τὸ μέτωπον αὐτῶν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, καὶ μετ' αὐτὸν ἡ διάκονος ἀλείψει αὐτάς· οὐ γὰρ ἀνάγκη τὰς γυναῖκας ὑπὸ ἀνδρῶν θεωρεῖσθαι. Cum mulieres baptizantur, vnget quidem eas Diaconus frontem tantum oleo sancto, post eos vero illinient eas Diaconissæ: non enim mulieres à viris conspici necesse est. Sexto, ad pu... dhuc fœminarum releuandum, po tam quâ in Ecclesiam ingrediebantur, custodiæ suæ commissam habebat Diaconissa, vt videre est apud Clementem eundem lib. 8, cap. 28. διακόνισσα οὐκ εὐλογεῖ, ἀλλ' οὐδέ τι ὧν ποιοῦσιν οἱ πρεσβύτεροι, ἢ οἱ διάκονοι, ἐπιτελεῖ· ἀλλ' ἢ τὸ φυλάττειν τὰς θύρας, καὶ ὑπηρετεῖσθαι τοῖς πρεσβυτέροις ἐν τῷ βαπτίζεσθαι τὰς γυναῖκας, διὰ τὸ εὐπρεπές. Diaconissa non benedicit, neque facit aliquid eorum, quæ Presbyteri aut Diaconi faciũt: nisi quod ianuas custodit & Presbyteris ministrat, cum mulieres baptizantur, propter decorum & honestatem seruandam. Hinc illarum cũ cæteris ministris meminit Ignatius epist. 9. ἀσπάζομαι τὰς φρουροὺς τῶν ἁγίων πυλώνων τὰς διακόνους: saluto sacrarum portarum custodes Diaconissas. Septimo, singulas mulieres siue pauperes siue diuites Ecclesiam ingressas, quâ considerent nescias, Diaconissa p opportuno statuebat loco, prout vltimis verbis cap. 59 lib 2. Const. Apost. Clemens edicit. Octauo, Diaconissæ testimonio fidem addebant Ecclesiæ prælati, cum de amissa integritate veniebat in suspicionem virgo Deo sacrata, atque idcirco Diaconissæ examini & sententiæ rel nquebatur exploranda. Quamuis enim iudicium huiusmodi ad obstetrices Cyprianus retulerit, ad Pomponium de virginibus scribens: *Nec aliqua putet se posse hac excusatione*

deHendi, quod inspici & probari possit, an virgo sit, cũ & manus obstetricum & oculi sæpe fallantur. Et infra: *Inspiciantur interim virgines ab obstetricibus diligenter, & si virgines inuentæ fuerint, &c.* Diaconissis, tamen negotium hoc commẽdatum suo tempore fuisse testatur Epiphanius cap. vlt aduersus hæreses διακόνισσαι δὲ καθίστανται εἰς ὑπηρεσίαν γυναικῶν μόνον διὰ τὴν σεμνότητα· εἰ χρεία καταστᾶσα λουτροῦ ... *Diaconissæ ad hunc vnum vsum adhibentur, vt mulierum decoris & honestatis causa, sint administræ, si id forte necesse fuerit, siue dum baptismo tingenda sunt, aut earum corpora perscrutãda.* Et tandem illarum curæ in Monialium monasteriis tota sacra supellex commissa erat, vnde & experientiâ (reclamante quamuis Arcudio) didicimus, ex priuilegio quandoque sacrum tribunal mulieres ingredi: quod sexaginta annorum potius quam suo sensu confirmat Balsamon, his verbis: ἄλλοι δέ, φασίν, ... τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ... τῶν διακόνων ...: alij dicunt, ad sanctum altare penetrasse ... & Diaconissis munia ... & similia obiretent, exemplum à nobis supra ... fol 14 manifestum est exhibitum: & vt subdit Balsamon idem, Gorgoniam Gregorij Nazianzeni sororem, ipso referente, virgineis manibus altare apprehendentẽ & feruentissimas ad Deum preces fundentem corporis salutem recepisse didicimus. Alia quæ supersunt Diaconissæ munera docebit infra Paulus num. 9. Propter ista igitur munia in Agapis Ecclesiæ, Diaconissæ pars seponebatur vt edicit Constit. Apo. lib. 2. cap 28. & ex reliquiis quoq; oblationum portio illi assignatur lib. 8 cap 31. τὰς περισσευούσας ἐν τοῖς μυστικοῖς εὐλογίας, κατὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν πρεσβυτέρων οἱ διάκονοι διανεμέτωσαν ... & infra, διακονίσσαις ... *Eulogias in mysticis sacrificiis superfluas, de sententia Episcopi aut Presbyterorum Diaconi distribuant Clero: Diaconissis partem vnam.*

7 Γυναῖκες αἱ ἀφιερώσασαι ἑαυτάς.] Certo præfixoq; tantum tempore, mulieres legi Mosaïcæ subditæ, Deo se dedicasse leguntur; tum vt illâ breui persoluendi voti morâ, castitatem sanctius colerent, tum vt obsequium aliquod in templo iuxta Sacerdotum imperium præstarent. Fuerunt semper huiusmodi in Euangelica lege, tum quæ partam ex virili consortio illibatam sponte, & absq; voti vinculo præseruarent, tum quæ in sæculo conuersantes virginitatem perpetuam vouerent, tum quæ se in monasteriis totas se Deo consecrarent, tum quę matrimonium semel expertæ deinceps ex voto nuptias secũdas repudiarent: ex earum vero qualicumque classe prodiret Diaconissa, continentiam pollicebatur, atque insuper ministeriis supra expositis vel aliis quibuscumq, se mancipabat. Legatur Ordo Romanus de Diaconissæ aliarumq. mulierum consecratione.

8 Φοίβη.] Phœben Diaconissam fuisse declarant Pauli verba ad Romanos 16. scripta: *Commendo vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris* διάκονος ἐν ἐκκλησίᾳ. *Diaconam in Ecclesia*: sic illa intelligit Chrysostomus, διάκονον ἐν ἐκκλησίᾳ· καὶ τὸ ἀξίωμα προσέθηκε διάκονον: *dignitatem adiecit, ministram* (Diaconam) *vocans* Anselmus) *Docet fœminas locus iste Apostolica authoritate in ministerio Ecclesiæ constitui.*

9 Τὰ τῆς ἀρετῆς ...] Alia Diaconissæ officia & munera, intimus cum virtute coniũcta, Paulus enumerat 1. ad Tim. 5. vt *in operibus bonis testimonium habeat, si filios educauit, si hospitio* peregrinos Episcopus, sibique ab Ecclesia commendatos) *recepit, si sanctorum pedes lauit* (cum ad eam declinarent) *si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est.* De quibus sancti Patres huius loci interpretes in suis commentariis diffuse ...cunt.

10 Τὸ ἱερὸν τῶν ... μαφόριον.] Monialium pallium est Monialium, quondam teste Cassiano etiam à viris vsurpatum. Monasticum autem vtriusque sexus pallium, vulgo nũc Græcis dicitur μαφόριον, quod antiquis teste Athanasio de Virginitate ... nuncupatur. Suum hunc maforium imponunt capiti Moniales eoque ad pedes vsque dependente totum corpus ambitur.

11 Τὸ διακονικὸν ὠράριον.] Absurdum dicit Arcudius lib 6. cap. 10. ex Grammatica vocis notatione, Orarium Diaconissæ collo circumdare. At si nomen gerit Ordinis, cur non insignia saltem semel ferat? An absurdum est Arcudio, quod Ecclesia Romana quondam instituit, & deinceps obseruauit? Obseruasse autem Diaconissæ consecrandæ morem, eius Ordo antiquus manifestat: & quod Arcudius dissimulat, Orarium manu Episcopi eius collo circumdatum clarissimis imo & repetitis verbis enarrat: Orientalem autem portionem iterum hunc custodiuisse dum sana foret, & in communione cum Occidentali persisteret, neque ipse Arcudius inficias ibit: quamuis ab antiquo eius Ordo vel consecratio vtrobique perierit penitus, & vix iam de nomine cognoscatur. Adde quod non ... ministerium, vni tantum huic vero (de quo significatione alibi diximus) sed ad ornatum tantum & ad corporeæ integritatis animæque munditiam, Ordinatæ commendandam & ad spiritualem corporeãque exercitationem, illam prouocandam Orarium Diaconicum eius vtroque humero dependens à Pontifice imponitur.

12 Πάντων τῶν ἁγίων.) Quo liturgiæ loco dicantur hæc verba, habes fol. 79.

13 Ἐπιδίδωσιν αὐτῇ τὸ ἅγιον ποτήριον.] Tacet Arcudius quod Diaconissa sacrum calicem sibi traditum à Pontifice, contingere audeat, qui stolæ Diaconicæ ornatum illi breui tempore concessum sugillare nõ erat veritus. An quia ritum perantiquum esse nouerat, & ab eo iam tempore introductum in Ecclesiam, quo etiam mulieribus Christi corpus in Dominicali suscipere Ecclesiastica consuetudine fas erat? An quia legerat Gorgoniam Gregorij Theologi sororem, ad sacrum vsque altare progressam preces obtulisse, & erectam deinde, capiteq; eidem altari innixam, feruentiores in preces erupisse? & quod ad nos tandem attinet, quod sibi manus eius prouiderat & reseruauerat, ex memoria pretiosi corporis aut sanguinis Christi Domini ... lachrymis commiscuisse, & proinde ex priuilegio posse etiam Diaconissam calicem sacrum, in dignitatis ad quam euehitur argumentum, cõtingere? nec proinde Soteris Papæ edicti, habendam hic esse rationem cum sanxit: nullam Diaconissam monacham, pallam sacram attrectare, neque incensum ponere in sanctâ Ecclesiâ, quandoquidem de pallâ pro sacrificio ab ipsa peragendo explicandâ, vel de oblatione thuris à muliere in sacrificio facienda, cauet sanctus Pontifex contra Montanistas, qui fœminas æque ac viros Ordinis capaces asserebant temere, atque etiam altari sacrificium oblaturas, sacrilege admouere nõ verebantur. Hæc de Diaconissa, & eius officiis: ad munera vero Diaconorum, maxime extra ministerium altaris exercita vberius percipienda, tum seriem illorum, tum etiam reliquorum Ecclesiæ C P. Officialium, actiones & nomina ex probato Leonis Allatij Euchologio, operæ pretium est, velut desideratam, ad Diaconi ordinationem, adiungere appendicem.

HIC EST ORDO SANCTÆ magnæ Ecclesiæ, quem sanctissimi Patriarchæ, & semper beandi Patres, in Officiis Clericatis seruandum censuerunt.

Chorus dexter ita incipit.

Episcopus. Magnus Oeconomus. Magnus Sacellarius. Magnus vasorum custos, siue Sacrista. Magnus Chartophylax. Sacello præpositus.

Quinarius secundus.

Protonotarius. Castrensis. Referendarius. Logotheta. Memorialium scriptor.

Quinarius tertius.

Protecdicus. Sacer suggestor. A genubus. A memoriâ. Doctor.

Chorus sinister hoc pacto exorditur.

Archipresbyter. Secundus Sacerdotum Visitator. Ecclesiarum præpositus. Catechista. Circator. Duodecim Ecdici. Duo populi Collectores. Duo Primicerij. Primus Cantor. Domestici duo Proximus. Deputatus. Ianitores. Præfectus cærimoniarum. Ostiarij. Versor. Immersor. Cubicularius. Circumambulator. Collector populi.

Vide quoque Officia & Clericata magnæ Ecclesiæ, vnumquodque & singula iuxta propriã functionem exposita: quæ oporteat Clericos in Ecclesia, vel foris ad Pontificem spectantia, agere: de quibus sanctissimi Patriarchæ, & sanctæ Oecumenicæ Synodi sanxerunt.

Magnus possessionum administrator, debet esse Diaconus. Cum autem celebrat Pontifex, ornatus ille sua tunica, & stola, stat ex vna parte sanctæ mensæ, sacrum Flabellum manu sua tenens. Offert quoque Clericum Ordinandum Pontifici. Omnem quoque agrum possessionemque Ecclesiæ disquirit, census, expensas, ratiocinia, de omni re quam Episcopatus possidet, & habens sub se Chartularium, cuncta illa recenset: & quater in anno de omnibus ad Pontificem rationem refert:

ΑΥΤΗ ΕΣΤΙΝ Η ΤΑΞΙΣ τῆς ἁγίας μεγάλης ἐκκλησίας, ἥνπερ οἱ ἁγιώτατοι Πατριάρχαι, καὶ ἀειμακάριστοι πατέρες ἐδογμάτισαν 1 εἰς ὀφφίκια 2 κληρικάτα.

Ὁ χορὸς ὁ δεξιὸς ἄρχεται οὕτως.

Ὁ Ἐπίσκοπος. Ὁ μέγας Οἰκονόμος. Ὁ μέγας Σακελλάριος. Ὁ μέγας Σκευοφύλαξ. Ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ. Ὁ Σακελλίου.

Πεντὰς δευτέρα.

Ὁ Πρωτονοτάριος. Ὁ Καστρήσιος. Ὁ Ῥεφερενδάριος. Ὁ Λογοθέτης. Ὁ Ὑπομνηματογράφος.

Πεντὰς τρίτη.

Ὁ Πρωτέκδικος. Ὁ Ἱερομνήμων. Ὁ ἐπὶ γονάτων. Ὁ ἐπιμιμνήσκων. Ὁ διδάσκαλος.

Ὁ χορὸς ὁ εὐώνυμος ἄρχεται οὕτως.

Ὁ Πρωτοπαπᾶς. Ὁ δευτερεύων. Ὁ ἔξαρχος. Ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ κατηχητής. Ὁ περιοδευτής. Οἱ δώδεκα Ἔκδικοι. Οἱ δύο Λαοσυνάκται. Οἱ δύο Πριμικήριοι. Ὁ Πρωτοψάλτης. Οἱ δύο Δομέστικοι. Ὁ Πρόξιμος. Ὁ Δεποτάτος. Οἱ Θυρωροί. Ὁ ἐπὶ τῆς εὐταξίας. Οἱ Ὀστιάριοι. Ὁ Καταγγελιάρης. Ὁ Καταβυθιστής. Ὁ Κυβύκλης. Ὁ Περιφερόμενος. Ὁ Λαοσυνάκτης.

Ἰδὲ καὶ διερμηνευόμενα τὰ Ὀφφίκια καὶ Κληρικάτα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἕκαστον κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν. ἃ δεῖ ἐνεργεῖν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐκτὸς τὰ τοῦ ἀρχιερέως, ὧν οἱ ἁγιώτατοι Πατριάρχαι, καὶ ἁγίαι καὶ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι διώρισαν.

3 Ὁ μέγας οἰκονόμος τῶν κτημάτων, 4 ὀφείλει εἶναι ἱεροδιάκονος. ὅταν δὲ λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, φορῶν τὸ στιχάριον αὐτοῦ καὶ τὸ ὠράριον, ἵσταται ἐν τῷ μέρει τῆς ἁγίας τραπέζης 5 βαστάζων καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἅγιον ῥιπίδιον, προσφέρει δὲ καὶ τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι κληρικὸν τῷ ἀρχιερεῖ. ἔτι δὲ ἐπὶ πᾶν κτῆμα τῆς ἐκκλησίας ἐξετάζει εἰσόδους καὶ ἐξόδους, καὶ λογαριασμοὺς ἀπὸ παντὸς πράγματος τῆς Ἐπισκοπῆς· 6 ἔχων καὶ Χαρτουλάριον ἀναγράφει ταῦτα· καὶ τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ 7 ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ·

8 ἐπισκοπείων καὶ τὴν χηρευομένην ἐκκλησίαν, πάντα τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἐρχομένου ἐπισκόπου. 9 ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ ἀρχιερέως.

10 Ὁ μέγας Σακελλάριος ἐπισκοπείων, καὶ ἐρευνᾷ τὰ ἀνδρικὰ μοναστήρια ἐκ πάντων τῶν συνερχομένων δικαιωμάτων· ἐπαίρει δὲ λογαριασμὸν, εἰσόδους, καὶ ἐξόδους· βίους δὲ καὶ πολιτείας τῶν μοναχῶν ἐρευνᾷ· καὶ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀναφέρει αὐτὰ τῷ ἀρχιερεῖ· ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ Οἰκονόμου.

11 Ὁ μέγας Σκευοφύλαξ ἵσταται παρὰ τὰς θύρας τοῦ Σκευοφυλακίου, ἵνα εἴ τι σκεῦος ζητηθῇ ἐκ τῶν ἁγίων σκευῶν, αὐτὸς ἐκβάλλῃ. κηροὶ καὶ ἀλλαξίματα δίδονται παρ' αὐτοῦ. ἀναφέρει δὲ πᾶν σκεῦος τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ. καὶ ἔστιν εἰς τὰς κρίσεις.

12 Ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ ὅταν λειτουργεῖ ἀρχιερεὺς, ἵσταται πλησίον τῶν ἁγίων μυστηρίων. λέγει ὁ αὐτὸς ἀρχιδιάκονος προσέλθετε τῷ βασιλεῖ καὶ θεῷ. ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις τὰς εἰσερχομένας ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως, διδόναι παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποφάσεις πάσας. ἔχων δὲ καὶ τὰς ἱερολογίας τῶν μνηστρῶν, ἱερολογῶν αὐτὰς, καὶ ἀποστέλλων τῷ ἱερεῖ τοῦ ναοῦ τοῦ δεῖνος εὐλογεῖν αὐτάς. ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν ἀρχιερέων, προσφέρειν τὸν χειροτονούμενον ἀρχιερέα. ἔχων δὲ αὐτὸς 14 Χαρτουλάριον, ἀναγράφει τὰς τῶν ἐπισκόπων ἀποφάσεις, καὶ αὐτὰς τῷ ἀρχιερεῖ ἀναφέρει.

15 Ὁ Σακελλίου, ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, ἱστάμενος καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι, εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιερέως. ἔχων δὲ ἐπισκοπεῖν τῶν γυναικείων μοναστηρίων, ἐρευνᾷ, καὶ ἀναθεωρεῖ αὐτὰ κατὰ τὴν τῶν ἁγίων κανόνων ἀκρίβειαν. κρατῶν δὲ τὴν φυλακὴν τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ ἀποστελλομένους παρ' αὐτοῦ ἀρχιερέως κρατῶν αὐτούς.

Πεντὰς δευτέρα.

16 Ὁ Πρωτονοτάριος ἱστάμενος ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑψώσεως, δίδωσι νίψιμον τοῦ ἀρχιερέως, κρατῶν καὶ τὸ δικηρίον. γράφει δὲ ὅσα ἂν βούλεται ὁ ἀρχιερεὺς μηνύματα εἰς πάντας ἄρχοντας. ἀναθεωρεῖ δὲ καὶ τοὺς νομικοὺς δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ, σκεψάμενος δὲ καὶ συμφωνήσεις, πράσεις, διαθήκας, καὶ ἐλευθερίας· καὶ ἀναφέρει τὰς εἰσερχομένας ὑποθέσεις τῷ ἀρχιερεῖ.

& viduatæ Episcopo Ecclesiæ ipse curam habet, omnia eius bona vsque ad alterius aduentum administrat. Adest insuper in iudicijs ferendis & à dextris Pontificis sedet.

Magnus Sacellarius inuigilat, & perscrutatur virorum Monasteria, circa omnia quæ ad illa pertinent iura: ratiocinia, census & expensas, penes se retinet. Vitam etiam, & Monachorum viuendi modos inquirit: & bis singulis annis, de his refert ad Pontificem. Sedet insuper in iudiciis à dextris Oeconomi.

Magnus Sacrista stat ad Sacristiæ fores, vt si vas aliquod è sacris exquiratur, illud ipse proferat. Cerei quoque & mutatoriæ vestes, ab eo distribuuntur. Omne insuper Episcopatus vas, in scriptis redigit: & bis per annum, de illis rationem Episcopo reddit: & sedet in iudiciis.

Magnus Chartophylax cum celebrat Pontifex, iuxta sancta dona stat. Archidiaconi quoque prouinciam agens, *Ad regem & Deum accedite*, pronunciat. Adest vero etiam litibus, in sancta Ecclesia contingentibus, nomine Pontificis sententiam daturus. Sacra insuper registra matrimoniorum penes se habet, quæ postquam in registra recensuerit, ad talis Ecclesiæ Presbyterum mittit, vt illis benedicat. Adest adhuc in Episcoporum consecrationibus, cōsecrandum Pontificem præsentaturus. Habet sub se Chartularium, & Episcoporum sententias recenset, easque ad Archiepiscopum vel Patriarcham refert.

Sacello præpositus, cum celebrat Pontifex, stat & ipse in sancto Tribunali, ad Pontificis obsequium. Cæterum inuigilandi curam habet, in mulierum Monasteria, perscrutatur cuncta, considerat, & ordinat de illis iuxta sanctorum Canonum rigorem. Demandatum etiam habet Ecclesiæ carcerem, & missos in illum à Pontifice, ipse custodit.

Quinarius secundus.

Protonotarius stat in sancto Tribunali ad Pontificis obsequium, & eleuationis hostiæ tempore, dat Pontifici vt manus lauet, & cereum bisulcum tenet. Scribit & idem ipse, quæ singulis principibus & proceribus mandari vult Pontifex. Iureconsultos pariter visitat bis per annum, & quæcumque pacta, venditiones, testamenta, & seruorum manumissiones, inquirit: & negotia inde suborta ad Pontificem refert.

Canstrensius Pontifici in mutando eodem ornatu subseruit: tenetque in missa thuribulum, & velum Aerem dictum, manu suâ dextrâ: populũ etiam aquâ respergit in Trinitatis Hymno: thecamque incensi & aromatum gerit: & in iudiciis exercendis sedem habet.

Referendarius ad magnates siue scripto, siue viuâ voce, mandata laturus, à Pontifice mittitur. Et inter iudices Ecclesiasticos locum obtinet.

Logotheta Pontificis sigillum seruat, & quicquid scripserit Pontifex, ab eo sigillo munitur. Omni quoque Pontificis censuum rationali libro sigillum pariter apponit: & sedet in iudiciis.

Memorialium scriba in Pontificum electionibus assidet: & quicquid eum iusserint fideliter scribit.

Quinarius tertius.

Defensorum princeps cum duodecim assessoribus minoris momenti negotia ad Ecclesiam delata discutit, quæ deinde ad Pontificem refert.

Sacer suggestor Codicem Ecclesiæ à Clericis sigillatum suæ curæ demandatum seruat, marsupium vel Breue Pontificis tenet: & si desit Episcopus, nouam dedicat Ecclesiam & crucis Signo Lectores instituit.

A genubus cum Pontifex sacras vestes assumit, subgenuale ad eius latus appendit: Discum etiam portat, cum à Pontifice in missa sanctus panis populo distribuitur.

A memoriâ suscipit commendationes memorialium ad iustitiæ tribunal accedentium, & præsentat ea Pontifici, & Clero.

Doctor Euangelium exponit, cum sacra facit Pontifex: & si fieri potest, etiam Psalterium.

Scire etiam conuenit quomodo Euangelia recitantur. Palmarum die, Protonotarius illud dicit. Magnâ feriâ secundâ, dicit Sacer suggestor. Magna feria 3. Saccello præpositus. Magnâ feriâ 4. vasorum Custos. Magna feria 5. Canstrensius. Magno sabbato, dicit magnus Oeconomus. Magna Dominica, magnus Chartophylax recitat.

Sic autem decreuimus menstruas pensiones trium quinariorum dari. Primus quinarius, duplicem partem accipit. Secundus quinarius, partem & me-

17 Ὁ Καστρισίος 18 ἀλλάσσων τοῦ ἀρχιερέως τὴν αὐτὴν στολήν· κρατῶν δὲ καὶ τὸ θυμιατὸν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, καὶ τὸν ἀέρα ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρί. ῥαντίζων καὶ τὸ ὕδωρ τὸν λαὸν ἐν τῷ τριαδικῷ ὕμνῳ. κρατῶν δὲ καὶ τὸ κιβώτιον τῶν ἀρωμάτων. καθεζόμενος καὶ εἰς τὰς κρίσεις.

19 Ὁ Ρεφερενδάριος ἀποστελλόμενος εἰς μεγάλους ἀνθρώπους· μηνύματα παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἐγγράφως καὶ ἀγράφως φέρει. καθεζόμενος καὶ εἰς τὰς κρίσεις.

20 Ὁ Λογοθέτης ὑποκρατῶν τὴν βοῦλλαν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ εἴ τι ἂν γράφει ὁ ἀρχιερεὺς σφραγίζεται παρ' αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ εἰς πᾶσαν εἴσοδον τῆς ἐπισκοπῆς. ἐστὶ δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις.

21 Ὁ ὑπομνηματογράφος καθεζόμενος εἰς ψήφους ἐπισκόπων, 22 καὶ γράφει εἴ τι 23 τὸ ὁρίσωσιν ἀληθῶς.

Πεντὰς τρίτη.

24 Ὁ πρωτέκδικος κριτὴς μετὰ δώδεκα ἐκδίκων μικρὰς ὑποθέσεις τὰς εἰσερχομένας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀναφέρει δὲ ταύτας τῷ ἀρχιερεῖ.

25 Ὁ ἱερομνήμων κρατῶν ἐν τῇ παραδόσει αὐτοῦ 26 τὸν κώδικα τῆς ἐκκλησίας βουλλωθέντα παρὰ τῶν κληρικῶν, καὶ τοῦ ἀρχιερέως 27 ἐμβαλάντιον. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔστιν ἐπίσκοπος, μᾶλλον 28 ἐγκαινίζει ἐκκλησίαν νέαν· σφραγίζει δὲ καὶ ἀναγνώστας.

29 Ὁ ὑπογονατῶν ὅταν ἀλλάσσωσι τὸν ἀρχιερέα φορεῖ αὐτῷ τὸ ὑπογονάτιον. κρατῶν δὲ καὶ τὸν δίσκον ἐν τῇ λειτουργίᾳ διδομένου παρ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου ἄρτου τῷ λαῷ.

30 Ὁ ὑπομιμνήσκων δεχόμενος τὰς ὑπομνήσεις τῶν ὑπομνημάτων τῶν ἐρχομένων ἐν τῇ κρίσει· καὶ ἀναφέρει αὐτὰς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ τῷ κλήρῳ.

31 Ὁ διδάσκαλος ἑρμηνεύει τὸ εὐαγγέλιον, ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεύς· καὶ εἰ δυνατόν ἐστι, καὶ τὸ ψαλτήριον.

Δεῖ γινώσκειν πῶς λέγονται καὶ τὰ εὐαγγέλια. Τῶν Βαϊοφόρων λέγει ὁ πρωτονοτάριος. τῇ μεγάλῃ δευτέρᾳ λέγει ὁ ἱερομνήμων. τῇ μεγάλῃ τρίτῃ ὁ Σακκελλίου. τῇ μεγάλῃ τετάρτῃ λέγει ὁ Σκευοφύλαξ. τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ λέγει ὁ Καστρισίος. τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ λέγει ὁ μέγας Οἰκονόμος. τῇ μεγάλῃ Κυριακῇ λέγει ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ.

Διωρίσαμεν δὲ οὕτως καὶ 32 τὰ μηνιαῖα 33 τῶν αὐτῶν τριῶν πεντάδων. ἡ πρώτη πεντὰς, τὰ διπλᾶ αὐτῆς. ἡ δευτέρα πεντὰς, ἓν ἥμισυ.

ὁ τρίτος πέντε, ἕνα καὶ τέταρτον.

Χρὴ γινώσκειν τὰ ὅμοια Ὀφφίκια καὶ Κληρικάτα, δίδονται εἰς τρεῖς σφραγῖδας ταύτας. καὶ εἴ τις δὴ δὺ ἔχοι ἐκ τῶν τοιούτων σφραγίδων, ἀναβιβάζεται εἰς τὴν τάξιν τῶν Κληρικῶν.

34 34 Ἔξωθεν μὲν τῶν δεκαπέντε Ὀφφικίων καὶ Κληρικάτων τῆς ἁγίας ἐκκλησίας διώρισαν οἱ ἁγιώτατοι Πατριάρχαι ἀρχοντίκια μικρὰ, εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας.

Ὁ μέγας Ἀρχιδιάκονος, καὶ ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων· αὐτὰ εἶναι Ὀφφίκια.

Ὁ μὲν ἀρχιδιάκονος, ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς λέγει τὸ Εὐαγγέλιον· εἰ δὲ οὐ θέλει εἰπεῖν αὐτὸ, ὅς τις ἂν ὁρίζει.

Ὁ δὲ δευτερεύων τῶν διακόνων, ὅταν λείπει ὁ ἀρχιδιάκονος ἐκ τῆς ἐκκλησίας, κρατεῖ αὐτὸς τὸν τόπον αὐτοῦ.

Ὁ ἕτερος χορὸς ὁ εὐώνυμος.

35 35 Ὁ πρωτοπαπᾶς ἵσταται ἐπάνω τῶν Ὀφφικίων τοῦ εὐωνύμου χοροῦ, ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεύς· μεταδίδει αὐτὸς τὴν ἁγίαν μετάληψιν, ὁμοίως καὶ ὁ ἀρχιερεὺς τῷ πρωτοπαπᾷ· ἔχων δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ πρωτεῖα πάντα.

Ὁ δευτερεύων λειτουργεῖ καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ ἀρχιερέως· ὅταν λείπει ὁ πρωτοπαπᾶς, ἔχει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ πρωτεῖα πάντα.

36 36 Ὁ ἔξαρχος ἵσταται πλησίον τοῦ δευτερεύοντος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. 37 γυρεύει δὲ καὶ πᾶν σκεύος, καὶ ἀλλαγὰς τῆς περιοχῆς τῆς ἐπισκοπῆς. ἀναθεωρεῖ δὲ καὶ τὰς κρίσεις τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, εἰ ἐκρίθησαν δικαίως, καὶ γράφει τὰ Ἀντιμίνσια. ἀναγυρεύει δὲ καὶ τῶν ἀνδρογύνων τὰ κωλύματα.

38 38 Ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν, ἵσταται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πλησίον τοῦ ἐξάρχου. γράφει δὲ καὶ τὰ σταυροπήγια τῶν ἐκκλησιῶν τῶν νέων· κρατεῖ δὲ ἐν τῇ φυλάξει αὐτοῦ τὸ μῦρον.

Ὁ κατηχητὴς κατηχίζει πάντας τοὺς εἰσερχομένους ἐκ τῶν ἑτεροδόξων εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν· ὡς ἵνα τὸ ἅγιον βάπτισμα δέξωνται.

39 39 Ὁ περιοδεύτης περιπατῶν, καὶ παιδεύει μέλλοντας βαπτισθῆναι τῇ ὀρθοδόξῃ πίστει.

40 40 Ὁ βυθιστὴς ἵσταται ἐν τῇ ἁγίᾳ κολυμβήθρᾳ, καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει τὰς εὐχάς. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς σταυρώνει τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ βυθιστὴς βαπτίζει τὸν μέλλοντα βαπτισθῆναι.

Ὁ πρωτοψάλτης ἵσταται μέσον τῶν δύο χορῶν, δεξιοῦ τε, καὶ εὐωνύμου. ἄρχεται δὲ καὶ

diam. Tertius quinarius; partem & quartarium.

Scire conuenit eadem Officia & Clericata, per tria crucis signa conferri: & si quis tria huiusmodi signa acceperit; in Clericorum ordinem cooptatur.

Præter quindecim Officia & Clericata sanctæ Ecclesiæ, instituerunt sanctissimi Patriarchæ minores præfecturas, ad sanctæ Ecclesiæ subsidium.

Magnus Archidiaconus, & secundus Diaconorum sunt Officia.

Archidiaconus quidem, celebrante Pontifice, dicit Euangelium: si dicere noluerit, alius quem ipse iusserit

Secundus Diaconorum, absente ab Ecclesia Archidiacono, in omnibus partes eius agit.

Alter Chorus, nempe sinister.

Archipresbyter super sinistri Chori Officiis, celebrante Pontifice, constituitur: distribuit ipse Patriarchæ sanctam communionem, & pariter Patriarcha Archipresbytero. Et partes primas in Ecclesia, in omnibus obtinet.

Secundus, celebrat & ipse cum Pontifice: & absente Archipresbytero, primum in omnibus locum adipiscitur.

Visitator, iuxta secundum Presbyterorum in Ecclesia consistit. Vas etiam omne requirit, & Casulas siue quæcunque mutatoria ornamenta ambitus Episcopatus. Perscrutatur quoq; Ecclesiæ lites, an ex æquo & bono iudicatæ fuerint: & Antimensia literis consignat, & matrimoniorum impedimenta examinat.

Præfectus Ecclesiarum, stat in templo pone Visitatorem: nouarumq; Ecclesiarum nouarum crucis defixiones scribit: & sub custodia sua sacrum vnguentum asseruat.

Catechista erudit omnes, qui ex alienis sectis ad bene sentientem de fide Ecclesiam accedunt, vt sanctum Baptisma suscipiant.

Circumcursator circumambulat, & orthodoxa fide baptizari cupientes instruit.

Immersor in sancta piscina stat, & Sacerdos dicit orationes; Pontifex autem aquam cruce signat: Immersor vero baptizandum sacramento perficit.

Primus Cantor inter duos choros dextrũ & sinistrũ stat mediũ. Exordiũ vero

psalmodiæ ipse incipit: post hæc vero Cantores cuncti · defert autem tunicam breuem & strictam.

Duo domestici cum primo cantore in duobus choris stant, & dum cantant, primi Cantoris more, deferunt tunicas breues & corpori adstrictas.

Duo Primicerij stant cum domesticis, ipsique etiam cantant.

Proximus imperat, & signum dant psalmodiæ tempore, in Catholica Ecclesia.

Cærimoniarum præfectus præsto est, vt præcipuos & insignes viros suscipiat, & iuxta suum gradum & meritum collocet: maxime vero vt sedeant.

Versor Ecclesiam sordibus expurgat: lampades accendit, & ignem defert.

Ostiarij baculum Pontifici præferunt.

Lampadarij cereos suis locis aptant, cum in Ecclesia accenduntur.

Decanus Sacerdotes componit, in contributionibus ad eos ex æquo spectantibus.

Deputatus Pontificem præcedens, è via populum abigit.

Hic est sanctæ Dei Ecclesiæ ordo, quem sanctissimi Patriarchæ, cum pientissimis Impp. instituerunt: & Officia, Præfecturasque, eorumdemque functiones sanxerunt: & maledictionem à se illis appinxerunt in omnem orbis vniuersi Episcopatum (si quis ea transgrederetur.)

τὴν ἔναρξιν τῆς ψαλμῳδίας· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ψάλται ὅλοι, φοροῦσι δὲ καὶ 41 σφικτούρια.

42 Οἱ δύο Δομέστικοι ἵστανται ἐν τοῖς δύο χοροῖς μετὰ τοῦ πρωτοψάλτου, καὶ ψάλλοντες φοροῦσι σφικτούρια ὡς πρωτοψάλτης. 42

43 Οἱ δύο Πριμικήριοι ἵστανται μετὰ τῶν δομεστίκων, ψάλλοντες καὶ αὐτοί. 43

44 Ὁ πρόξιμος ὁρίζει, καὶ σημαίνουσιν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψαλμῳδίας ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. 44

45 Ὁ ἐπὶ εὐταξίας ἵσταται, καὶ δέχεται τοὺς ἄρχοντας, καὶ ἵστησι αὐτοὺς κατὰ τὴν τάξιν· μᾶλλον δὲ καὶ ἵνα καθίσωσιν. 45

46 Ὁ καθαρευάρης 47 φιλοκαλεῖ τὴν ἐκκλησίαν· ἅπτει δὲ καὶ 48 τὰς κανδήλας. φέρει δὲ καὶ λαμπάδιν. 46 47. 48

49 Οἱ ὀστιάριοι βαστάζουσι τὸ ῥάβδον τοῦ ἀρχιερέως. 49

50 Οἱ λαμπαδάριοι καθίζουσι τὰς λαμπάδας, ὅταν ἅπτουσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. 50

51 Ὁ δεκανὸς τάσσει τοὺς ἱερεῖς ἐν τοῖς ἐρχομένοις αὐτῶν δικαιώμασι. 51

52 Ὁ Δεποτάτος περιπατῶν ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως, καθαρίζει τὸν λαὸν ἀπὸ τὴν στράτην. 52

Αὕτη ἐστὶν ἡ τάξις τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ἥνπερ οἱ ἁγιώτατοι πατριάρχαι μετὰ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων ἐνομοθέτησαν, καὶ διώρισαν τὰ ὀφφίκια, καὶ τὰ ἀρχοντίκια, καὶ τὴν αὐτῶν ἐνέργειαν· 53 καὶ ἀνέγραψαν, καὶ ἀρὰν παρ' αὐτῶν εἰς πᾶσαν ἐπισκοπὴν τῆς οἰκουμένης. 53

De Ecclesiasticis Officiis.

Ecclesiæ principum & moderatorum sicut antiqua fert traditio, primus est, magnus Oeconomus. Secundus, magno Sacello præpositus. Tertius, magnus vasorum custos. Quartus, Chartophylax. Quintus, paruo Sacello præpositus, à Sacello dictus. Sextus, primus iuris vindex: qui quidem Exocataceli dicuntur. Iuris autem vindicis, siue Canonistarum principis, apud antiquos primum erat inter præcellentissima, Officium; nunc autem vltimũ illorum à Patriarcha Georgio Xiphilino enumeratum est. Post Exocataceelos autem, primus est Protonotarius. Secundus memorialium scriptor. Tertius Logotheta. Quartus, Canstrensius. Quintus, Sacer Suggestor. Sextus, Referendarius. Septimus, à

Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀφφικίων.

Τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων ὡς ἡ παλαιὰ ἔχει παράδοσις, πρῶτός ἐστιν ὁ μέγας Οἰκονόμος. δεύτερος ὁ ἐπὶ τῆς μεγάλης Σακέλλης. τρίτος ὁ μέγας Σκευοφύλαξ. τέταρτος ὁ Χαρτοφύλαξ. πέμπτος ὁ ἐπὶ μικρᾶς σακέλλης, ἤτοι σακελλίου. ἕκτος ὁ πρωτέκδικος· οἵτινες καὶ ἐξωκατάκηλοι λέγονται. τὸ δὲ τοῦ πρωτεκδίκου ὀφφίκιον ἐν τοῖς πρεσβεύουσι πρότερον ὄν, τοῖς ὑπερέχουσιν ὕστερον συνετάχθη παρὰ τοῦ πατριάρχου Γεωργίου τοῦ Ξιφιλίνου. μετὰ δὲ τοὺς 54 ἐξωκατακοίλους πρῶτός ἐστιν ὁ 55 πρωτονοτάριος. δεύτερος, ὁ ὑπομνηματογράφος. τρίτος, ὁ λογοθέτης. τέταρτος, ὁ καστρήνσιος. πέμπτος, ὁ ἱερομνήμων. ἕκτος, ὁ ῥεφερενδάριος. ἕβδομος, ὁ ἐπὶ 54 55

56 ἐπὶ τῶν γονάτων. ὄγδοος, 56 ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως. ἔνατος, ὁ ὑπομιμνήσκων. δέκατος, ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων. ὁ ἑνδέκατος, ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων· εἶτα οἱ τρεῖς ὀστιάριοι. καὶ αὖθις οἱ τρεῖς ἄρχοντες τῶν ἐκκλησιῶν. ὁ μέντοι δευτερεύων τῶν διακόνων κατ' ἐκλογὴν γίνεται. δεῖται γὰρ τὸ ὀφφίκιον τοῦτο ἀνδρὸς ἱκανοῦ πρὸς τὸ ἐκπληροῦν ἀμέμπτως τὰς ἁρμοζούσας τούτῳ διακονίας.

Αὐτοῦ γάρ ἐστιν ἡ μετὰ τὴν εἴσοδον εὐφημία τῶν βασιλέων καὶ ἀρχιερέων. τὸ ἐν ταῖς λιταῖς αἴρειν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τὰς συναπτὰς καὶ αἰτήσεις λέγειν. τό, ἀπόντος τοῦ διακόνου διδόναι καιρὸν τοῖς ἐν τῷ ἄμβωνι διακόνοις· ἀλλὰ ἕτερά τινα τούτου ὑστερήματα ἐκπληροῖ. διὰ τοῦτο γοῦν λέγεται τῶν διακόνων δευτερεύων, οὐχ ὅτι δευτερεύει τῇ τάξει τῶν διακόνων. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα ὀφφίκια τοῖς ἱερεῦσι προσήκοντα. ὁ ἐπὶ τῶν κατηχήσεων. 57 ὁ ὀρφανοτρόφος. οἱ τέσσαρες ὀκρῖται. 58 ὁ ἄρχων τῶν φώτων. 59 ὁ νομοδότης. ὁ περιοδευτής. ἀναγνωστῶν δὲ ὀφφίκια, οἱ δύο δομέστικοι ἀμφοτέρων τῶν χορῶν· καὶ οἱ δύο λαοσυνάκται. λέγεται δὲ δομέστικος Λατινικῆς οὔσης τῆς λέξεως, ὁ ἔξαρχος, ἢ προηγούμενος. 60 ὁ ἐπιστάτης, τῶν μελῳδιῶν δηλονότι. ὁ πρωτοψάλτης. ὁ πριμικήριος τῶν ἀναγνωστῶν. 61 ὁ ἄρχων τῶν κοντακίων. 62 ὁ πρωτοκανονάρχης. 63 οἱ χαρτουλάριοι τῆς μεγάλης σακέλλης, καὶ τοῦ σκευοφυλακίου. θυρωροὶ δὲ καὶ δεποτάτοι, 64 καὶ καμισάτοι, οὐκ εἰσὶν ὀφφίκια, ἀλλὰ διακονίαι περὶ τὸ ἅγιον βῆμα ἄλλοις ἁρμόζουσαι. οἱ γὰρ θυρωροὶ τὴν τήρησιν πιστεύονται τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ τῶν καλυμμάτων αὐτῶν, εἴγε μάλιστα λίθοις ταῦτα κεκόσμηνται, καὶ μαργάροις. οἱ δεποτάτοι δὲ μανδυοφοροῦντες, προπορεύονται μετὰ λαμπάδων τοῦ τε ἁγίου εὐαγγελίου, καὶ τῶν ἁγίων δώρων. οἱ δὲ καμισάτοι, περὶ τὸ διακομίζειν τὸ πυρὸς ἄνθρακας καταγίνονται εἰς τὸ θυμιατήριον, καὶ τὴν τοῦ ζέοντος ἐκπύρωσιν. ὁ δὲ ἀρχιδιάκονος προτετίμηται καὶ τῶν ἑτέρων πάντων ὀφφικίων ἐν τῷ ναῷ, ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι, καὶ ἐν τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων μυστηρίων. τὸ δὲ τοῦ ἱερομνήμονος ὀφφίκιον, ἐξ ἀνάγκης διακόνῳ ἁρμόζει· ἐπεὶ συνυπουργός ἐστι τούτου τοῦ κανστρισίου, εἰς τὸ περιτιθέναι τὴν ἱερὰν στολὴν τῷ ἀρχιερεῖ μέλλοντι ἱερουργεῖν. τῷ χαρτοφύλακι ἀνήκει τὰς ὑπογραφὰς ὑποδέχεσθαι τῶν μαρτύρων τῶν ἱερωθήσεσθαι μελλόντων, ἢ τῶν ἱερολογιῶν ἐνέργεια, καὶ τὸ σημειοῦσθαι τὰς συμπιπτούσας ὑποθέσεις.

genubus. Octauus, qui est super sacro statu & ordine. Nonus, a memoria. Decimus à secretis. Vndecimus Diaconorum secundus. Deinde tres Ostiarii. Et deinceps tres Ecclesiarum præfecti. Secundus autem Diaconorum per electionem creatur: indiget enim Officium istud viro capaci, qui sine reprehensione ministeria sibi conuenientia exequatur.

Ipsius enim est post Ingressum magnum Regibus & Patriarchæ acclamationem faustam facere, in processionibus Euangelium, & Collectas, Postulationesque recitare: & absente Diacono, signum dare his qui in Ambone stant Diaconis: sed & quosdam alios eius defectus supplet. Propterea itaque dicitur Diaconorum secundus: non quod ordine sit inter Diaconos secundus. Sunt quoque alia Officia Sacerdotibus conuenientia Catechesibus præfectus. Orphanorum procurator. Quatuor iudices. Luminum princeps. Legislator. Circumcursator. Lectorum verò Officia sunt, vtriusque chori Domestici. Duo populi Collectores, diciturque Domesticus Græce, à vocabulo Latino præpositus, & præcessor. Præceptor siue præfectus, Officiorum canendorum videlicet. Primus Cantor. Primicerius Lectorum Breuiculis præpositus Canonarcharum Primus. Chartularij siue subministri magni Sacelli, & Sacristiæ. Vigiles vero, Deputati, & Camisati, non sunt Officia, sed ministeria circa sacrum Tribunal, quæ & aliis conueniunt. Vigilibus quippe sacrorum vasorum, & ipsorum velorum, si maxime lapidibus & gemmis ornata fuerint, custodia committitur. Deputati porro cappas ferentes, cum cereis, tum sancto Euangelio, tum sanctis donis præeunt. Camisati autem, circa viuos ignis carbones, prouidendos, thuribulum, & aquæ in missa calefaciendæ curam sunt occupati. Archidiaconus vero cæteris omnibus Officiis præcellit in templo, in sacro Tribunali, & in sanctorum mysteriorum sumptione. Sacri vero Suggestoris Officium ex necessitate Diacono conuenit: est siquidem ille Canstrensii comminister, in circumponendo sacro vestitu Patriarchæ celebraturo. Cæterum ad Cartophylacem spectat testium subscriptiones Consecrandis fauentes in eorum electionibus suscipere, sacrorum quoq; registrorum ei cura commissa est, sicut & incidentiũ negotiorũ nota facienda.

Illo vero absente memorialium Scriba illa annotat. Diaconis insuper, Deus Dominus,(de quo in off. laud) dicere incumbit: at in Diaconi defectu, à Lectore, sicut & ipsa Antiphona, dicitur.

ἀπόντος δὲ ἐκείνου ὁ ὑπομνηματογράφος ταῦτα σημειοῦται, δίδοται δὲ τοῖς διακόνοις, ἢ τοῖς διακόνοις, ὡς θεὸς κύριος, λέγειν. διακόνου δὲ μὴ παρόντος λέγεται καὶ παρὰ ἀναγνώστου. ὥσπερ καὶ τὰ ἀντίφωνα.

Alius eorumdem Officialium Catalogus, & munera recensita ex altero eiusdem Allatij antiquissimo M.S.

Expositio sanctæ & magnæ Ecclesiæ Officiorum iuxta suum ordinem explicatorum.	Ἑρμηνεία τῶν ὀφφικίων τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης ἐκκλησίας, ἃ διηρμηνεύθησαν κατὰ τάξιν.
Chorus dexter.	Χορὸς δεξιός.
Quinarius primus.	Πεντὰς πρώτη.
1. Magnus Oeconomus.	α' Ὁ μέγας οἰκονόμος.
2. Magnus Sacellarius.	β' Ὁ μέγας σακελλάριος.
3. Magnus vasorum custos.	γ' Ὁ μέγας σκευοφύλαξ.
4. Chartophylax.	δ' Ὁ Χαρτοφύλαξ.
5. A Sacello.	ε' Ὁ σακελλίου.
Quinarius secundus.	Πεντὰς δευτέρα.
1. Protonotarius.	α' Ὁ πρωτονοτάριος.
2. Canstrensius.	β' Ὁ κανστρήσιος.
3. Referendarius.	γ' Ὁ ῥεφερενδάριος.
4. Logotheta.	δ' Ὁ λογοθέτης.
5. Memorialium scriba.	ε' Ὁ ὑπομνηματογράφος.
Quinarius tertius.	Πεντὰς τρίτη.
1. Defensorum primus.	α' Ὁ πρωτέκδικος.
2. Sacer Suggestor.	β' Ὁ ἱερομνήμων.
3. A genubus.	γ' Ὁ ὑπὸ γονάτων.
4. A memoria.	δ' Ὁ ὑπομιμνήσκων.
5. Doctor.	ε' Ὁ διδάσκαλος.
Chorus sinister.	Χορὸς ὁ εὐώνυμος.
Archipresbyter.	Ὁ πρωτοπαπᾶς.
Secundus Presbyterorum.	Ὁ δευτερεύων.
Præses Ecclesiarum.	Ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν.
Visitator.	Ὁ ἔξαρχος.
Catechista.	Ὁ κατηχητής.
Circumcursator.	Ὁ περιοδευτής.
Immersor.	Ὁ βαπτιστής.
Duo defensores.	Οἱ δύο ἔκδικοι.
Duo domestici.	Οἱ δύο δομέστικοι.
Duo populi Collectores.	Οἱ δύο λαοσυνάκται.
Duo Primicerij.	Οἱ δύο πριμμικήριοι.
Primus Cantor.	Ὁ πρωτοψάλτης.
Proximus.	Ὁ πρόξιμος.
Deputatus.	Ὁ δεποτάτος.
Vigiles.	Οἱ θυρωροί.

Οἱ ἐπὶ τῆς εὐταξίας.
Ο καταγγελιάρης.
Ο δεκανός.
Ο κουβουκλῆς.

Cæremoniarum præfectus.
Versor seu Annunciator.
Decanus.
Cubicularius.

Ο μέγας ἀρχιδιάκων, καὶ ὁ δεύτερος τῶν διακόνων, οὐ τάσσονται μετὰ τῶν ἀρχοντικίων τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, ἀλλ' ὀφφίκιά εἰσι, καὶ μόνα.

Γινώσκειν δὲ τοῦτο, ὅτι εἴ τις δι' ἂν καὶ ἔχῃ ἀπὸ τὰς τρεῖς σφραγίδας, ταύτας ἐμπορεῖ νὰ σώζει εἰς τὸ ὀφφίκιον καὶ κληρικάτον, τὸ ἀναγνώστου, ὑποδιάκων, καὶ ἱεροδιάκων· ὁμοίως δὲ, καὶ ὁ ἀρχιδιάκων, καὶ ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων. οὐκ ὀφείλει γὰρ εἶναι τὸν ἱερέα κληρικόν· διότι τοῖς ἱερεῦσιν ἐπέταξεν ὁ κανὼν ἱερουργεῖν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν, καὶ οὐκ οἰκέτης τοῦ ἀρχιερέως εἶναι. τὰ γὰρ ἀρχοντίκια καὶ ὀφφίκια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιερέως γεγόνασι, καὶ εἰς κρίσιν τῶν ἐν βίῳ προσαγγελθέντων. καὶ διερμηνεύονται κατὰ τάξιν ἓν ἕκαστον κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ ὑπηρεσίαν.

Magnus Archidiaconus, & secundus Diaconorum cum dignitatibus sanctæ Ecclesiæ non recensentur: sunt enim solummodo officia.

Hoc mihi compertum, quod si aliquis tribus crucis signis à Pontifice fuerit benedictus, illis in quocumque Officio, & Clericatu poterit vti, sicut Lectoris signatione Subdiaconus & Diaconus: similiter quoque Archidiaconus, & secundus Diaconorum. Non enim oportet Sacerdotem esse Clericum: quoniam Sacerdoti incruentam hostiam offerre, non Pontificis famulũ esse Canon præcipit. Dignitate .n. & Officia magnæ Ecclesiæ, propter Pontificis obsequium sunt adinuenta, & ad diiudicanda varia huius vitæ negotia. Et illa quidem sequentem accipiunt expositionem iuxta prouincias, & ministeria sua.

Περὶ τοῦ μεγάλου οἰκονόμου.

De magno Oeconomo.

Ο μέγας οἰκονόμος, φορῶν τὸ στιχάριον αὐτοῦ ἵσταται ἐν τῷ δεξιῷ μερίᾳ τῆς ἁγίας τραπέζης, ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς βαστῶν τὸ ἅγιον ῥιπίδιον. λαμβάνων τε εἰσόδους, καὶ ἐξόδους, καὶ λογαριασμοὺς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ. ἔστιν οὖν καὶ ἐπὶ πᾶν κτῆμα, κρατῶν καὶ χαρτουλαρίου, καὶ ἀναγράφει ἐπισκοπῆς εἰσερχόμενα πράγματα· καὶ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ. ἔστιν οὖν καὶ εἰς τὰς κρίσεις· προσφέρων καὶ τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι ἱερέα. ὑποκρατῶν καὶ τὴν ἐπισκοπὴν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἀρχιερέως, μέχρι ἐλεύσεως τοῦ ἐρχομένου. ἔστιν οὖν καὶ ἐπὶ ψήφοις τοῦ ἐπισκόπου πρῶτος· διανέμων καὶ τὰ δικαιώματα τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, τὰ εἰσερχόμενα δίκαια τῆς ἐπισκοπῆς.

Magnus Oeconomus tunicâ sua ornatus à dextro altaris latere stat, & Pontifice celebrante, sanctum flabellum tenet. Ad eum spectat notitiam habere censuum, expensarum, & ratiociniorum in Episcopatu. Cura ergo cuiuscumque possessionis illi demandata est: & subseruientem sibi Chartularium habet, & quoscumque Episcopatui obuenientes fructus in scripta refert; & bis singulis annis rationem dat Pontifici. Adest etiam & in iudiciis. Offert quoque Sacerdotem consecrandum. Gubernat etiam Episcopatum post Pontificis obitum, vsque ad successoris aduentum. In electione Episcopi suffragium habet. Et tandem debitas contributiones ex annuis Episcopatus bonis fratribus suis ex æquo diuidit.

Ο μέγας σακελλάριος φορεῖ τὸ στιχάριον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὠράριον· ἵσταται ἐν τῷ εὐωνύμῳ μέρει τῆς ἁγίας τραπέζης, βαστῶν τὸ ἅγιον ῥιπίδιον. ἔχων οὖν τὰ μοναστήρια τὰ ἀνδρικὰ τῆς ἐπισκοπῆς εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπίσκεψιν, κρατῶν καὶ χαρτουλάριον· καὶ ἀναγυρεύει τὰς τῶν μοναστηρίων εἰσόδους καὶ ἐξόδους, βίους καὶ πολιτείας τῶν μοναχῶν· καὶ τρεῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ. ἔστιν οὖν καὶ εἰς τὰς κρίσεις. προσφέρων καὶ τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι εἰς ἱερέα, ἱστάμενος πλησίον τοῦ μεγάλου οἰκονόμου.

Magnus Sacellarius tunica & stolâ ornatus, stat in sinistro sanctæ mensæ latere, flabellum tenens. Monasteria virorum, quæ sunt in Episcopatu suæ curæ commissa tenet, & ministrantem sub se Chartularium habet. Disquirit etiam de Monasteriorũ censibus & expensis, deque vitâ & moribus Monachorum: & ter in anno, de his ad Patriarcham refert. Sedet in iudiciis. Præsentat insuper in Presbyterium Ordinandum: & stat iuxta magnum Oeconomum.

Magnus vasorum Custos, Pontifice celebrante, ad fores Sacristiæ stat, quodcumque opus fuerit, siue vas, siue sacrum librum, cereos, aut mutatoria quæque ex eâ depropturus; Commissa est illi etiam Episcopatus Sacristia: & omne vas Ecclesiæ: habet quoque viduatas Episcopo Ecclesias suæ sollicitudini commendatas: sicut & sacra quæque ad eas spectantia. Assidet præterea in iudiciis, & iura prouentusque quoscumque Ecclesiæ obuenientes asseruat Clericorum nomine, vsquequo inter se illas distribuant.

Chartophylax suis vestibus indutus iuxtà sacras fores stat, & sanctæ communionis tempore, dicit. Sacerdotes accedite. Offert & Patriarchę suffragium Pontificibus aliis: & Patriarchæ personæ in omnibus iudiciis sustinet, sententiam prolaturus. Assistit quoque sponsalitiis arrhâ sola firmatis, & in eius conspectu celebratis: pactaque eorum in scriptis habet, Pontifice deinceps nuptias ipsas benedicturo.

A Sacello primi Quinarij minister est proprius. Patriarchatus carcerem sibi commissum tenet: & mulierum Monasteria suæ sollicitudini demandata. Atque hæc quidem primus Officiorum quinarius continet.

Secundus quinarius.

Primus secundi quinarij.

Protonotarius præsto est in Ecclesia, Pontifici obsequuturus: & scribit ipse, quidquid scribendum occurrit. Iureconsultos quoque Ecclesiæ examinat: scribit testamenta, & manumissiones seruorum, mandata, & his similia.

Castrensius Pontificem in sumendis vestibus iuuat: thuribulum tenet, & velum Aërem, in Trinitatis Hymno. Sacro etiam aquæ benedictæ rore populum lustrat: & insignia Pontificis custodit.

Referendarius ad nobiles, & magnates mittitur à Pontifice, secreta quæque vel quicquid voluerit, eius iussu denuntiaturus.

Logotheta Pontificis sigillum seruat, epistolam quamlibet sigillo apposito claudit. Tenet & discum cum pane benedicto in Ecclesia, quotiescumque eius fragmenta à Pontifice distribuuntur.

Memorialium scriba sedet in Episcoporum collegio, & quicquid iusserint Pontifices, scribit: & est secundi quinarij famulus.

Ὁ μέγας σκευοφύλαξ, ἵσταται ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, ἔμπροσθεν τοῦ σκευοφυλακίου· καὶ εἴ τι δ' ἂν χρειασθῶσιν ἐκ τοῦ σκευοφυλακίου αὐτὸς ἀποδίδει· ἤτοι σκεῦος, βιβλίον ἱερὸν, κηροὺς, καὶ ἀλλαγάς· ἐπικρατεῖ καὶ τὸ σκευοφυλάκιον τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ πᾶν σκεῦος τῆς ἐκκλησίας. ἔχει δὲ καὶ τὰς χηρευούσας ἐκκλησίας εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπίσκεψιν, καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῶν πάντα. ἔστι δὲ καὶ εἰς κρίσεις· φυλάττων καὶ τὰ δίκαια τῶν εἰσερχομένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τοὺς κληρικοὺς μέχρι τοῦ διανέμειν αὐτοὺς ταῦτα.

Ὁ Χαρτοφύλαξ ἀλλάσσει, καὶ ἵσταται πλησίον τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει αὐτὸς λέγει· ἱερεῖς προσέλθετε. προσφέρει καὶ τὸ ψῆφος τοῦ ἐπισκόπου, τοῖς ἀρχιερεῦσιν. ἔστι δὲ καὶ ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως εἰς πᾶσαν κρίσιν. διδόναι τὰς ἀποφάσεις. ἔστιν οὖν καὶ εἰς τὰς μνηστείας, ἀρραβῶνας γινομένας ὑπ' αὐτοῦ· καὶ ἀναγράφει τὸ ἱερέως τοῦ μέλλοντος εὐλογῆσαι τοὺς γάμους.

Ὁ σακελλίου ἐστὶν οἰκέτης τῆς πρώτης πεντάδος· κρατῶν καὶ τὴν φυλακὴν τῆς ἐπισκοπῆς. ἔχει οὖν καὶ ἐν τῇ ἐπισκέψει αὐτοῦ τὸ γυναικείων μοναστηρίων τὴν σκέψιν. οὕτως περιέχει ἡ πρώτη πεντὰς τῶν ὀφφικίων.

Πεντὰς ἡ δευτέρα.

Ὁ πρῶτος τῆς δευτέρας πεντάδος.

Ὁ πρωτονοτάριος ἵσταται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιερέως· καὶ γράφει ὁ τοιοῦτος εἴ τι χρῆσίς ἐστιν· ἀναθεωρεῖ καὶ τοὺς νομικοὺς· γράφει καὶ διατάξεις, καὶ ἐλευθερίας, καὶ προστάγματα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια.

Ὁ καστρήσιος ἀλλάσσει τὸν ἀρχιερέα, καὶ κρατῶν τὸ θυμιατὸν, καὶ τὸν ἀέρα ἐν ὕμνῳ τῷ τριαδικῷ· ῥαντίζων καὶ τὸν λαὸν τὴν δρόσον. φυλάττων οὖν καὶ τὰ ἀξιώματα τοῦ ἀρχιερέως.

Ὁ ῥεφερενδάριος ἀποστελλόμενος εἰς ἄρχοντας, καὶ εἰς μεγάλους ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ ἀρχιερέως, μηνύματα, καὶ εἴ τι ἂν βούλεται, ἀποστέλλει,

Ὁ λογοθέτης ὑποκρατῶν τὴν βοῦλλαν τοῦ ἀρχιερέως, βουλλώνει πᾶσαν γραφήν. κρατῶν καὶ τὸν δίσκον μετὰ τοῦ ἁγίου ἀντιδώρου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διδομένου τοῦ κατακλαστοῦ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως.

Ὁ ὑπομνηματογράφων καθεζόμενος εἰς τὸ ψῆφος τῶν ἐπισκόπων· καὶ γράφει εἴ τι τῶν ὁρίσωσιν οἱ ἀρχιερεῖς. ἔστι δὲ καὶ οἰκέτης τῆς δευτέρας πεντάδος.

Πεντὰς ἡ τρίτη.

Ο πρῶτος τῆς πεντάδος.

Ο πρωτέκδικος κριτὴς ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως. κρίνει δὲ ὑποθέσεις μικρὰς μετὰ τῶν δύο ἐκδίκων, τὰς εἰσερχομένας εἰς τὴν ἐπισκοπήν.

Ο ἱερομνήμων κρατῶν τῇ φυλακῇ αὐτοῦ τὸ κοντάκιον τῆς ἐκκλησίας· καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔστιν ἐπίσκοπος, μέλλει αὐτὸς σφραγίζειν ἀναγνώστας, καὶ ἐγκαινιάσαι τὰς ἐκκλησίας καινουργίας.

Ο ὑπογονάτων ὅταν ἱερουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς φορεῖ αὐτὸς τὸ ὑπογονάτιον αὐτοῦ.

Ο ὑπομιμνήσκων, δεχόμενος τὰς ὑπομνήσεις τῶν ὑπομνημάτων τὰς εἰσερχομένας εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν· καὶ ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ.

Ο διδάσκαλος ἑρμηνεύει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, εἰ δυνατός ἐστιν· ὁμοίως καὶ τὸ ψαλτήριον. κρατῶν καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἐπισκοπῆς. ἔστι καὶ οἰκέτης τῆς τρίτης πεντάδος.

Τέλος τοῦ δεξιοῦ χοροῦ.

Ισθι οὖν καὶ αὐτὸ, εἰς τὴν κληρικῶν διάκρισιν.

Τὸ μὲν ἅγιον Εὐαγγέλιον τῆς βαιοφόρου λέγει ὁ πρωτονοτάριος: τῆς μεγάλης δευτέρας λέγει ὁ ἱερομνήμων. τῆς μεγάλης τρίτης ὁ καστρήσιος. τῆς μεγάλης τετράδος λέγει ὁ σακελλάριος. τῆς μεγάλης πέμπτης λέγει ὁ Χαρτοφύλαξ. τοῦ μεγάλου σαββάτου λέγει ὁ σκευοφύλαξ. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ κυριακῇ τοῦ πάσχα λέγει ὁ μέγας οἰκονόμος.

Επληρώθη ὁ δεξιὸς χορὸς, καὶ τὰ μεγάλα ὀφφίκια τῶν ἐκκλησιαστικῶν.

Χορὸς ὁ εὐώνυμος οὕτως τέτακται.

Ο πρωτοπαπᾶς ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς ἵσταται ἔμπροσθεν ὅλων τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας· καὶ ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ μεταδίδει τοῦ ἀρχιερέως τὴν ἁγίαν μετάληψιν· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἐπίσκοπος τοῦ πρωτοιερέως. ἄρχει δὲ καὶ εἰς τὰ πρωτεῖα τῆς ἐκκλησίας. κρατῶν οὖν καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τόπον τοῦ ἀρχιερέως.

Ο δευτερεύων ὅταν λείπει ὁ πρωτοπαπᾶς κρατεῖ τὸν τόπον αὐτοῦ.

66 Αρχων τῶν ἐκκλησιῶν, ἵνα γράφῃ τὰ Αντιμίνσια, καὶ τὰ σταυροπήγια.

Ο ἔξαρχος, ἵνα γυρεύῃ εἴ τις κρίσις ἐκρίθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν ἐκρίθη δικαίως.

Ο κατηχητὴς, ἵνα κατηχίζει τὸν λαὸν, καὶ πάντας ἐρχομένους ἐκ τῶν ἑτεροδόξων εἰς

Quinarius tertius.

Primus quinarij

Defensorum supremus in Pontificis persona, id est, in eius absentia, iudex constituitur: & cum duobus consultoribus, parui momenti negotia ad Patriarchatum delata iudicat.

Sacer suggestor sub sua custodia codicem Missalem Ecclesiæ seruat: si Patriarcha defuerit, Lectores crucis signo instituendi, & nouas Ecclesias dedicandi curam assumit.

A genubus Pontifice celebrante, eius subgenuale defert.

A memoria suscipit argumenta memorialium ad sanctam Ecclesiam delatorum, eiusque sollicitudinis est ad Pontificem illa referre.

Doctor sacrum Euangelium interpretatur, si capax sit, & pariter Psalterium. Scholam etiam Patriarchatus curat: & est famulus tertij quinarij.

Finis secundi chori.

Istud etiam obserua ad Clericorum notitiam habendam.

Palmarum die Protonotarius Euangelium dicit. Magna feria 2. Sacer suggestor. Magna feria 3 Castrensius. Magna feria 4. Sacellarius. Magna feria 5. Chartophylax. Magno sabbato, vasorum Custos, Sancta & magna Paschæ Dominica, magnus Oeconomus illud recitat.

Explicit chorus dexter, & maiora Ecclesiasticorum officia.

Chorus sinister ordinatur hoc pacto. Patriarcha missam celebrante, supra cunctos in dignitate per Ecclesiam constitutos stat Archipresbyter: & in sacra missa, communionem Patriarchę tradit, & Patriarcha pariter Archypresbytero. Priorem etiam locum inter nobiliores obtinet: & in Ecclesia Patriarchæ ipsius locum.

Secundus Sacerdotum, Archipresbytero absente, locum eius occupat.

Ecclesiarum præfectus, inscribit Antimensia, & crucium defixiones notat.

Visitatoris est, lites in Ecclesia diiudicatas, si bene sint iudicatæ, examinare.

Catechistæ est populum erudire, & si qui ex alienis sectis ad recte sentientem

fidem accesserint, & baptismum sint suscepturi, illos instruere.

Ambulo circumit, & ad Orthodoxā fidem accedentibus viam sternit, & ducem se præbet.

Duo consultores siue Assessores, cum primo iuris vindice minora negotia diiudicant.

Immersor, post dictas à Sacerdote baptismi preces, puerum assumit, & baptizat illum.

Duo domestici, in duobus choris stant, & cum primo cantore psallunt.

Duo populi Collectores Diaconos congregant, & ne quis eorum desit, admonent: conuocant etiam nobiliores, & populum in Ecclesiam.

Primicerij, etiam supra Subdiaconos locum habent: & cum primo Cantore psallunt.

Primus Cantor in gremio Ecclesiæ stat, & psalmodiam exorditur, & cum eo Domestici, & Primicerij.

Proximus institutus est, vt iubeat signum fieri in sanctâ Dei Ecclesia.

Deputatus, vt nobiles vocet ad Patriarcham, & vt populum à viâ expurget, id est, vt viam à turbâ mundam teneat.

Vigiles, vt videant & intendant, vt confusione sublatâ, in ordine stent singuli.

Cærimoniarum moderatores, vt iubeant Ecclesiam verri: & lampades lauari.

Annunciator, vt solemniora festa à populo ferianda in memoriam reuocet.

Decanus, vt Sacerdotes ad iura sua, & oblationū partem accipiendam aduocet.

Cubicularius, vt baculum Pontificis cum procedit, gestet.

Lampadarij iubent, vt cereos in Ecclesia emungant.

Introductus est, vt ignem in Ecclesiam deferat.

Baiulus, vt imaginem sancti Ecclesiæ, in festis solemnioribus & processionibus ferat.

Vnguenti distributor, vt sanctum vnguentum asseruet, & vbi præceperit Patriarcha, distribuat.

Sciendum quoque Archidiaconum, & secundum Diaconorum non esse dignitates vel magistratus, sed officia tantum: & cum sacra peragit Patriarcha, sanctum Euangelium Archidiaconus

τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ μέλλουσι βαπτίζεσθαι.

Ο περιοδευτὴς περιπατῶν, καὶ ὁδηγῶν τοὺς μέλλοντας εἰσελθεῖν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν.

Οἱ δύο ἔκδικοι, κρίνουσι μετὰ τοῦ πρωτεκδίκου μικρὰς ὑποθέσεις.

Ο βυτιστὴς, ὅταν εἴπῃ ὁ ἱερεὺς τὰς εὐχὰς τῆς βαπτίσεως, λαμβάνει τὸ παιδίον, καὶ βαπτίζει αὐτό.

Οἱ δύο δομέστικοι, στήκουσι ἐν τοῖς δύο χοροῖς, καὶ ψάλλουσι μετὰ τοῦ πρωτοψάλτου.

Οἱ δύο λαοσυνάκται συνάγει τοὺς διακόνους, καὶ διαγρεύουσιν ἵνα μὴ λείπῃ κανείς. συνάγουσι καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Οἱ δύο πριμμικήριοι, στήκουσι καὶ αὐτοὶ ἐπάνω εἰς τοὺς ὑποδιακόνους, καὶ ψάλλουσι μετὰ τοῦ πρωτοψάλτου.

Ο πρωτοψάλτης, στήκει μέσον τῆς ἐκκλησίας· καὶ ἄρχεται τῆς ψαλμῳδίας, καὶ μετὰ τούτου οἱ δομέστικοι, καὶ οἱ πριμμικήριοι.

Ο πρόξιμος, ἵνα ὁρίζει νὰ σημαίνωσι εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν.

Ο δηποτάτος, νὰ καλῇ τοὺς ἄρχοντας εἰς τὸν ἀρχιερέα, καὶ νὰ καθαρίζῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τὴν στράταν.

Οἱ βιγλεῖοι νὰ θεωρῶσι, καὶ νὰ σκεπτεύουσι, ἵνα καθαρίζωνται, καὶ εἰστήκουσι εὔτακτοι.

Οἱ ἐπὶ τῆς εὐταξίας, νὰ ὁρίζουσι ἵνα φιλοκαλῶσι, καὶ νὰ πλυνῶσι τὰς κανδήλας.

Ο κατηχειάρης, ἵνα ὑπομνήζῃ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς τοῦ λαοῦ ἵνα σχολάζωσι.

Ο δεκανὸς, ἵνα καλῇ τοὺς ἱερεῖς εἰς τὰ αὐτῶν δικαιώματα, καὶ προσφερέματα.

67 Ο κουβούκλης, ἵνα βαστάζῃ τὸ δικανίκιον τοῦ ἀρχιερέως, ὅταν περιπατεῖ. 67

Οἱ λαμπαδάριοι, ἵνα καθαρίζουσι τὰς λαμπάδας εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ο πυρεισερχόμενος, ἵνα φέρῃ λαμπρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ο βασταγάριος, ἵνα βαστᾷ τὸν τῆς ἐκκλησίας ἅγιον εἰς λιτὰς καὶ ἑορτὰς ἐπισήμους.

Ο μυροδότης, ἵνα ὑποκρατῶν τὸ ἅγιον μῦρον, καὶ ὅπου τὸν ὁρίζει ὁ ἀρχιερεὺς, τοῦ δώσῃ μῦρον.

Ιστέον οὖν ὅτι ὁ ἀρχιδιάκονος, καὶ ὁ δεύτερος τῶν διακόνων, ταῦτα οὐκ εἰσὶν ἀρχοντίκια, ἀλλὰ ὀφφίκια εἰσὶ μόνον· καὶ ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος τὸ

ἄλλον διάκονον... εἰ δὲ οὐ θέλει, αὐτὸς ὁρίζει ἄλλον ὃν θέλει.

Ὁ δεύτερος τῶν διακόνων ὅταν λείπει ὁ ἀρχιδιάκονος, ἔχει τὸν τόπον αὐτοῦ.

Ἰδοὺ δὲ καὶ τοῦτο ... τὸ συνοδικὸν, καὶ ἡ ἀνάγνωσις ἅπασα, ὁ Χαρτοφύλαξ ἀναγινώσκει αὐτό· εἰ δὲ οὐκ ἔστι Χαρτοφύλαξ, οἷος πρωτεύει τῶν ἀξιωμάτων.

Καὶ διαμερίζονται τὰ μηνιαῖα τῶν κληρικῶν. ἡ πρώτη πεντὰς, τὰ διπλᾶ. ἡ δευτέρα, ἐνὸς ἥμισυ. ἡ τρίτη πεντὰς, ἕνα τέταρτον. ἄρχεται δὲ ὁ πρωτοπαπᾶς εἰς τὰ διπλᾶ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ.

Αὕτη ἐστὶν ἡ διάταξις τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ὥσπερ ἐνομοθέτησαν οἱ ἁγιώτατοι πατριάρχαι, καὶ οἰκουμενικοὶ πατέρες παρὰ τῶν ἁγίων συνόδων· καὶ παρέδωκαν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ποιεῖν οὕτως.

pronunciat: si vero noluerit, ipse quendam alium, qui placuerit, eligit.

Secundus Diaconorum, Archidiacono deficiente, locum & vices eius supplet.

Illud etiam te monitum velim. Synodicorum lectionem, sicut & quamlibet aliam, à Chartophylace fieri: quo absente, legit quilibet alius primam dignitatem obtinens.

Menstruæ distributiones ita disponuntur inter Clericos. Primus quinarius, duplum accipit. Secundus, partem cum dimidiâ. Tertius, partem integram, & quartariam. Incipit autem in sinistro choro duplam partem Archipresbyter accipere.

Hic est sanctæ Dei Ecclesiæ ordo, à sanctissimis Patriarchis, & vniuersis Patribus in Conciliis congregatis institutus: & eum ab Ecclesia, hoc pacto obseruari præceperunt.

In Catalogos Officialium magnæ Ecclesiæ supra positos breues Annotationes.

1 Ὀφφίκια.] Ecclesiasticum quodcumque munus, *ἐπιτηδεύματα* ab Heraclio Nou... dictum, si generalius loquamur Officium dici potest: Ὀφφίκιον autem, si sonum spectes, Latinum vocabulum est: si sensum attendas, administrationem, & integritatem omni fide dignam indicat, τὸ ὄνομα τῶν Ὀφφικίων Ῥωμαϊκόν ἐστι σημαίνει διοίκησιν καὶ ἀξιοπιστίαν, ait Zonaras in Can. 31 Concilij Carthaginensis: atque ideo Officialem Ecclesiæ (quem numero sequenti cum Balsamone in cap. 24 Tit. 1. Nomocanonis ... Clericum esse sentiemus) *διοικητὴν* & *φροντίσματα ἐκκλησιαστικὸν ἔχοντα*, *administratorem & Ecclesiasticæ rei curatorem* vocari legimus: & ex dignitate siue administratione, victus proprij subministrationem, Officialem ipsum percipere docet Balsamon in supplemento pagina mihi 1119. dicens: *Officia Ecclesiastica abusiue gradus vocantur. Est enim proprie gradus Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, & Lectorum Officia autem sunt honores, & victus subministrationes.* Quo vero fine instituta sint Officia, quænam sit illorum imponendorum ratio, quænam Diaconis, vel Sacerdotibus conueniant, quænam parua aut magna sint existimanda, in sequentibus declarabitur.

2 Κληρικάτα.] Κληρικὸν nomine quemlibet tonsura insignitum, in eligi fatetur Balsamon in 33. Can. Trullanum: ... *Nota autem, quod simul ac acceperint aliqui tonsura signum à manu Antistitis, eos pro Clericis habet Canon.* Nonnumquam vero etiã Officiales Metropoleon, aut magnæ Ecclesiæ, καὶ ὀφφικιάλιοι dicuntur Clerici: quo sensu author idem in Scholiis cap 24. Tit. 1 de Fide dixit: εἰ δέ τις κληρικὸς ... ὁ διοικητὴς, &c. *Si quis vero Clericus cuiuscumque gradus, vel administrator*, &c. administratorem porro vocauimus præcedente numero, Officialem: Clericus itaque nonnumquam est Officialis, vel dignitatem in Ecclesia obtinens. Vnde & citatus author in Can. Trullanum 33 refert, quosdam non censuisse pro Clericis habendos, qui tonsuram suscepissent, sed qui in Ecclesiæ aliculus Officia tum numero siue Clero essent cooptati. ... Quæ verba contrario sensu ab interprete accepta, legitimam hanc exposcunt versionem. *Audiui quosdam dicentes, Lectorem, non esse neque Clericum dici, qui in Clerum templi non fuerit adscriptus; sed solam habere tonsuram.* Ac propterea cum dictio κληρικὸς Officialem designet: vox abusum quoque κληρικάτα ab ea deductam *dignitatem Clerico conuenientem* significabit. Id videtur ibidem Balsamon innuere dum simul κληρικάτα & ὀφφίκια cõiungit: & in Synodi Carthaginensis Canonem 54. de variis Officialibus Diaconis loquens, eos frequenter Clericorum τῇ κληρικῶν voce appellat, & proinde eorum Officia non immerito κληρικάτα possunt nominari.

3 Ὁ μέγας οἰκονόμος.] De illo sanxit à principio Synodus Chalcedonensis Can. 26. ... *Placuit omnem Ecclesiam Episcopum habentem, è proprio Clero Oeconomum habere iuxta proprij Episcopi mentem Ecclesiæ bona administraturum* Eumque tot us collegij Clericorum suffragio eligi decreuit Theophili edictum, apud Balsamonem Can. 9. vbi & ipse ait: ...

[illegible] ἐπίσκοπος συγκατατίθεται τῇ κρίσει τοῦ κλήρου [illegible] [illegible] sententiam [illegible]. *Sacerdotalis Ordinatio* [illegible] *Episcopatus Oeconomum si etiam Episcopus assentiatur Cleri iudicio. Fieri autem* [illegible] *Oeconomum,* [illegible] *bona Ecclesiæ, prout decet, illius cura ac sollicitudine dispensentur.*

4 Οἰκονόμον [illegible].] διακονίας, à Clericatis esse distinctas num. 1. dictum est: Oeconomus itaque Clericorum præcipuus, ne a quouis διάκονος simplex separetur *Ecclesiæ famulus*, inter sacris promotos Diaconos, ἱεροδιάκονος recenseri perhibetur. Et merito. De illo namque Symeon Thessalon. scribit hic de Sacram Stephani locum in Ecclesiâ tenere, qui manuum Apostolicarum impositione Diaconus fuit ab Apostolis Ordinatus. Οἰκονόμος χειροτονεῖται τῶν κτημάτων, καὶ προσόδων, καὶ τῶν διαδόσεων ἑκάστῳ ποιούμενος φροντίδας. δεῖ γὰρ περὶ τούτων φροντίζειν, εἰς λειτουργίας τοῦ κοινοῦ, καὶ εὐταξίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν· καὶ μαρτυρεῖ ἡ οἰκονομία Στεφάνου, καὶ τῶν λοιπῶν διακόνων, ἐξυπηρετουμένων καὶ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῷ κηρύγματι· ἀλλὰ καὶ ταῖς χρείαις, καὶ ταῖς τραπέζαις τῶν ἀδελφῶν. *Ordinatur Oeconomus possessionum, prouentuum, & vnicuique datorum curam gerens, oportet enim illum de his, boni publici, & recti rerum Ecclesiasticarum ordinis gratia, esse sollicitum: huicque ministerio, Stephani & aliorum Diaconorum doctrina & prædicationi simul vacantium, administratio fert testimonium: sed & necessitatibus, & mensis fratrum subseruire oportet.*

5 Βαστάζειν τὸ ἅγιον Ῥιπίδιον.] Flabellum præcipuum Diaconi insigne, Oeconomo Diaconorum principi conceditur, cum Patriarcha celebrat tenendum.

6 Πρῶτον τῶν χαρτουλαρίων.] Præcipuórum ministrorum Chartularij sunt, subministri & famuli, quia cuncta in scriptis, ἐν χαρτίοις recensent, sic dicti. Photij Nomocanon. Tit. 10. de administr. Eccles. cap. 1. in textu: ἀπαγορεύει τοῖς οἰκονόμοις, καὶ ὀρφανοτρόφοις, καὶ διοικηταῖς τῶν λοιπῶν εὐαγῶν οἴκων, ἔτι μὴν καὶ τοῖς πάντων χαρτουλαρίοις: *Prohibet Oeconomis & Orphanotrophis, & reliquis sanctarum domorum administratoribus, & præterea etiam omnium Chartulariis,* id est ministris.

7 [illegible] τοῦ ἀρχιερέως.] Iuxta Theophili edictum numero 5 relatum.

8 Ἐπισκέπτεται τὴν [illegible] ἐκκλησίας.] Non quoad Ordinis, sed quoad sollicitudinis ministerium.

9 Ἐστὶ δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις.] Superius namque de illo dictum est, τὰ ὀφφίκια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιερέως γεγόνασι· καὶ εἰς κρίσιν τῶν ἐν βίῳ συμπιπτόντων. *Officia magnæ Ecclesiæ propter Pontificis obsequium sunt adiumenta, & vt quæ in vita accidunt, iudicium subeant.* Et Symeon Thessal. τοὺς ἐκκρίτους τῶν διακόνων, καὶ εἰς ἐπισκόπων τάξιν τιθέασι, καὶ σταυροὺς μὲν ἔχουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· κριταὶ δὲ [illegible]. *Diaconorum selectos in Episcoporum ordine, reponunt* (de quo superiore numero) *vnde & cruces in capite gerunt, & iudicum munus exercent:* iique sunt σταυροφόροι, de quibus sæpius in Concilio Florentino.

Benedictio & promotio Oeconomi ex Euchologio Allatiano.

Ordo Seruandus in magni Oeconomi promotione.

Τάξις ἐπὶ προχειρίσεως μεγάλου Οἰκονόμου.

Eius præsentatio hoc pacto peragitur.

Γίνεται ἡ προσφορὰ οὕτως.

PRæsentatur deuotissimus frater noster N. vt sanctissimi Episcopatus nostri N. magnus Oeconomus fiat.

Προσφέρεται ὁ εὐλαβέστατος ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα, εἰς τὸ γενέσθαι μέγας οἰκονόμος τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς ἡμῶν, τῆς δεῖνος.

Et post secundam præsentationem factam: veniunt (qui eum deducunt) coram Pontifice: ille autem sic exclamat.

Καὶ μετὰ τὴν δευτέραν προσφορὰν ἔρχονται ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς βοᾷ οὕτως.

Diuina gratia, quæ infirma semper curat, & quæ deficiunt, supplet: promouet piissimum N. in magnum Oeconomum sancti nostri Episcopatus. N. Oremus itaque pro eo, vt veniat super eum gratia sancti Spiritus.

Η θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν εὐλαβέστατον, τὸν δεῖνα, μέγαν οἰκονόμον τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς ἡμῶν, τῆς δεῖνος. εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ᾽ αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Et totus Clerus dicit ter: Domine miserere.

Καὶ ὁ κλῆρος τό, Κύριε ἐλέησον, τρίς.

Et inflectente illo vtrumque genu in altaris gradu, tenet illi manum impositam Pontifex, & sic precatur.

Καὶ κλίνων ἀμφότερα τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς κρηπῖδος, ὁ ἀρχιερεὺς ἐπικειμένην ἔχων τὴν χεῖρα, εὔχεται οὕτως.

Oratio.

Εὐχή.

Domine Deus noster, qui omnia sapienter dispensas, & qui in carnali tua

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πάντα σοφῶς οἰκονομῶν, καὶ τῇ κατὰ σάρκα σου οἰκονομίᾳ τὴν

τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἐργασάμενος· ὁ τὸν φρόνιμον οἰκονόμον καλῶς οἰκονομήσαντα, ὡς ὁ οἰκοδεσπότης ἐπαινέσας. εὐλόγησον καὶ τὸν παρόντα δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, εἰς οἰκονόμον· καὶ ἐνδυνάμωσον αὐτὸν, καὶ ἐνίσχυσον, πρὸς τὸ πιστῶς, καὶ φρονίμως, καὶ εὐαρέστως οἰκονομεῖν τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματά τε, καὶ χρήματα. ὅπως οὕτως ποιήσας, καὶ οὕτως διακονήσας, ἀξιωθῇ τῆς χαρᾶς τὰ τάλαντα καλῶς διακονησάντων· ἀποφύγῃ δὲ τῆς φθικτῆς ἐντροπῆς τε, καὶ κατακρίσεως τοῦ τὸ τάλαντον ὀλιγώρως κατακρύψαντος δούλου πονηροῦ.

dispensatione, salutem nostram operatus es: qui prudentem dispensatorem velut paterfamilias laudauisti: benedic & præsentem seruum tuum N. in Oeconomum: anima & conforta ipsum vt fideliter, & prudenter, & placite, res, & pecunias Ecclesiæ dispenset: vt hoc pacto operatus & ministerium exequutus, gaudij talenta pręclara administrantium particeps habeatur: verecundiæ autem & damnationis, talentum ignauiter defodientis serui maligni pœnam effugiat.

Εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου Βαρνάβα ἀποστόλου καὶ μεγαλομάρτυρος, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων.

Precibus & intercessionibus super omnes benedictę dominę nostræ Deiparæ, sancti & percelebris Barnabæ Apostoli, & præclari Martyris, & omnium sanctorum.

Ὅτι ἡγίασται, καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου· τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Quia sanctificatum, & glorificatum est venerandum & magnificum nomen tuum: Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Καὶ λαμβάνει αὐτὸν ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ κρανίου, λέγων οὕτως.

Tunc assumit eum in vertice Pontifex, sic dicens.

Εὐλογητὸς κύριος ἰδοὺ γέγονεν ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, μέγιστος οἰκονόμος τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς ἡμῶν, τῆς δεῖνος· εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀμήν.

Benedictus Deus: ecce factus est frater noster N. maximus Oeconomus Sanctissimi Episcopatus nostri N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

Καὶ μετὰ τοῦτο ὅλος ὁ κλῆρος μετ᾽ εὐφημίας ἐκφωνεῖ ἐκ τρίτου. Ἄξιος, ἄξιος, ἄξιος.

His peractis cum applausu totus Clerus ter exclamat. Dignus, Dignus, Dignus.

Καὶ ἀπέρχεται, καὶ ἵσταται ἐπάνω τῶν διακονικὰ ὀφφίκια λαχόντων.

Tunc discedit, & stat supra Diaconos omnes, Diaconica officia sortitos.

Nil mirum itaque si Oeconomus, reliquis Diaconis prælatus, μέγας frequenter audiat: & ad eius instar, hic μέγας σακελλάριος, ille μέγας σκευοφύλαξ, alius, μέγας χαρτοφύλαξ, &c. vociteretur: cum enim quandoque plures fuerint eiusdem officij nomine honorati, vt ex Nouella secundâ Heraclij in Iure Græcoromano discimus Syncellos, ad duos fuisse redactos; Cancellarios, ad duodecim; Defensores, ad decem: Referendarios, ad duodecim: Notarios, ad quadraginta: Sceuophylacas, ad decem: certe qui cæteris præstantior erat, Magni appositione, non immerito inter reliquos dignosci potuit, vel ob officij dignitatem, hoc titulo ornari. Hinc quam insulse Græcorum miseriæ Gretserus insultet, tum lib. 1. Comm. in Codinum cap. 2. tum alibi: Lector φιλορωμαῖε, discernes: penes te, de illius commento, iudicium esto.

10 Ὁ μέγας σακελλάριος.] *Sacellarium* etiam apud Latinos reperimus, & *Sacellanum* in Concilio prouinciali Moguntino anno reparatæ salutis millesimo quingentesimo quadragesimo nono celebrato, à *Sacello*, quod vulgus *Capellam* vocat, sic dictum: de quo tamen non est in præsenti consideratio: cum potius Sacellarij nostri à Sacco vel Sacculo, quem pro marsupio, loculis, crumena, repositorio & reconditorio nummorum vsurpant, nomen sit acceptum: vnde & Iuuenalis Sat. 14. cecinit.

Interea pleno cùm turget Sacculus ore.

Suidas. σακκούλιον, βαλάντιον, μαρσύπιον, ἐξ οὗ καὶ Σακελ-

λάκος, *Sacculus, crumena est, & marsupium à quo & Sacellarius.* Est autem & Saccus, Hebræi sermonis dictio, Latinis quoque cum Græcis, communis. Quas enim voces origine Hebræas Latini habent, easdem & Græcas esse Alciatus tradit c. 8. lib. Parer. His accedit Balsamon Medi. de Protecdico Iuris Græco. lib. 7. περὶ τοῖς Ρωμαίοις σάκελλον παρὰ τὸ διοικεῖν, καὶ φυλάττειν ὅτι λέγεται οὖν σακελλάριος, ὁ τῶν μοναστηρίων διοικητής. *Nam apud Romanos Sacellum ab administratione, & custodia dicitur. Erit itaque Sacellarius Monasteriorum administrator:* & est Sacco, vel Sacculis præpositus, quem Thesaurarium dicimus. Hinc Stephanus Persa, quem officii tunc Nicephorus Patriarcha ταμίαν τῶν βασιλικῶν χρημάτων, *ærario præfectum scribit*; a Theophane σακελλάριος vocatur: sicut a Baronio, anno 505. num. 17. Sacellarii nomine Gregorius Magnus. Obserua nihilominus non ita Sacellarium CP. virorum Monasteriis in vrbe præesse, vt ipse solus adeo numerosos omnium census recipiat, & penes se teneat. Qua namque ratione solus vnus Sacellarius, omnium penitus possessiones nosse, prouentus administrare, & Patriarchæ assistere posset? Protectionem igitur Monasteriorum virilium, in vrbe CP. erectorum, & supremam quandam curam illorum sibi assumebat, maxime si in bonorum possessione pacifica turbarentur, quamuis exinde quod plerumque accidit, circa Monachorum mores sollicitudinem impenderet; ac propterea legitur hic Sacellarius, ἐπιτηρεῖν καὶ ἐρευνᾶν τὰ ἀνδρεῖα μοναστήρια ἐν πᾶσι τοῖς ἀνήκουσι διοικήμασι: *inuigilare & perscrutari virorum Monasteria, circa omnia quæ ad illa pertinent, διοικήματα intra* scribitque Symeon Thess. illum ἐπιστατεῖν τῶν ἱερῶν μονῶν *sacris Monasteriis tutandis præfici.* Et iterum. τῶν ἱερῶν μονῶν ἐπιμέλεται καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς ἐντάττει, καὶ τὰ τούτων ὡς δυνατὸν ἐξετάζει: *sacrorum Monasteriorum curam habet, & pro viribus Monachos inspicit, & eorum bona vtraque ordinate perscrutatur.*

11. Ὁ μέγας σκευοφύλαξ.] Symeon ὁ δὲ φυλάσσει τὰ σκεύη, καὶ τῶν ἱερῶν φροντίζει, καὶ τὰ τῶν ὕμνων καὶ τὰ ναοῦ ἐντάττει· καὶ τῶν ἱεραρχικῶν ἐνδυμάτων, καὶ τῶν λοιπῶν ἄλλων ἱερῶν λέγεται φροντίδα. *Ille vero vasa custodit, & sacra curat, cunctaque ad sacros Hymnos, & templum pertinentia ordine disponit: Pontificiarumque vestium, & aliarum curam assumit.*

12. Ὁ μέγας χαρτοφύλαξ.] Magnus Patriarchæ Cancellarius, & a Commentariis: de quo Thessalonicensis: ὁ δὲ τὰ τῶν ἱερέων ἐπιστατεῖ, καὶ ἐντάττει τούτους, καὶ ἐρευνᾷ τὰ περὶ αὐτῶν· ... τὰ ἱερᾶσθαι μέλλοντας, καὶ τὰ τῶν γάμων νομίμως φροντίζει γίνεσθαι· τὰ τῶν ἐπισκόπων δὲ, καὶ τὰ τῶν κρίσεων ἐξυπηρετεῖ δικαιώματα· γράφων τὰ ἱεράρχου καὶ τὰ ὑπομνήματα φυλάττων· καὶ ὅλως ὁ δεξιά ἐστι τοῦ ἀρχιερέως. *Hic Sacerdotum præficitur regimini, cunctosque sed propria locat, mores eorum perscrutatur, ordinum candidatos examinat, & vt consecrentur ipse præsentat: nuptiarum vt legitime celebrentur curā habet, rationes Episcopatus, & Ius sententiarum in Iudiciis proferendarum suggerit: ipse Pontificis sententiam in tabulas relatam, & memorialia eidem oblata sub custodiā asseruat: vno verbo totus est, vt se Pontificis dexteram, & administrum præstet.* Qua ratione candidatos ordinum examinet, & admittat, describit Michael Anchialus Iuris Græcoro lib. 3. οὐ παραχωρεῖ ἱερᾶσθαι, οὓς ἂν αὐτὸς ἐξέτασε· περὶ ὧν, οὔτε μαρτύρων (ὡς ἔθος αὐτῷ) παρεστώτων ἐπύθετο, καὶ εἰ χρόνων εἰσὶ τῶν ὡρισμένων, πληροφορίαν οὔτε δημοσίας περὶ τῆς βίου τῶν τοιούτων παρέσχε, καὶ τὰ περὶ τῆς ἀξίας εἶναι τοῦ ἐπαγγέλματος ἐκ τῆς ὑπογραφῆς μαρτυρίας τῶν κατὰ πνεῦμα τούτους ὠδινησάντων παρέσχε. *Nullatenus admittit consecrari quos ipse non examinauit: de quibus nec testes, vt ipsi mos est, adstantes interrogauit; nec an præfinitos annos nati sint, certior est factus; nec eorum vitam approbauit: nec fides sibi facta est ex scripto, eorum testimonio, qui illos secundum spiritum pepererunt.* hoc est Patrum spiritualium maxime, qui confessionibus excipiendis sunt præpositi. Eiusdem curæ committitur χαρτοφυλακεῖον *Secretum* proprium, cuius nomine, domus Episcopi à Can. 9. Trullano ἐπισκοπεῖον vocata, intelligitur à Balsamone: ἐπεὶ δὲ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου διαφορὰ μὲν σέκρετα ἔχει ὑφ' ἑαυτὸ, καὶ ἰδικῶς δὲ ἀφωρίσθησαν τῷ Σεκρέτῳ τοῦ χαρτοφυλακείου τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια, καὶ ὁ κατὰ καιροὺς χαρτοφύλαξ φέρει δικαίῳ τῷ κατὰ καιροὺς ἁγιωτάτου πατριάρχου πάντα τὰ τούτῳ ἀνήκοντα ὡς ἐπισκόπῳ· ἀφορίζει γὰρ, διορθοῦται ψυχικὰ σφάλματα, διακόνους καὶ ἱερεῖς ἐπιτρέπει χειροτονεῖσθαι· τὰ τῶν εἰσηγήσεων πράγματα ἐκτίθεται, καὶ ἄλλα πάντα τοιαῦτα ... ἐπισκοπικὰ κληθήσεται τὸ χαρτοφυλακεῖον. *Quoniam vero Patriarchalis throni magnificentia habet quidem sub se diuersa Secreta: Chartophylacii autem Secreto seorsum deputata sunt iura Episcopalia. Chartophylax pro tempore, sanctissimi Patriarchæ iura ad eum vt Episcopum spectantia exercet. Etenim excommunicat, animæ delicta corrigit, Diaconos et Sacerdotes concedit ordinari, consecrationum indices profert: & quædam huiusmodi alia. Chartophylacium recte Episcopatus dicitur.*

13. Περισύναπτι.] Vbi plures Pontifici concelebrat, cunctos his verbis ad Ecclesiasticam communionem inuitat Chartophylax, hac de causa Archidiaconus hic vocatus, & κληθεὶς τῶν ἁγίων μυστηρίων ... consuetus.

14. Χαρτούλας.] Qui & χαρτουλάριος, supra numero 6.

15. Ὁ σακελλίου.] Affinis est ὁ σακελλίου, qui & Σακελλάριος re & nomine, Σακελλαρίῳ. Committitur enim illi muliebrium Monasteriorum, sicut & alii virorum cura & protectio: & perinde sicut vtriusque officium, ita & quasi commune nomen est: quamuis aliud onus huic Sacellæ impositū testetur Symeon Thessal. μετὰ τοῦτον δὲ τῶν σεμνῶν εἶναι κατὰ τὴν πόλιν διερευνᾷ, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς ἐπιμέλεται ἐντάξεως, καὶ μᾶλλον ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τε καὶ τῷ βήματι· μήποτε καὶ παρὰ τὸ δέον τι γινόμενον, καὶ τὰ ἱερὰ ἀμελεῖται. *Post hunc* (Chartophylacem) *Sacella sacra loca quæ sunt in vrbe CP. perscrutatur, & recti ordinis in illis semper tenendi, curam habet, maxime circa altare & Tribunal sacrum: ne vltra decorum aliquid accidat, vel res sacra negligenter tractentur.* Is idem carcerem Episcopalem sibi commissum seruat. Nominis ratio munus huiusmodi ab eo exposcit. Balsamon Medi. de Protecdico Iuris Græco. lib. 7. τοῦτον δὲ ὀνομάζει φύλακα, σακελλάριον, καὶ τὸν σακελλίου· παρὰ γὰρ Ρωμαίοις σακέλλιος παρὰ τὸ διοικεῖν, καὶ ὁ τῶν ... δὲ συνάξεων ... σακέλλα, ... καὶ ἐκ ἄλλοθεν ... ὅθεν δὲ καὶ τὸ σακελλίου λέγεται, πλὴν σακελλάριος, ὁ τῶν μοναστηρίων διοικητής, καὶ ὁ σακελλίου ἐκκλησιαστικός, ὁ τῶν ... (mendose pro γυναικείων) ἐκκλησιῶν φροντιστής. *Idem est custodis, Sacellarii, & Sacelli præfecti. Nam nomen apud Romanos Sacellum ab administratione, & custodia dicitur. Atque etiam hinc Sacella Patriarchalis, qua malefici custodiuntur, non aliunde appellata est: sicut & Sacculum. Sacellarius quidem dicitur Monasteriorum (virilium) administrator: & Præfectus Sacelli diminutiue Ecclesiarum (fæminearum) Curator.*

16. Ὁ πρωτοποπάτης.] Huius Officialis vice Codinus & Symeon Thessalonicensis τὸν ἐπὶ τῶν δικῶν locant: cuius alia non est ratio quam Patriarcharum

placitum; qui Officia crearunt noua, vel antiqua suppresserunt, vel denique prout necessitas videbatur exigere, eorum [illegible] inuertere sunt [illegible] & [illegible] hanc [illegible] Protonotarij [illegible] quam Ioannes C[illegible] tius [illegible] loco [illegible] tamen [illegible] [illegible]

[illegible] Officium cum antea esset inter inferiora, postea in superiorem ordinem statutum est a beatæ memoriæ Patriarcha Constantinopolitano Georgio [illegible]. Hanc autem actionem [illegible] sententia [illegible] Metropolitani [illegible] Eustathij, id laudans [illegible], [illegible] citra reprehensionem factum: cum [illegible], qui actionem non admittebant, tunc contradicerent. Videtur autem Xi[illegible] ex quo [illegible] catalogum hunc, tum illo, tum etiam [illegible] antiquiorem esse. Mutationis autem & inuersi ordinis huius causam subiungit Balsamon in Can. 34. Carthaginensem: quod nimirum primi Decenti[illegible] Officium veniunt, & maiorem præ cæteris [illegible] teneat, quod propterea [illegible] quisque [illegible] bat, vt ad superiora [illegible] necessitate Ecclesiæ, vel [illegible] Pontificis arbitrio promoueretur: neque, vel [illegible] deraceret hoc Officium, vel [illegible] dimitteret, in superiorem [illegible] a Georgio memorato fuit translatum [illegible], sine Protec[illegible], siue Protonotarium [illegible] anno [illegible] Eccl[illegible] P. Diaconorum [illegible] absolutum: sunt vero illi, quos in singulis [illegible] Episcopo assistere iubebat Papa Fabianus quos & Ecclesia CP. [illegible] vocat, de quo infertius numero 54. Horum præcipuum [illegible] est, vt Patriarchæ sacra celebranti, & illa populo distribuenti, ministrent: deinde vero vt pauperum, viduarum, & [illegible] morum protectionem assumant. Hoc est [illegible] eorum secundus [illegible] quod [illegible] prima [illegible] tionis occasio. Post septem hos Diaconos Hierosolymis primum electos ab Apostolis, septenorum pariter [illegible] singulis facta est consecratio: quorum [illegible] memoratus Pontifex [illegible] Onuphrio [illegible] referente [illegible] Vocu[illegible] Eccles. Romæ assignauit; [illegible] Diaconarum [illegible] & [illegible] Diaconorum tituli; pauperibus [illegible] & in Ecclesia [illegible] nouæ Romæ [illegible] hæ Diaconicæ dignitates eidem sunt deputatæ [illegible], easque Balsamon in Can. [illegible] epist. [illegible] Canonicæ Basilij ad Amphilochium, *[illegible]*, nuncupat. De illis docte, [illegible] leque disserit [illegible] de Sacram. Symeon Thessalonicen. Episcopus, hoc pacto [illegible]

[illegible]

[illegible] *Diaconi, alios in Apostolorum Actis celebrat: quorum primus erat Stephanus, sunt numero pares. Nec tantum [illegible] ministrare, [illegible] rum etiam [illegible] Eccl[illegible] [illegible], & in eis bona Ecclesiæ dispensare, sunt sortiti: quod etiamnum hodierna [illegible] cernere licet. Selecto enim inter Diaconos, in Episcoporum [illegible] reponunt,* (lege [illegible] Balsamonis mentio de Cratopis[illegible], *& pileos [illegible]* (at [illegible] coronis, *insignitos in [illegible] gerunt, & [illegible] personam exercent. Primus namque [illegible] Ecclesiæ bona dispensat, & Clericis pauperibusque ad sacerrimi Stephani exemplum [illegible] sacrorum Monasteriorum curam habet impositam, alter [illegible], & ordinis Ecclesiastici [illegible] [illegible] pertinent [illegible] ponit, [illegible], & in [illegible] exemplar [illegible] sacrarum, [illegible] Mona[illegible] corum nempe [illegible] vrbe [illegible] [illegible] Tribunal [illegible] Diaconorum ordo [illegible].* Ex his Th[illegible] Diaconos [illegible] & [illegible] eos [illegible] qui [illegible] Thessal[illegible] *[illegible] sedentium sacra [illegible] cum Pontifice [illegible].* Dicet autem aliquis, [illegible] septem Diaconos cum instituerit Papa Fabianus, septemque Ecclesia C P. admittat, & totidem præcipuos & [illegible], non vno loco recenseat cum aliis Symeon Thessalonicensis, in iis tamen sigillatim enumerandis, sex tantum [illegible] oculos po[illegible]. Oeconomus nimirum, Sacellarius, Sceuophylax, Chartophylax, Sacellæ præpositus, & Protonotarius siue [illegible] dicas? Respondendum, Archidiaconum primum supra sex alios locum obtinere, & septenarium complere, nunquam tamen illis annumerari. Quia cum ille Pontificis Diaconus, [illegible], vocetur, & Pontifice celebrante legat Euangelium, illumque pro libito [illegible] Clericorum aliorum [illegible] Pontifex eligat, [illegible] extra Ecclesiam supra reliquos polleret, nulla dignitate vel præfectura illum eundem gaudere voluerunt, atque ita in album eorum qui *[illegible] dignitates, præfecturas, & nobiliora magnaque officia tenent,* recensere detrectauerunt. Hacque de causa, iuxta [illegible], in textu, [illegible], inquit Ioannes Citrius loco memorato. Respondeo [illegible]

[illegible]

Archidiaconi, cum Officium, præfecturam nobilitatemve non obtineat, nec ex liberalitate Pontificali, alium [illegible] præfecturarum emicat: sed est tantum circumuolutientis multorum solium terminus. (Officiales alios Eccle-

ſum obambientes, velut Planetas minus notos, Archidiaconum vero quotidiano cultu, influxuum benignitate, lumine & honore fulgentem conſideret. *Ideoque vt temporis & proprii laboris [illegible], Archidiaconus habet inter omnes Diaconos præ[illegible], ſine Officiis quibuſuis nobilibus ornati [illegible], ſiue non tam in templo, & ſancto altari, quam in diuinorum ſacramentorum perceptione.* Quia cum [illegible] introitum magnum peragunt Diaconi & Sacerdotes, ipſe vltimo loco, vt nobiliore, iuxta Sacerdotes procedit, primas etiam inter celebrandum ſupra reliquos ſortitur, & Diaconorum quoque primus communicat: vnde & temporis præceſſionem tenet, & præ cæteris, miniſterii pondus, quod eſt proprii laboris [illegible] ſuſtinet, extra Eccleſiam vero præ illis nullum honoris gradum habet, ac propterea ſuperius fol. 275. Officium ſolum non dignitatem poſſidere dicitur. & ſi [illegible] ex [illegible] fol. [illegible] lin. 19. præfulgere cernitur, ea eſt quæ *[illegible] minoris* ſcilicet *momenti* reputatur. Quæres quid ſit [illegible] [illegible] ſpondeo illud in Eccleſia eſſe, [illegible] Imperatoris aula erat [illegible], quale eſt [illegible], Theſaurarii, [illegible], &c. [illegible] [illegible] Archidiaconi autem Officio, [illegible] [illegible] [illegible] hac de cauſa, [illegible] [illegible] non eſt [illegible] [illegible] commentantur, aliud eſt [illegible] Patriarchis [illegible] miniſterium Eccleſiæ [illegible] non Magiſtratus [illegible] dignitate vel [illegible] [illegible] quæ de [illegible] [illegible] Commentarius [illegible] eſſe [illegible].

Sequitur illi inſtituendo benedictio, ex Euchologio Allatiano M. S.

Ordo in inſtitutione Archidiaconi obſeruandus.

Sic offertur ille. Deuotiſſimus frater noſter N. offertur, vt ſanctiſſimæ Eccleſiæ N. Archidiaconus fiat. *Et poſtquam, ſecundo fuerit præſentatus, ad Pontificis conſpectum veniunt: & Pontifex ſic pronunciat.* Diuina gratia, quæ infirma ſemper ſanat, & ea quæ deſunt adimplet, promouet deuotiſſimum N. in Archidiaconum ſanctiſſimæ huius Eccleſiæ: precemur itaque pro eo, vt veniat ſuper eum gratia ſancti Spiritus.

Et Clerus dicit ter: Domine miſerere. *Et inflectente illo vtrumque genu in altaris gradu, tenet Pontifex impoſitam illi manum, & clara voce precatur.*

Dominator Domine Deus noſter, qui inenarrãda prouidentia tua Archidiaconatũ ordinẽ generi noſtro cõceſſiſti, vt qui illo forent ornati ordinarent & præciperent inferioribus miniſtris diuinorum tuorum myſteriorum: ipſe Domine, præſentem ſeruum tuum, gratia hac Archidiaconatus indue: honeſtate tua illum adorna, vt in vertice Diaconorum populi tui ſtet, & inferioribus ſibi præclarum exemplum fiat: fac & profundam eum attingere ſenectutem, vt magnificum nomen tuum celebret, Patris, & Filii, &c.

Tum Brachialibus illum ornat, & ait. Benedictus Deus: ecce factus eſt frater noſter N. Archidiaconus ſanctiſſimæ Eccleſiæ N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.

Mox pacem illi in Chriſto impertitur, & a dextris Pontificis conſiſtit.

Τάξις γινομένη εἰς τὸ προχειρίσαι ἀρχιδιάκονον.

Προσφέρεται οὕτως. Προσφέρεται ὁ [illegible] ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δ', εἰς [illegible] ἀρχιδιάκονον τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας, ὁ δ'. Καὶ μετὰ τὸ δεύτερον προσφέρειν· ἔρχονται ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ὁ ἀρχιερεὺς λέγει οὕτως. Ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν εὐλαβέστατον, ὁ δ', εἰς ἀρχιδιάκονον τῆς ἁγιωτάτης ταύτης ἐκκλησίας· εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Καὶ ὁ κλῆρος τὸ, Κύριε ἐλέησον τρίς.

Καὶ κλίνοντος ἀμφότερα τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς κρηπῖδος, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς [illegible] αὐτοῦ τὴν χεῖρα, εὔχεται μεγαλοφώνως.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν ἀρχιδιακονίαν τῷ γένει ἡμῶν τῇ ἀφάτῳ σου προμηθείᾳ δωρησάμενος, [illegible] [illegible] ἐν τοῖς [illegible] σου μυστηρίων· αὐτὸς [illegible] τὴν χάριν ταύτην τῆς ἀρχιδιακονίας τὸν [illegible] δοῦλόν σου τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ κατακόσμησον αὐτὸν τῇ σεμνότητί σου, ἐν ἀρχῇ ἵστασθαι τῶν διακόνων τοῦ λαοῦ σου, καὶ ὑπόδειγμα καλὸν αὐτὸν [illegible] τοῖς μετ' ἔπειτα. [illegible] καὶ [illegible] [illegible], δοξάζειν σου τὸ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ φορεῖ αὐτὸν τὰ [illegible], καὶ λέγει,

Εὐλογητὸς κύριος, ἰδοὺ γέγονεν ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δ', ἀρχιδιάκονος τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ταύτης, ὁ δ', εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Καὶ δίδει αὐτῷ τὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπην, καὶ ἵσταται εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ἀρχιερέως.

Soluine Archidiaconus, [illegible] benedictionem obtineat interrogas. Respondeo Oeconomum [illegible] quorumdam aliorum ex MS [illegible]. Qui orationes ad manus [illegible] Officialibus [illegible], non habent Episcopi, hac [illegible] [Greek illegible] propterea [illegible] Thessalonicæ Episcopus: [Greek illegible] *aliud sacrum ministerium adepti, non temere officium exercent, sed spiritus gratiam accipiunt, ut Pontificis benedictione, sanctitatem [illegible], & virtutem ad [illegible] per gratiam, [illegible].*

17 [Greek illegible] Græcorum more, [illegible] sibi [illegible] palatio [illegible] quæ [illegible], [illegible] male est [illegible] attrectat, & [illegible]. Omissis [illegible] ad propositum [illegible] verosimilius [illegible] Latin [illegible] Cabr[illegible], & Ca[illegible] Græcam [illegible] Germani [illegible] collector; ministeriorum [illegible] vel minister palatii vel (ut D. Vvelenb [illegible] in Oeconomica) [illegible] familiæ, [illegible] & ministeri [illegible] in aula & cubiculis [illegible] [illegible] Diaconi, non in Ecclesia solummodo [illegible] extrarioribus circa Pontificem ministerio [illegible] vel Oeconomus in dispensando vel [illegible] Chartophylace, in archiuis & registris [illegible] & *Cabrenit[illegible]* [illegible] ministeri erit [illegible] Vel [illegible] siue dum populum [illegible] benedicta [illegible] siue tandem [illegible] *& arculum* [illegible] incendenda [illegible]. At [illegible] amplius [illegible] Castro [illegible] sicut apud Latinos capita [illegible] (ut pote [illegible] figuram condita) *Nam[illegible]* solet [illegible]: ac propterea *K[illegible]*, siue *K[illegible]* (tot enim modis scribitur) [illegible], ut ait Codinus, ad *Castrum*, atque itum arculam subministrandam deputatus, ab illa, nec non etiam [illegible] ministerio Pontifici ex[illegible], mereretur nomen. Cui vero præcedens con[illegible] non arriserit, suggeram, vocem [illegible] siue [illegible], *canistrum, & lancem* significare, quorum cum sacrorum ministris usus esset familiaris, [illegible] propterea antiquis, sicut & Nicephoro Eccl. Hist. libro cap. 4. dicebantur: hos cum imitentur Diaconi, [illegible] religionis titulo, [illegible] siue [illegible], ille nimirum, qui ex eorum grege canistro in Pontificiis vestibus deportandis, vel lance, in pane bene [illegible] recondendo vtetur, quam [illegible] potest appellari.

18 [Greek illegible] Sequens Ordo legit. [Greek illegible], quæ sunt eius in Eccle-[illegible]

19 [Greek illegible] [illegible] tas [illegible] ut Caluinus [illegible] *liter [illegible]*, inquit Suidas, [illegible] *[illegible] Græcorum [illegible] cum [illegible]* placita, dicta, mandata, [illegible] *refert*, quem quondam [illegible] Responsis, [illegible] est [illegible] Alexio [illegible] [Greek illegible] *Patriarcha [illegible] palatium [illegible] Imperatorem [illegible] ultro citroque [illegible].*

20 [Greek illegible]] Quem [illegible] Com[illegible] alii [illegible] perfectam, vel [illegible] ex Officiorum [illegible] patet [illegible] qui Comm[illegible] Patriarchij [illegible] refert: atque ita Codinus male a Græcis [illegible] interpretandus. [Greek illegible] *Logotheta, à commentariis est, ut minutim [illegible] in scripta, & tum publica, tum [illegible] cum magnatibus [illegible].* [Greek illegible] namque & [Greek illegible], sensus [illegible] historiam videlicet, & orationes [illegible] redegere, unde & [illegible] Gregorius, [Greek illegible], ita Budæus, & Suidas, [Greek illegible] *quibus [illegible]*. At si Logothetam attendis prout Pontificis, ut hic dicitur, [illegible] Secretarij munus obibat. de Imperij namque Logotheta, Codinus idem tractatus cap. [illegible] [Greek illegible] *[illegible] ab Imperatore [illegible] & quæcumque alia aureo [illegible] Reges, Sultanos, & Toparchas [illegible] sunt. Et [illegible] proprium est magni Logothetæ ministerium.* De Logotheta Palatij alibi, Deo fauente, dicemus.

21 [Greek illegible]] Gretserus non omnino vere, nec [illegible] Commentariensem vertit, quem nuper Logothetam esse [illegible]. Cum enim ex Badæo, [illegible] multum [illegible], & [illegible], quod hoc, non ex tempore, & [illegible] cura scribatur, [illegible] rationem habeat compositionis congruam, & capitum diuisionem recte atque ordine digestam, eiusdem scriptor est [Greek illegible], alterius [Greek illegible]: ac propterea in secundo Allatiano exemplari Logothetæ, & aliis secundi quinarij Officialibus, tanquam famul[illegible] assignatur. Dignus tamen aliquid de illo scribit Ioannes Citri Episcopus in Responsis. [Greek illegible] *Ægrotante vero Chartophylace, aut absente, promulgatio & lectio regestorum secreti Chartophylacis Memoralium scribæ permissa est.*

22 [Greek illegible]] Optime. Nam & Ioannes Caluinus Kahl dictus, scribit in suis lexico. *Memoriales adiutores*, inquit *[illegible] erant, qui leges & rescripta excipiebant, & [illegible] bant.* Hos ideo in Codicibus Iuris [illegible]

μένων, τὸν τῶν [illegible] [illegible], τὸν τῶν κωλύσεων φύλακας, *in rescriptis excipiendis occupatos omnium memoralium scriptores, mandatorum custodes*, refert nuncupari.

23 Τοῦ] Corrupta per aphæresim vulgari dictio, vice αὐτοῦ.

24 Ὁ πρωτέκδικος.] *Vindex* est, & vt germane loquar *Defensor*, qui Græcis ἔκδικος dicitur: sic namque interpretandum Balsamon tradidit in Synodi Carth. Can. 78. [illegible] *Defensorum institutio, quo & Græce ἔκδικοι vocantur* &c. Alius autem est pauperum, orphanorũ, viduarum, ciuitatis alius, & regni: & tandem Ecclesiæ *Defensor* alius. Pauperum Defensorem memorat nouella Iustiniani 15. & Balsamon citatus. Sed neq. de Vindicibus ciuitatum, aut regnorum agendum nobis est: ad Iurisperitos enim & regnorũ moderatores pertinet eorum consideratio. Iam si de Ecclesiarum Defensore sermo habeatur, indubium est huiusmodi Officium cum nascente Ecclesia exortum: Defensores enim viduarum primos Diaconos vocat Zonaras in Can. 3. Chalcedonensem, & huiusmodi munus obiuisse Sebastianum generosissimum ducem & Martyrem, sicut & Sabinum Diaconum, in Epiphanij vita legimus. Id ut restitueret Synodum [illegible] Carthaginensem Anastasij Papæ tempore, vt nempe missa legati ne ad Imper. pro Defensoribus obtinendis, exoraret aduersus eos, qui affligebant Ecclesias Cath. licorum, quod & impetrarunt, [illegible] monumenta. Sed & Chalcedonensis Synodus laudata de Defensoribus [illegible] [illegible] & viduarum [illegible] qui [illegible] ab eisdem seruos ad Ecclesiam confugientes vindicari vult in eundem locum Zonaras, [illegible] propter quos Defensores sunt instituti. Adstipulaturque Zonaræ citatus Balsamon, qui tamen munus huiusmodi Defensoris primo seruat. Cuncti absque discrimine vllo tribuit Harmenopulus, quibus immunitatis & opis Ecclesiasticæ indigentium quorumcumque curam & protectionem assignat cap 31. [illegible] ἐκ τῆς ἐκκλησίας [illegible] ἔκδικοι [illegible]. *Opis Ecclesiasticæ indigentes sunt* [illegible] *qui potentiorum vexationes vitaturi, aut in aliquod lapsi, aut iniuria in seruitutem tracti*: de quibus tute Alexij Comneni Nouell. Iuris Græcorum. lib. 2. *ad Ecclesiam confugiunt, & subsidium implorant: quorum gratia Defensores instituti sunt*. Ex quibus grauis Græcorum circa ἐκδίκους hallucinatio a Lectore corrigenda deprehenditur, lib. 1. Comm. cap. 5. qui per [illegible] intelligit solum illos, qui ex captiuitate ad Christianos, spe libertatis, non immunitatis absolute repetendæ causa confugiunt. De Protecdico alia plura Balsamon meditato de ipso, & Chartophyl. Iuris Græcorum. lib. 7.

25 Ὁ ἱερομνήμων.] Erat hoc olim Protecdico nobilius officium: at quia lucri paucissimi spem referebat, ab eo subeundo deterrebatur vnusquisque: atque ideo in inferiori Protecdici munere consistere, quam ad superius Hieromnemonis officium contendere malebat. Atque inde factum est, vt facilius se sinerent a Patriarchis Clerici promoueri, in superiorem ordinem Protecdicus sit delatus, & ipsi Hieromnemon postpositus: cuius gratia legendus Balsamon in Can. 34. Synodi Carthaginensis. Huius autem sacri Suggestoris munus est, iuxta Codinum cap. 1. [illegible] dicendas, nimirum vbicumque fuerit opus, orationes præparatae, [illegible] in consecratione Ecclesiæ Breue, patentes nimirum literas Ecclesiæ consecratæ testimonium ferentes, & simul cum reliquijs sub altari recondendas, [illegible] reliquiarum est Inthronizatio, & in proprio loco depositio) cum consecratur ipsa, tenere: & denique Ordinationis tabulas a Chartophylace exhibitas, & a Pontifice [illegible] [illegible] Suggestorem [illegible] solo Diaconatus Ordine promotum esse debere admonet Ioannes Citrius Responso nono hac: [illegible] Orientali. [illegible] [illegible] Græcorum optimo est, a nullo gradus vel Ordinis sui limites transcendendos, nec a Sacerdote Diaconi, nec a Diacono Sacerdotis munus, præter decorum & rectum ordinem, exequendum: [illegible] *Sacro Suggestoris officium ad Diaconum necessario pertinet. Nam hic simul cum Chartophylace seruit ad induendum sacris vestibus Pontificem, cum celebraturus est. Quod si Sacerdos sit, nudo vt ita dicam nomine, officio suo fungitur. Neque enim licet illi, in Pontificis ornatus exhibendi ministerio, Diaconi ordinem seruare*: vt nimirum rite & inconfuse munia sua obeat. De quo videndus Balsamon in Can. 34. Carthaginense in post medium.

26 Τὸν κώδικα τῆς ἐκκλησίας.] *Kontakion* nimirum, id est librum Missalem in liturgia: vel in Ordinibus conferendi Euchologium: quæ ne pereant aut immutentur, a Clericis proprio cuiusque sigillo connotantur.

27 Εὐθέσιμον.] Breue Patriarchicum columnis altaris, vt suo loco dicetur de Ecclesiæ consecratione, vel tumulo Reliquiarum sacrarum immittendum, [illegible], dicitur [illegible].

28 [illegible]] Ex Cleri commissione, & Patriarcharum priuilegio.

29 Ὁ ἐπὶ [illegible].] Consulenda Chrysostomi liturgia, num. 15.

30 Ὁ [illegible].] Pauca de eius officio hic scripta, plures Græcici errores Lectorem emendare monebunt.

31 Ὁ διδάσκαλος.] Is idem est, qui & a Pachymere in Michaelis vita ῥήτωρ τῆς ἐκκλησίας, vel qui hodie vt probe mihi notus, [illegible] *Scriptura interpretem* se literis subscribit. Huius titulos & iura recenset Balsamon in Can. Trullanum 19. οἱ διδάσκαλοι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας [illegible] διδάσκουσι. *Magnæ Ecclesiæ Doctores Patriarchæ Iure docent*. Mox stipendio, quo iuxta Imperat. Alexij Comneni Nouellam donarentur enumerato, subdit Principis eiusdem verba, sedem, honorem, & ad superiores dignitates aditum illis tribuentia: [illegible] *In Ecclesiis, propter quas a propriis discesserunt, sacri verbi Doctoribus, hic honor rursus tribuatur, vt nullo post constitutos in dignitatibus internallo* Ecclesiasticæ namque Officium, dignitatis nomen [illegible]

potuit obtinere) *Patriarchæ, vt eius personam referentes assideant. Locum enim Pontificis tenentem, magno semper honore cultum audiuimus: cui nullus contradicere poterit.* Etiteium. *Qui autem & verbo & opere digni sunt, ad doctrinæ ministerium inducantur: & per docendi munera, ad dignitates promouantur. Ideo namque mortuo Patriarcha, nec ipsi docere possunt.* Non vnius autem modo, qui Euangelium explicaret, Doctoris, sed & alterius, Epistolarum Pauli nimirum expositoris meminit Nicetas in Manuele Comneno libro primo, ὁ Μιχαὴλ, inquit, τὴν ῥητορικὴν θρόνον κοσμῶν, ἢ τὸν εὐαγγελικὸν ἀναβαίνων ὀκρίβαντα· καὶ ὁ Βασιλεὺς Νικηφόρος τὰς τοῦ Παύλου ἀναπτύσσων ἐν ἐκκλησίαις ἐπιστολάς, ... *Michael oratorum sedem exornans, Euangelicum pulpitum conscendit: & Nicephorus Basilacius Pauli Epistolas publice explicans, eloquentiæ lumine Apostolica dicta obscuritate respersa illustrat.* Hicque idem est, si bene coniiciam, quem loco laudato ... appellat Pachymeres, vbi plures erant, eidem Apostolo enodando intenti.

32. Τὰ μισθῶα.] Supple τινὰ προνόμια: ad quorum instar, τὰ ψαλτικά, τὰ δίαιτα, τὰ ἐμφανιστικά, τὸ ... intelliges: videlicet, *pro cantu mercedem,* diurnas distributiones, boni aduentus omen, *la bien venuë,* & munus quodcumque pro consuetudine, vel lege donandum: de quo Balsamon in Nomoc. Photij Tit. 1. de Fide cap. 24.

33. Τῶν ἐννέα πεντάδων.] In nouem Quinarios, Officiales cunctos Codinus distribuit: author hic, cui de Diaconis in dextro Choro cum Pontifice sedentibus erat sermo, in tres tantum. Officiorum vero inter se similitudo & affinitas causa fuit, vt in quinarios in classes diuiderentur. Primus namque quinarius præcipuarum siue magnarum dignitatum plures complectitur, secundus illos qui fere sunt ascribendo: tertius reliquos inter se omnino dispares comprehendit, &c.

34. Ἔξωθεν τῶν δεξιῶν ὀφφικίων.] Τοποτήσια, *ministeria* quæcumque magnæ Ecclesiæ generali diuisione; primo in ἀξίας, & διακονίας, de quibus numero primo, distribuuntur. ἀξίαι vero deinde: aliæ sunt, ἀρχοντικια μεγάλα, & aliæ ἀρχοντικια μικρά: Magistratus maiores, & Magistratus minores: ἀρχοντικια μεγάλα, Diaconorum in tribus quinarius Chori dextri contentorum sunt propria; at ἀρχοντικια μικρά, Archidiaconi, & secundi Diaconorum primi Chori, sicut & Lectorum alterius, dicuntur esse: ἀρχοντικια μεγάλα rursus si ad Diaconos spectent, dicantur apud Balsamonem in Can. 51. Epist. Basilii ad Amphilochium, διακονικὰ ἀξιώματα *Diaconorum dignitates,* siue etiam κληρικά: ad Sacerdotes enim vt numero 25 legimus, non spectat esse Clericos: eorum namque interest incruentam hostiam offerre, non vero Pontifici famulari: ἀρχοντικια μικρὰ autem prout pertinent ad Archidiaconum, & eius vices gerentem secundum Diaconum, nullatenus sunt ἀξιώματα; seu ἀξιώματα, sed Officia nuda, nec μετὰ τῶν ἀρχοντικίων πεντάδων cum præfecturis (magnis videlicet) nusquam ordinantur: ἀλλ' ὀφφίκια εἰσι, καὶ μόνα. *sed Officia sunt nuda & solitaria* in dextro Choro, sicut & διακονίαι sinistri, in quo præterea Sacerdotum Officia sunt; ὁ ἐπὶ τῶν κατηχήσεων, ὁ ὀφφικιάριος, ὁ ἴνδικος, ἄρχων τῶν φώτων, ἱερομνήμων, ὁ ... Lectorum vero alia, de quorum singulis sequentibus.

35. Ὁ πρωτοπαπᾶς.] Qui & πρωτοπρεσβύτερος dicit *Archipresbyter* est, & antiqui Chorepiscopi, si non nominis, saltem potestatis successor: nam & in insulis Venetorum Lectores instituit, & de rebus Ecclesiasticis diiudicat. Vbi plures Sacerdotes concelebrant, primas ipse tenet, & ἐκφωνήσεις *exclamationes* profert: & tandem, vt loquitur Codinus cap. 1. πρῶτος ἐστι τῶ βήματος, φέρων τὰ δευτερεῖα τοῦ ἀρχιερέως, *prior est omnibus in sacro Tribunali, secundas à Pontifice obtinens:* vnde & in vicis, Episcopo absente, reliquis Sacerdotibus semper præeminet, & in eos ius exercet. Quâ porro ratione præmoueatur in Ecclesiâ Græca, docet eius Ordinatio ex Allatiano Euchologio M. S. deprompta.

Τάξις ἀκολουθίας εἰς τὸ ποιῆσαι πρωτοπρεσβύτερον.

Προσφέρεται συνήθως ὑπὸ τῶν ἱερέων οὕτως. Προσφέρεται ὁ εὐλαβέστατος ἀδελφὸς ἡμῶν ἱερεὺς, εἰς τὸ γενέσθαι πρωτοπρεσβύτερος τῆς, ὁ, πόλεως. Καὶ μετὰ τὴν δευτέραν προσφορὰν ἔρχονται ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐκφωνεῖ εἰς ἐπήκοον πάντων.

Ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν εὐλαβέστατον, ὁ, ἱερέα εἰς πρωτοπρεσβύτερον τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ· ἵνα ἔλθη ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ οἱ κληρικοὶ δὲ, Κύριε ἐλέησον τρίς.

Ὁ δὲ μέλλων χειροτονεῖσθαι πρωτοιερεὺς κλίνει τὰ δύο γόνατα ἐπὶ τῆς κρηπῖδος ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐπικειμένην ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κορυφὴν αὐτοῦ, εὔχεται οὕτως.

Ordo officij quo Archipresbyter constituitur.

De more à Sacerdotibus præsentatur, hoc pacto. Præsentatur piissimus frater noster Sacerdos, vt fiat Protopresbyter ciuitatis N. *& post secundam præsentationem ad Pontificis conspectum veniunt. Pontifex autem omnibus audientibus exclamat.*

Diuina gratia, quæ infirma semper curat, & ea quæ desunt, adimplet, promouet piissimum N. Sacerdotem, in Protopresbyterum sanctæ Dei Ecclesiæ: oremus itaque pro eo, vt veniat super eum gratia Sancti Spiritus. *Et dicunt tertio,* Domine miserere.

Futurus vero Protopresbyter, vtrumque genu, coram Pontifice, in altaris gradu flectit. Pontifex autem impositam eius vertici manum tenens: sic precatur.

Dominator Domine Iesu Christe, Deus noster, qui generi nostro Sacerdotium contulisti: qui huius doni & honoris gratia nos exornasti: qui nos idoneos vt sancte gubernemus, aliosque inferiores mysterii tui ministros constituisti: ipse quoque fratrem nostrum N. tua gratia circumda, & honestate exorna, vt in Presbyterorum populi tui vertice constituatur, & in bonum exemplum fiat in iis, qui cum illo versantur: atque in senectute bonam vitam ei consummare concede, omniumque nostrûm, vt clemens miserere. Quia tu es sapientiæ dator, & te omnis creatura laudat, in sæcula sæculorum.

Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν ἱερωσύνην χαρισάμενος τῷ γένει ἡμῶν, καὶ τῆς ταύτης δωρεᾶς καὶ τιμῆς τὴν χάριν ἡμᾶς ἐνδυσάμενος· καὶ αὐτὸς ἱκανοὺς αὐτοὺς ἐν ἀληθείᾳ καταστησάμενος, τοῦ ἱερατικῶς διαπατεῖν, καὶ διακονεῖν τοὺς ὑποδεδεγμένους λειτουργοὺς τοῦ μυστηρίου σου· καὶ αὐτὸς ἔνδυσον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὁ δ. καὶ τῇ σεμνότητι κατακόσμησον αὐτόν. τὸν ἐν ἀρχῇ ἵστασθαι τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ σου· καὶ καλὸν ὑπόδειγμα τοῖς μετ' αὐτοῦ γενέσθαι κατάξιωσον· καὶ μετ' ἀληθείας καὶ αἰδοῦς, ἐν γήρει καλῷ τελέσαι τὸν βίον ἀξίωσον, καὶ πάντας ἡμᾶς ὡς ἀγαθὸς θεὸς ἐλέησον. ὅτι σὺ εἶ ὁ δοτὴρ σοφίας, καὶ σὲ ὑμνεῖ πᾶσα ἡ κτίσις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Et apprehenso eius capite, subdit.

Καὶ κρατῶν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ λέγει.

Benedictus Dominus, ecce factus est frater noster N. Protopresbyter ciuitatis N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Εὐλογητὸς κύριος ἰδοὺ γέγονεν ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, πρωτοϊερεὺς τῆς δεῖνος πόλεως, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Et dicit Clerus ter. Dignus, dignus, dignus.

Καὶ λέγει ὁ κλῆρος τρίς. Ἄξιος, ἄξιος, ἄξιος.

---

36. Ὁ ἔξαρχος.] Is est in CP. historiis ἔξαρχος, quem Ioannes Citrius definit τῶν βασιλικῶν ταξιαρχῶν ἐν τῇ δύσει στρατηγὸν, *Imperatoriarum copiarum in Occidente ducem supremum*: Concilii Sardicensis Can. 6. Metropolitam, Episcopis superiorem designat, ac prouinciæ Præsulem, Χρὴ inquit, ἐπισκοπον [illegible] δὶ γραμμάτων τῷ ἐξάρχῳ τῆς ἐπαρχίας, λέγω δὲ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς μητροπόλεως: *Oportet Episcopum* (inferiorem videlicet & subditum) *moneri per literas Exarchi prouinciæ Episcopi, inquam, Metropolitani.* Concilii quarti Canone 8. vox eadem *Diœceseos Præfectum indicat*, ἔξαρχον τῆς διοικήσεως, quem nos Primatem dicimus: de quo plurima Ioannes Morinus, Sirmondus & alii non minus fuse quam docte: & quod spectat vltimum Ecclesiæ Græcæ statum, sermonem de illo faciendum omnem paucis perstringit Blastares cap. 9 litteræ Δ. διοίκησις λέγεται ἡ ἱκανὰς [illegible] πολλὰς περιέχουσα· καὶ τῶν ἐξάρχων [illegible] τὸ [illegible], [illegible]· [illegible] λεγόμενοι [illegible] μητροπολιτῶν ἔξαρχοι, [illegible] τοὺς ἐν ταῖς διοικήσεσιν ὑπὸ σφᾶς μητροπολίτας, [illegible] ἔχουσιν ὅλως ὑποκειμένους αὐτοῖς. *Diœcesis vocatur quæ plures sub se complectitur prouincias. Exarchorum autem priuilegium, quoad præsens tempus attinet, inoleuit. Quamuis enim Metropolitarum nonnulli dicantur Exarchi, alios tamen Metropolitas in Diœcesibus sibi subditos nullatenus obtinent.* Verum de antiquis & antiquatis hisce Græcorum Exarchis, nec quoad sonum quidem, audit vel loquitur Ecclesiæ Orientalis ordo. Ἔξαρχος itaque πατριαρχικὸς nunc est, quem nomine suo in varias prouincias Patriarcha delegat visurum, an in vnaquaque priuata Ecclesia Canonum obseruetur disciplina, vtrum in Monasteriis vitæ religiosæ decus soleniter, an potestatis sibi traditæ limites non excedant Ecclesiarum & Cœnobiorum præfecti, an correptionis censuram Clericorum vita relaxata mereatur, an ius ex æquo & bono singulis reddant Pontifices, an denique cunctorum mores & sensus ad decretorum dogmatumque diuinorum normam componantur? Vno verbo Visitator munere agit, & tandem Patriarchæ debita à singulis exacta colligit, & de cunctis a se gestis siue etiam Patriarchæ nomine pecuniis collectis, ad ipsum refert. Id non proprio fidentes testimonio probatum velim, plures licet eiusmodi Exarchos Ecclesias circumcursantes viderim, quibus cum non modica mihi intercessit amicitiæ necessitudo: certius confirmat Germani Patriarchæ secundi diploma siue σιγίλλιον, *bulla sigillo munita*: qua de quolibet Exarcho ita loquitur. [illegible] τὸν πατριαρχικὸν ἔξαρχον [illegible], καὶ τὰ [illegible] αὐτοῦ ἀποτίσουσιν· ὁ δ' αὐτὸς ἔξαρχος καὶ τοὺς [illegible] ἱερᾶσθαι μέλλοντας διὰ τῶν κατὰ μέρος βαθμῶν εἰς τοῦτο αὐτὸ προβιβάσει, μετὰ τῶν νενομισμένων μαρτυριῶν τῶν τε βίου, καὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν, καὶ πάσης ἑτέρας κανονικῆς παρατηρήσεως· ἔτι γε μὴν καὶ τῶν γαμικῶν συναλλαγμάτων ἐπιστασίας [illegible] καὶ ἀποτροπῇ· καὶ οἱ τῶν λογισμῶν ἀνάδοχοι πνευματικοὶ πατέρες, οἱ ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς δικαίοις [illegible] παρ' αὐτοῦ καὶ δοκιμασθήσονται, καὶ τὸ [illegible] λήψονται. *Patriarchalium iurium Exarcho subiicientur, & ei Canonicè definitas contributiones persoluent. Exarchus autem Ordinibus prouehendos per gradus singulos promouebit, cum legitimis tam vitæ, quam ipsorum ætatis testimoniis & alia cuncta Canonica circumspectione. Nuptialibus quoque contractibus præerit permittendis, aut vetandis. Et Patres spirituales ratiociniorum animæ exceptores ab eo probabuntur, & licentiam (audiendi confessiones) accipient, in Patriarchalibus Iuribus ipsi assidentes.* Hæc est Exarcho ad locum aliquem a Patriarcha misso concedi solita potestas: ficta vero est quam nulla authoritate fultam, non mediocris literaturæ quidam scriptores appingunt, vt eum in Archimandritam, & Monachorum Prouincialem instituant. Abnuunt certe Græci Monachi Prouinciali eiusmodi in Gallia confictó se submittere. Exarchum tamen admittunt ad se a Patriarcha transmissum,

sum, non tum quam etiam secularem Clericum, Prouincialem nusquam. Obseruandum itaque discriminis omnis tollendi gratia Exarchum Visitatoris potestate donatum, vnde placet siue è Monasteriis, siue è Clero CP. euocari, eique pro libito amplam vel restrictam tradi authoritatem, in omnes Ecclesias nonnumquam, in Catholicas aliquando, vel etiam in Monasticas; quandoque verò in his solum, vel illas; & nonnunquam solius alicuius dubii definiendi, vel in certas tantum personas, ius accipere. Enatus hinc error, vt qui ad Monachos aliquando delegatus est Exarchus cum ampla visitandi potestate, Prouincialis vel Archimandrita putaretur; cui refutando sufficit Germani Patriarchæ datum Exarcho sigillum causarum matrimonialium (a quibus cognoscendis longe sunt veri Prouinciales) notitiam assignantis, satis sunt etiam quæcunque vt Clerico potius quam Monacho eidem tribuit Iuris Græcoromani liber tertius. Hinc indidem secunda alterius authoris hallucinatio ἄρχοντα τῶν σεβασμίων ἐκκλησιῶν, venerandarum Ecclesiarum defensorem, cum eo de quo loquimur Exarcho confundentis, deprehenditur, eo quod non ob officii, sed ob dictionis potestatem aut [illegible] quam loque ἄρχοντα. Verum nominis [illegible] latus eiusdem hæc est potestas. V[illegible] discrimen ex eo solum conuicitur, quod hi & ille, vt Officiales distincti hoc eodem loco exscribantur. Lege sequentem numerum 38.

37. Τοσῶν δὲ τῶν σκευῶν.] Rationem de vasis, & sacris totius Episcopatus [illegible] entis, de iud[illegible], de matrimonij conditionibus legitimis exquirere, non Archimandritæ, sed potius est Visitatoris a Pontifice missi, qualem Exarchum intelligendum numero superiore diximus. Quid χειροτονία τῶν [illegible], explicabit Ecclesiæ consecrandæ officium sub finem.

38. Ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν.] Non vnum hunc Officialem, verum tres e[illegible] cum Cit[illegible] secundus Catologus, fol. 273. positus Minoris Sacellæ proposito in regendis Monialium ædibus sociumi[illegible] adiungit Codinus cap. 1. Crucis defixionum, τῶν σταυροπηγίων, & Antimensiorum curam imponit tertius Catalogus fol. 277. Hæc autem ad Ecclesias pertinet: vnde & eius sollicitudini mandari hæc possunt. Porro non ita pridem, Balsamonis nempe sæculo officium fuit substitutum. Præbet argumentum coniecturæ laudatus Balsamon Medita. de Protecdico Iuris Græcorom. lib. 7. vbi Sacellario cunctorum Monasteriorum curam traditam memorat; Sacelli vero præfecto Catholicarum Ecclesiarum præfecturam tradit. Catholicas autem Ecclesias intellige parochiales viris & fœminis peruias: Monachales enim non nisi sexus eiusdem sunt apertæ. Verba Balsamonis sunt: τῶν κατὰ πόλιν, ἢ τῶν περατικῶν μοναστηρίων τὴν μέριμναν ἔχει ὁ μέγας σακελλάριος. ἢ τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν, ὥσπερ δὲ ἢ τῶν ἐμφυτευτικῶν τὴν διοίκησιν. Sacellarius vrbana, πόλις enim κατ' ἐξοχὴν ipsa Constantinopolis est) & suburbana, Peræ trans portum (locus Pera dictus è regione C P. trans portum, & adhuc trans oppidum Galatense situs est [illegible] ideo πέρα vocatur) Monasteria curat. Communium autem Ecclesiarum quæ Catholicæ vocantur, sicut & emphyteusium penes Sacelli Præfectum est administratio. Quid ergo tunc ageret ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν, nisi provt indicat Codinus huic subseruiret? Nunc autem potestatem amplissimam obtinet: solis enim virorum Monasteriis Sacellario relictis, fœminicis vero a Sacello assignatis: huic, ceu Sacerdoti, sæculares vel [illegible] protegendæ, & in suis iuribus tutandæ commendantur. Recole dicta numero 15.

Hanc tamen ἄρχων superiorem ætatis deferet honorem, qua cum Thessalonicensi [illegible] & Sacellarium, & a Sacello Monasteriis vniuersis seruato tamen officiorum ordine volet fuisse præfectos, cæteris autem Ecclesiis ἄρχοντα, etiam ab antiquo præpositum asseret.

39. Ὁ περιοδευτής.] Salmasius apparatu in libro de Primatu cuiuscumque morbi curatorem medicum hoc nomine dictum quondam, nullo tamen producto teste, affirmat: & in eodem sensu Curatores animarum, Chorepiscoporum successores, Curatos à nobis vulgo nuncupatos, quo corporum Curatores Medicos, περιοδευτὰς à Synodo Laodicena intelligit. Scio apud [illegible] περιοδευτὴς [illegible] leg[illegible] tamen Salmasius ne circulatores fucos & theriacam in compitis multo verborum apparatu, diuendentes, pro veris corporum Curatoribus ingerat: & si pertinacia laboret, à Zonara & Blastare infestius addictis περιοδευταῖς, suo ipsius sensu indigeat. Non semel eius Salmasio Gretserus, Comment. in Codinum cap. 14 inquirit, an περιοδευτὴς sit forsan ille, quem Typicum S. Sabæ nominat [illegible] excitatorem, cuius erat in vigiliis circuire, & somnolentos excitare? Non ita: nisi forsan ipse dormiat, & illi sit opus excitatore. Circumcursatorem namque alio fine mandat institui Concilium Laodicænum Can. 57. vt nempe defectu Episcopi, quem in villis & pagis præfici non decet, ipse loca illa circumobiret, & cunctos ad rectæ vitæ, sanæque doctrinæ normam efformaret. Ita Canonem prædictum exponit Blastares, & Zonaras. ὁρίζει δὲ περιοδευτὰς ἐν κώμαις καὶ χώραις ἀποκαθίστασθαι· περιοδευτὰς δὲ λέγεσθαι, διὰ τὸ περιέρχεσθαι, καὶ καταστηρίζειν τοὺς πιστοὺς μὴ ἔχοντας καθέδραν ἰδίαν. Circumcursatores in agris & pagis designari placet. Circumcursatores vero ex eo dicti sunt, quod nullibi propriam sedem habentes, huc illuc fidelibus in officio continendis vagentur. Clarius iterum in locum eundem. περιοδευταὶ δὲ εἰσιν οἱ νῦν ἐξαρχίζοντες παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἔξαρχοι οὗτοι γὰρ περιοδεύουσι, καὶ ἐπισκοποῦσι τὰ ψυχικὰ πράγματα, καὶ καταρτίζουσι τοὺς πιστούς. Sunt autem Circumcursatores, qui hodie ab Episcopis promouentur Exarchi. Hi enim circumcursant, & delicta animarum obseruant, & fideles in ordine componunt. Creatis autem in Ecclesia, ad Imperialis consuetudinis instar Exarchis, Circumcursatoribus id solum fuit reliquum, vt circumambulantes, Christianæ fidei candidatos primis sacræ doctrinæ rudimentis imbuerent: & terram mareque circumirent Pharisæorum more, vt vnum Proselytum facerent: in quo περιοδευτὴς, à Catechista discrimen nanciscitur, quod hic commorantes in vrbibus quosuis, ad fidem accedentes instruat: ille vero huc & illuc discurrat per vicos & villas, vt ad baptismum ab Ecclesia alienos vel rusticos inuitet, & edoctos ad sacramentum suscipiendum pertrahat.

40. Ὁ βαπτιστής.] βαπτίζω neotericis Græcis est immergo, à quo βαπτιστὴς immersor deducitur. Tres namque ad baptismum peragendum concurrunt: Patriarcha, Sacerdos, & Immersor. Ille autem sanctificat, & benedicit aquam, τὸ ὕδωρ σωτηρίας; alius recitat orationes, Catechumenorum confessionem excipit ex Balsamone in Can. 78. Trullanum, & Catechismum perficit, Immersor tandem Sacerdos est, & ex officio baptizatum aqua tingit. Sic etiam vsque hodie Romæ Sacerdos est, qui Catechismum præmittit, & alius est, Episcopus nimirum, qui aquam consecrat, & illa baptizatum adultum initiat.

41. Σφραγισταί.] Rectius legeretur ἐρμηνευταί, & correctius iterum ἑρμηνεῖς. ἑρμηνεὺς autem teste

Heſychio apud Stephanum tunica Tarentinorum fuit corpori adſtricta, & fibulis quibus iungebatur, tenaciter deuincta.

42 Οἱ δύο δομέστικοι.] Vox δομέστικος in Officiis Eccleſiæ, vel Curiæ C P. vſurpata, imperium, principatumque ſupra alios infert: hinc δομέστικος τῶν σχολῶν, τῆς τραπέζης, τῶν θυρῶν: Domeſticus Scholarum, menſæ, oſtiorum, qui militiæ, menſæ imperatoriæ ſternendæ, vel portis Palatij cuſtodiendis præfectus erat: Ac ideo Cantores quoque cantui Eccleſiaſtico præpoſiti, & vtriuſque chori præſides ſunt, οἱ δύο δομέστικοι, clarius à Citrio loco ſæpius memorato, δομέστικος τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, & δομέστικος τοῦ ἀριστεροῦ *Domeſticus dextri, & Domeſticus ſiniſtri Chori*, dicti: ſuper quos adhuc in medio chori ſtat, qui δομέστικος τῶν ψαλτῶν, ὁ παρά τισιν λεγόμενος πρωτοψάλτης *Cantorum Domeſticus, Protopſaltes ab aliquibus vocatus*: & iterum, δομέστικος λέγεται, ὡς οἷον ἄρχων, ἢ ἐπιστάτης τῶν μελῳδιῶν τε, καὶ τῶν μελῳδούντων εἰς ῥυθμὸν καὶ τάξιν ἀγόντων αὐτούς τε, καὶ τὰ μελῳδήματα *Domeſticus dicitur, ſiue Præcentor, & cantus cantorumque præfectus: vt in numerum & ordinem tam eos, quam cantum omnem componat.* Ille, vt ibidem ſubditur, ſolemnioribus in vigiliis, ἀγρυπνιῶν, quibus omnes conueniunt, dictis dat initium, Pontificem, vel Sacerdotem hac voce compellans: εὐλόγησον δέσποτα. *Benedic Domine.* Et exinde magnus illi accreſcit honos. Terminato vero officio, Patriarchave domum reuerſo, vel etiam quacumque ratione populo benedicenti, alij multo inferiores domeſtici, λεγόμενοι πατριαρχικοί, Patriarchales vocati ſunt inſtituti. & Lectorum officio gaudent, quorum διακονία, munus eſt acclamare. εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα. *In multos annos Domine.* Vide præfati Citrij interrogatum 8. & 10.

43 Οἱ δύο πριμικήριοι.] Relictâ nominis etymologiâ, quæ Græcam ſimul & Latinam dictionem facit, notariumque ſignificare aſſerit, qui ſigillandis cerà literis, reliquis præponebatur, dicendum πριμικήριον, nunc tantum vſurpari, pro eo, qui πρῶτός ἐστι τάξεως τῆς τυχούσης, *primus eſt cuiuſcumque ordinis*, ita Suidas, & Nouella 2. Heraclij in Iure Græcoroman. Atque ita Primicerij Cantorum, ſunt, à quibus numerari incipiunt Cantores, quique primatum ordinis inter eos tenent; non tamen poteſtatem, quam domeſticis recenter diximus eſſe reſeruatam, ſuper eos vllam exercent.

44 Προξίμος. Latina vox eſt, & forſan ideò à Græcis in ſuum vſum deducta, quod Proxime ad huius Officialis nutum & imperium fiat in Eccleſiâ ſignū vt Proxime deinde ſacræ Pſalmodiæ detur initium.

45 Ὁ ἐπὶ ἐυταξίας.] De illo abunde fol. 29. tractatum eſt.

46 Ὁ κατηγοριάρης.] Κατηγοριάρης legendum cenſet doctiſſimus Leo Allatius, dum enim verrit & emūdat Eccleſiam, cuncta ordine ſuo componit, & quaſi ad proprias κατηγορίας *Categorias* amandat: vel etiam nomen idem meretur, eo quod, vt fol. 278. dictum eſt, ſanctorum feſta publice annuncians, vnicuique diem, celebritatis modum, debitumque honorem, aſſignat, & quaſi ſua in ſede & Categoria locat. Addam, forſitan & à verbo κατηγορέω, *rem occultam detego*, nomen mutuari: ſi quando lampades accendit, aut ignem deſert, obſcuram tandem illuſtrat Eccleſiam, & ignem in occulto latitantem educit.

47 Φιλοκαλῶν.] *Verrere* vernacula ſua lingua φιλοκαλεῖν dicunt Græci, quaſi *munditiem & decorem, amare & inſequi: & verriculum*, φιλοκαλίαν *decoris cupidinem*, pariter appellant.

48 Τὰ κανδήλας.] De hac voce, Lampades vitreas ſignificante, conſulendum Onomaſticon.

49 Οἱ ὀστιάριοι.] Quibus non Eccleſiæ modo, ſed & Patriarchij, eiuſque tribunalium, portæ cuſtodiendæ committuntur. Horum vnus, qui forte tūc vnicus erat, ſententia Synodali Nicolai Patriarchæ, Leonis Philoſophi tempore thronum Eccleſiaſticum nacti, ne à petentibus literas Patriarchales pecunias emungeret, deterretur: eidemque ſimul annua merces aſſignatur. Ibi vero Patriarchij cuſtos, pronunciatur: ὁ τὴν τοῦ εὐαγοῦς τόπου τούτου φυλακὴν ἐμπεπιστευμένος, ὃν ὀστιάριον ἡ Ῥωμαίων γλῶσσα καλεῖ: *is cui concredita eſt ſancti huius loci cuſtodia, quem Romani Oſtiarium ſua lingua vocant.* Et infra: ἡμεῖς γὰρ τὴν ὀστιαρίου σκῆψιν ἀποφυλλοφοροῦντες τούτῳ ῥόγαν ἐτήσιον δίδοσθαι ἐτάξαμεν: *Nos eius prauam excuſationem* (qua pecunias à ſe exactas prætexebat) *reycientes, annuum ei ſalarium conſtituimus*: ex Iuris Græcorom. lib. 4. ῥάβδον autem, quem tenere hic memoratur, ῥαβδίον ſcribi deberet, ſi corrupta vox minus authori placuiſſet, quæ δικανίκιον alias dicitur: baculuſque Pontificius eſt, aut certe, vbi de Imperatore fit ſermo, ſceptrum eius regium.

50 Οἱ λαμπαδάριοι.] Illi ſunt qui λαμπάδας *cereos* accendunt, cum κανδηλάπτης, alias κανδηλάπτης dictus, lucernas lychno que accendere ſoleat.

51 Ὁ δεκανός.] Decanus idem quod κοπιάτης veſpillio & Lecticarios. & vt loquitur Epiphanius lib. 3. aduerſus hæreſes, ὁ τὰ σώματα περιστέλλων τῶν κεκοιμημένων, *qui mortuorum effert corpora*. De huiuſmodi Officio plura ſanxit Iuſtinianus in Nouellis 43. & 59. vbi plures eos fuiſſe recenſet eoſque ſæpe Decanos & Lecticarios vocat, ad quos cura Libitinæ pertinebat, id eſt exequias ſepulturamque mortuorum procurandi feretra, lecticaſue ferendi Varius autem fuit eorum numerus, donec Iuſtinianus, mille & centum officinas ſuorum illis tribuit, quæ ad maiorem Eccleſiam pertinerent, immunitateque fruerentur; cæteros vero municipes eſſe iuſſit. Vnus vero hic tantum eſſe perhibetur, (ſupra alios videlicet de grege plebis ad efferendos mortuos abſque Eccleſiaſtico titulo aſſumptos eminentior,) cuius ea eſt etiam prouincia, vt Sacerdotes componat, in iuribus & contributionibus, ad eos ex funeribus, & quouis alio obſequio prouenientibus, accipiendis.

52 Ὁ δεπουτάτος.] De *Deputatis* militaribus pluribus tractant Lacerda, & Ioannes Caluinus, Kahl dictus, in Lexico Iuris, ſed non ad rem noſtram. Δεπουτάτους, *Deputatos*, hodie vocant in præcipuis Orientis vrbibus, duos aut quatuor honoratiores ciues a plebe electos, quibus nomine ciuitatis cum Turcis tyrannis negotia quæque publica componere licitum eſt: & hi ſunt ad onus ferendum, ſine vlla poteſtate magiſtratuum vmbræ. Similes habet ſuos Deputatos magna Eccleſia: ſunt enim ad laborem & onus tolerandum, non ad obtinendam dignitatem inſtituti: vnde & ſimul cum Camiſatis, & Portariis inferioribus non Officia ſunt, ſed *Diaconiæ miniſteria, & famulatus.* De eorum inſtitutione agitur vbi ſupra de Lectoris Ordinatione.

53 Ἀνέχεσθαι καὶ ἀραί.] Fruſtra nihilominus maledictionis illa comminatio prodit. Nihil enim Patriarchis familiarius, quam vel Officia Eccleſiæ quædam ſupprimere, alia de nouo creare, ordinem denique cunctorum inuertere, & ſus deque ponere. Vna eſt hæc Citrij querela vbi Iuris Orientalis lib. 5. de his Officiis diſſerit: ὅτι δὲ αἱ τούτων συνάξεις τῷ θελήματι τῶν ἀρχιερέων ἐξίστανται, διαφοραί δέ τινες ἐγγενόμεναι, καὶ ταῖς ὀρέξεσι, ἢ ἀρχιερεῦσι τούτων χάριν συνεχύθη ἡ τάξις ἡ παλαιά. κἀντεῦθεν οὐδὲ ὁ τύπος τῶν ἀρχιερατικῶν ἐπὶ τῆς ἱεροσύνης ἱμεῖν, ἀλλὰ καταχαλάνονται καὶ τὸ τοῖς ἀρχιερεῦσι δοκοῦν

ἢ σύγχρα .... αὐτὰ ἐν τοῖς παλαιοτέροις, ὡς τύπος αὐ... τοῖς ἰσαγομένοις. *Sed cum horum Officiorum creationes per crucis signationes ex voluntate Antistitum, quorum sententiæ & voluntates differunt, pendeant: propterea totus confusus est ordo: indeque hæc nobilium officiorum conditio in sua firmitate non mansit, sed iuxta Præsulum beneplacitum labefactata fuit: confusio autem ipsa in plerisque vigorem tandem legis obtinuit.*

54 Ἐξωκατάκοιλοι.] Non vna ratione in varijs Ms. scribitur hæc dictio, sed vel per ε, vel per ω, in penultima, frequentius autem per ω: ac propterea, vt opinor, correctius. Ex septem vero Diaconis de quibus supra num. 16. actum est, sex hic enumeratos, qui & omnium Officialium principes. Oeconomus nimirum, Sacellarius, Senophylax, Chartophylax, Sacellæ propositus, & primus Defensor siue iuxta antiquum ordinem Protonotarius, Exocatacœlos apud authores plerosque Codinum, Balsamonem, Ioannem Citrium, & alios, dictos reperies: quæ certe appellatio vt rara est, ita & obscuritatem coniunctam habet, & negotium facessit. Gretserus Comment. in Codinum lib. 1. cap. 2. an aud... at circa vocem hanc exponere coniecturam suam dubitat; depromitque tandem, & quamuis nudo, vt rebatur, illius tamen vocis periculo prompsit: & vnica literula mutata Ἐξωκατακοῖτοι, *qui tamen foris dormiant, qui foris cubent*, non in Patriarchio, legendum existimat: vt quid autem fiat Gretsero literulæ mutatio, nisi vt vocem mutet, & eius sensum perdat? Scio equidem Clericos palatij C P. ad interritatam vsque Leonis Armenio necem, extra palatium noctu resedisse. Opem etiam Gretseri feram coniecturæ, si dixerim, Ecclesiæ magnæ Clericos esse e Patriarchio Ἐξωκατακοίτους, si namque Syncelli σύγκελλοι, quasi eiusdem κελλίου *habitationis* consortes, cunctis foras relegatis Patriarchæ cohabitant: at non ideo soli sex primi Diaconi sunt Ἐξωκατάκοιλοι, quin potius inter eos aliosve Clericos, nulla est eis in hoc discrepantia, siquidem cuncti sunt Ἐξωκατακοῖται, & foris dormiunt. Addo propterea hac de causa iuxta ipsum Gretseri sensum, aliam probatam vocis huiusdem lectionem potius retinendam: vt Ἐξωκατάκοιλοι, non Ἐξωκατακοῖτοι scribatur. Verosimilius tamen assereret, qui reliquos Clericos κατακοίλους, in inferiore depressioreque loco siue in Ecclesia siue in iudicio sententiam ferentes sedere diceret: sex autem memoratos, vt illis honoratiores, supra illos, & sublimius positos, Ἐξωκατακοίλους, in alio ordine, supra κατακοίλους *depressos & humiles*, positos censeret. Certius tamen & adhuc vero propinquius dicendum: Ἐξωκατακοίλους hos sex ἄρχοντας Ecclesiæ C P. vocatos, qui Ecclesias in montium verticibus sitas gubernantes, ad obsequium deinceps Patriarchæ adlecti nomen hoc prius obtentum, sibi retinuerunt. Clarum planumque id fiet ei qui sciuerit, Constantinopolim nouam Romam, sicut & veterem, septem montes Ecclesiasque plures quasi iam in vallibus, alias in summis montium, & alias tandem in montium deflexu sitas, suo ambitu complecti: has omnes vero sic antiqui diuiserant, vt quæ cum imis ibus montium inferiores essent, κατακοίλας dicerent, (vnde etiam hodie corrupta sua lingua *montis iter deflexum* κατακοίλι vocant Græci) quæ autem cacumen ipsum occuparent, illæ Ἐξωκατακοίλα, quasi ὑψηλαί (κοῖλος enim & ὑψηλὸς opponuntur) *extra cauitates & locos depressos eleuatæ*, & reliquas alias circumspectantes nuncuparentur: Hinc & idem nomen dictarum Ecclesiarum rectoribus inditum, quorum quidam κατακοίλαις alij Ἐξωκατακοίλαις, nuncupati, qui cum Sacerdotes essent, t... b... h... erent, ... propriis... Curam & proprias Ecclesias, vt Codenus cap. 10. testatur, & Patriarchæ siue magnæ Ecclesiæ forent Officiales; magnis & solemnibus festis in sua Ecclesia occupati, Patriarchæ ne turbarent assistere: quo factum est, vt quidam ex Patriarchis in locum eorum Diaconos substituerit, qui deinceps adhuc Ἐξωκατακοίλων nomen ambierint & retinuerint, atque inde Casulam ferentes χωρὶς ἐπιτραχηλίου *absque Sacerdotali stola*, cum solo ὠραρίῳ *Diaconica stola*, ... vsque hodie haberent: & exinde iterum plures sunt quam septem Diaconi in Ecclesia C P. septem videlicet ad instar septem aliorum ab Apostolis institutorum, & septem Ἐξωκατακοίλων superadditi ex Sacerdotibus deriuat, qui tamen prior b... præpositi non sunt: & adiuncto, pro Patriarcharum beneplacito quintodecim... quinarios Diaconorum superius assignatos constituunt. Vide superius dicta numero 16.

55 Ὁ πρωτοπαπᾶς.] Consulatur numerus idem 16.

56 Ὁ ἐπὶ ἱερᾶς καταστάσεως.] Quem institutum dicit Codenus, ὡς τὸ τοιοῦτον ἐντάξιον ἐντὸς ... βήματος, *vt debitum ordinem intra sacra septa seruari procuret*: exterius enim reuerentiam & modestiam cunctis indicebat, ὁ ἐντάξεως *ceremoniarum siue compositi ordinis & modestiæ magister*.

57 Ὁ ὀρφανοτρόφος.] *Orphanorum est index, tutor, nutritius & collegij eorum præpositus*. Βρεφοτρόφος *pueris à matribus impudicis expositis*, πτωχοτρόφος *pauperibus* quibusuis, ξενοδόχος *peregrinis aduentantibus* ex Ecclesiæ pecunijs, beneficium idem præstat. Vide Iustinianæam Nouell. in tertiam, & Cuiacium in Paratit. Titulo 3.

58 Ὁ ἄρχων τῶν φώτων.] Codenus, ἔχει τὴν φροντίδα τῶν νεοφωτίστων, *curam habet eorum qui nuper illuminati, hoc est baptizati sunt*, per octo nempe dies a baptismate.

59 Ὁ νομισματοδότης.] Correctius vt mihi quidem videtur, Citrus legit ὁ νομισμάτων, *numismatum & eleemosynarum distributor, eleemosynarius*.

60 Ὁ ἀνοίγων τῶν μελωδιῶν.] Libros chorales aperit, & quæ cantanda sunt indicat.

61 Ὁ ἄρχων τοῦ κοντακίου.] *Breuiculum* genus Cantici est fol. 165. explicatum: præfectus illi cum est, qui ea decantandi munus commissum habet: sicut Chori lex vel Acoly... hi, apud Latinos Versus & horarum Responsoria.

62 Ὁ πρωτοκανονάρχης.] De Canonarcha dictum est fol. 29. & 30.

63 Οἱ χαρτουλάριοι.] De illis supra numero 6. & 14.

64 Οἱ ...) Vide Onomasticon.

65 Δίστιχα. ... λέγει.) Require in officio Laudum fol. 57. numero 17. vbi, quandoque dicatur hoc Troparion.

66 Ἀντίφωνα, ἡ συνεργηγία.) Vbi exponantur hæc, edocet Onomasticon.

67 Κουβουκλεισ.) Ἀπὸ τοῦ κουβουκλίου dicitur. Κουβουκλεῖον autem est ἀρτοφόριον *tabernaculum Eucharistico sacro pani asseruando dicatum*: vel *turris campanaria*, ad eius normam effict... : atque ita iuxta eruditissimi Canceij Agiomauritæ Græcarum linguarum in collegio sapientiæ Romani professoris. Κουβουκλεῖον hic, *clauis Tabernaculi custos est*, vel *qui ad horas Missamve celebrandas e turri campanaria dat signum*. At cum Diaconos quosdam in Synodo ... Κουβουκλεισίους fuisse legamus, & aliunde Κουβουκλεῖον siue Κουβουκλάριον *cubiculum* significare certum sit, ex Metaph aste in Epiphanij vita: tutius dicendū videtur Κουβούκλειον & Κουβουκλεισίων cubiculariū

non indignum Diacono Officium, nunc vero cuncto ministrum, indicare: nisi quis dicere malit ex Ciacconio in vita Calestini κουβουκλείσιον, *Cubicularium*, non Pontificis, sed Ecclesiæ ministrum fuisse. Addidit enim Calestinus, vt idem author narrat, supra sepulchra Apostolorum ex Clero Romano custodes, qui dicuntur *Cubicularij*, quos modo dicimus *Capellanos*. Cubiculum quippe erat apud antiquos, quod apud nos Capella: atque ita etiam in Ecclesia Græca, κουβουκλείσιος ad eius imitationem institutus, sacrarum custos reliquiarum potuit olim censer. Coniecturam authoritate sua confirmat illustrissimus Præsul Trapezuntius, qui etiam hodie κουβούκλιον, sacrarium reliquiis asseruandis locum deputatum, κουβουκλείσιον autem custodem illius esse asserit. Quicumque fuerit nullam in Iudiciis authoritate pollere coniectur ab iis, qui vilem & humilem κουβουκλεισίου ordinem existimant; quibus Balsamon dissentit in Can. Trullanum scribens: ἵνα τινὲς μηδὲ δυνατὸν εἶναι τὸν στίχον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κουβουκλεισίου, ἤτοι τοῦ ἐπισκόπου· ἀλλὰ ταπεινόν· ἐμοὶ δὲ τοῦτο οὐ δοκεῖ. *Dixerunt quidam nullius esse authoritatis ordinem Cubicularij Ecclesiastici, siue Pontificij, sed humilem & abiectum, quod equidem mihi non arridet.*

RITVS IN ORDINATIONE PRESBYTERI seruandus.

Post completum Cherubicum hymnum, stat in solea Ordinandus Presbyter, & egressi duo Diaconi, hinc inde eum assumunt, & vsque ad sacras fores deducunt, ibique eum dimittunt: & excipiunt eum duo Presbyteri; primus, & secundus, & ter simul sanctam mensam circumeunt, cantantes. Sancti Martyres præclare præliati. *Sciendum vero, quod quando decantant illud, Sancti Martyres, coram sancta mensa in throno Pontifex sedet, & in gyrum illam obambulant; cum ante Pontificem transierint, inclinationem faciunt, & eius genu Ordinandus exosculatur, ea parte qua ei Pallium superponitur. Exurgente deinde Pontifice ad eum Ordinandus accedit, & ter ab eo in capite cruce signatur: & frontem sacra mensa suffulciens, vtrumque genu incuruat. Et Diacono exclamante.* Attendamus. *Confestim Pontifex dextram manum eius capiti impositam tenens, exclamat.* Diuina gratia quæ semper infirma curat, & ea quæ desunt adimplet, promouet N. deuotissimum Diaconum in Presbyterum: oremus pro eo, vt veniat super eum sanctissimi Spiritus gratia. *Et qui sunt in Tribunali, ter,* Domine miserere, *dicunt: & similiter Cantores. Iterum itaque consignans eum Pontifex, & manum impositam tenens, dicente Diacono.* Dominum precemur.

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑι πρεσβυτέρου.

1 Μετὰ δὲ τὸ πληρωθῆναι τὸν Χερουβικὸν ὕμνον, 2 ἵσταται ἐν τῇ Σολέᾳ ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι πρεσβύτερος. καὶ ἐξερχόμενοι 3 δύο διάκονοι λαμβάνουσιν αὐτὸν ἐξ ἑκατέρου μέρους, καὶ φέρουσιν αὐτὸν, ἄχρι τῆς ἁγίας θύρας, ἐκεῖ δὲ ἀπολύουσιν αὐτὸν οἱ διάκονοι· καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν δύο πρεσβύτεροι, 4 ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος. καὶ 5 κυκλοῦσι τρεῖς τὴν ἁγίαν τράπεζαν. ψάλλοντες καὶ τό, 6 Ἅγιοι μάρτυρες οἱ καλῶς ἀθλήσαντες. Ἰστέον δὲ ὅτι ὅταν ψάλλωσι τό, Ἅγιοι μάρτυρες, κάθηται ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ὁ ἀρχιερεὺς, 7 εἰς θρόνον, καὶ ἐκεῖ ὅπου κυκλοῦσι γυρεύοντες, ὅταν ἔρχωνται ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως, ποιοῦσι μετάνοιαν, καὶ ὁ χειροτονούμενος 8 ἀσπάζεται τὸ γόνυ τοῦ ἀρχιερέως, ἐπάνω τοῦ ὠμοφορίου. Εἶτα ἀνισταμένου ὁ ἀρχιερεὺς, προσέρχεται αὐτῷ ὁ χειροτονούμενος, καὶ 9 σφραγίζεται τρὶς τὴν κεφαλὴν παρ' αὐτοῦ. Καὶ ἐρείσας τὸ μέτωπον τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ 10 κλίνει καὶ ἄμφω τὰ γόνατα. Καὶ ἐκφωνοῦντος τοῦ διακόνου. Πρόσχωμεν, εὐθὺς ἐκφωνεῖ ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπικειμένην αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ. Ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν δεῖνα, τὸν εὐλαβέστατον διάκονον, 11 εἰς πρεσβύτερον, εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. Καὶ λέγουσι τό, κύριε ἐλέησον γ΄. οἱ ἐντὸς τοῦ βήματος, ὁμοίως καὶ οἱ ψάλται. Πάλιν οὖν σφραγίσας αὐτὸν γ΄. καὶ τὴν χεῖρα ἔχων ἐπικειμένην, τοῦ διακόνου εἰπόντος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

12 *Λέγει ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην μυστικῶς.*

Ὁ Θεὸς ὁ ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, 12 ὁ πάσης κτίσεως πρεσβύτερος ὑπάρχων, ὁ τῇ προσηγορίᾳ τοῦ πρεσβυτέρου τιμήσας τοὺς ἐν τῷ βαθμῷ τούτῳ ἀξιωθέντας 13 ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας· αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων, καὶ τοῦτον ὃν εὐδόκησας, προχειρισθῆναι παρ' ἐμοῦ, ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ, καὶ ἀκλινεῖ τῇ πίστει, εὐδόκησον ὑποδέξασθαι τὴν μεγάλην ταύτην χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου, ἐν πᾶσιν εὐαρεστοῦντά σοι, καὶ ἀξίως πολιτευόμενον τῆς δωρηθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῆς σῆς προγνωστικῆς δυνάμεως, μεγάλης ταύτης ἱερατικῆς τιμῆς. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Orationem istam secreto recitat.

Deus principio & fine carens, omni creatura antiquior, qui Presbyteri appellatione, dignos in gradu isto veritatis tuæ verbum sanctificare habitos decorasti: ipse omnium Domine, istum quem tibi, à me promoueri, complacuit; in conuersatione inculpata, & fide indeficiente, ingentem etiam hanc gratiam sancti tui Spiritus recipere complaceat, & perfectum seruum tuum in omnibus tibi placentem, concesso sibi, à præsciente tua virtute, magno hoc Sacerdotali honore digne conuersaturum renuncia. Quia tua est potentia, & tuum est regnum, & virtus, & gloria; Patris, & Filii, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

14 Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, λέγει 14 ὁ πρωτοπαπᾶς λεπτῇ φωνῇ ὅσον ἀκούεσθαι τοὺς συμπαρόντας καὶ ἀποκρίνεσθαι, τὰ διακονικὰ ταῦτα.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, τοῦ.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, τοῦ δεῖνος ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν, ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην χαρίσηται, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦ δεῖνος, τοῦ νῦν προχειριζομένου πρεσβυτέρου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον.

Τῆς παναγίας ἀχράντου.

Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἔχων τὴν χεῖρα ἐπικειμένην, εὔχεται οὕτως.

Et post Exclamationem submissa voce, quæ tantum ab astantibus vt respondeant audiatur, Diaconica hæc primus Sacerdotum dicit.

In pace Dominum precemur.

Pro superna pace.

Pro Archiepiscopo nostro N. Sacerdotio, auxilio, perseuerantia, pace, valetudine, salute, & opere manuum eius: Dominum precemur.

Vt clemens Deus noster purum & inculpatum ei Sacerdotium largiatur: Dominum precemur.

Pro seruo Dei N. nunc in Sacerdotem promoto, & pro salute eius: Dominum precemur.

Pro ciuitate hac.

Vt liberemur.

Succure, salua.

Sanctissimæ, illibatæ.

Pontifex vero manum impositam tenens precatur hoc pacto.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας ἐν δυνάμει, καὶ ἀνεξιχνίαστος ἐν συνέσει, ὁ θαυμαστὸς ἐν βουλαῖς, ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· αὐτὸς κύριε καὶ τοῦτον, ὃν εὐδόκησας τὸν τοῦ πρεσβυτέρου ὑπεισελθεῖν βαθμὸν, πλήρωσον τῆς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος δωρεᾶς· ἵνα γένηται ἄξιος παρεστάναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύττειν τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοι δῶρα καὶ θυσίας

Deus in virtute magnus, intellectu inuestigabilis, & mirabilis in consiliis super filios hominum: ipse Domine, etiam & istum quem tibi Presbyteri gradum subire complacuit, dono sancti tui Spiritus adimple, vt inculpate sancto tuo altari assistere dignus fiat, regni tui Euangelium annunciare, veritatis tuæ verbum sanctificare, dona, & hostias

spirituales tibi offerre, populumque tuum per lauacrũ regenerationis innouare: vt & ipse in secundo magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi Filij tui vnigeniti aduentu occurrens rectæ administrationis proprij nimirum sibi ordinis, in multitudine bonitatis tuæ, mercedem accipiat.

Quia benedictum, & glorificatum est venerandum, & magnificum nomen tuum.

Et dicto, Amen, *erigit illum, & posteriorem Stolæ partem, ad anterius dextrum latus reducit, dicens.* Dignus.

Deinde induens illum casula rursum exclamat: Dignus.

Et cantant illud idem, qui sunt in Tribunali, & Cantores. Atque ita Pontificem exosculatur, & Presbyteros: & digressus stat cum Presbyteris, legens suum Missale.

Et Diaconus in solito loco stat, dicens: Orationem nostram Domino compleamus.

Cum vero sancta fuerint absoluta, & dicturus est: Ita vt sumentibus fiant.

Accedit Ordinatus, & Pontifex sanctum panem ei tradit, dicens: Accipe depositum istud, & custodi illud, vsque ad aduentum Domini nostri Iesu Christi, cum à te repetetur.

Accipiens ille manum Pontificis osculatur, & ad eum, quo prius stabat, locum digreditur: manibusque super sancta mensa positis, tacitus dicit: Domine miserere.

Et, Miserere mei Deus.

Cum vero dicturus est: Sancta sanctis. *Tunc Ordinatus panem sanctum restituit: & prior cæteris manu Pontificis communicat: & Orationem retro Ambonem dicendam, ipse pronunciat.*

πνευματικάς, ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου διὰ τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας. ὅπως καὶ αὐτὸς ὑπαντήσας ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιδημίᾳ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, δέξηται τὸν μισθὸν τῆς ἀγαθῆς οἰκονομίας τοῦ οἰκείου τάγματος ἐν τῷ πλήθει τῆς ἀγαθότητός σου.

Ὅτι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, 15 ἀνίστησιν αὐτὸν, 16 καὶ φέρει τὸ ὄπισθεν τοῦ ὠραρίου αὐτοῦ, ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ δεξιοῦ μέρους λέγων Ἄξιος.

17 Εἶτα ἐνδύων αὐτὸν τὸ φαιλόνιον ἐκφωνεῖ καὶ αὖθις τὸ, 18 Ἄξιος, Καὶ ψάλλουσιν αὐτὸ οἱ τοῦ βήματος, καὶ οἱ ψάλται. 19 καὶ οὕτως ἀσπάζεται τὸν ἀρχιερέα, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ ἀποχωρησάμενος 20 ἵσταται μετὰ τῶν πρεσβυτέρων 21 ἀναγινώσκων τὸ κοντάκιον.

Καὶ ὁ διάκονος ἵσταται εἰς τὸν συνήθη τόπον, λέγων, τὸ, Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ.

22 Ὅτε δὲ τελειωθῶσι τὰ ἅγια, καὶ μέλλει εἰπεῖν, ὥστε γίνεσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσι.

Προσερχόμενος ὁ χειροτονηθεὶς, ἐπιδίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς τὸν ἅγιον ἄρτον, λέγων οὕτως. Λάβε τὴν παρακαταθήκην ταύτην, καὶ φύλαξον αὐτὴν, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτε παρ' αὐτοῦ μέλλεις ἀπαιτεῖσθαι αὐτήν.

Ὁ δὲ λαβὼν, ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ ἀρχιερέως καὶ μεθίσταται ἐν ᾧ πρότερον ἵστατο τόπῳ· τὰς δὲ χεῖρας θεὶς ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης· καθ' ἑαυτὸν δὲ λέγων, τὸ, Κύριε ἐλέησον.

Καὶ, ἐλέησόν με ὁ θεός.

Ὅτε δὲ μέλλει εἰπεῖν· Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις· τότε ὁ χειροτονηθεὶς, ἀποδίδωσι τὸν ἅγιον ἄρτον. καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως 23 μεταλαμβάνει πρῶτος τῶν ἄλλων. καὶ 24 λέγει καὶ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν.

Regia simul cum Cryptæ Ferratæ M. S. pręsens Officium hoc pacto legunt.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ πρεσβυτέρου.

Μετὰ δὲ εἰσενεχθῆναι, καὶ ἀποτεθῆναι τὰ θεῖα δῶρα ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ πληρωθῆναί τε τὸν μυστικὸν ὕμνον προσάγεται ὁ χειροτονηθῆναι μέλλων, ὑπὸ τοῦ πρώτου τῶν πρεσβυτέρων, ἢ ἄλλου, τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ, καὶ τοῦ χαρτοφύλακος διδόντος τῷ ἀρχιερεῖ χαρτίον ἔγγραφον, καὶ ἐκφωνοῦντος αὐτοῦ, ἢ τοῦ ἀρχιδιακόνου, τό, πρόσχωμεν· ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον πάντων ἔχει οὕτως.

Η θεία χάρις. Vt supra.

Καὶ τούτου λεγομένου ἐκ τρίτου τό, Κύριε ἐλέησον ὁ χειροτονούμενος ἀμφότερα κλίνει τὰ γόνατα, ἐπὶ τῆς κρηπίδος· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ποιῶν σταυροὺς τρεῖς, καὶ ἔχων ἐπικειμένην τὴν χεῖρα· εὔχεται οὕτως.

Ο θεὸς ὁ ἄναρχος. Vt supra.

Καὶ ἄρχεται ὁ πρῶτος τῶν πρεσβυτέρων λεπτῇ φωνῇ ὅσον ἀκούειν τοὺς συμπαρόντας πρεσβυτέρους, καὶ ἀποκρίνεσθαι, τὰ διακονικὰ ταῦτα.

Εν εἰρήνῃ. Vt supra.

Καὶ τούτων λεγομένων, ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ἐπικειμένην τῇ τοῦ χειροτονουμένου κορυφῇ εὔχεται οὕτως.

Ο μέγας ἐν δυνάμει. Vt supra.

Καὶ μετὰ τό, ἀμὴν φέρει τὸ ὄπισθεν τοῦ ὠραρίου αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν. εἶτα τὸ φελώνιον αὐτῷ ἐνδύει, καὶ διδοὺς αὐτῷ ἀγάπην, ἐπιτρέπει στῆναι μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ οὕτως ὁ διάκονος λέγει. Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν.

Οτε δὲ ἀρθῇ τὸ καταπέτασμα ἐκ τῶν ἁγίων δώρων· καὶ εἴπῃ ὁ λαὸς τό, Αξιον καὶ δίκαιον. λαμβάνων ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ δίσκου μερίδα τῶν θείων ἄρτων, δίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ χειροτονηθέντος· καὶ ἀσπάζεται μόνην τὴν τοῦ ἀρχιερέως χεῖρα· καὶ κλίνει τοῦτον ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης. ὁ δὲ μετὰ τοῦ ἐπιτίθεσθαι τὸ μέτωπον αὐτοῦ κατεχομένῳ ἄρτῳ. καὶ μένει κεκλιμένος οὕτως. ὅτε δὲ εἴπῃ ὁ ἀρχιερεύς. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. τότε ὁ χειροτονηθεὶς δίδωσιν αὐτῷ τὸν ἄρτον,

Ordo fieri solitus in Ordinatione Presbyteri.

Postquam fuerint deportata, & in mensa sacra deposita, sacra dona, completo mystico hymno, adducitur Ordinandus à Presbyterorum primo, aut aliquo alio, & mensæ sacræ applicatur. Et Chartophylace tabellam scriptam dante, eoque, vel Archidiacono exclamante. Attendamus. *Pontifex in omnium auditu legit scripta, quæ sic habent.*

Diuina gratia, &c.

Et omnibus, Domine miserere, *vsque tertio dicentibus: vtrumque genu inclinat Ordinandus, in altaris gradu: Pontifex autem tribus crucibus factis, tenet ei manum impositam, & sic precatur.*

Deus sine principio, &c.

Et Archipresbyter humili voce, & quanta ab astantibus Sacerdotibus, vt respondeant exaudiatur, Diaconica hæc incipit.

In pace, &c.

His dictis manum pariter impositam in Ordinati vertice tenens Pontifex, sic precatur.

Qui magnus es in virtute, &c.

Et responso, Amen: *partem Orarij posteriorem in anteriorem pectoris Ordinati, reducit: deinde Casulâ eum induit, illumque osculatur, & cum Sacerdotibus stare permittit: atque ita Diaconus dicit:* Compleamus orationem nostram.

Cum vero è donis sanctis sublatum fuerit velum, & populus dixerit, Dignum & iustum est. *Accipiens Pontifex è disco sacrorum panum particulam, in manus Ordinati eam tradit: & ille solam Pontificis manum osculatur: & inclinat eum super mensam sacram. Ille vero pani à se manu apprehenso, frontem inclinat, atque ita inclinatus manet. Cum autem dixerit Pontifex,* Sancta Sanctis: *tunc panem ei reddit Ordinatus,*

& ab eo prius alys Sacerdotibus pretiosi corporis & sanguinis Christi particeps factus, communionem alys distribuit: orationemque retro Ambonem recitat: & per septem dies continuos quotidie celebrat.

καὶ παρ' αὐτοῦ μεταλαμβάνων τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ παρὰ τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων, μεταδίδωσιν αὐτὸς τοῖς λοιποῖς. ποιεῖ δὲ καὶ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν· καὶ λειτουργεῖ καθ' ἑκάστην ἡμέρας ἑπτά.

Euchologium Barberinum S. Marci sic habet.

In Ordinatione Presbyteri.

Postquam sacra dona introducta fuerint, & in sacra mensa deposita, mysticusque etiam hymnus persolutus, de more tabella Pontifici traditur: illoque cunctis audientibus legente, præsentatur illi Ordinandus, qui cum genua flexerit: tres cruces facit Pontifex super caput eius: & impositam illi manum tenens, precatur hoc pacto.

Deus sine principio. &c.

Et vnus Sacerdotum Diaconi precem sic peragit. In pace Dominum, &c.

Et dum fit à Sacerdote hæc oratio, eodem modo manum super Ordinati caput tenens Pontifex, ita precatur.

Deus magnus, &c.

Et responso, Amen, *partem superiorem Stolæ illius ante pectus reducit: & Casulà illum induit, eique pacem osculo dato imprecatur: & tandem illum cum reliquis Presbyteris collocat: & tunc dicit Diaconus.*

Compleamus orationem nostram Domino.

Et cum à sanctis donis velum ablatum fuerit: & dixerit populus. Dignum & iustum est. *Tunc Pontifex panem vnum è disco acceptum Ordinato Presbytero in manus tradit: illumque, datum sibi panem in manibus tenentem, in altare inclinat. Ille vero dato pani caput imponit: & hoc pacto manet, vsquedum dicatur:* Sancta sanctis.

Et eo tempore Archiepiscopo panem reddit Ordinatus, & præ alys Sacerdotibus communicantibus ipse primus communicat, & sanctum sanguinem ab ipso Ordinante suscipit.

Ἐπὶ χειροτονίᾳ πρεσβυτέρου.

Μετὰ τὸ εἰσενεχθῆναι τὰ ἅγια δῶρα, καὶ ἀποτεθῆναι ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, καὶ πληρωθῆναι τὸν μυστικὸν ὕμνον, ἐπιδίδοται τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ὁ πρὸς συνήθειαν χάρτης· καὶ ἀναγινωσκομένου αὐτοῦ εἰς ἐπήκοον πάντων προσάγεται ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι, καὶ τούτου γόνυ κάμψαντος, ποιεῖ τρεῖς σταυροὺς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἔχων ἐπικειμένην τὴν χεῖρα, ἐπεύχεται ταῦτα.

Ὁ θεὸς ὁ ἄναρχος.

Καὶ ποιεῖ εἷς τῶν πρεσβυτέρων εὐχὴν διακόνου, οὕτως. Ἐν εἰρήνῃ. Vt supra.

Καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι τὴν εὐχὴν ταύτην παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου, ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου, ἐπεύχεται οὕτως.

Ὁ θεὸς, ὁ μέγας. Vt supra.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, φέρει τὸ ὄπισθεν τοῦ ὠραρίου αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, καὶ ἐνδύει αὐτὸν τὸ φελώνιον αὐτοῦ, καὶ δίδωσιν αὐτῷ ἀγάπην, καὶ ἱστᾷ αὐτὸν μετὰ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων· καὶ τότε λέγει ὁ διάκονος.

Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ.

Καὶ ὅτι ἐπαρθῇ τὸ καταπέτασμα τῶν ἁγίων δώρων· καὶ εἴπῃ ὁ λαὸς τὸ, Ἄξιον καὶ δίκαιον· τότε ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπιδίδωσι τῷ χειροτονουμένῳ πρεσβυτέρῳ ἕνα ἄρτον ἐκ τοῦ δίσκου εἰς τὰς χεῖρας, καὶ κλίνει αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης κρατοῦντα τὸν ἐπιδοθέντα αὐτῷ ἄρτον ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ ἐπιθέντα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ μένοντα οὕτως, μέχρι τοῦ ῥηθῆναι. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Καὶ τότε ἀποδίδωσι τὸν ἄρτον ὁ χειροτονηθεὶς τῷ ἀρχιεπισκόπῳ· καὶ κοινωνεῖ πρῶτος τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων μεταλαμβανόντων, καὶ τοῦ ἁγίου αἵματος, παρ' αὐτοῦ τοῦ χειροτονήσαντος.

In Ritum Ordinationis Presbyteri Notæ.

1 Μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὸ Χερουβικὸν ὕμνον.] Is idem est Hymnus qui & mysticus dicitur, & locum Offertorij tenet in liturgia, de quo fol. 131. Diaconus autem in Sacerdotem consecrandus, in prævia liturgiæ parte ministrasse debet, & Diaconi partes egisse, prout indicat Symeon Thessalonicensis lib. de Sacra. ἱερουργοῦντος τοῦ ἱεράρχου, συλλειτουργῶν καὶ αὐτὸς (ὁ χειροτονούμενος) τὰ τοῦ ἀρχιδιακόνου τελεῖ, καὶ τὸ εὐαγγέλιον λέγει, εὐλογίας δεχόμενος, καὶ τὸν θεῖον ἄρτον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐν τῇ μεγάλῃ φέρει εἰσόδῳ, ὡς τὰ τῆς διακονίας ἀποδιδούς. *Celebrante Pontifice ministrat Ordinandus, & Officium Archidiaconi exequitur, Euangelium accepta prius benedictione legit, sacrumque panem in maiori Introitu in capite defert, velut si ministerium Diaconi deponat.*

2 Ἵσταται ἐν τῇ σωλείᾳ] In Solea extra adytum sacrum stat Diaconus in Presbyterum Ordinandus, vel ex animi deuotione, vel etiam quia Soleas, non male commodus est eius officio locus, in quo sanguinem Christi dispensat: vel saltem Sacerdoti ad mysteria sacra populum admittenti, subministrat.

3 Δύο διάκονοι λαμβάνουσιν αὐτόν.] Eodem ritu Presbyter promouendus quondam deduceretur in Ecclesia Romana iuxta veterem eius Ordinem, in quo legimus. *Parato electo qui Presbyter Ordinandus est, Diaconi more, cum Orario: præsentantibus eum atque deducentibus duobus Diaconis vsque ad Presbyteros, duo Presbyteri ducunt vsque ad sedem Pontificis.*

4 Ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος.] Qui alias dicuntur πρωτοπαπᾶς & δευτερεύων τῶν ἱερέων: de quibus in præcedentibus abunde.

5 Κυκλοῦσι τὴν ἁγίαν τράπεζαν.] Cuius rationem reddit Symeon Thessal. τῷ ἀρχιδιακόνῳ, καὶ λοιπῶν ἄλλων προηγουμένων κυκλοῦται, καὶ χορείαν ποιεῖ περὶ τὴν θείαν τράπεζαν, συνιστῶν καὶ αὐτὸς χορείας ἀγγέλων, καὶ ἱερέων· καὶ τρὶς αὐτὴν τελεῖ, τὴν τριάδα δοξολογῶν, τοὺς ἁγίους μάρτυρας ἐγκαλούμενος, ἀγωνισάμενος καὶ αὐτὸς ἐν Χριστῷ. *Archidiacono, & reliquis alijs præcedentibus circuit, & choream agit circa sacram mensam, componitque ipse Angelorum & Sacerdotum choream; terque hanc ducit, & laudem Trinitati reddit, & Martyres inuocat, ad quorum exemplum ipse iam certamen sustinuit.*

6 Ἅγιοι μάρτυρες.] Vide reliqua huius Troparij in Onomastico.

7 Εἰς θρόνιον.] Addunt vetusti codices Veneti, μικρὸν in humili nimirum sede: & sacræ mensæ dorso innixa.

8 Ἀσπάζεται τὸ γόνυ τὸ δεξιόν.) Pontificis pallium, vtpote Latino multo latius, & longius, in genuum loco Sacerdos ordinandus osculatur, quo & dignitatem Pontificis humiliatus veneretur, & potestatem omnem quam ambit, ab eo tanquam à paterno traduce profluere profiteatur.

9 Σφραγίζεται τρίτον τὴν κεφαλήν.) Crucis signo in Sacerdotali maxime Ordinatione facto clarum reddunt testimonium Chrysostomus & Augustinus. Ille quidem de huius signi adorat. διὸ σφραγὶς κέκληται· ὅτι πάντα τὰ τοῦ θεοῦ τὰ παραδοθέντα ἡμῖν, ὥσπερ ἐν σημείῳ τινὶ καὶ δακτυλίῳ βασιλικῷ, καὶ δακτυλίῳ σφραγιζόμεθα· ἂν χειροτονίαν δέῃ ποιεῖν τινα ἐπιλεξάμενοι, κἂν ἄλλο τι τῆς ἱερωσύνης ἀγάγωμεν ἀξίωμα, μετὰ μυρία ἐπικαλέσαι καὶ κλήσεις τοῦ πνεύματος τὴν χάριν ἐλθοῦσαν τούτῳ σφραγίζομεν ὥσπερ ἐκ ταμιείου τινὸς ἀσφαλοῦς ταμιεῖον τῶν θείων δωρεῶν. *Ideo signaculum (crux) appellata est, eo quod diuina deposita omnia quæ accepimus, ea quasi signo quodam ac annulo regio obsignamus. Si quem populo præficiamus, vel ad Sacerdotis aliam prouehamus dignitatem, post innumeras preces, & inuocationem gratiæ sancti Spiritus aduenturæ, hac obsignamus, quasi certo ærario donum recludentes.* Augustinus vero in Appendice de diuersis serm. 75. *Omnia Ecclesiastica*, inquit, *Sacramenta in crucis virtute perficiuntur: sed per hoc maxime signum, Sacerdotes & Leuitæ, ad sacros Ordines prouehuntur.*

10 Κλίνει ἄμφω τὰ γόνατα.) Vtrique genu à Sacerdote flectendo attestatur Dionysius de Eccl. Hierarc. cap. 5. ὁ ἱερεὺς ἄμφω τὼ πόδε κλίνας ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχει τὴν ἱεραρχικὴν δεξιάν. *Sacerdos flexo ante altare genu vtroque, admotam capiti Pontificis manum habet.* Cuius mysterium in promptu est apud Symeonem Thessal. διὰ τὴν ὑπόπτωσιν καὶ προσαγωγὴν πρὸς τὰ μείζω, *propter subiectionem, & ad maiora accessum.* Ita vero necessariam vel congruam Sacerdoti Ordinando duxerunt antiqui Patres genuflexionem, vt etiam festiuis diebus quibus in genua procumbere nefas est, Sacerdotium suscepturos voluerint cum hac corporis demissione consecrari. Hinc non sine futuri Sacerdotij omine animaduerterunt spiritualis instructionis Gregorij Nazanzeni patris testes, illum genuflexum Catecheses & fidei rudimenta percepisse.

11 Εἰς πρεσβύτερον.) Duplicem potestatem qua pollet Sacerdos duabus manuum impositionibus, & distinctis verborum formulis Ordinato Pontifex Latinus impertit. *Accipe*, enim ait primo, *potestatem offerre sacrificium Deo. &c.* Et secundo: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, &c.* Græcus vna manus impositione vnoq; verbo (cætera enim sunt ei, cum Diacono & Episcopo Ordinandis communia) εἰς πρεσβύτερον, vtramque, in corpus verum & in corpus mysticum authoritatem confert. Atque idem est dicere, ait Arcudius lib. 6. cap. 8. Creatur venerabilis N. Presbyter ac consecratur, ad obeundas omnes functiones, quæ ad Presbyterum spectant: non tantum scilicet ad sacrificium offerendum, verum etiam si opus fuerit, ad reconciliandos pœnitentes, cæteraque sacramenta administranda. Difficultas autem vel obscuritas, si quæ in verbis adiunctis se offerat; ex dictis, vbi de Diaconi Ordinatione, cuncta dissoluitur. Quamuis non taceam Catumsiritum quendam patria Italum, ritu forsan Hermaphroditum, animo, vbi emergit occasio, Arcudio infensissimū, imo etiam & Catholicæ veritatis in nonnullis aduersarium, formam Ordinis Catholicam à Græcis vsitatam, & à sancta Romana Ecclesia approbatam, ex eo maxime quod Sacerdotes Græcos bene de fide sentientes in suam communionem admittit, respuere, nouaque alia tanquam fabulosa & fictitia Minerua è suo cerebro nata, & aduersus Theologorum omnium agmen sacrum instructa, nouaque pariter materia, è Chao rudi, indigestaque

m de suorum som iorum educta, augustum O-dinis Sacramentorum componere, pluribus Prolegomenis varieé circa Ordinem argumentis, molitum fuisse. Verum qui a forma quam assignat à Graecis explodi ur, & materia quam profert, licet à Latinorum propria, non longe abhorreat (hanc enim contactum altaris, sacrorumque vasorum in eo repositorum esse fingit, & affirmat) à Theologis tamen Latinis non admittitur: eius vero libri non tantum editi, sed & edendi condemnati sunt: non est cur contra hostem in terram iam actum, viribus fractum, imo & penitus subactum, telum torqueamus: maxime cum sibi consulens, caput in manus potentiorum principum deponit, & corpus ibi se ponere vereatur: & S. R. E. sensus eum satis superque condemnet, in Catechismo vulgari Graeco sacrae Congregationis de propaganda fide iussu, & expensis Romae excuso, in quo de Ordinis materia & forma pauca quidem, sed Graecorum Patrum sententiae consona determinat: ἡ ὕλη αὐτοῦ τὸ μυστήριον ... τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὴν κεφαλὴν ἐκείνου ὁποῦ χειροτονεῖται· τὸ εἶδος ὅμως τὰ λόγια ὁποῦ δίδουν δύναμιν αὐτῷ τοῦ μυστηρίου εἶναι. ἡ θεία χάρις· καὶ τὰ ἑξῆς. *Materia huius Sacramenti est impositio manuum Pontificis super caput eorum qui ordinantur: forma, id est, verba quae Sacramento virtutem conferunt: sunt haec. Diuina gratia, &c.*

12 Πάσης κτίσεως ...] Deus, cuius esse principium & finem ignorat, omnemque creaturam aeternitate, sapientia, & dignitate superat, quos aetate & moribus, caelesti tenui, potestateque in Ecclesia locupletat; hos ... (ipse ...) prae cunctis aliis suis ministris, voluit esse insignitos.

13 Ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας] Allusio ad dictum Pauli Rom. 15. quo se ἱερουργοῦντα εὐαγγέλιον profitetur: quia sacris operans Euangelium praedicabat, & Euangelii verbo audientium animas quasi victimas Deo consecrabat, & sacris virtutum ritibus imitabat.

14 Ὁ πρωτοπαπᾶς.) Πάπας vel Πάππας paroxitona *Papam* supremum Pontificem corrupto Graecorum loquendi genere significat. Παπᾶ vero circumflexa in vltima, Sacerdotem quidem, sed eum qui in saeculo degit: ἱερομόναχος autem, Monachum Sacerdotali dignitate clarum indicat. Hinc πρωτοπαπᾶς nobis Archipresbyter vocatus, primas inter Sacerdotes obtinens, & propterea ius aliquod in eos exercens.

15 Ἀνίστησιν αὐτόν) Tenuerat diu Sacerdos dum ordinaretur frontem altari innixam & applicitam: ἐκεῖ γὰρ ὁ τῶν χαρισμάτων θησαυρός: *ibi enim*, ait Simeon, *gratiarum residet thesaurus*: nunc plene ordinatum Pontifex erigit: ἀνίστησιν αὐτόν, δεικνὺς οὕτω τὴν ἀπὸ ταπεινοτέρων εἰς τὰ ὑψηλότερα, ἢ θειότερα ἀνάβασιν: *Erigit*, inquam *illum*, & *eius ascensum ad celsiora & diuiniora manifestat.*

16 Φέρει τὸ ὁπισθεν τοῦ ὠραρίου.] Vnicuique Ordinum, vt alibi cum Zonara docuimus, vt officium ita vestis propria est: & vt Thessalonicensis opus de templo scribit: ἕκαστος αὐτῶν ἀναλόγως τῇ τάξει ἐπενδύεται τὰ ἄμφια· *Quisque suo Ordini conuenienter propriis vestibus amicitur.* Diaconus itaque libera & volante stola ornatus, vagum & liberum Angelorum obsequium repraesentat, cui libertati quasi renuncians, Euangelii iugo, circumdata collo hinc & inde Sacerdotali stola se submittit, & ἐπιτραχήλιον imponit, quod τῆς τελεσιουργοῦ χάριτος σημεῖον, *initatiua & consummatiua gratia argumentum est*, ait idem Symeon. Et rursus. τὸ δὲ γε ἐπιτραχήλιον τελεσιουργὸν καὶ ἁγιαστικὸν χάριν τοῦ πνεύματος παρίστησι χάριν.

17 Ἐνδύει αὐτὸν τὸ φελώνιον] Explicat Thessalonicae Praesul, ordinati Sacerdotis a ... ictum, hoc pacto: διὸ καὶ ἐν δευτέρῳ ζώννυται, ὡς πρὸς μεῖζον κινούμενος ἔργον· καὶ φαιλώνιον περιβάλλεται, ὅπερ ἔνδυμα ποδῆρες, ἄχρι ποδῶν ὅλον τὸ σῶμα περιστέλλει. ... διὰ τὸ καθαρὸν, καὶ ἁγιωσύνης, καὶ τὴν θείας δόξης περιβολὴν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶν ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον, ... διὰ τὸ ὑποδεικνύειν ... ἐμπαιζόμενος ... ὅλον τὸ σῶμα ἔχει ... ἀπὸ κεφαλῆς, διὰ τὴν ἄνωθεν ... πρόνοιαν, καὶ τὸ ... Θεοῦ, καὶ τὸ φυλακτικόν· αἴρεται δὲ ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἱερῶν ἔργων, ... διὰ τὸ ἀγγελικὸν ἀξίωμα, καὶ ὅτι αἱ χεῖρες δι' αὐτοῦ φαινόμεναι τὸ ἐνεργητικὸν ἐμφαίνουσι ... Θεοῦ, ... ὁ ἱερεὺς ἐνεργεῖ. *Propterea secundo praecingitur*, (prima enim cum Subdiaconus fuerat ordinatus, zonam quoque corpori circumdederat) *quasi ad maius opus vocetur. Casula vero quae indumentum candidum est, circumamicitur: estque sine manicis, & totum corpus ambit. Candidum indumentum est, propter puritatem & sanctimoniam, & diuinae gloriae amictum, quia Deus amictus est lumine sicut vestimento. Manicis vero caret, vtpote designans saccum quem Dominus, dum illuderetur, indutus est. Totum autem corpus ambit à capite vsque ad pedes, propter supernam Dei erga nos prouidentiam: & quia nos fouet & custodit. Sacrarum porro actionum tempore manibus extollitur, & alarum formam exhibet, propter Angelicam dignitatem, & ex eo quod extantes & visae ex illo manus, virtutem & efficientiam Dei, in his quae operatur, Sacerdos declarat.*

18 Ἄξιος.] Reponenda hic ob oculos num. 24. in Diaconi ordinatione dicta.

19 Οὕτως ἀσπάζεται τὴν ἱερία.) Mira sagacitate cunctas Ecclesiae suae caerimonias persequitur Symeon Thessalonicensis. εἶτα ἀσπάζεται, ait, τὴν ἱερὰν τράπεζαν, ὡς πλήρη χάριτος, καὶ ὡς ἐν αὐτῇ τελειωθείς· εἶτα τὴν ἀρχιερατικὴν δεξιὰν, ὡς δι' αὐτῆς χειροτονηθεὶς, καὶ ἔτι τὴν παρειὰν, διὰ τὴν θείαν ἀγάπην καὶ τὴν εἰρήνην, καὶ ὅτι ὄργανόν ἐστι ... τῆς εὐχῆς, καὶ ὅτι ὁ ἀγαπῶν καὶ ὁ ἀγαπητὸς, καὶ ὁ τελῶν καὶ ὁ τελούμενος διὰ τοῦτο καὶ οἱ ... ἀσπάζονται ... ὡς ὁμοταγῆ γενόμενον, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ἑνώσεως ἐνδείκνυνται. *Commouetur deinde sacram osculari mensam, tanquam gratia exundantem, & quia in ea consecratus est: mox etiam Pontificis dextram, quia per eam promotus est, tum vero genam propter diuinam charitatem & pacem, & quia est instrumentum precum, eo quod etiam ipse & Pontifex, sicut diligens & dilectus, initians & initiatus: propterea & omnes Presbyteri laetantes, cum gaudio hunc deosculantur, quasi eiusdem Ordinis participem, eique dilectionis & vnitatis signum omne demonstrant.* Osculum porro in vniuersa Ecclesia Sacerdoti recens ordinato quondam datum colligitur, tum ex vetere Ordine Romano scribente: *Tunc osculetur singulos dicens. Pax Domini sit semper vobiscum*: tum ex Dionysio de Ecclesia Hierarchia cap. 5. ὁ δὲ ἀσπασμὸς ἐπὶ τέλει τῆς ἱερατικῆς τελειώσεως, ... ἔχει· πάντες γὰρ ὅσοι πάρεισι τῶν ἱερατικῶν ... τάξεων, ... ὁ τελῶν ἱεράρχης, ἀσπάζονται τὸν τετελεσμένον. *Quae circa finem in sacrorum Ordinum consecratione adhibetur salutatio, sacram significationem continet. Nam & omnes qui adsunt in sacris constituti, & Pontifex consecrans, consecratum salutant.* Cuius ipse subdit rationem, quia cum anima, charactere Ordinis suscepto, similitudinem in sese mutuam con-

templentur, nec ab amore, nec ab amoris symbolo quod est osculum continere se possunt ὥσπερ ὁ ϑεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς ἀπαρασάλευτον ἱεροσύνην, τὴν τῆς ὁμονοίας τῶν ἱερῶν κοινωνίαν συνδοκῶν, καὶ τὴν ἐν ἀγάπαις ἱερέων εὐφροσύνην, ὡς ὁλοκλήρως ἀπεικονίζοντι ἱερατικῷ μορφώσει τὸ συνευδοκεῖν κάλλος. *Hinc consalutatio illa inter homines Ecclesiastici Ordinis consecratur & perficitur, quæ sanctam eiusdem formæ mentium societatem lætitiamque mutuam, quæ amore digna est, indicat: quippe quæ Sacerdotali forma pulchritudinem diuinam conseruat.*

20 Ἵσταται κατὰ τῆς προθυσίας] An ideo solum, vt & Ordine Presbyteri à Deo insignitus, loco quoque inter Presbyteros à Pontifice promoueatur? τῷ πρεσβυτερίῳ ἐμφανέστερον ἠξιώθη βαθμοῦ ἀξιωθῆ, & vt Cyprianus de Numidico scribit epist. 5. *Admonitos & instructos sciatis dignatione diuina, vt Numidicus Presbyter adscribatur Presbyterorum Carthaginensium numero, & nobiscum sedeat in Clero?* Non ita: sed vt cum reliquis Sacerdotibus, & ipso Pontifice, sacra peragat. Huiusmodi enim est apud Græcos sicut & apud Latinos consuetudo vt non tantum recenter ordinati Presbyteri in eadem liturgia Pontifici in sacrificio cooperentur, sed & in diebus solemnioribus plures Pontifices & Sacerdotes Patriarchæ, Episcopo vero plures Sacerdotes, & tandem συλλειτουργοὶ alii concelebrent, & vnum simul sacrificium & sacramentum aggrediantur perficiendum. Nec mirum: plerisque quippe in locis Constitutionum Apostolorum, & sacrarum historiarum, Pontificum sacrificiis adesse describuntur Sacerdotes. at quo fine, nisi vt eiusdem sacrificii socios se exhibeant? Clarum legimus de hac re apud Ciacconium testimonium in vita Zepherini qui vt ille scribit: *voluit omnes Presbyteros adesse celebrante Episcopo: quod & Euaristo placuit.* Adesse quidem dices, sed audientium, non consacrificantium proposito. At nisi sacrificarent, non operam certe Pontifici in altari præberent, sed in sedibus consisterent: sacrificio vero cooperatos veteris Ordinis Romani textus indicat, si quadam animi indifferentia legatur; nec nisi Innocentii tertii ætate antiquitatã fuisse hanc cõsuetudinem certiores reddimur ex eius libro quarto de sacrificio Missæ cap. 25. quo, vt Presbyteri Cardinales Pontifici concelebrent, præscribit: & etiamnum hodie Roma spectante & approbante, plures Græci Sacerdotes, die sancto Athanasio sacro, ad Missam vnam celebrandam, cum Hierarcha, sacrorum simul cærimonias solemni ac Pontificio ritu peragente conueniunt.

21 Ἀναγνώσεται τὸ κοντάκιον.] Vox κοντάκιον, sæpius *breuem modulum*; de quo in Liturgiam Chrysostomi num. 171. Hic autem librum Missalem, vtpote breuem, & solas Basilij, Chrysostomi, & Germani liturgias complectentem, significat. Hunc merito legit Sacerdos recens Ordinatus, quia Pontifici confestim concelebrat, & eiusdem liturgiæ fit collega. Cæterum, quamuis de porrigendo à Pontifice Missali nulla fiat hic mentio: testatur tamen Arcudius lib. 6. cap. 3. se à Monachis C P. fide dignis accepisse, illum à Patriarcha tradi solitum, μετ' εὐφημίας *cum fausta acclamatione*, vocis, ἄξιος, quâ sæpius in Ordinationis ritu solet Pontifex Ordines suscipientes congratulari.

22 Ὅτι δὲ τελειωθῇ τὰ ἅγια.] Paucis immutatis ritum hunc, ita Thessalonicensis explicat: τότε δὲ προσκαλεῖται πάλιν ὁ χειροτονηθεὶς, καὶ λαβὼν τὸν ὅλον ἡγιασμένον ἄρτον, τέλειον, ἀκούει· λάβε τὴν παρακαταθήκην ταύτην καὶ τὰ ἑξῆς· τοῦτο φρικτὰ πάνυ ῥητά· δείκνυσι γὰρ ὡς οἰκονόμος τῶν θείων μυστηρίων γίνεται· καὶ οὐκ ἄλλον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν τὸν ζῶντα ἄρτον λαμβάνει ἱερουργεῖν, καὶ τὴν ἱερωσύνην αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὡς παρακαταθήκην πιστεύεται, καὶ ὀφείλει τηρεῖν ταῦτα, τὴν ἱερωσύνην τε, καὶ τὴν ἱερουργίαν ἀμώμητα· ὅτι καὶ περὶ αὐτῶν ταῦτα ἀπαιτηθήσεται τοῦ κυρίου. *Tunc rursum Ordinatus aduocatur, & secundum integrum consecratum panem accipiens à Pontifice, audit ab eo. Accipe depositum, & quæ deinceps. Tremenda sane verba. Manifestat enim quomodo dispensator Dei mysteriorum fit Sacerdos, & non alium, sed Iesum, panem viuum consecrandum deinceps assumit, & eius sacerdotium: ipseque idem Christus, velut depositum ei creditur, vnde & hæc, sacerdotium videlicet & sacrificium irreprehensa seruare tenetur: horum enim rationem ab eo repetet Dominus.* Hæc Symeonis verba luce meridiana clarius particulam ordinato à Pontifice traditam, consecratum esse denotant, & ipse noster textus non obscurè idem manifestat: Ὅτι τελειωθῶσι τὰ ἅγια: *cum perfecta & consecrata fuerint sancta*: cum nempe ad eum liturgiæ locum ventum est, vt proferuntur hæc sententia fol. 77. ὅτι γένηται τοῖς μεταλαμβάνουσι, *vt fiat sumentibus*. Nondum tamen consecratam olim fuisse traditam arguunt Ms. Barberinum S. Marci, & Cryptoferratense superius inter varias lectiones in lucem edita: referunt enim ante liturgiæ Canonem, tunc enim populus dicit, *Dignum & iustum est*, fol. 75. particulam huiusmodi in ordinati manus à Pontifice committi: testaturque Arcudius lib. 6. cap. 3. in Russia Græcis ritibus addictissima prouincia, eandem vsque hodie in vsu perseuerare consuetudinem, vt nisi inconsecrata tradatur. Quacumque porro ratione celebretur, hic ritus sui muneris Sacerdotem admonitum semper facit, & ad potestatem Sacerdotalem exercendam prouocat. Ita cum arguto Græco Arcudio lib. 6. cap. 3, Græcis omnibus sentiendum est: & à doctrina Falsogræci Catumsyriti cauendum, qui hostium Ecclesiæ Romanæ opiniones vbique saluas esse dum cupit, fraudes eorum detegentem Arcudium odio & falsitate sibi patrocinantibus impudenter condemnat: tractatusque in Accusatione 61. per fas & nefas Gabrielem Philadelphiæ immeritum Antistitem, erroris ab Arcudio circa materiam Ordinis conuictum, tutari suscipit.

Et is quidem siue vt Latinorum animos sibi conciliaret, siue vt suis nouus Theologus emersisse videretur, materiam Ordinis, hanc, de qua tractamus, particulæ traditionem; formam vero, verba simul prolata, λάβε παρακαταθήκην, &c. asserere, mendacii posthæc detegendi timore, non est veritus: cuius deliria quamuis iam abunde patefecerit Arcudius cap. 3. ex Euchologii tamen nostri contextu possunt insuper dissipari penitus. Primo, quia traditio Particulæ fit post cooptatum in Presbyterorum societatem recenter ordinatum, postque, eidem, vt initiato, à Pontifice osculum impertitum. Secundo, fit illa nunc, post lectam consecrationis & totius liturgiæ à recenter ordinato seriem, quod quidem qui attentaret si nondum sacerdotio collato perfectum se censeret? Tertio, χειροτονηθεὶς vbique appellatur sacerdotium suscipiens, ante traditionem huiusmodi, quasi Ordine, iam suscepto sit insignitus. Quarto, verba laudata, λάβε παρακαταθήκην, &c. à solo Catumsyrito formam Ordinis continere perhibentur; Philadelphiensis autem ab eo male vindicatus, nisi ipsi patrocinatur, nulla parte hac, à communi Græcorum Theologorum sensu discedit. Quinto, verba hæc λάβε παρακαταθήκην impudenter & meretricia fronte adulterare ausus est Catumsyritus, dum illis interserit, ἐν ᾧ ... αὐτὴν

σῶμα τοῦ Χριστοῦ, *fac depositum hoc corpus Christi*: quæ quidem à Rectoria, nec traditione, nec scripto, nec typis Græcis vllis sunt noti. Non omiserim lubens vanam illam Catumsyriti formam, potestatem quidem Sacerdotis in Christi corpus verum commemorare, de mystico vero altum in ea silentium: quis autem Sacerdos, qui in vtrumque aliquid iuris accipit, de vtroque verba sibi fieri, dum ordinatur, non percipiat? Sonent itaque licet, verba hæc, λάβε ἐξουσίαν, idem fere quod hæc Latina, *Accipe potestatem offerre*, &c. Sonent etiam hæc alia, ποίησον αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ac quæ dixit Christus, *Hæc facite in meam commemorationem*: cum tamen nullam de Sacerdotis iure in Ecclesiæ membra mentionem faciant, nusquam vt vera Ordinis forma, iuxta Catumsyriti doctrinam sunt habenda. His subtiliter, & pro consueto sibi more, non sine fictione & mendacio respondet falsarius Catumsyritus, partialem hanc esse sacramenti Ordinis formam, vt quæ solum in Christi corpus Sacerdotis auctoritatem proferat: aliam vero secundam itemque compartem esse, quæ alio tempore cum Episcopo libuerit aliam in Christi corpus mysticum potestatem concedat. His autem deliria hæc verbis aperire conatur. Ecclesia Orientalis, non eodem tempore & die ordinat suos Presbyteros sicut sancta Mater Romana Ecclesia, sed duobus temporibus ad exemplum Domini Christi bis ordinat Sacerdotes suos. Christus enim Apostolos semel ordinauit, ad ordinariam potestatem super caput suum verum, per exhibitionem panis ante mortem: & iterum in secundariam potestatem super corpus mysticum, cum post resurrectionem insufflauit in eos, & dixit, *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Ita Ecclesia Orientalis primo ordinat suos Sacerdotes per collationem corporis Christi sub speciebus panis, & deinde ad secundariam potestatem super membra Ecclesiæ suis peccatis liganda aut absoluenda. Cuius quidem potestatis tradendæ formam se, DD. Cardinalibus Congregationis de propaganda fide præfectis, ex testimonio Timothei Citenes Cypri Metropolitæ, Romæ exhibuisse affirmat idem Catumsyritus Accusatione in Arcudium 64. illamque exscribit, Græce primo, deinde Latine, hoc pacto. *Sedens Episcopus cum solemnitate in Pontificio throno, indutus veste Episcopali, & habens super humeros pallium Episcopale, iubet accedere ordinandum, ad suscipiendam secundariam potestatem absoluendi, & ligandi. Tunc duo Sacerdotes deducunt in medio eum qui ordinatur: & tres reuerentias faciunt coram Episcopo, dicente vno ex ipsis in prima inclinatione: Iube Domine. Ad quod omnes pariter, capita sua Episcopo profunde inclinant. In secunda vero reuerentia, dicitur: Benedic Domine. Et in tertia: Ad multos annos Domine. Tunc is qui ordinandus est, inclinat caput, & genu dextrum coram Episcopo. Et Archidiaconus pallii extremitatem modeste attollit, & ordinandi capiti superimponit. Insuper Episcopus ipse imponit ei manum suam, dicens: Mediocritas nostra, ex diuina gratia, & dono, ac potestate principalis fontis viuendi spiritus, nobis concessa à Saluatore Christo Domino per sanctos eius discipulos & Apostolos, ad soluendum & ligandum peccata hominum, dicendo eis: Accipite Spiritum Sanctum: quorum retinueritis peccata retenta sunt: &, quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Ex ipsis autem etiam ad nos deriuato hoc diuino dono Spiritus Sancti principii vitæ nostræ, inquam, huius status ministerium, superimponit N spiritualis paternitatis officium. Damus itaque ei potestatem ligandi & soluendi omnia quæcumque ei confitebuntur homines ex puro & contrito corde, sintque condonata & absoluta ex Omnipotente virtute diuini & viuifici Spiritus Sancti, in præsenti sæculo, & in futuro: in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Et tunc Chorus respondet: Domine, ut seruare, Domine sancte, benedic. Et Episcopus dicit: Christus verus Deus noster, precibus intemeratæ suæ Matris, & omnium Sanctorum misereatur, & saluet nos: tanquam bonus & misericors Deus. Amen.* Verum, quam narrat Catumsyritus secundariam ordinationem DD. Cardinalibus legendam obtulisse, ipsi quoque Eminent. Cardinales subodorati sunt suppositam & falsam, & vt vincat veritas, legitimam ad alteri Catumsyriti fœtum: pœnaque exinde fuit authori, vt nec legitimos nec suppositios, vel edere vel fingere deinceps attentaret. Pro comperto, namque est, & luce ipsa clarius extat, non successiue, sed semel & vna, Sacerdotii potestatem vtramque Græcos conferre, cum dicunt: Diuina gratia quæ infirma semper curat, & ea quæ desunt adimplet; *promouet N. in Presbyterum*: hoc est, ad obeundas Presbyteri functiones cunctas: vnde & fundamento vacat apud eos quo se torquent Scholastici quidam, dubium. An duplex sit Sacerdotii character? An qui potestatem obtinet in corpus Christi verum, simul quoque in mysticum obtineat? Vna siquidem ad munus vtrumque se extendens facultas confertur, & vna est Sacerdotii dignitas, qua vel vnico verbo prolato Diaconus augetur, & ius vtrumque, in verum & in mysticum Christi corpus, committitur: non immerito propterea annotauit Arcudius lib. 6. cap. 8. Sacerdotibus confessiones excepturis concessas literas (ἐνταλτήρια γράμματα & ἐντάλματα vocitant Græci, nos *Mandata*, eo quod in ipsis à Confessoribus agenda vel obseruanda quæque præscribunbuntur) nihil quod ordinationem memoret aut tangat continere: sed tantum potestatis in Ordine susceptæ functionem demandare, amplitudinem exponere, necnon & eius terminos definire & coarctare: quæ idcirco absentibus æque ac præsentibus conferri solent; semper autem Monachis, licet non cunctis eas Pontifices concedunt. Et quidem, ἐντάλματος vnius, Arcudius loco nuper memorato, alterius Iuris Græcoromani volumen lib. 6. tertii, Ms. Regium numero 363. formam nobis exhibet.

Humilitas nostra tibi in Monachis Sacerdoti Matthæo spiritualis paternitatis ministerium confert. Vnde & rationes & acta, variosque pro confessione ad te accedentium casus excipere, & iuxta cuiusque vires, peccatorumque discrimina ratione habita, pœniten-

Ἡ ταπεινότης ἡμῶν ἀνατίθησί σοι τῷ εὐ-λαβεστάτῳ ἱερομονάχῳ Ματθαίῳ τὸ λειτούργημα τῆς πνευματικῆς πατρότητος. ὅθεν ὀφείλεις ἀναδέχεσθαι τοὺς λογισμούς, καὶ τὰς πράξεις, καὶ τὰ ποικίλα πάθη πάντων εἰς ἐξομολόγησιν προσερχομένων σοι· καὶ οἰκονομεῖν τὴν μετά-

νοίας, καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἀναλόγως κατὰ τὴν ἑκάστου δύναμιν, καὶ πρὸς τὴν αὐτῆς ἐπιτήδειον ἀναφοράς. δήσεις γὰρ ὃ δεῖ δεθῆναι, καὶ λύσεις, ὃ δεῖ λυθῆναι, ὡς συνεργὸς καὶ ὑπηρέτης τῆς παρὰ Θεοῦ δοθείσης ἡμῖν πνευματικῆς καὶ ἀποστολικῆς χάριτος, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν. ἔτι δὲ ὀφείλεις κατὰ μοναχοὺς ἀποκείρειν τοὺς εἰς τοῦτο προσκαλουμένους σε, μετὰ τῆς ὀφειλομένης κανονικῆς παρατηρήσεως, τῆς τε ἄλλης, καὶ τοῦ μέλλοντος πνευματικῶς ἀναδέχεσθαι τὸν ἀποκειρόμενον. τοὺς δὲ πρὸς τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα προαγομένους οὕτως ἐξετάζειν ὀφείλεις, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς διερευνᾶσθαι ἀκριβῶς, ὡς ἀποστολικὸς καὶ κανονικὸς ἀπαιτεῖ λόγος· ἵνα μὴ διὰ ῥαθυμίαν, ἢ συναρπαγήν τινα, λάθῃς σεαυτὸν ἀλλοτρίαις κοινωνῶν ἁμαρτίαις, κατὰ τὸν θεῖον εἰπεῖν ἀπόστολον. ἐπὶ τούτῳ καὶ τὸ παρὸν ἐνταλτήριον γράμμα γεγονὸς παρὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος ἐπεδόθη σοι δι' ἀσφάλειαν ἐν μηνί, καὶ τὰ ἑξῆς.

tiam, & omnium salutem teneris administrare. Ligabis enim quæ ligari oportet: & solues quod solui necesse est, vt cooperator & minister datæ nobis à Deo spiritualis & Apostolicæ gratiæ, pro humanarũ animarum salute. Conuenit insuper deuotè iuxta Monachorum ritum, de hoc te interpellaturos, (cum debita Canonica obseruantia; tum alia quauis, tum ea, quæ Monachum detondendum comitari decet) tonsura, Monastico Ordini adscribere. Promouendos autem ad Sacerdotij dignitatem ita teneris examinare. & quæ ad eos spectant, vt Apostolica & Canonica ratio exigit, perscrutari: ne ex negligentia, aut subreptione aliqua, alienis criminibus, vt diuini Apostoli verbis vtamur, participasse deprehendaris. Hoc fine mandatum hoc scripto tibi ab humilitate nostra traditum est, ob tuam securitatem, mense, *&c.*

---

23 Μεταλαμβάνει πρῶτος.] Non solum honoris gratia prior alijs communicat recens ordinatus, sed & sacrum sanguinem Sacerdotibus distribuere posse ex Symeonis testimonio constat: τὸ ποτήριον, inquit, τοιγαροῦν (ὁ χειροτονηθεὶς) ταῖς χερσὶ κατέχων, μεταδίδωσι τοῦ θείου αἵματος τοῖς προσερχομένοις ἱερεῦσι καὶ διακόνοις. μαρτυρούμενος διὰ τοῦ ἔργου, ὡς τῶν μυστηρίων τετέλεσται ἱερεὺς, καὶ ταῦτα ἄγειν μεταδιδόναι ἄξιος, καὶ δύναμιν εἴληφεν. *Sacratissimum calicem ordinatus manibus tenens, Sacerdotibus Diaconisque accedentibus, sanguinem sanctum distribuit: hac actione testatus, se sacramentorum ministrum consecratum esse, & illa alijs impertiendi potestatem, facultatemque adeptum.*

24 Λέγει τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν.) Quam reperire est in Chrysostomi liturgia fol 85. Hic vero Regia cum Cryptof. addunt, καὶ λειτουργεῖ καθ' ἑκάστην, ἡμέρας ἑπτά. *Septem dies continuos Missam celebrat.* Quondam enim interpolatis tantum diebus sacra peragebant Sacerdotes: recens autem ordinatus, primis septem consecrationis suæ diebus, quotidie Deum Eucharistiæ sacrificio colit: & ex vnico à Pontifice accepto pane, septeni illius sacrificij materiam omnem depromit: de quo ritu mentionem etiam facit Thessalonicensis: Εὐλογίαν λαβὼν ἄρτου ἔχει τῆς ἑβδόμης καθ' ἡμέραν ἱερουργῶν, ὡς προγέγραπται, ἵνα καὶ πρὸς τὸ ἔργον καὶ ὄνομα ᾖ, καὶ ἀδιάκοπος ὁ τῆς ἱερωσύνης ἐνέργεια τῇ ἑβδομάδι τῶν ἱερῶν διαμείνῃ, δι' ἧς παρούσης ὁ βίος οἰκονομεῖται ζωῆς· ὡς ἂν τοῦτο τὸ ἔργον ἐπιμελῶς ἐνεργήσας ἐν τῷ παρόντι, ὡς τὴν ἀνέκλειπτον ἄπειρον ἱερουργίαν, καὶ ἀΐδιον κοινωνίαν τοῦ Χριστοῦ μετάσχῃ· ἀλλὰ καὶ ὡς πνευματικὴν λαβὼν μέγα χάρισμα, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν τοῦ πνεύματος χαρισμάτων, καὶ ἐν ἡμέραις ἴσαις, ὀφείλει ἀδιαλείπτως ἱερουργεῖν τῇ χάριτι. *E benedictione accepta ad septimum vsque diem abscedit, quotidie vt præfixum est, sacra facturus, & vt actioni eius sermo correspondeat, & absque interruptione, sacrorum hebdomade, qua præsentis vitæ dispensatio decurritur, Sacerdotis operatio perseueret: & cum diligenter opus hoc in præsenti fuerit executus, ad indeficiens illud sacrificium, & continuatissimam Christi participationem perueniat. Verum & spirituali gratia abundanter suscepta, iuxta septenarum Spiritus gratiarum numerum, quæ gratiæ sunt, non interpolato tempore, & æqualibus, diebus tenetur operari.* De septem alijs diebus post vnumquodque sacramentum receptum, deuotius peragendis, suis locis dicetur. Græcis vero solis id non fuit peculiare, vt aliquot post consecrationem diebus attentius Deo, & Sacramentorum deuotæ perceptioni vacarent: nam & in Gallicanum Ecclesiæ Presbyteros recenti ordinatione consecratos vno à Pontifice pane accepto, per quadraginta successiuos dies spiritualiter pastos legimus apud Fulbertum Carnutensem, epist ad Finardum secunda; vixit is vndecimo sæculo, eiusque tempore obseruata consuetudo alterius in veteri Romano Ordine præscriptæ, vbi de Episcopi consecratione, veritati suffragatur. Quod dum venerit ad communicandum Dominus Pontifex (consecrans porrigit ei, consecrato) formatam, atque oblationem integram. Suscipiensque eam Episcopus, ipse ex ea communicat super altare: quod vero residuum fuerit, sibi reseruat denuo, ad communicandum vnoquoque die, vsque ad quadraginta dies expletos. Vide ordinem eundem, titulo, qualiter in Ecclesia Romana sacri Ordines fiant.

RITVS IN ORDINATIONE EPISCOPI seruandus.

Completo Hymno, Ter sancto. conscendit Pontifex crepidinem, quæ est ante sanctam mensam, & ab astantibus tribus Pontificibus à dextro latere, Ordinandus illi offertur: Chartophylax autem à sinistro chartam ei tradit, in quâ, si ordinans est Patriarcha, hæc scripta sunt.

Suffragio & consensu sacratissimorum Metropolitarum, & Archiepiscoporum, & Episcoporum. *Si autem est Metropolita.* Suffragio & consensu Deo amabilissimorum Episcoporum, & sanctorum Presbyterorum: Diuina gratia, quæ semper infirma curat, & ea quæ desunt adimplet, promouet N. Deo amabilem Presbyterum, Episcopum, à Deo seruatæ ciuitatis N. oremus pro eo, vt veniat super eum gratia sanctissimi Spiritus. *Et qui sunt intus, & extra Tribunal, dicant ter,* Domine miserere. *Tradita itaque Pontifici eiusmodi chartâ, & Chartophylace, aut Archidiacono dicente:* Attendamus. *Pontifex scripta legit, audientibus astantibus; cunctisque exclamantibus:* Domine miserere, *vt ex superioribus manifestum est. Explicat autem Euangelium Pontifex, & manum etiam admonentibus alijs Pontificibus, capiti & ceruicibus Ordinati imponit. Mox cruces tres in eius capite exprimens, & manum ei impositam tenens, precatur hoc pacto.*

Dominator, Domine Deus noster, qui per celeberrimum Apostolum Paulum, graduum & ordinum seriem, ad subseruiendum, & ministrandum venerandis & illibatis mysteriis tuis, in sancto altari tuo, constitutis primo Apostolis, secundo Prophetis tertio Doctoribus, sanxisti: ipse omnium Domine, hunc etiam suffragiis electum, & Euangelicum iugum, dignitatemque Pontificalem subire dignum habitum, per meam peccatoris, &

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑι ἐπισκόπου.

1 Μετὰ τὴν τοῦ τρισαγίου συμπλήρωσιν, ἄνεισιν ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὴν κρηπίδα τὴν πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης. καὶ προσάγεται τούτῳ 2 παρὰ τῶν συμπαρόντων τριῶν ἀρχιερέων ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων. ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους. ὁ δὲ 3 Χαρτοφύλαξ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ δίδωσιν αὐτῷ a χάρτην ἐν ᾧ γέγραπται, εἰ μὲν πατριάρχης ἐστὶν ὁ χειροτονῶν ταῦτα.

4 Ψῆφος καὶ δοκιμασία τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν, καὶ b ἀρχιεπισκόπων, c καὶ ἐπισκόπων. Εἰ δὲ μητροπολίτης, ταῦτα. Ψῆφος καὶ δοκιμασία τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ὁσιωτάτων d πρεσβυτέρων. Ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται, τὸν δεῖνα, τὸν θεοφιλέστατον πρεσβύτερον. e ἐπίσκοπον, τῆς θεοσώστου πόλεως, τῆς δεῖνα. εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ᾽ αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. f Καὶ οἱ τοῦ βήματος, καὶ οἱ ἐκτὸς τὸ, κύριε ἐλέησον γ'. ἐπιδιδομένου τοίνυν τοῦ τοιούτου h χάρτου τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ τοῦ Χαρτοφύλακος; ἢ τοῦ ἀρχιδιακόνου λέγοντος, τὸ, Πρόσχωμεν, ὁ ἀρχιερεὺς ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα εἰς ἐπήκοον τῶν παρεστώτων, καὶ πάντων φωνούντων τὸ, κύριε ἐλέησον i ὡς προδεδήλωται 5 ἀναπτύσσει i τὸ εὐαγγέλιον ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ ἐπιτίθησι τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ τραχήλῳ τοῦ χειροτονουμένου, 6 συνεφαπτομένων καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων. εἶτα ποιῶν σταυροὺς τρεῖς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἔχων ἐπικειμένην αὐτῷ τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ νομοθετήσας ἡμῖν διὰ τοῦ πανευφήμου σου ἀποστόλου Παύλου, βαθμῶν καὶ ταγμάτων τάξιν εἰς τὸ ἐξυπηρετεῖσθαι καὶ λειτουργεῖν τοῖς σεπτοῖς καὶ ἀχράντοις σου μυστηρίοις ἐν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους· αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων, καὶ τοῦτον τὸν ψηφισθέντα καὶ ἀξιωθέντα ὑπεισελθεῖν, τὸν εὐαγγελικὸν ζυγὸν καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν, διὰ τῆς χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ

τῶν συμπαρόντων λειτουργῶν, καὶ συνεπισκόπων, τῇ ἐπιφοιτήσει, καὶ δυνάμει, καὶ χάριτι τοῦ ἁγίου σου πνεύματος στερέωσον, ὡς ἐστερέωσας τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ προφήτας, ὡς ἔχρισας τοὺς βασιλεῖς, ὡς ἡγίασας τοὺς ἀρχιερεῖς. καὶ ἀνεπίληπτον αὐτοῦ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπόδειξον, καὶ πάσῃ σεμνότητι κατακοσμῶν, ἅγιον ἀνάδειξον εἰς τὸ ἄξιον γενέσθαι, τοῦ αἰτεῖν αὐτὸν τὰ πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπακούειν σε αὐτοῦ.

Ὅτι ἡγίασταί σου τὸ ὄνομα, δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία.

ΚΑὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, λέγει τῶν συγχειροτονούντων ἀρχιερέων εἷς, λεπτῇ φωνῇ ὅσον ἀκούειν τοὺς συνόντας ἀρχιερεῖς καὶ ἀποκρίνεσθαι, τὰ διακονικὰ ταῦτα.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τῆς σωτηρίας. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, καὶ σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦ δεῖνος, τοῦ νυνὶ προχειριζομένου ἐπισκόπου καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἀρχιερωσύνην χαρίσηται, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως. Καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν χρῃζόντων τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον. Τῆς παναγίας ἀχράντου.

Καὶ τούτων λεγομένων. Ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ὡσαύτως τῇ τοῦ χειροτονουμένου κορυφῇ τὴν χεῖρα ἐπικειμένην, εὔχεται οὕτως.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν ἀνθρώπου φύσιν τὴν τῆς θεότητος ὑπενεγκεῖν οὐσίαν, τῇ σῇ οἰκονομίᾳ ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν διδασκάλους καταστήσας, τὸν σὸν ἐπέχοντας θρόνον, εἰς τὸ ἀναφέρειν σοι θυσίαν καὶ προσφορὰν ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ σου. σὺ κύριε, καὶ τοῦτον τὸν ἀναδειχθέντα οἰκονόμον τῆς ἀρχιερατικῆς χάριτος ποίησον γενέσθαι μιμητὴν σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος, τιθέντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὑπὲρ τῶν προβάτων σου· ὁδηγὸν τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, φωστῆρα ἐν κόσμῳ· ἵνα καταρτίσας τὰς ψυχὰς τὰς ἐμπιστευθείσας αὐτῷ ἐπὶ τῆς παρούσης ζωῆς, παραστῇ τῷ βήματί σου ἀκαταισχύντως. καὶ τὸν μέγαν μισθὸν λήψεται ὃν ἡτοίμασας τοῖς ἀθλήσασιν ὑπὲρ

stantium ministrorum & Coepiscoporum nimirum; aduentu, & virtute, & gratia Sancti tui Spiritus, corrobora; sicut sanctos Apostolos & Prophetas corroborasti, sicut reges vnxisti, sicut Pontifices sanctificasti: & irreprehensum eius Pontificatum ostende, & omni honestate illum exornans, sanctum illum renuncia: vt quæ populi saluti expediunt postulet, & à te exaudiri dignus fiat.

Quia sanctificatum est nomen tuum, & glorificatum est regnum.

Et dicto Amen, *coordinantium eum Episcoporum vnus, submissa voce, à vicinis Pontificibus, eique responsuris, solammodo audienda; Diaconica hæc pronunciat.*

In pace Dominum precemur. Pro superna pace, & salute. Pro pace totius mundi. Pro Archiepiscopo nostro N. Sacerdotio, auxilio, perseuerantia, pace, valetudine, & salute eius & pro opere manuum illius: Dominum precemur. Pro seruo Dei N. nunc Episcopo promoto, & salute eius: Dominum precemur. Vt clemens Deus; purum & incontaminatum illi Pontificatum largiatur: Dominum precemur. Pro vrbe hac, omni ciuitate. Et pro omnibus auxilio & ope diuina indigentibus: Dominum precemur. Vt liberemur ab omni: Suscipe, salua, miserere, & conserua. Sanctissimæ illibatæ.

His dictis Pontifex eodem modo impositam ordinati vertici manum tenens, hoc pacto precatur.

DOmine Deus noster, qui humana natura, deitatis tuæ præsentiam nullatenus ferente, tuâ dispensatione Doctores simili nobiscum ratione passibiles thronum tuum obtinentes, hostiam & oblationem pro cuncto populo tuo sacrificaturos constituisti: tu Domine, etiam hunc Pontificalis gratiæ dispensatorem renunciatum, tui veri Pastoris imitatorem, animam pro tuis ouibus ponentem, cæcorum ducem, in tenebris lucem, insipientium præceptorem, infantium doctorem, in mundo luminare effice: vt animas sibi creditas reparans, tribunali tuo inconfusè in præsenti vita astet, & magnam mercedem pro Euangelij tui prædica-

tione decertaturis, à te præparatam reportet. Tuum enim est misereri, & saluare Deus

Et dicto, Amen, *eleuat Euangelij codicem, & sanctæ mensæ imponit. Atque ita ordinato pallium imponit, dicens:* Dignus. *Simili ratione Clerus idem repetit.*

Deinde ordinatum Pontifex ordinans exosculatur: sicut & reliqui Episcopi. Et solita acclamatione terminata, in Consessum conscendunt: & prior reliquis ordinatus considens, lecto Apostolo, pacem precatur: & prior aliis pretiosi corpori & sanguini Christi communicat: & ipse idem, Pontifici ordinanti, & reliquis communionem distribuit.

τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου σου. σὺ γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ὁ θεός.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, αἴρει τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τίθησιν εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν. καὶ οὕτως 7 ἐπιτίθησι τῷ χειροτονηθέντι 8 τὸ ὠμοφόριον, p λέγων, Ἄξιος, q ὁμοίως καὶ ὁ κλῆρος, τὸ αὐτό. 7 8 p q

9 Εἶτα τὸν χειροτονηθέντα ἀσπάζεται ὁ χειροτονήσας, καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι. 10 καὶ τῆς συνήθους εὐφημίας τελουμένης, 11 ἀνέρχονται εἰς τὸ σύνθρονον. καὶ καθεζόμενος πρῶτος ὁ χειροτονηθεὶς, 12 εἰρηνεύει εἰς τὸν ἀπόστολον. καὶ πρῶτος τῶν ἄλλων τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ r μεταλαμβάνει. αὐτὸς καὶ τῷ χειροτονήσαντι, καὶ τοῖς λοιποῖς ſ μεταδίδωσι. 9 10 11 12 r ſ

VARIÆ LECTIONES.

a Χάρτην) Regij, & Cryptoferratense legunt, χαρτίον.
b Ἀρχιεπισκόπων.) Regia præmittunt, καὶ ἐπισκόπων.
c Καὶ ἐπισκόπων.) Deest in Regiis, & Cryptoferr.
d Καὶ πρεσβυτέρων.) Addunt Regia, καὶ διακόνων.
e Ἐπίσκοπον.) Regia legunt, Μητροπολίτην.
f Καὶ οἱ τοῦ βήματος,) Horum vice Regia, & Cryptof. legunt. ὁ λαὸς τὸ, Κύριε ἐλέησον. τρίς.
g Χάρτου.) Eadem. χαρτίου.
h Φωνοῦντων.) Eadem subdunt. ἐν τούτῳ.
i Ὡς προδεδήλωται) Deest in illis.
l Συνόντες.) Regia, συμπαρόντες.
m Τοῦ ἀγίου σου λαοῦ.) Deest.
n Τῷ ἐν πίστει.) Præcedit alia oratio in Regiis. ὑπὲρ τοῦ ἀρχιερατεῦσαι βαθμόν. &, ὑπὲρ τοῦ συμπολεμοῦντα vt alibi.
o Ὁμοίως,) Deest.
p λέγων.) Regia, λέγοντος τοῦ κλήρου, τὸ, ἄξιος.
q Ὁμοίως καὶ ὁ κλῆρος, τὸ αὐτό.) Desunt hæc in Regiis, & Cryptof.
r Μεταλαμβάνει.) Regia, μεταλαμβάνουσι.
ſ Μεταδίδωσι) Addunt Regia, & Cryptof. Αὕτη ἡ ἀκολουθία γίνεται καὶ ἐπὶ πατριάρχου, καὶ ἐπὶ μητροπολίτου, καὶ καὶ ἐπισκόπου.

Quia vero diuersa est valde, Barberini S. Marci, sicut & alia Allatiani M.S. lectio, separatim ideo vtraque adiungitur. Et primo quidem Barberini.

Episcopi Ordinatio.

POstquam *Hymnus ter sanctus completus fuerit, & descenderint ex Ambone Cantores: stat Archiepiscopus in crepidine, coram sancta mensa, & traditur ei tabella, in qua scriptum est,* Diuina gratia, &c.

Et omnibus audientibus legit, habens manum super Ordinandi caput. Et cum legerit illud, Diuina gratia, &c. *Populus dicit,* Domine miserere, *ter.*

Et aperiens Archiepiscopus Euangelium, imponit super eius caput, & collum, adstantibus & alijs Episcopis, & ipsis sanctum Euangelium tangentibus, facitque cruces tres super caput eius, & imposita illi manu, (Ordinans) sic precatur.

Dominator Domine, &c.

Χειροτονία ἐπισκόπου.

ΜΕτὰ τὸ τρισάγιον, ὅτε κατέλθωσιν οἱ ψάλται ἐκ τοῦ ἄμβωνος, ἵσταται ὁ ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν κρηπῖδα, ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ ἐπιδίδοται αὐτῷ χάρτης, ἐν ᾧ γέγραπται. ἡ θεία χάρις, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ ἀναγινώσκει ἀκουόντων πάντων, ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ χειροτονουμένου. Καὶ μετὰ τὸ ἀναγνῶναι. Τὸ, ἡ θεία χάρις. λέγει ὁ λαὸς τὸ, Κύριε ἐλέησον. τρίς.

Καὶ ἀναπτύξαντος ὁ ἀρχιεπίσκοπος εὐαγγέλιον, ἐπιτίθησιν αὐτὸ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τὸν τράχηλον, παρεστώτων καὶ ἄλλων ἐπισκόπων, καὶ ἐφαπτομένων αὐτῶν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, καὶ ποιῶν σταυροὺς τρεῖς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα, ἐπεύχεται ταῦτα.

Δέσποτα κύριε. Vt supra.

Καὶ

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, ποιεῖ εὐχὴν διακόνου εἷς τῶν πρεσβυτέρων ἐπισκόπων, οὕτως. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Vt ſupra.

Καὶ ἐν τῷ λέγεσθαι τὴν εὐχὴν ταύτην, ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου, ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ἐπεύχεται οὕτως.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν. Vt ſupra.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, ἐπαίρει τὸ εὐαγγέλιον ὁ πατριάρχης, καὶ ἀποτίθησιν αὐτὸ ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ. καὶ τότε ἐπιτιθεὶς τὸ ὠμοφόριον τῷ χειροτονηθέντι, ἀσπάζεται αὐτὸν αὐτός, καὶ πάντες οἱ ἐπίσκοποι, καὶ συνεισέρχεται ὁ ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὸ συνθρόνον, καὶ τελεῖται λοιπὸν πᾶσα ἡ λειτουργία.

Et reſponſo, Amen, vnus ad [illegible] Epiſcoporum preces Diaconi perficiet; hoc pacto. In pace Dominum precemur, &c.

Et dum fit hæc oratio ab Epiſcopo, pari modo ſuper caput Ordinati manum impoſitam tenet Archiepiſcopus; & ſic precatur.

Domine Deus noſter, &c.

Et dicto, Amen; aufert Euangelium Patriarcha; deponitque illud in ſancta Menſa, tuncque Pallium Ordinato imponit, & deoſculatur illum, quod item reliqui Epiſcopi faciunt: & ad conſeſſum ſimul cum illis proficiſcitur, & miſſa integre completur.

Ex pluribus aliis Allatiani Euchologij exemplaribus de Ordinationibus ſelecta.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ ἐπισκόπου.

Ordo in conſecratione Epiſcopi obſeruandus.

Ἄρχονται τῆς θείας λειτουργίας· καὶ ὅταν ἐξέλθωσιν οἱ ἱερεῖς εἰς τὴν πρώτην εἴσοδον τῆς θείας ἱερουργίας, συνέρχεται μετ' αὐτῶν. καὶ ὁ ὑποψήφιος, καὶ πληρουμένης τῆς εἰσόδου, λέγει ὁ διάκονος. Σοφία. ὀρθοί. Καὶ εἰσέρχεται μετὰ τοῦ εὐαγγελίου μόνος εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον· οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ κληρικοὶ ἵστανται κύκλῳ τοῦ ὑποψηφίου, περὶ τὸ μέσον ναοῦ. τρεῖς δὲ ἀρχιερεῖς, ἢ καὶ πλείονες τούτων ἐνδεδυμένοι πάσας τὰς ἀρχιερατικὰς στολὰς καθέζονται ἐν τοῖς σελλίοις αὐτῶν, περὶ τῶν ἁγίων θυρῶν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου. Ὁ δὲ πρῶτος ἀρχιερεὺς ὁ μέλλων ποιῆσαι τὴν χειροτονίαν, καθέζεται μέσος τῶν ἄλλων ἀρχιερέων. Καὶ ὁ διάκονος τοῦ εὐαγγελίου λέγει μεγαλοφώνως. Πρόσχωμεν. εἷς δὲ κληρικῶν ὁ λογιώτατος, εὐθὺς ποιεῖται τὴν πρώτην προσαγωγὴν τοῦ ὑποψηφίου κηρύσσων, καὶ λέγων ταῦτα.

Incipit Miſſa, Et cum egreſſi fuerint Pontifices ad primum Introitum ſancti ſacrificij peragendum, progreditur cum illis Electus Epiſcopus: & Introitu completo, dicit Diaconus. Sapientia, recti. *Et cum Euangelio ſolus ad altare tendit. Sacerdotes autem & Clerici, circa Electum ſtant, verſus templi medium, ſed paulo inferius. Tres vero Pontifices, ſiue etiam plures, Pontificium omnem ornatum induti in ſellis ſuis ſedent, ante ſacras ſancti altaris fores. Pontificum autem primus Ordinationem celebraturus, medius aliorum Pontificum ſedet. Et Diaconus cui Euangelium legere incumbit, clara voce dicit.* Attendamus. *Vnus vero Clericorum, præ reliquis literatiſſimus, conſeſſum præſentationem primam Electi facit, prædicans & dicens hæc.*

Προσφέρεται ὁ θεοφιλέστατος ὑποψήφιος στερεωθεὶς, ὁ δεῖνα, τοῦ χειροτονηθῆναι ἐπίσκοπον τῆς θεοσώστου πόλεως, τῆς δεῖνος. Καὶ προσφέρεται ὑπὸ τῶν κληρικῶν ὁ ὑποψήφιος ἄχρι τῆς οὐρᾶς τοῦ ἀετοῦ. κρατῶν ἐπὶ χεῖρας αὐτοῦ ἐγγράφως τοὺς θείους λιβέλλους τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ μέλλων χειροτονῆσαι αὐτὸν ἀρχιερεύς.

Præſentatur Deo amantiſſimus Electus confirmatus N. vt Ordinetur Epiſcopus ſaluatæ à Deo ciuitatis N. *Et præſentatur à Clericis Electus, vſque ad aquilæ, in pauimento depictæ, caudam, tenens in manibus ſacros Orthodoxæ fidei deſcriptos libellos. Et dicit ei Ordinaturus illum Pontifex.*

Τί προσῆλθες ἐνταῦθα παρ' ἡ τῶν αἰτῶν; ἀπόκρισις. Καὶ ἀποκρίνεται ὁ ὑποψήφιος λέγων. Τὴν χειροτονίαν τῆς ἀρχιερατικῆς χάριτος συμψηφισαμένων μοι κληρικῶν τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς, ὁ.

Quid huc petiturus aduenisti? *Reſponſio. Et reſpondet Electus, dicens.* Gratiæ Pontificalis Ordinem, ſuffragantibus mihi Clericis ſanctiſſimæ Eccleſiæ N.

Et rursum Pontifex respondet dicens: Quid vero credis? *Et Electus clarâ voce dicit. Symbolum sanctum hoc pacto* Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, &c.

Et continuò Pontifex in crucis modum illi benedicens, ait. Gratia sancti Spiritus tecum sit. *Deinde præsentatur Electus à Clericis suis vsque ad aquilæ medium, cuius præsentationem prædicante honoratissimo suo Clerico, vt fuit declaratū. Et stantem in medio aquilæ Electum, compellat Pontifex, & ait.*

Manifesta nobis quâ ratione confiteris, & de proprietatibus trium personarum incomprehensæ Deitatis sentis?

Et Electus clarâ & elatâ voce omnibus audientibus, secundum libellum viuo sono pronunciat.

Credo in vnum Deum, tribus personis distinctum: Patrem dico, & Filium, & sanctum Spiritum. Distinctum dico secundum proprietatis rationem, indiuisum vero secundum substantiam. Tota namque Trinitas vna est, & tota vnitas eadem est. Vnitas quidem secundum essentiam, naturā & formam: Trinitas vero secundum proprietates & denominationem. Vna siquidem persona vocatur Pater alia Filius, alia Spiritus sanctus. Pater ingenitus est, & sine principio. Non enim eo aliquid est antiquius: Erat ille, & semper erat Deus. Sine principio autem, quia non ex alio, quam à se, habet esse. Credo amplius quia Pater principium Filij est, & Spiritus: Filij quidem propter generationem, sancti vero Spiritus propter processionem, nullá penitus diuisione aut immutatione in eis præterquam hypostaticarum proprietatum repertâ differentiâ. Quia certè Pater generat Filium, & producit Spiritum sanctum: Filius autem à solo Patre generatur, & Spiritus sanctus à Patre procedit. Atque ita vnum principium prædico, & producens vnum agnosco: Patrem, Filij & Spiritus. Dico etiam Filium, principium super omne tempus & infinitum; non tantum sicut creaturarum principium, & earum primogenitum inter eas primatum obtinere. Apage: hoc namque Arianæ impietatis delirium est: ille namque abominandi nominis creaturam, Filium esse deblaterabat, sicut & Spiritum sanctum. Ego vero dico Filiũ principiũ esse, ex Patre sine principio: vt non admittantur duo principia:

Καὶ ἀποκρίνεται πάλιν ὁ ἀρχιερεύς, λέγων. Καὶ τί πιστεύεις; Καὶ ὁ ὑποψήφιος μεγαλοφώνως λέγων τὸ ἅγιον σύμβολον, οὕτως. Πιστεύω εἰς ἕνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ εὐθὺς λέγει ὁ ἀρχιερεὺς εὐλογῶν αὐτὸν σταυροειδῶς. Ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος εἴη μετὰ σοῦ. Εἶτα προσφέρεται ὑπὸ τῶν κληρικῶν αὐτοῦ ὁ ὑποψήφιος, ἄχρι καὶ μέσου τοῦ ἀετοῦ κηρυσσόντων περὶ τὴν προσαγωγὴν αὐτοῦ ὁ ἐντιμότερος τῶν κληρικῶν, ὡς δεδήλωται. Καὶ στάντος τοῦ ὑποψηφίου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀετοῦ, προσφωνεῖ αὐτόν, καὶ λέγει ὁ ἀρχιερεύς.

Δήλωσον ἡμῖν ἔτι πλατύτερον πῶς ὁμολογεῖς; καὶ περὶ τῆς ἰδιότητος τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς ἀκαταλήπτου θεότητος.

Καὶ ὁ ὑποψήφιος διαπρυσίᾳ καὶ μεγάλῃ φωνῇ εἰς ἐπήκοον πάντων τὸ δεύτερον λίβελλον ζώσῃ φωνῇ οὕτως ἀναγινώσκει.

Πιστεύω εἰς ἕνα θεόν, ἐν τρισὶ προσώποις μεριζόμενον· πατέρα φημί, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα. μεριζόμενον λέγω κατὰ τὸν τῆς ἰδιότητος λόγον· ἀμέριστον δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν. καὶ ὅλη τριὰς ἡ αὐτή. καὶ ὅλη μονὰς ἡ αὐτή. μονὰς κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ φύσιν, καὶ μορφήν· τριὰς κατὰ τὴν ἰδιότητα καὶ ὀνομασίαν. ὀνομάζεται γὰρ ὁ μὲν πατήρ, ὁ δὲ υἱός, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα. ὁ πατὴρ ἀγέννητος, καὶ ἄναρχος· οὐ γάρ ἐστιν αὐτοῦ τι πρεσβύτερον. ἦν γὰρ ἐκεῖνος, καὶ πάντως ἦν θεός· ἄναρχος δέ, ὅτι μὴ ἔκ τινος ἔχει τὸ εἶναι, ἢ ἐξ ἑαυτοῦ· πιστεύω δέ, ὅτι ὁ πατὴρ αἰτία ἐστὶν υἱοῦ, καὶ πνεύματος· τοῦ μὲν υἱοῦ γεννητῶς, τοῦ δὲ ἁγίου πνεύματος ἐκπορευτῶς· μηδὲ μιᾶς διαστάσεως, μηδὲ ἀλλοιώσεως ἐν τούτοις θεωρουμένης, ἢ μόνον τῆς διαφορᾶς τῶν ὑποστατικῶν ἰδιωμάτων. ὅτι ὁ μὲν γὰρ πατὴρ γεννᾷ τὸν υἱόν, καὶ προβάλλει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ δὲ υἱὸς γεννᾶται ἐκ μόνου τοῦ πατρός, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρός. Καὶ οὕτως μίαν ἀρχὴν πρεσβεύω, καὶ ἓν αἴτιον ἐπιγινώσκω· τὸν πατέρα, υἱοῦ καὶ πνεύματος. λέγω δὲ τὸν υἱὸν ἀρχὴν ὑπέρχρονον καὶ ἀόριστον· οὐχ ὡς ἀρχὴν τῶν κτισμάτων, οἱονεὶ πρωτότοκον εἶναι, τὰ πρεσβεῖα τούτων ἐπιφερόμενον. ἄπαγε· τοῦτο τῆς Ἀρειανῶν δυσσεβείας ἐστὶ παραλήρημα. ἐκεῖνος γὰρ ὁ δυσώνυμος ἐβλασφήμει κτίσμα τὸν υἱόν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐγὼ δὲ λέγω ἀρχὴν τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ ἀνάρχου εἶναι, ἵνα μὴ παραδεχθῶσι δύο ἀρχαί.

μετὰ τῆς ἀρχῆς δὲ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐπειδὴ καὶ ἅμα καὶ ὁμοῦ, τὸ εἶναι ἔχουσιν ἐκ πατρὸς, ὅτε υἱὸς, καὶ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ μὲν γεννητῶς, τὸ δὲ ἐκπορευτῶς, ὡς εἴρηται. καὶ οὔτε ὁ πατὴρ διῄρηται τοῦ υἱοῦ, οὔτε ὁ υἱὸς τοῦ πνεύματος, οὔτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πατρὸς καὶ υἱοῦ· ἀλλ' ὅλως ἐστὶν ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· καὶ ὅλος ὁ υἱὸς ἐν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ ὅλον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ. ἥνωνται γὰρ διῃρημένως, καὶ διῄρηνται ἡνωμένως. ὁμολογῶ δὲ ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ὁ συναΐδιος τῷ πατρὶ, ὁ ὑπέρχρονος, ὁ ἀπερίληπτος, ὁ ἀπεριόριστος κάτεισι μέχρι τῆς ἡμῶν φύσεως, καὶ ἄνθρωπον τεταπεινωμένον, καὶ ὅλον τῇ ἁμαρτίᾳ πεπτωκότα λαμβάνει ἐκ τῶν ἁγνῶν καὶ παρθενικῶν αἱμάτων τῆς μόνης ἀμιάντου καὶ καθαρᾶς παρθένου· ἵνα ὅλῳ τῷ κόσμῳ τὴν σωτηρίαν καὶ χάριν ἕνεκα ἰδίας εὐσπλαγχνίας χαρίσηται· καὶ γίνεται ἡ καθ' ὑπόστασιν τῶν φύσεων ἕνωσις, οὐ ταῖς κατὰ μικρὸν προσθήκαις τελειουμένου τοῦ βρέφους, οὐδὲ κατὰ φύρσιν, ἢ σύγχυσιν, ἢ ἀνάκρασιν ἑνωθεισῶν τῶν συνεληλυθυιῶν φύσεων· οὐδὲ ὑποστάντος τοῦ ἀνθρώπου, ἐπὶ χρείᾳ τὸν λόγον, καὶ σχετικὴν γενέσθαι τὴν ἕνωσιν κατὰ τὸν θεοστυγῆ καὶ Ἰουδαιόφρονα Νεστόριον· οὐδὲ ἄνουν καὶ ἄψυχον κατ' ἄνουν ὄντως Ἀπολλινάριον. ἐκεῖνος γὰρ ἐλήρει ὑπάρχειν τὴν θεότητα ἀντὶ τοῦ νοός. Ἐγὼ δὲ θεὸν τέλειον αὐτὸν ὁμολογῶ, καὶ τέλειον ἄνθρωπον τὸν αὐτόν· ὃς ἅμα σάρξ, καὶ ἅμα θεοῦ λόγος· σὰρξ ἔμψυχος λογικῇ τε καὶ νοερᾷ ψυχῇ, σώζοντά τε πάντα τὰ τῆς αὐτοῦ θεότητος φυσικὰ αὐχήματα καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν, καὶ μὴ τραπέντα τὰ τῆς θεότητος αὐτοῦ, ἢ τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ τὴν πρὸς τὸν λόγον ἀκραιφνεστάτην συνάφειαν, φέροντα τὸν αὐτὸν μίαν ὑπόστασιν σύνθετον, δύο τὰς φύσεις, καὶ ἐνεργείας σώζουσαν, τὰ, ἐξ ὧν, καὶ ἐν οἷς, ἦν ὁ αὐτὸς εἷς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν· ἔχοντα τὰ δύο θελήσεις φυσικὰς, οὐ γνωμικάς. Ἰστέον δὲ ὡς ἔπαθε μὲν, ὡς θεὸς λέγω σαρκί· θεότητα παθητὴν, ἢ παθοῦσαν σαρκὶ, οὐδαμῶς. ἔτι ὁμολογῶ αὐτὸν ἀναλαβεῖν πάντα τὰ ἡμέτερα ἀδιάβλητα πάθη τὰ συνόντα τὴν φύσιν ἡμῶν δίχα τῆς ἁμαρτίας, οἷον τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν, τὸν κόπον, τὰ δάκρυα, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐνεργοῦντα δὲ ἐν αὐτῷ, οὐκ ἠναγκασμένως ὥσπερ καὶ ἐν ἡμῖν,

cum principia vero originis ſupra Filium aduenire Spiritum Sanctum: quandoquidem ſimul & vnam eſſe habent à Patre, Filius & Spiritus Sanctus; ille ſecundùm generationis, hic ſecundùm proceſſionis, vt dictum eſt, viam. Neque Pater à Filio diuiſus eſt, neque Spiritus Sanctus à Patre & Filio, ſed perfecte Pater eſt in Filio, & Spiritu Sancto; & totus Filius in Patre & Sancto Spiritu; & totus Spiritus Sanctus in Patre & Filio. Vniuntur enim diuiſim; & vnitim diuiſi ſunt. Profiteor etiam quia Dei Verbum Patri coæternum, ſuper omne tempus exiſtens, incomprehenſum, infinitum, ad noſtram vſque naturam deſcendit: & hominem abiectiſſimum, & totum in peccatum lapſum aſſumpſit ex puris & virgineis ſanguinibus ſolius immaculatæ & mundiſſimæ Virginis, vt toti mundo gratiam ſalutarem, propter propriam ſibi clementiam largiretur: & eius perſona facta eſt naturarum baſis & vnio, non modicis incrementis infante perfecto, neque ſecundùm perturbationem, aut confuſionem, vel etiam concurrẽtium & vnitarum naturarum permixtionem: neque ex ſubſiſtente homine, vt Verbum fieret, & ex habitu, iuxta execrandum & Iudaica ſentientem Neſtorium, vnio euaderet: neq; etiam ſine intellectu & anima, iuxta verè dementem Apollinarium, eſſe natum. Ille etenim deitatẽ vice animæ intellectualis in eo eſſe hallucinabatur: Ego vero Deum perfectum eſſe aſſero, eundemq; etiam perfectum hominem, vt qui ſimul caró, & Dei Verbum eſt: eiuſque caro animata eſt rationali & intellectuali anima, qui etiam cunctam deitatis ſuæ naturalem dignitatem ſeruat poſt vnionem factam, nec deitatis aut humanitatis ſuæ quidquam propter ſummam ad Verbum coniunctionem amittit: qui etiam idem vnam perſonam ex duabus naturis compoſitã, & duabus operationibus inſignem ſeruat, ex quibus, & in quibus, idem erat vnus Ieſus Chriſtus Deus noſter: qui duas habet voluntates naturales, & non ex imputatione. Notũ ſit quidem paſſum, vt Deum quidem, ſed in carne: Deitatem vero paſſibilem, aut patientem in carne, nuſquam dico. Profiteor inſuper illũ ſuſcepiſſe paſſiones omnes illi non repugnantes, & naturæ noſtræ proprias abſq; peccato, famem videlicet, ſitim, laſſitudinẽ, lachrymas, & ſimiles, quæ etiam in eo habuerunt effectũ, non coacte ſicut in nobis,

sed humana voluntate diuinæ obsequente. Spontaneus enim esuriit, spontaneus sitiuit, spontaneus lassatus est, spontaneus est mortuus. Moritur itaque mortem pro nobis sustinens, deitate impassibili permanente. Ipse enim morti non subiacebat, qui peccatum mundi tollit, sed vt nos omnes voraci lethi manu eriperet proprio suo sanguine, proprio Patri nos reconciliauit, & cum corpore humano mors congressa, deitatis virtute deturbatur, & eliditur: & exinde compeditæ ab æterno iustorum animæ educuntur. Postquam autem à mortuis resurrexit, & per quadraginta dies in terra cum discipulis apparuit, in cœlum ascendit, & in dextera Patris sedet. Dexteram vero Patris dico, non localem, aut circumscriptam: sed dexteram Patris dico, æternam & sine principio gloriam, quam habuit ante incarnationem Filius, & post incarnationem etiam possedit. Simul enim adoratur eius sancta caro cum eius diuinitate venerando cultu: non quod Trinitati facta fuerit additio, (absit) Trinitas namque permansit Trinitas, & post vnigeniti vnionem, sancta eius caro indiuisim ei adhæsit: sed & cum eo adhuc permanet in æternum: cum illa quippe veniet iudicaturus viuos & mortuos, iustos & peccatores. Et iustis quidem pro virtutis operibus mercedem retribuet, cœlorumque regnum, eo quod pro illo passi fuerint: peccatoribus autem æternum tormẽtum reddet, gehennæ non terminandum ignem: cuius nos omnes experimentum fugere, & promissis sincerisque bonis perfrui nos concedat Deus, in Christo Iesu Domino nostro. Amen.

Et confestim Pontifex crucis signo ordinandum benedicens, ait: Gratia Sancti Spiritus tecum sit, illuminans, confirmans, & intellectum tribuens omnibus diebus vitæ tuæ.

Deinde à suis Clericis præsentatur electus, vsque ad aquilæ caput: vno ex Clericis, vt iam manifestum fuit, eius ordinationem prædicante. Electo vero in aquilæ capite consistenti, dicit tertius Pontifex:

Expone nobis adhuc amplius, quid profiteris de Incarnatione subsistentis Filij, & Verbi Dei, & quot naturas censes esse in vno & eodem Christo Deo

ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως ἀκολουθούσης τῇ θείᾳ αὐτοῦ θελήσει. θέλων γὰρ ἐπείνασε, θέλων ἐδίψησε, θέλων ἐκοπίασε, θέλων ἀπέθανε. θνήσκει τοίνυν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπεκδεχόμενος θάνατον, ἀπαθοῦς μενούσης τῆς αὐτοῦ θεότητος. αὐτὸς γὰρ οὐχ ὑπέκειτο θανάτῳ, ὁ ἁμαρτίαν αἴρων τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα πάντας ἡμᾶς ἐξάξῃ τῆς παμφάγου χειρὸς τοῦ θανάτου, καὶ τῷ οἰκείῳ αὐτοῦ αἵματι προσῴκειωσε τῷ οἰκείῳ πατρί, καὶ σώματι προσβαλὼν ὁ θάνατος ἀνθρωπίνῳ δυνάμει θεότητος καταρράσσεται, καὶ ἀνάγονται ἀπ' ἐκεῖθεν αἱ ἀπ' αἰῶνος τῶν δικαίων πεπεδημέναι ψυχαί. μετὰ δὲ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐν τῇ γῇ μετὰ τῶν μαθητῶν ἐπιφαινόμενος, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ πατρός. δεξιὰν δὲ τοῦ πατρὸς λέγω, οὐ τοπικήν, ἢ περιγραπτήν· ἀλλὰ λέγω δεξιὰν τοῦ θεοῦ τὴν ἄναρχον, καὶ προαιώνιον δόξαν, ἣν ἔχων ὁ υἱὸς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ταύτην ἔσχηκε. συμπροσκυνεῖται γὰρ ἡ ἁγία αὐτοῦ σὰρξ τῇ αὐτοῦ θεότητι τιμίᾳ προσκυνήσει, οὐ προσθήκην δεξαμένης τῆς ἁγίας τριάδος· μὴ γένοιτο· τριὰς γὰρ ἔμεινεν ἡ τριάς, καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν τοῦ μονογενοῦς, ἀχωρίστου μενούσης τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκός, καὶ ἔτι μετ' αὐτοῦ μενούσης καὶ εἰς τὸν αἰῶνα. μετ' αὐτῆς γὰρ ἐλεύσεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, δικαίους τε καὶ ἁμαρτωλούς· καὶ τοῖς μὲν δικαίοις ἀποδώσει τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀνθ' ὧν ἐνταῦθα ἐκοπίασαν· τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς αἰώνιον [illegible] βάσανον, καὶ τὸ τῆς γεέννης ἀτελεύτητον πῦρ· οὗ γένοιτο πάντας ἡμᾶς τὴν πεῖραν ἐκφυγεῖν, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων καὶ ἀκηράτων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

Καὶ εὐθὺς λέγει ὁ ἀρχιερεὺς ἐπευλογῶν τὸν χειροτονούμενον σταυροειδῶς. ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος εἴη μετά σου φωτίζουσα, στηρίζουσα, καὶ συνετίζουσά σε, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.

Εἶτα προσφέρεται ὁ ὑποψήφιος ὑπὸ τῶν κληρικῶν αὐτοῦ ἄχρι τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀετοῦ, κηρύσσοντος τὴν προσαγωγὴν ἑνὸς τῶν κληρικῶν ὡς προδεδήλωται, καὶ τοῦ ὑποψηφίου στάντος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀετοῦ· λέγει αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς ὁ τρίτος.

Δήλωσον ἡμῖν πλατύτερον ἔτι πῶς ὁμολογεῖς, καὶ τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ ἐνυποστάτου υἱοῦ, καὶ λόγου τοῦ θεοῦ, καὶ πόσας φύσεις δογματίζεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἑνὸς Χριστοῦ τοῦ θεοῦ

ἡμῶν. καὶ ὁ ἀποστήσιος αὐθὶς μεγαλοφώνως ἀναγινώσκει τὴν τελείαν ὁμολογίαν οὕτως, ζώσῃ φωνῇ.

Πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων· ἄναρχον μὲν καὶ ἀγέννητον, καὶ ἀναίτιον· ἀρχὴν δὲ φυσικὴν, καὶ αἰτίαν υἱοῦ καὶ πνεύματος. πιστεύω καὶ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν, καὶ ἀρρεύστως καὶ ἀχρόνως ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα ὁμοούσιον αὐτῷ· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. πιστεύω καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ συνδοξαζόμενον ὡς συναΐδιον, καὶ σύνθρονον, καὶ ὁμοούσιον, καὶ ὁμόδοξον, καὶ τῆς κτίσεως δημιουργόν. πιστεύω τὸν ἕνα τῆς αὐτῆς ὑπερουσίου καὶ ζωαρχικῆς τριάδος τὸν μονογενῆ λόγον κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου ἐνανθρωπῆσαι, τοῦτ' ἔστι τέλειον ἄνθρωπον γενέσθαι, μένοντα θεὸν, καὶ μηδὲν μεταβαλόντα τῆς θείας οὐσίας διὰ τὴν πρὸς σάρκα κοινωνίαν, ἢ ἀλλοιωσάμενον· ἀλλ' ἄνευ τροπῆς προσληφθέντα τὸν ἄνθρωπον, ἐν αὐτῷ τὸ πάθος καὶ τὸν σταυρὸν ὑπομεῖναι, παντὸς πάθους κατὰ τὴν θείαν φύσιν ἐλεύθερον. καὶ ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνεληλυθότα, ἐκ δεξιῶν καθίσαι τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. πιστεύω καὶ τὰς περὶ θεοῦ καὶ τῶν θείων παραδόσεις τε, καὶ ἐξηγήσεις τῆς μιᾶς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἔτι δὲ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος λόγου μίαν ὑπόστασιν ὁμολογῶ· καὶ ἕνα πιστεύω τὸν αὐτὸν, καὶ κηρύττω Χριστὸν, ἐν δυσὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ταῖς θελήσεσι, καὶ φύσεσι, ταῖς ἐν αἷς, καὶ ἐξ ὧν, τὲ περισώζοντα. ἀκολούθως δὲ καὶ δύο θελήματα πρεσβεύω, τῆς ἑκάστης φύσεως τὸ ἴδιον θέλημα καὶ τὴν ἰδίαν ἐχούσης ἐνέργειαν. προσκυνητὴς εἰμὶ σχετικῶς, ἀλλ' οὐ λατρευτικῶς, καὶ τῶν θείων καὶ σεπτῶν εἰκόνων, αὐτοῦ τε τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς παναγίου θεομήτορος, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐπὶ τὰ πρωτότυπα τὴν πρὸς ταῦτα διαβιβάζω τιμήν. τοὺς δ' ἄλλως οὕτω φρονοῦντας ὡς ἀλλοτριόφρονας ἀποβάλλομαι. ἀναθεματίζω Ἄρειον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ συμφρόνας, καὶ κοινωνοὺς τῆς αὐτοῦ μανιώδους κακοδοξίας· Μακεδόνιον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν καλῶς ὀνομασθέντας πνευματομάχους· ὡσαύτως Νεστόριον, καὶ τοὺς λοιποὺς αἱρεσιάρχας, καὶ τοὺς τούτων ὁμόφρονας

nostro? *Et confestim ille tertiam professionem sonore legit, & valida hac voce, sic profert.*

Credo in vnum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilium omnium, & inuisibilium: sine principio quidem, ingenitum, & à causa independentē: principium vero, & originem Filij & Spiritus. Credo in vnigenitum eius Filium, sine fluxu & tempore ex eo genitum, eique consubstantialem, per quem omnia facta sunt. Credo & in Spiritum Sanctum, à Patre procedentem, & conglorificatum cum eo, vt coæternum, & eiusdem solij consortem, & consubstantialem, in gloria parem, & creaturarum opificem. Credo & vnum supersubstantialis, & viuificæ Trinitatis vnigenitum Verbum, è cœlis descendisse, & propter nos homines, & propter nostram salutem incarnatum de Spiritu Sancto, & ex Maria Virgine hominem factum, id est perfectum hominem apparuisse, Deum tamen permansisse, & immutatum, vel alteratum in nihilo circa diuinam substantiam propter consortium ad carnem fuisse, sed sine mutatione hominem assumpsisse, & omni passione secundum diuinam naturam liberum, in carne passionem & crucem subiisse, & tertia die à mortuis resurrexisse, in cœlos ascendisse, & sedisse ad dexteram Dei Patris. Credo & traditiones & expositiones vnius Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ circa Deum, & res diuinas. Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum. Expecto resurrectionem mortuorum: & vitam venturi sæculi. Insuper & Incarnati Verbi vnam personam confiteor: eumdemque credo & prædico Christum, in duabus post Incarnationem voluntatibus & naturis, quæ ex his, & ex quibus constant, retinentem. Consequenter etiam duas voluntates, id est vniuscuiusque naturæ voluntates, propriam sibi operationem habentes, admitto. Cultor etiam sum habitu, sed non latria, sacrarum & venerandarum Imaginum, ipsius Christi & purissimæ Deiparæ, & omnium Sanctorum, & ad prototypa cultum earum transfero. Alias autem ab his dissentientes, vt prauè opinantes repudio. Anathematizo Arium, & qui cum eo eiusdem sunt opinionis, vel etiam eiusdem erronei sensus consortes sunt: Macedonium, & qui cum eo Spiritus inimici rectè dicti fuere: Nestorium pariter, & reliquos Hæresiarchas, necnon & ipsis assentientes reiicio, &

anathematizo, & clarè magna voce detestor. Omnibus Hæreticis anathema. Cunctis Hæreticis anathema. Dominam vero nostram Deiparam Mariam, sincerè & verè profiteor & prædico, vnum Trinitatis Christum, Deum nostrum enixam. Quæ quidem mihi sit adiutrix, protectrix, & auxiliatrix, omnibus diebus vitæ meæ. Amen.

Et professione hac finita, benedicit illi Pontifex dicens: Gratia Sancti Spiritus per meam mediocritatem promouet te, Deo amantissimum Sacerdotem, & electum N. in Episcopum à Deo custoditæ ciuitatis N. *Et confestim exurgit Pontifex, & omnes Pontifices cum eo. Vnus autem ex ipsis defert ad electum subgenuale, & longos annos Episcopo ordinando precantur.*

Deinde baculum Pontificum tradit illi Pontifex, dicens hoc pacto: Accipe baculum vt coram te Christi pascas ouile, & obedientibus quidem tibi subiectis, esto baculus & fulcimentum: inobedientibus autem & peruicacibus ipso baculo vtere, vt correctionis virga, quæ illos in officio contineat.

Assumitur deinde à Pontifice ordinandus, & cum eis ad sanctum altare coram sancta mensa adducitur: & continuo genuflectit coram Pontificibus.

|

Vnus vero Pontificum, nimirum primus sanctum Euangelium accipit, & confestim inuersum in faciem, ponit super caput eius, illumque hinc & inde Pontifices tenent. Deinde omnibus audientibus dicit Pontifex.

Suffragiis & approbatione Deo amantissimorum Sacerdotum ciuitatis N.

Diuina gratia, quæ infirma semper curat, & ea quæ desunt adimplet, promouet te Deo amantissimum Sacerdotem & electum N. Episcopum & præpositum à Deo custodiæ ciuitatis N. precemur itaque pro eo vt veniat super eum gratia Sancti Spiritus.

Et dicunt Pontifices, ter. Domine miserere. *Pontifices autem Euangelium tenent, & Pontifex, qui consecrat, super caput ordinati tres cruces facit, & ei benedicit:* In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

ἀποβάλλομαι, καὶ ἀναθεματίζω, καὶ τρανῶς ἀνακηρύττω μεγίστῃ φωνῇ. Πᾶσι τοῖς αἱρετικοῖς ἀνάθεμα. Ὅλοις τοῖς αἱρετικοῖς ἀνάθεμα. Τὴν δὲ δέσποιναν ἡμῶν τὴν θεοτόκον Μαρίαν, κυρίως καὶ ἀληθῶς ὁμολογῶ καὶ κηρύττω ὡς τεκοῦσαν σαρκὶ τὸν ἕνα τῆς τριάδος, Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν. ἥτις γένοιτό μοι βοηθὸς σκέπη καὶ ἀντίληψις πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. Ἀμήν.

Καὶ ταύτης πληρωθείσης, εὐλογεῖ αὐτὸν ὁ ἀρχιερεὺς λέγων. Ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ τῆς ἐμῆς μετριότητος προβάλλεταί σε τὸν θεοφιλέστατον ἱερέα καὶ ὑποψήφιον, ὁ, ἐπίσκοπον τῆς θεοσώστου πόλεως ὁ. Καὶ εὐθὺς ἀνίσταται ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς μετ᾽ αὐτοῦ. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν φέρει τῷ ὑποψηφίῳ τὸ ὑπογονάτιον, καὶ πολυχρονίζει παρὰ πάντων ὁ ἐπίσκοπος ὁ χειροτονούμενος.

Εἶτα δίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς τὴν ἀρχιερατικὴν ῥάβδον, λέγων οὕτως πρὸς αὐτόν. Λάβε τὴν ῥάβδον, ἵνα ποιμαίνῃς τὸ ἔμπροσθέν σου ποιμνίον τοῦ Χριστοῦ. καὶ τοῖς μὲν εὐπειθοῦσιν, ἔστω αὐτοῖς ὑπό σου βακτηρία, καὶ ὑποστηριγμός, τοῖς δὲ ἀπειθοῦσι, καὶ εὐτραπέλοις χρῆσαι αὐτῇ ῥάβδῳ, ἐπιστρεπτικῇ ῥάβδῳ παιδεύσεως.

Εἶτα παραλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ὁ χειροτονούμενος, καὶ εἰσάγεται μετ᾽ αὐτῶν εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης· καὶ εὐθὺς κλίνει τὸ ἑαυτοῦ γόνυ κατενώπιον τῶν ἀρχιερέων.

Εἷς δὲ τῶν ἀρχιερέων, ἤγουν ὁ πρῶτος λαμβάνει τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, καὶ τοῦτο ἀναπτύξας τίθησιν αὐτὸ ἐξάπινα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἐπὶ προσώπου κρατοῦντες αὐτὸ, οἱ ἕτεροι ἀρχιερεῖς ἔνθεν κἀκεῖθεν. εἶτα λέγει ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον πάντων.

Ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων καὶ κληρικῶν πόλεως ὁ.

Ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεταί σε τὸν θεοφιλέστατον ἱερέα καὶ ὑποψήφιον, ὁ, ἐπίσκοπον πόλεως, ὁ. καὶ πρόεδρον τῆς θεοσώστου πόλεως ὁ. εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ᾽ αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος.

Καὶ λέγουσιν οἱ ἱερεῖς τὸ, Κύριε ἐλέησον, τρίς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς κρατοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὁ χειροτονῶν ἀρχιερεὺς κάμνει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου σταυροὺς τρεῖς ἐπευλογῶν αὐτόν· εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐπεύχεται οὕτως. Εὐχή.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν. Vt supra.

Et imposita manu super caput eius, sic precatur. Oratio.

Dominator Domine Deus noster, &c.

Desunt huius officij reliqua in [illegible] Euchologio: in quo quidem sitabe [illegible] aquilæ mentio [illegible] quam annota In solo vbi ordinandus est Episcopus tres fluuios de [illegible], supra fluuios vrbe [illegible]; quam rursus supra, aquil [illegible] solaribus ornat [illegible] Græcos effingere: vt electum per effi [illegible] illas deductum d [illegible] mysteri s doceant. Et in fluminibus quidem [illegible] Episcopo nec [illegible] manifestant; in vrbe [illegible], *Episcopatum* *delineatum: & tandem in aquila radiis gratiæ.* [illegible] *Theologia & gratiæ dotes* [illegible] Symeon Thessalonicensis: [illegible] Monitio vero ab Episcopo consecr[illegible] [illegible] lib. 6. Iuris Græcoro.m. [illegible].

In ordinem solitum obseruari in Episcopi consecratione: Notæ.

1. Μετὰ τὴν [illegible] συμπλήρωσιν.] Ter sanctus Hymnus can atur in Missa paulo post eius principium, vt videre est fol. 68.

2. Παρὰ τῶν συμπαρόντων τριῶν.] Tres Pontifices, præter co [illegible] [illegible] con [illegible] hic G [illegible]. A que [illegible] san Cano Apostolicus i telligitur: vbi dicitur: ἐπίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν. *Ordinetur Episcopus à duobus vel tribus*, duos assistentes, & v [illegible] officio fungentem adesse vult Clemens in Const. Apost lib 8. cap 4. sed [illegible] simul plures alios [illegible] prec [illegible] ad Deum fundantur: [illegible] *Vnus è primis Episcopis vna cum aliis duobus prope altare stans, reliquis Episcopis & Presbyteris silentio orantibus & Diaconis diuina Euangelia super ordinati caput aperta tenentibus, dicat ad Deum.* Concilium etiam Nicænum primum [illegible] consensum & approbationem [illegible] [illegible] *Ex omni cœtu in id ipsum congregatos, suffragantibus, & per literas consensum præstantibus iis qui absunt, ordinationem celebrare decet.*

3. Χαρτοφύλαξ.] De quo fol. 181 & Balsamon disceptatione de Chartophylace in Iuris Græcorum volumin. [illegible] præterea [illegible] eumdem esse qui quondam [illegible] Ecclesia Romana Bibliothecarius audiebat reperies. At quod ad nostrum spectat institutum, cum [illegible] in Ecclesia [illegible] Conuentum coopt [illegible], ve ad Præs [illegible], aut Monast [illegible], vel ad Ordinis gradum quemcumque pr [illegible] qui non à Chartophylace commendetur, & præsentetur: hinc propterea hic tam consecrationis [illegible] Pontificis offert: & qui [illegible] debet que ordinem teneant inter se Pontifices [illegible] [illegible] *Metropolitarum & Episcoporum* [illegible] *Chartophylacio describitur*, ex Iuris Græcor [illegible] pagina 243. ab eo [illegible]

4. [illegible] *Episcopum oportet ab omnibus qui sunt in prouincia constitui*, ait Canon 4. Concilii Nicæni primi: Et Balsamon in illum. [illegible] [illegible] *Constitui, id est, eligi, & suffragiis creari Episcopum hic visum est.* [illegible] *cum enim Antistitum electio à multitudine olim fieret, hoc diuinis Patribus minime placuit: sed decreuerunt à prouincialibus Episcopis* [illegible] Asse [illegible] principum, [illegible] Clero [illegible] populo quoque deinceps [illegible], comprobant Pontificum electiones innumeræ, sed maxime sancti Germani electio apud [illegible] Græc Imperij vrbem, ann. 714. a Theophane apud Baronium [illegible], ex qua etiam huic [illegible] ordinationis [illegible] antiqua, sicut & è Scholiis in sancti Maximi Dionysij [illegible] Ecc Hierar [illegible], *Anno secundo* [illegible] *qui & Anastasius* [illegible] *à Cyzico vrbe Metropol. Germanus Constantinopolim, in quo & commentarium translationis, quod subinfertur, pronunciatum est continens ita. Electione & approbatione religiosissimorum Presbyterorum, & Diaconorum totius venerabilis* [illegible] *atque Senatus, & amici Christi populi, confirmande huius regiæ vrbi. Diuina gratia quæ infirma semper curat, & ea quæ desunt, adimplet, transtulit Germanum sanctissimum Præsulem Cyzicenorum Metropolis in Episcopum huius à Deo conseruandæ ac Imperatoriæ ciuitatis: facta est præsens translatio in præsentia Michaelis sanctissimi Presbyteri & Apocrisiarij* (id est, Legati qui responsa mandata [illegible]) *Apostolicæ Sedis.* His non absi[illegible] scribit Gregora li 4 cap. [illegible] & lib 6 cap [illegible] Vltimo tan [illegible] ab alia facti [illegible] in Oriente Ep [illegible] [illegible] Δ [illegible] Metropolitas

CP Patriarchæ Canon concedit ordinare: non tamen quos ipse pro libito voluerit, sed quos eius ministra cuncta Synodus concorditer elegerit, vt suffragiis ad eum delatis, ex tribus electis vnum, quem ipse maluerit, ordinet. Non enim Patriarchæ Metropolitarum, neque Metropolitæ Episcoporum electionibus adesse permittitur. Ante hunc vero Canonem editum, non Metropolitas Patriarcha, sed Episcopi singulis in prouinciis ordinabant. Concedit insuper eidem CP. barbararum nationum Episcopos ordinare, qui sunt eiusdem Diœcesibus contermini, quales sunt Alani & Russi: Illi namque Pontica, hi Taracica Diœcesi adiacent. Singulis autem Metropolitis subditos sibi Episcopos consecrare commendat, eo ferme pacto celebrantibus electiones Episcopis, ac Sanctorum seculis nostris superiorum diuinis Canonibus est institutum. Videndus Blastares idem propediem, si Deus fauerit, a nobis edendus, cap. 5. τοῦ X. στοιχείου, cuius titulus est, [illegible] *qua ratione ordinandorum Episcoporum electio fiat?*

5 [illegible]] Ritum hunc ab Apostolis processisse, vt indubie in Canonis commemorant sanctus Clemens, Constit. Apost. lib. 8. cap. 4. & communiter vsu receptum, testatur Dionysius de Eccl. Hierar. cap. 5. [illegible] *Pontifex ad initiationem Pontificiam intromissus accedens, vnoque genu flexo ante altare, super caput habet diuinitus tradita verba imposita, & Pontificiam manum.* Et hæc quidem ve habemus demonstrata, genu flectendum in genua procumbere: [illegible] ex Missæ tamen ex gestis a Diacono & Sacerdote, clarius is facile colligitur. Quale vero sit Ecclesiæ proposi[illegible] cum in imponendo consecrat Episcopi ceruicibus Euangelium, aperit Chrysostomus in suo sermone, cuius titulus est: [illegible] vbi hæc habet, [illegible] *In Ecclesia, in ordinationibus Episcoporum Euangelium Christi, eorum capiti imponitur; vt discat ordinatus, se veram Euangelii tiaram accipere: atque vt discat etiamsi omnium sit caput, his tamen se subiici legibus: & in omnes quidem habentem imperium, sed legibus seruientem: omnia legibus moderantem, sed legi esse suppositum. Quapropter ex antiquis quidam Ignatius nomine, Sacerdotio & Martyrio illustris; scribens ad quendam Episcopum, aiebat, Nil sine tua voluntate fiat: neque tu sine Dei voluntate quidquam agas. Quod igitur habeat Pontifex Euangelium: argumentum est eum esse potestati subiectum.*

6 [illegible] Euangelium [illegible] Episcopus consecrans, eiusque pariter assistentes consecrandi capiti imponunt, communique manuum ad ministerio in Ecclesia Græca sustinent. Ita D. Gregorij Sacramentarium, & vetus Ordo Romanus [illegible] præcipiunt: Constitutiones Apostolicæ, Diaconis id committunt, lib. 8. cap. 4. τῶν διακόνων τὰ θεῖα εὐαγγέλια ἐπὶ τῆς χειροτονουμένου κεφαλῆς ἀνεῳγμένα κατεχόντων: *Diaconis diuina Euangelia super ordinati caput aperta tenentibus:* & Pontificale Romanum permittit ab vno è Capellanis obsequium hoc exhiberi: [illegible] Clemens aut Pontificale concedunt Diacono cuiusquam, aut Capellani ministerio [illegible]: quod minus cautè asserere [illegible] Gregorij.

7 [illegible]] Episcopus consecrans imponens [illegible] Pallium, [illegible] autem [illegible] hic, tum quoties illud assumit [illegible] [illegible] *Magnum pastorem ouium, & Dominum. Iudæi in crucis ligno morti tradiderunt: ipse autem mortuos in inferno sepultos, velut oues è potestate mortis eripuit.*

8 Τὸ ὠμοφόριον.] Ius pallij Pontificij ferendi, sibi [illegible] Græciæ cunctos Episcopos arrogasse, vt nonnisi historiarum ignarus negauerit, ita qui pristinis temporibus, vt eo fuerunt eis concessum, non summam, vt reor, dicto sui faciet fidem. Audio quidem Isidorum Pelusiotam lib. 1. epist. 136. indiscusso Patriarchæ Metropolitæ, & Episcopi discrimine, Pontifici (Episcopi nomine a se nuncupato) [illegible] *sacrum hoc vellus* [illegible] *Pastoralis officij insigne tribuere*: agnosco Concilium Œcumenicum octauum, can. 14. [illegible] eos & desinitos Pontifices (quos quidam Archiepiscopos nulla authoritate fultus suspicatur) ne huiusmodi cultu per fastum & superbiam abutantur admonere. & si velis sexcenta loca, ex vnde ista præter mittenda cuncta in medium prolata, lubens admitto. Nec tamen exinde colligas, rem communem minoris Pontificis siue Episcopi, hoc fuisse a primis temporibus insigne [illegible]. Tum [illegible] potestatis & dignitatis Ecclesiasticæ priuilegio [illegible] suis Romanæ Sedis Antistites reluctantur [illegible] Episcoporum titulo insignitis, hunc vestitus honorem addere [illegible], quem certè ante saluatum sancti Petri tumulum, & [illegible] propriæ preces [illegible] oblatas, vel equidem vicinis personarum excusationes receptas, nulli eorum concessum esse voluerunt, quemque [illegible] rationis eiusdem vrgente fundamento, ab aliis etiam minoris notæ Episcopis, vsurpari, vel tanquam ius proprium possideri, in Oriente tolerare nonnisi inuiti, potuissent. Quonam enim traditionis, aut erogati priuilegij monumento nixi, ad tam sublime honoris fastigium, minores Episcopi Græciæ conscenderent, ad quod, æqua ratione, Latini non possent euehi? Aut cur Episcopis Græciæ fieret honos ille passim communis, qui apud nos nonnisi magni momenti causarum pondere attento, Ostiensi Episcopo Summum Pontificem consecranti, Lucensi in Thuscia, Papiensi in Lombardia, Bambergensi in Germania, & Quinqueecclesiensi in Hungaria conceditur? Seu esto: nullus fuerit postremis seculis Episcopus in Græcia pallio non ornatus, quis tamen exinde iure ab antiquioribus gestis eiusdem Pontificibus possessum affirmet, quod eorum posteri, ambitionis iniuria sibi vsurparunt? Nec dissimulanda vel repudianda tam facili negotio, recepta a Baronio sub annum Christi 914. bonis illius Liutprandi Cremonensis Episcopi authoritas, quæ Pontificum Romanum legibus pallij honorem solis Archiepiscopis reseruantibus, & facto in illud Græcorum iuri testimonium reddentes, simul etiam [illegible] audentibus ambitionis crimen exprobrat, in legatione sua secunda ad Nicephorum

ceptorum Phocam Imperatorem verba hæc faciens. *Sed qui d commemorem, cum ipsa Constantinopolitana Ecclesia nostra sanctæ Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ Romanæ merito sit subiecta. Scimus, imo videmus Constantinopolitanum pallio non uti, nisi sancti Patris nostri permissu. Verum cum impiissimus Albericus quem non stillatim cupiditas, sed velut torrens impleuerat, Romanam ciuitatem sibi vsurparet, Dominumque Apostolicum quasi seruum proprium in conclaui teneret, Romanus* (Orientis) *Imperator filium suum Theophylactum Eunuchum Patriarcham instituit. Cumque eum Alberici cupiditas non lateret, missis ei muneribus satis magnis, efficit vt ex Papæ nomine Theophylacto Patriarchæ litteræ mitterentur, quarum auctoritate, tum ipse, tum alii successores absque Paparum permissu palliis vterentur: Ex quo turpi commercio vituperandus mos inoleuit, vt non solum Patriarchæ, sed etiam totius Græciæ Episcopi, palliis vtantur. Quod quam sit absurdum, censere opus non est.* Hæc Luitprandus. Cuius relatione motus Baronius addit. *Graue tunc Ecclesia Romana inflictum est vulnus, cogente Alberico Ioannem Papam* (vndecimum) *concedere inconcessa Patriarchæ Constantinopolitano, quæ conuersa sunt in magnum detrimentum, etiam ipsius Constantinopolitanæ Ecclesiæ ista indebita accipientis, & abalienantis se magis ea occasione à sinu matris.* Quamuis autem indebite sibi pallii honorem assumpserint minores Episcopi: nullatenus illius vsu quasi illicito sunt condemnati, attenta maxime post octo sæcula Romanæ Sedis tolerantia, imo & expressa Concilii Lateranensis licentia, qua cap. 5. Patriarchis Orientis conceditur, *Vt postquam à Romano Pontifice receperint pallium, quod est plenitudinis officii Pontificalis insigne præstito sibi fidelitatis & obedientiæ iuramento, licenter & ipsi suis suffraganeis illud largiantur.* Pallium itaque tantus quondam à Græcis Episcopis vsurpatum (superiorum namque dignitatum sedes, titulos, honores semper ambierunt, & aucupati sunt, inferiores quique: qua gloriæ libidine stimulante, & pueros officia Lectorum absque tonsura exercentes, Subdiaconos oraria ferre gestientes, Diaconos sacra mysteria præsumentes Sacerdotibus ministrare, & denique Sacerdotes ante Episcopi aduentum ministrare ausos, arguunt frequentissime Concilia) pallium, inquam, nimia honoris cupidine ab eis exquisitum, insigne licet & tanta maiestate coruscans, cunctis licitum & commune iam redditum est: atque ita à Symeone Thessalonicensi inter consuetas, & debitas Episcopo vestes recensitum, ab omnibus Euchologiis Ms. quibuslibet Episcopis consecrandis imponi præscribitur; quorum vetustas cum septem sæcula vix superet; nec ipsa, nec Isidori, Photii, Conciliorumve dicta, quibuslibet Episcopis indifferenter illud quondam delatum manifeste probant, sed nec Concilii octaui Oecumenici verba Can. 14. aliud suadere videntur. θεσπίζομεν, inquiunt, τοὺς ὡρισμένους ἐπισκόπους ὠμοφορεῖν: quorum verborum hic est germanus sensus, *Statuimus certos & determinatos Episcopos humeralia, siue pallia ferre, &c.* illos vero definitos, id est, certi gradus Episcopos, quibus pallium permittitur, non minus Metropolitas & Patriarchas possumus intelligere, quam Ordinis inferioris Pontifices, quibus perperam honos ille conuenire affirmatur.

Verum pallio qualicumque iure Græcis Episcopis concesso, an reliqua quoque Pontificum insignia, Latinos mirum in modum ornantia, qualia sunt annulus, mitra, baculus, sint illis vsu familiaria, potest obuius quiuis inquirere? Respondendum: Annuli vsum Græcos Episcopos ignorare, nec mitras admittere: Legatos tamen Orientis à Gregorio decimo Latinorum Episcoporum more, tiaris, mitris, & annulis ornatos fuisse, refert Pachymeres: ἀπαντας ἐπιδιδόναι αὐτοῖς τὸν Πάπαν τὰς ἀρχιερατικὰς στολὰς, καὶ μίτρας, καὶ δακτυλίους, οἷς ἡ ἐκείνων ἔχει ἐπὶ ἀρχιερέων συνήθεια. Addo pallio recepto, crucem Sanctorum reliquiis pretiosam (ἐγκόλπιον, eo quod ἐν κόλπῳ è catella pendeat) dictam, adiecta gratulatione vocis ἄξιος, accipere: & certe præ cunctis ornamentis, deuoto ad oues Christi rite pascendas sermone præmisso Pastorali baculo à Pontifice consecrante, prout fragmentum Allatiani Ms. superius manifestat, donari. Baculus hic, non inepte πατερίσσα illis vocatur à *paterna* sollicitudine, vel δικανίκιον à *iustitiæ* proposito, & à cunctis, tum Pontificibus, tum Monasteriorum præfectis, manibus fertur, illoque vtpote breuiori, & minus pretiosa materia conspicuo, (raro namque argenteus est, sæpius autem ebore & ebeno solum variegatur) per viam gradientes se sustentant: illoque vt potestatis in inferiores exercendæ symbolo, ab Imperatoribus quondam donari solitos Patriarchas, & alios præcipuos animarum præfectos scribit Codinus cap. 10. Patriarcham quidem his verbis, εἶτα ὁ πατριάρχης ἐπὶ τὸ ἀναλόγιον ἀνελθὼν, λαμβάνει τὸ δικανίκιον ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως χειρός. *Patriarcha deinde in suggestum conscendens, è manu Imperatoris pedum Pastorale accipit.* Cæteros autem inferius: οἱ δὲ γε ἀρχιμανδρῖται, ἢ πρωτοσύγκελλοι, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν σεβασμίων τῶν ἱερῶν μοναστηρίων, μετὰ τὸ, τὸν σταυρὸν παρὰ τοῦ πατριάρχου λαβεῖν ἀπέρχονται, καὶ προσκυνοῦσι καὶ οὗτοι· καὶ λαμβάνουσι τὸ δικανίκιον ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως χειρός. *At Archimandritæ* (Abbates Prouinciales, seu multorum Monasteriorum patres, iique perpetui) *& Protosyncelli, sed & venerabilium Monasteriorum præfecti, postquam à Patriarcha electi & cruce signati sunt, abeunt & ipsi ad palatium, & venerantur Imperatorem, & ab eius manu pedum accipiunt.* Verum, τί δηλοῖ ἡ ῥάβδος ἣν κατέχει ὁ ἀρχιερεύς; *Quid virga quam Pontifex tenet manifestat?* inquit Thessalonicensis lib. de Sacram. Respondet ipse, ἡ ῥάβδος δὲ ἣν κατέχει τὴν ἐξουσίαν δηλοῖ τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ στηρικτικὸν τοῦ λαοῦ, καὶ τὸ ποιμαντικὸν, καὶ τὸ ὁδηγεῖν δύνασθαι καὶ τὸ παιδεύειν τοὺς ἀπειθοῦντας, καὶ συνάγειν εἰς ἑαυτὸν τοὺς μακράν· διὸ καὶ λαβὰς ὡς ἀγκίστρου ἄνωθεν ἔχει, ἵνα διώκῃ τοὺς θηριώδεις τε, καὶ κακουργικούς· καὶ τελευταῖον τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ δηλοῖ, καὶ ᾧ τρόπαιον ᾧ καὶ νικῶμεν, καὶ στηριζόμεθα, καὶ ὁδηγούμεθα, καὶ ποιμαινόμεθα, καὶ σφραγιζόμεθα, καὶ ἑλκόμεθα εἰς Χριστόν, καὶ πάθη νικῶντες, καὶ τοὺς πολεμίους διώκομεν, καὶ πάντοθεν φυλαττόμεθα. *Virga manibus Pontifex gestata, potestatem spiritualem, populumque sustentandi virtutem, pascendi debitum, ducendi, rebellesque castigandi, & à se dissitos congregandi, officium significat: ansas propterea retortas hamorum instar habet, vt efferatos fuget & perniciosos: & vltimo Christi crucem manifestat, & trophæum in quo vincimus, fulcimur, deducimur, pascimur, obsignamur, & ad Christum trahimur: vnde & passionibus exsuperatis aduersarios insequimur, & vndequaque protegimur.* Renuncians idcirco Heracleensi Sedi Theodorus Critopulus, C.P. Patriarcha dicebat: χαῖρε ὁ ποιμενάρχα, καὶ πάτερ πατέρων, καὶ ταῖς εὐχαῖς σου με ὁδήγησον, καὶ τῇ ποιμαντικῇ εἴτε καὶ βακτηρίᾳ συνέρειδε. *Salue Pastorum Præsul, & pater Patrum, precibus me tuis deducito: tuoque siue pastoritio siue paterno pedo me fulcito.*

Baculi vero pastoralis & Regii sceptri communem

quidem est nomen figura vero penitus diuersa: lituum namque graechus est & breuius, vtpote in altum, inquit, attollendũ; & cuspidis vice, crucem præfert: Pastorali autem virga Pontifex in ... progrediens, eius summa pars iuxta manum ... uerso ligno, siue eboreis serpentibus in se se capitibus inuicem retortis ἀγκυλῶν ..., est ornata: cuius effigiem habes fol. 115. Cæterum a mitrâ, siue Pontificio pileo capiti imponendo, hucusque vulgo abstinuerunt Græci: Balsamon in medit. de Patriarchatum priuilegiis: τὸν Κωνσταντινουπόλεως ... ** ... Πάπα ... οὔτε ... τοῦ ... οὔτε ... Præsulem nullo Papæ priuilegio semet ornantem video: quippe nec regni coronatur fascia nec cum coccineis calceis se videndum exhibet: Tiaram tamen coronâ & quatuor crucibus coruscam, audio ego Patriarchas inter sacras actiones hodiè deferre, & C P. similem Romani Pontificis nuperrime assumpsisse. Nil mirum vero si ea hucusque caruerint, cum perantiquam non esse in Ecclesia Latina Mitræ vsum, Græci quidam, quibus Ligaridius adstipulatur, contendant: Præterea cum omnes ferè iugiter è Monachis sint desumpti Pontifices, humilitatis seruandæ proposito, ... Monachalem cucullum, relicto capitis ornatu augustiori, retinuerunt: & deinde iuxta Chrysostomi num. ... relati mentem Euangelium Tiaræ loco, in sua consecratione quilibet Episcopus accipit. Quartam rationem Græcus alter adducit, summam nimirum erga Imperatores reuerentiam, forsan tamen adulationem, in quorum ditione ne regios honores sibi decernere videretur, infulatus aut coronatus quisquam procedere non auderet. Vero tamen vicinitorem molitur Symeon Thess. non acceptatæ à Græcis, præterquam ab Alexandrino Patriarchâ (qui à D. Cyrilli ætate, Romanæ sedis priuilegio, cuius Legatus Ephesino Concilio præfuit; *Papa* nomine, & proprio sibi capitis ornatu donatur) rationem proferens lib. de Templo: ἀποκεκαλυμμένῃ δὲ ... [illegible Greek] ... ἱεράρχαι ... Ἀλεξανδρείας ... ἀλλὰ ... ἀλλὰ ... καὶ ... τὸν Χριστὸν ἀπεκαλυμμένως ἔχει τὰς κεφαλάς ... [illegible Greek] ... *Aperto capite Pontifices Orientis omnes, dempto Alexandrino Patriarcha sacris funguntur, non ob humilitatis necessitatem, sed ob causam altiorem & longè diuiniorem: videlicet quia ... Christum caput ... nos autem ipsius membra: & oportere nos Christum caput nostrum venerantes, caput intercorandum nudatum habere. Verum neque has tantum de causa, sed inita nudo capite consecrationem, qui consecratur, ... ita precatur ... ordinatus. Pontifex vero ... consecratur potissimum à Deo tradita eloquia, capite suscipiat. Obiciet tamẽ aliquis Alexandrinum Patriarcham, & alios complures: id est*

Latinos ex veteri traditione tectis capite ... tes, ... sacra facere. Id nulquã assero. Antiquæ enim traditioni Mosaica legis amice mixta ... Nã & legalis Sacerdos Cidarim, quam & mitram vocabant, in capite deferebat, eaq. infulati ... non absurde vti consueuerunt; ac fieri potest, vt illud tegimen spineæ Domini coronæ, aut sudario capiti eius imposito, simile esse dicant. Verũ cum & hi ... tempore, illam deponant: vt magis adstringentem Pauli traditionem declarant. Quasi vero is se Symeon ignoraret Sacerdotes suos, vel in processionibus, vel in ... Casulis tectos, atq; etiã magna liturgiæ parte ... *pileolis opertos*, Hieromonachos autẽ ... *Cucullatos*, stare solitos? dicaci tamen veri ... pertingere voluisse Latinos, nullus non videt. Vt autem ad institutũ redeat oratio, causam videlicet assignandã, cur Pontifice Orientis ornatũ mitræ nõ susceperint: conuenientẽ præ cæteris videtur Balsamon adinuenisse, sed non planè satis exposuisse, vbi med... de Chartophylace & Protecdico ... Romano Pontifici ... hunc honorem verbis tacitis agnoscit & fatetur: Patriarchã autem Alexandrinũ solo priuilegij titulo, non vero cæteros Hierarchas perfrui posse: Διὸ καὶ ὁ μέγας ἅγιος Κύριλλος, ait, ὁ πάπας Ἀλεξανδρείας, ... [illegible Greek] ... *Ideoq; magnus ac S. Cyrillus Papa, capitis tiaram circundedit auream, quo tẽpore sancta & vniuersali tertia Synodo præfuit. Quippe Celestini locum occupabat eius, qui Romana tunc regebat Ecclesiã, quemadmodũ sequi ex actis eiusdem Synodi tertia. Et qua Celestinus vtebatur gloria ... sanctione Apostolis æqualis illius sancti magniq; Costantini, ... S. Syluestrum, quum imperij sceptra per Dei prouidentiã, ex veteri Roma transferrentur in hanc vrbem omnium principem, quæ statuitur aurea mitra, ... ipsius S. Syluestri, eius successorũ & Pontificum Romanorum caput condecorari, ... eadẽ & Cyrillus exornabatur. Quamobrem & ij qui post ipsum Alexãdria Pontificatum gessere, propter memoriam æternã eius quod tunc decretũ fuit, eodem modo in hunc vsq; diem titulo ... (Papæ nimirũ) cohonestantur. Quumq; omnes alij capitibus apertis res sacras peragãt, solus Alexãdrinus Patriarchã diuinã facit mitra caput obuelutus. Quinetiã duodecim (errat Balsamon in numero) Papa Cardinales, consimiliter pileis aureis ornatos* (ignorare se ostendit Cardinalium mores) *velut Papæ personã repræsentantes, ... ornamus.* Quo etiã hoc ... magna Ecclesiæ Chartophylacem alleganda donatũ testatur Balsamon ... [illegible Greek]

ἔλαμψα. καὶ χρόνος ἐν τῷ μεταξὺ πολὺς οὐκ ὀλίγος, ἀλλὰ τίς καὶ πείραν: *Ita que consentaneum est eos haud decere verum dicere, quippe qui vident etiam cuiusque temporis Chartophylacem cuiusdi huiusmodi tiarâ, ceteros ante annos, in publicis quibusdam conventibus vsum, qui non tantum pro more haberentur in Ecclesiis, verum etiam in processionibus, & foris publicis. Atque equidem certo scio, in hunc vsque diem repositũ esse pileum huiusmodi auro interspersum in Chartophylacis arcâ, neque longum intercedit ac remotum temporis spatium: sed res memoria recens est.* Tandem derelictæ à Chartophylace tiaræ rationem ait esse, quia minus honestum erat, coram Patriarchâ huiusmodi honore priuato, eum sibi alium assumere. εἰ μή τις λέγοι περισσοτέραν εἶναι τὴν καρδίαν τῆς χειρός, ἢ ἄλλων μελῶν τοῦ σώματος: *Nisi quis dicere velit, plus honoris deferendum capiti, quam manui vel alteri membro corporis.* Nonnunquam tamen Metris Orientales Episcopos fuisse vsos non possum ire inficias, nam & literis suis ad me missis Pontificalis mentionem facit doctissimus Allatius; simulque item alius Georgius Coresius Chius vt docte, ita & beneuole scribit, Epiphanem quendam μέγαν λογοθέτην, de Basilio iuniore, qui ab anno 977. ad annum 1026. C P. regni imperium, referre; simultate inter ipsum & Patriarcham de ipso obloquentem oborta, cum hinc inde mutuis se ferirent conuitiis & iniuriis, tandem Theophilum Patriarcham Alexandrinum pacis conciliandæ mediatorem aduocatum, hoc pacto aduersas sibi mutuo partes composuisse, ac iussisse, vt ceteræ Patriarchali status lingua præscinderetur, regiæ vero manus, & vt deinceps mutuis se e litigantes prosequerentur obsequiis. Quod ita præstitit Imperator, vt Patriarchæ Diadema regium imponeret; & vicissim Imperatorem, in sacrum suorum Officialium, & ἱεροψαλτῶν collegium adsciberet Patriarcha, & eum in Ecclesia priuilegiis illorum gaudere permitteret. Sed & Mitræ S. Iacobi fratris Domini, à Hierosolymitano Patriarcha ad annum vsque 869. inter sacras actiones nonnunquam assumptæ, testis est in 8 Synodo Oecumenica Theodosius, & ipse Hierosolymorum Antistes Actione prima, vbi tam pretioso munere Ignatium sanctissimum Præsulem donat. ἀπεστείλαμεν τὸν ποδήρη, καὶ τὴν ἐπωμίδα σὺν τῷ μίτρᾳ, τὴν ἱερατικὴν στολὴν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου τῇ σῇ πανσεπτότητι, καὶ πάνυ κεφαλῇ. *Poderem, & Superhumerale (Pallium) cum Mitra: & Pontificalem ornatum S. Iacobi fratris Domini dilecto venerandoque tuo capiti misi.* Habet exemplar Latinum. *Poderem & Superhumerale cum Mitra & Pontificalem ornatum S. Iacobi fratris Domini, & primi Archiepiscoporum, qua antecessores mei Patriarcha circumamicti semper in sancta sanctorum ingrediebantur Sacerdotio fungentes, videlicet sanctam memoriam vita, & sanctum calciare, qua & egoipse indutus sum eadem gerens, tuo desiderabili & honorando mihi capiti, ex amore, & dilectionis copia transmisi: quatenus sanctifica suauitate, actactu sanctorum locorum, vt pote dignus perfruaris.* Annoto tandem vt quondam Imperatoribus, ita & in hodiernum vsque diem Patriarchæ fuisse prælatum ignem. Hic præcipuum eius insigne, hæc dignitatis maiestatisque eius nota, hoc denique sanctitatis eius argumentum: Hoc asserit Codinus & Symeon Thessalonicensis vbi lib. de Sacr. ritus huius expositionem quærit: τὸ λαμπάδα προπορεύεσθαι τὴν λάμψιν δηλοῖ τῆς ἐν τῷ ἀρχιερεῖ χάριτος: *facem ipsi praeferri, gratiæ splendorem in Pontifice manifestat, &c.* Ritus huiusce modi originem in Spiritum sanctum refert Balsamon Responso de Patriarcharum priuilegiis apud Ius Græcorum. lib. 7. μόνοις βασιλεῦσι, καὶ τοῖς πατριάρχαις ἀπὸ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριτος, καὶ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως χαρίζεται. *Solis Imperatoribus ac Patriarchis per gratiam sancti Spiritus ex antiqua consuetudine concessum est &c.* Antiqua certe consuetudo est, cuius obseruatio à primis Ecclesiæ sæculis non fuit ignota, nam & sanctum Pontificem Fulgentium, cum lucernis & lampadibus ab Afris fuisse exceptum eius historia narrat. Quin & sacræ Chrysostomi Sacinæ, velut viuo populus C P honorem hunc exhibuit, ita Theodoretus lib. 5. Hist. Eccl. cap. 36. καὶ πάλιν ὁ πιστὸς ὅμιλος, ὡς ἤπειρον τὸ πέλαγος διὰ τῆς πορθμείων χρησάμενος τῷ βοσπόρῳ, τὸ πρὸς τῇ προποντίδι στόμα, ταῖς λαμπάσιν κατέκρυψε. *Tum rursus fidelissimus populus, velut terra nauigiis vsus, fauces Bosphori iuxta Propontidem cereis contexit.* Eodem cultu viuum illum receperat ab exilio primo redeuntem: vt idem author est cap 34. ἐπειδὴ τοῦτο ὁ πιστὸς; ἔγνω λαὸς ἐκάλυψαν τοῖς πορθμείοις τῆς προποντίδος τὸ στόμα· ἅπαντες γὰρ ἐπέλιπον τὰς ἐκ κηροῦ λαμπάδας ἀνάψαντες. *Quod cum fidelissimus populus cognouisset Propontidos angustias nauigiis operuerunt. Omnes enim occurrerunt cereas faces accendentes.* Fax autem Patriarchæ præferri solita, & in Ecclesia continuo ardens, δικηρίων nomen accepit: Officiale in quo habet illi gerendæ prestitutum: de quo inter Officiales ecclesiæ magnæ suo loco, & tum de illo, tum de Gretseri circa δικηρίων nugis, alibi commodius. γαμψὰ πάτε porro quibus vestem Pontificiam, id est eius σάκκον, ornari refert Ius Græcorum. pag. 430 sunt illa Lori, de quibus fol. 110. nu. 8. τρίγωνα in eodem Iuris volumine memorata; erat figura trigona Phrygio opere Casulæ orieam ante quam retro appicta, immutatamque Trinitatis naturam & de illa scientiam in Pontifice referebat: nunc effingi in desuetudinem abiit.

9 Τὸν χειροτονηθέντα ἀσπάζεται.] Consecrans Pontifex & assistentes Episcopi Consecratum recipiũt ad osculum pacis in Pont. ficali Romano, dicentes singuli: *Pax tibi.* Ex Apostolico vero instituto; si Clementis in Const. Apost. lib. 8. cap. 5 testimonium admittatur, mos ille profluxit, καὶ τὸν αὐτὸν ἀσπαζέσθωσαν ἐν κυρίῳ φιλήματι. *omnes illum excipiant sancto in Domino osculo:* cuius mysterium, vt in more positum habet Symeon Thessal. luculenter exponit: εἶτα ἀσπάζεται τοῦτον ὁ ἱεράρχης ὡς ἠγαπημένον αὐτῷ, διὰ τὸ μέγα τῆς χάριτος, καὶ ὡς ὁμότιμον δι' αὐτῆς, καὶ ἡγιασμένον ἐν Χριστῷ, καὶ ἡνωμένον. καὶ αὐτὸς δὲ τὴν ἱερὰν τράπεζαν ἀσπάζεται, τιμῶν αὐτήν, ὡς τῆς χάριτος ἐργαστήριον, ἐν ᾗ καὶ τετέλεσται, καὶ τὴν χειροτονίαν ἐδέξατο, καὶ τὴν χειροτονήσασαν ἀσπάζεται δεξιάν, ὡς καὶ αὐτὴν ἡγιασμένην, καὶ χαρακτηρίζουσαν, καὶ τὸ μεταδοτικὸν τῆς χάριτος ἔχουσαν, καὶ τελεστικὴν ἐν ἁγίῳ πνεύματι, καὶ εὐλογίας χορηγόν, καὶ χαρισμάτων θείων παρεκτικήν, δι' ἧς καὶ ὁ οὕτως ἀρχιερεὺς κεχειροτόνηται, καὶ τετέλεσται. εἶτα δὲ καὶ τὴν τοῦ ἱεράρχου ἀσπάζεται παρειάν, ὡς ὄργανον τοῦ λόγου, ὃν ἐνεργείᾳ τῆς εὐχῆς, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ἕνωσιν. ἐπεὶ γὰρ καὶ αὐτὸς τῷ μεταδόντι τὴν χάριν, καὶ ἀγαπῶν ὡς πατέρα, ἕνωσιν ἔχει ἐν Χριστῷ τῷ ἱερῷ, ὡς καὶ ἀδελφὸς, καὶ φιλούμενος. *Osculatur deinde illum Pontifex tanquam sibi dilectum, propter gratiæ excellentiam, & velut æqualem sibi & sanctificatum, & in Christo coniunctum. Ipse vero sacram mensam osculatur, velut eam colens, tanquã gratiæ officinam, in qua inauguratus est, & Ordinem suscepit. Osculatur etiam qua promotus est dexteram vt sanctificatam, gratia redundantem, gratia ministram, quaque initiandi alios in Spiritu sancto facultatem obtinet, & benedictiones largitur, & vice Dei charismata cunctis distribuit: qua & ipse Pontifex institutus est & perfectus. Insuper vero & Ordinantis se genam osculo petit, vt vero*

bi instrumentum, & precum adiutricem: signum etiam vnionis & amoris, hoc pacto exhibet. Amicus enim est & ipse gratiæ, quam deinceps aliis communicet: amatque idcirco & diligit in Christo solo dilecto, vtpote prius amatus & dilectus. Osculo vero consecrantem salutans, ait, ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ἡμῶν: a quo vicissim audit: καὶ ἔστι καὶ ἔσται: quod & eodem pacto salutantibus se, & osculantibus aliis, respondet.

10 Τῆς πολυχρονίου εὐφημίας.] Cum à Clero acclamatur, εἰς πολλὰ ἔτη, *ad multos annos, &c.*

11 Ἀνέρχεται εἰς τὸ σύνθρονον.] In subsellia nempe illa circa testudinem altaris Pontificibus & Sacerdotibus, paris honoris consortibus, consessuris erecta. Medius autem thronus subselliis eminentior recenter consecrato amplioris honoris gratia conceditur. Huic parem omnino ritum in Pontificali Romano legimus: *Consecrator accipit consecratum per manum dexteram, & primus ex Episcopis per sinistram, & inthronizant eum, ponendo ipsum ad sedendum in faldistorio, de quo surrexit consecrator.*

Eius autem institutionem habet Clemens Apost. Constit. lib. 8. cap. 5 καὶ αὐτὸν ἐνθρονιζέσθω εἰς τὸν αὐτῷ διαφέροντα τόπον παρὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων. *Mane collocetur in throno secundum dignitatem sublimiore à reliquis Episcopis.* Is porro thronus est, qui in Chrysostomi liturgia dicitur σύνθρονος, de quo fol. 5. 16. & 128 cuius ita propria est Episcopi possessio, vt tunc solum cum in eo sederit, Episcopatus apicem conscendisse censeatur: vt quæ sit προβολὴ τῆς ἐπισκοπῆς, &, πρὸς τὸν ἱερὸν θρόνον καθίδρυσις, id est Episcopali, vel sacro throno collocatio: inquit Ius Græcorum. lib. 6.

12 Εἰρήνευσις τοῦ Ἀναγνώστου.] Lectori decursa Epistola, ait εἰρήνη σοι, *Pax tibi*: & Ecclesiæ benedicit, iuxta ritum iam olim ab Apostolis positum, si Clementi iam citato fidem adhibemus: μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου, καὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῶν ἐπιστολῶν ἡμῶν, καὶ τῶν πράξεων, καὶ τῶν εὐαγγελίων ἀσπαζέσθω ὁ χειροτονηθεὶς τὴν ἐκκλησίαν. *Post lectionem legis & Prophetarum, atque Epistolarum nostrarum, & Actuum & Euangeliorum, salutet consecratus Ecclesiam.*

ORATIONES IN MVLIEREM puerperam die nati eius pueri primo.

1 ΕΥΧΑΙ ΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΑ λεχώ, 2 τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου αὐτῆς.

Dominum precemur.

DOminator omnipotens Domine, qui morbum omnem, cunctamque infirmitatem sanas, ipse præsentem etiam ancillam tuam N hodie fœtum enixam cura; & quo iacet lecto, illam erige: quia iuxta Dauid Prophetæ verbum, in iniquitatibus concepti sumus, & per sordes in tuo conspectu astamus. Serua illam, & præsentem quem edidit puerum. Ex hac die, ad vltimum vsque illius obitum, sub vmbra tuarum alarum illam protege: intercessionibus immaculatæ Dei genitricis, & Sanctorum omnium. Quia tu benedictus es, in sæcula sæculorum. Amen.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΔΕσποτα κύριε παντοκράτορ, ὁ ἰώμενος πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, αὐτὸς καὶ τὴν παροῦσαν τὴν σήμερον τεκοῦσαν δούλην σου, τήνδε, ἴασαι, καὶ ἀνάστησον αὐτὴν ἀπὸ τῆς κλίνης, ἧς ἐπίκειται· ὅτι κατὰ τὸ τοῦ προφήτου Δαβὶδ λόγιον, ἐν ἀνομίαις συνελήφθημεν, καὶ ῥυπαροὶ πάντες ἐσμὲν ἐνώπιόν σου. Φύλαξον ταύτην, καὶ τὸ παρὸν νήπιον ὃ ἔτεκε, σκέπασον αὐτὴν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου, ἀπὸ τῆς σήμερον, μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτῆς τελευτῆς. Πρεσβείαις τῆς παναχράντου θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Dominum precemur.

DOminator Domine Deus noster, qui Domina nostra, intemerata Dei genitrice, & semper virgine Maria natus, ceu puer in præsepio recubuisti, & velut infans manifestatus es: ipse præsentis ancillæ tuæ, puerum hunc hodie enixæ, miserere: spontanea, & non sponte admissa eius delicta, remitte: & ab omni diaboli tyrannide illam conserua. Productum vero ab ea puerum,

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· καὶ ὡς νήπιον ἐν φάτνῃ ἀνακλιθεὶς, καὶ ὡς βρέφος ἀναδειχθεὶς· αὐτὸς καὶ τὴν παροῦσαν δούλην σου τὴν σήμερον τεκοῦσαν τὸ παρὸν παιδίον, ἐλέησον, καὶ συγχώρησον, 3 τὰ ἑκούσια, καὶ τὰ ἀκούσια αὐτῆς πλημμελήματα, καὶ διαφύλαξον αὐτὴν, ἀπὸ πάσης τῆς διαβόλου τυραννίδος. Καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς κυηθὲν νήπιον διατήρησον,

ἀπὸ πάσης φαρμακείας, ἀπὸ πάσης χαλεπότητος, ἀπὸ πάσης ζάλης τῶν ἀντικειμένων, ἀπὸ πνευ- 4 μάτων πονηρῶν, ἡμερινῶν τε, καὶ νυκτερινῶν. Ταύτην δὲ διατήρησον ὑπὸ τὴν κραταιάν χεῖρά σου, καὶ δὸς αὐτῇ ταχινὴν ἐξανάστασιν. καὶ τοῦ ῥύπου καθάρισον· καὶ τοὺς πόνους θεράπευσον, καὶ ῥῶσιν καὶ εὐρωστίαν, ψυχῇ τε καὶ σώματι δώρησαι, καὶ δι' ἀγγέλων φαιδρῶν καὶ φωτεινῶν, ταύτην περίθαλψον, καὶ περιφρούρησον, ἀπὸ πάσης ἐπελεύσεως τῶν ἀοράτων πονηρῶν. Ναὶ κύριε. ἀπὸ νόσου καὶ μαλακίας, 5 ἀπὸ ζήλου, καὶ φθόνου καὶ ὀφθαλμῶν 5 βασκανίας· καὶ ἐλέησον αὐτὴν καὶ τὸ βρέφος κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος. καὶ καθάρισον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ ῥύπου, καὶ τῶν ποικίλων αὐτῇ ἐπερχομένων σπλαγχνικῶν ἐνοχλήσεων· καὶ ἔξαξον αὐτὴν διὰ τῆς ταχινῆς σου ἐλεημοσύνης, ἐν τῷ ταπεινῷ αὐτῆς σώματι εἰς ἐπανόρθωσιν, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς κυηθὲν νήπιον, ἀξίωσον προσκυνῆσαι τὸν ἐπίγειον ναόν, ὃν ἡτοίμασας δοξολογεῖσθαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα, δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ εὐδοκήσας κατελθεῖν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ γεννηθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν· ὁ γινώσκων τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, συγχώρησον τῇ δούλῃ σου, τῇδε, τῇ τεκούσῃ σήμερον κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου. σὺ γὰρ εἶπας κύριε, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ δοῦλοί σου δεόμεθα, θαρροῦντες διὰ τῆς ἀνεξικάκου σου φιλανθρωπίας φόβῳ βοῶμεν πρὸς τὸ τῆς βασιλείας σου ἅγιον ὄνομα, ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἴδε τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν τῶν κατακρίτων. καὶ τῇ δούλῃ σου τῇδε, καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ ᾧ ἐγεννήθη τὸ παιδίον, 6 καὶ τοῖς ἁψαμένοις αὐτῆς· καὶ τοῖς ἐνθάδε εὑρισκομένοις πᾶσιν, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς συγχώρησον. ὅτι μόνος ἔχεις ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας. Πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου.

ab omni veneno, molestia, cunctaque aduersarii agitatione, necnon à spiritibus malignis, siue diurnis, siue nocturnis custodi. Ipsam autem sub manu tua potenti protege: citam & promptam profluuii eiectionem illi largire, à sordibus emunda, dolores mitiga, valetudinem, roburque tam corpori, quàm animæ tribue: per lætos lucidosque Angelos illam foue, & ab omni spirituum inuisibilium insultu tuere illam: Ita Domine, à morbo & languore, à zelo, & inuidia, & ab oculorum fascino: eiusque, puerique, secundùm bonitatem tuam magnam miserere: à corporis proffuuio emunda illam & à variis ingruentibus viscerum torminibus libera: prompta tua miseratione educ illam, vt in imbecillo suo corpore exurgat, editumque ab ea puerum, in terreno tuo templo, quod nomini tuo sancto celebrando præparasti, te adorare concede. Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui è cœlis descendere, & pro salute nostra peccatorum, è sancta Deipara & semper virgine Maria, nasci voluisti, qui humanæ naturæ debilitatem nosti, secundùm miserationum tuarum amplitudinem, ancillæ tuæ huic fœtum hodie enixæ, veniam concede: tu enim dixisti, Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & dominemini illius: idcirco nos serui tui rogamus, & clementi tua humanitate freti, ad sanctum regni tui nomen clamamus: respice de cœlo, & nostri reorum infirmitatem intuere: & huic ancillæ tuæ, omnique domui in qua puer prodiit, cunctis eam attrectantibus, aliisque hîc adstantibus, vt bonus & hominum amator Deus, remissionem largire. Quia tu solus condonandi peccata potestate præcellis: Intercessionibus sanctæ Deiparæ, & omnium Sanctorum tuorum.

Orationes in mulierem puerperam primo die natiuitatis pueri eius, Notæ.

1 Εὐχαὶ εἰς γυναῖκα λεχώ.] In nullo (quam Coresiano infra numero 5. adducendo) quod viderim Ms. reperiuntur preces pro fœmina primo die partus faciendæ: vnde quamuis non illaudandam, recentem tamen vel saltem renouatam oportet esse hanc, tum apud Græcos, tum apud Orientales Latinos, à quibus religiosè obseruatur, consuetudinem, vt mulieri puerperæ benedictura Ecclesia, eius è domo egressum, & in Dei templum aduentum non præstoletur, sed statim præteritos partus dolores precibus fusis lenit & solatur: cum, vt præmisi, simili benedictionis medela, Ecclesiam Latinam inter Græcos peregrinantem, fœminas sui ritus sequaces destitutas, non relinquere obseruauerim. Et quamuis vltima hac ætate à tali consuetudine, vel vt periculosa, vel vt minus decente, Concilium Mediolanense tertium abhorreat: eam tamen vt in vsu pridem habitam proindeque antiquam esse arguit. Rationes autem præcipuæ Ecclesiam ad huiusmodi preces fundendas, mouentes, illarum ipsarum verba dilucide proferunt. Vna est, vt partus labore depulso, etiam sequentis languoris tædia, Deo iuuante desistant. Secunda, vt fœtus pollutà conceptione formatus, sicut & mater in iniquitatibus & peccatis primo reddita prægnàs, mundos Dei oculos à se non auertant, eiusque auxilij in peccati sui pœnam minime reddantur exortes: quin potius eius præcepto, voce *Crescite & multiplicamini* declarato, & caducæ hominum reparationi prouidente, necnon conceptus libidinem excusante, & corporis expiante sordes, pœnarum quoque & dolorum adiuncta tolerantia, commissa noxa, vel contracti peccati labes cuncta compensetur. Deinde cum puer ventris ergastulo eductus, tenebrarum sit filius, & dæmonis mancipium, secundum animam, facilius vt videtur, ne miseriæ remedium assequatur ab inimico potest impeti, & in corpore lædi; mater quoque partus eluuie immunda maleuolo strygum liuore cum fœtu solet impugnari: si vel tactu venenato, vel infecto & fascinanti aspectu (vt plerumque per eas tamquam dæmonum instrumenta contingere historiæ probatissimæ narrant) vtriusque detrimentum, perniciem, & interitum moliantur: tanto propterea periculo suis precibus prouidet Ecclesia, vel saltem animos huiusce mali terrore perstrictos pacare, & in tranquillitatem asserere aggreditur. Seuere nimis eam ob rem, ne dicam improbe, & ignoranter Italogræcus Catumsyritus errantium Græcorum patrocinium, vbique suscipere solitus non contemnendum hunc liuido dente carpit & rodit, morem: & Cryptæ Ferratæ codicem antiquum, in quo tamen, vt præfatus sum, ritus hic nullatenus reperitur, quasi orationes his complectentem, atque ideo Iudaici ritus, vt ipsi videtur, authorem & fautorem aperte condemnat. Errorem tamen Catumsyriti ipsa precum verba leuiter inspecta, proscribunt: non enim ex Leuitici ritus zelo & obseruantia, sed benigno in in humanam infirmitatem condescensu puerperæ benedictionem largitur Ecclesia: neque ideo legalem immunditiam contraxisse autumat, aut deprecatiue absque Sacramenti Pœnitentiæ clauibus absoluẽdam censet, mulierem, vt imponit, cum non sit hic peccatorum sacramentalis confessio, cui proinde par Sacramenti forma respondere debeat: sed simplices & sinceræ pro puerpera offeruntur preces, quibus ipsi prolique salus, & cunctis eam contingentibus sanctitas, mensque à perturbatione aliena impetretur.

2 Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς γεννήσεως.] Antiquiorem Symeonis Thessalonicensis tempore cærimoniam hâc esse demonstrant eius scripta libro de Sacram. vbi interrogat: Διὰ τί ἐν τῇ τοῦ βρέφους γεννήσει εὐχὴ παρὰ τοῦ ἱερέως γίνεται; *Quare in pueri natiuitate, à Sacerdote fit oratio?* Hocque responso soluit ipse quæstionem: ἐπειδὴ γὰρ γεννώμενοι σαρκὶ οὕτως εἰς τὴν ἀναγέννησιν τὴν διὰ τοῦ πνεύματος ὁδηγούμεθα. ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὡς ἄσπιλος οὖσα, καὶ ἡγιασμένη ἐν Χριστῷ, ἐν τοῖς εὐσεβέσιν οὐδὲν τὴν ἁμαρτωλὸν ἡμῶν, καὶ ἐκ σαρκὸς γέννησιν καθαίρειν· καὶ τεχθέντος τοῦ βρέφους παρὰ γυναικὸς εὐσεβοῦς, ὁ ἱερεὺς παραγίνεται, καὶ δοξολογεῖ τὸν θεὸν εὐχαριστῶν ὅτι ἄνθρωπος γεγένηται ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ σφραγίζων εὐλογεῖ τὸ τεχθὲν, καὶ διαμένειν, καὶ δέξασθαι τὸ βάπτισμα καὶ τὸ χρίσμα αἰτεῖται, τῇ μητρὶ τε τὰ πρὸς σωτηρίαν εὐχόμενος, μεταδίδωσι αὐτῇ τε, καὶ ταῖς σὺν αὐτῇ γυναιξὶ χάριτος καὶ ἁγιασμοῦ, ἄδειάν τε παρέχει ἐνεργεῖν τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ κατὰ μηδὲν ὅλως κωλύεσθαι, ἢ ῥύπου μετέχειν, ἢ ἐνδιάζειν φθονεροῦ τοῦ πονηροῦ φάσμασι· ἐπειδὴ τῷ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡδονῆς ἐξυπηρέτησαν τόκῳ. *Quandoquidem enim carne nati, ad spiritus regenerationem hac via deduci nos conuenit: Ecclesia Christi vt immaculata, & in Christo sanctificata, inter Deo deuotos peccatricem nostram, & ex carne generationem statim emundare aggreditur: & à matre deuota fœtu edito, aduenit Sacerdos, Deoque laudem agit, quia natus est homo in mundo: signoque crucis puerum benedicit, & viuum permanere, & Baptismum Chrismaque recipere, postulat, & matri quæ ad salutem conducunt, precatur. Tum illi, alijsq; cum ea mulieribus gratiæ sanctificationisque donum impertit, & licentiam propria sibi opera semper exequi concedit, nusquamque impediri ab illis aggrediendis, aut immundas se putare, aut anxias esse propter inuidi inimici dubia sibi in mente præsentata, eoquod peccati & voluptatis partui ministrauerant.*

3 Τὰ ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια.) Nonnullos offendit, vbi de peccatis sermo est, vox ἀκούσια: cum ne vmbra quidem peccati adsit, si desit voluntatis ad illud perpetrandum affectus. Verum cum & Iacobus Domini frater, Basilius, & Chrysostomus, hoc modo loquendi suis in liturgiis vtantur, dubium non est, quin sensum Theologicum admittat. Peccatum enim origine contractum, alienæ potius quam nostræ voluntatis culpa est: & quod non plena intellectus aduertentia voluntatisque propensione committitur, vt ab ignara mente, & imperfecto consensu profectum, ἀκούσιον, coactum, & non integre spontaneum est. Plura de his Arcudius lib. 1. cap vlt. & Albaspinæus lib. 2. obseruat. cap. 1. & nos inferius.

4 Ἡμερινῶν καὶ νυκτερινῶν.] Ex praui affectus proposito, & peruersa quam habent inter se ad tentandos homines concordia, dæmones nonnulli, vnius potius quam alterius peccati tentationem inducunt. Hinc Asmodæus fornicationis, Lucifer superbiæ spiritus nuncupari solet. Hi rursus de die, alij de nocte homines gestiunt deludere, vnde forsan *nego-*

[illegible] perambulans in tenebris, & dæmonium meridianum [illegible] Ser [illegible]: a quibus proinde puerum recenter natum liberari suis precibus exposcit Ecclesia.

5 [illegible].] De triplici fascinatione, Poetica, Physica, & Magica, fuse tractat Delrio [illegible] parte 1. cap. 4. [illegible] reiecta prima ut ficta: voces [illegible] dicimus secundam indicare, ex inuidentia infecto animo, corruptis putridisque humoribus, & venenatis spiritibus [illegible] aut spectus [illegible], ad corpusculum tenerum & alienæ impressionis capax delatis, ortam. [illegible] vero [illegible], aliam Magicam [illegible] quæ dæmonis opera ad sagittum aspectum, contactum, aut quasuis alias præstigias, incurritur.

6 Καὶ τοῖς [illegible]] Profluuio sanguinis, menstruo, vel partum consequente, mulier apud Græcos subiecta, [illegible] immunda, nec Ecclesiam ingreditur, nec sanctum aliquod contingere præsumit: a qua [illegible] detangendi cum sibi caueant eius proximi, veniam eorum nomine precatur Sacerdos, si nimirum, [illegible] immunditia, impuri diuino conspectui [illegible] indecenter in Ecclesiam intrudant. [illegible] exhibitione [illegible] inquirit, & decernit Petrus Chartoph. [illegible] Iuris Græcorum lib. 4. [illegible] εἰς τὴν [illegible] ἐπὶ τὸ [illegible], [illegible]. *Si mulier partum ediderit,* *[illegible] in [illegible] domum, [illegible] fuerit, [illegible] per [illegible] communionem debent [illegible]. Si primum abstinent, posteriori die a Sacramentis non arcebuntur.* Alias sicut & ipsæ menstruæ, & profluuio laborantes prohibentur. Manet interim ἐν [illegible] puerpera quæuis iuxta Dionysium Alexandrinum, cuius hanc vocem [illegible] precatur Matthæus [illegible]. Nomocan. [illegible], [illegible]. *In secessu vero dicit esse, fluxu menstruo laborantes, eo quod [illegible] immundæ a [illegible] ceterorum secessu separentur.* Et insectis. [illegible] *Sed & tales in præsenti non solum ab altari, in quod olim fas erat eis accedere, sed & templo eliminantur penitus.* Eliminantur itaque propter [illegible] a contactu profluuij illius sanguine contracta [illegible], tum obstetrix partum procurans, tum reliquæ mulieres huiusmodi officio implexæ, & illius sordibus infectæ. Quibus singulis, ne damnum charitatis officium pariat: confestim pia sollicitudine prouidet Ecclesia remedium, & Sacerdotali per idoneam orationem benedictione puerperæ [illegible] dum exorat; obstetricem, & reliquas adiutrices ab infecta sibi immunditate penitus expiat. Huiusmodi vero est alia oratio ex Georgij Corelij Cluensis Medici & Theologi C. P. Ms. codice.

Εὐχὴ εἰς γυναῖκα λεχὼ λεγομένη ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς γεννήσεως αὐτῆς.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ σῷ λόγῳ τὰ πάντα ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγαγών, καὶ τῷ θείῳ πνεύματι ταῦτα τελειώσας, ὁ τῇ σῇ κελεύσει τὰς μαίας ἐν τῇ Αἰγύπτῳ τὰ βρέφη τῶν Ἑβραίων ζωογονούσας, εὐλογήσας αὐτάς· οὕτως τοίνυν κύριε ὁ θεός, καὶ τὴν παροῦσαν λεχώ, καὶ τὴν μαῖαν ταύτην εὐλόγησον, ἁγίασον, καθάρισον αὐτῆς τὸν ῥύπον τοῦ σώματος, καὶ τὸν [illegible] τῆς ψυχῆς, καὶ ἀξίωσον αὐτὴν διὰ τοῦ τιμίου πρεσβυτέρου, τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ σου. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ πάντα Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, καὶ τῷ πατρί, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Oratio in mulierem puerperam primo die partus eius dicenda.

Dominator Domine Deus noster, qui subsistente tuo Verbo cuncta ex non esse ad esse adduxisti, & hæc diuino Spiritu perfecisti, qui tuo iussu obstetrices in Ægypto Hebræorum pueros incolumes seruantes benedictionibus cumulasti, idem quoque præsta, Domine Deus, & præsentem puerperam, & obstetricem illam benedictione tua prosequere, sanctifica, sordes corporis eius & animæ inquinamenta expurga: & per venerandi Sacerdotij ministerium templi ingressu dignam hanc redde. Quia tu benedicis & sanctificas omnia, Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus, & Patri, & Sancto Spiritui nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Εὐχὴ ἑτέρα πρὸς τὰς λοιπάς.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ περὶ τῶν ζώων ἐν τῇ ὀθόνῃ εἰπὼν Πέτρῳ τῷ ἀποστόλῳ καὶ κορυφαίῳ, ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου.

Altera pro mulieribus adstantibus oratio.

Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui de animalibus in linteo contentis Petro Apostolo & Coryphæo dixisti: quæ Deus emundauit, tu ne communia du-

xeris: & cuncta execranda & immunda pro puris haberi sanxisti. Ipse benedic & sanctifica præsentes tuas ancillas partui ancillæ tuæ N. assistentes, & vt inculpate in sanctam tuam Ecclesiam intrent, & sanctis tuis & immaculatis & viuificis mysteriis participent, & tandem cœleste tuum regnum consequantur, dignas illas redde. Nos autem gloriam tibi referimus Patri, & Filio, & Sancto Spiritui, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

καὶ πάντα τὰ μιαρὰ καὶ ἀκάθαρτα, καθαρὰ νομοθετήσας. αὐτὸς εὐλόγησον, καὶ ἁγίασον τὰς δούλας σου ταύτας τὰς λοχευούσας ἐν τῇ γεννήσει τῆς δούλης σου, ὁ· * καὶ ἀξίωσον αὐτὰς ἀμέμπτως εἰσελθεῖν ἐν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, καὶ μεταλαβεῖν τῶν θείων σου, καὶ ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων· καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξιωθῆναι. καὶ δόξαν σοι ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

* Puerum autem enixa, cum ex cohabitantium æstimatione, & opinionis infirmitate, propter continuum sanguinis profluuium habeatur vt immunda, ad decimumquintum vel vigesimum vsque diem domi otiosa manet, nec quidquam tangit, aut fermentum cibosve præparat, ex quibus alii animi concipiant horrorem: sequenti propterea oratione è Ms. Coresiano exscripta se lustrari prouidet.

Oratio in mulierem puerperam post viginti vel quindecim dies.

Εὐχὴ εἰς γυναῖκα λεχὼ εἴκοσι, ἢ δεκαπέντε ἡμερῶν.

TEr Sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. *Dimissorium dici.*

ΤΡισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας.

Dominum precemur.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

DOmine Deus noster, panis verus vitæ nostræ, qui per tuam in carne dispensationem nos expiasti & regenerasti, & nos indignos, ad nomen sanctū tuum accedentes benedicere & sanctificare iussisti. Ipse Domine Deus noster, ancillam tuam N. à præteritis corporis eius sordibus per viginti (*sin minus per quindecim*) dierum expiationem expurga: benedic illi; ipsamque, & quem peperit puerum & fermentum manuum eius, & omnia opera manuum eius conserua, vt sine molestia & impedimento cunctos iuxta sanctam tuam voluntatem in domo sua pascat: & glorificemus & adoremus immensam tuam bonitatem, in Patre, & Filio, & Sancto Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀληθινὸς ἄρτος τῆς ζωῆς ἡμῶν, ὁ καθαρίσας καὶ ἀναγεννήσας ἡμᾶς διὰ τῆς ἐνσάρκου σου οἰκονομίας, καὶ κελεύσας ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου εὐλογεῖν καὶ ἁγιάζειν τοὺς προσερχομένους τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ. αὐτὸς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ τὴν δούλην σου, ὁ, καθάρισον ἐκ τῶν ἀπελθόντων αὐτῆς σωματικοῦ μολυσμοῦ, διὰ τῆς καθάρσεως τῶν εἴκοσι ἡμερῶν, καὶ εὐλόγησον αὐτὴν, καὶ διαφύλαξον αὐτὴν, καὶ τὸ βρέφος ὃ ἔτεκε, καὶ τὴν ζύμην τῶν χειρῶν αὐτῆς, καὶ πάντα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῆς· ἵνα ἀνεμποδίστως θρέφῃ πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς κατὰ τὸ σὸν ἅγιον θέλημα· ἵνα δοξάζωμεν καὶ προσκυνῶμεν τὴν σὴν ἄπειρον ἀγαθότητα ἐν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑσφραγίσαι παιδίον λαμβάνον ὄνομα τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ.

Ἰστέον ὅτι τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν γέννησιν προσάγεται ἐν τῷ ναῷ τὸ βρέφος, παρὰ τῆς μαίας. καὶ ἵσταται πρὸ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ. Ὁ δὲ ἱερεὺς ποιεῖ εὐλογητόν. Τρισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία. Εἶτα τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας, ἢ τοῦ ἁγίου τῆς μονῆς. Καὶ σφραγίζει αὐτοῦ τὸ μέτωπον, τὸ στόμα, καὶ τὸ στῆθος καὶ λέγει τὴν εὐχήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν. σημειωθήτω τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, καὶ σημειωθήτω ὁ σταυρὸς τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς διαλογισμοῖς αὐτοῦ. εἰς τὸ φεύγειν τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, καὶ πᾶσαν τὴν πονηρὰν ἐπιβουλὴν τοῦ ἐχθροῦ· ἀκολουθεῖν δὲ τοῖς προστάγμασί σου. καὶ δὸς κύριε ἀνεξάρνητον μεῖναι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτὸν συναπτόμενον ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, καὶ τελειούμενον διὰ τῶν φρικτῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ σου. ἵνα κατὰ τὰς ἐντολάς σου πολιτευσάμενος, καὶ φυλάξας τὴν σφραγῖδα ἄθραυστον, τύχῃ τῆς μακαριότητος τῶν ἐκλεκτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ· μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα διὰ χειρὸς λαβὼν τὸ παιδίον ἵσταται ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ, ἢ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, καὶ ποιεῖ σταυροῦ τύπον, λέγων· Χαῖρε κεχαριτωμένη θεοτόκε παρθένε, ἐκ σοῦ γὰρ. Καὶ γίνεται ἀπόλυσις.

Δεῖ γινώσκειν, ὅτι τὸ γεννηθὲν βρέφος, ἐὰν ἄρα καὶ ἀσθενοῦν μὴ θηλάζῃ, ἀλλὰ πρὸς θάνατον ἀφορᾷ, οὐ χρὴ περιμένειν, ὡς τινες κακῶς φασὶ, τὴν ἕκτην ἢ τὴν ὀγδόην ἡμέραν, καὶ οὕτω βαπτίζειν αὐτό· ἀλλὰ τῇ ὥρᾳ ᾗ ἐγεννήθη, μόνον ἀποπλυθῆναι, καὶ εὐθὺς βαπτισθῆναι, ἵνα μὴ τελευτήσῃ ἀφώτιστον. αἱ γὰρ πέντε μῆνας ἐγκυμονοῦσαι, εἰ τύχῃ ἀπό τινος πληγῆς τὸ ἔμβρυον ἐκτρώσωσι, φόνου δίκην κατὰ τοὺς νόμους, καὶ τοὺς κανόνας ἐπέχονται. πολλῷ μᾶλλον, τὸ κρίμα δεῖ ἐκφεύγειν τῶν γεννωμένων, ἵνα μὴ ἀφώτιστα τελευτῶσι.

ORATIO AD CRVCE signandum puerum suscipientem nomen octaua die natiuitatis suæ.

Sciendum octauo a natiuitate die, puerum ab obstetrice in templum deportari: & præ foribus sisti. Sacerdos autem à benedictione auspicatus, dicit. Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas, *cum* Pater noster. Quia tuum est regnum.

Deinde dicit Apolytium diei, aut Sancti illius Ecclesiæ. Tum vero signat eius frontem, os, & pectus: dicitque orationem.

Dominum precemur.

Domine Deus noster, te rogamus, te precamur: signetur lumen vultus tui super seruum tuum hunc: signetur crux vnigeniti Filij tui in corde & eius mente, vt mundi vanitatem, cunctasque malignas inimici insidias effugiat, & tuis mandatis obsequatur: da, Domine, nunquam non profitendum tuum nomen super eum manere, cum tempore debito sanctæ tuæ aggregabitur Ecclesiæ, & tremendis Christi tui mysterijs perficietur, vt iuxta mandata tua versatus, & signaculum hoc intemeratum custodiens, beatitudinis electorum in regno tuo compos fiat. Gratia & humanitate vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc, & in sæcula sæculorum. Amen.

Tum puerum manibus assumens, præ foribus templi, aut coram sanctæ Deiparæ stat imagine: crucisque signum exprimit, dicens: Salue gratia plena Deipara virgo, ex te namque. *Et fit dimissio.*

Obseruandum, quod si natus puer grauiter infirmatur, lac non sugat, & ad interitum vergat: nulla mora trahenda est, iuxta eos qui in sextam aut octauam diem baptismum reponendum asserunt; sed ea qua natus est hora, si modo ablutus est, continuo baptizandus, ne non illuminatus decedat. Etenim si quinque mensibus vterum gerentes contingat, accepto vulnere fœtum perdere, homicidij reatum iuxta leges & Canones incurrunt; quanto magis puerorum iam in lucem editorum iacturam cauere necesse est, ne forte baptismatis lumine non accepto, vita decedant?

In orationem ad obsignandum puerum cum nomen, &c.

Variæ Lectiones.

a Εὐχὴ εἰς τὸ κατασφραγίσαι.] Solum Dom. Basilij Falascæ MS. præmittit titulo huic : σὺν θεῷ ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος *Baptismi Deo duce Officium*, quia hinc incipit pueri nomen Ecclesiæ dari, cum ipse illud accipit in Ecclesia.

b Παιδίον.] Barberinum num. 88. notatum legit παῖδα.

c Ἰστέον δὲ ὅτι.] Rubrica hæc omnis deest in omnibus MS. Barberino nimirum S. Marci, alio item Barberino num. 88. Cryptof. & codice Dom. Basilij Falascæ.

d Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν.] Habetur hæc oratio sola in omnibus præter tis MS.

e Εἶτα ἐπὶ χεῖρας.] Deest hæc rubrica in Cryptoferr. itemque in alio Cryptof. Dom. Basilij Falascæ, & in Barberino S. Marci. Barberinum vero aliud audit.

Oratio in puerum manibus delatum, cum primum regias Templi fores ingreditur.

Domine Deus noster, benedictionum fons, qui propter innocentiam pueros custodis, & seruas eos in Christo quondam illos brachiis complexo: nunc, Domine, pueros creaturas tuas, opera tua benedic, adauge & instrue illos; & eorum miserere in Christo tuo: cum quo est tibi gloria cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Εὐχὴ εἰς παῖδα λαμβάνον (lege λαμβανόντα) χεῖρας, ὅτε εἰσέλθῃ εἰς τὰς βασιλικὰς πύλας.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἡ πηγὴ τῶν εὐλογιῶν, ὁ φυλάττων τὰ νήπια, καὶ φρουρῶν αὐτὰ διὰ τὴν ἀκακίαν ἐν τῇ ἀγκάλῃ ἐναγκαλισαμένῳ αὐτὰ Χριστῷ σου, καὶ νῦν Κύριε εὐλόγησον τοὺς σοὺς παῖδας, τὰ σὰ πλάσματα, τὴν σὴν δημιουργίαν καὶ αὔξησον, καὶ σύνετισον, καὶ ἐλέησον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ σου. μεθ' οὗ σοι δόξα, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

In Orationem cum obsignatur puer suscipiens nomen octauo post natiuitatem die. Notæ.

1 Εὐχὴ εἰς τὸ κατασφραγίσαι παιδίον.] Crucis hæc obsignatio, nominisque impositio, baptizandi pueri catechismo præambula est, quæ quondam pars fuit. Verbi namque Dei auditu ad baptismum dispositos, & crucis signo Ecclesiæ primum mancipatos fuisse Catechumenos, indicat Concilium quintum Oecumenicum, eiusmodi signum, primam omnium signationem vocans, quæ nempe primo fieret ab Ecclesia διαλεγόμενος, inquit de Petro Episcopo hæretico, γυναικί τινι μήπω μετέχω γενομένῃ, οὐ λέγω τῶν ἁγίων μυστηρίων, ἀλλ' οὐδὲ αὐτῆς τῆς ἁγίας σφραγῖδος *Alloquutus quandam mulierem nondum participem, non dico sanctorum mysteriorum, sed neque ipsius sanctæ signationis*: hinc alia mulier Epiphanium in eius vita παρεκάλει ὅπως δῷ, αὐτῇ τὴν ἐν Χριστῷ σφραγῖδα, καὶ βαπτίσῃ αὐτήν: *precatur*, inquit, *Epiphanium, vt det ei quod est in Christo signaculum, & baptizet eam*, &c. Augustinus Catechumenos ipsos hoc pacto compellans, lib. de Symbolo cap. 1. *Accipite vos qui fidem desideratis verbum Dei tanquam competentem cibum, ex quo Dominus cooperetur incrementum. Nondum enim per sacrum baptisma renati estis, sed per crucis signum in vtero sanctæ matris Ecclesiæ concepti estis.* Huic κατασφραγίσματι, *crucis signationi* adiunctam fuisse εὐχὴν *orationem*, refert idem Augustinus lib. 2 de peccat. meritis & rem. cap. 26. *Catechumenos secundum modum suum per signum crucis, & orationem manus impositionis, puto sanctificari.* Exemplo confirmat Aimoinus lib. de gestis Francorum. *Cum Dagoberti* inquit, *filium S. Amandus Traiectensium Episcopus iuxta morem fidelium præsignaret, assistente genitore, pariterque Ariberto Aquitaniæ rege, finita oratione, & nullo è tanta exercitus multitudine, Amen respondente, aperuit Dominus os pueri, qui non plus à natiuitate quam triginta expleuerat dies, ac audientibus cunctis respondit, Amen. Statim igitur Sanctus Antistes*

eum regenerauit. Pueros insuper etiam recens in lucem editos partim modo signatos, subindicat Augustinus lib. 1. Confess. cap. 11. *Signabar iam signo crucis, & condiebar sale, iam inde ab vtero matris meæ.* Κατασφραγισμοῦ porro huiusce modi, obsignationis, inquam, non facile euolantis, sed quæ fit quasi sigillo ceræ profundius impresso, siue titulo posti ædis inscripto, & nota seruo inusta, finem, ipse sanctus doctor aperit de Catechizandis rudibus cap. 20. cum Catechumenum prima die instruendum ita alloquitur: *Cuius passionis & crucis signo in fronte hodie tanquam in poste signandus es: omnesque Christiani signamur.* Illo etenim vt serui, cuiusnam domini simus agnoscimur: atque ideo scribit idem tract. 11. in Ioannem: *Signum crucis habent in fronte Catechumeni, & iam de domo magna sunt: sed fiant ex seruis liberi.*

2 Λαμβάνει ὄνομα.] Pueris, quod recens orti plerumque extinguantur, nonnulli septimo die Græci quædam imponebant nomina, vt scribit Aristoteles lib. 8. de hist. Animal. τὰ πλεῖστα δὲ παιδία ἀναιρεῖται πρὸ τῆς ἑβδόμης, διὸ καὶ τὰ ὀνόματα τότε τίθενται, ὡς πιστεύοντες ἤδη μᾶλλον τῇ σωτηρίᾳ: *Plurimi ante septimum diem pueri intereunt: ideo tunc solum nomina imponunt eis, qui de salute illorum magis confidunt.* Nonum expectabant Athenienses, eumdemque maribus designabant Romani, à quo Nundinam Deam vocabant, quem etiam Lustricum & celebrem a lustratis & expiatis puerulis censebat: octauum autem fœminis volebant reseruatum. A Deo supremo omnium legislatore electus octauus, vt præputio dura sectione deposito, cuncti Hebræorum masculi, humanæ originis labe expiarentur & nomen acciperent: quo eodem die Christus officii sui & personæ nomen assumens, circumcisionis nota dignatus est κατασφραγισθῆναι, consignari. Hinc Græci primum illud sacrum redemptionis nostræ mysterium pignusque, puerorum in Dei templo præsentatione veneraturi, vt ipsos octauo die salutis signo notarent, & inter viuos nomine imposito appellare inciperent, exemplum sumpserunt: ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ὁ κύριος τὸ ὄνομα ἐδέξατο Ἰησοῦς κληθείς, inquit Symeon Thessalonicensis lib. de Sacram. *Octauo die Dominus nomen accepit, Iesus vocatus.* Subdit ille inferius, τῇ ὀγδόῃ οὖν ... τὸ βρέφος ὑπὸ τινος τῶν ... ὑπὸ τοῦ ἱερέως ... σφραγίζει αὐτὸ ἐν τῷ μετώπῳ, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὸ στῆθος ὁ ἱερεύς. καὶ δίδωσιν ὄνομα αὐτῷ δι' εὐχῆς ἱερᾶς, ... ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ... τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ... *Octauo die à quibusdam puer in templum adducitur, & præ foribus stantem (nondum enim baptismate expiatus est) signat Sacerdos in fronte, ore, & pectore: & per orationem imponit ei quodcumque nomen parentes voluerint, cum quo deinde baptizatur, prout Domino Christo die natiuitatis suæ octauo contigit, cum Iesus est nominatus.* Nomen autem sic acceptum, confestim puer Ecclesiæ dare censetur, vt Catechumenorum numero habeatur aggregatus: nomen enim in Ecclesia dare Catechumenorum erat, vt de seipso manifestat Augustinus in Confess. *Vbi venit tempus quo me dare nomen oporteret; relicto rure Mediolanum remeauimus.* Qua vero solemnitate nomen acciperent Imperatorum filii describit Nicetas Manuelis Comneni lib. 5. hic enim ... τῷ υἱῷ ... ὡς ἔθος ... *Pueri natalitia, cumque quo nomen acceperat diem celebriorem reddere cupiens, prout Græcorum Imperatoribus moris erat, ciues honoratiores ramos virides manibus gestantes, ad conuiuium vocauit: & puerum appellauit Alexium.*

3 Τῆς μονῆς.] Decipitur Meursius dum vocem μονὴ Monasterium solummodo significare contendit, quæ vt in præsenti liquet, quamlibet eodem sacram & ... exprimit, in qua Sacramenta pro Græcorum more (in Monasteriis nullatenus administrata) conferuntur.

4 Σφραγίζει αὐτὸ τὸ μέτωπον.] Non aspernandam, quam his fusiorem profert huius ritus Symeon Thessal. expositionem: κατασφραγίζεται τὸ βρέφος τῷ μετώπῳ διὰ τὸν νοῦν, καὶ τῷ στόματι, διὰ τὸν λόγον καὶ τὴν πνοήν, καὶ τῇ καρδίᾳ διὰ τὴν ζωτικὴν δύναμιν: *Signatur puer in fronte propter mentem, & in ore propter loquelam, & respirationem, & in corde propter viuendi facultatem.* Et inferius iterum: σφραγίζεται δὲ, καὶ εὐχὴν ἱερὰν ... *Signatur ergo puer, & orationem sacram suscipit, vtpote oblatus Deo, & cruce notatur in fronte, vt dixi, propter intelligendi vim, in ore propter loquendi aptitudinem, & in corde propter vitæ originem, atque ita in æternitatis libro propter impositum nomen descriptus, ad matrem reducitur.* Primæ ideo crucis ratione, orat in sequentibus Ecclesia, σημειωθήτω τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου: secundæ gratia: σημειωθήτω ὁ σταυρὸς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ τοῖς διανοήμασιν αὐτοῦ. tertiæ tandem, ἐξαγορεύειν τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐν αὐτῷ. *Nam & vsque adeo de cruce non erubesco,* ait Augustinus in psalmum 141. *vt non in occulto loco habeam crucem Christi, sed in fronte portem.* De Catechumenis autem speciatim agit tract. 11 in Ioannem, *Catechumenus signat se cruce Christi. Portat in fronte, & non erubescit de cruce Domini sui.*

5 Φυλάξας τὴν σφραγῖδα ἄθραυστον.] Baptismi character viuificæ crucis signo, animæ impressus, à Gregorio Theologo orat. 40. & a Basilio lib. contra Eunonium 3. *Cordis sigillum* appellatur. Initiatis etiam etiam illa sanctificatio, quam in puero recens nato signum crucis primum operatur, (dicit enim Augustinus nuper citatus: *Non vniusmodi est sanctificatio; nam & Catechumenos secundum quendam modum suum, per signum crucis & orationem manuum impositionis puto sanctificari*) σφραγὶς appellatur: & vtrumque ἄθραυστον, *illæsum & sanum* permanere, Ecclesia suis precibus expostulat.

6 Ἡ δὲ ... πανάγνου] Non præ foribus templi solum, sed & coram quacumque Deiparæ virginis imagine puer obsignatur, & eius protectioni commendatur: sequenti recitato modulo: χαῖρε κεχαριτωμένη Θεοτόκε παρθένε, λιμὴν καὶ προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἐκ σοῦ γὰρ ἐσαρκώθη ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. μόνη γὰρ ὑπάρχεις μήτηρ καὶ παρθένος· ἀεὶ εὐλογημένη καὶ δεδοξασμένη, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, εἰρήνην δωρήσασθαι πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ.

ORATIO IN MVLIEREM puerperam post quadraginta dies.

Qvadragesimo vero die templo rursum præsentatur puer, vt Ecclesiæ aggregetur id est, vt in Ecclesiam inducti principium sumat: à matre vero iam plene mundata, lotaque adstante etiam qui susceptoris munus in Baptismate obiturus est, offertur: Sacerdos vero benedictione præmissâ, dicit. Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas, *cum* Pater noster. Quia tuum est.

Deinde Dimissorium, aut quod eo die occurrit, aut quod Sancti eundem in diem incidentis proprium est. Gloria. *Et nunc* Precibus, Domine, Sāctorum omnium. *Et matre cum puero caput inclinante: Crucis super eum signum facit Sacerdos: & manu caput eius tangens: dicit orationem.*

Dominum precemur.

Domine Deus omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui naturam omnem rationalem & rationis expertem verbo tuo condidisti, qui cūcta ex non entibus, ad esse adduxisti, te rogamus, & te precamur, famulam tuam hanc N. quam tuo beneplacito seruasti, ad tuam Ecclesiam nunc accedentem, ab omni peccato, & ab omni sorde perpurga: vt absque offensa, sanctorum tuorum mysteriorum particeps fieri mereatur. *Sciendum huc usque tantum orationem legi, si non sit in viuis infans. Deinde clara voce.* Quia bonus & misericors Deus. Puero etiam ex ea nato benedic, fac illum crescere, sanctifica, instrue, prudentem redde, bonis moribus imbue: quia tu illum in mundum eduxisti, & vt tempore præstituto spiritualis luminis compos fiat, lucem ei sensibilem demonstrasti, vtque sancto tuo gregi annumeretur, per vnigenitum Filium tuum, cum quo benedictus es, cum sanctissimo & bono, & viuifico tuo Spiritu, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. Capita vestra Domino inclinate.

1 ΕΥΧΑΙ ΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΑ 1 λεχώ, 2 μετὰ μ'. ἡμέρας. 2

Τῇ δὲ μ'. ἡμέρᾳ, πάλιν προσάγεται τὸ παιδίον ἐπὶ 3 τὸ ἐκκλησιασθῆναι, εἴτ' οὖν, 3 ἀρχὴν λαβεῖν, τοῦ εἰσάγεσθαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν. προσάγεται δὲ παρὰ τῆς μητρὸς, ἤδη 4 κεκαθαρμένης, 5 καὶ λελουμένης οὔσης. παρόντος καὶ 5 6 τοῦ μέλλοντος ἀναδέχεσθαι τοῦτο μετὰ τὸ βάπτισμα. 6 7 Ὁ δὲ γε ἱερεὺς ποιεῖ 8 εὐλογητόν. Τρισάγιον, 7 8 τὸ, Παναγία τριάς, αὐτὸ τὸ, Πάτερ ἡμῶν, τὸ, Ὅτι σοῦ ἐστιν.

Εἶτα τὸ ἀπολυτίκιον, ἢ τῆς ἡμέρας τὸ τυχὸν, ἢ τοῦ λαχόντος ἁγίου. Δόξα, καὶ νῦν. 9 Τῇ πρεσβείᾳ κύριε πάντων τῶν ἁγίων, Καὶ 9 κλινούσης αὐτῆς τὴν κεφαλὴν, ἅμα τῷ βρέφει. Ποιεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν τοῦ σταυροῦ σφραγῖδα ἐπ' αὐτοῦ. Καὶ ἁπτόμενος τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, Λέγει τὴν εὐχήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πᾶσαν φύσιν λογικήν τε καὶ ἄλογον, διὰ τοῦ λόγου σου δημιουργήσας, ὁ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν, σοῦ δεόμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ἣν τῷ σῷ θελήματι διέσωσας δούλην σου. τήνδε, καθάρισον ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας καὶ ἀπὸ παντὸς ῥύπου, προσερχομένην τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, ἵνα ἀκατακρίτως ἀξιωθῇ, μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων. Ἰστέον ὅτι, εἰ οὐχ εὑρίσκεται ἐν τοῖς ζῶσι τὸ βρέφος, ἀναγινώσκεται ἕως ὧδε ἡ εὐχή. εἶτα ἐκφώνως. Ὅτι ἀγαθὸς εἶ καὶ φιλάνθρωπος θεός. τὸ δὲ ἐξ αὐτῆς τεχθὲν παιδίον, εὐλόγησον αὔξησον, ἁγίασον, συνέτισον, σωφρόνισον, καλοφρόνισον. ὅτι σὺ παρήγαγες αὐτὸ, καὶ ἔδειξας αὐτῷ τὸ φῶς τὸ αἰσθητὸν, ἵνα καὶ τοῦ νοητοῦ καταξιωθῇ φωτὸς ἐν καιρῷ ᾧ ὥρισας, καὶ συγκαταριθμηθῇ τῇ ἁγίᾳ σου ποίμνῃ. διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι. νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Εὐχὴ εἰς τὴν μητέρα τοῦ παιδίου.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ παραγενόμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, παραγενοῦ καὶ ἐπὶ τὴν δούλην σου τήνδε, καὶ καταξίωσον αὐτὴν διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου καταφυγεῖν ἐν τῇ ἁγίᾳ σου καθολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ τῆς δόξης σου, καὶ ἀξίωσον αὐτὴν μεταλαβεῖν τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου. ἀπόπλυνον αὐτῆς τὸν ῥύπον τοῦ σώματος, καὶ τὸν σπίλον τῆς ψυχῆς, ἐν τῇ συμπληρώσει τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν· ὅπως ἀξιωθεῖσα εἰσελθεῖν ἐν τῷ ἁγίῳ ναῷ σου, δοξάσῃ σὺν ἡμῖν τὸ πανάγιον ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα εἰς τὸ παιδίον.

Ὅταν ὁ ἱερεὺς σφραγίζῃ,

ἐπεύχεται.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις βρέφος τῷ νομικῷ ναῷ προσενεχθεὶς ὑπὸ Μαρίας τῆς ἀπειρογάμου καὶ ἁγίας σου μητρὸς, καὶ ἐν ταῖς ἀγκάλαις τοῦ δικαίου Συμεὼν βασταχθεὶς, αὐτὸς, δέσποτα παντοδύναμε, καὶ τὸ προσάξει τοῦτο βρέφος, ἐμφανισθῆναι σοὶ τῷ πάντων ποιητῇ, εὐλόγησον καὶ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ σοὶ εὐάρεστον αὔξησον, ἀποδιώξας ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἐναντίαν δύναμιν, διὰ τῆς σημειώσεως τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ σου· σὺ γὰρ εἶ ὁ φυλάσσων τὰ νήπια κύριε· ἵνα καταξιωθεὶς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τύχῃ τῆς μερίδος τῶν ἐκλεκτῶν τῆς βασιλείας σου, φυλαττόμενος σὺν ἡμῖν, τῇ χάριτι τῆς ἁγίας, καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος. σοὶ γὰρ πρέπει πᾶσα δόξα, εὐχαριστία, καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εἰρήνη πᾶσι.

Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ ὑποκλίνατε.

Ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ, ὁ παντοκράτωρ, ὁ διὰ τοῦ μεγαλοφωνοτάτου τῶν προφητῶν Ἡσαΐου, προκαταγγείλας ἡμῖν τὴν ἐκ παρθένου σάρκωσιν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν, ὃς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν εὐδοκίᾳ σῇ, καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διὰ

In pueri matrem oratio.

Domine Deus noster, qui aduenisti in salutem generis humani, adueni & super ancillam hanc tuam N. & per venerandi Presbyterij preces, da ad Ecclesiam tuam sanctam Catholicã, & ingressum templi gloriæ tuæ illam confugere concede; & honorandi corporis & sanguinis Christi tui participem fieri dignare: sordes corporis eius, & maculas animæ ablue in quadraginta dierum numero; vt digna, quæ in templum sanctum tuum ingrediatur effecta, sanctissimum nomen tuum nobiscum glorificet, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Alia in puerum oratio, cui Sacerdos crucem imprimens: rursus bene precatur.

Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui in quadraginta dierum termino, ceu puer ad legale templum à Maria nuptialis amplexus experte, & sanctissima tua matre adductus, & in iusti Symeonis vlnis deportatus es: ipse omnipotens Domine, huic quoque puero, vt coram te omnium factore præsentaretur delato, benedic: in omne bonum & tibi placitum opus, ab eo fugata cuncta potestate aduersa, per consignationem figuræ sanctæ crucis, illum crescere iube; (tu enim es infantium custos, Domine) vt sancti baptismatis accepto dono, partis electorum regni tui consors fiat, nobiscum custoditus gratia sanctæ, & consubstantialis, & indiuiduæ Trinitatis. Tibi namque conuenit omnis gloria, gratiarum actio, & adoratio, cum principij experte tuo Patre, & cum sanctissimo & bono, & viuifico tuo Spiritu; nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. Capita vestra Domino inclinate.

O Deus, & Pater omnipotens, qui per grandiloquum inter Prophetas Esaiam prænunciasti nobis ex Virgine incarnationem Vnigeniti Filij tui & Dei nostri, qui vltimis temporibus tuo beneplacito, & Spiritus Sancti ope,

propter mortalium salutem, immensa clementia, ex ipsa infans suscepit fieri; & iuxta consuetũ sanctæ tuæ legis morem, completis purificationis diebus, ipse verus legislator in templo præsentari sustinuit, & in iusti Symeonis vlnis deferri permisit: cuius mysterii typum, in Propheta præfato per carbonis forcipem, manifestatum agnouimus, cuius normam nos quoque fideles in gratiæ lege asseruamus: ipse nunc puerorum custos Domine, puero huic, parentibus, & susceptoribus eius, benedic: & tempore congruo, per aquam & Spiritus regenerationem, tuo sancto rationalium ouium nomen Christi tui inuocantium gregi, illum annumerari dignare: Quia tu in excelsis habitas, & humilia respicis, & tibi gloriam referimus; Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Tum Sacerdos accepto puero, ante fores templi, cum eo crucem efformat, dicens:

Ecclesiam ingreditur seruus Dei N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, nunc, & semper, *&c.*

In templum deinde inducit, dicens: Introibit in domum tuam: adorabit ad templum sanctum tuum.

Et in medium vsque templi intrat, dicens: Ecclesiæ fit consors seruus Dei N. *&c. Post hæc ait,* In medio Ecclesiæ laudabo te.

Tum infert vsque ad altaris portas, dicens: In Ecclesia recipitur seruus Dei N.

Et ad sanctum vsque altare inducit: si fuerit masculus: si vero fœmina, adusque speciosas portas, dicens: Nunc dimittis.

Quibus expletis, dimittit eum ad altaris portas. Susceptor triplici adoratione præmissa: Et eleuat eum, & discedit. Sacerdos dimissionem, vt moris est, absoluit.

τὴν ἡμῶν τῶν βροτῶν σωτηρίαν, ἀμέτρῳ εὐσπλαγχνίᾳ ἐξ αὐτῆς νηπιάσαι καταδεξάμενος, καὶ κατὰ τὸ εἰθισμένον ἐν νόμῳ ἁγίῳ σου μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ καθαρισμοῦ, ἐν ἱερῷ προσαχθῆναι ἠνέσχετο, ἀληθὴς νομοθέτης ὑπάρχων, καὶ ἐν ἀγκάλαις τοῦ δικαίου Συμεὼν βασταχθῆναι κατεδέξατο· οὗ περ μυστηρίου τὴν προτύπωσιν, ἐν τῷ προλεχθέντι προφήτῃ διὰ τῆς λαβίδος τοῦ ἄνθρακος, δηλωθεῖσαν ἐπέγνωμεν, οὗ καὶ ἡμεῖς οἱ πιστοὶ τὴν μίμησιν ἐν χάριτι κατέχομεν αὐτὸς καὶ νῦν ὁ φυλάττων τὰ νήπια κύριε, εὐλόγησον τὸ παιδίον τοῦτο, ἅμα τοῖς γονεῦσι, καὶ ἀναδόχοις αὐτοῦ· καὶ καταξίωσον αὐτὸ ἐν καιρῷ εὐθέτῳ, τῆς δι᾽ ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγεννήσεως συγκαταριθμηθῆναι τῇ ἁγίᾳ σου ποίμνῃ τῶν λογικῶν προβάτων, τῶν ἐπικεκλημένων τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ σου. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα, λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸ παιδίον, σχηματίζει σταυρὸν μετ᾽ αὐτοῦ, πρὸ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ, λέγων.

Ἐκκλησιάζεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ, ὁ δεῖνα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Εἶτα εἰσάγει αὐτὸ ἐν τῷ ναῷ, λέγων. Εἰσελεύσεται εἰς τὸν οἶκόν σου· προσκυνήσει, πρὸς ναὸν ἅγιόν σου.

Καὶ εἰσέρχεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, λέγων. Ἐκκλησιάζεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ. Εἶτα λέγει. Ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε.

Εἶτα εἰσάγει πρὸ τῆς πύλης τοῦ θυσιαστηρίου, λέγων. Ἐκκλησιάζεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ.

Καὶ εἰσάγει αὐτὸ εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, εἰ μὲν εἴη ἄρρεν, εἰ δὲ θῆλυ 10 ἕως τῶν ὡραίων πυλῶν, λέγων, τὸ, Νῦν ἀπολύεις. 10

Καὶ μετὰ ταῦτα. Τίθησιν αὐτὸ παρὰ τὰς θύρας τοῦ θυσιαστηρίου. Καὶ οὕτως ὁ ἀνάδοχος προσκυνήσας γ᾽. 11 Λαμβάνει αὐτὸ, καὶ ἐξέρχεται. 11

Καὶ ὁ ἱερεὺς ποιεῖ ὡς ἔθος ἀπόλυσιν.

VARIÆ LECTIONES.

a Εὐχὴ εἰς γυναῖκα λεχώ.) Cryptoferratense Bessarionis legit, εὐχὴ εἰς τὸ ἐκκλησιάσαι παιδίον μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας. Addit Barberinum S Marci: τῶν ἐκκλησιαζομένων αὐτῶ. Aliud num. 88 εὐχὴ ἐν τῷ ἐκκλησιάζειν παιδίον μετὰ μ' ἡμέρας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

b Τῇ δὲ μ' ἡμέρᾳ.) Hæc omnis rubrica deest in Cryptoff. Bessarionis & Falasc. necnon & in Barberino S Marci, Barberinum aliud num. 88. habet solummodo ἅπτει ὁ ἀνάδοχος τὰ κηρία, καὶ στέκεται ἔξω τῆς ἐκκλησίας σὺν τῷ παιδί. *Susceptor accendit cereos, & extra Ecclesiam cum puero stat.*

c Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ.] Hæc oratio in editis solis reperitur.

d Ἱστάναι εἰς ζωήν.] Desunt hæc in MS.

e Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.] Sola hæc oratio ex toto hoc officio reperitur in MS.

f Εὐχὴ ἑτέρα.] Deest in MS cum oratione sequente.

g Ὁ Θεὸς ὁ πατήρ.] Deest & hæc in MS.

h Εἶτα λαβών.] Deest & omnis hæc rubrica in MS. nostris: illius vice Cryptoferrat. Falascæ sic habet.

Εἶτα λαμβάνει τὸ βρέφος ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ· προσκυνεῖ τὸ βρέφος ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, ψάλλων ὁ ἱερεύς· ἦχος α'. Χαῖρε κεχαριτωμένη Θεοτόκε παρθένε, ἐκ σοῦ γὰρ ἀνέτειλεν ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, φωτίζων τοὺς ἐν σκότει. Εὐφραίνου καὶ σὺ πρεσβῦτα δίκαιε δεξάμενος ἐν ἀγκάλαις τὸν ἐλευθερωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν, χαριζόμενον ἡμῖν καὶ τὴν ἀνάστασιν. Μετὰ ταῦτα λέγει Νῦν ἀπολύεις, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ δίδει τὴν ἀπόλυσιν. Ὁ ἐν ἀγκάλαις τοῦ δικαίου Συμεών. Vt infra huius libri calce.

Accipit deinde puerum in vlnis, & coram sancta mensa facit illum adorare, & cantat Sacerdos, tono primo, Aue gratia plena Deipara virgo, ex te namque ortus est sol iustitiæ Christus Deus noster, illuminans in tenebris degentes. Lætare & tu senior iuste, qui in vlnis suscepisti animarum nostrarum liberatorem, qui & nobis largitur requiem.

Post hæc dicit, Nunc dimittis: *& quæ sequuntur: & facit dimissionem hoc modo:* Qui in vlnis iusti Symeonis deportatus es, *&c.*

Barberinum autem numero 88. notatum Rubricam eandem hoc pacto legit.

Καὶ παραλαβὼν ὁ ἱερεὺς τοὺς κηρούς, καὶ τὸ παιδίον εἰσέρχεται εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ κλίνας τὸ παιδίον τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ προσκυνῆσαι, λέγει ὁ ἱερεύς.

Tum Sacerdos cereos assumens, & puerum, ingreditur ad altare; & inclinans puerum versus sanctam mensam vt adoret, dicit:

Προσκυνήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.

Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

Καὶ κυκλώσας τὸ θυσιαστήριον ὁ ἱερεὺς ἔξω ἐξέρχεται τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ τίθησι τὸ παιδίον ἐν γῇ· καὶ αἴρει αὐτὸ ὁ ἀνάδοχος σὺν τῶν κηρῶν.

Postquam vero circumierit altare Sacerdos, egreditur, & puerum in terra deponit, & tollit eum susceptor cum cereis.

Habet adhuc MS. Falascæ in sequentibus, officium aliud circa mulierem post quadraginta dies a partu, cum fœtu ad Ecclesiam accedentem, cuius titulus est: εὐχὴ εἰς τὸ ἐκκλησιάσαι γυναῖκα τεκοῦσαν μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας: Nullisque appositis rubricis sequitur oratio: Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ. Vt supra. Deinde alia: Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ παραγενόμενος, prout supra. Et tandem, εὐχὴ ἑτέρα εἰς παιδίον· ὁ Θεὸς, ὁ πατὴρ, ὁ παντοκράτωρ. Vt eadem. Quæ plurimum editis consonant, illorumque authoritatem plurimam commendant.

In orationem pro muliere puerpera post quadraginta dies, Notæ.

1 Ἐπὶ γυναικὸς λεχοῦς.] Veteris legis vmbra dissipata, & clara Euangelij veritate orta, Mosi cum quidem de purificandis a partu mulieribus præceptum ad Christianas puerperas non pertineret: Ecclesia nihilominus, quæ decorem diligit & decorum obseruat, domus Dei ingressu aliquot diebus abstinere præcepit, vt ex Deiparæ virginis purgationis nunquam indigæ, purgationis tamen legem adimplentis imitatione, earum obedientia puritatis egens probaretur. Obedientiam illam ex debito requirunt Græci: Latini nonnulli ex reuerentiæ obseruantia. Debitum, inquam, obedientiæ exigunt illi à puerperis, quo tum traditione, tum Canone 2. Dionysii ad Basilidem illas putant obligari: περὶ τῶν ἐν ἀφέδρῳ γυναικῶν, εἰ προσήκει αὐτὰς οὕτω διακειμένας εἰς τὸν οἶκον εἰσιέναι τοῦ Θεοῦ, περιττὸν καὶ τὸ πυνθάνεσθαι νομίζω. οὐδὲ γὰρ αὐτὰς οἶμαι πιστὰς οὔσας καὶ εὐλαβεῖς τολμήσειν οὕτω διακειμένας, ἢ τῇ τραπέζῃ τῇ ἁγίᾳ προσελθεῖν, ἢ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ προσάψασθαι. *De mulieribus quæ sunt in absceßu, an eas sic affectas oporteat in Dei domum ingredi superuacaneum vel interrogare existimo: Neque enim reor, si tamen fideles sint & piæ, sic affectas, ausuras vel ad sanctam mensam accedere, vel corpus & sanguinem Domini attingere.* Hunc Canonem quasi Apostolicum obseruandum volunt Græci: licet vt bene annotat Baronius in annum 266. num. 11. sententiam suam aliis examinandam iudicandamque reliquerit Dionysius ipse, his verbis: *Ego non vt doctor hæc scripsi, sed vt cum omni simplicitate conuenit disserere, meam sententiam in communi ederem, quam tu (Basilides) cum examinaueris sæpißime, quod tibi iustum meliusque apparuerit, vel etiam an sic de his haberi existimes, rescribe.* Latini autem ob decentiam solam, mulierem profluuii sordibus inquinatam a sacris liminibus & Sacramentis recipiendis arcent. Quamuis enim Gregor. III. Summus Pont. in Canonibus Pœnitentialibus excerptis ex PP. antiquiorum dictis & sententiis, de quibuscumque ad rigorem Græcorum, (à Græcis enim oriundus, ab illis ad tum Latinum deflexerat) sancitum esse voluerit, *Vt nulla mulier ante mundum sanguinem, Ecclesiam intraret, quia in vsu habetur: alias quadraginta pœniteat*, in excerpto cap. 30. to. 6. Bibliothecæ Patrum: Et prius cap. 25. dixerit, *Mulieres menstruo tempore in Ecclesiam non intrent: quod si præsumpserint, tres hebdomadas pœniteant: nonnulli enim Patres ita definierunt.* Post receptum tamen apud Latinos huiusmodi vsum, authoritate Patrum antiquiorum fulcitum, idem ipse ex Gregorii primi, lib. 12. epist. ad interrogatum 10. Augustini rescribentis subinfert hanc mitiorem sententiam: *Non tantum eiusmodi fœminam non debere vetari in Ecclesiam intrare, atque sacris assistere, sed sanctæ communionis mysterium in iisdem diebus percipere, non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est, sed si perceperit, non iudicanda. Si mulier hora eadem qua genuerit actura gratias intret Ecclesiam, nullo peccati pondere grauatur. Voluptas enim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commixtione voluptas est, sed in prolis prolatione gemitus. Vnde & ipsi primæ omnium matri dicitur: In doloribus paries. Si ergo enixam mulierem, intrare Ecclesiam prohibemus, ipsam ei pœnam in culpam deputamus.* Hæc Gregorius ex Gregorio. *Solent tamen mulieres*, ait Honorius Solitarius lib. 1. cap. 146. *ex laudanda consuetudine post partum ab Ecclesiæ ingressu abstinere, quia immundos à templo cœlesti excludi designant. Alioquin si præ infirmitate valerent, eadem die qua parerent intrare eis liceret, vt Deo gratias agerent.* Hæc Christiano & Latino-græco Christianarum mulierum purgationem post partum condemnant studiosius notanda, ne dum nullas preces supra mulieres puerperas, vt à Mosaico ritu penitus abhorrentes, recitari his quæ ex trimode desinat, ab antiqua vtriusque Ecclesiæ consuetudine se condemnet alienum.

2 Μετὰ μ'. ἡμέρας.] Hunc dierum numerum Ms. cuncta definiunt, atque illum præscribit Nouella sapientis Leonis apud Balsamonem in Can. 2. nuper citatum: θεσπίζομεν περὶ τικτουσῶν γυναικῶν, καὶ περὶ τῶν ὅσαι τῇ φυσικῇ καθάρσει κατακρατοῦνται, ἀπηλλάχθαι μὲν ἐξ ἄλλης τινὸς διαθέσεως νοσερᾶς τὴν ζωὴν αὐτῶν συμπλεούσης, ἀμετόχους εἶναι τὰς μὲν ἀτελέστους τοῦ βαπτισμοῦ, τὰς δὲ μεμυσταγωγημένας τῶν ἀχράντων μυστηρίων τὸ μεταλαμβάνειν ἄχρι τῆς τεσσαρακοντα ἡμερῶν προθεσμίας. *Statuimus de mulieribus quæ pepererunt, & de iis quæ naturali purgatione detinentur, si quidem earum vita a nulla alia morbosa affectione perturbatur: vt quæ non sunt initiatæ, non sint baptismi participes: quæ autem sunt diuinis mysteriis baptismi perfectæ, mysteria immaculata altaris non recipiant vsque ad quadraginta dierum terminum.* Quadragenarius autem ille numerus, illibatam Dei matrem, tali temporis spatio suam humilitatem & obedientiam Christianis mulieribus imitandam commendantem obseruat & sectatur.

3 Ἐπὶ τῷ ἐκκλησιασθῆναι.] Sunt ἐκκλησιάζουσαι apud Aristophanem, quæ conuentum popularem & publicum congregant & agunt: ideoque cum cœtus fidelium sit Ecclesia, qui eiusmodi cœtum conuocabit ἐκκλησιάζων; admissus vero in istiusmodi numerum ἐκκλησιαζόμενος, vel ἐκκλησιασθεὶς dicetur. Blastares cap. 17. τοῦ Ε. στοιχείου. ὁ ἐπίσκοπος ἐστι θεατὴς καὶ κηδεμὼν πασῶν τῶν ἐκκλησιαζομένων ψυχῶν. *Episcopus inspector est & curator omnium animarum ad Ecclesiæ cœtum pertinentium.* Theophanes in Constantio de Romanis qui Felici communicare noluerunt, scribit: τούτῳ κοινωνεῖν οἱ κατὰ τὴν Ῥώμην οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλ' ἰδίᾳ καθ' ἑαυτοὺς ἐκκλησίαζον. *Huic communicare detrectabant Romani: separatosque ab eo conuentus Ecclesiasticos agebant.* Et prætetea cum locus ipse sacer, in quem ad sacrificandum, orandum, verbum Dei audiendum Christiana plebs conuenit, sit Ecclesia, qui primum in eam ingreditur, ἐκκλησιάζεται, & prout hic explicatur εἴτ' οὖν ἀρχὴν λαμβάνει τοῦ εἰσιέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Hinc patet quid sit Catechumenos in Ecclesiam inducere vel præsentare & quid sibi velit in decretis Deus dedit Papæ: A primo pabulo salis, & ingressus sanctæ Ecclesiæ vsque ad confirmationem Spiritus Sancti per Chrisma deduci.

4 Κεκαθαρμένος καὶ λελουμένος] Corporum munditiem tanta requirunt Græci in Ecclesiis, vt a partu nondum purgatas mulieres ab illorum ingressu arceant; & menstruis dè fluentibus inquinatæ, rubore contempto, conscientia vrgente, ipsas hodie eliminent, panem pro oblatione pinsere detrectent,

ctent, sed & sacra quæuis tangere, reliquiasque deosculari vereantur: illisque satis est, iuxta limina, forisque sub dio, oculis transeuntium expositas, stare: *οὐ πρέπει ταῖς τοιαύταις ἢ ναὸν εἰσιέναι ἢ μεταλαμβάνειν τῶν ἁγίων.* *Templum ingredi, vel sanctorum ipsas esse participes non decet*, inquit citatus Balsamon, quod apud Latinos quondam factitatum lege apud Honorium superius me notatum: *menstruæ viris commixtæ foris Ecclesiam stare solent.* Sed neque tunc Vestibula siue Nartheces Ecclesiæ infidelibus excommunicatisque peruios, pedibus illarum terere concedit Balsamon: *βλέπομεν σήμερον εἰς τὰ γυναικεῖα, ἢ μᾶλλον μοναστήρια, ἀλλὰ καὶ τοιαύτας ἐν τοῖς ἔξω γυναιξὶ καὶ ταῖς θύραις, ...* *Videmus hodie in Gynæceis, locis mulierum propriis, aut magis in Monasteriis, tales earum in vestibulis omni imaginum genere exornatis, & ad laudes Dei celebrandas destinatis;* (Matutinum siquidem & minores horas & Completorium in interiori Narthece, speciosis portis occlusis persolui diximus fol. 24) *tales, id est menstruis sordidas, stare mulieres. Et interrogantibus nobis qua ratione id fiat, Respondent, eas Ecclesiæ sinu non contineri. Quod mihi quidem non videtur. Non enim vestibula Ecclesia sunt communia & prophana vt atria* (atriorum & narthecum differentiam attende) *sed partes ipsius sunt, mulieribus quæ in Ecclesia morari non prohibentur attributa.* Declarat ipse loci sanctitatem, & addit: *εἰ δὲ φήσαιεν, τόπος ἐστὶ δεύτερος μετανοίας, ὁ τῶν ἀκροωμένων λεγόμενος, ...* *Vestibulum illud locus est pœnitentiæ quæ dicitur Audientium, & in ipso ne ipsis quidem viris stare permittitur, quibus imposita est pœna ne in Ecclesiam ingrediantur, sed extra ipsam flere. Oportebat ergo eiusmodi loca, in quibus eiusmodi mulieres immundæ stabant, Ecclesiarum locum directo non complere, id est, ad complementum earum propriè non pertinere, vt etiam Sacerdotes cum diuinis sanctificationibus in Cherubico Hymno* (id est cum sacris donis, in magno ingressu) *transeunt & sepulchra,* & ἅγια, *Sanctorum imagines, ibi forte repertas & depictas suffumigant, & sacrarum precum mysteria peragunt, immundæ mulieres in istis sine præiudicio stare possint.* Mitius tamen cum impuris mulieribus agendum, & naturæ imbecillitas non spontaneo esse onere leuantis, quidquid in aduersum obiectent & obtrectent Græci, & Latinæ mulieres inter eos scrupulosius timeant, maiori compassione tolleranda, ex responso D. Gregorij libro 12. epist. ad Augustinum: *Mulier dum ex consuetudine menstrua patitur, prohiberi Ecclesiam intrare non debet: quia ei naturæ superfluitas in culpam non debet imputari, & per hoc quod inuita patitur, iustum non est vt Ecclesiæ ingressu priuetur. Nouimus namque quod mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, post tergum Domini veniens, vestimenti eius fimbriam tetigit, atque ab ea statim infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere, cur quæ menstruum sanguinis patitur, ei non liceat Domini Ecclesiam intrare?*

5 *Λελουμένας.*] Etiam Gentilibus fœminis post partum balneum parabatur. Terentius in Andria. *Nunc primum fac istæc vt lauet.* Plautus in Trucu. *Date aquam manibus, &c.* De Christianis, Cyprianus, vel alius quiuis serm. de Natiuitate Domini verba faciens; *Totum inquit, negotium plenum gaudio, nullus dolor, nulla natura contumelia in puerperio. Nec locus ibi erat lauacris, quæ solent puerperis præparari, quippe nec aliqua natura iniuria matrem Domini læserat, quoniam sine tormento peperit, quæ in conceptione naturæ caruit voluptate.*

6 Παρὰ τοῦ μέλλοντος ἀναδέχεσθαι.] Is est Susceptor Gestans, Offerens, Fideiussor, ab alijs dictus, de quo pluribus Dionysius lib. 6 de Ecclesiastica Hierarchia. Et si suspecta sit Dionysij quoad antiquitatem fides; Hyginus Papa anno centesimo quinquagesimo, ex Ciacconio in eius vita, voluit vnum saltem Patrinum, vnamve Matrinam bapti[s]mo interesse: sic enim Ecclesia eos appellat, qui infantes tenent dum baptizantur, & ex sacro eos lauacro suscipiunt.

7 Ὁ δὲ γε ἱερεὺς τοῦτο εὐλογῶν.] Ritum hunc fere omnem paucis Symeon Thess. explanat. *τῇ δὲ τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ πάλιν προσάγεται τὸ βρέφος παρὰ τῆς μητρὸς τῷ ναῷ, καὶ ὥσπερ ὡς δῶρον Θεῷ προσκομίζεται. ὁ ἱερεὺς γὰρ πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ, ...* Quadragesimo die rursus in templum à matre puer adducitur, illumque velut donum offert Deo. Stans namque Sacerdos præ templi foribus (neque enim orationi nondum facta fas est inducere) matremque cum fœtu cruce signans, precibusque illos expians, matri quidem quadragesimum dierum in qua fœtus in ipsa perfectus fuit & exilire incepit adimplenti, à voluptuosa & immunda natiuitate purgationem largitur, & in templum permittit ingressum, cum illuc vsque neque aditus, neque mundissimi mysterij participatione digna fuerit: puerum autem in manus suscipiens Symeonem puerum Dominum vlnis complectentem repræsentat, &, *Nunc dimittis seruum tuum Domine*, decantans; puerum à peccato soluit, & Christum lucem aspicere rogat. Et siquidem puer baptizatus fuerit, ad sanctum vsque altare inducit, & in circuitu quasi adorantem, & donum Deo oblatum factoremque suum summo cultu venerantem deportat: sin minus fuerit baptismo lustratus, ad cancellos vsque defert in-

... eum, adorationis cultu demissum, matrique tandem restituit: & dimissionem facit. Exinde Catechumenis annumeratur puer, expurgataque iter templum ingrediendi & mysteriis participandi licentiam accipit. Laudanda porro hæc Christianis omnibus consuetudo, vt mulier partus accubitu existens prolem ipsi Deo præsentatura, propriis manibus ad Ecclesiam deferat: *vt sicut parentes*, inquit Augustinus epist. 23 ad Bonifacium, *fuerunt authores fœtus ad eius pœnam, per fidem parentum, identidem iustificentur: cum videas multos non offerri à parentibus, sed etiam à quibuslibet extraneis, sicut à dominis serunli aliquando offeruntur.* Et lib. 6. Hypogn. *Nouimus etiam paruulos quibus vims liberi arbitrii non est, vt de bonis aut malis eorum iudicemus, parentum manibus ad sancti baptismatis gratiam deportari.* Et lib. 1. Confess. cap. 11. de sua salute, cum nondum baptizatus esset, matrem sollicitam, eiusque in prouidentia sibi baptismatis gratia laborem, describit: *Conturbata mater carnis mea, quoniam & sempiternam meam salutem charius parturiebat corde casto in fide tua*, iam curaret festinabunda, vt salutaribus Sacramentis initiarer, & abluerer, te Domine Iesu confitens in remissionem peccatorum.

8 ...] Consule dum ... in hoc verbo: & reliqua pariter si obscuriora sint, ... locis.

9 Τῇ ... κύριε] Talis est hæc supplicatio: ... ἀμήν ...

10 Ἕως τ ... πυλῶν.] Lego τὰς ἁγίας πύλας, sanctæ fores enim sunt, iuxta altare: speciosæ remotiores, vt ostensum est fol. 24. & 25.

11 Λαμβάνει αὐτὸ ἢ ἐξέρχεται.] Deposito infantis in altari, toto bapt... ritu peracto fit apud Latinos, & inde sul... eptor eleuat illum: sicut autem susceptor est apud Dionysium, qui ἀναλαβὼν αὐτὸν ... *acceptum eum deducit ad Pontificem*: ita & completo Sacramento, Sacerdotes, eundem illi in manus tradunt: ... *præsentationis susceptori & ductori illum restituunt.*

ORARATIO IN MVLIEREM, cum abortitur.

Præmittit Sacerdos benedictionem. Ter sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. *Dimissorium dies. Tum vero.*

Dominum precemur.

DOminator Domine Deus noster, qui ex sancta Deipara & semper virgine Maria natus, vt puer in præsepe recubuisti, ipse præsentem ancillam tuam, hanc, peccatis implexam, quæ in homicidium sponte aut non sponte incidit, & conceptum à se fœtum abegit, benignè secundùm misericordiam tuam magnam respice, spontaneaque & non volita eius delicta condona, & ab omni diaboli fraude conserua: sordes eius emunda, leni dolores, bonam valetudinem roburque corpori & animæ, clemens largire: & per Angelum lucidum ab omni dæmonum inuisibilium insultu custodi: Ita Domine, ab omni morbo & languore, & à corporeis sordibus illam expurga, & à variis ingruentibus viscerum torminibus: plurimaque tua misericordia in debili eius corpore illam educ, & ab eo quo iacet lecto, erige; quia in peccatis nati sumus & in iniquitatibus, & per sordes coram te adstamus, Domine. Ideoque cum tremore clamamus, & dicimus:

1 ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΑ, ΟΤΑΝ ἀποβάλλεται.

Ποιεῖ ὁ ἱερεὺς εὐλογητόν. Τρισάγιον. Ἡ Παναγία τριάς. Τὸ, Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστι. Τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας. Εἶτα.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ ἐν φάτνῃ ὡς βρέφος ἀνακλιθεὶς, αὐτὸς τὴν παροῦσαν δούλην σου, τήνδε, ὅτι ἐν ... τὴν ἐν ἁμαρτίαις εἰς φόνον περιπεσοῦσαν ἑκουσίως, ἢ ἀκουσίως, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ συλληφθὲν ἀποβαλομένην, ἐλέησον κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος καὶ συγχώρησον αὐτῆς τὰ ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια πταίσματα, καὶ διαφύλαξον ἀπὸ πάσης τῆς διαβόλου μηχανουργίας· καὶ τὸν ῥύπον καθάρισον, τὰς πόνους θεράπευσον, τὴν ῥῶσιν καὶ εὔρωστίαν τῷ σώματι σὺν τῇ ψυχῇ αὐτῆς φιλάνθρωπε δώρησαι, καὶ δι' ἀγγέλου φωτεινοῦ, ταύτην περιφρούρησον ἀπὸ πάσης ἐπελεύσεως τῶν ἀοράτων δαιμόνων. ναὶ κύριε, ἀπὸ νόσου καὶ μαλακίας, καὶ καθάρισον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ ῥύπου, καὶ τῶν ποικίλων αὐτῇ ἐπερχομένων ἐνοχλήσεων σπλαγχνικῶν· καὶ ἔξαξον αὐτὴν διὰ τῆς πολλῆς σου ἐλεημοσύνης ἐν τῷ ταπεινῷ αὐτῆς σώματι· καὶ ἀνάστησον αὐτὴν ἀπὸ τῆς κλίνης ἧς περίκειται. ὅτι ἐν ἁμαρτίαις ἐκυήθημεν, καὶ ἐν ἀνομίαις, καὶ διὰ ῥύπου πάντες ἐσμὲν ἐνώπιόν σου κύριε, καὶ μετὰ φόβου βοῶμεν, καὶ λέγομεν·

ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν 3 τῶν κατακρίτων, καὶ 3 συγχώρησον τῇ δούλῃ σου, 4 ταύτῃ, τῇ ἐν ἁμαρτίαις 4 φόνῳ περιπεσούσῃ ἑκουσίως, ἢ ἀκουσίως, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ συλληφθὲν ἀποβαλλομένῃ, καὶ πάντας τοὺς περιεσχημένους, καὶ ἁψαμένους αὐτῆς κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ἐλέησον, καὶ συγχώρησον. ὅτι σὺ μόνος ἔχεις ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας καὶ ἀνομίας. πρεσβείαις τῆς παναγίας σου μητρὸς, καὶ πάντων τῶν ἁγίων.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ γίνεται ἀπόλυσις.

respice de cœlo & vide infirmitatem nostri reorum: & ancillæ huic tuæ, quæ in peccatis est, & in cædem sponte seu non sponte incidit, & conceptum fœtum abiecit veniam largire: omniumque illam circumstantium & attrectantium miserere, & remissionem præbe. Quia tu solus potestatem habes dimittendi peccata & iniquitates: intercessionibus immaculatæ tuæ matris, & omnium sanctorum.

Quia tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Et fit dimissio.

In orationem pro muliere abortiuum pariente, Notæ.

1 Εὐχὴ εἰς γυναῖκα ὅταν ἀποβάλληται.] Expiant orationibus Ecclesiasticis mulieres abortiuũ parientes Græci; tum immunditiæ corporis tollendæ opinioni, tum mitigandis corporeis doloribus & conscientiæ scrupulis, quibus timidiores mulierculæ cædis in fœtum perpetratæ seipsas condemnare consueuerunt, tum deniq; quia illas in numerũ ἐπιτιμιῶν relatas, vt ἀκουσίῳ φόνῳ non spõtaneæ saltem cædis reas, iuxta Synodi Ancyranæ Can. 22. & ep. 1. Basilii ad Amphilochium Can 8. speciali & priuata pro eis oratione fusa, necesse est Ecclesiæ recõciliari.
2 Τὴν ἐν ἁμαρτίαις ἐν φόνῳ περιπεσοῦσαν.) *Δεχομένας τὰ ἐμβρυόκτονα φαρμάκια τῷ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλομεν (κτλ.) eas quæ fœtus necantia medicamina accipiunt, homicidæ pœnæ subiici oportet*, ex Can. 91. Trullano. An tamen innoxiæ mulieres, casu, vel naturæ imbecillitate, fœtum emortuum abiicientes, à pia matre Ecclesia cædis commissæ, condemnandæ sunt? Respondent Græci, etiam cædi inuoluntariæ, suas esse pœnas constitutas. Merito propterea Euchologicus noster textus, superius scripsit: *πέντε μῆνας ἐγκυμονοῦσαι εἰ τύχῃ ἀπὸ πληγῆς ἐκβάλωσι τὸ ἔμβρυον ἀποκτείνουσαι, φόνου δίκην καὶ κατὰ νόμους ὑπέχουσι. Quinque mensibus pragnantes si contingat accepto vulnere fœtum eiicere*, homicidii pœnam (non autem semper reatum) *secundùm leges*, (illæ sunt Constantini Porphyrogeniti, & Emmanuelis Comneni à Balsamone in Can. 91. Trullinum citatæ) & Canones (Synodi Ancyranæ, & Basilii supra memorati) subiici debere. Græcis similem inter suos Pœnitentiales vnum edidit Gregorius tertius cap. 17. to. 6. Bibliothecæ Patrum, mulieres omnes, tum sontes, tum innoxias si abortum pariant, plectentem: *Mulier quæ concipit, & occidit filium aut filiam in vtero, ante quadraginta dies; vnum annum pœniteat: si post quadraginta dies, quasi homicida pœniteat. Sine culpa tres quadragesimas: illa quæ suos infantes opprimunt negligenter, vt homicida pœniteant: sin aliter in iudicio pendeat Sacerdotis.*
3 Συγχώρησον τῇ δούλῃ σου τῇ ταύτῃ, &c.] Canino hic dente insequitur, & erodit Catumsyritus Italograecus Cryptæ Ferratæ Arcudianum (eo namque vt sinceriori visus est Arcudius) Euchologium, illudque vocibus importunis, vtinam Latinis saltem, Iudaico ritu mulierculas Christianas implicare, Iudaizare, & irreligiosa sacrilegia inducere contendit. Sed, ó fallacis fidei hominem, qui nec de visu, vel aliorum dictis librum notum, tam proterve incusare non veretur? Ita me Deus amet, si in duobus Cryptæ Ferratæ, aut aliis duobus Barberinis Ms. accuratissime lectis & collectis vel simplex, καὶ ad id hoc officium spectans repererim. Agit itaque silentium Catumsyritus & abortiuos suos fœtus, ingenii scilicet monimenta, prius è sancta Congregata damnata, quam nata, plangat; & pro dicacibus in Arcudium & Euchologium Cryptæ Ferratæ scriptis præscriptis, libris temulenter non adeo impressis quam oppressis, atque ideo suppressis perpetuo taciturus pœnitentiam patienter subeat.] Laudando interim more ex antiqua, vt par est credere, traditione deducto, orat Ecclesia Orientis pro aborsum patientibus, & precibus suis peccatum negligentiæ, venia non indignum, eiusque pœnam non vi Sacramenti forma deprecatiua exhibiti, vt deblaterat & imponit Catumsyritus, sed meriti proprii & supplicationum instantia, Dei clementiam implorat. Quid enim præstaret Ecclesia peccatori, aut diuinæ opis egenti extra Sacramentum, quam pias preces? Aut quo Iudaicó ritu male olet hoc officium qui non prodeat vel oriatur ex Synodo Ancyrana, Gregorii tertii Summi Pontificis Romani decreto, vel Basilii Canonibus? Nusquam ergo pro pauidis mulierculis, ferales fœtus patientibus a precibus fundendis abstineat Ecclesia: cum etiam à culpa magis liberæ, quasi de peccato rete soleant acerbis conscientiæ

tumulis ob abortum agitari, & dolor earum nullo alio magis opportuno medicamine, quam Ecclesiæ benedictione leuetur.

a Φθορὰν ποιησάσῃ ἢ ἑκουσίως, ἢ ἀκουσίως.] Sponte & cum lethali crimine fœtum perdunt mulieres, vel inuitæ penitus & innoxiæ: vtrobique quasi crudelis reas plectit Ecclesia, & Canonum seueritate multctas, hac prece Deo reconciliat. Et si quidem sponte prolem excusserint iuxta Canones communione seclusæ pœnis subiiciuntur prolixissimis breui, Deo fauente, apud Blastarem 8 cap. τοῦ Γ. στοιχείου legendis. Sin autem casu fœtus exciderit vtero, ἐξ

ἀπόνοιας τῶν ... καθὼς τῶν ... ἐξ..., εἰ ... ἀξίαν, ἀλλ' ... ὅτι τὰς ... ἁμαρτήματα ... ἐκ ... Ex insidiis, inquam, inimici, nulla in re parente vtroque delinquente quamuis quodcontigit veniam mereatur, moderata tamen indiget castigatione. Propter quadam enim alia multa peccata à Domino infantes seruare solito tantus auxilij defectus processisse videtur. Blastares cap. 8. τοῦ Φ. στοιχείου. Vide dicta num. 2.

CANONES SANCTORVM Apostolorum & diuinorum Patrum de sancto Baptismate.

QVadragesimus septimus sanctorum Apostolorum Canon ait. Si Episcopus, aut Presbyter, eum qui secundum veritatem Baptismum habuerit, denuo baptizauerit, deponatur; tanquam derisor mortis & crucis Domini, nec Sacerdotes à falsis Sacerdotibus iure discernens. Hæc eadem & Canon 50. Carthaginensis Synodi præscribit.

Quadragesimus vero nonus sanctorum Apostolorum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti baptizare, iuxta Domini verbum commendat: verum non in tribus sine principio personis, aut in tribus filiis, aut in tribus Paracletis: vnus enim principii expers Pater, & vnus Filius propter ineffabilem generationem, & vnus Paracletus Spiritus Sanctus propter processionem ex ingenito. Qui secus fecerint Episcopi, aut Sacerdotes depositionis pœnam subibunt.

Præcipit autem quinquagesimus, initiationis vnius tres intinctiones perficere, tres immersiones videlicet in vno baptismate, & in vnaquaq; mersionum, vnum sanctæ Trinitatis nomen edicere; non tamen vnum baptisma in Domini morte conferre, semel nempe tantum baptizatum immergere, & in mersione vnica Domini mortem celebrare, prout insana Eunomianorum hæresis supponit, cuius & septimus secundæ Synodi Canon meminit: Non enim dixit Iesus, in morte mea baptizate; sed, Euntes docete omnes gentes baptizantes eas in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Secus vero obseruantem Episcopum aut Presbyterum Sacerdotij depositione mulctat Synodus.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ἀποστόλων, καὶ τῶν θείων πατέρων. Περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Ο μζ. τῶν ἁγίων Αποστόλων κανών, φησιν, εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρείσθω, ὡς γελῶν τὸν σταυρὸν, καὶ τὸν τοῦ κυρίου θάνατον, μὴ διακρίνων ἱερέας ψευδοϊερέων. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, ν. διατάττεται.

Ο δὲ μθ. τῶν ἁγίων Αποστόλων, Εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα βαπτίζειν, κατὰ τὸ τοῦ κυρίου παράγγελμα, λέγει· ἀλλὰ μὴ εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ τρεῖς υἱοὺς, ἢ τρεῖς παρακλήτους. εἷς γὰρ ὁ ἄναρχος πατὴρ, διὰ τὸ ἀναίτιον· καὶ εἷς ὁ υἱὸς, διὰ τὴν ἄρρητον γέννησιν, καὶ εἷς ὁ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τὴν ἐκ τοῦ ἀγεννήτου ἐκπόρευσιν. οἱ δὲ μὴ οὕτω ποιοῦντες, ἐπίσκοποι ἢ πρεσβύτεροι, ἐπιτιμίαν ὑφίστανται τὴν καθαίρεσιν.

Ο δὲ ν. τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελεῖν, τρεῖς δηλαδὴ καταδύσεις ἐν ἑνὶ βαπτίσματι, καὶ ἑκάστῃ τῶν καταδύσεων, ἓν ὄνομα τῆς ἁγίας ἐπιλέγειν τριάδος, ἀλλὰ μὴ ἓν βάπτισμα εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον· ἤτοι ἅπαξ καταδύειν τὸν βαπτιζόμενον, καὶ εἰς τὴν μίαν κατάδυσιν τὸν τοῦ κυρίου ἐπιφημίζειν θάνατον, ὡς ἡ παραπληξίας γέμουσα τῶν Εὐνομιανῶν αἵρεσις ὑποτίθεται· ἧς καὶ ὁ ζ. τῆς β'. συνόδου κανὼν μέμνηται. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε, ἀλλὰ πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. τὸν δὲ μὴ οὕτω δρῶντα ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, τῇ ἀφαιρέσει ζημιοῖ τῆς ἱερωσύνης.

Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ θ'. κανὼν τῆς οἰκουμενικῆς β'. συνόδου, ὅπως χρὴ δέχεσθαι τοὺς ἐξ αἱρέσεων ἐπιστρέφοντας, ἀριδήλως νομοθετεῖ. εἰς δύο γὰρ μοίρας ἅπαντα διελών, τοὺς μὲν μύρῳ χρίεσθαι, τοὺς ἀναβαπτίζεσθαι διωρίσατο. Ἀρειανοὺς μὲν οὖν, καὶ Μακεδονιανούς, καὶ Σαββατιανούς, καὶ Ναβατιανούς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Καθαρούς, καὶ Ἀριστερούς, καὶ Τεσσαρεσκαιδεκατίτας, εἴτουν Τετραδίτας, καὶ Ἀπολιναριστάς, ἐπείπερ ἐξ ἴσης ἡμῖν τῷ θείῳ τελειοῦνται βαπτίσματι, οὐκ οἴεται δεῖν τούτους ἀναβαπτίζειν. ἀλλὰ μετὰ τὸ τῆς σφετέρας αἱρέσεως ἔγγραφον ἀνάθεμα ποιεῖν, τῷ ἁγίῳ χρίειν μύρῳ κελεύει, τό τε μέτωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τὰς ῥῖνας, τὸ στόμα τε, καὶ τὰ ὦτα, καὶ σφραγίζοντας λέγειν· Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Εὐνομιανοὺς γε μὴν τοὺς εἰς κατάδυσιν βαπτιζομένους μίαν, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς καλουμένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς διδάσκοντας τὴν υἱοπατορίαν, καὶ τοὺς παραπλησίους τούτοις, ὡς οὐδὲν ἄμεινον τῶν ἀβαπτίστων Ἑλλήνων ἀληθείας δικαζούσης διακειμένους, τῇ καθολικῇ προσιόντας ἐκκλησίᾳ ἱερῶς κελεύει βαπτίζεσθαι. ἢ γὰρ ὅλως οὐκ ἐβαπτίσθησαν, ἢ καὶ βαπτισθέντες, οὐ κατὰ τοὺς θεσμοὺς τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἐσημάνθησαν· οὗτοι, καὶ ὡς ἀφώτιστοι τοῖς θείοις πατράσι λογίζονται.

Ὁ δὲ ἐν Λαοδικείᾳ μη'. καὶ τοὺς ἐπουρανίῳ χρίεσθαι μύρῳ τοὺς φωτιζομένους θεσπίζει. τοῦτο γὰρ ταῖς εὐχαῖς καὶ τῇ ἐπικλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἁγιαζόμενον, τοὺς χρισθέντας ἁγιάζει. καὶ μετόχους τῆς ἐπουρανίου βασιλείας Χριστοῦ καθίστησιν. εἰ μὴ ὁ τοῦ βίου ἠμελημένος, καὶ ἡ τῶν ἔργων φαυλότης ἡμᾶς ταύτης ἀλλοτριώσει.

Ὁ δὲ ς'. τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, τὰς γυναῖκας τὰς ἐγκύμονας οὐκ ἀπείργει βουλομένας βαπτίσασθαι. οὐ γὰρ κοινωνεῖ ταύταις τοῦ φωτίσματος καὶ τὸ ἔμβρυον μήπω πρὸς τῆς φύσεως δεξάμενον τὴν τοῦ ἀγαθοῦ προαίρεσιν καὶ τοῦ χείρονος· οὐδ᾽ ἔστι τε ἐξεργάσασθαι ὅπως ἔχοιεν διαθέσεως. τὰ δέ γε νήπια τῶν ἀναδόχων καταπιστευόμενα φροντίδι καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς φωτιζόμενα, τῆς θείας κοινωνοῦσιν ἐλλάμψεως.

Ὁ δὲ ς'. τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας· ἡ κατηχουμένη γυνή, φησίν, εἰ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ βαπτισθῆναι προέθετο, τὰ κατ᾽ ἔθος αὐτῇ συμβαίη, εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ὑπερτιθέσθω τὸ φώτισμα.

Ὁ δὲ α'. αὐτοῦ, εἰ παιδίον κατηχούμενον, ἢ καὶ ἀνήρ, τῆς ἱερᾶς τελουμένης θυσίας, προσέλθοι

Sed & nonus Canon secundæ Synodi Oecumenicæ quomodo ex hæresi conuersos recipere oporteat manifeste sancit. In duas namque series cunctis distributis, hos quidem Chrismate vngi, alios vero denuo baptizari præcepit. Arianos quidem, & Macedonianos, & Sabbatianos, & Nouatianos, qui seipsos Catharos, & Aristeros, hoc est mundos & sinistros dicunt, & Tessaresdecatitas, siue Tetraditas, & Apollinaristas, siquidem ex æquo nobiscum diuino perficiuntur baptisinate, rursus baptisandos non censet: verum postquam suæ hæreseos anathematismi libellum scripserint, sacro Chrismate eos iubet vngi, in fronte, in oculis, in naribus, in ore, & auribus: & eos signantes dicere: Signaculum doni Spiritus Sancti. Eunonianos, qui in vnam immersionem baptizantur, & Montanistas, qui dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui eundem esse Patrem & Filium opinantur, aliosque his similes, vt Gentilibus non baptizatis, ita veritate iudicante, nihilo melius affectos, ad Catholicam accedentes Ecclesiam sancte præcipit baptizari. Aut enim nullatenus baptizati sunt, aut siquidem baptizati fuerint, non secundùm orthodoxorum Ecclesiæ decreta consignati fuerunt: hi itaque velut non illuminati à sacris Patribus censentur

Quadragesimus vero octauus Laodicenæ Synodi, illuminatos cœlesti vnguento perungi decernit. Illud enim precibus, & Spiritus Sancti inuocatione consecratum, sanctificat vnctos, & supercœlestis regni Christi participes constituit; nisi vitæ negligentia, vel operũ improbitas ab eo nos alienauerit.

Sextus autem Neocæsariensis Synodi, prægnantes mulieres à baptismo non arcet: non etenim fœtus illuminationis earum fit particeps, antequam boni vel mali nanciscatur electionem; sed neque qualiter sint affecti, examinari potest Infantes vero susceptorum curæ demandati, & operibus ipsis illuminati, diuinæ illuminationi communicant.

Sextus etiam Timothei Alexandriæ Antistitis, ait: Si mulier catechumena die qua baptizari præstituit, in mulierum morem incidat, in diem sequentem eius remittatur baptisma.

Primus vero eiusdem ita statuit: Si puer catechumenus, aut etiam vir, sancto peracto sacrificio, absque malitia

accedens sacrorum donorum partem acceperit, inscio Sacerdote, eum adhuc esse Catechumenum; confestim baptizetur: à Domino enim eius vocatio procedit.

At vero quartus sancti Cyrilli, licet separationem, inquit, sustineant Catechumeni quidam censuris subiecti, si in vitæ sint discrimine, baptizentur, ne hac gratia priuati ab humanis discedant.

Secundus autem Timothei Alexandrini Catechumenũ arreptitium priusquam immundo spiritu liberetur baptizari prohibet: nefas enim est, eum qui prauo ad peruersa affectu seipsum maligno dæmoni inhabitationem præbuit, priusquam perfecte à tenebrosi & maligni spiritus potestate eximatur, Sancti Spiritus lumen suscipere: si vero mors immineat, baptizari præcipit: vt diuinæ gratiæ expers è viuis non excedat.

Addit quartus: Si non à dæmone turbetur, sed morbi violentia, mente Catechumenus excesserit, ita vt neque voce priuatus, respondere possit: quandoquidem mentis compos fidem se suscipere commonstrauit, inter Catechumenos annumeratus, absque hæsitatione baptizandus est.

Tandem centesimus vndecimus Carthaginensis Synodi, concessa, inquit, nobis per Baptismum gratia, non delictorum remissionem tantum, sed & virtutem ne peccemus amplius confert, nisi sponte, vel ex negligentia, *Peccatis consentiamus. Secus autem sentientes anathemati subiicit.*

ἀπεινήρως τῶν θείων μεταλήψεται δώρων, ἀγνοοῦντος τοῦ ἱερέως εἶναι τοῦτον κατηχούμενον, εὐθὺς βαπτιζέσθω. ὑπὸ γὰρ κυρίου προσκέκληται.

Ὁ δὲ δ΄. τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, κἂν χωρισμόν, φησιν, ὑπομείνωσί τινες τῶν κατηχουμένων ἕνεκαν ἐπιτιμηθέντες, καὶ μέλλωσι τελευτᾷν, βαπτιζέσθωσαν. καὶ μὴ ἀμέτοχοι τῆς χάριτος τῶν ἀνθρώπων ἀποδημείτωσαν.

Ὁ δὲ β΄. τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας, κατηχούμενον δαιμονῶντα, πρὶν ἢ τοῦ ἀκαθάρτου δαίμονος καθαρθῆναι, κωλύει βαπτίζεσθαι· ἀθέμιτον γὰρ τὸν παρασχόντα ἑαυτὸν τῷ πονηρῷ δαίμονι εἰς ἐνοίκησιν τῇ πρὸς τὰ φαῦλα ῥοπῇ, καὶ τὸ φῶς τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑποδέξασθαι μὴ τελείως ἀπαλλαγέντα τοῦ σκοτεινοῦ καὶ πονηροῦ πνεύματος. εἰ δὲ ἡ τελευτὴ τούτῳ ἐπιστῇ, κελεύει βαπτίζεσθαι· ἵνα μὴ κενὸς ἐξέλθῃ τὸν βίον, καὶ ἀμέτοχος τῆς θείας χάριτος.

Ὁ δὲ δ΄. Εἰ δὲ μὴ ὑπὸ δαίμονος φησίν, ὁ κατηχούμενος ἐνοχλεῖται, ἀλλ᾽ ὑπὸ νόσου τὰς φρένας ἐξεκρούσθη, ὡς μηδὲ ἀποκρίνεσθαι οἷός τε, ἀφῃρημένος καὶ τὴν φθογγήν· ἀλλ᾽ ἐπεὶ ἔδειξεν ἐκ προαιρέσεως τὴν πίστιν ἀσπάζεσθαι· ἐν τοῖς εἰς τοὺς κατηχουμένους καταταγείς, ἀναμφιβόλως βαπτίζεται.

Ὁ δὲ ρια΄. τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, ἡ διὰ τοῦ βαπτίσματός φησι, χορηγουμένη χάρις ἡμῖν, οὐ μόνον τῶν ἁμαρτημάτων ἄφεσιν, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἐνίησιν, εἰς τὸ μηκέτι ἁμαρτάνειν ἡμᾶς, εἰ μὴ διὰ ῥαθυμίας ἑκόντες, τὰ τῆς ἁμαρτίας ἐπιτασσόμεθα. τοὺς δὲ μὴ οὕτω φρονοῦντας τῷ ἀναθέματι παραπέμπει.

ORATIO AD FACIENDVM Catechumenum.

Baptizandi zonam Sacerdos soluit, & exutum excalceatumque, ad Orientem statuit, discinctum, nudo capite, & absque calceamentis, demissas manus habentem: & in faciem eius ter insufflat: terque faciem & pectus eius cruce signat, & manu eius capiti imposita, dicit:

1 ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΠΟΙΗΣΑΙ κατηχούμενον.

2 Λύει ὁ ἱερεὺς τὴν ζώνην, τοῦ μέλλοντος 3 φωτισθῆναι. 4 Καὶ ἀποδύει καὶ ὑπολύει αὐτόν. 5 Καὶ ἵστησιν αὐτὸν κατ᾽ ἀνατολάς. Μονοχίτωνα. Ἀνυπόζωστον. Ἀσκεπῆ. Καὶ ἀνυπόδετον. 6 Ἔχοντα τὰς χεῖρας κάτω. 7 Καὶ ἐμφυσᾷ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ γ΄. Καὶ σφραγίζει αὐτοῦ τὸ μέτωπον, καὶ τὸ στῆθος ἐκ τρίτου· 8 καὶ ἐπιτίθησι τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, λέγων.

Ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, κύριε ὁ θεὸς τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ἐπιτίθημι τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, τὸν καταξιωθέντα φυγεῖν ἐπὶ τὸ ἅγιον ὄνομά σου, καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου διαφυλαχθῆναι. ἀπόστησον ἀπ' αὐτοῦ τὴν παλαιὰν ἐκείνην πλάνην καὶ ἔμπλησον αὐτὸν τῆς εἰς σὲ πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης· ἵνα γνῷ, ὅτι σὺ μόνος θεὸς ἀληθινὸς, καὶ ὁ μονογενής σου υἱὸς, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα. δὸς αὐτῷ ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς σου πορευθῆναι, καὶ τὰ ἀρεστά σοι φυλάξαι. ὅτι ἐὰν ποιήσῃ αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. γράψον αὐτὸν ἐν βίβλῳ ζωῆς σου· ἕνωσον αὐτὸν τῇ ποίμνῃ τῆς κληρονομίας σου. δοξασθήτω τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτῷ, καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ σου υἱοῦ, κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σου πνεύματος. ἔστωσαν οἱ ὀφθαλμοί σου ἀτενίζοντες εἰς αὐτὸν ἐν ἐλέει διαπαντὸς, καὶ τὰ ὦτά σου, τοῦ ἀκούειν τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως αὐτοῦ. εὔφρανον αὐτὸν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐν παντὶ τῷ γένει αὐτοῦ. ἵνα ἐξομολογήσηταί σοι. προσκυνῶν καὶ δοξάζων τὸ ὄνομά σου τὸ μέγα καὶ ὕψιστον· καὶ αἰνέσῃ σε διαπαντὸς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Σὲ γὰρ ὑμνεῖ πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

IN nomine tuo Deus veritatis, & vnigeniti Filij tui, & Sãcti Spiritus, super seruum tuum N. ad sanctum nomen tuum confugientem, & sub vmbra alarum tuarum conseruandum, manum meam impono. Veterem illum errorem ab eo remoue, & fide, spe, & charitate, quæ est in te, eum reple: vt cognoscat quia tu solus Deus verus, & vnigenitus Filius tuus Dominus noster Iesus Christus, & Sanctus Spiritus: vt in mandatis tuis ambulet, & quæ tibi sunt placita custodiat, illi concede; quia si ea fecerit homo, viuet in illis. In libro vitæ tuæ scribe illum: hæreditatis tuæ ouili illum aggrega. Glorificetur nomen tuum sanctum in illo, & dilecti Filij Domini nostri Iesu Christi, & viuifici tui Spiritus. Intenti sint oculi tui ad illum semper, & aures tuæ, vt preces eius in misericordia exaudias. In operibus manuum suarum, & in omni genere suo illum exhilarat: vt adorans & glorificans nomen tuum magnum & excelsum te confiteatur, & te iugiter omnibus diebus vitæ suæ laudibus extollat. Te laudat enim omnis virtus cœlorum, & tua est gloria: Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Ἀφορκισμὸς, α΄.

Exorcismus primus.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Dominum precemur.

Ἐπιτιμᾷ σοι κύριος, διάβολε, ὁ παραγενόμενος εἰς τὸν κόσμον, καὶ κατασκηνώσας ἐν ἀνθρώποις, ἵνα τὴν σὴν καθέλῃ τυραννίδα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐξέληται· ὃς ἐπὶ ξύλου τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις ἐθριάμβευσεν, ἡλίου σκοτισθέντος, καὶ γῆς σαλευομένης, καὶ μνημάτων ἀνοιγομένων, καὶ σωμάτων ἁγίων ἀνισταμένων, ὃς ἔλυσε θανάτῳ τὸν θάνατον, καὶ κατήργησε τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι σὲ τὸν διάβολον. ὁρκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ, τοῦ δείξαντος τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τάξαντος τὰ Χερουβίμ, καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τὴν στρεφομένην φρουρεῖν αὐτό. ἐπιτιμήθητι. κατ' ἐκείνου γάρ σε ὁρκίζω, τοῦ περιπατήσαντος ὡς ἐπὶ ξηρᾶς ἐπὶ νῶτα θαλάσσης· καὶ ἐπιτιμήσαντος τῇ λαίλαπι τῶν ἀνέμων, οὗ τὸ βλέμμα ξηραίνει ἀβύσσους, καὶ ἡ ἀπειλὴ τήκει ὄρη. αὐτὸς γὰρ καὶ νῦν ἐπιτάσσει σοι δι' ἡμῶν,

INcrepat te, diabole, qui aduenit in mundum, & habitauit in hominibus, vt homines sublata tua tyrannide liberaret. qui sole obscurato, & terra commota, monumentis apertis, & sanctorum corporibus resurgentibus, in ligno de potestatibus aduersariis triumphauit, qui morte mortem destruxit, & mortis imperium habentem, id est, te diabolum deuicit: Exorcizo te per Deum qui vitæ lignum ostendit, & Cherubim, gladiumque flammeum & versatilem ad eius custodiam deputauit. Corripere. Exorcizo te quoque per eum qui super maris terga quasi super aridam ambulauit, & venti procellam increpauit, à cuius aspectu exsiccantur abyssi, & à cuius comminationibus montes tabescunt. Ipse etenim tibi nunc per nos imperat, exti-

mesce, exi, & ab hac creatura discede: neque vltra reuertaris, aut abscondaris in ea, vel illi occurras, aut quidquam nocte aut die, aut hora matutina, aut meridie circa illam efficias, sed in proprium tartarum ad præparatum vsque diem iudicij diffuge. Time Deum super Cherubim sedentem, & abyssos respicientem, quem tremunt Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Potestates, Principatus, Virtutes, Cherubim multis oculis, & Seraphim senis alis inclita: quem tremit cœlum, terra, mare, & omnia quæ in eis sunt. Exi & discede à recens electo & conscripto Christi Dei nostri milite: per eum namque te exorcizo qui ambulat super pennas ventorum, & qui Angelos suos facit flammam ignis. Exi, & discede à creatura hac cum omni potestate & Angelis tuis. Quia glorificatum est nomen Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Exorcismus secundus.

Dominum precemur.

DEus sanctus, timendus, & gloriosus, in omnibus operibus & virtute sua incomprehensibilis & inuestigabilis, ille qui tibi diabole damnationis æternæ tormentum prædefiniuit, per nos inutiles seruos suos tibi, & omni tibi assistenti virtuti imperat, vt à recens signato in nomine Domini nostri Iesu Christi, veri Dei discedas. Adiuro ergo te nequam, & immunde, & fœtide, & abominande, & aliene spiritus, per virtutem Iesu Christi potestatem omnem in cœlo & in terra obtinentis, & dicentis surdo & muto dæmoni: exi ab homine, & ne vltra in eum ingrediaris. Discede, & vanam fortitudinem tuam, neque in porcos præualescentem agnosce. Recordare eius qui ad petitionem tuam vt in porcorum gregem ingredereris permisit. Extimesce Deum, iussu cuius super aquas terra firmata est, qui cœlum creauit, qui montes statera posuit, & valles iugo; qui arenam statuit mari terminum, & semitam tutam in aqua vehementi, qui tangit montes & fumigant, & lumine sicut vestimento induitur, qui extendit cœlum sicut pellem, & tegit aquis superiora eius; qui fundauit terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi, qui maris aquam

φοβήθητι, ἔξελθε, καὶ ὑποναχώρησον ἀπὸ τοῦ πλάσματος τούτου, καὶ μὴ ὑποστρέψῃς, μηδὲ ὑποκρυβῇς εἰς αὐτὸ, μηδὲ συναντήσῃς τούτῳ, ἢ ἐνεργήσῃς, μὴ ἐν νυκτὶ, μὴ ἐν ἡμέρᾳ, ἢ ὥρᾳ, ἢ ἐν μεσημβρίᾳ, ἀλλὰ ἄπελθε εἰς τὸν ἴδιον τάρταρον, ἕως τῆς ἡτοιμασμένης μεγάλης ἡμέρας τῆς κρίσεως. Φοβήθητι τὸν θεὸν, τὸν καθήμενον ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, καὶ ἐπιβλέποντα ἀβύσσους, ὃν τρέμουσιν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαὶ, ἐξουσίαι, δυνάμεις, τὰ πολυόμματα Χερουβὶμ, καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφίμ· ὃν τρέμει ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, θάλασσα, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. ἔξελθε καὶ ἀναχώρησον ἀπὸ τοῦ σφραγισθέντος νεολέκτου στρατιώτου Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν. κατ' ἐκείνου γάρ σε ὁρκίζω, τοῦ περιπατοῦντος ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων, τοῦ ποιοῦντος τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πῦρ φλέγον. ἔξελθε καὶ ἀναχώρησον ἀπὸ τοῦ πλάσματος τούτου σὺν πάσῃ τῇ δυνάμει καὶ τοῖς ἀγγέλοις σου. Ὅτι δεδόξασται τὸ ὄνομα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ἀφορκισμὸς β'.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ο Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ φοβερὸς καὶ ἔνδοξος, ὁ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις καὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ ἀκατάληπτος καὶ ἀνεξιχνίαστος ὑπάρχων, αὐτὸς ὁ προορίσας σοι διάβολε τῆς αἰωνίου κολάσεως τὴν τιμωρίαν, δι' ἡμῶν τῶν ἀχρείων αὐτοῦ δούλων, κελεύει σοι, καὶ πάσῃ τῇ συνεργῷ σου δυνάμει, ἀποστῆναι ἀπὸ τοῦ νεωστὶ σφραγισθέντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν. ὁρκίζω οὖν σε παμπόνηρον, καὶ ἀκάθαρτον, καὶ μιαρὸν, καὶ ἐβδελυγμένον, καὶ ἀλλότριον πνεῦμα, κατὰ τὴν δυνάμεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ πᾶσαν ἐξουσίαν ἔχοντος ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, τοῦ εἰπόντος τῷ κωφῷ καὶ ἀλάλῳ δαίμονι, ἔξελθε ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν· ἀναχώρησον· γνώρισον τὴν σὴν ματαίαν δύναμιν, τὴν μηδὲ χοίρων ἐξουσίαν ἔχουσαν. ὑπομνήσθητι τοῦ ἐπιτάξαντός σοι κατὰ τὴν σὴν αἴτησιν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων ἀπελθεῖν· φοβήθητι τὸν θεὸν οὗ τῷ προστάγματι ἡ γῆ κατ' ὑδάτων ἐστερέωται. τὸν κτίσαντα τὸν οὐρανὸν, καὶ στήσαντα τὰ ὄρη σταθμῷ, καὶ τὰς νάπας ζυγῷ· καὶ θέντα ἄμμον θαλάσσῃ ὅριον, καὶ ἐν ὕδατι σφοδρῷ τρίβον ἀσφαλῆ· τὸν ἁπτόμενον τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται, τὸν ἀναβαλλόμενον φῶς ὡς ἱμάτιον, τὸν ἐκτείναντα τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν, τὸν στεγάζοντα ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ, τὸν θεμελιοῦντα τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, τὸν

προσκα-

προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς· ἔξελθε καὶ ἀποχώρησον ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸ ἅγιον φώτισμα εὐτρεπιζομένου. ὁρκίζω σε κατὰ τοῦ σωτηριώδους πάθους τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ τιμίου αὐτοῦ σώματος καὶ αἵματος, καὶ κατὰ τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ τῆς φοβερᾶς. ἥξει γὰρ καὶ οὐ χρονιεῖ, κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν, καί σε καὶ τὴν συνεργόν σου δύναμιν κολάσει εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός, παραδοὺς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπου ὁ σκώληξ ὁ ἀκοίμητος, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. Ὅτι τὸ κράτος Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, σὺν τῷ πατρί, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ἀφορκισμὸς γ'.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε Σαβαώθ, ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὁ ἰώμενος πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου. ἐκζήτησον, ἐξερεύνησον, καὶ ἀπέλασον ἀπ' αὐτοῦ πάντα τὰ ἐνεργήματα τοῦ διαβόλου. ἐπιτίμησον τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ ἀπόδιωξον αὐτά· καὶ καθάρισον τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, καὶ τῇ ὀξείᾳ σου χρησάμενος ἐνεργείᾳ, σύντριψον τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐν τάχει. καὶ δὸς αὐτῷ νίκας κατ' αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀκαθάρτων αὐτοῦ πνευμάτων· ὅπως τοῦ παρὰ σοῦ ἐλέους τυχών, καταξιωθῇ τῶν ἀθανάτων καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων. καὶ δόξαν σοι ἀναπέμψῃ τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ ὤν, δέσποτα κύριε, ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν, καὶ δοὺς αὐτῷ ἐξουσίαν ζωῆς αἰωνίου. εἶτα ἐκπεσόντα διὰ τῆς ἁμαρτίας μὴ παριδών, ἀλλ' οἰκονομήσας διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ σου τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου. αὐτὸς καὶ τὸ πλάσμα σου τοῦτο λυτρωσάμενος ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ, πρόσδεξαι εἰς τὴν βασιλείαν σου τὴν ἐπουράνιον. διάνοιξον αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας, εἰς τὸ αὐγάσαι ἐν αὐτῷ τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου σου. σύζευξον τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἄγγελον φωτεινόν, ῥυόμενον αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου, ἀπὸ συναντήματος πονηροῦ, ἀπὸ δαιμονίου μεσημβρινοῦ, ἀπὸ φαντασμάτων πονηρῶν.

Καὶ ἐμφυσᾷ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς τὸ στόμα, τὸ μέτωπον, καὶ τὸ στῆθος, λέγων.

Ἐξέλασον ἀπ' αὐτοῦ πᾶν πονηρὸν καὶ ἀκάθαρτον πνεῦμα, κεκρυμμένον καὶ ἐμφωλεῦον αὐτοῦ τῇ καρδίᾳ. Καὶ λέγει τοῦτο ἐκ γ'.

aduocat, & eam super vniuersæ terræ faciem effundit: exi, & ab eo qui ad sanctum baptismum præparatur, discede. Adiuro te per salutarem passionem Domini nostri Iesu Christi, & pretiosum eius corpus & sanguinem, & per tremendum eius aduentum; veniet enim & non tardabit, vniuersam terram, & te, & coniuratam tecum potestatem iudicans, ignis gehenna damnabit & in tenebras exteriores vbi vermis non dormit, neque ignis extinguitur, tradet. Quia Christi Dei nostri est potestas, cum Patre, & Sancto Spiritu: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Exorcismus tertius.

Dominum precemur.

DOmine Sabaoth, Deus Israël, qui omnem infirmitatem & omnem languorem sanas, respice super seruum tuum: perquire, scrutare, & ab eo cuncta diaboli machinamenta abige. Increpa spiritus immundos, & eiice illos: & opera manuum tuarum expurga, & potenti tua virtute vsus, sub pedibus tuis celeriter Satanam contere. Victoriam aduersus diabolum, & immundos spiritus ei confer, vt misericordia à te accepta, immortalibus & cœlestibus mysteriis dignus habeatur; & gloriam tibi rependat, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Dominum precemur.

DOminator Domine, qui hominem ad imaginem & similitudinem creasti, eique vitam æternam consequendi facultatem dedisti, deinde peccato lapsum non contempsisti, sed per Christi tui incarnationem salutem eius dispensasti: ipse & creaturam hanc tuam ab inimici seruitute ereptam, in cœleste tuum regnum suscipe. Mentis eius oculos vt in illis Euangelii tui splendor illuceat, aperi. Angelum lucidum ab omnibus aduersarii insidiis, ab occursu malo, à dæmonio meridiano, à cogitationibus malignis eum liberantem, eius vitæ consocia.

Et insufflat Sacerdos in os, in frontem, & in pectus pueri, dicens,

Malignum omnem & immundum spiritum absconditum, & sedem quasi nidum in eius corde sibi reseruantem, ab eo expelle. *Hocque ter repetit.*

Vu

Spiritum erroris, spiritum nequitiæ, spiritum idololatriæ, & omnis auaritiæ, spiritum mendacii & omnis immunditiæ, instinctu diaboli inspiratæ. Fac sanctæ Christi tui caulæ rationalem ouem, Ecclesiæ tuæ membrum, filium & hæredem regni tui: vt secundum præcepta tua conuersatus, sigillo intemerato semper custodito, & veste pura seruata, beatitudinem sanctorum in tuo regno consequatur.

Exclamando.

Gratia, & miserationibus, & humanitate vnigeniti Filii tui: cum quo benedictus es cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et exutum, discalceatumque baptizandum conuertit Sacerdos ad Occidentem: Manus in altum protendentem, & ait ter: Abrenuncias Satanæ, & omnibus operibus eius? Et omnibus Angelis eius? Et omni pompæ eius? Et omni cultui eius? *Hocque ter dicitur. Et ad interrogata singula, Catechumenus aut susceptor eius, si fuerit ille barbarus aut puer, respondet:* Abrenuncio. *Et cum ter hoc dixerit: interrogat rursum Sacerdos baptizandum.* Abrenunciasti Satanæ? *Et respondet Catechumenus, aut susceptor:* Abrenunciaui. *Et cum hoc ter dixerit, ait Sacerdos:* Insuffla igitur, & expue in illum. *Et hoc illo faciente, vertit illum Sacerdos ad Orientem, demissas habentem manus: & dicit ei Sacerdos vsque tertio:* Coniungeris Christo? *Et respondet Catechumenus vel susceptor, dicens etiam ter:* Coniungor. *Deinde rursum dicit ei Sacerdos:* Coniunctus es Christo? *Et respondet,* Sum coniunctus. *Et iterum ait:* Et credis in eum? *& dicit:* Credo in illum, vt Deum & Regem meum: *& dicit,* Credo in vnum Deum, *&c. Et cum sacrum Symbolum absoluerit: ter rursum ei dicit.* Coniunctus es Christo? *& cætera. Respondente ad interrogata singula Catechumeno, aut susceptore, vt dictum est. Interrogato vero vsque tertio, & tertio etiam sacrum Symbolum recitante, tertio tandem interrogat* Christo coniunctus es? *& respondet,* Coniunctus sum. *& dicit Sacerdos,* Adora ergo illum. *& adorat dicens:* Veneror Patrem, & Filium & Sanctum Spiritum: consubstantialem & indiuiduam Trinitatem. *Deinde dicit Sacerdos.*

Πνεῦμα πλάνης, πνεῦμα πονηρίας, πνεῦμα εἰδωλολατρείας, καὶ πάσης πλεονεξίας, πνεῦμα ψεύδους καὶ πάσης ἀκαθαρσίας τῆς ἐνεργουμένης κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ διαβόλου· καὶ ποίησον αὐτὸν πρόβατον λογικὸν τῆς ἁγίας ποίμνης τοῦ Χριστοῦ σου, μέλος τίμιον τῆς ἐκκλησίας σου, υἱὸν καὶ κληρονόμον τῆς βασιλείας σου· ἵνα κατὰ τὰς ἐντολάς σου πολιτευσάμενος, καὶ φυλάξας τὴν σφραγῖδα ἄθραυστον, καὶ διατηρήσας τὸν χιτῶνα ἀμόλυντον, τύχῃ τῆς μακαριότητος τῶν ἁγίων ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ἐκφώνως.

Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

12 Καὶ ἀποδυομένου, Καὶ ἀπολυομένου τοῦ βαπτιζομένου, 13 ἀποστρέφει αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ἐπὶ δυσμάς. 14 Ἄνω τὰς χεῖρας ἔχοντα, καὶ λέγει γ'. 15 Ἀποτάσσῃ τῷ σατανᾷ. Καὶ 16 πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Καὶ πᾶσι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Καὶ πάσῃ τῇ λατρείᾳ αὐτοῦ. Καὶ πάσῃ τῇ πομπῇ αὐτοῦ. 17 Καὶ λέγεται ἐκ τρίτου. Καὶ ἀποκρίνεται πρὸς ἕκαστον ὁ κατηχούμενος, ἢ ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ, εἰ ἔστιν ὁ βαπτιζόμενος βάρβαρος, ἢ παιδίον, καὶ λέγει. Ἀποτάσσομαι. Καὶ ὅτε εἴπῃ γ'. ἐρωτᾷ πάλιν ὁ ἱερεὺς τὸν βαπτιζόμενον. Ἀπετάξω τῷ σατανᾷ; Καὶ ἀποκρίνεται ὁ κατηχούμενος, ἢ ὁ ἀνάδοχος. Ἀπεταξάμην. Καὶ ὅτε εἴπῃ γ'. λέγει ὁ ἱερεύς. 18 Καὶ ἐμφύσησον, καὶ ἔμπτυσον αὐτῷ. Καὶ τούτου ποιήσαντος, στρέφει αὐτὸν ὁ ἱερεὺς κατὰ ἀνατολάς, 19 κάτω τὰς χεῖρας ἔχοντα, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἱερεύς, γ'. Συντάσσῃ τῷ Χριστῷ. Καὶ ἀποκρίνεται ὁ κατηχούμενος, ἢ ὁ ἀνάδοχος λέγων. Συντάσσομαι, ἐκ τρίτου. Εἶτα πάλιν λέγει αὐτῷ ὁ ἱερεύς. Συνετάξω τῷ Χριστῷ. Καὶ ἀποκρίνεται. Συνεταξάμην. Καὶ πάλιν λέγει. 20 Καὶ πιστεύεις αὐτῷ, καὶ λέγει. Πιστεύω αὐτῷ ὡς βασιλεῖ, καὶ θεῷ. Καὶ λέγει, Πιστεύω εἰς ἕνα θεόν. Καὶ ὅτε πληρώσῃ τὸ ἅγιον σύμβολον λέγει πάλιν ἐρωτῶν αὐτὸν ἐκ τρίτου, τὸ Συνετάξω τῷ Χριστῷ καὶ τὰ ἕτερα, Ἀποκρινομένου καθ' ἕκαστον τοῦ κατηχουμένου, ἢ τοῦ ἀναδόχου ὡς εἴρηται. Ἐρωτηθέντος δὲ τρίς, καὶ ἐκ τρίτου εἰπόντος τὸ ἅγιον σύμβολον, ἐρωτᾷ αὐτὸν ἐκ τρίτου. Συνετάξω τῷ Χριστῷ. ὁ δὲ ἀποκρίνεται Συνεταξάμην. Καὶ λέγει, καὶ 21 Καὶ προσκύνησον αὐτῷ. Καὶ προσκυνῶν λέγει. Προσκυνῶ πατέρα, υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον. Εἶτα λέγει ὁ ἱερεύς.

Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ πάντας ἀνθρώπους θέλων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, προσκάλεσαι τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, πρὸς τὸ ἅγιόν σου φώτισμα. καὶ καταξίωσον αὐτὸν, τῆς μεγάλης ταύτης χάριτος, τοῦ ἁγίου σου βαπτίσματος. ἀπόδυσον αὐτοῦ τὴν παλαιότητα, καὶ ἀνακαίνισον αὐτὸν, εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. καὶ πλήρωσον αὐτὸν τῆς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος δυνάμεως εἰς ἕνωσιν τοῦ Χριστοῦ σου, ἵνα μηκέτι τέκνον σώματος ᾖ· ἀλλὰ τέκνον τῆς σῆς βασιλείας. Εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ· μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Benedictus Deus, qui omnes homines vult saluari, & ad agnitionem veritatis venire: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Tum dicit hanc orationem.

Dominum precemur.

Dominator Domine Deus noster, seruum tuum hunc ad N. sanctam illuminationem tuam aduoca, & ingentem illam gratiam sancti tui baptismatis illi confer: exue illum vetustate, & in vitam æternam illum innoua. Sancta tua virtute illum reple, atque illum Christo tuo coniunge: vt non amplius carnis filius, sed tui regni filius appareat. Placito & gratia vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

In Orationem ad faciendum Catechumenum.

A Τὸν ὁ ἱερεὺς τὴν ζώνην.) Cryptof. Falascæ. legit: ἀπολύει αὐτὸν ἱστησιν κατὰ ἀνατολάς, καὶ ἐμφυσῶν αὐτῷ τρεῖς, σφραγίζει τὸ μέτωπον, καὶ τὸ στόμα, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα, λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην. *Exuens (Sacerdos) illum (puerum) ad Orientem statuit, & insufflans in eum ter signat frontem & os eius: & imponens ei manum, dicit orationem istam.* Cryptofer. Bessarionis: ἀπολύει αὐτὸν, καὶ ἀπολύει, καὶ ἱστησι κατ' ἀνατολάς, καὶ ἐμφυσῶν αὐτῷ τρίτον σφραγίζει τὸ μέτωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὸ στῆθος, καὶ λέγει. *Exuit, & discalceat illum, & ad Orientem statuit, & insufflans in eum ter, frontem eius signat, os quoque, & pectus; & dicit.* Ita & Barberinum S. Marci. Aliud num 18. notatum: σφραγίζει ὁ ἱερεὺς τὸ μέτωπον, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὸ στῆθος, καὶ λέγει. *Signat Sacerdos frontem, & os, & pectus, & dicit.*

b Ἀφορισμοὺς πρῶτον] Barberinum sub num. 88. habet ἀφορισμοὺς δευτέρους: & consequenter vice secundi, tertium: vice tert j, quartum notat: eo quod primam orationem absque titulo positam, exorcismi loco habuit.

c Ὁ ὢν δέσποτα.] MS cuncta citati titulum huic orationi præfixere τ. εὐχὴ εἰς τὸ ποιῆσαι κατηχούμενον τὸν μέλλοντα ἐν ὥρᾳ βαπτίζεσθαι. *Oratio ad faciendum Catechumenum illa eadem hora baptizandum.*

d Καὶ ἐμφυσᾷ αὐτῷ] Cryptof. Bessarionis, & Barberinum S. Marci. addunt τρίτον.

e Καὶ ἀπολύει αὐτόν.] Præmittunt eadem duo MS. καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν.

f Τοῦ βαπτιζομένου.] Addit Cryptof. Bessarionis. οἱ μέλλοντες.

g Ἀποτάσσει.] Cryptof. Bessarionis φησί.

h Ἀποτάσσῃ τῷ Σατανᾷ.] Cryptoferr. Falascæ. ὁ πρὸς τὸ ἅγιον βάπτισμα εὐτρεπιζόμενος ἀποτάσσεται τῷ σατανᾷ. *Preparatus ad Baptismum renunciat Satanæ.*

i Ἡ ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ] Idem Falascæ codex. καὶ ἀποκρίνονται οἱ ἀνάδοχοι. ἀποτασσόμεθα. *Et respondent susceptores.* Abrenunciat. Plures ponit patrinos, eo quod sit codex Græcorum inter Latinos degentium: apud quos vnius baptizandi, plures fuerunt aliquando patrini.

k Καὶ λέγει] Cryptof. Bessarionis. ἐκ τρίτου.

l Καὶ ὅτε εἴπῃ] Cryptof Bessarionis legit: καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν ὁ ἱερεὺς: cui addit Barberinum S. Marci, τοὺς ἐρωτᾷ λέγων.

m Ἀποτάξῃ τῷ σατανᾷ.] Interrogationem hanc Cryptof. Falascæ ponit in tertia persona ἀπετάξατε: sermo enim fit ad susceptores pro infante Barberinum vero in plurali ad catechumenos semper habitum demonstrat. ἀπετάξασθε τῷ σατανᾷ; καὶ ἀποκρίνεται ἀπεταξάμεθα. καὶ λέγει ὁ ἱερεύς. ἐμφυσήσατε αὐτῷ, καὶ στρέφει αὐτοὺς ἐπὶ ἀνατολάς. Abrenunciastis Satanæ? *Et respondet vnus,* Abrenunciauimus. *Et dicit Sacerdos.* Insufflate illum. *Et conuertit eos ad Orientem.*

n Καὶ ἐμφύσησον.] Deest in Cryptofert. Bessarionis.

o Πιστεύεις.] Idem πιστεύετε.

p Στρέφει αὐτὸν ὁ ἱερεύς.] Idem, κατ' αὐτὸν πάλιν.

q Καὶ λέγει αὐτῷ.) Horum omnium vice, vsque ad καὶ ὅτε πληρώσῃ: idem Cryptof & Barberinum S. Marci legunt καὶ λέγει τρίς· καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ, καὶ, Πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν παντοκράτορα, ἀποκρινομένου καθ' ἕκαστον τοῦ κατηχουμένου, ἢ τοῦ ἀναδόχου ὡς εἴρηται. *Et dicit ter.* Et coniungor Christo: Et credo in vnum Deum omnipotentem &c. *Respondente nimirum ad vnumquodque Catechumeno, vel susceptore, prout dictum est,*

r Καὶ ὅτι σφραγίσῃς, &c.] Idem Cryptoferr. καὶ ὅτι [illegible] Et cum tertio hoc compleuerit, ita ut tandem in fine tertio, sacerdos interrogat. Adiunctus es: Et respondet, Adiunctus sum.

(Καὶ προσκύνησον.) Codex idem. [illegible] Et cum ter dixerit: dicit Sacerdos. Adora illum *Atque ita subiungit orationem dicens*, Dominator, &c.

Catechiſmus prout antiquo more ad Baptizandos feriâ ſextâ in Paraſceue habebatur, ex Barberino MS. Sancti Marci.

Renunciatio & cooptatio à Patriarcha facta ſancta Paraſceue ante Paſcha, congregatis Catechumenis in ſanctiſsima Eccleſia.

A*Duenit Patriarcha circa ſextam horam, & Ambonem conſcendit: & dicto ab Archidiacono.* Attendamus: *dicit ipſis*: Pax omnibus: *Patriarcha vero dicit Catechumenis*. State in Dei timore, & cruce ſignemini: nudate vos, & ſoluite calceamenta: *Hoc ita peracto, Catechiſmum hoc pacto incipit*. Inſtat inſtructionis veſtræ terminus, & redemptionis veſtræ tempus: hodie fidei veſtræ chirographum Chriſto expoſituri eſtis: papyrus, atramentum & calamus conſcientia veſtra, lingua, habitus erit. Videte itaque qua ratione profeſſionem hanc eſtis ſubſignaturi. Ne aberretis, ne fortè decipiamini. Teſtamentum componunt morituri, & alium poſſeſſionum ſuarum hæredem relinquunt. Et vos quoque craſtina nocte morituri eſtis peccato: nunc vero renunciatio veſtra teſtamentum eſt; & peccati hæredem diabolum ſcribitis, & peccata ipſi relinquitis, vt paternam hæreditatem. Si quis igitur diaboli aliquid in anima retinet, moriturus illud ei renunciet, non enim poſſeſſionum vltra dominus eſt. Veſtrûm itaque, quod diaboli eſt, nullus aliquid in anima retineat, propterea namque vos ſtantes manus, vt præcipiam, extendetis, perſcrutantes, ne quid diaboli in vobis abſcondatur. Nullus inimicitiam habeat, nullus iram conſeruet, nullus cum dolo aſter, nullus cum fictione audiat, omnes ſordes & malitiæ reliquias in diaboli facie proiicite, & captiuorum more ſtate: tales namque vos Chriſtus redimit. Vnuſquiſque veſtrum quaſi cernens oculis & execrans diabolum, ſic eum conſpuat. Ipſas conſcientias veſtras penetrate, & corda veſtra perſcrute-

Ἀπόταξις καὶ σύνταξις γινομένη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῇ ἁγίᾳ παρασκευῇ τοῦ πάσχα, συναγομένων πάντων τῶν κατηχουμένων ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ.

Ἔρχεται ὁ ἀρχιεπίσκοπος περὶ ὥραν ἕκτην, καὶ ἀναβαίνει ἐν τῷ ἄμβωνι· καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν ἀρχιδιάκονον, Πρόσχωμεν, λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη πᾶσι. Καὶ λέγει ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῖς κατηχουμένοις. Στῆτε μετὰ φόβου, καὶ σφραγίσασθε· ἀποδύσασθε, καὶ ὑπολύσασθε. Καὶ τούτου γενομένου, ἄρχεται τῆς κατηχήσεως λέγων οὕτως. Τοῦτο τὸ πέρας τῆς ὑμετέρας κατηχήσεως ἐστί· τῆς ἀπολυτρώσεως ὑμῶν καιρός. σήμερον μέλλετε τῷ Χριστῷ τῆς πίστεως ἐκτίθεσθαι γραμματεῖον· χάρτης, καὶ μέλαν καὶ κάλαμος γὰρ ὑμῶν ἡ συνείδησις, καὶ ἡ γλῶσσα καὶ τὸ σχῆμα. βλέπετε οὖν πῶς τὴν ὁμολογίαν χειρογράφητε. μὴ ἀστοχήσητε, ἵνα μὴ μεθοδευθῆτε. οἱ μέλλοντες ἀποθνήσκειν διατίθενται, καὶ γράφουσι τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς ἄλλον κληρονόμον· καὶ ὑμεῖς μέλλετε αὔριον ἐν τῇ νυκτὶ ἀποθνήσκειν τῇ ἁμαρτίᾳ· νῦν δὲ διατίθεσθε καὶ ποιεῖτε διαθήκην τὴν ἀπόταξιν, καὶ γράφετε τὸν κληρονόμον τῆς ἁμαρτίας τὸν διάβολον, καὶ ἀφίετε αὐτῷ τὰς ἁμαρτίας, ὡς πατρῴαν κληρονομίαν. εἴ τις οὖν ὑμῶν ἔχει τι τοῦ διαβόλου ἐν τῇ ψυχῇ, προσγραψάτω αὐτῷ ὁ ἀποθανών, οὐκ ἔτι γὰρ ἐξουσιάζει τῶν ὑπαρχόντων, καὶ ὑμῶν μηδεὶς ἐχέτω τι τοῦ διαβόλου ἐν τῇ ψυχῇ, διὰ τοῦτο ἑστῶτες ἄνω τείνετε τὰς χεῖρας, ὡς παραγγέλω, ἐρευνώμενοι μή τι τοῦ διαβόλου κρύπτεται παρ' ὑμῖν. μηδεὶς ἔχθραν κατεχέτω, μηδεὶς ὀργὴν φυλαττέτω, μηδεὶς μετὰ δόλου στηκέτω, μηδεὶς μετὰ ὑποκρίσεως ἀκουέτω, προσρίψατε τῷ διαβόλῳ πᾶσαν ῥυπαρίαν, καὶ περίσσευμα κακίας, ὡς αἰχμάλωτοι στήκετε· τοιούτους γὰρ ἡμᾶς ὁ Χριστὸς ἀγοράζει. ἕκαστος ὑμῶν ὡς βλέπων καὶ μισῶν τὸν διάβολον, οὕτως αὐτῷ ἐμφυσήσῃ. εἰσέλθατε εἰς τὰς συνειδήσεις ὑμῶν, ἐρευνήσατε τὰς καρδίας ὑμῶν,

βλέπετε τί ἕκαστος ἐκβάλλει. εἴ τι τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἐν ὑμῖν, μετὰ τῶν ἐμφυσήματος ἀποπτύσατε. μηδεὶς ἔστω ἐνταῦθα τῇ ὑποκρίσει σπουδαῖος, μηδεὶς περὶ τὸ μυστήριον ἀμφιβαλλέτω. ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐρευνᾷ τὰς καρδίας ὑμῶν τομώτερος ὢν ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον. νῦν ἕστηκεν ἐπὶ τὰς δυσμὰς ὁ διάβολος, τρίζων τοὺς ὀδόντας, συνάγων τὰς κόμας, κροτῶν τὰς χεῖρας, δάκνων τὰ χείλη, μεμηνὼς θρηνῶν, τὴν ἑαυτοῦ ἐρημίαν, ἀπιστῶν ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ ἐλευθερίᾳ. διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἵστησιν ὑμᾶς κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, ἵνα ἀποταξάμενοι αὐτῷ καὶ ἐμφυσήσαντες αὐτῷ τὸν κατ' αὐτοῦ ἀναλάβοιτε πόλεμον. ἐπὶ τὰς δυσμὰς ἕστηκεν ὁ διάβολος, ὅπου ἡ ἀρχὴ τοῦ σκότους· ἀποτάσσεσθε αὐτῷ, καὶ ἐμφυσήσατε. εἶτα στρέφεσθε ἐπὶ ἀνατολὰς καὶ συντάσσεσθε τῷ Χριστῷ. μηδεὶς οὖν καταφρονήσῃ· μετὰ φόβου στήκετε. τοῦτα φοβερώτατα τὰ πρόοντα, καὶ φρικτά. πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν ἐνταῦθα πάρεισιν. πάντες ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι ἀοράτως τὰς ὑμετέρας φωνὰς ἀπογράφονται, τὰ Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ νῦν ἐκ τῶν οὐρανῶν παρακύπτουσιν· ἵνα δέξωνται ὑμῶν τὰς συνθήκας, καὶ προσκομίσωσι τῷ δεσπότῃ. βλέπετε οὖν πῶς καὶ τῷ ἐχθρῷ ἀποτάσσεσθε, καὶ τῷ δημιουργῷ συντάσσεσθε. καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς. στράφητε ἐπὶ τὰς δυσμάς, ἄνω τὰς χεῖρας ἔχοντες· ὃ λέγω, τοῦτο καὶ ὑμεῖς λέγετε. Ἀποτάσσομαι τῷ σατανᾷ, καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ πάσῃ τῇ λατρείᾳ αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ πάσῃ τῇ πομπῇ αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο λέγει τρίς, πάντων ἀποκρινομένων. Εἶτα ἐρωτᾷ αὐτούς. Ἀπετάξασθε τῷ σατανᾷ; Λέγουσιν αὐτῷ. Ἀπεταξάμεθα. λέγει αὐτοῖς. Ἐμφυσήσατε αὐτῷ. Εἶτα πάλιν λέγει αὐτοῖς. Στράφητε ἐπὶ τὰς ἀνατολὰς κάτω τὰς χεῖρας ὑμῶν ἔχοντες· μετὰ φόβου στήκετε. ὃ λέγω τοῦτο, καὶ ὑμεῖς λέγετε. καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ. καὶ πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν παντοκράτορα ποιητὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὁρατῶν τε, καὶ ἀοράτων. καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τῆς συμπληρώσεως. Τοῦτο τρὶς λέγει πάντων ἀποκρινομένων· καὶ ἐρωτᾷ αὐτούς. συνετάξασθε τῷ Χριστῷ; καὶ λέγουσι· Συνεταξάμεθα. Τοῦτο τρὶς ἐπερωτᾷ· καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς. Προσκυνήσατε αὐτῷ. Καὶ πάντων προσκυνούντων, ποιεῖ εὐχὴν λέγων. Εὐλογητὸς ὁ θεός, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ λέγει αὐτοῖς πάλιν.

mini, quid vnusquisque vestrum fecerit, respicite. Si quid in vobis aduersarii est, flatu à vobis abiicite. Nullus hic simulationis studiosus astet, de Sacramento nullus ambigat. Verbum Dei omni gladio ancipiti acutius corda penitius inuestigat: in Occidente diabolus stat frendens dentibus, comas vellens, complodens manus, labia mordens, furens eiulat, solitudinemque deplorat, & in libertate vestra despondet animo: coram se propterea Christus vos sistit, vt ipsi renunciantes, & ipsum conspuentes, bellum ipsi perpetuum indicatis: in Occidente stat diabolus vbi tenebrarum principium est. Renunciate ipsi, & insufflate in eum. Tum vero conuertamini ad Orientem, & Christo coniungamini: nullu contemnat: state cum tremore. Cuncta quæ in præsenti fiunt, tremenda sunt & horrenda. Cunctæ virtutes cælorum hic adsunt: omnes Angeli & Archangeli, verba vestra inuisibiliter scribunt: inclinant è cœlis Cherubim & Seraphim, vestra pacta pollicitaque suscepturi, & Domino illa præsentaturi. Videte itaque quomodo diabolo renunciatis, & rerum omnium opifici adhæretis, *P[o]st [m]odum vero dicit illis.* Conuertamini in Occidentem, protensis in altum manibus: quod dico ego, & vos pariter dicite: Renuncio Satanæ, & omnibus operibus eius, & omni cultui eius, & omnibus Angelis eius, & omni pompæ eius: *Hæc autem ter dicit: illisque cunctis respondent. Deinde interrogat illos:* Renunciastis Satanæ? *Dicunt ei:* Renunciauimus. *Dicit eis:* Insufflate in eum. *Mox dicit eis:* Conuertamini in Orientem demissas habentes manus: state cum tremore: quod ego dico, & vos dicite: Et coniungor Christo. Et, Credo in vnum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ: visibilium omnium, & inuisibilium: *& reliqua, vsque ad finem. Hoc omnibus respondentibus, ter dicit. Et interrogat eos.* Christo coniuncti estis? *Et dicunt:* Coniuncti sumus. *Hoc ter interrogat. Et post hæc dicit eis.* Adorate illum. *Et omnibus illis adorantibus: facit orationem, dicens.* Benedictus Deus, qui vult omnes homines saluari, & ad agnitionem veritatis venire: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Et iterum dicit illis:* Ec-

ce renunciastis diabolo, & Christo coniuncti estis. Completæ sunt tabulæ, & Christus in cœlis illas tenet. Respicite pacta. Tabulas vobis has custodite, in die namque iudicii publice sunt proferendæ. Ne circa summam totam aberretis; de qua fœnus etiam exigetur. Videte ne erubescatis in Christi timendo & horrendo tribunali, vbi cunctæ cœlorum virtutes mouentur, & omnis hominum natura iudicanda adstat, Angelorum myriades, Archangelorum exercitus, supernarum ordines ibi adsunt: cum fluuius igneus, vermis perpetuus, & tenebræ exteriores instant: tunc tabulæ tuæ legendæ sunt. Si misericors fueris & humanus, tunc patronos habebis quos misericordia tua subleuaueris: si vero inhumanus, & parcus, immisericors, & contumeliosus, & in eos qui nunquam offenderunt, calumniator: tunc aderit tibi diabolus, accusaturus te, & dicturus: Domine, verbo quidem hic renunciauit, opere vero seruus meus factus est. Hinc Angeli suspirabunt, & super te iusti cuncti lachrymabuntur: finis autem grauis est, & quod dicitur. Si quisquam in periculum præsenti tempore inciderit, protectores inuenit, aut amicos interpellat, aut a consanguineis adiuuatur, aut pecuniis liberatur. Ibi vero nihil tale fit. Non pater auxiliatur, mater pietate non mouetur, non concurrunt fratres, neque præsto sunt amici: sed nudus est omnis homo, solus, & destitutus: ab operibus propriis aut adiutus aut condemnatus abit. Frater non redimit, redimet homo? Attendite itaque & securitati vestræ prouidete: diabolo renunciastis, ad finem vsque ipsum oderitis. Christo adiuncti estis: ad extremum vsque spiritum gloriam illi reddite: post hanc sanctæ fidei professionem ad Dominum pergite. Ne fluctuetis in fide. Misereamini pauperis, ne afflictos contemnatis, ne aliena rapiatis, ne innocentes calumniis opprimatis, ne vanos sermones excipiatis: Sacerdotes nostros propugnate, vitam vestram omni tempore custodite.

Non refugi, quin vobis quæ sūt vtilia annūciarem: qua ratione sint obseruāda tenetis: vtilia nāq; proposui, ne fortè superueniens vindicta animā è populo rapiat. Obseruat nāq; verba vestra cogitationē, sensū, motū, actionē inimicus:

Ἰδοὺ ἀπετάξασθε τῷ διαβόλῳ, καὶ συνετάξασθε τῷ Χριστῷ. τὸ γραμματεῖον ἐπληρώθη. ὁ δεσπότης αὐτὸ ἐν οὐρανοῖς κατέχει. βλέπετε τὰς συνθήκας. φυλάξατε τοῦτο ὑμῖν, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως προφέρεται γραμματεῖον. μὴ ἀστοχήσητε περὶ τὸ κεφάλαιον, περὶ οὗ καὶ τοὺς τόκους εἰσπραχθήσεσθε. βλέπετε μὴ αἰσχυνθῆτε ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ φρικτοῦ βήματος ἐκείνου ἡνίκα πᾶσαι τῶν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις σαλεύονται, καὶ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις κρινομένη παρέστηκεν, ἀγγέλων μυριάδες, ἀρχαγγέλων στρατόπεδα, τῶν ἄνω δυνάμεων τὰ τάγματα, ὅτε ὁ ποταμὸς τοῦ πυρὸς, καὶ ὁ σκώληξ ὁ ἀκοίμητος, καὶ τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· τότε σε ἀναγνωσθῆναι ἔχει τὸ χειρόγραφον. ἐὰν ᾖς ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος, εὐθὺς συνηγόρους ἕξεις τοὺς ἐλεηθέντας. ἐὰν δὲ ᾖς ἀπάνθρωπος, καὶ ἀμετάδοτος, ἀνελεὴς, καὶ λοίδορος, συκοφαντῶν τοὺς σὲ μὴ ἠδικηκότας· τότε παρίσταταί σοι ὁ διάβολος κατηγορῶν, καὶ λέγων. Δέσποτα οὗτος λόγῳ μὲν ἀπετάξατο· ἔργῳ δὲ ὑπηρέτης ἐμοῦ. καὶ λοιπὸν στενάζουσι μὲν ἄγγελοι, δακρύουσι ἐπὶ σὲ πάντες οἱ δίκαιοι· τὸ δὲ τέλος βαρὺ καὶ τὸ λεγόμενον. ἐάν τις ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἐμπέσῃ εἰς κίνδυνον, ἢ προστάτας εὑρίσκει, ἢ φίλους παρακαλεῖ, ἢ συγγενῶν βοηθεῖται, ἢ διὰ χρημάτων ἐλευθεροῦται. ἐκεῖ δὲ τοιοῦτον οὐδέν. οὐ πατὴρ βοηθῶν, οὐ μήτηρ σπλαγχνιζομένη, οὐκ ἀδελφοὶ περιτρέχοντες, οὐ φίλοι σπουδάζοντες. ἀλλὰ πᾶς ἄνθρωπος γυμνὸς, καὶ μόνος, καὶ ἀπερίστατος, ὑπὸ ἰδίων ἔργων, ἢ βοηθούμενος, ἢ κατακρινόμενος. ἀδελφὸς γὰρ οὐ λυτροῦται· λυτρώσεται ἄνθρωπος; βλέπετε οὖν ἀσφαλίσασθε ἑαυτοὺς, ἀπετάξασθε τῷ διαβόλῳ, μέχρι τέλους αὐτὸν μισήσατε. συνετάξασθε τῷ Χριστῷ μέχρι ἐσχάτης ἀναπνοῆς αὐτὸν δοξολογήσατε, μετὰ ταύτης ὀρθοδόξου τῆς ὁμολογίας πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν ἀποδημήσατε. μὴ ναυαγήσατε περὶ τὴν πίστιν. ἐλεήσατε πένητα, μὴ ὑπερίδητε ἀδικουμένους, μηδὲ ἁρπάσητε τὰ ἀλλότρια, μὴ συκοφαντήσητε τοὺς ἀθῴους, ἀκοὴν ματαίαν μὴ παραδέχεσθε· ὑπερμαχεῖτε τῶν ἱερέων ἡμῶν, τὴν ἑαυτῶν ζωὴν ἐν παντὶ καιρῷ ἀσφαλιζόμενοι.

Οὐδὲν ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ εἰπεῖν ὑμῖν τὰ συμφέροντα· ὑμεῖς λοιπὸν, οἴδατε τὸ, πῶς φυλάττεται. ἐγὼ γὰρ παρέθηκα ὑμῖν τὰ συμφέροντα, μήποτε ἐπελθοῦσα ῥομφαία λάβῃ ψυχὴν ἐκ τοῦ λαοῦ. ἐντρέχει γὰρ ὑμῶν ὁ ἐχθρὸς καὶ ῥήματα, καὶ ἐνθυμήματα, καὶ ἔννοιαι, καὶ κίνημα, καὶ πρᾶξιν.

ἀλλ' ὑμεῖς, οὕτως ἑαυτοὺς ἀσφαλίσασθε, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας μηδὲν ἔχοντες λέγειν περὶ ὑμῶν φαῦλον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς φοβερᾶς κρίσεως παρασταίημεν τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ ἀκαταισχύντως, καὶ ἀκούσωμεν παρ' αὐτοῦ τὴν εὐκταίαν ἐκείνην καὶ μακαρίαν φωνήν. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

sed & vos securitati vestræ hoc pacto prouidete: vt nihil mali aduersum vos proferente inimico in tremendi iudicij die, Christi tribunali cum fiducia adstemus: & desideratam illam & beatam vocem audiamus: Venite benedicti Patris mei, hæreditate accipite præparatum vobis regnum à constitutione mundi. Ipsi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, λέγει αὐτοῖς. Ἄνω τὰς χεῖρας ὑμῶν. Ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, τῆς καταστάσεως, εὐσταθείας, καὶ τῆς τῶν πάντων ἀναπαύσεως εἴπωμεν τὸ, Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων ἡμῶν βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ· εἴπωμεν. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν ψυχῶν ἡμῶν, εἴπωμεν. Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τοῦ συντριβῆναι τὸν σατανᾶν ἐν τάχει ὑπὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν· καὶ ὑπὲρ ἀσινῆ ἄκακτον φυλαχθῆναι τὴν πόλιν ἡμῶν εἴπωμεν. Κύριε ἐλέησον. Καὶ σφραγίζει τὸν λαὸν κατὰ τὸ ἔθος ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ ποιεῖ τὴν εὐχὴν ταύτην.

Et responso Amen, dicit eis: Sursum habete manus. Pro vniuerso orbe, ordine, bono statu, & omnium quiete dicamus Domine miserere. Pro piissimis nostris Imperatoribus, omni palatio, & exercitu eorum, & Christo amabili populo: dicamus, Domine miserere. Pro animarum nostrarum redemptione dicamus, Domine miserere. Vt cito conteratur Satanás sub pedibus nostris, & vt incolumis ciuitas nostra conseruetur, dicamus, Domine miserere. *Tum populum de more, crucifignat Patriarcha, & orationem hanc facit:*

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Quia misericors & benignus Deus existis, & tibi gloriam rependimus.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, λέγει. Ἐνδύσασθε, καὶ ὑποδύσασθε. καὶ κατέρχεται ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ· καὶ ποιεῖ εὐχὴν εἰς τοὺς πρὸς τὸ ἅγιον βάπτισμα εὐτρεπιζομένους κατὰ τὸ ἔθος ποιοῦντος εὐχὴν τοῦ διακόνου. ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην μὴ λέγων τὴν συνήθη ἐκφώνησιν ἐν τῷ τέλει τῆς εὐχῆς.

Et responso Amen, *dicit:* Induite, & calceate vos. *Et ad altare progreditur: & orationem pro dispositis ad baptismum habet, Diacono faciente vt moris est supplicationem. Tum sacerdos orationem hanc recitat, nec in eius finem exclamationem vllam pronunciat.*

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς προσκάλεσαι τοὺς δούλους σου πρὸς τὸ ἅγιόν σου φώτισμα, καὶ καταξίωσον αὐτοὺς τῆς μεγάλης ταύτης χάριτος· ἀπόδυσον αὐτοὺς τὴν παλαιότητα, καὶ ἀνάγέννησον αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον· καὶ πλήρωσον αὐτοὺς τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματός σου δυνάμεως εἰς αἴνεσιν τοῦ Χριστοῦ σου· ἵνα μηκέτι τέκνα σώματος ὦσιν, ἀλλὰ τέκνα τῆς σῆς βασιλείας.

DOminator Domine Deus, seruos tuos ad sanctam tuam illuminationem aduoca, & gratia ista magna, dignos illos ostende: in vitam æternam exuta vetustate illos regenera; & Sancti tui Spiritus virtute, ad Christi tui laudem illos reple: vt corporis filij nunquam existant, sed regni tui filij.

Καὶ πληροῖ τὴν εὐχὴν τῶν φωτιζομένων, ὁ διάκονος ἀντὶ τοῦ κλῖναι τὰς κεφαλὰς λέγει. Ὅσοι πρὸς τὸ φώτισμα, προσέλθετε τῇ χειροθεσίᾳ, καὶ εὐλογεῖσθε. Καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἑκάστῳ ὁ ἱερεὺς ἄνδρας τε, καὶ γυναῖκας· εἰσέρχεται πάλιν πρὸς τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ ἐκφωνεῖ. Ὅτι σὺ εἶ ὁ φωτισμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Et baptizandorum oratione completa, Diaconus vice capita suo iussu inclinandi (id est loco huius, Capita Domino inclinate) dicit: Quotquot ad baptismum estis dispositi: ad manuum impositionem accedite, & benedictionem accipite: *Et manibus singulis, viris & mulieribus imponens Sacerdos: rursus ad sanctam mensam regreditur, & exclamat:* Quia tu es illuminatio nostra &c.

Εἶτα λέγει ὁ ἱερεὺς. Εἰρήνη πᾶσι. καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Deinde Sacerdos dicit: Pax omnibus. *Et Diacono dicente*, Capita vestra Domino inclinate. *Sacerdos pre-*

catur: Deus Pater noster, qui omnes vis saluari, & ad agnitionem veritatis venire: cognitionis tuæ lumen in nostris & eorum qui ad baptismum sunt dispositi, cordibus infunde, & immortalis tui doni dignos illos redde: & Ecclesiæ tuæ sanctæ Catholicæ illos aggrega. Tuum enim est misereri, & saluare nos, & tibi gloriam rependimus.

Ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς. Ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ ἡμῶν, ὁ πάντας θέλων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· λάμψον φῶς γνώσεως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καὶ τῶν πρὸς τὸ ἅγιον φώτισμα εὐτρεπιζομένων· καὶ ἀξίωσον αὐτοὺς τῆς ἀθανάτου σου δωρεᾶς, καὶ εἴσωσον αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ σου καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. σοῦ γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν, καὶ σώζειν ἡμᾶς· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Ordo & Catechismus Proselyto ex Hebræis ad Christianam fidem recipiendo faciendus. E Regiis, num. 45. Allatiano, & Cryptoferratensi Ms. excerptus.

Ordo seruandus circa eos qui ex Hebræis ad Christianam fidem accedant: vel, qua ratione recipere conueniat eos qui ex Hebræis ad Christianorum, &c.

Profiteri illum oportet, & verbis omnem Hebræorum gentem subsannare: & exinde declarare, qui ex toto corde, & fide sincera cum Christianis versari voluit. Tum manifeste in Ecclesia omni Iudaicæ superstitioni renunciare, Sacerdote videlicet dicente, & ipso ad verbum repetente, aut certe eius susceptore, si puer ipse fuerit. Renunciatio vero est eiusmodi: Renuncio omni Hebræorum consuetudini, & ritibus, & legalibus, & azymis, & agni immolationi, & tubis, & tabernaculorum festo, & reliquis omnibus Hebræorum festis, & hostiis, & orationibus, & aspersionibus, & purificationibus, & sanctificationibus, & propitiationibus, & ieiuniis, & neomeniis, & Sabbatis, & superstitionibus, & cantibus, & canticis, & obseruationibus, & Synagogis, & cibis, & potibus Iudæorum: vno verbo omni penitus Iudaicæ rei, & legali, & consuetudini, & ritui renuncio: & super omnia, illi qui in Christi figura & habitu ab omnibus Iudæis expectatur, Antichristo renuncio, & vero Christo & Deo coniungor. Et credo in Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum: sanctam, & consubstantialem, & indiuiduam Trinitatem: in carne pariter dispensationem, & ad homines Dei Verbi, vnius sanctæ Trinitatis personæ descensum: & quod homo verè sit factus profiteor. Annuo quoque ipsum sua Deitate non excidisse, & sanctam virginem

Τάξις γινομένη ἐπὶ τοῖς τῶν Ἑβραίων τῇ τῶν Χριστιανῶν πίστει προσερχομένων. Barberinum legit. Πῶς δεῖ δέχεσθαι τοὺς ἐξ Ἑβραίων τῇ τῶν Χριστιανῶν. καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐξαγορεύειν αὐτὸν χρή, καὶ θριαμβεύειν πᾶν ἔθνος Ἑβραϊκόν· καὶ αὐτόθεν δεικνύειν πῶς ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ πίστεως εἰλικρινοῦς Χριστιανοῖς συμβιῶναι (Regia Χριστιανῆσαι) ἠθέλησεν· καὶ ἀποτάσσεσθαι ἐν φανερῷ ἐπ' ἐκκλησίας πάσῃ τῇ Ἰουδαϊκῇ θρησκείᾳ, τοῦ ἱερέως δηλαδὴ λέγοντος, καὶ αὐτοῦ ἀποκρινομένου κατὰ στίχον ἢ τοῦ ἀναδόχου αὐτοῦ, εἴπερ ἐστὶ ἄρα παιδίον. ἡ δὲ ἀπόταξις ἐστὶ τοιαύτη. Ἀποτάσσομαι πᾶσι τοῖς Ἑβραϊκοῖς ἔθεσι, καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι, καὶ τοῖς νομίμοις, καὶ τοῖς ἀζύμοις, καὶ τῇ θυσίᾳ τοῦ ἀμνοῦ, καὶ ταῖς σάλπιγξι, καὶ ταῖς σκηνοπηγίαις, καὶ ταῖς λοιπαῖς ἁπάσαις ἑορταῖς τῶν Ἑβραίων, καὶ ταῖς θυσίαις, καὶ ταῖς προσευχαῖς, καὶ τοῖς ῥαντισμοῖς καὶ καθαρμοῖς, καὶ τοῖς ἁγιασμοῖς, καὶ τοῖς ἱλασμοῖς, καὶ ταῖς νηστείαις, καὶ ταῖς νεομηνίαις, καὶ τοῖς σάββασι, καὶ ταῖς γοητείαις, καὶ ταῖς ἐπῳδαῖς, καὶ τοῖς ᾄσμασι, καὶ τοῖς φυλακτηρίοις, καὶ ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοῖς βρώμασι, καὶ τοῖς πόμασι τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἁπλῶς ἀποτάσσομαι παντὶ Ἰουδαϊκῷ πράγματι, καὶ νομίμῳ, καὶ ἔθει, καὶ ἐπιτηδεύματι. καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀποτάσσομαι τῷ ἐν σχήματι τοῦ Χριστοῦ προσδοκωμένῳ ἀπὸ πάντων τῶν Ἰουδαίων Ἀντιχρίστῳ, καὶ συντάσσομαι τῷ ἀληθινῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ. καὶ πιστεύω εἰς πατέρα, υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τὴν ἁγίαν, καὶ ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον τριάδα. καὶ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν, καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἀποδημίαν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ λόγου, τοῦ τῆς ἁγίας τριάδος ἑνός, ὁμολογῶ κατ' ἀλήθειαν αὐτὸν ἄνθρωπον γενέσθαι. πείθομαι μὴ ἐκστῆναι τῆς οἰκείας θεότητος, καὶ τὴν κατὰ σάρκα τοῦτον τεκοῦσαν ἁγίαν παρθένον

Μαρίαν

Μαρίαν κυρίως καὶ ἀληθῶς θεοτόκον εἶναι πιστεύω καὶ λέγω· καὶ τὸν σεβάσμιον τοῦ Χριστοῦ σταυρὸν, καὶ τὰς ἱερὰς εἰκόνας πιστεύω, καὶ δέχομαι καὶ προσκυνῶ καὶ ἀσπάζομαι· καὶ οὕτως ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, καὶ πίστεως ἀληθοῦς προσέρχομαι τῇ πίστει τῶν Χριστιανῶν. Εἰ δὲ μεθ' ὑποκρίσεως καὶ δόλου, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως ὁλοψύχου τὸν Χριστὸν ἐκ καρδίας ἀγαπώσης· ἀλλ' ἄρτι μὲν σχηματίζω εἶναι Χριστιανὸς, ὕστερον δὲ θελήσω ἀρνήσασθαι, καὶ πρὸς τὴν Ἰουδαϊκὴν ὑποστρέψαι πάλιν θρησκείαν, ἢ εὑρεθῶ συνεσθίων τοῖς Ἰουδαίοις, ἢ συνεορτάζων, ἢ συνομιλῶν λάθρα, καὶ τὸν Χριστιανισμὸν διαβάλλων, καὶ οὐχὶ μᾶλλον φανερῶς ἐλέγχων τούτους, καὶ αὐτῶν τὴν ματαίαν πίστιν· νῦν μὲν ἔλθωσιν ἐπ' ἐμὲ ὁ τρόμος τοῦ Καΐν, καὶ ἡ λέπρα τοῦ Γιεζῆ, πρὸς τὸ, καὶ τοῖς ποιναῖς τῶν πολιτικῶν· κατὰ δὲ τὸν μέλλοντα αἰῶνα εἴην ἀνάθεμα καὶ κατάθεμα, καὶ ἡ ψυχή. ταχθείη μετὰ τοῦ Σατανᾶ, καὶ τῶν δαιμόνων.

Εἰς Ἑβραῖον λέγει καὶ τὴν εὐχήν.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ υἱὲ τοῦ θεοῦ ζῶντος, ἀμνὲ καὶ ποιμὴν βασιλεῦ τῶν αἰώνων, ὁ ἐπιστρέψας τὸ πεπλανημένον πρόβατον εἰς τὴν ποίμνην, ὁ ἐπιστρέφων ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ· αὐτὸς ἐπίστρεψον καὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς ἀπηχειμένης πρὸς τὸ φῶς τὸ αἰώνιον, ἀνακάλεσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου εἰς τὴν θεογνωσίαν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ· ἑδραίωσον αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, μερίδα καὶ κλῆρον αὐτῷ χάρισαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σου. Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐκτὸς σου ἄλλον οὐκ οἴδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν· ἵνα πάντοτε καὶ διὰ πάντων εἴης εὐλογημένος ὁ θεὸς ἡμῶν νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Mariam certo & vere secundum carnem eam peperisse, & Deiparam esse credo, & prædico. Et venerandam Christi crucem, & sacras Imagines credo, suscipio, veneror, & amplector: & hoc pacto ex tota anima, & corde, & fide vera, ad Christianam fidem accedo. Sin autem doloso & ficto animo, & non ex fide integra & perfecta Christum sincere amante, sed nunc quidem me Christianum esse simulo, deinceps vero negare voluero, & ad Iudaïcam redire superstitionem, aut cum Iudæis conuiuans repertus fuero, aut festum agens, aut furtim conuersans, & Christianam religionem condemnans, & non potius ipsos manifeste coarguens, & vanam eorum fidem detestans: nunc quidem Cain tremor, & Giezi lepra super me veniant, præter politicarum legum pœnas quibus me subiiciendum agnosco & in futuro sæculo anathema sim & anima mea cum Satana & dæmonibus collocetur.

Dicit & orationem hanc pro Hebræo.

Domine Iesu Christe, Fili Dei viui, Agne & Pastor, sæculorum Rex, qui ad ouile ouem errantem reducis, qui peccatorem ex erroris via conuertis, ipse seruum tuum hunc ex aduersarii tenebris ad lumen æternum conuerte, ex errore diaboli ad diuinam cognitionem vnigeniti Filij tui reuoca: in fide & dilectione ipsum confirma, & in Ecclesia tua partem & sortem illi largire. Tu enim es Deus noster, extra te alium non nouimus, nomen tuum inuocamus, vt iugiter & in omnibus sis benedictus Deus noster, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Deest in Regiis, Criptof. Bessarionis, oratio hæc: ad supremum vero ordinem subiungunt hæc pauca in Allatiano non extantia.

Ταῦτα τῶν προσερχομένων λεγόντων ἐπ' ἐκκλησίας, ποιοῦμεν αὐτὸν Χριστιανὸν, εἴτ' οὖν ἤγουν μετὰ ὡς Χριστιανὸν ἀβάπτιστον, οἷα τυγχάνει τὰ τῶν Χριστιανῶν παιδία τὰ μέλλοντα βαπτίζεσθαι. τῇ δὲ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τοῖς κατηχουμένοις συναριθμοῦμεν λέγοντες ἐπ' αὐτοῦ τὴν εὐχὴν, τὴν ἐπὶ τῶν κατηχουμένων παίδων φαμέν· καὶ τῇ ἑξῆς χρώμεθα ταῖς τῶν ἐξορκισμῶν εὐχαῖς, καὶ οὕτως ἀκολούθως ἐπιτελοῦμεν πάντα τὰ ἐπὶ τῷ βαπτίσματι νενομισμένα.

Hæc Proselyta in Ecclesia dicente, Christianum cum facimus, id est, censemus vt Christianum nondum baptizatum, quales sunt Christianorum filii Baptismum adhuc suscepturi. Secunda vero die Catechumenis illum annumeramus, dicentes super eum orationem, super pueris Catechumenis dicendam: & sequente alia die, exorcismorum orationibus vtimur, atque ita ordine cuncta in Baptismo præscripta exequimur.

Ad faciendum ex Ethnico Catechumenum ex Cryptoferatensi Bessarionis Manuscriptis.

Oratio ad faciendum ex Ethnico Catechumenum.

Ante fores Templi iubet eum genuflectere cruce ter signat, & dicit.

BEnedictus es Domine Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui ex omnibus gentibus eligis tibi abundantem populum, bonorum operum zelatorem: tu præsentem seruum tuum ad sanctam Ecclesiam tuam accedentem benedic: reuela oculos eius ad mirabilium tuorum contemplationem, aperi aures eius ad diuinorum verborum tuorum obedientiam, Catechumenis populi tui illum iunge; vt in tempore opportuno regenerationis indumenti incorruptibilis lauacro dignus fiat.

Deinde rursus cruce illum signat, & nomen eius inter Catechumenos scribit.

TV Domine sanctum tuum Verbum salutem in mundum misisti, vt diuinæ tuæ cognitionis luce cuncta adimpleret. Tu animam serui tui à maligno eripuisti, tu illam illumina, & in sanctificationem Christi tui adduc: & nulli maligno spiritui locum in illo habere permitte. Tu enim generis nostri es liberator, & tibi gloriam & gratiarum actionem offerimus: Patri, & Filio, *&c.*

Εὐχὴ εἰς τὸ ποιῆσαι ἐθνικὸν κατηχούμενον.

Ποιεῖ αὐτὸν κλῖναι τὸ γόνυ πρὸ τῆς πύλης, σφραγίζει τρίτον, καὶ λέγει.

ΕΥλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεός, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν ἐκλεγόμενος ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων· σὺ τὸν παρόντα καὶ προσελθόντα τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ δοῦλόν σου εὐλόγησον· ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ πρὸς τὴν τῶν θαυμασίων σου κατανόησιν, διάνοιξον αὐτοῦ τὰ ὦτα εἰς ὑπακοὴν τῶν θείων λογίων σου, συνάψον αὐτὸν τοῖς κατηχουμένοις τοῦ λαοῦ σου· ἵνα ἐν καιρῷ εὐθέτῳ καταξιωθῇ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας.

Εἶτα σφραγίσας αὐτὸν πάλιν τρίτον ἐγγράφει αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῖς Κατηχουμένοις.

ΣΥ δέσποτα τὴν σωτηρίαν ἐξέπεμψας τῷ κόσμῳ τὸν ἅγιόν σου λόγον· ἵνα πληρώσῃ πάντα τῆς θεογνωσίας σου. σὺ ἐξείλου τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου ἐκ τοῦ πονηροῦ· σὺ καὶ φώτισον αὐτὴν, καὶ ὁδήγησον εἰς ἁγιασμὸν τοῦ Χριστοῦ σου· καὶ μὴ συγχωρήσῃς πνεύματί τινι πονηρῷ χώραν ἐν αὐτῷ ἔχειν. Σὺ γὰρ εἶ μόνος λυτρωτὴς τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν προσφέρομεν· τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

In Orationem ad faciendum Catechumenum, Notæ.

1. ΕΥχὴ εἰς τὸ ποιῆσαι κατηχούμενον] Non numeri sed collectionis, vna est ad faciendum Catechumenum oratio: atque insuper scribit hic Thessalonicensis Præsul lib. de sacramentis. οὐχ ἅπαξ μόνον χρὴ λέγειν τὰς ἀπ᾽ ἀρχῆς τῶν ἀφορκισμῶν, καὶ τὰς ἱερὰς εὐχάς· ἀλλὰ πολλάκις. ἐν μὲν γὰρ τῷ εὐχολογίῳ ἑπτάκις ἢ δεκάκις χαράττεται λέγεσθαι. ὅτι ἡ συνήθεια ἦν ἀρχαίως καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ... τοὺς κατηχοῦντας τοῖς βαπτιζομένοις ταῦτα λέγεσθαι. *Non semel tantum, sed plures dicendæ sunt, tum antiqua exorcismorum, tum aliæ orationes: in Euchologio siquidem septies aut decies recitari præscribuntur. Talis enim erat antiqua consuetudo, vt à Sacerdotibus Catechistis super baptizandis recitarentur.* Inualuit tamen ritus modernus vt vnica solum vice percurrantur.

2. Λῦσαι τὴν ζώνην ὁ ἱερεύς.) Puerulos recens natos non posse commode vestiri, exui, discalceari et excalceari probe intelligimus; quo possunt nihilominus modo, & ritu sicut adultos baptizant

Græci: ætate tamen grandiusculos ad Ecclesiam baptizandos adducunt, atque ita cærimonias cunctas facilius circa illos obseruatas videre licet: *& ego*, scribit de seipso Arcadius libro primo capite decimo tertio, *quando lustratus fui eiusmodi ætatis eram, vt plane meminerim.*

3 [illegible].] Ex quo Diuus Paulus, baptismo suscepto, Christianos [illegible] *illuminatos* vocauit ad Hebræos sexto, nil crebrius apud Patres Græcos reperias quam voces [illegible], & [illegible] baptismo declarando vsurpatas: vt qui iuxta Dionysium de Ecclesiastica Hierarchica capite tertio, [illegible]. *Primi luminis homines participes facit, principiumque est omnium diuinarum illustrationum. & efficitur vero illustrationis nomine celebrandus.* Qualem vero conferat [illegible], sic Gregorius Theolog. explanat orat. [illegible] habita.

4 [illegible].] De hoc ritu iisdem pœne verbis tractatum instituens Chrysostomus initio sermonis ad illuminandos, eius causam se indicare velle profitebatur: [illegible], inquit, [illegible]. *Vellem hoc quidem primum nunc declarare sermone, cur maiores nostri, post vestram instructionem, vos denudantes & excalceantes, nudo corpore & pedibus, cum solo induto ad exorcizantium amandant voces?* Quam autem rationem profert Chrysostomus [illegible], hanc Augustinus de Symbolo ad Catechumenos libro secundo capite primo depromit: *Quid est*, inquit, *dilectissimi, quod in vobis celebratum est? Quid est quod hac nocte circa vos actum est, quod præteritis noctibus actum non est? Vt ex locis secretis singuli produceremini in conspectu totius Ecclesiæ, ibique ceruice humiliata, quæ male fuerat antea exaltata, in humilitate pedum, cilicio substrato, in vobis celebraretur examen, atque ex vobis exstirparetur diabolus superbus, dum super vos inuocatus est humilis altissimus Christus.* Plura [illegible] Symeon Thessalonicensis. Vide Cyrillum Catechesi Mystag. secunda.

5 [illegible].] Catechumenos exorcismis subiciendos, siue dæmoni renunciaturos, recto corpore, ad robur animi [illegible] dum semper stetisse, non obscurè innuit Gregorius Nazianzenus, in oratione funebri sui patris, cum eum præter morem in genua procumbentem in Catechesi, futuri sui Sacerdotij clarissimum signum exhibuisse narrat: de quo nos alibi. Orientem vero primo respicere Catechumenus admonetur: non enim Paradisi tantum terreni, vnde exulat, sed & cœlestis habitationis à Christo, cui nomen est Vir Oriens, aditum baptismi ope, sibi pandendum expetit, & expectat. Hac de causa Elias Cretensis in oratione Greg. [illegible] 19. *Qui diuinam*, ait, *natiuitatem & spiritualem regenerationem consecuturi sunt, recto corpore stantes, nunc ad Orientem se conuertentes, atque aduersario quidem & eius operibus renunciantes, Christo, Christianæque vitæ se adiungunt.*

6 [illegible].) In seruitutis signum quâ illuc vsque à dæmone oppressus est Catechumenus, ante Exorcismos demissa manus tenet: quod indicat quoque quinta Synodus Constantinopolitana actione quinta: [illegible] [illegible]. *Non putamus latere aliquem qui iam dignus [illegible] ritu dignus [illegible] habitus, quantis an [illegible] Dominum timentes, eo tempore, quo [illegible] antea subiecti erant, ad diuinum baptisma debent accedere. Et quoniam diuinum lumen cum veritate super huiusmodi animabus [illegible], & à [illegible] valde [illegible] liberantur: stant [illegible] respirantes, [illegible], & manus complectentes, & [illegible], ex aduerso iam [illegible] diabol. [illegible], semel [illegible] libertatem salutaris baptismatis [illegible].*

7 [illegible].] Exsufflationem, post Clementem & Dionysium memorat etiam Gregorius [illegible] lib. [illegible]. 5: *Ad Catechumenum ex pagano faciendum. Gentilem hominem cum susceperis, primo Catechizes eum diuinis sermonibus, &c. Post hæc facies Catechumenum, & exsufflabis in faciem eius.* Tunc autem sicut etiam hic, fit eiusmodi exsufflatio in Ordine Romano. *Tunc exsufflet in faciem tribus vicibus, dicens. Exi immunde spiritus, & da locum Spiritui Sancto Paracleto.* Cuius rationem post Augustinum de nuptiis & concup. lib. 2. cap. 18. suggerit Hugo à S. Victore lib. 1. de Sacram. cap. 18. *Insufflatur*, inquit, *non creatura Dei in ipso sed diabolus in cuius regno propter peccatum natus est, exsufflatur ab ipso id est. per Spiritum Sanctum cuius signum est flatus exterior, amouetur diabolus, dum per ea quæ timet agi, potestas eius minoratur, non omnino tollitur.* Hunc autem, sicut & reliquos hucusque memoratos ritus apte & dilucide enunciat, & exponit Symeon Thessalonicensis: [illegible] (ἐξα-[illegible]) [illegible] [[illegible]] [illegible]. Et infra: [illegible]. Et infra: [illegible].

Stat cum Susceptore baptizandus, manifestans se spontaneum accessisse, & fideiussorem se habere. Et benedicente Sacerdote (gratias enim à principio agere conuenit, pro peracta eius salute) nudum [illegible], & detectum, solo amictu coopertum Catechumenum exsufflat ter in crucis modum Sacerdos.

Et per exsufflationem quidem, primam Dei in Adamum inspirationem sopitam exsuscitat: quoniam & insufflauit in faciem eius spiraculum vitæ, inquit. Et Sacerdos quidem, Christum Deum repræsentat (vnde & laudandum est post Christi communionem, baptizare, & flatu velut Christo ex corde aspirante innouare) tertio vero inspirat propter Trinitatem cuius opus commune est gratia, & operatio: cruciformiter vero, propter Incarnatum, pro nobis passum in carne vnum e Trinitate Christum. Et in fronte certe, propter mentem; in ore, propter rationis loquelam; & in corde tandem, propter vitæ fontem in eo residentem. Soluit autem zonam Catechumeni Sacerdos, & denudat ad Orientem respicientem, eo quod ad Deum accedens verum lumen cernit, & ab infidelitate solutus est, & omni nequitia nudus & à peccati tegumento alienus: seruitutem autem Deo pollicetur, & ideo nudus stat, & quia etiam propter peccatum nudus homo factus est. Secundò denique & tertio Sacerdos insufflat, vt exsuscitationis & renouationis ex hoc demonstrata opus sit certius & firmius. Paucioribus iterum cuncta hæc Augustinus enarrat lib. 4. de Symbolo ad Catech. capit. *Omnia Sacramenta quæ acta sunt & aguntur in vobis per ministerium seruorum Dei exorcismis, orationibus, canticis spiritualibus, insufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, pauor ipse animi omni serenitate appetendus: hæc omnia, vt dixi, esca sunt quæ vos reficiunt in vtero. vt renatos ex baptismo, hilares vos exhibeat Christo.*

8 Ἐπιτίθει τὴν χεῖρα] Symeon, ἐπιτίθησιν ὁ ἱερεὺς αὐτῷ τὴν χεῖρα ἡγιασμένην οὖσαν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ἀναπλάττουσαν. *Imponit ei manum Sacerdos vt sanctificatam, & spiritu illum reformantem.* Et infra: μετὰ ταῦτα εὐλογεῖ τὸν Θεὸν ὁ ἀρχιερεὺς, ὅτι ἄξιον αὐτὸν εὐλογεῖν ἐπὶ τῇ τοῦ ἀπολωλότος εὑρέσει ἀνθρώπου καὶ τῇ σωτηρίᾳ. εἶτα χεῖρας ἐπιτίθησι δηλοῦν διὰ τὴν μεταδιδομένην χάριν, καὶ τὴν ἀνάπλασιν. *Post hæc benedicit Deum Pontifex, (sequente oratione) quia iustum est eum benedicere, in perditi hominis inuentione, & humana salute: deinde manus impositione gratiæ communicationem, & hominis reparationem vult esse significatam.* Tria porro valde diuersa, crucis nempe signatio, tum manus impositio, & oratio, in vno hic coniunguntur, quæ & Augustinus vna sententia complexus est de peccator. meritis & remissione lib. 2. cap. 26. dicens: *Non vniusmodi est sanctificatio: nam & Catechumenos secundum quendam modum suum per signum, & orationem manus impositionis puto sanctificari.* Vna etiam ponuntur in Baptismali rituali Seueri Alexandrini: *Imponit eis manus Sacerdos, & in omni inuocatione facit crucem super vultum eorum.*

9 Γράψον αὐτὸν ἐν βίβλῳ τῆς ζωῆς.] Nomina sub Ecclesiæ signis militaturi dabant Catechumeni, vt baptismi charactere, in vitæ libro nomina sua fore referenda sperarent.

10 Ἀφορισμοὺς πρώτους.] Exorcismorum vsum exemplo suo Christus hominum Seruator videtur docuisse & instituisse; cum ab improborum spirituum insultu liberauit eum, cuius infirmitas erat, vt ad statum lunæ conuersiones mente & sensibus excederet; ita Chrysologus serm. 52. & Isidorus lib. 2. de Offic. ... cap. 20. *Exorcismus, inquit, sermo increpationis est, contra immundum spiritum in Energumenis siue Catechumenis factus, per quem ab illis diaboli nequissima virtus, & inueterata malitia, vel violenta incursio fugatur: quod significabat ille lunaticus quem increpauit Dominus Iesus, & exiit ab eo dæmonium.* Vt itaque diuino ex instituto processerunt; ita & diuinis verbis conflatos esse voluerunt, exorcismos primi Ecclesiæ Patres: & de illis propterea scripsit in Procatech. Cyrillus Hierosolymitanus, εἰσὶ δὲ θεῖοι καὶ ἐκ θείων γραφῶν συνηγμένοι. *diuini sunt, & ex diuinis scripturis collecti exorcismi.*

11 Ὁ ὢν Δέσποτα] Præcedenter quidem sed coniunctim ad hanc orationem, euchologia quædam Veneta antiqua, præmittunt hæc verba: εἶτα ἐμφυσᾷ εἰς τὸ πρόσωπον ὁ κατηχούμενος, καὶ σφραγίζοντος τοῦ ἱερέως λέγει. τὸ μέτωπον καὶ τὸ στῆθος. Quæ quidem verba præsentem Ecclesiæ Græcæ vsum indicant, iuxta quem Baptisteria non amplius in Vestibulo, sed in ipsa Ecclesia cernuntur esse constituta.

12 Καὶ ἀποδύσας αὐτὸν καὶ ὑπολύσας] Vicecomes lib. .. de Baptismo cap. 18. Catechumenos ex testimoniis pronunciatis dæmoni renunciaturos, nudos prorsus stetisse contendit. Nam qui dæmonis castra, inquit, se deserere profitebantur, omnes vestes exuebant, vt cum sese nudos athletarum more cernerent, ac tam humiliter gererent, ad pugnam sese agnoscerent vocari, & dæmonis eius nuncium remittebant superbiam in seipsis retundendam promitterent. Nicetæ Chomatæ. & Zabulonis Æthiopis, quibus potest authoritatibus mente confirmat: sed & adducit Dionysium de Eccl. Hierarch. Catechumenum, γυμνὸν καὶ ἀνυπόδετον stare referentem, quibus addit, quæ placent, coniecturas. Verum Ruperti Lincolniensis authoritas, & ritus vsusque Ecclesiæ, Latinæ simul & Græcæ iis obternus laudatusque vsus, in eam nos inclinant sententiam, vt non omnino nudos, sed etenim ante cultus, vestes dumtaxat exteriores, ex quibus tam cultu superbit homo, à se reiecisse in exorcismis opinemur: nam & Christiana modestia sic exigit, tum in adultis, tum maxime in mulieribus, vt quamuis veterem hominem a se expoliasse, & Christi humilitatem non erubescere profiteri velint, verecundiam tamen cum vestibus a se non abiecisse manifestent: vnde & vt decore procederent mulieres, feminas & adiutrices in baptismi officio Diaconissas habuisse, ostensum est supra fol. 266.

13 Ἀποτάξει αὐτὸν ἐπὶ δυσμάς.] Catechumenos Christi agminibus adlegendos, Orientem primo, velut Imperatoris signa & agnouisse & salutasse superius contemplati sumus: nunc quasi cum hoste manus commissuri, faciem ad Occasum ceu eius stationem vertunt: ἵστησι τούτους ἐπὶ δυσμὰς ἀφορῶντας, καὶ τὰς χεῖρας ἀπωθουμένας. *Sistit vero deinde illos Sacerdos, ad Occidentem respicientes, manus ad modum detrudentis agitantes*, ait Dionysius memoratus: & in theoria: γυμνοὺς καὶ ἀνυποδέτους ἵστησι πρὸς δυσμὰς ἀφορῶντας, *Spoliatos & pedibus nudos versus occasum respicientes collocat.* De vtroque in hanc vel illam partem obtutu, dixi etiam supra Elias Cretensis, *Qui diuinam natiuitatem & spiritualem regenerationem consecuturi sunt recto corpore stantes, ac nunc ad Occidentem nunc ad Orientem se conuertentes, atque aduersario quidem & eius operibus renunciantes, ad Christum, & Christianam vitam se adiungunt.* Aspectus autem & versionis ad Occidentem, Cyrillus Hierosolymitanus causam assignat Catech. 1. βλέπουσαι καὶ τίνες ἑστῶτας ἑστῶτες πρὸς δυσμὰς ἠκούετε ... ἐπειδὴ τοῦ φαινομένου σκότους τόπος αἱ δυσμαί. ἐκεῖνος δὲ σκότος ὢν ἐν σκότει ἔχει καὶ τὸ κράτος. τούτου χάριν συμβολικῶς πρὸς δυσμὰς ἀποβλέποντες, ἀποτάσσεσθε τῷ σκοτεινῷ ἐκείνῳ καὶ ζοφερῷ ἄρχοντι. *Qua de causa porro versus Occasum, deteritis, opera pretium esse puto explicare, cum solis Occasus apparentium tenebrarum sit locus: diabolus*

autem cum sit tenebra, robur in illis suum habet: idcirco symbolice Occasum spectantes caliginoso illi tenebrarum principi renunciatis. Idem scribit Hieronymus in cap. 6. Amos. *In mysteriis*, inquit, *primo renunciamus ei qui in Occidente est, nobisque moritur cum peccatis: & sic cum Oriente pactum inimus, cum sole iustitiæ, & ei nos seruituros esse promittimus.*

14 Ἄνω τὰς χεῖρας ἔχοντα.] Contendit Arcudius l. 1. cap. vlt. non ἔχοντα sed ἐκτείναντα, vel ἀνατείναντα, legendum, qua tamen cõrrectio traducta s[illegible]; cum idem vtriusque dictionis in hoc loco sit sensus, (quem Cyrillus Hierosol. his verbis [illegible] τὴν χεῖρα, *manu extensa* in aduersum edocet) imo retinendum τὸ ἔχοντα, docent vna voce cuncti Mss. cum editis collata. Satius it que est sententiæ mysteriorum cum Cabasila oratione de vita Christi secunda attendere: χεῖράς τε ἐκτείνει, καὶ ὡς παρόντα καὶ ἐπικείμενον τὸν πονηρὸν ἀπωθεῖται, καὶ ὡς μιαρὸν καὶ βδελυρὸν καταπτύει, καὶ τὰς ἐχθίστας καὶ ὀλεθρίου [illegible] αἰτίας σπονδὰς, καὶ τὴν φιλίαν τὴν πικρὰν παντάπασι διαλύει, καὶ τὴν ἔχθραν ἐπαινεῖ. *Catechumenus extendit manus, ac veluti præsentem & opprimentem Satanam à se detrudit, & tanquam impurum atque execrandum consputat, inimicissima item ac infesta fœdera totius interitus causam reiicit atque repellit, acerbam illam amicitiam omnino dissoluit, & inimicitiam laudat.*

15 Ἀποτάσσῃ τῷ Σατανᾷ.] Abrenunciationis in baptismo faciendæ ritum antiquissimum, & secreta traditione ad nos vsque deriuatum docet Basilius de de Spiritu Sancto ad Amphilochium: τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης, καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας; *Ter immergi hominem vnde traditum est? Reliqua item quæ fiunt in Baptismo velut renunciare Satanæ, ex qua Scriptura habemus? Nonne ex priuata & arcana traditione, hoc est, Apostolica traditione?* Quam quidem nonnulli in illo Actuum 2. *Saluamini à generatione ista praua*, (quo Petrus ad Baptismum Iudæos hortatur) cum Lorino in illum locum, fundatam asserunt. Legatur Clemens in Constit. Apost. lib. 3. cap. 18. Dionysius de Eccles. Hierar. cap. 2. & 7. Tertullianus lib. de Corona militis, cap. 3. Chrysostomus hom. 21. ad populum Antiochenum. Ambrosius in epist. ad Coloss. 2. & Augustinus de nuptiis & concup. lib. 1. cap. 20.

16 Καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.] Abrenunciationis baptismalis componendæ formam ex lib. 7. Constitut. Apost. cap. 42. videntur antiqui exemplar deprompsisse: in eis siquidem legimus: ἀποτάσσομαι τῷ Σατανᾷ, καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ταῖς πομπαῖς αὐτοῦ, καὶ ταῖς λατρείαις αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἐφευρέσεσιν αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν. *Abrenuncio Satanæ & operibus eius, cultui eius, angelis eius, machinamentis eius, & omnibus quæ sub ipso sunt.* Crediderim nihilominus priscos Antistites, vt pro suarum Ecclesiarum vsu, vel pro pietatis feruore, interrogata huiusmodi nonnunquam mutasse vel adauxisse: Cyrillus Hierosolymit. secundum omisit Catech. 1. mysta. apud Ambrosium vero cap. 2. lib. de iis qui mysteriis initiantur alia reperimus. *Repete quid interrogatus sis? Recognosce quid responderis? Renunciasti diabolo & operibus eius:* & lib. 1. Hexameron cap. 4. *Derelinquit, ac deserit qui abluitur, intelligibilem illum Pharaonem, principem istius mundi, dicens: Abrenuncio tibi, diabole, & angelis tuis, & operibus tuis, & imperiis tuis.* Hieronymus ad cap. 5. Matthæi scribit. *Renuncio tibi, & pompæ tuæ, & vitiis tuis, & mundo tuo, qui in maligno positus est.* Saluianus libro sexto de prouidentia, addit, *Spectaculis & operibus eius.* Colligit cuncta Beatus Ephræm de Abrenunciatione in Baptismo facta: *Modicis*, inquit, *verbis cuncta quæ nominantur mala, quæque odit Deus, valere iubemus & abrenunciamus, cuiusmodi sunt non vnum duntaxat, non duo, non decem, sed quodcunque appellatur malum: puta, Abrenuncio Satanæ, & cunctis operibus eius.*

17 Καὶ λέγεται ἐκ τρίτου.] Symeon Thessalonicæ, ἀποτάσσονται τρὶς διὰ τὸ ἀσφαλὲς τῆς ἀποταγῆς τοῦ πονηροῦ, καὶ εἰς δόξαν τῆς ἐν τριάδι μιᾶς θεοῦ ἡμῶν τοῦ καταβαλόντος τὸ πονηρόν. *Renunciat vtique tertio, propter renunciationis maligni firmitatem, necnon ad vnius Dei nostri gloriam qui malignum deiecit.*

18 Ἐμφύσησον καὶ ἔμπτυσον αὐτῷ.] Grandiusculos nonnunquam pueros, cum soleant Græci baptizandos offerre nil mirum si exsufflatione & consputatione, quæ ratione vtentibus, contemptus, diffidii, & horroris sunt signa, dæmonem iubeant detestari. De exsufflatione nonnihil iam attigimus, num. 4. & iterum de illa redibit sermo. Consputationem vero repudii perfecte dati, & contemptus consummati iudicium esse docet Anselmus in cap. 3. Matth. his verbis: *Mos erat enim in lege, vt si aliquis superbus repudiaret vxorem, alius qui eam iure propinquitatis ducere vellet, discalcearet eum qui repudiauerat illam in media porta, & ipsa spueret illi in faciem, & vocaretur ille in æternum opprobrium.*

19 Κάτω τὰς χεῖρας ἔχοντα.] Corrigendus hic Arcudius, lib. 1. capite vltimo, Euchologium falso incusans, asserentique falso non κάτω τὰς χεῖρας ἔχοντα, sed ἄνω τὰς χεῖρας ἀνατείναντα legendum: alio namque gestu Catechumenus diabolo renunciat, & alio rursus se Christo subiicit: protentis & actis athletarum more in aërem manibus dæmonem à se repellere videtur, ex aduerso partes Christi amplexus, manus demittit, & complicatas coram se tenet, vt omnimodam protestatur seruitutem; prout iam dilucide numero 6. & 14. explanatum est. Atque ita male intellectus ab Arcudio Dionysius aduersus ipsum militat, si attente respiciatur; ait enim μετάγει (ὁ ἱερεὺς) πρὸς ἀνατολὰς, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀναβλέψαντα, καὶ τὰς χεῖρας κάτω [illegible] συντάξασθαι τῷ Χριστῷ. *Ad Orientem (Catechumenum) transfert (Sacerdos) & cœlum respicere, & manus componere iubet pacta cum Christo initurum.* At qui cum alio pactum seruitutis init, & homagium, vt ita loquar, præstat, longe est vt sublatis manibus quasi minas intentet, quin potius demissas, compositas & complicatas semper ostentat, vt in eius manibus & gestibus nil quod subiectionem non polliceatur, possit obseruari.

20 Καὶ πιστεύεις αὐτῷ.) Prima cum Deo societas fide initur: fœdus itaque cum Deo deinceps habiturus Catechumenus, de fide inquiritur. Credere siquidem prius oportet, ait Basilius lib. 3. contra Eunomium, & deinde Baptismate consignari: nec nisi de fide prius edoctas gentes Baptismatis vndâ tingunt Apostoli, qui eas primum docendi, mox baptizandi, præceptum à Christo Domino acceperunt. Addit Thessalonicensis ter interrogari, & ter symbolum a Catechumeno recitari τρὶς λέγεται, πιστοῦν βεβαιῶν τὴν ὁμολογίαν, ἅμα δὲ καὶ εἰς τιμὴν τῆς τρισυποστάτου θεότητος. *Ter dicit Credo, & confessionem confirmat simul etiam & honorem Deitati in personis trinæ, recolit.*

21 Καὶ προσκύνησον αὐτῷ.) Flexis genibus hæc fit adoratio, vt ex Basilio citatus Arcudius annotat:

τί ἀναμένεις πυρετὸν σοι δῶρον γένηται τὸ βάπτισμα, ὅτε οὔτε φθέγξασθαι δυνήσῃ τὰ σωτήρια ῥήματα, τάχα δὲ οὐδὲ ἀκοῦσαι καθαρῶς ἐπιτρέπῃ, αὐτῇ τῇ κεφαλῇ ἐνοικούσης τῆς νόσου· οὐ χεῖρας ἆραι εἰς οὐρανόν, οὐκ ἐπὶ πόδας διαναστῆναι, οὐ κλῖναι γόνυ εἰς τὴν προσκύνησιν, οὐ διδαχθῆναι προσφόρως, οὐχ ὁμολογῆσαι ἀσφαλῶς, οὐ συνθέσθαι Θεῷ, οὐκ ἀποτάξασθαι τῷ ἐχθρῷ. *Quid expectas ut febris beneficio tibi Baptisma contingat, quando neque poteris loqui salutaria verba, fortassis autem neque concedetur, vt pure audire possis, in ipso capite habitante morbo? Non manum ad cælum tollere, neque in pedes erigi, non genuflectere, ad adorationem, non commode doceri, non certo confiteri, non pacisci cum Deo, non renunciare inimico.* Hæc Basilius cærimonias omnes Catechismi perstringens: Cabasilas vero tres vltimas iamiam decantas orat. 2. de vita in Christo explicans: καὶ ἔστι φεύγει τὸ σκότος, inquit, ἐπὶ τὴν ἡμέραν τρέχει· καὶ πρὸς τὴν ἀνατολὴν στραφείς, ζητεῖ τὸν ἥλιον, καὶ λυθεὶς τῶν τοῦ τυράννου χειρῶν, τὸν βασιλέα προσκυνεῖ· καὶ τὸν νόθον καταγνοὺς τὸν γνήσιον ἐπιγνώσκει δεσπότην, καὶ εὔχεται ὑποταγῆναι αὐτῷ, καὶ δουλεύειν ὅλῃ ψυχῇ· καὶ πρό γε πάντων ὡς Θεὸν εἰς αὐτὸν πιστεύει, καὶ ἃ περὶ αὐτοῦ πρέποντα γινώσκειν. *Tenebris fuga derelictis, ad lucem recurrit, & ad Orientem conuersus, solem requirit: à manibus Tyranni solutus, regem adorat: spretoque illegitimo germanum dominum agnoscit, eique subijci optat, & præ omnibus tamquam in Deum, in eum credere: & de eo, quæ decent sentire, profitetur.*

OFFICIVM SANCTI Baptismatis.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ βαπτίσματος.

Ingreditur Sacerdos, & albo Sacerdotali ornatu assumpto, & brachialibus, cereisque accensis omnibus, thuribulo etiam accepto, ad piscinam proficiscitur, & thus in circuitu eius adolet: redditoque thuribulo, adorat. Tum vero Sacerdos dicit.

1 Εἰσέρχεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἀλλάσσων τὴν ἱερατικὴν στολὴν λευκὴν, καὶ ἐπιμανίκια, καὶ ἀπτομένων πάντων τῶν κηρῶν, λαβὼν θυμιατὸν, ἀπέρχεται ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ θυμιᾷ κύκλῳ· καὶ ἀποδοὺς τὸ θυμιατὸν, προσκυνεῖ εἶτα λέγει ὁ διάκονος.

Benedic Domine. *Et Sacerdos alta voce, ait:*

Εὐλόγησον δέσποτα. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Benedictum regnum Patris, & Filij, & Sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

2 Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Diaconus.

Ὁ διάκονος.

In pace Dominum precemur.
Pro superna pace.
Pro pace totius.
Pro sancta hac domo.
Pro Archiepiscopo.
Vt sanctificetur aqua hæc virtute, & operatione, & aduentu Spiritus Sancti: Dominum precemur.

3 Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.
Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.
Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.
Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου.
Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο, τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Vt in eam redemptionis gratia, & Iordanis benedictio mittatur: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ καταπεμφθῆναι αὐτῷ τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως, τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Vt virtus purgatiua supersubstantialis Trinitatis his aquis insideat: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ καταφοιτῆσαι τοῖς ὕδασι τούτοις, τὴν καθαρτικὴν τῆς ὑπερουσίου τριάδος ἐνέργειαν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Vt lumine cognitionis & pietatis per Spiritus Sancti aduentum per eam illuminemur: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ φωτισθῆναι ἡμᾶς φωτισμὸν γνώσεως καὶ εὐσεβείας διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Vt fiat depulsio omnium insidiarum

Ὑπὲρ τοῦ ἀναδειχθῆναι αὐτὸ ἀποτρεπτικὸν πάσης

ἐπιβουλῆς ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἄξιον γενέσθαι τῆς ἀφθάρτου βασιλείας τὸν ἐν αὐτῷ βαπτιζόμενον, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ νυνὶ προσερχομένου τῷ ἁγίῳ φωτίσματι, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀναδειχθῆναι αὐτὸν υἱὸν φωτός, καὶ κληρονόμον τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι αὐτὸν σύμφυτον καὶ κοινωνὸν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι αὐτῷ τὴν στολὴν τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος, ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι αὐτῷ τὸ ὕδωρ τοῦτο, λουτρὸν παλιγγενεσίας, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ ἔνδυμα ἀφθαρσίας, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ εἰσακοῦσαι κύριον τὸν θεὸν φωνῆς τῆς δεήσεως ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι αὐτόν τε καὶ ἡμᾶς, ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τῆς παναγίας ἀχράντου,

Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος ταῦτα, ὁ ἱερεὺς λέγει καθ' ἑαυτὸν τὴν εὐχὴν ταύτην μυστικῶς.

Ὁ Εὔσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων θεός, ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς, καὶ τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων ἐπιστάμενος μόνος, οὐ γάρ ἐστι πρᾶγμα ἀφανὲς ἐνώπιόν σου, ἀλλὰ πάντα γυμνά, καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς σου. ὁ γινώσκων τὰ κατ' ἐμέ, μὴ βδελύξῃ με, μηδὲ τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέψῃς ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλὰ πάριδέ μου τὰ παραπτώματα ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, ὁ παρορῶν ἀνθρώπων ἁμαρτήματα εἰς μετάνοιαν, καὶ ἀπόπλυνόν μου τὸν ῥύπον τοῦ σώματος, καὶ τὸν σπίλον τῆς ψυχῆς. καὶ ὅλον με ἁγίασον, ὁλοτελῆ τῇ δυνάμει σου τῇ ἀοράτῳ καὶ πνευματικῇ δεξιᾷ· ἵνα μὴ ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγγελλόμενος, καὶ ταύτην παρέχων πίστει τῇ εἰρημένῃ τῆς σῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας, αὐτὸς ὡς δοῦλος ἁμαρτίας ἀδόκιμος γένωμαι. μὴ δέσποτα, ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, μὴ ἀποστραφείην τεταπεινωμένος· ἀλλ' ἐξαπόστειλόν μοι δύναμιν ἐξ ὕψους καὶ ἐν-

inimicorum, tam visibilium quam inuisibilium: Dominum precemur.

Vt baptizandus in ea regno immortali dignus fiat: Dominum precemur.

Pro eo qui nunc ad sanctam illuminationem accedit, & pro salute eius Dominum precemur.

Vt filius lucis, & hæres æternorum bonorum fiat: Dominum precemur.

Vt complantetur, & particeps mortis & resurrectionis Christi Dei nostri fiat: Dominum precemur.

Vt baptismi stola, & Spiritus arrha pura & immaculata in tremendo Christi Dei nostri die, illi conseruetur: Dominum precemur.

Vt regenerationis lauacrum fiat ei aqua hæc, in peccatorum remissionem, & incorruptionis indumentum: Dominum precemur.

Vt Dominus Deus vocem & orationem nostram exaudiat: Dominum precemur.

Vt ipse & nos ab omni tribulatione, ira, & angustia liberemur: Dominum precemur.

Suscipe, salua, miserere.

Sanctissimæ, illibatæ.

Diacono hæc dicente, Sacerdos tacitus apud semetipsum orationem hanc dicit:

Clemens & misericors Deus, qui corda scrutaris, & renes, secretaque hominum solus nosti: nihil enim coram te absconditum est, sed omnia nuda & aperta sunt oculis tuis: qui ea quæ in me sunt probè nosti, ne proiicias me, neque faciem tuam auertas a me: sed omitte peccata mea in hac hora, qui hominum peccata dissimulas propter pœnitentiam. Ablue sordes corporis mei, & maculas animæ meæ; totumque & integrum me tua virtute inuisibili sanctifica: ne libertatem aliis prædicans, eamque dicta ineffabilis tuæ humanitatis fide aliis largitus, ipse vt seruus peccati reprobus efficiar. Ne Domine, solus bonus & misericors, ne auertar confusus, quin potius mitte ad me virtutem ex alto, & ad præsentis magni

mysterii ministerium me corrobora: & in regenerando per meam miseriam Christum efforma, & eum super fundamentum Apostolorum & Prophetarum superædifica. & ne euellas, sed potius, in tua sancta Catholica & Apostolica Ecclesia, ceu veritatis germen eum complanta, nec inde eradicari permittas: vt eo in pietate proficiente, glorificetur sanctissimum nomen tuum: Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Sciendum in suprapo sita oratione non fieri exclamationem, sed Sacerdotem tacitum apud se, Amen, dicere.

Dein le clara voce orationem hanc profert.

MAgnus es, Domine, & miranda sunt opera tua, nec vllus sermo ad mirabilium tuorum laudem sufficiat. *D crebrius ter.* Tu enim voluntate tua, ex non existentibus ad esse cuncta adduxisti: tua potestate cuncta contines, & tua prouidentia mundum moderaris. Tu è quatuor elementis creatura compacta, quatuor temporibus, anni circulum coronasti. Te intellectuales cunctæ potestates contremiscunt, te laudat sol, te luna celebrat, tibi adsunt astra, tibi lux obtemperat, coram te tremunt abyssi, tibi obsequuntur fontes. Tu cœlum sicut pellem extendisti, tu firmasti terram super aquas, tu arena mare circumuallasti, tu ad respirationem aerem expandisti. Angelicæ virtutes tibi ministrant, te adorant Archangelorum chori, multis oculis inclyta Cherubim, & sex alis volitantia Seraphim te circumstantia, inaccessæ tuæ gloriæ metu occultantur. Tu namque Deus incomprehensus, sine causa, & ineffabilis in terram descendisti forma serui accepta, in similitudinem hominum factus. Non enim poteras, Domine, propter viscera misericordiæ tuæ videre hominum genus tyrannidi diaboli subiectum, propterea venisti, & saluasti nos. Gratiam fatemur, misericordiam prædicamus, non occultamus beneficium. Naturæ progeniem liberasti, tuo partu virgineum vterum sanctificans: vnde & omnis creatura te cum apparuisti collaudauit. Tu enim Deus noster, in terra visus es, & cum hominibus conuersatus es. Tu & Iordanea fluenta sanctificasti, Sancto Spiritu cœlitus demisso, & reconditorũ

ρωσόν με πρὸς τὴν διακονίαν τοῦ προκειμένου σου μυστηρίου, τοῦ μεγάλου καὶ ἐπουρανίου· καὶ μόρφωσον σου τὸν Χριστὸν ἐν τῷ μέλλοντι ἀναγεννᾶσθαι διὰ τῆς ἐμῆς ἐλεεινότητος, καὶ οἰκοδόμησον αὐτὸν ἐν τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν σου, καὶ μὴ καθέλῃς, ἀλλὰ φύτευσον αὐτὸν φύτευμα ἀληθείας, ἐν τῇ ἁγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ μὴ ἐκτίλῃς. ὅπως προκόπτοντος αὐτοῦ ἐν εὐσεβείᾳ, δοξάζηται καὶ δι' αὐτοῦ τὸ πανάγιον ὄνομά σου τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Δεῖ εἰδέναι, ὅτι οὐκ ἐκφωνεῖ ἀλλὰ τὸ, ἀμήν, καθ' ἑαυτὸν λέγει.

Εἶτα λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην μεγαλοφώνως.

MΕγας εἶ κύριε καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, καὶ οὐδεὶς λόγος ἐξαρκέσει πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασίων σου. Τρίς. Σὺ γὰρ βουλήσει ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα, τῷ σῷ κράτει συνέχεις τὴν κτίσιν, καὶ τῇ σῇ προνοίᾳ διοικεῖς τὸν κόσμον. σὺ ἐκ τεσσάρων στοιχείων τὴν κτίσιν συναρμόσας, τέτρασι καιροῖς τὸν κύκλον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐστεφάνωσας, σὲ τρέμουσιν αἱ νοεραὶ πᾶσαι δυνάμεις, σὲ ὑμνεῖ ἥλιος, σὲ δοξάζει σελήνη, σοὶ ἐντυγχάνει τὰ ἄστρα, σοὶ ὑπακούει τὸ φῶς, σὲ φρίττουσιν ἄβυσσοι, σοὶ δουλεύουσιν αἱ πηγαί· σὺ ἐξέτεινας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέῤῥιν, σὺ ἐστερέωσας τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, σὺ περιετείχισας τὴν θάλασσαν ψάμμῳ, σὺ πρὸς ἀναπνοὰς τὸν ἀέρα ἐξέχεας. ἀγγελικαὶ δυνάμεις σοὶ λειτουργοῦσιν, οἱ τῶν ἀρχαγγέλων χοροὶ σὲ προσκυνοῦσι· τὰ πολυόμματα Χερουβὶμ, καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφὶμ κύκλῳ ἑστῶτα καὶ περιϊπτάμενα, φόβῳ τῆς ἀπροσίτου σου δόξης κατακαλύπτονται· σὺ γὰρ θεὸς ὢν ἀπερίγραπτος, ἄναρχός τε, καὶ ἀνέκφραστος, ἦλθες ἐπὶ γῆς, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος. οὐ γὰρ ἔφερες, δέσποτα, διὰ σπλάγχνα ἐλέους σου, θεάσασθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου τυραννούμενον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἦλθες καὶ ἔσωσας ἡμᾶς. ὁμολογοῦμεν τὴν χάριν, κηρύττομεν τὸν ἔλεον, οὐ κρύπτομεν τὴν εὐεργεσίαν. τῆς φύσεως ἡμῶν γονὰς ἠλευθέρωσας, παρθενικὴν ἡγίασας μήτραν τῷ τόκῳ σου. πᾶσα ἡ κτίσις ὕμνησέ σε ἐπιφανέντα. σὺ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθης, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφης. σὺ καὶ τὰ Ἰορδάνεια ῥεῖθρα ἡγίασας, οὐρανόθεν καταπέμψας τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα, καὶ τὰς κεφαλὰς

τῶν

τῶν ἐκεῖσε ἐμφωλευόντων συνέτριψας δρακόντων. Αὐτὸς οὖν, φιλάνθρωπε Βασιλεῦ, πάρεσο καὶ νῦν διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, 7 καὶ ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο. Τρίς. Καὶ δὸς αὐτῷ τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως, τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου. Ποίησον αὐτὸ ἀφθαρσίας πηγήν, ἁγιασμοῦ δῶρον, ἁμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων ἀλεξιτήριον, δαίμοσιν ὀλέθριον, ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον, ἀγγελικῆς ἰσχύος πεπληρωμένον· φυγέτωσαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ ἐπιβουλεύοντες τῷ πλάσματί σου. Ὅτι τὸ ὄνομά σου κύριε ἐπεκαλεσάμην, τὸ θαυμαστὸν καὶ ἔνδοξον καὶ φοβερὸν τοῖς ὑπεναντίοις.

8 b 9 8 Καὶ b σφραγίζει ἐμφυσῶν 9 τὸ ὕδωρ, τρίτον· καὶ ἐπεύχεται λέγων.

Συντριβήτωσαν ὑπὸ τὴν σημείωσιν τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ σου, πᾶσαι αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, γ'. Ὑποχωρησάτωσαν ἡμῖν 10 πάντα τὰ ἀέρια καὶ ἀφανῆ εἴδωλα, καὶ μὴ ὑποκρυβέτω τῷ ὕδατι τούτῳ δαιμόνιον σκοτεινόν, μηδὲ συγκαταβαινέτω τῷ βαπτιζομένῳ, δεόμεθά σου, πνεῦμα πονηρόν, σκότωσιν λογισμῶν καὶ ταραχὴν διανοίας ἐπάγον. Ἀλλὰ σὺ δέσποτα τῶν ἁπάντων, ἀνάδειξον τοῦτο ὕδωρ ἀπολυτρώσεως, ὕδωρ ἁγιασμοῦ, καθαρισμὸν σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἄνεσιν δεσμῶν, ἄφεσιν παραπτωμάτων, φωτισμὸν ψυχῶν, λουτρὸν παλιγγενεσίας, ἀνακαινισμὸν πνεύματος, υἱοθεσίας χάρισμα, ἔνδυμα ἀφθαρσίας, πηγὴν ζωῆς. Σὺ γὰρ εἶπας κύριε, λούσασθε καὶ καθαροὶ γίνεσθε· ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. Σὺ ἐδωρήσω ἡμῖν τὴν ἄνωθεν ἀναγέννησιν, δι' ὕδατος καὶ πνεύματος. Ἐπιφάνηθι, κύριε, τῷ ὕδατι τούτῳ, καὶ δὸς μεταποιηθῆναι τὸν ἐν αὐτῷ βαπτιζόμενον, εἰς τὸ ἀποθέσθαι μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον, κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. Ἵνα γενόμενος σύμφυτος τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος, κοινωνὸς καὶ τῆς ἀναστάσεως γένηται· καὶ φυλάξας τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ αὐξήσας τὴν παρακαταθήκην τῆς χάριτος, δέξηται τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, καὶ συγκαταριθμηθῇ τοῖς πρωτοτόκοις, τοῖς ἀπογεγραμμένοις ἐν οὐρανῷ· ἐν σοὶ τῷ θεῷ καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἅμα τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, δόξα, κράτος, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ibi draconum nidos dissipasti. Ipse igitur, benigne rex, adesto per Sancti Spiritus tui aduentum, & aquam istam benedic. *Dicatur ter*, Et da ei redemptionis gratiam Iordanis benedictionem: fac illam incorruptionis fontem, sanctitatis munus, peccatorum solutionem, ægritudinum medelam, dæmonibus perniciosam, aduersariis potestatibus inaccessam, Angelica virtute exundantem: & ab ea effugiant, qui creaturæ tuæ insidiantur. Quia nomen tuum, admirabile & gloriosum, aduersariisque formidandum inuocaui, Domine.

Et insufflans in aquam cruce illam signat: & orationem addit, dicens:

Conterantur sub signo figuræ crucis tuæ, aduersariæ cunctæ potestates. *Dicatur ter*, Discedant à nobis aërea cuncta & inuisibilia idola, spectraque, & tenebrosus dæmon in aqua ista non abscondatur: neque cum baptizando precamur, spiritus nequam cogitationum caliginem & mentis turbationem inducens, descendat: sed tu, omnium Domine, aquam redemptionis renuncia illam, sanctificationis aquam, carnis & spiritus expiationem, vinculorum relaxationem, delictorum remissionem, animarum illuminationem, regenerationis lauacrum, spiritus renouationem, adoptionis gratiam, incorruptionis indumentum, vitæ fontem. Tu enim dixisti, Domine, lauamini, & mundi estote, auferte iniquitatem ab animabus vestris. Tu nobis supernam & iteratam desuper, natiuitatem per aquam & spiritum contulisti. Appare, Domine, etiam in hac, & baptizandum in ea transmuta, vt veterem hominem qui ob seductionis concupiscentias corruptus erat, deponat, & nouum qui secundum imaginem creantis eum, renouatur, induat: vt similitudini mortis eius per baptismum complantatus, resurrectionis particeps fiat: & dono Spiritus Sancti tui custodito, & gratiæ deposito multiplicato, brauium supernæ vocationis accipiat, & primogenitis descriptis in cœlis annumeretur: In te Deo & Domino nostro Iesu Christo, cui cum principii experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu, sit gloria & potestas: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. *Diaconus:* Capita vestra Domino inclinate.

Et ter Sacerdos in vas olei insufflat: illudque tertio cruce signat, id est, oleum a Diacono tenendum, eodem dicente:

Dominum precemur.

Sacerdos sequentem orationem dicit.

DOminator Domine Deus patrum nostrorum, qui in arca Noe saluatis, columbam oliuæ ramum, reconciliationis symbolum ore ferentem, misisti, & per eos tam salutis à diluuio, quàm gratiæ mysterium præsignasti; & deinceps oliuæ fructum in sanctorum Sacramentorum tuorum complementum subministrasti; qui per eum & legi subditos Spiritu Sancto replesti, & eos qui sunt in gratia perfecisti: ipse virtute, & operatione, & aduentu Sancti Spiritus oleum hoc benedic, vt incorruptionis vnctio, iustitiæ armatura, animæ corporisque renouatio, omnis diabolici machinamenti expulsio, in immunitatem à malis fide ex eo vnctis, vel illud quoquo modo assumentibus fiat. In gloriam tuam, & vnigeniti Filii tui, & sanctissimi, & boni, & viuifici tui Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus respondet*, Amen.

Diaconus, Attendamus.

Sacerdos cum populo ter Alleluia decantans, tres cruces oleo in aqua effuso, facit. Et deinde exclamat:

Benedictus Deus, qui illuminat, & sanctificat omnem hominem in hunc mundum venientem: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus, *Amen.*

Tunc offertur baptizandus: & Sacerdos accepto oleo crucis figuram exprimit in eius fronte, & in pectore, & in dorso, dicens:

Vngitur seruus Dei N. oleo exultationis: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et cruce signat eius pectus, & dorsi medium. In pectore quidem dicens: In animæ, corporisque medelam.

In auribus, Ad fidei auditum.

In pedibus: Ad ambulandum gressus tuos. *In manibus:* Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me.

Vncto vero toto corpore, baptizat eum Sacerdos, erectum illum tenens: & ad ortum solis respicientem, & dicit:

Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνατε. c 11 Καὶ ἐμφυσᾷ εἰς τὸ τοῦ ἐλαίου ἀγγεῖον, γ'. Καὶ σφραγίζει τρίτον τοῦτο, ἤτοι τὸ ἔλαιον βασταζόμενον ὑπὸ τοῦ διακόνου, καὶ εἰπόντος τοῦ αὐτοῦ.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχήν.

ΔΕσποτα Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ τοῖς ἐν τῇ κιβωτῷ τοῦ Νῶε περιστερὰν ἀποστείλας κάρφος ἐλαίας ἔχουσαν ἐπὶ τοῦ στόματος καταλλαγῆς σύμβολον, σωτηρίας τε τῆς ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τῆς χάριτος μυστήριον, δι' ἐκείνων προτυπώσας· καὶ τὸν τῆς ἐλαίας καρπὸν, εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων χορηγήσας· ὁ δι' αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐν νόμῳ πνεύματος ἁγίου πληρώσας, καὶ τοὺς ἐν χάριτι τελειῶν, αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τοῦτο τὸ ἔλαιον, τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ὥστε γενέσθαι αὐτὸ χρίσμα ἀφθαρσίας, ὅπλον δικαιοσύνης, ἀνακαινισμὸν ψυχῆς καὶ σώματος, πάσης διαβολικῆς ἐνεργείας ἀποτρόπαιον, εἰς ἀπαλλαγὴν κακῶν πᾶσι τοῖς χριομένοις πίστει, ἢ καὶ μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτοῦ. Εἰς δόξαν σὴν, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τοῦ παναγίου, καὶ ἀγαθοῦ, καὶ ζωοποιοῦ σου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορὸς, ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Πρόσχωμεν.

Ὁ ἱερεύς. 12 Ψάλλων τὸ Ἀλληλούϊα τρίς, 12 ποιῶν σταυροὺς. 13 Ποιεῖ σταυροὺς γ'. μετὰ τοῦ ἐλαίου 13 ἐν τῷ ὕδατι. Εἶτα ἐκφωνεῖ,

14 Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ φωτίζων, καὶ ἁγιάζων 14 πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορ. ἀμήν.

Καὶ προσφέρεται ὁ βαπτιζόμενος. d Ὁ δὲ d ἱερεὺς 15 λαμβάνει ἐκ τοῦ ἐλαίου Καὶ ποιεῖ σταυροῦ τύπον, ἐπὶ τοῦ μετώπου, καὶ τοῦ στήθους, καὶ τῶν μεταφρένων, λέγων, 15

16 Χρίεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ὁ δεῖνα, ἔλαιον 16 ἀγαλλιάσεως. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ σφραγίζει αὐτοῦ τὸ στῆθος, καὶ τὰ μετάφρενα. 17 Εἰς μὲν τὸ στῆθος, λέγων. Εἰς ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος. Εἰς τὰς ἀκοάς. Εἰς ἀκοὴν πίστεως. Εἰς τοὺς πόδας. Τοῦ πορεύεσθαι τὰ διαβήματά σου. Εἰς τὰς χεῖρας. Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με. 18 Καὶ ὅτε χρισθῇ 17 18 ὅλον τὸ σῶμα Βαπτίζει αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, 19 ὄρθιον αὐτὸν κατέχων. Καὶ βλέποντα κατὰ ἀνατολὰς, λέγων. 19

20 21 20 Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ. 21 Ὁ δεῖνα, 22 Εἰς τὸ ὄνομα 22 τοῦ πατρὸς, Καὶ τοῦ υἱοῦ, Καὶ τοῦ 23 ἁγίου πνεύματος. 23 Νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

24 Ἑκάστῃ προσφορᾷ. 24 κατάγων αὐτὸν, καὶ ἀνάγων. Καὶ μετὰ τὴν βάπτισιν, 25 νίπτεται ὁ ἱερεὺς 26 ψάλλων σὺν τῷ λαῷ 26 Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι, μακάριος ἀνήρ. Καὶ τὸν λοιπὸν ψαλμόν. Τοῦτο δὲ λέγεται, γ. Καὶ ἐνδύων αὐτὸν τὰ ἄμφια λέγει. 27 Ἐνδύεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Ὁ δεῖνα, χιτῶνα δικαιοσύνης εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ ψάλλεται τροπάριον εἰς ἦχον πλ. δ΄. Χιτῶνά μοι παράσχου φωτεινὸν, ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον, πολυέλεε Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν.

Καὶ μετὰ τὸ ἐνδύσαι αὐτὸν ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς λέγων τὴν εὐχὴν ταύτην.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν, ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ λάμψας τοῖς ἐν σκότει φῶς σωτηρίας, διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν, καὶ χαρισάμενος ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις τὴν μακαρίαν κάθαρσιν ἐν τῷ ἁγίῳ ὕδατι, καὶ τὸν θεῖον ἁγιασμὸν ἐν τῷ ζωοποιῷ χρίσματι, ὁ καὶ νῦν εὐδοκήσας ἀναγεννῆσαι τὸν δοῦλόν σου τὸν νεοφώτιστον δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, καὶ τὴν τῶν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων ἄφεσιν αὐτῷ δωρησάμενος· αὐτὸς δέσποτα παμβασιλεῦ εὔσπλαγχνε, χάρισαι αὐτῷ καὶ τὴν σφραγῖδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου καὶ παντοδυνάμου, καὶ προσκυνητοῦ σου πνεύματος, καὶ τὴν μετάληψιν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου. φύλαξον αὐτὸν ἐν τῷ σῷ ἁγιασμῷ, βεβαίωσον ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, ῥῦσαι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ πάντων τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτοῦ, καὶ τῷ σωτηρίῳ σου φόβῳ, ἐν ἁγνείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διατήρησον· ἵνα ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ εὐαρεστῶν σοι, υἱὸς καὶ κληρονόμος τῆς ἐπουρανίου σου γένηται βασιλείας.

Ἐκφώνως.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Baptizatur seruus Dei N. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Vnaquaque prolatione demergens, & educens eum ex aqua, & peracta Baptismi actione lauat se Sacerdos decantans cum populo: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, *& reliquum psalmum. Illud autem ter dicitur. Et induens eum suis inuolucris, ait:* Induitur seruus Dei N. tunica iustitiæ, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et canitur modulus tono obliquo quarto. Tunicam mihi præbe lucidam, qui lumine amictus es sicut vestimento valdè misericors Christe Deus noster.

Et postquam indutus fuerit, adiicit Sacerdos orationem hanc.

Dominum precemur.

Benedictus es Domine Deus omnipotens, fons bonorum, sol iustitiæ, qui per vnigeniti Filii tui & Dei nostri apparitionem, velut salutis sol iis qui in tenebris erant, illuxisti & nobis indignis beatam purgationem in viuifica vnctione contulisti: qui & nunc recens illuminatum seruum tuum per aquam & Spiritum peccatorum sponte atque etiam indeliberate commissorum remissione ei concessa, regenerare voluisti: ipse, Domine, rex omnium benigne, signaculum doni sancti & omnipotentis & adorandi tui Spiritus, & sancti corporis & pretiosi sanguinis Christi tui communionem, ei largire. In sanctitate tua custodi illum, in vera fide confirma, à maligno, & omnibus eius astutiis, illum erue: & salutari tuo timore in puritate & iustitia animam illius custodi: vt in omni verbo & opere tibi placitus filius & hæres euadat regni cœlestis.

Exclamando.

Quia tu es Deus noster. Deus miserendi & saluandi, & tibi gloriam rependimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Sacramēti Confirmationis collatio.

Et oratione hac terminata, baptizatum sancto vnguento vngit. Crucis signum faciens in fronte, & in oculis, & in naribus, & in vtraque aure, & in pedibus, dicens,

Signaculū doni Spiritus Sancti. Amen.

Deinde cum S. susceptore & puero in circuli modum procedit Sacerdos. Nos vero canimus: Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis, Alleluia; *Terque dicitur. Et deinceps. Propositum.* Dominus illuminatio mea:

Versiculus. Dominus defensor vitæ meæ.

Apostolus.

Ad Romanos Epistolæ Pauli lectio.

FRatres: Quicumque baptizati sumus in Christo: in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul & resurrectionis erimus. Hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est: vt destruatur corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam viuemus cum Christo, scientes quod Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem viuit, viuit Deo. Ita & vos existimate vos mortuos esse quidem peccato: viuentes autem Deo, in Christo Iesu Domino nostro.

Euangelium secundùm Matthæum.

IN illo tempore. Vndecim discipuli abierunt in Galilæam, in montem vbi constituerat illis Iesus. Et videntes adorauerunt: quidam autem dubitauerunt. Et accedens Iesus locutus est eis dicens. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: docentes eos seruare omnia quæcumque mandaui vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Amen.

Deinde fit protensa precatio, & dimissio.

Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν, 28 χρίει τὸν βαπτισθέντα τῷ ἁγίῳ μύρῳ. 29 Ποιῶν σταυροῦ τύπον, ἐπὶ τοῦ μετώπου. Καὶ τῶν ὀφθαλμῶν. Καὶ τῶν μυκτήρων. Καὶ τοῦ στόματος. Καὶ τῶν δύο ὤτων. Καὶ τοῦ στήθους. 30 καὶ τῶν χειρῶν, e καὶ τῶν ποδῶν, 30 λέγων. f 31 Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. f ἀμήν. Εἶτα 32 ποιεῖ ὁ ἱερεὺς μετὰ τοῦ ἀναδόχου καὶ τοῦ βρέφους, σχῆμα κύκλου. Καὶ ψάλλομεν: 33 Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, Ἀλληλούϊα, ἐκ γ'. Εἶτα δὲ, προκείμενον. 34 Κύριος φωτισμός μου. στίχος. 35 Κύριος ὑπερασπιστὴς, τῆς ζωῆς μου.

Ὁ Ἀπόστολος.

Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς Παύλου, τὸ ἀνάγνωσμα.

ΑΔελφοί· ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν. συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη· ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. ὁ γὰρ ἀποθανὼν, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ εἰδότες, ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκ ἔτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι κυριεύει. ὃ γὰρ ἀπέθανε τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀπέθανεν ἐφ' ἅπαξ. ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτω καὶ ὑμεῖς, λογίζεσθε ἑαυτοὺς, νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ. οἱ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐτὸν, προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίστασαν. καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων. ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἀμήν.

Εἶτα ἐκτενὴς, 36 καὶ ἀπόλυσις. 35

VARIÆ LECTIONES.

a ΑΚολουθία τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.] Titulus hic & rubrica sequens deest in Cryptof. Falascæ: vice quorum legimus solummodo. καὶ μετὰ τοῦτο θυμιᾷ ὁ ἱερεὺς τὴν κολυμβήθραν λέγων. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, καὶ τὰ ἑξῆς. *His peractis* (id est lectis orationibus ad faciendum Catechumenum, quibus Officium hoc adiungitur) *Suffumigat Sacerdos lauacrum dicens. In pace Dominum precemur*, &c.

b Καὶ σφραγίζει ἐκ τρίτου.] Codex idem: εἶτα ἐμφυσᾷ εἰς τὸ ὕδωρ τρίς· σφραγίζων μετὰ τῶν δακτύλων τὸ ὕδωρ βαθύ. *Insufflat deinde ter in aquam: signatque illam digitis profundè.*

c Καὶ ἐμφυσᾷ εἰς τὸ τοῦ ἐλαίου.] Codex idem, καὶ ποιεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν τοῦ ἐλαίου εὐχήν· καὶ ἐμφυσᾷ ἐν τῷ ἀγγείῳ, καὶ σφραγίζων λέγει τὴν εὐχήν. *Et facit Sacerdos olei orationem, & in vas olei insufflat, eoque signato dicit orationem.*

d Ὁ δὲ ἱερεὺς λαμβάνει ἐκ τοῦ ἐλαίου.] Idem: τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ ποιῶν σταυρούς.

Καὶ σφραγίζει αὐτοῦ τὸ εἶδος.] Post hæc legit idem Codex: καὶ τότε λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸ παιδίον ὀρθόν· βαπτίζει αὐτὸν ἐν τῷ ὕδατι ἕως χωσθῇ ἡ χεὶρ τοῦ ἱερέως ἐν τῷ ὕδατι λέγων. ὁ δεῖνα. ἐγώ σε βαπτίζω εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός. Καὶ ἀνάγει αὐτόν, καὶ λέγει. Καὶ τοῦ υἱοῦ. Καὶ ἀνάγει αὐτόν, καὶ λέγει. Καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ δέχονται αὐτὸν οἱ ἀνάδοχοι. καὶ θέτει τὴν κουκοῦλλαν, καὶ λέγει. Λάβε στολὴν λαμπρὰν καὶ ἄμωμον, ἣν περιποιήσεις δίχα ῥύπου πρὸ τοῦ βήματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ἕξεις ζωὴν αἰώνιον. Ἀμήν. Καὶ ψάλλουσι· Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι. τοῦτο ψάλλεται ἐκ τρίτου. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Εὐλογητὸς εἶ κύριε. *Tunc puerum rectum acceptum immergit Sacerdos in aquam, quousque manus eius aqua operiatur, & illa abscondatur, dicens.* N. Ego te baptizo in nomine Patris. *Et educit illum dicens.* Et Filij. *Et educit illum & dicit.* Et Spiritus sancti: nunc & semper, & in secula seculorum. *Tum Susceptores illum suscipiunt: & imponit cucullam Sacerdos, & dicit.* Accipe lucidum & immaculatum ornatum, quem perferas absque sorde coram tribunali Domini nostri Iesu Christi: & habebis vitam æternam. Amen. *Et psallunt*: Beati quorum remissæ sunt iniquitates. *Hoc ter psallitur.* Dominum precemur. *Sacerdos dicit Orationem.* Benedictus es Domine, &c.

e Καὶ τοῦ υἱοῦ.] Deest.

f Χάρις δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου.) Addit: νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ λαός Ἀμήν. Καὶ ὁ ψάλτης. Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε Χριστὸν ἐνεδύσασθε. Reliquum huius Officij terminatur more Latinorum Adiunctis hic orationibus è Latino manuali in Græcum idioma translatis.

Hoc idem Baptismatis Officium in Cryptoferrat. Bessarionis diuersa ratione legitur compositum.

Εὐχαὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἃς λέγει ὁ πατριάρχης προηγησαμένων τῶν εἰρημένων, μάλιστα ἐν τῷ ἁγίῳ Σαββάτῳ ἑσπέρας.

Orationes Baptismatis, quas præcedentibus dictis (omnibus Catechismis) dicit Patriarcha, maxime Sabbato Sancto, Vesperè.

ΜΕτὰ δὲ πληρῶσαι τὴν εἴσοδον τοῦ λυχνικοῦ, καὶ τὴν πρώτην καθέδραν· ἀρξαμένου τοῦ δευτέρου ἀναγνώστου τό, Φωτίζου· κατερχόμενος ὁ πατριάρχης ἀπὸ τοῦ συνθρόνου εἰσέρχεται διὰ τοῦ σκευοφυλακίου ἐν τῷ ἀποδυτηρίῳ τοῦ μεγάλου βαπτιστηρίου, καὶ ἀλλάσσων βάλλει λευκὴν στολήν, καὶ ὑποδήματα λευκά. καὶ ἀπέρχεται ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ. θυμιᾷ κύκλῳ, καὶ ἀποδιδοὺς τὸ θυμιατόν, σφραγίζει ἐρχόμενος μετὰ κηρίου, τρίς· γινομένης ὑπὸ ἀρχιδιακόνου συναπτῆς.

POstquam Introitus Lucernarii, & prima sessio fuerint terminata, secundo Lectore incipiente, Illuminare, *descendit è throno Patriarcha, & per Sacristiam in magni Baptisterii Vestiarium ingreditur: tum mutat vestes, & candido amicitur ornatu, & candida sandalia sumit, & ad piscinam progreditur. In circuitu suffumigat, & thuribulo reddito, cereo signat aquam, & interim fit ab Archidiacono Collectæ oratio.*

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

In pace Dominum precemur.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.

Pro superna pace, &c.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Pro Archiepiscopo nostro, Sacerdotio, ope, conseruatione, & opere manuum eius: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ ἀναγεννηθῆναι.

Vt regenerentur, &c.

Ὑπὲρ τοῦ καταπεμφθῆναι.

Vt mittatur, &c.

Pro iis qui nunc ad sanctum Baptismaaccedunt, & pro eorum salute.

Vt fiat illis hæc aqua.

Vt liberentur, *&c.*

Sanctissimæ.

His dictis Sacerdos subiungit tacitè orationem hanc intra seipsum : Misericors & clemens, *&c.*

Tacitè quoque & intra seipsum exclamationem, & Amen, dicit. A silente vero Archidiacono illud: Sanctissimæ immaculatæ, *&c. incipit elata voce,* Magnus es Domine, *&c.*

Et insufflat in aquam : terque digito supra signat: & rursus dicit: Conterantur sub signo, &c *Populus.* Amen.

Sacerdos. Pax omnibus. *Diacono dicente,* Capita vestra : *Sacerdos caput in vas olei à Diacono deportatum inclinans, ter in illud insufflat, terque signat, & dicit,* Dominator Domine, *&c.*

Et erectus exclamat, Ad gloriam tuam, *&c.*

Et populus respondet Amen.

Et Diacono dicente, Attendamus. *Ollulam olei sancti Sacerdos assumit: & facit ex eo in aqua cruces tres: & cum Cantoribus, vel populo canit ter,* Alleluia. *Reddito deinde vase, exclamat:*

Benedictus Deus qui illuminat, *&c.*

Et offertur baptizandus vni Sacerdoti, & accipit de oleo sancto, &c.

Et tunc vngitur ex eodem oleo à Diaconis per totum corpus. Dum vero vnguntur illi, circicingitur linteo Patriarcha, & supermanicalia induit: & deinde baptizat, dicens : Baptizatur N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: *in vnaquaque enunciatione (vnius personæ) educens eum, & immittens in aquam.*

Et dum omnes baptizati fuerint, lauatur ille, & linteum supermanicaliaque deponit : & Archidiacono dicente :

Attendamus. *Incipiunt Cantores,* Beati quorum remissæ sunt iniquitates, *&c. aut certe Sacerdos cum populo illud idem dicit ter : & sic dicitur,* Benedictus es Domine, *&c.*

Et oratione hac finita ornatu Baptismatis exuitur Patriarcha, & assumit eum qui mistis inseruit. Tum vadit ad sanctum Petrum: & Cantore dicente. Quotquot in Christo baptizati estis. *Vnguento*

Ὑπὲρ τῶν νυνὶ προσερχομένων τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν.

Ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι αὐτοῖς τὸ ὕδωρ.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι αὐτούς.

Τῆς παναγίας. Vt in edito.

Καὶ τούτων λεγομένων, λέγει ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν τὴν εὐχὴν ταύτην πρὸς ἑαυτόν. Ὁ εὔσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων. Vt supra.

Καθ' ἑαυτὸν δὲ τὴν ἐκφώνησιν καὶ τὸ, Ἀμήν. Εἶτα πληρουμένης τῆς ἀρχιδιακονικῆς. Τῆς παναγίας ἀχράντου· ἄρχεται ἐν ἐκφωνήσει. Μέγας εἶ κύριε. Vt supra.

Καὶ ἐμφυσᾷ εἰς τὸ ὕδωρ τρεῖς, καὶ σφραγίζει τῷ δακτύλῳ τρεῖς· καὶ λέγει πάλιν.

Συντριβήτωσαν ὑπὸ τὴν σημείωσιν. Vt supra. Ὁ λαός. Ἀμήν. Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλάς. Ὁ ἱερεὺς κλίνει τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦ ἐλαίου βασταζόμενον ὑπὸ τοῦ διακόνου, καὶ ἐμφυσᾷ αὐτῷ τρεῖς, καὶ σφραγίζει αὐτὸ τρεῖς, καὶ λέγει. Δέσποτα κύριε. Vt supra.

Καὶ ἀνιστάμενος ἐκφωνεῖ. Εἰς δόξαν σὴν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ λαός. Ἀμήν. Τοῦ διακόνου λέγοντος.

Πρόσχωμεν. λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸ πυβλίον τοῦ ἁγίου ἐλαίου· καὶ ποιεῖ ἐξ αὐτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ σταυροὺς τρεῖς ψάλλων σὺν τοῖς ψάλταις ἢ τῷ ὄχλῳ τὸ, Ἀλληλούια τρεῖς. Εἶτα ἀποδιδοὺς τὸ πυβλίον ἐκφωνεῖ.

Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ φωτίζων καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ προσφέρεται ὁ βαπτιζόμενος ἐνὶ πρεσβυτέρῳ καὶ λαμβάνει ἐκ τοῦ ἁγίου ἐλαίου, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ τότε χρίεται ὑπὸ τῶν διακόνων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου ἐλαίου ὅλον τὸ σῶμα· ἐν δὲ τῷ ἀλείφεσθαι τούτους ὁ πατριάρχης βάλλει τὸ λέντιον, καὶ τὰ μανίκια. καὶ μετὰ τοῦτο βαπτίζει λέγων. Βαπτίζεται ὁ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἑκάστῃ προσρήσει ἀνάγων αὐτὸν, καὶ κατάγων καὶ μετὰ τὸ βαπτίζεσθαι πάντας, νίπτεται, καὶ ἐκβάλλει τὸ λέντιον, καὶ τὰ μανίκια, καὶ τοῦ ἀρχιδιακόνου λέγοντος· Πρόσχωμεν. ἄρχονται οἱ ψάλται τὸ, Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι· ἢ ὁ ἱερεὺς σὺν τῷ λαῷ τρεῖς· καὶ οὕτως. Εὐλογητὸς εἶ κύριε. Vt supra.

Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ταύτην ἀποδύεται τὴν στολὴν ἐκ τοῦ βαπτίσματος, καὶ βάλλει τὰ τῆς λειτουργίας καὶ ὑπάγει εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον· καὶ τοῦ ψάλτου λέγοντος. Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε. χρίει ἐν

ἁγίῳ μύρῳ τοὺς βαπτισθέντας, ποιῶν σταυροῦ τύπον ἐπὶ τοῦ μετώπου, τῶν ὀφθαλμῶν, τῶν μυκτήρων, τοῦ στόματος, καὶ τῶν δύο ὤτων, λέγων. Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Καὶ μετὰ τοῦτο συμψάλλων τοῖς ὀρφανοῖς τό, Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν. εἰσέρχεται μετὰ τῶν νεοφωτίστων εἰς εἴσοδον, καὶ τελεῖ ἀκολούθως τὴν θείαν λειτουργίαν.

Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἑορταῖς, ὅτε ἐν τῷ μικρῷ φωτιστηρίῳ γίνονται τὰ φωτίσματα κατερχόμενος ὁ πατριάρχης ποιεῖ πάντα κατὰ τὸν προγεγραφέντα τύπον, καὶ μετὰ τὸ σφραγίσαι ἐν τῷ ἀποδυτηρίῳ τοὺς νεοφωτίστους τῷ θείῳ μύρῳ, καθέζεται ἐκδεχόμενος τὸν βασιλέα. οἱ δὲ ὀρφανοί, καὶ ὁ ψάλτης ψάλλοντες τό, Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν, εἰσάγουσι τοὺς νεοφωτίστους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

sancto baptizatos vngit, faciens signum crucis in fronte, oculis, naribus, ore, & duabus auribus, dicens: Signaculum doni Spiritus Sancti.

His dictis cum orphanis concinit; Beati quorum remissæ sunt, *& ingreditur, cum recenter Illuminatis ad Introitum, id est processionem, & deinceps diuinam perficit Missam.*

In reliquis vero festis cum baptismata in paruo Baptisterio celebrantur, adueniens Patriarcha, cuncta iuxta præscriptum ritum peragit: & postquam in Vestiario recenter Illuminatos sancto Vnguento consignauerit, sedet Imperatorem præstolaturus. Cantor autem cum Orphanis (pueris Cantoribus) psallente, Beati quorum remissæ sunt, *recenter Illuminatos in Ecclesiam inducit.*

Officium idem in Barberino Sancti Marci hoc pacto se habet.

Διακονικὰ τοῦ ἁγίου Σάββα τὰ εἰς τὸ βάπτισμα.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι. Vt supra.

Ὑπὲρ τοῦ καταπέμψαι ἐπ' αὐτὰ τὸν κύριον τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως. Vt supra.

Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι τὰ ὕδατα ταῦτα τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ὑπὲρ τοῦ καταφοιτῆσαι.

Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι αὐτὰ ὡς τὰ Ἰορδάνεια ῥεῖθρα· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ πᾶσαν ἐν αὐτοῖς τοῦ ψυχοκτόνου πολεμίου τὴν δύναμιν σβεσθῆναι· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι αὐτὰ πρὸς καθαρισμὸν ψυχῶν, καὶ σωμάτων πᾶσι τοῖς ἀρυομένοις, καὶ μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀναδειχθῆναι τοὺς ἐν αὐτῷ βαπτιζομένους ὡς τοὺς φωστῆρας τοῦ οὐρανοῦ μὴ ἔχοντας σπῖλον ἢ ῥυτίδα· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.

Diaconica Sancti Sabbæ pro Baptismo.

In pace Dominum precemur.

Pro superna pace, & salute animarum nostrarum: Dominum precemur.

Pro sancta hac domo.

Vt sanctificentur, *&c.*

Vt in illas redemptionis gratiam demittat Dominus, *&c.*

Vt aduentu Sancti Spiritus aquæ istæ benedicantur.

Vt adueniat in illas, *&c.*

Vt benedicantur illæ, vt Iordanæa fluenta: Dominum precemur.

Vt inimici animarum interfectoris virtus omnis in eis extinguatur: Dominum precemur.

Vt haurientibus & sumentibus ex illis in animarum & corporum purgationem fiant: Dominum precemur.

Vt baptizati in ipsis, velut cœli luminaria absque sorde & macula, manifestentur: Dominum precemur.

Vt liberemur, *&c.*

[Ἱ]. Εὐχὴ ἣν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς μέλλων βαπτίζειν. ποιοῦντος τοῦ διακόνου εὐχήν· ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν λέγων.

Ὁ εὔσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων. Vt supra.

Oratio à Sacerdote baptizaturo facienda, Diacono faciente orationem: adprecatur Sacerdos intra seipsum dicens:

Misericors & clemens, *&c.*

Scire conuenit, hæc clara voce ad finem vsque à Sacerdote non dici: sed & Amen tacite pronunciat. Postquam vero Diaconus Diaconica hæc compleuerit: Sacerdos exclamat dicens: Magnus es Domine, *&c.*

Et ter in aquam insufflat, & digito ter eam signat, & dicit: Conterantur sub virtute, *&c.*

Et responso, Amen, *dicit Sacerdos:* Pax omnibus. *Diaconus*, Capita vestra, *&c.*

Sacerdos caput in vas olei à Diacono deportato inclinans, ter illud insufflat, terque illud signat, & dicit, Dominator Domine, *&c.*

Et responso, Amen, *Diaconus dicit*, Attendamus. *Et accipit Sacerdos sancti olei vas, & ex ipso facit in aqua tres cruces, & canit* Alleluia *vsque tertio cum populo: & post hæc vas olei deponit. Deinde exclamat,* Benedictus Deus, *&c.*

Et offertur illi baptizandus. Et accipit Sacerdos oleum sanctum.

Et tunc à Diacono per totum corpus vngitur. Et demum baptizatur à Sacerdote dicente:

Baptizatur N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Postquam vero baptizatus fuerit, dicit Cantor: Beati quorum remissæ sunt. *Tum vero Diacono faciente orationem: precatur Sacerdos hoc pacto.* Benedictus es Domine, *&c.*

Et oratione hac peracta, dicit:

Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.

Et vnguento sacro baptizatos vngit Sacerdos, facitque signum crucis in fronte, oculis, naribus, ore, & duabus auribus, dicens:

Signaculum doni Spiritus Sancti.

Discéditque dicens: Beati quorum remissæ sunt. *Mox cum recenter Illuminatis procedit in Introitu, & celebratur diuina Missa.*

Δεῖ εἰδέναι ὅτι οὐ λέγει ταῦτα ἐπὶ τέλους ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως· ἀλλὰ τὸ, ἀμὴν, καθ' ἑαυτὸν λέγει. μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι τὰ διακονικὰ τὸν διάκονον, ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ λέγων. Μέγας εἶ κύριε. Vt supra. excepto quod in hoc exemplari particula τρὶς nullibi reperitur.

Καὶ ἐμφυσᾷ εἰς τὸ ὕδωρ τρὶς, καὶ σφραγίζει τῷ δακτύλῳ τρὶς, καὶ λέγει. Συντριβήτωσαν. Vt supra. excepto quod post verba ἀπογεγραμμένοις ἐν τῷ οὐρανῷ subditur hic. ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, λέγει ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλάς.

Ὁ ἱερεὺς κλίνει τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦ ἐλαίου, βασταζόμενον ὑπὸ τοῦ διακόνου, καὶ ἐμφυσᾷ αὐτῷ τρὶς, καὶ σφραγίζει αὐτὸ τρὶς, καὶ λέγει. Δέσποτα κύριε. Vt supra.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, ὁ διάκονος λέγει. Πρόσχωμεν. Καὶ λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸ πυξίον τοῦ ἁγίου ἐλαίου, καὶ ποιεῖ ἐξ αὐτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ σταυροὺς τρεῖς· καὶ ψάλλων τὸ, Ἀλληλούια, σὺν τῷ ὄχλῳ τρὶς, μετὰ ταῦτα ἀποτίθεται τὸ πυξίον. Εἶτα ἐκφωνεῖ. Εὐλογητὸς ὁ θεός. Vt supra.

Καὶ προσφέρεται ὁ βαπτιζόμενος, καὶ λαμβάνει ὁ ἱερεὺς ἐκ τοῦ ἁγίου ἐλαίου, καὶ τὰ ἑξῆς. Vt in edito.

Καὶ τότε ὑπὸ τοῦ διακόνου χρίεται ὅλον τὸ σῶμα. καὶ μετὰ τοῦτο βαπτίζεται ἀπὸ τοῦ ἱερέως λέγοντος. Βαπτίζεται ὁ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ μετὰ τὸ βαπτισθῆναι λέγει ὁ ψάλτης. Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν. καὶ μετὰ τοῦτο ποιοῦντος τοῦ διακόνου εὐχὴν, ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην. Εὐλογητὸς εἶ κύριε. Vt supra.

Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ταύτην λέγει. Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.

Καὶ χρίει ὁ ἱερεὺς τοὺς βαπτισθέντας τὸ ἅγιον μύρον· ποιῶν σταυροῦ τύπον ἐπὶ τοῦ μετώπου, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τῶν μυκτήρων, καὶ τοῦ στόματος, καὶ τῶν δύο ὤτων, λέγων. Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Καὶ κατέρχεται λέγων. Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν. Καὶ εἰσέρχεται ὁ ἱερεὺς μετὰ τῶν νεοφωτίστων εἰς τὴν εἴσοδον· καὶ γίνεται ἡ θεία λειτουργία,

Ex

Ex alio MS. Barberino idem Officium.

Εἶτα μετὰ τὸ, ἀμήν, ἄρχεται ὁ διάκονος τὰ διακονικὰ ταῦτα· καὶ ὁ ἱερεὺς ἐν μυστηρίῳ τὴν εὐχὴν ταύτην. καὶ ὅτε πληρώσῃ τὴν εὐχὴν ὁ ἱερεύς, τοῦ διακόνου λιτανεύοντος ἄρχεται.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.

Ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ ἀρχιεπισκόπου τοῦ δεῖνος.

Ὑπὲρ τοῦ καταφοιτῆσαι.

Ὑπὲρ τοῦ πάσας ἐν αὐτοῖς καταδῦναι τὰς ἀνομίας τῶν μετεχόντων τοῦ σωτηρίου λουτροῦ· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ τέκνα φωτὸς ἀναδειχθῆναι τοὺς ἐν αὐτοῖς βαπτιζομένους· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ θείαν αὐτοῖς κατὰ τῶν ἀντιπάλων δυσμενῶν δύναμιν τῷ ἐλαίῳ τῆς χρίσεως· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ σκεύη γενέσθαι αὐτοὺς ἡγιασμένα πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ θεοδότου μύρου· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν αὐτοὺς κατέχειν τὴν ἀποστολικῆς πίστεως ἐπίγνωσιν· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ καταπλουτισθῆναι αὐτοὺς τῆς υἱοθεσίας τοῦ χαρίσματος· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀκατακρίτως μεταλαμβάνειν τῶν ἁγίων μυστηρίων· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ κληρονόμους ἀναδειχθῆναι τῶν τοῖς δικαίως βιοῦσιν ἐπηγγελμένων· τοῦ κυρίου δεηθ.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι αὐτοὺς σὺν ἡμῖν ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς καὶ ἀνάγκης.

Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν καθὼς εἴρηται ἐν μυστηρίῳ τοῦ διακόνου λέγοντος τὰ εἰρημένα διακονικά. Ὁ εὔσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων. Vt supra.

Ἕως ὧδε μυστικῶς, τὸ λοιπὸν ἄρχεται λαμπρᾷ τῇ φωνῇ· Μέγας εἶ κύριε. Vt supra.

Καὶ ἐμφυσᾷ εἰς τὸ ὕδωρ τρίς, καὶ σφραγίζει τῷ δακτύλῳ τρίς· καὶ πάλιν λέγει. Συντριβήτωσαν ὑπὸ τὴν. Vt supra.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν. Εἶτα κλίνει ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦ ἐλαίου βασταζομένου ὑπὸ τοῦ διακόνου, καὶ ἐμφυσᾷ αὐτῷ τρίς· καὶ σφραγίζει αὐτὸ τρίς· καὶ λέγει. Δέσποτα κύριε. Vt supra.

Καὶ λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸ τρυβλίον τοῦ ἁγίου ἐλαίου, καὶ ποιεῖ δι᾽ αὐτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ σταυροὺς τρεῖς ψάλλων τό, Ἀλληλούϊα, σὺν τῷ λαῷ τρίς· καὶ μετὰ τοῦτο ἀποτίθησι τὸ τρυβλίον, καὶ ἐκφωνεῖ τρίς. Εὐλογητός. Vt sup.

Deinde, Amen, *(Superioris officij) dicto, incipit Diaconus hac Diaconica: & Sacerdos hanc orationem silentio dicit: & cum compleuerit orationem* Sacerdos, *Diacono Litaniam agente, incipit:*

In pace Dominum precemur.

Pro pace totius.

Pro Patre & Archiepiscopo nostro N.

Vt inhabitet, *&c. vt suprà.*

Vt huius salutaris lauacri participum, iniquitates cunctæ in aquis istis submergantur: Dominum precemur.

Vt baptizandi in illis lucis filii renuncientur: Dominum precemur.

Vt vnctionis oleo, diuina in eis, aduersus hostes virtus admisceatur: Dominum precemur.

Vt ad diuinitus traditi vnguenti susceptionem, fiant baptizandi vasa sanctificata: Dominum precemur.

Vt Apostolicæ fidei indubitatam & firmam cognitionem retineant: Dominum precemur.

Vt gratia adoptionis ditentur: Dominum precemur.

Vt incondemnate sanctis mysteriis participet: Dominumprecemur.

Vt hæredes renuncientur bonorum iuste viuentibus promissorum: Dominum precemur.

Vt cum nobis liberentur ab omni afflictione, ira, & angustia.

Sacerdos dicit orationem secreto, prout præfatum est, Diacono Diaconica memorata recitante, Clemens & misericors.

Huc usque silentio dicenda: incipiunt deinceps quæ voce clara proferenda sunt: Magnus es Domine, *&c.*

Et insufflat ter in aquam, eamque ter digito signat: & rursum dicit, Conterantur sub signo, *&c.*

Sacerdos, Pax omnibus. *Diaconus*, Capita vestra Domino. *Inclinat deinde Sacerdos in vas olei à Diacono deportatum, & ter in illud insufflat: terque signat illud, & dicit*, Dominator Domine, *&c.*

Et accipit Sacerdos *sanctiolei vasculum, & ex eo tres cruces in aqua efformat cum populo ter* Alleluia *occinens. Post hac ollulam deponit, & ter exclamat* Benedictus, *&c.*

Et offertur baptizandus vni Presbyterorum: & accipit ex oleo sancto, & crucis signum in eius fronte, & pectore, & scapulis facit dicens: Vngitur N. oleo lætitiæ: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Καὶ προσφέρεται ὁ βαπτιζόμενος ἐνὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ λαμβάνει ἐκ τοῦ ἐλαίου τοῦ ἁγίου, καὶ ποιεῖ σταυροῦ τύπον ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, καὶ τοῦ στήθους, καὶ τῶν μεταφρένων τοῦ βαπτιζομένου λέγων. Χρίεται, ὁ δεῖνα, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Et tunc vngitur à Diacono totum eius cius, postmodum baptizatur à Pontifice dicente: Baptizatur, N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: *mox vero baptizatis omnibus tertio cantat:* Beati quorum remissæ sunt iniquitates: *& dicit Versum, & Deo laudes persoluit. Diaconus,* Dominum precemur. *Sacerdos orationem,* Benedictus es Domine, *&c.*

Καὶ τότε χρίεται ἀπὸ τοῦ διακόνου ὅλον τὸ σῶμα αὐτοῦ. λοιπὸν μετὰ ταῦτα βαπτίζεται ἀπὸ τοῦ ἀρχιερέως λέγοντος. Βαπτίζεται, ὁ δεῖνα, εἰς τὸ ὄνομα. Καὶ μετὰ βαπτισθῆναι πάντας ψάλλει, τρίτον. Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν· καὶ λέγει στίχον, καὶ δοξάζει. Ο διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ο ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Εὐλογητὸς εἶ κύριε. Vt supra.

Et responso Amen, *digreditur Patriarcha, vel Pontifex ad Vestiarium, & Cantore dicente:* Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: *Baptizatos vnguento sacro Sacerdos vngit: faciens crucis signum primo in fronte, dicens,* Signaculum doni Spiritus Sancti. *In oculis dicens,* Vnctio Spiritus Sancti. *In naribus dicens:* Vnctio pignoris Spiritus Sancti. *In auribus dicens:* Vnctio participationis vitæ æternæ: *In manuum volam interiore dicens:* Vnctio sancti Christi Dei, & signaculum insidiis liberum, *In corde tandem,* Complementum doni Spiritus Sancti, thorax fidei & veritatis. *Et dicit,* Beati quorum remissæ sunt iniquitates, *& de reliquo celebratur Missa.*

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, ἐξέρχεται ὁ πατριάρχης, ἢ ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῷ ἀποδυτηρίῳ, καὶ τοῦ ψάλτου λέγοντος. Οσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε. χρίει ὁ ἱερεὺς τῷ ἁγίῳ μύρῳ τοὺς βαπτισθέντας, ποιῶν τὸν τοῦ σταυροῦ τύπον· πρῶτον ἐπὶ τοῦ μετώπου λέγων. Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. καὶ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς λέγων. χρῖσμα δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. καὶ ἐπὶ τὰς ὀσφρήσεις λέγων. χρῖσμα ἀῤῥαβῶνος πνεύματος ἁγίου. ἐπὶ τὰς ἀκοὰς λέγων. χρῖσμα μετοχῆς ζωῆς αἰωνίου, εἰς τὰς χεῖρας ἔσωθεν. χρῖσμα ἁγίου Χριστοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ σφραγὶς ἀνεπιβούλευτος ἐπὶ τὴν καρδίαν. πλήρωμα δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου, καὶ θώραξ πίστεως, καὶ ἀληθείας. Καὶ λέγει. Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν. καὶ λοιπὸν ἡ λειτουργία.

Baptismatis Sabbato sancto celebrati horam, Cryptof. codex, μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λυχνικοῦ, *post lucernarij ingressum peractum*, esse dicit; quam Cyrillus Hierosolymitanus, βαπτίσματος ἑσπέραν, *baptismi vesperam*, vocat Catechechesi prima Mystagog. ἀποδυτήριον autem τοῦ μεγάλου βαπτιστηρίου. iuxta Baptisterium ipsum assignatur: quod idcirco Cyrillus citatus, προαυλίον βαπτιστηρίου οἶκον, & circa finem, ἐξώτερον οἶκον, *ad Aream Baptisterij ædem: exteriorem templi partem* esse scribit. Vide t. m. lorum tabulam primam & secundam. Baptisterium autem ipsum, ἐσώτερος οἶκος, *domus interior* ab eodem Catechesi. secunda dictum, in Vestibulo statuitur: & in tabula quidem secunda primum occurrit; in prima, intimius est, vnde & ἐσωτερικὸς est.

IN BAPTISMATIS OFFICIVM. NOTÆ.

1. **E**ἰσέρχεται ὁ ἱερεύς) Vestis candida, cerei ardentes, thus incensum, in Baptismate adhibita, nullam expositionem requirunt, quis enim nesciat candorem esse lætitiæ symbolum, & Ecclesiam perditam ouem in Baptismo recuperantem, vt mox cum Symeone asseremus, gaudium etiam visibili signo exprimere velle? An non etiam cerei ardentes decent Sacramentum, quod cùm sit animæ per fidem viuam lu..., φω. frequenter ap ella.ur, & pisci æ locus ... lextæ Sy odi. Actiion quinta, ideoque & luminibus acc nsis xpostulat honorari. Thus p ..ro adh beturvt expi..t oni accommodum, quodque in Orie tali Ecclesia, tum lustrationis tum sanctificationis

adminiculum esse manifestauit Symeon Thessalonicensis alibi relatus, & nos iterum ostendemus vbi de lustrandis vasis, sermo inferius, occurret.

2 Εὐλογημένη ἡ βασιλεία.) Symeon, εὐλογεῖ τὸν θεὸν ὁ ἀρχιερεὺς, ὅτι ἄξιον αὐτὸν εὐλογεῖν ἐστι τῆς ἀπολωλότος ..., καὶ τὸ ἀνθρωπίνης σωτηρίας. *Benedicit Deum Pontifex, quia dignum est eum in perdita (ouis) inuentione, & humana salute benedicere.*

3 Ἐν εἰρήνῃ.) Cunctis hisce postulat omnibus populus, κύριε ἐλέησον, respondet. Nec mirum, inquit Symeon citatus, ... ἔχθροῦ γὰρ ... *Populus, Domine miserere exclamat: adoptato siquidem inimico & scelesto homine magna conceditur misericordia.*

4 Ὁ ἱερεὺς λέγει καθ' ἑαυτόν.) Silentio Sacerdos precatur: non tantum quia sit in more positum à Græcis, vt dum Diaconus elata voce suas Diaconica, siue Collectas profert, interim Sacerdos oret secreto: sed quia hæc est abiectionis suæ à Sacerdote facta coram Deo confessio, in qua terminatio quidem est aliqua, sed qua ἐκφώνησις non meretur nomen, vtpote nullatenus efferenda, sed tacitè sicut & tota oratio proferenda: hocque est quod in sequentibus annotatur, δεῖ εἰδέναι ὅτι οὐκ ἐκφωνεῖ, ἀλλὰ τό, ἀμὴν καθ' ἑαυτὸν λέγει cum vero ad Dei laudes accedit, ... Μέγας εἶ κύριε, &c. exclamat.

5 Μέγας εἶ κύριε) De hac oratione, eius authore, & variis lectionibus, consulenda quæ in Officio aquæ in Theophanis benedicendæ, commodius scribentur.

6 Σοὶ ἐντυγχάνει τὰ ἄστρα.) Hoc est præsto sunt ad imperii diui exequenda. Cum enim huius orationis author, creaturarum omnium erga vniuersi principem Deum, timorem summum sub eius ditione & reuerentiam omnem oraret, de astris subdidit illa Deo adesse, mandata eius impletura: nam & Baruch cecinit cap. 3. οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν καὶ εὐφράνθησαν· ἐκάλεσεν αὐτοὺς, καὶ εἶπαν, πάρεσμεν. *Stellæ autem dederunt lumen in custodiis suis, & lætatæ sunt: vocatæ sunt, & dixerunt, adsumus*: à militibus in statione vigilibus ducta metaphora. Creatoris tali pacto Deo submissis vt ex ipsis, & per ipsas, & quod super ipsas est, quidquid iubet operetur, orat Ecclesia vt iussu summo, qua fit baptizandos fons incorruptionis, sanctificationis munus, ἀφθαρσίας πηγὴ, ἁγιασμοῦ δῶρον, &c.

7 Ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο.) Hanc esse lustralium aquarum consecrationem præsentia verba indicant. Desinente namque baptizandi in Paschæ Pentecostesque festis more, desiit, & aquam illis diebus in Oriente consecrandi consuetudo: ea vero quæ in Theophaniis benedicitur, aliis vsibus asseruatur. Quoties cumque igitur Baptismum administrare Græci, aquam renouant; moxque quasi vsu sordidam in Ecclesia, vel ἐν θαλασσιδίῳ, vel χωνευτηρίῳ, *loco sub altari excauato, seu piscina*, effundunt: nunquam vero (vt falso quidam imponunt) pedibus calcant, quam antiquis Ecclesiæ benedictionibus sanctificatam agnoscunt.

8 Σφραγίζει.) Non absque causa cuncta Mss. connotant hanc crucis signationem qua benedicitur aqua digito fieri: tactu namque; manus tali pacto perficitur, vt crux prima in superficie: secunda, profundius: tertia profundissime fiat: quasi manus cruce armata dæmonem in omnibus aquæ substantiæ partibus insectaretur, vt demum ex ea penitus expellat. Videatur Durantus lib. cap. 19.

9 Ἐμφυσῶν εἰς τὸ ὕδωρ.) Huius in aquam insufflationis continuatum in hodiernum vsque diem vsum, vtraque obseruat Ecclesia: sed nec omisit illum veteris Alexandrinus: quem ritum dum refert, eius quoque rationem profert Theodoricus Abbas in vita S. Hildegardis apud Surium, inquiens *Sublato sancto cum fons Baptismalis consecraretur per flatum Sacerdotis, quem in fontem mittit cum verbis, qua Spiritus Sanctus rationabilitati hominum, & doctoribus infudit: quoniam in prima creatione Spiritus Domini ferebatur super aquas, mulier illa præsens orat*, &c.

10 Πάντα τὰ εἴδωλα, ἢ ἀέρια εἴδωλα.) Insufflantis in aquam Sacerdotis, & præsentium verborum hoc videtur esse propositum; vt sacro illo flatu phantasmata quæcumque, spirituumque malignorum ludibria, & dæmones ipsis idolis corporeis gaudentes, & repræsentatis idolorum figuris, ad cultum propitiandum recens conuersos tentantes, abigantur omnino & exterreantur. Solebant enim quondam Christiani in contemptus & auersionis quasi dem statuentur idola, argumentum, in pla insufflare, imo & nonnunquam miraculoso flatu in terram protecta minutim concidere & cōterere, quod præstitit Satyrus Martyr ob id in Achaïa capite damnatus, quod prætereuns flatu religioso detestatus fuisset idolum & euertisset; vnde & Tertullianus seueriore zeli sui censura quosdam perstringens, qui Gentilium prophanis cærimoniis vitum præberent: *Quo ore*, inquit, *Christianus thurarius, si per templa transibit, quo ore fumantes aras despuet, & exsufflabit, quibus ipse prospexit? qua constantia exorcizabit alumnos suos, quibus domum cellariam suam præstat?* Et ad idem pertinere censet Pamelius illud ad vxorem lib. cap. 5. scriptum, *cum aliquid immundum flatu expuis*. Dæmones itaque, ceu aëria & inuisibilia sibi idola, ab aquis consecratis Sacerdos expellens & abigens, quasi ore conspuit, dum insequitur flatu; atque ideo nuper precatus est: ἀποσβεσθήτωσαν ὑπὸ τὴν σημείωσιν τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ σου, πᾶσαι αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, & pro Gentilibus idolorum cultoribus orat Ecclesia, vt cunctæ idolorum effigies ex eorum mentibus obliterentur: est enim in Baptismali ritu Veteri Alexandrini huiusmodi oratio: *Da illis, Domine, sanctum afflatum tuum, quem vnicus Filius tuus insufflauit in sanctos Discipulos suos, omnesque reliquias cultus idolorum ab eorum cogitatione procul expelle*. Est quoque in historiis Ecclesiasticis Clodouæo sacris in fontibus Christianissimi regis nomen jamjam promerituro, Remigij Episcopi sanctissimum præceptum de profligandis, & è mente sua penitus tollendis idolis: *Incende quod adorasti, adora quod incendisti*.

11 Εὐλογεῖ εἰς τὸ τοῦ ἐλαίου ἀγγεῖον.) Ex insufflatione, crucis signatione, & oratione sequenti cōcere permittitur Catechumenorum oleum, hic benedici primum, & à simplici Sacerdote posse apud Græcos consecrari. Ita est. Licet enim consecrationis illius consuetus & ordinarius author sit Episcopus: non illegitimus tamen, vel vsu, vel ex Pontificis Ecclesiæve concessione potest esse Sacerdos quilibet. Prædicatid (nihil alioquin præter ius Græcis suis concedens) Arcudius libri quinti capite secundo dicens. Chrisma apud Græcos a solo Episcopo consecratum diutissime asseruatur: aqua vero & oleum Catechumenorum, conferendi Baptismatis instante necessitate à Sacerdote benedicitur. Huius enim illis potestate facta, nulla ab Episcopo consecrati, nulla eius asseruandi ratio, in contrarium obiici potest. Id & Clemens Pontifex octauus in Græcis approbat, sua ad Episcopos Latinos, Græcorum causa directa instructione.

Non sunt cogendi, inquit, *Presbyteri Græci citra sancta præter Chrismæ ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere, cum eiusmodi olea ab eis in vsu oleorum & Sacramentorum exhibitione ex vetere ritu conficiantur, seu benedicantur. Chrisma autem quod non nisi ab Episcopo etiam iuxta eorum ritum benedici potest, coguntur accipere.*

12 Ψάλλων τὸ, Ἀλληλούϊα τρίς.] Dum vnguenti sacri trina in aquam infusione sermonem instituens Dionysius de Eccl. Hierar. cap. 2 hoc dicit, ... παρὰ τῶν ... ἐπικλήσει τῆς τελετῆς. *pari numero sacrum diuinitus inspiratorum Prophetarum adiumentis ... canticum Pontificem vna recitare*, quodquidem iuxta Maximi & Pachymeris scholia vel paraphrasin est τὸ ἀλληλούϊα: cui etenim adiungunt Psalmum 28 sed is nunc omittitur: cum, vt ibi docet vterque, plurima circa Sacramentorum administrationem sint à Dionysij postea temporis innouata.

13 Ποιεῖ σταυροὺς τρεῖς ...] Clarius verba hæc interpretatur Arcudius lib. ... cap. vlt. *Facit tres cruces, effundens oleum in aquam*: quibus solus olei in aquam infusionem manifestat; quamuis Dionysius olei simul & vnguenti coniunctam immissionem describat loco superius citato: olei quidem primum his verbis κομίζουσι οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον, *deferunt Sacerdotes sanctum vnctionis oleum*, quod est Catechumenorum: vnguenti vero fieri in sequentibus; τρισὶ ... χρίσεως ... τὸ ὕδωρ ... *Et tribus sanctissimi vnguenti infusionibus consecrans (aquam) Pontifex*, & quæ sequuntur. Huiusmodi tamen in aquam vnguenti ... effusionem omiserunt tam ante Maximum & Pachymerem Græci: vt enim in præsenti Maximi verba alibi referenda prætermittam, suadet Pachymeres his aliis: οὐ χρὴ δὲ θαυμάζειν, εἰ ... *Nusquam mirari conuenit, si præter nunc vigentem in Ecclesiis consuetudinem immutata quædam pater (Dionysius) enarrat: illa enim forsan illius temporis status congruebant, nunc vero diligentius obseruantur cuncta*: solutque pro vtrea aquæ & olei mixtionis sermonem hic instituit Symeon Thessalonicensis: τὸ μὲν ὕδωρ σημαίνει τὴν ἀπόλουσιν ... τὸ δὲ ἔλαιον ... *Aqua quidem ablutionem & emundationem significat: & iam consecrata est. Oleum autem diuinam misericordiam, & mansuetudinis eius celeritatem ostendit, quæ nunquam sauciatis, & à communi hoste vulneratis non exhibetur.*

14 Εὐλογητὸς ὁ Θεός.] Symeon εὐλογεῖ ὁ Θεὸς ὁ ἀρχιερεὺς ... *Deum omnes homines saluare volentem benedicit Pontifex: sic namque in omnibus gratias agere conuenit, sed maxime cum hominum perficitur salus.*

15 Ὁ δὲ ἱερεὺς λαμβάνει ἐκ τοῦ ἐλαίου.] Ita propria est Sacerdotis hæc olei vnctio, vt Pontifice cærimonias Baptismi peragente, Sacerdoti tamen semper facienda referatur, prout clarè ostendunt primum & vltimum ex Ms. supra relatis. Illi porro attestantur Dionysius de Eccles. Hierar. cap. 2 Theophilus Alexandrinus lib. 1 ad Autolicum, Basilius de Spiritu sancto cap. ... & ... Tertullianus ac resurrect. carnis, Ambrosius lib. 1. de Sacram. August. tract. 44. in Ioannem & alij. Rituis rationem vnam proferunt Dionysius & Ambrosius citati. Ille siquidem οἱ ἱερεῖς ... *Sacer notes sacrum perungendi munus exequuntur, ad sacra certamina initiatum in figura euocantes, quibus sub Christo Athlotheta collocatus, velut in certamen diuinum alacer initiatus descendet.* Hic autem. *Vnctus es*, inquit, *quasi Athleta Christi, quasi luctamen istius sæculi luctaturus.* Alteram rationem vnanimi sensu deprompsit Thessalonicensis Antistes, & Berno Augiensis: vt vnctione videlicet olei animæ corporisque labe cuncta abstergatur, & vulnus omne reparetur. Illius testimonium habes num. 3. alterius hoc est: *Sequitur exorcismus olei, illo inunguntur Catechumeni, vt si quæ maculæ inhærent corpori aut menti, recedant.* Latini tandem in spem vitæ æternæ vngunt: Græci ad animæ spiritusque alacritatem obtinendam. Vtrumque hunc finem Procopius Gazæus complectitur in illud ... dicit: *Abluet eos aqua. Oleo inungit, ait, & illa vnctio indicat spei alacrem hilaritatem, qua adest vita sanctorum.* De his plura apud Cyrillum Hierosolymitanum Catech. 2. Mystag.

16 Χρίεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνα.] In Sacramentis quibusdam nonnullisque sacramentalibus forma passiua, eaque absoluta, non sine mysterio Græci vtuntur: & ministri quidem personam proprium tenent, ne ab eius meritis ut dignitate, sacramentum, aut piorum sit vtionis Ecclesiasticæ opus virtutem mutuari videatur; sacramenti vero celebrationem etiam suscipientis nomine expresse ut liceant, ne de illo dubium possit vllum superesse. Et hoc modo legimus in his Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ὁ δεῖνα. ὁ δεῖνα ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνα. κείρεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ὁ δεῖνα. μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ὁ δεῖνα.

17 Εἰς τὴν ὠδὴν λέγει.] Huic vnctioni reliquisue sequentibus nulla verba adiuncta referunt Ms. Codices, vnde & à neotericorum inuentione processisse sunt existimanda.

18 Καὶ ὅτι χρίει ὅλον τὸ σῶμα.] Ordo Romanus vterque, pectus solum modo cum scapulis vngi præcipit. Græcos tamen à sui ritus primordio partes corporis diuersas, frontem, pectus, scapulas, aures, nares, manus, & pedes & totum denique corpus vnxisse, ex Dionysio & Cyrillo Hierosolymitano discimus. Ille quidem cap. 2. de Eccl. Hierarch. scribit, ὁ μὲν ἱεράρχης ... τρὶς ... *Pontifex ter per signum crucis aggreditur vnctionem: de cætero vero Sacerdotibus hominem toto corpore perungendum tradit.* Sacerdotum vero nomine Diaconos etiam intelligi censet Maximus in scholiis, vt qui cum Sacerdotibus Pontifici sint subiecti, & vbique obsequuntur. Hic autem, id est Cyrillus Catech. 2. Mystag. ... inquit, ἐλαίῳ ἠλείφεσθε ... *Deinde vero iam exuti exorcizato oleo, à summis capillis ad inferiores vsque pedes perungebamini.* Nec tamen minus modestiam & verecundiam quis vnctionem existimet per vtrumque latus, ab humeris ad pedes vsque manu oleo tincta, & exinde producta religiose casteque fieri intelligenda est. Nudato tamen omni ex parte corpore perficitur: id enim testatur cum Cyrillo Dionysius: γυμνώσαντες ... οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. *Omnino ... vnguentibus*

cum ministris deferunt Sacerdotes sanctum vn ctionis oleum. Hinc Conno is Presbyteri apud Ioannem Moschum, à mulieribus inungendis fuga, & animi trepidatio non modica, cum speciosissimæ puellæ è Perside aduenienti, sanctum hoc officium foret præstiturus. Hinc ex aduerso à Constantino Imperatore apud Metaphrastem in Syluestri vita confusio contempta, cum laxas vltimam exuit tunicam, & probrum carnis subiecit oculis, & inunctus fuit, & piscinam ingressus est. De obsequio, (vt fœminarum pudori hac in parte consuleretur) à Diaconissis præstito dixi ... us fol. 216.

19 Ὀρθῶν αὐτῶν ἑστηκότων] Rectè stetisse qui Baptizarentur, illius Hebræi demonstrat exemplum, que ad Baptismum non rectè suscipiendum aliorum manibus erectum Ioannes Moschus prati spiritualis cap. 176 enarrat.

20 Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ] Propter dictionis βαπτίζεται attenuatem, ad aliam vocem Latinam, *Baptizetur*, commenti sunt quidam Græcos in Baptismate deprecatoriâ vel Imperatiuâ formâ vti; quo vel leuiter perspecto, cessat quæstionis ex præsenti tium verborum insinuatione ... Verum vero passim hic Græ ... modum loquendi sensum exhibens absolutum, atque adeo Baptismi effectum significans & producens, in Præcursoris phrasi assiduâ (*ego debeo à te Baptizar*) fundatus, præter Latinæ, (*ego te Baptizo*) actiuæ formæ, Christi verbis (*Baptizantes eos*) conformior, non est tanti momenti dicuerer, vt hæc illi præferatur. Satis sit vtramque a Concilio Florentino probari: Græcam vero minus quidem Latinâ, ministri personam ... verum ... recipientem Sacramenti acceptæ gratiæ magis certum reddere; & vbi conferentis personam non ... memo at merita quoque illius non attendit, solumque Dei gratiæ authorem agnoscit. Intellectam tamen ipsi Græci volunt, sicut & aperte Latini profitentur: nam & candide fatetur Symeon Thessalonicensis, τὸ βαπτίζεται τὸ ἑκούσιον σημαίνει, καὶ πα... τοῦ ἀρχιερέως ἢ ἱερέως, καὶ τὸ ἑνιαῖον ... τοῦ ἐν τριάδι μόνου Θεοῦ. *Illud, Baptizatur spontaneam actionem significat, & per me, Pontificem, vel Sacerdotem, opus ipsum actu exequentem, & vnitatem Dei in Trinitate exprimentem*.

21 Ο δεῖνα) Baptizandi nomen Pontific mysterium celebranti suggeri, atque ab ipso in Baptismo proferri, docet Dionysius sæpe memoratus. ὁ δὲ ἱεράρχης ... τοὔνομα ... τὸ ὕδωρ ... τρισὶ ... ὁ ἱεράρχης βαπτίζει. *Pontifex autem in loco superiore stans, cum rursus Sacerdotes ad aquas sub Pontificis manu (cum iam Baptizat) initiati nomen pronunciaverint, ter quidem illum Pontifex demergit.*

22 Τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.) Mitantur non mi... ipsi Græci, quod nec a se legitur, nec vllo pacto velle esse impressum in Euchologiis editis, quorumdam inscitia & deuotione ... postquamque sanctissimæ Trinitatis personæ ... appellationem, statim τὸ, Ἀμήν fuisse scriptum hoc pacto: εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, ἀμήν. καὶ τοῦ υἱοῦ, ἀμήν. καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀμήν. cuius certè particulæ interiectio, a nullo eorum, nouatore licet & Ecclesiæ Latinæ aduersario, memoratur: nam & Thessalonicensis modum & verba Baptismi referens, nullius ... meminit: λαβόμενος δὲ αὐτοῦ ... τὸ πρόσωπον ... καὶ ... εἰς τὸ ὕδωρ, ἀναφωνεῖ, βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός. καὶ ... ἀναδύει ... καὶ τοῦ υἱοῦ. ... καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ οὕτως ἀναζεῖ αὐτὸν τοὺς ... ἐν τῷ θεοτάτῳ βαπτίσματι. ἅμα γὰρ διὰ ... καὶ τοῦ ... ἀναστάσεως ... ἐκ τοῦ ὕδατος ... τὸ ὄνομα ... ὁ δοῦλος τὸ μοναδικὸν τῆς θεότητος. *Capite vero in quo sensus omnes, & præcipua hominis virtus vigent apprehenso, in aquam immergit (Sacerdos) & semel exclamat*, Baptizatur seruus Dei N. in nomine Patris, *confestim educit illum: mox immergit illum dicens* Et Filij. *Et tertio immergens dicit* Et Spiritus sancti. *Atque Baptismati perfectum illum edocit: simul quidem per sanctam Trinitatem illum reparans & initians, & tres personas prædicans in vna Deitate, in nomine, dicens, quod Deitatis vnitatem manifestat* Sed nec particulam eandem ... legendam exhibet, & de adiunctione huiusmodi conquestus, in typorum corruptos correctores culpam ... Neophytus Rhodinus in sua Synopsi vernacula ... τοῦ βαπτίσματος ... εἰς αὐτὰ τὰ λόγια ... Χριστοῦ ... εἰς τὰ ... λόγος ... ὁ Χριστὸς ... βαπτίζεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἀμήν, καὶ τοῦ υἱοῦ, ἀμήν. καὶ ... ἁγίου πνεύματος ... Ὁ Χριστὸς ... ἀμὴν ... *Baptismatis tota virtus in Christi verbis consistit: in medio quorum nullum aliud verbum aut dictio debet interseri, sed solum vt ea Christus enunciauit, ita & Sacerdos eloqui tenetur. Hoc ideo affero quia cum Baptizant aliqui, dicere consueuerunt.* *In nomine Patris, Amen. Et Filij, Amen. Et Spiritus sancti Amen: vt constat ex quibusdam Euchologiis corruptis ab illiteratis typorum correctoribus. Christus autem,* Amen *in hoc subiecto non protulit & ob hanc causam Sacerdotem illud addere non decet. Vltimum vero,* Amen, *subiungi nil prohibet, quia iam Sacramenti forma completa dignoscitur* (orrupte o hæc, meo quidem iudicio potuit exinde oriri quod illiter... tus ille corrector viderit particulam, *Amen*, ita nominibus Trinitatis personis intermixtam in ritu Baptismi Seueri Alexan... ex quo in suum Euchologium voluit traducere: vel quia dum Lector ... deinit, pronunciat astantes ex Euchologij præscripto, *Amen*: ... fol 235. vnde forsan contigit, vt cum ex affectu id in Baptismate, populus responderet, pro à Sacerdote proferendis verbis iudicauerit adijciendum.

23 Νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.] Virtutis indeficientis Baptismi ... præsentia verba declarant: nisi dixeris ministri votum esse, quo gratiam in Baptismo acceptam in perpetuum suscipienti adfuturam, vel ominatur, vel deprecatur.

24 Ἀναφέρει ἐν ...) Antiquus immersionis mos hic exornatur, quamuis infusione nunc sæpius vtantur Græci. Quoad enim licuit obseruare, puerum sedentem ἐν κολυμβήθρᾳ, *vase vel pelui ad cubitum profundo* (sic Baptisterium hodie vocant à piscina, in qua cæcus lauit, & venit videns) ter superinfusa, non modica quantitate aqua calida (frigida namque pueri tenellum corpus nimio dolore perstringeret) pu... Vel certe ne aquæ ... obruatur, & forte nimiam epotet, prius manum positum & sinistra in ventre suppositum, Sacerdos ... toto corpore salutaribus aquis abluit & lustrat. Infusiones huiusmodi non dubitat Neophytus Rhodinus immersiones vocare. ... χωρίζω

τὸ περὶ ὕδατι εἰς ἐκεῖνον ὑπὸ βαπτίζεσθαι· διὰ τὰ σημαίνοντα ... *Per aquam faret eum qui Baptizatur infundimus vt Sanctam Trinitatem in cuius nomine Baptizamur, declaremus: & vt insuper tribus illis immersionibus mortem, sepulturam resurrectionemque Christi profiteamur.* Calidam porrò etiam hac ratione in Baptismo Græci admiscent, vt ex Canone Synodi prouincialis sub Germano Amathunti Archiepiscopo, de quo nos in præfatione ad Lectorem, celebratæ, colligo: quo statuitur. οὐ χρὴ ἐπὶ ψυχρῷ ὕδατι βαπτίζειν, ἀλλ' ἐπὶ ζέοντι· δηλοῦντος τοῦ ζέοντος τὸ ζέον τῆς χάριτος τοῦ βαπτίσματος· εἰ δὲ ἀνάγκη ἐστι, γινέσθω καὶ ἐπὶ ψυχρῷ. *In aqua frigida Baptizare non oportet, sed in calida: manifestante nimirum calida gratia Baptismatis feruorem: si vero necessitas vrgeat, fiat & in frigida* Recolendum quod de se unda liturgiæ dictum est suo loco, numero 6.

25 Νιπτέσθω ὁ ἱερεύς.] Non polluti his contractæ, & hac de causa eluendæ; sed unditæ gratia Sacerdos lauatur: hocque eodem fine & Supermanicalibus brachia stringentem & in eo se præ ingentem Pontificem ostendit super us M S Codex Cryptoferr. non vt superstitione motus, prout de more calumniatur Caturnsyrius, sed vt expedite & munde totum hoc officium peragat, neue vestes candidæ, aqua subsilient maculentur.

26 Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν.] Populus Baptismalis per aquam lustralem g atiæ testis, initiato cumulatissimam dei ctorum omnium indulgentiam gratulatur Psalmo 31 decantato: de quo Cyrillus Hierosolymitanus Cathec. τῆς προφητικῆς οὖν ἀκούσατε λέγοντος, καθάρισί γε νῦν ἵνα ἀγγελικὸς ὑμῖν ὑποδέξηται χορὸς, μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι. *Propheticam vocem audite: Lauamini, mundi estote: vt Angelicus vobis Chorus acclamare possit; Beati quorum remissa sunt iniquitates.* Et Hieronymus lib 4. aduersus Pelagianos. *De Baptismatis fonte surgentes, ait, & regenerati in Deum salvatorem, impleto illo, quod de se scriptum est, Beati quorum remissa sunt iniquitates.*

27 Ενδύεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ χιτῶνα.] Nil magis auditum vel ritum antiquitatis Ecclesiasticæ rudimenta edoctis, quam è sacro fonte emergentes Neophoustos candida veste donari. Illum Latini obseruant, linteo Chrismali vocato infantos capiti imposito: Græci pariter retinent, capite & corpore Cucullo & tunica circ. inuoluto: sed nonnisi adultis integrum vestium apparatum vtraque Ecclesia largitur: de quo Cyrillus Catech. 4. ἀποδυσάμενος δὲ τὰ παλαιὰ ἱμάτια, καὶ ἐνδυσάμενος τὰ πνευματικὰ λευκὰ, χρὴ λευχειμονεῖν διαπαντός. οὐ τοῦτό φαμεν, ὅτι σε δεῖ λευκὰ ἱμάτια περιβεβλῆσθαι ἀεί, ἀλλὰ τὰ ὄντως λευκὰ καὶ λαμπρὰ καὶ πνευματικὰ ἀναγκαῖόν σε περιβεβλῆσθαι. *Veteribus exutis vestibus, & iis qua sunt secundum spiritum alba indutis: omnino iam albis ornari decet. Non hoc, omnino, dicimus, quasi alba te semper habere sit necesse: sed quod his qua vere alba, splendida, & spiritualia sunt, vestiri te oporteat.* Et Ambrosius lib. de iis qui initiantur. *Accepisti post hac vestimenta candida vt esset indicium, quod exueris innolucrum peccatorum: indueris innocentiæ casta velamina.* Ab acceptis autem in Paschate nouis & albis vestibus a Neophotistis, Dominica illam λευκὴν, corrupte λαμπρὰν, Græci vocant: sequentem vero ab immutatis albis, καινὴν τῆς διακαινήσιμου, *innouationis Dominicam* dicunt. Cæterum de hoc indumentorum genere disserens Symeon Thessal. ἀμφιέννυται, inquit, ὁ βαπτισθεὶς τὸν βαπτιζόμενον χιτῶνα, ὁς εὐλογεῖται παρ' αὐτοῦ· τὸ δὲ, ἱερατικῆς τε ... τοῦ θεοῦ ἀρχαίας εἰκόνος, αὐτὸς, ἵνα ... τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἐν ὕδατι καὶ τῷ πνεύματι ... χαρίσματος ἀξιωθῆναι ἐνδύματι καὶ τὸ ... τὸ ἀγγελικὸν ἐν θείοις πνεύματι ... καὶ ἱερατικῆς Χριστοῦ ... θεῷ μόνῳ, καὶ τοῖς ἐχθροῖς οὐχ ἁλώσιμος ... καὶ τῆς κοινωνίας δὲ τῶν μυστηρίων ἐπιτυχεῖν ... καὶ μὴ ποιεῖν ἐν σώματος ... τῆς θεοῦ βασιλείας. *Induto Baptizato tunicam à Pontifice benedictam, ipse gratiarum actiones Deo refert, laudans eum (in sequenti oratione) pro regeneratis in aqua & Spiritu salute. Deinde sacro Chrismate, & dono per ipsum, & sanctitate diuini Spiritus dignum illum habere precatur, Sanctus enim renunciatur & Christo signatus, & sancto Vnguento ab Angelis notus, & inimicis inexpugnatus si tamen vigilans fuerit. & participatione mysteriorum frui illum, & vt non ... sibi corporis ... ituros ... spiritus fiat filius ... Et* infra e his est inentis clarior tem & vberiorem adhuc tex. us sermonem interto ai, διὰ τὸ τὸ ἔνδυμα τοῦ κουκουλίου, καὶ τὸ χιτῶνος ... *Ad quid assumitur Cucullo & tunica, indumentum* Rei ondet ipse ... τὸ κεφαλῇ καλύμμα, ὃ δὴ καὶ περικεφαλαία ... καὶ τὸ ... διὰ τὴν ἀκακίαν καὶ τὸ νηπιώδες ... ἀγγελικὸν ... τοῦ θεοῦ καὶ δυνάμεως ... αἱ ... γὰρ ... τὰ κεφαλῇ ... καὶ χιτῶνα λευκὸν ... τοῦ θεοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἀγγελικῆς ... γὰρ φωτὸς ὁ βαπτισθεὶς, καὶ ὅλος ἁπλοῦς τε καὶ καθαρός. *Cucullo, qui & galea vocatur, caput illius tegitur, propter innocentiam partim & infantilem adhuc ætatem (infantium enim Cucullus est tegumen) & propter puritatem: partim ad diuinam protectionem, & sensuum, plurimi namque in capite sedem habent, custodiam demonstrandam. Deinde tunica candida, Anobolio dicta induitur, in diuini ... nis & Angelica puritatis figuram. Filius enim lucis, & totus purus & immaculatus euadit Baptizatus.*

28 Χεῖρας τὰς βαπτισθέντος τῷ ἁγίῳ μύρῳ.] Quocumque nato ad hæc vsque tempora inter Ecclesiam Orientalem & Occidentalem dissidio, vna tamen et fuit de Sacramentis in vtraque fides, vnus in eis enumerandis singulariter extitit consensus. Hoc telum in Sacramentorum fideique ... ellos ... non ... Hæreticos vibrantium, si non ... tundere penit us, infirmasse saltem quosdam Catholicos doctores voluisse demiror, dum à Græcis Confirmationis Sacramentum pene subripiunt, & eosdem non illud quidem negare sed vel illo nunc semetipsos or asse, vel illud ad Ecclesiæ mentem non rect administrare profitentur. Etenim si nudam & aridam, vt ita me loqui permittant, manuum impositionem capitis obumbratiuam sacramenti huius veram & germanam contendant esse materiam, cum nullam huiusmodi in Euchologiis antiquis, aut recentibus, M S. aut editis, reperire detur, Græco ex consequenti Confirmationis ... num non habere, nec etiam ab antiquo ... es ... ha ... uisse, affirment necessum erit At vero tam amplam & spatiosam, tam eruditam, & Apostolicarum Ecclesiasticarumque tenacem Christiani orbis portionem, ad ... exquisitum ... sacramentum ... uisse, neglexisse, vel ignorasse, pauci, me quidem iudice, dicere attentabunt: ac propterea cum sacramentum hoc & suscipere & tra. ere se iactent Græci, non nisi Vnctionem, quam a nobis impræsentiarum elucidandam proponimus, illud idem perfici arbitrentur:

Vnctionem hanc quoque germanam apud eos esse Confirmationem, post Baptismum consignationem, Spiritus Sancti sigillum, è septem Sacramentis secundum, paucis vt Græcorum rituum vindex euinco. Primò, ex Ecclesiæ Romanæ sensu, quæ numero Christianorum consignatorum adlegit eos, qui semel suscepto Baptismo in Ecclesia Orientali, Chrismate hoc fuerint inuncti. Secundò, ex totius eiusdem portionis Orientalis fide, quæ dum septem admittit Sacramenta secundum in hac vnctione constituit: quodque nobis Confirmatio, ipsi non alia quam χρίσματος, ἢ ἁγίου μύρου, voce exprimitur: nil in hoc frequentius Theologis eius Orthodoxis, & ab Ecclesia Romana alienis, Symeoni Thessalonicensi totis septem libris de septem Sacramentis, & supra de templo sub initio, Matthæo Blastari in Nomocanone, Ieremiæ Patriarchæ in sua Catholica responsione, Gabrieli Philadelphiæ Antistiti, Catumsyrito in Elenchis Amathus Arcudium, Arcudio ipsi, Germano Aduersus Episcopo Neophyto Rhodino in Synopsi doctrinæ Christianæ Cariophyllo plerisque locis, & iis omnibus quibus vnquam propositum fuit suam de Sacramentorum numero & ratione, fidem vel doctrinam explicare. Tertiò, cum præsenti sicut prioribus sæculis Baptismum & Confirmationem Neophytis indiuisim administrent Græci, priusquam eos ad percipiendam coniunctim Eucharistiam aduocent, quis in alio quam propositorituu Vnctionis Confirmationem statuat, qua consignatio doni Spiritus Sancti memoratur, & Spiritus ipse adiuncta superius oratione aduocatur? Et si quidem fuerit Sacerdos baptizans, confestim ad vngendum signandumque eodem loco properat; si vero Pontifex, Constantinopoli quidem e Baptisterio Sanctæ Sophiæ digressus, ad vicinam sancti Petri ædem, alibi vero, εἰς τὸ ἀποδυτήριον, ad Vestiarium, Catechumenis exuendis & Neophytis induendis destinatum, vt in Ms. superius allatis intueri licet, iuxta Baptisterium lauacro salutis regeneratos Vnctione perfecturus se confert; sicut Romæ completo Constantinianis in fontibus Baptismo, ad proximam & adhærētem sanctæ Mariæ *in Fontibus*, ideo vocatam Ædiculam sacram manus impositurus, & vncturus quoque Latinus Pontifex proficiscitur. Quartò, ne Patribus Latinis manus impositionem vnctioni frequenter adiungentibus, ac ideo nouæ opinionis vtramque velut inadæquatam & partialem materiam, ex qua vna totalis exurgat, statuentis ducibus factis: ne, inquam, illis, aut eorum testimoniis innitar, certius est ad Græcos Ecclesiæ suæ Iudices, propriorumque rituum assertores prouocare: quibus recitādis, ne prolixior fiam, consulendus post Origenem hom. 8. in Leuiticum, donum gratiæ Spiritus, & Spiritus ipsius complementum per vnctionem dari asserentem, consulendus, inquam Cyrillus Hierosolymitanus in Catechesibus, quarum tertia περὶ χρίσματος, Sacramenti veram rationem, sanctificandique vim dictæ assignat vnctioni, vbi inter cætera scribit, τὸ μὲν σῶμα φαινομένῳ μύρῳ τὸ σῶμα χρίεται, τῷ δὲ ἁγίῳ ἢ ζωοποιῷ πνεύματι ἡ ψυχὴ ἁγιάζεται. *corpus quidem isto visibili vnguento perungitur, anima vero sancto viuificoque Spiritu sanctificatur.* Quid autem sanctificandi vim consequitur præter Sacramentum, & instrumētum sanctificationis? Aut quo alio quam Confirmationis sacramento anima Spiritu Sancto propriè sanctificari & repleri dicitur? Aut denique cur Baptismo Catechesi prima & secunda exposito, & Eucharistiæ quarta deinde & quinta pene pertractatæ, in tertia περὶ χρίσματος sermonem interfuisset, nisi quia medium vtriusque Sacramentum & vtrisque annexum, dum reciperetur, censuisset? Consulendus etiam Nazianzenus, qui non minus animam Spiritu consignari, quam corpus vnguento deliniri, σφραγίζομεν ψυχὴν ἢ σῶμα, τῷ χρίσματι καὶ τῷ πνεύματι, affirmat orat. 40. in sanctum Baptisma. Audiendus quoque Eusebius lib. 6. cap. 43. qui absque vnguenti consignatione, velut absque Sacramento Spiritum Sanctum recipere Nouatum non potuisse historiis consignat, τούτου δὲ μὴ τυχὼν, πῶς ἂν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔτυχε. Legēdus in vita Basilij Amphilochius Basilium vbi Baptismo lustratum ante communionem ab eo receptam, sancto Chrismate ad Confirmationis donum a Maximino perunctum enarrat. Idem clarissimis verbis exprimit Theodoretus in Comment. ad cap. Cantic. de Baptizatis, inquiens, σφραγῖδα πνὰ βασιλικὴν δέχεται τὸ πνευματικοῦ μύρου τὸ χρίσμα, ὡς ἐν τύπῳ τῷ μύρῳ τὴν ἀόρατον τοῦ παναγίου πνεύματος χάριν ὑποδεχόμενοι. *Signum & notam regiam accipiunt spiritualis vnguenti Vnctionem, vnguento nimirum isto, inuisibilem Spiritus Sancti gratiam quasi sub quadam imagine percipientes.* At cur, inquies, χειρῶν ἐπίθεσιν manuum impositionem vocat Thessal. lib. de Templo si nusquam illius apud Græcos apparet vsus. Respondeo Scripturæ loquendi modum fuisse imitatum, nec se à vocibus à Patribus Græcis vsurpatis reddidisse alienum, imo potius Theologorum nostrorum mentem & verba vbi manuum impositionem cum vnctione confundunt, sequutum. Ait enim, τῇ ἐπιθέσει τῶν χειρῶν καὶ ἐμπνεύσει τὴν τοῦ μύρου χάριν ἐπιδίδωσιν ἢ ἡμᾶς ἀγαθῶς χρίων ἡμῖν παρέχει τὴν εὐωδῆ ἢ ζωτικὴν τοῦ πνεύματος δύναμιν. *Per manuum impositionem & inspirationem vnguenti gratiam infert: & nos sua bonitate vngens suauεolentem & viuificam Spiritus gratiam elargitur.* Verum cur semper in Oriente æque facile fuerit Sacerdotibus baptizatos consignare Chrismate, ac consignandos Episcopis baptizare, quæstio est alio danda loco, cum ea, vtrum solus Episcopus Sacramenti Confirmationis sit minister? Satis sit nobis difficultatem abrumpere, & nodum præscindere velut Alexander. Cum puerorum & adultorum confusa plebs, non amplius solemnibus Paschatis, Pentecostes, & Theophaniorum festis sacro Baptismatis fonte lustraretur ab Episcopis, cum indiuidua comes ex antiquo instituto Chrismatis consignatio, ceu perfectio & manus eius vltima haberetur: ne forsan pueri morte immatura præcepti, sanctis illius mysterii fierent exortes, ita consentientibus primo totius Orientis Episcopis, Sacerdotes confirmandi officium vel arrogarunt, vel sibi concessum ad hanc vsque diem retinuerunt. Hanc sententiam vt se difficilis instantia eriperet Gabriel Philadelphiæ Antistes, vir alioqui prauarum traditionum tenax propugnator elegit: ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία οὐ μόνον τοῖς ἀρχιερεῦσιν, ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἢ τοῖς ἱερεῦσι συγχωρεῖ χρίειν τῷ μύρῳ μετὰ τὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τελετὴν. ἢ τοῦτο οὕτω συγκεχώρηται, ἵνα μὴ τις τῶν βαπτιζομένων ἀμοιρήσῃ τῆς τοιαύτης χάριτος ὑστερούμενος ἐξαίφνης ἢ ἄνευ, ... *Ecclesia Orientalis non tantum Pontificibus, sed etiam per ipsos Presbyteris, post sacram Baptismatis caerimoniam benigne annuit, atque concedit citra vllam culpam, vnctionem Chrismatis. Idque propterea ne quis Baptizatorum eiusmodi gratia priuetur; si eum contingat, vt sunt humanæ res, repentina atque immatura morte ex hac vita migrare.* Rationem porro nollem mihi meliorem in hoc dubio proferri, præter eam quam Græci Latinus de hac difficultate

inquirentibus proposuerunt. Interrogauerant enim Latini: διατί οὐ χρίουσιν οἱ ἀρχιερεῖς τῷ μύρῳ, ἀλλ' οἱ ἱερεῖς ... *Quare Pontifices non inungunt Chrismate, sed Sacerdotes, cum hoc Pontificibus sit datum?* His aptè conuenienterque à Græcis fuisse satisfactum ex ipsius Concilij verbis discimus, quale vero fuerit, da um ab eis responsum, vt à Synodicis notariis omissum, ignoramus: ... *Hæc à Latinis obiecta Mitylenensis Præsul ex Canonibus & legibus omnia soluit.* Exinde tamen non obscure percipimus cur cætimonialem vnctionem Chrismatis à Latinis Sacerdotibus in Baptismate fieri solitam Græci non admitterent, quia videlicet vicaria est illa Pontificalis in fronte vnctionis, quæ ex Episcopi defectu Baptismum, vt priscis temporibus semper comitari nequit: at cum Græcis Sacerdotibus defectum Episcoporum supplere, data Confirmatione, sit licitum: nulla certe alia, baptizandorum verticem vngendi requirit ratio: & præterea cum ipsi oleo Catechumenorum & caput & corpus totum Baptizandorum illiniant, superflua illis quæcumque alia vnctio visa est, cum & Chrismate semel, & oleo semel, corpus idem perunxisse sit satis.

29 Ποιεῖ σταυροῦ τύπον ἐπὶ τὸ μετώπου.] Ita fere ad verbum Synodus secunda e P. Canone 7. & Cyrillus Hierosolymitanus.

30 Καὶ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.] Pedum & manuum vngendarum mentionem nullam faciunt Concilium secundum, Ms. Cryptoferratense Bessarionis, & Barberinum S.Marci, vel etiam aliud sub numero 88. (quamuis ... dorsi meminerit) sed nec Cyrillus Hierosolymitanus vnus ex memorati Concilij Patribus, dum Catech. 3. Mystag. cunctarum per corpus vnctionum numerum & sensum exponit: ... *Ac primum quidem frons illinitur, vt eum à vobis abstergat pudorem, quem primus homo transgressor perpetuo circumferebat: simulque efficiat, vt vultu non velato Dei gloriam possitis intueri. Deinde vero aures vnguntur, vt ad audiendum diuina mysteria aures accipiatis, de quibus dicebat Isaias. Et addidit mihi Dominus aures ad audiendum. Et Dominus in Euangeliis. Qui habet aures audiendi, audiat. Postea nares, vt diuinum recipientes vnguentum dicatis Christi gratus odor sumus, in his qui saluantur. Tum vero pectus inungitur, vt induti thoracem iustitiæ, fortiter aduersus insultus diaboli consistatis, vt Dominus Christus post Baptismum, & Spiritus sancti aduentum, egressus in prælium, deuicit aduersarium.*

31 Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου.] Cum extra Baptismum, vt ex ipsorum verbis docuimus, Confirmationis sacramento Græci nullum consignent, nec alia parte vel loco Baptismalis ritus, quam præsenti quo & Chrismatis manifesta elucet vnctio, illud conferri, queat legitimè dici: nusquam inficiandum est, relata verba veram germanamque Confirmationis formam continere. Periculosa proinde mihi semper visa est illorum suspicio, qui ne Græcos concedeant, ob S. Methodij, Concilij Oecumenici secundi Can. 7. & Trullani Can. 95. testimonia, sacramentum hoc, quoad faciem exterius pareret, iterare, eo quod Chrismatis vnctione, & verborum istorum σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου Hæreticos recipi & reconciliari præscriberent: maluerunt de virtute verborum illorum tanquam Confirmationi conferendæ alienorum & penitus inutilium dubitare, atque insuper Græcam Ecclesiam tanto Sacramento decernere vel fuisse iam ab antiquo orbatam asserere, quam ab apparente incommodo, cuius euitandi gratiam a Deo expectamus, se se extricare, vel solerter eripere. Discriminis tamen memorati discussione in tempus aliud dilata operæ pretium est vnam vel alteram conclusionem tanquam certam & indubitatam ponere. Primam quidem: Græcos hucusque septenarium Sacramentorum numerum, in quo & Chrisma siue Confirmationem posuerunt fuisse confessos, ex Germani numero 18. citati authoritate, & actis suis Synodalibus in Euchologio MS. Allatiano repetitis: Ἀλλ ... *Septem sunt Sacramenta Christi Ecclesiæ. Nuptiæ in Domino fornicationem prohibent. Ordo virtutes, id est potestatem spiritualem adauget. Sanctum Baptisma corpus emundat, & animam sanctificat. Vnguenti Chrisma fidem confirmat. Diuina communio Christum nobis incorporat. Confessio cælorum est ascensus, & peccatorum liberationem confert. Sanctum oleum cælorum regnum largitur.* Alia conclusio priorem consequens est hæc. Græcos necesse est asserere, verum & perfectum Confirmationis sacramentum Chrismatis vnctione, velut materia proxima, & verborum σφραγὶς δωρεᾶς καὶ τὰ ἑξῆς. forma constans, penes se semper habuisse. Ita Concilium Cp. secundum & Trullanum superius citata, quæ si veram Confirmationis formam non protulerint nulla iam in Oriente superest Confirmatio, vel vim illius fundamentum, nulla de illo fides, priuabuntur apud eos quotquot sunt Orthodoxi sancti Spiritus vt fidem profiteantur dono: imo nec illo communitos vnquam fuisse sanctos Patres necesse est asserere, cum schisma quo moderni laborant abolitæ sacramenti alicuius formæ, aut violati contemptine reos nūquam fecerit superius diximus. Perstrepit tamen ad hæc Italogræci cuiusdam Catumsyriti, nec Itali forsan vel Latini, sed nec Græci temeraria omnino, & nunquam seuera satis digna censura garrulitas; & Prologo vnico circa Confirmationis sacramentum cap. 24. & seq. verba σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου, tanquam minus apta statuendæ sacramenti huius formæ reprobat, atque omnino repudianda pronunciat, vtpote, inquit, quæ sint tantum communis & imperfecta sacramenti in communi sumpti descriptio, & oratio truncata sine verbo, quæ ex parte solius prædicati possunt consistere: ita vt Baptismus, Ordo, Matrimonium, &c. sint etiam *Spiritus sancti signacula.* Verum esto: dicatur impropriè, si tamen ita fieri potest, & in ampla significatione quodlibet Sacramentum doni sancti Spiritus signaculum, eoquod obsignet & imprimat in anima quam in se continet, & ex se producit

producit gratiam; & arcana plurima quasi sub sigillo conclusa solis fidelibus aperienda, reuelandaque continet: amplior tamen nimis est huiusmodi significatio, hacque ratione nil ita proprium est vni, quod ex abusu non possit alteri concedi. quae σφραγὶς, *signum* est Confirmatio: illa namque voce cum vulgo *crucis signum* exprimamus, ipsa quoque speciatim in vtraque Ecclesia crucis signo conferri solita est. Describit idcirco Dionysius cap. 2 de Eccl. Hierarchia Pontificem post Baptismum, τῷ θεουργικωτάτῳ μύρῳ τὸν ἄνδρα σφραγισάμενον, *diuinissimo operante vnguento virum cruce signantem. Carnem signari* dicit Tertullianus de resurrect. cap. 8. *vt & anima muniatur*: meminit Prudentius in Psychom. *inscripta oleo frontis signacula*: hinc neque Pontificum, Conciliorum, Patrum vox vna Confirmationem, *signum* siue *signaculum*, aut *consignationem* nuncupans: sunt illi Damasus, Innocentius, Leo, Gregorius, Synodus Hispalensis secunda, & Florentina Tertullianus de Praescript. Cyrillus Catech. 3. Prudentius citatus σφραγὶς est quoque ipsa Chrismatis vnctio, nota videlicet percellens oculum, & animam inuisibili figura signans, quam Spiritus sanctus adueniens suo vt propriam inurit, auxiliorum vnctione corroborat, & sui praesentia exhilarat. Intelligitur denique σφραγὶς haec, vt ipsius Pontificis σφραγιστικός. *per vnctionem & crucem obsignatio*, signum, inquam, in praxi, quod personae recipientis, nec non & vngentis cogitatio comitatur, vt Spiritus sanctus ius nunquam reuocandum in animam sui characteris nota sibi conciliet, ipsamque vicissim donorum eius copia ditatam & communitam valida protectione conseruet. A Graecis itaque σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου dicitur Confirmatio, crucis nimirum signatio, vnctio cruce expressa hominemque signans, ipsa Pontificis in praxi per vnctionem crucis obsignatio, Spiritus sancti dona conferens homini. δωρεᾶς χρηστῆ τὸ πνεύματος ἁγίου, inquit Symeon, vt fide intrepide profiteatur: atque ita Graecorum haec forma. Hoc est signum crucis, crucis vnctio, per vnctionem & crucem obsignatio, doni Spiritus sancti obtinendi gratia, & vt prolixius latiusque explicat se, in diuersis membris vngendis in sacramenti executione, forma eadem superius fol. 262. legenda, σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. χρῖσμα δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου, χρῖσμα ἀφθαρσίας πνεύματος ἁγίου, χρῖσμα μετοχῆς ... χρῖσμα ἁγίου Χριστοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ σφραγὶς ἀνεπιβούλευτος. Haec, inquam, Confirmationis forma actu pronunciata, & simul in praxi exercita eundem omnino sensum, & effectum habere dignoscitur ac Latina, *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis: in nomine Patris, &c.* nec minus de vna quam de altera potest intelligi illud, 2. Cor. cap 1. *Qui confirmat nos in Christo, & vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus, in cordibus nostris.* At nimium concisa sunt verba, obijcit Catumsyritus, & truncata dumtaxat oratio, imperfectaque sententia, ex parte tantum praedicatum referens. Inepte recte certe Graecas orationes se percepisse demonstrat author Italograecus, & verbis potius quam sensu. Dei, Ecclesiae, nominum orationes examinat: verè minus capit eius intellectus in oratione praefata, qui plura verba in ea desiderat. Esto tamen imperfecta oratio, ob particulae substantiuae (est) latitantis defectum: imperfecta igitur erit illi haec alia Christi sententia, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου. *Hic calix nouum testamentum in meo sanguine*? imperfecta erit & Ecclesiae loquutio, quae & fidem hominis excitans, & praesentiae Christi in Eucharistiae sacramento testimonium perbens, duas tantum has voculas σῶμα Χριστοῦ, sacra dona iam iam sumere cupientibus proferre: imperfectae truncatae, concisae, secundum amplam illam Catum vrici sententiam consticue vritilla Graecorum Sacerdotum se mutuo amplexantium, & pacem donantium vox deuotionem & dilectionem pariter spirans, ὁ Χριστὸς μεθ' ἡμῶν, quam integre & perfecte se intelligere profitentur alij, eodem charitatis quo compellati sunt Spiritu, respondentes paucis, & vt Catumsyritus imperfecte loquitur, imperfecta oratione, καὶ ἔστι καὶ ἔσται. At si parcius obtusae potius menti, quam iuri, sonent haec verba: audiat & percipiat integrum hunc, & completum sensum illi referre: σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Haec vnctio sigillum est, quo Spiritus sancti donum in te signatur & imprimitur: vel vt exponit Arcudius lib. 2. cap 6. Hoc signo denotantur munera Spiritus sancti, imo & ipsemet Spiritus sanctus, vel tandem vt Neophytus Rhodinus in Synopsi explicat: Hoc est sigillum gratiae Spiritus sancti, quam in Baptismate (d no) accepisti. Hanc tandem quantumcunque imperfectam à se vocatam & habitam, sciat Catumsyritus fuisse in secundo Oecumenico, & Trullano conciliis approbatam, & a PP. sanctis eius integritatis assertoribus, laudatam: a Cyrillo quidem Hierosolymitano Catech. 18 scribente, ἡ σφραγὶς ὑμῖν δοθεῖσα ἐκ τῆς κοινωνίας τοῦ ἁγίου πνεύματος. *Signaculum vobis datum est, ex communicatione* (id est dono) *Spiritus sancti*: & à beato Asterio Amaliae Episcopo apud Photium relato ... τὴν στολὴν, καὶ δακτύλιον ... σφραγῖδα τοῦ ἁγίου πνεύματος. ... *Datur prodigo post stolam, & annulus, qui more symbolum intelligibilis signaculi Spiritus. Vt enim in regeneratione per Baptismum & stola, & signaculum doni Spiritus sancti: ita etiam in regeneratione per poenitentiam.* Ne tamen ineptiae nugisue pareat, Confirmationis aliam esse, tam formam his verbis conceptam obtrudit Catumsyritus χρίεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ἔλαιον ἀγαλλιάσεως εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ. Apage mendacem aeque ac calumniatorem! apage impudentiā, imposturas, mendacia ignoti & conficti a Catumsyrito Euchologij. Quasi vero non sint illa verba quae pronunciat Sacerdos oleo Catechumenorum Baptizandum perungens. Verum quia frontem perdidit non ia mendacia nugasque repetit infirmus nouae Confirmationis author, eiusque formam, quam in rituus Baptismatis Seueri Alexandrini legimus, propriam esse asserit. *Chrismate sancto, suauitate odoris Christi Dei, sigillo verae fidei, complemento pignoris Spiritus sancti, obsignatur N. in nomine Patris, amen: & Filij, amen: & Spiritus sancti, ad vitam saeculi saeculorum: Amen* Ignorauit tamen hucusque Seuerum istum, & ritum Baptismi eius inuentamque ab eo Confirmationis formam Orientalis Ecclesiae; quem siue Dom. Seuerum siue S. Seuerum vocet Catumsyritus, parum interest: vt non desinat fucari vbi est, licet hono etur vbi non est Fuit namque ementitus ille S. Seuerus, Eutychianae haeresis labe infectus, eiusque errores & apocrypha copiosa, demonstrāt annotata in margine circa eius opus, tom. 6. Bibliothecae PP insertum, nec potuit parcere tituli illius operis author, quin caute legendum praemoneret, forsan praestolatus, vt alia in editione quidam alius penitus supprimendum curaret.

32 Εἶτα ποιεῖ ὁ ἱερεὺς μετὰ τοῦ ἀναδόχου.] Choros egit castissimos deuicto, & in mari submerso Pharaone, populus Israeliticus: & sepulto pariter in aquis salutis homine vetere, repressaque hostibus humanae

libertatis [illegible], diuinā choream cum Sacerdote, Susceptor & puer lustratus ducunt. Hoc est lætitiæ spiritualis eorum argumentum. Oleum enim exultationis est vnguentum illud: quod explicat vulgus Cat. ch. 3. mult. [illegible], *quia gaudij spiritualis causa est & origo*: & quia fructus Spiritus sancti est gaudium dato Spiritu sancto per hoc vnguentum, gaudium [illegible] ex radice fructus enascitur: vtque Basilius in Psal. 44. & quia filius lucis factus est [illegible], [illegible] propterea & totum ritum concludit Symeon Thessalonicensis: [illegible] *Initiatus hoc pacto [illegible], & si quidem sit adultus in diuini luminis gloriam & manifestationem cereum gestat: sin vero puer sit, Susceptor tenet eius vice cereum.* Et infra: [illegible] *Accipit Sacerdos gaudens Baptizatum è manu Susceptoris, cum mox consequentis, & choream agens, quasi simul cum Angelis tripudians & festum diem agens, ter circuit, [illegible] spiritualis matricis vbertate, atque ex ea, & Spiritu sancto, puero genito delectatur.* Videtur porro totius ritus huc deferri [illegible] ab antiquo Ecclesiam Orientalem suscepisse: nihil enim frequentius apud Chrysostomum, quam choreatum, in lætitiæ spiritualis signum, mentio. Sic etiam Nazianz. in orat. de Bapt. [illegible] *Statio qua post baptismum ante magnum altaris tribunal consisteris, ventura gloriæ est præludium. Psalmodia cum qua suscipieris laudis ventura est [illegible]. Cerei quod [illegible] ventura sunt illuminationis mysterium, cum qua [illegible] sponso ibimus, & splendida virginales animæ [illegible] fidei.*

33 [illegible]] Simeon rursus: [illegible] *Dum [illegible] Baptizatus [illegible] lucis filium luminibus, atque illud, Quotquot in Christo Baptizati estis, [illegible] modulantibus.* Balsamon quoque in 19 Can. Sardicensem Porphyrium [illegible] ab Heretico loco baptizatum refert: [illegible] *Vidisse [illegible] coram se cum luminibus incedentes, & Quicumque in Christum baptizati estis clamantes.*

34 [illegible]] In Baptismo.

35 [illegible]] Com[illegible] virtute cum Baptizatus in Athletam Christi inungitur.

36 Καὶ ἀπολύσις.] Dimissione facta, & Baptismi officio completo, quid fit de oleo & aqua [illegible] nuper [illegible] consecratis? Respondet Thessalonicensis: [illegible] *Olei iucunditatis (id est Catechumenorum) reliquiis, pro libero nusquam vtatur Sacerdos; [illegible] Vnguenti [illegible] verum, in [illegible] feruet, & [illegible]: Baptismatis autem aquam [illegible] super quam Christus resedit, Spiritus sanctus aduenit, & in qua reformatus est homo, custodiatur, & in sacro loco effundatur.*

Cum prolixum sit satis & otium requirat plurimum in Baptismi solemniter ad ministrandi officium, nonnumquam [illegible] quia aliquis, quo pacto pre[illegible] necessitate vel morbo, Sacramentum istud Græci conferunt. Eximit præsens dubium Georgij Coresij Chiensis ad me M S. missum, in quo contracta baptismi solemnitas legitur huiusmodi.

In puerum morti proximum oratio, sanctorum Baptismatum præmium omne benedictionemque comprehendens. Dicit autem Sacerdos. Benedictum regnum Patris, &c. *Deinde*, Ter sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. Dominum precemur.

Εὐχὴ εἰς [illegible] ἔχουσα [illegible] Βαπτίσματος, καὶ [illegible]. λέγει δὲ ὁ ἱερεύς. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς. μετὰ ταῦτα. Τρισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Domine Deus omnipotens, omnis creaturæ visibilis & inuisibilis opifex, qui cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, fecisti, qui in vnam molem aquam coarctas; qui claudis abyssum, & tremendo gloriosoque tuo nomine illam signas, qui aquas super cœlos suspendis: tu super aquas terram stabiliuisti, tu mare in virtute tua confirmasti, tu confregisti capita draconum in aquis: tu

Κύριε ὁ θεὸς, ὁ παντοκράτωρ, ὁ πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε, καὶ ἀοράτου πλάστης, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ συνάγων τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν, ὁ κλείσας τὴν ἄβυσσον, καὶ σφραγισάμενος αὐτὴν τῷ φοβερῷ καὶ ἐνδόξῳ ὀνόματί σου, ὁ μετεωρίσας τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, σὺ ἑδράσας τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν, σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τῶν

ὑδάτων, σὺ φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεταί σοι; ἔπιδε κύριε ἐπὶ τὴν κτίσιν σου ταύτην, καὶ ἐπὶ τὸ ὕδωρ τοῦτο· καὶ δὸς αὐτῷ τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως, τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου. ποίησον αὐτὸ ἀφθαρσίας πηγήν, ἁγιασμοῦ δῶρον, ἁμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων ἀλεξιτήριον, δαίμοσιν ὀλέθριον, ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον, ἀγγελικῆς ἰσχύος πεπληρωμένον. φυγέτωσαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ ἐπιβουλεύοντες τῷ πλάσματί σου· ὅτι τὸ ὄνομά σου κύριε ἐπεκαλεσάμην τὸ θαυμαστόν, καὶ ἔνδοξον καὶ φοβερὸν τοῖς ὑπεναντίοις.

terribilis es, & quis resistet tibi? Respice, Domine super creaturam tuã hanc, & super aquam istam, & redemptionis gratiam illi largire; da illi Iordanis benedictionem: fac illam incorruptionis fontem, sanctificationis donum, infirmitatum medelam, dæmonibus perniciosam, potestatibus aduersis inaccessam, Angelica virtute exundantem. Effugiant ab ea qui creaturæ tuæ insidiantur; quia nomen tuum mirabile, & gloriosum, & aduersariis tremendum inuocaui.

Καὶ εὐθέως βάλλει ἔλαιον εἰς τὸ ὕδωρ. Εἶτα βαπτίζει λέγων. Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Et confestim oleum in aquam mittit: deinde puerum baptizat dicens: Baptizatur seruus Dei, *&c.*

Καὶ εὐθέως ἐνδύει αὐτόν· καὶ ἀλείφει τὸ μῦρον, λέγων. Σφραγὶς δωρεᾶς, καὶ τὰ ἑξῆς.

Et continuo induit illum: & sacro vngit Chrismate, dicens: Signaculum doni, *&c.*

Καὶ μετέπειτα κυκλοῖ αὐτὸν κατὰ τὴν τάξιν, ψάλλων τό, Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε.

Καὶ γίνεται ἀπόλυσις.

Et post hæc iuxta ordinem positum fol. 156. in gyrum illum agit, cantans: Quotquot in Christo baptizati estis, *vt supra.*

Et fit dimissio.

ABLVTIO POST SANCTVM BAPTISMA.

a 1 Καὶ μεθ' ἡμέρας ζ. πάλιν φέρουσιν αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς τὸ ἀπολοῦσαι. 2 Καὶ λύει αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς 3 τὸ σάβανον, καὶ τὴν ζώνην. Λέγων τὰς εὐχὰς ταύτας.

ET post dies septem iterum puerum deferunt in Ecclesiam, vt abluatur: linteisque eum soluit Sacerdos, & zonam discingit, Orationes subsequentes dicens.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Dominum precemur.

Ὁ λύτρωσιν ἁμαρτιῶν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τῷ δούλῳ σου δωρησάμενος, καὶ ζωὴν ἀναγεννήσεως αὐτῷ χαρισάμενος, αὐτὸς δέσποτα κύριε, τὸν φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐναυγάζειν διαπαντὸς εὐδόκησον. τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως αὐτοῦ, ἀνεπιβούλευτον ἐχθροῖς διατήρησον· τὸ τῆς ἀφθαρσίας ἔνδυμα ὅπερ ἐβάλετο, ἀρρύπωτον ἐν αὐτῷ καὶ ἀμόλυντον διαφύλαξον· ἄθραυστον ἐν αὐτῷ τὴν πνευματικὴν σφραγῖδα τῇ χάριτί σου διατηρῶν, ἵλεως αὐτῷ τε καὶ ἡμῖν γενόμενος, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου.

DEus, qui seruo tuo per sanctum baptisma peccatorum redemptionem, & regenerationis vitam largitus es: ipse Dominator Domine, vultus tui illuminationem in eius corde semper splendere concede: clypeum fidei eius ab inimicorum insidiis immunem conserua, incorruptionis indumentum ab eo assumptum mundum & impollutum, & spirituale gratiæ signaculum intactum & intemeratum in eo propitius ipsi nobisque factus, secundùm multitudinem misericordiarum tuarum, custodi.

Ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Quia benedictum est & glorificatum, venerandum & magnificum nomen tuum: Patris, & Filij, & Sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Dominum precemur.

DOminator Domine Deus noster, qui per baptismi piscinam, splendore cœlesti baptizatos illustras, qui recens illuminato seruo tuo per aquam & Spiritum peccatorum siue sponte siue inuoluntarie commissorum remissionem tribuisti: potenti tuâ manu illi impositâ, bonitatis tuæ virtute illum protege: gloriæ arrham inamissam in illo custodi, & in vitam æternam beneplacitumque tuum, illum deducere digneris.

Quia tu es sanctificatio nostra, & tibi gloriam rependimus, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. Capita vestra Domino inclinate.

Hic qui Christum, & Deum nostrum induit, tibi nobiscum caput suum inflexit, quem velut athletam inuictum aduersus frustra in illum & nos irrumpentes hostes conserua: cunctosque coronâ incorruptibili ornatos, ad finem vsque victores esse præbe.

Quia tuum est misereri & saluare, & tibi gloriam rependimus: cum principij experte tuo Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu; nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Mox pueri cingulum soluit.

Et amiculum eius extremitatibus ad se inuicem iunctis, acceptum.

Aqua munda rigat, vnaque puerum aspergit, dicens.

Iustificatus es, Illuminatus es, & reliqua.

Et accepta spongia noua, Aqua, frontem eius caput pariter & pectus, detergit, & reliqua, dicens.

Baptizatus es, illuminatus es, vnguento Confirmationis vnctus es, sanctificatus, & ablutus es: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τῆς κολυμβήθρας τὴν οὐράνιον ἔλλαμψιν τοῖς βαπτιζομένοις παρέχων· ὁ ἀναγεννήσας τὸν δοῦλόν σου τὸν νεοφώτιστον, δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, καὶ τὴν τῶν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων ἄφεσιν αὐτῷ δωρησάμενος· ἐπίθες αὐτῷ τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιάν. καὶ φύλαξον αὐτὸν ἐν τῇ δυνάμει τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἄσυλον τὸν ἀρραβῶνα διαφύλαξον, καὶ ἀξίωσον αὐτὸν εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, καὶ εἰς τὴν σὴν εὐαρέστησιν.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Ὁ ἐνδυσάμενός σε τὸν Χριστὸν καὶ θεὸν ἡμῶν, σοὶ συγκέκλικε σὺν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν, ὃν διαφύλαξον ἀήττητον ἀγωνιστὴν διαμεῖναι, κατὰ τῶν μάτην ἔχθραν φερομένων κατ' αὐτοῦ καὶ ἡμῶν. τῷ σῷ ἀφθάρτῳ στεφάνῳ μέχρι τέλους νικητὰς πάντας ἀνάδειξον.

Ὅτι σὸν ἐστὶ τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ λύει τὸ ζωνάριον τοῦ παιδίου.

Καὶ τὸ σάβανον, καὶ ἑνώσας τὰς ἄκρας αὐτῶν.

Βρέχει 4 μεθ' ὕδατος καθαροῦ αὐτάς, καὶ ῥαίνει τὸ παιδίον, λέγων. 4

Ἐδικαιώθης. Ἐφωτίσθης, καὶ τὰ λοιπά.

Καὶ λαβὼν σπόγγον καινόν. Μετὰ ὕδατος, ἀποσπογγίζει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Σὺν τῇ κεφαλῇ, καὶ τὸ στῆθος, καὶ τὰ λοιπά, λέγων.

5 Ἐβαπτίσθης, ἐφωτίσθης, ἐμυρώθης, ἡγιάσθης, ἀπελούσθης. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. 5

VARIÆ LECTIONES.

KAì μεθ' ἡμέρας.] Nullum hic titulum præfigunt edita nostra, Officium hoc cum superiore coniungentia : habetur tamen in quibusdam editis antiquis, & in M S. In Cryptoferratensi quidem Falascæ. εὐχὴ εἰς τὸ ἀπολοῦσαι νεοφώτιστον. Ο λύτρωσιν. Vt supra. *Oratio ad abluendum puerum.* Qui redemptionem, &c. & in hac sola oratione terminatur totum officium. In Cryptofer. Bessarionis. Εὐχὴ εἰς τὸ ἀπολοῦσαι φωτισθέντα τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ. Ο λύτρωσιν. Vt supra. Εὐχὴ ἑτέρα εἰς ἀπολοῦσαι νεοφώτιστον. Δέσποτα κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ τῆς. Vt supra. Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν. Εὔχεται ὁ ἱερεύς. Οἱ ἐνδυσάμενοί σε τὸν Χριστόν. *Oratio ad abluendum Illuminatum octaua die.* Qui redemptionem, &c. *Alia oratio ad abluendum recens Illuminatum.* Dominator Domine Deus noster qui per, &c. *Et Diacono dicente.* Capita vestra. *Precatur Sacerdos.* Qui Christum induistis. Præter hæc nihil additur. Barberinum S. Marci nil aliud legit nisi. Εὐχὴ εἰς τὸ ἀπολοῦσαι. Ο λύτρωσιν. Vt supra. *Oratio ad ablutionem.* Qui redemptionem, &c. Secundum Barberinum.

Εὐχὴ εἰς τὸ ἀποκουκουλλῶσαι παιδίον.

Oratio ad excucullandum puerum.

Ο λύτρωσιν ἁμαρτιῶν. Vt supra.

Qui redemptionem peccatorum, &c.

Εὐχὴ εἰς τὸ ἀπολοῦσαι παιδίον.

Oratio ad abluendum puerum.

KΎριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ καθαρίσας ἡμᾶς τοὺς δούλους σου ἐν τῇ ἁγίᾳ σου κολυμβήθρᾳ, καὶ ἁγιάσας τῷ ἁγίῳ σου πνεύματι, καὶ ἀξιώσας ἡμᾶς γενέσθαι λογικὰ τῆς τιμίας σου ποίμνης θρέμματα· καὶ νῦν αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι· παράσχου τοῖς δούλοις σου τοῖς νεοφωτίστοις, τὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καθαρότητα, καὶ τῷ λουτρῷ τὸν ῥύπον τῆς σαρκὸς ἀποθέσθαι, καθαρὰν δὲ τὴν πίστιν σου διατηρῆσαι, ὅπως εὐαρέστως σοι πολιτευσάμενοι εἰς τοὺς ἀφθάρτους κατασκηνώσωσι λειμῶνας. Χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς.

DOmine Deus noster, qui nos seruos tuos in sancta tua piscina mundatos, & sancto tuo Spiritu sanctificatos, venerandi tui ouilis rationales oues fieri dignatus es, tu nunc idem ipse es, & anni tui non deficient : seruis tuis recenter illuminatis animæ corporisque munditiem præbe, & sordes quidem corporis in lauacro deponere puram autem fidem seruare, concede : vt iuxta beneplacitum tuum versati ad deliciarum loca incorrupta perueniant. Gratia & humanitate vnigeniti.

DE PVERI POST BAPTISMVM ABLVTIONE.

1 KAì μεθ' ἡμέρας ἑπτά.] Octauo post Baptismum die candidas vestes deposituri ad Ecclesiam conueniebant Neophyti : id præter antiquam traditionem, & Patrum authoritatem, quotidianus Græcorum vsus commonstrat. Hinc Dominicæ *in Albis* apud Latinos, quando vestes albæ exuuntur, appellatio. Græcis autem Dominica hæc, νέα vel καινὴ κυριακὴ, vel κυριακὴ τῆς διακαινοσίμου, *à vestium renouatione*, quæ alio nomine κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ, & Αντίπασχα, dicitur. Quia vero Baptismatis & Confirmationis vnctiones sacras non penitus abstergi consuetum est à Græcis, hinc vestes albas in Baptismo acceptas adulti, vel pueri sua Sabana pannosue Baptismi, vel capitis Cucullum Chrismalem per septem dies nullatenus deponunt, sed nec vlla ratione toto illo tempore lauantur, ὁρίας διὰ τὸ χρίσμα τὸ ἅγιον μὴ ἀπολούεσθαι ὅλως τὸ παιδίον, *propter sanctum Chrisma nullatenus puerum lauari conuenit*, scribit Thessalonicensis; quamuis puerorum munditiæ solutis à parte inferiori Sabanis, & interiori panno detracto aliquo solerter addito consulant : hinc octauo die τοῦ ἀποκουκουλλῶσαι, *Cucullum auferendi*, & τὸ ἀπολοῦσαι τὸ παιδίον, *a reliquiis Chrismatis puerum abluendi*, & abstergendi ritus, de quo Thessalonicensis, μετὰ δέ γε τὴν ἑβδόμην, ὃ δηλοῖ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς τὴν περίοδον· ὁ βαπτισθεὶς ἀπολούεται ἐν ἰδιάζοντι τόπῳ, ὡς ἂν μὴ τοῦ ἁγίου ἐκείνου τι, τοῦ ὕδατος φημὶ, τοῦ βαπτίσματος, ἢ τοῦ μύρου ἐκπέσοι καταπατηθῇ. *Post septimum vero diem, qua vitæ huius septena cursum significat, in separato loco Baptizatus abluitur : ne forte Sanctorum, aqua dico Baptismi, vel Vnguenti aliquid excidens deperdatur.* Quod & circa Chrisma e confirmatis diligenter quondam nos obseruasse testes sunt Ordo Romanus de ordine S. Paschæ. Albinus Flaccus de diuin. Offic. cap. de Sabbato in Albis. Amalarius Fortunatus lib. 1. de Ecclef. offic. Hugo a sancto Victore lib. 2. de Sacram hoc pacto scribens. *Solent quidam quærere quanto tempore soleant vnctionem Chrismatis obseruare in capite, vt scilicet capita non lauent, qui accipiunt manus impositionem, absque tempore Baptisterij? Quibus responderi potest, conueniens esse vt tanto tempore aduentus Spiritus sancti apud vnumquemque qui eum accipit, celebretur; quanto tempore generaliter ab Ecclesia celebratur aduentus Spiritus sancti super Apostolos, hoc est septem diebus. Et me-*

rito: quia septem sunt dona Spiritus sancti: & in septem comitibus, ad hospitem suum Spiritus sanctus venit, & dignum est ut habeat unusquisque illum suum. Vnctio itaque septem diebus retinebatur in fronte, & totidem diebus frons vitta linea ligari solebat: vt intelligerent Confirmati conseruandam esse Spiritus sancti gratiam, iuxta sanctum Pontificis manum imponentis monitum: *unctio quam accepistis maneat in vobis.* Ac propterea septeno illo dierum spatio, rebus diuinis solummodo & Ecclesiæ officiis vacabant, quem morem Epiphanium obseruasse innuit Metaphrastes in eius vita: ἔμεινε τὰς ἑπτὰ ἡμέρας ὁ Ἐπιφάνιος scribit: & iterum, ἔμεινεν Ἐπιφάνιος τὰς ἑπτὰ ἡμέρας μετ' αὐτῶν· καὶ μετὰ τὸ ἀλλάξαι αὐτοὺς τὰ νεοφώτιστα ἱμάτια. *Mansit Epiphanius cum baptizatis septem dies. Depositis autem candidis vestibus, &c.* à balneis idcirco, epulis lautioribus, spectaculis, & re vxoriâ, abstinebant: vigilias etiam prolixiores eodem tempore ducebant, vt mysteria fidei sibi reuelata susciperent contemplanda, nec non diuinæ legis præcepta cordi profundius infigerent: de quibus accurate Vicecomes lib. 5. de Baptis. cap. 50. & 51.

2 Λύει αὐτὸν ὁ ἱερεύς.] Ab Ecclesiasticis ministris dumtaxat, vestibus albis quondam Neophyti exuebantur. Hinc loquendi mos ille, quo dicuntur, *Alba ab eis tolli.* Eodemque modo scripsit ad Carolum magnum Albinus Flaccus. *Cum alba tolluntur vestimenta à Baptizatis.* Et Iacobus Diaconus Pelagiam refert, proprio suo ministerio, ministris Ecclesiæ inscus, albas vestes præter morem deposuisse.

3 Τὸ σάβανον.] Linteum quodcumque tergendo præsertim corpori aptum, σάβανον fit: eius vsus propterea frequens erat in balneis. Zacharias dialogorum Gregorij interpres: ἐξερχομένῳ δὲ αὐτῷ ἀπὸ τῶν θερμῶν, τὰ σάβανα αὐτῷ ἐπιδίδωσι: *ille è balneis egresso Sabana exhibuit.* Sabana etiam Latini dicunt in eodem sensu. Aldelmus de laudibus Virginis apud Meursium. *In Sabanis & sindonibus baiulabantur agroti.* Verum quidem est recentiora λαζαρώματα, *mortuorum fascias & inuolucra*, etiam σάβανα fuisse à Græcis vocitata: vsusque obtinuit, vt è Baptismo tenuioribus *taeniolis* γαλβανοῖς albi rubrique coloris in crucem actis, & idcirco σταυρογάβανα vocatis, & per octo dies affixis respergant: de quibus Victor de persecutione Vandalica lib. 3. *Illa quibus suscipiens eum de fonte, dudum texerat: Sabana baiulabat.* Si vero Baptizatus sit adultus χιτῶνα tunicam albam gestat, ait Thessalonicensis, ὅτι τὸ ἀιδιότεκν ὁ δὲ καὶ φώτισμα, *id est Baptismi amictum, qui & Illuminatorium dicitur.*

4 Βρέχει αὐτὰ ὕδατι.] Albas vestes à Neophytis depositas lustrali etiam aquâ abluebant Latini: vnde Amalarius lib. de Eccles. offic. cap. 38. *sextum diem lauationis Albarum* scripsit: & in Ordine Romano specialis est ad eas deponendas Oratio.

5 Ἐβαπτίσθης, ἐφωτίσθης, ἐχρίσθης.] Hæc verba ex priori ad Cor. excerpta, tria sacramenta exprimunt: vno temporis spatio Neophytis collata: corporis quidem immersionem, & animæ per fidem illuminationem vocabula ἐβαπτίσθης & ἐφωτίσθης, Chrismatis vnctionem vox ἐμυρώθης indicat, ἡγιάσθης vero κατ' ἐξοχὴν refertur ad Eucharistiam, ἁγίασμα & τὰ ἅγια vocatam, & statim post Baptismum etiam pueris exhibitam. Tertullianus de resurrect. carnis cap. 8. *Caro, ait, abluitur: vt anima emaculetur. Caro vngitur: vt anima consecretur. Caro signatur: vt anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur: vt & anima Spiritu illuminetur. Caro corpore & sanguine Christi vescitur: vt & anima de Deo saginetur. Non possunt ergo separari in mercede, quas opera coniungit.* Verum quia Latini cum Græcis commorantes non sine scandalo pueros recens natos salutaribus Eucharistiæ mysteriis, pro sua in tam augustum Sacramentum reuerentia, & effusionis vel vomitus timore, vident refectos: Hugonis Victorini verba sunt eis ex charitatis spiritu insinuanda. *Vniuersitatis Ecclesiæ Baptizatus aggregatur, hoc est, corporis Christi membrum efficitur. Vnde si eius valetudinis est, sacramenta vnitatis, id est corpus & sanguinem Christi accipere debet: & pueris recens natis, in specie sanguinis, idem sacramentum est exhibendum: quia tales naturaliter sugere possunt. Augustinus ad Bonifacium, contra hæresim Pelagianam. In Ecclesia Saluatoris per alios pueri credunt, sicut ex aliis, quæ in Baptismo dimittuntur peccata, contraxerunt. Nec illud cogitetis, eos vitam habere posse, qui sunt exortes corporis & sanguinis Christi: dicente ipso Domino: nisi manducaueritis carnem, &c. Ergo (si sine periculo fieri potest) iuxta primariam Ecclesiæ institutionem Sacramentum Eucharistiæ in specie sanguinis est tradendum pueris.* Quod & factitant Græci, nam Cochleari, quod λαβίδα dicunt, sacro sanguine intincto, guttulam è calice eductam, pueri lingua exugendam apponunt: & si quidem extra liturgiam aliquem initiant, ægrotis sacramenta reseruata depromunt; sin liturgia celebratur, ex ipsis speciebus consecratis: prout Pachymeres & Maximus in cap. 2. Dionysii de Eccles. Hierarch. scribunt: νῦν δὲ ἀκριβέστερον γίνεται ἐν τῇ τῶν θείων μυστηρίων τελετῇ λειτουργίᾳ, ἐν ᾗ καὶ τὸν νεοφώτιστον δεῖ μεταλαμβάνειν. *Nunc accuratius obseruatur in diuinorum mysteriorum celebratione, in qua recens Illuminatos communicare oportet.*

I. ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΡΙΧΟΚΟΥΡΙΑΝ.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῇ εἰκόνι σου τιμήσας τὸν ἄνθρωπον, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος εὐπρεποῦς κατασκευάσας αὐτόν, ὡς ἂν τὸ σῶμα ἐξυπηρετῆσαι τῇ λογικῇ ψυχῇ· κεφαλὴν μὲν ἐπὶ τὸ ὑψηλότατον θείς, καὶ ἐν αὐτῇ τὰς πλείστας τῶν αἰσθήσεων καθιδρύσας, μὴ παρεμποδιζούσας ἀλλήλαις, ταῖς δὲ θριξὶ τὴν κεφαλὴν ἐσκεπάσας, πρὸς τὸ μὴ βλάπτεσθαι ταῖς μεταβολαῖς τῶν ἀέρων, καὶ πάντα τὰ μέλη αὐτοῦ χρησίμως ἐμφυτεύσας, ἵνα διὰ πάντων εὐχαριστήσῃ τῷ ἀριστοτέχνῃ, αὐτὸς δέσποτα, ὁ διὰ τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς σου Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἐντειλάμενος ἡμῖν, πάντα εἰς δόξαν σὴν ποιεῖν· τὸν προσελθόντα δοῦλόν σου τόνδε, ἀπαρχὴν ποιήσασθαι κείρασθαι τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, εὐλόγησον ἅμα τῷ αὐτοῦ ἀναδόχῳ· καὶ δὸς αὐτοῖς πάντα μελετᾷν ἐν τῷ νόμῳ σου, καὶ τὰ εὐάρεστά σοι πράττειν.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐκ τοῦ πληρώματος τῆς κολυμβήθρας διὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος ἁγιάσας τοὺς εἰς σὲ πιστεύοντας, εὐλόγησον τὸ παρὸν νήπιον, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἡ εὐλογία σου καταβήτω· καὶ ὡς εὐλόγησας διὰ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ Δαβὶδ τὸν βασιλέα, εὐλόγησον καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δούλου σου, τοῦδε, διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἐπιφοιτῶν αὐτῷ τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ· ὅπως προκόπτων ἐν ἡλικίᾳ καὶ πολιᾷ γήρως, δόξαν σοι ἀναπέμψῃ, καὶ ἴδῃ τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

11 Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα, δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

12 *Καὶ κουρεύει αὐτὸν σταυροειδῶς λέγων.*

Κείρεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ, ὁ δεῖνα, εἰς τὸ ὄνομα

ORATIO IN PRIMA CApillorum detonsione.

Dominus Deus noster, qui hominem tua imagine ornatum, ex anima rationali & corpore decoro, vt corpus animæ rationali deseruiret, composuisti: & capite quidem in parte magis elata posito plures sensuum nullo sibi inuicem impedimento præstito, in illo collocasti, capitis autem fastigio suis capillis tecto, ne aëris intemperie vel mutatione læderetur, cuncta eius membra, vt deinde per cuncta gratias referret, vtilissime ad inuicem coordinasti: ipse Domine, qui per Apostolum tuum Paulum tuæ vas electionis, omnia in laudem tuam fieri præcepisti; præsenti famulo tuo N. capitis sui detondere, & eius velut primitias offerre incipienti, vna cum eius susceptore benedic: & iugiter in lege tua meditari & quæ tibi placita sunt perficere concede.

Quia misericors, & hominum amator Deus existis, & tibi gloriam rependimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. Capita vestra Domino inclinate.

Domine Deus noster, qui credentes in te, tua bonitate, per piscinæ complementum sanctificas; præsenti puero benedic: & super caput eius benedictio tua descendat: & sicut Dauid regi per Samuelem prophetam benedixisti, ita & per peccatricem manum meam pueri huius N. Spiritu Sancto tuo in eum aduentans, capiti benedictionem impertiaris: vt proficiens in ætate, senectutis canitiem attingens, gloriam tibi rependat, & videat bona Hierusalem omnibus diebus vitæ suæ.

Quia cōuenit tibi omnis gloria honor, & adoratio: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et in quatuor partibus in crucis modum eum detondet, dicens:

Tondetur seruus Dei N. in nomine

Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et memoriam Susceptoris agit Sacerdos.

Miserere nostri Deus.

Adhuc rogamus pro misericordia, vita.

Quia misericors & hominum amator Deus existis, & tibi gloriam rependimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen

Et fit, vt moris est, dimissio.

τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα μνημονεύει τοῦ ἀναδόχου.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεός.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους ζωῆς.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ γίνεται, ὡς ἔθος, ἀπόλυσις.

Variæ lectiones in Officium detonsionis pueri.

Varietas in Ms. reperta, vnumquodque sigillatim ponendum requirit. Codex itaque Cryptoferratensis Falascæ hoc pacto scribit.

Oratio ad tondendum puerum.

Domine Deus noster, qui ex plenitudine.

Et in quatuor partibus comam eius tondet, in nomine Sanctæ Trinitatis.

Hoc pacto deinde, Sacerdos orationem dicit:

Domine Deus noster, qui in tua imagine.

Oratio ad tondendum puerum.

Dominator Domine Deus noster, &c.

Diaconus Capita vestra. *Sacerdos precatur:* Domine Deus noster, qui ex plenitudine, &c.

Oratio ad tondendum puerulum.

Te rogamus, Domine Deus salutis nostræ, qui ex plenitudine, &c.

Detons. puero, oratio secunda.

Sancta Trinitas Deus noster, benedic puerum istum omni benedictione spirituali, & propriis seruis tuis rectam, incorruptam, & tentationibus liberam mentem tua pietate conseruatam, in augmentum & intellectum, & in omne bonum opus deductam, præbe. Intercessionibus sanctæ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, & omnium Sanctorum. Quia benedictum, &c.

Oratio in capillorum detonsionem.

Dominator Deus noster.

Εἰς τὸ κουρεῦσαι παιδίον.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἐκ τοῦ πληρώματος. Vt supra.

Καὶ κείρει αὐτοῦ τὴν κόμην τετραμερῶς εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας τριάδος· καὶ εἶθ' οὕτως ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῇ εἰκόνι. Vt supra.

Cryptoferratensis Bessarionis ita legit.

Εὐχὴ εἰς τὸ κουρεῦσαι παιδίον.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν Vt supra.

Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν. Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἐκ τοῦ πληρώματος, καὶ τὰ ἑξῆς.

Barberinum S. Marci ita habet.

Εὐχὴ εἰς τὸ κουρεῦσαι παιδίον.

Σὲ ἱκετεύομεν κύριε ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ὁ ἐκ τοῦ πληρώματος. Vt supra.

Εὐχὴ μετὰ τὸ κουρεῦσαι παιδίον δευτέρα.

Ἁγία τριὰς ὁ θεὸς ἡμῶν, εὐλόγησον τὸ παιδίον τοῦτο ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ, καὶ χάρισαι τοῖς δούλοις σου τοῖς ἰδίοις νοῦν εὐθῆ, ἀβλαβῆ, καὶ ἀπείραστον φυλαττόμενον ὑπὸ τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας εἰς αὔξησιν καὶ εἰς σύνεσιν, καὶ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν εὐοδούμενον. Πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασται, καὶ τὰ ἑξῆς.

Barberinum secundum sub numero 88.

Εὐχὴ εἰς τριχοκουρίαν.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν· Vt supra.

Καὶ

Καὶ μετὰ τὸ κουρεῦσαι λέγει ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Σὲ ἱκετεύομεν κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐκ τοῦ πληρώματος, καὶ τὰ ἑξ. Vt sup.

Et post detonsionem Sacerdos dicit. Pax omnibus. *Diaconus.* Capita vestra. *Sacerdos orationem.* Te rogamus Domine Deus noster, qui ex plenitudine, &c.

In Comæ detonsionem Notæ.

1 Εἰ δὲ τις κουρεύεται.] Græcos suos, in dubiis non raro propugnandos vel excusandos, mirum quod abusus insimulet Arcudius lib. 5. cap. 8. asserens, eos iniuriè tonsuram iterare, & præter eam quæ octauo die Baptismi, aut tardius fieri solet, puero in Clerum cooptato alteram conferre. Parcat nihilominus viri Græci, non quærentis modo sed obtinentis quoque sapientiam memoria, si eius circa res Græcas, quas omnes iuuenis nimium & inexpertus è patria egressus habere nequiuit lapsum alius [illegible], affirmans: Duplicem enim hodie apud Græcos, sicut quondam apud Latinos, capillorum fieri præcisionem: Clericalem vnam & præcipuam, ante Ecclesiasticos Ordines suscipiendos Ecclesiastica lege præmittendam: minorem aliam, quæ & [illegible] supra sæcularium ordinem non [illegible]. Monachalem enim nunc neque de nomine spectare volumus. Hanc itaque secundam [illegible] ratio [illegible] vsus approbat, [illegible] comprobant Græcos olim verticibus [illegible] rasis circinos reliquisse (non [illegible] ut male vertit interpres) & [illegible], testis est Athanasius, quæst. 28. dictorum & interpretatio. Parab. Euangelij οἱ Ἕλληνες εἰώθασιν ἀποκείρειν τῶν παίδων τὰς κορυφὰς, καὶ τοὺς μαλλοὺς ἐᾶν· καὶ τούτους κατὰ χρόνον ἀνατιθέναι τοῖς θεοῖς. *Solent Græci puerorum vertices abradere, & cincinnos relinquere: illisque sequenti tempore consecrare dæmonibus.* Cultum tamen à maioribus [illegible] dæmonibus [illegible], nunc in verum Deum transferentes, & à Nazaræis legitimo præstitum æmulati (Paulo namque licuit illum exercere Act. 21.) seu potius in nouum cumque perfectiorem commutantes, puerorum comas præscindunt: non vt eas vtcumque consecrent, sed potius vt iis præcisis vel oblatis, videantur ipsos pueros Deo [illegible] per [illegible] mancipare: [illegible] enim [illegible] apud Christianos & Barbaros signum est capillorũ abrasio: hanc Gallis comam prolixam gaudentibus, victores imposuerunt Romani: [illegible] hanc [illegible] alij, mitius Romani Pontificis iugo [illegible] turi, de quibus Ciacconius in vita Adriani primi. *Desiderius summi prælij vitare discrimen volens, se Papiæ muris inclusit: & Spoletinorum & Reatinorum aliquot, haud multum spei in re Longobarda ponentes, [illegible] Pontifici tradiderunt: quippe ex singulis ciuitatibus singuli Romam perrexerunt, & in Basilica Petri ceaiti se ad pedes præsentis Pontificis prosternunt, atque in eius verba, perpetuam Romanæ Ecclesiæ fidem obsequiumque iurarunt, deposito capillo & barba, quod apud eam gentem deditionis vere maximum signum erat.* Hæc porro, pueri Deo dicandi gratiâ, capillorum detonsio, vt agnoscatur à Clericali omnino diuersa Balsamonis in Can 14. Synodi 7. verba sunt examinanda, quibus hanc ab Episcopo, illam à Sacerdote fieri: hanc legendi psallendique potestatem facere & Clericum constituere, hanc quo [illegible] Ecclesia [illegible] nil penitus conferre testatur: ἐπεὶ οὖν φασὶν ἄχρι καὶ νῦν ὁρῶμέν τινας τονσούρας μικρὰς [illegible], ὡς τῷ θεῷ ἀφιερωθέντας τολμῶντας μετὰ τὸ ἐν ἡλικίᾳ [illegible] ἀναγινώσκειν [illegible] ἐν ἄμβωνι [illegible], ὡς μηδέποτε [illegible] μηδὲ ἄλλως [illegible] τὰς θείας χεῖρας [illegible], εἰ μὴ λαβεῖ σφραγῖδα [illegible] διὰ [illegible] ἐπισκόπου. *Quoniam [illegible], videmus Sancti Patres nonnullos à [illegible] infantes tanquam Deo consecratos, propter Tonsuram quam in Baptismo acceptam, audientes cum ad ætatem venerint, præter Canonum decorum scripturas diuinas e suggestu legere: statuimus ne hoc fiat, vt quod sit confusionis occasio: nec quis scripturas diuinas aliter in suggestu legat, nisi Tonsuræ signo per Episcopalem manuum impositionem susceptæ.* Causis rationem subdit: [illegible] *Est enim manifestum quod quando quis Tonsuram per manuum impositionem ab Episcopo susceperit: hic continuo Clericus est.* Ac propterea in Ordine Rom. & in lib Sacram. D. Gregorij diuersis orationes, [illegible] ad puerorum capillaturam incidendam, [illegible] ad Clericum instituendum leguntur: ex quorum solis verbis, diuersum illa utrinque modum & rationem, nullo negotio quilibet possit colligere.

2 Καὶ κουρεύει αὐτὸν σταυροειδῶς.] Quærit Thessalonicensis. Διὰ τί κουρὰ ἐν τοῖς βαπτιζομένοις τελεῖται; Quare Baptizatorum fit detonsio? Subiungit ipse responsum: μετὰ δὲ τὸ χρῖσμα, τὸ ἁγιώτατον φημὶ μύρον, κείρει τὰς [illegible] τρίχας· [illegible] διὰ τὸ κεφαλὴν ἔχειν τὸν Χριστὸν, καὶ ἀποκαλύπτεσθαι [illegible], ὡς καὶ ὁ Παῦλος διδάσκει. ἅμα δὲ καὶ ὡς σφραγῖδα τινα τοῦτον τὴν κουρὰν, [illegible] κείρει γὰρ [illegible] τοὺς περιττοὺς οἱ μοναχοὶ ἀποκείρονται, καὶ τῶν τριχῶν τὰ περιττὰ, καὶ ὡς τοιοῦτος [illegible] ἡ [illegible] τῷ σώματος ἐκ τοῦ βαπτισθέντος αἱ τρίχαι Χριστῷ φέρονται. τοῦ γὰρ ὅλου σώματος ὡς ἀπαρχή [illegible] διὸ καὶ ὁ ἱερεὺς [illegible], οὐχ ὡς ἔτυχε ῥιπτεῖ· ἀλλ' ἐν τόπῳ [illegible]. *Post Chrisma, sanctissimum dico Vnguentum, capitis eius crines cruciformiter tondet, tum quidem quia caput Christum defert, & vt Paulus docet, quia detectus orare tenetur, tum etiam quia Tonsurâ velut signo [illegible] impressâ, (cruciformiter enim tondet) cogitationes superfluas debet resecare: propterea quippe tondentur ex integro Monachi, & residuum quodcumque & minus necessarium à se omni abijcit. Adde insuper, velut primitias & sacrificium humani corporis à Baptizato crines offerri Christo, sunt namque totius corporis velut sufficientes, vnde & Pontifex, non eos vtcumque sublatos proijcit, sed in loco sacro deponit.* De his tamen alias disponendum scribit Matthæus Blastares: vt nempe Susceptori tradantur, qui nec illos temere contemnat, sed cera vinctos, Christi Domini sacræ imagini affixos (prout demonstrare [illegible] comperi) in rei Deo oppignoratæ symbolum relinquit: ὁ ἱερεὺς παραδίδωσι τὰς τρίχας ὡς τοῖς χερσὶ

ἐν [illegible], καὶ αὐτὸς προσκυνήσας τὸν ἱερέα ἀπέρχεται. In manibus susceptoris crines detonsos, Sacerdos tradit, & ipsi reuerentia Sacerdoti facta, discedit. Hinc anno reuoluto, sicut & natalitiorum, ita & ita & comæ sibi detonsæ diem festum κουρέσιμα vocatum quilibet agit: de quo, sicut & aliis quibusdam festis scribit Nicetas in Gregorij Theologi orationem de sancto Baptismo: *Hesterno die festum luminum celebrauimus, conueniebat enim ob salutem nostram gaudio efferri: idque æquius erat quam quod mortales carnis amore correpti facere solent, qui & γενέθλια celebrant, id est diem, quo in lucem editi sunt: & γαμήλια, id est diem quo matrimonium contraxerunt: & ὀνομαστήρια, quando eis nomen impositum est: & κουρέσιμα, quando decursa atque exacta adolescentia, in iuuenum ordinem adscripti sunt: & κατοικίσια, vel habitationis encænia, quando primum terram quandam aut domum incoluerunt.* Cæterum vt pueri primum cum celebritate & Ecclesiæ benedictione comam, pari quoque cultu adolescentiam prætergressi barbam primo deponebant, quod ne sine fœlici omine, & Dei inuocatione perficeretur, orationes huiusmodi consuetudini accommodas habebant antiqui: quarum sequitur vna ex Barberino S. Marci Euchologio deprompta.

In Barbæ detonsionem Oratio.

DOmine Deus virtutum, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui tua dispensatione ad sanctum Sacerdotii opus, nos abiectos & peccatores elegisti, vt populus fidelis perseuerans, per nos nomen sanctum tuum colat: te rogamus, & precamur, Domine Deus noster omnipotens, opera manuum nostrarum benedic, & ad instar benedictionis in caput Aaron, & in barbam eius descendentis; & velut ros Hermon qui descendit in montem Sion, ita super serui tui N. caput, & super barbam eius benedictio tua descendat. Quia tibi conuenit omnis gloria, honor, *&c.*

Εὐχὴ εἰς πωγωνοκουρίαν.

ΚΥριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ τῇ σῇ οἰκονομίᾳ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς ἐν τῇ ὑπουργίᾳ τῆς ἱερωσύνης ἐνεργείᾳ ἐπιλεξάμενος· ἵνα δι' ἡμῶν ὁ λαὸς ὁ πιστὸς ἑστὼς λατρεύῃ τὸ ὄνομα τὸ σόν· σοῦ δεόμεθα, καὶ σὲ ἱκετεύομεν κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ, εὐλόγησον τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν, καὶ ὡς εὐλογίαν κατερχομένην ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἀαρών, καὶ ἐπὶ τὸν πώγωνα αὐτοῦ, καὶ ὡς δρόσος ἡ Ἀερμὼν ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών, οὕτως κατελθέτω ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δούλου σου, τοῦδε, καὶ ἐπὶ τὸν πώγωνα αὐτοῦ ἡ εὐλογία σου. Ὅτι πρέπει σοὶ πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ τὰ ἑξῆς.

Oratio in barbæ vel capitis abrasionem.

DOmine Deus noster, qui ex nihilo cunctas creaturas magnitudinis tuæ argumenta, ad esse adducis, & hominem non solùm tua intellectuali & rationali imagine præcellentem exornasti, sed & variis ipsum crinibus decorum reddidisti: ipse quoque seruum tuum N. ad vultus sui venustatem, barbam vel comam detonsum, diuinis omnibus gratiis exorna: & super barbam & caput eius benedictio tua descendat, sicut in caput & barbam Aaron defluxit: ad tuam enim gloriam, qui nos omnia facere præcepisti, barbæ vel comæ detonsioni principium dat seruus tuus. Quia conuenit tibi omnis gloria.

Ex Cryptof. MS. Bessarionis.

Εὐχὴ ἐπὶ πώγωνος κουρᾷ ἢ κεφαλῆς.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παραγαγὼν τῆς σῆς μεγαλειότητος ἐμφαντικὰ γνωρίσματα καὶ τὸν ἄνθρωπον οὐ μόνον τῇ σῇ εἰκόνι τῇ νοερᾷ τε καὶ λογικῇ διαφέροντα κατακοσμήσας, ἀλλὰ καὶ θριξὶν αὐτὸν ποικίλαις καθωραΐσας, αὐτὸς καὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, εἰς εὐπρέπειαν τῆς αὐτοῦ προσόψεως ἀποκειρόμενον τὸν ἑαυτοῦ πώγωνα ἢ τὴν κόμην πᾶσι τοῖς παρὰ σοῦ θείοις χαρίσμασι κατακόσμησον, καὶ κατελθέτω ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τὸν πώγωνα ἡ εὐλογία σου, ὡς κατέβη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἀαρών, καὶ πώγωνα· ἐπὶ γὰρ τῇ σῇ δόξῃ τοῦ εἰπόντος πάντα ἡμᾶς εἰς δόξαν σου ποιεῖν, καὶ τὴν τοῦ πώγωνος αὐτοῦ, ἢ τῆς κόμης ἀπόκαρσιν ἐναρχθῆναι ποιεῖσθαι ὁ δοῦλός σου. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα.

In Orationem pro barbæ detonsione, Obseruatio.

Εἰς πωγωνοκουρίαν] Græcorum iuuenibus mystacis seruatis, mentum eradere consuetum est & ab anno trigesimo barbam omnem enutrire: id quod sæpius scribit Nicetas Manuelis Comneni lib. . Andronici Comneni lib. 1. 2. & 3. Vnde & Theodorum Mancaphonem Andronici senioris filium, qui sui patrij moris desertorem insectatur Gregoras, qui erasa penitus barba non absimilis Latinis ea tunc ratione se radentibus videretur: [illegible], & alibi [illegible]. Vt quæ non nisi à reis in supplicio damnatis apud suos deponi solere, prout edicunt Orientales leges & frequentius refert Blastares in Syntagmate. [illegible] *Verberatus & rasus in exilium mittitur.* Idque iam olim fieri solitum annotat Theophanes in Zenone, cuius tempore Euthymius Patriarcha Anastasio imperium postmodum adepto post euersam ob eius insolentes actus sedem, [illegible] *comminatus est capitis eius crines omnes detonsurum, & fœdo triumpho per urbem deducendum, turbis commissurum.* Superfluos vero & incomptos tam capitis quam menti crines decurtare, vt viris decus & venustatem confert, ita & tonsionem sua benedictione cumulare neutra quondam Ecclesia detractabat. Vide Gregorij Sacramentarium. Vt autem capillos deponit, & caput aperit vir, ita suos crines seruat, nectit, & velat mulier: nec sine Ecclesiæ prece redimiculum & mitram capiti religiose imponit. Deest itaque ex Cryptoferr. Bessarionis, & Barberino S. Marci.

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΤΟ ΑΝΑΔΗ-[illegible] κεφαλὴν γυναικός.

Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν προφήταις λαλήσας, καὶ προκηρύξας τὸ φῶς τῆς γνώσεώς σου ἐπιφανῆναι ἐπ' ἐσχάτων τῆς γῆς πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὁ μὴ θέλων τινὰ τῶν ὑπό σου πεπλασμένων ἀνθρώπων ἀμοιρεῖν τῆς σῆς σωτηρίας· ὁ νόμους ἐκθέμενος διὰ σκεύους τῆς ἐκλογῆς Παύλου τοῦ ἀποστόλου σου τοῖς ἐν πίστει πολιτευομένοις ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν, ἵνα οἱ μὲν ἀκαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ προσφέρωσιν αἶνον, καὶ δοξολογίαν τῷ ἁγίῳ ὀνόματί σου, αἱ δὲ τῇ κεφαλῇ μετ' αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμοῦσαι ἑαυτὰς ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς καὶ ὕμνους προσφέρωσι τῇ δόξῃ σου. Αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τὴν δούλην σου τήνδε. καὶ κόσμησον τὴν αὐτῆς κεφαλὴν κόσμῳ τῷ σοὶ εὐαρέστῳ, ὅπως κατὰ τὰς ἐντολάς σου πορευομένη, καὶ τὰ μέλη πρὸς σωφροσύνην παιδαγωγοῦσα, τύχῃ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

ORATIO AD VELANDVM *& exornandum mulieris caput.*

Deus Deus noster, qui omnibus gentibus per prophetas tuos loquutus cognitionis tuæ lumen in finibus terræ appariturum prænunciasti, qui nullum à te productum hominem salutis exortem fieri desideras: qui per vas electionis Paulum Apostolum tuum, viris pariter & mulieribus in fide conuersantibus leges posuisti; vt illi quidem aperto capite laudem & gloriam nomini tuo offerant; istæ vero cum pudore & modestiâ, in bonis operibus se exornantes, gloriæ tuæ Hymnos concinant: ipse benedic & ancillam tuam N. & mundo tibi placito caput eius exorna, vt in præceptis tuis ambulans, & membra sua ad modestiæ regulam componens, æterna bona consequatur, in Christo Iesu Domino nostro.

ORDO SERVARI SOLITVS IN SPONSALIBVS CELEbrandis, videlicet in nuptiarum subarrhatione.

Post diuinam Missam, stante in sacrario Sacerdote, coniuges copulandi pro sacris foribus consistunt.

Vir quidem à dextris: mulier autem à sinistris. Sunt vero reposita in dextra sanctæ mensæ parte, duo ipsorum annuli: aureus, & argenteus. Ex iis argenteus dextrorsum respicit: Aureus sinistrorsum, iuxta se inuicem.

Tum Sacerdos, recens nuptorum tertio capita signat. Traditque illis cereos accensos: & in templum illos inducit. Et cruciformiter thus adolet: & dicitur à Diacono: Benedic domine.

Inclamatque Sacerdos: Benedictus Deus noster: iugiter, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Diaconus. In pace Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Pro superna pace, & salute illorum: Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Pro pace orbis vniuersi, prospero statu sanctarum Dei Ecclesiarum, & omnium vnione: Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Pro sancta hac domo, & cum fide, deuotione & timore Dei ingredientibus in eam: Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Pro Archiepiscopo nostro N venerando Presbytero, ordine Diaconorum in Christo, omni Clero, & populo: Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

a ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ a ΓΙΝΟΜΕΝΗ 1 ΕΠΙ 1

μνήστροις ἤγουν τοῦ ἀῤῥαβῶνος.

2 ΜΕτὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, b τοῦ ἱερέως ἱσταμένου ἐν τῷ ἱερατείῳ, παρίστανται οἱ μέλλοντες ζεύγνυσθαι πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν. 2 b

Ο μὲν ἀνὴρ ἐκ δεξιῶν. c Η δὲ γυνὴ ἐξ εὐωνύμων. Απόκεινται δὲ ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς ἁγίας τραπέζης, 3 δακτύλιοι αὐτῶν δύο, 4 χρυσοῦς d καὶ ἀργυροῦς. e Ο 5 μὲν ἀργυροῦς ἀποβλέπων πρὸς τὰ δεξιά· Ο δὲ χρυσοῦς, πρὸς τὰ ἀριστερὰ πλησίον ἀλλήλων. c 3 4 d e 5

6 Ο δὲ ἱερεὺς σφραγίζει τὰς κεφαλὰς τῶν αὐτῶν νεονύμφων ἐκ γ'. 7 καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, κηροὺς ἀπτομένους. καὶ εἰσάξας αὐτοὺς ἔνδον τοῦ ναοῦ. 8 Θυμιᾷ σταυροειδῶς καὶ λέγεται παρὰ τοῦ διακόνου. Εὐλόγησον δέσποτα. 6 7 8

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ὁ χορ. ἀμήν.

Ο διάκονος. Εν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ο χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ο διάκονος. Υπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ο χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ο διάκονος. f Υπὲρ τῆς εἰρήνης, τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. f

Ο χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ο διάκονος. Υπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν μετὰ πίστεως, εὐλαβείας, καὶ φόβου θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ο χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ο διάκονος. Υπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, τοῦ δεῖνος, τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ λαοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ο χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, τοῦδε, καὶ τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ, τῆσδε, τῶν νῦν μνηστευομένων ἀλλήλοις, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ παρασχεθῆναι αὐτοῖς τέκνα εἰς διαδοχὴν γένους, καὶ πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ καταπεμφθῆναι αὐτοῖς ἀγάπην τελείαν, εἰρηνικὴν, καὶ βοήθειαν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ φυλαχθῆναι αὐτοὺς ἐν ὁμονοίᾳ καὶ βεβαίᾳ πίστει, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι αὐτοὺς ἐν ὁμονοίᾳ καὶ βεβαίᾳ πίστει, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι αὐτοὺς ἐν ἀμέμπτῳ βιοτῇ καὶ πολιτείᾳ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, χαρίσηται αὐτοῖς τίμιον τὸν γάμον, καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, καὶ ἀνάγκης, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων, μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Ὁ χορός. Σοὶ Κύριε. Ὁ ἱερεύς.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

9 Εἶτα λέγει τὴν εὐχὴν μεγαλοφώνως.

Ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, ὁ τὰ διῃρημένα συναγαγὼν εἰς ἑνότητα, 10 καὶ σύνδεσμον διαθέσεως τιθεὶς ἄρρηκτον, ὁ εὐλογήσας Ἰσαὰκ καὶ Ῥεβέκκαν, καὶ κληρονόμους τῆς σῆς ἐπαγγελίας

Diaconus. Pro seruo Dei N. & ancilla Dei N. sibi nunc inuicem desponsatis, & salute eorum: Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Vt eis concedantur liberi, in generis successionem, & cuncta ad salutem postulata: Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Vt eis demandetur perfectus amor, pax, & auxilium: Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Vt in concordia & firma fide conseruentur: Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Vt in concordia & firma fide benedicantur: Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Vt in inculpato conuictu & conuersatione conseruentur: Dominum precemur.

Chorus Domine miserere

Diaconus. Vt honoratas eis nuptias inuiolatumque thalamum, Dominus Deus largiatur: Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Vt ab omni tribulatione, ira, & angustia liberemur: Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus Sanctissimæ, intemeratæ, super omnes benedictæ gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram, Christo Deo commendemus.

Chorus. Tibi, Domine.

Sacerdos Quia tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Deinde elata voce dicit Orationem.

Deus æterne, qui diuisa à se inuicem in vnitatem cogis, & insolubilem eis compositionis nexum imponis, qui Isaac & Rebeccæ benedixisti, hæredesque illos promissionis tuæ de-

[illegible]arasti: benedic etiam ipse his seruis tuis, in omni opere bono deducens illos.

Quia misericors & hominum amator existis, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus* Amen.

Sacerdos. Pax omnibus.

Diaconus. Capita vestra Domino inclinate. *Sacerdos*.

DOmine Deus noster, qui ex gentibus Ecclesiam virginem castam tibi desponsasti: benedic & sponsalibus istis, & coniunge, & conserua seruos tuos istos in pace & concordia.

Tibi enim conuenit omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Acceptis deinde annulis Sacerdos, donat primum, viro aureum: tum argenteum, mulieri. Et dicit viro: Subarrhatur seruus Dei N. propter ancillam Dei N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde dicit mulieri: Subarrhatur ancilla Dei N. propter seruum Dei N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: nunc, & semper.

Cumque ter ad vnumquemque hoc dixerit, crucem super eorum capita facit annulis, & vtrumque dextris eorum digitis immittit. Deinde recens nuptorum annulos commutat assistens Paranymphus.

Sacerdos vero dicit Orationem.

Dominum precemur.

DOminator Deus noster, qui cum puero Patriarchæ Abraham vt domino suo Isaac vxorem duceret misso simul in Mesopotamiam profectus es, & adaquationis signo Rebeccam subarrhare illi præmonstrasti: benedic ipse seruorum tuorum N. & N sponsalibus, oppignoratum in eis verbum confirma; & stabili eos in vnitate, quæ in secundùm te sit: tu enim ab initio masculum & fœminam creasti, & à te viro mulier coaptantur in auxilium & successionem generis huma-

ἀναδείξας, αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τοὺς δούλους σου τούτους, ὁδηγῶν αὐτοὺς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε. Ὁ ἱερεύς.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν ἐξ ἐθνῶν προμνηστευσάμενος ἐκκλησίαν παρθένον ἁγνὴν, εὐλόγησον τὰ μνῆστρα ταῦτα, καὶ ἕνωσον, καὶ διαφύλαξον τοὺς δούλους σου τούτους ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ.

Σοὶ γὰρ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. ἀμήν.

g Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς τοὺς δακτυλίους. g

Ἐπιδίδωσι πρῶτον, τῷ ἀνδρὶ, τὸν χρυσοῦν. Εἶτα τὸν ἀργυροῦν, τῇ γυναικί. Καὶ λέγει τῷ ἀνδρί. Ἀρραβωνίζεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ, ὁ δεῖνα, τὴν δούλην τοῦ θεοῦ, τήνδε, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, h νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. h

Εἶτα καὶ τῇ γυναικὶ λέγει. Ἀρραβωνίζεται ἡ δούλη τοῦ θεοῦ, ἡ δεῖνα, τὸν δοῦλον τοῦ θεοῦ τόνδε, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· i νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. i

Καὶ ὅταν εἴπῃ εἰς ἕκαστον τρίς. Ποιεῖ σταυρὸν μετὰ τῶν δακτυλιδίων, ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἐπιτίθησιν αὐτοὺς ἐν τοῖς δεξιοῖς αὐτῶν δακτύλοις. k εἶτα ἀλλάσσει 11 τὰ δακτυλίδια τῶν νεονύμφων 12 ὁ σύντεκνος. k 11 12

Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ παιδὶ τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ συμπορευθεὶς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ στελλομένῳ νυμφεύσασθαι τῷ κυρίῳ αὐτοῦ Ἰσαὰκ γυναῖκα, καὶ διὰ μεσιτείας ὑδρεύσεως ἀρραβωνίσασθαι τὴν Ῥεβέκκαν ἀποκαλύψας αὐτὸς εὐλόγησον τὸν ἀρραβῶνα τῶν δούλων σου, τοῦδε, καὶ τῆσδε. καὶ στήριξον τὸν παρ᾽ αὐτοῖς λαληθέντα λόγον. βεβαίωσον αὐτοὺς τῇ παρὰ σοῦ ἁγίᾳ ἑνότητι, σὺ γὰρ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἐδημιούργησας ἄρσεν καὶ θῆλυ, καὶ παρὰ σοῦ ἁρμόζεται ἀνδρὶ γυνὴ εἰς βοήθειαν καὶ διαδοχὴν τοῦ γένους τῶν

ἀνθρώποις. αὐτὸς οὖν κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐξαποστείλας τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν σου ἐπὶ τοὺς δούλους σου, τοὺς πατέρας ἡμῶν εἰς καθ' ἑκάστην γενεὰν καὶ γενεὰν τοὺς ἐκλεκτούς σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, καὶ τὴν δούλην σου, τήνδε, καὶ στήριξον τὸν ἀρραβῶνα αὐτῶν, ἐν πίστει καὶ ὁμονοίᾳ καὶ ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. σὺ γὰρ κύριε ὑπέδειξας δοθῆναι τὸν ἀρραβῶνα, καὶ στηρίζεσθαι ἐν παντί. διὰ δακτυλιδίου ἐδόθη ἡ ἐξουσία τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ. διὰ δακτυλιδίου, ἐδοξάσθη Δανιὴλ ἐν χώρᾳ Βαβυλῶνος, διὰ δακτυλιδίου ἐφανερώθη ἡ ἀλήθεια τῆς Θάμαρ, διὰ δακτυλιδίου ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος, οἰκτίρμων γέγονεν ἐπὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. δότε γάρ φησι δακτυλίδιον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ θύσαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, φαγόντες εὐφρανθῶμεν. αὕτη ἡ δεξιά σου κύριε, τὸν Μωϋσῆν ἐστρατοπέδευσεν ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ. διὰ γὰρ τοῦ λόγου σου τοῦ ἀληθινοῦ, οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ ἡ γῆ ἐθεμελιώθη, καὶ ἡ δεξιὰ τῶν δούλων σου εὐλογηθήσεται, τῷ λόγῳ σου τῷ κραταιῷ, καὶ τῷ βραχίονί σου τῷ ὑψηλῷ. αὐτὸς οὖν καὶ νῦν δέσποτα, εὐλόγησον τὸ δακτυλοθέσιον τοῦτο εὐλογίαν οὐράνιον, καὶ ἄγγελος κυρίου προπορευέσθω ἔμπροσθεν αὐτῶν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα ἐκτενὴ, καὶ ἀπόλυσις.

ni. Ipse igitur, Domine, qui misisti veritatem tuam super hæreditatem & promissionem tuam. super seruos tuos patres nostros electos tuos, in vnamquamque generationem & generationem: Respice super seruum tuum, hunc, & super ancillam tuam, hanc, & sponsalia eorum in fide & concordia, in veritate & dilectione confirma. Tu enim, Domine, arrham sic dari, & illa pactum omne firmari subindicasti. Annulo Ioseph potestas data est in Ægypto, annulo Daniel in Babylonis regione honoratus est, veritas circa Thamar annulo comperta est; & annulo Pater noster cœlestis erga filium suum misericors est effectus: date namque dixit, annulum in dexteram eius, & vitulum saginatum mactantes, conuiuati collaremur. Ipsa dextera tua, Domine, Moysen in rubro mari deduxit; per verum enim tuum verbum cœli firmati sunt, & terra fundata est: & potenti tuo verbo, & brachio tuo excelso benedicetur seruorum tuorum dextera. Ipse igitur, Domine, benedictione cœlesti hanc annuli immissionem nunc benedic: & Angelus Domini præcedat eos omnibus diebus eorum.

Quia tu benedicis & sanctificas omnia, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde dicitur protensa Oratio, & fit dimissio.

VARIÆ LECTIONES.

In nullo quod viderim Euchologio MS. reperitur presens Officium: solum Cryptof. Bessarionis & Barberinum S. Marci exhibet illud.

a Ἀκολουθία.] Cryptof. Codex legit τάξις.

b Τοῦ ἱερέως.] Cryptoferr. τοῦ ἀρχιερέως: eo quod Patriarchicum est Euchologium.

c Ἐξ εὐωνύμων.] Idem ἐξ ἀριστερῶν.

d Καὶ ἀργυροῦν.] Vbicumque legitur ἀργυροῦν, legit idem σιδηροῦν.

e Ὁ δὲ ἱερεὺς σφραγίζει.] Legit idem: καὶ σφραγίσας ἐν τρίτον τὰς κεφαλὰς τῶν νυμφίων ὁ ἀρχιερεὺς, λέγοντος τοῦ διακόνου. Ἐν εἰρήνῃ. τοῦ κυρίου.

f Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.] Deest postulatio hæc in dicto codice; & sequentium ordo inuersus est, Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διακόνων, καὶ τοῦ ἱεροῦ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου. Ὑπὲρ τοῦ δούλου, καὶ τῆς δούλης.

g Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεύς.] Legit idem: καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν, ἀποδίδωσι τῷ ἀνδρὶ τὸ χρυσοῦν δακτύλιον, τὸ σιδηροῦν δὲ τῇ γυναικί.

h Νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τούς.] Desunt hæc in dicto codice

i Νῦν καὶ ἀεί.] Et hæc pariter desunt.

x Εἶτα ἀλλάσσει.] Legit idem codex: ἀντιδίδωσι τούτοις ἀλλήλοις, καὶ ἐν τῷ κρατῆσαι ὁ ἱερεὺς συμπλέκει τὰς δεξιὰς ἀλλήλων, καὶ κρατοῦντες ἐξέρχονται. *Ipsi mutant ad se inuicem annulos, & dum illos tenet, dextras illorum innectit Sacerdos; dumque sic illos ducit egrediuntur.*

Breuiſſime officium idem in Barberino S. Marci hoc pacto conſcribitur

Oratio in Sponſalibus.
Deus æternæ, &c.
Et Diacono dicente. Capita veſtra.
Orat Sacerdos.
Domine Deus noſter qui ex gentibus, &c.

Εὐχὴ ἐπὶ μνηστείας.
Ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος. Vt ſupra.
Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλὰς ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς.
Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ τῶν ἐξ ἐθνῶν.

In Officium fieri ſolitum in Sponſalibus, id eſt, Subarrhatione. Notæ.

1 Ἐπὶ μνήστροις.] Celebrant Sponſalia Græci ſcripto, Eccleſiæ benedictione, annuli arrha, oſculoque adhibitis, quibus [illegible] pœna a reſiliente ſubeunda adiungitur. Præter certos ætatis annos, cuncta hæc deſiderant Iuris perfecti apud Blaſtarem [illegible] ea ſemique me notat Curop. [illegible], & ſequens Alexij Comneni Nouella Iuris Græcorum. lib. 2. iuxta Leonis Imp. præceptum in [illegible].

2 Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν] Vt nunquam, niſi Diis litaſſent, vel ſacrificium Nuptiale dictum, obtuliſſent, Gentiles inibant coniugia: ita nec niſi poſt miſſarum ſolemnia, à Chriſtianis contrahi debere, claris teſtimoniis in medium productis, anno [illegible]. Annalium Baronius probat. Ritus huiuſmodi renouationem adſcribit Euariſto Pamelius tom. 2. Liturgicon. *Aliter*, inquit ſanctus Pontifex, *legitimum vt à Patribus accepimus, & à ſanctis Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus traditum inuenimus, non fit coniugium, niſi vxor ſuo tempore* Sacerdotaliter, *vt mos eſt, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicatur.* Accedit Tertullianus teſtis lib. 2. ad Vxorem. *Vnde ſufficiam ad enarrandam fœlicitatem huius matrimonij, quod Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio, & obſignatum Angeli* (Sacerdotes) *renunciant, & Pater cæleſtis ratum habet* Vide Choniatem in Manuele Comneno lib. 3.

3 Δακτύλιοι [illegible].] Conſueuit ab antiquo nuptialis annulus proprio Sacerdotis benedictione ſanctificari. Antiquam quidem & diuerſam ab ea, quæ in Manualibus Latinis reperitur, ex antiquis Liturgiis exſcribit Nouarinus de Nuptialibus aqui cap. 4. *Benedic Domine annulum iſtum, & coronam iſtam: vt ſicut annulus coronat digitum hominis, & corona caput: ita gratia Spiritus S. circundet ſponſum & ſponſam, vt videant filios & filias, vſque ad tertiam & quartam generationem, qui collaudent nomen tuum.* Contactum tamen ad ſacram menſam (vt de conſecrando Antidoro ſuo loco diximus) ſufficere Græci exiſtimant: ideo benedicendis annulis nulla extat oratio.

4 Ἀργυροῦν.] Vbi vox ἀργυροῦν ſit hic obuia, vocem σιδηροῦν legit Cryptoferr. Barberinus codex: eademque vtitur Theſſalo[illegible]. Et merito. Ferreus enim erat quondam ſponſæ annulus, vt quæ in eo coniugio in viri poteſtatem tranſiret & ſeruitutis iugum ſubiret: more fortan ab antiquis Romanis mulieribus deducto quibus aurum alias quam in Pronubo annulo geſtare nefas erat: de quo Tertullianus in Apologetico. *Circa fœminas quidem etiam illa maiorum inſtituta ceciderunt, quæ modeſtiæ patrocinabantur: cum aurum nulla norat præter vnico digito quem ſponſus oppignoraſſet Pronubo annulo.* Pronubum tamen illum etiam Ferreum fuiſſe indicant ex Phlegone Cedrenus in Anaſtaſio, & Glycas in hiſtoriis; vbi de illa Philinio Democratis & Charitus filia, quæ Machatæ hoſpiti & Amaſio annulum & faſciam pectoralem dedit, a quo viciſſim annulum Ferreum & craterem aureum dono accepit, &c.

5 Ὁ μὲν ἀργυροῦς ἀποτίθεται πρὸς τὰ δεξιά.] Templi, ſacrarum imaginum, & altaris dexteram partem vocat antiqua Eccleſia quæ ad intrantis dexteram eſt. Annulus idcirco argenteus à viro vltimo retinendus, aureo Pronubo fœminæ conceſſo, ad altaris dexteram collocatur.

6 Ὁ δὲ ἱερεὺς σφραγίζει] Annotant hic antiqua edita, de quo alibi profundum ſilentium Sacerdotem Sponſos de matrimonij contrahendi propoſito interrogare, & num libere coniugium ſuſcipiant: ὁ δὲ ἱερεὺς ἐρωτᾷ αὐτούς, εἰ ἐκ θελήματος αὐτῶν βουλόντες συναφθῶσι· καὶ μετὰ τὸ ἐρωτῆσαι, καὶ συντάξασθαι, σφραγίζει τὰς &c. *Sacerdos autem eos interrogat, num ex libertate coniungi velint? & cum interrogauerit, & ipſi annuerint, cruce ſignat capita eorum, &c.*

7 Διδόασιν αὐτοῖς κηρούς.] Amicæ ſemper apud cunctas nationes Nuptiis faces. Sunt enim coniugalis amoris ſignum, ceu lampades ignis atque flammarum quas nulla vis aquarum obruere, nullus diſſidiorum flatus extinguere queat. Atque vtinam vitis his cereis, non amorem ſolum, ſed etiam inſolubilem coniugij nexum contemplarentur Græci: non ita facile connubia perfecta dirimerent, & voluntatum, corporumque ſoluerent vincula: & quos ignorantiæ corruptela cenſent facta ſeparatione liberos & ſolutos non iterum viuentibus ac ſuſtinentibus coniugibus, aliis nuptui darent, aut potius adulterij tanquam legibus probata prædicarent. Præter amorem vero inextinctum, & non dirimendum coniugium [illegible], nuptorum caſtitati geſtatæ ab eis in Eccleſiâ faces teſtimonium reddunt. Turpis enim & flagitioſa libido quærit latebras, pudoris vero venuſtas radiis propriis ſcintillat, & lucem quærit. Hæc eſt Chryſologi mens ſerm. 22. *Quia ſemper*, inquit,

inquit, *νυμφίου [illegible] sunt faces, luminum testimonio celebratur candidas nuptiarum. Sicut enim fugit lucem illicita quæ prava noscit: sic multiplici coruscat in lumine, licita quæ requirit.* Adstipulatur Symeon Thessalonicensis. *λαμπάδας βαστάζουσι τὴν σωφροσύνην ἑαυτῶν μαρτυροῦντες· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐγγινομένην αὐτοῖς θείαν χάριν σημαίνοντες, καὶ πάντες ὁμοίως λαμπαδηφοροῦσιν οἱ κληρικοί, διὰ τὴν θείαν ἔλλαμψιν καὶ φαιδρότητα. Cereos gerunt castitatis sibi mutuum testimonium perhibentes, & insitam in se inuicem diuinam gratiam significantes: sed & cuncti pariter Clerici cereos gerunt, propter diuinum splendorem & claritatem.* Hinc non nisi virginibus cum desponsantur, has faces vtraque concedit Ecclesia: nec nisi virgines sponso sponsæque cum lampadibus obuiam processisse leguntur.

8 Θυμιᾷ σωστικῶς.] Ita boni ominis in Nuptiis thus esse arbitrati sunt antiqui, vt eo non accenso infortunatas putarent fore, Euclio in Plauti Aulularia.

Nunc thusculum emi, & hasce coronas floreas.
Hæc imponentur in foco nostro Lari.
Vt fortunatas faciat natæ nuptias.

Ritu tamen magis religioso, thure circa sponsos accenso, nec non oratione vtitur Ecclesia, Tobiæ deuotam mentem & actionem imitata: qua cum iecoris incensi fumo & oratione dæmonem coniugis castis insidiantem extricauit. Thure suffumigato, mox preces Diaconus aggreditur.

9 [illegible]] Antiqua est Soteris Papæ institutio ex Ciaconio in eius vita: *nec legitima vxor habeatur, nisi cui Sacerdos prius benedixerit:* sed nec sponsalia nisi adiunctis Sacerdotum precibus & benedictionibus celebrari sanxit Alexij Comneni Nouella in Iuris Orientalis libro secundo consulenda.

10 [illegible]] Condemnant Græcos verba hæc repudium & coniugij dissidium leui ex causa permittentes, & dimissos coniuges alijs nuptui facilius tradentes: de qua illegitima consuetudine, à Patribus Latinis Concilij Florentini interrogati & reprehensi, nullam quæ satisfaceret rationem reddere potuerunt: de quo plurima apud Arcudium toto fere lib. 7.

11 [illegible] τὰ δακτυλίδια.] Viro vt digniori aureum, fœminæ argenteum annulum iam traditum à Sacerdote, Paranymphus amoris & concordiæ conciliator commutat, & sponsæ aureum, sponso argenteum donat, vt is simul cum infirmiori virilem animum accommodet, illa vero se in omnium mariti bonorum consortium venire intelligat: vel vt hac annulorum commutatione suorum corporum possessioni renuncient, & se non propriæ, sed alienæ potestatis esse agnoscant. Thessalonicensis autem annulo ferreo sponsam vbique donat, cum MS. Cryptof. asserens, paulò diuerse ritum eumdem explicet. [illegible] *Fœmina, quasi ex parte viri aureum annulum Sacerdos tradit, & quasi ex parte fœminæ, aureum viro, & Trinitatem veneraturus ter illos commutatus.*

12 Ὁ συντέκνος] Nuptiarum fœderisque nuptialis mediator, Pronubus vel Paranymphus Latinis, hodie [illegible], & corrupte [illegible], Græcis dicitur. Illius officium vel morem declarat, sub Euaristi Papæ nomine Epist. 1. *Sponsa, à Paranymphis, vt consuetudo docet, custodita, & consociata à proximis congruo tempore petita legitime detur, & solemniter accipiatur.* Paranymphi seu Paranympharum institutionem Soteri adscribit Ciaconius in eius vita. *Instituit Soter ne legitima vxor haberetur, nisi cui Sacerdos prius benedixisset: & quam parentes solemni pompa, more Christiano marito collocassent, quamque etiam de more Paranymphi custodiuissent.* Vnius Paranymphi mentionem habet Concilium Carthaginense quartum, qui castitatis & pudicitiæ coniugis vtriusque testis, & quasi custos, (propter quod infra coronas, pudoris signa & præmia sustentabit) *puros adhuc illos & commercij carnalis expertes inter se iungit, vel potius coniunctioni in Ecclesia factæ assistit: & Dei personam primi omnium coniugis, Paranymphi & Pronubi in Ecclesia repræsentat.* Deum enim ceu Paranymphum primam mulierem ad Adamum adduxisse Scripturæ sacræ commemorant: quod & insinuatur à Balsamone in Photij Nomocanonem tit. 13 de Sponsalibus: [illegible] *Quasi Deus medius adducatur, & coniunctionem illam per orationis consecrationem coniungens.*

12 ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΣΤΕΦΑΝΩΜΑΤΟΣ.

OFFICIVM CORONATIONIS NVPTIARVM.

a Εἰ μὲν βούλονται ἐν τῷ αὐτῷ στεφανωθῆναι, εἰσέρχονται ἐν τῷ ναῷ, μετὰ κηρῶν ἀπτομένων.

b Προπορευομένου τοῦ ἱερέως, μετὰ θυμιατοῦ, καὶ ψάλλοντος, τὸν ψαλμὸν οὕτως.

Ὁ δὲ λαὸς ἐν ἑκάστῳ στίχῳ, λέγει, τό.

SI quidem voluerint eodem temporis spatio coronari, ingrediuntur in templum Sponsi, cum cereis accensis.

Præcedente Sacerdote cum thuribulo, & canente, Psalmum modo sequenti.

Populus autem in vnoquoque versu, dicit.

Gloria tibi Deus noster, gloria tibi.

Beati omnes qui timent Dominum.

Gloria tibi Deus noster, gloria tibi.

Qui ambulant in viis eius.

Gloria tibi, Deus noster.

Labores manuum tuarum manducabis.

Gloria tibi, Deus noster.

Beatus es, & bene tibi erit.

Gloria tibi, Deus noster.

Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.

Gloria tibi Deus noster, gloria tibi.

Filii tui sicut nouellæ oliuarum: in circuitu mensæ tuæ.

Ecce sic benedicetur homo: qui timet Dominum.

Gloria tibi, Deus noster, gloria tibi.

Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

Gloria tibi, Deus noster, gloria tibi.

Et videas filios filiorum tuorum: pax super Israel.

Gloria tibi, Deus noster.

Deinde Diaconus Collectam.

In pace Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Pro superna pace & eorum salute, Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Pro pace vniuersi orbis, prosperitate sanctarum Dei Ecclesiarum, & omnium vnione, Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Pro sancta hac domo, & cum fide, deuotione, & timore Dei in eam ingredientibus, Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Pro Archiepiscopo nostro N. venerando Presbyterio, Diaconorum gradu in Christo, omni Clero & populo, Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Pro seruis Dei N. & N. nunc inuicem coniunctis in coniugii communione, & pro salute eorum, Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Vt benedicantur hæ nuptiæ, sicut in Cana Galilææ, Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι.

Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον.

Δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν.

Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

Δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν.

Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι.

Δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν.

Μακάριος εἶ καὶ καλῶς σοι ἔσται.

Δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν.

Ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα ἐν ταῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου.

Δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι.

Οἱ υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν, κύκλῳ τῆς τραπέζης σου.

Ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν κύριον.

Δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι.

Εὐλογήσαι σε κύριος ἐκ Σιών, καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.

Δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι.

Καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου, εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ. Δόξα σοι ὁ θεός.

c Εἶτα ὁ διάκονος τὴν συναπτήν. c

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. d Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. d

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν μετὰ πίστεως, εὐλαβείας, καὶ φόβου θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, τοῦδε, τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, τοῦ κυρίου δεηθ.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, τοῦδε, καὶ τῆσδε, τῶν νῦν συναπτομένων ἀλλήλοις εἰς γάμου κοινωνίαν, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι τὸν γάμον τοῦτον, ὡς τὸν ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, τοῦ κυρίου δεηθ.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ παρασχεθῆναι αὐτοῖς σωφροσύνην, καὶ καρπὸν κοιλίας πρὸς τὸ συμφέρον, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ εὐφρανθῆναι αὐτοὺς ἐν ὁράσει υἱῶν καὶ θυγατέρων, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ δωρηθῆναι αὐτοῖς εὐτεκνίας ἀπόλαυσιν καὶ ἀκατάγνωστον διαγωγήν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ δωρηθῆναι αὐτοῖς τε καὶ ἡμῖν πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι αὐτούς τε καὶ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων, μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ θεῷ παραθώμεθα.

Ὁ χορός. Σοὶ κύριε.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα, δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ὁ χορός. ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς μεγαλοφώνως τὴν εὐχήν.

Ὁ Θεὸς ὁ ἄχραντος, καὶ πάσης κτίσεως δημιουργὸς, ὁ τὴν πλευρὰν τοῦ προπάτορος Ἀδὰμ διὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν εἰς γυναῖκα μεταμορφώσας, καὶ εὐλογήσας αὐτοὺς καὶ εἰπών, αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε καὶ κατακυριεύσατε τῆς γῆς· καὶ ἀμφοτέρους αὐτοὺς ἓν μέλος ἀναδείξας διὰ τῆς συζυγίας. ἕνεκεν γὰρ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ ἰδίᾳ γυναικί, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· καὶ οὓς ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. ὁ τὸν θεράποντά σου Ἀβραὰμ εὐλογήσας, καὶ διανοίξας τὴν μήτραν Σάρρας, καὶ πατέρα πλήθους ἐθνῶν ποιήσας, ὁ τὸν Ἰσαὰκ τῇ Ῥεβέκκᾳ χαρισάμενος, καὶ τὸν τόκον αὐτῆς εὐλογήσας, ὁ τὸν Ἰακὼβ τῇ Ῥαχὴλ συνάψας,

Diaconus. Vt eis continentia, & fructus ventris in bonum concedatur, Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Vt in visu filiorum & filiolarum collætentur, Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Vt fœcunditatis fruitio, & inculpatus illis conuictus præbeatur, Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Vt ipsis nobisque cuncta ad salutem postulata concedantur, Dominum precemur.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Vt ipsi, & nos ab omni tribulatione, ira & angustia liberemur, Dominum precemur.

Chorus Domine miserere.

Diaconus. Suscipe, salua, miserere, & conserua nos Deus tua gratia.

Chorus. Domine miserere.

Diaconus. Sanctissimæ, intemeratæ, super omnes benedictæ, gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, cum omnibus Sanctis memoriam agentes, nos ipsos, aliosque inuicem, & omnem vitam nostram, Christo Deo commendemus.
Chorus. Tibi, Domine.
Elata voce Sacerdos:
Quia conuenit tibi gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Diaconus. Dominum precemur.

Et Sacerdos elata voce Orationem subiūgit.

Deus illibate, & omnis creaturæ opifex, qui per humanitatem tuam primi parentis Adæ costam in mulierem transformasti, & benedicens eis dixisti; Crescite, & multiplicamini, & dominamini terræ: & ipsos ambos per coniugium vnum corpus esse voluisti; propterea namque derelinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: Et, quos Deus coniunxit, homo non separet: qui Abraham famulo tuo, vuluâ Saræ apertâ benedixisti, & multitudinis gentium patrem illum effecisti: qui Isaac Rebeccæ tribuisti, & eius fœtui benedixisti: qui Iacob Racheli coniunxisti,

& ex iis duodecim Patriarchas eduxisti qui Ioseph copulasti Aseneth, & filiorum procreationis fructum Ephraim & Manasse eis largitus es: qui Zachariam & Elizabeth suscepisti, & Præcursoris partum eis contulisti: qui è radice Iesse secundùm carnem perpetuam Virginem germinare fecisti, & ea incarnatus in salutem generis hominum natus es: qui per inexplicatum donum tuum, & humanitatem plurimam, in Cana Galilææ aduenisti, & nuptiis ibidem celebratis benedixisti, vt quia tuæ voluntatis est legitimum coniugium, & ex eo filiorum procreatio, demonstrares: ipse sanctissime Domine, suscipe nostras famulorum tuorum preces, vt hic, sicut & ibi, inuisibili tua protectione aduenias. Benedic nuptiis istis, & famulis tuis N & N. vitam pacificam, dierum prolixitatem, continentiam, dilectionem ad inuicem in vinculo pacis, diuturnum semen, in filiis gratiam, immarcessibilem gloriæ coronam præbe. Filios filiorum eis videre concede; thorum eorum insidiis liberum custodi: & da eis de rore cœli desuper, & de pinguedine terræ. Domos eorum imple frumento, vino, & oleo, & omni bono; vt & opus habentibus subministrent: & largire adstantibus cuncta quæ saluti conducunt, postulata.

Quia Deus misericordiæ, miserationum, & humanitatis existis: & tibi gloriam referimus, cum principii experte tuo Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Diaconus. Dominum precemur.

Et Sacerdos orationem subiungit.

Benedictus es Domine Deus noster, mysticarum & illibatarum nuptiarum mystes, & corporearum legislator, incorruptionis custos, & eorum quæ ad vitam conducunt, prudens administrator: ipse & nunc Domine, qui in principio hominem formasti, & vt regem creaturarum illum constituisti, quique dixisti; non esse bonum, solum hominem super terram existere, Faciamus ei adiutorium secundùm ipsum: & accipiens vnam ex costis eius, mulierem formasti; quam videns Adam, dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, ipsa

καὶ ἐξ αὐτοῦ τοὺς δώδεκα πατριάρχας ἀναδείξας. ὁ τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὴν Ἀσυνὲθ συζεύξας, καρπὸν παιδοποιήσας αὐτοῖς τὸν Ἐφραὶμ καὶ τὸν Μανασσῆν χαρισάμενος. ὁ τὸν Ζαχαρίαν καὶ τὴν Ἐλισάβετ προσδεξάμενος, καὶ πρόδρομον τὸν τόκον αὐτοῖς ἀναδείξας. ὁ ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ τὸ κατὰ σάρκα βλαστήσας τὴν ἀειπάρθενον, καὶ ἐξ αὐτῆς σαρκωθεὶς καὶ τεχθεὶς, εἰς σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. ὁ διὰ τὴν ἄφραστόν σου δωρεὰν καὶ πολλὴν ἀγαθότητα παραγενόμενος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ τὸν ἐκεῖσε γάμον εὐλογήσας, ἵνα φανερώσῃς ὅτι σὸν θέλημά ἐστιν ἡ ἔννομος συζυγία καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς παιδοποιΐα. αὐτὸς δέσποτα πανάγιε, πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν τῶν ἱκετῶν σου, ὡς ἐκεῖσε καὶ ἐνταῦθα παραγενόμενος τῇ ἀοράτῳ σου ἐπιστασίᾳ· εὐλόγησον τὸν γάμον τοῦτον καὶ παράσχου τοῖς δούλοις σου τούτοις, τῷ δεῖνι, καὶ τῇ δεῖνι, ζωὴν εἰρηνικὴν, μακροημέρευσιν, σωφροσύνην, τὴν εἰς ἀλλήλους ἀγάπην, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, σπέρμα μακρόβιον, τὴν ἐπὶ τέκνοις χάριν, τὸν ἀμάραντον τῆς δόξης στέφανον. ἀξίωσον αὐτοὺς ἰδεῖν τέκνα τέκνων· τὴν κοίτην αὐτῶν ἀνεπιβούλευτον διατήρησον. καὶ δὸς αὐτοῖς ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἄνωθεν, καὶ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς. ἔμπλησον τοὺς οἴκους αὐτῶν σίτου, οἴνου, καὶ ἐλαίου, καὶ πάσης ἀγαθωσύνης, ἵνα μεταδιδῶσι καὶ τοῖς χρείαν ἔχουσι, δωρούμενος ἅμα καὶ τοῖς συμπαροῦσι πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα.

Ὅτι θεὸς ἐλέους, οἰκτιρμῶν, καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

g Εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τοῦ μυστικοῦ καὶ ἀχράντου γάμου ἱερουργὸς, καὶ τοῦ σωματικοῦ νομοθέτης, ὁ τῆς ἀφθαρσίας φύλαξ, τῶν βιωτικῶν ἀγαθὸς οἰκονόμος. αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ὁ ἐν ἀρχῇ πλάσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ θέμενος αὐτὸν ὡς βασιλέα τῆς κτίσεως, καὶ εἰπὼν, οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον ἐπὶ τῆς γῆς, ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ᾽ αὐτόν· καὶ λαβὼν μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, ἔπλασας γυναῖκα, ἣν ἰδὼν Ἀδὰμ εἶπε. τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου, αὕτη

κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ ἰδίᾳ γυναικί· καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. καί, οὓς ὁ θεὸς ἔζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, κατάπεμψον τὴν χάριν σου τὴν ἐπουράνιον, ἐπὶ τοὺς δούλους σου τούτους, τὸν δεῖνα, καὶ τὴν δεῖνα, καὶ δὸς τῇ παιδίσκῃ ταύτῃ ἐν πᾶσιν ὑποταγῆναι τῷ ἀνδρί, καὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον, εἶναι εἰς κεφαλὴν τῆς γυναικὸς· ὅπως βιώσωσι κατὰ τὸ θέλημά σου. εὐλόγησον αὐτοὺς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὡς εὐλόγησας τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὴν Σάρραν. εὐλόγησον αὐτοὺς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὡς εὐλόγησας τὸν Ἰσαάκ, καὶ τὴν Ῥεβέκκαν. εὐλόγησον αὐτοὺς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὡς εὐλόγησας τὸν Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς πατριάρχας. εὐλόγησον αὐτοὺς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὡς εὐλόγησας τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὴν Ἀσωνέθ. εὐλόγησον αὐτοὺς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὡς εὐλόγησας Μωσέα, καὶ Σεπφόραν. εὐλόγησον αὐτοὺς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὡς εὐλόγησας Ἰωακεὶμ καὶ τὴν Ἄνναν. εὐλόγησον αὐτοὺς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὡς εὐλόγησας Ζαχαρίαν καὶ τὴν Ἐλισάβετ. διαφύλαξον αὐτοὺς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὡς διεφύλαξας τὸν Νῶε ἐν τῇ κιβωτῷ. διαφύλαξον αὐτοὺς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὡς διεφύλαξας τὸν Ἰωνᾶν ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους. διαφύλαξον αὐτοὺς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὡς διεφύλαξας τοὺς ἁγίους τρεῖς παῖδας ἐκ τοῦ πυρὸς καταπέμψας αὐτοῖς δρόσον οὐρανόθεν. ἔλθοι ἐπ' αὐτοὺς ἡ χαρὰ ἐκείνη ἣν ἔσχεν ἡ μακαρία Ἑλένη ὅτε εὗρε τὸν τίμιον σταυρόν. μνημόνευσον αὐτῶν κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὡς ἐμνημόνευσας τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Σήμ, καὶ τοῦ Ἡλία. μνημόνευσον αὐτῶν κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὡς ἐμνημόνευσας τῶν ἁγίων σου τεσσαράκοντα μαρτύρων, καταπέμψας αὐτοῖς οὐρανόθεν τοὺς στεφάνους. μνημόνευσον ὁ θεὸς καὶ τῶν ἀναθρεψάντων αὐτοὺς γονέων· ὅτι εὐχαὶ γονέων, στηρίζουσι θεμέλια οἴκων. μνημόνευσον κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, τῶν δούλων σου 4 τῶν παρανύμφων, τῶν συνελθόντων εἰς τὴν χαρὰν ταύτην. μνημόνευσον κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν τοῦ δούλου σου, τοῦδε, καὶ τῆς δούλης σου, τῆσδε, καὶ εὐλόγησον αὐτούς. δὸς αὐτοῖς καρπὸν κοιλίας, καλλιτεκνίαν, ὁμόνοιαν ψυχῶν καὶ σωμάτων, ὕψωσον αὐτοὺς ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, ὡς ἄμπελον εὐκληματοῦσαν. δώρησαι αὐτοῖς σπέρμα στάχυος, ἵνα πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύσωσιν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, καὶ σοὶ εὐάρεστον, καὶ ἴδωσιν υἱοὺς τῶν υἱῶν αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης αὐτῶν· καὶ εὐαρεστήσαντες ἐνώπιόν σου, λάμψουσιν ὡς φωστῆρες ἐν οὐ-

vocabitur Virago; quia de viro sumpta est ipsa. Huius causa derelinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ: &, erunt duo in carne vna: Et, quos Deus coniunxit, homo non separet. Ipse & nunc Dominator Domine Deus noster, emitte supercœlestem gratiam tuam super hos tuos N. & N. & da puellæ huic in omnibus viro subiici, & seruum tuum hunc caput esse vxoris, vt secundùm beneplacitum tuum viuant. Benedic eis, Domine Deus noster, sicut benedixisti Abraham & Saræ. Benedic eis, Domine Deus noster, sicut benedixisti Isaac & Rebeccæ. Benedic eis, Domine Deus noster, sicut benedixisti Iacob & omnibus Patriarchis. Benedic eis, Domine Deus noster, sicut benedixisti Ioseph & Aseneth. Benedic eis, Domine Deus noster, sicut benedixisti Moysi & Sephoræ. Benedic eis, Domine Deus noster, sicut benedixisti Ioachim & Annæ. Benedic eis, Domine Deus noster, sicut benedixisti Zachariæ & Elizabeth. Conserua eos Domine Deus noster, sicut Noé in arca conseruasti. Conserua eos, Domine Deus noster, sicut Ionam in ventre ceti conseruasti. Conserua eos, Domine Deus noster, sicut tres sanctos pueros in flamma, misso ad eos cœlesti rore, conseruasti. Superueniat illis gaudium illud quo affecta est beata Helena cùm pretiosam crucem adinuenit. Recordare eorum, Domine Deus noster, sicut Enoch, Sem, & Eliæ recordatus es. Recordare eorum, Domine Deus noster, sicut quadraginta sanctorum Martyrum cœlitus eis coronis demissis, recordatus es. Recordare, Domine, & educantium eos parentum, quia parentum benedictiones stabiliunt domum. Recordare, Domine Deus noster, seruorum tuorum Paranymphorum ad gaudium hoc conuenientium. Recordare, Domine Deus noster, serui tui N. & ancillæ tuæ N. & benedic illis. Largire illis fructum ventris, pulchram prolem, animorum & corporum concordiam; exalta illos, velut Libani cedros, velut vitem palmitibus luxuriantem. Concede illis spicarum semen, vt sufficientia locupletati, in omne bonum opus & tibi placitum abundent: & videant filios filiorum sicut nouellas oliuarum in circuitu mensæ suæ, & beneplacentes coram te, sicut luminaria in cœlo effulgeant

in te Domino nostro, cum quo gloria, potestas, honor, & adoratio, principio experti tuo Patri, & viuifico tuo Spiritui, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Diaconus. Dominum precemur.

Et rursum Sacerdos orationem elata voce profert.

DEus sancte, qui è puluere hominem formasti, & ex eius costa mulierem ædificasti, copulans eam illi vt adiutorium simile ipsi, quia sic magnitudini tuæ placuit, non esse hominem solum super terram: ipse nunc, Domine, emitte manum tuam de sancto habitaculo tuo, & consocia seruum tuum N. & ancillam tuam N. quia à te viro coaptatur mulier. Copula illos vnanimi consensu: corona illos in carnem vnam; tribue illis fructum ventris, prolis fruitionem.

Quia tua est potentia, & tuum est regnum, virtus, & gloria: Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Et post responsum Amen, *Sacerdos acceptis coronis, primo coronat sponsum, dicens:* Coronatur seruus Dei N. propter ancillam Dei N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Deinde coronat sponsam dicens:

Coronatur ancilla Dei N. propter seruum Dei N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Tum benedicit eis ter, tribus nempe vicibus dicens:

Domine Deus noster, gloria & honore corona illos.

Deinde Propositum Apostoli. Tonus obliquus quartus.

Posuisti super caput ipsorum, coronas de lapidibus pretiosis.

Versiculus. Vitam petierunt à te, & dedisti eis.

Apostolus ad Ephesios. Epistola Pauli Lectio. Capite quinto.

FRatres: Gratias agite semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo & Patri. Subiecti inuicem, in timore Christi, *&c.*

FINIS.

ἐν ᾧ, σὺν σοὶ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ δόξα, κράτος, τιμή, καὶ προσκύνησις, τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ πάλιν ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν ἐκφώνως.

Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ πλάσας ἐκ χοὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ἀνοικοδομήσας γυναῖκα, καὶ συζεύξας αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν, διὰ τὸ οὕτως ἀρέσαι τῇ σῇ μεγαλειότητι, μὴ μόνον εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἅρμοσον τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, καὶ τὴν δούλην σου τήνδε, ὅτι παρὰ σοῦ ἁρμόζεται ἀνδρὶ γυνή. σύζευξον αὐτοὺς ἐν ὁμοφροσύνῃ· στεφάνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν, χάρισαι αὐτοῖς καρπὸν κοιλίας, εὐτεκνίας ἀπόλαυσιν.

Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμήν, λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὰ στέφανα, στέφει πρῶτον τὸν νυμφίον, λέγων.

Στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ, ὁ δεῖνα, τὴν δούλην τοῦ θεοῦ, τήνδε, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Εἶτα στέφει καὶ τὴν νύμφην λέγων.

Στέφεται ἡ δούλη τοῦ θεοῦ, ἡ δεῖνα, τὸν δοῦλον τοῦ θεοῦ, τὸν δεῖνα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Εἶτα εὐλογεῖ αὐτοὺς γ'. λέγων ἐκ γ'.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, δόξῃ καὶ τιμῇ στεφάνωσον αὐτούς.

Εἶτα τὸ προκείμενον τοῦ ἀποστόλου.

ἦχος πλ. δ'.

Ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν, στεφάνους ἐκ λίθων τιμίων. ζωὴν ᾐτήσαντό σε, καὶ ἔδωκας αὐτοῖς.

Ὁ ἀπόστολος.

Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί, εὐχαριστεῖτε πάντοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ θεῷ καὶ πατρί, καὶ τὰ ἑξῆς.

ΤΕΛΟΣ.

Πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ᾽ ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν. ἡ δὲ γυνή, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα· Ἀλληλούϊα. ἦχ. πλ. α.

Σὺ κύριε φυλάξαις ἡμᾶς καὶ διατηρήσαις.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον.

Καὶ τὰ ἑξῆς ἕως τοῦ

Ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς, ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Ο διάκονος. Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.

Κύριε παντοκράτορ ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως.

Καὶ μνημονεύει ὧν θέλει.

Εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα ὁ διάκονος.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν τῇ σωτηριώδει σου οἰκονομίᾳ καταξιώσας ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, τίμιον ἀναδεῖξαι τὸν γάμον διὰ τῆς σῆς παρουσίας, αὐτὸς καὶ νῦν τοὺς δούλους σου, τὸν δεῖνα, καὶ τὴν δεῖνα, οὓς εὐδόκησας συναφθῆναι ἀλλήλοις, ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ διαφύλαξον, τίμιον αὐτοῖς τὸν γάμον ἀνάδειξον, ἀμίαντον αὐτῶν τὴν κοίτην διατήρησον, ἀκηλίδωτον αὐτῶν τὴν συμβίωσιν διαμεῖναι εὐδόκησον· καὶ καταξίωσον αὐτούς, ἐν γήρα πίονι καταντῆσαι, ἐν καθαρᾷ τῇ καρδίᾳ, ἐργαζομένους τὰς ἐντολάς σου. σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ο χορός. ἀμήν.

Ο διάκονος.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Verumtamen & vos singuli vnusquisque vxorem suam sicut seipsum diligat: vxor autem vt timeat virum suum. Alleluia.

Tonus octauus primus: Tu, Domine, custodias nos, & conserues.

Euangelium secundum Ioannem. Capite secundo.

IN illo tempore. Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus, & discipuli eius ad nuptias.

Et cætera, vsque ad

Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius.

Diaconus. Dicamus omnes ex tota anima.

Omnipotens Domine Deus patrum nostrorum.

Miserere nostri Deus secundum magnam misericordiam tuam.

Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace, sanitate, salute, visitatione.

Et quorum vult, agit memoriam.

Deinde Sacerdos elata voce.

Quia misericors & benignus Deus existis, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde Diaconus.

Dominum precemur.

Et Sacerdos Orationem.

DOmine Deus noster, qui in tua salutari dispensatione, tua præsentia, in Cana Galilææ honorandas nuptias declarare dignatus es: ipse & nunc famulos tuos N. & N. quos ad inuicem coniungi tibi complacuit, in pace & concordia conserua, honorandas eorum nuptias ostende: incoinquinatos eorum thalamos custodi, immaculatam eorum conuersationem permanere iube, & in corde puro tua mandata operantes, profundam senectutem eos attingere concede. Tu enim es Deus noster, Deus misericordiæ & salutis & tibi gloriam referimus, cum principij experte tuo patre: & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Diaconus.

Suscipe, salua, miserere.

Diem omnem perfectum, sanctum.
Angelum pacis, fidelem, ductorem.
Veniam & remissionem peccatorũ.
Bona & vtilia animabus.
Residuum tempus vitæ.
Vnitatem fidei.

Sacerdos alta voce.

Et concede nos, Domine, cum fiducia incondemnate audere, & inuocare te supercœlestem Patrem, & dicere.

Et populus dicit, Pater noster qui es in cœlis.

Elatâ voce Sacerdos.

Quia tuum est regnum & potestas, & gloria: Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus.* Amen.

Sacerdos. Pax omnibus.

Diaconus. Capita vestra Domino inclinate.

Deinde in medium profertur. Commune poculum: & benedicit illud Sacerdos.

Et dicit Orationem hanc.

Diaconus.

Dominum precemur.

DEus qui cuncta tua virtute condidisti, qui orbem terræ firmasti, & omnium à te productorum adornasti coronam: poculum etiam hoc, in nuptiarum copulam coniunctis præbens, benedic spirituali benedictione.

Elata voce.

Quia benedictum est nomen tuum, & glorificatum est regnum tuum, Patris & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Tunc accepto Sacerdos, in manibus communi poculo: Distribuit ipsis vsque tertio.

Viro primum, & deinde vxori.

Et confestim deducens eos Sacerdos, Pronubo retro sustinente coronas.

Vertitur in circuli siue choreæ formam.

Et cantat Sacerdos, aut populus præsentes Modulos. Tono obliquo primo.

AGe chorum Esaia. Virgo gessit vterum, & peperit filium Emmanuël, Deum & hominem, Oriens nomen eius, quem magnificantes, ipsam etiam Virginem beatam dicimus.

Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν.
Ἄγγελον εἰρήνης πιστὸν, ὁδηγόν.
Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.
Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς.
Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς.
Τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

m Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς δέσποτα μετὰ παρρησίας ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε, τὸν ἐπουράνιον θεὸν πατέρα, καὶ λέγειν. m

n Καὶ ὁ λαὸς, τὸ, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. n

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Εἶτα προσφέρεται. 7 Τὸ κοινὸν ποτήριον, 7 καὶ εὐλογεῖ αὐτὸ, ὁ ἱερεύς.

Καὶ λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ὁ διάκονος.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ Θεὸς ὁ πάντα ποιήσας τῇ ἰσχύϊ σου, καὶ στερεώσας τὴν οἰκουμένην, καὶ κοσμήσας τὸν στέφανον πάντων τῶν πεποιημένων ὑπὸ σοῦ· καὶ τὸ ποτήριον τὸ κοινὸν τοῦτο, παρεχόμενος τοῖς συναφθεῖσι πρὸς γάμου κοινωνίαν, εὐλόγησον εὐλογίᾳ πνευματικῇ.

Ἐκφώνως.

Ὅτι εὐλόγηταί σου τὸ ὄνομα, καὶ δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἐπὶ χεῖρας τὸ κοινὸν ποτήριον· ο Μεταδίδωσιν αὐτοῖς, ἐκ γ'.

Πρῶτον τῷ ἀνδρὶ, καὶ αὖθις τῇ γυναικί.

Καὶ εὐθέως 8 λαβὼν αὐτοὺς ὁ ἱερεὺς, Τοῦ 8
9 συντέκνου κρατοῦντος ὄπισθεν τοὺς στεφάνους, 9
10 Στρέφει ὡς ἐν σχήματι κύκλου. 10

Καὶ ψάλλει ὁ ἱερεὺς, ἢ ὁ λαὸς, τὰ παρόντα τροπάρια εἰς ἦχον πλ. α'.

ΗΣαΐα χόρευε, ἡ παρθένος ἔσχεν ἐν γαστρὶ, καὶ ἔτεκεν υἱὸν τὸν Ἐμμανουὴλ θεόν τε καὶ ἄνθρωπον· ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ. ὃν μεγαλύνοντες τὴν παρθένον μακαρίζομεν.

Ἕτερα

Ἕτερα ἦχος βαρύς.

Ἅγιοι μάρτυρες, οἱ καλῶς ἀθλήσαντες, καὶ στεφανωθέντες, πρεσβεύσατε πρὸς κύριον, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Δόξα σοι Χριστὲ ὁ θεὸς, ἀποστόλων καύχημα, μαρτύρων ἀγαλλίαμα· ὧν τὸ κήρυγμα, τριὰς ἡ ὁμοούσιος.

Εἶτα ἐπαίρει τοὺς στεφάνους καὶ ἐπαίρων τὸν στέφανον τοῦ νυμφίου λέγει.

Μεγαλύνθητι νυμφίε ὡς Ἀβραὰμ, καὶ εὐλογήθητι ὡς ὁ Ἰσαὰκ, καὶ πληθύνθητι ὡς ὁ Ἰακὼβ, πορευόμενος ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἐργαζόμενος ἐν δικαιοσύνῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ.

Καὶ ἐν τῷ τῆς νύμφης λέγει.

Καὶ σὺ νύμφη μεγαλύνθητι ὡς ἡ Σάῤῥα, καὶ εὐφράνθητι ὡς ἡ Ῥεβέκκα, καὶ πληθύνθητι ὡς ἡ Ῥαχὴλ, εὐφραινομένη τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ φυλάττουσα τοὺς ὅρους τοῦ νόμου, ὅτι οὕτως εὐδόκησεν ὁ θεός.

Εἶτα λέγει ὁ διάκονος.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Ὁ Θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ παραγενόμενος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ τὸν ἐκεῖσε γάμον εὐλογήσας, εὐλόγησον, καὶ τοὺς δούλους σου τούτους, τοὺς τῇ σῇ προνοίᾳ πρὸς γάμου κοινωνίαν συναφθέντας. εὐλόγησον αὐτῶν εἰσόδους καὶ ἐξόδους· πλήθυνον ἐν ἀγαθοῖς τὴν ζωὴν αὐτῶν· ἀνάλαβε τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου ἀσπίλους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεπιβουλεύτους διατήρησον, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Καὶ εὔχεται ὁ ἱερεύς.

Ὁ Πατὴρ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἡ παναγία καὶ ὁμοούσιος καὶ ζωαρχικὴ τριὰς, ἡ μία θεότης καὶ βασιλεία, εὐλογήσαι ὑμᾶς, καὶ παράσχοι ὑμῖν, μακροζωΐαν, εὐτεκνίαν, προκοπὴν βίου καὶ πίστεως. καὶ ἐμπλήσαι ὑμᾶς πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν, ἀξιώσαι ὑμᾶς καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τῆς ἀπολαύσεως, πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἀμήν.

Εἶτα εἰσέρχονται. καὶ εὔχονται αὐτοῖς, καὶ ἀσπαζόμενοι ἀλλήλους γίνεται παρὰ τοῦ ἱερέως τελεία ἀπόλυσις.

Ὁ Διὰ τῆς ἐν Κανᾷ ἐπιδημίας τίμιον ἀναδείξας τὸν γάμον, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς

Alij Tonus grauis.

Sancti Martyres præclare præliati, & coronati, interpellate Dominum, vt animarum nostrarum misereatur.

Gloria tibi Christe Deus, Apostolorum gloria, Martyrum lætitia, quorum præconium fuit Trinitas consubstantialis.

Tum coronas tollit, & sponsi coronam auferens, ait.

Magnificare sponse sicut Abraham, & sicut Isaac benedicaris, multipliceris sicut Iacob, progressus in pace, & faciens in iustitia præcepta Dei.

Et cum sponsæ coronam detrahit.

Et tu sponsa magnificare sicut Sara, & lætare sicut Rebecca, velut Rachel multiplicare, proprio viro condelectata, legis terminos obseruans: ita enim Deo complacuit.

Deinde dicit Diaconus.

Dominum precemur.

Et Sacerdos subdit Orationem.

Deus Deus noster, qui in Cana Galilææ aduenisti, & nuptiis ibi celebratis benedixisti. his seruis tuis in nuptiarum communionem tua prouidentiâ coniunctis, benedic. Ipsorum ingressibus & egressibus benedic; vita eorum in bonis multiplicata: coronas eorum in regno tuo illibatas, & immaculatas assume, & insidiis liberas eas conserua, in sæcula sæculorum.

Chorus. Amen.

Sacerdos. Pax omnibus.

Diaconus. Capita vestra Domino inclinate.

Et precatur Sacerdos.

Pater. & Filius, & Spiritus sanctus, sanctissima, & consubstantialis, & vitæ fons Trinitas, cuius vna est diuinitas & regnum, benedicat vos; & dierum prolixitatem, fœcunditatem, augmentum vitæ & fidei vobis exhibeat; omnibusque in terra bonis vos impleat, & promissorum bonorum fruitione dignos vos reddat: intercessionibus sanctæ Dei genitricis, & omnium sanctorum. Amen.

Ingreditur deinde Sacerdos, & ipsis bene precantur astantes, & postquam osculis se mutuo exceperint, fit à Sacerdote perfecta dimissio.

Christus verus Deus noster, qui per aduentum in Cana Galilææ honorandas declarauit nuptias: in-

tercessionibus intemeratæ suæ matris, Sanctorum gloriosorum, & toto orbe celebrium Apostolorum, Sanctorum diuinitus coronatorum regum, & Apostolis æqualium Constantini & Helenes, sancti præclari Martyris Procopij, & omnium Sanctorum misereatur & saluet nos. *Et reliqua.*

ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναγνου αὐτοῦ μητρὸς, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ἁγίων 12 θεοστέπτων βασιλέων καὶ ἰσαποστόλων, Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλεήσαι καὶ σώσαι ἡμᾶς.

12

VARIÆ LECTIONES.

a Εἰσέρχονται ἐν τῷ ναῷ.] Cryptoferr. Bessarionis legit, διὰ τοῦ μεγάλου ναοῦ, *per magni templi medium.* Ad magnæ siquidem Ecclesiæ vium compositum est.

b Προπορευομένου τοῦ ἱερέως] Codex idem habet ἡγουμένου μετὰ τοῦ θυμιάματος, λέγοντες ψαλμὸν ρκζ΄. *Præcedente, cum suffitu: dicentes Psalmum 127.*

c Εἶτα ὁ διάκονος τὴν συναπτήν.] Præmittit his Codex idem. καὶ ἐλθόντες πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου, ἀπολύουσιν ἀλλήλων τὰς χεῖρας· καὶ ἵστανται πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν. ἀπόκειται δὲ ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ ποτήριον ἔχον προηγιασμένα, καὶ στέφανα δύο, καὶ ποτήριον ὕελον πλῆρες οἴνου, καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου, καὶ τὰ ἑξῆς. *Cumque ad altare venerint, manus sibi mutuo dimittunt: & præ sacris foribus stant. In sancta vero mensa poculum Præsanctificata continens, repositum est, & duæ coronæ, nec non & aliud vitreum poculum vino plenum: & Diacono dicente* In pace Dominum, &c.

d Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης] Hæc postulatio cum tribus sequentibus deest in dicto codice.

e Ὑπὲρ τοῦ σωθῆναι.] Deest cum duabus sequentibus.

f Ὁ θεὸς ὁ ἄχραντος.] Deest.

g Εὐλογητὸς εἶ κύριε.] Deest.

h Στεφανοῦνται αὐτοί.] Legit idem codex στεφάνωσον αὐτοὺς ἐν ἀγάπῃ, ἕνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν, χάρισαι αὐτοῖς καρπὸν κοιλίας αὐτῶν, εὐτεκνίας ἀπόλαυσιν, καὶ ἀκατάγνωστον διαγωγήν.

i Λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὰ στέφανα.] Legit idem Codex. στέφει ἀμφοτέρους λέγων, ἐπὶ τῷ ἀνδρί. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν. ἐπὶ δὲ τῇ γυναικί. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτήν. καὶ συμπλέξας ἀλλήλων τὰς δεξιὰς, λέγει. Εἰρήνη πᾶσι, ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν τῇ σωτηριώδει. *Coronat utrumque dicens, in viro quidem.* Domine Deus noster, gloria & honore coronasti eum. *In muliere vero.* Domine Deus noster, gloria & honore coronasti eam. *Et dextras eorum mutuo iungens, dicit.* Pax omnibus. *Diaconus.* Capita vestra Domino inclinate. *Sacerdos orationem.* Domine Deus noster, qui salutari. Atque ita Pauli & Euangelij lectio desunt in eodem codice.

l Ἀντιλαβοῦ, σῶσον.] Deest hæc postulatio.

m Καὶ καταξίωσον.] Communio tradenda præscribitur his verbis: καὶ κρατῶν τὸ ποτήριον λέγει. Τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις· καὶ κοινωνεῖ αὐτούς. *Apprehenso calice dicit.* Præsanctificata sancta sanctis. *Et communionem eis impertit.*

n Καὶ ὁ λαὸς τὸ, Πάτερ ἡμῶν.] Desunt.

o Μεταδίδωσιν αὐτοῖς.] Legit idem codex. εἶτα δίδωσι τῷ ἀνδρὶ πίνειν αὐτὸς κατέχων τὸ ποτήριον· καὶ αὖθις τῇ γυναικί. καὶ ποιοῦσι τοῦτο ἕως τρίτου, καὶ ἀποδίδωσι τὸ ποτήριόν τινι, ἢ ὡς ἔνιοι κλῶσι. καὶ οὕτως ἐξέρχονται. *Tunc vero tenens poculum, viro dat potum. Et deinde mulieri. Atque ita faciunt usque tertio: mox poculum alicui reddit, vel iuxta nonnullorum morem frangit illum. Hocque peracto egrediuntur.*

Continent Officium idem duo Barberina MS. verum diuersimode tum à se inuicem, tum à superiori & editis: & ideo seorsim ponenda sunt. Hoc itaque pacto Barberinum S. Marci scribit.

Oratio in Nuptiis.

Habet Diaconus orationem dicens. In pace Dominum. Pro superna. Vt hæ nuptiæ benedicantur, sicut aliæ in Cana Galilææ. Pro coniugio & concordia fratrum nostrorum N & N. & eorum salute, Dominum. Vt benedicantur coronæ istæ virtute, aduentu, & operatione sancti Spiritus, Dominum. Sanctissimæ, &c.

Εὐχὴ εἰς γάμους.

Ποιεῖ ὁ διάκονος εὐχὴν λέγων. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν. Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι τὸν γάμον τοῦτον, ὡς ἐν Κανᾷ Γαλιλαίας. Ὑπὲρ τῆς συζυγίας καὶ ὁμονοίας τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν· τοῦ δεῖνος, καὶ τῆς δεῖνος, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν· τοῦ κυρίου. Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι τὰ στέφανα ταῦτα τῇ δυνάμει, τῇ ἐπιφοιτήσει, καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τοῦ κυρίου. Τῆς παναγίας.

Καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι αὐτὰς ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς λέγων.

Ο Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ πλάσας τὸν. Vt supra.

Εἶτα στέφει ἀμφοτέρους, καὶ κρατήσας αὐτῶν τὰς δεξιὰς χεῖρας, παραδίδωσιν ἀλλήλοις· καὶ λέγει ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλὰς ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν τῇ σωτηρίᾳ σου. Vt superius. Sequitur deinde quasi separatim.

Εὐχὴ τοῦ κοινοῦ ποτηρίου.

Ο Θεὸς ὁ τὰ πάντα ποιήσας.

His completis orat Sacerdos dicens.

Deus sanctus, qui formasti, &c.

Vtramque deinde coronat, & apprehensis dextris eorum manibus, iungit ad inuicem, & dicit Sacerdos. Pax omnibus. *Et Diacono dicente.* Capita vestra. *Precatur Sacerdos.*

Domine Deus noster, qui in salutari tuo, &c.

Oratio communis poculi.

Deus qui cuncta fecisti.

Barberinum secundum sub numero 88. ita habet.

Ακολουθία τοῦ γάμου

Δίδει τὰς ἀρχὰς ὁ ἱερεύς, καὶ θυμιᾷ λέγων.

Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρός. Vt supra.

Εν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου. Υπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης. Υπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος. Υπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου. Υπὲρ τοῦ πατρὸς καὶ ἐπισκόπου. Υπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι. Αντιλαβοῦ, σῶσον. Τῆς παναγίας. Οτι ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαύῃ, καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Προκείμενον. ἦχος γ'. Κύριος φωτισμός μου. στίχος. Ο κύριος ὑπερασπιστής.

O Απόστολος πρὸς Εφεσίους.

Αδελφοί. καθὼς ὁ Χριστὸς κεφαλή. τέλος. παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ.

Αλληλούϊα. στίχος. Η γυνή σου ὡς ἄμπελος.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ιωάννην.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. Γάμος ἐγένετο, τέλος. οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Σοφία, Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς. Κύριε παντοκράτορ. Υπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου. Υπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι. Υπὲρ τοῦ νῦν συναπτομένων ἀλλήλοις ἐν γάμου κοινωνίᾳ. Υπὲρ τῆς συζυγίας, καὶ ὁμονοίας, καὶ σωτηρίας αὐτῶν. Υπὲρ τοῦ εὐφρανθῆναι αὐτοὺς ἐν ὁράσει υἱῶν αὐτῶν, καὶ θυγατέρων. Υπὲρ τοῦ δωρηθῆναι αὐτοῖς πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα. Υπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς. Ελέησον ἡμᾶς ὁ Θεός.

Εὐχή.

Ο Θεὸς ὁ αἰώνιος ὁ πλάσας τὸν ἄνθρωπον. Vt supra.

Εἶτα ἐπαίρει ὁ ἱερεὺς τὰς ἀπαρχάς, καὶ στέφει αὐτοὺς λέγων. Στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνα, στέφανον ἀφθαρσίας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός. Ομοίως καὶ ἡ γυνὴ στέφεται. παραδίδει δὲ τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν τῆς νύμφης πρὸς τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν τοῦ νυμφίου.

Officium Nuptiarum.

Exorditur Sacerdos, & suffumigat, dicens.

Benedictum regnum Patris, &c.

In pace Dominum. Pro superna pace. Pro pace totius. Pro sancta domo. Pro patre & Episcopo Vt liberemur. Suscipe, salua. Sanctissimæ. Quia sanctus es Deus noster, & in sanctis requiescis, & tibi gloriam.

Propositum. Tonus tertius. Dominus illuminatio mea. *Versiculus.* Dominus defensor.

Apostolus ad Ephesios.

Fratres. Sicut Christus caput. *Finis.* Virginem castam exhibere Christo. Alleluia. *Versiculus.* Vxor tua sicut vitis.

Euangelium ex Ioanne.

In illo tempore. Nuptiæ factæ sunt. *Finis*, & discipuli eius. Sapientia dicamus omnes ex tota anima, Domine omnipotens. Pro sancta hac domo. Pro nuptiarum fœdere nunc coniunctis. Pro coniugio, concordia, & salute illorum. Vt in filiorum, & filiarum suarum visione lætentur Vt donentur illis cuncta ad salutem postulata. Vt liberemur. Miserere nostri Deus.

Oratio.

Deus æterne, qui fecisti hominem, *&c.*

Primitias deinde, id est coronas sumit Sacerdos, & coronat eos dicens: Coronatur seruus Dei N. incorruptionis corona: in nomine Patris, &c. *Eodem pacto coronatur & fœmina. Et tunc dextram sponsæ manum, sponsi dextræ coniungit.*

Diaconus. Sapientia.

Cantor tono graui. Gloria & honore coronasti eos.

Versiculus. Posuisti in capite eorum.

Diaconus. Dominum precemur.

Sacerdos orationem.

Corona illos tuâ gratiâ, coniunge illos in temperantia & honestate: benedic illos in senectute bona, & inconcussa fide; longitudinem dierum illis concede, commoda cuncta illis largire, timorem & cogitationem tui: fructum ventris illis tribue, in filiorum filiarumque visione illos exhilara: da illis in te gloriantes, Apostolicam vocem iterare: Honorabile connubium & thorus immaculatus. Ipse, Domine Deus noster, exaudi nos, qui in Cana Galilææ aduenisti, & nuptiis ibi celebratis, patratis tua præsentia miraculis, & aqua in vinum mutata, benedixisti. Dominator omnium, serui tui N. & ancillæ tuæ N. connubio benedic, sicut Abraham & Sarræ benedixisti: benedic illis sicut Isaac & Rebeccæ; benedic illis sicut Iacob & Rachel. Corona illos sicut Ioseph & Aseneth: sicut Moysen & Sephoram. Sint oculi tui super illos intenti, & aures tuæ vt audiant vocem deprecationis eorum. Compleatur in illis quod dictum est per Prophetam. Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. Filij tui sicut nouellæ oliuarum: in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicetur homo: qui timet Dominum. Quia tua est potentia, &c.

Oratio poculi.

Deus qui cuncta fecisti, &c.

Et distribuit illis, primum viro, deinde fœminæ. Psalmus. Tonus grauis.

Gloria tibi Deus noster, gloria tibi.

Versiculus. Beati omnes qui timent Dominum.

Sacerdos orationem.

Domine Deus noster, qui in salutari, &c.

Ο διάκονος. Σοφία.

Ο ψάλτης. ἦχος βαρύς. Δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτούς.

Στίχος. ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν.

Ο διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ο ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Στεφάνωσον αὐτοὺς τῇ σῇ χάριτι, σύζευξον αὐτοὺς ἐν σωφροσύνῃ καὶ σεμνότητι. εὐλόγησον αὐτοὺς ἐν γήρᾳ πίονι, καὶ πίστει ἀσαλεύτῳ. δώρησαι αὐτοῖς μακρότητα ἡμερῶν, δώρησαι αὐτοῖς πάντα τὰ ἐπιδέξια, τὸν εἰς σὲ φόβον, τὴν εἰς σὲ μελέτην. δὸς αὐτοῖς καρπὸν κοιλίας αὐτῶν. εὔφρανον αὐτοὺς ἐν ὁράσει υἱῶν αὐτῶν, καὶ θυγατέρων. δὸς αὐτοῖς ἐν σοὶ καυχωμένοις εἰπεῖν τὴν ἀποστολικὴν φωνήν. τίμιος ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. αὐτὸς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ παραγενόμενος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ τὸν ἐκεῖσε γάμον εὐλογήσας διὰ τῆς σῆς παρουσίας θαυματουργήσας ἐν αὐτῷ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβαλών. Δέσποτα τῶν ἁπάντων εὐλόγησον τὴν συζυγίαν τοῦ δούλου σου τοῦδε, καὶ τῆς δούλης σου τῆσδε, καθὼς εὐλόγησας τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὴν Σαῤῥᾶ· εὐλόγησον αὐτοὺς ὡς τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὴν Ῥεβέκκαν· εὐλόγησον αὐτοὺς ὡς τὸν Ἰακὼβ καὶ τὴν Ῥαχήλ. στεφάνωσον αὐτοὺς ὡς τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὴν Ἀσινέθ, ὡς τὸν Μωσῆν καὶ τὴν Σεπφώραν. ἔστωσαν οἱ ὀφθαλμοί σου ἐν αὐτοῖς, καὶ τὰ ὦτά σου τοῦ ἀκούειν τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως αὐτῶν πληρωθήτω ἐν αὐτοῖς τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος, ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα ἐν κλίτεσι τῆς οἰκίας σου· οἱ υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν ἐν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου. ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος κύριον. Ὅτι σοῦ τὸ κράτος.

Εὐχὴ τοῦ ποτηρίου.

Ο θεὸς ὁ πάντα ποιήσας. Vt supra.

Καὶ μεταδίδωσι πρῶτον τῷ ἀνδρί· ἔπειτα τῇ γυναικί. ὁ ψαλμός. ἦχος βαρύς.

Δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν δόξα σοι.

Στίχος. Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον.

Ο ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν τῇ σωτηρίῳ δεῖ. Vt supra.

IN OFFICIVM CORONATIONIS, NOTÆ.

1. Τοῦ στεφανώματος.] Iure ita sibi proprio coronas vendicant nuptiæ, vt coronatum voce, apud sacros prophanosque authores vocentur. Hinc non coniugatum, sed στεφάνιον αὐτῇ μεταξοῦ. Ex monachum coronatum scripsit Theophanes Constantinum Patriarcham Imperatoris impietatis & nominis eiusdem consortis illato euasisse: Leonemque hæreseos eiusdem reparatorem, Theodorum Copronymo affinem ex Coronato Patriarcham instituisse Leonis alterius historia refert: ἐκοίμισεν στεφανίτην, καὶ ἐποίησεν πατριάρχην. Coronatum Theodorum Leo Augustus totondit, & Patriarcham dedit. Sponsos quoque apud Gentiles coronis redimitos obseruauit: apud Apuleium quidem 4. Metam. Sponsum vnguentis madidum, & coronis floridum: apud Claudianum item in raptu Proserpinæ vicinas nuptias ex floribus, & impositis corollis, sibi ominantis

Nunc sociat flores, se seque ignara coronat
Augurium fatale thori.

Admisit pariter in suis coniugiis sacra virorum Dei cultorum consuetudo, coronas. Hanc decantat Christi & Ecclesiæ, a Spiritu Sancto Epithalamium editum, in quo sponsus diuinus diademate, quo coronauerit eum mater sua, in die desponsationis, & in die lætitiæ cordis illius conspicuus describitur. Sponsos quoque populi sui coronatos processisse scribunt Hebræi vsque dum Vespasiani edicto, ab hoc honoris & lætitiæ signo abstinere, sunt coacti. Sponsum speciatim coronatum, ostendit Sidonius Apollinaris epist. 5 lib. 1. *Iam virgo tradita est, iam corona sponsus, iam palmata Consularis, iam cyclade pronuba, iam toga Senator honoratus.* Palladius Lausiacæ historiæ cap. 1. Ammonem Monachum pio fine sponsi coronati personam egisse narrat: ἐδόξε καὶ στεφανοῦσθαι καὶ ἐν τῷ παστῷ καθέζεσθαι, καὶ πάντα υπομεῖναι τὰ κατὰ τὸν γάμον. *Placuit & coronari, & in thalamo sedere, & omnia sustinere, quæ secundum connubii leges fiunt.* Vtrumque memorat Theophanes in Mauricio: ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος Θεοδόσιον τὸν αὐτοῦ υἱὸν συνάπτει πρὸς γάμον τῇ θυγατρὶ τοῦ Γερμανοῦ τοῦ πατρικίου· στεφανώσαντος αὐτοὺς Κυριακοῦ πατριάρχου ΚΠ. *Mauricius Augustus Theodosium filium Germani Patricii filiæ matrimonio copulauit: Cyriaco CP. Patriarcha coronas nuptiales eis imponente.* De Heraclio in Imperatorem cum Eudoxia in vxorem ducta coronato: τότε, inquit, τῷ αὐτῷ ἡμέρᾳ, καὶ ἡ μεμνηστευμένη αὐτῷ Εὐδοκία Αὐγοῦστα, καὶ ἔλαβον αμφότεροι παρὰ Σεργίου πατριάρχου τὸν στέφανον τοῦ γάμου. καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὁ μὲν αὐτοκράτωρ καὶ νυμφίος ἀναδείκνυται. *Eodem die Eudoxia ipsi desponsata Augusta coronata est: & vterque nuptiales coronas à Sergio Patriarcha accepit. Ipsoque die Imperator & sponsus renunciatur.* Ex qua vero materia nexæ plexæve fuerint sponsorum coronæ, non est huius studii disquirere. Satis sit dixisse, eas hodie ex oliuæ ramo, candida, purpureaque seta (in castitatis symbolum, & posteritatis sanguine propagandæ spem) circumdato, apud Græcos componi; vt exinde filii quasi nouellæ oliuarum exurrecturi promittantur: quæ forsan ratio fuit, vt etiam antiqui Latini nuptos oleacea corona donarint, de quorum nonnullis cecinit Sidonius:

tum diua comas viridantis oliua
Pace ligat, nectit dextras, & fœdera mandat.

Hunc porro coronandorum sponsorum morem, non quidem adinuenisse Gregorium, iam enim receptus erat in Ecclesia Tertulliani ætate, vt ex eodem de Cor. Mil cap 13. scribente constat: *Coronant & nuptiæ sponsos*: sed vbique commendasse, ipse testis est epist. 171. τὰ ἄλλα δ' ὑμῖν μελέτω, καὶ στεφανούτω πατὴρ ὡς εὔχετο. τοῦτο γὰρ καὶ νόμος γάμοις παρεῖναι, ἵνα τοῦτο μὲν ἐκεῖνοι αὐτῷ γὰρ εἶναι τοὺς στεφάνους, ὑμῖν δὲ τὰς εὐχάς. *Cætera vobis curæ sint, coronet quidem pater vt optauit: id enim si alicubi nuptiis præsentes fuimus, instituimus. Illorum enim coronæ sunt propria: ad nos vero preces fundere spectat:* id est nuptiali benedictione matrimonium rat[um] declarare. Quis autem coronarum in nuptiis sumendarum finis fuerit, edocet Chrysostomus hom. 9 in cap. 2. ad Tim. διὰ τοῦτο στέφανοι ταῖς κεφαλαῖς ἐπιτίθενται σύμβολον τῆς νίκης, ὅτι ἀήττητοι γενόμενοι οὕτω προσέρχονται τῷ λιμένι, ὅτι μὴ καταγωνισθέντες ὑπὸ τῆς ἡδονῆς. εἰ δὲ ἁλοὺς ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ἑαυτὸν πόρναις ἐκδῷ· τίνος ἕνεκεν λοιπὸν, καὶ στέφανον ἔχει, τῆς κεφαλῆς ἡττηθείσης. *Propterea coronæ sponsorum capitibus imponuntur in victoriæ signum, quia libidini insuperabiles redditi, iam ad thalamum accedunt, quia voluptate deuicti non sunt. Si vero voluptatis captiuus seipsum meretricibus dederit, cur de reliquo coronam gestat ipso capite superatus?* Suggerunt & aliam rationem, huiusce officii preces, his verbis, στεφάνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν. χάρισαι αὐτοῖς καρπὸν κοιλίας, εὐτεκνίας ἀπόλαυσιν. Coronæ siquidem variis compacta floribus, diuersos viri & fœminæ, conspirantesque in concordiam affectus adumbrat; quæ sicut vni capiti est imponenda, ita & duobus in vnam carnem coniugio conuenientibus conceditur: illudque est quod dicitur: στεφάνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν. Et velut tandem fructibus oriundis præuii sunt flores, ita florea sponsorum corona vberem complexus eorum fructum repræsentat; subditur idcirco, χάρισαι αὐτοῖς καρπὸν κοιλίας, εὐτεκνίας ἀπόλαυσιν. Hæcque ferme est Clementis Alexandrini cogitatio, Pædagogi lib. 2. στέφανος μὲν τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ ὑπονοητέον, ἀνδρὸς δὲ ὁ γάμος· ἄνθη δὲ τοῦ γάμου τὰ τέκνα ἀμφοῖν ἃ δὴ τῆς σαρκικῆς λειμῶνος ὁ θεῖος δρέπεται γεωργός· στέφανος δὲ γερόντων, τέκνα τέκνων. *Vt corona quidem vxoris vir suspiciendus est, viri vero corona nuptiæ sunt: nuptiarum autem flores, sunt vtriusque nati: quos certe è carnalibus pratis agricola diuinus decerpit. Coronæ vero senum, filii filiorum sunt.*

2. Εἰς τὸ αὐτό.) Sponsalium ratique matrimonii solemnitatem, vno temporis tractu celebratum, animaduertit Alexii Comneni Nouella de Sponsalibus in Iuris Orientalis libro 11. ἱερωτέρα μερὶς τῆς παρὰ τοῦ βασιλέως ἀνασχοῦσα διατάξεως, διαστολὴν ἐτίθει μνηστείας καὶ γάμου ὁ τύπος, τὰς ἐπὶ τοῖς μνηστείοις εὐχὰς ἐφαρμόζων, καὶ οὕτω τὰς ἐπὶ τῷ γάμῳ συναπτομένας ἐπιλέγων. πάντα δὲ λοιπὸν ἅμα, καὶ κατὰ ταυτὸν ἐτελεῖτο, καὶ μνηστεία καὶ γάμος ἐπὶ διαστήματι κατατεμνόμενα ἀφανεῖ τινὶ, ἐν τῷ μεταξὺ συναπτόμενος. *Sacratior pars Nouellam Imperatoris iussionem sequuta, inter sponsalia & & nuptias internallum ponebat, preces sponsalitias, & deinde matrimoniales coniungendis accinens: atque coniunctim simul & eodem tempore, & sponsalia & nuptiæ breuissimo & indiuiso temporis spatio peragebantur.* Consuetudinem tamen illam paulo infra declarat antiquatam: τὴν ἱερὰν μὲν μνηστείαν πρὸ τοῦ γάμου μετὰ τῆς ἱερᾶς τῶν εὐχῶν ἀκολουθίας ἐπιτελεῖσθαι, καὶ τὸ

trum illud comminuere censeo, cum enim se ἁγίῳ ἐλαίῳ, id est floribus, ramis, oleo benedicto, *&c.* ex attactu sacrarum imaginum sanctificatis perunxerint, reliquias ne prophane tractentur, in ignem proiciunt: ita & Scyphum quamuis communem, ex eo quod nuptiarum benedictioni inseruit, confringendum potius, quam in prophanos vsus reuocandum, existimant.

8. Λαβὼν αὐτοὺς ὁ ἱερεύς] Modum quo sponsos Sacerdos accipit Thessalonicensis Præsul aperit, ὁ ἱερεὺς συμπλέκει τὰς δεξιὰς τῶν νυμφίων, *amplectit ad inuicem sponsorum dextras Sacerdos:* atque ita manibus implexos ipse manu accipit. Optime. Ita enim intelligitur de quibusdam iuuenibus sponsis à se dilectis scribens Nazianzenus ad Anisium, epist. 57. καὶ τὰς νέας τὰς δεξιὰς ἀλλήλαις ἐμβάλλω, καὶ ἀμφοτέρας τὰς τοῦ Θεοῦ. *Et iuuenum dextras implico, & vtrasque manus Dei coniungo:* dum videlicet manum vicariam, ipse dextris eorum circumponit Sacerdos.

9. Τοῦ σωτῆρος κρατοῦντος ὄπισθεν τοὺς στεφάνους.] Finem & mysterium aperit Thessalonicensis, βαστάζει στεφάνους ὁ τῆς σωφροσύνης ἐγγυητὴς ἀνάδοχος, ὄπισθεν ἱστάς, καὶ διδάσκαλος τῆς ὁμοφροσύνης καὶ ἀγάπης συζυγίας γινόμενος. *Sustentat coronas temperantiæ concordiæque susceptor, retro stans, & consensus vnanimis connubijque laudandi moderator & preceptor factus.* Spondet enim pro nuptorum continentia, & mutuis sese affectibus prosequi instruit: sicut in Baptismo fidem suscepto edocet, & pro suscepti constantia se coram Ecclesia sponsorem exhibet.

10. Στρέφει αὐτοὺς κύκλῳ.] Modesto compositoque egressu in circulum acto, ex alacris animi affectu, præeunte grauiter Sacerdote, Choream ducunt, aut simulant, sponsi: & quasi Choraula, illo sacris præposito, præcinente, mentem à corpore terrenisque motibus eleuantes, coniunctionem Verbi diuini cum humanitate assumpta, suo coniugio repræsentatam contemplantur, audito hoc Hymno, Ἠσαΐα χόρευε, ἡ παρθένος ἔσχεν ἐν γαστρί, &c. quod & in expositum Symeon sæpe auditus non reliquit: Nam & ideo forsan Martyrum Troparion ἅγιοι μάρτυρες decantari censet, quia Christi humanitati cum deitate coniunctæ suo sanguine Martyres testimonium exhibuerunt, & tribulationem carnis huiusmodi nuptos habituros Ecclesia vaticinatur sed & addit author ille: ὅτι οὐ σαρκὶ καὶ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ψυχῇ μᾶλλον χρὴ συνάπτεσθαι διὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ τῶν τῆς εὐσεβείας θεαρέστων ἔργων· ἵνα καὶ ἀληθὲς ἡ συζυγία. καὶ γάμος ἀμίαντος, καὶ κοινωνοὶ ὦσιν ἐν Χριστῷ, καὶ τῶν ἁγίων, ἑαυτῶν καὶ τῆς σαρκὸς καὶ ὑπερορῶντων ἄχρι καὶ μαρτυρίου. *Quia non carne tantummodo, sed potius anima sola oportet eos copulari, per fidem rectam, & pietatis opera deuota; vt & verum coniugium, & nuptiæ eorum immaculatæ appareant, & sanctorum in Christo fiant participes, seipsos carnemque despicientes vsque ad martyrij tolerantiam.*

11. Μεγαλύνθη νυμφίε ὡς Ἀβραάμ.) Quia coniugium a Deo institutum, & in sui bonum cedere nouit Ecclesia, Epithalamicis idcirco versibus illud occinit; sed nec Epithalamia castissima decantare abhorruerunt SS. PP. Paulinus in nuptijs Iuliani in Meroon, & Fortunatus in nuptijs Sigiberti & Brunichildis.

12. Θεοστέπτους καὶ ἀποστόλους.] Non minus fidei suis studijs promouendæ & sacris edictis confirmandæ, quam regendo Romanorum imperio, Constantinum & Helenam matrem Θεοστέπτους, id est & ἰσαποστόλους ab Ecclesia vocatos, elegit Deus. Sic regi Recaredo Concilium Toletanum tertium acclamauit, *Ipse mereatur veraciter Apostolicum nomen, qui Apostolicum impleuit officium.* Constantinum autem & Helenam vt priuatos sibi à cælo datos protectores, hic vero vt coniugio insignes, Græci inuocant, simulque Procopium martyrem, quod & gaudijs duodecim matronas nuptialibus ornamentis auocatas, ad nuptiales cælestis gaudij thalamos, per martyrij semitam, ita Metaphraste scribente, exhortatus fuerit properare. Vel cum mutato in melius antiquo illo ad superstitionem propendente studio, res quascumque faciant, & verba, omen arrepturi, soleant annotare Græci: cum in oratione superiori, προκοπὴν βίου καὶ πίστεως sponsis deprecari Ecclesiam audierint, nunc nominis allusione, eiusque memoria moti, Procopii meritis & precibus, illam donandam rogant, obtinendamque confidunt.

a 1 ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΛΥΣΙΝ ΣΤΕφάνων τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ.

ORATIO CVM SOLuuntur coronæ octauâ die.

b Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ τὸν ἐνιαυτὸν τὸν στέφανον εὐλογήσας, καὶ τοὺς παρόντας στεφάνους ἐπιτίθεσθαι παραδοὺς, τοῖς νόμῳ γάμου συναπτομένοις ἀλλήλοις, 2 καὶ μισθὸν ὥσπερ ἀπονέμων αὐτοῖς τῆς σωφροσύνης, ὅτι ἁγνοὶ πρὸς τὸν ὑπὸ σοῦ νομοθετηθέντα γάμον συνήφθησαν· αὐτὸς καὶ ἐν τῇ λύσει τῶν παρόντων στεφάνων τοὺς συναφθέντας ἀλλήλοις εὐλόγησον, καὶ τὴν συνάφειαν αὐτῶν, ἀδιάσπαστον διατήρησον· ἵνα εὐχαριστῶσι διαπαντὸς τῷ παναγίῳ ὀνόματί σου,

DOmine Deus noster, qui anni coronæ benedixisti; & has coronas, connubij lege ad inuicem iunctis imponi tradidisti, velut continentiæ mercedem eis reddens, quia puri ad nuptias à te sancitas conuolarunt: ipse, & in præsentium coronarum depositione, copulatis ad se inuicem benedic; coniunctionem eorum indiuisam conserua, vt in omnibus sanctissimo nomini tuo grates exhibeant,

Patris, & Filij, & Sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Pax omnibus. Capita vestra Domino inclinate.

c Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Pacta firmantes nos serui tui Domine, & nuptiarum in Cana Galilææ officium absoluentes, & recipientes eius symbola, gloriam tibi referimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Σύμφωνα κατηρτισμένοι οἱ δοῦλοί σου κύριε, καὶ τὴν ἀκολουθίαν ἐκτελέσαντες, τοῦ ἐν Κανᾷ γάμου τῆς Γαλιλαίας, καὶ συστείλαντες τὰ κατ' αὐτὸν σύμβολα, δόξαν σοι ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Et fit dimissio.

Καὶ γίνεται ἀπόλυσις.

VARIÆ LECTIONES

In Orationem pro soluendis Coronis octauo die.

a Εὐχὴ ἐπὶ λύσει.] Barberinum secundum legit, εὐχὴ εἰς τὸ ἐπᾶραι τὰ στέφανα. *Oratio pro tollendis à recens nuptis coronis.*

b Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν.] Aliam orationem scribit codex idem.

Benedictus es Domine Deus noster, qui sanctâ tuâ benedictione nos benedicis, quique vt in thalamos seruorum tuorum N & N ingrederemur, dignos fecisti: confirma illos, vt sanctum nomen tuum timeant omnibus diebus vitæ suæ; quia te Domine virtutum concupierunt, & te rogamus vt nobiscum conuenias, & nuptias istas benedicas, sicut alias quondam in Cana Galilææ benedixisti. Pacem & gratiam tuam illis concede, Paranymphis etiam, & omnibus cum eis conuenientibus, & in diuinam hanc institutionem conspirantibus cunctis, quæ ad salutem conducunt postulata largire. Quia conuenit tibi omnis gloria, &c.

Εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς εὐλογίᾳ σου τῇ ἁγίᾳ. καὶ καταξιώσας ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὸν νυμφῶνα τῶν δούλων σου, ὁ, καὶ, ὁ. στήριξον αὐτοὺς τοῦ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν, ὅτι σε ἐπόθησαν κύριε τῶν δυνάμεων, καὶ σε ἐπικαλούμεθα συνελθεῖν μεθ' ἡμῶν, καὶ εὐλογῆσαι τὸν γάμον τοῦτον καθὼς εὐλόγησας τὸν γάμον τὸν ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας. τὴν εἰρήνην καὶ τὴν χάριν σου παράσχου αὐτοῖς, ἅμα τοῖς παρανύμφοις, καὶ πᾶσι τοῖς συνελθοῦσιν αὐτοῖς, καὶ συνδεδραμηκόσιν ἐν ταύτῃ τῇ θείᾳ νομοθεσίᾳ, πᾶσι χαριζόμενος τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, καὶ τὰ ἑξῆς.

c Εἰρήνη πᾶσι.] Desunt sequentia in Cryptof. Bessarionis, & Barberino secundo.

In Orationem pro soluendis Sponsorum Coronis octauo die dicendum. Notæ.

1 Ἐπὶ λύσει στεφάνων τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ.] Nuptiarum celebritatem in octauum vsque diem antiquos Gentiles protraxisse scribit Nouarinus opere de aquis nuptialibus: ab illis hunc morem in Ecclesiam traductum, suspicaretur, qui ritus institutionem firmiori sanctiorique fundamento fulcire nesciret. Obseruandum itaque cuiuslibet Sacramenti, vel insignis beneficij acceptionem, per septem alios dies Græcos hac etiam ætate, memoriæ commendare. Hoc ritu Neophyti seruatis per octo dies candidis vestibus, octauo die solemniter eas in Ecclesia deponunt: Eucharistiæ in Paschate perceptæ, in celebritatis prorogationem, septem alii adscribuntur dies: ad fidem reuersos Pœnitentiæ mulctis exolutis, per septem dies in Ecclesia perseuerare, vt suo loco dicetur. Methodius præcipit: Sacerdotem recens Ordinatum per septem dies sacris faciundis attendere, nuper legimus & annotauimus; preces etiam extremæ Vnctionis septem diebus progatas aliquando fuisse & Monachos solemni professione Deo deuotos continuis per septem dies noctu diuque orationibus & vigilus

gi[illegible] vacasse, iam iam obseruandum occurrit: Non minorem itaque viræ sacramentis aliis, cum matrimonium deuotionem exquirat, & castus Tobias productis per septem dies precibus, coniugis sospitatem, coniugii prosperitatem à Deo fuerit mercatus: æquale temporis spatium coniugibus vt Deo quoque vacent assignauit Ecclesia: interim, Coronis castimoniæ testibus, conseruatis animis à cœlestibus se penitus auocatos non fuisse profitentur, & deinceps familiæ curâ distrahendi, cum precibus & Ecclesiæ benedictione illas deponere sibi liceret, optant.

2 Λιθὸν ἀντιτίμων αὐτοῖς τῆς σωφροσύνης.] Qualiter Coronæ castitatis sint præmium dictum est num. 1. superioris officij.

3 Σύμφωνα καταστήσαντες.] Qui nuptui filiam locat, cum proco de dote conuenit & stipulatur; qui quia Spondet, Sponsalibus nomen imponit: in quibus etiam Sponsi vt voce, ita concordibus animis conspirant, σύμφωνα καταστήσαντες. Contractu autem quolibet obfirmato, vel integrè obseruato, quia pignora fideique symbola stipulantes penes se recipiunt: Coronas propterea Sponsionis inter nuptos actæ, & consummatæ, & deinceps fide sincerâ conseruandæ, pignora ipsi Sponsi mutuo sibi reddunt, dum illa è capite sibi soluti permittunt, tuncque quod hic dicitur, ἀποδιδόασι τὰ κατὰ γάμον σύμβολα. Ad literam vero, si pœna Sponso a nuptiis resilienti e mutuo consensu imposita, pignus ab vtraque parte fuerit depositum firmato coronis accepto connubio, earum ademptione omni quoque ἀντιτιμου iactura soluuntur stipulantes: de quo legenda Alexij Nouella Iuris Græcor. lib. 2.

1 ΚΕΦΑΛΑΙΑ 1 ΠΕΡΙ διγάμων.	CAPITA DE DIGAMIS.
2 Κεφάλαιον 2 Νικηφόρου Πατριάρχου 3 Κωνσταντινουπόλεως 3 τοῦ ὁμολογητοῦ.	Caput Nicephori Confessoris Patriarchæ Constantinopolitani.
4 Ὁ Δίγαμος, 4 οὐ στεφανοῦται, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμᾶται μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἔτη δύο· ὁ δὲ τρίγαμος ε΄.	Bigamus non coronatur: sed & præterea prohibetur illibatis mysteriis excommunicare, annis duobus. Trigamus vero quinque.
5 Ἐκ τῶν ἀποκρίσεων τοῦ μακαρίου 5 Νικήτα μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐξ ὧν ἠρωτήθη παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου ἐπισκόπου.	*Ex responsis Beati Nicetæ Metropolitæ Heracleensis ad interrogata Constantini Episcopi.*
Ἡ μὲν ἀκρίβεια τοὺς διγάμους οὐκ εἴωθε στεφανοῦν. ἡ δὲ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας συνήθεια, τὰ τοιαῦτα οὐ παρατηρεῖται· ἀλλὰ καὶ τοῖς διγάμοις τοὺς νυμφικοὺς στεφάνους ἐπιτιθέασι 6 καὶ οὐδεὶς οὐδέποτε παρὰ τοῦτο ἐνεκλήθη. πλὴν ἕνα ἢ δεύτερον χρόνον τῆς θείας εἴργονται κοινωνίας. ἀλλὰ καὶ τὸν ἱερολογήσαντα τούτοις πρεσβύτερον, συνεστιαθῆναι αὐτοῖς οὐ νενόμισται. κατὰ τὸν ζ΄. κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου.	Exacta legum obseruatio Bigamos coronare non est assueta. Minus vero hæc custodit magnæ Ecclesiæ consuetudo: verum & Bigamis sponsalitias imponit coronas: nec vllus propterea conquestus est vnquam. Vno tamen vel altero anno sacra communione excluduntur: sed neque fas est Presbyterum benedictionem eis impartientem, simul conuiuari: iuxta septimum Canonem Neocæsariensis Synodi.

IN CAPITA DE BIGAMIS. NOTÆ.

1 Κεφάλαια περὶ διγάμων.] Secundas Nuptias Ecclesia Græca nusquam peccati condemnat nomine: nec tamen labem eis aperte exprobrat sequenti officio pluribus in locis, imo censuris cortipit: ubique sacrorum namque participatione vult illas celebrari, ut ex Symeone Thessalonicensi præcedentis officij nota 7. diximus: nec nisi post indultum orationibus & ieiuniis longum temporis spatium Bigamis vxoriam, & ius ad sacramenta accedendi restituit. Consule Laodiceni Canonem primus. Neocæsariensis autem Canon 7. exigit amplius: πρεσβύτερον εἰς γάμους διγαμούντων μὴ ἑστιᾶσθαι· ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος, ὁ διὰ τῆς ἑστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις. *Ne Presbyter in Bigami nuptiis conuiuatur, quandoquidem pœnitentiam Bigamo promerito & expetente, quis est Presbyter, qui commessatione talibus nuptiis condescendat, & indulgeat?*

2 Νικηφόρου.] Quis fuerit hic Nicephorus Synaxarion 2. Iunij enarrat. [illegible] *Nicephorus diuinius præsul, fuit Constantinopolis & ciuis & alumnus: regnante impio Constantino (Copronymo) è Theodoro, & Eudoxia natus. Theodorus vero regiorum edictorum scriba, ut diuinarum imaginum cultor cæsus fuit, & Mylassam electus in exilium, deinde Nicæam deportatus, ibi vitam finiuit. Huius vero filius Nicephorus, & ipse cum scriba esset, abiecta dignitate, opibus, & honoribus abdicatis, in Propontidem urbis secessit: ubi Deo sibique vacans, virtutem præcellentem comparauit, & post obitum Tarasii Beati Patriarchæ, promotus est in Constantinopolis Patriarcham, à Nicephoro Imperatore Staurocij patre (circa annum 806) ubi & vixit usque ad Leonis Iconomachi regnum; à quo in exilium pulsus, & in carcerem coniectus ad Dominum migrauit, annis septuaginta natus, quorum nouem in Patriarchatu, tredecim vero in exilio peregit.* Plura de illo Theophanes, & ex Theophane Cedrenus. Scripsit eiusdem Tom. 4. Bibliot. PP. Latine redditæ: eius Canones Iuris Græco-romani lib. 3. extant.

3 Τοῦ ὁμολογητοῦ.] Qui Latine *Confessor*, præter mortem, ærumnas & tormenta pro virtute patitur, Græcis ὁμολογητὴς dicitur. Qui autem nunc *Confessor* in Latinorum officiis habetur, si Monachus sit, ὅσιος; si communem in ciuitate vitam duxerit, δίκαιος nuncupatur. Hunc autem Nicephorum inter Confessores præcipuos celebrant Græci, & cum eo Maximum, Theodorum Studitem, & à Studite laudatum Platonem.

4 Ὁ δίγαμος οὐ στεφανοῦται.] In duos diuisus legitur hic Canon Iuris Græcoromani lib. 4. ὁ δίγαμος οὐ στεφανοῦται [illegible] ἐπιτιμίων [illegible] μυστηρίων, ἔτη δύο. Mox alius sequitur, ὁ τρίγαμος [illegible] ἔτη πέντε, [illegible]. Ex quibus patet secundas & tertias nuptias à Græcis reprehensas, Ecclesiæ pœnis subijci. Quartas autem omnino reprobant, ut noxias & vetitas, irritante nimirum earum contractus Sancta sede Apostolica: de quibus legendus Arcudius lib. 7. cap. 27. 28. & 29.

5 Νικήτα.] Huius ut Iuris Pontificij peritissimi responsiones extant Iuris Orientalis lib. 3. quarum prima hic excripta, titulum nunc præfixum habet: [illegible] *Si oporteat eos qui ad secundum coniugium transeunt, suscipere à Pontifice qui in illa regione est, Bigami benedictionem.* Ita certe: nam & innuptorum & secundo nuptorum varium quidem est officium, sed non ex integro: unde quamuis Bigamorum incontinentiam hoc excusare nitatur, & pro eis deprecetur; pro eorum tamen coniugio exorat, & Deum illis, nihil præter ius naturale aut diuinum attentantibus, adesse exoptat: unde & quædam adiecta, alia vero omissa, alia huc translata ex priori officio non sine fundamento cernuntur.

6 Καὶ [illegible]] Correctius Iuris Orientalis codex, [illegible]. Quibus eadem lecti [illegible]

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΙΣ ΔΙΓΑΜΟΥΣ.

Εὐλογεῖ κατὰ τὸ ἔθος.
Τὸ τρισάγιον, Ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας.
Εἶτα συναπτή.
Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.
Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου.
Ὑπὲρ τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, τοῦ δεῖνος, καὶ τῆς δεῖνος, καὶ τῆς ἐν θεῷ σκέπης καὶ συμβιώσεως αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Ὑπὲρ τοῦ συζῆσαι αὐτοὺς καλῶς ἐν ὁμονοίᾳ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς.
Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου.
Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις.

Εἶτα.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, ὁ τὰ διῃρημένα συναγαγὼν εἰς ἑνότητα, καὶ σύνδεσμον διαθέσεως τιθεὶς αὐτοῖς ἄρρηκτον, ὁ εὐλογήσας Ἰσαὰκ καὶ Ῥεβέκκαν, καὶ κληρονόμους αὐτοὺς τῆς σῆς ἐπαγγελίας ἀναδείξας, αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τοὺς δούλους σου τούτους, τὸν δεῖνα, καὶ τὴν δεῖνα, ὁδηγῶν αὐτοὺς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις.

Εἰρήνη πᾶσι.

Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν ἐξ ἐθνῶν προμνηστευσάμενος ἐκκλησίαν παρθένον ἁγνήν. εὐλόγησον τὰ μνῆστρα ταῦτα. καὶ ἕνωσον καὶ διαφύλαξον τοὺς δούλους σου τούτους, ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ. Σοὶ γὰρ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

OFFICIVM IN BIGAMOS.

De more Sacerdos benedicit.
Ter sanctus. *Dimissorium dici.*

Deinde Collecta.

In pace Dominum precemur.

Pro superna pace.

Pro sancta hac domo.

Pro seruis Dei N. & N. Dei protectione, & eorum conuictu, Dominum precemur.

Vt conuersentur & viuant in concordia, Dominum precemur.

Suscipe, serua, miserere, & conserua nos.

Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ.

Quia tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio.

Deinde.

Dominum precemur.

Deus æterne, qui diuisa à se inuicem in vnitatem congregas, & insolubilem eis compositionis nexum immittis, qui Isaac & Rebeccæ benedixisti, hæredesque illos tuæ benedictionis renunciasti: benedic etiam & ipse seruis tuis N. & N. in omni opere bono deducens illos.

Quia misericors & benignus Deus existis.

Pax omnibus.

Capita vestra Domino inclinate.

Domine Deus noster, qui ex gentibus Ecclesiam virginem castam tibi desponsasti; benedic sponsalibus istis: coniunge & conserua famulos tuos in pace & concordia. Te decet enim omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Tum Sacerdos acceptis annulis, primò tradit aureum viro, mulieri vero argenteum, & dicit viro.

SVbarrhatur seruus Dei N. propter ancillam Dei N. in nomine Patris, & Filii, & Sancti Spiritus.

Similiter & mulieri.

SVbarrhatur ancilla Dei N. propter seruum Dei N. in nomine Patris, & Filii, & Sancti Spiritus: nunc & semper.

Et annulo crucem exprimit super eorum capitibus.

Et dextris eorum digitis eos immittit.

Deinde annulos commutat pronubus.

Sacerdos vero dicit:

Dominum precemur.

DOmine Deus noster, qui omnibus parcis, & omnibus prouides, qui secreta cognoscis hominum, & omnium notitiam habes: propitiare peccatis nostris, & seruorum tuorum iniquitates remitte, vocans eos ad pœnitentiam, præbens eis veniam delictorum, peccatorum reconciliationem, culparum voluntariarum & non spontanearum condonationem: qui humanam infirmitatem nosti, creator & opifex: qui Raab meretrici pepercisti, & Publicani suscepisti: ne memineris peccatorum nostrorum, ignorantiæ iuuentutis: Si enim iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis te sustinebit? aut quæ caro coram te iustificabitur? Tu enim solus existis iustus, sine peccato, sanctus, multæ misericordiæ, & benignus; & pœnitentiam agens super malitia hominum. Tu, Domine, qui conciliasti famulos tuos N. & N. mutua dilectione coniunge illos. Largire illis Publicani conuersionem, meretricis lachrymas, latronis confessionem: vt per pœnitentiam, ex toto corde suo, in concordia & pace tua mandata exequentes supercœlestis regni dignos se exhibeant. Quia tu omnium moderator es, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς τοὺς δακτυλίους, ἐπιδίδωσι πρῶτον τῷ ἀνδρὶ τὸ χρυσοῦν. τῇ δὲ γυναικὶ τὸ ἀργυροῦν, καὶ λέγει τῷ ἀνδρί.

ΑΡραβωνίζεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ, ὁ δεῖνα, τὴν δούλην τοῦ θεοῦ, τὴν δεῖνα. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ὁμοίως καὶ τῇ γυναικί

ΑΡραβωνίζεται ἡ δούλη τοῦ θεοῦ, ἡ δεῖνα, τὸν δοῦλον τοῦ θεοῦ, τὸν δεῖνα, Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί.

Καὶ ποιεῖ σταυρὸν μετὰ τοῦ δακτυλιδίου, ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν.

Καὶ ἐπιτίθησιν αὐτοὺς ἐπὶ τοῖς δεξιοῖς δακτύλοις.

Εἶτα ἀλλάσσει ὁ σύντεκνος τὰ δακτυλίδια.

Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πάντων φειδόμενος, καὶ πάντων προνοούμενος, ὁ τὰ κρυπτὰ γινώσκων τῶν ἀνθρώπων, καὶ πάντων τὴν γνῶσιν ἔχων, ἱλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ τὰς ἀνομίας συγχώρησον τῶν σῶν οἰκετῶν καλῶν αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν, παρέχων αὐτοῖς συγγνώμην παραπτωμάτων, ἁμαρτιῶν ἱλασμὸν, συγχώρησιν ἀνομιῶν, ἑκουσίων τε καὶ ἀκουσίων· ὁ εἰδὼς τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὁ πλάστης καὶ δημιουργὸς, ὁ Ῥαὰβ τῇ πόρνῃ συγχωρήσας, καὶ τοῦ τελώνου τὴν μετάνοιαν προσδεξάμενος, μὴ μνησθῇς ἁμαρτημάτων ἡμῶν, ἀγνοίας ἐκ νεότητος. ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃς κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται σοι; ἢ ποία σὰρξ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου; σὺ γὰρ μόνος ὑπάρχεις δίκαιος ἀναμάρτητος, ἅγιος, πολυέλεος, πολυεύσπλαγχνος, καὶ μετανοῶν ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων. σὺ δέσποτα οἰκειωσάμενος τοὺς δούλους σου, τὸν δεῖνα, καὶ τὴν δεῖνα, ἕνωσον τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ· δώρησαι αὐτοῖς τοῦ τελώνου τὴν ἐπιστροφὴν, τῆς πόρνης τὰ δάκρυα, τοῦ λῃστοῦ τὴν ἐξομολόγησιν· ἵνα διὰ μετανοίας ἐξ ὅλης καρδίας αὐτῶν, ἐν ὁμονοίᾳ καὶ εἰρήνῃ τὰς ἐντολάς σου ἐργαζόμενοι, καταξιωθῶσι καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας. Ὅτι σὺ εἶ ὁ οἰκονόμος πάντων, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ λόγε τοῦ θεοῦ, ὁ ὑψωθεὶς ἐπὶ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς διαῤῥήξας χειρόγραφον, καὶ τῆς δυναστείας τοῦ διαβόλου ῥυσάμενος ἡμᾶς, ἱλάσθητι ταῖς ἀνομίαις τῶν δούλων σου· ὅτι τὸ καύσωμα καὶ τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τῆς σαρκὸς τὴν πύρωσιν μὴ ἰσχύοντες βαστάζειν, εἰς γάμου δευτέρου κοινωνίαν συνέρχονται, καθὼς ἐνομοθέτησας διὰ τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς σου Παύλου τοῦ Ἀποστόλου, εἰπὼν δι' ἡμᾶς τοὺς ταπεινούς, τὸ κρεῖσσον ἐν κυρίῳ γαμεῖν, ἢ πυροῦσθαι. αὐτὸς ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, ἐλέησον, καὶ συγχώρησον, ἱλάσθητι, ἄνες, ἄφες τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὅτι σὺ εἶ ὁ τὰς νόσους ἡμῶν ἐπὶ τῶν ὤμων ἀράμενος. οὐδεὶς γάρ ἐστιν ἀναμάρτητος, οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐστιν, ἢ χωρὶς ῥύπου, εἰ μὴ σὺ μόνος ὁ σάρκα φορέσας ἀναμαρτήτως, καὶ τὴν αἰώνιον ἡμῖν δωρησάμενος ἀπάθειαν. Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεός, θεὸς τῶν μετανοούντων· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ πλάσας ἐκ χοὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ἀνοικοδομήσας γυναῖκα, καὶ συζεύξας αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν· διὰ τὸ οὕτως ἀρέσαι τῇ σῇ μεγαλειότητι μὴ μόνον εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς· αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἅρμοσον τὸν δοῦλόν σου, τόνδε καὶ τὴν δούλην σου, τήνδε, ὅτι παρὰ σοῦ ἁρμόζεται ἀνδρὶ γυνή. σύζευξον αὐτοὺς ἐν ὁμοφροσύνῃ· στεφάνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν, χάρισαι αὐτοῖς καρπὸν κοιλίας, εὐτεκνίας ἀπόλαυσιν.

Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ λαβὼν τὰ στέφανα, στέφει τὸν νυμφίον, λέγων.

Στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ, ὁ δεῖνα, τὴν δούλην τοῦ θεοῦ, τὴν δεῖνα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ὁμοίως στέφει καὶ τὴν νύμφην λέγων.

Στέφεται ἡ δούλη τοῦ θεοῦ, ἡ δεῖνα, τὸν δοῦλον

Pax omnibus.

Capita vestra Domino inclinate.

Domine Iesu Christe, Verbum Dei, qui in pretiosa & viuifica cruce eleuatus, quod aduersum nos erat chirographum discerpsisti, & à potestate diaboli nos eripuisti, propitiare famulorum tuorum iniquitatibus, qui æstum pondusque diei, carnisve ardorem ferre non valentes, ad secundum coniugii vsum communionemque confugiunt, sicut per vas electionis tuæ Apostolum Paulum sanxisti propter nos imbecillos inquiens; Melius est in Domino nubere, quàm vri: ipse vt bonus & humanus, misęrere & indulge, propitiare, remitte, condona debita nostra, quia in humeris tuis languores nostros tulisti: nullus enim sine peccato est, (etiam si vita illius sit vnius diei super terram) aut sine sordibus, nisi tu, qui sine peccati labe, carne assumpta, æternam nobis impassibilitatem concessisti. Tu enim es Deus, Deus pœnitentium, & tibi gloriam referimus; Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Dominum precemur.

Devs sancte, qui è puluere hominem formasti, & ex eius costa mulierem ædificasti, copulans eam vt adiutorium ipsi similes, quia sic celsitudini tuæ placuit, non esse hominem solùm super terram: ipse nunc, Domine, emitte manum tuam de sancto habitaculo tuo, & concilia seruum tuum N. ancillæ tuæ N. quoniam à te viro mulier coaptatur. Coniunge illos vnanimi consensu, corona illos in carnem vnam, largire illis fructum ventris, fœcundæ prolis fruitionem.

Quia tua est potentia, & tuum est regnum, & virtus, & gloria: Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et acceptis coronis, sponsum coronat, dicens:

Coronatur seruus Dei N. propter ancillam Dei N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Pari modo sponsam coronat, dicens:

Coronatur ancilla Dei N. propter

seruum Dei N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Deinde benedicit illis vsque tertio, dicens:

Domine Deus noster, gloria & honore corona illos.

Tum suprascriptum Apostolum & Euangelium recitat: & hæc deinceps.

Dicamus omnes ex tota anima.

Omnipotens Domine Deus patrum nostrorum.

Miserere nostri Deus secundùm magnam misericordiam tuam.

Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace, sanitate, salute, visitatione.

Et quorum vult memoriam agit.

Quia misericors & benignus Deus existis, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorũ. Amen.

Post hæc Orationem.

Dominum precemur.

DOmine Deus noster, qui in salutari tua dispensatione, tua præsentia, in Cana Galilææ honorandas nuptias renunciare dignatus es: ipse & nunc famulos tuos N. & N. quos ad inuicẽ coniungi tibi complacuit, in pace & vnanimi consensu conserua: incoinquinatum eorum thorum custodi: in immaculata conuersatione permanere iube: & in corde puro tua mandata exequentes profundam senectutem eos pertingere concede.

Tu enim es Deus noster, Deus miserandi & saluandi, & tibi gloriam referimus, cum principii experte tuo Patre, & cum sanctissimo & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus, aut Sacerdos.

Suscipe, salua, miserere.

Diem omnem sanctum perfectum.

Veniam & remissionem peccatorum.

Bona & vtilia animabus.

Reliquum tempus vitæ.

Christianæ fines.

Vnitatem fidei.

Sacerdos exclamando.

Et dignare nos, Domine, cum fiducia.

Chorus. Pater noster qui es in cœlis.

τοῦ θεοῦ, τὸν δεῖνα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Εἶτα εὐλογεῖ αὐτοὺς, λέγων ἐκ γ΄.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν δόξῃ, καὶ τιμῇ, στεφάνωσον αὐτούς.

Εἶτα τὸν προγραφέντα Ἀπόστολον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἔπειτα ταῦτα.

Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.

Κύριε παντοκράτωρ ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως.

Καὶ μνημονεύει ὧν θέλει.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα τὴν εὐχήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν τῇ σωτηριώδει σου οἰκονομίᾳ καταξιώσας ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, τίμιον ἀναδεῖξαι τὸν γάμον διὰ τῆς σῆς παρουσίας, αὐτὸς καὶ νῦν τοὺς δούλους σου, τὸν δεῖνα, καὶ τὴν δεῖνα, οὓς εὐδόκησας συναφθῆναι ἀλλήλοις ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ διαφύλαξον, τίμιον αὐτοῖς τὸν γάμον ἀνάδειξον, ἀμίαντον αὐτῶν τὴν κοίτην διατήρησον, ἀκηλίδωτον αὐτῶν τὴν συμβίωσιν διαμεῖναι εὐδόκησον· καὶ καταξίωσον αὐτοὺς ἐν γήρει πίονι καταντῆσαι, ἐν καθαρᾷ τῇ καρδίᾳ, ἐργαζομένους τὰς ἐντολάς σου.

Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὁ διάκονος. ἢ ὁ ἱερεύς.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν ἁγίαν.

Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.

Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς.

Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς.

Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς.

Τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς δέσποτα μετὰ παρρησίας.

Ὁ χορ. τὸ, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὁ ἱερεύς. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία.

Εἰρήνη πᾶσι.

Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Εἶτα προσφέρεται.

Τὸ κοινὸν ποτήριον. καὶ εὐλογεῖ αὐτό.

Ὁ ἱερεύς, καὶ λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ Θεὸς ὁ πάντα ποιήσας τῇ ἰσχύϊ σου, καὶ στερεώσας τὴν οἰκουμένην, καὶ κοσμήσας τὸν στέφανον πάντων τῶν πεποιημένων ὑπὸ σοῦ, καὶ τὸ ποτήριον τὸ κοινὸν τοῦτο παρεχόμενος τοῖς συναφθεῖσι πρὸς γάμου κοινωνίαν, εὐλόγησον εὐλογίᾳ πνευματικῇ.

Ὅτι ηὐλόγηταί σου τὸ ὄνομα, καὶ δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεύς.

Ἐπὶ χεῖρας τὸ κοινὸν ποτήριον.

Μεταδίδωσιν αὐτοῖς, ἐκ γ΄.

Πρῶτον τῷ ἀνδρὶ, καὶ αὖθις τῇ γυναικί.

Καὶ λαβὼν αὐτοὺς ὁ ἱερεύς.

Στρέφει ὡς ἐν σχήματι κύκλου.

Καὶ ψάλλει. Ἠσαΐα χόρευε.

Καὶ ἕτερα τροπάρια ἦχος βαρύς.

Ἅγιοι μάρτυρες. Δόξα σοι Χριστέ.

Εἶτα ἐπαίρει τοὺς στεφάνους ὁ ἱερεύς· καὶ ἐπάρας τὸν στέφανον τοῦ νυμφίου λέγει.

Μεγαλύνθητι νυμφίε ὡς ὁ Ἀβραὰμ, καὶ εὐλογήθητι ὡς ὁ Ἰσαὰκ, καὶ πληθύνθητι ὡς ὁ Ἰακὼβ, πορευόμενος ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἐργαζόμενος ἐν δικαιοσύνῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἐπάρας τὸν στέφανον τῆς νύμφης λέγει.

Καὶ σὺ νύμφη, μεγαλύνθητι ὡς ἡ Σάῤῥα, καὶ εὐφράνθητι ὡς ἡ Ῥεβέκκα καὶ πληθύνθητι ὡς ἡ Ῥαχὴλ εὐφραινομένη τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ, φυλάττουσα τοὺς ὅρους τοῦ νόμου, ὅτι οὕτως εὐδόκησεν ὁ Θεός.

Εἶτα λέγει τὴν εὐχήν·

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ παραγενόμενος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ τὸν ἐκεῖσε γάμον εὐλογήσας, εὐλόγησον καὶ τοὺς δούλους σου τούτους, τοὺς τῇ σῇ προνοίᾳ πρὸς γάμου κοινωνίαν συναφθέντας. εὐλόγησον αὐτῶν εἰσόδους, καὶ ἐξόδους. πλήθυνον ἐν ἀγαθοῖς τὴν ζωὴν αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ἀσπίλους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεπιβουλεύτους διατήρων. Εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Sacerdos. Quia tuum est regnum.

Pax omnibus.

Capita vestra Domino inclinate.

Deinde profertur. Commune poculum.

Et benedicit illud Sacerdos, & dicit Orationem hanc.

Dominum precemur.

DEus, qui cuncta tua virtute fecisti, qui orbem terræ firmasti, & omnium a te productorum adornasti coronam: poculum etiam hoc in nuptiarum copulam communiter præbens, benedic spirituali benedictione.

Quia benedictum est nomen tuum, & glorificatum est regnum tuum: Patris, & Filij, & Sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

His peractis assumens Sacerdos.

In manibus commune poculum.

Distribuit eis tertio.

Primum viro, & deinde mulieri.

Et eos deducens Sacerdos in choreæ formam progrediendo vertitur.

Et cantat. Esaïa choros age.

Et reliquos modulos. [illegible]

Tonus grauis. Sancti Martyres.

Gloria tibi Christe.

Deinde tollit coronas Sacerdos: & eleuans sponsi coronam dicit.

Magnificare sponse, sicut Abraham, & sicut Isaac benedicaris, & multipliceris sicut Iacob progrediens in pace, & exequens in iustitia Dei mandata.

Et auferens sponsæ coronam dicit.

Et tu sponsa magnificare sicut Sara, velut Rebecca lætare, & multiplicare sicut Rachel, proprio viro collætata, custodiens legis terminos; quia sic Deo placitum est.

Deinde dicit Orationem.

Dominum precemur.

DOmine Deus noster, qui in Cana Galilææ aduenisti, & nuptiis ibi celebratis benedixisti, his seruis in connubij communionem tua prouidentia copulatis, benedic: ipsorum ingressibus & egressibus benedic: vitam eorum in regno tuo in bonis multiplica; conseruans eorum coronas, illibatas, immaculatas & insidiis liberas. In sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus.

Capita vestra Domino inclinate.

Et precatur Sacerdos.

PAter, & Filius, & Spiritus Sanctus, sanctissima, consubstantialis, & vitæ fons, Trinitas, cuius vna est diuinitas & regnum; benedicat vos: & dierum prolixitatem, fœcunditatem augmentum vitæ & fidei vobis exhibeat: omnibusque in terra bonis vos impleat: Intercessionibus illibatæ Dei genitricis & omnium sanctorum. Amen.

Tum reliqui ingrediuntur, & bene precantur illis: & cum se inuicem osculis exceperint, fit à Sacerdote perfecta dimissio.

CHristus verus Deus noster, qui per aduentum in Cana Galilææ, honorandas ostendit nuptias: intercessionibus illibatæ suæ matris, sanctorum gloriosorum & toto orbe celebrium Apostolorum, sanctorum regum diuinitus coronatorum Constantini & Helenes, sancti præclari martyris Procopii & omnium sanctorum misereatur, & saluet nos.

Εἰρήνη πᾶσι.

Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Καὶ εὔχεται ὁ ἱερεύς.

Ὁ Πατὴρ, ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἡ παναγία, καὶ ὁμοούσιος καὶ ζωαρχικὴ τριὰς, ἡ μία θεότης καὶ βασιλεία, εὐλογήσοι ὑμᾶς. καὶ παράσχοι ἡμῖν μακροζωΐαν, εὐτεκνίαν, προκοπὴν βίου, καὶ πίστεως, καὶ ἐμπλήσοι ὑμᾶς πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν· πρεσβείαις τῆς παναγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν.

Εἶτα εἰσέρχονται καὶ εὔχονται αὐτοῖς, καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους γίνεται παρὰ τοῦ ἱερέως τελεία ἀπόλυσις.

Ὁ διὰ τῆς ἐν Κανᾶ ἐπιδημίας, τίμιον ἀναδείξας τὸν γάμον, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναγάστου αὐτοῦ μητρὸς, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ἁγίων θεοστέπτων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἐλεήσαι καὶ σώσαι ἡμᾶς.

OFFICIVM SANCTI Olei decantatum à septem Sacerdotibus congregatis in Ecclesia, aut in domo.

A Benedictione primo Sacerdotum auspicato, incipimus: Ter sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster.

Quia tuum est.

Domine miserere, *duodecies.*

Venite adoremus, *ter.*

Domine exaudi orationem meam.

Deinde parua Collecta dicitur.

Alleluia, *Tonus obliquus secundus.*

Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua, corripias me.

Versiculus. Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum. *Deinde, Moduli.*

Miserere nostri Domine.

Gloria. Domine, miserere nostri.

Et nunc. Misericordiæ portam.

Psalmus quinquagesimus.

Et Canon cuius Acrostichis est.

Oratio Olei Psalmus Arsenij.

Canticum primum. Tonus quartus.

a ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ 1 ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΛΑΙΟΥ, 1 ψαλλομένη 2 ὑπὸ ζ. ἱερέων, συναχθέντων 2 3 ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν οἴκῳ. 3

4 Εὐλογοῦντος τοῦ πρώτου τῶν ἱερέων 4 ἀρχόμεθα τοῦ. 5 Τρισάγιον. Παναγία 5 τριάς. Πατὴρ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν. Τὸ κύριε ἐλέησον, ιβ΄. τὸ, Δεῦτε προσκυνήσωμεν γ΄. τὸ, Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου.

Εἶτα, συναπτὴ μικρά.

Τὸ ἀλληλούϊα, 6 ἦχος, πλ. β΄. 6

Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με.

Στίχος. Ἐλέησόν με κύριε ὅτι ἀσθενής εἰμι, εἶτα. Τὰ τροπάρια. Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς.

Δόξα. Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ νῦν.

7 Τῆς εὐσπλαγχνίας τὴν πύλην. Ὁ ν΄. 7

8 Καὶ ὁ κανὼν οὗ ἡ 9 ἀκροστιχίς. 8 9

Εὐχὴ ἐλαίου ψαλμὸς 10 Ἀρσενίου. 10

11 Ὠδὴ α΄. ἦχος, δ΄. 11

Θαλάσσης

12 12 Θαλάσσης τὸ ἐρυθραῖον πέλαγος.

Ελαίῳ τῆς εὐσπλαγχνίας Δέσποτα, ὁ ἱλαρύνων ἀεὶ, ψυχὰς ὁμοῦ καὶ σώματα βροτῶν, καὶ φρουρῶν ἐν ἐλαίῳ πιστοὺς, αὐτὸς καὶ νῦν οἰκτείρησον, τοὺς δι' ἐλαίου προσιόντας σοι.

Υπάρχει σοῦ τοῦ ἐλέους Δέσποτα, πλήρης ἡ σύμπασα γῆ, ὅθεν ἐλαίῳ θείῳ σου σεπτῷ, οἱ χριόμενοι σήμερον, τὸν ὑπὲρ νοῦν σου ἔλεον, πιστῶς αἰτούμεθά σε δοθῆναι ἡμῖν.

Χρισμόν σου τὸν ἱερὸν, φιλάνθρωπε, ὁ ἀποστόλοις τοῖς σοῖς, ἐπ' ἀσθενοῦσι δούλοις σου τελεῖν, συμπαθῶς ἐντειλάμενος, ταῖς δι' αὐτῶν ἐντεύξεσι, πάντας σφραγῖδι σου ἐλέησον.

13 13 Θεοτόκιον.

Η μόνη τὸ τῆς εἰρήνης πέλαγος, ἁγνὴ πλουτήσασα, ταῖς πρὸς τὸν πρεσβείαις σου ἀεὶ, νοσημάτων καὶ θλίψεων, τὸν σὸν οἰκέτην λύτρωσαι, ὅπως ἀπαύστως μεγαλύνῃ σε.

14 14 Ωδὴ γ'. Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Σὺ μόνος εἶ θαυμαστὸς, καὶ ἐν ἀνθρώποις τοῖς πιστοῖς ἵλεως· τῷ ἀσθενοῦντι θεῖος, δὸς Χριστὲ τὴν χάριν σου ἄνωθεν.

Ελαίας κάρφος ποτὲ, πρὸς ἀποχὰς κατακλυσμοῦ θεία σου δείξας ῥοπῇ Κύριε, σῶσον ἐν ἐλέει τὸν κάμνοντα.

Λαμπάδι θεία φωτὸς, ἐν τῷ ἐλέει σου Χριστὲ φαίδρυνον, τὸν ἐν τῇ χρίσει καὶ νῦν, πίστει τοῦ ἐλέους σου σπεύδοντα.

Θεοτόκιον.

Επίβλεψον εὐμενῶς, μῆτερ τοῦ πάντων ποιητοῦ ἄνωθεν, καὶ τὴν πικρὰν κάκωσιν, λῦσον τοῦ νοσοῦντος πρεσβείαις σου.

15 15 Κάθισ. ἦχος πλ. δ'.

Αὐλαὶ ποιμενικῶν.

Ως θεῖος ποταμὸς, τοῦ ἐλέους ὑπάρχων, ὡς ἄβυσσος πολλῆς συμπαθείας οἰκτίρμον, δεῖξον τοῦ σοῦ ἐλέους τὰ θεῖα ῥεῖθρα, καὶ πάντας ἴασαι. βλύσουσι τῶν θαυμάτων πηγὰς ἀφθόνως, καὶ πλύνουσι ἅπαντας. σοὶ γὰρ ἀεὶ προστρέχοντες θερμῶς, τὴν χάριν ἐξαιτούμεθα.

Ετερον, ἦχος δ'.

Ο ὑψωθεὶς ἐν τῷ σταυρῷ ἑκουσίως.

16 16 Ο ἰατρὸς καὶ βοηθὸς τῶν ἐν πόνοις, ὁ λυτρωτὴς τε καὶ σωτὴρ τῶν ἐν νόσοις, αὐτὸς τῶν ὅλων Δέσποτα καὶ Κύριε, δώρησαι τὴν ἴασιν, τῷ νοσοῦντι σου δούλῳ. οἰκτείρησον, ἐλέησον, τὸν πολλὰ ἐπταικότα. καὶ τῶν σφαλμάτων λύτρωσαι Χριστὲ, ὅπως δοξάζῃ τὴν θείαν σου δύναμιν.

Maris rubrum pelagus.

Oleo misericordiæ, Domine, qui exhilaras semper animas simul & corpora mortalium, & fideles oleo custodis, ipse quoque nunc miseratione moueare, propter eos qui per oleum ad te recurrunt.

Tua misericordia, Domine, tota plena est terra: hinc præclaro tuo oleo, qui vngimur hodie, misericordiam captum omnem superantem, fideliter exposcimus nobis concedi.

Vnctionem tuam sacram, ô benigne, qui Apostolis tuis, super infirmis famulis perfici præcepisti: illorum ope, cunctorum per signum tuum miserere.

Deiparæ.

O sola pura, quæ pacis pelago ditata es, iugibus tuis apud Deum precibus, à morbis & calamitatibus, famulum tuum eripe, vt incessanter te magnificet.

Canticum tertium. In te lætatur.

Qui solus mirandus es, & erga fideles homines propitius, grauiter infirmato, gratiam tuam, Christe, cœlitus præbe.

Qui quondam oliuæ ramum, ad diluuii cessationem diuino tuo nutu ostendisti, Domine, salua in misericordia hunc infirmum.

Diuina lucis lampade, in misericordia tua, Christe, exhilara, per vnctionem & miserationis tuæ fiduciam, ad te nunc recurrentem.

Deiparæ.

Respice clementer, Mater factoris omnium de superis, & tuis intercessionibus amaram infirmitatem languentis huius solue.

Sessio Tonus obliquus quartus,

Aulæ pastoralis.

Vt diuinus fluuius misericordiæ existens, & vt abyssus benignitatis multæ, misericors, manifesta benignitatis tuæ diuina fluenta, & omnibus medere: miraculorum fontes ex te abundanter scaturiant, & cunctos emundent. Ad te namque omni tempore feruenter recurrentes tuam gratiam expetimus.

Alia sessio. Tonus quartus

In cruce sponte exaltatus.

Medice & auxiliator in doloribus, liberator & Saluator in morbis, ipse Domine & Dominator, medelam ægrotanti tuo famulo largire: compatere, miserere in multis te offendentis, & à reatu, Christe, illum eripe, vt diuinam virtutem tuam glorificet.

Cantic. quartum. Sublatum te videns.

O Saluator, qui velut vnguentum incorruptum effusum in gratia, & expurgans mundum existis: compatere, miserere illius qui diuina tua fide carnis cicatrices perungit.

Iucunditate signi tuæ misericordiæ, sensus nunc seruorum tuorum consignans, Domine, imperuium & inaccessum assultum cunctis potestatibus aduersariis redde.

Qui Sacerdotes diuino numine afflatos aduocari iubes vt eorum congressu & vnctione misericordiæ tuæ saluentur homines, ô benigne; salua tua misericordia hunc ægrotum.

Deiparæ.

Deipara, perpetua virgo sanctissima, protectrix valida, portus & murus, scala & munimen; miserere, compatere: ad te namque solam recurrit ægrotus

Cant. quintũ. Tu Domine, lumen meũ.

O bone, qui misericordiæ es abyssus: miserere, misericors, tua diuina miseratione, eius qui ægrotat, ceu pius.

Animas nostras, Christe, & corpora, signi tui sacro typo ineffabiliter sanctificans; manu tua cunctos sana.

Qui inexplicabili affectu meretricis vnguenti vnctiones, optime Domine, suscepisti, miserere huius famuli tui.

Deiparæ

Pura, celebranda, super omnes Domina benigna: oleo diuino vnctorum miserere, & famulum tuum salua.

Cant. 6. Cum clamore tibi sacrificabo.

Qui tuis verbis, ô benigne, olei vnctionem, in regibus ostendisti, & in Pontificibus eam perfecisti: signo tuo & hunc patientem salua, vt humanus.

Virulentorum appulsus dæmonum ne vnctione diuina signati sensus attingat, Saluator: verum gloriæ tuæ protectione eum circumualla.

Manum tuam ex alto præbe, ô benigne, & tuum oleum sanctificans, Saluator, in salutem & languorum omnium depulsionem, illud famulo tuo impertire.

Deiparæ

In Dei tui domo, oliua fructifera, ô Mater ei apparuisti, per quam misericordia orbis plenus factus est, serua ideo precum tuarum ope, hunc ægrotum.

Ὠδὴ δ'. Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα.

Ἀφθάρτως μύρον ὡς σωτὴρ ὑπάρχων, ὁ κενωθεὶς ἐν χάριτι καὶ κόσμον καθαίρων, οἰκτείρησον, ἐλέησον τὸν τῇ θείᾳ πίστει σου, μώλωπας σαρκὸς ἐπαλείφοντα.

Ἱλαρότητι σφραγῖδος τοῦ σοῦ ἐλέους, νῦν τὰς αἰσθήσεις, Δέσποτα, σφραγίσας τῶν δούλων σου, ἄβατον, ἀπρόσιτον τὴν εἴσοδον ποίησον, πάσαις ἐναντίαις δυνάμεσιν.

Ὁ προσκαλεῖσθαι κελεύων τοὺς ἀσθενοῦντας, ἱερουργοὺς θείους σου, καὶ τούτων ἐντεύξει, καὶ χρίσει ἐλέους σου, φιλάνθρωπε σώζεσθαι. σῶσον σῷ ἐλέει τὸν κάμνοντα.

Θεοτόκιον

Θεοτόκε ἀειπάρθενε παναγία, σκέπη κραταιὰ καὶ φύλαξ, λιμήν τε καὶ τεῖχος, κλίμαξ καὶ προπύργιον, ἐλέησον, οἰκτείρησον· πρὸς σὲ γὰρ καὶ μόνην καταφεύγει.

Ὠδὴ ε'. Σὺ Κύριέ μου φῶς.

Τὸ πέλαγος ἀγαθὲ, τοῦ ἐλέους ἡ ἄβυσσος, ἐλέησον ἐλεῆμον, σὺ τῷ θείῳ ἐλέει, τὸν κάμνοντα ὡς εὔσπλαγχνος.

Ψυχὰς ἡμῶν Χριστὲ, καὶ τὰ σώματα αὐτόθεν σφραγῖδος σου θείῳ τύπῳ, ἁγιάσας ἀφράστως, χειρί σου πάντας ἴασαι.

Ἀφάτῳ σου στοργῇ, ὑπεράγαθε Κύριε, δεξάμενος τὰς τοῦ μύρου διὰ πόρνης ἀλείψεις, οἰκτείρησον τὸν δοῦλόν σου. Θεοτόκιον.

Παναμώμητε ἁγνὴ, ὑπεράγαθε Δέσποινα, ἐλέησον τοὺς τῷ θείῳ χριομένους ἐλαίῳ, καὶ σῶσον τὸν οἰκέτην σου.

Ὠδὴ ϛ'. Θύσω σοι μετὰ φωνῆς.

Λόγοις σου, ὁ δι' ἐλαίου δείξας φιλάνθρωπε, ἐν βασιλεῦσι τὴν χρίσιν, καὶ ἀρχιερεῦσι ταύτην πλέσας σφραγίσματί σου, καὶ τὸν πάσχοντα σῶσον ὡς εὔσπλαγχνος.

Μὴ θίξεις, μὴ ἐκ πικρῶν δαιμόνων ἐφάψοιτο, τῆς ἐπ' ἀλείψει θείᾳ σφραγισθείσης αἰσθήσεως, Σῶτερ, ἀλλ' ἐν σκέπῃ περιτείχισον τοῦτον, τῆς δόξης σου.

Ὄρεξον χεῖρα τὴν σὴν ἐξ ὕψους φιλάνθρωπε, καὶ σὺ τὸ ἔλαιον τοῦτο ἁγιάσας δίδου τῷ σῷ οἰκέτῃ, εἰς ὑγείαν καὶ νοσημάτων πάντων ἐκλύτρωσιν.

Θεοτόκιον.

Πέφηνας ἐν τῷ Θεοῦ σου οἴκῳ κατάκαρπος, μῆτερ τοῦ κτίστου, ἐλαία, δι' ἧς ὁ πλήρης ὤφθη κόσμος ἐλέους, ὅθεν σῶζε, πρεσβειῶν ἐπαφῇ σου τὸν κάμνοντα.

Κοντάκιον, ἦχος β'.

Τὰ ἄνω ζητῶν.

Ἐλέους πηγὴ ὑπάρχων ὑπεράγαθε, τοὺς πίστει θερμῇ ἐλαίῳ τῷ ἀφάτῳ σου, προσπεσόντας εὔσπλαγχνε, ἐκ παντοίας λυτρῶσαι κακώσεως. καὶ τὰς αὐτῶν νόσους θεράπευσον, παράσχου τὴν θείαν χάριν ἄνωθεν.

Ὠδὴ ζ'. Ἐν τῇ καμίνῳ Ἀβραμιαῖοι.

Σὺ ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, μου, σῶτερ μόνος θεὸς, πάντων ἰατρεύων πάθη τε τῶν ψυχῶν, καὶ σωμάτων τὰ συντρίμματα, καὶ τὸν ἐν νόσοις πάσχοντα, αὐτὸς θεραπεύων ἴασαι.

Ἐν τῷ λιπαίνεσθαι ἐλαίῳ χρισμῷ πάντων τὰς κεφαλὰς, δίδου εὐφροσύνης τοῦτο τὴν χορηγίαν, τῷ τοῦ ἐλέους ζητοῦντί σε, τῆς ἀπολυτρώσεως, Χριστὲ τῷ πλουσίῳ ἐλέει σου κύριε.

Ξίφος ὑπάρχει κατὰ δαιμόνων, σῶτερ, σου ἡ σφραγὶς, πῦρ δὲ ἀναλίσκον πάθη τὰ τῶν ψυχῶν, ἱερέων ταῖς ἐντεύξεσιν· ὅθεν πιστῶς ὑμνοῦμέν σε, οἱ δεδεγμένοι τὴν ἴασιν.

Θεοτοκίον.

Σὺ τὸν κρατοῦντα ἐν τῇ δρακὶ τὰ πάντα, μῆτερ θεοῦ, ἔνδον ἐν κοιλίᾳ χωροῦσα θεοπρεπῶς, καὶ ἀφράστως σωματώσασα, ὑπὲρ τοῦ κάμνοντος ἐξιλέωσαι, τοῦτον δεόμεθα.

Ὠδὴ η'. Χεῖρας ἐκπετάσας.

Ἀπάντας ἐλέησον σῶτερ κατὰ τὸ μέγα σου καὶ θεῖον ἔλεος· διὸ συνηγμένοι ἅπαντες, ιγ μυστικῶς διατυπούμενοι, τῶν οἰκτιρμῶν σου τὴν ῥοπὴν, χρῖσμα προσάγοντες, δι' ἐλαίου πίστει σου δούλῳ. ὃν καὶ ἐπίσκεψαι.

Ῥείθροις τοῦ ἐλέους σου Χριστὲ, καὶ ἐπαλείμμασι τῶν ἱερέων σου, πλύνον ὡς εὔσπλαγχνος κύριε, τὰς ὀδύνας καὶ τὴν κάκωσιν, καὶ ἀλγεινῶν ἐπιφορὰς, τοῦ ἐν ἀνάγκαις παθῶν λυομένου, ὅπως δοξάζῃ σε σωθεὶς εὐχαρίστως.

Σύμβολον τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς καὶ ἱλαρότητος, ἔλεος θεῖον ἡμῖν τοῖς διαγράφουσι δέσποτα, μὴ μακρύνῃς σου τὸ ἔλεος, μηδὲ παρίδῃς τὸν πιστῶς ἀεὶ κραυγάζοντα· εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα κυρίου τὸν κύριον.

Θεοτοκίον.

Ἔνδοξον ὡς στέφανον ἁγνὴ, ἡ φύσις εἴληφε τὸν θεῖον τόκον σου, ἐχθρῶν ἀπείργοντα φάλαγγας, καὶ νικῶντα κατὰ κράτος αὐτούς. διὸ χαρίτων σου ταῖς αὐγαῖς, καταστεφόμενοι, ἀγλαΐαις, σε ὑμνοῦμεν πανύμνητε δέσποινα.

Breuiculum. Tonus secundus.

Superna requirens.

Misericordiæ fons existens super omnes, bone, feruenti fide oleo tuo ineffabili procidentes, ô pie, omnigena libera infirmitate; & eorum morbis sublatis, diuinam superne gratiam præbe.

Cant. septimi. In fornace Abrahamæi.

Tu qui in misericordia & compassione, animarum morbos corporumque vulnera curas, Saluator meus, Deus solus: etiam huic morbis affecto medelam largitus salutem præbe.

Dum olei vnctione cunctorum capita impinguantur, lætitiæ fructum, huic misericordiam tuam exposcenti largire, abundanti pietate salutis tuæ, Christe Domine.

Gladius est aduersus dæmones signum tuum, Saluator, Sacerdotum vero congressibus fit etiam ignis, animæ prauas affectiones absumens. hinc nos qui medelam hanc excepimus, fideliter te laudamus. *Deiparæ.*

Tu quæ pugillo cuncta continentem diuina ratione in vtero conclusisti, & ineffabiliter corpus ei dedisti, mater Dei, hunc pro infirmo interpella, precamur.

Cantic. octauum. Manibus extensis.

Miserere omnium Saluator, secundùm magnam & diuinam tuam misericordiam: Huc idcirco conuocati sumus, miserationum tuarum cursum mysticè repræsentantes, fide seruo tuo olei vnctionem adhibituri, quem vt ægrotum clementer inuise.

Misericordiæ tuæ fluentis Christe, & Sacerdotum tuorum linimentis, absterge, Domine, vt humanus, dolores, infirmitatem, & incrementa languorum huiusce, qui in morborum angustiis deficit, vt saluatus gratanter tibi gloriam reddat.

Superni symbolum effluxus & iucunditatis, diuinam nempe miserationem describentibus à nobis, Domine, benignitatem tuam ne semoueas, neque despicias cum fide iugiter clamantem. Benedicite opera Domini Domino.

Deiparæ.

Præclaram velut coronam, diuinum tuum partum hostium phalanges abigentem, & viribus eos exsuperantem, natura suscepit: propterea gratiarum decore te adornantes, laudes tuas canimus, semper celebranda Domina.

Cant. nou. Lapis sine manibus præcisus.

Annue cœlitus misericors, cunctis misericordiam tuam manifesta: auxilium tuum nunc, virtutemque tuam ad te accedenti per Sacerdotum diuinam vnctionem, præbe ô benigne.

Videamus, optime Saluator, lætantes sacrum oleum, præ participibus effluxu diuino à te acceptum: iisdemque diuini lauacri consortibus typice à te exhibitum.

Compatere, miserere Saluator, libera à malis & languoribus, à maligni iaculis famulos tuos, animas, & corpora eripe, vt misericors Dominus, diuina gratia medelam præbens.

Deiparæ.

Laudibus & orationibus seruorum tuorum susceptis, Virgo, grauibus infirmitatibus & languoribus, tua prece libera, ô illibata, eum qui per nos ad tuam diuinam protectionem recurrit.

Verè dignum est. Pretiosiorem.

Amandatorium. Visitauit nos.

Benigno respice oculo, bone, ad preces nostras, qui hodie ad templum sanctum tuum, sacro oleo famulos tuos infirmos vncturi, conuenimus.

Ad Laudes: Versus similares.

Tonus quartus.

Dedisti signum.

Dedisti gratiam tuam per Apostolos tuos, ô benigne, & qui facilè reconciliaris, vt sancto tuo oleo cunctorum mederentur vulneribus & morbis. Ad oleum propterea tuum nunc fideliter accedentem sanctifica & miserere, vt humanus, omni morbo expurga illum, & incorrupta tua voluptate redde dignum, Domine.

Respice, incomprehense, de cœlo, vt benignus; manu tua inuisibili, & oleo sancto tuo consigna sensus nostros, & ei qui fideliter ad te recurrit, delictorumque væniam petit, medelam largire corporis & animæ: vt virtutem tuam magnificans affectu te laudat.

Olei tui vnctione, & Sacerdotum tuorum attactu, sanctifica famulos tuos, ô benigne, à morbis superne libera; animæque sordes expurga, ablue, Saluator, & à multiplicibus offendiculis erue: dolores mitiga, calamitates abige, & angustias depelle, vt miserator & pius.

Ὠδὴ θ'. Λίθος ἀχειρότμητος.

Πρόσσον οὐρανόθεν οἰκτίρμον δεῖξόν σου τὸ ἔλεος πᾶσι, δὸς νῦν τὴν ἀντίληψιν τὴν σὴν, καὶ τὴν ἰσχύν σου τῷ προσιόντι σοι, διὰ τοῦ θείου χρίσματος, τῶν ἱερέων σου φιλάνθρωπε.

Ἴδωμεν πανάγαθε σῶτερ ἀγαλλιώμενοι τὸ θεῖον ἔλαιον ῥοπῇ σου ἐνθέῳ, παρὰ τοὺς μετόχους ὅπερ προσείληφας, καὶ τυπικῶς μετέδωκας, λουτροῦ τοῦ θείου τοῖς μετέχουσιν.

Οἴκτειρον, ἐλέησον σῶτερ, ῥῦσαι δεινῶν καὶ ἀλγηδόνων, λύτρωσαι βελῶν τοῦ πονηροῦ, τοὺς σοὺς οἰκέτας ψυχὰς καὶ σώματα, ὡς ἐλεήμων κύριος, χάριτι θείᾳ ἐξιώμενος.

Θεοτόκιον

Ὕμνοις καὶ δεήσεσι, παρθένε, προσδεχομένη τῶν σῶν δούλων, ῥῦσαι χαλεπῶν παθημάτων, καὶ ἀλγηδόνων ταῖς ἱκεσίαις σου, τὸν δι' ἡμῶν πανάχραντε, τῇ θείᾳ σκέπῃ σου προστρέχοντα.

18 Ἄξιόν ἐστιν ὡς, 19 Τὴν τιμιωτέραν. 18 19

20 Ἐξαποστειλάριον. Ἐπισκέψατο ἡμᾶς. 20

Ἐν ἐλέει, ἀγαθὲ, ἐπίβλεψον σῷ ὄμματι, ἐπὶ τὴν δέησιν ἡμῶν, τῶν συνελθόντων ἐν τῷ ναῷ σου τῷ ἁγίῳ σήμερον, χρῖσαι θείῳ ἐλαίῳ νοσοῦντας τοὺς δούλους σου

21 Εἰς τοὺς αἴνους, στιχηρὰ προσόμοια. 21

ἦχος δ'.

Ἔδωκας σημείωσιν.

Ἔδωκας τὴν χάριν σου, διὰ τῶν σῶν εὐδιάλλακτε, Ἀποστόλων φιλάνθρωπε, ἐλαίῳ ἁγίῳ σου, θεραπεύειν πάντων, πληγάς τε καὶ νόσους. διὸ ἐλαίῳ σου πιστῶς, τὸν προσιόντα καὶ νῦν ὡς εὔσπλαγχνος ἁγίασον, ἐλέησον· πάμπαν νόσου καθάρισον, καὶ τρυφῆς τῆς ἀφθάρτου σου καταξίωσον κύριε.

Βλέψον ἀκατάληπτε, ἐξ οὐρανόθεν, ὡς εὔσπλαγχνος, ἐν χειρὶ ἀοράτῳ σου σφραγίσας φιλάνθρωπε, τὰς ἡμῶν αἰσθήσεις ἐλαίῳ σου θείῳ, τὸν προσδραμόντα σοι πιστῶς, καὶ ἐξαιτοῦντα πταισμάτων ἄφεσιν καὶ δώρησαι τὴν ἴασιν, τὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἵνα πόθῳ δοξάζῃ σε, μεγαλύνων τὸ κράτος σου.

Χρίσει τοῦ ἐλαίου σου, καὶ ἱερέων φιλάνθρωπε, ἐπαφῇ τοὺς οἰκέτας σου, ἁγίασον ἄνωθεν, νοσημάτων ῥῦσαι, ψυχῆς τε τὸν ῥύπον, κάθαρον ἔκπλυνον σῶτερ καὶ πολυπλόκων σκανδάλων λύτρωσαι, τοὺς πόνους παραμύθησαι, τὰς περιστάσεις ἐκδίωξον, καὶ τὰς θλίψεις ἀφάνισον, ὡς οἰκτίρμων καὶ εὔσπλαγχνος.

Δόξα, καὶ νῦν. Θεοτόκιον

Σὲ τὸ καθαρώτατον, τοῦ βασιλέως παλάτιον, δυσωπῶ πολυύμνητε, τὸν νοῦν μου καθάρισον, τὸν ἐσπιλωμένον, πάσαις ἁμαρτίαις καὶ καταγώγιον τερπνὸν, τῆς ὑπερθέου Τριάδος ποίησον. ὅπως τὴν δυναστείαν σου, καὶ τὸ ἀμέτρητον ἔλεος, μεγαλύνω σωζόμενος, ὁ ἀχρεῖος οἰκέτης σου.

Τὸ τρισάγιον. Τὸ παναγία τριάς.

Τὸ πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν.

Τροπάριον, ἦχος δ'.

Ταχὺς εἰς ἀντίληψιν, μόνος ὑπάρχων Χριστὲ, ταχεῖαν, τὴν ἄνωθεν δεῖξον ἐπίσκεψιν, τοῖς πάσχουσι δούλοις σου, λύτρωσαι νοσημάτων καὶ πικρῶν ἀλγηδόνων ἔγειρον· εἰς τὸ ὑμνεῖν σε, καὶ δοξάζειν ἀπαύστως, πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, μόνε φιλάνθρωπε.

Καὶ εὐθὺς τὴν συναπτὴν ὁ διάκονος, ἢ ὁ α'. τῶν ἱερέων.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.

Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι τὸ ἔλαιον τοῦτο, τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ δεῖνος, καὶ τῆς ἐν Θεῷ ἐπισκέψεως αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐλθεῖν ἐπ' αὐτὸν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι αὐτὸν ἡμᾶς.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τῆς παναγίας, ἀχράντου.

22 Εἶτα λέγει ὁ α', τῶν ἱερέων 22 τὴν εὐχὴν τοῦ ἐλαίου.

23 23 Ἀπέναντι τῆς κανδήλης.

24 Ἰστέον ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, 24 ἀντὶ ὕδατος, οἶνον εἰς τὴν κανδήλαν τοῦ εὐχελαίου βάλλουσιν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε, ὁ ἐν τῷ ἐλέει καὶ τοῖς οἰκτιρμοῖς σου ἰώμενος τὰ συντρίμματα τῶν ψυχῶν καὶ 25 τῶν σωμάτων ἡμῶν, αὐτὸς δέσποτα 25 ἁγίασον τὸ ἔλαιον τοῦτο, ὥστε γενέσθαι τοῖς χριομένοις ἐξ αὐτοῦ, εἰς θεραπείαν καὶ ἀπαλλαγὴν παντὸς πάθους, μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ παντὸς κακοῦ. ἵνα καὶ ἐν τούτῳ δοξασθῇ σου τὸ πανάγιον ὄνομα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Gloria. Et nunc.

Deiparæ.

Te puriſſimum regis palatium deprecor, celebranda, ſordidum animum meum peccatis omnibus perpurga, & iucundum habitaculum ſuperdiuinæ Trinitatis effice, vt potentiam tuam & immenſam pietatem, à te ſaluatus inutilis ſeruus tuus, laudibus extollam.

Ter ſanctus. Sanctiſſima Trinitas.

Pater noſter. Quia tuum eſt.

Modulus. Tonus quartus.

Chriſte, qui ſolus ad opem ferendam velox exiſtis, citam, è ſuperis protectionem ſeruis tuis exhibe: à morbis libera illos, & ab amaris languoribus eripe, vt te laudent, & irrequiete celebrent: precibus Deiparæ, ſole benigne.

Et confeſtim Collectam Diaconus, aut primus Sacerdotum ſubiungit.

In pace Dominum precemur.

Pro ſuperna pace.

Pro ſalute totius.

Pro ſancta hac domo.

Vt oleum hoc virtute, & operatione, & aduentu Spiritus Sancti benedicatur; Dominum precemur.

Pro ſeruo Dei N. & eius in Deo viſitatione, & vt ſuper eum Spiritus Sancti gratia adueniat; Dominum precemur.

Vt ipſe & nos liberemur.

Suſcipe, ſalua, miſerere.

Sanctiſſimæ illibatæ.

Mox primus Sacerdotum Olei benedictionem recitat, coram lucerna.

Sciendum in magna Eccleſia, vice aquæ, vinum in lucernam oleum benedictum continentem infundi.

Dominum precemur.

Domine, qui in miſericordia & miſerationibus tuis animarum corporumque contritiones curas; ipſe, Domine, Oleum hoc ſanctifica: vt in medelam omnis paſſionis carnalis & ſpiritualis inquinamenti, & omnis denique mali depulſionem ex illo vnctis fiat: vt in eo glorificetur ſanctiſſimum nomen tuum: Patris & Filii, & Spiritus Sancti: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Dum recitatur à Sacerdote illa oratio, cantantur moduli sequentes.

Christe, qui solus ad opem ferendam velox existis, citam è superis protectionem, seruis tuis exhibe: à morbis liberato..., & ab amaris languoribus erige: vt te laudent, & irrequiete celebrent: precibus Deiparæ, sole benigne.

26. Ἐν ὅσῳ ἢ λέγεται ἡ εὐχὴ παρὰ τῷ ἱερέως, 26 ψάλλονται τὰ ἐξαποστειλάρια ταῦτα,

Ταχὺς εἰς ἀντίληψιν μόνος ὑπάρχων Χριστέ, ταχεῖαν τὴν ἄνωθεν δεῖξον ἐπίσκεψιν τοῖς πάσχουσι δούλοις σου, λύτρωσαι νοσημάτων, καὶ πικρῶν ἀλγηδόνων· ἔγειρον τοῦ ὑμνεῖν σε, καὶ δοξάζειν ἀπαύστως, πρεσβείαις τῆς θεοτόκου, μόνε φιλάνθρωπε.

Oculis animæ captus ad te Christe accedo, velut à natiuitate cæcus in pœnitentia ad te clamans: propitiare, qui solus facilè reconciliaris.

Τῆς ψυχῆς τὰ ὄμματα πεπηρωμένος, σοὶ Χριστὲ προσέρχομαι ὡς ὁ τυφλὸς ἐκ γενετῆς, ἐν μετανοίᾳ κραυγάζων σοι, ἱλάσθητι μόνε ἡμῖν εὐδιάλλακτε.

Animam meam, Domine, omni peccatorum genere, & indecoris actionibus grauiter dissolutam, diuina tua ope erige, sicut Paralyticum quondam erexisti: vt saluus te inuocem, præbe mihi, misericors Christe, medelam.

Τὴν ψυχήν μου κύριε, ἐν ἁμαρτίαις παντοίαις, καὶ ἀτόποις πράξεσι δεινῶς παραλελυμένην, ἔγειρον τῇ θεϊκῇ σου ἐπιστασίᾳ, ὥσπερ καὶ τὸν παράλυτον ἤγειρας πάλαι. ἵνα κράζω σεσωσμένος οἰκτίρμον, δός μοι Χριστὲ τὴν ἴασιν.

Vt Domini discipulus suscepisti, ô iuste Iacobe Euangelium, vt martyr coronam à nullo describendam consequutus es, vt frater Domini auctoritate polles, vt Pontifex ius intercedendi nactus es: interpella Christum Deum vt animæ nostræ saluentur.

Ὡς τοῦ κυρίου μαθητὴς ἀνεδέξω δίκαιε τὸ εὐαγγέλιον, ὡς μάρτυς ἔχεις τὸ ἀπαράγραπτον, τὴν παρρησίαν ὡς ἀδελφόθεος, τὸ πρεσβεύειν ὡς ἱεράρχης· ἱκέτευε Χριστὸν τὸν θεόν, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Verbum Patris, vnigenitus Filius vltimis temporibus ad nos adueniens, Iacobe venerande, primùm te dedit Hierosolymorum pastorem & doctorem, & diuinorum Sacramentorum œconomum fidelem, hinc omnes, Apostole, te colimus.

Ὁ τοῦ πατρὸς μονογενὴς θεὸς λόγος, ἐπιδημήσας πρὸς ἡμᾶς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν. Ἰάκωβε θεῖε σε, πρῶτον σε ἀνέδειξε τῶν Ἱεροσολύμων ποιμένα καὶ διδάσκαλον, καὶ πιστὸν οἰκονόμον, τῶν μυστηρίων τῶν πνευματικῶν. ὅθεν σε πάντες τιμῶμεν ἀπόστολε.

Tonus tertius.

In vnguentis, sancte, Sacerdos probatus es; Christi namque Euangelium adimplens, beate Nicolae animam pro populo tuo posuisti: innocentes morte eripuisti; sanctusque propterea effectus es, vt magnus Dei gratiæ mystes.

Ἦχος γ'.

Ἐν τοῖς μύροις ἅγιε, ἱερουργὸς ἀνεδείχθης, τοῦ Χριστοῦ γὰρ ὅσιε, τὸ εὐαγγέλιον πληρώσας, ἔθηκας τὴν ψυχήν σου, ὑπὲρ λαοῦ σου· ἔσωσας τοὺς ἀθώους ἐκ τοῦ θανάτου. διὰ τοῦτο ἡγιάσθης ὡς μέγας μύστης θεοῦ τῆς χάριτος.

Tonus tertius.

Magnum te inuenit in periculis defensorem orbis, gentes aduersas in fugam vertentem trophæis inclite Demetri. Vt igitur Lyæi elationem repressisti, & in stadio Nestorem animasti; sic, ô sancte Christum interpella, vt magnam nobis misericordiã elargiatur.

Ἦχος γ'.

Μέγαν εὕρατο ἐν τοῖς κινδύνοις, σὲ ὑπέρμαχον ἡ οἰκουμένη, ἀθλοφόρε τὰ ἔθνη τροπούμενον, ὡς οὖν Λυαίου καθεῖλες τὴν ἔπαρσιν. καὶ ἐν τῷ σταδίῳ θαρρύνας τὸν Νέστορα. οὕτως ἅγιε, Χριστὸν τὸν θεὸν ἱκέτευε, δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.

Tonus tertius.

Trophæis præclare, sancte, & mediator Panteleemon, misericordem Deum roga, vt peccatorum væniam animabus nostris donet.

Ἦχος γ'.

Ἀθλοφόρε ἅγιε καὶ ἰαματικὲ Παντελεῆμον, πρέσβευε τῷ ἐλεήμονι θεῷ, ἵνα πταισμάτων ἄφεσιν, παράσχῃ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν.

Tonus obliquus quartus.

Sancti pretio non conducti, & miraculorum operatores, Cosma & Damiane, animas nostras visitate: vt gratis accepistis, sic & gratis elargiamini.

Ἦχος πλ. δ'.

Ἅγιοι ἀνάργυροι καὶ θαυματουργοὶ ἐπισκέψασθε τὰς ἀσθενείας ἡμῶν· δωρεὰν ἐλάβετε. δωρεὰν δότε ἡμῖν.

Ἦχος β'.

Τὰ μεγαλεῖά σου παρθένε, τίς διηγήσεται; βρύεις γὰρ θαύματα, καὶ πηγάζεις ἰάματα, καὶ πρεσβεύεις ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὡς θεολόγος, καὶ φίλος Χριστοῦ.

Tonus secundus.

Magnitudinem tuam quis enarrare sufficiat, ô virgo Ioannes? miraculis enim scaturis & curationibus abundas, & pro animabus nostris intercedis, vt Theologus & amicus Christi.

Ἦχος β'.

Πρεσβεία θερμή, καὶ τεῖχος ἀπροσμάχητον, ἐλέους πηγή, τοῦ κόσμου καταφύγιον. ἐκτενῶς βοῶμέν σοι, θεοτόκε δέσποινα προέφθασον, καὶ ἐκ κινδύνων λύτρωσαι ἡμᾶς, ἡ μόνη ταχέως προστατεύουσα.

Tonus secundus.

Intercessio feruens, munimen inexpugnabile, misericordiæ fons, mundi refugium, intense clamamus ad te ô virgo Domina, succurre: & à periculis nos eripe, quæ sola protectionem velociter præbes.

Προκείμενον ἦχος α'.

Γένοιτο κύριε τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς.

Στίχος. Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν κυρίῳ.

Ὁ ἀπόστολος.

Καθολικῆς ἐπιστολῆς Ἰακώβου τὸ ἀνάγνωσμα.

Propositum. Tonus primus.

Fiat misericordia tua, Domine, super nos.

Versiculus. Exultate iusti in Domino.

Apostolus.

Catholicæ Epistolæ Iacobi Lectio.

Cap. 5.

Ἀδελφοί, ὑπόδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς μακροθυμίας, τοὺς προφήτας, οἳ ἐλάλησαν ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματι κυρίου.

Fratres. Exemplum accipite laboris & patientiæ, Prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini.

Τέλος.

Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε, πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη.

Finis.

Confitemini alterutrum peccata, & orate pro inuicem vt curemini, multum enim valet deprecatio iusti assidua.

Ἀλληλούϊα, ἦχος πλ. δ'.

Ἔλεον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι.

Alleluia. *Tonus obliquus quartus.*

Misericordiã & iudicium cãtabo tibi.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, νομικός τις προσῆλθε τῷ Ἰησοῦ, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων· διδάσκαλε, τί ποιήσας, ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω.

Cap. 10. *Euãg. ex eo quod est secundũ Lucã.*

In illo tempore. Quidam Legisperitus accessit ad Iesum tentans eum, & dicens. Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?

Τέλος.

Ὁ δὲ εἶπεν. ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως. Εἶτα.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας.

Ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Καὶ ἡ εὐχή.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Finis.

At ille dixit, qui fecit misericordiam in illum. Et ait Iesus. Vade, & tu fac similiter. *Deinde dicitur.*

Miserere nostri Deus secundùm magnam, *vt suprà.*

Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace, sanitate, salute.

Vt illi condonetur omne delictum.

Quia misericors, & hominum amator Deus existis, & tibi gloriam.

Et oratio.

Dominum precemur.

Ἄναρχε, ἀδιάδοχε, ἅγιε ἁγίων, ὁ τὸν μονογενῆ σου υἱὸν ἐξαποστείλας ἰώμενον πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, κατάπεμψον τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα,

Principij successionisq; expers, sancte sanctorũ, qui Filium tuũ vnigenitũ misisti sanantem omnem morbum & omnem infirmitatem animarum & corporum: emitte sanctum tuum Spiri-

tum, oleumque hoc sanctifica: & vngendo huic seruo tuo illud in perfectam liberationem peccatorum eius, & in regni cœlorum hæreditatem percipiendam effice.

Sciendum Orationem hanc, hucusque solummodo quosdam recitare: & confestim exclamationem: Tuum enim est misereri. *Alios vero ad finem vsque eam percurrere.*

TV enim, Deus magnus es & mirabilis, qui testamentum tuum, & misericordiam tuam diligentibus te obseruas, qui remissionem peccatorum tribuis per sanctum puerum tuum Iesum Christum, qui regeneras nos à peccato, cæcos illuminas, & confractos erigis, qui iustos diligis, & peccatorum misereris, qui è tenebris & vmbra mortis nouiter nos eruisti, dicens in captiuitate detentis; exite: & iis qui in tenebris; reuelemini. illuxit enim in cordibus nostris lumen cognitionis vultus tui, ex quo in terris visus es, & propter nos cum hominibus versatus es, recipientibus te tribuens potestatem filios Dei fieri per lauacrum regenerationis, cum donata nobis adoptione immunes nos à Diaboli tyrannide constituisti: quandoquidem non complacuit tibi in sanguine nos expiari, sed in oleo sancto crucis tuæ figuram concessisti, vt Christi fiamus ouile, regale Sacerdotium, gens sancta, emundans nos in aqua, & Spiritu Sancto tuo nos sanctificans. Ipse, Dominator Domine, huic tuo ministerio gratiam præbe, sicut dedisti Moysi seruo tuo, & Samuel dilecto tuo, & Ioanni electo tuo, & omnibus in vnaquaque generatione & generatione tibi complacentibus. Præsta pari modo noui Testamenti tui ministros nos fieri, in oleo hoc, à te pretioso sanguine tuo acquisito: vt mundi cupiditatibus exuti, peccato moriamur, viuamus iustitiæ, induti Dominum nostrum Iesum Christum per vnctionem sanctificationis in oleum hoc inducendæ. Fiat, Domine, oleum hoc, oleum exultationis, oleum sanctificationis, regium indumentum, virtutis thorax, omnis diabolici machinamen[i] depulsio, sigillum insidiis liberum, cordis gaudium, lætitia sempiterna: vt & in hoc vncti, fiant regenera[ti]o[n]is oleo aduersariis tremendi, & in sanctorum splendoribus efful-

καὶ ἁγίασον τὸ ἔλαιον τοῦτο, καὶ ποίησον αὐτὸ χρισομένῳ τῷ σῷ δούλῳ τῷδε, εἰς τελείαν ἀπολύτρωσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίας.

Ἰστέον ὅτι τινὲς μὲν τὴν εὐχὴν ταύτην, ἕως ὧδε μόνον λέγουσι μετὰ τῆς ἐκφωνήσεως, σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν. τινὲς δὲ ἕως τέλους.

ΣΥ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστός, ὁ φυλάσσων τὴν διαθήκην σου καὶ τὸ ἔλεός σου τοῖς ἀγαπῶσί σε· ὁ διδοὺς λύτρωσιν ἁμαρτιῶν διὰ τοῦ ἁγίου σου παιδὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀναγεννήσας ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ὁ φωτίζων τοὺς τυφλούς, καὶ ἀνορθῶν τοὺς κατερραγμένους. ὁ ἀγαπῶν τοὺς δικαίους καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐλεῶν, ὁ ἀνακαινίσας ἡμᾶς ἐκ σκότους καὶ σκιᾶς θανάτου, λέγων τοῖς ἐν δεσμοῖς ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει ἀνακαλύφθητε· ἔλαμψε γὰρ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὸ φῶς τῆς γνώσεως τοῦ προσώπου σου, ἀφ᾽ οὗ δι᾽ ἡμᾶς ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθης, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφης, τοῖς δεξαμένοις σε ἔδωκας ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας τὴν υἱοθεσίαν ἡμῖν χαρισάμενος, καὶ ἀμετόχους ἡμᾶς ἐποίησας ἐκ τῆς καταδυναστείας τοῦ διαβόλου. ἐπεὶ οὐκ ηὐδόκησας ἐν αἵματι καθαρίζεσθαι, ἀλλ᾽ ἐν ἐλαίῳ ἁγίῳ ἔδωκας τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ σου, εἰς τὸ γενέσθαι ἡμᾶς Χριστοῦ ποίμνιον, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον καθαρίσας ἡμᾶς ἐν ὕδατι, καὶ ἁγιάσας ἐν τῷ ἁγίῳ σου πνεύματι· αὐτὸς δέσποτα κύριε, δὸς χάριν εἰς τὴν διακονίαν σου ταύτην, ὡς ἔδωκας Μωσῇ τῷ θεράποντί σου, καὶ Σαμουὴλ τῷ ἠγαπημένῳ σου, καὶ Ἰωάννῃ τῷ ἐκλεκτῷ σου, καὶ πᾶσι τοῖς καθ᾽ ἑκάστην γενεὰν καὶ γενεὰν εὐαρεστήσασί σοι. οὕτω ποίησον καὶ ἡμᾶς γενέσθαι διακόνους τῆς καινῆς σου διαθήκης, ἐπὶ τὸ ἔλαιον τοῦτο, ὃ περιεποιήσω τῷ τιμίῳ σου αἵματι. ἵνα ἀποδυσάμενοι τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, ἀποθάνωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ ζήσωμεν τῇ δικαιοσύνῃ, ἐνδυσάμενοι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ τοῦ χρίσεως τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ μέλλοντος ἐλαίου ἐπάγεσθαι. γένοιτο κύριε τὸ ἔλαιον τοῦτο, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως, ἔλαιον ἁγιασμοῦ, ἔνδυμα βασιλικόν, θώραξ δυνάμεως, πάσης διαβολικῆς ἐνεργείας ἀποτρόπαιον, σφραγὶς ἀνεπιβούλευτος, ἀγαλλίαμα καρδίας, εὐφροσύνη αἰώνιος· ἵνα καὶ ἐν τούτῳ οἱ χριόμενοι, τῷ τῆς ἀναγεννήσεως ἐλαίῳ, φοβεροὶ ὦσι 27 τοῖς 27 ὑπεναντίοις, καὶ λάμψωσιν ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν

ἁγίων

ἁγίων σου, μὴ ἔχοντες σπίλον ἢ ῥυτίδα, καὶ εἰσδεχθῶσιν εἰς τὰς αἰωνίους σου ἀναπαύσεις, καὶ δέξωνται τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. Σὸν γὰρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ἡμᾶς Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

28 28 Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν, λαμβάνει ὁ ἱερεὺς ἐκ τοῦ ἁγίου ἐλαίου, καὶ χρίει τὸν ποιοῦντα τὸ εὐχέλαιον, λέγων τὴν εὐχὴν ταύτην

29 29 ΠΑτερ ἅγιε, ἰατρὲ τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων, ὁ πέμψας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πᾶσαν νόσον ἰώμενον καὶ ἐκ θανάτου λυτρούμενον, ἴασαι καὶ τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτὸν σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀσθενείας, καὶ ζωοποίησον αὐτὸν, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ σου, πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, προστασίαις τῶν τιμίων ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων, τῇ δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ καλλινίκων μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, τῶν ἁγίων καὶ ἰαματικῶν

30 ἀναργύρων, 30 Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, Κύ-

31 32 ρου 31 καὶ Ἰωάννου, 32 Παντελεήμονος καὶ Ἑρμο-

33 34 35 λάου. 33 Σαμψὼν 34 καὶ Διομήδους, Φωτίου 35 καὶ

36 Ἀνικήτου, τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων 36 Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἀμήν.

Ὅτι σὺ εἶ ἡ πηγὴ τῶν ἰαμάτων Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

37 37 Αὕτη ἡ εὐχὴ λέγεται παρ' ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἱερέων μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τὴν εὐχὴν

38 38 χρίοντων ἅμα τῷ ἐλαίῳ τὸν νοσοῦντα.

Ἰστέον δ' ὅτι ὁ Ἀπόστολος παρὰ τοῦ διακόνου λέ-

b γεται. b Προκείμενον ἦχος β΄.

Ἰσχύς μου καὶ ὕμνησίς μου ὁ κύριος.

Στίχος. Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ κύριος.

Ὁ ἀπόστολος.

Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

ΑΔελφοὶ, ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν.

Τέλος.

Διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χρι-

c στὸς προσελάβετο καὶ ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ.

geant non habentes maculam aut rugam, & in æternam requiem admittantur, & tandem supernæ vocationis præmium percipiant. Quia tuum est misereri & saluare nos Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui, &c.

Et post Orationem accipit Sacerdos sanctum oleum, & extremam vnctionem suscipientem vngit, sequentem Orationem dicens:

PAter sancte, animarum & corporum medice, qui Filium tuum vnigenitum Dominum nostrum Iesum Christum omnem morbum curantem, & ex morte nos liberantem misisti: sana quoque seruum tuum N. à detinente illum corporis infirmitate, & viuifica illum per Christi tui gratiam: intercessionibus super omnes sanctæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, protectionibus venerandarum supercœlestium virtutum incorporearum, virtute pretiosæ & viuificæ crucis, honorandi gloriosi Prophetæ Præcursoris & Baptistæ Ioannis, sanctorum gloriosorum & toto orbe celebrium Apostolorum, sanctorum, gloriosorum & victoriis clarorum Martyrum, & Deiferorum Patrum nostrorum, sanctorum medicorum mercede non conductorum Cosmæ & Damiani, Cyri & Ioannis, Pantaleonis & Hermolai, Sampsonis & Diomedis, Photij & Aniceti, sanctorum & iustorum Dei-parentum Ioachim & Annæ, & omnium sanctorum. Amen.

Quia tu es fons sanitatum, Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Hæc Oratio dicitur ab vnoquoque Sacerdotum postquam dixerit Euangelium & Orationem, cum videlicet infirmũ oleo perungit.

Sciendum verò Apostolum à Diacono legi.

Propositum. Tonus secundus.

Fortitudo & laus mea Dominus.

Versicul. Castigans castigauit me Dominus. *Apostolus.*

Ad Romanos Epistolæ Pauli lectio.

Cap 15.

FRatres. Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere; & non nobis placere.

Finis.

Propter quod suscipite inuicem: sicut & Christus suscepit vos in honorẽ Dei.

Alleluia. *Tonus obliquus primus. Versic.*
Misericordias tuas, Domine.

Euangel. secundum ex Luca. Cap. 19.

IN illo tempore. Perambulabat Iesus Iericho. Et ecce vir nomine Zacchæus, & ipse erat princeps Publicanorum, & ipse diues; & quærebat videre Iesum quis esset.

Finis

Venit enim Filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat.

Miserere nostri Deus, secundùm magnam misericordiam tuam.

Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace, sanitate, salute.

Vt condonentur ei.
Quia misericors.

Diaconus.

Dominum precemur.

Secundus Sacerdos subdit Orationem.

DEus magnus & excelsus, qui ab omni creaturâ adoraris, sapientiæ fons, & veræ bonitatis inuestigabilis abyssus, & pietatis immensum pelagus: ipse, Domine benigne, æternorum & mirabilium Deus, quem nullus hominum contemplatus comprehendere potest: respice, exaudi nos indignos famulos tuos; & vbi in nomine tuo magno, oleum hoc proferimus, emitte liberalitatis tuæ medicamenta, & peccatorum indulgentiam: & sana cunctos in misericordiæ tuæ multitudine. Ita, Domine, facilè reconciliande, solus misericors & humanus, pœnitentiam agens super malitiâ hominum, & cognoscens quia prona est cogitatio hominis in maligna à iuuentute suâ, qui non vis mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat: qui propter peccatorum salutem, permanens Deus, homo factus es; & propter creaturam tuam creaturarum ordinem ingressus es. Tu es qui dixisti; non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitẽtiam. Tu es qui ouem perditam, & drachmã diligenter requirẽs, inuenisti. Tu es qui dixisti: eum qui venit ad me, non eiiciã foras. Tu es qui meretricem honorandos pedes tuos lachrymis rigantem, non exhorruisti. Tu es qui dixisti: quoties cecideris, suscitare, & saluaberis. Tu es qui dixisti, quia gaudium est in cęlo super vno peccatore pœnitentiam agente. Ipse respice, benigne Domine, obumbrans nobis peccatoribus & indignis seruis tuis in gratiâ Spiritus Sancti, in hac horâ,

Ἀλληλούϊα, ἦχος πλ. α΄. Στίχος:
Τὰ ἐλέη σου κύριε.

Εὐαγγέλιον β΄. ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

ΤΩ καιρῷ ἐκείνῳ. διήρχετο ὁ Ἰησοῦς τὴν Ἱεριχώ, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος· καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης. καὶ οὗτος ἦν πλούσιος, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι.

Τέλος.

Ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι, καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας.

Ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ.

Ὅτι ἐλεήμων.

Ὁ διάκονος.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ β. ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ὕψιστος, ὁ ὑπὸ πάσης κτίσεως προσκυνούμενος, ἡ τῆς σοφίας πηγή, ἡ τῆς ἀγαθότητος ὄντως ἀνεξιχνίαστος ἄβυσσος, καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας ἀπειρόσιον πέλαγος. αὐτὸς φιλάνθρωπε δέσποτα, ὁ τῶν προαιωνίων καὶ θαυμασίων θεός, ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων ἐννοῶν ἰσχύει καταλαβεῖν· ἐπίβλεψον, εἰσάκουσον ἡμῶν τῶν ἀναξίων δούλων σου, καὶ ὅπου ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου τῷ μεγάλῳ τὸ ἔλαιον τοῦτο προσάγομεν, κατάπεμψον τῆς σῆς δωρεᾶς τὰ ἰάματα, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ ἴασαι αὐτοὺς ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου. ναὶ κύριε εὐδιάλλακτε, ὁ μόνος ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος, ὁ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις ἡμῶν, ὁ εἰδὼς ὅτι ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ, ὁ μὴ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν, ὁ διὰ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν σωτηρίαν, ἐνανθρωπήσας θεὸς ὤν, καὶ πλασθεὶς διὰ τὸ πλάσμα σου. σὺ εἶ ὁ εἰπών, οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. σὺ εἶ ὁ τὸ πρόβατον ζητήσας τὸ ἀπολωλός· σὺ ὁ τὴν ἀπολωλυῖαν δραχμὴν ἐπιμελῶς ζητήσας καὶ εὑρών. σὺ εἶ ὁ εἰπών· ὅτι τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω. σὺ εἶ ὁ τὴν πόρνην τοὺς τιμίους σου πόδας δάκρυσι βρέξασαν μὴ βδελυξάμενος. σὺ εἶ ὁ εἰπών· ὁσάκις ἂν πέσῃς, ἐγείρου καὶ σωθήσῃ. σὺ εἶ ὁ εἰπών ὅτι χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. αὐτὸς ἐπίδε εὔσπλαγχνε δέσποτα ἐξ ὕψους ἁγίου σου, περισκιάσας ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀναξίοις δούλοις σου ἐν χάριτι τοῦ ἁγίου πνεύματός σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ,

ὃ κατασκήνωσον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, τὸν ἐπιγνωκότα τὰ ἴδια πλημμελήματα, καὶ προσιόντα σοι πίστει. καὶ προσδεξάμενος τῇ ἰδίᾳ σου φιλανθρωπίᾳ, εἴτι ἐπλημμέλησεν ἐν λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν, συγχωρήσας ἐξάλειψον, καὶ καθάρισον αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, καὶ ἀεὶ συμπαρὼν αὐτῷ διαφύλαξον τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, πορευόμενον ἐν τοῖς δικαιώμασί σου, πρὸς τὸ μηκέτι ἐπίχαρμα γενέσθαι αὐτὸν τοῦ διαβόλου, ἵνα καὶ ἐπ' αὐτῷ δοξασθῇ τὸ πανάγιον ὄνομά σου.

& super famulũ tuũ N. propria delicta agnoſcentem, & ad te fide accedentem, reſide: & propria tibi humanitate ſuſcipiens eum, ſi quid deliquit in verbo, aut opere, aut cogitatione, væniam præbens, dele: & ab omni peccato illum emunda: & iugiter ei aſſiſtens conſerua illum reſiduo vitæ ſuæ tempore in iuſtificationibus tuis procedentem; ne vltra gaudium diabolo præſtet, quin potius in illo ſanctiſſimum nomen tuum glorificetur.

Ἐκφώνως.

Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ἡμᾶς Χριστὲ ὁ θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Exclamando.

Tuum enim eſt miſereri, & ſaluare nos, Chriſte Deus, & tibi gloriam referimus: cum principii experte tuo Patre, & ſanctiſſimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Εἶτα λέγει ὁ γ'. ἱερεύς.

Προκείμενον, ἦχος γ'.

Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου.

Στίχος. Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου.

Ὁ ἀπόστολος.

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέλους, καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας.

Deinde dicit tertius Sacerdos.

Propoſitum. Tono tertiò.

Dominus illuminatio mea, & Saluator meus. *Verſiculus.* Dominus defenſor vitæ meæ. *Apoſtolus.*

Ad Corinth. Epiſt. Pauli Lectio. Cap. 12.

Fratres. Vos eſtis corpus Chriſti: & membra de membro. Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primùm Aoſtolos, ſecundò Prophetas.

Τέλος.

Πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει.

Finis.

Omnia ſuffert, omnia ſuſtinet. Charitas nunquam excidit.

Ἀλληλούϊα, ἦχος β'.

Ἐπὶ σοὶ κύριε ἤλπισα μὴ καταισχυνθείην εἰς τὸν αἰῶνα.

Alleluia. *Tonus ſecundus.*

In te ſperaui, Domine: non confundar in æternum.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς, τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων.

Τέλος.

Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.

Euangelium ex Matthæo. Cap. 10.

In illo tempore. Conuocatis Ieſus duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum.

Finis.

Gratis accepiſtis, gratis date.

Ὁ διάκονος.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγιείας, σωτηρίας.

Ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα.

Diaconus.

Miſerere noſtri Deus: ſecundùm magnam miſericordiam tuam.

Adhuc rogamus pro miſericordia, vita, pace, ſanitate, ſalute.

Vt ipſi omne delictum condonetur.

Ὁ ἱερεύς.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις.

Sacerdos.

Quia miſericors, & hominum amator exiſtis.

Diaconus.

Dominum precemur.

Et tertius Sacerdos Orationem.

OMnipotens Domine, rex sancte, qui corripis, & morti non tradis, decidentes fulcis, & contractos erigis, qui corporeas hominum infirmitates in vtilitatem eorum disponis, te poscimus Deus noster, vt misericordiam tuam super oleum hoc, & ex eo in tuo nomine vnctos inducas: vt fiat illis in animæ corporisque salutem, in curam & liberationem omnis doloris, omnis morbi, & infirmitatis; & denique omnis inquinament icarnis & spiritus. Ita, Domine, medicam tuam virtutem emitte cœlitus vt corpus attingat: febrem extingue, dolorem mitiga, & omnem latentem languorem. Fias medicus huic serui tui: erige eum è dolorum lecto, ab infirmitatis strato. Saluum & incolumem illum Ecclesiæ tuæ largire, beneplacentem tibi, & voluntatem tuam exequentem.

Exclamando.

Tuum enim est misereri, & saluare, Deus noster, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Quartus Sacerdos.

Propositum. Tonus quartus.

In quacumque die inuocauero te.

Versiculus. Domine exaudi orationem meam. *Apostolus.*

Ad Corinthios Epistolæ Pauli lectio.

Cap 6.

FRatres. Vos estis templum Dei viui: sicut dicit Deus. Quoniam inhabitabo in illis.

Finis.

Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

Alleluia. *Tonus secundus.*

Expectans expectaui Dominum.

Euangelium ex Matthæo. Cap. 8.

IN illo tempore: Veniens Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem, & febricantem.

Finis.

Et ascendente eo in nauiculam, sequuti sunt eum discipuli eius.

Ὁ διάκονος.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς γʹ. τὴν εὐχήν.

ΔΕσποτα παντοκράτορ ἅγιε βασιλεῦ ὁ παιδεύων καὶ μὴ θανατῶν, ὁ ὑποστηρίζων τοὺς καταπίπτοντας καὶ ἀνορθῶν τοὺς κατερραγμένους, ὁ τὰς σωματικὰς θλίψεις διορθούμενος τῶν ἀνθρώπων, αἰτούμεθά σε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὅπως ἐπαγάγῃς τὸ ἔλεός σου ἐπὶ τὸ ἔλαιον τοῦτο, καὶ τοὺς χριομένους ἐξ αὐτοῦ ἐν τῷ ὀνόματί σου, ἵνα γένηται αὐτοῖς εἰς ἴασιν ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ εἰς καθαρισμὸν καὶ ἀπαλλαγὴν παντὸς πάθους, καὶ πάσης νόσου καὶ μαλακίας, καὶ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος. ναὶ κύριε, τὴν ἰατρικήν σου δύναμιν οὐρανόθεν ἐξαπόστειλον, ἅψαι τοῦ σώματος, σβέσον τὸν πυρετόν, πράϋνον τὸ πάθος καὶ πᾶσαν λανθάνουσαν ἀσθένειαν ἀπόδιωξον. γενοῦ ἰατρὸς τοῦ δούλου σου τοῦδε, ἐξέγειρον αὐτὸν ἀπὸ κλίνης ὀδυνηρᾶς καὶ στρωμνῆς κακώσεως, σῶον καὶ ὁλόκληρον χάρισαι αὐτὸν τῇ ἐκκλησίᾳ σου, εὐαρεστοῦντα καὶ ποιοῦντα τὸ θέλημά σου.

Ἐκφώνως.

Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ δʹ. ἱερεύς.

Προκείμενον, ἦχος δʹ.

Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε.

Στίχος. Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Ὁ ἀπόστολος.

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

ΑΔελφοί, ὑμεῖς ἐστε ναὸς θεοῦ ζῶντος. καθὼς εἶπεν ὁ θεός, ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς.

Τέλος.

Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ.

Ἀλληλούϊα, ἦχος βʹ.

Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν κύριον.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδε τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν.

Τέλος.

Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς πλοῖον ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Ὁ Διάκονος.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας.

Ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα.

Ἐκφώνως.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις.

Ὁ Διάκονος.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

ΑΓαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, εὔσπλαγχνε καὶ πολυέλεε κύριε, ὁ πολὺς ἐν ἐλέει καὶ πλούσιος ἐν ἀγαθότητι, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ ἐνισχύσας ἡμᾶς διὰ τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων, ἐλαίῳ μετὰ προσευχῆς τὰς ἀσθενείας τοῦ λαοῦ θεραπεύεσθαι· αὐτὸς καὶ τὸ ἔλαιον τοῦτο, σύνταξον εἰς ἴασιν τοῖς ἐξ αὐτοῦ χριομένοις, εἰς ἀπαλλαγὴν πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν κακῶν τῶν ἀπεκδεχομένων τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν. ναὶ δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν δεόμεθά σου παντοδύναμε τοῦ σῶσαι πάντας ἡμᾶς, ὁ μόνος ψυχῶν τε καὶ σωμάτων ἰατρὸς, ἁγίασον πάντας ἡμᾶς ὁ πᾶσαν νόσον ἰώμενος. ἴασαι καὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ἐξέγειρον αὐτὸν ἀπὸ κλίνης ὀδυνηρᾶς, διὰ ἐλέους τῆς σῆς χρηστότητος, ἐπίσκεψαι αὐτὸν ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς σου· ἀπόστησον ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἀρρωστίαν καὶ ἀσθένειαν· ἵνα ἐξαναστὰς τῇ χειρί σου τῇ κραταιᾷ, δουλεύῃ σοι μετὰ πάσης εὐχαριστίας. ὅπως καὶ νῦν μετέχοντες τῆς σῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας, ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζωμέν σε τὸν ποιοῦντα μεγάλα, καὶ θαυμαστὰ, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια.

Ἐκφώνως.

Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ ε΄. ἱερεύς.

Προκείμενον. ἦχος πλ. α΄.

Σὺ κύριε φυλάξαις ἡμᾶς. Στίχος.

Σῶσόν με κύριε ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος.

Ὁ Ἀπόστολος.

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

ΑΔελφοὶ, οὐ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ.

Τέλος.

Diaconus.

Miserere nostri Deus: secũdùm magnam misericordiam tuam.

Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace, sanitate, salute.

Vt illi condonetur omne delictum.

Exclamando.

Quia tu misericors, & amator hominum existis.

Diaconus.

Dominum precemur.

Et Sacerdos Orationem.

BOne & humane, pie & valdè misericors Domine, qui abundas misericordia, & es diues in bonitate, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui per sanctos Apostolos tuos fiduciam dedisti nobis, vt oleo, cum oratione infirmitates populi curaremus: ipse & oleum hoc in medelam ex eo vngendis effice, in remedium omnis languoris & infirmitatis, in liberationem malorum, iis qui à te salutem expectant. Ita, Dominator Domine Deus noster, rogamus te, omnipotens, vt nos omnes salues, solus animarum corporumque medicus: sanctifica nos omnes, qui morbum omnem curas, sana & præsentem seruum tuum: erige eum è lecto doloris per misericordiæ tuæ benignitatem: visita eum in misericordia & miserationibus: omnem morbum & infirmitatem ab eo expelle: vt potenti tua manu erectus, cum omni gratiarum actione tibi seruiat, & nos tuæ ineffabilis humanitatis participes, laudemus, & glorificemus te facientem magna & mirabilia, portenta, & laude digna opera.

Exclamando.

Tuum enim est misereri, & saluare nos Deus noster; & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Quintus Sacerdos.

Propositum. Tonus obliquus primus.

Tu, Domine, custodias nos. *Versiculus.*

Saluum me fac, Domine, quoniam defecit sanandus. *Apostolus.*

Ad Corinthios Epistolæ Pauli lectio.

Cap. I.

FRatres. Nolumus vos ignorare de tribulatione nostra, quæ facta est nobis in Asia.

Finis.

vt multis personis eius quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis.

Alleluia *Tonus obliquus primus.*

Misericordias tuas, Domine, in æter.

Euangelium ex Matthæo. Cap. 25.

DIxit Dominus Parabolam hanc. Simile est regnum cœlorum decem virginibus.

Finis.

Vigilate itaque, quia nescitis diem diem, neque horam, in qua filius hominis venit. *Diac.* ...

Miserere nostri Deus, secundùm mag.

Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace.

Vt condonetur ei omne delictum.

Exclamando.

Quia misericors, & hominum amator Deus existis.

Et Sacerdos orationem.

Dominum precemur.

DOmine Deus noster, qui corripis & iterum sanas, qui de terra sulcitas inopem, & de stercore eleuas pauperem, orphanorum pater, & fluctuātium portus, ægrotorum medicus, qui infirmitates nostras absque labore portas, & morbos nostros assumis, qui in hilaritate misereris, & supergrederis iniquitates, & iniustitias à nobis aufers; qui promptus es ad auxilium, & tardus ad iram: qui insufflasti in tuos discipulos, dicens: Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Qui peccatorum pœnitentiam suscipis, & delicta multa grauiaque condonandi potestatem habes, & medelam præbes omnibus morbo, longaque infirmitate iactatis. Qui & me abiectum peccatorem, & indignum seruum tuum, multis delictis innodatum, & voluptatum affectibus volutatum, in sanctum & sublimem Sacerdotii gradum euocasti, vt in interiora velaminis in sancta sanctorum, vbi sancti Angeli respicere cupiunt ingrederer, vt Euangelium vocem Domini Dei audirem, & facie ad faciem sanctam oblationem intuerer, & diuino sacroque ministerio perfruerer: Qui & mihi super cœlestia tua mysteria sacrificandi potestatem dedisti, & tibi dona & hostias offerēdi pro peccatis nostris,

Ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ὑμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν.

Ἀλληλούϊα. ἦχος πλ. α΄.

Τὰ ἐλέη σου κύριε εἰς τὸν αἰῶνα.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΕἸπεν ὁ κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην. Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις. αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν.

Τέλος.

Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν, οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Ὁ διάκονος.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους ζωῆς εἰρήνης.

Ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα.

Ἐκφώνως.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις.

Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

39 ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ παιδεύων καὶ πάλιν ἰώμενος, ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχὸν, καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνυψῶν πένητα, ὁ τῶν ὀρφανῶν πατὴρ, καὶ τῶν χειμαζομένων λιμὴν, καὶ τῶν νοσούντων ἰατρὸς, ὁ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἀπόνως βαστάζων, καὶ τὰς νόσους ἡμῶν λαμβάνων, ὁ ἐν ἱλαρότητι ἐλεῶν, ὁ ὑπερβαίνων ἀνομίας καὶ ἐξαίρων ἀδικίας, ὁ ταχὺς εἰς βοήθειαν, καὶ βραδὺς εἰς ὀργὴν, ὁ ἐμφυσήσας εἰς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς καὶ εἰπών· λάβετε πνεῦμα ἅγιον, ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς. ὁ δεχόμενος τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν μετάνοιαν, καὶ ἐξουσίαν ἔχων συγχωρεῖν ἁμαρτίας πολλὰς καὶ χαλεπὰς, καὶ ἴασιν παρέχων πᾶσι τοῖς ἐν ἀσθενείᾳ καὶ μακρονοσίᾳ διάγουσιν. ὁ καὶ ἐμὲ τὸν ταπεινὸν, καὶ ἁμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον δοῦλόν σου, τὸν ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις συμπεπλεγμένον καὶ πάθεσιν ἡδονῶν συγκυλινδούμενον, καλέσας εἰς τὸν ἅγιον καὶ ὑπέρμεγαν βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ καταπετάσματος, εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὅπου παρακύψαι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι ἐπιθυμοῦσιν ἀκοῦσαι τῆς εὐαγγελικῆς φωνῆς κυρίου τοῦ θεοῦ, καὶ κατὰ πρόσωπον ἰδεῖν τὸ πρόσωπον τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς, καὶ ἀπολαῦσαι τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας· ὁ καταξιώσας με ἱερουργῆσαι τὰ ἐπουράνιά σου μυστήρια, καὶ προσφέρειν σοι δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων,

καὶ τὰ τοῦ λαοῦ ἀγνοήματα, καὶ μεσιτεῦσαι ὑπὲρ τῶν λογικῶν σου προβάτων, ἵνα διὰ τῆς πολλῆς, καὶ ἀφάτου σου φιλανθρωπίας, τὰ πλημμελήματα αὐτῶν ἐξαλείψῃς. αὐτὸς ὑπεράγαθε βασιλεῦ, ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ τε καὶ ἁγίᾳ ἡμέρᾳ, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ, καὶ πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου, καὶ τῷ δούλῳ σου, τῷδε τῷ ἐν ἀσθενείᾳ ψυχῆς καὶ σώματος ὄντι, τὴν ἴασιν δώρησαι, παρέχων ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτῷ, καὶ συγχώρησιν πλημμελημάτων, ἑκουσίων τε καὶ ἀκουσίων, θεραπεύων αὐτοῦ πληγὰς ἀνιάτους, πᾶσάν τε νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. δώρησαι αὐτῷ τὴν ψυχικὴν ἴασιν, ὁ ἁψάμενος τῆς πενθερᾶς τοῦ Πέτρου, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει σοι. αὐτὸς δέσποτα καὶ τῷ δούλῳ σου τῷδε, παράσχου ἰατρείαν καὶ ἀπαλλαγὴν πάσης φθοροποιοῦ ἀλγηδόνος, καὶ μνήσθητι τῶν πλουσίων σου οἰκτιρμῶν καὶ τοῦ ἐλέους σου. μνήσθητι ὅτι ἐπιμελῶς ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς εὑρίσκεται ἀναμάρτητος ἐπὶ τῆς γῆς. σὺ γὰρ μόνος ἐκτὸς ἁμαρτίας ὑπάρχεις, ὁ ἐλθὼν καὶ σώσας τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ἐλευθερώσας ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ. ἐὰν γὰρ εἰς κρίσιν ἔλθῃς μετὰ τῶν δούλων σου, οὐδεὶς εὑρεθήσεται καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου· ἀλλὰ πᾶν στόμα φραγήσεται μὴ ἔχον τι ἀπολογήσασθαι· ὅτι ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν ἐνώπιόν σου· διὰ τῶν ἁμαρτιῶν νεότητος ἡμῶν μὴ μνησθῇς κύριε. σὺ γὰρ ὑπάρχεις ἐλπὶς τῶν ἀπηλπισμένων, καὶ ἀνάπαυσις τῶν κοπιώντων καὶ πεφορτισμένων ἐν ἀνομίαις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

& populi ignorantiis, & legatione fungendi pro rationalibus tuis ouibus, vt abundanti & inerratâ tuâ humanitate earum delicta deleas. Ipse, rex optime, orationem meam exaudi in hac hora sanctaque die, & in omni loco & tempore. & deprecationis meæ voci attende, & seruo tuo N. corporis & animæ infirmitate detento medelam tribue, peccatorum delictorumque voluntariorum, & non sponte commissorum venia ei donata, plagas eius insanabiles, omnemque morbum & omnem languorem cura. Animæ salutem ei tribue, tu qui socrum Petri tetigisti, & reliquit eam febris: & surrexit, & ministrauit tibi. Ipse quoque, Domine, seruo tuo medelam præbe, & ab omni lethifero morbo immunitatem. Recordare copiosarum miserationum tuarum, & misericordiæ tuæ. Recordare quia sedulo prona est cogitatio hominis ad maligna, à iuuentute sua, & nullus inuenitur absque peccato super terram. Tu enim solus absque peccato existis, qui venisti vt genus humanum saluum faceres, & à seruitute inimici nos liberares: Si enim in iudicium intraueris cum seruis tuis, nullus absque sordibus mundus inuenietur: sed & omne os obstruetur, nec respondere valebit: quia sicut pannus menstruatæ omnis iustitia nostra coram te est: idcirco, Domine, delicta iuuentutis nostræ ne memineris. Tu enim desperatorum spes laborantium, & iniquitatibus oneratorum requies existis: & tibi gloriam referimus, cum principii experte tuo Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Καὶ ὁ ϛ'. ἱερεύς.

Et sextus Sacerdos.

Προκείμενον. ἦχος δ'.

Propositum. Tonus quartus.

Ἐλέησόν με ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα.

Στίχος. Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεός.

Miserere mei Deus, secũdùm magnã.

Versiculus. Cor mundum crea in me Deus.

Ὁ ἀπόστολος.

Apostolus.

Πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ad Galatas Epistolæ Pauli Lectio. Cap. 5.

Ἀδελφοί, ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρά.

FRatres. Fructus Spiritus est charitas, gaudium.

Τέλος.

Finis.

Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε. καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ.

Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

Alleluia. *Tonus obliquus secundus.*

Beatus vir qui timet.

Euangelium ex Matthæo Cap. 15.

IN illo tempore. Secessit Iesus in partes Tyri, & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa.

Finis.

Et sanata est filia eius ex illa hora.

Diaconus.

Miserere nostri Deus, secundùm magnam misericordiam tuam.

Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace, sanitate, salute.

Vt ei condonetur omne delictum.

Exclamando Sacerdos.

Quia tu misericors, & hominum amator Deus existis. *Diaconus.*

Dominum precemur.

Et Sacerdos Orationem.

GRATIAS tibi agimus, Domine Deus noster, qui bonus es, & homines diligis, medicus animarum & corporum nostrorum, ægritudines nostras absque labore portans, cuius liuore sanati sumus: pastor bonus ouem errantem requisiturus aduenisti, & afflictis consolationem contritisque vitam præstiturus. Qui fontem mulieris profluuio laborantis post annos duodecim sanasti, & filiam Chananææ à molesto dæmonio liberasti, qui dimisisti duobus debitoribus mutuum, & peccatrici indulgentiam impertisti, qui cum peccatorum venia valetudinem bonam Paralytico restituisti; qui Publicanum verbo tuo iustum reddidisti, & in vltima tua confessione suscepisti latronem, quique peccata mundi tulisti, & cruci cuncta defixisti. Te rogamus, te in bonitate tua obsecramus: condona, remitte, parce Deus iniquitatibus & peccatis serui tui huius, siue voluntaria sint eius delicta, siue non spontanea, quæ cum aduertentia & cum ignorantia, quæ transgressione & inobedientia, quæ in nocte & in die commisit, si Sacerdotis maledictioni, aut patris aut matris fuerit subiectus: si oculum rerum visu saginauit, aut odoratum emolliuit, si tactus delectatione diffluxit, aut gustu fornicatus est, aut quocumque carnis & spiritus motu à tua voluntate & sanctitate quomodolibet alienatus est: siue peccauerit ipse, siue nos, vt bo-

Ἀλληλούϊα, ἦχος πλ. β′.

Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος· καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα.

Τέλος.

Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Ὁ διάκονος.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας.

Ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις. Ὁ διάκονος.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

40 ΕΥχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, ὁ τὰς νόσους ἡμῶν ἀπόνως βαστάζων, οὗ τῷ μώλωπι πάντες ἰάθημεν, ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ εἰς ἀναζήτησιν ἐλθὼν τοῦ πλανηθέντος προβάτου, ὁ τοῖς ὀλιγοψύχοις διδοὺς παραμυθίαν καὶ ζωὴν τοῖς συντετριμμένοις. ὁ τὴν πηγὴν τῆς αἱμορρούσης δωδεκαετῆ οὖσαν ἰασάμενος, ὁ τὴν θυγατέρα τῆς Χαναναίας τοῦ χαλεποῦ δαίμονος ἐλευθερώσας, ὁ τὸ δάνειον χαρισάμενος τοῖς δυσὶ χρεωφειλέταις, καὶ τῇ ἁμαρτωλῷ τὴν ἄφεσιν δούς, ὁ τὴν ἴασιν τοῦ παραλυτικοῦ δωρησάμενος σὺν τῇ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ὁ τὸν τελώνην τῷ λόγῳ δικαιώσας, καὶ τὸν λῃστὴν ἐν τῇ ἐσχάτῃ αὐτοῦ ὁμολογίᾳ προσδεξάμενος, ὁ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου ἄρας καὶ τῷ σταυρῷ προσηλώσας. σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ ἱκετεύομεν ἐν τῇ ἀγαθότητί σου· αὐτὸς ἄνες, ἄφες, συγχώρησον ὁ θεὸς τὰς ἀνομίας καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ δούλου σου, τοῦδε, τὰ πλημμελήματα αὐτοῦ τὰ ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ, τὰ ἐν παραβάσει, καὶ ἐν παρακοῇ τὰ ἐν νυκτὶ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, ἢ ὑπὸ κατάραν ἱερέως, ἢ πατρὸς, ἢ μητρὸς ἐγένετο, ἢ ὀφθαλμὸν εἰσίασεν, ἢ ὄσφρησιν ἐξεθήλυνεν, ἢ ἁφῇ κατεμαλακίσθη, ἢ γεύσει κατεπορνεύθη, ἢ ἐν οἱῳδήποτε κινήσει σαρκὸς καὶ πνεύματος τῆς σῆς ἀπηλλοτριώθη θελήσεως, καὶ τῆς σῆς ἁγιότητος. εἴτε ἥμαρτεν αὐτός τε καὶ ἡμεῖς, ὡς ἀγαθὸς

ἀγαθὸς καὶ ἀμνησίκακος θεὸς καὶ φιλάνθρωπος, συγχώρησον, μὴ ἐάσῃς αὐτὸν καὶ ἡμᾶς εἰς τὸν ῥερυπωμένον βίον καταπεσεῖν, μηδὲ εἰς τὰς ὀλεθρίους ὁδοὺς ἀποτρέχειν. ναὶ δέσποτα κύριε ἐπάκουσόν μου, τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ὑπὲρ τοῦ δούλου σου, τοῦδε, πάριδε ὡς ἀμνησίκακος θεὸς τὰ παραπτώματα αὐτοῦ ἅπαντα· ἀπάλλαξον αὐτὸν τῆς αἰωνίου κολάσεως· τὸ στόμα αὐτοῦ τῆς σῆς αἰνέσεως πλήρωσον, τὰ χείλη αὐτοῦ ἄνοιξον πρὸς δοξολογίαν τοῦ ὀνόματός σου, τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἔκτεινον πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν σου, τοὺς πόδας αὐτοῦ πρὸς δρόμον τοῦ εὐαγγελίου σου κατεύθυνον, πάντα αὐτοῦ τὰ μέλη καὶ τὴν διάνοιαν τῇ σῇ κατασφαλιζόμενος χάριτι. σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων ἐντειλάμενος ἡμῖν λέγων· ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ πάλιν, ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. καὶ ὡς ἐπήκουσας Ἐζεκίου ἐν τῇ θλίψει τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ οὐ παρεῖδες τὴν δέησιν αὐτοῦ, οὕτω κἀμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, ἐπάκουσον ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ. σὺ γὰρ εἶ κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ἀφιέναι τοῖς περιπίπτουσιν ἐν ἁμαρτίαις κελεύσας, τῇ σῇ ἀγαθότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ, καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις ἡμῶν, καὶ χαίρων ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ τῶν πεπλανημένων, ὅτι ὡς ἡ μεγαλωσύνη σου, οὕτω καὶ τὸ ἔλεός σου. καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ ζ΄. ἱερεύς. Προκείμενον. ἦχος δ΄.

Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με μηδέ.

Στίχος. Ἐλέησόν με κύριε ὅτι ἀσθενής εἰμι.

Ὁ ἀπόστολος.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί, παρακαλῶ ὑμᾶς, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖτε τοὺς ὀλιγοψύχους.

Τέλος.

Καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη.

Ἀλληλουία, ἦχος β΄.

Ἐπακούσαι σου κύριος ἐν ἡμέρᾳ.

nus & malorum immemor Deus, & benignus indulge, neque permittas eum vel nos in immundam defluere vitam, neque perditionis vias incurrere. Ita, Dominator Domine, exaudi me peccatorem in hac hora pro seruo tuo N. deprecantem. Ne respicias vt malorum immemor Deus delicta eius cuncta: ab æterna damnatione illum eripe: os eius tua laude reple, labia eius in laudem nominis tui aperi, manus eius ad mandatorum tuorum opera extendi iube, pedes eius dirige ad Euangelij tui viam, omnia eius membra mentemque tua gratia communi. Tu enim es Deus noster, qui per sanctos Apostolos tuos nobis præcepisti, dicens: Quęcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis. Et iterum; quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Et sicut Ezechiam exaudiuisti in angustia animæ eius, in hora mortis eius, & deprecationem eius non despexisti: sic & me abiectum, & peccatorem, & indignum in hora hac exaudi. Tu enim es, Domine Iesu Christe, qui tua bonitate & humanitate septuagies septies delinquentibus condonari præcepisti: qui super malitia nostra pœnitentiam agis, & de errantium conuersione lætaris: quia sicut celsitudo tua, ita & misericordia: & tibi gloriam referimus, cum principij experte tuo Patre, & sanctissimo, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Sacerdos septimus Propositum. Ton. 4.

Domine ne in furore tuo arguas me.

Versic. Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum.

Apostolus.

Ad Thessalonicenses Epistolæ Pauli Lectio.

FRatres. Rogo vos corripite inquietos, consolamini pusillanimes.

Finis.

Vt integer spiritus vester, & anima & corpus sine querela in aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur.

Alleluia. *Tonus secundus.*

Exaudiat te Dominus in die.

Euangelium ex Matthæo. Cap. 9.

IN illo tempore. Præteriens Iesus vidit hominem sedentem in telonio Matthæum nomine.

Finis.

Euntes discite quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium: non enim veni vocare iustos, sed peccatores in pœnitentiam.

Miserere nostri Deus: secundùm magnam misericordiam tuam.

Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace, sanitate, salute.

Vt ei condonetur omne delictum.

Exclamando.

Quia misericors & hominum amator Deus existis.

Diaconus.

Dominum precemur.

Et tertius Sacerdos Orationem.

DOMINATOR Domine Deus noster, animarum medice, qui temporaneis doloribus mederis, & omnem languorem omnemque infirmitatem in populo sanas: qui vis homines viuere, & in agnitionem veritatis venire: qui non vis mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Tu enim, Domine, in veteri testamento, Dauid, Niniuitis, antiquioribus & posterioribus pœnitentiam instituisti: sed & in peregrinatione tuæ dispensationis in carne, non iustos, sed peccatores in pœnitentiam vocasti, velut Publicanum, meretricem, latronem, & blasphemum persequutorem magnum Paulum per pœnitentiam suscepisti; & Petrum Coryphæum & Apostolum tertio te abnegantem complexatus es & admisisti: insuper ei promisisti dicens. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: &, tibi dabo claues regni cœlorum. Propterea & nos benigne & humane veracibus tuis pollicitis confisi, rogamus te. & obsecramus in hora hac, supplicationem nostram exaudi, & velut incensum tibi oblatum eam suscipe; & visita seruum tuum N. & si quid verbo opere, aut cogitatione, noctu aut interdiu deliquit, in Sacerdotis maledictionem, aut à se prolatam execrationem incidit; iuramento se implicuit aut peierauit; rogamus te

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, παράγων ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον Ματθαῖον λεγόμενον.

Τέλος.

Πορευθέντες δὲ μάθετε, τί ἐστιν. ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας.

Ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα.

Ἐκφώνως.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις.

Ὁ διάκονος.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ γʹ. ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἰατρὲ ψυχῶν καὶ σωμάτων, ὁ τὰ χρόνια πάθη θεραπεύσας, ὁ ἰώμενος πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. σὺ γὰρ κύριε ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ ἔθου μετάνοιαν τοῖς ἁμαρτωλοῖς Δαβὶδ καὶ Νινευίταις, καὶ τοῖς πρὶν καὶ τοῖς μετ' αὐτούς. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τῆς ἐνσάρκου σου οἰκονομίας οὐκ ἐκάλεσας δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν, ὡς τὸν τελώνην, ὡς τὴν πόρνην, τὸν λῃστήν, καὶ βλάσφημον διώκτην τὸν μέγαν Παῦλον, διὰ μετανοίας προσδεξάμενος, Πέτρον τὸν κορυφαῖον τὸν καὶ ἀπόστολον σου ἀρνησάμενόν σε τρίτον, διὰ μετανοίας προσεδέξω καὶ προσελάβου, καὶ ἐπηγγείλω αὐτῷ λέγων· σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, κατὰ τὰς ἀψευδεῖς σου ἐπαγγελίας θαῤῥοῦντες, δεόμεθά σου, καὶ ἱκετεύομεν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν, καὶ προσδέξαι αὐτὴν ὡς θυμίαμα προσφερόμενόν σοι. καὶ ἐπίσκεψαι τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, καὶ εἴ τι ἐπλημμέλησεν ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν, ἢ ἐν νυκτὶ ἢ ἐν ἡμέρᾳ, ἢ ὑπὸ κατάραν ἱερέως, ἢ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι ὑπέπεσεν, ἢ ὅρκῳ περιέπεσε καὶ ὠρκομότησε, παρακαλοῦμέν σε,

καὶ δεόμεθά σου, λῦσον, ἄφες, συγχώρησον αὐτῷ ὁ Θεὸς παραβλέπων τὰς ἀνομίας αὐτοῦ καὶ τὰς ἁμαρτίας, καὶ τὰ ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ γενόμενα παρ' αὐτοῦ· καὶ εἴ τι τῶν ἐντολῶν σου παρέβη, ἢ ἐπλημμέλησεν ὡς σάρκα φορῶν, καὶ τὸν κόσμον οἰκῶν, ἢ ἐξ ἐνεργείας τοῦ διαβόλου, αὐτὸς ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς συγχώρησον. ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὃς ζήσεται καὶ οὐχ ἁμαρτήσει. σὺ γὰρ μόνος ὑπάρχεις ἀναμάρτητος· ἡ δικαιοσύνη σου, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ λόγος σου ἀλήθεια. οὐ γὰρ ἔπλασας τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, ἀλλ' εἰς ποίησιν τῶν ἐντολῶν σου καὶ ζωῆς ἀφθάρτου κληρονομίαν. καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα εἰσέρχεται μέσον τῶν ἱερέων, ὁ ποιῶν τὸ εὐχέλαιον· καὶ λαβὼν ὁ προεστάμενος τῶν ἱερέων, τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον τίθησιν εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τιθέασιν ἐπ' αὐτὸ τὰς χεῖρας οἱ ἱερεῖς. ὁ δὲ προεστάμενος λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην μεγαλοφώνως.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Βασιλεῦ ἅγιε, εὔσπλαγχνε, καὶ πολυέλεε, κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ υἱὲ καὶ λόγε τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ μὴ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. οὐ τίθημι ἐμὴν χεῖρα ἁμαρτωλὸν, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ προσελθόντος σοι ἐν ἁμαρτίαις, καὶ αἰτουμένου παρά σου δι' ἡμῶν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ σὺ χεῖρα κραταιὰν καὶ δυνατὴν, τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίῳ τούτῳ, ὃ, οἱ συλλειτουργοί μου κατέχουσιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δούλου σου, τοῦδε, ἔκτεινον. καὶ δέομαι σὺν αὐτοῖς καὶ ἱκετεύω τὴν συμπαθῆ σου καὶ ἀμνησίκακον φιλανθρωπίαν, ὁ Θεὸς, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ διὰ τοῦ προφήτου σου Νάθαν, μετανοήσαντι τῷ Δαβὶδ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἁμαρτήμασιν, ἄφεσιν δωρησάμενος, καὶ τοῦ Μανασσῆ τὴν ἐπὶ μετανοίᾳ προσευχὴν δεξάμενος, αὐτὸς καὶ τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, μετανοοῦντα, ἐπὶ τοῖς ἰδίοις αὐτοῦ πλημμελήμασι, πρόσδεξαι τῇ συνήθει σου φιλανθρωπίᾳ, παρορῶν αὐτοῦ πάντα τὰ παραπτώματα. σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καὶ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ἀφιέναι κελεύσας τοῖς περιπίπτουσιν ἐν ἁμαρτίαις, ὅτι ὡς ἡ μεγαλωσύνη σου, οὕτω καὶ τὸ ἔλεός σου. καὶ σοὶ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις. νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

& precamur; relaxa, dimitte, condona ipſi, Deus, nec reſpicias ad iniquitates & peccata eius, quæ ſcienter vel ignoranter admiſit: & ſi quodpiam mandatorum tuorum tranſgreſſus eſt, aut vt carne indutus, & mundi incola vel ex diaboli ſuggeſtione neglexit: ipſe vt bonus & hominum amator Deus, condona. Quia non eſt homo, qui viuat & non peccet; tu enim ſolus innoxius exiſtis: iuſtitia tua iuſtitia æterna, & verbum tuum veritas eſt: non enim vt pereat hominem formaſti, ſed vt mandata tua exequatur, & vitam æternam obtineat: & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Tum vero in medium Sacerdotum ingreditur, qui extremam vnctionem ſuſcipit, & ſacrum ſanctum Euangelium ponit ſuper caput eius Sacerdotum præcipuus, & manus illi Sacerdotes alij imponunt: ille autem Sacerdotum præſes hanc Orationem clara voce pronunciat.

Dominum precemur.

REx ſancte, benigne & miſericors, Ieſu Chriſte, Fili & Verbum Dei viuentis, qui non vis mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat: manum meam peccatricem non appono ſuper caput alterius peccatoris ad te reuertentis, & per nos peccatorum remiſſionem depoſcentis, ſed tu manum tuam fortem & potentem in ſancto hoc Euangelio, à comminiſtris meis ſuper caput ſerui tui huius impoſito, extende. Et cum eis humaniſſimam & malorum immemorem tuam benignitatem Deus, Saluator noſter, obſecro, qui per Prophetam tuum Nathan pœnitentiam agenti Dauid, delictorum veniam conceſſiſti, & Manaſſe pœnitentiam agentis orationem ſuſcepiſti; ipſe & ſeruum tuum hunc delictorum pœnitentia ductum ſolita tibi humanitate ſuſcipe, nec ad eius ſcelera attende. Tu enim es Deus noſter, qui ſeptuagies ſepties in peccata lapſis condonari iuſſiſti. Quia ſicut magnitudo tua, ſic & miſericordia tua: & tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Et osculatur Euangelium; Et memoriam eius Sacerdos agit: & confestim cantant, Gloria, *propriè cantici.*

Fontem medelarum possidentes. Et nunc. Annue precibus. Gloria. Et nunc. *Et dimissio.*

E corporis incuruatione se demittit, qui Extremam vnctionem suscepit, dicens. Benedicite Patres Sancti & mihi peccatori delicta condonate, *ter. Et acceptâ ab eis benedictione & indulgentiâ dijcedit, & gratias Deo agit.*

c Καὶ 41 ἀσπάζεται τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον.

Καὶ μνημόσυνον ποιεῖ ὁ ἱερεύς. εἶτα ψάλλουσι, δόξα, ἰδιόμελον. Πηγὴν ἰαμάτων ἔχοντες. Καὶ νῦν. Νεῦσον παρακλήσεσι. Δόξα, καὶ νῦν καὶ ἀπόλυσις.

f Καὶ βάλλει μετανοίας 42 ὁ ποιήσας τὸ εὐχέλαιον, λέγων.

Εὐλογεῖτε πατέρες ἅγιοι, συγχωρήσατέ μοι τῷ ἁμαρτωλῷ τρίς, καὶ λαβὼν παρ' αὐτῶν εὐλογίαν καὶ 43 συγχώρησιν, ἀπέρχεται εὐχαριστῶν τῷ θεῷ.

VARIÆ LECTIONES.

a Ακολουθία τοῦ ἁγίου ἐλαίου.] Pluribus diligenter & curiosè euolutis MS Romanis codicibus vix vnum reperire potui, in quo vnctionis extremæ scriptum ita vt stetere recentem officium: vnde & in doctissimi Allatij paratus accedent nuam, qua censet Orientalem Ecclesiam hoc vltimo Sacramento destitutam; cum plures passim in illis preces pro ægrotis adhibita olei vnctione legerem, indubitanter decreui, (ne dignissimam Ecclesiæ portionem vno vel sacramento. cum aliis ita pro libito sentientibus, priuarem) preces illas olim sacramento de quo loquuntur administrando fuisse accommodas vel proprias, quæ quia à Christo Domino vel eius Apostolo ia ubo non fuerunt speciatim determinatæ, potuerunt pro Ecclesiæ iure in alias mutari, atque ita a posteris recentiores & verbis diuersus huius sacramenti conferendi ritus, in lucem edi potuit; quorum vnum habemus in editis; alium vero multo antiquiorem in vetustissimo Emin. Dom. Card. Barberini MS Euchologio, in quo alia ab editis ratione sacramentum hoc dari describitur.

Ordo seruandus, cum pro ægrotis septem Sacerdotes aduocantibus oleum sanctum vespere faciendum est

Lauatur vitrea lampas; & capacissima lampas septem libras continens impletur oleo. Et Sacerdotum vnusquisque priuatim sibi myxon cum Ellychnio accendendo præparat: & vestes sacras sumit, & incipit.

Benedictum regnum Patris, & Filij, & sancti Spiritus.

In pace Dominum precemur. Pro supernâ Pro sanitate & salute serui Dei. Vt libereremur. Suscipe, saluâ, miserere. Sanctissimæ. *Sacerdos dicit Orationem.*

Domine Deus, qui in tua misericordia, &c.

Et dum orationem dicit, proprium sibi ellychnium accendit, & signum crucis facit. Exclamatque Quia Deus misericordiæ miserationum, & humanitatis, &c.

Et vice, Deus Dominus, *dicitur.* Alleluia *Tono obliquo secundo: & in aulus.* Miserere nostri Domine miserere *Atque ita Canonem incipit: & in tertio Cantico aliter Sacerdos collectam recitat, vt præscriptum est. & incipit orationem, & deinceps septem Sacerdotes septem orationes recitant.*

Τάξις γινομένη πῶς δεῖ ποιεῖν τὸ ἅγιον ἔλαιον εἰς νοσοῦντας· προσκαλοῦντας πρεσβυτέρους ἑπτὰ ἱερέας.

Πλύνεται ἡ κανδήλα. καὶ γεμίζεται ἔλαιον κανδήλα μεγάλη χωροῦσα λίτρας ἑπτά, καὶ ἕκαστος κατασκευάζει τὸ ἴδιον μολυβίδιν μετὰ ἀπτελίου· καὶ ἀλλάσσουσιν οἱ ἑπτὰ ἱερεῖς, καὶ ἄρχεται.

Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν. Ὑπὲρ τῆς ὑγείας, καὶ σωτηρίας τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Τῆς παναγίας. ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Κύριε ὁ θεὸς, ὁ ἐν τῷ σῷ ἐλέει. Vt supra.

Καὶ λέγων τὴν εὐχὴν ἅπτει τὸ ἰουβίον τὸ ἴδιον, ποιῶν τύπον σταυροῦ. Ἐκφώνως. Ὅτι θεὸς ἐλέους, οἰκτιρμῶν, καὶ φιλανθρωπίας.

Καὶ εὐθὺς, Θεὸς κύριος. Ἀλληλούϊα. πλ. β'. καὶ τροπάριον Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε ἐλέησον. Καὶ οὕτως ἀπάρχεται τὸν κανόνα, καὶ εἰς τὴν τρίτην ᾠδὴν λέγει τὴν συναπτὴν ἕτερος ἱερεὺς καθὼς προγέγραπται· καὶ ἄρχεται τὴν εὐχὴν, καὶ καθεξῆς οἱ ἑπτὰ ἱερεῖς τὰς ἑπτὰ εὐχάς.

Εὐχὴ δευτέρα.

Αἰτούμεθά σε κύριε ὅπως στάξῃ τὸ ἔλαιον τοῦτο ἐπὶ τοῖς χριομένοις ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου. εἰς ἴασιν, καὶ εἰς θεραπείαν ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ εἰς καθαρισμὸν, καὶ εἰς ἀπαλλαγὴν παντὸς πάθους, καὶ πάσης νόσου, καὶ μαλακίας, καὶ παντὸς μολυσμοῦ, σαρκὸς καὶ πνεύματος· ἵνα καὶ ἐν τούτῳ δοξασθῇ τὸ πανάγιον ὄνομά σου τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἐκφώνως. Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὴν ἕκτην ᾠδὴν. ὁ ἱερεὺς τὴν τρίτην εὐχὴν, καὶ ἕτερος τὸ πεντάστιχον, καθὼς προγέγραπται.

Εὐχὴ τρίτη.

Ἐπίβλεψον κύριε ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἁγίασον τὸ ἔλαιον τοῦτο· καὶ ἐπίσκεψαι τὸν δοῦλόν σου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ χάρισαι αὐτῷ τὴν προσήκουσαν ὑγείαν, καὶ ὁλοκληρίαν· ῥῦσαι αὐτὸν ἀπὸ πάσης νόσου καὶ μαλακίας ψυχικῆς καὶ σωματικῆς, καὶ γενέσθω κύριε τὸ ἔλαιον τοῦτο εἰς θεραπείαν πάσης νόσου. Ἐκφώνως Ὅτι σὺ εἶ ὁ δοτὴρ πάντων ἀγαθῶν, καὶ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Καὶ ἁπλῶς ἕκαστος τῶν ἱερέων ποιῶν, μετὰ τὸ λόγον ποιεῖ σταυροὺς τρεῖς, καὶ ἅπτει αὐτόν.

Εὐχὴ εἰς τοὺς αἴνους.

Κύριε παντοκράτορ ἅγιε βασιλεῦ, ὁ παιδεύων. Vt sup. Post verba tamen τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, additur hic. ἴασαι πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας· ὅτι σὺ εἶ ὁ ἰώμενος τὰ νοσήματα ἡμῶν. ἐξέγειρον τὸν δοῦλόν σου ἀπὸ τῆς κλίνης ὀδυνηρᾶς, καὶ στρωμνῆς κακώσεως. σῶσον καὶ ὁλόκληρον χάρισαι αὐτὸν τῇ ἐκκλησίᾳ σου εὐαρεστοῦντα καὶ ποιοῦντα τὸ θέλημά σου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Ἐκφώνως. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ἡμᾶς.

Καὶ ἁπλῶς μετὰ τὸ εἰπεῖν κατὰ τάξιν οἱ ἑπτὰ ἱερεῖς· ἀποπληροῦται ἡ παννυχὶς, λέγει ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ εὐχήν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ μόνος ἀγαθὸς, καὶ φιλάνθρωπος, ὁ μόνος χρηστὸς, καὶ ἐπιεικὴς. ὁ μόνος οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων. ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου σταυρωθέντος. καὶ εἰς τὴν τρίτην ἡμέραν ἐξεγερθέντος. καὶ εἰς τὴν δόξαν ἑαυτοῦ, καὶ τὴν σὴν ἀνελθόντος· ἐλθέτω ἡ χάρις σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, καὶ ἐνδυναμούσθω κύριε τὸ εὐαγγέλιον τῆς διδασκαλίας σου, πάτερ εὔσπλαγχνε, φώτισον αὐτοῦ τὰ

Oratio secunda.

Precamur te, Domine, vt stillet hoc oleum super vnctos in tuo nomine, in medelam & curam animæ & corporis, & in munditiem & liberationem omnis doloris & omnis ægritudinis, & infirmitatis, & omnium sordium animæ & corporis: vt & in hoc glorificetur sanctissimum nomen tuum Patris, & Filij, & Sancti Spiritus, in sæcula sæculorum.

Exclamando. Quia tu bonus & clemens.

Similiter & in sexto cantico Sacerdos dicit Orationem: & alter è collegis recitat quinque versus, vt præscriptum est.

Oratio tertia.

Respice, Domine, de sancto habitaculo tuo, & oleum hoc sanctifica: & visita seruum tuum in misericordia & miserationibus, & congruentem ei salutem & integritatem largire: libera eum ab omni ægritudine & languore animæ & corporis, & fiat ei, Domine, oleum hoc in omnis ægritudinis medelam. *Exclamatio.* Quia tu es dator omnium bonorum, & medicus animarum & corporum nostrorum: & tibi gloriam rependimus.

Vno verbo vnoquoque Sacerdote ita faciente, cruces tres ellychnio format, & accendit illud. Oratio in laudibus.

Domine omnipotens, qui castigas, *&c.* omnem ægritudinem & languorem sana, quia tu ægritudines nostras curas: erige seruum tuum è doloris lecto, & infirmitatis cubili. Serua eum, & integrum Ecclesiæ tuæ restitue, vt tibi placeat, & voluntatem tuam omnibus diebus vitæ suæ adimpleat.

Exclamatio. Quia tuum est misereri, & saluare nos, & tibi, *&c.*

Denique postquam singuli Sacerdotes suas orationes ordine recitauerint, terminantur vigiliæ, siue nocturnum Officium, & dicunt singuli Orationem.

Domine Deus noster, solus bonus & humanus, solus benignus & mansuetus, solus miserator & misericors: Deus noster, & Pater Domini nostri Iesu Christi sub Pontio Pilato crucifixi, & tertia die resurgentis, & in gloriam suam & tuam ascendentis: gratia tua super seruum tuum veniat, & doctrinæ tuæ Euangelium corrobora; illumina eius vis-

cera & membra tua voluptate, & ab omni peccato illum expurga: mundum & immaculatum ab omni aduersarij molestia illum conserua, & iuxta benignitatem tuam, Domine, quæ tua sunt cogitare sapere, & mente voluere concede tuo timore configi, & tibi placita, adusque vltimum diem nostrum horam extremam, & postremum halitum exequi largire

Exclama. Quia misericors.

Benedictus es Domine omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui omnem infirmitatem & languorem curas fortis & benefactor, qui ab alieno oppressos cunctos liberas ipse clemens bonorum amator, animarum amice, potentem manum tuam, & brachium tuum excelsum & sanctum extende, & animam corpusque serui tui tange, & à doloris eius lecto, & ab omni eum infirmitate detinente erige, vt inde exurgens cum omni populo tuo, sanctissimum nomen tuum glorificet. *Exclamans.* Tuum est enim misereri, & saluare nos.

Pater sancte, medice animarum & corporum. *Scriptum est superius, super ægrotos.*

In Missa, Antiphona de more dicuntur. Ad Introitum. Miserere nostri, Domine, miserere nostri. *Propositum. Tono quarto.* Ego dixi, Domine, miserere. *Versus.* Beatus qui intelligit super egenum & pauperem.

Apostolus.

Catholicæ Epistolæ Iacobi lectio.

Fratres. Exemplum, *&c.*

Euangelium ex Luca.

In illo tempore. Designauit Iesus, *&c.*

Atque ita Sacerdos alius dicit protensam Orationem: & alter Catechumenos eiicit, & cuncta ordine suo peraguntur: & finitur Missa.

Atque ita accedit infirmus: & incipiunt psallere modulum. Miserere nostri, Domine, miserere. *Et ex positis superius orationibus quisque suam recitat: & vngit frontem, & aures, & manus infirmi, & singuli ellychnium, vt præmissum est, extinguunt. Post hæc totam domum perungunt, signo crucis inter vngendum expresso, & abeunt.* Qui habitat in adiutorio altissimi. *Et hoc pacto Missa finitur.*

σαρκας, καὶ τὰ μέλη τῷ σῷ θελήματι, καὶ καθαρισὸν αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας· συντήρησον αὐτὸν ἄσπιλον, ἄμωμον ἀπὸ πάσης ἐπηρείας τῶν ἀντικειμένων, καὶ χάρισαι ἡμῖν κύριε κατὰ τὴν σὴν χρηστότητα τὰ σὰ νοεῖν, τὰ σὰ φρονεῖν, τὰ σὰ ἀναστρέφεσθαι, τὸν σὸν φόβον φοβεῖσθαι, καὶ ποιεῖν τὸ εὐάρεστόν σοι ἕως τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἡμέρας, καὶ ὥρας καὶ ἀναπνοῆς.

Ἐκφώνως. Ὅτι ἐλεήμων.

Εὐλογητὸς εἶ, κύριε παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, ὁ κραταιὸς καὶ εὐεργέτης, ὁ ῥυόμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τῶν ἀλλοτρίων· αὐτὸς, ἱλάνθρωπε, φιλάγαθε, φιλόψυχε, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιὰν καὶ τὸν βραχίονά σου τὸν ὑψηλὸν καὶ ἅγιον, καὶ ἅψαι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τοῦ δούλου σου, καὶ ἐξανάστησον αὐτὸν ἀπὸ τῆς κλίνης ὀδύνης αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ πάσης νόσου τῆς ἐπερχομένης αὐτῷ ὅπως ἀναστὰς μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ σου δοξάζῃ τὸ πανάγιον ὄνομά σου. Ἐκφώνως. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ἡμᾶς.

Πάτερ ἅγιε ἰατρὲ τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν σωμάτων. προεγράφη ἀνωτέρω ἐπὶ ἀρρώστοις.

Εἰς τὴν λειτουργίαν λέγονται τὰ ἀντίφωνα τὰ ἐξ ἔθους. Εἰς τὴν εἴσοδον. Ἐλέησον ἡμᾶς κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς. Προκείμενον. ἦχος δ'. Ἐγὼ εἶπα κύριε ἐλέησον. Στίχος. Μακάριος ὁ συνιὼν ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα.

Ὁ ἀπόστολος.

Καθολικῆς ἐπιστολῆς Ἰακώβου ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί ὑπόδειγμα. Vt supra.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. Ἀνέδειξεν ὁ Ἰησοῦς. Vt supra.

Καὶ εἶθ' οὕτω τὴν ἐκτενῆ ἕτερος ἱερεὺς· καὶ τοὺς κατηχουμένους ἄλλος. καὶ πάντα κατὰ τὸ σύνηθες λέγονται, καὶ πληροῦται ἡ λειτουργία

Καὶ οὕτως εἰσέρχεται ὁ ἀσθενῶν, καὶ ἄρχονται ψάλλειν τὸ τροπάριον. Ἐλέησον ἡμᾶς κύριε. ἐλέησον. Καὶ λέγει ἕκαστος αὐτῶν εὐχὴν τῶν προγεγραμμένων καὶ ἀλείφει τὸ μέτωπον, καὶ τὰ ὦτα καὶ τὰς χεῖρας τοῦ ἀσθενοῦντος. καὶ σβεννύουσι τὸ φυτίλιον αὐτοῦ ἕκαστος, ὥσπερ εἴρηται. καὶ μετὰ τοῦτο ἀλείφουσι ὅλον τὸν οἶκον ποιοῦντες τύπον σταυροῦ ψάλλοντες. Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου. Καὶ οὕτως ἀποτελεῖται ἡ λειτουργία.

Circa præsens officium, obserua primo. Oleum in non modica quantitate requiri vt quod septem ellychniis consumatur, & ex eo infirmi domus sit pluribus in locis à Sacerdotibus perungenda.

Secundo, μολυβίδιν, seu μολυβίδιον, esse lucernæ myxon, suberem videlicet cum ellychnij alueolo: ἄπτιον autem ipsum ellychnium esse, vtpote quod ἅπτει ardet: quod & corrupte ποῦτι, siue πυΐτιον, & ab aliis φυτὶ & φυτίλιον dicitur.

Tertio. Officium huiusmodi nocturnum esse, & per totam noctem in infirmi domo produci, & fieri παννυχίδα: ideoque matutinorum modulus. Θεὸς κύριος, de quo fol. 57. derelinqui præscribitur: & lugubre Alleluia decantari.

Quarto. Tres priores orationes benedicendo oleo accommodas esse.

Quinto. P rlaudes hic intelligi eam τῶν ὀρθρῶν partem, de qua nos fol. 57. in calce

Sexto. Officium hoc, etiam missam dicendam requirere, in qua infirmis quædam propria dici præscribuntur. Similem ritum habuere quondam Latini vtentes ritu ab Hugo ie Menardo relato in Notis in Gregorij Sacramentarium pagina. 355.

Septimo. Finita missa infirmum vngi, siue in Ecclesia; si aliquatenus valeat, siue in domo, si vires illi deficiant.

Octauo. Orationes à singulis Sacerdotibus super infirmo dicendas, hic deesse.

Superest officium idem prout in his editis extat, cum aliis pariter excusis anno 1570. conferendum.

a Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν] Hæc & quæ sequuntur, vsque ad verba προκείμενον ἦχος β΄. Ἰσχύς, &c. desunt in vetustioribus illis exemplaribus.

b Προκείμενον. ἦχος β΄. Ἰσχύς μου.] Clarius dicta vetusta Veneta obseruant, propositum hoc, cum Euangelio & oratione sequenti, à secundo Sacerdote dici debere, (primus namque Apostolum, Euangelium, & orationem suam legit) scribunt ideo. &c. ἔπειτα λέγει ὁ δεύτερος ἱερεὺς τὸ προκείμενον ἦχος β΄.

c Εἰς δόξαν Θεοῦ.] Post verba hæc, subdunt dicta vetusta exemplaria. Εἰρήνη σοι. Σοφία. Ἀλληλούϊα. ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Προκείμενον. de quo consulenda liturgica, fol. 129.

d Ἐλέησον ἡμᾶς.] Desunt hæc in aliis Venetis.

e Καὶ ἀσπάζεται τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον] Interserunt hic dicta Veneta. καὶ χρίεται ἐκ τοῦ ἁγίου ἐλαίου παρὰ τοῦ ἱερέως λέγοντος τὴν εὐχήν. Πάτερ ἅγιε. &c.

Καὶ ἀπόλυσις.] Legunt αὖθις, καὶ ἀπόλυσις.

f Βαλλεῖ μετανοίας.] Desunt hæc in dictis exemplaribus.

IN OFFICIVM SANCTI OLEI, NOTÆ.

1 Τοῦ ἁγίου ἐλαίου.] Ab oleo sancto, Extremæ Vnctionis materia remota, Sacramentum ipsum, nomen apud Græcos obtinet: *Oleumque sanctum*, ἅγιον ἔλαιον dicitur, quia precibus & Ecclesiæ benedictione, sanctum effectum est, & homines vnctione reddit sanctos. Passim autem rursus εὐχέλαιον vocatur, quasi dicas (non olei consecrationem, vt barbare Meursius in Glossario) sed *oleum cum oratione*, compositis ad inuicem εὐχῆς & ἐλαίου vocibus; eo quod oratio huius olei vnctionem semper comitetur. *Aduocet Presbyteros, & orent super eum vngentes eum Oleo:* dixit Iacobus epist. suæ Canonicæ cap. 5.

2 Τοὺς ἑπτὰ ἱερέων] Præsenti officio peragendo, ipsique sacramento conferendo, septem Sacerdotes apud Græcos hodie conueniunt, totidemq; quondam apud Latinos, Hugone Menardo in Gregoriani Sacramentale notis teste, concurrebant. Septenarii vero illius numeri rationem Thessalonicensis suggerit: καὶ ὁ μὲν Ἀδελφόθεος, οὐ φησιν αὐτὸν τὸν ἀριθμόν· ἡ δὲ συνήθεια ἑπτὰ παρέδωκε προσκαλεῖσθαι· οἶμαι δὲ διὰ τὰ ἑπτὰ χαρίσματα ἀριθμούμενα ἐν Ἠσαΐᾳ τοῦ πνεύματος· ἢ διὰ τοὺς ἑπτὰ ἐκείνους τοῦ νόμου πάλαι ἱερεῖς κύκλῳ σαλπίσαντας τὴν Ἱεριχὼ ἑπτάκις. προστάγματι θεϊκῷ, καὶ καταβαλόντας τὰ τείχη, ὡς ἂν καὶ τὴν πονηρὰν οὗτοι πόλιν, καὶ τὰ ὑψηλὰ τείχη τῆς ἁμαρτίας ὑψωμάτων καθέλωσι· ἢ ὡς καὶ νεκρᾶς οὔσης τῆς ψυχῆς, κατὰ μίμησιν τοῦ προφήτου, ὡς ἐπὶ τῷ παιδὶ ἐκείνῳ τῆς Σωμανίτιδος, εὐξάμενοι τὸν ἱερέα ἑπτάκις, αὐτὴν ἐγείρωσι, καθὰ δὴ ὁ Ἐλισσαῖος τὸ παιδίον, ἑπτάκις ἐπικύψας ἤγειρεν· ἢ καὶ ὡς Ἠλίας ἑπτάκις εὐξάμενος, τὸν οὐρανὸν ὃς ἐκέκλειστο ... καὶ ὑετὸν κατήγαγεν, καὶ οὗτοι ἑπτάκις εὐξάμενοι λύωσι μὲν τὸν τῆς ἁμαρτίας αὐχμόν, ἀνοίξωσι δὲ κατὰ τὸν Πέτρον τὸν οὐρανόν, τὴν κλεῖδα λαβόντες τῆς χάριτος, καὶ τὸν ἔλεον ἐκ τοῦ Θεοῦ τῆς ἀφέσεως, ὡς ὑετὸν καταγάγωσι. οὕτως μὲν οὖν ὁ θεῖος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν ἑπτά. *Et Dei quidem frater Iacobus Presbyterorum numerum non exprimit. At vero septem esse vocandos consuetudine traditum est: quod fieri arbitror propter dona septem, quæ apud Isaiam numerantur; vel propter illos septem antiquæ legis Sacerdotes, qui diuino iussu circumeuntes vrbem Hiericho, septies tubis cecinerunt, & mœnia diruerunt: vt etiam septem Sacerdotes nequitiæ vrbem duraque mœnia altitudinem peccati demoliantur: vel etiam tanquam mortua existente anima, vt supra puerum istius Sunamitidos, ad imitationem Prophetæ septies orent Sacerdotes, & eam suscitent, prout sane excitauit puellum Elisæus, septies reuersus, septies iterum precatus: vel quemadmodum Elias septies orans, cælum quod peccantibus clauserat, iterum aperuit atque deduxit pluuiam: sic isti septies deprecati, soluant quidem squallorem peccati, accepta vero gratia claui, non secus atque Petrus aperiant cælum, atque misericordiam remissionis, velut imbrem à Deo deducant. Is ergo sensus est, vt mea fert sententia, septenarij numeri*, tres autem Sacerdotes, vbi modica est eorum copia, à sacris plerisque ternariis numeri petita ratione, sufficere arbitratur, idem Symeon: qui tamen ab errore graui nullatenus excusari potest, vbi vnum solum, absque aliorum ope vel societate sacramentum hoc non posse conferre, impiè asseuerat. Ea namque potestas in vno solo conuenienti Ecclesiæ ministro, ac plebis Christianæ pastore residet: quamuis tanti Sacramenti reuerentia, & antiquorum Ecclesiæ morum imitatio, plures

expetere videatur: imo & olim adfuisse, tum ex D. Gregorij sacramentario; tum ex alijs vetustissimis Ordinibus Hugonis Menardi ope, è squallore tenebrarum erutis edocemur: id olim religiosè sanxit Gregorius III. Pontif. Maximus in excerpto ex dictis Sanctorum Patrum cap. 9. *Cum reuerentia*, inquit *deferatur oleum ad infirmos, & eos vngant Sacerdotes cum magno honore, & orationum celebritate, quæ ad hoc sunt ordinatæ*: recentius pristinum illum, numquam laudatum satis morem, Concilium Mediolanense quartum renouauit, Titulo, *Quæ pertinent ad Extremam Vnctionem &c.* ceu rationi à D. Thoma l. 4. contra gentes cap. 83. relatæ valdè conformem. Sacramentum hoc enim, inquit, perfectè curat, non sufficit effectum habet, & in eo reperitur copia gratiæ: & ideo competit illi vt multi Sacerdotes intersint, vt & oratio totius Ecclesiæ effectum huius Sacramenti co diuuet. Vnde Iacobus dicit *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & oratio fidei saluabit infirmum*. Si tamen vnus solus Presbyter adsit, intelligitur hoc Sacramentum perficere, virtute totius Ecclesiæ, cuius minister existit, & cuius personam gerit.

3. Ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν οἴκῳ.) Domi quidem graui ægritudine decumbentes, hac sacra vnctione, & releuari, & communiri posse intelligimus: in Ecclesiam vero cum soli firma valetudine vtentes se conferant, qua ratione Sacramentum hoc postremum potest illis conferri? Rem gestam à Græcis narro, quod probandum reiiciendumve in eâ apparet, exinde facile dignoscetur. Graui afflictos ægritudine, déque salute recuperanda desperantes, officio præsenti super eis recitato, vnanimi cum Latinis consensu, in domibus Græci vngunt; in quo non modica, vt Christianos decet se aude dignos ostendunt: imo & ægroti plerique è plebe, aliorum manibus & ope ad Ecclesiam se deferri student, tum vt sacrorum præsentia, & animo leuamen, & corpori miraculi alicuius experimentum in recuperanda salute obueniat, ibique plurium non numquam dierum spatio, in Catechumenæis iacent, pernoctant, morantur, & sacra tandem vnctione sibi remedium exposcunt: quod si Arcudius aduertisset, non tam leui causa sanos in Ecclesia, ac ægrotos in domibus, hoc se Sacramento communire solitos asseruisset. Contingit tamen, fateor, aliquádo, vt officio peracto, ex astantibus plerique, vel benedictionis spiritualis obtinendæ, vel leuis alicuius doloris eos affligentis, leniendi gratia, Vnctionis medela se curari exoptent; quod cum præstent Sacerdotes eadem oratione ac super ægrotos recitata, negotium facessunt Theologo dubitanti, an vnctio huiusmodi sacramentalis sit habenda, nec ne? Condemnat eam Arcudius lib. 5. cap. 4 vt irreligiosam & sacrilegam, & quæ nulla premente necessitate, subiecto eius incapaci exhibeatur. Mihi certe non vt seuera, ita & æqua, vel ratione stabilita videtur hæc sententia. Neque etenim, vt ad germanum & suis partibus absolutum Sacramentum accedunt ij, qui huiusmodi vnctione benedictionem aut consolationem spiritualem expetunt: vel qui leui dolore pressi, aut vulnere percussi, eiusdem vnctionis medicamine à Deo se sanandos confidunt: deest siquidem ministris sacramenti hac ratione conferendi animus, deest & totus ille precum apparatus, quo solo apposito, sacramentum hoc (quod non vnctionis tantum, sed & orationum est fœtus) Græci Theologi perfici docent. Illa vero breuis oratio, πάτερ ἅγιε, ἰατρὲ, &c. quam veram germanamque sacramenti huius formam complecti asseremus, amplissimo verborum sensu abundat, & quæ forsan non nisi præcedentibus alijs precibus ad sacramentum efficiendum restringitur, & quæ proinde à varijs vnctionis vsibus minime abhorrere, & modo huic, modo alteri, pro vario Ecclesiæ ministrique proposito, applicari posse videtur. Vnctionem præterea extra sacramentum ex oleo infirmorum ab Episcopo consecrato, varijs morbis adhibitam fuisse, gesta sanctorum & historiæ Ecclesiasticæ ab ipsomet Arcudio citatæ memoratæ certissime docent, & Græcos à sacrilegio incurrendo, alijs adunctis rationum momentis possunt absoluere: maxime si legitimam & probatam tenemus Latinorum illam consuetudinem, qua non ægrotis tantum, sed etiam populi necessitatibus oleum infirmorum olim fuisse benedictum ostendit D. Gregorij sacramentarium, in quo iuxta lectionem Codicis Rhemensis, apud Hugonem Menardum notatum, pag. 67. scribitur. *Benedicit oleum pro infirmis, siue pro populo, &c.* Quid enim τὸ, *pro populo*, τῷ *pro infirmis*, disiunctiue oppositum, nisi *pro vsibus populi*, etiam extra sacramenti necessitatem occurrentibus? In eodem quoque Gregorij nostro Sacramentario, si bene iudicem, eadem legitur oratio in vnctione cærimoniali infirmi, de qua Marci 6. & in Sacramentaria de quâ Iacobi 5. secundùm namque citati Menardi editionem fol. 51. occurrit ad vngendum infirmum oratio: *Inungo te de oleo sancto, sicut vnxit Samuel Dauid in Regem, & Prophetam: operare creatura Dei, &c.* quæ eadem pag. sequenti comperitur esse vera sacramenti Vnctionis forma: & ne cum Menardo pag. 331. notarum, erronee repetitam: nec in priori tanquam proprio in loco positam dicas; ex aduerso, nec repetitam, nec loco motam asseres: si priori vice vt cærimonialis Vnctioni secunda, vt Sacramentariæ deseruientem intellexeris. Et in eo forsan sensu cum Gaufrido de Collone S. Petri Viui Senonensis Monacho, cuius Chronica inter M.MSS. Monasterij S. Germani de Pratis, asseruatur de Fœlice Papa affirmaueris quod *constituit infirmorum vltimam Vnctionem* (titulo *de S. Fœlice Papa de vltima Vnctione*) quod nempe cerimonialem à sacramentali seiunxerit, & hanc Iacobi Apostoli promulgatam scriptis, à Fœlice Pontifice vltimam deinceps vocitatam, iudicabis. Plures autem difficultatum spinas ingerit, & difficilius à reprehensione vindicatur ille ritus, quo grauioribus subditi peccatis, licet sint ex omni parte sani; quia tamen ægrotorum delicta sanctam Vnctionem curare nouerunt, illam deinceps pro Canone, id est pœnitentia acceptam, & à Sacerdotibus impositam, in delictorum satisfactionem subeunt; & exinde Sacerdotibus tota precum harum serie se expiandos, & infirmorum Vnctione velut aduersa animæ valetudine affectos, & medendos offerũt. Respuit idcirco ritum istum, & omni animi contentione detestatur Arcudius, quasi subiecto minus apto, sano nimirum homini Sacramentum infirmorum attentarent applicare. Verum cum in homine sano vt incapaci subiecto non possit effectum suum sacramenti Vnctio producere: illud idem est, quod si non approbandum, saltem violatæ religionis crimine non condemnandum hunc ritum persuadet, cum nec Græcos conferendi sacramenti propositum habere, demonstrare queat Arcudius. Infirmum enim spiritualem præ oculis habentes, precibus quidem his velut pharmaco salubri sanandum suscipiunt, vulnera eius oleo sancto curare, tum votis & benedictionibus alligare student: non ita tamen vt Vnctio precibus adiuncta, ex opere operato animæ deleat infirmitates, sed si quid

si quid possit ex pœnitentis tantum deuotione, aut Sacerdotis deprecantis charitate, id est ex opere operantis illud valet producere. Addo & hac eadem mente vnumquemque oleo sancto ab Episcopis benedicto sese in Ecclesia Orientali vngendum offerre feria quinta in Cœna Domini: Vnctionemque eiusmodi vt peccatorum antidotum, & sanctitatis largitricem, sacræ communioni prætiam Episcoporum manu suscipere; sed nec ille pœnitens corpore vegetus, nec illi mysteriorum Dei dispensatores, veri germanique sacramenti suscipiendi vel concedendi mentem animumque dicendi sunt habere; cuius defectu, cur sacramentum irreligioso vsu temerare aut violare possint, non video: cum nec apud nos probrum sit vllum pœnitentiæ sacramento illatum, si extra confessionis ipsiusque sacramenti cancellos, peccatis venialibus soluendis, pœnitentiæ formam verbis exprimentibus vtatur, dicatque Sacerdos ex Prædicatorum cæremoniali. *Sitis absoluti*, quod idem est ac, *Absoluo vos, à peccatis & negligentiis vestris*: abest enim ab eius mente, sacramenti exhibendi intentio, deest & subiectum illi suscipiendo proxime depositum: & apta sunt congruaque illa, vt venialium remissionem absque sacramento operentur: ex quo à pari præter cuiuscunque sacramenti collationem in animo habitam, has preces & hanc Vnctionem, permissa sacramentali absolutione, in debitorum satisfactionem poterunt Græci imponere, maxime si antiquam & sinceram traditionem esse comprobent. Quamquam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quorumcumque fidelium Matri & magistræ morigerendo, sint potius Græci ab hac consuetudine deterrendi, ne aut imprudenter sacramenti conferendi animum assumant, aut erronee (quosdam enim ita sensisse non diffiteor) antic pata grauis morbi occasione, à recta valetudine vtentibus sacramentum illud præuenire posse arbitrentur; vel tandem leuissimo morbo curando adeo pretiosum huius sacramenti remedium impendant, & pœnitentiæ vsum in Extremæ Vnctionis susceptionem illegitimam conuertant: atque ita ex indiscreta & promiscua sacramentorum & sacramentalium susceptione, sacramenta violent & superfluo vetandoque cultu Sacramentalia quoque prosequantur. Verum, vt Græcorum præcipitata nimis ac inutilis quandoque Vnctionis huius suscipiendæ auiditas cohibenda, vel penitus deponenda indicatur; ita Latinorum quorumdam in eodem Sacramento suscipiendo segnities stimulanda, & fraudulenta desidiæ decetio, qua ad vltimum vsque spiritum agendum, viribus omnino morbo inualescente, fractis, non propinquis tantum, sed & salutis spe vitaque ipsa valere iussis, remittitur expetendum, acribus doctorum pietatisque Christianæ moderatorum reprehensionibus & monitis est castiganda: Atque ita Iacobi verbis obaudientes Græci, nusquam infirma corporis valetudine, ex pœnitudinis solius affectu, feria magna quinta, Ecclesiam vngendi conueniene, sed in infirmitate positi Sacerdotes cum Vnctione deprecaturos aduocabunt: Latini vero neutiquam hanc extremam, quod in extremis vitæ conferenda sit, at quod Vnctionum Baptismi, Confirmationis vel Ordinis postrema occurrat, vocitatam: mente volentes, nec non eo fine institutam, vt *oratio fidei saluet infirmum, & alleuiet eum Dominus*, scilicet, hinc morbo vitæ periculum inferente, illinc vero plurima adhuc salutis spe relicta, vt his verbis (ne Deum tentet, vel miracula, stupendaque signa quotidie deprecetur) Ecclesia, rationis amica, ac corporeæ quoque salutis hominum prouida, congrue possit orare: *Cunctos dolores cordis & corporis ab eo expelle, & plenam ei exteriorem interiusque sanitatem misericorditer redde*, &c. Et, *hunc famulum à lecto ægritudinis tua potentia erigat ad salutem*, &c pluraque his similia, (quæ imminentem quidem, at non certam mortem morbum illaturum significant) sedulos magis ac sollicitos de sacramenti huius fructu percipiendo se præstabunt: & aduertent insuper pœnitentiam plurimam sacramentum hoc profiteri (qua fuit ratio vt pœnitentibus sanis suscipiendum illud imponerent Græci) lachrymas, cordis dolorem exquirere, *vt si in peccatis sit infirmus, dimittantur ei*: preces eius Dei misericordiam prouocant, cilicium cineresque ægroto imponendos secum olim ducebat: & ne Græcis castigatione dignis saucam nimis pœnitentiæ comitem ac appendicem nulquam vocato, periclitanti tamen ob imperfectionem pœnitentiæ, ac in eius subsidium & complementum, in extremis vel vitæ periculo, necnon vt præuia communionis dispositio non ita pridem assumebatur; sicut Confirmatio quondam & Baptismum consummabat, & ad Eucharistiæ gratiam consequendam hominem recens in Christo natum præparabat. Verum quis mente sanus pœnitentiam, Deique pulsandam misericordiam, aut Eucharistiam salutis cibum, fideiq; mysterium ad vsque vitæ metam reponat suscipiendum, cum desperata corporis sanitate, emortuisque sensibus, animaque ipsa suis omnibus actibus interdicta, hostes exitum eius præstolantes eam in perditionis barathrum detrudere confidunt. Eodem itaque temporis spatio ac eodem morbi corporisque statu, quo confessio & communio à nobis expeti debet Vnctio, vt indiuisa quondam sacramenta parem in nobis ex simili dispositione gratiam possint producere.

4 Εὐλογημένος τῷ κυρίῳ ἡμῶν.] His verbis εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· πάντοτε νῦν ἢ ἀεὶ, ἢ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

5. Τετράχιον.] Quale sit τετράχιον, ex alibi dictis constat. Inter prooemiacas autem siue primordiales preces, a primæua illius decantandi institutione, principem locum obtinuisse, narrat Nicephorus lib. 14. cap. 46. ἐξ ἐκείνου ἡ Χριστοῦ ἐκκλησία τοῦτο παραλαβοῦσα οὐ καθ' ἑορτὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀκαθίστως, καὶ ὡς εἰπεῖν ἐπ' ἀρχῇ πάσης ὕμνου, τοῦτον καὶ πρὸ πάντων πλατεῖ στόματι κεκράγαμεν. *Ex eo tempore Ecclesia Christi eum acceptum, non quolibet tantum die vsurpat, sed etiam vt simpliciter dicam, cuiuslibet laudis initio, ante omnia, pleno ore emittit* Prooemiacæ vero preces eæ sunt, quæ cuilibet officio persoluendo præbent initium (quales sunt apud nos oratio Dominica, versus, *Deus in adiutorium, Gloria Patri &c.* quarum vnamquamque initialibus tantum verbis in pluribus Euchologii officiis notatam reperies, & in aliis semper dicendam intelliges.

6. Ἦχος πλ. β.] Octo Græcis esse tonos musicos, ὀκτώηχον voce comprehensos diximus. Quatuor recti, & alii obliqui vocantur: ἦχος α. *tonus primus*, ἦχος β'. *tonus secundus*, ἦχος γ'. *tonus tertius*, ἦχος δ'. *tonus quartus*. ἦχος πλ. α. *tonus obliqui primi*, ἦχος πλ. β'. *tonus obliqui secundi*. *septimus* ἦχος βαρὺς audit: *vltimus est* ἦχος πλ. δ'. *tonus obliqui quarti*. Toni primi quatuor vocantur à Musicæ studiosis Principales & Recti: Alii minus præcipui, Obliqui, Ministri: eorumque à primis in eo stat discrimen, quod vocibus quatuor, seu sonis διὰ τεσσάρων, seu, si mauis vna quarta, sub Principali descendunt. Eorum tertius, qui omnium septimus est,

non tam ἦχος βαρὺς, *tonus grauis* audit, vtpote non cursim, nec festinatim, vt nonnumquam alij, sed *grauiter*, tarde, & morose sit decantandus.

7. Τὰς ἐυσπλάγχνας τὴν πύλην.] His adde, vt modulum integrum habeas: ἀνοίξον ἡμῖν Θεοτόκε, ἐλπίζοντες εἰς σὲ μὴ ἀστοχήσωμεν, ῥυσθείημεν διὰ σοῦ τῶν περιστάσεων. σὺ γὰρ εἶ ἡ σωτηρία τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν.

8. Καὶ ὁ κανών.] Verbis Zonaræ in Hymnorum expositione hic mihi vtendum est, καὶ πρῶτον ῥητέον τί κανών; καὶ τί ᾠδή; διὰ τί ἐννέα ᾠδαί; καὶ διὰ τί ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἡ δευτέρα παραλιμπάνεται; καὶ τί εἱρμοί; καὶ τί τροπάρια; Κανὼν λέγεται ὅτι ὡρισμένον καὶ τεταγμένον ἔχει τὸ ἀριθμὸν ἐννέα ᾠδὰς συμπλεκόμενον. *Principio dicendum, quid sit Canon, quid Canticum, cur nouem sint Cantica, & cur plerumque secundum omittatur? quid Tractus, quid Moduli? Canon dicitur ex eo quod habeat certos præfinitosque modulos & numeros, vt puta nouem Canticis inclusos*: siue iuxta Arcudium lib. 5. cap. 1. Canon Musicis Græcis præfinitam, præscriptam, ac determinatam mensuram Hymnorum significat: propterea & Canonem vocant, quod modulationes eam mensuram non excedant.

9. Οὗ ἡ ἀκροστιχίς.] Alterius sententiæ litteras in Acrostichidas componere student Græci: quamuis vt hic obseruari potest, in Canone sequenti, Acrostichorum legem non vbique inuiolatam teneant, propter inserta quædam extranea troparia.

10. Ἀρσενίου] Arsenium Canonis huius authorem, neque inter priscæ ætatis, neque inter medij temporis scriptores, referendum putat doctissimus Allatius. Catholicum virum, & cum Ecclesia Romana coniunctum asserit Arcudius lib. 5. cap. 1. & Monembasiæ fuisse Episcopum, quem depositione & excommunicatione Pachomius Patriarcha percussit, ac propterea circa annum 1480 vixisse coniicit: operaque plura ab eo scripta refert Gesnerus in Bibliotheca: & de gestis eius refert Turcogræcia fol. 147. Verum cum hoc Arsenio opus præsens antiquius esse comprobetur, cum vetustissimum Barberinum MS. de huiusmodi Canone mentionem faciat ea propter Georgij Coresij in suis ad me litteris vltimè datis, alij Arsenio Ascetæ illud adscribentis, sententia videtur potius amplectenda. Is autem sanctissimi Patriarchæ Ignatij, & Basilij Macedonis tempore vixit, ad quem & Photius epistolam direxit apud Baronium anno 870. num. 57. latinitate donatam.

11. ᾨδὴ α'.] Quid sit Oda vel Canticum, & qualis sit eius structura, exponit Zonaras. ᾠδὴ δὲ οὐ δι' ὀργάνων ψαλλομένη, ἀλλὰ διὰ ζώσης φωνῆς ἐμμελῶς ᾀδομένη τῷ Θεῷ· οὕτως γὰρ τὸν χαριστήριον, καὶ αἶνον τῷ Θεῷ, ἐννέα δέ εἰσιν αἱ ᾠδαί, ὅτι τὰς ἐν οὐρανοῖς ἱεραρχίας, καὶ ὑμνῳδίας εἰκόνας εἰσί. καὶ ἄλλως δὲ εἰσὶν ἐννέα ᾠδαί, διὰ τὸ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῆς ἁγίας τριάδος συμβολικῶς, καὶ εἰς τιμὴν αὐτῆς ἐκ τῶν πατέρων ωρίσθησαν. Et post pauca: τρισσάκις γὰρ τὰ τρία ἐννέα, τὸν ἐννατον ἀπαρτίζουσι ἀριθμόν. ὡς γὰρ τελείως ἔχοντα τριάδα τοῦτον τὸν ἀριθμόν, καὶ δι' αὐτοῦ συνιστάμενον εἰς τὴν ὑμνον τῆς ἁγίας τριάδος τοῦτον ἀπαιτεῖ. *Canticum vero id dicitur, quod Deo non per instrumenta canitur, sed viua voce modulando cantatur: nihil enim aliud est quam Hymnus gratiis agendis, & laudando Deo accommodatus. Sunt autem Cantica nouem* (in vnoquoque Canone) *quia cælestis Hierarchiæ ac hymnodiæ imaginem præferunt. Aliam quoque ob causam nouem Cantica constituuntur, nimirum vt sanctissimam Trinitatem symbolice repræsentent, in cuius honorem, iam olim à Patribus definita sunt. Nam si ter tria dicas, vti tuae numerum nouenarium conficies, quem huic Hymno destinarunt, tanquam triplici Trinitate constantem, & ex tali Trinitate conflatum.* Breuius & argutè magis, dixit Arcudius vbi suprà. Mensura Canticorum vnius Canonis, ascendit a nouenarium numerum, qui in numeris (vt harum rerum aiunt periti) est omnium maximus. Nam deinceps sequuntur Decades, Hecatontades, Chiliades, Myriades: quæ similiter progrediuntur ac Monades, reliqui vero numeri secundum compositionem horum, & repetitionem fiunt. Canon dicitur terminus huius mensuræ constans ex nouem Canticis.

12. Θαλάσσης τὸ ἐρυθραῖον πέλαγος] Libro, notis musicis exaratos, inter cantandum rarissime conspiciunt, vel etiam habent Græci: communesque ideo, & verbis & cantu, memoriæ tenaciter infigunt Hymnos, ad quorum normam alios pari sylabarum numero constantes, cantando inflectunt: quorum ideo primordia Canticis alijs inscribunt, vt ad eorum regulam, sequentes indicent esse decantandos. Hi vocantur εἱρμοί, siue *Tractus*, vt qui sequentes modulos ad suam musicam inflexionem *trahant*: eosque secundum octo Tonorum varietatem collectos, liber Ecclesiæ εἱρμολόγιον dictus continet. Redit in hunc sensum, quod de Tractu scribit Arcudius: εἱρμὸς λέγεται ὅτι κατὰ τάξιν τινά, καὶ συνθέσιν, καὶ μελῳδίᾳ εἱρμένος, καὶ πλεκόμενος καὶ ἁρμαζόμενος φέρεται, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχε. *Tractus dicitur, quod ordine quodam, & compositione, suaque cantu continuatus, contextus, atque concinnatus, non autem temerè procedat*: vel dicitur ὁρμὸς, id est *series*, quod reliquorum quæ canuntur, consequentia & series ab eo ducatur. Zonaras: εἱρμὸς λέγεται ὡς ἀκολουθίαν τινὰ καὶ εἰς τὴν ἁρμονίαν διδοὺς τοῖς μετ' αὐτὸν τροπαρίοις· πρὸς γὰρ τὸ τοῦ εἱρμοῦ μέλος καὶ ταῦτα ῥυθμίζονται, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀναφερόμενα ἁρμόζονταί τε, καὶ ψάλλονται, καὶ τὴν ἁρμονίαν τοῦ μελῳδήματος ἐκείνῳ ἀκολουθοῦσι. ὁ ὅτι συνείρει καὶ συμπλέκει ἑαυτῷ κατὰ τὸ μέλος ὁ εἱρμὸς τὰ τροπάρια. *Tractus appellantur, quod seriem quandam & connexionem, & ordinem cantus & consonantiæ tribuant consequentibus post se modulis: nam ad cantum Tractuum conformantur & attemperantur, etiā moduli, & decantantur, non sine relatione ad Tractus, quorum eadem melodiam sonumque imitantur.* Vel inde Tractus nomen habet, quod contrahat, atque connectat sibi in melodiâ modulum: qui quia ad eius modum & cantum vestitur: ὅτι τρέπεται πρὸς αὐτόν, siue, πρὸς αὐτὸ τρέπον ἐστι. vocatur τροπάριον: quam vocem nihilominus Ecclesiasticæ facundiæ studiosis explicat eruditus Ligaridius, vt quasi τροπαιάριον, ἀπὸ τοῦ τροπαίου, deducatur; & sit Hymnus qui victoriam & pæana personet, vel qui τοὺς τρόπους *mores* alicuius sancti referat: rectius tamen ἀπὸ τοῦ τρέπω. vel propinquius, ἀπὸ τοῦ τρόπου originem ducit; siue dicas ob vocem in cantando varie versam & inflexam (qui mihi ratio est vt *modulum* semper reddiderim) siue, quia Canonarcha dum τροπάριον illud per commata suggerit (raro namque pulpitis astant Græci) modo in chorum hunc, modo in alium τρέπεται *vertitur*: siue tandem cum Zonara teneas, quod τροπάρια λέγονται, ὡς πρὸς τοὺς εἱρμοὺς τρεπόμενα, καὶ τὴν ἀναφορὰν τοῦ μέλους πρὸς ἐκείνους ποιούμενα· ἢ καὶ ὡς τρέποντα τὴν φωνὴν τῶν ᾀδόντων πρὸς τὸ μέλος, καὶ τὸν ῥυθμὸν τοῦ εἱρμοῦ. οἱ μὲν γὰρ πρὸς ἐκείνους ὁ τὸν αὐτὰ ψάλλοντα φθόγγος ἰθύνεται, οὐκ εὔρυθμος ἔσται τὸ μέλος. οὐδὲ ἐμμελές, οὐδὲ μέλος ἂν λέγοιτο· ἀλλ' ἄναρχος καὶ ἀσύμφωνος, καὶ ἄρρυθμον φώνημα. *Moduli dicuntur, qui ad Tractuum modum & vertuntur inflectuntur & canuntur: vel quod cantorum voces ad sonum & numerum Tractuum modificant: nisi enim ad eorum normam modulantium vox dirigatur, nusquam erit consonus cantus, aut suauis*

harmonia, neque melodia vere vocabitur: sed absonus quidam, inconcinnus, & ineptus clamor. Et ne taceat in psallentium choro Arcudius: τροπάρια, inquit, πρὸς τὸν εἱρμὸν τίκτεται καὶ ῥυθμίζεται· κανόνα ἔχει εἰκότως παραδειγματικὸν καὶ ποιητικόν. *Moduli iuxta Tractus vertuntur, & ad illos inclinant: velut enim exemplar, & perfectiuam causam eos respiciunt.* Inuentorem porro τροπαρίων facit Chrysostomum laudatus Ligaridius (non enim modernam esse illorum editionem docet Cedrenus, qui iam Zenonis Imperatoris ætate Anthimum & Timocletem τροπαρίων ποιητὰς floruisse testatur) κοντακίων autem Romanum Monachum, dicato ipsi ab Ecclesia Græca die celebrem, ἐξαποστειλαρίων vero Constantinum Leonis Philosophi filium. Sed vt τροπαρίων & Hymnorum compositioni animum applicuerant Imperatores, ita & modulâ sonora pie voce in Ecclesia publice cantare, laude quoque non indignum putarunt. Laudatus ideo à Cedreno Leo Armenius, deque Theophilo alias impio, refert idem author: ἦν φιλοτιμότατος καὶ μελῳδὸς εἶναι. διὸ καὶ ὕμνους τινὰς ποιεῖ, καὶ στιχηρὰ μελίζων, ... τὸ ... Ἀμβρόσιος ... Θαρρεῖτε ... ἐν τῇ ... τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ ... φέρεται δὲ, καί τις λόγος, ὡς ... ἐν φωνῇ ... τὸ χειρονομεῖν ... καὶ τὸ στιχηρὸν δὲ ... Ἐξάγετε ἔξω, ... *Ambiebat (Theophilus) & musicæ laude excellere. Hymnosque quosdam & Versus composuit, decantari postea iussos: de quibus est, Benedicite, quarti Toni: quod ex Aadi filia, octauo Cantico, a se concinnatum in Ecclesia Dei clara voce cani mandauit. Ferunt etiam illum cantus amore illectum, in solemnibus ad magnam Ecclesiam conuentibus ac festis, ne manus quidem ad cantus artificiosam normam agitare recusasse: Clerumque ideo centum argenti libris donasse. Quidam eius ingenij fœtum Versum illum, qui in Palmarum die cantatur, ferunt: cuius initium Exite gentes, exite populi.* Vox porro χειρονομεῖν, non est simpliciter elata, depressaque ad numerum manu modulationem, normamque præscribere: sed Græcis ad pulpita cantantibus minime conuenire solitis, est; post κανονάρχην à Cano[n]archa è libro suggesta cantus moderatorem in omnium conspectu, varijs manus dextræ motibus & gestibus, erectis nimirum, depressis, extensis, contractis, aut combinatis digitis, diuersas cantus figuras, & vocum inflexiones characterum musicorum vice designare: atque ita huius cantus ducem reliqui attente respicientes, velut totius modulationis regulam sequuntur. Quibus de Theophilo, & alijs prioribus tempore concessis, notarum musicarum in læua manu impressa series, & musices prima rudimenta varijs eiusdem manus iuncturis locisque mente concipienda, Ioanni decimo nono Pontifici Romano velut illius inuentori nequeunt attribui: scripserit de eo licet Ciaconius circa annum 1018. *Vir artis musicæ eruditissimus fuit, nouam vocum flectendarum disciplinam, quæ in hunc vsque diem obseruatur, per literas [notas] siue flexuras digitorum læuæ manus adiungendas edidit:* nisi forte intelligamus χειρονομίαν illam (Gallis *gamme* dictam) dextræ manus motibus & flexuris à Græcis iam a seculis aliquot vsitatam: Ioannem Pontificem nihil eam translulisse, & Latinis addidisse laudandum esse.

13. ...] Vltimum Odarum siue Canticorum ..., pro suo in virginem Deiparam affectu, verbis ipsius Odæ subiecto quadrantibus compositum, solent in eius honorem Græci decantare. Sæpius autem in officijs Ecclesiasticis contracta hac nota Ͻ depingitur. Ante penultimum vero modulum τὸ, Δόξα πατρὶ, καὶ υἱῷ, &c. contracte hac figura ⸓ notatum conspicitur: & sequens Versiculus, καὶ νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. τῷ ... præmittitur.

14. ᾨδὴ γ´.] Quid est quod Græci post primum quodlibet Canonum Canticum, omisso secundo, tertium confestim suonciunt: Respondet Zonaras. παρὰ ... ὅτι οὐχ ... καὶ ... τοῦ ... ᾠδὴ ... *Omittitur autem Canticum secundum, quia non est Hymnus ad Deum, sed compellatio Iudæorum, & comminatio, & nequitiæ eorum increpatio: malorumque quæ eis superuentura sunt, prædictio. Dicitur etiam Canticum quia est prænunciatio grauissimarum cladium, quas ob improbitatem Israelitæ incursuri erant: & præmonitio tristissimarum & plane tragicarum calamitatum. A voce enim ᾄδω contractione facta fit ᾠδή: & est Hymnus & oratio affectuose, & flebiliter, & contrito corde instituenda.* His Zonaræ verbis, quæstioni tenebras densiores offundentibus, lux est aliunde deducenda. ...um soleant nouem scripturæ sacræ Cantica ᾠδὰς, secundum ordinem & feria ... in laudibus, Græci recitare: primum quidem Dominicâ & feria secunda τὸ, Ἄσωμεν τῷ κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται: secundum, de quo hîc sermo, τὸ, Πρόσεχε οὐρανὲ καὶ λαλήσω, feria tertia: tertium, ... feria quarta: quartum, Κύριε εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου, feria quinta: quintum, ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρὸς σὲ ὁ Θεὸς, feria sexta: sabbato vero sextum, ... & septimum, εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν: reliqua duo tandem alio tempore persoluunt. Secundum autem illorum, πρόσεχε οὐρανὲ καὶ λαλήσω, quia corruptoribus & minis in peruicaces & perduelles Hebræos tonat, omissum idcirco toto anni decursu, solo quadragesimæ magnæ tempore lugubri, quo comminationibus, & tristis augurij vocibus peccatores terret Ecclesia, cantandum resumit: ita Horologij typus. ἰστέον ὅτι ἡ δευτέρα ᾠδὴ οὐ λέγεται ... εἰ μὴ ἐν μόνῃ τῇ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ κατὰ τὴν τρίτην. *Sciendum quod secundum Canticum nunquam per versus recitatur, nisi quadragesimæ magnæ tertia feria.* Iam cum Canon quilibet ob nouenarium scripturæ Canticorum numerum, nouem quoque Odis reperiatur conflatum, cum secundum, exposito tempore dimittatur, hac quoque de causa Canonis odam secundam intercidere, siue omitti necesse est. Non typographi itaque errori, sed mysterio significando adscribendum, vt lecto Canonis primo Cantico tertium confestim subnectatur.

15. Κάθισμα.] Modulus est, inter quem cantandum, cantoribus id paulisper quiescendum, & à labore respirandum, sedere licitum est.

16. Ὁ ἰατρὸς καὶ βοηθός.] Catholicum Græcorum sensum, circa Extremæ Vnctionis sacramentum declarat hic locus. Effectu enim secundario tantùm obtentum, corporis nimirum salutem, hæc verba:

[illegible] primarium autem & præcipuum, reliquorum, scilicet peccati oblitterationem, hæc alia: [illegible] Theologi Græci quam nis al Ecclesia Latina & orthodoxa alieni Symeonis Thessalonicensis hæc est aperta mens lib. de Sacram. Titulo [illegible] τὸ ἅγιον ἔλαιον, *qua operatur sacrum oleum*, scilicet: [illegible] *Gratia enim maximarum auctorem se præbet, liberationis ægritudinum, remissionis peccatorum, sanctificationis & roboris animi dispensatorem, & denique regni cælorum conciliatorem*. & alio in loco, [illegible] *Sacrum oleum quoque & sacer ritus sine sacramentum traditum est, ut quod diuinæ misericordiæ typus sit & signum, redemptionem & sanctificationem à peccato cunctis conferens. Propterea peccatorum solutionem præstat, ab infirmitatibus eripit, & sanctificatione replet*. Vno verbo sacramentum, a Christo Domino institutum agnoscit idem author, Titulo [illegible] τὸ ἅγιον ἔλαιον. [illegible] *Quod & sancti olei, id est Extrema cum oratione Vnctionis sacramentum à Saluatore traditum est*. [illegible] *Ecce oleum sanctificatum in credentibus conceditur, & infirmos sanat, & non corpora tantum, sed & animas curat: & de hoc frater Domini testimonium perhibet*.

17. [illegible]] Alludunt hæc verba ad septenarium Sacerdotum numerum, diuinarum miserationum effluxum, & aduentum adumbrantem: Christus enim misericordiæ typum septenario inclusit numero, qui non tantùm septies, sed & septuagies septies, Petrum proximo in sibi delicta condonare.

18. Ἄξιον [illegible]] Reliquum huius Hymni est huiusmodi: [illegible]

19. Τὴν τιμιωτέραν] Hic alius Hymnus sic habet, [illegible]

20. Ἐξαποστειλάριον.] Genus Hymni est, pro solito, gratiæ cælestis, & Spiritus Sancti aduentum implorans: vel ad Apostolorum Euangelij prædicandi causa missionem celebrandam, à Const. ntino Leonis Philosophi filio excogitatum: quamuis in præsenti de alterutro eorum nulla fiat mentio.

21. Εἰς τοὺς αἴνους] Ad variarum lectionum calcem, fol. 452. obseruauimus olei sacri officium, ex vigiliis siue nocturnis, Laudibus, & Missa coalescere, atque adeo cum præcedentia Matutinis precibus sint interserenda (lectus enim hucusque Arsenij Canon, ille idem est qui fol. 5[illegible] numero .8 memoratur) [illegible], iam, inquam, præsentes *Versus similares* in ea parte [illegible] *Laudum* decantandi sunt, quæ dicitur αἶνοι siue *Laudes*, cum psalmi 148 149. & 150 de quibus fol. 57 canuntur. Reliqua vero in Missa recitari intelliguntur.

22. Τὸ [illegible] ἔλαιον.] Cum Sacerdotalis sit ministerij agionis olei sacri linitio, illud contentiosè factum est, vt non à Græcis Pontificibus, sed à Sacerdotibus consecratum, & quoties vrget necessitas renouatum, & recens benedictum huic sacramento conferri ordo proferatur. Non diffitendum tamen primigeniæ potestatis huius sacri olei conficiendi signum exhibere Pontifices Græcos, cum feria quinta magna solemni precum & ritus apparatu, semel illud in anno sanctificant. At cum in cæremoniali astantium Vnctione eodem tempore consumatur, (cuncti namque ad sacram synaxim accessuri in peccatorum expiationem sese vngendos offerunt: & Pontifex ipse primus omnium accepta mani manu suscipit Vnctionem & reliquos deinceps pie vngit: cum in eo stuporem, vt reor, plerisque incutso testimonium ex parte Damascenus perhibet [illegible] *Veluti enim qui ægrotantem vnguento, vel alio sacro oleo vult inungere, prior ipse vngendo particeps est Vnctionis, & sic postea morbo laborantem inungit: itaque pro salute proximi adhibito fac aliquid facit; primum sibi deinde proximo prodest:*) cùm, inquam, tunc oleum omne consumatur, facultatem illud denuo consecrandi, priuato conuentuque parochis ipsi Pontifices taciti ex antiquo more videntur remittere. Consuetudinem Summorum totius Ecclesiæ Pontificum confirmauit auctoritas Clementis VIII. verbis manifestata in instructione ad Episcopos Latinos directa, titulo: *Circa oleum sanctum infirmorum*, quo Romanus & supremus Episcopus edicit: *Non sunt cogendi Presbyteri Græci, olea sancta præter Chrisma, ab Episcopis Latinis Diœcesanis, accipere: cum eiusmodi olea, ab eis, in ipsa oleorum & sacramentorum exhibitione, ex veteri ritu conficiantur, ac benedicantur*. Videndus de his Arcudius lib 5. cap. 2.

23. [illegible] τὴν κανδήλαν] Oleum infirmis vngendis in vase separato non asseruant Græci nisi forsan in magna Ecclesia, in vna ex appensis lampadibus, ea nimirum quæ coram Christi Domini ardet imagine, & hac de causa etiam κανδήλα τῆς εὐχελαίου audit: de huiusmodi lampade Symeon Thessalonicensis, [illegible] inquit [illegible] *Oleum deinde in lucernam immittitur, aut in vas aliud, in quo septem ellychnia iuxta Sacerdotum numerum, & in figuram gratiarum Spiritus accenduntur, & quia vt lucerna per sanctum oleum euadit, & velut holocaustum & sacrificium in mundum Deo offertur*.

24. [illegible]] Symeon. [illegible] *Ad oleum in vase vinum additur: subindicat enim & in nobis vulnerati illius curationem, quem è Samaria suscipiens Iesus sanum fecit*.

25. Ἀγίασον τὸ ἔλαιον τοῦτο] Cum ex parte, sacri Chrismatis, hæc autem Vnctionis oleum sit tota materia, quærit Thessalonicensis: [illegible] *Qua ratione in sanctio, & magno Vnguento, & in Extrema Vnctione adhibetur oleum*. Respondet [illegible]

κλυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας ἐῤῥύσθημεν. *Quia tam hic, quàm ibi, diuina misericordia typum prefert oleum. Illic namque in Vnguento salutem nostram, & à morte liberationem, & Sancti Spiritus signaculum, quo peccatorum diluuio sumus erepti, significat.*

26 Ἐν ὅσῳ δὲ λέγεται ὁ εὐχή.] Superiorem orationem ab omnibus Sacerdotibus dici permittunt hæc verba, quamuis superiora: ὅταν λέγῃ ὁ πρῶτος τῶν ἱερέων τὴν εὐχὴν vni soli detulerint, recitandam: verum hic, clare; illi tacitè, illam legant, atque ita cuncti ad consecrandum oleum sanctum concurrunt.

27 Φυλάττει ἀπὸ τοῖς ἀερίοις τόποις.] Ex his colligit Gabriel Philadelphiensis sacramenti Vnctionis effectum esse, vt eo munitus homo, cum vita fungitur, ad cælestè regnum apertam viam, & ab occurrantibus aereis immundis spiritibus liberam reperiat. εἰ τύχοι δὲ ἀπελθεῖν ὁ χρισθεὶς, πρὸς τὰς ἐκεῖ μονὰς ἐκείνας ἀνεμποδίστως ... *Si forte hic vnctus discesserit, ad illas mansiones, facile conscendere potest, aereis immundis spiritibus ad eum accedere non valentibus.* Cui consentit Ambrosiana sacramenti huius forma: *Vngo te oleo sanctificato in nomine Patris, &c. vt more militis vnctus, preparatus ad certamen, aëreas possis superare potestates.*

28. Καὶ οὕτως τὴν εὐχήν.] Diuersissima est hic, antiquorum libriorum, & recentiorum lectio. Illa etenim Apostolo & Euangelio ab vnoquoque Sacerdotum recitatis, tum demum ab omnibus simul, vel saltem, successiue, spatio tamen temporis eodem fieri Vnctionem, & pariter orationem Πάτερ ἅγιε ἰατρὲ τῶν ψυχῶν, pronuntiari enarrant, atque ita circa totius officii medium materia formaque sacramenti ab omnibus apposita, ab omnibus quoque ostenditur sacramentum. Hæc vero, lectis ab vnoquoque Sacerdotum Apostolo & Euangelio Vnctionem, & deprecatoriam sacramenti formam confestim proferri demonstrant: atque separatim, & facto temporis interuallo, singuli ægrotum vngunt: vtrobique autem materiam & formam simul adiungunt, vt vnum perfectum sacramentum conferre dicantur.

29 Πάτερ ἅγιε ἰατρὲ τῶν ψυχῶν.] Veram sacramenti Extremæ Vnctionis formam hac in prece contineri, donec Neophytus Rhodinus in sua Synopsi vernacula, iussu sacræ Congregationis de propaganda Fide approbata, eiusque impensis Romæ edita: ἡ ὕλη τοῦ εὐχελαίου εἶναι τὸ ἐλαιόλαδον εὐλογημένον ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα, ὁ ἀπὸ τὸν ἱερέα ὁποῦ εὑρεθοῦσι παρόντες κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐκκλησίας. τὸ εἶδος δὲ εἶναι ὁ εὐχὴ ὁποῦ λέγει ὁ ἱερεὺς ὅταν ἀλείφῃ τὸν ἀσθενοῦντα, ἤγουν τό· πάτερ ἅγιε ἰατρὲ τῶν ψυχῶν. *Materia sacramenti Extremæ Vnctionis est oleum oliuæ expressum à Pontifice vel à Sacerdotibus, qui præsentes fuerint, iuxta Ecclesiæ morem, benedictum. forma vero est oratio illa, quam dicit Sacerdos, cum infirmum vngit, videlicet: Pater sancte medice animarum.* In eadem est sententia Arcudius lib. . cap. 5. quam quidem hæ rationes confirmant. Effectus enim sacramenti præcipuos & à Christo Legislatore potissimum intentos, peccatorum videlicet remissionem, & infirmitatis leuamen hæc oratio disertè explicat: precandi etiam more, vt patet, edita est: coniuncta etiam Vnctioni, vt materiæ proximæ, & sacramenti comparti est hæc forma: nec tandem alia sunt verba cui formalis huius sacramenti virtus & efficacia, commodius, toto in hoc officio tribuatur: sed neque ex traditione a maxima parte Græci: in his itaque forma sacramenti huius residebit, vel certe alia congruentior sacramento huic administrando propria supererit proferenda: quam licet effingere molitus fuerit Caramsyritus Italogræcus tractatus 1. Elencho 23. & alijs locis, & sub tertia persona compositam esse voluerit, χρίεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ἔλαιον, &c. tamen quia hucusque Græcis ignota fuit, nec Summo Pontifici innotuit, nec Ecclesiæ Græcæ fuit communis, meritò cùm authore Caramsyrito, & eius cunctis operibus, iam damnatis, reprobanda est: & quam tacite Petri Sedes admisit, in Græcis Ecclesiis retinenda. Etsi enim, quod solum in ea potest displicere, olei appositi Vnctionem, vel vngendi ministerium non exprimat aperte, abunde tamen est in superioribus, patefacta: & vnctio præsens non nisi verborum eandem memorantium & exprimentium consecutio est & corollarium. Et opponatur licet in plerisque Ms. hanc orationem reperiri breuiorem, nihil officit: eius siquidem incrementum nihil essentiale secum detulit aut immutauit; sed aliquorum solummodo sanctorum nomina ex posteriorum deuotione adiecta expressit, quæ nec formæ memoratæ integritatem minuunt, aut eius sensum immutauerunt. Quæ cum quæ tamen variatio inter vtramque est alibi commodius exponitur. ἐν ἀκολουθίᾳ τῆς παρακλήσεως ... ψυχῶν τοῦ ... ἀγαθοῦ ...

30 Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ.] Sanctos arte medica celebres, infirmorum saluti impetrandæ inuocat Ecclesia Orientalis: & præ cæteris beatos fratres Cosmam & Damianum, Antonomasticôs, ἀναργύρους *mercede non conductos*, vbique nuncupatos: eo quod vt de illis prima Nouembris canit Ecclesia. ὅλην τὴν ἐλπίδα ἐν οὐρανοῖς τὴν ... ἀνάργυροι οἱ ἅγιοι ... δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν διδότε τοῖς νοσοῦσι τὰ ἰάματα· χρυσὸν ἢ ἄργυρον ... κτήνεσι εὐεργεσίας μετέδωκαν. *Totam in cælis spem reponentes, thesaurum furibus imperuium sibi recondiderunt: gratis acceperunt, gratis etiam medelam largiuntur: aurum & argentum Euangelij præceptis imbuti, non possederunt, homines & bestias, suorum beneficiorum participes fecerunt.*

31 Κύρου καὶ Ἰωάννου.] De iis Synaxarion 31. Ianuarij: οὗτοι ἅγιοι μάρτυρες Κῦρος καὶ Ἰωάννης ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως. ὁ μὲν Κῦρος ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, ὁ δὲ Ἰωάννης ἐξ Ἐδέσσης ... τῆς Χριστιανῶν ... τὴν Ἀραβίας ... καταλαβὼν ὁ Κῦρος, ... ὁ δὲ Ἰωάννης ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ... Ἀλεξάνδρειαν ... : & quibusdam interpositis: καὶ ξίφει τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν. *Hi sancti Martyres Cyrus & Ioannes Diocletiano Imperatore, Cyrus quidem Alexandria, Ioannes vero Edessa, floruerunt. Propter ingruentem autem persecutionis vim Christianos vbique depopulantem, in maritimum Arabiæ locum secedens Cyrus, monastico habitu indutus, in eo versabatur. Ioannes porrò Hierosolymis degens, audito Cyri omnem morbum languoremque miraculosè curantis, nomine, Alexandriam venit, atque inde viri fama eum deducente, ad ipsum appulit, cum que eo moram egit: simulque gladio animaduersi obierunt.*

32 Παντελεήμονος καὶ Ἑρμολάου.] Latinis pariter ac Græcis celebris est horum memoria 28. Iulij: speciatim vero de Pantelemone, quem nos Pantaleonem dicimus, canit Orientis Ecclesia, ἐξ ἐλεήμονος θεοῦ χάριν ἔλαβες, τῶν ἰατρὸς τῶν ἀσθενούντων ... χρηματισμὸν ... λαβὼν καὶ τὸ ὄνομα. *A Deo misericorde gratiam accepisti, & infirmorum*

medicus clarnisti: nomenque Christianâ vocatione sortitus es. Hermolaus autem Sacerdos Pantaleonem in fide erudiuit: atque eum illum diuina medendi arte charitatis præceptis imbuit.

33 Σαμψών.] De Sampsone Synaxarion Iunii 27. ... *Salubris erat indigentium portus, & medendi scientia peritus, Iustinianum Imperatorem in morbum incurabilem lapsum sanauit: eius veneranda reliquia salutiferis fluentis scaturiunt.*

34 Διομήδης.] ... *Medendi artem professus, eorum cum quibus versabatur, animas quidem pietatis cultu: arte vero corpora curabat.* Ita de eo Synaxarion 16 Augusti.

35 Φωτίυ καὶ Ανικήτου.] Photius Aniceti nepos, cum eo igne consumptus est Nicomediæ, sub Diocletiano & Maximiano Impp. vtriusque memoria 12. Augusti celebratur.

36 Ιωακείμ καὶ Αννα.] Deiparentes ... in omnibus periculis & angustiis inuocant Græci.

37 Αὐτὴ ἡ εὐχὴ λέγεται παρ' ἱερέων.] Oratio, ... &c ab vnoquoque Sacerdotum vnctione simul admota dicenda, mouet suspicionem de Græcis, eos irreligiose Vnctionis extremæ Sacramentum tractare, vt qui materia, vnctione nimirum, & forma in præscripta oratione vere contenta, a singulis septem Sacerdotum repetita ipsum etiam Sacramentum videantur absque ratione iterare. Et Arcudius quidem, qui vbi lubet suos, ex pietatis officio, & naturæ debito propugnat; non animi, sed attentionis, vt reor ego defectu, turpiter hic erit lib. 5. cap. 6 vbi asserit, præsentem Græciæ vsum se suspicari abusum: *vt enim alij,* inquit *Graecorum ritus obscurant nam, sic & hanc labem in eos irrepsisse non mirum est.* Mihi tamen illud mirandum magis semper fuit, vt quos concordes cum Latinis pollicetur exhibere Græcos in Sacramentorum sensu, eos leui occasione ad discordiam pro ... ; & quasi fidei rupto fœdere, erroris & sacrilegii non solidis, vt mihi quidem constat, indiciis condemnare non vereatur. Admitto quidem in perstringendis mediocri rigore Græcis, Arcudio rationes in vnica de matrimonio materia non defuisse, verum tamen hic tam immitem mereantur censuram & verum similiapud Latinos existente quondam praxi, extans adhuc hodie Græcorum vsus à sacrilegio immunis & alienus queat asseri, paulo morosius est examinandum. Dico itaque à sacrilegio iterati sacramenti Extremæ Vnctionis imputato seu imposito, vel abusus omni suspicione, exo ... ndos videri Græcos; quamuis in eiusdem infirmitatis statu, nec non temporis eiusdem tractu, plures id est septem eorum Sacerdotes, easdem infirmi partes, oleo sacro, repetitaque debita verborum forma, perungant.

Conclusionem hanc validarum rationum agmen ab Arcudio minime propulsatum vel expugnatum, iterum propugnat. quarum prima petitur ex paritate plurium Sacerdotum ad vnum consecrationis opus, siue ad vnum Eucharistiæ mysterium perficiendum vnanimi consensu concurrentium: quorum proinde multitudo aut definitus numerus vni ... Extremæ Vnctionis Sacramento periciendo ex vnanimi consensu admotus nullatenus aduersatur, aut sacrilegii inducit suspicionem. Vnde etenim ministri plures sacramenti eiusdem efficerent vnitati, vel integritati noxij forent, si tale sit, quod vel premente necessitate, vel concedente consuetudine, vel denique ex institutionis præcepto, à pluribus perfici aut administrari debeat? Quid vnitati mysterij corporis & sanguinis Christi obest, si sublato è viuis, repentino casu Sacerdote post panem consecratum, Sacerdos alter calicem consecraturus aduenit? An iterata iudicatur communio, si tradito a Sacerdote Christi corpore, Diaconus sanguinem porrigat, aut si plures hostias successiue in eodem Missæ sacrificio consumat Sacerdos? An non (quod hic in re maturè ponderandum est) Iacobi ore sanxit, aut si item concessit Christus Dominus sacramentorum author & præcipuus Legislator, plures Sacerdotes ad orandos, vt *orent* pro infirmo, *& eum vngant oleo & oratio fidei sanet infirmum; & si in peccatis sit, dimittantur?* An plures aduocandos esse, inquies, vt vnus solus vngat, cum omnes ex æquo Vnctionem præstituros, sicut & oraturos aduocari, Christi authoritate fretus Iacobus edicat, cumque insuper in hunc eundem finem videatur exponere Gregorius III. Ecclesiæ Latinæ ex Sanctorum dictis cap. 9. legem hanc ponens: *Cum reuerentia deferatur oleum ad infirmos, & eos vngant Sacerdotes, cum magno honore & orationum celebritate, quæ ad hoc sunt ordinatæ?* Nonne plures plurium Vnctiones tam congruum aptumque possunt ad nuscem habere ordinem, vt nonnisi vnius totius partes membraque, morali quadam coniunctione inter se coaptatæ computentur: ea ratione quâ loco citato Iacobus, vt plures Sacerdotes orent pro infirmo præcipiens, confestim subiungit, *& oratio fidei saluabit infirmum;* quasi nihil magis plurium orationem vnam esse faciat, quam vnanimis eorum pietatis consensus, & vna in omnibus saluandi infirmi intentio, quæ plurium Vnctiones in vnam moralem sacramentalem Vnctionem coniungere potest, vt ex omnibus vno mentis nexu inter se compactis sacramentum vnum dicatur exurgere?

Respondet Arcudius non magis licitum esse Vnctiones infirmi eodem tempore iterare, quam bis Neophytum eumdem, repetita Baptismi forma, salutaribus aquis tingere. Admisso Baptismi exemplo, circa Vnctionem paritas excluditur. Baptismus siquidem licet immersionibus multiplex, forma tamen & effectu iamdudum Pauli oraculo, vnum & indiuiduum esse, pronunciatum est: & sicut *vnus Christus, ita & vnum Baptisma.* At vero variis & extensis partibus, Vnctionibus, verbis, Vnctio-Extrema constat: effectus etiam eius, vt infra exponemus, non ita vnus & indiuisus est, vt extensionem in eo plurimam non liceat obseruare.

Instat Arcudius, atque respectu cuiuscumque Sacerdotis, vnum & indiuisum sacramentum esse, nec aliquid posse posteriorem Sacerdotem conferre ait, quod a priore præstitum non fuerit.

Sed nec etiam, quam propugno sententia, plura simul Vnctionis Extremæ admittit sacramenta: quin potius quod ad rem præsentem spectat, ex Ecclesiæ suæ instituto, possunt inter se tacitæ mentis proposito, conuenire Sacerdotes Græci, vt ex omnibus partialibus Vnctionibus vnam totalem conflatam esse velint: nec primi Vnctionem suum effectum ante vltimam actionem sortiri. Ex D. Thoma siquidem in supplemento qu... art. ... ad ... Quando sunt multæ actiones ordinatæ ad vnum effectum: vltima est formalis respectu omnium præceden-

tium, & agit in virtute earum. Vnde cum vltima tantum Sacerdotis vnius Vnctione complementum, suum hoc sacramentum apud Latinos nancisci dicatur, cur apud Græcos ante vltimam vltimi Sacerdotis actionem, completum esse sacramentum affirmabis, maximè si singuli, vel eorum nomine Ecclesia, vltimi tantum actione perfectionem, & vltimam manum sacramento apponendam, esse destinauerit?

Occurrit aduersarius quilibet & ait, primum Sacerdotem iam sacramentum perfecisse, nec in eius esse potestate, vt debita sacramenti prolata forma, effectus eius vsque ad vltimi Sacerdotis Vnctionem, vel formam pronunciandam, suspendatur.

Verùm edoceat simul, amabo, cur pluribus Presbyteris, vel in Occiduâ, vel in Orientis regione, ad Missam vnanimiter simul celebrandam conuocatis, primo verba consecrationis effectum suum indubiè consequutura pronunciante, non omittunt alij verba eadem, sacramento perfecto, deinceps pronunciare? An non possunt cuncti tali mentis moderamine temperare intentionem, vt non nisi ad Episcopi præcipui celebrantis, vel ad clausam vltimo pronunciantis loquelam, consecrationem velint esse consummatam: cui nihil absimile dicatur hic occurrere, vbi pluribus plurium Sacerdotum Vnctionibus, quos Christus Iacobi præconio aduocari voluit, & vngere, & orationem fundere, vnus totalis & integer sacramenti fructus promittitur?

Secunda ratio positæ conclusioni probandæ idonea in pari vsu circa Pœnitentiæ sacramentum obseruando, fundatur. Comperit enim solito sæpius experientia, spiritalem delicti istius militatem, vel erubescentiæ in satisfactionem sumendæ, vel amplioris gratiæ recuperandæ causa, eidem Spiritus medico siue Patri, curandam offerri: quæ certè ratione non inconuenit, vt qui graui aliquâ corporis ægritudine iactatur, vt potentius sibi auxilium adesse sentiat, à pluribus ita iubente vel permittente Apostolo, vngatur, precibusque & Vnctionibus repetitis, quo facilius iuxta dictum Apostolicum ἐγερεῖ valeat, medicamentum, tum animæ tum corpori profuturum, vel iterato suscipiat?

Non placet Arcudio eiusdem peccati, in confessionibus subinde iteratis, detegendi paritas: nisi enim, inquit, nouam faciem induat peccatum, vel vel nouam de illo opinionem concipiat pœnitens, vt quod prius leue habuerat, iam iudicet mortale, non statim patrem spiritualem veniam postulaturus adit: atque etiam nisi ægritudinis status notabiliter vicissitudinem sumat, non est leuis momenti causa repetenda sacramenti huius Vnctio, in quo a crimine, ait, non sunt immunes Græci, qui etiam si nihil noui ægroto accidat, tot manuum nihilominus familiarium cum inungere non verentur. Verùm penes Arcudium sit hæc opinio, de peccato, absque mutatione in [...] exortâ, confessione, non aperiendo: cum vsu plusquam quotidiano constet, pro libito deuotionis solius excitandæ causa pluries posse peccatum idem Ecclesiæ clauibus subijci: quodque prætensdubium tangit, indubium est ex vetustis huius sacramenti conferendi Ordinibus ab antiquitate isle dul. perscrutatore Menardo, in suis in Gregorium notis, etiam Latinos eodem quo & Græcos ritu, non vna tantum vice, aut vno temporis spatio, sed septem diebus continuis septenorum Sacerdotum Vnctionem absque status aut ægritudinis mutatione, religiosissime vsurpasse: qua vero mente aut sine, per septem dies, aut vna die toties, abs-

que sacrilegij metu preces & Vnctiones iterassent, nisi vt Apostolus innuit, ægroti ἐγερθῆναι valerent facilius?

Tertia ratio ex similitudine sacramenti Confirmationis ostendit à pluribus simul conspirantibus Vnctionem-Extremam posse perfici. Sicut enim à sacrilegio perpetrando longè positus esse creditur Presbyter Græcus, qui repetita in vnaquaque Vnctione Confirmationis formâ, frontem, oculos, aures, nares, aliasque partes sacro Chrismate illinit, vt vnum Confirmationis sacramentum exhibeat: quamuis varij sint & multiplices effectus, per varias illas Vnctiones significandi; vt videlicet homo bene operetur per oculos, aures, cogitationem, &c. ita nec desinet in Vnctione-Extrema vnum solummodo reperiri sacramentum, & conglobatis, vt ita dicam, Vnctionibus, vt partibus totum coalescens, & vno intentionis nexu colligatum; quo nihilominus varij gradatim producuntur effectus, quorum vltima perfectio, vltimæ Vnctioni censebitur adscribi. Et certe si repetita vngentium actio, vel loquela formam ex timens attenditur; plus multo potest obesse in Confirmatione characterem imprimente & sacrilegij periculum multo apertius secum vehente, quam in Vnctione-Extrema, iuxta Theologorum mentem huiusmodi virtute & effectu destitutâ.

Respondet Arcudius Confirmationis exemplum non omnino quadrare, ibi enim singula membra inungit idem baptizans, hîc eadem membra a diuersis ministris etiam septies inunguntur: quocirca, inquit, sunt plura sacramenta, dum ab omnibus eadem forma repetitur.

Sed esto; singula à variis ministris inungantur membra, nulla tamen fit huic sacramento iniuria, vel ex parte formæ, vel ex parte subiecti, si à septem Sacerdotibus in vnam mentem conspirantibus, illud ministrari statuerint Christus vel Apostoli. Ex parte quidem formæ: nam deprecatoria est, atque ideo velut potentior & maiori virtute prædita videtur, aut saltem supplicationis & precis statui decentius procedere, quo à pluribus eam pronunciari continget. Ex parte autem subiecti, siue effectus in subiecto producendi, nihil obest: quia cùm non sit in minus, imo magis & minus suscipiat: aptius dicetur Vnctionibus multiplicatis, & concurrentibus diuersis ministris, secundùm diuersos perfectionis suæ gradus produci: reliquiæ quidem peccati, torpor animæ, eiusque ad studiose agendum infirmitas, non vno, sicut peccatum, sacramenti telo confoditur, vel extinguitur. Partibus namque suis, vt ita loquar, gradibusque coalescit, corporeoque languori persimilis est: & sicut partes & incrementa suscipit, ita & decrementi per partes videtur esse capax: quid igitur obest, eius partem per vnius Presbyteri Vnctionem tolli, & per alterius similiter Vnctionem, alium quendam gradum auferri; sicut corporei languoris gradus, vno medicamine, & alius alio pariter pellitur? Quod quidem ita contingere assero, non ex sacramenti defectu, sed ex nimia subiecti, id est hominis indispositione, qui sicut diuersis sacramentis, atque etiam vno & eodem variis in partibus puta oculis, auribus, &c. applicando indiget: ita eodem quoque secundùm partem eandem medicamento spirituali, sæpius habeat opus confortari.

Quartam rationem ex ipsismet Arcudij pag. 596. dictis compono, & propriis, vt dicitur, telis eum aggredior. Vbi discrepant & contraria loquuntur Ecclesiæ, ibi cautè procedendum est, & diligenter

consideranda, quænam bonæ consuetudines sint recipiendæ: ac ipse ubi Ecclesia Græca conuenit cum Latina, ibi errorem abesse omnino fatendum est: atqui res ita se habet, vt Ecclesia Latina in Vnctione Extrema administranda, & plurium Sacerdotum vnctionem, & veræ formæ à singulis proferendæ repetitionem iniunxerit, constatque id; Primò ex libro Sacramentorum S. Gregorij ab Hugone Menardo edito & illustrato, pag. 251. vbi de infirmorum vnctione agitur. *Sic faciant illi per septem dies, si necessitas fuerit tam de communione, quam de alio officio*, id est Vnctione Extrema, *&c*. Et infrà. *Multi enim Sacerdotum infirmos perungent, insuper in quinque sensus corporis*, &c. Secundò, codex Tilianus ab eodem Menardo notarum suarum pag. 340 relatus, clarioribus adhuc verbis ritum eundem exprimit: *Perungant*, inquit, *singuli Sacerdotes infirmum de oleo sanctificato, cruces faciendo in collo, & gutture, & pectore*, &c. *Dum igitur Sacerdos vngit infirmum, dicat hunc orationem more suo inungendo.* Adesto, Domine, &c. *Vnctio sacri olei ad caput.* Vngo caput tuum de oleo sanctificato, *&c*. Mox positis Vnctionum omnium formis, addit pag. 342. secundùm Menardi correctionem: *Et sic faciant illi septem dies continuos tam de communione, quam de alio officio* (nempe Vnctione, *nisi necessitas contigerit, vt se abstineat*. Tertiò, idem præscribit Codex Ms Monasterij sancti Remigij Rhemensis, apud Menardum eundem pag. 351. *Vngatur* (infirmus) *à Sacerdote vel Sacerdotibus de oleo sanctificato, facientibus cruces singulis, in dextro tempore & sinistro, non in fronte, nec in vertice dicendo* Vngo caput tuum oleo sanctificato, &c. & pag. 355. *Et septem dies vel multo plures, si necessitas fuerit, tam de communione, quam de alio officio fiat*.

Negat Matthæus Galenus tum apud Arcudium lib. 5. cap. 7. pag. 398. tum apud Menardum pag. 355. Vnctionem plurium Sacerdotum fuisse sacramentalem, id est ad sacramenti integritatem pertinuisse. Redibant, inquit, Sacerdotes per septiduum Vngentes, non quidem Sacramentum toties repetentes: sed statis precibus Vnctione (cæremoniali nimirum) curantes laborantia membra. Hæc ille. Verum cum relatorum ordinum verba, de vero Vnctionis extremæ officio, cuius etiam veras & approbatas subiungunt formas, intelligenda sint: non tanti momenti est Matthæi Galeni authoritas, vt nos à germano & patente verborum relatorum sensu percipiendo dimoueant. His propterea citatus Menardus pag. 356 addit: Et quamuis hodie in eodem morbo non repetatur hoc Sacramentum: si tamen antiquus valeret vsus, id non esset absurdum, quia non cessante morbo, homine adhuc existente in peccatis, ob peccata saltem venialia, quæ nobis quotidie obrepunt, quia septies in die cadit iustus, iure posset hoc Sacramentum sæpius in eodem morbo repeti, ipsis causis manentibus ob quas conferri solet. Non minus ergo quondam Latini, quam nunc Græci, plures Sacerdotes infirmo eidem vngendo aduocabant, vnde nec hi nouitatis arcessendi, nec illi desertæ antiquitatis sunt accusandi: quin potius erudiendus Arcudius ne dum hic ostendit Ecclesiam Græcam à Latina dissentire in moribus: non tam fidelem concordiæ interpretem, quam vtramque inter eundem præstet conciliatorem.

38 Χρίοντες ἅμα τῷ ἐλαίῳ τὸν νοσοῦντα.] Quas partes Græci Vngant, nusquam Euchologium aperit: frontem tamen, mentum, genas & manus, hac sacra Vnctione liniri, atque tactus, sensus omnes contingi asserit Arcudius, cui adstipulatur Symeon Thessalonicensis. ἀλείφει τῷ ἐλαίῳ σταυροειδῶς αὐτὸ τὸ μέτωπον, διὰ τοὺς ἐντὸς λογισμούς, καὶ διὰ τὰ αἰσθητήρια ὁμοίως τὸ πρόσωπον, καὶ τελευταῖον τὰς χεῖρας, ἐκ τῶν διανοημάτων καὶ πράξεων πονηρῶν ἀνακαθαίρων αὐτόν, καὶ τειχίζων τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, καὶ ἁγιάζων ἐντελῶς. *Vngit Sacerdos in crucis modum ægri frontem, ob contentas in ea cogitationes: faciem quoque inungit propter sensuum organa, & postremo manus: à prauis cogitationibus, & operibus eum expians, sanctoque oleo muniens illum, & perfectè sanctificans.* De pectore vnde exeunt prauæ cogitationes & infandæ cupidines & de pedibus, ad iniquitatem attingendam velocibus, mentionem non egit Thessalonicensis Antistes, illorum tamen Vnctionem hoc tempore non omitti, affirmat Arcudius lib. 5. cap. 7.

39 Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ παιδεύων.] Vetustissimum Barberinum Euchologium, id est tertium à me visum, orationis huius authorem agnoscit Chrysostomum: in eius siquidem titulo legitur, ἐπὶ ἀρρώστου εὐχὴ τοῦ Χρυσοστόμου.

40 Εὐχαριστοῦμέν σοι Κύριε.] Basilii fœtum hanc orationem esse antiqua edita Veneta testantur vbi titulum præfigunt, καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

41 Ὁ ποιῶν τὸ εὐχέλαιον.] Non est is Sacerdos, sed ægrotus Sacerdotes ad Sacramentum istud celebrandum, vel conferendum aduocans, qui idcirco dicitur in antiquis editis, ὁ μέλλων χρίεσθαι, *qui vngendus est*. Porro quod ille dicitur ψυχορραγῶν μέσα τῆς ἱερωσύνης, nihil absurdi continet, vt refert Arcudius: vt enim non desperato penitus, & iam spiritum exhalaturo, sed ei de cuius salute spes superest, ne Deum tentare videantur, Sacramentum hoc conferunt Græci: ita surgentem è lecto vult D. Gregorius in Sacramentario languidum Vnctiones suscipere his verbis. *Et sic flectat genu vel genua, qui est languidus: & stet ad dexteram Sacerdotis*. Vide adstipulantia plura M S. apud citatum Menardum pag. 331.

42 Τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον τίθησιν εἰς τὴν κεφαλήν.] Ab antiquo Euangelium ægrotis impositum memorat Alphonsus Tostatus quæst. 54. Præfationis in Matthæum: & eiusmodi ritus exemplum, in Elisæo baculum ad Sunamitidos filium à mortuis exsuscitandum mittente, contemplatur: Deumque, tum ob astantium fidem firmandam siue approbandam; vel reuerentiam cultumque erga verba sua scripta exhibitum, miracula plura nonnunquam in infirmis sanandis patrasse asseuerat. Alia vero ratio eiusdem instituti ex orationis sequentis contextu (ex quo semper rituum omnium sensus venandus est) legenti constat. Vt Christus videlicet Dei Verbum, in Euangelio miranda eius opera enarrante, manu sua omnipotenti extensa (Sacerdos enim eius vice manum cum sociis Euangelio superponit) obsecrantis infirmi peccata deleat, veniamque concedat, quæ impositione manuum tanquam reconciliationis signo solet in Ecclesia figurari. Pœnitentiæ enim cæremonias, & reconciliatiuam manuum impositionem habet hoc Sacramentum, vt constat tum ex Græcorum praxi cæremonialem Vnctionem in pœnitentiam inire gentibus, & ex antiquis Latinis ritibus a Menardo in suis in Gregorium notis, citatis. Primo quidem ex Ratoldi Abbatis codice pag. 347 relato. *Tunc Sacerdos faciat crucem ex cinere cum aqua super pectus infirmi: & imponat cilicium desuper dicens. Si quis infirmatur, agat pœnitentiam etiam ex necessitate, &c* Secundo ex Tiliano pag. 340. *Imponant manus super infirmum*

mum omnes Sacerdotes, iubente, vel tantum permittente Episcopo, quia Canonicus ordo sic docet, & pag. 543. occurrit absolutio cum impositione manuum. Tertio ex codice S. Remigii Rhemensis in quo ritus idem praescribitur cuius reliquiae sunt, orationes pro remissione peccatorum hodie etiamnum lectae, confessio generalis, & absolutio quoque generalis a Sacerdote impertita

43 Συγχώρησιν.] Fit à Sacerdotibus dicentibus, ὁ θεὸς συγχωρήσει σοι, *Parcat tibi Deus.* Expetit eam ab auditoribus suis Andraeas Cretensis sub nomine εὐκτικοῦ λυτηρίου, *deprecatoria absolutionis.* Optima siquidem benedictio & oratio pro alio facta, est venia peccatorum à Deo pro illo exorata: & magnae erga quemcumque beneuolentiae signum, & erga superiores obseruantiae argumentum est in Ecclesia Graeca pro eorum peccatis deprecatio. Hinc Monachi pro praefecto oraturi. Τοῦ δὲ αἰτήσασθαι τὴν ἄφεσιν τῷ δούλῳ σου τῷδε, &c. Et, Τοῦ τῷ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα τὸν κύριον δεηθῶμεν, solent pronunciare.

DE SANCTO MORTVORVM OLEO, OBSERVATIO.

Laudato, & ex omni parte nunquam satis commendato Vnctionis Extremae officio, diuersi diuersis temporibus Venetiis editi codices, puta annis 1544. 1559. & 1570. aliud à praecedenti εὐχελαίῳ officium, à septem pariter Presbyteris cum Diacono in vnum coactis persoluendum, ad cuiuspiam defuncti animam piis precibus, Canticis, Epistolis, Euangeliis recitatis, alterius vitae poenis acerbioribus sublevandam subiungunt. Huius εὐχελαίου mortuorum ritus idem fere est ac viuorum: nisi quod in defuncti sepulchro papyrus oleo tincta ab vnoquoque Sacerdotum accenditur, quâ velut sacrificio, delictis ab omnibus anima promittitur expianda, & quibuscumque poenis eximenda. Nicolai cuiusdam Athenarum Metropolitae inuentum est opus, vtrumne Thessalonicensi initio decimi tertij saeculi inter viuos agente antiquius, quibusdam quidem Graeciae locis admissum, in aliis vero, iure an iniuria, iudicet alius, repudiatum. Quamuis enim laudatae sint, & in vtraque Ecclesiae vsitatae pro mortuis preces, sera tamen vel noua haec olei in monumento effusio, papyri sub nomine ὁλοκαυτώματος combustio, pollicita ab infestis animae ereptio, & ereptarum etiam Falconillae, Traiani Theophili nefandi Iconoclastae enarratio, apocryphum, neotericum, & damnandum, si pauca haec maneant incorrecta, nescio quid redolent. Hinc doctissimi quos nouerim Graecorum Allatius, Coresius, & Ligaridius, hic quidem nusquam tale officium visse, ille recens cusum, ille vt reprobatum esse habendum, & ab authore schismatico editum, sunt testati. Ego vt ignotum & à pluribus reiectum Eucholoqico contextui non interserendum censui. Addo nihilominus verbis pauculis resecatis vel correctis vbi receptum est, posse retineri, proindeque & Thessalonicensis de illo iudicium admitti: vbi scribit, περὶ δὲ τῆς τῶν κοιμηθέντων τελετῆς τοῦ ἐλαίου, ὡς ποιοῦσί τινες. *De ritu olei à quibusdam circa mortuos obseruato* ἐπειδὴ δὲ καὶ τινὲς τελετὴν ποιοῦσιν ἐλαίου ὑπὲρ τῶν ἐν Χριστῷ κοιμηθέντων, καὶ τῶν ἀρχιερέων τινὲς κωλύουσι γίνεσθαι, ὡς μὴ παραδοθεῖσαν οὕτως ἐν τῷ γραφῇ, τινὲς δὲ οὐ· ὡς ὑπὲρ ψυχῶν γινομένην. ἐγὼ γοῦν ὡς ἐφικτὸν περὶ τούτων ζητήσας, εὗρον ὡς ἀγαθὸν τὸ γίνεσθαι, καὶ τοὺς βουλομένους ποιεῖν, οὐ χρὴ κωλύειν. πλὴν μὴ ἔλαιον τοῦτο, τὸ παραδιδόμενον ὑπὸ τοῦ σωτῆρος, καὶ τῶν ἀποστόλων ἐστί. *Pro mortuis in Christo, quidam hic obseruant ritum, quem nonnulli Pontificum fieri prohibent, vt nusquam ex scripturis traditum, alij non item, vt, qui pro animabus fiat. Ego, quantum licuit, de his perscrutatus, non illicite fieri & obseruare volentes, non esse prohibendos comperi: verumtamen, oleum istud non est à Saluatore, aut eius Apostolis traditum.* Pauca haec curiosis quibus officium istiusmodi in manus fortuitò inciderit, sufficient.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΑΓΙΑΣΜΟΥ.

a Εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως ἀρχόμεθα τό, κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, εἶτα τό, θεὸς ὁ κύριος, Εἰς ἦχον γ΄. καὶ τὰ παρόντα τροπάρια, ἦχος δ΄.

b Τῇ θεοτόκῳ ἐκτενῶς νῦν προσδράμωμεν ἁμαρτωλοὶ καὶ ταπεινοί, καὶ προσπέσωμεν ἐν μετανοίᾳ κράζοντες ἐκ βάθους ψυχῆς. δέσποινα βοήθησον, ἐφ' ἡμῖν σπλαγχνισθεῖσα. σπεῦσον ἀπολλύμεθα, ὑπὸ πλήθους

OFFICIVM AQVÆ BENEDICTÆ MINORIS.

Praemissa à Sacerdote benedictione incipimus. Domine exaudi orationem meam. *Deinde*, Deus Dominus, *Tono tertio: & sequentes modulos, Tono 4.*

Ad Deiparam studiose recurramus peccatores & abiecti, & procidamus in poenitentiâ, ex imo corde clamantes. Succurre domina, causa nostri, pietate mota: festina prae scelerum copia peri-

mus: ne seruos tuos dimittas inanes te enim solam spem possidemus.

Iteratur bis.

POtentias tuas, Deipara, licet indigni nunquam reticebimus: nisi enim protegas pro nobis interpellans, quis nos tantis periculis eriperet? quis liberos hucusque conseruasset? A te non discedimus, Domina: tuos namque seruos, ex quibuscumque angustiis seruas.

Dicimus Psalmum quinquagesimum: inde modulos praesentes psallimus.

Tonus obliquus secundus.

Tractus bis dicitur.

Tu quae Aue per Angelum suscepisti, & opificem proprium peperisti: Virgo, salua eos qui te laudibus efferunt.

Natum tuum celebramus, Deipara, & clamamus, illibata Domina, tuos famulos eripe.

Regum, Prophetarum, Apostolorum, & Martyrum tu es gloria; & mundi protectio, immaculata.

Cuncta fidelium lingua, tibi acclamat: & beatum dicit, laudibusque prosequitur intemeratum tuum partum: Maria Dei sponsa.

Largire, Christe, & mihi debitorum remissionem obsecro, precibus tuae genitricis, vt misericors.

In te spem omnem meam reposui, Deipara, tuis precibus salua, & mihi delictorum indulgentiam dona.

Salua me, vitae datoris & Saluatoris genitrix, salua tuis precibus, ô benedicta, spes animarum nostrarum.

Quae cunctorum opificem in vtero concepisti, Virgo immaculata, tuis precibus animas nostras salua.

Quae per verbum, super omne verbum, peperisti Verbum, celebranda Deipara, ipsum roga, vt animas nostras saluet.

Scelerato mihi prae mortalibus cunctis iudicem, Filiumque tuum tuis precibus propitium redde, Domina.

Debitis onusti Aue tibi exclamamus, pura Deipara, Virgo perpetua, tuis intercessionibus saluari deprecantes

Aeterno incendio, tormentisque iam praeparatis eripe me, Dei genitrix, vt te beatam semper praedicem.

πταισμάτων. μὴ ἀποστρέψῃς τοὺς δούλους κενούς. σὲ γὰρ καὶ μόνην ἐλπίδα κεκτήμεθα.

Δίς.

c ΟΥ σιωπήσομεν ἀεὶ Θεοτόκε, τὰς δυναστείας σου λαλεῖν οἱ ἀνάξιοι. Εἰ μὴ γὰρ σὺ προΐστασο πρεσβεύουσα, τίς ἡμᾶς ἐρρύσατο, ἐκ τοσούτων κινδύνων; τίς δὲ διεφύλαξεν ἕως νῦν ἐλευθέρους; Οὐκ ἀποστῶμεν Δέσποινα ἐκ σοῦ. σοὺς γὰρ δούλους σώζεις ἀεὶ ἐκ παντοίων δεινῶν. c

d Τὸν ν΄. εἶτα ψάλλομεν τὰ τροπάρια ταῦτα. d

ἦχος πλ. β΄.

Ὁ εἱρμός. Δίς.

2 Ἡ τὸ χαῖρε δι' ἀγγέλου δεξαμένη, καὶ τεκοῦσα, τὸν κτίστην τὸν ἴδιον, παρθένε, σῶζε τοὺς σὲ μεγαλύνοντας. 2

Ἀνυμνοῦμεν τὸν υἱόν σου, Θεοτόκε, καὶ βοῶμεν, πανάχραντε Δέσποινα, παντὸς κινδύνου ῥῦσαι τοὺς οἰκέτας σου.

Βασιλέων, προφητῶν, καὶ ἀποστόλων, καὶ μαρτύρων, ὑπάρχεις τὸ καύχημα, καὶ προστασία τοῦ κόσμου, πανάμωμε.

Γλῶσσα πᾶσα εὐφημεῖ καὶ μακαρίζει, καὶ δοξάζει τὸν ἄχραντον τόκον σου, τῶν ὀρθοδόξων, Μαρία θεόνυμφε.

Δὸς Χριστέ μου καὶ ἐμοὶ τῷ ἀναξίῳ, ὀφλημάτων τὴν ἄφεσιν δέομαι, ταῖς σὲ τεκούσης, πρεσβείαις, ὡς εὔσπλαγχνος.

Ἐπὶ σέ μου τὰς ἐλπίδας ἀνεθέμην, Θεοτόκε, σῶσον ταῖς πρεσβείαις σου, καὶ δώρησαί μοι πταισμάτων τὴν ἄφεσιν.

Σῶσόν με ἡ τεκοῦσα ζωοδότην καὶ σωτῆρα. σῶσον ταῖς πρεσβείαις σου, εὐλογημένη, ἐλπὶς τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἡ τὸν κτίστην τῶν ἀνθρώπων ἐν γαστρί σου συλλαβοῦσα, παρθένε πανάμωμε, ταῖς σαῖς πρεσβείαις σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Θεοτόκε ἡ τεκοῦσα, διὰ λόγου ὑπὲρ λόγον, τὸν λόγον πανύμνητε, αὐτὸν δυσώπει, σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἵλεών μοι τὸν κριτήν τε, καὶ υἱόν σου, ἐπταικότι ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, ταῖς σαῖς πρεσβείαις, ἀπέργασαι δέσποινα.

Κατὰ χρέος ἐκβοῶμέν σοι, τὸ χαῖρε. Θεοτόκε ἁγνὴ ἀειπάρθενε, ἐκδυσωποῦντες, πρεσβείαις σου σώζεσθαι.

Δυτρωσαί με τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου, καὶ βασάνων, τῶν ἀποκειμένων μοι. θεομῆτορ, ὅπως μακαρίσω σε.

Μὴ παρίδῃς τὰς δεήσεις τῶν σῶν δούλων δυσωποῦμεν. δέσποινα, παρθενομῆτερ, ἵνα ῥυσθῶμεν πάσης περιστάσεως.

Νοσημάτων, καὶ πολυτρόπων ἀλγηδόνων, καὶ κινδύνων, ἡμᾶς ἐλευθέρωσον, τῇ ἱερᾷ σου σκέπῃ καταφεύγοντας.

Ξένον θαῦμα τὸ ἐν σοὶ θεοκυῆτορ, δι' ἡμᾶς γὰρ καθ' ἡμᾶς γεννᾶται ὁ πάντων κτίστης, ἐκ σοῦ καὶ θεὸς ἡμῶν.

Ὁ ναός σου θεοτόκε ἀνεδείχθη ἰατρεῖον νοσημάτων ἄμισθον, καὶ θλιβομένων ψυχῶν παραμύθιον.

Παναγία θεοτόκε, ἡ τεκοῦσα τὸν σωτῆρα, κινδύνων διάσωσον, καὶ πάσης ἄλλης ἀνάγκης τοὺς δούλους σου.

Ῥῦσαι πάσης ἀπειλῆς ἐπερχομένης τοὺς σοὺς δούλους, παναγία δέσποινα, καὶ πάσης βλάβης, ψυχῆς τε καὶ σώματος.

Σῶσον πάντας ταῖς πρεσβείαις σου, παρθένε θεοτόκε, τοὺς εἰς σὲ προστρέχοντας, καὶ ῥῦσαι πάσης ἀνάγκης καὶ θλίψεως.

Τίς προστρέχων τῷ ναῷ σου θεοτόκε, οὐ λαμβάνει ταχέως τὴν ἴασιν, ψυχῆς ὁμοῦ τε καὶ σώματος, ἄχραντε.

Ὑπὸ πάντων δυσωπούμενος οἰκτίρμων τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἄνω τάξεων, ἱλάσθητί μοι διὰ τῆς τεκούσης σε.

Φεῖσαι, σῶτερ τῶν ψυχῶν τῶν τεθνεώτων, ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ ἄνες αὐτοῖς τὰ ἐγκλήματα.

Χαῖρε κόσμου ἱλαστήριον παρθένε, χαῖρε στάμνε, καὶ λυχνία πάγχρυσε, τοῦ θείου μάννα, καὶ φωτὸς θεόνυμφε.

Ψάλλομέν σοι τῷ θεῷ τῷ ἐν τριάδι, ἐκβοῶντες φωνὴν τὴν τρισάγιον, ἐκδυσωποῦντες σωτηρίας τυχεῖν. Δόξα.

Ὦ παρθένε, ἡ τεκοῦσα τὸν σωτῆρα, καὶ δεσπότην τοῦ κόσμου καὶ κύριον, αὐτὸν δυσώπει, σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Καὶ νῦν. θεοτοκίον.

Χαῖρε ὄρος, χαῖρε βάτε, χαῖρε πύλη, χαῖρε κλίμαξ, χαῖρε θεία τράπεζα, ἡ πάντων χαῖρε βοήθεια δέσποινα.

Ταῖς πρεσβείαις ἐλεῆμον, τῆς μητρός σου τῆς ἀχράντου, καὶ πάντων ἁγίων σου, τὰ σὰ ἐλέη τῷ λαῷ σου δώρησαι.

c Τῇ πρεσβείᾳ τῶν ἐνδόξων ἀρχαγγέλων, καὶ ἀγγέλων, καὶ τῶν ἄνω τάξεων, τοὺς δούλους, σῶτερ, καλῶς διαφύλαξον.

Τῇ πρεσβείᾳ τοῦ τιμίου καὶ ἐνδόξου βαπτι-

Ne despicias seruorum tuorum preces rogamus, Domina celebranda, vt ab omni angustia eruamur.

A morbis, languoribus vniuersis, & periculis libera nos ad sacrum asilum tuum confugientes.

In auditum miraculum in te Dei Mater eluxit: propter nos enim similis nobis ex te natus est omnium opifex, & Deus noster.

Templum tuum, Deipara, omnis morbi remediorum officina liberalis effectum est, & afflictarum animarum consolatio.

Sanctissima Deipara, Saluatoris Mater, seruos tuos periculis & omni angustia eripe.

Ab omni ingruente timore seruos tuos exime, sanctissima Domina & ab omni animæ corporisque detrimento.

Salua cunctos ad sanctas tuas intercessiones confugientes Virgo Deipara, &ab omni necessitate &angustia libera.

Quis ad tēplum tuum, Deipara, recurrit, & cōfestim medelā animæ simul & corporis non adipiscitur, illibata?

Ab omnibus sanctis & supernis ordinibus interpellatus, ô misericors; reconciliare propter eam quæ te genuit.

Parce, Saluator, fratrum nostrorum in spe vitæ defunctorum animabus: & delicta eorum dimitte.

Salue mundi propitiatorium, salue diuini mannæ vrna, & luminis lucerna aurea, Dei sponsa.

Tibi Deo in Trinitate psallimus, vocem ter Sanctus emittentes, & salutis compotes fieri obsecrantes.

O Virgo! quæ Saluatorem, & Dominatorem mundi & Dominum peperisti, roga illum vt animas nostras saluet.

Et nunc. *Deipara.*

Salue mons, salue rube, salue porta, salue scala, salue diuina mensa, salue Domina, cunctorum auxilium.

Intercessionibus illibatæ tuæ Matris, & Sanctorum omnium; misericordias tuas populo tuo, misericors, largire,

Precibus gloriosorum Archangelorum, Angelorum, & supernorum Ordinum: famulos tuos, Saluator, conserua.

Precibus honorādi & gloriosi Bapti-

stæ tui & Præcursoris, mi Christe, famulos tuos serua.

Precibus gloriosorum Apostolorum, Martyrum, & omnium Sanctorum tuorum misericordias tuas populo tuo impertire.

Precibus gloriosorum mercede non conductorum, Deipara, seruos tuos custodi, vt mundi protectio & firmamentum. Gloria.

Patrem & Filium glorificamus, & Spiritum Sanctum, dicentes. Sancta Trinitas animas nostras salua.

Et nunc. *Deiparæ.*

Quæ ineffabiliter vltimis temporibus concepisti, & peperisti opificem tuum, Virgo, salua, te celebrantes.

Misericordiæ portam aperi nobis, benedicta Deipara, in te sperantes ne aberremus, per te à calamitatibus liberemur, tu enim es salus generis Christianorum.

Dominum precemur.

Tu enim sanctus Deus es.

Deinde Modulos sequentes.

ADest nunc tempus omnes sanctificans, iustusque nos Iudex expectat: verum conuertere anima ad pœnitentiam, velut fornicatrix cum lachrymis exclamans: Domine miserere mei.

Christe qui fluentis scaturis, etiam curationum fontem in venerando Virginis templo emittis hodie, & benedictionis tuæ aspersione, ægrotorum infirmitates depellis, medice animarum & corporum nostrorum.

Peperisti Virgo, nuptiarum expers, & Virgo permansisti, mater incorrupta: Deipara Maria, Christum deprecare, vt animæ nostræ saluentur.

Sanctissima Deipara Virgo, manuum nostrarum opera dirige, & delictorum veniam nobis exposce, dum Angelorum hymnum canimus. Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, miserere nostri.

Et Modulo terminato.

Propositum. Tonus quartus.

Dominus illuminatio mea, & Saluator meus *Versiculus.*

Dominus defensor vitæ meæ.

Apostolus.

Ad Hebræos Epistola Pauli.

Lectio

FRatres. Qui sanctificat, & qui sanctificantur ex vno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare.

ςοῦ σου, προφήτου, προδρόμου Χριστέ μου, σῶτερ, τοὺς δούλους σου φύλαξον.

Τῇ πρεσβείᾳ τῶν ἐνδόξων ἀποστόλων καὶ μαρτύρων, καὶ πάντων ἁγίων σου, τὰ σὰ ἐλέη τῷ λαῷ σου δώρησαι.

Τῇ πρεσβείᾳ τῶν ἐνδόξων ἀναργύρων θεοτόκε, τοὺς δούλους σου φύλαττε, ὡς προστασία, τοῦ κόσμου καὶ στήριγμα. Δόξα.

Τὸν πατέρα καὶ υἱὸν δοξολογοῦμεν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγοντες. τριὰς ἁγία σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Καὶ νῦν. θεοτόκιον.

Η ἀῤῥήτως ἐπ' ἐσχάτων συλλαβοῦσα, καὶ τεκοῦσα τὸν κτίστην τὸν ἴδιον, παρθένε, σῶσον τοὺς σὲ μεγαλύνοντας.

Τῆς εὐσπλαγχνίας τὴν πύλην ἄνοιξον ἡμῖν εὐλογημένη θεοτόκε. ἐλπίζοντες εἰς σὲ μὴ ἀστοχήσωμεν. ῥυσθείημεν διὰ σοῦ τῶν περιστάσεων. σὺ γὰρ σωτηρία τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ο ἅγιος εἶ ὁ θεός.

Εἶτα τὰ παρόντα τροπάρια.

ΝΥν ἐπέστη ὁ καιρὸς ὁ πάντας ἁγιάζων, καὶ ὁ δίκαιος ἡμῶν ἀναμένει κριτής, ἀλλ' ἐπίστρεψον ψυχὴ πρὸς μετάνοιαν ὡς ἡ πόρνη κράζουσα σὺν δάκρυσι. κύριε ἐλέησόν με.

Νάμασιν ἐπομβρίσας Χριστέ, πηγὴν τῶν ἰάσεων, ἐν τῷ πολυσέπτῳ ναῷ τῆς παρθένου σήμερον τῷ τῆς σῆς εὐλογίας ῥαντισμῷ, φυγαδεύεις τὰς νόσους τῶν ἀσθενούντων, ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν.

Παρθένος ἔτεκες ἀπειρόγαμε, καὶ παρθένος ἔμεινας μήτηρ ἀνύμφευτε. θεοτόκε Μαρία Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν ἱκέτευε σωθῆναι ἡμᾶς.

Παναγία θεοτόκε παρθένε, τῶν χειρῶν ἡμῶν τὰ ἔργα κατεύθυνον, καὶ συγχώρησιν τῶν πταισμάτων ἡμῶν αἴτησαι, ἐν τῷ ψάλλειν ἡμᾶς τῶν ἀγγέλων τὸν ὕμνον. ἅγιος ὁ θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς.

Καὶ μετὰ τὸ τροπάριον.

Προκείμενον ἦχος δ'.

Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου. Στίχος.

Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου.

Ο ἀπόστολος.

Πρὸς Εβραίους ἐπιστολῆς Παύλου

τὸ ἀνάγνωσμα.

ΑΔελφοί, ὁ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες, δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν.

Τέλος.

Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

Ἀλληλουϊάριον.

Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα.

Τέλος.

Ὑγιὴς ἐγένετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι.

Εἶτα ὁ διάκονος τὰ εἰρηνικά.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ.

Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης.

Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων.

Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο τῇ δυνάμει, καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ καταφοιτῆσαι τῷ ὕδατι τούτῳ τὴν καθαρτικὴν τῆς ὑπερουσίου τριάδος ἐνέργειαν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι τὸ ὕδωρ τοῦτο ἰαματικὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, καὶ πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως ἀποτρεπτικὸν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ καταπεμφθῆναι αὐτῷ τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως, τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

h. Ὑπὲρ πάντων τῶν χρηζόντων τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ φωτισθῆναι ἡμᾶς φωτισμὸν γνώσεως διὰ τῆς ὁμουσίου τριάδος. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ἀναδείξηται ἡμᾶς υἱοὺς καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας αὐτοῦ, διὰ τῆς ὕδατος τούτου μεταλήψεώς τε καὶ ῥαντισμοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως.

Ἀντιλαβοῦ σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλ.

Τῆς παναγίας ἀχράντου ὑπερευλογημένης.

Ὁ ἱερεύς.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις.

Finis.

In eo enim in quo passus est ipse, & tentatus: potens est & eis qui tentantur auxiliari.

Alleluia.

Eructauit cor meum.

Euangelium ex eo quod est secundùm Ioannem. Cap. 5.

IN illo tempore. Ascendit Iesus Hierosolymam. Est autem Hierosolymis Probatica piscina.

Finis.

Sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate

Tum Diaconus Pacifica.

In pace Dominum precemur.

Pro superna pace.

Pro pace totius.

Pro sancta hac domo.

Pro Archiepiscopo.

Pro piissimis &

Pro ciuitate hac.

Pro aëris temperie.

Pro nauigantibus & iter facientibus.

Vt sanctificetur aqua hæc virtute, & operatione, & aduentu Spiritus Sancti: Dominum precemur.

Vt huic aquæ incubet supersubstantialis Trinitatis operatio: Dominum precemur.

Vt fiat aqua hæc animabus corporibusque medela, & omnis aduersariæ virtutis depulsio: Dominum precemur.

Vt in eam salutis gratia, Iordanis benedictio demittatur: Dominum precemur.

Pro omnibus, qui Dei ope & auxilio indigent: Dominum precemur.

Vt per consubstantialem Trinitatem cognitionis luce illuminemur: Dominum precemur.

Vt Dominus Deus noster, filios & hæredes regni sui nos efficiat, per huius aquæ participationem & aspersionem: Dominum precemur.

Vt ab omni angustia liberemur.

Suscipe, salua, miserere, & conserua.

Sanctissimæ illibatæ super omnes benedictæ.

Sacerdos.

Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio.

Deinde Orationem hanc ſubdit.

Dominum precemur

DOmine Deus noſter, magnus in conſilio, & mirandus in operibus, omnis creaturæ opifex, qui teſtamentum tuum & miſericordiam diligentibus te, & præcepta tua obſeruantibus cuſtodis, qui omnium miſeriâ afflictorum pias reſpicis lachrymas. Propterea namque in ſerui forma aduenisti, nuſquam nos apparentiis terrens & deludens, ſed ſalutem corpori veram exhibens, & dicens: Ecce ſanus factus es, ne amplius peccaueris. Sed & è luto viuos oculos compoſuiſti, & iubens lauari, viſus lumen in eis reſidere verbo tuo diſpoſuiſti: qui aduerſariarum paſſionum ſaxa conturbas, & ſalſum huius vitæ mare compeſcis, & tumentes voluptatum fluctus placas: ipſe, benigne Rex, qui niue dealbatam lucidamque veſtem ex aquâ & ſpiritu nos induere concedis, per aquæ huius participationem & aſperſionem, tuam emitte benedictionem cunctas paſſionum ſordes eluentem. Ita, precamur, viſita, ô bone, infirmitatem noſtram, & morbos noſtros tam animæ quàm corporis tua miſericordia cura: Interceſſionibus omnino illibatæ ſuper omnes benedictæ Dominæ noſtræ Deiparæ, & ſemper Virginis Mariæ; virtute pretioſæ & viuificæ crucis; protectionibus venerandarum ſupercœleſtium virtutum incorporearum; venerandi glorioſi Prophetæ Præcurſoris & Baptiſtæ Ioannis; Sanctorum glorioſorum & toto orbe celebrium Apoſtolorum; beatorum & Deiferorum patrum noſtrorum; ſanctorum præclarorum Pontificum, & œcumenicorum Doctorum, Baſilij magni, Gregorij Theologi, & Ioannis Chryſoſtomi; ſanctorum patrum noſtrorum Athanaſij & Cyrilli Alexandriæ Patriarcharum; ſancti patris noſtri Spyridonis Trymithuntini miraculorum patratoris; ſancti patris noſtri Epiſcopi Myræ in Lycia miraculorum opificis; ſancti glorioſi magni Martyris Georgij trophæis inclyti; & glorioſi magni Martyris Demetrij vnguento ſcaturientis; ſanctorum victoriis clarorum Martyrum; ſanctorum & iuſtorum Deiparentum Ioachim & Annæ; ſanctorum glorioſorum, & miraculis inſignium mercede non conductorum, Coſmæ & Damiani, Cyri & Ioannis, Pantaleonis & Hermolai, Samſonis & Diomedis, Mocij & Aniceti, Thalelæi & Tryphonis;

Εἶτα λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ μέγας τῇ βουλῇ καὶ θαυμαστὸς τοῖς ἔργοις, ὁ πάσης κτίσεως δημιουργός, ὁ φυλάσσων τὴν διαθήκην σου καὶ τὸ ἔλεός σου τοῖς ἀγαπῶσί σε, καὶ τηροῦσι τὰ σὰ προστάγματα, ὁ πάντων τῶν ἐν ἀνάγκαις ἐλεεινὰ προσδεχόμενος δάκρυα· διὰ γὰρ τοῦτο παραγέγονας ἐν δούλου μορφῇ, οὐ φάσμασιν ἡμᾶς ἐκδειματούμενος, ἀλλ᾽ ὑγείαν τῷ σώματι ἀληθῆ ὀρέγων, καὶ λέγων, ἴδε, ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε. ἀλλὰ καὶ ἐκ πηλοῦ ζῶντας ὀφθαλμοὺς εἰργάσω, καὶ νίψασθαι κελεύσας, τὸ φῶς οἰκῆσαι παρεσκεύασας λόγῳ. ὁ τὰς τῶν ἐναντίων παθῶν σπιλάδας ταράττων, καὶ τὴν τοῦ βίου τούτου ἁλμυρὰν θάλασσαν καταστείλας, καὶ τὰ ἀχθοφόρα τῶν ἡδονῶν κατευνάσας κύματα· αὐτὸς φιλάνθρωπε βασιλεῦ, ὁ δοὺς ἡμῖν χιονοφεγγοφαῆ φορέσαι στολὴν ἐξ ὕδατός τε καὶ πνεύματος, καὶ διὰ τῆς τοῦ ὕδατος τούτου μεταλήψεώς τε καὶ ῥαντισμοῦ, τὴν σὴν εὐλογίαν ἡμῖν κατάπεμψον τὸν ῥύπον τῶν παθῶν ἀποπλύνουσαν. ναὶ δεόμεθα, ἐπίσκεψαι ἡμῶν ἀγαθὲ τὴν ἀσθένειαν· καὶ ἴασαι ἡμῶν τὰς νόσους ψυχῆς τε καὶ σώματος τῷ ἐλέει σου· πρεσβείαις τῆς παναχράντου ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, προστασίαις τῶν τιμίων ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων· τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου· τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων· τῶν ὁσίων καὶ 3 θεοφόρων πατέρων ἡμῶν· τῶν ἐν ἁγίοις 4 μεγάλων ἱεραρχῶν καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων, Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου· τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν 5 Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου, πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας· τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Σπυρίδωνος 6 Τριμυθοῦντος τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου, ἐπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος, 7 Δημητρίου τοῦ μυροβλύτου, τῶν ἁγίων καὶ καλλινίκων μαρτύρων, τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων, Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ θαυματουργῶν ἀναργύρων, Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ. Κύρου καὶ Ἰωάννου, Παντελεήμονος καὶ Ἑρμολάου, Σαμψὼν καὶ Διομήδους, 8 Μωκίου καὶ Ἀνικήτου, 9 Θαλλελαίου, 10 τε καὶ Τρύφωνος,

τοῦ ἁγίου τοῦδε, οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. καὶ φύλαξον κύριε τοὺς δούλους σου τοὺς πιστοὺς βασιλεῖς ἡμῶν, γ'. χάρισαι αὐτοῖς ψυχῆς καὶ σώματος τὴν ὑγείαν, καὶ τῇ δουλικῇ σου ταύτῃ τῶν Χριστιανῶν πολιτείᾳ ποίησον κατὰ πάντα ἐπιεικεῖς. μνήσθητι κύριε πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων, τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ τάγματος, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. μνήσθητι κύριε τῶν μισούντων καὶ ἀγαπώντων ἡμᾶς, τῶν διακονούντων ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν περιεστώτων* καὶ τῶν δι' εὐλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων, καὶ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. μνήσθητι κύριε τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ θλίψεσιν ἀδελφῶν ἡμῶν· καὶ ἐλέησον αὐτοὺς κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος, πάσης ἀνάγκης ῥυόμενος. Ὅτι σὺ εἶ ἡ πηγὴ τῶν ἰαμάτων Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Καὶ λέγει τὴν εὐχὴν μυστικῶς.

Κλῖνον κύριε τὸ οὖς σου καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν. ὁ ἐν Ἰορδάνῃ βαπτισθῆναι καταδεξάμενος, καὶ ἁγιάσας τὰ ὕδατα. καὶ εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς, τοὺς διὰ τῆς κλίσεως τοῦ ἑαυτῶν αὐχένος σημαίνοντας τὸ τῆς δουλείας πρόσχημα, καὶ καταξίωσον ἡμᾶς ἐμπλησθῆναι τοῦ ἁγιασμοῦ σου, διὰ τῆς τοῦ ὕδατος τούτου μεταλήψεως· καὶ γενέσθω ἡμῖν κύριε, εἰς ὑγείαν ψυχῆς καὶ σώματος.

Ἐκφώνως.

Σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν, καὶ εὐχαριστίαν, καὶ προσκύνησιν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα λαβὼν τὸν τίμιον σταυρὸν εὐλογεῖ τὰ ὕδατα ἐκ γ.

Κατάγων καὶ ἀνάγων αὐτὸν ὄρθιον.

Καὶ ψάλλων τὸ παρὸν τροπάριον, ἐκ γ'.

Ἦχος β'.

Τῶν σῶν δωρεῶν, ἀξίους ἡμᾶς ποίησον θεοτόκε παρθένε. παρορῶσα τὰ πλημμελήματα ἡμῶν, καὶ παρέχουσα ἰάματα, τοῖς ἐν πίστει λαμβάνουσι τὴν εὐλογίαν σου ἄχραντε.

sancti N. cuius memoriam celebramus: & omnium sanctorum tuorum. Et conserua, Domine, seruos tuos fideles Reges nostros: (*dicatur ter*) animæ corporisque salutem illis tribue, & seruili huic Christianorum societati clementes in omnibus redde. Memento, Domine, omnis Episcopalis gradus orthodoxorum, & tuæ veritatis verbum rectè administrantium, & omnis Sacerdotalis & Monastici Ordinis; & salutis eorum. Memento, Domine, eorum qui nos odio vel amore prosequuntur fratrum nobis ministrantium, & residuorum qui propter congruentes causas non recensentur, & eorum qui nobis indignis orare pro se commendauerunt. Memento fratrum nostrorum, qui in captiuitate vel tribulatione reperiuntur: & secundùm misericordiam tuam magnam illorum miserere, & ab omni angustiâ libera. Quia tu es fons curationum, Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus: cum principii experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. Capita vestra Domino inclinate. *Et dicit Orationem secreto.*

Inclina, Domine, aurem tuam, & exaudi nos; qui in Iordane baptizari sustinuisti, & aquas sanctificasti: & omnibus demissione seruilem suam conditionem profitentibus benedic: & nos sanctificatione tua cumulari concede per huius aquæ susceptionem: & fiat nobis, Domine, in salutem animæ & corporis.

Exclamando.

Tu enim es sanctificatio nostra, & tibi gloriam, & gratiarum actionem, & cultum referimus: cum principii experte tuo Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Mox accepta pretiosa cruce benedicit aquas vsque tertio.

Immergens & educens ipsam rectam.

Et canit præsentem Modulum ter.

Tonus secundus.

Tuis donis dignos nos effice, Deipara Virgo, dissimulans peccata nostra, & benedictionem tuam sumentibus remedia afferens, ô illibata.

Pretiosam deinde crucem osculatur Sacerdos.

Similiter & omnis populus.

Tum populum omnem aspergit.
Et Ecclesiam aqua benedicta respergit.

Populus vero præsentem modulum cantat.

Tonus quintus.

CVrationum laticibus gaudentes, ô sancti mercede non conducti. cunctis indigentibus adhibetis remedia, ceu gratiis immensis à perenni fonte Saluatore nostro, cumulati: vobis enim Apostolorum æmulatoribus Dominus ait. Ecce dedi vobis pótestatem aduersus spiritus immundos, vt eos eiiciatis, & morbum omnem cunctumque languorem curetis. Ideoque mandatis eius apte obsequentes; gratis accepistis, gratis date, animarum corporumque passionibus medelam afferentes.

Annue precibus.

Suscipe domina.

Miserere nostri Deus.

Adhuc rogamus vt seruemur.

Exaudi nos Deus.

Sacerdos. Pax omnibus.

Diaconus. Capita nostra Domino inclinemus.

Dominator valde misericors, Domine Iesu Christe, Deus noster.

Et dimissio.

Εἶτα. Ἀσπάζεται ὁ ἱερεὺς τὸν τίμιον σταυρόν.

Ὡσαύτως καὶ πᾶς ὁ λαός.

Εἶθ' οὕτως ῥαντίζει πάντα τὸν λαόν.

Καὶ τὴν μονήν, μετὰ τοῦ ἁγιάσματος.

Ὁ δὲ λαός, ψάλλει τὸ παρὸν τροπάριον,

ἦχος πλ'.

ΠΗγὴν ἰαμάτων ἔχοντες, ἅγιοι ἀνάργυροι. τὰς ἰάσεις παρέχετε πᾶσι τοῖς δεομένοις, ὡς μεγίστων δωρεῶν ἀξιωθέντες, παρὰ τῆς ἀενάου πηγῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. φησὶ γὰρ πρὸς ὑμᾶς ὁ κύριος, ὡς ὁμοζήλους τῶν ἀποστόλων. ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν, κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων. ὥστε αὐτὰ ἐκβάλλειν, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. διὸ τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ καλῶς πολιτευσάμενοι, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν παρέχετε. ἰατρεύοντες τὰ πάθη, τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν.

Νεῦσον παράκλησιν.

Δέσποινα πρόσδεξαι.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεός.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι.

i Ἐπάκουσον ἡμῶν ὁ θεός. i

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν.

Δέσποτα πολυέλεε κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν.

Καὶ ἀπόλυσις.

VARIÆ LECTIONES.

Reperitur hoc officium in vetustis editis paulo immutatum.

r Εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως.] Legunt illa diuersimode procemium. μετὰ τὸ εὐλογητόν. Τὸ τρισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Κύριε ἐλέησον. ιβ'. Δεῦτε προσκυνήσωμεν γ'. τὸν ν'. Εἶτα ψάλλομεν τὰ τροπάρια ταῦτα, τὰ κατ' ἀλφάβητον. ἦχος πλ. β'. στίχ. τά. Ἡ τὸ χαῖρε δι' ἀγγέλου.

b Τῷ θεοτόκῳ.] Deest.

c Οὐ σιωπήσομεν] Deest.

d Τὸν ν'. ψαλ.] Deest.

e Τῇ πρεσβείᾳ τῶν ἐνδόξων.] Legunt eadem. τῇ πρεσβείᾳ τῶν ἐνδόξων ἀποστόλων, ἀθλητῶν, καὶ ὁσίων διάσωσον ἐκ πάσης βλάβης τοὺς δούλους σου, κύριε.

f Ἡ ἄρρητος ἐν' ἐσχάτων.] Alium modulum hic legunt. Σῶσον κύριε ὁ θεὸς σωτὴρ πιστούς, καὶ ἐκ πάσης συμφορᾶς καὶ θλίψεως, εἰς πάλιν ῥῦσαι ἐλπὶς ἀκαταίσχυντε.

g Ἰατρὸς τῶν ψυχῶν τῶν σωμάτων ἡμῶν.) Addunt. κύριε δόξα σοι.

h Τοῦ πάντων τῶν χορηγοῦ.] Ante precem hanc, aliam hic deficientem apponunt. Τοῦ τὸ καταπέμψαι τὸν θεὸν ἡμῶν τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ φωτίσαι τὰ ὄμματα τῶν ψυχῶν ἡμῶν· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

i Ἐπάκουσον ἡμῶν.] Legunt. Πάντων προστατεύεις ἀγαθή. Ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀναγκῶν ἡμῶν μῆτερ θεοῦ. Τῇ πρεσβείᾳ κύριε πάντων τῶν ἁγίων, καὶ τῆς θεοτόκου. Ἐκ παντοίων κινδύνων τοὺς δούλους σου θεοτόκε. Εἶτα τὴν ἐκτενῆ. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεός. Ἐπάκουσον ἡμῶν, καὶ ἐλέησον. καὶ τὰ λοιπά. Καὶ μνημονεύει οὗ θέλει. καὶ ἀπόλυσις.

Nullum MS. integram huius officij seriem exhibet: sunt tamen in illis orationes nonnullę, quas ad illud pertinere ex non leui coniecturâ Notarum numero primo declarabimus.

Ex Ms. Barberino S. Marci.

Εὐχὴ εἰς τὸ ὕδωρ τῶν ἁγίων βαπτισμάτων τῶν ἁγίων θεοφανείων λεγομένη ἐν τῇ φιάλῃ τοῦ μεσαύλου τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸ πικρὸν ὕδωρ ἐπὶ Μωϋσέως λαῷ εἰς γλυκὺ μεταποιήσας, καὶ τὰ βλαβερὰ ὕδατα τὰ ἐπὶ Ἐλισσαίου ἅλατι θεραπεύσας, καὶ τὰ Ἰορδάνεια ῥεῖθρα ἁγιάσας τῇ ἀχράντῳ σου ἐπιφανείᾳ· αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο, καὶ ποίησον αὐτὸ γενέσθαι πᾶσι τοῖς ἀρυομένοις, καὶ τοῖς μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτοῦ εὐλογίας πηγὴν, ἰατρείαν παθῶν, ἁγιασμὸν οἴκων, πάσης ἐπιβουλῆς ὁρατῆς καὶ ἀοράτου ἀλεξητήριον.

Ἐκφώνως. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ.

Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε· ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς.

Κλῖνον κύριε τὸ οὖς σου. Vt intra in officio maioris aquæ benedictæ.

Oratio in aquam sanctorum Baptismatum, sanctorum Theopaniorum in fonte media areæ iuxta Ecclesiam dicenda.

DEus Deus noster, qui per Moïsen amaram aquam in dulcem conuertisti, & per Elisæum noxias aquas sale curasti, tuaque immaculata apparitione Iordanis fluenta sanctificasti: ipse & nunc Domine aquam hanc sanctifica, & omnibus ex ea hausturis & & sumpturis, fac illam esse benedictionis fontem, dolorum medelam, domorum sanctificationem, omnium visibilium & inuisibilium insidiarum depulsionem.

Exclamando. Quia tua est potentia, & tuum est regnum, & virtus, & gloria, Patris, &c.

Et Diacono dicente. Capita vestra Domino inclinate, *orat Sacerdos.*

Inclina Domine aurem tuam, &c. Vt infra.

Ex eodem Ms.

Εὐχὴ τῆς διακονίας λεγομένη ἐν τῷ ἐμβάτῃ ἐκφωνητικῶς.

Κτιστὰ τῶν ὑδάτων, δημιουργὲ τῶν ἁπάντων, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ τὰ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων· μεταποίησον, καὶ μετασκεύασον, καὶ ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο, καὶ ἐναντίον αὐτὸ κατὰ πάσης ἐπικειμένης ἐνεργείας· καὶ δὸς πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτοῦ χρησαμένοις, εἴτε διὰ πόσεως, εἴτε διὰ νίψεως, ἢ ῥαντίσεως, εἰς ὑγίειαν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς ἀπαλλαγὴν πάσης νόσου. Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις· καὶ σοὶ τὴν.

Oratio ministerij in fonte, cratere vel cisterna, clara voce dicenda.

AQuarum opifex, cunctorum conditor, Domine Deus omnipotens, qui omnia condis & immutas, conuerte, immuta, & sanctifica aquam istam, & aduersus omnem aduersam virtutem illam potentem redde & da omnibus illâ siue in potum siue in lotionem, siue aspersionem vtutis salutem animæ & corporis & omnis morbi liberationem. Quia bonus & clemens Deus existis: & tibi, &c.

Ex Cryptoferratensi Bessarionis.

Εὐχὴ τοῦ κολυμβίου τῶν Βλαχερνῶν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τοὺς πολλοὺς σου εἰς ἁμαρτωλοὺς οἰκτιρμοὺς συγκλίνας οὐρανοὺς, καὶ

Oratio natatoriæ Blachernarum.

DOmine Deus noster, qui propter plurimas tuas erga peccatores miserationes cœlos inclinasti, & in

terram descendisti, & è cœlis curas eos, qui corde contrito clamant ad te. Ipse nunc Domine aurem tuam inclina, & exaudi preces nostras indignorum, propriâ quidem conscientiâ os occludentium: tibi tamen orationem offerre confidentium. Humanitatem enim tuam scimus, nouimus benignitatem. In terram propterea prostrati, & miserationum tuarum pelagus intuiti, dominium profitemur, quamuis propter delicta à mandatis tuis fuerimus alienati. Ne à condemnandis seruis tuis faciem tuam auertas; in misericordiâ respice nos. Ecce etenim quia in cœlum oculos intendere non sumus digni, in terra, è qua nati sumus defixis oculis prosternimur. Suscipe præsentia nostra suspiria: & suspiriis gehennæ intolerandis nos exime. Suscipe lacrymarum riuos, & quam accendit operum nostrorum materies, flammam extingue. Sanctifica aquam hanc, qui per aquam nos spiritu contritos regenerasti. Spiritus sancti tui gratiam in eam mitte: & ignita inimici tela quibus ille animas & corpora ferit, per eam extingue. Fac illam medelam infirmantium, & sanorum præseruatiuam: & qui mundum per sanguinem tuum expurgasti, per eius aspersionem expia nos. Ita Domine, ab immaculata matre tua cuius sanguinibus natus, nobiscum versatus es, & quam in refugium peccatoribus contulisti, exoratus; manus quibus gestatus es, reuerere. Humanissima domina, pietatis fons, ad Filium tuum palmas tuas immaculatas extende: protectione tua nos circumualla, alarum tuarum velamento nos circumtege. Esto Christianorum omnium mediatrix, & pro quibus delinquimus, ne patiaris iustæ vindictæ sumere experimentum: si namque ad Filium Deumque tuum misericordiæ viscera conuerteris, suscipiet ille pro seruis condemnandis quæcumque orationis nomine obtuleris.

κατασκηνώσας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐξ οὐρανοῦ ἐκείνων τῇ ἐν συντετριμμένῃ καρδίᾳ βοώντων πρὸς σέ. αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα κλῖνον τὸ οὖς σου καὶ ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν, τῶν ἀναξίων, τῶν ὑπὸ μὲν τῆς οἰκείας συνειδήσεως ἐμφραττομένων στόμα, πλημμελούντων δ᾽ ὅμως τὴν δέησιν προσφέρειν· οἴδαμεν γάρ σου τὴν φιλανθρωπίαν, γινώσκομεν τὴν ἀγαθότητα. διὸ καὶ πρὸς γῆν ῥίπτομεν ἑαυτοὺς εἰς τὸ πέλαγος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἀφορῶντες, καὶ ὁμολογοῦμεν τὴν δεσποτείαν, εἰ καὶ τῶν σῶν ἀλλοτριώμεθα προσταγμάτων διὰ τὰς πλημμελείας ἡμῶν. μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν δούλων σου κατακρίτων, ἐπίβλεψον ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐν ἐλέει. ἰδοὺ γὰρ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἄξιοι ἀναβλέπειν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐσμὲν ἠδημένην τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀτενίσαντες κείμεθα. δέξαι τὸν παρόντα στεναγμὸν ἡμῶν καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς τοῦ ἐν τῇ γεέννῃ στεναγμοῦ ἀπεράντου· δέξαι τὰς κρουνώδεις τῶν δακρύων σταγόνας, καὶ σβέσον τὴν φλόγα ἣν ἐξῆψεν ἡ ὕλη τῶν ἔργων ἡμῶν. ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο, ὁ δι᾽ ὕδατος ἡμᾶς ἀναπλάσας, πνεύματος συντετριβότας. κατάπεμψον αὐτῷ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· σβέσον δι᾽ αὐτοῦ τὰ πεπυρωμένα τοῦ ἐχθροῦ βέλη, δι᾽ ὧν ψυχὰς καὶ σώματα ὁ πολέμιος ἡμῶν τιτρώσκει· ποίησον αὐτὸ ἀσθενούντων ἰατήριον, ὑγιαινόντων φυλακτήριον, καθάρον ἡμᾶς διὰ τοῦ ῥαντισμοῦ αὐτοῦ, ὁ τὸν κόσμον διὰ τοῦ αἵματός σου ἀποκαθάρας. ναὶ δέσποτα παρακαλούμενος ἀπὸ τῆς ἀχράντου μητρός σου, ἧς ἐξ αἱμάτων ἡμῖν ὡμίλησας, ἣν ἔδωκας ἁμαρτωλοῖς εἰς βοήθειαν. δυσωπήθητι χεῖρας ἐκτεινομένας, ἐν αἷς ἐβαστάχθης. δέσποινα φιλοικτίρμων, πηγὴ εὐσπλαγχνίας, ἐξάπλωσον πρὸς τὸν υἱόν σου τὰς ἀχράντους σου παλάμας. φρούρησον ἡμᾶς τῇ προστασίᾳ σου, τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σκέπασον. γενοῦ πάντων μεσῖτις Χριστιανῶν, μὴ ὑπομείνῃς πεῖραν λαβεῖν ἡμᾶς δικαίας ὀργῆς ἐφ᾽ οἷς ἁμαρτάνομεν, τὰ δυσωπητικὰ πρὸς τὸν υἱὸν καὶ θεόν σου σπλάγχνα κινοῦσα πρὸς δέησιν· προσδέξεται διὰ σοῦ δούλων κατακρίτων.

IN OFFICIVM MINORIS AQVÆ BENEDICTÆ, NOTÆ.

1 Τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ.] Duplicem hæc verba arguunt Aquam benedictam, minorem & maiorem. Vtraque in Theophanijs perficitur: minorem enim hanc MS. Barberinum dixit esse, τὸν ἁγίων βαπτισμάτων τῶν ἁγίων Θεοφανείων τάξις item τὸ ἱεροδιακονικὸν, sicut et ius duplicem ponit in Theophanijs Aquam benedictam, vnam in peruigilij vespere, alteram quæ mane sanctificatur, sicutque: ἁγιασμοὶ τῶν φώτων, ὁ ἀφ' ἑσπέρας καὶ πρωΐ. Alio tamen tempore singulis videlicet mensibus, vel quacumque necessitate vrgente posse minorem benedici, alio loco manifestabitur. Duplicem quoque apud Latinos distinguere Aquam lustralem audemus: minorem quæ datâ occasione, aut singulis hebdomadibus, in Ecclesia renouatur: & maiorem solemniori precum & cærimoniarum apparatu, Ecclesiæ dedicandæ, vel pueris sacro baptismate tingendis statis diebus consecratam. Hanc institutores Apostolos esse nullus ignorat: illa authorem agnoscit Alexandrum Pontificem Traiani temporibus Ecclesiæ præsidentem, epistola ipsi afcripta cap. 5 scribentem. *Aquam sale conspersam benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificentur: quod & omnibus Sacerdotibus faciendum esse mandamus:* quanquam prædicta verba vsum, & memoriam eius temporibus in Ecclesiam inductum, potius quam institutionem, denotent: vnde & Matthæum, ex Constitutionibus Apost. apud Clementem, ritum eius & vsum potius affirmasse. Qua vero ratione moti, mensibus singulis minorem hanc Aquam benedicere primum Græci cœperint, Balsamon in Can. Synodi Trullanæ edocet: vt relictis nimirum superstitiosis ritibus, quibus vt gentilitatis reliquijs, mensis cuiusque initio, se non verebantur Christianam polluere, meliore sanctioreque cultu, Aqua sanctificata se pellent lustrare. [illegible Greek passage] Et infra [illegible Greek passage] Μιχαὴλ [illegible] τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων. *Mos ergo erat apud Iudæos festum agere & genuflectere: vt mensis spatium fœliciter transigerent: de quibus Deus quoque dixit, per Prophetam:* Noualunia vestra & sabbata odit anima mea. *Sed & ante officinas suas & ædes rogos incendebant, & super eos saliebant: per id existimantes, ea quæ prius illis obtigissent, mala comburi: foreque vt in alia bona inciderent. His ergo conformiter faciebant quidam Orthodoxi eo tempore, quo hæc* (Trullana) *Synodus est habita. Vnde etiam Patres ea penitus cessare iusserunt, & extingui. Hac statuente Canone, Nouiluniorum quidem festum, ante annos omnem memoriam superantes cessauit: eius loco Dei gratia, vt & ipse propitius reddatur, preces, ac Aquæ lustrales in Ecclesia a populo fideli fiunt, in vniuscuiusque mensis principio, & Aqua benedictionis non contradictionis inungimur. Rogorum autem dæmoniacum mysterium sortesque fiebant vsque ad tempus Patriarchæ domini Michaelis, qui fuit philosophorum princeps:* & a quibusdam Anchialus dictus, extitit tertius huius nominis Patriarcha, & sub Emmanuele Comneno vixit: de quo illo Balsamon idem coætaneus in Photij Nomocanonem loquitur, vbi eum summum Philosophorum salutat. Cæterum quo in vase vel loco, Aquam hanc minorem Græci consecrent, non est operosum à textis MS. & orationum sequentium verbis, assignare: si maxime in memoriam reuocauerimus præmissa quædam de templi partibus, fol. 259. in eius nimirum atrio vel vestibulo fontes fuisse perennes φιάλας intrantium manibus & vultibus lauandis dispositos, quorum vsibus lustrales Aquas in templorum valuis expositas fuisse ediscere cum ij qui de Aqua benedicta tractantes asserunt: fontes illos in Ecclesiis antiquis & præsertim Monasterijs adhuc cernere licet, quorum vsus quamuis communis sit, aut prophanus, vt tamen prosper sit & ab aduersarij insultibus alienus, fontes ipsi quotannis in Epiphania, vel sæpius Ecclesiæ benedictione consecrantur apud Græcos: atque ita recentiores antiquam consuetudinem admiserunt illi: & quo fine benedicant Aquas satis superque orationum contextu aperiunt; iamque satis declarauerat Matthæus, istius aquæ benedicendæ apud Clementem præceptum ponens: scilicet δύναμιν ὑγιείας ποιητικήν, νόσων ἀπελαστικήν, δαιμόνων φυγαδευτικήν, πάσης ἐπιβουλῆς διωκτικήν, *sanitatis conferendæ virtutem morbos abigentem fugantem dæmonas, & insidias omnes propulsantem a Deo nanciscatur.* Fontium tandem illorum nomina sunt, φιάλη *machina fontana salientes aquas eiaculans,* ἰμβάτης *crater fontanus, cantharus, labrum,* scribit enim Theophanes de Eunomio in Samosate, si in Episcopum promoto, qui a prauo Arij dogmate foeret infectus: [illegible Greek passage] *dum lauaretur, & populum ad lauandum inuitaret: nisi prius aqua labri quod fuerat ingressus, effunderetur, vt alia repleretur: nullum lauari ferebat.* Vox tandem κολυμβήθρα occurrit, *natatoria,* Baptismalem κολυμβήθρας imitans (hæcque fuit ante Deiparæ Blachernensis templum) allusione ad natatoriam Siloé facta: communius autem ἁγιασματάριον dicitur si præsertim sola concha fuerit ad Ecclesiæ fores exposita quales suo & Latinorum more, Romæ Liburni & alibi in Occidente degentes Græci, vsurpare sunt consueti.

2 Ἡ τὸ χαῖρε δι' ἀγγέλου.] Alphabeticis modulis προσόμοια τοῖς κατὰ ἀλφάβητον ordine literario dispositus, εἱρμὸς Tractus hic, ἡ τὸ χαῖρε bis præcinitur. Quotquot vero sequuntur huius officij Hymni vel preces, Deiparam virginem vbique celebrant, cuius rationem ex Balsamone supra relato adiungimus. *Vigesima tertia mensis Iunij, vespere cogebantur in littoribus, & quibusdam ædibus, viri & mulieres, & primogenitam puellam instar sponsæ ornabant. Postquam ergo commessati essent, & bacchantium more saltassent choreas duxissent & in festis consuetas acclamationes vsurpassent: in vas oris contractioris marinam aquam inijciebant, & res quasdam ad vnumquemque eorum pertinentes: & tanquam puella illa facultatem à dæmone accepisset prædicendi futura, ipsi quidem de bono aliquo, vel etiam auersando vel fu-*

Flendo quopiam, exclamando interrogabant. Puella autem è rebus [illegible], cum qua in aliis [illegible] illam obtinebat. Quam etiam accipiens [illegible] dominus, certior [illegible] de prosperis vel aduersis [illegible] euenturis. Postridie autem cum tympanis & choris [illegible] ad [illegible] venientes, & aquam marinam [illegible] hanc ex [illegible] ædes sua asper[illegible]bant: & à paulo [illegible] hæc non solum sciebant, sed & per totam noctem rogos è fano accendentes, [illegible], & [illegible] de [illegible] de felicitate & infœlicitate, & de quibusdam aliis plane tamen [illegible]. Eorum autem hinc & illinc auditum, & [illegible] in qua [illegible] illa fiebat, vna cum iis [illegible] locis, quæ prope erant, aureis vestibus, & sericeis textibus exornabant: quinetiam arborum foliis coronabant, ad honorandum, vt verisimile est, & excitandum Satanam, qui illos sibi familiares fecerat. H[illegible] B[illegible] Virginem [illegible] Dei matrem, longe præ ceteris ceu Spiritus sancti sponsam omni virtutum cultu cælesti[illegible] gratia ornatam Græci contemplati sua illi in Aqua lustra [illegible] hac benedicenda, pr[illegible] vota, ex quo tem[illegible] [illegible] chernensi [illegible] templo ad [illegible] C[illegible] primum fuit institutum, & [illegible] ex vicinus [illegible] quo [illegible] V[illegible] nis eiusdem inuocato nomine consecrati [illegible] ab ea non tantum [illegible] referant, quam potius vt [illegible] amplissimam fœlicitatemque, [illegible] & [illegible] sequantur [illegible] tibus acclamationes tot laudes [illegible] bonorum [illegible] etiam vt [illegible] preces, & prosper omnium euentuum successus in eius cura [illegible] & tandem multo [illegible] quam p[illegible], benedictionibus Ecclesia [illegible] Aqua consecrata, vbi nos, ædes, [illegible], cuncta resperserint, & infesta quæque p[illegible], & cæleste præmium, [illegible] nos & nostra, p[illegible] poterit aduocare.

3 [illegible] Hi sunt qui à Concilia Oecumenica [illegible] dogmatum [illegible] qui indeficiente Spiritus S[illegible] vitaque. De [illegible] digna confessabat. [illegible] statisque [illegible] festum [illegible] diem totus O[illegible] celebrat.

4 [illegible] Magni fuere sancti totius orbis doctores Basilius ὁ [illegible], Gregorius ὁ [illegible] [illegible] ipsos [illegible] contentionem [illegible] & indiscreto [illegible] Gregorium [illegible] Chrysostomo, propter doctrinæ [illegible] Chrysostomum ob [illegible] fluentis & [illegible] gratiam, alij tandem Basilium propter [illegible] dotes eminere, asserent tres illi simul in visu Ioanni Euchaitarum E[illegible] tempore Alexij Comneni apparentes, vt [illegible] huiusmodi contentiones compesceret, & ex eo quo trium simul honori [illegible] festum, communis eorum [illegible] Ianuarij celebratur: & trium simul laudes in Bibliotheca Græcorum Patrum, & in [illegible] commun[illegible].

5 Ἀθανάσιος ἢ Κύριλλος.] Hi [illegible] duos vno Alexandrinæ throno conspicuo, doctores & in oppugnandis hæreticis zelo pares, vno etiam festiuo cultu [illegible] Ianuarij nominibus eorum simul inuocatis, pares honore faciunt Græci.

6 [illegible] τοῦ Τεμματοῦ[illegible] [illegible].] Expli-

cat hæc [illegible] Synaxarion [illegible] decembris die illius festo, [illegible] Κύριον, [illegible] [illegible] methuntis Cypri consistunt [illegible] gratia concessit [illegible] & [illegible] [illegible] prælatus.

7 [illegible]] Qui [illegible] corporibus [illegible] miracula [illegible] omnino celebres [illegible] Andreas Apostolus, Nicolaus ἀπὸ μύρου vetus quam à Myra, Myrensis Theodorus Stratelates, & Demetrius hic: è cuius corpore vnguentum [illegible] non tacendum refert Cedrenus in Michaele Paphlagonio: [illegible] ἐν Θεσσαλονίκῃ [illegible] Μεγα[illegible] Oppidani Thessalonicenses quadam die à Bulgaris obsessi, ad sepulchrum Martyris Demetrij accesserunt, supplicationeque per totam noctem [illegible], vnctique vnguento, è sacro eius sepulchro scaturiente, vno impetu apertis portis in Bulgaros irruerunt, habentes secum Legionem Maguam mortuum. [illegible] impressione perterritum, in fugam [illegible]: nemine se [illegible] aut se defendere auso. Ductor Romana (id est Græca) acies [illegible] martyr Demetrius [illegible].

8 Maria [illegible] extreme V[illegible] officio, non Mocius, sed Photius [illegible]. Mocius autem hic in veneratione [illegible] est Constantinopoli, vbi hoc officium [illegible] Byzantij siquidem natus, & [illegible] Sacerdos, deinde [illegible] extitit: cui Constantinus [illegible] nomine dictam Basilicam ex[illegible]. Ita Synaxarion 11. Maij.

9 [illegible]] Alij [illegible] scribunt: qui cum fuerit [illegible] in medica arte versatus: inter [illegible] auxilia [illegible] salute [illegible] & [illegible] Sanctos Thaumaturgos & [illegible] deuotissimus, inuocatur.

10 Τρύφων. [illegible] Spiritu sancto repletus [illegible] Tryphon, [illegible] omnem infirmitatem sanabat, & dæmones expellebat, ait Synaxarion 1 Februarij.

* [illegible]] Qui sunt isti, quorum iustas ob causas nomina memorare publicis in precibus omittit Ecclesia, quos tamen in genere [illegible] nominatos omnino prætermittere nequit. H[illegible] Pœnitentes quos in Consistentibus [illegible] cum fidelibus orare, non tamen offerre [illegible] Sacramenta [illegible] erat, quorum ideo nomina non recensebantur. Hoc vt magis elucescat, memoria recolendum, Pœnitentium fletu alligatorum preces in Ecclesia non fuisse admissas. *Audientes* pariter absque precis benedictione à luminibus [illegible] fuisse constat: [illegible] *Substrati* autem orabat Ecclesia verum cum expulsi forent [illegible] penitus eue[illegible]: Fidelium certe nomina [illegible] simul iniuriam inferre vellet, non poterat libere. Superest igitur vt præfatos Pœnitentes, [illegible] aliqua ex parte memoret, nec plene tamen in precibus de nomine sigillatim appellet, quos plenum [illegible] Sacramenta sibi non vindicare noscit. Nec noua est huiusmodi loquutio, cuius authorem [illegible] magnus Basilius in liturgicis [illegible] pagina [illegible] vertimus fine.

11 Ἐμπλησθῆναι [illegible] διὰ τοῦ ὕδατος τούτου [illegible]

ψεως.] Sacra communione ob patrata grauiora scelera priuatis Aquę benedictę modicum epotum dū, sanguinis Domini, sicut & corporis vice, panem Eulogicum in liturgia præbet Ecclesia Orientalis, illa quæ sanctificationem aliquam in anima operari arbitrantur: quibus fauet Augustin⁹ de pecca meri. & remissi lib. 2. cap. 26. dicens. *Non vnius modi est sanctificatio: nam & Catechumenos secundum modum suum per signum crucis, & orationem manuum impositionis, puto sanctificari: & quod accipiunt, quamuis non sit corpus Christi, sanctum tamen est, & sanctius cibis quibus alimur: quoniam sacramentum est.* Hinc tam panis quam aqua Eulogia, ἁγιασμὸς & ἀντίδωρα; nuncupata, magnam à Græcis dum sumuntur requirunt reuerentiam, & excitant deuotionem.

a 1 a

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΓΙΑΣΜΟΥ τῶν ἁγίων Θεοφανείων.

b 2 b Μετὰ δὲ εἰπεῖν τὸν ἱερέα τὴν 2 ὀπισθάμβωνον εὐχήν

c Ἐξερχόμεθα πάντες ἐν ταῖς πηγαῖς.

Προπορευομένου τοῦ ἱερέως μετὰ λαμπάδων καὶ θυμιατοῦ.

d d Ἡμῶν δὲ ψαλλόντων, τὸ παρὸν τροπάριον ἐκ τρίτου.

Ἦχος πλ. δ'.

e e Φωνὴ κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων βοᾷ λέγουσα. δεῦτε λάβετε πάντες πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα φόβου θεοῦ, τοῦ ἐπιφανέντος Χριστοῦ

f f Εἶτα τὰ παρόντα τροπάρια. δίς.

Σήμερον τῶν ὑδάτων ἁγιάζεται ἡ φύσις, καὶ ῥήγνυται ὁ Ἰορδάνης, καὶ τῶν ἰδίων ναμάτων ἐπέχει τὸ ῥεῦμα, δεσπότην ὁρῶν ῥυπτόμενον. Δίς.

Ὡς ἄνθρωπος ἐν ποταμῷ, ἦλθες Χριστὲ βασιλεῦ, καὶ δουλικὸν βάπτισμα λαβεῖν σπεύδεις ἀγαθὲ, ὑπὸ τῶν τοῦ προδρόμου χειρῶν, διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, φιλάνθρωπε. Δόξα. Καὶ νῦν.

Ἦχος πλ. δ'.

g g Πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, ἦλθες κύριε μορφὴν δούλου λαβὼν, βάπτισμα αἰτῶν, ὁ μὴ γνοὺς ἁμαρτίαν. εἴδοσάν σε ὕδατα, καὶ ἐφοβήθησαν. σύντρομος γέγονεν ὁ πρόδρομος, καὶ ἐβόησε λέγων· πῶς φωτίσει ὁ λύχνος τὸ φῶς; πῶς χειροθετήσει ὁ δοῦλος τὸν δεσπότην; ἁγίασον ἐμὲ, καὶ τὰ ὕδατα σωτὴρ, ὁ αἴρων τὴν κόσμου τὴν ἁμαρτίαν.

h h Ὁ διάκονος. Σοφία. Πρόσχωμεν.

Προφητείας Ἡσαΐου τὸ ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει κύριος. εὐφράνθητι ἔρημος διψῶσα. ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον.

Τέλος.

Αἴνεσις καὶ ἀγαλλίαμα, καὶ εὐφροσύνη καταλήψεται αὐτούς. ἀπέδρα ὀδύνη λύπη καὶ στεναγμός.

OFFICIVM MAIORIS AQVÆ BENEDICTÆ in sanctis Theophaniis.

Postquam dixerit Sacerdos Orationem retro ambonem.

Procedimus omnes ad fontes.

Præeunte Sacerdote cum cereis & incenso.

Nobis autem Modulum præsentem ter psallentibus.

Tonus obliquus quartus.

Vox Domini super aquas clamat, dicens: Venite, accipite omnes spiritum sapientiæ, spiritum intellectus, spiritum timoris Domini, qui nobis apparuit.

Deinde bis præsentes Modulos.

Aquarum hodie sanctificatur natura, & erumpit Iordanes, & laticis cohibet fluenta, Dominum vndis suis ablutum contemplatus. *Bis.*

Vt homo ad flumen accessisti, rex Christe, & seruile baptisma recipere contendis, ô bone, Præcursoris manibus, propter peccata nostra, benigne. Gloria. Et nunc.

Tonus obliquus quartus.

Ad vocem in deserto clamantis, parate viam Domini, accepta serui forma aduenisti, Domine, baptismum exposcens, qui peccatum nescis. Viderunt te aquæ, & timuerunt. Tremebundus Præcursor factus est: & exclamauit dicens. Quomodo lucerna lumen accendet? quomodo Domino manum imponet seruus? sanctifica me, & aquas, Saluator, qui tollis peccata mundi.

Diaconus Sapientia. Attendamus.

Prophetiæ Esaiæ Lectio. Cap. 35.

Hæc dicit Dominus. Lætare desertum sitiens: exultet solitudo, & floreat quasi lilium.

Finis.

Laus, exultatio, & lætitia apprehendet illos: & fugiet ab eis dolor, tristitia, & gemitus.

Prophetiæ Esaiæ Lectio.

HÆc dicit Dominus. Sitientes, venite ad aquam: & qui non habetis argentum, euntes emite, & comedite, & bibite absque argento & pretio.

Finis.

Et erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non deficiet.

Prophetiæ Esaiæ Lectio. Cap. 12.

HÆc dicit Dominus. Haurite aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. Sacerdotes in die illa laudate Dominum: inclamate nomen eius, annũtiate in gentibus gloriam eius. Mementote, quia excelsum est nomen eius: cantate Domino quoniam magnificè fecit, annunciate in vniuersa terra. Exultate & lætamini habitatores Sion: quia exaltatus est sanctus Israël in medio eius.

Propositum. Tonus tertius.

Dominus illuminatio mea, & Saluator meus. *Versiculus.*

Dominus defensor vitæ meæ.

Apostolus.

Ad Corinthios Epistolæ Pauli

Lectio. Cap. 10.

FRatres. Nolumus vos ignorare quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt. & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari: & omnes eandem escam spiritalem manducauerunt: & omnes eundem potum spiritalem biberunt: bibebant autem de spiritali consequente eos petra, petra autem erat Christus.

Alleluia.

Vox Domini super aquas.

Versiculus.

Deus Dominus.

Euangelium ex Marco. Cap. 1.

IN illo tempore. Venit Iesus à Nazareth in Galilæam, & baptizatus est à Ioanne, in Iordane. Et statim ascendens de aqua vidit cœlos apertos, & Spiritum tanquam columbam descendentem & manentem in ipso. Et vox facta est de cœlis: Tu es Filius meus dilectus, in quo complacui.

Diaconus. In pace Dominum precemur.

Προφητείας Ησαΐου τὸ ἀνάγνωσμα.

ΤΑ δὲ λέγει κύριος. οἱ διψῶντες, πορεύεσθε ἐφ' ὕδωρ. καὶ ὅσοι μὴ ἔχοντες ἀργύριον, βαδίσαντες ἀγοράσατε, καὶ φάγεσθε, καὶ πίεσθε, ἄνευ ἀργυρίου καὶ τιμῆς.

Τέλος.

Καὶ ἔσται κυρίῳ εἰς ὄνομα, καὶ εἰς σημεῖον αἰώνιον, καὶ οὐκ ἐκλείψει.

Προφητείας Ησαΐου τὸ ἀνάγνωσμα.

ΤΑ δὲ λέγει κύριος. ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης, ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου. καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὑμνεῖτε τὸν κύριον βοᾶτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀναγγείλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ. μιμνήσκεσθε ὅτι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ. ὑμνήσατε τὸ ὄνομα κυρίου, ὅτι ὑψηλὰ ἐποίησεν· ἀναγγείλατε ἐν πάσῃ τῇ γῇ. ἀγαλλιᾶσθε καὶ εὐφραίνεσθε οἱ κατοικοῦντες Σιών, ὅτι ὑψώθη ὁ ἅγιος τοῦ Ισραὴλ ἐν μέσῳ αὐτῆς.

Προκείμενον. ἦχος γ'.

Κύριος φωτισμός μου, καὶ σωτήρ μου.

Στίχος.

Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου.

Ο ἀπόστολος.

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

ΑΔελφοί. οὐ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες, ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν. καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον. καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας. ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός.

Αλληλουιάριον.

Φωνὴ κυρίου ἐπὶ ὑδάτων.

Στίχος.

Ο θεὸς τῆς δόξης.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, ἦλθεν ὁ Ιησοῦς ἀπὸ Ναζαρὲτ εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ιωάννου, εἰς τὸν Ιορδάνην. καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανούς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα.

Ο διάκονος. Εν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.
Pro superna pace.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμ.
Pro salute totius.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.
Pro sancta hac domo.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου.
Pro Archiepiscopo.

Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς.
Pro sancta hac mansione.

Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφο.
Pro aëris temperie.

i Ὑπὲρ πλεόντων ὁδοιπορούντων.
Pro nauigantibus & iter agentibus.

k Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὰ ὕδατα ταῦτα, τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Vt hæ aquæ sanctificentur virtute, & operatione, & aduentu Spiritus Sancti: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ καταφοιτῆσαι τοῖς ὕδασι τούτοις, τὴν καθαρτικὴν τῆς ὑπερουσίου τριάδος ἐνέργειαν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Vt resideat in his aquis purgatrix superſubſtantialis Trinitatis operatio: Dominum precemur.

l Ὑπὲρ τοῦ δωρηθῆναι αὐτοῖς τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως, τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου, τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Vt illis redemptionis gratia, benedictio Iordanis, virtute, operatione, & aduentu Spiritus Sancti concedatur: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ φωτισθῆναι ἡμᾶς φωτισμὸν γνώσεως καὶ εὐσεβείας, διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Vt illuminemur cognitionis & pietatis irradiatione, per aduentum Spiritus Sancti: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ γενηθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο, ἁγιασμοῦ δῶρον, ἁμαρτημάτων λυτήριον, εἰς ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ πᾶσαν ὠφέλειαν ἐπιτήδειον, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Vt fiat aqua hæc sanctificationis donum, peccatorum solutio, in animæ & corporis salutem, & omnem vtilitatem commodam: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι αὐτὸ ὕδωρ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Vt fiat aqua hæc saliens in vitam æternam: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ ἀναδειχθῆναι αὐτὸ, ἀποτρεπτικὸν πάσης ἐπιβουλῆς ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Vt fiat aduersus omnes insidias visibilium & inuisibilium inimicorum munimen: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τῶν ἀντλούντων καὶ ἀρυομένων εἰς ἁγιασμὸν οἴκων, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Pro haurientibus & assumentibus in sanctificationem domorum: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι αὐτὸ πρὸς καθαρισμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων πᾶσι τοῖς ἀρυομένοις πίστει τε καὶ μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Vt fiat in purificationem animarum & corporum omnibus ex ea haurientibus, vel fide ex ea percipientibus: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς ἐμπλησθῆναι ἁγιασμοῦ, διὰ τῆς τῶν ὑδάτων τούτων μεταλήψεως, τῇ ἀοράτῳ ἐπιφανείᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Vt per aquarum harum perceptionem, inuisibili Spiritus Sancti manifestatione, digni simus sanctificatione cumulari: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ εἰσακοῦσαι κύριον τὸν θεὸν φωνῆς τῆς δεήσεως ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Vt exaudiat Dominus Deus vocem precum nostri peccatorum, & misereatur nostri: Dominum precemur.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως ὀργῆς καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Vt liberemur ab omni calamitate, ira, & angustia: Dominum precemur.

3 Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.
Suscipe, salua, miserere.

Τῆς παναγίας ἀχράντου.
Sanctissimæ, illibatæ.

m Τούτων λεγομένων, ὁ ἱερεὺς εὔχεται, λέγων μυστικῶς.
His dictis, Sacerdos precatur: dicens secreto apud se Orationem hanc.

DOmine Iesu Christe, Deus, vnigenite Fili, in sinu Patris recubans, Deus verus, fons vitæ & immortalitatis, lumen de lumine, qui venisti in mundum vt eum illuminares. Sancto tuo Spiritu mentem nostram illustra; & suscipe nos gloriam & gratiarum actionem tibi deferentes, pro mirandis & portentosis operibus quæ à sæculo sunt, & salutari tuâ dispensatione vltimis sæculis dispositâ; quâ debili nostra & misera circumdatus massa, & seruitutis conditioni condescendens, Rex omniũ, etiam seruili manu in Iordane baptizari sustinuisti: vt peccati exors aquarum naturam sanctificans, ad regenerationem per aquam & Spiritum viam nobis sterneres, & in pristinam restitueres Patris libertatem. Cuius diuini mysterij memoriam celebrantes, rogamus te, benigne Domine, effunde secundùm diuinum tuum pollicitum, super nos indignos famulos tuos, aquam expiatricem, benignitatis tuæ munus: vt nostri peccatorum deprecatio super aqua hac, accepta tuæ bonitati fiat; & per eam nobis, omnique tuo fideli populo benedictio concedatur in tui sancti & adorandi nominis gloriam.

Quia tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Dicto tacite, Amen, *Diacono iam Collectam terminante, voce sonora Sacerdos Orationem hanc incipit.*

Sciendum præsentem Orationem, scilicet, Trinitas supersubstantialis: à nonnullis nusquam legi. In Magna vero Ecclesia, & in monte Sancto recitatur. Tu verò si eam dicere cupis, post Collectam & superscriptam Orationem, recita illam clarè.

Opus Sophronij Patriarchæ Hierosolymorum.

TRinitas supersubstantialis, verè bona, verè diuina, omnipotens, omnia cernens, inuisibilis, incomprehensa substantiarũ intellectualium naturæ opifex, bonitas insita, lumen inaccessum omnem hominem veniẽtem in hunc mundũ illuminans; irradia quoq;

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός, ὁ μονογενὴς υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρός, ὁ ἀληθινὸς Θεός, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ φῶς τὸ ἐκ φωτός, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον τοῦ φωτίσαι αὐτόν· καταύγασον ἡμῶν τὴν διάνοιαν τῷ ἁγίῳ σου πνεύματι, καὶ πρόσδεξαι ἡμᾶς, μεγαλωσύνην καὶ εὐχαριστίαν σοι προσάγοντας, ἐπὶ τοῖς ἀπ' αἰῶνος θαυμασίοις σου μεγαλουργήμασι, καὶ τῇ ἐπ' ἐσχάτων τῶν αἰώνων σωτηρίῳ σου οἰκονομίᾳ, ἐν ᾗ τὸ ἡμέτερον ἀσθενὲς καὶ πτωχὸν περιβαλλόμενος φύραμα, καὶ τοῖς τῆς δουλείας μέτροις συγκαταβάς, ὁ τῶν ἁπάντων βασιλεύς, ἔτι καὶ δουλικῇ χειρὶ ἐν Ἰορδάνῃ βαπτισθῆναι ὑπέμεινας· ἵνα τὴν τῶν ὑδάτων φύσιν ἁγιάσας ὁ ἀναμάρτητος, ὁδοποιήσῃς ἡμῖν τὴν δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγέννησιν, καὶ πρὸς τὴν πρώτην ἡμᾶς ἀποκαταστήσῃς ἐλευθερίαν. Οὗ τινος θείου μυστηρίου τὴν ἀνάμνησιν ἑορτάζοντες, δεόμεθά σου δέσποτα φιλάνθρωπε, ῥᾶνον καὶ ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου κατὰ τὴν θείαν σου ἐπαγγελίαν, ὕδωρ καθάρσιον, τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας τὴν δωρεάν, εἰς τὸ τὴν ἐπὶ τῷ ὕδατι τούτῳ αἴτησιν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τῇ σῇ ἀγαθότητι, καὶ τὴν εὐλογίαν σου δι' αὐτοῦ ἡμῖν τε καὶ παντὶ τῷ πιστῷ σου χορηγηθῆναι λαῷ, εἰς δόξαν τοῦ ἁγίου καὶ προσκυνητοῦ σου ὀνόματος.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

n Καὶ εἰπόντος μεθ' ἑαυτόν, τὸ ἀμήν, τοῦ διακόνου ἤδη πεπληρωκότος τὴν συναπτήν. n

Ἄρχεται ὁ ἱερεὺς μεγαλοφώνως τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ἰστέον ὅτι ἡ παροῦσα εὐχή, ἤγουν, τό.

Τριὰς ὑπερούσιε· οὐκ ἀναγινώσκεται μὲν παρά τισιν. ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει λέγεται. σὺ δὲ εἰ βούλει ταύτην εἰπεῖν μετὰ τὴν συναπτήν, καὶ τὴν ἄνωθεν εὐχήν, λέγε ἐκφώνως.

Ποίημα Σωφρονίου Πατριάρχου Ἱεροσολυμῶν.

o Τριὰς ὑπερούσιε, ὑπεράγαθε, ὑπέρθεε, παντοδύναμε, παντεπίσκοπε, ἀόρατε, ἀκατάληπτε, δημιουργὲ τῶν νοερῶν οὐσιῶν, καὶ τῶν λογικῶν φύσεων, ἡ ἔμφυτος ἀγαθότης, τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον, ὁ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον· λάμψον κἀμοὶ τῷ ἀναξίῳ

ἀναξίῳ δούλῳ σου. φώτισόν μου τῆς διανοίας τὰ ὄμματα, ὅπως ἀνυμνῆσαι τολμήσω, τὴν ἄμετρόν σου εὐεργεσίαν καὶ δύναμιν. εὐπρόσδεκτος γενέσθω ἡ παρ' ἐμοῦ δέησις διὰ τὸν περιεστῶτα λαόν· ὅπως τὰ πλημμελήματά μου μὴ κωλύσωσιν ἐνθάδε παραγενέσθαι τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα. ἀλλὰ συγχώρησόν μοι ἀκατακρίτως βοᾶν σοι καὶ λέγειν καὶ νῦν, ὑπεράγαθε. Δοξάζομέν σε δέσποτα φιλάνθρωπε, παντοκράτορ, προαιώνιε βασιλεῦ. δοξάζομέν σε τὸν κτίστην, καὶ δημιουργὸν τοῦ παντός. δοξάζομέν σε τὸν ἀπάτορα ἐκ μητρός, καὶ ἀμήτορα ἐκ πατρός. ἐν γὰρ τῇ προλαβούσῃ ἑορτῇ, νήπιόν σε εἴδομεν· ἐν δὲ τῇ παρούσῃ, τέλειόν σε ὁρῶμεν, τὸν ἐκ τελείου τέλειον ἐπιφανέντα θεὸν ἡμῶν. σήμερον γὰρ τῆς ἑορτῆς ἡμῖν ἐπέστη καιρός, καὶ χορὸς ἁγίων ἐκκλησιάζει ἡμῖν· καὶ ἄγγελοι μετὰ ἀνθρώπων συνεορτάζουσι. σήμερον γὰρ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐν εἴδει περιστερᾶς τοῖς ὕδασιν ἐπεφοίτησε. σήμερον ὁ ἄδυτος ἥλιος ἀνέτειλε, καὶ ὁ κόσμος τῷ φωτὶ κυρίου καταυγάζεται. σήμερον ἡ σελήνη λαμπραῖς ταῖς ἀκτῖσι τῷ κόσμῳ συνεκλαμπρύνεται. σήμερον οἱ φωτοειδεῖς ἀστέρες, τῇ φαιδρότητι τῆς λάμψεως τὴν οἰκουμένην καλλωπίζουσι. σήμερον αἱ νεφέλαι ὑετὸν δικαιοσύνης τῇ ἀνθρωπότητι οὐρανόθεν δροσίζουσι. σήμερον ὁ ἄκτιστος ὑπὸ τοῦ ἰδίου πλάσματος, βουλῇ χειροθετεῖται. σήμερον ὁ προφήτης καὶ πρόδρομος τῷ δεσπότῃ προσέρχεται. ἀλλὰ τρόμῳ παρίσταται, ὁρῶν θεοῦ πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν. σήμερον τὰ τοῦ Ἰορδάνου νάματα εἰς ἰάματα μεταποιεῖται τῇ τοῦ κυρίου παρουσίᾳ. σήμερον ῥείθροις μυστικοῖς πᾶσα ἡ κτίσις ἀρδεύεται. σήμερον τὰ τῶν ἀνθρώπων πταίσματα τοῖς ὕδασι τοῦ Ἰορδάνου ἀπαλείφονται. σήμερον ὁ παράδεισος ἠνέῳκται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος καταυγάζει ἡμῖν. σήμερον τὸ πικρὸν ὕδωρ, τὸ ἐπὶ Μωϋσέως τῷ λαῷ, εἰς γλυκύτητα μεταποιεῖται τῇ τοῦ κυρίου παρουσίᾳ. σήμερον τοῦ παλαιοῦ θρήνου ἀπηλλάγημεν, καὶ ὡς νέος Ἰσραὴλ διεσώθημεν. σήμερον τοῦ σκότους ἐλυτρώθημεν, καὶ τῷ φωτὶ τῆς θεογνωσίας καταυγαζόμεθα. σήμερον ἡ ἀχλὺς τοῦ κόσμου καθαίρεται τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ θεοῦ ἡμῶν. σήμερον λαμπαδοφεγγεῖ πᾶσα ἡ κτίσις ἄνωθεν. σήμερον ἡ πλάνη κατήργηται, καὶ ὁδὸν ἡμῖν σωτηρίας ἐργάζεται ἡ τοῦ δεσπότου ἐπέλευσις. σήμερον τὰ ἄνω τοῖς κάτω συνεορτάζει, καὶ τὰ κάτω τοῖς ἄνω συνομιλεῖ. σήμερον ἡ ἱερὰ μεγαλόφωνος τῶν ὀρθοδόξων πανήγυρις ἀγάλλεται. σήμερον ὁ δεσπότης πρὸς τὸ βάπτισμα ἐπείγεται,

mihi seruo tuo indigno, & mentis meæ oculos illustra, vt immensum beneficium & virtutem celebrare aggrediar; accepta fiat propter astantem populum mea supplicatio, ne huc aduenientem Spiritum tuum Sanctum peccata mea præpediant: sed & permitte mihi inculpate ad te clamare, & dicere: super omnes bone. Laudamus te, benigne Domine, omnipotens, rex æterne, laudamus te Creatorem, & mundi opificem. Laudamus te, ex matre sine patre: & ex patre sine matre natum. Præuio namque festo infantem te vidimus: in præsenti verò perfectum te cernimus, ex perfecto Deum nostrum perfectum, mundo manifestum. Hodie etenim, festiuum tempus adest, & sanctorum chorus nobiscum conuenit: & Angeli cum hominibus celebrem diem agunt: nam hodie Spiritus Sancti gratia, in columbæ forma super aquas aduenit. Oritur hodie sol occasum nesciens, & Domini luce mundus perfunditur. Hodie luna lucidis radiis mundo effulget. Rutilantes hodie stellæ splendore lucis orbem illustrant. Hodie nubes imbribus iustitiæ humanitatem cœlitus irrorant. Increatus hodie propriæ creaturæ manui sponte supponitur. Hodie Propheta & Præcursor, ad Dominum accedit: sed & tremore corripitur, cernens Dei erga nos condescensum. Hodie Iordanis fluenta in medicamenta Domini præsentia conuertuntur. Mysticis hodie fluentis omnis irrigatur natura. Hodie mortalium crimina Iordanis vnda absterguntur. Hodie Paradisus hominibus aperitur, & Sol iustitiæ nobis illucet. Hodie populo Mosaïco, Domini præsentia, amara conuertitur aqua. Hodie veteri luctu liberati, velut nouus Israël salutem nacti sumus. Hodie tenebris exempti diuinæ luce splendescimus. Hodie Domini apparitione caligo mundi expurgatur. Omnis hodie creatura superne scintillat. Error hodie dissoluitur: & viam salutis Domini aduentus operatur. Hodie superna cum inferis diem festum agunt: & infera cum supernis conuersantur. Hodie sacer & sonorus fidelium conuentus exultat. Hodie Dominus ad Baptismum contendit,

ἦλθες ἐπὶ τῆς γῆς μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος. οὐ γὰρ ἔφερες δέσποτα διὰ σπλάγχνα ἐλέους σου θεάσασθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου τυραννούμενον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ἦλθες καὶ ἔσωσας ἡμᾶς. ὁμολογοῦμεν τὴν χάριν, κηρύττομεν τὸν ἔλεον, οὐ κρύπτομεν τὴν εὐεργεσίαν. τὰς τῆς φύσεως ἡμῶν γονὰς ἠλευθέρωσας· παρθενικὴν ἡγίασας μήτραν τῷ τόκῳ σου. πᾶσα ἡ κτίσις ὕμνησέ σε ἐπιφανέντα. σὺ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθης. καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφης. σὺ καὶ τὰ Ἰορδάνεια ῥεῖθρα ἡγίασας οὐρανόθεν καταπέμψας τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα, καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἐκεῖσε ἐμφωλευόντων συνέτριψας δρακόντων. Αὐτὸς οὖν φιλάνθρωπε βασιλεῦ, πάρεσο καὶ νῦν διὰ q τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου σου πνεύματος. q καὶ ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο. γ'. Καὶ δὸς αὐτῷ τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως, τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου. ποίησον αὐτὸ, ἀφθαρσίας πηγὴν ἁγιασμοῦ δῶρον, ἁμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων. ἀλεξιτήριον, δαίμοσιν ὀλέθριον, ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν r ἀπρόσιτον, ἀγγελικῆς ἰσχύος r πεπληρωμένον ἵνα πάντες οἱ ἀρυόμενοι καὶ μεταλαμβάνοντες, ἔχοιεν αὐτὸ πρὸς καθαρισμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, πρὸς ἰατρείαν παθῶν, πρὸς ἁγιασμὸν οἴκων, πρὸς πᾶσαν ὠφέλειαν ἐπιτήδειον. σὺ γὰρ εἶ θεὸς ἡμῶν ὁ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἀνακαινίσας τὴν παλαιωθεῖσαν φύσιν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ θαλάσσης ἐλευθερώσας ἐκ τῆς δουλείας Φαραὼ διὰ Μωϋσέως, τὸ γένος τῶν Ἑβραίων.

Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν. ὁ διαρρήξας πέτραν ἐν ἐρήμῳ καὶ ἐρρύησαν ὕδατα, καὶ χείμαρροι κατεκλύσθησαν, καὶ διψῶντα τὸν λαόν σου κορέσας. σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ δι' ὕδατος καὶ πυρὸς διὰ τοῦ Ἠλίου ἀπαλλάξας τὸν Ἰσραὴλ, ἐκ τῆς πλάνης τοῦ Βαάλ.

Αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα, ἁγίασον τὸ ὕδωρ ſ τοῦτο, τῷ πνεύματι σου, τῷ ἁγίῳ, Τρίς. ſ Δὸς πᾶσι, τοῖς τε ἁπτομένοις, τοῖς τε μεταλαμβάνουσι, τοῖς τε χριομένοις τὸν ἁγιασμὸν, τὴν ὑγείαν, τὴν κάθαρσιν, τὴν εὐλογίαν. Τρίς. Καὶ σῶσον κύριε τοὺς δούλους σου τοὺς πιστοὺς βασιλεῖς ἡμῶν. Τρίς. Καὶ φύλαξον αὐτοὺς, ὑπὸ τὴν σκέπην σου ἐν εἰρήνῃ, ὑπόταξον αὐτοῖς πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, χάρισαι αὐτοῖς πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον. ἵνα καὶ διὰ στοιχείων,

in terram descendisti formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus. Non enim poteras, Domine propter viscera misericordiæ tuæ videre hominum genus, tyrannidi diaboli subiectum: propterea venisti, & saluasti nos. Gratiam fatemur: misericordiam prædicamus, beneficium non occultamus. Naturæ progeniem liberasti, tuo partu virgineum sanctificans vterum: vnde & omnis creatura te, cùm apparuist, collaudauit. Tu enim, Deus noster, in terra visus es, & cum hominibus conuersatus es. Tu Iordanea fluenta sanctificasti, Sancto tuo Spiritu cœlitus demisso, & reconditorum ibi draconum nidos dissipasti Ipse igitur, benigne Rex, adesto per Sancti Spiritus tui aduentum: & benedic aquam hanc. (*Dicatur ter.*) Et da ei redemptionis gratiam, Iordanis benedictionem. Fac illam, incorruptionis fontem, sanctitatis munus, peccatorum solutionem, ægritudinum antidotum, dæmonibus perniciosam aduersariis potestatibus inaccessam, Angelica virtute repletam: vt omnes ex ea haurientes & percipientes illam habeant in animarum & corporum expiationem, in domorum lustrationem, & omni vtilitati accommodam. Tu enim es Deus noster, qui veteratam sub peccato naturam, per aquam & Spiritum renouasti. Tu es Deus noster, qui per Moysen in mari rubro genus Hebræorum è Pharaonis seruitute liberasti.

Tu es Deus noster, qui dirupisti petram in solitudine, & fluxerunt aquæ, vt populum tuum sitientem exsaturâres. Tu es Deus noster, qui per ignem & aquam Israëlem errore Baal, Heliæ ministerio liberasti.

Ipse & nunc, Domine, Sancto tuo Spiritu hanc aquam sanctifica (*Dicatur ter.*) Largire cunctis eam tangentibus, vel ex ea percipientibus, aut ex ea lustratis, sanctitatem, salutem, expiationem, benedictionem. (*Ter.*) Et salua, Domine, seruos tuos Reges fideles. (*Ter.*) Et custodi eos sub protectione tua in pace: subiice illis omnem hostem & aduersarium, cuncta salutí congruentia postulata, & vitam æternam illis largire: vt per elementa,

& per homines, per Angelos, per visibilia & inuisibilia, glorificetur sanctissimum nomen tuum; cum Patre & Sancto Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Amen.

Pax omnibus.

Capita vestra Domino inclinate.

Sacerdos inclinatus precatur.

INclina, Domine, aurem tuam & exaudi nos, qui in Iordane baptizari non abnuisti, & aquas sanctificasti: & omnibus nobis ceruicis demissione seruilem nostram conditionem profitentibus benedic: & nos sanctificatione tua cumulari, concede per huius aquæ perceptionem; & fiat nobis, Domine, in salutem animæ & corporis.

Exclamando.

Tu enim es sanctificatio nostra, & tibi gloriam, & gratiarum actionem, & adorationem referimus: cum principij experte tuo Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Amen.

Et prætersi in crucem intingit.

Rectam eam dimittes in aquā, & educēs.

Cantatque præsentem Modulum. Ton. 1.

Baptizato te, Domine, in Iordane, Trinitatis veneratio manifestata est, tibi enim genitoris vox dilectum Filium te proclamans, testimonium exhibuit: & Spiritus in columbæ specie, verbi certitudini contestabatur. Gloria, tibi Christe Deus, qui apparuisti, & mundum illuminasti.

Et lustrat Sacerdos templum, & cunctum populum aqua.

Et in templum regredimur: cantantes proprij cantus Modulum. Ton. obliquus 2.

CElebremus fideles, diuini beneficij erga nos magnitudinem, delicti enim nostri causa homo factus, expiatione nostra in Iordane perficitur, solus purus & immaculatus, me & aquas sanctificans, & draconum capita in aquis conterens. Hauriamus itaque aquam cum gaudio, fratres, Spiritus enim gratia fidelibus cunctis haurientibus, à Christo Deo & Saluatore animarum nostrarum inuisibiliter distribuitur.

Deinde dicitur: Sit nomen Domini benedictum. *Et reliqua. Et fit dimissio.*

καὶ διὰ ἀνθρώπων, καὶ διὰ ἀγγέλων, καὶ διὰ ὁρωμένων, καὶ διὰ ἀοράτων, δοξαζέσθω σου τὸ πανάγιον ὄνομα, σὺν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Ὁ ἱερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται.

ΚΛῖνον κύριε τὸ οὖς σου καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ ἐν Ἰορδάνῃ βαπτισθῆναι καταδεξάμενος, καὶ ἁγιάσας τὰ ὕδατα· καὶ εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς, τοὺς διὰ τῆς κλίσεως τοῦ ἑαυτῶν αὐχένος σημαίνοντας τὸ τῆς δουλείας πρόσχημα. καὶ καταξίωσον ἡμᾶς ἐμπλησθῆναι τοῦ ἁγιασμοῦ σου. διὰ τῆς τοῦ ὕδατος τούτου μεταλήψεως, καὶ γενέσθω ἡμῖν κύριε, εἰς ὑγείαν ψυχῆς καὶ σώματος.

Ἐκφώνως.

Σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν, καὶ εὐχαριστίαν, καὶ προσκύνησιν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ βαπτίζει τὸν τίμιον σταυρόν.

Ὀρθιον αὐτὸν κατάγων ἐν τῷ ὕδατι, καὶ ἀνάγων.

Ψάλλει καὶ τὸ παρὸν τροπάριον εἰς ἦχος α'.

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, κύριε, ἡ τῆς τριάδος ἐφανερώθη προσκύνησις. τοῦ γὰρ γεννήτορος ἡ φωνὴ προσεμαρτύρει σοι, ἀγαπητόν σε υἱὸν ὀνομάζουσα, καὶ τὸ πνεῦμα ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐβεβαίου τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές. ὁ ἐπιφανεὶς Χριστὲ ὁ θεὸς καὶ τὸν κόσμον φωτίσας δόξα σοι.

Καὶ ῥαντίζει τὸν ναὸν, καὶ πάντα τὸν λαὸν, ἐκ τοῦ ὕδατος.

Καὶ εἰσερχόμεθα ἐν τῷ ναῷ.

Ψάλλοντες ἰδιόμελον. ἦχος πλ. β'.

ΑΝυμνήσωμεν οἱ πιστοὶ, τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ θεοῦ εὐεργεσίας τὸ μέγεθος. ἐν γὰρ τῷ ἡμῶν παραπτώματι, γενόμενος ἄνθρωπος, τὴν ἡμῶν κάθαρσιν καθαίρεται ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ὁ μόνος καθαρὸς καὶ ἀκήρατος ἁγιάζων ἐμὲ καὶ τὰ ὕδατα· καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων συντρίβων ἐπὶ τοῦ ὕδατος. ἀντλήσωμεν οὖν ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης, ἀδελφοί. ἡ γὰρ χάρις τοῦ πνεύματος τοῖς πιστοῖς ἀντλοῦσιν ἀοράτως ἐπιδίδοται παρὰ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Εἶτα τό. Εἴη τὸ ὄνομα κυρίου. Καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ ἀπόλυσις.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἀκολουθία τῶν μεγάλων] Cryptoferr. Falascæ legit ἀκολουθία τῶν ἁγίων θεοφανείων *Officium sanctorum Theophaniorum* Allatianum: αἱ εὐχαὶ τῶν φώτων ἃς λέγει ὁ ἀρχιερεύς. *Orationes festi Luminum à Pontifice recitandæ*

b Μετὰ τὸ [illegible]] Cryptoferr. Falascæ: ἀλλάσσει ὁ ἱερεὺς στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξέρχεται μετὰ μανουαλίων καὶ θυμιάματος ψάλλων τροπάριον ἦχος πλ. δ. ἐκ τρίτου φωνὴ κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Vt supra. *Induit Sacerdos vestem candidam, & ingreditur cum candelabris & incenso, cantans ter, Modulum toni obliqui quarti.* Vox Domini super aquas. Allatianum: πρῶτον λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην μυστικῶς. Εἰρήνη πᾶσι. [illegible] Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ. Vt supra. *Primo dicit orationem hanc secreto*: Pax omnibus. Domine Iesu Christe, &c.

c Ἐν τῷ λουτρῷ.] Veneta: ἐν τῷ λουτρῷ.

d Φωνὴ κυρίου.] Cuncta hæc vsque ad orationem, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, desunt in Allatiano.

e [illegible]] Veneta: [illegible] *Præsentem modulum ter recitamus*

f [illegible]] Vetusta Veneta legit [illegible] *ter i[illegible], hos præsentes modulos dicimus.* Quæ cuncta vsque ad [illegible] desunt in Cryptof. Falascæ

g [illegible]] Post hunc modulum Cryptof. Falascæ alia [illegible] ὁ Ἰορδάνης. [illegible] Ἰορδάνης [illegible]. Vt supra. Ὡς ἄνθρωπος. Vt supra ibidem. [illegible]

h Ὁ διάκονος. σοφία.] Cryptof. Falascæ μετὰ ταῦτα λέγει ὁ διάκονος σοφία [illegible] φωνὴ κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων [illegible] κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν. [illegible] *Post hæc dicit Diaconus Sapientia. Cantor, Prooemium.* Vox Domini super aquas: Dominus gloriæ intonuit, Dominus super aquas multas. *Versiculus* Afferte Domino Filij Dei: afferte Domino gloriam & honorem.

i [illegible]] Subiungit idem. [illegible] Prout fol. 65. Pro piissimo & a Deo custodito Rege nostro N. omni palatio. & exercitu eius: Dominum precemur. Vt simul pugnet. Pro vrbe omni. Obserua Falascæ Euchologium fuisse Græcorum Regibus (quos Græci ῥῆγας vocant, Imperatorem vero βασιλέα) Siciliæ vtriusque subditorum.

k [illegible]] His verbis Cryptof. Falascæ crucis signum hic faciendum appingit: præsentem vero Collectam [illegible]is aliis verbis habet exscriptam. [illegible] Vt [illegible] excelsis gratiæ beneficii [illegible] Iordanis in eas mittatur: Dominum precemur. Vt depulsio & expurgatio molimimis omnis & insidiatum visibilium & inuisibilium hostium fiant: Dominum precemur. Vt omnibus fideles ex eis vnctis, id est aspersis, & sumptis fiant in purificationem sordium corporis & spiritus: Dominum precemur. Vt Dominus & Deus noster vultu suo appareat, & innouet & benedicat, & sanctificet aquas istas: Dominum precemur. Vt in eas adueniat. *Vt supra.* Vt incorruptionis fons, sanctificationis donum, peccatorum expiatio, infirmitatum medela fiant: Dominum precemur. Vt Dominus Deus noster Spiritum sanctum suum ad nos mittat & fluenta hæc morborum remedium, & omnibus aduersariis potestatibus impetuum efficiat: Dominum precemur. Vt cordium nostrorum Dominus Deus noster lumen innouet, & illuminet nos: Dominum precemur. Vt aquarum istarum degustatione regni cælorum hæredes tenuamur: Dominum precemur. Vt domorum custodia & sanctificatio, & omni vtilitati fiant accommodæ. Dominum precemur.

l [illegible]] Tres alias postulationes inserunt hic vetusta Veneta [illegible] Ἰορδάνου [illegible] V Satanas sub pedibus nostris velociter conteratur, & omne prauum consilium aduersus nos motum dissipetur: Dominum precemur. Vt ab omnibus insidiis & molestiis aduersarij Dominus Deus nos eripiat, & promissis bonis nos dignos efficiat: Dominum precemur. Vt Iordanis benedictionem Deus mittat, & aquas istas sanctificet: Dominum precemur.

m Τοῦ τὸν [illegible]] Cryptof. Falascæ. Ὁ λαὸς τὸ κύριε ἐλέησον. ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν ἕως τέλους τῆς εὐχῆς. Populus Domine miserere. *Sacerdos orationem legit vsque ad finem.*

n Καὶ εἰπὼν μεθ' ἑαυτόν.] Idem. εἶθ' οὕτως λέγει ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην λαμπρᾷ τῇ φωνῇ. Τριὰς ὑπερούσιε *Deinde dicit Diaconus:* Dominum precemur. *Et Sacerdos clara voce dicit orationem istam:* Trinitas superf stantialis. Allatianum: καὶ ἀνιστάμενος ὁ ἀρχιερεὺς λέγει μεγαλοφώνως. Δοξάζομέν σε. *Et exurgens Pontifex sonora voce dicit:* Gloriam tibi reddimus. Vt supra.

o Τριὰς ὑπερούσιε.] Proœmium præsens vsque ad verba: δοξάζομέν σε δέσποτα non leguntur in plerisque Venetis, nec in MS Allatiano, quo.. tamen repon t post huius præco.. ij vltima verba, quæ sunt ἐν κατανύξει βοῶμέν σοι

Hæc autem oratio, quæ est Sophronij opus è MS. ab Arcudio fidelibus exscripta, Anthologio Romæ excuso, ab eodem in solemnitatis huius officio fuit inserta: consulet eam ibidem qui multo prolixiorem & incorruptam desiderabit.

p Καὶ εὐθὺς μεγαλοφώνως φωνῇ.] Allatianum legit: οὕτως λέγει ὡς ἀκούειν πάντας τὴν εὐχὴν ταύτην ἐν τῷ ναῷ. *In omnium denique auditu orationem hanc dicit.*

q Τὸ ὕδωρ τοῦτο.] Hic & sequentibus cunctis commatibus crucem addit Arcudianum Anthologium.

r Αγγίζων ἱερεὺς τρίτον ἐμφυσῶν.] Addit Cryptof Falascæ: καὶ ὁ ἱερεὺς ἐμφυσᾷ εἰς τὸ ὕδωρ σταυροειδῶς τρίς, ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, εἶθ' οὕτω λέγει. *Et Sacerdos cruciformiter vsque tertio exsufflat aquam, faciens signum crucis, deinde sic dicit*

s Τρίς.] Deest in Cryptof sicut & in sequente periodo.

t Καὶ βαπτίζει τὸν τίμιον σταυρόν] Paulo diuerse reliquum huius officij exhibent, Cryptof. & Allatianum MM. SS. sicut & Arcudianum Anthologium. Cryptof quidem legit, εἶθ' οὕτω θεὶς αὐτὸν εἰς κολυμβήθραν, λέγων. Ἐν Ἰορδάνῃ. Vt supra. Καὶ ὁ λαὸς τὸ αὐτό. τοῦτο βαπτίζει ἐν τρίτον καὶ θεὶς αὐτὸν ἐν δίσκον. εἶθ' οὕτως ὁ ψάλτης ὡς δυνατὸς εἶναι. μετὰ ταῦτα ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεὺς καὶ δοξάζει. Σήμερον τριὰς ἐν μονάδι θεότητος, ἔδειξεν ἡμῖν τὴν αὐτῆς ἀγαθότητα. πατὴρ γὰρ ἤκουετο οὐρανόθεν φερόμενος, υἱὸς ἐσωζέτο ἐν σαρκὶ βαπτιζόμενος, πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁμοιοῦτο περιστερᾷ, ἣν ἐκ πίστεως λαβόντες κράζομεν συμφώνως. ὁ ἐπιφανεὶς Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ τὸν κόσμον φωτίσας, δόξα σοι. καὶ ψαλλομένου τὸ στιχηρὸν ῥαίνει τὸν ναὸν, καὶ τὸν λαόν. εἶθ' οὕτως ἡ ἐκτενής. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὁ ἱερεὺς εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν. τῷ κυρίῳ κλίνατε. ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Κύριε ἅγιε ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ παντεφόρῳ σου ὄμματι ἐπιβλέπων ἐπὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν, σοὶ ἐπεκλίναμεν τὸν αὐχένα τῆς καρδίας καὶ τοῦ σώματος· καὶ δεόμεθά σου, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν ἀόρατον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς, καὶ εἴ τι ἡμάρτομεν ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως. ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς συγχώρησον, δωρούμενος ἡμῖν καὶ τὰ ὑπερκόσμια ἀγαθά. σοῦ γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ἡμᾶς, Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν. καὶ σοὶ τὴν δόξαν. Deinde hoc pacto crucem in piscinam demittit dicens: In Iordane, &c. Tum patenter in disco super altare Post hæc exclamat Sacerdos, & laudem Deo reddit. In Deitati vnitate suam bonitatem nobis hodie Trinitas manifestauit. Pater enim de cœlo loquens audiebatur, Filius in carne baptizatus erat conspicuus, Spiritus quoque sancti communis fiebat præsentia, quam fide nos accipientes, concordi voce clamamus Christe Deus noster, qui mundo apparuisti, & eum illuminasti, gloria tibi. Et versu cantato, Aqua benedicta aspergit templum & populum. Deinde dicitur protensa oratio hoc pacto Miserere nostri Deus, & quæ sequuntur. Sacerdos. Pax omnibus. Diaconus. Capita vestra Domino inclinate Sacerdos orationem. Domine Sancte, qui in excelsis habitas, & oculo omnia contuente creaturam cunctam respicis, tibi cordis & corporis ceruicem inclinauimus: rogamus te, inuisibilem manum tuam de sancto habitaculo tuo mitte, & omnibus nobis benedic; & si in aliquo sponte vel inuoluntarie deliquimus, vt bonus & humanus Deus, supramundanis bonis concessis condona nobis Tuum est enim misereri & saluare nos, Christe Deus noster, & tibi gloriam, &c. Allatianum: Καὶ εὐθέως λαβὼν ὁ ἀρχιερεὺς ἐν χερσὶν αὐτοῦ, τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν· ἀπολούει τὸ ὕδωρ σταυροειδῶς, μετὰ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ· ὄρθιον αὐτὸν κατέχων, καὶ ἀνάγων λέγει τὸ αὐτὸ βαπτίζειν. Ἐν Ἰορδάνῃ, καὶ τὰ ἑξῆς. λέγει δὲ αὐτὸ ἐκ τρίτου. εἶτα ὁ λαός. λέγουσι δὲ τοῦτο πολλάκις ἕως οὗ πάντες μεταλάβωσι (*ex illa aqua degustarent*) καὶ ἁγιασθῶσι (*per aspersionem illius aquæ sanctificati fuerint*) πάντων δὲ μεταλαβόντων, καὶ ἁγιαζομένων ἐκ τοῦ ἁγιάσματος, ψάλλομεν φῶς ἐκ φωτὸς. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν ναὸν ψάλλομεν τὸ αὐτό. στίχος. Δόξα. Καὶ νῦν. ἦχος πλ. β'. Καὶ ὁ ψαλμός Εὐλογήσω τὸν κύριον. καὶ δίδονται τὸ ἀντίδωρον. καὶ γίνεται τελεία ἀπόλυσις. *Et confestim accipiens Pontifex in manibus pretiosam & viuificam crucem: pretiosa & viuifica cruce cruciformiter aquam benedicit, rectam illam immittens & educens; illumque eundem Modulum recitat* In Iordane, &c. *Recitat autem illum vsque tertio: & deinde populus eundem repetit. Pluriesque cantant, vsquedum cuncti delibarint. Aquam sanctam, & ea fuerint aspersi. Postquam vero degustauerint, & Aqua benedicta aspersione fuerint sanctificati, canimus:* Lumen de lumine. *Idemque canimus dum templum ingredimur. Versiculus* Gloria. Et nunc. *Tono obliquo secundo. Diciturque Psalmus.* Benedicam Dominum. *Et distribuitur panis benedictus. Et fit perfecta dimissio* Arcudianum Anthologium. εἶτα λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸν τίμιον σταυρὸν, καὶ βαπτίζει αὐτὸν σταυροειδῶς, λέγων οὕτως. εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἐγείρει σταυροειδῶς κατάγων αὐτὸν ἐν τῷ ὕδατι, καὶ ἀνάγων. καὶ δοξάζων τὸν τίμιον σταυρὸν ὁ ἀρχιερεὺς ἀποφέρει αὐτὸν μετὰ τοῦ δίσκου ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ τίθησιν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης· καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει οὕτως, ἦχος πλ. δ'. Μέγας σταυρὸς ἐφάνη ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ· καταδύει τὰς ἁμαρτίας, καὶ ἀνάγει τέκνα τῆς ἀφθαρσίας, δύνατοι φῶς λαβόντες καὶ τὸν μαργαρίτην Χριστὸν ἐνδυσάμενοι. Καὶ τοῦτο λέγει τρίς· καὶ ὁ ἱερεὺς γεμίζει τὰ ἀγγεῖα ἐκ τῆς φιάλης τοῦ ἁγίου ὕδατος, καὶ τῶν ψαλτῶν ψαλλόντων τροπάριον. ἦχος α'. Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου ἄρχεται ῥαίνειν ὁ ἱερεὺς τὸν λαὸν ἐκ τοῦ ἁγίου ὕδατος. εἶθ' οὕτως ἀπολύσεως ἐξ αὐτῶν μετὰ τὸ ὕψωμα τὰ ἄλλα καὶ δίδωσι καὶ τῷ λαῷ. καὶ μετὰ τὸ πίειν ἅπαντα τὸν λαὸν· εἰσερχόμεθα εἰς τὸν ναόν. *Accipit deinde Sacerdos pretiosam crucem, & cruciformiter immersit, dicens hoc pacto* In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti *Vnaquaque appellatione immittens, & educens illam. Et suscipiens pretiosam crucem Superior disco superpositam deportat ad altare, & super sanctam mensam reponit. Et Sacerdos sic dicit, tono obliquo quarto.* Magna crux apparuit in piscina: delet ablunt peccata filij, & remeant secunda luce accepta, & Christo velut pretiosa margarita adornati, incorruptionis liberi. *Hocque ter dicit: & ex Aqua benedicta labro Sacerdos implet vasa: & cantoribus canentibus Modulum tono primo.* In Iordane baptizato. *Incipit Aqua benedicta populum aspergere. Et sanctis vestibus complicatis degustat ex ea. & populo propinat: Et postquam populus omnis delibauerit, in templum ingredimur.*

u Εἶτα. ἐν τὸ ὄνομα.] Præponunt vetusta Veneta.

ἰδιώματον. ἦχος πλ. δ΄. Σήμερον ἡ κτίσις φωτίζεται, σήμερον τὰ πάντα εὐφραίνεται τὰ οὐράνια ἅμα καὶ τὰ ἐπίγεια· ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι συμμίγνυνται ὅπου γὰρ βασιλέως παρουσία· καὶ ἡ τάξις παραγίνεται. δράμωμεν τοίνυν ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην. ἴδωμεν πάντες τὸν Ἰωάννην πῶς βαπτίζει τὴν κορυφὴν τὴν ἀχειροποίητον, καὶ ἀναμάρτητον. διὸ τὴν ἀποστολικὴν φωνὴν προσᾴδοντες, συμφώνως βοήσωμεν· ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις καταυγάζουσα, καὶ παρέχουσα τοῖς πιστοῖς μέγα ἔλεος. *Modulus proprij cantus : tono obliquo quarto.* Hodie creatura illuminatur, cuncta hodie cœlestia simul & terrena collætantur, hominibus Angeli commiscentur: vbi enim regis est præsentia, illic & aula concurrit. Ad Iordanem itaque properemus. Quomodo Ioannes verticem non manufactum & innoxium intingat, spectemus: ac Apostolicam vocem concinentes, concordi voce modulemur. Salutaris Dei gratia cunctis hominibus illucens, & fidelibus cunctis magnam misericordiam exhibitura nobis apparuit.

Tilianum Menæum M S. in quo etiam mihi præsens ritus occurrit, post prolixum Vesperarum & Missæ simul, hac die si ieiunium fuerit, dicendarum Officium, Aquę benedicendę ordinem ab hoc in pluribus diuersum exhibet.

Ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ βαπτιστηρίῳ μετὰ τοῦ λαοῦ, θυμιατῶν, καὶ κηρῶν, ψάλλων ἰδιόμελον· ἦχος πλ. δ΄. Φωνὴ κυρίου. Vt supra.

Καὶ τούτου πληρωθέντος, τοῦ ἱερέως θυμιῶντος τὸ ὕδωρ, λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος. σοφία. καὶ ὁ ψάλτης λέγει τὰς προφητείας.

Προφητεία πρώτη τοῦ βαπτίσματος.

Προφήτου Ἡσαΐου τὸ ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει κύριος. εὐφράνθητι. Vt supra.

Ἀνάγνωσμα δεύτερον.

Προφήτου Ἡσαΐου τὸ ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει κύριος. οἱ διψῶντες.

Ἀνάγνωσμα τρίτον.

Προφήτου Ἡσαΐου.

Τάδε λέγει κύριος. ἀντλήσατε ὕδωρ.

Μετὰ τοῦτο, λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος τὴν συναπτήν, καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει καθ' ἑαυτὸν τὰς εὐχάς. καὶ πληρωθεισῶν, λέγει ἐν ἐκφωνήσει πρῶτον. Μέγας εἶ κύριε· καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου.

Εἶτα βάλλει τὸ τίμιον ξύλον εἰς τὸ ἁγίασμα, καὶ ψάλλει ὁ λαός· Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου κύριε.

Καὶ εὐθὺς εἰσέρχεται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ εἰ μὲν ἔστι νηστεία καὶ λειτουργήσει, διδεῖ τὴν διαφορὰν τῷ λαῷ· καὶ ἀπολύει. εἰ δὲ οὐκ ἔστιν νηστεία, οὐδὲ λειτουργήσει· λέγει τὴν εὐχὴν καὶ ἀπολύει.

Greditur Sacerdos ad Baptisterium cum populo, suffitibus, & cereis, concinens Modulum : Tono quarto obliquo. Vox Domini, &c.

Quo completo, Sacerdote aquam suffumigante, dicit Diaconus. Sapientia. *Et cantor recitat Prophetias.*

Prima baptismi Prophetia.

Prophetæ Esaiæ lectio.

Hæc dicit Dominus. Lætare, &c.

Lectio secunda.

Prophetæ Esaiæ lectio.

Hæc dicit Dominus. Sitientes.

Lectio tertia.

Esaiæ Prophetæ.

Hęc dicit Dominus. Haurite aquam.

His completis, recitat Collectam Diaconus, & Sacerdos orationes dicit secreto. Ijsque finitis, omnibus audientibus dicit. Magnus es Domine : & miranda opera tua.

Deinde crucem pretiosam in aquam sanctam immittit, & canit populus. In Iordane te, Domine, baptizato.

Et diluculo accedit ad templum, & si fuerit ieiunium, & celebrauerit, panem benedictum populo distribuit: & dimittit. Si vero ieiunij dies non fuerit, neque celebrauerit : dicit orationem, & dimittit.

Compendiosius est in Cryptof. Bessarionis.

Τάξις γινομένη εἰς ὕδωρ τῶν ἁγίων θεοφανείων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ποιοῦντος τοῦ ἀρχιδιακόνου τὴν συναπτήν. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Vt supra.

Rdo ad aquam sanctorum Theophaniorum in Ecclesia obseruandus.

Archidiacono Collectam recitante. In pace Dominum precemur, &c.

Oratio. Domine Iesu Christe, &c. *Dicto quoque, Amen secreto, cum collectam terminauerit Archidiaconus, vociferando incipit Sacerdos.* Magnus es Domine.

Populus. Amen. *Sacerdos.* Pax omnibus. *Diaconus.* Capita. Inclina Domine, &c.

Εὐχή. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ. Vt supra.

Καὶ εἰπὼν καθ' ἑαυτὸν τὸ, ἀμήν, πληρώσαντος τοῦ ἀρχιδιακόνου, ἄρχεται ἐκφωνήσεως. Μέγας εἶ κύριε.

Ὁ λαός. Ἀμήν. Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλάς. Κλῖνον κύριε. Vt supra.

Barberinum S. Marci.

Dicenda à Diacono ad sanctorum Theophaniorum aquam.

Dicamus omnes, Domine miserere.

Deus Pater omnipotens, qui antequam essemus, nouisti nos, & è nihilo ad esse vocasti, rogamus

Qui cœlos extendisti, & terram super aquas fundasti, rogamus.

Qui paradisum in Edem fundasti, & fontem quadrifidum in eo iussisti scaturire, rogamus.

Qui Patriarchæ Iacob ouili baculo & aqua benedixisti: & illud multiplicasti, rogamus.

Qui per Eliam Thesbitem, & trinam aquarum effusionem, vnius Deitatis Trinitatem personarum nobis manifestasti, rogamus.

Qui per Isaiam Prophetam nobis dixisti, Haurite aquas in gaudio de fontibus Saluatoris, rogamus.

Qui præcursori Ioanni caput immaculatum inclinasti, & in fluentis Iordanis baptizatus es, rogamus.

Quem mare vidit, & fugit: & Iordanis conuersus est retrorsum, rogamus.

Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ, & timuerunt, rogamus.

Vt omni benedictione spiritali benedicamur, rogamus.

Vt benedicamur, &c.

Vt velut aquæ Iordanis benedicantur, rogamus.

Vt adueniat, &c.

Vt fiat in expiationem, &c.

Salua nos Deus tua manifestatione, & exaudi nos, rogamus.

Vt liberemur, &c.

Miserere nostri Deus secundum magnam misericordiam tuam, rogamus te Domine.

Διακονικὰ εἰς τὸν ἁγιασμὸν τῶν ἁγίων θεοφανείων.

Εἴπωμεν πάντες τό, Κύριε ἐλέησον.

Ὁ θεὸς ὁ πατὴρ ὁ παντοκράτωρ, ὁ πρὶν γενέσεως ἐπιστάμενος, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι καλέσας· δεόμεθα.

Ὁ τοὺς οὐρανοὺς ἐκτείνας, καὶ τὴν γῆν ἐφ' ὑδάτων θεμελιώσας· δεόμεθα.

Ὁ παράδεισον φυτεύσας ἐν Ἐδὲμ κατ' ἀνατολὰς καὶ τετράφυρον πηγὴν πηγάσας ἐν αὐτῷ· δεόμεθα.

Ὁ τὴν ποιμνὴν τοῦ πατριάρχου Ἰακὼβ ῥάβδῳ καὶ ὕδατι εὐλογήσας, καὶ πληθύνας, δεόμεθα.

Ὁ διὰ Ἠλιοῦ τοῦ Θεσβίτου, διὰ τῆς τρισσῆς ἐκχύσεως τῶν ὑδάτων τὴν τρισυπόστατον τῆς μιᾶς θεότητος ἡμῖν ἀναδείξας, δεόμεθα.

Ὁ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου εἰρηκότος ἡμῖν, ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου· δεόμεθα.

Ὁ τῷ προδρόμῳ Ἰωάννῃ ὑποκλίνας τὴν ἄχραντον κορυφήν, καὶ ἐν ῥείθροις Ἰορδάνου βαπτισθεὶς, δεόμεθα.

Ὃν ἡ θάλασσα εἶδεν καὶ ἔφυγε, καὶ ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, δεόμεθα.

Ἴδοσάν σε ὕδατα ὁ θεός, ἴδοσάν σε ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν, δεόμεθα.

Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι ἡμᾶς πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ, δεόμεθα.

Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι. Vt supra.

Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι ὡς τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου, δεόμεθα.

Ὑπὲρ τοῦ καταφοιτῆσαι. Ibidem.

Ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι εἰς καθαρισμόν. Ibidem.

Σῶσον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ ἐπιφανείᾳ σου· καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν, δεόμεθα.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι. Ibidem.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου κύριε.

Εὐχή

Εὐχὴ εἰς τὴν εὐλόγησιν τῶν ἁγίων θεοφανείων.

Ποιοῦντος τοῦ ἱερέως μυστικῶς τὴν εὐχὴν ταύτην. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ. Vt ſupra.

Πρόλογος τῶν ἁγίων θεοφανείων λεγόμενος παρὰ τοῦ. Μέγας εἶ κύριε. Sequitur immediate. Τριὰς ἄκτιστε. Vt ſupra.

Ἕτερος πρόλογος. Εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο, καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. Ἰδοὺ γὰρ ὁ τῆς ἑορτῆς ἐπέστη καιρὸς, καὶ οἱ ἄγγελοι μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἑορτάζουσι· καὶ χορὸς ἁγίων πλησιάζει ἡμῖν. καὶ τὰ ἑξῆς. Vt ſupra.

Niſi quod particula τρὶς, vbique deeſt: & orationi cuius initium eſt, μέγας εἶ κύριε, nullus præfigitur titulus.

Καὶ λέγει ὁ ἱερεύς· Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλάς. Ὁ ἱερεύς. Κλῖνον κύριε. Vt ſupra. Καὶ εὐθέως ῥαντίζει ὁ ἱερεὺς τὸν λαὸν λέγων, σὺν τῷ πλήθει τὸ τροπάριον. ἦχος δ'. Μιμησώμεθα τὰς φρονίμους παρθένους· καὶ δοξάζει, καὶ λέγει καὶ τὰ ἄλλα.

Oratio ad benedictionem ſanctorum Theophaniorum.

Faciente Sacerdote hanc precem ſecretò. Domine Ieſu Chriſte, &c.

Proœmium ſanctorum Theophaniorum, dicendum priuſquam pronuncietur illud, (Magnus es Domine.) Trinitas increata, &c.

Aliud proœmium. Benedictus es Domine Deus Iſraël: quia viſitauit, & fecit redemptionem populo ſuo. Ecce etenim feſtiuus adeſt nobis dies, & Angeli ſimul cum hominibus lætantur: & ſanctorum chorus adſtat nobis, &c.

Et dicit Sacerdos. Pax omnibus. *Diaconus.* Capita. *Sacerdos.* Inclina Domine. *Et confeſtim aſpergit Sacerdos populum dicens vnà cum plebe modulum: tono quarto* Imitemur prudentes virgines. *Et laudem Deo dicit: & alia ſubiungit.*

Aliud Barberinum.

Ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν ἁγίων θεοφανείων.

Γίνεται μὲν ἡ ἀκολουθία εἰς τὰς μεγάλας ἐκκλησίας τῇ ἑσπέρᾳ, ἤγουν τῇ παραμονῇ, μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν ἁγίαν λειτουργίαν. ὁ διάκονος οὐ λέγει· ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν· ἀλλὰ δίδοται· Σοφία, καὶ ἄρχονται οἱ ψάλται τὰ τροπάρια. ἐν δὲ τοῖς εὐκτηρίοις γίνεται ἀκολουθία οὕτως μετὰ τὸ, δόξα ἐν ὑψίστοις, ἐκφώνως ὁ ἱερεύς. ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν. καὶ ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς μετὰ θυμιάματος καὶ μανουαλίου εἰς τὸν λουτῆρα τοῦ μεσαύλου ψάλλων τροπάριον. ἦχος πλ. δ'. Φωνὴ κυρίου. Vt ſupra. Καὶ εἶθ' οὕτως ἄρχονται οἱ ψάλται στίχος. Σήμερον τῶν ὑδάτων. Ibidem. στίχος. ἴδοσάν σε ὕδατα ὁ θεὸς, ἴδοσάν σε ὕδατα. Ὡς ἄνθρωπος. Ibidem.

Καὶ ἄρχονται προφητεῖαι τρεῖς. ἡ πρώτη.

Ἡσαΐου τὸ ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει κύριος. Εὐφράνθητι.

Τῆς προφητείας τοῦ Ἡσαΐου.

Τάδε λέγει κύριος. Οἱ διψῶντες.

Προφητείας Ἡσαΐου.

Τάδε λέγει κύριος. Ἀντλήσατε.

Καὶ μετὰ τὰς προφητείας λέγει τὸν ἀπόστολον

Officium aquæ benedictæ ſanctorum Theophaniorum.

In maioribus quidem Eccleſiis, Veſpere, id eſt finita ſancta miſſ (tunc celebranda) *fit officium. Diaconus non dicit.* In pace procedamus: *ſed pronunciatur.* Sapientia. *Tunc incipiunt Cantores modulos. In oratoriis vero perficitur officium hoc pacto. Dicto,* Gloria in altiſſimis, *incipit Sacerdos exclamando.* Quia ſanctus es Deus noſter. *Et Sacerdos cum incenſo & candelabro, ad lauacrum ſiue fontem atrii, ſiue mediæ areæ egreditur, concinens modulum, Tono quarto.* Vox Domini, &c. *Deinde verſiculos incipiunt Cantores* Hodie aquarum, &c. *Verſiculus.* Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ. Velut homo, &c.

Et incipiunt prophetiæ tres. Prima. Iſaiæ lectio.

Hæc dicit Dominus. Lætare.

Prophetiæ Iſaiæ lectio.

Hæc dicit Dominus. Sitientes.

Prophetiæ Iſaiæ.

Hæc dicit Dominus. Haurite.

Prophetiis finitis, recitat Apoſtoli lectio-

nem ad Corinthios. Fratres. Nolumus vos ignorare Alleluïa *Deinde hoc pacto.* Euangelium ex Ioanne. In illo tempore. Venit Iesus, &c.

Et incipit Diaconus clarâ voce. Dicamus omnes ex totâ animâ. Domine omnipotens.

Pro sancta hac domo.

Pro Patre & Episcopo.

Pro piissimis.

Vt benedicantur, &c.

Vt demonstrentur esse sicut Iordanis fluenta.

Vt adueniat.

Vt fiant in expiationem.

Christe Deus noster, qui in Bethleem natus es, & in præsepe recubuisti, præsentes aquas sanctifica.

Christe Deus noster, qui lumen & sanctitatem emittis: rogamus te præsentes aquas sanctifica.

Christe Deus noster, qui baptizandus ad Iordanem, & iustitiam omnem impleturus venisti: præsentes aquas sanctifica.

Christe Deus noster, qui à Patre testimonium accepisti: rogamus, &c.

Qui præcursori Ioanni purissimam ceruicem submisisti, & in fluentis Iordanis baptizatus es, rogamus te.

Vt liberemur, &c. Miserere nostri Deus secundum magnam misericordiam tuam. *Populus.* Domine miserere. *Sacerdos capite inclinato, orationem hanc secreto recitat: neque voce clarâ terminationem orationis profert, sed apud se, Amen, dicit.* Domine Iesu Christe, &c.

Et confestim proœmium clarâ voce aditur. Trinitas increata.

Sacerdos. Pax omnibus. *Diaconus.* Capita vestra Domino, &c. Inclina Domine, &c.

Tum vero Sacerdos dicit. Gloria sanctissimæ, & consubstantiali, & indiuiduæ Trinitati perpetuo. *Et immergit in aquam sacras reliquiarum thecas ter, cantans etiam ter, Tono primo.* Baptizato in Iordane, &c.

Post hæc eo populum aspergente, dicit Diaconus. Miserere nostri Deus. *Et fit dimissio.*

πρὸς Κορινθίους. Ἀδελφοί. Οὐ θέλομεν ὑμᾶς. Ἀλληλούϊα. Εἶθ' οὕτω, τὸ Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Vt sup.

Καὶ ἄρχεται ὁ διάκονος, λαμπρᾷ τῇ φωνῇ. Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς. Κύριε παντοκράτορ. Vt supra.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.

Ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καὶ ἐπισκόπου.

Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων.

Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι. Vt supra.

Ὑπὲρ τοῦ ἀναδειχθῆναι αὐτὰ ὡς τὰ Ἰορδάνεια ῥεῖθρα.

Ὑπὲρ τοῦ καταφοιτῆσαι.

Ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι αὐτὰ εἰς καθαρισμόν.

Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν Βηθλεὲμ γεννηθεὶς, καὶ ἐν φάτνῃ ἀνακλιθεὶς τὰ προκείμενα ὕδατα ἁγίασον.

Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πηγάζων ἡμῖν φωτισμὸν καὶ ἁγιασμὸν, δεόμεθά σου τὰ προκείμενα ὕδατα ἁγίασον.

Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν Ἰορδάνῃ βαπτισθῆναι παραγενόμενος πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην, τὰ προκείμενα ὕδατα ἁγίασον

Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ὑπὸ πατρὸς τὴν μαρτυρίαν δεξάμενος, δεόμεθα.

Ὁ τῷ προδρόμῳ Ἰωάννῃ ὑποκλίνας τὴν ἄχραντόν σου κορυφὴν, καὶ ἐν ῥείθροις Ἰορδάνου βαπτισθεὶς, δεόμεθά σου, τό.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Ὁ λαὸς τό, Κύριε ἐλέησον. Ὁ ἱερεὺς κλίνας τὴν κεφαλὴν λέγει τὴν εὐχὴν μυστικῶς, μὴ λέγων τῆς εὐχῆς τὴν ἐκφώνησιν· ἀλλὰ τὸ, ἀμὴν, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν λέγει. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ. Vt supra.

Καὶ εὐθέως ἄρχεται τὸν πρόλογον λαμπρᾷ τῇ φωνῇ. Τριὰς ἄκτιστε.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλάς. Κλῖνον κύριε. Vt supra.

Εἶθ' οὕτω λέγει ὁ ἱερεύς. Δόξα τῇ παναγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ, καὶ ἀχωρίστῳ τριάδι πάντοτε. Καὶ βαπτίζει τὰ ἅγια ἐγκόλπια τρὶς σταυροειδῶς εἰς τὸ ὕδωρ, ψάλλων τρίς· ἦχος α. Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου. Vt supra.

Καὶ μετὰ τοῦτο ῥαντίσας τὸν λαὸν, λέγει ὁ διάκονος. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεός· καὶ ἀπόλυσις.

IN OFFICIVM MAIORIS AQVÆ BENEDICTÆ in sanctis Theophaniis. Notæ.

1 Ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ] Maioris Aquæ benedictæ solemni more ritu baptismo apud Orientalem Ecclesiam perficiendo festinatæ, præsens est benedictio: cuius institutio ad eos referenda sit qui primam baptismalem quotannis renouari, & precibus sacrisque ritibus sanctificari præceperunt. Peruigilij vero Epiphaniæ vespere semel hanc lustralem aquam, tum secundo, in ipsa festi liturgia, aliam consecrat eadem Ecclesia: priorem quæ lustrando bibendoque, populum domosque aspergendo absumit: secundam vero mysticum sacra dedicatam, vt sanctiorem pœnitentibus sanguinis calice priuatis propinandam, aut immunda quædam & polluta expiaturam, summa religione asseruant Græci. Huius autem Aquæ in Theophaniis consecrandæ, sicut & baptismatis tunc conferendi ritum videtur Siricius Pontifex in Epistolis reprobasse, condemnauit & Leo magnus epist. 4. ad Siculos: quare etiam molita sunt Concilia plura a Pamelio in capite 19. Tertulliani de Baptismo adducta: quæ tamen minus mouerunt Orientales, vt morem diu receptum repudiarent. Illum enim iam Gregorij Theologi tempestate viguisse nouerat, ex eius verbis in oratione εἰς τὰ φῶτα, quæ est 39. καιρὸς ἀναγεννήσεως, ἄνωθεν γεννηθῶμεν· καιρὸς ἀναπλάσεως, τὸν πρῶτον Ἀδὰμ ἀπολάβωμεν. Χριστὸς βαπτίζεται· συγκαταβῶμεν, ἵνα καὶ συνανέλθωμεν. *Tempus regenerationis est, renascamur desuper. Tempus restaurationis, primum Adam deponamus. Christus baptizatur, descendamus cum eo: & vna cum eo ascendamus.* Ibi autem baptizandos allo quitur, nec non & ratione sequenti, qua moram omnem baptismatis suscipiendi condemnat: ἐκκόψω σου τὰς προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις· ἀναμένω τὰ φῶτα· τὸ πάσχα μοι τιμιώτερον· τὴν πεντηκοστὴν ἐκδέξομαι. Χριστῷ συμφωτισθῆναι βέλτιον. *Excutio te excusationes in peccatis obtendis. Diem luminum expecto: Pascha mihi charius est: ad Pentecostem vsque præstolabor. Cum Christo mihi melius est illuminari, &c.* atque ita baptismum in Epiphaniæ diem, Gregorij ætate, æque ac in Paschate vel Pentecoste remittebant, vel certe suscipiebant. Hac de causa cum vt scribit Theophanes Βασιλεὺς τῶν Ἐρούλων Γρήτης ἦλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ ᾔτησε τὸν βασιλέα γενέσθαι Χριστιανός· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐβάπτισεν αὐτὸν ἐν τοῖς θεοφανίοις, καὶ ἐδέξατο αὐτὸν ἐκ τοῦ βαπτίσματος· καὶ ἐβαπτίσθησαν σὺν αὐτῷ οἱ συγκλητικοὶ αὐτοῦ. *Herulorum rex Gretis cum subdito sibi populo C P aduenit, vt fieret Christianus ab Imperatore expetiit: Iustinianus vero collato eidem in Theophaniis baptismo, suscepit eum è fonte: & simul cum eo proceres senatoresque sunt baptizati.* Proindeque nil mirum si eo die baptismatis aquæ dedicari cœperint, τοῦ συμφωτισθῆναι Χριστῷ, vt eius baptismum lustralibus aquis consecratis, deuotius exciperent, vel religiosius venerarentur. Quam consuetudinem iterum videtur expressisse Chrysostomus orat. de baptismo Christi, dicens: ταύτῃ γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἐβαπτίσατο, καὶ τὴν τῶν ὑδάτων ἡγίασε φύσιν, διόπερ ταύτῃ καὶ μεσονυκτίου τὴν ἑορτὴν ταύτην, ἅπαντες ὑδρευσάμενοι, οἴκαδε τὰ νάματα ἀποτίθενται· καὶ εἰς ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον φυλάττουσιν· ἅτε δὴ σήμερον ἁγιασθέντων τῶν ὑδάτων. καὶ τὸ σημεῖον γίνεται ἐναργές, οὐ διαφθειρομένης ἐκείνων φύσεως τῷ μήκει τοῦ χρόνου· ἀλλ' εἰς ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον, καὶ δύο καὶ τρία πολλάκις ἔτη, τὸ σήμερον ἀντληθέντος ἀκεραίου καὶ νεαροῦ μένοντος· καὶ μετὰ τοσοῦτον τὸν χρόνον τοῖς ἄρτι τῶν πηγῶν ἐξαρπαγεῖσιν ὕδασιν ἁμιλλωμένου. *Hæc enim dies est qua baptizatus est Christus, & aquarum naturam sanctificauit: proptereaque in hac solemnitate sub media nocte omnes cum aquam haustam acceperint, domum latices referunt, ac recondunt: & per annum integrum reseruant, vt pote quod hodierna die sanctificatæ sint aquæ. Fitque miraculum euidens, dum nil temporis longinquitate, aquarum illarum natura corrumpitur: sed integro anno, atque adeo biennio, & triennio, sæpe quæ hodie fuit hausta, incorrupta & recens permanet: ac post tantum temporis, cum iis quæ nuper de fontibus nuper eductæ, de integritate certat.* Non erat certe tanta deuotione, in domos deportata in Epiphaniæ nocte aqua, & miraculo probato, in longissimum temporis tractum reseruanda, non erat, inquam, illa, prophana & communis solummodo, sed quæ sacris precibus in Ecclesia sanctior reddita, regenerationis humanæ vsibus fuerat ex Patrum instituto deputata: atque adeo vt hac die baptismus, sic & aquæ perficiebatur consecratio: & de nocte quidem celebratam, inficiari nullus potest cum apertissima Chrysostomi verba id conuincant: ea vero noctis parte, quæ luci vicinior est, peractam coniicio, quod & nocte haustam, & ea die quæ sermonem habebat, id est Epiphaniæ in domos portatam asserit sanctus Antistes. Ex quo non obscure colligitur aquæ consecrandæ ritum profunda nocte prius celebratum, successu temporis in peruigilii vespera deinceps peractum, cuius consuetudine Petrum Gnaphæum gnoscunt authorem Theodorus Lector & Cedrenus in Zenonis vita: ille quidem de eo scribens: τὴν τῶν ὑδάτων ἐν τοῖς θεοφανίοις ἐπίκλησιν ἐν τῇ ἑσπέρᾳ ἐπενόησε γίνεσθαι. *Aquarum in Theophaniis orationem vespere fieri constituit:* hic autem mutuatis ab illo vocibus. Πέτρος ὁ κναφεὺς πρῶτος ἐπενόησε τὴν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐν τοῖς ἁγίοις θεοφανίοις ἐπίκλησιν ἐν ἑσπέρᾳ γίνεσθαι. *Petrus Fullo Aquarum in sanctis Christi Theophaniis orationem fieri primus excogitauit:* non ita certe, vt baptismum hac die conferendum sanxerit, ex aduerso namque stat Gregorii Theologi sententia; vel quod hac die aquas benedicendas iniunxerit; antiquiorem enim illo morem nullus dubitat, & ex Apostolica traditione ad sua vsque tempora traductum ostendit Basilius de Spiritu sancto ad Amphilochium: εὐλογοῦμεν δὲ τό τε ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον, ἀπὸ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως. *Benedicimus baptismatis aquam & vnctionis oleum, insuper & baptizatum, quibus vero scripturis edocti, nonne à silente, & secreta traditione?* Sed quod Aquarum benedictionem noctu prius celebratam, ipse in præcedentem vesperam edicto promulgato, & deinceps in Ecclesia, obseruato renouauerit: cuius licet impii, & de religione Christiana male meriti institutum, in re leuioris momenti, potuit sequutis temporibus fidelium commodo studens Ecclesia renouare vel probare, maxime si fuit Imperatoria voluntate confirmatum, (fauebat enim Gnaphæo Zeno, & in eius mentem & dogmata præcipui quique Antistites iurauerant) vt cum illud conuel-

lere posset & abrogare penitus, vt non noxium tamen & à specie mali alienum vigere permiserit.

2 Μετὰ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν] Hoc est hab tis missæ solemnis in ea prece claudi solitis, iuxta supra fol. 85. & 154. At cum vespere consecretur aqua hæc, vespere quoque hoc die sacris operantur Græci, si tamen ieiunii dies fuerit, ait typus Tibanus, id est habendo ieiunio commodus: Theophania orum enim peruig lium nusquam ieiunio vacat, nisi forte in Sabbatum, vel Dominicam inciderit, quibus ex antiquo instituto ieiunare nefas: vnde cum eiusmodi dies vt reliqui matutinis horis missam dicendam expectant, si Theophania præcedant, non post missam, sed post Vesperas sub vespere consecrandam aquam exquirunt: alii vero d es ieiunio aptiores missam (qua dicta comedere licitum est) versus noctem, ac vnà, prout hic scribitur, benedictionem aquæ reiiciunt. Curiosiora quædam de hoc ieiunio scribit Theophili Alexandrini Canon: & Blastares elementi K. cap. 17. idemque cap. 5. ἐν T. στοιχείῳ longa verborum ambage causam explanat, quæ missæ sacrificium hoc die, & quibusdam aliis, Christi nempe natalitiis, & feria magna quinta ad serotinas horas differendum monent, Christi nimirum amissa gratiæ luce, peccati cæcitatisque tenebris in genus humanũ vndequaq; ingruentibus, manifestationem, veramque θεοφάνειαν; de qua docte dissereque plura dixerit.

3 Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, διαφύλαξον.] Paucis multa: tribus omnia salutis media postulat Ecclesia. Gratiam dico præuenientem, comitantem, & subsequentem. ἀντιλαβοῦ, præueniendo: σῶσον, comitando: διαφύλαξον, subsequendo: ἀντιλαβοῦ, vt teneamur: σῶσον, vt sancti vegetemur: διαφύλαξον, vt vegetatis perseuerantia detur: ἀντιλαβοῦ, vt vocemur: σῶσον, vt iustificemur: διαφύλαξον, vt glorificemur: quos enim suscipis & præuenis, vocas: quos saluas & comitaris, iustificas: quos subsequendo conseruas, nunquam deserendo à te repellis: ἀντιλαβοῦ, vt bonum te præueniente conceptum velimus: σῶσον, vt bonum quod te præueniente volumus, te comitante efficacite, operemur: διαφύλαξον, vt in bono te præueniente concepto, te comitante ad opus deducto, te subsequente perseuerantes glorificemur.

4 Καὶ βαπτίζει τὸν τίμιον σταυρόν.] Barberinum MS. secundum non apertè crucem, sed τὰ ἅγια ἐγκόλπια in aquam immergi præcipit. Est autem ἐγκόλπιον theca vel crux è materia pretiosa à Pontifice inter celebrandum propter sanctorum reliquias inclusas ἐν κόλπῳ religiosius in sinu gestari solita.

Eandem porro in serotino Epiphaniæ peruigilio Aquam sacram faciendi consuetudinem, à Græcis acceptam, à Latinis prout olim obseruatam, quotannis animaduerti: ac vtrosque non mediocri accensorum cereorum & diuersimode pictorum (vnde forsan parœmia, *violé piolé comme la chandelle des Roys.*) Vespertinum illud officium vere φῶτα & φώτισμα illustrare: eoque finito πολυχρονίσμασι, *vocibus multos annos deprecantibus*, excipere. Et licet obscurior & profundior nox, vna vel duabus horis iam progressa, nubibus & tenebris cœlum contexerit, non καλὴν νύκτα, sibi mutuo precantur: apage ab illustri festo tam tenebrosum omen; sed τὸ καλὴ ἡμέρα, vel ἔχετε καλὴν ἡμέραν, voce alacri, quasi recens orto sole, congeminant: & aqua sacra *lustrati φωτισμένοι illustrati* se vocant, respectu ad Sacerdotem habito, qui dum illos *ῥαντίζει aspergit*, id est ἁγιάζει: *aqua aspersa sanctificat*, dicitur illos φωτίζειν *illuminare*.

OFFICIVM IN NOVITIVM HABITVM Monasticũ suscipientem.

PRæmittit Sacerdos, *Benedictionem.*
Ter sanctus. Sanctissima Trinitas.

Pater noster. Quia tuum est.

Modulus Tonus obliquus secundus.

Miserere nostri Deus, miserere nostri.

Gloria Domine miserere nostri.

Et nunc. Misericordiæ portam.

Dominum deprecemur.

GRatias agimus tibi Domine Deus noster, qui iuxta magnam misericordiam tuam, à vana mundi conuersatione seruum tuum liberatum, ad venerabilem hanc professionem aduocasti: concede ergo illi, vt in hoc Angelico conuictu condigne vitam agat, &

1 ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΙΣ ΑΡΧΑΡΙΟΝ 2 ῥασοφορῶντα.

ΠΟιεῖ ὁ ἱερεὺς Εὐλογητόν.
Τὸ τρισάγιον. Τὸ παναγία Τριάς.

Τὸ πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν.

Τροπάρια ἦχος πλ. β'.

Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε ἐλέησον ἡμᾶς.

Δόξα. Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς.

Καὶ νῦν. Τῆς εὐσπλαγχνίας.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΕΥχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου ῥυσάμενος τὸν δοῦλόν σου ἐκ τῆς ματαίας τοῦ κόσμου ζωῆς, καὶ καλέσας αὐτὸν εἰς τὸ σεμνὸν τοῦτο ἐπάγγελμα. ἀξίωσον οὖν αὐτὸν, ζῆσαι ἀξίως 3 ἐν τῇ ἀγγελικῇ ταύτῃ πολιτείᾳ· καὶ φύλαξον αὐτὸν ἐκ τῶν παγίδων σοῦ

διαβόλου, καὶ καθαρὰν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα, διατήρησον ἕως θανάτου, καὶ ναὸν ἅγιόν σου γενέσθαι καταξίωσον, συνέτισον αὐτὸν μνημονεύειν σου διαπαντὸς, καὶ τῶν σῶν προσταγμάτων, ταπείνωσιν καὶ ἀγάπην καὶ πραότητα δώρησαι αὐτῷ. πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. ἀμήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εἰς τὸν ζυγόν σου δέσποτα τὸν σωτήριον, προσελθεῖν τὸν δοῦλόν σου τόνδε, καὶ καταξίωσον αὐτὸν ἐν τῇ ποίμνῃ συναριθμηθῆναι τῶν ἐκλεκτῶν σου. ἔνδυσον αὐτὸν ἁγιασμοῦ στολὴν, σωφροσύνῃ περίζωσον τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, πάσης αὐτὸν ἐγκρατείας ἀνάδειξον ἀγωνιστὴν, ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ἡμῖν, τὴν τῶν πνευματικῶν σου χαρισμάτων τελείαν δωρεὰν ἀναπόβλητον ἀξίωσον· πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. ἀμήν.

4 4 Εἶτα κουρεύει αὐτὸν σταυροειδῶς λέγων.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί. Λέγων ἐκ τρίτου. Τὸ ἀμήν.

5 6 Καὶ ἐνδύει αὐτὸν 5 χιτῶνα. 6 Καὶ καμηλαύχιον μηδὲν ἐπιλέγων. Καὶ ἀπόλυσις.

à laqueis diaboli illum præserua: mundam eius animam corpusque, ad mortem vsque custodi, & sanctum tibi templum fieri largire: inspira illi vt te semper, & mandata tua in mente habeat: humilitatem, charitatem, & mansuetudinem illi tribue. Intercessionibus super omnes sanctæ dominæ nostræ Deiparæ & semper Virginis Mariæ, & omnium sanctorum tuorum. Amen.

Dominum precemur.

Ad salubre iugum tuum subeundum, seruum tuum N. Domine suscipe: & vt electorũ tuorum gregi annumeretur, præsta: sanctitatis veste illum indue, temperantia lumbos eius constringe, omnis illum continentiæ athletam perfice, in ipso & in nobis gratiarum tuarum munus absolutum permanere concede. Intercessionibus sanctissimæ Dominæ nostræ & semper Virginis Mariæ, & omnium sanctorum. Amen.

Mox tondet eum in crucis formam, dicens.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper. *Terque repetit,* Amen.

Et induit eum tunica, & pileum nulla prece subiuncta imponit. Et fit dimissio.

VARIÆ LECTIONES.

In Officium in Nouitium Monachali habitu vestitum.

a Ἀκολουθία εἰς ἀρχάριον] In secundo Barberino & Cryptof. Falascæ nullatenus hoc officium extat: visitur in Allatiano, verum cum solis orationibus, & absque rubricis: Cryptof. Barberinum & vetusta edita exhibent, ab hoc tamen valde diuersum.

Ἀκολουθία τοῦ προσχήματος ἀρχαρίου.

Πρὸ τοῦ κουρευθῆναι, ἐρωτᾶται παρὰ τοῦ ἡγουμένου. Ἑκουσίᾳ γνώμῃ προσῆλθες τῷ Χριστῷ, μὴ ἔκ τινος ἀνάγκης ἢ βίας; Ἀποτάσσῃ τῷ κόσμῳ, καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ; Παραμένεις τῷ μοναστηρίῳ καὶ τῇ ἀσκήσει, ἕως τῆς ἐσχάτης σου ἀναπνοῆς; Ὑποτάσσῃ τῇ ἐν Χριστῷ ἀδελφότητι; Φυλάσσεις ἑαυτὸν ἐν παρθενίᾳ, καὶ σωφροσύνῃ ἕως ἐσχάτης σου ἀναπνοῆς; Βλέπε, ἀδελφὲ, οἵας συνθήκας δίδως τῷ Χριστῷ. ἄγγελοι εἰσὶν, οἱ ἀπογραφόμενοι τὴν ὁμολογίαν σου, ἣν καὶ μέλλεις ἀπαιτεῖσθαι ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Nouitÿ vestibus initialibus induendi officium.

De his, *priusquam tondeatur, solet interrogari.* Sponte ne ad Christum accessisti: num vi aut necessitate compulsus? Renuncias mundo, & his quæ in mundo sunt? Permanebis in Monasterio & in exercitiis vitæ Monasticæ, vsque ad extremum vitæ halitum? Subijcieris fraternitati in Christo? Custodies teipsum in virginitate & continentia, vsque ad vltimum vitæ? Vide frater, quæ pacta cum Christo inis? Adsunt Angeli, votum tuum scribentes, de quo & in secundo Domini nostri Iesu Christi aduentu exposceris.

Et ipso in omnibus annuente: & Diacono dicente. Flectentes genua: *ipso etiam fratre genua flectente precatur Sacerdos.*

Gratias tibi agimus Domine, &c.

Sacerdos. Pax omnibus. *Diaconus.* Capita vestra. *Sacerdos precatur.*

Domine, Domine, virtus salutis nostræ, qui nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo Iesu Domino nostro benedicis, benedic seruum tuum, & in nomine tuo conserua illum. Concede illi, ne in vanum currat, sed in veritate nequitiam omnem fugiat, virtutemque sectetur. fide, spe, & charitate, vt apprehendat vitam æternam: & secundum mandata vnigeniti Filii tui, sorte sanctorum in lumine gloriæ tuæ dignus habeatur. Miserationibus, &c.

Καὶ συνεπινεύοντος ἐπὶ πᾶσι, καὶ λέγοντος τοῦ διακόνου. Κλίναντες τὰ γόνατα· καὶ γονυκλιτοῦντος τοῦ ἀδελφοῦ, ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς.

Εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε. Vt supra.

Ο ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ο διάκονος. Τὰς κεφαλάς. Ο ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Κύριε, κύριε, ἡ δύναμις τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, εὐλόγησον τὸν δοῦλόν σου, καὶ φύλαξον αὐτὸν ἐν τῷ ὀνόματί σου, χάρισαι αὐτῷ μὴ εἰς κενὸν τρέχειν, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ φεύγειν πᾶσαν κακίαν, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν μεταδιώκειν μετὰ πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, εἰς τὸ ἐπιλαβέσθαι τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἵνα ἀξίως πολιτευσάμενος κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καταξιωθῇ τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτὶ τῆς δόξης σου. Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν.

Vetusta Veneta hoc pacto legunt.

Ordo seruandus cum quis habitum solum & pileum induit.

Post dimissionem horarum Tonsuræ insigniendum inducunt: & eam in templi medio locant. Sacerdos autem à benedictione auspicatur: & Amen dicto fratres dicunt, Ter sanctum secreto. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est regnum. *Et fratres dicunt* Amen: *& statim sequentes modulos. Tono quarto.*

Deus Patrum nostrorum, qui semper secundum mansuetudinem tuam nobiscum agis, ne misericordiam tuam fratribus nostris auertas, sed ipsorum precibus, vitam nostram in pace dirige. Gloria.

Fidei normam, &c. mansuetudinis imaginem.

Et nunc. *Deipara*

Omnium sanctorum interuentu.

Domine misere: *duodecies.*

His dictis qui Tondendus est, ad sacras vsque fores progreditur: & tribus inclinationibus ibi factis sanctas imagines osculatur. Tum ad superiorem accedit, ibique reuerentia facta in eius conspectu stat, & caput inclinat. Superior vero forcipe accepto omnibus audientibus dicit.

Frater noster, N. initium sancti & Monastici habitus assumit: in nomine, &c.

Τάξις γινομένη εἰς τὸ φορέσαι τινὰ ῥάσον μόνον, καὶ καμηλαύχιον.

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ὡρῶν, εἰσφέρουσι τὸν μελλοκουρεύτην καὶ ἱστῶσιν αὐτὸν μέσον τοῦ ναοῦ. ὁ δὲ ἱερεὺς ποιεῖ τὸ εὐλογητόν. καὶ οἱ ἀδελφοὶ μετὰ τὸ ἀμὴν, λέγουσι τό. τρισάγιον ἡσύχως. παναγία τριάς, πάτερ ἡμῶν. ὁ ἱερεύς. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία. καὶ οἱ ἀδελφοὶ τὸ, ἀμὴν, καὶ εὐθέως τὰ τροπάρια ταῦτα· ἦχος δ΄.

Ο θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ ποιῶν ἀεὶ μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν σὴν ἐπιείκειαν, μὴ ἀποστήσῃς τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν· ἀλλὰ ταῖς αὐτῶν ἱκεσίαις ἐν εἰρήνῃ κυβέρνησον τὴν ζωὴν ἡμῶν.

Δόξα·

Κανόνα πίστεως, καὶ εἰκόνα πραότητος.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Τῇ πρεσβείᾳ κύριε πάντων τῶν ἁγίων.

Τὸ κύριε ἐλέησον, ιβ΄.

Τούτων δὲ λεγομένων, ὁ μελλοκουρεύτης ἄρχεται ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ ποιήσας μετανοίας τρεῖς, ἀσπάζεται τὰς ἁγίας εἰκόνας εἶτα ἀπέρχεται εἰς τὸν προεστῶτα καὶ ποιῶν κακεῖσε μετάνοιαν, ἵσταται ἔμπροσθεν αὐτοῦ, κεκλιμένην ἔχων τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν. ὁ δὲ προεστὼς λαβὼν, ψαλίδιον λέγει εἰς ἐπήκοον πάντων:

Ο ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, λαμβάνει τὸ πρόσχημα τοῦ ἁγίου καὶ μοναχικοῦ σχήματος.

Καὶ κουρεύων αὐτὸν σταυροειδῶς λέγει.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, κείρεται τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ, κύριε ἐλέησον.

Καὶ εὐθὺς οἱ ἀδελφοὶ λέγουσι τὸ, κύριε ἐλέησον τρίς. Εἰς δὲ τὸ ἱμάτιον λέγει οὕτως.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, ἐνδύεται τὸν χιτῶνα τῆς δικαιοσύνης εἰς ἀρραβῶνα τοῦ θείου, καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος· εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ, κύριε ἐλέησον. καὶ οἱ ἀδελφοὶ τὸ, κύριε ἐλέησον, τρίς· καὶ τυπώσας ἐν αὐτῷ τὸν σταυρὸν ἐνδύει αὐτόν.

Ὁμοίως εἰς τὸ καμηλαύχιον, εὐλογῶν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, ἐνδύεται τὸ καμηλαύχιον ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ. εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ κύριε ἐλέησον. καὶ οἱ ἀδελφοὶ τὸ, κύριε ἐλέησον, τρίς. ὁ δὲ ἱερεύς.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀξίους σου εἶναι νομοθετήσας τοὺς τὰ βιωτικὰ πάντα καταλιπόντας, καὶ συγγένειαν, καὶ φίλους, καὶ ἀκολουθεῖν σοι. προσδέξαι τὸν δοῦλόν σου τὸν δεῖνα, τὸν ἀποταξάμενον πᾶσι τούτοις κατὰ τὰς θείας σου ἐντολὰς, καὶ ὁδήγησον αὐτὸν ἐν τῇ ἀληθείᾳ προσχωροῦντά σοι ἀμετεωρίστως· τείχισον αὐτὸν ἐν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, εἰς τὸ μὴ δυνασθῆναι κατ' αὐτοῦ πᾶσαν ἐναντίαν μηχανήν. ὑπομονὴν αὐτῷ δώρησαι εἰς τὸ εὐαρεστεῖν σοι διὰ παντὸς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων σοι. Ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασται. Καὶ τὰ λοιπά.

Εἶτα τὸ, ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς. Τὴν τιμιωτέραν. Καὶ ἀπόλυσις.

Et eo cruciformiter detonso, ait.

Frater noster N. comam capitis tondetur, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: dicamus pro eo, Domine miserere.

Et confestim fratres dicunt: Domine miserere, *vsque tertiò. Ad habitum autem ita dicit.*

Frater noster N. tunicâ iustitiæ induitur, in pignus sacri & Angelici habitus: in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Dicamus pro eo, Domine miserere. *Et fratres dicunt, ter.* Domine miserere. *Et cruce super eum factâ, induit eum.*

Ad galerum dandum, pari modo caput eius benedicit.

Frater noster N. accipit galerum in suo capite: in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Dicamus pro eo: Domine miserere *Et fratres dicunt ter,* Domine miserere. *Sacerdos autem.*

Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui mundana cuncta, cognationem, & amicos relinquentes, vt te sequantur, te quoque dignos esse sanxisti: seruum tuum N. iuxta diuina præcepta cunctis renunciantem suscipe, & in veritate tibi constanter procidentem deducito; sancti tui Spiritus virtute, ne aduersarii versutia præualeat, illum circumualla: patientiam suggere, vt cunctis diebus vitæ suæ tibi placeat.

Precibus illibatæ dominæ nostræ Deiparæ, & omnium sanctorum qui tibi à sæculo placuerunt. Quia benedictum est & glorificatum nomen. Et reliqua.

Deinde Vere dignum est. Pretiosiorem. *Et fit dimissio.*

Est quoque in Barberino S. Marci hoc officium, sed compendio scriptum.

Εὐχὴ ἐπὶ τοῦ λαμβάνειν μέλλοντος σχῆμα μοναχοῦ.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἀξίους. Vt supra.

Oratio ad Monachi habitum suscipiendum.

Domine Deus noster, qui dignos &c.

IN OFFICIVM IN NOVITIVM MONACHALI veste primo induendum. Notæ.

1 Εἰς ἀρχάριον] Distinguunt Monachos Græci, non secundum ordines & regulas, sed iuxta eandem regulam professorum status, in *ἀρχαρίους, μικροσχήμους*, & *μεγαλοσχήμους*: non ineptè. Perfectionis enim status, ad quem pietatis exercitiis contendunt religiosi, tribus progreditur gradibus, incipientium, proficientium, & perfectorum. Et *ἀρχάριοι* quidem, Nouitii, suo nomine se in incipientium numero constituunt: *μικρόσχημοι*, Nouitios prætergressi, vt *ἀνάβασιν* profectui siue spiritui, omni virtutum exercitamento vacant, & ex iis proficientium agmen conglobatur: *μεγαλόσχημοι* vero qui & *ἀγγελικὴν πολιτείαν* delibauerunt, ad summum perfectionis apicem, contemplationibus, & seueriore vitæ disciplina pertingendum anhelant.

2 Ῥασοφορῶν.] *ῥάσον*, pannus est vilior, & asperior caprina lana textus, & à Cilicino non alienus, quo Monachi *ἰακινδύνως* à Niceta in Alexio Comneno vocati, & à Gregora lib. 5. cap. 3. *τὸ γῆρας [illegible] τριβώνια*, *Cilicinam penulam induti*, sibi vestes parant: vnde *ῥασοφόροι* & *ῥασοφορῶ* dicuntur: exindeque etiam quælibet Monastica vestis ex quocumque panno, *ῥάσον* vulgo nuncupatur: quamuis eadem voce, militaris quoque vt vilior, nomen idem sit prementa apud Constantinum in Tacticis, *τὰ ἱμάτια τῶν στρατιωτῶν, κἂν τε ἀλλοῖα ὦσι, κἂν τε ῥάσα, ὀφείλουσιν εἶναι πλατέα*. *Militum quælibet indumenta, qualiacumque sint, siue ex vili panno, oporteat esse ampla.* Contendit autem pluribus Petrus Faber Saxioranus lib. 3. Semestrium *ῥῆσον*, & non *ῥάσον*, sicut & *ῥησοφόρον* & non *ῥασοφόρον*; tum hic tum vbiuis legendum: verum quantumuis *ῥᾶσον*, ἀπὸ τοῦ *ῥάκους* deductum facile annuamus, diuersum tamen propriumque sibi ab eo sensum posteris sæculis accepisse commonstrant Græci neoterici, qui correcto loquendi more vsi, vtrumque vocabulum *ῥάκος* & *ῥάσον* variis locis & sensibus apponunt.

3 Εἰς τὴν ἀγγελικὴν ταύτην πολιτείαν.] Angelicæ vitæ, conuersationisque titulo Monasticum institutum, authores tam Græci quam Latini insigniunt. Athanasius Matth. 15. *δύο γὰρ ὁδοὶ καὶ πολιτεῖαι εἰσὶν ἐν τῷ βίῳ· μία μὲν μετριωτέρα καὶ βιωτικὴ, ἡ γάμου λέγω· ἑτέρα δὲ ἀγγελικὴ, καὶ ἀποστολικὴ, ἧς ἀνυπέρβλητον οὐδὲν, [illegible] μοναδικῆς πολιτείας.* *Cum duo sint vitæ genera, mediocre vnum & humanæ vitæ accommodatum, quod est in matrimonio: alterum Angelicum, Apostolicum, & incomparabile, quod est virginitatis atque Monasticæ vitæ*, &c. Gregorius Theologus orat. in sanctum Baptisma: *[illegible] ἀγγελικὴν τὴν πολιτείαν*. *Castitatem ille colens, & inter eos qui Angelicam conuersationem ducunt, recensitus*, &c. Basilius in epist. proœmiali Asceticorum. *σὺ δὲ ὁ τῶν οὐρανίων πολιτευμάτων ἐραστὴς, καὶ τῆς ἀγγελικῆς διαγωγῆς πραγματευτὴς φιλόδοξος [illegible].* *Tu vero cælestium actionum amator, & Angelicæ conuersationis sedulus negotiator*, &c. Balsamon in canon. Canonicam Basilii ad Amphilochium: *[illegible], ait, [illegible] ἀγγελικὸν βίον [illegible], καὶ [illegible] εἰς ἐμπαιγμὸν τοῦ [illegible] γένηται.* *Verendum ne qui violenta electione Angelicam vitam suscepit, in ludibrium tremendo* ac *sancto habitu, non vtatur*. Bernardus nihilominus Angelicam illam *πολιτείαν* expertus æque ac contemplatus, non vitam, sed mortem Angelicam vocitauit. Serm. 52 in Cantica: *Moriatur anima mea morte, si potest dici Angelorum, vt præsentium memoria excidens rerum inferiorum corporearumque non modo cupiditatibus, sed & similitudinibus se exuat: sitque ei pura cum Angelis conuersatio, cum quibus est puritatis similitudo.* Inditi nominis causam, Angelorum, Monachorumque par vtrimque ratio manifestat. Eandemque paucis comprehendit Nicephori Phocæ Nouella in Iure Græcor. vt *μόνη τῇ ψυχῇ ζῶντες [illegible] αὐτοὺς, [illegible] ἀγγελικήν [illegible] ἀπάθειαν.* *Sola se anima viuere demonstrent, quasi Angelicam à materia defæcationem puritatemque attigerint.* Est certe communis illa Angelorum, in eos qui purgant, illuminant, & perficiunt, partitio. Quinam vero studiosius purgandi vim, & actionem ostentant, quam *ἀρχάριοι incipientes*, quorum præcipuum studium, animam à terrenis cupiditatibus & imaginibus mundam reddere? Qui æquius illuminandi virtutem obtinent, quam *μικρόσχημοι proficientes*, qui diuinæ gratiæ radiis, virtutumque splendore coruscant? Aut qui tandem perfectionis apicem sublimius attingunt, quam *μεγαλόσχημοι perfecti*, quorum interrupta dilectio, exercitii sui impedimenta vel nescit, vel contemnit: & cuncta quæ pacificam Dei, quantum mortalis vita permittit, fruitionem iuuant, sibi cumulatè adesse experitur?

4 Τὴν κουρὰν.] De Monachorum Tonsura in sequenti officio dicetur.

5 Χιτῶνα.] Vilis, stricta, breuis est *[illegible]* toga, quale fuit Cynicorum *τρίβων*, aut pauperum *[illegible]*: illamque potiori iure sibi propriam faciunt, quo eorum philosophandi ratio, & via, sublimior verior & perfectior esse iudicatur.

6 Καμηλαύχιον.] *καμηλαύχιον* reperitur apud B. Ephræm in vita B. Abrahamii & Mariæ neptis eius. Suidas legit *καμηλαύχιον*, alii apud Meursium barbare *καμιλαύχιον* pronunciant: Ad Suidam redeo. Dicit hic, vocem esse Latinam: sed mox correcta sententia Græcam asserit. *Ῥωμαϊκὴ ἡ λέξις· ἴσως δὲ καὶ ἑλληνικὴ ἀπὸ τοῦ [illegible] τὸ ῥεῦμα* Mallem si Græca dictio est, & germanum admittit Etymon, *ἀπὸ καμήλου καὶ αὐχένος*, Pileum è *camelorum pilis* confectum, coopertendis *ceruicibus* destinatum, significare: quamuis pileum quoque honoratiorem demonstrare nullatenus inficier: illius enim magister Zenonis tempore *[illegible] καμηλαύχιον*, *accepta plaga curatus pileum* (eumque profundiorem) *gerebat*: Et Totilæ Gotthorum regi Narses *καμηλαύχιον [illegible]*, *pileum gemmis ornatum detraxit*, apud Theophanem. Hic autem galerus, tunica, & cingulum, *ἀρχὴ τοῦ σχήματος* dicuntur in vetustis Venetis codicibus, quasi *habitus Monastici præludia*, quæ Monachum, vt aiunt Græci, *ἀτελῆ imperfectum* relinquunt: & qui *μικρόσχημος* esse *[illegible]* ab eisdem censetur.

Quia

Quia vero viris ac mulieribus communis est, fere in omnibus habitus Monasticus, ita & officium vtrorumque ferme vnum est: reperitur itaque in Allatiano, Cryptof. Bessarionis, & Barberino S. Marci pro mulieribus Monastica veste amiciendis oratio. In Allatiano quidem.

Εὐχὴ εἰς ῥασοφοροῦσαν.

Oratio in Monachali habitu induendam.

In Cryptoferratensi Bessarionis.

Εὐχὴ ἐπὶ τῆς μελλούσης λαμβάνειν σχῆμα μοναζούσης.

In habitum Monachæ sumpturam oratio.

In Barberino S. Marci.

Εὐχὴ ἐπὶ μελλούσῃ λαμβάνειν σχῆμα μοναστρίας.

Pro Monacha habitum sumptura oratio.

Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν παρθενίαν οὕτως ἀγαπήσας, ὡς μητέρα τῆς σῆς οἰκονομίας αὐτὴν ἐπιγράψασθαι. αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων, τὴν δούλην σου, τὴν δὲ τὴν βουληθεῖσαν τὰς βιωτικὰς τρυφὰς, καὶ προσκαίρους καταλεῖψαι δόξας, καὶ εἰς τὴν σὴν ἀπιδοῦσαν ἀγαθότητα προσδέξαι, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος ἐπιφοιτήσεως ἀξίωσον, ἐγκράτειαν αὐτῇ καὶ πᾶσαν σεμνότητα δωρούμενος, πρὸς τὸ αὐτὴν εὐαρέστως σοι τὴν τῆς σωφροσύνης φαιδρότητα ἐπιδεῖξαι, ᾧ ἐλαίῳ τῶν ἑαυτῆς ἔργων ἀνελλιπῶς πιαινομένην, ἐν τῇ προσυπαντήσει σου τοῦ ἐπουρανίου νυμφίου. Ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασται.

CHriste Deus noster, qui virginitatem ita dilexisti, vt dispensationis tuæ matrem illam renunciares; ipse omnium Domine famulam tuam N. mundanas omnes ac temporaneas glorias relinquere, & ad tuam bonitatem conuerti cupientem suscipe, Spiritus tui sancti aduentu dignam illam effice, continentiam illi & omnem honestatem concede, vt in supercœlestis sponsi occursu, bonorum suorum operum oleo impinguata, temperantiæ ac modestiæ splendorem tibi placenter exhibeat. Quia benedictum & glorificatum, &c.

[1] ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ [2] ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ [3] ΣΧΗΜΑΤΟΣ, ἤτοι τοῦ μανδύου.

OFFICIVM PARVI HABITVS, id est Mandiæ.

[2] Μετὰ τὸ κρουσθῆναι [4] τὸ μικρὸν, καὶ ἄρξασθαι τοὺς ἀδελφοὺς τῶν ὡρῶν. Εἰσφέρει [5] ὁ ἐκκλησιάρχης τὸν μέλλοντα ἀποκαρῆναι, καὶ ποιεῖ γονυκλισίας. Ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν. Καὶ εἰς τοὺς χοροὺς ἀνὰ μίαν.

[6] Εἶτα τῷ ἡγουμένῳ. Καὶ τότε ἐξελθὼν ἐν τῷ νάρθηκι, ἀποτίθεται τὰ συνήθη ἱμάτια. Καὶ ἀρξαμένων τῆς θείας λειτουργίας. [7] Ἵσταται ἐπὶ τῶν βασιλικῶν πυλῶν, ἄζωστος, ἀνυπόδετος, καὶ ἀσκεπής.

EDito minori signo, horisque iam à fratribus inceptis. Adducit Ecclesiæ præfectus Tonsione initiandum Monachum, qui genuflexiones facit. Præ sacris foribus. Et ad chorum vnumquemque vnam.

Deinde Superiori. Mox egressus ad Vestibulum, solita vestimenta deponit. Et cum sacram Missam incoeperimus. Stat ille in Regijs portis, discinctus, excalceatus, & aperto capite.

Cantatis verò Antiphonis post Ingressum. *Dicitur breuiculum diei.* *Ad*, Gloria. *Ad*, Et nunc.

Cantatur Modulus. Tonus primus.

Sepulchrum tuum, Saluator.

Sinum paternum expandere mihi accelera: intemperanter enim victum & vitam omnem consumpsi: verum ad inexhaustas misericordiarum tuarum respiciens diuitias; Saluator, inopem ne despicias animam; tibi enim cum dolore exclamo: Peccaui, Pater, in cælum & coram te.

Huiusmodi ter cantato: Adducitur Frater, ab Ecclesiæ Præfecto, faciens in tribus locis tres genuflexiones: vsque ad sacras fores. Mox erectum instruit Superior, hoc pacto.

Cordis aures aperi, Frater, & Domini vocem audi dicētem: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis peccatis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me; quia mitis sum, & humilis corde: & inuenietis requiē animabus vestris. Nunc itaque accōmodam respōsionem singulis interrogatis, cum timore & gaudio redde Deo. Certissime enim scire te conuenit, ipsum Saluatorem nostrum, cum laudanda in omnibus Matre sua, & sanctis Angelis, & omnibus Sanctis suis hîc adesse: & quæ à te procedunt verba, attētis auribus percipere: vt cum viuos & mortuos iudicaturus venerit, non iuxta quod polliceris aut profiteris, sed iuxta quod pacta obseruaueris, retribuat. Nunc igitur si absque fuco & simulatione ad Deum accedis, attentè nobis responde ad ea quæ rogaberis.

Interrogatio. Vt quid accessisti, Frater, procidens sancto altari, & sanctæ huic societati.

Responsio. Monasticæ vitæ cupidus, venerande Pater.

Interrogatio. Cupis Angelico habitu ornari, & Monachorum cœtui aggregari?

Responsio. Ita, Domino cooperante, venerande Pater.

Sacerdos.

Verè bonum & beandum opus elegisti, si perfeceris tamen: bona namque opera comparantur labore, & dolore absoluuntur.

Ψαλλομένων δὲ τῶν ἀντιφώνων. Μετὰ τὴν εἴσοδον. Λέγεται τὸ κοντάκιον τῆς ἡμέρας. Εἰς τὸ Δόξα. Εἰς δὲ τὸ, Καὶ νῦν.

Ψάλλεται τροπάριον, ἦχος α΄.

Τὸν τάφον σου σωτήρ.

b Ἀγκάλας πατρικὰς, διάνοιξαί μοι σπεῦσον· ἀσώτως τὸν ἐμὸν, κατηνάλωσα βίον. εἰς πλοῦτον ἀδαπάνητον ἀφορῶν τῶν οἰκτιρμῶν σου σωτὴρ, νῦν πτωχεύουσαν μὴ ὑπερίδῃς καρδίαν. σοὶ γὰρ κύριε ἐν κατανύξει κραυγάζω. ἥμαρτον, πάτερ, εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐνώπιόν σου. b

c Τούτου δὲ ψαλλομένου, γ΄. 8 Εἰσάγεται παρὰ τοῦ ἐκκλησιάρχου ὁ ἀδελφός. 9 Ποιῶν κατὰ τρεῖς τόπους. 10 Γονυκλισίας τρεῖς. 11 μέχρι τῶν ἁγίων θυρῶν. Καὶ ἀναστάντα κατηχίζει αὐτὸν ὁ ἡγούμενος, οὕτως. c 8 9 10 11

d Ἄνοιξον τὰ τῆς καρδίας σου ὦτα, ἀδελφὲ καὶ ἄκουσον τῆς φωνῆς τοῦ κυρίου λεγούσης, δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι ταῖς ἁμαρτίαις, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ᾽ ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. νῦν οὖν τὴν προσήκουσαν ἀπόκρισιν πρὸς ἑκάστην τῶν ἐρωτήσεων, μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς ἀπόδος τῷ θεῷ. ἀσφαλῶς οὖν γίνωσκε, ὅτι αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν μετὰ τῆς πανυμνήτου αὐτοῦ μητρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐνταῦθα πάρεστιν, ἐνωτιζόμενος τὰ παρὰ σοῦ ἐκπορευόμενα λόγια· ἵνα ὅταν ἔλθῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, ἀποδώσῃ σοι, οὐ καθ᾽ ὃ μέλλεις συνταγῆναι καὶ καθομολογῆσαι, ἀλλὰ καθ᾽ ὃ ἂν φυλάξαις ἃ ὁμολογήσεις· νῦν οὖν, εἰ ἐν ἀληθείᾳ προσέρχῃ τῷ θεῷ, μετὰ προσοχῆς ἀπόκριναι ἡμῖν, πρὸς ἃ μέλλεις ἐπερωτᾶσθαι. d

Ἐρώτησις. 12 Τί προσῆλθες ἀδελφὲ, προσπίπτων τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, καὶ τῇ ἁγίᾳ συνοδίᾳ ταύτῃ. 12

Ἀπόκρισις. 13 Ποθῶν τὸν βίον τῆς ἀσκήσεως τίμιε πάτερ. 13

Ἐρώτησις. Ποθεῖς ἀξιωθῆναι τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος, καὶ καταταγῆναι ἐν τῷ χορῷ τῶν μοναζόντων.

Ἀπόκρισις. Ναὶ τοῦ θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

e Ὁ ἱερεύς. e

14 Ὄντως καλὸν ἔργον καὶ μακάριον ἐξελέξω. ἀλλ᾽ ἐὰν καὶ τελειώσῃς. τὰ γὰρ καλὰ ἔργα, κόπῳ κτῶνται, καὶ πόνῳ κατορθοῦνται. 14

Ερώτησις. Εκουσίᾳ σου τῇ γνώμῃ προσέρχῃ τῷ κυρίῳ.

f Απόκρισις. f Ναὶ τοῦ θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

g Ερώτησις. g Μὴ ἔκ τινος ἀνάγκης, ἢ βίας;

Απόκρισις. Οὐχὶ, τίμιε πάτερ.

Ερώτησις. Παραμενεῖς τῷ μοναστηρίῳ καὶ τῇ ἀσκήσει, ἕως ἐσχάτης σου ἀναπνοῆς;

Απόκρισις. Ναὶ τοῦ θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

15 Ερώτησις. 15 Φυλάττεις σεαυτὸν ἐν παρθενίᾳ καὶ σωφροσύνῃ καὶ εὐλαβείᾳ;

Απόκρισις. Ναὶ τοῦ θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

16 Ερώτησις. Σώζεις μέχρι θανάτου τὴν ὑπακοὴν τῷ προεστῶτι, καὶ πάσῃ τῇ ἐν Χριστῷ 16 ἀδελφότητι.

Απόκρισις. Ναὶ τοῦ θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

Ερώτησις. Υπομένεις πᾶσαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν τοῦ μοναχικοῦ βίου, διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Απόκρισις. Ναὶ τοῦ θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

Εἶτα λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν κατήχησιν.

Βλέπε τέκνον, οἵας συνθήκας δίδως τῷ δεσπότῃ Χριστῷ· ἄγγελοι γὰρ πάρεισιν ἀοράτως ἀπογραφόμενοι τὴν ὁμολογίαν σου ταύτην, ἣν μέλλεις ἀπαιτεῖσθαι, ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ. h ὑφηγοῦμαί σοι τὴν τελειοτάτην ζωὴν, ἐν ᾗ κατὰ μίμησιν ἡ τοῦ κυρίου πολιτεία διαδείκνυται· διαμαρτυρόμενος, ἃ σε χρὴ ἀσπάζεσθαι καὶ ὧν σε δεῖ ἐκφεύγειν· ἰδοὺ γὰρ προσῆλθες τέκνον, τοῦ προσελθεῖν καὶ δουλεῦσαι τῷ κυρίῳ. εἰ οὖν βούλει μοναχὸς γενέσθαι, πρὸ πάντων καθάρισον σεαυτὸν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελῶν ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. κτῆσαι ταπεινοφροσύνην, δι' ἧς κληρονόμος γένῃ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. ἀπόθου τὸ τῆς κοσμικῆς συνηθείας θράσος. ὑπακοὴν ἔχε πρὸς πάντας, ἀγόγγυστος ἔσο ἐν ταῖς ἐπιτασσομέναις σοι διακονίαις. ἐν τῇ προσευχῇ καρτερικὸς, ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις μὴ ῥαθυμεῖς· ἐν πειρασμοῖς, μὴ ἀθυμεῖς· ἐν τῇ νηστείᾳ μὴ ἐκλύου. γίνωσκε δὲ, ὅτι διὰ προσευχῆς καὶ νηστείας δεῖ ἐξιλεώσασθαί σε τὸν θεόν. ἐν ταῖς ἀσθενείαις μὴ ὀλιγώρει, ἐπιτήρει δὲ τοὺς πονηροὺς λογισμούς· οὐ γὰρ μέλλει παύσασθαι ὁ ἐχθρὸς ὑποβάλλων σοι μνήμην τοῦ προτέρου βίου, καὶ μῖσος πρὸς τὴν ἐνάρετον πολιτείαν. χρὴ οὖν σε ἐπιλαβόμενον τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπαγούσης ἐπὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, μὴ στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω.

Interrogatio. Spontanea animi sententia ad Dominum accedis?

Responsio. Ita, Domino cooperante, venerande Pater.

Interrogatio. Num ex necessitate quapiam, aut facta tibi vi?

Responsio Non, venerande Pater.

Interrogatio. Permanebis in Monasterio, & exercitiis vitæ religiosæ ad vsque extremum vitæ spiritum?

Responsio. Ita, Domino cooperante, venerande Pater.

Interrogatio. Conseruabis teipsum in virginitate, temperantia, & deuotione?

Responsio. Ita, Domino cooperante, venerande Pater.

Interrogatio Obseruabis ad mortem vsque obedientiam Superiori, & toti in Christo Fraternitati?

Responsio. ita, Domino cooperante, venerande Pater.

Interrogatio. Sustinebis omnem afflictionem, & angustiam vitæ Monachalis, propter regnum cœlorum?

Responsio Ita, Domino cooperante, venerande Pater.

Deinde hanc instructionem subiungit Sacerdos.

Vide, Fili, quæ pacta cum Christo inis. Adsunt enim Angeli promissa tua à te repetenda, in secundo aduentu Domini nostri Iesu Christi inuisibiliter describètes. Vitam itaque perfectissimam, ad cuius instar Domini cōuersatio exprimitur, ob oculos pono; contestatus, & quæ te amplecti. & quæ auersari necesse est. Ecce enim in animo posuisti, Fili, vt huc accederes; & Domino deseruires. Si igitur Monachus fieri constituisti: purga præ omnibus temetipsum ab omni carnis & spiritus inquinamento: sanctitatem in Dei timore in teipso consummans. Humilitatem compara, per quam æternorum bonorum hæres fies. Mundanæ consuetudinis arrogantiam depone. Obsequium omnibus exhibe: tacitus esto in omnibus iniunctis tibi ministeriis. In oratione perseuerans esto, in vigiliis ne pigriteris, in tentationibus ne animo despondeas, animo in ieiuniis ne deficias. Certusque sis quia ieiunio & oratione placare te Deum oportet. Ne vili sis animo in infirmitatibus Malas cogitationes obserua: nusquã enim desistet hostis pristinæ tibi vitæ memoriam subiicere; vt te in odium studiosæ vitæ inducat. Oportet igitur te, qui viã ad regnum cœlorum deducentem arripis, ad ea quæ retro sunt non conuerti.

Non enim regno cœlorum aptus eris, si quid Deo prætuleris. Ne dilexeris patrem neque matrem, neque fratres, neque tibi coniunctorum aliquem, neque teipsum etiam, plusquam Deum charum habueris, neque regna mundi, aut quietem quamcumque aut honorem. Ne paupertatem auersatus fueris, vel austeritatem, vel hominum contemptum, vel aliud quod molestum duxeris, ne post Christum currere cohibearis; verum contemplatus quæ in spe apud Deum viuentium reposita bona; & recogitans eos qui à principio fuerunt Martyres & Sanctos, qui sudoribus & laboribus, sanguine & morte hæc sibi comparauerunt, abstine in omnibus, & velut Christi generosus miles, mala sustine. Cùm diues ille foret in misericordia, propter nos egenus factus est, vt nos eius regno ditaremur: Oportet igitur & nos eius imitatores fieri, & propter eum cuncta pati, & in mandatis eius die ac nocte proficere. Ipse etenim Dominus dixit: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: quod est, paratum esse vsque ad mortem adimplenda eius mandata. Etenim & esurire tibi necesse est, & sitire, & nudum esse, iniuriis, calumniis, & opprobriis affici, abiici, & aliis circumferri molestiis, quibus vita quæ secundùm Deum est insignitur: cumque hæc omnia sustinueris, gaude, inquit, quia merces tua magna est in cœlis, in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Interrogatio.

Cuncta huiusmodi sic polliceris, in spe virtutis Dei, & in his pollicitis perseueraturum te paci ceris vsque ad vitæ terminum, cum gratia Christi.

Responsio. Ita, Deo cooperante, venerande Pater

Et statim subdit Orationem Sacerdos.

MISERATOR & valdè misericors Deus qui illibata inuestigabilis tuæ bonitatis viscera omni desiderio & feruenti charitate ad se accedenti aperit: qui dixit, quia mulier liberorum suorum obliuiscetur, & non obliuiscar tui, qui desiderium tuum nouit, & pro posito tuo virtutem adiecit, ad mandata sua adimplenda: suscipiat, amplexetur, protegat te, & fiat tibi murus munitissimus à facie inimici, patientiæ petra,

οὐ γὰρ εὔθετος ἔσῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν μὴ οὖν προτιμήσῃς τι τοῦ θεοῦ. μὴ ἀγαπήσῃς μήτε πατέρα, μήτε μητέρα, μήτε ἀδελφούς, μήτε τινὰ τῶν ἰδίων, μήτε σεαυτὸν ἀγαπήσῃς ὑπὲρ τὸν θεόν· μὴ τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου ἢ ἀνάπαυσιν οἵαν δήποτε καὶ τιμήν. μὴ πτωχείαν ἀποστραφῇς, μὴ κακουχίαν, μὴ ἐξουδένωσιν ἀνθρώπων, μήτε ἄλλο, ὃ νομίζεις εἶναι δυσχερές· καὶ κωλυθῇς τρέχειν ὀπίσω τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἀποβλεπόμενος τὰ ἐν ἐλπίσι τῶν κατὰ θεὸν ζώντων ἀγαθὰ, καὶ τοὺς ἀπ' αἰῶνος λογιζόμενος μάρτυρας καὶ ὁσίους, οἳ πολλοῖς ἱδρῶσι, καὶ πόνοις, καὶ μυρίοις αἵμασι, καὶ θανάτοις ταῦτα ἐκτήσαντο ὑπόφερε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιώτης Χριστοῦ, ὃς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε γενόμενος καθ' ἡμᾶς ἵνα ἡμεῖς πλουτήσωμεν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. καὶ δεῖ οὖν καὶ ἡμᾶς μιμητὰς γενέσθαι αὐτοῦ. καὶ δι' αὐτὸν πάντα ὑπομεῖναι προκόπτοντα ἐν ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς ἡμέρας καὶ νυκτός. αὐτὸς γὰρ ὁ κύριος εἶπεν, εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι, ὅπερ ἐστὶ παρεσκευάσθαι ἀεὶ μέχρι θανάτου, πάντα ἐκπληροῦν τὰς αὐτοῦ ἐντολάς. καὶ γὰρ πεινᾶσαι ἔχεις καὶ διψῆσαι, καὶ γυμνητεῦσαι, ὑβρισθῆναί τε, καὶ χλευασθῆναι, ὀνειδισθῆναι, καὶ διωχθῆναι, καὶ πολλοῖς ἄλλοις περισχεθῆναι λυπηροῖς, οἷς ἡ κατὰ θεὸν ζωὴ χαρακτηρίζεται· καὶ ὅταν ταῦτα πάντα πάθῃς, χαῖρε φησὶν, ὅτι ὁ μισθός σου πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

Ἐρώτησις.

Ταῦτα πάντα οὕτω καθομολογεῖς, ἐπ' ἐλπίδι τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν ταύταις ταῖς ὑποσχέσεσι διακαρτερεῖν σεαυτὸν μέχρι τέλους ζωῆς χάριτι Χριστοῦ.

Ἀπόκρισις. Ναὶ τοῦ θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

Καὶ εὐθὺς ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς.

Ο πολυεύσπλαγχνος θεὸς καὶ πολυέλεος ὁ τὰ ἄχραντα σπλάγχνα τῆς αὐτοῦ ἀνεξιχνιάστου ἀγαθότητος ὑπανοίγων πάντι τῷ προσερχομένῳ αὐτῷ, πόθῳ καὶ ἀγάπῃ θερμῇ· ὁ εἰπὼν ὅτι ἐπιλήσεται γυνὴ τὰ ἔκγονα αὐτῆς, ἢ ἐγὼ ἐπιλήσομαί σου. ὁ καὶ τὸν σὸν πόθον εἰδὼς, καὶ τῇ προθέσει σου ἐπιδοὺς τὴν παρ' αὐτοῦ δύναμιν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν· ἐπιλάβοιτο, καὶ ἐπαγκαλίσαιτο καὶ ὑπερασπίσαι, καὶ γένοιτό σοι τεῖχος ὀχυρὸν ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ, πέτρα ὑπομονῆς,

[illegible] ἀφορμή, εὐνοίας χορηγὸς, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ἀντωνίου, Εὐθυμίου, Σάβα, [illegible]

[illegible]

[illegible] Ὀλυμπιάδος, [illegible] [illegible] [illegible] Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις, σὺν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[illegible] τὴν κεφαλήν.

Καὶ τοῦ διακόνου [illegible]

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

[illegible]

Καὶ λέγει τὴν εὐχὴν [illegible]

[illegible]

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Ὅτι [illegible] καὶ δεδόξασται, [illegible] καὶ μεγαλοπρεπὲς [illegible] τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος.

Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς καὶ καταφυγὴ [illegible] [illegible] Χριστοῦ σου, [illegible] [illegible] [illegible] ἐπιθυμίας,

con[illegible] author, perseuer[illegible] administrator, alacritatis prom[illegible] roborisque [illegible] commilito: tecum decum[illegible], tecum surgat, dulcedine perfundens & exhilarans cor tuum consolatione Sancti tui Spiritus: dignum etiam te red[illegible] partis Sanctorum & Beatorum Patrum nostrorum Antonij, Euthymij, Sabæ, & aliorum.

Si fuerint mulieres.

Sanctæ Protomartyris Theclæ, Eupraxiæ, Olympiadis, & aliarum. Cum quibus & regni cœlorum hæreditatem capias in Christo Iesu Domino nostro. cui [illegible] & potestas, & imperium, & virtus, cum Patre, & Sancto Spiritu: nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

[illegible] capiti inclinante.

[illegible]

Dominum precemur.

[illegible] Sacerdos [illegible]

[illegible]

[illegible] Orationem hanc dicit.

Domine Deus noster qui mundana cuncta derelinquentes, & cognationem & amicos, & te [illegible], dignos te fore [illegible] hunc et [illegible] seruum tuum N. cunctis renunciantem secundum sancta mandata tua, suscipe; & in veritate tua illum deduc: & tibi sine fastu procidentem, Sancti tui Spiritus virtute circummuni[illegible], ne hostile quodvis machinamentum aduersus eum præualeat: patientiam illi largire, vt in omnibus tibi placeat: Intercedentibus sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ, & omnium qui à sæculo tibi placuerunt.

Quia benedictum & glorificatum est, venerabile & magnificum nomen tuum: Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Sacerdos. Pax omnibus. *Diaconus*

Capita vestra Domino inclinate.

Domine Deus noster, spes & refugium omnium in te sperantium, qui per Christi incarnationem varias nobis salutis vias ostendisti, seruum tuum hunc concupiscentiis mundanis renunciantem, & seipsum tibi Domino hostiam viuam, & beneplacentem, offerentem suscipe: omnem carnis [illegible],

& irrationales impetus ab eo rescinde, vt insensatorum capillorum detractione, cogitationes, actionesque irrationales simul deponat, & iugum tuum, Christum, & leue onus assumere, & crucem tollere, & te Dominum sequi, dignus censeatur. In tua sanctitate illum custodi: & bonum propositum ad mandata tua obseruanda illi largire: annumerans eum tempore debito electorum tuorum societati. Gratia & humanitate vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es: cum Sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, &c.

Tum extendens manum suam Sacerdos ad sanctum Euangelium, dicit.

ECce hic Christus inuisibiliter adest. Vide, te à nullo cogi vt ad habitum suscipiendum accedas. Vide, propria animi sententia, te arrham magni & Angelici habitus expetere.

Responsio. **Ita, venerande Pater, ex** animi proposito.

Et cum ita pollicitus fuerit, dicit eum Sacerdos. Accipe forficem, & trade mihi illam, *ter. Ipsoque forficem tradente, dicit iterum ad eum Sacerdos.*

Ecce ex Christi manu illam assumis, vide in quem ordinem adscriberis, ad quem accedis, & quibus renuncias.

Et accepta forfice è sacro Euangelio, ait.

Benedictus Deus qui vult omnes homines saluari, & in cognitionem veritatis venire, qui est benedictus in sæcula sæculorum. *Et tondet eum Sacerdos in modum crucis dicens.*

Frater noster N. tondetur comam capitis sui: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: dicamus pro eo: Domine miserere.

Et cantatur à Fratribus: Domine miserere.

Deinde induit eum tunica, dicens.

Frater noster N. induitur Tunica iucunditatis: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: dicamus pro eo: Domine miserere.

Frater noster N. præcingitur lumbos suos veritatis virtute, in corporis mortificationem, & spiritus renouationem; in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: dicamus pro eo: Domine miserere.

καὶ τὰς ἀλόγους [illegible] ἵνα τῇ ἀφαιρέσει τῶν ἀναισθήτων τριχῶν, συναποβάλληται καὶ τὰς ἀλόγους [illegible], καὶ [illegible] αὐτὸν [illegible] τὸν Χριστὸν, καὶ τὸ ἐλαφρὸν φορτίον, [illegible] τὸν σταυρὸν, καὶ ἀκολουθεῖν σοι τῷ δεσπότῃ, [illegible] σου [illegible] καὶ [illegible] αὐτῷ [illegible] ἀγαθὴν ἐν τῇ τηρήσει τῶν ἁγίων σου ἐντολῶν, συναριθμῶν αὐτὸν [illegible] τῷ χορῷ τῶν ἐκλεκτῶν σου. χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, [illegible]

Εἶτα ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον λέγει.

IΔοὺ ὁ Χριστὸς ἀοράτως ἐνθάδε πάρεστι. βλέπε, ἵνα [illegible] [illegible] ἐπὶ τὸ [illegible] βλέπε [illegible] ἐκ [illegible] [illegible] τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος.

Ἀπόκρισις. Ναὶ τίμιε πάτερ, ἐκ προθέσεως. Καὶ μετὰ τὸ συντάξασθαι· λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἱερεύς. Λαβὲ τὸ ψαλλίδιον, καὶ ἐπίδος μοι αὐτὸ, τρίς. Καὶ ἐπιδόντος αὐτοῦ τὸ ψαλλίδιον, λέγει πάλιν πρὸς αὐτὸν ὁ ἱερεύς.

Ἰδοὺ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Χριστοῦ λαμβάνεις αὐτό· βλέπε [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], καὶ [illegible] ἀποτάσσῃ.

Καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸ ψαλλίδιον ἐκ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου λέγει.

Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εἶτα [illegible] αὐτὸν ὁ ἱερεὺς σταυροειδῶς, λέγων

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, κείρεται τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ εἰς τὸ ὄνομα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Καὶ ψάλλεται ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Εἶτα ἐνδύει αὐτὸν τὸ ἱμάτιον λέγων.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, ἐνδύεται χιτῶνα ἀγαλλιάσεως. εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα [illegible] τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ δυνάμει ἀληθείας, εἰς νέκρωσιν σώματος, καὶ ἀνακαίνισιν πνεύματος, εἰς ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

q Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, καλύπτεται 24 περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Frater noster N. operitur Galea, id est pileo, spe salutis; in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: dicamus pro eo: Domine miserere.

25 Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, λαμβάνει 25 τὸ πάλλιον τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος. Εἰς στολὴν ἀφθαρσίας καὶ σεμνότητος, ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Frater noster N. accipit Pallium, arrham magni & Angelici habitus, in incorruptionis & honestatis indumentum: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: dicamus pro eo. Domine miserere.

26 Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, ὑποδύεται 26 τὰ σανδάλια εἰς ἑτοιμασίαν τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Frater noster N. calceatur sandaliis in præparationem Euangelii pacis: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: dicamus pro eo: Domine miserere.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, ἔλαβε τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Frater noster N. accepit arrham magni & Angelici habitus: in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: dicamus pro eo. Domine miserere.

Εἶτα τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Deinde. Dominum precemur.

11 Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν εἰσάγαγε τὸν δοῦλόν σου τόνδε, εἰς τὴν πνευματικήν σου αὐλὴν, καὶ συγκαταρίθμησον αὐτὸν τῇ λογικῇ σου ποίμνῃ. κάθαρον αὐτοῦ τὸ φρόνημα, ἀπὸ τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ τῆς ματαίας ἀπάτης τοῦ βίου τούτου, καὶ δὸς αὐτῷ ἀδιαλείπτως μνημονεύειν τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσί σε, καὶ σταυρώσασιν ἑαυτοὺς τῷ βίῳ, διὰ τὴν βασιλείαν σου. σὺ γὰρ εἶ ὁ ποιμὴν καὶ ἐπίσκοπος τῶν ψυχῶν ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Domine Deus noster, introduc seruum tuum hunc in spiritualem tuam caulam, & rationali tuo gregi illum annumera: à carnali libidine, & vana mundi huius decipulâ mentem eius expurga: & da ei imprætermissè mente recolere bona diligentibus te, & seipsos in hac vitâ propter regnum tuum crucifigentibus, reposita. Tu enim es Pastor & Episcopus animarum nostrarum, & tibi gloriam rependimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔστι λειτουργία. Λέγονται τὰ εἰρηνικὰ ταῦτα. Καὶ τὸ ἀποστολοευαγγέλιον.

Et si quidem non celebratur Missa. Sequentia pacifica dicũtur. Et Epist. cum Euãgelio.

27 27 Καὶ δίδοται τῷ ἀποκαρέντι κηρὸς, καὶ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ σταυρός.

Detonsoque Monacho, traditur cereus, & Euangelium, & Crux.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ εὐσταθείας, τοῦ κυρίου δεηθ.

Ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν τοῦδε, καὶ τῆς παρὰ θεοῦ σκέπης καὶ βοηθείας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀμέμπτως, ἀκατακρίτως, καὶ ἀνεμποδίστως διανύσαι αὐτὸν τὸν σκοπὸν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ διάγειν αὐτὸν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ, καὶ εὐλαβείᾳ, καὶ σεμνότητι, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀποθέσθαι αὐτὸν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν νέον τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

In pace Dominum precemur.

Pro superna pace. Pro pace totius mũdi, trãquillo statu, &c. Dom. prece.

Pro Fratre nostro N. pro protectione, & auxilio eius à Deo: Dom. precemur.

Vt irreprehense, inculpate & facile, Monastici Ordinis finem attingat: Dominum precemur.

Vt in omni pietate, deuotione, & honestate conuersetur: Dom. precemur.

Vt veterem hominem deponat, & nouum qui secundùm Deum creatus est, induat: Dominum precemur.

Pro venia, & remissione peccatorum eius: Dominum precemur.

Vt eruamur ab omni afflictione, ira, & angustia; Dominum precemur.

Suscipe, salua, miserere, & conserua nos Deus tua gratia.

Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis.

Quia sanctus es Deus noster, & tibi.

Propositum.

Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.

Versiculus.

Dominus illuminatio mea, & Saluator meus.

Dominus defensor vitæ meæ.

Apostolus.

Cap. 6. *Ad Ephesios epistolæ Pauli lectio.*

FRatres. Confortamini in Domino & in potentia virtutis eius.

Finis.

Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus quod est verbum Dei.

Alleluia.

Iste pauper clamauit.

Cap. 10. *Euangelium ex Matthæo.*

DIxit Dominus. Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus.

Finis.

Iugum enim meum suaue est: & onus meum leue.

Diaconus. Miserere nostri Deus: secundum magnam misericordiam tuam.

Adhuc rogamus pro venia & remissione peccatorum serui Dei huius.

Sacerdos.

Quia misericors & hominum amator Deus existis.

Et crucem tradit illi dicens.

Dixit Dominus. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

Et cereum accensum dicens.

Dixit Dominus. Sic luceat lux vestra coram hominibus: vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.

Ὑπὲρ ἀφέσεως καὶ συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως ὀργῆς καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Τῆς παναγίας ἀχράντου ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀεί.

Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν.

Προκείμενον.

Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.

Στίχος.

Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου.

Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου.

Ὁ ἀπόστολος.

Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

ΑΔελφοί· ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.

Τέλος.

Καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ.

Ἀλληλούια.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΕἸπεν ὁ κύριος ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.

Τέλος.

Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

Ὁ διάκονος. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀφέσεως καὶ συγχωρήσεως, τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ τοῦδε.

Ὁ ἱερεύς.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις.

28 Καὶ δίδωσιν αὐτῷ τὸν σταυρὸν λέγων. 28

Εἶπεν ὁ κύριος εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι.

29 Καὶ τὸ κηρίον ἁπτόμενον λέγων. 29

Εἶπεν ὁ κύριος, οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Καὶ

30 Καὶ μετὰ ὁ ἀσπασμὸς, ψάλλοντες, τὸ ἰδιόμελον, ἦχος α'.

Ἐπιγνῶμεν, ἀδελφοὶ, τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν, τὸν γὰρ ἐκ τῆς ἁμαρτίας πρὸς τὴν πατρικὴν ἑστίαν ἀναδραμόντα ἄσωτον υἱὸν, ὁ πανάγαθος πατὴρ προϋπαντήσας ἀσπάζεται, καὶ πάλιν τῆς ἰδίας δόξης χαρίζεται τὰ γνωρίσματα. καὶ μυστικὴν τοῖς ἄνω ἐπιτελεῖ εὐφροσύνην θύων τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ἵνα ἡμεῖς ἀξίως πολιτευσώμεθα τῷ θύσαντι φιλανθρώπῳ πατρὶ καὶ τῷ ἐνδόξῳ θύματι, τῷ σωτῆρι τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ τὰ λοιπὰ τῆς λειτουργίας, καὶ γίνεται ἀπόλυσις.

Ἰστέον ὅτι ὁ τοιοῦτος μοναχὸς ὀφείλει προσκαρτερεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμέρας πέντε, σχολάζων ἀπὸ παντὸς ἔργου, ἀλλὰ ἀναγνώσεως, εἰ ἐπίσταται.

Daturque osculum & amplexus dum canimus Modulum proprij cantus. Tonus primus.

Virtutem mysterii agnoscamus, Fratres: Ex peccato namque ad patriam domum, filium prodigum reuersum, benignissimus pater obuiam progressus amplexatur; & rursus ei propriæ gloriæ largitur insignia, & mysticam cum superis lætitiam agit, & saginatum vitulum mactat: vt condignè nos habeamus erga benignum patrem qui mactauit, & gloriosam victimam, Saluatorem animarum nostrarum.

Et reliqua quæ pertinent ad missam peraguntur. Et fit dimissio.

Sciendum huiusmodi Monachum ab omni opere vacantem, etiam lectione, si litteras norit, debere quinque dierum spatio in Ecclesia perseuerare & permanere.

VARIÆ LECTIONES.

a Μετὰ τὸ ἐνδύσασθαι τὸ μικρὸν] Veneta vetustiora legunt: Ἀφ' ἑσπέρας εἰσφέρουσι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ τὰ κουκούλια, καὶ τιθέασιν αὐτὰ ὑπὸ κάτω τῆς ἁγίας τραπέζης, ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐπὶ τῇ αὔριον ἐν τῇ λειτουργίᾳ μετὰ τὴν εἴσοδον, καὶ τὸ ἀπολυτίκιον, καὶ δοξάζουσιν ἀλλ' οὐδὲν ψάλλουσι τῶν δύο χορῶν λέγουσι τὰ προκείμενα ταῦτα. ὁ δὲ ἀδελφὸς ἵσταται ἀσκεπὴς, καὶ ἄζωστος γυμνόπους, ἔξω τῶν βασιλικῶν πυλῶν μετὰ πάσης εὐλαβείας. *Vespere præcedente vestimenta corporis, & capitis tegumenta inferunt, & in piscina sub sancta mensa collocant illa: & postera die in missa, post Introitum & dimissorium, gloriam Deo non reddunt: sed concinentes choris modulos sequentes concinunt. Frater autem ille stat capite detecto, discinctus, & nudis pedibus extra Regias, id est maiores valuas, cum omni deuotione.*

b Ἀγκάλας πατρικὰς] Huic modulo alios tres in recentes excusis non extantes subiungunt vetusti codices.

Ἀντίφωνον πρῶτον.

Ὅτι εἰς τὸ πέλαγος τὴν τῶν παραπτωμάτων μου, σωτὴρ, καὶ δεινῶς βεβύθισμαι ταῖς πλημμελείαις μου· δός μοι χεῖρα, σῶσόν με, ὡς τῷ Πέτρῳ Θεὸς, καὶ ἐλέησόν με.

Ὅτι ἐν πονηροῖς λογισμοῖς καὶ ἔργοις κατακέκριμαι σωτὴρ, λογισμόν μοι δώρησαι τῆς ἐπιστροφῆς ὁ Θεὸς, ἵνα κράζω σοι, σῶσόν με, εὐεργέτα ἀγαθὲ, καὶ ἐλέησόν με.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ἁμαρτωλῶν τὰς δεήσεις προσδεχομένη καὶ θλιβομένων στεναγμοὺς μὴ παρορῶσα, πρέσβευε τῷ ἐξ ἁγνῶν λαγόνων, σωθῆναι ἡμᾶς παναγία παρθένε.

Antiphonum primum.

Quia in profundum delictorum meorum pelagus demersus sum, velut Petro præbe mihi manum Saluator Deus, & miserere mei.

Quia prauis cogitationibus & operibus condemnatus sum, Saluator, concede mihi conuersionis sensum vt ad te clamem: salua me, Benefactor optime, & miserere mei.

Gloria. Et nunc. *Deipara.*

Tu quæ peccatorum preces suscipis, nec contritorum despicis suspiria, tuo ex vtero natum interpella, vt saluet nos, sanctissima Virgo.

c Εἰσάγεται παρὰ τοῦ ἐκκλησιάρχου.] Vetusti codices legunt: λαμβάνει αὐτὸν ὁ ἀναδόχος αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, καὶ εἰσάγει ἔσω τῶν βασιλικῶν πυλῶν κἀκεῖσε ποιήσας μετανοίας τρεῖς ἐπὶ γῆς, ἵσταται κυκλικῶς τῆς ἁγίας τραπέζης. ἡμεῖς δὲ ψάλλομεν Ἀντίφωνον δεύτερον. ἦχος β'.

Ἥμαρτον εἰς σὲ, σωτὴρ, ὡς ὁ ἄσωτος υἱὸς, δέξαι με, πάτερ, μετανοοῦντα, καὶ ἐλέησόν με ὁ Θεός.

Κράζω σοι Χριστὲ σωτὴρ τὴν τελώνου τὴν φωνὴν, ἱλάσθητί μοι, ὥσπερ ἐκείνῳ, ἐλέησόν με ὁ Θεός.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου, εἰς σὲ ἀνατίθημι μῆτερ Θεοῦ· φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπην σου.

Ἀντίφωνον γ'. ἦχος γ'.

Σῶσόν με κύριε ὁ Θεός μου, σὺ γὰρ πάντων ἡ σωτηρία, ὁ κλύδων με τῶν παθῶν ἐκταράττει· καὶ τὸ βάρος τῶν ἀνομιῶν με βυθίζει· δός μοι χεῖρα βοηθείας, καὶ πρὸς φῶς ἀνάγαγέ με κατανύξεως· ὡς μόνος εὔσπλαγχνος καὶ φιλάνθρωπος.

Τὸν διεσπαρμένον μου νοῦν συνάγαγε κύριε, καὶ τὴν χερσωθεῖσάν μου καρδίαν καθάρισον, ὡς τῷ Πέτρῳ δίδου μοι μετάνοιαν, ὡς τῷ τελώνῃ στεναγμὸν, καὶ ὡς τῇ πόρνῃ δάκρυα· ἵνα μεγάλῃ τῇ φωνῇ κράζω σοι, ὁ Θεὸς σῶσόν με, ὡς μόνος εὔσπλαγχνος, καὶ φιλάνθρωπος.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ἐν γυναιξὶν ἁγία Θεοτόκε ἀνύμνητε· πρέσβευε ὑπὲρ τῆς βασιλείας, καὶ Θεὸς ὃν σὺ ἔτεκες, ὡς φιλάνθρωπος.

In te, Saluator, velut filius prodigus peccaui: suscipe me pœnitentem, Pater & miserere mei.

Ad te, Christe Saluator, publicani voce clamito, vt illi, ita & mihi esto propitius, & miserere mei Deus.

Gloria. Et nunc. *Deipara.*

Spem omnem in te reposui, mater Dei: sub tua protectione custodi me.

Antiphonum tertium. Tonus tertius.

Salua me Domine Deus meus, tu enim omnium es salus: passionum exagitat me procella, & iniquitatum pondus me deprimit: auxiliatricem manum mihi porrige, & ad compunctionis lucem me transfer: vt solus benignus & humanus.

Gloria. Et nunc. *Deiparæ.*

Inter mulieres coniugalis amplexus expers, sancta Deipara, interpella quem peperisti. Regem & Deum: vt saluet animas nostras.

[illegible] Vt in officio sequente. Εὐθὺς [illegible] αὐτὸν ὁ [illegible], ὁ ἱερεὺς [illegible]

Assumit eum Susceptor, (id est conductor) dextra manu, & in Regias portas inducit: ibi ter tres prostrationes in terram facit. & exurgens ceruicem inclinat: nos vero psallimus Antiphonum secundum, Tono secundo, &c.

His cantatis ad soleam accedit frater, id est ad templi medium: ibidemque tribus reuerentiis factis, stat vt prædiximus. Fratres vero psallunt Antiphonum quartum. Tono quarto. Volebam la hrymis, &c. Quis ita dotus peccato. Quis sum, &c. *Confessum quem [illegible] ipsum superior, aut Sacerdos, dicit* [illegible]

d [illegible]] Deest in vetustis Venetis, vsque ad [illegible]

e [illegible]] Iidem Veneti legunt, [illegible], *exhortatio.*

f Ναὶ τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος ἡμῖν πάτερ.] Expungunt vbique verba τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος, solumque legunt, ναὶ ἡμῖν πάτερ.

g Μὴ ἐκ τινος ἀνάγκης ἢ βίας.] Addunt, [illegible] Χριστῷ: iidemque subdunt [illegible] τοῦ κόσμου, καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ, [illegible] τὸ κουρά. Ναὶ τίμιε πάτερ.

h [illegible]] Desunt sequentia ibidem, vsque ad orationem: κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἄξιος [illegible].

i Καὶ [illegible]] Legunt iidem, [illegible]

k Τὸν [illegible], &c.] Legunt item τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα.

l Ναὶ τίμιε πάτερ.] Deest.

m Καὶ [illegible]] Legunt iidem Codices. ὁ δὲ [illegible] ἀδελφὸν λαβὼν τὸ ψαλίδιον κρατεῖ αὐτὸ, καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει μεγαλοφώνως ἐκ τρίτου. *Qui tondendus est frater forcipem accipit, & tenet: Sacerdos autem clara voce ter dicit.*

n Ἐκ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου.] Correctius antiqui codices: ἐκ τῆς χειρός αὐτοῦ

o [illegible] τὸν ἀδελφὸν. τὸ, κύριε ἐλέησον.] Addunt illi ἐκ τρίτου

p Εἶτα [illegible] αὐτόν.] Deest ibidem, confestimque subiungitur. ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν λαμβάνει [illegible], εἰς τὸ ὄνομα, &c.

q [illegible]] Legunt illi [illegible] ἀρχιας, εἰς [illegible] εἰς τὸ ὄνομα, &c. Subduntque quod hic deficit: ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ [illegible], [illegible] ἀρχιας· εἰς τὸ ὄνομα, &c.

r Τὸν [illegible]] Legunt [illegible]

f Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν. [illegible]] Officij præsentis pars hæc dua inuersa penitus & mutata cernitur in dictis vetustis Venetis. Deest enim hæc oratio cuius vice alia supponitur hoc pacto.

[illegible]

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἐπὶ ὀνόματί σου κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας, ἐπιτίθημι τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τὸν πνευματικόν μου ἀδελφὸν, [illegible] [illegible]

Καὶ λαβὼν ὁ διάκονος τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, [illegible]

Οἱ δὲ ἀδελφοὶ ψάλλουσιν ἐν τῷ [illegible]

[illegible], &c. Vt supra.

Ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Vt supra.

Καὶ [illegible] [illegible].

Sacerdos ter recens tonsi fratris caput consignans, illudque tenens, precatur.

Dominum precemur.

In nomine tuo Domine Deus veritatis, super spiritualem meum fratrem ad nomen sanctum tuum confugientem manum meam impono: & vt sub alarum tuarum tegmine custodiatur bonitatem tuam rogamus. Veterem mundi errorem ab illo auerte, & ea quæ est in te fide, spe, & charitate illum reple: Vt in mandatis tuis vitam agat. & dec eta tua obseruet, gratiam concede: quia si fecerit illa homo viuet in ipsis. In libro vitæ describe illum, & tibi placentium ouili annumera, vt in eo sanctissimum nomen tuum glorificetur; & fiant oculi tui eum semper in misericordia intuentes, & aures tuæ vt vocem deprecationis eius exaudias, attentæ. In manuum suarum operibus exhilara illum. Quia bonus es, & ab omnibus te in veritate inuocantibus collaudatus, & tibi con ue n gloria, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, &c.

Et Diaconus accepto sancto Euangelio stat ante sacras fores, quod cum frater adorauerit tertio, deosculatur illud: & deinde Sacerdotem, tum Superiorem, & demum reliquos fratres in suis subsellijs.

Fratres autem dum datur osculum canunt versum proprii cantus. Agnoscimus fratres mysteri, &c.

Diaconus. In pace Dominum precemur: *Et fit dimissio: & ad mensam procedimus.*

In Cryptoferrat. Bessarionis extat huiusmodi Officium.

Ἀκολουθία τοῦ μοναχικοῦ σχήματος.

Μετὰ τὸ τρίτον ἀντίφωνον τῆς λειτουργίας, γενομένης εἰσόδου εἰσέρχονται σὺν τοῖς ψάλλουσιν οἱ μέλλοντες λαμβάνειν τὸ σχῆμα, ἕως ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου· προκειμένου ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ τοῦ εὐαγγελίου μετὰ τῆς ψαλίδος, καὶ πληρωθείσης τῆς ψαλμῳδίας, λέγοντος τοῦ διακόνου· Σοφία ἄρχεται ὁ κατηχητής· Ἑκουσίᾳ γνώμῃ προσῆλθες τῷ Χριστῷ; καὶ τὰ λοιπὰ καθὰ εἴρηται εἰς τὸ πρόσχημα. Vt supra. Καὶ ὅτε καθομολογήσῃ, ἀπάρχεται τῆς κατηχήσεως. Καὶ σφραγίζει αὐτὸν ἐν τῇ κεφαλῇ. Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν· τῶν δὲ λαμβανόντων τὸ σχῆμα γονυκλιτούντων, εὔχεται οὕτως.

Ὁ ὢν δέσποτα. Prout in officio sequenti.

Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος Τὰς κεφαλάς.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Ἅγιε κύριε, ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων Vt in officio sequenti.

Εἶτα ἐγείρει αὐτὸν ὁ ἱερεύς, καὶ ἱστᾷ πρὸ τοῦ ἁγίου ἀντιμινσίου, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα λέγει. Ἰδοὺ ὁ Χριστὸς ἐνθάδε πάρεστιν ἀοράτως· βλέπε ἀδελφέ, ὅτι οὐδείς σε ἀναγκάζει ἐλθεῖν εἰς τοῦτο τὸ σχῆμα ἐλθεῖν. ἀλλὰ σὺ ἐκ προαιρέσεως ἦλθες, καὶ ἑκὼν ἠρετίσω τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν. καὶ συνθεμένου αὐτοῦ τὸ Ναί, πάλιν λέγει. Λάβε καὶ ἐπίδος μοι τὴν ψαλίδα. καὶ ἐπιδόντος, λαμβάνει αὐτὴν ὁ ἱερεύς, καὶ λέγει Ἰδοὺ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Χριστοῦ λαμβάνεις, ἀδελφέ, τὸ σχῆμα, βλέπε, τίνι προσέρχῃ, τίνι συντάσσῃ, καὶ τίνι ἀποτάσσῃ, καὶ λέγει. Εὐλογητὸς ὁ θεός. Vt supra.

Καὶ κείρει αὐτὸν σταυροειδῶς, καὶ λέγει.

Κείρεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ὁ δεῖνα, ἐν ὀνόματι τοῦ, &c. καὶ οὕτως ἀπολύεται αὐτὸς ἔτερος ἐν τῷ νάρθηκι, ψαλλόντων τῶν τιμίων παρεστώτων μοναχῶν τὸν, Ἄμωμον. ὁ δὲ ἱερεὺς ποιεῖ τὴν εὐχὴν τοῦ τρισαγίου, καὶ προκείμενον. Κύριος φωτισμός μου. Ὁ ἀπόστολος πρὸς Ἐφεσίους. Ἀδελφοί. Ἐνδυναμοῦσθε. Vt supra.

Ἀλληλούϊα ἦχος β΄. Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε. Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν. Εἶπεν ὁ κύριος Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν. Καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου πρὸ τῆς ἐκτενοῦς εἰσέρχεται ὁ καρεὶς ἀπὸ τοῦ νάρθηκος εἰς τὸν ναὸν ψαλλόντων τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὰ κατὰ συνήθειαν τροπάρια. καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν

Officium Monastici habitus.

Dicto tertio Missae Antiphono, & facto Introitu, conueniunt habitum suscepturi simul cum Cantoribus, ante altare: iacet autem in sacra mensa Euangelium cum forcipe: completa verò psalmodia, Diacono dicente: Sapientia. *Incipit qui catechizat.* Spontanea voluntate ad Christum accessisti? *& reliqua sicut & in paruo habitus officio dictum est. Qui cum annuerit, instructionem exorditur.*

Et signat eum cruce in capite. Diacono verò dicente. Deum precemur: *& habitum assumente, genuflexo, precatur Sacerdos, hoc pacto.*

Qui dominator, *&c.*

Pax omnibus. *Diaconus.* Capita nostra

Sacerdos precatur.

Sancte Domine, Deus virtutum, *&c.*

Erigit deinde ipsum Sacerdos, & è regione Antimensii statuit eum & extensa manu, ait. Ecce Christus hic inuisibiliter adstat, vide, Frater, quomodo nullus te cogat, vt ad istud accedas, quia tu sponte aduenisti, & lubens ac volens statum Monasticum elegisti? *Illoque annuente, & dicente:* Ita est *rursum dicit.* Accipe forcipem, & trade mihi illum: *eoque tradente, accipit illum Sacerdos, & ait.* Ecce, Frater, è manu Christi habitum accipis; vide cui adiungeris, & & cui renuncias: *& infert.*

Benedictus Deus, *&c.*

Et in crucis modum tondet illum, & dicit.

Tondetur seruus Dei N. in nomine, *&c. Atque absoluitur alter in Narthece, canentibus Monachis, qui adsunt:* Immaculatum. *Sacerdos autem ter sancti Hymni facit Orationem: additurque Propositum* Dominus illuminatio mea. *Apostolus ad Ephesios.* Fratres. Confortamini, *&c.*

Alleluia. *Tonus secundus* Hic pauper clamauit. *Euangelium ex Luca.* Dixit Dominus. Si quis vult venire post me. *Et completo sancto Euangelio: ante protensam Orationem aduenit detonsus è Narthece ad templum, cantantque Fratres, modulos de more cantandos. Quibus terminatis,*

induit eum Sacerdos: primò quidem tunicam, & dicit. Induitur Frater noster N. tunicam, &c.

Et his respondent Monachi, Domine miserere. *Tum verò ait.* Frater noster N. induitur cucullum, *&c.*

Frater noster N. assumit Analabum. Frater noster N. præcingitur. Frater noster N. accipit Pallium magni. Frater noster N. accepit Monasticum habitum in nomine Patris.

Eo verò accipiente habitum coram sancta mensa; tum autem stante, & caput inclinante: orat Sacerdos secreto.

Domine Deus noster, fidelis, *&c.*

Pax omnibus. *Diaconus.* Capita vestra. *Post hæc Sacerdos precatur.*

Domine Deus noster, *&c.*

Diaconus protensam Orationem incipit. Deinde qui habitum assumit ex altari egreditur, & coram sacris foribus stat: & protensa Oratione dicta, osculantur Monachi sanctum Euangelium, & assumentem habitum. Et de cætero vt de more est, completur Missa, detonso rursus ad altare ingresso: & ibi stante vsque ad diuinæ Missæ dimissionem.

ἐνδύει αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, πρῶτον τὸ στιχάριον, καὶ λέγει. Ἐνδύεται ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα, χιτῶνα. Vt supra.

Καὶ ἀποκρίνονται οἱ μοναχοὶ τὸ, κύριε ἐλέησον· εἶτα λέγει. Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα, ἐνδύεται τὸ κουκούλιον. Ibidem.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα, λαμβάνει τὸν ἀνάλαβον. Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα, περιζώννυται. Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα, λαμβάνει τὸ πάλλιον τοῦ μεγάλου. Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα, ὑποδύεται. Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα, ἔλαβε τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός.

Τούτου δὲ λαμβάνοντος σχῆμα ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης στάντος καὶ κλίναντος τὴν κεφαλὴν· εὔχεται ὁ ἱερεὺς μυστικῶς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ πιστός. Vt in officio sequenti.

Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλάς. Ὁ δὲ ἱερεὺς εὔχεται.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν. Vt in officio sequenti.

Ἀπάρχεται ὁ διάκονος τὴν ἐκτενῆ. Ὁ δὲ λαβὼν τὸ σχῆμα, ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἵσταται πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν· καὶ τῆς ἐκτενῆς λεγομένης· ἀσπάζονται οἱ μοναχοὶ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, καὶ τὸν λαβόντα τὸ σχῆμα. καὶ λοιπὸν κατὰ τὸ ἔθος πληροῦται ἡ θεία λειτουργία, εἰσερχομένου τοῦ κουρευθέντος αὖθις ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ· καὶ ἱσταμένου μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς θείας λειτουργίας.

Legitur & alio in loco eiusdem Cryptoferratensis Codicis.

Oratio super Mandyam suscepturi.

Domine, Deus noster, qui dignos, *&c.*

Officium, id est Diaconica, & Orationes Angelici virorum habitus.

Post modulorum de more Officium, ingreditur Sacerdos, & ad Altaris fores stat: & hunc Modulum canere incipit. Tono quarto.

Aperta est pœnitentiæ ianua.

Et postquam seculo renuncians ad Altare fuerit ingressus: coram sacra mensa in terram prosternitur, & dicit Diaconus hæc Diaconica.

In pace Dominum precemur.

Εὐχὴ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος λαμβάνειν μανδύον.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἀξίους. Vt supra. Reperitur & in Barberino.

Ἀκολουθία ἤγουν διακονικὰ, καὶ εὐχαὶ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος τῶν ἀνδρῶν.

Μετὰ τὴν κατὰ συνήθειαν ἀκολουθίαν τῶν στιχηρῶν ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἵσταται εἰς τὰ θύρια τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀπάρχεται τοῦτο τὸ στιχηρὸν, ἦχος δ΄.

Ἤνοικται ἡ θύρα τῆς μετανοίας.

Καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν τὸν ἀποτασσόμενον ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ· ῥίπτει ἑαυτὸν ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ λοιπὸν λέγει ὁ διάκονος τὰ διακονικὰ ταῦτα.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ εὐσταθείας, ὁμονοίας, εἰρήνης, καταστάσεως τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς μονῆς ταύτης, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῆς· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ σωτηρίας, ἀντιλήψεως καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶνδε προσελθόντων τῷ ἁγίῳ σχήματι· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ κατευθυνθῆναι τὰ διαβήματα ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης, καὶ τρίβον δικαιοσύνης· τοῦ κυρίου δεηθ.

Ὑπὲρ τοῦ εἰσακουσθῆναι, καὶ εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τὴν δέησιν ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ καταπεμφθῆναι πλούσια τὰ ἐλέη καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ πάντας ἡμᾶς, καὶ τοῦ καταξιωθῆναι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τοῦ κυρίου δεηθ.

Ὅπως φιλάνθρωπος θεὸς ἀξιώσῃ αὐτὸν μετὰ τῆς ἀποθέσεως τῶν τριχῶν, καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς. Τῆς παναγίας.

Καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην τοῦ πρώτου σχήματος.

Κύριε ὁ θεὸς τῆς ἀληθείας ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐπιτίθημι τὴν χεῖρά μου. Vt supra inter varias lectiones: litera, r.

Εὐχὴ δευτέρα εἰς γυναῖκας.

Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν ὑπερηφανίαν ἐκκόπτων, καὶ καταργῶν τὴν ἐπίστασιν τοῦ διαβόλου, ὁ ἐπιχέων τὴν δόξαν τῆς ταπεινοφροσύνης ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἁγίων σου, καὶ στεφανῶν αὐτοὺς τῷ ἀμαράντῳ καὶ ἀφθάρτῳ στεφάνῳ τῆς ζωῆς, καὶ ὁδηγῶν αὐτοὺς εἰς τὴν στενὴν ὁδὸν δι᾽ ἧς εἰσῆλθον οἱ ἅγιοι πατέρες, καὶ ἀπέλαβον τοὺς τόπους τῆς ἀναπαύσεως. αὐτὸς δέσποτα παντοδύναμε χάρισαι τὴν θείαν σου δύναμιν καὶ χάριν τῆς σῆς θεότητος, ἐπὶ ταύτῃ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι τοῦ προσελθόντος ἐνώπιόν σου, καὶ δεχομένου τὸν ζυγὸν τῆς μοναχικῆς καταστάσεως. καὶ δὸς αὐτῷ δέσποτα πανάγαθε ἐξ ὅλης καρδίας ἀποστῆναι ἀπὸ παντὸς κοσμικοῦ καὶ γηΐνου φρονήματος, ὅπως κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν σου πολιτευσάμενος τύχῃ τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου. Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Εὐχὴ τρίτη ἐκφώνως.

Ὁ τὴν ἐπουράνιον ταύτην καταδείξας στρατιάν, καὶ πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν ἀφανῶν ἐχθρῶν ὅπλισον ὅπλοις πνευματικοῖς καὶ τὸν νῦν εἰς αὐτὴν ἐγγραφόμενον ἀδελφὸν ἡμῶν· καὶ δὸς αὐτῷ ἐν νηφαλίῳ φρονήματι τὸν λοιπὸν διάγειν τοῦ βίου χρόνον ἄμωμον καὶ ἀκηλίδωτον, μετερχόμενον πολιτείας εἰς εὐαρέστησιν καὶ δόξαν τοῦ πολυυμνήτου σου ὀνόματος χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Pro bono statu, concordia, pace, ordine totius mundi, & sanctarum Dei Ecclesiarum, & Monasterio isto, pace & securitate eius: Dominum precemur.

Pro salute, auxilio, & remissione peccatorum Fratrum nostrorum N N ad sanctum habitum accedentium. Dominum precemur.

Vt in viam pacis, & semitam iustitiæ gressus nostri dirigantur: Dominum.

Vt exaudiatur, & accepta fiat oratio nostra coram Deo: & vt ad nos copiosas misericordias & miserationes transmittat: atque vt regni cœlestis digni efficiamur. Dominum precemur.

Vt clemens Deus noster, cum depositione capillorum, veniam quoque delictorum illi largiatur. Dominum.

Vt liberemur. Sanctissimæ.

Et Sacerdos dicit Orationem hanc primi habitus.

Domine, Deus veritatis, in tuo nomine impono manuum meam, &c.

Oratio secunda in mulieres.

Dominator Domine Iesu Christe, Deus noster, qui superbiam comminuis, & Diaboli importunitatem frangis, qui super seruorum tuorum capita humilitatis gloriam infundis, vitæque corona immarcessibili & incorruptibili eos exornas, & in viam angustam, qua sancti patres ingressi sunt, & quietis loca adepti sunt, eos deducis. Ipse, Domine omnipotens, diuinam tuam virtutem, super animam & super corpus coram te adstantis, & Monasticæ vitæ iugum suscipientis effunde: & da ei, Optime Domine, ab omni mundana & terrestri cogitatione longè abesse: vt secundùm Euangelium tuum conuersatus vitam æternam consequatur. Tu enim es Deus noster: & tibi gloriam.

Oratio tertia exclamando.

Qui cœlestem hanc militiam instituisti, Fratrem nostrum illi modo adscriptum, in tacitorum hostium perniciem armis spiritualibus instrue: & sobrio mentis proposito, da illi residuum vitæ tempus immaculato & irreprehenso conuictu clarere, ad complacentiam & gloriam celebrandi tui nominis. Gratia & humanitate, &c.

Fratris autem nostri huiusce, nomen inscribet Deus in libro vitæ, & omnium nostrûm miserebitur, & cœlestis sui regni dignos efficiet. Quia ipsi conuenit gloria.

Hucusq; quæ ad paruum habitũ pertinẽt.
Et prima Oratione completa, dicit rursus Diaconus.

In pace Dominũ precemur.

Pro sola Dei Catholica Ecclesia, ab extremis terræ, vsque ad extremos eius fines. Dominum precemur.

Pro sanctissimo Patre nostro N. & opere manuum eius. Dominum prec.

Pro salute, auxilio, & remissione peccatorum fratris nostri N. ad sacrum habitum accedentis. Dominum prec.

Vt benignus Deus noster in sancto suo & rationali ouili, &c.

Pro cunctis sanctè & studiosè comministrantibus nobis patribus & fratribus, & eorum salute. Dominum.

Pro adstantibus, & precantibus nobiscum in hac hora, & in omni mundo: Dom. sanctissimæ

Sanctissimæ.

Sacerdos dicit Orationem hanc secundam.

Sancte, bone, qui in sanctis requiescis, Iesu Christe Fili Dei viui qui superbiam frangis & hostis importunitatem dissipas, & supernæ sapientiæ gloriam infundis, & corona gloriæ exornas, & per viam angustam quâ sancti incesserunt, & quietis tuæ loca percipiunt, deducis. Ipse, Domine, da præsentem gratiam & virtutem tuæ Deitatis super animam & corpus ad te accedentium fratrum nostrorum, in nomine tuo sancto primitias sancti habitus suscipientium, vt Spiritus Sancti tui gratia illos sanctifices. Quia sanctus es, Deus noster, & in sanctis requiescis: & tibi gloriam.

Et Oratione completa: dicit iterum Diaconus Adhuc protense Dominum oremus.

Pro superna pace, & Dei humanitate, & salute animarum nostrarum.

Pro fratre nostro N. & salute eius: Dominum precemur.

Vt benignus Deus noster suscipiat, & in sancto & spirituali suo ouili eum constituat: Dominum precemur.

Καὶ ὁ κύριος τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν τοῦδε, ἐγγράψει τὸ ὄνομα ἐν βίβλῳ ζωῆς, καὶ πάντας ἡμᾶς ἐλεήσει, καὶ ἀξιώσει τῆς ἐπουρανίου αὐτοῦ βασιλείας. ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα.

Ἕως ὧδε τοῦ μικροῦ σχήματος.

Καὶ πληρουμένης τῆς πρώτης εὐχῆς λέγει πάλιν ὁ διάκονος.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μόνης τοῦ θεοῦ καθολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ γῆς περάτων, καὶ μέχρι τῶν περάτων αὐτῆς· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν τοῦδε, καὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ σωτηρίας, ἀντιλήψεως, καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, τοῦδε, προσελθόντος τῷ ἁγίῳ σχήματι. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως φιλάνθρωπος ὁ θεὸς ἡμῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ καὶ λογικῇ ποίμνῃ. Vt supra.

Ὑπὲρ τῶν μετὰ σπουδῆς καὶ εὐλαβείας πάντων τῶν συνδιακονούντων ἡμῖν πατέρων καὶ ἀδελφῶν, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῶν συμπαρεστώτων καὶ συνευχομένων ἡμῖν ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐν παντὶ κόσμῳ. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Τῆς παναγίας.

Ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν τὴν δευτέραν.

Ἅγιε, ἀγαθὲ, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, Ἰησοῦ Χριστὲ υἱὲ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ τὴν ὑπερηφανίαν ἐκκόψας, καὶ καταργήσας τὴν ἔνστασιν τοῦ ἀντικειμένου, καὶ ἐπιχέων τὴν δόξαν τῆς ἄνω φρονήσεως, καὶ στεφανῶν τῷ στεφάνῳ τῆς δόξης. καὶ ὁδηγῶν διὰ τὴν στενὴν ὁδὸν δι᾽ ἧς διῆλθον οἱ ἅγιοι, καὶ ἀπείληφαν αὐτοὺς τοὺς τόπους τῆς ἀναπαύσεως. αὐτὸς, δέσποτα δώρησαι τὴν παροῦσαν δύναμιν καὶ χάριν τῆς σῆς θεότητος ἐπὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τῶν προσελθόντων σοι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν. τῶν καὶ δεξαμένων τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἁγίου σχήματος ἐν τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ· ἵνα καὶ αὐτοὺς ἁγιάσῃς ὁλοτελεῖς διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου σου πνεύματος. Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαύῃ· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Καὶ πληρουμένης τῆς εὐχῆς, λέγει πάλιν ὁ διάκονος. Ἐκτενῶς· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας, καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν· τοῦ κυρίου δεηθ.

Ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, ὁ, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως φιλάνθρωπος ὁ θεὸς ἡμῶν προσδέξηται, καὶ καταλέξῃ αὐτὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ, καὶ λογικῇ ποίμνῃ· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ καταξιώσῃ αὐτὸν τῆς ἐκκλησιῶν αὐτοῦ στάσεως, καὶ τῆς μετ' ἀγγέλων χορείας· τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Τῆς Παναγίας.

Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην τοῦ σχήματος.

Ὁ ὢν Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πλάσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σου καὶ ὁμοίωσιν, καὶ δοὺς αὐτῷ πρόσταγμα ζωῆς αἰωνίου, ἐκπεσόντα δὲ αὐτὸν διὰ τῆς ἁμαρτίας οὐχ ὑπερεῖδες, ἀλλ' οἰκονομήσας διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν καὶ ἐπιστροφήν, δεόμεθά σου καὶ παρακαλοῦμεν, πανάγιε Σωτὴρ ἡμῶν, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, καὶ πρόσδεξαι αὐτὸν πρὸς σὲ καταφεύγοντα, καὶ κατάπεμψον ἐπ' αὐτὸν τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, τὸ κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ καταπεμφθὲν ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου ἀποστόλους· καὶ ἔνδυσον αὐτὸν χιτῶνα δικαιοσύνης, καὶ περίβαλε στολὴν ἀφθαρσίας· καὶ περίζωσον τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ δύναμιν ἀληθείας, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίου καταπύκνωσον αὐτόν, καθάρισον τὸ φρόνημα αὐτοῦ ἀπὸ μιαρῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ κενῆς ἀπάτης, καὶ πάσης διαβολικῆς ἐνεργείας· ῥῦσαι αὐτὸν ἀπὸ φαντασιῶν πονηρῶν καὶ ἀκαθάρτων· ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας αὐτοῦ, εἰς τὸ καταυγάζεσθαι αὐτὸν τῷ φωτισμῷ τῶν ἐντολῶν σου, σύζευξον τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἄγγελον φωτεινόν. ἀπέλασον ἀπὸ τῆς διανοίας αὐτοῦ πᾶν ψεῦδος, πᾶν φαῦλον, πάντα πειρασμὸν βιωτικόν, πᾶσαν πλεονεξίαν, πᾶσαν κίνησιν ὀργῆς καὶ πνεύματος ἀπαλλοτριοῦσαν τῆς σῆς θεότητος. ἐνδυνάμωσον αὐτὸν πρὸς τὸν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πόλεμον· ἵνα γένηται φοβερὸς τοῖς ὑπεναντίοις, ἀήττητος τοῖς πολεμίοις, πάσης ἡδονῆς καὶ πάσης αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας ὑψηλότερος, ὑπακοὴν παιδευόμενος, ἐγκράτειαν μετερχόμενος, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις δοξάζων τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῖς ἴχνεσι συνακολουθῶν τοῦ μεγάλου σου προφήτου Ἠλιοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου· ἵνα φθάσας τὸ μέτρον τῆς τελειότητος, τὸν δρόμον τελέσῃ, τὴν πίστιν τηρήσῃ, καὶ ἐνδυσάμενος τὴν τῶν ἀγγέλων ἀφθαρσίαν, καὶ συναριθμηθεὶς τῇ ἁγίᾳ σου ποίμνῃ, τύχῃ τῆς ἐκ δεξιῶν σου στάσεως, καὶ καταξιωθῇ ἀκοῦσαι τῆς μακαρίας ἐκείνης φωνῆς τῆς λεγούσης· Ἔλθετε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· καὶ ἡμᾶς τῆς αὐτῆς κληρονόμους ἀνάδειξον ὁ Θεὸς ἡμῶν τῇ σῇ χάριτι. Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Et dignum existimet Ecclesiarum suarum statione, & Angelorum Choro: Dominum precemur.

Deipara

Sacerdos Orationem hanc habitus dicit.

Dominator, Domine Deus noster, qui ad imaginem & similitudinem tuam creasti hominem, & æternæ vitæ mandatum ei dedisti, lapsum verò per peccatum non contempsisti, verum per Incarnationem Filij tui, salutem & conuersionem eius disposuisti: te, Saluator noster, secundùm misericordiarum tuarum multitudinem rogamus & precamur, in nos & in famulum tuum N. respice, & ad te confugientem suscipe, & Spiritum Sanctum tuum principalem & viuificum, in sanctos Apostolos tuos olim illapsum ad eum transmitte: tunica iustitiæ indue illum, & incorruptionis amictu circumcinge, lumbos illius veritatis virtute circumda; & galea spe salutis illum exorna, à praua libidine, vana fallacia, & omni diabolica arte cogitatum eius expurgas à prauis & immundis cogitationibus illum exime, & vt mandatorum tuorum illustretur lumine, mentis eius oculos aperi, & Angelum lucis eius vitæ adiunge. Mendacium omne, nequitiam omnem, omnem vitæ tentationem, omnem cupiditatem, omnem carnis & spiritus motum à tua diuinitate alienantem ab eo remoue. In bello aduersus hostem corrobora, vt tremendus inimicis, inexpugnatus aduersariis, omni voluptate turpique concupiscentia superior, euadat: humilitatem addiscat, continentiam obeat, Psalmis & Hymnis venerandum & magnificum nomen tuum, vestigia magni Prophetæ Eliæ, & sancti Præcursoris & Baptistæ Ioannis sequutus, extollat: vt perfectionis mensuram assequutus, cursum consummet, seruet fidem, & Angelica incorruptione indutus, ouili sancto tuo connumeratus, locum à dextris tuis nanciscatur, & beatam illam vocem mereatur audire: Venite benedicti Patris mei, percipite paratum vobis regnum à constitutione mundi. Nosque pariter eiusdem regni hæredes, ò Deus tua gratia constitue. Quia tu es Deus noster, Deus miserendi & saluandi: & tibi gloriam referimus.

Et Diaconus hanc orationem habet. Adhuc intensè Dominum precemur

Pro sanctissimo patre nostro Presbytero, & opere manuum eius: Dominum precemur.

Pro salute, auxilio, & remissione peccatorum fratris nostri, N sancto habitu decorati: Dominum precemur.

Sanctissimæ, &c.

Et Sacerdos Orationem hanc recitat post habitum susceptum.

Domine Deus salutis nostræ, qui omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo Iesu Domino nostro nos benedicis: benedic seruum tuum N. & in lege tua custodi illum. Da illi non in vanum currere, sed omnem nequitiam in veritate fugere, & cum fide, spe, & charitate, ad vitam æternam consequendam, sectari virtutem omnem: & sancto habitu ornatum amictu corporis iustitiam proptereà, zonâ corporis mortificationem modestiamque in semetipso circumferre. Analabo vero velut cruce & fide exornari, vt cuncta maligni tela ignita valeat extinguere: galeam quoque salutis assumat, & gladium spiritus, quod est verbum Dei.

Exclamando. Gratia & miserationibus.

Καὶ περὶ ὁ διάκονος τὴν εὐχὴν ταύτην. Ἔτι ἐκτενῶς τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν πρεσβυτέρου, καὶ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ σωτηρίας, ἀντιλήψεως, καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, τοῦδε, καταξιωθέντος τοῦ ἁγίου σχήματος· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Τῆς παναγίας.

Καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην μετὰ τὸ σχῆμα.

Κύριε ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, εὐλόγησον τὸν δοῦλόν σου τὸν δεῖνα, καὶ φύλαξον αὐτὸν ἐν τῷ νόμῳ σου· χάρισαι αὐτῷ μὴ εἰς κενὸν τρέχειν, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ [illegible], καὶ ἐν πίστει, ἐλπίδι, καὶ ἀγάπῃ εἰς τὸ ἐπιτυχεῖν τῆς αἰωνίου ζωῆς [illegible], ἐνδυσάμενος τὸ ἅγιον σχῆμα, [illegible] αὐτῷ τῇ δὲ ζώνῃ τὴν νέκρωσιν τοῦ σώματος, καὶ τὴν [illegible] ἐν αὐτῷ [illegible], τῷ δὲ ἀναλάβῳ τοῦ σταυροῦ ἐν τῇ πίστει κατακοσμηθῆναι· ἵνα πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι· καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθαι, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ.

Ἐκφώνως. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς.

IN OFFICIVM PARVI HABITVS, id est Pallij. Notæ.

1 Ἀκολουθία] Officii præsentis prout in editis iacet discrimen, à præcedenti τῷ ἀρχαρίῳ, & à subsequuturo, τῷ μεγαλοσχήμων, nullus non videt: excerptorum tamen è MS Cryptæ Ferratæ & Barberino nuper exaratorum, ab hoc & à sequente edito differentiam & vsum non facile est assignare: tum quia in Barberino vnicum est, a que ita tum μικρόσχημος quam μεγαλόσχημος por[illegible] deseruire, imo & attente perspectis eius verbis, vtrisque commune esse comperitur: nam & primæ tres eius orationes τῷ [illegible] σχήματι esse propriæ conspiciuntur, primamque eius partem μικροσχήμοις institutis esse dicatam, non immeritò ex verbis tertiæ orationi subiunctis [illegible]. quæ indicant ibidem finiri μικρόσχημον officium; sequentem vero partem [illegible] adiunctam ad μεγαλόσχημον habitum pertinere: quæ ratio est vt hic non incommode collocari potuerit. Cryptoferratense vero cum duo Monachi instituendi officia exhibeat: vnum, ἐπὶ τῶ μέλλοντος κουρεύεσθαι μοναχόν, alterum, τῷ μοναχικοῦ σχήματος: illud μικροσχήμοις adaptari, qui monachum illum habitum esse nouerit, nusquam inficias ibit. Hoc in monitus τῷ μοναχικοῦ σχήματος (proprium forsan τῷ μεγαλοσχήμων) hoc in loco reponendum censui, tum quia eiusdem ritus in eodem Euchologio nonnunquam plura occurrunt officia, & plures orationes, tum etiam quia cum cæremoniæ parui & magni habitus non sint absimiles; vnum & idem officium potest facile vtrique accommodari.

2 Τῷ μικροῦ σχήματος] Vt tres sunt Monasticæ vitæ gradus penes Græcos ita & tria vestium sunt genera triplici solemnitatis precumque ritu in Ecclesia suscipienda ἀρχαρίων novitiorum est ῥάσον tunica, cingulum. & pileus: [illegible], religiosorum perfectorum id est votis perennibus adstrictorum, est μανδύας Pallium: aliorum rursus sublimior in est κουκούλιον Cucullam [illegible], μανδύαν gerentes in sublimiorem ordinem cui sanctior habitus debetur nondum aggregati, habitu mi-

nori

noii τῷ μικρῷ contenti, μικρόσχημοι, vel τοῦ μικροῦ σχήματος appellantur: supra illos tamen virtutis studio prouectiores, & amplioris perfectionis professione magis dediti sunt Cucullo donati, & hi τοῦ μεγάλου ἢ ἀγγελικοῦ σχήματος, siue μεγαλόσχημοι vulgo dicuntur. Horum exemplum sunt tantum apud nos S. Joannis Hierosolymitani milites, inter quos ordini primo nomen dantes, sunt ἀρχάριοι, quos sequuntur μικρόσχημοι professi minori cruce insigniti, omnesque tandem superant *les grandes Croix*, maiori cruce propter merita & præfecturas donati, μεγαλόσχημοι.

3 Σχήματος.] Σχῆμα in vniuersum, Monasticum habitum significat: ita Synaxarion in vita Anastasij Persæ Martyris. *ὑπάρχων ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα τὸ ἱερὸν τῶν μοναχῶν σχῆμα λαμβάνει.* *Cum esset in Monasterio S. Sabbæ sacrum Monachorum habitum suscepit.* Singulos tamen ordines religiosorum à se vestibus & institutis discretos prodit eadem dictio, in cuius vsu dici solent τοῦ Βασιλείου τὸ σχῆμα, τοῦ Ἀντωνίου τὸ σχῆμα: *Basilij ordo, Antonij ordo & religio.*

4 Τὸ μικρόν.] Subintellige *signum*. D. signorum differentias alibi commodius.

5 Ἐκκλησιάρχην.] Orat ille in Monasterijs munus σκευοφύλακος *sacristæ*, cuius institutio prece superioris firmata reperitur in Allatiano Euchologio, hoc pacto.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίας, εἴτ' οὖν προχειρίσεως ἐκκλησιάρχου, ἢ οἰκονόμου μονῆς, ἢ κελλαρίτου.

Μετὰ τὴν εὐλογητόν. τρισάγιον. Ἀπολυτίκιον τοῦ ἁγίου τοῦ ἐν τῷ ναῷ. Θεοτοκίον. Ὁ διάκονος λέγει· Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ δὲ ἱερεὺς εὔχεται οὕτως.

Σὲ ἱκετεύομεν πολυεύσπλαγχνε κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, τὸν ἀκαταληπτον καὶ ἀνεξιχνίαστον καὶ ἀνερμήνευτον. ἔπιδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, τὸν προχειριζόμενον ἀφ' ἡμῶν τῶν ἀναξίων καὶ ἀχρείων δούλων σου εἰς διακονίαν τοῦ ἐκκλησιαρχικοῦ τάγματος, μετὰ φόβου θεοῦ ἐν πάσῃ ἀρετῇ, ἀγογγύστως ἐν ὑπομονῇ, ἐν ὑπακοῇ, καταξίωσον διακονεῖν. σὺ γὰρ μείζονας ἀπέφηνας τοὺς διακονοῦντας, ἢ διακονουμένους. καὶ δέσποτα κύριε δὸς αὐτῷ καλῶς τὸ ἐπίταγμα ἐκλειτουργῆσαι, ἵνα τὸν μισθὸν τῶν φρονίμων καὶ πιστῶν οἰκονόμων τύχῃ, καθὼς διὰ τοῦ εὐαγγελίου λέγεις. Ὅτι ἡγίασαι καὶ δεδόξασαι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ.

Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ ἀρχιερεὺς δὲ εὔχεται.

Ὁ θεὸς ὁ μέγας, καὶ θαυμαστὸς, ὁ αἰώνιος, ὁ πρὸ αἰώνων ὑπάρχων, ὁ διὰ τῆς ἀρρήτου καθόδου τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου σου πνεύματος ὑποδείξας ἡμῖν τὰς εἰς σωτηρίαν ὁδούς· αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτά σου κύριε ἐπίπεμψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, τὸν προσελθόντα εἰς ἔργον διακονίας, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ ἁγίου σου ὀνόματος. ἐνίσχυσον αὐτὸν δέσποτα, ἐνδυνάμωσον ἀνελλιπῆ· ἵνα ἐν ὑπομονῇ καὶ καρτερίᾳ πολλῇ τοῦ φόβου σου ἐξυπηρετησάμενος τῇ ἐκκλησίᾳ σου, καὶ οἰκονομῶν πᾶσι τοῖς τὸ ἅγιόν σου ὄνομα φοβουμένοις, τύχῃ τῆς μερίδος τῆς παρὰ σοῦ βοηθείας, καὶ ἀντιλήψεως, καὶ μὴ ἐκπέσῃ τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν· ἀλλ' εὕρῃ χάριν

Ordo solitus obseruari in Ordinatione, id est Promotione præfecti Ecclesiæ, siue Oeconomi Monasterij, aut Cellarij.

Post benedictionem à principio datam, Ter Sanctum Hymnum. Modulum sancti cuius est Ecclesia. Alterius in Deiparam. Diaconus dicit: Dominum precemur.

Sacerdos autem hoc pacto precatur.

Te rogamus, misericors Domine Deus noster omnium cognitorem, inuestigabilem & inenarrandum; respice super seruum tuum N. in ministerium Ecclesiarchæ gradus à nobis abiectis & indignis famulis tuis promotum. Cum timore Dei in virtute, sine murmure, in patientiâ, & obedientiâ illum ministrare concede: tu namque dominis ministros maiores fore enunciasti. Ita Domine: iniunctum officium rectè illum obire præsta: vt iuxta Euangelij tui verbum, prudentium fideliumque seruorum mercedem consequatur. Quia sanctificatum & glorificatum est venerandum & magnificum nomen tuum: Patris, & Filij.

Pax omnibus Dominum precemur.

Pontifex ita precatur.

Deus magnus, & mirabilis, æternus, & ante sæcula existens, qui per ineffabilem Filij tui descensum, & sancti tui Spiritus aduentum, salutis nobis vias demonstrasti: ipse, & nunc Domine, super nos & super seruum tuum N. in honorem & gloriam sancti tui nominis ad opus ministerij tui accedentem, sanctum tuum Spiritum rogamus mitte: corrobora eum Domine, & conforta ne deficiat: vt in patientiâ & timoris tui perseuerantiâ plurimâ Ecclesiæ tuæ deseruiens, & omnibus sanctum nomen tuum timentibus administrans, auxilij subsidiique tui partem consequatur, nec ab æternis tuis bonis excidat: sed & gratiam

& misericordiam coram te iugiter per Christi tui merita inueniat. Tuum est enim misereri, & saluare Deus noster: & tibi gloriam.

καὶ ἔλεος ἐνώπιόν σου διὰ παντὸς διὰ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ σου. Σὺ γὰρ εἶ ὁ ἐλεῶν, καὶ σώζων ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Vetusta vero edita cum MS & Symeone Thessalonicensi, non Ecclesiarcham Monasterij, sed proprium Susceptorem *μοναχοῦ ἀναδόχον*, *Monachum detondendum*, deducere praecipiunt. Velut enim Christianae, ita religiosae vitae ducendae Sponsores exigit Ecclesia, scripsit propterea Ius Graecorum. *οἱ θεῖοι κανόνες διακελεύονται τὰς ἀποκαρσεῖς τῶν μοναχῶν ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἀπαραιτήτως γίνεσθαι, καὶ τὰς συνθήκας τῶν ἀποκειρομένων δέχεσθαι. Diuini Canones detonsiones Monachorum in Monasteriis citra recusationem fieri praecipiunt, & conuentiones, id est vota, eorum qui tondentur à Fideiussoribus suscipi.* Is autem Fideiussor est, qui Monachum deinceps regere debet, & vt fidei suae commissi curam semper gerere: vt sunt qui in Patrum vitis *Seniores* dicuntur, in officio succedit, & est alius à Monasterij praefecto: de quo à paucis intellectus primae & secundae C P. Synodi Canon secundus loquitur, quem Blastares publici iuris breui faciendus lucidissime exponit in M. στοιχ. cap. 1.

6 Εἶτα τῷ ἡγουμένῳ.] Votum obedientiae in superioris quem hic agnoscit & colit manibus emissurus nouitius, suggerit vt & ipsius superioris institutionem, in editis non extantem, ex MS. exceptam hoc loco reponamus. Ac primo ex Allatiano Euchologio.

Ordo solitus obseruari in superioris promotione.

Accedit ad Monasterium Pontifex, & si quidem celebrare voluerit Pontificium omnem ornatum assumit, & à benedictione auspicatur: dicit Ter sanctum. Modulum sancti cuius est Monasterium. Gloria. Et nunc. *Tum vero à Monachis Sacerdotibus Monasterij illius coram Pontifice praesentatur electus hoc pacto.* Reuerendissimus Sacerdos Monachus N. electus, confirmatus ad sanctas preces suscipiendas praesentatur, vt superior & pastor venerandi N. Monasterij constituatur. *Et post secundam praesentationem exclamat Pontifex.* Sancti Spiritus diuina gratia, sit tecum illuminans, confirmans, & intellectum tibi suggerens omnibus diebus vitae tuae: *Et dicit Sacerdos clara voce*: Attendamus. *Pontifex autem manum impositam tenens sic precatur.*

Τάξις γινομένη ἐπὶ προχειρίσει ἡγουμένου.

Παραγίνεται ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῇ μονῇ, καὶ εἰ μὲν βούλεται λειτουργῆσαι, ἀμφιάσει πᾶσαν τὴν ἀρχιερατικὴν στολήν· καὶ ποιεῖ εὐλογητόν. Τρισάγιον. Τροπάριον τοῦ κατὰ τὴν μονὴν ἁγίου. Δόξα, καὶ νῦν. Εἶτα προσφέρεται ὁ ὑποψήφιος ὑπὸ τῶν τῆς μονῆς ἱερομονάχων ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως οὕτως. Προσφέρεται ὁ αἰδεσιμώτατος ἱερομόναχος ὁ, καὶ ὑποψήφιος φερόμενος τοῦ λαβεῖν τὰς ἁγίας εὐχὰς καὶ ἐνθρονισθῆναι εἰς ἡγούμενον καὶ ποιμένα τῆς σεβασμίας μονῆς ὁ. καὶ μετὰ τὴν δευτέραν προσαγωγὴν βοᾷ ὁ ἀρχιερεύς. Ἡ θεία χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος εἴη μετά σου φωτίζουσα, στηρίζουσα, καὶ συνετίζουσά σε πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. Καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς μεγαλοφώνως. Πρόσχωμεν. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐπικειμένην ἔχων τὴν χεῖρα ἐπεύχεται οὕτως.

DEus qui salutis humanae iugiter curam habes, qui & rationale hoc ouile in vnum colligis: ipse omnium Domine seruum tuum inculpatum, mandata tua indeficienter custodientem immensa tua humanitate protege, vt nulla hic ouis pereat, aut à lupo corrumpatur: seruum, inquam, tuum quem superiorem huic ouili praefici tibi complacuit dignum tua bonitate ostende, & omnibus virtutibus exorna, vt per opera propria subditis bonum exemplum fiat, & ipsi inculpatae conuersationis illius aemulatores existant, & cum ipso tremendo tuo iudicio incondemnati assistant.

Ὁ Θεὸς ὁ διὰ παντὸς τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας πρόνοιαν ποιούμενος, ὁ καὶ τὴν λογικὴν ταύτην ποίμνην ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς ἓν συναγαγών· αὐτὸς δέσποτα τῇ ἀπείρῳ τῇ ἀμέτρῳ σου φιλανθρωπίᾳ ἄμεμπτον τὸν δοῦλόν σου διατήρησον τὰς σὰς ἐντολὰς ἀδιαλείπτως φυλάττοντα, πρὸς τὸ μὴ ἀπολέσθαι ἐξ αὐτῆς ἓν πρόβατον, καὶ ὑπὸ λύκου διαφθαρῆναι· καὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον, ὃν εὐδόκησας καταστῆσαι ἐπ' αὐτῆς ἡγούμενον ἄξιον αὐτὸν δεῖξον τῆς σῆς ἀγαθότητος, καὶ πάσαις ταῖς ἀρεταῖς διακόσμησον διὰ τῶν ἰδίων ἔργων ἀγαθὸν τύπον τοῖς ὑπ' αὐτὸν γινόμενον, ὥστε αὐτοὺς ζηλωτὰς αὐτοῦ φανῆναι τῆς ἀμέμπτου αὐτοῦ πολιτείας, καὶ σὺν αὐτῷ ἀκατακρίτως στῆναι τῷ φοβερῷ σου βήματι.

Ἐκφώνως. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα.

Καὶ εὐθὺς εἷς τῶν ἱερέων λέγει. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.

Ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν ὁ. καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ νυνὶ προχειριζομένου ὁ. εἰς ἡγούμενον καὶ ποιμένα τῆς σεβασμίας μονῆς ὁ. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ, καὶ ὁμονοίᾳ, καὶ καταστάσει διαφυλάξῃ τὴν αὐτοῦ ἀδελφότητα· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν πάντων· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.

Ἀντιλαβοῦ. Τῆς παναγίας.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Ὁ ἀρχιερεύς. Εἰρήνη πᾶσι· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κλῖνον κύριε τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν, καὶ ἀνάδειξον τὸν δοῦλόν σου τοῦτον τὸν καθηγούμενον ταύτης τῆς σεβασμίας μονῆς πιστὸν καὶ φρόνιμον οἰκονόμον τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῆς σῆς χάριτος λογικῆς ποίμνης, ποιοῦντα ἐν πᾶσι τὸ θέλημά σου, καὶ ἄξιον τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας γενόμενον.

Ἐκφώνως. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπίᾳ, τοῦ.

Καὶ ἐνθρονιάζει αὐτὸν μέσον τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ δίφρου, καὶ ἐπαίρων τὸ παλλίον αὐτοῦ, καὶ φορεῖ αὐτῷ ἄλλο καινόν· καὶ λέγει.

Ἐνθρονιάζεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ὁ. ὁ ἱερομόναχος εἰς ἡγούμενον καὶ ποιμένα τῆς σεβασμίας μονῆς ὁ. καὶ ὑψοῦσιν αὐτὸν ὅλοι οἱ μοναχοὶ ἐκ τρίτου λέγοντες. Ἄξιος, ἄξιος, ἄξιος. Καὶ ἀσπάζεται ὁ ἐπίσκοπος τὸν ἡγούμενον, καὶ ὅλοι οἱ καλόγηροι καὶ παραδίδει ὁ ἀρχιερεὺς αὐτῷ τὴν βακτηρίαν λέγων. Λάβε ταύτην τὴν βακτηρίαν ἐφ᾽ ἣ στηριζόμενος τὸ ποίμνιόν σου κυβερνήσῃς· ὅτι καὶ λόγον μέλλεις ἀποδοῦναι ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ ἡμετέρῳ θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Καὶ πολυχρονᾶται ὁ ἀρχιερεύς, καὶ ὁ ἡγούμενος· καὶ ἄρχεται ἡ λειτουργία.

Exclamando. Quia tuum est regnum, & tua est virtus, & gloria.

Et confestim vnus Sacerdotum dicit. In pace Dominum precemur.

Pro superna pace vniuersi.

Pro Episcopo nostro N. & opere manuum eius: Dominum precemur.

Pro nunc promoto N. in Præfectum & Pastorem venerandi Monasterij N. Dominum precemur.

Vt benignus Deus noster, in pace, & concordia, & bono statu fraternitatem eius conseruet. Dominum precemur.

Pro fratribus nostris omnibus: Dominum precemur.

Pro sancto hoc Monasterio. Dominum precemur.

Vt liberemur.

Suscipe. Sanctissimæ.

Quia tu sanctificas omnia: & tibi gloriam.

Pontifex. Pax omnibus. Dominum precemur.

Inclina, Domine, aurem tuam, & exaudi deprecationem nostram, & seruum tuum venerandi huius Monasterij renuncia superiorem, fidelem & prudentem œconomum ouilis ipsi a tua gratia crediti, in omnibus voluntatem tuam exequentem, & cœlesti regno tuo dignum.

Exclamando. Gratia, & miserationibus, & humanitate.

Tum verò in sellâ, in Ecclesiæ medio locat illum: tollitque ab eo pallium, & nouo illum induit: dicitque:

Locatur in solio seruus Dei N. & fit Superior & Pastor venerandi Monasterij N. *Et eleuant eum cuncti Monachi dicentes, ter.* Dignus. Dignus. Dignus. *Et Episcopus superiorem osculo excipit: sicut & cuncti Monachi. Pedumque illi exhibet Pontifex, dicens:* Accipe baculum hunc, quo fulcitus ouile tuum regas: quia rationem eius in die iudicij Deo nostro redditurus es.

Deinde multos annos precantur Pontifici, & Superiori: & incipit Missa.

Ex Cryptoferratensi Bessarionis, & Barberino S. Marci.

Oratio in promotione superioris in (sancto) Patriarchio.

Adducitur promouendus, præsentibus Monachis omnibus eum eligentibus. Et dicente Diacono. Dominum precemur.

Imponit super eo manum Patriarcha, cruceque illum signat, & precatur hoc pacto.

Deus qui iugiter, &c.

Et dicto, Amen, *dicit.* Pax omnibus.

Et Diacono dicente. Capita vestra.

Rursum precatur.

Inclina Domine, &c.

Et dicto, Amen, *impositum ab eo tollit Pallium: & aliud circumponit: eumque osculatus, dimittit.*

Εὐχὴ ἐπὶ προχειρίσει ἡγουμένου ἐν τῷ (Barb. ἁγίῳ) πατριαρχείῳ.

Προσάγεται ὁ μέλλων προχειρίζεσθαι, παρόντων καὶ πάντων τῶν ψηφισαμένων αὐτὸν μοναχῶν· καὶ λέγοντος τοῦ διακόνου· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Επιτίθησι τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὁ πατριάρχης, σφραγίζων καὶ ἐπεύχεται οὕτως.

Ο θεὸς ὁ διὰ παντός. Vt supra in Allatiano.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, λέγει. Εἰρήνη πᾶσι.

Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλάς.

Επεύχεται πάλιν.

Κλῖνον κύριε. Ibidem.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, ἐπαίρει τὸ ἐπικείμενον αὐτῷ παλλίον, καὶ περιτίθησιν αὐτῷ ἕτερον· καὶ ἀσπαζόμενος αὐτὸν ἀπολύει.

---

7 Ισταται ἐπὶ τῶν βασιλικῶν πυλῶν.] Pœnitentiæ status est, Monachalis status hac causa qui illum ambit, ad Pœnitentiæ locum, Narthecem, occupandum se confert: hæc est Symeonis Thessalonicensis mens, Monachalem vitam Pœnitentiæ exercitiis subordinantis lib. de Sacram. ὡς δῶρον προσφέρεται, ἐξάγων αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦ κόσμου, καὶ πρὸ τῶν πυλῶν ἵσταται, ἐπεὶ οὐδέπω συναρίθμιος τοῖς ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις ἀγγελικοῖς· ἀλλὰ καὶ ὡς μετανοῶν πρὸ τοῦ παραδείσου καὶ τοῦ ναοῦ ἵσταται, εἰσελθεῖν δυσωπῶν, καὶ τῆς θείας ἀρξαμένης μυσταγωγίας, μετὰ τὴν πρώτην εἰς τὰ ἅγια εἴσοδον, ὃ δηλοῖ τὴν τοῦ προσλήμματος ἡμῶν εἰς τὰ ἄνω προσαγωγήν· καὶ αὐτὸς προσάγεται ὡς τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον, εὑρεθεὶς, καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ εὑρηκότος δεσπότου ληφθεὶς καὶ ἀνενεχθείς. διὸ καὶ γυμνὸς τῶν κοσμικῶν ἐστιν ἐνδυμάτων· καὶ ἀνυπόδετός τε καὶ ἀσκεπής· τὸ μὲν ὅτι καὶ πτωχὸς ἐστὶ καὶ πένης, καὶ ὑπὸ τῶν λῃστῶν τὸ πλοῦτον ἀφαιρεθεὶς, καὶ δεινῶς τραυματισθεὶς, καὶ γυμνωθεὶς, καὶ γυμνὸς ἀφεθεὶς καὶ ἡμιθανὴς κεῖται. *Vt donum ille offertur, subducens seipsum primum mundo, & ante (templi) valuas stat, quandoquidem Angelorum, vel Angelicorum hominum numero nondum est aggregatus. Sed & Pœnitentium more, ante paradisum & templum subsistit, & ingressum deprecatur. Datoque missæ primordio, post primum in sancta Introitum, assumptionis nostræ in superna oblationem manifestantem, ipse quoque ouis deperdita more inuentus, humeris ipsum inuenientis Domini assumptus, & deportatus offertur: proptereaque mundi vestimentis nudatus, pedibus nudis, & nudo capite astat: tum quia pauper & egenus redditur, tum etiam quia dimissus à latronibus spoliatus, & grauiter percussus vulneratusque, nudus est derelictus, & semimortuus iacet.*

8 Εἰσάγεται.] Post minorem Introitum, μετὰ τὴν εἴσοδον. Vt textus præfigit, & Thessalonic. exponit, ἣ δηλοῖ τὴν τοῦ προσλήμματος ἡμῶν. καὶ τὰ λοιπὰ. numero superiore adducta.

9 Ποιῶν κατὰ τοὺς τόπους.] In ima, media, & supera Ecclesiæ parte.

10 Γονυκλισίας τρεῖς.] Thessalonicensis. τρεῖς προσπίπτει, διὰ τὴν τριάδα, καὶ τὸ βέβαιον τῆς προσαγωγῆς. *Ter in terram prosternitur, propter Trinitatem: & propositi oblationisque suæ firmitatem.* Additque: *ante superiorem prosternit, vt cœlestis Patris locum tenentem:* τῷ καθηγουμένῳ προσπίπτει, ὡς τῷ οὐρανίῳ πατρί. *Fratribus quoque pariter procidit veniam deprecaturus, & filium maiorem ne indignetur rogaturus.* τοῖς δὲ ἀδελφοῖς προσπίπτει, συγχώρησιν ἐξαιτῶν, ὡς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν μὴ ὀργίζεσθαι παρακαλῶν.

11 Μέχρι τῶν ἁγίων θυρῶν.] Thessalonicensis iterum: ταῖς θύραις ταῖς ἱεραῖς ὡς τῷ οὐρανῷ ἐγγίζει: *ad sacras fores velut ad cœlum accedit.* Ad altare namque Monachos consecrari testatur Canon 45. Trullanus.

12 Τί προσῆλθες ἀδελφέ.] Interrogationis à Monasterii præfecto faciendæ, & responsi à religionis candidato dandi, de nuncio sæculi huius cupiditatibus remittendo, præclarum antiquumque testimonium reddit Dionysius de Eccles. Hierar. cap. 6: ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸν τελούμενον ἐλθὼν ἐπερωτᾷ πρῶτον αὐτὸν, εἰ πάσαις ἀποτάττεται ταῖς διαιρεταῖς οὐ μόνον ζωαῖς, ἀλλὰ καὶ φαντασίαις· εἶτα τελεωτάτην αὐτῷ ζωὴν ὑφηγεῖται, μαρτυράμενος, ὅτι χρὴ τῆς μέσης ὑπεραναβῆναι. *Sacerdos ad initiatum accedit, eumque primum interrogat, an omnibus renunciet diuiduis, id est distrahentibus, non solum vitæ generibus, verum & earum imaginibus? perfectamque deinceps ei vitam exponit, contestatus eum oportere mediam omnino superare.*

13 Παθὼν τὸν βίον τῆς ἀσκήσεως.] Monachi, θεραπευταὶ à Dionysio quondam, & posteris temporibus, *Dei cultores*, a Liberato in Breuiario vocati; a SS. Patribus Athanasio, Basilio Epiphanio, aliisque, à multiplici ἀσκήσεων, *exercitiorum spiritus & corporis* genere, deinceps sunt dicti ἀσκηταὶ, quasi *pugiles*

& exercitatore: vnde & eorum viuendi norma βίος ἀσκητικὸς, *pugilatus vita* est, in continuo certamine Monachum exercens. Cum enim quidam in bello, in mercatura alii, in agricultura rursus alii sese exerceant. Monachus etiam ἀσκητὴς, *pugil & exercitator*, assiduus in corpore asperitatibus domando, & animo ad rerum diuinarum contemplationem subleuando totum sese exercet. Καλογέρους tamen quasi καλοὺς γέροντας *bonos senes*, Monachi Græci se mutuo vocant, vt virtute consenescentes, & ἀσκητῶν nomen μεγαλοσχήμοις solis, id est illis virtute prouectis viris, qui in solitudinibus cœlo inhiantes, non ita mortificati, quam vere corpori penitus emortui videntur, reliquerunt.

24 Οὕτως καλὸν ἔργον.] Imitantur hæc verba Basilii dictum in epistola procemiali Asceticorum σὺ δὲ ὁ τῶν οὐρανίων πολιτευμάτων ἐραστὴς, καὶ τῆς ἀγγελικῆς διαγωγῆς πραγματευτὴς, καὶ τῶν ἁγίων μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ συστρατιώτης γενέσθαι ἐπιθυμῶν· τόνωσον σεαυτὸν πρὸς τὴν ὑπομονὴν τῶν θλίψεων, καὶ ἀνδρείως πρόσελθε τῷ συλλόγῳ τῶν μοναχῶν, καὶ ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς σου, αὐδ… *Tu vero cœlestium actionum amator, & Angelicæ conuersationis sedulus negotiator, & sanctorum discipulorum Christi commilito fieri desiderans: corrobora te ipsum ad tribulationum tolerantiam, & viriliter ad Monachorum Senatum accede, & in principio renunciationis tuæ animare.*

25 Φυλάττεις σεαυτὸν ἐν παρθενίᾳ.] Trium votorum perfectio & apex hic promittitur παρθενίας, ὑπακοῆς τῆς ἀδελφότητι, καὶ στενοχωρίας nominibus. παρθενία namque puritas summa est; ὑπακοὴ τῇ ἀδελφότητι singulos quosque superiores agnoscit: & στενοχωρία, strictissimæ difficilisque paupertatis obseruantiam pollicetur.

26 Ἀδελφότητι.] *Religiosorum* ἀδελφῶν cœtus, & sancta communitas, est ἀδελφότης: de qua Palladius cap. non..., & Bartholomæus in vita Nili Cryptæ Ferratæ fundatoris ad Monachos montis Cassini quandoque profecti scribit: παρεκάλεσαν αὐτὸν ὅ τε ἡγούμενος καὶ οἱ ἀδελφοὶ, σὺν πάσῃ τῇ ὑπ' αὐτὸν ἀδελφότητι. *Rogauerunt enim. Superior & fratres, cum omni fraternitate illi subiecta.* ἀδελφότης autem est libera quorumpiam nomine sancti alicuius nonnunquam congregandorum in Ecclesia Deo seruientium societas *Confraternitatis, Confrairie*, nomine insignita; cuiusmodi Orientis Ecclesia plures nouit.

27 Τὸν ἀρραβῶνα.] Μεγαλόσχημον habitus & viuendi norma, μεταφορικῷ ratione, ἀρραβὼν τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος vocatur.

28 Καὶ ἐπίδος μοι αὐτὰ, τεκ.] Forfices ante præcedentem orationem Euangelio à Superiore impositas, ipse sibi à Monacho vestiendo dari postulat: easque acceptas, vt ait Thessalonicensis, τῷ εἰσάγοντι confestim tradit, à quo vsque tertio altari & Euangelio reponuntur. Exponit amplius author idem hæc verba: ἐπίδος μοι τὸ ψαλίδιον· ἵνα τὸ ἑκούσιον δείξῃ, *vt liberum voluntatis propositum manifestet*, τρὶς· εἰς τιμὴν τῆς τριάδος, *ad Trinitatis gloriam.*

29 Ἰδοὺ ἐκ τῆς χειρὸς] Thessalonicensis: φοβερὸς λόγος, καὶ φρίκην ἐμποιῶν τοῖς ἀκούουσι. *Horrendus sermo est, & terrorem audientibus incutiens.*

20 Εἶτα κουρεύει αὐτὸν] Renouat hic Sacerdos, & in latius capillorum spatium extendit primam capillorum, in habitus Monastici susceptione factam detonsionem; quam quidem ita Monachorum propriam quidam censent, vt eorum imitatione Clericis quoslibet eam subiisse, non sine veritu asserere. Est tamen inter vtriusque dignitatem, effectum, & nomen, discrimen non modicum: quamuis vna vtriusque possit esse significatio. Huius namque Episcopus author est, illius Monachus simplex: hæc ministrum Ecclesiæ Clericumque constituit, illa Pœnitentem signat, & hominem actibus Pœnitentiæ destinat: hanc ἐπικουρίδα ἀρχιερατικὴν, *detonsionem Pontificiam*, & σφραγῖδα ἐπικουρίδος ἀπὸ χειρὸς ἀρχιερατικῆς, *tonsura notam Pontificis manu factam* vocat Balsamon in Can. 33. Trullanum, & in 21. παπαλήθραν, *insigne Clericale*, illa μοναχικὴ ἀπόκαρσις tonsio est non alio quam Monachi censenda nomine. Sic nihilominus propriam tam Clericus quam Monachus in memoriam spineæ Christi coronæ, vel ad instar illius Petro Ecclesiæ Coryphæo κατὰ φαλάκρωσιν decaluato quondam factæ, vel ad regale Sacerdotium profitendum ex æquo assumpserunt: quamuis eam Monastici status esse speciatim indicium & insigne, imo & eius nomine Monasticæ vitæ professionem apud Græcos & Latinos intelligi nullus negauerit, nisi qui fortè non perceperit, in Ecclesiasticis historiis idem penitus esse aliquem tonderi ac sub Monasticæ regulæ obseruantia perpetuum obsequium Deo deuouere. Cedrenus de Michaele Calaphate imperio renunciante, & Monasticam vitam amplexo: ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Πρώτην μοναστηρίῳ τὴν κοσμικὴν ἀποθέμενος τρίχα, τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς διήνυσε χρόνον. *In Protes insulæ Monasterio, mundanam deponens cæsariem, reliquum vitæ peregit.* De Theophilo item nouercam in Monasterium, quo primum religionis anticipata comam detonderat, redire cogente scribit, εἰς τὸ μοναστήριον ἐν ᾧ κειρομένη ἀπῆλθεν, ἐν ᾧ τὸ πρῶτον κοσμικὴν ἀπέθετο τρίχα. Et Michael Calaphates Zoen Augustam vbi palatio ablegat: ἀποκείρεσθαι τοῖς ἄγουσι κελεύει, καὶ ἀποκομίσαι αὐτῷ τὰς τρίχας αὐτῆς, *iis qui eam abducebant mandat, vt eam detonderent atque ipsi crines afferant*: priscis enim à temporibus etiam virgines Deo dicatas tonsas fuisse, τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς περικεκομμένας declarat Athanasius de virginitate circa medium: & de coætaneo eius impio Iuliano scribens Socrates, ἐν χρῷ κειράμενος τὸν τῶν μοναχῶν ὑπεκρίνατο βίον: *abrasa cute vitam Monasticam simulasse*, testatur. Quod & iisdem fermè verbis Theophanes expressit: ἀποκειράμενος τὰς τρίχας Ἰουλιανὸς μοναχικὸν ἀσκεῖν ὑπεκρίνετο. *Iulianus coma detonsa vitam religiosam simulabat.* Sed & Vvisigotthorum leges apud Petrum Fabrum semestrium lib. 3. cap. 21. *Religionis habitum per honorabile tonsuræ signum (siue signaculum) suscipi*, edicunt. Concilium Toletanum sub rege Eringio coactum religionis professionem *Tonsuræ signum* vocat cap. 1 & 11. ferius, *susceptum religionis debitum cultum, & venerabile Tonsuræ sacræ signaculum*, vna iungit. Et cap. 2. *Agunt*, inquit, *cautionibus vanis, & oppositionibus execrandis qualiter à se Tonsuræ venerabile signum expellant, atque habitum religionis imprudenter abiiciant.* Vrsinus quoque Ebroinum Childerici metu, statum Monasticum eligentem, in vita S. Leodegarii describens, cum se *Monachum Tonsurari fecisse*, narrat. Quo fine vero Tondeantur Monachi, præter iam super dicta, exponit Dionysius in Theoria cap. 6. de Eccles. Hierarc. ἡ δὲ τῶν τριχῶν … ἐπίκαρσις …, καὶ ἀσχημάτιστον ζωὴν ἐν ἀποπλάστοις … ἀλλ' αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς … καὶ μοναχικῆς … *Signum autem crucis declarat vniuersorum ad corpus pertinentium defectum. Capillus autem Tonsus puram nullaque figura fucatam vitam indicat; quæ non fictarum figurarum,*

aut colorum inductione, deformitatem mentis ornet; sed quæ ipsa, in seipsa, non humana & addititia pulchritudine, verum singulari & unica ad Dei exactissimam similitudinem exercetur. Addunt alii lugubrem pœnitentiæ statum, detonsionem hanc ostendere (nam & propter crimen in Monasterium detrusus comam abijciebat, & lugentes quoque calvitio tristitiam indicabant,) diximus quoque alibi, Dei sese obsequio mancipantes seruorum more capita rasisse, & ceu captiuitatis sibi sponte impositæ pignus capillos in Ecclesia reliquisse. Symbolum tandem confert Thessalonicensis de Monacho Tonso scribens: διὰ τῆς ἀφαιρέσεως, inquit, καὶ κουρᾶς τῶν τριχῶν ἀπαρχὴν ἐκ τοῦ σώματος προσφέρει τῷ κυρίῳ. ὅτι ὅλος προσάγεται, καὶ ἀφιεροῦται Χριστῷ· καὶ ὡς τὰ περιττὰ πάντα, καὶ τὰ τοῦ κόσμου ἀποτίθεται. *Per depositionem & rasuram capillorum, corporis primitias Domino offert: quia totus præsentatur, & Christo consecratur: & cuncta quæ in mundo sunt, velut superflua abdicat.* Μεγαλοσχήμων tamen nonnullos videas, qui Monachi ornatum, vel capitis leuamen capillorum detonsionem experti, post solemnem hanc in Ecclesia peractam, nullam de cætero sibi fieri permittant; sacrisque operandi munere renunciato, neque corpus aut faciem lauare, neque vestes mutare, aut resarcire; neque vngues capillosve vnquam resecare velint. Tanta est illis in corpore deprimendo & affligendo cura, & studium ἀνιερομένους eos vocat Balsamon in Canone n. 42. Trullanum, vagos horum & dissolutos quosdam perstringens non vt κομῶντας, sed velut τὸ σχῆμα περιβαλλόμενους. Barbam autem ne vnus inter omnes Βαθυπώγωνας à Niceta non semel dictos detondere audeat. Id vtrumque vno loco scribit Epiphanius, licet vbi de Massalianorum hæresi loquitur, approbata promissa barba, longam in Monacho cæsariem condemne: ἀλλότριόν ἐστι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κόμας φέρειν, καὶ κόμη ἐκτιθέμενη, ἀπὸ τῶν κελευσμάτων τῆς ἀποστόλων ... γάρ φησιν, ἐκ ὀφείλει κομᾶν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων. καὶ περὶ μὲν τοῦ γενείου ἐν ταῖς διατάξεσι τῆς ἀποστόλων, φάσκει ὁ θεῖος λόγος καὶ ἡ διδασκαλία, μὴ φθείρειν, τοῦτ' ἔστι, μὴ τέμνειν τρίχας γενείου. *Est ab Ecclesiæ Catholicæ & ab Apostolorum doctrina prorsus alienum, cilicium palam præ se ferre, ac comam summittere. Vir enim, inquit Apostolus, comam nutrire non debet: cum imago Dei sit, & gloria. Atqui quod ad barbam attinet in Apostolorum Constitutionibus diuino sermone ac dogmate præscribitur, ne ea corrumpatur; hoc est, ne Tonsione ponatur.* Cæterum Tonsus cruciformiter coram altari à superiore Monachus, in Narthecem ab alio ex integro tondendus ducitur confestimque ad altare regressus, τὰς τρίχας τῷ θυσιαστηρίῳ ἐναποτίθησι· δεικνὺς ὡς ἀπαρχῶν τόπον ἔχουσι, καὶ θεῷ εἰσι προσφορά, ὡς καὶ ὁ προσενεχθεὶς ὅλος, καὶ θυσία ζῶσα, καὶ εὐάρεστος, inquit Symeon. *capillos altari impositos relinquit: ostenditque illos primitiarum locum tenere, & Deo fieri oblationem, sicut & ipse totus oblatus est, & viua & placita hostia effectus.* Exinde vero capilli detracti, comburi solent, siue virorum, siue virginum sint: quamuis Chij, & quibusdam aliis locis, prout experientia mihi compertum est, ex Tonsis capillis zonas sibi plectant Moniales, celebrioribus festis, & communionis tempore, atque etiam in sepultura post mortem præcingendas.

21 Κείρεται εἰς τὸ ὄνομα.] Sanctæ Trinitatis inuocationem Monachi Tonsuræ adiunctam fuisse à primis sæculis testatur Dionysius cap. 6. de Eccles. Hierar. τὸ σημεῖον δὲ τοῦ σταυροῦ ἐπισφραγισάμενος ὁ ἱερεύς, ἀποκείρει· τὴν τριάδα τῆς θείας μακαριότητος ἀνακαλέσας. *Cruciformi signo consignatum Sacerdos Tondet, triplicem beatitudinis diuinæ personam inuocans.*

22 Χιτῶνα] Quadrant in hunc locū Dionysij Monachū prius indutum aliam tunicam hic assumentem, describentis verba cap. 6. de Eccles. Hierarc. ὁ τῆς προτέρας ἐσθῆτος ἀπόθεσις, καὶ τῆς ἑτέρας λῆψις, τὴν ἀπὸ μέσης ἱερᾶς ἐπὶ τὴν τελειοτέραν μετάβασιν δηλοῖ. *Prioris vestis detractio, & alterius inductio à media sancta vita traductionem ad ordinem perfectiorem significat.* Prius enim Monachali veste donatus, vt longiorem paulo & ampliorem, ita & sanctiorem assumens, à deuoto Nouitiorum, ad professorum, vt dicunt, perfectiorem statum ascendit: vtrobique tamen nigri, seu potius fusci coloris, qualis est lanæ nondum tinctæ, pro antiquitatis consuetudine accipiens vestem, paupertatem, luctum, abiectionem, & tandem animum soli Deo vacaturum, & à turbatum negotiorumque vicissitudine alienum ostentat, & amplius promittit. Illam siquidem vestem ἔνδυμα πενθικόν, ἱμάτιον ... ἱμάτιον συγχύσεως, vocat Thessalonicensis. Paupertatem insuper vult ea ostendere Basilius, tum in regulis disputatis cap. 22. & 23. tum ad Gregorium Theologum epist. prima qua vilitatem eius commendat: καὶ μὴν καὶ παχὺς οὕτως ἔχει ὁ χιτών· ἱμάτιον, ὡς μὴ δεῖσθαι κατωτέρω ... *Tunica eo vsque crassa debet esse, vt alia socia non sit opus, ad calefaciendum corpus ea contectum.* Luctum vero & humilitatem pro-fere, fidei apertus inimicus & osor Zozimus indicat, vbi in seditione aduersus Monachos Constantinopoli exorta, plures nigra veste, quasi lugubri & humili vtentes interfectos fuisse describit hist. lib. 5. τὴν μὲν ἐκκλησίαν πλήθους ... οἱ δὲ ... *Ecclesiam quidem trucidatis impleuerunt. Fugientes autem consecuti, telis confixerunt cunctos nigris indutos vestibus, quibus commori contigit plures aut propter luctum, aut propter aliam huiusmodi animi propensionem in talibus vestimentis repertos.* Constantiam quoque animi, nigrum colorem denotare Pachymeres Dionysij supra cit. et Paraphrastes denotat. μοναχικὸν τάγμα μοναχῶν πολιτεύεται· τοῦτο γὰρ δηλοῖ καὶ τὸ ἀμφιεννύμενον μέλαν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν χρωμάτων εἰς ἕτερα μεταπίπτει ῥαδίως· καὶ πάντα εἰς τὸ μέλαν. τὸ δὲ μέλαν ... *Monasticus ordo solitariè conuersatur: hoc enim indicat niger color quo induitur. Quicumque enim alij colores in alios facile decidunt, imo & subfuscantur cuncta: nunquam vero nigrum colorem in album mutari cernimus.* Quamuis autem in luctus perpetui ducendi signum *fusciorem tunicam*, ita quoque ab Hieronymo dictam epist. 15. ad Marcellam, vel *sacceam*, in vita Hilarionis, Monachi elegerint; illam nihilominus χιτῶνα ἀγαλλιάσεως, non veretur Ecclesia vocare; certa de oraculo, conscindendum hunc lugentium saccum, & lætitia perpetua aliquando circumdandos, qui eum induerint.

23 Περιζώννυται] Pellicea est Græcorum Monachorum zona, vt mortificationis vitæ indicium, de qua Cedrenus in Michaele Paphlagone: κείρεται τὴν τρίχα, καὶ τελεῖται τὴν ἱερὰν τελετήν, καὶ ἐνδύεται τὸ ῥάκος τὸ ἐν Χριστῷ ταπεινωσεως, καὶ περιζώννυται τὸ θεῖον δέρμα τὸ τῆς ἐνδόν νεκρώσεως σύμβολον, ὃ ἄλλοι καὶ ἀλλων περιζώννυνται. *Tondetur capillos, & sacro (Monachorum) ritu (Michael) initiatur: & humilitatis in Christo veste superinduitur. Sacra vero pelle morti-*

ficationis symbolo, ipse non sponte mortificationem assumens, præcingitur. Qualiter hac zona Eliam & Ioannem Baptistam studeant Monachi imitari docet S. Germanus CP. Patriarcha in mystagogia.

24 Περικεφαλαίαν.] Vt *galerus* à *galea* Latinis dicitur, ita & περικεφαλαία dictio, *galeam* sonans *galerum* etiam maxime Monasticum apud Græcos significat. Est autem pileus capiti intime adhærens & adstrictus, vndequaque cum auribus illud circumtegens. Dictio vero illa ideo ad Ecclesiam deducta est, quod Paulus περικεφαλαίαν σωτηρίου ad Philipp 6. & περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας ad Thessal 5. celebrauerit. Est autem duplex Monachorum περικεφαλαία *capitis tegimen*, interius vnum & exterius alterum: illud κάτω κουκούλιον, hoc ἄνω κουκούλιον dictum: illud nouitiis & professis commune, vtpote necessarium, hoc solis professis proprium, vt priuatum eorum insigne, quod etiam in vetustis Veneris κουκούλιον audit. In illis siquidem postquam lectum est, ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα, ἐνδύεται περικεφαλαίαν ἀκακίας εἰς περικεφαλαίαν ἐλπίδος σωτηρίας, &c. continuo subditur: ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα, ἐνδύεται κουκούλιον εἰς τὸ ὄνομα, &c. De discrimine porro περικεφαλαίας siue ἄνω κουκουλίου & κουκουλίου, commodius agetur officio sequenti.

25 Τριβώνιον.] Barbaram & Scythicam esse Latinam linguam, Michaël filius impius impij Theophili Nicolao primo Pontifici exprobrare ausus, minus Græca barbaram esse audiuit, cum ab ea plura vocabula mutuari Græcam literatam non puderet: quorum vnum est τὸ πάλλιον, à Gregorio disertissimo Theologo, florente adhuc Græcæ linguæ facundiâ & proprietate, in suo testamento non semel vsurpatum; & à Monachis ab eo tempore in vsu semper habitum. Sed nec temere hanc sibi vocem amictui externo significando arrogans. Qui enim rejecta toga, dignitatis insigni, idolorum cultui nuncium remittentes in fidei partes quondam transibant, illi *Pallium*, abiectionem & humilitatem designans induere consueuerant, vt narrat Tertullianus lib. de Pallio cap 5. Hinc Gentilium in Christianos conuitium & probrum. *A toga ad Pallium*: Philosophorum nihilominus fuit antiquum ornamentum, & ipsius philosophiæ argumentum omnium oculis manifestum Tertullianus idem. *Gaude Pallium & exulta: melior iam te philosophia dignata est, ex quo Christianum vestire cœpisti.* Monachi propterea cum & sibi mundoque renuncient, & ad sublimem Christianæ philosophiæ apicem, indefesso studio profiteantur contendere, à primæuis disciplinæ suæ initiis, *Pallium erroris renunciatorem, decorum Christianorum vestem*, vt cum Tertulliano loquar, assumpserunt: processuque temporis, quod erat Christianis omnibus commune indumentum, tandem penes solos Monachos remansit. Adeo proprium igitur eorũ factum est Pallium, vt non magis à ieiunio *pallidas turbas*, quam à Pallio, *agmina Palliata*, Senecus Sulpitius in vita S. Martini Monachos vocauerit: & Saluianus sanctitatem Pallio industriae simulari asseruerit. *Licet religionem*, inquit, *vestibus simules, licet fidem cingulo asseras, licet sanctitatem Pallio mentiaris.* Balsamon item in Synodi Gangrenæ 12. Can. περιβολαίων affectatam laudem carpit: illo tamen eodem grauitatem & pietatem Heroïs Philosophi agnitam commendat Gregorius Theologus, his eum verbis affatus: ὁ τὸ τριβώνιον φιλοσοφῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ σχήματι· τάχα δὲ οὐδὲ ἀλλοτρίῳ, ὅπερ ἀγγελικὸν ἡ λαμπροφορία, ἢ ὁ φαιδρότης ὅπως ταπεινότης ἐπὶ συντηρεῖ, ... καὶ ἐν τῷ ... τῆς ... αὐτοῦ ... *Qui in altero habitu (philosophico) nostra propter eas: ac ne in alieno quidem fortasse. Vestis enim candor & splendor (album Pallium) Angelica res est: sic enim sub corporea forma pinguntur, tanquam sub symbolo connaturalis ipsis puritatis.* Gregorij vero mentem assecutus Elias Cretensis, album Ethnicorum Pallium, pullo Monachorum in eandem orationem confert. *Ad esdum*, inquit, *qui vestitum Nazaræorum, & magistrorum virtutis, hoc est, continentiam & religiosam vitam, ac puritatem in alieno habitu colis; nostrum est enim com... tegere, & nigrum Pallium gestare: Cynicum autem comam alere, atque albo Pallio vti.* At quo pacto Angelici ministerij a Gregorio subindicati Pallium sit argumentum, dilucidius in Mystagogia S. Germanus Patriarcha interpretatur: ... ἀπλοῦν ... τῆς ἀγγελικῆς ... *Ad angelos sive ... simplicitate in corpus exterius ... Angelica virtutem declarat, unde & Angelicus habitus dicitur.* Aliud autem vestem hanc deinde docet Symeon Thessal. ... μανδύας ... ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ... ... ζωῆς. *Vltimo tanquam omnia ... continens ... Mandya circumdatur: in quo clarius ... Sacerdos. Frater noster, &c. Perfectum ... est, & reliqua ... Dei ... & significat: atque ... & humilitatem Monasticæ vitæ declarat, &c.* μανδύαν autem siue μανδύας cum *Pallio* in sensu coincidere ex eo dignoscitur, quod μανδύαν de quo loquitur Germanus tanquam de veste libera totum corpus ambiente, ... superius positum, apertissime πάλλιον, illudque idem μαφόριον Athanasius de virginitate, & Cassian. l. 1. de habitu Monachali c. p... *Mafortem ... Post hæc*, inquit, *angusto Palliolo tam amictus ... vilitatem, quã vilitatem pretij, compendiumque sectantes, colla pariter atque humeros tegunt: quæ Mafortes tam nostro, quam ipsorum* (Monachorum Ægyptiorum) *nuncupatur eloquio.*

26 Τὰ σανδάλια.) Sola pedum vincula Sandaliorum nomine perperam intelligunt, quidam Græcos Monachos nudis procedere pedibus contendentes, cum & calceatos procedere, & calcei normam eos doceat Basilius epist. 1. ad Gregorium Theologum scribens: ὑπόδημα δὲ, τὸ εὐτελὲς κατὰ τὴν ἀξίαν, ἀποπληροῦν δὲ τὴν χρείαν ἀπαραιτήτως. *Calceamentum quidem vili pretio esto, sed & congrue vsum adimpleat.* Et Regularum fusius disput. cap. 22. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ ὑποδημάτων ... τὸ ἀπέριττον, καὶ ... τὴν χρείαν ἀρκοῦν. *Eadem de calceamento ratio est: vt nimirum, quod quam minimum præferat curiositatis, minimoque sumptu parari possit, & ad necessarium vitæ vsum sit satis.* At pedum vincula non sunt ad vsum vitæ satis, vt quæ pedes non contegant & foueant.

27 Καὶ δίδοται τῷ ἀποταγέντι, καὶ τὰ λ.) Cæterum Euangeliorum liber, cum cruce Monacho tradi præcipiuntur pronunciatis Pacificis sequentibus & lecto Apostolo, cum adiuncto Euangelio: ... inquit typus, τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ... His dictis.

28 Δίδωσιν αὐτῷ ὁ σταυρὸν καὶ τὰ λ.] Symeon Thessalonicensis ritum aperte declarat hoc pacto: [illegible] ἱερεύς, καὶ φησίν. Εἶπεν ὁ κύριος. Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι· καὶ δίδωσι τῷ ἀποκαρέντι, εἰ ἱερωμένος ἐστίν, εἰ δὲ οὐ σταυρὸν παρέχει αὐτῷ. αὐτὸς δὲ λαμβάνων [illegible] καὶ ἀσπάζεται· δηλῶν ὅτι ἠκολούθησε, καὶ [illegible]. *Diacono deinde sacrum tenente Euangelium, accipit illud Sacerdos, & ait.* Dixit Dominus. Si quis vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: *& recens Tonsor addit illud, si tamen sit in sacris Ordinibus constitutus, sin vero crucem solummodo prabet, quam ille accipiens adorat, & osculatur: manifestans se iam Christum sequutum, & amplius sequuturum.*

29 Καὶ τὸ κηρίον ἀποδίδωσιν] Symeon [illegible] καὶ λαμπάδα ὁ ἱερεὺς δίδωσιν, [illegible] καὶ [illegible]· διὸ καὶ τὰ τοῦ σωτῆρος αὐτῷ λέγει φωνῆς. Εἶπεν ὁ κύριος Οὕτω λαμψάτω, καὶ τὰ λ. *Mox cereum illi exhibet Sacerdos, in luminis ab eo accepti signum, & vt pure viuere adstrictus: ea propter & Christi vocibus illi loquitur.* Dixit Dominus. Sic luceat lux. &c.

30 Καὶ γίνεται ὁ ἀσπασμός.] Thessalonicensis: καὶ [illegible] ἀσπάζεται [illegible] ὁ ἱερεὺς [illegible] Χριστῷ [illegible] καὶ [illegible] ἔνωσιν, καὶ [illegible] ὅτι [illegible] καὶ τὴν [illegible] χαρὰν [illegible] οἱ ἀδελφοὶ [illegible] καὶ τὸ [illegible] Χριστοῦ, καὶ τὸν [illegible] χαρᾶς [illegible] εὐαγγ[illegible] καὶ τὸν ἱερέα τύπον φέροντα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν αὐτοῦ σταυρόν, καὶ τὸν κατὰ τὸ σχῆμα, καὶ ἄλλον ἐνεργοῦντα. Ἐπιγίνομαι [illegible], καὶ τὰ λ. *Et confestim osculatur illum Sacerdos, propter charitatem in Christo, & cum illo vnionem, & Patris cælestis osculum repræsentat, cum perdito filio inuento maximo cumulatus est gaudio: stat itaque iuxta illum, quia etiam ille Deo vicinior est factus. Fratres autem cum Patre cuncti cereos tenentes lætitiam propriam, & Dei gratiam, & Angelorum tripudium manifestant. Singulique tandem sanctum Euangelium, & Sacerdotem Christi typum referentem, eiusque crucem, & habitum suscipientem osculaturi adueniunt, lætanterque canunt.* Agnoscamus fratres &c. subdit Thessal. tanti gaudij argumentum fratris esse recuperationem, & Christum vitulum saginatum in sacramenti specie exhibitum: quo degustato εἰς αἰώνιον πάντας, ad corporis cibum sumendum diuertunt. Vide Dionysium de hoc osculo sermonem habentem de Eccles. Hierar. cap. 6.

Cunctis hisce lubens addiderim, quod non expressit [illegible], nomen, illudque non κοσμικὸν quale est [illegible] Ἀλέξιος, [illegible], &c. sed [illegible], Θεόφανος, [illegible], vitam religiosam professis imponi. Ex quo & reliquo hocce officio Nicetæ dictum obscurum, imo ignotum omnino quibusdam, planum fit & perspicuum, vbi de Alexio Comneno in Monasterium & Monasticam vitam detruso scribit: [illegible] Χριστοῦ [illegible] *Nec vmmis auribus decantato attendens officio, ex comato glum & intonso ad cutem rasus, Athanasii nomen accepit.*

Percurso virorum Monastico habitu induendorum officio, quod mulieribus simili veste consecrandis peculiare est, ex Barberino S. Marci MS subnectendum occurrit.

Oratio pro Moniali habitum suscepturа.

Christe Deus noster qui virginitatem, &c.

Oratio Monialis secunda.

BOnorum omnium Deus, virginitatis pater, & studiosæ vitæ agricola, ancillam tuam N. in decore quo illam elegisti, conserua: luce sanctitatis tuæ illam indue, modestiæ quoque stola illam exorna: vt eorum quæ Domini sunt, sollicita existat, quomodo Domino suo placeat, & vt corpore & anima, & spiritu sancta fiat: & prudentium virginum choro aggregata pietatis lucernam tenens in cœlestem æternæ vitæ thalamum ingredi mereatur. In Christo Iesu Domino nostro: cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuifico, &c.

Εὐχὴ ἐπὶ μελλούσῃ λαμβάνειν σχῆμα μοναστρίας.

Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ τὴν παρθενίαν. Vt supra.

Εὐχὴ δευτέρα εἰς μοναστρίας.

Ο Τῶν ἀγαθῶν θεός, καὶ τῆς παρθενίας πατήρ, καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας γεωργός, φύλαξον τὴν δούλην σου, τήνδε, ἐν τῷ κάλλει ᾧ ἐξελέξω· ἔνδυσον αὐτὴν τὸ φῶς τῆς ἁγιωσύνης σου, καὶ τὴν στολὴν τῆς σωφροσύνης· ἵνα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου πῶς ἀρέσῃ τῷ τῆς ἑαυτῆς δεσπότῃ, καὶ ἵνα ᾖ ἁγία σώματι καὶ ψυχῇ καὶ πνεύματι συναριθμουμένη τῷ χορῷ τῶν φρονίμων παρθένων, καὶ λαμπάδας ἔχουσα τῆς εὐσεβείας καταξιωθῇ εἰσελθεῖν εἰς τὸν νυμφῶνα τῆς αἰωνίου ζωῆς νυμφῶνα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ.

Εὐχὴ

Εὐχὴ τρίτη τοῦ σχήματος.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ καλῶν δικαίους εἰς ἁγιασμόν, καὶ ἁμαρτωλοὺς εἰς τὸ δικαιωθῆναι, καὶ μετανοοῦντας εἰς τὸ οἰκτειρεῖσθαι· αὐτὸς φιλάνθρωπε δέσποτα πρόσδεξαι μετάνοιαν τῆς δούλης σου τῆσδε, καὶ προσαναπλεύσασαν τοῖς οἰκτιρμοῖς σου ἐν ἐξομολογήσει τῶν ἡμαρτημένων, ὡς ἀγαθὸς συγχώρησον, καὶ λύτρωσαι αὐτὴν ἐκ πάσης σωματικῆς ἁμαρτίας, λάμπρυνον ἐκ πάσης ῥερυπωμένης συνειδήσεως, καθάρισον αὐτὴν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ ἐνδυνάμωσον αὐτὴν ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν σῶν ἐντολῶν ἀπεκδυσαμένην τὴν ματαιότητα τοῦ βίου καὶ ἀποκειραμένην τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς κατὰ μίμησιν τῆς πρωτομάρτυρος Θέκλης συναρίθμησον αὐτὴν ταῖς πισταῖς καὶ φρονίμοις παρθένοις. ἵνα ἐν καθαρότητι ψυχῆς καὶ σώματος καρποφοροῦσα καὶ αὐξανομένη ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς κληρονόμος γένηται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ.

Oratio tertia Habitus.

DOmine Deus noster, qui iustos ad sanctimoniam, peccatores ad iustitiam, & pœnitentes ad misericordiam vocas: ipse, benigne Domine, ancillæ tuæ N. pœnitentiam suscipe, & in confessione peccatorum procidentem vt humanus absolue, ab omni corporeo delicto eripe illam, ab omni sordida conscientia absterge, ab omni corporis & spiritus inquinamento expurga, & omni vitæ vanitate exutam in exequutione mandatorum tuorum confirma, & comam capitis detonsam, ad imitationem primæ Martyris Theclæ fidelibus & prudentibus virginibus annumera: vt in animæ corporisque puritate proficiens, & augmentum in bonis operibus percipiens regni cœlorum hæreditatem nanciscatur. In Christo Iesu Domino.

Εὐχὴ τετάρτη τοῦ σχήματος.

Δέσποτα παντοκράτορ, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, ὁ θεὸς τοῦ ἐλέους, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε ὑπὲρ τῆς δούλης σου τῆσδε, ὅπως συντηρήσῃς αὐτὴν ἀπὸ παντὸς φθόνου τοῦ διαβόλου, καὶ ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς τῶν κακοθέλων ἀνδρῶν, καὶ ἀπὸ πάσης νόσου, καὶ πάσης μαλακίας. καταξίωσον δὲ καταπέμψαι ἐπ' αὐτὴν τὸν σὸν φόβον τὴν σὴν εἰρήνην, τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν διὰ τοῦ ἀγγέλου τῆς εἰρήνης. κατεύθυνον δὲ τὰς ὁδοὺς αὐτῆς καὶ περιτείχισον αὐτῆς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, φώτισον τὴν διάνοιαν αὐτῆς ἐν τῷ φωτισμῷ τῆς σῆς γνώσεως. ἔγγραψον τὰ δικαιώματά σου ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς· τὴν λαμπάδα αὐτῆς ἄσβεστον διαφύλαξον, συγκαταρίθμησον αὐτὴν μετὰ τῶν πέντε παρθένων, σῶσον καὶ ἐλέησον αὐτὴν ἕνεκα τοῦ ὀνόματός σου τοῦ ἐπικεκλημένου ἐπ' αὐτὴν καὶ ἡμᾶς. δὸς αὐτῇ χάριν εὑρεῖν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ εἰς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῆς· διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ.

Oratio quarta Habitus.

DOminator omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, Deus misericordiæ, deprecamur & rogamus te pro ancilla tua N. vt ab omni diaboli inuidia, & à maleuolorum hominum insidiis, & ab omni morbo & infirmitate illam præserues, & dignare timorem tuum, & pacem tuam de cœlestibus, per Angelum pacis, ad eam mittere: vias eius dirige, & animam corpusque eius cognitionis tuæ splendore illustra, iustificationes tuas in eius corde inscribe: lāpadem eius inextinctam conserua, & quinque virginum numero eam associa: serua eam, & miserere eius propter nomen tuum super eam, & nos quoque inuocatum: da illi omnibus diebus vitæ suæ, coram te, & coram Christo tuo, gratiam inuenire: per miserationes vnigeniti Filij tui: cum quo, &c.

Εὐχὴ πέμπτη τοῦ σχήματος.

Ἅγιε, ἅγιε ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. ὁ τοσοῦτον ἀγαπῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἐνοικεῖν ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατεῖν, ναούς τε ἔχειν τῆς φοβερᾶς καὶ ἀθανάτου σου δόξης. ὁ εἰπών. ὁ τις θέλει ὀπίσω

Oratio quinta Habitus.

SAncte, sancte, qui in sanctis requiescis, & omnes homines saluari desideras, & in agnitionem veritatis venire: qui ita genus humanum dilexisti, vt habitares & ambulares, & tremendæ immortalisq; tuæ gloriæ tēpla cum eo haberes: qui dixisti: Qui vult venire post

me, tollat crucem suam, & sequatur me: ipse Domine ancillam tuam in mundi abrenunciatione benedic. Iugum tuum suaue, & onus eius leue illi impone. Spiritum illius, & animam, & corpus omni ex parte conserua. Prima stola spirituali & incorruptibili indue illam. Fidei thoracem, & sancti tui Spiritus armaturam omnem circumda illi. Puritate sanctimonia, & modestia præcinge illam: vt virtute tua diaboli machinamenta subuertens bonum certamen certet, cursum tuum consummet, fidem tuam seruet, & iustitiæ coronam diligentibus te, & mandata tua custodientibus præparatam percipiat. Quia conuenit.

μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι· αὐτὸς δέσποτα εὐλόγησον ἐν τῇ ἀποταγῇ τῆς δούλης σου (ἡ δεῖνα). ἐπίθες ἐπ' αὐτὴν τὸν ζυγόν σου τὸν χρηστὸν, καὶ τὸ φορτίον σου τὸ ἐλαφρόν. ὁλοκλήρωσον αὐτῆς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα διαφύλαξον. ἀμφίασον αὐτὴν τῇ στολῇ τῇ πρώτῃ τῇ πνευματικῇ, καὶ τῇ ἀφθάρτῳ. ἔνδυσον αὐτὴν τὸν θώρακα τῆς πίστεως καὶ τὴν πανοπλίαν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος. περίζωσον αὐτὴν τὴν ἁγνείαν, καὶ τὸν ἁγιασμὸν, καὶ τὴν σωφροσύνην· ἵνα τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου ἐκπτωσαμένη δυνάμει τῇ σῇ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνίσηται, τὸν δρόμον τελέσῃ τὸν σὸν, τὴν πίστιν τηρήσῃ τὴν σὴν, καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἀποδέξηται στέφανον τὸν ἀπηγγελμένον ἀγαπῶσί σε, καὶ φυλάττουσι τὰ προστάγματά σου. Ὅτι πρέπει.

Oratio sexta habitus.

Εὐχὴ ἕκτη τοῦ σχήματος.

Dominator Domine noster, qui superbiam, &c.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν ὑπερηφανίαν. Vt supra.

Obseruo imprimis circa hoc officium eodem ritu, si preces has excipias, Monastico habitu viros & mulieres Deo consecrari. Secundo, harum precum primam virginis solo esse cultu. Monasticam ista tum ambienti propriam esse. Tertiò viris & mulieribus secundam orationem esse communem, vnde & superius inter eas solis viris accommodas repositas, præferebat titulum εἰς γυναῖκας. Quartò, earumdem orationum tertiam, non nisi mulieribus pœnitentibus, & è vita flagitiosa ad religionem confugientibus conuenire. Quintò, reliquas omnes dici τοῦ σχήματος, cum tamen earum quædam ante concessum habitum, & sola vltima post perfectè susceptum, legi debeat. His prænotatis, consecrandarum virginum ordini nihil peculiare esse moneo, nisi quod, ad portam γυναικωνίτιδος vbi officij tempore constiterat virgo, relictis calceis, a Susceptrice siue comite, omni capitis integumento nudata, sparsisque per ora & terga capillis, μετανοίας ad Episcopum versus altare procedens ritu supra, vbi de viris, adducto facit: Susceptrice nonnunquam capillos inter inclinandum turbatos & vultum offendentes, in humeros dextre reuocante, atque illos cum detonsi fuerint sedulo, colligente: vestibusque tandem religiosis ornatæ vltimo Mandias *Pallium* in terram vsque defluens, capiti superimponitur: atque ita consecratæ traditur Euangeliorum liber, quem pectori applicatum, accedentes ad eam aliæ virgines cum cereis accensis osculatæ, ipsamque complexæ, in suam societatem adscribere censentur. Illa vero more virorum septem diebus continuis, iugibus precibus, rerumque cœlestium contemplationi, in Ecclesia, nulla habitus assumpti parte deposita, attendit. Non differt porro recentior & antiquus ab Athanasio lib. de Virg. descriptus habitus, excepto cucullo, quem mihi obseruare nusquam licuit, ὁ ἱματισμός σου ait ille, τὸ ἱμάτιόν σου μὴ ἔστω πολυτελής· ὁ ἐπενδύτης σου μέλας, μὴ βεβαμμένος ἐν βαφῇ, ἀλλ' αὐτοφυής, ἰσχνὸς, ἢ ὀνυχίζων. καὶ τὸ μαφόριον ἄκροσσον· ὁμοίως καὶ τῆς αὐτῆς χροιᾶς, καὶ χειρίδια ἐρεᾶ περικαλύπτοντα τοὺς βραχίονας, ἕως τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν· τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς περικεκαρμένας. καὶ κεφαλοδέσμιον ἐρεοῦν περισφίγγον τὴν κεφαλὴν, καὶ κουκούλιον, καὶ ἐπωμίον ἄκροσσον. *Materia tuarum vestium ne sit pretiosa. Indumentum tuum* (id est tunica) *fuscum sit, non tinctum, sed natiui coloris aut saltem subrufum, siue purpurascens, & Pallium siue Mandyas fimbriis careat: eiusdemque coloris sint manica lanea brachia obtegentes, adusque digitos manuum: capilli circumtonsi, crinalis vitta, ex lana sit caput adstringens; Cuculla, atque Analabus, siue Superhumerale* (de quo infra) *lacinias non habeat.* Erat nimirum cucullus mulieribus Monialibus capitis integumentum: Palladius in Lausiacis cap. 41. τῶν μὲν ἄλλων παρθένων τὸ σχῆμα ἦν κεκαρμένων, ἐχουσῶν κουκούλια ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· αὐτὴ δὲ ῥάκει ἀναδεδεμένη τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ λ. *Aliarum virginum erat huiusmodi habitus, vt essent tonsæ, & haberent cucullas in capite: ipsa vero panno caput obuoluta, &c.* Nec mirum si cucullis vterentur; vsque hodie namque circa caput, collum aut faciem linteamen album nullum apponunt: verum nigro panno vel mandya obuolutæ procedunt, qua ratione quoque viduas Deo consecratas Concilium Toletanum decimum act. 4. iubet amiciri. *Pallio purpureo,* (id est subrufo & iuxta Athanasium ὀνυχίζοντι, qualis est color vnguium) *vel nigri coloris caput contegant.*

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΙ ἀγγελικοῦ σχήματος.

Ἀφ' ἑσπέρας εἰσφέρονται τὰ ἱμάτια τοῦ μέλλοντος λαβεῖν, τὸ ἅγιον σχῆμα, ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ· καὶ ἀποτίθενται ἐν τῷ θαλαντιδίῳ τῆς ἁγίας τραπέζης. Καὶ εἰς τὸν ὄρθρον ψάλλεται, ὁ κανών, οὗ ἡ ἀκροστιχίς. Εὐδόκιμον τέλος εὐδοκίμως μοι Χριστὲ παράσχου.

Ὠδὴ α'. ἦχος β'.

Δεῦτε λαοί.

Ἐπὶ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν δραμόντα Χριστέ, καὶ τῷ ἁγίῳ σχήματι νῦν προσερχόμενον, ψυχικῇ διαθέσει, καὶ γνώμῃ φιλαρέτῳ, σῶτερ, ὑπόδεξαι.

Ὑπεισελθεῖν, τὸν σὸν χρηστὸν με ζυγὸν ἀγαθέ, καὶ τὸ φορτίον, δέσποτα, αἴρειν ἀξίωσον τῶν πολλῶν μου πταισμάτων, τὸν φόρτον ἀφανίζων, ὡς πολυέλεος.

Διαφυγεῖν τῆς ἁμαρτίας τὸν ὄλισθον ἀπὸ τοῦ νῦν εὐδόκησον· τῶν πεπραγμένων μοι ἀπρεπῶν πταισμάτων τοὺς ῥύπους ἐξαλείφων, δρόσῳ τῆς χάριτος.

Ὁ δι' ἡμᾶς σάρκα φορέσας, καὶ θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν ὡς εὔσπλαγχνος καταδεξάμενος, σαρκικῶν μολυσμάτων καθάρισον οἰκτίρμον, τὸν προσιόντα σοι.

Θεοτοκίον.

Καταφυγὴν, καὶ προστασίαν, καὶ σκέπην σε περιφανῆ πλουτήσαντες, οἱ θεοτόκον σε πανάγια φρονοῦντες· τῆς θείας ἐποπτείας καταξιούμεθα.

Ὠδὴ γ'. Στερέωσον ἡμᾶς ἐν.

Ἱλάσθητι Χριστὲ τῷ σοὶ προστρέχοντι οἰκέτῃ, καὶ τοῦτον τὴν πολιτείαν τῶν ὁσίων καταξίωσον εὐσεβῶς καὶ δικαίως πολιτεύεσθαι.

Μετάθεσιν ζωῆς καὶ μεταποίησιν, τὸ σχῆμα τὸ θεῖον τοῦτο παράσχου, καὶ πταισμάτων καθαρτήριον, τῷ σοὶ προσερχομένῳ πιστῷ δούλῳ σου.

Ὁ μόνος ἀγαθός, ὁ μὴ βουλόμενος ἀνθρώπων τὸν θάνατον ἐλεήμων, τὸν σὸν δοῦλόν σοι προσπίπτοντα, τῷ χορῷ τῶν ἁγίων συναρίθμησον.

OFFICIVM MAGNI ET ANGELICI Habitus.

Vesperâ præcedente sanctum Habitum suscepturi, vestimenta ad sanctum Altare asportantur: & in sanctæ mensæ Gremio sine Mars. reponuntur. Et ad Laudes matutinas cantatur Canon cuius initiales litteræ sunt. Εὐδόκιμον τέλος εὐδοκίμως μοι Χριστὲ παράσχου.

Canticum primum. Tonus secundus.

Venite populi.

Firmo proposito, & studiosa animi sententia, ad tuam humanitatem, Christe, currentem, & ad sanctum Habitum nunc accedentem, Saluator suscipe.

Suaue tuum iugum subire, & onus tollere concede, benigne Domine, multorum meorum criminum pondus excutiens: vt misericors.

Lubricum peccati amodo vitare, præsta rore gratiæ tuæ commissorum à me immensorum criminum sordes abstergens.

Qui propter nos carnem induisti, & pro nobis vt humanus mortem oppetiisti; carnalibus inquinamentis ad se accedentem, misericors, expurga.

Deipara.

Refugium, protectionem, & asylum manifestum te possidentes, qui te Dei genitricem, sanctissima, sentimus: diuini intuitus custodia habemur dignum.

Canticum tertium. Confirma nos in.

Reconciliare, Christe, ad te recurrenti famulo, & hunc ad sanctorum normam deuotè & iustè vitam componere concede.

Sacrum hunc habitum ad te recurrenti, fideli seruo tuo fac esse in morum mutationem, in vitæ conuersionem, & delictorum expiationem.

Qui solus bonus, & mortem hominum non vis, misericors: seruum tuum tibi procidentem sanctorum cœtui annumera.

Tua nunc via incedere volentem, & cruciferam amplecti vitam aggressum, à prioribus delictis munda me, humane Domine.

Deipara.

Euæ maledictionem dissoluisti, ô pura, quæ peperisti benedictionem inconsumptam mundo, velut è perenni fonte emittentem, Saluatorem nostrum, Mater Virgo.

Sessio. Tonus quartus.

Citus præueni.

Post me venire cupientes, inquit, mundi oblectamenta, parentes qui vos genuerunt, filios & vxores, fratres & amicos, diuitias & domos, cognatos & seruos abnegate: & Apostolorum meorum dignitatem assumite.

Canticum quartum. Domine audiui.

Vt olim prodigum, ac velut publicanum, ô Verbum Dei humanitate præstans, me suscipe.

Redemptor noster factus es, in cruce mundi pretium soluens. Ideo tibi procido, libera me Domine.

Gratia tua, & lumine diuinæ tuæ cognitionis in Baptismo signatum, ouem rationalis gregis me effice.

Qui Lazarum à mortuis suscitasti, & me peccati stimulo morti traditum, viuifica, Domine.

Deipara.

Benedicta, tota pura Mater Dei, tua me protectione, & in sacro tuo asylo, serua Domina.

Canticum quintum. Luminis author.

Tua obedientia, Christe, vt Deus, inobedientiam nostram dissoluisti: & per pœnitentiam & fidem, regni ingressum nobis aperuisti.

Qui me supremo cum tui neglectu vitam hucusque transegisse cernis, adesto mihi, Christe curæ tuæ vigilantia: & iustitiæ thorace indue.

Qui fide & regenerationis lauacro me à primi parentis maledictione abluisti; grauibus delictis nunc coinquinatum, lachrymarum fontibus emunda.

Incuruum & in terram inclinatum, Domine, graui & mortifero criminum pondere, tua viuifica manu erige.

Deiparæ.

Æqualis existens Patri secundùm causæ expertem formam, æqualis nobis factus es, ex matre concubitus nuptialis experte; cui precibus, Deus homo, salua me.

Νῦν θέλοντα τὴν σὴν ὁδὸν πορεύεσθαι, καὶ βίον ἑλέσθαι τὸν σταυροφόρον προσδεξάμενος καθάρισον τῶν προτέρων πταισμάτων με, φιλάνθρωπε.

Θεοτόκιον.

Τῆς Εὔας τὴν ἀρὰν διέλυσας, τεκοῦσα τοῖς πᾶσι τὴν εὐλογίαν ἀδαπάνητον πηγάζοντα, τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου, μήτηρ παρθένε.

Κάθισμα ἦχος δ'.

Ταχὺ προκατάλαβε.

a Οἱ θέλοντες ἔρχεσθαι, φησὶν ὀπίσω μου, ἀρνήσασθε τὰς κοσμικὰς ἀφορμάς. γονεῖς τοὺς γεννήσαντας, τέκνα τε, καὶ γυναῖκας, ἀδελφούς τε καὶ φίλους, χρήματα καὶ οἰκίας, συγγενεῖς τε καὶ δούλους, καὶ δέξασθε ἀξίωμα τῶν ἀποστόλων μου.

Ωδὴ δ'. Εἰσακήκοα κύριε.

Ἐπιστρέφοντα δέξαι με, λόγε θεοῦ, τὸν ἄσωτον ὡς πάλαι, καὶ ὡς τὸν τελώνην, μόνε φιλάνθρωπε.

Λυτρωτὴς ἡμῶν γέγονας σταυρῷ τὸν κόσμον ἀγοράσας. διὸ σοι προσπίπτω, ῥῦσαί με, δέσποτα.

Σημειωθέντα χάριτι, καὶ φωτισμῷ τῆς σῆς θεογνωσίας, λογικῆς σου ποίμνης δεῖξόν με πρόβατον.

b Ὁ ἐγείρας τὸν Λάζαρον, καὶ τὸν νεκρὸν κἀμὲ τὸν νεκρωθέντα ἁμαρτίας κέντρῳ, ζώωσον δέσποτα.

Θεοτόκιον.

Εὐλογημένη πανάγνε, μῆτερ θεοῦ τῇ σῇ με προστασίᾳ, καὶ τῇ θείᾳ σκέπῃ φρούρησον, δέσποινα.

Ωδὴ ε'. Ὁ τοῦ φωτὸς χορηγός.

Ὑπακοῇ σου Χριστέ, τὴν ἡμετέραν ὡς θεὸς ἔλυσας παρακοήν, καὶ τῆς βασιλείας τὴν εἴσοδον ἡμῖν διὰ μετανοίας καὶ πίστεως ἔδειξας.

Διατελέσαντά με ἐν ἀμελείᾳ τὴν ζωὴν βλέπων με, τῇ προσοχῇ τῆς ἐπιμελείας ἐπίστησον Χριστέ, τὸν δικαιοσύνης ἐνδύσας με θώρακα.

Ὁ διὰ πίστεως, πάλιν τε καὶ λουτροῦ, πλύνας με προγονικῆς ἀρᾶς, νῦν δακρύων ἀπόπλυνον πηγαῖς, καταρυπωθέντα δεινοῖς πλημμελήμασιν.

Κατακαμφθέντα, καὶ νενευκότα με πρὸς γῆν δέσποτα, τῷ ἐπαχθεῖ καὶ θανατηφόρῳ πταισμάτων φορτίῳ, τῇ σῇ ζωηφόρῳ χειρὶ ἐπανόρθωσον.

Θεοτόκιον

Ἴσος ὑπάρχων πατρὶ, κατὰ τὴν ἄναρχον μορφὴν γέγονας ἴσος ἡμῖν. ἐξ ἀπειρογάμου γυναικὸς μητρός, ἧς ταῖς ἱκεσίαις, θεάνθρωπε, σῶσόν με.

Ὠδὴ ϛʹ. Εἰς ἄβυσσον πλημμελημάτων.

Μὴ παρίδῃς τὸ πλάσμα σου δέσποτα, ἀλλὰ τοῦ σταυροῦ σου τῇ χάριτι σῶσόν με, καὶ τῷ τιμίῳ αἵματι, ὃ ἐκ θείας πλευρᾶς σου ἐκχέεις.

Ὡς μὴ ὄντα με πρότερον ἔπλασας, οὕτως ἀπολλύμενον ταῖς ἁμαρτίαις με ἀναζητήσας σῶσόν με, ὡς ποιμὴν ἀγαθός τε καὶ εὔσπλαγχνος.

Μακαρίων ἐλπίδων μέτοχόν με τῶν ἀποκειμένων πᾶσι τοῖς ἀξίοις σου, ὧν τὴν ζωὴν μιμήσασθαί με κατάξίωσον, μόνε φιλάνθρωπε.

Θεοτόκιον.

Ὁ χερσὶν ἀκηράτοις μορφώσας με, πάλιν ἀνεμόρφωσεν ἀχρειωθέντα δι' ὅλου ἐκ τῆς γαστρός σου δέσποινα, προσλαβόμενος με τελείως, ὡς εὔσπλαγχνος.

Κοντάκιον. Ἀγκάλας πατρικάς.

Ὠδὴ ζʹ. Εἰκόνος χρυσῆς.

Ἰθύνας πρὸς σὲ τὰς ὁδούς μου ἀγαθὲ, καὶ τὴν καρδίαν μου, ἀνακαινώσει θείου πνεύματος, παλαιωθέντα ἀνάπλασον τῆς ἁγιωσύνης τῷ κάλλει, καλλωπίσας βοῶντά σοι· εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Χειρὸς δεξιᾶς τῆς ἐμῆς ὡς ἀγαθὸς ἐπιλαβόμενος πρὸς πολιτείαν σοι εὐάρεστον, εὐθυπορεῖν με ἀνάδειξον, καὶ πρὸς τελειότητα βίου ἀναβαίνειν, βοῶντά σοι· εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ῥαθύμως τὸν πρὶν διεξάγων τὸν ἐμὸν βίον ὁ δείλαιος, σοὶ τῷ δεσπότῃ νῦν προσέρχομαι σου πεποιθὼς ἀγαθότητι, καὶ τῇ εὐσπλαγχνίᾳ σου μόνῃ, καὶ προσπίπτω κραυγάζων σοι· εὐλογητὸς εἶ ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἱστίῳ σταυροῦ, καὶ ταῖς αὔραις τοῦ σεπτοῦ καὶ θείου πνεύματος, πρὸς τὸν λιμένα καθοδήγησον τοῦ σοῦ ἐνδόξου θελήματος, καὶ πρὸς οὐρανῶν κληρουχίαν, καὶ ἀξίωσον ψάλλειν σοι· εὐλογητὸς εἶ ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν.

Θεοτόκιον.

Σωτῆρα θεὸν, καὶ τοῦ κόσμου λυτρωτὴν πανάγνε τέτοκας. ὃν νῦν δυσώπει τὴν εὐπρέπειαν τῶν ἀρετῶν καὶ φαιδρότητα, καὶ τὴν τῆς ἀσκήσεως χάριν ἀμφιάσαι τοὺς ψάλλοντας· εὐλογημένη ἡ θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

Ὠδὴ ηʹ. Κάμινος ποτέ.

Τρόπαιον ἡμῖν κατὰ τοῦ διαβόλου τοῦ σταυροῦ σου τύπον δέδωκας, ἐν ᾧ καταβαλλόμεθα τὰ ἐκείνου μηχανήματα, καὶ πονηρὰ φρυάγματα, κράζοντες· εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα κυρίου τὸν κύριον.

Cant. sextum. In abysso delictorum.

Ne despicias creaturam tuam, Domine: verum crucis tuæ gratiâ, & pretioso sanguine, diuino tuo latere effuso, salua me.

Vt me, cùm prius non essem, creasti, sic & peccatis perditum requirens, salua me, vt Pastor bonus & clemens.

Beatæ spei omnibus te dignis repositæ participem me fac, & eorum vitam me imitari præsta, qui solus humanus es.

Deiparæ.

Incontaminatis manibus qui me formauit, perditū omnino reformauit iterum: ex tuo vtero, Domina, carnem meam integrè assumens, vt benignus.

Breuiculum. Paternos sinus.

Canticum septimum. Imaginis aureæ.

Ad te vias meas, & cor meum dirigens, ô bone, Sancti Spiritus renouatione, & sanctitatis decore inueteratum reforma, adornans me clamantem ad te. Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Manu dextra me apprehensum, ad tibi placitum vitæ genus contendentem, & ad vitæ perfectionem conscendentem me renuncia, clamantem ad te. Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Priorem vitam qui negligenter transegi infœlix, ad te Dominum, tuæ humanitati & soli pietati confisus accedo, & procido clamans ad te, Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Crucis velo, & venerandi diuinique spiritus auris, ad gloriosæ tuæ voluntatis portum, & ad cœlorum consortium deduc, & concede tibi psallere. Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Deiparæ.

Saluatorem Deum, & mundi Redemptorem, immaculata, peperisti; quem nunc precare, & virtutum decore & cultu, & religiosæ exercitationis gratiam exornet canentes. Benedicta tu Deum carne enixa.

Canticum octauum. Fornax aliquando.

Trophæum nobis aduersus diabolum crucis figuram dedisti, in qua eius machinamenta, & subtiles eius astus dissipamus; clamantes. Benedicite omnia opera Domini Domino.

Gratiam nobis elargitus es, vt possimus renouari baptismo, confessione, vitæ puritate, lachrymarũ effusione, & vera germanaq; pœnitentia, ô benigne.

Carnis affectus menti subiicere per temperantiam, religiosam exercitationem, morum emendationem, à malis abstinentiam, & indeficientem mandatorum tuorum obseruantiam seruis tuis largire.

Adoptionis tuæ formam nobis impressam, virtute & gratia diuini tui Spiritus, & humanitatis incomprehensæque tuæ bonitatis arte, vt propitiatu facilis in me renoua.

Deipara.

Delictorum disrumpe vincula, & chirographum peccati eius qui ad diuinum habitum accedit, dele: hilaritate, deuotione & fide orthodoxa fultum illum conseruans immaculata.

Cat. nonũ. Genitoris principii expertis.

VOcationi, & sancto habitui condignè conuersari, Verbum Dei, mihi præbe: peccatorum sordes, & delictorum affectus diuina tua gratia absterge, misericors.

Salua me, precor, qui Saluator vocaris, puro corde ad te tendentem: & prauitatis pondere, à me amoto misericorditer me quiescere concede, qui solus omnipotens misereris.

Christus, vt verè benignus & humanus, diuina charismata ad se reuersis elargitur: diuinoque gratiæ throno deuotè propinquantibus, munus sinceræ bonitatis distribuit.

Qui tuæ voluntati æquali concursu tendentem habes potestatem, Euangelii tui ministros nos esse ostende, Verbum: & quæ tecum iniuimus pacta, sanctorum tuorum precibus, ô vitæ largitor, nos tribue. *Deipara.*

Filium tuum benignum, immaculatum, precare, sacri Habitus candidatum. ad Religionis desideratum finem deuotissimè peruenire: te namque illibatam auxiliatricem habemus.

Versus similares. Tonus idem.

Cùm è ligno.

AD te fide recurrentem, Domine, per semitas iustitiæ tuæ me deduc, qui solus clemens es; & grauiter

Ἔδωκας ἡμῖν τὸ δύνασθαι, τὴν χάριν, ἀνανεοῦσθαι τοῦ βαπτίσματος, δι' ἐξαγορεύσεως, διὰ βίου καθαρότητος, διὰ δακρύων χύσεων καὶ διὰ μετανοίας γνησιωτάτης φιλάνθρωπε.

Πάθη τῆς σαρκὸς, τῷ νῷ καθυποτάξαι δι' ἐγκρατείας καὶ ἀσκήσεως παράσχου τοῖς δούλοις σου διὰ τρόπων βελτιώσεως, δι' ἀποχῆς τοῦ χείρονος, καὶ τῆς ἀδιαλείπτου τῶν ἐντολῶν σου τηρήσεως.

Αἰνοῦσιν ἡμῖν τῆς σῆς υἱοθεσίας τοὺς χαρακτῆρας ἀνακαίνισον τοῦ θείου σου πνεύματος, ἐνεργείᾳ τε καὶ χάριτι, ὡς μόνος εὐδιάλλακτος, τέχνῃ φιλανθρωπίας, καὶ ἀκηράτου χρηστότητος.

Θεοτόκιον.

Ῥῆξον τὰς σειρὰς τὰς τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ἁμαρτίας τὸ χειρόγραφον, τοῦ τῷ θείῳ σχήματι προσιόντος ἱλαρότητι καὶ εὐλαβείᾳ, πάναγνε, πίστει τῇ ὀρθοδόξῳ ἐρηρεισμένον φυλάττουσα.

Ὠδὴ θ'. Ἀνάρχου γεννήτορος.

ΑΞίως τῆς κλήσεως, καὶ τοῦ ἁγίου σχήματος πολιτεύεσθαι, λόγε θεοῦ, παράσχου μοι, τὸν τῆς ἁμαρτίας μου ῥύπον καὶ τὰς βουλὰς τῶν παραπτωμάτων τῇ σῇ θείᾳ χάριτι ἐξαλείψας, πολυέλεε.

Σωτὴρ ὡς καλούμενος διάσωσόν με δέομαι, καθαρᾷ σοι καρδίᾳ τὸν προστρέχοντα, καὶ τὸ τῆς κακίας μου βάρος ἀφελὼν, ὡς μόνος οἰκτίρμων, συμπαθῶς ἀνάπαυσον ὡς ὑπάρχων παντοδύναμε.

Χριστὸς νῦν χαρίζεται, χρηστός μου ὢν καὶ εὔσπλαγχνος, τοῖς αὐτῷ προσιοῦσι θεῖα χαρίσματα, τοῖς προστρεχομένοις τῷ θείῳ πανευλαβῶς τῆς χάριτος θρόνῳ δωρεὰς χρηστότητος ἀκηράτου παρεχόμενος.

Ὁ ἔχων συντρέχουσαν τῇ σῇ βουλῇ τὴν δύναμιν, ὑπηρέτας ἀξίους ἡμᾶς ἀνάδειξον τοῦ εὐαγγελίου σου, λόγε· καὶ τὰς πρὸς σὲ συνθήκας πληρῶσαι, εὐχαῖς τῶν ἁγίων σου, ζωοδότα, καταξίωσον. Θεοτόκιον.

Υἱόν σου τὸν εὔσπλαγχνον, πανάμωμε δυσώπησον, τὸν πιστῶς προσιόντα τῷ θείῳ σχήματι, πρὸς τὸ τῆς ἀσκήσεως φθάσαι πανευλαβῶς πολύευκτον τέλος, σὲ γὰρ τὴν πανάχραντον ἀντιλήπτορα κεκτήμεθα.

Στιχηρὰ προσόμοια ἦχος ὁ αὐτός.

Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου.

ΠΙστῶς προστρέχοντα πρὸς σὲ, δέσποτα, τῆς σῆς ἐπὶ τρίβοις δικαιοσύνης με στήσας καθοδήγησον, ὡς μόνος εὔσπλαγχνος, καὶ δεινῶς πε-

πλωτόζα με, ἢ κατερραγμένον, πλὴν τῇ πλημμελημάτων μου σῶτερ, ἀνόρθωσον. σῇ γὰρ πεποιθὼς συνεργίᾳ, τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν Σωτὴρ ἐπὶ στρχομαι, φιλάνθρωπε.

Ἔχων τὴν πηγὴν τῶν ἀγαθῶν, τὸ ἁμαρτωλὸν ὁ μὴ θέλων Χριστὲ τὸν θάνατον, δι' ἄφατον ἔλεος, ἀλλὰ μετάνοιαν, τοῖς πιστοῖς χαριζόμενος τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ὑπὲρ κατάληψιν οἰκονομίαν σου. δέξαι, προσιόντα προθύμως σχήματι τῷ θείῳ, καὶ σῶσον τῇ φιλανθρωπίᾳ σου προσπίπτοντα.

Τεῖχος ὑπερβήσομαι ἐν σοὶ τὸ τῆς ἁμαρτίας μου, σῶτερ, ἢ λυτρωθήσομαι· σὺ γὰρ ἀπεπλήρωσας τὸ ἐμὸν ὄφλημα, καὶ τιμῆς με ἠγόρασας αἰχμαλωτισθέντα, τὸν τῆς ἀγαθότητος ἐπιδεικνύμενος πλοῦτον, καὶ τὴν τῆς εὐσπλαγχνίας ἄβυσσον πηγάσαι θελήσας πᾶσι τοῖς ὑμνοῦσί σε, φιλάνθρωπε. d Πάντων προστατεύεις ἀγαθή. Θεοτόκιον.

ʃ Εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς εἰσόδου γινομένης τοῦ εὐαγγελίου· ἀποβαλεῖ ὁ μέλλων λαμβάνειν τὸ ἅγιον σχῆμα, τὸ ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κάλυμμα, καὶ τὰ ἐν τοῖς ποσὶ καλλίγια.

Καὶ ποιήσας μετανοίας γ΄. ἵσταται.

Καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον, λέγομεν τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας, εἶτα τὰ παρόντα ἀντίφωνα.

Ἦχος δ΄.

Ἤθελον δάκρυσιν ἐξαλεῖψαι, τῶν ἐμῶν πλημμελημάτων κύριε τὸ χειρόγραφον, καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς μου, διὰ μετανοίας εὐαρεστῆσαί σοι. ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς ἀπατᾷ με, καὶ πολεμεῖ τὴν ψυχήν μου. Κύριε πρὶν εἰς τέλος ἀπόλωμαι, σῶσόν με.

e Τίς χειμαζόμενος ἢ προστρέχων τῷ λιμένι τούτῳ οὐ διασώζεται; ἢ τίς ὀδυνώμενος ἢ προσπίπτων τῷ ἰατρείῳ τούτῳ οὐ θεραπεύεται; δημιουργὲ τῶν ἁπάντων καὶ ἰατρὲ τῶν νοσούντων. Κύριε πρίν.

f Πρόβατον εἰμὶ τῆς λογικῆς σου ποίμνης, καὶ πρὸς σὲ καταφεύγω τὸν ποιμένα τὸν καλὸν, ζήτησόν με πλανηθέντα ὁ θεὸς, καὶ ἐλέησόν με.

Δόξα. καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Ἐκ παντοίων κινδύνων. Ἀντίφωνον β΄.

Ἐν τῇ πηγῇ τῇ μυστικῇ τῆς ἀναγεννήσεως υἱοθεσίαν λαβὼν καὶ ἀπολαύσας, ἐν ἀμελείᾳ τὴν ζωὴν, καὶ ἐν πλημμελήμασιν ἐκδαπανήσας ἀγαθέ, νῦν κραυγάζω σοι, δακρύων μετανοίας πηγὴν μοι δώρησαι, καὶ ἀποπλῦναι τὸν ῥύπον τῶν ἐμῶν πλημμελημάτων, παντοδύναμε σωτὴρ καὶ πολυέλεε.

Δόξα. καὶ νῦν.

lapsum confractumque delictorum copia, Saluator, erige: tua namque fretus ope, Angelicum vitæ genus adorior, humane.

Qui bonorum possides fontem, nec peccatorum vis mortem, sed pœnitentiam propter clementiam tuam immensam, Christe, fidelibus dispensationem captum omnem superantem agnoscentibus, elargitus es: suscipe spontaneum diuini habitus candidatum, & salua tuæ clementiæ procidentem.

In te peccati murum transgrediar, Saluator, & liberabor: tu enim debitum meum exoluisti, & pretio me captiuum redemisti proferens benignitatis diuitias; & clementiæ abyssum scaturire iubens, omnibus te celebrantibus, humane.

Omnium curam habes, ô bona. *Deipara.*

In Missa peracto Euangelij Ingressu, abijcit sancti habitus candidatus capitis tegimen, & quas habet in pedibus caligas.

Et ter reuerentiam corporis demissione exhibens, stat.

Et post Ingressum, dicimus diei dimissorium: & exinde præsentia Antiphona.

Tonus quartus.

Delictorum meorum chirographum lachrymis meis obliterare, & residuum vitæ tempus in placita tibi pœnitentia consumere vellem: verum seducit me inimicus, & animæ bellum infert, Domine, priusquam funditus peream, salua me.

Quis fluctibus agitatus ad portum hunc appellens non euadit? aut quis dolore iactatus, & procidens hoc remedio non curatur? omnium opifex & infirmorum medice, Domine, priusquam funditus, &c.

Rationalis tui gregis, ouis sum: & ad te Pastorem bonum confugio: require me errantem, Deus, & salua me.

Gloria. Et nunc. *Deiparæ.*

Ex omnibus periculis. *Antiph. 2.*

In mystico regenerationis fonte adoptionem nactus, in socordia & sceleribus postquam vitam consumpsi, ô bone, nunc ad te clamito. Lachrymarum pœnitentiæ fontem mihi præbe, & sordes delictorum meorum ablue, omnipotens & valdè misericors Saluator.

Gloria. Et nunc.

Peccatorum procella me agitat, Saluator, nec tempestatem amplius sustinere valens, tibi soli gubernatori procido. Velut Petro benignitatis manum mihi extende, & salua me.

Deiparæ.

Calamitatibus nostris erue nos, Mater Christi Dei omnium opificis genitrix: vt tibi cuncti canamus. Salue sola protectio animarum nostrarum.

Antiphonum tertium.

Vbi est mundi affectus? Vbi fluxarum rerum species? Nonne hæc cernimus, terram & cinerem? Quid igitur frustra labore consumimur? Vt quid mundo non renunciamus, & sequimur clamantem? Qui vult post me incedere, tollat crucem suam, & vitam æternam possidebit.

Venite, filij, audite me.

Venite, omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me; quia mitis sum, & humilis corde; & inuenietis requiem animabus vestris.

Versiculus. Erraui sicut ouis. Ouis sum rationalis tui gregis.

Quære illud suprà.

Venite adoremus, & procidamus, & ploremus coram Domino qui fecit nos.

Domine, Domine, respice de cœlo, & vide: & visita vineam istam: & perfice eam quam plantauit dextera tua.

Gloria. *Deiparæ.*

Sola pura & illibata Virgo.

Et. Paternos sinus.

Mox interrogat eum Sacerdos, dicens.

Vt quid accessisti, Frater, procidens sancto Altari, & sanctæ huic Societati?

Responsio. Monasticæ vitæ desiderio, venerande Pater.

Interrogatio. Cupis Angelico habitu ornari, & Monachorum cœtui aggregari?

Responsio. Quàm maximè, venerande Pater.

Interrogatio. Verè bonum & beatum opus elegisti, si perfeceris tamen: bona namque opera comparantur labore, & dolore absoluuntur.

Interrogatio. Spontaneâ animi sententiâ ad Dominum accedis?

Responsio. Ita, venerande Pater.

Ζάλη ἁμαρτημάτων περιέχει με, σωτὴρ, καὶ μηκέτι φέρων τὸν κλύδωνα, σοὶ προσπίπτω τῷ μόνῳ κυβερνήτῃ. ὡς τῷ Πέτρῳ τὴν χεῖρά μοι ἔκτεινον τῆς φιλανθρωπίας σου, καὶ σῶσόν με.

Θεοτόκιον.

Ρῦσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀνάγκων ἡμῶν, μήτηρ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ. ἡ τεκοῦσα τὸν τῶν ὅλων ποιητὴν, ἵνα πάντες κράζωμέν σοι, χαῖρε ἡ μόνη προστασία τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἀντίφωνον γ΄.

g 6 Ποῦ ἐστιν ἡ τοῦ κόσμου προσπάθεια, ποῦ g 6 ἐστιν ἡ τῶν προσκαίρων φαντασία; οὐκ ἰδοὺ ταῦτα βλέπωμεν γῆν καὶ σποδόν; τί οὖν κοπιῶμεν εἰς μάτην; τί δὲ οὐκ ἀρνούμεθα κόσμον, καὶ ἀκολουθοῦμεν τῷ κράζοντι; ὁ θέλων πορευθῆναι ὀπίσω μου, ἀναλαβέτω τὸν σταυρόν μου, καὶ ζωὴν κληρονομήσει τὴν αἰώνιον.

Δεῦτε τέκνα ἀκούσατέ μου.

h Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. h

Στίχος. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον.

Πρόβατον εἰμὶ τῆς λογικῆς σου ποίμνης.

Ζήτει αὐτὸ ἐπάνω.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν, καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς.

Κύριε κύριε ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε. καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην, καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιά σου.

Δόξα. Θεοτόκιον.

Η μόνη ἁγνὴ καὶ ἄχραντος παρθένος, καὶ τό. Ἀγκάλας πατρικάς.

i Εἶτα ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς λέγων. i

Τί προσῆλθες ἀδελφὲ, προσπίπτων τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, καὶ τῇ ἁγίᾳ συνοδίᾳ ταύτῃ;

Ἀπόκρισις. Ποθῶν τὸν βίον τῆς ἀσκήσεως, τίμιε πάτερ.

Ἐρώτησις. Ποθεῖς ἀξιωθῆναι τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος, καὶ καταταγῆναι ἐν τῷ χορῷ τῶν μοναζόντων;

Ἀπόκρισις. Ναὶ, τίμιε πάτερ.

Ἐρώτησις. Οντως καλὸν ἔργον καὶ μακάριον ἐξελέξω, ἀλλ' ἐὰν καὶ τελειώσῃς. τὰ γὰρ καλὰ ἔργα, κόπῳ κτῶνται, k καὶ πόνῳ κατορθοῦνται. k

Ἐρώτησις. Ἑκουσίᾳ σου τῇ γνώμῃ προσέρχῃ τῷ κυρίῳ;

Ἀπόκρισις. Ναὶ, τίμιε πάτερ.

Ἐρώτησις.

l Ἐρώτησις. l Μὴ ἐκ τινὸς ἀνάγκης ἢ βίας;

Ἀπόκρισις. Οὐχί, τίμιε πάτερ.

Ἐρώτησις. Ἀποτάσσῃ τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου;

Ἀπόκρισις. Ναὶ τοῦ θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

Ἐρώτησις. Παραμενεῖς τῷ μοναστηρίῳ καὶ τῇ ἀσκήσει, ἕως ἐσχάτης σου ἀναπνοῆς;

Ἀπόκρισις. Ναὶ τίμιε πάτερ.

Ἐρώτησις. Σώζεις μέχρι θανάτου τὴν ὑπακοὴν τῷ προεστῶτι, καὶ πάσῃ τῇ ἐν Χριστῷ ἀδελφότητι;

Ἀπόκρισις. Ναὶ τοῦ θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

Ἐρώτησις. Ὑπομένεις πᾶσαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν τοῦ μοναχικοῦ βίου; διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν;

Ἀπόκρισις. Ναὶ τοῦ θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

m Ἐρώτησις. m Φυλάττεις σεαυτὸν ἐν παρθενίᾳ καὶ σωφροσύνῃ καὶ εὐλαβείᾳ;

Ἀπόκρισις. Ναὶ τοῦ θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

n Καὶ εὐθὺς ἡ κατήχησις.

Βλέπε, τέκνον, οἵας συνθήκας δίδως τῷ δεσπότῃ Χριστῷ. ἄγγελοι γὰρ πάρεισιν ἀοράτως ἀπογραφόμενοι τὴν ὁμολογίαν σου ταύτην, ἣν μέλλεις ἀπαιτεῖσθαι ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὑπογράφομέν σοι o τὴν τελειοτάτην ζωήν, ἐν ᾗ κατὰ μίμησιν ἡ τοῦ κυρίου πολιτεία διαδείκνυται· διαμαρτυρόμενος ἅπερ χρὴ ἀσπάζεσθαί σε, καὶ ὅσαπερ δεῖ σε ἐκφυγεῖν. ἡ ἀποταγὴ τοίνυν p οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ κατὰ τὸν εἰπόντα, εἰ μὴ σταυροῦ καὶ θανάτου ἐπαγγελία. γίνωσκε οὖν ἀπὸ τῆς παρούσης ἡμέρας σταυροῦσθαι q καὶ νεκροῦσθαι τῷ κόσμῳ, διὰ τῆς τελειοτάτης ἀποταγῆς. ἀποτάσσῃ γὰρ γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικί, τέκνοις, πάπποις, συγγενείαις, ἑταιρείαις, φίλοις, συνηθείαις τοῖς κοσμικοῖς θορύβοις, φροντίσι, κτήσεσι, r ὑπάρξεσι, τῇ κενῇ καὶ ματαίᾳ ἡδονῇ τε, καὶ δόξῃ. καὶ οὐ ταῦτα μόνον τὰ προειρημένα, ἀλλ' ἔτι καὶ τὴν σαυτοῦ ψυχήν, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ κυρίου τὴν λέγουσαν· ὅς τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. εἰ οὖν ἀληθῶς ἀκολουθεῖν αὐτῷ ᾑρετίσω, καὶ εἰ ἀληθῶς κληθῆναι αὐτοῦ μαθητὴς ἐπιποθεῖς, ἑτοιμάσθητι ἀπὸ τοῦ παρόντος, μὴ πρὸς ἄνεσιν, μὴ πρὸς ἀμεριμνίαν, μὴ πρὸς τροφάς, μὴ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐπὶ γῆς τερπνῶν τε καὶ ἀπολαυστικῶν,

Interrogatio. Num ex necessitate quapiam, aut facta tibi vi?

Responsio. Non, venerande Pater.

Interrogatio. Renuncias mundo, & his quæ in mundo sunt secundùm Domini præceptum?

Responsio. Ita, Deo cooperante, venerande Pater.

Interrogatio. Perseuerabis in Monasterio, & exercitiis vitæ religiosæ, ad extremum vsque vitæ spiritum?

Responsio. Ita, venerande Pater.

Interrogatio. Obseruabis ad mortem vsque obedientiam Superiori, & toti in Christo Fraternitati?

Responsio. Ita, Deo cooperante, venerande Pater.

Interrogatio. Sustinebis omnem afflictionem & angustiam vitæ religiosæ propter regnum cœlorum?

Responsio. Ita, Deo cooperante, venerande Pater.

Interrogatio. Custodies teipsum in virginitate, temperantia, & deuotione?

Responsio. Ita, Deo cooperante, venerande Pater.

Et statim subditur instructio.

Vide, fili, quæ pacta cum Domino Christo inis. Adsunt enim Angeli promissa tua, quæ & in secundo aduentu Domini nostri Iesu Christi à te sunt repetenda, inuisibiliter describentes. Vitam itaque perfectissimam, ad cuius instar Domini conuersatio exprimitur, ob oculos pono: contestatus, & quæ te amplecti, & quæ auersari necesse est. Renunciatio igitur nihil aliud est, iuxta dictum illud, nisi crucis & mortis professio. Hoc igitur etiam à præsenti die firmiter constitue, vt per renunciationem perfectam in crucem agaris, & moriaris mũdo. Renuncias enim parentibus, fratribus, vxori, filiis, patribus, cognationibus, societatibus, amicis consuetis mundo turbis, possessionibus, diuitiis, inani voluptati, & vanæ gloriæ. Nec tantùm præfata abnegas, verum & tuam ipsius animã, iuxta vocem Domini dicentem: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Si ergo eum sequi elegisti, & si eius discipulus verè vocari desideras: disponere ab hoc temporis momento non ad requiem, non ad incuriam, non ad cibos, non denique ad reliqua quæ iucunda, aut visu suauia sunt super terram,

sed ad spiritualia certamina, ad carnis continentiam, ad animæ expurgationem, ad vilem paupertatem, ad commodum luctum, ad tristia cuncta & laboriosa luxuriantis in Christo vitæ. Etenim & esurire tibi necesse est, & sitire, & nudum esse, iniuriis, calumniis, & opprobriis affici, exprobari, abiici, & aliis molestiis, quibus vita hæc quæ secundùm Deum est insignitur, circumferri. Cumque hæc omnia sustinueris, gaude, inquit, quia merces tua magna est in cœlis. Gaudio gaude, & exultatione exulta: quia hodie elegit te, & separauit Dominus Deus à vita mundana, & velut in conspectu suo posuit, in agmine Monastici Ordinis, in exercitu Angelicoformis vitæ, in culmine conuersationis cœlestia imitantis. Ipsi Angelicè deseruire, ipsi ex integro obsequi, cœlestia sapere, superna quærere tibi incumbit. Nostra enim conuersatio, ait Apostolus, in cœlis est. O nouam vocationem; ô mysterij donum: Secundum baptisma suscipis hodie, Frater, ex abundantia donorum clementissimi Dei, & a peccatis tuis purgaris: filius lucis eris, & congaudet tibi cum sanctis Angelis suis Christus Deus noster tuæ pœnitentiæ gratia, & vitulum saginatum tibi mactat. Dignè igitur tua vocatione ambula, extrica te à vanarum rerum affectu; deorsum te trahentem cupiditatem auersare omnem tuum amorem ad cœlestia transfer, neq; omnino ad ea quæ retro sunt conuertaris; ne sicut vxor Lot statua salis fias, vel vt canis ad vomitum remees; ne in te Domini verbum impleatur: Quia nullus mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est ad regnum cœlorum. Nec enim modicum imminet tibi periculum, si præfata pollicearis, & deinceps pollicita paruipēdas: aut si ad priorem vitā reuertaris, aut à Patre separeris, & à societate Fratrum exercitiis religiosis vacantium, aut si etiam in Monasterio perseueres, cùm contēptu tamen & negligētia dies tuos transigas: quādoquidem grauiorē multo quam prius pœnā subibis in tremēdo & incorrupto Christi tribunali, quanto gratiam abundantiorem receperis. Et fœlicius tibi contigisset, iuxta sacrum verbum, non vouere, quàm vouere, & vota non persoluere. Neque iterum in animum inducas, quasi præcedenti tempore mora quam hic egisti, satis tibi aduersus contrarias inimici potestates decertatū sit: imo potius certus sis, te ab hinc maiora luctæ certamina subiturum.

ἀλλὰ πρὸς ἀγῶνας πνευματικούς, πρὸς ἐγκράτειαν σαρκός, πρὸς καθαρισμὸν ψυχῆς, πρὸς πτωχείαν εὐτελῆ, πρὸς πένθος ἀγαθόν, πρὸς πάντα τὰ λυπηρὰ καὶ ἐπίπονα τῆς χαροποιοῦ κατὰ Θεὸν ζωῆς. καὶ γὰρ πεινάσαι ἔχεις, καὶ διψῆσαι, καὶ γυμνητεῦσαι, ὑβρισθῆναί τε καὶ χλευασθῆναι, ὀνειδισθῆναί τε καὶ διωχθῆναι, καὶ πολλοῖς ἄλλοις πειρασθῆναι λυπηροῖς, οἷς ἡ κατὰ Θεὸν ζωὴ χαρακτηρίζεται. καὶ ὅταν ταῦτα πάντα πάθῃς, χαῖρε φησίν, ὅτι πολὺς ὁ μισθός σου ἐν τοῖς οὐρανοῖς [illegible] χαρᾷ οὖν χαῖρε καὶ ἀγαλλιάσει ἀγαλλιῶ· ὅτι σήμερον ἐξελέξατό σε καὶ διεχώρισε Κύριος ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς, καὶ ἔστησεν ὡς ἐν προσώπῳ αὐτοῦ, ἐν τῷ τάγματι τῆς μοναδικῆς τάξεως, ἐν τῇ στρατιᾷ τῆς ἀγγελοειδοῦς ζωῆς, ἐν τῷ ὕψει τῆς οὐρανομιμήτου πολιτείας. αὐτῷ ἀγγελικῶς λατρεύειν, αὐτῷ ὁλοκλήρως δουλεύειν, τὰ ἄνω φρονεῖν, χρή, τὰ ἄνω ζητεῖν. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα κατὰ τὸν ἀπόστολον, ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. ὢ τῆς καινῆς κλήσεως; ὢ τῆς δωρεᾶς τοῦ μυστηρίου; δεύτερον βάπτισμα λαμβάνεις σήμερον ἀδελφέ, τῇ περιουσίᾳ τῶν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ δωρεῶν, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν σου καθαίρῃ, καὶ υἱὸς φωτὸς γίνῃ, καὶ αὐτὸς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν συγχαίρει μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀγγέλων ἐπὶ τῇ σῇ μετανοίᾳ, θύων σοι τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ἀξίως τοιγαροῦν τῆς κλήσεως περιπάτησον, ἀπαλλάγηθι τῆς τῶν ματαίων προσπαθείας. μίσησον τὴν πρὸς τὰ κάτω ἕλκουσάν σε ἐπιθυμίαν, ὅλον σου τὸν πόθον μετάθες πρὸς τὰ οὐράνια. μηδ᾽ ὅλως στραφῇς εἰς τὰ ὀπίσω, ἵνα μὴ γένῃς στήλη ἁλός, ὡς ἡ γυνὴ τοῦ Λώτ, ἢ ὥσπερ κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον ἐπιστρέφων· μὴ πληρωθῇ ἐπὶ σὲ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου. ὅτι οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ᾽ ἄροτρον καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ γὰρ οὐκ ἔστι σοι μικρὸς ὁ κίνδυνος ἐπαγγελλομένῳ νῦν πάντα τὰ προειρημένα φυλάττειν· ἔπειτα καταλιγωρῆσαι τῆς ἐπαγγελίας. καὶ ἢ πρὸς τὸν πρότερον βίον ἐπαναδραμεῖν ἢ τοῦ πατρὸς χωρισθῆναι, καὶ τῶν συνασκουμένων ἀδελφῶν, ἢ μένοντα καὶ καταφρονητικῶς ζῆσαι τὰς ἡμέρας σου. ἐπεὶ βαρυτέρας ἕξεις τὰς εὐθύνας παρὰ ὃ πρὶν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ ἀδεκάστου βήματος τοῦ Χριστοῦ, ὅσῳ πλείονος χάριτος ἀπολαύσας αὐτῆς. καὶ καλόν σοι ἦν ὡς τὸ λόγιον, μὴ εὔξασθαι, ἢ εὔξασθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι. μηδὲ πάλιν οἰηθῇς, ὡς διὰ τοῦ προλαβόντος χρόνου τῆς ἐν κόσμῳ διατριβῆς ἱκανῶς ἠγωνίσω πρὸς τὰς ἀοράτους δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλὰ γίνωσκε ὅτι μᾶλλον ἀπὸ τοῦ νῦν μέλλουσιν ἀναδέξονταί σε μείζονες ἀγῶνες τῆς πρὸς αὐτὸν πάλης.

σει δὲ κατὰ σοῦ οὐδαμῶς, πεφραγμένον σε εὑρίσκων, τῇ τε πρὸς τὸν ὁδηγοῦντά σε Χριστὸν πίστει καὶ ἀγάπῃ, καὶ τῇ πρὸς πᾶσαν ὑπακοὴν καὶ ταπείνωσιν εὐθύτητι. διὰ τοῦτο ἀπέστω ἀπό σου ἀνηκοΐα, ἀντιλογία, ὑπερηφανία, ἔρις, ζῆλος, φθόνος, θυμός, κραυγή, βλασφημία, λαθροφαγία, παῤῥησία, μερικὴ φιλία, ἀργολογία, φιλονεικία, γογγυσμός, ψιθυρισμός, ἐπίκτησις ἰδιάζουσα οἱουδήποτε πράγματος, καὶ τὰ ἄλλα πάντα τῆς κακίας εἴδη δι᾽ ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας, καὶ ῥιζοῦν ἐπιχειρεῖ ἐν ἑαυτοῖς ὁ τῶν ψυχῶν φθορεύς. μᾶλλον δὲ ἀντ᾽ αὐτῶν, κτῆσαι τὰ πρέποντα ἁγίοις, φιλαδελφίαν, ἡσυχίαν, ἐπιείκειαν, εὐλάβειαν, μελέτην τῶν θείων λογίων, ἀνάγνωσιν, τήρησιν καρδίας ἐκ ῥυπαρῶν λογισμῶν, ἐργασίαν τὴν κατὰ δύναμιν, ἐγκράτειαν, ὑπομονὴν μέχρι θανάτου, ἐφ᾽ ᾧ πατρὶ τὰς συνθήκας σὺ δέδωκας πρόσθεν καὶ τελευταῖον ἐξαγγελίαν τῶν τῆς καρδίας σου κρυπτῶν, καθὼς αἱ θεῖαι ὑποδεικνύουσι γραφαί. ἐβαπτίζοντο γάρ, φησιν, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

Ταῦτα πάντα οὕτω καθομολογεῖς, ἐπ᾽ ἐλπίδι τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν ταύταις ταῖς ὑποσχέσεσι διακαρτερεῖν συντάσσῃ μέχρι τέλους ζωῆς, χάριτι Χριστοῦ;

Ἀπόκρισις. Ναὶ τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος, τίμιε πάτερ.

Εἶτα λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ο Πανοικτίρμων ὢν Θεὸς καὶ πολυέλεος, ὁ τὰ ἄχραντα σπλάγχνα τῆς αὐτοῦ ἀνεξιχνιάστου ἀγαθότητος ὑπανοίγων παντὶ τῷ προσερχομένῳ αὐτῷ πόθῳ καὶ ἀγάπῃ θερμῇ, ὁ εἰπὼν ὅτι ἐπιλήσεται γυνὴ τὰ ἔγγονα αὐτῆς, ἡ ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου, ὁ καὶ τὸν σὸν πόθον εἰδώς, καὶ τῇ προθέσει σου ἐπιβαλὼν τὴν παρ᾽ αὐτοῦ δύναμιν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν· ἐπιλάβοιτο, καὶ ἐναγκαλίσαιτο, καὶ ὑπερασπίσαι, καὶ γένοιτό σοι τεῖχος ὀχυρὸν ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ, πέτρα ὑπομονῆς, παρακλήσεως ἀφορμή, εὐθυμίας χορηγός, εὐψυχίας πορισμός, ἀνδρίας συναγωνιστής, συγκοιταζόμενος, συνανιστάμενος, γλυκαίνων καὶ εὐφραίνων σου τὴν καρδίαν τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου αὐτοῦ πνεύματος, ἀξιῶν σε καὶ τῆς μερίδος τῶν ἁγίων καὶ ὁσίων πατέρων ἡμῶν Ἀντωνίου, Εὐθυμίου, Σάββα, καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς. μεθ᾽ ὧν καὶ κληρονομήσεις τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, καὶ ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, σὺν τῷ πατρί, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

Nuſquam autem præualebit hoſtis, ſi te valida fide & dilectione ad ducem tuum Chriſtum, & ad omnem obedientiam & humilitatem rectitudine, circumuallatum inueniat. A te propterea longius abeat omnis inobedientia, contradictio, ſuperbia, diſſidium, zelus, inuidia, ira, clamor, blaſphemia, furtiua comeſtio, loquẽdi libertas, priuata amicitia, vaniloquium, contentio, murmuratio, ſuſurratio, priuata poſſeſſio cuiuſcumque rei, & alia cuncta nequitiæ genera, propter quæ ira Dei venit in talia operantes, & per ipſa radices mittere molitur animarum corruptor. Ex aduerſo potius ſanctis decẽtia comparare fraternum amorem, quietem, manſuetudinem, pietatem, verbi ſacri meditationem, lectionem, cordis cuſtodiam à prauis cogitationibus, ſecundùm vires tuas laborem, continentiam, patientiam vſque ad mortem: de quibus patri tuo ſpiritali iam argumenta velut pignora prius exhibuiſti, & vltimo omnium cordis tui ſecretorum enunciationem: ſicut diuina eloquia innuunt. Baptizantur enim, inquiunt, confitentes peccata ſua.

Cætera huiuſmodi ſic polliceris in ſpe virtutis Dei, & his pollicitis ſtaturum te paciſceris, vſque ad vitæ terminum, cum gratia Chriſti?

Reſponſio. Ita, Deo cooperante, venerande Pater.

Mox dicit Orationem hanc Sacerdos.

Miſerator & valdè miſericors Deus, qui illibata inueſtigabilis ſuæ bonitatis viſcera, omni, deſiderio & feruenti charitate ad ſe accedenti aperit: qui dixit quia mulier filiorum ſuorum obliuiſcitur, & non obliuiſcar tui: ille qui deſiderium tuum nouit, & propoſito tuo virtutem adiecit ad mandata ſua adimplenda: ſuſcipiat, amplexetur, protegat te, & fiat tibi murus munitiſſimus à facie inimici, patientiæ petra, conſolationis miniſter, perſeuerantiæ promptuarium, alacritatis prouiſor, roboris animæ commilito: tecum decumbat, tecum ſurgat, dulcedine perfundens & exhilarans cor tuum conſolatione Sancti ſui Spiritus: dignum etiam te reddat partis Sanctorum, & Beatorum Patrum noſtrorum, Antonij, Euthymii, Sabbæ, & aliorum: cum quibus regni cœlorum hæreditatem obtinebis: in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria, & poteſtas, & imperium, & virtus, cum Patre, & Sancto Spiritu.

Deinde sic instructi Sacerdos ter caput signat: & cum tertium signauerit, dicit, Dominum precemur.
Et ad Orientem versus precatur.

Omnipotens Domine, rex excelse gloriæ, qui cum viuente & in te subsistente Verbo, & veritatis Spiritu à te procedente, omni creaturæ visibili & inuisibili dominaris: Deus, qui sedes super Cherubim, & ter sancta voce à Seraphim incessanter collaudaris: cui assistunt millia millium, & decies centena millia sanctorum Angelorum & Archangelorum exercitus. Tu es qui lux quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum. Rogatus propterea à sancta Dei genitrice & semper virgine Maria, & ab omni cœlesti Ecclesia primogenitorum Hierusalem: oculo propitio respice ad humilitatem serui tui, qui pactus est, & coram pluribus testibus vouit adiungens donatæ sibi à progenitoribus gratiæ adoptionis & regni per sanctum Baptismum promissi, Monasticam & Angelicam professionem, immotam & perstabilem futuram in angulari & spirituali petra fidei tuæ. Virtutis tuæ fortitudine corrobora illum, & indue illum Sancti Spiritus tui armaturam: quia non est illi colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum sæculi huius, aduersus spiritalia nequitiæ. Circumcinge lumbos eius virtute veritatis; & indue eum loricam iustitiæ & exultationis, & calcea pedes eius in præparatione Euangelii pacis. Suggere vt assumat clypeum fidei, in quo possit omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis sumere, & gladium spiritus, quod est verbum tuum, & pro eo deprecatur gemitibus cordis inenarrabilibus. Electis tuis annumera, vt fiat vas electionis, filius & hæres regni tui, filius lucis & diei, sapientiæ, iustitiæ, sanctificationis, redemptionis. Adapta eum quasi sonorum instrumentum, & iucundum Spiritus Sancti psalterium:

Εἶτα σφραγίζει ὁ ἱερεὺς τὴν κεφαλὴν τοῦ κατηχουμένου γ'. καὶ μετὰ τὸ καταστρέψαι λέγει. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

7 Καὶ στραφεὶς, κατὰ ἀνατολὰς λέγει.

Ὁ δέσποτα παντοκράτωρ, ὕψιστε βασιλεῦ τῆς δόξης, ὁ μετὰ τοῦ ζῶντος ἐν ὑπάρξει σου λόγου, καὶ τοῦ παρὰ σοῦ ἐκπορευομένου πνεύματος τῆς ἀληθείας κυριεύων πάσης κτίσεως, ὁρατοῦ τε καὶ ἀοράτου· ὁ θεὸς ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, καὶ τῇ τρισαγίῳ φωνῇ ὑπὸ τῶν Σεραφὶμ δοξολογούμενος ἀκαταπαύστως, ᾧ παρεστήκασι χίλιαι χιλιάδες, καὶ μυρίαι μυριάδες ἁγίων ἀγγέλων, καὶ ἀρχαγγέλων στρατιαί· σὺ εἶ τὸ φῶς, ὁ φωτίζων πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. δυσωπούμενος ὑπὸ τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάσης ἐπουρανίου ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐπίβλεψον ἱλέῳ ὄμματι ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τοῦ δούλου σου τούτου, τοῦ καθομολογήσαντος ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων, συνάψαι τῷ δοθέντι αὐτῷ ἐκ προγόνων χάριτι υἱοθεσίας, καὶ τῆς βασιλείας σου διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὸ μοναδικὸν τοῦτο καὶ ἀγγελικὸν ἐπάγγελμα ἀκατάσειστον τεθεμελιωμένον ἐπὶ τὴν ἀκρογωνιαίαν καὶ πνευματικὴν πέτραν τῆς εἰς σὲ πίστεως. ἐνδυνάμωσον αὐτὸν τῷ σῷ κράτει τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἔνδυσον αὐτὸν τὴν πανοπλίαν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας. περίζωσον τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ δυνάμει ἀληθείας· καὶ ἔνδυσον αὐτὸν θώρακα δικαιοσύνης, καὶ ἀγαλλιάσεως, καὶ ὑπόδησον τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· ὑπόθου αὐτὸν ἀναλαβεῖν τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεται πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθαι, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα σου, ἐντυγχάνοντος τοῖς ἀλαλήτοις τῆς καρδίας αὐτοῦ στεναγμοῖς. συναρίθμησον αὐτὸν τοῖς ἐκλεκτοῖς σου, ἵνα γένηται σκεῦος ἐκλογῆς σου, υἱὸς καὶ κληρονόμος τῆς βασιλείας σου, υἱὸς φωτὸς καὶ ἡμέρας, σοφίας, δικαιοσύνης, ἁγιασμοῦ, ἀπολυτρώσεως. κατασκεύασον αὐτὸν, ὄργανον ἐναρμόνιον, ψαλτήριον τερπνὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος·

...τας ἀπεκδῦσαι μετὰ προκοπῆς ἀπεκδύσασθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης τοῦ πολυμόρφου ὄφεως, ἐνδύσασθαι τὸν νέον Ἀδὰμ τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, [illegible] αὐτὸν πάντοτε τὰ στίγματα, καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ βαστάζειν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ, δι' ὧν αὐτῷ ὁ κόσμος ἐσταύρωται, καὶ αὐτὸς τῷ κόσμῳ. μόρφωσον δὲ αὐτῷ [illegible] ἀληθινῶν ἀρετῶν, καὶ μὴ [illegible], ἢ ἀνθρωπαρεσκεῖν [illegible] ἀ[illegible], ἐν δὲ τῇ [illegible] καὶ [illegible] τὴν ὑπακοήν. χάρισαι αὐτῷ, [illegible] [illegible] ἐν [illegible], ἐν ὠδαῖς πνευματικαῖς ἀδιαλείπτως ἐν [illegible] σε ἐν [illegible] καρδίᾳ, καὶ προσκυνεῖν σε τὸν μόνον [illegible] καὶ ἀληθινὸν θεὸν, [illegible] αὐτοῦ [illegible].

Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ τὸ κράτος, καὶ ἡ ἐξουσία· καὶ σοὶ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἅγιε κύριε τῶν δυνάμεων, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐλόγησον τὸν δοῦλόν σου, ὃν προσεκαλέσω εἰς τὸν πνευματικόν σου νυμφῶνα, καὶ καταξίωσον αὐτὸν [illegible] σου [illegible], σόφισον αὐτὸν, [illegible] αὐτῷ τὸ [illegible] τοῦ ἡγεμονικοῦ σου πνεύματος [illegible] σύνεσιν· ἐνίσχυσον αὐτὸν εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἀοράτου ἐχθροῦ πόλεμον· [illegible] τῆς ψυχῆς [illegible] τῇ κραταιᾷ δυνάμει σου [illegible]. δὸς αὐτῷ εὐαρεστεῖν σοι, εἰς αἴνεσιν καὶ δοξολογίαν [illegible], εἰς ὕμνους εὐπροσδέκτους, εἰς [illegible] προσδεκτικάς, εἰς θυσίαν [illegible], εἰς καρδίαν ταπεινὴν, εἰς πρᾶξιν ζωῆς καὶ [illegible], καὶ ἀληθείας. καταξίωσον αὐτὸν εὐαρεστεῖν σοι ἐν [illegible], ἐν ἀγάπῃ, ἐν τελειότητι, ἐν ἐπιστήμῃ, ἐν ἀνδρίᾳ· καὶ προσφέρειν σοι ὕμνους, καὶ δοξολογίας, καὶ εὐχὰς, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. τελείωσον αὐτοῦ τὴν ζωὴν ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ· ἵνα δι' ἀδιαφθόρου, καὶ ἀκηλιδώτου τῆς εἰς σὲ ἑνώσεως, καταξιωθῇ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας. χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ· μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

vt veterem hominem, qui secundum concupiscentias erroris [illegible] corrumpitur, [illegible] [illegible], nouum Adam secundum Deum in sanctitate & iustitia creatum, induat. Confirma illum, vt semper stigmata & crucem Iesu portet in corpore suo, per quæ mundus illi crucifixus est, & ille mundo. Effinge in eo verum virtutis specimen, & non hominum, aut [illegible] placentium, in pace [illegible] pietatem, in pietate vero [illegible] fraternum & obedientiam. Da illi gratiam vt vigilans, [illegible], dormiens & [illegible], in [illegible] & canticis spiritualibus puro [illegible] contempletur, & adoret te, [illegible], & verum Deum, ad [illegible] humanæ nulla ratione explicari[illegible].

Quia tuum est regnum, & imperium, & potestas: & tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio Patri, & Filio, & sancto Spiritui nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Alia Oratio. Dominum precemur.

Sancte Domine virtutum, [illegible] Domini nostri Iesu Christi, seruo tuo à te ad spiritualem thalamum aduocato benedic: sanctum [illegible] seruum fieri præsta: edoce illum; infunde illi principalis Spiritus tui gratiam & intelligentiam: in bello aduersus inuisibilem hostem illum corrobora: insurgentes in eo carnis impetus potenti tua virtute deprime. Da illi vt tibi placeat, ad laudem & gloriam tuam indeficienter celebrandam, ad tempestiuos hymnos, & preces acceptabiles, ad continuum rectum, ad cordis humilitatem, ad opera studiosæ vitæ mansuetudinis, & veritatis. Concede illi vt tibi placitus sit in suauitate, in dilectione, in perfectione, in scientia, in fortitudine: & hymnos gloriamque & preces in odorem suauitatis tibi offerat. Vitam eius perfice in sanctitate & iustitia, vt per indiuisam & immaculatam tecum vnionem cœleste regnum nanciscatur. Gratia & misericordia vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es: cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde extendens manum Sacerdos, versus sanctum Euangelium, dicit.

ECce hic Christus inuisibiliter adest. Vide, te à nullo cogi, vt ad habitum suscipiendum accedas: vide, propria animi sententia te Angelicum hunc habitum expetere.

Responsio.

Ita, vener. Pater, ex animi proposito.

Et postquam ita affirmauerit, dicit ad eum Sacerdos.

Accipe forficem, & trade mihi illam.

Eo pac Superiori forficem tradente, dicit illi rursum Sacerdos.

Ecce è manu Christi illam assumis: vide, ad quem accedas, in quem ordinem adscriberis, & quibus renuncias.

Et Sacerdos manu Superioris, accepta forfice, dicit.

Benedictus Deus qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: qui est benedictus in sæcula. Amen.

Deinde tondet eum in modum crucis, dicens hoc pacto.

Frater noster N. tondetur comam sui capitis, in nomine Patris, & Filij & Spiritus Sancti. Dicamus pro eo: Domine miserere.

Frater noster N. induitur tunica iustitiæ & exultationis magni & Angelici habitus: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Dicamus pro eo: Domine miserere.

Frater noster N. accipit Pallium Magni & Angelici habitus, in ornamentum incorruptionis & honestatis: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Dicamus pro eo: Domine miserere.

Frater noster N. induitur cucullo simplicitatis, in Galeam siue pileum spei salutaris: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Dicamus pro eo: Domine miserere.

Frater noster N. accipit Analabum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: assumens crucem suam super humeros, & sequens Dominum Christum. Dicamus pro eo: Domine miserere.

Frater noster N. præcingitur lumbos suos veritatis virtute: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Dicamus pro eo: Domine miserere.

Εἶτα ἐκτείνας τὴν χεῖρα ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον λέγει.

ΙΔοὺ ὁ Χριστὸς ἀοράτως ἐνταῦθα πάρεστι. βλέπε, ὅτι οὐδείς σε ἀναγκάζει ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ σχῆμα. βλέπε ὅτι σὺ ἐκ προαιρέσεως σου θέλεις τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα τοῦτο.

Ἀπόκρισις.

Ναί τίμιε πάτερ, ἐκ προαιρέσεως.

Καὶ μετὰ τὸ ὁμολογῆσαι, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἱερεύς.

Λάβε τὸ ψαλλίδιον, καὶ ἐπίδος μοι αὐτό. καὶ ἐπιδόντος αὐτοῦ τὸ ψαλλίδιον τῷ ἡγουμένῳ, λέγει πρὸς αὐτὸν πάλιν ὁ ἱερεύς.

Ἰδοὺ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Χριστοῦ λαμβάνεις αὐτό. βλέπε τίνι προσέρχῃ, τίνι συντάσσῃ, καὶ τίνι ἀποτάσσῃ.

Καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸ ψαλλίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἡγουμένου, λέγει.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Εἶτα κουρεύει αὐτὸν σταυροειδῶς, λέγων οὕτως.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, κείρεται τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, ἐνδύεται χιτῶνα δικαιοσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος· εἰς ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, λαμβάνει τὸ πάλλιον τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος εἰς ἱμάτιον ἀφθαρσίας, καὶ σεμνότητος· εἰς ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, ἐνδύεται τὸ κουκούλιον τῆς ἀκακίας, εἰς περικεφαλαίαν ἐλπίδος· ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, λαμβάνει τὸν ἀνάλαβον ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀναλαμβάνων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ ἀκολουθῶν τῷ δεσπότῃ Χριστῷ. εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, περιζώννυται τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ δυνάμει ἀληθείας, ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, ὁ δεῖνα, ὑποδύεται τὰ σανδάλια εἰς ἑτοιμασίαν τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα, ἔλαβε τὸ μέγα καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα· ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ, κύριε ἐλέησον.

Ἐνδυομένου δὲ αὐτοῦ ψάλλονται τὰ ἑσπέρια ταῦτα ἦχος δ'.

Ἐνδύσασθε χιτῶνα τῆς σωτηρίας, ζώσασθε τὴν ζώνην τῆς σωφροσύνης· δέξασθε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, τοὺς πόδας τοὺς πνευματικοὺς ὁπλίσατε τῆς ἐγκρατείας τοῖς ὅπλοις, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.

Z Ἀγαλλιάσεται ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ. ἐνέδυσε γάρ με ἱμάτιον σωτηρίας, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης περιέβαλέ με. ὡς νυμφίῳ περιέθηκέ μοι μίτραν, καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησε κόσμῳ.

Αἱ δὲ εὐχαὶ ἃς λέγει ὁ ἱερεὺς, εἰσὶν αὗται.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ πιστὸς ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις σου, καὶ ἀμεταμέλητος ἐν τοῖς χαρίσμασί σου, καὶ ἄφατος ἐν τῇ φιλανθρωπίᾳ σου, ὁ καλέσας τὸ πλάσμα σου κλήσει ἁγίᾳ, καὶ ἀγαγὼν τὸν δοῦλόν σου, εἰς τὴν πνευματικήν σου ζωὴν, δὸς αὐτῷ βίον εὐσχήμονα, πολιτείαν ἐνάρετον, καὶ ἀκατάγνωστον. ἵνα ἐν ἁγιασμῷ πολιτευσάμενος ἄσπιλον διατηρήσῃ, ὅπερ τῇ δυνάμει σου ἐνεδύσατο σχῆμα· τῷ μὲν χιτῶνι τὴν δικαιοσύνην ἀμπεχόμενος, τῇ δὲ ζώνῃ τὴν νέκρωσιν τοῦ σώματος, καὶ τὴν σωφροσύνην ἐν ἑαυτῷ περιφέρων, τὸ δὲ κουκούλιον τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου ἐπικείμενος, τῷ δὲ ἀναλάβῳ, τῷ σταυρῷ καὶ τῇ πίστει κατασφαλιζόμενος, τῷ δὲ περιβολαίῳ στολὴν ἀφθαρσίας θωρακιζόμενος, τοῖς δὲ σανδαλίοις, ἵνα ἐπιβῇ τῇ ὁδῷ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας, ὅπως γένηται φοβερὸς τοῖς ὑπεναντίοις, ἀμάχητος τοῖς πολεμίοις, πάσης ἡδονῆς καὶ αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας ἀλλότριος. ὑπακοῇ παιδευόμενος, ἐγκρατείας ἀντεχόμενος, τοῖς τῆς ἀσκήσεως στοιχῶν κανόσιν, ἵνα ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ὑμνῇ τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῖς ἴχνεσι κατακολουθῶν τοῦ μεγάλου προφήτου Ἠλιοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ· ἵνα φθάσας τὸ μέτρον τῆς τελειότητος, τὸν δρόμον τελέσῃ, τὴν πίστιν τηρήσῃ,

Frater noster N. calceatur Sandalus in præparationem Euangelij pacis: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Dicamus pro eo, Domine miserere.

Frater noster N. accepit Magnum & Angelicum habitum: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Dicamus pro eo, Domine miserere.

Eo verò induto cantantur sequentes Modali. Tonus quartus.

Induite tunicam salutis, præcingite castitatis cingulum, signum crucis suscipite, armis continentiæ spiritales armate pedes, & inuenietis requiem animabus vestris.

Lætabitur anima mea in Domino, induit enim me tunica salutis, & veste lætitiæ circumdedit me. Velut sponso mitram mihi imposuit; & vt sponsam monilibus me ornauit.

Hæ verò sunt preces quas recitat Sacerdos. Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui es fidelis in pollicitis, nusquam dona retractans, & in humanitate ineffabilis, qui sancta vocatione creaturam vocas, & seruum tuum ad spiritualem vitam deducis: vitam honestam ei concede, conuersationem virtute ornatam, & irreprehensam vt in sanctitate vitam agens, illibatum seruet quem tua virtute induit habitum: Tunica quidem, iustitiam sibi circumdet, cingulo corporis mortificationem, & castitatem in seipso circumferens: Cucullum verò ceu galeam salutis imponens: Analabo verò ceu cruce & fide ornatus; Pallio autem amictus tanquam immortalitatis stola armatus, Sandalijs denique vt per viam pacis & salutis incedat: atque ita aduersarijs tremendus euadat, hostibus inexpugnabilis, ab omni voluptate & turpi libidine alienus. Obedientia instruatur, continentiam obeat, Religionis regulis insistat: vt in Psalmis & Hymnis, & Canticis spiritualibus venerandum & magnificum nomen tuum celebret, vestigia magni Prophetæ Eliæ, & Sancti Ioannis Præcursoris & Baptistæ sequatur: vt perfectionis mensuram & modum attingēs, cursum consummet & seruet fidem;

Angelorum ornetur incorruptione, sancto tuo ouili annumeretur, fortis dexteræ tuæ compos fiat, & tandem beatam illam vocem audiat. Venite benedicti Patris mei; percipite regnum vobis à constitutione mundi paratum: cuius & nos hæredes fieri concede Deus, tua bonitate.

Quia Deus misericordiæ, miserationum, & dilectionis existis; & tibi gloriam rependimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. *Diaconus.* Capita vestra Domino inclinate.

Domine Deus noster, introduc seruum tuum hunc in spiritualem tuam caulem, & rationali tuo gregi illum annumera: à carnali libidine, & vana mundi huius decipula mentem eius expurga: & da ei imprætermissè mente recolere bona diligentibus te, & seipsos in hac vita propter regnum tuum crucifigentibus, reposita. Tu enim es Pastor, & Episcopus animarum nostrarum, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Si autem non dicatur Missa, sequentia Pacifica pronunciantur.

Apostolus, & Euangelium.

In pace Dominum precemur.

Pro superna pace, & salute animarum nostrarum. Dominum precemur.

Pro pace totius mundi, prospero statu sanctarum Dei Ecclesiarum, & omnium vnione: Dominum precemur.

Pro sancta hac domo, & iis qui cum fide, deuotione, & timore Dei eam ingrediuntur: Dominum precemur.

Pro Archiepiscopo nostro, venerando Presbyterio, Diaconorum ordine in Christo, omni Clero & populo: Dominum precemur.

Pro Fratre nostro N. protectione, & auxilio eius à Deo Dominũ precemur.

Vt inculpatè, incondemnatè, & facilè, Monastici Ordinis debitum exsoluat: Dominum precemur.

Vt anima eius in continentia & exercitiis religiosis illuminetur: Dominum precemur.

καὶ ἐνδύσηται τὴν τῶν ἀγγέλων ἀφθαρσίαν, καὶ συναριθμηθῇ τῇ ἁγίᾳ σου ποίμνῃ, καὶ τύχῃ τῆς ἐκ δεξιῶν σου παραστάσεως, καὶ ἀκούσῃ τῆς μακαρίας φωνῆς· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἧς καὶ ἡμᾶς κληρονόμους γενέσθαι ἀξίωσον ὁ θεὸς, τῇ σῇ ἀγαθότητι.

Ὅτι θεὸς ἐλέους, οἰκτιρμῶν, καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν Εἰσάγαγε τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, εἰς τὴν πνευματικήν σου αὐλὴν, καὶ συγκαταριθμηθήτω αὐτὸς τῷ λογικῷ σου ποιμνίῳ. κάθαρον αὐτοῦ τὸ φρόνημα ἀπὸ τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ τῆς ματαίας ἀπάτης τοῦ βίου τούτου· καὶ δὸς αὐτῷ ἀδιαλείπτως μνημονεύειν τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσί σε, καὶ σταυρώσασιν ἑαυτοὺς τῷ βίῳ, διὰ τὴν βασιλείαν σου. σὺ γὰρ εἶ ὁ ποιμὴν καὶ ἐπίσκοπος τῶν ψυχῶν ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰ δὲ οὐκ ἔστι λειτουργία, λέγονται τὰ παρόντα Εἰρηνικά.

Ὁ ἀπόστολος, καὶ τὸ εὐαγγέλιον.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν μετὰ πίστεως εὐλαβείας καὶ φόβου θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, τοῦδε, καὶ τῆς παρὰ θεοῦ σκέπης καὶ βοηθείας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀμέμπτως, ἀκατακρίτως, καὶ ἀνεμποδίστως διανύσαι αὐτὸν σκοπὸν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ φωτισθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν ἐγκρατείᾳ καὶ ἀσκήσει, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ

Ὑπὲρ τοῦ ἀπαλλαγῆναι αὐτὸν πάσης κοσμικῆς ἐπιθυμίας, καὶ τῆς πρὸς τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς προσπαθείας, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ συγχωρήσεως τῶν πλημμελημάτων αὐτοῦ, καὶ τοῦ γενέσθαι αὐτὸν ὑψηλότερον τῶν τοῦ κόσμου φρονημάτων, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ διάγειν αὐτὸν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ, καὶ εὐλαβείᾳ, καὶ σεμνότητι, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀποθέσθαι αὐτὸν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν νέον τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Τῆς παναγίας ἀχράντου ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀεί. Ὁ ἱερεύς.

Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν.

Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε Χριστὸν ἐνεδύσασθε. γ Προκείμενον.

Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου. στίχος.

Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου.

Ὁ ἀπόστολος.

Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.

Τέλος.

Καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ.

Ἀλληλούια. Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

Εἶπεν ὁ κύριος. ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.

Τέλος.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν, τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν, ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀφέσεως καὶ συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ.

Ὁ ἱερεύς.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις.

Εἶτα δίδωσιν αὐτῷ τὸν σταυρὸν, λέγων.

Εἶπεν ὁ κύριος. ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.

Vt ab omni mundano affectu, & ad affines secundum carnem propensione liberetur: Dominum precemur.

Pro remissione peccatorum, & venia delictorum eius, & vt omni mundi cogitatione superior fiat: Dominum precemur.

Vt in omni pietate, & deuotione, & honestate conuersetur. Dominum precemur.

Vt veterem hominem deponat, & eum qui secundum Deum creatus est induat: Dominum precemur.

Vt liberemur ab omni afflictione, ira, & angustia: Dominum precemur.

Suscipe, salua, miserere, & custodi nos Deus tua gratia.

Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper. *Sacerdos.*

Quia sanctus es Deus noster, & tibi gloriam.

Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.

Propositum.

Dominus illuminatio mea, & Saluator meus. *Versiculus.*

Dominus defensor vitæ meæ.

Ad Ephesios Epistolæ Pauli lectio.

Cap. 6.

FRatres. Confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius.

Finis.

Et gladium Spiritus quod est Verbum Dei.

Alleluia. Iste pauper clamauit.

Euangelium ex eo quod est secundum Matthæum. Cap. 10.

DIxit Dominus qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus.

Finis.

Et factum est cum consummasset Iesus præcipiens duodecim discipulis suis: transiuit inde vt doceret, & prædicaret in ciuitatibus eorum.

Miserere nostri Deus secundum magnam misericordiam tuam.

Adhuc rogamus pro remissione, & venia peccatorum serui Dei.

Sacerdos.

Quia misericors & benignus Deus existis.

Et tradit illi crucem, dicens.

Dixit Dominus. Qui vult me sequi, abneget semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me.

Et cereum accensum : & ait.

Dicit Dominus. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est.

Et confestim osculatur Monachus detonsus crucem. Fratres vero Modulum proprii cantus psallunt. Tonus primus.

Virtutem mysterij agnoscamus, Fratres, ex peccato namque ad paternam domum, filium prodigum reuersum, benignissimus Pater obuiam progressus amplexatur, & rursus ei propriæ gloriæ largitur insignia, & mysticam cum superis lætitiam agit, & saginatum vitulum mactat: vt condignè nos habeamus erga benignum Patrem qui mactauit, & gloriosam victimam, Saluatorem animarum nostrarum.

Et continuò fit per osculum salutatio.

Et dimissio.

Καὶ τὸ κηρίον ἀναλαμμένον, καὶ λέγει.

Εἶπεν ὁ κύριος, οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Καὶ εὐθὺς ἀσπάζεται ὁ ἀποκαρεὶς τὸν σταυρόν· οἱ δὲ ἀδελφοὶ ψάλλουσι τὸ ἰδιόμελον, ἦχος α΄.

Επιγνῶμεν, ἀδελφοί, τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν· τὸν γὰρ ἐκ τῆς ἁμαρτίας πρὸς τὸν πατρικὸν ἑστίαν, ἀναδραμόντα ἄσωτον υἱὸν, ὁ πανάγαθος πατὴρ προϋπαντήσας ἀσπάζεται, καὶ πάλιν τῆς ἰδίας δόξης χαρίζεται τὰ γνωρίσματα, καὶ μυστικὴν τοῖς ἄνω ἐπιτελεῖ εὐφροσύνην, θύων τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν· ἵνα ἡμεῖς ἀξίως πολιτευσώμεθα τῷ τε, θύσαντι φιλανθρώπῳ πατρὶ, καὶ τῷ ἐνδόξῳ θύματι, τῷ σωτῆρι τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

10 Καὶ εὐθὺς γίνεται ἀσπασμὸς, καὶ ἀπόλυσις. 10

VARIÆ LECTIONES.

a Οἱ πίστει.] Aliud τροπάριον, alia scribunt edita: τὸν προσελθόντα σοι πιστῶς, προσδέξαι εὐσπλαγχνε σῶτερ· καὶ καταξίωσον αὐτὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἵνα [illegible] καὶ [illegible]· [illegible] τὸν ἐχθρὸν τῇ βοηθείᾳ σου, πατήσας τὴν κεφαλὴν [illegible] δράκοντος, καὶ εἰσέλθῃ, δέσποτα, [illegible], εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν σου, [illegible] οἱ πάντες σε προσκυνοῦμεν ὡς θεὸν, καὶ δοξάζομεν.

Ad te fideliter accedentem, suscipe pie Saluator, vt ope tua deuincat hostem, draconisque caput pedibus terat, & ingrediatur, Domine, in æternum regnum tuum, cum eo te cuncti adoramus, & vt Deum collaudamus.

b Ὁ ἐχθρὸς] Alia edita ὁ αἰχμάλωτος, & versus hic priori præponendus, vt Acrostichidos ordo seruetur.

c Πάντων προστατοῦσα.] Quærendus in Hymnorum indice hic modulus: cuius vice in vetustis editis, hic alius legitur: μέχρι πότε δέσποινα ἁγνὴ πρὸς τὴν ἀγαθήν σε κεκράξομαι, ὁ ταλαίπωρος, καὶ οὐκ ἐπακούσῃ μου, [illegible] βοῆς, οὐ ποιήσεις τὴν ἐκδίκησιν [illegible], ἀπὸ τῶν μισούντων με, καὶ τυραννούντων κακῶς; οἴμοι ἐξαπόλλυμαι ἐὰν μὴ τῇ κρίσει μου προσέχῃς, καὶ χειρός με ῥύσῃς τῶν μισούντων με.

Quousque tandem, pura domina, ad te bonam miser vociferabor, nec doloribus afflictam vocem exaudies? non velocem vindictam, de his qui me oderunt, & tyrannice lacessunt, sumes? Heu me, perij! ni iudicio meo attendas, & ex hostium manibus me eripias.

d Τῆς εἰσόδου [illegible].] Alia Veneta scribunt: [illegible] τῶν [illegible], ἵσταται ὁ μέλλων λαμβάνειν τὸ σχῆμα, [illegible] τῆς βασιλικῆς θύρας τὰ συνήθη καθήμενα αὐτὸς ἱμάτια, ἄζωνος, καὶ ἀσκεπὴς, μέχρι τῆς εἰσόδου· εἶτα λέγονται οἱ μακαρισμοὶ τῆς ἡμέρας, καὶ τὰ τροπάρια.

Ὅτε ἐν τῷ πάθει ὁ λῃστὴς συνεσταυρώθη σοι, τότε ἐν τῷ κρεμασθῆναι ἐπέγνω σε θεὸν ἐν σαρκί· ὅθεν βοᾷ σοι ἐν πίστει, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, μνήσθητί μου κύριε.

Ὅσοι τὰ ἐν τῷ κόσμῳ κατελίπετε, ἵνα μὴ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀποτύχητε· πάντες μεγαλοφώνως τῷ κυρίῳ ἐκβοήσωμεν. δόξα σοι σωτὴρ ἡμῶν.

Ὁ θέλων πάντας εἰς ἐπίγνωσιν ἐλθεῖν τοῦ φωτισμοῦ σου σωτὴρ, τῷ ὅπλῳ τοῦ σταυροῦ σου διαφύλαξον Χριστὲ ὁ θεὸς, σῶσον σοι ἐν πίστει προσελθόντα, παρρησίαν καταξίωσον ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ὁ πάσας τῆς σαρκὸς τὰς ἡδονὰς ἀποσεισάμενος, ἵνα τὸν πολύτιμον μαργαρίτην ὠνήσῃ Χριστὲ, τοὺς ἐρῶντας σου [illegible] φιάζων [illegible] τὴν εἴσοδον καὶ ἀπόλαυσιν τοῦ νυμφῶνος τοῦ μυστικοῦ. Δόξα.

Τρίβον τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον ἀφιέμενος, τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ἐμπορεύσομαι. ταύτην γὰρ ἀκλίτως ὁδοιπορήσας [illegible], [illegible], εἰς τὴν μακαρίαν ζωήν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Χαῖρε τῆς παρθενίας τὸ [illegible] καλλώπισμα, χαῖρε ἡ λαμπὰς ἡ ἀσβεστόφωτος, χαῖρε τῶν προσηχόντων σοι ἡ σκέπη, χαῖρε ἀειπάρθενε, μήτηρ τῆς ζωῆς.

Interim dum typica incipiunt, stat qui habitum suscepturus est in porta regia diurnis solitisque sibi vestimentis opertus, discinctus, capiteque nudo, vsque ad ingressum missæ: tum diei recitantur beatitudines, & sequentes Moduli.

Cum passionis tempore tecum latro crucifixus penderet, tunc Deum carne vestitum te agnouit: vnde cum fide ad te clamito, memento mei Domine, cum veneris in regnum tuum.

Quotquot res mundi dereliquistis, ne futuris excidatis bonis: omnes elata voce ad Dominum exclamemus: gloria tibi, Saluator noster.

Qui cunctos ad luminis agnitionem accedere cupis, Saluator crucis tuæ armis me muni Christe Deus, salua fide ad te recurrentem, & fac in regni tui aula consistere.

Carnis voluptatibus cunctis repudiatis, pretiosam gemmam emisti Christe, & ad ingressum

fruitionemque mystici tui thalami virtutibus eam adornasti. Gloria.

Via lata patent quæ derelicta, angustam dolo-ribusque obsitam viam capesse: hac enim recta progressus, beatam, vt scriptum est, attinges vitam. Et nunc. Deiparæ.

Salue virginitatis illustre decus, salue lampas inextincta, salue recurrentium ad te protectio, salue virgo perpetua, vitæ mater.

e Τὶς χαμαζήλως.] Ante Versum hunc, legitur hic alius in vetustis codicibus: [illegible]

Omnis vita mea cum meretricibus & publicanis consumpta est: num ante discessum tenet pœnitentiam agere potero? Ille inquietium corrector, & misericordiæ largitor Domine, priusquam in finem disperdar, salua me.

f Περιβαπε σῶμα.] Deest.

g Ποῦ ἔτι.] Ante Versum hunc etiam duo alij interponuntur in vetustis cod. [illegible]

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

[illegible]

Suscipe me secundum eloquium tuum, & viuifica me: & ne confundas me ab expectatione mea, adiuua me Domine, & salua me, vt humanus.

Gloria Et nunc. Deiparæ.

Ex illibatis tuis visceribus, celebranda Deipara, Dei Verbum incarnatum ad nos descendit, & vetus peccatum, adoptionis iure nobis impertito, clementer condonauit: hunc interpella, vt saluet nos sola coniugij nuptialisque amplexus expers.

h Δεῦτε πάντες.] Addunt vetusti codices. [illegible] Vt supra.

Accedit frater ad Ambonem vsque manu à susceptore deductus, ibique tribus factis inclinationibus consistit: & cantamus. Vbi est, &c. *vt supra,* Venite ad me omnes, &c. *Dum hoc dicitur Ante sacras fores frater procedit vsque ad antiphonæ finem: nos vero canimus Modulum.* Domine, Domine, respice, &c.

i Εἶτα ὁ ἱερεὺς αὐτὸν ἱερεύς.] Addunt iterum, [illegible]

k Πολλὰ καταδέξασθαι.] Addunt: [illegible]

Etenim esurire, sitire, nudus esse, iniuriis probrisque affici, & omnia molesta pati cogeris: at si patienter tuleris, confide frater: quia breui mors aderit, sed æterna subsequetur requies.

l Μὴ ἐκ [illegible]] Legunt illi: [illegible]

Spontaneo consilio propositoque, & libere ad Deum accedis? Ita Deo volente

m [illegible]] Huius interrogationis responsum est scilicet, [illegible]. Ita, precum tuarum merito.

n Καὶ οὐδεὶς [illegible]] Legunt iidem codices: [illegible] *Et confestim instructionem cunctis audientibus Sacerdos adorditur*

o [illegible]] Vetusti codices, [illegible].

p Οὐδὲν [illegible]] Idem [illegible].

q [illegible]] Addunt, [illegible]

r [illegible]] Legunt: [illegible]

s Τοῦ [illegible]] Legunt [illegible]. Mox subdunt, [illegible]

Frater autem in terram procidit vsque ad orationis huius finem: & Sacerdos ad orientem conuersus, omnibus audientibus, precatur.

t [illegible]] Legunt vetusti codices: [illegible]

Et confestim apponit forficem Euangeliorum libro, & ait Pax omnibus. Capita &c. *Orationem dicit secreto.*

v Εἶτα [illegible]] Legunt iidem: [illegible]

Erigit deinde illum, & manu dextra tenens, ad sacras vsque fores deducit: qui ibi reuerentia exhibita, erectus sanctum Euangelium adorat, & extendens manum Sacerdos versus suscipientis habitum, tertiò dicit.

x [illegible]] Addunt vetusti codices: [illegible]

y Τὸ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ.] Iidem, [illegible]. In quibus alius ordo in vestibus tradendis obseruatur. Primo enim datur Tunica. Deinde Cucullus, mox S[illegible]arium his verbis: [illegible], (sic enim illud nominat S. Germanus in mystagogia) [illegible], &c. tum vero Scapulare, siue Analabus: post hæc zona, tum Pallium & tandem calceamenta.

z Ἀγαλλιάσεται ἡ ψυχή μου.] Ante modulum hunc vetusti codices habent: [illegible]

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

[illegible]

Δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ κυρίῳ [illegible]

[illegible]

[illegible]

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

[illegible]

ζωοδότην τὸ σωτήριον τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ εὐθὺς ἀντίφωνον α΄. ἦχος δ΄.

Ηνοικται ἡ θύρα τῆς μετανοίας, δράμωμεν προθύμως Χριστὸς ἡμᾶς κέκληκε, λάβωμεν πανοπλίαν πνευματικὴν, κατοπλισθῶμεν ἀρεταῖς, τρέψωμεν τὰς ἐναντίας δυνάμεις, καὶ εὕρωμεν ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν. στίχος.

Εἰσελθέτω τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν σου κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου ῥῦσαί με.

Ενδυσάμενοι χιτῶνα τῆς σωτηρίας. Vt supra στίχος.

Δοῦλός σου εἰμὶ ἐγώ· συνέτισόν με, καὶ γνώσομαι τὰ μαρτύριά σου.

Ο ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν· ἄρατε ἐπ᾽ ὤμων καὶ βαδίσατε εὐθεῖαν ὁδὸν, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν, καὶ τὰ λ.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Η λαμπὰς ἡ ἄσβεστος, ὁ θρόνος τῆς δικαιοσύνης, ἡ πύλη τῆς σωτηρίας παναγία δέσποινα, σὲ πάντες γεραίρομεν.

Αντίφωνον β΄. ἦχος γ΄.

Εὐαγγελικῆς φωνῆς σπουδαίως πρόσταγμα πεπληρώκατε, καταλείψαντες πᾶσαν συγγένειαν· καὶ τὸν σταυρὸν ἐπ᾽ ὤμων ἀνέλαβον, ἀθλητικῷ θεσμῷ ἀνδρείως πορεύθητε, εἰς ναὸν τοῦ θεοῦ λόγου. τὸ ἅγιον γὰρ σχῆμα ὁ Χριστὸς σήμερον κατασπάζεται, ὃ παρέσχε τῷ κόσμῳ. στίχος.

Ιδοὺ δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνὸν, ἀλλ᾽ ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Εγγὺς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὸν, ψυχὴ ζητοῦσα εὑρήσει αὐτὸν, ἀγαθὸν ἀνδρὶ ὅταν ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ ἄρῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ μονάσει τῷ κυρίῳ δουλεύσει.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Αγίων πρῶτα, σεμνὴ, ἐγκαλλώπισμα τῶν ταγμάτων, ἀποστόλων ὑμνῳδία, προφητῶν φωνὴ, δέσποινα πρόσδεξαι καὶ ἡμῶν τὰς δεήσεις.

Αντίφωνον γ΄. ἦχος πρῶτος.

Ακολουθῶμεν ἀδελφοὶ τῷ ἀγαθῷ δεσπότῃ, φύγωμεν τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας· γενώμεθα ξένοι τοῦ κόσμου διὰ τὸν κτίσαντα ἡμᾶς, τιμήσωμεν τὴν οἰκονομίαν, αἰδεσθῶμεν τὴν κλῆσιν, μισήσωμεν τὴν ζωήν· τί ταπεινοὶ ὄντες εὐγενεῖς γεγονότες, τί τοῖς ὁρωμένοις ἐναπομένομεν; διὸ ἕκαστος ἡμῶν ἑαυτὸν καρποφορείτω τῷ θεῷ κατὰ τὸ δοθὲν αὐτῷ χάρισμα. ἵνα πάσαις ταῖς μοναῖς ἀρετῶν τὰς ἐκεῖθεν μονὰς πληρώσωμεν. στίχος.

Εξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὕψους ἁγίου σου, ἐξελοῦ με καὶ ῥῦσαί με ἐξ ὑδάτων πολλῶν.

Ο βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν τὰς χεῖρας ἐκπετάσας ἡμᾶς προσκαλεῖται εἰς τὴν ἄνω πόλιν. οὗτος τοῖς κρούουσιν ἀνοίγει τὸν νυμφῶνα· οὗτος τοῖς ζητοῦσιν εὑρίσκεται, θεὸς ὤν· διὸ προθύμως προσέλθωμεν. ἔνδοξος γάμος γίνεται, οὗ ὁ νυμφὼν ἀχειροποίητος, οὗ ἡ στολὴ οὐρανοϋφαντος, ὄντως ὡραῖος πολλῆς αὐτῆς θεῷ. προσέλθωμεν, καὶ λάβωμεν ἄφεσιν, καὶ τὸ μέγα ἔλεος τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Χαίροις παρ᾽ ἡμῶν ἁγία θεοτόκε, τὸ σεβάσμιον κειμήλιον ἁπάσης τῆς οἰκουμένης, ἡ λαμπὰς ἡ ἄσβεστος, τὸ χωρίον τοῦ ἀχωρήτου. ὁ ἀκατάλυτος ναός. χαῖρε ἐξ ἧς ὁ ἀμνὸς ἐτέχθη, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

Εἶτα λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην εἰς ἐπήκοον πάντων.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ πιστὸς, καὶ τὰ λ.

Repetitur Modulus. Hæc porta Domini : Iusti intrabunt in eam. *Versiculus.* Exultate iusti in Domino : rectos decet. *Rursus modulus.* Introite in conspectu eius, in confessione, atria eius in hymnis. *Rursus modulus.* Gloria. Et nunc. *Deipara.*

Te ceu fiduciam & protectionem habentes, hostium insidias non reuereremur : quia protegis animas nostras. Exultet anima mea *Versiculus.*

Venite exultemus Domino : Iubilemus Deo Saluatori nostro. *Rursus modulus.* Exultet anima. *Versiculus.*

Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur. *Rursus modulus* Exultet. *Versiculus.*

Exultent in conspectu Dei : delectentur in lætitia *Rursus modulus.* Gloria. Et nunc.

Deiparæ.

Immensis gratiis pura virgo sola Dei mater decorata es, quia vnum Trinitatis Christum, vitæ datorem, & animarum nostrarum salutem carne peperit.

Et confestim dicitur Antiphonum primum, Tono quarto.

Pœnitentiæ aperta est ianua, curramus alacriter: Christus aduocauit; spiritalem armaturam sumamus, instruamur virtutibus, aduersas acies vertamus, & requiem animabus nostris inueniemus.

Versiculus.

Intret oratio mea in conspectu tuo Domine: secundum eloquium tuum eripe me.

Salutis vestem induistis, &c. *Versiculus.*

Seruus tuus ego sum: da mihi intellectum, & discam mandata tua

Iugum meum suaue est, & onus meum leue: tollite illud humeris, & rectà properate : & inuenietis requiem, &c. Gloria. Et nunc. *Deipara.*

Lampas inextincta, iustitiæ throne, salutis porta, sanctissima domina, te cuncti celebramus.

Antiphonum secundum. Tonus tertius.

Consanguineis cunctis derelictis, & cruce humeris sublata, Euangelicæ vocis mandatum studiose impleuistis : bellica lege ad Verbi Dei templum animose procedite: Sanctum enim habitum mundo traditum hodie Christus adorat.

Versiculus.

Ecce quid bonum vel quid iucundum, nisi habitare fratres in vnum.

Prope est Dominus expectantibus illum, anima studiosa adinueniet illum: bonum est viro cum iugum ab adolescentia sua hoc proposito tulerit, solitarie Domino seruiet. Gloria. Et nunc.

Deipara.

Primas inter sanctos quæ tenes, cœlestium ordinum gloria, Apostolorum carmen, Prophetarum vox, Domina, suscipe nostras preces.

Antiphonum tertium. Tonus primus.

Sequamur, fratres, bonum Dominum: mundi cupiditates fugiamus, simus mundi propter conditorem nostrum, imaginem honore persequamur, vocationem reuereamur, vitam addicamus. Quid ita abiecti, cum nobiles simus, permanemus, quid his visibilibus immoramur? Quilibet idcirco Deo se iuxta gratiam acceptam offerat, vt omnibus modis positas ibi mansiones impleamus.

Versiculus.

Emitte manum tuam de excelso sancto tuo: eripe me, & libera me de aquis multis.

Cœlorum rex protensis manibus nos ad supernam ciuitatem aduocat, thalamum ille pulsantibus aperit, Deus cum sit, à quærentibus inuenitur: Hilari pede idcirco progrediamur. Celebres aguntur nuptiæ, quarum thalamus non est manu factus; quarum vestes cælico more sunt textæ, & vera fulgent venustate; progrediamur, & veniam copiosamque misericordiam animabus nostris expectamus. Gloria. Et nunc. *Deipara.*

Salue Sancta Deipara, totius orbis venerandum monile, lampas inextincta, immensi mensura, templum incomprehensum. Salue ex qua Agnus processit, qui tollit peccatum mundi.

Deinde omnibus audientibus Sacerdos hanc orationem dicit. Domine Deus noster fidelis, &c.

α Τὰ παρόντα αἰ[illegible]] Legunt idem vetusti codices: εὐθὺς λέγει τὰ ὑποτεταγμένα διακονικά. *Confestim sequentia Diaconica recitat*

β Τοῦ δεηθῆναι.] Post hanc precem aliam subdunt iidem codices Τοῦ τὰ [illegible] αὐτὸν ὑψηλότερον [illegible] τὰ [illegible] τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

γ Πρόσχες αὐτῷ Κύριε σωτήρ μου.] Hæc & quæ sequuntur, vsque ad Εἰσοδικὸν ἀδελφοὶ, in vetustis codic. non extant: sunt enim ex præcedenti officio sumpta. Eorum tamen vice sequens rubrica legitur: εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, ἵσταται ἔξω τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ προσκυνεῖ ὁ λαβὼν τὸ σχῆμα, καὶ ἀσπάζεται αὐτὸ, εἶτα τὸν ἱερέα, καὶ τὸν προεστῶτα, καὶ καθεξῆς τοὺς ἀδελφοὺς, ἐν τοῖς στασιδίοις αὐτῶν. καὶ μετὰ τὸ ἀσπάσασθαι πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, εἰσέρχεται εἴσω τῆς [illegible] πυλης, καὶ ἵσταται μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς θείας λειτουργίας, κρατῶν καὶ τὴν λαμπάδα [illegible] ἀδελφοὶ ἐν τῷ ἀσπασμῷ [illegible] ἰδιόμελον ἦχος α'. Εἰσοδικόν.

Accepto deinde sancto Euangelio, stat Sacerdos extra altare, & adorat illud, qui habitum suscipit, & osculatur, deinde Sacerdotem, Superiorem, & ordine fratres in subselliis stantes. Et postquam fratres fuerit osculatus, Regiam altaris ingreditur portam & vsque ad missæ finem intus stat, cereum accensum tenens. Dum vero datur osculum cantant versum proprij cantus, Tono primo. Ag. Οἶκα-mus, &c

δ Καὶ ἀπόλυσις.] Addunt vetusti cod. Δόξα τὸ κοντάκιον τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας. Καὶ νῦν θεοτόκιον. καὶ εὐθὺς ὁ τρισάγιος ὕμνος. μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ἅψαντες οἱ ἀδελφοὶ πάντες κηροὺς, ἀπέρχονται ἐν τῇ τραπέζῃ ψάλλοντες τὸ παρὸν τροπάριον.

Κύριε, κύριε, ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἴδε, καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην, καὶ κατάρτισον αὐτὴν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιά σου. Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Η λαμπὰς ἡ ἄσβεστος. Vt supra.

Ο τοιοῦτος οὖν μοναχὸς προσκαρτερεῖ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμέρας ἑπτὰ σχολάζων ἀπὸ παντὸς ἔργου, ἀπὸ ἀναγνώσεως, εἰ δύναται. Gloria *Breuiculum sancti eo die celebrati.* Et nunc. *Deipara* Et confestim, Ter sanctus Hymnus *dicitur. Facta vero missæ dimissione. fratres accensis cereis, præsentem Modulum cantantes ad mensam procedunt*

Domine, Domine, respice de cœlo & vide, visita vineam istam, & perfice illam, quam plantauit dextera tua. Gloria. Et nunc. *Deipara.*

Lampas inextincta, &c

Huiusmodi itaque Monachus ab omni opere vacans, etiam à lectione, si calleat, septem diebus in Ecclesia perseuerat.

IN MAGNI ET ANGELICI HABITVS Officium. Notæ.

1. **A**Κολουθία τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ.] Communis vitæ in cœnobiis sectatores, μικρόσχημοι sunt: perfectioris autem viuendi normæ, pluribusque virtutum & austeritatum exercitiis addicti, quasi nouæ professionis onere assumpto, habitus etiam à cæteris discrimen sibi eligunt, & μεγαλόσχημοι, siue μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, esse dicuntur. Verum quidem est ἀρχαίων Nouitium, ἀγγελικὴν πολιτείαν salutare, ἀγγελικὸν βίον aggredi, ἀγγελικὴν διαγωγὴν delibare; & commune quodcumque religionis in cœnobiis institutum, Angelis æqualem in obsequio diuino famulandi rationem imitari: *Confiteor enim*, scribit de Monastico statu in suo testamento Theodorus Studita, *Monasticum statum sublimem esse, & excelsum & Angelicum, &c.* Et infra. *Angelicum promissum ve rum receptum custodite: in cœlo ambulantes mundum odio habentes, &c.* De Abbate Or quoque Palladius cap. 9. refert: *eum habitu Angelico præditum mille fratrum Monasteria habuisse: ita vt Angelus ei apparens vere dixerit: eris in gentem magnam & magnus fides tua credetur populus:* Ioannes Moschus etiam senem quendam inuenit loquentem ca. 194. inducit. *An nescis Domine frater, quia habitũ Angelicum feras?* Ruffinus Latinus lib. 1. cap. 11. *Multorum*, inquit, *erat Monasteriorum Pater, qui habitu ipso honoris videbantur Angelici.* Et lib. 11. de bono cap. 4. quendam alium *Angelici ordinis virum nominat.* Et Pachomius plurium communem vitam in Monasteriis agentium Pater, ex quo Angelo edocente Cœnobitarum conscripsit regulam, cuncti Angelici sunt vocati διὰ τὸ ἀξιωθῆναι δι᾽ ὀπτασίας ἀγγελικῆς τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν. *eo quod Angelica visione Monachalem habitum cernere dignus fuisset.* Qui tamen exacta aliquot annis in cœnobiis vita, imperturbatam rerum cœlestium contemplationem, strictiora ieiunia, frequentes præ cæteris orationes, solitudinem, silentium, vigilias, labores, victum, cuncta denique asperiora, abdicatis vitæ cœnobiticæ lenitis auxiliis, reliquo vitæ cursu tolerare student; illi separato ac quasi sanctiori habitu assumpto, vt iam è mundo sublati homines, & vere Angelicam vitam adorti μεγαλόσχημοι, siue τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος nomine insigniuntur. Huius instituti Angelici prima fundamenta iecisse videntur illi Monachi, qui postquam diutissime in cœnobiis omnium se virtutum apparatu excoluissent, ad eremos solitudinesque transmeabant, & relicta cœnobitica, perfectiorem aliam cum Anachoretis vitam agebant: de quibus legendus Hieronymus, epist. 22. & Cassianus Collat. 18. & 19. & plerisque aliis locis Hos quidem ceu perfectioris modi viuendi cupidos approbat Theodorus Studites laudatus, *extra tres gradus*, ait (*appellatos* nimirum μικρόσχημον, & μεγαλόσχημον) *qui in diuina scala ostensi sunt, vitam hanc ducere legitime non licet:* ipsa tamen nomina μικρόσχημον & μεγαλόσχημον, sicut & habitus in eis discrimen, penitus repudiat, & è Monasteriis testamenti sui lege cupit esse eliminata *Non dabis paruum habitum quem vocant, postea veluti magnum: vnus est enim habitus, sicut & baptisma, quemadmodum in more fuit sanctorum Patrum.* Hæc ille apud Baronium an. 826 num. 57. Enicit tamen repugnante Theodoro, exiguo ante ipsum tempore introductum μεγαλοσχήμων genus, & exinde etiam solemniter in Ecclesia voto perpetuo suscipitur: vestesque religiosæ præcipuæ, quales erant olim Cucullus, & Scapulare illi statim iam factæ sunt propriæ: imo & ipsi in tantam aliorum Monachorum venerunt admirationem, vt concessa ipsis ἀγγελικοῦ σχήματος appellatione, reliqui πάντες licet καλόγηροι *perfecti religiosi*, non nisi sublimioris illius status μικρόσχημοι tantũ, quasi candidati deinceps voluerint nuncupari

2 Ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ.] Θυσιαστήριον *spatium altari suppositum*, notum est ex dictis de templo fol. 15. In illo à vespere μεγαλοσχήμων vestes reponuntur, vt è loco sacro consecrationem accipere, & quasi à Deo in altaris throno residente recipi, censeantur. Cum solæ vero sacris deputatæ vestes, in altari sedem recipiant, & ex altari assumantur: illæ aliæ, quæ sacratis proximè accedunt, Deoque sacros homines dedicant, viuasque Dei hostias ornaturæ sunt, è subiacente altaris spatio non immerito sunt eruendæ: dicente Dionysio. οἱ ἑνιαῖοι μοναχοὶ [illegible] καὶ πρὸς ἱερὰν μονάδα συνάγεσθαι, καὶ πρὸς τὴν ἱερατικὴν ὡς θεμιτὸν ἀποτυποῦσθαι ζωήν, ὡς τὸ συγγενὲς αὐτοῖς ἔχουσαν ἐν πολλοῖς, καὶ μᾶλλον αὐτῇ παρὰ τὰς λοιπὰς τῶν τελουμένων [illegible]. *Vnitatis cultores Monachi in vno maxime coniungi debent, & cum sacra monade colligi, atque ad Sacerdotum vitam, quantum licet formari: quod in plerisque affinitate cum illam habeant, & eorum vita præ reliquis initiatis proximitatem consequantur.*

3 Εἰς τὸν ὄρθρον] Duabus præcipuis partibus constatur hoc officium: vna in matutinis, altera in missa persoluendis: prima hic incipit, secunda in his verbis: εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς εἰσόδου [illegible].

4 Ἐπὶ τὴν ζωὴν φιλανθρωπίαν] Spontaneæ Pœnitentiæ perpetuum statum Monachos elegisse quamuis quidam merito negent cum D. Thoma 2. 2. qu. 187. art. 1. ad 4. plurima tamen pœnitentiæ studia & actiones quondam in Ecclesia vigentes in solis fere Monasteriis nunc reperiri, non falso quispiam existimauerit. Quod Græcos autem spectat ex hoc toto & præcedente officio clarissime liquet; ex Pœnitentium laboribus Monasticam vitã eos metiri, hic vero pœnitentiam vbiq; prædicari, suaderi, requiri, & plenis omnium in choro in cantantium vocibus eius exercitia celebrari. Hinc vbi Simeon Thessalonicensis de Pœnitentiæ Sacramento tractat Monasticæ vitæ duritiem & asperitatem contemplatus, illam pœnitentiæ subiicere, vt membrum toti, licentia rhetorica vsus, non veretur. ὅτι καὶ τὸ μοναδικὸν σχῆμα τῇ μετανοίᾳ περιλαμβάνεται. *Quod Monasticum institutum*, inquit, *sub Pœnitentia comprehendatur.* ἐν ταύτῃ δὲ τῇ μετανοίᾳ καὶ τὸ ἱερώτατον περιλαμβάνεται σχῆμα τῶν μοναχῶν, ὃ δὴ καὶ ἀγγελικόν ἐστι καὶ λέγεται, ὡς τὴν ἐκείνων μιμούμενον καὶ ἐπαγγελλόμενον ἁγνείαν, ἀκτημοσύνην, ὕμνους, προσευχάς, ὑπακοήν τε καὶ καθαρότητα. καὶ τῆς μετανοίας δὲ ἔνδυμα λέγεται, ὡς ἔνδυμα πενθικόν, ὡς ταπεινόν τε, καὶ εὐτελές, καὶ ὡς πάσης φιλοκαλίας [illegible] ἀπηλλαγμένον, ὡς πάντων κοσμικῶν [illegible] τε, καὶ λόγων. καὶ πράξεων [illegible] μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν κατάλειψιν καὶ φυγὴν τῶν κοσμικῶν πραγμάτων χωροῦν. ὑπερκοσμίου γὰρ ζωῆς ἐστι τοῦτο σύμβολον. καὶ τῶν ὁρωμένων ἀδήλων τῶν ὁρωμένων, καὶ πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις τὸ [illegible], καὶ φιλοσοφίαν τὴν ἄνω [illegible] μελετᾶ καὶ φιλοσοφεῖ, καὶ θανάτου καὶ πένθους μνημονεύει [illegible]. διὸ καὶ [illegible] ἐπειδὴ θανάτου καὶ πένθους μέμνηται, καὶ οὐ ζῇ ἐν τῷδε βίῳ· ἑτέρας δὲ ζωῆς ἐπιθυμεῖ τῆς ἀφθάρτου, καὶ πρὸς ἐκείνην τρέχειν ἐπείγεται. *In hac certè Pœnitentia sacratissimus Monachorum comprehenditur habitus, qui & Angelicus est, & nuncupatur, ceu qui puritatem, rerum temporalium abiectionem, hymnos, orationes, obedientiam, & munditiem illorum imitatur & profitetur. Pœnitentiæ vero etiam vocatur habitus, ceu lugubris existens, ceu humilis & contemptus, & ab humana cuncta venustate alienus, mundanisque omnibus curis & verbis, & actionibus non impermixtus modo, sed & ad rerum mundanarum remotionem & fugam tendens. Supramundanæ namque vitæ argumentum est, & rerum visibilium tam interiturarum, & omnium quæ sunt hominum, sicut vanitatem edocet, & supernam Philosophiam meditatur & exercet; mortem quoque ssremque omnium quæ apud homines sunt, in memoriam reuocat. Et propterea viger et, et qui mortis & luctus memoriam habet, & in isto sæculo non viuit, sed aliam incorruptam desiderio sequitur, & ad eam cursu indefesso contendit.* At cum Pœnitentiæ sint exortes Angeli, inquirit author idem in sequentibus, cur habitus hic Angelicam vitam designare sit dicendus? Respondet ipse, & in Angelis repertam fuisse grauitatem, sed non pœnitentiæ emendationem quam pollicetur homo, quamque dum exercet Angelico more, omni se affectu doloreque humano superiorem ostendit, ἀπαθεῖς καθιστῶν γὰρ μοναχοὶ τῶν κάτω: & deinde vt Angeli Deum laudant perpetuo, nec in minimo mandata prætereunt, ita & Monachus ab eius laudibus non cessat, & cura irrequieta voluntatem eius satagit adimplere. A pœnitentiæ tamen magis notis & manifestis exercitiis Symeon idem Monachos in pœnitentium classem reuocat, vnde quoque Monachos pœnitentium more in Narthece matutinum & minores horas persoluere fol. 24. ex ipso retulimus, & fol. 12. Monachorum habitationem μετάνοιαν *pœnitentiam* vocari, quo loquendi more vti non abhorruit Iustinianus G. de adult. μοναστήριον μεγαλοπρεπὲς κατεσκεύασε, καταφύγιον ταῖς μεταμελουμέναις γυναιξὶν ἐπὶ τῷ προτέρῳ βίῳ ἐσόμενον. διὸ δὴ καὶ μετάνοιαν τοῦτο τῶν γυναικῶν τὸ διαγωγεῖον ἐμοὶ μὲν τῶν ἔργων ἐπωνόμαζεν. *Magnificum Monasterium extruxit, Pœnitentibus de pristina vita fœminis diuersorium futurum: quare fœminarum Pœnitentiam ab operum similitudine locum illum nuncupauit:* & tandem Monachorum salutatio omnis, mutuaque beneuolentiæ responsio, non nisi μετάνοιαν, *Pœnitentiam* sonat, quam pro se mutuo orantes non desinunt deprecari: & pro Superiore ipso [illegible] τοῦ ἁμαρτωλοῦ τοῦ δούλου σου, καὶ τὰ λοιπά nullo indignante, imo & de huiusmodi voto gratias referente, solent Deum exorare.

5 Εἰς τὴν λειτουργίαν.] Hæc est altera huius officij pars, in missa qua μεγαλόσχημος perficitur recantanda. Vbi vero collocetur ille, nostra edita non explicant: cum tamen ἔσωθεν τῆς βασιλικῆς. *intra regiam*, id est, Ecclesiæ maiorem portam vetusta connotant inter varias lectiones litera, d.

6 Αὕτη πάντες.] Iuxta moduli huius sensum recedit à pristino loco, Monachus induendus, & in Ecclesiæ medio, iuxta ambonem factis tribus reuerentiis, versus altare progreditur, & ad superioris pedes procidens, audit decantari illud. αὕτη περιστεφόμενοι καὶ περιστρεφόμενοι, καὶ τὰ λ.] Vide varias lectiones littera, f.

7 Στραφεὶς κατ' ἀνατολάς.] Connotatur facienda hæc oratio apud Dionysium de Eccl. Hierarch cap 6. ὁ μὲν ἱερεὺς ἕστηκεν ἔμπροσθεν τοῦ θείου θυσιαστηρίου τὴν μοναχικὴν ἐπίκλησιν ἱερολογῶν. ὁ δὲ τελούμενος ὄπισθεν τοῦ ἱερολογοῦντος ἕστηκεν. *Sacerdos quidem iuxta sacrum altare* (ad orientem vtique) *stat, Monachicam inuocationem recitans: initiatus verò ponè Sacerdotem consistit.* Eum tamen tunc procidere in terram recentior ordo iubet. Consule varias lectiones litera, 5.

8 Τὸ κουκούλλιον.] De cunctis Monachi vestimentis, si duo hic posita excipias, abunde Superiore officio actum est. *Cucullus* autem siue *Cucullio*, scribit Cassiani Scoliastes, genus est vestimenti caput & humeros ambiens: *Caputium* illud hodie vocant. De illo Cassianus lib. 1. de habitu Mon. cap. 4. *Sunt præterea*, inquit, *quædam in*

ipso, Ægyptiorum habitu, non tantum ad curam corporis, quantum ad morum formulam congruentia: quo simplicitatis & innocentiæ obseruantia etiam in ipsa vestitus qualitate teneatur. Cucullis namque perparuis, vsque ad ceruicis humerorumque demissis confirma, quibus tantum caput contegant, incessanter diebus vtuntur ac noctibus: scilicet innocentiam & simplicitatem paruulorum, iugiter custodire etiam imitatione ipsius velaminis commoneantur. Qui reuersi ad infantiam Christi, cuncta horis cum affectu & virtute decantant. Domine non est exaltatum cor meum. Consentit ipse textus Cucullum vestem ἀκακίας appellans. Et Nilus Asceta in M. S. R. [illegible] Et Anonymus in eodem M. S. τὸ κουκούλλιον σύμβολόν ἐστι τῆς χάριτος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ σκεπαζούσης αὐτὸ [illegible] Χριστῷ [illegible]. Cucullus Symbolum est gratiæ Salvatoris nostri Dei, præcipuam ducemque nostram partem, caput videlicet operientis, & infantiam nostram in Christo fouentis, & ab eo qui percutere & vulnerare molitur, nos defendentis. Cæterum non paruum discrimen est inter μεγαλόσχημον Cucullum, & μικρόσχημον [illegible] à nonnullis quoque κουκούλλιον dictum: hoc enim veli fermè etiamnunc formam in ceruices reiecti, duabusque lacinijs humeros hinc inde ornantis: eius quem figuram pict. in habes fol. 115. Cucullus autem caput & humeros ex omni parte ambit, capitiumque illi est, acuminatum productum, atque insuper in fronte, in pectore, in vtroque humero & a tergo, quinque ex fune laneo crucibus compositis & assutis decoratur.

[illegible] ἀνάλαβον.] Quia super assumitur humeris, ἀπὸ [illegible], dicitur ἀνάλαβος: quamuis ἀναλαβὼν scripserit Germanus in mystag. Torquet autem plerosque vox ἀνάλαβος: mihi duobus vestimentorum generibus ad vnum tamen reuocandis videtur applicanda, Scapulari nimirum, & hodierno Græcorum Paramandyæ. Nam & Scapulare, quo etiam per Palæstinam Syriam, & Mesopotamiam, & Armeniam Monachi magni Antonij sequentes institutum, & quo nonnulli μεγαλόσχημοι Græci in solitudinibus vtuntur ἀνάλαβος est: de quo manifeste Dorotheus Doct. 1. loquitur. Analabus in crucis modum super humeros ponitur. Super humeros autem nostros crucis signum deferimus ex eo quod dicitur. Tolle crucem tuam. Et infra. Habemus Analabum, id est Scapulare humeris pendens. Paramandyas porro vulgo [illegible] panniculus est vnius palmi, quadratus, quem immissis in funiculos longiores eius angulis assutos, brachiis, humeris astringunt: illi vero crux aliaque passionis Dominicæ insignia, vel certe crux maior quatuor cruciculis à lateribus stipata, adiunctis his characteribus IC. XC. N K. Ἰησοῦς Χριστὸς Νικᾷ, appicta est, annum illum serie ó suo tunica gestare sunt assueti, pendente ex anteriori parte cruce lignea, a sinu quem tangit, [illegible] vocata. De Analabo hac ratione depicto & concepto loquitur Anonymus numero superiore citatus ὁ ἀνάλαβος ὁ [illegible] τοῖς ὤμοις αὐτῶν [illegible] σύμβολόν ἐστι τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἀναλαβούσης τοὺς πραεῖς, καὶ [illegible] ἀεὶ τὸ κωλῦον τὴν ἐργασίαν [illegible]. Succinctorium in crucis modum humeris Monachorum amplexum fines in Christum Symbolum est, quæ mansuetos colligit, & impedimento cohibet, modumque operandi inoffensum eis præbet. Clarius de illo Simeon Thess. ὁ ἀνάλαβος ἐκ δερμάτων ζώου διὰ τὴν τοῦ κοσμικοῦ φρονήματος ἀπὸ τοῦ σώματος [illegible], καὶ [illegible] σταυρὸν [illegible]. Succinctorium ex animalis pelle propter mundanarum rerum mortificationem crucis in modum ante & retro, crucis signum exhibet imo & crucem ipsam exprimit. Quibus verbis aliter ἀνάλαβον antiquum, à moderno depingit: nam & ex corio formatum & ante retroque ex eo quod in crucem actum esse ait: cui suffragari videtur Cassianus lib. cap. scribens Scapulare (quod ibidem vel bo multitu ms resticulas neo plexas subtegmine, Succinctoria, Redimicula, & Rebrachiatoria vocat) descendens per summum ceruicis, & è lateribus colli diuisum, vtrarumque alarum sinus ambit, atque hinc inde succingit, vt constringens latitudinem vestimenti ad corpus contrahat, atque coniungat: & ita contractis brachiis ad omne opus, expeditique Monachi reddantur.

10 Καὶ οὕτως γίνεται ὁ ἀσπασμός.] Salutationis & osculi huius ritum habes ample descriptum in variis lectionibus litera y.

a 1 a21 ΕΥΧΗ a ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΚΟΥΚΟΥΛΙΣΑΙ.

b Πολυέλεε κύριε, ὁ δωρησάμενος τῷ δούλῳ σου διὰ τῆς ἀναλήψεως τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος, τὸ κουκούλιον c εἰς περικεφαλαίαν ἐλπίδος σωτηρίας ἀναφαίρετον ἐκ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς, τὴν τοιαύτην χάριν ἐν αὐτῷ διατήρησον, σκέπων καὶ συνθάλπων τὸ τῆς διανοίας αὐτοῦ ἡγεμονικὸν ἐξ ἐναντίων προσβολῶν ἀκλόνητον, ὅπως τὴν τοῦ πονηροτάτου ὄφεως τὴν

ORATIO AD Cucullum exuendum.

Domine valde misericors, qui per Angelici habitus susceptionem, seruo tuo, non auferendum ex eius capite, Cucullum in galeam salutis dedisti: hanc ei gratiam conserua, cooperiens & fouens mentis eius sublimem portionem, ab aduersis insultibus inconcussam: vt serpentis nequissimi calcaneum obser-

uare facultatem obtinentis caput conterens, ad te timendum & solum caput omnium, oculos intellectuales erigat. Quia tu es illuminatio, & sanctificatio animarum nostrarum. & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. Capita vestra.

In igneo capite apparenti, tibi inuisibili & soli sapienti Deo, proprium caput submittenti, Domine benedic, sanctifica, & ab omni nociuo insultu visibili & inuisibili defende.

Exclamatio.

Quia tuum est regnum, & potestas, & imperium: & tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

μετ' αὐτοῦ τὴν πέδιλον συγχωρηθέντος, καταπατῶν κεφαλήν, πρὸς σὲ τὴν φοβερὰν καὶ μόνην κεφαλὴν τῶν ἁπάντων, τοὺς νοητοὺς αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς αἴρῃ. ὅτι σὺ εἶ ὁ φωτισμὸς καὶ ἁγιασμὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

d Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλάς. d

Τὸν τῇ πυρίνῃ κεφαλῇ e τὴν ἰδίαν κεφαλὴν σοὶ τῷ ἀοράτῳ καὶ μόνῳ σοφῷ θεῷ ὑποκλίναντα δέσποτα, εὐλόγησον, καθαγίασον, ὑπερφρούρησον ἐκ πάσης ἐπιβουλευτικῆς ἐπηρείας ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου. e

Ἐκφώνησις.

f Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ ἐξουσία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ σοὶ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. f

VARIÆ LECTIONES.

a Ετῇ δὲ τὸ ἀποκουκούλισμα.] Alia edita legunt: τῇ δὲ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ, μετὰ τὴν εἴσοδον καὶ τὸ ἀπολυτίκιον, εἰσάγεται ὁ ἀδελφὸς ἔσωθεν τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ λέγει ὁ διάκονος· Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Οἱ ἀδελφοί· Κύριε ἐλέησον. Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. *Septimo die post Ingressum & Dimissorium intra sacras fores frater inducitur: Et dicit Diaconus.* Dominum precemur. *Fratres.* Domine miserere. *Et Sacerdos orationem.*

b Πανάγαθε κύριε.] Addunt alia edita, καὶ ἀκέραιε.

c Εἰς περικεφαλαίαν] Addunt item, σωτηρίου.

d Εἰρήνη πᾶσι.] Addunt, καὶ τὴν εὐχὴν μυστικῶς.

e Τὴν ἰδίαν κεφαλήν.] Legunt illa, τὴν ἑαυτοῦ.

f Ὅτι σοῦ ἐστι.] Aliam hic ἐκφώνησιν ponunt. ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα. Adduntque, καὶ ἀποκουκουλίζει αὐτὸν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τὴν ἐκτενῆ· προστίθησι καὶ τὴν παροῦσαν δέησιν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ λέγων οὕτως.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας, καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ τοῦδε, καὶ ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι αὐτὸν ὑψηλότερον τῶν τοῦ κόσμου φροντίδων.

Ἐκφώνησις. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν. *Et post Euangelium & orationem protensam detrahit cucullum: addit autem & pro fratre præsentem precem hoc pacto.* Adhuc rogamus pro misericordia, pace, sanitate, salute, & remissione peccatorum serui Dei N. & vt mundi curis sublimior fiat.

Exclamando. Quia misericors & humanus Deus existis, & tibi gloriam.

Cryptoferratense Bessarionis MS. alias habet orationes.

Ad auferendum Cucullum octauo die, Oratio.

DOminator Domine, ad finem vsque sub iugo tuo leui seruum tuum conserua, & iis qui tibi placuerunt eum annumera, sanctimoniæ veste indue illum, castitate lumbos eius præcinge, omnis temperantiæ pugilem illum renuncia, in ipso & in nobis spiritalium tuarum gratiarum donum perfice, ad celebratissimi tui nominis glo-

Εὐχὴ εἰς τὸ κατενέγκαι τὸ κουκούλιον τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ.

ΔΕσποτα κύριε ἕως τέλους εἰς τὸν ζυγόν σου τὸν ἐλαφρὸν διατήρησον τὸν δοῦλόν σου, καὶ συναρίθμησον αὐτὸν μετὰ τῶν εὐαρεστησάντων σοι, ἔνδυσον αὐτὸν ἁγιασμοῦ στολὴν, σωφροσύνῃ περίζωσον τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, πάσης αὐτὸν ἐγκρατείας ἀνάδειξον ἀγωνιστὴν, ἐν αὐτῷ τε καὶ ἡμῖν τὴν τῶν πνευματικῶν σου χαρισμάτων τελείωσον δωρεὰν, εἰς δόξαν τοῦ πολυυμνήτου σου κράτους.

πως. ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλάς. Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Ἅγιε καὶ φιλάνθρωπε κύριε, συναρίθμιον ποίησον τὸν δοῦλόν σου τῇ ἱερᾷ σου ποίμνῃ, καὶ τῷ τῶν φρονίμων παρθένων χορῷ. καὶ καταξίωσον αὐτὸν μετὰ φαιδρᾶς τῆς λαμπάδος ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ σοι τῷ τῶν ψυχῶν νυμφίῳ ὑπαντῆσαι Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν, καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἐπιτυχεῖν. Ὅτι ὁ θεὸς ἐλέους.

Εὐχὴ ἀπολυτική.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸ πεπλανημένον πρόβατον ζητῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων ἀναλαβών, καὶ τὰς προσφιλεῖς δυνάμεις συγκαλεσάμενος πρὸς εὐωχίαν αὐτοὺς καὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, κατακόσμησον ἀγγελικῇ πολιτείᾳ· δὸς αὐτῷ ἐπαξίως τῆς κλήσεως ταύτης ἀποκολουθῆσαί σοι, ἀγαπῆσαι τὸν μονήρη βίον, καὶ τὸν ζυγὸν τῶν ἐντολῶν σου βαστάσαι, ὅπερ ἐστὶ ταπεινοφροσύνη, πραότης, ἀγάπη, τὸ τοῦ νόμου πλήρωμα. ναὶ κύριε πολυεύσπλαγχνε, χάρισαι αὐτῷ πίστιν βεβαίαν, ὑπομονήν, μακροθυμίαν, χρηστότητα, καὶ τὴν σὴν βοήθειαν. Πρεσβείᾳ τῆς ἁγίας ἀχράντου μητρός σου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

riam. Quia tu es Deus noster, qui vis homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: & tibi, &c.

Sacerdos: Pax omnibus. *Diaconus.* Capita. *Sacerdos precatur*

Sancte & humane Domine sacro tuo ouili, & prudentum Virginum choro seruum tuum consocia, & cum illustri lucernâ & hilari vultu, tibi animarum sponso Christo Deo nostro occurrere concede: & cœleste deinde regnum consequi. Quia tu es Deus misericordiæ.

Oratio dimissoria.

Domine Deus noster, qui errantem ouem inuenta, eaque humeris imposita, amicas virtutes Angelicas ad conuiuium aduocasti: ipse Angelico conuictu seruum tuum N. exornanda: illi huic vocationi condigne te insequi, Monasticam amplecti, & mandatorum tuorum iugum, quod est humilitas, mansuetudo, dilectio, legis complementum, subire. Ita misericors Domine firmam fidem, patientiam, longanimitatem, bonitatem, & auxilium tuum illi impendi. Intercessionibus sanctæ immaculatæ matris tuæ, & omnium sanctorum. Amen.

Barberinum S. Marci hoc pacto legit.

Τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ εἰς τὴν ἀποκουκούλισιν λέγει ὁ διάκονος στίχον. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν· καὶ ποιεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τῆς ἀπολύσεως.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ τὸν ἐν ἀσκήσει βιωσάντων, καὶ ἀγωνιστικῶς ἐγκρατευσαμένων εἰς εὐαρέστησιν τῆς σῆς ἀγαθότητος τὸν δρόμον τελέσας, ὁ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν ἑκουσίως ἑλομένους εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον ἀγαγών, τοῦτε παραδείσου τὴν τρυφήν, καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας τὴν ἀπόλαυσιν ἑτοιμάσας. αὐτὸς καὶ νῦν τὸν δοῦλόν σου τόνδε, τὸ ἀγγελικὸν τοῦτο τοῦ μονήρους ἀναλαβόντα σχῆμα μέχρι τέλους ἐν ἁγνείᾳ καὶ ὁσιότητι ὁδήγησον ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἐντολῶν σου. κατεύθυνον αὐτοῦ τὰ διαβήματα εἰς πᾶσαν ὁδὸν δικαιοσύνης· ἔνδυσον αὐτὸν ἁγιασμοῦ στολήν, θώρακα πίστεως, περικεφαλαίαν σωτηρίου, σωφροσύνῃ καὶ ἀνδρείᾳ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ περίσφιγξον· δυνάμωσον αὐτὸν εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ

Ad excucullationem octauo die faciendam. Dicit Diaconus versum. Dominum precemur: *& dimissionis orationem recitat Sacerdos.*

Dominator Domine, Deus Patrum nostrorum, qui in exercitatione religiosa viuentium, & certatim abstinentium ad bonitatis tuæ beneplacitum cursum consummas, qui angustam & tribulationibus viam obsitam eligentes ad vitam æternam perducis, quibus & paradisi voluptatem, & cœlestis regni fruitionem præparasti: ipse & nunc seruum tuum N. Angelicum hunc & Monasticum habitum assumentem ad finem vsque in puritate & sanctitate, & in mandatorum tuorum semita deduc, in omnem iustitiæ viam gressus eius dirige, sanctimoniæ ornatu, fidei thorace, galea salutis, indue illum: continentia & fortitudine lumbos eius circumcinge. In bello aduersus hostem

corrobora, & passionum victorem illum renuntia: vt iuxta Christi tui Euangelium conuersatus partem & hæreditatem cum omnibus sanctis tuis à sæculo tibi placentibus inueniat. *Exclam.* Gratia &c.

Et oratione finita, conuertitur ad illum, & quæ decens illum edocet: & tandem dicit.

Pro fratre nostro, & eius in Christo salute, dicamus omnes. Domine miserere. *Hocque ter dicto, Cucullum è capite dimittit, dicens.* In nomine Patris, &c.

πόλεμον, καὶ νικητὴν παθῶν ἀνάδειξον. ἵνα, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ σου πολιτευσάμενος εὕρῃ μέρος καὶ κλῆρον μετὰ πάντων τῶν ἁγίων σου ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ἐκφώ. χάριτι καὶ.

Καὶ μετὰ τὸ εὔξασθαι στρέφεται πρὸς αὐτὸν καὶ κατηχεῖ αὐτὸν τὰ δέοντα, καὶ λέγει.

Ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας αὐτοῦ εἴπωμεν πάντες τό, κύριε ἐλέησον. καὶ ὅτε εἴπῃ τρεῖς· χαλᾷ τὸ κουκούλλιον λέγων. εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ.

IN ORATIONEM AD EXCVCVLLANDVM MAGNI habitus Monachum. Notæ.

1 Ἔτι καὶ εἰς τὸ ἀποκουκουλλίσαι.] Vt septem dies à baptismo accepto manet in vnctionis suæ pannis; & septeno dierum spatio coronas recentes sponsi seruant, quæ cuncta octauo die deponunt: ac insuper vt in Ecclesia recens consecrata iuge sacrificium per octo dies celebrant, ita & consecratus Deo Monachus, ipsi soli per septem dies in Ecclesia vacat, & tandem septimo (vel octauo si aliam numerandi rationem inscias) multiplici vestium suppellectili onustus, quo deinceps ad corporeum laborem & quotidiana manuum opera sit expeditior, præmissa per orationem solemni in Ecclesiæ licentia, Cucullo maxime, & superfluo vestium dictarum cultu exuitur. Intra sacras autem fores peragitur hic ritus, nam & sacra loca penetrandi per octo consecrationis suæ dies ius accipit Monachus de nouo professus; etiam si Laicus sit solummodo: siue quia vt rem Deo dicatam voluerint antiqui Patres Monachum ad altare offerri, siue vt quidam ex apocryphis hallucinantur (inter quos Andreas Cretensis orat. in Deiparæ natiuitatem numeratur) liceat ei B. Virginem imitari, quæ Præsentationis suæ primo tempore adusque sancta sanctorum templi, à Sacerdote adducta est: atque adeo licet quoque Monacho, & in sancta ingredi & in eis commorari, vt soli Deo attentus iuxta typum superius script. in προσπαρτησίᾳ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ beneficium acceptum, modumque quo se illo exsoluat perpendens, σχολάζων ἀπὸ παντὸς ἔργου, ἄνευ ἀναγκαίου· hoc solum, quod agit, agere videatur.

2 Ἀποκουκουλλίσαι.] Dictio ἀπὸ, maxime moderna Græcorum lingua verbi cui affigitur sensum mutat, & contrarium tribuit. Sic κάμνω facio, & ἀποκάμνω deficio: τακτικὸν religiosum, & ἀποτάκτην status Monachalis desertorem: ἀνθίζω floreo, & ἀπανθίζω defloreo: & in præsenti κουκουλλίζω Cucullo superinduo, & ἀποκουκουλλίζω eodem exuo, significant. Non fit autem ἀποκουκουλισμὸς absque oratione vel etiam noua superioris in conspectu totius fraternæ turbæ exhortatione, vt ex Barberino M. S. edoceor. Addo & quotidiana per octauam illam celebrata sacra priuatam Monachi consecrati memoriam agere, cuique statui προκείμενα propria, Epistolas & Euangelia assumere: illud mihi ex Barberino eodem addiscere licet: in quo reperio scriptum.

Prima die post datum habitum Mesodium. Tonus grauis. Ecce elongaui fugiens. Auribus percipe Deus. *Apostolicæ Secundæ Epistolæ Petri lectio.* Simon Petrus *vsque ad.* Virtutem & aduentum. *Versus.* Alleluia. Beati quorum remissæ sunt. *Euangelium secundum Matthæum.* Confiteor *vsque ad.* & onus meum leue.

Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ὅτε τὸ σχῆμα δίδοται μεσώδιον. ἦχος βαρύς. Ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων. Ἐνώτισαι ὁ θεός. Ὁ ἀπόστολος. Καθολικῆς β'. ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου ἀνάγνωσμα. Σίμων Πέτρος. ἕως τοῦ, δύναμιν καὶ παρουσίαν. στίχος τὸ Ἀλληλούϊα. Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν. Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον. Ἐξομολογοῦμαι. ἕως τοῦ τὸ φορτίον ἐλαφρόν ἐστι.

Atque ita pro diebus octo continuis sua quæque Proposita, Epistolæ, Alleluia, Versus, & Euangelia sunt exscripta.

ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΚΡΙΣΕΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑ-τριάρχου [1] κυρίου Θεοδώρου.

Ερώτησις. Από ἀρχαίας ἐγχωρίου συνηθείας, θάπτονται λείψανα ὀρθοδόξων εἰς [2] τὰς κατὰ χώραν ἐκκλησίας ἡμῶν· ζητοῦμεν οὖν μαθεῖν εἰ ἔστι τοῦτο ἀποκριμάτιστον.

Ἀπόκρισις. Διαφορὰ μεγάλη ἐστὶν ἐκκλησιῶν καθιερωθεισῶν διὰ ἐγκαινίων, ἀνοιξίων, καὶ ἐνθρονιασμοῦ, χρίσματί τε μύρου ἁγίου, καὶ ἀποθέσει ἁγίων λειψάνων μαρτυρικῶν, καὶ τῶν μὴ οὕτως ἁγιασθεισῶν, καὶ εὐκτηρίων τόπων ἐπεχουσῶν. διὸ ἐν ἐκείναις μὲν ἐν αἷς δηλονότι μαρτυρικὰ λείψανα τεθησαύρισται, καὶ ἁγίου μύρου ἐνεστάλαξε χρίσμα, ἀνθρώπινον λείψανον οὐ δὴ ὁποιονοῦν οὐ ταφήσεται, κατὰ τὸ β΄. κεφάλαιον, τοῦ α΄. τίτλου τοῦ βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὸ λέγον. μηδεὶς ἐν ἐκκλησίᾳ θαπτέτω νεκρόν. καὶ κατὰ τὸν ἔξωθεν αὐτοῦ κείμενον νόμον παλαιὸν τὸν λέγοντα. οὐκ ἔξεστι θάπτειν τινὰ ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐὰν δηλονότι μάρτυρος ἐκεῖσε σῶμα ἀπόκειται. Εἰς δὲ τοὺς μὴ οὕτω καθιερωθέντας ἁγίους οἴκους εὐκτηρίους κατωνομασμένους, ἀκινδύνως ἐνταφιασθήσονται λείψανα.

EX RESPONSIONIBVS Reuerend. Patriarchæ Domini Theodori.

QVæstio. Ex antiqua loci consuetudine, Orthodoxorum defunctorum corpora in Ecclesiis, quas in hac regione habemus, sepeliuntur. Scire ergo exposco, si absque decoris vel iuris præiudicio fiat.

Responsio. Discrimen magnum extat inter Ecclesias, Encæniis, solemni apertione, Inthronizatione, vnctioneque sacri olei, & reliquiarum sanctorum Martyrum depositione consecratas, & alias hoc pacto non dedicatas, & quæ solummodo Oratoriorum locum obtinent. In illis enim, in quibus nempe reliquiarum Martyrum thesaurus repositus est, & sacri vnguenti meditullitus suscepit vnctionem: hominum cadauer qualecumque non sepelietur: Iuxta 2. Cap. 1. libri Basilicarum, dicens. Nullus in Ecclesia cadauer sepeliat. Et præterea, secundū ciuilem antiquam legem scriptam dicentem. Nefas est aliquem in Ecclesia sepelire: si videlicet ibidem Martyris corpus iacet. In aliis vero non ita consecratis sacris ædibus quæ & Oratoria nuncupantur, absque periculo cadauera humabuntur.

IN CAPVT EX RESPONSIONIBVS SANCTISSIMI Patriarchæ Theodori. Notæ.

1 Θεοδώρου.] Theodorus cognomento Balsamon Patriarchali Antiochiæ throno, a Latinis vrbem illam sua virtute adeptis expulsus, in plures sanctas Synodos commentaria Constantinopoli profugus scripsit, & præterea, in Canonica quorundam Patrum sancita similes illustrationes, tum meditata quæpiam lib. 7. Iuris Græcoromani extantia Responsa item nonnulla ad Marci Patriarchæ Alexandrini interrogata eiusdem voluminis lib. 5. responsis aliorum doctorum admixta, quorum præsens de mortuis sepeliendis in Ecclesia consecrata mortuis ordine trigesimum octauum est. De authore illo Chronographi plures meminerunt, tum Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis, inter cunctos sincerè & fusè Baronius anno Christi 1191 num. 49 & 61 & Nicetas Choniates lib. 2. de gestis Isaaci Angeli.

2 Ζητοῦ οὖν μαθεῖν.] Mortuos in Ecclesiis condere primis Romanis Christianis licitum non fuisse consuetudo illa manifestat, quæ nullum in vrbe sepeliri permittebat. Nequaquam tamen Gentilium more defunctorum corpora cremabant, sed vnguentis delibuta pollinctaque ad Areas, Tumbas, Cryptas arenarias, Cœmeteria denique humanda deferebant: de quo videndus Tertullianus ad Scapulam cap. 3. & author actorum S. Cypriani. In agris quoque cum fideli Abraham, vel etiam in prædiis & hortis cum Filio Dei Christo deponi non abhorruerunt. Translatis autem in vrbes & in Ecclesias facilioris & decentioris cultus gratia Martyrum reliquiis, sepulturæ locum iuxta illas sibi deligere fideles quique cœperunt, vt animarum saluti prouiderent ex sanctorum suffragiis, quibus morientes corporum exuuias ex pietate commendarent. Hinc apud Augustinum de cura pro mortuis agenda, *fidelis mater fidelis filii corpus desiderat in Martyris Basilicam poni, siquidem credidit eius animam meritis Martyris adiuuari:* & Mar-

ceilina, Romæ, cum virginibus sacris cursu vitæ ex[p]leto, neglecto paterno sepulchro, Mediolanum corpus transferri iussit, apud sanctos Satyrum & Ambrosium fratres, ambos æque iuxta sanctos Martyres Geruasium & Protasium tumulatos. An vero in ipso Basilicæ ambitu, aut loco viciniore sepulturæ daretur locus, res est incerta. Optati Mileuitani Commentatori in Basilicis aut adiunctis locis Cœmeteria statuenti: mihi tamen indu[bitatum] est in Oriente iam à primis fidei in libertate in[st]auratæ temporibus, nulla eius sepulchri in vrbium Ecclesiis obtinendi honorem fideles ambiuisse: quinimo ipsum Imperatorem magnum Constantinum satis amplo honore exceptum affirmat Chrysostomus hom. 66 ad populum Antiochenum, & lib. quod Christus sit Deus eius regio corpore, pro foribus Piscatoris, d Ianitoris instar, excubias agere permisso: fusius autem clariusque hom. 2[6] in 2. ad Cor. illud idem exponit: καὶ τοῦτο οὐκ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἴδοι τις ἂν γινόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει. καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν μεγάλην τιμὴν τιμᾶν ἐνόμισεν ὁ παῖς, εἰ τοῖς προθύροις κατάθοιτο τοῦ ἁλιέως· καὶ ὅπερ εἰσὶν οἱ θυρωροὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τοῖς βασιλείοις, τοῦτο ἐν τῷ σήματι οἱ βασιλεῖς τοῖς ἁλιεῦσιν. *Atqui id non Romæ solum fieri quispiam viderit, sed etiam in vrbe Constantinopolitana: nam & hic quoque Constantinum magnum filius ingenti honore se affecturum existimauit, si eum in Piscatoris vestibulo conderet: quodque Imperatoribus sunt in aulis Ianitores, hoc in sepulchro Piscatoribus sunt Imperatores.* Plures eius successores in locis quidem ditis non tamen in ipsis templis conditos fuisse narrat Nicephorus Calistus lib. 14. cap. 58. Θεοδόσιος δ' ἐξ αὐτῆς ἐν τῷ πατρῴῳ θήκῃ ἐπιδέχετο, κατὰ τὸ δεξιὸν ὑπερῷον τοῦ τῶν ἀποστόλων σηκοῦ ἐν λίθῳ Ῥωμαίῳ, ᾧ δὴ κἀκεῖ κεῖται ὁ τε ἴσῳ λίθῳ, καὶ ὁ πατὴρ Ἀρκάδιος, καὶ ἡ μήτηρ Εὐδοξία, καὶ ὁ πάππος Θεοδόσιος κατατίθενται. ἐν δὲ τῷ κατὰ πλευρὸν Ἰουλιανὸς τε καὶ ὁ Ἰοβιανὸς κεῖνται. *Theodosius autem postea in paterno monumento Romanis lapidis repositus est in dextra Regia editiore sanctorum Apostolorum templi: in qua & eodem lapide, pater Arcadius & mater Eudoxia, nec non auus Theodosius siti sunt. In sinistra autem qua ex aduerso est Regia sacri eius templi Iulianus & Iouinianus iacent.* Quibus in Nicephori verbis ὑπερῷον cum eius interprete, *porticum* nequaquam interpretandum, sed potius, *locum editum, Mausoleum regium. Regiam* denique potius dicendum duxi, locum videlicet condendis regiis corporibus accommodum: quo. nec desertoris fidei & impij Iuliani cadaueri (quamuis eius nomen subtiliter è versione Latina interpres elisserit) vel Constantinæi sanguinis aut imperatoriæ maiestatis reuerentia, sepulturæ consortium sit denegatum, quia nimirum templi ambitu non intercipiebatur, sed vel ad ipsius templi latus, vel in porticus fastigio, ὑπερῷον illud, in altum sublime eminebat: nec tetros & execrandos Iuliani cineres dixerimus vnquam templi sinu receptos, cum de Theodosij senioris ætate, & obitus eius tempore, quo memoratum sepulcrum erectum est, disertis verbis scribat Zozomenus lib. 8. cap. 1. τὰ διάγγελμα τοῖς πρὶν βασιλεῦσιν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιῶν αὐξήσεως διατεταγμένα βέβαια ἐφύλαττον. *Quæ à præcedentibus Imperatoribus ad Ecclesiarum incrementum decreta fuerant, propensius rata conseruabant:* ex iis autem vnum erat quo Gratianus, Valentinianus, & Theodosius Impp. cauerant, *vt nemo Apostolorum, vel Martyrum sedem humanis corporibus (humādis nimirum) putaret esse concessam:* vnde inuiolati iuris fuisse, vt extra templorū

septa mortui sepelirentur, credendum est; licet ex Chrysostomi verbis extra vrbis, eiusque muros, in vna forsan omnibus sepeliendis communi Ecclesia, cœmeterium ideirco dicta, locum sepulturæ fuisse deputatum, ex eod[em] m[o]do licere possumus, hom. 31. quinti tomi ἐξωθεν διὰ τοῦτο συνηγμεθα. πρὸς δὲ τίνος ἕνεκεν ἐν τῷ μαρτυρίῳ τούτῳ, καὶ οὐχὶ ἐν ἑτέρῳ; καὶ γὰρ τῷ θεοῦ χάριτι ἐξ ἁπάσης πάντοθεν ἡ πόλις ἡμῶν τοῖς λειψάνοις τῶν ἁγίων τειχίζεται. τίνος οὖν ἕνεκεν ... καὶ οὐκ ἐν ἄλλῳ μαρτυρίῳ συναγαγεῖν ἡμᾶς ἐκάλεσαν οἱ πατέρες; ὅτι ἐνταῦθα τῶν νεκρῶν κεῖται τὸ πλῆθος. *Extra vrbem propterea congregamur. At cuius gratia in hoc Martyrio seu Ecclesia Martyri dicata, non in alia? Etenim diuino munere quocumque latere vrbs nostra sanctorum reliquiis circundatur. Cuius gratia igitur hic, non in alia Martyris Ecclesia, nos conuenire voluerunt maiores nostri? Quia hic mortuorum multitudo sita est.* Hæc ille. Verum tum ipse, tum Augustinus supra relatus: tum Ambrosius serm. 77. dicens. *Martyres in corpore nos viuentes custodiunt, & de corpore recedentes excipiunt. Hic ne peccatorum nos labes absumat: ibi ne inferni horror inuadat. Nam ideo hoc à maioribus prouisum est, vt sanctorum ossibus nostra corpora sociemus: vt dum illos tartarus metuit, nos pœna non tangat: dum illo Christus illuminat, nos tenebrarum caligo fugiat. Cum sanctis ergo Martyribus quiescentes, euadimus inferi tenebras eorum propriis meritis, attamen consocij sanctitate.* Hæc inquam cuncta, aliaque his similia, nihil amplius obtinent: quam cœmeteria hisce fuisse tem[poribus] Marty[rib]um coniuncta Martyrumque nomini dicata; quæ dum mortuorum corpora exciperent quasi Martyribus ipsis propinquitatis iure, illa consignare viderentur. Hoc argumento inuehitur in Donatistas Optatus Mileuitanus lib. 6. quod Basilicas inuaserint; vt sibi solis cœmeteria (illis vtique coniuncta) vendicarent reiectis Catholicorum corporibus. Nec dubium est, quin adhuc vigente antiquitatis pristino rigore, nullus sepulturæ in Ecclesia daretur locus Gregorii magni temporibus cum Cœmeteria à Monasteriis seiuncta memoret Ioannes Diaconus in eius vita lib. 1. cap. 10. & lib. 2. cap. item 10. districtè quoscumque viros sacros *de sepultura iuxta Ecclesiam sperare commodum,* prohibuerit. Licet inficias ire nequeam legibus sancitis, & frequentius etiam renouatis, de sepultura cadauerum in Ecclesia non permittenda, consuetudinem in aduersum præualuisse: vel ipsis Episcopis, vel populis eorum deuotionem imitari gestientibus, vel iusta alia ratione, positam legem infringentibus: de sancto namque Fulgentio narrat discipulus in eius vita quod, *primus planè in Basilica poni meruit, vbi nullum, neque Sacerdotem, neque Laïcum, sepeliri consuetudo sinebat antiqua: sed magna vis dilectionis remouebat impedimentum consuetudinis; ambientibus vniuersis ciuibus, & cū summa deuotione quærentibus, vt vbi vir sanctus & Deo amabilis fuerat consecratus, ibi orationibus singulorum semper etiam localiter videretur adiunctus,* Et de S. Epiphanio Metaphrastes refert, cum Arcadii Imperatoris iussu renitentibus ob Ecclesiæ reuerentiam & consuetudinem nonnullis, in illa sepultum: quod qui supra leges humanas vixisset, communi & à lege definito loco deponi nequaquam deberet. Consuetudini tamen in leges ius sibi præscribenti, decreta Pontificum obsistere compulsi sunt 1 part. 13 q. 2. *Prohibendum est,* aiunt, *secundum maiorum instituta, vt in Ecclesia nullatenus (mortui) sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut in exedris Ecclesiæ: relaxataque iam de-*

creti huius rigore Concilium Bracarense anno 613. congregatum denuò legem tulit: *vt corpora defunctorum nullo modo in Basilica sanctorum sepelirentur, sed si necesse foret, deforis circa murum Basilicæ, vsque adeo non abhorreret* (id est in exedris, aut vt loquitur Gregorius iuxta Ecclesiam, vnde commodum Presbyteri Romani s, erabant.) *Nam si firmissimum priuilegium vsque nunc retinent ciuitates, vt nullo modo intra ambitum cuiuslibet defuncti corpus humetur: quanto magis hoc venerabilium Martyrum Basilica debet priuilegium obtinere?* Anno tandem 813. cum Concilium Moguntinum primum legem eandem renouare studeret cap. 52. Episcopis, Abbatibus, dignis Presbyteris, & fidelibus, id est vitæ probitate insignibus, vt in Ecclesia noctui conderentur, concessit. Exinde vitæ sanctimonia commendandis licentiam eandem Concilium Triburiense anno 893. confirmat. Mox cuncti potentia, diuitiis, & opibus clari, & tandem vilissima plebs ambitione ducta, etiam post mortem sacros virtuti sanctimoniæque debitos honores exegerunt: ipsique Græci, cur recl mantibus antiquitatis decretis, mortuis in Ecclesia locum nunc concedant, interrogati. Latinorum instar se antiquitatis desertores in hac parte sunt professi. Quos tamen omnes vltimo sæculo tres insignes S. R. E. Cardinales (quorum vnus est nulli nisi indocto ignotus Thomas de Vio Caietanus) sub nudo aere, & aperto cœlo sepulti Romæ, extra fores Ecclesiæ S. Mariæ super Mineruam pedibus & luto sordibus suppositi, humilitatem Christianam, & Ecclesiasticam obseruantiam edocent; templo, claustris, exedris recusatis, electoque remotiore ab his & abiectiore loco, quo pretiosas, & venerandas exuuias deponerent. Vide additiones Ciaconii in elogio Thomæ de Vio Cardinalis.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΕΞΟΔΙΑΣΤΙΚΟΥ.

Τελευτήσαντος τινὸς τῶν ὀρθοδόξων, εὐθὺς προσκαλεῖται παρὰ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ὁ ἱερεύς. Καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸν οἶκον ἐν ᾧ τὸ λείψανον κεῖται, καὶ βαλὼν ἐπιτραχήλιον, καὶ ἐπιθεὶς τῷ θυμιατῷ θυμίαμα, εὐλογεῖ συνήθως τὸν εὐλογητὸν Θεόν, καὶ ἄρχονται οἱ συμπαρόντες, Ὁ ἅγιος ὁ Θεός, Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία. Καὶ τὰ τροπάρια ταῦτα, ἦχος δ'.

Μετὰ πνευμάτων δικαίων τετελειωμένων τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, Σῶτερ, ἀνάπαυσον, φυλάττων αὐτὴν εἰς τὴν μακαρίαν ζωὴν τὴν παρὰ σοί, φιλάνθρωπε.

Εἰς τὴν κατάπαυσίν σου Κύριε, ὅπου πάντες οἱ ἅγιοί σου ἀναπαύονται, ἀνάπαυσον καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, ὅτι μόνος ὑπάρχεις φιλάνθρωπος.

Δόξα.

Σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ καταβὰς εἰς ᾅδην, καὶ τὰς ὀδύνας λύσας τῶν πεπεδημένων, αὐτὸς καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου ἀνάπαυσον.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ἡ μόνη ἁγνὴ καὶ ἄχραντος παρθένος ἡ Θεὸν ἀσπόρως κυήσασα, πρέσβευε τοῦ σωθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Ὁ ἱερεύς.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ

OFFICIVM Exequiarum.

Fidelium quopiam vita functo, confestim ab eius consanguineis Sacerdos aduocatur. Et profectus ille in domum in qua cadauer iacet, & stolam assumens suffitu in thuribulum misso, pro more benedicit, id est, Benedictus Deus &c. pronunciat. Et astantes incipiunt. Sanctus Deus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est regnum. *Et hos modulos. Tono quarto.*

Cum spiritibus iustis consummatis, animæ serui tui Saluator, da requiem, & in vitam æternam, quæ à te est, custodi illam, benigne.

In quietis loco, quo sancti tui cuncti resident animam serui tui compone, Domine: quia tu solus es clemens.

Gloria.

Tu Deus es qui in infernum descendisti, & compeditorum ærumnas soluisti. Ipse & animæ serui tui da requiem. Et nunc. *Deiparæ.*

Quæ sola pura & illibata virgo Deū absque semine peperisti: intercede vt eius anima saluetur.

Sacerdos.

Miserere nostri Deus, secundum magnam misericordiam tuam: precamur te, exaudi nos, & miserere.

Adhuc rogamus pro anima serui

tui N. defuncti, & vt ei delictum omne spontaneum & non spontaneum condonetur. Vt Dominus Deus animam eius collocet vbi iusti quiete perfruuntur. Clementiam Dei, cœlorum regnum, & delictorum eius remissionem, à Christo rege immortali & Deo nostro deprecemur.

Dominum precemur.

DEus spirituum & omnis carnis, qui morte conculcata, diabolum expugnasti, & vitam mundo largitus es: ipse Domine animæ serui tui N. defuncti in loco lucido, in loco amœno, in loco refrigerij, vnde dolor ærumna, & suspirium omne exulat, da requiem: delictum omne siue verbo, siue opere, siue cogitatione ab eo commissum, ceu clemens Deus condona: non enim est homo qui viuat & non peccet: tu solus peccati exors existis, iustitia tua iustitia æterna, & verba tua veritas. Quia tu es resurrectio, & vita, & requies defuncti serui tui N. Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus; cum principij experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Gloria. Et nunc. *Et dimissio.*

Et si quidem cuncta ad exequias requisita iam sint disposita: continuo benedictionem subiunget Sacerdos. Et incipimus canere, Sanctus Deus, *cum omni tremore & compunctione. Et cadauer efferentes ad Ecclesiam proficiscimur. Præcedentibus Sacerdotibus cum cereis, & Diacono cum thuribulo. Cum vero ad Ecclesiam peruenerint, cadauer quidem in Vestibulo deponitur. Et incipiunt Psalmum.* Qui habitat in adiutorio Altissimi. *Eoque terminato voce magis contenta.*

Benedictus es Domine: doce me iustificationes tuas. Beati immaculati in via, &c. Alleluia.

Et cantatur prima statio Psalmi, Beati immaculati. Tono obliquo 2. In fine vero vniuscuiusque Versiculi dicimus, Alleluia.

Beati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini. Alleluia.

Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum. *Et quæ sequuntur vsque ad*

Bonum mihi lex oris tui: super millia auri & argenti.

Gloria. Et nunc.

κεκοιμημένου δούλου τοῦ Θεοῦ, τοῦ δε, καὶ ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον. Ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς τάξῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται. Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ἄφεσιν τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν παρὰ Χριστῷ τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν αἰτησώμεθα.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων, καὶ πάσης σαρκός, ὁ τὸν θάνατον καταπατήσας, τὸν δὲ διάβολον καταργήσας, καὶ ζωὴν τῷ κόσμῳ σου δωρησάμενος, αὐτὸς Κύριε ἀνάπαυσον τὴν ψυχὴν τοῦ κεκοιμημένου δούλου σου, τοῦ δε, ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἐν τόπῳ χλοερῷ, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως, ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός. Πᾶν ἁμάρτημα τὸ παρ' αὐτοῦ πραχθὲν, ἐν λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ διανοίᾳ, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς συγχώρησον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὃς ζήσεται καὶ οὐχ ἁμαρτήσει· σὺ γὰρ μόνος ἐκτὸς ἁμαρτίας, ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ λόγος σου ἀλήθεια. Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάπαυσις τοῦ κεκοιμημένου δούλου σου, τοῦ δε, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Δόξα. καὶ νῦν. καὶ ἀπόλυσις.

Καὶ εἰ μὲν ἕτοιμά εἰσιν ἅπαντα τὰ τοῦ ἐξοδίου. Εὐλογεῖ αὖθις ὁ ἱερεύς. καὶ ἀρχόμεθα ψάλλειν τὸ ἅγιος ὁ Θεός, μετὰ φόβου καὶ πάσης κατανύξεως. Καὶ ἄραντες τὸ λείψανον ἀπερχόμεθα εἰς τὸν ναόν· προπορευομένων τῶν ἱερέων [4] μετὰ λαμπάδων καὶ τοῦ διακόνου μετὰ θυμιατοῦ. Ὅταν δ' ἔλθωσιν ἐν ναῷ, τὸ μὲν λείψανον ἀποτίθεται [5] ἐν τῷ νάρθηκι. καὶ ἄρχονται ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου. καὶ μετὰ τοῦτο, γεγωνοτέρᾳ φωνῇ.

Εὐλογητὸς εἶ Κύριε δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου. ἄμωμοι ἐν ὁδῷ. ἀλληλούια.

Καὶ ψάλλεται ἡ πρώτη στάσις τοῦ ἀμώμου εἰς ἦχον πλ. β'. [6] Ἐν δὲ τῷ τέλει ἑκάστου στίχου, λέγομεν, ἀλληλούια.

Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου. Ἀλληλούια, Μακάριοι, οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν. καὶ τὰ ἑξῆς, ἕως τοῦ.

Ἀγαθός μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσίου, καὶ ἀργυρίου.

Δόξα καὶ νῦν.

Ὁ διάκονος.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ κεκοιμημένου δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦ δεῖνος, καὶ ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα, ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον. ὅπως κύριος ὁ θεὸς τάξῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἔνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται. Τὰ ἐλέη τοῦ θεοῦ, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ἄφεσιν τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν, παρὰ Χριστῷ τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ καὶ θεῷ ἡμῶν αἰτησώμεθα. Ὁ ἱερεύς. Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις, ἡ ζωὴ, καὶ ἡ ἀνάπαυσις.

Καὶ μετὰ τοῦτο, ἀρχόμεθα τῆς δευτέρας στάσεως

Εἰς ἦχον. πλ. α'.

Ἐν ἑκάστῳ δὲ τέλει τοῦ στίχου, λέγομεν. Ἐλέησον τὸν δοῦλόν σου.

7 Τὰς ἐντολάς σου· ἐλέησον τὸν δοῦλόν σου.

Στάσις β'.

Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με, συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου. καὶ τὰ ἑξῆς· ἕως τοῦ.

Τὸ στόμα μου ἤνοιξα καὶ εἵλκυσα πνεῦμα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπεπόθουν.

Δόξα. Καὶ νῦν. Ὁ διάκονος.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀναπαύσεως. Καὶ τὰ λοιπά. Ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ. Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις.

Καὶ οὕτως ἀρχόμεθα τῆς τρίτης στάσεως.

Εἰς ἦχον δ'.

8 Τὸ ὄνομά σου, ἀλληλούϊα. Στάσις γ'.

Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με, κατὰ τὸ κρίμα τῶν ἀγαπώντων τὸ ὄνομά σου.

Ζήσεται ἡ ψυχή μου, καὶ αἰνέσει σε. καὶ τὰ κρίματά σου βοηθήσει μοι.

Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλὸς, ζήτησον τὸν δοῦλόν σου, ὅτι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπελαθόμην. Καὶ εὐθύς.

9 Εὐλογητὸς εἶ κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Τῶν ἁγίων ὁ χορὸς εὗρε πηγὴν τῆς ζωῆς, καὶ θύραν παραδείσου. εὕρω κἀγὼ τὴν ὁδὸν, διὰ τῆς μετανοίας, τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον ἐγώ εἰμι, ἀνακάλεσόν με σωτὴρ, καὶ σῶσόν με.

Εὐλογητὸς εἶ κύριε.

Ὁ πάλαι μὲν ἐκ μὴ ὄντων πλάσας με, καὶ εἰκόνι σου θείᾳ τιμήσας, παραβάσει ἐντολῆς δὲ πάλιν με ἐπιστρέψας εἰς γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθην. εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἐπανάγαγε, τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι.

Diaconus.

Adhuc & iterum, in pace Dominum precemur.

Adhuc rogamus pro animâ serui Dei N. & vt ei delictum omne spontaneum & non spontaneum condonetur. Vt Dominus Deus animam eius collocet, vbi iusti quiete perfruuntur. Clementiam Dei, cœlorum regnum, & delictorum remissionem, à Christo rege immortali & Deo nostro exposcamus. *Sacerdos.*

Quia tu es resurrectio, vita, & requies.

Et post hac secundam aggredimur stationem. Tono obliquo primo.

In fine vniuscuiusque Versiculi dicimus. Miserere serui tui. *E. C. in fine primi Versiculi cuius hic est finis*, mandata tua. Miserere serui tui.

Statio secunda.

Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum & discam mandata tua. *Et quæ sequuntur vsque ad*

Os meum aperui & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.

Gloria. Et nunc. *Diaconus.*

Adhuc & iterum in pace Dominum precemur. *Vt supra.*

Adhuc rogamus pro requie. &c.

Sacerdos exclamat. Quia tu es resurrectio. *Vt supra.*

Et sic incipimus tertiam stationem. Tono quarto. Nomen tuum. Alleluia.

Statio tertia.

Aspice in me & miserere mei: secundum iudicium diligentium nomen tuum. *Et quæ sequuntur vsque ad*

Viuet anima mea & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.

Erraui sicut ouis quæ periit: quære seruum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

Et confestim subditur. Benedictus es Domine: doce me iustificationes tuas.

Vitæ fontem, & paradisi portam sanctorum cœtus inuenit: vtinam & ego per pœnitentiam viam inuenirem. Illa ouis perdita ego sum, reuoca me, Saluator, & salua me.

Benedictus es Domine.

Qui è nihilo me formasti, & diuina tua imagine ornasti: mandati vero transgressione in terram è qua sumptus me conuertisti: ad priorem imaginem me reuoca, vt antiquus in me reformetur decor.

Benedictus es Domine.

Inenarratæ gloriæ tuæ imago sum ego, licet offensarum vulnera ostentem: compatere creaturæ tuæ Domine, & clementia tua illam expurga: desideratam mihi patriam præbe, & iterum paradisi me ciuem constitue.

Benedictus es Domine.

Agni Dei præcones, & velut oues mactati sancti, qui ad perennem & æternam vitam translati estis, huic assidue Martyres exposcite, simulque nobis, debitorum remissionem donari.

Benedictus es Domine.

Da requiem Deus seruo tuo, & in paradiso eum colloca; vbi sanctorum chori & iusti velut luminaria fulgebunt, defuncto seruo tuo Domine da requiem, nec ad eius delicta attendas.

Gloria.

Trifulgidum Deitatis vnius lumen deuote celebremus clamantes: Sanctus es Pater ingenite, Fili coæterne causæ expers, & sancte Spiritus: illumina nos fide tibi seruientes, & ab æterno igne nos eripe.

Et nunc. *Deiparæ.*

Salue veneranda quæ pro salute omnium Deum carne peperisti: per te namque vitam inuenit hominum genus: per te paradisum recuperemus, Deipara, pura, benedicta.

Gloria tibi Deus. *Tertio dicitur.*

Deinde Diaconus. Adhuc & iterum in pace Deum precemur.

Adhuc rogamus pro requie, &c.

Et post exclamationem sequentes Modulos canimus. Tonus obliquus primus.

Cum iustis Domine seruo tuo da requiem, & hunc prout scriptum est in tabernaculis tuis colloca, nec vt clemens ad eius delicta spontanea, vel non spontanea, vel cuncta scienter aut ignoranter admissa respicias, benigne. Gloria. Vel cuncta scienter aut ignoranter. Et nunc. *Deiparæ.*

Qui è virgine mundo exortus es Christe Deus, filios lucis per ipsam demonstrans, miserere nostri.

Deinde dicitur Psalmus quinquagesimus.

Et Canon cuius Acrostichis est: Ἐκτὸν προσαυδῶ τοῖς ἀπελθοῦσιν μέλος.

Theophanis opus.

Canticum primum. Tonus obliquus secundus.

Velut in continente pedibus.

Εὐλογητὸς εἶ κύριε.

Εἰκών εἰμι τῆς ἀρρήτου δόξης σου, εἰ καὶ στίγματα φέρω πταισμάτων, οἰκτείρησον τὸ σὸν πλάσμα δέσποτα, καὶ καθάρισον σῇ εὐσπλαγχνίᾳ, καὶ τὴν ποθεινὴν πατρίδα παράσχου μοι· παραδείσου πάλιν ποιῶν πολίτην με.

Εὐλογητὸς εἶ κύριε.

Οἱ τὸν ἀμνὸν τοῦ θεοῦ κηρύξαντες, καὶ σφαγιασθέντες, ὥσπερ ἄρνες, καὶ πρὸς ζωὴν τὴν ἀγήρω ἅγιοι, καὶ ἀΐδιον μετατεθέντες τοῦτον ἐκτενῶς μάρτυρες αἰτήσασθε, ὀφλημάτων λύσιν ἡμῖν δωρήσασθαι.

Εὐλογητὸς εἶ κύριε.

Ἀνάπαυσον ὁ θεὸς τὸν δοῦλόν σου, καὶ κατάταξον αὐτὸν ἐν παραδείσῳ· ὅπου χοροὶ τῶν ἁγίων κύριε καὶ οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς φωστῆρες, τὸν κεκοιμημένον δοῦλόν σου ἀνάπαυσον, παρορῶν αὐτοῦ πάντα τὰ ἐγκλήματα.

Δόξα.

Τὸ τριλαμπὲς τῆς μιᾶς θεότητος εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν βοῶντες. ἅγιος εἶ ὁ πατὴρ ὁ ἄναρχος, 10 ὁ συνάναρχος υἱός, καὶ θεῖον πνεῦμα. 10 φώτισον ἡμᾶς πίστει σοι λατρεύοντας, καὶ τοῦ αἰωνίου πυρὸς ἐξάρπασον.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Χαῖρε σεμνὴ ἡ θεὸν σαρκὶ τεκοῦσα εἰς πάντων σωτηρίαν. δι' ἧς γένος τῶν ἀνθρώπων εὕρατο τὴν σωτηρίαν· διὰ σοῦ εὕροιμεν παράδεισον, θεοτόκε ἁγνή, εὐλογημένη.

Δόξα σοι ὁ θεός. ἐκ γ'.

Εἶτα ὁ διάκονος.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀναπαύσεως.

Καὶ τὰ λοιπά, καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν. ψάλλομεν τὰ παρόντα τροπάρια, ἦχος. πλ. α'.

Ἀνάπαυσον σωτὴρ ἡμῶν μετὰ δικαίων τὸν δοῦλόν σου, καὶ τοῦτον κατασκήνωσον ἐν ταῖς αὐλαῖς σου καθὼς γέγραπται, παρορῶν ὡς ἀγαθὸς τὰ πλημμελήματα αὐτοῦ τὰ ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια, καὶ πάντα τὰ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ γνώσει, φιλάνθρωπε.

Δόξα. Καὶ πάντα ἐν ἀγνοίᾳ.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ὁ ἐκ παρθένου ἀνατείλας τῷ κόσμῳ Χριστὲ ὁ θεός. υἱοὺς φωτὸς δι' αὐτῆς ἀναδείξας, ἐλέησον ἡμᾶς. Εἶτα τὸ ν'.

11 Καὶ ὁ κανών, οὗ ἡ ἀκροστιχίς. Ἐκτὸν 12 προσ- 11 12 αυδῶ τοῖς ἀπελθοῦσιν μέλος 13 Θεοφάνους. 13

Ὠδὴ α'. ἦχος πλ. β'.

Ὡς ἐν ἠπείρῳ πεζεύσας.

Ἐν

Ἐν οὐρανίοις θαλάμοις διηνεκῶς οἱ γενναῖοι μάρτυρες δυσωποῦσί σε Χριστέ· ὃν ἐκ γῆς μετέστησας πιστὸν, αἰωνίων ἀγαθῶν τυχεῖν ἀξίωσον.

Κατακοσμήσας τὰ πάντα, ζῶον μικτὸν, μέσον με τὸν ἄνθρωπον, ταπεινότητος ὁμοῦ, καὶ μεγέθους ἔπλασας, διὸ τὴν τοῦ δούλου σου ψυχὴν σῶτερ, ἀνάπαυσον.

Τοῦ παραδείσου πολίτην, καὶ γεωργὸν κατ' ἀρχάς με ἔταξας. παραβάντα δὲ τὴν σὴν ἐντολὴν ἐξώρισας, διὸ τὴν τοῦ δούλου σου ψυχὴν σῶτερ ἀνάπαυσον. Θεοτοκίον.

Ὁ ἐκ πλευρᾶς διαπλάσας, Εὔαν τὸ πρὶν τὴν ἡμῶν προμήτορα ἐξ ἀχράντου σου γαστρὸς σάρκα περιβάλλεται, δι' ἧς τοῦ θανάτου τὴν ἰσχὺν, ἁγνὴ, διέλυσεν. Ὠδὴ γ'.

Οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς σύ.

Νομίμως ἤθλησαν οἱ σοὶ μάρτυρες ζωοδότα, καὶ στεφάνῳ τῆς νίκης κοσμηθέντες, ἐκ τοῦ ἐνθένδε μεταστάντι πιστῶς, αἰωνίαν λύτρωσιν βραβεύουσιν.

Παιδεύσας πρότερον πολλοῖς τέρασι καὶ σημείοις ἐμὲ τὸν πλανηθέντα, ἐπ' ἐσχάτων σεαυτὸν κενώσας, ὡς συμπαθὴς, καὶ ζητήσας εὗρες, καὶ διέσωσας.

Ῥεόντων ἄστατον φθορὰν, τὸν πρός σε διαβάντα, ἐν σκηναῖς αἰωνίοις, κατοικεῖν χαρμονικῶς, ἀξίωσον ἀγαθὲ δικαιώσας πίστει τε καὶ χάριτι.

Θεοτοκίον.

Οὐκ ἔστιν ἄμεμπτος ὡς σὺ, πανάγνε θεομῆτορ. μόνη γὰρ ἐξ αἰῶνος τὸν θεὸν τὸν ἀληθῆ συνέλαβες ἐν γαστρὶ, τοῦ θανάτου λύσαντα τὴν δύναμιν.

Ὁ διάκονος.

Ἔτι καὶ ἔτι. Καὶ τὰ λοιπά.

Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν καθίσμα.

ἦχος. πλ. β'.

Ἀληθῶς ματαιότης τὰ σύμπαντα. ὁ δὲ βίος σκιὰ καὶ ἐνύπνιον, καὶ γὰρ μάτην ταράττεται πᾶς γηγενὴς, ὡς εἶπεν ἡ γραφή. ὅτε τὸν κόσμον κερδήσωμεν, τότε τῷ τάφῳ οἰκήσωμεν, ὅπου ὁμοῦ βασιλεῖς καὶ πτωχοί. διὸ Χριστὲ ὁ θεὸς, τὸν μεταστάντα δοῦλόν σου ἀνάπαυσον, ὡς φιλάνθρωπος.

Δόξα, καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Παναγία θεοτόκε, τὸν χρόνον τῆς ζωῆς μου· μὴ ἐγκαταλίπῃς με. ἀνθρωπίνῃ προστασίᾳ, μὴ καταπιστεύσῃς με. ἀλλ' αὐτὴ ἀντιλαβοῦ, καὶ ἐλέησόν με.

In thalamis cœlestibus iugiter te generosi Martyres obsecrant Christe: quem è terra sustulisti fidelem, æternis bonis perfrui concede.

Reliquis mundi creaturis formatis, animal mixtum, celsitudinis simul & abiectionis medium me effinxisti: serui tui idcirco animæ Saluator, da requiem.

Paradisi ciuem & agricolam constitutum me prius, mox vero transgressum mandata tua in exilium abegisti: serui tui idcirco animæ, Saluator da requiem. *In Deiparam.*

Qui prius Euam ex Adami costa primam omnium matrem efformauit: in illibato tuo vtero carne circumdatur, per quam mortis, o para, dissoluit potestatem. *Canticum tertium*

Non est homo sanctus vt tu.

Legitime decertarunt tui Martyres, vitæ largitor, & victoriæ corona ornati, suppliciter fideli hinc translato redemptionem æternam suis precibus promerentur.

Multis prius signis & portentis eruditum, vltimis tandem sæculis teipsum exinaniens vt misericors, errantem me quæsiuisti, inuenisti, & saluasti.

Ab instabili fluxarum rerum corruptione, ad te bone commigrantem, in æternis tabernaculis lætanter fide & gratia iustificatum habitare concede.

In Deiparam.

Non est præter te innocens quisquam, immaculata Dei genitrix: sola namque Deum verum, & æternum mortis imperium dissoluentem in vtero concepisti.

Diaconus.

Adhuc & iterum. *Et reliqua.*

Et post exclamationem Sessio.

Tonus obliquus secundus.

Cuncta verè sunt vanitas: vita vero vmbra est, & insomnium: frustra etiam vnusquisque terrigena turbatur, vt asserit scriptura: cum mundum lucrati fuerimus, tunc simus incolæ sepulchrorum in quibus reges & pauperes simul reconduntur: hinc propterea seruo tuo translato, Christe Deus, vt misericors da requiem.

Gloria. Et nunc. *In Deiparam.*

Sanctissima Deipara, vitæ meæ tempore ne me derelinquas, protectrix hominum ne me deceptum deseras: quin potius suscipe me, & miserere mei.

Canticum quartum. Christus virtus mea.

Vt sapientiæ maioris, & abundantioris liberalitatis in depromendis tuis donis signum exhiberes, Domine, Martyrum choros Angelis tuis aggregasti.

Illibatam gloriam tuam consequi, ad te ex hac vita discedentem, ô Christe, largire, vbi lætantium habitatio est, & puræ vox exultationis.

Diuinum imperium tuum celebrantem, quem è terra assumpsisti, Christe suscipe: & peccati expurgata caligine, ô misericors, filium lucis eum effice.

In Deiparam.

Vas illibatum, templum intemeratum, arcam sanctissimam, virgineum sanctitatis loculum, te pulchritudinem Iacob, Dominus elegit.

Canticum quintum. Diuino tuo lumine, ô bone.

Velut holocaustum sacratum, & humanæ naturæ primitiæ, glorioso Deo Martyres oblati, salutem nobis suis precibus expostulant.

Cœlestis diuersorij, & gratiarum mansionis fidelem famulum tuum defunctum, compotem fac Domine, præbita ei delictorum indulgentia.

Qui solus natura author vitæ existis, & verè bonitatis pelagus imperscrutabile, vita consummatum tui regni participem redde, misericors, solus immortalis.

In Deiparam.

Virtus & laus mundi ex te natus, domina, pereuntibus salus factus est, ex inferni portis liberans eos, qui te beatam celebrant.

Canticum sextum. Vitæ pelagus.

Cruci confixos, Martyrum choros tuam passionem imitatos, ad te conuocasti, ô bone. Rogamus te propterea, vt ad te transmigranti requiem largiaris.

Inaudita cum gloria mundum vniuersum in nubibus iudicare cum veneris, Redemptor, splendide tibi occurrere, quem è terra sustulisti seruum tuum concede.

Fons vitæ in potestate diuina factus, vinctos Domine eduxisti: seruum tuum cum fide ad te commigrantem in paradisi voluptate colloca.

Ὠδὴ, δʹ. Χριστός μου δύναμις.

Σοφίας μείζονος δεικνύων γνώρισμα, καὶ τῆς περὶ τὰ δῶρα πολυτελοῦς, δέσποτα, χρηστότητος, τὰς τῶν μαρτύρων χορείας τοῖς ἀγγέλοις συνηρίθμησας.

Ἀχράντου δόξης σου τυχεῖν ἀξίωσον, τὸν πρὸς σὲ μεταστάντα, ἔνθα Χριστὲ τῶν εὐφραινομένων ἐστὶν ἡ κατοικία, καὶ φωνὴ καθαρᾶς ἀγαλλιάσεως.

Ὑμνοῦντα πρόσδεξαι, τὸ θεῖον κράτος σου, ὃν ἐκ γῆς προσελάβου, τέκνον φωτὸς τοῦτον ἐργαζόμενος, τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀχλὺν ἐκκαθαίρων πολυέλεε.

Θεοτόκιον.

Δοχεῖον ἄχραντον, ναὸν πανάμωμον, κιβωτὸν πανάγιαν, παρθενικὸν τόπον ἁγιάσματος, σὲ καλλονὴν τοῦ Ἰακὼβ, ὁ δεσπότης ἐξελέξατο.

Ὠδὴ, εʹ. Τῷ θείῳ φέγγει σου, ἀγαθέ.

Ὡς ὁλοκαύτωσις ἱερὰ, καὶ ὡς ἀπαρχὴ τῆς ἀνθρωπίνης οἱ μάρτυρες φύσεως. τῷ δεδοξασμένῳ προσενεχθέντες θεῷ, ἡμῖν τὴν σωτηρίαν ἀεὶ βραβεύουσιν.

Τῆς οὐρανίου διαγωγῆς, τῆς διαμονῆς τῶν χαρισμάτων, ἀξίωσον κύριε, τὸν προεκδημήσαντα πιστὸν οἰκέτην σου, παρέχων τῶν πταισμάτων τὴν ἀπολύτρωσιν.

Ὁ μόνος φύσει ζωοποιὸς, ὁ τῆς ἀγαθότητος ὄντως ἀνεξιχνίαστον πέλαγος. τὸν τελειωθέντα τῆς βασιλείας τῆς σῆς ἀξίωσον, οἰκτίρμον μόνε ἀθάνατε.

Θεοτόκιον.

Ἰσχὺς καὶ ὕμνησις, ὁ ἐκ σοῦ δέσποινα τοῦ κόσμου γεννηθεὶς, καὶ σωτηρία ἐγένετο τοῖς ἀπολλυμένοις, ἐκ τῶν τοῦ ᾅδου πυλῶν ῥυόμενος τοὺς πίστει σε μακαρίζοντας.

Ὠδὴ, ϛʹ. Τοῦ βίου τὴν θάλασσαν.

Σταυρῷ προσηλουμένοις, τῶν μαρτύρων τοὺς χοροὺς πρὸς σεαυτὸν συνήγαγες μιμουμένους τὸ πάθος σου ἀγαθὲ, διό σου δεόμεθα τὸν πρὸς σε μεταστάντα νῦν ἀνάπαυσον.

Ἀφράστῳ τῇ δόξῃ σου ὅταν ἔλθῃς φοβερῶς κρῖναι τὸν κόσμον ἅπαντα ἐν νεφέλαις, δίδωσον λυτρωτὰ φαιδρῶς ὑπαντῆσαί σοι, ὃν ἐκ γῆς προσελάβου πιστὸν δοῦλόν σου.

Πηγὴ ζωῆς πέφυκας, ἐν ἀνδρείᾳ θεϊκῇ πεπεδημένους δέσποτα, ὁ ἐξάγων τὸν δοῦλόν σου τὸν πρὸς σε πιστῶς ἐκδημήσαντα, ἐν τρυφῇ παραδείσου κατασκήνωσον.

Θεοτόκιον.

Εἰς γῆν ἀπεστράφημεν παραβάντες τοῦ Θεοῦ τὴν ἐντολὴν τὴν ἔνθεον. Διὰ σοῦ δὲ παρθένε πρὸς οὐρανὸν ἐκ γῆς ἀνυψώθημεν, τὴν φθορὰν τοῦ θανάτου ἐκτινάξαντες.

Ὁ διάκονος. Ἔτι καὶ ἔτι.

Καὶ τὰ ἕτερα, καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν.

Κοντάκιον. ἦχος πλ. δ'.

Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον Χριστὲ, τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, ἔνθα οὐκ ἔστι πόνος, οὐ λύπη, οὐ στεναγμὸς, ἀλλὰ ζωὴ ἀτελεύτητος.

14 Ὁ οἶκος.

Αὐτὸς μόνος ὑπάρχεις ἀθάνατος, ὁ ποιήσας καὶ πλάσας τὸν ἄνθρωπον· οἱ βροτοὶ οὖν ἐκ γῆς διεπλάσθημεν, καὶ εἰς γῆν τὴν αὐτὴν πορευσόμεθα· καθὼς ἐκέλευσας ὁ πλάσας με, καὶ εἰπών μοι· ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ, ὅπου πάντες βροτοὶ πορευσόμεθα, ἐπιτάφιον θρῆνον ποιοῦντες ᾠδὴν, τό, ἀλληλούϊα.

Καὶ πάλιν. τό. Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον Χριστέ.

Ὠδὴ, ζ'. Δροσοβόλον μὲν κάμινον.

Λυτρωθέντες τῷ σῷ αἵματι οἱ μάρτυρες τῆς προτέρας παραβάσεως, ῥαντισθέντες δὲ τῷ ἰδίῳ αἵματι τὴν σὴν σαφῶς εἰκονίζουσι σφαγὴν, εὐλογητὸς εἶ ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Θρασυνόμενον τὸν θάνατον ἐνέκρωσας, λόγε ζωαρχικώτατε, τὸν ἐν πίστει δὲ κοιμηθέντα προσδέξαι τῇ σῇ, ὑμνοῦντα καὶ λέγοντα Χριστέ. εὐλογητὸς εἶ ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ὁ ψυχώσας με τὸν ἄνθρωπον φυσήματι θείῳ, θεαρχικώτατε, τὸν μεταστάντα βασιλείας, δίκαιον, τῆς σῆς ἀξίωσον ψάλλειν σοι σωτήρ. εὐλογητὸς εἶ ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Θεοτόκιον.

Ὑπερτέρα πάσης κτίσεως, πανάμωμε, γέγονας συλλαβοῦσα θεὸν τὸν συντρίψαντα τοῦ θανάτου πύλας, καὶ μοχλοὺς συνθλάσαντα. ὅθεν σὲ ἁγνὴ, ὑμνολογοῦμεν οἱ πιστοὶ, ὡς θεομήτορα.

Ὠδὴ, η'. Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίοις.

Σταθηρῶς τοὺς ἀγῶνας ἐπιδειξάμενοι, τῷ τῆς νίκης στεφάνῳ κατακοσμηθέντες, μάρτυρες Χριστοῦ ἀθλοφόροι κραυγάζοντες, σὲ ὑπερυψοῦμεν Χριστὲ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἱερῶς τὸν τοῦ βίου ἀπολιπόντα πιστὸν, καὶ πρὸς σὲ τὸν δεσπότην μεταχωρήσαντα, δέξαι προσηνῶς, ἀνάπαυσον ὡς εὔσπλαγχνος, σὲ ὑπερυψοῦντα εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

In Deiparam.

In terram transgressi Dei mandatum, reuersi sumus: per te vero mortis excussa corruptione, ô virgo, è terra in cœlum sublati sumus.

Diaconus. Adhuc & iterum.

Et reliqua. Et post exclamationem.

Breuiculum. Tonus obliquus quartus.

Cum sanctis, Christe, animæ serui tui da requiem, vbi dolor, gemitus, & suspirium deficit, & vita in perpetuum duratura præsens est.

Aedes.

Solus immortalitate gaudes, factor & plasmator hominum: mortales igitur nos, è terra conditi sumus & in terram reuertemur; prout iussisti formans me, & dicens. Quia terra es, & in terram reuerteris, in quam mortales omnes migrabimus funebrem luctum, pangentes Canticum. Alleluia.

Et repetitur. Cum sanctis Christe da requiem.

Canticum septimum. Roridam fornacem.

Primæuâ transgressione, tuo sanguine Martyres redempti, proprio deinde conspersi, cædem tuam luculenter adumbrant. Benedictus es Deus patrum nostrorum.

Ferocientem mortem enecasti, Verbum vitæ principium: in tua nunc fide defunctum Christe, suscipe te laudantem & dicentem. Benedictus es Deus patrum nostrorum.

Qui diuino flatu me hominem animasti, diuinum principium, hunc vita functum regno tuo redde dignum, vt tibi, Saluator, decantet. Benedictus es Deus patrum nostrorum.

In Deiparam.

Omni creatura superior facta es, immaculata, concepto Deo, qui portas inferi contriuit, & eius vectes confregit: hinc te fideles celebramus, ô pura, vt Dei genitricem.

Canticum octauum. E flamma sanctis.

Fortiter in certaminibus præliati, victoriæ corona exornati estis, Martyres Christi victores, & clamatis: extollimus te Christe per sæcula.

Vita sancte decedentem, & ad te Dominum transmigrantem, mansuete suscipe tribuens requiem ei, qui te superexaltat in cuncta sæcula.

Complaceat tibi nunc Saluator, in mansuetorum terra demorari hunc vita functum, fide & gratia iustificans eum, qui te extollit per omnia sæcula.

In Deiparam.

Omnes te, ô beatissima, prædicamus beatam, quæ Verbum vere beatum, pro nobis carnem factum genuisti; quod superexaltamus in omnia sæcula.

Canticum nonum. **Deum hominibus videre impossibile est**

Martyrum turmas corroborauit spes, & in tuam dilectionem feruidè sustulit, futuram, & verè inconcussam eis repræsentans requiem, cuius defunctum hunc fidelem, ô bone, participem redde.

Fulgido tuo diuinoque splendore perfrui hunc in fide defunctum, Christe, tibi complaceat, in Abrahæ sinibus quietem ei, vt solus misericors, largitus, & æternæ beatitudinis illi consortium tribue.

Qui solus natura benignus, clemens, misericordiæ amator, & clementiæ abyssus existis: quem ex hoc nequitiæ loco & vmbrâ mortis Saluator transtulisti, vbi tuum effulget lumen, constitue.

In Deiparam.

Tabernaculum sanctum, & arcam, & legis gratiæ tabulam, ô pura te agnouimus: per te namque iustificatis sanguine incarnati in tuo vtero Dei, remissio peccatorum data est, immaculata.

Diaconus.

Adhuc & iterum in pace, *& quæ sequuntur.*

Post Exclamationem. Incipimus Modulos proprij cantus. Ioannis Monachi.

Tonus primus.

Quænam vitæ voluptas, perstat doloris expers, quæ gloria permansit, in terra diu duratura? Vmbra, cuncta hæc sunt infirmiora, cuncta somniis fallaciora. Si vel vnum momentum fluat: cuncta lethum colliget. Verum in lumine vultus tui, & in pulchritudinis tuæ suauitatis, Christe, ei quem elegisti, da requiem, vt benignus.

Tonus secundus.

Heu me! qualem luctam anima è corpore separata sustinet? heu me! quantum plorat, nec est qui misereatur eius. Ad Angelos si conuertat oculos irritè deprecatur: si ad homines tendat manus, opem qui fe-

Νῦν ἐν γῇ τῶν πραέων πάντως αὐλίζεσθαι, τὸν προκεκομισμένον σωτὴρ εὐδοκήσοις πίστει τῇ εἰς σὲ, δικαιώσας καὶ χάριτι, σὲ ὑπερυψοῦντα εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεοτόκιον.

Μακαρίζομέν πάντες σὲ παμμακάριστε, τὸν λόγον τὸν ὄντως ὄντα μακάριον σάρκα δι' ἡμᾶς γεγονότα γεννήσασα. ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὠδὴ, θ. Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Ἐλπὶς μαρτύρων χορούς ἐνεύρωσε, καὶ πρὸς τὴν σὴν ἀγάπην διαπύρως ἐπτέρωσε, τὴν μελλόντων τούτοις προτυπώσασα τὴν μὴ σαλευομένην ὄντως ἀνάπαυσιν, ἧς τὸν μεταστάντα ἀγαθὲ πιστὸν ἀξίωσον.

Λαμπρᾶς καὶ θείας τυχεῖν ἐλλάμψεως τῆς σῆς Χριστὲ τὸν πιστῶς μεταστάντα εὐδόκησον. τὸν ἐν κόλποις Ἀβραὰμ ἀνάπαυσιν, μόνος ὡς ἐλεήμων, τούτῳ δωρούμενος, καὶ τῆς αἰωνίου ἀξιῶν μακαριότητος.

Ὁ ὢν τῇ φύσει χρηστὸς καὶ εὔσπλαγχνος, καὶ θελητὴς ἐλέους, εὐσπλαγχνίας ἡ ἄβυσσος· ὃν ἐκ τούτου τοῦ τόπου τῆς κακώσεως, καὶ σκιᾶς τοῦ θανάτου σῶτερ μετέστησας, ἔνθα καταλάμπει σου τὸ φῶς τοῦτον κατάταξον.

Θεοτόκιον.

Σκηνὴν ἁγίαν ἁγνὴ γινώσκομεν, καὶ κιβωτὸν, καὶ πλάκα σὲ τοῦ νόμου τῆς χάριτος, διὰ σοῦ γὰρ ἄφεσις δεδώρηται τοῖς δεδικαιωμένοις διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σωματωθέντος ἐκ τῆς σῆς γαστρὸς πανάμωμε.

Ὁ διάκονος.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Μετὰ δὲ τὴν ἐκφώνησιν. Ἀρχόμεθα τῶν ἰδιομέλων. τοῦ Ἰωάννου μοναχοῦ.

ἦχος, α΄.

Ποία τοῦ βίου τρυφὴ διαμένει λύπης ἀμέτοχος; ποία δόξα ἕστηκεν ἐπὶ γῆς ἀμετάθετος; πάντα σκιᾶς ἀσθενέστερα, πάντα ὀνείρων ἀπατηλότερα. μία ῥοπὴ, καὶ ταῦτα πάντα θάνατος διαδέχεται. ἀλλ' ἐν τῷ φωτὶ Χριστὲ τοῦ προσώπου σου, καὶ τῷ γλυκασμῷ τῆς σῆς ὡραιότητος, ὃν ἐξελέξω ἀνάπαυσον, ὡς φιλάνθρωπος.

ἦχος, β΄.

Οἴμοι, οἷον ἀγῶνα ἔχει ἡ ψυχὴ χωριζομένη ἐκ τοῦ σώματος. οἴμοι, πόσα τότε δακρύει, καὶ οὐχ ὑπάρχει ὁ ἐλεῶν αὐτήν. πρὸς τοὺς ἀγγέλους τὰ ὄμματα τρέπουσα, ἄπρακτα καθικετεύει. πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὰς χεῖρας ἐκ-

πεποιθυῖα, οὐκ ἔχει τὸν βοηθοῦντα. διὸ ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ἐνοπτεύοντες ἡμῶν τὸ βραχὺ τῆς ζωῆς, τῷ μεταστάντι τὴν ἀνάπαυσιν παρὰ Χριστοῦ αἰτησώμεθα, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος.

ἦχος, γ.

Πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα, ὅσα οὐχ ὑπάρχει μετὰ θάνατον. οὐ παραμένει ὁ πλοῦτος, οὐ συνοδεύει ἡ δόξα. ἐπελθὼν γὰρ, ὁ θάνατος ταῦτα πάντα ἐξηφάνισται. διὸ Χριστῷ τῷ ἀθανάτῳ βοήσωμεν· τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν ἀνάπαυσον, ἔνθα πάντων ἐστὶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία.

ἦχος, δ.

Ποῦ ἐστιν ἡ τοῦ κόσμου προσπάθεια; ποῦ ἐστιν ἡ τῶν προσκαίρων φαντασία; ποῦ ἐστιν ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος; ποῦ ἐστι τῶν οἰκετῶν ἡ πλημμύρα καὶ ὁ θόρυβος; πάντα κόνις, πάντα τέφρα, πάντα σκιά. ἀλλὰ δεῦτε βοήσωμεν τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ, κύριε τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν ἀξίωσον τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν, ἀναπαύων αὐτὸν ἐν τῇ ἀγήρῳ μακαριότητι.

ἦχος, πλ. α.

Ἐμνήσθην τοῦ προφήτου βοῶντος. ἐγώ εἰμι γῆ καὶ σποδός. καὶ πάλιν κατενόησα ἐν τοῖς μνήμασι. καὶ εἶδον τὰ ὀστᾶ τὰ γεγυμνωμένα. καὶ εἶπον. ἆρα τίς ἐστι βασιλεὺς, ἢ στρατιώτης, ἢ πλούσιος, ἢ πένης, ἢ δίκαιος, ἢ ἁμαρτωλός; ἀλλὰ ἀνάπαυσον κύριε, μετὰ δικαίων τὸν δοῦλόν σου.

Ηχος, πλ. β.

Ἀρχή μοι καὶ ὑπόστασις τὸ πλαστουργόν σου γέγονε πρόσταγμα. βουληθεὶς γὰρ ἐξ ἀοράτου τε, καὶ ὁρατῆς με ζῶον συμπῆξαι φύσεως, γῆθεν μου τὸ σῶμα διέπλασας· δέδωκας δέ μοι ψυχὴν τῇ θείᾳ σου καὶ ζωοποιῷ ἐμπνεύσει. διὸ Χριστὲ τὸν δοῦλόν σου, ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν σκηναῖς δικαίων ἀνάπαυσον.

Ηχος βαρύς.

Κατ᾽ εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν πλαστουργήσας κατ᾽ ἀρχὰς τὸν ἄνθρωπον, ἐν παραδείσῳ τέθεικας κατάρχειν σου τῶν κτισμάτων. φθόνῳ δὲ διαβόλου ἀπατηθεὶς, τῆς βρώσεως μετέσχε, τῶν ἐντολῶν σου παραβάτης γεγονώς. διὸ πάλιν εἰς γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη. κατεδίκασας ἐπιστρέφειν κύριε, καὶ αἰτεῖσθαι τὴν ἀνάπαυσιν.

Ηχος, πλ. δ.

Θρηνῶ καὶ ὀδύρομαι, ὅταν ἐννοήσω τὸν θάνατον, καὶ ἴδω ἐν τοῖς τάφοις κειμένην τὴν κατ᾽ εἰκόνα θεοῦ πλασθεῖσαν ἡμῖν ὡραιότητα ἄμορφον, ἄδοξον, μὴ ἔχουσαν εἶδος. ὢ τοῦ θαύματος,

riat, non inuenit. Ideirco, dilecti Fratres, breuitatem vitæ contemplati, requiem defuncto huic, & magnam animabus nostris misericordiam à Christo deprecemur.

Tonus tertius.

Vanitas sunt humana cuncta, quæ post mortem non amplius extabunt. Diuitiæ nusquam supersunt; nec nos comitatur gloria. Repente namque superueniens mors, hæc cuncta dissipat. Christo propterea immortali clamemus. Ei qui à nobis migrauit da requiem, vbi lætantium omnium est habitatio.

Tonus quartus.

Vbi mundi est affectus? vbi rerum inanium species? vbi aurum & argentum, vbi turba & tumultus famulorum? omnia puluis, omnia cinis, omnia sunt vmbræ. Verum accedite & immortali regi clamemus. Domine æternis tuis bonis dona eum qui à nobis migrauit, in indeficienti beatitudine data illi requie.

Tonus obliquus primus.

Recordatus sum Prophetæ clamantis. Ego sum terra & puluis: Et iterum monumenta contemplatus sum: ossaque carnibus denudata circumspexi, et dixi. Quid vtique rex est, vel miles, vel diues, aut pauper, iustus aut peccator? verum simul cum iustis da requiem, Domine, seruo tuo.

Tonus obliquus secundus.

Esse principium mihi dedit efficax tuum præceptum. Volens enim ex inuisibili & visibili me natura animal compingere, è terra mihi corpus efformasti: animam vera diuina & viuifico tuo afflatu dedisti. Ideirco, Christe, in viuentium regione, in tabernaculis iustorum, seruo tuo da requiem.

Tonus grauis.

Ad imaginem & similitudinem tuam conditum à principio hominem, in paradiso statuisti, creaturis reliquis dominaturum. Inuidia vero diaboli deceptus, mandatorum tuorum transgressor factus, cibum vetitum degustauit. Hac de causa rursus in terram vnde sumptus erat eum reuerti, & requiem petere, sanxisti.

Tonus obliquus secundus.

Lachrymor & doleo cum mortem contéplor, & in monumentis iacentem, ad Dei similitudinem conditam venustatem, informem, ingloriam, & absque specie conspicio. O rem mirandam!

Vt quid hæc circa nos gesta sunt? quomodo corruptioni traditi, & morti sumus copulati? Vere Dei iussu, prout scriptum est, qui etiam migranti à sæculo requiem præbet.

In regno tuo memento nostri Domine.

Beati pauperes spiritu.

Beati qui lugent.

Beati mites.

Beati qui famem patiuntur.

Beati misericordes.

Tonus obliquus secundus.

Sancti pueri.

Paradisi ciuem, è cruce tibi clamantem: Memento mei etiam ante pœnitentiam, latronem prædestinasti Indignum etiam me tali beneficio dona.

Beati mundo corde.

Mortis & vitæ dominator, in aulis sanctorum, ei quem è caducis assumpsisti, da requiem, & memento mei cum veneris in regnum tuum.

Beati pacifici.

Qui animabus corporibusque imperas, in cuius manu spiritus noster est, afflictorum consolatio: da requiem in regione iustorum seruo tuo è viuis à te sublato.

Beati qui persequutionem.

In viuorum regione te Christus collocet, & paradisi portas aperiat: regni te ciuem renunciet, & remissionem donet vitæ tuæ excessuum Christo dilecte.

Beati estis cum.

Exeamus & monumenta circumlustremus, nuda ibi tantum sunt ossa; ibi homo vermium esca est, & merus fœtor. Agnoscamus quid diuitiæ sint, quid pulchritudo, quid robur, quid venustas est. Gaudete.

Audiamus quid omnipotens exclamet. Væ requirentibus vt diem tremendum Domini videant. Tenebris ille totus suffusus est & ignis cuncta deinceps probabit Gloria.

Principij experti, & generationi, & processui gloria: Patrem generantem Filium adoro, genitum Filium glorifico, cum Patre & Filio simul effulgentem Spiritum laudo.

Et nunc. In *Deiparam.*

Quomodo ex vberibus lac tibi scaturit Virgo? quomodo cunctæ creaturæ nutritium enutris? vt vidit qui è petra venas aquarum sitienti populo eduxit. Sicut scriptum est.

τί δὲ περὶ ἡμᾶς τοῦτο γέγονε μυστήριον, πῶς παρεδόθημεν τῇ φθορᾷ, καὶ συνεζεύχθημεν τῷ θανάτῳ; ὄντως θεοῦ προστάξει, ὡς γέγραπται, τοῦ παρέχοντος τῷ μεταστάντι τὴν ἀνάπαυσιν.

Εν τῇ βασιλείᾳ σου. μνήσθητι ἡμῶν κύριε.

16 Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες.

Μακάριοι οἱ πρᾳεῖς.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες.

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες. Ηχος πλ. β'.

Οἱ ὅσιοι παῖδες.

Αστὸν τοῦ παραδείσου Χριστὲ πολίτην, ἐπὶ σταυροῦ σοι βοήσαντα τό, μνήσθητί μου προαπειργάσω αὐτὸν τῆς μετανοίας, ἀξίωσον κἀμὲ τὸν ἀνάξιον. Μακάριοι οἱ καθαροί.

Ο ζωῆς κυριεύων, καὶ τοῦ θανάτου ἐν ταῖς αὐλαῖς ἁγίων ἀνάπαυσον ὃν προσελάβου ἐκ τῶν προσκαίρων, καὶ μνήσθητί μου ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί.

Ο τῶν ψυχῶν δεσπόζων καὶ τῶν σωμάτων, οὗ ἐν τῇ χειρὶ ἡ πνοὴ ἡμῶν, τῶν θλιβομένων παραμύθια, ἀνάπαυσον ἐν χώρᾳ δικαίων ὃν μετέστησας δοῦλόν σου.

Μακάριοι οἱ δεδιωγ.

Χριστός σε ἀναπαύσοι ἐν χώρᾳ ζώντων, καὶ πύλας παραδείσου ἀνοίξαι σοι, καὶ βασιλείας δείξοι πολίτην, καὶ ἄφεσίν σοι δώῃ ὧν ἥμαρτες ἐν βίῳ, φιλόχριστε.

Μακάριοι ἐστέ.

Εξέλθωμεν καὶ ἴδωμεν ἐν τοῖς τάφοις, ὅτι γυμνὰ ὀστέα ὁ ἄνθρωπος, σκωλήκων βρῶμα, καὶ δυσωδία, καὶ γνῶμεν τίς ὁ πλοῦτος, τὸ κάλλος, ἡ ἰσχὺς, ἡ εὐπρέπεια.

Χαίρετε.

Ακούσωμεν τί κράζει ὁ παντοκράτωρ. οὐαὶ οἱ ἐκζητοῦντες θεάσασθαι τὴν φοβερὰν ἡμέραν κυρίου. αὕτη γάρ ἐστι σκότος. πυρὶ γὰρ δοκιμάσει τὰ σύμπαντα. Δοξα.

Αναρχῳ καὶ γεννήσει τε, καὶ προόδῳ. πατέρα προσκυνῶ τὸν γεννήσαντα, υἱὸν δοξάζω τὸν γεννηθέντα, ὑμνῶ τὸ συνεκλάμπον πατρί τε καὶ υἱῷ, πνεῦμα ἅγιον.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον.

Πῶς ἐκ μαζῶν σου γάλα βρύεις παρθένε; πῶς τρέφεις τὸν τροφέα τῆς κτίσεως; ὡς εἶδεν ὁ πηγάσας ἐκ πέτρας, καὶ φλέβας τῶν ὑδάτων, διψῶντι τῷ λαῷ, καθὼς γέγραπται.

Μακαρία ἡ ὁδὸς ἣ πορεύῃ σήμερον· ὅτι ἡτοιμάσθη σοι τόπος ἀναπαύσεως.

Στίχος. Πρός σε κύριε κεκράξομαι.

Ὁ Ἀπόστολος.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί, οὐ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν περὶ τῶν κεκοιμημένων.

Τέλος.

Καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα.

Ἀλληλούϊα.

Μακάριος ὃν ἐξελέξω, καὶ προσελάβου κύριε.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννου.

Εἶπεν ὁ κύριος, πρὸς τοὺς ἐληλυθότας πρὸς αὐτὸν Ἰουδαίους, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με.

Τέλος.

Ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός.

17 Ὁ Διάκονος. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ. Καὶ τὰ λοιπὰ συνήθως.

Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τούτου, λέγει ὁ πρῶτος τῶν ἱερέων, ἢ ὁ ἀρχιερεὺς τυχὼν, τὴν εὐχήν.

Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός. Μεγαλοφώνως. Πλησίον τοῦ λειψάνου ἀπελθὼν, ὡσαύτως καὶ οἱ συμπαρόντες ἱερεῖς ἅπαντες.

Ἰστέον δὲ ὅτι λεγομένης ἑκάστης αἰτήσεως παρὰ τοῦ διακόνου· ἐν ὅσῳ λέγεται ἡ αἴτησις παρ' αὐτοῦ, λέγει τὴν ἄνωθεν εὐχὴν ἕκαστος τῶν ἱερέων κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ μυστικῶς, πλησίον τοῦ λειψάνου. Καὶ ἐκφωνεῖ.

Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις. Νῦν δὲ παρὰ τοῦ πρώτου τῶν ἱερέων, ἢ καὶ τοῦ ἀρχιερέως λέγεται μεγαλοφώνως, ὡς ἄνωθεν εἴρηται. μετὰ δὲ τὴν ἐκφώνησιν, 18 γίνεται ὁ ἀσπασμός.

Καὶ ψάλλομεν τὰ παρόντα στιχηρὰ προσόμοια, ἦχος β'.

Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρόν.

Δεῦτε τελευταῖον ἀσπασμὸν δῶμεν, ἀδελφοί, τῷ θανόντι, εὐχαριστοῦντες θεῷ. οὗτος γὰρ ἐξέλιπε τῆς συγγενείας αὐτοῦ, καὶ πρὸς τάφον ἐπείγεται, οὐκ ἔτι φροντίζων τὰ τῆς ματαιότητος, καὶ πολυμόχθου σαρκός. ποῦ νῦν συγγενεῖς τε καὶ φίλοι; ἄρτι χωριζόμεθα· ὅνπερ ἀναπαῦσαι κύριος εὐξώμεθα.

Beata via qua procedis: quia tibi quietis locus præparatus est.

Versiculus. Ad te Domine clamabo.

Apostolus.

Ad Thessalonicenses Pauli Epistolæ lectio.

Cap. 4.

FRatres: Nolumus vos ignorare de dormientibus.

Finis.

Et sic semper cum Domino erimus.

Alleluia.

Beatus quem elegisti, & assumpsisti Domine.

Euangelium ex Ioanne.

DIxit Dominus, ad venientes ad se Iudæos. Qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me.

Finis.

Quia non quæro voluntatem meam, sed volũtatem eius qui misit me, Patris.

Diaconus. Miserere nostri Deus secundum magnam misericordiam tuam.

Adhuc rogamus pro requie animæ serui Dei. *Et reliqua de more.*

His terminatis primus Sacerdotum, aut Pontifex, quem contigerit adesse, dicit orationem.

Deus spirituum & omnis carnis. *Elata voce. Ad cadauer propius accedens. Sicut & assistentes Sacerdotes cuncti. Sciendum quod dum à Diacono Postulationes singulæ recitantur, orationem supra positam singuli Sacerdotes suo quisque ordine secreto iuxta cadauer legunt:*

Et tandem exclamant.

Quia tu es resurrectio. *Nunc autem à primo Sacerdotum, cum à Pontifice clare pronunciantur, vt præmissum est: post exclamationem vero fit salutatio.*

Et præsentes Versus Assimilares canimus.

Cum te è ligno mortuum.

VEnite, extremum vale, Deo gratias agentes, defuncto dicamus. Hic quidem iam à sua cognatione defecit, & ad sepulchrum tendit, nec amplius vanitatis aut tumultuosæ carnis curam agit. Vbi nunc affines & amici? Nunc ab inuicem separamur. Illi Dominus requiem conferat, precemur.

Qualis diuisio Fratres, qualis planctus, qualis luctus, hoc momento instat? Adeste igitur, & nuper nobiscum versatum complectamini. Monumento traditur, lapide tegitur, tenebras inhabitat, mortuis consepelitur. Affines cuncti, & amici hac hora separamur. Illi Dominus requiem conferat, precemur.

Omnis nunc vitæ vanitatisque malignus soluitur conuentus: tugurio suo spiritus deficit, obscuratum est lutum, vas confractum est, sine voce, sine sensu, mortuum, immortuum superest. Illud ad sepulchrum deducentes Dominum rogemus: vt illi per sæcula det requiem.

Qualis vita nostra est? Flosculus, vapor, matutinus ros, vere. Adeste igitur & sepulchra circumlustremus. Vbi corporis venustas? Vbi iuuentus? Vbi illa lumina? Vbi carnis species? Cuncta velut fœnum apparuerunt, dissipata sunt cuncta. Venite & Christo cum lachrymis procidamus.

Quam ingens luctus, quam ingens planctus, eiulatus, & angustia animæ separatio est? Apparet tunc infernus & perditio, inanis vita, vmbra non consistens, erroris somnus, terrenæ vitæ sola vanitatis imaginatione labor existens. Procul ideo peccatum omne vitemus, vt cœlestia possideamus.

Iacentem coram oculis mortuum hunc contemplati, vltimi momenti rationem suscipiamus: ille etenim velut tenuis vapor, è terra educitur: floris instar defluxit: velut fœnum præcisus est; pannis iam inuoluitur & ligatur, & terra tegitur quem non vltra compariturum deserturi, Christum deprecemur, vt ei per sęcula det requiem.

Adeste filii Adam, circumspiciamus in terra iacentem in imagine Dei similem nobis hominem, omni venustate destitutum, vermium tabo in monumento dissoluendum, tenebris consumptum, terra tectum: quem non amplius compariturum relicturi Christum deprecemur, vt ei per sæcula det requiem.

Cum à tremendis Angelis è corpore multa vi rapienda est anima, omnium obliuiscitur affinium & notorum, & sola in mente habet, quæ instant, tribunalia: finem namque habent ærumnosæ carnis vanitates. Tunc iudicem deprecãtes, postulemus cũcti: vt omnia quæ cõmisit homo, cõdonet Dominus.

Ποῖος χωρισμὸς ὦ ἀδελφοί, ποῖος κοπετός, ποῖος θρῆνος, ἐν τῇ παρούσῃ ῥοπῇ; δεῦτε οὖν ἀσπάσασθε τὸν πρὸ μικροῦ μεθ' ἡμῶν. παραδίδοται τάφῳ, καλύπτεται λίθῳ, σκότει κατοικίζεται, νεκροῖς συνθάπτεται. πάντες συγγενεῖς τε καὶ φίλοι ἄρτι χωριζόμεθα· ὅνπερ ἀναπαῦσαι κύριος εὐξώμεθα.

Ἄρτι ἡ τοῦ βίου πονηρὰ λύεται πανήγυρις πᾶσα, καὶ τῆς ματαιότητος. πνεῦμα γὰρ ἐξέλιπε τὸ σκήνωμα, ὁ πηλὸς μεμαύρωται, τὸ σκεῦος ἐρράγη· ἄφωνον, ἀναίσθητον, νεκρόν, ἀκίνητον. ὅνπερ παραπέμποντες τάφῳ· κύριον εὐξώμεθα δοῦναι εἰς αἰῶνας τούτῳ τὴν ἀνάπαυσιν.

Οἵα ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐστιν; ἄνθος καὶ ἀτμίς, καὶ δρόσος ἑωθινὴ ἀληθῶς. δεῦτε οὖν κατίδωμεν ἐπὶ τοῖς τάφοις τρανῶς. ποῦ τὸ κάλλος τοῦ σώματος, καὶ ποῦ ἡ νεότης, ποῦ εἰσὶ τὰ ὄμματα, καὶ ἡ μορφὴ τῆς σαρκός; πάντα ἐξηράνθη ὡς χόρτος, πάντα ἠφανίσθησαν. δεῦτε, τῷ Χριστῷ προσπέσωμεν ἐν δάκρυσι.

Μέγας ὁ κλαυθμός, καὶ ὀδυρμός, μέγας στεναγμὸς καὶ ἀνάγκη, ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς. ἅδης καὶ ἀπώλεια ἡ τῶν προσκαίρων ζωή, ἡ σκιὰ ἡ ἀνύπαρκτος, ὁ ὕπνος τῆς πλάνης, ὁ ἀκαιροφλύζατος μόχθος τοῦ βίου τῆς γῆς; πόρρω ἐκφευξώμεθα κόσμου ἅπαν τὸ ἁμάρτημα, ἵνα τὰ οὐράνια κληρονομήσωμεν.

Βλέποντες προκείμενον νεκρόν, λόγον ἀναλάβωμεν πάντες τῆς τελευταίας ῥοπῆς. οὗτος γὰρ παράγεται, ὥσπερ καπνὸς ἀπὸ γῆς. ὡσεὶ ἄνθος ἐξεμαράνθησεν, ὡς χόρτος ἐτμήθη ῥάκει σπαργανούμενος, γῇ καλυπτόμενος, ὅνπερ ἀφανῆ λιπόντες, τῷ Χριστῷ εὐξώμεθα, δοῦναι εἰς αἰῶνας τούτῳ τὴν ἀνάπαυσιν.

Δεῦτε οἱ ἀπόγονοι Ἀδάμ. ἴδωμεν εἰς γῆν βεβλημένον τὸν κατ' εἰκόνα ἡμῶν, ὅλην τὴν εὐπρέπειαν ἀποβαλλόμενον, λελυμένον ἐν μνήματι, σαπρίᾳ σκωλήκων, σκότει δαπανώμενον, γῇ καλυπτόμενον. ὅνπερ, ἀφανῆ λελοιπότες, τῷ Χριστῷ εὐξώμεθα, δοῦναι εἰς αἰῶνας τούτῳ τὴν ἀνάπαυσιν.

Ὅτι ἐκ τοῦ σώματος ψυχὴ μέλλει μετὰ βίας ἁρπᾶσθαι ὑπὸ ἀγγέλων φρικτῶν, πάντων ἐπιλανθάνεται τῶν συγγενῶν καὶ γνωστῶν, καὶ φροντίζει τὰ μέλλοντα κριτήρια στῆναι. τὰ τῆς ματαιότητος, καὶ πολυμόχθου σαρκὸς διελύθησαν. τότε τὸν κριτὴν δυσωποῦντες πάντες ἐπευξώμεθα, ἵνα συγχωρήσῃ κύριος ἃ ἔπραξεν.

Δεῦτε

Δεῦτε ἐν τῷ τάφῳ ἀδελφοί, βλέψωμεν τὴν τέφραν καὶ κόνιν ἐξ ἧς ἐπλάσθημεν. ποῦ νῦν πορευόμεθα, τί δὲ ἐγεγόναμεν; ποῖος πένης, ἢ πλούσιος, ἢ ποῖος δεσπότης, ποῖος δὲ ἐλεύθερος, καὶ οὐχὶ πάντες σποδός; κάλλος τοῦ προσώπου ἐσάπη. καὶ τὸ τῆς νεότητος ἄνθος ἅπαν αὐτὸς κατεμάρανεν ὁ θάνατος.

Ὄντως ματαιότης καὶ φθορά, πάντα τὰ τοῦ βίου ἡδέα καὶ τὰ ἔνδοξα. πάντες γὰρ ἐκλείπομεν, πάντες ἀποθνήσκομεν· βασιλεῖς τε καὶ ἄρχοντες, κριταὶ καὶ δυνάσται, πλούσιοι καὶ πένητες, καὶ πᾶσα φύσις βροτῶν· νῦν γὰρ, οἱ ποτὲ ἐν τῷ βίῳ τοῖς τάφοις καταβέβληνται· οἷς ἐφ᾽ ἀνάπαυσιν κύριον δεξώμεθα.

Πάντα τὰ τοῦ σώματος νυνὶ ὄργανα ἀργὰ θεωροῦνται, τὰ πρὸ μικροῦ κινητά. πάντα ἀνενέργητα, νεκρά, ἀναίσθητα. ὀφθαλμοὶ γὰρ κατέδυσαν, ἐδέθησαν πόδες, χεῖρες ἡσυχάζουσι, καὶ ἀκοὴ σὺν αὐταῖς· γλῶσσα τῇ σιγῇ συνεκλείσθη, τάφῳ παραδίδοται. ὄντως ματαιότης πάντα τὰ ἀνθρώπινα.

Σῶζε τοὺς ἐλπίζοντας εἰς σέ, μῆτερ τοῦ ἀδύτου ἡλίου, θεογεννήτρια. αἴτησαι πρεσβείαις σου τὸν ὑπεράγαθον ἀναπαῦσαι δεόμεθα, τὸν νῦν μεταστάντα, ἔνθα ἀναπαύονται αἱ τῶν δικαίων ψυχαί· θείων ἀγαθῶν κληρονόμον δεῖξον ἐν αὐλαῖς τῶν δικαίων, εἰς μνημόσυνον, πανάμωμε, αἰώνιον.

Δόξα. Ἦχος πλ. β΄.

19 Ὁρῶντές με ἄφωνον καὶ ἄπνουν προκείμενον, κλαύσατε πάντες ἐπ᾽ ἐμοὶ ἀδελφοί, καὶ φίλοι, συγγενεῖς καὶ γνωστοί. τὴν γὰρ χθὲς ἡμέραν μεθ᾽ ὑμῶν ἐλάλουν, καὶ ἄφνω ἐπῆλθέ μοι ἡ φοβερὰ ὥρα τοῦ θανάτου. ἀλλὰ δεῦτε πάντες οἱ ποθοῦντές με, καὶ ἀσπάσασθέ με τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν· οὐκ ἔτι γὰρ μεθ᾽ ὑμῶν πορεύσομαι, ἢ συλλαλήσω τοῦ λοιποῦ. εἰς κριτὴν γὰρ ἀπέρχομαι, ἔνθα προσωποληψία οὐκ ἔστι. δοῦλος γὰρ καὶ δεσπότης ὁμοῦ παρίστανται, βασιλεὺς καὶ στρατιώτης, πλούσιος καὶ πένης ἐν ἀξιώματι ἴσῳ, ἕκαστος γὰρ ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων, ἢ δοξασθήσεται, ἢ αἰσχυνθήσεται. ἀλλ᾽ αἰτῶ πάντας καὶ δυσωπῶ, ἀδιαλείπτως ὑπὲρ ἐμοῦ προσεύξασθε Χριστῷ τῷ Θεῷ· ἵνα μὴ καταταγῶ κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου εἰς τὸν τόπον τῆς βασάνου· ἀλλ᾽ ἵνα με κατατάξῃ, ὅπου τὸ φῶς τῆς ζωῆς.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον· ὁ αὐτός.

Πρεσβείαις τῆς τεκούσης σε, Χριστέ, καὶ τοῦ προδρόμου σου, ἀποστόλων, προφητῶν, ἱεραρχῶν,

Adeste, Fratres, & in sepulchris cinerem & puluerem quo compacti sumus, contemplemur. Quo nunc proficiscimur? Aut quo conditi sumus? Quis est pauper aut diues, quis dominus, quis vero liber? Nonne omnes puluis sumus? Vultus forma corrupta est, & iuuentutis flos, morte emarcuit.

Quæcunque iucunda vel honore insignia sunt in vita; vanitas & corruptio sunt. Deficimus omnes, & moriemur: reges & principes; iudices & optimates, diuites & inopes: cuncta denique mortalium euanescet conditio. Qui quondam enim inter viros numerabantur, in sepulchris iacent, quibus requiem à Domino precemur.

Omnia nunc corporis membra inutilia & euanida; tanta prius agendi facultate conspicua cernuntur. Inefficacia sunt cuncta, emortua, sensu priuata, occubuerunt oculi, pedes vincti sunt, quiescunt manus, inanis est auditus, lingua silentio detenta est: cuncta denique sepulchro occlusa sunt. Verò humana cuncta sunt vanitas.

Salua sperantes in te, Mater Solis occasum nescientis, Dei genitrix, optimum tuum natum precibus tuis interpella, precamur, vt ei qui hinc migrauit, det requiem, vbi iustorum animæ quiescunt: diuinorum bonorum in aulis, iustorum hæredem illum constitue, in memoria æterna, ô immaculata.

Gloria. *Tonus obliquus secundus.*

Iacentem, tacitum, & spiritu orbatum, contemplati me Fratres, & amici, affines & noti, super me plangite: hesterna namque die vobiscum confabulabar; & repente mihi tremenda mortis superuenit hora. Adeste itaque, desiderati, & vltimo amplexu, vltimum etiam vale dicite: nec enim vobiscum deinceps versabor, aut de reliquo vobiscum sermonem habebo. Ad iudicem tendo personarum acceptatione nusquam mouendum. Seruus enim & dominus, rex & miles, diues & pauper, æquali iudicii conditione coram eo astant: & ex propriis operibus singuli quique aut gloria aut vituperio compensabuntur. Verum exposco vos omnes, & contestor; vt intermisse pro me Christum Deum interpelletis ne iuxta delicta in gehennæ loco me condemnet, quin potius in vitæ lumine constituat.

Et nunc. *In Deiparam: Tonus idem.*

Genitricis tuæ, Præcursoris, Apostolorum, Prophetarum, Pontificum,

Beatorum, Iustorum, & omnium sanctorum precibus, seruo tuo defuncto Christe, da requiem. Ter sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. Cum spiritibus iustis, *& caetera. Et Postulatio a Diacono. Et oratio a Sacerdote dicitur. Et post Exclamationem.*

Gloria. Et nunc. *Et fit dimissio.*

CHristus verus Deus noster qui a mortuis surrexit, intercessionibus illibatae suae matris, sanctorum gloriosorum & toto orbe celebrium Apostolorum, beatorum & deiferorum patrum nostrorum, & omnium sanctorum, serui sui vita functi animam in iustorum tabernaculis collocet, in Abraham sinibus reclinet, iustis annumeret; nostrique misereatur vt bonus & clemens. Amen.

Æterna tibi sit memoria, semper beande & iugi animo recolende Frater noster. *Et dicitur ter. Et hoc pacto cadauer efferentes ad tumulum imus psallentes.* Sanctus Deus. Sanctissima Trinitas. Pater noster, &c. *Et cadauer in monumento deponitur. Sacerdos vero, terrā batillo tollens superinijcit cadaueri, dicens.* Domini est terra & plenitudo eius: orbis terrarum & qui habitant in eo. *His peractis cadaueri superinfundunt lampadis oleum, aut è thuribulo cinerem. Atque ita, vt moris est, sepulchrum operiunt dum dicantur Moduli* Cum spiritibus iustis. *Et reliqui omnes. Et dimissio.*

Gloria Deo cui ita complacuit.

Sciendum & Rubricam eandem in defunctarum mulierum funeribus obseruari, licet mulierum & puerorum officium priuatim Rubricis quidam inseruerint: miratusque sum, qua ratione Eunuchorum aut Regum separatim officium non ediderint. Hoc ergo praesens, vt superius iacet, pro fidelium pueris & mulieribus solo nomine masculino in foemineum, & nihil vltra, commutato, decantatur.

Finis Exequiarum saecularium.

ὁσίων καὶ δικαίων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τὸν κοιμηθέντα δοῦλόν σου ἀνάπαυσον. Τρισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν. Μετὰ πνευμάτων δικαίων, καὶ τὰ ἕτερα. ἡ αἴτησις παρὰ τοῦ διακόνου. Καὶ ἡ εὐχὴ παρὰ τοῦ ἱερέως.

Μετὰ δὲ τὴν ἐκφώνησιν.

Δόξα. καὶ νῦν. καὶ ἀπόλυσις.

ὉΑναστὰς ἐκ νεκρῶν, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου αὐτοῦ μητρός, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἐξ ἡμῶν μεταστάντος δούλου αὐτοῦ ἐν σκηναῖς δικαίων τάξαι, ἐν κόλποις Ἀβραὰμ ἀναπαῦσαι, καὶ μετὰ δικαίων συναριθμῆσαι καὶ ἡμᾶς ἐλεῆσαι. ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος. ἀμήν.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἀξιομακάριστε καὶ ἀείμνηστε ἀδελφὲ ἡμῶν. γ'. Καὶ οὕτως αἴροντες τὸ λείψανον ἀπερχόμεθα εἰς τὸν τάφον· ψάλλοντες τὸ, Ἅγιος ὁ Θεός. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Καὶ τὰ λοιπά. Καὶ τίθεται τὸ λείψανον ἐν τῷ μνήματι. 20 Ὁ δὲ ἱερεὺς ἄρας χοῦν μετὰ τοῦ πτυαρίου, σταυροειδῶς ἐπιρρίπτει ἐπάνω τοῦ λειψάνου λέγων. Τοῦ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ. Καὶ μετὰ τοῦτο 21 ἐπιχέει ἐπὶ τῷ λειψάνῳ κανδήλαν, ἢ τὴν τέφραν τοῦ θυμιατηρίου. Καὶ οὕτω καλύπτουσιν ὡς σύνηθες τὸν τάφον, ἐπιλεγομένων τῶν ἐξαποστειλαρίων, ἤγουν. Μετὰ πνευμάτων δικαίων, 22 καὶ τὰ ἕτερα ἀπολύτια, καὶ ἀπόλυσις.

23 Δόξα τῷ Θεῷ τῷ οὕτως οἰκονομήσαντι.

24 Ἰστέον δέ, ὅτι ὁ τοιοῦτος τύπος γίνεται, καὶ εἰς κοιμηθείσας γυναῖκας, κἂν τινες ἐγκατέταξαν ἐν τῷ τόπῳ ἀκολουθίαν ἰδίως γυναικῶν καὶ παίδων. καὶ τεθαύμακα, πῶς ἐπελάθοντο τοῦ τυπῶσαι καὶ εὐνούχων, ἰδίως ἀκολουθίαν, ἢ βασιλέων. Αὕτη οὖν ἡ ἀκολουθία ὡς ἄνωθεν εἴρηται, ψάλλεται καὶ εἰς γυναῖκας καὶ παῖδας τῶν ὀρθοδόξων, ἐναλλαττομένου μόνον τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρσενικοῦ, εἰς θηλυκόν, καὶ οὐχὶ ἕτερον.

Τέλος τοῦ ἐξοδιαστικοῦ τῶν κοσμικῶν.

VARIÆ LECTIONES

IN OFFICIVM EXEQVIARVM.

Hymnos & Cantica non solent MS. exhibere, sed preces solummodo tum à Sacerdote, tum à Diacono dicendas: ea propter cum non nisi Psalmis & Hymnis constet Officium præsens, perbreuesque complectatur orationes, nil mirum, si modicas quoque eius orationes in MS. reperire liceat: in Cryptof. itaque Bessarionis sequentes extant, & paucæ aliæ inter notas, vt proprio loco inserendæ.

Εὐχὴ εἰς κοιμηθέντα.

Ὁ ὢν καὶ προών, καὶ διαμένων εἰς τοὺς αἰῶνας κύριε, ὁ ὑπὸ πάσης κτίσεως νοητῆς δοξαζόμενος, ὁ εὐδοκήσας παρὰ τῆς ἀνθρωπίνης εὐτελείας εὐχὰς καὶ θυμιάματα προσφέρεσθαι σῷ τῷ παναγίῳ ὀνόματι· μνήσθητι ὁ θεὸς ἡμῶν τοῦ ἀναπαυσαμένου ἀδελφοῦ ἡμῶν, καὶ λύτρωσαι αὐτὸν τῆς δυσώδους ἁμαρτίας εὐωδίᾳ τῆς σῆς ἀγαθότητος, καὶ ἐλέους, καὶ φιλανθρωπίας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως καταξίωσον. Σὸν γάρ ἐστι τὸ κράτος καὶ ἡ.

Εὐχὴ ἐπὶ τελευτήσαντος κοσμικοῦ.

Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων. vt suprà.

Τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλάς.

Ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς.

Κύριε κύριε ὁ τῶν θλιβομένων. vt infra numero 23.

Εὐχὴ ἑτέρα ἐπὶ τελευτῆς κεκοιμημένου.

Παρὰ σοῦ, καὶ πρὸς σὲ τὰ πνεύματα τῶν ἐπιγινωσκόντων σε δέσποτα. διὸ δυσωπούμενοί σε ἀνάπαυσον τὸ πνεῦμα τοῦ κεκοιμημένου δούλου σου, τοῦ δ., ἐν τόπῳ φωτεινῷ ἐν χώρᾳ δικαίων σου· καὶ ἀνάστησον ἐν τῇ δευτέρᾳ σου καὶ φρικτῇ παρουσίᾳ, μὴ εἰς κρίσιν ἐξαναστάσεως, ἀλλ' εἰς δικαίωσιν. οὐ γὰρ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. Ἐκφ. ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάπαυσις τοῦ δούλου.

Oratio in mortuum.

Qui es, & præ omnibus existis, & in sæcula perseueras Domine, qui ab omni creatura intellectuali glorificaris, quique ab humana vilitate preces & incensum sanctissimo nomini tuo præsentari voluisti: memento Deus noster defuncti fratris nostri, & eum graueolenti peccato bonitatis tuæ, & misericordiæ, & humanitatis fragrantia in iudicij die liberare dignare. Tua est enim potentia &c.

Oratio pro de mortuo sæculari.

Deus spirituum &c.

Diacono dicente. Capita vestra &c.

Precatur Sacerdos.

Domine Domine afflictorum &c.

Oratio altera in dormientis obitu.

A te procedunt, & ad te cognoscentium te spiritus reuertuntur Domine: propterea rogamus, spiritui demortui serui tui N. in iustorum consortio da requiem: & in secundo tremendoque tuo aduentu fac illum exurgere: Verum non in condemnationem, sed in iustificationem resuscita: non enim coram te iustificabitur omnis viuens. *Exclam.* Quia tu es requies, &c.

In Barberino S. Marci reperiuntur istæ aliæ.

Εὐχὴ ἐπὶ τελευτήσαντος.

Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ θεὸς τοῦ σώζειν, ὁ δημιουργὸς καὶ σωτὴρ, καὶ κριτὴς τῶν ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν, ὁ κατάγων εἰς ᾅδου πύλας καὶ ἀνάγων. ὁ ἐκ μὴ ὄντων, εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν, ὁ ἐκ γῆς

Oratio pro mortuo.

Deus noster, Deus salutis, opifex, Saluator, iudex viuorum & mortuorum qui deducis ad inferi portas & reducis, qui ex nihilo ad esse vocas, qui è terra formasti ho-

minem & propter peccatum in terram conuertis, & propter humanitatem tuam ad vitam reuocas: da requiem Domine animabus seruorum tuorum, in perpetua misericordia, in luminis venustate, in quietis loco, in sinu Abrahæ Isaac & Iacob, cum sanctis omnibus qui à sæculo tibi placuerunt: in Christo Iesu Domino nostro.

πλάσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς γῆν δι' ἁμαρτίαν ἐπιστρέψας, διὰ δὲ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν ἀνακαλούμενος εἰς τὴν ζωήν, ἀνάπαυσον τὰς ψυχὰς τῶν δούλων σου διαπαντὸς ἐν ἐλέει διηνεκ-τὸς, ἐν ὥρᾳ φωτὸς, ἐν τόπῳ ἀναπαύσεως, εἰς κόλπους Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Alia oratio pro defuncto.

O Bone & humane Deus, seruo tuo in iustorum mansionibus requiem præbe, nostros etiam fines Christianos sine peccato in omni verbo & opere bono custodi.

Εὐχὴ ἄλλη ἐπὶ τελευτήσαντος.

Ὁ Ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς, ἀνάπαυσον τὸν δοῦλόν σου ἐν μοναῖς δικαίων, καὶ ἡμῶν τὰ τέλη Χριστιανὰ καὶ ἀναμάρτητα διατήρησον ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

IN OFFICIVM EXEQVIARVM. NOTÆ.

1 Ἀκολουθία τοῦ ἐξοδιαστικοῦ) Carmen è scena discedentibus, cani solitum ἔξοδον est, exque voce cuiuslibet rei finem, vitæ terminum ἔξω τῆς ὁδοῦ, vocant. Eaque de causa vitæ viæque terminum attingentibus persolutum officium ἐξοδιαστικὸν dicitur, forsan ad instar ἐξόδου Hebræorum libertatem recuperatam post discessum ex Ægypto memorantis, de quo Deut. 16. Leuit. 23. & numer. 29.

2 Καὶ ἐπὶ τὸν θυμιατὸν θυμίαμα] Thuris in funeribus vsum perantiquum esse declarat S. Ephræm testamentum *Oro vos quoque*, ait, *dilectissimi*, *ne cum aromatibus me sepeliatis*, mox infra, *date vaporationem fumi boni odoris in domo Domini: me orationibus vestris comitamini & aromata Deo offerte*. Prior tempore Tertullianus, thuris & aromatum copiam in funeribus Christianorum consumi solitam, scribit in Apologetico aduersus gentes cap 42. *Thura plane non emimus. Si Arabiæ queruntur, sciant Sabæi, pluris & charioris suas merces Christianis sepeliendis profligari, quam dijs fumigandis.* Hinc illa nuper in thure vaporando M S. Cryptoferr. oratio inter varias lectiones; & Nili Iunioris Tusculi defuncti discipulus Bartholomeus funus eius describens, ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην, inquit, ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις ἐπιταφίοις διαγαγόντες· πρωΐας δὲ γενομένης διαβαστάσαντες τὴν κλίνην μετὰ κηρῶν, καὶ θυμιαμάτων καὶ ψαλμῳδιῶν ἀπηγάγομεν τὸ λείψανον. *Totam noctem illam in psalmis & funereis Hymnis cantandis peregimus: mane vero cum cereis, & incenso, & cantibus, lectulo sublato corpus extulimus.*

3 Ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἐν τόπῳ χλοερῷ, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως.] Purgatorij vocem, vt & Græcorum quidam respuunt, rem ipsam alij non admittunt: aduersus eorum nuperum errorem, nuperi quoque Græci decertant, Caryophyllus præsertim & Arcudius opere de Purgatorio speciatim edito. Omissa vero armorum huiusmodi, quæ alij tractant copia, telum fortius in obstinatam praue sentientium mentem contorquendum non censeo, præter id quod ipsi suis verbis, orationibus, & votis depromunt. In liturgia siquidem quotidie non minus mortuorum quam viuentium memoriam agunt, pro quibus, nominibus etiam eorum è Diptychis τῶν κεκοιμημένων recitatis, ψυχάς offerunt. Sabbati officium plura νεκρώσιμα τροπάρια complectitur. Annis insuper singulis ante magnam quadragesimam, vigilia Pentecostes, & primo mensis Octobris Sabbato, legunt, ἀκολουθίαν τῶν ἀπ' αἰῶνος πάντων κεκοιμημένων ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. *Officium cunctorum à sæculo dormientium Christianorum.* Vniuscuiusque præterea recens defuncti memoria studiose recolitur, precibus & sacrificiis Deo oblatis tertio, nono, & quadragesimo die: τοὺς τεθνεῶτας ἐπιτελοῦσι τὰ τρίτα, τὰ ἔνατα, καὶ τὰ τεσσαρακοστά. τὰ τρίτα, inquit Nicephorus, quia tunc cadauer, ἀλλοιοῦται τὴν ἰδέαν τῆς ὄψεως: *immutatur, faciei discrimine quo dignoscitur homo, deperdito.* ἔνατα, quia nono die *corpus omnino tabescit, solo corde à putredine intacto*: διαρρεῖ τὸ σκῆνος τῆς καρδίας σωζομένης. τεσσαρακοστὰ tandem, quia *quadragesimo die etiam cor cum reliquâ corporis mole diluitur*: τῇ τεσσαρακοστῇ καὶ αὐτὴ καρδία συναπόλλυται τῷ παντί. Rationes tamen istas experientia refellit, & Neophytus Rhodius in sua Synopsi vernacula, ex Clemente Apost. Const lib. 8. cap. 48. alias rationi magis consonas depromit. τὰ τρίτα, inquit, ad tertium diem dilatam Christi resurrectionem ostendunt: τὰ ἔνατα, nouem Angelorum choris mortuum aggregari deprecantur: τὰ τεσσαρακοστὰ, luctum Israelitici populi in Moysi morte ad quadragesimum vsque diem productum, fusis pro animâ sui defuncti precibus felicius adumbrant: quæ ἐνιαύσια *anniuersaria* à die τελευτῆς *obitus*, siue τελειώσεως *consummati & beati transitus*, sequuntur. At quod præ cæteris conuincit argumentum illud est, quod cum hic, tum sexcentis alijs locis orant Græci, vt animæ mortui detur requies: ἀνάπαυσον, aiunt, τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου: vt è tenebris erutam, ἐν τόπῳ φωτεινῷ; ab æstu, ἐν τόπῳ χλοερῷ: ab intolerandis ardoribus, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως· ὅθεν ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη, καὶ στεναγμὸς Deus eam constituat.

4 Μετὰ λαμπάδων.] Inter pristinos Christianorum mores, etiam hic mortuos sepeliendi totius Cleri præcedente cœtu, fuit Gentilitatis tempore vsitatus, solebat namque Marcellus Pontifex Martyrum corpora cum Presbyteris & Diaconis, cumque Hymnis & Canticis sepelire, vt narrat in Pontificum Romanorum vitis Ciacconius. Accensis quoque faces adhibuisse, nec pompæ exterius emican-

us solemnitatem recusasse, Cypriani acta commonstrant. *Ita B. Cyprianus passus est*, aiunt illa, *eiusque corpus propter Gentilium curiositatem, in proximo positum est cum cereis & Scholaribus, in areis Macrobij Candidi Procuratoris, cum voto & triumpho magno.* Ritum eundem circa Paulam seruatum testatur Hieronymus. *Quæ translata est*, ait, *Episcoporum manibus, & ceruicem feretro subijcientibus, cum alij Pontifices lampades, cereosque præferrent, alij choros psallentium ducerent, &c.* Gregorius in funere Pulcheriæ: οὐ μοι ὤφθη ἐν τῷ τότε καιρῷ τὸ ἐκ τοῦ πυρὸς φῶς πολύ τε καὶ ἄφθονον, ἐκ τε πλαγίων ἑκατέρωθεν, τῷ συνεχεῖ τῶν ἐκ τῶν κηρῶν λαμπάδων παρατεινόμενον. *Non mihi illo tempore lumen ignis visum est, quamuis multum & copiosum, ex transuerso vtrinque continuis cereis lampadibus pretendebatur.*

5 Ἀποτίθεται ἐν τῷ ἱερῷ [illegible]) Vestibula Ecclesiarum excipiendis mortuorum corporibus, ex patre [illegible] deslinata, superius est [illegible] tum Cumque [illegible] ctum missæ sacrificium expiandis viuorum & defunctorum peccatis sit institutum, hac mente Sacerdos Græcus, solemni procedendi ritu & comitatu, dona sacra è Protheseos mensa, ad altare delat[illegible] ad Narthecem vsque quasi mortuis [illegible] partem pollicetur [illegible] descendit, & Narthecem aliquando tem[illegible] tutandos, non minus mortuos quam viuentes sanctificare, & in precum consortium admittere, profitetur. Hinc Narthecem intra templi ambitum claudi: ὥστε καὶ ἱερεῖς μετὰ τῶν [illegible] διέρχεσθαι κατὰ τὸν Χερουβικὸν ὕμνον, καὶ θυμιᾶν τοὺς ἐν τούτῳ ὄντας ἴσως τάφους καὶ ἁγίους, καὶ τελεῖν [illegible] *Ita vt & Sacerdotes cum sacris sanctificationibus, id est sacris donis, circa Cherubicum Hymnum in eo pertranseant, & potissimum in eo tumulos, & sanctorum imagines ibidem depictas suffumigent, & sacrarum precum ritus perficiant*, atque adeo nulla nefanda vel vetita actione violari, nec vt prophana loca reputari, docet Balsamon in Can. 2. epistolæ Dionysij Alexandrini ad Basilidem.

6 Εἰς δὲ τῷ τέλει ἑκάστου στίχου λέγομεν· Ἀλληλούια.] Nulla vox frequentior in Græcorum exequiis quam; *Alleluia*: qua Latinos etiam in funebribus vsos edocemur à S. Hieronymo de morte Fabiolæ, *tum fama volans tanti prænuncia luctus, totius vrbis populum ad exequias congregabat. Sonabant Psalmi, & aurata tecta templorum in sublime quatiebat, Alleluia.* Est etiam apud Hugonem Menardum [illegible] in Gregorii Sacram. officium, cuius hæc sunt primordia, *Inprimis cantatur Psalmus.* In exitu Israël de Ægypto *cum Antiphona. vel Alleluia.* In signum vero lætitiæ, tum Scholiastes citatus, tum Ligaridius Chius scribunt frequens *Alleluia* decantari; quasi defuncto, huius vitæ miseriis perfuncto, & iam beatitudinis æternæ compoti gratulari gestiant viuentes: vel, vt alii exponunt, quasi perturbatos quoslibet de morte mortuorum consolari tentet Ecclesia, & ad laudandum secretum æquumque diuinæ prouidentiæ ordinem excitare. Nec displicet expositio hæc: sæpius etenim afflictas animas, & repentino casu perculsas, si quando sensus affectusque suos cum voluntatis diuinæ decretis exæquare nitantur, funeralem aliam hanc vocem, δόξα σοι ὁ θεός: vt in Ecclesia [illegible], *Alleluia*, in tristitiæ lenimentum deuotius pronunciare obseruaui.

7 Τὰς ἐντολάς σου· ὁ κλίνον τὴν δοῦλόν σου.] Indicant hæc: post vltima verba sequentis versus, quæ sunt, τὰς ἐντολάς σου, addendum, ἀνάπαυσον τὸν δοῦλόν σου & pariter in fine cuiuslibet versus huiusce [illegible].

8 Τὰ ὅμοια σου. Ἀλληλούια.] Idem de his faciendum iudicium: subiungendum videlicet Ἀλληλούια, in cuiuslibet versus huiusce στίχου fine, sicut & vltimis primæ verbis, quæ sunt τὰ ὅμοιά σου.

9 Εὐλογητὸς εἶ κύριε.] Ab horum verborum repetitione frequenti, moduli sequentes dicuntur εὐλογητάρια: quæ in'ulsè, vt plerumque solet ex affinitate syllabarum non sensus, [illegible] εὐλογητὸν, seu *benedictionem impertiri*, Meursius interpretatur.

10 Ὁ ἀνάρχος υἱός.] An Filius Dei sicut Pater innascibilis, qui tamen à Patre vt ex suæ originis principio procedit? Non ita, inquit Gregorius Theologus orat. 29. in sancta lumina; ὁ ὑιὸς ἐκ ἄναρχος, ἐκ τοῦ πατρὸς γάρ· εἰ δὲ τὴν ἀπὸ χρόνου λαμβάνοις ἀρχὴν, καὶ ἄναρχος. ποιητὴς γὰρ χρόνων οὐχ ὑπὸ χρόνον. *Filius non est sine principio, siquidem ex Patre est: quod si temporis principium accipis, principii etiam est expers.* Hoc sensu tum in hoc libro frequentius, tum apud SS PP. Athanasium, Cyrillum Alexandrinum, Isidorum Pelusiotam, Damascenum, & alios; Verbum diuinum ἄναρχον reperies vocatum.

11 Ἡ ἀκροστιχίς] Acrostichin hanc attentius perlegenti, pluribus superius literis eius ordo turbatus apparet: Verum illæ modulorum additiorum & intercectorum sunt primordiales, non versus vllius ad Canonem pertinentis.

12 Εκτον ὠρολόγιον καὶ τὰ λ.] Plures Canones composuit Theophanes, quibus versus Iambicos præposuit Primo quærest in Anthologio ἐν τῷ ἀκολουθίᾳ τῆς ὀκτωήχου [illegible] αὐτῇ τῆς παρακλητικῆς præmittit istum.

Θεοφάνης ὁ γραπτὸς ἀγγέλοις ὕμνος.

Primus hymnus Theophanis est Angelorum.

Sexto vero huic qui de mortuis est, alium hunc affixit Εκτον ὠρολόγιον καὶ τὰ λ.

13 Θεοφάνης.] Theophanes huius Canonis author, Theodori, frater est: ambóque γραπτοὶ appellati, non quia Graptorum essent Episcopi, vt quidam indoctè nimis & rusticè, sed quia iambis in eorum frontibus ferro candenti inustis, sic inscriptos, γραπτοὺς impius Theophilus, ob defensum sacrarum imaginum cultum in exilium egerit. Hi speciatim cum Ioanne Damasceno, Cosma Maiumensi Episcopo eius præceptore, & Iosepho, Sacris Hymnis componendis vacantes, ὑμνογράφοι siue μελῳδοὶ dici meruerunt.

14 Ὁ οἶκος.] Vocem speciatim ignotam amplo sensu pro more interpretatur Meursius, & οἶκος *Lectionem in Ecclesia vsurpatam* vertit: at quænam sit illa lectio, diuinandum relinquit lectoribus. Nodum resoluit Ligaridius, & οἶκος, vbi Canticis Ecclesiasticis præfigitur, *ædificium, compagem, laudum fabricam* ὑμνοποιΐας dici scribit. sic poemata quædam vocant Itali *Stanze*, id est propriè domus, propter Stropharum sibi adhærentium ordinem, quasi variæ vnius habitationis contignationes.

15 Ἰωάννου μοναχοῦ.] Est Damascenus nomine solo notus inter præcipuos, non Theologos modo, sed & Hymnographos recensitos.

16 Μακάριοι] Mortuorum officio τῶν μακαρισμῶν de quibus nos alibi, adm scetur recitatio: quia pietatis operibus æternæ vitæ merces conceditur.

17 Ὁ διάκονος.] Diaconi munus est iuxta Dionysium ad preces pro defuncti requie faciendas sæpius exhortari. τὸ λειτουργῶν ὁ πρῶτος παρακελεύεται πάντας αἰτῆσαι τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν ita de Ecclesf. Hier. cap. 7. *Ministrorum primus cunctos hortatur, vt beatam perfectionem, quæ in Christo est, pro defuncto expostulent.*

18 Χαῖρε ὦ ἀποιχόμενε.] Mortuos iam iam cremandos aut sepeliendos Gentiles salutabant.

Salue æternùm mihi maxime Palla.

Æternumque vale

Dixit Æneas apud Virgilium. Hancque vt à Christianis receptam, etiamnum hodie Græci observant consuetudinem. Primo enim è Sacerdotibus, quem reliqui inde sequuntur, proprius ad cadauer accedente, & orationem recitante à cunctis amplexu & osculo mortuus excipitur: de quo more Dionysius ait προσελθὼν ὁ θεῖος ἱεράρχης εὐχὴν ἱερωτάτην ἐπ' αὐτῷ ποιεῖται, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν αὐτός τε ἱεράρχης ἀσπάζεται τὸν κεκοιμημένον, καὶ μετ' αὐτὸν οἱ παρόντες ἅπαντες. *Mox accedens ad mortuum diuinus Præsul, sanctissimam precem super eo facit, & post orationem præsul ipse osculo salutat eum qui obdormiuit, & post eum qui adsunt cuncti.* Osculum autem illud precum pro mortuo faciendarum promissio est & artha, os enim τῶν εὐχῶν ὄργανον *orationis officina* est, inquit Symeon Thessalonicensis: vel iuxta Ambrosium in Hexaemero lib 6. cap. 9. *pietatis charitatisque est pignus.* Pietatis illius & eruditæ religionis debet esse, quæ corpus emortuum vt verum Dei templum veneratur, (vnde & mortuos cum sancto Eucharistiæ mysterio pectori apposito sub terram condere, antiquæ religionis pietatisque Patres non abhorruerunt) & os vt vestibulum templi, adorat. Cæterum osculum genus præfatum, sicut & Eucharistiam mortuis præbendi consuetudinem scribunt, desiisse apud Latinos propter Concilii Antisiodorensis primum Can. 12. dicentem. *Non licet Eucharistiam mortuis, nec osculum tradere*: Cuius tamen Canonis alia mens est, cum mortuos anathemate prius in vita perculsos, vel ob crimen aliquod ab Ecclesiæ cœtu seiunctos, osculo & Eucharistia dati, quasi refarcitę pacis & communionis redditæ Symbolis, reconciliatos existimare solum vetet. Vt enim sceleratus quisque in vita, sic post mortem, Christiana tessera priuandus est. Mortuos autem quoslibet etiam nunc Ecclesia Latina deosculari non prohibet, sed nec iubet, quæ osculi publice dandi vsum nusquam assumpsit.

19 Θρῆνος μοι ἄφατος.] Ex veteri Gentilium more, natum reor in Oriente, vt insano furore mulieres percitæ, vestibus laceris, & capillis euulsis, quandoque etiam cantilenis & næniis à præficis (eas nunc vocant μυρολογητρίαις) in propinquorum morte conductis, ad lugubrem cantum edendum, vlulatus & lachrymas simul ciendas, laudandumque mortuum recitatis, dolorem non tam emolliant, quam prouocent. Cum autem etiam threnos, næniasque huiusmodi non vererentur ipsi Antistites Orientis religiosis Ecclesiæ ritibus admiscere, merito sanctiori decreto sunt cohibiti; de quo Balsamon in Can. 106. Concilij Carthaginensis: ἐν τῇ συνόδῳ τῆς βασιλευούσης ταύτης τῶν πόλεων διάφορα γεγόνασι σημειώματα ἀφορισμοῦ ἐκφωνήσεως καταβάλλοντα τοὺς ἐν ταῖς μνημονεύσεσι τῶν ἀποιχομένων εὐγενῶν καὶ μεγιστάνων ἱερουργοῦντας ἀρχιερεῖς, καὶ λέγοντας ἐπιταφίους εὐχὰς μετὰ ἰάμβων, ἢ καὶ λογάδος. πολλοὶ γὰρ ἱεροφάνοντες τοιαῦτα ποιοῦντες. ὁμοίως ἀφωρίσθησαν διὰ συνοδικοῦ σημειώματος οἱ ἀναγνῶσται, οἱ κατὰ τὰ αὐτὰ μνημόσυνα μονῳδίας λέγοντες, καὶ ἐρωτικὰ μελισματα, καὶ τοιοῦτοις τὸ ἐπιτάφιον ἐπάγοντες. *In Synodo huius reginæ vrbium diuersa fuerunt edicta, significantia eos celebrandorum sacrorum suspensioni esse obnoxios Antistites, qui in nobilium & procerum defunctorum exequiis officium agunt, & dicunt laudatorias preces cum Iambis, vel etiam soluta oratione. Multi enim hæc facere deprehensi sunt. Similiter & Synodali edicto excommunicati sunt Lectores, qui in eisdem muniis, & querulas narrationes edunt, & pro Epitaphio, Epithalamium celebrant.* Threnos autem & æquas funereas lamentationes permisit Ecclesia, & ad preces pro defunctis habendas, mortisque cogitationem fixe menti imprimendam composuit: eæque sunt τὰ ἀποστιχα nuper politi versus, & alius hic quem ore mutuato mortuus ipse non abs ratione, in medio recitare fingitur Illos porro eosdem Versus, vt nihil absurdi præferentes (quidquid obstrepant nonnulli) ipse idem Balsamon approbat in supplemento Canonis citati Latine solum editi, & ad operum eius calcem adiecti. *Qui autem per prava Cantica natura vim non afferentia, & Alleluiaria artificiosam vocis dulcedinem præ se ferentia, hæc faciunt, immeritò segregationis pœnæ subiacent. Non enim luctuosè, sed festiuè, ac panegyrice hodie exequias celebramus, Deo gratias agentes, cui placuit vt is, qui defunctus est, cum fide orthodoxa migraret, & qui efficere dignatus sit, vt aperte & cum omni libertate eos qui ex nobis excedunt, sepeliamus: & non vt prius in angulis abiiciamus, vt quando hæretici quidem vigebant, nostra autem abiecta & afflicta erant; quemadmodum dicit etiam Gregorius magnus in suis in Iulianum inuectiuis orationibus. Et ideo suffitibus & cereis, & magnificis congregationibus defunctum excipimus, vt qui sit per Baptismum sanctificatus. Psallimus autem & in ipso τὸν ἄμωμον Psalmum 118. &c. Nota præsentem Canonem propter Antistites qui dicunt insuetas preces in exequiis, & de Alleluiariis, quæ cantant super mortuos.* Lessus autem & observatas hucusque à Græcis mulierculis nænias leges apud Busbequium epist.

20 Ὁ δὲ ἱερεὺς ἄρας χοῦν μετὰ τὸ πτύο.] Terram terræ tradimus; vt quod de terra prodiit in terram reuertatur. Ita terra condunt & humant Galliarum Ecclesia, & Prædicatorum instituti sequaces, qui etiam in subterraneis fornicibus mortuos deponentes, illos prius terra, vt terræ terram commendent, respergunt Hoc humanitatis officium (quid enim magis humanum, quam hominis exuuias humo reddere?) refert Bernardus serm. 26. in Cantica, se fratri exhibuisse. *Indutus*, inquit, *Sacerdotalibus solitam orationem proprio ore compleui: terram meis manibus ex more iecisuper dilectum corpus, terram & ipsum futurum.*

21 Ἐπιχέει τὸ ἔλαιον κανδήλας.] Meminit huius ritus Dionysius de Eccles. Hierar cap. 7. ἀσπασαμένων δὲ πάντων ἐπιχέει τῷ κεκοιμημένῳ τὸ ἔλαιον ὁ ἱεράρχης. *Mortuo ab omnibus salutato oleum superfundit Antistes.* Subdit que rationem paulo infra: μέμνησο δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἱερὰν θεογενεσίαν πρὸ τοῦ θειοτάτου βαπτίσματος, πρώτη μέθεξις τῷ ἱερῷ συμβόλῳ δίδοται τῷ τελουμένῳ μετὰ τὴν ὁλικὴν τῆς προτέρας ἐσθῆτος ἀπαμφίασιν, καὶ τὸ τοῦ χρίσματος ἔλαιον. ἐν τέλει δὲ νῦν τῶν ἁπάντων, ἐπὶ τὸν κεκοιμημένον τὸ ἔλαιον ἐπιχεῖται. καὶ τότε μὲν ἡ τοῦ ἐλαίου χρίσις ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἐκάλει τὸν τελούμενον. νῦν δὲ τὸ ἐπιχεόμενον ἐμφαίνει κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἀθλήσαντα, τὸ τελειωθῆναι τὸν κεκοιμημένον, ἐκ τῶν ἀγώνων ἀναπαυσάμενον. *Memento quia secundum diuinam regenerationem ante sacrum Baptismum prima fuit Symboli participatio data initiato post integram vestis denudationem, & vnctionis oleum His demum omnibus peractis, oleo respergitur obdormiens, & tunc quidem ad sacra certamina initiatum olei vnctio euocabat: nunc vero dum effunditur, ostendit pugnis omnibus perfunctum, omnique ex parte perfectum illum qui obdormiuit, quasi certaminis coro

nam adeptam, vt S. Spiritu ita iubente ab omnibus suis laboribus requiescat. Ex Dionysio Symeon Thessalonicensis: πλὴν δὲ καὶ νεκροὶ ἐλαίῳ ἀλείφονται, ὡς ὁ θεῖός φησι Διονύσιος, εἰς τύπον τοῦ χρίσματος τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἐλαίου τοῦ ἐν τῷ βαπτίσματι· καὶ τὸν λόγον δίδωσι τοῦτον. ὅτι καλῶς καὶ ἀνδρείως ὁ ἐν Χριστῷ τελευτήσας τοὺς ἀγῶνας πεπλήρωκε· δι᾽ ὃ καὶ πρότερον ἠλείφετο, καὶ νῦν ἐλαίῳ ἀλείφεται, καὶ τοῦτο εἰς σημεῖον Χριστοῦ καὶ σφραγίδα ἀπελθόντων, καὶ εἰς ἁγιασμὸν τῶν νεκρῶν σωμάτων τῶν ἀγωνισαμένων ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ εὐσεβῶς πολιτευσαμένων. ἐνταῦθα δὲ εἰς τιμὴν δὲ αὐτῶν ὅτι κατὰ Χριστὸν ἔζησαν, οὗ σημεῖον τὸ χρῖσμα τὸ ἡγιασμένον ἔλαιόν ἐστι· δι᾽ ὃ καὶ ταῖς κατατεθειμέναις ὥσπερ ἐν τάφῳ ὑπὸ τὸ θεῖον θυσιαστήριον ἱεραῖς τῶν ἁγίων μαρτύρων λειψάνοις, καὶ μύρον ἅγιον ἐπιχέομεν, ἀντὶ τοῦ ἐλαίου τούτου· τοῖς γὰρ τελείοις ἐπιθεῖναι χρὴ τὸ τελειότερον. καὶ ἡμεῖς τοίνυν τοῦτο ποιοῦμεν, καὶ τοῖς τεθνεῶσιν ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς ἐπιχέομεν ἔλαιον, πλὴν οὐ τὸ διδόμενον ἅγιον ἔλαιον τοῖς ζῶσι, ὅ φησιν ὁ ἀδελφόθεος, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς λυχνίας τοῦ ναοῦ, καὶ μάλιστα τοῦ θυσιαστηρίου. *Verumtamen & mortui oleo vnguntur, vt Diuinus ait Dionysius, in figuram vnctionis illius olei, primitus in Baptismo acceptæ. Huius ipse rationem suggerit. Quia recte generoseque, qui vita functus est, certamen obiit. Expropter & prius vnctus est, & nunc oleo inungitur, in Christi ipsius qui Vnctus est, signum, in decedentium obsignationem, & in mortuorum corporum pro Christo præliatorum conuersatorumque deuote sanctificationem. Ad hæc, & in honorem ipsorum, quia secundum Christum vixerunt, cuius sanctificatum vnctionis oleum signum est: ac propterea depositis velut in sepulchro sacerrimo sanctarum Martyrum reliquiis sanctum quoque Chrisma huius olei vice superinfunditur: perfectis enim perfectum adiicere conuenit. Nos itaque id agimus & mortuis in Christo fratribus oleum superinfundimus: non illud tamen viuentibus præberi solitum, de quo frater Domini loquitur, sed aliud ex templi, & maxime altaris lampade.* Hæc potuit esse responsio, cum Catholica sit & ab omni superstitione aliena, quam Dorotheus Mytilenensis Episcopus nationis Græcæ nomine fecit Latinis inquirentibus, διὰ τί χρίουσιν ἐλαίῳ τοὺς νεκροὺς πρὶν ἢ ἐνταφιάσωσιν αὐτούς; *Quare mortuos oleo Græci inungunt priusquam eos tradant sepulturæ?* Simul autem ad vnctam fuisse à Sacerdote orationem super ipso sepulchro dicendam, è Cryptæ ferratensi Bessarionis, & Barberino S. Marci colligo: à priori quidem hanc primam.

Εὐχὴ ἐν τῷ τάφῳ ἡνίκα βάλη μύρον, ἢ ἔλαιον σταυροειδῶς τρίτον ἐπάνω τοῦ λειψάνου.

Oratio in sepulchro habenda, cum Chrisma, vel oleum in modum crucis tertio super cadauer est inijciendum.

ΜΝήσθητι κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν τοῦ ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου κοιμηθέντος ἀδελφοῦ ἡμῶν, τοῦ δεῖνος, καὶ ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος ὁ ἀφιεὶς ἁμαρτίας, καὶ ἐξαλείφων ἀδικίας, ἄνες, ἄφες, συγχώρησον πᾶν ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον αὐτοῦ πλημμέλημα, ἐξανιστῶν αὐτὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ σου δευτέρᾳ παρουσίᾳ, εἰς μετοχὴν τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν, δι᾽ ὧν μόνον εἰς σὲ ἐπίστευσε τὸν ἀληθινὸν θεὸν καὶ φιλάνθρωπον. ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις τοῦ δούλου σου Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν.

MEmento Domine Deus noster, in fide, & æternæ vitæ spe demortui fratris nostri N. & vt bonus & humanus peccata superans, & iniquitates delens, remitte, relaxa, condona spontaneum vel inuoluntarium eius omne delictum, exsuscitans illum in secundo tuo aduentu, vt bonorum pro quibus in te verum & clementem Deum credidit, consortium percipiat. Quia tu es resurrectio serui tui Domine: & tibi, &c.

In posteriori S. Marci M. S. hanc aliam reperimus.

Εὐχὴ ἐπιτάφιος καθολική.

Oratio sepulchralis Catholica.

ΔΕσπότα ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκὸς, ὁ διδοὺς καταστολὴν δόξης ἀντὶ πνεύματος ἀκηδίας, καὶ τῇ ἀπορρήτῳ σου σοφίᾳ ἑνώσας ψυχὴν σώματι καὶ πάλιν ἀναλύων, τὸν μὲν χοῦν τῇ γῇ, τὸ δὲ πνεῦμα πρὸς ἑαυτὸν καθὼς ἔδωκας ἀφελόμενος. αὐτὸς δέσποτα Χριστὲ προσδέξαι τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, τοῦ δεῖνος, καὶ κατάταξον αὐτὸν μετὰ τῶν ἁγίων σου ἀναπαύεσθαι εἰς τόπον φωτεινὸν, εἰς χώραν εὐσεβῶν, εἰς τόπον ἀναψύξεως ἐκεῖ, ὅθεν ἀπέδρα ὀδύνη, καὶ λύπη, καὶ στεναγμός. ὅτι οὐκ ἔστι τοῖς δούλοις σου ὁ θάνατος ὡς ἀληθῶς, ἀλ-

DOmine Deus spirituum & omnis carnis, qui pro spiritu mœroris gloriæ stolam rependis, & secreta tua sapientia animam corpori coniungis, & iterum resoluis, puluere quidem pulueri restituto, spiritu autem quem dedisti ad te reuocato: ipse dominator Christe, serui tui N. animam suscipe, & vt in loco lucido, in piorum regione, in loco refrigerij, vnde dolor luctus & suspiria exulant quiescat, eam colloca: quia vere seruis tuis non mors, sed animæ

soium emigratio est inflicta: & si quid in verbo, opere, aut cogitatione peccauit, tu ceu bonus & clemens ne respicias.

τῆς ψυχῆς μετάστασις· καὶ εἴ τι ἐν λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ ἐνθυμήσει ἥμαρτεν, παρίδε ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

---

21 Καὶ τὰ ἑξῆς ἅπαντα.] Quæ nimirum initio huius officij posita sunt: μετὰ πνευμάτων δικαίων. adusque. καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

23 Δόξα σοι ὁ Θεὸς οὕτως εὐδοκήσαντι.] Quamuis prouidentiæ decretum homines in aduersis consolentur; & ea propter afflictos parentes & amicos iubeat Ecclesia in has voces erumpere, post sibi coniuncti mortui sepulturam: suis tamen priuatis precibus, etiam cordis eorum dolorem lenire molitur. Illarum vna habetur suprapositæ numero 21. orationi adiuncta in Barberino S. Marci.

Deus lugentium, auxiliator & consolator seruis tuis fias, mœstitiæ illorum caliginem spirituali tuo lumine illustra, nos vero seruos tuos ad cadaueris curam accedentes conserua, & propitius esto iniquitatibus nostris. Quia tu delictorum nostrorum es remissio & tibi gloriam &c.

Θεὸς τῶν πενθούντων, ἀντιλήπτωρ καὶ παραμυθία γενοῦ τοῖς δούλοις σου, καταλάμψον τὴν ἀχλὺν τῆς ἀθυμίας αὐτῶν, τῷ νοερῷ σου φωτί, ἡμᾶς δὲ τοὺς δούλους ἐλθόντας εἰς τὴν τοῦ λειψάνου ζημίαν περικράτησον, καὶ ἵλεως γενοῦ ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν· ὅτι σὺ εἶ ἡ ἄφεσις τῶν πταισμάτων ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Alia est iterum tum in eodem M. S. Barberino tum in Cryptof. Bessarionis.

Domine Domine, afflictorum consolatio, *& reliqua: quæ habentur*: infrà, *in officio funereo Sacerdotis.*

Exclamatio.

Tu enim es resurrectio serui tui & tibi gloriam.

Κύριε κύριε, ὁ τῶν θλιβομένων παραμυθία, καὶ τὰ λοιπά.

Ἐκφώνησις.

Σὺ γὰρ εἶ ἡ ἀνάστασις τοῦ σοῦ δούλου· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

---

24 Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ τοιοῦτος.] Inscitiæ, ne dicam petulantiæ argumentum affixit hoc loco postremarum editionum Euchologij procurator, & præsentis rubricæ author ineruditus, dum ritum à suis maioribus præclara tum scientia, tum sanctitate eminentibus probatum, imo & a tota Ecclesia se se cuilibet hominum generi attemperare cupienti valde commendatum, varias nempe & distinctas in virorum mulierum, & infantium funeribus recitari consuetas preces in prioribus editionibus & M S. reperiendas, ipse vel in locum vertere, vel inique contemnare præsumpsit, ignorans supine vel malitiose dissimulans Ecclesiam posse, exigente ratione, precum diuersitatem instituere, vbi non tantum sexus, sed & ætas, conditio, mores, actiones, varietatem huiusmodi postulant.

OFFICIVM FVNERIS MONAchorum.

Monachorum quopiam ad Dominum migrante, cum corpus eius lauari, sed nec nudum omnino conspici conueniat: præfectus ad hoc Monachus spongia tepenti aqua delibuta illud detergit: spongiaque crucis signum exprimit in demortui fronte, in pectore,

1 ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ 1 ΤΟΥ ΕΞΟΔΙΑΣΤΙΚΟΥ. τῶν μοναχῶν.

Ἐπειδάν τις τῶν μοναχῶν πρὸς κύριον ἐκδημήσῃ, ἐπεὶ οὐ δεῖ λούεσθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ ὁρᾶσθαι ὅλως γυμνόν, ὁ εἰς τοῦτο τεταγμένος 2 μοναχός, ἀποσπογγίζει τὸ λείψανον μετὰ χλιαροῦ ὕδατος ἐν σπόγγῳ, ποιῶν σταυρὸν μετὰ τοῦ σπόγγου πρῶτον ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ τελευτήσαντος, ἐν τῷ στήθει,

καὶ

καὶ ταῖς χερσὶ, καὶ ἐν τοῖς ποσὶ, καὶ τοῖς γόνασι, καὶ πλέον οὐδέν. εἶθ' οὕτως, φέρει καθαρὸν ἱμάτιον, καὶ ἐνδύει αὐτόν· τοῦ προτέρου ἐκβληθέντος τοῦ παλαιοῦ, μηδαμῶς τὴν γύμνωσιν αὐτοῦ φανερώσας. μετὰ δὲ τὸ ἐνδύσασθαι, περιβάλλει αὐτῷ τὸ κουκούλιον, εἰ μεγαλόσχημός ἐστι· περιτίθησι τὴν περικεφαλαίαν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς, καὶ καταβιβάσας αὐτὴν μέχρι τοῦ πώγωνος, ὥστε μὴ ὁρᾶσθαι τὸ πρόσωπον τοῦ λειψάνου. εἶτα περιτίθησιν αὐτῷ, τὸν ἀνάλαβον εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ, καὶ τὸ παλλίον, καὶ περιζώννυσι λώρῳ, καὶ ὑποδύει αὐτῷ σανδάλια καινά. εἶτα ἁπλοῦται ὁ μανδύας αὐτοῦ πλαγίως, καὶ ἀνακουφίσαντες τὸ λείψανον ἐκ τοῦ ψιαθίου, ἁπλοῦσιν αὐτὸν ὑποκάτω τοῦ λειψάνου, ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς· καὶ οὕτως ὁ ἐπὶ τῆς κηδείας τεταγμένος μοναχὸς, μετὰ μαχαίρας ἀποτεμὼν τὰ ἄκρα τοῦ μανδύου τὰ ἐν τοῖς δυσὶ πλαγίοις. εἶτα διχῇ τὸ πᾶν διελὼν καὶ διατρήσας τοῦ μανδύου κατὰ τὰ πλάγια ἄκρα, καὶ τὸ τοῦ εὐωνύμου μέρους, καὶ τὸ τοῦ δεξιοῦ λώριον εἰς ἄλληλα διαβιβάζων, καὶ συνδέων ἀμφότερα, ἀποτελεῖ σταυροὺς τρεῖς, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τὰ στήθη, καὶ ἕτερον πρὸς τοῖς γόνασι, καὶ τοῖς ὑπολειφθεῖσι μέρεσι τῶν δύο λωρίων δεσμεῖ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

in manibus, in pedibus, in genubus tantum. Nitido deinde indumento inducto, vetere abiecto, nuditate tamen eius nunquam ita reuelata vt conspiciatur, illum tegit. Quo peracto, si magni habitus fuerit, illum cucullo circumdat; & galeam siue pileum capiti impositum ad barbam vsque, ne cadaueris appareat facies, demittit. Tum verò ordine Analabum ei circumponit, & Pallium; loroque succingit, nouisque Sandaliis: Mandyam deinde expandunt, & cadauere è storea eleuato, à capite ad pedes vsque explicant. Huicque funereo officio præfectus Monachus, extremas Mandyæ partes cultello ex vtroque latere secans, & cuncta bifariam diuidens, & Mandyæ extrema perforans; & sinistri lateris partem, & dextri etiam lorum ad inuicem committens, & mutuo circumplectens, tres cruces componit, ad caput vnam, ad pectus alteram, & altam versus genua: residua vtriusque lori parte, pedes eius circumligat.

Καὶ μετὰ ταῦτα, προσκαλεῖται ὁ ἑβδομαδάριος, καὶ βαλὼν ἐπιτραχήλιον, καὶ θυμίαμα ἐπὶ τὸ θυμιατὸν, εὐλογεῖ συνήθως. καὶ ἀρχόμεθα τὸ, Τρισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν. Καὶ τὰ συνήθη τροπάρια, ἤγουν τὸ, Μετὰ πνευμάτων δικαίων. Καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως καθὼς προεχαράχθη ἐν τῇ ἐξοδιαστικῇ τῶν κοσμικῶν. ἤγουν ἡ αἴτησις παρὰ τοῦ διακόνου.

His peractis, Hebdomadarius aduocatur; qui assumpta stola, & suffitu thuribulo iniecto: de more benedictionem præmittit. Nos vero incipimus. Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. *Et consuetos Modulos, videlicet.* Cum spiritibus iustis. *Et reliquos: ad normam quæ in secularium exequiis præscripta fuit. Postulatio nempe à Diacono.*

Ἡ εὐχὴ παρὰ τοῦ ἱερέως, καὶ ἀπόλυσις.

Oratio à Sacerdote dicitur. Et fit dimissio.

Καὶ μετὰ τοῦτο ἄραντες, οἱ ἀδελφοὶ τὸ λείψανον, ἀποκομίζουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, 2 καὶ εἰ μὲν ἱερεύς ἐστιν ὁ ἐκδημήσας ἀδελφὸς, τίθεται τὸ τούτου λείψανον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ. εἰ δὲ ἰδιώτης, ἐν τῷ νάρθηκι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ καιρὸς τοῦ ᾄδειν τοὺς ἐξοδίους ὕμνους ἐπὶ τὸ κείμενον, ἀπέρχεται 3 ὁ κανδηλάπτης, 4 καὶ κρούει τὰ βαρέα 5 ἐπὶ τὸ σιδηροῦν, ποιῶν στάσεις τρεῖς, καὶ οὕτως συνάγονται πάντες οἱ ἀδελφοί. Καὶ διαμερίζει τούτοις κηρία ὁ σκευοφύλαξ, καὶ ἅψαντες, καὶ τοῦ διακόνου, τὸ, εὐλόγησον δέσποτα. ἐκφωνήσαντος. εὐλογεῖ ὁ ἱερεύς. Καὶ ἀρχόμεθα τὸ, ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου. Ἀλληλούϊα. ἦχος πλ. δ'. Καὶ, στίχος. Μακάριος ὃν ἐξελέξω, καὶ προσελάβου κύριε. στίχος. Καὶ τὸ μνημόσυνον

Tum vero Fratres cadauer efferentes ad Ecclesiam deportant: & si quidem Sacerdos fuerit, qui migrauit Frater, corpus eius in Ecclesiæ gremio deponitur: si Laicus, in Vestibulo, instante vero funereos Hymnos cantandi tempore, secedit accendendis luminibus præfectus, tardisque & interpolatis ictibus ferreum signum tribus factis interstitiis pulsat: atque ita Fratres omnes conueniunt; quibus cereos diuidit Sacrista, subinde accendendos. Et Diacono. Benedic Domine, *exclamante: benedicit Sacerdos, nos vero Psalmum:* Qui habitat in adiutorio Altissimi; *incipimus.* Alleluia *Tonus obliquus quartus, & Versiculus* Beatus quem elegisti, & assumpsisti, Domine. *Versiculus.* Et memoria

enis in generatione & generationem. *Modul. Tonus idem.* Sapientiæ profunde. Gloria. *Modulus idem.* Et nunc.

In Deiparam. Murum, portum, & interpellatricem, erga eum quem genuisti Deum, habemus te, Deipara, nuptiarum expers, fidelium salus.

Et confestim. Benedictus es, Domine, doce me iustificationes tuas. Beati immaculati in via. Benedictus es, Domine. *Et per versus recitatur Psalmi Immaculati* (id est 118.) *prima statio, vsque ad* Tuus sum ego. *Hunc namque in duas stationes illum partimur. In vtroque vero Versu, finem Versus primæ stationis repetimus, scilicet,* Benedictus es, Domine. *Cum vero ad vltimum Versum peruenerint, nempe,* In æternum non obliuiscar iustificationes tuas; *tertio illum cantant. Atque ita postulatio à Diacono subiungitur, & à Sacerdote Oratio, secreto, & exclamatio. Eaque terminata, secundam stationem hoc pacto incipimus.* Iustificationes tuas exquisiui. Tuus sum ego, saluum me fac. Tuus ego sum, saluum me fac. *Et in vniuscuiusq; versus fine: alterius Versus finem subiungimus.* Tuus sum ego, saluum me fac. *Cum vero inceperimus.* Respice in me, *Psalmum hunc cantamus Tono tertio. In fine vero cuiuscumq; versus addimus.* In regno tuo, Domine, memento serui tui. *Et vltimum Versum nempe,* Viuet anima mea. *Terque repetitur. Et confestim Benedictiones: & pariter à Diacono postulatio pronuntiatur: & à Sacerdote Oratio prout præscriptum est. Post cuius exclamationem, Modul. Ton. obliquus 1.* Da requiem, Saluator noster. Gloria. *Mod. idem.* Et nūc. *In Deiparam.* Qui è Virgine ortus es. *Cuncta hæc ordine debito disposita, reperies in sæcularium exequiis. Post Deipara Modul. Psal. 50. dicimus: & sic Antiph. exordimur.*

Antiphonum primum. Tonus primus.

Exaudi meos gemitus, dum affligor, Domine, ad te clamo.

Solitariis à mundi vanitate seiunctis, indefessum rerum diuinarum desiderium innascitur. Gloria. Et nunc.

Sancto Spiritui honor & gloria, sicut & Patri, simul & Filio debita est. Canmus idcirco, Trinitati vnum sit imperium.

Deinde Versus similares S. Theophanis. Tonus primus.

Celebrandi Martyres.

Diuino tuo suauique consortio defunctum hunc, Saluator, dona, & in tabernaculis iustorum colloca, in sanctorum tuorum mãsionibus, in cœlestibus

αἰῶνα εἰς γενεὰν καὶ γενεάν. Τεταρταῖος ἦχος. ὁ αὐτός. Ὦ βάθος σοφίας. Δόξα. Τὸ αὐτό. Καὶ νῦν.

Θεοτόκιον. Σὲ τεῖχος καὶ λιμένα ἔχομεν, καὶ πρὸς θεὸν εὐπρόσδεκτον πρέσβιν, ὃν ἔτεκες θεὸν θεοτόκε ἀνύμφευτε, τῶν πιστῶν ἡ σωτηρία.

Καὶ εὐθύς. Εὐλογητὸς εἶ κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου. Ἄμωμοι ἐν ὁδῷ. εὐλογητὸς εἶ κύριε. Καὶ ὁ στιχολογεῖται ἡ πρώτη στάσις τοῦ ἀμώμου, ἕως τοῦ· σός εἰμι. Εἰς δύο γὰρ στάσεις ποιούμεν τοῦτον ἐνταῦθα. ἐν ἑκάστῳ δὲ τέλει στίχου τῆς πρώτης στάσεως, ἐπιλέγομεν τό, εὐλογητὸς εἶ κύριε. Ὅταν δ' ἔλθωσιν εἰς τὸ τελευταῖον στίχον, ἤγουν τό. Εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάθωμαι τῶν δικαιωμάτων σου ψάλλουσιν αὐτὸν ἐκ τρίτου. Καὶ οὕτως ἡ αἴτησις παρὰ τοῦ διακόνου, ἡ εὐχὴ μυστικῶς παρὰ τοῦ ἱερέως, καὶ ἡ ἐκφώνησις. Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν ἀρχόμεθα τῆς δευτέρας στάσεως, οὕτως. Τὰ δικαιώματά σου ἐξεζήτησα. Σὸς εἰμὶ ἐγώ, σῶσόν με. Σός εἰμι, ἐγὼ σῶσόν με, καὶ ἐν ἑκάστῳ τέλει στίχου, σός εἰμι ἐγώ, σῶσόν με. Ὅταν δὲ ἀρξώμεθα τὸ ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ, ψάλλομεν τὸν ψαλμὸν τοῦτον εἰς ἦχον γ'. εἰς δὲ τὸ τέλος ἑκάστου στίχου, ἐπιλέγομεν. Ἐν τῇ βασιλείᾳ σου κύριε, μνήσθητι τοῦ δούλου σου. Καὶ τὸ τελευταῖον στίχον ἤγουν, τό. Ζήσεται ἡ ψυχή μου, ἐκ τρίτου. Καὶ εὐθὺς τὰ εὐλογητάρια, καὶ ἡ αἴτησις ὡσαύτως παρὰ τοῦ διακόνου, καὶ ἡ εὐχὴ ὡς ἄνωθεν εἴρηται, παρὰ τοῦ ἱερέως. Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν. Ἑσπέριον ἦχος. πλ. α'. Ἀνάπαυσον σωτὴρ ἡμῶν. Δόξα· Τὸ αὐτό. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον. Ὁ ἐκ παρθένου ἀνατείλας. Ταῦτα πάντα ἀκριβῶς εὑρήσεις ἐν τῇ τῶν κοσμικῶν ἐξοδιαστικῷ, μετὰ δὲ τὸ Θεοτόκιον, τὸν ν'. καὶ οὕτως ἀρχόμεθα τῶν ἀντιφώνων.

Ἀντίφωνον, α'. ἦχος. α'.

Ἐν τῷ θλίβεσθαί με εἰσάκουσόν μου τῶν ὀδυνῶν. κύριε σοὶ κράζω.

Τοῖς ἐρημικοῖς ἄπαυστος ὁ θεῖος πόθος ἐγγίνεται, κόσμου οὖσι τοῦ ματαίου ἐκτός.

Δόξα. καὶ νῦν.

Ἁγίῳ πνεύματι, τιμὴ καὶ δόξα, ὥσπερ πατρί, πρέπει ἅμα καὶ υἱῷ, διὰ τοῦτο ᾄσωμεν τῇ τριάδι μονοκρατορία.

Εἶτα στιχηρὰ προσόμοια, τοῦ ἁγίου Θεοφάνους, ἦχος. α'.

Πανεύφημοι μάρτυρες.

Σοῦ σῶτερ δεόμεθα τῆς σῆς γλυκείας μεθέξεως τὸν μεταστάντα ἀξίωσον, καὶ κατασκήνωσον ἐν σκηναῖς δικαίων, ἐν μοναῖς ἁγίων σου, τοῖς ἐπουρανίοις

σκηνώμασιν, τῇ εὐσπλαγχνίᾳ σου περιορῶν αὐτοῦ τὰ πταίσματα, καὶ παρέχων αὐτῷ τὴν ἀνάπαυσιν.

Ὅμοιον.

Οὐδεὶς ἀναμάρτητος, γέγονε, τῶν ἀνθρώπων γέγονεν, εἰμὴ σὺ μόνε ἀθάνατε. διὰ τὸν δοῦλόν σου, ὁ θεὸς οἰκτίρμων, ἐν φωτὶ κατάταξον, σὺν ταῖς χοροστασίαις ἀγγέλων σου, τῇ εὐσπλαγχνίᾳ σου ὑπερβαίνων ἀνομήματα, καὶ παρέχων αὐτῷ τὴν ἀνάστασιν.

Ὅμοιον.

Ὑπὲρ τὰ ὁρώμενα τὰ σὰ, σωτὴρ, ἐπαγγέλματα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐ τεθέαται, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν οὐκ ἀνέβη δέσποτα· ὧν τὸν προσφιλέστατον μεθέξειν τυχεῖν εὐδόκησον τὸν πρὸς σὲ μεταχωρήσαντα, καὶ παράσχου ζωὴν τὴν αἰώνιον. Δόξα. καὶ νῦν. ὅμοιον. Θεοτόκιον.

Χριστὸν ἐκδυσώπησον τὸν σὸν τόκον μῆτερ παρθένε, τὴν τῶν πταισμάτων συγχώρησιν δοῦναι τῷ δούλῳ σου, τῷ σε θεοτόκον εὐσεβῶς κηρύξαντι, καὶ λόγῳ ἀληθεῖ δογματίσαντι, καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν ἁγίων καὶ φαιδρότητος ἀξιώσῃ ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Ἀντίφωνον. β'. ἦχος. β'.

b Εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ ὄμματα, ἐκπέμπω μου τῆς καρδίας, πρὸς σὲ σωτήρ· σῶσόν με σῇ ἐπιλάμψει.

Ἐλέησον ἡμᾶς τοὺς πταίοντάς σοι πολλὰ καθ' ἑκάστην ὥραν Χριστέ μου, καὶ δὸς πρὸ τέλους τρόπους τῆς μετανοίας σοι.

Δόξα. καὶ νῦν.

Ἁγίῳ πνεύματι τὸ βασιλεύειν πρέπει, τὸ ἁγιάζειν, τὸ κινεῖν τὴν κτίσιν. θεὸς γάρ ἐστιν, ὁμοούσιος πατρὶ, καὶ λόγῳ.

Στιχηρὰ προσόμοια. ἦχος. β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου νεκρόν.

Ῥώμην τοῦ θανάτου, καὶ φθορὰν σου τῷ ζωηφόρῳ θανάτῳ κατέλυσας δέσποτα, πᾶσι δὲ ἐπήγασας ζωὴν αἰώνιον, καὶ νεκρῶν ἐξανάστασιν θνητοῖς ἐδωρήσω· ὅθεν σε δεόμεθα, σωτὴρ, ἀνάπαυσον πιστὸν τὸν πρὸς σὲ μεταστάντα, καὶ τοῦ γλυκυτάτου σου κάλλους τούτῳ καταξίωσον, φιλάνθρωπε.

Ὅμοιον.

Ἵνα τοὺς ἀνθρώπους κοινωνοὺς, θείας βασιλείας ἐργάσῃ, σταυρὸν ὑπέμεινας, θάνατον ἑκούσιον καταδεξάμενος. διὰ τοῦτο δεόμεθα τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας μέτοχον ἀνάδειξον, τῆς βασιλείας σου πιστὸν τὸν πρὸς σὲ μεταστάντα, καὶ τοῦ γλυκυτάτου σου κάλλους τούτῳ καταξίωσον φιλάνθρωπε.

tentoriis: nec clementia tua ad eius delicta respicias; sed requiem ei praebe.

Similis.

Nullus peccati expers, inter homines natus est, nisi tu solus immortalis: propterea seruum tuum, Deus misericors, cum Choris Angelorum tuorum in lumine colloca; iniquitates eius tua clementia supera, & resurrectionem largire. *Similis.*

Visibilia hæc cuncta superant, Saluator, tua pollicita, quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, Domine, quorum iucunda communione ad te mundo decedentem perfrui complaceat tibi, & ei vitam æternam præbe.

Gloria. Et nunc *Similis. In Deiparam.*

Deprecare Christum tuum natum, Mater Virgo, vt seruo tuo te deuotè Deiparam profitenti, & Verbo vero confitenti delictorum veniam largiatur; & splendore gaudiique sanctorum in regno suo illum perfrui iubeat.

Antiph. secundum. Tonus secundus.

Cordis mei oculos in cœlum ad te, Saluator, tendo: illustratione tua salua me.

Miserere nostri, Christe, qui singulis horis in pluribus offendimus: & ante finem pœnitentiæ modum concede.

Gloria. Et nunc.

Sancto Spiritui regnare, sanctificare, mouere creaturam omnem competit: Deus enim est Patri & Verbo consubstantialis.

Versus similares. Tonus secundus.

Cum è ligno mortuum.

Mortis robur, corruptionemque, viuifica tua morte destruxisti, Domine: vitam verò æternam in cunctos effudisti, & mortuorum resurrectionem mortalibus largitus es: vnde rogamus te, Saluator, da requiem fideli qui ad te migrauit, & suauissima vultus tui specie, illum perfrui concede, ô benigne.

Similis.

Vt mortales diuini tui regni participes efficeres, mortem spontaneam amplexus crucem sustinuisti: clementiam tuam idcirco rogamus; compotem fac regni tui fidelem qui ad te migrauit, & suauissima vultus tui specie, illum perfrui concede, ô benigne.

Similis.

Tremore horrendo & expauescendo concussi, iustum tuam sententiam expectant, a sæculo mortui tribunali tuo astantes, & æquum ibi iudicium excipiunt. Parce tunc Domine, fideli seruo tuo qui ad te migrauit: & delictis tuis æternis, & beatitudine illum perfrui concede.

Gloria Et nũc *In Deiparam. Similis.*

Protoparentis Euæ debitum, ô pura, exegisti concipiens Deum, immortalitatem & resurrectionem fidelibus largientem, & æterna gloria te collaudantes coronantem: quem deprecari ne desistas, vt hunc in splendoris sui lumine collocet.

Antiphonum tertium. Tonus tertius.

Captiuitatem Sion è Babylone exemisti: è tormentis etiam ad vitam me eripe, ô Verbum.

In austro seminantes diuinas lachrymas: spicas gaudii perennis vitæ metent. Gloria. Et nunc.

In Spiritu Sancto liberalitas omnis, æque ac in Patre, & Filio elucet: & in eo cuncta viuunt, & mouentur.

Tonus tertius. Crucis figura.

Tuam pretiosam veneror crucem, per quam vita & voluptatis fruitio fide & charitate te celebrantibus concessa est, misericors. Propterea tibi, Christe Deus, canimus: ei qui à nobis discessit, da requiem; vbi lætantium omnium in te est habitatio, vt tuũ numen celebret.

Similis.

Solus misericors & clemens, cuius est immensum bonitatis pelagus, quique humanam naturam à te conditam cognoscis; te rogamus, Christe Deus, ei qui à nobis discessit, da requiem: vbi lætantium omnium in te est habitatio, vt tuum numen celebret. *Similis.*

Obdormiens, velut homo, in sepulchro; inuicta tua virtute excitasti in sepulchris dormientes, nusquam taciturũ hymnũ tibi oblaturos. Propterea, tibi Christe Deus, clamamus; ei qui à nobis discessit, da requiem, vbi lætãtium in te habitatio est, vt numen tuum celebret. Gloria. Et nũc. *In Deiparã. Similis.*

Te lampadem spiritalem accepisse, cuius lumen erat diuinitas humanæ substantiæ coniuncta, cuncti nouimus, Deipara. Tuum propterea precare Filium & Deum, vt defuncto huic in voluptatis loco det requiem, vbi lætantium habitatio est, o pura, vt te illibatam celebret.

Ὅμοιον.

Τρόμῳ τῷ φρικτῷ καὶ φοβερῷ βήματί σου παρεστῶτες, οἱ ἀπ' αἰῶνος νεκροὶ, ψῆφον ἀναμένουσι τὴν σὴν δικαίαν σωτὴρ, καὶ τὴν θείαν ἐκδέχονται δικαιοκρισίαν. τότε φεῖσαι δέσποτα σωτὴρ, τοῦ δούλου σου πίστει τοῦ πρός σε μεταστάντος, καὶ τῆς ἀϊδίου τρυφῆς σου, καὶ μακαριότητος ἀξίωσον. Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον. ὅμοιον.

Εὔας τῆς προμήτορος ἁγνὴ, σὺ τὴν ὀφειλὴν συλλαβοῦσα θεὸν ἀπῄτησας, τὸν τὴν ἀφθαρσίαν τε καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῖς πιστοῖς χαριζόμενον, καὶ τῇ ἀθανάτῳ δόξῃ στεφανοῦντα τοὺς σε μεγαλύνοντας, ὃν νῦν δυσωποῦσα μὴ παύσῃ, τοῦτον ἐν φωτὶ κατατάξαι τῆς αὐτοῦ λαμπρότητος, θεόνυμφε. Ἀντ. γ'. Ἦχος. γ'.

Τὴν αἰχμαλωσίαν Σιὼν, σὺ ἐξείλου εἰς Βαβυλῶνος, κἀμὲ ἐκ τῶν παθῶν, πρὸς ζωὴν ἕλκυσον, λόγε.

Ἐν τῷ νότῳ οἱ σπείροντες δάκρυσιν ἐνθέοις. θεριοῦσι στάχυας, χαρᾶς ἀειζωΐας.

Δόξα. Καὶ νῦν.

Ἁγίῳ πνεύματι, πᾶσα ἀγαθοδωρία, ὡς πατρὶ καὶ υἱῷ συναστράπτει, ἐν ᾧ τὰ πάντα ζῇ καὶ κινεῖται. Ἦχος γ'. τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ.

Δοξάζω τὸν σταυρόν σου τὸν τίμιον, δι' οὗ ζωὴ δεδώρηται, καὶ τρυφῆς ἡ ἀπόλαυσις τοῖς ἐν πίστει καὶ πόθῳ σε ὑμνοῦσι, μόνε πολυέλεε. διὸ βοῶμέν σοι Χριστὲ ὁ θεὸς, τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν ἀνάπαυσον ἔνθα πάντων ἐστὶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία, ἐν σοὶ, δοξάζειν σου τὴν θεότητα. Ὅμοιον.

Ὁ μόνος ἐλεήμων καὶ εὔσπλαγχνος, ὁ ἔχων ἀκατάληπτον ἀγαθότητος πέλαγος, καὶ γινώσκων τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἣν ἐδημιούργησας. σοὶ ἱκετεύομεν Χριστὲ ὁ θεὸς, τὸν μεθαστάντα ἐξ ἡμῶν ἀνάπαυσον, ἔνθα πάντων ἐστὶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία, ἐν σοὶ, δοξάζειν σου τὴν θεότητα. Ὅμοιον.

Ὑπνώσας ἐν τῷ τάφῳ ὡς ἄνθρωπος δυνάμει ἀηττήτῳ σου, ὡς θεὸς, ἐξανέστησας τοὺς ἐν τάφοις ὑπνοῦντας ἀσιγήτως ὕμνον σοι προσφέροντας· διὸ βοῶμέν σοι, Χριστὲ ὁ θεὸς, τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν ἀνάπαυσον, ἔνθα πάντων ἐστὶν ἡ κατοικία εὐφραινομένων, ἐν σοὶ, δοξάζειν σου τὴν θεότητα.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον. Ὅμοιον.

Λαμπάδα νοητήν σε βαστάζουσαν τὸ φέγγος τῆς θεότητος ὁμιλοῦσαν παχύτητι τῆς ἀνθρώπων οὐσίας θεοτόκε, πάντες ἐπιστάμεθα· διὸ τὸν σὸν δυσώπει υἱὸν καὶ θεὸν, τὸν μεταστάντα ἐν τρυφῇ ἀναπαῦσαι, ἔνθα πάντων ἐστὶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία, ἁγνὴ, δοξάζειν σε τὴν πανάμωμον.

Ἀντίφωνον δ'. Ἦχος δ'.

d Ἐκ νεότητός μου, πολλὰ πολεμεῖ με πάθη, ἀλλ' αὐτὸς ἀντιλαβοῦ, καὶ σῶσον σωτήρ μου.

Οἱ μισοῦντες Σιών, αἰσχύνθητε ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὡς χόρτος γὰρ πυρὶ ἔσεσθε ἀπεξηραμμένοι.

Δόξα. Καὶ νῦν.

Ἁγίῳ πνεύματι πᾶσα ψυχὴ ζωοῦται, καὶ καθάρσει ὑψοῦται· λαμπρύνεται τῇ τριαδικῇ μονάδι ἱεροκρυφίως.

Στιχηρὰ προσόμοια. ἦχος δ'. Ἔδωκας σημείωσιν.

Ὄντως φοβερώτατον τὸ τοῦ θανάτου μυστήριον. πῶς ψυχὴ ἐκ τοῦ σώματος βιαίως χωρίζεται, ἐκ τῆς ἁρμονίας, καὶ τῆς συμφυΐας· ὁ φυσικώτατος δεσμὸς θείῳ βουλήματι ἀποτέμνεται. διό σε ἱκετεύομεν, τὸν μεταστάντα ἀνάπαυσον ἐν σκηναῖς τῶν δικαίων σου, ζωοδότα φιλάνθρωπε.

Ὅμοιον.

Ὕπνος μᾶλλον δείκνυται τοῖς πιστεύουσιν ὁ θάνατος τοῦ θανάτου τοῦ τεθέντος ἐν μνήματι, τοῦ πάντων διασώζοντος, καὶ τὸ τοῦ θανάτου κράτος λελυκότος, καὶ καταργήσαντος αὐτοῦ τὴν δυναστείαν τὴν πολυχρόνιον. διό σε ἱκετεύομεν, τὸν μεταστάντα κατάταξον ἐν σκηναῖς τῶν ἁγίων σου, ἐν δικαίων λαμπρότησιν.

Ὅμοιον.

Σὺ δικαιοσύνη, σὺ καὶ ἁγιασμὸς ἡμῶν γέγονας, καὶ τῶν ψυχῶν ἀπολύτρωσις. πατρὶ γὰρ προσήγαγες δεδικαιωμένους καὶ λελυτρωμένους, ἀναδεξάμενος ἡμῶν τὸ ὀφειλόμενον ἐπιτίμιον. καὶ νῦν ἐκδυσωποῦμέν σε, τὸν μεταστάντα ἀνάπαυσον, ἐν χαρᾷ καὶ φαιδρότητι, εὐεργέτα σωτὴρ ἡμῶν.

Δόξα. καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ῥήσεσιν ἑπόμενοι τῶν θεηγόρων πνευματοφόρων, θεοτόκον φρονοῦμέν σε, θεὸν γὰρ γεγέννηκας σεσαρκωμένον ἀπεριλήπτως, τὸν λυτρωσάμενον ἡμᾶς τοὺς αἰχμαλώτους τοῖς παραπτώμασι. διὸ νῦν δυσωποῦμέν σε, τὸν μεταστάντα οἰκέτην σου ταῖς οἰκείαις ἐλλάμψεσι καταύγασον, πανάχραντε.

Ἦχος πλ. α'.

e Ἐν τῷ θλίβεσθαί με, Δαυιτικῶς ᾄδω σοι σωτήρ μου ῥῦσαί μου τὴν ψυχὴν ἐκ γλώσσης δολίας.

Τοῖς ἐρημικοῖς ζωὴ μακαρία ἐστὶ θείῳ ἔρωτι πτερουμένοις. Δόξα.

Ἁγίῳ πνεύματι συγκρατεῖται πάντα τά ὁρατά τε σὺν τοῖς ἀοράτοις. αὐτοκρατὴς γὰρ ἓν τῆς τριάδος ἐστὶν ἀψευδῶς.

Antiphonum quartum. Tonus quartus.

A iuuentute mea multæ me expugnant calamitates; at tu suscipe, & libera me, Saluator.

Confunduntor à Domino qui oderunt Sion; vt fœnum enim calore exsiccatum, fietis.

Gloria. Et nunc.

A Spiritu Sancto omnis anima viuificatur, purgatione extollitur: & trina vnitate sacrate, secretoque effulget.

Versus similares. Tonus quartus.

Dedisti signum.

Verè tremendum est mortis mysterium; quomodo anima è corporis compage, & nexu illo violenter auellitur, & à natura insitus ille ordo diuino nutu rescinditur? Propterea te rogamus, defuncto da requiem in tabernaculis iustorum, benigne vitæ largitor.

Similis.

Vt somnus habetur fidelium mors, propter mortem omnium Domini in monumento repositi, mortis robur dissoluentis, & à sæculis firmatam eius potentiam dissipantis. Propterea te rogamus, in tabernaculis sanctorum, in splendoribus iustorum defunctum colloca. *Similis.*

Tu iustitia & sanctificatio nobis factus es, & animarum redemptio: Patri etenim iustificatos & redemptos debita nobis in te pœna suscepta, obtulisti. Rogamus te propterea, in gaudio & lætitia, defuncto huic da requiem, benefice, Saluator noster.

Gloria. Et nunc *In Deiparam.*

Diuinorum præconum dicta sequuti, Deiparam te credimus: Deum enim incomprehense incarnatum, delictis captiuos nos liberantem, genuisti. Te nunc propterea rogamus, defunctum famulum tuum, vt propriis tibi fulgoribus illustres, illibata.

Antiphonum 5 Tonus obliquus primus.

Dum affligor, Dauidis more tibi decanto: libera, Saluator, animam meam à lingua dolosa.

Beata semper vita manet solitarios diuino amore in alta sublatos.

Gloria.

Sancto Spiritu cuncta visibilia simul cum non visis conseruantur. Verè etenim quod vnum est in Trinitate supremum dominium habet.

Versus similares. Tonus obliquus 2.

Verè Religiosorum gaudes.

Splendore vultus tui Christe, defunctum vt misericors illustra, in loco amœno illum constitue, ad puræ tuæ & diuinæ quietis fluenta, in desideratis Abraham primi parentis sinibus, vbi lumen tuum manifestè cernitur, & suauitatis fontes effluunt, vbi circa tuam bonitatem chorum agunt, lætantes iustorum cœtus, cum quibus sedem habere famulum tuum magna ex misericordia concede.

Similis.

Voce valdè sonora tuam potentiam celebrantem, defunctum hunc translatum à rebus vanis, ad te omnium Dominum clementissimum, concede tuæ pulchritudinis venustate effulgere, & suaui iucundoque tuo consortio perfrui, & potius delicias largire, vbi circa thronum tuum choros ducunt Angeli, & Sanctorum cœtus lætanter circumeunt, cum quibus seruo tuo requiem, & magnam misericordiam præbe.

Similis.

Vbi Prophetarum chorus, Apostolorum & Martyrum omniumque à sæculo salutari tuo sanguine & passione, qua captiuum hominem redemisti, iustificatorum elucent ordines: ibi fideli mortuo requiem præbe, vt misericors remittens delicta, solus enim in terra sine peccato conuersatus es, solus sanctus, & solus inter mortuos liber. Propterea seruo tuo requiem, & magnam misericordiam confer.

Gloria. Et nunc. *In Deiparam. Similis.*

Peccati lege nos in seruitutem missos liberasti, Domine, Legislatorem Regemque Christum, cuius beneficio & gratia iusti reddimur, sola mater & Virgo in vtero concipiens: illum deprecare, vt te Dei genitricem laudantium animas, in vitæ libro describat; & ope tua saluati, desideratam Filij tui redemptionem consequamur: adorantes illum qui magnam mundo largitur misericordiam.

Antiphonum sextum. Tonus obliquus 2.

In cœlum oculos meos ad te Verbum, attollo: miserere mei, vt tibi viuã.

Miserere nostri abiectorum velut accommoda tibi vasa nos reparans, ô Verbum.

Στιχηρὰ ὅμοια. ἦχος πλ. β'.

Χαίρεις ἀσκητῶν ἀληθῶς.

Αἴγλῃ τοῦ σοῦ προσώπου Χριστὲ, τὸν μεταστάντα, ὡς οἰκτίρμων καταύγασον, σκηνώσας εἰς τόπον χλόης, ἐπὶ ὕδατος τῆς σῆς ἀκηράτου καὶ θείας ἀναπαύσεως, ἐν τοῖς ὀρεκτοῖς κόλποις Ἀβραὰμ τοῦ προπάτορος, ἔνθα τὸ φῶς σου καθαρῶς ἐποπτεύεται, καὶ προχέονται αἱ πηγαὶ τῆς χρηστότητος, ἔνθα περιχορεύουσι περιχαρῶς ἀγαλλόμεναι αἱ τῶν δικαίων χορεῖαι περὶ τὴν σὴν ἀγαθότητα, μεθ' ὧν κατατάξαι τὸν οἰκέτην σου, παρέχων τὸ μέγα ἔλεος.

Ὅμοιον.

Ψάλλει πολυαρμονίῳ φωνῇ δοξολογοῦντα τὸ σὸν κράτος εὐδόκησον, οἰκτίρμον, τὸν μεταστάντα ἐκ τῶν προσκαίρων πρὸς σὲ τὸν δεσπότην πάντων καὶ φιλάνθρωπον. δίδου ὡραιότητι τοῦ σου κάλλους ἐκλάμπεσθαι, καὶ τῆς γλυκείας καὶ τερπνῆς μετουσίας σου, ἀπολαύειν τε, καὶ τρυφᾶν καθαρώτερον, ἵνα περὶ τὸν θρόνον σου χορεύουσιν ἄγγελοι καὶ ἁγίων οἱ δῆμοι χαρμονικῶς τῶν ἐπουρανίων, μεθ' ὧν τῷ σῷ δούλῳ τὴν ἀνάπαυσιν παράσχου, καὶ μέγα ἔλεος.

Ὅπου τῶν προφητῶν οἱ χοροὶ, τῶν ἀποστόλων καὶ μαρτύρων τὰ τάγματα, καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος δικαιωθέντων τῷ σῷ σωτηρίῳ πάθει καὶ αἵματι δι' οὗ ἐξηγόρασας τὸν αἰχμάλωτον ἄνθρωπον, ἐκεῖ τὸν πιστῶς κοιμηθέντα ἀνάπαυσον, ὡς φιλάνθρωπος, συγχωρῶν καὶ τὰ πταίσματα. μόνος γὰρ ἀναμάρτητος ἐν γῇ πεπολίτευσαι, ἅγιος μόνος, καὶ μόνος ἐν τεθνεῶσιν ἐλεύθερος. διὸ τῷ σῷ δούλῳ τὴν ἀνάπαυσιν παράσχου, καὶ μέγα ἔλεος.

Δόξα καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Ὅμοιον.

Νόμῳ τῆς ἁμαρτίας ἡμᾶς δεδουλωμένους ἠλευθέρωσας δέσποινα, ἐν μήτρᾳ τὸν νομοθέτην καὶ βασιλέα Χριστὸν συλλαβοῦσα, μόνη μήτηρ παρθένε, δι' οὗ δικαιούμεθα δωρεᾷ τε καὶ χάριτι, ὃν νῦν δυσώπει τὰς ψυχὰς τῶν ὑμνούντων σε θεομήτορα, κατατάξαι ἐν βίβλῳ ζωῆς, ὅπως τῇ μεσιτείᾳ σου σωθέντες πληρώσωμεν τῆς τοῦ υἱοῦ σου εὐκταίας ἀπολυτρώσεως τυχεῖν αὐτὸν προσκυνοῦντες, τὸν παρέχοντα τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἀντίφωνον ς'. ἦχος πλ. β.

f Εἰς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμούς μου αἴρω πρὸς f σὲ λόγε, οἰκτείρησόν με, ἵνα ζῶ σοι.

Ἐλέησον ἡμᾶς τοὺς ἐξουθενωμένους, καταρτίζων εὔχρηστα σκεύη σου, λόγε.

Δόξα. Καὶ νῦν.

Ἁγίῳ πνεύματι σωστικὴ αἰτία. εἴ τινι τοῦτο κατ' ἀξίαν πνεύσῃ, ταχὺ ἐξαίρει τῶν τῆς γῆς, πτεροῖ, αὔξει, τάττει ἄνω.

Gloria. Et nunc.

Spiritus Sancti eſt omnium ſaluatrix virtus. Si cuiuſpiam itaque prove exigit mentem expirauerit, confeſtim à terrenis rapit, extollit, auget, in ſuperis locat.

Στιχηρὰ προσόμοια ἦχος πλ. β'.

Ὅλην ἀποθέμενοι.

Verſus ſimilares. Tonus obliquus 2.

Omnem deponens.

Ἔχων ἀνεξάντλητον τὴν εἰς ἡμᾶς εὐσπλαγχνίαν καὶ πηγὴν ἀκένωτον θεϊκῆς χρηστότητος πολυέλεε, τὸν πρὸς σὲ, δέσποτα, μεταβεβηκότα ἐν γῇ ζώντων κατασκήνωσον εἰς τὰ σκηνώματα τὰ ἀγαπητὰ καὶ ποθούμενα, κατάσχεσιν δωρούμενος τὴν διηνεκῶς διαμένουσαν. σὺ γὰρ ὑπὲρ πάντων ἐξέχεας τὸ αἷμά σου Χριστὲ, καὶ ζωηφόρῳ τιμήματι κόσμον ἠλευθέρωσας.

Qui incomprehenſa verſus nos clementia, & bonitatis diuinæ fonte inexhauſto gaudes eum qui ad te, Domine, tranſiit, terræ viuentium incolam renuncia, poſſeſſionem iugiter manentem in dilectis deſideratiſque tabernaculis ei largitus. Tu enim pro omnium ſalute ſanguinem effudiſti, Chriſte, & viuifico hoc pretio mundum redemiſti.

Ὅμοιον.

Νέκρωσιν ὑπομείνας ζωοποιὸν ἑκουσίως, καὶ ζωὴν ἐπήγασας, καὶ τρυφὴν ἀΐδιον πιστοῖς δέδωκας, ἐν ᾗ κατάταξον τὸν κεκοιμημένον ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως, τὰ τούτου πλημμελήματα πάντα συγχωρῶν ἀγαθότητι, ὡς μόνος ἀναμάρτητος, μόνος ἀγαθὸς, καὶ φιλάνθρωπος. ἵνα διὰ πάντων ὑμνῆταί σου τὸ ὄνομα Χριστὲ, καὶ σωζόμενοι δοξάζωμεν τὴν φιλανθρωπίαν σου.

Similis.

Mortem viuificam ſponte ſuſtinuiſti, & vitam profudiſti, æternaſque delicias fidelibus tribuiſti, in eis ſpe reſurrectionis vita functum, delictis eius tua clementia remiſſis, colloca; vt ſolus ſine peccato, ſolus bonus, & clemens: vt in omnibus tuum nomen celebretur Chriſte, & tuam clementiam ſalutem conſequuti laudemus.

Ὅμοιον.

Ζώντων κυριεύοντα, θεαρχικῇ ἐξουσίᾳ, καὶ νεκρῶν δεσπόζοντά σε Χριστὲ, γινώσκοντες ἱκετεύομεν τὸν πιστὸν δοῦλόν σου, τὸν πρὸς σὲ τὸν μόνον εὐεργέτην ἐκδημήσαντα, ἀνάπαυσον σὺν τοῖς ἐκλεκτοῖς σου φιλάνθρωπε, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως, ἐν ταῖς τῶν ἁγίων λαμπρότησι. θελητὴς ἐλέους ὑπάρχεις γὰρ, καὶ σώζεις ὡς θεὸς, οὓς κατ' εἰκόνα σὴν ἔπλασας, μόνε πολυέλεε.

Similis.

Viuorum dominum, mortuiſque ſuprema & diuina tua poteſtate imperantem profitentes, te Chriſte obſecramus, fideli ſeruo tuo ad te ſolùm benefactorem migranti, cum electis tuis requiem præbe, benigne, in loco refrigerij, in ſplendoribus ſanctorum. Tu enim miſericordiæ amator es, & vt Deus ad imaginem tuam creatos ſaluas, ſolus miſericors.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ὤφθης ἐνδιαίτημα θεοπρεπὲς παναγία· θεὸν γὰρ ἐχώρησας, καὶ θεὸν ἐγέννησας, ἀπειρόγαμε, ἐν δυσὶν οὐσίαις, ἐν μιᾷ τῇ ὑποστάσει δὲ, αὐτὸν δυσώπησον, τὸν μονογενῆ καὶ πρωτότοκον, τὴν σὲ παρθένον ἄμωμον καὶ μετὰ τὸν τόκον φυλάξαντα, ψυχὴν ἀναπαῦσαι τοῦ πιστῶς κοιμηθέντος ἐν φωτὶ, ἐν ἀκηράτῳ φαιδρότητι, καὶ μακαριότητι.

Gloria. Et nunc. *In Deiparam.*

Diuerſorium Deo dignum extitiſti, ſanctiſſima: Deum etenim concepiſti, & Deum in duabus naturis vnaque hypoſtaſi genuiſti, nuptiarum expers. Roga illum vnigenitum & primogenitum, te Virginem intemeratam etiam poſt partum cuſtodientem, vt demortui fidelis animæ in lumine, in ſincera lætitia, in beatitudine, det requiem.

Ἀντίφωνον ζ'. ἦχος βαρύς.

8 g Τὴν αἰχμαλωσίαν Σιὼν ἐκ πλάνης ἐπιστρέψας, κἀμὲ σωτὴρ ζώωσον, ἐξαίρων δουλοπαθείας.

Ἐν τῷ νότῳ ὁ σπείρων θλίψεις νηστείας μετὰ δακρύων· οὗτος χαρᾷ δρέψεται δράγματα ἀειζωοτροφίας.

Antiphonum ſeptimum. Tonus grauis.

Captiuitatem Sion ab errore redux iſti: etiam me, Saluator, omni ſeruili affectu liberatum viuifica.

Seminans in auſtro ieiunij lachrymarum anguſtias, perpetuæ veræque ſatietatis cum gaudio manipulos decerpet.

Gloria. Et nunc.

A Spiritu Sancto cœlestis thesauri fons effluit, à quo sapientia, intellectus, & timor exundat: illi laus, gloria, honor, & potestas.

Versus similares. Tonus grauis.

Omnia despicientes.

Mortuus in cruce visus es, solus immortalis, hominesque mortis debito, corruptione, & ipsa morte exoluens, in sepulchro vt mortalis es repositus. Verum vt pelagus clementiæ inexhaustum, & bonitatis fons, animã serui tui, vita functi requiem confer.

Similis.

Sincera tua specie, & tuæ pulchritudinis venustate radiisque illustrari animam eius qui ad te transiit, concede: vt in immateriali irradiatione luminis à te emissi, circa te Dominatorem, & gloriæ Regem, & Dominum, choros ducat. *Similis.*

Vt inconsumpta beneficiorum penu, & indeficiente diuitiarum bonitatis thesauro gaudens, vt Deus clemens, ad te migrantem in electorum regione, in deliciarum loco, in gloriæ tuæ domo, in Paradisi voluptate, in virginum thalamis colloca.

Gloria. Et nunc. *In Deiparam.*

Legis complementum, Redemptorem in carne factum peperisti: non enim iustificatio iis qui sub lege erant, data est: at nunc Christus crucifixus gratiam nobis impertiuit. Vt omni ergo libertate gaudens, ceu Mater Filium tuum deprecare, vt deuotè vita functi animæ requiem præstet, celebranda.

Antiphonum 8. Tonus obliquus 4.

A iuuentute mea hostis me expugnat, voluptatumque ardore inflammat: ego vero in te confisus, Domine, in fugam illum vertam.

Fiant sicut fœnum arescens priusquam euellantur, illi qui Sion oderunt: Christus enim tormentorum excidio ceruices illorum concidet.

Gloria Et nunc.

Spiritus Sancti est omnibus vitam largiri: lumen est ex lumine, Deus magnus, cum Patre & Verbo illum celebramus.

Versus similares. Tonus obliquus 4.

O mirandum portentum!

Regio more rubris coloribus, sãguine cruẽtatis & rubricatis digitis tuis meæ

Δόξα. Καὶ νῦν.

Ἁγίῳ πνεύματι πηγὴ τῶν θείων θησαυρισμάτων· ἐξ οὗ σοφία, καὶ σύνεσις, φόβος· αὐτῷ αἴνεσις, δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος.

Στιχηρὰ προσόμοια. ἦχος βαρύς.

Καταφρονήσαντες πάντων.

Νενεκρωμένος ὠράθης ἐπὶ σταυροῦ, μόνε ἀθάνατε, καὶ ἐν τάφῳ ὡς θνητὸς ἐτέθης, νεκρώσεως καὶ φθορᾶς καὶ θανάτου τοὺς ἀνθρώπους λυτρούμενος. ἀλλ' ὡς πέλαγος εὐσπλαγχνίας ὑπάρχων ἀκένωτον, καὶ πηγὴ ἀγαθότητος, τὴν ψυχὴν τοῦ σοῦ δούλου τοῦ ἐξ ἡμῶν μεταστάντος, ἀνάπαυσον. Ὅμοιον.

Τῷ ἀκηράτῳ σου κάλλει, καὶ γλυκασμῷ τῆς σῆς ὡραιότητος, ἀκτῖσιν ἐλλάμπεσθαι τὸν πρὸς σὲ μεταστάντα, ἀγαθὲ, καταξίωσον. ἐν ἀΰλῳ φωτοχυσίᾳ τῆς φωτοφανείας σου, σοὶ ἀγγέλοις χορεύοντα, περὶ σὲ τὸν δεσπότην καὶ βασιλέα τῆς δόξης, καὶ κύριον. Ὅμοιον.

Ὡς ἀδαπάνητον ἔχων τὴν δωρεὰν τὴν μεγαλοδωρίας, ὡς θησαυρὸν ἀνέκλειπτον πλουσίας χρηστότητος, τὸν πρὸς σὲ μεταστάντα, ὡς θεὸς κατασκήνωσον ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἐκλεκτῶν σου. ἐν τόπῳ αἰνέσεως, ἐν τῷ οἴκῳ τῆς δόξης σου. ἐν τρυφῇ παραδείσου, ἐν τῷ τῶν παρθένων νυμφῶνι, ὡς εὔσπλαγχνος.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Νόμου τὸ πλήρωμα τίκτεις, τὸν λυτρωτὴν σάρκα γενόμενον. οὐ γὰρ ἐλύετο τοῖς πρὶν ἐν νόμῳ δικαίωσις· ἀλλ' ἡμᾶς ὁ Χριστὸς νῦν σταυρωθεὶς ἐδικαίωσεν. ὡς οὖν ἔχουσα παῤῥησίαν, ὡς μήτηρ ἱκέτευε τὸν υἱόν σου τὸν εὔσπλαγχνον, τὴν ψυχὴν ἀναπαῦσαι τοῦ εὐσεβῶς μεταστάντος, πανύμνητε.

Ἀντίφωνον η'. ἦχος πλ. δ'.

Ἐκ νεότητός μου ὁ ἐχθρὸς με πειράζει ταῖς ἡδοναῖς φλέγει με, ἐγὼ δὲ πεποιθὼς ἐν σοὶ κύριε, τροποῦμαι τοῦτον.

Οἱ μισοῦντες Σιὼν γενηθήτωσαν δὲ πρὶν ἐκσπασθῆναι ὡς χόρτος, συγκόψει γὰρ Χριστὸς αὐχένας αὐτῶν τομῇ βασάνων.

Δόξα. Καὶ νῦν.

Ἁγίῳ πνεύματι τὸ ζῆν τὰ πάντα, φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸς μέγας, σὺν πατρὶ ὑμνοῦμεν αὐτὸ, καὶ τῷ λόγῳ.

Στιχηρὰ προσόμοια. ἦχος πλ. δ'.

Ὢ τοῦ παραδόξου θαύματος.

Βασιλικῶς με κατέγραψας, ἀληθείας βαφαῖς ἐρυθραῖς τοὺς δακτύλους σου αἱμα-

τώσας

πώσας διὰ σταυροῦ, καὶ φοινίξας σῷ αἵματι, καὶ νῦν σε πίστει καθικετεύομεν, τοῖς πρωτοτόκοις σου συναριθμῆσον, καὶ τῶν δικαίων σου τῆς χαρᾶς ἀξίωσον ἐπιτυχεῖν, τὸν μεταστάντα πρὸς σὲ τὸν εὔσπλαγχνον.

Ομοιον.

Ιεραρχήσας ὡς ἄνθρωπος, σφαγιασθεὶς σεαυτὸν, προσφορὰν προσενέγκας τῷ πατρὶ, τὸν ἄνθρωπον τῆς φθορᾶς ἐξαιρούμενος. τὸν μεταστάντα οὖν, ὡς φιλάνθρωπος, ἐν τῇ τῶν ζώντων χώρᾳ κατάταξον. ἔνθα οἱ χείμαρροι τῆς τρυφῆς προχέονται· ἔνθα πηγαὶ τῆς ἀϊδιότητος ἀναβλυστάνουσι.

Ομοιον.

Βάθει σοφίας ἀρρήτου σου, ὁρίζεις τὸν τῆς ζωῆς, καὶ προβλέπεις τὸν θάνατον, καὶ πρὸς βίον ἕτερον μετοικίζεις τὸν ἄνθρωπον, ὃν προσλαβόμενος τοίνυν κατάταξον ἐπὶ ὑδάτων τῆς ἀναπαύσεως ἐν τῇ λαμπρότητι τῶν ἁγίων φώτων σου, ἔνθα φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ τῆς αἰνέσεως.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον. Ομοιον.

Ως συλλαβοῦσα τὸν ἄναρχον λόγον Θεοῦ καὶ Θεὸν μητρικῇ παρρησίᾳ σου ἐκτενῶς ἱκέτευε κατατάξαι τὸν δοῦλόν σου, ἔνθα χορεία ἡ ἀκατάλυτος, εὐφραινομένων καὶ εὐφημούντων σε, ἔνθα λαμπρότητες αἱ διαιωνίζουσαι, καὶ ὁ γλυκὺς ἦχος ἑορτάζοντος, θεογεννήτρια.

Ο διάκονος.

Ετι καὶ ἔτι. Καὶ τὰ λοιπὰ, ὡς σύνηθες. καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τὸ κοντάκιον. ἦχος πλα. α΄.

Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον Χριστὲ τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου.

Ο οἶκος.

Αὐτὸς μόνος ὑπάρχεις ἀθάνατος, ὁ ποιήσας καὶ πλάσας τὸν ἄνθρωπον· οἱ βροτοὶ δὲ ἐκ γῆς διεπλάσθημεν, καὶ εἰς γῆν τὴν αὐτὴν πορευσόμεθα, καθὼς ἐκέλευσας ὁ πλάσας με, καὶ εἰπών μοι, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. ὅπου πάντες βροτοὶ πορευσόμεθα ἐπιτάφιον θρῆνον ποιοῦντες ᾠδὴν, τὸ ἀλληλούϊα.

Μετὰ τῶν ἁγίων. Καὶ εὐθὺς οἱ μακαρισμοὶ ἦχος, β΄. Εν τῇ βασιλείᾳ σου.

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες. Μακάριοι οἱ πραεῖς. Μακάριοι οἱ πεινῶντες.

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες.

Μνήσθητι εὔσπλαγχνε καὶ ἡμῶν, καθὼς ἐμνημόνευσας τοῦ λῃστοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

libertati subscripsisti, Domine, & nunc te fide precamur; primogenitis tuis annumera & iustorum tuorum lætitiam assequi, concede illum qui morte ad te clementissimum migrauit.

Similis.

Teipso mactato, Pontificis partes vt homo egisti, hominemque corruptione exemptum, in victimam Patri obtulisti. Vt benignus itaque mortuum hunc in viuorum regione colloca, vbi voluptatis profluunt torrentes, vbi æternitatis fontes scaturiunt.

Similis.

Profunda inenarratæ sapientiæ tuæ dispositione vitæ terminos præfigis, mortem præuides, & in vitam aliam hominem transfers. Super aquas itaque quietis, in Sanctorum tuorum luminum splendore, vbi vox exultationis & laudis resonat, quem assumpsisti colloca.

Gloria. Et nunc. *In Deiparam. Similis.*

Vt quæ causæ expertem, Deum & Dei Verbum concepisti, potestate materna sedulo precare; vt seruum tuum collocet vbi perennis est lætantium & laudantium te cœtus, vbi perpetui splendores, & festum agentium dulcis sonus, ô Dei genitrix.

Diaconus.

Adhuc & iterũ. *Et reliqua pro more. Et post exclamatio. Breuiculũ. Ton. obliquus 1.*

Cum sanctis animæ serui tui, Christe, da requiem.

Ædes.

Solus immortalitate gaudes factor & plasmator hominum; mortales nos è terra conditi sumus, & in terram reuertemur, prout iussisti formans me, & dicens: Quia terra es, & in terram reuerteris, in quam mortales omnes migrabimus, funebrem luctum plangentes. Alleluia.

Cum sanctis. *Et continuo beatitudines. Tonus secundus.* In regno tuo.

Beati pauperes spiritu.

Beati qui lugent. Beati mites.

Beati qui esuriunt.

Beati misericordes.

Memento etiam nostri, benigne, sicut latronis meministi in cœlorum regno.

Beati mundo corde.

Qui timent Dominum, ibi lætabuntur in ipso, in regno cœlorum.

Beati pacifici.

Exercitiis Monasticis, & recta fidei sententia tibi deferuentem, beatum fac, Christe, in cœlis.

Beati qui persequutionem patiuntur propter.

In fide, spe, & dilectione eum qui vt Deum decet, vixit in terra, beatum fac, Saluator, in cœlis.

Beati cùm vos exprobauerint.

Præbe requiem seruo tuo, cum Sanctis, vt Deus bonus, in regno cœlorum.

Gaudete & exultate.

Mundum deserentem, & in honesta conuersatione deuotè vitam agentem, beatum fac, Saluator in cœlis.

Gloria.

Fidem tenentes rectam Religiosi, vnum diuinum principium in tribus personis deuotè recolamus.

Et nunc. *In Deiparam.*

Beatam te dicimus cuncti, ô Virgo, absque virili enim consortio, Deum Regem cœlorum in carne peperisti.

Propositum.

Beata via qua progrederis hodie. Frater, quia tibi locus quietis est paratus.

Versiculus.

Conuertere anima in requiem tuam: quia Dominus.

Requiem Apostolum & Euangelium in secularium exequiis. Finito Apostolo & Euangelio, dicit Diaconus.

Miserere nostri Deus. *Et reliqua, vt moris est. Et Oratio sonora voce à Sacerdote recitatur, videlicet:* Deus spirituum. *Et post exclamationem datur osculum iuxta morem, & sequentes similares cantantur Tono secundo ad normam.*

Cùm è ligno te mortuum.

Adeste extremum vale, Deo gratias agentes, defuncto dicamus. Hic quidem Fratrum suo contubernio iam defecit, & ad sepulchrum tendit: nec amplius vanitatis aut tumultuosæ carnis curam agit. Vbi nunc affines & amici? Ab inuicem separamur. Illi Dominus requiem conferat, precemur.

Omnia nunc corporis membra inutilia & euanida conspiciuntur, tanta prius agendi facultate conspicua. Inefficacia sunt cuncta, emortua, sensu priuata. Occubuerunt oculi, pedes vincti sunt, quiescunt manus, inanis est auditus, lingua silentio tenetur, cuncta denique sepulchro clausa sunt. Verè humana cuncta sunt vanitas.

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ.

Πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν θεόν, ἐκεῖ εὐφρανθήσονται, ἐν αὐτῷ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί.

Ἀσκήσει διαλάμποντα σοι, Χριστέ, καὶ ὀρθοδοξίᾳ ἐπὶ τῆς γῆς, δόξασον σωτὴρ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν.

Ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι θεοπρεπῶς, καὶ ἀγάπῃ, ζήσαντα ἐπὶ γῆς, δόξασον σωτὴρ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μακάριοι ἐστὲ ὅταν ὀνειδίσωσιν.

Ἀνάπαυσον τὸν δοῦλόν σου ὁ θεός, μετὰ τῶν ἁγίων, ὡς ἀγαθός, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε.

Τὸν κόσμον λιπόντα καὶ ἐν σεμνῇ πολιτείᾳ ζήσαντα εὐσεβῶς δόξασον, σωτήρ, ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Δόξα.

Μίαν θεαρχίαν οἱ εὐσεβεῖς ἐχόμενοι πίστεως ἐν τρισὶ προσώποις δοξάζωμεν εὐσεβῶς.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Πάντες μακαρίζομέν σε ἁγνή, ἀσπόρως γὰρ ἔτεκες ἐν σαρκὶ θεὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν.

Προκείμενον.

Μακαρία ἡ ὁδός, ᾗ πορεύῃ σήμερον, ἀδελφέ, ὅτι ἡτοιμάσθη σοι τόπος ἀναπαύσεως.

Στίχος.

Ἐπίστρεψον ψυχή μου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος.

Ζήτει τὸ ἀπόστολον καὶ τὸ εὐαγγέλιον, ἐν τῇ τῶν κοσμικῶν ἐξοδιαστικῷ. Μετὰ δὲ τὸ ἀπόστολον καὶ τὸ εὐαγγέλιον, λέγει ὁ διάκονος.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεός. Καὶ τὰ λοιπὰ συνήθως. Καὶ ἡ εὐχὴ μεγαλοφώνως παρὰ τοῦ ἱερέως, ἤγουν. Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων. Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, γίνεται ὁ ἀσπασμὸς κατὰ τὴν τάξιν, καὶ ψάλλονται τὰ παρόντα προσόμοια, ἦχος β΄. πρός.

Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρόν.

Δεῦτε τελευταῖον ἀσπασμὸν δῶμεν, ἀδελφοί, τῷ θανόντι, εὐχαριστοῦντες θεῷ. οὗτος γὰρ ἐξέλιπε τῆς ἀδελφότητος, καὶ πρὸς τάφον ἐπείγεται. οὐκ ἔτι φροντίζων τὰ τῆς ματαιότητος, καὶ πολυμόχθου σαρκός. ποῦ νῦν συγγενεῖς τε καὶ φίλοι; ἄρτι χωριζόμεθα. ὅνπερ ἀναπαῦσαι κύριος, εὐξώμεθα.

Πάντα τὰ τοῦ σώματος νυνὶ ὄργανα ἀργὰ θεωροῦνται, τὰ πρὸ μικροῦ κινούμενα πάντα ἀνενέργητα, νεκρά, ἀναίσθητα. ὀφθαλμοὶ γὰρ κατέδυσαν, ἐδέθησαν πόδες, χεῖρες ἡσυχάζουσι, καὶ ἀκοὴ σὺν αὐτοῖς. γλῶσσα τῇ σιγῇ συνεκλείσθη, τάφῳ παραδίδονται. ὄντως ματαιότης πάντα τὰ ἀνθρώπινα.

Ποῖος χωρισμὸς ὦ ἀδελφοί, ποῖος κοπετός, ποῖος θρῆνος, ἐν τῇ παρούσῃ ῥοπῇ; δεῦτε οὖν ἀσπάσασθε τὸν πρὸ μικροῦ μεθ' ἡμῶν. παραδίδοται τάφῳ, καὶ καλύπτεται λίθῳ, σκότει κατοικίζεται, νεκροῖς συνθάπτεται, πάντες συγγενεῖς τε καὶ φίλοι νῦν χωριζόμεθα. ὃν πρὸς, ἀναπαῦσαι κύριον, εὐξώμεθα.

Qualis diuisio, Fratres, qualis planctus, qualis luctus, hoc momento instat? Adeste igitur, & nuper versatum vobiscum amplexemini. Monumento traditur, lapide tegitur, tenebras inhabitat, mortuis consepelitur. Affines cuncti & amici hac hora separamur. Illi Dominus requiem conferat, precemur.

Οἵα ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐστί; ἄνθος καὶ ἀτμίς τε καὶ δρόσος ἑωθινὴ ἀληθῶς. δεῦτε οὖν κατίδωμεν ἐπὶ τοὺς τάφους τρανῶς. ποῦ τὸ κάλλος τοῦ σώματος, καὶ ποῦ ἡ νεότης; ποῦ εἰσὶ τὰ ὄμματα, καὶ ἡ μορφὴ τῆς σαρκός; πάντα ἐξηράνθη ὡς χόρτος, πάντα ἠφανίσθησαν. δεῦτε οὖν Χριστῷ προσπέσωμεν ἐν δάκρυσιν.

Qualis vita nostra est? Flosculus, vapor, matutinus ros. Adeste igitur, & sepulchra sedulo circumlustremus. Vbi corporis venustas? Vbi iuuentus? Vbi illa lumina? Vbi carnis species? Cuncta velut fœnum exaruerunt, euanuerunt omnia. Venite, & Christo cum lachrymis procidamus.

Ἄρτι ἡ τοῦ βίου πονηρὰ λύεται πανήγυρις πᾶσα τῆς ματαιότητος. πνεῦμα γὰρ ἐξέλιπεν ἀπὸ σκηνώματος, ὁ πηλὸς μεμελάνωται, τὸ σκεῦος ἐρράγη, ἄφωνον, ἀναίσθητον, νεκρόν, ἀκίνητον, ὅπερ παραπέμποντες τάφῳ κύριον εὐξώμεθα δοῦναι εἰς αἰῶνας τούτῳ τὴν ἀνάπαυσιν.

Omnis nunc vitæ vanitatisque malignus soluitur conuentus. tugurio suo spiritus deficit, obscuratum est lutum, vas confractum est, sine voce, sine sensu, mortuum, immotum superest. Illud ad sepulchrum deducentes, Dominum rogemus: vt illi per sæcula det requiem.

Δόξα καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Gloria. Et nunc. *In Deiparam.*

Σῶζε τοὺς ἐλπίζοντας εἰς σέ, μήτηρ τοῦ ἀδύτου ἡλίου θεογεννήτρια, αἴτησαι πρεσβείαις σου τὸν ὑπεράγαθον, ἀναπαῦσαι, δεόμεθα, τὸν νῦν μεταστάντα, ἔνθα ἀναπαύονται αἱ τῶν δικαίων ψυχαί, θείων ἀγαθῶν κληρονόμον δεῖξον ἐν αὐλαῖς τῶν δικαίων, μνημόσυνον, πανάμωμε, αἰώνιον.

Salua sperantes in te, Mater Solis occasum nescientis. Dei genitrix, optimum natum precibus tuis interpella, precamur, vt ei qui hinc migrauit, det requiem, vbi iustorum animæ quiescunt: diuinorum in aulis bonorum, iustorum hæredem illum constitue, in memoria æterna, ô immaculata.

Ἦχος. πλ. δ'.

Tonus obliquus quartus.

Τὴν ἀφόρητον θάλασσαν τοῦ βίου διαδραμών, τὸν σὸν λιμένα προσέδραμε, τῇ πίστει ὁ μεταστάς. ἀλλ' ἐν τῇ σῇ γαλήνῃ καὶ ἀϊδίῳ τρυφῇ, μετὰ τῶν ἁγίων καθοδηγῶν αὐτόν, ἀνάπαυσον Χριστὲ τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου.

Procellosum vitæ mare transfretatus portui tuo appulit, qui hinc migrauit fidelis: verum in quietis serenitate, & & voluptate perenni, cum sanctis deductæ animæ serui tui, Christe, requiem confer.

Ἰδιόμελα ἦχος, δ'.

Proprij cantus. Tonus quartus.

Ἡ ἀοίδιμος φωνὴ τοῦ θείου Δαβὶδ σήμερον πληροῦται, δι' ἄνθρωπος λέγουσα, ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ· ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει. ὃν γὰρ πρὸ μικροῦ ἐβλέπομεν ζῶντα καὶ λαλοῦντα, ἰδοὺ πρόκειται νεκρός, ἀκίνητος, ἄπνους· ἐξῆλθε καὶ ἀπῆλθεν ἐκ τῶν ἐνθένδε ἐκεῖ ὅπου ὁ μισθὸς τῶν ἔργων ὑπάρχει, ἐκεῖ ὅπου ἡ χαρὰ πάντων τῶν ἁγίων. μεθ' ὧν ἀνάπαυσον τὸν κεκοιμημένον ὁ Θεός, ὡς ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος.

Diuini Dauid decantata vox hodie completur, dicens. Homo, sicut fœnum dies eius: sicut flos agri sic efflorescet. Quem enim nuper viuum & loquentem cernebant; ecce præ oculis iacet mortuus & immotus; sine flatu discessit, eoque migrauit, vbi operum retribuitur merces, vbi Sanctorum omnium lætitia, cum quibus illi vita functo, Deus requiem præbe, vt misericors & clemens.

Ἦχος. πλ. δ'.

Tonus obliquus quartus.

Παντοκράτορ κύριε, τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου ἀνάπαυσον ἐν σκηναῖς τῶν δικαίων· ὅπου τὸ φῶς σου καταλάμπει πᾶσι τοῖς ἀξίοις, μόνε πολυέλεε.

Omnipotens Domine, animæ serui tui requiem confer in iustorum tabernaculis, vbi benè de te meritis lumen tuum effulget, solus misericors.

Tonus obliquus quartus.	Ἦχος. πλ. δ'.
A cognatione mea defeci, vitam decessi, & ad te confugi, Domine, salua me.	Ἐξέλιπον ἀπὸ τῆς συγγενείας μου, κατέλιπον τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς μου, καὶ πρὸς σὲ κατέφυγα, κύριε, σῶσόν με.
Deiparæ precibus vitæ nostræ pacem confer: dum tibi clamamus; Gloria tibi, vitæ largitor.	Εἰρήνευσον πρεσβείαις τῆς θεοτόκου τὴν ζωὴν ἡμῶν τῶν βοώντων σοι ζωοδότα, δόξα σοι.
Et absoluto salutationis officio, Modulos sequentes dicimus.	Καὶ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὸν ἀσπασμὸν λέγομεν τὰ ἐπάνω ταῦτα.
Cum spiritibus iustis perfectis. In requie tua. Tu es Deus qui in infernum descendisti. Sola pura & illibata Virgo.	Μετὰ πνευμάτων δικαίων τετελειωμένων. Εἰς τὴν κατάπαυσίν σου. Σὺ εἶ ὁ θεὸς ὁ καταβὰς εἰς ᾅδην. Ἡ μόνη ἁγνὴ καὶ ἄχραντος παρθένος.
Diaconus. Miserere nostri Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Adhuc rogamus pro requie animæ. Vt ei condonetur. Vt Dominus Deus noster. Misericordias Dei, cœlorum regnum. Dominum precemur.	Ὁ διάκ. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς. Ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ. Ὅπως κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. Τὰ ἐλέη τοῦ θεοῦ, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Sacerdos. Deus spirituum, & omnis carnis.	Ὁ ἱερεὺς. Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός.
Exclamando. Quia tu es resurrectio.	Ἐκφώνως. Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή.
Et fit dimissio. Mox lectum simul cum cadauere efferentes ad cœmeterium progredimur, Modulos proprij cantus in seculārium funere notatos psallentes, videlicet: Quænam est vitæ voluptas: *Et reliquos omnes. Vbi quidem vero ad cœmeterium peruenerimus, terra lauer deponitur: & fit Postulatio & Oratio. Sepulchrum cùm attigerimus, in eo cadauer demittitur. Sacerdos verò batillo terram acceptam in crucis modum corpori supermittit, dicens.* Domini est terra. *Et oleum lampadis superinfundit, Modulum hunc recitans.* Crucis tuæ signo benignè perempta est mors, infernus in prædam ac[...]s est, & ab antiquo mortui resurgentes laudes tibi obtulerunt. Tibi propterea clamamus, Christe Deus, ei qui à nobis migrauit, da requiem vbi lætantium habitatio est, vt in te tuam celebret Deitatem.	Καὶ γίνεται ἀπόλυσις. Εἶτα ἄραντες τὸν κλίνην μετὰ τοῦ λειψάνου, ἀπερχόμεθα εἰς τὸ κοιμητήριον, ψάλλοντες τὰ ἰδιόμελα, ὡς περιγέγραπται ἐν τῷ ἐξοδιαστικῷ τῶν κοσμικῶν, ἤγουν. Ποία τοῦ βίου τρυφή· καὶ τὰ ἕτερα πάντα. Ἀποτίθεται δὲ τὸ λείψανον ἕως οὗ ἀπέλθωμεν εἰς τὸ κοιμητήριον, τρίς. Καὶ γίνεται αἴτησις καὶ ἡ εὐχή. Φθάσαντες δὲ τὸν τάφον, ἀποτίθεται μὲν τὸ λείψανον ἐν τῷ μνήματι. Ὁ δὲ ἱερεὺς χερῶ λαβὼν μετὰ τοῦ πτύου ἐπιρρίπτει τὸ λείψανον σταυροειδῶς λέγων. Τοῦ κυρίου ἡ γῆ. Καὶ ἐπιχέει καὶ κανδήλαιον λέγων τὸ προσόμοιον. Τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ σου φιλάνθρωπε, ὁ θάνατος νενέκρωται, καὶ ὁ ᾅδης ἐσκύλευται, καὶ οἱ πάλαι θανόντες, ἀναστάντες, ὕμνον σοι προσέφερον. Διὸ βοῶμέν σοι Χριστὲ ὁ θεὸς, τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν ἀνάπαυσον ἔνθα πάντων ἐστὶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία ἐν σοὶ, δοξάζειν σου τὴν θεότητα.
Atque ita tegunt, vt pro more est, sepulchrum, dicentes hos modulos	Καὶ οὕτω καλύπτουσιν ὡς σύνηθες τὸν τάφον, λέγοντες τὰ ἐπάνω ταῦτα.
A te primo Dei manu conditum, & in te matrem omnium, ô terra, iam reuertentem ore aperto, suscipe: quod enim ad imaginem suam erat, Creator penes se recepit: tu verò corpus te dignum complectere.	9 Γῆ χανοῦσα ὑπόδεξαι τὸν ἀπὸ σοῦ πλασθέντα χειρὶ θεοῦ τὸ πρότερον, πάλιν δὲ ὑποστρέφοντα πρὸς σὲ, τὸν τεκόντα· τὸ γὰρ κατ' εἰκόνα ὁ κτίσας προσελάβετο, σὺ δὲ ἀπόδεξαι τὸ σῶμα σοῦ ἄξιον.
Quod Marthæ dixisti, Domine, Ego sum resurrectio, compleuisti opere dum ex inferno Lazarum reuocasti. Ita & seruum tuum ab inferis eripe, humane.	Καθὼς εἶπας κύριε τῇ Μάρθᾳ, ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις, ἔργῳ τὸν λόγον ἐπλήρωσας. ἐξ ᾅδου καλέσας τὸν Λάζαρον· οὕτω καὶ τὸν δοῦλόν σου ἐκ τοῦ ᾅδου ἔγειρον, φιλάνθρωπε.

Πνευματικοί μου ἀδελφοὶ, καὶ συνασκηταὶ, μή με ἐπιλάθησθε, ὅταν προσεύχησθε πρὸς κύριον· ἀλλ' ὁρῶντές μου τὸν τάφον, μνήσθητέ μου τῆς ἀγάπης, καὶ ἱκετεύσατε Χριστὸν ἵνα κατατάξῃ τὸ πνεῦμά μου μετὰ τῶν δικαίων.

Ὁ διάκονος. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς, καὶ τὰ λοιπὰ καθεξῆς.

Ὁ ἱερεύς. Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός.

Μετὰ δὲ τὴν ἐκφώνησιν, δόξα, καὶ νῦν, καὶ ἀπόλυσις.

Ποιοῦμεν δὲ καὶ μετανοίας ιβ'. ὑπὲρ τοῦ κοιμηθέντος ἀδελφοῦ ἡμῶν. Ὅσοι ὑπάρχομεν ἐν τῷ μνήματι, λέγοντες, Ἀνάπαυσον κύριε τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου. Καὶ οὕτως ὑποχωροῦμεν ἐν ταῖς κελλίαις ἡμῶν.

Fratres spirituales, & commilitones mei, ne mei in precibus vestris obliuiscamini: quin potius viso sepulchro, dilectionis meæ mementote; & vt spiritum in iustorum ordines recenseat, Christum rogate.

Diaconus. Miserere nostri Deus. *Et reliqua suo ordine.*

Sacerdos. Deus spirituum & omnis carnis.

Terminata exclamatione. Gloria. Et nunc. *Et dimissio.*

Humili vero corporis incuruatione demittimus nos propter Fratrem nostrum defunctum quotquot monumento astamus, dicentes. Da requiem Domine animæ serui tui. *Atqui ita ad cellas secedimus.*

10

VARIÆ LECTIONES

a Ὅτι τὸ ἅγιον... μεταχῇς.] Diuersa est in vetustioribus Venetis residuæ huius rubricæ lectio

Καὶ ῥάπτουσιν αὐτὸν μετὰ ῥάμματος ῥασίου. εἶτα στερεώσαντες αὐτὸν, δεσμοῦσιν αὐτὸν ἀπ' ἄκρου τῆς κεφαλῆς ἕως τῶν ποδῶν, καὶ κατασκευάσαντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ στῆθος, καὶ τῶν ποδῶν μετὰ σχοινίου, καὶ τὸ λοιπὸν δεσμεύοντες ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ. εἶτα κρούοντες τὸ σήμαντρον, καὶ συναχθέντες πάντες οἱ ἀδελφοὶ, ποιεῖ ὁ ἑβδομάριος εὐλογητὸν, λέγοντες. τὸ, Τριὰς ἁγία. τὸ, Παναγία τριάς. τὸ, Πάτερ ἡμῶν. εἶτα τὸ τροπάριον. Μετὰ τῶν πνευμάτων δικαίων τῶν τετελειωμένων. Δόξα. Εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου κύριε, ὅπου πάντες οἱ ἅγιοί σου ἀναπαύονται. Καὶ νῦν. Ἡ μόνη ἁγνὴ καὶ ἄχραντος παρθένος. λέγονται ἕως τέλους. Εἶτα λέγει ὁ ἱερεύς. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ ἀοιδίμου δούλου τοῦ θεοῦ, ὁ δεῖνος

Ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα.

Ὅπως ὁ θεὸς ἡμῶν τάξῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Τὰ ἐλέη τοῦ θεοῦ. Τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ ὁ χορός. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων. Vt supra.

Ὁ τὸν θάνατον καταπατήσας, καὶ τὰ λ.

Καὶ λέγει ταῦτα ἕως τέλους ἐκφώνως.

Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις. Vt supra.

Εἶθ' οὕτως αἴρεται τὸ λείψανον, καὶ τίθεται ἐν κλίνῃ, ψαλλόντων τὸ, Ἅγιος ὁ θεὸς μεγαλοφώνως μετὰ μέλους. καὶ τὸ, Μνήσθητι κύριε ὡς ἀγαθὸς τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου ἔνθα. τίθεται δὲ τὸ λείψανον ἐν τῇ γῇ, πρὶν ἢ ἀπέλθωσιν ἐν τῷ κοιμητηρίῳ, ἢ ἐν τῷ νάρθηκι, ἐν ᾧ μέλλει ταφῆναι τὸ λείψανον. καὶ λέγει ὁ ἱερεύς. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς, καὶ τὰ λοιπὰ, κατὰ τὴν τάξιν ὡς ἄνωθεν, καὶ τὴν εὐχήν. Ὁ θεὸς πάσης σαρκὸς καὶ τῶν πνευμάτων.

Μετὰ δὲ ἀποκομισθῆναι τὸ λείψανον ἐν τῷ νάρθηκι, ἢ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ· δίδονται κηρία τοῖς ἀδελφοῖς. ἅπτονται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ λειψάνου κηρία τέσσαρα. ἐπάνω δὲ αὐτοῦ τίθεται καὶ εἰκὼν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

Et consuunt eum laneo subtegmine grossiori. Producto deinde funiculo laneo a vertice ad pedes vsque colligant: ita tamen vt crucem forment super caput, super pectus, & super pedes eodem fune laneo, cuius tota residua parte pedes vinciunt. Ferreo deinde signo tacto, congregatis fratribus cunctis Benedictionem exorditur Hebdomadarius, dicuntque. Ter sanctum. Sanctissima Trinitas. Pater noster. *Deinde modulum.* Cum spiritibus iustis perfectis. Gloria. In requie tua Domine, qua sancti omnes requiescunt. Et nunc Sola pura & immaculata virgo *Et dicuntur vsque ad finem. Tum dicit Sacerdos.* Miserere nostri Deus secundum magnam misericordiam tuam.

Adhuc rogamus pro quiete animæ serui Dei N. beata memoria iugiter recolendi.

Vt illi delictum omne condonetur.

Vt Deus noster animam eius collocet. Misericordias Dei Cœlorum regnum. *Sequitur oratio.* Dominum precemur.

Deus spirituum, &c.

Qui mortem conculcasti, &c.

Et elata voce hæc dicit vsque ad finem. Exclam. Quia tu es resurrectio.

Hoc pacto cadauer effertur, & in lecto siue feretro ponitur, cantantibus cunctis, clara suauiterque resonante voce: Sancte Deus *Et* Memento Domine, vt clemens, animæ serui tui vbi, &c *Cadauer autem bis in terram deponunt, priusquam ad cœmeterium, aut Ecclesiæ vestibulum, quo sepeliri debet, perueniant: & dicit Sacerdos.* Miserere nostri Deus. &c. *Iuxta ordinem superius positum: & orationem.* Deus omnis carnis & spirituum, &c.

Cum vero cadauer in Ecclesiæ vestibulum aut cœmeterium fuerit deportatum: fratribus cerei distribuuntur. Accenduntur vero iuxta corpus cerei quatuor: ac super eo Domini nostri Iesu Christi ponitur imago

& consect⁹ in mortuum suffumigat Diaconus in modum crucis dicens. Benedic Domine. *Et Sacerdos.* Benedictus Deus noster: *& incipiunt.* Ter sanctum. Venite adoremus. *Tertio: & psalmum quinquagesimum. Deinde canimus.* Immaculatum *Psalmum* 118. *in unoquoque versu dicentes.* Benedictus es Domine: doce me iustificationes tuas: *Deinde vero illud,* Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me: Deus meus, sal[illegible]. *Cum autem ventum fuerit ad.* In æternum non obliuiscar: *dicimus illud usque tertio. Et Sacerdos* [illegible] & ne[illegible]tum: *& reliqua: cum exclamatione* Quia tu es resurrectio. *Mox alterius chori cantor dicit* In in[illegible] m tabernaculis, in sanctorum mansionibus, quam [illegible] suscepisti animam colloca Domine. *Et deinceps unicuique Versui additur.* Tuus sum ego, saluum me fac. [illegible] sicut [illegible] quæ perit. *Hoc quidem dicitur: & deinde rursum* Benedictus es Domine.

καὶ ἐν μὲν ... [illegible] ... ἀλλο... [illegible] ... εὐλογητὸς εἶ κύριε ... ὁ Θεὸς ἡμῶν ... Τρισάγιον, Δεῦτε προσκυνήσωμεν τρὶς καὶ ὁ πεντηκοστός. εἶτα ... [illegible] ... εὐλογητὸς εἶ κύριε δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου. ... Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με, ... [illegible] ... Ἐν τῷ ... [illegible] ... Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις. Εἶτα ὁ ψάλτης ... χοροῦ λέγει. Ἐν σκηναῖς ... [illegible] ... ψυχὴν ἣν προσελάβου ... [illegible] ... Σός εἰμι ἐγὼ, σῶσόν με. καὶ τὰ λοιπά ... [illegible] ... Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός. ... [illegible] ... εἶτα πάλιν. Εὐλογητὸς εἶ κύριε.

---

b Ἐν τῷ οὐρανῷ τὰ ὄμματα.] Veteres codices præfigunt hunc titulum. οἱ ἀναβαθμοὶ τοῦ δευτέρου ἤχου. ἦχος β´. *Graduales secundi Toni Tonus secundus.*

c Τὴν αἰχμαλωσίαν.] Iidem. οἱ ἀναβαθμοὶ τοῦ τρίτου ἤχου. ἦχος γ´.

d Ἐκ νεότητός μου] Titulus ibidem est οἱ ἀναβαθμοὶ τοῦ τετάρτου ἤχου. ἦχος τέταρτος.

e Ἐν τῷ θλίβεσθαί με.) Iidem. οἱ ἀναβαθμοί. ἦχος πλ. α´.

f Ἐν τῷ οὐρανῷ τὸν.) Iidem. ἀναβαθμοί. ἦχος πλ. β´.

g Τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών.] Iidem. οἱ ἀναβαθμοί. ἦχος βαρύς.

h Ἐκ νεότητός μου.) Titulus ibidem est. οἱ ἀναβαθμοί. ἦχος πλ. δ´.

i Πάντες μακαριζόμενοι.] Legunt veteres codices.

Versus Tonus obliquus quartus.
Immortalis.

IMmortalis, misericors, Dominator viuorum & mortuorum, quem nunc è terra sustulisti, in Monachorum sanctorum libro, vt clemens & solus humanus, describe: vana enim gloria & voluptate & delectatione in terra derelictis ad te accessit clamans. Dominator Christe, ne confundas in tuo aduentu seruum tuum.

Similis.

Seruum tuum humeris iugum tuum quondam ferentem delectorum iugo libera, Misericors, morbus etiam deuotus affectum, propterque voluntatem, delectationem, voluptatem, dilectionemque semper fugientem è tenebris libera, & ea requiem clamanti: Domine Christe ne confundas in tuo aduentu seruum tuum.

Similis.

Ecce nunc lachrymarum tempus, tempus, inquam, recordari status tui, & genuum eius flexiones respiciendi. Vox soluta est, quieuit lingua irrequiete cantans, recordare per noctes insomnis, & tunsionum pectoris eius, exaudique clamantem: Domine Christe ne confundas in tuo aduentu seruum tuum.

Similis.

Propensionum naturæ mortificationes, ventris moderantiam, à mundo alienationem, corporis nuditatem, oculum demissum & tristem, manuum eleuationem, respice, Misericors, & ne prætereas: famuli tui dolorem attende, & audi suspiria in fide clamantis ad te: Domine Christe, ne confundas in tuo aduentu seruum tuum.

Gloria. *Similis.*

Verborum temere in colloquutionibus lapsorum ne recorderis, Optime, carnis motus in iudicium tuum ne induxeris: cogitationum species, mentisque debitum vt Clemens, condona: lapsibus inter canendum irrepen-

Στιχηρὰ ἦχος πλ. δ´.
Ἀθάνατε.

ΑΘάνατε, οἰκτίρμον, καὶ τῶν νεκρῶν καὶ τῶν ζώντων, ὁ κύριος, ὃν νῦν ἐκ γῆς [illegible] μετέστησας, γράψον μετὰ τῶν ἐν βίβλῳ, ὡς εὔσπλαγχνος καὶ μόνος φιλάνθρωπος· δόξαν γὰρ ματαίαν [illegible] καὶ τρυφὴν καὶ ἀπόλαυσιν ἐπὶ γῆς καταλείψας προσῆλθε κραυγάζων σοι. Δέσποτα Χριστὲ, μὴ καταισχύνῃς ἐν τῇ σῇ παρουσίᾳ τὸν δοῦλόν σου.

Ὅμοιον.

Τὸν ἄραντα τὸν ζυγόν σου ὡς ἀγαθὸν [illegible] τὸν δοῦλόν σου ζυγοῦ τῶν [illegible] ἐλευθέρωσον εὔσπλαγχνε, [illegible] ... ἐκ σκότους λύτρωσαι, ... [illegible] ... Δέσποτα Χριστὲ, μὴ καταισχύνῃς ἐν τῇ σῇ παρουσίᾳ τὸν δοῦλόν σου.

Ὅμοιον.

Ἰδοὺ καιρὸς [illegible] τῶν δακρύων, ... [illegible] ... γονάτων τε. λέλυται φωνὴ, καὶ γλῶσσα ... [illegible] ... μνήσθητι ... [illegible] ... Δέσποτα Χριστὲ, μὴ καταισχύνῃς ἐν τῇ σῇ παρουσίᾳ τὸν δοῦλόν σου.

Ὅμοιον.

Νεκρώσεις [illegible] ..., ... [illegible] ..., γυμνότητα σώματος, ὄμμα σκυθρωπὸν, χειρῶν τε ... [illegible] ..., μὴ λάθῃ [illegible] ... τοῦ οἰκέτου σου ... καὶ ἄκουσον στεναγμῶν τῶν ἐν πίστει [illegible] βοῶντός σοι, Δέσποτα Χριστὲ, μὴ καταισχύνῃς ἐν τῇ σῇ παρουσίᾳ τὸν δοῦλόν σου.

Δόξα. Ὅμοιον.

Ῥημάτων τῶν ἐν λόγοις μὴ μνησθῇς ἐσφαλμένων [illegible] ..., σαρκὸς κινήσεις μὴ εἰσάξῃς ἐν κρίσει σου, τύπους λογισμῶν, [illegible] ὀφλήματα, ὡς εὔσπλαγχνος [illegible]. ὑμνοῦντι ὀλισθήματα, καὶ [illegible]

παρασιώπησας συγχωρῶν, τὰς ἐκλάμψεις ἱκετεύομεν κράζοντες· Δέσποτα Χριστὲ, μὴ καταισχύνῃς ἐν τῇ σῇ παρουσίᾳ τὸν δοῦλόν σου.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον. Ὅμοιον.

Φιλάνθρωπε, οἰκτίρμον, ἐλεῆμον, καὶ μόνε μακρόθυμε, Χριστὲ κριτά μου ὑπερουράνιε, ψάλλοντές ἰδοὺ σοὶ πάντες προσπίπτομεν, καὶ πιστῶς σοι κράζομεν· ὡς ὑπάρχων ἀγαθὸς, ταῖς μητρὸς ταῖς λιταῖς, σὺ τοὺς παῖδας οἰκτείρας διάσωσον κράζοντας· Δέσποτα Χριστὲ μὴ καταισχύνῃς, ἐν τῇ σῇ παρουσίᾳ τὸν δοῦλόν σου.

tibus, vel si minus Ecclesiam frequentauit, parce: genuflexiones exaudi clamantis: Domine Christe, ne confundas in tuo aduentu seruum tuum.

Et nunc *Deipara.* *Similis.*

HVmane, miserator, misericors qui solus longanimis es, Christe iudex meus supercœlestis, en tibi omnes procidimus canentes & fide clamamus; qui vere optimus es, matris tuæ precibus tu cunctos serua clamantes: Domine Christe, ne confundas in tuo aduentu seruum tuum.

K Καὶ ὁ ἱερεὺς χοῦν λαβών.] Vetusti codices iidem.

Εἶτα θάπτουσι τὸ λείψανον. καὶ λαβὼν ἔλαιον ὁ ἱερεὺς κατὰ κανδήλας ἐπιχέει ἄνωθεν τοῦ λειψάνου ποιῶν τύπους σταυροῦ τρεῖς. λέγει καὶ τὸ, Ἀλληλούϊα τρίς. καὶ· Τοῦ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἅπαξ· καὶ οὕτω λέγει ὁ διάκονος. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεός. καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τάξιν. ὁ ἱερεύς. Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων.

Deinde sepelitur cadauer; & Sacerdos assumpto in lampade oleo infundit super cadauer tria crucis signa formans, & ter dicens. Alleluia. *Et* Domini est terra & plenitudo eius. *semel: atque ita dicit Diaconus.* Miserere nostri Deus. *& reliqua suo ordine. Sacerdos* Deus spirituum.

Nullum extat in M.S. officium pro Monachis: sola est in Barberino S. Marci pro illis oratio huiusmodi.

Εὐχὴ εἰς κοιμηθέντας μοναχούς.

Oratio pro defunctis Monachis.

ΔΕσποτα κύριε, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὁ ἀποκτείνων καὶ ζωοποιῶν, ὁ κατάγων εἰς ᾅδου καὶ ἀνάγων. σὺ τῇ σῇ σοφίᾳ πλάσας ἐκ γῆς τὸν ἄνθρωπον, καὶ πάλιν αὐτὸν εἰς γῆν ἀποστρέφεις. ἱκετευόμενος πρόσδεξαι τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, καὶ ἀνάπαυσον αὐτὸν εἰς κόλποις Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, καὶ δὸς αὐτῷ τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης, τὴν μερίδα τῶν σωζομένων εἰς τὴν δόξαν τῶν ἐκλεκτῶν σου. ἵνα ὑπὲρ ὧν ἐκοπίασεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διὰ τὸ ὄνομά σου, λάβῃ πλουσίαν τὴν ἀπόδοσιν, ἐν ταῖς μοναῖς τῶν ἁγίων σου. Χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ.

DOminator Domine, qui solus habes immortalitatem, lumen vere inaccessum, qui occidis & viuificas, qui deducis ad inferos & reducis. Tu sapientia tua formatum hominem è terra, in terram rursum conuertis: exoratus itaque à nobis animam serui tui suscipe, & ei in sinu Abraham, Isaac, & Iacob, da requiem, iustitiæ coronam, & in electorum gloria saluatorum partem illi redde: vt pro quibus in præsenti mundo propter nomen tuum laborauit, abundantem mercedem in sanctum tuorum mansionibus percipiat. Gratia & miseratione vnigeniti filij tui, &c.

IN OFFICIVM EXEQVIARVM MONACHORVM Notæ.

[1] ΟΤι δεῖ λούεσθαι,] Non ex integro, ita vt nudetur, sed leuiter aqua respergitur & abstergitur mortuus Monachus: vt commendatus à tot sæculis Ecclesiæ mos obseruetur. Cum religione namque Christiana orta est mortuos lauandi, vestiendi, componendi, & solemniter efferendi consuetudo (Tabitham siquidem ex primis discipulis vita functam lotamque, posuerunt, vestibus vtique opertam in cœnaculo) inualuitque deinceps, & per totam Ecclesiam noscitur esse peruagata. De Græcis habet Eusebius sermonem, vbi luem Alexandrinam describit lib. 7. cap. 17. τὰ σώματα τῶν ἁγίων ὑπτίαις χερσὶ καὶ κόλποις ὑπολαμβάνοντες, καθαιροῦντές τε ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰ στόματα συγκλείοντες, ὠμοφοροῦντές τε καὶ διατιθέντες προσηκόντως, λουτροῖς τε καὶ περιστολαῖς κατακοσμοῦντες καὶ τὰ ἴσα. *Sanctorum corpora manibus erectis supinisque exceperunt, gremio reposuerunt, occluserunt oculos, obturauerunt ora, humeros cadaueribus supposuerunt, decenter occurrerunt, amplexi sunt, osculati sunt, accurate lauerunt, feralibusque inuolucris etiam ornarunt, &c.* Apud Latinos quoque viguisse

si non exempla quotidiana demonstrant, nullum ... rum testimonium huc veritati confirman-dæ sufficiat.

2 ...] Mortuis Sacerdotum corporibus propinquior ad altare concedi ut accessus, quam cuiuis ... è Laicorum, fratrum plebi ... indicat id Dionysius de Eccles. Hierarc. cap. 7. ... *Deposito ante sacrorum altare mortuo, si tamen sacro Sacerdotum charactere fuerit insignitus, statim Deum exorat Pontifex, eique gratias agit: si autem sanctis Monachis, sanctæve plebi annumeratus erat, eum ad venerationi dignum sacrarium collocat, ad Sacerdotum introitum.* At ne quis existimet, ad altaris radices Sacerdotum corpora, Laicorum vero, Monachorum, vel sæcularium, in medio chori, dum officium sepulturæ peragitur, collocari: obseruandum ex Pachymere, τὸ ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου intelligi de loco è regione altaris, quem ... Euchologij dicit esse τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, *templi medietullium*: per ... vero, vocibus augustis vbique Dionysius vtens, ipsam Ecclesiam, imo ipsum ... *vestibulum* intelligit, ait Pachymeres. ... *Si vero Monachus est aut fidelis ... plebe, in vestibulo eum reclinat*: ... *Illud vero ante Sacrarium ... manifestat emortui corpus debere ad ... iacere.*

3 Ὁ κανδηλάπτης.] Κανδήλα non est *candela*, vt vocum affinitate delusus Meursius interpretatur: neque vas cuius est vsus in liturgia. ... cum sit ... vas, Theologus Britannus ... sed *lampas* est vitrea in qua adiecto oleo lu... fouetur: vnde & intelligimus illud Epiphanij contra Meletianos ... *lampadem infringere*. Exinde quoque est κανδηλάπτης, non à *candelis*, vt paris erroris consors Gretserus ait, sed *a lampadibus accendendis*, qui sacro ..., non sacræ scripturæ, sed *piorum sermonum & homiliarum lectore*, τῷ ἐκκλησιάρχῃ, *Ecclesiæ præfecto* subiicitur idemque quia κρούει τὸ σήμαντρα *signa pulsat*, recte ... audit, & populi in Ecclesiam congregandi curam gerit.

4 Κρουσθεὶς τῆς ξυλίνης ἐπὶ τὴν ἀνδρεών.] Tardius à Græcis admisso campanarum vsu; *lignis oblongis*, vel *metallicis laminis* ictis, populum quondam ad Ecclesiam conuocabant: illisque etiamnum hodie quantum patitur Turcarum tyrannis, vtuntur. ... itaque, vel campanis, (in locis nimirum desertis, & a Turcarum ... sono deterreri arbitrantium aud... semotis) vel *signis ligneis* (ea vocant σήμαντρα pertcasè ligno oblongas, & quadras, quæ varijs locis malleolo percussæ varios edunt sonos) & tandem σιδηροῖς & χαλκοῖς, id est, *laminis ferreis vel æreis*, molliter recuruis, & è cathenis ad portam vestibuli hinc inde, vbi nos campanarias turres ædificamus, suspensis; atque in illis ἐπὶ τὸν ἀνδρεῶνα, vel vt alij correctius legunt ἐπὶ τὸν ἀνδρεῶνα κρούει ὁ κανδηλάπτης.

5 Τὰς ξυλίνας] Interpolati longo spatio soni, & tædiosi lui vbique mora in signis percussi, sunt ... Signorum autem sicut & sonorum in crepitaculis siue ligneis siue metallicis editorum, hæc tria genera statuit Balsamon meditato de illis composito, quod est ... lib. ... versu Græco. τὸ μικρὸν, τὸ μέγα, καὶ τὸ σιδηροῦν, *paruum, magnum & ferreum*, τὸ μικρὸν, fit διὰ ... μικροῦ, ... *Per lignum exiguum & quasi humilius & obscurius*, antiquasque prophetias designat, & futurorum simulachra, quorum plurimum euoluuntur in laudibus matutinis, quibus illud audiri solet. τὸ μέγα, vt resonans & late per aërem delatum, Euangelij sonus est, inquit ille, terram omnem peragrans: ... *Propter diuinorum Euangeliorum prædicationem, & sacram reliquorum ad conuentus publicos pertinentium librorum lectionem, & propter vniuersum simpliciter sanctæ vrbis ciuis* (id est S. Sabæ Hierosolymitani) *ordinem, magnum signum inuentum est.* Quod autem fit διὰ χαλκοῦ ... *æreo crepitaculo* futurum nobis iudicium & tubam mortuos è monumentis ad maiorem conuentum euocaturam præfigurat. Campanarum porro receperant vsum Græci, ex quo, ab Vrso Patriciaco Venetorum Duce missas anno ... Michael Imperator in pretio habuerat, & in turri ad S. Sophiam extructa collocarat; qui locus nunc Turcis ... postquam deiecto turris illius fastigio, ... sacrorum suorum mystes, celebrata ibidem suo more ... potentia in vrbis regiæ expugnatione & direptione Mahumeticis tribus locum illum, & sanctam maiorem ... fecit consecratam. Cæterum cum pluribus in locis solis ligneis crepitaculis ex alto vel ad ecclesiæ portam pulsis, populum hodie ad sacra Græci conuocant, quorum vsus ex eo demonstratur antiquissimus, quod de illo Concilium septimum Act. 4. mentionem fecerit, his verbis. ... *Age vero ea qua Cæsarea Palæstinæ contigerunt* (in S. Anastasij Monachi apud Persas Martyrio coronati reliquiarum deportatione) *prout licuerit, enarremus. Vicinis iam sacris reliquiis rei fama per ciuitatem increbuit: vnde & lætitia perfusi omnes & gaudio exciti, sacra ligna tangentes, in venerando templo Deiparæ Nouæ nuncupato congregati sunt.*

6 Ψαλλομένων ...] Vt in funeribus Psalmi decantentur, Christiana traditio est, scribente Hieronymo in vita S. Pauli. *Prolato foras corpore, Hymnos quoque & Psalmos, de Christiana traditione decantans Antonius, &c.* eosque Dionysius vocant ... *cantus Psalmorum verbis compositos.*

7 Ἀντίφωνα τῶν ἀναβαθμῶν.] Antiphona hæc dicta, vocantur in aliis codicibus ἀναβαθμοί, vt ex Gradualium vers... compositæ.

8 Βασιλικῶς κινναβάρει.] Alludit ad morem quo Imperatores literas, mandata, placitaque sua ... χαράγμασι *rubeis characteribus*. parabant & obsignabant: de quo, si Deus iubeat, alibi plura obseruabimus.

9 Τὸ χαρίσμα] Cadaueris in terram resolutio communioni Ecclesiasticæ Græcis post mortem signum existit: hanc iubet Ecclesia ... spiritus salute consilia vel quasi certior facta. Consulatur ad huius dicti pleniorem notitiam oratio soluendo ab excommunicatione defuncto perlegenda.

10 Ἐν τοῖς κελλίοις.] Latina vox est, *Cella*, à *celando*, siue abscondendo deducta, quam Monachi ipsi speluncis, antris & latibulis assueti, sibi propriam fecerunt: de quibus Sozomenus lib. 6. cap. 31. *ἔστι ὄνομα κελλία, ἐν τούτῳ δὲ σποράδην εἰσὶ μοναχικὰ οἰκήματα πολλά, καθ' ὃ καὶ τοιαύτης ἔλαχε προσηγορίας. Locus, (in Ægypto) cui Cellia nomen. In eo sunt Cellæ Monachorum permultæ sparsim positæ, qua de causa hoc nomen habuit.* Et Palladius in Lausiac. cap. 69. *τὰ κελλία ἐν διαστήματι ἔχουσι, ὡς μηδὲ ἐκ γειτόνων ... ὁρᾶσθαι ... Habent Cellas magno inter se interuallo disiunctas, vt nullus possit procul dignosci ab altero, neque cito videri, nec vox audiri.* κέλλας etiam vocauit Palladius idem cap. 18. *μετὰ τὸ τελέσαι τὴν κέλλαν ἐν αὐτῇ οἰκῆσαι. Postquam autem finiit Cellam & in ea habitauit.* Et infra. *... portam Cellæ aperiens*, &c. Siue κελλίον autem siue κέλλαν dicas: non potuit ita Monachorum propria fieri, quin Patriarchæ & Imperatores Orientis intimam Palatij sedem quam incolebant, κελλίον Monachorum deuotionem imitati, vocauerint. Nil mirum ideirco si priuatas cuiuscumque Monachi in Cœnobiis domunculas ordine continuo per gyrum inter se contigua, κελλία hodierna die nuncupant condita in illarum medio amplissima area; in cuius iterum spatio medio, ad instar insulæ, nulli ædificio coniunctæ, erecta est Ecclesia; negatoque propterea mulieribus in Monasteria virorum ingressu nec in huiusmodi Ecclesias pedem licet vnquam inferre.

1 a

ἈΚΟΛΟΥΘΙΑ ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΣ ΕΙΣ ΙΕΡΕΑ τελευτήσαντα.

Ἐπειδὰν τις τῶν ἱερέων ἐκδημήσῃ πρὸς κύριον, ἀπέρχονται 2 τρεῖς ἱερεῖς, καὶ καταβιβάζουσιν αὐτὸν τῆς κλίνης, καὶ τιθέασιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ψιαθίῳ. καὶ ἐπειδὴ οὐ λούεσθαι χρὴ γυμνοῦ ὄντος τοῦ ἱερέως 3 ἀποσπογγίζουσιν αὐτὸν 4 μετ' ἐλαίου καθαροῦ. εἶτα ἐνδύουσιν αὐτὸν 5 τὰ ἐξ ἔθους ἱμάτια. 6 εἶτα τὴν ἱερατικὴν στολήν, ἅπασαν, καὶ 7 σκεπάζουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀέρος. καὶ τιθέασι τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ἐπάνω αὐτοῦ. εἶτα ἀπέρχονται οἱ ἱερεῖς, ἐνδεδυμένοι τὰς ἱερατικὰς στολάς· ὁ δὲ προεστὼς, ποιεῖ εὐλογητόν. Τὸ τρισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν. Μετὰ πνευμάτων δικαίων τετελειωμένων. Στίχος. Τοῦ κυρίου ἡ γῆ καί. εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου κύριε. δόξα. Σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ νῦν. Ἡ μόνη ἁγνὴ καὶ ἄχραντος. εἶτα ὁ διάκονος μνημονεύει. καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν. Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων καί. Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις. καὶ εὐθὺς αἴρουσιν οἱ ἱερεῖς τὸ λείψανον, καὶ φέρουσιν αὐτὸ ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ, καὶ τιθέασι τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ἐπάνω αὐτοῦ, ὡς προέφημεν, καὶ τὰ 8 μανουάλια σταυροειδῶς μετὰ λαμπάδων, καὶ ἄρχεται ὁ ψάλτης τοῦ ἀμώμου. εἶτα μνημονεύει ὁ διάκονος καὶ ἡ εὐχὴ καὶ ἡ ἐκφώνησις.

Εἶτα 9 τὰ εὐλογητάρια.

ἦχος πλ. α'.

Τῶν ἁγίων ὁ χορός. Ὁ πλάσας με ἐκ μὴ ὄντων. Εἰκών εἰμι τῆς. Οἱ τὸν ἀμνὸν τοῦ θεοῦ.

OFFICIVM FVNEREVM IN SACERdotem vita functum.

Aliquo è Sacerdotum numero ad Dominum migrante, tres alij Sacerdotes conueniunt, eum è lecto deposituri, & super terram in storea demissuri. Cum vero corpus nudum à Sacerdotibus lauari nefas sit, oleo puro illud abstergunt, & mox consuetis illud amiciunt vestibus: tum vero Sacerdotali ornatu superinduunt, operta tamen eius facie calicis velo, & sacro ei Euangelio superimposito. His peractis Sacerdotes illi, sacris vestibus assumptis progrediuntur, & Præfectus à benedictione officium auspicatur. Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. Cum spiritibus iustis perfectis.

Versiculus. Domini est terra &. In requiem tuam Domine. Gloria. Tu es Deus noster. Et nunc. Sola pura & illibata. *Tum Diaconus defuncti memoriam agit: & subdit Sacerdos orationem.* Deus spirituum &. Quia tu es resurrectio. *Et confestim extollunt cadauer Sacerdotes, & ad templi vestibulum efferunt, & sacrum, prout præmissum est Euangelium ei superimponunt, & circum circa in modum crucis candelabra. Tum Cantor Psalmum,* Beati immaculati *incipit: & memoriam agit Diaconus, subditurque oratio, & in eius fine exclamatio. Deinde Benedictiones.*

Tonus obliquus primus.

Sanctorum chorus. Qui manu è non existentibus. Imago sum. Agnus Dei.

Angustam viam. Da requiem Domine seruo tuo. Gloria. Trifulgidum vnius. Et nunc. *In Deiparam.* Salue veneranda quæ Deum carne genuisti. Adhuc & iterum in pace. Adhuc rogamus pro beatitudine. Et vt ei condonetur Vt Dominus Deus. Misericordias Dei Quia tu es resurrectio. *Deinde Modulus.* Da requiem Saluator noster. Gloria. Et nunc. E virgine ortus. *Deinde graduales. Tonus obliqui secundi.* In cœlum oculos meos. *Tum propositum. Tonus obliquus secundus.* Beata via qua progreditur. *Versiculus.* Conuertere anima mea in requiem. *Apostolus.* Fratres nolumus vos ignorare. 1. *Thess. c.* 4.

Quære Feria quinta secundæ hebdomadis.

Euangelium secundum Ioannem.

Mox Diaconus. Dominum precemur.

Et Sacerdos Orationem.

DOminator Domine Deus noster, solus immortalitate præstans, lucem habitans inaccessam, qui mortificas & viuificas; deducis ad inferos & reducis; tu sapientia tua hominem formatum repetito animæ debito in terram conuertis. Te rogamus ideo suscipe serui tui animam, & in sinibus Abrahæ, Isaac & Iacob, iustitiæ corona, saluandorum parte ei donata, ad electorum tuorum gloriam, & requiem eum transfer: vt laborum propter nomen tuum toleratorum vberem in sanctorum tuorum mansionibus mercedem accipiat. Gratia & miserationibus.

Sessio. Tonus secundus.

A cognatione mea hodie diuidor, & ad te solum peccati expertem confugio: in tabernaculis iustorum cum electis tuis requiem præbe.

Tum vero dicimus vigesimum secundum Psalmum.

Dominus regit me & nihil mihi deerit. Alleluia, Alleluia, *Bis. Et reliqua Psalmi, adiuncto vniuscuiusque versus fini*, Alleluia.

Post hæc dicitur præsens Modulus. Tono secundo.

Quandoquidem cuncti ad idem tendimus diuersorium, & communem lapidem subibimus, nec aliud paulo post nisi puluis erimus, à Christo requiem defuncto huic exposcamus:

Οἱ τὴν ὁδὸν τὴν στενήν. Ἀνάπαυσον ὁ θεὸς τὸν δοῦλόν σου. Δόξα. Τὸ τρισλαμπὲς τῆς μιᾶς. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον. Χαῖρε σεμνὴ ἡ θεὸν σαρκὶ τεκοῦσα. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ μακαρίας. Καὶ ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτοῦ. Ὅπως κύριος ὁ θεός. Τὰ ἐλέη τοῦ θεοῦ. Ὅτι σὺ εἶ ἀνάστασις. Εἶτα τὸ τροπάριον. Ἀνάπαυσον σωτὴρ ἡμῶν. Δόξα. καὶ νῦν.

Ὁ ἐκ παρθένου ἀνατείλας. Εἶτα τοὺς ἀναβαθμοὺς τοῦ πλ. β'. ἤχου. Εἰς σὲ οὐρανῷ τοὺς ὀφθαλμούς μου. Εἶτα προκείμενον. ἦχος. πλ. β'. Μακαρία ἡ ὁδὸς ἣν πορεύεται. Στίχος. Ἐπίστρεψον ψυχή μου εἰς τήν. Ὁ ἀπόστολος. Ἀδελφοὶ οὐ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν.

Ζήτει τῇ ε'. τῆς β' ἑβδομάδος.

Τὸ εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην.

Εἶτα ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

ΔΕσπότα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὁ ἀποκτείνων καὶ ζωοποιῶν, ὁ κατάγων εἰς ᾅδου καὶ ἀνάγων· σὺ τῇ σοφίᾳ ἔπλασας τὸν ἄνθρωπον, καὶ πάλιν εἰς γῆν αὐτὸν ἀποστρέφεις, τὸ τῆς ψυχῆς χρέος ἀπαιτῶν· σὲ ἱκετεύομεν, πρόσδεξαι τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, καὶ ἀνάπαυσον αὐτὸν εἰς τοὺς κόλπους Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ δὸς αὐτῷ τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης σου, τὴν μερίδα τῶν σωζομένων εἰς τὴν δόξαν τῶν ἐκλεκτῶν σου. ἵνα ὑπὲρ ὧν ἐκοπίασεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διὰ τὸ ὄνομά σου, λάβῃ πλουσίαν τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν ταῖς μοναῖς τῶν ἁγίων σου. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς.

Κάθισμα. ἦχος. β'.

Σήμερον χωρίζομαι ἀπὸ τῆς συγγενείας, καὶ πρὸς σὲ καταφεύγω τὸν μόνον ἀναμάρτητον· ἐν σκηναῖς τῶν δικαίων μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν σου ἀνάπαυσον.

Εἶτα λέγομεν τὸν κβ'. ψαλμόν.

Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με ὑστερήσει, ἀλληλούια, ἀλληλούια. δὶς β'. καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ψαλμοῦ καθ' ἕκαστον στίχον τὸ ἀλληλούια.

Εἶτα τὸ παρὸν τροπάριον, εἰς ἦχον β'.

Ἐπειδὴ πάντες πρὸς τὴν αὐτὴν κατεπειγόμεθα μονήν, καὶ τὸν αὐτὸν ὑποδυσόμεθα λίθον, καὶ αὐτοὶ κόνις μετ' ὀλίγον ἐσόμεθα, τῷ μεταστάντι τὴν ἀνάπαυσιν παρὰ Χριστοῦ αἰτησώμεθα·

τοιοῦτος γὰρ ἡμῶν ὁ βίος ἀδελφοί, τοῦτο ἐπὶ γῆς παίγνιον ἐκ ἴζας γενέσθαι, καὶ γενομένους αἰρεθῆναι. ὄναρ ἐσμὲν οὐχ ἱστάμενον, φύσημά τι μὴ κρατούμενον, πτῆσις ὀρνέου παρερχομένου, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἴχνος οὐκ ἔχουσα. διὸ βοήσωμεν τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ. κύριε τῆς ἀπεράντου σου μακαριότητος καταξίωσον αὐτόν.

Προκείμενον τοῦ ἀποστόλου.

Μακάριος ὃν ἐξελέξω.

Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς.

Ἀδελφοί ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος.

Τέλος.

Οὕτω καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

Εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τοὺς ἐληλυθότας πρὸς αὐτὸν Ἰουδαίους. ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται.

Ζήτει τῇ δ'. τῆς β'. ἑβδομάδος.

Εἶτα ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὅτι σοῦ μόνου ἡ ζωὴ ἀθάνατος, καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἄφατος, καὶ ἡ βασιλεία ἀδιάδοχος, καὶ οὐκ ἔστι προσωποληψία παρά σοι. πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις τὸ κοινὸν τοῦ βίου ἔταξας, τοῦ ὅρου τοῦ βίου πληρωθέντος. διὸ ἱκετεύομέν σοι κύριε, τὸν δοῦλόν σου καὶ συλλειτουργὸν ἡμῶν γενόμενον, τὸν δεῖνα, τὸν ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου κοιμηθέντα, ἐν κόλποις Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἀνάπαυσον· καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λειτουργὸν αὐτὸν κατέστησας, οὕτως καὶ ἐν τῷ οὐρανίῳ σου θυσιαστηρίῳ ἀνάδειξον. κύριε ἐπὶ ἀνθρώπων πνευματικῇ ἀξίᾳ κατακοσμήσας, ἐπὶ ἀγγέλων τῆς δόξης ἀκατακρίτως προσδέξαι. αὐτὸς ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐδόξασας, αὐτὸς δὲ καὶ τὴν ἔξοδον τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν τῇ εἰσόδῳ τῶν ἁγίων σου δικαίων τὸ πνεῦμα αὐτοῦ μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων συναρίθμησον. Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις ἡ ζωή.

Ἀντίφωνον α'. Τοῦ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Ἀλληλούϊα ἐκ β'. καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ψαλμοῦ δόξα. Ἀλληλούϊα.

Καὶ νῦν. Ἀλληλούϊα.

Τροπάριον. ἦχος β'.

Ἐν πίστει, καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἐλπίδι, καὶ πραότητι, καὶ ἁγνείᾳ, καὶ ἐν τῷ ἱερατικῷ ἀξιώματι

huiusmodi etenim vita nostra est, Fratres, vt hic in terra velut ludus cernatur; vt è nihilo enascamur, mox nati e viuis tollamur. Somnium itaque minime consistens, flatus irreuocabilis, auis transeuntis volatus, nauis quæ nullo vestigio mare pererrat, sumus. Æterno Regi propterea clamemus. Domine interminatæ tuæ beatitudinis illum consortem redde.

Propositum Apostoli.

Beatus quem elegisti.

Ad Romanos Epistola. Cap. 5.

Fratres. Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, *&c.*

Finis

Ita & gratia regnet per iustitiam per Iesum Christum Dominum nostrum.

Euangelium ex Ioanne. Cap. 5.

Dixit Dominus venientibus ad se Iudæis. Pater meus vsque modo operatur. *Require illud Feria quarta secundæ hebdomadæ.*

Deinde Diaconus dicit.

Dominum precemur.

Gratias tibi, Domine Deus noster, agimus, quia tui solius immortalis vita, gloria incomprehensa, humanitas inaudita, & regnum est interminatum, & apud te personarum acceptio non habet locum: omnibus enim hominibus communes terminos exacta vitâ constituisti. Rogamus te propterea, vt seruo tuo comministro nostro in spe resurrectionis æternæ vitæ defuncto, in sinibus Abrahæ, Isaac, & Iacob requiem præbeas: & sicut in terra Ecclesiæ tuæ Sacerdotem illum præstitueras, sic & super homines spirituali dignitate ornatum in altari tuo cœlesti commonstra, & cum Angelis gloriæ, indemnatum suscipe. Tu vitam eius in terris summo honore condecorasti, tu & in exitu eius, in sanctorum & iustorum tuorum introitu, spiritum eius cum omnibus qui à sæculo tibi placuerunt annumera. Quia tu es resurrectio & vita.

Antiphonum primum Domini est terra, & plenitudo eius. Alleluia. *Secundò dicatur: tum reliqua Psalmi.*

Gloria. Alleluia.

Et nunc. Alleluia.

Modulus tonus secundus.

In fide, & dilectione, & spe, & mansuetudine, & simplicitate, & Sacerdotali

dignitate deuotè eluxisti, æterna memoria condecorande Frater, Deus propterea qui est ante sæcula, & cui obsequutus es, spiritum tuum in lucido & iucundo loco, vbi sancti requiescunt, collocabit, & in iudicio remissionem & amplam misericordiam à Christo consequeris.

Sessio. Tonus obliquus primus.

Nosti, Deus noster, quia in peccatis nati sumus: rogamus idcirco vt defuncto des requiem, & vt bonus eius peccata quæ vt mortalis homo commisit, minimè respicias: intercessionibus Deiparæ, qui solus clemens es.

Propositum.

Beatus quem elegisti.

Versiculus. Et memoria eius.

Ad Corinthios Epistolæ Pauli lectio.

Cap. 15.

FRatres: Notum vobis facio Euangelium quod prædicaui vobis, quod & accepistis.

Finis.

Siue enim ego, siue illi: sic prædicamus, & sic credidistis.

Alleluia. Beatus quem elegisti.

Euangelium ex Ioanne. Cap. 6.

Dixit Dominus credentibus in se Iudæis. Ego sum panis vitæ.

Quære Feria quarta tertiæ hebdomadæ.

Deinde Diaconus.

Deinde precemur.

Et Sacerdos Orationem subiungit.

DOmine virtutum, afflictorum solatium, lugentium leuamen, & omnium animo depressorum auxiliator, his qui luctu ob mortuum præsentem afflictantur consolationem præbe, insitum cordis dolorem mitiga, & seruum tuum N. in spe resurrectionis vitæ æternæ in sinibus Abrahæ requiem adipisci concede.

Antiphonum secundum.

Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum: Alleluia. *Bis dicitur.*

Et deinceps Psalmi reliqua.

Deinde Modulus. Tonus obliquus 2.

Fratres mei dilecti, ne mei obliuiscamini cùm Deum laudatis: sed amoris & affectus mei mementote, societatis præteritæ recordemini, & rogate Deum, vt mihi cum iustis requiem concedat.

εὐσεβῶς διέπρεψας ἀείμνηστε. διό σε ὁ προαιώνιος θεός, ᾧ καὶ ἐδούλευσας, αὐτὸς καταλλάξει τὸ πνεῦμά σε, ἐν τόπῳ φωτεινῷ καὶ τερπνῷ, ἔνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται. ἐντεύξει τε καὶ παρὰ Χριστοῦ τῇ κρίσει τὴν ἄφεσιν καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Κάθισμα. ἦχος πλ. α'.

Γινώσκεις ὁ θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁμαρτίαις ἐγεννήθημεν· διό σε ἱκετεύομεν, τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν ἀνάπαυσον, παρορῶν ὡς ἀγαθὸς τὰ πλημμελήματα, ἃ ὡς ἄνθρωπος θνητὸς ἐν βίῳ ἐπραξε, πρεσβείαις τῆς θεοτόκου μόνε φιλάνθρωπε.

Προκείμενον.

Μακάριος ὃν ἐξελέξω.

Στίχος. Καὶ τὸ μνημόσυνον.

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς.

ΑΔελφοί, γνωρίζω ὑμῖν τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε.

Τέλος.

Εἴτε οὖν ἐγώ, εἴτε ἐκεῖνοι. οὕτω κηρύσσομεν καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.

Ἀλληλούϊα. Μακάριος ὃν ἐξελέξω.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

Εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τοὺς πεπιστευκότας πρὸς αὐτὸν Ἰουδαίους. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς.

Ζήτει τῇ δ'. τῆς γ'. ἑβδομάδος.

Εἶτα ὁ διάκονος.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

10 ΚΥριε τῶν δυνάμεων, ἡ τῶν θλιβομένων παραμυθία, ἡ πενθούντων παράκλησις καὶ πάντων τῶν ἐν ὀλιγοψυχίᾳ ἀντίληψις ὑπάρχων, τοὺς τῷ πένθει τοῦ κοιμηθέντος συνεχομένους τῇ σῇ εὐσπλαγχνίᾳ παραμύθησαι, πᾶν ἄλγος ἐγκείμενον ἐν καρδίᾳ αὐτῶν θεράπευσον, καὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου κεκοιμημένον ἐν κόλποις Ἀβραὰμ ἀνάπαυσον. 10

Ἀντίφων. γ'. Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου κύριε τῶν δυνάμεων. Ἀλληλούϊα. δίς.

Καὶ καθεξῆς τὰ λοιπὰ τοῦ ψαλμοῦ.

Εἶτα τροπάριον, ἦχος πλ. β'.

Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, μή μου ἐπιλάθησθε ὅταν ὑμνῆτε τὸν κύριον. ἀλλὰ μνήσθητέ μου τοῦ πόθου καὶ τῆς ἀγάπης, μνήσθητε καὶ τῆς ἀδελφότητος, καὶ ἱκετεύσατε τὸν θεόν, ἵνα με ἀναπαύσῃ μετὰ τῶν δικαίων ὁ κύριος.

Τροπάριον. ἦχος πλ. β'.

Αἰφνίδιος ἐπέστη ἐπ' ἐμὲ ὁ θάνατος, καὶ ἐχώρισέ με τῶν ἰδίων μου σήμερον. ἀλλὰ μεταστήσας με Χριστὲ ἐν τόποις ἀναψύξεως ἀνάπαυσον. Ἐλέησον ἡμᾶς κύριε ἐλέησον.

Τῆς εὐσπλαγχνίας, τὴν πύλην.

Προκείμενον. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν. Στίχος. Πρὸς σὲ κεκράξομαι.

Πρὸς Ῥωμαίους. Ἀδελφοὶ Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. ἀλληλούια. Μακάριος ἀνήρ.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

Εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τοὺς ἐληλυθότας πρὸς αὐτὸν Ἰουδαίους. τοῦτό ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός.

Ζήτει τῇ ε'. τῆς γ'. ἑβδομάδος.

Εἶθ' οὕτως οἱ μακαρισμοὶ εἰς ἦχον β'. οὕτως.

Ἐν τῇ βασιλείᾳ σου μνήσθητι. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ.

Μακάριοι οἱ πραεῖς. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες.

Πάλαι μὲν ὁ Ἀδὰμ γευσάμενος τοῦ ξύλου τῆς βρώσεως, τοῦ παραδείσου ἐξωρίσθη, ὁ δὲ λῃστὴς ἐν τῷ σταυρῷ κρεμάμενος, θεόν σε ὁμολογῶν ἐν παραδείσῳ εἰσῳκίσθη. καὶ ἡμεῖς οἱ σωθέντες τῷ πάθει σου διὰ πίστεως τὸν λῃστὴν ἐκμιμούμενοι, ἐν πίστει ἐκβοῶμεν, μνήσθητι καὶ ἡμῶν, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Μακάριοι οἱ καθαρ.

Χοῦν λαβὼν ἀπὸ γῆς ὁ πλάσας με, τὸ ἐμὸν σῶμα διέπλασε βουλήματι τῷ θείῳ, τὴν δὲ ψυχὴν ζωηφόρῳ φυσήματι ἐμπνεύσας συνέθηκε προστάγματι τῷ ἁγίῳ. ὅθεν τῇ φθορᾷ τῆς ἁμαρτίας κακῶς ὑποταγέντα με ἀνεκαλέσω φιλάνθρωπε, δι' ἄκραν εὐσπλαγχνίαν. ἀλλὰ ἀνάπαυσον ὁ θεὸς ὃν προσελάβου μετὰ τῶν ἁγίων σου.

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί.

Ὅταν ψυχὴ καὶ σῶμα χωρίζεται, φρικτὸν τὸ μυστήριον καὶ φοβερὸν τοῖς πᾶσιν. ἡ μὲν ψυχὴ θρηνωδῶς πορεύεται, τὸ σῶμα καλύπτεται τῇ γῇ παραδοθέν. ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἐπιγνόντες τὸ τέλος τῆς ἐξόδου τῷ πατρὶ προφθάσωμεν ἐν δάκρυσι βοῶντες. μνήσθητι καὶ ἡμῶν ὅταν. ἐλ.

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι.

Τί με θρηνεῖτε δεινῶς ὦ ἄνθρωποι; τί μάτην θορυβεῖσθε; ὁ μετακαλῶν ἅπασι προσφθέγγεται, ὁ θάνατος γέγονεν ἀνάπαυσις τοῖς πᾶσι.

Modulus. Tonus obliquus secundus.

Repentinus mihi superuenit interitus, & à familiaribus hodie me diuisit: sed tu qui me migrare iussisti, Christe, in refrigerij locis, mihi requiem concede. Miserere nostri, Domine, miserere.

Misericordiæ portam.

Propositum. Anima eius in bonis.

Versiculus. Ad te clamabo.

Ad Romanos Epistolæ Pauli lectio. Cap 6.

Fratres. Christus resurgens ex mortuis. Alleluia. Beatus vir.

Euangelium ex Ioanne. Cap.6.

Dixit Dominus venientibus ad se Iudæis. Hæc est voluntas Patris qui misit me.

Quære Feria quarta tertiæ hebdomadis.

Deinde Beatitudines Tono 2. hoc pacto.

In regno tuo memento. Beati pauperes spiritu. Beati mites. Beati qui lugent.

Beati qui esuriunt. Beati misericordes.

Adam quidem vitæ fructu degustato, è Paradiso exulauit: latro verò in cruce pendens, & te professus Deum, Paradisi factus est incola: nos ideo tua passione saluati, latronem imitati in fide clamamus: Memento etiam nostri, cum veneris in regnum tuum.

Beati mundo corde.

Puluere è terra assumpto, corpus mihi Creator consilio diuino efformauit, & flatu vitæ feraci, sanctoque mandato, mihi animam inspirauit: vnde & peccati corruptioni turpiter subactum, summa misericordia euocasti, Benigne; sed & ei quem è viuis sustulisti, cum sanctis tuis da requiem.

Beati pacifici.

Timendum omnino tremendumque spectaculum, anima à corpore separata, exhibetur: illa quidem lugubriter discedit, corpus vero terræ traditum, occultatur. Vnde & nos finis exitu cognito, Patrem cum lachrymis præueniamus, clamantes.

Memento etiam nostri, cùm veneris in regnum tuum.

Beati qui persequutionem.

Quid me tantopere lugetis homines? frustra turbamini? Quid Cunctis edicit, qui nos à sæculo euocat: mors omnibus requies, & somnus facta est.

Vnde & Iob vocem audiamus, dicentis: Mors homini requies est. Sed & eum qui ex nobis assumpsisti, cum sanctis tuis da requiem.

Beati cùm vos exprobrauerint

Commutationem in melius dilucide edocens sapientissimus Paulus prænunciauit, quod mortui resurgent incorrupti, nos quoque de nouo tuto immutabimur: vnde & horrendè tuba illa insonabit, & à sæculo dormientes excitabit à somno. Illi propterea quem assumpsisti cum sanctis tuis, Deus, da requiem.

Gaudete & exultate.

Mortuus quicunque iacens in sepulchro rigidus, patenter omnibus intonat. Accedite terrigenæ, obfuscatam respicite corporis speciem. Vnde & hinc egressu ex hac vita cognito, Saluatorem cum lachrymis precemur, clamantes: illi quem assumpsisti, cum sanctis tuis, Deus, da requiem.

Gloria. Et nunc. *In Deiparam.*

Supra omnem naturæ modum in vtero absque semine æternum Deum concepisti, & in te Deum verum & hominem absque vlla vtriusque naturæ commutatione aut confusione genuisti, hinc te Deiparam integre agnoscentes, Deo ex te nato cum fide clamamus. Memento nostri.

Propositum beatus quem elegisti.

Versiculus Anima eius in bonis.

Ad Corinthios. Fratres. Qui diem sapit, &c. Alleluia Beatus quem elegisti. *Ex Ioanne.*

Dixit Dominus venientibus ad se Iudæis. Ego sum panis vitæ.

Require Veneris quarta, hebdomadis.

Deinde dicimus Psalmum quinquagesimum. Sequitur Canon. Canticum primum. Tonus obliquus secundus.

Maris fluctu.

Tibi benefico omnium Domino, Christe cum lachrymis feruenter procidimus, funereum hoc cum eiulatu pangentes carmen: fideli famulo, vt misericors da requiem.

Sanctæ stationis, quæ à dextris tuis est, cum electis tuis, ô Verbum, cum voce laudis intensè precamur, fac consortem illum qui cum spe resurrectionis obiit.

In cœlesti & augusto regno eum qui è terris migrauit, fidelem famulum tuum lucide lætari, concede, ô clemens: nec vt humanus ad animæ eius delicta respicias.

ὅθεν τῆς φωνῆς τοῦ Ἰὼβ ἀκούσωμεν, λέγοντος θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις ἐστίν. ἀλλὰ ἀνάπαυσον ὃν προσελάβου μετὰ τῶν ἁγίων σου.

Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν.

Ὁ σοφώτατος Παῦλος προκηρύξας σαφῶς τὴν ἀλλοίωσιν τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον διδάσκει, ὅτι οἱ νεκροὶ ἄφθαρτοι ἐγερθήσονται. ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα καλῶς ὅτι τοῦ θείου. ὅθεν φοβερῶς καὶ ἡ σάλπιγξ ἐνηχήσει, τοὺς ἀπ' αἰῶνος καθεύδοντας ἐξ ὕπνου ἀναστήσει. ἀλλὰ ἀνάπαυσον ὁ θεὸς ὃν προσελάβου μετὰ τῶν ἁγίων σου.

Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε.

Ὁ μείρακας, καὶ ἐν τάφῳ κείμενος νεκρὸς διαγγέλλων τοῖς πᾶσιν ἀνακράζει, δεῦτε πρὸς με γηγενεῖς, θεάσασθε τὸ κάλλος τοῦ σώματος μεμαυρωμένον. ὅθεν ἐξ αὐτοῦ γνόντες ἀδελφοὶ τὴν ἔξοδον, τὸν σωτῆρα προσευξώμεθα ἐν δάκρυσι βοῶντες. ἀνάπαυσον αὐτὸν ὁ θεὸς ὃν προσελάβου μετὰ τῶν ἁγίων σου.

Δόξα. καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ὑπὲρ φύσιν ἐν γαστρὶ συνέλαβες, ἀσπόρως θεὸν ἄναρχον, ἐκ σοῦ τεχθέντα ἀτρέπτως, τὸν θεὸν ἀληθινὸν ἄνθρωπον, ἀσυγχύτως, ὃν καὶ ἡμεῖς θεοτόκον ἀεί σε γινώσκοντες, τῷ τεχθέντι ἐκ σοῦ θεῷ ἐν πίστει βοῶμεν, μνήσθητι καὶ ἡμῶν.

Προκείμενον. Μακάριος ὃν ἐξ. στίχος. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν. Πρὸς Κορινθίους, Ἀδελφοὶ ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν. Ἀλληλουία. Μακάριος ὃν ἐξε.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννου.

Εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τοὺς ἐληλυθότας πρὸς αὐτὸν Ἰουδαίους ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς.

Ζήτει τῇ δ'. ἑβδομάδος.

Εἶτα τὸν ν'. καὶ ὁ κανών. Ὠδὴ, α'. ἦχος, πλ. β'.

Κύματι θαλάσσης.

Σοὶ τῷ εὐεργέτῃ καὶ πάντων δεσπότῃ Χριστῷ προσπίπτομεν μετὰ δακρύων θερμῶν, τὴν ἐπιτάφιον ταύτην ἐν κλαυθμῷ ἀναβοῶντες ᾠδὴν, τὸν πιστὸν οἰκέτην σου ἀνάπαυσον, ὡς εὔσπλαγχνος.

Τῆς ἐκ δεξιῶν σου ἀξίωσον, λόγε, ἁγίας στάσεως μετὰ τῶν σῶν ἐκλεκτῶν τὸν ἐλπίδι θανόντα ἀναστάσεως. φιλανθρωπίας ἐκτενῶς δεόμεθα μετὰ φωνῆς αἰνέσεως.

Ἐν τῇ οὐρανίῳ σεπτῇ βασιλείᾳ σου ἐκλεκτὸν δοῦλον φαιδρῶς ἀγαλλιᾶσθαι τὸν ἀπὸ γῆς μεταστάντα καταξίωσον φιλάνθρωπε, παρορῶν ὡς εὔσπλαγχνος τὰ τῆς ψυχῆς ἐγκλήματα.

Οἴμοι, ὡσεὶ χόρτος ἡ δόξα τοῦ βίου, ὁμοῦ ἐξήνθησε, καὶ ἐξηράνθη εὐθὺς· ποῦ ἐν τῷ τάφῳ ἀξία; ποῦ μορφὴ ἢ κάλλος ἐκεῖ; διὸ φεῖσαι κύριε, τοῦ δούλου σου, ὡς εὔσπλαγχνος.

Θεοτόκιον.

Κατὰ χρέος πάντες, ὑμνοῦμέν σε πόθῳ, παρθένε ἄχραντε, Μαρία μήτηρ Θεοῦ, ὅτι ἀκοίμητον ἔχεις τῆς πρεσβείας σου τὸ ὄμμα ἀεί. ἐκ πταισμάτων ῥῦσαι νῦν, καὶ κρίσεως θανάτου ἡμᾶς. Ὠδὴ γ'. Οὐκ ἔστιν ἅγιος.

Οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ἐν γῇ ὃς οὐχ ἥμαρτε, λόγε. διὸ δέησιν δέξαι δι' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, καὶ ἄνες, ἄφες, σωτὴρ, τοῦ σοῦ δούλου, πάντα τὰ ἐγκλήματα.

Καὶ τίς φιλάνθρωπος ὡς σὺ, κύριε ἐλεῆμον, συγχωρῶν ἁμαρτίας, καὶ τοῖς ζῶσι καὶ νεκροῖς κατ' ἐξουσίαν πολλὴν, διὰ ταύτης, σῶζε, καὶ τὸν δοῦλόν σου.

Τῆς ἄνω κλήσεως σωτὴρ, τὸν πιστῶς μεταστάντα δεῖξον συγκληρονόμον, προσδεχόμενος αὐτοῦ τὴν τελευταίαν εὐχὴν τῶν δακρύων, μόνε ἀναμάρτητε. Θεοτόκιον.

Ἡ ὄντως δέσποινα ἡμῶν, πανάγια παρθένε, δυσωποῦσα μὴ παύσῃ, ὃν ἐκύησας θεὸν, τὸν μεταστάντα πιστῶς βασιλείας ἄξιον γενέσθαι σου.

Τροπάριον. ἦχος. πλ. β'.

Ἀληθῶς ματαιότης τὰ σύμπαντα, ὁ δὲ βίος σκιὰ καὶ ἐνύπνιον, καὶ γὰρ μάτην ταράττεται πᾶς γηγενὴς, ὡς εἶπεν ἡ γραφὴ, ὅτε τὸν κόσμον κερδήσωμεν, τότε τῷ τάφῳ οἰκήσομεν, ὅπου ὁμοῦ βασιλεῖς καὶ πτωχοί. διὸ Χριστὲ τὸν δοῦλόν σου ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν σκηναῖς δικαίων ἀνάπαυσον.

Ὠδὴ δ'. Τὴν ἐν σταυρῷ σου θείαν, κύριε.

Ὅτι ἡ κρίσις ἀνυπόστατος τῆς φρικτῆς ἀπειλῆς ἐκείνης τῆς ἡμέρας τοὺς μεταστάντας μένει, διὸ ἐκτενῶς τὴν ἀνάστασιν πίστει Χριστοῦ αἰτησώμεθα.

Ὡς μετανοίας σοι ἀνάψαντα τὴν λαμπάδα, Χριστὲ, φαιδρῶς πρὸ τοῦ θανάτου, τὸν ἱκέτην δέσποτα εὔσπλαγχνε σωτὴρ, τοῦ νυμφῶνός σου τοῦτον φαιδρῶς ἀξίωσον.

Ὅτε γυμνοῖς πάντα τὰ κρύφια, καὶ ἐλέγχεις Χριστὲ, ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας. ὃν προσελάβου κύριε, φεῖσαι ἀγαθὲ, τῆς αὐτοῦ μεμνημένος ἐξαγορεύσεως. Θεοτόκιον.

Μὴ ἐπιλάθῃ τῶν βοώντων σοι, ἐν κλαυθμῷ ἐκτενῶς, ἁγία θεοτόκε, τοῖς πᾶσι τὴν ἀνάπαυσιν εὑρεῖν ἀγαθὴν, τὸν πιστόν σου οἰκέτην πρὸς τὴν μετάστασιν.

Heu me, quasi fœnum, vitæ gloria, effloruit simul & confestim exaruit. Quænam superest in sepulchro dignitas? Vbi forma, vbi pulchritudo? Parce ideo seruo tuo, Domine, vt benignus. *In Deiparam.*

Ex debiti officio & affectu cuncti te, Virgo illibata, Maria Dei mater, celebramus: vigili etenim intercessionis tuæ lumine nos obseruas. A delictis hunc & mortis iudicio nos libera.

Canticum tertium. Non est sanctus.

Non est homo super terram qui non peccauerit, ô Verbum: preces ideo per nos humiles suscipe: & delicta cuncta dimitte, condona seruo tuo, Saluator.

Et quis benignus sicut tu; misericors Domine, qui plurima tua potestate viuis & mortuis peccata relaxas, illa eadem famulum tuum salua.

Fidelem qui obiit supernæ vocationis coheredem renuncia, Saluator, vltimo eius voto cum lachrymis, à te, qui solus absque peccato es, suscepto.

In Deiparam.

Sanctissima Virgo, vera Domina nostra, precari ne intermittas quem genuisti, vt regni sui dignum exhibeat fidelem, qui è viuis excessit.

Modulus. Tonus obliquus secundus.

Verè vanitas sunt cuncta, vita verò vmbra est, & insomnium: frustra etiam omnis terrigena conturbatur, vt asserit Scriptura: cumque mundum lucrati fuerimus omnem, sepulchra confestim incolemus, vbi promiscuè reges & pauperes iacent. Seruo tuo propterea in viuorum regione, in iustorum tabernaculis, Christe Domine, da requiem.

Cantic.4. Diuinam Domine in cruce.

Quia intolerandum iudicium tremendæ comminationis illius diei mortuos manet: propterea resurrectionem cum fide intense, à Christo exposcamus.

Væ qui pœnitentiæ lampadem præ morte succendit, supplicem hunc nuptiarum cœlestium consortem Christe Domine, misericors Saluator, redde.

Cum omnia secreta reuelaueris, & offensas nostras corripueris; ei quem assumpsisti, parce, eius confessionis recordatus.

In Deiparam.

Ne obliuiscaris cum planctu intense clamantium, sancta Deipara, vt cunctis requiem exposcas, & fidelem famulum tuum in melius transferas.

Canticum 5. Diuina tua apparitione.

In electiorum choris, & in Paradisi voluptate, quem fide a nobis transtulisti, misericors, colloca: tu enim mortalibus reis pœnitentiam diuinitus inspiratam côcessisti, vt Dominus: hunc idcirco regni tui participem redde.

Potestate tibi propria, vt Deus & Dominus creaturæ tuæ misereris, non enim humanæ legi subditus es, solus misericors, Domine: dimitte idcirco, & condona demortui fidelis peccata, & eum regni tui participem redde.

Nullus ibi effugiet tremendum iudicij tui tribunal; reges, optimates, cuncti simul cum pauperibus astabunt: & vox Iudicis tremenda reos populos in gehennæ iudicium aget, è qua Christe seruum tuum eripe.

In Deiparam.

Ex te, Virgo, supra naturam, in natura nostra, redemptor natus est: hunc intense deprecare, ô immolata, vt à damnatione, grauibusque & horrendis inferni tormentis liberemur: & eum qui à nobis modo decessit, salua.

Canticum sextum. Abyssus, *&c.*

Mors, sepulchrum, & iudicium opera cuncta palam facturum nos manet: ex eo seruum quem hinc migrare iussisti, ô benigne, libera.

Aperi defuncto te rogamus, Christe Saluator, misericordiæ portam, vt in gloria lætitiæ potestatis tuæ particeps factus, delectetur.

Absolue delictis miseratione tua seruum tuum, quem è viuis cum fide nunc transtulisti: quia nullus operibus humanis iustus euadere potest, benigne.

In Deiparam.

Mortis interitus, & maledictionis expiatio ex te nobis misericors Deus carne natus est, Dei genitrix: & cunctos vita functos, vt bonus & clemens saluat. *Diaconus.*

Adhuc & iterum. Adhuc rogamus pro beatitudine. Et vt ei condonetur. Vt Dominus Deus. Misericordias Dominum precemur. *Oratio.* Deus spirituũ. Cum sanctis da requiem Christe.

Solus immortalis existis, conditor & plasmator hominis: nos mortales terra formati in eandem terram reuertimur, prout iussisti, Conditor meus, qui dixisti; Terra es, & in terram reuerteris: in hanc mortales resoluemur, funereum planctum persoluentes, canticum. Alleluia.

Ὠδὴ ε΄. Θεοφανία σου.

Ἐν τῷ χορῷ τῶν ἐκλεκτῶν, καὶ ἐν τρυφῇ, οἰκτίρμον, παραδείσου, ὃν ἐν πίστει ἐξ ἡμῶν μετέστησας εἴκησον. σὺ γὰρ ἔδου πᾶσι σωτὴρ ἡμῶν, τῆς ἁμαρτωλοῖς βροτοῖς μετάνοιαν ἔνθεον ὡς δεσπότης. καὶ τοῦτον τῆς βασιλείας σου ἀξίωσον.

Κατ' ἐξουσίαν ὡς θεὸς δεσποτικῶς ἐλεεῖς τὸ σὸν πλάσμα· οὐ τῷ νόμῳ ἀνθρωπίνῳ κύριε, ὑποτέτακται μόνε φιλάνθρωπε, διὸ ἀνες, ἄφες σωτὴρ, τοῦ μεταστάντος πιστοῦ τὰς ἁμαρτίας. καὶ τοῦτον τῆς βασιλείας σου ἀξίωσον.

Οὐδεὶς ἐκφεύξεται ἐκεῖ τὸ φοβερὸν τῆς κρίσεώς σου βῆμα, βασιλεῖς, δυνάσται ἅπαντες σὺν τοῖς δούλοις ἅμα παρίστανται, καὶ φωνῆς κριτοῦ φοβερᾶς, τοὺς ἁμαρτήσαντας λαοὺς εἰς κρίσιν γεέννης καλεῖ· ἐξ ἧς Χριστὲ, ῥῦσαι τὸν δοῦλόν σου.

Θεοτόκιον.

Ἐκ σοῦ τεχθεὶς ὁ λυτρωτὴς ὑπὲρ φύσιν κατὰ φύσιν ἀνθρώπινον, ὃν παρθένε, ἐκτενῶς ἱκέτευε τοῦ ῥυσθῆναι πάντας αἰκισμῶν τε, κολάσεως, καὶ δεινῶν, καὶ σβεστήρων τοῦ ᾅδου κολαστηρίων καὶ σῶσον τὸν ἐξ ἡμῶν νῦν μεταστάντα πιστῶς.

Ὠδὴ ϛ΄. Ἄβυσσος.

Θάνατος καὶ τάφος, καὶ κρίσις ἡμᾶς ἀναμένει στηλιτεύουσα τὰ ἔργα πάντα, ἐξ οὗ τὸν δοῦλόν σου ῥῦσαι, φιλάνθρωπε, ὃν μετέστησας.

Ἄνοιξον σωτήρ μου, τοῦ μεταστάντος δεόμεθά σου, τοῦ ἐλέους σου Χριστὲ τὴν θύραν, ἵνα χαρᾶς ἐν δόξῃ μετέχων εὐφραίνηται τοῦ κράτους σου.

Λύτρωσον πταισμάτων τῷ σῷ ἐλέει σωτὴρ, σὸν δοῦλον, ὃν μετέστησας νυνὶ ἐν πίστει· ὅτι οὐδεὶς δικαιοῦται ἔργων ἀνθρωπίνων, φιλάνθρωπε.

Θεοτόκιον.

Νέκρωσις θανάτου, καὶ κατάρας ἀναίρεσις ὁ κτίστης σαρκὶ ἐπιδημήσας ἐκ σοῦ γεννηθεὶς πανάχραντε, καὶ πάντας τοὺς θανόντας σώζει, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Διάκονος.

Ἔτι καὶ ἔτι. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ μακαριότητος. Καὶ ὑπὲρ τοῦ συγχωρ. Ὅπως κύριος ὁ θεός. Τὰ ἐλέη τοῦ θεοῦ. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Εὐχή. Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων. Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον Χριστέ.

Αὐτὸς μόνος ὑπάρχεις ἀθάνατος, ὁ ποιήσας καὶ πλάσας τὸν ἄνθρωπον· οἱ βροτοὶ οὖν ἐκ γῆς διεπλάσθημεν, καὶ εἰς γῆν τὴν αὐτὴν πορευσόμεθα, καθὼς ἐκέλευσας ὁ πλάσας με, καὶ εἰπών μοι· ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. ὅπου πάντες βροτοὶ πορευσόμεθα, ἐπιτάφιον θρῆνον ποιοῦντες ᾠδὴν τό. Ἀλληλούϊα.

Νεκρε-

Νουνεχῶς δυσωπῶ ἐπακούσατε· μεθ' ὑμῶν μόνων γὰρ ταῦτα καὶ φθέγγομαι. δι' ὑμᾶς γὰρ τὸν θρῆνον ἐποίησα; ἴσως ἔχει τινὰ πρὸς ὠφέλειαν. ἀλλ' ὅτε ταῦτα μελῳδήσητε, μνημονεύσατέ μου τοῦ ποτὲ γνωρίμου. πολλάκις γὰρ ὁμοῦ συνεξήλθομεν, καὶ ἐν οἴκῳ θεοῦ συνεψάλλομεν.

Ἀλληλούϊα.

Ἀναστάντες οὖν πάντες συνάχθητε, καὶ καθίσαντες λόγον ἀκούσατε. φοβερὸν ἀδελφοί, τὸ κριτήριον, ὅπου μέλλομεν πάντες παρίστασθαι. οὐκ ἔνι ἐκεῖ, δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐδὲ ἔστι ἐκεῖ μικρὸς οὔτε μέγας· ἀλλὰ πάντες γυμνοὶ παριστάμεθα, διὰ τοῦτο καλὸν τὸ βοᾷν συνεχῶς τὸν ψαλμόν. Ἀλληλούϊα.

Συγχεόμεθα πάντες τοῖς δάκρυσιν, ὅταν ἴδωμεν λείψανον κείμενον, καὶ ἐγγίζοντες πάντες ἀσπάζεσθαι, ἴσως δὲ καὶ τὰ αὐτὰ προσφθέγγεσθαι. ἰδοὺ ἀφῆκας τοὺς φιλοῦντάς σε, οὐ λαλεῖς τοῦ λοιποῦ μεθ' ἡμῶν, ὦ φίλε; διατί οὐ λαλεῖς ὡς ἐλάλεις ἡμῖν; ἀλλ' οὕτω σιγᾷς τοῦ λαλεῖν μεθ' ἡμῶν; Ἀλληλούϊα.

Τί πικρὰ τῶν θνησκόντων τὰ ῥήματα, ἅπερ φθέγγονται ὅταν πορεύωνται. ἀδελφοὶ ἀδελφῶν ἐξορίζομαι φίλους πάντας ἀφῶ καὶ πορεύομαι. ποῦ οὖν ἀπάγομαι οὐκ ἐπίσταμαι; ἢ πῶς μέλλω εἶναι ἐκεῖ οὐ γινώσκω, εἰ μὴ μόνος θεὸς ὁ καλέσας με· ἀλλὰ μνείαν ποιεῖτε μετ' ᾠδῆς. Ἀλληλούϊα.

Ἆρα ποῦ αἱ ψυχαὶ νῦν ἀπάγονται; ἆρα πῶς νῦν ἐκεῖ συνδιάγουσι; ἐπεθύμουν μαθεῖν τὸ μυστήριον, ἀλλ' οὐδεὶς ἱκανὸς διηγήσασθαι. ἆρα κἀκεῖνοι μνημονεύουσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὡς ἡμεῖς ἐκείνων; ἢ ἐκεῖ λοιπὸν ἐπελάθοντο τῶν θρηνούντων αὐτούς, καὶ ποιούντων ᾠδήν.

Ἀλληλούϊα.

Συνοδεύσατε φίλοι τοῖς θνήσκουσι, καὶ σπουδῇ πρὸς τὸ μνῆμα προφθάσατε, καὶ ἐκεῖ νουνεχῶς ἀτενίσατε, καὶ τοὺς πόδας ὑμῶν εὐτρεπίσατε. πᾶσα ἡ νεότης ἐκεῖ διαῤῥεῖ, πᾶσα ἡλικία ἐκεῖ ἐμαράνθη. ἐκεῖ κόνις καὶ τέφρα καὶ σκώληκες· ἐκεῖ πᾶσα σιγή, καὶ οὐδεὶς ὁ λαλῶν.

Ἀλληλούϊα.

Ἰδοὺ νῦν θεωροῦμεν τὸν κείμενον· ἀλλ' ἡμῖν τοῦ λοιποῦ μὴ προσκείμενον. ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ γλῶσσα ἡσύχασεν, ἰδοὺ δὲ καὶ τὰ χείλη ἐπαύσαντο. ἔῤῥωσθε

Attente, precor, audite: vobis enim solis hæc eloquor: propter vos enim luctum egi, vt ex eo commodum aliquod decerperem. Verum cum hęc modulati fueritis, mei quondam noti vestri memoriam agite, frequentius namque simul conuenimus, & in Dei domo cantantes vna personuimus.

Alleluia.

Voce mea exciti, cuncti conuenite: verba mea percipite. Fratres, tremendum est tribunal, cui nos astare necesse erit: nullus ibi seruus, liber nullus, aut abiectus, aut magnus: nudi omnes ibi astabimus. Æquum est propterea indeficienter nos intonare Psalmum.

Alleluia.

Lachrymis cuncti consumimur, si quando iacens cadauer conspicimus: vltimum vale dicturi, & forsan his forsan his illud allocuturi propiores simus. En amore te prosequentes, deseris, nec vltra nobis colloqueris, amice? Cur non vt prius confabularis, cur ita siles, nec nobiscum profers?

Alleluia.

Quàm amara sunt verba quæ discessuri & vltimo expirantes eloquuntur? Fratres, à fratribus exulo, cunctos amicos desero, & discedo. Quo vadam, nescio, aut qualiter mecum agetur, ignoro: solus Deus, qui me euocat, id nouit. Verùm mei memoriam celebrate; cum cantico.

Alleluia.

Quo vtique nunc animæ tendunt, quomodo iam ibi degant, vt secretum scire vellem, nec vllus enarrare valet. An mortui suorum reminiscuntur, sicut nos ipsorum, aut de reliquo nostri obliti sunt plangentium, & persoluentium canticum.

Alleluia.

Abite morientibus comites, & festine ad sepulchra properate: contendite pedibus, ibique attentè contemplemini. Diffluxit ibi iuuentus: omnis ibi ætatis præstantia exaruit: ibi pulius, cinis vermes, ibi iuge silentium, nec vllus est qui personet

Alleluia.

Ecce nunc præ oculis videmus iacentem, nostris oculis nusquam nobis obiiciendum: ecce lingua eius quieuit, ecce & labia immota sunt. Valete

amici, filij valete fratres, valete noti, viam meam progredior, verum memoriam mei celebrate cum cantico.

Alleluia.

Nullus exinde surrexit, vt nobis edisserat, qua ratione versentur fratres ac nepotes, qui nos ad Dominum præcesserunt. Sæpius idcirco vocem hanc frequentamus. Ibine inuicem conspiciemus, ibine fratres videbimus? ibine est qui nobiscum intonet Psalmum?

Alleluia.

Viam æternam velut rei deducti vultu demisso perficimus. Vbi tunc species, vbi diuitiæ, vbi vitæ huius gloria? nihil tunc eorum proficiet, nisi frequentatus Psalmus.

Alleluia.

Quid intempestiue turbaris, ô homo? Vna adhuc hora manet & cuncta hæc euolant. Non enim est in inferis pœnitentia, nulla ibi relaxatio: ibi vigilans vermis, tenebrosa terra, & chaos caliginosum, in quo iudicandus sum ego: neque etenim sæpius studui recitare. Alleluia.

Nihil ita facile memoria excidit, sicut mortalis a mortali vita diuisus. Licet enim modice meminerimus confestim nihilominus mortis obliuiscimur, nec velut mortuum reputamus. Parentes etiam liberos in obliuionem mittunt, quos cum pietate educauerunt, & ad sepulchrum præmiserunt cum lachrymis, & cum cantico. Alleluia.

In memoriam vobis reuoco, fratres mei, & filii, & amici mei, ne mei, per Deum, cũ oratis obliuiscamini: rogo, supplico, deprecor, in monimentum hæc tenete, & me nocte dieque plangite, vt Iob amicis, ita vobis edico: sedete rursus vt dicatis.

Alleluia.

Relictis omnibus decedimus, & nudi tristesque iudici sistimur; Venustas enim velut herba marcescit: nos vero mortales seducimur. Nudus omnino natus es, ô miser: nudusque ibi astabis. Ne tibi plura promittas: semper autem cum eiulatu suspira.

Alleluia.

Si misertus hominis fueris, ô homo, ibi quoque tui miserebitur: si orphano compassus fueris; ille angustia te liberabit: si quem nudum operueris, ibi ille te proteget. & Psalmus.

Alleluia.

φίλοι, τέκνα, σώζεσθε ἀδελφοί· σώζεσθε γνώριμοι. ἐγὼ γὰρ τὴν ὁδόν μου πορεύομαι, ἀλλὰ μνείαν ποιεῖτέ μου μετ᾽ ᾠδῆς.

Ἀλληλούϊα.

Οὐδεὶς γὰρ τὴν ἐκεῖθεν ἀνέζησεν, ἵνα εἴπῃ ἡμῖν πῶς διάγουσιν οἱ ποτὲ ἀδελφοί, καὶ τὰ ἔκγονα, τὰ ἐκεῖ προλαβόντα πρὸς κύριον. διὸ πολλάκις ἀεὶ λέγομεν. ἆρα ἔστιν ἐκεῖ ἰδεῖν ἀλλήλους; ἆρα ἔστιν ἐκεῖ ἐν τῷ ἅμα εἰπεῖν τὸν ψαλμόν. Ἀλληλούϊα.

Υπάγομεν ὁδὸν τὴν αἰώνιον, παριστάμενοι ὥσπερ κατάδικοι, κάτω νεύοντες ὅλα τὰ πρόσωπα. ποῦ τότε κάλλος, ποῦ τὰ χρήματα, ποῦ ἡ δόξα τότε ἡ τοῦ βίου τούτου; οὐδὲν τούτων ἐκεῖ βοηθήσαι ἡμῖν, εἰ μὴ λέγειν συχνῶς τὸν ψαλμόν. Ἀλληλούϊα.

Τί παρέτης ἀκαίρως, ὦ ἄνθρωπε; μία ὥρα, καὶ πάντα παρέρχεται. οὐ γάρ ἐστιν εἰς ᾅδου μετάνοια· οὐδ᾽ ἔστιν ἐκεῖ λοιπὸν ἄνεσις. ἐκεῖ ὁ σκώληξ ὁ ἀκοίμητος, ἐκεῖ γῆ σκοτεινὴ καὶ ζοφερὰ ὕλη, ὅπου μέλλω ἐγὼ κατακρίνεσθαι. οὐ γὰρ ἐσπούδασα ὅλως τοῦ λέγειν συχνῶς τὸν ψαλμόν.

Ἀλληλούϊα.

Οὐδὲν οὕτω ἐστὶν εὐληθάργητον ὡς βροτὸν ἐκ βροτοῦ χωριζόμενον. κἂν γὰρ χρόνον μικρὸν μνημονεύωμεν, ἀλλ᾽ εὐθὺς τοῦ θανάτου λανθανόμεθα, ὡς μὴ θανόντα τοῦτον ἔχοντες. καὶ γονεῖς γὰρ τέκνων πάντως ληθαργοῦσιν, ἃ ἐκ σπλάγχνων θρέψαντες ἔθρεψαν, καὶ προσέπεμψαν δάκρυα μετ᾽ ᾠδῆς. Ἀλληλούϊα.

Υπομιμνήσκω ὑμᾶς, πρὸς τὸν κύριον, ἀδελφοί μου, καὶ τέκνα, καὶ φίλοι μου, μή μου ἐπιλάθητε, ὅταν προσεύχησθε. δυσωπῶ, ἱκετεύω, καὶ δέομαι, μάθετε ταῦτα εἰς μνημόσυνον, καὶ θρηνήσατέ με νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὡς Ἰὼβ πρὸς τοὺς φίλους ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς, καθίσατε πάλιν εἰπεῖν.

Ἀλληλούϊα.

Τὰ γὰρ πάντα ἀφέντες ὑπάγομεν, καὶ γυμνοὶ καὶ στυγνοὶ παριστάμεθα. τὸ γὰρ κάλλος ὡς χλόη μαραίνεται, ἀλλὰ μόνον πλανώμεθα ἄνθρωποι. γυμνὸς ἐτέχθης, ὦ ταλαίπωρε, γυμνὸς μέλλεις ἐκεῖ παραστῆναι πάντως. μὴ φαντάζου βροτὲ ἐν τῷ βίῳ ποτέ, ἀλλὰ μόνον πάντοτε στέναζε μετὰ κλαυθμοῦ.

Ἀλληλούϊα.

Ἂν ἠλέησας ἄνθρωπε ἄνθρωπον, αὐτὸς μέλλει ἐκεῖ ἐλεῆσαί σε. κἂν τινὶ ὀρφανῷ συνεπάθησας, αὐτὸς ῥύσεταί σε ἐκ τῆς ἀνάγκης. ἐὰν ἐν τῷ βίῳ γυμνὸν ἐσκέπασας, αὐτὸς μέλλει ἐκεῖ σκεπάσαι σε, καὶ ὁ ψαλμός. Ἀλληλούϊα.

Πονηρὰ ἡ ὁδὸς ἣ ἀπέρχομαι, ἣν οὐδέποτε οὕτως ἐβάδισα· καὶ ἡ χώρα ἐκείνη ἀγνώριστος, ὅπου οὐδεὶς οὐδαμοῦ οὐ γνωρίζει με. Φρικτὸν ἰδεῖν, τοὺς ἀπάγοντας, φοβερὸν τὸν καλέσαντά με, τὸν ζωῆς καὶ θανάτου δεσπόζοντα, καὶ καλοῦντα ἡμᾶς ὅτ' ἂν θέλῃ ἐκεῖ.

Ἀλληλούϊα.

Difficilis via est qua procedo, nec sic vnquam progressus sum: regio ista mihi penitus ignota, nec ibi me vllus agnouit. Tremendum est eos qui incedunt, tremendum est & vocantem, vitæ mortique dominantem, nosque illuc, cum libet, euocantem videre.

Alleluia.

Οἱ ἐκ χώρας τινὸς ἐκβαδίζοντες, ὁδηγούντων τινῶν προσδεόμεθα. τί ποιήσωμεν ὅπου ὑπάγομεν, εἰς τὴν χώραν ὅπου οὐ γνωρίζομεν; πολλῶν σοι τότε ὁδηγῶν χρεία· πολλῶν σοι τῶν εὐχῶν τῶν συνοδευόντων διασῶσαι ψυχὴν τὴν ταλαίπωρον, ἕως φθάσαι Χριστῷ [illegible] αὐτόν.

Ἀλληλούϊα.

Regione aliqua in aliam migraturi ducibus indigemus, quid agemus in loco quem petimus, in regione vbi nullus nobis notus est. multis tunc ducibus tibi necesse est, precibus multis quæ tibi comites adsint, vt miseram animam salues, donec Christum attingas, dicasque.

Alleluia.

Ὑλικῶν τῶν παθῶν οἱ προσχείμενοι ἐκεῖ ἄνεσιν ὅλως οὐκ ἔχουσιν, ἐκεῖ μὲν φοβεροὶ οἱ κατήγοροι, ἐκεῖ δὲ καὶ αἱ βίβλοι ἀνοίγονται. ποῦ περιβλέψεις τότε ἄνθρωπε; ἢ τίς μέλλει ἐκεῖ βοηθῆσαί σοι τότε; εἰ μὴ ζῶν ἀγαθόν τι ἐποίησας, καὶ καλόν τοῖς πτωχοῖς τι ἐποίησας, ᾄδων;

Ἀλληλούϊα.

Passionibus corporeis subditi, nullam ibi requiem obtinent: timendi enim accusatores occurrunt, ibi etiam libri aperiuntur. Vbi tunc respicies homo, aut quis tibi suppetias feret, nisi viuens adhuc boni aliquid pauperibus feceris, decantans.

Alleluia.

Ἡ νεότης καὶ κάλλος τοῦ σώματος τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου μαραίνεται, καὶ ἡ γλῶσσα δὲ [illegible] τότε φλέγεται, καὶ ὁ λάρυγξ ψυχῆς ἀναφλέγεται, ὀφθαλμῶν κάλλος τότε σβέννυται, κάλλος δὲ τοῦ προσώπου ἀλλοιοῦται ὅλον, κάλλος δὲ τοῦ τραχήλου συντρίβεται, καὶ λοιπὸν ἡσυχάζει τὰ λέγειν συχνῶς. Ἀλληλούϊα.

Iuuentus, corporisque venustas hora mortis marcescit: ardet tunc grauiter lingua, & exiccatæ fauces consumuntur, hebetatur oculorum acies, totaque faciei species immutatur, conteritur colli proceritas, & de reliquo taces recitare.

Alleluia.

Ἡσυχάσατε δὴ ἡσυχάσατε, τῷ κειμένῳ λοιπὸν ἠρεμήσατε, καὶ τὸ μέγα μυστήριον βλέψατε. φοβερὰ γὰρ ἡ ὥρα, σιωπήσατε, ἵνα μετ' εἰρήνης ἡ ψυχὴ ἀπέλθῃ. εἰς ἀγῶνα γὰρ μέγαν συνέχεται, καὶ ἐν φόβῳ πολλῷ δυσωπεῖ τὸν θεόν.

Ἀλληλούϊα.

Quiescite vtique, quiescite, requiem iacenti præbete, & magnum hoc mysterium considerate: tremenda enim illa hora est; silete, vt cum pace anima discedat, ad magnum enim certamen deducitur, & plurimo metu Deum deprecatur. Alleluia.

Ἐγὼ μὲν εἶδον νήπιον ἀποθνῄσκοντα, καὶ ζωὴν τὴν ἐμὴν ἐταλάνισα. ἐθορυβεῖτο γὰρ ὅλος καὶ ἔτρεμε, καὶ ὡς ἦλθεν ἡ ὥρα ἐβόησε. πάτερ βοήθει μοι, μῆτερ σῶσόν με. καὶ οὐδεὶς ἰσχυρὸς τότε βοηθῆσαι αὐτῷ, εἰ μὴ μόνον ὁρῶντες μεγαίνοντο, καὶ ἐν τάφῳ θρηνοῦνται αὐτό.

Ἀλληλούϊα.

Infantem equidem vidi è viuis migrantem, & vitam meam miseriam duxi: turbabatur enim ille, & totus expauescebat: cumque aduenit hora, exclamans, pater, inquit, succurre, salua me, mater: nec vllus fuit qui tunc opem præstaret, tabescebāt astantes, & ad sepulchrū deducentes plangebant. Allel.

Ἄρα πόσοι ἐξαίφνης ἡρπάγησαν, ἐξ αὐτῶν τῶν παστῶν ἐν τῷ μνήματι, καὶ ἐζεύχθησαν ζεῦξιν αἰώνιον, καὶ ἐπένθησαν θρῆνον ἀδιάπαυστον, καὶ τὸν νυμφῶνος οὐκ ἀνέστησαν; ἀλλ' ὁμοῦ ὁ γάμος, ὁμοῦ ὁ τάφος· ὁμοῦ ζεῦξις, ὁμοῦ καὶ διάζευξις· ὁμοῦ γέλως, ὁμοῦ καὶ θρῆνος, ὁμοῦ καὶ ὁ ψαλμός.

Ἀλληλούϊα.

Quotnam de repente sublati sunt ex ipsis thalamis, & coniugio æterno in monumento copulati fuere, luctuque nunquam sopiendo nuptialibus thoris non exurrexerunt? Verum vbi nuptiæ, ibi & sepulchrum, copula simul diuortiumque reperta fuerunt, risus & luctus simul adfuere, cum Psalmo. Alleluia.

Ex sólummodo auditu, quod ibi lux sit æterna, quod vitæ fons, & inconsumpta voluptas adsit, exardescimus: ibi certe paradisus est, quo singulæ iustorum animæ lætantur. Conueniamus in Christo cuncti, vt hoc pacto iugiter Deo exclamemus. Alleluia.

Sanctissima Virgo inuiolata, quæ lucem inaccessam edidisti: rogo, supplico, deprecor: ne Deum pro defuncto seruo tuo interpellare desistas, illibata, vt delictorum remissionem in iudicii die nanciscatur, purissima: hac libertate namque frueris vt filium tuum iugiter depreceris. Alleluia.

Rursus Breuiculum. Cum sanctis requiem præbe.

Canticum septimum. Inenarratum mirandum.

Ignis gehenna, & à tremenda sententia, vt misericors, quem nunc è viuis sustulisti fidelem seruum tuum libera, Christe: & famulo tuo modulari concede, Benedictus es redemptor Deus.

In mansuetorum terra, & paradisi gaudio, defunctum fidelem tuum, in loco tabernaculi gloriæ mirabilis, ô Deus, modulari tibi concede: Benedictus es redemptor Deus.

Magnum iudicium, inaudita etiam est gehennæ angustia, Fratres, ibi enim animæ vnà cum corporibus comburuntur, exclamantes: Benedictus es redemptor Deus.

In Deiparam.

Indubie te Dei matrem celebrantes, Deipara illibata, & cunctos viuos tuis precibus foue, defunctosque tormentis amaris eripe: Benedictus es redemptor Deus.

Canticum octauum.

Obstupesce tremens cœli.

Quam tremenda hora peccatores manet, quantus illis tremor reseruatur, Fratres? Ignis tunc gehennæ cōsumet, & reptilis serpens cuncta deuorabit. Ideo misericors Domine Christe, à tremēda gehenna illius diei nos libera.

Quo gaudio in iudicis aduentu perfruentur iusti? ibi enim nuptialis thalamus, paradisus, & omne Christi regnum præparatum est: in eo famulos tuos cum sanctis tuis in sæcula collaturi, Christi concede.

Quis aduentus tui tremēdas sustinebit minas, cœlum siquidem tunc velut

Συντρεχόμεθα ... ἀκούοντες, ὅτι ἐκεῖ φῶς αἰώνιον, ἐκεῖ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς ..., καὶ ἐκεῖ ἡ τρυφὴ ἡ αἰώνιος, ἐκεῖ ὑπάρχει ὁ παράδεισος, ᾧ πᾶσα ψυχὴ τῶν δικαίων χαίρει, συνέλθωμεν πάντες ἐν Χριστῷ καὶ ἡμεῖς, ἵνα οὕτω βοήσωμεν πάντες θεῷ. Ἀλληλούϊα.

Παναγία παρθένε ἀνύμφευτε, ἡ τεκοῦσα τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον, δυσωπῶ ἱκετεύω καὶ δέομαι, δυσωποῦσα μὴ παύσῃ τὸν κύριον ὑπὲρ τοῦ κοιμηθέντος δούλου σου ἄχραντε, ὅπως εὕρῃ ἐκεῖ ἄφεσιν πλημμελημάτων ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, πανάγνε. παρρησίαν γὰρ ἔχεις ὡς δέσποινα, δυσωπεῖν τὸν υἱόν σου ἑκάστοτε. Ἀλληλούϊα.

Εἶτα πάλιν τὸ κοντάκιον.

Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον.

Ὠδὴ ζ'. Ἄφραστον θαῦμα.

Πυρὸς γεέννης καὶ τῆς φρικτῆς ἀποφάσεως, ὡς οἰκτίρμων λύτρωσαι Χριστὲ, ὃν πιστὸν τὰ νῦν προσελάβου δοῦλόν σου, καὶ μελῳδεῖν σοι παράσχου σῷ οἰκέτῃ, λυτρωτὰ ὁ θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Εἰς γῆν πραέων, καὶ παραδείσου ἀπόλαυσιν, τὸν κοιμηθέντα δοῦλόν σου πιστὸν ἐν τόπῳ σκηνῆς δόξης θαυμαστῆς, ὁ θεὸς καταξιώσας παράσχου μελῳδεῖν σοι, λυτρωτὰ ὁ θεός.

Πολλὴ ἡ κρίσις, ἀνάγκη δὲ ἀδιήγητος γεέννης ἐστὶν ἀδελφοί. ἐκεῖ γὰρ ψυχαὶ σώματι μετὰ φλέγονται, καὶ ἐν ὀδύνῃ δακρύουσι βοῶσαι, λυτρωτὰ ὁ θεός.

Θεοτόκιον.

Τοὺς ἀδιστάκτως θεοῦ μητέρα ὑμνοῦντάς σε, θεοτόκε ἄχραντε ἁγνὴ, καὶ ζῶντας καὶ ἀεὶ φρούρει πρεσβείαις σου. καὶ μεταστάντας πικρῶν βασάνων ῥῦσαι. λυτρωτὰ ὁ θεός.

Ὠδὴ η'.

Ἔκστηθι φρίττων οὐρανέ.

Ὦ ποία ὥρα φοβερὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀναμένει ἀδελφοί. ὢ ποῖος φόβος τότε πῦρ καταφάγεται τὸ τῆς γεέννης καὶ ἑρπετῶν καταπίεται ὁ ὄφις. διὸ Χριστὲ οἰκτίρμων δέσποτα, ῥῦσαι φρικτῆς γεέννης τῆς ἡμέρας.

Ὢ τῶν δικαίων τῆς χαρᾶς, ἧς ἀπολαύσουσιν ὅταν ἔλθῃ ὁ κριτής; ἐκεῖ γὰρ ὁ νυμφὼν εὐτρέπισται καὶ ὁ παράδεισος, καὶ πᾶσα ἡ Χριστοῦ βασιλεία. ἐν ᾗ τοὺς σοὺς οἰκέτας εὐφραινομένους δεῖξον, μετὰ τῶν σῶν ἁγίων, Χριστὲ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τίς ὑποστήσεται Χριστὲ, τῆς παρουσίας σου τὴν φρικώδη ἀπειλὴν, ἐκεῖ ὁ οὐρανὸς εἱλίσσεται ὥσπερ

βιβλίον ἑλικτὸν, καὶ πεσοῦνται τὰ ἄστρα, τῷ φόβῳ κλονεῖται πᾶσα κτίσις, καὶ τὸ φῶς ἀλλοιοῦται τότε. Φεῖσαι λόγε, τοῦ ἐνθένδε μεταστάντος.

Θεοτόκιον.

Ὃν ἐσωμάτωσας υἱὸν ὑπὲρ φύσιν ἁγνὴ, οὗτός ἐστιν ὁ κριτὴς τῶν ζώντων καὶ νεκρῶν, καὶ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ σώζει τῆς βασάνου οὓς θέλει. καὶ μάλιστα τοὺς πόθῳ προσκυνοῦντας ἐν τύποις αὐτὸν καὶ σε ὑμνοῦντας, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὠδὴ, ς'. Μὴ ἐποδύρου μου, μῆτερ.

Μὴ ἐποδύρεσθε πάντες οἱ ἐν πίστει θανόντες, ὅτι Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείνας θάνατον, καὶ σταυρὸν καὶ ταφὴν ἀθανασίας υἱοὺς ἀπειργάσατο πάντας βοῶντας πρὸς αὐτόν. μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου.

Ὡς ἐπ' ἐλπίδι θανόντες ἀναστάσεως θείας τὴν ἐν Χριστῷ πάντων ζωὴν εὑρήκαμεν πιστοί· ἀλλὰ κρίσις πολλὴ ἐνταῦθα ἀδελφοὶ, καὶ οὐδεὶς ἐν ᾅδῃ λυτρώσεται ἑαυτόν. ἀλλ' ὑμεῖς ὑπὲρ πάντων Χριστῷ δεήθητε.

Ἐν τῇ ἀγήρῳ σου δόξῃ, καὶ τρυφῇ παραδείσου, τὸν ἐξ ἡμῶν μεταστάντα νῦν τάξον ἀγαθὲ, ὡς ὀρθοδοξίᾳ καὶ μετανοίᾳ σοι προσδραμόντα ἐν πίστει, καὶ ποίησον αὐτὸν ἐκλεκτὸν παραστάτην τῆς βασιλείας σου.

Θεοτόκιον.

Σὲ τῆς ζωῆς ὡς μητέρα, θεοτόκε παρθένε, ὑπὲρ φύσιν καὶ εὐσεβῶς ὑμνοῦμεν οἱ πιστοί. διὰ σοῦ γὰρ ἡμεῖς οἱ τεθνηκότες τὸ πρὶν, ἀπαθανατισθέντες εὑρήκαμεν ζωήν. καὶ ἰδοὺ σοι τὸν ὕμνον ἀποπληροῦμεν. Ἔτι καὶ ἔτι. Ἔτι δεόμεθα. Τὰ ἐλέη τοῦ θεοῦ. Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων. καὶ τὸ ἐξαποστειλάριον.

Νῦν ἀνεπαυσάμην, καὶ εὗρον ἄνεσιν πολλὴν, ὅτι μετέστην ἐκ φθορᾶς, καὶ μετετέθην πρὸς ζωήν. κύριε δόξα σοι. καὶ ὁ λαὸς τὸ αὐτό.

Ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ.

Στίχος. Ὅτι πνεῦμα διῆλθεν.

Στίχος. Καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ κυρίου μένει.

Καὶ καθ' ἕκαστον στίχον τὸ ἐξαποστειλάριον. Εἶτα δόξα. καὶ νῦν.

Νῦν ἐξελεξάμην τὴν θεομήτορα κόρην, ὅτι ἐτέχθη ἐξ αὐτῆς Χριστὸς ὁ πάντων λυτρωτής. κύριε δόξα σοι.

Καὶ εὐθὺς οἱ αἶνοι. Εἶτα στιχηρὰ ἦχος πλ. β'.

Ἡ ἀπηγορευμένη διὰ τὸν βίον.

liber complicabitur, decident astra, & creatura omnis commouebitur, lumen ipsum tunc immutabitur. Parce ergo huic vita functo.

In Deiparam.

Iudex ille viuorum & mortuorum est, quem carne supra naturam induisti, cunctum orbem ille dijudicat, & quos vult à tormentis eripit: eosque præter-tim qui te & ipsum affectu venerantur, & laudant, per cuncta sæcula.

Canticum nouum. Ne me defleas, mater.

Ne lamentemini fideles mortui, quia pro vobis mortem & sepulchrum carne subiit Christus, & immortalitatis filios, cunctos effecit, ad se clamantes: Ne intres in iudicium cum seruo tuo.

Velut in diuinæ resurrectionis spe mortui, vitam omnium in Christo reperimus fideles: verum iudicium ibi plurimum, Fratres, nec vllus inferno eripitur. Vos ideo pro cunctis Christum deprecemini.

In non deficiente tua gloria & Paradisi voluptate, eum qui à nobis migrauit colloca, ò bone, vt qui recto fidei sensu & pœnitentia ad te recurrit, quoque electum assessorem regni tui efficias.

In Deiparam.

Te, vt supra naturæ ordinem vitæ matrem effectam, Deipara Virgo, deuotè fideles celebramus: per te namque prius morti subiecti postmodum immortalitate donati, vitam adinuenimus: vnde & tibi laudes persoluimus. Adhuc & iterum. Adhuc rogamus. Misericordias Dei. Deus spirituum. *Deinde dimissorium.*

Iam nunc quieui, & otium plurimum nactus sum, qui à corruptione emigrans, in vitam translatus sum. Domine, gloria tibi. *Et populus idem dicit.*

Homo quasi fœnum dies eius.

Versiculus. Quia spiritus pertransibit.

Versic. Quia veritas Domini manet.

Et in vnoquoque Versiculo dicitur Dimissorium. Deinde Gloria. Et nunc.

Nunc elegi Dei Matrem Virginem, quia natus est ex ea Christus omnium Redemptor: Domine, gloria tibi.

Et confestim Laudes. Deinde Versus obliquus secundus.

Desperata propter vitam.

Ad Deum nunc viuifico mysterio assumptus diuinus Sacerdos emigrauit, velut passerculum, animam eius suscipe, & in aula tua, in Angelorum cœtu colloca; & ei quem iussu tuo è terris extulisti, in magna misericordia tua requiem præbe.

Mirandum omnino est mortis mysterium, omnibus enim intempestiuè superuenit, naturam corrumpit, seniores vi è medio tollit, præfectos, litteratos, doctores vana sapientes, Episcopos etiam, pastoresque profligat. Verum cum lachrymis exclamamus, ei quem iussu tuo extulisti, Domine, requiem confer.

In pietate conuersatus, Sacerdos tuus & diuinorum mysteriorum administer, vitæ turbis iussu tuo excessit: hunc vt Sacerdotem susceptum salua, & è terris volũtate tua assumpto, propter misericordiã tuã plurimã cum iustis requiem præbe. Gloria. Et nunc. *In Deiparam.*

Deum ex te incarnatum nouimus Deipara Virgo, hunc deprecare vt animas nostras saluet. *[illegible]* Gloria in excelsis Deo. *Et postquam recitatum fuerit*, Dignare Domine, &c. *Sequentes Versus Dama[illegible] tono 1.*

Quænam vitæ voluptas perstat doloris expers? quænam gloria in terris permansit immota? Vmbris infirmiora sunt cuncta, & insomniis vaniora. Post elapsum temporis momentum cunctis succedet mors. Verum in lumine vultus tui, & in pulchritudinis tuæ suauitate, ei quem elegisti, Christe, da requiem, vt benignus.

Dominus regit me.

Te cunctorum resurrectionem esse, opere demonstras, Saluator, verbo, Verbum, exsuscitasti Lazarum, & vectes inferni contracti sunt, eius vero portæ deiectæ sunt, & tunc mors velut leuis somnus apparuit. Atque ideo qui creaturam saluaturus, non autem condemnaturus aduenisti, ei quem elegisti, requiem confer, vt benignus.

In Deiparam. Similis.

Studiosa omnium opitulatrix, & omnium ad te recurrentium asylus, & protectio, angustiatorum auxiliatrix, & prompta captiuis redemptio facta es à Deo, Dei Mater; te namque Christus aduersus barbaros propugnaculum, & propugnatricem posuit, murum indomitum, & robur infirmorum non exsuperandum, & denique pacis animarum nostrarum conciliatricem.

Θεοποιηθεὶς ἐν τῇ μεταστάσει, τῷ ζωοποιῷ σου νῦν μυστηρίῳ, πρὸς σὲ μεταβέβηκεν ὁ θεῖος λειτουργός σου. δέξαι ἐν ταῖς χερσί σου τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὡς στρουθίον, τάξον αὐτὸν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, τῶν ἀγγέλων χορείαις, καὶ ἀνάπαυσον ὃν προσελάβου τῇ προστάξει σου κύριε, διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Ξένον τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου, ἐπεισέρχεται γὰρ πᾶσιν ἐν ἀωρίᾳ ἡ φύσις λυμαίνεται, βίᾳ πρεσβύτας αἴρει, ἡγουμένους, γραμματεῖς, διδασκάλους, τοὺς μάταια φρονοῦντας σοφούς, ἐπισκόπους, ποιμένας. ἀλλὰ κράζωμεν μετὰ δακρύων. τῇ προστάξει σου κύριε ὃν προσελάβου ἀνάπαυσον.

Πεπολιτευμένος ἐν εὐσεβείᾳ, καὶ κεκοσμημένος ὁ ἱερεύς σου ὁ θύτης καὶ πρόπολος τῶν θείων μυστηρίων, θείᾳ προστάξει σου μετῆλθε τὸν τοῦ βίου θόρυβον, ὅνπερ ὡς ἱερέα σῶτερ προσδεξάμενος σῶσον, καὶ ἀνάπαυσον μετὰ δικαίων ὃν προσελάβου τῇ προστάξει σου, διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Θεὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα ἔγνωμεν, θεοτόκε παρθένε, αὐτὸν ἱκέτευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. εἶθ' οὕτως. Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ. καὶ μετὰ τό. Καταξίωσον κύριε. λέγεις τὰ παρόντα.

Στιχηρὰ ἰδιόμελα τοῦ Δαμασκηνοῦ. ἦχος α.

Ποία τοῦ βίου τρυφὴ διαμένει λύπης ἀμέτοχος, ποία δόξα ἕστηκεν ἐπὶ γῆς ἀμετάθετος; πάντα σκιᾶς ἀσθενέστερα, πάντα ὀνείρων ἀπατηλότερα· μία ῥοπή, καὶ ταῦτα πάντα θάνατος διαδέχεται. ἀλλ' ἐν τῷ φωτὶ Χριστὲ τοῦ προσώπου σου, καὶ τῷ γλυκασμῷ τῆς σῆς ὡραιότητος, ὃν ἐξελέξω ἀνάπαυσον, ὡς φιλάνθρωπος.

Κύριος ποιμαίνει με.

Ἔργῳ σωτήρ μου ἔδειξας, ὅτι σὺ εἶ ἡ πάντων ἀνάστασις, λόγῳ, λόγε, Λάζαρον ἐκ νεκρῶν ἐξαναστήσας, τότε μοχλοὶ συνετρίβησαν, πύλαι δὲ ᾅδου συνεσπαράχθησαν, τότε ὕπνος ὁ τῶν ἀνθρώπων θάνατος ἀπεδείκνυτο. ἀλλὰ εἰς τὸ σῶσαι σὺ τὸ πλαστούργημα, καὶ οὐκ εἰς τὸ κρῖναι παραγενόμενος, ὃν ἐξελέξω ἀνάπαυσον ὡς φιλάνθρωπος. Θεοτοκίον. Ὅμοιον.

Πάντων προστάτις θερμὴ ἀνεδείχθης θεογεννήτρια, πάντων σκέπη κράτος τε, ἐκ θεοῦ τοῖς προσφεύγουσί σοι, τοῖς ἐν ἀνάγκαις ἐπίκουρος, τοῖς αἰχμαλώτοις ταχεῖα λύτρωσις. σὲ γὰρ Χριστὸς κατὰ βαρβάρων ἔθετο ἀμυντήριον, καὶ προασπιστήν, καὶ τεῖχος ἀπόρθητον, ὡς τῶν ἀσθενῶν ἰσχὺν ἀκαταμάχητον, καὶ τῆς εἰρήνης βραβευτήριον τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Στιχηρὰ ἦχος, β΄. πρὸς κύριον ἐν τῷ θλίβε.

Οἴμοι, οἷον ἀγῶνα ἔχει ἡ ψυχὴ χωριζομένη ἐκ τοῦ σώματος; οἴμοι, πότε πῶς δὲ δακρύει, καὶ οὐχ ὑπάρχει ὁ ἐλεῶν αὐτήν. πρὸς τοὺς ἀγγέλους τὰ ὄμματα ῥίπτουσα, ἄπρακτα καθικετεύει, πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὰς χεῖρας ἐκτείνουσα, οὐκ ἔχει τὸν βοηθοῦντα. διὸ ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ἐννοήσαντες ἡμῶν τὸ βραχὺ τῆς ζωῆς, τῷ μεταστάντι τὴν ἀνάπαυσιν παρὰ Χριστοῦ αἰτησώμεθα, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος.

Κύριε ῥῦσαι τὴν ψυχήν.

Δεῦτε ἴδωμεν πάντες θαῦμα ὑπὲρ νοῦν. ὁ χθὲς συνὼν ἡμῖν νῦν κεῖται νεκρός· δεῦτε γνῶμεν τί μετ᾽ ὀλίγον οἱ ἀπαρτιζόμενοι τελούμεθα. πῶς οἱ τῷ μύρῳ χριόμενοι, ἀδυπνόαν κεῖνται ὀσφραίνεσθαι; πῶς οἱ χρυσίῳ κοσμούμενοι, ἄκοσμοι κεῖνται καὶ ἄπρεπτοι; διὸ ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ἐννοήσαντες ἡμῶν τὸ βραχὺ τῆς ζωῆς, τῷ μεταστάντι τὴν ἀνάπαυσιν παρὰ Χριστοῦ αἰτησώμεθα.

Σώζου μάταιε βίε, σώζεσθε πάντες φίλοι, συγγενεῖς τε καὶ τέκνα, εἰς ὁδὸν γὰρ ὑπάγω ἣν οὐδέποτε διώδευσα. ἀλλὰ δεῦτε μνησθέντες μου τῆς πρὸς ἐμὲ ἀγάπης, συνακολουθήσατε, καὶ τάφῳ παράδοτε τὸν πηλόν μου τοῦτον, καὶ τὸν ἔχοντα κρῖναι τὴν ταπεινήν μου ψυχήν, σὺν δάκρυσι Χριστὸν ἱκετεύσατε, ὅπως με πυρὸς ἐξελῆται τοῦ ἀσβέστου.

Θεοτόκιον.

Ἀδιόδευτε πύλη μυστικῶς ἐσφραγισμένη, εὐλογημένη θεοτόκε παρθένε, δέξαι τὰς δεήσεις ἡμῶν, καὶ προσάγαγε τῷ σῷ υἱῷ καὶ θεῷ, ἵνα σώσῃ διὰ σοῦ τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Στιχηρὰ ἰδιόμελα. ἦχος, γ΄.

Ἰδοὺ κεῖμαι ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ἐν μέσῳ πάντων σιγηρὸς καὶ ἄφωνος, τὸ στόμα ἤργησεν, ἡ γλῶσσα πέπαυται, καὶ τὰ χείλη κεκόλληνται, αἱ χεῖρες συνδέδενται, καὶ οἱ πόδες συμπλέκονται, ἡ μορφὴ ἠλλοίωται, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐσβέσθησαν, καὶ οὐ καταμανθάνουσι τοὺς θρηνοῦντας, ἡ ἀκοὴ οὐ παραδέχεται τῶν λυπουμένων τὸν ὀλολυγμόν, ἡ ῥὶς οὐκ ὀσφραίνεται τοῦ θυμιάματος τὴν εὐωδίαν, ἡ δὲ ἀληθινὴ ἀγάπη οὐδέποτε νεκροῦται. διὸ ἱκετεύω πάντας τοὺς γνωστοὺς καὶ προσφιλεῖς μου μνείαν ποιεῖτε μου ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ἵνα εὕρω ἔλεος ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκείνου τοῦ φοβεροῦ.

Πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα, ὅσα οὐχ ὑπάρχει μετὰ θάνατον. οὐ παραμένει ὁ πλοῦ-

Versus Ton. 2. Ad Dom. cùm tribul.

Heu me: qualem agonem sustinet anima è corpore diuisa: heu me: qualiter luget, nec est qui eius misereatur: Ad Angelos conuertit oculos, & frustra exorat: ad homines manus tendit, nec auxiliatorem reperit. Propterea, dilecti Fratres, vitæ breuitatem contemplati ei qui decessit, requiem à Christo precemur, & copiosam animabus nostris misericordiam.

Domine libera animam.

Adeste, & miraculum mentem omnem exsuperans, contemplemur: iacet mortuus, qui heri nobiscum versabatur. Adeste, & quomodo tot curis dilaniati post modicum deficiamus, contemplemur: qui vnguentis delibuti, fœtori sunt iis qui iucundis odoribus delectantur? qui auro exornati, abiecti iacēt & immoti. Propterea, dilecti Fratres, vitę breuitatem contemplati, ei qui decessit requiē à Christo precemur.

Vale munde vane, amici cuncti, cocti, cognati, & filij valete: via nusquam à me peragrata incedo. Verum adeste, qui mei amoris memores estis, iungite vos comites, & sepulchro meūm hoc lutum commendate: humilemque animam meam iudicaturum Christum, lachrymis rogate, vt me inextincto igne eripiat.

In Deiparam.

Porta semper occlusa, & mysticè obsignata, benedicta Virgo Deipara, preces nostras suscipe, & nato Deoque tuo eas offer, vt saluet animas nostras.

Versus proprij cantus. Tonus tertius.

En, dilecti mei Fratres, in omnium medio silens & mutus iaceo: defecit os, quieuit lingua, præpedita sunt labia, vinctæ sunt manus, & pedes rigore connexi sunt: vultus species immutata est, oculi extincti sunt, nec lugentes aduertunt, plangentium eiulatum auris non percipit, incensi odorem nusquam olfaciunt nares: affectus autem sincerus nusquam extingui aut interire potest. Adhortor idcirco notos omnes, & amicos meos: agite mei memoriam in iudicij die, vt in horrendo illo tribunali misericordiam consequar.

Vana sunt humana cuncta, quæ post interitū nullatenus extant, non perma-

nent diuitiæ, nec se comitem præbet honor: irruens enim de repente mors cuncta hæc delet. Christo immortali propterea clamemus: ei qui à nobis decessit, requiem confer, vbi lætantium omnium habitatio est.

Leuaui oculos meos.

Quid frustra turbantur homines? breue & asperum est quod decurrimus iter. Vita, ventus est, vapor & cinis: post modicum interuallum puluis erimus, & velut flores emarcescemus. Christo immortali propterea clamemus: eius qui à nobis decessit, requiem confer, vbi lætantium omnium habitatio est. *In Deiparam.*

In huius vitæ pelago iactati portum salutis te habemus Deipara Virgo. Interpella ideo incarnatum ex te absque semine, & ineffabiliter hominem factum Deum, vt animæ nostræ saluentur. *Versus. Tonus quartus.*

Vbi est mundi affectus? vbi rerum inanium species? vbi aurum & argentum? vbi famulorum copia, & turba? omnia puluis, cinis, vmbra sunt omnia. Verum venite, & æterno Regi clamemus: Domine, æternorum tuorum bonorum consortem, fac eum qui à nobis discessit, requiem ei præstans in beatitudine nunquam interitura.

Lætatus sum in his.

Rapax & corruptor interitus superuenit, & è medio me sustulit: irruit, & quasi numquam fuissem, effecit: ingruit, & cum terra sim, quasi nunquam fuerim, iaceo. Verè somnium, verè spectrum sumus mortales. Verum adeste, & æterno Regi clamemus: Domine, æternorum tuorum bonorum consortem, fac eum qui à nobis discessit, requiem ei præstans in beatitudine nunquam interitura. *In Deiparam.*

Sola pura & illibata Virgo, quæ Deum absque semine peperisti: intercede, vt animæ nostræ saluentur.

Versus Tonus obliquus primus.

Memini Prophetæ dicentis: Ego sum terra & cinis. Indeque lustratis monumentis ossa denudata circumspexi, & dixi. quisnam hic Rex, aut miles, aut diues, aut pauper, aut iustus, aut peccator? Verum cum iustis, Domine, seruo tuo requiem præbe. Stantes erant pe.

Credentem in te, mortem dixisti non viturum, Christe, verum vt ex lumine, in lumine, lumen ego sum: ita & in me splendescetis in gloria mea.

τος, οὐ συνοδεύει ἡ δόξα. ἐπελθὼν γὰρ ὁ θάνατος ταῦτα πάντα ἐξηφάνισε. διὸ Χριστῷ τῷ ἀθανάτῳ βοήσωμεν, τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν ἀνάπαυσον, ἔνθα πάντων ἐστὶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία.

Ἦρα τοὺς ὀφθαλ.

Ἄνθρωποι, τί μάτην ταραττόμεθα; ὁ δρόμος ταχὺς καὶ τραχύς ἐστιν, ὃν τρέχομεν. καπνὸς ὑπάρχει ὁ βίος, ἀτμὶς καὶ τέφρα· καὶ κόνις μετ' ὀλίγον ἐσόμεθα, καὶ ὡς ἄνθος μαραινόμεθα. διὸ Χριστῷ τῷ ἀθανάτῳ βοήσωμεν· τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν ἀνάπαυσον, ἔνθα πάντων ἐστὶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία.

Θεοτοκίον.

Λιμένα σε σωτηρίας ἔχομεν θεοτόκε παρθένε, οἱ ἐν τῷ πελάγει τοῦ βίου χειμαζόμενοι. διὸ πρέσβευε τῷ ἐκ σοῦ ἀσπόρως σαρκωθέντι θεῷ, καὶ ἀφράστως ἐνανθρωπήσαντι, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Στιχηρόν. ἦχος δ'.

Ποῦ ἐστιν ἡ τοῦ κόσμου προσπάθεια; ποῦ ἐστιν ἡ τῶν προσκαίρων φαντασία; ποῦ ἐστιν ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος; ποῦ ἐστιν τῶν οἰκετῶν ἡ πλημμύρα, καὶ ὁ θόρυβος; πάντα κόνις, πάντα τέφρα, πάντα σκιά. ἀλλὰ δεῦτε βοήσωμεν τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ. κύριε τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν ἀξίωσον τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν ἀναπαύων αὐτὸν ἐν τῇ ἀγήρῳ μακαριότητι.

Εὐφράνθην ἐπί.

Ἐπῆλθεν ὁ θάνατος ὡς ἅρπαξ, ἐπῆλθεν ὁ φθορεὺς καὶ καθεῖλέ με. ἐπῆλθε καὶ οὐκ ὄντα με ἔδειξεν. ἐπῆλθε καὶ γῆ δὲ ὢν, ὡς οὐκ ὢν κατάκειμαι. ὄντως ὄναρ, ὄντως φάσμα ἐσμὲν οἱ βροτοί. ἀλλὰ δεῦτε βοήσωμεν τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ. κύριε τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν ἀξίωσον τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν, ἀναπαύων αὐτὸν ἐν τῇ ἀγήρῳ ζωῇ. Θεοτοκίον.

Ἡ μόνη ἁγνὴ καὶ ἄχραντος παρθένος, ἡ θεὸν ἀσπόρως κυήσασα, πρέσβευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Στιχηρὸν ἦχος. πλ. α'.

Ἐμνήσθην τοῦ προφήτου βοῶντος, ἐγώ εἰμι γῆ καὶ σποδός· καὶ πάλιν κατενόησα ἐν τοῖς μνήμασι, καὶ εἶδον τὰ ὀστᾶ τὰ γεγυμνωμένα, καὶ εἶπον. ἆρα τίς ἐστι βασιλεὺς, ἢ στρατιώτης, ἢ πλούσιος, ἢ πένης, ἢ δίκαιος, ἢ ἁμαρτωλός; ἀλλὰ ἀνάπαυσον κύριε μετὰ δικαίων τὸν δοῦλόν σου.

Ἑστῶτες ἦσαν οἱ πόδες.

Σὺ εἶπας ὁ πιστεύων εἰς σὲ Χριστὲ, θάνατον οὐκ ὄψεται. ἀλλ' ὡς ἐγὼ ἐκ φωτὸς, ἐν φωτὶ, φῶς ὑπάρχω, οὕτω λάμψετε καὶ οἱ ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ δόξῃ μου, ἀληθῆς

ἀλλ' [illegible] παράσχου, Θεὸς γὰρ ἀληθινὸς [illegible] ὀρθοδοξίᾳ [illegible] ἕνα κύριον [illegible] διπλοῖς ταῖς φύσεσι, [illegible] καὶ θεότητος, ἐν [illegible] ἄνες [illegible].

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Σὲ δυσωποῦμεν [illegible] μήτηρ [illegible] πρέσβευε σωθῆναι ἡμᾶς.

Στιχηρὰ. ἦχος πλ. β'.

Ἀρχή μοι [illegible] ὑπῆρξε [illegible] ὁρατῆς [illegible] σῶμα [illegible] θείᾳ σου [illegible] Χριστὲ [illegible] λοι σου, ἐν χώρᾳ ζώντων, καὶ σκηναῖς δικαίων ἀνάπαυσον.

Ὅμοιον.

Τ[illegible] εἰκόνι σου [illegible] τῶν χειρῶν σου λόγε πλαστούργημα, ζωγραφήσας γὰρ ἐν ἀλχῇ μορφῇ [illegible] οὐσίας τὸ ὁμοίωμα, ἧς καὶ κοινωνόν με [illegible] ἐπὶ τῆς γῆς, κατάρχειν κτισμάτων τῶν αὐτεξουσίῳ. διὸ σωτὴρ τὸν δοῦλόν σου ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν σκηναῖς δικαίων ἀνάπαυσον.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Θεὸν ἐκ σοῦ σαρκω.

Στιχηρὰ, ἦχος β'.

Κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν, πλαστουργήσας κατ' ἀρχὰς τὸν ἄνθρωπον ἐν παραδείσῳ [illegible] κας, κατάρχειν σου τῶν κτισμάτων. [illegible] βολου [illegible] μετέσχε, τῶν ἐντολῶν σου παραβάτης γεγονώς. διὸ πάλιν εἰς γῆν ἧς ἐλήφθη, καταδικάσας [illegible] κύριε, καὶ αἰτεῖται τὴν ἀνάπαυσιν.

Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκη.

Λύπην πᾶσαν [illegible] ὁ θάνατος μετεδόθη ἐξ οὗ Ἀδὰμ τῇ φύσει ἡμῶν. ἐκ γὰρ φθαρτοὶ γεγόναμεν τῆς βρώσεως μεταλαβόντες, γνῶμεν [illegible] ἐκ γῆς, πάλιν χοῦς τέφρα [illegible] καθὰ [illegible] ὅπερ. διὸ [illegible] φωνῆς [illegible] κτίστην δυσωπῶμεν τῷ μεταστάντι ἄφεσιν δωρήσασθαι καὶ τὸ ἔλεος.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Σὲ [illegible] τεῖχος [illegible] καὶ ἐλπίδα οἱ πιστοὶ κεκτήμεθα. διὸ μὴ παύσῃ δέσποινα, πρεσβεύειν [illegible] τῶν πιστῶς κοιμηθέντων σου δούλων ἄφεσιν αὐτοῖς [illegible] ἐν τῇ κρίσει, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱός σου καὶ θεός. τὴν φύσιν γὰρ αὐτὴ [illegible], ὡς πᾶσιν ἁμαρτήμασιν [illegible]. ἵνα σε τὴν [illegible] μακαρίζωμεν.

Verus enim Deus ego sum, qui me vera & recta fide colentes vnum Dominum Deum in carnis & diuinitatis geminis naturis saluare veni. In hac seruo tuo parce, vt benignus.

Gloria. Et nunc *In Deiparam.*

Te rogamus Dei matrem benedictam: intercede vt saluemur.

Versus. Tonus chor. plagius secundus

Principium & origo ex efficaci tuo iussu mihi collata est. Ex inuisibili namque & visibili natura animal constans, volens me compingere, corpus quidem e terra, diuino vero & viuifico flatu mihi animam es largitus. Seruo tuo propterea in viuorum regione in tabernaculis iustorum, Christe, da requiem.

Similis.

Manuum tuarum opificium imagine tua decorasti, o verbum: intellectualis enim substantiæ cuius me participem fecisti, similitudinem effingens, in terris illam creaturis dominaturam constituisti. Propterea Saluator, in viuorum regione, in tabernaculis iustorum seruo tuo da requiem.

Gloria. Et nunc *In Deiparam.*

Deum ex te incarnatum, &c.

Versus. Tonus secundus.

Ad imaginem & similitudinem tuam hominem formatum in principio vt creaturis dominaretur, in paradiso constituisti: inuidia vero seductus diaboli, cibo vetito degustato, mandatorum tuorum transgressor est effectus. Rursum idcirco eum in terram reuerti, & requiem exposcere Domine sanxisti.

Quam dilecta tabernacula tua.

Ab Adam naturæ nostræ successiue mors traducta dolorem omnem soluit: degustato namque cibo prohibito, mortales euasimus. Agnoscamus ergo formatos nos è terra, in puluerem & cinerem iterum transmutandos. Cum luctus itaque voce creatorem deprecemur, vt defuncto veniam & misericordiam concedat.

Gloria. Et nunc. *In Deiparam.*

Te murum inexpugnabilem & spem omnem fideles nos, Deipara, possidemus: ne intermittas itaque, domina pro dormientibus in fide famulis tuis deprecari in iudicio quo filius tuus iudex sessurus est, vt eis indulgentiam largiatur: naturam enim nostram peccatis omnibus subditam & amplexam nouisti; vt te beatam dicamus.

Versus. Tonus obliquus quartus.

Plango lamentorque si quando mortem cõtemplor, & ad imaginem summi Dei conditam illam venustatem, deformem, ingloriam, speciei exortem in monumentis intuitus fuero! O rem mirandam! quomodo nobis mysterium hoc contigit? quomodo corruptioni traditi? quomodo morti copulati fuimus? Vere iussu Dei defuncto requiem præbentis, prout scriptum est.

Virtutum.

Fluxi mortalesque nascimur incorruptam imaginem sortiti, & diuino flatu anima immortali in natura mixta dotati. Cur vero mandatum Dei transgressi sumus? ô rem inauditam! quomodo vitæ cibo reiecto, cibum amarum mortis conciliatorem degustauimus? quomodo diuinæ vitæ exortes seducti fuimus? de cætero itaque clamemus: eum quem hinc extulisti, in auliis cœlestibus colloca.

In Deiparam.

Protectio tua, Deipara virgo, medica spiritualisque officina est, ad quam confugientes, animæ morbis liberamur.

Versus. Tonus obliquus secundus.

Intolerandia intemperanter viuentibus videtur mors: ibi dentium stridor, luctus à consolatione alienus, densa caligo, tenebræ exteriores, vigilans vermis, infructuosæ lachrymæ, & iudicium absque misericordia. Ante finem propterea clamemus, dicentes: Domine Christe, electo tuo, cum electis tuis requiem confer.

Similis.

Insonuit tuba, vt mortui vitæ cœlestis cupidi è somno exurgant. In te creatorem & dominum sperauerunt: ne seruos tuos condemnes: immortalis enim cum fores, propter nos mortalis factus es. Ante finem propterea clamemus, dicentes: Domine Christe electo tuo, cum electis tuis requiem confer.

Similis.

Ecce elementa, cælum & terra immutantur, & creatura omnis incorruptionem induit: corruptio ipsa dissoluitur, & tenebræ in aduentu tuo euanescunt. Cum gloria etenim, teste scriptura, iterum venturus es: vt, iuxta quod gessit, vnicuique retribuas: Domine Christe, electo tuo cum electis tuis requiem confer.

Στιχηρά. Ἦχος πλ. δ'.

Θρηνῶ καὶ ὀδύρομαι, ὅταν ἐννοήσω τὸν θάνατον, καὶ ἴδω ἐν τοῖς τάφοις κειμένην τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεῖσαν ἡμῖν ὡραιότητα, ἄμορφον, ἄδοξον, μὴ ἔχουσαν εἶδος. ὢ τοῦ θαύματος· τί τὸ περὶ ἡμᾶς τοῦτο γέγονε μυστήριον; πῶς παρεδόθημεν τῇ φθορᾷ; πῶς συνεζεύχθημεν τῷ θανάτῳ; ὄντως Θεοῦ προστάξει, ὡς γέγραπται, τοῦ παρέχοντος τῷ μεταστάντι τὴν ἀνάπαυσιν.

Τῶν δυνάμεων.

Ῥευστοί πως γεγόναμεν ἄφθαρτον εἰκόνα φορέσαντες, καὶ ἐμφυσήματι θείῳ λαβόντες τὴν ἀθάνατον ψυχήν, μικτοὶ γεγονότες, ὡς γέγραπται· πῶς δὲ παρέβημεν Θεοῦ τὰς προστάξεις; ὢ τοῦ θαύματος· πῶς τῆς ζωῆς τὴν βρῶσιν ἀφέντες, βρῶσιν ἐφάγομεν τὴν πρόξενον θανάτου καὶ πικράν; πῶς ἠπατήθημεν στερηθέντες θείας ζωῆς; λοιπὸν ἐκβοήσωμεν, ὃν μετέστησας ἐν ταῖς αὐλαῖς κατασκήνωσον.

Θεοτοκίον.

Ἡ σκέπη σου, Θεοτόκε παρθένε, ἰατρεῖόν ἐστι πνευματικόν. ἐν αὐτῇ γὰρ καταφεύγοντες, ψυχικῶν νοσημάτων λυτρούμεθα.

Στιχηρά, ἦχος πλ. β'.

Ἀμέτρως ὑπάρχει τοῖς ἀσώτως βιοῦσιν ὁ θάνατος, βρυγμὸς ὀδόντων, καὶ κλαυθμὸς ἀπαράκλητος, γνόφος ἀφεγγής, καὶ σκότος ἐξώτερον, καὶ σκώληξ ἀκοίμητος, δάκρυα ἀνενέργητα, καὶ κρίσις ἀσυμπάθητος. διὰ τοῦτο πρὸ τέλους βοήσωμεν, λέγοντες· Δέσποτα Χριστέ, ὃν ἐξελέξω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν σου ἀνάπαυσον.

Ὅμοιον.

Ἐφώνησεν ἡ σάλπιγξ, ὡς ὕπνου νεκροὶ ἐξαναστάντες ζωὴν ποθοῦντες τὴν οὐράνιον δέξασθαι, ἤλπισαν εἰς σὲ τὸν κτίστην καὶ κύριον· μὴ κρίνῃς τοὺς δούλους σου. θνητὸς γὰρ ὁ ἀθάνατος δι' ἡμᾶς ἐχρημάτισας. διὰ τοῦτο πρὸ τέλους βοήσωμεν, λέγοντες· Δέσποτα Χριστέ, ὃν ἐξελέξω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν σου ἀνάπαυσον.

Ὅμοιον.

Ἰδοὺ καὶ τὰ στοιχεῖα, οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἀλλαγήσονται, καὶ πᾶσα κτίσις ἀφθαρσίαν ἠμφίασται. λέλυται φθορά, καὶ σκότος ἠφάνισται ἐν τῇ παρουσίᾳ σου. μέλλεις γὰρ πάλιν ἔρχεσθαι μετὰ δόξης, ὡς γέγραπται, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ διεπράξατο. Δέσποτα Χριστέ, ὃν ἐξελέξω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν σου ἀνάπαυσον.

Θεοτόκιον. Ὅμοιον.

Φανεὶς ἐκ τῆς παρθένου, παρθενίας με λόγε ἀξίωσον, χοροὶ παρθένων, τὰς λαμπάδας ἀνάψαντες ψάλλουσιν εἰς σέ, ποθοῦντες τὴν δόξαν σου, καὶ αὖθις συνεισέρχονται. ὥσπερ γὰρ εἰς οὐράνιον τὸν νυμφῶνα χορεύουσι, ταῖς φρονίμοις παρθένοις φαιδρῶς συνεισέλθωμεν. ἡ ἄναρχε τριάς, ὃν ἐξελέξω μετὰ τῶν δικαίων ἀνάπαυσον.

Δόξα. Ἦχος πλ. β'.

Δεῦτε καὶ θεάσασθε ἅπαντες ξένον καὶ φρικτὸν θέαμα τοῖς πᾶσι γνωριζόμενον, τὴν εἰκόνα τὴν νῦν ὁρωμένην, καὶ μηκέτι φροντίζετε τὰ πρόσκαιρα. σήμερον ψυχὴ χωρίζεται τοῦ σώματος πρὸς αἰώνιον κόσμον μεθισταμένη. Εἰς ὁδὸν γὰρ πορεύεται, ἣν οὐδέ ποτε διώδευσεν· καὶ εἰς κριτὴν ἀπροσωπόληπτον, ὅπου παρίστανται ἀγγέλων τάγματα. φοβερὸν γὰρ ἀδελφοί μου τὸ κριτήριον ἐκεῖνο, ὅπου πάντες γυμνοὶ παραστησόμεθα· οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι, οἱ δὲ στεφανούμενοι. διὸ βοήσωμεν τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ. ὅταν μέλλῃς ἐτάζειν τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, φεῖσαι τοῦ δούλου σου, ὃν προσελάβου, κύριε φιλάνθρωπε.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Πρεσβείαις τῆς τεκούσης. Εἶτα. Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι. τὸ, τρισάγιον. Ἀνάπαυσον σωτήρ. Εἰς τὴν κατάπαυσίν σου. Μήτηρ ἁγία ἡ τοῦ ἀφράστου. Ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ τὰ λοιπά. καὶ ἡ εὐχή. Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων.

Ὁ ἀσπασμός· καὶ ἀρχόμεθα τῶν τελευταίων ἦχος. β'. Δεῦτε τελευταῖον. καὶ τὰ λοιπά, ὡς προεγράφησαν ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν μοναχῶν. εἶθ' οὕτως. Δόξα. ἦχος. πλ. β'.

Ὁρῶντές με ἄφωνον καὶ ἄπνουν προκείμενον, κλαύσατε πάντες ἐπ' ἐμοὶ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι, συγγενεῖς καὶ γνωστοί. τῇ γὰρ χθὲς ἡμέρᾳ μεθ' ὑμῶν ἐλάλουν, καὶ ἄφνω ἐπῆλθέ μοι, ἡ φοβερὰ ὥρα τοῦ θανάτου. ἀλλὰ δεῦτε πάντες οἱ ποθοῦντές με, καὶ ἀσπάσασθέ με τελευταῖον ἀσπασμόν. οὐκέτι γὰρ μεθ' ὑμῶν πορεύσομαι, ἢ συλλαλήσω τοῦ λοιποῦ. Εἰς κριτὴν γὰρ ἀπέρχομαι ἔνθα προσωποληψία οὐκ ἔστι. δοῦλος γὰρ καὶ δεσπότης ὁμοῦ παρίστανται, βασιλεὺς καὶ στρατιώτης, πλούσιος καὶ πένης ἐν ἀξιώματι ἴσῳ. ἕκαστος γὰρ ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων, ἢ δοξασθήσεται, ἢ αἰσχυνθήσεται. ἀλλ' αἰτῶ πάντας καὶ δυσωπῶ, ἀδιαλείπτως ὑπὲρ ἐμοῦ προσεύξασθαι Χριστῷ τῷ θεῷ. ἵνα μὴ κατατάξῃ με κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου εἰς τὸν τόπον τῆς βασάνου, ἀλλ' ἵνα με κατατάξῃ ὅπου τὸ φῶς τῆς ζωῆς.

In Deiparam. *Similis.*

E Virgine ortum virginitatis præmio dona me, ô Verbum: Chori Virginum lampadibus accensis ex affectu gloriam tuam canunt, & rursum conueniunt. Velut enim in cœlestibus in thalamis choreas ducunt prudentes: nos quoque lætanter conuenimus. Trinitas principij expers, electo tuo cum iustis requiem confer.

Gloria. *Tonus obliquus secundus*

Adeste cuncti & intuitetum horrendumque spectaculum omnibus notum, formam hanc nobis obiectam circumspicite, neque vltra vanis rebus attendite. Anima in mundum alium æternum transferenda, à corpore hodie diuiditur. Via à se hucusque non trita, ad Iudicem minimè personarum acceptorem tendit, corã quo Angelorum ordines astant. Horrendum sane tribunal illud est cui nudos, hos quidem verecundia perfusos, alios coronatos, nos astare necesse est. Æterno regi propterea clamemus: cùm veneris secreta hominum perscrutari: parce ei, quem assumpsisti, seruo tuo, humane Domine.

Et nunc. *In Deiparam.*

Intercessionibus genitricis tuæ. *Deinde.* Bonum est confiteri. Ter sanctus. Da requiem, Saluator. In requie tua. Ineffabilis Mater sancta. Miserere nostri. *Et reliqua cum Oratione.* Deus spirituum.

Mox datur osculum. Et vltimos Versus cantare incipimus. Tono secundo. Venite vltimum vale. *Et reliqua prout in Monachorum officio præscripta sunt.*

Deinde sic. Gloria. *Tonus obliquus 2.*

Iacentem, tacitum, & spiritu orbatum contemplati me, fratres & amici, affines & noti, super me plangite: hesterna siquidem die vobiscum confabulabar; & repentè mihi tremendæ mortis superuenit hora. Adeste; desiderati, & vltimo amplexu vltimum etiam vale dicite: nec enim vobiscum deinceps versabor, aut de reliquo vobiscum colloquia miscebo. Ad Iudicem tendo personarum acceptione nusquam mouendum. Seruus enim & Dominus, Rex & miles, diues & pauper, æquali iudicij conditione coram eo astant: & ex propriis operibus singuli quique, aut gloria aut confusione compensabuntur. Verum exposco vos omnes, & contestor, vt intermissè pro me Christum Deum deprecemini, ne iuxta delicta in gehennæ loco me condemnet: quin potius in vitæ lumine constituat.

Procedentes autem ad monumentum Sacerdotes. Tractus magni Canonis decantant. Ter ſanctus. In requie tua. Sola pura & illibata. Miſerere noſtri. *Et reliqua prout de more eſt.* Deus ſpirituum. *Et curatur corpus. Et fit perfecta & vltima dimiſſio.*

Ἀπερχόμενοι δὲ εἰς τὸν τάφον, ψάλλουσιν οἱ ἱερεῖς 11 τοὺς εἱρμοὺς τοῦ μεγάλου κανόνος. Τὸ τρισάγιον. Εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου κύριε. Η μόνη ἁγνὴ καὶ ἄχραντος. Ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ τὰ λοιπά, ὡς σύνηθες. Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων. καὶ κηδεύεσθαι τὸ λείψανον. καὶ γίνεσθαι τελεία ἡ ἀπόλυσις. 11

VARIÆ LECTIONES.

1 *Ἀκολουθία νεκρώσιμος.*] Vetuſti codices editi legunt τάξις γινομένη ἐπὶ πλουτήσαντι ἱερέα.

Nil proprium huiuſcemodi exhibent edita, vel M. S. ſolum eſt Cryptof. Beſſarionis in quo ſequens oratio reperitur.

Oratio pro mortuo Sacerdote.

Gratias agimus tibi Domine Deus noſter, &c.

Pax omnibus. Capita noſtra Domino inclinemus. *Sequitur oratio.*

Domine Dñe Deus noſter, qui in ſapientia tua hominem de terra formatũ in terrã rurſus reuerti propter peccatum ſtatuiſti: qui deducis ad inferos, & reducis: qui occidis, & viuere facis: ſuſcipe animam ſerui tui N. & in ſinibus Abrahæ, requiem illi præbe, pro quibus laborauit: & quia te vt iuſſiſti ſequutus eſt, abundanti tua miſericordia mercedem illi repende: & ſi in aliquo velut homo offendit (tibi enim ſoli à culpa exemptum eſſe conuenit) vt clemens condona: & in ſanctorum manſionibus quietis illi locum largire. *Exclamando.* Gratia & miſerationibus & clementia &c.

Εὐχὴ ἐπὶ τελευτήσαντος ἱερέως.

Εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν. vt ſupra.

Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν. Εἶτα ἡ εὐχή.

Κύριε κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν τῇ σοφίᾳ σου πλάσας ἐκ γῆς τὸν ἄνθρωπον, καὶ πάλιν εἰς γῆν ἀποστρέφειν νομοθετήσας διὰ τὴν ἁμαρτίαν. ὁ κατάγων εἰς ᾅδου καὶ ἀνάγων· ὁ ἀποκτείνων καὶ πάλιν ζωοποιῶν· πρόσδεξαι τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου· τοῦ δεῖνος, καὶ ἀνάπαυσον αὐτὸν ἐν κόλποις Ἀβραάμ, καὶ ἀνθ' ὧν ἐκοπίασεν, καὶ ἀκολουθήσας σοι ὡς ἐνετείλω, ἄμειψαι αὐτὸν τοῖς πλουσίοις σου οἰκτιρμοῖς. καὶ εἴ τι ὡς ἄνθρωπος ἥμαρτε, σοὶ γὰρ μόνῳ τὸ ἀναμάρτητον πρέπει, συγχώρησον ὡς ἀγαθός, καὶ ἀνάπαυσιν ἐν ταῖς μοναῖς τῶν ἁγίων σου δώρησαι. Ἐκφώνως. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς.

Adde & è Barberino M. S. orationem aliam pro defuncto Epiſcopo legendam.

Oratio ſepulchralis pro Epiſcopis.

Domine Ieſu Chriſte, Agne Dei qui tollis peccatum mundi, & afflictos in omni luctu ſubleuas: eſto tuarum ouium conſolator. Beatus eſt verè quem tu elegiſti & aſſumpſiſti, Paſtor noſter: pro paſtorali labore pietatis

Εὐχὴ ἐπιτάφιος εἰς ἐπισκόπους.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ παρακαλῶν τοὺς ὀλιγοψύχους ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει· αὐτὸς γενοῦ παραμυθία τῶν προβάτων σου. μακάριος ὡς ἀληθῶς ὃν ἐξελέξω, καὶ προσελάβου ποιμένα ἡμῶν. ἀπόδος αὐτῷ ἀντὶ τοῦ ποιμενικοῦ

[illegible] μισθὸν εὐσεβείας. ἐξάγαγε αὐτὸν λαμπαδηφόρον εἰς τὸν οὐράνιόν σου νυμφῶνα. [illegible] ἵνα [illegible] σου [illegible] καὶ ἡμεῖς δὲ [illegible] κύριε [illegible] τῇ σῇ μεγαλειότητι. ὅτι σὺ εἶ ἡ ζωὴ, καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

mercedem illi repende. In cœlestem thalamum tuum, illum lampadem manu gestantem extolle. Angelicam libertatem illi tribue, vt inaccesso tuo throno inconfusus assistat. Nos vero, prout decet & magnitudini tuæ placitum est, tuere. Quia tu es vita, & spes nostra, & tibi gloriam rependimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

IN OFFICIVM FVNEREVM IN SACERDOTEM mortuum. Notæ.

1 Ἀκολουθία νεκρώσιμος ἱερέων.] Non multa scribit Symeon T[illegible] [illegible] modo, sed & alias exequiarum officium [illegible] idonea. [illegible] *De [illegible] Pontificibus, sed & Monachis adhuc, & Laicis habentis.* [illegible] *Pontificem quidem sine Sacerdotem, vt sacrum ex integro existentem. Sacerdotum manibus pertractari, & propriis ordinis sui vestimentis induui praecipit Ecclesia. Et primo quidem spongia aqua sola impleta, in sacri baptismatis memoriam, in fronte & in oculis, & in labiis, & in pectore, & in genibus, & in manibus [illegible] ablunnt. Mox Pontificalibus siue Sacerdotalibus indumentis circumdant, & nouos calceos immittunt in pedes. Librum deinde [illegible] illum sacrum Euangelium manibus eius tradunt: Euangelice significans vixit ille, & a diuinis verbis, tum sanctimoniam, tum Dei beneuolentiam comparauit. Ad haec pro iacentis viri integram [illegible] decurrendum est [illegible] pro Monachis quoque totum psalterium quod a plerisque obseruatur, & [illegible] recitandum. His peractis [illegible] dant initium, & Hymno ter sancto. Thus autem [illegible] oblatum Deo in animæ eius [illegible], & in deuotæ [illegible] & suaueolentis puræque vitæ argumentum cedit. Exinde diuinum illud & internum [illegible] lumen repræsentantes, cum cereis corpus efferunt. Si vero [illegible] functus fuerit Monachus, postquam in crucis modum absterserint aqua, Monachalibus eum circumdant vestibus, & Mandiram desuper, qui ei sepulchrum efficitur, consuunt. & propter Christum cui ipse fuerat crucifixus, plures efformant cruces, & eius quem dilexit imaginem superimponunt. Idem pariter in Laico obseruatur. Ex consuetis siquidem & nitidioribus illum ornant vestimentis, & in diuinæ protectionis signum, & quia sacer est effectus, sacrum quoque super eum velum extenditur: propterque [illegible] in eum prius habitans. & quia ipsi animam reddidit, ipsius illi sacra imago imponitur. Siue autem sacratos viros siue Laicos efferant, Ter sanctus Hymnus suaui voce modulantur, siue quia Trinitatis fuerint serui, vita functi, siue quia illam prædicauerint, & in illa fuerint consummati, & cum illa proficiscuntur, siue quia cum Angelis Ter sanctum Hymnum illum irrequiete concinentibus, sint aggregandi. Deponuntur autem in templo, Pontifices quidem ad sacras fores proxime, quos sicut & Sacerdotes ad altare vbi ministeria exercent locari Dionysius describit: Laicis ad templi medium, vbi stationis ordinem obtinent, locus conceditur. Nusquam autem id obseruatur, verum omnes ex æquo in medio templi deponuntur.* Hæc Symeon.

2 Τοῦς ἱερεῖς [illegible] αὐτόν.) Nil mirum si Sacerdoti demortuo alii Sacerdotes vulgo iusta parentent: neque enim ipsi sanctimonia vitæ & ætate graues Episcopi, pietatis hoc officium mortuis persoluere sunt auersati. Macriuæ quidem

Araxius, & frater eius Gregorius Nyssenus, cum duobus de Clero selectioribus, ipso Gregorio ita subente. ὑπελθὼν τοῦ κλίνης ἐγὼ καλέσας Ἀράξιον ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος προσκαλεσάμενος ἄλλον τε δύο τῶν ἐν τῷ κλήρῳ ἐπισήμων ... Ego, ait ille, *feretrum subiens Araxium Episcopum aduocaui, vt alteram partem sustineret: posteriores vero feretri partes subierunt de Clero duo alij insignes viri &c.* Paulæ vero viduæ ij de quibus Hieronymus ait. *Translata Episcoporum manibus, & ceruicem feretro subijcientibus, cum alij Pontifices cereos lampadesque præferrent, alij psallentium choros ducerent, in medio Ecclesiæ spelunca Saluatoris est posita.* Hoc idem initæ prius in vita societatis, & in eodem statu vnitatis argumentum ostentant illi ordines, qui Sacerdotes à Sacerdotibus, Laïcos à Laïcis alijs: pares denique à suis similibus funerea obsequia recipere suis institutis præscribunt: eoque fideliores in persoluendis his iustis & necessarijs officijs se Græci præbent, vt etiam pestifera lue sublatis sacris viris ad tumulum efferendis Sacerdotes alij si non sponte ob aut, saltem datis sortibus educti, nullatenus se possint subtrahere aut excusare.

3 Ἀπαμφιάζουσιν αὐτὸν μετὰ ἐλαίου.] Eam se Sacerdotum & Monachorum cadauerum reuerentiam ex suis Synodalibus decretis debere existimant Græci, vt etiam ad lotionem nunquam illa denudent, similique erga parentes motus pietate Gregorius Nyssenus, vt ipse in Macrinæ vita de se testatur, illorum ossa nuda coram se vllo modo detegi, nusquam permisit.

4 Μετὰ ἐλαίου καθαροῦ.] Mortuorum corpora aqua emundata, nec non aromatibus & vnguentis delibuta sepulta fuisse à Christianis ex Tertulliani Apolog. contra gentes, ex Amphilochio in Basilij vita; ex S. Ephræm hunc cultum sibi post mortem exhiberi sollicite prohibentis testamento, & ex Baronio anno 310. colligere licet: at ne sacrum huiusmodi ritum abieciſſe videantur Græci, Sacerdotis cuiuscumque corpus desuper linteo tectum, spongia oleo puro imbuta leuiter respergunt, & ad alia iusta persoluenda procedunt. Chrismate autem sacro vnctionem huiusmodi peractam fuisse, non ex antiqua modo traditione tenent, sed & Euchologium Cryptof. eidem consuetudini attestatur, vbi oleum vel Chrisma tumulo iniiciendum scripsit superius fol. 543. sed & circa duodecimum sæculum apud Alexandrinam Ecclesiam adhuc viguisse manifestat Balsamon his verbis: ἐγράφει ἰδεῖν ἐς τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν χώραν τοὺς τελευτῶντας ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς διὰ ἁγίου μύρου χρίεσθαι, καὶ ἐνταφιάζεσθαι. *Vsus hic in Alexandrinorum regione ab antiquo inualuit, vt Sacerdotum & Pontificum mortuorum corpora sacro Chrismate vngerent, & tumulo reconderent*: eos vero quia μεγάλης κολάσεως ἀξίους, *non leui pœna dignos* pronunciat, ne suum ipse ritum damnaret, morem huiusmodi damnādū Græcos alios iam ab antiquo reliquisse testatur.

5 Ἐνδύουσιν αὐτὸν τὰ ἐξ ἔθους.] Consuetis Clericalibus indumentis Sacerdotes, sicut & Monachos vita functos proprijs inuolui, tum recentia, tum antiqua exempla declarant. Studiosè vero hæc sibi ad sepulturam præparauiſſe veteres, Gregorij Nysseni de se ipso testimonium manifestat, qui vestiendæ sorori Macrinæ, (distractis in pauperes vestibus & facultatibus proprijs) paratam suæ sepulturæ vestem protulit. Lampadiam enim Diaconissam virginum choro præfectam, & sorori post mortem curandæ, intentam, vbi interrogat, εἰ τῆς ἐμῆς περὶ τὴν τιμὴν ἐπιμελείας προσφορά μοι; *Quid si ad funus ornandum ex ijs quæ mihi parata sunt aliquid proferam?* Mox subdit: ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐδόκει, καὶ ἔδει περιβαλεῖν τοῖς ἐσθῆσιν ἱερὸν ἐκεῖνο σῶμα· ἐγὼ μὲν τὴν ἐσθῆτα τῶν ἐμῶν τινι προσαγαγεῖν ἐκέλευσα. *Cum igitur ita visum esset, & sacrum illud corpus tegi vestibus oporteret, ego quidem imperaui cuidam ex meis vt vestem afferret.*

6 Εἶτα τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἅπασαν.] Sacerdotes & Pontifices non nisi cum vestibus sacris quondam sepultos fuisse, ipsa eorum monumenta si aperiantur, clare certoque testarentur. Et Baronius quidem anno 310. de sancto Marco Alexandriæ Episcopo scribit, illum vestibus Sacerdotalibus albi coloris, colobio, & homophorio tectum, perinde ac viuentem in S. Marci Christi discipuli sede collocatum, odoribus incensis fumantibus, & delibutum vnguentis sepulturæ mandatum. Cutbertum quoque sanctum Pontificem, *vestimento Sacerdotali indutum*, mox fuisse sepultum, enarrat Beda apud Amalarium lib. 4 de off. cap. 42. De S. Martiano Presbytero idem refert Gregorius Turonensis. Hanc porro consuetudinem à Syluestro iniuriæ rebus sacris illatæ nomine damnatam, ob consuetum saltem vsum tolerandam acriter propugnat Suarez tom. 3. disp. 81. sect. 8. dicens. Certum esse si de vsu sit sermo, solere Sacerdotes & Pontifices vestibus benedictis indutos sepeliri, eamque consuetudinem licitam esse, & religioni & pietati satis consentaneam: nam actus sepeliendi defunctum actus pietatis est, & circa personam sacram potest esse actus religionis: ergo in hoc nihil est indecens minusue expediens. A sæcularium tamen corporibus remouent sacri Canones qualescumque res sacras, maxime altaris Pallas: Decretum de Consecr. dist. 1. cap. Nemo. Antisiodorensis Concilij cap 12. & Aruernensis cap. 3. Prohibet quoque Canon 83. Trullanus ipsis post mortem Eucharistiam communicari: quamuis Balsamon Pontificibus exhiberi scribat in eundem Can. τὸ μέν τοι χρίεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς μετὰ τελευτὴν τὸν ἄρτον ἁγίου καὶ οὕτως ἐνταφιάζεσθαι, νομίζω γίνεσθαι εἰς ἀποτροπὴν τῶν δαιμόνων, καὶ ἵνα δι᾽ αὐτοῦ ἐφοδιαζόμενοι πρὸς οὐρανὸν ὁ τῷ μεγάλῳ καὶ ἀποστολικῷ τιμηθεὶς ἐπαγγέλματι. *Quod sanctus panis post mortem Antistitibus tradatur, & sic sepeliantur, existimo fieri, ad auertendos dæmones, vt & per ipsum tanquam viaticum deducatur ad cœlum, qui magna & Apostolica professione dignus est habitus.*

7 Σκεπάζεται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ) Defuncti Sacerdotis ex reuerentia studiosissime faciem tegunt Orientales, & velo maiori altaris, Aere dicto, obducunt. Quod factitatum olim à Latinis prohibet Concilium Aruernense anno 541. celebratum cap. 3. *De opertorio Dominici corporis seu palla altaris nunquam Sacerdotis corpus dum ad tumulum euehitur, obtegatur: quia sacro velamine vsibus suis reddito, dum honorantur corpora, altaria polluuntur.* Polluti tamen altaris suspicionem a se remouent Græci, Aerem dictum, eodem quo mortuum sepulchro recondentes.

8 Τὰ μανουάλια τέσσαρα.) Candelabra quatuor; ad pedes vnum, ad caput alterum, & duo hinc inde ad latera, crucem efficiunt.

9 Τὸ εὐλογητὸς κ.τ.λ.) Hæc & cuncta quorum initialia solum verba hic citantur, in superioribus officijs sunt requirenda.

10 Κύριε τῶν δυνάμεων)Quis sit huius orationis sensus & scopus nota 23. primi exequiarum officij exponitur.

11 *Τοῦ ἱερωτάτου τ μεγάλου κανόνος.*) Magnus Canon, longior est Hymnus à B. Andrea Cretensi compositus. prima quadragesimæ hebdomade, iuxta Triodii ritum decantandus: cui Triodio præmisi, quia lugubres & cordis compunctionem cientes, legi præcipiuntur.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΣ ΕΙΣ κοσμικοὺς ἄνδρας.

OFFICIVM FVNEREVM PRO VIRIS sæcularibus.

Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τ. ὑ., ἀλληλούια.

Κανών.

Ὠδὴ α΄. ἦχος πλ. δ΄.

Ὑγρὰν διοδεύσας.

Τῶν ζώντων ὑπάρχων Χριστὲ ζωή, καὶ τῶν τεθνεώτων ἀνάστασις ἀληθῶς, τὸν πιστῶς θανόντα ἐπ' ἐλπίδι, τῆς αἰωνίου ζωῆς καταξίωσον.

Τρυφῆς παραδείσου θείας τρυφῆς, καὶ τῆς μακαρίας τῶν ἀγγέλων διαγωγῆς ἀνάδειξον μέτοχον οἰκτίρμον, ὃν προσελάβου πιστὸν σου οἰκέτην σου.

Ὁ φύσει ὑπάρχων τῇ θεϊκῇ ἀθάνατος μόνος, τὸ θνητὸν δὲ τὸ ἀσθενὲς γινώσκων, τὸν δοῦλόν σου θανέντα ἀθανασίας μελλούσης ἀξίωσον.

Θεοτοκίον.

Ἡ μόνη κυήσασα ἐν σαρκί, πηγὴν ἀφθαρσίας, καὶ ἀνάστασιν, καὶ ζωήν, ἀπαύστως δυσώπει ὑπὲρ πάντων, τῷ μεταστάντι δοθῆναι ἀνάπαυσιν.

Ὠδὴ γ΄. Οὐρανίας ἁψῖδος.

Οὐρανίου σου δόξης καὶ φωτισμοῦ τῆς λαμπρότητος, καὶ αἰωνίου τῆς οἰκτίρμον, μακαριότητος, μέτοχον ποίησον τὸν ἐξ ἡμῶν μεταστάντα εὐσεβῶς οἰκέτην σου, ἐκδυσωποῦμέν σε.

Τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας ἃς ἐν κρυφῇ ἔπραξα, καὶ τὰς χαλεπὰς ἀσθενείας ἃς ἐπλημμέλησα, πάριδε δέομαι, ὁ σὸς κραυγάζει οἰκέτης, δι' ἡμῶν τὸν δοῦλον σου, εὔσπλαγχνε κύριε.

Τέλος γόντα τοῦ βίου καὶ ὑπὸ γῆν κείμενον τῆς ἀτελευτήτου σου δόξης κοινωνὸν ποίησον, δέσποτα κύριε, ὃν ἐξ ἡμῶν προσελάβου, ὀρθοδόξῳ πίστει σε, σῶτερ, λατρεύσαντα.

Θεοτοκίον.

Παναγία παρθένε, τὸ τοῦ θεοῦ σκήνωμα, ἡ τὰς χειροδίας τοῦ ᾅδου τῷ θείῳ τόκῳ σου αἰχμαλωτεύσασα, τῷ ἐξ ἡμῶν μεταστάντι τὴν διαιωνίζουσαν ἄφεσιν δώρησαι.

Qui habitat in adiutorio altissimi. Alleluia. *Canon.*

Canticum primum. Tonus obliquus quartus.

Humidum sulcans.

Christe, qui viuorum vita, & mortuorum resurrectio es vere, fidelem defunctum in spe, æternæ vitæ consortem redde.

Diuinæ paradisi voluptatis, & beatæ Angelorum societatis participem fac, ô clemens, quem nunc assumpsisti famulum tuum fidelem.

Qui diuinâ tuâ naturâ solus immortalitatem obtines, & mortalium infirmitatem nouisti, seruum tuum defunctum immortalitate futura dona.

In Deiparam.

Quæ sola incorruptionis fontem & resurrectionem vitamque carne peperisti: iugiter pro cunctis exora, vt defuncto detur requies.

Canticum tertium. Cœlestis tabernaculi.

Cœlestis tuæ gloriæ, irradiantisque splendoris, & æternæ beatitudinis, participem fac, ô misericors, defunctum deuotum famulum tuum, te precamur.

Peccatis clam à me perpetratis, grauibusque quibus deliqui delectibus, ne attendas precor: per nos seruos tuos, tuus ad te clamat famulus, misericors Domine.

Finem vitæ nactum, sub terra iacentem, interminatæ tuæ gloriæ compotem redde, Dominator Domine, quem à nobis assumpsisti, recta semper fide obsequutum, Saluator.

In Deiparam.

Sanctissima Virgo, Dei habitaculum, quæ inferni antra diuino tuo partu depopulata es, huic à nobis profecto sempiternam remissionem largire.

[illegible]

Sessio [illegible]

Vere vana sunt omnia

Canticum quartum. Audiui Domine.

Peccata iuuentutis, optime Saluator, & ignorantias meas ne memineris, clamat seruus tuus in sepulchro iacens supinus. [illegible]

De humanæ conditionis infirmitate, Verbum [illegible] peccatis non attendens, tuis sanctis eum aggrega.

Paradisi ciuem, & futuri tui splendoris participem fidelem tuum famulum effice, te precamur Domine.

In Deiparam.

Optima Domina, optimũ Dominum ex te natum deprecare, vt condemnatum in iudicio famulum tuum renuerit.

Canticum quintum. Vt quid me repulisti.

Vita negligenter transacta decessi, & nunc eloquio priuatus in sepulchro supinus iaceo, & quæ me suscitet, vltimam tubam expecto: ita defunctus exclamat. Verum Christum rogate amici, vt me [illegible] annumeret.

Apostolorum, Sanctorum, Martyrum coronis inclitorum, te sacer cœtus exorat, Saluator, vt in Abrahæ sinu quem extraxisti mortuum, colloces: vbi lumen vultus tui splendescit, valde misericors Christe.

Qui compassionis affectu inferni portas contriuisti Domine, fidelem seruum tuum cum æternæ vitæ spe tua voluntate vita functum, in Abrahæ sinibus requiescere concede.

In Deiparam.

Sanctissima virgo, sanctissimi Verbi genitrix, in tabernaculis iustorum sanctorum interuentu, eum qui è terris migrauit requiescere expostula: tu quæ fidelium protectrix haberis.

Canticum sextum.

Propitius esto mihi Saluator.

E sæculi vita doloribus agitata migrantem, quem aduocasti fidelem, precibus omnium sanctorum certaminibus inclitorum Martyrum, doloribus exemptam sortem consequi, Christe, largire.

In multa negligentia vitam consumpsi, & nunc ex ea migrans tremendum præstolor tribunal: in eo incondemnatum me Iesu serua, exclamat seruus tuus.

[illegible] καὶ [illegible]

Ἀληθῶς ματαιότης τὰ σύμπαντα.

Ὠδὴ δ΄. Εἰσακήκοα κύριε.

[illegible] νεότητος, σῶτερ, καὶ ἀγνοίας μου ὑπεράγαγε, μὴ μνησθῇς κράζει ὁ δοῦλός σου μεταστὰς, ἐν τάφῳ κατακείμενος.

Ἀσθενείας ὑπάρξεως, λόγε, ἐπιστάμενος τὴν [illegible], τοῦ σοῦ δούλου τὰ ἐγκλήματα παρεὶς, ἁγίοις τοῦτον σου ἀξίου.

Παραδείσου [illegible], κύριε, πολίτην καὶ τῆς μελλούσης σου, κοινωνὸν θείας λαμπρότητος, τὸν πιστὸν δοῦλον δυσωποῦμέν σε.

Θεοτοκίον.

Ὑπεραγαθὴ δέσποινα, λόγον ὑπεράγαθον ἐν [illegible], [illegible] τὸν οἰκέτην σου ἐν τῇ κρίσει [illegible] ἀκατάγνωστον.

Ὠδὴ ε΄. Ἵνα τί με ἀπώσω.

Ἀμελείᾳ συζήσας τέθνηκα, καὶ ἄφωνος ταφῷ κατάκειμαι, καὶ τὴν σάλπιγγα τὴν ἐσχάτην ἐγείρουσαν [illegible], ὁ θανὼν κραυγάζει. ἀλλὰ Χριστὸν αἰτήσατε φίλοι, δεξιοῖς ἀριθμῆσαι προβάτοις με.

Ἀποστόλων, ἁγίων δῆμος, ἀθλοφόρων τε θεῖος καταλόγος, δυσωπεῖ σε σῶτερ, ἀναπαῦσαι τοῦτον ὃν μετέστησας: Ἀβραάμ ἐν κόλποις, ἔνθα τὸ φῶς τοῦ [illegible] προσώπου καταλάμπει Χριστὲ πολυέλεε.

Ὁ συντρίψας τὰς πύλας τῇ συγκαταβάσει σου τοῦ ἅδου κύριε, Ἀβραὰμ ἐν κόλποις ἀναπαύεσθαι τοῦτον ἀξίωσον τὸν πιστόν σου δοῦλον, τὸν ἐπ᾽ ἐλπίδι μεταστάντα αἰωνίας ζωῆς τῇ προστάξει σου.

Θεοτόκιον.

Παναγία ἀγνὴ, ἡ τὸν ὑπεράγιον λόγον κυήσασα, ἐν σκηναῖς δικαίων μεσιτείαις ἁγίων σε αἴτησαι ἐπαναπαυθῆναι τὸν ἀπὸ γῆς νῦν μεταστάντα, προστασία τῶν πιστῶν χρηματίζουσα.

Ὠδὴ ϛ΄.

Ἱλάσθητί μοι σωτήρ.

Τῆς ἐπωδύνου ζωῆς τοῦ βίου μεταχωρήσαντα, τὸν ἀοίδιμον Χριστὲ, ἀξίωσον λήξεως τυχεῖν ὃν μετέστησας, ἱκεσίαις, πάντων τῶν ἁγίων ἀθλοφόρων σου.

Ἐν ἀμελείᾳ πολλῇ τὸν βίον μου κατανάλωσα, καὶ μεταστὰς τὸ φρικτὸν προσμένω κριτήριον, ἐν ᾧ ἀκατάκριτον διατήρησόν με Ἰησοῦ, βοᾷ ὁ δοῦλός σου.

Ἐν

Ἐν συμπαθείᾳ πολλῇ δακρύσατέ με φιλόχριστοι, καὶ τὸν τῶν ὅλων θεὸν θερμῶς ἐξαιτήσασθε, τοῦ διαναπαῦσαι μετὰ τῶν ἁγίων, ὁ θανὼν βοᾷ οἰκέτης σου.

Θεοτόκιον.

Καὶ ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν προστασία ἁγνὴ ὑπάρχουσα, δυσώπησον τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα θεὸν ἡμῶν, τῆς μερίδος μέτοχον τῆς τῶν σωζομένων ἀπεργάσασθαι τὸν δοῦλόν σου.

Κοντάκιον. ἦχος πλ. δ'.

Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον. ὁ οἶκος.

Αὐτὸς μόνος ὑπάρχεις ἀθάνατος, καὶ τοὺς λοιπούς.

Ὠδὴ ζ'. Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας.

Ὁ ἐκ γῆς διαπλάσας τῶν βροτῶν τὴν οὐσίαν, τῆς οὐρανίου σου χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης κραυγάζοντα τὸν πιστῶς μεταστάντα ἀνάπαυσον. ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ὁ ἀμέτρητον ἔχων εὐσπλαγχνίας οἰκτιρμῶν πέλαγος κύριε, τὸν δοῦλόν σου μὴ κρίνῃς· ἀλλ' οἴκτειρον καὶ δόξης μελῳδοῦντα ἀξίωσον. ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Πλημμελήσας ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ τοῦ βίου πέρας ἐδέξατο ὁ δοῦλός σου οἰκτίρμον, διὸ ἀτελευτήτου ζωῆς τοῦτον ἀξίωσον. ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Θεοτόκιον.

Ἡ τὸν εὔσπλαγχνον λόγον ἀπορρήτῳ λοχείᾳ κυοφορήσασα, τρυφῆς τοῦ παραδείσου καὶ δόξης αἰωνίου μεταστάντα ἀνάπαυσον, ταῖς μητρικαῖς σου λιταῖς τὸν πιστόν σου οἰκέτην.

Ὠδὴ η'.

Νικηταὶ τυράννου.

Ἡ ζωὴ τῶν ζώντων ὁ θανὼν, καὶ θάνατον νεκρώσας, σωτὴρ, ζωῆς ἀϊδίου, καὶ φωτὸς τὸν δοῦλόν σου μέτοχον δεῖξον, οὗ ἀπέδρα λύπη, στεναγμὸς, καὶ δάκρυα, τοῦτον κατάταξαι, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἀδελφοὶ, καὶ φίλοι, συγγενεῖς, καὶ γνώριμοι, ἐκδυσωπεῖτε τὸν θεὸν τῶν ὅλων παραδείσου δεῖξαί με τερπνὸν πολίτην, καὶ ἁγίων δήμοις νῦν συναριθμῆσαί με, κράζει ἀοράτως ὁ μεταστὰς τοῦ βίου.

Ὄμματα ἐσβέσθη, χεῖρες ἐφησύχασαν ὁμοῦ καὶ πόδες, ἀκοὴ καὶ γλῶσσα, πάλαι ῥητορεύουσα ἐπανεπαύθη, καὶ ἐν τάφῳ πάντα κεῖται ἀνενέργητα. δεῦτε τὴν βροτείαν θρηνήσατε οὐσίαν.

Multo compassionis affectu deflete me, Christi amantes, & vt cum Sanctis nanciscar requiem, Deum omnium feruenter interpellate: ita mortuus exclamat famulus tuus.

In Deiparam.

Viuorum & mortuorum protectio es, ô pura, Deum nostrum ex te natum propterea exora, vt saluandorum partis consortem seruum tuum efficiat.

Breuiculum. Tonus obliquus quartus.

Cum Sanctis requiem præsta. *Ædes.*

Solus ipse immortalis existis. *Et reliqua.*

Canticum septimum. Qui è Iudæa.

Qui è terra mortalium condidisti substantiam, in cœlesti tuo gaudio & lætitia fideli tuo vita functo requiem præbe, dum clamat. Benedictus es Deus patrum nostrorum.

Qui immensa, humanitatis & misericordiarum copia gaudes, Domine, seruum tuum ne damnes, quin potius miserere; & gloria tua dignum effice clamantem: Benedictus es Deus patrum nostrorum.

Ex scientia vel ignorantia peccans seruus tuus vitæ finem attingit, ô misericors, æternam illi idcirco vitam largire. Benedictus es Deus patrum nostrorum.

In Deiparam.

Quæ secreto & incognito partu clementem Deum edidisti, maternis tuis precibus fideli famulo tuo in Paradisi voluptate, & gloria æterna requiem impetra.

Canticum 8.

Tyranni victores.

Viuorum vita, qui mortuus & mortem interimens, Saluator, visus es: æternæ idcirco vitæ, luminisque consortem seruum tuum effice: vnde abest tristitia, suspirium, lachrymæ, illum per cuncta sæcula colloca.

Fratres & amici, affines & noti, Deum omnium exorate, vt me lætum Paradisi ciuem renunciet, Sanctorumque cœtibus me nunc annumeret: clamat inuisibiliter qui è vita excessit.

Extincta sunt oculorum lumina, manus, pariterque pedes quieuere, auditus & eloquens quondam lingua iam siluit, & actibus suis orbata cuncta iacent in monumento: Adeste, & mortalem materiam plangite.

Misericordiæ amator, dilige quem assumpsisti seruum tuum, & ne damnatum à te remittas, iustam tuam legem si fortè neglectui habuit: nouisti enim misericors mortalium infirmitatem inconfusè à te, ex Virgine assumptam.

In Deiparam.

Lucidissima porta, vt nosti, à Deo penetrata, famulo tuo cœlestes portas recludi efflagita, vt te in requie celebret, sola generis hominum protectio.

Canticum nonum.

Omnis auditus contremuit.

Mortuus est creaturæ legibus, sepulchrum lugubre incolit, vltimam Angeli tubam expectans, qui à nobis migrauit, Verbum Dei, propterea rogamus, vt dextra tua statione eum, Christe, velis honoratum.

Domine, solus Rex, cœlesti regno dona, quem è viuis fidelem famulum tuum euocasti, te rogamus: incondemnatum eum tunc præserua, cum singuli mortales tibi Iudici suo iudicandi adstabunt.

Corpus quidem terra sepelitur, anima vero incognitis sedibus locatur, futuram mortuorum expectans resurrectionem; in ea, benigne Saluator, seruum tuum gloria decoratum, Sanctis aggrega, & in sinibus Abrahæ requiescere largire.

In Deiparam.

Illibata & pura Domina, Filium tuum, Iudicem & Deum nostrum, pro defuncto seruo tuo feruenter exora, vt in terra viuentium, vbi nunquam lux occũbit, cum electis omnibus mansionẽ ei sempiternã præstet, perpetua Virgo.

Versus similares. Tonus obliquus 2.

Desperata.

A fratribus meis exclusus, & ab amicis diuisus, ex monumenti fœtore, spiritu inclamo. Ne delicta mea perscruteris in iudicij hora, ne lachrymas meas despicias, Angelorum gaudium: sed ei quem iussu tuo assumpsisti, Domine, propter magnam misericordiam tuam, requiem largire.

Peccatorum luto infixus, & rectorum habituum decore nudatus, ego vermium esca, spiritu inclamo. Ne me miserum à facie tua proiicias: ne me à sinistris colloces, Conditor meus: sed ei, quem iussu tuo mundo eduxisti, Domine, propter magnam misericordiam tuam, requiem largire.

Θελητὰ ἐλέους, θέλησον τὸν δοῦλόν σου ὃν προσελάβου, καὶ μὴ ἀποπέμψῃς εἰ καταμεληθέντας νόμου δικαίου. οἶδας γὰρ οἰκτίρμον, τὴν βροτῶν ἀσθένειαν ταύτην ἐκ παρθένου φορέσας ἀσυγχύτως.

Θεοτόκιον.

Η φωτεινοτάτη πύλη ἣν διώδευσε θεὸς, ὡς οἶδας, πύλας οὐρανίους ἀνοιχθῆναι αἴτησαι τῷ σῷ οἰκέτῃ, ὅπως σὲ δοξάζῃ, ἐπιγραφόμενος μόνης προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Ὠδὴ θ'. Ἔφριξε πᾶσα ἀκοή.

Τέθνηκε φύσεως θεσμοῖς, καὶ τὸν τάφον κατοικεῖ τὸν ἐπώδυνον, ἀπεκδεχόμενος τὴν δι' ἀγγέλου ἐσχάτην σάλπιγγα ὁ μεταστὰς, λόγε θεοῦ· διὸ δυσωποῦμέν σε, τῆς δεξιᾶς αὐτὸν καταξίωσον Χριστὲ θείας στάσεως.

Κύριε μόνε βασιλεῦ, βασιλείας οὐρανίου ἀξίωσον ὃν νῦν μετέστησας πιστὸν σου δοῦλον παρακαλοῦμέν σε, καὶ ἀκατάκριτον αὐτὸν τότε διατήρησον, ἡνίκα ἅπας βροτὸς παραστῇ τῷ κριτῇ μέλλων κρίνεσθαι.

Τέθαπται σῶμα μὲν ἐν γῇ, ἡ ψυχὴ δὲ ἐν ἀδήλοις τοποθετεῖται προσδοκωμένη τὴν ἐσομένην νεκρῶν ἀνάστασιν, ἐν ᾗ φιλάνθρωπε σῶτερ, λαμπρύνας τὸν δοῦλόν σου, ἁγίοις σύνταξον, καὶ ἐν κόλποις Ἀβραὰμ διανάπαυσον.

Θεοτόκιον.

Ἄχραντε, δέσποινα ἁγνὴ, τὸν υἱόν σου καὶ κριτὴν καὶ θεὸν ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ δούλου σου τοῦ μεταστάντος θερμῶς ἱκέτευσον, ἐν χώρᾳ ζώντων ἔνθα φῶς ὑπάρχει τὸ ἄδυτον, κατασκηνῶσαι αὐτὸν μετὰ πάντων ἐκλεκτῶν ἀειπάρθενε.

Στιχηρὰ προσόμοια. ἦχος πλ. β'.

Ἡ ἀπεγνωσμένη.

Ἀπηγορευμένος τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ κεχωρισμένος τῶν προσφιλῶν μου κραυγάζω τῷ πνεύματι ἐκ τάφου δυσωδίας. μή μου τὰ πταίσματα ἐτάσῃς ἐν τῇ κρίσεως ὥρᾳ· μή μου τὰ δάκρυα παρίδῃς, ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων. ἀλλ' ἀνάπαυσον ὃν προσελάβου τῇ προστάξει σου κύριε, διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Βορβορούμενος ταῖς ἁμαρτίαις, καὶ γεγυμνωμένος κατορθωμάτων, κραυγάζω τῷ πνεύματι, ἡ βορὰ τῶν σκωλήκων· μή με τὴν τάλαιναν ἀπορρίψῃς ἀπὸ τοῦ σοῦ προσώπου· μή με ἐξ εὐωνύμων στήσῃς ὁ χερσί σου με πλάσας. ἀλλ' ἀνάπαυσον ὃν προσελάβου τῇ προστάξει σου κύριε, διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Γένος ἢ πατρίδα νῦν καταλείψας, μόνος ἐκπορεύομαι πρὸς ξένην τρίβον, καὶ τάφῳ ἐγχώννυμαι, ὡς δυσώδης σαπρία· οἴμοι, οὐδεὶς ὁ βοηθῶν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ. Ἀλλ' ἀνάπαυσον ὃν προσελάβου τῇ προστάξει σου κύριε, διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Genere & patria derelictis, insueta solus procedo semita, & sepulchro velut fimus fœtidus condor: heu, nullus illa in hora fert opem: sed ei, quem iussu tuo migrare fecisti, Domine propter misericordiam tuam, requiem largire.

Δεῦτε καὶ θεάσασθε ἅπαντες.

Adeste & contemplemini omnes.

Ζήτει εἰς τὸ τῶν ἱερέων.

Require cætera in officio Sacerdotum.

Δεῦτε τελευταῖον ἀσπασμόν. Ποῖος χωρισμὸς ὦ ἀδελφοί, ποῖος κοπετὸς, ποῖος θρῆνος ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. Δεῦτε νῦν κ.

Venite salutem vltimam. Qualis planctus, Fratres, qualis luctus, in præsenti vita. Adeste nunc &c.

Ἄρτι ἡ τοῦ βίου πονηρά.

Maligna modo &c.

Ζήτει εἰς τὸ τῶν μοναχῶν.

Require in Monachorum officio.

Μέγας ὁ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς, μέγας στεναγμὸς καὶ ἀνάγκη.

Quam ingens luctus, quam ingens, planctus, eiulatus & angustia, fol. 536.

Βλέποντες προκείμενον νεκρόν.

Iacentem coram oculis mortuum *Ibidem.*

Δεῦτε οἱ ἀπόγονοι Ἀδάμ.

Adeste filii Adam *Ibid.*

Ὅτι ἐκ τοῦ σώματος ψυχὴ, ἐδέησε μετὰ βίας.

Cum ab horrendis Angelis *Ibid.*

Δεῦτε ἐν τῷ τάφῳ ἀδελφοί.

Adeste fratres, & in sepulchris *Ibid.*

Ὄντως ματαιότης ἢ φθορά, πάντα τὰ τοῦ βίου ἡδέα. ...

Quæcumque iucunda, vel honore fol. 537.

Πάντα τὰ τοῦ σώματος νυνὶ ἔργανα.

Omnia nunc corporis membra *Ib.*

Σῶζε, τοὺς ἐλπίζοντας εἰς σέ.

Salua sperantes in te *Ibid.*

Δόξα. Καὶ νῦν. Ἦχος. πλ. β'.

Gloria. Et nunc. *Tonus obliquus sec.*

Ὁρῶντες με ἄφωνον καὶ ἄπνουν. Περιχέουσιν εἰς τὸν ἱερέα, καὶ μετὰ τὸ ἀσπασμόν. Τρισάγιον, καὶ χρίεται ὁ κοιμηθεὶς παρὰ τοῦ ἱερέως λέγοντος. Ὁ πιστεύων εἰς πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα. Εἶτα τίθεται ἐν τῷ μνήματι. καὶ λαβὼν ἔλαιον ποιεῖ σταυρούς, γ'. ἐπάνω αὐτοῦ ψάλλων τὸ, ἀλληλούια. καὶ τοὺς εἱρμοὺς τοῦ μεγάλου κανόνος. Ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων. εἶτα μικρὰ ἐκτενή. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς. Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν. Ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν. Καὶ γίνεται τελεία ἀπόλυσις.

Iacentem, tacitum & spiritu orbatum contemplari. *Prout in officio pro Sacerdotibus præscriptum est. Et dato osculo.* Ter sanctus. *Et vngitur defunctus à Sacerdote dicente.* Credens in Patrem, & Filium, & sanctum Spiritum. *Tum monumento clauditur. Et accepto oleo ter in modum crucis supereffundit dicens:* Alleluia, *& Tractus magni Canonis* Deus spirituum. *Additur protensa precatio minor.* Miserere nostri Deus. *Et post exclamationem.* Qui à mortuis surrexit. *Et fit perfecta dimissio.*

IN OFFICIVM FVNEREVM VIRORVM SÆCVLARIVM Notæ.

1 Ἀ*κολουθία νεκρώσιμος εἰς κοσμικοὺς ἄνδρας.*] Librorum eccl. siç Grçç Venetiis edendorum præpositus, exploso antiquo diu imminein officijs funereis pro viris, mulieribus, & pueris defunctis reperto, vnum omnibus commune supra positum, sola generis, id est sexus & ætatis, mutatione obseruata persoluendum censuerat, in annotatione ad calcem eiusdem officij adiecta: nunc memoriç lapsum nullius, officium antiquum viris proprium, in vetustis citius egendum, præcedentibus apposuit, muliebre omisit ex integro, quod vero puerorum est, totius Euchologici operis calci, Pœnitentia forsan ductus adiecit. Nos ne illa antiquitatis & relictæ pietatis monumenta pereant, præcedenti pro viris aliud pro mulieribus ex vetustis codicibus huc transferendum, & quod puerorum est tandem, ex operis calce in locum proprium reponendum censuimus. Quamuis quod ad funereũ mulieore officiũ spectat, non valde antiquum opiner: cum illud omnino taceant M S. cuncta, nec in eis vlla pro mortuis mulieribus oratio specialis occurrat.

CANON FVNEREVS PRO MVLIERIBUS DEFVNCTIS.

Canticum primum. Tonus obliquus secundi.

Quasi in terra.

QVam à nobis assumpsisti in tabernaculis iustorum aggrega, Saluator bone. nec eius delicta ab ea in vita commissa respicias.

Quam tremendum est mortis periculum, quam metuenda, quæ ibi est damnatio, Fratres: propterea nunc Christum rogemus, vt defuncta ista pacem reperiat & misericordiam.

O Iesu, quam sapienter peccati pretium mortem fidelibus in vitæ resurrectionem proferre fecisti? eius propterea quam è terra sustulisti, miserere, Saluator.

En qualia sunt huius vitæ pulcherrima & venustissima? cuncta illa velut vmbra prætereunt, & cito marcescũt. Contemplemur diligentius sepulchra in quibus ossa omnia nudata sunt, & caro omnis velut puluis exaruit.

In Deiparam.

Secrete & mystice imaginem tuam delineauit Moyses, illibata Deipara, dum te quondam viuam diceret columnam, & arcam auream in qua sancta quæque reponerentur.

Canticum tertium. In te Christe.

Mortalibus quondam vt peccare, ita & emori contigit, ô Verbum, tu vero peccati expers vt clemens & immortalis, à tremendo iudicio ancillam tuam libera, Saluator.

O quam horrendum est defunctam hanc in manus Dei viuentis incidere! Parce itaque, Domine, ancillæ tuæ ab intoleranda damnatione, & gloriæ tuæ participem eam effice.

Acerbus est certe tumuli lapis, sicut & quæ sub eo latent inferni tormenta, quandoquidem omnia corruptione & horrore plena sunt. Adeste itaque & quid deinceps euademus, contemplemur.

In Deiparam.

Scala quam in spiritu Iacob vidit, te prænunciabat, ô Virgo, in ea namque

ΚΑΝΩΝ ΑΝΑΠΑΥΣΙΜΟΣ ΕΙΣ ΚΟΙΜΗΘΕΙΣΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ.

Ωδὴ α΄. Ηχος πλ. β΄.

Ως ἐν ἠπείρῳ.

ΗΝ ἐξ ἡμῶν προσελάβου, ὡς ἀγαθὸς, ἐν σκηναῖς τῶν δικαίων σου, συναρίθμησον, σωτήρ· παρορῶν τὰ πλαίσματα αὐτῆς, ὅσα ἥμαρτε σωτὴρ, ἐν βίῳ πλέουσα.

Ως φοβερὰ τοῦ θανάτου ἡ ἀπειλὴ, καὶ φρικτὴ ἡ κόλασις ἡ ἐκεῖθεν, ἀδελφοί· διὸ νῦν αἰτησώμεθα Χριστὸν, τὴν θανοῦσαν ἱλασμοῦ εὑρεῖν καὶ ἔλεος.

Τῆς ἁμαρτίας τὴν λύσιν, τοῖς δὲ πιστοῖς Ιησοῦ τὸν θάνατον σοφῶς. ἀνάστασιν ζωῆς ὡς σοφῶς ἐπήγασας· διὸ ἣν μετέστησας ἐκ γῆς σωτὴρ ἐλέησον.

Ιδοὺ τὰ κάλλη τοῦ βίου, καὶ τὰ φαιδρὰ ὡς σκιὰ παρέρχεται, καὶ μαραίνεται ταχύ· ἐν τοῖς τάφοις ἴδωμεν, ἐν ᾧ τὰ ὀστᾶ ἡμῶν γυμνὰ, καὶ πᾶσα σὰρξ ὡσεὶ χοῦς.

Θεοτόκιον.

Κρυφιομύστως ἐδήλου ὁ Μωϋσῆς, θεοτόκε ἄχραντε, τὴν εἰκόνα σου σεπτῶς, ὥσπερ στήλην ἔμψυχόν ποτε, καὶ χρυσοῦν τε κιβωτὸν, ἐν ᾗ τὰ ἅγια.

Ωδὴ γ΄. Εν σοὶ Χριστέ.

Βροτοῖς ἐπῆλθεν ἀπ' ἀρχῆς τὸ ἁμαρτάνειν λόγε, ὡς καὶ τὸ θνήσκειν πᾶσι βροτοῖς· σὺ δὲ ὁ ἀναμάρτητος, ὡς ἀγαθὸς ὑπάρχων καὶ ἀθάνατος, ῥῦσαι τῆς κρίσεως σῶτερ, τὴν δούλην σου.

Οπως ὑπάρχει φοβερὸν, τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας ζῶντος θεοῦ τὴν τεθνηξασαν. διὸ φεῖσαι τῆς δούλης σου, ἐκ τῆς ἀστέκτου, κύριε, κολάσεως, καὶ δόξης μέτοχον τῆς σῆς ἀνάδειξον.

Πικρὸς ὁ λίθος τῆς ταφῆς, ὡς τὰ ἐντὸς τοῦ ᾅδου, πολλῶν δακρύων γέμει σαφῶς ὅτι τὰ πάντα γέμει φθορᾶς καὶ φρίκης ἀνάμεστα, ὦ φίλοι· δεῦτε καὶ ἴδωμεν τί γενησόμεθα.

Θεοτόκιον.

Ην εἶδε κλίμακα ποτὲ ὁ Ιακὼβ, παρθένε, σὲ προεδήλου ἐν πνεύματι, ἐν ᾗ ἀγγέλων τι-

γῆς τε κάτω ἰόντων ἡ ἄνωθεν ἔλευσις, τὴν θείαν γέννησιν προεπηγγέλλετο πιστοῖς.

Τροπάριον. ἦχος πλ. δ'.

Ἐν κόλποις Ἀβραάμ, ἐν χώρᾳ τῶν ἐκλεκτῶν καταξίωσον Χριστὲ ὁ Θεός, τὴν μεταστᾶσαν δούλην σου κατασκηνῶσαι, ὡς εὔσπλαγχνος, προσδεχόμενος κραυγάζω σοι. Δεδοξασμένος εἶ, ὁ προστάξας τὴν ἐκ γῆς πορευθῆναι.

Ὠδὴ δ'. Χριστός μου δύναμις.

Ἐν βίβλῳ ἔγγραψον τῶν ἐκλεκτῶν Χριστέ, τὴν ψυχὴν τῆς σῆς δούλης ὡς ἀγαθός, τὰ ἐν βίῳ πταίσματα συγχωρῶν νῦν, ὡς ἀγαθός, καὶ ὑπάρχων ἀναμάρτητος.

Τῆς ἄνω δόξης σου, καὶ τῆς ἀρρήτου τρυφῆς, ἔνθα ἑορταζόντων θεῖος χορός σε ἐξολογεῖ· Χριστέ, τὴν μεταστᾶσαν ἀπὸ γῆς ὡς οἰκτίρμων σὺ ἀνάπαυσον.

Ὁ τάφος γὰρ ἀγαπητῶν συνθηκῶν, χωρισμός τε φιλίας, καὶ τῶν τερπνῶν πάντων ἀλλοτρίωσις. ἰδοὺ ψυχή μου ταπεινή· ποῦ πατήρ, καὶ ἀδελφός τίς ἐστιν;

Θεοτοκίον.

Μυστικῶς πνεύματι παρθένε ἄχραντε Γεδεὼν ἐν τῷ πόκῳ τὴν ἐπὶ σὲ κάθοδον τοῦ Λόγου, τρανῶς γὰρ νάματι δρόσου ἐμφανῶς εἰκονίζει σου τὴν σύλληψιν.

Ὠδὴ ε'.

Θείῳ φέγγει σου ἀγαθέ.

Ἐν χώρᾳ ζώντων ὡς ἀγαθός, καὶ ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν ἐκλεκτῶν τὴν μεταστᾶσαν ἀξίωσον, καὶ μὴ καταισχύνῃς αὐτήν, φιλάνθρωπε, ἐν ὥρᾳ ὅταν μέλλῃς κρῖναι τὸν κόσμον σου.

Οὐκ ἔτι ᾅδης ὁ δυσμενὴς εἴργει τὰς ψυχὰς τῶν ἐκλεκτῶν τῆς παραβάσεως κρίματι· νῦν Χριστῷ γὰρ πάντες πιστοὶ συμμορφωθέντες, αὐτοὶ τὸν θάνατον πρὸς θείαν ζωὴν ἀμείβουσι.

Φρικτὸς ὁ θρόνος σου ὁ Θεός. ἄστεκτος ἡ κρίσις ἡ ἐκεῖ· καὶ ἡ ἐξέτασις ἄφυκτος· τότε ῥῦσαι Λόγε Θεοῦ τὴν δούλην σου τοῦ βίου τὰς εὐθύνας μὴ λογιζόμενος.

Θεοτοκίον.

Εἰσάγει νύμφην σε ὁ Δαβίδ, ὡς ὡραϊσθεῖσαν, κάλλει τοῦ θείου πνεύματος, πάναγνε, τοῦ νυμφίου λόγου προϋπογράφουσαν, τὰ σύμβολα τοῦ τόκου διδοὺς τοῖς ἔθνεσι.

Ὠδὴ ϛ'.

Τοῦ βίου τὴν θάλασσαν.

Αἰτοῦμέν σε κύριε ἐκτενῶς ὑπὲρ πιστῆς γυν-

Angelorum descendentium susque remeantium progressio diuinæ filii tui natiuitati ministerium fidele pollicebatur.

Modulus. Tonus obliquus quartus.

In Abrahæ sinu, in electorum regione ancillam tuam vita iam functam commorari concede, Christe Deus, in te sperans exclamo. Benedictus es, qui iussisti, vt quæ è terra forent orta, in terram reuerterentur.

Canticum quartum. Christus virtus mea.

In electorum libro ancillæ tuæ animam, vt benignus, Christe, describe. condonatis omnibus vitæ delictis, vt pius, & absque peccato.

In superna gloria & nunquam enarranda voluptate, vbi iacer est festum agentium chorus, translatam ex hac vita te, Iesu, semper laudare, vt misericors concede.

Affinium disgregatio est monumentum. à iucundis & amicis separatio est, & ab omnibus alienatio: en abiecta anima, vbi hic pater aut frater est?

In Deiparam.

Verbi diuini illapsum in te, Virgo illibata, in spiritu vellere mystice repræsentat Gedeon, conceptu tuo roris stillicidio, adumbrato.

Canticum quintum.

Diuino fulgore ô bone.

In viuorum regione, & in tabernaculis iustorum vita functam, vt bonus colloca: & ne confundas eam, ô clemens, cum mundum tuum iudicaueris.

Non vltra trangressionis sententia hostiliter nobis infensus infernus iustorum animas coërcet: omnes namq; Christo configurati fideles, mortem in diuinam vitam commutant.

Tremendum est, ô Deus, tribunal tuum, intolerandum est iudicium illud, & examen ineuitandum: ancillæ tuæ animam tunc, ô Verbum, libera; nec ab ea pœnas pro vita sua exigas.

In Deiparam.

Vt venustam sponsi Verbi, & diuini Spiritus ornatam sponsam te purissima, Dauid inducit · figurasque & signa fœtus tui Gentibus cunctis profert.

Canticum sextum.

Vitæ mare.

Intense te Domine, pro fideli & vera

tua supplice precamur; vt ei commissarum in vita offensarum veniam dones, & dextræ iustorum sortis eam consortem renuncies.

Vitæ vulnera & omnium delictorum onus tua humanitate, ô bone subleua, in te namque confisa vita hæc functa, obdormiuit in pace.

Intentus de repente ingruens velut matutinum florem, vitam exiccauit & amarus sepulchri lapis charissima nostra contegit: vana sunt verè cuncta, quæ nobis iucunda in hac vita videntur.

In Deiparam.

Nubem te, Virgo, Esaias manifeste vocauit, in qua Christus lux inaccessa corporaliter insedit; & inscitiæ meæ tenebras illustrauit.

Breuiculum. Tonus obliquus quartus.

Qui vitæ omnium mortisque potestatem habes, tuoque iussu cum placuerit, cunctos hinc educis, Domine, illi quam è mundo sustulisti, vt clemens, requiem præbe.

Ædes. Ipse solus existis. *Require in officio sacerdotum.*

Canticum septimum. Roriferum quidem.

Non est homo qui non delinquat, solus mundi Conditor, intense propterea te rogamus, fideli ancillæ tuæ, quæ in mortali vita peccauit, ô Deus condona.

Rigida mortis sententia præuisa, cuncti post mortem è terra translatæ vt veniam donet Christum deprecemur: quia nulla ei lex imposita est, sed sua suprema vtitur potestate.

Eius quam vocasti, vt diuinæ tuæ carnis & sanguinis particeps fieret miserere, Saluator, fide namque hanc seruauit, licet operibus in multis in vita sua deliquerit.

In Deiparam.

Conceptus & partus tui, diuinus Iacob fidem confirmaturus, lapide immutato mystice columnam erexit, vt fidelissimus testis incarnati ex te Verbi illibata Deipara, factus.

Canticum octauum.

E flamma sanctis.

Ne supplicantes pro anima ad te Deum clementem translatæ, licet à peccato immunis, nos despicias: vt tu, velut Deus & solus misericors, eam in regione iustorum constituas.

σίας σου ἱκέτιδος, τῷ θαρρήσαντι ἐπὶ σοί, εἰς σὲ ἐν βίῳ διήμαρτε, δεξιᾶς κληρουχίας τ' ἀξιώσας αὐτήν.

Τοῦ βίου τὸ σίνημα, καὶ τὸ ἄχθος τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων κύριε τῷ ἐλέει σου κούφισον, ἀγαθέ, εἰς σὲ γὰρ ἐλπίζουσα ἡ θανοῦσα ἐν πίστει σοὶ κεκοίμηται.

Προσκύψας ὁ θάνατος ὥσπερ ἄνθος τὴν ζωὴν ἑωθινὸν ἐξήρανεν, ὁ λίθος ἐκάλυψεν ὁ πικρὸς ἡμῖν τὰ ποθούμενα, ὄντως μάταια πάντα τὰ τοῦ βίου τερπνά.

Θεοτόκιον.

Νεφέλην σὲ κέκραγεν Ἡσαΐας ἐμφανῶς, ἐν ᾗ Χριστὸς ἐκάθισε, τὸ ἀπρόσιτον σέλας σωματικῶς, πρὸ δὲ τε πεφώτικε, ὁ φωτίζων τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας μου.

Κοντάκιον. Ἦχος. πλ. δ'.

Ὁ τῆς ζωῆς τὴν ἀπορίαν, καὶ τοῦ θανάτου ἐξουσιάζων, μεταστέλλων δὲ πάντας σῷ προστάγματι, ὅταν θέλῃς ἐλεήμων κύριε, καὶ ἣν προσελάβου ἀνάπαυσον ὡς φιλάνθρωπος.

Ὁ οἶκος. Αὐτὸς μόνος ὑπάρχεις. Ζήτει εἰς τὸ τῶν ἱερέων.

Ὠδὴ ζ'. Δροσοβόλον μέν.

Ἐν ἀνθρώποις μὲν οὐκ ἔστιν ὃς οὐχ ἥμαρτε, μόνος δημιουργὲ τοῦ παντός, διὰ τοῦτό σοι ἐκτενῶς δεόμεθα, πιστῇ τῇ δούλῃ σου, ἀφὲς ὁ θεὸς ὅσα ἐν βίῳ τῷ φθαρτῷ, σῶτερ, σοὶ ἥμαρτεν.

Τὸ ἀπόφασιν βραβεῖον τὸ τῆς νεκρώσεως, προβλέποντες οἱ ἄπαντες, ἱκετεύσωμεν τῷ Χριστῷ δοθῆναι ἱλασμόν, τῇ πιστῇ μεταστάσῃ ἐκ γῆς, ὅτι οὐ νόμος παρ' αὐτῷ· ἀλλ' ἐξουσία κρατεῖ.

Ἣν ἐκάλεσας, τῆς θείας σου νῦν μέτοχον γενηθῆναι σαρκὸς καὶ τοῦ αἵματος κοινωνόν, ἐλέησον σῶτερ, ὡς πίστει φυλάξασαν αὐτήν, εἰ καὶ τοῖς ἔργοις πολλά σοι ἥμαρτεν.

Θεοτόκιον.

Τὸ παράδοξον τοῦ τόκου σου πιστούμενος, ἄχραντε θεοτόκε ἁγνή, ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ, τὸν λίθον μυστικῶς ἀμείψας ἀνήγειρε στήλην, πιστότατος ὡς μάρτυς ὤν, τοῦ σαρκωθέντος ἐκ σοῦ.

Ὠδὴ η'.

Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίοις.

Μὴ παρίδῃς τοὺς αἰτοῦντας, ὡς ἀναμάρτητος, ὑπὲρ τῆς μεταστάσης πρός σε τὸν εὔσπλαγχνον. ὅπως ὡς θεὸς καὶ μόνος πολυέλεος ταύτην κατατάξῃς ἐν χώρᾳ τῶν δικαίων.

Η ἡμέρα ἐκείνη μετὰ κλαυθμοῦ ἐστί, καὶ ἡ ὥρα [illegible] καὶ φρίκης [illegible]. πάντες γὰρ γυμνοὶ ἐκεῖ [illegible] παρίστανται· ἧς φεῖσαι καὶ [illegible] τὴν δούλην σου ἐκτενῶς.

[illegible] κόλποις σῶτερ τὴν δούλην σου, καὶ [illegible] ἀξίωσον. σὲ γὰρ [illegible] αὕτη [illegible]. σὺ [illegible] τῶν [illegible] τὴν συγχώρησιν.

Θεοτοκίον.

Ὁ ἐν γράμμασι [illegible] τὴν κιβωτόν [illegible], ὁ τῆς χάριτος λόγος τὴν Θεοτόκον [illegible], ὅθεν ὁ Χριστὸς [illegible] ἐπεδήμησεν, [illegible] εἰς αἰῶνας.

Ὠδή. Θεοτόκιον. [illegible]

Σὺ ὡς ἐπίσκοπος τῆς φύσεως [illegible], τῶν συγχωρίαν [illegible] σῶτερ, τῇ [illegible] οἰκέτιδι [illegible] καὶ πύλας τοῦ νυμφῶνος, καὶ τῆς [illegible].

Ὢ ποία ἔτασις καὶ κρίσις ἀναμένει ἡμᾶς; πῶς [illegible], ἀδελφοί, τὰ στοιχεῖα τήκονται, καὶ τρέμει ἡ κτίσις; νῦν [illegible] Χριστῷ [illegible] ἣν μετέστησε.

Πῦρ μὲν τὸ ἄσβεστον, καὶ σκότος τὸ ἐξώτερον, καὶ σκώληξ [illegible] ἡμῖν [illegible] ἀνεκδιήγητος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀπαραιτήτου ἀνάγκης, [illegible] φεῖσαι τὴν δούλην σου μετέστησας.

Θεοτοκίον.

Σὲ προεφήτευσεν ἐσφραγισμένην πύλην σαφῶς ὁ Ἡσαΐας ὁ ἐν προφήταις θαυμαστὸς, ἐν ᾗ ὁ λόγος πνεύματι πατρὸς προεγράφη· τὴν πίστιν ὡς θεοῦ μητέρα σέβω, καὶ μεγαλύνω, καὶ [illegible], τὴν ᾠδὴν ἐκπληρῶν.

Συναπτὴ μικρά· καὶ τὸ Ἐξαποστειλάριον.

Νῦν ἀναπαυσάμην, καὶ ἄνεσιν [illegible] πολλήν. ὅτι μετέστην ἐκ φθορᾶς· καὶ μετετέθην εἰς ζωὴν, κύριε δόξα σοί.

Εἰς τοὺς αἴνους στιχηρά. ἦχος πλ. β΄.

Ἡ [illegible].

Ζωοποιηθεῖσα ἡ ἐφθαρμένη τῇ σεπτῇ ἐγέρσει σου ζωοδότα βοᾷ σοι ἐκ μνήματος ἡ πρόξενος θανάτου, μή με τὴν ἄσωτον ἐκβάλῃς ἐξ Ἐδὲμ, ὡς τὸ πρότερον, μή μοι τὴν θύραν ἀποκλείσῃς, ὡς ἐν τῇ παραβάσει. ἀλλ' ἀνάπαυσον ἣν προσελάβου τῇ προστάξει σου κύριε, διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Ἡ ἐπαινουμένη ἐν εὐμορφίᾳ, καὶ κοσμουμένη τῆς χρυσοπλοκῆς, ἰδοὺ διαλελυμένη ὡς πηλὸς ἐν τῷ τάφῳ. δεῦτε καὶ ἴδετε πατέρες, τὸ κάλλος

Dies illa dies planctus est, acerbitatis & horroris hora plena, omnes enim ibi nudi astant, ab ea parce, & vindica ancillam tuam, misericors.

Quietis sinu & Paradisi voluptate, ancillam tuam hanc, Saluator, dignam redde, te namque in vita fideliter coluit: tu delictorum veniam concede.

In Deiparam.

Scriptis lex exarata arcam suam, ô Veneranda celebrat; te vero Deiparam gratiæ sermo laudat, inde Christus incarnatus processit, quem superexaltamus in sæcula.

Canticum nonum. Te celebramus

Tu qui naturæ nostræ infirmitatem nosti, Saluator benigne, delictorum veniam famulæ tuæ præbe: & thalami voluptatisque tuæ illi portas pande.

Quale examen iudiciumque, Fratres, quantus tremor, & horror nos manet: tabescent tunc elementa, omnisque creatura contremiscet: Adeste iam & Christo procidamus, vt quam è sæculo euocauit, saluet.

Intolerãdus ignis, tenebræ exteriores, vermisque peccatoribus in die ineuitabilis angustiæ præparatur: in ea famulæ tuæ, quæ hinc decessit, veniam dona.

In Deiparam.

Te Esaias inter Prophetas mirandus agnouit, signatam portam in qua Patris Verbum Spiritu descriptum est, eius vero canticum adimplens, te fide vt Dei matrem colo, magnifico, & celebro.

Dicatur Collecta minor, & Amandatorii.

Quiete iam perfruor & libertatem multam sortita sum, à corruptione namque decessi, & in vitam translata sum. Gloria tibi Domine.

Ad Laudes, Versus. Tonus obliquus 2.

Desperata.

Mortis conciliatrix mulier mortis corruptione fœtida, veneranda resurrectione tua vitæ iam reddita, è sepulchro exclamat: ne me prodigam vt prius, ex Edem eiicias: ne mihi, vt in transgressionis hora Paradisi portam occludas: sed ei quam mandato tuo è terra assumpsisti, propter magnam misericordiam tuam, Domine, requiem præbe.

Vultus specie decora, aureisq. vestibus prius compta, en vt lutum in sepulchro dissoluor. Adeste, patres, & venustatem extinctã contẽplemini: adeste matres,

quomodo emarcessit caro, respicite;& cum lachrymis exclamate: Et quam mandato tuo è terra extulisti, propter magnam misericordiam tuam, Domine, da requiem. *Similis.*

Impuberes puellæ, virgines, & vnigenitæ recenter nuptæ, morte ingruente ad sepulchrum deducuntur: cunctas ob culpam auctricis nostri generis corrumpit infernus cunctas ob protoparentis delictum lethum extingunt.

Verum ei quam mandato tuo è terra sustulisti, Domine propter magnam misericordiam tuam da requiem.

Gloria. Et nunc. *In Deiparam.* Deum ex te incarnatum nouimus. *Et reliqui Versus.* Venite vltimum vale dicamus. *Et solitum officium, ordo, & dimissio peragitur, vt præscriptum est supra.*

πῶς ἐσβέσθη. δεῦτε ἐμβλέψατε μητέρες, ἡ σὰρξ πῶς ἐμαράνθη, καὶ βοήσατε μετὰ δακρύων. τῷ προστάγματί σου κύριε, ἣν προσελάβου, ἀνάπαυσον.

Ὅμοιον.

Θυγατέρες ἄνηβοι, καὶ παρθένοι ἐν νεογαμίαις, μονογενεῖς τε τῷ τάφῳ προπέμπονται, θανάτου ἐπελθόντος, πάσας λυμαίνεται ὁ ᾅδης, διὰ τῆς προγόνου, πάσας ὁ θάνατος μαραίνει, διὰ τοῦ πρωτοπλάστου. ἀλλ' ἀνάπαυσον ἣν προσελάβου, τῷ προστάγματί σου κύριε, διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον. Θεὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα ἔγνωμεν. Καὶ τὰ λοιπὰ στιχηρὰ τό, Δεῦτε τελευταῖον ἀσπασμόν. Καὶ ἡ συνήθης ἀκολουθία· καὶ ὁ τύπος, καὶ ἀπόλυσις· ὡς προεγράφησαν ἅπαντα.

CANON FVNEREVS PRO PVERIS vita functis.

Canticum primum. Tonus obliquus quartus.

Mare peragrans.

Domine puero da requiem.

VErbum Dei, egenum carne factum, cui absque mutatione infans fieri complacuit: in sinu Abrahæ precamur, quem assumpsisti puerum colloca.

Puer in terris visus es, qui ante sæcula existis: & pueris, vt bonus tuum regnum es pollicitus, illi præsentem puerum annumera.

Gloria.

Priusquam delectabilium terræ experimentum sumeret, innocentem puerum Christe Saluator, æternis cumulaturus bonis, vt benignus assumpsisti. *In Deiparam*

Sapientiam Verbumque Patris quæ peperisti, animæ meæ graue vulnus sana, & cordis mei dolorem tempera.

Canticum tertium. Cœlestis fornicis.

Ante omnia perfectum Verbum, perfectus puer visus es, imperfectum ætate ad te translatum puerum cum iustis omnibus tibi placitis colloca, solus humanus.

ΚΑΝΩΝ ΑΝΑΠΑΥΣΙΜΟΣ ΕΙΣ ΝΗΠΙΑ τελευτήσαντα.

Ὠδὴ α'. ἦχος πλ. δ'.

Ὑγρὰν διοδεύσας.

Κύριε ἀνάπαυσον τὸ νήπιον.

Ὁ σαρκὶ πτωχεύσας λόγε θεοῦ, καὶ βρέφος γενέσθαι εὐδοκήσας δίχα τροπῆς· Ἀβραὰμ ἐν κόλποις δυσωποῦμεν, ὃ προσελάβου κατάταξον νήπιον.

Παιδίον ὡράθης ὁ πρὸ πάντων αἰώνων ὑπάρχων, καὶ παιδίοις ὡς ἀγαθὸς, τὴν σὴν ἐπηγγείλω βασιλείαν. ἧς τὸ παρὸν ἀρίθμησον νήπιον.

Δόξα.

Πρὸ τοῦ τῶν ἡδέων τῶν ἐπὶ γῆς ἐν πείρᾳ γενέσθαι προσελάβου Χριστὲ σωτὴρ, τὸ ἄμεμπτον βρέφος, αἰωνίων καταξιῶν ἀγαθῶν, ὡς φιλάνθρωπος. Θεοτόκιον.

Σοφίαν καὶ λόγον τὸν τοῦ πατρὸς ἀφράστως τεκοῦσα, τῆς ψυχῆς μου τὸ χαλεπὸν θεράπευσον τραῦμα, καὶ καρδίας τὴν ἀλγηδόνα καταπράϋνον. Ὠδὴ γ'. Οὐρανίας ἁψῖδος.

Ὁ προτέλειος λόγος, βρέφος ὤφθης τέλειον, βρέφος ἀτελὲς ἡλικίᾳ πρὸς σὲ μετέστησας. ὃ ἀνάπαυσον μετὰ δικαίων ἁπάντων εὐαρεστησάντων σοι, μόνε φιλάνθρωπε.

Τοῖ

Τῶν τοῦ κόσμου ἡδέων διαρπαγὲν, ἀμόλυντον, τῶν ὑπερκοσμίων ἐκτιμῶν ἀγαθῶν μέτοχον δεῖξον ἐπευχόμεθα τὸ ἀδιάφθορον βρέφος. ὅπερ μεταστήσας θεία προστάξει σου.

Οὐρανίων θαλάμων, καὶ φωτοζωγοῦ λήξεως, καὶ ἱερωτάτης χορείας ἁγίων κύριε, μέτοχον ποίησον τὸ καθαρώτατον βρέφος, ὅπερ ὡς ηὐδόκησας σῶτερ μετέστησας. Θεοτοκίον.

Ἀπορήσας ἐκ πάντων, ἐπὶ τὴν σὴν, ἄχραντε δέσποινα, καὶ μόνην προσφεύγω σκέπην. ἐπεί μοι πολλὴ συνῆκται γὰρ τῆς ἁμαρτίας τὸ πλῆθος, ἀρετῶν τῇ πενίᾳ δὲ, ὅλος πεπλήρωμαι.

Καὶ μνημόσυνον ὡς ἔθος. Τροπάριον. Ἀληθῶς ματαιότης τὰ σύμπαντα.

Ὠδὴ. δ΄. Εἰσακήκοα κύριε.

Μὴ τὰ νήπια κλαύσωμεν. ἑαυτοὺς δὲ μᾶλλον ἀποδυρώμεθα, ἁμαρτάνοντες ἑκάστοτε. ἵνα ὡς τῆς γεέννης λυτρωθῶμεν.

Τῶν ἐπιγείων ἐστέρησας, δέσποτα, τὸ νήπιον ἀπογαλακτίσας οὐρανίων ἀγαθῶν αὐτὸ, ὡς δικαιοκρίτης, καταξίωσον.

Παραδείσου πολίτην σε δείκνυσι μακάριον ὄντως νήπιον, ὁ ἐκ γῆς σε προσλαβόμενος, καὶ ἁγίων κατατάττει σε.

Θεοτοκίον.

Θεοτόκον σε πάναγνε, οἱ πεφωτισμένοι πάντες γινώσκομεν· τὸν γὰρ ἥλιον ἐκύησας τῆς δικαιοσύνης ἀειπάρθενε.

Ὠδὴ, ε΄. Ἵνα τί με ἀπώσω.

Τῇ δικαίᾳ σου κρίσει πρὶν τοῦ ἐκβλαστῆσαι τελείως ἐθέρισας, ἁπαλὴν ὡς χλόην, ὃ μετέστησας κύριε νήπιον· ἀλλὰ τοῦτο λοιπὸν, εἰσαγαγὼν εἰς θεῖον ὄρος ἀγαθῶν αἰωνίων ἐμφύτευσον.

Ἁπαλὸν ὥσπερ κλάδον, ξίφος ἐπελθὸν τοῦ θανάτου σε ἔτεμε, μὴ λαβόντα πεῖραν κοσμικῶν ἡδονῶν, ὦ μακάριε. ἀλλ' ἰδοὺ Χριστός σοι τὰς οὐρανοῦ πύλας ἀνοίγει, ἐκλεκτοῖς ἀριθμῶν σε, ὡς εὔσπλαγχνος.

Ἐπ' ἐμὲ μὴ θρηνεῖτε, θρήνου γὰρ οὐδὲν ἐπετήδευσα ἄξιον· ἑαυτοὺς δὲ μᾶλλον ἁμαρτάνοντας πενθήσατε πάντοτε, συγγενεῖς καὶ φίλοι, τὸ τεθνηκὸς κραυγάζει βρέφος· ὅπως πεῖραν μὴ λάβητε κολάσεως.

Θεοτοκίον.

Ἐμαυτὸν ἀπελπίζω, ὅταν πρὸς τὸ πλῆθος ἀπίδω τῶν ἔργων μου. ὅταν δ' εἰς νοῦν σε ὑπὲρ νοῦν τὴν τεκοῦσαν τὸν κύριον, θεομῆτορ, λάβω, ἐπαναψύχω τῇ ἐλπίδι. προστασίαν γὰρ μόνην σε κεκτήμεθα.

E mundo puerum raptum nullis etiam delibata voluptate, ita incorruptum diuino tuo nutu a te misericors, translatum supra mundanorum bonorum participem effice precamur.

Purissimum puerum, quem hinc migrare, Saluator, tibi complacuit: cœlestium thalamorum, & lucidæ sortis sacerrimæ Sanctorum choreæ consortem redde. *In Deiparam.*

Mente in omnibus perplexus ad tuam solamque o beata Domina, protectionem confugio: abundanti namque peccatorum aggregata copia, virtutum egestate vndique sum oppletus.

Memoriam agit Sacerdos, vt de more est.

Modulus. Verè vana sunt omnia.

Canticum quartum. Audiui Domine.

Ne pueros lugeamus, nosmetipsos potius quotidie delinquentes defleamus: vt a gehenna liberemur.

Terrenis, Domine, puerum ablactasti bonis, cœlestibus nunc, vt iustus Iudex, eum fœlicem redde.

Paradisi ciuem & verè beatum, qui te è terra puer, assumpsit, renunciat, & Sanctorum cœtui te aggregat.

In Deiparam.

Deiparam te, Purissima, nos omnes profitemur: solem enim iustitiæ peperisti, perpetua Virgo.

Canticum 5. Vt quid me repulisti.

Priusquam pullularet perfectè, velut teneram adhuc herbam puerum iusto tuo iudicio à te hinc translatum demessuisti, Domine: illum propterea bonis æternis complantatum in montem sanctum collige.

Ingruens mortis gladius te, mundi huius voluptatum inexpertum, velut tenerum ramusculum abscidit, beatule: en tamen vt reseratis cœlorum portis electorum numero Christus, vt benignus, te adiungit.

Super me nusquam plangatis, nihil namque planctu dignum egi: quin potius vos ipsos peccatores, affines & amici, indesinenter deflete; ne damnationem experiamini; ita vita functus puer eloquitur. *In Deiparam.*

Animo despondeo, si quandoque prauorum operum meorum multitudinem recenseam: mente vero ad te, Dei mater, Dominum meum quæ peperisti sublata, spe subleuor: te namque solam protectionem nostram sumus sortiti.

Ffff·

Canticum sextum. Orationem.

Ceu puer in præsepe repositus, vlnisque senioris traditus es, qui in matrum vteris infantes efformas, & priusquam perfectum suscipiant incrementum, in meliorem vitam eos transfers: propterea cum gratiarum actione te celebramus.

Apostolis, ô Verbum, vociferaberis: sinite puerulos ad me venire, hoc enim sensu natis regnum meum præparatur. Puerum itaque defunctum luce tua dignum esse concede.

Bonis terrenis puerum tuum orbum fecisti, vt eum cœlestium possessorem, ceu diuina tua mandata numquam prætergressum renuncies, immensam iudiciorum tuorum, ô Bone, profunditatem laudamus.

In Deiparam.

Vt refugij murum, consummatam animarum salutem, & bonorum cornu copiam te, Virgo, nacti sumus: in afflictionibus de lumine tuo semper lætamur: nunc quoque, ô Domina, à doloribus & periculis nos eripe. Ipse solus existis. *Sequentes etiam Æ ies recitant.*

Nihil matre ad compassionem facilius, nihil magis patre affligitur: eorum namque viscera conturbantur, si quando pueros ad sepulchrum præmittunt. Quo doloris aculeo transfiguntur eorum corda, maximè si pueri iam verba perfecta effari inceperint, & balbutientis recordentur eorum loquelæ cum cantico, Alleluia?

Sæpius etiam è monumentorum aduerso vbera pulsantes eiulant. Fili mi, puer dulcissime, quid loquatur mater non attendis? en vterus qui te portauit, quare non vt prius loqueris, sed desistis nobiscum voce persoluere, Alleluia.

Deus, ô Deus, qui me vocasti, esto nũc domus meæ solamen, ingens namque illam planctus occupauit: cumque me vnigenitum haberent, in me omnium oculi conuertebantur. Sed tu Virginis vtero natus, matris meæ viscera solare, æstumque cordis paterni refrigera; per quem nunc auditur, Allel.

Breuicul. Cum Sãctis requiem præbe.

Canticum 7. Hebræorum pueri.

In saluandorum libro, vt humanus & misericors, puerum tuum describe, vt potentia gloriæ tuæ lætatus concinat: Benedictus es Deus patrum nostrorũ.

Vultus tui splendore fidelem puerum tuum, ô Verbum, illustra: & immatura ætate raptum, concinere tibi concede, Domine: Benedictus es Deus patrum nostrorum.

Ὠδὴ, ϛ. Τὴν δέησιν ἐκ.

Ὡς νήπιον ἐπὶ φάτνης ἐτέθης, καὶ ἀγκάλαις ἐπεδόθης πρεσβύτου, ὁ βρεφουργῶν ἐν κοιλίᾳ τὰ βρέφη, καὶ πρὸ τοῦ φθάσαι τελείαν εἰς αὔξησιν, μετάγεις τοῦτο πρὸς ζωήν. διὸ εὐχαρίστως σε δοξάζομεν.

Ἐβόας τοῖς ἀποστόλοις· ἄφετε τὰ παιδία πρός με ἔρχεσθαι, λόγε. ἡ γὰρ ἐμὴ βασιλεία τοῖς οὕτω γεγεννημένοις ὑπάρχει τὸ φρόνημα. τὸ νήπιον οὖν πρὸς σε μεταστὰν, τοῦ φωτός σου ἀξίωσον.

Ἐστέρησας ἀγαθῶν ἐπιγείων τὸ σὸν βρέφος, ἵνα τῶν οὐρανίων σου ἀγαθῶν τοῦτο μέτοχον δείξῃς μὴ παραβάντα τὸ θεῖον σου πρόσταγμα. δοξάζομέν σου ἀγαθὲ τῶν κριμάτων τὸ βάθος τὸ ἄπειρον.

Θεοτόκιον.

Ὡς τεῖχος καταφυγῆς κεκτήμεθα, καὶ ψυχῶν σε παντελῆ σωτηρίαν, καὶ πλουτισμὸν ἐν ταῖς θλίψεσι κόρη, καὶ τῷ φωτί σου ἀεὶ ἀγαλλόμεθα, ὦ δέσποινα, καὶ νῦν ἡμᾶς ἐκ παθῶν καὶ κινδύνων διάσωσον. Αὐτὸς μόνος ὑπάρ.

Καὶ τοὺς παρόντας οἴκους.

Οὐδέν ἐστι μητρὸς συμπαθέστερον, οὐδὲν ἐστὶ πατρὸς ἀθλιώτερον. τὰ γὰρ σπλάγχνα αὐτῶν συνταράττονται, ὅταν νήπιον ἔνθα προπέμπωσι. μέγα δὲ κέντρον ὅπερ ἔχουσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν διὰ τὰ παιδία, μάλιστα ἐὰν ὦσιν ἄρτι λαλοῦντα· ἐνθυμούμενοι λόγους αὐτῶν μετ' ᾠδῆς, ἀλληλούϊα.

Πολλάκις γὰρ τοῦ μνήματος ἔμπροσθεν τοὺς μαζοὺς συγκροτοῦσι, καὶ λέγουσιν· ὦ υἱέ μου καὶ τέκνον γλυκύτατον, οὐκ ἀκούεις μητρός σου τί φθέγγεται; ἰδοὺ καὶ ἡ γαστὴρ ἡ βαστάσασά σε, διὰ τί οὐ λαλεῖς, ὡς ἐλάλεις ἡμῖν· ἀλλ' οὕτω σιγᾷς τὸ λαλεῖν μεθ' ἡμῶν, ἀλληλούϊα.

Ὁ θεὸς, ὁ θεὸς, ὁ καλέσας με, παραμύθια γενοῦ νῦν τῷ οἴκῳ μου· πένθος γὰρ μέγα συνέβη αὐτοῖς· εἰς ἐμὲ γὰρ ἠτένιζον ἅπαντες, μονογενῆ με οὕτω ἔχοντες. ἀλλ' αὐτὸς ὁ τεχθεὶς ἐκ μήτρας παρθένου, τῆς μητρός μου τὰ σπλάγχνα διάψυξον, καὶ δρόσισον καρδίας πατρὸς δι' οὗ, ἀλληλούϊα.

Κοντάκιον Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνά.

Ὠδὴ ζ. Παῖδες ἑβραίων.

Γράψον ἐν βίβλῳ σωζομένων, ὡς φιλάνθρωπος οἰκτίρμων, τὸ σὸν βρέφος. ἵνα χαῖρον βοᾷ τῷ κράτει τῆς σῆς δόξης. εὐλογητὸς εἶ.

Αἴγλῃ τοῦ σοῦ, λόγε, προσώπου καταλάμπρυνον τὸ βρέφος τὸ σὸν, πιστῶς μεταστὰν νῦν πρὸς σὲ ἀώρῳ ἡλικίᾳ, καὶ μελῳδεῖν σοι κύριε ὁ θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Θλίψεως αἴτιος ἐδείχθη τοῖς ποθοῦσί σε νυνὶ ὁ χωρισμός σου, ἀλλὰ σὺ ἀληθῶς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης κληρονόμος γέγονας, νήπιον, τὴν ζωὴν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεοτόκιον.

Ἰδὲ τὴν θλῖψίν μου, πάναγνε, ἣν ἐπήγαγε τὸ πλῆθος τῶν κακῶν μου, καὶ πρὸ τοῦ ἀπελθεῖν διάλυξίν μοι δίδου, ταῖς μητρικαῖς δεήσεσιν ἱλεοῦσθαί μοι τὸν Θεόν.

Ὠδὴ η'. Ἑπταπλασίως.

Τοῖς Ἀβραὰμ ἐν κόλποις σε, ἐν σκηναῖς ἀναπαύσεως, ἔνθα ἡ χαρὰ ἡ τῶν ἑορταζόντων πάντων, ἐν τόποις αἰνέσεως, ἔνθα τὸ ὕδωρ ἐστὶ τὸ ζῶν, κατάξαι σε Χριστὸς ὁ δι' ἡμᾶς νηπιάσας, ἀκαταπαύστως αὐτῷ ἀναβοῶντας. ἱερεῖς αἰνεῖτε, λαοὶ ὑπερυψοῦτε.

Λύπης ἡμῖν πολλαπλῆς καὶ δακρύων ἀειμνήστων ὁ χωρισμός, ὦ ἀληθῶς γεγένηται. πρὸ τοῦ γάρ σε γεύσασθαι τῶν ἐν τῷ βίῳ ἡδέων τερπνῶν, ἔλιπες τὴν γῆν, καὶ γεννήτορας τοὺς κολπούς. ἀλλ' οὖν τοῦ Ἀβραὰμ σε ὑπεδέξαντο κόλποι, ὡς νήπιον καὶ πάσης ἀμόλυντον κηλῖδος.

Τί με πενθεῖτε νήπιον μεταστάντα, ἐκ νέων, κράζει ἀοράτως· οὐ γὰρ πέλω κλαυθμοῦ, νηπίοις γὰρ ὥρισται ἡ τῶν δικαίων πάντων χαρὰ ἀξία δακρύων μὴ πεποιηκόσι ἔργα. Χριστῷ γὰρ μελῳδοῦσιν. ἱερεῖς αἰνεῖτε.

Θεοτόκιον.

Εἰς τὴν ἐμὴν βοήθειαν, Θεοτόκε, ἀνάστηθι, πρόσχες τῇ ἱκεσίᾳ τῇ ἐμῇ καὶ ῥῦσαί με δίκης κατακρίσεως, τῆς χαλεπῆς ἐξετάσεως, σκότους καὶ πυρός, καὶ τοῦ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων, δαιμόνων ἐπηρείας, ἀπὸ πάσης αἰκίας, ἐλπὶς ἀπηλπισμένων, ζωὴ ἀπεγνωσμένων.

Ὠδὴ θ'. Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ.

Χριστὲ ὁ νηπιάσας δίχα τροπῆς, καὶ σταυρῷ ὁμιλήσας θελήματι, καὶ μητρικῶν πόνων τῆς τεκούσης σε κατιδών, τὴν ἀθυμίαν κούφισον, καὶ τὴν ἀλγηδόνα τὴν χαλεπὴν νηπίου τοῦ θανόντος πιστῶς τῶν γεννητόρων· ἵνα δοξάζωμεν τὸ κράτος σου.

Ἐνετείλω ἐξ ὕψους παμβασιλεῦ, καὶ λαβὼν τὸν μακάριον νήπιον, ὡς καθαρόν, διασώσας, στρουθίον, πρὸς καλιὰς ἐπουρανίους ἐσκήνωσας. τούτου οὖν παγίδων πολλῶν τὸ πνεῦμα καὶ δικαίων τοῖς πνεύμασι συνάψας, καταξίωσον τῆς βασιλείας σου.

Tuis causa, amore te prosequentibus, discessus tuus extitit: quamuis gaudio & lætitia perfruaris, hæres enim, ô puer, æternæ vitæ factus es.

In Deiparam.

Respice afflictionem peccatorum meorum copia in me ingruentem, & priusquam vita fungar, solamen hoc mihi præbe, vt maternis tuis precibus mihi fiat Deus propitius.

Canticum octauum. Septuplicem.

In Abrahæ sinu, in quietis tabernaculis, vbi festum perpetuum agentium est gaudium, in amœnitatis locis, vnde vitæ fluenta emanant, collocet te Christus infans factus propter nos indesinenter ipsi clamantes: Sacerdotes celebrate, populi superexaltate.

Doloris & lachrymarum iugiter renouãdarum causa nobis discessus tuus verè factus est. nondum enim huius vitæ iucundis quibusque degustatis, terram, parentumque tuorum sinus reliquisti: verum vt infantem, & ab omni peccati macula immunem Abraham te sinus suscepit.

Quid me mortuum lugetis? (tacite puer iacens exclamat) non enim luctus sum materies & causa. Pueris siquidem lachrymis facinora nulla perpetrantibus, iustorum omnium gaudium designatur, vbi Christo concinunt, Sacerdotes celebrate, populi collaudate.

In Deiparam.

Exurge in auxilium meum, ô Deipara, attende deprecationi meæ, & à timenda condemnatione, ab examine periculoso, à tenebris & igne, à dentium stridore, dæmonum molestiis, & omni calamitate eripe me, desperatorum spes, proiectorum vita.

Canticum nonum. Super hoc obstupuit.

Christe, qui absque tui mutatione, infans factus es, & crucem sponte passus maternos genitricis tuæ dolores attenta mente perspexisti, fidelium pueri huius mortui parentum tristitiam animique dolorem deleni: vt potestatem tuam celebremus.

Mandasti ex alto, omnium Rex, & beatum puerum velut mundum passerculum ad cœlestes nidulos multiplicibus laqueis ereptum transtulisti, huius etiam spiritum iustorum spiritibus adiunctum, regno tuo perfrui concede.

Nihil promeritis infantibus cœlos incolere concedis, Verbum Dei, sic enim tibi complacuit, ô Bone; dolorem itaque tempera parentum, quibus facturam tuam, puerum nempe ad te profectum annumeras, vt perfectè misericors, & humanus.

In Deiparam.

Cordis oculum, ad te maternam authoritatem erga Filium sortitam, dirigo: te namque cuncti celebrant, Purissima, animæ vulnera compone, ad pœnitentiæ crepúsculum excita me, Virgo, & tuo lumine illustra.

Collecta minor dicitur, & Amandatorium.

Nunc quieui & inueni.

Ad Laudes, Versus. Tonus obliquus 4.

O rem mirandam!

Quis non lugeat, fili mi, lugubrem tuum ex hac vita discessum, quo infans adhuc immaturus è maternis amplexibus auicula velocior euolasti, & ad omnium conditorem confugisti? O Fili, quis non lugeat, si rosa iucundiorem vultus tui speciem, nunc vero facile marcescentem conspiciat?

Quis non suspiret, Fili mi, & cum eiulatu corporis tui decorem morumque tuorum venustatem non defleat? velut enim nauis nullo sui relicto vestigio, ita velociter ex oculis nostris elapsus es. Adeste nunc mihi, amici, affines, & vicini, puerum ad tumulum deducentes, dicto vale, osculemur.

Mors pueris relaxatio est: vitæ siquidem huius malorum expertes visi sunt, & viuendi terminum attigerunt: cœlesti gaudio in Abraham sinibus exultant, sacrisque puerorum Sanctorum choris collætantur, sincerisque tripudiis festum agunt, quia à corruptione peccatis gaudente, liberi & puri euaserunt.

Gloria. *Tonus obliquus secundus.*

Antiqua ligni delibatio in Edem, vulnus Adam facta est, cum eructato veneno, serpens mortem genus omne hominum deuoraturam induxit: adueniens tamen Dominus dracone profligato requiem nobis est elargitus: ad eum itaque clamemus. Parce, Saluator, & eis quos è mundo euocasti, requiem concede.

Μηδὲν [illegible], [illegible] περιέψας τὴν οἴκησιν τῶν οὐρανῶν. οὕτω γὰρ ηὐδόκησας ἀγαθέ, [illegible] ἐπὶ τὰ σὰ [illegible] φιτήσαντα νῦν πρὸς σέ· τὸ ἄλγος τῶν γονέων αὐτὸς ἐπικουφίζων, ὡς πανοικτίρμων καὶ φιλάνθρωπος.

Θεοτοκίον.

Τὸ ὄμμα τῆς καρδίας διαπετάσας ἀτενίζω πρὸς σὲ τὴν μητρικὴν ἔχουσαν παῤῥησίαν πρὸς τὸν ἐκ σοῦ. σὲ γὰρ ὑμνοῦσι πανάγνε, ἴασαι τὰ πάθη μου τῆς ψυχῆς πρὸς ὄρθρον μετανοίας ἐξέγειρε με κόρη, καὶ τῷ φωτί σου καταλάμπρυνον.

Συναπτὴ μικρά, καὶ τὸ ἐξαποστειλάριον.

Νῦν ἀνεπαυσάμην καὶ εὗρον.

Εἰς τοὺς αἴνους στιχηρά, ἦχος πλαγίου δ'.

Ὢ τοῦ παραδόξου θαύματος.

Ὢ τίς μὴ θρηνήσει, τέκνον μου, τὴν ἐκ τοῦ βίου τούτου πανώδυρτόν σου μετάστασιν, ὅτι βρέφος ἄωρον ἐκ μητρικῶν ἀγκαλῶν νῦν ὥσπερ στρουθίον τάχος ἐπέτασας, καὶ πρὸς τὸν κτίστην τῶν πάντων καταπέφευγας· ὦ τέκνον, τίς μὴ θρηνήσει βλέπων σου τὸ ἐμφανὲς τοῦ προσώπου ὅλον μαραινόμενον, τὸ πρὶν ὡς ῥόδον τερπνόν;

Ὢ τίς μὴ στενάξει, τέκνον μου, καὶ ἐν κλαυθμῷ βοήσει τὴν πολλήν σου εὐπρέπειαν, καὶ τὴν ὡραιότητα τῆς πολιτείας σου; ὥσπερ γὰρ ναῦς ἴχνος οὐκ ἔχουσα, οὕτως ἀπέδυς ἐξ ὀφθαλμῶν τάχυ. δεῦτε οἱ φίλοι μου, συγγενεῖς, καὶ γείτονες, ἅμα ἐμοὶ τοῦτον ἀσπασώμεθα τάφῳ ἐκπέμποντες.

Θάνατος νηπίοις ἄνεσις. τῶν γὰρ τοῦ βίου κακῶν ἀνεπίδεκτα ὤφθησαν, καὶ πρὸς λῆξιν ἔφθασαν, καὶ χαρὰν ἐπουράνιον. τοῦ Ἀβραὰμ τοῖς κόλποις ἀγάλλονται, καὶ τῶν νηπίων ἁγίων θείων χορῶν νῦν συνευφραίνονται, καὶ πιστῶς χορεύουσιν ὅτι φθορᾶς τῆς φιλαμαρτήμονος καθαροὶ ἀπεδήμησαν.

Δόξα. ἦχος πλαγίου β'.

Ἄλγος τῷ Ἀδὰμ ἐχρημάτισεν ἡ τοῦ ξύλου ἀπόγευσις πάλαι ἐν Ἐδέμ, ὅτε ὄφις ἰὸν ἐξηρεύξατο. δι' αὐτοῦ γὰρ εἰσῆλθεν ὁ θάνατος παμφάγος κατεσθίων τὸν ἄνθρωπον. ἀλλ' ἐλθὼν ὁ δεσπότης καθεῖλε τὸν δράκοντα, καὶ ἀνάπαυσιν ἡμῖν ἐδωρήσατο. πρὸς αὐτὸν οὖν βοήσωμεν. φεῖσαι, σωτήρ, καὶ οὓς προσελάβου μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Μεταβολὴ τῶν θλιβομένων, ἀπαλλαγὴ τῶν ἀσθενούντων ὑπάρχουσα, Θεοτόκε παρθένε, σῶζε πόλιν καὶ λαόν, τῶν πολεμουμένων ἡ εἰρήνη, τῶν χειμαζομένων ἡ γαλήνη, ἡ μόνη προστασία τῶν πιστῶν.

Τὰ λοιπὰ τῆς ἀκολουθίας, καὶ ἀπόλυσις.

Et nunc. *In Deiparam.*

Deipara virgo, afflictorum solamen, infirmorum salus, bellis oppressorum securitas, fluctuantium tranquillitas, sola fidelium protectio, ciuitatem populumque serua.

Reliqua officij persoluuntur: & fit dimissio.

VARIÆ LECTIONES

In Canonem funereum pro puero mortuo.

Κανὼν ἀναπαύσιμος.) Canonem quidem hunc in vllo MS. non legi: occurrat licet in Cryptoferratensi Bessarionis oratio illi adiungenda

Εὐχὴ ἐπὶ τελευτήσαντος νηπίου.

Ὁ φυλάττων τὰ νήπια κύριε ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἐν τῷ δὲ μέλλοντι διὰ τὸ τῆς γνώμης ἁπλοῦν καὶ ἀκίβδηλον τοὺς Ἀβρααμιαίους κόλπους ἀποπληρῶν, καὶ φωτεινοῖς τόποις καταπαύων ἐν οἷς αὐλίζεται τῶν δικαίων τὰ πνεύματα· πρόσδεξαι ἐν εἰρήνῃ καὶ τοῦ δούλου σου, τοῦ δεῖνος, τὴν ψυχήν· αὐτὸς γὰρ εἶπας τῶν τοιούτων εἶναι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἐκφώνως. Ὅτι σοῦ μόνου ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα.

Oratio pro infante mortuo.

Domine qui in sæculo hoc pueros custodis, illisque in futuro propter mentis simplicitatem & inculpatum statum Abraham sinus reples, & in splendidis locis quæ iustorum spiritus incolunt illos facis inhabitare: animam quoque serui tui N. in pace suscipe: Ipse namque dixisti, talium esse cœlorum regnum.

Exclamando. Quia tui solius est regnum, & virtus, & gloria, &c.

a ## ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΙ ΣΥΜΒΗ ΤΙ μιαρὸν ὁτιδήποτε ἐμπεσεῖν εἰς φρέαρ ὕδατος.

b Χρὴ πρῶτον ἐξαντλῆσαι ἐκ τοῦ φρέατος, κάδδους τεσσαράκοντα· καὶ λαβόντας ἐκχεῖν ἔξω. εἶτα ἅψας· Ὁ ἱερεὺς κηρούς. Καὶ λαβὼν θυμιατὸν θυμιᾷ κύκλῳ τοῦ φρέατος. εἶτα. Βάλλει ὕδωρ τῶν ἁγίων θεοφανείων, σταυροειδῶς, ἐκ τρίτου. Καὶ οὕτω σταθεὶς κατ᾽ ἀνατολάς. Ἐπεύχεται λέγων.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ πάντα καλὰ λίαν ποιήσας, ὁ καθαρίζων ἐν ὀνόματί σου πάντα μολυσμόν, καὶ ἀκαθαρσίαν· ὁ μετασκευάσας

ORDO SOLITVS OBSERVARI, SI CONtigerit aliquod execrandum qualecumque illud sit, in aquæ puteum incidere.

Oportet primum è puteo, situlas quadraginta exhauriri. Iisque foras effusis: Accendit Sacerdos cereos. Et accepto thuribulo, per gyrum putei suffumigat: deinde. Ter sanctorum Theophaniorum aquam cruciformiter, in puteum immittit. Atque ita stans, & ad Orientem versus, precatur hoc pacto.

Dominum precemur.

Domine Deus virtutum, qui cuncta valde bona condidisti, qui in nomine tuo fœditatem & immunditiam omnem expurgas, & immuta-

cuncta sanctificas: ipse nunc Domine, in præsenti hora per signum crucis tuæ adsis, & puteum ex contracta ab eo immunditia, ob abominandum quippiam vel insectum in eum incidens, nostræ mentis imperfectioni & cogitationum infirmitati acquiescens purifica, nec nos quæ valde bona sunt minime capientes condemnes, quin potius ab omni carnis & spiritus colluuie emunda, & aquam sancto tuo Spiritu sanctifica. Quia tu es sanctificatio nostra, & tibi gloriam referimus; Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ἁγιάζων τὰ πάντα· αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ἐπίφανον ἐπὶ τῆς παρούσης ὥρας, διὰ τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ σου· καὶ καθάρισον τὸ φρέαρ τοῦτο ἐκ τῆς διμεθείσης ἐν αὐτῷ ἀκαθαρσίας, καὶ ἐκ τοῦ ἐμπεπτωκότος ἐν αὐτῷ μυσαροῦ, ἢ κνωδάλου, συγκαταβαίνων τῷ ἀτελεῖ τῆς διανοίας ἡμῶν, καὶ τῇ ἀσθενείᾳ τῶν λογισμῶν, καὶ μὴ κατακρίνῃς ἡμᾶς τὰ καλὰ λίαν μὴ χωροῦντας· ἀλλὰ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος· καὶ ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Dominum precemur.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

DEus magnus & mirabilis, qui ineffabili tua bonitate, & locuplete prouidentia vitam hominum moderaris, & mundana nobis elargiris bona: qui Moysis tempore, amaram aquam in suauitatem transmutasti, & alias noxias sub Elisæo sale sanasti, qui Apostolo tuo per visum nihil commune aut immundum reputare sanxisti: ipse benigne Domine per sanctæ crucis signum aquam hanc ab omni colluuie expurga, & vt impolluta, & sine sorde sit, omnibus ex ea sumentibus, illam Spiritu sancto tuo sanctifica. Quia tu es Deus noster, benedicens & sanctificans cuncta: & tibi gloriam referimus; Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ὉΘεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστός, ὁ ἀνεκδιηγήτῳ ἀγαθότητι καὶ πλουσίᾳ προνοίᾳ διοικῶν τὴν τῶν ἀνθρώπων ζωήν, ὁ καὶ τὰ ἐγκόσμια ἡμῖν δωρησάμενος ἀγαθά· σὺ ὁ τὸ πικρὸν ὕδωρ ἐπὶ Μωσέως τῷ λαῷ εἰς γλυκύτητα μεταποιήσας, καὶ τὰ βλαβερὰ ὕδατα ἐπὶ Ἐλισσαίου ἅλατι θεραπεύσας. ὁ τῷ ἀποστόλῳ σου Πέτρῳ δι' ὀπτασίας νομοθετήσας, μηδὲν ἡγεῖσθαι κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον, αὐτὸς δέσποτα φιλάνθρωπε καθάρισον τὸ ὕδωρ τοῦτο, διὰ τῆς σημειώσεως τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ σου, ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ, καὶ ἁγίασον αὐτὸ τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ τοῖς ἐξ αὐτοῦ μεταλαμβάνουσιν [illegible]. Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Τάξις γινομένη.) Cryptoferrat. Bessarionis legit. [illegible] Ὁ θεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστός, vt supra. *Oratio in execrandum aliquod quod in puteum inciderit. Quadraginta cados è puteo necesse est haurire, & effundere: atque ita aquam in Theophaniis benedictam in crucis modum ter immittere, tum cereos accendere, & circum circa thus adolere, & hoc pacto precari.* Deus magne & mirabilis, &c. Illius orationis exclamatio in eodem codice est Ἴασις ἡμῶν, ἁγιασμὸς ὑπάρχεις Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν. καὶ τὰ λ. Medela namque nostra, & sanctificatio nostra existis, Christe Deus noster: & tibi gloriam, &c.

Barberinum S. Marci ſcribit.

Εὐχὴ ἁγιάζουσα ὕδωρ, εἴτε ἐν φρέατι, εἴτε ἐν λάκκῳ, ἐμπεσόντος ἀκαθάρτου, ἢ θηρίου, ἢ οἵου δή ποτε πράγματος.

Ἐκφωνεῖ λέγων.

ΥΠεράγιε ἅμα υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ἐπίβλεψον ἐπὶ ὕδατα ταῦτα εὐμενεῖ ὀφθαλμῷ, καὶ ἱλέῳ, καὶ γαληνῷ βλέμματι· καὶ ἀπόφηνε ἁγιασμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων. σὺ γὰρ ἅγιε καὶ ὑπεράγιε ἐν τῇ καταβολῇ τῆς κοσμοποιΐας τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐπιφέρεσθαι πεποίηκας εἰς ζωογονίαν τῶν ἀνθρώπων. σὺ καὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐξήγαγες ἐκ τῆς Αἰγυπτιακῆς δυναστείας, καὶ τῆς θαλάσσης τῆς ἐρυθρᾶς διήγαγες, εἰς τὸν Μωσῆν βαπτίσας, τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ῥύπου ἀπήλλαξας· καὶ πάντας προσέταξας διὰ Μωσέως ὕδατι καθαρίζεσθαι. διὸ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομέν σε δέσποτα, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὰ ὕδατα ταῦτα, καὶ ἁγίασον αὐτά. σὺ γὰρ τὸν Ἰορδάνην καθηγίασας, καὶ τῶν οὐρανῶν τὰς δυνάμεις ἐστερέωσας, καὶ πάντα τὰ βάθη ἐξερεύνησας, καὶ τῇ χειρὶ συνέχεις τὰ πάντα, καὶ πληροῖς ἁγιασμοῦ δημιουργὲ Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ αἰτούμεθά σε καὶ δεόμεθά σου, ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὰ ὕδατα ταῦτα, καὶ ἁγίασαι ταῦτα τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ καθάρισαι αὐτὰ ἀπὸ παντὸς ῥύπου καὶ πάσης ἀκαθαρσίας· ἵνα πάντες οἱ ἀρυόμενοι ἐξ αὐτῶν, εἴτε διὰ πόσεως, εἴτε διὰ οἵας δή ποτε χρήσεως, ἔχοιεν αὐτὸ εἰς εὐεργεσίαν ψυχῶν καὶ σωμάτων διὰ τῆς σῆς φιλανθρωπίας. ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Oratio ad benedicendam aquam, ſiue in puteo, ſiue in ciſterna: cum immundum quippiam, ſiue animal, aut quodcumque aliud in eam inciderit.

Exclamat dicens.

QVi cum Filio, & ſancto Spiritu ſuper omnia ſanctus exiſtis, benigno ſuper aquas iſtas oculo reſpice, & propitio ſerenoque vultu animarum corporumque ſanctificationem illas fieri declara. Tu enim ſancte, & ſuper omnia ſancte in hominum propagationem Spiritum ſanctum tuum ſuper aquas ferri in mundani opificii exordio feciſti. Tu & Iſraël ex Ægyptiaca tyrannide eduxiſti, & per mare rubrum traductum per Moyſen baptizaſti, & ab Ægyptiacis ſordibus expiaſti, cunctoſque Moyſi voce aqua expurgari ſanxiſti. Idcirco rogamus precamurque te Domine, in aquas iſtas reſpice, illaſque ſanctifica. Tu namque Iordanem ſanctificaſti, & cœlorum virtutes firmaſti, omniaque profunda ſcrutatus es; & manu cuncta contines, & ſanctitate reples, opifex Chriſte, Deus noſter, petimus te, & rogamus te, reſpice ſuper aquas iſtas, & ſancti tui Spiritus virtute illas ſanctifica, & ab omni ſorde & omni immunditia expurga: vt omnes ſiue ad potum ſiue ad quemlibet alium vſum haurientes, per tuam humanitatem illas in animarum & corporum vſum habeant. Quia tu es ſanctificatio animarum & corporum noſtrorum: & tibi gloriam.

Barberinum autem ſecundum ita legit.

Εὐχὴ εἰς φρέαρ μιανθὲν, καὶ εἰς ὕδωρ.

ΧΡὴ πρῶτον ἀντλῆσαι ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ φρέατος κάδους μ΄. καὶ εἶθ᾽ οὕτω βάλλει ὕδωρ ἐκ τῶν ἁγίων θεοφανείων· καὶ μετὰ τοῦτο θυμιᾷ πέριξ τοῦ φρέατος, καὶ ποιοῦντος τοῦ διακόνου τὴν συναπτὴν ταύτην.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.

Oratio in puteum contaminatum & pollutum, nec non in eius aquam.

OPortet primum ex aqua putei ſitulas quadraginta hauriri: mox aqua Theophaniorum iniecta, circa putei gyrum ſuffumigat Sacerdos: & Diaconus ſequentem collectam pronunciat.

In pace Dominum precemur.

Pro ſuperna pace.

Vt virtute, operatione, & aduentu sancti Spiritus aquæ istæ sanctificentur: Dominum precemur.

Vt Dominus Deus noster ad nos benedictionem Iordanis mittat, & aquas istas sanctificet: Dominum.

Vt fons incorruptionis, & sanctitatis donum euadant: Dominum.

Pro haurientibus & assumentibus in animarum & corporum sanctificationem: Dominum. Vt nos liberemur. Suscipe.

Sanctissimæ. *Sacerdos dicit orationem.*

Deus Deus noster, qui amaram aquam in suauitatem transmutasti, & noxiis aliis aquis Elisæi tempore remedium dedisti, & immaculata tua apparitione Iordanis fluenta sanctificasti: ipse quoque nunc aquam istam ope & aduentu sancti Spiritus sanctifica, Spiritus tuus sanctus super nos adueniat, & habitet in aquis istis sicut primum habitauit: aduentantium quoque sordes cura, & in cœleste tuum regnum infer. Quia tu es benedictus Deus noster: & tibi gloriam.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι [illegible] δυνάμει καὶ τῇ ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ καταπεμφθῆναι κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἁγιάσαι τὰ ὕδατα ταῦτα· τοῦ κυρίου.

Ὑπὲρ τοῦ ἀναδειχθῆναι αὐτὰ πηγὴν ἀφθαρσίας, καὶ ἁγιασμοῦ δῶρον· τοῦ κυρίου.

Ὑπὲρ τῶν ἀντλούντων καὶ ἀρυομένων εἰς ἁγιασμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων· τοῦ κυρίου. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς. Ἀντιλαβοῦ.

Τῆς παναγίας. Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Ὁ θεὸς, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸ πικρὸν ὕδωρ εἰς γλυκύτητα μεταποιήσας, καὶ τὰ [illegible] ὕδατα ἐπὶ Ἐλισσαίου θεραπεύσας, καὶ τὰ Ἰορδάνια ῥεῖθρα ἁγιάσας τῇ ἀχράντῳ σου ἐπιφανείᾳ· αὐτὸς καὶ νῦν τὸ ὕδωρ τοῦτο ἁγίασον τῇ ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ ἐλθέτω τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κατασκηνωσάτω ἐν τῷ ὕδατι τούτῳ ὥσπερ κατεσκήνωσε τὸ πρῶτον, καὶ τοὺς ῥύπους τῶν προσερχομένων ἴασαι, καὶ εἰσάγαγε αὐτοὺς εἰς τὴν οὐράνιον σου βασιλείαν. Ὅτι εὐλογητὸς ὑπάρχεις ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

IN ORDINEM FIERI SOLITVM SI QVID IMMVNDUM &c. Notæ.

1 Τάξις γινομένη εἰ μιαρ[illegible].] Longe semper abfuerunt Græci (quamuis superstitiosi cultus notam, in Arcudianum Euchologium deblaterans, illis inurere conetur Catuminianus) vt cum Hebræis credant puteos, vasa, cibos, ex animalis immundi illapsu, vel attactu, immunda pollutaque reddi; atque ita ad fictilia confringenda, & alia quæcumque defricanda, aqua eluenda, igne purganda, iuxta Leuitici præscriptum cap. 11. & 15. ex vana & superflua legis obseruantia se teneri existiment. Licet namque aliqua cum veteri Hebræorum ritu, communia nobis reliquerint Apostoli, qui *Testamenti veteris ita decreta distinxerunt*, ait Leo magnus serm. 2. de ieiunio septimi mensis, *vt quædam ex eis sicut erant condita Euangelicæ eruditioni profutura decerperent, & quæ dudum fuerant consuetudinis Iudaicæ fierent obseruantia Christianæ*: non ex Mosaicæ tamen legis obseruandæ necessitate, sed ex Euangelicæ tolerantiæ ad infirmitatem humanam condescensu puteum, ob illapsum mortuumue in illo animal, orationibus & aqua lustrali Ecclesia permittit expiandum, non quia legaliter pollutum, sed cum à quibusdam velut nefandis, nihil tamen quandoque noxium aut periculosum secum deferentibus cogitatio sensusque hominis abhorreat, illi sua industria benedictionisque cura medendum indicauit Ecclesia. ἔστι γὰρ πολλὰ τῶν πραγμάτων, inquit Chrysostomus Catechesi ad illuminandos, ἃ φύσει μὲν οὐκ ἔστιν ἀκάθαρτα, ἀπὸ δὲ τῆς ἀσθενείας τῆς [illegible] γίνεται. [illegible] *Nam multæ res sunt, quæ natura quidem non sunt immundæ, sed imbecillitate conscientiæ efficiuntur immundæ. Vt namque in pueris contingit, vt personæ cæteraque larvarum genera natura quidem metum non incutiunt, illis tamen formidabiles conspiciuntur esse, idque imbecillitate naturæ contuentium: ad eum modum in his, puta si mortuum corpus contingatur; id suapte conditione immundum non est, verum si pusillanimi occurrit conscientiæ, iam reddit immundum eum qui contigit*: Proptereaque sanctificari creaturam Dei per verbum Dei & Orationem scribit Paulus 1. ad Tim. cap. 4. id est vt Chrysostomus explicat, purificari per signi crucis virtutem, & Ecclesiæ inuocationem. Atque ideo quamuis nihil pollutum & immundum in iis, quæ Deus creauit valde bona, fateantur Græci, tamen cum, velut & plerique alij, suspiciosæ sint conscientiæ vel potius phantasiæ, vt ab animalibus impuris attacta, impura & inte-

&c

cta quoque reputent, maxime si excrementum, reliquias, tetrumve afflatum post se reliquerint: ne propter cogitandi iudicandive debilitatem, τῷ ἀπολῦ τῆς διανοίας, καὶ τῷ ἀσθενείᾳ τῶν λογισμῶν, vt ipsi eloquuntur, & dæmone insidiante κατὰ μεθοδείαν τοῦ διαβόλου, (ita loquitur Oratio super tritico contaminato) immunda, impura, & execranda penitus, semper reputent; expurgationibus, puta aquæ exhaustu, vasorum ablutione, & demum expiatoriis & Orationibus subuenit Ecclesia: & ipse Sacerdos qui ea benedixit & aquis lustralibus incensove thure expiauit, prior nauseæ reliquias tollendæ, ex eis aliquid delibat: & de cætero Ecclesiæ benedictione cuncta sana, & à periculo aliena censenda exemplo suo fore confirmat.

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΙ ΣΥΜΒΗι ΤΙ μιαρὸν, ἢ ἀκάθαρτον, προσφάτως ἐμπεσεῖν εἰς ἀγγεῖον οἴνου, ἢ ἐλαίου, ἢ μέλιτος, ἢ ἄλλου τινός.

a Χρὴ τὸ ἐμπεσὸν ἀκάθαρτον, παραχρῆμα αἴρεσθαι, καὶ ῥίπτεσθαι ἔξω. Καὶ εἰς ἕτερον ἀγγεῖον, βαλεῖν τὸν οἶνον, ἢ τὸ ἔλαιον· τὸ δὲ κενωθὲν ἀγγεῖον πλύνεσθαι ἔσωθεν, καὶ ἔξωθεν. Καὶ τὸν ἱερέα λαβόντα θυμιατὸν, θυμιάσαι τὸ πλυθὲν ἀγγεῖον ἔσωθεν· καὶ βαλεῖν ἐν αὐτῷ ὕδωρ ἀπὸ τῶν ἁγίων θεοφανείων, ποιοῦντα σταυροῦ b τύπον. Εἶτα, βαλεῖν ἐν αὐτῷ τὸν οἶνον ἢ τὸ ἔλαιον, καὶ θυμιάσαντα ἐπεύχεσθαι οὕτως.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

c Ἅγιε Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τῇ σῇ εὐσπλάγχνῳ ἐπιδημίᾳ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν τοῦ ἐχθροῦ καταργήσας. ὁ διαστειλάμενος μὴ τὰ εἰσπορευόμενα κοινοῦν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ πάντα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαροῖς· ὁ διὰ τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς τοῦ σοῦ ἀποστόλου διδάξας ἡμᾶς πάντα τὰ ἀπὸ σοῦ κτισθέντα καλὰ εἶναι πιστεύειν, καὶ μηδὲν ἡγεῖσθαι ἀπόβλητον διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς παρὰ σοὶ ἐντεύξεως ἁγιαζόμενα. αὐτὸς εὐλόγησον τὸν οἶνον τοῦτον, ἢ τὸ ἔλαιον, τῇ σῇ χάριτι διὰ τῆς ἐπιχύσεως τοῦ ἁγίου ὕδατος, καὶ πάντα μολυσμὸν ἢ δισταγμὸν, ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ ἐμπεσόντος ἑρπετοῦ κατὰ μεθοδείαν τοῦ πονηροῦ ἀπέλασον ἐκ τῆς διανοίας τῶν δούλων σου. Εἰς τὸ γενέσθαι πᾶσι τοῖς χριομένοις αὐτῷ εἰς εὐφροσύνην, διδοὺς πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτοῦ μεταλαμβάνουσιν ἐν ἁγιασμῷ καὶ ἐν καθαρᾷ συνειδήσει προσιέναι τοῖς ἀχράντοις σου μυστηρίοις.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. d Εἶτα ἀπογεύεται πρῶτον ὁ ἱερεὺς ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἀποδίδωσι καὶ τοῖς τοῦ οἴκου κυ-

ORDO SERVARI SOLITVS SI CONTIgerit aliquid execrandum aut immundum in vini, olei, aut mellis, aut alterius cuiuscumque vas nuper incidisse.

Impurum illud quod incidit confestim tolli oportet, & foras proyci. Et in aliud vas, Vinum aut oleum mitti: Euacuatum autem vas, intus & foris ablui: Sacerdotem vero thuribulo accepto ablutum vas intus perfumigare: Et ter crucis efformato signo, sanctorum Theophaniorum aquam in illud mittere necesse est: Tum vero vinum vel oleum. Et iterum thus adolentem, ita deprecari.

Dominum precemur.

Domine sancte Deus noster, qui benigno tuo aduentu omnem inimici immunditiem sustulisti, qui cibos hominis os subintrantes, communes aut coinquinatos non existimari, sed omnia mundis esse munda sanxisti, qui per Apostolum, tuæ vas electionis, cuncta à te condita bona esse docuisti, nihilque quod diuino tuo verbo, vel præsentia sanctificatum foret, pollutum esse centendum: ipse gratia tua vino huic (vel oleo) per aquæ sanctæ infusionem benedic: omnemque impuritatem, vel eius suspicionem & opinionem propter reptile, quod diaboli nequitia, in illud incidit ortam, à seruorum tuorum mente repelle: vt omnibus ex eo vngendis in lætitiam fiat, cunctisque ex eo percepturis in sanctitate & conscientia pura ad illibata mysteria tua concedas accedere.

Quia tu benedicis & sanctificas omnia: & tibi gloriam referimus, cũ principij experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Deinde primus ex eo degustat Sacerdos, tum familiæ dominis degustandũ tra-*

dit. Si vero quod incidit immundũ diutius in vini aut olei vase commoratum corrumpi contigerit: foras hæc effundi conuenit: nec quenquam ex olea aut vino delibare.

εἴσεις. Εἰ δὲ συμβῇ τὸ ἐμπεσὸν ἀκάθαρτον χρονίσαν ἐν τῷ ἀγγείῳ τοῦ οἴνου, ἢ τοῦ ἐλαίου σαπῆναι, χρὴ ἐκχέεσθαι ταῦτα, τὸν οἶνον, ἢ τὸ ἔλαιον. c καὶ μηδένα τούτων ἀπογεύεσθαι.

VARIÆ LECTIONES.

a Χρὴ τὸ ἐμπεσὸν ἀκάθαρτον.] Consentit his Cryptoferratense Falascæ codex, leui Syntaxeos immutatione excepta.

Barberinum autem numero 88. signatum hoc pacto legit.

Oportet immundum animal quod incidit confestim auferri, & extra proijci: & aliud vas interius exteriusque lauari: quibus peractis immittit (Sacerdos, sanctorum Theophaniorum aquam, faciens in vase cruces tres: & è vase polluto in aliud lotum, vinum vel oleum transfunditur: atque ita adhibitis cereis accensis in candelabris, dicit Sacerdos orationem.

Domine Deus noster qui tua secundum carnem, &c.

Χρὴ τὸ ἐμπεσὸν ἀκάθαρτον ἀπαίρεσθαι παραχρῆμα, καὶ ῥίπτεσθαι ἔξω, καὶ ἕτερον ἀγγεῖον πλύνεσθαι ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. καὶ μετὰ τοῦτο βάλλει ὕδωρ τῶν ἁγίων θεοφανείων ἐν τῷ ἀγγείῳ ποιῶν σταυροὺς τρεῖς. καὶ τότε μεταβάλλεται οἶνος ἢ ἔλαιον ἐκ τοῦ μιανθέντος ἀγγείου εἰς τὸ πλυθέν. καὶ εἴθ' οὕτως ἀνεχθῶσι μανουάλια μετὰ κηρῶν ἀπτομένων, καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν τῇ κατὰ σάρκα. Vt infra in secundo ab hinc officio.

b Καὶ θυμιάσαντα.) Ante verba hæc Cryptoferratense Falascæ scribit. τίθενται μανουάλια δύο σὺν κηρίοις ἀπτομένοις. Cryptoferratense Bessarionis legit χρὴ ἐκχεῖν τὸν οἶνον ἢ τὸ ἔλαιον ἐκ τοῦ μιανθέντος ἀγγείου, καὶ ἅψαι κηροὺς δύο καὶ θυμιᾶσαι, καὶ οὕτως ἐπεύχεσθαι τῷ ἀγγείῳ.

c Ἅγιε κύριε.) Orationum ordo mutatus est in Cryptoferratensi: prima namque scribit hanc: ὁ θεὸς ὁ μέγας Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν τῇ κατὰ σάρκα inferius legendam.

d Εἶτα ἀποχεῖται.) Addit Cryptoferratense citatum. καὶ ἐπιχεῖ ἐκ τοῦ ὕδατος τῶν ἁγίων θεοφανείων σταυροειδῶς τρεῖς ὡς μεταβληθῆναι ὧδε. ὁ ἱερεὺς ψάλλει τὸ τρισάγιον, καὶ λαμβάνει πρῶτος καὶ ἀπογεύεται ἐξ αὐτοῦ ἐμπροσθεν πάντων τῶν εὑρισκομένων. Cryptofer. aliud, καὶ ἐπιχεῖ αὐτὸ ἐκ τοῦ ὕδατος τῶν ἁγίων θεοφανείων τρεῖς σταυροειδῶς ἀπογεύεται πρῶτος ὁ ἱερεὺς τὸν οἶνον.

e Μηδένα τούτων ἀπογεύεσθαι.) Cryptoferratense. Μηδένα τὸ σύνολον ἐξ αὐτοῦ ἀπογεύεσθαι.

ORATIO SVPER vase coinquinato.

Illud lauari necesse est: & in modum crucis aqua sancta in illud idem immissâ, hanc orationem recitari.

Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui solus sanctus es: Vas hoc sanctificante tuo aduentu sanctum redde, & vt incoinquinatum sit in seruorum tuorum ministerio, illud expurga: & vt in Ecclesiis tuis sanctis in sanctitate preces iugiter offeramus, largire: vt á te vsquequaque custoditi, gloriam & cultum tibi referamus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΣΚΕΥΟΥΣ ΜΙΑΝΘΕΝΤΟΣ.

a Χρὴ αὐτὸ πλυνθῆναι. καὶ βαλλομένου a ἁγιάσματος σταυροειδῶς b λέγειν καὶ τὴν b εὐχὴν ταύτην.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ μόνος ἅγιος, ἁγίασον τὸ σκεῦος τοῦτο τῇ ἁγιαστικῇ σου ἐπιφοιτήσει, καὶ καθάρισον αὐτὸ, τοῦ εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τῶν δούλων σου ἀμίαντον· καὶ δὸς ἡμῖν πάντοτε ἐν ἁγιωσύνῃ προσεύχεσθαι ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις· ὅπως ὑπὸ σοῦ πάντοτε φυλαττόμενοι, δόξαν καὶ προσκύνησιν σοι ἀναπέμπωμεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

VARIÆ LECTIONES.

a Χρὴ αὐτὸ ἀποπλύνεσθαι.) Cryptoferratense Bessarionis legit: εἰ δὲ ἐν ἱερῷ σκεύει κατὰ ἱμάτιον μικρὸν· χρὴ, &c.
b Λέγει.) Idem γίνεται.

IN ORATIONEM SVPER VASE POLLVTO, Notæ.

1 Ἐπὶ σκεύους.] Vasa prophana, vel quoquo modo polluta, sacro ritu expiandi non fuit ab Ecclesia Latina alienum opus: in libro namque Sacramentorum Grimoldi occurrit: *Oratio super vasa in loco antiquo reperta: dum quis ea suis vsibus aptare desiderat.*

Omnipotens æterne Deus insere te officiis nostris, & hæc vascula arte fabricata Gentilium, sublimitatis tuæ potentia ita emundare digneris, vt omni immunditia depulsa sint tuis fidelibus tempore pacis atque tranquillitatis vtenda. Per. &c.

21 ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΣΙΤΟΥ ΜΙΑΝΘΕΝΤΟΣ, Η ΑΛΕΥΡΟΥ. ἢ εἴδους τινός.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν τῇ κατὰ σάρκα σου οἰκονομίᾳ διαστειλάμενος μὴ τὰ εἰσπορευόμενα κοινοῦν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ πάντα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαροῖς, ὁ διὰ τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς Παύλου τοῦ σοῦ ἀποστόλου διδάξας ἡμᾶς πάντα τὰ ὑπὸ σοῦ κτισθέντα καλὰ εἶναι πιστεύειν, διὰ τῆς λόγου τῆς πρὸς σε ἐντεύξεως ἁγιαζόμενα. αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα συμπαθῶν ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν εὐλόγησον τὸν σῖτον τοῦτον τῇ σῇ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ διὰ τῆς τοῦ ὕδατος τούτου τοῦ ἐπὶ τῷ σῷ ὀνόματι ἁγιασθέντος εὐλογίας καὶ ἐπιρραντισμοῦ, καὶ πάντα μολυσμὸν ἢ δισταγμὸν ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ ἐμπεσόντος ἀκαθάρτου κατὰ μεθοδείαν τοῦ διαβόλου ἀπέλασον ἐκ τῆς διανοίας τῶν δούλων σου. καὶ δὸς αὐτοῖς ἐλπίδι τῇ εἰς σε, καὶ πληροφορίᾳ τῶν σῶν οἰκτιρμῶν, τῆς τούτου μεταλαβεῖν μεταλήψεως ἐν εὐχαριστίᾳ τοῦ ἁγίου σου ὀνόματος, ἀκατακρίτους διαφυλαχθῆναι. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ORATIO SVPER frumento, farina, aut alia quauis specie, coinquinata.

Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui tua in carne dispensatione, quod intrat in hominem non eum pollutum reddere, sed omnia mundis esse munda præcepisti, qui per Apostolum tuum Paulum, vas electionis cuncta à te condita bona credenda esse, & verbo & aduentu tuo sanctificata docuisti: ipse & nunc Domine mentis nostræ infirmitati compatiens, tua gratia & humanitate, per huius aquæ nomine tuo consecratæ benedictionem & aspersionem immunditie ab impuro animali in illud nequitia diaboli, incidente relicta, frumentum hoc expurga, eiusque vt polluti suspicionem à seruorum tuorum mente tolle: & eos fiducia in te, & miserationum tuarum copia, huius participes effectos, in tui sancti nominis gratiarum actione perseuerantes inculpatos conseruari concede. Quia tu benedicis & sanctificas omnia, & tibi gloriam referimus cum principij experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἐπὶ σκεῦος μιανθέντος.) Barberinum MS. numero 88. notatum, valde diuersam Orationem hanc posuit, Ἐπὶ παντὸς σκεύους μιανθέντος. *Super omni vase polluto.*

DOmine, qui solus bonus & humanus existis, qui solus sanctus & in sanctis requiescis, qui Petro Apostolorum tuorum Coryphæo per visum ei manifestatum nihil quod in cibum aut vsum hominum creatum est, vt commune duceret, & per vas electionis Paulum omnia munda mundis esse sanxisti: ipse quoque nunc, optime Domine, tremendi & immaculati tui nominis inuocatione, & pretiosæ tuæ crucis signo, ab omni reptili venenoso, ab omni dæmone maligno, ab omni super terrâ fero animali, ab omni phantasiæ praua opinione & vanitate, ab omni morbo & infirmitate, ab omni astutia & insidiis aduersarij diaboli speciem istam purga & benedic: nos autem indignos cunctosque ex hac specie degustantes ob omni malo & peccato præserua, omnipotens Domine: & incontaminatos immaculatosque ad supremos vsque dies, horam & halitus nostros ab omni hostis superstitione custodi. Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, &c.

ΚΥριε ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, ὁ μόνος ἅγιος καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων σου Πέτρῳ διὰ τῆς φανείσης αὐτῷ ὀπτασίας μηδὲν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον ἡγεῖσθαι τῶν ὑπὸ σοῦ δημιουργηθέντων εἰς ἀποτροφὴν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς Παύλου πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς νομοθετήσας· αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα πανάγαθε, τῇ ἐπικλήσει τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀχράντου ὀνόματός σου, καὶ τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ σου, εὐλόγησον καὶ καθάρισον τὸ εἶδος τοῦτο ἀπὸ παντὸς ἑρπετοῦ ἰοβόλου, καὶ παντὸς πονηροῦ δαιμονίου, ἀπὸ παντὸς θηρίου ἐπὶ γῆς, ἀπὸ πάσης μανίας καὶ ματαιότητος, ἀπὸ πάσης νόσου καὶ μαλακίας, ἀπὸ πάσης ῥαδιουργίας καὶ παγίδος τοῦ ἀντικειμένου διαβόλου· ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀναξίους, καὶ πάντας ἐκ τούτου τοῦ εἴδους μεταλαμβάνοντας φύλαξον, δέσποτα παντοδύναμε, ἀπὸ πάσης κακίας καὶ ἁμαρτίας, διατηρῶν ἀσπίλους καὶ ἀμώμους, ἀπὸ πάσης ἐνεργείας τοῦ ἀντικειμένου μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἡμέρας, καὶ ὥρας, καὶ ἀναπνοῆς. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ τὰ ἑξῆς.

IN ORATIONEM SVPER FRVMENTVM AVT FARINAM, &c. Notæ.

1 Ἐπὶ σίτου μιανθέντος.] Species huiusmodi ab immundis animalibus conpurcatas precibus & aqua lustrali expurgabat in antiquitus ecclesia Latina vt excerptum Gregorij 5. cap. 40. testatur. *Si in farina, aut aliquo sicco cibo, aut in melle, aut in oleo, aut in lacte coagulato, mus aut mustella mortua inueniuntur, quod circa corpora est, proiiciatur, reliqua aqua conspersa, sana sumantur mente.* Alias autem, *qui comederit vel biberit sordidatum à cane vel à mure, quinquaginta psalmos cantet: sacularis tres dies pœniteat. Qui postea noucrit quod talem potum biberit, psalterium cantet: sacularis tres dies pœniteat.*

ORATIO IN FVNdamento domus ponendo.

DOmine Deus omnipotens, qui sapientia tua cœlos condidisti, & terram super stabilitatem suam fundasti, tu creator, & cunctorum

a ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΘΕΜΕΛΙΟΥ ΟΙΚΟΥ. a

ΟΘεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν ἐν συνέσει, καὶ θεμελιώσας τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, ὁ κτίστης καὶ δημιουργὸς

τὸν ἀπὸ μέρους, ἔπιδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, τὸν ἐλπίζοντα ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος σου, ἐγεῖραι οἶκον εἰς κατοίκησιν, καὶ τῷ κτίσματι αὐτὸν διεγεῖραι. ἵδρυσον αὐτὸν ἐπὶ τὴν στερεὰν πέτραν, καὶ θεμελίωσον κατὰ τὴν σὴν θείαν ἐν Εὐαγγελίοις φωνὴν, ἣν οὐκ ἄνεμος, οὐχ ὕδωρ, οὐχ ἕτερόν τι καταβλάψαι ἰσχύσει. εὐδόκησον αὐτὸν εἰς τέλος ἀχθῆναι, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ μέλλοντας κατοικεῖν, ἐκ πάσης ἐπιβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου ἐλευθέρωσον. Ὅτι σοῦ τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

opifex ad seruum tuum potestatis tuæ ope domum habitationi commodam extruere, & eam ædificio superstructo in altum erigere, statuentem respice, super firmam petram illam stabili, & iuxta diuinam Euangelij tui vocem, quam non ventus, non aqua, non aliud quid deijciat, eam loca: ad finem eam perducere tibi cõplaceat, & ab omnibus aduersarij insidiis, habitaturos in ea libera. Quia tua est potentia, & tuũ est regnum, & virtus, & gloria: Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἐπὶ θεμελίῳ οἴκου.) Barberinum S. Marci huic orationi præmittit titulum εὐχὴ ἐπὶ οἰκοδομούντων οἶκον. *Oratio super domum ædificantes.*

a 1 # ΕΥΧΗ ΟΤΑΝ ΜΕΛΛΕΙ ΕΙΣΕΛΘΕΙΝ ΕΙΣ οἶκον νέον.

ORATIO CVM aliquis domum nouam ad habitandum ingressurus est.

Ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ καταξιώσας ὑπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ Ζακχαίου εἰσελθεῖν, καὶ σωτηρία αὐτῷ, καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ γενόμενος, αὐτὸς καὶ νῦν τοὺς ἐνταῦθα οἰκεῖν βουληθέντας, καὶ δι' ἡμῶν τῶν ἀναξίων τὰς δεήσεις σοι, καὶ ἱκεσίας προσφέροντας, ἀπὸ πάσης βλάβης τήρησον ἀτρώτους, εὐλογῶν αὐτῶν καὶ τὴν ἐνταῦθα κατοικίαν, καὶ ἀνεπιβούλευτον αὐτῶν ζωὴν διαφυλάττων. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Deus & Saluator noster, qui Zachæi domum, vt ei & toti eius domui fieres salus, ingredi dignatus es: ipse nunc, habitationem hic sibi deligentes, & per nos indignos, preces & supplicationes tibi offerentes, ab omni noxa conserua incolumes: benedic eis, & habitationi eorum, vitamque eorum ab omnibus penitus insidiis liberam custodi. Quia tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

a Εὐχὴ ὅταν μέλλει, &c.) Barberinum S Marci inscribit εὐλογία οἴκου. Cryptof. Bessarionis εὐχὴ ἐπὶ εὐλογίᾳ οἴκου. Habet & aliam Orationem Barberinum S. Marci.

Εἰς οἶκον.

Οἴκων ἁγιαστὰ, καὶ ψυχῶν λυτρωτὰ, εὐλόγησον, ἁγίασον, πλήρωσον παντὸς ἀγαθοῦ τοῦτον οἶκον, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῷ εὐλόγησον, καὶ

In domum.

Domorum sanctificator, & animarum redemptor, benedic, sanctifica, domum istam omni bono reple, nec non habitantes in ea benedic, & con-

ſerua, viamque ſalutis & pacis illis largire: ab omni inſultu moleſtiaque diaboli protege illos, & nos cum eis in regno tuo ſaluos fieri dignare. Quia clemens exiſtis Deus noſter, & vnigenitus Filius tuus, & Spiritus ſanctus in ſæcula.

διαφύλαξον, καὶ δώρησαι αὐτοῖς ὁδὸν σωτηρίας καὶ εἰρήνης. σκέπασον αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἐνεργείας καὶ ἐπηρείας τοῦ ἀντικειμένου. καὶ ἡμᾶς σὺν αὐτοῖς σῶσαι καταξίωσον εἰς τὴν βασιλείαν σου. Ὅτι φιλάνθρωπος ὑπάρχεις ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονογενής σου υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας.

IN ORATIONEM CVM QVIS DOMVM NOVAM ingreſſurus eſt. Notæ.

1 Ὅταν μέλλει, &c.) Prophano cultu & execrando Neronianam domum olim dedicatam legimus apud Suetonium: Sanctiori vero ritu populi ſui habitacula voluit Deus eſſe conſecrata, vbi Deuteron. 20. cernitur ſcriptum. *Quis eſt homo qui ædificauit domum, & non dedicauit eam?* Ita quiſque cœleſtem ſibi gratiam vendicare putabat; & fœlix Moyſi votum ad ſe al icere, quo dicitur: *Benedictus tu in ciuitate.* Laudatiſſimo itaque cultu Eccleſia vtraque domos nouas benedicit, & dedicat: & ſicut in Græcis, ita & in Latinis ritualibus cernuntur, *benedictiones domorum nouarum*, & *benedictiones locorum.* Commendatque ideo Concilium Mediolanenſe 5. ſub S. Carolo Borromæo habitum. *Veterem illum ædibus atque ædificiis benedicendi morem, ritumque ex ſancta Eccleſia inſtituto introductum, ac decreto Prouinciali quod in Concilio quarto confecimus reſtitutum: vt Parochi & reliqui animarum Curatores, ad quos religioſa illius benedictionis munus pertinet, pie ſancteque obſeruent: & Laici quorum ædificiis domiciliiſque benedicendum eſt, ſpiritualia inde commoda capiant: hac in illis benedicendis ratio ſit:* & quæ ſequuntur ad benedictionis ſeriem perficiendam ſancita.

ORDO SOLITVS OBSERVARI IN FVNDAmento Eccleſiæ ponendo.

Vndamentis diſpoſitis, extruendi templi: Illuc proficiſcitur Pontifex: Et Stola Palliοque impoſitis: dicit. Benedictus Deus noſter: vbique, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Sanctiſſima Trinitas. Pater noſter. Quia tuum eſt. *Et Pontifex effoſſa fundamenta in gyrum perfumigat. Cantores vero dimiſſorum ſancti cuius nomine extruendum eſt templum, vel alios quos Præfectus voluerit, Modulos occinunt. Deinde Pontifex ſtans in loco, quo altare figendum eſt. Dicit orationem.*

Dominum precemur.

Domine Deus noſter, qui etiam in hac petra ædificari tibi templum voluiſti: ipſe tua ex tuis donis offerentes, reſpice, & pro reparata vel extructa ad laudes tuas domo, in ſupercœ-

1 ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΘΕΜΕΛΙΩι ἐκκλησίας.

Τῶν θεμελίων εὐτρεπισθέντων τοῦ μέλλοντος ἀνεγείρεσθαι ναοῦ. 2 Παραγίνεται ἐκεῖσε ὁ ἀρχιερεύς. 3 Καὶ βαλὼν ἐπιτραχήλιον, καὶ τὸ ὠμοφόριον αὐτοῦ. Λέγει. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Τὸ, Παναγία τριάς τὸ, Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν. Καὶ ὁ μὲν ἀρχιερεὺς, 4 θυμιᾷ τοὺς θεμελίους κύκλῳ. Οἱ δὲ ψάλται λέγουσι τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ ἁγίου εἰς οὗ ὄνομα ὁ ναὸς μέλλει ἀνεγείρεσθαι. Καὶ ἕτερα τροπάρια οἷα βούλεται ὁ προεστώς. εἶτα, στὰς ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ τὸ ἅγιον πήγνυσθαι μέλλει θυσιαστήριον. Λέγει τὴν εὐχήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ εὐδοκήσας καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομηθῆναί σοι ἐκκλησίαν, αὐτὸς καὶ τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσκομίζοντας ἔπιδε, καὶ τῶν πρὸς τὴν σὴν δοξολογίαν ἀνοικοδομουμένων ἢ κτιζομένων οἴκου, ἐν πλήθει τῶν σῶν ἐπουρανίων

ἀγαθῶν ἀντάμειψαι, καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας ἐν αὐτῷ ἀβλαβεῖς διαφυλάττων, τὰ θεμέλια αὐτοῦ ἀρραγῆ καὶ ἀσάλευτα διατήρησον, καὶ τέλειον ἀνάδειξον οἶκόν σου, ὡς ἂν καὶ ἐν αὐτῷ, πολυφήμοις ᾠδαῖς καὶ δοξολογίαις ἀνυμνοῦμέν σε τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις. τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ μετὰ τὴν εὐχήν.

5 Ποιεῖ ἀπόλυσιν. 5 εἶτα λαβὼν ἕνα τῶν λίθων, καὶ χαράξας δι' αὐτοῦ σταυρόν. Αὐτὸς, ταῖς ἰδίαις χερσὶ τίθησιν αὐτὸν ἐν τῷ θεμελίῳ, λέγων. Ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ ὕψιστος· ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ οὐ σαλευθήσεται, βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ 6 πρὸς πρωΐ. 6 Καὶ οὕτως οἱ τεχνῖται τῆς οἰκοδομῆς ἄρχονται.

lestium bonorum tuorum copia mercedem retribue: opifices eius incolumes conseruatos corrobora, fundamenta eius inconuulsa & inconcussa custodi, & vsque ad perfectionem domum tuam deduc, vt in ea celebribus canticis, & glorificationibus, te, verum Deum nostrum collaudemus. Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratione terminata, facit dimissionem.

Tum lapidem accipit, illoque crucem efformans: Propriis eum manibus in fundamento locat, dicens: Fundauit eam altissimus: Deus in medio eius non commouebitur: adiuuabit eam Deus mane diluculo. *Atque ita opus aggrediuntur artifices.*

VARIÆ LECTIONES.

a Τάξις γινομένη ἐπὶ θεμελίῳ.) Barberinum S. Marci legit, ἐπὶ θεμελίῳ πηγνυμένῳ. Mox adiuncta Oratione. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐρασθεὶς, nihil aliud continet, quod ad præsens Officium spectet. Cryptoferratense Bessarionis pariter post titulum. εὐχὴ ἐπὶ θεμελίῳ ἐκκλησίας, καὶ ἐπὶ σταυροπηγίῳ. eandem solam Orationem subiungit. Allatianum vero integrum officium habet ab editis diuersum.

Εὐχὴ λεγομένη εἰς θεμέλιον ἐκκλησίας ὅπερ καὶ σταυροπήγιον τινὲς ὠνόμασαν.

Ἔρχεται ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ μέλλει κτίζεσθαι ὁ ἅγιος ναός. καὶ φορεῖ φελώνιον, ὃ καὶ πολλάκις ἐπιτραχήλιον. Ἄρχεται εὐλογητόν. τρισάγιον. καὶ τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ ἁγίου ἐν ᾧ κτίζεται ὁ ναός. εἶτα λέγει. Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐρασθεὶς, vt supra.

Εἶτα λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τρεῖς λίθους ῥίπτων ἐν τῷ θεμελίῳ· Εἰς ὄνομα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. Ὁ δὲ μαΐστωρ ἄρχεται κτίζειν. εἶτα πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ καταξιώσας ὑπὸ τὴν σκηνὴν Ζακχαίου εἰσελθεῖν, καὶ σωτηρία αὐτῷ τε καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ γενόμενος κατὰ τὴν σὴν ἄχραντον καὶ ἀθάνατον φωνὴν τὴν ὑπὸ τῶν εὐαγγελιστῶν τῇ οἰκουμένῃ ἀληθῶς κηρυχθεῖσαν· αὐτὸς καὶ νῦν τὸν παρόντα ἁγιαζόμενον οἶκον παρ' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, τὰς δεήσεις προσαγόντων εὐλόγησον· εὐλαβῆ καὶ ἀσινῆ αὐτὸν ποίησον, διὰ τῆς σῆς ἀφθόνου δωρεᾶς,

Oratio in fundamento Ecclesiæ ponendo dicenda, quam & quidam crucis defixionem vocauerunt.

Accedit Pontifex ad locum vbi extruendum est templum, & Casulam, frequentius vero stolam induit. A benedictione auspicatur. Ter sanctus dicitur: & dimissorium sancti cuius nomini templum erigitur. Deinde dicit. Pax omnibus. Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui ex amore &c.

Tum vero tres lapides acceptos mittit in fundamentum Sacerdos dicens: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. *Mox architectus opus aggreditur: rursumque hanc orationem Pontifex recitat.*

Deus & Saluator noster; qui iuxta tuum immaculatum & immortale Verbum ab Euangelistis in orbe vniuerso vere prædicatum, in Zacchæi tabernaculum, vt ipsi totiq; eius domui salus fieres, ingredi dignatus es: ipse quoque nunc ædem hanc à nobis humilibus & peccatoribus preces offerentibus consecratam tua benedictione comple: abundanti tuo dono, deuotam & à noxa immunem illam

redde: vt & in ea glorificetur sanctissimum nomen tuum: Patris: & quæ deinceps.

Et fit ab Archipresbytero, vel à quopiam Clericorum dimissio. Accipit deinde Pontifex ligneam crucem, & in eius medio crucem aliam stilo exarat: alius autem Clericorum perfecte illam exsculpit. Propria vero manu Pontifex illam crucem assumit: & in ædificandi templi medio illam collocat. Et fit dimissio: disceduntque. Singulis vero quibusque diebus incipit templum ædificari quousque absoluatur.

ὅπως καὶ ἐν αὐτῷ δοξάζηται τὸ πανάγιον ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ γίνεται παρὰ τοῦ πρώτου ἱερέως ἀπόλυσις, ἢ καὶ ἑνὸς τῶν κληρικῶν. Εἶτα λαμβάνει ὁ ἀρχιερεὺς σταυρὸν ξύλινον, ἐγχαράττων μέσον σταυρόν· καὶ εἷς τῶν κληρικῶν ἀποχαράσσει αὐτόν. καὶ λαμβάνει αὐτὸν ἀρχιερεὺς οἰκειοχείρως· πήγνυσι δὲ αὐτὸν μέσον τοῦ κτιζομένου ναοῦ. καὶ γίνεται ἀπόλυσις· καὶ ἀναχωροῦσιν. ὁ δὲ ναὸς ἄρχεται κτίζεσθαι καθ' ἑκάστην ἕως τέλους.

In Cryptoferr. Bessarionis habetur.

Altera oratio in Ecclesiæ fundamento.

Domine Deus noster, qui sanctum tuum sanguinem in Ecclesiæ tuæ fundamentum substrauisti: nunc quoque humili nostra prece supplicamus, vt ædificandi in hoc loco templi sancti tui Spiritus gratiam subiicias, atque illud concinnes & perficias, & gloriæ tuæ habitaculum esse manifestes: vt in psalmis & canticis tuam in eo magnitudinem celebrantes, à te qui cœlum & terram reples, bonorum abundantiam sibi repensam percipiant. Remunera quoque illos qui ex tuis tua tibi ad ædificandum illud, reliquumve in illo ædificio gloriæ tuæ cultum augendum offerunt: eos autem qui in eo ministrant, cum bonorum animæ corporique conducentium complemento, in præsenti sæculo sine noxa custodi, & in futuro tua fruitione dignos effice: Vt glorificetur sanctissimum nomen tuum: Patris &c.

Εὐχὴ ἑτέρα ἐπὶ θεμελίου ἐκκλησίας.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸ σὸν ἅγιον αἷμα ὑποβαλὼν ὥσπερ θεμέλιον τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, δεόμεθά σου καὶ νῦν διὰ τῆς πεπεινωμένης ἡμῶν δεήσεως ὑποβαλεῖν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος τοῖς θεμελίοις τοῦ μέλλοντος ἀνοικοδομεῖσθαί σοι ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ναοῦ, καὶ ἀπαρτίσαι καὶ τελειῶσαι, καὶ σκήνωμα τοῦτον δεῖξαι τῆς δόξης σου· ὅπως οἱ ἐν αὐτῷ ψαλμοῖς καὶ ᾠδαῖς τὴν σὴν δοξολογοῦντες μεγαλωσύνην, ἀντιλαμβάνωσι τῆς παρά σου χορηγίας τῶν ἀγαθῶν, τοῦ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πληροῦντος. ἄμειψαι δὲ καὶ τοὺς τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοι προσκομίζοντας, ἔν τε τῇ οἰκοδομῇ αὐτοῦ καὶ τῇ λοιπῇ λατρείᾳ τῆς δόξης σου, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ὑπηρετοῦντας τῇ ἐκπληρώσει τῶν κατὰ ψυχὴν καὶ σῶμα συμφερόντων αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ παρόντι ἀβλαβεῖς διατήρησον, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τῆς σῆς καταξίωσον ἀπολαύσεως· ἵνα δοξάζηταί σου τὸ πανάγιον ὄνομα τοῦ πατρὸς.

IN ORDINEM SERVARI SOLITVM, CVM FVNDAMENTVM Ecclesiæ ponitur. Notæ.

1 Ἐπὶ θεμελίῳ ἐκκλησίας) Quam sit antiquus manu Pontificia Ecclesiam fundandi ritus, ex iis quæ tum Esdras cap. [illegible] lib. 1. tum Georgius Syncellus tum Baronius, refert anno 40. dignoscitur. Post desertam namque, cruce in sublime elata, psalmisque decantatis, à templo Irenes ad Marnii templi idolorum destructi locum, frequentem populi processionem: & hortatu Episcopi à Ruffino architecto spatium Ecclesiæ gypso designatum: *cumque precatus esset sanctissimus Episcopus, & genua flexisset, iussit populum fodere. Statim autem omnes vno animo, & eadem alacritate fodiebant, clamantes. Christus vicit &c. Sanctus rursus congregato Christi amante populo, multisque precibus & psalmodiis dictis in loco, ipse primus se succingens, cœpit portare lapides, & iacere fundamenta: deinde primi quoque Clerici, & omnes Laici lætantes, & magna voce psallentes,* &c. Baronius idem anno 24[illegible] nu. [illegible]. prius retulerat, qua ratione sanctus Pontifex Fabianus sub Gordiano Romæ *fundabat* Ecclesias: quas pariter longe lateque ad eius instar Episcopi per orbem *erigebant*.

2 Παραγίνεται ἐκεῖσε ὁ ἀρχιερεύς.] Non solum Ecclesiam Episcopi licentia & authoritate ædificandam:

dam:

dam: sed neque inchoandam edicunt antiquæ leges tum ciuiles tum Ecclesiasticæ. Illæ quidem pluribus in locis, sed maxime Authent. Collat. [illegible] *Si quis voluerit fabricare venerabile Oratorium aut Monasterium, præcipimus non aliter inchoandum fabricam, nisi locorum Sanctissimus Episcopus orationem ibi fecerit, & venerabilem fixerit crucem.* Ita autem in 3. de Consecr. dist. 1. *Nemo Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus ciuitatis veniat, & ibidem crucem figat, publice atrium designet, &c.* Et Balsamon Nomocanonis tit. 5. cap. 14. [illegible] *Oratorium vel Ecclesiam [illegible], Episcopum venire [illegible], idque publice [illegible], & cum oratione crucem figere, & tunc opus aggredi.*

3 [illegible]] C[illegible] ritus huius [illegible] vtraque [illegible] Pontificale Romanum.

4 [illegible]] Hanc thuris in fundamentis fumigationem Symeon Thessalonicensis lib. de Sacra. exponit. [illegible] *Fundamenta [illegible] que [illegible] in crucis modum cuncta thure [illegible], [illegible]. Gratiam quippe Spiritus exprimit incensum: crux vero Christum [illegible]. Massam quoque materiæ ibidem congestam suffumigat, & sanctificat, cunctosque pariter astantes, quos ad opus vrget. Et sanctificatione huiusmodi peracta, versus Orientalem fundamenti regionem, vbi altare statuendum est, tendit, & in medio fossæ Orientalis stans, vbi Tribunalis sacri semifornix est erigendus, precem sacram facit.*

5 Λαβὼν ἕνα λίθον.] Prolixius describit, & enucleatius explicat cærimoniam hanc Thessalonicensis Abutistes loco citato. [illegible] *Mox laudibus Deo reddi[tis], manibus petram apprehendit, & calcem, aut cæmentum aliquo instrumento, & in fossam fundamenti descendens, lapides cruce [illegible], in crucis figuram componit, vt Christum petram immobilem in fundamentum se positum [illegible] proijcatur. In ipsorum vero lapidum medio, in [illegible] sepulchro, lampadem acceptam [illegible] oleo, accensam ponit. Oleo quidem Dei misericordiam in æde constructa [illegible], lumine vero, supernam a vero lumine illustrationem, ipsumque Christum, lumen præcipuum & [illegible] propter nos in monumento positum, repræsentans: & in oleo [illegible], quia gratia oleo nos vnxit, & quia per oleum, id est Chrismatis vnguentum, ædes tota consecratur, & quia Christus, qui lumen nostrum est, & oriens ex alto [illegible] habitabit.*

6 Καὶ οὕτως [illegible] οἰκοδομῆς ἄρχονται.] Pontificis orationem [illegible] opus sequitur. Precatur hoc pacto, & [illegible] hæc omnia percurrit S. Epiphanius apud Metaphrastem. & confestim operarios adhibet: [illegible] Constituendis itaque [illegible] temporibus Patres antiqui designarunt preces. Iustinianum [illegible] Callinicus Patriarcha huius Ecclesiæ [illegible] a quo cum rogaretur aut [illegible] Theophane & Paulo Diacono hist. lib. 19. orationem præmittere, *vt destrueret Ecclesiam sanctæ Dei genitricis iuxta Palatium sitam, volens in loco sistere phialam* (id est locare fontem aquas eiaculantem) *& bases construere vulgi, vt illic Imp. susciperent. Patriarcha respondit Orationem quidem ad Ecclesiam statuendam habemus, destructionem vero Ecclesiæ non suscipimus. Cogente autem eum Imp. & omnimodis exigente orationem, dixit Patriarcha. Gloria Deo qui semper sustinens nos patitur: nunc & semper, & in secula seculorum Amen. Quo audito destruxerunt Ecclesiam, & fecerunt Phialam, &c.*

ΠΕΡΙ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΟΥ.

ΤΟ δὲ σταυροπήγιον γίνεται οὕτως. Αναφέρεται τῷ πατριάρχῃ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ, καὶ γίνεται γράμμα προστακτικὸν πρὸς τὸν ἔξαρχον αὐτοῦ, ἢ πρός τινα τῶν ἀρχιερέων ἐπὶ τῷ θεμελιωθῆναι, καὶ καθιερωθῆναι, καὶ τὸν ναὸν τελεσθῆναι ἐπὶ σταυροπηγίῳ πατριαρ-

DE CRVCIS DEFIXIONE.

CRucis defixio, hoc pacto perficitur. De ædificio templi huiusmodi, sermo fit cum Patriarcha: Et literis datur facultas Visitatori, aut Pontificum cuipiam, vt fundetur, & consecretur, perficiaturque templum, sub Patriarchali crucis defixione.

Crux autem lignea mandatur fieri. In qua Patriarchae Notarij scribunt.

In vna quidem eius facie hoc pacto.

Crucis defixio Patriarchalis in sancti N. nomine consecrata, in custodita à Deo ciuitate N. in prouincia N. assentiente N. sanctissimo & oecumenico Patriarcha.

In aduersa autem parte.

Regnantibus piissimis Imperatoribus N N. mense N anni N. *Et mittitur crux hic usque, sub qua templum aedificandum est; quam aut recipit, supra positum in fundanda Ecclesia officium celebrat. Cum vero consecrationem peregerit: Retro sacram mensam ab opposito ... quopiam aut è lapidibus, aut terra, aut aere, aedificiolo loculum habente, crucem collocat, prout in magna Ecclesia conspicitur.*

Oratio pro crucis defixione.

Domine Deus omnipotens, qui Moysis virgam in pretiosa & viuificae crucis dilecti Filij tui Domini nostri Iesu Christi figuram designasti benedic ipse & sanctifica locum istum, virtute & operatione pretiosi, viuifici, & illibati ligni crucis, in daemonum & omnis aduersarij expulsionem, custodiens locum hunc & aedem istam & animas omnium in ea commorantium: Intercessionibus super omnes gloriosae dominae nostrae Deiparae, & semper Virginis Mariae. Quia benedictum est, & glorificatum regnum Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in saecula saeculorum. Amen.

χικῷ.) Κελεύει δὲ γενέσθαι καὶ σταυρὸν ξύλινον· ἐν ᾧ γράφουσιν οἱ πατριαρχικοὶ νοταρικοί. Ἐν τῷ ἑνὶ μέρει, οὕτως.

3 Σταυροπήγιον πατριαρχικὸν, ἁγιασθὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου τοῦδε, ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει τῇδε, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῇδε, ἐν τῷ ἰδίῳ θελήματι, τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου.

Ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ μέρει.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων ἡμῶν, τῶν δε, κατὰ μῆνα, τόνδε, ἐν ἔτει, τῷδε. καὶ πέμπεται ὁ σταυρὸς, ἐν ᾧ ὁ ναὸς μέλλει οἰκοδομηθῆναι εἶτα, ὁ προσδεξάμενος τὴν ἄνωθεν ἀκολουθίαν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ. Ὅταν δὲ ποιήσῃ τὴν καθιέρωσιν· Πήγνυσι καὶ τὸν σταυρὸν, ὄπισθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, ὥσπερ τι [illegible] οἰκοδομήματος λάκκον [illegible] ἢ χαλκοῦ. ὡς ὁρᾶται ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Εὐχὴ ἐπὶ σταυροπηγίῳ.

Κύριε ὁ θεὸς παντοκράτωρ ὁ ... προτυπώσας τὴν ῥάβδον τοῦ Μωϋσέως, εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν τοῦ ἀγαπητοῦ σου υἱοῦ, κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς εὐλόγησον καὶ ἁγίασον τὸν τόπον τοῦτον, τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀχράντου ξύλου τοῦ σταυροῦ εἰς ἀποδίωξιν δαιμόνων καὶ πάσης ἐναντίου, φυλάττων καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸν οἶκον τοῦτον, καὶ τὰς ἐνοικούσας ψυχὰς τῶν ἐν αὐτῷ κατοικούντων. πρεσβείαις τῆς ὑπερενδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. Ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Π[illegible]) Solum Allatij M. S. est, in quo praesens officium reperitur, ab editis omnino diuersum.

Officium crucis defixionis.

Crucem ligneam praeparant: & in altaris media testudine locant illam. Pontifex autem hanc crucis defixionis recitat orationem.

Pax omnibus.

Ἀκολουθία τοῦ σταυροπηγίου.

Ποιοῦσι σταυρὸν ξύλινον καὶ βάλλουσιν αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς κόγχης. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν τοῦ σταυροπηγίου ταύτην.

Εἰρήνη πᾶσι.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Προσκυνοῦμέν σε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ τῷ σταυρῷ σου τῇ δυνάμει τὸν κόσμον καταφωτίσας, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ πεπλανημένους διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ σταυροῦ σου ἐπιστρέψας, καὶ ἐξαγοράσας ἡμᾶς τῆς δουλείας τῆς ὄφεως, ἧς κατεδούλωσε τὸν ἀρχέπλαστον ὁ μισόκαλος καὶ μισόθεος ἐχθρός· διὰ τοῦτο καὶ τῷ σῷ θελήματι σάρκα φορέσας, ἐκ τῆς παρθένου τεχθεὶς, καὶ σταυρὸν ὑπομείνας, καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἀνακαλεσάμενος εἰς τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν. ὁ διὰ σταυροῦ τὰς πύλας τοῦ ᾅδου ἀνοίξας, καὶ τὸν ἐχθρὸν θανατώσας, ὁ διὰ τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας πάντας ἡμᾶς ἀνακαινίσας τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ σου. διὸ καὶ τοῦτον εἰς τὸ ὄνομά σου πηχθέντα, σταυρὸν εὐλόγησον, ἁγίασον, ὡς ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ σου πάθους, καὶ ὡς εἶπεν ὁ προφήτης, ὅτι ἡγίασται ξύλον δι' οὗ γέγονε σωτηρία τοῦ κόσμου, καὶ βοήθεια τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, καὶ πάντας τοὺς προστρέχοντας τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ σου ὡς καρποὺς τελεσιουργήσας, φονοκτόνων δαιμόνων ἐφόδους ἀπόστρεψον, χηρῶν καὶ ὀρφανῶν βοηθὸς γενέσθαι εὐδόκησον· ὁ θεὸς καὶ πατὴρ, καὶ φωστὴρ ἀδιάδοχος, ὁλοκλήρους εἰς τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν, καὶ εἰς τὴν δευτέραν σου παρουσίαν διαφύλαξον αὐτούς.

Δυνάμει τοῦ τιμίου σου σταυροῦ. Ὅτι σοὶ τῷ θεῷ ἡμῶν πρέπει δόξα, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί· καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Εἶτα γράφει οὕτως ἐπὶ τοῦ ξυλίνου σταυροῦ.

Σταυροπήγιον γενόμενον τῇ χάριτι τοῦ παναγίου πνεύματος, παρὰ τοῦ ταπεινοῦ ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος, καὶ Ρωμαίων πόλεως Νεμεσοῦ, καὶ ἐπιτεθὲν ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ, τῷ δεῖνι, τοῦ δεῖνος χωρίου, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ εὐσεβεστάτου κυρίου, τοῦ δεῖνος Παλαιολόγου, ἐν μηνὶ τῷ δεῖνι, τῆς ἐγχρονίας, καὶ ἰνδικτιῶνος τόσης.

Dominum precemur.

Adoramus te Domine Iesu Christe, qui crucis virtute mundum illuminâs, eiusdem quoque crucis opere errantes in eo reduxisti, & à serpentis seruitute qua primo conditum hominem boni aduersarius & Dei hostis subegit, nos redemisti: sponte tua propterea humana carne induta, ex virgine natus, & crucem passus, gentes pariter cunctas in sanctam Ecclesiam tuam reuocasti. Qui per crucem inferni portas aperuisti, & hostem morte damnasti, qui crucis virtute omnes per regenerationis lauacrum renouasti. Eapropter crucem hanc nomine tuo defixam benedic, & sanctifica, sicut tremendæ tuæ passionis tempore, proüt asserit Propheta: Quia benedictum est lignum, per quod salus mundo aduenit, & hominum generi auxilium est datum: omnes quoque ad crucis tuæ signum velut fructus concurrentes perficiens & consummans, homicidarum dæmonum insultus auerte: & viduarum pupillorumque auxiliatorem fieri tibi complaceat. Deus & Pater, lumen cui non succedit aliud in sancta tua Ecclesia, & in secundo tuo aduentu incolumes illos conserua.

Virtute pretiosæ crucis. Quia tibi Deo nostro conuenit gloria, cum principij experte tuo Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper: & in sæcula.

Deinde figuram huiusmodi in lignea cruce sculpit: mox scribit.

Crucis defixio Sanctissimi Spiritus gratia facta ab humili Amathuntis & Nemesi Græcorum ciuitatis Episcopo, & in honorando templo N. loci N. apposita, regnante piissimo Domino N. Palæologo, mense N. annorum computationis, & Indictionis talis.

OBSERVATIONES
CIRCA CRVCIS FIXIONEM.

1 ΠΕρὶ σταυροπηγίου) Ignorato vocis σταυροπηγίου seu σταυροπηγιακοῦ vero & germano sensu, toto cœlo aberrant a recto scopo illi, qui putant crucis defixionem, de qua hic est sermo, ad præcedens officium, quo primarius lapis Ecclesiæ ponitur, pertinere: quæ certe multum inter se differunt. Nam hæc crux in ponendo fundamento figatur, vt ex multis variarum lectionum occurrit annotatis, & vt loquitur Balsamon in libro citatus *Δι εὐχῆς τίθεται σταυρὸς ἐν τῷ τόπῳ* & c tum in Can. 7. Synodi 7. ... *Fundamenti positio fit per solam orationem, & Episcopi regionis illius crucis fixionem*. Hoc tamen de quo agimus σταυροπήγιον, in Ecclesia iam à multis annis perfecta & consum ... fieri potest. Crux illa fundandæ ecclesiæ dat initium, hæc eius perfectionem est: illa præsentis Episcopi ministerio figitur, hæc a Patriarcha etiam absente conceditur, & nusquam ita d... iuris communis Episcoporum probari potest, quinimo consueto Episcoporum iuri aduersatur. Verum monendus prius lector est, ne vbi offendit Gretserus to. 1 de sancta cruce lib. 2. cap. S... impingat, si eum crediderit, σταυροπήγιον esse crucem a Patriarcha benedictam, & ad Episcopos missam, ... & constituendam nomine Patriarchæ, in loco Ecclesiæ exædificandæ. Nam cum fixio crucis, ait ille, quæ ex Canonum & legum præscripto fieri debet ab Episcopo, cum ecclesia aut Monasterium ædificatur, duci ... temporis accidit, vt qui Ecclesiam aut oratorium exædificare statuissent, contenti non essent, vt a loci illius Episcopo aut Metropolitano ... consecraretur & erigeretur, sed volebant vt id fieret omnino & authoritate Patriarchæ Constantinopolitani, ut alteriús. Crux ergo Patriarchæ mandato erecta, aut simpliciter σταυροπήγιον, aut cum ... σταυροπήγιον πατριαρχικὸν appellabatur. Hæc Gretserus perfecta ... sed in perfectus omnino σταυροπηγίου sensus, quem quidem facilius exprimere non possumus, quam si ob oculos poneremus illas Ecclesias in Occidentis partibus, Apostolico priuilegio ab Episcoporum iurisdictione & visitatione exemptas, quas proinde proprio vocabulo Græco, σταυροπήγια, possemus appellare: ecclesiæ namque & loca quæuis a Diœcesani potestate à Patriarchis vindicata, sibique nullo medio subiecta, à suis tantum Exarchis & Visitatoribus visitanda, σταυροπήγια sunt: quæ vt tali iure, etiam signo ad oculum manifesto, gaudere cognoscantur, placuit retro alia crucem in locis illis exemptis defigi, illaque σταυροπηγίου nomen sortitur. Hinc, (vt vere ait ibidem Gretserus) Episcopi ægre admodum ferebant, hanc crucem infigendarum potestatem, quam Patriarchæ sibi vendicabant, quasi aduersaretur Apostolorum Canoni, qui ita habet. *Εἴ τις πρεσβύτερος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου χωρὶς συνάγει, ἢ θυσιαστήριον ἵστησι ... καθαιρείσθω ... τύραννος γάρ ἐστι*. *Si quis Presbyter contempto proprio Episcopo seorsum congregationem fecerit, & altare fixerit, deponatur, vt imperium obtinendi cupidus: est enim tyrannus*. Hoc Canone. (Sacerdotes inferiores, non Patriarcham perstringente) *freti Metropolitani & Episcopi* (ait ibidem Balsamon) *murmurant aduersus eos, qui mittunt et cruces Patriarchales σταυροπήγια πατριαρχικὰ, in suis regionibus figantur & ... sæpe quoque nonnulli Imperatoris aut Patriarcha aures obtunderunt, quærentes vt Patriarchalium crucium concessio auferretur* ... *Et cum proferrent proferri Canones qui crucium huiusmodi figendarum concessionem permitterent: sanctissima Ecclesiæ pars, eorum instantiam reiecit, propter longam non scriptam Ecclesiasticam consuetudinem, quæ pro Canonibus seruata est, tanto tempore quanti memoria haberi non potest, & in hodiernum vsque diem viget. Scias autem* (subiungit idem Balsamon in supplemento, mihi fol. 1120. posito) *quod post præsentis Canonis interpretationem, cum aliquot Antistites conuenissent qui ... sibi missa fuisse à Patriarcha σταυροπήγια, tanquam id præter Canones factum esset, in suis dicecesibus animaduerti hac ...* & *Episcopo frustra queri. Nam enim Canonibus nec Metropolitano nec Archiepiscopo, nec Episcopo, data est regio* (in qua superiorem non agnoscat) *sed quæque Patriarchis distributa sunt regiones orbis terrarum, & ideo à cunctis qui sunt in ipsis nomina referuntur. Cum autem ipsi, eos Antistites qui earum curam gerunt iudicent & Canonice corrigant: iure etiam debent ius figendi cruces in eorum ciuitatibus & Parochiis*. Hæc Balsamon. Vt vero indubie pateat σταυροπηγίου nomine locum Iurisdictioni Patriarchali per crucis fixionem relevatum designari, obtestandus est solummodo ... illius decreti lib. 2 Iuris Orientalis legendi. ... *Sigillum sanctissimi & Oecumenici Patriarchæ Domini Germani de Paralauriis* (id est adiacentibus maiorum Monasteriorum nomine Lauræ vocatorum) *Patriarchalium Monasteriorum, ad quem pertinere debeat?* Responsio est. ... *Patriarchalis nominis appellatio in illis solum obtineat & manifeste inclametur, in quibus ædificij sacri extructio per Patriarchales crucium fixiones, siue Monasteria*

sint, siue Ecclesia perfecta (vox [illegible] perfectum modo in lingua antiqua vniuersale denotat, & [illegible] [illegible] est Parochia ad quam viri & mulieres conueniunt, cum ad Monasteria & Ecclesias Monachorum soli viri, & ad Monialium solæ mulieres aditum habeant quæ ideo nec vniuersales, nec perfectæ habendæ sunt) *siue Oratoria: & in huiusmodi nihil sit commune regionis Antistiti, siue ad sacrorum celebrationem, siue ad superioris per signum crucis institutionem, siue ad delictorum animaduersionem, siue ne ad aliud quidquam, etiam ad Canonicorum censuum exactionem. Etenim & ij, qui Dominos ac eos suscipient Patriarchales erunt & nominabuntur, & Patriarchalium Iurium exactori, id est Visitatori, subiicientur, eique Canonica Iura persoluent. Ipse autem Visitatores qui in posterum sacris initiabuntur per gradus singulos ad id promouebit, cum legitimis tam vitæ quam aliis ipsorum testimoniis, & omnia alia canonice præscripta obseruantia. Nuptialibus præterea contractibus permittendis, aut vetandis præditi, & ratiociniorum auditores, spirituales patres, in Patriarchalibus Iuribus assidentes ab eo promouebuntur, & facultatem accipient* [illegible] *Vbi autem Patriarchalis crucis fixio præstita non fuerit, regionis Antistes eius potestatem habebit: Monasterii hæc eius subiectum sit siue Parochiam, siue domus Oratoria, & ad eum erit vtrumque, eius erit crucis signatio, ad constituendos Monasteriorum præfectos, inquisitio Iurisdictionis, ordinationes, facultates, & prohibitiones contractuum: & si quid aliud Episcopale priuilegium.* His perspectis, clarè liquet Gretserum Turcogræciæ autorem immeritò reprehendere qui in Scholio epist. 18. lib. 4. inquirens quid [illegible] sic his verbis respondet. [illegible] *Monasterium* (siue Ecclesia) *Patriarchæ subiectum* (immediatè) *veruntamen in alia prouincia, Nauplii puta, Athenis aut alibi.* Differunt enim inter se Ecclesiæ [illegible] & [illegible], quia illa est [illegible] hæc vero [illegible] Hinc pie Callistus Rhodi Metropolita in Turcogræcia eadem ad Patriarcham scribit: [illegible] Dum [illegible] vero vnde quæ fatetur Gretserus, cuncta hæc nimia ellicit, & se nescire vnde hæc Crusius acceperit. Respondeo Gretsero, hæc eadem me in Oriente didicisse. Quin & ipse Gretserus, ipso veritatis testimonio conuictus scribit. *Illud negandum non videtur Patriarcham per* [illegible] *in aliquo templo constitutionem, iuris aliquid* (ius integrum dixisset) *comparare solitum: ita vt pensionis nomine exigere aliquid ab illo possit* (quin potius per Exarcham siue Visitatorem censum omnem superiori debitum ibidem Patriarcha colligit) at hæc contra Gretserum sufficiant. Cæterum quanto grauius a vero Meursius aberrauerit, in explicanda hac voce, ipsis eiusdem verbis constat: dum ait [illegible], *est Diœcesis vniuersa Episcopi, in qua ille crucis figendæ Ius habebat.* Quam inconsideratè Meursi, [illegible] in crucem egisti, illudque ignaræ expositionis ficto sensu confixisti? Quin potius nullum ibi in figenda cruce Episcopi ius enarratur, nisi vt sententiæ Patriarchalis executoris Patriarchæ debita exigentis, vt Ecloga LL. Leonis & Constantini titul. 3. ab ipso Meursio citata demonstrat: [illegible] *Constantinopolis Præsuli licet etiam in aliorum Thronorum* (Patriarchalium) *districtu, in quibus non est præconsecratio, crucis fixiones largiri.* De his plura Iuris Græcoromani paginis 2.2. 2.4. & 183.

2 [illegible]] Crux Patriarchæ authoritate in Ecclesia defixa, seu potius dictio [illegible], plura ad eam pertinentia denominat. Ipsa enim crux figenda, solemnitas qua figitur, Ecclesia denique in qua crux fixa est, syneclesis velut tota in alia te nar conspicua, & tandem priuilegium ex cruce dimanans [illegible] est. Hic autem solum ritum talis crucis figendæ denotat.

3 [illegible]] De cruce Patriarchali authoritate defixa, ita Matthæus Blastares scribit titulo: [illegible] *Soli Patriarchæ Constantinopolitano concessum esse, quocunque Stauropegia mittere:* [illegible] *Soli Constantinopoleos Patriarchæ antiqua consuetudine permittitur Stauropegia concedere, relationemque & memoriam sui nominis in eo facere, non tantum in iis locis, quæ vbicumque posita, peculiariter possidet, & in Monasteriorum immobilibus bonis, sed & in Metropoleon districtibus; vbi vis à nouo templi fundatore rogetur.* Et cap. 7. [illegible] inquit, [illegible] *Constantinopolis Præsuli in aliorum Thronorum districtibus, in quibus nulla præcesserit consecratio Crucium defixiones licet concedere:* quo tamen supremo iure reliquis Patriarchis eas item concedendi facultas non infertur, cum etiam Germanus Archiepiscopus Antistes, cuius potestas Patriarchalem authoritatem in Latinorum regum ætate aliquatenus in Cypro referebat, [illegible] concedendorum formam, vt supra vidimus, edere non fuerit veritus.

ORDO SERVARI SOLITVS, SI MOTA fuerit sacra Mensa.

SI quando debet mota sacra mensa, iterum stabiliri: Ab idoneis ad hoc opus, ante Missam disponitur Ceromastice cum marmore trito, in olla noua, eo quod mota sacræ mensæ Ceromastice vetustate dissoluta sit: nec in ea possit iterum firmari. Sublata vero sacra mensa, & deposita siquidem Inthronizationis littera sartæ tecta sint in Altaris columnis, ita remanent: si vero corruptæ sint, renouantur. Accipiunt autem ad hoc præstituti chartas ex pergameno, & complicant, geminantque: (prout in Inthronizatione dedicationis peragitur) non ex æquo ad inuicem, sed interiorem partem breuiorem, exteriorem vero paulo magis extensam aptant, ita vt vnamquamque columnam vno digito superet: Illas autem funiculis, ter inferius, & ter superius ductis, constringunt; & tandem duobus extremis vinculis ad inuicem relatis, ita connectunt, vt in anteriori parte crux ex eis efformetur, in medio vinculorum extremorum. Tali autem pacto, & tam stricte componunt & comm.uniunt cum columnis chartas, vt nulla rima possit inferius Ceromastice defluere. Tum Missa incepta, & magno Introitu à Pontifice celebrato: Ceromastice feruens profertur, & columnis infunditur donec labrum repleat. Ipsa vero paululum frigefacta, sacram mensam apprehendunt, Pontifex & assistentes ei Sacerdotes, & è Clero aliqui: si quidem grandis illa fuerit: & columnis eam imponunt, cantantes. Exaltabo te, Deus meus rex.

Tum gloriam Deo reddunt, cum Ceromasticem eradunt, & cùm mensam abstergunt, psallunt: Dominus pascit me. *Et hoc terminato, gloriam iterum reddunt: & Pontifex inquit.*

Benedictus Deus noster, vbique, nũc & semper, & in sæcula sæculorum.

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΣΑΛΕΥΘΕΙΣΗΣ ἁγίας τραπέζης.

a 1 ΟΤαν μέλλῃ ἡ σαλευθεῖσα ἁγία τράπεζα καθιδρυθῆναι. Πρὸ τῆς λειτουργίας, ἑτοιμάζεται παρὰ τῶν ἐπιτηδείως ἐχόντων εἰς τοῦτο. Κηρομάστιχον μετὰ τετριμμένου μαρμάρου, ἐν χύτρᾳ καινῇ διὰ τὸ εἶναι τὸ παλαιὸν κηρομάστιχον τῆς σαλευθείσης ἁγίας τραπέζης ξηρόν. Καὶ μὴ δύνασθαι πάλιν αὐτὴν ἐν αὐτῷ καθαρισθῆναι. Καὶ τῆς ἁγίας τραπέζης αἰρομένης, καὶ καταθεμένης, Εἰ μὲν φυλάττονται 2 τὰ τοῦ ἐνθρονιασμοῦ χάρτια 3 ἐν ταῖς κίοσι σῶα καὶ ὑγιῆ, μένουσιν οὕτως· εἰ δὲ διεφθάρησαν ἐναλλάττονται. Λαμβάνουσι γὰρ, οἱ εἰς ταῦτα τεταγμένοι, χάρτια 4 ἀπὸ b πιττακίου. Καὶ διπλοῦσιν αὐτὰ, εἰς δύο, κατὰ καὶ ἐν τῷ ἐνθρονιασμῷ, οὐκ ἐπίσης, ἀλλὰ τὸ μὲν ἔσωθεν μέρος ὀλίγον, τὸ δὲ ἔξωθεν πλεῖον, ὥστε ὑπερέχειν ἑκάστου κίονος, ἕνα δάκτυλον. Καὶ δεσμοῦσιν αὐτὰ μετὰ σφικώματος, ἄνω, τρίτον, καὶ κάτω, τρίτον. Καὶ οὕτως c ἀντιφέροντες μιγνύουσι τὰ δύο ἄκρα τοῦ σφικώματος. Καὶ συνάπτουσιν, ὥστε. Ἔμπροσθεν ἀποτελεῖσθαι σταυρόν. d Ἐν μέσῳ τῶν δύο. Εἶτα κατασφαλίζονται, ὡς ἂν ἵνα μὴ ἡ 5 κηρομάστιχος ἐκρυῇ κάτω διάπυρος ὅπως. Καὶ οὕτως τῆς λειτουργίας ἀρχομένης· Καὶ τῆς εἰσόδου μετὰ τοῦ ἀρχιερέως γινομένης. Κομίζεται ἡ κηρομάστιχος ζέουσα. Καὶ ἐπιχέεται τοῖς κίοσιν, ἕως οὗ πληρωθῶσι τὴν χεῖλωσιν. Μικρὸν δὲ αὐτῆς ψυχρανθείσης, ἐπιλαμβάνονται τῆς ἁγίας τραπέζης ὅ, τε. e Ἀρχιερεὺς, καὶ οἱ συμπαρόντες αὐτῷ ἱερεῖς. καὶ ἕτεροί τινες τοῦ κλήρου, εἴπερ εἴη μεγάλη. καὶ τιθέασιν αὐτὴν ἐπὶ τὸν κίονα. f Ψάλλοντες, τό. Ὑψώσω σε ὁ θεός μου ὁ βασιλεύς μου.

Εἶτα, δοξάζουσι, ἐν τῷ ξέεσθαι τὴν κηρομάστιχον. Καὶ σπογγίζουσι τὴν τράπεζαν, g ψάλλοντες, τό. Κύριος ποιμαίνει με. Καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν τούτου. Δοξάζουσι. Καὶ λέγει ὁ ἀρχιερεύς.

Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ πιέζουσι ταῖς χερσὶ τὴν τράπεζαν, ὥστε συναρμοσθῆναι αὐτὴν καλῶς. εἶτα λαβὼν ὁ ἀρχιερεὺς τὸ θυμιατὸν, θυμιᾷ κύκλωθεν αὐτήν.

Καὶ οὕτως ἔμπροσθεν αὐτῆς ἱσταμένου.

Λέγεται παρὰ τοῦ διακόνου ἡ συναπτή.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, τοῦδε. καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν συμπαρόντων ἱερέων, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸν οἶκον τοῦτον, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ θείαν τράπεζαν καθιδρυνθῆναι τῇ ἐπιφοιτήσει, καὶ δυνάμει, καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως, χώρας, καὶ τῶν πίστει.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον.

Τῆς παναγίας ἀχράντου.

Ἐν ὅσῳ δὲ λέγει ὁ διάκονος τὴν συναπτὴν, λέγει ὁ ἀρχιερεὺς h τὴν εὐχὴν μυστικῶς.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, ὅτι τὴν σὴν χάριν ἐξέχεας ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου ἀποστόλους καὶ τοὺς ὁσίους ἡμῶν πατέρας, ἔτι ἠξίωσας διὰ τὴν πολλήν σου φιλανθρωπίαν, καὶ μέχρις ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων δούλων σου ταύτην ἐκτεῖναι. καὶ δεόμεθά σου δέσποτα πολυέλεε, πλήρωσον δόξης καὶ ἁγιασμοῦ καὶ χάριτος τὸ ἁγιαστήριον τοῦτο, εἰς τὸ μεταποιεῖσθαι τὰς ἐν αὐτῷ προσφερομένας σοι ἀναιμάκτους θυσίας τοῦ ἀχράντου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς σωτηρίαν παντὸς τοῦ λαοῦ σου, καὶ τῆς ἡμῶν ἀναξιότητος.

Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί. i Καὶ μετὰ τὸ ἀμήν.

k Ἄρχονται οἱ ψάλται τοῦ τρισαγίου. Καὶ k τελεῖται ἡ ἀκολουθία τῆς λειτουργίας, ὡς σύνηθες.

Et manibus mensam calcant, donec firmiter coaptetur: deinde accepto thuribulo, Pontifex circa illam thus adolet.

Et tandem eo coram illa stante.

Dicitur à Diacono Collecta.

In pace Dominum precemur.

Pro superna pace.

Pro Archiepiscopo nostro N. & pro manuum eius opere, & pro Sacerdotibus ei assistentibus: Dominum precemur.

Vt sanctificetur domus hæc, eiusque diuina mensa rite stabiliatur, aduentu, virtute, & operatione Spiritus Sancti. Dominum precemur.

Pro ciuitate hac, omni alia ciuitate, regione, & fidelibus.

Vt ab omni angustia liberemur.

Suscipe, salua, miserere, & custodi.

Sanctissimæ, immaculatæ, &c.

Recitata à Diacono Collecta, dicit interim Pontifex secreto Orationem.

Dominum precemur.

GRatias tibi agimus, Domine Deus virtutum, qui super Apostolos tuos sanctos, & beatos Patres nostros gratia tua primùm effusa, vsque ad nos peccatores & inutiles seruos tuos magna tua benignitate illam extendere dignatus es: rogamus ideo valdè misericors Domine, gloria, sanctitate, & gratia altare hoc reple: vt oblatæ in illo incruentæ hostiæ illibati Corporis, & pretiosi Sanguinis vnigeniti Filij tui, & Saluatoris nostri Iesu Christi, in populi tui nostræque indignitatis salutem transmutentur.

Tu enim es Deus noster, & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, nunc & semper, *&c.*

Et respondetur, Amen

Incipiunt Cantores, Ter Sanctus. *Et pro more, Missæ officium terminatur.*

VARIÆ LECTIONES.

a Ὅταν μέλλῃ ἡ σαλευθεῖσα ἁγία τράπεζα.] Allatianum M. S. legit ὅταν μέλλῃ ἡ τοῦ θεοῦ τράπεζα.

b Πεταλίν.] Cryptoferr. Bessarionis, & Allatianum habent πεταλίν.

c Αποφέροντες.] Cryptof. ἀποστέροντες.

d Εν μέσῳ τῶν δύο.] Addit hic Allatianum: ἐν μέσῳ τῶν δύο σταυρῶν τὰ ἀέρα διὰ τοῦ τετριμμένου μαρμάρου γ' ὕδωρ τὰ χαρτία καταδαλίζοντες, ὡς αὐ &c.

e Αρχιερεὺς.] Vbicumque in editis vox ἀρχιερεὺς hic ponitur: Allatianum scribit, ἐπίσκοπος.

f Ψάλλοντες τὸ, ὑψόω.] Allatianum, ψάλλοντες τὸ ρμδ'. ψαλμόν. Ὑψώσω.

g Ψάλλοντες τὸ, κύριος.] Allatianum idem. ψάλλοντες τὸν κϛ'. Κύριος.

h τὴν εὐχὴν μυστικῶς.] Allatianum. ὅτε λέγει τὴν εὐχὴν εἰς ἐπήκοον. εὐχή.

i Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν.] Allatianum, καὶ τοῦ λαοῦ, ἀμὴν λέγοντες.

k Τελεῖται ἡ λειτουργία.] Cryptoferr. καὶ τελεῖται καθεξῆς ἡ ἀκολουθία πᾶσα τῆς λειτουργίας. Et sequitur in eodem.

Alius ordo, cum sacra mensa mota est, obseruandus.

A*Nte sanctæ mensæ exordium, siue lapicida siue aurifaber mittitur, columnas quibus sancta mensa incumbit abstersurus, easque proprijs sibi locis repositurus. Post hæc dimotas iuncturas implet ceromastice, siue illam quouis instrumento, siue manu ad instar ceræ, siue alias quauis arte, prout libet & valet, emolliat. Tum chartas ligneas, id est papyros circumponit, & ad ceromastices custodiam (ne effluat) nouo ligamine connectit. His peractis cum Sacerdotibus & Diaconis Pontifex ingreditur, & coram sancta mensa sistit. Et dicente Archidiacono.* Benedic Domine. *Exclamat ille.* Benedictum regnum Patris, & Filij. *Et responso*, Amen, *dicit Archidiaconus collectam hoc pacto.*

In pace Dominum Pro superna pace.

Pro pace vniuersi.

Pro sancta hac domo.

Pro Archiepiscopo nostro N & opere manuum eius, feruentius vero pro eo, & adstantibus ipsi Sacerdotibus, Dominum precemur.

Vt domus hæc sanctificetur, &c.

Pro piissimis &c.

Vt cum eis pugnet &c.

Vt liberemur. Sanctissimæ &c. *Collecta hoc pacto ab Archidiacono dicta: recitat Sacerdos orationem sequentem.*

Gratias tibi agimus Domine &c.

Et Archidiacono dicente, In pace procedite. *Reliquis vero respondentibus*, In nomine Domini. *Pontifex hac ratione benedictionem subiungit.*

Ἄλλη τάξις γινομένη ἐπὶ σαλευθείσης ἁγίας τραπέζης.

ΠΡὸ τῆς ἀρχῆς τῆς θείας λειτουργίας, ἀποστέλλεται εἴτε λιθοξόος, εἴτε χρυσοχόος, καὶ τοὺς σαλευθέντας κίονας οἷς βαστάζεται ἡ ἁγία τράπεζα ἀποσπογγίζει, καὶ καθιστᾷ εἰς τοὺς ἰδίους τόπους· καὶ μετὰ τοῦτο γεμίζει τὰς ἁρμονίας τὰς σαλευθείσας κηρομαστίχῃ, εἴτε μετ' ἐργαλείου τινὸς, εἴτε μαλάσσει αὐτὴν ὡς κηρὸν, εἴτε ἄλλως, ὡς ἂν ἐγχωρεῖ. εἶτα περιτίθησι ξυλοχάρτια, καὶ δεσμεῖ αὐτὰ μετὰ σφιγκώματος καινοῦ πρὸς διαφύλαξιν τῆς κηρομαστίχης· καὶ τούτων γινομένων εἰσέρχεται ὁ ἀρχιερεὺς, ἅμα τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ ἵσταται ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης. καὶ λέγοντος τοῦ ἀρχιδιακόνου τὸ. εὐλόγησον δέσποτα. ἐκφωνεῖ. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, τοῦ υἱοῦ. Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος τὴν συναπτὴν τοιούτως.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦδε, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ἐκτενέστερον ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τῶν συμπαρόντων αὐτοῦ ἱερέων· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸν οἶκον. Vt supra.

Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων. Vt alibi.

Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι. τῆς παναγίας. οὕτω τῆς συναπτῆς παρὰ τοῦ ἀρχιδιακόνου γινομένης· ποιεῖ ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην.

Εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε. Vt supra.

Καὶ τοῦ ἀρχιδιακόνου λέγοντος τὸ, ἐν εἰρήνῃ προέλθετε, τῶν τε λοιπῶν ἀποκρινομένων τὸ, ἐν ὀνόματι κυρίου. ἐπιλέγεται ὁ ἀρχιερεὺς οὕτως.

Χειρὶ

Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν. Vt alibi.

Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀκολουθίας, εἰσέρχεται ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ διακονικόν, καὶ ἀνα[illegible] καὶ ὅτε ὁ καιρὸς ἔλθῃ τῆς θείας μυσταγωγίας, εἷς τῶν πρεσβυτέρων, καὶ εἷς τῶν διακόνων λαμβάνουσι καιρόν· καὶ ψαλλομένων τῶν ἀντιφώνων, εἰσοδεύει ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ γίνεται τελεία λειτουργία.

Christe verus Deus noster &c.

Finito tandem officio, ingreditur Pontifex Sacristiam, & quiescit: instante vero sacrorum mysteriorum tempore, vnus Sacerdotum, & pariter Diaconorum vnus, captant tempus: & decantatis Antiphonis, celebrat Ingressum Pontifex, & completa missa perficitur.

IN ORDINEM SERVARI SOLITVM QVANDO SANCTA mensa mota est. Notæ.

1 Σαλευθείσης ἁγίας τραπέζης.] Mouendo altari & denuo consecrationem opem hac ituro, sufficit eius a [illegible] structura inferiori sua stipite qualiscumque facta diuulsio: ex [illegible] reliquum vtrumque ad inuicem nexu & commissione, Altaris integritas exigit: cuius sola mensa [illegible] Con[illegible] non suscipit quod iam eum alias [illegible] portatile fixumve discrimen, sed tota [illegible] sibi connexo stipite, moles & [illegible] cuius partibus à se disiunctis, [illegible] apud Latinos consecratio [illegible], ita [illegible] Græcos aliqua reparatione & restauratione [illegible] de benedictionem integram [illegible], sed [illegible] Altare [illegible] de nouo consecrandum [illegible] Hæc est in vtraque Ecclesia [illegible]. Græci quippe Altare motum [illegible] nouo [illegible]: Latini vero [illegible] consecrationis [illegible], & [illegible] denuo [illegible] aut integre destructo [illegible] cum tamen Græci [illegible] inter partes alterutra defectu, Altare non [illegible], aut [illegible]: sed tantum [illegible], in suo loco reposito, particuli & proprio consecrationis ritu, pro[illegible]: & sicut Latini, Altari moto [illegible] Ecclesiam consecrandam [illegible], quamuis [illegible] Pontificis decretum [illegible] vt *si motum fuerit Altare denuo consecretur Ecclesia*, eo quod Ecclesiæ nomine solum Altare [illegible] intelligendum [illegible] vt [illegible] Pontificij Doctores docent; ita [illegible] consecrationem [illegible] abunde se reparare, partiali tantum consecratione, Altari nimirum Episcopi manibus suo loco restituto, existimant.

2 Τοῦ ἐνθρονισμοῦ.] Vocem hanc Codini cap. 1. num 11. obuiam sibi factam, potestatem Enthronismi, & deinde Comment. lib. 1. cap. 7. num. 2. Ius collocandi Patriarcham in Throno, Gretserus, à vero eius sensu aberrans, interpretatur. Cum enim in [illegible] quibusdam, ὁ ἐνθρονιάζων, *facer suggestor*, pone Patriarcham, κρατεῖ τὸν ἐνθρονισμόν, *Enthronismum tenet*, quis æqui iudicij asserat, eum Ius collocandi Patriarcham in Throno tenere, Patriarcha iam diu dignitatis locum possidente, in quem, non ab Hieromnemone, sed ab Heracleæ Antistite (ob subiectum olim Heracleensi Throno Byzantium) ab antiquo subuehatur? Dicendum potius, quod cum Altare sit θρόνος, & [illegible] *Tribunal & Thronus Dei*, & vt Mystagogus Germanus scribit, [illegible] *Thronus, in quo Imperator omnium Christus sedet*: & iterum [illegible], ἐν ᾧ ὁ [illegible] Θεὸς ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ [illegible], *Thronus Dei, in quo, qui super Cherubinis vehitur, Deus requieuit*: cumque præterea soleant eo dedicato sacræ Martyrum reliquiæ ibidem reponi, [illegible]: & Pontifex ipse iuxta altare sedens *Pontificium Thronum obtinere*, [illegible] dicatur: Ecclesiæ hac de causa, vel Altaris dedicatio [illegible] seu [illegible] certe ἐνθρονισμὸς nuncupatur; suadente id Balsamone in Can. [illegible] [illegible] μετὰ [illegible], [illegible], [illegible]. *Consecratio fit post templi consummationem, quando fiunt Encænia, & Apertiones, & Inthronizatio, & vniuersa eius perfectio, templi videlicet sacro Chrismate inuncti, & Martyrum reliquias suscipientis.* Vnde si teneat Hieromnemon ἐνθρονισμόν, non potestatem inthronizandi, sed *literas testimoniales, Breue Patriarchicum, instrumenta dedicationis*, penes Patriarcham tenere censendus est.

3 [illegible].] Altare, in quo Dominicæ Cœnæ mysterium quotidie renouatur, & in quo Christus cælestis animarum immortalium cibus sumendus apponitur, ἁγία τράπεζα est, sanctissima mensa, illudque ideo ad [illegible] mensæ [illegible] columnis, erigunt Græci: in quo [illegible] Martyrum reliquiæ condantur, non tamen vnquam in ea sunt capsa, vt capsa vel quadrato sepulchro Romano [illegible], ab antiquo namque thecis ab Altari separatis & ornatis [illegible], prout de Euphemiæ ossibus scriptum reliquit Euagrius lib. 2. Hist. cap. 3. [illegible] *reliquiæ Martyris in capsa ingenti, ex argento confecta conditæ sunt*, & pariter Cedrenus S. Martyris Demetrij cineres fuisse Thessalonicæ in [illegible] *in loculo*, repositos testatur: & Maximus Cytherensis in vitis SS. *in loculis* item quæ [illegible] vocat, quæque ideo satis apte *monumenta* interpretatur Meursius) Græci itaque in columnis illis sacras condunt reliquias, (prout & Romæ in subterraneis capellis S. Cæciliæ, concha, columnæ assidens, Altaris superpositi reliquias asseruat) vel certe in effosso ipsius sanctæ mensæ lapide, & sepulchro eas includunt: vbique fere tamen apertum est, & liberum sacræ mensæ spatium sup positum, vt idem eo facile percipiatur, qui Alexandrinæ Sedis Anti-

fus Alexander apud Socratem lib. 1. cap. 25. pro Ecclesia ab aliis molestiis vindicanda *εἰς προσευχὴν ἑαυτὸν ἐκδοὺς, ὑπὸ τὴν ἱερὰν τράπεζαν ἑαυτὸν ἐπὶ στόμα ἐκτείνας, ἐδάκρυε δακρύων: ad Altare progressus, & sub sacra mensa in faciem prostratus, cum lacrymis orauit:* & quo iussus pacto Synesius asserat ultimus Catastasi verbis *προσφύσομαι τῶν κιόνων τῶν ἱερῶν, αἳ τὴν ἄσυλον ἀπὸ γῆς ἀνέχουσι τράπεζαν. Sacris columnis mensam asylum nullo aduerso conamine temerandam e terra sustollentibus complexu adhærebo.* Reuocanda sunt insuper in memoriam, quæ de lauacro sub altari constructo Θαλασσίδι nomine, & vestimentis τοῦ μεγαλοσχήμου exinde accipiendis, scripta sunt fol. 56 & 518. Conferantur etiam dicenda in dedicationis officio.

4 Ἀπὸ πιττακίου] *πιττάκιον papyrus* est, cortex Ægyptiacæ arboris scripturæ capax, quem supra inter varias lectiones *ξυλοχάρτιν chartam e ligno*, ad differentiam *χαρτίου χάρτου canabina charta*, nuncupari legimus: vel etiam *πιττάκιον pergamenum*, chartam pecoream significat, cuius vocis originem referens Moschopulus, scribit *πιττάκια ὀνομάζει τὰ λεπτὰ περιτμήματα τῶν δερματίων (σκυτίων) ἀφ' ὧν καὶ τὰ πιττάκια λέγεται. Pittacia Dorice dicuntur minuta illa e pellibus segmenta: unde nos Pittacia nominamus.* Pelles autem aliis chartis exarandis non sunt idoneæ, quam membranæ Pergamenæ. Hinc Synecdochicos continente, pro re contenta assumpto, *instrumentum omne, breue Regium vel Apostolicum, & Pontificium, diploma*, πιττάκιον a materia, in qua legitur, vocari potest: quod pariter de voce τὸ χάρτιον, χάρτης & χαρτίον, itemque de vocabulo βέβαιον, quod vere πιττάκιον est, intelligi oportet.

5 Κηρομάστιχος.] Cera, mastyci, trito marmori, reliquiarumque particulis admixta, pretiosum tenaxque Altaris & columnarum gluten, est *κηρομάστιχος*.

ORATIO TARASII Patriarchæ, in apertione seu reconciliatione Ecclesiæ ab Hæreticis prophanatæ. Dominum precemur.

DOminator Domine Deus noster, te super peccatis nostris propitium & clementem rogamus, exaudi seruorum tuorum preces: & si quæ ex Hæretico actu vel attactu inflicta est sancto altari tuo labes, vt bonus & humanus eam dele.

Vt coram sancta gloria tua inculpate astantes, in illo sacrificare, & incruentas hostias veri nostri cultus, æterna bona diligentibus te præparata consequuturi, offerre mereamur.

Quia tu es sanctificatio nostra, & tibi gloriam rependimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΑΝΟΙξει ἐκκλησίας ἀπὸ αἱρετικῶν βεβηλωθείσης, Ταρασίου πατριάρχου. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, σὲ δυσωποῦμεν τὸν ἵλεων καὶ εὐμενῆ ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, εἰσάκουσον τῆς δεήσεως τῶν δούλων σου, καὶ εἴτις ἐξ αἱρετικῆς ἐγχειρήσεως προσετρίβη λώβη τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, ἐξάλειψον αὐτήν, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Ὅπως ἀκαταγνώστως παριστάμενοι κατενώπιον τῆς ἁγίας δόξης σου λειτουργεῖν ἐν αὐτῷ καὶ προσφέρειν σοι τὰς ἀναιμάκτους θυσίας τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν λατρείας καταξιωθῶμεν, καὶ τυχεῖν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὧν ἡτοίμασας τοῖς ἀγαπῶσί σε κύριε.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

Ἐπὶ ἀνοίξει ἐκκλησίας.] Ritum hunc integrum clarius designat Allatij Euchologium.

Ἀκολουθία ἐπὶ λύσεως ναοῦ ὑπὸ αἱρετικῶν μιανθέντος.

Εὐχὴ λεγομένη ἔξω πυλῶνος τῆς ἐκκλησίας.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, δυσωποῦμέν σε τὸν ἵλεων καὶ εὔσπλαγχνον ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν διὰ τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων παραστήσαντα καθαρὰν καὶ ἄμωμον, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα, πρὸς τὸ πάντας τοὺς μετερχομένους μεταλαμβάνειν τοῦ ταύτης ἁγιασμοῦ, καὶ εὐπροσδέκτους τὰς θυσίας ἡμῶν, καὶ τὰς δεήσεις γενέσθαι ἐν τοῖς καθιδρυμένοις ἐν αὐτῇ ναοῖς. καὶ νῦν εἰσάκουσόν μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀχρείου δούλου σου, καὶ τὴν ἐξ αἱρετικῆς ἐγχειρήσεως ἐπιτελεσθεῖσαν αὐτῇ, καὶ τῷ ἁγίῳ αὐτῆς θυσιαστηρίῳ μόλυνσιν περίελε τῇ χάριτι τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι' ἧς παντὸς ῥύπου ἐλυτρώθη τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ καθηγιάσθη τῇ αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς κενώσει· δι' ἧς καὶ υἱοθεσίας ἠξιώμεθα, διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἐκφώ. Σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Λέγει καὶ τὴν εὐχὴν ταύτην, ἐπάνω, καὶ ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, δυσωποῦμέν σε τὸν ἵλεων &c. Vt ſupra.

Oratio in ſolutione, id eſt reconciliatione templi ab Hæreticis polluti.

Oratio extra veſtibulum Eccleſiæ dicenda.

Domine Deus noſter, te propitium & clementem ſuper peccatis noſtris, Eccleſiamque per ſanctos Apoſtolos mundam & immaculatam, non habentem maculam aut rugam iampridem conſtituentem (vt eius ſanctitatis cuncti eam intrantes fierent participes, & acceptabiles forent hoſtiæ noſtræ, & erectis in ea templis preces haberentur) precamur. Nunc itaque exaudi me peccatorem & indignum ſeruum tuum, & muſtam ipſi ſanctoque eius altari hæreticis auſibus oblationem expurga. gratia vnigeniti Filii tui & Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qua cunctis à ſordibus ereptum eſt humanum genus, illiuſque in nos effuſione ſanctificatum eſt: qua per regenerationis lauacrum & Sancti Spiritus aduentum, adoptionem nacti ſumus. *Exclam.* Tu enim es ſanctificatio noſtra, & tibi gloriam.

Adiungit & hanc orationem, ſuper, & coram ſancta menſa.

Dominator Domine Deus noſter, te propitium rogamus &c.

IN ORATIONEM CVM APERITVR ECCLESIA AB Hæreticis violata. Notæ.

1 Ἐπὶ λύσει ἐκκλησίας.] Templa in quibus ſacra facere licet, *aperiri*, in quibus autem nefas eſt, *claudi*, dicuntur. Hinc Gregorius lib. 3. dialo. cap. 30. *Arianorum*, inquit, *Eccleſia in regione vrbis illa, quæ Suburra dicitur, cum clauſa vſque ad biennium permanſiſſet, &c.* & Nicephorus lib. 7. cap. 19. refert Ioannis edicto Eccleſias Dei rurſum apertas. Græcorum autem, id eſt idololatrarum templa clauſa: αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ ἠνοίγοντο, τὰ δὲ ἱερὰ τῶν ἑλλήνων αὖθις ἐκλείοντο.

2 Ἀπὸ αἱρετικῶν ἐκμιανθέντος.] Hæreticorum quacumque iniuria & inſolentia, ſacra templa non prophanari ſeu violari, Iuris Eccleſiaſtici decretum abunde teſtatur, quod propter ſolam eorum ſepulturam illa reconcilianda eſſe ſancit cap. Prouidiſti de Conſecr. altaris vel Eccleſiæ in 3. Vt dubiam idcirco violationem ex Hæretico contactu, & nefanda quacumque actione & inſolentia, ratus Taraſius Patriarcha ſanctiſſimus orat. ἥ τις ἐξ αἱρετικῆς ἐγχειρήσεως ἐπιτελεσθεῖσα λύσεως. Tollendo nihilominus horror, in mente relicto ex prauis Hæreticorum auſis, preces non recuſat Eccleſiæ adhibere: ſicque de Conſec. diſt. 1. cap. 22. legimus: *Agapitum Papam*, qui ſexto ſæculo floruit, *Altaris ſediſque velamina ſacrilegis Anthemii intecta ſabulis, ſuis catholicis precibus deleuiſſe* id eſt expurgaſſe.

3 Ταράσιος] Sanctiſſimus vir Taraſius ſacram conſpurcatam & violatam coætaneorum ſibi Hæreticorum ſacrilegiis Eccleſiam conſpicatus, illam precibus a ſe compoſitis probatiſque expiationibus reparandam, luſtrandam, reconciliandamque ſtatuit. Is autem in locum Pauli Patriarchæ, ſeptimum præſulatu abdicantis, Conſtantini poſt ſuffectus, temporibus Conſtantini & Irenes floruit: poſtque multos labores exantlatos, pluraque egregie ſcripta, anno 806. obiit. Feſtum diem eius agit Eccleſia Græca 25. Februarij.

Ἑτέρα εὐχὴ λεγομένη ὑπὸ ἀρχιερέως ἐπάνωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ἐν ᾗ ἐλειτούργησαν αἱρετικοί.

Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῇ τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ θέμενος ἡμᾶς ἐν τῇ διακονίᾳ ταύτῃ· εὐδόκησον δὴ κύριε τοῦ γενέσθαι ἡμᾶς διακόνους τῆς καινῆς σου διαθήκης, καὶ λειτουργοὺς τῶν ἁγίων σου μυστηρίων· πρόσδεξαι ἡμᾶς προσεγγίζοντας τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ σου τραπέζῃ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου· ἵνα γενώμεθα ἄξιοι προσφέρειν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ σου τραπέζῃ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· καὶ ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ παναγίου σου πνεύματος. Ἐκφω. Ὅτι εὐλόγηται τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ.

Altera oratio dicenda à Pontifice super sancta mensa in qua celebrarunt Hæretici.

Pax omnibus. Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui nos viuifici Spiritus virtute & operatione in ministerio isto statuisti: complaceat tibi Domine noui tui testamenti sanctorumque tuorum mysteriorum ministros fieri: ad sanctum tuum altare sanctamque tuam mensam accedentes secundum misericordiæ tuæ multitudinem nos suscipe. Vt rationabilem hunc cultum super hac sancta tua mensa pro peccatis nostris & populi ignorantiis offerre digni simus: & ad nos sanctissimi tui Spiritus gratiam vicissim mitte. *Exclam.* Quia benedictum est nomen Patris, & Filij &c.

a 1 a1 ΕΥΧΗ ΛΕΓΟΜΕΝΗ ΕΝ ΤΗι ΕΙΣΟΔΩι ΠΡΟ ΤΗΣ

2 *συνήθους, ἐπὶ ἀνοίξει ναοῦ 2 ἐν ᾧ συνέβη θανεῖν ἄνθρωπον βιαίως.*

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τὴν πολλήν σου καὶ ἄφατον ἀγαθότητα καταξιώσας ὀνομασθῆναι τὸν ναὸν τόνδε, τῆς σῆς ἀπροσίτου καὶ ἀπεριγράπτου σκήνωμα δόξης, διὰ τῆς τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ σου πνεύματος ἐνεργείας ἁγιασθέντα, νῦν δὲ διὰ τὴν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων πληθὺν παραχωρήσας μολυνθῆναι τοῦτον. Ἀπὸ συμπτώματος βιαίου θανάτου γεγονότος εἰς ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα πλασθέντα σὴν, ἐξ ἐπηρείας τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀνδροκτόνου διαβόλου. Αὐτὸς πάλιν διὰ τὸ πολὺ καὶ ἀμέτρητον ἔλεός σου, τὴν ἡμῶν, τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀχρείων δούλων σου αἴτησιν προσδεχόμενος, ἐξ εἰλικρινοῦς προσαγομένην σοι πίστεως, καθάρισον τὸν οἶκον τοῦτον, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ θυσιαστήριον διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ τὴν προτέραν αὐτοῦ χάριν ἐγκαίνισον εἰς δοξολογίαν ἀπρόσκοπον, εἰς προσφορὰν εὐπρόσδεκτον τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τῆς σῆς ἀγαθότητος. Ναὶ δέσποτα τῶν ἁπάντων, ὁ μόνος φύσει καθαρὸς καὶ

ORATIO DICENDA in Introitu Missæ, ante solitam, in reconciliatione Ecclesiæ, in qua hominem violenter mori contigerit.

Dominator Domine Deus noster, qui per plurimam & ineffabilem bonitatem tuam, templum hoc sanctissimi & viuifici tui Spiritus virtute sanctificatum, inaccessæ & incircumscriptæ gloriæ tuæ tabernaculum vocari voluisti, & nunc propter peccatorum nostrorum colluuiem contaminari casu mortis violentæ homini ad imaginem tuam formato, diaboli ab initio homicidæ nequitia illatæ, permisisti. Ipse rursus propter multam & immensam misericordiam tuam susceptis nostris peccatorum & inutilium seruorum tuorum sincera fide precibus oblatis, domum hanc, eiusque altare, per sancti tui Spiritus aduentum emunda, & priorem in eo renoua gratiam, ad nomen tuum inoffense celebrandum, ad incruentæ hostiæ oblationem acceptabilem, ad bonitatis tuæ laudem & gloriam. Ita Dominator omnium, qui solus natura purus es, &

sanctissimus, & verbo cuncta sanctificas, nos quoque te corde requirentes, ab omni carnis & spiritus pollutione, propter cogitationum perplexitatem, & conscientiam quæstionibus suspensam, expurga. Quia tu es sanctificatio nostra, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Hæc eadem oratio dicitur in reconciliatione templi in quo irrationale animal secundum legem antiquam immundum, & a *Sacrificijs alienum; aut mortuum aut enixum est. Immutante paululum verba Pontifice. Ab hinc.* Mortis violentæ homini &c. Diaboli ab initio homicidæ &c. *Et dicente in cæde quidem irrationalis, hoc pacto.* Diabolica nequitia, irrationalis animalis iuxta antiquam sanctam tuam legem à sacrificiis repulsi & immundi morte illud pollui permisisti. *Tum vero subinferente.* Ipse rursus propter multam. *Et reliqua. Cum vero animal parturierit, ait.* Diabolica nequitia, irrationalis animalis iuxta antiquam sanctam tuam legem à sacrificiis repulsi, & immundi partu, illud pollui permisisti. *Tandem vero subiungit.* Ipse rursus.

Et reliqua vsque ad Orationis finem.

πανάγιος, ὁ ἁγιάζων πάντα τῷ λόγῳ σου· καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐξ ὅλης καρδίας ἐπερωτῶντάς σε, καθάρισον ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος διὰ λογισμῶν ἀμφιβόλων καὶ συνειδήσεως ἐξεταζούσης. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λέγεται δὲ ἡ τοιαύτη εὐχὴ, καὶ ἐπὶ ναοῦ ἐξαιρέτου, ἐν ᾧ ζῶον ἄλογον κατὰ τὸν νόμον τὸν πάλαι ἀκάθαρτον καὶ ἄθυτον, ἢ ἔθανεν, ἢ ἐγέννησεν. Ἐναλλάσσοντος [3] μικρὸν τοῦ ἀρχιερέως. Ἀπὸ τοῦ, Ἀπὸ συμπτώματος βιαίου θανάτου. Ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου διαβόλου. Καὶ λέγοντος. ἐπὶ μὲν τοῦ διαφθαρέντος ἀλόγου οὕτω. Παραχωρήσας μολυνθῆναι τοῦτον ἐξ ἐπηρείας διαβολικῆς ἀλόγου θανάτῳ ζώου, κατὰ τὸν πάλαι σὸν ἅγιον νόμον ἀθύτου, καὶ ἀκαθάρτου. Εἶτα ἐπιφέροντος. Αὐτὸς πάλιν διὰ τὸ πολύ· καὶ τὰ ἑξῆς. ἐπὶ δὲ τοῦ γεννηθέντος ζώου οὕτως. Παραχωρήσας μολυνθῆναι τοῦτον ἐξ ἐπηρείας διαβολικῆς ἀλόγου γεννήσει ζώου κατὰ τὸν πάλαι σὸν ἅγιον νόμον ἀθύτου καὶ ἀκαθάρτου. Εἶτα ἐπισυνάπτοντος, τό.

Αὐτὸς πάλιν, καὶ τὰ ἑξῆς ἕως τέλους τῆς εὐχῆς.

VARIÆ LECTIONES.

a Εὐχὴ λεγομένη ἐν τῇ εἰσόδῳ.] Allatianum M.S. legit: Εὐχὴ λεγομένη ἐπὶ ἀνοίξει ναοῦ, ἐν ᾧ [illegible] ἄνθρωπος βιαίως ἀπέθανεν, ἤγουν ἐξαίφνης· ἢ ζῶόν τι ἄλογον ἀκάθαρτον, καὶ ἄθυτον κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον [illegible], ἢ [illegible], καὶ [illegible] τι ζῶον λογικὸν ἢ καὶ τι ἄλογον. *Oratio dicenda in apertione templi, quo violenter hoc est repente hominem mori contigit, vel irrationale animal immundum & ex antiqua lege à sacrificiis reiectum, interiit, aut genitum est: quodcumque animal fuerit; sine ratione præditum, aut illa prænatum.*

IN ORATIONEM DICENDAM IN INGRESSV, &c. NOTÆ.

1 Εὐχὴ λεγομένη ἐν τῇ εἰσόδῳ.] De Ecclesia violata certiores facti Latini nullas solemnes in ea faciunt orationes: Primordiales tamen liturgiæ preces. (in Ingressu enim siue maiori Offertorio reconciliationem præstant) Græci non verentur præmittere: hoc enim est Ecclesiam reconciliari in Ingressu peculiari, ante solemnem illum, de quo in Chrysostomi liturgia, faciendo.

2 Ἢ ἐν ᾧ [illegible]] Ius Pontificium de Consec. dist. 1. cap. 20. violenta hominis morte, (qua etiam subitam intelligunt Græci) & damnato seminis profluuio Ecclesiam pollui decernit. Hæc tamen Oratio, quæ tum prædictam, tum alias insuper Violationis Ecclesiæ causas memorat nullam de impuritate ob effusum semen contracta, mentionem egit: quo nihilominus argumento eam inter violandæ Ecclesiæ rationes nequaquã recensendã, non est asserendum. Qui enim mulieres menstruis sordidas ab Ecclesiæ limine repellunt, & eas cum viris in locis adiunctis, puta Vestibulis, Catechumenis, &c. habitare prohibent, iuxta Can. 91. Trullanum; prohibitum quoque concubitum, aut libidinosam quamcunque seminis egestionem, tanquam a non violata per illam Ecclesia, nequaquam poterunt excusare. Cur vero causam hanc referre Patres antiqui omiserint, suggerit Balsamon in locum laudatum: [illegible] *Recte Ecclesiæ memoriam non tenuerunt Patres: cum mulieribus enim in Ecclesia habitare impiissimum est, & ideo neque illis in mentem venit, tam grande scelus ab aliquo vnquam perpetrari.*

1 [illegible]] Recentioris Ecclesiæ Orientalis iuris est, vt Ecclesia in qua (secundum legem antiquam) immundum animal moriatur aut excludatur, polluta censeatur. Ex qua namque origine procedit, vt ædes sacra violata reputetur, nec nisi, cum ex Ecclesiasticæ potestati sententiam ferre; neminem potuerunt Præsules Græci, ex animalis immundi morte, quo indecens & vitandus ille casus, hominum prouidentia auertatur & ex eius cadauere, propter immunditiem, quam cuiuslibet animalis partus secum vehit, immundam & sacrificiis non vltra idoneam declarare: vel tionem talabimus huiusmodi, ex mundi animalis vel vaci vel mei entis casu, nusquam eos tingere, vel contrahi voluerunt. quia quod in sancta adduci, mactari, & ipsi Deo locari aliquando offerri; huius fortuitum ortum, vel interitum improuisum, prætenti sui status memor Ecclesia potuit tolerare.

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΜΠΤΗ ἐν τῇ ἐκπλύσει τῆς ἁγίας τραπέζης.

ORDO FIERI SOLITVS MAGNA FERIA quinta in ablutione sanctæ mensæ.

Μετὰ τὸ ψάλλειν 2 τὴν τριτέκτην. Καθέζεται 3 ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης 4 ἐν τῷ ἐσκευοφυλακίῳ, ἤγουν τῷ διακονικῷ. Καὶ ἐξέρχεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, ἐκ τοῦ μέρους τοῦ δεξιοῦ, καὶ γίνεται ἡ ἔκπλυσις τῆς ἁγίας τραπέζης, οὕτως. Ἱσταμένου τοῦ πατριάρχου ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, ἐξέρχεται 5 ὁ χαρτοφύλαξ, ἅμα τῷ ὑπομνηματογράφῳ, καὶ τῷ ἱερομνήμονι 6 προηγουμένων αὐτοῖς τῶν νοταρίων, καὶ καλοῦσι τοὺς μητροπολίτας, καὶ ἀρχιεπισκόπους. Καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, μετὰ φελωνίων. Καὶ προσκυνοῦντες τὸν πατριάρχην, ἵστανται κύκλῳ τῆς ἁγίας τραπέζης. Σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι. Θυμιᾷ δὲ πρῶτον ὁ πατριάρχης τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ σφραγίζει. Εἶθ' οὕτω λέγει καθ' ἑαυτὸν τὴν εὐχὴν ταύτην τῆς ἀπαμφιάσεως.

Cantatis tertia & sexta Odis. Sanctissimus Patriarcha in Metatorium, id est Sacristiam, vel iuxta Diaconorum sedem descendit. Et e dextra parte, ad altare procedit & ablutio sanctæ mensæ perficitur, hoc pacto. Stante coram sancta mensa Patriarcha, Chartophylax egreditur simul cum Commentariensi, & sacro Suggestore, præcedentibus eos Notariis, Metropolitanos & Archiepiscopos vocant. Qui ad altare Casulis ornati ingrediuntur: Et salutato Patriarcha, Stant in sanctæ mensæ circuitu, Et cum illis, Presbyteri & Diaconi. Incensat vero primum sanctam mensam subsignatque Patriarcha, & eam signat. Deinde tacitus dicit Orationem denudandi altaris, in hunc modum.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ ζωοποιῷ σου θανάτῳ τὸν θάνατον νεκρώσας, καὶ ἡμᾶς τῶν παθῶν τῆς ἁμαρτίας ἀπαλλάξας, αὐτὸς καὶ νῦν κυκλοῦντας ἡμᾶς τῆς σωτηρίου ταφῆς τὸν τύπον, καὶ διὰ τῆς ὀφειλομένης ἱερᾶς ὑπηρεσίας τὸν πόθον ἀφοσιουμένους, πρόσδεξαι κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου κοινωνοὺς λαβεῖν καταξίωσον, καὶ μετόχους τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξίωσον, καὶ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσεως, καὶ τῆς ἀθανάτου δόξης. Ὅτι παρὰ σοὶ ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Domine Deus noster, qui viuifica tua morte mortem interemisti, & nos à peccati passionibus exemisti: ipse nunc salutaris tui sepulchri figuram nos circumstantes, & cordis affectum debito ministerio consecrantes, secundum multitudinem miserationum tuarum suscipe, & mysticæ tuæ cœnæ conuiuas assumere, & cœlestis regni, bonorumque omnium beatitudinis & gloriæ immortalis partici pes nos efficere dignare. Quoniam à te est fons vitæ, & tibi gloriam referimus, cum principii experte tuo Patre: & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Et dicto, Amen. *Sanctam mensam denudat, ministrantibus & præbentibus Metropolitis Archiepiscopis, Presbyteris, & Diaconis: Et cum deuotione Psalmum quinquagesimum remisse canentibus, videlicet:* Miserere mei Deus. *Deinde Psalmum vigesimum quintum recitant.* Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum. *Tum Psalmum octogesimum tertium.* Quam dilecta tabernacula tua, Domine. *Quibus expletis: Profert sacrista, Spongias & discos, Testacea vulgo dictos siue catinos. Et abstergitur sancta mensa. Mox promit Chartularius, Vrceolum, Caldariam communiter vocatum, & ait.* Benedic Domine. *Et aquam feruentem sanctæ mensæ infundit. Distribuuntur autem à Patriarcha Metropolitis, & Archiepiscopis & Presbyteris mappulæ lineæ, Quibus sanctam mensam perfricant. Tandemque spongias impertitur usdem. Et aquam rosaceam infundit. Illi autem spongys eam detergunt. Tum vero velamen, Ad carnem dictum, altari apponunt. Et alia deinceps operimenta, Patriarcha hanc Orationem faciente.*

O clemens & misericors Deus, qui ineffabili tua bonitate, ad sancti & illibati altaris tui ministerium inutilitatem nostrã assumpsisti: Ipse quoq; nũc in multitudine misericordiarum tuarum in nos respice, & nostrum inutile obsequium à nobis circa sanctam tuam mensam cum timore & tremore astantibus præstitum, tibi acceptum fieri concede, & per factam in ea illibatam ablutionem ab omni carnis & spiritus impuritate nos emunda, à sordidis peccatis sensus omnes nostros perpurga, & tremendo diuinoque sacrificio viuifici sanguinis & corporis tui, (immortalitatis nobis comparandæ gratia in sepulchro depositi, & cum gloria die tertia resurgentis, & sanctissimum sepulchrum tuum, tanquam inexhaustum vitæ & incorruptionis fontem nobis efficientis) sine labe & macula, nos assistere largire, in eo namque morte deuicta, & peccato eius stimulo deleto, diuina tua potestate & virtute, conuiuificati sumus & consurreximus, te resurrectionis nostræ primitias, pro nobis crucifixum, mortuum, & resurgentem glorificantes. Tu es enim Deus noster, & resurrectio, & salus, & tibi gloriam

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν. Ἀπογυμνοῦται ἡ ἁγία τράπεζα. Συλλαμβανομένων αὐτῷ καὶ τῶν μητροπολιτῶν, καὶ ἀρχιεπισκόπων, πρεσβυτέρων τε, καὶ διακόνων. Ψαλλόντων ἐν συντριβῇ αὐτοῖς τὸν ν΄ ἤγουν τὸ, Ἐλέησόν με ὁ θεός. Εἶτα λέγουσι τὸν κέ ψαλμόν. Κρῖνόν με κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην. Εἶτα ψαλμὸν πγ΄. Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου κύριε. Ὧν δὴ ψαλμῶν λεγομένων· Κομίζει ὁ σκευοφύλαξ 7 μούσας τε καὶ δισκάρια τὰ κοινῶς 7 λεγόμενα τέστα, ὃ λέγεται λεκάνη, καὶ ἀποσπογγίζεται ἡ ἁγία τράπεζα. Ἔπειτα φέρει ὁ χαρτουλάριος 8 ὀρκιόλιον, τὸ κοινῶς λεγόμενον, 8 θερμάριον, καὶ λέγει. Εὐλόγησον δέσποτα, καὶ ἐπιχέει τοῦτο τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ. Ἐπιδίδονται δὲ παρὰ τοῦ πατριάρχου, τοῖς μητροπολίταις, καὶ ἀρχιεπισκόποις, καὶ πρεσβυτέροις. 9 Ἐγχείρια λινά, 9 καὶ μετὰ τούτων τρίβουσι τὴν ἁγίαν τράπεζαν. εἶτα διανέμει τοὺς σπόγγους. Ἐπιχέων τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ ῥοδόσταγμα. Καὶ μετὰ τῶν σπόγγων ἐκμάσσουσιν αὐτήν. εἶτα τίθεται 10 τὸ μετὰ σάρκα. 10 Καὶ μετὰ τοῦτο 11 ἐνδυταῖς ἐνδύουσι, ποιοῦντος 11 τοῦ πατριάρχου τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ὁ ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων θεός, ὁ δι' ἄφατον ἀγαθότητα πρὸς λειτουργίαν τοῦ ἁγίου καὶ ἀχράντου σου θυσιαστηρίου, τὴν ἡμῶν ἀχρειότητα προσλαβόμενος· αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς, ἐν τῷ πλήθει τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ καταξίωσον δεκτὴν γενέσθαι τὴν διακονίαν ἡμῶν τῶν ἀχρείων, ἣν ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ σου τραπέζῃ ἐπιτελοῦμεν σήμερον μετὰ φόβου καὶ τρόμου παρεστῶτες αὐτῇ ἀχράντου πλύσεως, ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἀνακάθαιρον ἡμῶν πάσας τὰς αἰσθήσεις τῆς ῥυπώδους ἁμαρτίας, καὶ παράστησον ἡμᾶς ἀμώμους καὶ ἀσπίλους τῇ φρικτῇ καὶ θείᾳ ἱερουργίᾳ τοῦ ζωοποιοῦ αἵματος καὶ τοῦ σώματός σου τοῦ ὑπὲρ τῆς ἡμῶν ἀφθαρσίας ἐν τάφῳ κατατεθέντος, καὶ μετὰ δόξης ἀναστάντος τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ πηγὴν ἀκένωτον ζωῆς καὶ ἀφθαρσίας τὸν πανάγιον τάφον ἡμῖν ἀποτελέσαντος. ἐν αὐτῷ γὰρ τοῦ θανάτου καταπατηθέντος, καὶ τοῦ κέντρου αὐτοῦ τῆς ἁμαρτίας ἐξαφανισθέντος ἀπὸ τῆς σῆς θείας ἐξουσίας καὶ δυνάμεως συνεζωοποιήθημεν, καὶ συνανέστημέν σοι, δοξάζοντές σε τὸν ἀπαρχὴν τῆς ἡμῶν ἀναστάσεως, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα. Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ἡ ἀνάστασις, καὶ ἡ σωτηρία, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμ-

ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἔπειτα θυμιᾷ κύκλῳ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, Καὶ 12 σφραγίζει 12 μετὰ πτιλίων. Καὶ οὕτω μεθίσταται καὶ 13 διανέμει τοὺς σπόγγους τῷ λαῷ. Ἐξελθὼν δὲ πάλιν ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους, κατέρχεται 14 διὰ τοῦ δεξιοῦ ἐμβόλου εἰς τὸν νάρθηκα· 15 Καὶ τῶν βασιλικῶν πυλῶν κεκλεισμένων οὐσῶν, ἵσταται ἔμπροσθεν τῶν μεγάλων πυλῶν, Τετραπόδιον μετὰ ἐνδυτῆς. Ἄνωθεν δὲ τοῦ τετραποδίου, τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον· Ἔνθεν δὲ κἀκεῖθεν μανουάλια. Εἶτα θυμιᾷ καὶ σφραγίζει ὁ πατριάρχης μετὰ πτιλίων. Τὰ αὐτὰ δὲ πτιλία πήγνυνται εἰς τὰ ῥηθέντα μανουάλια, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος. Εὐλόγησον δέσποτα, Καὶ ὁ πατριάρχης. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ ἄρχεται τοῦ ἑσπερινοῦ, καὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ νιπτῆρος.

rependimus: cum principij experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Postmodum sanctam mensam per circuitum thurificat Pontifex, & cereis pinnatis signat. Atque ita inde se transfert, & spongias in populum distribuit. Rursumque dextra parte egressus, Ambulacro siue fornice Ecclesiæ dextro in vestibulum se transfert: Et portis Regijs clausis, è regione portæ maioris mensa tripes, seu mappa aperta statuitur: et supra mensam, Sanctum Euangelium locatur: Atque hinc & inde candelabra. Deinde thus adolet, & cereis crucis signum exprimit Patriarcha. Huiusmodi vero cerei, siue pinnæ candelabris infiguntur. Tum vero Archidiaconus ait. Benedic Domine. *Subiungit Patriarcha.* Benedictum regnum Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. *Mox incipiunt Vesperæ, & Lauipedij officium.*

VARIÆ LECTIONES.

a TΑξις γινομένη.] Præter Cryptoferratense Bessarionis M.S. nullum aliud à me visum, præsens Officium exhibet: titulus autem in eo huiusmodi est: Τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ πέμπτῃ. Εὐχὴ γινομένη εἰς τὸ ἀπόμαγμα τῆς ἁγίας τραπέζης. Hunc absque medio sequitur Oratio. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ τοῦ ζωοποιοῦ. Mox: εὐχὴ μετὰ τὴν ἔκπλυσιν. Ὁ ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων Θεὸς, &c. Vt supra.

IN ORDINEM MAGNA FERIA QVINTA OBSERVARI solitum in lotione sanctæ mensæ. Notæ.

1 EΝ τῇ ἐκπλύσει τῆς ἁγίας τραπέζης.] Cœnobiorum religiosæ societatis, & sacri quilibet Ecclesiarum conuentus, altaria lauandi consuetudinem antiquissimā credit Ecclesia, & Christi Domini si nō verbo, exemplo saltem institutam, qui dum letho proximus viuentium templorum, id est discipulorum pedes abluit, reciprocam pedes abluendi, simulque Altaria templaque inanima lustrandi, formam exhibuit. Hæc fuit mens S. Eligij Nouiomensis Episcopi homil. 8. de Cœna Domini, ante mille & centum circiter annos, annuam altarium emundationem ad discipulorum lotionem à Christo susceptam reuocantes: *Et propter humilitatis,* inquit, *formam commendandam, eo die pedes eorum lauit: & hinc est quod eodem die altaria, templique parietes, & vasa purificantur.* Vbi obseruo voces (*hinc est, &c.*) exemplar deductum a forma primigenia, tanquam riuum à fonte, referre: quibus consonat Isidorus eiusdem fere tempestatis scriptor, lib. 1. de Offic. Eccl. cap. 28. qui post laudatam Christi in Apostolorum pedibus lauandis humilitatem, subdit. *Hinc est,* ait, *quod eodem die altaria, templique parietes, & pauimenta lauantur, vasaque purificantur, quæ sunt Domino consecrata:* quasi prima lotio, alterius esset origo; propterea que vna alteri, coniuncta est in Ecclesia: vnde & Græci ἀκολουθίαν τῆς ἁγίας τραπέζης ἐκπλύσεως, in calce Officij, confestim huius præcipiunt initium dari ἀκολουθίας τοῦ νιπτῆρος, id est, *Officij lotionis pedum.*

2 Τετάρτην.) Tertium & sextum Canticum Canonis in Matutinis cantari, hicque tertiam inter & sextam horam repetendum in Ecclesia, τριτέκτη est.

3 Ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης.] Crescit cum tempore, si non personarum, saltem nominum dignitas & amplitudo: vnde & Metropolitas prius ἱερωτάτους vocare contentos, πανιερωτάτους postmodum Græci nuncuparunt; & Patriarcham ἁγιώτατον olim dictum, nunc παναγιώτατον, vocare non sunt veriti. Sic nominibus Αὐγούστου, σεβαστοῦ, σεβαστοκράτορος, πανυπερσεβάστου, contemptis; Alexius Comnenus, ait Zo-

naras in eius vita prodigiosam appellationem πανυπέρτατον, culmen omne honoris transcendentem adinuenit.

4 Ἐν τῷ μητατωρίῳ.] Alia edita μιτατωρίῳ legunt, quod aptius Cedrenus μητατώριον, vel vt alij volunt, μετατώριον, scripsit; & Florentius a Costa, μιτατώριον, apud quem, sicut & Meursium hæc vox, Palatij Patriarchalis aulam recipiendis peregrinis ἀπὸ φιλοξενίας ἀρχαϊκῆς, vel salutantibus admittendis destinatam significat, sicut in Synodi 6 Acti 11. μιτάτον, siue vt alia lectio habet μιτάτον, hospitium vel domum monasterio annexam: eandem vero vt διακονικόν synonymam & διακονικοῦ, sensu vbique vsurpandam, censent alij, quasi μιτατώριον, à voce Latina Mutatorium, apud Græcos deriuatum fuerit. Liter s perceleori. & ex affectu mihi notissimo Leoni Allatio Græco, lectio μητατώριον retinenda iudicatur, quasi Mensatorium sit; locus nimirum ad Australe latus altaris, in quo Mensa panem & cibos alios Cantoribus & Ecclesiæ ministerio nonnunquam ni nis laborioso pertæsis exhibet. Allatij menti plurimum fauet Codinus in Ori. C P de S. Sophiæ ædificio a Iustiniano Imp. extructo scribens: ἔκτισε καὶ τὰ πλησιάσαντα τῷ Μιτατωρίῳ (sic enim legit ille) ἵνα ἐκεῖσε συχνάζων μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ καὶ πολλάκις ἐσθίῃ. Condidit & quæcumque Mitario proxima, vt ibi sæpe cum aulicis suis maneret, & cibum sumeret, eoque loci, vitandæ turbæ opprimentis gratia, aditum ad sacrum Tribunal fidelem hic reperit Patriarcha. Mihi certe verba Euchologij attentius examinanti, nec tamen Allatij sententiam respuenti dicta vox sonat hic idem quod διακονικὸν Sacristiam, aut conninctum omnino locum: nam & dextrum altaris locum tenet, & ab eo ad sacrum Tribunal, sicut è Diaconico, non longa & impedita est via. Ibidem illud assignat Cedrenus in vita Leonis, Basilij Macedonis filij: qui cum a Nicolao Patriarcha ob quartam vxorem ductam (tales enim nuptias vt incontinentiæ prolem, & illegitimas repudiant Græci, de quibus Arcudius lib. 7. de sacram.) communione fidelium eiectus esset: διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεσθαι ἀπεῖργεν. ὅθεν διὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους εἰσήρχετο εἰς τὸ μητατώριον. Ob hoc factum, Patriarcha illi introitu templi interdicente, per dextram templi partem salam intellige in Mitatorium ire cogebatur. Ibidem etiam orationi vacabat, & sacris mysteriis vtcumque intererat: ὁ βασιλεὺς δημοσίας προόδου ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ποιουμένου, καὶ μητατωρίῳ εἰσελθόντος, ἐν ᾧ ηὔχετο τότε. Imperator publico comitatu stipatus in magnum templum ingressus, in Mitatorium, vbi precabatur, se contulit.

5 Ὁ χαρτοφύλαξ ἅμα τῷ ὑπομνηματογράφῳ, καὶ τῷ ἱερομνήμονι.] Hi tres præ alijs, Scriniorum videlicet præfectus à Commentariis, siue Commentariensis, & a Memoria, siue Suggestor sacer, Metropolitas & Archiepiscopos, ordine quemque suo aduocant, & precedentibus Notariis, quorum etiam in Ordine Romano munus est cereos ferre) lumen è cereis gestantibus, sigillatim vnumquemque deducunt, & iuxta Patriarcham a dextra læuaque collocant. Prioribus namque duobus ex officio (Chartophylaci nimirum quia eius est, ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν ἀρχιερέων παριστάνειν τὸν χειροτονούμενον, in Episcoporum ordinationibus Ordinandum quemque Patriarchæ præsentare: ideoque vt archiuiorum Patriarchalium custos, vniuscuiusque tempus & ordinem memoria tenet: Commentariensis vero qui παραδέχεται τὰ εἰς ψήφους ὀνομάτων, vbi suffragia habent

Episcopi, inquit M.S. Allatianum, locum etiam tenet, & Χαρτοφύλακος ὑπουργός ἐστι. Subministter eius est, ait Balsamon Meditato de Chartophylace lib. 7. Iuris Græcoromani, nonnihil in locis assignandis Scriniorum præfectum iuuare potest, antiquitatem, dignitatem, & ordinem Pontifici cuique debitum indicare, incumbit. Hieromnemon porro illis comes additur, vt qui in eorum medio vicinus Patriarchæ, preces cunctas recitandas suggerere teneatur: est enim, εἰς τὸ βλέπειν τὰς εὐχὰς ὅπως ὁ ἀρχιερεύς, vt retro Pontificem preces recitandas prævideat.

6 Ὑπομιμνήσκουσι τὸν αὐτοῖς τὸν νοταρίων.] Reciproco iure, sicut prius a Græcis Romani, ita plures voces, a Latinis mutuati sunt Græci. Et licet in scribendo compendijs vtens, vt breuibus paucisque figuris magnam verborum & sententiarum copiam comprehendat, atque Græcis σημειογράφος, ac Latinis Notarius diceretur: placuit tamen seruata vocis aliud vtrolque similitudine, vt linguarum ignaro dubium tolleretur, sensum etiam apud vtrosque eiusdem vocis esse. E Lectorum vero collegio solebant Episcopi Notarios & Scribas deligere, vel pueris literas & Notas edocendis magistros præficere: vnde & cum Lectorum gradu, gestandorum etiam in Ecclesia cereorum onus suscipiunt: duos enim cereos quos tenent duo Notarij in lib. Sacra. D. Gregorij in Sabbati sancti officio legimus) atque insuper cum Scriniorum præfecto, Commentariensi, & Hieromnemoni, in scribendo subseruiant, notasque & ordinem Pontificum non ignotum habeant, nil mirum si eis aduocandis & deducendis, cereos deferentes, viam sternere, & præire describantur.

7 Μοῦσαι.] Spongiarũ vsum alibi manifestauimus in Liturgicis: eũ præsertim videtur indicasse Chrysostomus hom. 3. in Epist. ad Ephes. ὥσπερ σπογγιὰ περιελαύνωμεν τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἐν καθαρᾷ ἐκκλησίᾳ πάντα προτιθῆται, ἵνα μηδεὶς ῥύπος, μηδὲ ῥυτίς. Tanquam Spongia lauemus Ecclesiam vt in munda Ecclesia cuncta proponantur: vt nulla sit macula, nulla ruga. Spongias autem & Discos ex officio profert ὁ σκευοφύλαξ, vtpote σκευῶν & κειμηλίων, vasorum & suppellectilis cunctæ custos.

8 Ὁ Χαρτουλάριος.] Chartularium idem Romæ gessisse officium, ac Constantinopoli Chartophylaca, conijcio ex Ioanne Diacono in vita D. Gregorij lib. 2. cap. 55. vbi Castorium Diaconum & Chartularium dicit, qui fuit Chartophylax: & deinde altam & sublimem officij dignitatem arguit apud Ioannem eundem lib. 1. cap. 45. vox eadem Chartularius, in sæcularium statu, Maurentium enim Chartularium magnificum & Dominum vocat, qualis est Græcorum Chartophylax siue in Palatio Regio, siue in Patriarchali, cum tamen Chartularius illi tantum subseruiat, & laborem cum eo diuidat: vt testatur Balsamon Medit. nuper memorato: πόσους ἔχει ὁ χαρτοφύλαξ χαρτουλαρίους κοινωνοὺς τῶν καμάτων οὐκ ἔστι λέγειν καιρός. Quos habeat Scriniorum præfectus Chartularios laboris consortes, non est tempus dicere. Quia vero in Ecclesia Græca sunt ex illo Deputatorum numero, qui ignem in altari prouident, & τὸ ζέον Calidam in liturgia præparant; hic propterea φέρει σκουτλίον, à Latino Vrceolo, vel melius Græce θερμάριον, καὶ ἐπιχέει τοῦτο τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ.

9 Ἐγχείριον.] Germanus in Mystagogia: ἀπομάξαι τὰς χεῖρας λέντιον dicit esse ἐγχείριον. Mappulam nimirum tergendis manibus aptam, καὶ αὐτίκα ὅτι τὸ ἀπομάξαντος τὰς χεῖρας, καὶ τὸ αὐτὸς εἶναι ἀναμάρτητος.

typum refert (Pilati) manus abstergentis, dicentisque: innocens ego sum.

10 Τὸ κατ' σάρκα.] Indusium primum siue interula ad carnem indutum, κατ' σάρκα est, & metaphorice prima mappa, altaris tobalea. Meursium propterea corriges in voce εἰλητὸν: ἀντιμίνσιον primo sanctæ mensæ substerni asserentem, ante κατ' σάρκα: hoc enim præ cunctis Antimensiis interius esse dignoscitur. Et si velis cunctam indumentorum Græci altaris supellectilem ordine contemplari, verba mentemque Thessalonicensis Antistitis, consules in Liturgica expositione superius fol. 215. & 2[illegible].

11 Ἐνδυτῆς.] Typicum Sabæ τὴν ἐνδυτὴν in fœmineo legit sicut & alia vetustiora edita: vtrobique tamen παμμέγεθες, Mantile siue mappam altaris maiorem sonat.

12 Μετὰ πινίων.] Ita ignotus est, hoc in loco, vocis huius sensus, vt in eo proferendo etiam ipsi Græci, vel alij doctiores viri facile hallucinati sint. Error quorumdam qui *fusum vel pannum* interpretati sunt, ex se patet: quid enim cum fuso, sacris commune? aut quid sibi altaris obsignatio cum pannis mystice portenderet? & quamuis non minus Græci quam Itali quibusdam in locis pannos quosdam longiores, & in suprema parte crispatos, è candelabris suspensos, ornatus gratia in Ecclesia gestent, de quibus posset nonnihil intelligi, quod infra subditur αὐτὰ τὰ πινία σφραγίζων εἰς τὰ μανουάλια, *figuntur in candelabris πινία*: quia tamen noua esset & inusitata benedictio hæc insinuata si pannos. Pontificale perficiat σφραγίζει κατὰ τὸν *signat altare cum Pennis*, nulla penitus ratione moranda est. Vero rectoque multo similius, omni literarum genere excultus Leo Allatius, relictis Suidæ & Stephano significationibus aliis, afferit πινία hic indicare *duos cereos*, quorum vnum Δικήριον aliud τρικήριον a Græcis nuncupatur, quibus inter sacros ritus Pontifex sæpius vtitur, illisque accensis frequentius populo benedicit, σφραγίζει sanctamque ideo mensam iam lotam & abstersam Patriarcha obsignat, μετὰ πινίων *cum cereis Pontificalibus*, & recte inferius πινία hæc, τριχήρια εἰς τὰ μανουάλια interliguntur. Biceps autem & triceps cerei πινία, quasi *Pinnata* vocantur, quasi *Pinnarum* more gerant ramos acutos: vel cum πινίον antiquis *ἄδραχτον fusum* sonet, eorum singuli quique cum speciem quandam fusi exhibeant. Figuram eorum habes fol. 114. Cæterum illis obsignat Pont. fex: cuius mentem & institutionem 222. & 223. reperies.

13 Διασπόγγισον τῷ σπόγγῳ] Velut ἅγιον ἔλαιον siue ἔλαιον, de quo supra fol. 54. Spongias mensam sacram abstergentes in benedictionem populo diuidit Patriarcha, vt quæ ex attactu ad altare, sanctitatem virtutemque diuinam contraxisse credantur.

14 Κατάρχεται εἰς τὸ νίψασθαι.] Vt inibi nulla mora interposita, νιπτῆρος *Lotionis pedum*, officium aggrediatur.

15 Διὰ τῶν ἐξωτάτων ἐμβόλων.] Pluribus dictionis huius sensibus relictis, nihil hic aliud sonare putanda est, præter porticum, siue tectum ambulacrum, quo magna Ecclesia nulli adhærens ædificio cingitur. & ad vitandos aëris imbres, luto & aliis incommodis illuc se recipientes, commodum ambulatus, siue tutum præbebat: quæ ad muros exteriores Ecclesiæ, testis dat oculate vanitque colorum tectæ totius sit hæc deuotum simul & tutum indu... exhibet spectaculum. Ille, ceu vt commodioris, plebis numerum totum hoc die templum opplente & se supra modum comprimente, ab altari iam abluto, & parte templi superiore, ad inferiorem Narthecem videlicet, quo Lampadarius ritus instat peragendus, digreditur Patriarcha. Emboli huius mentionem facit Synodus septima: aliorum Codinus in Originibus C.P. ἐποίησαν ἐμβόλους τοὺς ἀψῖδας ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῶν ἐμβόλων *Xystorum siue ambulacrorum ex vtraque parte erectorum fornices operuerunt*. Erant præterea variis per vrbem locis & foris extructi Emboli, de quibus Nicetas & Cedrenus occasione data meminerunt.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΗΣ ΤΑ ΑΜΦΙΑ διεφθαρησαν.

Περὶ δὲ τῆς ἁγίας τραπέζης, ἧς τὰ ἄμφια διεφθαρησαν παλαιωθέντα, Απέρχεται ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ ἐνδύεται πᾶσαν τὴν στολὴν αὐτοῦ, συνόντων αὐτῷ ἐκ τοῦ κλήρου πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων. Καὶ πρῶτον θυμιᾷ σταυροειδῶς. Εἶτα συναθροίζει συνεργούντων αὐτῷ τῶν ὑπηρετῶν τὰ ἐπικείμενα τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, εἴτε παλαιὰ ἄμφια, εἴτε κονιορτὸν, καὶ βάλλουσιν αὐτὰ ἐν ἀγγείοις καινοῖς. Καὶ λοιπὸν γίνεται ἡ ἔκπλυσις καὶ ἡ ἀμφίασις, κατὰ τὸν τύπον

DE SACRA MENSA CVIVS PALLÆ COMputruerunt.

Circa sacram mensam cuius pallæ præ vetustate computruerunt ita agendum est. Aduenit Pontifex, & omnem sacrum induitur ornatum, assistentibus illi è Clero, Presbyteris & Diaconis: Et primo in modum crucis, thus adolet. Deinde coaceruat in vnum coadiuuantibus eum ministris, cuncta in sacra mensa reposita, siue Pallas, siue etiam puluerem: Et in vasa noua, illa conyciunt. Et de reliquo, ablutio, & vestium, seu vellarum impo-

litio, celebratur, iuxta ritum in magna Ecclesia, à Patriarcha, magna Feria quinta obseruandum: qui & superius scriptus est. Dictis etiam Orationibus & Psalmis quæ ibi annotantur, à Pontifice vero eodem die Missa ibidem celebratur.

τὸ γινόμενον μετὰ τὴν μεγάλην πέμπτην ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ παρὰ τοῦ πατριάρχου, ὅπερ ἤδη, ὡς ἀνώτερον ἐγράφη. λεγομένων δὲ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ψαλμῶν ὡς ἐκεῖ διείληπται. Γίνεται δὲ λειτουργία κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν παρὰ τοῦ ἀρχιερέως.

S. VNGVENTI Officium.

Sancta & magna Feria quinta, Hymnis Cherubici vice dicimus: Cœnæ tuæ mysticæ. *Cùm videlicet à Propositionis mensa ad medium altare mysteria sacra deportantur. Defert autem Archipresbyter, (sacra mysteria præcedens) Vnguentum in Alabastro, cautius velo tectum: Subsequentibus retro hinc & inde Diaconis, Flabellorum paria septem deferentibus, præcedentibus autem Domestico, & Diaconis aliis, cum cereis accensis; & ad sacras fores cunctis aduentantibus: Duo quidem Flabella pro more recepto, intus sacrum Tribunal penetrant: Alia verò, à sacris foribus vsque ad Altare, stant hinc & inde combinata. Archipresbyter autem Vnguentum deferens, Patriarcham præstolatur, ad sacras fores. Et occurrens Patriarcha, recipit ab eo Alabastrum, & in sacræ mensæ sinistro latere, infrà secundum calicem deponit: Atque ita de reliquo sancta ingrediuntur suo ordine. Mox Diaconus in Ambone stans, exclamat.* Orationem nostram compleamus. *Postquam verò Patriarcha dixerit:* Et concede nobis vno ore. Et erunt misericordiæ magni Dei. *Diaconus quidem in Ambone stat tacitus. Patriarcha vero conscensa sacræ mensæ crepidine, sanctum Vnguentum detegit; & ter illud signat; subiiciens secreto Orationem huiusmodi.*

Domine misericordiarum, & Pater luminum, à quo munus omne bonum & donum omne perfectum prouenit, præbe etiam nobis indignis gratiam, in ministerium magni huius & viuifici mysterii, quam Moysi fideli tuo fa-

a ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ b τοῦ ἁγίου μύρου.

1 ΤΗ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ ε΄. 2 Ἀντὶ τοῦ χερουβικοῦ, λεγομένου. 3 Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ, Ἐρχομένων τῶν ἁγίων μυστηρίων ἀπὸ τῆς προθέσεως ἐπὶ τὴν μέσην τράπεζαν 4 βαστάζοντος τοῦ πρωτοϊερέως, 5 τὸ μύρον μετὰ τοῦ ἀλαβάστρου 6 κεκαλυμμένον μετὰ τοῦ ἀποκαλύμματος ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων μυστηρίων. Καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν διακόνων ἔνθεν κἀκεῖθεν. βαστάζοντες 7 ῥιπίδια ζυγὰς ζ΄. 8 προηγουμένου καὶ δομεστίκου καὶ τῶν διακόνων μετὰ λαμπάδων. Καὶ ὅτε ἔλθωσιν ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν, τὰ μὲν δύο ῥιπίδια, εἰσέρχονται κατὰ τὸ σύνηθες. Τὰ δὲ ἄλλα ζυγὰ ἵστανται ἕως τῆς ἁγίας τραπέζης ἀπὸ τῶν ἁγίων θυρῶν 9 ἔνθεν κἀκεῖθεν. Ὁ δὲ πρωτοϊερεὺς κρατῶν τὸ μύρον ἐκδέχεται τὸν πατριάρχην. Πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν, μετὰ τοῦ μύρου. Καὶ ἐρχόμενος ὁ πατριάρχης λαμβάνει ἐξ αὐτοῦ τὸ ἀλάβαστρον, καὶ τίθησιν εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς ἁγίας τραπέζης. 10 κάτωθεν 11 τοῦ δευτέρου ποτηρίου. Καὶ οὕτως εἰσέρχονται 12 μετὰ τὸ λοιπὸν τὰ ἅγια. εἶθ' οὕτως ὁ ἐν τῷ ἄμβωνι διάκονος λέγει· 13 Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ. Μετὰ δὲ τὸ εἰπεῖν τὸν ἀρχιερέα. Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἑνὶ στόματι. 14 Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου θεοῦ. 15 Ὁ μὲν ἐν τῷ ἄμβωνι διάκονος, ἵσταται σιγῶν, Ὁ δὲ πατριάρχης, ἀνέρχεται ἐν τῇ τῆς ἁγίας τραπέζης κρηπῖδι, 16 καὶ ἀποσκεπάζει τὸ ἅγιον μύρον. 17 καὶ σφραγίζει αὐτὸ γ΄ ἐπιλέγων μυστικῶς τὴν εὐχὴν ταύτην.

Κύριε τοῦ ἐλέους, καὶ πάτερ τῶν φώτων, παρ' οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθή, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον δίδοται· παράσχου ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις χάριν εἰς τὴν διακονίαν τοῦ μεγάλου τούτου καὶ ζωοποιοῦ μυστηρίου, ὡς ἔδωκας Μωϋσῇ τῷ πιστῷ σου θερά-

σωτὶ, καὶ τῷ δούλῳ σου Σαμουὴλ, καὶ τοῖς ἁγίοις σου ἀποστόλοις, καὶ κατάπεμψον τὸ πανάγιόν σου πνεῦμα ἐπὶ τοῦτο τὸ μύρον. ποίησον αὐτὸ χρῖσμα βασιλικὸν, χρῖσμα πνευματικὸν, ζωῆς φυλακτήριον, ἁγιαστικὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως, ὃ προεδείχθη μὲν ἐν νόμῳ, ἐκλάμψαν δὲ ἐν καινῇ διαθήκῃ c 18 ἐν ᾧ ἐχρίσθησαν, ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς, 19 προφῆται, καὶ πάντες οἱ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἀπ' αὐτῶν καὶ τῶν καθεξῆς ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων ἀναγεννηθέντες ἕως τῆς σήμερον. ναὶ δέσποτα θεὲ παντοκράτορ, ἀνάδειξον αὐτὸ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου καὶ προσκυνητοῦ σου πνεύματος ἔνδυμα ἀφθαρσίας, καὶ σφραγίδα 20 τελειοποιὸν, ἐντυποῦσαν τοῖς τὸ θεῖόν σου λουτρὸν δεχομένοις τῆς 21 θείας σου ὀνομασίας, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἐνώπιόν σου 22 γνωστοὺς οἰκείους, καὶ πολίτας, δούλους σου καὶ παιδίσκας, ἡγιασμένους ψυχῇ καὶ σώματι. ἀπηλλαγμένους πάσης κακίας, καὶ πάσης ἁμαρτίας λελυτρωμένους, τῇ περιβολῇ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀχράντου σου δόξης ἐπιγινώσκεσθαι διὰ τῆς ἁγίας ταύτης σημειώσεως ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως, καὶ φοβεροὺς πᾶσιν ὑπάρχειν τοῖς πονηροῖς καὶ ἀκαθάρτοις δαίμοσιν, ἵνα ὦσι λαὸς περιούσιος, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, ἐσφραγισμένοι διὰ τοῦ ἀχράντου σου μυστηρίου τούτου, καὶ τὸν Χριστόν σου ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, εἰς κατοικητήριόν σου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἐν ἁγίῳ πνεύματι. Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐν ἁγίοις ἐπαναπαύῃ, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα ὁ ἀρχιερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ διάκονος.

Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Ἐπεύχεται ὁ πατριάρχης.

Σοὶ τῷ θεῷ τῶν ὅλων καὶ βασιλεῖ τὸν αὐχένα τῆς καρδίας εὐχαριστοῦντες ἐκλίναμεν, ἀνθ' ὧν ἀναξίους ὄντας ἡμᾶς διακόνους γενέσθαι τῶν θείων σου τούτων κατηξίωσας μυστηρίων, καὶ τὸ ἔλεός σου κηρύττομεν ὃν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως ἐξέχεας, δέξασθαι τὸν ἁγιασμὸν παρὰ σοῦ, ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς ἱκετεύομεν. διότι μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομα τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, ἐν ᾧ σύμπας ὁ κόσμος εὐωδιάζεται ὅσος ὁρατὸς, καὶ

mulo, & Samueli seruo tuo, & sanctis tuis Apostolis tuis elargitus es, & in Vnguentum hoc Sanctissimum Spiritum tuum emitte. Fac illud regale Vnguentum, spirituale Vnguentum, vitæ præsidium, animarum & corporum sanctificatiuum, oleum exultationis, quod in lege quidem præcessit, effulsit autem in nouo Testamento: quo Reges, Pontifices, Prophetas, & omnes ab eis deinceps & subsequentibus Episcopis & Presbyteris per iteratæ natiuitatis lauacrum, vsque hodie regeneratos vnxerunt. Ita, Domine Deus omnipotens, fac illud aduentu Sancti & adorandi tui Spiritus esse incorruptionis indumentum, signaculum perfectiuum lauacro tuo insignitis diuinam tuam, & vnigeniti Filij tui, & Sancti Spiritus appellationem imprimens, vt per sanctam hanc obsignationem germani, familiares, ciues, serui, & ancillæ, anima corporeque sanctificati, ab omni nequitia alieni, omni peccato exempti, illibatæ gloriæ tuæ, ceu vestimenti amictu coram te à sanctis Angelis & Archangelis, & ab omni cœlesti virtute agnoscantur, malignis autem & impuris dæmonibus formidandi appareant: vt sint acquisitus & peculiaris populus, Regale Sacerdotium, gens sancta, & illibato hoc mysterio signati Christum in cordibus suis, in habitaculum tuum, Dei & Patris, in Spiritu Sancto ferant. Quia sanctus es, Deus noster & in Sanctis requiescis: & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde Pontifex ait Pax omnibus.

Diaconus.

Capita vestra Domino inclinate.

Subiungit Patriarcha.

Tibi omnium Deo & regi, cordis ceruicem gratias agentes inclinauimus, eo quod nos dignos diuinorum istorum illorum mysteriorum fieri ministros voluisti: misericordiã tuam idcirco prædicamus, quam abundè super nos effudisti & vt sanctificationem recipiat, & operetur, sicut Vnguentum capiti superessusum, precamur: quia Vnguentũ effusum est nomen vnigenitó Filio tuo Christo Deo nostro, in quó mũdus omnis visibilis & inuisibilis bo-

no repletur odore. Tu enim adorandus vbique es & glorificatus, & tibi gloriam & cultum referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Illud deinde cruce signatum operit: Et conuersus, qui in Ambone stat Diaconus, ait. Omnium sanctorum memoriam recolentes *Stant autem Flabella donec dicatur.* Repleatur. *Cum vero sancta proferri deben:, stante coram sacris foribus Archipresbytero, Assumit Patriarcha Vnguentum, delatumque Archipresbytero tradit. Et tunc mouentur Flabella Et in altum tolluntur Proceduntque Diaconi eo quo venerunt cum Flabellis ordine. Atque ita contentum Alabastro Vnguentum, in vas vbi Nardus asseruatur, ab Archipresbytero reponitur.*

ὅσος ἀόρατος. Σὺ γὰρ προσκυνητὸς ὑπάρχεις ἢ δεδόξασαι δόος, ἢ σοὶ τὴν δόξαν ἢ προσκύνησιν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, ἢ τῷ υἱῷ, ἢ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν ἢ ἀεὶ, ἢ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εἶτα, 23 σφραγίσας, καλύπτει αὐτό. Καὶ 23 τότε προσφωνεῖ ὁ ἐν τῷ ἄμβωνι διάκονος, λέγει. Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύοντες. Τὰ δὲ ῥιπίδια ἵστανται μέχρι τοῦ, Πληρωθήτω. 24 Ὅτι 24 δὲ μέλλουσιν ἐξέρχεσθαι τὰ ἅγια, ἱσταμένου τοῦ πρωτοϊερέως ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν, Λαμβάνει ὁ πατριάρχης τὸ μύρον, ἢ ἐπάρας, ἢ δίδωσιν αὐτὸ τῷ πρωτοπαπᾷ, Καὶ ἔκτοτε 25 διακινοῦσι ἢ τὰ ῥιπίδια, Καὶ αἴρονται ἢ οἱ διάκονοι· ἢ ἀπέρχονται καθὼς ἦλθον μετὰ τῶν ῥιπιδίων. Καὶ ἐμβάλλεται παρὰ τοῦ πρωτοπαπᾶ, τὸ ἐν τῷ ἀλαβάστρῳ μύρον, εἰς τὸ ἀγγεῖον ἔνθα ἐστι 26 τὸ 26 νάρδιον.

VARIÆ LECTIONES.

a Κοιλάδια τῷ ἁγίῳ μύρῳ] Diuersum est omnino in editis, & in M.S. hoc officium, atque ideo maioris lucis afferendæ gratia, separatim exemplar vnumquodque proferendum est. Barberinum hoc pacto legit.

Oratio, id est Vnguenti confectio sancta feria quinta maioris hebdomadæ à solo Episcopo obeunda.

Tota sacra missa ordine suo celebrata; & sanctis donis ad sacram mensam deportatis, cum eis quoque præuie Vnguentum à Sacerdote affertur: à quo in sacra mensa iuxta primum discum (alibi calicem) à sinistris deponitur: tum sanctam oblationem Pontifex absoluit, quoadusque exclamet. Et erunt misericordiæ magni Dei, & Patris nostri (fol. 79.) *Responso vero*, Amen, *neque porta aperiuntur, neque Diaconus in Ambone stans medium orationem adoritur (fol. 79. li. 36.) Sed silentio facto, exurgit Pontifex: & Archidiacono in sancto sacrario dicente.* Attendamus. *Altaris crepidinem conscendit, terque Vnguentum signat, rursumque digressus, & inclinatus, orationem orditur hoc pacto.*

Domine misericordiæ &c.

Mox erectus exclamat. Quia tu sanctus es Deus noster &c.

Εὐχὴ ἤγουν ποίησις μύρου γινομένη τῇ ἁγίᾳ πέμπτῃ τῆς μεγάλης ἑβδομάδος ὑπὸ μόνου ἐπισκόπου.

Πληρωθείσης ἀκολούθως πάσης τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, ἢ εἰσαχθέντων τῶν ἁγίων δώρων ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ, ἅμα τούτοις καὶ αὐτοῖς ἔμπροσθεν ὑπὸ ἱερέως τὸ μύρον, ἢ ἀποτίθεται ἢ αὐτό, ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ πλησίον τοῦ πρώτου δίσκου ἐξ εὐωνύμων, ἢ ποιεῖ πᾶσαν τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ὁ ἀρχιερεὺς, ἕως τοῦ ἐκφωνῆσαι. καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου θεοῦ ἢ πατρὸς ἡμῶν. Μετὰ δὲ τὸ, ἀμήν, οὔτε τῶν πυλῶν ἡ ἄνοιξις γίνεται, οὔτε ὁ διάκονος ἄρχεται ὁ ἀνελθὼν ἐν τῷ ἄμβωνι ποιῆσαι τὴν μέσην εὐχήν· ἀλλὰ σιωπῆς οὔσης ἀνίσταται ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ τοῦ ἀρχιδιακόνου ἐν τῷ θείῳ ἱερατικῷ λέγοντος, Πρόσχωμεν· ἀνέρχεται εἰς τὴν κρηπῖδα τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ σφραγίζει τὸ μύρον τρὶς, καὶ πάλιν κατέρχεται, κλινόμενος ἄρχεται τῆς εὐχῆς οὕτως.

Κύριε τοῦ ἐλέους. Vt supra.

Εἶτα ἀνιστάμενος. ἐκφωνεῖ. ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν. Vt supra.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, λέγει. Εἰρήνη πᾶσι.

Καὶ τοῦ ἀρχιδιακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε. ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς, καὶ λέγει.

Σοὶ τῷ θεῷ τῶν ὅλων. Vt supra.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, γίνεται τῶν πυλῶν ἡ ἄνοιξις· καὶ ὁ διάκονος τῆς μέσης ἀρχόμενος κλίνεται πάλιν ὁ ἱερεὺς, καὶ ὑπολέγει προσαναπληρῶν τὰ ἐπόλοιπα τῆς θείας προσκομιδῆς.

Dicitque, Amen, *ait*: Pax omnibus. *Et Archidiacono dicente.* Capita vestra Domino inclinate. *Adiungit orationem Sacerdos: & dicit.*

Tibi omnium Deo &c.

Responso, Amen, *& portarum sacrarum reseratio: Diacono vero mediam orationem incipiente, inclinat rursum Sacerdos, & residua sacræ oblationis prosequitur.*

Cryptoferratense M.S. Bessarionis sic habet.

Εὐχὴ ἐπὶ ποίησει μύρου γινομένη τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ.

Εἰσαγομένων τῶν ἁγίων δώρων ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ, εἰσάγεται ὑπὸ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου τὸ ἀλάβαστρον τοῦ μύρου, καὶ τίθεται πλησίον τοῦ δίσκου ἐν τῷ εὐωνύμῳ μέρει· καὶ μετὰ τὸ ἐκφωνῆσαι τὸ, καὶ ἔσται τὰ ἐλέη. μὴ γινομένης πως τῆς τῶν πυλῶν ἀνοίξεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν τῷ ἄμβωνι διακόνου σιγῶντος, τοῦ ἀρχιδιακόνου ἐν τῷ ἱερατείῳ λέγοντος, Πρόσχωμεν. ἀνέρχεται ὁ ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν κρηπῖδα, καὶ σφραγίσας τρίτον τὸ μύρον, κατέρχεται καὶ κλινόμενος ἄρχεται.

Κύριε τοῦ ἐλέους καὶ πατήρ. Vt supra.

Σοὶ τῷ θεῷ τῶν ὅλων. Vt supra.

Καὶ τότε δίδωσι σημεῖον τῷ ἐν τῷ ἄμβωνι εἰπεῖν· καὶ γίνεται τῶν πυλῶν ἄνοιξις, καὶ προσαναπληροῖ ὁ ἀρχιερεὺς τὰ ἐπόλοιπα τῆς θείας προσκομιδῆς.

Oratio in confectione Vnguenti magna feria quinta componendi.

INductis ad sacram mensam sanctis donis, Vnguenti quoque alabastrum ab Archipresbytero affertur, & iuxta discum in parte sinistra collocatur. Et post exclamationem. Et erunt misericordiæ; *nondum facta portarum reseratione, sed & Diacono, qui stat in Ambone silentium tenente, Archidiacono vero in sacrario dicente.* Attendamus. *Crepidinem altaris Pontifex conscendit: mox Vnguento ter consignato digreditur, & inclinatus incipit.*

Domine misericordiæ, & Pater, &c.
Tibi omnium Domino, &c.

Tum vero signum dat Diacono in Ambone stanti dicendi: & portis reseratis adimplet Pontifex sanctæ oblationis residuum.

M.S. Ipsum quo Patriarcha modernus vtitur, cuius fragmentum à Georgio Coresio Chiensi accepi, ita legit.

ΤΗι μεγάλῃ πέμπτῃ εἰς τὴν λειτουργίαν ὁπότεν μέλλει γίνεσθαι ἡ εἴσοδος τῶν θείων δώρων, λαμβάνει τὸ θείου μύρου κεράτιον, ὁ πρῶτος τῶν πρεσβυτέρων, καὶ προάγεται καὶ τοῦ δεσποτικοῦ αἵματος, καὶ κύκλοθεν τούτου οἱ διάκονοι μετὰ ῥιπιδίων, ἔχοντες τὰς κεφαλὰς τῶν ῥιπιδίων ἡρμοσμένας πρὸς ἀλλήλους, ὡς εἶδος στέγης ἀποπληροῦν. καὶ οὕτως εἰσάγεται ἐντὸς τοῦ βήματος, καὶ καθίσταται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἐπὶ τῆς θείας τραπέζης μετὰ τῶν θείων δώρων. ὅταν οὖν εἴπῃ ὁ διάκονος, πρόσχωμεν, καὶ ἐκφωνήσῃ

IN magnæ feriæ quintæ missa, cum sanctorum donorum peragendus est ingressus, sacri Vnguenti vas Presbyterorum primus accipit, & Dominicum sanguinem præcedit, & circumquaque procedunt Diaconi cum Flabellis. capita Flabellorum huiusmodi tali pacto ad inuicem composita tenentes vt tecti formam adimpleant: atque ita in Tribunal inducitur, & cum sacris donis in sacra mensa, à Patriarcha deponitur. Cum itaque Diaconus dixerit. Attendamus: *& exclamauerit*

Patriarcha : Sancta ſanctis. *Moſchus, Balſami oleum, & Ambar aqua roſacea proba in quodam vaſe ad hoc diſpoſito bene dilata Patriarchæ traduntur : illaque accepta infundit in vas, mouetque & conſueto Cochleari commiſcet ad inuicem. Deinde duas orationes recitat : & poſt orationes exclamat.* Tu enim adorandus es, & tibi gloriam referimus. *Et dicto,* Amen, *ſanctum Vnguentum ſignat, ſublatoque vaſe diſcedit, & ſanctum Vnguentum in eo contentum, in alia diſpoſita vaſa infundit, atque ita perficiuntur & conſecrantur cuncta præter ipſum Nardi vas.*

ὁ Πατριάρχης. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. ἐπιδίδοται τῷ Πατριάρχῃ, ὁ μόσχος, τὸ βαλσαμέλαιον, τὸ τὸ ἄμπαρ, ἀλλοιωμένα καλῶς μετὰ ῥοδοστάγματος καλοῦ, αὐτὰ ἐπ᾽ ἀγγείου τινὸς πρὸς τοῦτο τεταγμένου, καὶ λαβὼν ἐκχέει αὐτὰ εἰς τὸν κρατῆρα, καὶ ἀνακινεῖ ταῦτα, καὶ ταράττει μετὰ τῆς συνήθους λαβίδος. εἶτα λέγει εὐχὰς δύο, καὶ μετὰ τὰς εὐχὰς, ἐκφωνεῖ. σὺ γὰρ προσκυνητὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν. καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, σφραγίζει τρίτον τὸ ἅγιον μύρον, εἶτα αἴρει τὸν κρατῆρα, καὶ ἀναχωρεῖ. καὶ ἐκχέει τὸ ἐν αὐτῷ ἅγιον μύρον εἰς τὰ ἐπιτήδεια τῆς ὑποδοχῆς ἀγγεῖα, καὶ οὕτως τελειοῦται καὶ ἁγιάζεται πάντα πλὴν τοῦ ἀγγείου τοῦ νάρδου.

Allatianum M. S. ritum eumdem deſcribit, hoc pacto.

MAgna feria quinta, cum miſſa incipienda eſt, officij ſui Clericalis Pontifex veſtimenta mutat, & conueniunt cuncti, vbi repoſitum eſt opus (Vnguenti.) Et Pontifex dicit orationes : a vaſorum autem cuſtode ad ſanctam oblationem tectum defertur : & ſupra ſanctam menſam in dextra parte deponitur. Sacerdos vero precatur hoc pacto. Pax omnibus: Dominum precemur. *Oratio.*

Humanæ noſtræ naturæ redemptor & Domine, qui tollis & purgas mundi peccata, Agnus Dei cœleſtis & rationalis Dominator Chriſte Deus noſter, qui typico Paſchate in ſacro cœnaculo cum diſcipulis celebrato & extincto, vero autem & animabus ſalutari Paſcha ſacro ritu inſtituto, ex impetu quo Deus immolandus erat, in hoſtiam Deo & Patri te ipſum obtuliſti, propriaque carne prælibata, & mundum liberaturo ſanguine diſcipulis propinato, ad aduentum vſque tuum Sacramentum hoc celebrari præcepiſti, qui columbam oliuæ ramum in reconciliationem & ſalutis Symbolum in ore ferentem in arca emiſiſti, vt per illam gratiæ myſterium præſignificares, qui oliuæ fructum in ſanctorum myſteriorum conſummationem ſuppeditaſti, qui per illum Spiritu ſancto antiquos in lege repleſti, & eos qui ſub gratia ſunt, perficis : ipſe Vnguentum iſtud benedic, & virtute, & operatione ; & aduentu ſancti Spiritus ſanctifica: vt omnibus ex eo vngendis incorruptionis vnctio, iuſtitiæ armatura, ſpiritus & animæ renouatio,

ΤΗ μεγάλῃ πέμπτῃ, ὅτε μέλλει ἡ λειτουργία ἄρχεσθαι, ἀλλάσσει ὁ ἀρχιερεὺς τὰ τοῦ κλήρου, καὶ ἔρχονται ἔνθα καὶ τὸ ἔργον κεῖται καὶ λέγει τὰς εὐχάς. βαστάζεται δὲ παρὰ τοῦ σκευοφύλακος σκεπασμένον παρὰ ἁγίας ἀναφορᾶς· τίθεται ἄνω ἐκ δεξιῶν τῆς ἁγίας τραπέζης. ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται οὕτως. Εἰρήνη πᾶσι. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Εὐχή.

Ὁ τῆς ἡμετέρας φύσεως κύριος καὶ λυτρωτής, ὁ αἴρων καὶ καθαίρων τοῦ κόσμου τὰς ἁμαρτίας, ὁ οὐράνιος καὶ λογικὸς ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, δέσποτα Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν τῷ ἱερῷ ὑπερῴῳ τυπικὸν πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν συντελέσας, καὶ καταπαύσας; τὸ δὲ ἀληθὲς καὶ σωσίψυχον πάσχα μυσταγωγήσας ἑκουσίως, καὶ πρὸς τὴν θεοκτόνον ἐπιδρομὴν εἰς θυσίαν σεαυτὸν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ προσενέγκας, καὶ τῆς ἰδίας σαρκὸς καὶ τοῦ κοσμορρύτου αἵματος τοὺς σοὺς μαθητὰς ἀπογεύσας, καὶ τοῦτο διηνεκῶς μέχρι τῆς σῆς ἐπελεύσεως ποιεῖν ἐπιτάξας, ὁ τὴν ἐν τῇ κιβωτῷ Νῶε περιστερὰν ἐξαποστείλας, κάρφος ἐλαίας φέρουσαν ἐπὶ τοῦ στόματος καταλλαγὴν καὶ σύμβολον σωτηρίας τε τῆς ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τὸ τῆς χάριτος μυστήριον δι᾽ ἐκείνων προτυπώσας, ὁ καὶ τῆς ἐλαίας τὸν καρπὸν εἰς ἀποπλήρωσιν τῶν ἁγίων μυστηρίων χορηγήσας, ὁ δι᾽ αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐν νόμῳ πνεύματος ἁγίου πληρώσας, καὶ τοὺς ἐν χάριτι τελειῶν. αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τοῦτο τὸ μύρον, ἁγίασον αὐτὸ τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὥστε γενέσθαι αὐτὸ χρίσμα ἀφθαρσίας, ὅπλον δικαιοσύνης, ἀνακαινισμὸν ψυχῆς καὶ σώματος, πάσης

διαβο-

διαβολικῆς ἐνεργείας ἀποτρόπαιον, εἰς ἀπαλλαγὴν κακῶν πάντων τοῖς χριομένοις ἐξ αὐτοῦ εἰς δόξαν σὴν, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ πάλιν λέγει. Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ θεὸς ὁ μέγας καὶ ὕψιστος, ὁ ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως προσκυνούμενος, ἡ τῆς σοφίας πηγὴ καὶ τῆς ἀγαθότητος ἄβυσσος, τὸ τῆς εὐσπλαγχνίας ἀπέραντον πέλαγος· αὐτὸς φιλάνθρωπε δέσποτα, ὁ τῶν αἰώνων καὶ θαυμασίων θεὸς, ὃν οὐδεὶς ἐννοῶν ἰσχύει καταλαβέσθαι· ἐπίβλεψον, καὶ εἰσάκουσον ἡμῶν τῶν δούλων σου, σὲ ἱκετεύομεν καὶ σὲ παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα, κατάπεμψον τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα καὶ ἁγίασον τὸ μύρον τοῦτο, καὶ ποίησον αὐτὸ μύρον ἀγαλλιάσεως πνεύματος ἁγίου, μύρον ἀναγεννήσεως, χρίσμα ἁγιασμοῦ, ἔνδυμα βασιλικὸν, θώρακα δυνάμεως, πάσης διαβολικῆς ἐνεργείας ἀποστροφὴν, σφραγῖδα ἀνεπιβούλευτον, ἀγαλλίαμα καρδίας, εὐφροσύνην αἰώνιον· ἵνα ἐκ τούτου χριόμενοι ἐκλάμποντες ὡς οἱ φωστῆρες τοῦ οὐρανοῦ τῇ φαιδρότητι, μὴ ἔχοντες σπῖλον ἢ ῥυτίδα καταξιωθῶσιν εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις, καὶ δέξωνται τῆς ἄνω κλήσεως. χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ. Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, βαστάζεται παρὰ τοῦ σκευοφύλακος, καὶ τίθεται ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ· εἶτα ἄρχεται ἡ λειτουργία· μέχρις ὅτου εἰπεῖν τοὺς ψάλτας τὸ ἀπολυτίκιον καὶ τὸ κοντάκιον. καὶ μετὰ τοῦτο εἷς τῶν ἀρχόντων ἄρχεται τῆς εὐφημίας [ἐστεφανώθης ἔργον, ἤδη ἐπληρώθης.] καὶ μετὰ τὴν εὐφημίαν, κειμένου τοῦ μύρου ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ· λέγει ὁ διάκονος· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. καὶ ὁ ἀρχιερεύς· ὅτι ἅγιος εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν. Καὶ ψάλλεται, ὁ τρισάγιος ὕμνος. ὁ ἀπόστολος. καὶ τὸ εὐαγγέλιον. ὅτε δὲ μέλλουσιν εἰσοδεύειν, καὶ ψάλλειν τὸν χερουβικὸν ὕμνον. βαστάζει καὶ ὁ σκευοφύλαξ τὸ ἅγιον μύρον καὶ εἰσοδεύει μετὰ τῶν ἁγίων δώρων.

omnis diabolici conatus expiatio, & malorum liberatio fiat, in laudem tuam, & vnigeniti Filij tui, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Et rursum dicit.* Pax omnibus. Dominum precemur.

Deus magnus & excelsus, qui ab omni creatura adoraris, sapientiæ fons, & bonitatis abyssus, immensum clementiæ pelagus: ipse benigne Domine sæculorum & mirabilium Deus, quem nullus contemplans potest comprehendere: respice & exaudi nos seruos tuos te rogamus supplicamus & precamur: Sanctum Spiritum tuum mitte, & Vnguentum hoc sanctifica: fac illud Vnguentum exultationis Spiritus sancti, regenerationis Vnguentum, sanctitatis vnctionem, regium indumentum fortitudinis thoracem, omnis diabolici insultus propulsionē, signaculum insidiis liberum, cordis alacritatem, lætitiam sempiternam: vt ex eo vncti sicut luminaria cœli splendore præfulgentes, non habentes rugam aut maculam, in æterna requie suscipiantur, & supernam accipiant vocationem. Gratia & miserationibus, & humanitate vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es, cum sanctissimo. *Et responso, Amen, à vasorum custode defertur, & in sancta mensa deponitur: & missa incipit, quousque dimissorium & Breuiculum à cantoribus dicatur. Post hæc Clericorum præcipuorum unus acclamat omen incipit* [coronatum es opus, iam perfectum es] *& post acclamationem, manente in sancta mensa Vnguento, dicit Diaconus.* Dominum precemur. *Et Pontifex.* Quia sanctus es Deus noster. *Et cantatur Ter sanctus hymnus. Apostolus & Euangelium. Cum vero peracturi sunt Ingressum & Cherubicum hymnum cantaturi, portat vasorum custos sanctum Vnguentum, & cum sanctis donis procedit.*

b Τοῦ ἁγίου μύρου.] Alia edita inserunt. καὶ μεγάλα.

c Ἐν ᾧ ἐχρίσθη ἱερεῖς τε.] Alia edita legunt. ἐν ᾧ ἐχρίσθησαν ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς, προφῆται, βασιλεῖς· δι' οὗ καὶ αὐτὸς ἔχρισας τοὺς ἁγίους σου ἀποστόλους, καὶ πάντας τοὺς διὰ λουτροῦ &c.

d Τῶν αἰώνων, ἀμήν.] Alia edita. ὁ λαὸς, ἀμήν.

IN OFFICIVM SANCTI VNGVENTI.
Notæ.

1 Ἡ ἁγία ἢ μεγάλη πέμπτη.] Sancta & magna feria quinta qua ut *multiplicibus mysteriis honorata* iuxta authorem de vnctione Chrismatis diuinæ sanctitatis abundantius in Ecclesia, hon i... fiunt participes sanctu... etiam, & ... magnum Vnguentum com. universalis Orientalis & Occidentalis pa... consensu ... Quemquidem vsum quamuis nulli nisi dubie Fabiani ... Apostol... vocet Suarez in q 72 ... p. D Tho ... Concilij primi Toletani Can. 20. verbis non est negandus: dum *Chrisma ... Episcopo fieri ... hac feria quinta* ... ex illis verbis non minus, quam ex Concil. Meldensi cap. 46. colligere se posse ...

2 Αὐτὸ Χερουβικὸς] Χερουβικὸς ὕμνος in Offertorio ... canitur, vt vid... liturgia Chrysostomi fol. 72. vnde patet inter missarum ... in vtraque Ecclesia ... Sanctiores quippe & augustiores ... illius sacrificij sanctitate perficiuntur, & ... traducere gaudent, vt ... lio citatus in Liturgicis. Sanctum autem Chrisma lecto Euangelio, & Offertorij tempore, ad consecrationem ... Dionys. lib. 4. de Eccles. Hierar. videlicet ... *Praecedente Pontifice circa totum templum odoribus ...* (quasi diceret ... & templum circumire, & thus adolere ...) & *Psalmorum sacra recitatione* (quæ ... primordiis communiores erant preces) *& diuinorum verborum lectione*, (dum tempore legitur Euangelium, ... τὸ μύρον ὁ ἱεράρχης λαβὼν, &c. *tunc Vnguentum Pontifex suscipit*, &c. Et quamuis ... Euchologium Chrismalem de qua loquimur Consecrationem prima facie videatur ante missam describere, aduertendum nihilominus ... quemcumque ibi dispositum ad consecrationem ipsam nullatenus pertinere, sed tantum vt ipsi præambulam, ad ampliorem sanctificationem suo tempore obtinendam præmitti; quod & ex cæremoniarum & Orationum diuersitate manifestatur abunde, & ex vltimis ibidem exaratis verbis, ... ἅγιον μύρον, conuicio deferendum Chrisma in Introitu cum sanctis donis ... Euchologiorum ordinem confectum peracto Offertorio consecretur. De patri procedendi more, diuerso licet missæ tempore Pontificale Romanum loquitur, vbi de Chrismatis consecratione.

3 Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ] Hymnus hic, in aliis situ ... Post communionis locum obtinens, vrgente mysterij repræsentandi celebritate, hac die sub liturgiæ principio canitur: cuius ... authorem Iustinum Imperatorem refert Cedrenus in eius vita. ... *Sub eo ... feria quinta magna cani cœpit Hymnus*: Τοῦ δείπνου σου, vtpote cuius verba, mysterio tali die peracto, congruentissima sint.

Ἐγκυκλοῦν τὸν ἅγιον ναὸν] Ordine descripto in ... fol. ... verba, ἱεράρχης ... *Pontificia circa totum templum ... processio.*

4 Βαστάζοντες τὸ μυστήριον.] Archypresbyter Vnguenti sacri vasculum in Ingressu ... Diaconorum panem sanctum deferentem, ... tum amplioris illi honoris deferendi gratia (... papas enim ille inter omnes Ingressum celebrantes præeminet) tum etiam quia Vnguenti illius vsus hodie ad Græcos Sacerdotes, annuentibus Episcopis, transiit. Hæc, & cuncta hucusque præmissa tersius multo, profundiusque videtur explicuisse Symeon Thessalonicensis: τῇ ἁγίᾳ ἢ μεγάλῃ πέμπτῃ, ... μύρον ἐν κρατῆρι ἰδίῳ ... ἀλάβαστρον ... *& magna feria quinta, inducitur Vnguentum hoc in cratere sibi proprio cui nomen Alabastrum, ad instar effusi illius super caput Iesu, à meretrice vel à sorore Lazari Maria, vnguenti, & sacro velamine opertum in Sacristia deponitur. Primo vero Offertorio peracto, & diuina missa principium praeterrecta, finito etiam magno Ingressu: prior quidem cærimoniarum Præfectus progreditur, deinde Lectores ferentes cereos, & diuinum splendorem figurantes, tum vero Sacerdotum supremus, manibus alabastrum tenens, & Spiritus gratiam processu manifestans, sequitur; propterea siquidem primus omnium, vt cæteris perfectione praecedens, illud tenet.*

5 Τὸ μύρον μετὰ τοῦ ἀλαβάστρου] Vasculum Vnguenti, Alabastrum vocari testantur cuncta exemplaria superius in variis lectionibus adducta. ... tamen illud nuncupat Allatius cod. ex. cui lucem affert Thessalonicensis nuper citatus, vbi & cur Alabastrum dictum sit, rationem edicit: ... μύρον ἐν κρατῆρι ἰδίῳ, ὃ καὶ ... ἀλάβαστρον, ... Alabastrum quoque fuisse ampullam Chrismatis, de qua à nefariis hominibus confracta, conqueritur Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum ... ex his eius verbis. *Eucharistiam iusserunt canibus infundi: & ampullam Chrismatis per fenestram, vt eam frangerent, proiecerunt*: sicut & ex ... scripto ... memoratis, *vasculum Chrismale cuius forma artificibus nostris ignota erat*: non quia ferrea, aut vitrea: sed quia forsan ex vetusto alabastro, vt minus vulgari, erat composita.

6 Κεκαλυμμένον] Nullatenus vana est sacrum Vnguentum tegendi & aperiendi consuetudo. Ampulla enim Chrismatis, vt scribit Amalarius Fortunatus lib. 1. de Eccl. Offi. cap. 21. *quodammodo*

corpus Domini ex Maria virgine assumptum significat, quod antequam transiret in altare crucis aliquo tempore coopertum erat: quando ita fugit in Ægyptum regem Herodem, quasi non esset Rex regum, &c. In istis omnibus coopertus latebat, &c. Aliam notatu sequenti profert rationem Symeon Thessalonicensis.

7 Ῥιπίδια ζ᾽ ἢ ιβ᾽.] Flabella quidem sacrum Vnguentum velantia. Dionysius enarrat de Eccles. Hierar. cap. 4 sed paria eorum, sex tantum enumerat: αὐτὸ τὸ μύρον ὁ ἱεράρχης λαβὼν ἐπιτίθησι τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ περικαλυπτόμενον ὑπὸ δώδεκα πτερύγων ἱερῶς. *Vnguentum deinde acceptum sacro altari Pontifex imponit duodecim sacris alis obuelatum.* Tandem recenset Thessalonicensis, quæ hoc facto, Dionysium sequutus, explicat. ἱστανται δὲ καὶ ἐκ πλαγίων τοῦ μύρου, καὶ ὄπισθεν διάκονοι ἕξ, δώδεκα κατέχοντες πτέρυγας, ὡς ὁ μέγας Διονύσιός φησι, ὅπερ ἐστὶ ῥιπίδια. δηλοῦσι δὲ ταῦτα τὰς θείας ἀγγελικὰς δυνάμεις, καὶ τὸ νοερὸν αὐτῶν, καὶ ἀσώματον. ἐπεὶ καὶ τὰ Σεραφεὶμ ἐν πτέρυξι, καὶ τὰ Χερουβεὶμ τοῖς προφήταις ὤφθη· καὶ ὥσπερ ἐκεῖνα συστέλλουσι τὴν χάριν δεχόμενα, καὶ ἡμᾶς ὀφείλομεν οὕτω ποιεῖν. *Ante Vnguentum vero, & à lateribus eius, & retro Diaconi sex, duodecim alas, vt magnus inquit Dionysius, id est flabella tenentes adstant. Angelicas autem sacras virtutes & intellectualem incorporeamque earum naturam significant: Seraphim siquidem & Cherubim prophetis sub alarum symbolo manifestata sunt: ac velut illa dum gratiam accipiunt se contrahunt, hoc & nos præstare debemus.* Et post quædam de aligeris Angelorum figuris, deque duorum Seraphinorum alis senariis aream obuelantibus: subdit δώδεκα δὲ πτέρυγες, καὶ διὰ τὴν δωδεκάδα τῶν μαθητῶν, οἷς ἡ χάρις τοῦ πνεύματος ἐξ ἀρχῆς ἐπληρώθη, καὶ διὰ τὰ δύο Χερουβεὶμ τῆς σκηνῆς παριστάμενα δώδεκα πτέρυγας ἔχοντα· ἓξ πτέρυγας τῷ ἑνί· καὶ ἓξ πτέρυγας τῷ ἑνί. *Duodecim etiam alæ propter Apostolos à principio Spiritus gratia perfectos adhibentur: & propter duas Cherubinorum figuras tabernaculo adstantes, quorum alæ duodenarium numerum complebant: sex etenim alæ vni; & sex alæ alteri.* Binarium autem aliud Flabellorum addiderunt moderni, ne detractis duobus, quæ velando altari sint necessaria, vt ex S. Germano contemplati sumus fol. 136. completa dodecas velando semper Vnguento destinata, minueretur, vel minus apte significatum primo obtentum exprimeret.

8 Ἕχων ἀκρίδων.] οἱ διάκονοι (inquit MS. Constantinopolitanum) ἔχουσι τὰς κεφαλὰς τῶν ῥιπιδίων ἡρμοσμένας πρὸς ἀλλήλας, ὡς ὥσπερ στέγης ἀναπληροῦν. *Capita Flabellorum ad inuicem coniuncta (& inclinata) tenent, ita vt tecti speciem adimpleant.* Vbi Symeon laudatus. εἶτα οἱ ἀναγνῶσται εἰσέρχονται οἱ κατέχοντες διάκονοι τὰς πτέρυγας ἵστανται ἑκατέρωθεν τοῦ μύρου κατέχοντος πρεσβυτέρου, τιμὴν αὐτῷ νέμοντες, καὶ οἷον ἐπισκιάζοντες. *Ingressis Lectoribus, tenentes alas Diaconi stant ex vtroque latere Sacerdotis Vnguentum portantis, honorem ei impertientes, & quasi eum obumbrantes.*

9 Προηγουμένου τοῦ Δομεστίκου.] Primus Diaconorum Domesticus eorum est iuxta Ioannis Citri Episcopi expositionem. ὁ τῷ Δομεστίκῳ προσηγορία κατὰ Λατίνους τὸν ἐξάρχοντα τὸν προηγούμενον, τὸν ἐπιστάτην δηλοῖ. *Domestici appellatio secundum Latinos principem, præfectum, præsidem sonat.* Hinc in aula Imperatoria, Δομέστικος τῶν σχολῶν *exercitus principem*, quem hodie ducem supremum, siue Generalem dicerent, & Δομέστικος τῶν ψαλτῶν, qui ἀρχηγός καὶ ἐπιστάτης τῶν μελῳδῶν τε καὶ τῶν ᾠδῶν. *Præfectus scholæ Cantorum.* Omnium autem Diaconorum primus est Oeconomus: propterea Domesticum & Oeconomum eundem esse oportet, quem Chrismati delato præire rubrica commemorat, eo quod eius distribuendi per prouincias & Episcopatus, curam gerit.

10 Κάλυξιν τῷ θυσιαστηρίῳ.] Plures calices vrgente solemnitatis necessitate consecrat etiamnum hodie Orientalis Ecclesia: quem pariter vsum familiarem olim habuit Ecclesia Latina, prout Ordo Romanus meminit. De his Germanus κρατῆρες, inquit, ἑρμηνεύονται καὶ οἱ μαζοὶ τῆς θεοτόκου. *Crateres interpretamur vbera virginis Deiparæ:* primum namque calicem velut Christi latus sanguine profluens, alios autem vt virginis vbera è quibus sanguinem corpulentam q; sui sanctum Christus hausit, contemplatur.

11 Τοῦ θυσιαστηρίου ποιεῖν.] Symeon Thessalonicensis: ὁ πατριάρχης περιέχων τὸ ἀγγεῖον ἐπὶ ἱερᾶς, καὶ λαμβάνει τὸ μύρον ἐκ χειρὸς τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ τῇ ἱερᾷ ἐπιτίθησι τραπέζῃ· μείζονα καὶ τῶν θείων τινῶν ἀπόλαυσιν ἔτι, δεικνὺς τῷ μύρῳ τὴν τιμὴν, ὃ ὡς ἐπὶ πλεῖον ἡγιασμένον τοῖς προσευχαῖς· καὶ τὰ ἡγιασμένα μὲν καὶ τὰ δῶρα καὶ ἀναθήματα θεῷ, ἀλλ᾽ ἔτι ἀτέλεστα καὶ ἀσύντακτα ἐστί· τὸ μύρον δὲ, οἱ καὶ οὕτω ἀτέλεστον ἐστί· ἀλλὰ διὰ τὰς εὐχὰς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ἐδέξατο, καὶ εὐλογηθὲν ὑπ᾽ αὐτοῦ ὡς ὅτι αὐτῷ πρότερον ἱερὰ δηλοῖ διὰ τὸ προαναλαμβάνειν τὸ μύρον τὴν κοινωνίαν. χριόμεθα γὰρ τῷ μύρῳ χριόμεθα, εἶτα κοινωνοῦμεν τῶν μυστηρίων· καὶ τὸ θυσιαστήριον πρῶτον μὲν τῷ μύρῳ ἁγιάζεται· εἶτα δὲ ἐν αὐτῷ τὰ τῆς ἱερουργίας τελεῖται. δεῖ γὰρ πρῶτον ἁγιασθῆναι ἡμᾶς· καὶ οὕτω τὰ ἅγια προσδέξασθαι. *Sacra altaris crepidine digressus Patriarcha Vnguentum de manu Sacerdotis accipit, & sacra mensa imponit: maioremque illi quam sanctis donis adhuc inconsecratis impertit honorem, vtpote quod pluribus sanctificatum eiusque fuit precibus. Sanctificata quippe iam sunt dona & Deo dicata; verum inconsecrata manent adhuc, & solummodo figura rationem obtinent Vnguentum vero licet pariter inconsecratum sit, bis iam tamen Pontificis Orationes suscepit* (Orationes illæ iam ex parte supra adductæ sunt ex Allatiano MS. & amplius in sequenti titulo producentur) *& ab eo benedictum est & vtile quidem, vt mihi videtur: quia communionem, Vnguentum hoc præcedere necesse est. Prius namque Vnguento vngimur: & deinde mysteriorum participes efficimur. Et altare Vnguento primum sanctificatur, quam in eo sacrificij opus peragatur. Sanctificari etenim primo nos conuenit: & deinde ad sancta suscipienda progredi.*

12 Κατὰ τὸ λοιπόν.] Qualiter res sacræ, & quo Ordine in Ingressus processu deferantur (connotant enim illum hæc verba, κατὰ τὸ λοιπὸν τὰ ἅγια) declaratum est vbi illum fusius contemplati, fol. 131. vbi & diximus in illo nunquam procedere Pontificem, sed vt hic quoque contigit, de manibus aliorum sancta suscipere.

13 Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν.] In missa Chrysostomi fol. 73. in fine.

14 Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη.] In missa pariter Chrysostomi fol. 79.

15 Ὁ ἐν τῷ ἄμβωνι διάκονος.] E pluribus in solemniori missa ministrantibus Diaconis, ille qui tempus orandi precumque seriem populo denunciaturus est, conscendit ambonem. Hoc autem loco cum prolaturus esset πάντων τῶν ἁγίων, vt in missa fol. 79. apparet, (quæ verba μόνον εὐχὴν MS. Barberinum vocat eo quod Canonis medio inserta sit) subsistit in silentio ἱσταται σιγῶν locum & tempus Vnguenti consecrationi daturus.

16 Ἀποκαλύψας τὸ ἅγιον μύρον.] Post detectum Vnguentum sacrum à Pontifice, & exclamatum ab

Archidiacono: πρόσχωμεν. *Attendamus* Iuxta superius allata M S. Pontificx iuxta Patriarchale M S. subiungit hic, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, *Sancta Sanctis*. Et speciosus odoratis nouis oblatis, & Vnguent sacro cochleari admixtis, ad orandum & consecrandum Vnguentum se accingit.

17. Σφραγίζει αὐτό.] Post cruce obsignatum Vnguentum Barberinum & Cryptoferr. M S. iubent Pontifice in duas sequentes Orationes recitatur..., è crepidine altaris descendere, & inclinatum preces fundere.

18. Ἐν ᾧ ἐχρίσθης ἱερεῖς.] Nullo vnquam tempore dicendi sunt Græci in ordinandis Sacerdotibus vnctionem adhibuisse, quamuis eam celebrare videatur Gregorius Theologus apud Arcudium, & insuper ius Græcoromanum paginis 175. 176. 229. 444. & 445. ea tamen spiritualiter quoad spiritus sancti in animam aduentum, (quem propterea ἀγγελικὸν χρίσμα vocauit pagina 446) vel quæ quondam in legalibus Sacerdotibus, vel nunc apud Occidentales adhiberi solet intelligenda est, iuxta sanam Arcudii doctrinam lib. 6. cap. 1. quam licet sugillet, non tamen euertit Catumsirytus vbi Elencho ... Accus 81. falso & fictitia Græcos Sacerdotalem vnctionem semper obseruasse, probare molitur. Qui cum mendacium sibi exprobrandum persentiret, baptismales vnctiones tum manuum, tum verticis commentus est, ad Ordinem Sacerdotemque longe præambula sanctificatione consecrandis, per ... cuius sententia communi & obuio cuique hoc est sensu refellitur; baptismi enim non Ordinis proprias credit & docet, nec magis illis puerorum quam puellarum, à sacris intercepta... manus facta reddi aut ad communionem contrectandam aut eam aliis impertiendam, prædicat. Ab eo mi... tamen in Catumsiritum ferendo iudicio abit nemus. quando quidem iam Romæ iudicatus est, & sententiam mutare, & doctrinam corrigere coactus.

19. Περσοῖς.] Post dictionem hanc addunt M S. & antiqua editio ἢ βασιλεῦσι, quod verbum iniustè à suis Eucho'ogiis Græci moderni abraserunt. Meminisse siquidem debent suos Imperatores sacro hoc Vnguento quondam consecratos, nunc vero etiam Francorum reges, non minus a Chrismate quam a religione CHRISTIANISSIMI, sacro ex utrisque dato liquore oleagino ... vices & effectum in Clodouæi baptismate olim adeptos, vsque in hodiernum diem initiantur: de quo Francorum annales, & Surius in S. Remigij vita.

20. Φρουρὰν ... σφραγίδα] Sic Eusebius lib 3. cap 17. vocat Confirmationem φυλακὴν ..., σφραγῖδα κυρίου, *perfectam custodiam, & Domini sigillum*. Vasa enim perfecta sigillo notat artifices, & res domi custodiendas, domini signantur annulo. Propterea qui Ambrosius l b. 3. de Sacra. cap. ... *Sequitur*, inquit, *spiritale signaculum, quia post fontem superest vt perfectio fiat: quando ad inuocationem Sacerdotis Spiritus sanctus infunditur*: quod Cyprianus epist. ad Iubaianum: *signaculo Dominico consummari*, scripsit.

21. Τὴν θείαν ὀνομασίαν] Vt à Chrismate, *Christi*, iuxta Damascenum li. 4. de fide cap 10. *Sic Vncti Domini*, apud Cyprianum epist vlt. lib. 1. *Christiani* denique, tum ab Euangelicæ religionis incunabulis & ... & ante Christum aus signati ... nomen non mereri asserit Cyrill catech 3 ... *Sancti Confirmatis dono accepto, nomen appellamini Christiani. ... ante enim quam haec gratia vobis donata foret, non eratis proprie digni eo nomine, sed pergentes eo, vtque progressi estis, vt efficeremini Christiani.*

22. Οἰκείους καὶ πολίτας, ἀλλότρίους ...] ... & ... supra, ... infra dicitur Confirmatio: ... *insigne* est, ... *domesticos signi-ficandos* reddit: vt ..., eiusdem ciuitatis ... *incolas* distinguit ... *notis* ... *insignes*, dixit Plinius lib. 18. cap 3. & *Romanos gentem togatam*, à subiectis populis discreuit Virgilius lib. 1. Æneid nullaque gens, tribus, aut familia est, quæ a signo sibi proprio, ... & gloriam non aucupetur: Torquati a torque ... detracto equites Romani ab Annulo; Fratres à florum principe, Lilio, &c.

23. Σφραγίσαι αὐτὸν] Defectum huc vsque Vnguentum consecrationem ... ἐπὶ τούτῳ ... δὲ ... *Consecrationem Vnguentum iam accepit* inquit Thessalonicensis, *neque tunc opertum sicuti oportet: sed clare & aperte, & sine medio initiari*.

24. Ὅτι μέλλομεν ἐξέρχεσθαι τὰ ἅγια.] Communionis populo impertiendæ gratia.

25. Ἀποσείουσι τὰ ῥιπίδια.] Non lationis & localis, sed agitationis trepidatiuisque motu, emicare Flabella sunt intelligenda; dum modo dextris, modo sinistris alis, Vnguento sacro incumbere velle videntur: cuius motionis rationem exprimit Dionysius de Eccl. Hier. cap 4. vb. humanam ... naturam velut ... *ventilatam fragrantem* contemplatur, & circumspicantia Seraphim ... *nomen assequuta ex ignescente & effervente circa diuinam & perpetuo pulsu agitatam vitam animo*: pro... itaque ... *excitatrices posidentes virtutes, & quæ Vnguentum istud ad sui diffusionem, & efficacissimorum odorum communicationem producent.*

26. Τὸ νάρδινον.] Nardum aut Nardin, vt infra refertur è M S. Patriarchico, ... ὅπερ ... *Vas quod non consecratur*, (id est quod prophanum semper manet) *sed medico vsui asseruatur* id est quo solent vti medici: & in hoc Nardio Vasculum aliud sacri Chrismatis vtpote sanctum reconditur: quamuis non inficias ierim ipsam Vnguenti materiem nondum consecratam ... in sequentibus vocari, consecratam autem μύρον.

Η ΔΕ ΥΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΕΧΕΙ οὕτως.

Εἰς ματλαῖα ἐλαίου δώδεκα, καὶ 3 οἴνου ὅσα μέτρα ἱκανά εἰσιν ἐπὶ τὸ βράζεσθαι μετὰ τοῦ ἐλαίου, ὥστε εἶναι ὑποκάτω τοῦ ἐλαίου τὸν οἶνον πάντοτε, καὶ μὴ ἐκκαίεσθαι τὸ ἔλαιον· 4 κόρου λίτρας β΄. 5 ξυλοβαλσάμου λίτρας γ΄. 6 σχινάνθης λίτρας β΄. 7 πεπέρεως λίτρας ε΄. 8 σμύρνης λίτρας δ΄. 9 στύρακος λίτραν α΄. 10 πεπέρεως μακροῦ λίτρας β΄. 11 ξυλοκασσίας λίτρας γ΄. 12. φύλλου ἰνδικοῦ λίτρας γ΄. 13 καρποβαλσάμου λίτρας β΄. 14 κυπέρεως λίτρας ε΄. 15 μυρτοκόκκου λίτρας γ΄. 16 καλυκοῦ λίτραν α΄. 17 κασσίας μελαίνης λίτρας β΄. 18 καρυοφύλλου λίτρας γ΄. 19 ναρχεαν λίτρας β΄. 20 κινναμώμου λίτρας ς΄. 21 ἀσάρου λίτρας β΄ 22 μάκερος λίτραν α΄. 23 τερεβινθίνης λίτρας ς΄. 24. πετίτου λίτρας ς΄. 25 μυροβαλάνου λίτρας β΄ 26 σαμψύχου λίτραν α΄. 27 λαδάνου λίτρας ε΄. 28 λιβάνου λίτρας ε΄. 29 στάχυος λίτραν α΄. 30 τζιντζιβέρεως λίτρας δ΄. 31 ζεντουμπᾶ λίτρας β΄. 32 βοτάνης ξενικῆς ταύτης ἀκόρου λίτρας β΄. 33 ἑλενίου λίτρας β΄. 34 ἀριστολοχίας λίτραν α΄. 35 ἴρεως λίτραν α΄. 36 βδέλλου λίτραν α΄. 37 ξυλαλόης λίτραν α΄. 38 βαλσαμελαίου ὅσον δίδωσιν ἡ εὐπορία· ἐν ᾧ καὶ 39. μόσχου. 40. ἐξάγια β΄. Καὶ ταῦτα περὶ τοῦ ἡμετέρου μύρου.

Τὸ δὲ πιστικὸν μύρον, ὅπερ ὁ Μωϋσῆς παρὰ τοῦ θεοῦ κελευσθεὶς ἐποίησε διὰ τὴν τῶν ἀρχιερέων χρίσιν καὶ τῶν ἱερέων περὶ οὗ εἶμαι καὶ Δαβὶδ λέγει. ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα, τὸν πώγωνα τοῦ Ἀαρών· ὅπερ ἦν συντεθειμένον ἐξ εἰδῶν τεσσάρων, σμύρνης, ἄνθους κινναμώμου, εὐώδους ἴρεως, καλάμου εὐώδους, καὶ ἐλαίου. πιστικὸν δὲ εἴρηται, ἢ μυστικὸν ὅτι ἐπὶ τοῦτο αἱρεθέντας ἐπιστήμονας σοφοὺς ἔστησεν ἐργάζεσθαι αὐτό, καὶ μόνος ὁ Μωϋσῆς μυστικῶς τοῦτο διεταξάμενος. τὸ δὲ ἀλάβαστρον, ἀγγεῖον ὑάλινον ἐστὶν ἄνευ λαβῆς πεποιημένον τινός. 41 ὃ δὴ βυκίον οὑτωσὶ λέγεται.

MATERIA VERO SACRI VNGVENTI est huiusmodi.

IN matulas olei duodecim, & vini mensuras, quot necessariæ sunt vt cum oleo decoquantur: ita tamen vt semper oleo subsideat vinum, ne oleum exaratur. Immitte Hyperici, (siue costi) libras duas: ligni balsami, libras tres: albæ spinæ, (siue iunci aromatici,) libras duas: piperis, libras quinque: myrrhæ, libras quatuor: styracis, libram vnam: piperis longi, libras duas: cassiæ ligneæ, (siue ligni acaciæ,) libras tres: foliorum Indicorum, libras tres: fructus balsami, libras duas: cyperici, libras quinque: granorum myrti, libras tres: calsuncæ, libram vnam: cassiæ nigræ, libras duas: caryophyllorum, libras tres: seminis roris marini, libras duas: cinnamomi, libras sex: asari, libras duas: maceris, libram vnam: terebinthi, libras sex: patiis, libras sex: glandium vnguentariarum, libras duas: maioranæ, libram vnam: ladani, libras quinque: thuris, libras quinque: stachyos, libram vnam: zingiberi, libras quatuor: zedoariæ, libras duas: folia peregrina & ea quidem, calami aromatici, libras duas: inulæ, libras duas: aristolochiæ, libram vnam: iridis, libram vnam: bdellij libram vnam: agallochi, libram vnam: opobalsami, quantum vbertas concesserit: in quo & mosci tertia pars vnciæ misceri debet. Et hæc quidem de Vnguento nostro.

Pisticum vero Vnguentum quod Moyses à Deo iussus, propter Pontificum & Sacerdotum vnctionem composuit, de quo Dauid, vt reor, ait: sicut Vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron; quod è quatuor speciebus constatum erat: myrrhæ, flore cinnamomi, bene olente iride, & bene olente calamo, & oleo; Fidele dicitur, & Mysticum: eo quod illi componendo, expertos artifices præfecit, nec sine mysterio Moyses solus illud instituit. Alabastrum vero, vas vitreum est, sine ansa vlla factum: quod & Ampulla, vel Baucalium, nuncupatur.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἡ ὕλη τοῦ μύρου ἔχει οὕτως.) Species cunctas sanctum Vnguentum componentes M.S. cuncta diuersimode ab editis exemplaribus recensent, simulque varium illud decoquendi modum enunciant, sigillatim ideo eorum vnumquodque inspiciendum.

Barberinum itaque breuius cæteris, componendum & decoquendum Chrisma edocet, hoc pacto.

Ad decem olei libras, adde Cypereos libram vnam, Iridis libram vnam, rasdi mediam libram, aspalati libram vnam. Oportet hæc in minuta conscidi ad tessellarum modum, & in vase terreo sandaraca obducto simul per duos dies immergi: post hæc adhiberi oleum, & simul infundi, & per diem integrum decoqui.

Εἰς τὰς δέκα λίτρας τοῦ ἐλαίου, 1 κυπέρου, λίτρας μίας. 2 ἴρεως, λίτρας μίας. 3 ῥάσδου, λίτραν μέσην. 4 ἀσπαλάθου λίτρας μίας. χρὴ δὲ ταῦτα κόπτεσθαι λεπτὰ, ὡς ἐπὶ ψηφίου μέτρου, καὶ ἀποβρέχειν εἰς ὕδωρ ὁμοῦ ἡμέρας δύο, εἰς κάκκαβον γανωτὸν· καὶ μετὰ τοῦτο εἰσέρχεσθαι τὸ ἔλαιον, εἰς τὸ αὐτὸ ἀποβρέχεσθαι, καὶ 5 ἑψεῖσθαι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας.

Cum secundò decoquitur, adhibe Amomi libram vnam, ligni Caryophyllorum, vncias octo, Myrobalani vncias sex, cangami vncias sex, Cassiæ vncias sex, Terebynthi vncias duas, Myrrhæ vnciam vnam, balsami probati vncias duas; hæc simul infunde, & decoque; præter Terebynthum Myrrham & Balsamum: hæc enim prius coqui oportet.

Ἡ ἕψησις δευτέρα 6 ἀμώμου λίτραν μίαν. 7 ξυλοκαρυοφύλλου οὐγγίας ὀκτώ. 8 μυροβαλάνου, οὐγγίας ἕξ 9 καγγάμου, οὐγγίας ἕξ. 10 κασσίας, οὐγγίας ἕξ. 11 τερμινθίνου, οὐγγίας δύο. 12 σμύρνας, οὐγγίας μίας. βαλσάμου καλοῦ, οὐγγίας δύο. ταῦτα ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἀπόβρεχε, καὶ ἕψησον ἔξω τῆς τερμινθίνης, καὶ τῆς σμύρνης, καὶ τοῦ βαλσάμου, ταῦτα γὰρ προεψοῦνται.

Ortographia hic, verborumque ingenua proprietas omissa est: & ne correctio transcripti fidelitatem violaret, barbaras potius quam emendatas dictiones, edere maluimus: quod & præstamus in sequenti transsumpto, ex Euchologio Constantinopolitano, compositionis Chrismalis & decoctionis eiusdem totam seriem accuratius describente. Si quæ vero ibi occurrunt ignotæ voces, in sequentibus notis illustrantur.

De magni Vnguenti compositione in magna Ecclesia Constantinopolitana.

Περὶ τῆς τοῦ μεγάλου μύρου κατασκευῆς ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Componentium quæque species infra quadragesimam magnam coacernantur, & à feria secunda hebdomadis Palmarum incipiunt tundi & cribrari. Lazari vero Sabbato (cum Lazari legitur Euangelium) ad præstitutum in quo Vnguentum excoquendum est locum, Dominica palmarum deportatur. Et oleum quidem in vas infunditur, vt quantum sit eius pondus exploretur. Vini autem in alio cacabo quasi mensuræ decem deferuntur: immittuntur vero & ex plantis sequentes. Myrti folia, lauri, rorismarini, maioranæ, costi, balsami, & cum illis decoquuntur. Cū vero sufficiens fuerit per feruorē decoctio immittitur vinū,

Ἐντὸς τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς συνάγεται τὰ εἴδη, καὶ ἀπὸ τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος τῶν βαΐων κοπανίζεται καὶ κοσκινίζεται. τῷ δὲ σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου καὶ τῇ κυριακῇ τῶν βαΐων ἀποκομίζεται εἰς τὸν προτεταγμένον τόπον, ἐν ᾧ μέλλει ἑψηθῆναι τὸ μύρον, καὶ τὸ μὲν ἔλαιον εἰσάγεται εἰς τὸ κακκάβιον καὶ σταθμίζεται, ὁπόσον ἐστίν· ἀπὸ δὲ τοῦ οἴνου εἰσάγεται εἰς τὸ ἕτερον κακκάβιον, ὅσον δέκα μέτρα. ἐμβάλλονται δὲ καὶ ἀπὸ τῶν βοτανῶν ταῦτα. μυρσίνης φύλλα, δάφνης, δενδρολιβάνου, σαμψύχου, κόστου, βαλσάμου καὶ βράζει μετ' αὐτῶν. καὶ ὅταν ἀρκέσῃ ἱκανὴ ἡ βράσις αὐτῶν, ἐμβάλλεται ὁ οἶνος

καὶ σακκελίζεται, καὶ ἐμβάλλεται εἰς τὸ μέγα κακάβιον ὅπου λέγεται εἶναι τὸ ἔλαιον.

Τῇ δὲ μεγάλῃ δευτέρᾳ τὸ πρωΐ ἑτοιμάζεται παρὰ τῶν ὑπηρετῶν, κάτωθεν τοῦ κακαβίου φρύγανα, πρὸς ἅψιν τοῦ πυρὸς ἐπιτήδεια· καὶ πληρωθέντος τοῦ ὄρθρου εἰσέρχεται ἐκεῖ ὁ Πατριάρχης, μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ.

Καὶ ποιεῖ εὐλογητὸς παρ' αὐτοῦ, καὶ λέγεται, ἅγιος ὁ Θεὸς τρίς καὶ, παναγία τριάς. μετὰ τὸ, Πάτερ ἡμῶν, καὶ τὸ τροπάριον τῆς ἡμέρας, καὶ τὸ κοντάκιον, καὶ ἀπόλυσις.

Τούτων δὲ ψαλλομένων θυμιᾷ ὁ Πατριάρχης σταυροειδῶς τὸ κακάβιον. εἶτα λαμβάνει λαμπάδα ἡμμένην, καὶ ἀνάπτει τὰ ὑποκάτωθεν τοῦ κακαβίου φρύγανα, καὶ αὐτὸς μὲν καὶ ὁ λαὸς ἅπαξ ἐξέρχονται. οἱ δὲ εἰς τοῦτο τεταγμένοι ἀνάπτουσι πυρὰν ὅση εἶναι ἀρκετὴ πρὸς ἕψησιν τοῦ ἐλαίου. βράζει δὲ καὶ τὸ ἕτερον κακάβιον μετὰ τοῦ οἴνου καὶ τῶν βοτάνων, καὶ τότε ὁ οἶνος εἰσάγεται ὀλίγος, ὀλίγος, εἰς τὸ μέγα κακάβιον. ὀφείλει δὲ συνεχῶς βλέπεσθαι τὸ ἔλαιον, μήποτε κενωθέντος τοῦ εἰσαγομένου ὑγροῦ, κατέλθῃ εἰς τὸν πάτον τοῦ κακαβίου τὸ ἔλαιον. ὀφείλει γὰρ τὸ ἔλαιον ἀεὶ εὑρίσκεσθαι ἐπάνω πέντε δακτύλων τοῦ οἴνου. ὀφείλει δὲ ἑψῆσθαι δευτέρα, τρίτη, καὶ τετάρτη.

Τῇ δὲ τετάρτῃ τὰ εἴδη ταῦτα. τὸ λίβανον 13 τὸ λάδανον, τὸ μαστίχιν, καὶ ὁ 14 πατίτης, καὶ ὁ 15 στύραξ εἰσάγεται εἰς ἕτερον κακάβιον μικρὸν μετὰ ἐλαίου, καὶ προσαλλοιωθέντα βράζονται, καὶ σακκελλίζονται· καὶ εἰσάγεται τὸ ὑγρὸν ἐντὸς τοῦ μεγάλου κακαβίου. Εἶτα εἰσάγονται καὶ τὰ ἕτερα εἴδη ἐντὸς τοῦ μεγάλου κακαβίου, καὶ καλῶς συνταράσσονται καὶ ἵστανται μέχρι τριῶν ὡρῶν, ἢ καὶ πλέον. Εἶτα ἔρχονται οἱ πρὸς τοῦτο τεταγμένοι, καὶ ἐκφέρουσι τὸ μῦρον ἀπὸ τοῦ κακαβίου, καὶ σακκελλίζουσιν αὐτό, καὶ εἰσφέρουσι, καὶ πληροῦσι τὰ τεταγμένα ἀγγεῖα εἰς τὸ ὑποδοχεῖον. διαβιβάζουσι δὲ καὶ εἰς Πατριαρχικὸν κελλίον, εἰσβάλλουσιν εἰς ἕτερον ἀγγεῖον, ὅπερ οὐχ ἁγιάζεται, ἀλλὰ τηρεῖται εἰς ἰατρικὴν χρείαν, ὅπερ ὀνομάζεται Νάρδον. Εἶτα ἐμπληροῦσι καὶ τὸν κρατῆρα ἐν ᾧ μέλλει εἰσέρχεσθαι τὸ μῦρον, καὶ οὕτω παρέρχεται ἡ μεγάλη τετράς.

& colantur hæc: & in maiori cacabo vbi dictum est esse oleum: inyciuntur.

Magna porro feria secunda manè, à ministris sub cacabo præparantur sarmenta igni concipiendo idonea: & Laudibus completis, cum Clericis & populo aduenit Patriarcha.

Auspicatur ille à benedictione, & dicitur vsque tertio: Sanctus Deus: & Sanctissima Trinitas: vna cum, Pater noster & diei modulus proprius, & Breuiarium: & fit dimissio.

His cantatis, cacabum in crucis modum suffumigat Patriarcha: mox cereo accenso arrepto sarmentis cacabo subiectis apponit ignem: atque ita ipse, tum populus omnis egreditur. Ministri vero ad hoc præfecti pyrā quantū oleo coquēdo sufficiat, accendunt. Excoquitur autē & alius cum vino & plantis cacabus: & tunc vinum modice, mod cedes stillatim & fluxim in magnum cacabum adijcitur. Ita vero debet attente circumspici oleum, nequando decocto & euanescente reliquo humido, solum in cacabi fundo subsideat. Quinque enim digitis dicto liquori oleum semper supernatare necesse est. Excoquendum est vero feria secunda, tertia & quarta.

Quarta porro coquuntur hæ species. Thuris, ladani, masticis, potiti, gummæ: ac styrax in alio minori cacabo cum oleo præparatur, & simul mixta coquuntur & colantur: eorumque liquor maiori cacabo infunditur. Deinde in eundem maiorem cacabum cæteræ species infunduntur, & studiose commiscentur: & stant simul vsque ad tres & amplius horas. Incipiunt tandem ministri ad hoc deputati, & Vnguentum è cacabo educunt, colantque illud, transfunduntque, & ordinata ad suspiciendum illud vasa implent: deferuntque ad Patriarchæ domum: & in aliud vas non consecratum, sed ad medicinalem vsum structum, Nardumque vocatum effundunt. Implent quoque vas in quo Vnguentum deportandum est: atque ita feria quarta magna elabitur.

Post hæc coniunctum sequitur consecrationis Vnguenti Officium à nobis suprà positum fol. 528. Et tandem subditur.

Species vero Vnguentum componentes sunt istæ. Caryophylla, iuncus aromaticus, Cynnamomum cynnamomi, flos, piper, piper longum, Indicum folium, macer, Zintziber, herba Lactaria, stachys, crocus, roris marini maius & minus semen, piper album, asarum, aloes lignum, muscatæ nuces, mastix, thus, ladanum, potites, styrax, moschus, ambar, Balsami oleum, myrtus, laurus, maiorana, ros marinus, costus, & Balsamum.

ΤΑ δὲ εἴδη τοῦ μύρου εἰσὶ ταῦτα. 16 καρυόφυλλα, 17 σχοινάνθη, 18 κιννάμωμον, ἄνθος κινναμώμου, 19 πιπέρι, μακροπίπερι, 20 φύλλον ἰνδικόν, 21 μάκερ, 22 τζιντζίβερ, 23 γαλαγκὰ, 24 στάχυς, κρόκος, 25 κάρπησον μικρὸν καὶ κάρπησον μέγαν, 26 λευκοπίπερι, 27 ἄσαρ, 28 ξυλαλόη, 29 μοσχοκάρυα, 30 μαστίχη, λίβανον, λάδανον, πιπίτης, στύραξ, μόσχος, 31 ἄμπαρ, βαλσαμέλαιον, μυρσίνη, δάφνη, σαμψύχη, δενδρολίβανον, κόστος, καὶ βάλσαμος.

Sequitur nunc ex Allatiano Euchologio M.S.

Ordo seruandus ad faciendum & præparandum sanctum Vnguentum.

Τάξις γινομένη εἰς τὸ ποιῆσαι καὶ κατασκευάσαι τὸ ἅγιον μύρον.

Hæc sunt concurrentia in portionem materiæ totius compositionis.

Ταῦτά ἐστι τὰ ἄρξα τῆς κατασκευῆς.

Vinum redolens, & aqua pro illius quantitate imprimis [illegible] immittitur, simulque oleum [illegible]. Atque [illegible] num succendi oportet. Adhibe myrti folia, porrem marinum, lauri folia, ladanum, [illegible] thum, clenium iris, aristolochiam, cassiam, balsamum, balsami lignum, nardi stachyn, iunci aromatici florem, eius lignum, folia stachyos recentia, caryophylla sicca, terebynthum nardum vocatum.

Οἶνος εὐώδης κατὰ τὸ πρῶτον ἔμψημα ἐμβάλλεται, καὶ ὕδωρ κατὰ τὸ ποσὸν τοῦ ἐλαίου. καὶ μετὰ τοῦτο ἐμβάλλεται τὸ ἔλαιον. καὶ οὕτω δεῖ ἀναφθῆναι τὴν κάμινον. Μυρσινόφυλλα, 32 δενδρολίβανον, δαφνόφυλλα, 33 λάδανον, 34 σπάλαθον, ἐλένιον, ἴριν, 35 ἀριστολόχιαν, κασίαν, βάλσαμον, ξυλοβάλσαμον, ναρδόσταχυν, σχοίνου ἄνθος, καὶ ξύλον, ἀπὸ φύλλα στάχους, βόχον, ξηρὰ καρυόφυλλα, καὶ τερέβινθον, ὃς λέγεται νάρδος.

Et dum hæc fuerint excocta, prout præfectus operis iuxta quantitatem & qualitatem admixtarum specierum iudicauerit expedire: tum ignis extinguitur. Opere vero tepefacto, & è cacabo educto: rursum & secundo redolens vinum cum aqua tepida, simulque cum superius memoratis condimentis præcoctum oleum immittitur: cui adiunguntur & species aliæ, in minuta segmenta pro operis quantitate succisæ. Piper, cynnamomum, cynnamomi lignum, cardamomum, gladiolum, piper longum, cachreon, viscum, zinziber siccum, asarum, cyperum caryophylla, nucem muscatam & in decoctionis fine styracem, potitem & ladanum. & post alteram horam moschum purum, & aloes lignum apponunt.

Καὶ μετὰ τὸ ἑψηθῆναι ταῦτα καθ᾽ ὅσον χρεὸν ὁ μαΐστωρ ἐπικρίνῃ πρὸς τὸ ποσὸν καὶ ποιὸν τῶν ἐμβαλλομένων εἰδῶν σβεννύει τὴν κάμινον. καὶ τοῦ ἔργου χλιανθέντος, καὶ ἐκφορηθέντος ἀπὸ τοῦ κακάβου· πάλιν ἐκ δευτέρου ἐμβάλλεται οἶνος εὐώδης σὺν χλιαρῷ ὕδατι ἅμα καὶ τὸ προεψηθὲν ἔλαιον, σὺν τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένοις ἀρτύμασιν, ἔτι καὶ εἴδη ἕτερα κοπανισμένα εἰς λεπτότητα, πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ ἔργου. πίπερι, κιννάμωμον, ξυλοκιννάμωμον, 36 καρδάμωμον, ἴριν καλ[illegible], μακροπίπερι, κάχρυον, μιτζόκοκκον, ξηροτζίτζιβερ, ἄσαρ, σμύρναν, κύπερι, καρυόφυλλα, κάρυον ἀρωματικόν· καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἐψήματος, στύρακα, 37 πωφίτην καὶ λάδανον. καὶ μετὰ ὥραν μίαν μόσχον ἄχραντον, καὶ ξυλαλόην.

Δεῖ

Δεῖ δὲ τὸν ἐπιστατοῦντα ἀεὶ ἐγρηγορέναι, καὶ μὴ ἐπινυστάζειν, ἀλλ' ἐπαγρυπνεῖν· καὶ κατὰ διαδοχὰς ἑτέρους ὑπηρέτας νηφαλέους ἐγκαθιστᾶν, διαταράσσειν τὸ ἔργον, καὶ ἀτενῶς ἐπὶ τὴν ἄνω βράσιν ἐκβλέποντας, ἵνα μὴ τοῦ ἐν τῷ κακάβῳ σημείου ἀφανοῦς γενομένου ὑπεραναβράσῃ τὸ ἔργον, καὶ πάντας σὺν τῷ ἐπιστάτῃ κατακαύσῃ, καὶ ὑπερχυθῇ· ἀλλὰ τοὺς τῆς καμίνου ὑπηρέτας δεῖ παραγγέλλειν τὴν κάμινον ὑπερφλογιζομένην δροσίζειν μετὰ ὕδατος ψυχροῦ, καὶ τὸ ἔργον ὑπεραναβαῖνον διὰ χλιαροῦ ὕδατος ταπεινοῦν.

Καὶ ἡ δευτέρα δὲ ἕψησις εἰς τὴν τοῦ μαΐστορος κεῖται ἐπίκρισιν, ἁπλῶς εἰπεῖν, πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ ἐλαίου, καὶ τῶν ἐμβαλλομένων εἰδῶν.

Ἡ δὲ τῆς ἑψήσεως τελετὴ ἄρχεσθαι ἐν ᾧ συμπληροῦται τὴν τετάρτην τῶν νηστειῶν ἑβδομάδα· κατὰ γὰρ τὴν παρασκευὴν καθ' ἣν εἰώθει ἡ τῶν τιμίων ὕψωσις γίνεσθαι· ζήτει μετὰ τὴν λειτουργίαν ἐνάτης τελουμένης.

Quædam hic deesse videntur.

Εἶτα ὁ ἀρχιερεὺς τρεῖς παπύρους λαβὼν, καὶ τούτους ἐν ὕδατι ἐμβάψας. Εἶτα τοῦ τρισαγίου τὸν τίμιον σταυρὸν ἀπομαξάμενος, καὶ τὸ μὲν ἁγίασμα συντηρεῖσθαι ὡς τὴν ἄρειον, ὡσαύτως καὶ οἱ πάπυροι, καὶ ἀπολύσεως γενομένης πάντες ἐν τῇ ἰδίᾳ διαπαύσει ἀπέρχονται.

Καὶ καθ' ἑσπέραν ἤδη σαββάτου καθ' ἣν ὁ λυχνικὸς ὕμνος τελεῖται, ὁ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης σκευοφύλαξ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν χαρτουλαρίων καὶ οἱ χαρτουλάριοι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ὑπουργῶν, ἀπέρχονται ἐν τῷ ἑψητηρίῳ· καὶ μετὰ τῶν φελωνίων ἵστανται. καὶ τῆς εὐλογητοῦ διδομένης παρὰ τοῦ κατὰ ἔθος ἱερέως, ἔχοντος τὴν προσκομιδὴν ἐκπληροῦν, ἄρχονται τὸ τρισάγιον. καὶ ἐν τῇ ἐκπληρώσει, τὸ μὲν ἁγίασμα παρὰ τοῦ μεγάλου σκευοφύλακος ἐμβάλλεται ἐν τῷ κακάβῳ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Οἱ δὲ προμνημονευθέντες πάπυροι ὑπὸ τοῦ μεγάλου σκευοφύλακος ὑφαφθέντες ὑπὸ τῶν τριῶν κηρῶν ὑπανάπτονται· οἵτινες καὶ ἐν τῇ καμίνῳ ἐμβάλλονται, παρὰ τοῦ μαΐστορος τοιούτου ἔργου, εἰς ὑφάψιν τῆς ἐκστοιβούσης ἐκ ξύλων ὕλης. καὶ ὁ μὲν σκευοφύλαξ ὑποχωρεῖ· ἀφίησι δὲ τοὺς χαρτουλαρίους, καὶ τοὺς πεῖραν ἔχοντας ἕνεκεν τοῦ τοιούτου ἔργου κατασκευῆς, καὶ τελειώσεως· καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἅπτεται μέχρι τῆς πρώτης φυλακῆς τῆς νυκτὸς, ἤτοι τετάρτης ὥρας. εἶθ' οὕτω σβέννυται, ὡς τῶν δουλευτῶν ἁπάντων εἰς ὕπνον τρεπομένων. Καὶ ἐν ὄρθρῳ

Operis vero præfectum oportet vigilem esse, nec dormire, sed apertis oculis attendere: aliosque ministros sedulos & sobrios opus inceptum commouentes, superæque ebullitioni iugiter oculos aduertentes præponere: vt signo in cacabo bullientibus cooperto nec amplius extante, totum supra modum efferueat opus, cunctosque cum præfecto consumat, & effundatur. Ignis itaque ministros monere oportet, vt fornacem nimis accensum frigida compescant & extinguant, & si quando opus ipsum superauerit statutum in cacabo signum, aqua tepida addita retundatur.

Secunda decoctio penes artificis iudicium stabit, vno verbo, pro quantitate olei, concurrentiumque & admixtarum specierum numero.

Decoctionis autem cærimonia incipit in fine quartæ ieiuniorum hebdomadis, feria nempe sexta qua solet venerandorum exaltatio celebrari: quære post missæ finem nona hora tum absoluta. In Menæo videlicet.

Pontifex deinde papyros tres sumit, eosque aqua benedicta intingit: mox ter sancto hymno decantato pretiosam crucem in aquam immergit, & eductam abstergit: & aqua quidem benedicta in crysinum reseruatur, simul & papyri, & dimissione facta cuncti ad proprias sedes secedunt.

Sabbati autem Vespere, cum lucernarius terminatur hymnus, Ecclesiæ illius vasorum custos cum subiectis sibi Chartularijs, & Chartularij cum subditis pariter sibi vigilibus ad coctorium proficiscuntur. Et stant casulis ornati. Et benedictione præmissa à Sacerdote cui iuxta consuetudinem hebdomadæ illa oblationem perficere incumbit, incipiunt hymnum ter sanctum, vt compleatur opus: Aqua vero sancta à magno vasorum custode in cacabum immittitur, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Præfati vero papyri à magno vasorum custode tribus cereis appositis succenduntur, & ab artificij præfecto immittuntur in pyram, ad inflammandam totam lignorum struem: & vasorum quidem custos digreditur, ministrosque suos Chartularios ibi dimittit, aliosque huiusmodi operis & artificij componendi & absoluendi experientiam nactos. Et ignis quidem ardet ab illa hora, vsque ad primam noctis vigiliam, id est vsque ad quartam horam. Mox extinguitur ministris cunctis ad somnum diuersuris. In laudibus autem

profunda nocte celebrandis surgunt omnes diuinos hymnos persoluturi: & opus illud tota die Dominica curatur, adiuncta prima noctis vigilia: tum ad matutinum vsque crepusculum quieti se componunt fornace nimirum penitus extincto.

Circa secundam vero diei horam, Nardum tepidum existentem adueniunt operis curatores transfusuri, & in scapham missuri. Et cacabo loto, vinum aliud rursum infunditur, & aqua tepida adijcitur: priore videlicet eiecta, & in inuio loco cum omni exusta materia, eiecta. A nona autem hora feriæ secundæ incipit decoctio fieri cum speciebus in alia secunda decoctione superius descriptis. Absoluitur autem cum Deo huiusmodi opus circa mediam noctem illucescentis feriæ tertiæ, & vsque ad horam diei tertiam intactum & inexhaustum opus totum manet. Post prandium autem magnus vasorum Custos & Chartularij & qui sub eis sunt Vigiles, cum ministris, gloriam Deo rependunt hoc pacto.

Pax omnibus. Dominum precēmur.

Gratias tibi agimus Domine Deus omnipotens, æterne, & Domine Iesu Christe, vnigenite, splendor Patris, & Spiritus à Patre procedens, & in Filio manens, qui omnia consummas & sanctificas in tribus personis vnitas, natura indiuisa: quia opus istud ad finem nos deducere fecisti, ad sanctificationem & gloriam fidelium Christianorum. Intercessionibus super omnes gloriosæ Deiparæ, immaterialium ministrorum tuorum, sanctorum & valde celebrium Apostolorum, & omnium sanctorum tuorum, qui à sæculo tibi placuerunt. *Populus.* Amen.

Et responso, Amen, *Vnguenti sancti artifex præcipuus in auditu omnium suaui & sonora voce intonat.* Coronatum es opus, iam absolutum es. *Et populo idem reboante: dicit rursus artifex.* Precibus super omnes sanctæ Deiparæ. *Populus.* Coronatum es opus, iam absolutum es. *Et acclamatione dimissioneque facta, cuncti ad propria diuertunt.*

Feria tandem quarta nardum è cacabo educunt, & in vasa sandaraca Iuniperi bene vncta infundunt: & vsque ad magnam feriam quintam custoditur.

βαθεῖ ἐγείρονται πάντες θείας ὑμνῳδίας ἐπιτελοῦντες, καὶ τὸ ἔργον ἐπιμελούμενοι μέχρι καὶ ὅλης ἡμέρας κυριακῆς, σὺν τῇ πρώτῃ φυλακῇ τῆς νυκτός. Εἶτα ἀναπαυσάμενοι μέχρι πρωΐας ὡς τῆς καμίνου πάσης σβεσθείσης.

Περὶ δὲ δευτέραν ὥραν τῆς ἡμέρας ἔρχονται οἱ τοῦ ἔργου ἐπιμεληταὶ ἐκφορεῖν τὴν νάρδον χλιαρὰν οὖσαν, καὶ ἐμβάλλειν αὐτὴν ἐν τῇ σκαφῃ. καὶ τοῦ κακάβου ἀποπλυθέντος, πάλιν ἐκ δευτέρου, οἶνος ἕτερος ἐμβάλλεται, σὺν ὕδατι χλιαρῷ· ὡς τοῦ προτέρου κενωθέντος καὶ ἐν ἀβάτῳ τόπῳ, ἀποχυθέντος μετὰ τῆς κεκαυμένης ἐκείνης ὕλης. καὶ τῆς ἑψήσεως ἀρχομένης, ἀπὸ ὥρας ἐννάτης τῆς δευτέρας, μετὰ καὶ εἰδῶν τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ ἑψήσει προγεγραφέντων. τελοποιεῖται δὲ τὸ τοιοῦτο σὺν θεῷ μέχρι καὶ μεσονυκτίου τῆς τρίτης ἐπιφαινούσης, καὶ μένει τὸ ἔργον μέχρι καὶ ὥρας τρίτης ἀνέξαντλητον. καὶ μετὰ τὸ ἄριστον, ὅ τε μέγας σκευοφύλαξ, καὶ οἱ χαρτουλάριοι, καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν θυρωροὶ μετὰ τῶν ὑπηρετῶν δόξαν ἀναπέμπουσι θεῷ τοιάνδε.

Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εὐχαριστοῦμέν σοι δέσποτα θεὲ παντοκράτορ αἰώνιε, καὶ κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, μονογενὲς, ἀπαύγασμα τοῦ πατρὸς, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ ἐν υἱῷ διαμένον, ὁ τὰ πάντα τελεσιοποιῶν καὶ ἁγιάζων, τρισυπόστατε μονὰς, φύσις ἀδιαίρετε, ὅτι κατηξίωσας ἡμᾶς τελειῶσαι τὸ ἔργον τοῦτο, εἰς ἁγιασμὸν καὶ καύχημα τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. πρεσβείαις τῆς ὑπερενδόξου θεοτόκου, τῶν ἀΰλων σου λειτουργῶν, τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων, τῶν ἀπ' αἰῶνος σοι εὐαρεστησάντων. ὁ λαὸς, ἀμήν.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, ἄρχεται ὁ μαΐστωρ τοῦ ἁγίου μύρου, ἐμμελεῖ καὶ διατρανεῖ φωνῇ εἰς ἐπήκοον πάντων, διατρανοῦν τὸ· ἐστεφανώθης ἔργον, ἤδη ἐτελειώθης. καὶ τοῦ λαοῦ ἀνταδόντος τὸ αὐτό· πάλιν ὁ μαΐστωρ λέγει· διὰ πρεσβειῶν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. καὶ ὁ λαός· ἐστεφανώθης ἔργον, ἤδη ἐτελειώθης. καὶ τῆς εὐφημίας γινομένης, καὶ γινομένης ἀπολύσεως, πάντες ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἀπαίρουσιν.

Καὶ κατὰ τὴν τετράδα ἐκφέρουσι τὸν νάρδον ἐκ τοῦ κακάβου, καὶ ἐμβάλλουσιν αὐτὸν ἐν ἀγγείοις εὐχρίστοις· καὶ διαφυλάττεται μέχρι τῆς μεγάλης πέμπτης.

DE MATERIA SACRI CHRISMATIS.

1 Η δ' ἵνα τὰ μύρου ἐμποίησε] Latinorum omnium, quæ Balsamum esse de necessitate materiæ remotæ Sacramenti Confirmationis affirmat, mirum in modum fauent Græci: at dum in Chrisinate ipso sancto componendo, tot alias species odoriferas admiscent, non minor in eis, vt reor, perquirendis sollicitudo est ad inueniendum, quam legentibus earum vocabula usque recte percipiendis labor est exquisitius subeundus. Præter balsamum itaque & oleum, quæ sola Patres antiqui Latini, Chrismati componendo requirunt, plures alias bene olentes species adiungunt Græci, de quibus nedum dicam Latini, sed nec etiam eorum maiores verba diserte fecerunt. Exinde tamen non moueor, vt plurium aromatum mixtionem in Chrismate conflando, recentiorum modernum inuentum esse teneam, aut odoratarum specierum numerosam copiam iam a prioribus sæculis in Confirmationis materia præparanda, Græcos accumulasse inficiar. Præterquamquod enim de sacri Vnguenti compositione, nihil scriptis mandatum, cuncta traditioni secretæ commissa, Basilius affirmat de Spiritu Sancto cap. 17. Ipsamet vox μύρου, quam ἀπὸ τοῦ ἐλαίου diuersam statuit Cyrillus Catech. 3. plurium sibi admixtorum congeriem sonat: illique ..... & probato de quo Mosaica institutio Exodi 30 ex copioso rerum bene-olentium numero conflato, succedit: eadem que est sublimis ad hæc sæcula Tryphonem mihi pagina 313 doctrina, qui ..... simplicem vnctionem ex oleo vel stacte fieri, μύρον vero nonnisi ..... ex plurium aromatum simplicium compositione coalescere subindicat; eamque propterea Dionysius de Eccl. Hierar. cap. 4. συναγωγήν τινα εὐωδῶν ὑλῶν, ἐν ἑαυτῷ πλουσίως ἔχουσαν ποιότητας εὐώδεις, *rerum bene olentium coacervationem in vnum collectam, qualitates fragrantes in se vbertim & abunde complexam*, appellat: quæ verba equidem de vna solummodo aut altera specie suaue olente accipienda esse, nullus æquus ..... lector, prima fronte, asserere poterit: alias namque ..... *eius participes odorem ex se bonum efflare, ex proportione fragrantis inter communionis*, non affirmaret: nec iterum Christum ipsum μύρον mysticum, ceu πηγὴν ..... ἄφθονον, *fontem copiosum è quo suauitates diuinorum odorum, variarum scilicet gratiarum efflant*, hinc alteri Vnguento compararet, iuxta cuius effectum ..... *redolentium largitionum ampla, numerosa, copiosa participatio*. Nusquam tamen inficias iero, ex iam nominatis aromatibus quædam, vel prout nupera eorum inuentio vel vsus commendata reddebit, aut repertu facilia erant, de nouo fuisse, à moderni temporis Orientalibus assumpta: nam & Moschum antiquitas ignotum habuit, & vocum quarumdam hic positarum barbaries, nouitatem ipso suo sono arguit: vnde ortum putat Arcudius lib. 2. cap. 5. vt cum species illæ aromaticæ in exiguis & remotis ciuitatibus minus essent in promptu, & difficile magnoque pretio comparandæ: Constantinopoli vero vt vrbium regina, & obuiæ passim, & copiosæ reperirentur, quod pridem cœperant illi Orientales temporibus Fabiani Pontificis (si tamen Fabiani manu exarata fuerit illa epistola) balsami penuriam causari, vt à Chrismate consecrando abstinerent, successores eorum similis penitus causa inducti tertium primum, & tandem ex integro consecrationem eiusdem omitterent: atque deinceps ..... & à Patriarcha promptius illud submi..... ..... propria laborante inopia, vel consecrandi negligentia emendicauerint. Quodquidem modernum esse à Patriarcha Ius assumptum, aut vi dolove vsurpatum, nullatenus asserendum est, cum longe ante deploratam Photij diuisionem, id iuris sibi Patriarcha reseruauerit: & ipsa Photij eiusdem historia refert, Bulgaros prius ab eius Sacerdotibus Chrismate sacrilego vnctos, denuo vel potius ritè primum à Nicolai primi summi Pontificis legatis confirmatos fuisse, eo quod Pontificalis Iuris & potestatis exors, nec Chrisma consecrandi, nec illud ad alienas prouincias mittendi priuilegium vsquam fuisset assecutus. Cæterum quamuis tantum aromatum numerum agglomerent in Chrismate Græci, à sacra Catholicæ Ecclesiæ sententia, oleum balsamo admixtum veram illius conficiendi materiam asserentis, ne latum quidem vnguem recedere arbitror: cætera namque ad veram materiam accedere, & illi accidere, non vero proprie & germane constituere censent: quæcumque propterea in prædictis aromatibus facta mutatione nullam oleum vel balsamum omitterent, quæ in quantitate maiori, & ..... consueti sunt a ponere, quod argumento est ex necessitate illa desiderari, alia vero ex decentia, & significandi aptitudine adhiberi posse vel etiam penitus omitti.

2 Τοῦ ἐλαίου μαγκάλου.] Olearium vas vel potius mensura, est μαγκάλη: quod *Matulam* interpretatur Meursius, Catonis authoritatem sequutus, qui 10. de re rustica, inter vasa ad Oliuetum necessaria, *Matulam* quoque recenset.

3 Οἴνου .....] Maior vini mensura est μέτρον duodecim nostratibus pintis replenda.

4 Κόστου.] Putarem cum Georgio Coresio, in medica facultate laureato, & hodierno Ecclesiæ magnæ doctore legendum κόστου; cuius & M S cuncta superius allata meminerunt: vtrumque foret si κόστος, *costus*, quicumque sit, Arabicus aut peregrinus, tam suauem odorem exhalans in componendo Chrismate locum non reperisset, quem Dioscorides laudat lib. 1. cap. 15. Si vero lectio κόστου retineatur, nihil in ea periculi est, nam quamuis κόστον in Dioscoride non legatur, memorat tamen ille κόστον & κόστου vocem quæ sicut genera diuersa, ita & terminationes varias admittit. De Costo scribit esse, θάμνον εὐώδη; θαμνὸν, εὐώδη, *fruticem ori gratum, acrem & Odoratum*, congenerem præterea hyperico, Gallice *mille-pertuis* vocato, cuius flos est luteus; ..... ita lib. 3. cap. 153 & 156 iuxta translationem Gallicam: in Latina siquidem vel etiam originali textu Græco, capitum series & numerus omnino diuersus est. Plinius de illo lib. 2. cap. 26. *Est aliud hypericon, ait, quod alij Corin appellant: odoratum, palmo altius, leuiter suaue, aculeatum.*

5 Ξυλοβαλσάμου] Sarmenta, surculos, fragmenta *ligni balsami* intellige; de quo Dioscorides lib. 1. cap. 18. τὸ δὲ ξύλον ὃ καλοῦσι ξυλοβάλσαμον, δοκιμάζεται .....

τὸ στιλπνὸν, καὶ λεπτόκαρφον, καὶ πυῤῥὸν, εὐῶδες, βραχὺ, οἷον ἐπιλαμβανόμενον. *Lignum vero quod xylobalsamum vocant : probatur recens, sarmento tenui, rufum, odoratum, quadamtenus ad balsami liquorem accedens, & illum referens.*

6 Ἐχινώπους.] Echinum tam terrestrem quam marinum inter animalia, non plantas, recenset Dioscorides. Matthæus tamen Syluaticus lexico Physico Venetiis anno 1498. impresso fol. 77. plantam esse scribit *lentiscum*, videlicet : *& secundum librum antiquum de simpli. medicina dicitur spina alba, & puto sic dici*, ait, *eo quod capitellum habet simile echino marino.* Hæc ille non aliena a Dioscoridis sensu, qui echinum plantam, vt dixi, non agnoscit : ἄκανθαν tamen λευκὴν memorat ἐν κορυφῇ δὲ ἀκανθώδης ἐχίνῳ θαλασσίῳ ὅμοιος· καὶ τὰ ἄνθη πορφυρᾶ : *cuius in cacumine caput est spinosum echini maris æmulum & flores purpurei.* Flores autem illi licet ἐχινώπους nomen obtinerent; nil tamen componendo Vnguento profuturi essent : ἐχῖνος, itaque, siue ἄκανθα λευκὴ, planta syluestris est, contempta, nulloque nisi graui odore celebris, atque adeo à consideratione nostra penitus aliena, sicut & conflando μύρῳ inepta. Relicta itaque Syluaticis planta syluatica, audiendus Georgius Coresius Chiensis, τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἰατρικὸς διδάσκαλος, qui de his in Euchologio memoratis simplicibus, frequentibus à me literis sollicitatus, vt apprime tum rituum Græcorum, tum physiologiæ doctrina dotatus respondit, non ἐχινώπους, sed potius σχοίνανθος, hic legendum esse: qua voce σχοῖνος ἀρωματικὸς, *iuncus aromaticus* est intelligendus, cuius meminit Dioscorides lib. 1. cap. 6. eius vero florem εὐπρεπῆ, πολυανθῆ, ὑποπόρφυρον, καὶ ῥοδίζοντα τῇ εὐωδίᾳ, *summe rufum, copiosum, purpurascentem, & rosaceis odoris*, deligendum esse scribit & admonet.

7 Πεπέρεως.] Vsu satis notum est *piper*: de illo plurima Dioscorides lib. 2. cap. 153. & Matthiolus ibidem.

8 Σμύρνης.] Myrrha fama notissima est, de qua Dioscorides idem lib. 1. cap. 67.

9 Στύρακος.] στύραξ, vt Dioscorides lib. 1. cap. 68. scribit, δάκρυόν ἐστι δένδρου τινὸς ὁμοίου κυδωνίᾳ. *Styrax lachryma est arboris cuiusdam cotonea malo similis*· ἐπιδιαμένει δὲ τῇ εὐωδίᾳ, *quam diutissime in sua odoris gratia permanet.* Styracem etiam *Calamitam* vocat loco Dioscoridis citato Matthiolus, *a calamis*, in quibus odori facilius conseruando includebatur, sic nuncupatam.

10 Πεπέρεως μακροῦ.] Siliqua, ex qua processu temporis matura iam grana piperis promuntur, *piper longum est.* Dioscorides lib. 2. cap. 189. πέπερι δένδρον ἱστορεῖται φυόμενον ἐν Ἰνδίᾳ βραχὺ, καρπὸν δὲ ἀνιέντα κατ' ἀρχὰς μὲν προμήκη, καθάπερ λοβούς· ὅπερ ἐστὶ μακρὸν πέπερι, ἔχει τι ἐντὸς κέγχρῳ παραπλήσιον, τὸ μέλλον ἀπαρτίζειν πέπερι. *Piper breuis esse arbor traditur, in India nascens, quæ quidem fructum promit inter initia oblongum, siliquarum instar, quod longum piper est. Is habet intus aliquid tenue, ac milio simile, quod tandem in perfectum piper euadit.*

11 Ξυλοκασσίας.] Quod Græcis κασία & ξυλοκασία est, id Latinis *cassia, & cassia lignea*, scribit Dalecampius l. b. 18. historiæ plantarum cap. 9. & Dioscorides lib. 1. cap. 13. κασίας, inquit, ἐστὶ πλείονα εἴδη περὶ τὴν ἀρωματοφόρον Ἀραβίαν φυόμενα· ἔχει δὲ ῥάβδον ἀρωματίζουσαν, ὀλίζουσα τῇ ὀσμῇ. *Cassia plura sunt genera, quæ circa feracem aromatum Arabiam gignuntur, habet autem sarmentum aromaticum odore vinoso.* Corrigit tamen lectionem hanc Georgius Coresius citatus : & è MS Euchologicis aliis ξυλοκασίας, reponendum iubet, *lignum acaciæ*, quod inter εὐώδεις plantas, vel succos reponit Dioscorides lib. 1. cap. 115. vel secundum editionem aliam cap. 133.

12 Φύλλα Ἰνδικοῦ.] Obseruandum attente quod Dioscorides lib. 1. cap. 11. monuit, non esse nimirum, folium Indicum, cum Malabathro confundendum· μαλάβαθρον ἔνιοι ὑπολαμβάνουσιν εἶναι φύλλον Ἰνδικῆς νάρδου, πλανώμενοι ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν ὀσμὴν ἐμφερείας. *Malabathrum nonnulli Nardi Indicæ folium arbitrantur, odoris quadam cognatione decepti.* Huiusmodi itaque folium Indicum, non Malabathri est, sed Nardi Indicæ, de qua laudatus toties Physiologus cap. 6. lib. eiusdem. Νάρδου ἐστὶ δύο γένη, inquit, ἡ μὲν γάρ τις καλεῖται Ἰνδική· ἡ δὲ Συριακή. Et post pauca : τῆς Ἰνδικῆς ἡ ὀρεινοτέρα, εὐωδεστέρα, κολοβόστυχυς, κυπειρίζουσα, κατὰ τὴν εὐωδίαν. *Nardi duo sunt genera, vna siquidem Indica est, & altera Syriaca nominatur. Ex Indica vero genere, quæ in editiore montis parte legitur, odoratior est, pusillasque habet spicas, iucundumque cyperi odorem æmulatur.*

13 Καρποβαλσάμου.] Optimus balsami fructus est quem Dioscorides lib. 1. cap. 18. describit ξανθὸν, πλήρη, μέγαν, βαρὺν, δάκνοντα τὴν γεῦσιν, καὶ πυρώδη· μετρίως πρὸς ὀποβάλσαμον ἐπιλαμβανόμενον. *Flauum, plenum, grandem, ponderosum, gustu mordentem, & feruentem in ore, modice opobalsamon*, (verum nempe balsami succum) *redolentem.*

14 Κυμίνου.] Repetito κύμινον & κύμινος (Gallice *fenchet* vocamus) apud Dioscoridem lib. 1. cap. 4. apud quem eius radices inter se cohærentes, nigræ, rotundæ, odoratæ, an arulentæ, maxime laudantur. ῥίζα δὲ ἀρίστη ἐστὶν ἡ βαρυτάτη, καὶ πυκνὴ, καὶ ἀθραυστος, τραχεῖα, εὐώδης, μετά τινος δριμύτητος. *Optima radix, quæ grauissima est, densa, plena, ægre fragilis, aspera, & odorata ; cum quadam acrimonia.*

15 Μυτζόσπρου.] Vox peregrina, recens apud Græcos, barbara, vel saltem corrupta, si mentem literatissimi Coresij eam explanantis sequaris : nusquam itaque μυτζόσπρου, sed μυξόσπρου, *Visci grana*, legendum ille decernit. μίξα, namque *Viscum* est, quem Dioscorides lib. 3. cap. 87. ἰξὸν vocat : eius autem speciem quandam Matthiolus recenset πολυκαρπον Camerario medico dictam. Admiscetur vero Vnguento Viscus, quo condensetur facilius, & coagulandis simul omnibus aromaticis speciebus, aliquatenus Viscosum reddatur.

16 Κελτικῆς.] Etiam suo nomine bonum odorem spirat Nardus Celtica, siue Gallica: quæ Gallica nihilominus interpretatione caret, vt quæ in extraneis Galliæ Transalpinæ, Liguriæ, & Istriæ locis enascitur. *Saliunca* Latinis dicitur de qua Poëta.

Puniceis humilis quantum saliunca rosetis, &c.

Et Dioscorides lib. 1. cap. 7. ἡ δὲ Κελτικὴ νάρδος γεννᾶται μὲν ἐν ταῖς κατὰ Λιγυρίαν Ἄλπεσιν, ἐπιχωρίως ὀνομαζομένη Ἀλιούγγια. φύεται δὲ, καὶ ἐν τῇ Ἰστρίᾳ· τὸ ἄνθος μήλινον, μόνον δὲ τῶν καυλῶν ἐστὶ, καὶ τῆς ῥίζης ἡ χρῆσις, καὶ ἡ εὐωδία. *Celtica Nardus nascitur quidem in Liguria Alpibus, vernaculo sermone Aliungia dicta: sed & in Istria prouenit. Flore luteo est : caulium dumtaxat, & radicum eius vsus est frequens : odoris autem suauitas commendatur.*

17 Κασσίας μελαίνης.] Plura superius cum Dioscoride lib. 1. cap. 12. diximus esse Cassiæ genera. Nigra de qua hic sermo, secundum eius genus est, quæ primæ ibidem memoratæ comparata, πρὸς ταύτης ἐστὶν ἡ μέλαινα, καὶ ὑποπόρφυρος, παχεῖα, ῥοδίζουσα τῇ ὀσμῇ : *illi præfertur nigra hæc, purpurascens simul*

& crassa, tanquam rosarum odorem spirans. Illam porro à solutiua, quæ nobis familiaris est & nota, valdè distinctam, asserit Dalecampius lib. 1 hist. de plantis, cap 14. eamque *cassiam fistulam* vocat.

18. Καρπὸς] Fruticem, florem, fructumque vna vox hæc significat: cùm tamen rari sint duo primi: fructus autem communissimus, nonnisi de illo præsens vox intelligitur: quæ Dioscoridi ignota, mercatorum diligentia, notissima reddita est. Pluribus de illa Garsias, lib. 1 de aromatibus Indicis, cap. 21. & Dalecampius, lib. 18. hist. 16. de plantis cap 12.

19 Κάχρυος] In genitiuo multitudinis legendum censeo, à voce κάχρυ, quam Ms. superius addictis pronunciat Dioscorides lib. 3. c. 87. de qua tamen nihil ille aptè refert ad nostrum propositum, qui fragrantes odores venamur, & aromatica inquirimus. Fauent amplius Dalecampius lib. 1. cap. 8. & Matthiolus in Dioscoridem citatum, dicentes paucis: frug. fructoris marini, fragrans semen esse, quamquidem interpretationem Coresius Chiensis, alibi memoratus confirmat.

20 Κινάμωμον] Nomine & vsu notissimum est: de eo Dioscorides abundè lib. 1. cap. 13.

21 Ἀσάρου] De Asaro (Gallis dicto *cabaret*) Plinius hæc lib. 21. cap. 6. *Asaron à Græcis nuncupatur vocitari* (tanquam ἀσάρωτον) *quoniam in coronis non additur.* Apte quidem. Nam Dioscorides lib. 1. cap. 9. ἄσαρον, inquit, ὃ τινὲς ἀγρίαν νάρδον καλοῦσι; ἄνθος μεταξὺ τῶν φύλλων πρὸς τῇ ῥίζῃ ἔχει. *Asaron sylvestrem Nardum* (propter odorem nempe quem exhalat) *appellant: & florem inter folia iuxta radicem habet*: quæ ratio est, vt non nisi extremo vngue decerpi, & nusquam corollis inseri possit.

22 Μάκερος] Cum tamen μάκερ potius, iuxta præfatum Coresium, & superius allegata Ms. legi debeat: de quo pauca Dioscorides: plurima laude digna Dalecampius lib. 18. cap. 13 & præter alia, eam esse plantam asserit, *quam Malabarici sinus incolæ, arborem sancti Thomæ: Lusitani, arborem sanctam, alij infideles, ab Angelis salutis hominum prouidentibus demonstratam* (ipsemet apud Indos ex auditu testis) refert. Galenus autem ab eo lib 7. simplicium citatus inter odoriferas arbores, etiam Macerem recenset.

23 Τερεβίνθου] Dioscorides τέρμινθον scribit, lib. 1. cap. 76. & est, ait, γνώριμον δένδρον, *arbor nota*, Orientalibus nimirum Resina verò eius est, quæ hic laudatur: de qua author idem, ἡ ῥητίνη διαφέρει διαυγεστέρα οὖσα, λευκή, ὑαλίζουσα τῷ χρώματι, καὶ κυανίζουσα, εὐώδης, πίνουσα... *Resina eius præfertur magis pellucida, candida, vitreo colore, & in cæruleum vergente, odorata, ac terebinthum olens. Resinas porrò cunctas antecedit terebenthina.*

24. Πεπίνου] Corrupta omnino lectio: pro qua πεπίνου vel πεπίνου restituendum est; pro Ms. varietate: quorum quædam primam, alia secundam dictionem legendam exhibent. πεπίνου autem possumus interpretari *vinum cum cinnamomo, & aliis aromatibus temperatum*, de quo Athenæus, quod nos Hippocraticum nuncupare solemus, quodque vernacula Græcorum lingua etiam hodie, κρασί, & correctius κρασὶ nuncupatur. Verum quia vinum pondere non metimur; hic autem πεπίνου libras sex, admiscere Chrismati iubet typus: diuersa, & vero similior expositio inquirēda est. Anxiè satis Coresius citatus eam profert, cum Theodorum Medicum Lusitanum scribit, πεπίνου vocabulo, intelligere plantam quandam odoratam, cuiquis ignotam scriptoribus, modernis Græcis μοσχάτον χόρτον, Latinis *canlem muscatam siue odoratam* dictam, & ex aquis enasci solitam. Placeret certè, etiam & mihi hæc interpretatio: nisi in Ms. quibusdā πεπίνου vice, legerem πεπίνου & nisi πεπίνου voce quandam gummæ speciem intelligerem. Confirmat meum hunc sensum Officium Dedicationis infra suo loco ponendum, in quo πεπίνου iunctus aloë, myrrhæ, thuri, & ladano describitur in olla liquefieri: ἃ πάντα dicit typus, ὡς χύτρα εὐθείᾳ διαλύονται. Nullo vero pacto vinum aut herbæ liquefiunt, cum illud iam sit liquidum; hæ autem exsiccentur, & non resoluantur in liquorem. Idem innuit Ms Constant. duobus in locis quibus ... gummis, & arborum succis Brunselsius iungit πεπίνου. qui qualis sit succus, vel gumma pretiosa, diuinare non possum: Quamuis enim πεπίνου Otho Brunselsius interpretetur *fundum cœnosum* ceromati admixtum, certè cœnum aut excrementum ceræ non potest esse πεπίνου, qui myrrhæ, aloe, ladano, & aliis succis pretiosis commisceri describitur. Fuisse tamen vt magis ignotum, in vltimis Chrismatis consecrationibus appositum non fuisse scribit Coresius citatus: species enim illæ aromaticæ pro loci temporisque opportunitate, apponi vel detrahi possunt: cùm nihil essentiale in Chrismatis compositione secundum afferre iudicentur à Græcis.

25 Μυροβαλάνου] Myrobalanos Indices, Medicorum scholis communissimos, quorum genera, & vires, absque tamen vlla odoris, vel fragantiæ commendatione refert Matthiolus in Dioscorid s lib. 4. cap. 154. à Græcis hac voce expositos, εὐωδίας defectu, in mentem inducere nequeo: quin potius oleum esse censeo βαλάνου μυρεψικῆς, *glandis vnguentariæ*, de quo laudatus Dioscorides: ᾧ εἰς τὰ πολυτελῆ μύρα ἀντὶ ἐλαίου χρῶνται, *eo in pretiosis vnguentis conflandis pro oleo vtuntur.*

26. Σαμψύχου] De maiorana vt fragrantissima & suo odore notissima, Dioscorides lib. 3. cap. 40. Matthiolus ibidem sic Latinis dictam putat, quod maiori præ cæteris cura propter odoris excellen- cellentiam excolatur.

27 Λαδάνου] Gummæ genus est è foliis ladani fruticis enatæ, vel erasæ: quidam enim, inquit Dioscorides lib. 1. cap. 110. γνῶμα ἐνσχοινίων ταῖς θάμνοις, ἧς τὸ περιστελλόμενον αὐτοῖς λίπος ἀποξύουσι, ἀναπλάσσουσι. κράτιστον δέ ἐστι τὸ εὐῶδες, ὑπόχλωρον, &c. *attractu per frutices funiculis inhærentem eis pinguedinem deradunt, & in offas cogunt: maximè verò probatur odoratum, subuiride*, &c.

28 Λιβάνου] De thure idem author lib. 1. cap. 70.

29 Στάχυος] στάχυ etiam in tertia declinatione legit Ms. Constantinopolitanum, Allatianum verò στάχυς, στάχυος, in prima contractorum: & tandem Dioscorides lib. 3. cap. 103. στάχυς, στάχυς, inquit, πολλὰ φύλλα ἀραιὰ ἔχων, ... εὐώδη, λευκά: *stachys folia proferens numerosa, dura, odoris iucundi, candida.*

30 Τζιντζιβέρου] Vsu notissimum *gingiber*, & à Dioscoride libro secundo, capite 143. ζιγγίβερις scribitur.

31 Ζεραμπὰ] ζεραμπὰ correctius legendum occurreret: habent enim Persæ & Turcæ *Zerumba*, Arabes, *Zerumbet*, plantam fragrantissimam, omni aromaticæ compositioni accommodam, ex Dalecampio lib. 18. cap. 54. & Matthiolo in Dioscoridis lib. 2. cap. 154. Zedoariam eam vocitantibus, quibus & Coresius citatus annuit.

31 Ἀκόρου.] Inter odoratas plantas statim initio lib. 1 cap. 2 Dioscorides enumerat ἄκορον, vitiose namque legimus hic ἄκορον: quem *calamum aromaticum* interpretantur Matthiolus, & Dalecampius lib. 15. cap. 52. communi suffragio fragrantiam eius commendantes. Gallis vernacule dicitur, *flamme ba larde* sed is est communis: ξενικὸς autem vel ξενικῶ. vt hic legitur, *peregrinus* nimirum, Ponticus est & Bithynicus. & apud authores eodé velut componendo Chrismati idoneus commendatur: è Bithynica vero sua peregrinatione ad Matthiolum misisse A.orū plantam Cæsareos hortos ornaturam scribit Gislenius Busbequius in Epist. quarta præsertim, sub finem.

33 Ἑλενίου.] *Inulam*, Latini, Galli *aulnée, herbe de l'aulne* dicunt. Eius radicem laudat Dioscorides lib. 1 cap. 27. ὑπόξανθος, εὐώδη, μεγάλην, quæ nempe *subrufa est, odorata, grandis*.

34 Ἀριστολοχίας.] Tres eius species enumerat, & ample describit Dioscorides lib. 3. cap. 4. *masculam, fœmineam, & longam.* Masculæ ἄνθος δυσῶδες, *flos est graveolens*, fœmineæ φύλλα εὐώδη μετὰ δριμύτητος, *folia cum acrimonia sunt odorata*. Longæ, ῥίζαι μακρότεραι, λεπταί, φλοιὸν ἔχουσαι παχὺν, καὶ ἀρωματίζοντα, ἰδίως χρησιμεύουσαι μυρεψοῖς εἰς τὰς τῶν μύρων πυκνώσεις, *radices longiores, tenues, crasso, aromaque redolente cortice vestitæ: quæ primatim vnguentariis ad vnguentorum spissamenta conducunt.* Galli aristolochiam vocant *rattelon, sarrazine*.

35 Ἴρεως.] Iridis radicem bene spirare, τὴν ὀσμὴν εὐκρινῆ, καὶ μὴ πνιγώδη, καὶ ἐν ᾗ εὐώδη: *per quam odoratam esse, odore sincero, atque, iterum non redolet*, & corruptionem abigere cum Dioscoride lib. 1. cap. 1. discet experimentum quotidianum. Gallis dicitur *flambe, glaieul.* Latinis, *gladiolus*. Quamuis hæc non ἴρεως: sed ...ρεως voce intelligi posse putem, *calamum* cassiæ *bene olentem*, ex quo iuxta Exodi textum 30 cap. Chrisma Sacerdoti magno vngendo conficiebatur.

36 Βόχου.] Correctius ex Dioscoride lib. 1. cap. 69. scriberetur βδέλλου, quæ dictio Bdellium vertitur: & δάκρυον ἐστὶ δένδρου Σαρακηνικοῦ εὐώδης ἐν τῷ θυμιάματι, *lacryma est arboris Saracenicæ*, (Saraca Arabiæ ciuitas est) *in suffitione admodum odorata.* Vtramque lectionem respuit Coresius, & è M S suo, βότρυς reponendum affirmat. βότρυς enim & βότρυς optimum aroma est, de quo Dioscorides lib. 3. cap. 130. vel iuxta Græcam editionem cap. 120. βότρυος σπέρμα τὸ σύμπαν εὐῶδες ἱκανῶς· διὸ καὶ ἱματίοις συντίθεται. *Botri semen suauiter admodum olet: quamobrem vestibus etiam interponitur.* Huius autem (ad fit idem Coresius) sicut & acoris, elenij, aristolochiæ, & iridis dicit bene esse βοτάνης ξενικῆς, *plantæ peregrinæ*, eo quod domesticis fragantiores multo sint.

37 Ξυλαλόης] Matthiolus in Dioscoridis lib. 1. cap. 21. Agallochon inquit, à Græcis & Latinis recentioribus, sicuti ab Afris, lignum aloës appellatur. Optime. Vbi namque Dioscoridis codex habet ἀπὸ ἀγαλλόχου, scribitur in margine: τὸ τοῦ ξυλαλόη. Subdit Matthiolus. Optimum à Lusitanis è Calecut emporio ad nos conuehitur: etsi Venetias, ex Alexandria, præstantissimum asportetur: siquidem igni accensum suauissimum ac periucundum spirat odorem. Vnde & adhuc in Oriente è xylaloe, zucchero, & aqua rosacea pigmentum fit, quod per Ecclesias in ignem coniectum fragrantia cunctos adstantes reficit.

38 Βαλσαμελαίου] Alias *opobalsamum*, succus nempe ex incisa balsami arbore distillans.

39 Ἑξάγια.] Vnciæ sexta pars ἑξάγιον est

40 Μόσχου.] De moscho quamplurima Matthiolus in Dioscoridis lib. 1. cap. 20. & Gesnerus de quadrupedibus: de Moschi capreolo

1 Βικίον] *Ampullam*, proprie reddere possumus: vas nempe rotundum, bullæ spumeæ in aquis enatæ simile, & sine manubrio ... Latini enim Chrismaticum vas, *Ampullam vocant*: hinc sacra Remensis *Ampulla*, Chrismatis locum in Clodouæi regis baptismate adepta. Optatus etiam Mileuitanus lib. 2. aduersus Parmenia. *Ampullam quoque Chrismatis*, inquit, *per fenestram vt frangerent, iactauerunt. Et cum casum adiuuaret abiectio, non defuit manus Angelica quæ Ampullam salutari subuectione deduceret: proiecta casum sentire non potuit, Deo muniente, illæsa inter saxa consedit.* Alabastrum quoque dicitur præter vas à Magdalena effractum super caput Iesu; hoc namque alias ἀγγεῖον, ἐκλεκτὸν est: de quo Synaxarion feria 3. maioris hebdomadæ. ... καὶ ὁ Μάρκος ἐπὶ τὸ ἀγγεῖον συντρίψασα ... ἡ γυνὴ, ... ἐκ ... ἐπὶ τὸ ... ὡς φησὶν ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος ... ἐκ ... μύρον ... καὶ ... *Addit & Marcus mulierem tam confregisse, pra festinatione, quod oris nimium angusti foret. Alabastrum vero illud appellat, & est vitreæ materia, vt sacer Epiphanius dicit, & absque ansa vlla formatum, quod & Baucalium, sic dicitur,* (Gallice *bocal.*) *Vnguentum porro istud compositum erat ex speciebus aliis plurimis: ex myrrhæ maxime flore, cinnamomo bene olente, iride, calamo aromatico, & oleo.* Ex quibus alia re, à superius præmissis, rationem colligis, cur Græci s... odoratarum tantam copiam, Vnguento Chrismatico conficiendo, in vnum congerant: vt nimirum vnguenti Nardi Pistici pretiosi, quo Christum vnxit Magdalena, compositionem imitentur: illud enim Chrismatis in sui typum obtinuisse, non est solus Matthæus Blastarius, immerito propterea ab Arcudio reprehensus, qui asserat: sed & communi Græcorum doctorum sensu, videtur moderna Orientis Ecclesia profiteri.

Supersunt & aliquæ voces in MS. cum editis exemplaribus collatis occurrentes, quæ cùm illustratione egerent, in hunc vsque locum reiectæ sunt. Et hæ quidem sunt quæ in Barberino MS. negotium facessere possunt.

1 Κτάνον.] Pro qua κώνειον legendum Vide notas superiores nume. 014.
2 Ἰον.] Vide numerum 5.
3 Ῥαζίν.] Vox incognita, nisi forsan ex commercio cum Turcis posuerint vocem Arabicam ῥαζίν, quæ quidem est sensius cum Græca ἰλίγγου, de qua supra num. 33.
4 Ἀσπαλαθῶ.] Pro qua legendum ἀσπάλαθον, qui spinosa planta est pigmentariis ex Dalecampio lib. 18 cap. 48. vtilissima. de qua, & eius odore latius Dioscorides disserit lib. 1. cap. 19. his verbis: ἀσπάλαθος οἱ δὲ ἐρυσίσκηπτρον, θάμνος ἐστὶ ξυλώδης, ἀκάνθας πολλὰς ἔχων, φυόμενος ἐν Ἰστρῳ καὶ Νισύρῳ, καὶ Συρίᾳ καὶ Ῥόδῳ· ᾧ χρῶνται οἱ μυρεψοὶ εἰς τὸ τὰ μύρα στύφειν. *Aspalathus alijs erysisceptrum frutex est lignosus, spinis crebris aculeatus. Nascitur in Istro Nisyro, Syria, & Rhodo: eoque vnguentarij ad spissandum vnguenta vtuntur:* & probatur qui maxime odoratus est.

5 Ἡδύοσμα.] Legendum ἡδύοσμον.
6 Ἀμώμι.] Legendum ἄμωμον, quod ξύλον ἰνδικὸν ex Dioscoride lib 1 cap 14.
7 Σκλοκαρυοφύλλων.] Legendum ξυλοκαρυόφυλλον, lignum Caryophyllorum, de quo Dalecampius lib. 18. cap. 12.
8 Μοσχοκάρυον.) Consule superiores notas num. 25.
9 Κάνκαμον) Pro quo forsan legendum κάγκαμον, quod quidem iuxta Dioscoridem lib. 1. cap 21. δάκρυόν ἐστι Ἀραβικοῦ ξύλου ἐμφερὲς σμύρνῃ· ᾧ ὡς θυμιάματι χρῶνται, *est arboris Arabicæ lachryma, myrrham quadamtenus referens, qua quidem tanquam suffimento vtuntur.*
10 Κασσία.) Vide notas superiores num. 17.
11 Τερμίνθων.) Legendum τέρμινθον, aut τερέβινθον, vide num. 3
12 Σμύρναν.) Numero 8.

In sequenti M. S. Constant. occurrunt hæ aliæ magis abstrusæ voces elucidandæ.

13 Λάδανον.) Vide notas suprapositas num. 27.
14 Παπύρος.) Vide numerum 24.
15 Στύρακα.) Numerum 9.
16 Καρυόφυλλα.] De illis prolixe Dalecampius lib. 18. cap. 12.
17 Σχοίνανθον.) Consule memoratas notas num. 6.
18 Κιννάμωμον.) Num 10.
19 Πίπερι.] Numero 7.
20 Μακροπίπερι.) Num. 10.
21 Ζιγγίβερι.) Num. 10.
22 Φύλλον Ἰνδικόν) Num. 11.
23 Γαλακτάς.) Terminus hic vt iacet cunctis authoribus ignotus est. At si modernæ Græcorum linguæ formationem spectemus, quæ ab accusatiuis perfectorum nominum, alia in nominatiuo formare solet per litteræ sigma adiectionem, vt à πατέρα, deriuat πατέρας Pater: à σωτῆρα pariter σωτῆρας Saluator &c. ab accusatiuo vocis γάλακα, à γάλακας nimirum, rectè ὁ γαλακάς formabitur. Est autem γάλαξ apud Dalecampium lib. 4. cap. 58. herba lactaria, eadem quæ γλαὺξ & γλαῦξ de qua Dioscorides lib. 4. cap. 141. qui tamen ei nullam fragrantiæ laudem attribuit.
24 Στάχος.) Vide dicta superius num. 19.
25 Κάγχαμον.) Vide num. 10.
26 Λευκοπίπερι.] Piper est immaturum: maturescens enim nigrescit. Consule Dalecampium lib. 18. cap. 35.
27 Ἀσπρ.) Vide num. 21.
28 Ξυλαλόη.) Num. 37.
29 Μοσχοκάρυα.] Dicitur & μυριστικὸν, κάρυον ἀρωματικὸν, κάρυον εὐωδέστατον, nux muscata, bene olens & aromatica Dioscoridi ignota, de qua ample tractat Dalecampius lib. 18 cap. 32.
30 Μαστίχη.] Lentisci resina in sola Chio insula reperta. Suaue fragrans est & in pretio habetur. De qua Dalecampius lib. 1. cap. 19.
31 Ἄμπαρ.] Bituminis genus odoratissimum & pretiosissimum in quibusdam Indiæ fontibus enatum colligitur. Vide Matthiolum in cap. 20. lib. 1. Dioscoridis.

In Allatij M.S. voces iam alibi explicatæ occurrunt, sunt præterea paucæ quæ lectorem remorari possunt.

32 Λάδανον.] Corrupte pro λάδανον de quo supra num. 27.
33 Δενδρολίβανον.] Ros marinus est, de quo Dioscorides lib. 1. cap. 87.
34 Λεισολόγχων.] Corrupte pro ψευδολογχίον, de qua supra.
35 Σπάλαθον.) Vox in capite truncata: vice ἀσπάλαθον: de qua supra in hac appendice numero 4.
36 Καρδάμωμον.) De eo scribit Dioscorides lib. 1. cap. 5. quod μίγνυται εἰς τὰς τῶν μύρων σύνθεσιν καὶ εἰς τὰς ἀντιδότους: *ad Vnguentorum spissamenta, & alias antidotos additur.*
37 Γορίνος.) Vox penitus ignota: nisi forsan corrupte scripta sit vice σμύρνα de quo superius abunde.

ORDO FIERI SOLITVS IN ANTIMENSIUM CONSECRATIONE.

Postquam Sacerdotes Antimensia sacræ mensæ imposuerint, Pontifex illis è vino condito quantum sufficiat, infundit: cum dicitur Psalmus. Asperges me hyssopo & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor. *Hoc autem ter repetito, subiungit, & Psalmi reliqua. Et gloriam reddens Deo, ait:* Benedictus Deus noster, vbique, nunc, & semper: & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde magni Vnguenti vase accepto, & Diacono dicente: Attendamus. *Illo tres cruces efformat: mediam quidem vnum, & vtrinque duos: interim dicitur Psalmus.* Ecce quàm bonum, & quàm iucundum: *vsque ad finem. Et cum gloriam Deo reddunt, ait Pontifex* Gloria tibi sancta Trinitas, Deus noster in sæcula. *Mox Pontifici thuribulum traditur: & thus adolens, ait.* Iudica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum. *Et Diacono dicente.* Dominum precemur: *subiungit Orationem Pontifex hoc pacto.*

Domine cœli & terræ, qui sanctam Ecclesiam tuam ineffabili sapientia fundasti, & Angelici in cœlis ministerii Ordinem Sacerdotalem exemplar esse in terris disposuisti: suscipe nos nunc supplicantes, non quasi digni simus, pro talibus deprecari, sed vt bonitatis tuæ in nobis demonstretur excessus: neque enim variis cessas humanum genus afficere beneficiis, summam etiam beneficiorum tuorum Vnigeniti tui in carne præsentiam contulisti: qui in visus, & salutis lumen in tenebris considentibus effulgens, seipsum pro nobis hostiam obtulit, & nobis propriæ resurrectionis sociis redditis, ipse communis vniuersi orbis factus est reconciliatio: atque inde in cœlos assumptus, Discipulos suos & Apostolos, prout pollicitus fuerat, induit ex alto virtute, quæ est Spiritus Sanctus, adorandus & omnipotens, qui à te Patre procedit: quo, illi verbo & opere potentes effecti, Baptismum contulerunt adoptionis, Ecclesias sta-

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ἘΠΙ ΚΑΘΙΕΡΩΣΕΙ ἀντιμινσίων.

Τῶν ἱερέων ἐπιθέντων τῇ τραπέζῃ τὰ ἀντιμίνσια, τούτοις ἐκ τῆς οἰνοδόχης τὸ ἀρκοῦν τρὶς ὁ ἀρχιερεὺς ἐπιχέει, λεγομένου ψαλμοῦ, Ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ καὶ καθαρισθήσομαι· πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι. Τοῦτο δὲ τρίτον εἰπών, ἐπισυνάπτει τὰ ἑξῆς τοῦ ψαλμοῦ. Καὶ δοξάζων λέγει. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα λαμβάνων τὸ ἀγγεῖον τοῦ μεγάλου μύρου, καὶ τοῦ διακόνου εἰπόντος. Πρόσχωμεν. Ποιεῖ δι' αὐτοῦ σταυροὺς τρεῖς· μέσον ἕνα, καὶ ἑκατέρωθεν δύο. λεγομένου ψαλμοῦ. Ἰδοὺ δὴ τί καλόν, ἢ τί τερπνόν. Ἕως τέλους. Καὶ δοξάζοντες λέγει ὁ ἀρχιερεύς. Δόξα σοι ἁγία Τριὰς ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Εἶτα δίδοται τῷ ἀρχιερεῖ θυμιατήριον, καὶ θυμιῶν λέγει. Κρῖνόν με κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην. Καὶ τοῦ διακόνου εἰπόντος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Εὔχεται ὁ ἀρχιερεὺς οὕτως.

Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν ἀρρήτῳ σοφίᾳ θεμελιώσας, καὶ ἀντίτυπον τῆς ἀγγελικῆς ἐν οὐρανῷ λειτουργίας τὸ τῆς ἱερωσύνης τάξιν ἐπὶ τῆς γῆς συστησάμενος, σὺ δέσποτα μεγαλόδωρε, πρόσδεξαι καὶ νῦν δεομένους ἡμᾶς, οὐχ ὡς ἀξίους ὄντας περὶ τηλικούτων αἰτεῖν, ἀλλ' ἵνα τὸ ὑπερβάλλον δειχθῇ τῆς σῆς ἀγαθότητος· οὐ γὰρ ἐπαύσω τὸ ἀνθρώπινον γένος πολυτρόπως εὐεργετῶν, κεφάλαιον δὲ ἐδωρήσω τῶν σῶν εὐεργεσιῶν τὴν ἐν σαρκὶ τοῦ μονογενοῦς σου παρουσίαν, ὃς ἐπὶ γῆς ὀφθείς, καὶ λάμψας τοῖς ἐν σκότει φῶς σωτηρίας, ἀνήνεγκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν θυσίαν, καὶ γέγονε τοῦ κόσμου παντὸς ἱλαστήριον, κοινωνοὺς ἡμᾶς τῆς ἰδίας ἀναστάσεως ποιησάμενος· καὶ ἀναληφθεὶς εἰς οὐρανούς, ἐνέδυσε τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους καθὼς ἐπηγγείλατο δύναμιν ἐξ ὕψους. ἥτις ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ προσκυνητόν, καὶ παντοδύναμον, τὸ ἐκ σοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἐκπορευόμενον, δι' οὗ γενόμενοι δυνατοὶ ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, βάπτισμα παρέδωκαν υἱοθεσίας, ἐκκλησίας ἀνέστησαν,

ἵδρυσαν

ἵδρυσαν θυσιαστήρια. ἱερωσύνης ἔθεντο κανόνας καὶ νόμους, ὧν ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ κατέχοντες τὴν παράδοσιν, προσπίπτομέν σοι τῷ ἀϊδίῳ θεῷ, καὶ δεόμεθά σου ἀγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, τὸν πρὸς δόξαν ὑμνῳδιῶν οἰκοδομηθέντα τοῦτον ναὸν τῆς θείας σου πληρῶσαι δόξης, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ θυσιαστήριον, ἅγιον ἁγίων ἀνάδειξον· ὥστε ἡμᾶς παρεστῶτας αὐτῷ, ὡς τῷ φρικτῷ τῆς βασιλείας σου θρόνῳ ἀκατακρίτως ὑπηρετεῖν, καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν τῇ σῇ προσφέρειν ἀγαθότητι, εἰς ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων συγχώρησιν, εἰς κυβέρνησιν βίου, εἰς ἀγαθῆς πολιτείας κατόρθωσιν, εἰς πλήρωσιν πάσης δικαιοσύνης. Ὅτι ηὐλόγηταί σου τὸ πανάγιον ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς Εἰρήνη πᾶσιν. Ὁ διάκονος.
Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.
Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς λέγει τὴν εὐχήν.

Εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὅτι τὴν ἐξέχεας χάριν ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου ἀποστόλους, καὶ ἐπὶ τοὺς ὁσίους ἡμῶν πατέρας ἠξίωσας διὰ πολλὴν σου φιλανθρωπίαν, καὶ μέχρις ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων δούλων σου ἐκτεῖναι· διὸ δεόμεθά σου δέσποτα πολυέλεε, πλήρωσον δόξης καὶ ἁγιασμοῦ καὶ χάριτος, τὸ θυσιαστήριον τοῦτο, ὥστε μεταποιεῖσθαι τὰς ἐν αὐτῷ προσφερομένας σοι ἀναιμάκτους θυσίας εἰς τὸ ἄχραντον σῶμα καὶ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, πρὸς σωτηρίαν παντὸς τοῦ λαοῦ σου, καὶ τῆς ἡμῶν ἀναξιότητος. Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

7 Εἶτα τῶν προσταγμένων τῶν λειψάνων καὶ
8 ἐμβαλλομένων τῇ κηρομαστίχῃ. Ἐπιχέει τούτοις ὁ ἀρχιερεὺς μῦρον. καὶ ἐνθέμενος αὐτὰ ὄπισθεν τοῦ ἀντιμινσίου, ἐν τῇ ἑτοιμασθείσῃ θήκῃ. καὶ ἀσφαλισάμενος καλῶς, λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ καὶ ταύτην τὴν δόξαν τοῖς ὑπὲρ σοῦ ἀθλήσασιν ἁγίοις μάρτυσι δωρησάμενος, τὸ σπείρεσθαι ἐν πάσῃ τῇ γῇ τὰ λείψανα αὐτῶν ἐν τοῖς ἁγίοις οἴκοις σου, καὶ καρποὺς ἰαμάτων βλαστάνειν αὐτὰ, δέσποτα, ὁ πάντων τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς ὑπάρχων, πρεσβείαις τῶν ἁγίων ὧν

fuerunt, erexerunt altaria, Sacerdotij decreta legesque sanxerunt: à quibus nos traditione accepta, tibi æterno Deo procidimus, & te benigne rogamus; vt hoc ad laudes tuas celebrandas templum erectum tua gloria repleas, & præsens altare Sanctum Sanctorum efficias: vt ipsi astantes tanquam tremendo regni tui throno gloriam inculpate rependamus, & in sponte vel non sponte offensarum commissarum remissionem, in rectæ conuersationis dispositionem, & in omnis iustitiæ complementum incruentas tuæ bonitati hostias offeramus. Quia benedictum est sanctissimum nomen tuum, Patris, & Filij, & Sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pontifex. Pax omnibus *Diaconus.*
Capita vestra Domino inclinate.
Et Pontifex dicit Orationem.

Gratias tibi, Domine Deus noster, quod plurima tua clementia, quam super sanctos Apostolos tuos, & beatos Patres nostros gratiam effundere dignatus es, eam quoque ad nos vsque peccatores & inutiles seruos tuos extendisti: propterea te, Domine valde misericors, rogamus, altare hoc gloria sanctitate & gratia reple, vt oblatæ tibi in eo incruentæ hostiæ, in corpus illibatum, & sanguinem pretiosum magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi Vnigeniti Filii tui, ad omnis tui populi & nostræ indignitatis salutem conuertantur. Tu enim es Deus noster, & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Prolatis deinde reliquiis & ceromastice immixtis: vnguento sacro superfundit illas Pontifex, & in posteriori parte Antimensii in disposito loculo easdem positis, & recte inclusis, sequentem Orationem recitat.

Dominum precemur.

DOMINE Deus noster, qui etiam decertantibus pro te Martyribus gloriam hanc contulisti, vt in sanctis ædibus tuis per vniuersam terram dispergerentur eorum reliquiæ, vt sanationum fructibus scaturirent: ipse, Domine, bonorum omnium administrator, intercessionibus Sanctorum

quorum depositionem reliquiarum in venerando hoc altari fieri voluisti; in eodem incruentam hostiam inculpate nos offerre concede, & omnia saluti congrua postulata largire, mercede etiam in hoc pro sancto nomine tuo decertantibus repensa, vt nostræ salutis gratia per eos noua miranda opereris. Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria: Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ἀξιώσας τὴν κατάθεσιν τῶν λειψάνων ἐν τούτῳ τῷ σεπτῷ θυσιαστηρίῳ σου γενέσθαι, ἀξίωσον ἡμᾶς ἀκατακρίτως τὴν ἀναίμακτον σοι προσενεγκεῖν ἐν αὐτῷ θυσίαν, καὶ δώρησαι ἡμῖν πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, ἀντίμισθον παρέχων καὶ ἐν τούτῳ τοῖς ἀθλήσασιν ὑπὲρ τοῦ ἁγίου ὀνόματός σου, τὸ θαυματουργεῖν δι' αὐτῶν πρὸς ἡμετέραν σωτηρίαν. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Et confestim sancta missa celebratur.

Καὶ εὐθὺς ψάλλεται ἡ θεία λειτουργία.

VARIÆ LECTIONES.

a Τάξις γινομένη ἐπὶ καθιερώσει ἀντιμινσίων.) Nullum est tale officium in M. S. antiquis dedicationis Ecclesiæ ritum continentibus; ex quo non sine Consectario se Antimensiorum noua soleat Ecclesia Consecrari, & in illius officio aliud istorum comprehendi cernatur: Allatianum solum. M. S. Euchologium Antimensiorum & Ecclesiæ καθιερώσεις distinctas complectitur. Eam porro quæ est Antimensiorum, ita ab editis diuersam habet, vt potius exhibere denuo quam cum editis ipsis conferre valeamus.

Ordo seruandus circa Antimensia.

Dicit *Pontifex.* Benedictum regnum Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula.

Et incipit Diaconus dicens.

In pace Dominum precemur.
Pro superna.
Pro pace totius.
Pro sancta hac domo.
Pro Episcopo.
Pro pientissimis.
Vt cum eis prælietur.
Pro ciuitate.
Pro temperie.
Pro nauigantibus.
Vt liberemur.
Sanctissimæ &c.

Et Pontifex dicit. Pax omnibus.
Et Sacerdos. Dominum precemur.
Mox dicit. Pontifex hanc orationem.

Oratio.

Qui naturæ cunctæ dominaris, cunctæ creaturæ conditor, qui cuncta iugiter in bonum & salutem hominum operaris & præstas: qui fundasti terram super stabilitatem suam, & facis mirabilia:

Τάξις γινομένη περὶ Ἀντιμινσίων.

Λέγει ὁ ἀρχιερεύς. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Καὶ ἄρχεται ὁ διάκονος λέγων.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν.
Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.
Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου.
Ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου.
Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων.
Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι.
Ὑπὲρ τῆς πόλεως.
Ὑπὲρ εὐκρασίας.
Ὑπὲρ πλεόντων.
Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι.
Τῆς παναγίας.

Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς λέγει. Εἰρήνη πᾶσι.
Καὶ ὁ ἱερεύς. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Καὶ λέγει ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ἡ εὐχή.

Ὁ πάσης φύσεως δεσπότης, καὶ κτίσεως ἁπάσης δημιουργὸς, ὁ πάντα ποιῶν πάντοτε καὶ πραγματευόμενος ἐπ' εὐεργεσίᾳ καὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων· ὁ θεμελιώσας τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, καὶ ποιῶν θαυμάσια.

σὺ δέσποτα κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἱδρύσας τὰς ἐκκλησίας σου, πήξας ἐν αὐταῖς θυσιαστήρια, καὶ προσφορὰς λογικὰς καὶ ἀναιμάκτους προσφέρεσθαι τῷ ὀνόματί σου ἐκέλευσας εἰς σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ἐξαπόστειλον τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, καὶ ἁγίασον τὰ θυσιαστήρια ταῦτα, εἰς ἐλπίδα πίστεως καὶ σωτηρίαν παντὶ προσιόντι τῇ σῇ μεγαλότητι, εἰς ἀνανέωσιν ψυχῆς, καὶ σώματος εὐαρέστησιν. Ἐκφώ. Ὅτι ηὐλόγηταί τε καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί.

Tu, Domine, in omni ciuitate & vrbe Ecclesias tuas statuisti, & altaria in eis erexisti, & rationales incruentasque hostias pro generis humani salute nomini tuo præsentari voluisti: Ipse, quoque nunc, Domine, Spiritum Sanctum tuum mitte, & altaria hæc sanctifica ad spem fidei, & salutem omnis ad tuam maiestatem accedentis, ad animæ renouationem, & ad corporis gratiam obtinendam: *Exclam.* Quia benedictum & glorificatum est nomen tuum, Patris, & Filii, & Sancti Spiritus: nunc & semper.

Εἰρήνη πᾶσι.

Pax omnibus.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Dominum precemur.

Κύριε παντοκράτορ, ὁ μέγας καὶ ἰσχυρὸς καὶ δυνατὸς, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν Σεραφὶμ, ὃν ἀδιαλείπτως ὑμνοῦσιν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, καὶ πᾶσαι ὑπερκόσμιοι δυνάμεις, ἐν ἡσυχίᾳ πολλῇ καὶ εὐταξίᾳ· δεόμεθά σου παντοκράτορ παντοδύναμε, δέξαι ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν δέησιν· καὶ εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχὴ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, καὶ ἡ ἐπίκλησις ἡμῶν ἀναξίων δούλων σου, καὶ ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐπὶ τὸ ἅγιον θυσιαστήριόν σου τοῦτο, τὸ χρισθὲν τῷ μύρῳ τῶν πιστῶν σου, ἐν ᾧ ἔχρισας ἱερεῖς καὶ προφήτας, βασιλεῖς καὶ ἀποστόλους καὶ πᾶσαν ψυχὴν πιστὴν, καὶ ἁγίασον αὐτὸ, ὁ ἁγιάσας θυσιαστήριον ἐν ὄρει Σινᾶ ἐπὶ Μωϋσέως καὶ Ἀαρὼν, καὶ χαρίτωσον αὐτὸ τῇ σῇ δυνάμει, καὶ κατάπεμψον αὐτῷ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ πνεύματος τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ χάρισαι ἡμῖν ἔλεος καὶ μέρος καὶ κλῆρον μετὰ πάντων τῶν ἁγίων σου. Χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Omnipotens Domine, magnus, fortis, & potens, qui sedes super Cherubim, & à Seraphim glorificaris, quem indefesse in quiete multa & ordine celebrant Angeli, Archangeli, & omnes supramundanæ virtutes: rogamus, Deus omnipotens, nostram peccatorum orationem suscipe, & nostras humilium preces, & indignorum seruorum tuorum supplicationes veniant coram te, & in altare istud fidelium tuorum Vnguento (quo Sacerdotes, Prophetas, Reges Apostolos, & omnem animam fidelem vnxisti) illitum, lumen tuum & veritatem tuam mitte: sanctifica illud qui Moysi tempore altare in monte Sina sanctificasti, virtute tua gratum & placitum illud redde, sancti & viuifici Spiritus Christi tui gratiam in illud transfer, & tandem nobis misericordiam, sortem, partemque cum Sanctis tuis omnibus largire. Gratia Christi, cum quo benedictus es: cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Εἶτα χρίει αὐτὸ ὁ ἀρχιερεὺς τῷ μύρῳ σταυροειδῶς, καὶ λέγει. Ἀλληλούια.

Deinde in crucis modum Pontifex illud vngit: & dicit Alleluia.

Στίχος. Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου κύριε τῶν δυνάμεων.

Versus. Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum!

Εἶτα λέγει ὁ ἀρχιερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Tum dicit Pontifex. Pax omnibus.

Ὁ ἱερεύς. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Sacerdos. Dominum precemur.

Ἡ εὐχή.

Oratio.

ΚΥριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων εὐχαριστοῦμέν σοι διὰ παντὸς, ὅτι ἣν ἐξέχεας χάριν ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου ἀποστόλους, καὶ πάντας τοὺς πατέρας ἡμῶν, οὐκ ἀνέστειλας, οὐδὲ ἐκώλυσας

DOMINE Deus virtutum, gratias tibi in omnibus reddimus, quia gratiam quam super sanctos tuos Apostolos, & omnes Patres nostros effudisti, non coërcuisti, neque pro-

habuisti à nobis, sed ad finem vt benignus & misericors eam effudisti, & gratiam istam & excellentiam quam à te petimus, nobis largitus es: adimple nos & accumula in nobis gratiam tuam, rogamus: & initiato huic altari cum conscientia bona & pura, immaculatos nos adstare concede, vt in eo rationalem & incruentam hostiam, ad sanctæ tuæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ ædificationem, & populi tui augmentum profectumque offeramus. *Exclama.*

Quia benedictum est nomen tuum, glorificatum est regnum tuum, Patris, & Filii, & Sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et Antimensia manu signat, dicens.

Ecce sanctificatum, & consummatum est, & factum est altare, Sancta Sanctorum: in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: nunc & semper.

Et dicit Sacerdos Psalm. 92. Dominus regnauit. *Deinde post absolutam Orationem.* Adhuc & intensè, in pace Dom. prece.

Pro salute & peccatorum remissione, & auxilio Episcopi nostri N. Dominum precemur.

Pro peccatorum remissione, & omnium delictorum nostrorum venia. Dominum precemur.

Vt liberemur ab omni.

Sanctissimæ. *Et dicit Psalmum 107.*

Confitemini Domino. *Et Episcopus Orationem hanc dicit.*

Oratio.

DOmine cœli & terræ, qui Ecclesiam tuam, &c.

Pax omnibus. Capita nostra.

Dominator Domine Deus noster, qui per Apostolos tuos nos illuminasti, & ad sanctum illum & salutarem diem dispensationis sanctorum altarium tuorum nos deduxisti, sanctifica illa cuncta, vt ad illa accedentibus altare consummatum, omnis morbi cura, vitæ arrha, futuri sæculi hæreditas, iuxta sancta tua pollicita fiant, & nos indignos concede fieri ministros idoneos & prædestinatos in ministerium & sanctum hoc sacrificium in reconciliationem & salutem populi tui. *Exclam.* Quia tu es Deus pacis & salutis. & conuenit tibi gloria: Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.

ἀφ' ἡμῶν· ἀλλ' ὡς χρηστὸς καὶ ἐλεήμων ἐξέχεας αὐτὴν μέχρι τέλους, καὶ παρέσχες ἡμῖν ἀναξίοις ταύτην τὴν χάριν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἣν αἰτοῦμεν. πλήρωσον ἡμᾶς τοῦ ἁγιασμοῦ σου [illegible], καὶ ἀξίωσον ἡμᾶς ἀμέμπτως καὶ καθαρῶς [illegible] τῷ τελεσθέντι [illegible] θυσιαστηρίῳ, καὶ μετὰ συνειδήσεως καθαρᾶς καὶ ἀγαθῆς, ἐν αὐτῷ σοι προσφέρειν τὴν λογικὴν καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, εἰς οἰκοδομὴν τῆς ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ αὔξησιν καὶ προκοπὴν τοῦ λαοῦ σου. Ἐκφων.

Ὅτι εὐλόγηταί σου τὸ ὄνομα, δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ σφραγίζει τὰ Αντιμίνσια τῇ χειρὶ λέγων. Ἰδοὺ ἡγίασται, καὶ τετελείωται, καὶ γέγονε θυσιαστήριον, ἅγια ἁγίων ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεί.

Καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς ψαλμὸν 4β. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν. Εἶτα ἐκτενὴ [illegible] ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ σωτηρίας, καὶ ἀφέσεως, καὶ ἀντιλήψεως τοῦ [illegible] ἡμῶν τοῦ δεῖνος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, καὶ συγχωρήσεως πάντων τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς πάσης.

Τῆς παναγίας. Καὶ λέγει ψαλμὸν ρζ'.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ· καὶ ὁ ἐπίσκοπος λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Εὐχή.

ΚΤίστα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ τὴν ἐκκλησίαν σου. Vt supra.

Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν.

Δέσποτα κύριε, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τῶν ἀποστόλων σου φωταγωγήσας ἡμᾶς, καὶ ὁδηγήσας εἰς τὴν ἁγίαν ταύτην καὶ σωτήριον ἡμέραν τῆς οἰκονομίας τῶν ἁγίων σου θυσιαστηρίων, πάντα ἁγίασον, εἰς τὸ γενέσθαι τοῖς προσιοῦσι τοῦτο τὸ τελεσθὲν θυσιαστήριον, λυτήριον παντὸς νοσήματος, ἀρραβῶνα ζωῆς, κληρονομίαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος κατὰ τὰς ἐπαγγελίας σου τὰς ἁγίας, καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους τοὺς προωρισμένους, εἰς διακονίαν, καὶ ἁγίαν σου ἱερουργίαν, καὶ ἱλασμὸν, καὶ σωτηρίαν τοῦ λαοῦ σου. Ἐκφων. Ὅτι θεὸς εἰρήνης καὶ σωτηρίας ὑπάρχεις· καὶ πρέπει σοι ἡ δόξα· τῷ πατρὶ, τῷ υἱῷ, καὶ τῷ πνεύματι ἁγίῳ.

Καὶ ἰδὼς προσχείλεον. Θεὸς κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν· συστήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως. στίχος. Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους.

Et conclusione dicitur Propositum. Deus Dominus & illuxit nobis: constituite diem solemnem in condensis vsque. *Versus.* Tunc offerent super altare tuum vitulos.

Ὁ Ἀπόστολος.

Apostolus.

Ἀδελφοί. Ἔχομεν θυσιαστήριον ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν. ἕως τοῦ, τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται Θεός. Ἀλληλούϊα.

Fratres habemus altare, ex quo comedere potestatem, *vsque ad*, talibus enim hostiis promeretur Deus. Alleluia.

Τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύνης.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ.

Εὐαγγέλιον. Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου ἀνάγνωσμα.

Euangelium. Ex eo quod est secundum Matthæum, sancti Euangelij lectio.

Εἶπεν ὁ κύριος. Πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ. ἕως τοῦ. τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.

Dixit Dominus. Omnis qui irascitur fratri suo frustra *vsque ad*, Tunc veniens offer munus tuum.

Ἐκτενὴ καὶ ἀπόλυσις.

Protensa oratio: & dimissio.

IN ORDINEM OBSERVARI SOLITVM IN ANTIMENSIORUM Consecratione. Notæ.

1 E[illegible] *Antimensia.*] Altaria Episcopi [illegible] Consecrata [illegible] sacris [illegible], vnanimi Orientalis Ecclesiæ, & Occidentalis consensu, [illegible] est. Non [illegible] autem Oratoriis [illegible] cum [illegible] Orientis plaga [illegible] Altaribus [illegible] reddiderit, quibusdam [illegible] Altarium [illegible] consecratis vti, iam a multis sæculis [illegible]; quorum Consecrationem [illegible] Officium exhibet: & ἀντιμήνσια siue ἀντιμίνσια dictione Græci [illegible] & Latini id [illegible], nuncupat: de qua voce [illegible] Græco-Romani lib. [illegible] Ioannis [illegible] Episcopi. [illegible] *Quid Græce significat* ἀντιμίνσιον, *& quomodo [illegible] fit, per* [illegible] *per iota?* Respondet. [illegible] [illegible] Apellatio ipsa deducitur à Mensa, quod secundum Græcos significat Canistrum [illegible] secundum Italicam linguam præparatum à [illegible] Hac enim ratione, & in mensis [illegible] mensalia dicuntur, ad ornatum [illegible] Mensorum, id est ferculorum posita. *Vulgari autem sermone dicuntur Antimensia, [illegible] vestimenta [illegible]* (praue interpres vertit fimbriæ ante [illegible] cum [illegible] subductos [illegible] vox [illegible], sicut ἀντίδορον est cuticula sub [illegible], quam Suidas dixit [illegible], *& quæcumque propter effectus [illegible]* *sunt appellationem sortita. Hæc autem in sanctis ponuntur mensis, quas Consecratio non sanctificauit. Nam ex Antimensiis ipsa nobis Consecrata mensa, & sacrificata oblatio, sanctificationem sumunt. Quæ enim sanctificata [illegible], ex se [illegible] per se non [illegible]*, pergit ille [illegible] [illegible] *Si igitur [illegible] dedicatum [illegible] sanctificatione [illegible] templo non [illegible] consecrato, [illegible] Antimensio, nunquam consecratum est. Quonam enim modo altare sanctificabit donum, si sanctificationis non fuerit particeps? Et Sacerdoti qui hoc [illegible] fuerit, pœna erit depositio.* Vtrum autem per [illegible], an per iota, Ἀντιμήνσιον sit scribendum, explica. [illegible] tentis: sed [illegible] [illegible] propterea Balsamon [illegible] in Antimensio scribendo est [illegible], voce [illegible] à *mensa*, [illegible] à *mensa* de [illegible] *mensa* [illegible] mensæ *vicaria*. [illegible] Balsamon in 7. **Can. Synodi [illegible] vtrum in Oratoriis in quibus vt** [illegible] Antimensio [illegible] est [illegible] Episcopo sicut & Sacerdoti, sacra facere. [illegible] [illegible] *Perfecta a Pontifice [illegible] Antimensia [illegible] tempore quo Dedicatio templi peragitur, per Oratorias domos distributa loco Dedicationis*

sufficiunt, id est encaniis, apertione, & reliquiarum inibi vnita conditione. (Voces has alibi habes explicatas: Vide Onomasticon.) *Propterea enim Antimensia vocantur, vicaria nimirum & formam referentia multorum ferculorum quæ sacram dominicam mensam, in perfecta sunt. Pontifices autem sacra non celebrent in Oratoriis, templis non dedicatis: quia nimis dimittitur Præsulatus dignitas, vbi non adest thronus, in quo Apostolicus Episcopus consistit, nec desunt alia, quæ templi Consecrationem decoremque componunt.* Legatur hic dedicationis Officium suo ordine infra ponendum.

2 [illegible] τῆς τραπέζης.] A Sacerdotibus præparantur Antimensia ipsis solis deseruitura: vt iam iam docuit Balsamon. Dedicato autem templo, & non alias, consecrantur Antimensia. [illegible] *Nullo enim pacto receptum est, vt Antimensia aliter fiant, quam in noui templi dedicatione.* Ita Ioannes Citri memoratus: Beiæ vero Antistes in eodem Iuris Græco-Roman: volumine. [illegible] *Antimensia fieri nouimus quando Episcopi opera, perfecta fuerit templi Dedicatio: & è substrato panno sacramque mensam inuoluente in frusta dissecto, & depicto Sacerdotibus distribuuntur.*

3 Οἰνάνθης.] Vbi deinde conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ habendum est: ibi primum oleum, non vinum e labruscis expressum, probat in medicorum schola intelligitur [illegible] neque flos vini, vt literæ vim respicientibus quibusdam placuit: sed Ecclesiæ [illegible], seu potius, vt Symeon Thessalonicensis exponit, [illegible] conditum aromatibus vinum effunditur.

4 Καὶ δοξάζων.] Dicens, [illegible] vel εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ita exponit Dedicationis officium.

5 Τὸ ἅγιον τοῦ μεγάλου μύρου.] Sine quo iuxta Conciliorum Canones non consecratur Altare, quod [illegible]. *Sanctissimi Vnguenti sacra effusione*, sanctum reddi testatur Dionysius de Eccl. Hierar. cap. 4.

6 Ἰδοὺ δὴ τί καλόν.] Plura simul consecrantur Antimensia, & Vnguentum per primum in substrata diffusum, à se, in illa sanctificationem communicat: velut vnguentum in capite, quod descendit &c. Et hæc est ratio decantati huius Psalmi: nisi malis aliam, ex his secundæ Orationis verbis proponere. [illegible]

7 [illegible] τοῦ κηδαίου.] Ex quo sub altari Dei auditæ sunt voces occisorum pro Dei nomine, sumpsit Ecclesia morem, suis sub altaribus, & in Basilicis, Martyrum corpora sepelire [illegible]. *Ita similiter secundum Ecclesiæ sancita, tam scripto, quam non scripto iure ad nos vsque delapsa, tenendum:* ait Canon septimus Synodi 7. vt propterea mereatur deponi, qui sanctam hanc consuetudinem prætergressus fuerit [illegible]: atque insuper altaria in quibus nullæ erant Martyrum reliquiæ, Concilium Carthaginense 5. sub Anastasio Imperatore, euerti iussit. Sacrum hunc morem Paulinus epist. 11. ad Paulinum scriptis illustrat, qui equidem non fuit tantum, vt subaltari verum etiam in secretiori pauimento sacra quæcumque pignora reponerentur: qualia Romæ in S. Helenæ Oratorio Basilicæ S. Crucis, gressibus mulierum, hac de causa nisi semel in anno Dedicationis die numquam conculcando, adorantem: in muris etiam aliquando inclusas fuisse, Massiliense S. Victoris templum, beatorum exuuiis non tam abundans quam redundans, manifestat. Tecta eadem, columnas, & Trullam Ecclesiæ Constantinopolitanæ coagmentata, vt ita dicam, sanctorum reliquiis scribit Codinus in Orig. Constant. his vulgaribus suæ linguæ verbis. [illegible] *Trullam (Iustinianus) ædificare cœpit, & conuocabant artifices duodecim lateres, & mox Sacerdotes orationem habebant: & rursum duodecim lateres, & iterum pariter orationem hi faciebant. Positis autem duodecim lateribus fenestellam excauabant artifices, & in fenestellis venerandas & sanctas aliquas reliquias reponebant, quousque tota perfecta est Trulla.* Et infra: [illegible] *Singulæ columnæ tam superi quam inferi ordinis, sacras reliquias Dedicationis ritu inclusas tenent: & sanctorum, propterea quorum pignora seruabant, nomine celebres & venerandæ a cunctis habebantur.*

8 Ἐμβάλλεσθαι τῷ κηρομαστίχῳ.] Ne facile in puluerem abeant, & deperdantur leuiora reliquiarum fragmenta, ceromastice admiscent: moxque sacro perfundunt Chrismate: cuius ratio tum ex textu officij, tum ex dicendis in Dedicationis ritu constare potest. Minus autem sufficit Antimensiis consecrandis, reliquiarum in eis inclusio, ritusque à nobis hucusque perfectus: nisi per septem dies super iis missa celebretur. Vltimam hanc conditionem requirit Matthæus Blastares Nomocanonis primo Elemento περὶ Ἀντιμινσίων. [illegible] *Antimensia sanctificationis virtutem participant, eamque illis templorum nuper Consecratorum Officium, & septemdiale in altari Sacrificium elargitur, &c.*

a 121 ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΕΡΟΝΤΩΝ ΑΠΑΡΧΑΣ ὀπώρας.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν προσφέρειν σοι κατὰ τὴν πρόθεσιν ἑκάστῳ κελεύσας, καὶ τὴν αἰώνιον σου ἀγαθῶν τούτοις ἀντάμειψιν χαριζόμενος, ὁ τῆς χήρας τὴν κατὰ δύναμιν προσφορὰν εὐαρέστως δεξάμενος, πρόσδεξαι καὶ τὰ νῦν προσκομισθέντα παρὰ τοῦ δούλου σου, τοῦ δεῖνος, καὶ τοῖς αἰωνίοις σου θησαυροῖς ἐναποτεθῆναι ταῦτα καταξίωσον, δωρούμενος αὐτῷ καὶ τὴν ἐγκοσμίων σου ἀγαθῶν ἄφθονον τὴν ἀπόλαυσιν σὺν πᾶσι τοῖς διαφέρουσιν αὐτῷ. Ὅτι ηὐλόγηταί σου τὸ ὄνομα καὶ δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ORATIO PRO OFFERENTIBVS PRIMITIAS fructuum Autumnalium.

Dominator Domine Deus noster, qui vnumquemque iuxta voluntatis propositum tua ex tuis offerre iussisti, & singulos bonorũ æternorum mercede compensas, qui viduæ iuxta facultatem eius oblationem habuisti gratam, delata etiam à seruo tuo N. suscipe, & in æternis thesauris ea recondi dignare, abundanti mundi huius fruitione, illi reliquisque ad eum spectantibus retributa

Quia benedictum est nomen, & glorificatum est regnum, Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

a Εὐχὴ ἐπὶ τῶν προσφερόντων ἀπαρχάς.) Non dissentiunt ab editorum lectione, Cryptoferratense Bessarionis, & S. Marci M.S. addit tamen hoc, etiam aliam Orationem.

Εὐχὴ ἐπὶ προσφερόντων καρπὸν νέον.

Εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς, καὶ προσφέρομεν ἀπαρχὴν καρπῶν, οὓς ἔδωκας ἡμῖν εἰς μετάληψιν, τελεσφορήσας διὰ τοῦ λόγου σου, καὶ κελεύσας καρποὺς παντοδαποὺς εἰς εὐφροσύνην καὶ τροφὴν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ παντὶ ζώῳ ἐν πάσῃ γῇ· ὑμνοῦμέν σε ὁ θεὸς ἐν πᾶσιν οἷς εὐήργησας ἡμᾶς, καὶ πᾶσαν κτίσιν ποικίλοις καρποῖς διὰ τοῦ παιδός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν· δι' οὗ, καὶ σοὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐλογοῦνται δὲ καρποὶ τοιοῦτοι· σταφυλαὶ, σῦκα, ῥόδα, ἔλαια, μῆλα, ῥοδάκινα, ἀπρικά, δαμασκηνά.

Oratio pro offerentibus fructum nouum.

Gratias tibi agimus Domine Deus, & fructuum quos ad maturitatem verbo tuo deductos varie enatos, in lætitiam & cibum hominibus & omni animali in orbe vniuerso. percipiendos nobis dedisti, primitias offerimus: laudamus te Deus in omnibus quibus nos affecisti bonis, & omnem creaturam fructibus variis donasti, per Filium tuum Iesum Christum Dominum nostrum, per quem est tibi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Hi porro fructus benedicuntur: vua, ficus, mala granata, oliuæ, poma, mala Persica, prunæ.

Quia vero non fructus nouos tantum, sed etiam quoscumque alios, vel soluendi voti gratia, vel in gratiarum actionem Deo illorum largitori conuenit offerre: aliam idcirco adiungit M.S. idem orationem, & est.

Oratio pro iis qui fructum seu rem quamuis offerunt.

Εὐχὴ ἐπὶ τῶν καρποφορούντων.

FOns bonorum, Domine rex, & operum tuorum benefactor N. & N. oblationes iuxta bonitatem tuam suscipe: penum eorum omni bono adimple, & ab omni tentatione eos & cunctos ipsis coniunctos eripe, & in tua cognitione eos illumina: vt tibi placentes æterna & incorruptibilia bona consequantur. Quia benedictum est nomen tuum Patris, &c.

ΠΗγὴ τῶν ἀγαθῶν, δέσποτα βασιλεῦ, καὶ [illegible] τῶν ποιημάτων προσδεξαι τοῦ [illegible] ἀγαθότητα τὴν καρποφορίαν τοῦ, δ, καὶ τοῦ, δ, τὰς ἰσμέλω [illegible] ἐμπλησον [illegible] αὐτοῖς παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ ῥῦσαι αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ, μετὰ πάντων τῶν αὐτοῖς προσηκόντων, καὶ φώτισον αὐτοὺς ἐν τῇ γνώσει σου, ἵνα εὐαρεστήσαντές σοι καταξιωθῶσι τῶν αἰωνίων καὶ ἀφθάρτων σου ἀγαθῶν. ὅτι ηὐλόγηται τὸ ὄνομά σου τοῦ πατρὸς.

Non desunt tamen etiam inter Græcos Monachi, qui orationem hanc pro villicis Ecclesiæ, vel Monasterio fruges debitas soluentibus, recitari asserant, vel pro iis qui munere quocumque Ecclesiam ditare conantur.

IN ORATIONEM PRO IIS QVI FRVGVM PRIMITIAS offerunt. Notæ.

1 EΠὶ τῶν [illegible] ἀπαρχὰς.] [illegible] illi ac καρποφορῶντες, pro quibus Ecclesia orat ἐν [illegible] de quibus [illegible] ex [illegible] V. [illegible] inquit Matthæus Blast[illegible] es, [illegible] καρποφορίας [illegible] εἰς τὸν θεῖον ναόν. Frugum autem & animalium primitias, & decimas Sacerdotibus decerni, atque [illegible] Deo [illegible] A[illegible] Constitutiones apud [illegible] cap. [illegible] & [illegible] cap. 30. iubent. N[illegible] factum ita [illegible], furti transgressores condemnat Concilium Hispalense Can. 11. ἐπὶ τῷ θυσιας [illegible] in [illegible] hostiæ, vel [illegible] et ea quasi acce[illegible]ionam [illegible] vel appendicem, quidquam offerri religiose & seuere tertius Canon Apostolicus vetat: πλὴν νέων χίδρων ἢ σταφυλῶν τῷ καιρῷ τῷ δέοντι· πλὴν οὐχ ὡς θυσίας ταῦτα προσφέρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἀπαρχὰς [illegible] καρπῶν: *præter nouas fruges vel botros, suo tempore: verumtamen non vt Sacrificia isthac offerri, sed vt primitias tempestiuorum præcocium que fructuum*: ait Zonaras: & vt addit Balsamon. ἵνα λαμβάνοντες αὐτὰ ἀπὸ τῆς χειρὸς τῆς ἱερέως μετ' εὐλογίας εὐχαριστῶμεν τῷ θεῷ [illegible] τῷ [illegible] τὰ πρὸς ζωάρκειαν καὶ διατροφὴν ἡμῶν. διὰ γὰρ τοῦτο ὡς [illegible] καὶ [illegible] τὸν Πατριάρχην προσάγειν ἐν τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ τοῦ θείου ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν μετὰ τὴν ἱερουργίαν, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. *Vt ea ex manibus Sacerdotis cum benedictionibus accipientes, Deo gratias agamus, qui ea nobis suppeditat, quæ ad victum nostrum & sustentationem iussi sunt. Et ideo, vt est verisimile, Patriarcha quoque vuas offerunt in sancto altari sacræ ædis Blachernarum, peracto sacro, in festo dormitionis Sanctissimæ Deiparæ.* De quocumque autem fructu quartus Canon sancit. ἡ ἄλλη πᾶσα ὀπώρα εἰς οἶκον ἀποστελλέσθω ἀπαρχὴ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις· ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. *Aliorum decimæ, primitiæve fructuum omnium, in domum mittantur Episcopo, ac Presbyteris: & non super altare.* Priorem legem, cui [illegible] hodie Græci [illegible] Augusti [illegible] βότρυς ἀπαρχὰς [illegible], in [illegible] maxime Monasteriorum benedicunt. & liturgicis [illegible] ad finem perductis, in vestibulo Ecclesiæ fructus benedictos, [illegible] vini [illegible] addit [illegible], distribuunt: posteriorem [illegible] infringun[illegible] vbi fructus alios in variis nuper lectis [illegible] in Ecclesia, benedictione sacrant: & in vsum offerentium, modico ex iis delibato, restituunt. Græcum porro benedicendorum primo maturescentiam fructuum ritum, recens ac antiquus simul Latinus approbat: de nouo enim vt taceam, vetus est Oratio in D. Gregorij Sacramentario his concepta verbis. *Domine, qui cælum & terram, & omnia creasti, te supplices quæsumus vt hunc fructum nouum benedicere & sanctificare digneris, & multiplicare abundanter offerentibus tibi: vt repleas eorum cellaria, cum fortitudine frumenti & vini: vt lætantes in eis referant tibi Deo omnipotenti laudes & gratias.* Morem porrò primorum fructus hoc pacto benedicendi B[illegible] anno 381 numero 15. Eutychiano Pontifici ascribit, vt quas à in[illegible] principio productas asserebant Manichæi, Ecclesia sua benedictione bonas esse confirmaret: Verum non nisi Paulus Apostolus huius instituti author habendus; qui nihil esse reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur, scripsit 1. ad Tim. cap. 4. sanctificatur enim per Verbum Dei & Orationem, id est vt Chrysostom. ait, purificatur per signum crucis virtutē & Ecclesiæ inuocationem [illegible] non minus veritatis [illegible] quam fidei desertor, arguitur, scribens primitias frugum offerendi opus sibi Christianos à Paganis transsumpsisse.

[a] ΕΥΧΗ ΕΠΙ ἅλωνα.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν, ὁ κελεύσας τῇ γῇ ἐξενεγκεῖν καρπὸν διὰ τὴν σὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ ἀγαθότητα, εὐλόγησον καὶ πλήθυνον καὶ τὴν ἅλωνα ταύτην, καὶ τὴν καρποφορίαν τῶν δούλων σου, ἔμπλησον τὰ ταμεῖα αὐτῶν παντὸς ἀγαθοῦ καρποῦ, σίτου, οἴνου, καὶ ἐλαίου· καὶ φύλαξον αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ μετὰ πάντων τῶν προσηκόντων αὐτοῖς· καὶ φώτισον αὐτοὺς ἐν ἐπιγνώσει σου· ἵνα εὐάρεστοί σοι γενόμενοι καταξιωθῶσι τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν. Ὅτι εὐλόγηταί σου τὸ ὄνομα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ORATIO SVPER area.

Domine Deus noster, fons bonorum, qui per clementiam & bonitatem tuam suos fructus producere terram iussisti. benedic & multiplica aream istam & vbertatem seruorum tuorum, cellas eorum reple omni bono fructu, vino, & oleo: & ab omni molestia, illos & quoscumque ad eos spectantes, custodi: in agnitione tua illos illumina, vt tibi bene placentes æternis bonis digni inueniantur. Quia benedictum est nomen tuum, Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

a Εὐχὴ ἐπὶ τὴν ἅλωνα.] Titulum hunc nulla præfert Oratio in MS. à me visis, sequentem proferunt Cryptoferr. & Barberinum.

Εὐχὴ ἐπὶ θέρους.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ πολλήν σου εὐσπλαγχνίαν ἀγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον, καὶ εὐλογήσας τὸν κύκλον τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ στεφανώσας αὐτὸν τῇ καρποφορίᾳ, ὁ κελεύσας τὴν γῆν διὰ τὴν μεγάλην σου ἀγαθωσύνην ἐξενεγκεῖν ἡμῖν καρπὸν εἰς διατροφήν· σὺ κύριε προσκυνούμενε παράσχου τοῖς δούλοις σου τὴν μετάληψιν τῶν πρώτων γεννημάτων εἰρηνικὴν, καὶ τὴν παρακομιδὴν τοῦ θέρους μεθ' ὑγείας καὶ ὁμονοίας γενέσθαι, καὶ πᾶσαν εὐθυνίαν παντοίων ἀγαθῶν δώρησαι ἡμῖν. Σὺ γὰρ εἶ ὁ χορηγὸς τῶν ἀγαθῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

Oratio in Messe.

Domine Deus noster, qui propter plurimam tuam clementiam ad præsens tempus nos deduxisti, & anni circulo benedixisti, quem & fructuum abundantia coronasti, qui propter magnam tuam bonitatẽ terram nobis fructum in cibum iussisti proferre: tu Domine adorande, primorum genimimum pacificam delibationem, & messis deportationem cum salute & concordia perfici concede, & omnium bonorum nobis copiam præbe. Tu enim es bonorum dator, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui.

Hanc eandem Orationem habet Allatianum MS. sed ab ea modice variantem, in titulo namque scribit: Εὐχὴ ἐπὶ θέρους καιροῦ, ἢ καλαμῶν. Messis autem communis, frumenti est; voce vero καλαμῶν granum quodcumque in culmis enascens, quale est auena, hordeum, & eiusmodi messoria falce decerpenda, intelligerem: καλάμων enim, *arundinetum*, cuiusmodi zuccharinum nullus interpretabitur, qui arundineti frumentique communem non esse messem, nec ideo communem vtriusque Orationem, putarit. In ipso porro Orationis textu, vbi hic legimus, διὰ τὴν μεγάλην σου ἀγαθωσύνην: Allatianum scribit, διὰ τὴν μεγάλην σου φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα. Et tandem vbi hic habemus μετάληψιν τῶν πρώτων γεννημάτων: habet illud, μετάληψιν τῶν γεννημάτων τῶν καλαμῶν τούτων, quæ verba sensum καλαμῶν nuper prolatum confirmant: quasi culmos granorum è terra natos, quam eorum messem, παρακομιδὴν τοῦ θέρους, prius Ecclesia consideraret.

IN ORATIONEM SVPER AREA NOTÆ.

1 **E**ὐχὴ ἐπὶ ἅλωνος.] Mentem Ecclesiæ in Area benedicenda vbertim exprimunt tum Græcæ tum patris Latinæ Orationis verba quæ in antiquo Gregoriano Sacramentorio leguntur. *Multiplica Domine super nos misericordiam tuam, & preces nostras propitius exaudire dignare: & sicut exaudisti famulum tuum regem Dauid, qui te in Area hostias offerendo placauit, ita veniat quæsumus super hanc Aream superata benedictionis vbertas, vt repleti frugibus tuis, de tua semper misericordia gloriemur.*

ORATIO COLYBORUM siue leguminum decoctorum.

DOmine qui cuncta verbo tuo ad perfectionem adducis, & in vsum cibosque nostros, varios fructus terram producere iubes: qui satis leguminibus enutritos tres pueros & Danielē, melius ter in Babylone educatis formosiores ostendisti: ipse optime rex, etiā semina hæc cum variis aliis fructibus benedic, & omnes ex eis degustantes sanctifica. Quia in gloriam tuam, & in laudem sancti N. oblata sunt hæc à seruis tuis, & in memoriam fidelium defunctorum: præbe etiam præparantibus hæc, & commemorationem agentibus cuncta ad salutem postulata, & æternorum bonorum tuorum fruitionem. Intercessionibus intemeratæ dominæ nostræ Deiparæ & semper Virginis Mariæ, sancti N. cuius memoriam celebramus, & omnium sanctorum tuorum. Quia tu benedicis & sanctificas omnia Deus noster, & tibi gloriam referimus, principio experti Patri, cum vnigenito Filio tuo, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

a ΕΥΧΗ ΤΩΝ κολύβων.

ὉΠάντα τελεσφορήσας τῷ λόγῳ σου κύριε, καὶ κελεύσας τῇ γῇ παντοδαποὺς b ἐκφῦσι καρποὺς c εἰς ἀπόλαυσιν καὶ τροφὴν ἡμετέραν· ὁ τοῖς σπέρμασι d τοὺς τρεῖς παῖδας καὶ Δανιὴλ, τοὺς ἐν Βαβυλῶνι εὐειδεστέρους τῶν λαμπρῶς τρεφομένων ἀναδείξας· αὐτὸς πανάγαθε βασιλεῦ, καὶ τὰ σπέρματα ταῦτα, e σὺν τοῖς διαφόροις καρποῖς εὐλόγησον, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνοντας ἁγίασον. Ὅτι εἰς δόξαν σὴν, καὶ εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου, τοῦδε, ταῦτα προσετέθησαν παρὰ τῶν σῶν δούλων, f καὶ εἰς μνημόσυνον τῶν ἐν εὐσεβεῖ πίστει τελευτησάντων. Παράσχου δὲ ἀγαθὲ τοῖς εὐτρεπίσασι ταῦτα καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦσι πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ τὴν αἰωνίαν σου ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν. g πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ἁγίου, τοῦδε, οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ ἀνάρχῳ πατρὶ, σὺν τῷ μονογενεῖ σου υἱῷ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a **E**ὐχὴ τῶν κολύβων.] Scribit Cryptoferratensis codex MS. εὐχὴ ἐπὶ κολύβων μνημοσύνου ἁγίου, nec temere. Cum enim Colyba, tum in sanctorum festis, tum in defunctorum commemorationibus in Ecclesia offerantur: habet dictus codex diuersas pro illis, variis diebus offerendis Orationes; quas in vnam solum contrahunt edita hæc exemplaria, quæ & in sancti alicuius honorem simul & in mortuorum subsidium, illa quandoque præsentari & benedici commonstrāt. Barberinum vero MS. titulum habet, εὐχὴ εἰς κόλυβα ἁγίου. κόλυβον autem (cum alias κόλλυβον aut κόλυβον correctius scriberetur) apud corruptæ linguæ Græcos *faba* est, aut *granum* quodcumque, ac propterea in eiusdem MS. calce, oratio alia est vetustate obliterata, cui in frōte titulus præfixus est: εὐχὴ τῶν κολύβων, ἤγουν τῶν κουκκουδίων, *Colyborum, id est granorum Oratio*. Colyba enim κουκκούδιον, *granorum* collectio est, in sancti vel defuncti memoriam oblata.

b ἐκφῦσι.] Cryptoferratense MS. ἐκφύειν.

c Εἰς ἀπόλαυσιν καὶ βρῶσιν.] Cryptof. εἰς τροφὴν ἡμετέραν καὶ συνεργασίαν.

d Τοὺς τρεῖς παῖδας.] Cryptof. τοὺς ἐν Βαβυλῶνι παῖδας λαμπροτέρους ἀποφήνας τῶν ἁβροδιαίτων.

e Σὺν τοῖς διαφόροις καρποῖς.] Desunt hæc in Cryptoferr.

f Καὶ εἰς μνημόσυνον, &c.] Desunt etiam hæc, ob rationem nuper assignatam, sicut & alia hæc, καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦσι.

g Πρεσβείαις τῆς παναχράντου.] Horum vice subdit Cryptof. codex: ὅπως καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάσωσι τὸ πανάγιόν σου ὄνομα. Ἐκφων. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν, &c.

Huic autem orationi plura addit M. S. Allatianum, hoc pacto.

Εὐλογητὸς εἶ δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀφθαρσίας, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ἡ ἄβυσσος τῶν χαρισμάτων, ἡ παντουργικὴ δύναμις, ἡ αὐτοαγαθότης, ὁ πάντα τελεσφορήσας τῷ θείῳ καὶ παντοκρατορικῷ λόγῳ σου κύριε, καὶ κελεύσας τὴν γῆν παντοδαποὺς ἐκφύειν καρποὺς, εἰς τὴν ἀπόλαυσιν καὶ βρῶσιν ἡμετέραν. ὁ τοῖς σπέρμασι τοὺς ἐν Βαβυλῶνι περιφανεῖς καὶ ἀοιδίμους σου παῖδας, καὶ τὸν προφητικώτατον Δανιὴλ λαμπροτέρους τῶν ἁβροδιαίτων ἀναφήνας· αὐτὸς πανάγαθε βασιλεῦ, καὶ τὰ σπέρματα ταῦτα σὺν τοῖς διαφόροις καρποῖς τῆς γῆς σου εὐλόγησον, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνοντας ἁγίασον. ὅτι εἰς τὴν δόξαν τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου N., ταῦτα πάντα προετέθησαν, καὶ εἰς μνημόσυνον τῶν ἐν εὐλαβείᾳ καὶ πίστει τελειωθέντων. Παράσχου δὲ ἀγαθὲ κύριε ἡμῖν τε, καὶ τοῖς ἑτοιμάσασι ταῦτα, πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν. σοὶ γὰρ τῷ μόνῳ ἀγαθῷ, καὶ φιλανθρώπῳ, καὶ ἀληθινῷ θεῷ ἡμῶν, ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, οἱ ἐμπλησθέντες τῶν ἀμετρήτων καὶ ἀνεκδιηγήτων σου δωρεῶν τὴν εὐχαριστίαν προσφέρομεν, καὶ ἱκετεύομεν ἐξ ὅλης καρδίας τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἐπίδε κύριε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, τὸν τὴν ἱερὰν ταύτην θυσίαν, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον συγκροτοῦντα, καὶ συγκαλοῦντα ἡμᾶς· καὶ πρόσδεξαι ταῦτα ὡς τὰ δῶρα τοῦ Ἄβελ, ὡς τὴν φιλοξενίαν τοῦ Ἀβραὰμ, ὡς τὴν θυσίαν τοῦ Μελχισεδὲκ, καὶ ὡς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Νῶε, καὶ ὡς τῶν ἁγίων σου πατριαρχῶν Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ· καὶ ἀντιλαβοῦ ταύτην εἰς ἅγιον, καὶ ὑπερουράνιον, καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον· καὶ δὸς κύριε τῷ οἴκῳ τούτῳ ἀπαλλοτρίωσιν παθῶν πονηρῶν, ἀπαλλαγὴν τῆς παντοίας αἰσθητῆς τε καὶ νοητῆς τοῦ ἀντικειμένου ἐπιβουλῆς, ἐμπλῆσον αὐτὸν ἀπὸ σίτου, οἴνου, καὶ ἐλαίου, καὶ ἀπὸ παντὸς ἀγαθοῦ· τὸν δὲ ἐν αὐτῷ κατοικοῦντα δοῦλόν σου τὸν δεῖνα, σὺν παντὶ γένει καὶ οἴκῳ, ἀσινῆ φύλαξον ἀφ' ἁμαρτιῶν, αὐτῷ βράβευσον εἰρήνην, καὶ μακροημέρευσιν αὐτῷ χάρισαι. εὐλόγησον αὐτοῦ εἰσόδους καὶ ἐξόδους, ἐμπλησθεὶς ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἄνωθεν, καὶ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς κάτωθεν. καὶ ἐν τοῖς περισσεύμασι τῆς τραπέζης ταύτης περιποίησον, τοὺς χριστιανοὺς φιλοχρίστους, καὶ τέκνα ἡμῶν πρεσβυτέρους, ἱερεῖς, ἱερομονάχους, καὶ εὐλαβεστάτους διακόνους, καὶ τὸν λοιπὸν πάντα λαὸν τὸν συναθροισθέντα ἐν ταύτῃ τῇ εὐωχίᾳ εἰς δόξαν σου, καὶ εἰς τὴν τιμὴν τοῦ ἁγίου σου, ἀπὸ πάσης ἐπηρείας αἰσθητῆς τε, καὶ νοητῆς κραταιᾷ σου χειρὶ διαφύλαξον, καὶ ἡμᾶς πάντας ἐλέησον. Πρεσβείαις τῆς ἀσπόρως καὶ ὑπὲρ φύσιν, ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον ἀποτεκούσης σε, ἀχράντου, ἀσπίλου, ἀμώμου, ὑπερευλογημένης, ἁγνῆς δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ, &c.

Benedictus es Dominator Domine Iesu Christe, Deus patrum nostrorum, vitæ & incorruptionis origo, qui solus habes immortalitatem, lumen habitans inaccessum, abyssus gratiarum, omnia operans potentia, tui ipsius bonitas, qui omnipotenti tuo verbo cuncta ad perfectum adducis, & omnis generis fructus in vsum & cibum nostrum terram proferre iussisti: qui honoratos & celebres pueros Danielemque sublimi prophetia dotatum laute viuentibus venustiores, seminibus reddidisti: ipse Rex optime semina hæc cum variis terræ tuæ frugibus benedic, & cunctos ex illis aliquid delibantes sanctifica. Quia in gloriam Domini & Dei nostri Iesu Christi, & in memoriam sancti N. & in commemorationem eorum qui cum pietate relicto sui desiderio defuncti sunt, cuncta obtulerunt. Nobis itaque & iis qui ista præparauerunt, postulata cuncta saluti conducentia, & bonorum æternorum fruitionem ô bone concede. Tibi enim soli bono, & humano, & vero Deo nostro, peccatores nos & indigni serui tui immensis & inenarrabilibus tuis bonis cumulati gratias agimus, & bonitatem tuam ex integro corde rogamus: respice super seruum tuum N. sacram hanc hostiam propter nomen tuum coaceruantem, & nos conuiuio excipientem. Suscipe illa velut Abel dona, Abrahæ hospitalitatem, Melchisedech hostiam, Noë iustitiam, & sanctorum tuorum Patriarcharum Abraham Isaac & Iacob: & iube perferri in sanctum & supercœleste & intellectuale altare. Concede Domine huic domui malorum omnis generis exemptionem, & ab omnibus sensibilibus & intellectualibus aduersarij insidiis securitatem: frumento, vino, oleo, & omnibus bonis illam reple: seruum vero tuum N. in ea habitantem cum omni familia & affinitate illæsum præserua: pacem illi confer, & annorum diuturnitatem. Ingressus exitusque eius benedic: de rore cœli desuper, & de terræ pinguedine terræ deorsum illum cumula, in mensæ huius reliquiis dominatum manifesta (*superiorum enim est cibi reliquias benedicere*) Christum amantes inuitatos filiosque nostros Archipresbyteros, Sacerdotes, Monachos quoque, Sacerdotes, & piissimos Diaconos reliquumque ad gloriam tuam & sanctorum tuorum honorem in hoc conuiuio considentem populum ab omni molestia sensus vel spiritus potenti tua manu conserua. Intercessionibus eius quæ te sine semine, supra naturam, super intellectum cogitationemque genuit, immaculatæ, illibatæ, intactæ, super omnes benedictæ, purissimæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ: virtute pretiosæ & viuificæ crucis, &c.

At cum Crytoferrat M. S. pro Colybis in mortui alicuius die annuo offerendis & benedicendis, ſeparatam orationem ponat: operæ pretium eam hic adiungere.

Oratio ſuper defunctorum Colybis.

DOmine Deus noſter, omnium te inuocantium, & ſanctiſſimum nomen tuum agnoſcentium ſpes, ſemina in memoriam defuncti ſerui tui N. in templo ſancto tuo oblata benedic: & eum propter quem illa ſunt oblata in ſinibus Abraham, & in lætantium regione, remiſſione, & delictorum venia illi conceſſa habitare concede. Fiat Domine, qui humanam infirmitatem & eius lubricam ad malum facilitatem noſti, ne intres in iudicium cum eo qui in fide & ſpe ad te migrauit: da nobis quoque in ſanctitate mandata tua adimplere, & eis qui poſt huius defuncti obitum iuſta perſoluunt, mercedem condigne repende. *Exclam.* Quia tu es defunctorum requies, & tibi gloriam.

Εὐχὴ ἐπὶ κολύβοις κοιμηθέντων.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐλπὶς πάντων ἐπικεκλημένων, καὶ ἐπεγνωκότων σου τὸ πανάγιον ὄνομα, τὰ εἰς μνήμην ἀναπαυσαμένου δούλου σου, ὁ, ἐν τῷ ἁγίῳ ναῷ σου προστεθέντα σπέρματα εὐλόγησον, καὶ τὸν δι' ὃν ταῦτα προσηνέχθησαν ἐν κόλποις Ἀβραάμ, καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τρυφώντων κατασκήνωσον, ἄφεσιν αὐτῷ καὶ τῶν ἐπταισμένων συγχώρησιν παρεχόμενος. καὶ δέσποτα, ὁ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν εἰδὼς, καὶ τὸ ταύτης εὐόλισθον, μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ ἐν πίστει εἰς σὲ, καὶ ἐλπίδι μεταφοιτήσαντος· δίδου καὶ ἡμῖν ἐκτελεῖν ἐν ἁγιωσύνῃ τὰς ἐντολάς σου, καὶ τοῖς τὴν αὐτοῦ κοίμησιν ἐκτελοῦσι τὰς ἀξίας τῆς προαιρέσεως ἀμειβόμενος.
Ἐκφων. Ὅτι σὺ εἶ τῶν κεκοιμημένων ἀνάπαυσις· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Solent etiam Græci non Coliba tantum, ſed & carnes, & panem, & vinum, ab Eccleſia benedicta, pauperibus ſancti alicuius redeunte die ſacro elargiri: quorum hæc eſt Oratio.

Oratio in ſancti memoria, per carnium, vini, panis, & Colyborum largitionem.

CHriſte Deus noſter, qui Abrahæ hoſtiam benedixiſti, & Eliæ holocauſta ſuſcepiſti, qui tuis beneficiis vicem animi noſtri propoſito rependis, imo & ampliorem quam bona quæcumque opera noſtra mereantur retribuis mercedem: iſta in ſanctorum tuorum honorem & in pauperes diſtribuenda, tibique oblata benedic: hæc inquam offerentium genimina, velut Abel hoſtiam multiplica: ouilia & armenta illorum ſemper fœta, boueſque illorum pingues in tua bonitate redde: illiſque animæ ſalutem eo quod populi tui pauperum recordati ſunt in iuſto tuo iudicio retribue: vt cuncti quod ſibi ſatis eſt aſſecuti in omne bonum & tibi placitum opus abundent, glorificantes ſanctiſſimum nomen tuum Patris &c.

Εὐχὴ ἐπὶ μνήμῃ τοῦ ἁγίου διὰ δόσεως κρεῶν, οἴνου, ἄρτου, καὶ κολύβων.

Ο Εὐλογήσας τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραὰμ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ προσδεξάμενος τοῦ Ἠλίου τὰς ὁλοκαρπώσεις, ὁ τῇ προθέσει ἡμῶν ἀντιμετρῶν τὰς εὐεργεσίας σου, μᾶλλον δὲ πλείους τὰς ἀμοιβὰς τῶν εὐτελῶν ἡμῶν ἀγαθοεργιῶν παρεχόμενος· εὐλόγησον ταῦτα τὰ εἰς τιμὴν τῶν ἁγίων σου προσαχθέντα, καὶ εἰς πενήτων διανομὴν προσκείμενα, ταῦτα ὡς τὴν τοῦ Ἄβελ θυσίαν πλήθυνον, τὰ γεννήματα τῶν προσενηνοχότων καὶ τὰ ποίμνια αὐτῶν καὶ βουκόλια πολύτοκα, καὶ τοὺς βόας παχεῖς ἐν τῇ σῇ ἀγαθότητι ποίησον. καὶ αὐτοῖς σωτηρίαν ψυχῆς ἀνθ' ὧν μέμνηνται τῶν πτωχῶν τοῦ λαοῦ σου ἐν τῇ δικαιοκρισίᾳ σου δώρησαι. ἵνα πάντες αὐτάρκειαν ἔχοντες εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν, καὶ σοὶ εὐάρεστον περισσεύωσι, δοξάζοντες τὸ πανάγιον ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς.

IN COLYBORVM ORATIONEM. NOTÆ.

1 Ἐπὶ τῆς κολύβων.] Excoquunt quandóque leui-teri [illegible] Græci, [illegible] buique acetuatum impositum, fructibus variis, pisis [illegible], tusis auellanis, cortice nudatis amygdalis, nucibus minutim sectis, Corinthiacæ vuæ, & malogranatorum granis in distinct. spetroselini foliis velut radiis areolas & figuras, ord[illegible] [illegible], ergunt: accruumque huiusmodi præf. ta arte elaboratum κόλυβα vocant: quæ quidem, vel in sancti alicuius honorem, vel in defunctorum anniuersariũ memoriam, aut cum instante magnæ quadragesimæ initio communes suas, pro mortuorum animabus preces renouant, propinquorum sepulchris imposita, in Sacerdotis & ministrorum vsus postmodum cessura solent offerre. Religiosum hunc morem commendat Athanasij apud Balsamo[illegible] in Can 4. Apost. authoritas. [illegible Greek] Quomodo autem quæ in memoriis sanctorum & mortuorum offeruntur, & κοίνικα (sic dona amicis oblata, quamuis pretiosa, humilitatis gratia, quasi communia quædam, nuncupant: etsi fortan [illegible] à canistro, in quo deferuntur dicenda forent) appellantur omni genere fructuum ornata ad altare offerantur, docet ex oratione magni Athanasii, de iis qui dormierunt. Interim, dum a nobis hæc Athanasij oratio desideratur, consuetudinis κολύβων, ortum refert Nectarius, Synaxarii Græci author, & eo recentior Nicephorus Callistus lib. 10. cap. 12. Cum nimirum imperante Iuliano fidei desertore, nulli panes, nulla edulia, nulli fructus in foro vænales per Orientem exponerentur, qui non prius vel sacrificiorum vetitorum sanguine, vel cultu prophano lustrarentur, vt à Christianis superstitiosi cultus ignaris coempti deinceps comederentur: Theodorus Martyr Tyro dictus, per visum Eudoxiam Euchaitarum Episcopum admonuit: vt populum à cibis nefandis sibi comparandis arceret, vtque eius necessitati famique prouideretur, frumentum & legumina in cibum, panis aliorumque eduliorum vice, excoqui iuberet. Frumentum vero illud coctum, quo deinceps vitam sustentabant Christiani, ἐν Εὐχαΐτοις κόλυβα ὀνομάζει λέγει, apud Euchaitas Colyba vocare consueuerunt. Et tandem id quo viuentium necessitati Theodoro monitore, quadragesimæ tempore, primum est consultum, non illaudanda pietate, religiosius in defunctorum memoriam & subsidium cessit. [illegible Greek] Hac quidem iussit Theodorus iuxta magnam ieiuny quadragesimalis diem, quod ex eo tempore ad hanc vsque diem, eius facti memoriam refricans, & conuentum agens Ecclesia iugiter obseruauit. Hæc Nicephorus Synaxarion vero de Theodoro Martyre 17. Feb. scribit. [illegible Greek] Eius memoria recolitur Sabbato prima ieiuniorum hebdomadis quando ab eo Colyborum miraculum est editum, & fidelem populum à contaminato Idolothytorum cibo liberauit. Quod porrò dicunt Græci superinspersa Colybis [illegible] sanctorum vel mortuorum virtutes repræsentare, liquis est momenti, ita vt quod ad ornatum vel oris gustum apponitur, religiosius ipsi ad virtutes referendas sine authoritate transferant. Satius multo est laudatam Christianorum antiquorum contemplari consuetudinem, iuxta quam panes, dapes, vinum, defunctorum sepulchris apposita commemorat Augustinus contra Faustum: non vt Manes eorum, ita Manichæis falso in[illegible]simulantibus, placarentur, sed vt pauperes vel Ecclesiæ ministri, illis recreati, ad preces pro mortuis fundendas mouerentur: eandemque vsque hodie tanto cultu a Græcis obseruatam videmus, vt Colybis in pauperes & Ecclesiæ quoscumque ministros dispergendis, lautioribusque iisdem, conuiuiis præparatis Ecclesia ipsa, benedictionum & orationum suarum suffragia non deneget, vt quæ charitatis exercendæ gratia, in sanctorum honorem, & animarum leuamen[illegible] instaurata sunt, non nisi religiose in Ecclesia offerri, vt legere est apud Busbequium epist. 1. & depasci oporteat. Percurre, Lector, amabo secundam & quartam ex orationibus lectionum varietati interiectis, & præter sanctorum cultum mortuis opem præstitam in reficiendis pauperibus & sacris viris curam adhibitam; etiam verba hæc, vt Deus ἐν τῇ ... τῆς τραπέζης [illegible] dignetur deprecantia, animaduerte. In Monasteriis siquidem qui Refectorio instaurando præest τραπεζάρης; non prius quæ supersunt, cibo sumpto, fragmenta panis colligere audet; quam benedictione à superiore obtinendæ prius dicat, εὐλόγησον δέσποτα τὰ περισσεύματα τῶν κλασμάτων. Benedic Domine fracti panis reliquias: Responsumque postmodum audiat. δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλέησον ἡμᾶς: pari itaque modestia & sobrietate refectionem conditi postulat oratio, vt Deus ipse, epulo sinceris, & mensæ censor [illegible] non auersetur. Et si velis adiiciam, quod in austera & parca mensa frequenter factitant Græci Monachi, vt non nisi benedictione à superiore obtenta calicem labris contingant, & superiori se ad primum poculum ebibendum disponenti, confestim assurgant cuncti; & sibiipsis bene precentur hac voce. δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλέησον ἡμᾶς: si vero Prælatum cum eis cibum sumere contigerit, dicant δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου δεσπότου ἡμῶν κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλέησον ἡμᾶς· & τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν κύριε φύλαξον εἰς πολλὰ ἔτη: id pariter sæculo obstrictos factitare, constat, eosdem mores, verba eadem vsurpare, vt iuxta orationis sententiam, videatur Deus, cibum, potum, & vtriusque reliquias moderari ἐν τῇ ... τῶν κλασμάτων [illegible]. Nil mirum itaque si cum tãta reuerentia & religione, amicam præsente aliquo Ecclesiæ ministro compotationem ineant, aut Monachi communes cibos sumant: etiam conuiuia à diuitibus viris in sanctorum gloriam aut piam defunctorum recordationem instaurata, pari animi compositione corporisque modestia peragant. Sed nec humilioris fortunæ viri à simili erga mortuos debito se immunes constituunt: panem enim in fragmenta longiora concisum, vinoque tinctum transeunti cuilibet & degustare non detrectanti offerunt, vt eo sumpto repensam Orationis vicem

mortuis parentibus suis accipiant, desiderata hac voce audita: ὁ θεὸς μακαρίσοι τούς hoc est *αὐτοὺς beatos illos Deus faciat*. Panemque ita oblatum ψυχόπηταν appellant quasi *placentam animarum nomine oraturis*, pro eis, oblatam. De Colybis & defunctorum in Græca Ecclesia habenda memoria, plura Matthæus Blastares propediem lucem aspecturus in Nomocanone verbo πανηγυρικῷ.

ORATIO SVPER Pœnitentiam agentibus, & seipsos iuramento astringentibus. 1

Dominator Domine Deus noster, Vnigenite Fili, & Verbum Patris, qui cuncta peccatorum nostrorum vincula tua passione dirupisti, & in facies Apostolorum tuorum insufflasti, dicens: Accipite Spiritum sanctum: quorum dimiseritis peccata, dimittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Tu Domine per sanctos Apostolos tuos Sacerdotibus pro tempore in Ecclesia tua sancta repertis dimittendi peccata, & ligandi atque soluendi omne vinculum iniquitatis, facultatem concessisti. Rogamus itaque nunc pro fratre nostro N. coram te astante, solutis eius vinculis tuam misericordiam impende, & si quid ex inscitia, aut ex inaduertentia protulit, aut prae animi fragilitate commisit, tu qui humanam nosti infirmitatem, vt humanus & bonus Dominus, omnia sponte, vel voluntate obluctante, ab eo delicta perpetrata remitte. Quia tu compeditorum misereris, & confractos erigis, desperatorum fiducia, iacentium requies, existis, & seruum tuum hunc à peccatorum vinculo libera. Quia glorificatum est sanctissimum nomen tuum: Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΝ ΕΠΙΤΙΜΙΟΙΣ ΟΝΤΩΝ καὶ ἑαυτοὺς ὅρκῳ δεσμούντων. 1

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ πατρός, ὁ πάντα δεσμὸν ἁμαρτίας ἡμῶν τῷ σῷ πάθει διαῤῥήξας, καὶ ἐμφυσήσας εἰς τὰ πρόσωπα τῶν σῶν ἀποστόλων, καὶ εἰπὼν λάβετε πνεῦμα ἅγιον, ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. σὺ δέσποτα διὰ τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων ἐχαρίσω τοῖς κατὰ καιρὸν ἱερουργοῦσιν ἐν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ ἐπὶ γῆς ἀφιέναι τὰς ἁμαρτίας, καὶ δεσμεῖν καὶ λύειν πάντα σύνδεσμον ἀδικίας. δεόμεθα οὖν καὶ νῦν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, τοῦ δεῖνος, τοῦ παρεστηκότος ἐνώπιόν σου, ἐπιχορήγησον αὐτῷ τὸ σὸν ἔλεος, διαῤῥῆξαι αὐτοῦ τὸν δεσμὸν τῶν ἁμαρτιῶν, εἴτι ἐν ἀγνωσίᾳ ἢ ὀλιγωρίᾳ ἐλάλησεν; ἢ ὑπὸ μικροψυχίας ἔπραξεν, εἰδὼς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ὡς φιλάνθρωπος καὶ ἀγαθὸς δεσπότης, πάντα τὰ ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια ἁμαρτήματα συγχώρησον αὐτῷ. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐλεῶν τοὺς πεπεδημένους, ὁ ἀνορθῶν τοὺς κατεῤῥαγμένους, ἡ ἐλπὶς τῶν ἀπηλπισμένων, ἡ ἀνάπαυσις τῶν πεπτωκότων, καὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον ἐλευθέρωσον ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τῶν ἁμαρτημάτων. Ὅτι δεδόξασταί σου τὸ πανάγιον ὄνομα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

IN ORATIONEM PRO IIS QVI IVRAMENTI VINCVLO obstricti pœnis aliquibus seipsos subiecerunt. Notæ.

1 Ἐπὶ τῶν ἐν ἐπιτιμίοις ὄντων.] Censura, pœna, seu pœnitentia, quam secundum Canonum seriem subire tenentur ij quorum crimen Ecclesiasticis illis regulis condemnatur: ἐπιτίμιον & ἐπιτιμία, voce propria & antiqua nuncupata est: *pœnam* illam siue peccati *satisfactionem*, moderni Græci κανόνα, vtpote iuxta Canonum seriem impositam, vocant. Cum vero bene agendi lex, sit humana ratio, illa eadem ductus quilibet, non viuendi tantum modum, sed etiam delicti transgressionisque mulctam sibimetipsi imponere & infligere sponte potest. Hinc ille, si taxillis luserit; centum pauperibus erogare promittit: ille, si prostitutæ limen adierit; longinquam peregrinationem susceprurum se, vel denique nisi pacem cum inimico composuerit, tridui ieiunium vouet, & ad hæc

præstanda, etiam iusiurandum vel votum quo se obstrictum sentiat ad has eleemosynas illas, vt probe [illegible] cis, peregrinatio, [illegible] pœnæ sunt, promissi vel iuramenti violati, si minus seruari contigerit: & [illegible] [illegible] transgressi [illegible] in mulctantia [illegible] quibus vt vinculo iniquitatis, semet vinciunt illi, qui irati, si vnquam inimico beneficium præstiterint, dæmonis se potestati permittunt, si filio culpam agnoscenti pepercerint, diris se deuouent. Tales itaque *ἐν ἐπιτιμίοις, spontaneis pœnis se subiecerunt*, quas etiam iuramento vel voto addito subituros se, potuerunt prius profiteri: *ἑαυτοὺς ὅρκῳ ἐδέσμευσαν*. Cum igitur erronea plurium [illegible] conscientia iusiurando contra ius prolato se astrictam sentiat & asserat, vel sint legitima adimplere nequiuerit, [illegible] stimulis eam agitari necesse sit: ne iusiurandum huiusmodi vinculum sit iniquitatis, aut intolerandum onus imbecillis animis imponat; illius quidem rigorem dispensatione relaxare, huius vero [illegible], [illegible] nullam vim esse declarare solet Ecclesia, atque insuper animi cuiuscumque dubio tollendo, vel agitationi sedandæ, Orationem hanc quasi scrupuli cuiusuis medelam vltimam apponere: atque ita non rogat præsens Oratio, *pro iis qui pœnitentia publica, delictis publice commissis [illegible]*, vt qui [illegible] minus recte sentiunt, quænam [illegible] est pœnitentiæ publicæ cum iuramento vel voto affinitas, aut [illegible] vna sola Oratione (cum plurimis aliunde abundet Ecclesia Græca) vtrumque vinculum solueretur? Rectius itaque, & vero multo similius dicemus præsentem Orationem pœnam quidem tollere, sed eam tantum ad quam se sponte ex ignorantia vel animi imbecillitate obstrinxit, vtriusque pondus & vim nullatenus expertus quæ proinde vel Ecclesiæ authoritate, vel saltem eius precibus, vt error omnis auferatur, relaxari debeat. Confirmant sensum hunc ipsius Orationis contextus, quo *σύνδεσμον ἀδικίας, vinculum iniquitatis, δεσμὸν τῶν ἁμαρτιῶν, peccati nodum*, tollere se profitetur Ecclesia, cum videlicet, qui iurantis *ἀγνοίᾳ ἢ ὀλιγωρίᾳ* colligatus est, & quem [illegible] a se tollere non potuit pœnitens, aut saltem præ *animi imbecillitate*, id est ex conscientia erronea [illegible]. His tamen attentis, [illegible] & forsan verius magis accommodum sensum huic titulo afferri posse non diffiteor, si Matthæi Blastaris verba in Nomocanone [illegible] acute inspiciantur [illegible] iusiurandi [illegible] prolati, in quibus [illegible] *ἐπιτιμίοις* [illegible], *infractio cuius pœna subiecta est* (ex iure scripto) *[illegible] tamen ab Episcopo recipiet pœnam*. Pœnam ergo sustinet iuramenti vel fracti reus: eaque soluetur, si Episcopus aut Sacerdos pro eo faciat Orationem quæ est *ἐπὶ τῶν ἐν ἐπιτιμίοις ὄντων καὶ ἑαυτοὺς ὅρκῳ δεσμευσάντων*. Quoquidem ritu peragi [illegible] Gregoras lib. 4. [illegible] Michaelis Palæologi pœnitentiam referens, describit: [illegible] *ἐξαίρετε τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσι* [illegible] [illegible] *ἁμαρτήματα ἐξαγγέλων ἑαυτοῦ, τῆς τε* [illegible] *καὶ τῆς* [illegible] *τοῦ βασιλέως* [illegible] *καὶ ἐπὶ τούτοις αἰτεῖται συγχώρησιν* [illegible] *ὁ πατριάρχης ἐπὶ γῆς αὐτοῦ κει-* [illegible] *αὐτὸν ἔλεγε τῶν ἀρχιερέων κατὰ τὴν ἱεράν* [illegible] *τάξιν* [illegible] *τὸν* [illegible] *τῆς συγχωρήσεως λόγον. καὶ οὕτως ἀπῄει χαίρων ὁ βασιλεὺς* [illegible] *καὶ* [illegible]. *[illegible] Patriarcha [illegible] erat Michael Imperator. Ille hac de causa primum Patriarcha instituto sacrificium cum Pontificibus aliis celebranti, pronus ad sacri Tribunalis limina, duo sua peccata, periurium [illegible] excæcationem, aperta claraque voce [illegible], procidit: sibique veniam donari petit. Primus [illegible] Patriarcha illi in terra prostrato condonationis ex scripto legit orationem: ac post eum Pontifices [illegible] suo quisque ordine successiue eandem [illegible] orationem recitarunt. Ita lætus discedit Imperator, tam ob indulgentiam obtentam quam quod Deum etiam sibi placatum & reconciliatum existimabat.* Alias [illegible] habitus periurus nimirum qui crucem inter iurandum prolatam & tactam, vel [illegible] contractibus exaratam, vel duobus indicibus in transuersum actis efformatam & osculo in iuramenti præstiti testimonium exceptam, conculcasset, [illegible] pulset, & communi totius populi odio maledictisque [illegible] fuisset impetitus. Vide Ius Græcoromanum pag. 224.

ΕΥΧΗ ΛΕΓΟΜΕΝΗ ΠΡΟ ΤΟΥ ΥΠΝΩΣΑΙ καὶ εἰς ἐνυπνιαζόμενον.

ORATIO DICENDA ANTE SOMNVM, ET in illusionem passum.

21 ΠΟλυύμνητε κύριε, ἀκήρατε, ἀμόλυντε, μόνε ἀναμάρτητε, καθάρισον τὸν δοῦλόν σου, ἄσπιλον ἀνάδειξον διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ σου ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος· καὶ ἁγίασόν με τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· ἵνα ἀνανήψας ἐκ τῆς ὁμίχλης τῶν ἀκαθάρτων φαντασιῶν τοῦ διαβόλου καὶ

DOmine qui solus es laudandus, purus, impollutus, & absque peccato: expurga seruum tuum ab omni carnis & spiritus pollutione, & incoinquinatum per Christi tui gratiam renuncia, & Spiritus tui sancti aduentu me sanctifica: vt post caliginem immundarum cogitationum dia-

boli & omnis tentationis, serenitate mentis recuperata, tempore debito accedere & timenda tremendaque tua mysteria delibare valeam. Quia tu benedicis & sanctificas omnia Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus cum Patre, & sancto Spiritu nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

πάντας πειρασμοῦ, [2] καταξιωθείην ἐν καιρῷ εὐθέτῳ προσελθεῖν καὶ ἀπογεύσασθαι τῶν φρικτῶν σου καὶ φοβερῶν μυστηρίων. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἐν τῇ λεγομένῃ ὑπὸ τῷ ὕπνῳ, καὶ εἰς ἐνυπνιαζόμενον.] Cryptoferratensis Basilij Falatea codex, sicut & Barberinum S. Marci legunt solummodo, ὅτι ἐνυπνιάζεται ἀδελφός: *Cum frater in somnis passus est pollutionem.*

IN ORATIONEM ANTE SOMNVM, ET IN EVM qui turpi obiecto in somnis delusus est. Notæ.

1 Εἰς ἐνυπνιαζόμενον.] Hæc Oratio paululum aucta, prolixiorque facta, authorem agnoscit Basilium infra titulo citato εἰς [illegible] ἐνυπνιαζόμενον. Dictio vero hæc ἐνυπνιαζόμενος non quemcumque in somnis delusum, sed eum maxime Ecclesia Græca intelligit qui vitæ interdum mulieris phantasmate inter dormiendum obiecto, & libidinem prouocante, voluptuosa venerei humoris electione inquinatur, qui & ὀνειρώττων ab Aristophanis Scholiaste in Nubibus dicitur. Hac illuuie & sordidus, cum propria sententiam ferente conscientia, se sacris percipiendis indignum putet & immundus à plerisque habeatur; delictum coram Sacerdote confessus, hac prece tuta & animæ salutem & corporis munditiem recuperat.

2 Καταξιωθείην ἐν καιρῷ εὐθέτῳ.] Tanti faciunt corporis immunditiem Græci, vt insons penitus & à culpa liber seminis profluuio inquinatus, à sacris attingendis apud eos arceatur. Huic qualicumque opinioni, hæc Oratio dum medelam confert: arguit ex parte alia [illegible] Zonaras (ita namque illum Balsamon cognominat) illos, qui Iudaïco supercilio elati, in innoxios infirmitatem huiusmodi passos tam acerbam ferunt sententiam, vt eos à Sacramentorum consortio longe existiment amouendos: εἰ αὐτομάτως ἡ φαντασία ἐπῆλθε, καὶ ἡ τῆς γονῆς ἔκκρισις ἐξ [illegible] σατανικῆς ἐπηκολούθησε, κατὰ τοὺς θείους πατέρας. τῷ Ἰουδαϊκῷ τοῖς ἀσυνέτοις ὀφρυοῦντας, οὐ μιμήσομαί σου τὴν ἀσύνετον περὶ ταῦτα θρησκείαν. ἡ μὲν γὰρ σὰρξ οὐ μιαίνεται τῇ ἐκκρίσει τοῦ σπέρματος. πᾶν γὰρ κτίσμα Θεοῦ καλὸν, καὶ Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σωζομένοις, κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον. εἰ δὲ καὶ ὁ λογισμὸς τοῦ ὀνειρωχθέντος ὀρέξεως ἐκτὸς, καθαρὸς ἀμίαντος. τί τοίνυν τὸν τῆς ἀγ-θρωπον ἀπείρξει εἰς τὰ ἅγια προσπελαζόμενον, εἰ μήτε λογισμὸς ἐξ ἡδονῆς ἐπιθυμίας, μήτε ἡ σὰρξ [illegible] τῷ ἐκκριθέντι σπέρματι κέχρανται. *Quod si in eo qui genitalem fluxum passus est, imaginatio vltro incessit, & seminis fluxus ex ea satanica tentatione illatus est secundum sanctos patres, inimico religiosis insidiante, non imitabor in his irreligiosam tuam religionem, caro enim seminis excretione polluta non est: Bona enim Dei creatura omnis, & Christi bonus odor sumus, in iis qui saluantur, iuxta magnum Apostolum. Quod si etiam in somno delusi somnium libidinosum extra concupiscentiam fuit, erit & ille impollutus. Quid igitur hominem à sanctorum aditu arcebit, si nec cogitatio libidinosa desiderio, nec caro semine excreto, coinquinata est?* A communione tamen vtcumque propter pollutionem prohibito veniam deprecatur hæc oratio: ἵνα καταξιωθῇ ἐν καιρῷ εὐθέτῳ προσελθεῖν, καὶ ἀπογεύσασθαι τῶν φρικτῶν καὶ φοβερῶν μυστηρίων: vel certe non spontaneè illam passo conscientiæ formidinem tollit, & ad sacra percipienda, Sacerdotali benedictione expiato, animi fiduciam restituit: Sine pœnitentia namque, etiam quauis ratione inquinatum, sanctorum fieri participem maiores nostri Latini vsque ad annum circiter 840. quo Gregorius tertius Canonis sequentis author floruit, nullatenus permiserunt. *Si quis, ait, per impugnationem mentis violenter coinquinatus est, septem dies pœniteat, vel quousque cogitatio vincatur, qui in somnis voluntarie pollutus est, surgat, cantetque genua flectendo septem psalmos pœnitentiales, & in mane triginta psalmos cantet.*

ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ πορνείας.

Ο Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ ἰώμενος πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ, ἱλάσθητι τοῖς δούλοις σου, καὶ μὴ δῷς ἀνθρώπῳ, καὶ δαίμονι κοινωνίαν. ἐπιτίμησον τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, συνότριψον τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν δούλων σου· ἐγκαίνισον αὐτοὺς τῷ ἁγίῳ σου πνεύματι, ἕνωσον αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, καὶ πάσης ἐνεργείας τοῦ ἀντικειμένου λυτρωσάμενος, παράστησον τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ τῶν ἐπουρανίων σου καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων ἀξίωσον. Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τῶν μετανοούντων, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα ὁμοία.

Κύριε ὁ θεὸς τῆς δικαιοσύνης, ἰσχύς μου καὶ βοήθεια, καὶ καταφυγή μου ἐν ἡμέρᾳ κακῇ, σὺ σῶζε ἐν καιρῷ θλίψεως. σῶσόν με ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου, ἐνεπάγην εἰς ἰλὺν βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπόστασις ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ καταδυναστεύοντος. ὅτι κατεδίωξε τὴν ψυχήν μου, καὶ κατεπάτησεν εἰς γῆν ζωήν μου, ὅλην τὴν νύκτα πολεμῶν ἔθλιψέ με. εὐδόκησον κύριε τοῦ ῥύσασθαί με ἐκ χειρὸς παρανομοῦντος καὶ ἀδικοῦντος, ὅπως ἂν μὴ ἁμάρτω σοι, ὅτι φόβος θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐκάλυψέ με σκότος. ἕως τίνος κεκράξομαι κύριε, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ μου; βοήσομαι πρὸς σὲ ἀδικούμενος, καὶ οὐ μὴ σώσῃς; ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ κύριε, καὶ ἴδε ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἁγίου σου καὶ τῆς δόξης σου. ποῦ ἐστι τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου κατὰ τὸ ἔλεός σου, ὅτι ἠνέσχου ἡμῶν; κύριε ἡμῶν, κύριε δίκασον τοὺς ἀδικοῦντάς με· μὴ ἔσο ὡς ἄνθρωπος ὑπνῶν, καὶ ὡς ἀνὴρ μὴ δυνάμενος σώζειν. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ORATIO IN LVCTAM FORNICATIONIS.

DEus virtutum, qui omnem morbum & omnem infirmitatem in populo ſanas, propitius eſto ſeruis tuis, vt nulla ſit homini dæmonique ſocietas. Spiritus immundos increpa, contere ſatanam ſub ſeruorum tuorum pedibus. Renoua illos Spiritu tuo ſancto, ſanctæ tuæ Eccleſiæ illos coniunge: & omnibus aduerſarij machinamentis ereptos, ſancto altari tuo admotos, cœleſtibus tuis & viuificis myſteriis dignos redde. Quia tu es Deus noſter, pœnitentium Deus, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & ſancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Alia ſimilis Oratio.

DOmine Deus iuſtitiæ, virtus mea & auxilium, & refugium meum in die malo, Saluator in tempore tribulationis, ſalua me quoniam intrauerunt aquæ in animam meam: infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia à facie inimici opprimentis me; quia perſecutus eſt animam meam, & conculcauit in terra vitam meam: tota nocte decertans anxietatem intulit: complaceat tibi Domine vt eripias me de manu contra legem agentis & iniqui, ne forte peccem tibi, quia mortis timor cecidit ſuper me & contexerunt me tenebræ. Vſquequo clamabo Domine & non exaudies, clamabo ad te iniuriã paſſus, & non ſaluabis? Reſpice Domine, & vide de domo ſancta tua de cœlo, & de gloria tua. Vbi eſt numerus] humanitatis tuæ ſecundum miſericordiam tuam, quia ſuſtinuiſti nos? Domine noſter, Iudica Domine iniuſte mecum agentes, & ne fias ſicut homo ſomno ſopitus, & ſicut vir qui non valet eripere. Quia miſericors & humanus Deus exiſtis, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & ſancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

ORATIO CVM Quis imposita pœnitentia liberatur.

Benigne Domine, bone, & humane, qui propter miserationes tuas in mundum vnigenitum Filium tuum misisti, vt quod erat aduersum nos chirographum peccati deleret, & constrictorum peccatis vincula dirumperet, & captiuis libertatem prædicaret: tu Domine etiam seruum tuum N. impositi ei vinculi nexu tua bonitate libera, & vt sine peccato omni tempore ad maiestatem tuam accedat, & cum fiducia, & pura conscientia, abundantem á te misericordiam exposcat, concede. Quia misericors & hominum amator Deus existis, & tibi gloriam rependimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

a I ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞ ἐπιτιμίων λυομένων.

Εὔσπλαγχνε κύριε, ἀγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, ὁ διὰ τοὺς σοὺς οἰκτιρμοὺς ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα διαῤῥήξῃ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τῶν πλημμελημάτων, καὶ λύσῃ τὰ δεσμὰ τῶν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πεπεδημένων, καὶ κηρύξῃ αἰχμαλώτοις ἄφεσιν· σὺ δέσποτα καὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, τῇ σῇ ἀγαθότητι ἐλευθέρωσον τοῦ ἐπικειμένου αὐτοῦ δεσμοῦ, καὶ δώρησαι αὐτῷ ἀναμαρτήτως ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ παρεστάναι τῇ σῇ μεγαλότητι μετὰ παῤῥησίας καὶ καθαροῦ συνειδότος αἰτεῖν τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Εὐχὴ ἐπὶ τῶν ἐξ ἐπιτιμίων λυομένων] Alias orationes censuris post exactam pœnitentiam soluendis commodas, Allatianum exhibet: de quarum inter se discrimine aut conuenientia iudicium in Notis proferetur.

Officium dictum hora: cum Sacerdotem censuris subiectum Pontifex absoluit.

Vespere præcedente preces Vespertinas consueto more peragit: insuper & matutinas. Pontifex deinde Psalterio dicto, missam celebrat. Qua completa, Pontificali stola adhuc ornatus, Canonem in Christi Domini honorem editum cantat: eoque terminato vndecim Euangelia matutina (de quibus infra) *recitat: Iisque finitis, super veniam suscepturi caput, sequentem orationem dicit.*

Pax omnibus. Dominum precemur.

Deus tremendus & humanus, potens & benignus, qui propter miserationes tuas vnigenitum tuum misisti, &c.

& violentorum vinculorum nexus,

Ἀκολουθία λεγομένη, ὥρα· ἡνίκα ἂν ὁ ἀρχιερεὺς λύσῃ ἱερέα ἀφορισθέντα.

Ποιεῖ ἀφ' ἑσπέρας ἑσπερινὸν συνήθως· ἔτι δὲ καὶ τὸν ὄρθρον· εἶτα πληροῖ ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ τῆς ψαλτῆρος, καὶ τὴν θείαν λειτουργίαν. καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι ταύτην. ἔτι οὖν ἐνδεδυμένος τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν, ψάλλει τὸν κανόνα τοῦ δεσπότου Χριστοῦ· καὶ πληρωθέντος τοῦ κανόνος λέγει, καὶ τὰ ια' ἑωθινὰ εὐαγγέλια, καὶ τούτων πληρουμένων λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μέλλοντος λαμβάνειν συγχώρησιν.

Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ θεὸς, ὁ φοβερὸς, καὶ φιλάνθρωπος, ὁ δυνατὸς καὶ εὔσπλαγχνος, ὁ διὰ τοὺς σοὺς οἰκτιρμοὺς ἐξαποστείλας, τὸν μονογενῆ σου. Vt supra.

Post verba hæc tamen ἐλευθέρωσον τοῦ ἐπικειμένου αὐτοῦ δεσμοῦ. Addit codex Allatianus. καὶ διάσπασον στραγγαλιὰς βιαίων συμπλο-

κῶν· ὁ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων ὡς βούλησαι, δυνάμει, καὶ τῇ ἰσχύι σου· αὐτὸς πανάγαθε διάλυσον καὶ τὸν δοῦλόν σου τὸν ὁ ἱερέα, καὶ ἄκυρον ποίησον πάντα λόγον δεσμοῦ καὶ ἀναθεματισμοῦ, πᾶσαν κατάραν καὶ ἀφορισμόν, ὅσα ἐπεφέρθη αὐτῷ· καὶ ἐλευθέρωσον εἰς ζωὴν αἰώνιον. Σὺ γὰρ εἶπας κύριε τῷ πρωτοκορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων Πέτρῳ, ὅτι σοὶ δίδωμι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὅσα ἂν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Αὐτὸς οὖν κύριε πανάγαθε βασιλεῦ εὐδόκησον λυθῆναι καὶ τὸν δοῦλόν σου τὸν δεῖνα, ἱερέα διὰ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος, παντὸς δεσμοῦ καὶ ἀναθεματισμοῦ, πᾶσαν κατάραν καὶ ἀφορισμὸν ἄκυρον ποίησον κατ᾽ αὐτοῦ· διὰ τῆς πρεσβείας τῆς ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας, τῆς ἀσπόρως καὶ ὑπερφυῶς ὑπὲρ λόγον τεκούσης σε, τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων σου, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. ἀξίωσον πάλιν παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ φρικτοῦ βήματός σου, καὶ ἔμπροσθεν τοῦ θρόνου τῆς δόξης σου, τοῦ προσφέρειν σοὶ ὁσίως καὶ καθαρῶς καὶ εὐπροσδέκτως τὰς ἀναιμάκτους θυσίας. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ιησοῦ Χριστῷ, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ σὺν τῷ ἁγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ καί.

qui cuncta virtute tua, prout vis operaris & immutas: ipse clementiss. me seruum tuum N. Sacerdotem absolue: omnemque vinculi & anathematis vim, maledictionem omnem, & excommunicationem ipsi inflictam, irritam & inanem redde: atque illum in vitam æternam libera. Tu enim Domine. Apostolorum Protocoryphæo Petro dixisti: claues tibi cœlorum committo, & quæcumque ligaueris super terram erant ligata & in cœlo. Tibi itaque optime Domine Rex seruum tuum N. Sacerdotem omni vinculo & anathemate per meam indignitatem solui complaceat, & omnem excommunicationem aduersus eum latam, irritam fac. Intercessionibus perpetuæ Virginis & Deiparæ Mariæ, quæ te sine semine, super naturam & rationem genuit, sanctorum & celebrium Apostolorum tuorum, & omnium sanctorum: vt coram tremendo tuo altari, & coram throno gloriæ tuæ, tibi sancte, & pure, & grate hostias incruentas offerat, illum adstare concede. Quia tu es misericors & clemens Deus noster, & tibi gloriam referimus, Domino nostro Iesu Christo, cum principij experte tuo Patre, & sancto & bono & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper.

Καὶ οὕτω γίνεται ἀπόλυσις τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας ἐπάνω τῆς κεφαλῆς τοῦ λυθέντος ἱερέως. καὶ ἐπιτιμᾷ αὐτὸν τὸ ἀρκετὸν, καθὼς δυνάμεως αὐτοῦ. Καὶ ἀναχωρεῖ λελυμένος, καὶ ἀπὸ θεοῦ.

Atque ita super Sacerdotis absoluti caput fit sacrorum mysteriorum missæ dimissio: pœnitentiamque idoneam quam perficere possit, Pontifex ei iniungit. Et discedit, ab ipso quoque Deo absolutus.

Ἀκολουθία εἰς λύσιν ἀφορισμοῦ ἱερέως ἐπὶ κοσμικόν τινα δεσμευθέντα παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἱερέως ἕνεκα ὕβρεως.

Officium ad excommunicationem Sacerdotalem soluendam, cum à Sacerdote contumeliæ causa secularis fuerit illa innodatus.

Ποιεῖ τὴν προγεγραμμένην ἀκολουθίαν ἀνελλιπῶς χωρὶς τῶν ἑωθινῶν εὐαγγελίων. Πληρωθέντος δὲ τοῦ ὄρθρου ἄρχεται ὁ ἱερεὺς τῆς λειτουργίας· καὶ μετὰ τὸ τέλος, πρὶν τοῦ ποιῆσαι ἀπόλυσιν, ἔτι φορεμένος ὢν λέγει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δεδεμένου τοιαύτην εὐχήν.

Officium suprascriptum, absque matutinis tamen Euangeliis ex integro exequitur. Matutinis vero finitis missam incipit Sacerdos: qua finita, priusquam dimissionem faciat, sacris adhuc ornatus, super irretiti caput orationem huiusmodi recitat.

Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εὔσπλαγχνε κύριε ἀγαθὲ &c. Vt supra.

At post verba τοῦ ἐπικειμένου αὐτῷ δεσμοῦ subdit: καὶ ἀφορισμοῦ· καὶ ἄνες αὐτῷ τὸν ἐπικείμενον δεσμὸν καὶ ζυγόν, καὶ δώρησαι αὐτῷ τελείαν συγχώρησιν, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος·

Pax omnibus. Dominum precemur.

Clemens Domine benigne &c.

relaxa vinculum, & iugum illi impositum, & vt bonus & clemens remissionem integram illi concede: &

ne ſegreges eum à ſancta tua Catholica & Apoſtolica Eccleſia, puro rationalium tuarum ouium gregi illum conſocia: & rurſus regni tui hæredem illum cõſtitue. Quia tu dixiſti: Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Vitam à peccato immunem illum agere, & illibati tui corporis, & diſpenſationis pretioſi tui ſanguinis participem eſſe concede. Interceſſionibus ſuper omnes immaculatæ dominæ noſtræ Deiparæ, & ſemper Virginis Mariæ, venerandi Præcurſoris & Baptiſtæ Ioannis, ſanctorum & in orbe vniuerſo celebrium Apoſtolorum, & omnium ſanctorum. Exorare Domine: integra venia illum dona, ab omni vinculo ſolue, maledictionem omnem & excommunicationem irritam declara, & ad tuam maieſtatem cum fiducia & conſcientia pura illum accedere, & copioſam miſericordiam à te poſtulare permitte. Quia tu clemens & miſericors es Chriſte Deus noſter, & tibi conuenit gloria in ſæcula. Amen.

Atque ita miſſæ dimiſſionem ſuper caput eius perficit & eum dimittit.

καὶ μὴ χωρίσῃς αὐτὸν τῆς ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας· συνάψον αὐτὸν τῇ καθαρᾷ σου ποίμνῃ τῶν λογικῶν προβάτων· καὶ ἀξίωσον αὐτὸν πάλιν τῆς βασιλείας σου γενέσθαι κληρονόμον. ὅτι σὺ εἶπας, οὐ θέλω θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. Δώρησαι αὐτῷ ἀναμαρτήτως πορεύεσθαι· καὶ ἀξίωσον αὐτὸν μεταλαβεῖν τοῦ ἀχράντου σώματός σου, καὶ τοῦ τιμίου αἵματός σου τῆς οἰκονομίας σου. Διὰ τῶν πρεσβειῶν τῆς ὑπεραγίου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ τιμίου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. παρακλήθητι κύριε, καὶ συγχώρησον αὐτῷ τελείαν συγχώρησιν, καὶ παντὸς δεσμοῦ λῦσον, πᾶσάν τε κατάραν καὶ ἀφορισμὸν ἄκυρον ἀπόφηνον ποίησον, καὶ δώρησαι αὐτῷ μετὰ παρρησίας καὶ καθαροῦ συνειδότος προσιέναι τῇ σῇ μεγαλότητι, καὶ αἰτεῖσθαι παρά σου τὰ πλούσιά σου ἐλέη. Ὅτι φιλάνθρωπος καὶ οἰκτίρμων ὑπάρχεις Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Καὶ οὕτω τελεῖ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἀπολύει αὐτόν.

Oratio altera ad relaxandam pœnam excommunicato inflictam.

Pax omnibus. Dominum precemur.

Domine Deus noſter, qui ad ſanctos diſcipulos tuos & Apoſtolos ianuis clauſis ingreſſus es, & pace illis data, dixiſti. Quorum remiſeritis peccata ab ipſis perpetrata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Ipſe & nunc clementiſſime Domine, exorare pro famulo tuo N. & peccata eius diſſolue, & maculas ſordeſque animæ eius expurga. In peccatum ſiquidem lapſus ad te ſolum facile placabilem recurrit: Vt quondam itaque meretrices & publicanos integra remiſſione illis data abſoluiſti, ita & ex inflicto excommunicationis vinculo ſeruum tuum. N. abſolue. Quia tu omnes homines ſaluari deſideras, & in agnitionem veritatis venire. Quia miſericors & clemens Deus exiſtis: & tibi gloriam referimus in ſæcula. Amen.

Εὐχὴ ἑτέρα εἰς τὸ ἀπολῦσαι κλημένα εἰς ἀφορισθέντα.

Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ παραγενόμενος ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ τὴν εἰρήνην σου δοὺς αὐτοῖς, λέγων. ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἀφ' ἑαυτῶν γενομένας ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε κεκράτηνται. αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα πολυεύσπλαγχνε, παρακλήθητι ἐπὶ τῷ δούλῳ σου τῷ δεῖνα, καὶ λῦσον τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ· καὶ τὴν κηλῖδα καὶ τὸν σπῖλον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καθάρισον. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς πλημμελείαις περιπεσὼν πρὸς σὲ κατέφυγε τὸν μόνον εὐδιάλλακτον· καὶ ὡς ἔλυσας τὰς προημαρτηκότας πόρνας καὶ τελώνας, καὶ ὡς ἔδωκας αὐτοῖς τελείαν συγχώρησιν· οὕτως λῦσον καὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, ἐκ τοῦ ἐγκειμένου δεσμοῦ τοῦ ἀφορισμοῦ. ὅτι σὺ εἶ ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

IN ORATIONEM QVÆ FIT SVPER EOS QVI CENSVRIS inflictis & pœnitentiis impositis liberantur. Notæ.

1 Εὐχὴ ἐπὶ τῶν ἐπιτιμίων.] Cum ἐπιτίμιον, si de illis ample satis & communiter fiat sermo, duo sint prima genera; vnum quidem, quo non tantum Sacramentorum & precum consortio cuncto quis priuaretur, & ab Ecclesia velut membrum putridum exularet, sed etiam pœnitentium cœtu eiectus, percussus anathemate, diris deuoueretur, &, vt in excommunicatione maiori nunc dicta, satanæ traderetur: aliud vero quod in pœnitentium numerum reos aggregabat, sed vel eos primo crimina dum in Ecclesiæ vestibulo, ἐν νάρθηκι *in ferula & mulcta loco*, plangere sineret, vel Dei Verbum audire permitteret, vel certe deijceret precibus & manuum impositioni substernendos, aut tandem inter fideles eis daret orationis locum, non tamen offerendi vel Sacramenta suscipiendi potestatem faceret: quæri merito potest, quibus ex hisce pœnis tollendis hæc oratio proficua sit. Respondeo, quod cum absque vllo discrimine ἐπιτίμια in numero multitudinis connotet eius titulus, etiam omni penitus pœnæ abrogandæ illam apud antiquos suffecisse. At cum pœnitentiæ publice ineundæ mos inoleuerit, & è quatuor eius gradibus numeratis, quartus tantum superstes sit apud Græcos, quo etiamnum hodie ab Eucharistiæ sumptione peccatores quosdam arcent; vt eius sumendæ iuri illos restituant, illam eandem orationem robur omne suum hucusque conseruasse, eamque adhuc vim habere, vt ea lecta excommunicatus Ecclesiæ reconciliari possit dicendum est: quamuis huic proposito accommo atiores videantur quæ inter varias lectiones se offerunt, quarum prima absoluendo ab Episcopo Sacerdoti, aliæ vero duæ cuicumque alij a Sacerdote relaxando idoneæ conspiciuntur: licet qui ex Episcoporum indulgentia, vel precibus Martyrum, vel tempore ad præscriptum terminum deuoluto ab onere pœnitentiæ sibi impositæ liberabantur; non nisi Episcopi iussu, præsentia, precibus & manus admotione solemniter & publice Ecclesiæ restituerentur iuxta Canonem Concilij Carthaginensis apud Balsamonem septimum: τὸ καταλλάξαι εἰς δημοσίαν λειτουργίαν, ἐπισκοπικόν ἐστι. *In publica missa pœnitentes reconciliare, Episcoporum est*. & iuxta Leonem Papam epist. 91. his verbis scribentem *Mediator Dei & hominum homo Iesus Christus, hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent; & eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.* Reconciliationem autem illam publicam fuisse in publice pœnitentibus declarat Hieronymus dialogo aduersus Luciferianos paulo post initium. *Sacerdos quippe* (Episcopum intelligit) *pro Laico offert oblationem, suam imponit manum subiecto, reditum sancti Spiritus inuocat: atque ita eum qui fuerat traditus satanæ in interitum carnis vt spiritus saluus fieret indicta in populum oratione altario reconciliat: nec prius vnum membrum restituit sanitati, quam omnia simul membra consleuerint.* De quibus alij plura: Nos etiam recentiores Græcorum vsus exponere meditati, quod iam notauimus, è quatuor pœnitentium gradibus, postremum qui *Consistentium* est, seuerissime obseruari animaduertimus, paucaque effluxerunt sæcula ex quo Arsenius Michaelem Palæologum si non diris deuouit, nec nomen eius è Diptychis obliterauit, à Sacramentis tamen percipiendis repulit: ὁ δὲ μετρίως τὸ ἐπιτίμιον ἐνεγκὼν ἐφ' ἱκανὰς τὰς ἡμέρας ἱκετηρίῳ διέμεινε σχήματι, καὶ λῦσιν τοῦ ἐπιτιμίου ἀνέμεινεν. *At ille mulctam moderate ferens, compluribus diebus in supplici gestu & habitu perseuerauit, & censuram enodandam præstolatus est.* Hunc quoque pœnitentiæ rigorem subiisse Leonem cognomine Sapientem ius Græcoromanum refert pagina 104. Hanc eandem sacram disciplinam hucusque obseruatam plura loca Iuris Græcoromani testantur paginis 181. 184. 214. 342. 306. 396. Blastares cap. 9. τοῦ Δ στοιχείου: & capp. 6. 7. & 8. τοῦ Φ στοιχείου.

2 ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΡΟΠΕΤΩΣ ΟΜΝΥΟΝΤΩΝ.

Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως τὸ εὐάλωτον, καὶ ἀσθενὲς ἐπιστάμενος, καὶ τοὺς τῶν ἐννοιῶν ἡμῶν διαλογισμοὺς σαφῶς ἐπιγινώσκων τὰς ἐκ προπετείας ἡμῶν γινομένας ἐνθυμήσεις, ἀμνησίκακος ὤν, παριδεῖν καταξίωσον. καὶ τοῖς προσληφθεῖσιν ὅρκου σχεδίῳ, συγχώρησον. σὺ γὰρ ἐπίστασαι τὰ

ORATIO SVPER PROCLIVE IVRANTES.

Deus & Pater Domini nostri Iesu, qui hominum naturæ debilitatem & infirmitatem nosti, & mentis nostræ cogitationes dilucide penetras, primas animi apprehensiones ex impetu vel naturæ inclinatione natas malorum immemor ipse negligere non dedigneris; & iuramenti impræmeditata prolatione præoccupatis parce, tu

enim abſcondita cordium noſtrorum noſti; rogamus itaque, vt ipſis & nobis propter ineffabilem bonitatem tuam veniam præbeas. Quia benedictum eſt nomen tuum: Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

κρύφια τῶν καρδιῶν ἡμῶν. δεόμεθά σου οὖν συγγνώμην αὐτοῖς τε καὶ ἡμῖν, διὰ τὴν σὴν ἄρρητον ἀγαθότητα παράσχου. Ὅτι ηὐλόγηταί σου τὸ ὄνομα. τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἔτι ἐπὶ τῶν προπετῶς ὀμνυόντων.] Pro vno ſingulari ſit hæc Oratio in Barberino S.Marci codice, ἐπὶ τῶν προπετῶς ὀμνύντων: tam in ipſo vero quam in Cryptoferratenſi Beſſarionis & Allatiano, ab Orationis textu expuncta ſunt illa verba, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ORATIO SVPER EXECRANDOS ET vetitos cibos comedentes.

Dominator Domine Deus noſter: qui in excelſis habitas & humilia reſpicis, qui in ſanctis requieſcis, laus Iſraël: inclina aurem tuam, & nos deprecantes exaudi: & famulo tuo huic inuito vetitum & execrandum cibum comedenti, carnes, aut huiuſmodi immundum, cuius deguſtatio in ſancta tua lege prohibita eſt delibanti, veniam præbe: condona ex his non ſponte ſumenti, & tremendorum myſteriorū pretioſi corporis & ſanguinis tui participem & indemnatum eum eſſe concede: vt in poſterum immunda omni comeſtione & actione liber, diuinis tuis myſteriis delectatus, ſancta & myſtica tua menſa, & immortalibus myſteriis delectatus, & nobiſcum in ſancta tua Eccleſia cuſtoditus, excelſum nomen tuum omnibus diebus vitæ ſuæ laudet & glorificet. Quia tuum eſt regnum, & virtus, & gloria, Patris, & Filij, & ſancti Spiritus: nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum. Amen.

a ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΜΙΑΡΟΦΑΓΗΣΑΝΤΩΝ.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ ἔπαινος τοῦ Ἰσραήλ· κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου, καὶ παράσχου συγγνώμην τῷ σῷ οἰκέτῃ, τῷδε, μιαροφαγήσαντι, καὶ γευσαμένῳ κρεῶν, ἢ τοιῶνδε βρωμάτων μὴ καθαρῶν, 2 ὧν τὴν βρῶσιν ἀπηγόρευσας ἐν νόμῳ ἁγίῳ σου· τούτῳ δὲ ἀβουλήτως μεταλαβόντι συγχώρησον, καὶ καταξίωσον αὐτὸν ἀκατακρίτως μεταλαβεῖν τῶν φρικτῶν μυστηρίων τοῦ τιμίου σώματός τε καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου. ὅπως ῥυσθεὶς τοῦ λοιποῦ πάσης ἀκαθάρτου μεταλήψεως καὶ πράξεως, ὡς ἐντρυφῶν τοῖς θείοις σου μυστηρίοις, καὶ ἀπολαύων τῆς ἁγίας σου καὶ μυστικῆς τραπέζης, καὶ τῶν ἀθανάτων μυστηρίων, καὶ διαφυλαττόμενος σὺν ἡμῖν ἐν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, αἰνῶν καὶ δοξάζων τὸ ὄνομά σου τὸ ὕψιστον πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα· τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἐπὶ τῶν μιαροφαγησάντων.] Barberinum S. Marci, Cryptoferratenſe Beſſarionis, & aliud Barberinum numero 88. aliam nullis in editis extantem præmittunt orationem.

Εὐχὴ ἐπὶ τῶν ἐν βρώμασι σκανδαλισθέντων.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων Πέτρῳ δι' ὀπτασίας καὶ φωνῆς σημάνας μηδὲν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον ἡγεῖσθαι τῶν ἀπό σου δημιουργηθέντων εἰς ἀπόλαυσιν τῶν ἀνθρώπων· καὶ διὰ τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς Παύλου πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς κηρύξας· αὐτὸς καὶ τοὺς δούλους σου τούτους τοὺς βαρβαρικῇ ἀνάγκῃ περιπεσόντας, καὶ οὐ κατὰ πρόθεσιν ἀκάθαρτον ὡς ἐνόμισαν γευσαμένους, σκανδαλισθέντας δὲ, τὰς κηλῖδας τῆς συνειδήσεως αὐτῶν ἀπόσμηξον, καὶ τὰ σὰ προστάγματα βεβαίωσον ἐν αὐτοῖς, ναὸν αὐτοὺς ἀμόλυντον τοῦ ἁγίου πνεύματος κατασκευάζων εἰς ἀποδοχὴν τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων. Ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον, καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου.

Oratio pro illis qui in cibis scandalum passi sunt, & offenderunt.

Domine Deus noster, qui Coryphæo Apostolorum Petro, per visionem & vocem, nihil eorum quæ à te creata sunt in hominum cibum, commune aut immundum ducere sanxisti: & per vas electionis Paulum, omnia munda mundis esse prædicasti; ipse seruis tuis barbarica vi circumuentis & compulsis, & non ex proposito, prout rentur, immunda degustantibus, & scandalum inde passis cunctas conscientiæ maculas absterge: & deinceps in illis velut in impolluto sancti tui Spiritus templo ad immaculatorum tuorum mysteriorum susceptionem præparatis, mandata tua confirma. Quia benedictum & glorificatum est honorandum, & magnificum nomen tuum.

IN ORATIONEM PRO IIS QVI PROHIBITA & immunda comederunt. Notæ.

1 Επὶ τῶν ἐν βρώμασι.] Creaturam quamcumque humanis deputatam vsibus & concessam, post animæ anxietatem à Petro diuina voce sublatam, nullus communem & immundam homo censeat: quamuis Spiritui sancto & Apostolis suis Ecclesiæ primordiis, [illegible] temporis ad Christi fidem conuersis, quædam Mosaicæ legi præcepta conformia tradere vel consulere, vt nec, ceu prius, ab eis Iudæi abhorrerent, nec ipsi Iudæis magis coniuncti longius ab idolorum cultu deterrerentur, ex quibus illud fuit præcipuum, vt ab immolatis, sanguine, & suffocato abstinerent: quod quidem vtriusque contenta Orientis pariter atque Occidentis inuiolatum conseruauit Ecclesia; de Latinis siquidem scribebat Tertullianus Apolo. aduersus gentes cap 8. *Erubescat error vester, qui ne animalium quidem sanguinem in pabulis habemus: qui propterea quoque suffocatis & sanguine abstinemus, ne quo sanguine maculemur, vel intra viscera sepulto. Denique inter tentamenta quoque Christianorum botulos etiam cruore distentos admouetis: certissimi scilicet illicitum esse penes illos, per quod exorbitare eos vultis.* Recentius Concilium Aurelianense secundum anno 536. habitum iubet ab Ecclesiæ cœtibus arceri, *qui bestiarum morsibus extincto, vel quolibet morbo aut casu suffocato, vescuntur.* Ducentis deinde exactis annis Gregorius tertius inter Canones pœnitentiales cap. 10. reposuit, *vt qui morticina comederit nesciens 20. dies pœniteat: sciens, 40. & qui comederit vel biberit sordidatum à cane vel à murice 50. psalmos cantet: secularis tres dies pœniteat. Qui postea nouerit quod talem potum biberit, psalterium cantet: secularis tres dies pœniteat.* Vormatiensis etiam Synodus ante 800. annos celebrata ca. 64. & 65. cuiuscumque *suffocati carnem abiiciendam præcipit.* Nec ita diu est vt annotat Pamelius in locum Tertulliani relatum, quod Christiani vescuntur suffocato, & morticina carne. Nam Beda presbyter, & Rabanus in Pœnitentiario, sed & quotquot de hac re supra quadringentos annos scripserunt, (vt videre licet tum in Halitgarij Pœnitentiali Menardi notis in Gregorium adiuncto, tum in Canonibus Pœnitentialibus Augustini Tarracon.) certum pœnitentiæ tempus præscribunt huius Apostolicæ sanctionis transgressori. Orientalium autem sedulum & religiosum legis huius cultum referre, omnino superfluum est: neque etenim pisces nisi sanguine illorum diligenter abluto coquere audent: & ad hanc, aiunt, prouocantur obseruantiam Canone Apostolico 63. Gangrensis Concilij secundo, & Leonis Philosophi Imperatoris edicto: qui additis etiam publicationis bonorum, verberum, & exilij pœnis in eos qui vænum exponant, aut emere attentent quæ à Deo vetantur, etiam ipse prohibuit: hæc propterea Origenes lib. 8. contra Celsum *Dæmonum cibos*, vt illis quondam offerri solitos vocat: quamuis non hac causa ab illis abstinere, se Græci astrictos censeant, sed vt quod terræ est, terræ reddant, & sanguinem animalis è terra natum, vice repensa mercedis, terræ refundant. Ab hac tamen consuetudine religiosius obseruanda iam olim quosdam Latinos deflexisse ostendit Augustinus lib. 32. contra Faustum cap. 13. *Et si hoc tunc, ait, Apostoli præceperant vt animalium sanguine abstinerent Christiani, ne grafocatis*

carnibus vescerentur: elegisse mihi videntur pro tempore rem facilem, & nequaquam obseruantibus onerosam, in qua cum Israelitis etiam Gentes propter angularem illum lapidem duos parietes in se condentem, aliquid communiter obseruarent: simul & admonerentur in ipsa arca Noe quando Deus hoc iussit, Ecclesiam omnium Gentium fuisse præfiguratā: cuius facti prophetia iam Gentibus ad fidem accedentibus incipiebat impleri. Tum sancto vero illo tempore quo duo illi, vnus ex circumcisione, alter ex præputio venientes, quamuis in angulari lapide concordarent, tamen suis quibusdam proprietatibus distinctius eminebant. At vbi Ecclesia Gentium talis effecta est vt in ea nullus Israelita carnalis appareat, quis iam Christianus obseruat, vt turdos vel minutiores auiculas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est? aut leporem non edat, si manu à ceruice percussus, nullo cruento vulnere occisus est? & qui forte pauci adhuc contingere ista formidant, à cæteris irridentur. Timorem præterea legalem cunctū, ante octingentos annos Nicolaum primum sustulisse docet eius epist. ad consulta Bulgarorum cap. 43. quamuis Genebrardi Chronologia ad annum vsque 1114. sanguine & suffocato vulgo abstinuisse Occidentales. enarret. *Historici namque*, inquit, *scribunt tempore Callisti Pontificis, Pomeranis tum ad fidem conuersis iniunctum ne quid immundum comederent, non morticinum, non suffocatum, non sanguinem animalium, &c.*

2 ὧν τὴν βρῶσιν ἀπηγόρευσεν ὁ νόμος.] Non Mosaicæ sed Ecclesiasticæ legis studio, ab immundis degustandis sibi cauent Orientales, quibus etiam olim Canon septimus Ancyranus ne propriis licitisque cibis in Gentilium festis vescerentur, præcepetat, περὶ τῶν συνεστιαθέντων ἐν ἑορτῇ ἐθνικῇ, ἐν τόπῳ ἀφωρισμένῳ τοῖς ἐθνικοῖς ἴδια βρώματα ἐπιφερομένων καὶ φαγόντων, ἔδοξε, διετίαν ὑποπεσόντας δεχθῆναι. *De iis qui in festo ethnico, in loco Gentilibus deputato, conuiuati sunt, & proprios cibos attulerunt & comederunt: visum est, vt cum biennio substrati pœnitentiam egerint, esse recipiendos.* Proindeque a Iudaico ritu obseruando, dum Ecclesiæ obseruant traditiones, longe alienos se præstant: quicquid in aduersum garriat, & illo imputet Catumsyritus, qui vt Euchologij Cryptoferratensis, quo primum vsus est Bessarion, & vltimo Arcudius, fidem minuat, Iudaicum illud infami verbo vocare non veretur: atque in vniuersam Græcorum gentem vt Iudaizantem, ipse Italo-Græcus, quasi sententia è tribunali lata, deblaterat. De præcepto tamen abstinentiæ à suffocatis & sanguine plurima literis Pontificus aduersa scripsit Altisiodorensis lib. 4. titulo 8.

ORATIO IN TVRPES COGITATIONES.

DOminator Domine Deus meus, in cuius manibus sortes meæ, suscipe me secundum misericordiam tuam: & me, in iniquitatibus meis perire, vel carnis aduersus spiritum concupiscentias voluntatem sequi ne permittas. Creatura tua sum ego: opus manuum tuarum ne despicias. Ne auertaris à me, miserere; neque ad nihilum redigas me: ne abijcias me quia infirmus sum, & ad te confugi protectorem meum Deum. Sana animam meam quia peccaui tibi. Saluum me fac propter misericordiam tuam: quia in te proiectus sum à iuuentute mea. Erubescant qui me actibus inhonestis, cogitationibus indecoris, noxiis imaginibus à te separare moliuntur. Sordes omnes & malitiæ excessum à me amoue: quia tu solus sanctus, tu solus fortis, solus immortalis; solus virtute incomprehensa præditus: & per te aduersum diabolum & eius exercitum virtus & robur conceditur. Quia conuenit tibi omnis gloria, virtus, & adoratio, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΑΙΣΧΡΩΝ ΛΟΓΙΣΜΩΝ.

ΔΈσποτα κύριε ὁ θεός μου, ἐν ᾧ χερσὶν οἱ κλῆροί μου, ἀντιλαβοῦ μου κατὰ τὸ ἔλεός σου, καὶ μὴ ἐάσῃς με συναπολέσθαι ταῖς ἀνομίαις μου, μηδὲ τῷ θελήματι ἐπακολουθῆσαι τῆς ἐπιθυμούσης σαρκὸς κατὰ τοῦ πνεύματος. πλάσμα σόν εἰμι, μὴ παρίδῃς ἔργον χειρῶν σου· μὴ ἀποστραφῇς, οἰκτείρησον· ἀλλὰ μὴ ἐξουδενώσῃς, μηδὲ ὑπερίδῃς με κύριε, ὅτι ἀσθενής εἰμι· ὅτι πρὸς σὲ κατέφυγον τὸν σκεπαστήν μου θεόν. ἴασαι τὴν ψυχήν μου, ὅτι ἥμαρτόν σοι. σῶσόν με ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου· ὅτι ἐπὶ σὲ ἐπερρίφην ἐκ νεότητός μου· αἰσχυνθήτωσαν οἱ ζητοῦντές με ἐξῶσαι ἀπό σου, διὰ πράξεων ἀσέμνων, διὰ λογισμῶν ἀπρεπῶν, δι' ἐνθυμήσεων ἀσυμφόρων. ἀπέλασον ἀπ' ἐμοῦ πᾶσαν ῥυπαρίαν, κακίας περίσσευμα. ὅτι σὺ εἶ μόνος ἅγιος, μόνος ἰσχυρὸς, μόνος ἀθάνατος, κατὰ πάντα ἔχων τὴν δυναστείαν ἀνείκαστον· καὶ διά σου δίδοται πᾶσι τὸ κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς ἰσχύς. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΜΕΤΑΝΟΟΥΝΤΩΝ.

a

b Ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ διὰ τοῦ προφήτου σου Νάθαν μετανοήσαντι τῷ Δαβὶδ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις πλημμελήμασιν ἄφεσιν δωρησάμενος, καὶ τοῦ Μανασσῆ τὴν ἐπὶ μετανοίᾳ προσευχὴν δεξάμενος, αὐτὸς καὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, μετανοοῦντα ἐφ' οἷς ἔπραξε πλημμελήμασι πρόσδεξαι τῇ συνήθει σου φιλανθρωπίᾳ, παρορῶν πάντα τὰ αὐτῷ πεπραγμένα· ὁ ἀφιεὶς ἀδικίας καὶ ὑπερβαίνων ἀνομίας. σὺ γὰρ εἶπας κύριε, οὐ θελήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι, καὶ ζῆν αὐτόν. καὶ ὡς ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ἀφιέναι τὰ ἁμαρτήματα· ἐπεὶ ὡς ἡ μεγαλωσύνη σου ἀνείκαστος, καὶ τὸ ἔλεός σου ἀμέτρητον. εἰ γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃς, τίς ὑποστήσεται; Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς τῶν μετανοούντων, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ἑτέρα εὐχή.

ΚΥριε Ἰησοῦ Χριστὲ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ποιμὴν καὶ ἀμνὲ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ τὸ δάνειον χαρισάμενος τοῖς δυσὶ χρεωφειλέταις, καὶ τῇ ἁμαρτωλῷ δοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· αὐτὸς δέσποτα, ἄνες, ἄφες, συγχώρησον τὰς ἁμαρτίας, τὰς ἀνομίας, τὰ πλημμελήματα, τὰ ἑκούσια καὶ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοίᾳ, τὰ ἐν παραβάσει καὶ παρακοῇ γενόμενα παρὰ τῶν δούλων σου τούτων· καὶ εἴ τι ὡς ἄνθρωποι σάρκα φοροῦντες, καὶ τὸν κόσμον οἰκοῦντες, ἐκ τοῦ διαβόλου ἐπλανήθησαν, εἴτε ἐν λόγῳ, εἴτε ἐν ἔργῳ, εἴτε ἐν γνώσει, εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ, εἴτε λόγον ἱερέως κατεπάτησαν, ἢ ὑπὸ κατάραν ἱερέως ἐγένοντο, εἴτε τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι ὑπέπεσαν, ἢ ὅρκῳ ὑπηνέχθησαν, αὐτὸς ὡς ἀγαθὸς καὶ ἀμνησίκακος δεσπότης τούτους τοὺς δούλους σου λόγῳ λυθῆναι εὐδόκησον, συγχωρῶν αὐτοῖς καὶ τὸ ἴδιον ἀνάθεμα καὶ τὸν ὅρκον κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος. ναὶ δέσποτα φιλάνθρωπε κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων τῆς σῆς ἀγαθότητος ὑπὲρ τῶν δούλων σου τούτων, καὶ πάριδε ὡς πολυέλεος τὰ πταίσματα αὐτῶν ἅπαντα. ἀπάλλαξον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου κολάσεως. σὺ γὰρ εἶπας δέσποτα, ὅσα ἂν δή-

ORATIO SVPER POENITENTES.

DEus Saluator noster, qui per Nathan prophetam Dauidi de propriis peccatis pœnitentiam agenti concessisti indulgentiam, & item Manasse orationem in pœnitentia exaudiuisti: ipse & seruum tuum N. de his quæ perpetrauit peccatis pœnitentiam agentem solita tibi humanitate suscipe; ne respicias ad ea quæ egit, tu qui iniustitias dimittis, & præteris iniquitates. Tu enim dixisti Domine, Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, & vt septuagies septies remitterentur peccata: quoniam sicut incomprehensa est magnitudo tua, ita & misericordia sine termino: iniquitates obseruaueris, quis sustinebit? Quia tu es pœnitentium Deus, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Alia Oratio.

DOmine Iesu Christe, fili Dei viui, pastor & agnus qui tollis peccatum mundi, qui duobus debitoribus mutuo datum donasti, & peccatrici adhærenti eius indulgentiam largitus es: ipse Domine, relaxa, remitte, condona peccata, iniquitates, delicta sponte & non libere, scienter vel ignoranter, ex transgressione vel inobedientia, à seruis tuis istis commissa: & si vt homines carnis infirmitate circumdati & mundi incolæ à diabolo, siue in verbo, siue in opere, siue ex scientia, aut ignorantia decepti sunt, aut Sacerdotis verbum spreuerunt, aut eiusdem maledictioni subiecti sunt, aut in propriam suam execrationem inciderunt, vel iuiurando se astrinxerunt: ipse vt bonus & malorum immemor Dominus verbo absolui consentias, relaxato eorum anathemate vel iuiurando, secundum magnam misericordiam tuam. Ita fiat benigne Domine, exaudi nos, clementiam tuam pro famulis tuis deprecantes; & vt misericors valde cunctis eorum peccatis ne attendas. Ab æterna damnatione illos libera. Tu enim dixisti: Domine, Quæcumque ligaueritis

ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis. Quia tu ſolus es abſque peccato, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & ſancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

σητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Ὅτι σὺ εἶ μόνος ἀναμάρτητος, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἐπὶ μετανοούντων.] Allatianum MS. legit, ἐπὶ ἐξομολογουμένων.

b Ὁ Θεὸς ὁ σωτήρ.] Addunt Cryptoferr. Beſſarionis & Barberinum S. Marci ſequentem Orationem.

Super confeſſos.

DOmine Deus noſter, qui Petro, & meretrici per lachrymas peccatorum remiſſionem largitus es, & publicanum propria fatentem ſcelera iuſtum reddidiſti: confeſſionem ſerui tui N. ſuſcipe: & ſi in aliquo facinore ſpontaneo vel inuoluntario, verbo, opere, vel cogitatione deliquit, vt bonus & miſericors Deus remitte. Quia tu condonandi peccata poteſtate polles: & tibi gloriam referimus, cum principij experte tuo Patre, & cum bono & viuifico Spiritu: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Ἐπὶ ἐξομολογουμένων.

ΚΥριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ Πέτρῳ, καὶ τῇ πόρνῃ διὰ δακρύων, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν δωρησάμενος, καὶ τὸν τελώνην τὰ ἴδια ἐπιγνόντα πταίσματα δικαιώσας, πρόσδεξαι τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ δούλου σου, καὶ εἴ τι ἐπλημμέλησεν ἑκούσιον ἢ ἀκούσιον ἁμάρτημα, ἐν λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς συγχώρησον· σὺ γὰρ μόνος ἐξουσίαν ἔχων ἀφιέναι ἁμαρτίας· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ, καὶ τῷ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Addit Allatianum.

Aliera Oratio.

DEus qui propter nos homo effectus eſt, & totius mundi peccata tollit, ipſe ſuauiſſima ſua benignitate, cuncta hæc excipiet (*ſeu* ſuſcipiat) quæ coram indignitate mea enarraſti, frater, condonans tibi omnia, & in præſenti ſæculo, pariter ac in futuro: & indemnatum coram tribunali ſuo te aſtare concedet, qui vult omnes homines ſaluari, & omnium ſalutem moderatur: qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum.

Εὐχὴ ἑτέρα.

Ὁ Θεὸς ὁ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας, καὶ πάντας τοῦ κόσμου τὰς ἁμαρτίας βαστάζων, αὐτὸς τῇ πανάγαθῷ αὐτοῦ χρηστότητι καὶ ταῦτα πάντα ἀναδέξηται (in vetuſto edito Thuanæ bibliothecæ legitur προσδέξαιτο;) ἅπερ ἐνώπιον αὐτοῦ τῇ ἐμῇ ἐξεῖπες ἀναξιότητι, ἀδελφέ, συγχωρῶν σοι πάντα, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ἀκατάκριτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος αὐτοῦ παραστῆναι καταξιώσῃ, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ νέμων ἁπάντων τὴν σωτηρίαν· ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Subiungunt vetusti codices Thuani.

Εὐχὴ συγχωρητικὴ ἐπὶ ἐξομολογουμένων.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ Θεὸς, ὁ συγχωρήσας διὰ Νάθαν τοῦ προφήτου Δαβὶδ τὰ ἴδια ὁμολογήσαντι ἁμαρτήματα, καὶ Πέτρῳ τὴν ἄρνησιν πικρῶς κλαύσαντι, καὶ πόρνῃ δακρυούσῃ ἐπὶ τοὺς ἀχράντους αὐτοῦ πόδας, καὶ τελώνῃ, καὶ ἀσώτῳ· καὶ ὁ εἰπών· ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις· καὶ, ἐὰν ἐξομολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος ἵνα ἀφήσῃ ἡμῖν αὐτὰς, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς συγχωρήσαι σοι, πάντα ὅσα νῦν ἐνώπιον αὐτοῦ τῇ ἐμῇ ἐλαχιστότητι ὡμολόγησας, καὶ ὧν ἐπελάθου· ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ ἀκατάκριτόν σε ἐμπροσθεν αὐτοῦ παραστῆναι καταξιώσῃ· ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ Χρυσοστόμου.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ συγχωρήσας διὰ Νάθαν τοῦ προφήτου τῷ μετανοήσαντι Δαβὶδ τὰ πλημμελήματα αὐτοῦ ἃ εἰργάσατο, καὶ εἰπὼν αὐτῷ· καὶ ὁ κύριος ἀφεῖλε τὸ ἁμάρτημά σου, διὰ τὸ εἰπεῖν· ἡμάρτηκα τῷ κυρίῳ· ὁ καὶ Πέτρῳ τὴν ἄρνησιν κλαύσαντι πικρῶς, καὶ ἐξομολογουμένῳ συμπαθήσας, καὶ προσδεξάμενος τὰ αὐτοῦ δάκρυα. ὁ καὶ τὴν πόρνην δακρύσασαν θερμῶς, καὶ καταβρέξασαν τοὺς ἀχράντους σου πόδας, καὶ ταῖς θριξὶν αὐτῆς ἐκμάξασαν προσδεξάμενος, καὶ εἰπὼν αὐτῇ· γύναι ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι. ὁ τὸν Μανασσῆν μετανοήσαντα ἐν Βαβυλῶνι, καὶ ἐν χαλκῷ ζῳδίῳ ἐξομολογούμενόν σοι, ἐν τῇ Σιὼν πάλιν βασιλέα καταστήσας, ὁ τὸν ἄσωτον καταδαπανήσαντα πᾶσαν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν μετὰ πορνῶν, καὶ δίκην ἐσθίειν χοίρων δίκην τὸ λοιπὸν, ἐπιστρέφοντα καλῶς ὑπεδέξω. θύσας τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, καὶ καταφιλήσας αὐτὸν δακτυλίδιον τῇ χειρὶ ἐπιβαλών. ὁ τοῦ τελώνου τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν ταπείνωσιν, ὑπὲρ τοῦ μεγαλαύχου Φαρισαίου ἀποδεξάμενος, καὶ δικαιώσας ῥήματι· ὁ καὶ τοῦ λῃστοῦ μετάνοιαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δεξάμενος, ὁ εἰπών· ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα ὑμῶν ἀμφοτέρωθεν. καὶ ὡς ἐκάλεσας, πιστὸς ὑπάρχεις

Oratio condonatoria super confessos.

Dominum precemur.

DEus, qui per Nathan, Prophetæ Dauid propria peccata confesso, & Petro negationem lugenti, meretrici quoque ad immaculatos pedes tuos lachrymanti, & publicano & prodigo pepercisti: qui dixisti Confitemini alterutrum &, si confiteamur peccata nostra fidelis est & iustus vt omnia nobis dimittat, & ab omni peccato nos mundet. Ipse Saluator noster & Dominus Iesus Christus remittat tibi omnia, quæ nunc coram mea tenuitate confessus es, & quorum memoriam non tenes, in præsenti & in futuro: & indemnatum coram se adstare te iubeat, qui est benedictus in sæcula. Amen.

Altera oratio Chrysostomi.

Dominum precemur.

DOminator Domine Iesu Christe, Deus noster, qui per Prophetam Nathan Deiparenti Dauidi peccata quæ perpetrauerat, pepercisti, & ipsi dixisti: Dominus quoque abstulit peccatum tuum; eo quod dixisset: Peccaui Domino: qui Petro negationem amare flenti, & confesso condonasti, eiusque lachrymas acceptas habuisti: qui & meretricem feruide lugentem, pedesque tuos immaculatos rigantem, & capillis eos tergentem suscepisti, eique dixisti: mulier remittuntur tibi peccata tua: qui & Manassen in Babylone pœnitentem, & in æreo animali tibi confitentem rursum in regem in Sion constituisti qui & prodigum cum meretricibus omnem suam substantiam dilapidantem, & more porcorum deinceps siliquis pastum, ad te reuersum benigne amplexus es, & mactato vitulo saginato annuloq; in manum eius immisso exosculatus es; qui publicani pœnitentiam & humilitatem præ superbo Pharisæo laudasti iustificatumque declarasti: qui & in cruce latronis pœnitentiam suscepisti, qui dixisti: Confitemini alterutrum peccata vestra: sicut vocasti, ita fidelis

& iustus existis vt dimittas nobis omnia, & ab omni inquinamento carnis & spiritus nos emundes. Tu optime & valde misericors Domine, cuncta quæ filius meus spiritualis N. contrito corde, coram te, tenuitati meæ confessus est, in præsenti & in futuro sæculo condona: & indemnatum coram te adstare concede: qui es benedictus in sæcula Amen.

καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφήσῃς ἡμῖν πάντα, καὶ καθαρίσῃς ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος. σὺ κύριε πάναγαθε καὶ πολυέλεε, συγχώρησον πάντα ὅσα ἐνώπιόν σου τῇ ἐμῇ ἐλαχιστότητι ἐξωμολογήσατο μετὰ συντετριμμένης καρδίας ὁ πνευματικός μου τέκνον, ὁ δεῖνα, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ἀνεύθυνον αὐτὸν ἐμπροσθεν σου παραστῆναι καταξίωσον· ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

IN ORATIONES SVPER POENITENTES, Notæ.

Ἐπὶ τῶν μετανοούντων.] Non improbatum Sacramenti cuiusque conferendi vsum Ecclesiam Orientalem hucusque tenuisse agnouit, Ecclesia Romana. In Concilio siquidem Florentino, in quo leuiorum rituum momenta rationesq; à Græcis expopolcit, nullum de Sacramentis, nisi de coniugum non succidenda societate, cum eis examen constituere proposuit. quasi Sacramenti cuiuscumque ab eis administrati normam, formam, sententiamque, approbatam censeret ac ratam: vnde licet Armenios, de illorum partibus, materia videlicet & forma, & aliis ad singula quæque spectantibus, voluerit ample esse instructos, Græcos tamen de huiusmodi nihil monitos prius abire permiserat: vt quæ circa illa, nihil ab eis desiderandum aut castigandum, iudicasset. Theologo nihilominus cuius duas hasce Orationes ἐπὶ τῶν μετανοούντων, Sacramento Pœnitentiæ conferendo, à Græcis legi solitas diligentius attendenti, dubium confestim se obiicit, an aliquid circa Sacramentum hocce valeant aut efficiant, cum nulla in eis verborum series prima fronte deprehendatur, quæ veram absolutionis formam in se includere, possit existimari. Atque equidem, si ex Ecclesiastica historia, ritualibus antiquis, traditione, aut aliis non excipiendis testimoniis coniicere licet, antiquam in Ecclesia Latina, Pœnitentiæ Sacramenti siue absolutionis formam deprecatiuis verbis compositam fuisse; eamque indicatiuam & iudicatiuam, vt ita loquar, qua nunc vtimur, *absoluo te à peccatis tuis*, quatuor circiter sæculorum ætatem forsan non superare, nec vllatenus in Sacramentariis reperiri, aut ab antiquioribus Scriptoribus referri, proindeque recentius, æquo tamen rationum pondere motam Ecclesiam, illam vt communem & ab omnibus recipiendam induxisse; plures iam sunt qui liberrime asserunt, tenaciter propugnant, clare docent, & fœliciter scribunt. Et certe forma huius Sacramenti etsi deprecatiua, non excludit, imo continet actionem ministri, sicque ad indicatiuam potest reduci: quemadmodum & indicatiua Dei misericordiam pœnitenti necessariam expostulat implicitè. Qui ergo dicit: ἄνες, ἄφες, συγχώρησον: *dimitte, relaxa, condona*, subintelligit, *per me*: item τὸν δοῦλον σου τῷ λόγῳ εὐδοκήσας, *complacens tibi hunc seruum tuum verbo* (supple meo) *solui*: ita vt in prædictis orationibus iudiciaria quoque potestas, exerceri ab Sacerdote super pœnitente orante satis significatur: maxime Christi verbis in eadem secunda oratione citatis. σὺ γὰρ εἶπας ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὰ ἑξῆς. *Tu enim dixisti, Domine, quæcumque solueritis super terram*, &c. quibus agnoscitur potestatem remittendi peccata fuisse Sacerdotibus à Deo concessam. & quam ij, si orationibus, actione, & ceremoniis impositis exercent. Cæterum vt præfatæ sese habeant, ipsos etiam Græcos in absolutione pœnitentium vti forma aliqua absoluta & indicatiua ex ipsis Christi verbis ὅσα ἂν λύσητε *soluerits*, &c. velut proprio & paterno sermone etiam compertum habeo. Sum etenim exemplo expertus quondam, videlicet Sacerdotes Latinos timenda potius & scrupulosa conscientia, quam sincere & tuto scientiæ lumine ductos, pœnitentes ad se ex Ecclesia Græca pro Exomologesi more Christiano accedentes in magnas coniecisse angustias, dum peccata Græcis Sacerdotibus patefacta quasi his solis orationibus, de quibus supra, minus remissa, iterũ pro venia impetranda sibi detegi, & clauibus subdi præciperent; vnde grauia iam parata erant enasci scandala, quasi nullum foret apud Græcos pœnitentiæ Sacramentum, & incondonata remanerent peccata: nisi aliorum, qui de Græcorum ritibus, & traditionibus optime erant instituti monitis & industria, sopita penitus fuisset & extincta: cum publice assertum est Græcos in vniuersum absolutionis formam Latinæ consentientem, nec respuere, nec omittere: sicut ergo Latini quarto ab hinc sæculo in antiquioribus ritualibus indicatiuam Sacramenti pœnitentiæ formam, his verbis, *Absoluo te a peccatis tuis*, conceptam nequeunt ostendere, quæ tamen successiua traditionis serie ab antiquis P P. accepisse profitentur: parem eadem ratione, scriptis nullibi commendatam, per manus tamen à pristinis sæculis ad hæc vsque tempora deductam πνευματικοὶ *Confessores*, eiusdem Sacramenti formam habere potuerunt, qua, nimirum occasione à Pœnitentis verbis accepta, communiter vti consueuerunt. Forma autem est huiusmodi, ἔχω σε συγκεχωρημένον: *Habeo te condonatum*: Pœnitens si quidem omnis cum peccatis enumeratis, & cordis contritione manifestata, veniam a Deo, & à spirituali patre rogare soleat, his vulgaribus suæ linguæ verbis: παρακαλῶ τὰ μοῦ συγχώρεσι, *precor vt veniam mihi eroges*, si petitioni annuat, & peccatorem indulgentia dignum putet, ad mentem rogantis lauda-

tum illud, ἐγώ σε συγκεχωρημένον, *Habeo te venia donatum*, aut vernacule, ὡς εἶναι συγκεχωρημένος, *sis condonatus*, respondet [illegible] Quæ verba Latinorum respondere formæ, & eadem virtute pollere, [illegible] Arcudius lib. 4 cap. [illegible] præter. cuius expositionem, hoc solum superest addendum: illud, *habeo te venia donatum*, aut *condonatum*, esse idem penitus ac, [illegible], *reddo te venia donatum*, aut *condonatum*, quod absolute est venia donare & condonare. mutua est enim activorum & passivorum consequentium est correlatio, nec nisi venia donans, alium venia donatum constituere potest: condonare autem peccatum, est illud absoluere vt D. Thomas ait in Opusculo 22. condonatum igitur aliquem habere aut facere vere est illum a peccatis absoluere: vel quod in idem recidit condonatum aliquem habere, est idem quod mente illum condonatum tenere, cum non nisi eius qui loquitur ministerio contingat esse condonatum, in Orationibus namque aliis iam iam referendi potestatem dimittendi peccata, a Deo se accepisse profitentur Græci: consequitur eius sermone & loquela, quæ est hæc ἐγώ σε συγκεχωρημένον, Pœnitentem vere constitui condonatum, vt iuxta sensum suum, sermo hic operetur: atque ita etiam apud Græcos comprobe[illegible] Sacramenti formam efficere quod significat: quæ si imperatiue, ὡς εἶναι συγκεχωρημένος *sis condonatus*, proferatur, virtutis eius nihil excidit. Nam & absoluta loquutio omnis, in imperatiua fundari potest sicut in hac, *Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo*, &c. alia huiusmodi fundatur. *Do tibi potestatem offerendi Deo sacrificium*, &c. & iterum in hac: *baptizetur seruus Christi*, &c.

a D. Thoma aliorum relationem [illegible], Græcis imperatiua alia, *ego te [illegible]*, &c. Atque ita cum verba: *sis condonatus à me*, interiorem condonandi actionem importent eius demque [illegible] inferent; idemque erit, ac *ego tibi condono*. Gaudent autem Græci passiuis potius quam actiuis loquutionibus Sacramentorum vim exponere: [illegible] minister eorum authoritatis, quidquam circa illa [illegible] in illis verbis, ἐγώ σε excellentiæ nonnihil [illegible], illis Episcopus veretur vti. & quo dignitate [illegible] est, humilius de se in confitendo Sacramento sentit & ait, ἡ μετριότης μου ἔχει σε συγκεχωρημένον. *Humilitas mea habet te condonatum*: Archiepiscopo aut Patriarchæ, sufficit dicere, ἡ μετριότης μου ἔχει σε συγκεχωρημένον. *Mediocritas mea habet te condonatum*. Selectos autem & non obuios quosuis licet confessionibus excipiendis exponant Græci, fieri tamen potest vt literarum defectu vt plurimum in hoc Sacramento conferendo aberraret minister, & vsu vel casu potius quam doctrinæ lumine excultus, veram administrandi Sacramenti [illegible] regulam [illegible]. Hinc illa vox Arcudii post longam de toleranti Græcis in huius Sacramenti dispensatione [illegible]nem. *Est Deus Opt. Max. [illegible] in [illegible]: & [illegible] inter omnia opera [illegible]* Ne tamen ignorantiæ & rusticitatis [illegible] Sacerdotum dilectis [illegible] Orientales Ecclesia Romana de omnibus sollicita salutem [illegible] suam Pœnitentiæ Sacramenti formam typis consignatam, à quibusdam iam receptam ad eos transmittere, & distribuere curauit.

Εὐχὴ εἰς ἄνθρωπον ἐξομολογούμενον, ἥτις λέγεται παρὰ τοῦ πνευματικοῦ πατρός.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας τῶν δούλων σου, ὁ ἐλεήμων καὶ μακρόθυμος, ὁ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις τε καὶ ἡμετέραις κακίαις, ὁ εἰπὼν διὰ Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου· ὅτι οὐ θελήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν· αὐτὸς φιλάνθρωπε, καὶ ἀνεξίκακε κύριε δέσποτα, παρακλήθητι καὶ νῦν ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, ὁ, καὶ παράσχου αὐτῷ τρόπον μετανοίας, συγχώρησιν ἁμαρτιῶν· συγχώρησον αὐτῷ δι' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου δούλου σου πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον. σὺ γὰρ εἶπας δέσποτα τοῖς θείοις σου καὶ ἱεροῖς μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις, λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε κεκράτηνται· καὶ ὅσα ἂν δήσητε καὶ λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα καὶ λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. αὐτὸς οὖν δέσποτα, συγχώρησον καὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ἐπὶ τοῖς ἰδίοις οἷς ἔπραξε πλημμελήμασι δι' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου καὶ ἀχρείου, καὶ διαλλάγηθι, καὶ ἕνωσον αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ· μεθ' οὗ σοι δόξα πρέπει, κράτος, μεγαλοπρέπεια· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Oratio in hominem peccata confessum, quæ quidem a patre spirituali recitanda est.

Dominum precemur.

Domine Deus salutis seruorum tuorum, misericors & longanimis, qui super peccatis & malitiis nostris pœnitentiam agis: qui per Ezechielem Prophetam dixisti, Quia non voluntate volo mortem peccatoris quantum vt conuertatur, & viuat ipse. Ipse humane & malorum tolerator Domine Dominator, exorare nunc quoq; super seruum tuum N. & modum pœnitentiæ, peccatorumque veniam illi concede; condonans illi per me indignum famulum tuum omne delictum spontaneum pariter ac inuoluntarium. Tu enim dixisti Domine diuinis & sanctis Discipulis tuis & Apostolis: Accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata remittuntur eis: quorum retinueritis retenta sunt. Et, quæcumque ligaueritis & solueritis super terram, erunt ligata & soluta in cœlis. Ipse igitur Domine, remitte seruo tuo N. per me indignum & abiectum propria quæ commisit delicta, & reconciliare. & sanctæ Ecclesiæ tuæ illum aggrega, &c. Cum quo conuenit tibi gloria, potestas, magnificentia: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Altera Oratio compendiosa.

Dominum precemur.

DOminus noster Iesus Christus, & Deus, qui hoc mandatum ligandi atque soluendi peccata hominum diuinis & sacris suis Discipulis & Apostolis tradidit: ipse de excelso prætereat omnia peccata & omnes iniquitates tuas. Ego vero indignus eius seruus, ab ipsis idem faciendi occasiones & causas nactus: Absoluo te ab omni excommunicatione in quantum possum, & valeo, & tu indiges. Insuper ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis quæcumque coram Deo, & mea indignitate confessus es. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Ἑτέρα εὐχὴ συντομωτέρα.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ θεὸς ὁ τὴν ἐντολὴν ταύτην ἐκδεδωκὼς τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις τοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν τὰς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας. αὐτὸς ἐξ ὕψους παρίδοι σου πάσας τὰς ἁμαρτίας, καὶ τὰ πλημμελήματά σου. ἐγὼ δὲ ἀνάξιος αὐτοῦ δοῦλος ἐξ ἐκείνων λαβὼν τὰς ἀφορμὰς τὸ αὐτὸ ποιεῖν· ἀπολύω σε ἀπὸ παντὸς ἀφορισμοῦ καθ' ὅσον δύναμαι, καὶ αἰτεῖς, καὶ σὺ χρείαν ἔχεις. ἔτι ἀπολύω σε ἀπὸ πασῶν ἁμαρτιῶν σου ὅσα ἐξωμολογήσω ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος. εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀμήν.

Alia Confessionis Oratio.

Deus iustus, qui propter nos carnem assumpsit, & vniuersi orbis peccatum tollit: ipse suauissima sua benignitate volens, expectans, & dispensans omnibus salutem, hæc quoque, Frater, delicta tua deleat, quæcumque meæ indignitati reuelasti. Ego vero condono tibi omnia peccata tua. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Ἑτέρα τῆς ἐξομολογήσεως.

Ὁ θεὸς ὁ δίκαιος, ὁ δι' ἡμᾶς σάρκα φορέσας, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν βαστάσας, αὐτὸς ὁ τῇ πανυπεράγαθῳ αὐτοῦ χρηστότητι θέλων, καὶ μένων, καὶ νέμων πᾶσι τὴν σωτηρίαν, καὶ ταῦτα ἀδελφὲ, ἀφανίσαι σου τὰ πλημμελήματα ὅσα τῇ ἐμῇ ἔδειξας ἀναξιότητι. ἐγὼ δὲ συγχωρῶ σοι πάσας τὰς ἁμαρτίας σου. εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀμήν.

His orationibus vtuntur Calabri Apuli & Siculi Græci; Venetis namque subiecti, mentem & sensum Constantinopolitani Patriarchæ studiosius sequuntur: acceptauerunt quoque illas Orientales nonnulli, & vt in vsum actas memini quondam mihi ab ipsis ostensas, transcriptas vero & quasi laudatas & receptas a quibusdam cum plerisque sui ritus orationibus recenter ad me misit, multa mihi necessitudine coniunctus Georgius Corefius Ecclesiæ CP. Theologus.

At cum plerique crassam Orientalium Sacerdotum inscitia mirati, an simplex rudisque plebs sub Exomologesi peccata denudet, & verum speciei numerique diuersitatem agnoscat, à me exquisierint: paucis monendum arbitror, Græcos, raros πνευματικοὺς *Patres spirituales* è Monasteriis maxime selectos (Laicos enim Sacerdotes, quamuis erronee, non ita confidenter conueniunt prout subindicat Balsamonis Responsum 19.) ad hoc onus admissos, literisque ἐπιτιμίοις institutos exponere. Illi sedentes, pœnitentes pariter sedentes (pro antiquo Latinorum more, apud Alcuinum de diu. off. vbi de capite ieiunii) pro Exomologesi audiunt: si leues & venia dignas pœnitentis culpas deprehenderint, nullam adhibent absolutionem, sed de pio deuotoque quodam opere exercendo monitum, amice remittunt: si lethifera, quæ θανάσιμα dicunt crimina detegunt, illa in Nomocanone iuxta se posito examinant, censurarumque distinctioni, prout legunt, cuncta subijciunt & tandem pœnitenti bene precantur, his atque alijs Orationibus, aut in remedium præteriti delicti, vel in cautelam futuri compositis: de quibus alia nonnulla Iuris Græcor. pagina 397. reperie. Peccata tandem cuncta κανονίζουσι, id est, ad Canonum rigorem examinata pœnis in eis perlectis castigant & emendant, prometeaque pœnitentiam impositam vt Canonibus præscriptam solent ipsi κανόνα vocitare. Ea autem est ξηροφαγία *ab obsonio quocumque clee piscium carnium & à vino abstinentia*, γονυκλισίαι siue μετάνοιαι ferme absque numero, his verbis adiunctis κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ υἱὲ καὶ λόγε τοῦ ἀθανάτου θεοῦ τοῦ ζῶντος, διὰ τῆς θεοτόκου, ἱλέωσαί με τὸν ἁμαρτωλόν. τεσσαρακοντάλειτουργα *missa per 40. dies celebranda*, diuitibus εὐχέλαιον velut extreme & spiritualiter infirmis, ex ignorantiæ abusu, preces psalteria literis edoctis, indicuntur. Publica vero pœnitentia nulli licet amplius imponatur (relaxato nimirum apud eos antiquo Canonum rigore à Nectario & deinceps Ioannis ieiunatoris mitissimi in delinquentes animi tempore, & leuioribus pœnis compensato) aliquos tamen Confessione expiatos a sacra Communione, per annum vel plures, quandoque arcent. Hi non ita plene reconciliati priuationem Eucharistiæ panis Eulogici, Communionis vices agentis vere tunc ἀντιδώρου sumptione solantur: & sanguinis Dominici sumendi loco, aquam in Theophanis benedictam, Diacono eam μετὰ λαβίδος porrigente, Communionis diebus Paschatis, scilicet, Apostolorum Petri & Pauli, Assumptionis, & Christi natalitiorũ, summa cum religione hauriunt, & tandem Oratione ἐπὶ τῶν ἐπιτιμίων λυομένων super eis recitata ex integro Ecclesiæ reconciliantur. Horum fere omnium formam & exemplar, ne quid a quouis curiosæ propensionis desideretur ex antiquissimo Euchologio Barberino, a duobus iam citatis diuersio nonnullis rescissis depromptum, subijcimus.

Ἀκολουθία τῶν ἐξομολογουμένων.

Λέγει ὁ ἱερεύς. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.

Ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, συγχωρήσεως τῶν πλημμελημάτων τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ ὁ, καὶ ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως κύριος ὁ θεὸς δωρήσηται αὐτῷ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ καιρὸν μετανοίας· τοῦ κυρίου.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι αὐτόν τε καὶ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης.

Ὅτι σοὶ πρέπει πᾶσα δόξα.

Εἶτα λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν παροῦσαν εὐχήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ἀμνὲ καὶ ποιμήν. Vt supra.

Καὶ ψάλλει τὸ τρισάγιον. Τό, δεῦτε προσκυνήσωμεν. Καὶ τὸν ν'. ψαλμόν. καὶ τὰ παρόντα ἐξαποστειλάρια ἦχος πλ. β'. Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ νῦν. Τῆς εὐσπλαγχνίας τὴν πύλην. Τὸ κύριε ἐλέησον μ'. Αὐτὸς δὲ κείμενος λέγει. Ἥμαρτον κύριε, συγχώρησόν μοι, ἐκ τρίτου. Καὶ ἀνιστάμενος λέγει. Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ θεός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ διὰ τοῦ προφήτου σου Νάθαν. Vt supra.

Εἶτα λέγει ὁ ἐξομολογούμενος ἄνω τὰς χεῖρας ἔχων. Πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι σὺ γινώσκεις πάντα τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας μου. Ἀδελφέ, δι' ὃ ἦλθες πρὸς θεόν, καὶ πρὸς ἐμέ; μὴ αἰσχυνθῇς, οὐ γὰρ ἐμοὶ διαγγέλλεις ἀλλὰ τῷ θεῷ ᾧ ἵστασαι.

Πῶς ἐφθάρη ἡ παρθενία σου; διὰ πορνείας, ἢ διὰ μαλακίας, ἢ διὰ νομίμου γνώμης;

Μὴ ἐσταυροπάτησας ποτε διὰ πορνείας, ἢ δι' ἄλλου τρόπου;

Συνεζεύχθης γυναικὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ ἐφθάρης εἰς κτηνοβατείαν ἢ παιδομιξίαν;

Officium eorum qui peccata confitentur.

Dicit Sacerdos. Benedictus Deus noster, perpetuo: nunc & semper, & in sæcula.

In pace Dominum precemur.

Pro superna pace.

Pro remissione peccatorum, condonatione delictorum serui Dei N & vt ei omne delictum spontaneum seu etiam inuoluntarium condonetur. Dominum precemur.

Vt Dominus Deus ei peccatorum veniam, & pœnitentiæ tempus largiatur: Dominum.

Vt ipse, & nos pariter ab omni tribulatione, flagello, periculo, & angustia liberemur: Dominum precemur.

Sanctissimæ, immaculatæ, super omnes benedictæ

Quia tibi conuenit omnis gloria.

Deinde præsentem orationem dicit Sacerdos. Dominum precemur.

Domine Iesu Christe, agne, & pastor, &c.

Et cantat. Ter sanctus. Venite adoremus. *Et quinquagesimum Psalmum: & modulos sequentes: Tonus secundus* Miserere nostri Domine, miserere. Gloria. Domine miserere nostri. Et nunc. Misericordiæ portam Domine miserere: *quadragies. Pœnitens vero in terram prostratus dicit ter.* Peccaui Domine: parce mihi. *Et exurgens ait.* Deus propitius esto mihi peccatori.

Dominum precemur.

Deus Saluator noster, qui per Prophetam, &c.

Tum vero pœnitens sublatis in cælum manibus dicit Domine Pater cœli & terræ quia tu omnia cordis mei secreta nosti. *Mox cum suaui voce interrogat.* Frater: vt quid ad Deum & ad me accessisti: ne verearis: non enim mihi, sed Deo, coram quo stas, peccata tua enuncias.

Quomodo corrupta est integritas tua, fornicatione, mollitie, vel legitimo nuptiarum proposito?

An propter fornicationem, vel alium quemuis modum, iuratum cruce interposita firmatum irritasti?

Mulieri in Ecclesia commixtus es? aut animalis, vel maris copula inquinatus?

Tum pluribus circa varia peccata deinceps adiunctis interrogationibus, subditur.

Circa alia quoque Pœnitentiarius interrogat. Et postquam minutim interrogauerit de singulis, aßume indicem: & quale sit peccatum inquire, & cum hoc libro confer, vt quale sit peccatum dignoscas: & ista deinde subiunge.

Fili mi spiritualis, abiectus sum & humilis peccator: eius propterea qui apud me confitetur, non valeo remittere super terram peccata; sed Deus est, qui illa condonat. Propter illam autem diuinitus prolatam, post Christi resurrectionem auditam, & Apostolis dicentem vocem. Quorum dimiseritis, & quæ sequuntur propter illam, inquam, & nos confisi, dicimus. Quæcumque tenuissimæ meæ humilitati enarrasti & quæcumque minus ex ignorantia vel obliuione, qualecumque sit, exprimere non valuisti: condonet tibi Deus, in præsenti sæculo, & in futuro.

Adiunge & istam Orationem.

Deus, qui Dauidi propria peccata confitenti per Nathan pepercit, qui Petrum negationem lugentem, & meretricem ad pedes flentem, & publicanum & prodigum suscepit ipse Deus, per me peccatorem in præsenti & in futuro sæculo tibi parcat: & indemnatum te in tremendo suo tribunali sistere faciat. De reuelatis autem in confessione hisce tuis criminibus nulla sit tibi solicitudo. Vade in pace.

Oratio in eum qui peccata confeßus est.

Domine Deus noster, qui Petro & meretrici &c.

Καὶ ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ ἐπιλυτὴς εἰς τὰ ἄλλα· καὶ μετὰ τὸ ἐρωτῆσαι κατὰ λεπτὸν πιάσον τὸν πίνακα, καὶ ἐρεύνησον ὁποῖον ἁμάρτημά ἐστι· καὶ καταλάβε αὐτὸ ἐμπροσθεν τῆς βίβλου ταύτης, ὁποῖον ἁμάρτημα ἐστι· εἶτα λέγε ταῦτα.

Τέκνον μου πνευματικὸν, ἐγὼ ὁ ταπεινὸς καὶ ἁμαρτωλὸς, ὁ τῇ ἐμῇ ταπεινότητι ἐξομολογούμενος οὐκ ἰσχύω ἀφιέναι ἁμάρτημα ἐπὶ τῆς γῆς, εἰμὴ ὁ Θεός. διὰ δὲ τὴν θεόλεκτον φωνὴν ἐκείνην, τὴν μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀνάστασιν ἀκουσθεῖσαν, τὴν πρὸς τοὺς ἀποστόλους λέγουσαν· ἄν τινων ἀφῆτε καὶ τὰ ἑξῆς. εἰς ἐκείνην καὶ ἡμεῖς θαρροῦντες λέγομεν. ὅσα ἐξεῖπες τῇ ἐμῇ ἐλαχίστῃ ταπεινότητι, ὅσα οὐκ ἔφθασας εἰπεῖν, ἢ κατ᾽ ἄγνοιαν, ἢ κατὰ λήθην ὅσα δή ποτε, ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ σοι, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

Σύναψον καὶ ταύτην τὴν εὐχήν.

Ο Θεὸς ὁ συγχωρήσας Δαβὶδ διὰ Νάθαν τὸν προφήτην τὰ ἴδια ἐξομολογησαμένῳ πταίσματα, καὶ Πέτρου τὴν ἄρνησιν κλαύσαντος πικρῶς, καὶ πόρνην δακρυσάσης ἐπὶ τοὺς αὐτοῦ πόδας, καὶ τελώνην, καὶ ἄσωτον· αὐτὸς ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ σοι δι᾽ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ ἀκατάκριτόν σε παραστήσῃ ἐν τῷ φοβερῷ αὐτοῦ βήματι. περὶ δὲ τῶν ἐξαγορευθέντων ἐγκλημάτων μηδεμίαν φροντίδα ἔχῃς· πορεύου εἰς εἰρήνην.

Εὐχὴ εἰς ἐξομολογούμενον.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ τῷ Πέτρῳ καὶ τῇ πόρνῃ

Vt supra.

Circa has Orationes animaduerto desiderandum esse vtramque, si his vterentur Confessores: penultima enim ... induit ... in tenet Sacramenti Pœnitentiæ formam his verbis contentam, ὁ Θεὸς συγχωρήσει σοι δι᾽ ἐμοῦ. *Per me tibi condonet Deus*, quæ nisi eam deprecatiua firma fronte appareat, absolutam tamen ... is dictionibus *δι᾽ ἐμοῦ per me* redditur, authoritatemque à Deo acceptam quam prius ministerio memorabat, reo pœnitenti applicat, & indulgentiæ diuinæ instrumentum, & causam subordinatam se prædicat: in editis tamen vel MS. quibusque aliis desideratur.

Ad calcem tandem huius elucubrationis animaduerte: Pontifices quoslibet maxime Episcopo superiores, diplomata quædam, a pœnis & Canonibus non plene adimpletis Pœnitentes eximentia, maxime circa discessum ex hac vita extra Sacramenti susceptionem, vt habent τινὰ γράμματα συγχωρητικὰ, concedere: & hæc συγχωρητικὰ, *chartæ condonatiuæ*, indulgentiarum vicem, apud Græcos obtinent: earumque forma in Allatiano Euchologio extat.

Εὐχὴ συγχωρητικὴ εἰς πᾶσαν ὀφέλειαν.

Γερμανὸς ἐλέῳ θεοῦ, ἐπίσκοπος Ἀμαθουσίων, πρόεδρος πόλεως Νεμέσου καὶ Κυρέων.

Ἡ ταπεινότης ἡμῶν ἀπὸ τῆς χάριτός τε, καὶ δωρεᾶς, καὶ ἐξουσίας τοῦ παναγίου καὶ ζωαρχικοῦ πνεύματος, τῆς δοθείσης παρὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς θείοις αὐτοῦ καὶ ἱεροῖς μαθηταῖς, εἰς τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν τὰ τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτήματα, εἰρηκότος, λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ. ἐξ ἐκείνων δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀλληλοδιαδόχως διαβάσης τῆς θείας χάριτος, ἔχει συγκεχωρημένην, τὴν κατὰ πνεῦμα θυγατέρα αὐτῆς, ὁ, εἰς ὅσα καὶ αὐτὴ ὡς ἄνθρωπος ἥμαρτε, καὶ εἰς θεὸν ἐπλημμέλησε, λόγῳ, ἔργῳ, διανοίᾳ, καὶ πᾶσι ταῖς αὐτῆς αἰσθήσεσι. καὶ εἰ ὑπὸ κατάραν ἢ ἀφορισμὸν ἀρχιερέως ἐγένετο, ἢ πατρὸς ἢ μητρὸς αὐτῆς, ἢ τῷ ἰδίῳ αὐτῆς ἀφορισμῷ περιέπεσεν, ἢ ὅρκον παρέβη, ἢ ἄλλοις τισὶν ἁμαρτήμασιν ὡς ἄνθρωπος οὖσα, καὶ αὐτὴ περιεπάρη, καὶ πνευματικοῖς πατράσιν ἐξομολογήσατο, καὶ τὸν παρ' αὐτοῖς κανόνα ὑπεδέξατο· ἐκ τούτων πάντων τῆς ἐνοχῆς καὶ δεσμεύσεως ἐλευθέραν ἔχομεν αὐτὴν, καὶ συγκεχωρημένην τῇ παντοδυνάμῳ ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει τοῦ θείου καὶ προσκυνητοῦ πνεύματος· ὅσα δὲ διὰ λήθην ἢ αἰδὼ ἀνεξομολόγητα ἔασε, καὶ ταῦτα συγχωρήσαι αὐτῇ ὁ θεός· ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Oratio condonatoria in omnem necessitatis euentum.

Germanus Dei misericordia, Amathuntis Episcopus ciuitatis Nemesi & Cureorum præfectus.

HVmilitas nostra per gratiam, & donum, & potestatem sanctissimi & viuifici Spiritus à Saluatore nostro Iesu Christo diuinis & sacris suis Discipulis, ad liganda & soluenda hominum peccata concessam, dicente ipsis: Accipite Spiritum sanctum quorum dimiseritis peccata, dimittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo: & quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: Ab ipsis vero ad nos vsque successiue sancta illa gratia dilapsa tenet condonatam filiam suam in spiritu N. in omnibus quibus vt homo peccauit, & in Deum verbo, opere, cogitatione, & omnibus suis sensibus deliquit. Si vero maledicto, vel Pontificis excommunicationi, aut patris aut matris subiecta est, aut certe propria execratione implexa est, aut iusiurandum est transgressa, vel quibusuis aliis peccatis vt homo circumuenta est, illaque patribus spiritualibus est confessa, & ab eis pœnitentiam accepit: ab illorum omnium reatu & vinculo liberam habemus & condonatam, omnipotenti virtute diuini & adorandi Spiritus. Quæcumque vero ex obliuione aut pudore tacita prætermisit, remittat Deus, qui est benedictus in sæcula. Amen.

In Regiis alia hæc reperitur.

Ἀφέσιμον.

Ὁ τῶν οἰκτιρμῶν πατὴρ, καὶ τοῦ ἐλέους θεὸς, ὁ μὴ θελήσει θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν· ὁ πάντα πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα παρεχόμενος· αὐτὸς καὶ τὴν σὴν ἐκ πίστεως αἴτησιν, τέκνον, εὐμενῶς προσηκάμενος καὶ παραβλέψας τὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας παραπτώματα, συγχωρήσῃ δι' ἡμῶν

Indulgentia.

MIserationum Pater, & misericordiæ Deus, qui non vult mortem peccatoris, quin potius vt conuertatur, & viuat; qui omnia pro salute postulata concedit: ipse quoq; tuam ex fide petitionem suscipiat, Fili, & despectis infirmitatis humanæ delictis omnia tibi per nos

à prima ætate ad præsentem vsque statum, in opere, verbo, & cogitatione, scienter, aut ignoranter peccata perpetrata condonet: quæ videlicet Patribus spiritualibus denunciasti & confessus es, & ab iis pro viribus abstinere studuisti. Confide itaque quia nullo tibi impedimento erunt priora delicta: quin potius beatorum consortio efficieris dignus per Dei misericordiam. Intercessionibus Deiparæ. Amen.

πᾶν ἁμάρτημα ἐκ πρώτης ἡλικίας, καὶ μέχρι τῆς δεῦρό σοι καταστάσεως πεπραγμένα ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ καὶ διανοίᾳ, κατὰ γνῶσιν καὶ ἄγνοιαν ὧν δηλονότι καὶ τὴν ἐξαγορείαν ἐποίησας πατράσι πνευματικοῖς, καὶ τὴν ἀποχὴν, ὡς δύναμις διεσπούδασας. ἴσθι οὖν πεποιθώς. ὡς οὐκ ἔτι ἐμποδὼν γίνονταί σοι τὰ πρότερον ἡμαρτημένα παρά σου. ἀλλὰ τῆς τῶν σωζομένων μερίδος καταξιωθήσῃ διὰ φιλανθρωπίαν θεοῦ. Πρεσβείαις τῆς θεοτόκου. ἀμήν.

Legitur & hæc alia, qua mulier prioris vitæ pœnitens exomologesi facta, μεγαλοσχήμων habitu suscepto, id est emissa professione pœnalis vitæ stabilitatem in monasterio vouet, ex quo non ex Patrum solum doctrina, sed & Pontificia liberalitate, plenam delictorum indulgentiam consequitur.

Indulgentia.

Filia Monialis. Si ex tota anima diuino & Angelico magno habitui Monasticæ vitæ, nuncio mundo remisso, te adiungis: & pure confessa propria tua peccata in te ipsam insultando enuncias: præsentem Indulgentiam suscipe. Et si interieris quidem viaticum salutis ex Christi gratia tibi aderit: si autem conualueris pœnitentiæ tibi pignus erit, vt non retro auertaris velut canis ad proprium vomitum: sed extendaris ad ea quæ ante te sunt, & in virtute Deo accepta bonorum æternorum fruitionem tibi procatura proficias. Precibus Deiparæ, & omnium sanctorum. Amen.

Ἀφέσιμον.

Θύγατερ μοναχή· ἐὰν ἐξ ὅλης ψυχῆς προσῆλθες τῷ θείῳ καὶ ἀγγελικῷ μεγάλῳ σχήματι τῆς μοναδικῆς πολιτείας ἀποταξαμένη κόσμον, καὶ καθαρῶς ἐξομολογησαμένη, καὶ θριαμβεύουσα τὰς ἁμαρτίας σου. δέξαι τὸ παρὸν ἀφέσιμον. εἰ μὲν τελευτήσῃς ἐφόδιον σωτηρίας διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. εἰ δὲ καὶ ἔτι ζήσῃς ἔστω σοι καὶ ἐχέγγυον μετανοίας· ἵνα μὴ στραφῇς, εἰς τὰ ὀπίσω ὡς κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον· ἀλλ' ἐπεκταθῇς ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, καὶ προκόψῃς. εἰς ἀρεστὴν οἰκοδομὴν θεῷ, καὶ προξενοδότην ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν· πρεσβείαις τῆς θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν.

Doctissimo stylo superior oratio exarata est, & Angelici habitus mulieres æque ac viros consortes fieri demonstrat. In ea vero dictio θριαμβεύω non antiquo, sed moderno sensu, quo non *triumphum agere*, sed, *insultare*, *vel audaller*, *&* *quasi perfricta fronte aliquid in publico confessu notum facere* significat, sumenda est. Vox autem ἐφόδιον plene & recte intelligetur, si pro *pœnitentia relaxatione* vsurpetur, quam *Viaticum* Albaspinæus in suis obseruationibus ex Conciliorum verbis & contextu, vocat. Cæterum huiusmodi pœnitentiæ relaxatio siue Viaticum interituris concessum, cum Indulgentia tantum conditionata foret: nil mirum si superstites à rigore prioris pœnitentiæ non eximeret, quin potius ad priorem luctum remittebat, vnde &, vt hic subditur, reparata salute, ἐχέγγυον μετανοίας solum fuisse deprehendebatur.

ORATIO REMISSIVA POST MORTEM.

Dominus Iesus Christus Deus noster, qui diuina sua mandata sanctis Apostolis & discipulis vt lapsorum peccata ligarent & soluerent dedit, à quibus & nos deinceps idem præstan-

ΕΥΧΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ ΣΥΓΧΩΡΗΤΙΚΗ.

Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὰς θείας ἐντολὰς τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις δοὺς εἰς τὸ δεσμεῖν τε καὶ λύειν τοῖς πεπτωκόσι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἐξ ἐκείνων

αὖθις ἡμεῖς λαβόντες τὰς ἀφορμὰς τὸ αὐτὸ ποιεῖν, ᵃ συγχωρήσαι σοι, τέκνον πνευματικὸν, εἴτι δὴ ἔπραξας ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἑκούσιον ἢ ἀκούσιον νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

di occasionem siue authoritatem accipimus; ipse tibi, fili spiritualis, si in aliquo, sponte vel inuita voluntate in hoc sęculo deliquisti, parcat: nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἐπὶ τὸ μετὰ θάνατον.] Aliud huiusmodi post mortem ἀφέσιμον fragmentum Euchologium Bibliothecæ Regiæ suggerit.

Ἀφέσιμον.

Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ἡ τοῦ ἐλέους πηγή, καὶ τῆς ἀγαθότητος ἄβυσσος, ὁ μόνος ἔχων ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας, καὶ τὴν τοιαύτην θεοπρεπῆ χάριν, διὰ πολλὴν τὴν πρὸς ἀνθρώπους ἀγάπην χαρισάμενος τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, καὶ διαβιβάσας οὕτως εἰς ἡμᾶς τοὺς εἰ καὶ ἀναξίους, ἀλλ' οὖν διαδόχους ἐκείνων τὴν τηλικαύτην δωρεάν· συγχωρήσῃ σοι κατὰ πνεῦμα υἱῷ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος, πάντα τὰ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πεπλημμελημένα σοι κατὰ λόγον ἢ ἔργον, νοῦν τε καὶ διάνοιαν, ὅσα τε τοῖς διαδόχοις τῶν λογισμῶν σου πνευματικοῖς πατράσιν ἐξαγορευθῆναι ἔφθασας, καὶ ὅσα κατὰ λήθην, ἢ τυχὸν, καὶ ἀνεξαγόρευτα μεμενήκασι, ὡς καὶ τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς αἰσχύνης ἀπὸ συντετριμμένης καρδίας πολλοῖς ἐγγενομένης τοῖς τῶν ἁμαρτανόντων εὐγενέσι, καὶ μετόχοις παρὰ θεῷ διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ ἀγαθότητα καὶ τῆς τοιαύτης κατὰ νῦν ἐργασίας, ὡς τεθαρρήκαμεν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ, τοῦ δεξαμένου καὶ Ἐζεκίου τὴν πρὸς τῷ τέλει τοῦ βίου μετάνοιαν καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὴν ἐπὶ κλίνης πρὸς αὐτὸν ἐπιστροφὴν, καὶ ἐξομολόγησιν, ἐν συντετριμμένῃ ψυχῇ, καὶ ἀξιώσαι σε τῆς μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ μερίδος καὶ στάσεως. εὐχαῖς τῆς παναγίου θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν.

Indulgentiam.

Devs sanctus, misericordiæ fons, & bonitatis abyssus, qui solus dimittendi peccata potestatem habet, talemque Deum decentem gratiam, propter nimium in homines amorem sanctis suis Discipulis & Apostolis largitus est, atque ita ad nos vsque quamuis indignos, illorum tamen successores tantum donum transmisit; tibi meæ humilitatis filio in spiritu, cuncta in hac vita, verbo opere mente & cogitatione commissa condonet; & quæcumque rationum tuarum susceptoribus, id est spiritualibus Patribus enunciasti, quæue ex obliuione, aut forsan silentio à te prætermissa sunt, vt pote pudore & confusione, ex cordis contritione, pluribus iisque sanctius dispositis peccatoribus enata, & propterea propter ineffabilem Dei misericordiam futuris huius beneficij consortibus, prout de eius humanitate confidimus, qui pœnitentiam & lachrymas Ezechiæ, eiusque ad se in lecto conuersionem, & in corde contrito confessionem suscepit: & te supernæ cum electis sortis & stationis dignum efficiat: precibus immaculatæ Deiparæ, & omnium sanctorum. Amen.

IN ORATIONEM QVA POST MORTEM DATVR absolutio. Notæ.

1 Μετὰ θάνατον συγχωρητική.] Qui praua de Græcis p[...]one imbuti, errores illis dubia quauis occasione oblata, imputare non verentur: huius Orationis lecto titulo, facile sibi in mentem inducent; vt sicut olim Eucharistia vel Baptismus quibusdam (reclamante tamen Synodo Carthagine sub. an. 8) conferebatur: ita & nunc, hac Oratione, vt quæ συγχωρητικὴ est & peccati relaxationem sonat, peccatorum veniam [...] mentaliter concedi. Ex aduerso alii [...] hic Sacra-

menti formam deprehendētes, praua quacumque suspicione reiecta, putabunt simplicem esse defuncti memoriam, qua velut qualibet alia Ecclesiæ prece, pœnæ relaxatio possit impetrari. Cum tamen precibus longe prolixioribus, mortuis auxilium leuamenque soleant Græci præstare, aliunde vero iuxta Balsamonis mentem in Can 20. Synodi Carthaginensis citatæ, sciant, τὰς τοιούτους τῶν ἀγιασμάτων μεταλήψεως ἀξιοῦσθαι, quacumque Sacramentorum participatione frui non posse, mortuos religiosæ illorum consuetudinis, qua ipsis absolutionis gratiam non denegent, superius inuestiganda & assignanda est ratio. Reuocato itaque in mentem antiqu... pœnitentiarum obeundarum more, si quis nondum earum onere à se abiecto è viuis excederet, cum minus exsoluti earum pretii reus haberetur, nondum inquam pace accepta, vita functus, preces eius nomine in Diptychis relata, nequaquam merebatur, nec eius memoriam posita pro eo oblata dignabatur Ecclesia celebrare. Ac propterea, si tandem velit illa precum & oblationum consortio mortuum gaudere, orationem hanc antiquitatis vestigium, p... elegit, vt quem poterant viuentem auersari cæteri fideles, mortuum pietatis sinu complectantur, & precum suffragiis pœna in alio sæculo subeunda moliantur subleuare. Atque ita quod quidam ignoranter arguit, non temere nec sacrilege ... Alexander Imper. Leonis Sapientis frater δοῦναι τῷ πατρὶ αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον κοινῷ ψήφῳ τὴν ἄφεσιν Patri suo etiam post mortem communi decreto remissionem concedi: pœnæ enim & censuræ non delicti fuit illa. Vide Ius Græcorum. Pag. 104.

2 Συγχωρήσοι σοι. Arcudium quasi nullam Sacramenti Pœnitentiæ formam absolutam & enunciatiuam in Græcorum Euchologiis agnoscentem, vt fallitatis reum adducturus Caucumsyritus, veritatis an Arcudianæ doctrinæ, nescio dicam, hostis infensissimus, textum præsentem inuerecundia profligata corrumpere non erubescit: & recta illos absoluendi forma non carere demonstraturus tract. 1. Accusatione lib. peruersè hic legit, συγχωρεῖ σοι τέκνον πνευματικόν, dimittit tibi Dominus, fili spiritualis: nam distinctim, ait proferri deberet συγχωρεῖ σοι vt sit forma enunciatiua. Verum non aduertit ille se Scyllam vitare cupientem, in Charybdim incidere: corrupta enim litera, mortuis Sacramentum Pœnitentiæ conferri hac forma enūciatiua necesse est. Vnde scientia simul & conscientia motus dictum reuocat & pag. 133. & 134. subdit. Aduertendum quod Sacramentum Pœnitentiæ non potest conferri mortuis, & ideo error est typographi quod debeat hæc enunciatiua forma exhiberi mortuis, falsa est enim, seu falsa esse potest talis enunciatio &c. Quod vel euenit vitio typographi, vel ex ignorantia aliquorum Græcorum, vel forte ex aliquorum odio contra Latinos, post schisma animorum, qui temere libros corruperunt &c. Imo vero Caucumsyrite, & malitia, qua odio tanto doctrinam Arcudianam infestas, vt etiam Græcorum tuorum, si modo culpam Arcudio vel errorem in pingere possis, libros sacros, omni pudore abiecto, corrumpere non vereatis.

ORATIONES MORTVO INDVLGENTIAM omnis interdicti & excommunicationis largiétes à Pontifice, vel eo absente à Patre spirituali, id est à Confessore, recitandæ.

1 ΕΥΧΑΙ ΣΥΓΧΩΡΗΤΙΚΑΙ, 2 ΕΙΣ ΠΑΣΑΝ ἀρὰν καὶ ἀφορισμόν. Εἰς τεθνεῶτα.

3 Ἀναγινωσκόμεναι παρὰ ἀρχιερέως, ἢ ... διὰ ... τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς, εἰ οὐ πάρεστιν ἀρχιερεύς.

Sciendum præsentes Orationes in offertorio hoc pacto solere legi. Cum deuotione & cordis compunctione legunt eas omnes concelebraturi Sacerdotes. In magno vero Introitu præcedentibus extra cancellos cum sacrorum donorum apparatu Sacerdotibus, & (circa monumentum vel corpus) consistentibus: Pontifex genibus flexis, & clara voce, cum lachrymis & cordis dolore eas profert. Illis autem terminatis exurgens præ sacris foribus sacra dona suscipit.

Ἰστέον δὲ ὅτι αἱ παροῦσαι εὐχαὶ ἀναγινώσκονται οὕτως. ἐν μὲν τῇ προσκομιδῇ ἀναγινώσκουσι ταύτας μετὰ κατανύξεως πάντες οἱ μέλλοντες ἱερουργεῖν ἱερεῖς. ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ εἰσόδῳ, ἐξελθόντων τῶν ἱερέων ἔξω τῶν καγκέλλων μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ ἱσταμένων· ὁ ἀρχιερεὺς κλίνας τὸ γόνυ ἐκφωνεῖ ταύτας μεγαλοφώνως μετὰ κατανύξεως καὶ δακρύων. μετὰ δὲ τὸ τελειῶσαι, αὐτὸς, ἀνιστάμενος δέχεται τὰ ἅγια.

Dominum precemur.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

DOmine Deus noster, qui ineffabili sapiētia tua è puluere condidisti hominem & venustate formæque pulchritudine illi collata, vt conspi-

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῇ σῇ ἀρρήτῳ σοφίᾳ δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ χοὸς, καὶ τῷ τοῦ ἀναμορφώσας εἰς εἶδος καὶ κάλλος,

καὶ ἐξωραΐσας ὡς τίμιον καὶ οὐράνιον κτῆμα εἰς δοξολογίαν καὶ εὐπρέπειαν τῆς σῆς δόξης καὶ βασιλείας, διὰ τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦτον παραγαγεῖν· τὸν αὐτὸν δὲ παραβάντα τοῦ σοῦ προστάγματος καὶ μεταβαλόντα τῆς εἰκόνος, καὶ μὴ φυλάξαντα, καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ τὸ κακὸν ἀθάνατον γένηται, φιλανθρώπως κελεύσας τὴν κρᾶσιν καὶ μίξιν ταύτην, καὶ τὸν ἄρρητόν σου τοῦτον δεσμόν, ὡς θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν τῷ θείῳ βουλήματι ἀποτέμνεσθαι, καὶ διαλύεσθαι· τὴν δὲ ψυχὴν ἐκεῖθεν χωρεῖν ἔνθα καὶ τὸ εἶναι προσείληφε μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως, καὶ τὸ σῶμα εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη διαλύεσθαι. Διὰ τοῦτο δεόμεθά σου τοῦ ἀνάρχου πατρὸς, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τοῦ παναγίου, καὶ ὁμοουσίου, καὶ ζωοποιοῦ πνεύματος, ἵνα μὴ παρίδῃς τὸ σὸν πλάσμα καταποθῆναι τῇ ἀπωλείᾳ, ἀλλὰ τὸ σῶμα διαλυθῆναι εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη, τὴν δὲ ψυχὴν κατασκηνῶσαι ἐν τῷ χορῷ τῶν δικαίων. ναὶ κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, νικησάτω σου τὸ μέγα ἔλεος, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἡ ἀνείκαστος. καὶ εἴτε ὑπὸ κατάραν πατρὸς ἢ μητρὸς, ἢ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι ὑπέπεσεν, ὁ δοῦλός σου οὗτος, ἢ τινα τῶν ἱερωμένων παρεπίκρανε, καὶ παρ' αὐτοῦ δεσμὸν ἄλυτον ἐδέξατο, ἢ ὑπὸ ἀρχιερέως βαρυτάτῳ ἀφορισμῷ περιέπεσεν, καὶ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ χρησάμενος οὐκ ἔτυχε συγχωρήσεως· συγχώρησον αὐτῷ δι' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ ἀναξίου δούλου σου. καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ ἐξ ὧν συνετέθη διάλυσον, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐν σκηναῖς ἁγίων κατάταξον. ναὶ κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ ταύτην τὴν ἐξουσίαν δοὺς, ὥστε τῶν ἁμαρτημάτων διδόναι τὴν ἄφεσιν, καὶ εἰπών· ὅσα ἂν δήσῃ καὶ λύσῃ, ἵνα ὦσι δεδεμένα καὶ λελυμένα, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν ταύτην καὶ ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς χαρισάμενος, λῦσον τὸν κοιμηθέντα δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, ἐκ τοῦ ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ ἁμαρτήματος, καὶ ἔστω συγκεχωρημένος, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. πρεσβείαις τῆς σῆς παναχράντου καὶ ἀειπαρθένου μητρὸς, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα ὁμοία.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα πολυέλεε κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ κορυφαίῳ τῶν σῶν μαθητῶν, καὶ ἀποστόλων Πέτρῳ τὴν σὴν οἰκοδομή-

tuam & cœlestem creaturam, imaginem similitudinemque tuam præ se ferentem, ad gloriæ tuæ amplitudinem, & regni tui decorem exornasti: iussionem vero mandati tui prætergressum, imaginis forma immutata & non seruata damnasti, ne malum eius perpetuum fieret, compositionem ideo siue mixtionem corporis eius, & mirandum animæ corporisque nexum, tu patrum nostrorum Deus, cœlesti nutu, humane disrumpi dissoluique mandasti: animamque vnde primum accepit esse ad communem vsque resurrectionem illuc discedere, corpus autem in ea quibus compingebatur, resolui. Propterea rogamus te Patrem omnis principij expertem, & te vnigenitum Dei Filiũ, & te sanctissimum, consubstantialem, & viuificum Spiritum ne creaturam tuam perditione consumi permittas: sed corpus in ea ex quibus compositum fuerat dissolui, animam vero in iustorum cœtu sedem reperire iubeas. Ita Domine Deus noster, euincat immensa tua misericordia, & incomparanda tua humanitas: & siue famulus hic tuus patris aut matris maledictionem, vel propriam etiam execrationem incurrit, aut sacrorum virorum aliquem irritauerit, vnde vinculo indissoluto implexus obiit, aut tandem in Pontificis grauissimam excommunicationem incidit, & incuria negligentiaque vsus, nondum veniam consequutus esse dignoscitur: tu, per me peccatorem & indignum seruum tuũ, illi concedas indulgentiam: & corpus quidem eius, in ea ex quibus est compositum, resolue, animam autem in sanctorũ tabernaculis colloca. Ita Domine, qui Coryphæo Petro potestatem hanc contulisti, vt peccatorum remissionem largiretur, præcipiens, vt ligata vel soluta ab illo, ligata vel soluta iugiter permanerent, quique eandem quoque peccatoribus nobis facultatem dispertisti: defunctum seruum tuum N. omni animæ corporisque peccato absolue, & sit in præsenti & in futuro sæculo absolutus & condonatus. Intercessionibus illibatæ & perpetuæ virginis matris tuæ, & omnium sanctorum. Amen.

Alia similis oratio.

Dominum precemur.

Misericors Domine Iesu Christe, Deus noster, qui Discipulorum & Apostolorum principi Petro, in ædi-

ficanda tua Ecclesia claues regni cœlorum tribuisti, & potestatem omnimodam tua gratia ei conferri voluisti, vt ligata essent in cœlo quæcumque ipse ligasset in terris, & pariter in cœlo soluta essent, quæ prius ipse soluisset. Quique potestatis illi collatæ, nos humiles & indignos ineffabili tua humanitate successores fieri dignatus es, ita vt quæ in populo tuo contingunt, & nos quoque ligemus, & soluamus. Ipse Rex optime, per me abiectum & inutilem seruum tuum, famulo tuo N. si quid in præsenti vita vt homo commisit, indulge: & quæcumque verbo, opere, aut cogitatione perpetrauit, soluto etiam imposito quibuscumque modis vinculo, quo se ex subreptione aut alia quauis causa implicuit; siue etiam Pontificis aut alterius cuiusvis authoritate, ex inuidia & opere maligni spiritus, in hanc miseriam lapsus est, absolue. Et vt solus bonus & misericors valde, animam quidem eius cum sanctis, qui à sæculo tibi placuerunt, collocari: corpus autem naturæ à te productæ restitui concede. Quia benedictus & gloriosus existis in sæcula. Amen.

σας ἐκκλησίας, καὶ τὰς κλεῖς αὐτοῦ δοὺς τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, καὶ τῇ σῇ χάριτι πᾶσαν αὐτοῦ δοθῆναι θελήσας ἐξουσίαν, ὥστε δεδεμένα εἶναι καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅσα παρ' αὐτοῦ δέδενται· καὶ λελυμένα ὡσαύτως ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅσα παρ' αὐτοῦ ἐν γῇ λέλυνται. Διαδόχους ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους, τῇ ἀφάτῳ σου φιλανθρωπίᾳ, τῆς αὐτοῦ δοθείσης ἐξουσίας καταξιώσας γενέσθαι, ὥστε καὶ ἡμᾶς οὕτω δεσμεῖν καὶ λύειν τὰ ἐν τῷ λαῷ σου συμβαίνοντα· αὐτὸς παμμέγιστε βασιλεῦ, δι' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, καὶ ἀχρείου δούλου σου συγχώρησον τῷ δούλῳ σου τῷ δεῖνι, εἴτι ἐν τῷ παρόντι βίῳ ὡς ἄνθρωπος ἐπλημμέλησε, καὶ ἄφες αὐτῷ ὅσα ἐν λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν ἥμαρτεν, λύσας αὐτὸν καὶ τὸν ἐπικείμενον μεθ' ὧν δή ποτε τρόπων δεσμὸν, ὃν αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν, ἐκ συναρπαγῆς, ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας ἔδησεν, εἴτε ἀπὸ ἀρχιερέως, ἢ παρὰ ἄλλου τινὸς, φθόνῳ καὶ συνεργείᾳ τοῦ πονηροῦ τοιοῦτον περιέπεσεν ὀλίσθημα, ἀπόδεξαι ὡς μόνος ἀγαθὸς καὶ πολυέλεος, τὴν μὲν ψυχὴν αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων ταχθῆναι τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων· τὸ δὲ σῶμα τῇ παρὰ σοῦ δημιουργηθείσῃ φύσει δοθῆναι. Ὅτι εὐλογητὸς καὶ δεδοξασμένος ὑπάρχεις, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Εἰς τεθνεῶτα.] Modernam esse, non quidem mortuos absoluendi sed officij huius editionem colligo, quod de eo ne verbum quidem habeant vetusta Euchologia præter M. S. Allatianum, in quo extat.

Ordo ad soluendum eum qui censuris à Pontifice irretitus interijt.

Scribit sequentia Pontifex in charta, traditque legenda super mortuo: aut ipse, per seipsum, hoc pacto pronunciat.

Contigit quidem humilitatem nostram excommunicationem ferre in deuotissimum N. propter indecens facinus quoddam, qualia plura humanæ naturæ enascuntur. Quandoquidem vero (iis quos nouit modis, Dominus qui cuncta antequam fiant, agnoscit) commune debitum exsoluit ille procellam excommunicationis secum deuoluens: præsenti diplomate in sancto Spiritu à tali excommunicatione illum liberamus, vt

Τάξις εἰς λύσιν τετελευτηκότος ἐν δεσμοῖς ἀρχιερέως.

Γράφει ταῦτα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς χαρτίον, καὶ ἐπιδίδωσί τινι τοῦ ἀναγνῶναι ἐπάνω τοῦ τεθνηκότος, ἢ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ταῦτα λέγει.

Ἔφθασε μὲν ἡ ταπεινότης ἡμῶν ἀφορισμὸν ἐνεγκεῖν ἐπὶ τοῦ εὐλαβεστάτου ὁ, διὰ τὸ συμβὰν ἐπ' αὐτοῦ ἀτόπημα, οἷα τὰ τοῦ δαίμονος πολυεργήματα τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐναποτίκτονται· ἐπεὶ δὲ οἷς τρόποις οἶδεν ὁ τὰ πάντα καὶ πρὶν γενέσεως αὐτῶν ἐπιστάμενος κύριος, τὸ κοινὸν ὄφελος ἀπητήσατο, ὁ τοιοῦτος ἐν ἑαυτῷ τὴν τοῦ ἀφορισμοῦ τυφῶνα ἐπιφέρων, διὰ τοῦ παρόντος χαρτίου λύομεν αὐτὸν τοῦ τοιούτου ἀφορισμοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ ἔσται λελυμένος ἐν τῷ

μέλλοντι σὺν ἅπασι Χριστιανοῖς τὸν κύριον ἐποψόμενος, καὶ μετὰ τῆς εὐλογημένης μερίδος τοῦ πατρὸς τὴν εὐλογημένην καὶ μακαρίαν φωνὴν ἀκουσόμενος.

Τοῦτο δὲ πράττομεν τῇ τοῦ κυρίου θαρροῦντες φωνῇ τῇ, ὃ ἐὰν δήσητε λέγουσῃ ἔσται δεδεμένον, καὶ ὃ ἐὰν λύσητε, ἔσται λελυμένον.

& in futuro solutus existat cum Christianis omnibus Domini visione percepturus, & cum benedicta Patris parte, benedictam & beatam Christi vocem auditurus.

Hoc autem agimus Domini voce confisi, dicente: Quodcumque ligaueritis, erit ligatum: & quodcumque solueritis, erit solutum.

Εὐχὴ εἰς λύσιν ἀφορισμοῦ τεθνηκότος.

Ὁ ἐξουσίαν δοὺς τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποστόλοις καὶ μαθηταῖς Χριστὸς ὁ θεὸς δεσμεῖν τε καὶ λύειν· κελεύσας δέ, ἐὰν δήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα αὖ λύσωσιν ὡσαύτως λελυμένα εἶναι. αὐτὸς διὰ τῆς δοθείσης μοι ὑπὸ τῆς ζωαρχικῆς δωρεᾶς τοιαύτης ἐξουσίας τοῦ δεσμεῖν δηλονότι καὶ λύειν, συγχωρήσαι σοι τῷ ἐν τούτῳ τάφῳ κειμένῳ τὸ δεῖνα τοῦ ἐπικειμένου σοι ἀφορισμοῦ τῆς ἐμῆς εὐτελείας οὗ τινος τὴν λύσιν οὐκ ἔφθασας λαβεῖν ἔτι ζῶν· ἀλλ' ὁ νεκρῶν καὶ ζώντων ἐξουσιάζων θεὸς συγχωρήσῃ σοι τὸ τοῦ ἀφορισμοῦ παρὰ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος ἔγκλημα, καὶ τῆς τῶν σωζομένων ἀξιώσῃ μερίδος· ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος· ᾧ τινι τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

Oratio ad excommunicationem mortui soluendam.

Qui potestatem dedit Sanctis suis Discipulis & Apostolis soluendi & ligandi, Christus Deus, iubens, vt quodcumque ligassent super terram, foret ligatum & in cœlo, & quæcumque soluissent, similiter & soluta forent. Ipse per mihi datam à dono viuifico talem potestatem, ligandi videlicet & soluendi: tibi N. in sepulchro iacenti ab excommunicatione à mea tenuitate imposita, cuius solutionem viuens non impetrasti, te liberet: sed & mortuorum viuorumque Dominator excommunicationis à mea humilitate inflictæ reatum tibi remittat, & beatorum partis te consortem reddat, vt bonus & humanus: cui gloriam referimus; Patri, & Filio, & sancto Spiritui.

Fragmentum Codicis Regij aliam exhibet post mortem à censuris absolutionem

Λύσις ἀφορισμοῦ.

Τέκνον, ὁ θεὸς ὁ ἅγιος καὶ ποιητὴς τοῦ παντός, ὁ μόνος γινώσκων τὸν τρόπον τῆς ζωῆς ἑκάστου ἀνθρώπου, ἵλεώς σοι γένοιτο, ἀντὶ τοῦ πικροῦ θανάτου ὃν ὑπέστης διὰ χειρῶν βαρβάρων αἱμαχθείς· κἂν ἀπὸ νεωτερικοῦ φρονήματος ἀπαγόμενος, ἀδιόρθωτος ἔμεινας ἀπὸ τοῦ σφάλματος οὗπερ ἐσφάλης, δι' ὅπερ καὶ ἀφωρίσθης· ἀλλὰ κἀκεῖνο συγχωρηθείη σοι διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ, ἐφ' οἷς καὶ θαρρήσασα ἡ ταπεινότης ἡμῶν ἀπολέλυκέ σε ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀπὸ τῶν ἀφύκτων δεσμῶν τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ συνέταξέ σε μετὰ πιστῶν· ὥστε καὶ ἐντεῦθεν ἐν ἡμέρᾳ θεοῦ, καὶ ἀνταποδόσεως τῶν ἑκάστῳ βεβιωμένων πρόσκομμά σοι οὐδὲν γενέσθαι. πρὸς τὸ τυχεῖν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. πρεσβείαις τῆς θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν.

Excommunicationis solutio.

Fili, Deus sanctus & vniuersi opifex, qui vniuscuiusque hominis vitæ modum agnoscit, propitius tibi fiat, amaræ mortis vice, quam manibus barbaricis occisus tolerasti: & quamuis iuuenili impetu abductus, nondum emendatus perseueraueris in errore, propter quem excommunicationis censura innodatus es: sed & remittatur tibi propter misericordiæ Dei viscera, quibus & confisa humilitas nostra liberatum te esse voluit in sancto Spiritu ineuitabilibus excommunicationis vinculis, & cum fidelibus te deinceps annumerauit: ita vt istinc, in Dei & retributionis pro quibuslibet in vita actis faciendæ nullum tibi impedimentum oriatur, quin salutis in Christo consors fias. Intercessionibus Deiparæ, & omnium sanctorum. Amen.

IN ORATIONES, QVIBVS MORTVIS DATVR absolutio omnis interdicti & excommunicationis, Notæ.

1 Ἔτι δὲ συγχωρητικήν.] Excommunicatis, & cuiuscumque maledicti gladio ab Ecclesia recissis vita decedentibus posse deinde reconciliationem & communionem indulgeri, Iuris Pontificij sententia est Cap. A nobis, de sentent. excommun. *Qui morte præuentus, absolui non potuerit beneficium obtinere, quamuis absolutus apud Deum fuisse credatur: nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus. Potest tamen & debet ei Ecclesiæ beneficio subueniri: vt si de ipsius viuentis pœnitentia per euidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.* Confirmat id, exemplum Gregorij magni ab ipsomet dial. lib. 4. cap. 55. literis conscripto, qui Iustum Monachum proprietatis vitio damnatum, atque a reliquorum consortio sancti viri præcepto eiectum, missis pro eo celebratis, & absolutione impensa, fidelium communioni restituit: eiusdemque factio alteraid comprobat, *cum non mediocriter tristatu,* ait Ioannes Diaconus vitæ eius lib. 1. *quod antequam Frucluosus quidam Monachus exiret de hac vita, non soluerat eum ab excommunicationis Epitimio: scribens propterea Orationem in Pitacio, dedit Diacono cuidam supra fratrem, legendam. Erat autem Oratio soluens ab excommunicatione defunctum.* Illud idem S. Benedicti dial. lib. 2. cap. 33. declarat, qui Moniales duas propter morum petulantiam & linguæ procacitatem, ab Ecclesia Sacrificij tempore egredi iussis, quod cum inter viuos degerent, excommunicationis gladio percussæ fuerant: oblatione pro eis facta, in communionem recipi voluit. De communione & precum societate nulli post mortem ab Ecclesia deneganda, plura Albaspinæus: sed præcipue lib. 1. Obseruat. cap. 11.

2 Εἰς αὐτοῦ ἀρὰν ἢ ἀφορισμόν.] Pro variis communionis in Ecclesia gradibus, diuersa quoque fuerunt opposita excommunicationis genera: quibusdam Eucharistia sola negata, aliis etiam precum consortium, quibusdam ne alios prauo conuictu inficerent, etiam conuersatione humana interdictum, vt diris deuoti, & satanæ potestati traditi, temporaneæ afflictionis sensu, iacturam spiritus perpendere impellerentur: hi sunt quos, ἀρά maledictio; & ἀνάθεμα, Ecclesiæ summa indignatio, prosequitur: cæteros quos resipiscentia iam emendat, leuior pœna ἀφορισμοῦ insequitur.

3 Ἀναγινωσκομένων παρὰ τοῦ ἀρχιερέως.] Quo tempore Pœnitentes Ecclesia reconciliat, excommunicato etiam absoluendo, ὡς εἴωθε, cum sacris donis (quod alias nunquam contingit, vt prius expositum est fol. 31. & sequentibus) extra cancellos procedit Pontifex: & genuflexus, mortuum suis precibus, in gratiam Dei & Ecclesiæ reuocat.

4 Ἀλλὰ τὸ σῶμα διαλυθῆναι.] Corporis humani in elementa, vnde conflatur resolutio, sicut peccati pœna est, ita mitigatæ veniis peccatores acceptionis omnæ signum elucet & beneficium est multis precibus nonnunquam obtinendum. Velut enim mortem sequuta corporis integritas, in iustis à peccati pœna exemptionem & immunitatem, sic & in flagitiosis, & ab Ecclesiæ communi conuictu segregatis, summam in eos Dei indignationem arguit. Græci itaque si quæ post mortem in terram non soluta corpora reperiant, hæc vel sanctorum reliquias, vel perditorum hominum & excommunicatorum horrenda cadauera opinantur. Reliquias quidem sacras, si suauem exhalent odorem, aliqua decoris luce præfulgeant, nec quidquam horroris præmonstrent: abominanda segregatorum cadauera, si vt ipsi aiunt, τυμπανιαῖα, *ad tympani morem turgentia*, nigra, deformia appareant. Nec iudiciis falluntur. Longa enim apud eos compertum est experientia, excommunicati cuiuslibet corpus post mortem non putrescere: pluresque reperi de auditu & visu testes, cadauera huiusmodi incorrupta, in terram suam, absolutione accepta, sub omnium oculis mox vt ligone à Pontifice percussa fuerant, redacta fuisse, affirmantes. Id nec Latini Græcorum abusus, errores, & apocrypha alioqui subsannare soliti, vbi inter eos habitant, falsitatis arguunt: imo vt toleratæ in eis Ecclesiasticæ potestatis argumentum suspiciunt. Illud etiam excommunicationis à Pontifice latæ verba comminantur, eamque pœnam virtute à Deo mutuata, se infligere liquido declarant: vt quamdiu nimirum maledictionis vinculo quispiam irretitur, tamdiu corpus eius ἐκκλησιαστικοῦ δεσμοῦ δυνάμει, indissolutum perseueret. Huiusmodi sententiæ ex autographo penes Illustriss. & Reuerendiss. D. Episcopum Vabrensem reperiendo, mihique perhumane exhibito, desumptum exemplar subiicio.

Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ Πάπας καὶ Πατριάρχης τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπιτηρητὴς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου.

Cyrillus Dei gratia, Papa & Patriarcha metropolis Alexandriæ, & vniuersalis throni custos.

Sacerrime Nauplij & Argo Metropolita, venerande in sancto Spiritu dilecte frater, & comminister. Gratia tibi & pax à Deo. Præsentibus literis declaramus, vt quicumque

Ἱερώτατε μητροπολῖτα Ναυπλίου καὶ Ἄργους, καὶ ὑπέρτιμε ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ· χάρις εἴη σοι καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ. Διὰ τοῦ παρόντος γράμματος ἀποφαινόμεθα, ἵνα ὡς

ὡς ἄξιοι οἱ Χριστιανοὶ, οἱ παρακινοῦντες καὶ συμβουλεύοντες τὴν γυναῖκα τοῦ ἀποθανόντος Σταματίου τοῦ Χριστοφόρου, ἀθετῆσαι τὰ συμφωνικὰ καὶ ὀξιτασμοῦ γράμματα, ἅπερ ἐποίησε μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς Κωνσταντίου καὶ Δαμασκηνοῦ καὶ ἀρνηθῆναι τὰ ὅσα ἔλαβε παρ' αὐτῶν, ἄνδρες ὄντες καὶ γυναῖκες ἀφωρισμένοι εἰσὶν ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος, καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἄλυτοι, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ τυμπανιαῖοι· ὡς οὗ παύσονται τὰ σκάνδαλα καὶ ἐάσωσι τὰ τοῦ ὀξιτασμοῦ γράμματα ἔχειν τὸ κῦρος, καὶ ἀμετάτρεπτον ὀφειλουμένου παρ' αὐτῆς τῆς τοῦ Σταματίου γυναικὸς, καὶ ἐμμένειν ἐν τῷ ὀξιτασμῷ αὐτῆς, καὶ μὴ σαλεῦσαι, καὶ ἀθετῆσαι τὰ γεγραμμένα καὶ ληφθέντα ἐν βάρει ἀλύτου καὶ αἰωνίου ἀφορισμοῦ, καὶ ἐξώσει τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ. Ὅσοι δὲ εὑρίσκονται μάρτυρες ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει, ἐὰν μὴ μαρτυρήσωσιν ἀπροσωπολήπτως τὴν ἀλήθειαν, ὅπου ἂν προσκληθῶσιν, ἀφωρισμένοι ἔστωσαν καὶ ἀσυγχώρητοι. ἡ δὲ τοῦ θεοῦ χάρις εἴη σοι.

sunt ij Christiani, qui commouent, & consulunt vxori Stanislai, filij Christophori defuncti, vt irritet conuenta & pacti scripta, quæ cum mariti sui fratribus Constantio & Damasceno firmauit, & vt quæ ab eis accepit inficietur: siue viri sint, siue mulieres à Deo omnipotente sint excommunicati, maledicti, & incondonati, & post mortem inconsumpti, & indissoluti, in præsenti sæculo & in futuro, & Tympani more turgidi, quousque à dandis scandalis desistant, & pacti scripta suum robur & stabilitatem habere permittant; & ipsa suis conuentionibus firmet fidem, nec immutet aut irritet scripta, & accepta sub pœna indissoluendæ & æternæ excommunicationis, & ab Ecclesia segregationis. Quotquot vero in hoc negotio testes reperiuntur, nisi absque personarum acceptione testimonium perhibeant, vbicumque ad iudicium euocabuntur; excommunicati sint, & incondonati. Gratia vero Dei tibi sit.

Nec deest exemplum effectus maledicti huiusmodi, in Ecclesia Latina firmans fidem. Corpus enim Petri de Luna pseudopapæ, Benedicti 13. quondam vocati, Peninsulæ quidem vita functi, Igluecam tamen Arragoniæ oppidum postea translati, & intra arcem loco prophano repositi, vsque hodie incorruptum omnino perseuerat, ita narrante Ciaconio in eius vita, eo quod à Concilio Constantiensi Excommunicationis fulmine ictus, vt Ecclesiæ & Pontifici legitime electo rebellis, nullum vtroque reconciliationis in morte dare voluerit argumentum. Refert etiam Petrus Maffeius histo. Indicæ lib 5. Anno 1509. sub Albuquerco in Indiæ proregem litem naualis turbæ locium expirasse, qui in mare proiectus ingentem terrorem omnibus attulit: noctu quippe infra sentinam pulsus frequentes exaudiri cepti, quem ad strepitum cum arrepta scala vigiles descendissent implexum carinæ sub ipso gubernaculo defuncti militis corpus offendunt Re ad nauarchum delata dubium non fuit, quin cadauer translatum in littus humo contegerent: quo facto, postridie super ipsum sepulchrum rursus inhumatus apparuit Ea re attoniti cuncti: at Franciscus quidam Monachus sagaci coniectura suspicatus est, hominem aliquo interdicti vel anathematis vinculo constrictum è vita excessisse, atque ita in terram egressus sanctissimi viri Benedicti Abbatis exemplo, è Pontificia formula conceptis verbis, animum demortui rite expiauit, vnde reddita pace mortuo, eo mysterio vaga ossa tandem in suo tumulo quieuere. Inter familiaria autem huiusmodi plura exempla, quibus abundant Græci, celeberrimum est illud quod Mehemet secundi, qui regiam Constantini vrbem & imperium expugnauit, tempore contigit. Is cum externarum gentium mores & religionem agnoscendi præter Turcarum morem, esset cupidissimus, de non consumptis Græcorum excommunicatorum cadaueribus, accepta notitia, nunciauit Patriarchæ, vt quæreret hominem communione Ecclesiæ exterminatum, ante longum tempus vita defunctum, in quo narrati miraculi probaret veritatem. Patriarcha tyranni imperio, & rei difficultate perterritus, à senioribus Clericis monitus est, corpus viduæ cuiusdam à Sacerdote relictæ, forma quidem suo tempore conspicuæ, propter manifestam autem vitæ libidinem à Gennadio præcessore, è sacro piorum grege eliminatæ incorruptum adhuc iacere, vt quæ paternorum monitorum impatiens, Patriarcham ipsum nefandi secum habiti commercij crimine infamasse non fuisset verita. Re à tyranno accepta, tetro cadaueri in morem Tympani inflato in Ecclesiam Pammacaristæ virginis elato, & in arca sigillis regiis munita incluso; Patriarcha benedictionem impertitur, literasque absolutionis illius quas ipse manu sua conscripserat, recitat. Rem dictu miram, compages corporis tunc inuicem separari in medio arcæ ita manifeste, vt astantes audirent strepitum, ossaque omnia carne in cinerem soluta denudari cœperunt, & reserata à ministris regiis arca, sola, disiuncta, puluereæ massæ intermixta, ab omnibus fuerunt visa. Quo nuncio à Mehemet principe accepto, Satrapam nomine suo dictum, Ameruchæ filium, qui cum de miraculo monuerat, laudato palam fidei nostræ cultu, chariorem deinceps habuit, quo suggerente didicerat, ὅτι ἐκεῖνον ὅπου ἀφορισμοῦ δεσμοῖς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς τῶν Ρωμαίων, ἡ γῆ δὲν τὸν λύει, ἀλλὰ δὲν τὸν δέχεται. ἐὰν περάσουν καὶ χίλια χρόνια. *quem Antistites & Sacerdotes Græci sacro Ecclesiæ cœtu prohibuerint, humo non dissolui; nisi veniam à Deo impetrarit, licet mille anni præterierint.* Hæc cum pluribus aliis fidem relatis astruentibus historia

Constantinopolitana in volumine Turcogræciæ.

s ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ ἁμαρτήματος.] Balsamon in Can. 2. Concilij Nicæni, ψυχικὸν ἁμάρτημα, *peccatum animæ* censet, quod ei perniciem affert & interitum ἐπάγει τῇ ψυχῇ βλάβην, quod probaretur quidem, si nullum inter illud, & corporeum apponeretur discrimen; at cum vnum a uersum alteri refertur, acceptior est sententia à Balsamone reiecta, quæ per corporis peccatum vult illud intelligi, quod facultate corporea exercetur, καὶ ἐκ σωματικῆς ὀρέξεως δεξάμενον τὴν ἀρχὴν, *& à corporis enascitur concupiscentia*; animæ vero vocat, τὸ ἐκ ψυχικῶν παθῶν τικτόμενον, ὡς ἐξ οἰήσεως, ἐξ ἀπειθείας καὶ ἑτέρων τοιούτων τικτόμενον, *quod ex animi perturbationibus, ut ex superbia, & inobedientia; & alijs eiusmodi ortum habet.*

ORATIO PRO QVACVMQVE infirmitate.

OMnipotens Domine, animarum corporumque medice, qui humilias & exaltas, qui castigas & iterum sanas, fratrem nostrum N infirmum in misericordia tua sana: brachium tuum medela remediisque plenum extende, & eum è lecto & infirmitate erectum cura. Increpa spiritum infirmitatis: amove ab eo plagam omnem, dolorem omnem, omne flagellum, omnem febrem aut rigorem. Et si in eo aliquod delictum aut iniquitas est: relaxa, remitte, condona propter tuam benignitatem. Ita Domine, parce creaturæ tuæ, in Christo Iesu Domino nostro, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

a ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΠΑΣΑΝ ΑΡΡΩΣΤΙΑΝ.

ΔΕσποτα παντοκράτορ, ἰατρὲ ψυχῶν καὶ σωμάτων, ὁ ταπεινῶν καὶ ἀνυψῶν, ὁ παιδεύων καὶ πάλιν ἰώμενος, τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν τὸν δεῖνα, τὸν ἀσθενοῦντα ἐπίσκεψαι ἐν τῷ ἐλέει σου. ἔκτεινον τὸν βραχίονά σου τὸν πλήρη ἰάσεως καὶ θεραπείας, καὶ ἴασαι αὐτὸν ἐξαναστῶν ἀπὸ κλίνης καὶ ἀῤῥωστίας, ἐπιτίμησον τῷ πνεύματι τῆς ἀσθενείας, ἀπόστησον ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν πληγὴν, πᾶσαν ἀλγηδόνα, πᾶσαν μάστιγα, πάντα πυρετὸν ἢ ῥῖγος· καὶ εἰ ἔστιν ἐν αὐτῷ πλημμέλημα, ἢ ἀνόμημα, ἄνες, ἄφες, συγχώρησον διὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν. ναὶ κύριε φεῖσαι τοῦ πλάσματός σου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Εὐχὴ ἐπὶ πᾶσαν ἀῤῥωστίαν.] Cryptoferratense & Allatianum M S. ἐπὶ πᾶν εἶδος ἀῤῥωστίας legunt, privatam tamen orationem ἐπὶ πυρέττοντι, Allatianum & Regium M.S. suggerit.

DOmine Deus noster, qui temporales & graues morbos solo verbo curas, qui Petri socrum sanasti: ipse & nunc Domine à detinente eum flagello seruum tuum cura, qui ex compassione castigas, & benignè mederis, quique infirmitatem & ægritudinem omnem abigere potes: à doloris lecto & malorum strato, misericordiæ tuæ remedio ipsi collato, erige: & perfectam medelam & salutem ei confer. Quia tu es medicus corporum & animarum nostrarum: & tibi gloriam referimus.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὰ χρόνια καὶ δεινὰ πάθη λόγῳ μόνῳ θεραπεύσας, ὁ τὴν πενθερὰν Πέτρου πυρέττουσαν ἰασάμενος· αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ἴασαι τὸν δοῦλόν σου ἀπὸ τῆς συνεχούσης αὐτὸν μάστιγος· ὁ παιδεύων συμπαθῶς, καὶ ἰώμενος ἀγαθῶς, ὁ πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν ἀφαιρεῖσθαι δυνάμενος· καὶ ἀνάστησον αὐτὸν ἀπὸ κλίνης ὀδυνηρᾶς, καὶ ἀπὸ στρωμνῆς κακώσεως, ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὸ φάρμακον τοῦ ἐλέους σου· παράσχου αὐτῷ τελείαν ἴασιν καὶ ὑγείαν. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἰατρὸς τῶν σωμάτων, καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Aliam quoque ex ſuo Euchologio M.S. miſit Georgius Coreſius Chienſis Eccleſiæ CP. Theologus.

Εὐχὴ εἰς ἀσθενοῦντα.
Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα κύριε σαβαὼθ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καθεζόμενος, καὶ ὑπὸ τῶν Σεραφὶμ αἰνούμενος, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ ἀνατέλλων τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, ὁ διακρατῶν, καὶ διακυβερνῶν ἀρρήτῳ δυνάμει καὶ σοφίᾳ πᾶσαν τὴν κτίσιν, καὶ πᾶσαν πνοὴν, ὁ παιδεύων καὶ πάλιν ἰώμενος· δέξαι με προσερχόμενον τῇ σῇ ἀγαθότητι, καὶ μὴ βδελύξῃς με τὸν ἁμαρτωλὸν, ἀλλ' ἐπάκουσόν μου τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου· καὶ ἐξαπόστειλον βοήθειαν ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου σπλαγχνισθεὶς ἐπὶ τῷ πλάσματι τῶν χειρῶν σου. ὁ πάντων τὰς προσευχὰς ἐπακούων, καὶ ἴασαι τὸν δοῦλόν σου ὅ ἐκ τῆς συνεχούσης αὐτὸν ἀσθενείας. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν. Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Oratio in Infirmum.
Dominum precemur.

Dominator Domine Sabaoth Deus noſter, Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſedes ſuper Cherubim, & à Seraphim celebraris, qui in excelſis habitas, & humilia reſpicis, qui oriri facis ſolem ſuper bonos & malos, & ſuper iuſtos & iniuſtos imbrem mittis, qui inenarrata virtute creaturam omnem & omnem ſpiritum contines & gubernas, qui caſtigas & rurſum ſanas: ſuſcipe me ad tuam bonitatem accedentem, & ne me peccatorem reſpuas, ſed exaudi vocem deprecationis meæ: & mitte auxilium de ſancto habitaculo tuo operis manuum tuarum miſertus. Qui omnium preces exaudis, ſana ſeruum tuum à detinente illum infirmitate. Tuum eſt enim miſereri & ſaluare, Chriſte Deus noſter: & tibi gloriam, &c.

IN ORATIONEM IN OMNEM MORBVM, Notæ.

1 Ἐπίσκεψαι τῷ ἀσθενοῦντι ἀσθενείᾳ.] Hippocrates, Auicenna, Pomponatius, Leuinus, Lemnius, & alij dæmonum virtute & improbitate, ægritudines immitti negant. Aduerſam ſententiam probat D. Thomas 1. p. q. 115 art. 5. & Martius Del Rio diſq. magic. lib. 3, part. 1. qu. 4. ſect. 5. in qua ſubtiliter totam hanc difficultatem enodat: cui ſoluendæ vnicum ſalutis humanæ moderatoris ſufficit teſtimonium, mulierem in terram incuruatam à mortis authore per octodecim annos fuiſſe alligatam aſſerentis.

a 1 ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΟΡΥΞΕΙ ΦΡΕΑΤΟΣ.

2 Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ παντοκράτωρ, καὶ παντοδύναμος, ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων μόνῳ τῷ βούλεσθαι· ὁ ἐν ἀπόροις πόρον εὑρίσκων ἀρρήτῳ καὶ ἀκαταλήπτῳ σοφίᾳ, ὁ ἐξ αὐχμοῦ πέτρας ὑδάτων παραχῶν ῥεῦσαι χειμάρρους, καὶ διψῶντα τὸν σὸν ἐμπλήσας λαόν. αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα τῶν ἁπάντων, ἐπάκουσον ἡμῶν τῆς δεήσεως τῶν ἀναξίων δούλων σου, καὶ χά-

ORATIO IN PVTEI EFFOSSIONE.

Domine Deus noſter omnipotens, qui ſola tua voluntate cuncta condis & tranſmutas, quique in inaquoſis, ineffabili & incomprehenſa tua ſapientia fluenta inuenis, qui è ſicca petra aquarum torrentes ſitienti populo tuo ſatiando effluere iubes. Ipſe & nunc omnium Domine, indignorum ſeruorum tuorum preces exau-

di, & hoc in loco limpidam potuique aptam aquam nobis largire: abundantem quidem ad vsum, innoxiam vero ad potum: vt & in hoc collaudemus sanctissimum nomen tuum, Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

εισαι ἡμῖν ὕδωρ ἐν τῷ τόπῳ τῷδε, διαυγές τε καὶ πότιμον· ἄφθονον μὲν εἰς χρείαν, ἀβλαβὲς δὲ πρὸς ἀπόλαυσιν· ὡς ἂν καὶ ἐν τούτῳ δοξάζωμεν τὸ πανάγιον ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἐπὶ ὀρύξει φρέατος.] Addit Cryptæ Ferratæ codex, καὶ εὑρέσει ὕδατος.

IN ORATIONEM PRO PVTEI EFFOSSIONE.

Notæ

1 Ἐπὶ ὀρύξει φρέατος] Orationis huius ritus, verba gestaque B. Clementis Martyris imitatur. In Chersonesum enim ad marmora secanda relegatus, cum a sex millibus a ... Christianis eiusdem pœnæ sociis ... , misertus laboris eorum, & ... ait, *Dominum vt fides sua confessoribus fontem aquæ aperiat: & qui percussit petram in terra deserta Sina, & abunde fluxerunt aquæ, ipse copiosum nobis præstet fluentum in hac ... angustia.* Mox loco effosso, limpidissima scaturijt aqua, & ... impetus Dei seruorum animas corporaque lætificauit.

ORATIO IN PLANTANDA VINEA.

Domine Iesu Christe, qui viris vera es, Pater vero tuus agricola est: tu & Apostolos tuos vocasti palmites: tu quoq; Gentibus eiectis gratia tua Israël plantasti: ita & nunc Domine in vineam hanc adueni, & eam planta: profundasque in ea radices agat misericordia tua: opem tuam illi in custodem designa, prouidentia tua ingressus & egressus eius circumualla, ipsam & omnem eius ambitum à grandine, niue, & gelu violenter impacto, frigoribus horrendis, æstus spiritu, procellis, dæmonibus, & vt semel dicam visibilium & inuisibilium inimicorum appulsu liberam redde. Respice, & visita vineam istam tua dextera plantatam, vt in tempore & maturitate fructus proferat, & ex ea racemos in Christi tui sanguinem conuertendos decerpere, tibique offerre possimus. Tibi enim conuenit omnis gloria, honor, & adoratio, cum principij experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

a ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΦΥΤΕΥΜΑ ΑΜΠΕΛΩΝΟΣ.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὃς ἡ ἄμπελος ὑπάρχων ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ γεωργὸς, σὺ καὶ τοὺς ἀποστόλους ἐκάλεσας κλήματα, σὺ καὶ διὰ τὸν Ἰσραὴλ ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεφύτευσας αὐτόν· οὕτω καὶ νῦν δέσποτα, ἐπιφοίτησον ἐπὶ τὴν ἄμπελον ταύτην, καὶ ἐμφύτευσον· βάθυνον τὸ ἔλεός σου ἐπ' αὐτήν. δὸς αὐτῇ φύλακα τὴν σὴν βοήθειαν, περιχαράκωσον τὰς εἰσόδους καὶ ἐξόδους αὐτῆς τῇ προνοίᾳ σου. λύτρωσαι αὐτὴν καὶ πᾶσαν τὴν περιοχὴν αὐτῆς ἀπὸ πάσης χαλάζης, ἀπὸ χιόνος, καὶ κρυστάλλου φθοροποιοῦ βιαίως, ἀπὸ φρικτῶν κρυμῶν, καὶ πνευμάτων καυσώνων, ἀπὸ καταιγίδος, καὶ δαιμόνων, ἀπὸ πάσης ἁπαξαπλῶς εἰπεῖν ἐφόδου ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν. ἐπίβλεψον καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιά σου· ἵνα ἀποδῷ ἐν καιρῷ τοὺς καρποὺς αὐτῆς εἰς ὥραν, καὶ καταξιωθῶμεν τὰ γεννήματα καὶ 1 προσκομίσαι σοι ἐξ αὐτοῦ, εἰς τὸ μεταποιηθῆναι εἰς αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου. σοὶ γὰρ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

E Τῇ ὡς εὔτιμα ἀμπελῶνος.] Legit Cryptæ Ferratæ M. S. ὡς τὸ φυτεῦσαι ἀμπελῶνα. Hisque verbis incipit Oratio. Σὺ εἶ ὁ ἄμπελος Χριστὸ ὁ ἀληθινὸ &c.

IN ORATIONEM AD PLANTANDAM VINEAM NOTÆ.

1 Προσφέρειν σοι ἐξ αὐτῆ.] Duplici ratione, qui vineam plantat, fructum ex ea Deo se promittit oblaturum: vuas nimirum præcoces, vt bonorum omnium authorem agnoscat, de qua iam actum est, vbi περὶ ... fuit consideratio: & vinum deinde in sacrificium, vt supremum Dei dominium profiteatur. Verba itaque hæc, quæ oblationem e vino tollitam offerri connotant simul etiam subindicant, Orationem hanc iam eo tempore editam fuisse, quo ex pane & vino a fidelibus oblatis, hostiæ deinde consecrandæ se pararentur. Etsi enim doctissimus Albaspinæus quinta Obser. lib. 1. exist met ex oblationibus nullam partem ad Eucharistiam conficiendam sepositam fuisse: in eum tamen militant Baronij dicta anno 57. num. 141 quibus adde, tum ordinis Romani testimonium, tum quam sæpissime missales nostras Orationes secretas, vt hostiæ plebis ... tam Sacrificium (proprium dico & germanum) Deo sint acceptæ rogatæ instantius, & vt munera dicata, à populo nempe delata, sancta, imo vnigeniti Filij eius corpus & sanguis fiant &c. quam mentem equidem matronam illam Romanam non habuisse constat, de qua scribit Ioannes Diaconus in Gregorij vita, quod cum sancti Pontificis manu communionem sumeret, his sibi verbis ab eo dictis, *Corpus Domini nostri Iesu Christi conseruet animam tuam, lasciua subrisit. Ille dexteram ab eius ore conuertens partem illam Dominici corporis super altare deposuit. Expletis vero missarum solemniis coram populo inquisiuit, quamobrem corpus Dominicum sumptura ridere præsum sisset. quia panem, inquit, quem proprijs manibus fecisse cognoueram, tu corpus Dominicum perhibebas.* Illa autem, vt præmittit vitæ Gregorianæ scriptor, *celebranti sibi tas Oblationes obtulerat.* Superest itaque vt & oblationes illæ consecratæ deinceps fuerint, in Eulogias & pauperum necessitates, lurima eorum parte sepositæ, pertisseque pro mo e recepto, azymas, si non cunctas, saltem sacrificio destinatas, præparari.

a ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΤΡΥΓΗΣ ΑΜΠΕΛΟΥ.

Ο Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ ἀξιώσας ἄμπελον ὀνομάσαι τὸν μονογενῆ σου υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τὸ καρπὸν αὐτῆς τῆς ἀθανασίας ὄργανον ἀναδεῖξαι, καὶ τῆς τῦ πνεύματος σου χάριτος. αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα, καὶ τῦτον τὸν τῆς ἀμπέλου τὸν καρπὸν εὐλόγησον, καὶ δὸς πᾶσι τοῖς μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτῦ, τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς προκοπὴν· τὸν δὲ συγκαλέσαντα ἡμᾶς, τῆς ἀληθινῆς σου ἀμπέλου μέτοχον ποίησον διὰ τῆς ... καὶ ἀνεπηρέαστον τὴν ζωὴν αὐτῦ διαφύλαξον ταῖς αἰωνίοις σου καὶ ἀναφαιρέτοις δωρεαῖς κατακόσμησον. χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ORATIO PRO VINDEMIA.

DEVS & Saluator noster, cui vnigenitum Filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum, vitem vocare, & eius fructum æternitatis, & gratiæ sancti Spiritus instrumentum fieri complacuit; ipse nunc Domine etiam hunc vitis fructũ benedic, & omnibus ex eo sumentibus sanctitatem & animæ profectum dona, & eũ qui nos vocauit veræ tuæ vitis participem esse concede, vitam & à malis liberam æternis & indeceptis bonis ornatam redde. Gratia & humanitate vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es: cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἐπὶ τρύγης ἀμπέλου.] Barberinum M. S. legit εὐχὴ ἐν τρυγήτῳ. at non ita metrico Cryptoferratense M. S. habet hic εὐχὴ ἐν ἀρχῇ τρύγης κοινῆς. Animaduerto namque inter legendum varia Euchologia vindemiam posse dici communem, quam agunt omnes, dum propriæ vineæ racemos colligũt: priuatā vero alia assignari posse, quam animi relaxādi gratia Imperator in proprijs prædijs habebat: ante vindemiam autem cum vuas præcoces & primo maturas decerpere & delibare soleant homines, huiusmodi præcociotis racemi decerptionem & degustationem obseruo Imperatori propriam, & ei quasi reseruatam: cæterum siue in vuæ delibatione priuata, siue communi; atque etiam in propria aut Regia vindemia, Ecclesiam suas interposuisse, imo proximis suæ benedictiones & preces ex subiunctis officijs constat. Post hoc itaque vindemiæ communis occurrit Imperatoriæ officium, è Cryptoferratensi & Barberino M.S. desumptum.

Oratio à Patriarcha fieri solita cum de more decima quinta Augusti, vindemiam adoritur Imperator in Blachernis.

Diacono dicente, Dominum precemur. *Et reliquam collectam: precatur.*

Εὐχὴ γινομένη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, ὅτε κατὰ συνήθειαν ἐπιτελεῖ τὴν τρύγην ὁ βασιλεὺς τῇ ιε'. Αὐγούστου ἐν Βλαχέρναις.

Τοῦ διακόνου λέγοντος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, καὶ συναπτὴν· εὔχεται.

DEvs & Saluator noster, cui vnigenitum Filium tuum, & Dominum nostrum Iesum Christum, vitem vocari; & per ipsum immortalitatis fructum nobis donari complacuit: ipse quoque benedic istum vitis fructum, & nos illius factos participes inculpatè gratias agere, & te datorem & authorem omnium bonorum ad nos cibandos, laudare concede: & seruos tuos, fideles Impp. nostros veræ vitis effice consortes; vitam illorum ab inimicis tuæ im conserua, æternis & inamissibilibus tuis bonis, pace in omnibus donata, illos exorna. Intercessionibus sanctæ Deiparæ, & omnium sanctorum, qui à sæculo tibi placuerunt. Benignitate & humanitate vnigeniti Filij tui: cum quo. *Et quæ sequuntur.*

Ὁ Θεὸς, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ εὐδοκήσας ἄμπελον κληθῆναι τὸν μονογενῆ σου υἱὸν καὶ Θεὸν, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ δι' αὐτοῦ καρπὸν ἀθανασίας ἡμῖν χαρισάμενος. αὐτὸς καὶ τοῦτον τὸν καρπὸν τῆς ἀμπέλου εὐλόγησον, καὶ ἡμᾶς τοὺς μεταλαμβάνοντας ἀξίωσον ἀκατακρίτως εὐχαριστεῖν, καὶ δοξάζειν σε τὸν δοτῆρα καὶ χορηγὸν πάντων τῶν πρὸς διατροφὴν ἡμῶν ἀγαθῶν σου καὶ τοὺς δούλους σου τοὺς πιστοὺς βασιλεῖς ἡμῶν, τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου μετόχους ποίησον, ἀνεπηρέαστον αὐτῶν τὴν ζωὴν διαφύλαξον, ταῖς αἰωνίοις σου ἀναφαιρέτοις δωρεαῖς αὐτοὺς καταχόσμησον, εἰρήνην διὰ παντὸς αὐτοῖς χαριζόμενος. πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. ἀγαθότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ. καὶ τὰ ἑξῆς.

Sacerdos. Pax omnibus. *Diaconus.* Capita vestra Domino inclinate.

Domine virtutum, gloriæ Rex, terrenum regnum sub te moderantes in omni pietate & pace conserua, deduc illos ad tuæ voluntatis portum, bonorum cœlestium illis fruitionem largire, nosque nomen tuum inuocantes, in delibatione producti a te vitis fructus velut mundanorum etiam reconditorum bonorum tuorum participes effice. Tu enim es Rex gloriæ, & Saluator animarum nostrarum: & tibi gloriam &c.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Κύριε τῶν δυνάμεων, ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, τοὺς τὴν ἐπίγειον βασιλείαν ὑπὸ σοῦ πιστευθέντας ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ εἰρήνῃ διατήρησον, ὁδήγησον αὐτοὺς ἐπὶ λιμένα θελήματός σου, δώρησαι αὐτοῖς τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ἅγιον ὄνομά σου ἐν μεταλήψει τοῦ ὑπὸ σοῦ τελεσφορηθέντος τῆς ἀμπέλου καρποῦ μετὰ τῶν ἐγκοσμίων καὶ τῶν ἀποῤῥήτων σου ἀγαθῶν καταξίωσον. σὺ γὰρ εἶ ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, καὶ σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

1 Ex eodem Cryptæ Ferratæ M.S. ſequitur. Εὐχὴ εἰς μετάληψιν 1 σταφυλῆς.
2 Edita vero quædam addunt. 2 Τῇ ἕκτῃ τοῦ Αὐγούστου.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εὐλόγησον κύριε τὸν καρπὸν τοῦτον τῆς ἀμπέλου τὸν νέον ὃν διὰ τῆς τοῦ ἀέρος εὐκρασίας, καὶ τῶν σταγόνων τῆς βροχῆς, καὶ τῆς τῶν καιρῶν γαλήνης εἰς ταύτην τὴν ὡριμότητα, στάσιν ἐλθεῖν εὐδόκησας· ἵνα ᾖ ἐν ἡμῖν τοῖς ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου μεταλαμβάνουσιν εἰς εὐφροσύνην, καὶ προσενέγκασι δῶρον εἰς ἐξιλασμὸν ἁμαρτιῶν, διὰ τοῦ ἱεροῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Oratio in vuæ delibatione, ſexta Auguſti.
Dominum precemur.

Fructum hunc vitis nouum aëris temperie, pluuiæ ſtillis, & temporum tranquillitate ad maturitatem tuo placito deductum, benedic Domine: vt nobis ex hoc vitis genimine deguſtantibus ſit in lætitiam, & illud in donum offerentibus in peccatorum propitiationem, per ſanctum corpus Chriſti tui, cum quo benedictus es, cum ſanctiſſimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.

IN ORATIONEM IN DELIBATIONE VVÆ DIE ſexta Auguſti. Notæ.

1 Εἰς σταφυλῆς μετάληψιν.] Botros recentes cum ſpicis non ſacrificij inſtituto, ſed grati animi affectu, pro receptis frugibus vitæ humanæ ſuſtentandæ neceſſariis; & indicio quod vinum botris expreſſum, panisque è ſpicis educendus in ſacrificij materiam deſtinata ſint, Canon 3. Apoſtolicus in Eccleſia permittit offerri. Hæc eſt Canonis Trullani 28. ſententia; deſcribitque ἰδικῶς τοὺς ἱερεῖς εὐλογοῦντας τοῖς αἰτοῦσι ταύτης (σταφυλῆς) μεταδιδόναι ὡς πρὸς τὴν τῷ δοτῆρι τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν, δι' ὧν τὰ σώματα ἡμῶν κατὰ τὸν θεῖον ὅρον αὔξει καὶ ἐκτρέφεται· *ſeorſim Sacerdotes, vuam benedicere, & in eos qui petunt, diuidere: ad fructuum datoris gratiarum actionem, per quos corpora noſtra diuina diſpoſitione augentur & enutriuntur.*

2 Τῇ ἕκτῃ τοῦ Αὐγούστου.] Vbi præcoces ſunt fructus, ſexta Auguſti adiectis etiam σὺν σύκοις πρωτοφανέσι *ficubus primo viſis*, ritus hic peragitur: in frigidiori vero regione, qualis eſt Conſtantinopolitana, 15 eiuſdem menſis Patriarchæ inter celebrandum fructus hi benedicendi offeruntur. Balſamon in Can. 3. Apoſt. citatum. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σταφυλὰς πατριάρχῃ προσφέρουσιν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ θείου ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν μετὰ τὴν ἱερουργίαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. *Ideo Patriarchæ quoque vuas offerunt, in altari ſacræ ædis Blachernarum peracto ſacro, circa feſtum dormitionis ſanctiſſimæ Deiparæ.* Habet porro Eccleſia Latina benedictionem vuæ in lib. Sacramentorum D. Gregorij etiam ſexta Auguſti faciendam iis verbis. *Benedic Domine, & hos fructus nouos vuæ, quos tu Domine rore cœli, & inundantia pluuiarum, & temporum ſerenitate, atque tranquillitate, ad maturitatem perducere dignatus es, & dediſti eos ad vſus noſtros cum gratiarum actione percipi, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.*

1 ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΕΥΛΟΓΗΣΙΝ ΟΙΝΟΥ.

ORATIO PRO VINO BENEDICENDO.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἀγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, ἔπιδε ἐπὶ τὸν οἶνον τοῦτον, καὶ ἐπὶ τοὺς μεταλαμβάνοντας ἐξ αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησον αὐτὸ ὡς ηὐλόγησας τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ, καὶ τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, καὶ τὸ ποτήριον τῶν ἁγίων σου ἀποστό-

Domine Deus noſter, benigne & clemens, reſpice vinum iſtud, & omnes ex eo delibantes, & benedic illud, ſicut puteum Iacob, & piſcinam Siloé, & poculum ſanctorum Apoſtolorum tuo-

rum benedixisti. Qui in Cana Galilææ aduenisti, & sex hydriis benedictis, & aqua in vinum conuersa, sanctis tuis Discipulis & Apostolis gloriam tuam manifestasti: Ipse quoq; nunc Domine Spiritum sanctū tuum super vinum hoc mitte, & in nomine sancto tuo illud benedic. Quia tu benedicis & sanctificas, & multiplicas omnia Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus, cum Patre, & Spiritu sancto: nunc & semper, & in sæcula sæcula sæculorum. Amen.

λων, ὁ παραγενόμενος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ εὐλογήσας τὰς ἓξ ὑδρίας, καὶ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβαλών, καὶ τὴν δόξαν σου φανερώσας τοῖς ἁγίοις σου μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις· αὐτὸς καὶ νῦν ἐξαπόστειλον κύριε τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα ἐπὶ τὸν οἶνον τοῦτον, καὶ εὐλόγησον αὐτὸν ἐπὶ τὸ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων καὶ πληθύνων τὰ σύμπαντα Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

IN ORATIONEM PRO BENEDICTIONE VINI Notæ.

a Ἐπὶ εὐλογίαν οἴνου.] Vino vnis expresso hac recitata Oratione benedicit Orientalis Ecclesia: proxima vero epotando alias habet superius positas.

ORDO SERVARI SOLITVS CIRCA AGRVM, vineam, aut hortum si ab insectis aut aliis animalium speciebus, eum deuastari contingat.

Missam celebrari decet. Et lampadem sancti Tryphonis, aut sancti Eustathij, aut vero sancti Iuliani Africani, aut certe vtriusque accendi. Et sacro missa completo, oleo è lampadibus illis sumpto, Et pariter aqua sanctorum Theophaniorum, aspergi conuenit à Sacerdote in crucis formam, agrum, vineam, aut hortum: Et orationes has recitari.

Dominum precemur.

DOmine Deus noster, qui initio productionis omnium, cælum & terram condidisti, & cœlum quidem grandibus luminaribus vt terram illustrarent, & tu solus creaturæ opifex & Dominus agnoscereris, adornasti; terram autem virore, herbis, variisque seminum generibus decorasti, & deinde benedictione illi data, etiam ad odorem spargendum innumeris eam compsisti floribus. Ipse quoque nunc Domine, respice de sancto habitaculo tuo prædium hoc, & benedic illud. Ab omni fascino & incantatione,

1 ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΙΣ ΧΩΡΑΦΙΟΝ, Η ΕΙΣ ἀμπελῶνα, ἢ ἐκ κῆπον, εἰ συμβῆ βλάπτεσθαι ὑπὸ ἑρπετῶν, ἢ ἄλλων εἰδῶν.

ΧΡὴ γίνεσθαι λειτουργίαν. 2 Καὶ ἅπτειν κανδήλας τοῦ ἁγίου Τρύφωνος, Η τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου, ἢ τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ τοῦ Λίβυος, ἢ καὶ ἀμφοτέρων. Καὶ μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν 3 λαβεῖν ἔλαιον ἐκ τῶν κανδήλων. 4 Καὶ 5 ὕδωρ τῶν ἁγίων θεοφανείων. Καὶ ἐπιῤῥαίνειν σταυροειδῶς ὁ ἱερεὺς τὸ χωράφιον, ἢ τὸ ἀμπέλιον, ἢ τὸν κῆπον· Λέγει τὰς εὐχὰς ταύτας.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς δημιουργίας σου ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὸν μὲν οὐρανὸν κατακοσμήσας διὰ τῶν μεγάλων φωστήρων, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θαυμάζεσθαι δι' αὐτῶν σε τὸν μόνον δημιουργὸν καὶ δεσπότην τῆς κτίσεως, τὴν δὲ γῆν καταχοσμήσας χλόῃ καὶ χόρτῳ, καὶ ποικιλίᾳ σπερμάτων σπειρομένων κατὰ γένος καὶ πᾶσιν ἄνθεσι μορφώσας εἰς εὐοσμίαν καὶ εὐλογήσας αὐτήν· αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα, ἐπίβλεψον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου ἐπὶ τὸ κτῆμα τοῦτο, καὶ εὐλόγησον αὐτὸ, φύλαξον ἀπὸ πάσης φαρμακείας,

καὶ

καὶ ἐπαοιδίας, καὶ παντὸς κακοῦ, περιεργείας τε πονηρᾶς, καὶ δημιουργίας ἀνθρώπων πονηρῶν· καὶ δὸς αὐτῷ προσφέρειν καρποὺς κατὰ καιρὸν πεπληρωμένους τῆς εὐλογίας σου. Καὶ πᾶν θηρίον, καὶ ἑρπετὸν, καὶ πᾶσαν ὀργὴν, καὶ νόσον ἐπερχομένην βλαπτερὰν ἀποδίωξον ἐξ αὐτοῦ. Ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εὐχὴ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Τρύφωνος, λεγομένη εἰς κήπους καὶ ἀμπελῶνας καὶ εἰς χωράφια.

Ὄντος μου ἐν Καμψάδῃ κώμῃ, καὶ τὰς χῆνας ἐπιμελουμένου μου καὶ βόσκοντος, ὀργὴ κατῆλθεν ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος, οὐκ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς κύκλῳ περιχώρους, τουτέστιν ὀργὴ πρὸς πᾶσαν ἄμπελον χωράφιά τε καὶ κῆπον, ἀπὸ τῶν φύλλων καὶ τῶν καρπῶν βιβρωσκομένων, ξηραινομένων καὶ ἀφανιζομένων. Ὁρῶν οὖν ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος Τρύφων, οὕτως τηκομένους τοὺς καρπούς, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν δαπανωμένους τοὺς ἀνθρώπους, τοῦ παντελοῦς ἀφανισμοῦ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, τῶν τε χωραφίων, ἀμπέλων, κήπων, καὶ λαχάνων, καὶ παντοίων δένδρων τοῦ τοιούτου ὀλέθρου παραδιδομένων, διὰ τοῦτο ἐδεήθην πρὸς τὸν κύριον καὶ θεόν μου, τοῦ γενέσθαι ἀφανῆ πάντα τὰ θηρία τὰ πρὸς ἀδικίαν καὶ φθορὰν ὑπάρχοντα τῶν τε κήπων, καὶ χωραφίων, καὶ ἀμπέλων, καὶ παντοίων δένδρων τε καὶ λαχάνων, καὶ μάλιστα τῶν τὴν κοιλάδα ἐκείνην οἰκούντων τῆς παρακειμένης λίμνης, καὶ πρὸς ὑπακοὴν καὶ ἀντίληψίν μου παραγενομένων. Καὶ δὴ εἰς προσευχὴν κλίναντός μου τὸ γόνυ, καὶ τὰς χεῖρας πρὸς τὸν θεὸν ἐκπετάσαντος.

Ὁ εἰσακούων τῶν εἰς αὐτὸν πεποιθότων Θεὸς, αὐτὸς ἐξαπόστειλον ἐξ ἑτοίμου κατοικητηρίου αὐτοῦ ἄγγελον, τοῦ πατάξαι πᾶν φῦλον καὶ πᾶν γένος κακούργων θηρίων τῶν ἀδικούντων τὴν ἄμπελον τὴν χώραν καὶ τὸν κῆπον τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, ὁ δεῖνος, καὶ τῶν θηρίων τούτων τὰ ὀνόματα σαφῶς ἐπιστάμενος, ἰδοὺ ἐρῶ. Κάμπη, σκώληξ, σκωληκοκάμπη, σκάθαρος, βροῦχος, ἀκρὶς, ἐπίμαλος, καλιγάρις μακρόπους, μύρμηξ, φθεῖρα, ῥυγίτης, ψυλλίτης, κανθοκόπος, ἐρυσίβη, κοχλεὶ, ψαλίτης· καὶ εἴ τι ἄλλο προσφυσιῶ καὶ μιαίνον τὸν καρπὸν τῆς σταφυλῆς καὶ

ab omni malo, nefando magiæ opere aut malignorum hominum arte vafra & execranda, illud custodi: & vt benedictionis fructus suo tempore proferat, largire. Omne ferum animal, reptile, vel insectum, flagellum omne, labemque noxie ingruentem ab illo abige. Quia laudabile [illegible] & gloriosum est, venerandum & [illegible] nomen tuum Patris & Filij, & Sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Sancti Martyris Tryphonis oratio super hortos, vineas, aut agros dicenda.

Cum in Campsade vico morarer, & anseres curarem, & pascerem, ingruit à Deo omnipotente flagellum, non in illam solammodo regionem, sed & in alias circum nationes; flagellum, inquam, quo folijs & [illegible] exesis, arefactis, & [illegible] exinanitis, vites, campi, & horti, [illegible] cuncti. Cum itaque [illegible] ego Tryphon tabidos hoc pacto fructus, eoque eodem pacto consumptos homines viderem, ob perniciem in terra fructus, agros, vites, hortos, olera, & omnis generis arbores [illegible] à regione, eorumque [illegible] motus Dominum meum precatus sum vt [illegible] omnia quæ nocumentum & perniciem [illegible], [illegible], olera, [illegible], [illegible] & [illegible], ex quo cuncti ad me supplicandum [illegible] conuenerant, [illegible] de medio tollerentur. [illegible] & manibus ad Deum expansis, oraui.

Deus qui sperantes in te exaudis: ipse de præparato habitaculo tuo Angelum mitte, qui speciem genusque omne noxiorum animalium vineis, agris, hortis, serui tui N. detrimentum afferentium percutiat. *Insectorum autem illorum nomina probe mihi nota sunt, quæ & ordine referam: Eruca, vermis, [illegible], [illegible], brucus, locusta, [illegible], calligaris, [illegible], formica, pediculus, [illegible], pulex, cimex, erusibe, cochleæ, forcicula, & si quod est aliud quod morsu suo [illegible], &*

vitium, olerum seu quarumcumque aliarum specierum fructum exsiccet & perdat. Adiurando insuper astrinxi cuncta, ne loca innocentium me amplius calcarent aut in eis morarentur: sed ad inaccessa & deserta secederent. Adiuratio vero huiusmodi est.

Adiuro vos per Cherubim multis oculis, & per Seraphim sex alis conspicua, in circuitu throni volitantia, & clamantia: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus, Deus Sabaoth, in gloria Dei Patris, amen. Adiuro vos per sanctos Angelos, & omnem potestatem, per myriadum myriades, & per mille millia in conspectu gloriæ Domini cum tremore astantia ne viti, agro, horto arborum vel olerum serui Dei N. noceatis, sed in desertos montes, in arbores infrugiferas, quas Deus in quotidianum pastum vobis dedit, abscedite. Adiuro vos per venerandum corpus & sanguinem Christi veri Dei & Saluatoris nostri, per quem salus & redemptio facta est, & in nomine cuius morituri sumus: ne campo, viti, horto, arbori frugiferæ aut infrugiferæ, vel etiam folijs olerum in ambitu & loco serui Dei N. iniuriam inferatis. Si vero non obaudieritis, sed quo vos adiuraui exorcismum transgressa fueritis; in me humilem & abiectum Tryphonem nusquam, quin potius in Deum Abraham, & Isaac, & Iacob viuos & mortuos iudicaturum insurgetis. Propterea in desertos montes vt sum præfatus, & in arbores infrugiferas conuolate. Si minus obaudieritis, benignissimum rogaturus sum Deum, vt Angelum insectis præpositum mittat, qui ferro & plumbo vos liget, & quia humilis Tryphonis adiurationem & preces feceritis irritas, penitus deleat: Sed & aues oratione mea immissæ vos delebunt. Adiuro vos adhuc per nomen magnum petræ inscriptum, nec ab ea, quin disrumperetur velut à facie ignis cera diffluit, sublatum. A nostris igitur ad ea quæ assignaui loca inuia, inaquosa, & infrugifera secedite: à loco, inquam, & ambitu seruorum Dei, in auxilium, opem & salutem suam me inuocantium, discedite: vt in iis sanctissimum Patris, & Filii, & Spiritus sancti nomen laudetur, & humilis Tryphonis adimpleantur preces:

τῶν λοιπῶν εἰδῶν καὶ λαχάνων. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ αὖθις ἐγὼ ὅρκῳ ταῦτα ἐνεστησάμην, τοῦ μηκέτι τοὺς τόπους τῶν ἐμὲ προσκαλουμένων ἐπιβαίνειν ποτὲ καὶ διατρίβειν, ἀλλ' ἐπὶ ἀβάτων τόπων ὑπεξελθεῖν ἀπελθεῖν. Ὁ δὲ ὅρκος τοιοῦτός ἐστιν.

Ὁρκίζω ὑμᾶς κατὰ τῶν ἁγίων πολυομμάτων Χερουβίμ, καὶ τῶν ἑξαπτερύγων Σεραφίμ τῶν ἱπταμένων κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ κραζόντων, ὁ ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος σαβαώθ, ἐν δόξῃ θεοῦ πατρός. ἀμήν. ὁρκίζω ὑμᾶς κατὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ πάσης δυνάμεως, καὶ τῶν μυρίων μυριάδων, καὶ χιλίων χιλιάδων τῶν φόβῳ πολλῷ ἱσταμένων κατενώπιον τῆς δόξης κυρίου, μὴ ἀδικήσητε τὴν ἄμπελον, μήτε τὴν χώραν, μήτε τὸν κῆπον, τῶν δένδρων τε καὶ λαχάνων τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦ δεῖνος, ἀλλὰ ἀπέλθετε εἰς τὰ ἄγρια ὄρη, εἰς τὰ ἄκαρπα ξύλα, εἰς ἃ ἐχαρίσατο ὑμῖν ὁ θεὸς τὴν καθημερινὴν τροφήν. ὁρκίζω ὑμᾶς κατὰ τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, δι' οὗ καὶ ἡ σωτηρία ἐδόθη ἡμῖν καὶ ἀπολύτρωσις, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μέλλομεν ἀποθνήσκειν· μὴ ἀδικήσητε μήτε τὴν χώραν, μήτε τὴν ἄμπελον, μήτε τὸν κῆπον, μήτε πᾶν δένδρον καρπιμόν τε καὶ ἄκαρπον, ἢ φύλλον λαχάνων ἀδικήσητε ἐκ τοῦ περιορισμοῦ καὶ τόπου τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦ δεῖνος. εἰ δὲ παρακούσητέ μου, καὶ παραβῆτε τὸν ὅρκον ὃν ὥρκισα ὑμᾶς. οὐκ ἔχετε πρὸς ἐμὲ τὸν ταπεινὸν καὶ ἐλάχιστον Τρύφωνα, ἀλλὰ πρὸς τὸν θεὸν τοῦ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, τὸν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· διὸ καθὼς προεῖπον ὑμῖν, ὑπάγετε εἰς τὰ ἄγρια ὄρη, εἰς τὰ ἄκαρπα ξύλα. εἰ δὲ μὴ ἀκούσητέ μου, ἱκετεύειν μέλλω τὸν φιλάνθρωπον θεόν, τοῦ ἀποστεῖλαι τὸν ἄγγελον αὐτοῦ τὸν ἐπὶ τῶν θηρίων, καὶ σιδήρῳ καὶ μολίβδῳ δῆσαι ὑμᾶς καὶ ἀποκτεῖναι, ἀνθ' ὧν τοὺς ὅρκους καὶ τὴν προσευχὴν ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ ἠθετήσατε Τρύφωνος· ἀλλὰ καὶ οἱ στρουθοὶ πεμπόμενοι δι' ἐμῆς προσευχῆς καταφάγωσιν ὑμᾶς. ἔτι ὁρκίζω ὑμᾶς κατὰ τοῦ μεγάλου ὀνόματος τοῦ ἐπὶ τῆς πέτρας ἐπιγραφέντος καὶ μὴ βαστασάσης, ἀλλὰ διαρραγείσης ὥσπερ κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός· ἐξέλθετε τῶν καθ' ἡμᾶς εἰς οὓς προέφην ὑμῖν τόπους ἀβάτους καὶ ἀνύδρους καὶ ἀκάρπους. ἐξέλθετε ἀπὸ τοῦ τόπου καὶ περιορισμοῦ τῶν δούλων τοῦ θεοῦ τῶν κἀμὲ προσκαλουμένων εἰς βοήθειαν αὐτῶν, καὶ ἀντίληψιν, καὶ σωτηρίαν. ἵνα καὶ ἐν τούτοις δοξασθῇ τὸ πανάγιον ὄνομα, τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ αἱ προσευχαὶ καὶ αἱ αἰτήσεις τοῦ ταπεινοῦ Τρύφωνος ἐκπληρωθῶσι·

ὅτι τῷ θεῷ πρέπει δόξα καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν τῇ ἐνσάρκῳ σου οἰκονομίᾳ εὐλογήσας τὴν Βηθλεὲμ καὶ Γεθσημανῆ, καὶ πρὶν τὸν οἶκον Ἰακὼβ, ὃς καὶ εὐλογηθεὶς Ἰσραὴλ μετωνομάσθη, ὁ καὶ τὸν οἶκον Δαβὶδ εὐλογήσας, αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τὸ κτῆμα τοῦτο, καὶ ποίησον αὐτὸ ἐπ' εὐλογίαις καρποφορεῖν. πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ἁγίων καλλινίκων μαρτύρων, τῶν ἁγίων ἐνδόξων μεγάλων μαρτύρων, Τρύφωνος Εὐσταθίου, καὶ Ἰουλίττης τοῦ ἁγίου τοῦδε, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

quia Deo conuenit gloria & virtus, in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus.

Capita vestra Domino inclinate.

DOminator Domine Deus noster, qui in humana tua dispensatione Bethleem & Gethsemani, & prius domum Iacob, vnde & benedictus Israel nomen accepit, & domum Dauid pariter benedixisti: tu ipse agrum hunc benedic, & fructibus abundare concede. Intercessionibus illibatæ dominæ nostræ & semper Virginis Mariæ, virtute pretiosæ & viuificæ crucis, venerandi gloriosi Prophetæ Præcursoris & Baptistæ Ioannis, & sanctorum gloriosorum & toto orbe celebrium Apostolorum, sanctorum Martyrum victoriis inclytorum, sanctorum gloriosorum & magnorum Martyrum Tryphonis, Eustathij, & Iulittæ, & sancti N. & omnium sanctorum. Quia tu benedicis & sanctificas omnia, & tibi gloriam referimus, cum principij experte tuo Patre, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

IN ORDINEM OBSERVARI SOLITVM CVM contigerit agrum &c. Notæ.

1 Τάξις γενομένη.] Communi vtriusque Ecclesiæ vsu receptum est, vt reptilia & insecta agris, vineis, hortis perniciem inferentia, precibus eliminentur, & exorcismis exterminentur: Dei namque vindicta, aut dæmonis inuidia cum hæc animalia soleant immitti, si diuino nutu insestent homines, supplici prece ad Deum directa, flagello ingruenti occurrendum, sin à dæmone mota frugibus ruinam minentur, tunc Ecclesiæ potestas authorem mali dæmonem, non precibus, sed exorcismorum imperio compellit, vt irrationalibus his creaturis dispersis, ab intentando hominibus nocumento desistat. Et talis est, ait D. Thomas 2. 2. q. 90. art. 3. modus adiurandi in Ecclesia exorcismis, per quos dæmonum potestas excluditur ab irrationalibus creaturis.

2 Ἅπτει κανδήλας.] κανδήλας ponit vetus lectio in numero multitudinis, pro numero nempe sanctarum imaginum, coram quibus ardent. κανδήλας autem siue κανδήλιον, neutiquam cum Meursio barbare *candelam*, interpreteris, sed lampadem pensilem oleo enutritam, ita Suidæ dictam, quod καίει δῆλα, *clare lucet*. Trium autem sanctorum nomen, eorum cultis imaginibus hic inuocatur: Tryphonis quidem, quod insecta suis exorcismis infectari docuerit: Eustathij, qui feris vorandus est obiectus; Iuliani tandem non Lybis, sed Cilicis ex Anazarbum vrbe, qui sacco cum serpentibus & venenatis aliis animalibus inclusus, in mare præcipitatus obiit.

3 Λαβὼν ἔλαιον ἐκ τῆς κανδήλας.] Non Martyrum reliquiæ tantummodo, loculi, imagines, sed & quæ in eorum impenduntur honorem, eandem nonnunquam edendi miracula facultatem sunt diuinitus adsecutæ, vt puta oleum quo accendo, eorum sepulchra vel imagines ex antiquo more excoluntur. Cuius rei experimentum sibi contigisse Theodoretus historiæ religiosæ cap. 21. narrat: dum à dæmone magicis ad se artibus & præstigiis misso, impetitus, nullatenus lædi potuit; eo quod *μαρτύρων χορὸν ... Martyrum chorum latera stipantem* haberet. Quis autem foret ille Martyrum chorus quem præstigiatum author malignus, & ferox executor, intelligeret: ipse Theodoretus exponit: ... ἔλαιον τὸ τῶν ἐλαίων τῶν μαρτύρων λεκύθιον, ὃ παρὰ πολλῶν μαρτύρων συνειλεγμένην εἶχεν τὴν εὐλογίαν, παρὰ τὴν ἐμὴν ἐκρέματο κλίνην. *Intellexit ergo Martyrum chorum ab eo dici lecythum olei Martyrum, qui collectam à multis Martyribus benedictionem continens, ad lectum suspensus erat.*

4 Καὶ ὕδωρ τὸ ἅγιον [illegible].] Exorcismis pariter, olei, & aquæ lustralis respersione, dæmonem à Malbodiensis Monasterij prædiis S. Vrsmarum abegisse, memorat Surius Aprilis 18.

5 Εὐχὴ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Τρύφωνος.] Exorcismus est

non Oratio: eaque non Tryphonis Martyris, sed forsan ignoti nominis, & notissimæ rusticitatis viri, suppositititus, adulter, & reprobandus omnino scitus. Quamuis enim admissus sit in Ecclesiam noxiorum animalium exorcismus fugandorum sacer ritus: draconem namque no homines infestaret, Apostoli Simon & Iudas apud D. Thomam quæst. citata, adiurarunt. Petrum præterea, Ioannem, Andream, & Thomam exorcismorum, de quibus est sermo, authores agnoscit Martinus del Rio lib. 3. part. 2 qu. 4. sect. 8. nec ab eis vnquam sancti viri abhorruerunt: quin & B. Guillelmus Lausanensis Episcopus, anguillas omnes è suæ potestatis limitibus, noxa ab eis recepta exorcismis fugauit. Iisdem S. Pruminius insulam S. Marci prope Constantiam verinium omnia corrodentium luc liberauit. Verum tamen vana omnis & superstitiosa obseruatio, quæ in ecta accusationibus, litibus intentatis, iudiciariisque actibus condemnantur, & in exilium aguntur vitanda, sic & incertæ authoritatis & apocryphus, hic exorcismus, authori suo remittendus est: cum nec Tryphonis vitæ, aut historiæ Ecclesiasticæ authores, cum vllatenus commendarint: & magnum illud Dei nomen petræ insculptum, cuius characteribus exaratis, ipsa confracta est & contrita, tabulam redoleat. Proptereaque exorcismum hunc Orationibus præ ipuo cultu exceptédis, temere a simplicis ingenij authore insertum puto: vt enim pridie, ita & nunc hodie, Græcia mendax in historiis plerumque fallit.

ORATIO SVPER SEMENTEM.

DOmine Deus noster, ex illibata & diuite manu tua acceptam, & oculis tuis obiectam seminum congeriem attulimus Domine, quam tibi commendatam esse rogamus. Non enim hæc inanimatis terræ finibus includere confisi sumus, nisi prius perpenso maiestatis tuæ præcepto, quo terram producere germina; & seminanti semen, & panem in cibum reddere iussisti. Et nunc precamur te, Deus noster, exaudi nos supplices, & thesaurum tuum amplum & bonum & cœlestem nobis aperi, & effusa tua benedictione, promissa tua à mendacio aliena esse confirmantibus, cuncta frugibus terræ noxia, pœnamque omnem iuste delictis nostris inflictam cohibe, & copiosas misericordias tuas in populum tuum mitte. Gratia & humanitate vnigeniti filij tui, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

a ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΣΠΟΡΟΥ. a

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐκ τῆς ἀχράντου καὶ παμπλούτου παλάμης σου τὴν προσκειμένην πρὸ ὀφθαλμῶν σου τῶν σπερμάτων παροχὴν ἐκομισάμεθα δέσποτα, καὶ ταύτην σοι παρακαταθέσθαι δεόμεθα. οὐ γὰρ ἐθαρρήσαμεν τοῖς ἀψύχοις γῆς κόλποις ἐγκαθεῖρξαι ταῦτα, εἰ μὴ ἀφορῶντες εἰς τὸ πρόσταγμα τῆς σῆς μεγαλειότητος τὸ κελεῦον ἐκτεκεῖν καὶ βλαστῆσαι τὴν γῆν, καὶ δοῦναι σπέρμα τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν. καὶ νῦν δεόμεθά σου ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου, καὶ ἄνοιξον ἡμῖν τὸν θησαυρόν σου τὸν μέγαν καὶ ἀγαθὸν καὶ οὐράνιον, καὶ ἔκχεον τὴν εὐλογίαν σου ἕως τοῦ ἱκανωθῆναι κατὰ τὰς ἀψευδεῖς σου ἐπαγγελίας, καὶ διάστειλον ἀφ' ἡμῶν ἅπαντα τὰ βιβρώσκοντα τὸν καρπὸν τῆς γῆς ἡμῶν, καὶ πᾶσαν παιδείαν δικαίως ἐπαγομένην ἡμῖν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ τοὺς πολλούς σου οἰκτιρμοὺς κατάπεμψον ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου. χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἐπὶ σπόρου.] Cryptæ Ferratæ M.S. legit, ἐν ἀρχῇ σπόρου: Barberinum, ἐν ἀρχῇ σπείρων, & aliam subnectit Orationem.

Ὦν δέσποτα, κύριε ὁ παντοκράτωρ, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν ἁπάντων, ὁ ποιήσας τὴν γῆν, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐξ αὐτῆς, ἐξ ἀρχῆς εἰπών· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ τὴν βοτάνην χόρτου, καὶ σπέρμα κατὰ γένος καὶ ὁμοιότητα· καὶ μέχρι τοῦ νῦν διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί, ὁ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν· ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν ὁ θεός, καὶ ἐξαπόστειλον τὴν εὐλογίαν σου ἐπὶ τὰ σὰ κτίσματα· εὐδόκησον πολυπλασίονα τὸν σπόρον γενέσθαι ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ· πλήθυνον τὰ γεννήματα τῆς γῆς· ἵνα ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι οἱ σοὶ δοῦλοι, καὶ πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύσωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Φιλανθρωπίᾳ καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ υἱοῦ σου· μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Dominator, Domine omnipotens, & Pater Domini, & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, conditor & opifex omnium, qui terram & hominem ex ea condidisti, & à principio dixisti: Educat terra herbam fœni, & semen iuxta genus & similitudinem, & vsque modo cibum omni carni præstas, & semen seminanti administras, & in nutrimentum, panem. Exaudi deprecationem nostram Deus, & in creaturas tuas benedictionem tuam mitte, in Christi virtute multiplicem fructum produci tibi placeat: vt in omnibus serui tui ditati omnemque copiam nacti in omne bonum opus abundemus. Humanitate & miserationibus Filij tui: cum quo tibi gloria, honor, & adoratio: in sæcula sæculorum.

a ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΕΥΛΟΓΗΣΑΙ ΔΙΚΤΥΑ.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐκ πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων πεντακισχιλίους χορτάσας, καὶ ἐκ τῶν περισσευμάτων πλῆθος συναχθῆναι προστάξας· αὐτὸς δέσποτα παντοδύναμε, καὶ τὰ προκείμενα δίκτυα εὐλόγησον διὰ πρεσβειῶν τῆς ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ πανευφήμου Ἀποστόλου καὶ πρωτοκορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνοντας ἰχθύων, ἐν εἰρήνῃ καὶ ὑγείᾳ ψυχῆς καὶ σώματος διαφύλαξον. ὅτι σὺ εἶ ὁ δοτὴρ πάντων τῶν ἀγαθῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ORATIO AD BENEDICENDA RETIA.

Domine Deus noster, qui quinque panibus & duobus piscibus hominum quinque millia satiasti, & è fragmentis residuis copiam non modicam colligi iussisti. Ipse Domine omnipotens, precibus super omnes benedictæ gloriosæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, sancti gloriosi & percelebris Apostoli, Apostolorum protocoryphæi Petri, retia coram te posita benedic: & è piscibus per illa captis sumentes, in pace, & animæ corporisque salute conserua Quia tu es bonorum omnium largitor, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

a Εἰς τὸ εὐλογῆσαι δίκτυα.] In eandem mentem alia habet Orationem Allatianum M S.

Oratio in stagnum.

CLemens, facile donans, misericors Domine, in stagnum istud, domos adiacentes, & seruos tuos N. N. hîc repertos, præterque stagnum ingressibus & egressibus suis frequentantes respice: & ab omnibus hostis fallaciis, à prauorum hominum insidiis, ab inuidia, æmulatione, & oculorum fascinis libera: & benedictionem tuam in præsens stagnum mitte, & pisces velut astra cœli, & velut arenam quæ est in littore maris multiplica, vt in piscium istorum copia serui tui exhilarentur, & sicut in Petri reliquorumque Apostolorum retia tuam benedictionem misisti, in retia & in pisces lacus istius illam mitte. Ita fiat Domine, exaudi nos humiles & peccatores te deprecantes, & domos seruorum tuorum, & lacum istum benedic. Precibus super omnes benedictæ dominæ nostræ Deiparæ & semper Virginis Mariæ, sacrorum supercœlestium & incorporeorum Angelorum, venerandi gloriosi Præcursoris & Baptistæ Ioannis, Sanctorum & perceleb rium Apostolorum, sancti Nicolai Myrensis in Lycia miraculorum operatoris; & omnium sanctorum. Quia tu es vitæ & curationum origo, & bonorum dator, & tibi gloriam.

Altera Oratio.

DOmine Deus noster, qui sanctos tuos Discipulos & Apostolos vt in dexteram nauigij retia mitterent, & magnam piscium copiam inuenirent, iussisti: & dictum, factum: piscesque innumeri sunt comprehensi: sic retia & lacum istum benedic, & benedictionem tuam, vt sicut astra cœli, & arena in littore maris fiant, mitte. In nomine Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper & in sæcula sæculorum.

Εὐχὴ εἰς λίμνην.

ΕΥσπλαγχνε, εὐσυμπάθητε, πολυέλεε κύριε, ἐπίδε τὴν παροῦσαν λίμνην καὶ ἐπὶ τοὺς οἴκους τοὺς ἐνθάδε κειμένους, καὶ ἐπὶ τοὺς δούλους σου, τοὺς εὑρισκομένους, καὶ εἰσιόντας καὶ ἐξιόντας εἰς τὴν παροῦσαν λίμνην· καὶ ῥῦσαι αὐτοὺς ἐκ πάσης πλάνης τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐπιβουλῶν, καὶ ἐνέδρας κακοηθῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ φθόνου, καὶ ζήλου, καὶ κακῶν ὀφθαλμῶν· καὶ κατάπεμψον τὴν εὐλογίαν σου ἐπὶ τῇ παρούσῃ λίμνῃ· καὶ πέμψον πλῆθος εἰς τοὺς ἰχθύας ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς τὴν ἄμμον παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης· ὅπως εὐφρανθῶσιν οἱ δοῦλοί σου ἐπὶ τὸ πλῆθος τῶν ἰχθύων τούτων· καὶ ὡς ἔπεμψας τὴν εὐλογίαν σου ἐπὶ τὰ δίκτυα Πέτρου ἀποστόλου, καὶ ἐπὶ τὰ δίκτυα τῶν λοιπῶν ἁγίων ἀποστόλων, πέμψον καὶ τὴν εὐλογίαν σου ἐπὶ τοὺς ἰχθύας τῆς παρούσης λίμνης, καὶ ἐπὶ τὰ δίκτυα αὐτῶν. Ναὶ κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καὶ ἁμαρτωλῶν τῶν δεομένων σου, καὶ εὐλόγησον τοὺς οἴκους τῶν δούλων σου, καὶ τὴν παροῦσαν λίμνην. Πρεσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν θείων ἐπουρανίων ἀσωμάτων, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προδρόμου, καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ὅτι σὺ εἶ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τῶν ἰαμάτων, καὶ δοτὴρ τῶν ἀγαθῶν. καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Ἑτέρα εὐχή.

ΚΥριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ὁρίσας τοὺς ἁγίους σου μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, ἵνα ῥίψωσι τὰ δίκτυα εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου καὶ εὑρήσωσι πολύ· καὶ ὁ λόγος ἔργον εὐθὺς ἐγένετο, καὶ ἐκλείσθησαν ἰχθύες πολλοί· οὕτως εὐλόγησον τὰ δίκτυα, καὶ τὴν λίμνην ταύτην· καὶ πέμψον τὴν εὐλογίαν σου εἰς αὐτά, ὥσπερ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὥσπερ τὴν ἄμμον ἐπὶ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης· ἐπὶ ὀνόματος τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΑΙ πλοῖον.

Κύριε ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ ἐντειλάμενος Νῶε τῷ σῷ θεράποντι τοῦ κατασκευάσαι κιβωτὸν πρὸς σωτηρίαν τοῦ κόσμου, ὁ ἐκ πολλῶν ξύλων εὐδοκήσας αὐτὴν ἓν ξύλον γενέσθαι καὶ συναρμοσθῆναι· αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων, ὁ εὐδοκήσας διὰ τῶν ἀψύχων ξύλων κυβερνᾶσθαι καὶ κραταιᾷ σου χειρὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων διασώζειν· αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα καὶ τὸ πλοῖον τοῦτο διατήρησον· δὸς αὐτῷ ἄγγελον ἀγαθὸν, εἰρηνικὸν, τοὺς μέλλοντας πλέειν ἐν αὐτῷ διαφύλαξον. δὸς αὐτοὺς εἰς τὰ ἴδια ἀπέρχεσθαι ὑγιαίνοντας, πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῶν τιμίων ἐπουρανίων νοερῶν δυνάμεων ἀσωμάτων, τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τοῦ ἁγίου τοῦδε, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ κυβερνῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα, Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν, καὶ εὐχαριστίαν, καὶ προσκύνησιν ἀναπέμπομεν· σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ORATIO IN NAVI COMPINgenda.

Domine Deus Patrum nostrorum, qui famulo tuo Noe pro mundi salute vt arcam fabricaret præcepisti, & è pluribus lignis velut lignum vnum eam voluisti compingi: ipse Domine omnium, cui per inanimata ligna potenti tua manu genus hominum saluandum gubernari complacuit, hoc quoque nauigium conserua; Angelum bonum & pacificum transfretantes in eo custoditurum concede: & vt ad propria salui & incolumes redeant largire: precibus illibatæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, virtute pretiosæ & viuificæ crucis, venerandarum cœlestium intellectualium potestatum incorporearum, sancti gloriosi Prophetæ Præcursoris & Baptistæ Ioannis, sanctorum gloriosorum & percelebrium Apostolorum, sancti N. & omnium sanctorum.

Quia tu gubernas & sanctificas omnia Christe Deus noster, & tibi gloriam & gratiarum actionem, & adorationem referimus, cũ principij experte tuo Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ΕΥΧΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΕΠΤΑ ΠΑΙΔΩΝ ΕΙΣ ἀσθενῆ, καὶ μὴ ὑπνοῦντα.

Ὁ θεὸς ὁ μέγας καὶ αἰνετὸς, ἀκατάληπτος, καὶ ἀνεκδιήγητος ὁ πλάσας τὸν ἄνθρωπον τῇ χειρί σου χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τῇ εἰκόνι τῇ σῇ τιμήσας αὐτόν. Ἰησοῦ Χριστὲ, τὸ ἐπιπόθητον ὄνομα, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι ἐπιφάνηθι ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, καὶ ἐπίσκεψαι αὐτὸν ψυχῇ καὶ σώματι, δυσωπούμενος ὑπὸ τῆς πανενδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεο-

ORATIO SANCTORVM SEPTEM puerorum in ægrotum & insomnem.

Deus magnus & laudabilis, incomprehensus & ineffabilis, qui puluere è terra accepto hominem manu tua formatum imagine tua exornasti: Iesu Christe, desideratum nomen, cum principij experte tuo Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu, manifestare super seruum tuũ N. & in anima & corpore eum visita, rogatus à gloriosa domina nostra Dei

para, & semper virgine Maria, à sanctis cœlestibus virtutibus incorporeis, à venerando glorioso Propheta Præcursore & Baptista Ioanne, à sanctis gloriosis & percelebribus Apostolis, à sanctis Patribus nostris & vniuersi mundi doctoribus Basilio magno, Gregorio Theologo, & Ioanne Chrysostomo: Athanasio & Cyrillo, Nicolao Myræ Episcopo, Spyridione miraculorum patratore, & omnibus sanctis Pontificibus: à sancto Apostolo protomartyre & Archidiacono Stephano, sanctis gloriosis & præcipuis Martyribus Georgio tropæi inclyto, Demetrio vnguentis scaturiente, Theodoro exercituum duce, & omnibus sanctis Martyribus: à beatis & deiferis patribus nostris Antonio, Euthymio, Sabba sanctificato, Theodosio cœnobiarcha, Onuphrio, Arsenio, Athanasio Athensi, & omnibus beatis Monachis, à sanctis medicis mercede non conductis Cosma & Damiano, Cyro & Ioanne, Pantaleone & Hermolao, Sampsone & Diomede, Thalelæo & Tryphone & reliquis: à sancto N. & omnibus aliis sanctis: & somnum recreationis, somnum corporeum sanitatis, salutis, & vitæ, animæ corporisque valetudinem ei tribue. Et sicut quondam Abimelech seruum tuum in templo Agrippæ protexisti, & consolationis somnum ei immisisti; quo etiam contectus nutriebatur, ne interim ruinam ciuitatis Hierusalem cerneret: eumque rursus temporis momento ad humanitatis tuæ gloriam excitasti: sed & sanctos septem gloriosos pueros, confessores & incarnationis tuæ testes in diebus Decij Imperatoris & Apostatæ renunciasti; eosdemque annis trecentis septuaginta duobus in spelunca consopitos velut fœtus in matris vtero seruatos nullamque læsionem passos, in humanitatis tuæ laudem & gloriam & in regenerationis cunctorumque resurrectionis argumentum & confirmationem custoditos esse voluisti. Ipse pariter benigne Rex, adesto nunc per sancti Spiritus tui aduentum, & seruum tuum N. visita: & salutem, robur, firmamque valetudinem bonitate tua illi largire Quia à te est omne datum optimum, & omne donum perfectum: tu enim es medicus animarum & corporum nostrorum, & tibi gloriam, & gratiarum actionem, & cultum referimus. cum principij experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

τόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν ἁγίων ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων, καὶ τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου, Νικολάου τοῦ ἐν Μύροις, Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν. τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ μεγαλομαρτύρων Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, Δημητρίου τοῦ μυροβλύτου, 2 Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Ἀντωνίου 3 Εὐθυμίου 4 Σάββα τοῦ ἡγιασμένου, 5 Θεοδοσίου κοινοβιάρχου, Ὀνουφρίου, 6 Ἀρσενίου, 7 Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ, καὶ πάντων τῶν ὁσίων, τῶν ἁγίων καὶ ἰαματικῶν ἀναργύρων, Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, Κύρου καὶ Ἰωάννου, Παντελεήμονος καὶ Ἑρμολάου Σαμψὼν καὶ Διομήδους, Θαλλελαίου καὶ Τρύφωνος, καὶ τῶν λοιπῶν· τοῦ ἁγίου τοῦδε, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. καὶ δὸς αὐτῷ ὕπνον ἀνέσεως, ὕπνον σωματικὸν ὑγείας καὶ σωτηρίας, καὶ ζωῆς, καὶ ῥῶσιν ψυχῆς καὶ σώματος· καὶ 8 ὡς ἐπεσκέψω ποτὲ Ἀβιμέλεχ τὸν θεράποντά σου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγρίππα, καὶ ἔδωκας αὐτῷ ὕπνον παραμυθίας, τοῦ μὴ ἰδεῖν τὴν ἅλωσιν Ἱερουσαλήμ, καὶ τοῦτον κοιμήσας ὕπνον θρεπτικόν· καὶ πάλιν τοῦτον ἀναστήσας ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ, εἰς δόξαν τῆς σῆς ἀγαθότητος· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁγίους σου ἐνδόξους ἑπτὰ παῖδας ὁμολογητὰς καὶ μάρτυρας τῆς σῆς ἐπιδημίας ἀναδείξας, ἐν ταῖς ἡμέραις Δεκίου τοῦ βασιλέως καὶ 9 ἀποστάτου, καὶ τούτους κοιμήσας ἐν τῷ σπηλαίῳ ἔτη τριακόσια ἑβδομήκοντα δύο ὡσεὶ βρέφη θάλποντα ἐν τῇ νηδύϊ τῆς αὐτῶν μητρὸς, καὶ μηδ' ὅλως ὑπομείναντας φθορὰν, εἰς ἔπαινον, καὶ δόξαν τῆς φιλανθρωπίας σου, καὶ εἰς ἔνδειξιν καὶ βεβαίωσιν ἡμῶν τῆς παλιγγενεσίας καὶ ἀναστάσεως πάντων. αὐτὸς οὖν φιλάνθρωπε βασιλεῦ πάρεσο καὶ νῦν διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ ἐπίσκεψαι τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, καὶ δώρησαι αὐτῷ ὑγείαν ῥῶσιν καὶ εὐρωστίαν διὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος. ὅτι παρὰ σοῦ ἐστὶ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον. σὺ γὰρ εἶ ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν, καὶ προσκύνησιν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

IN ORATIONEM SEPTEM PVERORVM, in infirmum infomnem. Notæ

1 Ἐὐχὴ τ ἁγίων ἑπτὰ παίδων.] Vt variis morbis varia medici præparant remedia: sic variis infirmitatibus & angustiis sanandis aut sedandis, non vno Orationum genere contenta est Ecclesia. Hinc cum prolixioris & salubris somni munus acceperint septem fratres, *Dormientes* nuncupati, eorum ideirco habita memoria, ægrotis diu una vigilia confectis, somni quietem, & è somno medelam, hæc postulat Oratio. An autem sit vera necne, septem Dormientium historia, in suis in Martyrologium notis die 27. Iulij merito Baronius ambigit: in quo quia eorum recensentur nomina, & de illis probati authores Latini Græcique fidem faciunt (adde quod & Ecclesia Romana reliquias eorum in S. Marci Basilica colit) inclinat ipse propterea in eam partem, quæ veram quidem esse, et non indubiam talem historiam, asserit.

2 Θεοδώρου τ στρατηλάτου] Sanctos de nomine hæc in Oratione recensitos, corporibus a diuersa valetudine iactatis reparandis, Græcorum Ecclesia, ob frequentia ab eis edita miracula interpellat. De pluribus aliæ notæ nostri m[...]gerunt. præsentibus, innominatos hucusque [...] exprimemus. Et Theodorus quidem hic [...] due sus est: hic enim στρατηλάτης magister equitum [...] autem [...] Tyro, at [...] sub Licinio ὁ στρατηλάτης militauit, a quo propter idola spreta [...] sententia mulctatus est. Obitum eius 8 Februarij: translationem 8. Iunij colunt Græci: qua die in sanctorum vitis Maximus Cytherensis scribit τὸ μακάριον τὸ σῶμα αὐτοῦ [...] ἰαμάτων εἰς [...] *Scaturit sacrum eius corpus curationum fluentis in eos qui cum fide ad illud accedunt.*

4 Εὐθυμίου] Hunc 22 Ianuarij celebrant Græci: & vt de eo scribunt, χαλεπῶν νοσημάτων πολλοὺς ἀπήλλαξε.

4 Σάββα τ ἡγιασμένου.] Hic, Euthimij fuit discipulus, at cur sanctificatus vocetur decantat Ecclesia Græca, quinta Decembris: ἐκ γαστρὸς ἡγιασμένος ὡς ἀληθῶς [...] Σάββα, καὶ ἐπὶ γῆς ὡς ἄγγελος [...] τὴν σάρκα [...], Εὐθυμίου δὲ βίον ζηλώσας. *Ex vtero vere sanctificatus, sanctissime Sabba, velut Angelus in carne vixisti: carnem mortificasti, Euthymij vitam æmulatus.* Melius tamen, sanctificatum alia verba declarant, ὡς ἀπὸ βρέφους τῷ θεῷ δοθεὶς ἄμωμος [...] δι᾽ ἀρετῆς. *Quia à pueritia virtutis exercitiis velut hostia immaculata Deo est oblatus.*

5 Θεοδοσίου τ κοινοβιάρχου] Hic, sub Symeone Stylita eruditus, ὅτι πολλῶν [...] ποιμήν, *quod multarum futurus esset ouium pastor*, prænunciatus est: hic πολλῶν μαθητῶν [...], *plurium discipulorum dux factus*, κοινοβιάρχης est appellatus, ait Synaxarion Ianuarij vndecima.

6 Ἀρσενίου.] Diuersus est hic, ab Arsenio & Arcadij Honorijq, Impp. præceptore: & vt [...] memoria eius 3. Decembris recolitur.

7 Ἀθανασίου.] Hic Trapezunte na[...] Phoca Imperatore magna sanctitatis [...] Cyminam [...] litæ montem asperrimum primo coluit, quo relicto in Athon se contulit vbi Imperatoris precibus perpetuam sedem fixit: ubi comites adiuncti plures Monachi, à morum sanctitate, montem illum syluis horridum, & feris tantum peruium, ἅγιον ὄρος, dixerunt: & vsque hodie Athanasij antrum, & Ecclesia eius nomini dicata in prærupto saxi vertice nubibus vndique obsito visitur. Synaxarion: ὅτι ὁ ἅγιος ἔτι ἐν βίῳ μένων, θαύματα πολλὰ παρέδειξε [...] καὶ νόσους [...], αὐτοὺς τοὺς [...] παρέχει, ὡς μαρτυρεῖ τὸ σπήλαιον ἔνθα τὸ τίμιον αὐτοῦ καὶ ἅγιον κατάκειται λείψανον. *Superstes adhuc in vita miracula plurima edidit, & ad Dominum profectus iugiter illa petentibus exhibet: testaturque de illis spelunca, in qua, venerandum & sanctum eius corpus iacet.*

8 Ὡς ἐπαινοῦν [...]] Apocrypha sequentus huius Orationis, quæ recens est, nec in M.S. exemplar habet) author, sanctorum fama celebrium habita memoria, ignoti cuiusdam Abimelech e fabulosis libris nomen produxit, vt somni longioris miraculose contingentis historiam fidemque astruat.

9 Καὶ ἀποκτείνου.] Dictio delenda: Decium enim persecutorem, nō fidei defensorem ceterū historiæ.

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΑΛΑΤΟΣ.

Ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ παραγενόμενος ἐν Ἱεριχῶ ἐπὶ Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου, καὶ τὰ βλαβερὰ ὕδατα ἅλατι θεραπεύσας, αὐτὸς εὐλόγησον τὸ ἅλας τοῦτο, καὶ μετάβαλλε αὐτὸ εἰς θυσίαν ἀγαλλιάσεως. σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ORATIO SVPER SALE.

Deus saluator noster, qui Elisæo prophetæ in Hiericho adfuisti, & noxias aquas sale curasti: ipse sali isti benedic, & in exultationis hostiam transmuta. Tu enim es Deus noster, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

IN ORATIONEM SVPER SALE. NOTA.

1 Εἰς θυσίαν ἀγαλλιάσεως] Cum nullum sacrificium sale non conditum offerri posset: orat nunc Ecclesia, vt eius post benedictionem hanc perceptio fiat in animæ iuge læticiæ & exultationis hostia. Aptius tamen cum P. Francisco Combefis non præsentis minus subobscuri, quam plerorumque ex dictorum sensuum circa eos quos in lucem edit, & quibus lucem confert authores interprete sagacissimo, reor dicendum, cum Ecclesiam Græcam panem vitiatum in missæ sacrificio consuetam offerre, prius fermento tingere, & sale respergere: quam consuetudinem ex Isaacio Armeniorum Catholico disputatione secunda aduersus Armenos eodem pro se edit in publicum iuris faciendo animaduertit. Sal igitur velut condimentum pani adiectus transit cum ipso pane in exultationis hostiam, cum Christiano more panis altaribus apponitur, vt ex eo sacrificium a Christo institutum celebretur: & id quod agit ... precibus Ecclesia postulat. De quibus fusius citatus author sermonem instituit.

OFFICIVM AD ADOPTIONEM obeundam.

Stat adoptandus filius, aut filia, intra sancti altaris fores: Et susceptor foris: Ambo cereos accensos tenentes. Sacerdos vero Sacerdotali ornatu assumpto: Benedictionem præmittit. Ter sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. *Dimissoriam dicit. Tum hymnusculum sancti cuius est Ecclesia. Deinde Sacerdos Orationem sic habet.*

Dominum precemur.

DOmine Deus noster, qui per dilectum filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum adoptione & gratia omnipotentis & sancti tui Spiritus filios nos vocas dicens: Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium. Ipse benigne rex, respice de sancto habitaculo tuo super seruos tuos istos, & quos natura alienos à se inuicem produxit secundum carnem: hos tu in patrem & filium Spiritu sancto tuo coniunge. Confirma illos tua dilectione, consocia tua benedictione: in gloria tua benedic illis. Consolida illos in fide tua, vt rata sint quæ de labiis eorum processerunt pacta. Adsis mediator mutuæ eorum pollicitationis: vt stabile & inconuulsum adusque vitæ illorum finem seruent quod inierunt fœdus, viuentes in te solo viuo & vero Deo nostro, & regni tui hæredes

a 1 ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ a 1 ΕΙΣ ΥΙΟΘΕΣΙΑΝ.

Ἵσταται ὁ μέλλων υἱοθετεῖσθαι υἱός, ἢ θυγάτηρ, ἔσωθεν τῆς πύλης τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου· Καὶ ὁ ἀνάδοχος, ἐξωτέρω. b Ἀμφότεροι κηροὺς κατέχοντες ἀνημμένους. Ὁ δὲ ἱερεύς, φορῶν τὴν ἱερατικὴν στολήν. Εὐλογητόν. Τὸ τρισάγιον. Παναγία τριάς, Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ, Ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας. Τὸ κοντάκιον τοῦ ἁγίου τῆς μονῆς. Εἶθ' οὕτως ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΚΎριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τοῦ ἠγαπημένου σου παιδός, κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τέκνα καλέσας ἡμᾶς θεοῦ υἱοθεσίᾳ καὶ χάριτι τοῦ παντοδυνάμου καὶ ἁγίου σου πνεύματος, ὁ εἰπών· ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. αὐτὸς φιλάνθρωπε βασιλεῦ, ἐπίβλεψον ἐξ ἁγίου σου κατοικητηρίου, ἐπὶ τοὺς δούλους σου τούτους, καὶ οὓς ἡ φύσις κατὰ σάρκα διεστηκότας ἀλλήλων ἐγέννησε, τούτους αὐτοὺς εἰς πατέρα καὶ υἱὸν ἕνωσον τῷ ἁγίῳ σου πνεύματι. στήριξον αὐτοὺς τῇ ἀγάπῃ σου, σύνδεσον αὐτοὺς τῇ εὐλογίᾳ σου· εὐλόγησον αὐτοὺς ἐν τῇ δόξῃ σου. ἑδραίωσον αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει σου· φύλαξον διὰ παντός, καὶ μὴ ἀθετῶν τὰ συμπεφωνημένα διὰ τῶν χειλέων αὐτῶν. καὶ γενοῦ μεσίτης τῆς αὐτῶν ὑποσχέσεως, ἵνα ἀδιάρρηκτον μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτῶν τὴν συνθήκην ἣν ἐπὶ σοὶ ὡμολόγησαν, καὶ ἀψευστὶ διαφυλάττωσιν, ἐν σοὶ ζῶντες τῷ μόνῳ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ θεῷ ἡμῶν· καὶ

ἀξίωσον αὐτοὺς κληρονόμους τῆς βασιλείας σου ... πρέπει σοι πᾶσα, δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Δέσποτα, δέσποτα, ὁ τῆς κτίσεως πάσης δημιουργὸς, ὁ ἐν τῷ πρώτῳ Ἀδὰμ κατὰ σάρκα φυσικὴν ἑνώσας συγγένειαν· ἐν δὲ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ ἠγαπημένῳ υἱῷ σου καὶ Θεῷ ἡμῶν, χάριτι καὶ ἡμᾶς συγγενεῖς σου ἀναδείξας· σοὶ τῷ μόνῳ εἰδότι τὰ πάντα καὶ πρὶν γενέσεως, οἱ δοῦλοί σου οὗτοι τὰς κεφαλὰς ὑποκλίνουσι, τὴν παρὰ σοῦ εὐλογίαν δεόμενοι, καὶ τῷ ἐν σοὶ συνδέσμῳ εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν ἀλλήλους ἐπιγράφοντες. τύχοιεν ὧν ἐλπίζουσι καὶ τῆς ἑαυτοῖς ὀφειλομένης καταστάσεως, καὶ τῆς ἐν σοὶ υἱοθεσίας, ἐπαξίως πολιτευόμενοι, ἵνα ὡς ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τούτῳ δοξάζηται σου τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ λαμβάνει ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν [2] ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου. Ὁ δὲ υἱὸς [3] πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ πατρός. Καὶ [4] παύει αὐτὸν ὁ πατὴρ εἰς τὸν τράχηλον, λέγων. Σήμερον υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. Καὶ ἀνιστᾷ αὐτόν. εἶτα ἀσπάζονται ἀλλήλους. Ὁ δὲ ἱερεὺς ποιεῖ ἀπόλυσιν. Καὶ εὐλογεῖ αὐτοὺς, καὶ διδάσκει αὐτούς.

illos effice. Quia tibi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio, Patri. & Filio, & sancto Spiritui. nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. Capita vestra Domino inclinate.

Domine, Domine, omnis creaturæ opifex, qui cognationem naturalem in primo Adam secundum carnem connexuisti: in Christo autem Iesu dilecto Filio tuo & Deo nostro, nos quoque affines tua gratia renunciasti: tibi omnium conscio etiam priusquam fiant serui tui isti suas submittunt ceruices, tuam expostulantes benedictionem, & se in patrem & filium mutuo asciscentes. A se itaque sperata consequantur, & debitum sibi reciproce honorem, iuxta eam quæ in te est adoptionem decenter inter se conuersantes exhibeant; vt sicut in omnibus ita & in hoc glorificetur nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorũ. Amen.

Tum vero filium ex altari pater assumit. Filius autem ad patris pedes procidit: Calcatque eius collum pater, dicens. Hodie filius meus euadis: ego hodie genui te. *Et è terra illum erigit. Et mutuo se osculo excipiunt. Interim Sacerdos dimissionem absoluit: benedicitque illis & de officiis suis eos commonefacit.*

VARIÆ LECTIONES.

a Ἀκολουθία εἰς υἱοθεσίαν.] Cryptoferratense Basilii Falascæ M S. legit, εἰς τὸ ἐνεχθῆναι ...

b Αὐτόθεν κηροὺς κατέχοντες.] Horum vice M S. idem habet: ὁ ἱερεὺς δίδει αὐτοῖς κηροὺς ἅπτοντας, καὶ θυμιᾷ αὐτοὺς, καὶ τὸν λαόν. καὶ λέγει ὁ διάκονος τὴν συναπτὴν προγραφεῖσαν εἰς ἀδελφοποιΐαν. *Tradit illis Sacerdos cereos accensos, & suffumigat illos, & populum. & recitat Diaconus Collectam supra scriptam in adoptione fratrus*: quæ à nobis suo loco reponetur. Vide Ἀκολουθία εἰς ἀδελφοποιΐαν.

Δέσποτα, δέσποτα.] Deest hæc Oratio in dicto M.S. & eius loco hæc alia habetur.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ σπλάγχνα ἐλέους κατελθὼν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ πολλὴν χρηστότητα κενώσας ἑαυτὸν, καὶ ὑποδείξας ὁδὸν σωτηρίας, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην σου, σὺ αὐτὸς τὰς ἀχράντους σου χεῖρας ἐπὶ τὸ παιδίον ἐκ βρέφους ἁπλώσας· αὐτὸς δέσποτα ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τὸν σὰ προστάγματα ... καὶ τῆς φωνῆς σου ... ὑπακούοντα ἣν σὺ ... Νικοδήμῳ λέγοντα· ἐάν τις μὴ γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ μὴ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· οὕτως καὶ νῦν εὐλόγησον ... τῷ πνεύματί σου τῷ ... δοῦλόν σου, ὁ. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρός.

Εἶτα ἀγιάζει αὐτοὺς λέγων ταυτί. Ἀπόδοτε παιδία ἐν εἰρήνῃ· ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν καὶ ἀπολύει.

Domine Iesu Christe Deus noster, qui per viscera misericordiæ tuæ in salutem hominum descendisti, & propter multam bonitatem te abiecisti atque ita salutis nobis viam demonstrasti, & tandem super puerũ ab infantia tactũ beatas immaculatas manus tuas extendisti: ipse Domine benigne respice seruum tuum hunc mandata tua opere firmantem, & iustæ voci tuæ obaudientem, qua Centurion Nicodemo dixisti: Nisi quis regeneratus fuerit desuper, non intrabit in regnum cœlorum: ipse etiam nunc benedic & Spiritu tuo regenera seruum tuum N. Quia tuum est regnum, & potestas, & gloria: Patris.

Deinde aqua benedicta in eos aspersa, dicit: Pue-

ti discedite in pace. Dominus vobiscum sit. *Et dimittit illos.*

Nil mirum si præter Græcorum morem referat hic codex Sacerdotem ἁγιάζοντα, *aqua benedicta respergentem*: est enim eiusmodi vt Græcis subdominio Latinorum habitantibus visui sit, quibus aquam benedictam minorem singulis mensibus renouare, & in foribus Ecclesiæ exponere, etiam iuxta ritum suum minus in Oriente obseruatum, ab Episcopis Latinis, quibus subditi sunt, præcipitur.

Habet & antiquum M.S. Barberinum numero 88. notatum, Officium idem sed diuersa penitus ratione compositum.

Ordo ad adoptionem ineundam.

Sciendum, post lectum, Magnificat, *adoptantem ingredi, & reuerentiam facere: Sacerdos autem dicit orationem.*

DEus æterne, spes nostra, refugium, salus, & protectio, qui cunctos vis bene facere: ipse Domine seruum tuum N. Christi tui nomen inuocantem, & ad imitationem sanctorum tibi à sæculo complacentium accedentem visita: ideoque nunc precamur te clemens Domine, quam suscepit voluntatem eius imple, illique sincero corde, corpore puro, animo donis tuis cumulato filium adoptare tribue: vt & in hoc glorificet nomen Patris, &c.

Oratione finita, manus ad Templi medias columnas protendit, & reuerentiam Sacerdoti exhibet adoptatus. Sacerdos vero ad sanctam mensam illum inducit, & adorat: atque designatum iam sibi patrem ter circuiuit: pedesque illius osculatur: dicitque Sacerdos orationem istam.

Domine Deus noster, qui per dilectum, &c.

Altera oratio ad adoptionem ineundam.

DOmine Iesu Christe Deus noster, filius principij expers à Patre sine principio, Filius benedictus Patris benedicti veri Dei nostri, qui è cœlo descendisti, & in domo Ioseph ex sancta Deipara & semper virgine Maria incarnatus es, ipsisque legem impleturus vsque ad ætatis carnis tuæ complementum, subditus es factus, qui dignatus es quoque Ioseph vocare patrem, & filios eius fratres, quique Ignatio puerulo manu apprehenso discipulis tuis dixisti:

Σύνταξις εἰς τεκνοποίησιν.

Χρὴ γινώσκειν ὅτι μετὰ τὸ ἀναγνῶναι τὸ Μεγαλύνει· εἰσέρχεται ὁ μέλλων τεκνοποιεῖν· καὶ βάλλει μετάνοιαν, καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

Ο Θεὸς ὁ αἰώνιος, ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, ἡ καταφυγή, καὶ σωτηρία, καὶ σκέπη, ὁ πάντας θέλων ποιεῖν τὸ ἀγαθόν· αὐτὸς δέσποτα ἐπίσκεψαι τὸν δοῦλόν σου, ὁ, τὸν ἐπικεκλημένον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ προσελθόντα ἐν τῷ ἁγίῳ σου ναῷ τούτῳ, εἰς μίμησιν τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων· καὶ νῦν αἰτούμεθά σε φιλάνθρωπε κύριε, ἐκπλήρωσον τὸ αἴτημα αὐτοῦ ὃ ᾐτήσατο, καὶ δὸς αὐτῷ τεκνογονῆσαι ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ἀσπίλῳ τῷ σώματι, καὶ πεπλησμένον πνεύματι· ἵνα καὶ ἐν τούτῳ δοξάσῃ τὸ ὄνομα τοῦ πατρός.

Καὶ μετὰ τὴν εὐχήν, ἐκτείνει τὰς χεῖρας εἰς τὰ διάστυλα τῆς ἐκκλησίας, καὶ βάλλει μετάνοιαν τῷ ἱερεῖ ὁ μέλλων τεκνοποιῆσαι· καὶ ὁ ἱερεὺς προσάγει αὐτὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, καὶ προσκυνεῖ· καὶ εἶθ' οὕτως κυκλοῖ τὸν ἤδη ταχθέντα πατέρα τρίς· καὶ βάλλει αὐτῷ μετάνοιαν· καὶ ἀσπάζεται τοῖς ποσὶν αὐτοῦ· καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τοῦ ἠγαπημένου. Vt supra.

Εὐχὴ ἑτέρα εἰς τεκνοποίησιν.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ συνάναρχος υἱὸς τοῦ ἀνάρχου πατρός, ὁ εὐλογημένος υἱὸς τοῦ εὐλογημένου πατρός, τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελθών, καὶ σαρκωθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ γενόμενος ὑπήκοος αὐτοῖς, καὶ ὑποτασσόμενος ὡς τέκνον γονεῦσιν, ἕως τὸ πλήρωμα τῆς ἡλικίας τῆς σαρκὸς κατὰ τὸν νόμον πληρώσας· ὁ καὶ τὸν Ἰωσὴφ πατέρα ὀνομάζεσθαι καταδεξάμενος, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἀδελφοὺς καλέσας, καὶ τῆς χειρὸς τὸ παιδάριον κρατήσας Ἰγνάτιον, καὶ εἰπὼν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς,

ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὐ δύνασθε εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καί τινος εἰπόντος πρὸς σέ· ὅτι ὁ πατήρ σου καὶ ἡ μήτηρ σου ἔξω σε ζητοῦσι. καὶ τὰς χεῖρας πρὸς τοὺς μαθητάς σου ἐκτείνας, εἰπών· οὗτοί μου πατέρες καὶ μητέρες, ἀδελφοί, καὶ ἀδελφαί, καὶ τέκνα· οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· καὶ ἐν τῷ σταυρῷ τὰς χεῖρας ἥπλωσας, καὶ ἥλοις προσηλώθης, διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ τῇ μητρί σου, καὶ τῷ μαθητῇ σου παρεστηκότι, εἶπας· γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγεις τῷ μαθητῇ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. αὐτὸς Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, εὐλόγησον τὸν δοῦλόν σου ὁ, καὶ ὁ, τὸν τεκνοποιοῦντα ἐν τῷ σῷ ὀνόματι, καὶ ἐν τῷ σῷ ναῷ. χάρισαι αὐτοῖς τὴν γνῶσιν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ὁδήγησον αὐτοὺς ἐν τῷ ἁγίῳ σου φόβῳ, εὔφρανον αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει σου· ἵνα γένωνται πνευματικοὶ πατὴρ καὶ τέκνον, ὑπὲρ τοὺς σαρκικούς, καὶ ἀσκανδάλιστοι καὶ ἀμίσητοι μείνωσι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν. Ὅτι πρέπει σοι.

nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruulus iste, non potestis in regnum cœlorum ingredi. Et quodam tibi dicente: Quia pater tuus & mater tua foris te quærunt: manibus tuis ad Discipulos extensis, dixisti: Hi sunt patres, & matres, fratres, & sorores, & filij: qui faciunt voluntatem Patris mei qui in cœlis est. Cum vero manus in cruce expandisti clauisque confixus esses propter salutem nostram: matri discipuloque tuo adstanti dixisti: Mulier, ecce filius tuus: deinde dixisti Discipulo: Ecce mater tua. Ipse Christe Deus noster, seruo tuo N. & N. in tuo nomine & in templo tuo adoptanti benedic: Sancti tui Spiritus cognitionem illis largire, deduc illos in sancto tuo timore, & in tua virtute illos exhilara: vt super carnales, fiant spirituales pater & filius, & absque rixa & odio cunctis diebus vitæ suæ perseuerent. Quia conuenit tibi.

IN OFFICIVM AD ADOPTIONEM FILII INEVNDAM NOTÆ.

1 Ἀκολουθία εἰς υἱοθεσίαν.] Officium ad præscriptam legibus filij adoptionem perficiendam, non temere Orientalis Ecclesia composuit, quod & Imperatoriæ leges constituunt; prout a Leone, Nouella 24. sancitum fuisse testatur Balsamon in Can. 53. Trullanæ Synodi νῦν κατὰ θεσμὸν καὶ πρέποντα, καὶ δίκαιον γίνεται ἡ υἱοθεσία, καὶ διὰ τῶν ἱερῶν τελετῶν, τῶν μὲν εἰς γονέων τάξιν καθισταμένων, τῶν δὲ εἰς τὴν τῶν παίδων. *Nunc cum iusto & conuenienti ritu fit adoptio adhibitis nimirum sacris Ecclesiæ carimoniis, & hi quidem ad parentum, illi vero ad filiorum ordinem deducuntur.* Et infra subdit. σημείωσαι ὅτι διὰ ἱερῶν εὐχῶν γίνεται υἱοθεσία, ἔχε οὖν τοῦτο ὡς μνήμης· οὐδὲ γὰρ εὑρήσεις που ἀλλαχοῦ γεγραμμένον· καὶ διὰ τοῦτο ἀγνοεῖται τοῖς πολλοῖς. *Nota quod per sacras preces fit adoptio. Tene, inquam, hoc memoria: neque enim alibi hoc scriptum reperitur, & propterea à quam plurimis ignoratur.*

2 Ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου.] Propterea inter Patrem adoptantem, & filium stant sacra altaris septa (supra namque alia lectio posuit adoptantem, manus εἰς τὰ θώρακα ad columnas inter populum & altare in Ecclesia Græca erectos extendere) vt hic ab altari progressus, quasi a Deo missus & donatus habeatur: vtque ideo strictius inter vtrumque amoris vinculum, vt a Deo probatum, connectatur, & tandem reuerentiæ ad mutuem maior necessitas connascatur.

3 Πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ πατρός.] Vt quasi ex eius vtero excidisse, & ab illo editum se reputet. Vnde & superinducta vxor sterili, in eius gremio parturiebat, vt in Saræ gemibus, Agar: quô, sterilis filius, & velut eius ex vtero ortus haberetur. Similem fere morem Turcæ obseruant, nam & patres, pueros adoptantes, in unam, carnem inter & interulam immittunt: eosque interius lapsos è gremio eductos, velut a se natos, complectuntur.

4 Πατὴρ αὐτοῦ ὁ πατήρ] In iuris & subiectionis argumentum.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOANNIS

Chrysostomi Constantinopolis Archiepiscopi magna & sancta die coenae Dominicae exhortatio. Benedic Pater.

Dilecti mei & desiderati fratres, qui Deo viuo in sanctitate & iustitia seruitis, & sanctorum illibatorum nec non immortalium tremendorum Christi mysteriorum cum timore participes efficiendi, in sancta Dei Ecclesia congregati estis: abiectum me & indignum audite. Non sum enim ego qui loquor & doceo vos, sed sanctissimi & viuifici Spiritus gratia: neque rursus à me ipso loquor, sed vt à sacris canonibus, & de sacris Apostolis, & vt sibi traditum à diuinitùs edoctis Apostolis accepit Ecclesia: ita ipse minimus & abiectissimus omnium edissero. Actus vestros nescio, studia vestra ignoro; atque ideo timore Dei percussus vnicuique vestrum, viris & mulieribus, paruis & magnis edico. Nullus vestrum peccati conscius, & propria damnatus conscientia, priusquam de delictis poenitentiam agat, & se confessione expurget, cum contemptu audeat accedere, & diuinum istum ignem contingere. Deus enim ignis consumens est. Et accedentium quidem cum timore & fide, velut Deo regi, & iudici inflammat corda & consumit peccata, animasque eorum illustrat & sanctas reddit: absque fide vero & pudore aduentantium animas & corpora adurit & dissipat. Propterea multi debiles & infirmi dormiunt: id est non confessi & impoenitentes plurimi moriuntur. De reliquo itaque, Fratres, exhortor vos, & dico: nullus iuramentis assuetus, aut periurus, mendax aut maledicus, fornicator, adulter, aut masculorum concubitor, aut rapax, aut ebrius, aut contumeliosus, aut odium fouens aduersus fratrem, aut homicida, aut magus, aut praestigiis deditus, veneficus, incantator, ariolus, aut latro, aut Manichaeus, non confessus & imparatus, ad tremenda Christi mysteria accedere, vel illa cõtrectare attẽtet. Horrendum est

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ

ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, λόγος παραινετικὸς τῇ πέμπτῃ τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ. Εὐλόγησον πάτερ.

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ καὶ ποθεινότατοι, οἱ παραγενόμενοι ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, πρὸς τὸ λατρεῦσαι θεῷ ζῶντι ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ τῶν ἁγίων ἀχράντων καὶ ἀθανάτων φρικτῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ μετὰ φόβου μεταλαβεῖν· ἀκούσατε ἐμοῦ τοῦ [illegible] καὶ ἀναξίου. οὐ γὰρ ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν καὶ [illegible] ὑμᾶς, ἀλλ' ἡ χάρις [illegible] πνεύματος. [illegible] ὡς [illegible] αὐτὸς φημι, ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος [illegible] τὰς πράξεις ὑμῶν οὐ γινώσκω, τὰ ἐπιτηδεύματα [illegible] ἀγνοῶ, καὶ διὰ τοῦτο [illegible] τοῦ θεοῦ. [illegible] ἑνὶ ἑκάστῳ ὑμῶν ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶ, μικροῖς τε καὶ μεγάλοις. μηδεὶς ἐξ ὑμῶν ἔνοχος ἁμαρτίας ὑπάρχων, ὑπὸ τῆς ἰδίας κατηγορούμενος συνειδήσεως, πρὶν μετανοῆσαι καὶ ἐξομολογήσασθαι, τολμήσῃ καταφρονητικῶς προσελθεῖν, ἢ ἅψασθαι τοῦ θείου τούτου πυρός. ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστί. καὶ τοὺς μὲν ἐν πίστει καὶ φόβῳ προσερχομένους ὡς θεῷ καὶ βασιλεῖ καὶ κριτῇ πάντων ἡμῶν φλογίζει καὶ καθαρίζει τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, τὰς δὲ ψυχὰς φωτίζει καὶ ἁγιάζει· τοὺς δὲ ἀπίστους καὶ μετ' ἀναισχυντίας προσερχομένους φλογίζει καὶ καταναλίσκει τὰς ψυχὰς αὐτῶν καὶ τὰ σώματα. διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι κοιμῶνται, τουτέστιν, ἀποθνήσκουσι πολλοὶ ἀνεξαγόρευτοι, καὶ ἀμετανόητοι. Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, παρακαλῶ ὑμᾶς καὶ λέγω· μηδεὶς ὀμνύων, ἢ ἐπίορκος, ἢ ψεύστης, ἢ κατάλαλος, ἢ πόρνος, ἢ μοιχὸς, ἢ ἀρσενοκοίτης, ἢ ἅρπαξ, ἢ μέθυσος, ἢ λοίδορος, ἢ μῖσος ἔχων κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, ἢ φόνον πεποιηκὼς, ἢ μάγος, ἢ γόης, ἢ φαρμακὸς, ἢ ἐπαοιδὸς, ἢ μάντις, ἢ λῃστὴς, ἢ 3 μανιχαῖος, 4 ἀνεξαγόρευτος, καὶ ἀνέτοιμος προσέλθῃ τῶν φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ἢ ἅψασθαι, ἢ προσεγγίσαι. φοβερὸν γὰρ τὸ

ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. τομώτερος γὰρ ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ μάχαιραν δίστομον διικνούμενος μέχρις ἁρμονιῶν καὶ μυελῶν, καὶ ὀστέων, καὶ ἐννοιῶν, καὶ καρδιῶν. βλέπετε οὖν ἀδελφοί μου, μηδεὶς ἀμεταμέλητος, ἢ ἀμύητος, ἢ ἀνάξιος, προσελθὼν μεταλάβῃ τῶν φοβερῶν καὶ ἀχράντων αὐτοῦ μυστηρίων. αὐτὸς γάρ φησιν, ἐγώ εἰμι, καὶ οὐκ ἔστι θεὸς πλὴν ἐμοῦ. ἐγὼ ἀποκτενῶ, καὶ ζῆν ποιήσω. καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν μου. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων. αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

enim in manus Dei viuentis incidere. Acutior est etiam sermo Dei omni gladio ancipiti, vsque ad compagum & membrorum, & ossium, & sensuum, & cordium peruadens intima. Attendite igitur Fratres, ne vllus impœnitentem imparatum, aut indignum tremendis & illibatis Christi mysteriis participaturum se ingerat. Dicit enim ipse: ego sum, & non est præter me, Deus. Ego occidam, & ego viuere faciam: & non est qui vos de manu mea possit eruere. Ipse enim sæculorum rex est. Ipsi conuenit omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & sancto Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ, ΑΡΧΙΕ-πισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, λόγος κατηχητικὸς τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ κυριακῇ τοῦ πάσχα. Εὐλόγησον πάτερ.

Εἴ τις εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος, ἀπολαυέτω ταύτης τῆς καλῆς καὶ φαιδρᾶς πανηγύρεως. εἴ τις δοῦλος εὐγνώμων, εἰσελθέτω χαίρων εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἴ τις ἔκαμε νηστεύων, ἀπολαυέτω νῦν τὸ δηνάριον. εἴ τις ἀπὸ τῆς πρώτης ὥρας εἰργάσατο, δεχέσθω σήμερον τὸ δίκαιον ὄφλημα. εἴ τις μετὰ τὴν τρίτην ἦλθεν, εὐχαρίστως ἑορτασάτω. εἴ τις μετὰ τὴν ἕκτην ἔφθασε, μηδὲν ἀμφιβαλλέτω· καὶ γὰρ οὐδὲν ζημιοῦται. εἴ τις ὑστέρησεν εἰς τὴν ἐννάτην, προσελθέτω μηδὲν ἐνδοιάζων. εἴ τις μόνην ἔφθασε τὴν ἑνδεκάτην, μὴ φοβηθῇ τὴν βραδύτητα. φιλότιμος γὰρ ὢν ὁ δεσπότης δέχεται τὸν ἔσχατον, καθάπερ καὶ τὸν πρῶτον. ἀναπαύει τὸν τῆς ἑνδεκάτης, ὡς τὸν ἐργασάμενον ἀπὸ τῆς πρώτης. καὶ τὸν ὑστερήσαντα ἐλεεῖ, καὶ τὸν πρῶτον θεραπεύει. κἀκείνῳ δίδωσι, καὶ τούτῳ χαρίζεται, καὶ τὰ ἔργα δέχεται καὶ τὴν γνώμην ἀσπάζεται, καὶ τὴν πρᾶξιν τιμᾷ, καὶ τὴν πρόθεσιν ἐπαινεῖ. οὐκοῦν εἰσέλθετε πάντες εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ πρῶτοι καὶ δεύτεροι, τὸν μισθὸν ἀπολαύετε· πλούσιοι καὶ πένητες μετ' ἀλλήλων χορεύσατε· ἐγκρατεῖς καὶ ῥᾴθυμοι, τὴν ἡμέραν τιμήσατε· νηστεύσαντες, εὐφράνθητε σήμερον. ἡ τράπεζα γέμει, τρυφήσατε πάντες. ὁ μόσχος πολύς, μηδεὶς ἐξέλθῃ πεινῶν, πάντες

SANCTI PATRIS NOSTRI IOANNIS Chrysostomi Archiepisc. Constantinopolis exhortatio, sancta & magna dominica Paschæ. Benedic Pater.

Quisquis deuotus & amans Dei est iucundo splendidoque hoc conuentu fruatur; si quis seruus est bene affectus, ingrediatur in gaudium Domini sui: quisquis in ieiunio laborauit, mercedis denarium recipiat: quisquis à prima diei hora operatus est, iustam hodie debitum referat: quisquis post tertiam aduenit, cum gratiarum actione festium diem agat: quisquis etiam post sextam accessit, nihil dubitet, non enim nocet, etiamsi ad nonam vsque tardauit, accedat itaque nec vltra animo hæreat. nec moram quoque reformidet, qui vndecimam solum attigit. Magnanimus enim Dominus noster est, & vltimum sicut primum acceptat: & sicut prima, ita & vndecima aduenienti satisfacit: primum fouet, vltimi misertus: huic largitur, & alteri quoque liberalis est: animum respicit etiam dum opera suscipit: & dum actu laudat, etiam propositum mentis compensat. Ingrediamini itaque omnes in gaudium Domini nostri, primi & vltimi mercedem accipite: diuites & pauperes, choros inuicē agite, diligētes & tardi diē hanc colite: ieiuni & non ieiuni gaudete hodie. Mensa parata est & cibis abundat, conuiuiū agite: grandis est vitulus & multus, nullus fame laborās discedat: cōuiuio ndei cū-

&ti fruamini, & in bonitatis thesauro luxuriemini. Nullus de paupertate queratur: commune regnum propositum est. Nullus peccata lugeat: de sepulchro illuxit remissio. Nullus mortem expauescat; liberauit enim nos Saluatoris mors: extinxit eam ab ea detentus, & in infernum descendens, infernum deprædatus est. Carne Saluatoris degustata, amaritudinem mors experta est. Prænunciauit hæc Esaias dicens: amaritudine repletus est infernus in occursu tuo. Amaritudine certe repletus est, quia profligatus: amaritudine repletus est, quia illusus: amaritudine repletus est, quia interiit: amaritudine repletus est, quia potestate excidit: amaritudine repletus est, quia vincula captiuus subiit. Accepit corpus, & in Dei potestatem incidit: accepit terram, & cœlo occurrit: accepit quod videbat, & quo non videbat incidit. Vbi est mors stimulus tuus? Vbi est inferne victoria tua? Surrexit Christus, & exciderunt dæmones: surrexit Christus, & lætantur Angeli: surrexit Christus, & vita reparata est: surrexit Christus, & nemo reperitur in monumentis mortuus: Christus enim a mortuis resurgens, primitiæ mortuorum factus est. Ipsi gloria & potestas in sæcula sæculorum. Amen.

ἀπολαύσατε τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος. μηδεὶς θρηνείτω πενίαν. ἐφάνη γὰρ ἡ κοινὴ βασιλεία. μηδεὶς ὀδυρέσθω πταίσματα, συγγνώμη γὰρ ἐκ τοῦ τάφου ἀνέτειλε. μηδεὶς φοβείσθω θάνατον, ἠλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ σωτῆρος θάνατος. ἔσβεσεν αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενος. ἐσκύλευσε τὸν ᾅδην, ὁ κατελθὼν εἰς τὸν ᾅδην. ἐπίκρανεν αὐτὸν, γευσάμενος τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. καὶ τοῦτο προλαβὼν Ἡσαΐας ἐβόησεν ὁ ᾅδης φησὶν, ἐπικράνθη συναντήσας σοι κάτω. ἐπικράνθη, καὶ γὰρ κατηργήθη. ἐπικράνθη, καὶ γὰρ ἐνεπαίχθη. ἐπικράνθη καὶ γὰρ ἐνεκρώθη. ἐπικράνθη καὶ γὰρ καθῃρέθη. ἐπικράνθη, καὶ γὰρ ἐδεσμεύθη. ἔλαβε σῶμα, καὶ θεῷ περιέτυχεν. ἔλαβε γῆν, καὶ συνήντησεν οὐρανῷ. ἔλαβεν ὅπερ ἔβλεπε, καὶ πέπτωκεν ὅθεν οὐκ ἔβλεπε. ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος; ἀνέστη Χριστὸς, καὶ πεπτώκασι δαίμονες. ἀνέστη Χριστὸς, καὶ χαίρουσιν ἄγγελοι. ἀνέστη Χριστὸς, καὶ ζωὴ πολιτεύεται. ἀνέστη Χριστὸς, καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐπὶ μνήματος. Χριστὸς γὰρ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

IN S. IOAN. CHRYSOST. EXHORTATIONEM MAGNA feria quinta &c. Notæ.

1 Τὸν ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου.] Alterius à Chrysostomo hunc esse sermonem, etiam Græci de hoc consulti, opinantur: repens namque & abiectus stylus, eiusque ordo incompositus, alienum à Chrysostomo opus indicat: nisi Chrysostomo esse dicas quod eius sententias & scripta passim, quomodolibet imitatur.

2 Εὐλόγησον πάτερ.] Præmittit has voces, qui publice sermonis vel homiliæ lectionem decurrendam aggreditur: hinc mos, sanctorum operibus illas præfigendi profluxit, easque Latinis: *Iube Domine benedicere*, correspondere nullus non videt.

3 Μανιχαῖοι.] Dictio, Μανιχαῖοι, opus hoc Chrysostomo multo recentius arguit: quamuis enim ante eius tempora Manichæorum hæresis fuisset orta, non tamen eorum nomina publice in Ecclesia damnanda, nisi posteriorum Impp. temporibus occurrunt.

4 Ἀνεξαγόρευτος ἁμαρτίαις.] Confessionem Sacramentalem ἐξαγόρευσιν & corrupte magis ξαγορείαν, moderni Græci vocant, quam antiquiores ἐξομολόγησιν vocare consueti erant: vnde & vox ἀνεξαγόρευτον vt recentior, ita recens hoc opus esse, confirmat. His autem verbis enata quorumdam animis suspicio de Græcis quasi Confessionem omnino respuant, refellitur: gaudent enim tam Ecclesiæ ministri quam Laici alii, coram Latino Sacerdote delictorum pondere se exonerare: licet quæuis alia Sacramenta Sacerdotum suorum ministerio recipere in vsu habeant. Alias vero Confessionem prædicant etiam schismatis fautores, inter quos Symeon Thessalonicensis lib. de Pœnit. ἀναγκαία πᾶσι ἡ ἐξομολόγησις, ait ὅτι καὶ ἁμαρτάνομεν πάντες. *Necessaria est omni homini Confessio: nam & omnes delinquimus*: & ne vllus propriæ confisus iustitiæ, ab ea abstineat, subnicit infertius, ὅτι καὶ τὸν ἐν ἀρετῇ ζῶντα δεῖ μεθ' ὑποταγῆς ζῆν, καὶ ὑπὸ πατρὸς κρίνεσθαι, καὶ μὴ ἑαυτῷ θαῤῥεῖν. *Quod & deinde viuentem oporteat cum subiectione agere, Patris spiritualis examini & censura se permittere & in se non fidere*: quem titulum amplissime deinde exponit, ratumque habet vetus Græca traditio, qua peccatum ἀνεξέταστον id est *ad Canonum rigorem non examinatum & damnatum* ἀκατάκριτον *incondemnatum* manere existimatur.

21 a 1 ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΕΥΛΟΓΗΣΑΙ ΕΔΕΣΜΑΤΑ κρεῶν τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ κυριακῇ τοῦ Πάσχα.

2 Ποιῇ ὁ ἱερεὺς εὐλογητὸν, ὁ. 2 Χριστὸς ἀνέστη. γ´. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἐπίσκεψαι κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, εἰς τὰ ἐδέσματα τῶν κρεῶν, καὶ ἁγίασον αὐτὰ, ὡς ἡγίασας τὸν ἀμνὸν, ὃν σοι προσήγαγεν ὁ πιστὸς Ἀβραὰμ, καὶ τὸν ἄρνα, ὅνπερ Ἄβελ σοι προσενήνοχεν εἰς ὁλοκάρπωσιν· ὁμοίως καὶ τὸν μόσχον σιτευτὸν, ὃν θύσαι ἐκέλευσας ... ... ἀπολαύσαι, οὕτω καὶ τῶν ἁγιασθέντων ... ... σὺ γὰρ εἶ ἀληθινὴ ... καὶ δοτὴρ τῶν ἀγαθῶν. καὶ σοὶ τὴν δόξαν ... πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ORATIO AD BENEDICENDAS CARnium escas sancto & magno die Paschæ.

Præmittit Sacerdos benedictionem, dicitur ter. Christus surrexit. Dominum precemur.

Respice Domine Iesu Christe hæc carnium edulia: & velut agnum a fideli Abraham tibi oblatum, vel Abel holocaustum, vel etiam vitulum saginatum ob filium errantem, deinde reducem occidi iussisti; vt sicut ille tua gratia perfrui dignum fuit, ita his in nutrimentum nostrum à te sanctificatis & benedictis perfruamur. Tu enim es verus cibus, & omnium bonorum largitor: & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

Ἐ...] Cypro-ferratensis Basilij Palatina M. S. legit ... & pariter in ipso Orationis textu post verba, ἐδέσματα κρεῶν, additur καὶ τὰ μέρη: & post hanc Orationem subiungitur alia commodius in notis a nobis referenda.

IN ORATIONEM QVA BENEDICVNTVR EDVLIA carnium sancta & magna dominica Paschæ. Notæ.

1 Εἰς τὰ ... ἐδέσματα κρεῶν.] Christi Agni diuini pro expiandis mundi delictis in Paschate crudeliter occisi, ... in memoriam recolentes Græci, ex agni carnibus Ecclesiæ benedictione sanctificatis, cibum in die Paschatis sacro sumendum, in spiritalis lætitiæ argumentum præparant. Nec alienam ab hoc ritu ... ndo ... sancta Romana Ecclesia declarat; vt enim, quod Romæ experimento probaui, veteris ... in vita Eutychiani, fruges, ... & vuas supra altaria contra Manichæorum errorem benedici quondam sancientis, explicem. *Hodie etiam in Paschate oua, carnes hædinæ & agninæ offæ panis, liba, & similia altaribus à Sacerdote benedicenda inferuntur.* Immerito prop... terea consuetudinem hanc, iam ab antiquo admissam, seuerioris censuræ nota ... mendam ... Walafridus Strabo de rebus Eccles. cap. 18. *Quorumdam imperitum error, inquit, de Iudaicarum superstitionum seminario natus, & ad nostra vsque tempora, quadam ... extendens vestigia, iam ex magna parte sapientum studio compressus est. Et sicubi perniciosum huius pestis germen renuisset fuerit comprobatum, mucrone spiritali penitus est amputandum: illum dico errorem, quo quidam carnes agni in Pascha, iuxta, vel sub altari eas ponentes, bene-*

dictione propria consecrabant: & in ipsa resurrectionis die ante ceteros corporales cibos, de ipsis carnibus percipiebant: cuius benedictionis series adhuc à multis habetur. Verum, pace Strabonis asserendum, non de Iudaicæ, sed de Christianæ religionis cultu ortum, vt ipse Romanus Ordo sua benedictione antiquum hunc vsum sancitum & approbatum voluerit, hoc pacto, *Post celebratam Dominicæ sacrati Paschæ solemnitatem, post etiam transactos ieiuniorum dies, iam animabus spiritualibus dapibus refectis, de mensa tuæ maiestatis, offerimus famuli tui, pro fragilitate corpusculi aliquantulum reparanda, hanc vsui nostro concessam creaturam Agni: poscentes vt eam ore proprio nobis signantibus benedicas, & omnibus ex eo sumentibus ministrata munuscula, grata efficias, præstes, atque his cum gratiarum actione perceptis, te Deum qui es cibus vita & anima nostra magis & instanter desideremus, & in æternum fruamur.* Obseruatumque in aliis passim locis hunc morem commendat missa vetus è M.S. Ratoldi Abbatis Corbeiensis ab Hugone Menardo edita in suis notis Gregorianum Sacramentum. Vbi infra Canonem *antequam dicatur per omnia* &c. Legitur *Benedictio carnis. Benedic Domine creaturam istam carnis, qui Noë* &c. Eademque in Ordine Romano occurrit, simulque duas alias Prædicatorum Collectarium iuxta ritus Ecclesiarum antiquissimarum Apostolico nutu editum, exhibet. At de carnibus Armenio more non coquendis in altari, earumque parte Sacerdoti non offerenda Canon 99 Synodi in Trullo legendus.

2 *Χριστὸς ἀνέστη.*] Alacris & nunquam non repetenda in Ecclesia Græca, (Celebra namque ferialibus diebus & in defunctorum Officiis, frequentius personat) Dominicæ resurrectionis tempore. Hymnus hic est. *Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος.* Hanc vero Orationem vel similem non exhibent antiqua M.S. præter Barberinum S. Marci, in quo non carnibus, sed potius eas offerentibus benedicendis, adaptatur hæc.

Oratio pro Agnum offerentibus.

DOmine Deus Patrum nostrorum, qui Abrahæ holocaustum pro Isaac filio eius suscepisti: ipse Domine etiam agni huius oblationem suscipe, & offerentes æternis tuis remunera donis. Gratia vnigeniti Filij tui: cum quo benedictus es in sæcula sæculorum.

Εὐχὴ ἐπὶ τοῖς προσφέρουσιν ἀμνόν.

ΚΥριε ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος τοῦ Ἀβραὰμ τὴν ὁλοκάρπωσιν ἀντὶ Ἰσαὰκ υἱοῦ αὐτοῦ, αὐτὸς δέσποτα πρόσδεξαι καὶ τὴν προσφορὰν τοῦ ἀμνοῦ τούτου, καὶ τοὺς προσφέροντας τοῖς αἰωνίοις σου ἀντάμειψαι δωρήμασι. Χάριτι τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ORATIO AD CASEVM ET OVA BENEDICENDA.

DOminator Domine Deus noster creator & opifex omnium, lac istud coagulatum & cum eo pariter oua benedic, & nos in tua benignitate conserua: vt ex iis degustantes, tuis copiose nobis exhibitis donis, & inexplicata tua bonitate repleamur. Quia tua est potestas, & virtus, & gloria, Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

1 ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΕΥΛΟΓΗΣΑΙ ΤΥΡΟΝ. καὶ ὠά.

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν ἁπάντων, εὐλόγησον τὸ γάλα τὸ πεπηγὸς, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὰ ὠά· καὶ ἡμᾶς συντήρησον ἐν τῇ χρηστότητί σου· ὅπως οἱ μεταλαμβάνοντες αὐτῶν τῶν σῶν ἀφθονοπαρόχων δωρεῶν ἐμπλησθῶμεν, καὶ τῆς ἀνεκλαλήτου σου ἀγαθότητος. ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

IN ORATIONEM AD BENEDICENDVM caseum & oua. Notæ.

[1] Εἰς τὸ εὐλογῆσαι τυρὸν καὶ ὠά.] Monachorum præcipue ritus hic est, vt missæ solemnus Paschatis die peractis, Panes, Caseum, & Oua in Ecclesia benedicant, & consistentibus in Narthece, ante lautiorem cibum, degustanda cum benedictione hac apponant: Paschalique hoc cibo percepto, πασχάζειν se dicunt, quo etiam vocabulo, quamcumque carnium, ouorum & lacticiniorum, post ieiunium vel diætam, delibationem nuncupant. Ab ouis porro cum caseo benedicendis non abstinuit quondam Ecclesia Romana: quin & oua & caseum, præmissa benedictione summus Pontifex, & cæteri Romani ita testante Ordine antiquo, Sabbati sancti Vespere, quo solemnitas Paschalis aut præueniebatur, aut incipiebat, delibabant: quem morem nihilominus in Armenis vtraque Ecclesia hodierna die condemnat, quod Sabbato sancto Christum resurrexisse affirment. Est autem etiam in Prædicatorum Collectario, ex antiquioribus ritualibus libris collecto, pro caseo & ouis simul benedicendis Oratio: atque insuper aliæ duæ pro solis ouis ante quemlibet cibum degustandis recitatæ. Quia vero de vno ciborum genere vno speciatim die benedicendo iam habita est consideratio, de quouis alio vel pro necessitate quotidiana, vel in lautioribus epulis vel regiis conuiuiis benedictione sanctificando, ex Euchologio Barberino S. Marci vel Cryptoferratensi Bessarionis, breues sunt Orationis proferendæ.

Εὐχὴ πρὸ ἀρίστου ἐν τῇ κατ' οἶκον εὐωχίᾳ.

Ὁ Θεὸς ὁ πάσης εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς χορηγὸς, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν ἄρτον στηρίζοντα, καὶ οἶνον εὐφραίνοντα· δὸς ἡμῖν γενέσθαι τὴν ἑτοιμασθεῖσαν βρῶσιν παρὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος, μὴ εἰς σαρκὸς ἐπανάστασιν, ἢ ψυχῆς διάλυσιν, ἢ λήθην τῶν σωτηρίων σου ἐντολῶν. ἀλλ' εἰς ἀφορμὴν εὐχαριστίας, εἰς ὑπόθεσιν δοξολογίας, εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν τῆς πολυυμνήτου σου μεγαλότητος· ἵνα τῶν παρόντων μεταλαμβάνοντες καὶ τῆς αἰωνίου τρυφῆς ἀξιωθῶμεν. Ὅτι σὺ μόνος εἶ χορηγὸς τῶν πατέρων ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Oratio ante prandium in conuiuio domi habendo.

Cunctæ lætitiæ & gaudij dispensator Deus, qui panem vires augentem, & vinum cor exhilarans nobis dedisti: concede à tua bonitate præparatum cibi vsum, non in carnis rebellionem, aut animæ dissolutionem, aut salutarium mandatorum tuorum obliuionem, sed in gratiarum actionis finem, in gloriæ argumentum, in laudem & gloriam celebrandæ tuæ celsitudinis fieri: vt præsentibus vsi etiam æterna voluptate perfruamur. Quia tu solus es Patrum nostrorum gubernator prouidus, & tibi gloriam referimus.

Mirare, Lector, in superiori prece sobriam & Dei memorem iucundiorum epularum apparatum: accipe nunc, non ex hominibus, sed & Dei manu ferculum ad se missum, & gratiam honore plurimo sociatam, Patriarchæ, (si quando ad regiam mensam vocaretur) beneficium agnoscentis, & gratibus erga Deum plenam, & votis pro rege & eius salute conspicuam Orationem.

Εὐχὴ εἰς εὐλόγησιν τοῦ χαρισκίου τῆς τραπέζης.

Σοὶ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ δοτῆρι πάντων τῶν ἀγαθῶν, καὶ χορηγῷ τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἐμπλησθέντες τῶν πλουσίων σου ἀγαθῶν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν· καὶ δεόμεθά σου Βασιλεῦ παντοδύναμε, φύλαττε τοὺς δούλους σου τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν, καὶ ἡμᾶς, ἀπὸ πάσης προσβολῆς ἐναντίας, εὐλογῶν τὴν περισσείαν τῆς βρώσεως ἡμῶν πρὸς δόξαν σὴν, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί.

Oratio ad benedicendum ferculum ex beneuolentia missum in mensa.

Tibi vero Deo nostro bonorum omnium largitori, & vitæ nostræ prouido moderatori, tuis bonis gloriam & gratiarum actionem referimus: & rogamus te Rex omnipotens, seruos tuos Impp. nostros & nos ab omni aduersario insultu custodi, benedicens quod residuum est cibi nostri, ad gloriam tuam & vnigeniti Filij tui, & sanctissimi Spiritus: nunc & semper &c.

Communis cibi benedictio.

Oratio ante prandium.

DOmine Deus noster, supercœlestis & viuifice panis, qui de cœlo descendisti, & das vitam mūdo, qui verus es vniuersi cibus, qui secundum præsentem vitam nos moderaris, & futuræ nobis fruitionem promittis: ipse quoq; nunc cibum & potū nostrum benedic & absque noxa nos illa delibare concede, glorificantes & gratias agentes tibi bonorum omnium munerum largitori. Quia benedictum & glorificatum est venerandum &c.

Εὐχὴ πρὸ ἀρίστου.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐπουράνιος καὶ ζωοποιὸς ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, καὶ ζωὴν τῷ κόσμῳ χαρισάμενος, ἡ ἀληθινὴ τροφὴ τοῦ παντὸς, ὁ κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ἡμᾶς κυβερνῶν, καὶ τῆς μελλούσης ἡμῖν τὴν ἀπόλαυσιν ἀπαγγελλόμενος· αὐτὸς καὶ νῦν εὐλόγησον τὴν βρῶσιν ἡμῶν, καὶ τὴν πόσιν, καὶ ἀκαταγνώστως αὐτῶν μεταλαβεῖν ἡμᾶς καταξίωσον, δοξάζοντάς σε καὶ εὐχαριστοῦντάς σοι τῷ χορηγῷ πάντων τῶν ἀγαθῶν δωρημάτων. Ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον.

Oratio postquam è mensa surrexeris.

TIbi vero & clementi Deo nos peccatores & indigni serui tui copiosis bonis tuis repleti gratiam referimus, & te precamur Domine, cum terrenis tuis bonis cælestium quoque donorum consortes fieri designa. Intercessionibus illibatæ tuæ matris, & omnium sanctorum: quia tibi conuenit omnis gloria: &c.

Εὐχὴ μετὰ τὸ ἀναστῆναι ἐκ τοῦ ἀρίστου.

ΣΟὶ τῷ ἀληθινῷ καὶ φιλανθρώπῳ θεῷ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, ἐμπλησθέντες τῶν πλουσίων σου ἀγαθῶν εὐχαριστίαν προσάγομεν, καὶ δεόμεθά σου δέσποτα, σὺν τοῖς ἐπιγείοις σου ἀγαθοῖς, καὶ τῶν ἐπουρανίων σου δωρεῶν μετόχους ἡμᾶς ἀνάδειξον. Πρεσβείαις τῆς ἀχράντου μητρός σου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου· ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα καὶ τὰ ἑξ.

Oratio post prandium.

DEvs qui nos pascis à iuuentute, qui das escam omni carni, bonorum largitor, & prouidus vitæ nostræ moderator, statue refectionem nostram in hilaritatem incondemnandam, residuum cibi in benedictionem verti, eis autem qui nos excipiunt, propter sanctum nomen tuum benedic: eorum horrea bonis tuis reple, animasque tandem in sanctitate conserua: vt glorificetur sanctissimum nomen tuum: Patris, & Filij, & sancti Spiritus.

Εὐχὴ μετὰ τὸ ἄριστον.

ΟΘεὸς ὁ τρέφων ἡμᾶς ἐκ τῆς νεότητος ἡμῶν, ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκὶ, ὁ δοτὴρ τῶν ἀγαθῶν καὶ χορηγὸς τῆς ζωῆς ἡμῶν, ποίησον τὴν μετάληψιν εὐφροσύνην, τὴν περισσείαν εἰς εὐλογίαν, καὶ τοὺς ὑποδεξαμένους ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον εὐλογήσας· ἐμπλήσον αὐτῶν τὰ ταμεῖα τῶν ἀγαθῶν σου, καὶ τὰς ψυχὰς ἐν ἁγιασμῷ διατήρησον· ἵνα δοξάζηται τὸ πανάγιον ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

ORATIO SVPER DOMVM A MALIGNIS spiritibus infestatam.

DominE Deus salutis nostrę, Fili Dei viui, qui veheris super Cherubim,

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΟΙΚΙΑΣ ΠΕΡΙΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗΣ ὑπὸ κακῶν πνευμάτων.

ΚΥριε ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ τοῖς Χερουβὶμ ἐποχούμενος, ὁ ὑπερά-

ιω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος. σὺ εἶ μέγας καὶ φοβερὸς ἐπὶ πάντας τοὺς περὶ κύκλῳ σου. σὺ εἶ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν. σὺ εἶ ὁ ποιήσας τὴν γῆν ἐν τῇ ἰσχύϊ σου, καὶ ἀνορθώσας τὴν οἰκουμένην ἐν τῇ σοφίᾳ σου, ὁ σείων τὴν ὑπ᾽ οὐρανὸν ἐκ θεμελίων, οἱ δὲ στύλοι αὐτῆς ἀσάλευτοι. ὁ λέγων τῷ ἡλίῳ καὶ οὐκ ἀνατέλλει. κατὰ δὲ ἄστρων κατασφραγίζει, ἀπειλῶν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ξηραίνων αὐτήν. οὗ ὁ θυμὸς τήκει ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ πέτραι διατεθρύβησαν ἀπὸ σοῦ. πύλας χαλκᾶς συντρίψας, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσας, τὸν ἰσχυρὸν ἔδησας, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ δέδωκας· τὸν τύραννον τῷ σταυρῷ σου κατέβαλες, καὶ τὸν δράκοντα τῷ ἀγκίστρῳ τῆς ἐνανθρωπήσεώς σου εἵλκυσας, καὶ δεσμοῖς αὐτὸν ζόφου ταρταρώσας, συνέδησας. αὐτὸς οὖν κύριε ἡ ἀσφάλεια τῶν εἰς σὲ τὴν ἐλπίδα τεθειμένων, τὸ ὀχυρὸν τεῖχος τῶν εἰς σὲ ἐλπιζόντων, ἀπόστησον, φυγάδευσον, καὶ ἀπέλασον πᾶσαν διαβολικὴν ἐνέργειαν, καὶ πᾶσαν σατανικὴν ἔφοδον, πᾶσαν ἐπιβουλὴν ἐναντίας καὶ ἐπικειμένης δυνάμεως ἀπὸ τῆς στέγης ταύτης, καὶ τῶν ἐνοικούντων ὑπ᾽ αὐτήν, τῶν τὴν σημείωσιν τοῦ φοβεροῦ κατὰ δαιμόνων τροπαίου τοῦ σταυροῦ σου φορούντων, καὶ ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά σου τὸ ἀγαπητόν. ναὶ κύριε, ὁ τὸν λεγεῶνα τῶν δαιμόνων ἀποδιώξας, καὶ τῷ κωφῷ καὶ ἀλάλῳ δαίμονι, καὶ ἀκαθάρτῳ πνεύματι τὴν τοῦ κατεχομένου ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀνθρώπου ἔξοδον, ἀνεπίστροφον ἐπιτάξας, ὁ πᾶσαν τὴν φάλαγγα τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἡμῶν ἐξολοθρεύσας, τοῖς δὲ πιστοῖς καὶ ἐπιγινώσκουσι στοιχήσας· ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. αὐτὸς δέσποτα πάσης βλάβης καὶ ἐπηρείας ἀνώτερος πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ διαφύλαξον, ῥυόμενος ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ, ἵνα τῆς σῆς οἱ σοὶ δοῦλοι, καὶ αἱ σαὶ δουλίδες, καὶ τὰ νήπια, ἀπολαύοντες βοηθείας, καὶ ἀγγελικῷ στρατοπέδῳ φρουρούμενοι, ὡς εἷς ἄνθρωπος ἐν ὁμονοίᾳ πιστῶς ψάλλωσι. κύριος, ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι, τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. καὶ πάλιν, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ᾽ ἐμοῦ εἶ. ὅτι σὺ εἶ ὁ θεός. κραταίωμά μου, ἰσχυρὸς ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καὶ ἡ βασιλεία σου, βασιλεία αἰώνιος. καὶ σοῦ μόνου ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

& omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem exsuperas: tu es magnus & timendus super omnes qui in circuitu tuo sunt, tu velut fornicem cœlum expandisti, tu fecisti terram in virtute tua, & orbem in sapientia dirigis: tu à fundamentis illum concutis; immotæ vero permanent eius columnæ. Qui soli imperas, & non oritur; & stellas quasi sub claue includis: minitaris mari & illud exsiccas: à cuius furore principatus & potestates tabescunt, & petræ conteruntur. Portas æreas dirupisti, & vectes ferreos confregisti; alligasti fortem, & vasa eius diripienda exposuisti, tyrannum cruce tua deiecisti, & humanitatis hamo draconem extraxisti, & vinculis compeditum in tartari tenebras detrusisti. Ipse igitur Domine munimen omnium in te spem suam ponentium, vanderis murus ad te fugientium: auerte, effuga abige diabolicam omnem operationem, omnem Satanæ insultum, omnes aduersariæ & ingruentis virtutis insidias à tecto isto, & omnibus sub eo contentis, signumque tremendi dæmonibus trophæi crucis tuæ deferentibus, & bonum nomen tuum inuocantibus. Ita Domine, qui legionem dæmonum expulisti, & surdo mutoque dæmoni & immundo Spiritui irremeabili exitu ab homine detento discedere præcepisti, qui omnem inuisibilium hostium nostrorum aciem profligasti, fideles autem instruxisti: Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem inimici virtutem. Ipse Domine, omni læsione & infestatione superata, cunctos hanc domum incolentes custodi: erue illosà timore nocturno, à sagitta volante per diem, à negotio in tenebris perambulante, ab incursu, & dæmonio meridiano: vt tui serui & tuæ ancillæ, infantes quoque tuo auxilio freti, & Angelico exercitu circumuallati ore vno cuncti in concordia fideliter cantemus. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Et rursum: non timebo mala, quoniam tu mecum es. Quia tu es Deus fortitudo mea, fortis & potens, princeps pacis, pater futuri sæculi, & regnum tuum, regnum æternum: & tui solius est regnum & virtus, & gloria, Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

IN ORATIONEM SVPER DOMVM A MALIGNIS spiritibus infestatam. Notæ.

1 Εὐχὴ ἐπὶ οἰκίας.] Antiquus est. & communis Ecclesiæ vtriusque vsus, vt domus a spiritibus malignis infestatæ, sanctiori Oratione purgentur: illumque suis monitis & præceptis Concilium Mediolanense 4 sub S. Carolo anno 1575. habitum renouat, & commendat. *Antiquus ille benedictionis ædium, quæ vel recenter ædificatæ sunt, vel ab immundis spiritibus aliave ratione vexantur, ritus vbi in vsu esse desiit, Episcopi cura restituatur. In illa porro benedictione parochus ritum, preces, psalmos, orationes, in libro Sacerdotali ritualive præscriptas adhibeat.*

OFFICIVM IN FORNACEM.

Benedicit aquam Sacerdos: Ea vero sanctificata dicit Orationes.

Dominum precemur.

DEus æterne, qui septemplici fornace, & ignis Babylonici flamma in rorem commutata, iniectos in eam à Nabuchodonosor rege tres sanctos pueros Ananiam, Azariam, & Misaelem saluos eduxisti, ipse magna tua misericordia fornacem hanc, & opera manuum seruorum tuorum benedic, ad optatum successum deduc illa, & secundum multitudinem miserationum tuarum dirige. Intercessionibus super omnes sanctæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, virtute pretiosæ & viuificæ crucis, protectione magnorum cœlestis aciei ducum Michaelis & Gabrielis, & omnium virtutum incorporearum, venerandi gloriosi Prophetæ Præcursoris & Baptistæ Ioannis, sanctorum, gloriosorum & percelebrium Apostolorum, sancti Martyris & Pontificis Cypriani, sancti patris nostri Nicolai Myræ in Lycia Archiepiscopi miraculorum operatoris, & omnium sanctorum.

Quia tu benedicis & sanctificas omnia Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus, cum Patre, & Spiritu sancto, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Alia Oratio.

DOminator Domine Deus noster, qui in excelsis habitas & omnia respicis, qui domum Laban in ingres-

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ 1 ΕΙΣ ΚΑΜΙΝΟΝ.

Ποιεῖ ὁ ἱερεὺς ἁγιασμόν. Μετὰ δὲ τὸν ἁγιασμόν, λέγει τὰς εὐχάς.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, ὁ τὴν ἑπταπλάσιον κάμινον καὶ τὴν φλόγα τὴν ἐν Βαβυλῶνι εἰς δρόσον μεταβαλών, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ βληθέντας ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ναβουχοδονόσορ ἁγίους τρεῖς παῖδας Ἀνανίαν, Ἀζαρίαν, καὶ Μισαὴλ σώους διαφυλάξας· αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τὴν κάμινον ταύτην διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος, καὶ εὐλόγησον τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τῶν δούλων σου, καὶ εὐόδωσον αὐτὰ ἐν τῇ ἀγαθοεργίᾳ σου, κατεύθυνον αὐτὰ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου. πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, προστασίαις τῶν παμμεγίστων ταξιαρχῶν Μιχαὴλ, καὶ Γαβριὴλ, καὶ πασῶν τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τοῦ ἁγίου 2 ἱερομάρτυρος Κυπριανοῦ, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ πάντων τῶν ἁγίων.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα.

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ πάντα ἐφορῶν, ὁ εὐλογήσας τὸν οἶκον Λάβαν ἐπὶ τῆς εἰσόδου

τῷ Ἰακώβ, καὶ τὸν οἶκον Πετεφρῆ ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ἰωσήφ, ὁ εὐλογήσας τὸν οἶκον Ἀμιναδὰβ ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τῆς κιβωτοῦ, ὁ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ σου σωτηρία γενόμενος τοῦ οἴκου Ζακχαίου αὐτὸς εὐλόγησον τὴν κάμινον ταύτην, καὶ τοὺς ἐνεργοῦντας ἐν αὐτῇ τῷ σῷ φόβῳ διατήρησον, καὶ ἀβλαβεῖς αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων διαφύλαξον, καὶ τὴν σὴν εὐλογίαν ἐξ ὕψους κατοικητηρίου σου κατάπεμψον αὐτοῖς, καὶ εὐλόγησον καὶ πλήθυνον τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα πάντοτε εὐχαρίστως δοξάζωμεν τὸ πανάγιον ὄνομά σου τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εἶτα λέγει τὰς αἰτήσεις. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως, συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν δούλων σου, τῶνδε, καὶ ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι καὶ πληθυνθῆναι τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τῶν κοπιώντων ἐν τῇ καμίνῳ ταύτῃ, δεόμεθά σου κύριε ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον. Ἐπάκουσον ἡμῶν ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ μακράν, καὶ ἵλεως γενοῦ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς. ἐλεήμων γὰρ καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ ῥαντίζει τὴν κάμινον. Καὶ τοὺς ἔνδον ἐκεῖ. Εἶτα ποιεῖ ἀπόλυσιν.

tu Iacob, domum Putipharæ in ingressu Ioseph, domum Aminadab in arcæ pariter ingressu, benedixisti, & per Christi tui incarnationem Zacchæi domui salus factus es: ipse fornacem hanc benedic, & cunctos eum succedentes sancto tuo timore ab aduersarijs illæsos custodi. & benedictionem de excelso habitaculo tuo ad illos mitte, opera manuum eorum benedic & multiplica: vt cum gratiarum actione sanctissimum nomen tuum celebremus: Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde recitat Postulationes. Miserere nostri Deus secundum magnam misericordiam tuam. Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace, sanitate, salute, protectione, venia peccatorum horum seruorum tuorum, & vt benedicantur & vt multiplicentur opera manuum, in fornace hac laborantium: Precamur te Domine exaudi & miserere. Exaudi nos Saluator noster, spes omnium finium terræ & in mari longe, & propitius esto peccatis nostris, & miserere nostri. Misericors enim & clemens Deus existis: & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et aspergit fornacem aqua benedicta, & pariter astantes. Et facit dimissionem.

IN ORATIONEM, IN CAMINVM. NOTÆ.

1 Εἰς κάμινον.] Superstitionis quondam Græcos Paulus arguebat, nec iniurie; meticulosi enim sunt plerumque, & à quocumque omine sinistro, vel fascinationis vmbra, cum maxime vineam plantant, vuas calcant, focum accendunt, &c sibi cauent. Boni tamen & æqui lege sibi consulere videntur, si fœlices successus in arduis & pauidis rebus impetrando, aduersus prauorum timorem auspiciorum Ecclesiæ Orationes obtendunt; hacque de causa Angelorum opem hic implorant studiosius, & illius Cypriani, qui prius magicis artibus deditus, memorandum deinde pro Christo martyrium perpessus est.

2 Ὁμολογητῶν Κυπριανῶν] Confessores, ὁσίους: Monachos sanctos, ὁσιομάρτυρας: Monachos simul & Martyres ἱερομάρτυρας. Pontifices ἱεράρχας: Pontifices qui Martyres fuere, ἱερομάρτυρας, Græci vocant. Eorum porro error est in historia (cui item astruit Gregorij Theologi oratio 18. in Cyprianum Martyrem,) vt Nicomediensem cum Carthaginensi confunderent, quique moribus & studiis fuere diuersi, vnum & eundem fuisse, hucusque credant.

ORATIO CVM PROFICISCITVR PVER sacras litera primo edocendus.

DEus Deus noster, qui tua nos homines imagine decoratos etiam libero dotasti arbitrio, qui medio festiuitatis die in templum mirantibus turbis ingressus & docens; vnde hic, dixerunt, literas scit, cum non didicerit? Dauid autem: Venite, inquit, filij audite me, timorem Domini docebo vos: Qui Salomonem etiam pariter erudiuisti, Deus omnium, Verbum, supreme rex, animam, cor, os, & mentem serui tui N. aperi, vt intelligat, suscipiat, & exequatur voluntatem tuam, & eum omnibus diebus vitæ suæ à te custoditum, & in mandatis tuis proficientem, ab omni diaboli infestatione libera. Intercessionibus illibatæ tuæ matris, & omnium sanctorum tuorum. Quia tu es animarum corporumque nostrorum Episcopus, Christe Deus, & tibi gloriam referimus: cum Patre, & Spiritu sancto, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

a ΕΥΧΗ ΟΤΑΝ ΑΠΕΡΧΕΤΑΙ ΠΑΙΔΙΟΝ μανθάνειν [1] τὰ ἱερὰ γράμματα.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ο Θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῇ σῇ εἰκόνι τιμήσας ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ αὐτεξουσίῳ περιβαλὼν θελήματι, ὁ ἐν τῷ ναῷ εἰσελθὼν μεσούσης τῆς ἑορτῆς καὶ διδάσκων τὸν λαόν, θαυμαζόντων τῶν λαῶν καὶ λεγόντων, πόθεν οὗτος οἶδε γράμματα μὴ μεμαθηκώς; Δαβὶδ δὲ, δεῦτε τέκνα φησὶ, λέγει, ἀκούσατέ μου, φόβον κυρίου διδάξω ὑμᾶς. ὁ τὸν Σολομῶντα σοφίαν διδάξας, θεὲ τῶν ὅλων, λόγε παντοκράτορ. ἄνοιξον τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὸ στόμα καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ δούλου σου τοῦδε, εἰς τὸ συνιέναι καὶ δέξασθαι καὶ ποιεῖν τὸ θέλημά σου· καὶ λύτρωσαι αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἐπηρείας τοῦ διαβόλου τηρῶν αὐτὸν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ προκόπτοντα ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς σου διαφυλάττων. πρεσβείαις τῆς παναχράντου σου μητρὸς, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐπίσκοπος τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν Χριστὲ ὁ θεὸς, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

1 Εὐχὴ ὅταν ἀπέρχεται παιδίον.] Cryptoferratensis Basilij Falascæ codex, aliam hic habet Orationem.

Oratio ad sacras quasuis literas addiscendas.

DOmine Iesu Christe Deus noster, qui viginti quatuor seniorum corda inhabitasti & illuminasti: aperi aures, & animam illumina serui tui N. qui Enoch & Eliæ & Iob corda inhabitasti & illuminasti: ipse nunc Domine serui tui N. cor illumina. Domine Iesu Christe Deus noster, qui docuisti & illuminasti protomartyrem Stephanum: ipse nunc Domine illumina animam serui tui N. Domine Iesu Christe, qui Euan-

Εὐχὴ εἰς τὸ μαθεῖν παντοῖα ἱερὰ γράμματα.

ΚΥριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐνοικήσας καὶ φωτίσας τὰς καρδίας τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων· ἄνοιξον τὰ ὦτα, καὶ φώτισον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, ὁ. Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ ἐνοικήσας καὶ φωτίσας τὰς καρδίας Ἐνὼχ καὶ Ἠλία καὶ Ἰὼβ, αὐτὸς νῦν κύριε φώτισον τὴν καρδίαν τοῦ δούλου σου, ὁ. Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διδάξας καὶ φωτίσας τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον, αὐτὸς καὶ νῦν κύριε φώτισον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, ὁ. Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ ἐνοικήσας εἰς τὰς καρδίας τῶν Εὐαγγελιστῶν

γελιςῶν Ματθαίε, Μάρκου, Λουκᾶ, καὶ Ιωάννου, αὐτὸς κύριε φώτισον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, ὁ. Κύριε Ιησοῦ Χριςὲ, ὁ ἐνοικήσας ταῖς καρδίαις τῶν ἀποςόλων, αὐτὸς καὶ νῦν κύριε φώτισον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ δούλου σου, ὁ. Ἅγιε Ματθία, ἅγιε Αγαπητὲ, ἅγιε Φιλητὲ, βοηθήσατε τῷ δούλῳ τοῦ θεοῦ, ὁ· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

gelistarum Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis corda repleſti: ipſe Domine animam ſerui tui N. illumina. Domine Ieſu Chriſte, qui corda Apoſtolorum inhabitaſti, ipſe quoq; nũc mentem & cor ſerui tui N. illumina. Sancte Matthia, ſancte Agapete, ſancte Philete, ſuccurrite ſeruo Dei N. nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.

IN ORATIONEM, CVM PVER SACRAS LITERAS edocendus proficiſcitur. Notæ.

1 Τὰ ἱερὰ γράμματα.] Quænam ſint τὰ ἱερὰ γράμματα, ſacræ illæ literæ, ad quas celerius & perfectius addiſcendas puer miſſus, ab Eccleſiæ benedictione, bene ſibi ominatur, dicendum: Primo eas eſſe principia, legendique initia, ex libris ὀκτωήχου, Αποςόλου & ψαλτηρίου ſacra verba continentibus percipienda: ab his etenim libris ordine percurrendis legendi facilitatem Græcorum pueri mutuantur, iidemque ſunt qui ſi ad Lectoratus gradum promoueantur, vt ab eis ſæpius pro munere ſuo tractandi, facilius oculis dignoſcuntur. ἱερὰ γράμματα ſecundo ſunt fidei doctrinæque Chriſtianæ fundamenta, & prima rudimenta, quæ vt ſequens Officium loquitur, ὁ χὴρ τοῦ θεοῦ ἐν πλαξὶ ἐχάραξε τῷ Μωσῇ. & quæ quondam Epiſcopi ipſi charitatis amplitudine ſuſcipiebant edocenda, vel Diaconis explicanda committebant: *Diaconi enim*, ait S. Clemens epiſt. 1. ad Iacobum fratrem Domini, *cum catechizant, id eſt cum verbo inſtruunt incipientes, primo oportet vt & ipſi inſtructi ſint*: nonnunquam etiam Lectoribus officium illud imponebatur, vnde & Optatum è Lectoribus vnũ, doctorem Audientium ſe conſtituiſſe refert Cyprianus epiſt. 24. ad Cler. quanquam diffiteri non oporteat Catechiſtas alios fuiſſe, vel charitate ductos, vel mercede conductos, qui ſcholas Chriſtianæ inſtitutionis exercerent. In eorum numero recenſet Pantænum Euſebius lib. 5. hiſt. Eccl. cap. 10. ἡγεῖτο τηνικαῦτα ἀυτόθι τῆς τῶν πιςῶν διατριβῆς ἀνὴρ κατὰ παιδείαν ἐνδοξότατος ὄνομα αὐτῷ Πάνταινος, ἐξ ἀρχαίου ἔθους, διδασκαλείου τῶν ἱερῶν λόγων παρ' αὐτοῖς συνεςῶτος. *Eodem tempore*, (Antonini Imperatoris) *Pantænus vir omni humaniore literatura praſtantiſſimus, inſtitutioni Chriſtianorum, illic* (Alexandriæ) *præficitur: quo quidem in loco conſuetudine ab antiquis temporibus ducta, ſacrarum literarum ſchola habebatur.* Poſt Pantænum Clementem enumerat lib. 6. cap. 6. Πάνταινον δὲ Κλήμης διαδεξάμενος τῆς κατ' Αλεξάνδρειαν κατηχήσεως εἰς ἐκεῖνο τοῦ χρόνου καθηγεῖτο, ὡς καὶ τὸν Ωριγένην τῶν φοιτητῶν γενέσθαι. *Poſt Pantænum Clemens ſchola Alexandrina ad fidei principia docenda inſtituta, ad illud vſque tempus præfuit: ſic vt Origenes dum puer erat, auditor eius ac diſcipulus exiſteret.* De Origene verba facit eiuſdem lib. cap. 3. ἔτος δὲ ὀκτωκαιδέκατον, καθ' ὃ τῷ τῆς κατηχήσεως προέςη διδα-σκαλείῳ. *Origenes decimum octauum ætatis ſuæ annum iam agebat, cum ſcholæ inſtitutionis Chriſtianæ præficiebatur.* De Heracla Origenis ſucceſſore mentionem habet cap. 20. Ηρακλᾶς τὸ τῆς κατηχήσεως τῶν αὐτόθι διδασκαλεῖον καταλείπει Ωριγένους. *Scholam inſtitutionis Chriſtianæ Heracla reliquit Origenes.* Hic condiſcipulo ſuo Dionyſio, ex eiuſdem lib. cap. 29. Ηρακλᾶ τὴν λειτουργίαν παρειληφότος τῆς τῶν αὐτόθι κατηχήσεως τὴν διατριβὴν διαδέχεται Διονύσιος εἷς καὶ οὗτος τῶν Ωριγένους φοιτητῶν γεγονώς. *Ab Heracla Epiſcopatus munere ſuſcepto, Dionyſius alter item ex Origenis diſcipulis ſcholam inſtitutionis Chriſtianæ ibi capeſſit.* Tertio, ἱερὰ γράμματα, ſunt ſublimioris & profundioris Theologiæ ſtudia, quæ à Catechiſtis iam iam relatis pro captu audientium nonnunquam tractabantur, & Chriſtiana religione libertatem adepta, publice inſtituebantur, quorum profeſſores cum à docendo arcuiſſet impius Iulianus, ſcholas eorum anno 161. ita referente Ciaconio in vita Liberij Pontificis, reſtituit Valentinianus princeps, & noua auditoria incipere, & intermiſſa repetere ſuo reſcripto iuſſit. Quam floruerint autem etiam crudeliſſimi Leonis Iſaurici tempore, ex iis quæ ſcribit Cedrenus, conijcere fas eſt: πολλοὺς μὲν ἔπαχεν πικρῶς δἰῶναι καλῶς τι ἐκκλησίας, καὶ μάςιξι, καὶ ἐξορίαις, καὶ ζημίαις ὑπέβαλε... ἔσβεσε δὲ καὶ τὰ τῆς παιδεύσεως τὴν εὐσεβῆ διδασκαλίαν. ἐγγὺς γὰρ τῆς βασιλικῆς κινςέρνης πάλαι ἦν οἶκος, ἐν ᾧ κατὰ τὸ παλαιὸν ἀρχαῖον οἰκουμενικὸς ἐκάθητο διδάσκαλος ἔχων μαθητὰς λόγῳ καὶ βίῳ σεμνοὺς, τὸν ἀριθμὸν δώδεκα. οὗτοι πᾶσαν λογικὴν ἐπιςήμην τέχνῃ τε καὶ μεγέθει φύσεως μετιόντες, οὐχ ἧττον τὴν ἐκκλησιαστικὴν μετῄεσαν θεοσοφίαν· ὧν τῆς γνώμης χωρὶς, οὐ θεμιτόν τι ποιεῖν ἐδόκει, οὐδὲ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς. *Multos quidem contigit mulctari membrorumque mutilationibus, flagellis, exiliis, aliiſque pœnis ſubijci: & demum ſcholarum piam doctrinam omnino extingui. Prope regiam ſiquidem ciſternam palatium auguſtum erat, in quo iuxta morem antiquum, publicus & omnibus adeundus magiſter ſedebat; duodecim (inter reliquos) tanquam electos & præcipuos habens diſcipulos, eruditione & vita graues. Iſ cum omnem dicendi ſcientiam celeritate & amplitudine ingenij percepiſſent Eccleſiaſticam diuinarum rerum ſapientiam, acri ſtudio tractabant: & abſque horum conſilio quicquam agi ipſis quoque Imperatoribus nefas putabatur.*

OFFICIVM IN PVEROS HEBETIS ingenij seu etiam prauis moribus instructos.

Postquam benedixerit sacerdos dicit. Ter sanctum. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. *Et deinde Menaies sequentes.*

VT tuam pacem daturus in medium discipulorum tuorum aduenisti Saluator, adsis etiam nobis, & salua nos.

Iteratos discipulos, Spiritus tuus sanctus renunciauit doctores, Christe Deus, & vt omnipotens, multisonâ linguarum concordia cunctum profligauit errorem.

Alienigenarum linguis Discipulos tuos renouasti Christe vt te Verbum & Deum, animabusque nostris magnam misericordiam exhibentem, prædicarent. Gloria.

Rex cœlestis, consolator, Spiritus veritatis vbique præsens & omnia replens, bonorum thesaure, vitæ administrator, adsis & habita in nobis, ab omni macula nos expurga, & animas nostras salua.

Et nunc. *Deiparæ.*

Misericordiæ portam aperi nobis benedicta Deipara, ne in te sperantes aberremus, per te à circumstantibus angustiis liberemur: tu enim generis Christianorum es salus.

Hoc deinde modo Sacerdos dicit Orationes super caput pueri.

Dominum precemur

DOmine Iesu Christe Deus noster, qui per gratiam sancti Spiritus in igneis linguis descendentis, sine fictione in duodecim Apostolorum cordibus inhabitasti, & reserato eorum ore, aliis linguis loqui ceperunt: ipse Domine Iesu Christe Deus noster, eundem sanctum tuum Spiritum super præsentem puerum N. mitte, & in cordis eius auribus sacras literas ab illibata manu tua Moysi legislatori in tabulis insculptas insere: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΙΣ ΠΑΙΔΑΣ κακοσχόλους.

Εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως. Τρισάγιον, τό, Παναγία τριάς, τό, Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ, καὶ τὰ ἰδιόμελα ταῦτα.

ΩΣ ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν σου παρεγένου σωτὴρ τὴν εἰρήνην δοὺς αὐτοῖς, ἐλθὲ καὶ μεθ' ἡμῶν, καὶ σῶσον ἡμᾶς.

Τοὺς ἀγραμμάτους μαθητάς, τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον παιδευτὰς ἀνέδειξε Χριστὲ ὁ θεός, καὶ τῇ πολυφθόγγῳ συμφωνίᾳ τῶν γλωσσῶν τὴν πλάνην ἀνεῖλεν ὡς παντοδύναμος.

Γλώσσαις ἀλλογλώσσοις ἐκαινούργησας Χριστέ, τοὺς σοὺς μαθητάς· ἵνα δι' αὐτῶν σε κηρύξωσι τὸν λόγον καὶ θεόν, τὸν παρέχοντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος. Δόξα.

Βασιλεῦ οὐράνιε, παράκλητε, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρών, καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν, καὶ ζωῆς χορηγός, ἐλθὲ καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῖν, καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλῖδος, καὶ σῶσον ἀγαθὲ τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Τῆς εὐσπλαγχνίας τὴν πύλην, ἄνοιξον ἡμῖν εὐλογημένη θεοτόκε, ἐλπίζοντες εἰς σὲ μὴ ἀστοχήσωμεν· ῥυσθείημεν διὰ σοῦ τῶν περιστάσεων. σὺ γὰρ εἶ σωτηρία τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν.

Εἶθ' οὕτω λέγει ὁ ἱερεὺς τὰς εὐχὰς εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδός.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΚΥριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐνοικήσας εἰς τὰς καρδίας τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἀνυποκρίτως διὰ τῆς χάριτος παναγίου πνεύματος τοῦ κατελθόντος ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν, καὶ τούτων τὰ χείλη ἀνοίξας, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις. αὐτὸς κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐξαπόστειλον αὐτὸ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐπὶ τὸν παρόντα παῖδα, τὸν δεῖνα, καὶ ἐμφύτευσον εἰς τὰ ὦτα τὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ τὰ ἱερὰ γράμματα, ἃ ἡ χείρ σου ἡ ἄχραντος ἐν πλαξὶ διεχάραξε τῷ νομοθέτῃ Μωσῇ. νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα.

² Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ² ὁ ἐνοικήσας καὶ φωτίσας τὰς καρδίας τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων, καὶ τῶν ἁγίων σου μαθητῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν σου, Ἰωάννου, Ματθαίου, Μάρκου, καὶ Λουκᾶ, ὁ ἐνδυναμώσας καὶ φωτίσας τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον, αὐτὸς καὶ νῦν κύριε φώτισον τὴν καρδίαν τοῦ δούλου σου, τοῦ δεῖνος, πρεσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ματθία, τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἀγαπητοῦ, Προκοπίου, Φιλητοῦ, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ὅτι σὺ εἶ ὁ φωτισμὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετὰ φόβου θεοῦ. ἀμήν.

Εἶτα συναπτὴ καὶ ἀπόλυσις.

Alia Oratio.

Domine Iesu Christe Deus noster, qui inhabitasti & illuminasti viginti corda quatuor seniorum & sanctorum Discipulorum tuorum & Apostolorum, & sanctorum Apostolorum & Euangelistarum Ioannis, Matthæi, Marci, & Lucæ: Tu qui excitasti, & illuminasti sanctum Protomartyrem Stephanum: ipse nunc cor serui tui N. illustra. Precibus super omnes benedictæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper virginis Mariæ: virtute pretiosæ & viuificæ crucis, venerandi gloriosi Prophetæ-Præcursoris & Baptistæ Ioannis, sanctorum gloriosorum & toto orbe celebrium Apostolorum, sancti Apostoli Matthiæ, sanctorum Martyrum Agapeti, Procopij, Philetæ, & omnium sanctorum. Quia tu es lumen animarum & corporum nostrorum, & tibi gloriam referimus cum principij experte Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Stemus recte: stemus cum timore Dei. Amen.

Deinde dicitur Collecta: & fit dimissio.

IN OFFICIVM, IN PVEROS PRAVOS MORES & hebes ingenium sortitos. Notæ.

1 Εἰς κακοτρόπους.] Recentioris est compositionis hoc Officium, nec in antiquioribus M S. reperitur: sicut nec vox κακότροπος, apud primæuos Græcæ linguæ authores: licet si nomen officij in Ecclesia Græca non ita moderni, ciusque est τὸ περιέρχεσθαι, totum templi ambitum pedibus & oculis lustrare, & mala quæ in eo aguntur vocis & nutus censura corrigere, petulantiores reprimere, atque eos etiam si emendari nolint, ex aliorum cœtu segregare. Is idem est qui suauiori vocabulo εὐταξίας dicitur, cuius est in ordinem cunctos continere, & cærimoniarum ordinate obseruandarum curam suscipere. Hos petulantiæ correctores minus in pretio habitos suo tempore, & aliquando etiam subsannationibus exceptos dum munus suum exercerent, conqueritur Palamas, oratione de Ecclesiastica deuotione: τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων θεοῦ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καταφρονοῦμεν, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν Κακοτρόπων καταγελῶμεν· οἳ τοὺς ἐπὶ τοῦτο τεταγμένους, ὅπως τὰ αἰσχρῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινόμενα ἐπιτιμῶσι. *Regem regum Deum in Ecclesiis despicimus, & ipsos etiam malorum Censores, ad hoc in Ecclesia præfectos vt praue gesta peruideant, & corrigant, deridemus.* Hinc puer vitia, petulantiam, & prauos aliorum mores obseruans & imitatus, nec in bonis literis ex ingenii peruersitate vel hebetudine proficiens, κακότροπος à parentibus obiurgatus, hac Oratione emendandus & ad bonam frugem reuocandus, in Ecclesiam adducitur.

2 Ὁ ἐνοικήσας καὶ φωτίσας.] Eadem est fere verbis hæc Oratio cum recensita inter varias lectiones superiori titulo. In ea vero docilitatem & mentis acumen puero κακοτρόπῳ precamur, protomartyris interuentu, cuius sapientiæ & spiritui, doctrinæ Mosaïcæ peritiores nequaquam poterant resistere: vel nomine Matthiæ, (ἀπὸ τοῦ μαθεῖν, improprie tamen, deducto) qui inter totius orbis doctores docendi laurea & priuilegio, ab ipso Deo donatus est: vel denique Agapeti, Procopij, & Philetæ sanctorum iuuenũ, literis sacris apprime imbutorũ suffragiis, qui solis nominibus suis morũ suauitatem, profectum, & dilectionem inuocantibus bene ominantur, & vt ἀγάπης, προκοπῆς, καὶ φιλίας authores, aliis pueris futuri sunt propitij.

OFFICIVM SVPPLICATIONIS PRO infirmis à ſpiritibus immundis & obſidentibus, iactatis.

B*Enedicit Sacerdos, & poſt ter ſanctum dicit.* Domine exaudi orationem meam. Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit. Dominus illuminatio mea & ſalus mea. Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius. *Pſalmum etiam quinquageſimum.* Ne tradas me. Suſcipe orationem meam. *His dictis Sacerdos ſubdit.* Miſericordia & miſerationibus & humanitate, &c. *Deinde præſentem Canonem.*

Canon ſupplex ad Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ad ſanctiſſimam Deiparam, ad incorporeos, id eſt Angelos ad Apoſtolos, & ad omnes ſanctos.

Canticum primum. Tonus ſecundus.

Venite populi, cantemus.

Conditor, liberator, & Domine, fidelium ſubſidium, ad liberandum me præſenti periculo feſtina: clamat ad te ſeruus tuus, qui ſolus es humanus.

Qui ſolus infirmitatem noſtram habes notam, præſenti miſeria, & ab hoſte perniciem inferente, accelera Saluator, ſeruum tuum eripere, & ſaluum facere. Gloria.

Angelici ordines virtutum à materia ſecretarum, cum Apoſtolis & Martyribus, omnium Dominum deprecemini, vt periculo grauiſſimo ſeruum ſuum liberet.

Et nunc. *In Deiparam.*

Fidelium refugium, Deipara, robuſtum ſubſidium, noſtris qui ſerui tui ſumus precibus, præſenti calamitate ſeruum tuum exime, ô domina.

Canticum tertium. Confirma nos.

Vt quondam Iacob famulum tuum Eſaü inuidia liberaſti, ita ſeruum tuum præſenti calamitate; vt benignus, erue.

Benigne Saluator inuoco te; afflictione & animi abiectione preſſus: ne me ſeruum tuum deſpicias: verum accelera, & vt miſericors libera me.

Gloria.

Qui ſolus bonus, ſolus clemens, ſolus miſericors es, interceſſione ſanctorum tuorum, ſeruum tuum miſericordia motus, libertati reſtitue.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΙΣ ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΝ ΑΣΘΕΝΩΝ χειμαζομένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων καὶ ἐπηρεαζόντων.

Εὐλογεῖ ὁ ἱερεὺς, καὶ μετὰ τὸ τρισάγιον, τό· Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, τό, Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με ὑστερήσει. Κύριος φωτισμός μου, καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου. τό· Ἀναστήτω ὁ θεὸς καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, τὸν ν΄. εἶτα. Μὴ καταπιστεύσῃς με. Δέξαι μου τὴν δέησιν. Μετὰ ταῦτα ὁ ἱερεύς. Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ. εἶτα, τὸν παρόντα κανόνα:

Κανὼν παρακλητικὸς, εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, εἰς τοὺς ἀσωμάτους, εἰς ἀποστόλους, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους. Ὠδὴ α΄. ἦχος β΄.

Δεῦτε λαοὶ, ᾄσωμεν.

Ὁ ποιητὴς καὶ λυτρωτής μου καὶ κύριος, ἡ τῶν πιστῶν βοήθεια, τάχιον ῥῦσαί με τοῦ παρόντος κινδύνου· ὁ δοῦλός σου βοᾷ σοι, μόνε φιλάνθρωπε.

Ὁ τὴν ἡμῶν μόνος γινώσκων ἀσθένειαν, ἐκ τῆς παρούσης θλίψεως, καὶ τοῦ συνέχοντος ὀλεθρίου προφθάσας ἐξάρπασον, καὶ σῶσον, σῶτερ, τὸν δοῦλόν σου. Δόξα.

Ἀγγελικαὶ, τάξεις ἀΰλων δυνάμεων, σὺν ἀποστόλοις καὶ μάρτυσι, καθικετεύσατε τὸν τῶν ὅλων δεσπότην κινδύνου βαρυτάτου ῥῦσαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Ἡ τῶν πιστῶν καταφυγὴ, ἀντίληψις, ἡ κραταιὰ βοήθεια ἡμῶν τῶν δούλων σου, τῆς παρούσης ἀνάγκης τὸν δοῦλόν σου πρεσβείαις λύτρωσαι, δέσποινα. Ὠδὴ γ΄. Στερέωσον ἡμᾶς.

Ὡς πάλαι Ἰακὼβ τὸν σὸν θεράποντα ἐρρύσω τῆς τοῦ Ἡσαῦ βασκανίας· οὕτω ῥῦσαι τὸν οἰκέτην σου, τῆς παρούσης ἀνάγκης, ὡς φιλάνθρωπος.

Φιλάνθρωπε σωτὴρ ἐπικαλοῦμαί σε ἐν θλίψει ὑπάρχων καὶ ἀθυμίᾳ· μὴ παρίδῃς με τὸν δοῦλόν σου, ἀλλὰ σπεῦσον, καὶ ῥῦσαί με, ὡς εὔσπλαγχνος. Δόξα.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς, ὁ μόνος εὔσπλαγχνος, ὁ μόνος οἰκτίρμων, καὶ ἐλεήμων, τῇ πρεσβείᾳ τῶν ἁγίων σου, τὸν σὸν δοῦλον οἰκτείρας ἐλευθέρωσον.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Ὃν ἔτικες ἁγνὴ, Θεὸν ἱκέτευε, σὺν πᾶσιν ἀγγέλοις καὶ ἀποστόλοις, σὺν προφήταις τε, καὶ μάρτυσιν, ἐκ κινδύνων τὸν δοῦλόν σου λυτρώσασθαι.

Εἶθ' οὕτως τὸν εἱρμόν.

Στερέωσον ἡμᾶς ἐν σοὶ κύριε.

Εἶθ' οὕτω μνημονεύει τὸν ἀσθενῆ. Εἶτα.

Πρεσβεία θερμὴ, καὶ τεῖχος ἀπροσμάχητον, ἐλέους πηγὴ, τοῦ κόσμου καταφύγιον, ἐκτενῶς βοῶμέν σοι, θεοτόκε δέσποινα, πρόφθασον καὶ ἐκ κινδύνων λύτρωσαι ἡμᾶς, ἡ μόνη ταχέως προστατεύουσα.

ᾨδὴ, δ'. Εἰσακήκοα.

Τῷ λαίλαπι τῶν κινδύνων δεινῶς βυθιζόμενον τὸν σὸν δοῦλον, δέσποτα, καὶ τοῖς πελάγεσι τῶν θλίψεων νῦν κλυδωνιζόμενον, πρὸς γαληνότατον ὅρμον καθοδήγησον.

Οἱ θλίβοντες, τὸν σὸν δοῦλον Χριστὲ ἐπληθύνθησαν, καὶ γλῶσσαν ἠκόνησαν καθάπερ δίστομον μάχαιραν. ἰδὲ οὖν φιλάνθρωπε, καὶ ἐξ ἀδίκου θανάτου τὸν σὸν δοῦλον λύτρωσαι.

Δόξα.

Ἀρχάγγελοι, ἐξουσίαι, δυνάμεις, καὶ ἄγγελοι, ἀπόστολοι, μάρτυρες, ὅσιοι, προφῆται, καὶ δίκαιοι πάντες δυσωπήσατε ὑπὲρ τοῦ νῦν παναθλίως κινδυνεύοντος.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Πανύμνητε τῶν ἀνθρώπων ἑτοίμη βοήθεια, τὰ ἄγρια κύματα τῶν πειρασμῶν καταπράϋνον, καὶ τὸν ἐν τῇ σκέπῃ σου καταφεύγοντα ἴασαι δοῦλόν σου, δέσποινα.

ᾨδὴ, ε'. Ὁ τοῦ φωτὸς χορηγός.

Ὁ Ἐζεκίου ποτὲ ἀποπληρώσας τὰς εὐχὰς κύριε, καὶ τὴν ἐμὴν πλήρωσον ἐν τάχει, ὁ μόνος ἀγαθὸς, καὶ σῶσον τὸν δοῦλόν σου ἐκ πάσης κακώσεως.

Ὁ δι' ἀγγέλου χειρὸς τὸν κορυφαῖον μαθητὴν κύριε, ἐκ φυλακῆς θείᾳ δυνάμει ποτὲ ἐξαγαγὼν, ῥῦσαι τὸν σὸν δοῦλον δεινῶς κινδυνεύοντα.

Δόξα.

Ἀγγελικαὶ στρατιαὶ, τῶν ἀποστόλων, προφητῶν, δῆμός τε πανευκλεὴς μαρτύρων, ὁσίων, ὑπὲρ τοῦ ἐν δεινοῖς ὑπάρχοντος ἅμα πρεσβείαν ποιήσατε.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Μήτηρ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ, τάχυνον ῥύσασθαι τὸν πιστὸν δοῦλόν σου τοῦ χαλεποῦ καὶ δεινοῦ κινδύνου τοῦ νῦν ἐπελθόντος. ἵνα σε δοξάζῃ καρδίᾳ καὶ στόματι.

Et nunc. *In Deiparam.*

Cum Angelis omnibus & Apostolis, cum Prophetis & Martyribus, quem peperisti Deum, ô pura, deprecare, vt a periculis seruum tuum liberet.

Deinde dicitur hoc pacto Tractus.

Confirma nos in te Domine.

Tum vero infirmi memoriam agit. Et deinceps dicatur.

Sollicita, tutaque intercessio, murus inexpugnabilis, misericordiæ fons, mundi refugium, intense tibi clamamus, Deipara domina, accelera, & à periculis nos exime: quæ sola celeriter protegere nosti.

Canticum quartum. Audiuisti

Periculorum procella grauiter iactatum, & iam iam malorum profundo immergendum, deduc ad tranquillum portum, Domine.

Multiplicati sunt qui seruum tuum persequuntur Domine, & velut gladium ancipitem, linguam acuerunt: respice itaque benigne, & ex iniqua morte seruum tuum eripe.

Gloria.

Archangeli, Potestates, Virtutes & Angeli, Apostoli, Martyres, Beati, Prophetæ & Iusti, cuncti nunc interpellate pro eo qui misere affligitur.

Et nunc. *In Deiparam.*

Paratum hominibus refugium, tumentes tentationum fluctus seda, & ad tuam protectionem seruum tuum confugientem cura, celebranda domina.

Canticum quintum. Luminis administer.

Qui Ezechiæ quondam vota adimplesti Domine, meam quoque orationem adimple, & vt solus bonus, seruum tuum ab omni infirmitate libera.

Angeli manu, & diuina virtute, qui quondam è carcere coryphæum discipulum eruisti: grauiter etiam periclitantem tuum seruum libera.

Gloria.

Angelicæ acies, Apostolorum, Prophetarum, Martyrumque, & Monachorum cœtus, pro grauiter laborante simul legatione fungamini.

Et nunc. *In Deiparam.*

Christi Dei mater, difficili grauique periculo imminente, seruum tuum eripere festina: vt corde & ore te celebret.

Canticum sextum. In delictorum abysso.

Qui ventre ceti quondam Prophetam tuum liberasti Domine famulum quoque tuum, vt te fide & affectu laudet, libera.

Vt Danielem leonibus eripuisti Christe, ab hominibus malignis me pariter famulum tuum eripe Domine, & a labe lethoque serua.

Gloria.

Sanctorum Angelorum, Prophetarum, & Martyrum, sapientumque Discipulorum tuorum precibus, Saluator, in periculis positum seruum tuum salua. Et nunc. *In Deiparam.*

Ne grauiter iactatum, & anxium seruum tuum despicias, Virgo verũ prout soles ad protectionem tuam confugientem libera, ô pura. *Sed hic etiam Tractum Sacerdos: Et memoriam infirmi agit. Deinde Deiparæ Modulum recitat.*

Intento ad Deiparam confugiamus animo, peccatores & abiecti, & in pœnitentia procidamus illi ex corde clamantes. Succurre, Domina, nostri miserata: accelera, à peccatorum enim multitudine perimus. ne auertas seruos tuos vacuos, te namque solam spem residuam habemus.

Canticum septimum. Imaginis aureæ.

Vt quondam tres pueros ex ignis fornace eripuisti: è calamitate & rebellium tentatorum instante periculo libera precamur seruum tuum, ô bone Domine.

Christe, qui solus infirmitatem nosti, ô clemens, qui consolationes tuas in afflictione reseras: periculo iam imminente seruum tuum eripe canentem. Benedictus es Deus Patrum nostrorum.

Gloria.

Angelorum cœtus, Prophetarum, diuinorum Martyrum, & Patriarcharum sacri conuentus; clementem Deum exorate, vt planctum commutet in gaudium, clamantis. Benedictus es Deus Patrum nostrorum.

Et nunc. *In Deiparam.*

Sola spes, & fidelium auxilium, Dei genitrix; festina, supplici tuo calamitatibus vndique iactato & anxio, doloribus detento, & fidenti animo ad te confugienti succurre.

Ὠδὴ, ϛ΄. Ἐν ἀβύσσῳ πλημμελημάτων.

Ὁ κατοικεῖ γαστρὸς λυτρωσάμενος πάλαι τὸν προφήτην σου δέσποτα κύριε, τὸν σὸν οἰκέτην λύτρωσαι· ἵνα πιστῶς καὶ ποθῶν δοξάζῃ σε.

Δανιὴλ ὡς ἐρρύσω λεόντων Χριστὲ φύλαξ πονηρῶν ἐξ ἀνθρώπων νῦν κἀμὲ τὸν σὸν οἰκέτην δέσποτα, καὶ φθορᾶς καὶ θανάτου διάσωσον.

Δόξα.

Κινδυνεύοντα σῶσον τὸν δοῦλόν σου, σωτὴρ τῶν ἁγίων ἀγγέλων δεήσεσι, τῶν προφητῶν, μαρτύρων τε, καὶ σοφῶν μαθητῶν σου δεήσεσι.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Μὴ παρίδῃς δειναῖς χειμαζόμενον καὶ ἐξαπορούμενον, κόρη, τὸν δοῦλόν σου, ἀλλὰ συνήθως λύτρωσαι προσφυγόντα τῇ σκέπῃ σου ἄχραντε. Καὶ τὸν εἱρμόν. Εἶθ' οὕτω μνήμης εὐχὴ τοῦ ἀσθενοῦς. Εἶτα λέγει τὸ, θεοτοκίον.

Τῇ θεοτόκῳ ἐκτενῶς νῦν προσδράμωμεν ἁμαρτωλοὶ καὶ ταπεινοί, καὶ προσπέσωμεν ἐν μετανοίᾳ κράζοντες ἐκ βάθους ψυχῆς· δέσποινα βοήθησον, ἐφ' ἡμᾶς σπλαγχνισθεῖσα σπεῦσον, ἀπολλύμεθα ὑπὸ πλήθους πταισμάτων· μὴ ἀποστρέψῃς σοὺς δούλους κενούς· σὲ γὰρ καὶ μόνην ἐλπίδα κεκτήμεθα.

Ὠδὴ, ζ΄. Εἰκόνος χρυσῆς.

Ὡς πάλαι τοὺς τρεῖς ἐκ καμίνου τοῦ πυρὸς παῖδας ἐρρύσω· ῥῦσαι οἰκτίρμον, τὸν οἰκέτην σου, ὡς ἀγαθὸς δυσωπούμενος ἐκ τῆς ἐπερχομένης ἀνάγκης, καὶ τῆς φλογώσεως, δέσποτα, τῶν ἀντιπάλων πειρασμῶν, ὅπως δοξάζῃ σε.

Ὁ μόνος εἰδὼς τὴν ἀσθένειαν Χριστὲ τὴν ἀνθρωπίνην, ὁ ὑποδείξας ἐν ταῖς θλίψεσι τὰς παρακλήσεις φιλάνθρωπε, ῥῦσαι τοῦ παρόντος κινδύνου καὶ τὸν οἰκέτην σου ψάλλοντα, εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Δόξα.

Ἀγγέλων πλῆθος, ἀποστόλων, προφητῶν, μαρτύρων θείων, καὶ προπατόρων θεῖος σύλλογος, τὸν ἀγαθὸν δυσωπήσατε, νῦν τὸν κοπετὸν μεταστρέψαι εἰς χαρὰν τοῦ κραυγάζοντος· εὐλογητὸς εἶ ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ἡ μόνη ἐλπὶς, καὶ βοήθεια πιστῶν θεογεννήτορ, σπεῦσον, βοήθει τῷ ἱκέτῃ σου χειμαζομένῳ ταῖς θλίψεσι πανταχόθεν, καὶ πορνευομένῳ, καὶ ἐν ὀδύναις συνεχομένῳ, καὶ καταφεύγοντι εἰς σὲ ἐν πεποιθήσει ψυχῆς.

Ὠδὴ, ζ΄. Τοὺς ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός.

Παύλου καὶ Σύλα τὰς εὐχὰς ὡς ἐδέξω, καὶ δεσμῶν τούτους ἐρρύσω· καὶ ἡμῶν ἐλεῆμον, τῶν ἀναξίων νῦν βοώντων τὰς φωνὰς ἐπάκουσον. ῥῦσαι τὸν σοὶ δοῦλον φθορᾶς τε καὶ θανάτου.

Μὴ ἀποστρέψῃς ἀπ' ἐμοῦ τοῦ οἰκέτου σου Χριστὲ τὸ πρόσωπόν σου, ὅτι θλίβομαι· ταχὺ ἐπάκουσόν μου σωτὴρ, καὶ ῥῦσαι τοῦ παρόντος κλύδωνος· δι' ἡμῶν βοᾷ σοὶ ὁ δοῦλός σου, οἰκτίρμον.

Δόξα.

Ταῖς ἱκεσίαις ὁ θεὸς, τῶν ἀΰλων λειτουργῶν, καὶ ἀποστόλων, καὶ μαρτύρων χορείας, καὶ ἱερῶν προφητῶν, ὁσίων, δικαίων ἁπάντων τε, ῥῦσαι τὸν σὸν δοῦλον τοῦ χαλεποῦ κινδύνου.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Καταφυγὴ χριστιανῶν, βοηθὲ τῶν ἐν δεινοῖς χειμαζομένων, πανάγια παρθένε, μὴ ὑπερίδῃς τὸν σὸν οἰκέτην κινδύνοις ποντούμενον, καὶ τῇ κραταιᾷ σου προσφυγόντα νῦν σκέπῃ.

Ὠδὴ θ΄. Τὸν ἐκ θεοῦ, θεὸν λόγον.

Τὰ λυπηρὰ τοῦ σοῦ δούλου, τοῦ παρόντος κινδύνου τὴν ζάλην τὴν πολλὴν καὶ χαλεπὴν μεταποίησον δέσποτα, καὶ μετάστρεψον τούτου τὸ πένθος εἰς χαρὰν διηνεκῆ, ἵνα πίστει καὶ πόθῳ ἀπαύστως μεγαλύνῃ σε.

Σοῦ τὴν πολλὴν εὐσπλαγχνίαν μὴ νικήσῃ οἰκτίρμον, τὸ πλῆθος τῶν ἀμέτρων μου κακῶν· ἀλλὰ συνήθει ἐλέει σου δι' ἡμῶν σοὶ κραυγάζει ὁ δοῦλός σου. σῶσον καὶ ῥῦσαί με Χριστὲ ἀπὸ βλάβης πάσης ὁ μόνος πολυέλεος.

Δόξα.

Φεῖσαί μου κύριε, φεῖσαι ὅταν μέλλῃς με κρῖναι, καὶ μὴ καταδικάσῃς με εἰς πῦρ· μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, δυσωπεῖ σε παρθένος ἡ σὲ κυοφορήσασα Χριστὲ, τῶν ἀγγέλων τὰ πλήθη, καὶ τῶν μαρτύρων σύλλογος.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ὑπεραγία παρθένε, μετὰ τῶν ἀσωμάτων λειτουργῶν, καὶ ἁγίων ἀγγέλων, ἀποστόλων, προφητῶν, μαρτύρων, καὶ ὁσίων ἁπάντων, τὸν μόνον ὑπεράγαθον θεὸν ἐκδυσώπησον τοῦ ῥυσθῆναι κακώσεως τὸν δοῦλόν σου. Εἶθ' οὕτως.

2 Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς. 3 Πᾶσαι τῶν ἀγγέλων αἱ στρατιαί. 4 Δέσποινα καὶ μήτηρ τοῦ λυτρωτοῦ. Εἶτα μνημονεύει τὸν ἀσθενῆ. Εἶθ' οὕτω 5 λαμβάνει θρυαλλίδα. Καὶ συναλείφει τὸν ἀσθενῆ καὶ λέγει τὴν εὐχήν.

Πάτερ ἅγιε ἰατρὲ τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν σωμάτων

Canticum 7. Hirmus. In ignis fornace.

Vt Pauli & Sylæ preces excepisti, & eos vinculis liberos eduxisti: nostri quoque indignorum ad te clamantium voces exaudi: à labe & interitu seruum tuum eripe.

Ne auertas faciem tuam à me famulo tuo Christe, quoniam tribulor, velociter exaudi me, Saluator, & ab ingruente procella exime: per nos ad te seruus tuus clamat, ô misericors.

Gloria.

Ministrorum tuorum materiæ exortium, Apostolorum, & Martyrum Chori, Prophetarum sacrorum, Monachorum & iustorum omnium precibus, ô Deus, graui periculo seruum tuum libera. Et nunc. *In Deiparam.*

Refugium Christianorum, grauiter iactatorum auxiliatrix, sanctissima Virgo, ne seruum tuum periculis immersum, & ad tuam potentem protectionem recurrentem despicias.

Cant. nonum. Verbum de Deo Deum.

Deplorandum serui tui in tanto periculo positi statum, procellam hanc grauem & multam, eiusque luctum in perpetuam lætitiam transmuta, Domine, vt fide & affectu te iugiter laudet.

Immensus malorum meorum numerus, ne multam clementiam tuam superet, ô misericors: sed propter solitam tibi humanitatem per nos clamat seruus tuus, salua & eripe me Christe, ab omni damno, vt solus valde misericors. Gloria.

Parce mihi Domine, parce, cum me iudicaueris: & ne me igne damnes, ne in furore tuo arguas me, Virgo quæ te peperit, Christe, Angelorum cœtus, & Martyrum conuentus, te deprecatur.

Et nunc. *In Deiparam.*

Sanctissima Virgo, cum ministris incorporeis sanctis Angelis, Apostolis, Prophetis, Martyribus, & Monachis omnibus solum optimum Deum exora, vt hac infirmitate seruus tuus liberetur.

Deinde sic dicit. Vniuersæ Angelorum acies. Domina & redemptoris mater. *Tum vero infirmi memoriam agit. Et ellychnio accepto: perungit infirmum. Et dicit Orationem.*

Pater sancte, animarum corporumq;

medice, qui vnigenitum Filium tuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, omnem infirmitatem curaturum, & è morte nos erepturum, miſiſti: Seruum tuum N. à detinente illum animæ corporiſque morbo, per Chriſti tui gratiam ſana, vitæ ſalutem iuxta beneplacitum tuum illi reſtitue, vt debitas tibi grates in bonorum operum exercitio tibi rependat. Interceſſionibus ſuper omnes benedictæ, glorioſæ dominæ noſtræ Deiparæ & ſemper Virginis Mariæ, & omnium ſanctorum tuorum. Quia tu medelæ omnis fons es & origo, & tibi gloriã referimus, Patri, & Filio, & ſancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

ἡμῶν, ὁ πέμψας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, πᾶσαν νόσον ἰώμενον καὶ ἐκ θανάτου λυτρούμενον, ἴασαι καὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτὸν ψυχικῆς τε καὶ σωματικῆς ἀσθενείας, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ σου· καὶ ζωοποίησον αὐτὸν κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον, ὅπως τὴν ὀφειλομένην σοι εὐχαριστίαν καὶ προσκύνησιν ἐν ἀγαθοεργίαις ἀποπληροῖ. πρεσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. ὅτι σὺ εἶ ἡ πηγὴ τῶν ἰαμάτων, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

IN OFFICIVM SVPPLICATIONIS FACIENDÆ PRO INFIRMIS à ſpiritibus immundis & infeſtantibus iactatis. Notæ.

1 Ἀκολουθία εἰς παράκλησιν.] Oppreſſos arte magica ægrotos, & obſtinata dæmonis malitia, languore continuo tabeſcentes, hoc officium ſpectat. Pro huiuſmodi quoque liberandis, Eccleſia Latina prolixioribus indulget precibus, eaſque libri, Mallei maleficarum, & Flagelli dæmonum titulum proferentes continent. De hoc autem ægritudinum genere tabefactis, plurima Martinus del Rio in diſquiſitionibus magicis.

2 Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς.] Modulum hunc integrum habes fol. 78.

3 Πᾶσαι τῶν ἀγγέλων.] Reperitur, ἐν ἀκολουθίᾳ τῆς κοινῆς παρακλήσεως.

4 Δέσποινα καὶ μήτηρ.] Ibidem.

5 Λαμβάνει θρυαλλίδα.] Non vnam eſſe olei vnctionem infirmis adhibitam, fidei doctrina ſacris verbis conſignata, ab antiquis traditiones acceptæ, & quotidianus vſus Eccleſiæ manifeſtant. Prima earum notiſſima & celeberrima eſt, & ad vitæ metam delatis, oleo ſit ab Epiſcopo conſecrato, & vt Sacramentum ex virtute operis effectum omnem conſequuturum, confertur. & *Vnctio extrema* dicitur. Aliam eodem oleo factam legimus, ſed non vt Sacramenti rationem obtineret, miniſtri, verborum, atque intentionis defectu: & hoc pacto ſolitam fuiſſe Virginem Genouefam variis mederi languoribus, enarrat Surius in eius vita. Tertia eſt, quæ oleo crucis tantum ſigno ſanctificato perficitur, cuius ſicut & præcedentis inſtitutio, ad Chriſtum referenda, qui dum vt Diſcipulis cunctos languores curarent, virtutem contulit, hanc etiam vnctionem, vt pie credendum, conſuluit: *vngebant enim*, (vtique Chriſti magiſterio edocti) *oleo infirmos, & ſanabant omnes*: huiuſmodi tamen vnctionis effectus non eſt ipſi indiuiſim coniunctus, ſed vel ab eam conferentis merito, vel à ſuſcipientis fide pendet vt plurimum, & hac de cauſa Sacramenti nomen nuſquam meretur. Quamuis enim Sacerdos etiam apud Græcos eam perficiat, commune tamen eſt oleum quo vtitur, nec propria ſibi Oratione ſanctificatum: & licet rurſus eandem formam acin Sacramento proferre videatur, Orationem nimirum mox ſequuturam, Πάτερ ἅγιε ἰατρὲ &c. quam veram Vnctionis extremæ formam alibi admiſimus, variat tamen hæc ſi attente legatur, & proferentis mentem ad ſolam corporis ſanitatem recuperandam reſtringit, his verbis: καὶ ζωοποίησον αὐτὸν κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον ὅπως &c. & æque infidelibus ac fidelibus præſtari poteſt, vt videre eſt apud Tertullianum, qui de illa ſcribit ad Scapulam cap. 4. *Ipſe etiam Seuerus Pater Antonini Chriſtianorum memor fuit: nam & Proculum Chriſtianum Euodea procuratorem, qui eum per oleum aliquando curauerat, requiſiuit; & in palatio ſuo habuit vſque ad mortem eius*: & præterea à non ſacris viris fuit olim frequentata, ab Anachoretis Amum, Symeono Stylita, Aphraate, Beniamin, Hilarione, & aliis in vitis Patrum relatis: quamuis pia humilitate Nilus Iunior eã ſemper à Sacerdote fieri voluiſſe, eius vitæ author memoret ἱερέα τινὰ τῆς ἱερατείας τὴν τάξιν ὠρδινημένον, καλεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, καὶ ἐπεύξασθαι τῷ νοσοῦντι, ἀλεῖψαί τε αὐτὸν ἐλαίῳ τῆς κανδήλας, καὶ ἀπέλυσε & inferius τούτῳ τῷ τρόπῳ πολλοὺς ὑπὸ δαιμόνων τεταραγμένους ὁ θαυμάσιος ἰάσατο, μοναχούς τε καὶ λαϊκούς· ἐλαίῳ διὰ σταυροῦ ἀλείφων. *Nilus vocatum Sacerdotis ordine inſignitum quempiam iubet Oratorium adire, & ægroto bene precari, eumque lampadis oleo perungere. Hocque pacto plurimos à dæmone turbatos mirandus ille vir, Monachos & Laicos oleo ipſis inuncto, curauit.* Quarta tandem fit oleo miraculoſe è corpore vel tumulo alicuius ſancti μυροβλύτου vnguento ſcaturientis, exſudante, & variis infirmitatibus ad vim miraculi experiendam applicato: de quo alibi fuſius: videnda etiam quæ infra in Officio τῆς κοινῆς παρακλήσεως occurrent obſeruanda.

a

ΕΥΧΑΙ ΗΤΟΙ ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

Βασιλείου πρὸς τοὺς πάσχοντας ὑπὸ δαιμόνων, καὶ ἑκάστην ἀσθένειαν.

Ὁ Θεὸς τῶν θεῶν, καὶ κύριος τῶν κυρίων, ὁ τῶν πυρίνων ταγμάτων δημιουργὸς καὶ τῶν ἀΰλων δυνάμεων τεχνουργὸς, ὁ τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων τεχνίτης, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ὃν φοβεῖται καὶ τρέμει πᾶσα ἡ κτίσις, ὁ τὸν τραχηλιάσαντά ποτε ἀρχιστράτηγον καὶ τὴν τούτου λειτουργίαν παρακοῇ ἀποστήσαντα ῥίψας ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τοὺς συναποστάτας αὐτοῦ ἀγγέλους δαίμονας γενομένους εἰς σκότωσιν βυθοῦ ταρταρώσας, δὸς τὸν ἀφορκισμὸν τοῦτον ἐπὶ τῷ φρικτῷ ὀνόματί σου τελούμενον φόβον γενέσθαι αὐτῷ τῷ προηγουμένῳ τῆς πονηρίας, καὶ πάσαις ταῖς φάλαγξιν αὐτοῦ ταῖς συνεκπεσούσαις αὐτῷ ἐκ τῆς ἄνω φωτοφορίας, καὶ τρέψον αὐτὸν εἰς φυγὴν καὶ ἐπίταξον, αὐτῷ καὶ τοῖς δαίμοσιν αὐτοῦ ἀναχωρῆσαι παντελῶς, ἵνα μή τι βλαβερὸν κατὰ τὴν ἐσφραγισμένην εἰκόνα ἐργάσηται· ἀλλὰ λαβέτωσαν ἰσχὺν οὗτοι οἱ ἐσφραγισμένοι κραταιότητος τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Σοῦ γὰρ ὑμνεῖται, καὶ μεγαλύνεται, καὶ παρὰ πάσης πνοῆς ἐν φόβῳ δοξάζεται τὸ πανάγιον ὄνομα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ: Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

b

Ἐξορκίζω σε τὸν ἀρχέκακον τῆς βλασφημίας, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀνταρσίας, καὶ ἀρχουργὸν τῆς πονηρίας. ἐξορκίζω σε τὸν ἐκριφθέντα ἐκ τῆς ἄνω φωτοφορίας, καὶ σκότει βυθοῦ καταρραχθέντα διὰ τὴν ἔπαρσιν. ἐξορκίζω σε καὶ πᾶσαν τὴν ἐκπεσοῦσαν δύναμιν τῆς σῆς ἀκόλουθον προαιρέσεως. ὁρκίζω σε πνεῦμα ἀκάθαρτον, κατὰ τοῦ θεοῦ σαβαώθ, καὶ πάσης στρατιᾶς ἀγγέλων θεοῦ, Ἀδωναΐ, Ἐλωΐ, θεοῦ παντοκράτορος, ἔξελθε καὶ ἀπαναχώρησον ἀπὸ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦδε. ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ πάντα λόγῳ κτίσαντος, καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ πρὸ τῶν αἰώνων ἀρρήτως

ORATIONES SIVE EXORCISMI MAGNI

Basilij in obsessos dæmonibus, & quamlibet infirmitatem.

Devs deorum, & Dominator dominantium, igneorum exercituum conditor, & virtutum immaterialium opifex, cælestium & terrestrium artifex, quem nullus hominum vidit, sed neque videre potest, quem timet & tremit vniuersa creatura, qui superbientem quondam ducem perduellemque eius exercitum in terram deiecisti; & omnes angelos eiusdem defectionis reos dæmones factos in abyssi tenebras detrusisti: exorcismum hunc tremendo tuo nomine absoluendum nequitiæ præfecto & omnibus cohortibus eius superno lumine lapsis terrori fieri concede, in fugam illum verte, ipsique & dæmonibus eius omnino discedere præcipe; ne quid noxium signatæ à te imagini moliatur sed animũ fortem hi virtute consignati, calcandi serpentes, scorpiones, & omnem inimici potestatem assumant: Laudatur enim & magnificatur, & ab omni Spiritu in timore celebratur, sanctissimum nomen tuum: Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Alia eiusdem Oratio.

Dominum precemur.

Exorcizo te blasphemiæ authorem, rebellionis antesignanum, nequitiæ vexilliferum. Exorcizo te, qui è superno lucis consortio eiectus es, & in abyssi tenebras propter elationem detrusus. Exorcizo pariter & omnem virtutem tecum lapsam tui propositi sequacem. Exorcizo te, Spiritus immunde, per Deum Sabaoth, & omnem Angelorum, Dei, Adonai, Eloi, Dei omnipotentis exercitum: exi, & à seruo Dei hoc discede. Exorcizo te per Deum cuncta verbo creantem, & per Dominum nostrum Iesum Christum vnigenitum eius Filium ante sæcula ab eo ineffa-

biliter & absque mutatione genitum, visibilis & inuisibilis creaturæ conditorem, qui hominem ad imaginem suam formauit, qui naturæ lege primum eum instruens, & angelorum tutela custodiens, cœli reseratis cataractis, eius demum peccata diluuio disperdidit: & impiis deinde gigantibus profligatis, prophanorumque turre concussa, Sodomorum & Gomorrhæorum terram igne, sulphure, & cinere, (cuius testis est euaporans perennis fumus) consepeliuit: Qui virga mari percusso, & siccis pedibus transfretato populo, tyrannum Pharaonem, & aduersum Deo exercitum impietatis arma mouentem, in æternum fluctibus obruit. Qui posteris temporibus è Virgine pura, saluo pudoris eius sigillo ineffabiliter incarnatus, vetustas sordes nostras trangressionis delicto contractas in se se abluere sustinuit. Exorcizo te per eum qui in Iordane baptizatus est, & per gratiam incorruptionis exemplar in aquis nobis exhibuit. Cuius ratione Angeli & omnes cœlorum virtutes viso Deo incarnato obstupuerunt, cum principij exors Pater, generationem Filij causæ expertem reuelauit, & Spiritus sancti descensus Trinitatis vnioni testimonium perhibuit. Exorcizo te per eum qui venti procellam increpauit, qui maris tempestatem sedauit, dæmonum cateruas fugauit, pupillas oculorum à natiuitate lucis expertes luto cæcis vt respicerent coaptauit, & veterem generis nostri massam reformauit, mutis loquelam restituit, lepræ plagas absterfit, mortuos à monumentis excitauit, & ad sepulturam vsque cum hominibus est conuersatus, & resurrectione deprædatus est infernum, & omnem hominem morti insuperabilem reddidit. Exorciso te per Deum omnipotentem homines cælitus inspirata voce afflantem, Apostolis opitulantem, & orbem vniuersum pietate replentem. Extimesce, fuge, euola, discede, dæmon impure, sceleste, terrene abysso recluse, seductor, informis, propter impudentiam visibilis, propter simulationem inuisibilis, vbicumque reperiaris, aut latites: siue ipse sis beelzebebub, aut commouens, aut draconiformis, aut

καὶ ἀπαθῶς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος, τοῦ τὴν ἀόρατον καὶ ὁρατὴν κτίσιν δημιουργήσαντος, τοῦ κατ' εἰκόνα ἰδίαν τὸν ἄνθρωπον πλαστουργήσαντος, τοῦ νόμῳ πρότερον φυσικῷ ταῦτα παιδαγωγήσαντος, καὶ ἀγγέλων ἐπιστασίᾳ φυλάξαντος, τῷ ὕδατι τὴν ἁμαρτίαν κατακλύσαντος αὐτῶν, καὶ τὰς ἀπ' οὐρανῶν ἀβύσσους διασπάσαντος, καὶ γίγαντας ἀσεβήσαντας καταφλέξαντος, καὶ πύργον τὸν βέβηλον κατασείσαντος, καὶ γῆν Σοδόμων, καὶ Γομόῤῥων πυρὶ θείῳ τεφρώσαντος, οὗ μάρτυς καπνὸς ἀκοίμητος ἐξατμίζεται, τῇ ῥάβδῳ πέλαγος ῥήξαντος, καὶ λαὸν ἀβρόχοις ποσὶ περάσαντος, καὶ τύραννον Φαραὼ καὶ στρατὸν θεομάχον εἰς αἰῶνα τοῖς κύμασι καταλύσαντος τῆς ἀσεβείας πόλεμον, τοῦ ἐπ' ἐσχάτων ἐκ παρθένου ἁγνῆς σαρκωθέντος ἀνεκλαλήτως καὶ σώας τὰς σφραγῖδας τῆς ἁγνείας φυλάξαντος, τὸ πλῦναι βαπτίσματι τὸν παλαιὸν ἡμῶν ῥύπον ἀναδεξάμενος, ὃν ἡμεῖς διὰ τῆς παραβάσεως ἐπεσπασάμεθα. ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ βαπτισθέντος ἐν Ἰορδάνῃ, καὶ τύπον ἡμῖν ἀφθαρσίας ἐν ὕδατι κατὰ χάριν παρεχομένου, ὃν ἄγγελοι, καὶ πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν καταπλαγεῖσαι τὸν σαρκωθέντα θεὸν βλέπουσαι μετεωρίσαντο, ὅτι ὁ ἄναρχος πατὴρ τὴν ἄναρχον γέννησιν τοῦ υἱοῦ ἀπεκάλυψε, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἡ κατάβασις τῆς τριάδος τὴν ἕνωσιν ἐμαρτύρησεν. ὁρκίζω σε κατ' ἐκείνου τοῦ ἀνέμων ἐπιτιμήσαντος, καὶ κλύδωνα θαλάσσης πραΰναντος, τὸ σῖφος δαιμόνων ἐκδιώξαντος, καὶ κόρας ὀμμάτων ἀπὸ μήτρας λειπούσας πηλῷ τυφλοῖς ἀναβλέψαι ἐναρμόσαντος, καὶ τὴν ἀρχαίαν τοῦ γένους ἡμῶν διάπλασιν ἀνακαινίσαντος, καὶ ἀλάλοις τὸ λαλεῖν διορθώσαντος, τὰ στίγματα λέπρας ἀποσμήξαντος, καὶ νεκροὺς ἐκ τῶν τάφων ἀναστήσαντος, τοῦ μέχρι ταφῆς τοῖς ἀνθρώποις ὁμιλήσαντος, καὶ τὸν ᾅδην ἀναστάσει σκυλεύσαντος, καὶ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα ἀνάλωτον τῷ θανάτῳ κατασκευάσαντος. ὁρκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος, τοῦ τῇ θεοπνεύστῳ φωνῇ τοὺς ἀνθρώπους ἐμπνεύσαντος, καὶ τοῖς ἀποστόλοις συμπαραταξάντος, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην εὐσεβείας πληρώσαντος. φοβήθητι, φύγε, δραπέτευσον, ἀναχώρησον, δαιμόνιον ἀκάθαρτον, καὶ ἐναγές, καταχθόνιον, βύθιον, ἀπατηλόν, ἄμορφον, θεατὸν δι' ἀναίδειαν, ἀθέατον διὰ τὴν ὑπόκρισιν, ὅπου ἂν τυγχάνῃς, ἢ ἀπέρχῃ, ἢ αὐτὸς εἶ ὁ Βεελζεβούβ, ἢ κατασείων, ἢ δρακοντοειδής.

ἢ θηριοπρόσωπον, ἢ ὡς ἀτμὶς, ἢ ὡς πετεινὸν, ἢ νυκτόλαλον, ἢ κωφὸν, ἢ ἄλαλον, ἢ ἐκφοβοῦν ἐξ ἐπιδρομῆς, ἢ σπαράσσον, ἢ ἐπιβουλεῦον, ἢ ἐν ὕπνῳ βαρεῖ, ἢ ἐν νόσῳ, ἢ ἐν μαλακίᾳ, ἢ ἐν γέλωτι ῥέμβον, ἢ δάκρυα φιλήδονα ἐμποιοῦν, ἢ λάγνον, ἢ δυσῶδες, ἢ ἐπιθυμητικὸν, ἢ ἡδονικὸν, ἢ φαρμακόφιλον, ἢ ἐρωτομανὲς, ἢ ἀστρομαντικὸν, ἢ ἐνοικηματικὸν, ἢ ἀναιδὲς, ἢ φιλόνεικον, ἢ ἀκατάστατον, ἢ τῇ σελήνῃ συναλλοιούμενον, ἢ χρόνῳ τινὶ συντρεπόμενον, ἢ ὀρθρινὸν, ἢ μεσημβρινὸν, ἢ μεσονυκτικὸν, ἢ ἀωρίας τινὸς, ἢ αὐγῆς, ἢ αὐτομάτως συναντήσας, ἢ ἐπιπεμφθεὶς ὑπό τινος, ἢ παρεισπελάσας ἄφνω, ἢ ἐν θαλάσσῃ, ἢ ἐν ποταμῷ, ἢ ὑπὸ γῆς, ἢ φρέατος, ἢ κρημνοῦ, ἢ ἐκ λάκκου, ἢ λίμνης, ἢ καλαμῶνος, ἢ ὕλης, ἢ ἀπογαίου, ἢ ἀκαθάρτου, ἢ ἄλσους, ἢ δρυμῶνος, ἢ δένδρου, ἢ ὀρνέου, ἢ βροντῆς, ἢ ἐκ στέγης λουτροῦ, ἢ ἐν κολυμβήθραις ὑδάτων, ἢ ἐκ μνήματος εἰδωλικοῦ, ἢ ὅθεν ἴσμεν, καὶ οὐκ ἴσμεν, γνωστὸν, ἢ ἄγνωστον, καὶ ἐξ ἀπερισκέπτου τόπου, μερίσθητι καὶ ἀπαλλάγηθι, αἰσχύνθητι τὴν εἰκόνα τῇ χειρὶ θεοῦ πλασθεῖσαν καὶ μορφωθεῖσαν, φοβήθητι τὸ σαρκωθέντος θεοῦ τὸ ὁμοίωμα, καὶ μὴ ἐγκρυβῇς εἰς τὸν δοῦλον τοῦ θεοῦ, τόνδε, ἀλλὰ ῥάβδος σιδηρᾶ καὶ κάμινος πυρὸς, καὶ τάρταρος, καὶ ὀδόντων βρυγμὸς, ἄμειψα τῆς παρακοῆς σε περιμένει. φοβήθητι, φιμώθητι, φύγε, μὴ ἀποστρέψῃς, μὴ ὑποκρυβῇς μεθ' ἑτέρας πονηρίας πνευμάτων ἀκαθάρτων· ἀλλὰ ἄπελθε εἰς γῆν ἄνυδρον, ἔρημον, ἀγεώργητον, ἣν ἄνθρωπος οὐκ οἰκεῖ, θεὸς μόνος ἐπισκοπεῖ ὁ δεσμεύων πάντας τοὺς βασκαίνοντας καὶ ἐπιβουλεύοντας τῇ αὐτοῦ εἰκόνι, καὶ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας εἰς μακρὰν νύκτα καὶ ἡμέραν σὲ πάντων τῶν κακῶν πεπειραμένον, καὶ ἐφευρετὴν διάβολον. ὅτι μέγας ὁ φόβος τοῦ θεοῦ, καὶ μεγάλη ἡ δόξα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

aut ferina facie, vel vt vapor, vel vt auis, vel noctiloquus, vel surdus, vel priuatus loquela, vel de repente terrens, vel discerpens, vel ponens insidias, vel somnum grauem inducens, vel morbum, vel debilitatem, vel risu agitatus, vel dulces lachrymas excitans, vel lasciuus, vel fœtidus, vel libidinosus, vel voluptuosus, vel gaudens venenis, vel amore insaniens, vel astrorum inspector, vel reclusus, vel impudens, vel contentiosus, vel inconstans, vel cum luna mutabilis, vel omni tēpestate circumactus, vel matutinus, vel meridianus, vel nocturnus, aut intempestiuus, aut antelucanus, si sponte occurreris, aut ab aliquo missus fueris, si de repente ingrueris, in mari, in flumine, sub terra, in puteo, in loco præcipiti, in fouea, in lacu, in loco calamis consito, in sylua, in loco à terra remoto, vel immundo, in saltu, in querceris, in arbore, in aue, in fulgure, è balnei tecto, è piscina, ex idolorum fano, aut vnde nouimus vel ignoramus: siue sis notus aut ignotus, aut è quocumque incircumspecto loco: diuidere, & elongare, imaginem Dei manu efformatam erubesce: similitudinem incarnati Dei extimesce ne in seruo Dei hoc abscondaris, ne virga ferrea, ignis fornax, tartarus, & dentium stridor, inobedientiæ tuæ pœna te maneat. Time, obmutesce, fuge, ne subterfugias, ne abscondaris aliâ immundorum spirituum versutiâ: sed abi in terram inaquosam desertam & incultam, quam homo non habitat, Deus autem solus circumspicit; qui omnes inuidentes & insidiantes suæ imagini, tenebrarum vinculis alligatos, & te in malis omnibus expertum malorumque inuentorem diabolum in longam diem & noctem perpetuam constrictum tenebit. Quia Dei timor magnus; & magna est gloria Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς τῶν οὐρανῶν, ὁ θεὸς τῶν φώτων, ὁ θεὸς τῶν ἀγγέλων τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ἰσχὺν, ὁ θεὸς τῶν ἀρχαγγέλων τῶν ὑπὸ τὸ σὸν κράτος, ὁ θεὸς τῶν ἐνδόξων κυριοτήτων, ὁ θεὸς τῶν ἁγίων, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ τὰς δεσμευθείσας τοῦ θανάτου ψυχὰς λύσας, ὁ τὸν προσπλασθέντα ἄνθρωπον τῷ σκότει διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ φωτίσας, ὁ λύσας τὰς ὠδῖνας ἡμῶν, καὶ πᾶν βάρος ἀποσκεδάσας, ὁ πᾶσαν τὴν προσ-

Alia eiusdem Oratio.

DEus cœlorum, Deus luminum, Deus Angelorum tuæ potestati subditorum, Deus Archangelorum tuæ fortitudini subiacentium, Deus gloriosarum dominationum, Deus sanctorum, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui animas morte captiuas vinculis soluisti, qui per vnigenitum Filium tuū primum hominem tenebris confixum illuminasti, qui doloribus nostris solutis onus omne dissipasti, qui omnem

inimici insultum à nobis elongasti: Fili & Verbum Dei, qui morte tua, nos immortales; & gloria quoque tua effecisti beatos, & ex hominibus Deos euadere concessisti, qui soluto omni peccatorũ nostrorũ per crucem tuam vinculo, & contritione nostra assumpta & curata, viaque nobis in cœlum strata, corruptionem in immortalitatem conuertisti: exaudi me affectu & timore clamantem ad te, cuius timore montes, cum eius quæ sub cœlo est firmamento, tabescunt, cuius virtute mutæ elementorum formæ terminis suis sistentes tremunt, per quem vindictæ ignis limites sibi præstitutos non excedit, sed stat voluntatis tuæ nutum præstolatus, per quem creatura omnis parturit suspiriis inauditis emissis ad tempus vsque præfinitum iussa consistere, quem contraria omnis natura fugit, quo inimici acies domatur, dæmon excidit, serpens conculcatur, draco de medio tollitur: per quem gentes nomen tuũ profitentes illustratæ sunt, & in te Domine, deuictæ sũt: per quem vita apparuit, spes firmata est, roborata est fides, prædicatum est Euangelium: per quem homo in te credens reformatus est. Quis enim sicut tu Deus omnipotens? Propterea rogamus te Deus Patrum nostrorum, Deus misericordiarum æterne, & super omnem substantiam, accedentem ad te in sancto tuo nomine & dilecti Filij tui Iesu Christi, & sancti, & omnipotentis, & viuifici tui Spiritus suscipe: ab anima eius infirmitatem omnem, infidelitatem omnem, omnem spiritum immundum, discerpentem, subterraneum, igneum, fœtentem, libidinosum, auri vel argenti cupidum, superbum, fornicarium, omnem dæmonem immundum, tenebrosum, informem, impudentem expelle. Ita Deus noster, amoue à seruo N. omnem diaboli operationem, omnem magiam, & veneni effectum, idololatriam, diuinationem, astrologiam iudiciariam, necromantiam, aruspicũ & ariolandi artem, voluptuosam passionem, libidinem, auaritiam, ebrietatem, fornicationem, adulterium, impuritatem, inuerecundiam, iram, contentionem, inconstantiã, & suspicionẽ omnem malignam. Ita Deus noster, Spiritum tuum pacificum inspira in illum, vt ab eo custoditus fructus producat fidei, virtutis, sapientiæ, puritatis, continentiæ, dilectionis, bonitatis, spei, mansuetudinis,

βολὴν τοῦ ἐχθροῦ ἀφ' ἡμῶν χωρίσας, υἱὲ καὶ λόγε τοῦ θεοῦ, ὁ ἀπαθανατίσας ἡμᾶς τῷ θανάτῳ σου, καὶ δοξάσας ἡμᾶς τῇ δόξῃ σου, ὁ ἐξ ἀνθρώπων χωρεῖν εἰς θεὸν ἐνεργείᾳ τῇ σῇ χαρισάμενος, ὁ πάντα δεσμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν διὰ τοῦ σταυροῦ σου βαστάσας, ὁ τὸ σύντριμμα ἡμῶν ἀναλαβὼν, καὶ ἰασάμενος κύριε, ὁ ὁδοποιήσας ἡμῖν ὁδὸν εἰς οὐρανοὺς, καὶ φθορὰν εἰς ἀφθαρσίαν μετασκευάσας· εἰσάκουσόν μου πόθῳ καὶ φόβῳ κεκραγότος πρὸς σὲ, οὗ τὰ ὄρη τῷ φόβῳ τήκονται σὺν τῷ στερεώματι τῷ ὑπ' οὐρανὸν, οὗ τῇ δυνάμει, ἄλλαι στοιχείων ψυχαὶ φρίττουσι τηροῦσαι τοὺς ἑαυτῶν ὅρους, δι' οὗ τὸ πῦρ τὸ τῆς ἐκδικήσεως οὐχ ὑπερβήσεται ὅρους τοὺς ταχθέντας αὐτῷ, ἀλλ' ἀναμένει στῆναι τὴν σὴν βουλήν. δι' ὃν πᾶσα ἡ κτίσις ὠδίνει στενάζουσα στεναγμοῖς ἀλαλήτοις εἰς χρόνον μέχρι ἐπιταχθεῖσα, ὃν πᾶσα φύσις ἐναντία πέφευγε, καὶ τοῦ ἐχθροῦ στρατιὰ δεδάμασται, καὶ διάβολος πέπτωκε, καὶ ὄφις πεπάτηται, καὶ δράκων ἀνῄρηται· δι' ὃν τὰ ἔθνη ὁμολογήσαντά σε ἐφωτίσθησαν, καὶ ἐνεδυναμώθησαν ἐν σοὶ κύριε· δι' ὃν ζωὴ πεφανέρωται, ἐλπὶς ἵδρυται, ἡ πίστις κεκράτηται, τὸ εὐαγγέλιον κεκήρυκται· δι' ὃν ἄνθρωπος ἐκ γῆς ἀναπέπλασται πιστεύσας ἐν σοί· τίς γάρ ἐστιν ὡς σὺ θεὸς παντοκράτωρ; διὸ δεόμεθά σου θεὲ πατέρων, καὶ κύριε τοῦ ἐλέους προαιώνιε, καὶ ὑπερούσιε, τὸν πρὸς σὲ ἐληλυθότα ἐπὶ τῷ ἁγίῳ ὀνόματί σου, καὶ τοῦ ἠγαπημένου σου παιδὸς Ιησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου καὶ παντοδυνάμου καὶ ζωοποιοῦ σου πνεύματος πρόσδεξαι· ἀποσόβησον ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ πᾶσαν μαλακίαν, πᾶσαν ἀπιστίαν, πᾶν πνεῦμα ἀκάθαρτον, σπαρακτικὸν, καταχθόνιον, πύρινον, δυσωδιακόν, ἐπιθυμητικόν, φιλόχρυσον, φιλάργυρον, τυφωτικὸν, πορνικὸν, πᾶν δαιμόνιον ἀκάθαρτον, σκοτεινὸν, ἄμορφον, ἀναιδές. ναὶ ὁ θεὸς, ἀπέλασον ἀπὸ τοῦ δούλου σου, τοῦ δεῖνος, πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ διαβόλου, πᾶσαν μαγείαν, πᾶσαν φαρμακείαν, εἰδωλολατρείαν, ἀστρομαντείαν, ἀστρολογίαν, νεκρομαντείαν, ὀρνεοσκοπείαν, ἡδυπάθειαν, ἔρωτα, φιλαργυρίαν, μέθην, πορνείαν, μοιχείαν, ἀσέλγειαν, ἀναιδείαν, ὀργὴν, φιλονεικίαν, ἀκαταστασίαν, καὶ πᾶσαν ὑπόνοιαν πονηράν. ναὶ κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐμφύσησον ἐν αὐτῷ τὸ πνεῦμά σου τὸ εἰρηνικόν· ὅπως φρουρούμενος ὑπ' αὐτοῦ ποιήσῃ καρπὸν πίστεως, ἀρετῆς, σοφίας, ἁγνείας, ἐγκρατείας, ἀγάπης, χρηστότητος, ἐλπίδος, πρᾳότητος

μακροθυμίας, ὑπομονῆς, σωφροσύνης, συνέσεως. ὅτι σὸς ἐπικέκληται δοῦλος ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, πιστεύων εἰς τὴν ὁμοούσιον τριάδα συμμαρτυρούντων ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων, ἐνδόξων κυριοτήτων, καὶ πάσης οὐρανίου στρατιᾶς. σὺν τούτῳ φύλαξον τὰς καρδίας ἡμῶν, ὅτι δυνατὸς εἶ κύριε, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ τοῦ Χρυσοστόμου, εἰς τὸ αὐτό.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

d Ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, ὁ λυτρωσάμενος τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου, ῥῦσαι τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ἀπὸ πάσης ἐνεργείας πνευμάτων ἀκαθάρτων, ἐπίταξον τοῖς πονηροῖς καὶ ἀκαθάρτοις πνεύμασί τε, καὶ δαίμοσιν, ἀποστῆναι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τοῦ δούλου σου τοῦδε, καὶ μὴ ἐμμένειν μηδὲ ἐγκρύπτεσθαι ἐν αὐτῷ. φυγαδευθήτωσαν ἐν τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σου πνεύματος, ἀπὸ τοῦ πλάσματος τῶν χειρῶν σου. ἵνα καθαρισθεὶς ἀπὸ πάσης ἐπηρείας διαβολικῆς, ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζήσῃ ἀξιούμενος τῶν ἀχράντων μυστηρίων τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν, μεθ᾽ οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

e Ὁ Πᾶσιν ἀκαθάρτοις πνεύμασιν ἐπιτιμήσας, καὶ δυνάμει ῥήματος ἐκδιώξας τὸν λεγεῶνα, ἐπιφάνηθι καὶ νῦν διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, ἐπὶ τὸ πλάσμα ὃ κατ᾽ εἰκόνα σου ἐποίησας, καὶ ἐξελοῦ αὐτὸ καταδυναστευόμενον ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου· ἵνα ἐλεηθὲν καὶ καθαρισθὲν συναχθῇ τῇ ἁγίᾳ σου ποίμνῃ, καὶ φυλαχθῇ ναὸς ἔμψυχος τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τῶν θείων καὶ ἀχράντων ἁγιασμάτων. χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ᾽ οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

f Ἐπικαλούμεθά σε δέσποτα θεὲ παντοκράτορ, ὕψιστε, ἀπείραστε, εἰρηνικὲ

longanimitatis, patientiæ, modestiæ, intellectus; quia seruus tuus in nomine Iesu Christi vocatus est. & suffragantibus Angelis, Archangelis, gloriosis dominationibus, & omni cœlesti exercitu fidem in te habet. Cum illa etiam corda nostra custodi. Quia potens es Domine, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Chrysostomi Oratio, in eundem finem.

Dominum precemur.

d DEus æterne, qui genus hominum è diaboli captiuitate liberasti, ab omni spirituum immundorum operatione seruum tuum eripe: malignis & immundis spiritibus & dæmonibus, vt ab anima & corpore serui tui N. secedant, neque in eo abscondantur, impera. In nomine sancto tuo, & vnigeniti Filij tui, & viuifici tui Spiritus, ab opere manuum tuarum effugentur: vt ab omni diabolica infestatione liber, sancte, & iuste, & pie viuat, dignus habitus illibatis mysteriis vnigeniti Filij tui & Dei nostri. Cum quo benedictus es & laudatus cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Alia eiusdem Oratio.

Dominum precemur.

e QVi omnes spiritus immundos increpas, & verbi virtute legionem expulisti, manifestare nunc per vnigenitum Filium tuum super creaturam ad imaginem tuam effictam, illamque à dæmone oppressam libera: vt misericordia à te accepta sancto tuo ouili expurgata aggregetur, & sancti Spiritus, & diuinorum illibatorumque sacramentorum templum viuum fiat. Gratia, & miserationibus, & humanitate vnigeniti Filij tui: cum quo benedictus es, cum sanctissimo & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Alia eiusdem Oratio.

Dominum precemur.

f INuocamus te Domine Deus omnipotens, excelse, mali cuncti expers,

pacifice rex; inuocamus te conditor cœli & terræ, ex te namque oritur α & ω, principium & finis, qui dedisti hominibus vt ipsis quadrupedia & ratione carentia animalia, quia sic iussisti, Domine, obedirent: manum tuam fortem, & brachium tuum excelsum & sanctum extende, & hanc creaturam tuam visu tuo respice: Da illi Angelum pacificum, Angelum fortem, corporis & animæ custodem, qui increpet & abigat ab ea omne malignum & impurum dæmonium. Quia tu solus excelsus & omnipotens, es benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

Alia eiusdem Oratio.

Dominum precemur.

Diuinam, sanctam, magnam, tremendam, & non tolerandam nominis Dei appellationem & inuocationem aggredimur & perficimus, tui expellendi & increpandi gratia, apostata; tui disperdendi ergo diabole. Deus sanctus, principij expers, timendus, natura inuisibilis, potestate inexcogitatus, Deitate incomprehensus, rex gloriæ, & omnipotens Dominus, ipse te increpet diabole; qui è nihilo ad esse cuncta verbo congrue composuit, qui super pennas ventorum ambulat. Increpat te diabole, qui maris aquam aduocat & eam super vniuersæ terræ faciem effundit, Dñs virtutum nomen illi. Increpat te Dominus diabole, is, cui innumeri cœlestes ordines ignei in circuitu ministrant, qui ab Angelicarum turbarum copia, & ab Archangelis cum tremore celebratur, colitur, & adoratur. Increpat te Dominus, diabole, qui & à virtutibus circa se adstantibus honoratur, & à tremendis oculorum copia illustribus Cherubim, & sex alarum remigio dotatis Seraphim, duabus quidem facies suas propter incomprehensum & imperscrutatum Deitatis splendorem velantibus, & duabus alis pedes suos ne ineffabili gloria & inexcogitata maiestate consumantur operientibus, & duabus alis volantibus, cœlumque suis vocibus replentibus: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth: plenum est cœlum & terra gloria eius. Increpat te Dominus, diabole, qui è sinu paterno, è cœlo Deus Verbum descendens, & per venerandam, inexplicatam, & illibatã ex sancta Virgine incarnationem,

βασιλεῦ, ἐπικαλούμεθά σε τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ἐκ σοῦ γὰρ ἀνέφυη, καὶ τὸ α'. καὶ τὸ ω'. ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, δοὺς τοῖς ἀνθρώποις ὑπακούειν τετράποδα, καὶ ἄλογα ζῶα· ὅτι σὺ ὑπέταξας αὐτὰ κύριε. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιὰν, καὶ τὸν βραχίονά σου τὸν ὑψηλὸν, καὶ τὸν ἅγιον καὶ ἐπισκοπῶν ἐπισκόπησον τὸ πλάσμα σου τοῦτο, κατάπεμψον αὐτῷ ἄγγελον εἰρηνικὸν, ἄγγελον κραταιὸν, ψυχῆς καὶ σώματος φύλακα, ὃς ἐπιτιμήσει καὶ ἀπελάσει ἀπ' αὐτοῦ πᾶν πονηρὸν καὶ ἀκάθαρτον δαιμόνιον. ὅτι σὺ κύριος μόνος ὕψιστος παντοκράτωρ εὐλογητὸς, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Τὴν θείαν τε καὶ ἁγίαν καὶ μεγάλην, καὶ φρικτὴν, καὶ ἄστεκτον ὀνομασίαν, καὶ ἐπίκλησιν ποιούμενοι, πρὸς τὴν σὴν ἐξέλασιν ἀποστάτα, ὡσαύτως καὶ ἐπιτίμησιν εἰς τὴν σὴν ἐξολόθρευσιν διάβολε. ὁ θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἄναρχος, ὁ φοβερὸς, ὁ ἀόρατος τῇ οὐσίᾳ, ὁ ἀνείκαστος τῇ δυνάμει, καὶ ἀκατάληπτος τῇ θεότητι, ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, καὶ παντοκράτωρ δεσπότης, ἐπιτιμήσει σοι διάβολε, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα δι' [illegible] λόγῳ συστησάμενος, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων. ἐπιτιμᾷ σοι διάβολε, ὁ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, κύριος τῶν δυνάμεων ὄνομα αὐτῷ. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ ὑπὸ τῶν ἀναριθμήτων οὐρανίων ταγμάτων πυρίνων φόβῳ λειτουργούμενος, καὶ ὑμνούμενος, καὶ ὑπὸ πλήθους χορῶν ἀγγελικῶν καὶ ἀρχαγγελικῶν τρόμῳ προσκυνούμενος, καὶ δοξαζόμενος. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ τιμώμενος ὑπὸ τῶν κύκλωθεν παρεστώτων, δυνάμεων, καὶ φρικωδεστάτων ἑξαπτερύγων, καὶ πολυομμάτων Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ, τῶν τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν ταῖς δυσὶ πτέρυξι σκεπόντων διὰ τὴν ἀθεώρητον αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστον θεότητα, καὶ ταῖς δυσὶ πτέρυξι τοὺς ἑαυτῶν πόδας καλυπτόντων, εἰς τὸ μὴ κατακαυθῆναι ἐκ τῆς ἀῤῥήτου δόξης, καὶ ἀκατανοήτου μεγαλειότητος αὐτοῦ, καὶ ταῖς δυσὶ πτέρυξι πετομένων, καὶ τὸν οὐρανὸν πληρούντων ἐκ τῆς βοῆς αὐτῶν· τὸ, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ ἐκ τῶν κόλπων τοῦ πατρικοῦ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ θεὸς λόγος, καὶ διὰ τῆς ἐκ παρθένου ἁγίας προσκυνητῆς,

ἀφράστου καὶ ἀγγελοπου σαρκώσεως ἀνεκλαλήτως φανεὶς ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ σῶσαι αὐτὸν, καὶ τῇ αὐθεντικῇ αὐτοῦ δυνάμει ῥίψας σε οὐρανόθεν, καὶ ἀπόλυτον πᾶσι δείξας. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ εἰπὼν τῇ θαλάσσῃ· σιώπα, πεφίμωσο, καὶ τῷ κελεύσματι αὐτοῦ εὐθέως ἐκόπασεν. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ τῷ ἀχράντῳ πτυέλῳ πηλὸν ποιήσας, καὶ τὸ ἐλλεῖπον μέλος τῷ ἐκ γενετῆς τυφλῷ ἀναπλάσας, καὶ τὸ φῶς χαρισάμενος. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ τὴν θυγατέρα τοῦ ἀρχισυναγώγου λόγῳ ζωοποιήσας, καὶ τῆς χήρας τὸν υἱὸν ἐκ στόματος τοῦ θανάτου ἀφαρπάσας καὶ τῇ ἰδίᾳ μητρὶ ὁλόκληρον, καὶ ὑγιῆ αὐτὸν χαρισάμενος. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ τὸν Λάζαρον ἐκ νεκρῶν τετραήμερον ἄσηπτον ὡς μὴ θανόντα, καὶ ἄσπιλον εἰς ἔκπληξιν τῶν πολλῶν παραστήσας. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ διὰ τοῦ ῥαπίσματος τὴν κατάραν καταργήσας, καὶ διὰ τῆς λόγχης τῆς ἀχράντου πλευρᾶς αὐτοῦ τὴν τὸν παράδεισον φυλάττουσαν φλογίνην ῥομφαίαν ἀναστείλας. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ διὰ τοῦ ἐμπτύσματος τοῦ τιμίου αὐτοῦ χαρακτῆρος πᾶν δάκρυον ἐκ παντὸς προσώπου ἐκμάξας. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ πήξας τὸν σταυρὸν εἰς στήριγμα ἓν καὶ σωτηρίαν κόσμου, εἰς πτῶσιν δὲ σὴν καὶ πάντων τῶν ὑπὸ σὲ ἀγγέλων. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ δοὺς φωνὴν ἐν τῷ σταυρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη, καὶ αἱ πέτραι διερράγησαν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ οἱ ἀπ' αἰῶνος θανέντες ἀνέστησαν. ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, ὁ θανάτῳ θάνατον θανατώσας, καὶ ζωὴν τῇ ἐγέρσει αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις χαρισάμενος. ἐπιτιμήσαι σοι κύριος διάβολε, ὁ καταβὰς εἰς τὸν ᾅδην, καὶ τὰ μνήματα αὐτοῦ ἐκτινάξας, καὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ κατεχομένους δεσμίους ἐλευθερώσας, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνακαλεσάμενος· ὃν οἱ πυλωροὶ ἰδόντες ἔφριξαν, καὶ ἀγωνίᾳ τοῦ ᾅδου κρυβέντες ἐξέλιπον. ἐπιτιμήσαι σοι κύριε διάβολε, ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ πᾶσι τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ χαρισάμενος. ἐπιτιμήσαι σοι κύριος διάβολε, ὁ εἰς οὐρανοὺς ἐν δόξῃ ἀναληφθεὶς πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐκ δεξιῶν τῆς μεγαλωσύνης ἐπὶ θρόνου δόξης καθήμενος. ἐπιτιμήσαι σοι κύριος διάβολε, ὁ πάλιν ἐρχόμενος μετὰ δόξης ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. ἐπιτιμήσαι σοι κύριε διάβολε, ὁ τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,

vt mundum, ineffabiliter saluaret, & te suprema sua virtute de cœlo deiectum, perditumque omnibus demonstraret, apparuit. Increpat te Dominus diabole, qui mari dixit: tace, obmutesce: & eius iussu, confestim quieuit. Increpat te Dominus diabole, qui illibato luto è sputo confecto, deficiens à natiuitate membrum cæco restituit, lumenque videre donauit. Increpat te Dominus diabole, qui verbo suo Archisynagogi filiam viuam fecit, & viduæ filium mortis faucibus ereptum, propriæ matri incolumem saluumque restituit. Increpat te Dominus diabole, qui quatriduanum è mortuis Lazarum incorruptum, velut non mortuum, & intabidum ad omnium stuporem excitauit. Increpat te Dominus diabole, qui per susceptam à se alapam, maledictionem nostram irritam fecit; & per illibati lateris sui vulnus flammeum gladium paradisi aditum obserantem extinxit. Increpat te Dominus diabole, qui per diuinam vultus sui formam sputis fœdatam, lachrymam omnem ab omnium vultu absterfit. Increpat te Dominus diabole, qui crucem in vnicum munimen & mundi salutem, in ruinam vero tuam & omnium tibi subditorum angelorum defixit. Increpat te Dominus diabole, quo in cruce vocem efferente, velum templi scissum est, petræ confractæ, monumenta quoque aperta sunt, & mortui à sæculo exurrexerunt. Increpat te Dominus diabole, qui morte mortem necauit, & resurrectione sua vitam hominibus largitus est. Increpet te Dominus diabole, qui concussis monumentis, in infernum descendens, omnes in eo captiuos ad se tractos reuocauit, quo viso, ianitores inferni turbati sunt, & in imas tenebras detrusi, præ trepidatione stationem suam dereliquerunt. Increpet te diabole, à morte resurgens Christus cunctis resurrectionis priuilegium largitus. Increpet te Dominus diabole, qui ad Patrem cum gloria in cœlos ascendit, & in dextera maiestatis in throno gloriæ sedet. Increpet te Dominus diabole, rursus cum gloria in nubibus cœli, cum sanctis Angelis suis viuos & mortuos iudicaturus. Increpet te Dominus diabole, qui inextinguibilem ignem, & insopitum vermem,

& tenebras exteriores, in æternam damnationem tibi præparauit. Increpet te Dominus diabole, à cuius virtutis facie cuncta tremunt & expauescunt, quia intolerandus est aduersum te comminationum eius furor. Ipse Dominus te increpat diabole, per tremendum nomen suum. freme, treme, expauesce, discede, disperdere, effugare, qui è cœlo decidisti, tecumque maligni cuncti spiritus: spiritus impuritatis, spiritus nequitiæ, spiritus nocturnus, diurnus, meridianus, & vespertinus, spiritus mediæ noctis, spiritus spectri, spiritus occurrens quicumque siue terrenus, siue aquatilis, siue in saltibus, siue in calamis, siue in conuallibus, siue in biuiis & triuiis, in lacubus, in fluuiis, in domibus, in balneis solitus discurrere, vt hominem lædat, & mentem eius perturbet. Vno verbo ab opificio creatoris Christi Dei nostri discedite, à seruo Dei nostri N. separemini, à mente, ab anima, à corde, à renibus, à sensibus, ab omnibus membris, vt saluus sit & incolumis, & liber; propriumque Dominum & conditorem omnium Deũ, qui errantes ad se reuocat & colligit, eisque salutis signum per regenerationem & renouationem sancti baptismatis impertitur, agnoscat: & illibatis, cœlestibus, & tremendis eius mysteriis dignus fiat, veroque eius ouili in refrigerij loco, super aquas quietis enutritus, & crucis virga securè pecudis more deductus vniatur, in remissionem peccatorum, & vitam æternam. Quia conuenit ei omnis gloria, honor, & adoratio, & magnificentia, cum principij experte eius Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico eius Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

καὶ σκώληκα τὸν ἀκοίμητον, καὶ σκότος τὸ ἐξώτερον ἑτοιμάσας σοι εἰς αἰώνιον κόλασιν. ἐπιτιμήσαι σοι κύριος διάβολε, ὃν πάντα φρίσσει καὶ τρέμει ἀπὸ προσώπου δυνάμεως αὐτοῦ· ὅτι ἄστεκτος ἡ ὀργὴ τῆς ἐπὶ σὲ ἀπειλῆς αὐτοῦ. αὐτὸς ἐπιτιμᾷ σοι κύριος διάβολε, διὰ τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ὀνόματος. φρίξον, τρόμαξον, φοβήθητι, ἀναχώρησον, ἐξολοθρεύθητι, φυγαδεύθητι ὁ πεσὼν οὐρανόθεν, καὶ σὺν σοὶ πάντα τὰ πονηρὰ πνεύματα, πᾶν πνεῦμα πονηρὸν, πνεῦμα ἀσελγείας, πνεῦμα πονηρίας, πνεῦμα νυκτερινὸν, καὶ ἡμερινὸν, μεσημβρινόν τε, καὶ ἑσπερινόν· πνεῦμα μεσονυκτικὸν, πνεῦμα φανταστικὸν, πνεῦμα συναντικὸν, εἴτε χερσαῖον, εἴτε ἔνυδρον, εἴτε ἐν ἄλσεσιν, εἴτε ἐν καλάμοις, εἴτε ἐν φάραγξιν, εἴτε ἐν διόδοις καὶ τριόδοις, ἐν λίμναις, καὶ ἐν ποταμοῖς, ἐν οἴκοις, ἐν αὐλαῖς, καὶ ἐν βαλανείοις περιτρέχον καὶ βλάπτον, καὶ ἀλλοιοῦν τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου. συντόμως ἀναχωρήσατε ἀπὸ τοῦ πλάσματος τοῦ δημιουργοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἀπαλλάγητε ἀπὸ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦδε, ἀπὸ νοὸς, ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τῆς καρδίας, ἀπὸ τῶν νεφρῶν, ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων, ἀπὸ πάντων τῶν μελῶν, πρὸς τὸ εἶναι αὐτὸν ὑγιῆ καὶ ὁλόκληρον, καὶ ἐλεύθερον, ἐπιγινώσκοντα τὸν ἴδιον δεσπότην, καὶ δημιουργὸν τῶν ἁπάντων θεὸν, τὸν ἐπισυνάγοντα τοὺς πεπλανημένους, καὶ διδόντα αὐτοῖς σφραγῖδα σωτηρίας διὰ τῆς γεννήσεως καὶ ἀνακαινίσεως τοῦ θείου βαπτίσματος, εἰς τὸ καταξιωθῆναι αὐτὸν τῶν ἀχράντων, καὶ ἐπουρανίων, καὶ φρικτῶν αὐτοῦ μυστηρίων, καὶ ἑνωθῆναι τῇ αὐτοῦ ποίμνῃ τῇ ἀληθινῇ εἰς τόπον χλόης κατασκηνοῦντα, καὶ ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐκτρεφόμενον, καὶ ὑπὸ βακτηρίας τοῦ σταυροῦ ποιμαντικῶς καὶ ἀσφαλῶς ὁδηγούμενον, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, καὶ μεγαλοπρέπεια, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἔτι καὶ ἄλλοι ἐξορκισμοί.] Cunctos Exorcismos sequente non exhibent, ex æquo M.S. cuncta: sed varia, varios. Barberinum sub numero 88. post titulum hunc, Ἀφορκισμὸς τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἐπὶ χειμαζομένων ἢ ὀχλουμένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, sequentem Orationem, & deinde exorcismum, ἐξορκίζω σε τὸν ἀρχέκακον, absque titulo subdit: & correcte; nam adiuratio est, vt constat, & non Oratio.

b Ἐξορκίζω σε.] Exorcismus hic, quem edita & Barberinum vnum tribuit Basilio vt authori, in alio eiusdem Bibliothecæ Barberinæ M.S. dicitur esse Gregorij Thaumaturgi: varietatemque cum hoc contextu habet, sed nullius momenti, non enim nisi in casibus aut numeris, vel dictionum positione inter exemplar vtrumque varietas intercedit.

c Ὁ θεὸς τῶν οὐρανῶν.] Deest hæc in quinque M.S. exemplaribus.

d Ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος.] Reperitur in duobus Barberinis codicibus & Cryptoferratensi sub hoc titulo, εὐχὴ ἐπὶ χειμαζομένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων.

e Ὁ πάντα κατασκευάσας.] Habet & hanc idem Cryptoferratense MS.

f [illegible] σε.] Deest in omnibus exemplaribus hæc Oratio.

g [illegible]] Legitur cum ea quæ incipit, ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος, in vno e Barberinis codicibus in quo sicut & in editis Chrysostomo his verbis attribuitur. Ἀρσενίου ἐν ἁγίοις λεγ. τοῦ Χρυσοστόμου εἰς πειραζομένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων. Et tandem in Barberino S. Marci hæc alia legitur Oratio.

Εὐχὴ ἐπὶ πασχόντων ὑπὸ δαιμόνων.

Ὁ τὸν τυραννήσαντα διάβολον, καὶ τὴν σὺν αὐτῷ στρατιὰν τῶν δαιμόνων καταλύσας τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου· ἐπίφανον ἐπὶ τὸ πλάσμα σου τοῦτο, ὃ κατὰ τὴν εἰκόνα σου ἐποίησας τὸ καταδυναστευόμενον ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων πνευμάτων· ἐπιτίμησον ἄρτι τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, ὥσπερ ἐπετίμησας τῷ λεγεῶνι τῶν πνευμάτων, καὶ τῷ κωφῷ, καὶ ἀλάλῳ πνεύματι· καὶ καθάρισον τὸ πλάσμα σου, καὶ μὴ παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι· ἀλλ' ἐλέησον αὐτὴν καὶ ἡμᾶς, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας· διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, δι' οὗ, καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. καὶ τὰ ἑξ.

Oratio pro iis qui à dæmonibus obsidentur.

Qui diabolum tyrannidem vsurpantem, dæmonumque cum eo exercitum Christi tui apparitione profligasti: adueni super creaturam tuam ad imaginem tuam formatam ab aduersariis spiritibus oppressam: & quemadmodum legionem spirituum, surdumque & mutum alium spiritum increpuisti; ita creaturam tuam expurga, & animam tibi confitentem ne bestiis tradas: sed eius nostrique miserere, ad laudem & gloriam sanctæ tuæ Ecclesiæ, per vnigenitum Filium tuum, cum quo & per quem tibi est gloria Patri, & Filio, & sancto Spiritui, &c.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΙΣ ΨΥΧΟΡΡΑΓΟΥΝΤΑ.

OFFICIVM AGENTIS ANIMAM.

Ποιεῖ ὁ ἱερεὺς εὐλογητόν. Τὸ τρισάγιον, τό, Παναγία τριάς, Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ. Τὸ κύριε ἐλέησον, ιβ'. Δεῦτε προσκυνήσωμεν, γ'. Καὶ τοὺς παρόντας ψαλμούς, τό, Ὁ θεὸς εἰς τὴν βοήθειάν μου, τό, Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. τὸν ν'. Καὶ ὁ κανών. Εἰς ἦχον πλ. β'.

Ὠδὴ α'. Ὡς ἐν ἠπείρῳ πεζεύσας ὁ Ἰσραήλ.

Δεῦτε συναθροίσθητε πάντες οἱ εὐσεβῶς ἐν τῷ βίῳ ζήσαντες, καὶ θρηνήσατε ψυχὴν ξενωθεῖσαν δόξης τοῦ θεοῦ, καὶ δουλεύσασαν αἰσχροῖς δαίμοσι πάσῃ σπουδῇ.

Τὰ νῦν ὁ χρόνος μου ἅπας ὁ τῆς ζωῆς ὡς καπνὸς παρέδραμε, καὶ παρέστησαν λοιπὸν ἄγγελοι πεμφθέντες ἐκ θεοῦ, τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ζητοῦντες ἀσυμπαθῶς.

Δόξα.

Ἰδοὺ ἐφέστηκεν ὄχλος τῶν πονηρῶν πνευμάτων κατέχοντες τὰς ἐμὰς ἁμαρτιῶν ἐγγραφάς, καὶ κράζουσι σφοδρῶς, ἐκζητοῦντες ἀναιδῶς τὴν ταπεινήν μου ψυχήν.

Præmittit Sacerdos benedictionem. Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. Domine miserere. *Duodecim vicibus.* Venite procidamus, *ter.* *Et Psalmos sequentes.* Deus in adiutorium meum. Domine exaudi orationem meam. *Psalmum quinquagesimum.* *Et canonem tono obliquo secundo.* *Canticum primum.*

Quasi in continenti ambulans Israel.

Adeste, conuenite quotquot vitam pie peregistis, animam Dei gloria alienatam, & omni studio scelestis dæmonibus obsequutam, plangite.

Hoc momento tempus omne vitæ, velut fumus euanuit, & Angeli à Deo missi, miseram animam meam absque compassionis affectu quæsituri conuenerunt.

Gloria.

En adsunt malignorum spirituum turmæ peccatorum meorum syngrapham ostentantes, & vocibus horrisonis, cum audacia, abiectam animam meam sibi tradi requirunt.

Et nunc. *In Deiparam.*

De reliquo, ad quem vociferabor? quis doloris mei planctum, & suspiria cordis excipiet, nisi tu illibata virgo, Christianorum & peccatorum omnium fiducia?

Canticum tertium.

Non est sanctus vt tu.

Optimi mei amici, & familiares, vt quid non lugetis? vt quid non plangitis dilectum quondam amicum & fratrem, nunc autem à Deo & omnibus vobis alienum.

Dilecti mihi Fratres, artus omnes meos in lance stateræ Christi nunc appendi cogitate, & omnium Deum, vt mihi sit propitius, exorate.

Gloria.

Amici, mei erga vos affectus recordati, Christum exorate, vt me miserum vita orbatum, & tormentis subditum respiciat.

Et nunc. *In Deiparam.*

Inclina aurem tuam mihi optima Dei mater è supremæ gloriæ tuæ culmine, vltimos gemitus percipe, & opitulatricem mihi manum præbe.

Canticum quartum. Christus mea virtus.

Heu me prodigum, heu me miserum, lachrymis ex oculis deductis, ad amicos manus tendo, nec est qui misereatur.

Perniciosum mihi animæ certamen impendet: & ad lucidos Dei Angelos conuersis oculis, exclamo: sinite me modicum adhuc viuere, nec vllus est qui exaudiat.

Gloria.

Deflete me, Angelorum turmæ, plangite me mortales Christo dilecti: acerbe namque è corpore anima mea discedit.

Et nunc. *In Deiparam.*

Domina, domina, anxiæ nunc animæ, & ad tuam protectionem confugientis miserere: nec permittas ô bona, dæmonibus me tradi.

Canticum quintum.

Diuino tuo splendore ô bone.

Lux animæ illuce mihi; videam te Christe, modico licet temporis spatio: non enim vltra te sum conspecturus: nubes namque dæmonum de repente in me irruit, & nefandorum operum meorum caligo me contexit.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Λοιπὸν πρὸς τίνα βοήσω; τίς μου κλαυθμὸν ἐξ ὀδύνης δέξεται καὶ καρδίας στεναγμόν, εἰ μὴ σὺ πανάχραντε ἁγνή, ἡ ἐλπὶς Χριστιανῶν, καὶ πάντων ἁμαρτωλῶν.

Ὠδὴ γ'. Οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς σύ.

Καλοί μου φίλοι καὶ γνωστοί, ἵνα τί οὐ θρηνεῖτε; ἵνα τί οὐ πενθεῖτε τὸν ποτὲ ἀγαπητόν, καὶ φίλον καὶ ἀδελφόν; νῦν δὲ ξένον, καὶ θεοῦ, καὶ πάντων ὑμῶν.

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, τὰς ἐμὰς καθορῶντες πράξεις ἐλεεινουμένας ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ ζυγοῦ, Χριστὸν τὸν πάντων θεὸν δυσωπεῖτε ἵλεων γενέσθαι μοι.

Δόξα.

Μνησθέντες μου ἀγαπητοί, τῆς πρὸς ὑμᾶς φιλίας τὸν Χριστὸν δυσωπεῖτε, ἐπιβλέψαι ἐπ' ἐμὲ τὸν δυστυχῆ τῆς ζωῆς στερηθέντα καὶ βασανιζόμενον.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐπ' ἐμοί, τοῦ θεοῦ μου ἡ μήτηρ, ἐκ τοῦ ὕψους τῆς δόξης, τῆς πολλῆς σου ἀγαθή, εἰσάκουσον στεναγμῶν τελευταίων, καὶ χεῖρά μοι ὄρεξον.

Ὠδὴ δ'. Χριστός μου δύναμις.

Οἴμοι τὸν ἄσωτον, οἴμοι τὸν ἄθλιον· ὅτι χεῖρας ἐκτείνω πρὸς τοὺς ἐμοὺς φίλους τε, καὶ δάκρυα ἐξ ὀφθαλμῶν μου προχέω, ἀλλ' οὐδεὶς ὁ ἐλεῶν ἐμέ.

Ἀγὼν ἐπέστη μοι ψυχῆς πανώλεθρος, καὶ τὰ ὄμματα ῥέπω πρὸς τοὺς θεοῦ φωτεινοὺς ἀγγέλους, ἐκβοῶ, μικρὸν ἐάσατέ με ζῆν. ἀλλ' οὐδείς, ὁ εἰσακούων μου.

Δόξα.

Ἐμὲ πενθήσατε, ἐμὲ θρηνήσατε, τῶν ἀγγέλων οἱ δῆμοι καὶ τῶν βροτῶν πάντων, οἱ φιλόχριστοι. ἀσυμπαθῶς γάρ μου ἡ ψυχή, ἐκ τοῦ σώματος χωρίζεται.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Δέσποινα, δέσποινα, ἄρτι ἐλέησον ψυχὴν ἀποδυρομένην, καὶ πρὸς τὴν σὴν σκέπην μόνην βλέπουσαν. καὶ μὴ παρίδῃς ἀγαθή, ἐκδοθῆναί με τοῖς δαίμοσι.

Ὠδὴ ε'. Τῷ θείῳ φέγγει σου ἀγαθέ.

Φῶς νοητὸν λάμψον ἐπ' ἐμοί. ἴδω σε Χριστὲ κἂν πρὸς βραχύ. οὐκ ἔτι γάρ σε θεάσομαι. νέφος γὰρ δαιμόνων, ἄφνω ἐπῆλθέ μοι, καὶ σκότος τῶν αἰσχρῶν μου ἔργων καλύπτει με.

Σώζεσθε πάντες ἀγαπητοὶ, ἀσπλαγχνοι φανέντες ἐπ' ἐμέ. τὸν δυστυχῆ καὶ πανάθλιον. πάντες γὰρ εἰ μιαν φωνὴν ἐφθέγξασθε πρὸς τὸν ἐμὸν δεσπότην, σκότους ἐρρύσασθε.

Δόξα.

Σώζου ὁ μέγας ἀρχων θεοῦ Μιχαὴλ ὁ θεῖος ἀρχηγός. οὐκ ἔτι γάρ σε τὸ ἅγιον ὄνομα καλέσαι τοῦ βοηθῆσαί μοι. σιγῶσι γάρ μου χείλη, καὶ γλῶσσα δέδεται.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Σώζου καὶ σὺ ἄχραντε ἁγνὴ μήτηρ τοῦ Χριστοῦ μου καὶ θεοῦ. οὐκ ἔτι γὰρ τὴν εἰκόνα σου ἐξ ἐμῶν πταισμάτων βλέψω ὁ ἄθλιος, ἐσβέσθη γὰρ τὸ φῶς μου, νὺξ δέ με ἐκάλυψε.

Ὠδὴ ϛ'. Τοῦ βίου τὴν θάλασσαν.

Κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν, ἀδελφοί μου, πρὸς ἐμὲ, καὶ ἀκουστῶς ἀκούσατε ἐλεεινῶν ῥημάτων μικρὰν φθογγὴν, καὶ μὴ παρακούσητε, καὶ μισθὸν ἐκ κυρίου πάντες λήψεσθε.

Ἰδοὺ νῦν χωρίζεται μετ' ὀδύνης ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ δειλοῦ μου σώματος, μὴ οὖν τὸ σῶμά μου θάψητε ἐν γῇ. οὐκ ἔστι γὰρ ἄξιον, ἀλλὰ σύραντες ἔξω κυσὶ ῥίψατε.

Δόξα.

Τί γάρ μοι τὸ ὄφελος, τὴν ψυχὴν ἐν φοβεροῖς κολαστηρίοις σύρεσθαι, τὸ δὲ σῶμα ψάλλεσθαι, ὑφ' ὑμῶν; ἐάσατε ἄταφον, ὅπως φάγωσι κύνες τὴν καρδίαν μου.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Ἴσως διερχόμενοι, ξένοι βλέποντες ὀστᾶ τοῦ κοινοῦ συρόμενα κατανυγέντες κράξουσιν ἐκ ψυχῆς. βοήθησον δέσποινα τῇ ψυχῇ τοῦ ἀθλίου τούτου σώματος.

Ὠδὴ ζ'. Δροσοβόλον μὲν τὴν κάμινον.

Ἰδοὺ σύραντες ἀπεσπάσθην τοῦ σώματος ἄγγελοι ἀφνω ἀθλίαν ψυχὴν, καὶ ἀπάγουσι πρὸς κριτὴν φρικτὸν καὶ φοβερόν. μνησθέντες μου οὖν ἀγαπητοὶ, τῆς πρὸς ὑμᾶς ὁμιλίας, μνείαν ποιεῖσθέ μου.

Ἐλεήσατέ με ἄγγελοι πανάγιοι θεοῦ τοῦ παντοκράτορος, καὶ λυτρώσασθε πλανῶν πάντων πονηρῶν. οὐκ ἔχω γὰρ ἔργον ἀγαθὸν ἀντισταθμίζειν τὸ ζυγὸν τῶν φαύλων πράξεων.

Δόξα.

Ἂν ἐπανέλθητε πανάγιοί μου ἄγγελοι, παρασταῖεν βήματι Χριστοῦ, γόνυ κλίναντες ἐν κλαυθμοῖς βοήσατε αὐτῷ. ἐλέησον πάντων ποιητὰ, ἔργον χειρῶν σου ἀγαθὲ, καὶ μὴ ἀπώσῃ ἐκ σοῦ.

Dilecti quondam, nunc erga me misericordiam & misericordia immites, valete: vnico namque verbo si pro me Dominum meum compellaretis, vtique me tenebris eriperetis.

Gloria.

Magne Dei princeps, dux diuine Michael, vale: non enim sanctum nomen tuum vltra implorabo, vt mihi succurras, iam labia mea silent, & lingua morte est irretita.

Et nunc *In Deiparam.*

Tu quoque illibata virgo Christi & Dei mei mater, vale: non enim vltra propter delicta mea imaginem tuam iam miser conspecturus: lumen meum extinctum est, & mortis tenebræ vndique me inuoluerunt.

Canticum sextum. Vitæ mare.

Attentam mihi aurem præbete Fratres, & lugubrium querelarum vel vocem vnicam percipite, ne oscitanter audiatis, & mercedem à Deo recipietis.

Ecce nunc cum dolore ab infelici meo corpore separatur anima ne itaque corpus meum in terra sepeliatis indignum est enim: sed foras raptatum, canibus proijcite.

Gloria.

Quid enim proderit mihi si corpus à vobis cum psalmis ad monumentum deducatur, anima vero tremendis addicatur suppliciis? Insepultum igitur dimittite, vt canes etiam cor meum rodant.

Et nunc. *In Deiparam.*

Iter forsan conficientes viatores cõspectis raptatis ossibus, compuncti ex anima clamabunt. Succurre, domina, animæ corpus hoc quondam inhabitanti.

Canticum septimum. Roriferã fornacem.

In vt facto impetu de repente animam miseram corpore auulsam extraxerunt, & ad timendum tremendumque iudicem deducunt: mei igitur recordati, ô amici, conuersationis pristinæ memoriam agite.

Miseremini mei sanctissimi Dei omnipotentis Angeli, & exactionibus periculosis omnibus liberate neque enim quod malarum actionum stateræ opponatur, mihi suppetit.

Gloria.

Si reuertamini sanctissimi Angeli, Christi throno obsequium exhibituri, genu flexo, cum fletibus, pro me exclamate: miserere operis tui conditor omnium, & ne me repellas à te.

Et nunc. *In Deiparam.*

Dominã & intactam Dei matrem venerati, exorate: vt inclinet nostris precibus, & ad misericordiam illum flectat: vt mater enim & nutrix exaudietur.

Canticum octauum. E flamma sanctis.

Eiulate nunc omnes terræ fines, & super me misero collachrymemini: è superis enim lata est sententia, vt manibus & pedibus ligatis in inferum detrudar.

Postquam omnibus excidi, ad te miseræ vitæ meæ custodem Angelum suspirans amare clamo: respice æternorum meorum vinculorum afflictionem, & ne pro me intercedere desistas.

Gloria.

Quandoquidem iam dæmonibus sum traditus, & in inferni profundum me vi deducunt, vt ab omnibus deserar noui. Tu vero Angele Dei memento mei.

Et nunc. *In Deiparam.*

Quomodo mei oblita es Christi mei mater, quomodo viscera eius qui sanguinem è latere profudit non inflexisti, vt quos condidit saluaret? heu me, quomodo Christi mei misericordiæ viscera sunt obserata?

Canticum nonum. Deum hominibus videre nefas.

Non vltra Dei recordabor: in inferno namque nulla Dei est memoria: verum tenebris grauiter obrutus iaceo, & resurrectionem præstolor: vbi coram mortalibus cunctis in ignem detrudar.

Non vltra etiam mei Deus recordabitur, neque Angelorum cœtus, aut Archangelorum conuentus, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Iustorumve omnium turmæ: solus itaque quæ mala collegi, exhauriam.

Gloria.

Lugete nunc & plangite, inferni profundum, abysse, vermis, tartare, tormenta cuncta, eiulate: solus enim è Christianis ad vos delatus sum, & traditus vt acerbissime plectar.

Et nunc. *In Deiparam.*

Mater Dei, in abyssum respice, vide animam tormentis subeundis traditam, curuatis genibus collachrymare, vt qui sanguinem dedit vt me recuperaret, tuis precibus inflectatur.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Προσκυνήσαντες τὴν δέσποιναν καὶ ἄχραντον μητέρα τοῦ θεοῦ ἡμῶν δυσωπήσατε, ὅπως κλίνῃ μεθ' ὑμῶν, καὶ κάμψῃ πρὸς ἔλεον αὐτὸν μήτηρ, καὶ ὡς τροφὸς εἰσακουσθήσεται.

Ὠδὴ η'. Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίοις.

Νῦν στενάξατε πάντα τῆς γῆς τὰ πέρατα ἐπ' ἐμοὶ τῷ ἀθλίῳ, καὶ συνδακρύσατε. ἦλθε γὰρ δεινὴ ἐκ τῶν ἄνω ἀπόφασις, χεῖράς μου δεσμεῦσαι καὶ πόδας, καὶ ἐξωθεῖσαι.

Ἀστοχήσας ἐκ πάντων, πρὸς σὲ τὸν φύλακα τῆς ἀθλίας ζωῆς μου στενάζων κράζω πικρῶς. ἴδε μου δεσμῶν αἰωνίων τὴν κάκωσιν, καὶ μὴ ἀποκάμῃς ὑπὲρ ἐμοῦ πρεσβεύων.

Δόξα.

Ἐπειδὴ ἐγενόμην δαίμοσιν ἔκδοτος, καὶ εἰς ᾅδου πυθμένα βίᾳ κατάγουσιν, οἶδα ὅτι νῦν πάντες μου ἐπελάθοντο. σὺ δὲ μνήσθητί μου, ὦ ἄγγελε κυρίου.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Τοῦ Χριστοῦ μου ἡ μήτηρ πῶς ἐπελάθου μου; πῶς οὐκ ἔκαμψας σπλάγχνα τοῦ ἐκχεύσαντος αἷμα ἐκ πλευρᾶς, ἵνα σώσῃ οὓς ἔπλασεν; οἴμοι πῶς ἐκλείσθη τὰ σπλάγχνα τοῦ Χριστοῦ μου.

Ὠδὴ θ'. Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Θεοῦ οὐκ ἔτι ἐγὼ μνησθήσομαι. οὐκ ἔνι γὰρ ἐν ᾅδῃ μνημόσυνον τοῦ κυρίου. ἀλλ' ἐν σκότει δεινῶς καλυπτόμενος κάθημαι προσμένων τὴν ἐξανάστασιν. πάντων τῶν βροτῶν ἀντικρὺς, εἰς πῦρ βληθήσομαι.

Θεὸς οὐκ ἔτι ἐμοῦ μνησθήσεται. οὐδὲ πληθὺς ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων ὁμήγυρις, προφητῶν ἀποστόλων ὁ σύλλογος, πλήθη τε τῶν μαρτύρων πάντων δικαίων τε. μόνος οὖν ἀντλήσω τὰ κακὰ ἅπερ συνέλεξα.

Δόξα.

Θρηνήσατέ με νῦν καὶ πενθήσατε ᾅδου πυθμὴν, καὶ ἄβυσσος, καὶ σκώληξ, καὶ τάρταρος· αἱ κολάσεις οὖν πᾶσαι στενάξατε· μόνος γὰρ Χριστιανῶν ἤχθην ἡμῖν παραδοθεὶς τοῦ τιμωρεῖσθαι πικρῶς.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Θεοῦ ἡ μήτηρ βλέψον εἰς ἄβυσσον. ἴδε ψυχὴν βασάνοις ἐκδοθεῖσαν κολάζεσθαι, καὶ τὰ γόνατα κλίνασα, δάκρυσον, ἵνα ἐπικαμφθεὶς σου ταῖς παρακλήσεσιν, ὁ τὸ αἷμα δοὺς ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀνακαλέσῃ με.

ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΨΥΧΗΝ ΚΡΙΝΟΜΕΝΗΝ.

b Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ, ὁ πάντας ἀνθρώπους θέλων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. c ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτὸν, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, τοῦ δεῖνα, παντὸς δεσμοῦ λῦσον, πάσης κατάρας ἐλευθέρωσον. ὅτι σὺ εἶ ὁ λύων τοὺς πεπεδημένους καὶ ἀνορθῶν τοὺς κατερραγμένους, d ἡ ἐλπὶς τῶν ἀπηλπισμένων. κέλευσον οὖν λυθῆναι δέσποτα ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, καὶ καταπαῦσαι εἰς τὰς αἰωνίους σου σκηνὰς μετὰ πάντων τῶν ἁγίων σου, διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εὐχὴ ἑτέρα εἰς ψυχορραγοῦντα.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῇ ἀρρήτῳ σου σοφίᾳ δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀπὸ τοῦ χοὸς τοῦτον ἀναμορφώσας, εἰς εἶδος καὶ κάλλος ἐξωραΐσας ὡς τίμιον καὶ οὐράνιον κτῆμα εἰς δοξολογίαν καὶ εὐπρέπειαν τῆς σῆς δόξης καὶ βασιλείας, διὰ τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦτον παραγαγεῖν, ἐπεὶ δὲ τὴν ἐντολὴν παρέβη τοῦ σοῦ προστάγματος, μεταλαβὼν τῆς εἰκόνος, καὶ οὐ φυλάξας, καὶ διὰ τοῦτο ἵνα μὴ τὸ κακὸν ἀθάνατον γένηται φιλανθρώπως κελεύσας τὴν διάλυσιν ταύτην καὶ τὸν ἄρρηκτον τοῦτον δεσμὸν, ὡς θεὸς τῶν πατέρων, τῷ σῷ θείῳ βουλήματι ἀποτέμνεσθαι. καὶ τὸ μὲν σῶμα εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη ἀναλύεσθαι, τὴν δὲ ψυχὴν ἐκεῖθεν χωρεῖν ἔνθα καὶ τὸ εἶναι προσελάβετο μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως· διὰ τοῦτο δεόμεθά σου τοῦ ἀνάρχου καὶ ἀθανάτου πατρὸς, καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ, καὶ τοῦ παναγίου σου πνεύματος· ἵνα τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος διάλυσιν, τοῦ δεῖνος, ἐν ἀναπαύσει ποιήσῃς, καὶ εἴ τι ἐν γνώσει, ἢ ἐν ἀγνοίᾳ προσέκρουσε τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἢ ὑπὸ κατάραν γέγονεν ἱερέως, ἢ τοὺς ἰδίους γονεῖς παρεπίκρανεν, ἢ ὅρκον παρέβη, ἢ φαντασίαις δαιμόνων καὶ γοητείαις αἰσχραῖς περιέπεσε, φθόνῳ τοῦ πονηροῦ δαίμονος, συγχώρησον ὑπὸ τῆς σῆς ἀφάτου δυσωπούμενος ἀγαθότητος. ναὶ δέσποτα κύριε ὁ θεὸς, ἐπάκουσόν μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καὶ λῦσον τὸν δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, τῆς ἀφορήτου ταύτης

IN ANIMAM Iudicandam, Oratio.

Dominator Domine Deus noster omnipotens, qui homines omnes vis saluari, & ad veritatis agnitionem venire; qui non vis mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat: precamur te & obsecramus animam serui tui carnis vinculo solue, & ab omni maledicto libera: quia tu compeditos soluis & confractos erigis, spes omnium desperatorum. Iube ergo Domine, in pace animam serui tui dimitti, & in æternis tabernaculis, cum omnibus sanctis tuis requiescere: Per vnigenitum Filium tuum, cum quo benedictus es: cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Alia Oratio in efflantem animam.

Domine Deus noster, qui inexplicata tua sapientia, è puluere condidisti hominem, & specie formæque pulchritudine illi collata, vt conspicuam præ omnibus & cælestem creaturam, imaginem similitudinemque tuam præ se ferentem, ad gloriæ tuæ celebritatem, & regni tui decorem, exornasti: mandati vero tui legem prætergressum, imagine cuius particeps factus fuerat, non seruata, seuere mulctasti, & ne malum eius perpetuum fieret, compositi fieri dissolutionem, & strictum animæ corporisque nexum perhumane disrumpi mandasti: & corpus quidem in ea ex quibus conflatum erat resolui, animam vero vnde primum accepit esse, ad communem vsque resurrectionem reseruari: propterea rogamus te principii expertem & immortalem Patrem, vnigenitum Filium, & sanctissimum Spiritum, vt in pace dissolutionem corporis N. perficias: & si in aliquo scienter aut ignoranter bonitatem tuam offendit, si Sacerdotis interdicto vel maledictioni subditus, aut proprios parentes irritauit, aut iusiurandum est transgressus, aut dæmonum phantasiis, aut præstigiis indecentibus se maligni dæmonis inuidia submiserit, ineffabili tua pietate motus condona. Ita Dominator Domine exaudi me peccatorem & indignum seruum tuum in hac hora, & seruum tuum N. intolerando hoc do-

lore, & acerbo eum detinente morbo solutum, vbi iustorum spiritus requiescunt, residere concede. Quia tu es requies animarum & corporum nostrorum: & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ὀδύνης, καὶ τῆς συνεχούσης αὐτὸν πικρᾶς ἀσθενείας, καὶ ἀνάπαυσον αὐτὸν, ἔνθα τῶν δικαίων τὰ πνεύματα. Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάπαυσις τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

a Εἰς ψυχὴν χειρουμένου.] Ita Barberinum vnum, sed aliud, cum Allatiano legit εἰς ψυχορραγοῦντα.

b Διωκέτω φεύγει ὁ θεὸς, ὁ παντοκράτωρ.] Addunt Cryptoferratense & Allatianum, πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

c Ὁ μὴ θελόμενος &c.] Desunt hæc in vltimo nominatis M.S.

d Ἡ ἐν τῆς τῶν ἀπ᾽ ποιήσεων.] Addunt citata M.S. [illegible]. Canon autem huic Orationi præmissus nullibi in M.S. reperitur: sicut nec Oratio Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ τῇ ἀφάτῳ σου. &c.

IN OFFICIVM PRO AGONIZANTE
Notæ.

1 Ἀκολουθία εἰς ψυχορραγοῦντα.] Placet et eo [illegible] te C[illegible] in hoc capite Agonizantium Officio [illegible], quam [illegible] illud inuehi audet, quod animam in extremis laborantem, cum deberet in diuinæ misericordiæ spem erigere, iniicit potius vitiato timore incussio, & quasi damnationis non euitandæ expectatione, in profundam desperationis abyssum deturbare & demergere videatur. [illegible] placeret [illegible] hæc sententia, nisi cum animo [illegible] vel indignatione perturbato in Arcudium fertur, [illegible] nimis censuram in libros quibus vsus est Arcudius [illegible] exerceret, quasi corruptos, Iudaicis traditionibus plenos flammis deuouendos arbitraretur, maxime vbi pagina 187. sui [illegible] prolegomeni, atro certe & virulento calamo [illegible] officio titulum hunc præfigit. *Hæreticus [illegible] ritus Agonizantium, diffidentium de infinita misericordia Dei, seque traditos esse diabolo, ac condemnatos confitentium, & ideo in Ecclesia [illegible] esse prohibendum, ex Arcudiano Euchologio, à Græcis Iesuitis approbato.* Deinde [illegible] in pallium [illegible], vel [illegible] dicere, phrenetica animi deliria, quasi triumphans de iis, quos præter fas arguere iam est veritus: concludit. *Ecce Arcudiani Euchologii ritualis Cryptæ Ferratæ, à Græcis Iesuitis approbati, & à Bellarmino celebrati, ac Romæ & in Italia recepti, ecce dolos, ecce venena hæreticalia: ecce Satanicas blasphemias, ritusque execrandos &c.* Verum cum Romæ, & in Italia, ipso Catumsyrito fatente receptum sit & laudatum Cryptoferratense Euchologium: mirandum cur [illegible] Græcis suis, siue Societatis Iesu sint, siue ab ea alieni, illud non velit approbatum: cum nihil hæreticale aut execrandum, vt falso supponit, vel imponit nimis in suos amarus & virulentus Catumsyritus, contineat. Officium enim illud nullatenus in Crypta Ferratæ Euchologio visitur, vt supra notatum est: sed vna sola Oratio εἰς ψυχορραγοῦντας: & licet plus congruo (per me licet) terrefaciat animam è corpore mox excessuram; nusquam tamen eius verba [illegible] qui in extremis laborat. & cuius sensus omnes sua functione sunt destituti: vnde circumstantes potius eo audito, in delictorum dolorem & correptionem, quam qui agit animam in salutis desperationem adducuntur: excitat, inquam, astantium deuotionem, compassionem, lachrymas; ex eorum cordibus & oculis exprimit, & B. Virginis tutissimi periclitantium asyli opem inuocat; quæ velit nolit Catumsyritus ab hæreticali sensu longe sunt aliena: propterea[illegible]. Ec[illegible] [illegible] Arcadii libris & Euchologio Cryptæ Ferratæ [illegible], nusquam Catumsyritus [illegible] in tota sua centuria complectitur, & [illegible] [illegible].

a ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΕΥΛΟΓΗΣΑΙ ΠΟΙΜΝΗΝ.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐξουσίαν ἔχων πάσης κτίσεως, σοῦ δεόμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ὡς ηὐλόγησας καὶ ἐπλήθυνας τὰ ποίμνια τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ, εὐλόγησον καὶ τὴν ποίμνην τῶν κτηνῶν τούτων, τοῦ δούλου σου, τοῦδε. καὶ πλήθυνον καὶ ἐνδυνάμωσον αὐτήν, καὶ ποίησον αὐτὴν εἰς χιλιάδας, καὶ ῥῦσαι ταύτην ἐκ τῆς καταδυναστείας τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ἀλλοφύλων, καὶ πάσης ἐπιβουλῆς ἐχθρῶν, καὶ αὔρας θανατικῆς, καὶ λοιμικῆς νόσου. περιφρούρησον αὐτὴν δι' ἁγίων ἀγγέλων σου. πᾶσαν ἀσθένειαν, πάντα φθόνον, καὶ πειρασμὸν φαρμακείας καὶ γοητείας ἐξ ἐνεργείας ἐπερχομένης τοῦ διαβόλου ἀποδίωκον ἐξ αὐτῆς. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, τῶν αἰώνων.

Καὶ ἀπόλυσις.

ORATIO AD CAVLAM BENEDICENDAM.

Dominator Domine Deus noster, potestatem omnis creaturæ habens, rogamus te & supplicamus, vt sicut ouilia Patriarchæ Iacob multiplicasti & benedixisti, ita pecudum serui tui N. ouile benedicas; multiplica & conforta illud, & fac in millia crescere, illudque è diaboli & alienigenarum infestatione, & omnibus hostium insidiis, aura mortifera & pestilenti morbo libera. Angelis tuis sanctis circumualla, morbum omnem, inuidiam omnem, fascinationis præstigiorumque vexationes arte diaboli illud adorientes exclude. Quia tuum est regnum; & potestas, & gloria, Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et fit dimissio.

VARIÆ LECTIONES.

a Εἰς τὸ εὐλογῆσαι ποίμνην.] Barberinum S Marci M S. aliam ἐπὶ ταύτης Orationem habet.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἀληθινὸς ἀμνὸς ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ μὴ παραβλέπων ψυχάς σοι ἐλπιζούσας· σοὶ προσπίπτομεν, καὶ σὲ δεόμεθα, καὶ παρακαλοῦμεν σε ὁ εὐδοκήσας ἐπὶ τοῦ δούλου σου Ἰακὼβ, καὶ πληθύνας αὐτοῦ τὰ ποίμνια, καὶ λυτρώσας αὐτὸν ἐκ χειρὸς τοῦ Ἡσαῦ, καὶ τοῦ Λαβάν· αὐτὸς εὐλόγησον τὴν ποίμνην ταύτην, καὶ πλήθυνον αὐτὴν εἰς χιλιάδας καὶ μυριάδας· ῥῦσαι δὲ αὐτὴν καὶ ἡμᾶς ἐκ τῆς καταδυναστείας τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἐπιβουλῆς ἐχθρῶν, ἀπὸ πάσης ἐρυσίβης, καὶ αὔρας θανατηφόρου, καὶ ἁπάντων τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῦ διαβόλου· ἵνα ἀναπέμποντές σοι ἐξ αὐτῆς τὰς συνήθεις ἡμῶν εὐχαριστίας, δοξάζωμεν καὶ δι' αὐτῆς τὸ πανάγιον ὄνομά σου τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ. καὶ τῶ.

Domine Deus noster Agnus verus, qui tollis mundi peccatum, qui animas te implorantes non despicis, tibi procidimus, te rogamus & postulamus, vt qui Iacob serui tui greges numero augere, eumque de manu Esaü & Laban eripere voluisti, ipse gregem hunc tua benedictione cumules, & in millia millium multiplices: eum vero nosque de alienigenarum insultibus, & ex inimicorum insidiis; ab omni rubigine, & pestilenti afflatu, & ab omnibus diaboli nequitiis eripe: vt ex eo tibi consuetas gratiarum actiones referentes, per eum quoque sanctissimum nomen tuum celebremus Patris, & Filij, &c.

ORATIO AD PALMAS IPSO PALMARVM die distribuendas.

Domine Deus noster, qui sedes super Cherubim, qui potentia tua excitata, vnigenitum Filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum, vt per crucem, sepulturam, & resurrectionem suam saluaret mundum, misisti: quo ad spontaneam passionem in Ierusalem adueniente, populus qui sedebat in tenebris & vmbra mortis, ramis arborum & palmarum acceptis velut victoriæ prænunciis resurrectionem eius prædicauit: Ipse Domine nos etiam ad eorum exemplum in peruigilio festiuitatis arborum ramos manibus ferentes, & ad turbarum puerorumve instar Osanna proferentes præserua: vt in hymnis, canticis & carminibus spiritualibus viuificæ resurrectionis fiamus consortes: in Christo Iesu Domino nostro: cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper.

ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΔΟΥΝΑΙ ΤΑ ΒΑΙΑ τῇ βαϊοφόρῳ.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καθήμενος ἐπὶ Χερουβίμ, ὁ ἐξεγείρας τὴν δυναστείαν σου, καὶ ἀποστείλας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον διὰ τοῦ σταυροῦ, τῆς ταφῆς, καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ· οὗ παραγινομένου εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸ ἑκούσιον πάθος, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει καὶ σκιᾷ τοῦ θανάτου λαβόντες τῆς νίκης τὰ σύμβολα τοὺς κλάδους τῶν δένδρων, καὶ βαΐα τῶν φοινίκων τὴν ἀνάστασιν προεμήνυσαν· αὐτὸς δέσποτα καὶ ἡμᾶς τοὺς κατὰ μίμησιν ἐκείνων τῇ προεορτίῳ ταύτῃ ἡμέρᾳ βαΐα καὶ κλάδους δένδρων ἐν χερσὶ φέροντας, καὶ ὡς ἐκεῖνοι οἱ ὄχλοι καὶ οἱ παῖδες τὸ ὡσαννὰ σοι προσφέροντας διαφύλαξον· ὅπως ἐν ὕμνοις καὶ ᾄσμασι καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς καταξιωθῶμεν καὶ τῆς ζωοποιοῦ ἀναστάσεως· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ.

Oratio in Palmas secunda.

Diacono dicente. Capita vestra Domino inclinate. *Sacerdos precatur.*

Domine Deus noster, qui iusti & serui tui Noë tempore per arcam Ecclesiæ tuæ figuram præsignasti, & per columbam oliuam ramusculum ferentem sanctissimi Spiritus aduentum denunciasti: hunc quidem modum Hebræorum pueri adimplerunt, & cum ramis oliuarum & palmarum obuiam tibi processerunt dicentes: Osanna in excelsis. Istam nos quoque vocem proferimus: Osanna benedictus qui venit cum Patre, & sancto Spiritu: nunc & semper, &c.

Εὐχὴ εἰς τὰ βαΐα β΄.

Τοῦ διακόνου λέγοντος· Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε. ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ διὰ τῆς κιβωτοῦ τὸν τύπον τῆς ἐκκλησίας ὑποδείξας ἐπὶ τοῦ δικαίου καὶ θεράποντός σου Νῶε, καὶ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος παρουσίαν διὰ τῆς περιστερᾶς καταμηνύσας τὸ κάρφος τῆς ἐλαίας φερούσης· τοῦτον τὸν τρόπον Ἑβραίων παῖδες ἐπλήρωσαν καὶ μετὰ κλάδων, ἐλαιῶν, καὶ βαΐων ὑπήντησαν λέγοντες, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. ταύτην σοι τὴν φωνὴν καὶ ἡμεῖς κράζομεν. ὡσαννὰ εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος σὺν πατρὶ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί.

VARIÆ LECTIONES.

11 Εἰς τὸ ἀνῶναι τὰ βαΐα.] Quædam edita primam hanc Orationem continent, alia non item, secundam nulla: vtramque Barberinum M S. Cryptoferratense, Coresianum, & D. Basilij Falascæ exhibent. Circa titulum autem aduerto M.S. scribere εἰς τὸ ἀνῶναι τὰ βαΐα, quamuis εἰς τὸ εὐλογῆσαι τὰ βαΐα legant edita: in quo nulla verborum est discrepantia: siquidem diuisis in populum ramis, hac lecta Oratione, eorum quoque benedictio completur.

IN ORATIONEM QVA PALMÆ DISTRIBVVNTVR Dominica ipsa Palmarum. Notæ.

1 Τὰ βαΐα.] Vocabulo βαΐον, lucem à Latina lingua mutuatam datu, us Balsamon tenebris ignorantiæ vndique se se circumfudit & implicat, in ea epistola cui titulum præfixit, *de incenso quod die Catechesis Patriarcha solet populo elargiri*: Vbi ait. βαΐον esse, ἀνθρωπίνης γνώμης ἐκ τοῦδε, εἰς τόδε μετάθεσιν. *Humanæ sententiæ, ex hoc in illud mutationem*: Clarius dixisset, βαΐον quasi βαῖνον dici. Verum Etymo Græco spreto Latinum inquirens, subiungit. ἐντεῦθεν δὲ τοὺς παιδοτρίβας βαϊούλους κατονομάζομεν, ὡς τὰ νεπώδη τῶν παιδίων φρονήματα μετάγοντας πρὸς ἀρρενωπίαν. *Hinc fit vt puerorum magistros appellemus Baiulos, veluti qui puerorum animos infantes, ad virilitatem traducunt.* Audet vero vlterius progredi Latinum penitus Etymon confictururus. Cum Iudæi, inquit, Romanorum subditi vidissent Ierosolymis triumphalem comitantibus turbis ramos deferentibus, Christi Iesu ingressum; Βαβαὶ dixerunt, τῶν Μωσαϊκῶν παραγγελμάτων, βαΐον ἀπροσδόκητον γέγονε *Baba, præcepta Mosaica abierunt, βαΐον transmigratio inexpectato contigit.* Fumos tamen & fictiones alius Balsamon vænum exponat: βαΐα enim significatio est: κλάδος ἐκ δένδρου κοπτόμενος *ramus arbori, Palmæ præsertim præcisus*: turbæ namque Christo Hierosolymam ingredienti præibant manibus ferentes βαΐα τῶν φοινίκων quæ alii Euangelistæ κλάδους ἀπὸ δένδρων vocant. Sed & 1. Macc 13. dicitur Symeon in vrbem eandem ingressus μετὰ αἰνέσεως καὶ βαΐων *cum laudibus & Palmarum ramis*: & *Baia*, apud Latinos ramos eosdem exprimunt: hinc Hieronymus lib. 32. contra Iouinianum cap. 9. *cubile illis de foliis palmarum quas Baias vocant, contextum erat.* & in cap. 8. Ezech. in illud & applicant ramum ad nares suas. *Haud dubie*, inquit, *quin palmarum, quas Græco sermone τὰ βαΐα vocant: vt per eas idola adorare significet.* De alia vero significatione vocis βαΐον, qua ῥόγας & φιλοτιμήματα *pensiones, & dona* ab Imperatore festi Palmarum peruigilio distributa, exprimit: pluribus Balsamon loco citato.

2 Ὅπως ἐν ὕμνοις.] Inter Matutinas laudes decantandas Palmarum gestatio earumque celebritas perficitur a Græcis cum Ingressu missæ nutatu, à Lampadario facem accensam gestante & præeunte cantatur ἰδιόμελον deuotum opus ab impijssimo Principe Theophilo, vt Cedrenus refert, editum. Ἐξέλθετε ἔθνη, ἐξέλθετε καὶ λαοί, θεάσασθε τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν, ὡς πῶλον γὰρ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον ἐξέρχεται. *Egredimini gentes, egredimini quoque populi, respicite cælorum regem, loco enim Christi Euangelium procedit.* Tum ad cantum hunc adimplendū sequitur Diaconus, & Euangelium Christi figuram gestat, cui proinde reuerentiam omnes exhibent: procedit deinde Pontifex & tandem Sacerdotes sacras imagines manibus tenentes & è populo quidam vltimum agmen claudunt, eorumque processione finita, Matutinarum precum residuum persoluitur, in quo βαΐα nullatenus dimittuntur. Hic est apud Græcos solemnitatis Palmarum ritus, cuius, & apud Latinos institutionis originem Ioannes Diaconus in Gregorium magnum refert in eius vita.

21 ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΟΥ νιπτῆρος.

OFFICIVM DIVINI ET SACRI Lauipedij.

Μετὰ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχὴν. Ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς καθὼς ἐστὶν ἠλλαγμένος· μετὰ 2 λαμπάδων καὶ θυμιατοῦ, ἔξω 2 τῆς μεγάλης πύλης 3 τοῦ ναοῦ, τῆς λεκάνης τοῦ νιπτῆρος εὐτρεπισθείσης 3 παρὰ

Post recitatam Orationem retro Ambonem, prout indutus est, Sacerdos egreditur magnus Ecclesiæ portis, cum cereis & incenso; Pelui Lauipedij iam ab Ecclesiæ præfecto

dispositâ. Ordine vero considentibus duodecim Fratribus à præposito lauandis: Inter quos necesse est Ostiarium, & Oeconomum reperiri: Simul omnes cum Sacerdote egredimur, Psalmum quinquagesimum canentes. Eoque completo quintum Canticum è magna feriæ Canone recitamus.

Tonus obliquus primus.

Vinculo charitatis connexi Apostoli, Domino omnium Christo seipsos consecrantes, speciosos protendebant pedes, vt cunctis pacem prædicarent.

Fluxam & sublimem in æthere aquam continens Dei sapientia, quæ & abyssos frænat, & maria cohibet: ipsa aquam in peluim mittit, & Dominus seruorum pedes lauat.

Humilitatis exemplũ Discipulis Dominus subindicat, & qui cœlum nubibus cingit, præcingitur linteo, & in genua procumbit, vt seruorum pedes lauet, in cuius manu spiritus viuentium omnium est repositus.

Deinde Lauipedij Versus proprij cantus psallunt. Tonus primus.

Qui linteo præcinctus Discipulorum pedes lauisti Christe Deus, animæ nostræ sordes ablue, & spiritali nexu nos cinge, vt tuæ bonitatis exequamur mandata.

Tonus secundus.

Grandi beneficio perfruituri Fideles deuote ad Lauipedium accedamus, non carnis sordium abluendarum, sed animæ sanctificandæ gratia. Christus enim qui respicit terram & facit eam tremere, seipsum inclinans puluereos attrectat pedes, & in aduersã cunctam potestatem securum dat aditum: cum gratiarum actione illi clamemus. O qui per humilitatem facilem nobis exaltationis demonstras viam, salua nos benigne, vt humanus.

Tonus secundus.

Verebatur Petrus lauari pedes illibatis illis manibus quibus formatus fuerat Adam. Vt vero audiit, nisi lauero te, non habebis partem mecum, multo timore correptus tibi succlamabat: Domine non tantum pedes mihi laueris, sed & manus & caput. O magna Domini beneficia! Discipulos priuilegij participes efficit; & partem secum inauditam gloriam habituros promittit, prout in tradendo mystico poculo,

τοῦ Ἐκκλησιάρχου. Ταχθέντων δὲ 4 ἀδελφῶν ιβ´. τῶν μελλόντων νιφθῆναι παρὰ τοῦ προεστῶτος· Ἐφ᾽ ὧν ἐπάναγκες εἶναι, 5 τόν τε Πυλωρὸν, καὶ τὸν Οἰκονόμον. Συνεξερχόμεθα πάντες τῷ ἱερεῖ· ψάλλοντες τὸν ν. Καὶ μετὰ τὴν τούτου συμπλήρωσιν, λέγομεν ἐκ 6 τοῦ κανόνος τῆς μεγάλης πέμπτης, τὴν ε´.

Ἦχος, πλ. β´.

Τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης, συνδεόμενοι οἱ ἀπόστολοι, τῷ δεσπόζοντι τῶν ὅλων ἑαυτοὺς Χριστῷ ἀνατιθέμενοι, ὡραίους πόδας ἐξετείνοντο, εὐαγγελιζόμενοι πᾶσιν εἰρήνην.

Ἡ δ᾽ ἄρρητον κρατοῦσα καὶ ὑπερῷον ἐν αἰθέρι ὕδωρ, ἡ ἀβύσσους χαλινοῦσα, καὶ θαλάσσας ἀναχαιτίζουσα θεοῦ σοφία, ὕδωρ νιπτῆρι βάλλει, πόδας ἀποπλύνει δὲ δούλων δεσπότης.

Μαθηταῖς ὑποδεικνύει ταπεινώσεως ὁ δεσπότης τύπον, ὁ νεφέλαις δὲ τὸν πόλον περιβάλλων, ζώννυται λέντιον, καὶ κάμπτει γόνυ, δούλων ἐκπλῦναι πόδας, οὗ ἐν τῇ χειρὶ πνοὴ πάντων τῶν ζώντων.

Εἶτα ψάλλουσι τὰ ἰδιόμελα τοῦ νιπτῆρος.

Ἦχος, α´.

Ὁ λεντίῳ ζωσάμενος, καὶ νίψας τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, Χριστὲ ὁ θεός. ἀπόπλυνον ἡμῶν τῆς ψυχῆς τὸν μολυσμὸν, καὶ περίζωσον ἡμᾶς συνδέσμῳ πνευματικῷ, τοῦ ποιεῖν τὰς ἐντολάς τῆς σῆς ἀγαθότητος.

Ἦχος, β´.

Μεγάλης εὐεργεσίας ἀπολαύειν μέλλοντες πιστοὶ, εὐλαβῶς τῷ θείῳ νιπτῆρι προσδράμωμεν· οὐ σαρκὸς ῥύπον ἀποπλυνόμενοι, τὰς ψυχὰς δὲ μυστικῶς ἁγιάζοντες. Χριστὸς γὰρ ὁ σωτὴρ ἡμῶν ὁ ἐφορῶν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, κλίνει ἑαυτὸν καὶ ἰχνῶν ἅπτεται χοϊκῶν, πάσης ἐναντίας δυνάμεως ἀσφαλῆ δωρούμενος τὴν ἐπίβασιν. αὐτῷ εὐχαρίστως βοήσωμεν, ὁ ἀρίστην ὑψώσεως ὁδὸν ὑποδείξας ἡμῖν τὴν ταπείνωσιν, σῶσον ἡμᾶς ἀγαθὲ, ὡς φιλάνθρωπος.

Ἦχος, γ´.

Ὁ Πέτρος ηὐλαβεῖτο νίψασθαι πόδας ἐκ τῶν ἀχράντων χειρῶν, ὑφ᾽ ὧν ἐπλαστουργήθη ὁ Ἀδάμ· ὡς ἤκουσε δὲ, εἰ μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ᾽ ἐμοῦ. τρόμῳ πολλῷ συνεχόμενος ἐβόα σοι κύριε, μὴ μόνον τοὺς πόδας μου νίψῃς, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν. ὢ μεγίστων δεσπότου δωρεῶν; κοινωνοὺς ποιεῖται τῆς χάριτος τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, καὶ μέρος ἔχειν μετ᾽ αὐτῶν ἐπαγγέλλεται, τὴν ἄρρητον δόξαν. ὡς καὶ ἐν τῷ μυστικῷ ποτηρίῳ ἔφησε,

καινὸν αὐτὸ πίνειν μετ᾽ αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἧς καὶ ἡμᾶς ἀξίωσον, ὡς ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος.

Ἦχος, πλ. δʹ.

Σήμερον ὁ ἀπρόσιτος τῇ οὐσίᾳ, ἔργον δούλου ἀνέλαβε, λέντιον διεζώσατο, ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις. ὕδωρ ἔβαλεν εἰς νιπτῆρα, ὁ τὴν θάλασσαν τὴν ἐρυθρὰν διατεμών, καὶ κάμψας τὰ γόνατα, ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος. ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ᾽ οὐχὶ πάντες, σημαίνων τὸν παραδιδοῦντα αὐτόν.

Εἶτα συναπτὴ παρὰ τοῦ ἱερέως, ἢ τοῦ διακόνου.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.

b Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς.

Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων εὐφορίας.

Ὑπὲρ πλεόντων ὁδοιπορούντων.

Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι, καὶ ἁγιασθῆναι τὸ νιπτῆρα τοῦτον, τῇ δυνάμει, καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι αὐτὸν εἰς ἔκπλυσιν τοῦ ῥύπου τῶν πλαισμάτων ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον.

Τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ καθαρσις τῶν ψυχῶν ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ μετὰ τὸ ἀμήν. Ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς μεγαλοφώνως.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε καὶ θεὲ ὑπεράγαθε, ὁ ἀπρόσιτος τῇ θεότητι, ὁ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ ὑπηρέτου σχῆμα ἀναλαβών, καὶ εἰς ὑποτύπωσιν ταπεινώσεως σωτηρίου τοὺς τῶν μαθητῶν σου πόδας ἀχράντοις χερσὶν ἀπονίψας, καὶ λεντίῳ ἐκμάξας· ἔπιδε καὶ νῦν ἐφ᾽ ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, τῆς τοιαύτης σου συγκαταβάσεως μιμουμένους τὸ ὑπερένδοξον. καὶ ἀξίωσον τοὺς τῆς σαρκὸς μολυσμοὺς ἀπονίψασθαι ἡμᾶς, καὶ τὸν τῆς ψυχῆς ῥύπον διὰ

nouum se illud cum ipsis bibiturum in cœlorum regno, declarauit. Huius etiam vt misericors & humanus effice nos participes.

Tonus obliquus quartus.

Inaccessus natura Deus hodie serui munus assūpsit. Linteo præcinctus est, qui nubibus cœlū obducit. Qui mare rubrum diuisit, aquam in peluim misit, & genibus curuatis pedes discipulorum lauare, & quo præcinctus erat linteo detergere cepit, & lotis eorum pedibus dixit: Vos mundi estis, sed non omnes, subindicauit enim quis eum esset traditurus.

Deinde collecta à Sacerdote aut Diacono dicitur.

In pace Dominum precemur.

Pro superna pace.

Pro pace vniuersi.

Pro sancta domo hac.

Pro Archiepiscopo.

Pro sancto hoc monasterio.

Pro aëris temperie, vbertate.

Pro nauigantibus itinerantibus.

Vt peluis hæc benedicatur & sanctificetur virtute, & operatione, & aduentu sancti Spiritus: Dominum precemur.

Vt in ablutionem sordium peccatorum nostrorum fiat: Dominum precemur.

Vt liberemur ab omni calamitate.

Suscipe, salua, miserere, & conserua.

Sanctissimæ illibatæ super omnes benedictæ.

Quia tu es animarum nostrarum expiatio: & tibi gloriam referimus cum principij experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Dicto*, Amen. *Clara voce Sacerdos orat.*

Dominum precemur.

Domine & Deus super omnes bone, qui in Deitate inaccessus, serui forma assumpta ministrantis etiam habitum induisti, & in salutaris humilitatis argumentum, discipulorum pedes illibatis manibus tuis lotos, linteo detersisti: respice etiam nunc super nos indignos famulos tuos condescensus huiusmodi sublimitatem imitantes: & carnis colluuiem, animæque sordes per aquæ

huius attactum abluere concede: Sanctissimi tui Spiritus præsentiam nobis largire: animas & corpora ab obseruante calcaneum doloso serpente secura & incolumia redde; vt puri effecti, serpentibus, scorpionibus & omni potestate inimici conculcatis, tibi placite seruiamus. Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. Capita vestra Domino inclinate.

Subiungit Orationem Sacerdos.

Dominum precemur.

DOmine Deus noster, qui humilitatis modo nobis demonstrato in propria & excellentissima tui abiectione, nouissimum, voluntatis proposito, primum fore renunciasti: in famulatu nobis inuicem præstando officiosos nos redde, diuina humilitate attolle nos, lachrymis iugiter lotos in munditie, purgatiuæ gratiæ tuæ lumine absterfos conserua, vt sincere vbique tibi procidentes, misericordiam & indulgentiam in tremendo tuo tribunali consequamur. *Exclamatio.*

Quia misericors & hominum amator Deus existis.

Et post exclamationem. Dicente Sacerdote. Et vt digni fiamus. *In dispositis scamnis qui lauandi sunt, sedent. Et Sacerdote primum lauipedij Euangelium cantare incipiente. Stat superior, & prout narrat vel continet Euangelium exequitur. Cum itaque dicit.* Ponit vestimenta sua. *Deponit & ipse Mandyam. Cum vero profert:* Linteo accepto præcinxit se. *Ipse quoque Sabbano longiori linteamine se succingit. Cum autem ait.* Mittit aquam in peluim. *Mittit & ipse aquam tepidam. Et rursus dicto.* Cœpit lauare pedes Discipulorum. *Ipse quoque lauare adoritur, facto initio ab Ostiario, ad Oeconomum vsque & Ecclesiæ præfectum qui est duodecimus. Et vniuscuiusque postquam lotus est, pedes abstergit, & osculatur. Cum vero ad Oeconomum peruenit: tunc Euangelij reliquum Sacerdos percurrit.* Venit ergo ad Simonem Petrum, & dicit ei, ille. *Et deinceps Euangelium absoluit.* Et vt digni fiamus. *Et incipit Euangelium.*

διὰ τῆς τοῦ ὕδατος τούτου προσψαύσεως. χάρισαι ἡμῖν τὴν τοῦ παναγίου σου πνεύματος ἀόρατον ἐπιφοίτησιν. ἀσφάλισαι ἡμῖν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἀπὸ τοῦ τηροῦντος πτέρναν ὄφεως δολερῶς. ἵνα καθαροὶ γενόμενοι λατρεύσωμέν σοι προσδέκτως, ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ διαβαίνοντες. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ὑποδείξας ἡμῖν μέτρα ταπεινώσεως ἐν τῇ οἰκείᾳ καὶ πανυψίστῳ σου συγκαταβάσει· καὶ τὸν ἔσχατον τῇ προθέσει, πρῶτον ἀναγορεύσας. χρεῖττον ἡμᾶς ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους διακονίᾳ, ὕψωσον ἡμᾶς θείᾳ ταπεινώσει, διατήρησον ἀρρυπώτους, νιπτομένους ἀεὶ δάκρυσι, καθαιρομένους τῷ φωτισμῷ τῆς καθαρτικῆς σου χάριτος· ἵνα εἰλικρινῶς σοι πάντοτε προσπίπτοντες, εὕρωμεν ἔλεος καὶ οἰκτιρμὸν, ἐν τῷ φοβερῷ σου βήματι. Ἐκφω.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις.

Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν. Λέγοντος τοῦ ἱερέως. Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς. Κάθηνται 7 οἱ μέλλοντες νιφθῆναι ἐν τοῖς προητοιμασθεῖσι σκάμνοις. 8 Καὶ τοῦ ἱερέως ἀρχομένου λέγειν τὸ α΄. εὐαγγέλιον τοῦ νιπτῆρος. Ἵσταται ὁ προεστὼς 9 ποιῶν ὡς περιέχει τὸ εὐαγγέλιον. Ὅτε οὖν λέγει, Τίθησι τὰ ἱμάτια. 10 Ἀποτίθησι, καὶ αὐτὸς τὸν μανδύαν. Ὅτε δὲ τό. Λαβὼν λέντιον διέζωσεν. 11 Λαβὼν τὸ σάβανον, ζώννυσιν ἑαυτόν. Ὅτε δέ. Εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα. Βάλλει καὶ αὐτὸς ὕδωρ χλιαρόν. καὶ αὖθις λεγομένου τοῦ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν. Ἄρχεται καὶ αὐτὸς νίπτειν 12 ἀπὸ τοῦ πυλωροῦ, μέχρι 13 τοῦ οἰκονόμου, καὶ τοῦ ἐκκλησιάρχου ιβ. καὶ ἐκμάσσειν ἑνὸς ἑκάστου τῶν νιπτομένων τοὺς πόδας καὶ ἀσπάζεσθαι αὐτούς. Ὅτε δὲ ἔλθῃ εἰς τὸν οἰκονόμον. Τότε ἀναγινώσκει ὁ ἱερεὺς τὸ λοιπὸν τοῦ εὐαγγελίου. Ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. Καὶ καθ' ἑξῆς πληροῖ τὸ τοιοῦτον εὐαγγέλιον. Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι. Καὶ ἄρχεται τοῦ εὐαγγελίου.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην ἁγίου Εὐαγγελίου.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου. Καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. Εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος. Ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ὃ ἐγὼ ποιῶ. σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ Πέτρος. Οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος. Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ὁ λελουμένος, οὐ χρείαν ἔχει, ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι. ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος, καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. Ἤδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε.

Καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ εὐαγγελίου ἀποζώννυται ὁ ἡγούμενος τὴν σινδόνα. Καὶ περιβάλλεται τὸ μανδύαν. Καὶ σταθέντος εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς τῆς ἀκροάσεως τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου. Καὶ λέγει τὸ δεύτερον εὐαγγέλιον.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην ἁγίου Εὐαγγελίου.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτε ἔνιψεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν, ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ. Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας, ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν, εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά.

Μετὰ δὲ τὸ εὐαγγέλιον. Ὁ ἱερεὺς λέγει ταύτην τὴν εὐχήν.

Ex eo quod est secundum Ioannem sancti Euangelij lectio.

IN illo tempore. Sciens Iesus quia omnia dedit ei Pater in manus: & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit, surgit à cœna: & ponit vestimenta sua. Et cum accepisset linteum præcinxit se. Deinde misit aquam in peluim: Et cœpit lauare pedes Discipulorum: Et extergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? Respondit Iesus, & dixit ei. Quod ego facio tu nescis modo, scies autem postea. Dicit ei Petrus. Non lauabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Iesus. Si non lauero te, non habebis partem mecum. Dicit ei Simon Petrus. Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput. Dicit ei Iesus. Qui lotus est non indiget, nisi vt pedes lauet: sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim quis esset qui traderet eum: propterea dixit. Non estis mundi omnes.

Et post completum Euangelium dissoluit Præpositus Syndonem: Et Mandyam resumit. Eoque in loco suo stante: exclamat Sacerdos. Et vt digni simus Sanctum audire Euangelium. *Et secundum Euangelium legit.*

Ex eo quod est secundum Ioannem sancti Euangelij lectio.

IN illo tempore. Postquam lauit Iesus pedes Discipulorum, accepit vestimenta sua, & cum recubuisset iterum, dixit eis. Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magister & Domine, & bene dicitis: sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Amen amen dico vobis non est seruus maior domino suo, neque Apostolus maior est eo, qui misit illum. Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea.

Dicto Euangelio. Sacerdos hanc Orationem recitat.

Dominum precemur.

DOmine Deus noster, qui iuxta misericordiam tuam magnam, forma serui accepta te ipsum exinanisti, qui salutaris & viuificæ & voluntariæ tuæ passionis tempore cum sanctis tuis Discipulis & Apostolis cœnare dignatus, linteo postmodum præcinctus, humilitatis & charitatis daturus ipsis exemplum sanctos illorum pedes lauasti, dicens eis: prout feci vobis, ita & inuicem facite. Ipse nunc Domine in medio seruorum tuorum licet indignorum exemplum tamen tuum insequentium adsis, & animarum nostrarum maculam rugamque omnem dele: vt adhærente à delictis puluere loti, & dilectionis linteo extersi, omnibus diebus vitæ nostræ tibi placeamus, & gratiam coram te inueniamus. *Exclamando.* Quia tu benedicis & sanctificas omnia Christe Deus noster, & tibi gloriam, &c. *Et è lauacro cuncti astantes, manus & facies unguntur.*

Deinde in templum ingredimur psallentes Modulos.

Tonus obliquus secundus.

Loti pedes, & mysterij sacri participatione mundati è colle Sion, ad oliuarum iugum excelsum ministri tui conuenerunt Christe, te clementem laudaturi.

Videte, dixisti, ne turbemini amici, appropinquauit hora, qua me comprehendi & iniquorum manibus occidi oporteat: dispergemini omnes, me relicto: verum colligam vos iterum, vt me perbenignum prædicetis.

Deinde diuiditur buccella panis. Et fit dimissio. Et ad mensam procedimus, canentes. Exaltabo te Deus meus.

Nec aliud obsonium præter vinum degustamus. Completorium vero in cellis persoluimus.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

ΚΥριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου κενώσας ἑαυτὸν, καὶ μορφὴν δούλου λαβὼν, ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σωτηριώδους καὶ ζωοποιοῦ σου καὶ ἑκουσίου πάθους, συνδειπνῆσαι καταξιώσας τοῖς ἁγίοις σου μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, καὶ μετὰ τοῦτο λεντίῳ διαζώσας σεαυτὸν, καὶ νίψας τοὺς πόδας τῶν ἁγίων σου μαθητῶν, ὑπόδειγμα ταπεινοφροσύνης, καὶ ἀγάπης τῆς εἰς ἀλλήλους διδοὺς αὐτοῖς, καὶ εἰπών. καθὼς ἐποίησα ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε εἰς ἀλλήλους. αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα, ἐν μέσῳ τῶν σῶν ἀναξίων δούλων, τῶν τῷ σῷ ὑποδείγματι ἐξακολουθησάντων γενόμενος, ἀπόσμηξον πάντα σπίλον, καὶ ῥυτίδα τῶν ψυχῶν ἡμῶν. ἵνα ἀποτιναξάμενοι τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῶν παραπτωμάτων κονιορτὸν, καὶ τῷ λεντίῳ τῆς ἀγάπης ἐκμάξαντες, δυνηθῶμεν εὐαρεστεῖν σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, καὶ εὑρεῖν χάριν ἐνώπιόν σου. Ἐκφών. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν. 14 Καὶ χρίονται πάντες καὶ χεῖρας, καὶ τὰ πρόσωπα ἐκ τοῦ νίμματος. 14

Εἶτα Εἰσερχόμεθα εἰς τὸν ναὸν, ψάλλοντες τροπάρια.

Ἦχος πλ. β'.

Νιφθέντες πόδας, καὶ προκαθαρθέντες μυστηρίου μεθέξει τοῦ θείου νῦν Χριστέ σου, οἱ ὑπηρέται ἐκ Σιὼν, ἱλαρῶς μέγα πρὸς ὄρος συνανῆλθον, ὑμνοῦντές σε, φιλάνθρωπε.

Ὁρᾶτε ἔφης, φίλοι μὴ θροεῖσθε. νῦν γὰρ ἤγγικεν ὥρα, ληφθῆναί με, κτανθῆναι χερσὶν ἀνόμων, πάντες δὲ σκορπισθήσεσθε, ἐμὲ λιπόντες, οὓς συνάξω κηρύξαι με φιλάνθρωπον.

Εἶτα δίδοται τὸ 15 κατακλαστόν. Καὶ γίνεται 15 ἀπόλυσις. Καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν τράπεζαν ψάλλοντες, τό. Ὑψώσω σε ὁ Θεός μου.

16 Καὶ μεταλαμβάνομεν οἴνου μόνου. Τὰ δὲ 16 ἀπόδειπνα ψάλλομεν ἐν τοῖς κελλίοις.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἀκολουθία τοῦ θείου καὶ ἁγίου νιπτῆρος.] Titulum hunc totumque illi subnexum Officium in solis editis repertum est: deest enim vt plurimum. MS. Cryptoferratense Bessarionis solas eius Orationes exhibet hoc ordine.

Εὐχαὶ τοῦ ἁγίου νιπτῆρος γινόμεναι ἐν τοῖς μοναστηρίοις.

Orationes sacri Lauipedij in Monasterijs dicendæ.

Γενομένης συναπτῆς ὑπὸ τοῦ διακόνου ὁ ἱερεὺς ἐπιλέγεται.

Dicta à Diacono collecta: Sacerdos subiungit orationem.

Θεὲ ὑπεράγαθε, καὶ ἀπρόσιτε τῇ θεότητι. Vt supra.

Deus qui super omnes bonus, & Deitate inaccessus, &c.

Ετέρα εὐχή.

Altera Oratio.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ὑποδείξας ἡμῖν. Vt supra.

Domine Deus noster, qui nobis manifestasti, &c.

Καὶ μετὰ τὸν νιπτῆρα (cuius tamen ordinem minime describit) πάλιν τοῦ διακόνου λέγοντος. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ ἱερεὺς ἐπιλέγει.

Et Lauipedio peracto, & Diacono rursum dicente: Dominum precemur. *Sacerdos dicit orationem.*

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ κατὰ πολὺ ἔλεος. Vt supra.

Domine Deus noster qui secundum multam misericordiam.

Barberinũ autem S. Marci nil quod ad hoc Officiũ spectet, præter Diaconica, complectitur: præuias tamen ad hunc ritum Orationes duas præmittit.

Εὐχὴ εἰς τὸν ἐξερχόμενον νίψασθαι.

Oratio in eum qui ad Lauipedium vadit.

Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ μόνος ἅγιος, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας, καὶ ἐξαγοράσας ἡμᾶς ἐκ τῆς τοῦ κόσμου κατάρας, καὶ ἐλευθερώσας ἐκ τοῦ δεσμοῦ τῶν ἀνομιῶν, καὶ προσκαλεσάμενος πάντας πρὸς μετάνοιαν· ὁ ἐν τῷ καιρῷ τῆς οἰκονομίας τῆς παραδόσεως, ἀνακλιθεὶς ἐν τῷ δείπνῳ μετὰ τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων, καὶ τῷ λεντίῳ περιζωσάμενος, καὶ εἰπὼν αὐτοῖς. ὑμεῖς φωνεῖτέ με, ὁ κύριος, καὶ ὁ διδάσκαλος· καὶ καλῶς λέγετε. εἰμὶ γάρ· εἰ ἐγὼ ὁ κύριος, καὶ ὁ διδάσκαλος ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας· ὑπόδειγμα δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ποιοῦντα, καὶ ὑμεῖς ὁμοίως ποιῆτε ἀλλήλοις. δεόμεθα σου καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου κατὰ τὴν παροῦσαν ὥραν, καὶ κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ σωτηριώδη τοῦ πάθους ἡμέραν ποιεῖν τὰ θελήματά σου, εἰς τιμὴν, καὶ ἔπαινον, καὶ δόξαν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ· μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ.

Dominator Domine Iesu Christe, Pater misericordiarum, Deus totius consolationis, solus Sanctus, qui te ipsum dedisti pretium pro mundi salute, & nos è mundi maledicto redemisti, & ex iniquitatum vinculis liberasti, & cunctos ad pœnitentiam aduocas: qui in dispensationis & proditionis tempore in cœna cum sanctis Apostolis recumbens, & linteo præcinctus, ipsis dixisti: Vos vocatis me Magister & Domine: & bene dicitis: sum etenim. Si ego Dominus & Magister laui pedes vestros, exemplum dedi vobis, vt sicut me videtis facientem, & vos pariter inuicem faciatis. Rogamus itaque & nos, humiles & peccatores, & indigni serui tui, vt in hac hora, & in sancta salutarique passionis die voluntates tuas adimpleamus ad laudem & gloriam & honorem vnigeniti Filij tui, cum quo, &c.

Εὐχὴ εἰς τὸ ἁγιάσαι ὕδωρ τοῦ νιπτῆρος.

Oratio ad benedicendam Lauipedij aquam.

Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, μόνος τὸν πατέρα γινώσκων, καὶ ἀναγγέλλων τοῖς ἀξίοις αὐτοῦ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης, κτίσεως μεσίτα, θεραπευτὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν· ὁ διὰ πολλήν σου

Dominator Domine Iesu Christe, qui solus Patrem agnoscis, eiusque magnitudinem eo dignis reuelas, creaturæ mediator, animarum nostrarũ curator: qui propter multam

& ineffabilem tuam clementiam spiritualia & cœlestia bona generi hominum tribuisti, quique à te illustrata sanctificas: tu, gratia tua super aqua ista illuce, vt in sancti Lauipedij tui quo Discipulorum & Apostolorum tuorum pedes lauisti monumentum fiat: ab omni inquinamento spiritus & omni impuritate internum externumque hominem expurga: & nos puros & immaculatos coram sancta tua gloria compone: & in tuo cœlesti regno partem sortemque consequi largire. Quia tu benedicis & sanctificas omnia: & tibi gloriam, &c.

καὶ ἄφατον φιλανθρωπίαν χαρισάμενος τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων τὰ πνευματικὰ καὶ ἐπουράνιά σου καλά, ὁ ἁγιάζων τὰ ὑπό σου καταλαμπόμενα· σὺ τὴν σὴν χάριν ἐπίλαμψον ἐπὶ τὸ ὕδωρ τοῦτο, ὅπως γένοιτο ἡμῖν εἰς μνημόσυνον τοῦ ἁγίου σου νιπτῆρος, οὗ παρέδωκας τοῖς ἁγίοις σου μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις νίψας αὐτῶν τοὺς πόδας. καθάρισον κύριε πάντων ἡμῶν τὸν ἔσω καὶ τὸν ἔξω ἄνθρωπον, ἀπὸ πνεύματος μολυσμοῦ καὶ πάσης ἀκαθαρσίας, καὶ κατάρτισον ἡμᾶς ἀσπίλους, ἀμώμους καὶ ἁγίους, ἐνώπιον τῆς ἁγίας σου δόξης· καὶ δὸς ἡμῖν μερίδα καὶ κλῆρον ἔχειν εἰς τὴν σὴν ἐπουράνιον βασιλείαν. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

DOminator Domine omnipotens, Pater Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui solus misericors & solus potens es, qui plurima & ineffabili tua pietate beneficiorum nobis peccatoribus à te exhibitorum memoriam agere, & sancti Lauipedij vnigeniti Filij tui Domini nostri Iesu Christi monumentum celebrare præbuisti: rogamus & precamur te, omnibus nobis benedic, omnes sanctifica, omnes aggrega, & omnes serua. Gratia & humanitate.

ΔΕσποτα κύριε ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μόνος οἰκτίρμων, καὶ μόνος δυνάστης, ὁ διὰ τὴν πολλήν σου καὶ ἄφατον φιλανθρωπίαν χαρισάμενος ἡμῖν καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ μνημονεῦσαι τῶν εὐεργεσιῶν σου, ὧν ἐποίησας ἡμῖν, καὶ ἐδωρήσω τοῖς ἁμαρτωλοῖς δούλοις σου, ἐπιτελέσαι τὸ μνημόσυνον τοῦ ἁγίου νιπτῆρος τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἱκετεύομεν καὶ παρακαλοῦμέν σε, πάντας ἡμᾶς εὐλόγησον, πάντας ἁγίασον, πάντας συνάγαγε καὶ πάντας σῶσον. Χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ.

---

b Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.] Sequentium vice MS. Barberinum ita legit. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀπὸ τῶν περάτων ἕως τῶν περάτων αὐτῆς· τοῦ κυρίου δεηθ. Ὑπὲρ τοῦ συμπαρεῖναι τὸν συνεπιχορηγοῦντα ἡμῖν ταύτην τὴν ὥραν, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ· τοῦ κυρίου δεηθ. Ὑπὲρ τοῦ εἰσακουσθῆναι καὶ εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τὴν δέησιν ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ καταπεμφθῆναι ἡμῖν πλούσια τὰ ἐλέη καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς· τοῦ κυρίου δεηθ. Ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον. Ὑπὲρ τοῦ ἀξίους γενέσθαι ἡμᾶς καὶ τῆς προκειμένης μυστικῆς διακονίας καὶ τοῦ καθαρισθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας τοῦ κυρίου δεηθ. Ἀντιλαβοῦ, &c.

IN OFFICIVM DIVINI ET SACRI LAVIPEDII NOTÆ.

ΑΚολουθία τοῦ θείου καὶ ἱεροῦ νιπτῆρος.] Diuinum vere pedum lotionis officium, quod Dei filius peregit, & suis fidelibus in perpetuum, obseruandum tradidit, sacrum etiam est, θεῖος καὶ ἱερὸς νιπτήρ, à Pontificibus enim Deo sacris hominibus, nec non in locis sacris exercetur, & ad fraternæ charitatis augmentum, ad humilitatis exemplum, ad remissionis peccatorum & expurgationis eorumdem argumentum, à Christo Domino, vt præuium ad sui corporis consecrationem, iamdudum consecratum esse, Christiana sententia profitetur. Superflua proinde est & vana ritus huius, institutoris inquisitio, nec Gregorius magnus, ita referente Ciaconio in huius vita, vel quiuis alius sequutus Pontifex illius author haberi potest, cum peregrinorum Bethlehem confluentium pedes lauisse Hieronymum in eius epistolis legamus, & Laurentius Confessoribus in carcere positis officium idem charitatis & humilitatis præstiterit, & baptisma suscepturis communionisque consortibus Lauipedium multo ante Gregorij tempora ab Ambrosio de Sacr. & Augustino iam referendo receptum fuisse, edoceamur. Potuit tamen, fateor, instituto iam & commendato huic ritui feriæ quintæ in Cœna Domini tempus assignare, vt quod Christus ea die edidit abiectionis opus, tota vbique Ecclesia imitaretur: prius enim illius celebrandi diem omnino incertum fuisse ex Augustini dictis epistola

Fida 119. cap. 18. colligere licet. *De lauandis vero pedibus*, inquit, *cum Dominus hoc propter formam humilitatis propter quam docendam venerat, commendauerit, sicut ipse consequenter exposuit, quæsitum est, quonam tempore potissimum res tanta etiam factis doceretur, & in illud tempus occurrit quo ipsa commendatio religiosius inhæreret: sed ne ad ipsum Sacramentum Baptismi videretur pertinere; multi hoc in consuetudinem recipere noluerunt, nonnulli etiam de consuetudine auferre non dubitarunt: aliqui autem vt hoc sacratiore tempore commendarent, & à Baptismi Sacramento distinguerent, vel diem tertium octauarum quia ternarius numerus in multis Sacramentis maxime excellit, vel etiam ipsum octauum, vt hoc facerent, elegerunt.* Vnde nec Leonis 9. qui medio sæculo vndecimo floruit mirandum facinus, qui quod libertati Ecclesiæ permittitur, alio die exequi voluerit, & Cassini in tecto Apostolorum post diuina Pontificio apparatu celebrata, pedes Monachorum duodecim lauerit, vt deinde cum eis in Triclinio recumbens cibum acciperet.

2 Ἔξω τ̃ μεγάλων πυλῶν.] In limine, ἐν στενῷ; ob indecentiam nudatis in Ecclesia pedibus euitandam.

3 Ἐκκλησιάρχης.] Ecclesiam regit ἐκκλησιάρχης, & vt Sacrista variis functionibus in ea obeundis præest: longoque discrimine, ἀπὸ τ̃ ἄρχοντος τ̃ ἐκκλησιῶν, abest: cum hic plurium, & si in magna Ecclesia id est Constantinopolitana degit, omnium: alius vnius tantum curam suscipit.

4 Τῶν ἀδελφῶν ιβ.] Ad instar duodecim Apostolorum, quorum idcirco nomina lauandorum vnusquisque, a populo creditur assumere.

5 Τὸν πρῶτον ἐν τ̃ οἰκονόμον] Chorum Apostolicum fratres lauandi repræsentantes primum locum πρῶτον, Iudæ traditoris personam sustinenti, assignant: vltimum οἰκονόμῳ B. Petri vices ea die agenti.

6 Τοῦ κανόνος.] Canon ille Triodium est ab Andræa Cretensi editum, cuius ode quinta cantanda præscribitur.

7 Οἱ μέλλοντες νιφθῆναι.] In cathedralibus Ecclesiis casulis stolisque ornati, sedent lauandi.

8 Τοῦ ἱερέως ἀρχομένου.] Non Diaconus, sed Sacerdos hoc Euangelium lecturus, Ambonem conscendit: quia Ioannis Euangelistæ personam sustinet, & obtinet nomen.

9 Πλὴν ἐν μεσάζει τὸ εὐαγγέλιον.] Dramati similis est huius Euangelij lectio, Ex Euangelij namque verbis, personis sermones ad inuicem conferentibus, & actiones gestaque, prout in Euangelio continentur, sermoni admiscentibus, actio tota perficitur.

10 Ἀμφίεσιν τ̃ μανδύαν.] Pontifex vel Superior Pallio amictus est: alij casulis vt præfatum, est ornati sedent.

11 Σάβανον.] *Fascia*: linteum oblongius mappæ simile.

12 Ἀπὸ τ̃ πρώτου.] Ab eo nimirum qui Iudam repræsentat, quique ad eius duritiem exprimendam, paulo irreuerenter, μετ̀ αὐθαδείας, vt ipsi loquuntur, pedem lauandum proferre solet.

13 Μέχρι τ̃ οἰκονόμου.] Is Petri loco sedet. Et ideo pedes iamiam loturo Pontifice verba hæc legere debet Euangelista, (præcedentia enim dum alios lauat & abstergit, morose prolata frequentius repetit) ἔρχεται οὖν πρὸς τὸν Σίμωνα Πέτρον, quibus lectis tacet. Tum loquendi ordinem suscipit Oeconomus, & Pontifici, ait Κύριε σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας legit Euangelista. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Subiungit Pontifex. ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι· γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. Oeconomus manu, lachrymis, vultu, corpore toto reluctans. οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τ̃ αἰῶνα. Euangelista, ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. Pontifex seueriori vultu. ἐὰν μὴ νίψω σε, &c. tandem hæc verba prolaturus, ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. oculis ad lauitorem conuersis, eo manu indicato, in eius persona, Iudæ proditionem sugillat: quod quia spectantium risum mouet, & lauitori illi, nomen Iudæ impositum, quandoque relinquit: propterea nisi sortibus inter multos datus personam Iudæ nullus suscipit. In sede vero sua, charitatem sibi Clericum huic actioni sustinendæ Patriarcha exponit; & leuiter a populo derisum, confestim ad altiorem gradum, officijque nouam dignitatem euehit.

14 Χειρόνιπτρα.] Sudariis in aqua Lauipedij tinctis, manus & vultum abstergit populus: eamque aquam vt ἁγίασμα in pretio habet.

15 Τὸ κλάσμα.] *Panis inter Monachos distribuendus.*

16 Οἶνον ζέοντα.] Addunt alia eorum καὶ ἐλαίου concesso oleo, sed non piscibus. Lauipedium quoque in aula regia celebrabat Imperator, cuius descriptionem habet Codinus hic consulendus, de Officiis curiæ Constantinopolitanæ cap. 12.

a * ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ.

OFFICIUM SANCTÆ PENTECOSTES.

Τῇ κυριακῇ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς ἑσπέρας σημαίνει ταχύτερον, καὶ ποιεῖ ἔναρξιν. καὶ 1 λέγομεν τ̃ προοιμιακὸν ψαλμόν. Εἰς δὲ τὸ Κύριε ἐκέκραξα, b 2 ἱστῶμεν στιχηρὰ στίχους, καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ ἰδιόμελα. ἦχος δ'.

Παράδοξα σήμερον εἶδον τὰ ἔθνη πάντα ἐν πόλει Δαβίδ. ὅτε τὸ πνεῦμα κατῆλθε τὸ

Dominica sancta Pentecostes, sub vesperam celerius signum datur, & datur Officio initium, Procemiacumque Psalmum dicimus. Ad Psalmum autem, Domine clamaui. *Versus voce currente statuimus, id est recitamus, & mox. Versus proprij cantus dicimus. Tonus quartus.*

Miranda plane in ciuitate Dauid viderunt hodie gentes, in igneis

linguis sancto Spiritu descendente, sicut diuinus interpres Lucas enarrauit: Ait enim. Congregatis Christi discipulis factus est sonus tanquam lati vehementis spiritus, & impleuit domum in qua considebant, & peregrinis verbis, nouis sententiis, doctrinis nouis de sancta Trinitate eloqui cœperunt.

Spiritus sanctus semper fuit, & est, & erit semper, neque principium neque finem sortietur: sed cum Patre & Filio, ordinis eiusdem & numeri consors erit; vita est, & viuificat, lumen est de lumine procedens, à seipso bonus, & bonitatis fons: per quem Pater manifestatur, & Filius glorificatur, & ab omnibus agnoscitur. Vna virtus, ordo vnus, cultus vnus sanctæ Trinitatis.

Spiritus sanctus lumen & vita, viuus fons intellectualis, spiritus sapientiæ, spiritus intelligentiæ, bonus, rectus, intellectualis, præcellens, delicta expurgans, Deus & Deificans, ignis ex igne emicans, loquens, operans, gratias diuidens, per quem Prophetæ omnes, & Dei Apostoli cum Martyribus sunt coronati. Rem inauditam, rem inuisam: In distributiones gratiarum ignis diuisus est.

Gloria. Et nunc.

Tonus obliquus secundus.

Rex cœlestis, paraclete spiritus veritatis, qui vbique ades & omnia comples, bonorum thesaurus, & author vitæ, veni & habita in nobis, expurga nos ab omni labe, & salua, ô bone, animas nostras. *Introitus.* Iucundum lumen. *Propositum. Tonus grauis.* Quis Deus magnus sicut Deus noster, tu es Deus qui facis mirabilia. *Versiculus.* Notam fecisti in populis virtutem tuam. *Versiculus.* Memor fuit operum Domini. *Versiculus.* Et dixi nunc cœpi. *Deinde dicit Diaconus.* Adhuc & iterum genua flectentes, Dominum precemur. *Et nobis in genua super terram procumbentibus, & detectis capitibus. Legit Sacerdos orationes è tribunali elata voce, omnibus audientibus.*

ILlibate, purissime, principij expers, inuisibilis, incomprehense, inuestigabilis, immutabilis, insuperabilis, immense, patiens Domine, solus habens immortalitatem, lucem habitans inaccessibilem, qui cœlum & terram mare & omnia in eis condita fecisti, qui etiam donis exhibitis postulata præuenis: te rogamus, & te precamur benigne Domine, Pater Do-

ἅγιον ἐν πυρίναις γλώσσαις, καθὼς ὁ θεηγόρος Λουκᾶς ἀπεφθέγξατο. φησὶ γὰρ συνηγμένων τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐγένετο ἦχος καθάπερ φερομένης βιαίας πνοῆς, καὶ ἐπλήρωσε τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι. καὶ πάντες ἤρξαντο φθέγγεσθαι ξένοις ῥήμασι, ξένοις δόγμασι, ξένοις διδάγμασι, τῆς ἁγίας τριάδος.

Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἦν μὲν ἀεὶ καὶ ἔστι καὶ ἔσται, οὔτε ἀρξάμενον, οὔτε παυσόμενον, ἀλλ᾽ ἀεὶ πατρὶ, καὶ υἱῷ συντεταγμένον, καὶ συναριθμούμενον, ζωὴ καὶ ζωοποιοῦν, φῶς ἐκ φωτὸς προϊόν, αὐτάγαθον, καὶ πηγὴ ἀγαθότητος, δι᾽ οὗ πατὴρ γνωρίζεται, καὶ υἱὸς δοξάζεται, καὶ παρὰ πάντων γινώσκεται. μία δύναμις, μία σύνταξις, μία προσκύνησις τῆς ἁγίας τριάδος.

Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φῶς καὶ ζωὴ, καὶ ζῶσα πηγὴ νοερά, πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, ἀγαθὸν, εὐθὲς, νοερὸν, ἡγεμονεῦον, καθαῖρον τὰ πλαίσματα, θεὸς καὶ θεοποιοῦν, πῦρ ἐκ πυρὸς προϊόν, λαλοῦν, ἐνεργοῦν, διαιροῦν τὰ χαρίσματα, δι᾽ οὗ προφῆται ἅπαντες, καὶ θεοῦ ἀπόστολοι μετὰ μαρτύρων ἐστέφθησαν. ξένον ἄκουσμα, ξένον θέαμα. πῦρ διαιρούμενον, εἰς νομὰς χαρισμάτων.

Δόξα. Καὶ νῦν. ἦχος πλ. β΄.

Βασιλεῦ οὐράνιε, παράκλητε, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρὼν, καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν, καὶ ζωῆς χορηγὸς, ἐλθὲ καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῖν, καὶ καθάρισον ἡμᾶς, ἀπὸ πάσης κηλῖδος, καὶ σῶσον ἀγαθὲ τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Εἴσοδος τὸ, φῶς ἱλαρόν. Προκείμενον ἦχος βαρύς. Τίς θεὸς μέγας ὡς ὁ θεὸς ἡμῶν, σὺ εἶ ὁ θεὸς ὁ ποιῶν θαυμάσια. Στίχος. Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δύναμίν σου. Στίχος. Ἐμνήσθην τῶν ἔργων κυρίου Στίχος. Καὶ εἶπα νῦν ἠρξάμην. Εἶτα λέγει ὁ διάκονος. Ἔτι καὶ ἔτι κλίναντες τὰ γόνατα, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. 3 Καὶ ἡμῶν κλινόντων τὸ γόνυ ἐπὶ γῆς, καὶ ἀσκεπῶν ὄντων. Αναγινώσκει 4 ὁ ἱερεὺς τὰς εὐχὰς ἐπὶ τοῦ βήματος μεγαλοφώνως. Εἰς ἐπήκοον πάντων.

ΑΧραντε, ἀμίαντε, ἄναρχε, ἀόρατε, ἀκατάληπτε, ἀνεξιχνίαστε, ἀναλλοίωτε, ἀνυπέρβλητε, ἀμέτρητε, ἀνεξίκακε κύριε, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ δημιουργηθέντα ἐν αὐτοῖς. ὁ πρὸ τοῦ αἰτήσασθαι τοῖς πᾶσι τὰς αἰτήσεις παρέχων, σοῦ δεόμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, δέσποτα φιλάνθρωπε, τὸν πα-

πέρ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δι' ἡμᾶς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντος ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντος ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου καὶ ἐνδόξου θεοτόκου, ὃς πρότερον μὲν λόγοις διδάσκων, ὕστερον δὲ καὶ ἔργοις ὑποδεικνὺς ἡνίκα τὸ σωτήριον ὑφίστατο πάθος, παρέσχεν ἡμῖν ὑπογραμμὸν τοῖς ταπεινοῖς καὶ ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀναξίοις δούλοις σου ἱκεσίας προσφέρειν ἐν αὐχένος καὶ γονάτων κλίσει ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. αὐτὸς πολυέλεε καὶ φιλάνθρωπε, ἐπάκουσον ἡμῶν ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλεσώμεθά σε· ἐξαιρέτως δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τῆς πεντηκοστῆς, ἐν ᾗ μετὰ τὸ ἀναληφθῆναι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθεσθῆναι ἐν δεξιᾷ σου τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, κατέπεμψε τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐπὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, ὃ καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες τῆς ἀκενώτου χάριτος αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησαν ἑτέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖά σου, καὶ προεφήτευσαν. νῦν οὖν δεομένων ἐπάκουσον ἡμῶν, καὶ μνήσθητι ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καὶ κατακρίτων, καὶ ἐπίστρεψον τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τὴν οἰκείαν συμπάθειαν ἔχων ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβεύουσαν, δέξαι ἡμᾶς προσπίπτοντάς σοι καὶ βοῶντας, τὸ, ἡμάρτομεν, ἐπὶ σὲ ἐπερρίφημεν ἐκ μήτρας, ἀπὸ γαστρὸς μητρὸς ἡμῶν θεὸς ἡμῶν σὺ εἶ, ἀλλ' ὅτι ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι ἡμῶν, γεγυμνώμεθα τῆς σῆς βοηθείας, ἐστερήμεθα ἀπὸ πάσης ἀπολογίας· ἀλλὰ θαρροῦντες τοῖς οἰκτιρμοῖς σου, κράζομεν. ἁμαρτίας νεότητος ἡμῶν, καὶ ἀγνοίας μὴ μνησθῇς, καὶ ἐκ τῶν κρυφίων ἡμῶν καθάρισον ἡμᾶς. μὴ ἀπορρίψῃς ἡμᾶς εἰς καιρὸν γήρως, ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχὺν ἡμῶν, μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς. πρὶν ἡμᾶς εἰς τὴν γῆν ἀποστρέψαι, ἀξίωσον πρὸς σὲ ἐπιστρέψαι, καὶ πρόσχες ἡμῖν ἐν εὐμενείᾳ καὶ χάριτι. ἐπιμέτρησον τὰς ἀνομίας ἡμῶν τοῖς οἰκτιρμοῖς σου. ἀντίθες τὴν ἄβυσσον τῶν οἰκτιρμῶν σου τῷ πλήθει τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν. ἐπίβλεψον ἐξ ὕψους ἁγίου σου κύριε, ἐπὶ τὸν λαόν σου τὸν περιεστῶτα καὶ ἀπεκδεχόμενον τὸ παρά σου πλούσιον ἔλεος. ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου. ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ τῆς καταδυναστείας τοῦ διαβόλου. ἀσφάλισαι τὴν ζωὴν ἡμῶν τοῖς ἁγίοις καὶ ἱεροῖς νόμοις σου, ἀγγέλῳ πιστῷ φύλακι παρακατάθου τὸν λαόν σου, πάντας συνάγαγε εἰς τὴν βασιλείαν σου, δὸς συγγνώμην τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ. ἄφες αὐτοῖς καὶ ἡμῖν τὰ ἁμαρτήματα· καθάρισον ἡμᾶς τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, διάλυσον τὰς καθ' ἡμῶν μηχανὰς τοῦ ἐχθροῦ.

mini & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui propter nos homines & propter nostram salutem de cœlis descendit, & de Spiritu sancto, ex Maria semper virgine & gloriosa Deipara incarnatus est, qui quæ verbis quidem primum edocuit: postmodumque etiã passionem salutarem subiturus opere demonstrauit, & nobis abiectis peccatoribus & indignis seruis tuis, in ceruicis & genuum inflexione, pro propriis peccatis & populi ignorantiis preces offerendi exemplum exhibuit. Ipse valde misericors & benigne, exaudi nos in die qua inuocauerimus te, speciatim in hac Pentecostes die, in qua postquam Dominus noster Iesus Christus in cœlos est assumptus, & in dextera Dei & Patris consedit, super sanctos Discipulos & Apostolos suos sanctum Spiritum misit, qui & super singulos eorum sedit, & repleti omnes inexhausta eius gratia, aliis linguis magnalia tua loquuti sunt, & futura prædixerunt. Nũc itaque deprecantes nos exaudi, & nostri humilium & damnationis sententia dignorum miserere, & captiuitate animarum nostrarum conuersa, innata tibi motus miseratione pro nobis interpellante, suscipe nos tibi procidentes & clamantes. Peccauimus, in te proiecti sumus; ex vtero de ventre matris nostræ tu es Deus noster: verum quia defecerunt in vanitate dies nostri; ope tua destituti sumus; & omni defensione remansimus priuati. At nunc miserationibus tuis confisi, clamamus. Delictorũ iuuentutis nostræ & ignorãtiarũ ne memineris: & ab occultis nostris munda nos: ne proiicias nos in tempore senectutis, cum defecerit virtus nostra, ne derelinquas nos; priusquam in terram reuertamur, ad te conuertamur; & in humanitate & gratia attende nobis. Iniquitates nostras miserationibus tuis commensura: miserationum tuarum abyssum delictorum nostrorum cumulo oppone. Respice de excelso sancto tuo super residuum populum tuum, & vberem à te misericordiam expectantem. Visita nos in bonitate tua, libera nos à diaboli oppressione: & vitã nostrã sanctis tuis legibus communitã, Angelo tuo fideli custodi populum tuum commenda. Cunctos in regnum tuum congrega, & in te sperantibus veniam præbe, ipsis nobisque peccata dimitte: expurga nos Spiritus sancti tui virtute, & machinamenta hostis aduersum nos instructa dissolue.

Subiungit & hanc Orationem.

Benedictus es, Domine omnipotens, qui diem solari lumine illustras, & noctem ignis splendore exhilaras, qui peracto diei cursu, ad noctis exordia nos accedere concessisti, nostram & vniuersi populi orationem exaudi, & spontaneis atque etiam inuoluntariis condonatis offensis, vespertinas supplicationes nostras suscipe, & misericordiæ miserationumq; tuarum in hęreditatem tuam, copiam transmitte. Angelis tuis sanctis communi nos, armis iustitiæ tuæ protege, & veritate tua circumuallatos, virtute tua nos conserua: & ab omni vrgente impetu, omnibusq; aduersarii insidiis nos erue. Instantem autem vesperam cum nocte subsequente perfectam, sanctam, pacificam, peccato, & scandalo immunem, à spectris securam, & omnes vitæ nostræ dies esse, concede. Interuentu sanctæ Deiparæ, & omnium sanctorum, qui à sæculo tibi placuerunt.

Diaconus Suscipe, salua, miserere, erige, & conserua nos Deus tua gratia. Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ Dominæ nostræ. *Sacerdos exclamando.* Tuum enim est misereri & saluare Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus. Dicamus omnes ex tota anima, & ex toto corde. Domine, omnipotens Deus. Miserere nostri Deus. *Et reliqua. Subdit Sacerdos Exclamationem.* Quia misericors & benignus. *Deinde Diaconus.* Adhuc & iterum flectentes genua, Dominum deprecemur.

Sacerdos Orationem subiicit.

Domine Iesu Christe, qui pace tua hominibus data, etiam Spiritus Sancti donum adhuc in vita nobiscum degens in hereditatem perpetuo possidendam fidelibus tuis largitus es, manifestius autem gratia hac Discipulis tuis & Apostolis tradita, labiis eorum igneis linguis adapertis, per eas genus humanum omnem Dei notitiam propria dialecto in auris auditu suscepit, cunctique nos Spiritus luce sumus illustrati, & ab errore tanquam è tenebris eruti, sensibilium & ignearũ linguarum diuisione & virtute naturam exuperante fidei præcepta edocti. & te cum Patre & Sancto Spiritu in vna deitatis substantia, virtute, & potestate, speculari & profiteri luce diuinitus accepta sumus instructi.

Ἐπισυνάπτει καὶ ταύτην τὴν εὐχήν.

Εὐλογητὸς εἶ δέσποτα παντοκράτορ, ὁ φωτίσας τὴν ἡμέραν τῷ φωτὶ τῷ ἡλιακῷ, καὶ τὴν νύκτα φαιδρύνας ταῖς αὐγαῖς τοῦ πυρός. ὁ τὸ μῆκος τῆς ἡμέρας διελθεῖν ἡμᾶς καταξιώσας, καὶ προσεγγίσαι ταῖς ἀρχαῖς τῆς νυκτός. ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου· καὶ πᾶσιν ἡμῖν συγχωρήσας τὰ ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια ἁμαρτήματα, πρόσδεξαι τὰς ἑσπερινὰς ἡμῶν ἱκεσίας, καὶ κατάπεμψον τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου καὶ τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐπὶ τὴν κληρονομίαν σου. τείχισον ἡμᾶς ἁγίοις ἀγγέλοις σου. ὅπλισον ἡμᾶς ὅπλοις δικαιοσύνης σου. περιχαράκωσον ἡμᾶς τῇ ἀληθείᾳ σου. φρούρησον ἡμᾶς τῇ δυνάμει σου. ῥῦσαι ἡμᾶς πάσης περιστάσεως, πάσης ἐπιβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου, παράσχου δὲ ἡμῖν καὶ τὴν παροῦσαν ἑσπέραν σὺν τῇ ἐπερχομένῃ νυκτὶ, τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν, ἀναμάρτητον, ἀσκανδάλιστον, ἀφάνταστον, καὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ὁ διάκ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, ἀνάστησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς, τῇ σῇ χάριτι. Τῆς παναγίας ἀχράντου ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν. Ἐκφών. ὁ ἱερεύς. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ἡμᾶς Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ διάκ. Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης. Κύριε παντοκράτωρ ὁ θεός. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεός. Καὶ τὰ λοιπά. Εἶτα ὁ ἱερεύς. Τὴν ἐκφώνησιν. Ὅτι ἐλεήμων, καὶ φιλάνθρωπος. Εἶτα ὁ διάκ. Ἔτι καὶ ἔτι κλίναντες τὰ γόνατα, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν σὴν εἰρήνην δεδωκὼς τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος δωρεὰν, ἔτι τῷ βίῳ καὶ ἡμῖν συμπαρὼν εἰς κληρονομίαν ἀναφαίρετον τοῖς πιστοῖς ἀεὶ παρέχων, ἐμφανέστερον δὲ ταύτην τὴν χάριν τοῖς σοῖς μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις καταπέμψας, καὶ τὰ τούτων χείλη πυρίναις στομώσας γλώσσαις, δι' ὧν πᾶν γένος ἀνθρώπων τὴν θεογνωσίαν ἰδίᾳ διαλέκτῳ εἰς ἀκοὴν ὠτίου δεξάμενοι φωτὶ τοῦ πνεύματος ἐφωτίσθημεν, καὶ τῆς πλάνης ὡς σκότους ἀπηλλάγημεν, καὶ τῇ τῶν αἰσθητῶν καὶ πυρίνων γλωσσῶν διανομῇ, καὶ ὑπερφυεῖ ἐνεργείᾳ τὴν εἰς σὲ πίστιν ἐμαθητεύθημεν, καὶ σὲ θεολογεῖν σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἐν μιᾷ θεότητι καὶ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ κατηυγάσθημεν.

Σὺ οὖν τὸ ἀπαύγασμα τοῦ πατρός, ὁ τῆς οὐσίας τε τῆς φύσεως αὐτοῦ ἀπαράλλακτος, καὶ ἀμετάκίνητος χαρακτήρ, ἡ πηγὴ τῆς σοφίας καὶ τῆς χάριτος, διάνοιξον κἀμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τὰ χείλη, καὶ δίδαξόν με πῶς δεῖ καὶ ὑπὲρ ὧν χρὴ προσεύχεσθαι. σὺ γὰρ εἶ ὁ γινώσκων τὸ πολὺ τῶν ἁμαρτιῶν μου πλῆθος, ἀλλ' ἡ σὴ εὐσπλαγχνία νικήσει τούτων τὸ ἄμετρον. ἰδοὺ γὰρ φόβῳ παρέστηκά σοι, εἰς τὸ πέλαγος τοῦ ἐλέους σου τὴν ἀπόγνωσιν ἀπορρίψας τῆς ψυχῆς μου. κυβέρνησόν μου τὴν ζωήν, ὁ πᾶσαν ῥήματι τὴν κτίσιν ἀρρήτῳ σοφίας δυνάμει κυβερνῶν, ὁ εὔδιος τῶν χειμαζομένων λιμήν, καὶ γνώρισόν μοι ὁδὸν ἐν ᾗ πορεύσομαι. πνεῦμα σοφίας σου τοῖς ἐμοῖς παράσχου διαλογισμοῖς, πνεῦμα συνέσεως τῇ ἀφροσύνῃ μου δωρούμενος, πνεῦμα φόβου σου τοῖς ἐμοῖς ἐπισκίασον ἔργοις, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου, καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ τὸ τῆς διανοίας μου στήριξον ὀλισθηρόν. ἵνα καθ' ἑκάστην ἡμέραν, τῷ πνεύματί σου πρὸς τὸ συμφέρον ὁδηγούμενος, καταξιωθῶ ποιεῖν τὰς ἐντολάς σου, καὶ τῆς σῆς ἀεὶ μνημονεύειν ἐνδόξου καὶ ἐρευνητικῆς τῶν πεπραγμένων ἡμῖν παρουσίας. μὴ παρίδῃς με τοῖς φθειρομένοις τοῦ κόσμου τούτου συναπατᾶσθαι τερπνοῖς· ἀλλὰ τῶν μελλόντων ὀρέγεσθαι τῆς ἀπολαύσεως ἐνίσχυσον θησαυρῶν. σὺ γὰρ εἶπας δέσποτα, ὅτι περ ὅσα ἄν τις αἰτήσηται ἐν τῷ ὀνόματί σου, ἀκωλύτως παρὰ τοῦ σοῦ λαμβάνει συναϊδίου θεοῦ καὶ πατρός. διὸ κἀγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, τὴν σὴν ἱκετεύω ἀγαθότητα, ὅσα ηὐξάμην δοῦναί μοι εἰς σωτηρίαν. ναὶ κύριε, ὁ πάσης εὐεργεσίας πλουσιοπάροχος δοτὴρ ἀγαθός. ὅτι σὺ εἶ ὁ διδοὺς ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ ὧν αἰτούμεθα. σὺ εἶ ὁ συμπαθής, ὁ ἀναμαρτήτως γενόμενος, καὶ τοῖς κάμπτουσι πρὸς σὲ γόνυ ἐπικαμπτόμενος φιλευσπλάγχνως, ἱλασμός τε γενόμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. δὸς δὴ κύριε τῷ λαῷ σου τοὺς οἰκτιρμούς σου· ἐπάκουσον ἡμῶν ἐξ οὐρανοῦ ἁγίου σου, ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου. μὴ παρίδῃς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. σοὶ μόνῳ ἁμαρτάνομεν· ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ λατρεύομεν. οὐκ οἴδαμεν προσκυνεῖν θεῷ ἀλλοτρίῳ, οὐδὲ διαπετάζειν πρὸς ἕτερον θεὸν τὰς ἑαυτῶν, δέσποτα, χεῖρας. ἄφες ἡμῖν τὰ παραπτώματα, καὶ προσδεχόμενος ἡμῶν τὰς γονυπετεῖς δεήσεις, ἔκτεινον πᾶσιν ἡμῖν χεῖρα βοηθείας. πρόσδεξαι τὴν εὐχὴν πάντων ὡς θυμίαμα δεκτόν, ἀναλαμβανόμενον ἐνώπιον τῆς σῆς ὑπεραγάθου βασιλείας.

Tu igitur Patris splendor, substantiæ eiusque naturæ non dissimilis & aliena figura, sapientiæ & gratiæ fons, mihi quoque peccatori adaperi labia, & quomodo, & pro quibus me orare oporteat doce: tu enim peccatorum meorum numerum nosti, sed & clementia tua illorum immensitatem exuperabit. Ecce enim timore correptus tibi adsum, animæ meæ desperationem in misericordiæ tuæ pelago demersurus. Vitam meam guberna, qui verbo & ineffabili sapientiæ virtute creaturam omnem moderaris. Tu tranquillus fluctuantium portus: notam mihi fac viam in qua ambulem. Sapientiæ spiritum cogitationibus meis inspira, spiritum intelligentiæ insipientiæ meæ largire, spiritu timoris opera mea obumbra, spiritum rectum innoua in visceribus meis, & mentis meæ lubricum spiritu principali confirma: vt ad id quod honestum est per singulos dies deductus, mandata tua exequi, & gloriosi perscrutatorisque operum omnium aduentus meminisse queam. Ne permittas fluxis huius mundi me seduci voluptatibus, sed vt futurorum fruitionis thesaurorum cupidus euadam, me corrobora. Tu enim dixisti Domine, quæcumque petierit aliquis in nomine tuo, à coæterno Deo & Patre tuo, nullo prohibente accipiet. Peccator itaque ego, in sancti tui Spiritus aduentu, tuam deprecor clementiam, vt quæcumque rogaui, mihi ad salutem impertiaris. Fiat Domine, omnis beneficij locuples author, & dator optime: quia etiam supra id quod petimus abundanter largiris. Tu compassionis affectu tangeris, qui sine peccato carnis nostræ consors factus es, & erga flectentes coram te genua, clementer inflecteris; & propitius peccatis nostris redderis. Populo tuo Domine misericordias tuas largire, exaudi nos de cœlo sancto tuo: & in protectione alarum tuarum illos sanctifica. Ne despicias manuum tuarum opera, tibi soli peccamus: sed & te solum colimus, neque Deum alienum adorare, vel ad alium Deum quandoque manus nostras expandere nouimus. Dimitte nobis delicta, & precibus genuumque flexionibus nostris à te susceptis, manum opitulatricem nobis præbe. Omnium, ceu suaue incensum coram optimo regno tuo assumptum, acceptam habe orationem.

Subiungit & præsentem Orationem.

DOmine, Domine, qui ab omni sagitta volãte per diẽ nos eripuisti, libera etiam nos ab omni negotio in tenebris perambulante. Manuum nostrarum eleuationes, velut Sacrificium vespertinum suscipe: & nocturnum spatium à malis exemptos inculpate pertransire concede. Ab omni terrore & formidine à diabolo excitata libera nos, & animabus nostris contritionem & mentibus sollicitudinem examinis in timendo & æquo iudicio futuri, largire. Confige timore tuo carnes nostras, & membra nostra quæ sunt super terram mortifica; vt & in somni quiete iudiciorum tuorum speculatione illustremur: & omni indecenti à nobis cogitatione, & noxia cupidine abacta, fide confirmatos, & in mandatis tuis proficientes in orationis tempore excita.

Diaconus.

Suscipe, salua, miserere, excita & conserua.

Sanctissimæ, illibatæ.

Sacerdos exclamando.

Beneplacito & gratia vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

D. inde dicitur. Dignare &c.

Postmodum dicit Diaconus.

Adhuc & iterum flectentes genua, Dominum precemur.

Et Sacerdos Orationem.

FOns viue & illuminans, perenniter scaturiens, virtus creatrix Patri coæterna, Christe Deus, qui dispensationem omnem propter mortalium salutem compleuisti, qui indissolutis mortis vinculis, & inferni claustris effractis, attritisque malignorum spirituum copiis, innocentem te Patri victimam, corpus autem immaculatum, ab omni peccato intactum eique imperuium, vitam nobis tremendo huiusmodi & inexplicato sacrificio mercatus, in hostiam obtulisti; qui in infernum descendens, vectibus æternis contritis, & via reduce in tenebris sedentibus patefacta, authorem perditionis

Ἐπισυνάπτει καὶ ταύτην.

ΚΥριε, κύριε, ὁ ῥυσάμενος ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς βέλους πετομένου ἡμέρας, ῥῦσαι ἡμᾶς καὶ ἀπὸ παντὸς πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου. πρόσδεξαι θυσίαν ἑσπερινὴν, τὰς τῶν χειρῶν ἡμῶν ἐπάρσεις. καταξίωσον δὲ ἡμᾶς, καὶ τὸ νυκτερινὸν στάδιον ἀμέμπτως διελθεῖν ἀπειράστους κακῶν, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ταραχῆς καὶ δειλίας τῆς ἐκ τοῦ διαβόλου ἡμῖν προσγινομένης, χάρισαι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν κατάνυξιν, καὶ τοῖς λογισμοῖς ἡμῶν μέριμναν, τῆς ἐν τῇ φοβερᾷ καὶ δικαίᾳ σου κρίσει ἐξετάσεως. καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας ἡμῶν, καὶ νέκρωσον τὰ μέλη ἡμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἵνα καὶ ἐν τῇ καθ' ὕπνον ἡσυχίᾳ, ἐμφαιδρυνώμεθα τῇ θεωρίᾳ τῶν κριμάτων σου. ἀπόστησον δὲ ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν φαντασίαν ἀπρεπῆ, καὶ ἐπιθυμίαν βλαβεράν. διανάστησον δὲ ἡμᾶς ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς ἐστηριγμένους ἐν τῇ πίστει, καὶ προκόπτοντας ἐν τοῖς παραγγέλμασί σου.

Ὁ Διάκονος.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, ἀνάστησον, καὶ διαφύλαξον.

Τῆς παναγίας ἀχράντου.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα τὸ, καταξίωσον.

Μετὰ δὲ τοῦτο λέγει ὁ διάκονος.

Ἔτι καὶ ἔτι κλίναντες τὰ γόνατα, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

ΗΑέναος βρύουσα ζωτικὴ καὶ φωτιστικὴ πηγὴ, ἡ συναΐδιος τοῦ πατρὸς δημιουργικὴ δύναμις, ὁ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν διὰ τὴν τῶν βροτῶν σωτηρίαν ὑπὲρ κάλλος πληρώσας, Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ θανάτου δεσμοὺς ἀλύτους καὶ κλεῖθρα ᾅδου διαῤῥήξας, πονηρῶν δὲ πνευμάτων πλήθη καταπατήσας, ὁ προσαγαγὼν ἑαυτὸν ἄμωμον ὑπὲρ ἡμῶν ἱερεῖον, τὸ σῶμα δοὺς τὸ ἄχραντον εἰς θυσίαν, τὸ πάσης ἁμαρτίας ἄψαυστόν τε καὶ ἄβατον, καὶ διὰ τῆς φρικτῆς ταύτης καὶ ἀνεκδιηγήτου ἱερουργίας ζωὴν ἡμῖν αἰώνιον χαρισάμενος, ὁ εἰς ᾅδου καταβὰς, καὶ μοχλοὺς αἰωνίους συντρίψας, καὶ τοῖς ἐν σκότει καθημένοις ἄνοδον ἀναδείξας, τὸν δὲ ἀρχέκακον

καὶ βύθιον δράκοντα θεοσόφῳ δελεάσματι ἀγκιστρεύσας, καὶ σειραῖς ζόφου δεσμεύσας ἐν ταρτάρῳ καὶ πυρὶ ἀσβέστῳ καὶ σκότει ἐξωτέρῳ διὰ τῆς ἀπειροδυνάμου σου κατασφαλισάμενος ἰσχύος, ἡ μεγαλώνυμος σοφία τοῦ πατρός, ὁ τοῖς ἐπηρεαζομένοις μέγας ἐπίκουρος φανείς, καὶ φωτίσας τοὺς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις. σὺ δόξης ἀενάου κύριε, καὶ πατρὸς ὑψίστου υἱὲ ἀγαπητέ, ἀΐδιον φῶς ἐξ ἀϊδίου φωτός, ἥλιε δικαιοσύνης, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου, καὶ ἀνάπαυσον τὰς ψυχὰς τῶν δούλων σου, τῶν προκεκοιμημένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ τῶν λοιπῶν συγγενῶν κατὰ σάρκα, καὶ πάντων τῶν οἰκείων τῆς πίστεως, περὶ ὧν καὶ τὴν μνήμην ποιούμεθα νῦν. ὅτι ἐν σοὶ πάντων τὸ κράτος καὶ ἐν τῇ χειρί σου κατέχεις τὰ πέρατα. δέσποτα παντοκράτορ θεὲ καὶ κύριε τοῦ ἐλέους, γένους θνητοῦ τε καὶ ἀθανάτου, καὶ πάσης φύσεως ἀνθρωπίνης δημιουργέ, συνισταμένης τε καὶ πάλιν λυομένης, ζωῆς τε καὶ τελευτῆς, τῆς ἐνταῦθα διαγωγῆς, καὶ τῆς ἐκεῖθεν μεταστάσεως, ὁ χρόνους μετρῶν τοῖς ζῶσι, καὶ καιροὺς θανάτου ἱστῶν, κατάγων εἰς ᾅδου καὶ ἀνάγων, δεσμεύων ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἀπολύων ἐν δυναστείᾳ, ὁ τὰ παρόντα χρησίμως οἰκονομῶν καὶ τὰ μέλλοντα λυσιτελῶς διοικῶν, ὁ τοὺς θανάτου κέντρῳ πληγέντας ἀναστάσεως ἐλπίσι ζωογονῶν. αὐτὸς οὖν δέσποτα τῶν ἁπάντων, ὁ θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ μακράν, ὁ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐσχάτῃ μεγάλῃ καὶ σωτηρίῳ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκοστῆς, τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας, καὶ ὁμοουσίου, καὶ συναϊδίου, καὶ ἀδιαιρέτου, καὶ ἀσυγχύτου τριάδος ὑποδείξας ἡμῖν, καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν καὶ παρουσίαν τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ πνεύματος ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου Ἀποστόλους ἐκχέας καὶ εὐαγγελιστὰς αὐτοὺς δείξας τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν πίστεως, καὶ ὁμολογητὰς καὶ κήρυκας τῆς ἀληθοῦς ἀναδείξας θεολογίας. ὁ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παντελείῳ ἑορτῇ καὶ σωτηριώδει ἱλασμοὺς μὲν ἱκεσίους ὑπὲρ τῶν κατεχομένων ἐν ᾅδου καταξιώσας δέχεσθαι, μεγάλας τε παρέχων ἡμῖν ἐλπίδας ἄνεσιν τοῖς κατεχομένοις τῶν κατεχόντων αὐτοὺς ἀνιαρῶν, καὶ παραψυχὴν παρὰ σοῦ καταπέμπεσθαι, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καὶ οἰκτρῶν δεομένων σου, καὶ ἀνάπαυσον τὰς ψυχὰς τῶν δούλων σου τῶν προκεκοιμημένων ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἐν τόπῳ χλοερῷ, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως, ἔνθα ἀπέδρα πᾶσα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός· καὶ κατάταξον τὰ πνεύματα

inferum draconem esca diuinitus adinuenta expiscatus, caliginis nexibus vinctum in tartaro & igne inextincto, & tenebris exterioribus, infinita tua potestate conclusisti: celebranda Patris Sapientia, afflictorum opitulatrix, quæ in tenebris & in vmbra mortis sedentibus illuxisti: tu Domine perennis gloriæ, excelsi Patris dilecte Fili, lumen æternum de lumine æterno, iustitiæ sol; exaudi nos deprecantes: & seruorum tuorum pro nobis iam vita functorum Patrum & fratrum nostrorum & reliquorum carnis affinitate nobis iunctorum, & omnium fidei domesticorum, quorum etiam memoriam agimus, animabus requiem præbe: quia in te omnium virtus est, & manu tua fines terræ contines. Omnipotens Dominator, Deus & Domimine misericordiæ; mortalis & immortalis generis, & omnis humanæ naturæ, consistentis æque ac corruptæ, vitæ & interitus, habitationis huius pariter ac transmigrationis opifex, qui tempora viuis metiris & morti momenta præfigis, deducis ad inferos & reducis, alligas in infirmitate & in bona valetudine dissoluis, præsentia vtiliter dispensas & futura congrue moderaris, & tandem mortis stimulo confixos resurrectionis spe animas: Ipse omnium Domine, Deus & Saluator noster, spes omnium finium terræ, ex iis qui in mari longe sunt positi, qui in hac vltima & magna, & salutifera Pentecostes die; sanctæ, & consubstantialis, & coæternæ, & indiuiduæ, & inconfusæ Trinitatis nobis mysterium reuelasti; & aduentu præsentiaque sancti & viuifici Spiritus in ignearum linguarum forma super sanctos Apostolos tuos effusa, deuotæ fidei nostræ Euangelistas illos & confessores veræque & diuinæ sapientiæ præcones renunciasti, qui in hoc absoluto vndequaque & salutifero festo suffragia supplicationesque pro detentis in inferis suscipere dignatus es, magna nobis spe subiecta, detentis huiusmodi detinentium eos tormentorum relaxationem & solamen à te fore rependẽdum, exaudi nos abiectos & miseros te deprecantes, & animabus seruorum tuorum vita ante nos functorum, & in loco lucido, in loco virenti, in loco refrigerij, vnde dolor omnis gemitus & suspiria exulant, requiem præbe. In tabernaculis iustorum pacis & quietis spiritus

eorum colloca: quia non mortui laudabunt te Domine, neque qui sunt in inferno, confessionem tibi offerre libere confidēt: sed nos qui viuimus, benedicimus tibi, rogamus, & pro animabus nostris propitiationis & satisfactionis preces & hostias tibi præsentamus.

Subiungit & aliam sequentem.

DEvs magne, & æterne, sancte & benigne, qui nos in hac hora coram inaccessa gloria tua ad mirabilia tua laudanda & celebranda coram te consistere fecisti, propitius esto nobis indignis seruis tuis, & vt corde contrito, & attente ter sanctam glorificationem & gratiarum actionem pro magnis donis tuis reddamus, concede. Memento Domine infirmitatis nostræ, & ne in iniquitatibus nostris disperdas nos: sed fac magnam misericordiam cum humilitate nostra, vt peccati tenebras diffugientes in die iustitiæ ambulemus, & armis lucis induti, ab omni maligni molestia securi degamus, & te solum verum & clementem Deum in omnibus cum fiducia celebremus. Vere etenim & sincere magnum est hoc mysterium, Dominator & conditor omnium, temporanea videlicet creaturarum tuarum dissolutio, & subsequuta earum in terram collectio & requies. Perpetuas tibi propterea preces referimus pro ingressu nostro in mundum hunc, & pro exitu pariter, quo, veraci promisso, resurrectionis & defœcatæ vitæ, qua vtinam in secundo aduentu fruamur, spem nobis mercaris. Tu namque resurrectionis es author, & actorum in vita incorruptus clemensque iudex, & retributionis moderator & Dominus, qui similis nobis carnis & sanguinis factus consors, summo condescensu, & sponte irreprehensarum passionum nostrarum à te sumpto experimento, viscera quoque miserationum tibi conciliasti: vnde & ipse tentatus, in quo passus es, nobis aliquando tentandis, vltro spontaneus adiutor aduenisti, & nos ad statum passionis exortem euexisti. Suscipe itaque Domine preces & supplicationes nostras, & vniuscuiusque nostrum patribus & matribus, fratribus, sororibus, & liberis, & cuilibet alii generis eiusdem & affinitatis participi, omnibusque animabus in spe resurrectionis

αὐτῶν ἐν σκηναῖς δικαίων, καὶ εἰρήνης, καὶ ἀνέσεως. ὅτι οὐχ οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε κύριε, οὐδὲ οἱ ἐν ᾅδῃ ἐξομολόγησιν παρρησιάζονται προσφέρειν σοι· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογοῦμέν σε, καὶ ἱκετεύομεν, καὶ τὰς ἱλαστηρίους εὐχὰς καὶ θυσίας προσάγομέν σοι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἐπισυνάπτει καὶ ταύτην.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ αἰώνιος, ὁ ἅγιος καὶ φιλάνθρωπος, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ στῆναι ἐνώπιον τῆς ἀπροσίτου σου δόξης εἰς ὕμνον καὶ αἶνον τῶν θαυμασίων σου, ἱλάσθητι ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις δούλοις σου, καὶ παράσχου χάριν τοῦ μετὰ συντετριμμένης καρδίας ἀμετεωρίστως προσενεγκεῖν σοι τὴν τρισάγιον δοξολογίαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν τῶν μεγάλων σου δωρεῶν, ὧν ἐποίησας καὶ ποιεῖς πάντοτε εἰς ἡμᾶς. μνήσθητι κύριε τῆς ἀσθενείας ἡμῶν, καὶ μὴ συναπολέσῃς ἡμᾶς ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν· ἀλλὰ ποίησον μέγα ἔλεος μετὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, ἵνα τὸ τῆς ἁμαρτίας σκότος διαφυγόντες, ἐν ἡμέρᾳ δικαιοσύνης περιπατήσωμεν· καὶ ἐνδυσάμενοι τὰ ὅπλα τοῦ φωτὸς, ἀνεπιβουλεύτως διατελέσωμεν ἀπὸ πάσης ἐπηρείας τοῦ πονηροῦ, καὶ μετὰ παρρησίας δοξάσωμεν ἐπὶ πᾶσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν καὶ φιλάνθρωπον θεόν. σοῦ γὰρ ὡς ἀληθῶς, καὶ μέγα ὄντως μυστήριον, δέσποτα τῶν ἁπάντων καὶ ποιητὰ, ἥ τε πρόσκαιρος λύσις τῶν σῶν κτισμάτων, καὶ ἡ μετὰ ταῦτα συνάφεια καὶ ἀνάπαυσις. καὶ εἰς αἰῶνας σοι χάριν ἐπὶ πᾶσιν ὁμολογοῦμεν ἐπὶ ταῖς εἰσόδοις ἡμῶν ταῖς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ ταῖς ἐξόδοις, αἳ τὰς ἐλπίδας ἡμῶν τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀκηράτου ζωῆς διὰ τῆς σῆς ἀψευδοῦς ἐπαγγελίας προμνηστεύονται, ἧς ἀπολαύσαιμεν ἐν τῇ δευτέρᾳ μελλούσῃ παρουσίᾳ σου. σὺ γὰρ εἶ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἀρχηγὸς, καὶ τῶν βεβιωμένων ἀδέκαστος καὶ φιλάνθρωπος κριτὴς, καὶ τῆς μισθαποδοσίας δεσπότης καὶ κύριος, ὁ καὶ κοινωνήσας ἡμῖν παραπλησίως σαρκὸς καὶ αἵματος διὰ συγκατάβασιν ἄκραν, καὶ τῶν ἡμετέρων ἀδιαβλήτων παθῶν ἐν τῷ ἑκουσίως εἰς πεῖραν καταστῆναι προσλαβόμενος σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, καὶ ἐν ᾧ πέπονθας πειρασθεὶς αὐτὸς τοῖς πειραζομένοις ἡμῖν γενόμενος αὐτεπάγγελτος βοηθός· διὸ καὶ συνήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν ἀπάθειαν. δέξαι οὖν δέσποτα τὰς δεήσεις καὶ ἱκεσίας ἡμετέρας· καὶ ἀνάπαυσον πάντας τοὺς πατέρας ἑκάστου καὶ μητέρας, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ τέκνα. καὶ εἴ τι ἄλλον ὁμογενεῖς, καὶ ὁμόφυλον, καὶ πάσας τὰς προαναπαυσαμένας ψυχὰς

ψυχὰς ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως αἰωνίου· καὶ κατάταξον τὰ πνεύματα αὐτῶν καὶ τὰ σώματα ἐν βίβλῳ ζωῆς, ἐν κόλποις Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, ἐν χώρᾳ ζώντων εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, ἐν παραδείσῳ τρυφῆς διὰ τῶν φωτεινῶν ἀγγέλων σου εἰσάγων ἅπαντας εἰς τὰς ἁγίας σου μονάς· συνεγείρων καὶ τὰ σώματα ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ ᾗ ὥρισας κατὰ τὰς ἁγίας σου καὶ ἀψευδεῖς ἐπαγγελίας. Οὐκ ἔστιν οὖν Κύριε τοῖς δούλοις σου θάνατος ἐκδημούντων ἡμῶν ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ πρὸς σὲ τὸν Θεὸν ἐνδημούντων, ἀλλὰ μετάστασις λυπηροτέρων ἐπὶ τὰ χρηστότερα καὶ θυμηδέστερα καὶ ἀνάπαυσις καὶ χαρά. Εἰ δὲ καί τι ἡμάρτομεν εἰς σέ, ἵλεως γενοῦ ἡμῖν τε καὶ αὐτοῖς· διότι οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου ἐνώπιόν σου, οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν, εἰ μὴ μόνος σύ, ὁ ἐπὶ γῆς φανεὶς ἀναμάρτητος, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ πάντες ἐλπίζομεν ἐλέους τυχεῖν, καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν· διὰ τοῦτο ἡμῖν τε καὶ αὐτοῖς, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεός, ἄνες, ἄφες, συγχώρησον τὰ παραπτώματα ἡμῶν, τὰ ἑκούσια, καὶ τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ, τὰ πρόδηλα, τὰ λανθάνοντα, τὰ ἐν πράξει, τὰ ἐν διανοίᾳ, τὰ ἐν λόγῳ, τὰ ἐν πάσαις ἡμῶν ταῖς ἀναστροφαῖς καὶ τοῖς κινήμασι. καὶ τοῖς μὲν προλαβοῦσιν ἐλευθερίαν καὶ ἄνεσιν δώρησαι· ἡμᾶς δὲ τοὺς περιόντας εὐλόγησον, τέλος ἀγαθὸν καὶ εἰρηνικὸν παρεχόμενος ἡμῖν τε, καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου, καὶ ἐλέους σπλάγχνα καὶ φιλανθρωπίας διανοίγων ἡμῖν ἐν τῇ φρικτῇ καὶ φοβερᾷ σου παρουσίᾳ, καὶ τῆς βασιλείας σου ἀξίους ἡμᾶς ποίησον.

Ἐπισυνάπτει καὶ ταύτην τὴν εὐχήν.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ὕψιστος, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐν σοφίᾳ δημιουργήσας, ὁ διαχωρήσας ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους· καὶ τὸν ἥλιον θέμενος εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας, σελήνην δὲ καὶ ἀστέρας εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς, καὶ ἐπὶ τῆς παρούσης ἡμέρας προφθάσαι τὸ πρόσωπόν σου ἐν ἐξομολογήσει, καὶ τὴν ἑσπερινήν σοι λατρείαν προσαγαγεῖν· αὐτὸς φιλάνθρωπε κύριε, κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. παράσχου δὲ ἡμῖν τὴν παροῦσαν ἑσπέραν, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα, εἰρηνικήν. ἔνδυσον ἡμᾶς ὅπλα φωτός,

æternæ corpore exutis, requiem præbe: omnium spiritus & corpora in libro vitæ, in sinu Abrahæ, Isaac, & Iacob, in viuorum regione, in cœlorum regno, in voluptatis paradiso, per Angelos lucidos in sanctas tuas mansiones eos inducens, colloca. Consuscita quoque corpora nostra, in die quam iuxta sancta & veracia pollicita tua prædefiniuisti. Non etenim nobis seruis tuis corpore excedentibus, & ad te profectis mors vlla est, sed à tristibus ad meliora & hilariora emigratio, requies, & gaudium. Et si in aliquo deliquimus, propitius esto nobis & ipsis: quia nullus à sorde mundus coram te est, etiam si vnius diei eius vita fuerit, nisi tu solus absque peccato Dominus noster Iesus Christus, per quem omnes remissionem peccatorum & misericordiam consequi speramus: nobis propterea ipsisque vt bonus & hominum amator Deus, parce, relaxa, condona delicta cuncta spontanea & inuoluntaria, quæ scienter & ignoranter, quæ manifeste & in occulto, in opere & cogitatione, in verbo & in omnibus conuersationibus & animi motibus commisimus: & morte nos præcedentibus libertatem & relaxationem dona, nobis autem superstitibus benedic, bono & pacifico vitæ termino nobis, & omni tuæ plebi concesso, & misericordiæ humanitatisque visceribus in tremendo timendoque tuo aduentu reseratis, in quo regni tui nos dignos esse præsta.

Subiungit & hanc Orationem.

DEVS magnus & excelsus solus habens immortalitatem, qui lucem habitas inaccessam, quique creatura cuncta a te in sapientia condita, lucem inter & tenebras diuisionis terminos posuisti, sole in potestatem diei constituto; luna vero & stellis in potestatem noctis: qui nos peccatores hac hora in confessione faciem tuam præuenire, & vespertinas tibi referre laudes voluisti: ipse benigne dirige orationem nostram sicut incensum in conspectu tuo; & in odorem suauitatis ea suscepta, noctem insequentem pacificam tribue. Lucis arma indue nos, & à ti-

more nocturno & omni negotio in tenebris perambulante, ereptis, somnum in infirmitatis nostræ reparationem concessum omni diabolica repræsentatione liberum præbe. Ita Dominator omnium, bonorum author: vt in cubilibus nostris compuncti, sanctum nomen tuum de nocte celebremus: & mandatorum tuorum lumine illustrati, in animæ hilaritate ad laudes bonitatis tuæ celebrandas, preces & supplicationes tuæ clementiæ pro peccatis propriis & populi totius oblaturi, exurgamus: à quibus nos sanctæ Deiparæ interuentu exime.

Diaconus. Suscipe, salua, miserere. Sanctissimæ illibatæ. Tu enim es animarum & corporum nostrorum requies: & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, &c. *Diaconus.* Compleamus vespertinam orationem. Suscipe, salua, miserere. Vesperam omnem. Angelum pacis fidelem. Veniam, remissionem. Bona & conducentia. Residuum tempus. Christianos fines. Sanctissimæ illibatæ. Quia bonus & hominum amator existis. *Sacerdos.* Pax omnibus. *Diaconus.* Capita vestra Domino inclinate.

Et Sacerdos Orationem hanc secretò recitat.

DOmine Deus noster, qui cœlis in terram inflexis, ad salutem generis humani descendisti, respice seruos tuos & hereditatem tuam, tibi enim tremendo pariter ac clementi Iudici, capita ceruicesque suas, non expectata ab hominibus ope, sed tuam misericordiam & salutem præstolati serui tui submiserunt: conserua illos omni tempore, præsenti vespere, & insequenti nocte, ab omni hoste, ab omni aduersarij machinamento, à cogitationibus vanis, & à prauis concupiscentiis.

Deinde exclamando.

Sit potestas regni tui benedicta & laudata, Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, καὶ ἀπὸ παντὸς πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου· καὶ δώρησαι ἡμῖν τὸν ὕπνον ὃν εἰς ἀνάπαυσιν τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν ἐδωρήσω πάσης διαβολικῆς φαντασίας ἀπηλλαγμένον. ναὶ δέσποτα τῶν ἁπάντων, τῶν ἀγαθῶν χορηγὲ, ἵνα καὶ ἐν ταῖς κοίταις ἡμῶν κατανυγόμενοι, μνημονεύωμεν καὶ ἐν νυκτὶ τοῦ παναγίου ὀνόματός σου, καὶ τῇ μελέτῃ τῶν σῶν ἐντολῶν καταυγαζόμενοι, ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς διανιστώμεθα πρὸς δοξολογίαν τῆς σῆς ἀγαθότητος, δεήσεις καὶ ἱκεσίας τῇ σῇ εὐσπλαγχνίᾳ προσάγοντες, ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου. ὃν ταῖς πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου ἐν ἐλέει ἐπίσκεψαι.

Ὁ διάκον. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Τῆς παναγίας ἀχράντου. Σὺ γὰρ εἶ ἡ ἀνάπαυσις τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ. Ὁ διάκον. Πληρώσωμεν τὴν ἑσπερινήν. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Τὴν ἑσπέραν πᾶσαν. Ἄγγελον εἰρήνης πιστόν. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς. Τῆς παναγίας ἀχράντου. Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος. Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Καὶ ὁ ἱερεὺς εὔχεται τὴν εὐχὴν ταύτην μυστικῶς.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ κλίνας οὐρανοὺς καὶ καταβὰς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἔπιδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου καὶ ἐπὶ τὴν κληρονομίαν σου. σοὶ γὰρ τῷ φοβερῷ καὶ φιλανθρώπῳ κριτῇ, οἱ σοὶ δοῦλοι τὰς ἑαυτῶν ἔκλιναν κεφαλὰς, καὶ τοὺς ἑαυτῶν ὑπέταξαν αὐχένας, οὐ τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἀναμένοντες βοήθειαν, ἀλλὰ τὸ σὸν περιμένοντες ἔλεος, καὶ τὴν σὴν ἀπεκδεχόμενοι σωτηρίαν. οὓς διαφύλαξον ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ἑσπέραν, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἀπὸ παντὸς ἐχθροῦ, ἀπὸ πάσης ἀντικειμένης ἐνεργείας, διαλογισμῶν ματαίων, καὶ ἐνθυμήσεων πονηρῶν.

Εἶτα ἐκφωνεῖ.

Εἴη τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου εὐλογημένον, καὶ δεδοξασμένον, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα ψάλλομεν τὰ ἰδιόμελα τοῦ στίχου.

ἦχος, γ'.

Νῦν εἰς σημεῖον τοῖς πᾶσιν ἐμφανεῖς αἱ γλῶσσαι γεγένηνται. ἰουδαῖοι γὰρ, ἐξ ὧν κατὰ σάρκα Χριστὸς, ἀπιστίᾳ νοσήσαντες θείας ἐξέπεσον χάριτος, καὶ τοῦ θείου φωτὸς, οἱ ἐξ ἐθνῶν ἠξιώθημεν στηριζόμενοι τοῖς λόγοις τῶν μαθητῶν φθεγγομένων τὴν δόξαν τοῦ εὐεργέτου τῶν ὅλων θεοῦ, μεθ' ὧν τὰς καρδίας σὺν τοῖς γόνασι κλίναντες, ἐν πίστει προσκυνήσωμεν, τῷ ἁγίῳ πνεύματι στηριχθέντες, σωτῆρι τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Στίχος.

Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεός.

Νῦν τὸ παράκλητον πνεῦμα ἐπὶ πᾶσαν σάρκα ἐκκέχυται. ἀποστόλων γὰρ χορείας ἀρξάμενον ἐξ αὐτῶν κατὰ μέθεξιν τοῖς πιστοῖς τὴν χάριν ἐφήπλωσε, καὶ πιστοῦται αὐτοῦ τὴν κραταιὰν ἐπιφοίτησιν, ἐν πυρίνῳ τῷ εἴδει τοῖς μαθηταῖς διανέμον τὰς γλώσσας εἰς ὑμνῳδίαν καὶ δόξαν θεοῦ. διὸ τὰς καρδίας νοερῶς ἐλλαμπόμενοι ἐν πίστει στηριχθέντες τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δυσωποῦμεν σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Στίχος. Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου.

Νῦν περιβάλλονται κράτος, οἱ Χριστοῦ ἀφ' ὕψους ἀπόστολοι. ἐγκαινίζει γὰρ αὐτοὺς ὁ παράκλητος ἐν αὐτοῖς καινιζόμενος μυστικῇ καινότητι γνώσεως, ἣν ταῖς ξέναις φωναῖς καὶ ὑψηγόροις κηρύξαντες, τὴν ἀΐδιον φύσιν τε καὶ ἁπλῆν τρισυπόστατον σέβειν τοῦ εὐεργέτου τῶν ὅλων θεοῦ διαφωτίζοντες τοῖς ἐκείνων διδάγμασι, πατέρα προσκυνήσωμεν, σὺν υἱῷ καὶ πνεύματι, δυσωποῦντες σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Δόξα. Καὶ νῦν. ἦχος πλ. δ'.

Δεῦτε λαοὶ, τὴν τρισυπόστατον θεότητα προσκυνήσωμεν, υἱὸν ἐν τῷ πατρὶ, σὺν ἁγίῳ πνεύματι, πατὴρ γὰρ ἀχρόνως ἐγέννησεν υἱὸν, συναΐδιον καὶ σύνθρονον, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐν τῷ πατρὶ, σὺν υἱῷ δοξαζόμενον· μία δύναμις, μία οὐσία, μία θεότης· ἣν προσκυνοῦντες πάντες λέγομεν, ἅγιος ὁ θεὸς, ὁ τὰ πάντα δημιουργήσας δι' υἱοῦ, συνεργίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἅγιος ἰσχυρὸς, δι' οὗ τὸν πατέρα ἐγνώκαμεν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπεδήμησεν ἐν κόσμῳ· ἅγιος ἀθάνατος, τὸ παράκλητον πνεῦμα, τὸ ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ ἐν υἱῷ ἀναπαυόμενον, τριὰς ἁγία δόξα σοι.

Εἶτα, τὸ, Νῦν ἀπολύεις. Τρισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν. Τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς. Εἶτα ὁ ἱερεὺς ποιεῖ ἀπόλυσιν οὕτως.

Deinde post Versiculos Dauidicos, Versus proprij cantus psallimus. Tonus tertius.

In publicum signum linguæ manifestæ factæ sunt; Iudæi enim ex quibus secundum carnem Christus, infidelitatis vitio præoccupati gratia diuina exciderũt: diuinoq; lumine nos ex gentibus digni habiti, verbis Discipulorum benefactoris omnium Dei laudem celebrantium sumus confirmati: corde genibusque in terram flexis Spiritui sancto animarum nostrarum Saluatori cum eis procidamus. *Versiculus.*

Cor mundum crea in me Deus.

Paracletus spiritus super omnem carnem nunc effusus est. Ab Apostolis namque deducto initio gratiam in fideles expandit, efficacemque suum aduentum in laudẽ & gloriam Dei linguis distributis in ignea specie, confirmat: Illustratis itaque intellectualiter cordibus, fide confirmati deprecamur Spiritum, vt animæ nostræ saluentur.

Versiculus. Ne proijcias me à facie tua.

Virtute ex alto Christi nunc Apostoli induuntur. Renouat enim illos Spiritus in eis renouatus mystica cognitionis nouitate: & altisonis peregrinisque vocibus benefactoris omnium Dei æternam, & in tribus personis simplicem naturam colendam prædicant. Illorum itaque præconiis illustrati: Patrem, cum Filio, & sancto Spiritu salutem animarum nostrarum deprecati, veneremur.

Gloria. Et nunc.

Tonus obliquus quarti.

Adeste populi, & in tribus personis Deitatem, Filium videlicet in Patre, cum sancto Spiritu adoremus. Pater enim ante tempus omne, coæternum & eiusdem secum gloriæ Filium genuit, & iam erat in Patre Spiritus sanctus cũ Filio omni cultu dignus. Vna eorũ est virtus, vna substantia, vna diuinitas. Hanc adorantes dicamus cuncti: sanctus Deus, qui per Filium cooperante sancto Spiritu cuncta condidisti; sanctus fortis, per quem Patrem cognouimus, & Spiritus sanctus in mundum aduenit; sanctus immortalis, Spiritus Paracletus à Patre procedens, & in Filio manens: Sancta Trinitas, gloria tibi. *Post hæc dicitur.* Nunc dimittis. Ter sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. *Dimissorium festi. Tãdem hoc pacto, Sacerdos dimissionem facit.*

Qui è paterno sinu seipsum exinaniuit, & omnem naturam nostram à se assumptam deificauit, & cum ea in cœlum conscendens & in Dei & Patris dextra residens diuinum, sanctum, consubstantialem, eiusdem virtutis, eiusdem gloriæ consortem, & coæternum Spiritum super sanctos suos Discipulos & Apostolos misit, illisque per eum illuminatis, & per illos vniuersus orbis illuminatus est, Christus verus Deus noster, precibus illibatæ, immaculatæ, & sanctæ suæ matris, sanctorum gloriosorum & percelebrium Dei præconum & Spiritu repletorum Apostolorum; & omnium sanctorum misereatur & saluet nos, vt bonus & clemens Deus.

Ο ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων κενώσας ἑαυτὸν, καὶ τὴν ἡμετέραν ὅλην ἀνθρωπίνην προσλαβόμενος φύσιν, καὶ θεώσας αὐτὴν, μετὰ ταύτης εἰς οὐρανοὺς αὖθις ἀνελθὼν, καὶ ἐν δεξιᾷ καθίσας τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, τότε θεῖον καὶ ἅγιον, καὶ ὁμοούσιον, καὶ ὁμοδύναμον, καὶ ὁμόδοξον, καὶ συναΐδιον πνεῦμα καταπέμψας ἐπὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, καὶ διὰ τούτου φωτίσας μὲν αὐτοὺς, δι' αὐτῶν δὲ, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου καὶ παναμώμου ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς, τῶν ἁγίων ἐνδόξων πανευφήμων, θεοκηρύκων, καὶ πνευματοφόρων ἀποστόλων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλεήσαι καὶ σώσαι ἡμᾶς, c ὡς ἀγαθὸς θεὸς καὶ φιλάνθρωπος.

VARIÆ LECTIONES.

a Ακολουθία τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς.] Cryptoferratense & Barberinum, legunt in titulo, εὐχαὶ τῆς γονυκλισίας τῆς ἁγίας: dis rimen ex eo oritur quod edita totum fere Officium exhibeant: M. SS. vero solas Orationes. Barberinum quidem hoc ordine.

Εὐχὴ τῆς γονυκλισίας τῆς ἁγίας ν. α.
Αχραντε, ἀμίαντε, ἄφθαρτε, καὶ τὰ ἑξῆς.
Εὐχὴ γονυκλισίας β'.
Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ τὴν σὴν εἰρήνην. καὶ τὰ ἑξῆς.
Εὐχὴ γονυκλισίας γ'.
Εὐλογητὸς εἶ κύριε δέσποτα παντοκράτορ. καὶ τὰ ἑξῆς.

Cryptoferratensis autem ordo huiusmodi est.

Μετὰ τὸ πεπληρῶσθαι, καὶ τὸ κύριε ἐλέησον. λέγει ὁ ἱερεύς.

Αχραντε, ἀμίαντε καὶ τὰ ἑξῆς.
Εὐλογητὸς εἶ δέσποτα καὶ τὰ ἑξῆς.
Αντιλαβοῦ σῶσον. καὶ τὰ ἑξῆς.
Εὐχὴ ἑσπερινὴ β'. τοῦ, ὁ μέγας.
Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ τὴν σὴν εἰρήνην.
Κύριε, κύριε ὁ ῥυσάμενος.
Εὐχὴ ἑσπερινὴ γ'. τῆς ἐκτενοῦς.
Η ἐπίκλησις βοῶσα. καὶ τὰ ἑξῆς.

O θεὸς ὁ μέγας καὶ αἰώνιος. Non tamen integre scribitur: sed ad vsque verba illa. Σὺ εἶ ἀληθῶς καὶ μέγας propterea sequitur ibidem.

Εὐχὴ δὲ τοῦ πεντηκοστῆς.
Σὺ εἶ ἀληθῶς καὶ μέγας Vt supra vbi desierat præcedens oratio.
Καὶ ἀπομνημόνευσις.
O θεὸς ὁ μέγας καὶ ὕψιστος. Vt supra.
Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ πλούσιος vt supra. Atque ita patet cum hoc M. S. in numero & ordine Orationum, edita conuenire.

b Ισταμένων στίχοι] Desunt hæc in quibusdam editis & eorum vice legitur. εἶτα ὁ διάκονος, οἱ ἐκ. οἱ δὲ μετ' ὁ ἱερεὺς ποιεῖ συναπτήν. Εν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Τοῦ τῆς ἄνωθεν. Τοῦ ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ σύμπαντος. Τοῦ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, καὶ ἀπεκδεχομένου χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Τοῦ τῶν κλινόντων τὰς καρδίας αὐτῶν ἐνώπιον κυρίου, καὶ τὰ γόνατα· τοῦ κυρίου δεηθ. Τοῦ τοῦ καταπεμφθῆναι πλούσια τὰ ἐλέη αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς. τοῦ κυρίου δεηθ. Τοῦ τοῦ ἐνισχυθῆναι ἡμᾶς πρὸς τελείωσιν εὐαρεστήσεως. τοῦ κυρίου δεηθ. Τοῦ τοῦ προσδεχθῆναι τὴν γονυκλισίαν ἡμῶν ὡς θυμίαμα ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ κυρίου δεηθ. Τοῦ τῶν χρηζόντων τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Τοῦ τοῦ ῥυσθῆναι Αντιλαβοῦ, Τῆς παναγίας.

c Ως ἀγαθὸς θεὸς καὶ φιλάνθρωπος.] Alia edita ad calcem huius officij annectunt καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς συγχώρησιν ἀπερχόμεθα πάντες: quia compunctionis non hilaritatis spiritualis est hoc officium.

IN OFFICIVM SANCTÆ PENTECOSTES, NOTÆ.

a Ακολουθία.] Mirum equidem quod desuetis apud Græcos geniculationibus, & Dominica die Canonum authoritate prohibitis; celebertimo tamen & festiuissimo Pentecostes conuentu, pœnitentiæ, precibus, & genuflexionibus laboriosis insudent ipsi, in Vespertinis maxime laudibus simul cum missa circa meridiem hodie celebratis, quæ vt festi solemnitatem, ita lætitiam spiritus propagare & perficere deberent. Huius præter morem & exemplum consuetudinis rationem fuse explicat Matthæus Blastares in Nomocanone στοιχεῖον Ε. περὶ ἐθῶν τῆς ἐκκλησίας ἀγράφων.

De consuetudinibus Ecclesiæ non scriptis. Πᾶσα ἡ πεντηκοστὴ, inquit, τῆς ἐν τῷ αἰῶνι προσδοκωμένης ἀναστάσεως ἐστὶν ὑπόμνημα. [illegible] ... ἑβδομάδας ἀποτελεῖ. διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ... τοῦ ἁγίου πνεύματος ... [illegible] ... Pentecoste cuncta, ceu quinquagenario numero conclusa, expectatæ in sæculo resurrectionis est argumentum. Vna enim illa & prima dies septies multiplicata, septem sacræ Pentecostes hebdomadas complet & perficit. Et propter hoc quidem magnus Basilius optime omnium Theologice meditatus reconciliationis preces in Spiritus sancti aduentu composuit; & seruili habitu illas pronunciatas genuflectere populum docuit, excellentiam & dominationem omnium connaturalis Deitatis Spiritui sancto exinde competere contestatus. Nusquam vero arbitratus est tertia hora Dominicæ & Pentecostes, qua hora, & die, in Apostolos Spiritus aduenit, illas legi: non enim decebat solemnitatis Spiritus interpretem & Ecclesiæ legislatorem Dominicæ simul & Pentecostes præfatam prerogatiuam mysteriis usque magnis refertam soluere aut obscurare. Sub vesperam itaque dies eiusdem precum illarum lectionem fieri sanxit, qua dierum domina finem iam accipit, & secundæ diei principia iam habentur: à septima namque hora (id est post meridiem prima) sequentis diei computare initia sumus soliti. Hocque non minus quam Ecclesiæ, politicis legibus ratum est, & sancitum, sed & eorum qui astrologiæ vacant: quamuis erroneum plerisque videatur vespere preces illas legere, & feria secunda Spiritus sancti aduentum adscribere: postliminio enim festi accidit, sicut & dies sequentes eiusdem hebdomadis, qua die & vetus data est lex: Pentecoste enim erat ipsa, & illa eadem Spiritus sancti completus fuit aduentus, ex quo vnum & eundem cognoscimus veteris nouique fœderis legislatorem. Rursum vero, inquit, genuflexionibus singulis & corporis erectionibus, quasi exemplo proposito, nos in terram decidisse, & denuo conditoris nostri humanitate, in cœlum reuocatos fuisse monstramus. Hæc Blastares è Basilio cap. 27. de Spiritu sancto & homilia 14. in ebrietatem & luxum sub finem, quæ die Pentecostes est habita. Quibus edocemur Basilium supplicis huius Officij, & numerosarum precum, genuflexionumque faciendarum authorem, noluisse illas hora diei tertia tradere peragenda, ne ritu illo humili, quo Spiritus dominium, potestatemque diuinam, ipsi cum Patre & Filio connaturalem protestatur Ecclesia, Pentecostes celebritatem aliqua ex parte perturbaret: illumque propterea cultum ad vesperam vsque remisit, qua diei sequentis initia iam habentur: Græcis siquidem familiare est a vespere præcedente succedentis diei principium ducere. Propterea Synodus in Trullo Can. 91. κατὰ τὸ ἐσπερινὸν ... [illegible] ... ἀπαρχόμεθα, εἰς φῶς ἐκ σκότους τὰς ἑορτὰς καταλήγοντες. *Ex consuetudine diu obseruata nemo genuflectit vsque ad vesperam sequentem in die Dominica, in quo post Ingressum in Vespertino, genua rursum flectentes, Domino sic preces offerimus. Seruatoris enim nostri resurrectionis veluti præcursorem noctem quæ fuit post Sabbatum accipientes, hymnos ab ea incipimus, festum ex tenebris in lucem finientes.*

1 Λιτὴ δὲ ...] Absoluta iam Vesperarum ordine huius Officij series & intellectus dependet, de quo consulendum Horologium, vel quæ huius operis initio exposita fuere.

2 Ἰστᾶσιν στίχους.] Cum στίχος quasi στοῖχος dicatur: ἱστᾶν propterea στίχους est eos recitare, & quasi ordine successiuo componere.

3 Κλινόντων τὸ γόνυ καὶ ἀποκνυόντων] Seruili habitu gestuque δουλικῷ σχήματι, peragendū esse Pentecostes Officium Blastares supra relatus edisserit: sed & insuper ieiuniis & corporis afflictionibus, qualia Latini in peruigilio suscepere, consociandum Basilius suggerit. Ebrietates enim & luxum Paschali tempore resumptum corrigere meditatus homil. 14. post ample satis deflet, tum viuæ lætitiæ compotationumque festis in Paschalibus studium, populum ad frugem & pœnitentiæ palæstram reuocare satagens, minas pœnamque declarat 1. scilicet, ἐπιστρέψω τὰς ἑορτὰς ὑμῶν εἰς πένθος. *Induxit super te Propheta ex persona Dei loquentis execrationem: quia conuertam festa eorum in luctum.* Deinde, doloris hac die accersendi ratione habita, ἡ νηστεία concludit, τὴν μέθην θεραπευσάτω, ... κλινάτω ... *Ieiunium, ebrietatem curet; psalmus, turpes cantus: lachryma, risus fiat medela: pro saltatione, genu flectatur: pro manuum plausu, pectus pulsetur: pro vestium ornatu, humilitas ostentetur.*

4 Ὁ ἱερεὺς τὰς εὐχάς] Nullius authoris nomen præ se ferunt Orationes sequentes; eas tamen Blastares supra adductus & Curopalates de Off. curiæ Constant. cap. 14. Basilij opus asserunt. ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑορτῇ ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν σοφίαν ὁ βασιλεύς, καὶ ἀκούει τοῦ μεγάλου Βασιλείου εὐχὰς πλησίον τοῦ διακονικοῦ. *In festo sancti Spiritus confert se ad S. Sophiam Imperator, auditque magni Basilij Orationes prope Diaconorum sedem.*

5 Ἔτι καὶ ἔτι κλίναντες τὰ γόνατα.] Basilius de Spiritu sancto cap. 27. circa medium: καὶ καθ' ἑκάστην ἡ

γονυκλισίαις καὶ ἀναστάσεσιν ἔργῳ δείκνυμεν, ὅτι διὰ τὴν ἁμαρτίαν εἰς γῆν κατερρύημεν, καὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς εἰς οὐρανὸν ἀνεκλήθημεν. *Insuper quoties genua flectimus & erigimur iterum, ipso facto ostendimus quod ob peccatum in terram delapsi, per humanitatem creatoris, in cælum reuocati sumus.*

OFFICIVM IN DIVERSAS PROCESSIONES & vigilias supplicationum.

D*ata benedictione, incipimus.* Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est regnum *Duodecim vicibus.* Venite adoremus, *ter.* Dicimusque Psalmum 142. Domine exaudi orationem meam. *Et in fine cantatur.* Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. *Deinde maior Collecta pronunciatur.*

In pace Dominum precemur

Pro superna pace.

Pro pace totius.

Pro sancta hac domo.

Pro Archiepiscopo.

Pro sancto hoc Monasterio.

Pro aeris temperie, vbertate.

Pro nauigantibus iter agentibus.

Vt ab omni afflictione liberemur.

Suscipe, salua, miserere, & conserua.

Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ.

Quia conuenit tibi omnis gloria.

Deinde. Deus Dominus. *Tono obliquo quarti. Et Modulos istos.*

Eodem Tono.

Miserere nostri Domine miserere nostri, omni namque defensione destituti, supplicationem hanc tibi velut Domino facimus. Miserere nostri.

Gloria.

Domine miserere nostri: in te enim confidimus. Ne nobis valde irascaris: neque memineris iniquitatum nostrarum, sed respice nunc tanquam benignus, & ab inimicis nostris libera nos: tu enim es Deus noster, & nos populus tuus; omnes opera manuum tuarum sumus, & nomen tuum inuocauimus.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΛΙΤΑΣ, καὶ ἀγρυπνίας παρακλήσεων.

Μετὰ τὸν εὐλογητὸν, ἀρχόμεθα τοῦ, Τρισαγίου. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία. Τὸ κύριε ἐλέησον ιβ'. Δεῦτε προσκυνήσωμεν γ'. Καὶ ὁ, ρμβ'. ψαλμός. Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. καὶ εἰς τὸ τέλος, ψάλλεται. Τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγήσει με ἐν γῇ εὐθείᾳ. Εἶτα τὴν μεγάλην συναπτήν.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς.

Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας.

Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον.

Τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα.

Εἶτα τὸ, θεὸς κύριος, εἰς ἦχον, πλ. δ'.

Καὶ τὰ τροπάρια ταῦτα.

Ἦχος ὁ αὐτὸς.

Ἐλέησον ἡμᾶς κύριε ἐλέησον ἡμᾶς, πάσης γὰρ ἀπολογίας ἀποροῦντες, ταύτην σοι τὴν ἱκεσίαν ὡς δεσπότῃ οἱ ἁμαρτωλοὶ προσφέρομεν, ἐλέησον ἡμᾶς.

Δόξα.

Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποίθαμεν, μὴ ὀργισθῇς ἡμῖν σφόδρα, μηδὲ μνησθῇς τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν· ἀλλ' ἐπίβλεψον καὶ νῦν, ὡς εὔσπλαγχνος, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν. σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς λαός σου. πάντες ἔργα χειρῶν σου, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐπικεκλήμεθα.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Τῆς εὐσπλαγχνίας τὴν πύλην ἄνοιξον ἡμῖν, εὐλογημένη Θεοτόκε, ἐλπίζοντες εἰς σὲ, μὴ ἀστοχήσωμεν. ῥυσθείημεν διὰ σοῦ τῶν περιστάσεων. σὺ γὰρ εἶ σωτηρία τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν.

Εἶτα ἀρχόμεθα στιχολογεῖν τοὺς ψαλμοὺς μετὰ μέλους. Εἰς ἦχον πλ. β'.

Ψάλλοντες κατὰ στίχον. Τροπάριον, ἦχος πλ. β'.

Εὔσπλαγχνε, μακρόθυμε, καὶ πολυοίκτιρμον κύριε, κατάπεμψον τὸ ἔλεός σου ἐπὶ τὸν λαόν σου.

Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με· μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με. Ἐλέησόν με κύριε ὅτι ἀσθενής. Καὶ ἡ ψυχή μου ἐταράχθη. Ἐπίστρεψον κύριε ῥῦσαι τὴν. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ. Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου. Λούσω καθ' ἑκάστην. Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ. Ἤκουσε κύριος τῆς δεήσεως. Αἰσχυνθείησαν καὶ ταραχθείησαν. Ἀποστραφείησαν καὶ καταισχυνθείησαν.

Δόξα.

Ὡς οἰκτίρμων κύριε, σπλαγχνίσθητι ἐπὶ τὸν λαόν σου, ὡς μακρόθυμος διαλλάγηθι, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Παναγία, δέσποινα, πανύμνητε, εὐλογημένη, ὡς φιλάγαθος, παρακάλεσον, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

Εἶτα λέγει ὁ πρῶτος τῶν ἱερέων. 3 Μίαν εὐχὴν, κατὰ τὴν λιτήν. Εἶτα συναπτήν. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον: Τῆς παναγίας ἀχράντου. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ. Καὶ ἀρχόμεθα. Τῆς δευτέρας στάσεως. Εἰς ἦχον πλ. β'. Ἐλεῆμον ἐλέησον, ἐλέησον, ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε. Καὶ στιχολογεῖται μετὰ μέλους. Ψαλμὸς, ρα'.

Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, καὶ ἡ κραυγή μου πρὸς σὲ ἐλθέτω. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου. Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ θλίβωμαι. Ὅτι ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνός. Ἐπλήγην ὡσεὶ χόρτος, καί. Ἀπὸ φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ. Ὡμοιώθην πελεκᾶνι ἐρημικῷ. Ἠγρύπνησα καὶ ἐγενόμην. Ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνείδιζον. Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον. Ἀπὸ προσώπου τῆς. Ὅτι ἐπάρας κατέρραξάς με. Αἱ ἡμέραι μου ὡσεὶ σκιά. Σὺ δὲ κύριε εἰς τὸν αἰῶνα μένεις. Σὺ ἀναστὰς οἰκτειρήσεις τὴν. Ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι. Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δοῦλοι. Καὶ τὸν χοῦν αὐτῆς οἰκτειρήσουσι. Καὶ φοβηθήσονται τὰ ἔθνη. Ὅτι οἰκοδο-

Et nunc. *In Deiparam.*

Misericordiæ portam aperi nobis benedicta Deipara; in te sperantes, ne aberremus: sed per te ab omni angustia liberemur. Tu enim generis Christianorum es salus.

Mox suaui cantu; Psalmos per Versus recitare incipimus. Tono obliquo secundi.

Psallentes in vnoquoque Versiculo, Modulum sequentem: Tono obliquo secundo.

Benigne, longanimis, & valde misericors Domine: misericordiam tuam, in populum tuum mitte.

Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me. Miserere mei Domine quoniam infirmus. Et anima mea turbata est valde. Conuertere Domine & eripe. Quia non est in morte. Laboraui in gemitu. Lauabo per singulas noctes. Turbatus est à furore. Discedite à me omnes. Exaudiuit Dominus deprecationem. Erubescant & conturbentur. Conuertantur & erubescant.

Gloria.

Compatere Domine, vt misericors populo tuo, vt longanimis, reconciliare: & miserere nostri.

Et nunc. *In Deiparam.*

Sanctissima, Domina, celebranda, benedicta, vt benigna pro nobis exora: & miserere nostri.

Deinde primus Sacerdotum, Pro supplicatione orationem congruam dicit. Mox Collectam. Adhuc & iterum in pace Dominum precemur. Suscipe, salua, miserere. Sanctissimæ, illibatæ. Quia tua est potestas, & tuum. *Et incipimus Stationem secundam, Tono obliquo secundi;* Miserere, misericors, miserere miserere nostri Domine. *Et per Versiculos recitatur. Suaui cantu, Psalmus* 101.

Domine exaudi orationem meam: & clamor meus ad te veniat. Ne auertas faciem tuam. In quacumque die tribulor. Quia defecerunt sicut fumus. Percussus sum vt fœnum. A voce gemitus. Similis factus sum pellicano solitudinis. Vigilaui & factus sum. Tota die exprobrabant. Quia cinerem tanquam panem manducabam. A facie iræ tuæ. Quia eleuans allisisti me. Dies mei sicut vmbra. Tu Domine in æternum permanes. Tu exurgens misereberis. Tempus miserendi. Qui complacuerunt. Et terræ eius miserebuntur. Et timebunt gentes. Quia ædificauit Do-

minus Sion. Respexit in orationem. Scribantur hæc in generatione. Quia inclinauit de excelso sancto. Vt audiret gemitus. Vt annuncient in Sion: In conueniendo. Respondit ei in via. Ne abducas me in dimidio Initio tu Domine terram. Ipsi peribunt tu autem. Et omnes velut vestimentum. Et velut amictum inuolues. Tu autem idem ipse es. Filij seruorum tuorum. Et semen eorum in sæculum dirigetur.

Gloria.

Compatere Domine, vt misericors, populo tuo; vt longanimis, reconciliare, & miserere nostri.

Et nunc. *In Deiparam.*

Sanctissima domina, celebranda, benedicta: vt benigna & clemens pro nobis exora, & miserere nostri.

Et secundus Sacerdotum aliam orationem recitat: Et dicitur minor Collecta.

Adhuc & iterum in pace Dominum precemur.

Suscipe, salua, miserere.

Sanctissimæ, illibatæ

Quia bonus & hominum amator.

Et incipimus canere, Modulum. Tono obliquo secundo.

Compatere Domine, vt misericors, populo tuo. vt longanimis, reconciliare, & miserere nostri. *Et modulata voce dicitur Psalmus.*

Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam.

Polluerunt templum sanctum tuum.

Posuerunt Hierusalem pomorum custodiam.

Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cœli.

Carnes sanctorum tuorum bestiis terræ.

Effuderunt sanguinem eorum velut aquam.

In circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret.

Facti sumus opprobrium vicinis nostris.

Subsannatio & derisio his qui sunt in circuitu nostro.

Vsquequo Domine irasceris in finem.

Exardescet velut ignis indignatio tua.

Effunde iram tuam super gentes quæ te non nouerunt.

Et super regna quæ nomen tuum non inuocauerunt.

Quia comederunt Iacob, & locum eius desolauerunt.

μνησθῇ κύριος τὴν Σιών. Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσ. Γραφήτω αὕτη εἰς γενεάν. Ὅτι ἐξέκυψεν ἐξ ὕψους ἁγίου. Τοῦ ἀκοῦσαι τοῦ στεναγμοῦ: Τοῦ ἀναγγεῖλαι. Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ. Μὴ ἀναγάγῃς ἐν ἡμίσει ἡ. Κατ' ἀρχὰς σὺ κύριε τὴν γῆν. Αὐτοὶ ἀπολοῦνται σὺ δὲ διαμ. Καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον. Καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔ. Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα κατευθυνθήσεται.

Δόξα.

Ὡς οἰκτίρμων κύριε σπλαγχνίσθητι ἐπὶ τὸν λαόν σου, ὡς μακρόθυμος, διαλλάγηθι, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Παναγία δέσποινα, πολυύμνητε, εὐλογημένη, ὡς φιλάγαθος, πολυεύσπλαγχνος, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

Καὶ ὁ δεύτερος τῶν ἱερέων ἑτέραν εὐχὴν. Εἶτα συναπτὴ μικρά.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τῆς παναγίας, ἀχράντου.

Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Καὶ ἀρχόμεθα ψάλλειν. Τετράηχος ἦχος πλ. β.

Ὡς οἰκτίρμων κύριε σπλαγχνίσθητι ἐπὶ τὸν λαόν σου. ὡς μακρόθυμος διαλλάγηθι, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ ὁ ψαλμὸς μετὰ μέλους.

Ὁ θεὸς ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου.

Ἐμίανον τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου.

Ἔθεντο Ἱερουσαλὴμ ὡς ὀπωροφυλάκιον.

Ἔθεντο τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων σου, βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ.

Τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου, τοῖς θηρίοις τῆς γῆς.

Ἐξέχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ.

Κύκλῳ Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων.

Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν.

Μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.

Ἕως πότε κύριε ὀργισθήσῃ εἰς τέλος.

Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλός σου.

Ἔκχεον τὴν ὀργήν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ γινώσκοντά σε.

Καὶ ἐπὶ βασιλείας, αἳ τὸ ὄνομά σου οὐκ ἐπεκαλέσαντο.

Ὅτι κατέφαγον τὸν Ἰακώβ, καὶ τὸν τόπον αὐτοῦ ἠρήμωσαν.

Μὴ

Μὴ μνησθῇς ἡμῶν ἀνομιῶν ἡμῶν ἀρχαίων.

Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοί σου κύριε.

Ὅτι ἐπτωχεύσαμεν σφόδρα.

Βοήθησον ἡμῖν ὁ θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν.

Ἕνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου κύριε ῥῦσαι ἡμᾶς.

Καὶ ἱλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου.

Μή ποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη ποῦ ἐστιν ὁ θεὸς αὐτῶν;

Καὶ γνωσθήτω ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν.

Ἡ ἐκδίκησις τοῦ αἵματος τῶν δούλων σου τοῦ ἐκκεχυμένου.

Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ὁ στεναγμὸς τῶν πεπεδημένων.

Κατὰ τὴν μεγαλωσύνην τοῦ βραχίονός σου, περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων.

Ἀπόδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ἑπταπλασίονα εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν.

Τὸν ὀνειδισμὸν αὐτῶν, ὃν ὠνείδισάν σε κύριε.

Ἡμεῖς δὲ λαός σου καὶ πρόβατα νομῆς σου.

Ἀνθομολογησόμεθά σοι ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.

Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἐξαγγελοῦμεν τὴν αἴνεσίν σου. Δόξα.

Ὡς οἰκτίρμων κύριε, σπλαγχνίσθητι ἐπὶ τὸν λαόν σου. ὡς μακρόθυμος διαλλάγηθι, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Παναγία δέσποινα, πάνυμνητε, εὐλογημένη, ὡς φιλάγαθος, παρακάλεσον, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

Εἶτα οἱ ἀναβαθμοί

Ὁ α΄. Ἀντίφωνον τοῦ δ΄. ἤχου.

Ἐκ νεότητός μου πολλὰ πολεμεῖ με πάθη, ἀλλ' αὐτὸς ἀντιλαβοῦ, καὶ σῶσον σωτήρ μου.

Δίς.

Οἱ μισοῦντες Σιὼν αἰσχύνθητε ἀπὸ τοῦ κυρίου. ὡς χόρτος γὰρ πυρὶ ἔσεσθε ἀπεξηραμμένοι.

Δίς. Δόξα.

Ἁγίῳ πνεύματι πᾶσα ψυχὴ ζωοῦται, καὶ καθάρσει ὑψοῦται, λαμπρύνεται, τῇ τριαδικῇ μονάδι, ἱεροκρυφίως. Καὶ νῦν.

Ἁγίῳ πνεύματι ἀναβλύζει τὰ τῆς χάριτος ῥεῖθρα ἀρδεύοντα ἅπασαν τὴν κτίσιν πρὸς ζωογονίαν.

Εἶτα. Πᾶσα πνοή. Εὐαγγέλιον κατὰ τὴν λιτήν, καὶ ὁ κανὼν κατὰ τὴν λιτήν.

Καὶ ἀπόλυσις.

Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum.

Cito anticipent nos misericordiæ tuę Domine.

Quia pauperes facti sumus nimis.

Adiuua nos Deus Saluator noster.

Propter gloriam nominis tui Domine libera nos.

Et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.

Ne quando dicant gentes : Vbi est Deus eorum?

Et cognoscatur in gentibus coram oculis nostris.

Vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est.

Introeat in gemitu tuo gemitus compeditorum.

Secundum magnitudinem brachii tui posside filios morti traditorum.

Redde vicinis nostris septuplum in sinum eorum.

Exprobrationem eorum quam exprobrauerunt tibi Domine.

Nos autem populus tuus, & oues pascuæ tuæ.

Confitebitur tibi Deus in sæcula.

In generationem & generationem: annunciabimus laudem tuam.

Gloria.

Compatere, vt misericors, populo tuo: vt longanimis reconciliare, & miserere nostri.

Et nunc. *In Deiparam.*

Sanctissima domina, celebranda, benedicta: vt bonorum amans, pro nobis exora, & miserere nostri.

Deinde dicuntur Graduales.

Primum Antiphonum quarti Toni.

A iuuentute mea multæ me oppugnant calamitates : sed tu succurre & salua me, Saluator meus.

bis dicitur.

Qui odistis Sion, confundamini à Domino: velut fœnum enim igne exsiccati consumemini.

Bis. Gloria.

A sancto Spiritu anima cuncta viuificatur, & expurgatione eleuatur, & sancte secretoque trium personarum vnitate illustratur. Et nunc.

A sancto Spiritu, gratiæ fluenta creaturam omnem ad viuificationem irrigatura scaturiunt.

Deinde. Omnis Spiritus. *Et Euangelium iuxta rem pro qua instituitur supplicatio. Et Canon pariter iuxta supplicationem eandem. Et dimissio.*

IN OFFICIVM IN DIVERSAS SVPPLICATIONVM Processiones & Vigilias. Notæ.

1 Ἀκολουθία εἰς διαφόρους λιτάς.] Calamitatibus publicis, communiumque ærumnarum procellis iactata Ecclesia, precibus in commune indictis auersam solet emollire Dei benignitatem. At cum variæ sint flagellorum huiusmodi differentiæ, siccitatis puta, terræ motuum, pestis, fulminum, tempestatum, bellorum &c. singulis hisce memoratis, Officiis, Canonibus, & Orationibus mox sequuturis, remedium priuatim præbere conatur. Vnum tamen est Officium omnibus commune, & cuilibet necessitati adaptandum, siue cuiuis supplicationi admiscendum; præsens nimirum ἀκολουθία, in Processionibus & Vigiliis pro communi bono susceptis semper legenda, ideoque & in titulo dicitur esse, εἰς διαφόρους λιτὰς καὶ ἀγρυπνίας.

* Λιτάς.] λιτὴ sicut & παράκλησις, à pluribus supplicationem significare putatur, Processionis tamen vel Orationis in Processione faciendæ sensum in Ecclesia Græca sibi vendicauit. Non sunt proinde λιταὶ, quadam Kyrie eleison, qualia habentur in regula S. Benedicti, prout quidam inter recentes de antiquitatibus scriptor doctissimus, autumat: Diaconica enim & sua Kyrie eleison vbique recitant Græci, & paucissimi Litaniæ Latinæ continent. Quascumque vero preces complectantur λιταὶ, apud Græcos inter ambulandum & Procedendum fiunt, vnde λιτὴ & πρόοδος eundem apud Codinum sensum obtinent, neque est qui vocabulo *Processionis* apud Latinos tribuitur: ἐν ᾗ [illegible] μὲν τοῦ ὄρθρου γίνεται ἡ πρόοδος, καὶ ἔστιν ἀνάγκη γίνεσθαι ὡς εἶδος λιτῆς, ἐν δὲ τῇ λιτῇ περιπατεῖν τὸν βασιλέα: *Matutinis decantatis*, ait ille de Officiis curiæ Const. c. 11. *Processio fit, & necesse est supplicationem in Procedendo fieri, & in supplicatione Imperatorem Procedere*: quod vno verbo λιτανεύειν dicunt alij. Typicum Sabæ cap. 42. λιτανεύομεν κοινῶς μετὰ τῶν ἁγίων τοῦ σταυροῦ ξύλων, καὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων. *Supplicamus communiter inter Procedendum cum sanctis crucis lignis atque imaginibus venerandis*. Cedrenus in Iustiniano de terræ motu temporibus eius exorto scribens, γίνεται ἡ μνήμη τοῦ σεισμοῦ τούτου λιτανεύοντος τοῦ λαοῦ. *Huius celebratur memoria Processione annua instituta*. λιτὴν & λιτανείαν simul iungit Cedrenus idem in Michaele Paphlagone, quasi sensus eiusdē voces: αὐχμοῦ δὲ γενομένου, ὡς ἐπὶ μῆνας ὅλους ἓξ μὴ καταῤῥαγῆναι ὑετὸν, λιτανείας ἐποιήσαντο οἱ τοῦ βασιλέως ἀδελφοί. Ο μὲν Ιωάννης βαστάζων τὸ ἅγιον μανδήλιον, ὁ μέγας Δομέστικος τὴν πρὸς Αὔγαρον ἐπιστολὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος τὰ ἅγια σπάργανα, καὶ πεζοὶ ὁδεύσαντες ἀπὸ τοῦ παλατίου ἀφίκοντο ἄχρι τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν. ἐποίησε δὲ καὶ ἑτέραν λιτὴν ὁ πατριάρχης σὺν τῷ κλήρῳ. *Cum autem siccitas fuisset magna & totis sex mensibus non pluisset; Processionem habuerunt Imperatoris fratres: gestantibus, Ioanne sacrum linteum, magno Domestico epistolam Christi ad Augarum, & Protonestiario sacras cunarum fascias: pedite sque processerunt à magno palatio vsque ad templum Deipara Blachernense: habuitque similiter aliam Processionem Patriarcha cum Clero*. Cæterum quia huiusmodi supplicatio eundo & remeando perficiebatur, πρεσβείας *Legationem*, idcirco dictam fuisse annotat Cedrenus in Mauritio ποιεῖ δὲ καὶ τὴν λιτὴν καλουμένην πρεσβείαν. *Statuit, Mauritius Processionem Legationem dictam*.

Breuiter & perspicue cuncta hæc declarat Symeon Thessal. opusc. contra hæreses: Καὶ εὐθὺς ἐκπληροῦται τὰ τῆς λιτῆς. αὕτη δὲ ἔξωθεν ἐν τῷ νάρθηκι κατὰ τὸ σάββατον γίνεται καὶ ἐν ἑορταῖς. *Confestimque Processio peragitur. Hæc porro foras in Vestibulo Ecclesiæ Sabbatis & Festis præcipuis celebratur*. Loquitur de consuetis supplicationibus, de quibus initio huius voluminis fol. 5. Ecclesiæ vero mentem in ea habenda manifestat. τότε μὲν οὖν ἐν τῷ νάρθηκι ποιούμεθα τὰς λιτὰς, ὅτι κάτω καὶ εἰς τὴν ἡμῶν ἐσχατιὰς ἐλήλυθεν ὁ σωτὴρ, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν ἱλεωσώμεθα, καὶ ὡς πρὸ τῶν οὐρανίων πυλῶν τῶν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ἱστάμενοι καθικετεύωμεν. οὐ γὰρ ἄξιοι ἀτενίσαι εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, εἰ μὴ ἐπιστρέψαντες βοήσωμεν, ἡμάρτομεν· ὅτε καὶ αὐτὸς ἐξελθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ προσελθὼν εὐσπλάγχνως ἐναγκαλίσηται. *Tunc itaque in vestibulo Ecclesiæ absoluimus Processionem, eo quod inferius, & ad nostros fines extremos descendit Saluator; vt in eo quoque eum propitium reddamus, & veluti ante portas cælestes in portis sacri templi stantes deprecemur: neque enim ad cæli fastigium oculos attollere digni sumus, nisi conuersi exclamemus. Peccauimus. Tunc enim & ipse egressus, & ad nos vsque perueniens cum misericordia recipiet & amplectetur*. Quoad has autem insolitas Supplicationes, scribit: γίνεται δὲ καὶ ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς τινὸς ἐπιδημούσης ἢ περιστάσεως, πολλῶν ἀθροιζομένων διὰ μέσου τῆς πόλεως, ἢ καὶ ἔξωθεν αὐτῆς, ἢ περὶ τὰ τείχη. λιτανεία δ' ἐστὶ παράκλησις πρὸς Θεὸν καὶ ἱκεσία κοινὴ καὶ δι' ὀργὴν ἐπερχομένην, ἢ χάριν εὐχαριστίας ὑπὲρ ἀγαθῶν δωρηθέντων. τὸ οὖν ἔξωθεν ὑμᾶς τοῦ ναοῦ γίνεσθαι τὴν ἔκπτωσιν τοῦ παραδείσου δηλοῖ, καὶ τὸ κεκλεῖσθαι αὐτὸν ἡμῖν καὶ τὸν οὐρανόν. *Peragitur quoque, cum ingruit aliqua plaga, vel quæcumque publica calamitas, multis simul per mediam vrbem congregatis, siue extra illam vel circum ipsius vrbis mœnia. Litania autem est supplicatio ad Deum, & communis deprecatio propter iram imminentem aut agendas gratias propter collata beneficia. Egressus itaque è Templo, e Paradiso nos excidisse declarat, eumque nobis esse clausum sicut & cælum*.

2 Ἀγρυπνίας.] *Prolixiores & continuas παννυχίδας*, ad publicam calamitatem depellendam susceptas; non solitas quasque *noctis vigilias* & antelucanos cœtus præsens vox connotat. Assumpsit tales, septem diebus noctibusque non interpolatis Arianæ perniciei remedium à Deo imploraturus B. Alexander Constantinopolitanus Antistes: easdemque commemorat Ambrosius in Psal. *Sabbato ieiunauimus, vigilias celebrauimus, orationibus pernoctanter insistimus*.

3 Εὐχὴ μία κατὰ λιτήν.] Pro variis supplicationum & processionum causis, variæ sunt orationes & Euangelia in eiusmodi stationibus perlegenda. Notum id testatumque ex officio sequenti extat.

4 Πᾶσα πνοή.] Reliquum moduli hic perlege. Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν κύριον· αἰνεῖτε τὸν κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις· σοὶ πρέπει ὕμνος τῷ Θεῷ.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΙΣ ΑΝΟΜΒΡΙΑΝ.

Προκείμενον. Τὰς αὔλακας αὐτῆς μέθυσον.

Στίχος.

Ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται.

Ὁ ἀπόστολος.

Καθολικῆς ἐπιστολῆς Ἰακώβου, τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοὶ μακροθυμήσατε ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου.

Τέλος.

Καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. Ἀλληλούϊα.

Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι τῷ Ἰησοῦ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι πειράζοντες ἐπηρώτων αὐτὸν, σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς ὀψίας γενομένης λέγετε, εὐδία. πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανός. καὶ πρωΐας, σήμερον χειμών. πυῤῥάζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός. ὑποκριταὶ τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ διακρίνειν γινώσκετε, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν, οὐ γινώσκετε. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι αὐτοῦ. ἐπ᾽ ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλίου ἐν τῷ Ἰσραήλ. ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, καὶ ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἡλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεφθα τῆς Σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι. τί οὖν σὺ ποιεῖς σημεῖον ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; οἱ πατέρες ἡμῶν, τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ καθώς ἐστι γεγραμμένον ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ.

OFFICIVM IN IMBRIS PENVRIAM & ficcitatem.

Propositum. Riuos eius inebria.

Versiculus.

In stillicidiis eius lætabitur

Apostolus.

Catholicæ Epistolæ Iacobi lectio. Cap. 5

FRatres: Patientes estote vsque ad aduentum Domini.

Finis.

Et cœlum dedit pluuiam & terra dedit fructum suum. Alleluia.

Benedices coronæ anni.

Euangelium ex eo quod est secundum Matthæum. Cap 16.

IN illo tempore. Accesserunt ad Iesum Pharisæi & Sadducæi tentantes, & rogauerunt eum vt signum de cœlo ostenderet eis. At ille respondens ait illis. Facto vespere dicitis: serenum erit: rubicundum est enim cœlum. Et mane, hodie tempestas: rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli dijudicare nostis, signa autem temporum non potestis? *Luc. cap 4.* Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua. In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israël, quando clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna in vniuersa terra; & ad nullam earum missus est Elias nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam. *Ioan. cap. 6.* Dicunt ei Iudæi. Quod ergo tu signum facis vt videamus, & credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto sicut scriptum est. Panem de cœlo dedit eis manducare. Dixit ergo eis Iesus. Amen amen dico vobis: non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.

CANON SVPPLEX AD CLEMENTEM

Dominum ſiccitatis tempore, cuius Acroſtichis eſt.

Δίδου ὑετὸν τῇ γῇ διψώσῃ σῶτερ.

Canticum primum. Tonus ſecundus.

Venite populi cantemus.

SVſcipe indignis ex oribus noſtris ſupplicationem Saluator, & clemens ſupremeque miſericors cum ſis, mitte de cœlo in terram feraces imbres.

Propitiare nunc delictis noſtris, & flagellum iuſte nobis illatum auerte Saluator: & cælitus in terram aquarum imbres mitte.

Adeſte mortales: ploremus contriti coram omnium Deo, clamantes. Parce clemens delictis noſtris, & ad terram ſitientem cælitus imbres mitte.

In Deiparam.

Per te lucem agnouimus, Dei genitrix, ſupplicamus ideo & expoſcimus: ne ceſſes creatorem Filium tuum rogare, vt in terram pluuiam mittat.

Canticum tertium.

Confirma nos in te Domine.

Qui pugillo creaturam omnem contines, exaudi vt miſericors, ſeruorum tuorum preces: & aquam ſuper terram vniuerſam mitte.

Qui bonus es, & facile reconciliaris; velut abyſſo miſericordiæ dotatus: ne deſpicias nos, ſed imbrem pacificum ad nos mitte.

In Deiparam.

O pura quæ amica libertate erga benignum filium tuum gaudes, exora vt tuo interuentu imbres feraces terræ donentur.

Canticum quartum.

Celebro te auditum enim.

Reſpice nos peccatores de ſuperis ô bone, & miſericordiam tuam vniuerſæ terræ largire: & effunde abundanter miſericordias tuas precamur, benigne.

Super nos peccatores ira tua deſcendit benigne, quæ cœlum clauſit, ne terræ pluuiam effundat: rogamus te propterea ſerui tui, ne in furore tuo corripias nos, ô Verbum.

Diuitias à te nobis conceſſas prodige conſumpſimus, verum vt Pater bonus, qui clementiæ gaudes abyſſo, flectere precibus noſtris; & annuos imbres terræ largire.

ΚΑΝΩΝ ΙΚΕΤΗΡΙΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΝ

κύριον εἰς ἀνομβρίαν. οὗ ἡ ἀκροστιχίς.

Δίδου ὑετὸν τῇ γῇ διψώσῃ σῶτερ.

Ὠδὴ α΄. ἦχος β΄.

Δεῦτε λαοὶ ᾄσωμεν.

Δέχου σωτὴρ, δέησιν ἐξ ἀναξίων ἡμῶν στομάτων, καὶ καταπέμψον ἐξ οὐρανοῦ τῇ γῇ ὑετοὺς καρποφόρους, φιλάνθρωπος ὑπάρχων, καὶ πανελεήμων.

Ἱλάσθητι νῦν κύριε ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ τὴν ὀργὴν παράγαγε τὴν καθ᾽ ἡμῶν σωτὴρ ἐνδειχθεῖσαν δικαίως, καὶ δίδου οὐρανόθεν ὄμβρους ὑδάτων τῇ γῇ.

Δεῦτε βροτοὶ κλαύσωμεν πρὸς τὸν ὅλων θεὸν ἐν κατανύξει κράζοντες. φεῖσαι φιλάνθρωπε ἡμετέρων πλαισμάτων, καὶ πέμψον οὐρανόθεν ὄμβρους διψώσῃ τῇ γῇ.

Θεοτόκιον.

Φῶς διά σου ἔγνωμεν θεογεννήτρια, διό σε ἱκετεύομεν, καὶ ἐξαιτούμεθα· δυσωποῦσα μὴ παύσῃ, τὸν κτίστην καὶ υἱόν σου, πέμψαι τῇ γῇ ὑετόν.

Ὠδὴ γ΄. Στερέωσον ἡμᾶς ἐν σοὶ κύριε.

Ὁ πᾶσαν τῇ δρακὶ κατέχων κύριε τὴν κτίσιν ἐπάκουσον ὡς οἰκτίρμων τῆς δεήσεως τῶν δούλων σου, καὶ κατάπεμψον ὕδωρ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Ὑπάρχων ἀγαθὸς καὶ εὐδιάλλακτος, ὡς ἔχων τὴν ἄβυσσον εὐσπλαγχνίας, μὴ παρίδῃς τὰς δεήσεις ἡμῶν· ἀλλὰ πέμψον ἡμῖν εἰρηνικὸν ὑετόν.

Θεοτόκιον.

Ὡς ἔχουσα ἁγνὴ πρὸς τὸν φιλάνθρωπον υἱόν σου εὐπρόσδεκτον παῤῥησίαν, ἐκδυσώπει τοῦ δοθῆναι τῇ γῇ ὑετοὺς καρποφόρους μεσιτείαις σου.

Ὠδὴ δ΄. Ὑμνῶ σε ἀκοὴν γάρ.

Ὑψόθεν ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐπίβλεψον ἀγαθὲ τοὺς ἡμαρτηκότας, καὶ δώρησαι κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ κατάπεμψον δεόμεθα πλουσίως τὰ ἐλέη σου, φιλάνθρωπε.

Ἐπῆλθεν ἐφ᾽ ἡμᾶς φιλάνθρωπε, ἁμαρτήσαντας ἡ ὀργή σου. οὐρανοὺς ἔκλεισε μὴ δοῦναι ὑετοὺς τῇ γῇ σου. διὸ δυσωποῦμέν σε οἱ δοῦλοί σου. μὴ τῷ θυμῷ σου, λόγε, ἐκπαιδεύσῃς ἡμᾶς.

Τὸν πλοῦτον ὅνπερ ἡμῖν ἔδωκας ἀνηλώσαμεν ἐν ἀσωτίᾳ· ἀλλ᾽ ὡς ἔχων κύριε τὴν ἄβυσσον τῆς εὐσπλαγχνίας πατὴρ ἀγαθὸς ὢν παρακλήθητι, καὶ ὑετοὺς παράσχου ἐτησίους τῇ γῇ.

Ὁ κεράσας μεταβάλλων κύριε, τοῦ ἀέρος προστάγματί σου, ἑκούσιον δώρησαι βροχὴν ἡμῖν ἀφορισθῆναι, καρποὺς εὐθηνίας ἀποστέλλων, τοῦ ἐμπιπλᾶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας σου.

Νεφέλας ὁ ἀνάγων κύριε ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς βουλήσει, καὶ ἀστραπὰς φαίνων τε, τοῦ βρέχειν ἐπὶ πᾶσαν κτίσιν· αὐτὸς ὡς φιλάνθρωπος εὐδόκησον τοῦ καταπέμψαι ἄνωθεν τῇ γῇ ὑετόν.

Θεοτόκιον

Σὺ μήτηρ, θεοτόκε, γέγονας τοῦ θεοῦ ἡμῶν, ὅθεν πίστει αἰτούμεθά σε ἅπαντες, ὡς ἔχουσαν τὴν παρρησίαν, αὐτὸν ἐκδυσώπει ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, τοῦ καταπέμψαι ὕδωρ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Ὠδὴ, ε΄. Ὁ τοῦ φωτὸς χορηγός.

Ταῖς ἱκεσίαις σῶτερ τῶν ἀσωμάτων εὐμενῶς ἄκουσον. πάντοτε ἡμῶν ἀεὶ δυσωπούντων, καὶ δίδου ὑετὸν τῇ γῇ σου διψώσῃ, ὡς μόνος φιλάνθρωπος.

Ἡ δωδεκὰς μαθητῶν, σὺν ἀθληταῖς, πρὸς τὸν θεὸν δέησιν ὑπὲρ ἡμῶν ποιήσασθε. ὅπως λυτρώσηται ἡμᾶς ἐκ πάσης ἀνάγκης, ὀργῆς τε καὶ θλίψεως.

Γενοῦ ἡμῖν εὐμενὴς ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν κύριε, καὶ ἀπειλῆς τῆς ἐπικειμένης διάσωσον ἡμᾶς, καὶ πέμψον τῇ γῇ σου βροχὴν τὴν ἑκούσιον.

Θεοτόκιον.

Γαίτης μεσίτην σε νῦν πρὸς τὸν θεόν, οἱ γηγενεῖς ἔχομεν, ὡς ἀληθῶς. διὸ δεόμεθα τῇ σκέπῃ σου ἁγνή, τὴν πόλιν σου σῶζε, ἐκ πάσης ἁλώσεως.

Ὠδὴ, ϛ΄. Ἐν ἀβύσσῳ πταισμάτων.

Ἡ πληθὺς τῶν μαρτύρων πρεσβεύσατε, ἔχοντες πρὸς κύριον, ὡς παρρησίαν πολλήν, νῦν ὑετὸν δωρήσασθαι καὶ καρπὸν εὐφορίας ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Δυσωποῦμεν πρεσβείαις τῶν σῶν μαθητῶν, ἄνες, ἄφες κύριε τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ τὴν ὀργὴν ἀπόστρεψον ἀφ' ἡμῶν, καὶ παράσχου τῇ γῇ ὑετόν.

Ἱκετεύομεν δέσποτα κύριε, σὲ ὡς ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον πόθῳ ψυχῆς. φεῖσαι ἡμῶν, καὶ δώρησαι ὑετοὺς καρποφόρους διψώσῃ τῇ γῇ.

Θεοτόκιον.

Ἱκετεύειν μὴ παύσῃ δεόμεθα τὸν υἱόν σου, πάναγνε θεογεννήτρια, ὑπὲρ ἡμῶν τῶν δούλων σου, εἰρηνεῦσαι, καὶ σῶσαι ἐκ πάσης ὀργῆς.

Qui temperiem aëris iussu tuo immutas Domine, pluuiam spontaneam iube nobis separari, vt abundantiæ fructus mittas, & animal omne benedictione tua saties.

Qui nubibus ab extremis terræ imperio tuo coaceruatis, fulgura rutilare, & creaturam omnem irrigari prouides, annue ipse de superis imbrem in terram demitti.

In Deiparam.

Mater Dei facta es Deipara: propterea cum fide rogamus te, omni versus illum libertate fruentem, vt pro nobis omnibus deprecceris, quatenus aquam in terram vniuersam mittat.

Canticum quintum. Luminis author.

Angelicorum spirituum precibus assiduis exaudi nos omnes clementer, Saluator, & vt solus benignus sitienti terræ pluuiam dona.

Duodenario Discipuli in cœtu, cum fidei pugilibus, preces Deo facite, vt ex omni angustia, flagello, & calamitate nos liberet.

Esto nobis clemens in tentationum tempore, Domine, & ab imminente, periculo nos libera; terræque sitienti pluuiam spontaneam præbe.

In Deiparam.

Vere mediatricem erga Deum, te, nos terrigenæ habere gaudemus, ô pura: propterea precamur vt omni inuasione tua protectione ciuitatem salues.

Canticum sextum. In delictorum abysso.

Martyrum turmæ multa fiducia erga Dominum vtentes, exorate vt pluuiam & vbertatis fructum omni terræ largiatur.

Precibus Discipulorum tuorum precamur Domine, dimitte, condona offensas nostras: iram tuam à nobis auerte, & terræ da pluuiam.

Plurimo animæ affectu vt benignum & clementem te Dominator Domine precamur, parce nobis & sitienti aridæque terræ feraces imbres largire.

In Deiparam.

Ne desistas pro nobis seruis tuis Filium tuum interpellare ô purissima Dei mater, vt pacem nobiscum componat, & ab omni flagello nos liberet.

Canticum septimum. Imaginis aureæ.

Te animarum moderatorem omnium professi, rogamus ô bone, parce, indulge, vt bonus & clemens: & iuste ingruente periculo nos libera, & vt benignus aridæ terræ imbres largire.

Vt quondam Manassem pœnitentem, animali æreo eruisti; & periculo mortifero saluasti: benigne, misericors, misericordias tuas nobis præbe, & à peste & terræ motu nos præserua.

Compatere nunc nobis vt pius & misericors: peccauimus enim, iniuste egimus, iniquitatem fecimus omnes: propterea cum timore rogamus te hominum amator, ne in ira tua corripias clerum & plebem: sed aquam terræ confer.

In Deiparam.

Te cuncti mortales refugium munitum & propugnaculum inexpugnatũ habere gaudemus, Dei genitrix, rogamusque nos serui tui, à barbarorum periculo, à fame, & peste, à terræ motu, & omni sinistro casu, ciuitatem populumque tuum eripe.

Canticum octauum. Qui in fornace.

Verbo pluuiam Elias tenet, & iterum verbo illam cœlo educit. Ipsius propterea precibus aquarum imbres cælitus effũde, misericors deprecamur.

Cum Angelorum choris, te creatorem & omnium Dominum, Apostolorum, Prophetarum, Martyrum, & Sacerdotum cœtus, omnisque Monachorum sanctorum turma rogat, vt te celebrantes salues.

Vt Ionam è fera & mari, Danielemque è fouea & leonibus, vt Deus eripuisti: exaudi pariter, ô bone, famulos tuos, & ab omni angustia populum tuum eripe.

In Deiparam.

Deiparam quæ te genuit ô Iesu ad interpellandum pro nobis sollicitamus, vt populum ad te rursum ex affectu confugientem, teque per sæcula celebrantem, ex misericordia salues.

Cant. nonum. Deum de Deo Verbum.

Nobis deprecantibus aridæ terræ, misericors, tuam humanitatem, vt propitius Dominus & omnipotens Deus, frugifero imbre nobis concesso, exhibe: & animas nostras salua.

Miserere operis manuum tuarum, ô misericors, parce nobis vt bonus, ne in tuo furore populum arguas:

Ὠδὴ, ζ΄. Εἰκόνος χρυσῆς.

Ψυχῶν ἀγαθὲ κυβερνῶντα πάντων σε ἐπιστάμενοι ἐκδυσωποῦμεν· φεῖσαι, σύγγνωθι, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, καὶ τῆς ἐνεστώσης δικαίας ἀπειλῆς ἡμᾶς λύτρωσαι· καὶ δώρησαι, ὡς ἀγαθὸς, ὄμβρους διψώσῃ τῇ γῇ.

Ὡς πρὶν Μανασσῆν ἐκ τοῦ ζώου τοῦ χαλκοῦ μετανοήσαντα σῶτερ ἐρρύσω, καὶ δὲ ἐσώσας θανατηφόρου συμπτώματος, εὔσπλαγχνε, οἰκτίρμον, παράσχου ἡμῖν τὰ ἐλέη σου, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ἀπὸ λοιμοῦ καὶ σεισμοῦ.

Σπλαγχνίσθητι νῦν ἐφ' ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς καὶ ἐλεήμων, καὶ γὰρ ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ ἠδικήσαμεν ἅπαντες. ὅθεν δυσωποῦμέν σε φόβῳ. μὴ τῇ ὀργῇ σου φιλάνθρωπε παιδεύσῃς κλῆρον καὶ λαόν· ἀλλ' ὕδωρ πέμψον τῇ γῇ.

Θεοτοκίον.

Σὲ πάντες βροτοὶ καταφύγιον στεῤῥὸν καὶ ὅπλον ἄμαχον, θεογεννήτωρ ἐπιστάμεθα· καὶ δυσωποῦμεν οἱ δοῦλοί σου, ῥῦσαι ἀπειλῆς τῶν βαρβάρων τὸν λαὸν καὶ τὴν πόλιν σου, ἀπὸ λιμοῦ τε καὶ λοιμοῦ, σεισμοῦ καὶ πάσης φθορᾶς.

Ὠδὴ, η΄. Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ.

Ἠλίας λόγῳ ὑετὸν ἀναστέλλει ἐπὶ γῆς, καὶ πάλιν λόγῳ οὐρανόθεν κατάγει. διὸ αἰτοῦμεν, αὐτοῦ πρεσβείαις οἰκτίρμον κατάπεμψον ὑετοὺς ὑδάτων τῇ γῇ οὐρανόθεν.

Σοὶ ἀσωμάτων τοῖς χοροῖς, ἀποστόλων, προφητῶν τε, καὶ μαρτύρων, ἱερέων ὁ δῆμος, καὶ τῶν ὁσίων πλῆθος, ὡς κτίστῃ τῶν ὅλων καὶ κυρίῳ σε καθικετεύει, σῶσαι τοὺς σὲ ὑμνοῦντας.

Ὡς Ἰωνᾶν ἐκ τοῦ θηρὸς, καὶ θαλάσσης, ὡς θεὸς, ἀπελυτρώσω, Δανιὴλ ἐκ τοῦ λάκκου, καὶ τῶν θηρῶν ἀγαθὲ, ὡσαύτως εἰσάκουσον δούλων σου, καὶ ῥῦσαι ἐκ πάσης ἀνάγκης τὸν λαόν σου.

Θεοτοκίον.

Τὴν σὲ τεκοῦσαν Ἰησοῦ θεοτόκον εἰς πρεσβείαν νῦν κινοῦμεν, οἰκτειρῆσαι καὶ σῶσαι ἡμαρτηκότα λαὸν, καὶ πάλιν πόθῳ σοι προσφεύγοντα, καὶ ὑπερυψοῦντα, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὠδὴ, θ΄. Τὸν ἐκ θεοῦ θεὸν λόγον.

Τῇ γῇ διψώσῃ οἰκτίρμον, καὶ ἡμῶν ἐξαιτουμένων τὴν σὴν φιλανθρωπίαν ἀγαθὲ, ἵλεως δίκαιος φάνηθι, ὡς θεὸς παντοκράτωρ, καὶ δώρησαι ἡμῖν ὡς ἀγαθὸς, ὑετοὺς καρποφόρους, καὶ σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐλέησον ἐλεήμων, τῶν χειρῶν σου ἔργον, συγχώρησον ἡμῖν ὡς ἀγαθὸς, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς λαὸν

ἀλλὰ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ πρόσχες τῇ δεήσει ἡμῶν, καὶ παράσχου τῇ γῇ σου ὄμβρους ὑδάτων κύριε.

Θεοτόκιον.

Ῥῦσαι ἐθνῶν καὶ βαρβάρων καὶ παντὸς πολεμίου τὴν πόλιν σου, καὶ πάντα τὸν λαόν, καὶ ὑετοὺς ὑμῖν δωρῆσαι καρποφόρους οἰκτίρμον, εἰς εὐθυνίαν πάντων τῶν καρπῶν, καὶ σωτηρίαν, καταπέμψον φιλάνθρωπε.

sed inclina aurem tuam, & deprecationi nostræ attende, & terræ tuæ aquarum imbres largire, Domine.

In Deiparam.

A gentibus, & barbaris, & ab omni hoste ciuitatem populumque tuum erue, & imbribus concessis frugiferis, ad omnem fructuum abundantem prouentum; salutem etiam simul mitte, ô benigna.

ΕΠΙ ΑΥΧΜΩ ΑΝΟΜΒΡΙΑΣ, Η ΕΚΤΕΝΗ

παρὰ τοῦ διακόνου.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ ἀναμένων αὐτοῦ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ τὴν μετάνοιαν, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου.

Ὁ ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς, ἐντεῖλαι αὐταῖς τοῦ δοῦναι ὑετὸν εἰρηνικὸν ἐπ' αὐτῇ δεομένων σου.

Ὁ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, καταπέμψον τὴν εὐλογίαν σου ἐφ' ἡμᾶς δεομένοις σου.

Ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις, καὶ ἑτοιμάζων τῇ γῇ ὑετόν. ἐξαπόστειλον ἡμῖν τὰ ἐλέη σου δεομένοις σου.

Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων, σῶσον ἀνθρώπους σὺν κτήνεσι δεομένους σου.

Βροχὴν ἑκούσιον, καὶ ὄμβρον εἰρηνικὸν εὐφόρησον τῇ γῇ, καὶ σῶσον τὰ σύμπαντα φιλάνθρωπε, ἡμῶν δεομένων σου.

Κατάπεμψον τοὺς ὑετούς σου ἐπὶ τοὺς χρῄζοντας, καὶ δεομένους τόπους φιλάνθρωπε, ἡμῶν δεομένων σου.

Οἰκτίρμον, καὶ ἐλεήμων, οἰκτείρησον καὶ εὔφρανον ἡμᾶς φιλάνθρωπε, δεομένους σου.

Εἰσάκουσον ἡμῶν ὁ θεός, ὅτι χρηστὸν ἔλεός σου, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς, τῇ εὐσπλαγχνίᾳ σου, δεομένους σου. Ἐκφώνως.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

IN SQVALLORE TEMPORIS SICCI

Protensa oratio fiat à Diacono.

Miserere nostri Deus, secundum magnam misericordiam tuam: Exaudi & miserere.

Qui non vis mortem peccatoris, sed eius conuersionem & pœnitentiam expectas: exaudi nos te rogantes.

Qui educis nubes ab extremo terræ, vt imbres pacificos super eam te rogantibus effundant, iube.

Qui aquam è mari euocas, & super vniuersæ terræ faciem eam effundis: super nos te rogantes benedictionem tuam deprecantes mitte.

Qui cœlum nubibus obducis, & paras terræ pluuiam, misericordias tuas ad te rogantes, mitte.

Qui producis fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum: salua homines cum iumentis te deprecantes.

Pluuiam voluntariam, & imbrem pacificum terræ suppedita: & salua cuncta ô clemens quæ te deprecantur.

Imbres tuos in loca illis indigentia & homines te deprecantes effunde Domine.

Miserator, & misericors, miserere, & exhilara nos te deprecantes, Domine.

Exaudi nos Domine quia benigna est misericordia tua, & miserere nostri, tua clementia, te deprecantium.

Exclamando.

Quia misericors & hominum amator existis: & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Adhuc rogamus vt ciuitas hæc, vrbsque alia omnis & regio à fame, peste, terræ motu, ruina, igne, gladio, locustis, grandine, alienigenarum incursu, ciuili bello, & repentina morte præseruetur: & vt propitius, clemens, & reconciliatu facilis super peccatis nostris fiat benignus & hominum amator Deus, vt auertat & dissipet flagellum omne aduersus nos motum, à iusto ingruente periculo nos liberet, pluuiam pacificam ad nos mittat, imbresque bonitatis depluat, & misereatur nostri deprecantium.

Ἔτι δεόμεθα, ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι τὴν πόλιν ταύτην, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρός, μαχαίρας, ἀκρίδος, χαλάζης, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων, καὶ ἐμφυλίου πολέμου, καὶ αἰφνιδίου θανάτου, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἵλεων εὐμενῆ καὶ εὐδιάλλακτον γενέσθαι τὸν ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον θεὸν ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, τοῦ ἀποστρέψαι καὶ διασκεδάσαι πᾶσαν ὀργὴν τὴν καθ' ἡμῶν κινουμένην, καὶ ῥύσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐπικειμένης δικαίας αὐτοῦ ἀπειλῆς, καὶ ὑπὲρ τοῦ καταπέμψαι ἡμῖν ὑετὸν εἰρηνικόν, καὶ ἐπομβρῆσαι τῇ γῇ ὄμβρον ἀγαθότητος, καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς δεομένους αὐτοῦ.

Exaudi nos Deus salutaris noster spes omnium finium terræ, & eorum qui in mari sunt longe: & propitius, propitius esto nobis Domine super peccatis nostris, & miserere nostri. Misericors enim & hominum amator Deus exsistis, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & Spiritui sancto: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Ἐπάκουσον ἡμῶν ὁ θεός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ μακράν· καὶ ἵλεως ἵλεως γενοῦ ἡμῖν κύριε ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς. ἐλεήμων γὰρ καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ORATIONES IN PLVVIÆ PENVRIA.

Opus Callisti Patriarchæ Constantinopolis.

Oratio prima. Dominum precemur.

Dominator Domine Deus noster, qui propter magnum erga te zelum Eliam Thebitem exaudisti, & imbrem suo tempore mittendum suspendi, eoque deinde deprecante vberrimum donari iussisti: te omnium Dominum per tuam obtestamur clementiam, vt pluuiam voluntariam hæreditati tuæ suppedites, & nostris neutiquam attentis peccatis super indigentia loca imbres tuos demittas, exhilara faciem terræ, pauperes populi tui, & infantes, & iumenta & alia cuncta, quæ à te sibi dari escam in tempore opportuno expectant. Tu enim es Deus noster, Deus miserendi & saluandi, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΑΝΟΜΒΡΙΑΣ, ΠΟΙΗΜΑ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Εὐχὴ α'. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τὸν πρὸς σὲ ζῆλον ἐπακούσας Ἠλιοῦ τοῦ Θεσβίτου, καὶ τὸν κατὰ καιρὸν τῇ γῇ πεμπόμενον ὑετὸν ἐπισχεθῆναι κελεύσας, εἶτα πάλιν διὰ τῆς αὐτοῦ ἱκεσίας ὄμβρον καρποφόρον αὐτῇ χαρισάμενος· αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων ὑπὸ τῆς ἰδίας σου εὐσπλαγχνίας δυσωπούμενος βροχὴν ἑκούσιον εὐφόρητον τῇ κληρονομίᾳ σου, καὶ τὰ πεπλημμελημένα ἡμῖν παριδών, τοὺς ὑετούς σου κατάπεμψον ἐπὶ τοὺς χρήζοντας, καὶ δεομένους τόπους· εὔφρανον τὸ πρόσωπον τῆς γῆς διὰ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ σου, καὶ τὰ νήπια, καὶ τὰ κτήνη, καὶ τὰ ἄλλα πάντα· ὅτι πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὔκαιρον. Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ

Εὐχὴ ἑτέρα ἐπὶ ἀνομβρίαις, τοῦ αὐτοῦ β΄.
Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς, ὁ ἀστραπὰς εἰς ὑετὸν πεποιηκώς, ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν σου, ὁ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, σοῦ δεόμεθα, καὶ σὲ ἱκετεύομεν ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ αἰτούμενοι τὸ παρά σου πλούσιον ἔλεος, ἔντειλαι ταῖς νεφέλαις τοῦ βρέξαι ὑετόν, οἰκτείρησον πάντα τὰ τῆς γῆς, σπλαγχνίσθητι ἐπὶ πρεσβύτας, καὶ νέους, καὶ νήπια θηλάζοντα μαστόν, δούλους σου, καὶ δουλίδας, υἱοὺς καὶ θυγατέρας, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ κτήνη τῆς γῆς. ἐξάγαγε ἡμῖν ἄρτον εἰς βρῶσιν, καὶ χλόην τοῖς κτήνεσι. πρόσδεξαι τὰς δεήσεις παντὸς τοῦ λαοῦ σου, καὶ μὴ ἀπώσῃ τοὺς στεναγμοὺς τῶν πενήτων. μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς ἡμᾶς, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς ἡμᾶς· μηδὲ διαφθείρῃς λιμῷ καὶ δίψει τὸν λαόν σου. οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι λαβεῖν τὴν παρά σου τροφὴν εὔκαιρον. ἐπὶ σοὶ πεποίθαμεν, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἴδαμεν· τὸ παρά σου πλούσιον ἔλεος ἀπεκδεχόμεθα. Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Alia eiusdem oratio secunda tempore siccitatis. Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui educis nubes ab extremo terræ, & fulgura in pluuiam facis, qui educis ventos de thesauris tuis, & aduocata maris aqua illam super terræ faciem effundis, nostra confessi peccata, tuamque abundantem exposcentes clementiam, te rogamus & precamur, impera nubibus vt imbribus fluant, omnium quæ in terra sunt, seniorum, iuuenum, infantium vbera sugentium, famulorum & famularum, filiorum & filiarum, & omnium terræ iumentorum miserere, herbam iumentis & panem educ nobis in cibum: omnis populi tui preces suscipe, & suspiria pauperum ne repellas: ne in furore tuo arguas nos; neque in ira tua corripias nos; neque fame & siti populum tuum disperdas. Oculi enim omnium in te sperant Domine, vt à te cibum accipiant in tempore opportuno. In te confidimus extra te alium non agnouimus: à te abundantem misericordiam expectamus. Quia bonus & hominum amator Deus existis, & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Εἰς ἀνομβρίαν, εὐχὴ γ΄.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, οἴδαμεν ὅτι ἀνάξιοι τυγχάνομεν τῶν σῶν οἰκτιρμῶν, καὶ οὐκ ἐσμὲν ἄξιοι ἆραι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, καὶ ἀτενίσαι εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ σταθῆναι ἐνώπιόν σου, καὶ τὰ αἰτήματα ἡμῶν λαλῆσαι πρὸς σέ. τί γὰρ καλὸν ἐποιήσαμεν, ἵνα καὶ τῶν αἰτήσεων ἐπιτύχωμεν; καὶ γὰρ διὰ τὴν σὴν ἄπειρον ἀγαθότητα, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἡμᾶς εἰς τὸ εἶναι παρήγαγων, εἰκόνι τῇ σῇ τετίμηκας, καὶ τὴν κτίσιν πᾶσαν ἡμῖν ὑπέταξας. ἀλλ' ἡμεῖς οἱ τοσαῦτα εὐεργετηθέντες, ὡς ἐχθροὶ διετέθημεν, καὶ σοῦ τοῦ εὐεργέτου τὰς ἐντολὰς ἠθετήσαμεν, καὶ βίον ψεκτὸν καὶ γνώμην ῥυπαρὰν καὶ ἀκάθαρτον ἐκτησάμεθα· καὶ οὐ τὴν σὴν μόνον ἀγάπην ἀπεβαλλόμεθα, ἀλλὰ καὶ ὡς θηρία κατ' ἀλλήλων φερόμεθα, καὶ τὰς σάρκας ἀλλήλων κατεσθίομεν διὰ τῶν πλεονεκτικῶν τρόπων, καὶ τῆς ἀδίκου προαιρέσεως ἡμῶν. πῶς οὖν ἄξιοι ἐσμὲν, τῆς σῆς εὐεργεσίας ἀπολαύειν; σὺ γὰρ δίκαιος, ἡμεῖς ἄδικοι. σὺ ἀγαπᾷς, ἡμεῖς ἐχθραίνο-

Oratio tertia. Tempore siccitatis.

Domine Deus noster, quia indigni tua misericordia sumus, nouimus, sed neque oculos nostros sursum tollere, in cœlum intendere, stare coram te, & postulata nostra effari possumus? Quid enim boni egimus, vt expetita consequamur? Propter immensam enim bonitatem tuam, à non esse, ad esse nos adductos imagine tua exornasti, omnemque nobis creaturam subiecisti: verum tot beneficiis onerati, hostilem induimus affectum, tuaque, licet benefactoris, mandata fecimus irrita, vitam nefandam, mentemque sordidam & immundam comparauimus: neque tuam solummodo dilectionem respuimus, sed & ferarum instar inuicem ferimur, & auaritiæ fraudibus, iniustaque sententia, carnes nostras mutuò laceramus. Qua ratione igitur tuis beneficiis frui digni erimus? Tu enim iustus es, nos iniusti: tu amorem, nos hostilitatem sectamur;

tu clementiam, nos rigorem & sæuitiem exercemus: tu beneficia conferre, nos rapere gaudemus: quam erga te societatem inimus, vt & bonorum tuorum socij esse possimus? Iustitiam tuam profitemur, iniquitatem nostrã agnoscimus: beneficia tua prædicamus, cuiuslibet interitus rei sumus. Ecce manui tuæ omnium factrici, & omnia continenti subiacemus, illique facile est vno vel impetu nos perdere, & quantum à nostra sententia vel peruersitate pendet; æquissime iudex, omni nos neci tradi iustum est: quamuis insuperatæ tuæ bonitati, & inenarratæ pietati nulla ratione conueniat, humanissime Domine. Imperscrutato itaque tuæ compassionis, & mansuetudinis iniuriarum immemoris affectu confisi; nos insipiẽtes & ingrati tibi benefactori prouoluimur, ne propter peccata nostra sterilis squalloris potestati nos tradas, neque propter iniquitates nostras famis vinculo nos conteras: sed propter clementiam tuam, à te, hæreditati tuæ segregatam pluuiam voluntariam, terræ cõfer. Aquis viuificis terræ sinus reple. Ecce etenim velut mater aridis vberibus afflicta, coram te iacet illa: ac velut vbera lacte vacua, mortem infanti comminantur: sic & terra riuos humore destitutos præmonstrans, herbis siccitatem, plantis tabem infert, nobis vero famem mortemque intentat. Ariditatis namque huius æstus velut ardens quædam febris, emarcida reddit germina, & plantarum omnium ruinam prænunciat. Verum misericordia tua illam visita, & imbriferis nubibus aërem tempera, & pluuia copiosa terram omnem irriga, & recreatis germinibus, fructibusq; plenis & maturis aëris optimi flatibus, productis; quibus & vitam nostram tua clementia conseruari mandasti, cuncta multiplica. Nisi namque imbrium spontaneorum suauitatem præstiteris, terra nostra fructum suum nusquam proferet. Propter misericordiarum itaque tuarum copiam, nostri seruorum tuorum deprecationem exaudi. Tu enim es fons misericordiæ & bonorum author, & tibi gloriam referimus, cum principij experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

μεν. σὺ εὔσπλαγχνος, ἡμεῖς ἄσπλαγχνοι. σὺ εὐεργέτης, ἡμεῖς ἅρπαγες. ποίαν τὴν πρὸς σὲ κοινωνίαν φέρομεν· ἵνα καὶ τῶν σῶν ἀγαθῶν κοινωνήσωμεν· ὁμολογοῦμεν τὴν δικαιοσύνην σου, ἐπιγινώσκομεν τὴν καταδίκην ἡμῶν· κηρύττομεν τὰς εὐεργεσίας σου, μυρίοις θανάτοις ὑπόδικοι ἐσμέν. ἰδοὺ ἐπὶ τὴν σὴν δραστικωτάτην, καὶ τὰ πάντα διακρατοῦσαν χεῖρα διαναπαυόμεθα. ῥᾴδιον τυγχάνει τῇ σῇ παντοδυνάμῳ χειρὶ, ὡς ἐν ῥοπῇ ἀφανίσαι ἡμᾶς, καὶ ὅσον ἀπὸ τῆς ἡμετέρας γνώμης καὶ ἀναστροφῆς, δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς ὀλέθρῳ παραδοθῆναι, δικαιότατε κριτά. ἀλλὰ τῆς σῆς τῆς ἀνυπερβλήτου ἀγαθότητος, καὶ ἀφράστου χρηστότητος, οὐκ ἔστιν ὅλως ἄξιον, φιλανθρωπότατε δέσποτα. διὸ εἰς τὴν ἀνεξιχνίαστόν σου συμπάθειαν, καὶ τὰ ἀμνησίκακά σου σπλάγχνα θαρροῦντες, προσπίπτομέν σοι τῷ εὐεργέτῃ οἱ ἀγνώμονες, καὶ ἀχάριστοι· μὴ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν παραδώσῃς ἡμᾶς, εἰς χεῖρας αὐχμοῦ, μηδὲ διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν συντρίψῃς ἡμᾶς κλοιῷ τοῦ λιμοῦ· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγαθότητά σου, παράσχου τῇ γῇ, τὴν ἀφορίσασαν βροχὴν ἑκούσιον τῇ κληρονομίᾳ σου, καὶ πλήρωσον τοὺς κόλπους τῆς γῆς τῶν ζωογόνων σου ὑδάτων. ἰδοὺ γὰρ πρόκειται αὕτη ὡς μήτηρ, ἐξηραμμένους ἔχουσα τοὺς μαστούς· ὡς γὰρ ἐκείνης οἱ μαστοὶ γάλακτος ἀπορροῦντες, θάνατον προσφέρουσι τῷ βρέφει· οὕτω καὶ ἡ γῆ τοὺς αὔλακας αὐτῆς ἀμοίρους ὑγρότητος προβαλλομένη, μαρασμὸν ἐμποιεῖ τῇ χλόῃ, καὶ φθορὰν τοῖς φυτεύμασιν αὐτῆς φέρει, καὶ λιμὸν ἡμῖν ἀπειλεῖ καὶ θάνατον. ὁ γὰρ ἐκ τῆς ξηρότητος καύσων, καθάπερ τις διακαὴς πυρετὸς, τὰ βλαστήματα μαραίνας ἀφανισμὸν προμηνύει τῶν φυτευμάτων αὐτῆς. ἀλλὰ τῷ ἐλέει σου ἐπίσκεψαι αὐτὴν, καὶ ὑδατώδεσι νέφεσι τὸν ἀέρα εὐκράτωσον· καὶ τῷ πλουσίῳ σου ὑετῷ τὴν γῆν καταδρόσισον, καὶ τὰ βλαστήματα αὐτῆς ψυχαγώγησον, καὶ ταῖς ἀναπνοαῖς τῶν καλλίστων ἀέρων τοὺς καρποὺς ἀρτίους καὶ μεστοὺς ποίησον. καὶ πλήθυνον αὐτοὺς τῇ εὐσπλαγχνίᾳ, δι' ὧν ὥρισας τὴν τοῦ σώματος ζωὴν διακρατεῖσθαι, ἐὰν γὰρ μὴ σὺ διὰ τῶν ἑκουσίων σου ὄμβρων δώῃς χρηστότητα, ἡ γῆ ἡμῶν, οὐ δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς· ἀλλὰ διὰ τὰ πλήθη τῶν οἰκτιρμῶν σου, ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν τῶν ἀναξίων δούλων σου. Σὺ γὰρ ἡ πηγὴ τοῦ ἐλέους, καὶ ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰς ἀνομβρίαν, Εὐχὴ δ'.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε κύριε, ὁ διὰ τοῦ προφήτου σου Ἠλίου λύσας τὸν αὐχμὸν, καὶ τῇ τῶν ὄμβρων καταρροῇ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καταβρέξας, καὶ τῇ εὐθηνίᾳ τῶν καρπῶν διαθρέψας τὸν λαόν σου πλουσίως· αὐτὸς καὶ νῦν ἀπὸ τῆς ἐμφύτου σου χρηστότητος δυσωπούμενος, δώρησαι τῇ γῇ ὑετοὺς εἰρηνικοὺς, εἰς γονιμότητα τῶν ἐτησίων καρπῶν. σὺ γὰρ εἶ ὁ τὰ ὕδατα εἰς τόπους αὐτῶν ἀποκαταστήσας, καὶ τὴν γῆν ὑπ' αὐτῶν καλυπτομένην ὁρατὴν κατασκευάσας. σὺ εἶ ὁ κελεύσας αὐτῇ παντοδαποὺς ἐκφύειν καρποὺς εἰς ἀπόλαυσιν ἡμετέραν. σὺ εἶ ὁ διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῶν ἐπὶ τοῦ Νῶε ἀνθρώπων πηγὰς ἀβύσσου ῥήξας, καὶ καταρράκτας ἀνοίξας οὐρανοῦ, καὶ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς θαλασσώσας πρὸς ἐξάλειψιν πάσης σαρκός. σὺ εἶ, ὁ ἐν ὕδασι στεγάζων τὰ ὑπερῷά σου. σὺ εἶ, ὁ νέφη μετεωρίζων καὶ τούτοις ἐπιτάττων τὰς τῶν ὄμβρων ἀπολύειν σταγόνας. σὺ εἶ ὁ ἀνάγων τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκχέων ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς. σὺ εἶ ὁ ὑετὸν ὁρίσας, καὶ βροχὰς ἑκουσίους ἀφορίσας, καὶ ποταμοὺς ὑδάτων ἀποπληρῶν, καὶ ποτίζων τὴν γῆν, καὶ μεθύων τοὺς αὔλακας αὐτῆς, εἰς πληθυσμὸν τῶν ὡραίων αὐτῆς καρπῶν. σὺ εἶ ὁ διελὼν θάλασσαν, καὶ ποταμὸν βάσιμον ἀπεργασάμενος, καὶ ὕδωρ ἐκ πέτρας πηγάσας, πικρίαν ὑδάτων εἰς γλυκύτητα μεταβαλών. οἶδε τῶν ὑδάτων ἡ φύσις τὸν αὐτῆς ποιητὴν, ἐπιγινώσκει τὸν ἑαυτῆς δεσπότην· οὐκ ἀγνοεῖ τὴν ὀφειλομένην ὑπηρεσίαν, ἂν ἴδῃ σε τὸν δεσπότην ὀργιζόμενον καθ' ἡμῶν, ἢ ἀμέτρως κινουμένη ὄλεθρον κατεργάζεται, ἢ συστελλομένη συνέχεται, καὶ ἡ αὐχμηρία χώραν λαμβάνει, καὶ φλογώδης ὁ ἀὴρ γίνεται, καὶ τῆς γῆς οἱ βλαστοὶ μαραίνονται, καὶ ἡμεῖς εἰς χεῖρας κινδύνου πίπτομεν. ἂν δὲ πάλιν θεάσηταί σε τὸν φιλάνθρωπον θεὸν, εὐμενῆ καὶ εὐδιάλλακτον, τοὺς ὑετοὺς ἑτοιμάζει καὶ οἱ ὄμβροι ἐπὶ τὴν γῆν καταφέρονται. καὶ ὁ ἀὴρ εὔπνοος γίνεται, καὶ ἡ γῆ τῷ σῷ προστάγματι ὑπακούσασα διαψιλεῖς τοὺς καρποὺς ἐκ τῶν ἑαυτῆς λαγόνων ἀνατέλλει. σὲ τοίνυν τὸν ποιητὴν καὶ συνοχέα τῶν πάντων ἱκετεύομεν λέγοντες, ἐλέησον ἡμᾶς κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς. μνήσθητι ὅτι ἔργα τῶν χειρῶν σου ἐσμέν. πρόσχες τῇ ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως ἡμῶν, ὅτι σὺ ἐποίησας ἡμᾶς. ἴδε τῶν πετεινῶν τὴν στενωσιν, τῶν κτηνῶν τὴν βοὴν, τῶν νηπίων τὸν κλαυθμὸν, τῶν νέων τὴν κραυγὴν, τῶν γηραιῶν τὴν ταλαιπωρίαν, τῶν ὀρφανῶν τὴν στέρησιν, τῶν χηρῶν τὴν μόνωσιν, τῶν πενήτων τὰς ἐνδείας, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου τὴν ἱκέσιον

In pluuiæ defectum oratio quarta.

Dominum precemur.

Domine, Domine, qui per Prophetam tuum Eliam squallore terræ sublato, aquarum fluxu terræ faciem irrigasti, & populum tuum fructuum copia vbertim educasti: ipse nunc innata tibi benignitate motus, imbres terræ pacificos ad fructuum annuorum productionem largire. Tu enim reductis in suum locum aquis, terram illis quandoque opertam, reddidisti conspicuam: eandemque in vsus nostros omnis generis fructus germinare iussisti. Tu propter peccata hominum Noe coætaneorum, ruptis abyssi fontibus, & cœli catarractis apertis, ad carnem omnem delendam terræ faciem inundasti. Tu eius superioribus aquarum mole tectis, nubes eleuas, & in imbrium stillicidia resolui iubes. Tu eductam è mari aquam super terræ faciem effundis. Tu pluuiam moderaris, & imbres spontaneos reseruas, & impletis aquarum fluuiis terram irrigas, & in multiplicem tempestiuorum eius fructuum productionem riuos eius inebrias. Tu maris aquam diuisisti, fluuium pedibus peruium reddidisti, fontemque è petra eduxisti, & aquarum amaritudinem conuertisti in suauitatem. Nouit aquarum natura factorem suum, Dominum suum profitetur, nec debitum præstare detrectat obsequium, si te Dominum aduersus nos iratum sentiat, aut enim præter modum concitata perniciem infert, aut certe detinetur contracta, &c. orbem squallor occupat, ardet aër, terræ marcescunt germina, & in periculi potestatem incidimus. At si rursus benignum te, clementem, & reconciliatum viderit, imbres præparat, pluuia in terram demittitur, suauis redditur aër, & terra iussis tuis obsequuta copiosos fructus è suo sinu producit. Te igitur factorem & conseruatorem omnium rogamus dicentes. Miserere nostri Domine, miserere nostri: memento quia opera manuum tuarum sumus. Attende naturæ nostræ infirmitati, qua nos condidisti. Respice volucrium angustiam, iumentorum vocem, infantium planctum, iuuenum clamorem, senum miseriam, orphanorum orbitatem, viduarum solitudinem, pauperum egestatem, & omnis populi supplicem

vocem. Visita terram, & fœcundis imbribus illam inebria: ne humore destituta, propriis germinibus tabem, hominibus autem & iumentis perniciem intentet. Morte quondam aquis toti mundo illata, Noe in arca per immensam illam voraginem iactati meministi; meministi, inquam, illius, & volucrium, & iumentorum, & ferarum, & reptilium. & vento in terra inducto, subsedit, & defecit aqua: Noe verò, cunctaque cum eo pariter animalia, in secundi mundi propagationem velut semen conseruasti: nunc autem, siccitate aërem totum inuadente, famem minitaris & mortem. Memento confidentis in te populi, memento volucrium, memento iumentorum, & roris spiritu reparato, deficiente siccitate, terræ semina in maturitatem bestiis hominibusque alendis, defer, & omnia rursus tuæ prouidentiæ redde consortia. Tu enim fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum producis: tu panem è terra educis, & vinum pariter ex illa scaturire iubes, & oleo facies hominum exhilaras, vt suppeditatorum à te in abundantia bonorum participes effecti, in cordis lætitia bonitatem tuam celebremus: Patris, & Filii, & Sancti Spiritus, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

In siccitatis tempore, Oratio quinta.

Dominum precemur.

DOminator Domine Iesu Christe, Deus noster, qui cuncta è nihilo eduxisti, qui puluere è terra accepto formasti hominem, & anima rationali & imagine tua illum exornasti, dicens: Crescite & multiplicamini, & replete terram. qui iumentis & coruorum pullis cibum prouides, qui inclyta salutarique tua cum carne in terris peregrinatione, nunc septem, modò quinque panibus, millia multa hominũ cibasti. Ipse benignissime Domine etiam plebem tuam istam, nomen sanctum tuum inuocantem, omnium effectrice & liberali dextera tua enutri: Respice, Domine, in populi tui pauperes, qui aperis manum tuam, & beneplacito tuo cunctum animal reples, & ex affectu omnium nostrûm miserere. Tu enim, humane Domine, solus omniũ nostrûm pater es, & ad te solùm velut infãs ablactatus ad matrem conuertimus oculos. Tuum namque, optime Domine, hoc verbum est: petite, & dabitur vobis;

φωνὴν, καὶ ἐπίσκεψαι τὴν γῆν, καὶ μέθυσον αὐτὴν ταῖς πιαινούσαις βροχαῖς· ἵνα μὴ δὲ ἀπορήσασα τοῖς μὲν ἰδίοις βλαστήμασι μαρασμὸν, ἀνθρώποις δὲ καὶ κτήνεσι τὸν ὄλεθρον ἀπειλῇ. δι' ὕδατος τὸν ὄλεθρον ἐπαγαγὼν ποτε, ἐμνήσθης τοῦ Νῶε φερομένου ἐν τῇ κιβωτῷ, ἐν τῷ ἀπεράντῳ ἐκείνῳ ὕδατι. ἐμνήσθης δὲ αὐτοῦ, καὶ τῶν πετεινῶν, καὶ τῶν κτηνῶν, καὶ τῶν θηρίων, καὶ τῶν ἑρπετῶν, καὶ ἐπήγαγες πνεῦμα ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐκόπασε τὸ ὕδωρ. καὶ τὸν Νῶε καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ ζῶα, καθάπερ σπέρμα διετήρησας εἰς γένεσιν δευτέρου κόσμου. καὶ νῦν διὰ τοῦ συνέχοντος αὐχμοῦ, λιμὸν ἀπειλεῖς καὶ θάνατον, μνήσθητι τοῦ πεποιθότος ἐπὶ σὲ λαοῦ. μνήσθητι καὶ τῶν πετεινῶν, μνήσθητι καὶ τῶν κτηνῶν, καὶ πνεῦμα δρόσου ἐπάγαγε. καὶ ὁ αὐχμὸς καταπαυσάτω, καὶ τὰ σπέρματα τῆς γῆς τελεσφορείτω εἰς διατροφὴν ἀνθρώπων τε καὶ ζώων· καὶ πάντα πάλιν τῆς παρά σου προμηθείας ἀξίωσον. σὺ γὰρ εἶ ὁ ἀνατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων. καὶ σὺ εἶ ὁ ἐξάγων ἄρτον ἐκ τῆς γῆς, καὶ οἶνον πηγάζων, καὶ ἐλαίῳ καθιλαρύνων τὰ τῶν ἀνθρώπων πρόσωπα· ὅπως τῶν χορηγουμένων παρά σου ἀγαθῶν, ἐν ἀφθονίᾳ μετέχοντες, ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας δοξάζωμέν σου τὴν ἀγαθότητα, τοῦ πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ἐπὶ ἀνομβρείας. Εὐχὴ ε΄.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΔΕσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ ῥήματί σου τὸ πᾶν ἐκ μὴ ὄντων παραγαγὼν, ὁ χοῦν λαβὼν ἐκ τῆς γῆς καὶ πλάσας τὸν ἄνθρωπον καὶ ψυχῇ λογικῇ καὶ εἰκόνι σου τιμήσας αὐτὸν, καὶ εἰπὼν, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν. ὁ διδοὺς τοῖς κτήνεσι τροφὴν, καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων, ὁ καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ σωτηρίῳ διὰ σαρκὸς ἐπιδημίᾳ σου, νῦν μὲν ἑπτὰ, νῦν δὲ πέντε ἄρτοις χιλιάδας χορτάσας πολλάς· αὐτὸς παναγαθὲ δέσποτα, καὶ τὸν σὸν λαὸν τοῦτον τὸν ἐπικεκλημένον τὸ πανάγιόν σου ὄνομα, τῇ σῇ παντουργῷ καὶ μεγαλοδώρῳ δεξιᾷ πλουσίως διάθρεψον. ἔπιδε κύριε ἐπὶ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ σου, ὁ ἀνοίγων τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας· οἰκτείρησον πάντας ἡμᾶς συμπαθῶς. σὺ γὰρ δέσποτα φιλάνθρωπε μόνος εἶ πατὴρ ἁπάντων ἡμῶν, καὶ πρὸς σὲ μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς αἴρομεν, ὡς τὸ ἀπογαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ. σὸς ἐστὶ λόγος παναγαθὲ δέσποτα, τὸ, αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται

ὑμῖν. ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε. δὸς οὖν τοῖς αἰτοῦσιν νῦν δέσποτα, μετὰ τῆς πνευματικῆς τροφῆς καὶ τὴν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος, καὶ διαθρέψον πεινῶντα τὸν σὸν λαόν, ὄμβρους ἐπικαιρίους, εὐκρασίαν ἀέρων, καὶ καρπῶν παντοδαπῶν εὐφορίαν τῇ γῇ χάρισαι, τοὺς ἐν ἀσθενείᾳ καὶ λοιμῇ, καὶ πυρετοῖς, καὶ νόσοις παντοδαπαῖς ταλαιπωρουμένους ἐπισκέψαι. ῥῦσαι κύριε τὴν τῷ σῷ ὀνόματι ἐπικεκλημένην ταύτην πόλιν, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρός, μαχαίρας, καὶ φόνου, χαριζόμενος ἡμῖν τὰ ἐλέη σου. χάριτι τοῦ ἀνάρχου καὶ ὁμουσίου σου πατρός, καὶ τοῦ παναγίου καὶ ὁμοτίμου σου πνεύματος. εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης θεοτόκου, τῶν κηρύκων σου ἀποστόλων, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. ἀμήν.

Ἐπὶ ἀνομβρίᾳ. Εὐχὴ ϛʹ.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν καταδεξάμενος σάρκα φορέσαι, ἵνα δοξάσῃς θαυμασίως τὴν λογικὴν φύσιν τῇ ἀρρήτῳ σου εὐσπλαγχνίᾳ καὶ ἀγαθότητι, καὶ τοὺς ἐν ἀληθεῖ ἐπιγνώσει ἐπιστρέφοντας ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἁμαρτίας συμπαθεῖν ὑποσχόμενος. ὅταν γὰρ πρός σε ἐπιβλέψωσι σχήματι δουλικῷ καὶ γνησίῳ διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν θείων σου ἐντολῶν, τότε καὶ αὐτοὶ ἐν παρρησίᾳ δυνήσονταί σε τὸν θεὸν ἵλεων καὶ εὐμενῆ καταστῆσαι. νῦν οὖν ἄφες πάσας τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ κλῖνον πρὸς ἡμᾶς τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, καθάπερ ποτὲ τοῦ Θεσβίτου Ἡλίου ἐπήκουσας, ὥστε ῥήματι μόνῳ δῆσαι τὸν οὐρανόν, πρὸς σωφρονισμὸν τοῦ ἀπειθοῦς ἐκείνου λαοῦ. εἶτα δι' αὐτοῦ πάλιν τῇ συνήθει φιλανθρωπίᾳ χρησάμενος, ταῖς νεφέλαις προστάξας, τὴν γῆν πᾶσαν κατήρδευσας ὕδατος ἀγαθοῦ. οὕτω καὶ νῦν πάλαι ταῖς ἱκεσίαις αὐτοῦ τοῦ σοῦ θεράποντος καὶ θερμαῖς τῶν δεήσεσι, παρίδε τὰς ἀνομίας ἡμῶν καὶ τὰς ἁμαρτίας, καὶ προσδέξαι τὰς δεήσεις ἡμῶν. καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ θερμῶς δεομένων σου. καὶ λῦσον τὸν αὐχμὸν τοῦτον τῆς γῆς διὰ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ κραυγῆς τοῦ λαοῦ σου, καὶ καταπέμψον ἐφ' ἡμᾶς ὑετὸν ἀγαθόν, ὅπως ἐμφορηθῶμεν τοῦ ὕδατος, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν δώσῃ τοὺς καρποὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ εἰς τροφὴν ἡμετέραν, καὶ αὐτῶν δηλαδὴ τῶν ἀλόγων ζώων. ναὶ κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀναξίων δούλων σου, καὶ μὴ παρίδῃς τὰς δεήσεις ἡμῶν. μηδὲ νικησάτω ἡ ἀνομία ἡμῶν τὸ ἔλεός σου· ἀλλὰ κλῖνον κύριε τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν. ἴδε τὴν συντριβήν, καὶ σπλαγχνίσθητι.

quærite, & inuenietis. Cùm spirituali itaque, cibum etiam corpori necessarium, Domine, petentibus præbe; & populum famelicum pasce. Tępestiuos imbres, aëris temperiem, vniuersorum fructuum vbertatem, terræ largire. Infirmitate, peste, febribus, variis morbis afflictos visita. Libera, Domine, tuo nomine vocatam hanc ciuitatem, sicut quamuis aliam ciuitatem & regionem, à fame, peste, terræ motu, ruina, igne, gladio, & cæde, & concede nobis tuam misericordiam. Gratia principij expertis & consubstantialis tui Patris, & sanctissimi eiusdemque honoris participis Spiritus. Interuentu super omnes benedictæ Deiparæ, Dei præconum Apostolorum, & omnium sanctorum. Amen.

In imbris carentia. Gratio sexta.

Dominum precemur.

Domine Iesu Christe Deus noster, qui propter salutem nostram carnem induere voluisti, vt ineffabili tua clementia & bonitate naturam rationalem miranda ratione extolleres, quique vera ad te pœnitentia è peccati profundo conuersis compati pollicitus es: cum enim ad te seruili germanoque habitu respexerint, diuina mandata tua adimplentes, tunc & iidem ipsi cum fiducia te Deum, propitium, clementemq; reddere poterunt. Nunc itaque cunctis nostris iniquitatibus dimissis, aurem tuam inflecte, & nos humiles peccatoresque exaudi, sicut quondam Eliam Thesbiten obaudisti, ita vt edomando populo illi peruicaci, verbo solo cælum teneres vinctum; atque iterum solita tibi humanitate vsus, aqua congrua terram irrigaturus vniuersam tuo iussu pluuiam nubibus expressisti: ita & nunc eiusdem famuli tui interuentu, & feruentibus precibus, non attentis iniquitatibus & peccatis nostris supplicationes nostras suscipe, & in hac hora feruenter te deprecantes exaudi: & propter confessionem clamoremque populi tui, terræ squallorem dissolue, & vt aqua ingurgitetur, & tempore congruo ad escam nostram, & ratione carentium animalium proferendam, terra fructus suos producat, imbrem copiosum ad nos mitte. Ita fiat, Domine Deus noster, exaudi nos peccatores & indignos famulos tuos, & ne despicias preces nostras, neque misericordiam tuam iniquitas nostra exuperet: sed inclina aurem tuam, & exaudi nos. Respice cōtritionem nostram: & pietate mouearis

Respice de sancto habitaculo tuo, vide pauperum gemitus, vide immaturam infantium ætatem siti vehementi afflictam, vide puerulorum innocentium languorem, vide materna viscera, vide arida sublatis filiis vbera, vide iuuenes & ætate prouectos, velut vinctos in iniquorum manus traditos. Ne attendas itaque peccatis scienter vel ignoranter, mente vel cogitatione à nobis commissis: & ne in finem repellas nos. Non enim solius aquæ penuria tabescimus, sed & ob peccatorum nostrorum meritum mille aliis calamitatibus oppressi, ad te oculos conuertimus, vt tempestiuus & abundans super nos imber effundatur, atque grauis huius captiuitatis flagellum tuum iustum cohibeas. Vtrumque igitur te poscimus & precamur benigne, vt puteos agrosque nostros aqua adimpleas: & vt animarum iugera tua suauitate ad satietatem irriges, & inundes: puteos, inquam, cordis nostri, hilaritate, gaudio, & exultatione inaudita inebries: & ingruentem aduersum nos Agarenorum intolerandum impetum comprimas. Tu enim es liberator animarum & corporum nostrorum, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Callisti Patriarchæ Constantinopolis pro siccitatis tempore auertendo, & ventorum mutatione impetranda, Oratio.

Dominum precemur.

CLemens & humane Domine, qui solo verbo creaturam terrestrem condidisti, & ex ea formatum hominem peccato lapsum, eiusque captiuum redditum ineffabili tua humanitate, ne tale manuum tuarum opus deperiret, reuocasti & sanctificasti, datisque ei præceptis in aduentus, & monitorum diuinæ tuæ incarnationis argumentum, exinde labores, agones, famem & sitim tulisti: & cunctis humanitati nostræ consentaneis adimpletis, nauim aliquando conscendisti, mare pedibus calcasti, & ferocientes fluctus ventorumque impetus quasi fræno immisso cohibuisti, cunctaque ad crucem vsque mortemque sustinere delegisti, vt in quo passus fueras & tentatus, nobis infirmis fieres auxilio. Ipse nunc, Rex sancte, qui hu-

βλέψον ἐξ ἁγίου σου κατοικητηρίου. ἴδε τοὺς στεναγμοὺς τῶν πενήτων, ἴδε τὴν ἄωρον ἡλικίαν τῶν νηπίων, τῇ σφοδροτάτῃ δίψῃ πιεζομένην, ἴδε τὴν τῶν ἀκάκων βρεφῶν κάκωσιν, ἴδε τὰ σπλάγχνα τὰ μητρικά, ἴδε μαζοὺς ξηραινομένους ἀναιρεθέντων νηπίων, ἴδε τοὺς τῷ χρόνῳ προβεβηκότας καὶ νέους, ὥσπερ δεσμώτας εἰς χεῖρας ἀνόμων ἐκδεδομένους. καὶ τοίνυν πάριδε τὰ πλημμελήματα ἡμῶν, τὰ ἐν γνώσει καὶ ἐν ἀγνοίᾳ, τὰ κατὰ νοῦν καὶ διάνοιαν, καὶ μὴ ἀπώσῃ ἡμᾶς εἰς τέλος. οὐ γὰρ ὕδατος μόνου δίψῃ τηκόμεθα, ἀλλὰ καὶ μυρίοις ἄλλοις κακοῖς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ πρὸς σὲ βλέπομεν, ἵνα ἐπιχυθῇ ἐφ' ἡμᾶς ὑετὸς εὐκαιρότατός τε καὶ δαψιλέστατος· ἵνα καὶ τὴν δικαίαν σου ὀργὴν στήσῃς, τῆς δεινῆς ταύτης αἰχμαλωσίας. ἀμφότερα τοίνυν αἰτούμεθα καὶ δεόμεθά σου φιλάνθρωπε, ἵνα τὰ φρέατα καὶ τοὺς ἀγροὺς ἡμῶν ἐμπλήσῃς ὕδατος, καὶ τὰς ψυχικὰς ἡμῶν ἀρούρας, εἰς κόρον ποτίσῃς καὶ ἐμπλήσῃς τῆς σῆς χρηστότητος, καὶ τὰ φρέατα δηλαδὴ τὰς καρδίας ἡμῶν εὐφροσύνης καὶ ἀρρήτου μεθύσῃς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως. καὶ στήσῃς τὴν ἐπικειμένην καθ' ἡμῶν ἄσχετον ὁρμὴν τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν. Σὺ γὰρ εἶ ὁ ἐλευθερωτὴς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καλλίστου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εὐχὴ περὶ ἀνομβρείας καὶ ἐξαλλαγῆς ἀνέμων.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΑΓαθὲ καὶ φιλάνθρωπε κύριε, ὁ τὴν κτίσιν μόνῳ τῷ λόγῳ δημιουργήσας, καὶ ἐξ αὐτῆς τὸν ἄνθρωπον πλαστουργήσας, ὕστερον δὲ τῇ ἀρρήτῳ φιλανθρωπίᾳ πεπτωκότα τοῦτον καὶ δοῦλον τῇ ἁμαρτίᾳ γενόμενον ἀναλαβὼν καὶ καθαγιάσας, ὅπως μὴ ἀπόληται εἰς τέλος τὸ τῶν χειρῶν σου ἔργον, δοὺς δὲ τούτῳ καὶ τὰς αὐτοῦ ἐντολὰς εἰς ὑπόμνησιν τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῶν σῶν ἐνταλμάτων τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως. ὅθεν ἐκοπίασας, καὶ ἀγωνίασας, καὶ ἐπείνασας, καὶ ἐδίψησας· πληρώσας πάντα δι' ἡμᾶς ὡς εἰκὸς τὰ ἀνθρώπινα, ἐπιβάς τε πλοίου, καὶ θάλασσαν πεζεύσας, καὶ κύματα ἄγρια καὶ βίας ἀνέμων χαλινώσας, καὶ πάντα παθεῖν ἀνασχόμενος μέχρι σταυροῦ καὶ θανάτου, ἵνα ἐν ᾧ πέπονθας καὶ ἐπειράσθης, βοηθῇς ἡμῖν τοῖς ἀσθενέσιν. αὐτὸς καὶ νῦν βασιλεῦ ἅγιε, ὁ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν φιλανθρώπως

ἀναλαβών, σπλαγχνίσθητι ἡμῖν τοῖς χειμαζομένοις σφοδρῶς, καὶ τῇ τῶν ἀναγκαίων ἐνδείᾳ πιεζομένοις, χορήγησον ἡμῖν τὴν σὴν ἀγαθότητα. μέθυσον τὴν γῆν ἡμῶν ὕδατος καθαροῦ πρὸς καρποφορίαν αὐτῆς, ἐπωφελεῖς ἡμῖν τοὺς ἀέρας χάρισαι. καὶ καθάπερ ποτὲ τοὺς μαθητάς σου διέσωσας βυθιζομένους ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς τῶν ἀνέμων βίας, οὕτω καὶ νῦν διάσωσον ἡμᾶς ἐκ τῆς συνεχοῦς ἡμῶν περιστάσεως. στῆσον καὶ νῦν τῆς θαλάσσης τὴν ἀγριότητα· κατάπαυσον τὰ ἐναντία πνεύματα τῇ σῇ προστάξει τῇ θεϊκῇ, δὸς ἡμῖν γαλήνην καὶ ἀνάπαυσιν τῶν ἀνιαρῶν. ναὶ κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἴδε καὶ ἐπίβλεψον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου πρὸς τὴν ἄμπελον ταύτην, καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιά σου. καὶ δὸς πνεῦμα εὐθὲς πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ἐπερχομένων ἡμῖν συμφορῶν. πρεσβείαις τῆς σε τεκούσης μητρὸς, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων ἀμήν.

mane infirmitatem nostram suscepisti, vehementer afflictis nobis compatere, & necessariorum egestate pressis, bonitatem tuam impertire. Aqua limpida ad fructuum feracitatem, terram nostram epota, aërem salubrem largire; & velut quondam Discipulos tuos mari, & ventorum impetu demersos saluasti; ita & nunc ab opprimente nos calamitate libera. Maris ferocitatem cohibe, diuino tuo iussu ventos aduersos mitiga, serenitatem & à malis requiem concede. Ita fiat, Domine Iesu Christe Deus noster, respice & vide de sancto habitaculo tuo super vineam istam, & à dextera tua plantatam perfice, & spiritum rectum & suauem ad malorum nobis imminentium leuamen largire. Precibus eius quæ te genuit matris, & omnium sanctorum. Amen.

Τοῦ αὐτοῦ εὐχὴ ἑτέρα, περὶ ἀνομβρείας, καὶ προσευχῆς.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐκ τοῦ χοὸς δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῦτον διαμορφώσας, καὶ εἰς κάλλος ἐξωραΐσας τῇ ἀρρήτῳ σου μεγαλειότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ, καὶ ὡς εἰπεῖν διὰ τῆς ἔξωθεν ὡραιότητος τοῦ ἀνδριάντος τοὺς χαρακτῆρας θαυμασίως ἐμφαίνοντας τῆς λογικῆς ψυχῆς, καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα, ἣν ἔδωκας αὐτῷ, πρότερον μὲν διὰ τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης δημιουργίας. ἀπώλεσε δὲ ὡς μὴ ὤφελε διὰ τὴν μικρὰν τῆς γεύσεως ἡδονήν· ὕστερον μέν τοι προσελάβετο διὰ τοῦ ἐμφυσήματος τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ διπλοῦν αὐτὸν εἶναι ποιήσας, ἐκ ψυχῆς δηλονότι καὶ σώματος· καὶ τὴν μὲν ἅτε νοερὰν οὖσαν καὶ ἄϋλον, ἀρρήτοις λόγοις ἐκτρέφων τῷ θείῳ πνεύματι, καὶ ἀξίαν αὐτὴν ἐργαζόμενος τῆς σῆς δόξης τε καὶ μεγαλειότητος, τὸ δὲ σῶμα τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου καὶ τῆς τῶν ἀέρων εὐκρασίας, καὶ τῆς ἐκ τούτων τελεσφορουμένης φαγῆς, εἰς αὔξησιν καὶ ἀνδρομήν προσβιβάζων καὶ περιτηρῶν. ὁ ἀνοίγων τὴν σὴν χεῖρα κατὰ τὸ προφητικὸν λόγιον, καὶ ἐμπιπλῶν πᾶσαν λογικὴν καὶ ἄλογον φύσιν τῆς σῆς εὐδοκίας, σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν μὲν κάθαρσιν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν προσγιγνομένην διὰ τῆς ἐργασίας τῶν σῶν ἐντολῶν, διαφυλαχθείσας

Eiusdem Oratio altera siccitatis & supplicationis tempore.

Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui è puluere hominem formatum & pulchritudine exornatum ea demum venustate, inenarrata tua excellentia & humanitate decorasti; vt ita dicam externa statuæ specie, animæ rationalis figuram & characterem repræsentares: cumque decus splendoremque miranda sui productione à te mutuatum, quasi rem sibi inutilem leui gustus voluptate perdidisset: demum vnigeniti Filii tui & Domini & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi afflatu recepit illud: cumque duplici natura conflatum ex anima videlicet & corpore condidisses, illam vt intellectualem ineffabilibus modis diuino Spiritu enutritam, tua gloria & maiestate dignam efficis: corpus autem sensibilis huius solis, aëris temperiei, cibique ex his enati vsu, in augmentum perfectumque statum promoues & conseruas. Qui iuxta Propheticum dictum, manum tuam aperis, & naturam omnem rationalem & irrationalem beneplacito tuo adimples. Te rogamus & precamur, Patrem Domini nostri Iesu Christi, animabus nostris mandatorum tuorum obseruantia, primam concessam munditiem secundum Pro-

phetæ verbum niue splendidiorem virtute & gratia sancti Spiritus renoua, vt iuxta vnigeniti Filii tui præceptũ vel vt sol refulgeant: corporibus autem iniquitatibus & vitæ dissolutione fractis & turbatis salutem, & horum malorum leuamen largire, temperatum & salubrem aerem nobis præbe, pacificos imbres terræ ad eam fructibus fœcundandam mitte, ad nostri & irrationalium animalium nutrimentum aqua limpida riuos eius inebria, impetentem nos gladium cohibe, & nostri humilium & indignorum seruorum tuorum orationem in hac hora ne despicias. Exaudi nos, & propitio oculo nobis supplicibus indignis, de sancto habitaculo tuo attende, exoratus non repudiandis intercessionibus sanctissimæ virginis, communis nostræ spei, quæ te illibate & immaculate in corpore edidit: vt ab omnibus venerandum & magnificum nomen tuum celebretur, Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

προφητικῶς εἰπεῖν, λαμπροτέραν χιόνος τῇ ἐνεργείᾳ καὶ χάριτι τοῦ ἁγίου πνεύματος ποίησον, καθὰ καὶ ὁ μονογενής σου υἱὸς ἐνετείλατο ἐκλάμψαι αὐτὰ ὡς τὸν ἥλιον, τοῖς δὲ σώμασιν ἡμῶν τοῖς κατασκληκόσι ταῖς ἀνομίαις καὶ ἀσωτίαις ἐμπεφυρμένοις, ὑγείαν δώρησαι, καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν τοσούτων δεινῶν. εὐκράτους καὶ ἐπωφελεῖς τοὺς ἀέρας ἡμῖν χάρισαι, ὄμβρους εἰρηνικοὺς ἐξαπόστειλον τῇ γῇ πρὸς καρποφορίαν, μέθυσον τοὺς αὔλακας αὐτῆς ὕδατος καθαροῦ, εἰς ζωοτροφίαν ἡμῶν τε καὶ τῶν ἀλόγων ζώων, στῆσον τὴν καθ' ἡμῶν ἐπερχομένην ῥομφαίαν, καὶ μὴ παρίδῃς τὴν δέησιν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καὶ ἀναξίων δούλων σου ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ. ἐπάκουσον ἡμῶν προσχὼν ἱλέῳ ὄμματι ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, ἡμῖν τοῖς σοῖς ἀναξίοις ἱκέταις, δυσωπούμενος ταῖς ἀκαταμαχήτοις πρεσβείαις τῆς ὑπεράγνου καὶ ἀχράντως σωματωσάσης σε παναγίας παρθένου, τῆς κοινῆς ἐλπίδος ἡμῶν. ὡς ἂν διὰ πάντων δοξασθῇ τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

M. S. Regium breuem hanc orationem suppeditat.

Pro aeris temperie.

QVi telluri donas imbrem, & ad terram cœlo substratam aquas mittis, & præ humanitate tua ad vitam & salutem cuncta varie congruenter & mirifice operaris: tu Domine, ex ordine & mensura pluuiales aquas aeremque temperatum largire, & benedic coronæ benignitatis tuæ. Gratia & humanitate, &c.

Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων.

Ὁ διδοὺς τὸν ὑετὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐπιστέλλων ὕδωρ ἐπὶ τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ πάντα ποικίλως καὶ ἁρμοδίως ἐξ ἀγαθότητος θαυματουργῶν πρὸς ζωὴν καὶ σωτηρίαν· σὺ δέσποτα εὔτακτα, καὶ σύμμετρα, καὶ γαλήνια τὰ ὑετία ὕδατα καὶ τοὺς ἀέρας εὐκράτους χάρισαι, καὶ εὐλόγησον τὸν στέφανον τῆς χρηστότητός σου. Χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ.

IN OFFICIVM TEMPORE SICCITATIS faciendum. Notæ.

Εὐχὴ ἐπὶ ἀνομβρίας.] Publicas preces calamitatis huius tempore factas, laudat quidem Basilius, quamuis à Deo non exauditas defleat, oratione in famem & siccitatem. *φωνὴ λιτανευόντων εἰκῆ βοᾷ καὶ πρὸς τὸν ἀέρα διαχεῖται· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς τῶν δεομένων ἠκούσαμεν. Vox publice supplicantium frustra clamat, & in aerem dispergitur. neque enim nos supplicantes audiuimus.* Sed & Tertullianus iam sua tempestate, à Christianis pariter & Gentilibus publice imbres deposci solere, & qua ratione fieret Apologetici cap. 40. narrat. *Denique cum ab imbribus æstiua & hyberna suspendunt, & annus in cura est, vos quidem quotidie pasti statimque pransuri balneis, & cauponis, & lupanaribus operati, Aquilicia Ioui immolatis, nudipedalia populo denunciatis, cœlum apud Capitolium quæritis, nubila*

nubila de laquearibus expectatis, auersi ab ipso Deo, & solo. Nos vero ieiunio aridi, & omni continentia expressi, ab omni vitæ fruge delati, in sacco & cinere volutantes, inuidia cœlum tundimus, Deum tangimus: & cum misericordiam obtinuerimus, Iuppiter ho oratur. Aquis vero a legione fulminatrice miraculose impetratis grates Deo actas. Tertullianus idem cap. 4. scribit: *Si literæ, ait, M. Aurelij grauissimi Imperatoris requirantur, quibus Germanicam illam sitim Christianorum forte militum precationibus impetrato imbre discussam contestatur.* Et ad Scapulam cap. 4. *M. quoque Aurelius in Germanica expeditione Christianorum militum Orationibus ad Deum factis, imbres in siti illa impetrauit. Quando non geniculationibus & ieiunationibus nostris etiam siccitates sunt depulsæ? Tunc populus adclamans Deo deorum, &, qui solus potens, in Iouis nomine Deo nostro testimonium reddidit.*

2 Καλλίστου πατριάρχου.] Duos Calisti nomine reperio Patriarchas, primum qui circa annum Domini 1360. alterum qui circa 1400 sedem Constantinopolitanam tenuit: e quibus, quis harum Orationum fuerit author non est difficile discernere. Quantum enim coniectura assequi fas est, Cantacuzenos inter & Palæologos, intestina cum temporibus posterioribus ita fuerint bella, ipsique etiã Palæologi de imperio inter se disceptauerint, & Turcæ in Europam, aliis alias priores calamitates excipientibus, traiecerint: cum similes plagas author hic defleat, οὐ τὴν ἐν μόνῃ ἀγάπῃ ἀπολαυσόμεθα εἰρήνῃ, ἀλλὰ καὶ ὡς θηρία κατ' ἀλλήλων φερόμεθα, καὶ τὰς σάρκας ἀλλήλων κατεσθίομεν: non dubium quin ipse potius, præ alio qui pacato sæculo gauisus est, harum Orationum authorem se prodat. Vnde cum sint authoris recentis paucissimæ ex his orationes, duæ nimirum priores solummodo in M.S. antiquis reperiuntur.

121 ΚΑΝΩΝ 2 ΕΙΣ ΦΟΒΟΝ ΣΕΙΣΜΟΥ.

οὗ ἡ ἀκροστιχίς.

Ω Χριστὲ τῆς γῆς τὸν κλόνον παῦσον τάχος. 3 Ἰωσήφ.

Ὠδὴ α'. ἦχος πλ. β'.

Ὡς ἐν ἠπείρῳ πεζεύσας.

ΩΣ φοβερὰ ἡ ὀργή σου, ἐξ ἧς ἡμᾶς ἐλυτρώσω κύριε, μὴ συγχωρήσας ἐν τῇ γῇ ἀπολέσθαι τὸ σύστημα ἡμῶν. εὐχαρίστως σε διὸ ἀεὶ δοξάζομεν.

Χαίρων ἡμῶν καθ' ἑκάστην τῇ παντελεῖ διορθώσει διαπαντός, ὥσπερ φύλλον εὐτελὲς διασείεις ἅπασαν τὴν γῆν, εἰς τὸν φόβον σου πιστοὺς στηρίζων κύριε.

Ῥῦσαι σεισμοῦ βαρυτάτου πάντας ἡμᾶς, καὶ μὴ δῴης κύριε ἀπολέσθαι παντελῶς τὴν κληρονομίαν σου, πολλοῖς παροργίζουσαν κακοῖς, σὲ τὸν μακρόθυμον.

Θεοτόκιον.

Ἱκετικῶς σοι βοῶμεν μῆτερ θεοῦ, τὰ συνήθη σπλάγχνα σου ἐπὶ πόλιν καὶ λαὸν συμπαθῶς δείκνυσα, σεισμοῦ βαρυτάτου καὶ φθορᾶς πάντας ἀπάλλαξον.

Ὠδὴ β'. Ἴδετε ἴδετε.

Σείσας προσβλέψει σου πᾶσαν τὴν γῆν, παμβασιλεῦ, ἐνέβαλες εἰς φόβον ἡμῶν τὰς διανοίας. ἀλλ' ἄνες διαπαντὸς οἰκτίρμων τὴν ὀργήν σου, καὶ μὴ δῷς εἰς παντελῆ ἀφανισμὸν τὸν σὸν λαόν.

CANON IN TERRÆ MOTVS PERICVLO,

cui Acrostichis est.

Ω Χριστὲ τῆς γῆς τὸν κλόνον παῦσον τάχος. Ioseph.

Canticum primum. Tonus obliquus secundi.

Velut in terra pedibus procedens.

QVam timenda ira tua est, è qua Domine nos exemisti, dum terra minime statum nostrum obruisti: propterea te cum gratiarum actione laudamus.

Qui sincera nostra correptione continuo gaudes, ad instar leuis folii terram omnem, in timore fideles tuos confirmaturus, concutis Domine.

Graui terræ motu nos omnes libera: & hæreditatem tuam, te patientem Dominum plurimis irritantem offensis, ne perire permittas.

In Deiparam.

Suppliciter tibi, Mater Dei, clamamus, solito compassionis affectu ciuitati, & populo, exhibito, grauissimo terræ motu, & interitu cunctos exime.

Canticum secundum. Videte videte.

Terra solo tuo aspectu concussa, Rex omnium, animis nostris timorem incussisti: verum furorem tuum, misericors Dominator, remitte, & populum tuum ruinæ cuncta deuastanti ne tradas.

Pro populo omnimoda debitorum verecundia operto, & iam iam perniciem expectante, quis te exorabit? ab ea Christe, tua misericordia, nos exime.

Terrorem tuum nunc, aspectu tuo fundamentis terræ concussis, Christe manifestasti: verum solitam tibi misericors clementiam exhibe, ne misere pereamus.

In Deiparam.

Quis solus absque te, illibata virgo, iratum nobis Deum reconciliare poteit? hac de causa, precare sanctissima, vt terræ fragorem perniciem nobis minitantem sedet.

Canticum tertium.

Non est sanctus vt tu Domine.

Nobis praue affectis, furoremque tuum iugiter concitantibus terra flagellatur, misericors vniuersi moderator, verum famulis tuis parce, Domine.

Terram commotam iterum firmasti Domine, commonens & conuertens infirmitatem nostram, vt in diuino tuo timore corroboremur, benigne.

Mortem amaram, terræ motus grauissimos, intolerandasque plagas peccata generantia vitemus, fratres, & pœnitentiæ modum omnem Deo exhibeamus.

In Deiparam.

Clementissimum Verbum, quæ sola benigna es, intense deprecare, vt imminente terræ motus flagello cuncti liberemur, illibata Deipara, exoramus.

Canticum quartum.

Christus virtus mea.

Terram Domine commoues, vbi dolosi bellatoris insultibus nos concussos, magis ac magis veritatis fundamento solidari omnes præcipis.

Diuino tuo nutu cuncta commoues, & incolarum terræ corda concutis, iusti ergo furoris tui fluctus compone Domine.

Nobis nusquam timore tuo correptis, terram vniuersam tuo motu terres: verum mirifica misericordias tuas super nos, qui solus facile compateris.

In Deiparam.

Te Dei templum, ô domina, professi, in templo sancto tuo supplices manus tendimus: vide afflictionem nostram, & auxilium præbe.

Τίς δυσωπήσει σε, ὑπὲρ λαοῦ παντοδαπῶν αἰσχύνης ὀφλημάτων ἀεὶ καλυπτομένου, καὶ ἀπώλειαν προσδοκῶντος τῇ ὀργῇ σου; ἐξ ἧς ἡμᾶς Χριστὲ, τῷ σῷ ἐλέει ἐξελοῦ.

Ἔδειξας φόβον σου νυνὶ Χριστὲ, τῇ φοβερᾷ προσβλέψει σου, σαλεύσας τῆς γῆς τοὺς θεμελίους, ἀλλὰ συνήθως δεῖξον πάλιν ἐλεῆμον, τὸ ἔλεος τὸ σὸν, μὴ ἀπολλύμεθα δεινῶς.

Θεοτόκιον.

Τίς μόνος ἄνευ σοῦ δυνήσεται, ἄχραντε ἁγνὴ, θεὸν ἀγανακτοῦντα καθ' ἡμῶν καταλλάξαι; διὸ δυσώπει πανάγια, παῦσαι τάχος τὸν κλόνον τῆς γῆς ἀπειλοῦντα ὀλεθρεῦσαι ἡμᾶς.

Ωδὴ γ'. Οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς σὺ κύριε.

Ἡ γῆ μαστίζεται ἡμῶν κακῶς διακειμένων, καὶ ἀεὶ τὴν ὀργήν σου συγκινούντων καθ' ἡμῶν, οἰκτίρμον παμβασιλεῦ, ἀλλὰ φεῖσαι δέσποτα τῶν δούλων σου.

Συσσείσας κύριε τὴν γῆν, ἐστερέωσας πάλιν νουθετῶν ἐπιστρέφων τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, στηρίζεσθαι ἐν τῷ σῷ θείῳ φόβῳ θέλων ἀγαθέ.

Γενναίως θάνατον πικρὸν, καὶ σεισμοὺς βαρυτάτους, καὶ πληγὰς ἀνυπόστους, ἁμαρτίας ἀδελφοὶ, ἐκφύγωμεν, καὶ θεῷ μετανοίας τρόπους ἐπιδειξώμεθα.

Θεοτόκιον.

Ἡ μόνη οὖσα ἀγαθὴ τὸν πανάγαθον λόγον ἐκτενῶς ἐκδυσώπει, τῆς παρούσης τοῦ σεισμοῦ ῥυσθῆναι πάντας ὀργῆς, θεοτόκε ἄχραντε, δεόμεθα.

Ωδὴ δ'. Χριστός μου δύναμις.

Σαλεύεις κύριε τὴν γῆν, βουλόμενος ἑδρασμῷ ἀληθείας πάντας ἡμᾶς, δέσποτα, στηρίζεσθαι σαλευομένους προσβολαῖς τοῦ δολίου πολεμήτορος.

Τῇ θείᾳ νεύσει σου κλονεῖς τὰ σύμπαντα, καὶ δονεῖς τὰς καρδίας τῶν ἐπὶ γῆς κατοικούντων, δέσποτα. τῆς οὖν δικαίας σου ὀργῆς ἄνες, κύριε, τὰ κύματα.

Οὐδ' ὅλως ἔχοντες εἰς νοῦν τὸν φόβον σου, ἐκφοβεῖς τῇ κινήσει πᾶσαν τὴν γῆν, μόνε εὐσυμπάθητε, ἀλλὰ συνήθως ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου θαυμάστωσον.

Θεοτόκιον.

Ναόν σε δέσποινα, θεοῦ γινώσκοντες, ἐν ἁγίῳ ναῷ σου χεῖρας οἰκτρὰς αἴρομεν εἰς δέησιν. ἴδε τὴν κάκωσιν ἡμῶν· καὶ παράσχου τὴν βοήθειαν.

<table>
<tr><td>

Ὠδὴ ε΄. Τῷ θείῳ φέγγει σου.

Καὶ σὺ καρδία σείσθητί μου βλέπουσα θεοῦ τὴν ἀπειλὴν ἐπικειμένην, καὶ βόησον. φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, δέσποτα κύριε, καὶ παῦσον τὴν δικαίαν ὀργήν σου, εὔσπλαγχνε.

Λαὸν καὶ πόλιν ἣν τῷ σῷ αἵματι ἐκτήσω Ἰησοῦ, μὴ παραδῷς εἰς ἀπώλειαν, ἐν τῷ συνταράττειν τὴν γῆν σεισμῷ φοβερῷ. χορὸς τῶν ἀποστόλων καθικετεύει σε.

Ὁδοῦ σου ἀπωσθέντες τῆς ὀρθῆς, γνώμῃ ἀποκλίνοντες σκολιῇ, εἰς ἀγανάκτησιν τρέπομέν σε τὸν συμπαθῆ καὶ ἀμνησίκακον, ἀλλ' ἵλεως οἰκτίρμον, γενοῦ τοῖς δούλοις σου.

Θεοτόκιον.

Νῦν βοηθείας ἦλθε καιρός, νῦν καταλλαγῆς χρεία ἁγνὴ πρὸς τὸν υἱόν σου καὶ κύριον, ὅπως οἰκτείρῃ τοὺς πλημμελοῦντας ἡμᾶς, καὶ τῆς ἐπικειμένης ὀργῆς λυτρώσηται.

Ὠδὴ ϛ΄. Τοῦ βίου τὴν θάλασσαν.

Οὐκ ἔχοντες δέσποτα παρρησίαν δυσωπεῖν, οἱ ταπεινοὶ τὸ ὕψος σου, τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀγγέλους σου εἰς θερμὴν κινοῦμεν παράκλησιν, δι' αὐτῶν τῆς ὀργῆς σου ἐξελοῦ ἡμᾶς.

Νῦν ἔγνωμεν κύριε, ὡς ἐλεήσας ἡμᾶς, καὶ οὐδαμῶς συνέχωσας ὑπὸ τὴν γῆν συμπτώματι χαλεπῷ πολλὰ πλημμελήσαντας. εὐχαρίστως δέ σε προσκυνοῦμεν Χριστέ.

Προστάττεις σαλεύεσθαι τὰ θεμέλια τῆς γῆς ὅπως ἡμεῖς παυσώμεθα, οἱ ταπεινοὶ σαλευόμενοι ἐκ τῆς κρείττονος στάσεως, καὶ τῷ φόβῳ σου λόγε στηριζώμεθα.

Θεοτόκιον.

Ἁγία θεόνυμφε, ἀπορούμενον νῦν τὸν σὸν λαὸν οἰκτείρησον, καὶ μητρικαῖς πρεσβείαις τὴν καθ' ἡμῶν θεοῦ ἀγανάκτησιν μεταποίησον τάχος δυσωποῦμέν σε.

Ὠδὴ ζ΄.

Δροσοβόλον μὲν τὴν κάμινον.

Ὑπερύμνητος εἶ κύριε μακρόθυμε, ὅτι οὐκ ἐθανάτωσας τοὺς οἰκέτας σου σπαραγμῷ καὶ κλόνῳ φοβερῷ τῆς γῆς· ἀλλ' ἐφόβησας ζητοῦντας τοῦ ἐπιστρέψαι τῶν κακῶν, καὶ ζῆσαι πάντας ἡμᾶς.

Στεναγμὸν ἀπὸ καρδίας ἀναπέμψωμεν, καὶ δάκρυα προχέωμεν, ὅπως ἵλεον τὸν δεσπότην ἕξωμεν Χριστόν, ἐκτρίψαι σεισμῷ πάντας ἡμᾶς διὰ πλῆθος ἁμαρτιῶν ἐπαπειλοῦντα δεινῶς.

</td><td>

Cant. quintum. Diuino tuo splendore.

Concutere etiam tu cor meum, attentis ingruentibus à Deo periculis, & exclama. Parce, Domine, populo tuo, & iustum furorem tuum, ô clemens remitte.

Populum, ciuitatemque sanguine tuo acquisitam, ne des, ô Iesu, in interitum, dum tremendo motu terram concutis, te Apostolorum cœtus precatur.

A viis tuis rectis sententia obliqua declinantes, ad iram te clementem, & malorum immemorem prouocamus Domine; at tu propitius & misericors esto seruis tuis.

In Deiparam.

Adest nunc succurrendi tempus, nunc reconciliatione cum Filio tuo & Domino est opus; vt delinquentium misereatur, & ab imminente periculo nos eruat.

Canticum sextum. Vitæ mare.

Nulla maiestatem tuam exorandi fiducia freti, electos tuos Angelos ad feruentes pro nobis preces offerendas excitamus: per illos itaque a furore tuo nos eripe.

Iam te nostri misertum agnouimus, qui nusquam sub terra diro casu nos in multis delinquentes obruisti: propterea te Christe adoramus.

Fundamenta terræ concuti præcipis, vt nos miseri meliori virtutum statu dimoueri absistamus: & tandem timore tuo, ô Verbum, confirmemur.

In Deiparam.

Sancta Dei sponsa, anxij nunc populi miserere, & motam aduersum nos Dei indignationem tuis maternis precibus quamprimum immuta, te precamur.

Canticum septimum.

Roridam fornacem.

Benedictus es, longanimis Domine, qui motu & hiatu terræ nos morti minimè dedisti: terruisti tantùm eos qui à malis resipiscere student, vt vita cuncti fruantur.

Suspiria è corde proferamus, & lachrymas profundamus, vt Christum Dominum propter peccatorum nostrorum colluuiem cunctos misere atterere minitantem, propitium nobis reddamus.

</td></tr>
</table>

Heu me, clamemus, ad Deum altissimum readtinus manus, & de reliquo peruersa agere desistamus. Saluator etenim firmius nos stabilire affectans, terram omnem indignabundus commouet.

In Deiparam.

Annue, illibata, vt tuis precibus saluemur, qui propter nimiam offensarum nostrarum copiam, ira Dei, intentacisque & horrendis grassantis periculi minis, iam iam sumus consumendi.

Canticum 7. hirmus. E flamma sanctis.

Iusto hoc tuo flagello grassante, repente turbati sumus benigne, teque conspecto aduersum nos irato, omnimoda desperatione detinemur.

Manus & oculos ad solum Dominum saluare nos valentem, tendamus, fideles, & exclamemus: auerte cito iram tuam à nobis Christe, qui humanus es.

Angelorum millia, Martyrum cœtus, Prophetarum, Apostolorum, Monachorum, & Pontificum sanctus chorus te deprecatur. parce Domine populo tuo afflicto.

Misericors, qui infirmitatem, naturæque nostræ lubricum, & peruersitatem nosti: iram tuam remitte, terræ tumultum seda, & tua clementia, miserere nostri, benigne.

In Deiparam.

Pia Deipara, facilem ad pietatem quæ genuisti Saluatorem: vide populi tui afflictionem & suspiria, accelera vt pro nobis misericordiam depreceris.

Canticum 8. hirmum. Deum hominibus videre nefas.

Ecce deliquimus omnes, & nullius peccati tellus noxia horrendo modo corripitur; moniturus enim nos clemens Dominus illam totam agitat: mentem ergo resumamus, & salutis nostræ curam geramus.

Horarum & temporum cum sis Dominus, vno temporis momento seruos tuos perdere constitueras, nisi multa tua clementia prohibitus fuisses: grates ideo referimus benigne, omni enim patrocinio destituti eramus.

A terræ motu, gladio, dura captiuitate, gentium incursu, casu aduerso, fame, & quauis alia calamitate, Christe misericors Domine, ciuitatem tuam, regionemque omnem, te fideliter celebrantem, eripe.

Οἴμοι κράξωμεν, καὶ χεῖρας ἐκπετάσωμεν πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον, καὶ παυσώμεθα τοῦ λοιποῦ ποιεῖν τὰ πονηρά. καὶ γὰρ ὁ σωτὴρ ἀγανακτῶν σαλεύει ἅπασαν τὴν γῆν, στηρίξαι θέλων ἡμᾶς.

Θεοτοκίον.

Νεῦσον ἄχραντε σωθῆναι ταῖς πρεσβείαις σου, ἀπολεῖσθαι μέλλοντας ἐν ὀργῇ Θεοῦ, καὶ θυμῷ μεγάλῳ καὶ φρικτοῦ τοῦ νῦν ἐπικειμένου ἀπειλῆς, διὰ τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν.

Ὠδὴ ζ'. Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίοις.

Τῆς δικαίας σου ταύτης ὀργῆς φιλάνθρωπε, ἐπελθούσης ἀθρόως συνεταράχθημεν, [illegible] παντελῶς συνεχόμεθα, ἀπηλπισμένοι [illegible] ὀργίλως καθ' ἡμῶν [illegible].

Ἀνατείνωμεν χεῖρας, πιστοί, καὶ ὄμματα πρὸς τὸν μόνον σῶσαι ἡμᾶς δυνάμενον, καὶ [illegible]της. Χριστὲ τὸν θυμόν σου ἀποστρέψον ἀφ' ἡμῶν ταχέως, φιλάνθρωπε, [illegible].

Χιλιάδες ἀγγέλων, καὶ μαρτύρων σύλλογος, προφητῶν, ἀποστόλων, ὁσίων, ἱεραρχῶν ἅγιος χορός, ἱκετεύουσί σε δέσποτα, φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, τοῦ τεθλιμμένου.

Ὁ γινώσκων, οἰκτίρμον, τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν, καὶ [illegible] [illegible] ἄφες τὴν ὀργήν, [illegible] κόπασον, καὶ τῷ σῷ ἐλέει οἰκτείρησον οἰκτίρμον.

Θεοτοκίον.

Συμπαθῆ Θεοτόκε, τὸν [illegible] ἡ τεκοῦσα σωτῆρα, ἴδε τὴν κάκωσιν, καὶ τὸν στεναγμὸν τοῦ λαοῦ σου, καὶ τάχυνον τοῦ παρακαλέσαι ἡμᾶς οἰκτειρηθῆναι.

Ὠδὴ η'. Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Ἰδοὺ οἱ πάντες ἡμεῖς ἐπταίσαμεν, καὶ φοβερῶς ἡ γῆ μηδὲν σφαλεῖσα χαράζεται. νουθετῶν γὰρ ἡμᾶς ὁ φιλάνθρωπος, ὅλην αὐτὴν σαλεύει. λάβωμεν ἀνάνηψιν, καὶ τῆς σωτηρίας ἑαυτῶν ἐπιμελώμεθα.

Ὡρῶν καὶ χρόνων ὑπάρχων κύριος μιᾷ ῥοπῇ ἠθέλησας ἐκτρῖψαι τοὺς δούλους σου. ὑπὸ δὲ τῆς πολλῆς εὐσπλαγχνίας σου, δέσποτα, ἐκωλύθης. εὐχαριστοῦμέν σοι, οἱ διαπλαγέντες ἡμεῖς, μόνε φιλάνθρωπε.

Σεισμοῦ, μαχαίρας, πικρᾶς ἁλώσεως, καὶ ἐθνικῆς Χριστὲ ἐπιδρομῆς, καὶ συμπτώσεως, καὶ λιμοῦ, καὶ ἑκάστης, δέσποτα, πάσης ἄλλης, οἰκτίρμον, ῥῦσαι καὶ πόλιν σου, ἅπασάν τε χώραν τῶν πιστῶς ὑμνολογούντων σε.

Η γῆ ἀγαλλιῶσα βοᾷ [illegible] τί με κακοῖς μιαίνετε πολλοῖς πάντες ἄνθρωποι, καὶ ἡμῶν ὁ δεσπότης φειδόμενος, [illegible] μαστίζει; [illegible] αἰσθόμενοι, καὶ ἐν μετανοίᾳ τὸν θεὸν [illegible] σασθε. [illegible]

Φθορὰν [illegible] [illegible] [illegible] ἀφθάρτως [illegible] [illegible] [illegible] ἀγανακτήσεως, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] παρθένε [illegible].

Στιχηρὰ προσόμοια τοῦ σεισμοῦ. Ἦχος α'.

Τῶν οὐρανίων ταγμάτων

Ὁ τὰ θεμέλια πάντα τῆς γῆς σαλεύων Θεὸς, ὁ συνταράττων κύτος τῆς θαλάσσης [illegible] κύτος, ὡς κτίστης τῶν ἁπάντων [illegible] ἡμᾶς τῆς φοβερᾶς τοῦ σεισμοῦ ἀπειλῆς, [illegible] τῇ σῇ εὐσπλαγχνίας [illegible] [illegible], φιλάνθρωπε.

Ὡς πολυέλεος μόνος [illegible] παντοδύναμος, Χριστὲ σωτὴρ, [illegible] θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, [illegible] λιμοῦ, καὶ λοιμοῦ, καὶ σεισμοῦ, πυρὸς, μαχαίρας [illegible], καταποντισμοῦ, [illegible] πόλιν [illegible].

Τῆς νῦν δικαίας σου [illegible] ὀργῆς φιλάνθρωπε, [illegible] μὴ [illegible] ἡμᾶς [illegible] μηδὲ [illegible] μὴ τῷ θυμῷ τῆς ὀργῆς σου παιδεύσῃς ἡμᾶς. ἀλλὰ τὸν [illegible] τοῦ σεισμοῦ, [illegible] οἰκτίρμων.

Ἕτερα στιχηρὰ τοῦ σεισμοῦ. ἦχος δ'. [illegible]

Τῆς γῆς [illegible] [illegible] τῆς ὀργῆς σου [illegible], βουνοὶ καὶ τὰ ὄρη [illegible] κύριε· ἀλλ' [illegible] εὐσπλαγχνίας ὄμματι, [illegible], μὴ τῷ θυμῷ σου [illegible] ἡμῖν· ἀλλὰ σπλαγχνισθεὶς ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, τῆς φοβερᾶς ἡμᾶς τοῦ σεισμοῦ ἀπειλῆς ἐλευθέρωσον, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Ἦχος πλ. β.

Νινευῖται τοῖς [illegible] τὴν διὰ σεισμοῦ ἀπειλὴν καταστροφὴν ἤκουον· [illegible] σημεῖον τοῦ κήτους [illegible] διὰ τοῦ Ἰωνᾶ ἀνάστασιν ἡ μετάνοια [illegible]. ἀλλ' ὡς ἐκείνων βοὴν [illegible] σὺ [illegible] [illegible] οἰκτείρας προσεδέξω· καὶ ἡμῶν, παιδευομένων [illegible] τῆς τριημέρου ἀναστάσεως, φεῖσαι καὶ ἐλέησον.

Ἦχος πλ. β'.

Φοβερὸς εἶ κύριε, καὶ τίς [illegible] τὴν δικαίαν σου ὀργῆς; ἢ τίς σε δυσωπήσει, ἢ τίς παρακαλέσει ἀγαθὲ ὑπὲρ λαοῦ ἡμαρτηκότος καὶ ἀπε-

Muto sermone suspirans tellus exclamat. Quid me tot malis polluitis homines, quibus si Deus parcat, solam me corripit? resumite mentem, & in pœnitentia placate Deum.

In Deiparam.

Quæ corruptionem in pariendo non pertulisti, cunctos o Virgo, ab interitu, terræ motu, & afflictione, Domini indignatione materno tuo interuentu sedata, libera, o Deo gratissima.

Versus similares in terræ motu. Tonus primus. Cœlestium ordinum.

Deus qui cuncta terræ fundamenta concutis; qui vt omnium conditor maris profundum conturbas, tremendo terræ motus periculo, tua semper motus clementia, nos eripe benigne.

Christe, qui solus valde misericors, & omnipotens es Saluator, per tuam matrem & sanctos tuos, a fame, & peste, a terræ motu, igne, gladio gentium ruina celebrantem fideliter ciuitatem serua.

Iusta nunc tua grassante ira, ne nos misericors obruas & profliges: ne in furore iræ tuæ nos corripias, quin potius terræ motus tumultum compone, & populi tui miserere.

Alij versus in terræ motu. Tonus secundus. [illegible]

Agitata terra, colles & montes iræ tuæ timore trepidant: verum clementiæ tuæ oculis in nos conuersis, ne in furore tuo irascaris nobis, sed erga manuum tuarum opera pietate ductus, tremendo terræ motus periculo, vt bonus & clemens nos libera.

Tonus obliquus secundus.

Delictis suis intentatas minas, & terræ motu ruinam sibi impendentem audierunt Niniuitæ pœnitentia vero reparationem & resurrectionem interueniente ceti signo per Ionam illi deprecata est. Verum vt populi illius simul & infantium & iumentorum clamorem miseratus excepisti, nobis quoque iam correptis per triduanam resurrectionẽ parce, & miserere. *Tonus obliq. secund.*

Terribilis es Domine, & quis iram tuam sustinebit? quis te flectet, ô bone, aut pro peccante & desperato populo exorabit?

Ecce iam cœlestes ordines, Angeli, Principatus, Potestates, Throni, Dominationes, Cherubim, & Seraphim pro nobis ad te clamant. Sanctus, sanctus, sanctus es Domine: opera manuũ tuarum ne despicias, o bone, sed per viscera misericordiæ tuæ periclitantem ciuitatem serua.

Gloria. *Tonus obliquus secundi.*

Cantatur & sequens Modulus.

In omni supplicatione.

Rex cœlestis, benigne Domine, longanimis, & valde misericors, respice de sancto habitaculo tuo, & abiectionem nostram vide. Vide & afflictionem nostram: ne in ira tua arguas nos: neque in furore tuo nos corripias. Neque num incursibus, aut barbarorum manibus, vel vt ruina pereamus, nos trades: ne quando dicant gentes, vbi est Deus eorum? Nos autem populus tuus, & oues pascuæ tuæ, nomen tuum inuocauimus. Quia innatam tibi bonitatem habes: protege ciuitatem istam. Exorat te Deipara, quæ te genuit sicut & Apostolorum chorus, Martyrum, & sanctorum Monachorum cœtus. Pro populo peccatore & desperato preces suscipe, & hæreditatem tuam patiens Domine conserua.

Orationes in terræ motus periculo.

Dominum precemur.

DEvs magne, & terribilis, & mirande: magne & vere, qui condis & immutas omnia, qui respicis terram, & facis eam tremere, qui tangis montes & fumigant, qui agitas à fundamentis eam quæ sub cœlo est, columnæ vero eius non mouentur, qui terræ fundamenta concutis, ipsa autem tuo nutu stabilita perseuerat: quem omnia fremunt & tremunt à facie virtutis tuæ, quia nobis peccatoribus intolerandus furor tuæ comminationis videtur; sed & simul immensa & inuestigabilis est tuæ promissionis misericordia. Ipse Domine, misericordiarum tuarum recordare, & miserationes tuas quæ à sæculo sunt, nobis largire. Confirma creaturam, terram stabili; & sedata eius agitatione, habitatam omnem tumultuantem isto motu, consolida; neque in iniquitatibus nostris nos condemnes. Quia tu es Deus noster, Deus miserendi & saluandi, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

γινομένης; τὰ οὐράνια τάγματα, ἄγγελοι, ἀρχαὶ, καὶ ἐξουσίαι, θρόνοι, κυριότητες, τὰ Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ, ὑπὲρ ἡμῶν σοι βοῶντα. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος εἶ κύριε, τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ παρίδῃς ἀγαθέ· διὰ σπλάγχνα ἐλέους σου σῶζε πόλιν κινδυνεύουσαν.

Δόξα. Ἦχος. πλ. β'.

Ψάλλεται δὲ τὸ παρὸν τροπάριον.

Εἰς πᾶσαν λιτήν.

Οὐράνιε βασιλεῦ, ἀγαθὲ κύριε, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, ἐπίβλεψον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, ἴδε τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν· ἴδε καὶ τὴν κάκωσιν ἡμῶν, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς ἡμᾶς, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς ἡμᾶς, μὴ παραδώσῃς ἡμᾶς εἰς ἐπιδρομὰς ἐθνῶν, ἢ εἰς χεῖρας βαρβάρων, ἢ εἰς πτῶσιν ἀπολέσθαι· μή ποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη ποῦ ἐστιν ὁ θεὸς αὐτῶν· ἡμεῖς δὲ λαός σου καὶ πρόβατα νομῆς σου, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐπικεκλήμεθα. ἔχεις ἔμφυτον τὴν ἀγαθότητά σου, σκέπε τὴν πόλιν ταύτην. ἔχεις πρεσβείαν τὴν θεοτόκον τὴν τεκοῦσάν σε, λόγε, χορὸν τῶν ἀποστόλων, καὶ πλῆθος τῶν μαρτύρων, καὶ τῶν ὁσίων. δέξαι τὰς δεήσεις ὑπὲρ λαοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀπηγνωσμένου· καὶ σῶσον ἀνεξικάκως τὴν κληρονομίαν σου.

Εὐχαὶ ὅτε ἀπειλεῖ σεισμός.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ φοβερὸς καὶ θαυμαστὸς, ὁ μέγας καὶ ἀληθινὸς, ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων, ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ ἁπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται· ὁ σείων τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐκ θεμελίων, οἱ δὲ στῦλοι αὐτῆς οὐ σαλεύονται· ὁ τὰ θεμέλια τῆς γῆς σαλεύων, ἥδρασται δὲ τῷ νεύματί σου· ὃν πάντα φρίττει καὶ τρέμει ἀπὸ προσώπου τῆς δυνάμεώς σου. ὅτι ἀνυπόστατος ἡ ὀργὴ ἡ ἐπὶ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπειλῆς σου· ἀμέτρητον δὲ καὶ ἀνεξιχνίαστον τὸ ἔλεος τῆς ἐπαγγελίας σου. αὐτὸς μνήσθητι τῶν οἰκτιρμῶν σου κύριε· καὶ τὰ ἐλέη σου παράσχου ἡμῖν, ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνός εἰσι. στήριξον τὴν κτίσιν, στερέωσον τὴν γῆν, παῦσον τὸν κλόνον αὐτῆς, ἕδρασον τὴν δονηθεῖσαν οἰκουμένην, καὶ μὴ συναπολέσῃς ἡμᾶς ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν, μηδὲ καταδικάσῃς ἡμᾶς ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς. Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα, εἰς ἀπειλὴν σεισμοῦ.

Βασιλεῦ ἅγιε, φιλάνθρωπε δέσποτα, μακρόθυμε κύριε, ὁ πάσης αἰσθητῆς τε καὶ νοουμένης κτίσεως δημιουργός, ὁ πάντα φέρων τῷ ῥήματι τῆς ἀρρήτου δυνάμεώς σου, ὁ μόνος ἔχων ζωῆς καὶ θανάτου τὴν ἐξουσίαν, ὁ παιδεύων ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ φιλανθρώπως πάλιν ἰώμενος, ὁ τὴν πρόσκαιρον ἡμῶν ζωὴν τῇ πανσόφῳ σου προνοίᾳ διακυβερνῶν, καὶ πανταχόθεν τὴν σωτηρίαν χρησίμως κατασκευάζων ἡμῶν. οἴδαμεν ὅτι διὰ τὰς πολλὰς ἡμῶν ἁμαρτίας συνέσεισας τὴν γῆν, καὶ συνετάραξας αὐτήν· καὶ φόβος καὶ τρόμος ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, μακρόθυμε· ἡ καρδία ἡμῶν ἐταράχθη τῇ μάστιγι αὐτοῦ, δειλία θανάτου ἐπέπεσεν ἐφ' ἡμᾶς τῇ συγκινήσει αὐτῆς, μή ποτε ἁρπάσῃ ὡς λέων τὴν ψυχὴν ἡμῶν, καὶ οὐ μὴ ᾖ ὁ ῥυόμενος, μὴ ὄντος λυτρουμένου μηδὲ σώζοντος. διὰ τοῦτο δεόμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν τὸν μόνον ἀνεξίκακον κύριον, μὴ μνησθῇς ἀνομιῶν ἡμῶν ἀρχαίων τε καὶ προσφάτων· μὴ ἀντισταθμήσῃς τῷ βάρει τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν τὴν προσήκουσαν ἀνταπόδοσιν· ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τῆς γενεᾶς ἡμῶν ταύτης, οὐδεὶς ἐνώπιόν σου δικαιωθήσεται· ἀλλ' ἀπολεῖται παντελῶς ἀπὸ τῆς γῆς, πάντων ἡμῶν τὸ μνημόσυνον. μνήσθητι μακρόθυμε, τῶν ἀπ' αἰῶνος οἰκτιρμῶν σου καὶ τοῦ ἐλέους σου, καὶ τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν ἀληθινῆς διαθήκης σου· καὶ μὴ καταπιέτω ἡμᾶς βυθὸς γῆς, μηδὲ συνεχέτω ἡμᾶς τὸ στόμα αὐτῆς· ἀλλ' οἰκτιρμοῖς συντετριμμένους ἡμᾶς καὶ τεταπεινωμένους ἐλέησον, καὶ ὑπὸ τῆς φοβερᾶς τοῦ σεισμοῦ ἀπειλῆς περιβεβλημένους, καὶ τρόμῳ πολλῷ καὶ φόβῳ συνεχομένους, ἐπίσκεψαι. εἰ δέ που καὶ τινὲς εἰσὶ μέσον ἡμῶν οἱ φοβούμενοι τὸ ὄνομά σου, καὶ τηροῦντες τὰ σὰ προστάγματα, βραχεῖά τις ἐκλελεγμένη μερίς, σπέρμα εὐλογημένον, θησαυρὸς κεκρυμμένος, σοὶ μόνῳ γινωσκόμενος καὶ τηρούμενος, κἀκείνων ὡς ἀγαθὸς ἐπάκουσον ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀναξίων δεομένων τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς συμπαθείας τῆς σῆς, καὶ πρόσδεξαι τὰς δεήσεις τούτων ὑπὲρ λαοῦ ἡμαρτηκότος προσαγομένας σοι, φιλάνθρωπε δέσποτα, ὡς Ἀβραὰμ ὑπὲρ τῶν Σοδόμων, ὡς Δανιὴλ καὶ Ἱερεμίου τῶν ἁγίων σου προφητῶν ὑπὲρ τῆς τοῦ Ἰσραὴλ αἰχμαλωσίας τὴν σὴν ἱλεωσαμένων ἀγαθότητα· ἵνα κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν, δοξάζηταί σου τὸ τῆς φιλανθρωπίας καὶ μακροθυμίας ἀνεξιχνίαστον πέλαγος· καὶ ἡμεῖς προσάξωμέν σοι δῶρον εὐχαρι-

Oratio altera in terra motus periculo.

Rex sancte, clemens Dominator, longanimis Domine, omnis sensibilis & intellectualis creaturæ opifex, qui omnia ineffabilis tuæ virtutis verbo portas, qui solus mortis & vitæ potestatem habes, qui fluxam vitam nostram sapienti tua prouidentia gubernas, & salutem nostram vtiliter vndequaque moderaris: nouimus, quia propter peccata nostra plurima terram commouisti, timor & tremor venerunt super nos à facie iræ tuæ, ô longanimis, eius flagellatione cor nostrum turbatum est, & eius commotione super nos irruit mortis formido, nequando rapiat vt leo animam nostram & non sit, liberatoris & seruatoris defectu, qui eripiat. Propterea te in malis patientem Dominum rogamus ac petimus, ne memineris antiquarum & nouissimarum iniquitatum nostrarum: neque delictorum ponderi debitam mensuram rependas. Si enim in iudicium intraueris cum generatione ista nostra, nullus coram te iustificabitur: sed & è terra omnium nostrum memoria funditus peribit. Recordare ô longanimis miserationum tuarum quæ à sæculo sunt, & misericordiæ nostris veri tui testamenti Patribus exhibitæ; ne nos terræ profundum deuoret, vel nos oris eius hiatus absorbeat. Contritos, humiliatorum miserere, & tremendo terræ motus periculo turbatos, & timore tremoreque multo correptos visita. Et sicubi vel quippiam sunt inter nos nomen tuum timentes, & mandata tua obseruantes, velut selecta pars, benedictum semen, thesaurus absconditus, tibi soli cognitus & à te solo custoditus, eos pro nobis indignis beneficentiam & pietatem tuam deprecantes, velut clemens exaudi. Et quemadmodum Abraham pro Sodomis, atque Danielem & Hieremiam sanctos tuos Prophetas pro Israëlis captiuitate tuam pietatem prouocantes exaudiuisti, eorum quoque pro peccante tuo populo preces oblatas suscipe, humanissime Domine: vt imperscrutatum patientiæ & humanitatis tuæ pelagus in progeniem & progeniem celebretur: & nos potenti tua manu corroborati

conuersionem & pœnitentiam nostram velut donum gratiis referendis aptum tibi rependamus. Precibus & interuentu illibatæ tuæ Matris, & Sanctorum, qui à sæculo tibi placuerunt. Amen.

Alia Oratio in terræ motum.

Dominum precemur.

DOminator Domine Iesu Christe, fons miserationum inexhauste, imperscrutatum humanitatis pelagus, patientiæ bonitatisque abysse immensa, qui plagas & flagella humano generi pietatis excessu per tempora vtiliter infers, ne incontinens propensio & facilitatis ad peccandum lubricum, velut fræno, diuino tuo timore detentum, aduersus diuinam imaginem efferretur, neque animæ nobilitatem peruersè lacesseret iniuriis. Cohibe, precamur, horrendum terræ tumultum, & insolitum impetum, quo eam aduersum nos ferri mandasti, in nostræ præter naturam nostram ad peccatum propensionis, & iustæ tuæ, propter illud, à nobis auersionis argumentum. Si namque mandata tua custodiremus, & proprij debiti nostri terminis sisteremus, non vtique terra omnipotenti tuo nutui obsequuta, naturalis suæ immobilitatis oblita, tali motu præter naturam excitato absorbendi nos cupida, aduersum nos vndequaque commoueretur. Et iustè quidem, ô iuste Domine, neque enim maiestatis tuæ sancita custodimus, nec ea prætergressi iustam iram tuam aduersum nos timemus: sed & nequitiam in oculorum tuorum conspectu agimus; inuidentes inuicem, in inuicem furore concitati, dilectionem repulimus, fraternitatis amorem abiecimus, deposuimus compassionem; pecuniarum cupiditatem amplexi, auaritiamque sectati, paupertatem exosam habuimus: ventris ingluuiem & voluptatum cupidinem vænati, ieiunium & moderantiam subterfugimus: & vt, semel dicam, mandatum omne tuum irritũ fecimus, & peccatum omne commisimus: & propterea, inquit, venit ira Dei in filios diffidentiæ. Fuerunt hæc nequitiæ nostræ molimina, hæc prauorum & immundorum nostrorum actuum consummatio, hæc odiorum & superbiæ, hæc iniuriarum siue clam, siue manifestè illatarum officia nefanda

στεῖον τὴν ἡμῶν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν τῇ χειρὶ ταμιᾷ σου χάριν δυναμούμενοι. εὐχαῖς τε πρεσβείαις τῆς πανάγνου σου μητρὸς, καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος σοι εὐαρεστησάντων ἁγίων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα εἰς σεισμόν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΔΕσπότα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἡ τῶν οἰκτιρμῶν ἀνεξάντλητος πηγὴ, τὸ τῆς φιλανθρωπίας ἀνεξιχνίαστον πέλαγος, ἡ ἄπειρος ἄβυσσος τῆς μακροθυμίας καὶ τῆς χρηστότητος· ὁ κατὰ καιροὺς μερικὰς ἐπαγαγὼν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων πληγάς τε καὶ μάστιγας συμφερόντως διὰ φιλανθρωπίας ὑπερβολὴν ἐπιφέρων, ἵνα τὸ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἡμῶν ἀκρατὲς καὶ ὀξύρροπον καθάπερ τινὶ χαλινῷ τῷ θείῳ σου κατεχόμενοι φόβῳ μὴ ἀτάκτως κινῆται κατὰ τῆς θείας εἰκόνος, μηδὲ εἰς τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς κακῶς ἐξυβρίζῃ· στῆσον δεόμεθα τὸν φοβερὸν τῆς γῆς κλόνον, καὶ τὴν ἀήθη ταύτης φοράν, ἣν νῦν δικαίως καθ' ἡμῶν κινεῖσθαι ταύτην προσέταξας, ὑπόμνησιν τῆς πρὸς πᾶσαν ἁμαρτίαν παρὰ φύσιν ἡμετέραν ὁρμῆς, καὶ τὸ σὸν δι' αὐτὸ τὴν πρὸς ἡμᾶς δικαίαν ἀποστροφήν. εἰ γὰρ ἡμεῖς τὰ σὰ προστάγματα διεφυλάττομεν, καὶ τὸν οἰκεῖον ὅρον ἐντὸς ἱστάμεθα, οὐκ ἂν ἡ γῆ τῷ σῷ παντοδυνάμῳ προστάγματι πειθομένη, καθ' ἡμῶν ἐκινεῖτο νῦν τῆς φυσικῆς ἀκινησίας ἐξισταμένη. καὶ τῇ παρὰ φύσιν ταύτης κινήσει καταπιεῖν ἡμᾶς ἐκζητοῦσα. καὶ δικαίως ὦ δίκαιε κύριε, οὐ γὰρ ποιοῦμεν τὰ προστάγματα τῆς βασιλείας σου· καὶ μὴ ποιοῦντες, οὐ φοβούμεθα τὴν σὴν δικαίαν ὀργὴν καθ' ἡμῶν δέσποτα· ἀλλὰ τὸ πονηρὸν ποιοῦμεν ἐνώπιον τῶν σῶν ὀφθαλμῶν, μισοῦντες ἀλλήλους. ὀργιζόμενοι κατ' ἀλλήλων τὴν ἀγάπην ἀπωσάμεθα, τὴν φιλαδελφίαν ἀπεβαλόμεθα, τὴν ἐλεημοσύνην ἀπεθέμεθα, καὶ τὴν φιλαργυρίαν ἠγαπήσαμεν, τὴν φιλοκτημοσύνην ἠσπασάμεθα, καὶ τὴν ἀκτημοσύνην ἐμισήσαμεν. τὴν γαστριμαργίαν καὶ τὴν φιληδονίαν ἠγαπήσαμεν, τὴν νηστείαν καὶ ἐγκράτειαν οὐκ ἐποθήσαμεν· καὶ ἁπλῶς πᾶσαν σου ἐντολὴν ἠθετήσαμεν κύριε, ἁμαρτίαν πᾶσαν ἐπράξαμεν, διὰ ταῦτα γάρ φησιν ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. ταῦτα τῆς κακίας ἡμῶν τὰ ἐπιχειρήματα· τοῦτο τῶν πονηρῶν καὶ ἀκαθάρτων ἡμῶν πράξεων τὸ καταλληλον ἀποτέλεσμα, ταῦτα τοῦ μίσους καὶ τῆς ὑπερηφανίας καὶ τῶν ἐν κρυφῇ καὶ φανερῶς γινομένων ἀδικιῶν ἡμῶν τὰ δεινὰ

κατορ-

κατορθώματα, θανατηφόρους καὶ ταῦτα πληγὰς ἐπάγοντα, κλόνους γῆς, καὶ σεισμούς, καὶ λιμούς, καὶ λοιμούς, καὶ πολεμίων ἐφόδους, καὶ μετὰ τούτων τὴν ἀφόρητον ἐκείνην καὶ ἀτελεύτητον βάσανον. ἀλλὰ μὴ παραδῴης ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, μηδὲ καταπιέτω ἡμᾶς ζῶντας ἡ γῆ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· ἵνα μὴ τὸν τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐπιστροφῆς ζημιωθῶμεν καιρὸν οἱ τάλανες. εἰ γὰρ καὶ πολλάκις τὴν μετάνοιαν ὑπεσχέθημεν, καὶ πολλάκις σοι τῷ θεῷ ἡμῶν ἐψευσάμεθα, διὸ καὶ τὴν τομὴν κατὰ τὸν ἄκαρπον συκῆν κατέκρινας, τὴν γῆν ἀρτίως προστάξας καλύψαι πάντας ἡμᾶς. ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν μακροθύμησον ὁ φιλάνθρωπος γεωργός, ὁ μὴ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. ὁ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ συγχωρεῖν τοῖς ἀδελφοῖς κελεύων τὰ ἁμαρτήματα· μὴ συναπολέσῃς τὸ μικρόν σου ποίμνιον τοῦτο φόβῳ συντετριμμένον, καὶ πένθει τεταπεινωμένον, καὶ τῷ τῆς γῆς κλόνῳ τεθορυβημένον, καὶ ἀποστενούμενον πανταχόθεν. ἀλλὰ μνήσθητι μακρόθυμε τῶν οἰκτιρμῶν σου καὶ τοῦ ἐλέους σου. μνήσθητι ὅτι ἐπιμελῶς ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου ἐνώπιόν σου· ἵνα καὶ νῦν τῆς ἀφάτου χρηστότητος ἀπολαύοντες, εὐχαριστήσωμεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις καὶ φοβεροῖς ἔργοις σου, ἃ ἐποίησας καὶ ποιεῖς μετὰ τῶν ἀναξίων ἡμῶν κατὰ τὸ τῆς σῆς φιλανθρωπίας ἀνεξιχνίαστον πέλαγος.

Χάριτι τοῦ ἀνάρχου σου πατρός, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σου πνεύματος. εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς παναχράντου σου μητρός, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν.

Ἀπόστολος εἰς σεισμόν.

Προκείμενον. ἦχος πλ. δ΄.

Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου. Στίχος.

Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου.

Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί· ὃν ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ υἱὸν ὃν παραδέχεται.

Τέλος.

Καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον.

Ἀλληλουϊάριον. Ὁ θεὸς ἀπώσω ἡμᾶς.

Εἰς σεισμὸν εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐμβάντι τῷ Ἰησοῦ εἰς πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Τέλος.

quæ mortiferas exinde plagas, terræ fragores & motus, fames & pestes & hostium incursus, & demum intolerandum nusquamque finiendum tormentum, secum traxerunt. Verum ne tradas nos in finem, propter nomen sanctum tuum, neque nos viuos tellus absorbeat scelerum nostrorum merito, ne miseri pœnitētiæ & cōuersionis tēpore mulctemur. Sæpius enim pœnitentiam polliciti: sæpius etiā tibi Deo nostro sumus ementiti: propterea ad eius quę in infrugiferā fi. ū instar, abscissionis sententiam tulisti, vbi terram pœne nos absorbere iussisti. At nunc etiam patiens esto, humane agricola, qui non vis mortem peccatoris sed vt conuertatur & viuat: qui septuagies & septies delicta fratribus condonari præcipis, ne modicum hunc gregem timore consternatum, planctu depressum, terræ fragore consternatum, & vndequaque anxium perdas: quin potius recordare miserationum tuarum, & misericordiæ tuæ; recordare etiam quam procliue propensa est in malum cogitatio hominis à iuuentute sua, & nullus à sorde omnino mundus est coram te: vt & nunc ineffabili tua pietate confisi pro omnibus gloriosis & tremendis operibus, nobis indignis iam demonstratis, & in posterum edendis, iuxta clementiæ tuæ imperuestigatam immensitatem, gratias referamus.

Gratia principij expertis tui Patris, & viuifici tui Spiritus: precibus & interuentu illibatæ tuæ matris, & omnium sanctorum. Amen.

Apostolus in terræ motum.

Propositum. Tonus obliquus quarti.

Domine ne in furore tuo. *Versiculus.*

Ne auertas faciem tuam à puero tuo.

Ad Hebræos Epistolæ Pauli lectio.

Cap. 12.

Fratres. Quem diligit Dominus castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.

Finis.

Et gressus rectos facite pedibus vestris, vt ne claudicans quis erret, magis autem sanetur.

Alleluia. Deus repulisti nos.

In terra motum. Euang. sec. Matth. C. 8.

In illo tempore. Ascendente Iesum in nauiculam sequuti sunt Discipuli eius. Finis.

Qualis est hic quia venti & mare obediunt ei?

Ποταπός ἐστιν οὗτος; ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα, ὑπακούουσιν αὐτῷ.

Et deinde sacra missa celebratur.

Communio.

Καὶ καθεξῆς ἡ θεία λειτουργία.

Κοινωνικόν.

Qui respicit terram, & facit eam tremere.

Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν.

IN CANONEM, IN TERRÆ MOTVM.

NOTÆ.

1 K*ανὼν εἰς φόβον σεισμοῦ.*] Modernos Græcorum sensus, modosque loquendi præsentes orationes referunt: earumque editio paucissima sæcula superat: vnde & prima sola in M.S. Barberino & Allatiano legitur.

2 *Εἰς φόβον σεισμοῦ.*] Subito etiam & vehementi terræ motu concussos, & conturbatos animos, Ecclesia suis Orationibus erigit & firmat. Inter cunctos vero memorandus est ille qui Theodosij Iunioris tempore contigit, & quo talis clades imminebat, vt Constantinopolis ciues ruinam ædificiorum veriti, in Campo extra vrbem aliquo spatio morati fuerint. De illo precibusque tunc actis refert Nicephorus lib. 14. cap. 46 *συνεχέσι δεήσεσι σὺν ἅμα βασιλεῖ τῷ Θεοδοσίῳ καὶ Πρόκλῳ τῷ Πατριάρχῃ προσκειμένοι, καὶ λιτὰς ἄγοντες ὁμοῦ πάντες συνεδάκρυον ἐκ βάθους τὸν ἄνωθεν ἔλεον ἐπικαλούμενοι: vna cum Imperatore Theodosio & Proclo Patriarcha continuis precibus incumbentes, & supplicatione publica celebrata omnes collachrimabantur, & ex profundo intimoque animo misericordiam supernam inuocabant.* In occidente autem notissimus is fuit, qui eodem æuo, renouandæ Rogationum piæ consuetudini S. Mamerto Viennensi Episcopo causam præbuit: de quo Sidonius Apollinaris epist. prima lib. 7.

3 *Ἰωσήφ*] De hoc Iosepho inter Ecclesiæ Græcæ Hymnographos celebri, Synaxarion 4. Aprilis eius festo dicata hæc habet. B. Ioseph *ποιητὴς τῶν κανόνων Canonum scriptor*, è Sicilia ortus Plotinum & Agatham parentes agnouit. Capta vero ab Afris patria, Thessalonicam profectus Monachum egit, & susceptis ordinibus Constantinopolim se contulit, & inde Romam remedium Iconomachorum errori quæsiturus idoneum, in itinere Saracenorum manibus in Cretam captiuus abducitur. At impio Theophilo è viuis sublato, D. Nicolai ope liberatus, Constantinopoli in exilium ab hæreticis missus est, è quo tandem reuocatus, *γίνεται φύλαξ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, χαρίσματα ἔχων ἐκ Θεοῦ, πολλοὺς ἁγίους κανόσι τιμήσας, ἐν Κυρίῳ. Custos vasorum sacrorum in magna Ecclesia effectus, multa gratia floruit: plurimisque sanctorum, editis à se Canonibus illustratis, obdormiuit in Domino.*

CANON IN SANCTAM ET CONSVBSTANTIALEM & indiuiduam Trinitatem, & in omnes sanctos: in pestilentialis morbi periculo.

Canticum Primum. Tonus obliq. quart.

Curru vectus Pharao.

ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΟΝ,

καὶ ζωοποιὸν, καὶ ἀδιαίρετον τριάδα, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, εἰς ἀπειλὴν λοιμικῆς ἀσθενείας.

Ὠδὴ, α΄. ἦχος, πλ. δ΄. Ἁρματηλάτην Φαραώ.

OMnium opifex, vnius naturæ, æqualis gloriæ, & paris potestatis Trilucida gloria, Pater incomprehense, Fili, & Spiritus sancte, à graui morbo famulos tuos eripe: vt cum gratiarum actione te celebremus.

Peccatorum procella in infirmitatis profundum me impulit, & continui dolores, velut tricumani fluctus, me miserum iactant: sed tu, vnius potestatis virtus, Trinitas sancta, ad pietatem inflectere. & me misere pereuntem salua.

Ἡ Παντουργὸς, καὶ συμφυὴς, καὶ σύνθρονος, καὶ ὁμοδύναμος, καὶ τρισφεγγὴς δόξα, πάτερ ἀκατάληπτε, υἱὲ, καὶ πνεῦμα ἅγιον, χαλεπῆς ἀσθενείας τοὺς σοὺς οἰκέτας ἀπάλλαξον, ὅπως εὐχαρίστως σε δοξάζωμεν.

Ἁμαρτιῶν με καταιγὶς συνώθησεν εἰς ἀσθενείας βυθὸν. καὶ συνεχεῖς πόνοι, ὥσπερ τρικυμίαι, με χειμάζουσι τὸν δείλαιον. ὁμοδύναμον κράτος, τριὰς ἁγία σπλαγχνίσθητι, σῶσόν με δεινῶς ἀπολλύμενον.

Τῆς συνεχούσης ἁμαρτίας λύτρωσαι, τριὰς ἀμέριστε, ἡμᾶς τοὺς σοὺς δούλους, δρόσῳ τοῦ ἐλέους σου σβεννύουσα μου τὴν καύσωνα τῶν δεινῶν ἀλγηδόνων, καὶ τὴν ὑγείαν παρέχουσα, ὅπως ὀρθοδόξως ὑμνοῦμέν σε. Θεοτόκιον.

Τὸν λυτρωτὴν, καὶ πολυουργὸν, καὶ κύριον κυοφορήσασα, τὸν τὰς ἡμῶν νόσους, πάναγνε, βαστάσαντα, αὐτὸν δυσώπει καθικέτευε χαλεπῆς ἀσθενείας τοὺς σοὺς οἰκέτας λυτρώσασθαι, μόνη τῶν ἀνθρώπων βοήθεια.

Ὠδὴ, γ΄. Οὐρανίας ἁψῖδος.

Ἐπουράνιοι νόες, ἀγγελικὰ τάγματα, θρόνοι, καὶ ἀρχαὶ, καὶ δυνάμεις, καὶ κυριότητες, ἐκδυσωποῦσί σε τὸν ἀγαθὸν καὶ σωτῆρα, λοιμικῆς ἀπάλλαξον νόσου τοὺς δούλους σου.

Ἵνα φιλανθρωπίας ἐπὶ πολὺ, δέσποτα, σου ἐπιδείξῃς τὴν ἄβυσσον, παντοδύναμε, νόσου ἀπάλλαξον θανατηφόρου, καὶ πόνων χαλεπῶν τοὺς δούλους σου, μόνε μακρόθυμε.

Ὡς θεοῦ παρεστῶτα, λειτουργικὰ πνεύματα, ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, τοῦτον ἐκδυσωπήσατε, παῦσαι τὸ νόσημα, διασκεδάσαι τὴν λύπην, τῆς θανατηφόρου τε μοίρας λυτρώσηται.

Θεοτόκιον.

Ἰαμάτων πηγήν σε τῶν ἀγαθῶν ἔδειξεν ἄβυσσος ἐκ σοῦ προελθοῦσα, Χριστὸς ὁ κύριος, κόρη πανάμωμε· διὸ τοὺς δούλους σου ῥῦσαι ἀσθενείας λαίλαπι κλυδωνιζομένους.

Ὠδὴ, δ΄. Σύ μου Χριστὲ κύριος.

Νῦν ἡ σκιὰ ὄντως θανάτου ἐκύκλωσε, καὶ τοῦ ᾅδου πύλαις προσεπέλασεν. ἀλλὰ σὺ, σῶτερ, ὡς δυνατὸς ἡμᾶς ἀναστήσας, θαυμάστωσον τὰ ἐλέη σου, ὁ σώζων τοὺς ἐν πίστει ἀδιστάκτῳ βοῶντας· τῇ δυνάμει σου δόξα, φιλάνθρωπε.

Οἱ τοῦ Χριστοῦ μύσται αὐτόπται καὶ κήρυκες, εἰληφότες δῶρον τὰ ἰάματα, καὶ ἰατροὶ ὄντες ψυχικοὶ, ἐκ τῶν ἀνάγκων με ἀπόστολοι ἐξαγάγετε, τῆς συνεχούσης νόσου, Ἰησοῦν δυσωποῦντες τὸν δεσπότην, καὶ ῥύστην, καὶ κύριον.

Ἀμαρτιῶν ζάλη ἡμᾶς νῦν κατέλαβεν, ἀσθενείας κύματα χειμάζουσι, πόνοι βυθίζουσι συνεχεῖς, θλίψεις καὶ ὀδύναι ἡμᾶς τοὺς δειλαίους ἐβραμὴν. ἀπόστολοι κυρίου, ταῖς ὑμῶν ἱκεσίαις βοηθείας τὴν χεῖρα ὀρέξατε. Θεοτόκιον.

Πόνοις δεινοῖς καὶ συνεχέσι βαλλόμενοι, τῇ παρθένῳ πάντες σοι προσπίπτομεν· τῇ κραταιᾷ σκέπῃ σου ἁγνὴ, σῶσον ἡμᾶς πάντας. οἰκτείρησον θεονύμφευτε, ἐκλύτρωσαι τῆς λύμης, καὶ δεινῆς ἀρρωστίας, καὶ τὰ ἄλγη θεράπευσον δέσποινα.

A grassante peccato seruos tuos libera, Trinitas indiuisa, misericordiæ tuæ rore salute præstita, æstum grauium meorum languorum extingue, vt te fideliter laudemus.

In Deiparam.

Seruatoris, omnium conditoris, & Domini dolores nostros portantis, immaculata genitrix, ipsum nunc deprecare, vt graui infirmitate famuli tui liberentur, sola hominum auxiliatrix.

Canticum tertium. Cœlestis fornicis

Cœlestes mentes, Angelici ordines, Throni, Principatus, Potestates, & Dominationes te bonum & seruatorem exorant: famulos tuos pestilentiali contagio libera.

Vt humanitatis tuæ summopere reueles abyssum, omnipotens Domine, morbo lethifero & prementibus doloribus seruos tuos libera, ô longanimis.

Spiritus ministri Deo assistentes, Angeli & Archangeli illum exorate, vt morbum sedet. & lethiferæ sortis casu, doloribus dissipatis, nos eruat.

In Deiparam.

Congruorum te remediorum fontem, à te procedens abyssus Christus Dominus effecit: famulos tuos propterea, infirmitatis turbine agitatos libera.

Cant. quart. Tu mihi Christe Dominus.

Mortis vmbra nos vere circumuallat, & ad inferi portas impellit: at tu, nobis erectis, mirifica misericordias tuas Saluator, qui indubia fide saluas ad te clamantes: virtuti tuæ sit gloria, benigne.

Christi spectatores & secretorum participes, & præcones olim effecti, qui curationum dono suscepto animarum medicos vos exhibuistis, à grassantis morbi angustiis, Apostoli, Iesũ Dominũ & seruatorem deprecãtes, nos educite.

Peccatorum procella modo nos percellit, morborum etiam fluctus nos agitant, cõtinui dolores in profundum deprimunt, tribulationes & dolores nos miseros affligunt: Apostoli Domini precibus vestris manum opitulatricem porrigite. *In Deiparam.*

Vehementibus & continuis doloribus perculsi, tibi Virgo cuncti procidimus: potenti tua protectione cunctos salua, ô Pura, miserere Dei sponsa, ab hac pernicie & morbo graui nos præserua, & infirmitatibus medere, ô Domina.

Cantic. quintum Vt quid me repulisti?

Prophetæ sacri, qui errorum maria mellifluis vestris exhortationibus inũdauistis: in diuinã bonæ valetudinis suauitatem, morbi contagiosi amaritudinem cunctam transmutate.

Infixa sunt nobis tuo iussu infirmitatis tela, Domine, & super nos firmata est manus tua, omnipotens, vt misericors Deus omnibus tua pietate compatere, precibus sanctorum tuorum Martyrum.

Vt quondam defunctum viduæ filium imperio tuo à mortuis reuocasti, ô Verbum, acerba infirmitate seruos tuos, solus bonus & compati facilis liberans, vitæ redde, ô benigne,

In Deiparam.

In huius vitæ nocte caligo nos infirmitatis obuoluit, morborumque tenebræ contexerunt vndique. At tu illuce mihi recreationis splendor, ô pura, & ad valetudinis lumen me deduc.

Cant. sext. Propitius esto mihi Saluator.

In pelago infirmitatum immane iactati voluimur, & pestilentialis calamitatis in altum tolluntur fluctus, gubernator Domine, extensa auxiliatrice dextera nos salua.

Vt paralyticum quondam diuino tuo nutu post molestam infirmitatem in doloris lecto consolidasti: è grauissima quoque infirmitate, nostri misertus salutem confer, valde misericors.

Martyrum cœtus, Apostolorum collegium, Martyrum turmæ, pro populo tuo vt eius miserearis te nunc exorant, solus valde misericors.

In Deiparam.

Maria purum virginitatis vasculum, à morbis & calamitatibus nos munda, & ab ingruente infirmitate nos eripe, vt te cum fide celebremus.

Breuiculum ad huius instar cantandum.

Apparuisti hodie.

Protectio afflictorum inexpugnata, suffragium sperantibus in te præparatum, ab his nos periculis libera, neve nos despicias, communis omnium asyle.

Canticum septimum. Dei condescensum.

Dolorum immensorum adurit me fornax, & febris pestisque impia me flamma consumit: verum misericordiæ tuæ rore, Saluator, refrigera canentem, Benedictus Deus Patrum nostrorum.

Ὠδὴ, ε΄. Ἱνατί με ἀπώσω.

Οἱ θαλάσσας ἀπάτης ταῖς μελιγαγέσιν ὑμῶν παρακλήσεσιν ἱεροὶ προφῆται κατακλύσαντες, νῦν μεταβάλλετε τὴν πικρίαν ὅλην τῆς λοιμικῆς νῦν ἀσθενείας εὐρωστίας πρὸς θείαν γλυκύτητα.

Ενεπάγησαν βέλη τὰ τῆς ἀσθενείας προστάξει σου κύριε, καὶ ἀπεστηρίχθη ἐφ᾽ ἡμᾶς ἡ σὴ χεὶρ παντοδύναμε, ὡς θεὸς οἰκτίρμων, οἴκτειρον πάντας σῷ ἐλέει, ταῖς εὐχαῖς τῶν ἁγίων μαρτύρων σου.

Τὸν υἱὸν ὥσπερ πάλαι χήρας ἐξανέστησας, τῷ σῷ προστάγματι νεκρωθέντα, λόγε, χαλεπῆς ἀσθενείας τοὺς δούλους σου, ἀγαθὸς δὲ μόνος, ὡς συμπαθὴς ἀπολυτρώσας ζωοποίησον, μόνε φιλάνθρωπε.

Θεοτόκιον.

Εν νυκτὶ τῇ τοῦ βίου θύελλα κατέλαβε πάσης κακώσεως, ἐπεκάλυψέ με ἀσθενείας, παρθένε, σκοτόμηνια· ἀλλ᾽ ἀνάτειλόν μοι ἀναψυχῆς πάναγνε φέγγος, καὶ πρὸς φῶς εὐρωστίας ὁδήγησον.

Ὠδὴ, ϛ΄. Ἱλάσθητί μοι σωτήρ.

Εἰς πέλαγος ἀχανὲς ἀσθενειῶν περικείμεθα, καὶ λοιμικῆς συμφορᾶς χειμάζει τὰ κύματα. κυβερνῆτα κύριε βοηθείας χεῖρα ἐκτείνας νῦν διάσωσον.

Παράλυτον ὡς τὸ πρὶν συνέσφιγξας θείῳ νεύματι ἐκ νόσου ὀδυνηρᾶς, καὶ στρωμνῆς κακώσεως. νόσου βαρυτάτης δὲ οἰκτειρήσας δίδου τὴν ὑγείαν πολυέλεε.

Τῶν προφητῶν ὁ χορὸς, τῶν ἀποστόλων ὁ σύλλογος, τὸ σύστημα τῶν ἀθλητῶν, νῦν ἐκδυσωποῦσί σε, μόνε πολυέλεε, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ σου, ἀγαθὲ, τοῦτον οἰκτείρησον.

Θεοτόκιον.

Μαρία τὸ καθαρὸν τῆς παρθενίας κειμήλιον, καθάρισον δὲ ἡμᾶς, καὶ νόσων καὶ θλίψεων, καὶ τῆς συνεχούσης νῦν ἀσθενείας ῥῦσαι· ἵνα πίστει σε δοξάζωμεν.

Κοντάκιον. Πῶς ἐπεφάνης σήμερον.

Προστασία ἄμαχε τῶν θλιβομένων, καὶ πρεσβεία ἕτοιμε τῶν ἐλπιζόντων ἐπὶ σὲ, ἀπὸ κινδύνων ἐκλύτρωσαι, καὶ μὴ παρίδῃς ἡ πάντων ἀντίληψις.

Ὠδὴ, ζ΄. Θεοῦ συγκατάβασιν.

Φλογίζει ἡ κάμινος ἀμέτρων πόνων καὶ καταφλέγει με πυρετοῦ, λοιμικῆς τε, ἡ φλὸξ ἀπαύστως ἡ ἀναιδέστατος· ἀλλὰ τῇ δρόσῳ τοῦ ἐλέους σου, σῶτερ, ἀνάψυξον ψάλλοντα. εὐλογητὸς ὁ θεός.

Προφῆται, ἀπόστολοι, μαρτύρων δῆμος, θεῖοι διδάσκαλοι, τῶν νοσούντων τὰ ἄλγη ὑμῶν πρεσβείαις καταπραΰνατε, καὶ τὴν ὑγείαν δωρήσασθε ψάλλουσιν· εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ὁ λόγῳ τὸν Λάζαρον ἐξαναστήσας, νῦν ὡς ἐκ τάφου ἡμᾶς χαλεπῆς ἀσθενείας ἐξαναστήσας ζώωσον κύριε, ἵνα βοῶμεν ᾠδὴν χαριστήριον· εὐλογητὸς ὁ θεὸς, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Θεοτόκιον.

Οἰκτίρμων ὑπάρχουσα, καὶ μήτηρ θεοῦ τοῦ πανοικτίρμονος, οἰκτειρήσασα ῥῦσαι τὸν σὸν λαὸν τὸν ἐπικαλούμενον τὰ σὰ ἐλέη, παρθένε, καὶ ψάλλοντα· εὐλογητὸς ὁ θεὸς, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ὠδὴ ή. Ἑπταπλασίως κάμινον.

Ὀδυνηρῶς στενάζομεν ἀπὸ κλίνης ὀδύνης ἡμῶν, καὶ ἀπὸ λοιμώδους ἀσθενείας κράζομεν πρὸς σὲ τὸν φιλάνθρωπον, τὰ τῆς καρδίας ὄμματα νῦν ἀναπετῶντες, τὴν ὑγείαν αἰτούμενοι· ἐπίσκεψαι ἡμᾶς σῶτερ, καὶ ἀνάστησον ψάλλειν. λαὸς ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὁ τὴν ἡμῶν ἀσθένειαν συμπαθῶς ἐνδυσάμενος, καὶ ὁμοιωθῆναι τοῖς βροτοῖς ἐλόμενος, εὐχαῖς τῶν ὁσίων σου ἀπεγνωσμένους σῶσον ἡμᾶς, ἔγειρον ἐκ τάφου ἀπογνώσεως ψάλλειν. οἱ παῖδες εὐλογεῖτε, ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε, λαὸς ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Δημιουργὲ τῆς φύσεως, χορηγὲ τῆς ἰάσεως, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, καὶ εὐσπλαγχνίας πέλαγος ὡς ἔχων, μακρόθυμε, ἐπισκοπῇ ἐπίσκεψαι ἀπὸ τῆς λοιμώδους ἀσθενείας λαόν σου, καὶ ζώωσον κραυγάζοντα· ἱερεῖς εὐλογεῖτε, λαὸς ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεοτόκιον.

Ἡ κραταιὰ βοήθεια, καὶ βεβαία ἀντίληψις τῶν ἀπηλπισμένων ἡ ἐλπὶς, πανάμωμε, ἐπίσκεψαι κάμνοντας ὀδυνηρῶς τοὺς δούλους σου, κούφισον τὸ βάρος τῆς πικρᾶς ἀσθενείας, ἀπέλασον τὴν νόσον τῆς λοιμώδους ἀνάγκης, καὶ σῶσον τοὺς σοὺς δούλους, παρθένε θεοτόκε.

Ὠδὴ θ΄. Ἐξέστη ἐπὶ τοῦτο.

Θαυμάσια μεγάλα ὧν ἀριθμὸς οὐχ ὑπάρχει ποιήσας, ἀθάνατε, ἐπὶ τοὺς σοὺς δούλους, τὰ ἐλέη σου, ὁ θεὸς, ὡς συμπαθὴς ἀνάδειξον, καὶ τῆς συνεχούσης ἡμᾶς νυνὶ ἀπάλλαξον ὀδύνης, λιταῖς τῆς σὲ τεκούσης, καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἀθλοφόρων σου.

Prophetæ, Apostoli, Martyrum turmæ, sacri Doctores, ægrotorum dolores vestris intercessionibus mitigate, & salutem conferte canentibus: Benedictus Deus patrum nostrorum.

Qui verbo Lazarum à mortuis excitasti, acerba infirmitate velut è monumento nos erectos vitæ restitue Domine, vt persoluamus gratiarum canticum: Benedictus Deus patrum nostrorum.

In Deiparam.

Tu quæ misericors es, & Dei summe misericordis mater, miserata libera populum te inuocantem, & misericordias tuas psallentem: Benedictus Deus patrum nostrorum.

Canticum octauum. Septuplicem fornacem.

In lecto doloris nostri acerbe gemimus, & oculis cordis ad te sublatis, è pestilentiæ infirmitate salutem deprecantes clamamus: visita nos Saluator, & erige nos vt canamus: Populi exaltate in omnia sæcula.

Qui ex compassionis affectu nostram infirmitatem induisti, & mortalibus similis fieri elegisti: Sanctorum tuorum precibus nos desperatos salua, & è diffidentiæ monumento excita, vt canamus: Benedicite pueri, celebrate Sacerdotes, populi superexaltate in omnia sæcula.

Naturæ opifex, medelæ author, euisceraта miseratio, misericordiæ pelagus, à contagiosa infirmitate populum tuum protege, & vitam præbe clamanti: Benedicite Sacerdotes, populi superexaltate in omnia sæcula.

In Deiparam.

Tu refugium tutissimum, & securus es asylus, spes desperatorum, Immaculata, seruos itaque tuos acerbe ægrotantes, visita; infirmitatis amaræ onus subleua; pestilentialis calamitatis morbum auerte; & famulos tuos serua, virgo Deipara.

Canticum nonum. Super hoc obstupuit.

Qui miranda innumera edidisti, ô immortalis, super seruos tuos misericordias tuas vt clemens manifesta, & ab inuadente nos dolore tuere, tuæ genitricis & Martyrum tuorum cœtus precibus.

Angelorum, Archangelorum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Monachorum, Pontificum, Pontificum simul & Martyrum tuorum interuentu, luctu nostro in gaudium verso, plagas nostras cura, dolores mitiga, & salutem nobis confer.

Te animarum corporũque medicum, in misericordia locupletem Dominum obtestor, cura mea vulnera, à doloribus molestis libera, vt bonus & benefactor solus, & sincere fideliterque te celebrantes, salua.

In Deiparam.

Misericordem, compatientem, Dominatorem, creatorem & Dominum quæ peperisti, solitas tibi misericordias mihi exhibe, & graui morbo vitam meam consumente, me libera, virgo Deipara: sanitatem mihi restitue, vt irrequiete te celebrem.

Oratio in mortalitatis plagam.

Dominum precemur.

DOminator Domine Deus noster, fons miserationum inexhaustus, imperscrutatum humanitatis pelagus, patientiæ bonitatisque abyssus immensa, qui plagas & flagella humanitatis excessu per tempora vtiliter infers, ne incontinens propensio, & facilitatis ad peccandum lubricum, velut fræno, diuino tuo timore detentum, aduersus diuinam imaginem efferretur, neque animæ nobilitatem peruerse lacesseret iniuriis. Cohibe precamur adactum in naturam nostram acutum & intempestiuum huius mortis gladium, ne nos pauciores cunctis gentibus facias, neve nos intellectualibus & visibilibus inimicis nostris velut ludibrium tradas. Desertæ sunt ciuitates, fora desolata, sacri conuentus celebritatesque vacant, diuinorum hymnorum collectio maiori ex parte conticuit, speciosæ & amplæ domus iuxta scripturam deletæ sunt, & non est qui eas incolat: timor & tremor venerunt super nos, & horrendæ mortis densæ caligo nos contexit. Non satis sumus affines, vt defunctos de more lugeamus: imminet iam nobis interitus, & alios qui nos plangant exquirimus, & communi sepulchro omnes obuoluimur. Sed neque viuentes & conspicui mundo, vitam ducere putamus: parumque abest quin tremendæ huius plagæ

Ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων, καὶ προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁσίων τε ἱεραρχῶν, ἱερομαρτύρων σου ταῖς εὐχαῖς, τὸν κοπετὸν τῶν δούλων σου στρέψον παντοδύναμε εἰς χαράν, θεράπευσον τὸ ἄλγος, κούφισον τὰς ὀδύνας, καὶ τὴν ὑγείαν ἡμῖν δώρησαι.

Ψυχῶν τε καὶ σωμάτων τὸν ἰατρόν, ἐν ἐλέει τὸν πλούσιον κύριον, σὲ δυσωπῶ, ἴασαι τὰ πάθη μου τὰ πολλὰ τῶν ὀδυνῶν, ἀπάλλαξον ἐκ τῶν λυπηρῶν με, ὡς ἀγαθὸς καὶ μόνος εὐεργέτης· καὶ σῶζε τοὺς ἐν πίστει, εἰλικρινῶς σε μεγαλύνοντας.

Θεοτόκιον.

Οἰκτίρμονα τεκοῦσα καὶ συμπαθῆ, καὶ δεσπότην, καὶ κτίστην, καὶ κύριον, νῦν ἐπ' ἐμοὶ δεῖξον σου συνήθως τοὺς οἰκτιρμούς, καὶ χαλεπῆς με λύτρωσαι νόσου δαπανώσης μου τὴν ψυχήν, παρθένε θεοτόκε, παράσχου δέ μοι τὴν ῥῶσιν, ὅπως ἀπαύστως μεγαλύνω σε.

Εὐχὴ εἰς τὴν πληγὴν τοῦ θανατικοῦ.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἡ τῶν οἰκτιρμῶν ἀνεξάντλητος πηγή, τὸ τῆς φιλανθρωπίας ἀνεξιχνίαστον πέλαγος, ἡ ἄπειρος ἄβυσσος μακροθυμίας καὶ τῆς χρηστότητος, ὁ καὶ τὰς κατὰ καιρὸν ἐπαγωγὰς τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, πληγάς τε καὶ μάστιγας συμφερόντως διὰ φιλανθρωπίας ὑπερβολὴν ἐπιφέρων, ἵνα τὸ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἡμῶν ἀκρατὲς καὶ ὀξύρροπον καθάπερ τινὶ χαλινῷ τῷ θείῳ σου φόβῳ μὴ ἀπαύστως κινῆται κατὰ τῆς θείας εἰκόνος, μηδὲ εἰς τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς κακῶς ἐξυβρίζῃ· στῆσον δεόμεθα τὴν κατὰ τῆς φύσεως ἡμῶν φερομένην ὀξεῖαν καὶ ἄωρον ταύτην τοῦ θανάτου ῥομφαίαν, ἵνα μὴ ὀλιγοστοὺς ἡμᾶς παρὰ πάντα τὰ ἔθνη ποιήσῃς, μηδὲ τοῖς νοητοῖς καὶ αἰσθητοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν παραδώσῃς ἡμᾶς ἐξουθένημα. ἐξηρήμωνται πόλεις, ἠφανίσθησαν ἀγοραί, ἱεραὶ πανηγύρεις, καὶ τελεταί, καὶ θείων ὕμνων συστήματα τὸ πλεῖστον μέρος κατεσιγάσθησαν, οἰκίαι καλαὶ καὶ μεγάλαι κατὰ τὴν γραφὴν ἠφανίσθησαν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ κατοικῶν ἐν αὐταῖς. φόβος καὶ τρόμος ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ σκότος ζοφερὸς τοῦ φοβεροῦ τούτου θανάτου πάντας ἐκάλυψεν. οὐ φθάνομεν, δέσποτα, τοὺς τελευτῶντας ὡς ἔθος θρηνεῖν οἱ περιστάντες, καὶ τὸ τέλος ἡμῶν φθάνει, καὶ ἄλλους ἐπιζητοῦμεν τοὺς θρηνοῦντας, καὶ κοινῷ τῷ τάφῳ παραδιδόμεθα. οὐδὲ οἱ ζῶντες καὶ φαινόμενοι, ζῆν ἤδη νομίζομεν τῷ φόβῳ τῆς φοβερᾶς ταύτης πληγῆς,

μικροῦ καὶ ἑαυτοῖς ἀπειπόμεθα. τὸ τοῦ θανάτου σύμβολον καὶ τὴν πληγὴν ἔχειν ἕκαστος ἐν ἑαυτῷ φανταζόμενος, καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τῷ δέει τοῦ θανάτου χαλεπῶς ἀποθνήσκοντες. ταῦτα τῆς κακίας ἡμῶν τὰ ἐπίχειρα, τοῦτο τῆς πονηρᾶς καὶ ἀκαθάρτου ἡμῶν πράξεως τὸ κατάλληλον ἀποτέλεσμα. ταῦτα τῆς ἀσελγείας καὶ ἀδικίας καὶ ἐπιορκίας ἡμῶν τὰ ἄξια κατορθώματα. οὕτως ὁ τρικέφαλος ὄφις τοὺς πικροὺς ἡμῖν ὀδόντας ἐμπήξας τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον τοῦτον ἐπήγαγε. διὰ ταῦτα ἔρχεταί φησιν, ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. διὸ οὐδὲ τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπᾶραι, οὐδὲ προσεύξασθαι καθαρῶς, καὶ τὸν ἔλεον ἐφελκύσασθαί σου δυνάμεθα, τῷ βάρει τῆς συνειδήσεως καθάπερ τινὶ κλοιῷ σιδηρῷ κατακαμπτόμενοι ἕκαστος. ἀλλὰ μὴ παραδώῃς ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· μηδὲ διασκεδάσῃς τὴν διαθήκην σου, μηδὲ τὸν τῆς μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς καιρὸν ζημιωθῶμεν οἱ τάλανες. διὸ καὶ τὴν πληγὴν τοῦ θανάτου ταύτην φιλανθρώπως ἐπήγαγες. οἴδαμεν ὡς πολλάκις τὴν μετάνοιαν ὑποσχόμενοι, καὶ πολλάκις ψευσάμενοι, τὴν τομὴν κατὰ τὴν ἄκαρπον ἐκείνην συκῆν κατεκρίθημεν. ἀλλ' ἔτι καὶ ἔτι μακροθύμησον, ὁ φιλάνθρωπος γεωργός, ὁ μὴ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν, ὁ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ συγχωρεῖν τοῖς ἀδελφοῖς κελεύων τὰ ἁμαρτήματα, ὁ δυνάμενος ἐκ τῶν σκληρῶν καὶ ἀκάρπων λίθων ἐγείρειν τέκνα τῷ Ἀβραάμ. σοὶ γὰρ μόνῳ πάντα δυνατά, τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα, φιλάνθρωπε δέσποτα, ἵνα καὶ ἐφ' ἡμῖν εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς δοξασθείη σου τὸ πανάγιον ὄνομα, τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα εἰς τὴν πληγὴν τοῦ θανατικοῦ.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν ἐνώπιόν σου πανάγαθε δέσποτα· παρέβημέν σου τὰς σωτηρίους ἐντολάς, τὰς ἱερὰς συνθήκας ἡμῶν, ἃς ἐπὶ τῷ θείῳ βαπτίσματι κατέναντι τοῦ μεγάλου σου θυσιαστηρίου ἐνώπιον ἀγγέλων ἐποιησάμεθα, καὶ ἀνθρώπων. ἠθετήσαμεν τὸ φρικτὸν αἷμα τῆς διαθήκης ἐν ᾧ ἡγιάσθημεν, κοινὸν ἡγησάμενοι, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσαντες, καὶ τῆς φοβερᾶς καὶ ὑπερφυοῦς υἱοθεσίας καταφρονήσαντες. πᾶσα γραφὴ καὶ θεῖος νόμος,

terrore nobis ipsis diffidamus, ita sibi singuli suadent mortis tesseram diramque plagam in sinu iam accepisse, & ante mortem, solo mortis pauore vitam singuli perdunt. Hæc nequitiæ nostræ argumenta, hæc prauorum & immundorum nostrorum actuum congrua consummatio, hæc temperantiæ, & iniustitiæ, & periuriorum nostrorum mira officia, ita triceps ille serpens venenatis nobis dentibus infixis, perniciem & mortem hanc super nos induxit: proptereaque, ait, venit ira Dei super filios diffidentiæ; propterea, inquam, velut ferreis vinculis conscientiæ suæ pondere depressi singuli, neque intellectuales oculos tollere, neque pure orare, vel misericordiam allicere possumus. Verum ne tradas nos in finem propter nomen sanctum tuũ, neque testamentum tuum dissipes, ne miseri pœnitentiæ & conuersionis tempore mulctemur: idcirco namque mortalitatis hanc plagam clementer induxisti. Sæpius enim nos pœnitentiam pollicitos, & sæpius etiam nos ementitos nouimus: proptereaque ad infrugiferæ ficus instar, abscissione sumus damnati. At nunc etiam, patiens esto, humane agricola, qui non vis mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Qui septuagies septies fratribus condonari præcipis, quique ex duris & sterilibus lapidibus filios Abrahæ potes excitare: (tibi enim soli cuncta hominibus impossibilia, sunt facilia:) vt & in nobis in generationes & generationes sanctissimum nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti glorificetur: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio altera in mortalitatis plagam.

Dominum precemur.

PEccauimus, iniuste egimus, iniquitatem fecimus, coram te, optime Domine: mandata salutaria, pacta sacra in baptismo, è magni altaris regione, coram Angelis & hominibus icta, transgressi sumus; tremendum testamenti sanguinem quo sumus sanctificati, eo velut communi habito, spreta Spiritus gratiâ, sacrâ & supernaturali adoptione conculcata, irritum fecimus: sacra omnis scriptura, diuinaque lex,

& doctrina cœlitus inſpirata, vanus quidam ſonitus, & verba ab executione alienanda nobis viſa ſunt, nomineque tenus, venerandum apud nos fuit Euangelium. Fidelem quippe & Chriſtianam profeſſionem exterius demonſtramus: at manus ad rapinam & auaritiam promptas, pedes vero ad iniquitatem omnem diſpoſitos, ad fratrum ſortem occupandam, vt pauperes conculcaremus & deuoraremus, tenuimus: oſque ſacrarum precum & verborum organum, turpitudinis omnis & ſcurrilitatis, periurijque & contumeliarum effecimus inſtrumentum: oculos, ſenſuſque omnes noſtros intemperantia, & omni ſpurcitia ad ſummum vſque oppleuimus: atque animo, principe illo, diuinaque progenie in terram attrita, membra noſtra meretricis membra, & corruptionis & immunditiæ receptacula templorum Dei vice effecimus. Propterea optime Domine, plurima tua humanitate in iram conuerſâ, beneficiorum tuorum copiam in vindictas commutauimus: & quoniam bonis noſtris aut proximorum, nequaquam meliores ſumus effecti, iram tuam propterea flagellaque tua aduerſum nos concitauimus. Verum ne in furore tuo arguas nos, neque in ira tua corripias nos Domine, tibi ſoli peccauimus: ſed & te ſolum colimus, & contrito corde velut hoſtiam mundam, oris noſtri confeſſionem offerimus. Parce, dimitte, benigne Domine, ſtrictum aduerſum nos flagellum cohibe: neque miſerationum tuarum abundantiam, peccatorum noſtrorum maligna congeries exuperet, ſed immenſæ bonitatis tuæ pelagus amaram nequitiæ noſtræ abyſſum operiat. Præcipua habemus humanitatis tuæ exempla, latrones & meretrices, publicanos & adoleſcentem prodigum, qui nos miſeros animant, & ad cœlorum regnum præeunt. Cum his & nos confitentes, tibique procidentes ſuſcipe Domine: & licet ab eorum, conuerſione ſinceraque pœnitentia longe abſimus. quod nobis; imo & quod integrè deeſt, immenſa tua bonitas ſuppleat. Miſericordiam etiam & veniam nobis deprecantur crux tua, & ſpontanea quã obiiſti, mors, Apoſtolorum agones,

καὶ διδασκαλία θεόπνευστος, ψόφος κενὸς καὶ ῥήματα πράξεως ἔρημα παρ' ἡμῖν ἐλογίσθησαν, ὀνόματι μόνον καὶ λόγοις τὸ σεπτὸν εὐαγγέλιον, καὶ τὸν ἀληθῆ Χριστιανισμὸν τέλεως περιφέρομεν, αἱ χεῖρες ἡμῶν πρὸς πᾶσαν ἁρπαγὴν καὶ πλεονεξίαν γεγόνασιν ἐπιτήδειοι, οἱ πόδες ὀξεῖς καὶ ἀσμενώτατοι, καὶ πρὸς πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ κατατρέχειν ἕτοιμοι, τῆς μερίδος τῶν ἀδελφῶν ἐπιβαίνειν καὶ καταπατεῖν, καὶ καταπιεῖν τοὺς πένητας, τὸ στόμα τὸ τῶν ἱερῶν εὐχῶν τε καὶ λόγων ὄργανον πάσης αἰσχρότητος καὶ μωρολογίας ἐπιορκίας τε καὶ διαβολῆς ἀπετελέσαμεν ὄργανον, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν καὶ πάσας ἡμῶν τὰς αἰσθήσεις ἀσωτίας καὶ πάσης ἀσελγείας καθ' ὑπερβολὴν ἐπληρώσαμεν, τὸν ἐν ἡμῖν βασιλεύοντα νοῦν τὸ θεῖον ἐκεῖνο σπέρμα καταπατήσαντες, καὶ τὰ μέλη σοῦ τοῦ Χριστοῦ πόρνης μέλη ποιήσαντες, καὶ ἀντὶ ναοῦ τοῦ θεοῦ φθορᾶς καὶ ἀκαθαρσίας ἀποδοχεῖα γενόμενοι. Διὰ τοῦτο, πανάγαθε δέσποτα, τὴν πολλήν σου φιλανθρωπίαν πρὸς ἀγανάκτησιν τρεψάμενοι ταλαίπωροι, τὸ πλῆθος τῶν σῶν εὐεργεσιῶν εἰς τιμωρίας ἡμῖν ἀφρόνως μετατεθείκαμεν· καὶ ἐπεὶ μήτε τοῖς ἡμετέροις ἀγαθοῖς, μήτε τοῖς ἀλλοτρίοις τοῦ πλησίον βελτίους γεγόναμεν, δικαίως καθ' ἡμῶν αὐτῶν τὴν δικαίαν σου παιδείαν καὶ πληγὴν ἐκινήσαμεν. ἀλλὰ μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς ἡμᾶς, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς ἡμᾶς κύριε. σοὶ μόνῳ ἡμάρτομεν, ἀλλὰ καὶ σὲ προσκυνοῦμεν μόνον, καὶ μετὰ συντετριμμένης καρδίας, ὡς θυσίαν καθαρὰν καὶ ἐξομολόγησιν προσφέρομεν. λῦσον, ἄφες φιλάνθρωπε δέσποτα, στῆσον τὴν καθ' ἡμῶν φερομένην δικαίως μάστιγα. νικησάτω τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, τὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν πονηρὸν σύστημα. τὸ τῆς σῆς ἀπείρου χρηστότητος πέλαγος, κατακαλυψάτω τῆς κακίας ἡμῶν τὴν πικρὰν θάλασσαν. ἔχομεν τῆς σῆς φιλανθρωπίας ὑποδείγματα μέγιστα, λῃστὰς καὶ πόρνας, τελώνας, καὶ τὸν ἄσωτον υἱόν, οἵτινες ἡμᾶς τοὺς ἀθλίους προθυμοῦσι, καὶ εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν προάγουσι. μετὰ τούτων καὶ ἡμᾶς ἐξομολογουμένους σοι καὶ προσπίπτοντας πρόσδεξαι δέσποτα, εἰ δὲ καὶ τῆς αὐτῶν ἐπιστροφῆς καὶ εἰλικρινοῦς μετανοίας πλεῖστον ἀπολειπόμεθα, τὸ λεῖπον ἀποπληρωσάτω ἡ ἄπειρος ἀγαθότης σου, μᾶλλον δὲ καὶ τὸ πᾶν· ἐπεὶ καὶ τοῦ παντὸς ὅλως λειπόμεθα. ἔχεις οὖν εὐσπλαγχνίαν τε καὶ συγγνώμην παρακαλοῦντάς σε τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ἑκούσιον θάνατον, ὃν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀχρείστων ὑπέμεινας, τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀποστόλων,

τοὺς

τοὺς τῶν ὁσίων ἱδρῶτας, καὶ τῶν μαρτύρων τὰ αἵματα, καὶ πρὸ πάντων τὴν κοινὴν τῶν ἀνθρώπων ἐλπίδα καὶ σωτηρίαν, τὴν ὑπὲρ λόγον ἀσπόρως τεκοῦσάν σε θεοτόκον. ὧν ταῖς ἐντεύξεσι φιλανθρώπως δεξάμενος, τῶν παρόντων ἀνιαρῶν. καὶ τῆς μελλούσης αἰωνίου κολάσεως ἐλευθέρωσον. Χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ ἀνάρχου πατρός, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα εἰς λοιμικὴν νόσον.

ΠΑντοκράτωρ δέσποτα, μακρόθυμε, πολυέλεε, εὐδιάλλακτε, φιλάνθρωπε, πανάγαθε, ὑπεράγαθε, παντοδύναμε Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, σὺ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι διὰ μόνην ἀγαθότητος περιουσίαν τὴν ἡμετέραν φύσιν παρήγαγες, σὺ νοερὰν ψυχὴν καὶ λόγον ἐμπνεύσας ἡμῖν, καὶ εἰκόνι σῇ τιμήσας ἡμᾶς, τρυφῆς τοῦ παραδείσου τῆς θεοειδοῦς ἀγωγῆς καὶ ὁμιλίας θείας ὑπὲρ φύσιν κατηξίωσας. σὺ τὴν σὴν ἐντολὴν ἀθετήσαντας καὶ ἀπάτῃ καὶ πλάνῃ κατυπαχθέντας δαιμονικῇ, καὶ τῆς σῆς ἐκπεσόντας δόξης, καὶ θάνατον ἀλλαξαμένους ζωῆς καὶ βασιλείας δουλείαν αἰσχρὰν οὐ παρεῖδες διὰ πέλαγος ἄφατον μακροθυμίας καὶ ἀγαθότητος· ἀλλ' ἐπεσκέψω, πολυτρόπως διὰ πατέρων καὶ προφητῶν. σὺ νόμον ἡμῖν τὸν ἐν γράμμασιν εἰς ἐπιστροφὴν καὶ παιδαγωγίαν ἔδωκας, ἀγγέλους ἐπέστησας ὁδηγούς τε καὶ φύλακας διδάσκοντας καὶ χειραγωγοῦντας, οἱονεὶ πρὸς τὴν τοῦ κρείττονος εὕρεσιν. ἐπεὶ δὲ πάντα ταῦτα κενὰ καὶ μάταια ἀπεδείξαμεν τῇ ἀμέτρῳ πρὸς τὴν κακίαν ἡμῶν ῥοπῇ, αὐτὸς σὺ τὴν δευτέραν τῆς φύσεως ἡμῶν δημιουργίας τε καὶ ἀνάπλασιν ἀῤῥήτως ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων εἰργάσω, καὶ ὅλον τὸν ἡμέτερον ἄνθρωπον ἑνώσας φρικτῶς ὅλου σου τῇ θεότητι, καὶ σαρκὶ σάρκα, καὶ ψυχῇ τὴν ψυχὴν καθαγιάσας, καὶ θανάτῳ καὶ πάθεσι τῶν παρὰ φύσιν παθῶν καὶ τοῦ θανάτου ἀπαλλάξας ἡμᾶς, διὰ τῆς τηρήσεως τῶν θείων σου ἐντολῶν, τῆς ἀθανάτου ζωῆς κατηξίωσας. ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡμεῖς τὰς θείας σου ἐντολὰς ταύτας παραβαίνοντες, καὶ τῶν ὀρέξεων ἡμῶν καὶ τῶν θελημάτων ὀπίσω γινόμενοι, πᾶσαν ἁμαρτίαν ἐπιμελῶς καθ' ἑκάστην διεργαζόμεθα, καταλαλιάν, βλασφημίας, μνησικακίας, ἐπιορκίας, ψευδολογίας, αἰσχρολογίαν, δόλον, ἔριν, φθόνον, καὶ πᾶσαν ἀθέμιτον αἰσχρουργίαν φυσικήν τε καὶ παρὰ φύσιν, καὶ ἣν

Monachorum sudores Martyrum sanguis, & præ omnibus communis omnium spes & salus. mater, inquam, quæ sine viri commercio te genuit, exorant; illorum interuentu clementer admisso, à malis instantibus & à futura æterna damnatione nos libera. Gratia & humanitate principij expertis tui Patris, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Alia Oratio in morbum contagiosum.

OMnipotens Domine, longanimis, valde misericors, reconciliatu facilis, clemens, optime, super omnes bone, cuncta potens, Christe Deus noster: qui solo bonitatis tuæ excessu natura nostra è nihilo ad esse adducta, anima intellectuali & ratione nobis inspirata, tua nos imagine decorasti, & paradisi voluptate, deiformi conuersatione, & diuina familiaritate præter naturæ ordinem felices reddidisti: qui mandatum tuum prætergressos, dæmonisque seductioni & errori subactos, & à tua gloria in mortem lapsos, pro vita & regno turpem seruitutem mercatos propter ineffabilem patientiæ & bonitatis tuæ abyssum non despexisti, sed per patres & prophetas variis modis visitasti: qui lege nobis in literis ad conuersionem & rudimentum data, Angelos nobis duces & custodes qui nos edocerent, & quasi ad boni cognitionem & inuentionem manu ducerent, præstituisti. His autem cunctis, immensa nostra ad malum propensione, vanis penitus & inutilibus à nobis redditis, tu secundam naturæ nostræ productionem seu reparationem in fine sæculorum ineffabiliter excogitasti, totoque nostro homine toti tuæ Diuinitati sacra ratione coniuncto, carne carnem, & animam anima sanctificasti; morteque & passionibus tuis, à morte morbisq; nostris nos præter naturæ ordinem exemisti, & sacrorum mandatorum tuorum obseruantia immortali vita dotasti. Verum mandata hæc tua iterum transgressi, & affectus nostros cupiditatesque sectati, genus omne peccati quasi pensum quotidianum operamur, detractionem, blasphemiam, memoriam iniuriarum, periuria, mendacium, turpiloquiũ, dolum, contentionem, inuidiã, omnemq; nefandã obscænitatem tum conformem tũ naturæ aduersam quam

neque in brutis animantibus reperire est, hanc impiissime innouamus. Defecerunt in vanitate dies nostri, ope tua destituti sumus: subsannatio & derisio circum nos habitantibus efficimur, sanctissimumque & adorandum nomen tuum propter nos, à gentibus blasphematur. Malitia inueterati, & in semitis insipienter claudicantes, omnes declinauimus, inutiles facti sumus, non est qui sapiens permanserit, non est vsque ad vnum. Sacerdotes & populus, in eodem crimine excessimus & deliquimus. Iusto propterea iudicio à te repulsam patimur, & à præcipuo tuo auxilio alienati, plurimam tuam humanitatem ad indignationem infelices nos, conuertimus. Pestes, captiuitas, angustia, penuria, variæ mortes & continuæ, vitam nostram quasi distributis sortibus diuiserunt, vt velut inuitos his flagellis ad te traheres, ô clemens. Sed neque ob id quidquam à nobis præstitum est. In seruitutem & captiuitatem gentibus, in cædem & rapinam iniquis nos tradidisti, sed neque sic intellleximus, neque à nequitiis & iniquitatibus nostris declinauimus. Seruitutem deinde nostram inopinate relaxasti, & præter spem ab impiorum iugo nos liberasti: vlterius tamen iniquitati addita iniquitate, beneficiis sumus inflati, & libertate relaxationeque sumus abusi. Propterea velut calamitatibus & afflictionibus nusquam correctos, neque beneficiis aut gratia meliores effectos, iusto iudicio pernicie & interitu damnasti nos, & in ruinam consummatam nos misisti. Atque inde funditus nos perdendos & dissipandos conuicimus; quod absque venia generis nostri successionem, ita vt iuxta scripturæ sententiam neque radix neque semen in Israel relictum sit, immature messuisti: velut Sodoma & Gomorrha, & velut quondam ipsis cum radicibus & ramis à diluuio integre deleti, facti sumus. Neque enim grassans morbus sensim & moderate morientes è medio subducit, sed vt debacchans carnifex obuios quosque districto gladio impetens, plaga mortisque tessera derepente inflicta, mors & caligo cunctos confestim inuoluit, & vt ita dicamus,

οὐδὲ ἐν ἀλόγοις ζώοις ἐστὶν εὑρεῖν, ταύτην ἀσεβέστατα καινοτομοῦμεν. ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι ἡμῶν, τῆς βοηθείας τῆς σῆς γεγυμνώμεθα. μυκτηρισμὸς καὶ χλεύη τοῖς κύκλῳ ἡμῶν ἐγενήθημεν, τὸ σὸν ὄνομα τὸ πανάγιον καὶ προσκυνητὸν δι' ἡμῶν βλασφημεῖσθαι τοῖς ἔθνεσι πεποιήκαμεν. τῇ κακίᾳ παλαιωθέντες καὶ ταῖς τρίβοις ἀφρόνως χωλαίνοντες πάντες ἐξεκλίναμεν, ἅμα ἠχρειώθημεν, οὐκ ἔστιν ὁ συνιών, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. ἱερεὺς καὶ λαὸς ἐξέστημεν ἐπὶ τὸ αὐτό· διὰ ταῦτα κρίσει δικαίᾳ ἐξώσθημεν ἀπὸ σοῦ, καὶ ἀπεστερήθημεν τῆς μεγάλης σου ἀντιλήψεως, καὶ τὴν πολλήν σου φιλανθρωπίαν πρὸς ἀγανάκτησιν ἐτρέψαμεν, οἱ ταλαίπωροι. λοιμὸς καὶ αἰχμαλωσία καὶ στενοχωρία καὶ ἀπορία καὶ θάνατοι ποικίλοι, καὶ συνεχεῖς τοὺς τρισαθλίους ἡμᾶς ἐμερίσαντο, ἵνα διὰ τῶν τοιούτων μαστίγων πρὸς ἑαυτὸν ἄκοντας ἑλκύσῃς φιλάνθρωπε. ἀλλ' οὐδὲ οὕτω γέγονέ τι πλέον παρ' ἡμῶν, παρέδωκας ἡμᾶς εἰς δουλείαν τοῖς ἔθνεσι καὶ εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ σφαγὴν καὶ διαρπαγὴν τοῖς ἀνόμοις, καὶ οὐδὲ οὕτω συνήκαμεν, οὐδὲ τῆς πονηρίας ἡμῶν καὶ τῆς ἀνομίας ἡμῶν ἀπέστημεν. μικρὸν τῆς δουλείας ἀνῆκας ἡμᾶς παραδόξως, καὶ τῶν ἀσεβῶν παρὰ πᾶσαν ἠλευθέρωσας ἐλπίδα, καὶ ἔτι μᾶλλον προσετέθημεν ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ, τῇ εὐεργεσίᾳ φυσιωθέντες, καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ, καὶ τῇ ἀνέσει καταχρησάμενοι. διὰ ταῦτα πανάγαθε δέσποτα, ὡς μήτε διὰ τῶν λυπηρῶν καὶ τῶν δεινῶν σωφρονιζομένους, μήτε διὰ τῶν σῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῶν χαρίτων βελτίους γινομένους, κρίσει δικαίᾳ κατεδίκασας ἡμᾶς, καὶ ἀπωλείᾳ, καὶ πανολεθρίᾳ, καὶ ἀφανισμῷ παντελεῖ παραδέδωκας, καὶ δῆλον, ὡς τέλεον ἐκτριβῆναι καὶ ἀφανισθῆναι κατεκρίθημεν, ἀφ' ὧν οὕτως ἀφειδῶς τὴν διαδοχὴν τοῦ γένους προώρως ἐξέτεμες, ὡς μηδὲ ῥίζαν μηδὲ σπέρμα τῷ Ἰσραὴλ ὑπολειφθῆναι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀλλὰ γενέσθαι ἡμᾶς ὡς Σόδομα καὶ ὡς Γόμορρα, καθ' οὓς κατακλυσμὸς ἄρδην πάλαι διέφθειρεν αὐταῖς ῥίζαις καὶ αὐτοῖς κλάδοις ἀφανισθέντας. οὐδὲ γὰρ νόσος ἐπιπεσοῦσα κατὰ μικρὸν μετρίως ὑπεξάγει τοὺς θνήσκοντας, ἀλλὰ καθάπερ σφαγεὺς περιϊὼν καὶ ἑκάστῳ μετὰ τῆς ῥομφαίας καιρίαν ἐπιφέρων, οὕτως ἅμα τε τὴν πληγὴν καὶ τὸ σύμβολον ἀθρόον ἐδέξαντο τοῦ θανάτου πολλοί, καὶ ἅμα πάντας ἐξαίφνης τὸ σκότος ἐκάλυψε καὶ ὁ θάνατος, ὡς μόνον εἰπόντας, ὅτι ἐπλήγημεν·

κατὰ πόδας εὐθὺς ἐπακολουθεῖ. ὥστε συνδύο, καὶ συντρεῖς ἐκβάλλεσθαι ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκίας, καὶ πρὸς ἐκφορὰν ἀπάγεσθαι ὡς τῶν σορῶν ἐπὶ μιᾶς [illegible] κειμένων, καὶ μηδ' ἐξαρκεῖν τοὺς περιλειπομένους τῶν νενομισμένων ἀξιοῦν τοὺς προτεθνεῶτας, μηδὲ ἔχειν πρὸς τίνα πρῶτον τῶν συγγενῶν προσδραμεῖν, πάντων ἀθρόως [illegible] ἐκπεμπομένων πρὸς ᾅδην· ἀλλ' ἀπορίᾳ καὶ ἀμηχανίᾳ πανταχόθεν ἐλαυνομένους μὴ ἐξευρίσκειν τί μᾶλλον τῆς συμφορᾶς θρηνῆσαι προσήκει, πότερον τὸν ἄωρον θάνατον, ἢ τὸ αἰφνιδίως οὕτως ἁρπάζεσθαι, ἢ τοὺς προσαπεληλυθότας, ἢ τοὺς αὐτίκα τοῦτο πείσεσθαι μέλλοντας, ἢ τοὺς περιεῖναι δοκοῦντας καὶ ἀνωτέρους τοῦ πάθους. περὶ πάντων δὲ καὶ μᾶλλον ἔπεστιν ὀδύρεσθαι καὶ δακρύειν, ὅτι οὐ περιλειπομένης ἐλπίδος οὐδὲ μιᾶς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἐν ὀλίγῳ μετὰ νεκρῶν ἀριθμεῖσθαι, οὕτως ἀπελπισμένοι πανταχόθεν προσκείμεθα, καθάπερ θρέμματα τὴν σφαγὴν ἀναμένοντες. σήμερον περίεισι πατέρας καὶ τὰς μητέρας χοροὺς παίδων, χοροὺς ἐγγόνων, χοροὺς ἄλλων συγγενῶν, καὶ συνήθων, ὡς στενοχωρεῖσθαι τὰς οἰκίας τῷ πλήθει συναγομένων ἐν αἷς τε συγγενείας, καὶ συγγενείας, καὶ αὔριον ἄπαιδες, ἔρημοι, ἐλεεινοί, περιερημωμένοι, καὶ ὥσπερ ἀκρωτηριασθέντες τὰ καιριώτατα καὶ ἀθρόως τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ἀποβαλλόμενοι, καὶ τῆς ζωῆς, καὶ τοῦ γήρως, καὶ τῆς διαδοχῆς τῆς εἰς ἔπειτα γενεᾶς, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν φιλτάτων καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων στερούμενοι. ἐξεπλάγημεν οὖν φιλάνθρωπε δέσποτα, τῷ μεγέθει τῆς ἀφορήτου ταύτης συμφορᾶς καὶ τῆς μάστιγος, καὶ μικροῦ ἐξέστημεν ἑαυτῶν, καὶ ἀπορία, καὶ ἀμηχανία περιέσχεν ἡμᾶς, καὶ φόβος καὶ τρόμος ἀνεκδιήγητος ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐκάλυψεν ἡμᾶς σκιὰ θανάτου καὶ ἀπειρήκαμεν καὶ ἀπεγνώκαμεν παντάπασιν. οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς ζῶσιν ἑαυτοὺς εἶναι λογιζόμεθα, οὐδ' ἐν τῷ καθεστηκότι τοῦ νοός ἐσμεν· ἀλλ' ἕκαστος τὴν πληγὴν καὶ τὸ σημεῖον ἑαυτοῦ φανταζόμενος ἔχειν, συχνὰ τῶν μελῶν ἐφαπτόμενοι, καθ' ὥραν ἐξιστάμενοι, κἂν κώνωψ ἐπέλθῃ, κἂν ζωΰφιον δάκῃ, τὸν ὄλεθρον παρεῖναι οἰόμενος πρὸ τοῦ δέους, καὶ πρὸ τοῦ θανάτου νενεκρῶσθαι δοκεῖ. ὅθεν καὶ περιαγόμενοι ἁπανταχῆ ὥσπερ ἡμιθνῆτες καὶ ἐκλελυμένοι καὶ πανταχόθεν ἠπορημένοι, καὶ μηδεμίαν καταφυγὴν εὑρί-

plagam pone mors insequitur : binique & terni ex eadem domo efferuntur, coaceruatimque in eodem feretro proiecti deducuntur humandi : ita vt superstites affines deprecari visis non sufficiant, neque simul cunctis miserandum in modum sublatis, & ad inferos deductis, ad quem primum consanguineorum accedant, possint dignoscere; sed animi anxietate & vertigine circumacti, quid potius in calamitate deflere conueniat, an mortem immaturam, an repentinam eius rapacitatem, an ad sepulchrum præmissos, an iam spiritum exhalantes, aut breui idem passuros, vel superesse maloque superiores fieri visos, penitus ignorant. Præ omnibus vero planctus & lachrymarum argumentum est, quod nulla fere nobis spes supersit : & quasi pecudes cædem expectantes, velutque mortuis iam annumerati, & vndique desperati malis omnibus obucimur. Nam licet hac die patres ac matres puerorum ac nepotum turma, & aliorum affinium & conuictorum cœtus numerosos circumstet, ita vt præ copia eorum qui per cognationes & familias simul habitant & conuescuntur, angustæ videantur domus : cras tamen orbati filiis, deserti, miserandi, succisi, velut ramis præcipuis truncati, cuncta spe vitæ, senij, prolis sibi successuræ de repente excussa, omnibus etiam naturæ bonis, amicis, necessariis priuati sedebunt. Attoniti sumus idcirco, humanissime Domine, huius intolerandæ calamitatis & flagelli pondere oppressi, parum abest quin mente excesserimus : perplexitas & anxietas occupauit animum, timor & tremor venit super nos, contexit nos mortis vmbra, corde despondimus, penitus desperauimus. Neque etenim inter viuos computandi, aut mentis compotes sumus : ita sibi quisque plagam iam accepisse, & lue perculsum esse suadet, crebroque ideirco attrectat membra, & si culex ingruerit aut animalculum carnem pupugerit, iam mortem præsentem singulis momentis extimescit, & ante mortem, mortem ipsam sustinere videtur. Hinc semimortui & animo despondentes, hæsitabundique vagamur : &

quod peius est nullo refugio inuento, neque oculos ad cœlum tollere, neque os reserare, aut orare coram te conscientiæ stimulo agitati, infelices nos, audemus: quin potius malignis, & omni immunditia repletis operibus ob oculos positis, vultibus pudore suffusis, indignos auxilio & ope tua nos iudicamus: hocque solum contriti, abiecti, & verecundia depressi, ad te Deum optimum clamamus. Iustus es Dñe & rectum iudicium tuũ, secundum cuncta quæ super nos induxisti mala: quin potius, non secundum iniquitates nostras fecisti nobis neque secundum peccata nostra retribuisti nobis: nam & hanc illatam nobis calamitatem, clemẽtiam potius quam iustitiam sapere profitemur. Omne siquidem flagellum, plaga, vel pernicies nobis illata, leuis est & modica, si multiplici nostrarum iniquitatum copiæ comparetur: vnde & propter ingentem offensarum nostrarum numerum minime confidimus grauis huius flagelli exemptionem inuenire aut liberationem deprecari, nisi clementiæ, miserationumque tuarum abyssus valde misericors Domine, præter omne meritum nostrum nos tantum beneficium exquirere compelleret. Hinc, ô Deus summe bone, misericordiarum Domine, serenitatem tuam deposcimus; districtum in nos acutum & intempestiuum mortalitatis gladium cohibe: neque in furore tuo arguas nos, & ne tradas nos propter nomen tuum, vt pereamus in finem: neque misericordiam tuam à nobis alienes, ô clemens, vel testamentum tuum cum patribus nostris positum irrites, aut cunctis gentibus pauciores nos facias. Miserationum tuarum abyssum, nostrorum malorum multitudini oppone. Tibi soli peccauimus Domine, sed & te solum colimus, extra te Deum alium non agnoscimus: tibi soli contrito & humiliato corde adsumus, & lachrymis perfusi clamamus; Domine miserere. Suscipe, ô clemens, communem omnium contritionem & dolorem ex animo sicut acceptas habuisti Ezechiæ lachrymas in afflictione cordis sui, illiq; à morte liberato, vltra præstitutum finem, tempus vitæ adauxisti. Conuertit enim, ait, Ezechias faciem suam ad murum & lachrymatus est:

ἔχοντες, καὶ τὸ δὴ χεῖρον, οὐδ' οὐδὲ διᾶραι τὰ ὄμματα ἡμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὐδ' ἀνοῖξαι τὸ στόμα ἡμῶν καὶ δέξασθαι ἐνώπιόν σου τολμῶμεν οἱ τάλανες, τῷ κέντρῳ τοῦ συνειδότος πληττόμενοι. ἀλλὰ τὰ ἔργα ἡμῶν τὰ πονηρὰ καὶ πάσης ἀκαθαρσίας ἀνάμεστα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, αἰσχύνῃ τὰ πρόσωπα καλυπτόμενοι· ἀναξίους ἑαυτοὺς τῆς βοηθείας καὶ τῆς σῆς ἀντιλήψεως κρίνομεν. τοῦτο μόνον συντετριμμένοι, καὶ τεταπεινωμένοι, κατῃσχυμμένοι, βοῶντες πρὸς σὲ τὸν ἀγαθὸν θεόν. δίκαιος εἶ κύριε· καὶ δικαία ἡ κρίσις σου κατὰ πάντα ἃ ἐπήγαγες ἡμῖν. μᾶλλον δὲ οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίησας ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνταπέδωκας ἡμῖν· ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν καθ' ἡμῶν ἐπιφερομένην μάστιγα φιλανθρωπίας πλέον ἢ δικαίας εἶναι ὁμολογοῦμεν. πᾶσα γὰρ μάστιξ, καὶ πληγὴ, καὶ πᾶς ὄλεθρος καθ' ἡμῶν ἐπιφερόμενος ὀλίγος ἐστὶ καὶ μικρὸς πρὸς τὰ πολυπληθῆ ἡμῶν ἀνομήματα. διὰ μὲν οὖν τὸ [illegible] ἡμῶν [illegible] ἁμαρτημάτων οὐδὲ θαρρῆσαι ἔχομεν. δικαιόκριτα κύριε, ἵνα τὴν σὴν ἱκετεύσωμεν ἀγαθότητα λύσιν τῆς φοβερᾶς ταύτης ὀργῆς ἀπειλῆς· ἡ δὲ ὑπερβολὴ τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας, καὶ ἡ τῶν οἰκτιρμῶν ἡ ἄβυσσος, πολυέλεε δέσποτα, καταπολμᾶν ἀναγκάζει ἡμᾶς τὴν ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν ἀξίαν ἐπιζητεῖν. ὅθεν θεὲ ὑπεράγαθε, ὦ κύριε τοῦ ἐλέους, δεόμεθά σου τῆς γαληνότητος, στῆσον τὴν καθ' ἡμῶν τοσαύτην ἐπιφερομένην ὀξεῖαν καὶ ἄωρον τοῦ θανάτου ῥομφαίαν, καὶ μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς ἡμᾶς, μηδὲ παραδώσῃς ἡμᾶς εἰς τέλος ἀπολέσθαι διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, μηδὲ ἀποστήσῃς τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν φιλάνθρωπε, μηδὲ διασκεδάσῃς τὴν διαθήκην σου, ἣν διέθου τοῖς πατράσιν ἡμῶν, μηδὲ ὀλιγοστοὺς ἡμᾶς ποιήσῃς παρὰ πάντα τὰ ἔθνη. ἀντίθες τὴν ἄβυσσον τῶν οἰκτιρμῶν σου τῷ πλήθει τῶν ἡμετέρων κακῶν. σοὶ μόνῳ ἡμαρτήσαμεν κύριε, ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ λατρεύομεν. ἐκτός σου ἄλλον θεὸν οὐ γινώσκομεν, σοὶ μόνῳ μετὰ συντετριμμένης καὶ τεταπεινωμένης καρδίας παριστάμεθα, καὶ δακρύοντες βοῶμεν τὸ, κύριε ἐλέησον, δέξαι φιλάνθρωπε τὴν κοινὴν ταύτην συντριβὴν ἡμῶν, καὶ τὸν καρδιακὸν πόνον, ὡς ἐδέξω τὰ δάκρυα Ἐζεκίου ἐν τῇ θλίψει τῆς καρδίας αὐτοῦ, ὃν τοῦ θανάτου τοῦτον ἐρρύσω, καὶ χρόνον ζωῆς ἐδωρήσω παρὰ τὸν ὡρισμένον τοῦ τέλους αὐτοῦ. ἀπέστρεψε γάρ, φησιν, Ἐζεκίας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῖχον καὶ ἔκλαυσε·

καὶ παρ' εὐθὺς ὡς φιλάνθρωπος δεσπότης τὸν προφήτην ἀπέστειλας λέγοντα αὐτῷ. ἤκουσα τῆς προσευχῆς σου καὶ εἶδον τὰ δάκρυά σου, καὶ προσθήσω ἐπὶ τὰ ἔτη σου πεντεκαίδεκα ἔτη. αὐτὸς οὖν ἀνεξίκακε κύριε, ὁ εἰπών· οὐ θελήσω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι, καὶ ζῆν αὐτόν. σπλαγχνίσθητι καὶ ἐφ' ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις, καὶ ἀπόστρεψον τὸν θυμόν σου τὸν δικαιότατον ἀφ' ἡμῶν, καὶ μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῇς ἡμῖν. ὁρᾷς δέσποτα ὅπως ἐσμικρύνθημεν, καὶ ὀλιγώθημεν ἡ κληρονομία σου, καὶ τὸ ἅγιον ἔθνος σου, καὶ τὸ πλήρωμα τῆς γῆς ὅλης, οὗ ἡ σκιὰ, καὶ τὰ ὄρη περιελάμβανε. μνήσθητι φιλάνθρωπε τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου καὶ ἑκουσίου πάθους σου, οὗ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν κατακρίτων ὑπέμεινας. καὶ μὴ ἁρπάσῃ ὡς λέων τὰς ψυχὰς ἡμῶν, μὴ ὄντος λυτρουμένου μηδὲ σώζοντος. οἶδας μακρόθυμε, ὡς οὐδεμία πληγὴ τῶν αἰσθητῶν οὕτως Αἰγυπτίων καθήψατο, ὡς ἡ τῶν πρωτοτόκων φθορὰ καὶ ἀπώλεια. ἐφ' ἡμῖν δὲ, ἀμύθητός ἐστιν ἡ συμφορὰ καὶ ἀνείκαστον τὸ δεινὸν πάντων ὁμοῦ καὶ τῶν πρώτων καὶ τῶν μέσων καὶ τῶν ἐσχάτων παρ' ὥρας οὕτως ἁρπαζομένων ἐξαίφνης. σπλαγχνίσθητι οὖν εὔσπλαγχνε κύριε ἐπὶ τοῖς δάκρυσι, καὶ τοῖς κλαυθμοῖς τῶν νηπίων καὶ τῶν βρεφῶν, καὶ τῆς ἀπλάστου πάσης καὶ ἀώρου ἡλικίας, στῆσον τὴν καθ' ἡμῶν δικαίαν σου ἀγανάκτησιν, καὶ κοπασάτω ἡ θραῦσις πολυέλεε κύριε. καὶ γὰρ πληγὴν καὶ τὸ σύμβολον τοῦ θανάτου τὰ βρέφη δεξάμενα, καὶ ἐν συναισθήσει τοῦ κακοῦ μὲν τῆς φθορᾶς γενόμενα πρὸς ἡμᾶς κεχήνασι, καὶ ὅλοις ὀφθαλμοῖς ἐνατενίζουσι, καὶ χεῖρας ὀρέγουσι, καὶ δάκρυσι, καὶ ψελλίσμασι, καὶ ἀκοαῖς ἀσήμοις, καὶ οἷς ἔχουσι κινήμασι τὴν σφαγὴν δεικνύουσι, τὸν ὄλεθρον ἀποδύρονται, καὶ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν πᾶσι τρόποις ἡμᾶς ἐφελκύσασθαι δῆθεν βιάζονται. ἡμεῖς δὲ μηδαμόθεν δυνάμενοι χεῖρα τούτοις ἐπορέξαι, πρὸς σὲ τὸν πάντα δυνάμενον καταφεύγομεν, καὶ παρὰ σοῦ μόνου τὴν βοήθειαν καὶ τὴν λύσιν τῶν δεινῶν ἐξαιτούμεθα. σοὶ γὰρ μόνῳ δυνατὰ τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα. ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Εὐχὴ ἑτέρα ἱκετήριος πρὸς θεὸν λεγομένη ἐν καιρῷ λοιμοῦ, καὶ λιμοῦ. Ποίημα τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου, Καλλίστου.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν ὁρωμένην ταύτην κτίσιν τῇ δημιουργικῇ σου προστάξει ἐκ τῶν οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγαγών, εἴτε καὶ τὸν αἰθέρα

& cōfestim pius Dominus Prophetam misit dicentem. Audiui orationem tuā, & lachrymas tuas vidi: & ad annos tuos, quindecim alios annos addam. Ipse igitur malorum patiens Domine, qui dixisti: nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat; ad pietatem circa nos licet indignos moueare, & iustissimum furorem tuum à nobis auerte, neque in æternum irascaris nobis. Vides Domine, quia numerus noster minutus est, & hæreditas tua, gensque tua sancta, & vniuersæ terræ plenitudo, cuius vmbra montes etiam complectebatur, modica facta est. Recordare Domine crucis, mortis, & spontaneæ passionis pro nobis damnatis toleratæ; ne rapiat vt leo animas nostras, dum non est qui saluet, aut qui eripiat. Respicis ô lōganimis nullam ex insensatos ægyptios plagam sicut hanc attigisse, cum perniciem aut interitum primogenitos suos incurrisse cernerent: in nobis autē inenarrata conspicitur calamitas & malum inauditum; cunctis pariter primis, mediis, & vltimis, intempestiue & derepentè è medio raptis. Compatere itaque, reconciliatu facilis Domine, paruulorum infantium, & informis adhuc & immaturæ ætatis planctibus & lachrymis, & iustam tuam aduersum nos indignationem placa, cessetque quassatio, valde misericors Domine: plaga namque hac mortisque tessera infantes tacti, mali mortisque iam instantis sensu afflicti, versus nos aperto ore hiant, oculos intendunt, manus porrigunt, lachrymis, balbutiente loquela, infirmo mentis conceptu, quibus denique possunt motibus lethum demonstrant, perniciemque suam deflent, & ad opem sibi præstandam modis omnibus nos commouere conantur. Nos vero neque manum tendere validi, ad te qui omnia potes, confugimus, & à te solo auxilium malorumque finem deposcimus. tibi enim facilia sunt quæ hominibus impossibilia videntur. Quia benedictus es in sęcula.

Alia oratio supplex ad Deum tempore pestis & famis dicenda: opus sanctissimi Patriarchæ Callisti.

Dominum precemur.

DOmine Deus noster, qui visibilem creaturam efficaci tuo imperio; ex nihilo ad esse adduxisti,

hominem vero deinde propriis tuis manibus producto penum rebus omnibus in cibum potumque abundãter refertam, nullo sumptu comparandam, & cum libertate fruendam, illi prius summa tua bonitate dispositam prouidisti, & perfecisti eidẽ vero mandati tui transgressione sincera illa voluptate priuato, aliã permanẽtem habitationem vtiliter concessisti: ita vt in nutrimentum nostrum & animalium irrationalium fructus varios diuersosque proferre terrã iusseris, & quibusdam quidem terræ semina ad eorum necessitatem suppeditas, aliis autem alia ratione prouida tua virtute per quam & maris pisces tua bonitate respicis, submittas; cũ manum tuã aperis, & omne animal beneplacito tuo adimples: qui magna & mirabilia prodigia in veteri & in nouo testamẽto operatus es, exaudi me peccatorẽ & indignũ seruũ tuũ, & sic vt quõdam per Ioseph vnigeniti Filij tui figurã referentẽ, Israeliticũ omnẽ populum abunde educasti; ita & nunc per vnigenitũ Filiũ tuum verum Deum nostrum ad cibũ & satisfactionẽ nostram requisita exhibe: à malis omnibus libertatem & securitatẽ præbe & à pestis famisque calamitate & imminente casu nos exime: vt glorificetur sanctissimum nomen principij expertis tui Patris, & vnigeniti Filij tui, & sanctissimi & viuifici tui Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Altera eiusdem Oratio.

Dominum precemur.

DEus mirabilium operum patrator, qui per Moysem acerba Pharaonis seruitute veterem Israel liberasti, quique eum dextra tua manu deductum & ad promissionis vsque terram incolumem seruatum, auibus primum ad satietatem vsque nutriuisti, qui in aridissima eremo velut è perenni fonte manna depluisti, qui præruptam petram aquarum laticibus scaturire, siti laborantibus earum effusione releuandis iussisti: ita & nos modo solita tibi humanitate, cunctis nobis necessariis subministratis, enutri. Ministerio cibuque nostro sufficientia concede, ingentia miracula tua etiam nostri causa manifesta, & tuæ bonitatis benedictione, ad satietatem vsque nos pasce. Cuncta namque tibi facilia sunt: nec est quod tibi impossibile sit credendum. Ita

εἶτα καὶ τὸν ἄνθρωπον οἰκείαις χερσὶ διαπλάσας τῇ ἄκρᾳ σου ἀγαθότητι, καὶ πρότερον μὲν πᾶσαν αὐτῷ τὴν ἑτοιμασίαν ἀδαπάνητον καὶ ἀνεκλείπτως εἰς βρῶσιν καὶ πόσιν, ἅμα δὲ τῇ παραβάσει τῆς ἐντολῆς στερήσας αὐτὸν τῆς ἀκηράτου τρυφῆς ἐκείνης, καὶ ἑτέραν διαγωγὴν αὐτῷ μόνιμον παρέχων συμφερόντως, ὥστε καρποὺς ἐκφέρειν ὅπως τὴν γῆν εἰς τροφὴν ἡμετέραν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων πολυειδεῖς καὶ ποικίλους, τοῖς μὲν ἐξ αὐτῶν τὰς σπορὰς τῆς γῆς χορηγῶν πρὸς τὰς χρείας, τοῖς δὲ ἑτέρως κατὰ τὴν προνοητικήν σου δύναμιν, δι' ἧς καὶ τοὺς τῆς θαλάσσης ἰχθύας ἐφορᾷς τῇ σῇ χρηστότητι, τὰς σὰς χεῖρας διανοίγων καὶ ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας· ὁ μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τέρατα ἐργασάμενος ἔν τε τῇ παλαιᾷ καὶ τῇ νέᾳ διαθήκῃ, ἐπάκουσον ἡμῶν τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, καὶ καθάπερ ποτὲ διὰ τοῦ Ἰωσὴφ ἐκείνου τοῦ φέροντος τύπον τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, ἅπαντα τὸν Ἰσραηλίτην ἐκεῖνον διεθρέψας λαὸν δαψιλῶς, οὕτω καὶ νῦν διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν, χορήγησον τὰ πρὸς τροφὴν καὶ ἀνάπαυσιν ἡμετέραν, καὶ τὴν ἐκ πάντων τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴν ἡμῖν δώρησαι, τοῦ λοιμοῦ καὶ λιμοῦ τῆς προσδοκωμένης ἀνάγκης καὶ βλάβης ἐλευθερώσας ἡμᾶς. ἵνα δοξασθῇ τὸ πανάγιον ὄνομά σου τοῦ ἀνάρχου πατρὸς, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τοῦ παναγίου, καὶ ζωοποιοῦ σου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εὐχὴ ἑτέρα ὁμοία τοῦ αὐτοῦ.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ο Τῶν θαυμασίων θεὸς, ὁ καὶ μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἐργασάμενος, ὁ τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ διὰ Μωσέως ἐλευθερώσας τῆς πικρᾶς δουλείας τοῦ Φαραὼ, ὁ τῇ χειρί σου τῇ δεξιᾷ τοῦτον καθοδηγήσας, καὶ ἀβλαβῆ διασώσας πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὁ πρότερον μὲν διὰ τῶν ὀρνίθων ἐκείνων εἰς κόρον ἐκθρέψας τὸν διαβόητον λαὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ ξηροτάτῃ, ὁ ὀμβρήσας τὸ μάννα καθάπερ ὕδωρ ἐκ πηγῆς ἀεννάου, ὁ τὴν ἀκρότομον πέτραν πηγὰς ὑδάτων ὀμβρῆσαι παρασκευάσας, καὶ πάντας κορέσας τῇ τοῦ ὕδατος ἐκχύσει τοὺς δίψῃ πιεζομένους, οὕτω καὶ νῦν ἡμᾶς θρέψον τῇ συνήθει σου φιλανθρωπίᾳ καὶ ἀγαθότητι. χορήγησον ἡμῖν τὰ δέοντα καὶ αὐταρκῆ πρὸς διακονίαν καὶ τροφὴν ἡμετέραν· δεῖξον καὶ ἐν ἡμῖν τὰ σὰ μεγάλα θαυμάσια καὶ θρέψον ἡμᾶς εἰς κόρον τῇ εὐλογίᾳ τῆς σῆς χρηστότητος. πάντα γὰρ δυνατά σοι ἀδύνατον δέ σοι,

σου. καὶ κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐκθρέψας μυριάδας λαοὺς ἐν ὀλίγοις ἄρτοις ἐν τῇ ἐρήμῳ, θρέψον καὶ νῦν ἡμᾶς τῇ ἀφάτῳ σου εὐσπλαγχνίᾳ, καὶ μὴ παρίδῃς τὰς δεήσεις ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀναξίων δούλων σου. ἵνα δοξασθῇ τὸ πανάγιον ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Domine Deus noſter, qui millia hominum multa paucis panibus in deſerto ſatiaſti, ineffabili tua clementia etiam modo nos ciba, & ne noſtri peccatorum & indignorum ſeruorum tuorum preces deſpicias: vt ſanctiſſimum nomen tuum laudetur, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΑΠΕΙΛΗΝ ΒΡΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ἀστραπῶν.

Πάλιν σοῦ κύριε τῆς φιλανθρώπου δικαιοσύνης, μνήμη παιδείας, πάλιν ἀχρείων συγχωρήσεως δεῖσθαι γινωσκόντων ὡς ὅσον ὑπερβάλλει τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων, τοσούτῳ πλέον καὶ αὐτὸ ὑπερέχεις τῇ ἀμνησικάκῳ σου εὐσπλαγχνίᾳ. διὸ καὶ δεόμεθά σου, ἀπόστρεψον τὸν θυμόν σου ἀφ' ἡμῶν, ὅπως μὴ εἰς τὸν αἰῶνα ὀργισθῇς ἡμῖν, ἀλλ' ἐν τῷ ἐλέει σου ζωώσῃς ἡμᾶς τοῖς οἰκτιρμοῖς σου, κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ στερεῶν βροντὴν, καὶ μετασκευάζων ἀστραπὴν, καὶ πάντα περιστέλλων πρὸς σωτηρίαν τῶν ἔργων τῶν χειρῶν σου. ἔπιδε τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ, καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως ὀργῆς καὶ ἀνάγκης καὶ τῆς ἐφεστώσης ἀπειλῆς. ἐβρόντησας γὰρ ἐξ οὐρανοῦ ὁ κύριος, καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνας, καὶ συνετάραξας ἡμᾶς. διαλλάγηθι εὔσπλαγχνε, πρὸς σὲ καταφεύγομεν, καὶ τοὺς πλουσίους σου οἰκτιρμοὺς κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐλέησον τοὺς δούλους σου, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος. μὴ καταφλεξάτω ἡμᾶς τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ σου, μηδὲ καταφαγέτω ἡμᾶς θυμὸς ἀστραπῶν καὶ βροντῶν σου. ἀλλὰ τῇ συνήθει σου χρησάμενος εὐσπλαγχνίᾳ πράϋνον τὴν ὀργήν σου, καὶ εἰς αἰθρίαν τὸν ἀέρα μετάβαλε, καὶ ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτῖσι τὸν ὑποκείμενον ζόφον διάκεψον, καὶ τὴν ἀχλὺν, εἰς γαλήνην μεταποίησον.

Ἐκφώνως.

Ὅτι θεὸς ἐλέους οἰκτιρμῶν καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

IN FVLMINIS ET FVLGVRIS PERICVlo Oratio.

Iterum humaniſſime Domine, tibi vindictæ memoria eſt, iterum etiam inutilibus ſeruis tuis te condonare decet: iam ad preces confugimus, agnoſcentes, quod quantum peccatorum magnitudo excedit; tantum quoque mali immemor clementia tua exuperare poteſt. Propterea rogamus te, vt à nobis furorem tuum auertas, ne in æternum iraſcaris nobis, ſed in miſericordia tua viuifica nos, Domine Deus noſter, qui fulmen cohibes, & fulgur immutas, & omnia pro operum manuum tuarum ſalute diſponis. Reſpice itaque in nos ſolita tibi clementia, & ab omni afflictione, flagello, calamitate, & imminente periculo nos libera. Intonuiſti enim de cœlo Domine, & fulgura multiplicaſti, & conturbaſti nos. Reconciliare, benigne, ad te confugimus, & abundantes miſericordias tuas ad nos mitte, & vt bonus & humanus ſeruorum tuorum miſerere: ne nos furoris tui ignis comburat, neque fulgurum & fulminum furor conſumat: ſed ſolita tibi humanitate vſus, iram tuam mitiga, & aëre in ſerenum adducto, ſubiectaque caligine ſolaribus radiis diſſoluta, procellam in tranquillitatem commuta.

Exclamando.

Quia Deus miſericordiæ, miſerationum, & clementiæ exiſtis, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

IN AERIS INTEMPERIEM ET MARIS procellam Oratio.

Dominum precemur.

DOminator Domine Deus noster, qui cum causæ experte in te existente Verbo, & cum viuifico vnaque tecũ adorando Spiritu, è nihilo ad esse cuncta adduxisti, qui arenam mari terminum posuisti, montesque & colles statera appendis, qui cœlum palma metiris, & pugillo terram contines, qui mensuram, legem, limites, nexum, & ordinem visibili & sensibili huic creaturæ sicut & temporum mutationes, & solis cursum & recursũ cõstituisti, elementorumque cõcursu & temperamẽto inaudita ratione, detrimenti expertẽ & indissolutam illam conseruas: Ipse Rex optime innata solitaq; tibi clemẽtis & bonitate iterũ vsus, ad nos manuũ tuarum opera respice, & ne à nobis misericordiam & miserationes tuas auertas, neque testamẽtum tuum disperdas. Qui nobis ad imaginem tuam propriã formatis, vnigenitum Filium tuum in redemptorem cõcessisti, & secreta Spiritus effusione etiam propriæ Deitatis participes effecisti, remitte precamur exuperanti miserationum tuarum copia peccatorum multitudinem, qui cruce & sanguine Filij tui generis nostri delicta deleuisti, creaturam tuam innaturali nunc agitatione turbatam, propter innaturalem nostram peruersitatem & incompositum nefandæ prauæque nostræ conuersationis ordinem, ad naturalem sibi statum compositionemque reuoca. Solitam quoque, immensi maris huius grassante procella & aëris tempestate disiecta, & tranquillitatem renoua, præcipe vẽtis vt commodum congruumque spiritum emittant: increpa maris turbines, & ventorum innaturales motus: procella spiritus cohibeatur, & elementorum agitatio in serenitatem cõmutetur, vt opera & mirabilia tua videant iterum qui descẽdunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis: compone illud clemens Domine incomprehensa tua humanitate vt à procella cesset, qui vnigenitum Filium tuum & Dominum

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΔΥΣΚΡΑΣΙΑΣ ΑΝΕΜΩΝ καὶ κλύδωνα θαλάσσης.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ ἐνυποστάτῳ καὶ ἀνάρχῳ σου λόγῳ, καὶ τῷ ζωοποιῷ καὶ ὁμοτίμῳ σου πνεύματι ἐκ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ πάντα, ὁ θαλάσσῃ θέμενος ὅριον ψάμμον, καὶ σταθμήσας ὄρη καὶ τὰς νάπας ζυγῷ, ὁ σπιθαμῇ μετρήσας οὐρανὸν, καὶ δρακὶ συνέχων τὴν γῆν, ὁ μέτρα καὶ θεσμοὺς καὶ ὅρους ἁρμονίας τε καὶ τάξεις, τῇ ὁρωμένῃ καὶ αἰσθητῇ κτίσει ταύτῃ δοὺς, καὶ καιρῶν ἀλλαγὰς, καὶ τροπὰς ἡλίου κράσεσι στοιχείων, νεύματί σου ταύτην συνέχων ἀρρήτως, καὶ πρὸς τὸ ἀπαθές τε καὶ ἄλυτον διακυβερνῶν. αὐτὸς πανάγαθε βασιλεῦ, τῇ ἐμφύτῳ καὶ συνήθει σου φιλανθρωπίᾳ καὶ ἀγαθότητι πάλιν χρησάμενος πρὸς ἡμᾶς, ἐπίσκεψαι τὰ τῶν σῶν χειρῶν ἔργα, καὶ μὴ ἀποστήσῃς ἀφ' ἡμῶν τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, μηδὲ διασκεδάσῃς τὴν διαθήκην σου, ὁ κατ' εἰκόνα δημιουργήσας ἰδίαν ἀπορρήτως ἡμᾶς. ὁ τὸν μονογενῆ σου υἱὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν δοὺς, καὶ πνεύματος ἀπορρήτῳ κοινωνίᾳ τῆς οἰκείας θεότητος μεταδοὺς, ἄφες τὸ τῶν ἁμαρτιῶν δεόμεθα πλῆθος τῷ ὑπερέχοντι πλήθει τῶν οἰκτιρμῶν σου, ὁ τῷ σταυρῷ τοῦ σοῦ υἱοῦ καὶ τῷ αἵματι τὴν ἁμαρτίαν ἀπαλείψας τοῦ γένους ἡμῶν· ἐπανάγαγε σὺ τὴν κτίσιν πρὸς τὴν φυσικὴν ἁρμονίαν καὶ τάξιν, εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐλαθεῖσαν ἐκτραπεῖσαν διὰ τὴν παρὰ φύσιν ἀταξίαν καὶ ἀκοσμίαν τῆς ἀθέσμου καὶ φαύλης πολιτείας ἡμῶν. δεῖξον ἡμῖν τὴν συνήθη τοῦ μεγάλου τούτου γαλήνην πελάγους, καὶ τὸν ἐπικείμενον κλύδωνα, καὶ τὴν ταραχὴν τοῦ ἀέρος διασκεδάσας, ἔντειλαι τοῖς ἀνέμοις καίριον καὶ κατάλληλον πνοὴν δοῦναι. ἐπιτίμησον τῷ κλύδωνι τῆς θαλάσσης, καὶ ταῖς παρὰ φύσιν τῶν ἀνέμων κινήσεσι· στήτω πνεῦμα καταιγίδος, καὶ πρὸς γαλήνην ἡ τῆς ζάλης μεταθέσθω· ἵνα τὰ σὰ ἔργα καὶ θαυμάσια, καὶ πάλιν ἴδωσιν οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν πλοίοις, ποιοῦντες ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς. παρασκεύασον αὐτὴν φιλάνθρωπε δέσποτα, τῇ σῇ ἀφράστῳ φιλανθρωπίᾳ παύσασθαι τοῦ κλύδωνος. ὁ τὸν μονογενῆ σου υἱὸν, καὶ κύριον ἡμῶν

ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸν, εὐδοκίᾳ σῇ καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καταξιώσας γενέσθαι ἄνθρωπον, καὶ συμπλεῦσαι τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, καὶ ἐπιτιμῆσαι τῇ λαίλαπι τῶν ἀνέμων, καὶ τῆς θαλάσσης γαληνιᾶσαι τὰ κύματα, κελεύσας αὐτὸς καὶ νῦν πάντα ἐναντίον ἄνεμον κοίμησον, καὶ τὰ κύματα πράϋνον, καὶ τὸν κλύδωνα κατάπαυσον, καὶ διέγειρον τοὺς ἐπιτηδείους καὶ εὐκράτους καιροὺς καὶ ἀνέμους. κυβερνήτης καὶ βοηθὸς πανταχοῦ γενόμενος τοῖς δούλοις σου, ὁδηγῶν αὐτοὺς εἰς λιμένα σωτηρίας. οὗτοι γὰρ τὸ σὸν μόνον εἰδότες ὄνομα, καὶ μὴ γινώσκοντες πλὴν σοῦ θεὸν ἕτερον, καὶ πρὸς τὴν σὴν βοήθειαν διὰ παντὸς ἀποβλέποντες. εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης θεοτόκου, τῶν θεοειδῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων.

Ἐκφώνως.

Εὐδοκίᾳ καὶ ἀγαθότητι τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι.

nostrum Iesum Christum, beneplacito tuo & sancti Spiritus cooperatione hominem fieri, & sanctis suis cum Discipulis & Apostolis nauigare, turbinesque ventorum increpare, marisque fluctus placare præordinasti: ipse nunc contrarium omnē ventum cōsopi, seda fluctus, procellam paca, commodos ventos & compositum tempus exsuscita, gubernator & auxiliator seruis tuis factus deduc eos in salutis portum. Solum namque nomen tuum agnouerunt illi, nec alium præter te Deum profitentur, & opem tuam iugiter implorant: precibus & interuentu super omnes benedictæ Leiparæ, Deiformium Angelorum, & omnium sanctorum.

Exclamando.

Beneplacito & humanitate vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es cum sanctissimo & bono & viuifico tuo Spiritu.

ΕΥΧΗ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΗ ΕΙΣ ΠΑΣΑΝ ΛΙΤΗΝ.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε ὁ μόνος ἐν ἐλέει πλούσιος, ὁ καὶ σπλάγχνοις χρηστότητος ἐπικαμπτόμενος ἐπὶ ταῖς δεήσεσιν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀναξίων δούλων σου, ὁ πάντα συμφερόντως τὰ καθ' ἡμᾶς διιθύνων καὶ διακυβερνῶν, ὁ σοφῇ σου προνοίᾳ τὸν ἡμέτερον βίον διεξάγων, ὁ καὶ παντὶ τρόπῳ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐφιέμενος, ὁ φύσει μακρόθυμός τε καὶ πολυέλεος, ὁ παιδεύων καὶ πάλιν ἰώμενος, καὶ τὴν παιδείαν ἐκτείνων χρηστῶς τε καὶ φιλανθρώπως, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τὸ ἀπολέσαι τῶν χειρῶν σου τὸ πλάσμα, μᾶλλον δὲ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἐπανασώσασθαι κάλλος, καὶ τὴν προτέραν ἐκείνην εὐγένειαν, ἣν ἀπωλέσαμεν ἁπλότητι γνώμης καὶ συμβουλίας ἀλλοτρίας, ἐπαναγαγεῖν βουλόμενος, καὶ πᾶσι τρόποις διοικονομούμενος, ἐπανασώσασθαι τὸ τῆς ἐκπτώσεως ἐκείνης ἐλάττωμα. αὐτὸς δέσποτα παντοκράτορ, ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς καὶ πρόσχες ταῖς δεήσεσιν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν. τὸ γὰρ πλῆθος τῶν ἀνομιῶν ἀπαρρησιάστους ἡμᾶς πεποίηκε, ὡς μηδὲ τολμᾶν ὅλως αἰτεῖσθαι τὴν τῶν ἐπταισμένων συγχώρησιν.

HVMILIS ORATIO IN OMNI PVBLICA SVPplicatione siue processione.

Dominum precemur.

Domine solus in misericordia diues, qui & bonitatis tuæ visceribus ad nostrum peccatorum & indignorem seruorum tuorum preces inflecteris, qui omnia nobis commoda disponis & gubernas, sapientique tua prouidentia nostram deducis vitam, qui salutem omnium nostrum, natura patiens & misericors, desideras, qui corripis & iterum sanas, correptionemque vtiliter & humane producis, non operi manuum tuarum perdendo, sed potius primigenæ eius venustati reparandæ, pristinæque nobilitati stolida nimis animi simplicitate peruersoque consilio deperditæ quondam, iam vero reparandæ studens, defectum omnem illo casu contractum restaurare moliris Ita Domine respiciens in nos, nostris peccatorum precibus attende: ipsa namque iniquitatum copia omni nos libertate destituit, ita vt neque delictorum veniam exposcere audeamus.

Verum humanitate, clementia, misericordia, patientia, tolerantia, supremaque tua bonitate perspecta, cum immensitate contriti, manibus sublatis, intense tibi clamamus. Peccauimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, quia mandatorum tuorum obliti, nefandas nostras propensiones sumus sectati: indignè vocatione & Euangelio Christi tui eiusque sancta passione & exinanitione pro nobis suscepta, temus conuersati: dilecto tuo opprobrium facti sumus, Sacerdotes & populus in eodem defecimus: omnes declinauimus, iam simul inutiles reddimur, non est qui faciat iudicium & iustitiam, non est vsque ad vnum. Miserationes clementiamque tuam, & misericordiæ viscera, nequitia nostra, & studiorum nostrorum improbitate nobis præclusimus. Tu tamen Christus, nos iniqui: tu longanimis, nos plagis digni: bonitatem tuam, quamuis insipientes agnoscimus: modice quidem pro delictis vapulauimus, verum terribilis es, & quis resistet tibi? A facie tua tremor montes corripiet, & magnitudini brachij tui quis contradicet? si cœlum clauseris, quis aperiet? si catarractas tuas obserauerıs, quis continebit? pauperem facere & ditare, neci tradere & vitæ restituere, percutere & sanare, leue est in oculis tuis: solaque tua voluntas perfectum opus præstat. Iratus es, & peccauimus: dicebat olim humilitatem suam professus quidam: nobis tamen ex aduerso dicere competit: peccauimus, & tu iratus es. Propterea opprobrium facti sumus vicinis nostris, auertisti faciem tuam, & pudore sumus perfusi. Verum quiesce Domine, parce Domine, propitius esto Domine, ne propter iniquitates nostras in finem nos deseras, neque nostris flagellis alios corripias: quin potius aliquorum aliorum gentilium videlicet quæ te non nouerunt, & regnorum quæ potentiæ tuæ subijci renuerunt, concede nos instrui pœnis: nos vero populus tuus & virga hæreditatis tuæ: corripe nos propterea, verum in mansuetudine, & non in furore tuo, ne pauciores & ludibrium facias nos præ omnibus habitatoribus terræ: misericordia enim tua ineffabilis & humanitas insuperata, & mansuetudinis diuitiæ imperscrutabiles.

ἀλλ' εἰδότες σου τὸ φιλάνθρωπον, τὸ εὔσπλαγχνον, τὸ πολυέλεον, τὸ μακρόθυμον, τὸ ἀνεξίκακον, καὶ τὸ ὑπεράγαθον, [illegible] τῆς καρδίας [illegible] τὰ σπλάγχνα χρηστότητός σου, αἴρομεν χεῖρας καὶ ἐκτενῶς βοῶμεν σοι. ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠσεβήσαμεν, ὅτι ἐπελάθομεν τῶν ἐντολῶν σου, καὶ ὀπίσω τῆς διαφθορᾶς ἡμῶν τῆς πονηρᾶς ἐπορεύθημεν, ὅτι ἀναξίως τῆς κλήσεως καὶ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ σου πεπολιτεύμεθα, καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ παθημάτων, καὶ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν κενώσεως. ὅτι ἐγενήθημεν ὄνειδος τῷ ἀγαπητῷ σου, ἱερεῖς καὶ ὁ λαός σου ἐξέστημεν ἐπὶ τὸ αὐτό· πάντες ἐξεκλίναμεν, ἅμα ἠχρειώθημεν, οὐκ ἔστι ποιῶν κρίμα καὶ δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. ἀπεκλείσαμεν τοὺς οἰκτιρμούς σου καὶ τὴν φιλανθρωπίαν σου καὶ σπλάγχνα ἐλέους πρὸς ἡμᾶς διὰ τὴν κακίαν ἡμῶν καὶ τὴν πονηρίαν τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἀφ' ἧς ἀνεστράφημεν. σὺ Χριστός, ἀλλ' ἡμεῖς ἠνομήσαμεν· σὺ μακρόθυμος, ἀλλ' ἡμεῖς πληγῶν ἄξιοι. γινώσκομεν σου τὴν ἀγαθότητα, καίτοι ἀγνώμονες· ὀλίγα ὑπὲρ [illegible] μεμαστιγώμεθα. σὺ φοβερὸς, καὶ τίς ἀντιστήσεταί σοι; [illegible] λήψεται ἀπὸ σου ὄρη, καὶ μεγέθει βραχίονός σου τίς ἀντερεῖ; ἐὰν κλείσῃς τὸν οὐρανὸν, τίς ἀνοίξει; ἐὰν κλείσῃς τοὺς καταρράκτας σου, τίς συνάξει; κοῦφον ἐν ὀφθαλμοῖς σου πτωχίσαι καὶ πλουτίσαι, ζωῶσαι καὶ θανατῶσαι, πατάξαι καὶ ἰάσασθαι· καὶ τὸ θελῆσαί σοι, πρᾶξίς ἐστι συντετελεσμένη. σὺ ὠργίσθης, καὶ ἡμεῖς ἡμάρτομεν, λέγει τις τῶν παλαι ταπεινολογούμενος. ἡμῖν δὲ, καὶ τὸ ἐναντίον καιρὸς εἰπεῖν. ἡμεῖς ἡμάρτομεν, καὶ σὺ ὠργίσθης. διὰ τοῦτο ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν· ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἀτιμίας ἐπλήσθημεν. ἀλλὰ κατάπαυσον κύριε, ἄνες κύριε, ἱλάσθητι κύριε, μὴ παραδῷς ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν· μηδὲ ἐκ τῶν ἡμετέρων μαστίγων παιδεύσῃς ἄλλους. [illegible] ἡμᾶς διὰ τῆς ἑτέρων βασάνου σωφρονισθῶμεν, τινῶν τούτων τῶν ἐθνῶν τῶν οὐ γινωσκόντων σε, καὶ βασιλειῶν αἳ τῷ σῷ κράτει οὐχ ὑποτεταγμέναι. ἡμεῖς δὲ λαός σου, καὶ ῥάβδος κληρονομίας σου. διὰ τοῦτο παίδευσον ἡμᾶς, πλὴν ἐν χρηστότητι, καὶ μὴ ἐν θυμῷ σου, ἵνα μὴ ὀλιγοστοὺς ἡμᾶς ποιήσῃς, καὶ παρὰ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν ἐξουδένωμα. ὅτι τὸ ἔλεός σου ἄφατον, καὶ ἡ φιλανθρωπία σου [illegible], καὶ ὁ τῆς χρηστότητός σου πλοῦτος ἀνεξιχνίαστος, ἐφ' οἷς καὶ τεθαρρηκότες δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν.

κάμπτοντες γόνυ καρδίας ἡμῶν, ἱκετεύομεν· τῆς μάστιγος τῆς ὀργῆς σου ἐξαιτούμεθα, ὡς ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ πάλαι τὴν ἐπὶ τῷ λαῷ σου. κἂν οὐχ ὁμοίαν τὴν μετάνοιαν ἐπιδεικνύμεθα, ἀλλ' ὡς ὑπεράγαθος, στῆσον τὴν ὀργήν σου, καταπράϋνον τὸν θυμόν σου τὸν δίκαιον, καὶ δὸς τοῖς κάμνουσι τὴν ὑγείαν, τοῖς ἀσθενοῦσι τὴν ῥῶσιν, τοὺς δὲ ὑγιαίνοντας τήρησον ἐν ταύτῃ· πᾶσαν δὲ νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἀπέλασον ἐκ τοῦ λαοῦ σου. πάντας τῆς προσδοκίας ταύτης ἐλευθέρωσον, τηρῶν ἀνεπηρεάστους τῆς ἐνεστώσης ἀσθενείας, καὶ φυλάττων τῇ παντοκρατορικῇ σου χειρὶ ἀπειράστους τῆς δεινῆς ταύτης κακώσεως καὶ ὀλεθρίου συντελείας. οὕτως γὰρ συνέχεεν ἡμᾶς καὶ συνετάραξεν ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς σου, κἂν οὐκ ἐπιστρέφωμεν ὅλως ἐκ τῶν πονηριῶν ἡμῶν· ἀλλὰ καὶ ἀπάλλαξον τοῦ κακοῦ συνειδότος πάντας, καὶ δὸς ἐν πάσῃ ἀγαθοεργίᾳ εὐαρεστεῖν σοι. πρεσβείαις τῆς ἀπειράνδρως σε τεκούσης ἁγνῆς θεομήτορος ἀειπαρθένου Μαρίας. προστασίαις τῶν ἁγίων καὶ θεοειδῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ὅτι εἶ σὺ ἡ τοῦ ἐλέους πηγή, καὶ τῆς φιλανθρωπίας ἀνεξιχνίαστος ἄβυσσος, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι.

les. His propterea confisi, flexis cordis nostri genib. rogamus & supplicamus, desiste à flagello iræ tuæ immittendo, velut olim propter Dauid populo tuo pepercisti: & licet parem illi pœnitentiam non proferamus, verum vt supreme benignus, iram tuam comprime, furorem tuum iustum seda, laborantibus salutem præbe, & infirmis valetudinem; sanos conserua, & morbum languoremque cūctum à populo tuo auerte, à noxia hac expectatione cunctos eripe, & à grassante hac infirmitate grauique malo cuncta deuastante intactos immunesque omnipotenti tua virtute custodi. Confudit enim nos vere & perturbauit iræ tuæ furor, & licet à peruersitatibus nostris ex toto non conuertamur, à mala tamen conscientia cunctos liberos redde, & in bonorum operum exercitio placere tibi concede. Precibus eius quæ à viri consortio aliena te genuit, puræ Deiparæ semper Virginis Mariæ, protectione sanctorum & deiformium Angelorum, & omnium sanctorum. Quia tu es misericordiæ fons, & mansuetudinis inuestigata abyssus, & tibi gloriam referimus, cum principij experte tuo Patre; & viuifico, & bono & sanctissimo tuo Spiritu.

VARIÆ LECTIONES.

a Εἰς πάσας λιτ.] Nihil obtulerunt M.M.S S. quæuis cum superioribus officiis & orationibus, pro peste auertenda, fulminum periculis, & pelagi tempestatibus propulsandis, quod conferrem. Alia tamen nonnulla, diuersasque orationes in publicis calamitatibus olim Constantinopoli habitas, serie & ordine cuiusuis obseruato, exhibuit Cryptoferratensis Bessarionis codex.

Εὐχὴ ἐπὶ ἐνάρξει λιτῆς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, μνήσθητι ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων δούλων σου, ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαι ἡμᾶς τὸ ἅγιον καὶ προσκυνητὸν ὄνομά σου, καὶ μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς προσδοκίας τοῦ ἐλέους σου· ἀλλὰ χάρισαι ἡμῖν, κύριε, πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα· καὶ ἀξίωσον ἡμᾶς ἀγαπᾶν καὶ φοβεῖσθαί σε ἐξ ὅλης καρδίας ἡμῶν, καὶ ποιεῖν ἐν πᾶσι τὸ θέλημά σου.

Ἐκφώνως. Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι. Ἀπόκρισις. Καὶ τῷ πνεύματί

Oratio in supplicationis exordio.

Domine Deus noster, recordare nostri peccatorum & inutilium seruorum tuorum, cum sanctum & adorandum nomen tuum inuocamus, & ne nos à misericordiæ tuæ expectatione cōfuderis: sed cūcta saluti nostræ vtilia postulata concede: & te diligere, teque ex omni corde nostro timere, & in omnibus voluntatem tuam exequi largire.

Exclamando. Quia tu bonus & clemens existis, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. *Responsio.* Et cum Spi-

ritu tuo. *Diaconus.* Capita Domino inclinate. *Responsio.* Tibi Domine. *Sacerdos precatur.*

Domine sancte qui in excelsis habitas, & omnem creaturam circumspicientibus oculis inspicis: tibi cordis & corporis ceruicem inclinauimus: & rogamus te, inuisibilem manum tuam de sancto habitaculo tuo extende, & si in aliquo sponte aut inuoluntarie deliquimus, vt bonus & clemens Deus, donatis nobis mundanis hisce bonis remitte.

Exclamando. Tuum est enim misereri & saluare Deus noster, & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio protensa dicenda in foro dicendi.

Domine Deus noster, protensam hanc supplicationem à tuis seruis suscipe & secundum misericordiæ tuæ multitudinem miserere nostri, & super nos, nec non super populum tuum copiosam à te misericordiam expectantem miserationes tuas mitte. Quia misericors & clemens Deus existis, & tibi gloriam referimus, Patri &c.

Pax omnibus *Responsio.* Et cum Spiritu tuo. Capita vestra Domino inclinate. *Responsio.* Tibi Domine. *Sacerdos precatur*

Domine Deus noster, qui sedes super thronum gloriæ, & respicis abyssos, humilitatem nostram clementi oculo contemplatus omnes nos capita tibi submittentes benedic, & in beneplacito tuo cornu nostrum exalta. Sit sanctissimum nomen clementiæ tuæ benedictum & glorificatum: Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Oratio dicenda in supplicatione quæ propter metum sit in Campo, ad sanctum Diomedem extra portam iuxta petram veterem.

Iterum tibi clementi Domino correptionis occurrit memoria, iterum quoque inutilibus seruis tuis instat pro venia oratio facienda agnoscentibus, te quantum magnitudine tantum clementia malorum immemore præstare. Rogamus ideo te, conuerte nos Deus, Deus salutarium nostrorum, & à nobis iram tuam auerte, vt non in æternum irascaris nobis, sed in misericordia tua viuifica nos, & citius anticipent nos tuæ misericordiæ Domine.

σου. ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς τῷ κυρίῳ κλίνατε. ἀπόκρισις. Σοὶ κύριε. ὁ ἱερεὺς εὔχεται.

Κύριε ἅγιε ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ μετὰ παντεφόρῳ σου ὄμματι ἐπιβλέπων ἐπὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν· σοὶ ἐκλίναμεν τὸν αὐχένα τῆς καρδίας καὶ τοῦ σώματος, καὶ δεόμεθά σου ἐκτεῖνον τὴν χεῖρά σου τὴν ἀόρατον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς, καὶ εἴ τι ἡμάρτομεν ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς συγχώρησον, δωρούμενος ἡμῖν καὶ τὰ ἐγκόσμια ἀγαθά σου.

Ἐκφώνως. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εὐχὴ ἐκτενὴς λεγομένη ἐν τῷ φόρῳ.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρί.

Εἰρήνη πᾶσι. ἀπόκρισις. Καὶ τῷ πνεύματί σου. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε. ἀπόκρισις. Σοὶ κύριε. ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ καθήμενος ἐπὶ θρόνου δόξης καὶ ἐπιβλέπων ἀβύσσους, ὄμματι εὐσπλάγχνῳ τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν ἐπισκεψάμενος, εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς τοὺς ὑποκεκλικότας σοι τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς, καὶ ὕψωσον τὸ κέρας ἡμῶν ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου. Εἴη τὸ πανάγιον ὄνομα τῆς φιλανθρωπίας σου εὐλογημένον καὶ δεδοξασμένον τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εὐχὴ λεγομένη ἐν λιτῇ γινομένῃ διὰ φόβον καὶ εἰς τὸν Κάμπον εἰς τὸν ἅγιον Διομήδην ἔξω πόρτα, καὶ εἰς τὴν παλαιὰν πέτραν.

Πάλιν σοι κύριε τῷ φιλανθρώπῳ δεσπότῃ ... μνήμη παιδείας, πάλιν ἀχρείων δούλων σου συγχωρήσεως δεήσεις γινώσκοντων ὡς ἴσον τῆς ὑπερβαλλούσης μεγέθει, ἔσο νῦν καὶ τῇ ἀμνησικάκῳ εὐσπλαγχνίᾳ. Διὸ δεόμεθά σου, ἐπίστρεψον ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὁ θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν καὶ ἀπόστρεψον τὸν θυμόν σου ἀφ' ἡμῶν, ὅπως μὴ εἰς τὸν αἰῶνα ὀργισθῇς ἡμῖν, ἀλλ' ἐν τῷ ἐλέει σου ζώωσον ἡμᾶς, καὶ ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοί σου κύριε.

Ἐκφώνως. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

4 Τάξις γινομένη ἐν τῷ Τριβουναλίῳ ἐν ταῖς ἐξ ἔθους ἀπερχομέναις ἐκεῖσε λιταῖς.

Μετὰ δὲ τὸ ἀνελθεῖν τὸν ἀρχιεπίσκοπον, καὶ δοξάσαι τοὺς ψάλτας· ἐξάρξῃ δὲ καὶ ὁ λαὸς, καὶ πληρῶσαι τὴν λεγομένην λιτὴν, λέγοντος τοῦ ἀρχιδιακόνου. Πρόσχωμεν, λέγει ὁ Πατριάρχης. Ὑπὲρ τῆς οἰκουμενικῆς καταστάσεως καὶ εὐσταθείας τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως, εἴπωμεν. Κύριε ἐλέησον. καὶ τοῦ λαοῦ τρὶς λέγοντος, τὸ, Κύριε ἐλέησον. ἄρχεται πάλιν. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων ἡμῶν βασιλέων παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν εἴπωμεν πάντες· Κύριε ἐλέησον. Ὑπὲρ τοῦ ἀσείστου, καὶ ἀπυρπολήτου, καὶ ἀναίμακτον διαφυλαχθῆναι τὴν πόλιν ταύτην, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, εἴπωμεν· Κύριε ἐλέησον. καὶ τοῦ λαοῦ λέγοντος τὸ, Κύριε ἐλέησον, τρίτον. σφραγίζει τρίτον, καὶ ἐκφώνως λέγει. Ὅτι ὁ θεὸς ἐλέους, καὶ οἰκτιρμῶν καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, καθῆται ἐν τῷ θρόνῳ, καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος· Σοφία. λέγεται τὸ προκείμενον· καὶ μετὰ τὸ, Ἀλληλούϊα. λέγοντος τοῦ ἀρχιδιακόνου. Ὀρθοὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου. σφραγίζει τρίτον, καὶ λέγει. Εἰρήνη πᾶσι. ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου εἶτα ἐκφωνεῖ. Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον, ὁ ἀρχιδιάκονος. Ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν καὶ οὕτως ἀρχομένου συναναγινώσκει τῷ διακόνῳ πᾶσαν τὴν περικοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ μετὰ τὴν ἐκτενῆ, σφραγίζει πάλιν κατὰ τὸ ἔθος καὶ λέγει. Ὅτι ἐλεήμων, καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς τῷ κυρίῳ κλίνατε. Ἀπόκρισις. Σοὶ κύριε. καὶ ποιεῖ τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας, καὶ τοῦ διακόνου κηρύξαντος 5 τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ Ἰωάννῃ σύναξιν ἀπέρχεται ἐκεῖ, καὶ ποιεῖ λειτουργίαν.

6 Εὐχὴ ἐπὶ λιτῇ ἐν ἡμέρᾳ ἑορτῆς.

Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς αἰῶνας, ὁ ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα τὸ πεπλανημένον ἐπιστρέψῃ, τὸ πεπτωκὸς ἀναστήσῃ, καὶ τὸ τεθανατωμένον ζωοποιήσῃ· πρόσδεξαι ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, σὺν τῷ πιστῷ σου λαῷ ἑορτάζοντας σοι πνευματικῶς, καὶ τὴν ἐν

[illegible]. Quia misericors & clemens Deus existis.

Ordo seruandus in Tribunalio, in Processionibus ibidem de more factis.

Cum profectus fuerit Archiepiscopus, & Deo laudes cecinerint Psaltæ, populusque susceperit, & [illegible] supplicationem dictam: dicente Archidiacono. Attendamus, *dicit Patriarcha.* Pro vniuerso statu, & recto ordine sanctæ Ecclesiæ, & omnium vnione dicamus Domine miserere. *Et populo ter dicente.* Domine miserere: *incipit rursus.* Pro piissimis nostris Impp. omni Palatio, & exercitu eorum, dicamus omnes. Domine miserere. Vt a motu, igne, & sanguine fundendo hæc vrbs aliaque omnis ciuitas & regio conseruetur, dicamus Domine miserere. *Et populo ter dicente.* Domine miserere. *Ter quoque cruce signat, & clara voce dicit.* Quia Deus misericordiæ, & miserationum & clementiæ existis: & tibi gloriam referimus.

Et dicto, Amen: *sedet in throno & Diacono dicente.* Sapientia: *dicitur Præpositum: & terminato,* Alleluia. *Dicit Archidiaconus.* Recti audiamus sanctum Euangelium. *Signat tertio (Pontifex) & dicit.* Pax omnibus. *Populus.* Et Spiritui tuo: *deinde exclamat.* Ex eo quod est secundum Matthæum *Archidiaconus.* In sapientia attendamus *atque ita exorditur, simulque cum Diacono totum Euangelii textum percurrit: & post protensam orationem, de more iterum cruce signat, & ait.* Quia misericors & clemens Deus existis: & tibi &c.

Diaconus. Capita vestra Domino inclinate. *Responsio.* Tibi Domine. *Et orationem inflexionis capitis habet: & Diacono apud S. Ioannem synaxin conuentum indicente, illuc proficiscitur, & synaxim celebrat.*

Oratio in supplicatione, in die festo.

Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui es benedictus in sæcula, qui Filium tuum vnigenitum in mundū misisti, vt quod errauerat, reduceret, quod ceciderat, erigeret, & quod mortuum erat, viuificaret: nos indignos seruos tuos cum fideli populo tuo tibi spiritualiter festum agentes, & in

Psalmis & Hymnis, pro salutari gratia, & beneplacito tuo generi hominum exhibito, gloriam referentes suscipe: incruentam hostiam tibi nos offerre permitte: vt in Ecclesia primogenitorum in cœlis descriptorum consortes fiamus vocis festum agentium, vbi lætantium in te est habitatio. Intercessionibus sanctæ Deiparæ, & omnium sanctorum tuorum. *Exclamando.* Quia bonus, &c.

ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις δοξολογίαν σοι προσάγοντες ἐπὶ τῇ γινομένῃ σωτηρίῳ σου χάριτι, καὶ εὐδοκίᾳ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων καταξίωσον ἡμᾶς, καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἀκατακρίτως προσάγειν σοι· ἵνα μέτοχοι γενώμεθα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς τῆς ἤχου τῶν ἑορταζόντων ἔνθα πάντων τῶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία ἐν σοί, πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου. Ἐκφώνως. Ὅτι ἀγαθὸς, καὶ τὰ ἑξῆς.

Sacerdos. Pax omnibus. *Diaconus.* Capita.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλάς.

Dominator Domine inclina corda nostra ad mandatorum tuorum obedientiam, vt in præceptorum semita recta progressi, & propositam nobis vitæ viam sine offensa percurrentes, preces nos in sancto, & cœlesti, & intellectuali tuo altari acceptas referamus. Quia benedictum, & glorificatum est, *& reliqua.*

Δέσποτα κύριε κλῖνον τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς ὑπακοὴν τῶν θείων σου προσταγμάτων· ἵνα εὐθυπορεοῦντες ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἐντολῶν σου, καὶ τὴν προκειμένην ἡμῖν τοῦ βίου ὁδὸν ἀπροσκόπτως διανύσαντες, ἀποδώσωμέν σοι τὰς εὐχὰς ἡμῶν δεκτὰς εἰς τὸ ἅγιον ἐπουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον. Ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασται, καὶ τὰ ἑξῆς.

IN SVPERIORES ORATIONES. NOTÆ.

1 ΕΝ ἐνάρξει λιτῆς] Preces inter *Procedendum* factas λιτὴν significare, vbi ostensum, quod & præsens locus demonstrat: hæc ante omnem Ecclesiæ egressum recitatur.

2 Ἐν τῷ φόρῳ.] φόρος est ἀγορὰ forum: in quo prima Septembris Processio cum supplicationibus à Patriarcha & Imp. pro populi salute fiebat. Codinus c. 15. φόρος αὐτὸς περικαλλέστερος χῶρος τῆς πόλεως, *insignissimus est in ciuitate CP locus.* ex Simocatta.

3 Εἰς τὸν Κάμπον] Planities extra Constantinopolis portam, in quam tempore Theodosij Iunioris ob terræ motum se populus CP. recipit Κάμπος, *Campus* est ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ λεγομένῳ Κάμπῳ, ait Theophanes: ibidem S. Diomedis templum erectum est ἔξω πόρτα, extra portam vrbis, quo deinceps populus motus terræ periculo & timore perculsus, cum supplicationibus confluere posuit in consuetudine: quamuis obseruantiam huiusmodi ad terræ motum quo C.P. Iustiniani tempore afflicta est referat Cedrenus, γίνεται μνήμη τοῦ σεισμοῦ τούτου κατ' ἔτος ἐν τῷ κάμπῳ λιτανεύοντος τοῦ λαοῦ. *Quotannis huius terræ motus memoria celebratur populo in Campo processionem agente.*

4 Ἐν τῷ Τριβουναλίῳ.] Palatium quoddam in Campo nuper memorato extructum Τριβουνάλιον fuit: de quo intelligenda loca aliqua interpretatione à Meursio adducta: illud Gregoras, Τριβουνάλιον τοῦ Κάμπου vocat

5 Τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ Ἰωάννῃ σύναξιν] *Collecta* populi in quadam Ecclesia quondam Romæ fiebat, exinde ad aliam *Statio* indicebatur, procedebat populus, missa celebrabatur: de quibus fuse Onuphrius Romanæ consuetudinis antiquæ hæc est Græcorum CP. imitatio. Ad locum *Tribunalium* dictum pergit Clerus, ibique δέχεται τὸν λαὸν *Collectam* excipit, benedictionem impertitur Patriarcha: & mox, τοῦ διακόνου κηρύξαντος τὴν ἐν ἁγίῳ Ἰωάννῃ σύναξιν ἀπέρχεται ἐκεῖ καὶ ποιεῖ λειτουργίαν.

6 Ἐν ἡμέρᾳ ἑορτῆς.] De Processionis ordine die festo seruando actum est Statim sub huius operis initio, & τυπικὸν plura exhibet.

OFFICIVM IN BARBARORVM ADuentum, & Gentilium incursum.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΙΣ ΕΠΕΛΕΥΣΙΝ ΒΑΡΒΑΡΩΝ, καὶ ἐπιδρομὰς ἐθνῶν.

Propositum. Tonus quartus.

Προκείμενον. ἦχος δ'.

Ἀναστήτω ὁ θεὸς καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ.

Στίχος. Ὡσεὶ ἐκλείπει καπνὸς ἐκλειπέτωσαν.

Ὁ Ἀπόστολος.

Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοὶ, ὁ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην.

Τέλος.

Ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν.

Ἀλληλούϊα. Κύριος συντρίβων πολέμους.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, παρῆσάν τινες ἀπαγγέλλοντες τῷ Ἰησοῦ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν.

Τέλος.

Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Κοινωνικόν. Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατὸς κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ.

Exurgat Deus & dissipentur inimici eius.

Versiculus. Sicut deficit fumus, deficiant.

Apostolus.

Ad Ephesios Epistolæ Pauli lectio. Cap. 2.

Fratres, Deus qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem.

Finis.

In operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.

Alleluia. Dominus conterens bella.

Euangelium ex eo quod est secundum Lucam Cap. 13.

In illo tempore. Aderant quidam nunciantes Iesu de Galilæis, quorum sanguinem miscuit Pilatus cum sacrificiis eorum.

Finis.

Hæc dicens clamabat Qui habet aures audiendi, audiat.

Communio. Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.

ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ

Ὑπεραγίαν Θεοτόκον ἐπὶ προσδοκίᾳ πολέμου. Οὗ ἡ ἀκροστιχίς.

Τοῖς σοῖς ἄγραντε συμμάχησον οἰκέταις. Ὠδὴ Ἰωάννου. Ὠδὴ α'.

Ἦχος πλ. β. Ὡς ἐν ἠπείρῳ

Τὸν κραταιὸν ἐν ἰσχύϊ, καὶ δυνατὸν ἐν πολέμοις κύριον, ἡ τεκοῦσα παρθένε, κραταιᾷ χειρί σου τῇ παναλκεῖ συμπολέμησον ἐχθροὺς τοὺς πολεμοῦντας ἡμᾶς.

Ὁ ἐν θαλάσσῃ ποντίσας πρὶν Φαραὼ, καὶ τὰ τούτου ἅρματα καταποντώσας ἐν βυθῷ, εἰς ἡμῶν βοήθειαν καὶ νῦν διανάστηθι Χριστὲ τῆς σε τεκούσης λιταῖς.

Ἰατρικὸν μὲν τὸ τέμνειν, καὶ ὁ καυτὴρ τῆς ὑγείας αἴτιον, ἀλλ' ἡμᾶς υἱὲ θεοῦ ἁπαλοῖς φαρμάκοις οἰκτιρμῶν σου ἰάτρευσον τῆς σῆς μητρὸς δεήσεσι.

Σενναχηρεὶμ ὥσπερ ἄλλων πανστρατιᾷ ἀφανῆ, ἐξαφανίσον καὶ τὴν νῦν πανστρατιᾷ τὴν περικυκλώσασαν ἡμᾶς τῶν βαρβάρων κραταιᾷ χειρί σου, δέσποινα.

CANON SVPPLEX AD SANCTISSIMAM

Deiparam in rumore belli. Cuius Acrostichis est.

Τοῖς σοῖς ἄγραντε συμμάχησον οἰκέταις.

Opus Ioannis. Canticum Primum.

Tonus obl. quus secundi. Quasi in terra.

Virgo quæ robustum in virtute, & fortem in bellis Dominum genuisti, robusta validaque tua manu hostes nos impugnantes debella.

Qui prius in mari Pharaonem demersisti, eiusque currus in profundo strauisti, in auxilium nostrum exurge nunc Christe, genitricis tuæ precibus.

Abscissio quidem quandoque medelam præbet, & adustio nonnunquam salutis causa est: suauibus tamen lenibusque remediis nobis medere, misericors Fili Dei, matris tuæ interuentu.

Vt quondam Sennacherib cum toto exercitu integre deleuisti: ducem etiam totamque barbarorum aciem nos obsidentem valida tua manu, ô Domina, profliga.

Te acerbis hostibus nos expugnantibus opponimus. & aduersus eos mouemus, ô Virgo, tu enim Christiani exercitus ductrix es.

Canticum tertium.

Non est sanctus vt tu Domine.

Hic in curribus & equis pluribus: at nos populus tuus in nomine tuo inuocamus, & clamamus. Salua nos Domina.

Qui animum roburque infirmis suppeditas & seruorum tuorum cornu extollis: fideli nunc exercitui animum aduersus barbaros hostes suggere, propter eam quæ te peperit.

Barbarorum acies Gentibus ex impiis coacta, ignem oculis & pectore spirans, & cædibus assueta, bellum mouet: seruis tuis Domina auxiliare.

Viri sanguinum, crudeles, & dolo pleni aduersum nos frementes iuxta Psalmi verba, meditati sunt inania, aduersum nos seruos tuos, ô Deipara.

Manibus extensis Moyses crucis figuram exprimens crudelem Amalil fudit, ô Virgo: tu itaque inuisibili manu populi tui hostes profliga.

Canticum quartum. Christus virtus mea.

Effunde frameam, o Pura, & conclude aduersarios nostros, & hostes qui nos oppugnant: obsistentes nobis intercessionis tuæ virtute debella.

Imple hostium nostrorum facies ignominia, multoque dedecore, & pudore, & secundum psalmi dictum conuertantur retrorsum vacui, re infecta, ô Domina.

Nunc cognoscemus quia populum omnem huiusce tuæ ciuitatis dilexisti: quia non gaudebit super nos hostis aduersarius.

Concurrit voluntati tuæ summa, quâ prædita es, potestas: tu namque genuisti eum, qui solo nutu omnia potest. Si itaque nostram salutem volueris, saluabimur.

In præstando nobis auxilio, insane hostium potentium capita confringe: à potentiæ namque tuæ timore contremiscent, ô Virgo.

Canticum quintum. Diuino tuo fulgore, ô bone.

Satrapæ, tyranni, reges, principes barbararum nationum malû nostrum conspirantes, aduersus hunc gregem tuum velut leones, & rabidæ feræ insiliunt.

Σὲ τοῖς ἡμᾶς πολεμοῦσι πικροῖς ἐχθροῖς ἀντικαθοπλίζομεν, καὶ κινοῦμεν κατ' αὐτῶν πρὸς ἀντιπαράταξιν ἁγνή. σὺ γὰρ εἶ Χριστιανῶν ὁ ἀρχιστράτηγος.

Ὠδὴ γ'. Οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς σὺ κύριε.

Οὗτοι ἐν ἅρμασι πολλοῖς, καὶ ἐν πλείοσιν ἵπποις· ἀλλ' ἡμεῖς ὁ λαός σου, ἐν ὀνόματι τῷ σῷ ἐπικαλεσόμεθα νῦν, καὶ βοῶμεν. σῶσον ἡμᾶς, δέσποινα.

Ἰσχὺν καὶ σθένος ὁ διδοὺς ἀσθενοῦσι, καὶ κέρας ἀνυψῶν τῶν σῶν δούλων. τῷ πιστῷ σου νῦν στρατῷ κατὰ βαρβάρων ἐχθρῶν ἰσχὺν δίδου, διὰ τῆς τεκούσης σε.

Στρατὸς βαρβάρων ἀθροισθεὶς ἐξ ἐθνῶν τῶν ἀθέων πῦρ καὶ βλέπων καὶ πνέων, χαίρων φόνοις καὶ σφαγαῖς, καὶ πόλεμον συγκινεῖ τοῖς σοῖς δούλοις, δέσποινα βοήθησον.

Ἄνδρες αἱμάτων ἀπηνεῖς δολιότητος πλήρεις καθ' ἡμῶν συναχθέντες, ἐμελέτησαν κενὰ φρυάξαντες ψαλμικῶς, θεοτόκε, καθ' ἡμῶν τῶν δούλων σου.

Χερσὶν ἐκταθεῖσι Μωσῆς σταυροῦ σχῆμα τυπώσας ἐτροπώσατο χεῖρα Ἀμαλὴκ τοῦ δυσσεβοῦς· σὺ δὲ χειρὶ νοερᾷ τοῦ λαοῦ σου τοὺς ἐχθροὺς καταβάλλε.

Ὠδὴ δ'. Χριστός μου δύναμις.

Ῥομφαίαν ἔκχεον, ἁγνή, καὶ σύγκλεισον πάντων τῶν ἐναντίων τὴν νῦν ἡμᾶς καταπολεμούντων ἐχθρῶν· καταπολέμησον ἐχθροὺς τῇ ἰσχύϊ τῆς πρεσβείας σου.

Αἰσχύνης πλήρωσον ἐχθρῶν τὰ πρόσωπα, καὶ πολλῆς ἀτιμίας καὶ ἐντροπῆς, καὶ ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω ψαλμικῶς κενοί, δέσποινα, καὶ ἄπρακτοι.

Νῦν ἐγνώσθη ἐν τούτῳ, δέσποινα, ὡς τεθέληκας πάντα τὸν σὸν λαὸν ταύτης σου τῆς πόλεως· ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῇ ἐφ' ἡμᾶς ἐχθρὸς πολέμιος.

Τὸ θέλειν σύνδρομον ἔχεις τῷ δύνασθαι, ὡς τεκοῦσα τὸν πάντα μόνῳ ψιλῷ νεύματι δυνάμενον· ἂν οὖν θελήσῃς τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, σωθησόμεθα.

Ἐν τῇ ἐκτάσει σου τῆς ἀντιλήψεως, δυναστῶν πολεμίων τὰς δυσσεβεῖς κεφαλὰς διάκοψον· σεισθήσονται γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐκ τοῦ φόβου τοῦ σοῦ κράτους, ἁγνή.

Ὠδὴ ε'. Τῷ θείῳ φέγγει σου ἀγαθέ.

Σατράπαι, τύραννοι, βασιλεῖς, ἄρχοντες χωρῶν βαρβαρικῶν ἐπὶ κακῷ συμφρονήσαντες κατὰ ταύτης σου τῆς ποίμνης καθάπερ λέοντες καὶ θῆρες ἀγριόθυμοι ὁρμῶσι.

Υἱὸν

[illegible]

Quæ Filium Dei cæleſtibus virtutibus ſpiritualiter præfectum genuiſti, Angelum protectorem, in ſubſidium noſtrum mitte, Deipara virgo.

[illegible]

Triſtia nunc, & lachrymis plena, planctuque digna ſunt ea quæ nos vndique circumitant: ſed tu, Virgo, accelera, miſerere: & rurſum inquinos hoſtes noſtros diſijce.

[illegible]

Ne tradas Gentium in manibus hæreditatem tuam, ô Pura, nequando dicant: vbi eſt Dei genitrix in qua confidebant: intactum ergo gregem tuum cuſtodi.

[illegible]

Cuncta terræ regna robur tuum agnoſcant, o Veneranda, & inexpugnandam virtutem tuam celebrent: turbentur gentes, & confundantur populi, qui tuam poteſtatem ignorant.

Ὠδὴ ϛ΄. [illegible]

Canticum ſextum. Vitæ mare.

[illegible]

Arcum æreum, electaque populi tui fidelis brachia redde, virtuteque ei cœlitus impetrata, robore & animo illum præcinge ô Illibata.

[illegible]

In nomen Patris, & Filii, & Spiritus ſancti nos credentes, & venerandum partum tuum colentes ô Gloriosa, ne tradideris hoſtibus: ſed potius vſque ad internecionem illos dele.

[illegible]

Genibus in terram flexis, & manibus in altum ſublatis, gementes clamamus. Peccauimus in Deum, Domina, placa illum: ne nos Gentes barbaræ corripiant.

[illegible]

Vltra ſuſtinere nequimus, Domina: dixit enim inimicus. Inſequutus comprehendam illos, diuidam ſpolia, implebo animam meam, mactabit gladius meus, manus mea dominabitur: ideo accelera, vt auxilieris.

[illegible]

Sancta tua templa, ædeſque ſacras, venerandas imagines, & ſanctorum omnium ſimulacra, vaſa & theſauros, inimici rapuerunt, o Virgo.

Ὠδὴ ζ΄.

[illegible]

Canticum ſeptimum.

Fornacem rore manantem.

[illegible]

Peccauimus quidem, ad Deum tamen alienum manus noſtras nunquam expandimus, neque à te receſſimus, vel aliũ præter te ſumus profeſſi. Miſerere idcirco noſtri, Deiparæ intercelſionib⁹.

[illegible]

En prout canes numeroſi nos circumobſident, velut tauri pingues nos circumuallant: iam iamque inſiliunt, pura Domina, vt ſeruos tuos ferino more diripiant: diuino tamen vindicante impetu, longe illos à nobis repelle.

Mundi saluatrix, regina celebranda regem regum Christum enixa, ciuitatem hanc custodi, inuasione acerba, depopulatione, & deuastatione illam libera.

A dissidio ciuili, Illibata, à noxia euersione, à seditione, tumultu, occulto molimine, fraudalento insultu, latentibus hostium insidiis, proditione dolosa, ciuitatem hanc salua.

Murum impe-fractum, inexpugnatum, & inconcussum, barbararum & sanguine gaudentium Gentium aduentui & incursibus te opponimus: & ad te confugientes ò Virgo liberamur.

Canticum octauum. E. Hymna sanctis.

Cruentæ feræ lupiq; rapaces, velut ouile, seruos tuos obsederunt, iamque rationales tuos agnos discerpunt: accelera virgo sancta Deipara, vt opituleris.

Gens propriis vsa legibus, elata, ferox, belligerum genus fœdifragum, bellum nobis infert irreconciliabile: accelera, virgo sancta Deipara, vt opituleris.

Militia cœlestis intellectualibus castris vrbem tuam cinge, & circumuallа, & vana redde cuncta hostium molimina: accelera, virgo sancta Deipara, vt opituleris.

Sicut Ader ille execrandus aduersus Salomonem, ita aduersum nos Agarenus, dictus Ismael insurrexit: accelera, virgo sancta [illegible]eipara, vt opituleris.

Captiuos molitur sibi seruos tuos subiicere acies belli telis & armis confisa: nos vero tua fiducia freti clamamus: accelera, virgo sancta Deipara, vt opituleris.

Quæ arcuum quondam robur confregisti, & insilientes barbaros in fugam vertisti: contere etiam nunc gladium & bellum, Domina virgo sancta Deipara.

Canticum nonum. Deum videre hominibus impossibile.

Esto populo virtus & robur, fortitudo, custodia, firmamentum, framea, & gladius anceps, qui aduersas hostium cohortes discindat, eorumque castra velut hominem vnũ solumq; disijciat.

Velut murus validus & inexpugnatus, vt Christianorum antemurale & turris nullis concutienda tempestatibus, hostium impiorum nobisque infensorum fremitus, ferocientemque tyrannorum insultum, intentasque a barbaris minas, ò Virgo, dissipa.

Κοσμοσώτειρα, βασίλισσα πανύμνητε, τὴν πόλιν ταύτην φύλαττε, βασιλεύοντα βασιλέων τεκοῦσα Χριστόν. ἁλώσεως λύτρωσαι πικρᾶς, αἰχμαλωσίας, προνομῆς, καταδρομῆς τῶν ἐχθρῶν.

Ἐμφυλίου μάχης ῥῦσαι πανάμωμε, καὶ ἀπὸ συμφορᾶς πικρᾶς ἡμᾶς. ἀπὸ στάσεως, ταραχῆς, ἐνέδρας, σκευωρίας, λαθραίας ἐχθρῶν ἐπιβουλῆς, καὶ προδοσίας δολερᾶς, ταύτην σῶζε πόλιν σου.

Τεῖχος ἄρρηκτον, ἀπόρθητον, ἀκλόνητον, καὶ [illegible] ἀντιτείχισμα σε κεκτήμεθα ἐν ἐφόδοις καὶ ἐπιδρομαῖς βαρβαρωνύμων αἱμοχαρῶν. καὶ σοὶ προσφεύγοντες, ἁγνὴ διασωζόμεθα.

Ὠδὴ η'. Ἐκφόβῃ τοῖς ὁσίοις.

Αἱμοβόρα θηρία καὶ λύκοι ἅρπαγες τοὺς σοὺς δούλους ὡς ποίμνιον περιεκύκλωσαν, καὶ τὰ λογικά σου θρέμματα σπαράττουσι. πρόφθασον, πρόφθασον, ἁγία θεοτόκε.

Ἰδιόρρυθμον ἔθνος, γαῦρον, ἀγέρωχον, φιλοπόλεμον, [illegible] πόλεμον ἡμῖν ἄσπονδόν τε ἐπεγείρει. πρόφθασον πρόφθασον, ἁγία θεοτόκε.

Στρατιαῖς νοεραῖς τῶν ἐμβολῶν νοερῶν κύκλωσον σὺ τὴν πόλιν, [illegible] καὶ τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπηρείας ματαίωσον. πρόφθασον πρόφθασον, ἁγία θεοτόκε.

Ὡς ὁ Ἀδερ ἐκεῖνος ὁ ἀλιτήριος κατὰ τοῦ Σολομῶντος, οὕτως ἐξήγερται Ἀγαρ ὁ δεινὸς Ἰσμαὴλ ὁ ἐπώνυμος. πρόφθασον πρόφθασον, ἁγία θεοτόκε.

Δορυαλώτους θεῖναι σπουδάζει τοὺς δούλους σου ὁ στρατὸς ὁ ἐν ὅπλοις θαρρῶν καὶ δόρασιν. ἀλλ' ἡμεῖς ἐν σοὶ πεποιθότες κεκράζομεν. πρόφθασον πρόφθασον, ἁγία θεοτόκε.

Ἡ τὸ κράτος τῶν τόξων πάλαι συντρίψασα, τῶν βαρβάρων ἐφόδους πολλάκις τρέψασα, συντριψον καὶ νῦν καὶ ῥομφαίαν καὶ πόλεμον δέσποινα πρόφθασον ἁγία θεοτόκε.

Ὠδὴ θ'. Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Ἰσχὺς καὶ κράτος λαοῦ, πανάμωμε, τοῦ σοῦ λαοῦ ἀνδρεία, καὶ φρουρὰ τε, καὶ δύναμις, καὶ ῥομφαία, καὶ μάχαιρα δίστομος, τὰς τῶν ὑπεναντίων φάλαγγας τέμνουσα, καὶ τὴν τῶν ἐχθρῶν παρεμβολὴν εἰς ἓν συγχέουσα.

Ὡς τεῖχος ἄρρηκτον καὶ ἀπόρθητον, Χριστιανῶν ὡς πρόβολος, καὶ πύργος ἀχείμαστος, τῶν δυσσεβῶν καὶ ἀθέων φρυάγματα, καὶ τὴν κορυφουμένην τυράννων ἔφοδον, καὶ τὰς τῶν βαρβάρων ἀπειλὰς, ἁγνὴ, διάλυσον.

Ἀγγέλου πάλαι ὑπερμαχίζοντος, ὁ Γεδεὼν τὰ τῶν Μαδιανιτῶν ἐξέκοψε· καὶ τὰ νῦν, ἐξαπόστειλον ἄγγελον φάλαγγας τῶν βαρβάρων καταδιώκοντα, καὶ καταστρέφοντα ἐχθροὺς τοὺς πολεμοῦντας ἡμᾶς.

Νικᾶται τάξις φύσεως, δέσποινα, ὅπου θεὸς ὁ πάντα δρῶν τῷ νεύματι βούλεται. σὺ δὲ αὐτὸν ὑπὲρ φύσιν γεννήσασα δύνασαι ὅσα θέλεις· ὅθεν τοὺς θέλοντας τὴν σὴν πόλιν ἀπολέσαι, ἄρδην ἀφάνισον.

Ναοῦ ἐπάκουσον ἐξ ἁγίου σου τῶν οἰκετῶν, ἁγνή, καὶ ὀργὴν θεοῦ ἔκχεον ἐπὶ ἔθνη τὰ σὲ μὴ γινώσκοντα, καὶ ἐπὶ βασιλείας, αἳ σου τὸ ὄνομα οὐκ ἐπεκαλέσαντο πιστῶς, τὸ πολυπόθητον.

Ὁ λύσας λόγε τὸν μέγαν πόλεμον, καὶ τὸν μακρὸν ἐκεῖνον καὶ ἀρχαῖον διαφέρουσιν, καὶ ἑνώσας τῇ σῇ ἀνθρωπότητι τὰ οὐράνια διὰ τῆς θεοτόκου λύσας τὸν πόλεμον τὸν προσφάτως τοῦτον καὶ βαρύν, ἡμᾶς εἰρήνευσον.

Ὑφάπλωσον μοι τὴν σκέπην δέσποινα, ὡς φωτεινὴν νεφέλην καὶ τὴν πόλιν σου σκέπασον, καὶ ἀγκάλαις ἐν αἷς ἠγκαλίσω Χριστὸν ἐναγκαλισαμένη, αὐτὴν ἀπόρθητον τήρησον ὀνόματι τῷ σῷ κεκαυχημένην ἀεί.

Εὐχὴ Μακαρίου τοῦ Φιλαδελφίας ἐπὶ ἐπιδρομαῖς ἐθνῶν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, τίς ὁμοιωθήσεταί σοι; τίς ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν; τίς θεὸς μέγας, ὡς ὁ θεὸς ἡμῶν, δυνατὸς ἐν ἐλέει, καὶ ἀγαθὸς ἐν ἰσχύϊ εἰς τὸ παρακαλεῖν, καὶ σώζειν πάντας ἡμᾶς; μὴ σιγήσῃς μηδὲ καταπραΰνῃς ὁ θεός· ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις. ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροί σου ἴσχυσαν, καὶ οἱ μισοῦντές σε ἦραν κεφαλὴν ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργεύσαντο γνώμην, καὶ ἐβουλεύσαντο κατὰ τῶν ἁγίων σου· εἶπον· δεῦτε, καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτούς. καὶ οὐ μὴ μνησθῇ τὸ ὄνομα Ἰσραὴλ ἔτι. ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου· ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου, ἔθεντο τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὡς ὀπωροφυλάκιον. ἔθεντο τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου, τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. ἐξέχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν κύκλῳ Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων. ἀλλ' ἕως πότε κύριε ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀργή σου; ἕως πότε ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀφ' ἡμῶν; ἕως πότε ἁμαρτωλοὶ καυχήσονται;

Angelo quondam opitulante Madianitarum agmina Gedeon profligauit; Angelum etiam nunc barbarorum acies in fugam versurum, hostesq; bellum nobis inferentes penitus deleturum mitte.

Naturæ cedit ordo, vbi Deus cunctorum opifex ita innuit: tu vero quæ præter naturæ ordinem eum genuisti, quæcumque vis, potes: vnde & iam vrbem hanc funditus delere aggressos, dissipa.

Exaudi de templo sancto tuo famulos tuos, ô Virgo. & iram Dei effunde in Gentes quæ te non nouerunt, & in regna quæ desideratissimum nomen tuum fideliter non inuocauerunt.

O Verbum, quod bellum illud ingens, longumque & antiquum illud diffidium soluisti & humanitati tuæ cœlestia coniunxisti: Deiparæ interuentu, hoc etiam graue & vrgens bellum compone.

Protectionem tuam velut nubem lucidam super nos expande, ô Domina, & vrbem hanc circumtege, vlnisque quibus Christum complexa es illam indireptam, nomenque tuum iugiter iactantem custodi.

Oratio Macarij Philadelphiæ Episcopi in Barbarorum incursus.

Dominum precemur.

Domine Deus noster, quis comparabitur tibi? quis similis tui in diis. Domine Deus noster, quis Deus magnus, vt est Deus noster, potens in misericordia, & bonus in virtute, vt consoletur & saluet nos? Ne taceas, neque mansuetudine mollescas Deus, retribue superbis. Quia ecce inimici tui inualuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput. aduersus populũ tuum maligne posuerunt consilium, & cogitauerunt aduersus sanctos tuos: dixerunt: Venite & disperdamus eos & non sit qui nominis Israël memoretur. Venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in fructuũ custodiam: posuerunt morticina seruorũ tuorum escas volatilibus cœli, carnes sanctorũ tuorũ bestiis terræ: effuderunt sanguinem in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. Verũ vsquequo non exardescet velut ignis ira tua? Vsquequo auertis faciem tuam à nobis? Vsquequo peccatores gloriabuntur?

vſquequo potentia fruetur iniquus? vſquequo impiorum virga aduerſus ſanctorum ſortem extolletur? Heu me, quia abiectio noſtra completa eſt, & præ cunctis gentibus numero minuti ſumus? Heu me, quantum præualent qui nos affligunt, & quantum plaga noſtra excreuit! Sed tu Deus magnus & fortis, quouſque non miſereberis Hieruſalem? Plangam itaque ſicut Ieremias amare, quia ſicut folia decidimus, & cum mortuis in inferno computati ſumus. Sperabo tamen rurſus velut Zacharias, in Deum miſericordiæ amatorem, quia Deus miſericors es, qui fortium conſilia diſſipas, & humilium orationes ſuſcipis. Vt quid facti ſumus opprobrium vicinis & alienis, declinantibus videlicet à via iuſta in opinionum peruerſitatem, omnemque omnino impietatem acceptantibus? qui ſapientiſſimæ tuæ prouidentiæ rationem ignorantes, viſitationem noſtram vt derelictionem cauſantur. Oportebat certe ſacra eos audire verba, quibus correpti à Domino, ne cum mundo pereamus, arguimur: & è communibus contemplatis erudiri, quia non vita functis vel emortuis medica ope ſubuenitur, ſed longa infirmitate detentis medentium cura ſollicita ſuccurrit; vniuerſamque hanc plagam in ſupramundanam lætitiam transferendam tandem aliquando experiemur. Verum neque hoc perceperunt aut mente apprehenderunt, ideoque impietatem nobis exprobrant, & fiduciam in te verum Deum, ſtoliditatem nuncupant: & quia te vnigenitum Dei Patris Filium conſubſtantialem eiuſdem naturæ Patri, & ſanctiſſimo Spiritui prædicantes, naturam vnam, ſubſtantiam vnam, virtutem vnam, Deitatemque regnumque vnum veneramur, hæc nos pati conuiciātur, & impietatis vindictam hanc captiuitatis calamitatem, & non peccatorum vltionem, inſipientes reputant: & tuam probris laceſſentes patientiam, blaſphemiis etiā Deitatem, mundoq; toti ſalutarem tuā prouidentiam inſequuntur. Verum parce Domine, parce humaniſſime Deus, compatere paſſionis expers, & miſericors Dn̄e, neque vlta in furore tuo nos arguas, ne diſpereamus: neq; in ira tua nos arguas, ne ſicut prius, & antequam eſſemus, fiamus. Adſis nobis velut propugnator fortis, quia nō tibi impoſſibile eſt, in plurib⁹, aut in paucis, ſaluare nos:

μέχρι τίνος χρήσεται παράνομος ἐξουσίᾳ; ἕως τίνος ὑψωθήσεται ῥάβδος ἀσεβῶν κατὰ κλήρου τῶν ἡγιασμένων; οἴ μοι ὅτι ἐπλήσθη ἡ ταπείνωσις ἡμῶν, καὶ ἐσμικρύνθημεν παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, οἴ μοι ὅτι οἱ λυποῦντες ἡμᾶς σφόδρα κατισχύουσι, καὶ ἡ πληγὴ ἡμῶν στερεὰ ἐγενήθη. καὶ σὺ κύριος ὁ μέγας καὶ ἰσχυρὸς, ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν Ἱερουσαλήμ; κλαύσομαι γὰρ καὶ ὡς Ἱερεμίας, ἐπὶ τῇ συντριβῇ μου πικρῶς. ὅτι ἐξερρύημεν ὡς φύλλα διὰ τὰς ἀνομίας, καὶ τοῖς νεκροῖς μετὰ τῶν ἐν ᾅδου συνελογίσθημεν. καὶ ἐλπιῶ πάλιν ὡς Ζαχαρίας ἐπὶ σὲ κύριε τὸν ἐραστὴν τοῦ ἐλέους. ὅτι θεὸς οἰκτιρμῶν σὺ εἶ, ἐξουθενῶν βουλὰς ἰσχυρῶν, ταπεινῶν εὐχὰς προσδεχόμενος. τί ὅτι ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς ἐγγὺς, καὶ τοῖς μακρὰν; τοῖς ἐκκλίνασι δηλαδὴ ἐξ ὁδοῦ δικαίας εἰς παρατροπὴν δογμάτων, καὶ τοῖς ἀθεοῦσι καθάπαξ εἰς ἀσέβειαν, οἵ τινες λόγον πανσόφου προνοίας οὐκ ἐπιστάμενοί σου, τὴν ἐπίσκεψιν ἡμῶν ὡς ἐγκατάλειψιν διαβάλλουσι. ἔδει γὰρ τούτους μὲν ἐκ τῶν ἱερῶν ἀκοῦσαι λόγων, ὅτι ἐλεγχόμενοι ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. ἐκείνους δὲ ἐκ τῶν κοινῶν καταμαθεῖν ἐννοιῶν, ὅτι οὐχ οἱ τεθνηκότες, οὐδὲ οἱ νεκροὶ τῆς ἰατρικῆς ἐπιμελείας ἀξιοῦνται, ἀλλ' οἱ ζῶντες ἐν ἀσθενείᾳ τῆς τῶν θεραπευόντων προνοίας ἀπολαύουσι, καὶ τὴν παγκόσμιον ταύτην πληγὴν εἰς ὑπερκόσμιον μεταβληθεῖσαν εὐφροσύνην, ὀψέ ποτε συνιέναι. ἀλλ' οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆκαν. καὶ διὰ τοῦτο ἀσέβειαν ἡμῖν ὀνειδίζουσι, καὶ τὴν εἰς σὲ πεποίθησιν, τὸν ἀληθινὸν θεὸν, μωρίαν ἀποκαλοῦσι, καὶ ὅτι σὲ τὸν μονογενῆ τοῦ ἀνάρχου πατρὸς, υἱὸν ὁμοούσιον τῷ συμφυεῖ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγάθῳ σου πνεύματι κηρύττοντες, μίαν φύσιν, μίαν οὐσίαν, μίαν δύναμιν, θεότητα, καὶ βασιλείαν προσκυνοῦμεν, ταῦτα πάσχειν ὑπολαμβάνουσι, καὶ δίκην ἀσεβείας, τὴν πληγὴν τῆς αἰχμαλωσίας, οὐ πλημμελημάτων ἔκτισιν ἡγοῦνται οἱ παράφρονες, καὶ τὴν σὴν ἐπιτωθάζοντες ἀνοχὴν, βλασφημοῦσι σὺν τῇ θεότητι, καὶ τὴν κοσμοσωτήριον διαχλευάζουσιν οἰκονομίαν σου. ἀλλ' ἄνες κύριε, ἄνες ὁ φιλανθρωπότατος θεὸς, οἰκτείρησον ὁ συμπαθέστατος καὶ ἐλεήμων δεσπότης, καὶ μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς ἐπὶ πλεῖον ἡμᾶς· ἵνα μὴ ἐκτριβῶμεν, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς ἡμᾶς, ἵνα μὴ γενώμεθα ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι. ἀγωνοῦ μεθ' ἡμῶν ὡς μαχητὴς ἰσχυρὸς, ὅτι οὐκ ἀδύνατον παρὰ σοὶ σώζειν ἐν πολλοῖς καὶ ἐν ὀλίγοις·

κατίσχυσον ἡμᾶς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἐπὶ σοὶ πεποίθαμεν, καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου πεπαῤῥήκαμεν, καὶ πιστωθήτω δὴ τὸ ῥῆμά σου κύριε, ὃ ἐλάλησας πρὸς ἡμᾶς· ὅτι μεθ' ἡμῶν εἶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, καὶ ὑψωθήτω κέρας Χριστιανῶν, καὶ καταισχυνθήτωσαν οἱ διώκοντες ἡμᾶς, καὶ πτοηθήτωσαν οἱ ἐκφοβοῦντες ἡμᾶς, καὶ ἐντραπήτωσαν, καὶ ἀπολέσθωσαν, καὶ συντριβήτω ἡ ἰσχὺς αὐτῶν, καὶ ἡ δυναστεία αὐτῶν μὴ ὑπαρξάτω, καὶ γνώτωσαν ἅπαντες, ὅτι ὄνομά σοι κύριος· σὺ μόνος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, καὶ σὲ δεῖ προσκυνεῖν τὸν ἀληθινὸν θεὸν καὶ σωτῆρα ἡμῶν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα, ἐπὶ ἐπιδρομαῖς ἐθνῶν.

Δέσποτα, κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, σου δεόμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, ὅπως ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὴν δέησιν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων οἰκετῶν σου, καὶ ἐλεήσῃς ἡμᾶς· ὅτι δέσποτα αἱ ἀνομίαι ἡμῶν καὶ αἱ ἁμαρτίαι ὑπερῆραν τὰς κεφαλὰς ἡμῶν καὶ ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς ἔθνεσι, μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς περικύκλῳ ἀθέοις Ἀγαρηνοῖς, καὶ ἐταπεινώθημεν ἕως θανάτου διὰ τὰς ἁμαρτίας, καὶ ἀνομίας. καὶ βλασφημίας ἡμῶν. τίς οὐ κλαύσει ἡμᾶς οὕτω διακειμένους; τίς οὐ θρηνήσει τὴν τηλικαύτην αἰχμαλωσίαν ἡμῶν· ὅτι ταῦτα πάντα ἐπῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς, διὰ τὰς ἁμαρτίας, καὶ ἀνομίας. καὶ βλασφημίας ἡμῶν. διὰ τοῦτο οἱ υἱοὶ Σιὼν οἱ τίμιοι, ἐλογίσθημεν ὡς ἀγγεῖα ὀστράκινα. διὰ τοῦτο ἠμαυρώθη τὸ χρυσίον, ἠλλοιώθη τὸ ἀργύριον τὸ ἀγαθόν. διὰ τοῦτο οἱ Ναζηραῖοι Σιὼν οἱ ὑπὲρ χιόνα λάμψαντες, γεγόναμεν ὡς Αἰθίοπες. οἱ ὑπὲρ γάλα λευκανθέντες, ὑπὲρ μέλαν ἐζοφώθημεν, οἱ τιθηνούμενοι ἐπὶ κόκκον, περιεβαλλόμεθα ἀσχημοσύνην. καὶ ἐμεγαλύνθησαν αἱ ἀνομίαι ἡμῶν ὑπὲρ ἀνομίας Σοδόμων. διὰ τοῦτο οἱ υἱοὶ ἡμέρας καὶ τοῦ φωτὸς, υἱοὶ γεγόναμεν νυκτὸς καὶ σκότους. διὰ τοῦτο οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας, δοῦλοι γεγόναμεν ἐχθρῶν ἀνόμων καὶ ἀπίστων ἐθνῶν. ὅτι ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν παραβαίνοντες τὰς ἐντολὰς κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν. ἀλλὰ μὴ παραδώῃς ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου κύριε, καὶ μὴ διασκεδάσῃς τὴν διαθήκην σου καὶ μὴ ἀποστήσῃς τὸ ἔλεός σου

corrobora nos Domine Deus noster, quia in te confidimus, & in nomine tuo spem nostram reposuimus. Confirmetur nobis à te verbum prolatum, quia nobiscum es, omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Extollatur Christianorum cornu, & confundantur persequentes nos, expauescant qui nos terrent, & confundantur, & pereant.. Conteratur eorum virtus, & potentia eorum deficiat: & cognoscant omnes quia nomen tibi, Dominus. Tu solus excellus es super omnem terram, & tuum est regnum, & virtus, & gloria: & te verum Deum & Saluatorem nostrum adorare decet, cum principij experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Altera oratio in incursus Gentilium.

Dominator Domine Deus noster, te rogamus & precamur nos peccatores, & indigni serui tui, vt ad nostri peccatorum & inutilium famulorum tuorum orationes respicias, & nostri miserearis: quia Domine: iniquitates nostræ & peccata nostra supergressa sunt capita nostra, & Gentibus facti sumus opprobrium, subsannatio & derisio subsannantibus nos impiis Agarenis: & propter peccata; & iniquitates, & blasphemias nostras, ad mortem vsque deducti sumus. Quis nos ita constitutos non defleat? quis nostram captiuitatem non lugeat? hæc cuncta propter delicta & iniquitates nostras venerunt super nos. Propterea filij Sion inclyti, sicut vasa testacea reputati sumus, propterea obscuratum est aurum, commutatum est argentum probatum propterea Nazareni Sion super niuem fulgentes, velut Æthiopes facti sumus, & lacte candidiores, fuligine obscuriores euasimus, qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora: multiplicatæ sunt iniquitates nostræ super Sodomorum iniquitates: filij lucis & diei, filij noctis & tenebrarum, & filij regni, iniquorum & infidelium hostium serui facti sumus, quia peccauimus, iniquitatem fecimus, iniuste egimus, mandata Domini Dei nostri prætergressi. Verum ne tradas nos in finem propter nomen tuum Domine, neque testamentum tuum disperdas, & propter miserationes tuas, ne misericor-

diam tuam à nobis auerteris. Pater noster qui es in cœlis, & propter viscera misericordiæ vnigeniti Filij tui, & propter clementiam sancti Spiritus, ne memineris iniquitatum & delictorum nostrorum, sed citius anticipent nos misericordiæ tuæ, quia pauperes facti sumus nimis. Succurre nobis Deus Saluator noster propter gloriam nominis tui. Suscipe confessionem peccatorum & inutilium seruorum tuorum. Per pretiosum & sanctum Filij tui Domini nostri Iesu Christi sanguinem pro mundi vita effusum, per sanctos Apostolos & Martyres pro nomine tuo ad sanguinis vsque profusionem decertantes, per sanctos Prophetas & Patres & Patriarchas sancto tuo nomini indesinenter placere paratos, ne despicias preces nostras Domine, neque derelinquas in finem: neq; enim in iustitiis nostris, sed in misericordia tua per quam & genus nostrum redemisti, confidimus. Rogamus itaque bonitatem tuam & precamur, ne proijcias nos à facie tua, neque nostram indignitatem abomineris, sed secundum misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum miserere nostri, neque iniquitatibus vel delictis nostris attendas. Ita Domine, exaudi vocem deprecationis nostræ, populo tuo fer subsidium, & in belli tempore acies nostras corrobora, conforta, & præmuni illas, sicut Iesu filio Naue, & Dauid Prophetę aduersus hostes auxiliũ pręstitisti: Ita fiat Domine Iesu Christe, anima & confirma populum tuum sanctum nomen tuum inuocantem, quia præter te alium Deum non nouimus, & nomen tuum sæpius inuocamus: tu enim omnia in omnibus operaris, & à te auxilium exposcimus. Respice itaque de cœlo Domine, & vide de domo sancta gloriæ tuæ. Vbi est zelus & virtus tua, vbi multitudo misericordiæ & miserationum tuarum? Tu enim es Deus noster, & nomen tuum in nobis residet. Conuertere Domine propter seruos tuos, propter sanctam tuam Ecclesiam, propter sanctos etiam qui à sæculo fuerunt: aduersarij namque nostri sancta tua pedibus conculcauerunt, facti sumus sicut à principio, quando non dominabaris nostri: omnes immundi facti sumus, sicut pannus menstruatæ omnes iustitiæ nostræ, velut folia propter iniquitates nostras decidimus, non est qui nomen tuum inuocet, qui te deprecari recordetur,

ἀφ' ἡμῶν διὰ τοὺς οἰκτιρμούς σου. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ διὰ τὰ σπλάγχνα τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ διὰ τὸ ἔλεος τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, μηδὲ μνησθῇς τῶν ἀνομιῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἀλλὰ ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοί σου κύριε, ὅτι ἐπτωχεύσαμεν σφόδρα. βοήθησον ἡμῖν ὁ θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἕνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου. προσδέξαι τὴν ἐξομολόγησιν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων οἰκετῶν σου, διὰ τὸ τίμιον καὶ ἅγιον αἷμα τοῦ υἱοῦ σου, κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς ἐξέχεε· διὰ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ ἀποστόλους καὶ μάρτυρας, οἵτινες ἠγωνίσαντο ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τὸ ἴδιον αἷμα ἐκχέαι· διὰ τοὺς ἁγίους προφήτας, καὶ πατέρας, καὶ πατριάρχας, οἵτινες ἠγωνίσαντο διαρεστῆσαι τῷ ἁγίῳ σου ὀνόματι. μὴ παρίδῃς τὴν δέησιν ἡμῶν κύριε, μηδὲ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς εἰς τέλος. οὐ γὰρ ἐπὶ ταῖς δικαιοσύναις ἡμῶν πεποιθότες ἐσμέν· ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐλέει τῷ σῷ, δι' οὗ τὸ γένος ἡμῶν περιποιῇ. ἱκετεύομεν οὖν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, μὴ ἀπορρίψῃς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, μηδὲ βδελύξῃ τὴν ἡμῶν ἀναξιότητα· ἀλλ' ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, πάριδε τὰ ἀνομήματα καὶ τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν. ναὶ δέσποτα παντοδύναμε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ βοήθησον τῷ λαῷ σου, καὶ ἐνίσχυσον τὸ στρατόπεδον ἐν ὥρᾳ πολέμου, καὶ δυνάμωσον, καὶ ὀχύρωσον αὐτό, ὡς ἐδυνάμωσας Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ, καὶ Δαβὶδ τὸν προφήτην σου κατὰ τῶν ὑπεναντίων· οὕτω κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐνίσχυσον καὶ βοήθησον τῷ λαῷ σου, τοὺς κεκλημένους τὸ σὸν ἅγιον ὄνομα· ὅτι ἐκτός σου θεὸν ἄλλον οὐκ οἴδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν. σὺ γὰρ εἶ ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι καὶ τὴν παρά σου ἐπιζητοῦμεν βοήθειαν. ἐπίβλεψον οὖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κύριε, καὶ ἴδε ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἁγίου τῆς δόξης σου. ποῦ ἐστιν ὁ ζῆλός σου, καὶ ἰσχύς σου; ποῦ ἐστι τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους, καὶ τῶν οἰκτιρμῶν σου; σὺ γὰρ ἡμῶν εἶ θεός, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐφ' ἡμᾶς ἐστιν. ἐπίστρεψον κύριε διὰ τοὺς δούλους σου, διὰ τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν, διὰ πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἁγίους σου· οἱ γὰρ ὑπεναντίοι ἡμῶν κατεπάτησαν τὸ ἁγίασμά σου, ἐγενόμεθα ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὐκ ἦρξας ἡμῶν. ὡς ἀκάθαρτοι πάντες ἡμεῖς ἐγενήθημεν, ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν· καὶ ἐρρύημεν ὡς φύλλα διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐπικαλούμενος τὸ ὄνομά σου, καὶ μνησθεὶς ἀντιλαβέσθαι σου. καὶ ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου ἀφ' ἡμῶν.

καὶ παρέδωκας ἡμᾶς διὰ τὰς ἁμαρτίας, καὶ ἀνομίας, καὶ βλασφημίας ἡμῶν, ἐχθροῖς ἀλαζόσιν, ἀγερώχοις, καὶ ἀπίστοις ἔθνεσι. καὶ νῦν κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, μὴ ὀργισθῇς ἕως σφόδρα, ὅτι ἐὰν ἀνοίξῃς τοὺς οὐρανούς, τρόμος λήψεται τὰ ὄρη, καὶ τακήσεται, καὶ κατακαύσει πῦρ τοὺς ὑπεναντίους καὶ ἀθέους ἐχθροὺς ἡμῶν, καὶ φοβηθήσονται τὸ ὄνομά σου τοῖς ὑπεναντίοις σου. ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οὐκ εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς θεὸν ἀλλότριον. καὶ νῦν δέσποτα, ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε, καὶ σῶσον ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀθέων ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ τῶν μεθοδειῶν καὶ μηχανημάτων, καὶ παγίδων αὐτῶν ἐλευθέρωσον. καὶ μὴ ἀποστήσῃς ἀφ' ἡμῶν τὴν σὴν κραταιὰν βοήθειαν. ὅτι ἡμεῖς οὐχ ἱκανοί ἐσμεν πρὸς τὸ νικᾶν τὰ ἀντιπίπτοντα. σὺ δὲ δυνατὸς εἶ πρὸς τὸ σώζειν ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐναντίων καὶ ἀπίστων ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐνίσχυσον τὸν λαόν σου, καὶ τὸ στρατόπεδον ἡμῶν, καὶ ὀχύρωσον, καὶ ἐνδυνάμωσον, καὶ κραταίωσον αὐτὸ ἐν ὥρᾳ πολέμου, καὶ κατάβαλε, καὶ συντρῖψον, καὶ ἀφάνισον τοὺς ἀθέους καὶ ἀπίστους βαρβάρους καὶ Ἀγαρηνοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν· καὶ δὸς δόξαν τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ, μή ποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη, ποῦ ἐστιν ὁ θεὸς αὐτῶν; πρεσβείαις καὶ ἱκεσίαις τῆς πανυπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. Ὅτι σὺ εἶ ἡ βοήθεια καὶ ἡ ἰσχὺς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ ἀνάρχῳ πατρί, σὺν τῷ μονογενεῖ σου υἱῷ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ideo faciem tuam à nobis auertisti & propter peccata, iniquitates, & blasphemias nostras, superbis, ferocientibus & infidelibus hostibus nos tradidisti. Et nunc Domine Deus noster, ne nobis irascaris valde, quoniam si cœlum aperueris, tremor montes corripiet, & tabescent, & aduersarios & impios hostes nostros ignis consumet, & timebunt illi nomen tuum. A sæculo non intenderunt oculi nostri ad Deum alienum, & nunc Domine respice de cœlo, & vide, & salua nos propter nomen sanctum tuum, & ab atheis inimicis nostris libera nos, & à fallaciis, & molimine, & laqueis illorum eripe nos: & forte tuum auxilium à nobis ne amoueas, quia nobis aduersantes soli superare non sufficimus, tu vero potens es, vt ab aduersariis & infidelibus hostibus nostris nos serues. Corrobora itaque populum tuum, acies nostras circumualla & armua illas in belli tempore: contere, disijce, dissipa barbaros absque Deo & fide viuentes Agarenos hostes nostros, & da gloriam nomini tuo sancto, nequando dicant Gentes: Vbi est Deus eorum? Precibus & interuentu super omnes benedictæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ: & omnium sanctorum tuorum. Quia tu es auxilium & virtus nostra, & tibi gloriam referimus, cum principij experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ἐπὶ συμφορᾷ λαοῦ.

Ἰστέον ὅτι αὗται αἱ ἤδη προγεγραμμέναι εὐχαί, λέγονται καὶ εἰς λοιμικὴν ἀσθένειαν.

SANCTISSIMI PATRIARCHÆ CALLISTI in calamitate populi.

Notandum præsentes orationes posse etiam in pestilentialem morbum recitari.

Κύριε ὁ θεὸς τοῦ ἐλέους, ὁ πάσης ἀγαθότητος χορηγός, ὁ τῶν θαυμασίων θεός, ὁ τῶν οἰκτιρμῶν πατήρ, ὁ τῆς συμπαθείας λιμήν, ἡ τῆς φιλανθρωπίας ἀκένωτος πηγή, ὁ τῇ σοφίᾳ διοικῶν τὰ σύμπαντα, ὁ δεσμεύων καὶ πάλιν ἐξάγων, ὁ ταπεινῶν,

Domine & Deus, misericordiæ cunctæque bonitatis author, mirabilium Deus, miserationum pater, compassionis portus, fons clementiæ inexhaustus, qui sapientia cuncta administras, qui alligas, & rursum liberas,

qui humilias & rursum subleuas, qui superbis resistis, humilibus autem das gratiam, cuius potestate cuncta conseruatur creatura intellectualis & sensibilis, cuius iudicia abyssus multa & viæ inuestigabiles, cuius spiritu aguntur cuncta, in cuius manu omnium viuentium est spiritus, cui astra obediunt, cuncta subijciuntur, & creatura cuncta obsequitur, quem spirituales omnes virtutes contremiscunt, & indesinentibus celebrant laudibus, quem omnia mutis etiam vocibus collaudant. Tu namque iustitiæ sol Deus verus, qui omnia condis, & sola tua clementi voluntate benignoque nutu omnia transfiguras: respice super populum peccatorem & desperatum, & locupletem tuam misericordiam ad eum mitte. Parce hæreditati tuæ, parce populo tuo, parce vineæ à dextera tua plantatæ: & cum innatam tibi bonitatem pro nobis deprecantem habeas, recordare sanguinis seruorum tuorum toties effusi, recordare sanctorum tuorum attritorum pedibus profanis calcatorum, & igni combustorum, recordare miserandæ puerorum ætatis ab impiis in captiuitatem traditæ, & stolida seniorum paternam religionem abiurantis [illegible] adeptæ, & iam peccatorum virgam aduersus iustos motam conside. Propter nomen sanctum tuum, & propter ineffabilem misericordiam a tua bonitate profusam, ne in finem nos tradas. Christum amantis regem nostro, à grassante calamitate requiem, & à ciuili tumultu, & seditione securitatem præbe: brachium eius corrobora, rebelles illi subijce, & in vnam concordiam & pacem, eius omnes acies compone: & visibilium inuisibiliumque hostium cunctis insidijs superiorem illum redde. Mitte de sancto habitaculo tuo Angelum custodem pro rege & oppugnaturum, compositum & profunda tranquillitate pacatum ei regnum largire: vt in eius pace sancta tua gens tranquillam quietamque vitam degat & demum, tumultum insidiasque omnibus aduersus Imperatorem instructis [illegible] tua manu dissipatis, longam ei vitam confer. Precibus gloriosæ & super omnes benedictæ Dominæ nostræ Deiparæ, & ministrorum materiæ expertium, & omnium sanctorum, qui à sæculo tibi placuerunt. Amen.

καὶ αὖθις ἀνυψῶν. ὁ τοῖς μὲν ὑπερηφάνοις ἀντιτασσόμενος, ταπεινοῖς δὲ διδοὺς χάριν, οὗ τῷ κράτει συνέχεται πᾶσα κτίσις, νοητή τε καὶ αἰσθητή· οὗ τὰ κρίματα ἄβυσσος πολλή, καὶ αἱ ὁδοὶ ἀνεξιχνίαστοι, οὗ τῷ πνεύματι τὰ πάντα ἄγεται, οὗ ἐν τῇ χειρὶ ἡ πνοὴ πάντων τῶν ζώντων, ᾧ ὑπείκει τὰ ἄστρα, ᾧ πάντα ὑποτέτακται, ᾧ πᾶσα δουλεύει κτίσις, ὃν αἱ ἱεραὶ πᾶσαι δυνάμεις τρέμουσι, καὶ ἀκαταπαύστοις δοξολογίαις γεραίρουσιν, ὃν τὰ σύμπαντα φωναῖς ἀλαλήτοις ὑμνοῦσι. σὺ γὰρ [illegible] τῆς δικαιοσύνης ἥλιε, θεὲ ἀληθινέ, ὁ πάντα ποιῶν καὶ μετασχηματίζων μόνῳ τῷ βούλεσθαι, δι' ἀγαθότητα καὶ ἱλασμόν· ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν λαόν σου τὸν ἡμαρτηκότα καὶ ἀπηλπισμένον, καὶ κατάπεμψον ἐπ' αὐτοὺς τὸ ἔλεός σου τὸ πλούσιον. φεῖσαι τῆς κληρονομίας σου, φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, φεῖσαι τῆς ἀμπέλου ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιά σου. καὶ τὴν ἔμφυτόν σου ἀγαθότητα [illegible] ὑπὲρ ἡμῶν ἔχων, μνήσθητι τοῦ αἵματος τῶν δούλων σου τοῦ ἐκχυθέντος, μνήσθητι τῶν ἁγίων σου [illegible] πατηθέντων, καὶ πυρὶ [illegible]. μνήσθητι τῆς ἐλεεινῆς ἡλικίας τῶν νηπίων [illegible] παραδοθέντων, καὶ τῆς [illegible] τὴν πάτριον θρησκείαν [illegible], καὶ τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν ἐπὶ τοὺς δικαίους κινηθεῖσαν [illegible]. μὴ παραδῷς ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, καὶ διὰ τὸ ἄφατον ἔλεος τὸ ἐκκεχυμένον ἐκ τῆς σῆς ἀγαθότητος, καὶ [illegible] φιλόχριστον βασιλέα ἡμῶν [illegible] κατεχόντων [illegible], καὶ ἀπάλλαξον αὐτὸν [illegible] καὶ στάσεων. ἐνίσχυσον αὐτοῦ τὸν βραχίονα, καὶ τοὺς ἐπανισταμένους αὐτῷ ὑπόταξον, καὶ συνάγαγε αὐτοῦ τὰ στρατεύματα εἰς μίαν ὁμόνοιαν, καὶ εἰρήνην, καὶ πάσης ἐπιβουλῆς ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν ἀνώτερον αὐτὸν διατήρησον. ἄγγελον αὐτῷ ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου κατάπεμψον φύλακα, [illegible] τὸν σὸν βασιλέα, ἀστασίαστον ἐν βαθείᾳ γαλήνῃ τὴν βασιλείαν αὐτῷ δώρησαι· ὡς ἂν τὸ σὸν ἅγιον ἔθνος ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτοῦ ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγῃ, καὶ [illegible] κατ' αὐτοῦ [illegible] διασκέδασον, [illegible], καὶ μακρὰν αὐτῷ τὴν ζωὴν χάρισαι. πρεσβείαις τῆς πανυπερενδόξου ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, τῶν ἀΰλων λειτουργῶν, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι διαρεσάντων. ἀμήν.

Εὐχὴ

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ, ἐπὶ συμφορᾷ λαοῦ.

Ἄναρχε βασιλεῦ, ἀόρατε, ἀνεξιχνίαστε, ἀκατάληπτε, καὶ ἀνέκφραστε, ὁ πᾶσαν δρακὶ περιέχων τὴν κτίσιν καὶ διατηρῶν. ὁ διακατέχων καὶ διακυβερνῶν αὐτὴν ἀρρήτῳ λόγῳ, ὁ τῶν Νινευιτῶν τὰς ἀνομίας πρότερον μὲν ἀνεχόμενος, ὕστερον δὲ τὴν μετάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπιστροφὴν προσδεξάμενος, καὶ χαρισάμενος αὐτοῖς δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγαθότητα καὶ μακροθυμίαν πάσας τὰς ἀνομίας καὶ τὰ πλημμελήματα τῇ συνήθει, καὶ ἀφάτῳ σου φιλανθρωπίᾳ δεξάμενος· δέξαι καὶ ἡμῶν τὰς εὐχάς, καθάπερ ὡς εἴρηται τῶν Νινευιτῶν τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν· δέξαι τὰ δάκρυα καὶ τοὺς στεναγμούς, δέξαι τὴν τεταπεινωμένην ἡμῶν δέησιν. οὐδὲ γὰρ δυνάμεθα ὅλως ταῖς ἁμαρτίαις βυθιζόμενοι, πρὸς σὲ τὸ μόνον ἀναμάρτητον ἀτενίζειν· δέξαι τὰς ἐκ βάθους ὡς δίκην καπνοῦ ἀναπεμπομένας σοι δέσποτα κραυγάς· δέξαι τοῦ ταλαιπωρουμένου λαοῦ τὴν παράκλησιν. νικησάτω ἡ ἄβυσσος τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν· καὶ δὸς τῷ λαῷ σου λύτρωσιν, ἐλευθερίαν τῶν πειρασμῶν, καὶ τὴν τοῦ θανάτου τομῆς ἄφεσιν. ναὶ κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐπάκουσον τοῦ λαοῦ σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· καὶ στῆσον τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπεγειρομένην ἐπὶ τὸν κλῆρον τῶν δικαίων, οὓς σὺ μόνος οἶδας καὶ ἐπίστασαι, παρ' αὐτῶν γινωσκόμενος. ὅπως καὶ δι' ἡμῶν τῶν σῶν ἀχρείων δούλων δοξασθῇ τὸ πανάγιον ὄνομά σου τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Alia eiusdem Oratio in populi afflictione.

Sine principio rex, inuisibilis, inuestigabilis, incomprehensе, & ineffabilis, qui pugillo creaturam omnem contines & conseruas, secretaque eam ratione moderaris qui toleratis prius Nineuitarum iniquitatibus, demum eorum pœnitentiam & conuersionem suscepisti, & inenarrata licet solita tibi humanitate omnia illorum delicta & iniquitates condonasti: suscipe etiam vota nostra, sicut Nineuitarum conuersionem & pœnitentiam, modo præfato, acceptam habuisti, suscipe lachrymas & suspiria, suscipe & humili corde deprecationem prolatam, (neque enim possumus peccatis depressi ad te intendere.) suscipe clamores ex imo pectore, thuris instar, ad te missas, afflicti populi orationem exaudi, peccatorum nostrorum copiam clementiæ tuæ abyssus exuperet, & populo tuo ab his molestiis exemptionem & libertatem, & à mortis vulnere remissionem præbe Ita fiat Domine Deus noster, populum tuum & me peccatorem in hora hac exaudi, & peccatorum virgam aduersus iustorum à te solo cognitorum, & te quoque agnoscentium sortem, vibratam cohibe: vt & per nos inutiles seruos tuos celebretur sanctissimum nomen tuum, Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Εὐχὴ ἑτέρα ὁμοία τοῦ αὐτοῦ.

Ὑπεράγαθε κύριε, δημιουργὲ τοῦ παντός, οὗ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἀνείκαστος. ὁ τὰς ἀνομίας ἡμῶν πάσας ἀράμενος καὶ τῷ σταυρῷ προσηλώσας, ἵνα καθαγιάσῃς ἡμᾶς ἀναμάρτητος, καὶ παντὸς ῥύπου ἀναπόδεκτος· σοὶ θαρροῦντες προσπίπτομεν ἱκετικῶς, ἀνεξίκακε κύριε, καὶ τῆς σῆς ἀφάτου καὶ ἀμετρήτου φιλανθρωπίας τὸ πέλαγος ἀποσκοποῦντες, κράζομεν πρὸς σὲ τὸν εὐδιάλλακτον κύριον. σῶσον ἡμᾶς. οὐ φαρισαϊκῶς τὰς ᾠδὰς ἡμῶν καὶ ὑμνῳδίας ἀναφέρομεν· ἀλλὰ τελωνικῶς. οὐδὲ κατὰ τὸν ἀγνώμονα ἐκεῖνον λῃστήν· ἀλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν εὐγνώμονα καὶ εὐχάριστον βοῶμεν τὸ, μνήσθητι. διὰ τοῦτο νικησάτω τὸ ἀνεξερεύνητον ἔλεος τὰς ἀνομίας ἡμῶν, εἰ καὶ μὴ προσηκόντως μετανοοῦ-

Alia similis eiusdem oratio.

Optime Domine, vniuersi conditor, cuius misericordia immensa & humanitas incomprehensa, qui iniquitates omnes tulisti & cruci affixisti, vt ipse sine peccatis, cunctæque sordis expers, sanctificares nos: tibi confisi suppliciter procidimus, patiens Domine, & inenarratæ & immensæ tuæ humanitatis pelagus contemplati, ad te reconciliatu facilem Dominum clamamus, Salua nos. Non Pharisaico more cantica hymnosque nostros, sed Publicani instar proferimus: neque velut nefandus ille latro, sed vt bene affectus & gratus ille alius, vociferamur, illud, Memento. Exuperet itaque inuestigabilis misericordia tua iniquitates nostras, & licet indebite conuerta-

mur & pœnitentiam agamus, ostende tamen etiam in nobis clementiæ tuæ immensitatem. Compatere & reconciliare vt longanimis populo tuo, falcem mortiferam reprime, ne vltra nos decerpat, celerem & intempestiuam eius aciem retunde, contagiosi morbi luem iuste immissam auerte, gladium aduersum nos vibratum, ne pereamus, contine. Tibi namque soli quamuis peccauerimus: tibi tamen soli procidimus. Ita Domine, exaudi nos peccatores & inutiles seruos tuos, in hac hora; & ne despicias orationes nostras neque peccatis nostris spontaneis aut inuitis, scienter aut ignoranter commissis attendas; vt glorificetur & in nobis sanctissimum nomen tuum: Patris, & Filij, & sancti Spiritus.

Altera eiusdem similis alijs oratio.

FAcilis reconciliatu Domine, longanimis, & valde misericors, cunctæ creaturæ rationalis & intellectualis author, qui rebus omnibus esse ex nihilo concessisti, & bene esse nobis prouide contulisti, cum laudibus & canticis gratiarum actiones secum ferentibus tibi nos procidentes ne despicias, neque reconciliationis orationes idoneas, vel supplicationes nostras abijcias: sed annue de sancto habitaculo tuo, respice & visita vineam illam dextera tua plantatam; & à graui pestilentialique hoc morbo mortis videlicet corporis & animæ plaga nos exime. Horrenda namque & inexpectata illa calamitas non solum corpora lethaliter ferit, & corrumpit: sed & nos, te læso, reos, & ad pœnitentiam imparatos, etiam quoad animam omnino perdit. Propterea te rogamus & precamur, vt orationem populi tui supplicationesque exaudias, & vt auertas indignationem tuam à nobis. Ita Domine, ne in æternum irascaris nobis, vel iustam tuam iram erga nos conceptam producas: nullus enim coram te consistere potest, aut cum fiducia loqui, neque vllus coram te viuens iustificabitur. Omnis enim hominis iustitia velut pannus menstruatæ est, iuxta grandiloquum Esaiam: & montes collesque tuo correpti concutiuntur & contremiscunt. Desine itaque nobiscum irasci, captiuitatem nostram ab impiorum seruitute immuta: sed & aliam vam mente subijmus, tempestate & procellis

μεν καὶ ἐπιστρέφωμεν. δεῖξον καὶ ἐν ἡμῖν, τὸ τῆς φιλανθρωπίας σου τὸ μέγεθος. σπλαγχνίσθητι καὶ διαλλάγηθι ὡς μακρόθυμος ἐπὶ τῷ λαῷ σου. στῆσον τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου, ὥστε μὴ καθ' ἡμῶν προβῆναι· στῆσον τὴν ταχεῖαν καὶ ἄωρον τούτου τομήν. στῆσον τῆς λοιμώδους νόσου, τὴν δικαίαν [illegible]. στῆσον τὴν ῥομφαίαν τὴν καθ' ἡμῶν διεγειρομένην, ἵνα μὴ ἀπολώμεθα. σοὶ γὰρ μόνῳ ἡμάρτομεν· ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ προσπίπτομεν. ναὶ κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων δούλων σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ μὴ ἀπώσῃ τὰς δεήσεις ἡμῶν. παρίδε τὰ πλημμελήματα ἡμῶν, τὰ ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ· ἵνα δοξασθῇ καὶ ἐν ἡμῖν τὸ πανάγιον ὄνομά σου· τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Εὐχὴ ἑτέρα ὁμοία ταῖς ἄλλαις, τοῦ αὐτοῦ.

ΕΥδιάλλακτε κύριε, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, ποιητὰ πάσης κτίσεως λογικῆς τε καὶ νοερᾶς, ὁ τὸ εἶναι ἐξ οὐκ ὄντων τοῖς πᾶσι δωρησάμενος, καὶ τὸ εὖ εἶναι προνοητικῶς ἡμῖν χαρισάμενος· δοξολογίαις καὶ ᾠδαῖς εὐχαριστηρίοις προσπίπτοντας τῇ σῇ ἀνεικάστῳ ἀγαθότητι. μὴ παρίδῃς ἡμᾶς, μηδὲ τὰς ἱλαστηρίους ἡμῶν προσευχὰς, καὶ ἱκεσίας ἀπώσῃ, ἀλλ' εὐδόκησον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἴδε, καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην, καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιά σου, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς ἀπὸ ταύτης τῆς δεινῆς καὶ λοιμώδους νόσου, τῆς τομῆς τοῦ θανάτου, τῆς ψυχικῆς δηλαδὴ καὶ σωματικῆς. ἡ γὰρ φοβερὰ αὕτη καὶ ἀπροσδόκητος συμφορὰ οὐ μόνον σώματα εἰς τέλος νεκροῖ καὶ διαφθείρει, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς τελείως ἀπόλλυσι, ἀμεταμελήτως ἡμῶν [illegible], καὶ προσκεκρουκότων ἐνώπιόν σοι τῷ θεῷ ἡμῶν. διὰ τοῦτο σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐπακούσῃς τῆς δεήσεως τοῦ λαοῦ σου καὶ ἱκεσίας, καὶ ἀποστρέψῃς τὸν θυμόν σου ἀφ' ἡμῶν. ναὶ κύριε, μὴ ὀργισθῇς εἰς τοὺς αἰῶνας ἡμῖν. μηδ' ἐπιτείνῃς τὴν δικαίαν σου καθ' ἡμῶν ἀγανάκτησιν. οὐδεὶς γὰρ δύναται ἔμπροσθέν σου στῆναι, ἢ παρρησιάσασθαι, καὶ οὐδεὶς ζῶν ἄνθρωπος ὅλως ἐν σοὶ δικαιωθήσεται. πᾶσα γὰρ δικαιοσύνη ἀνθρώπου, ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης κατὰ τὸν μεγαλοφωνότατον Ἠσαΐαν. τὰ γὰρ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ σου συνεχόμενα κλονοῦνται καὶ [illegible]. κατάπαυσον τοίνυν τὴν ὀργήν σου ἀφ' ἡμῶν. ἀπόστρεψον τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν ἐκ τῆς δουλείας τῶν ἀσεβῶν· ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν κατὰ νοῦν γινομένην αἰχμαλωσίαν τῇ τρικυμίᾳ καὶ ζάλῃ τῆς

[illegible Greek text]

... σῶσον ἡμᾶς ... ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ, ... [illegible]

ΣΟὶ ... [illegible] ... Ἰησοῦ Χριστοῦ, ... [illegible]

... ἐπιμελῆ ... τοῦ παλαιοῦ Ἰακώβ ... [illegible]

... ἀπὸ θλίψεως εἰς θλίψιν. ὁ θεὸς σὺ ἐπιστρέψας, ζώωσον ἡμᾶς, καὶ ὁ λαός σου εὐφρανθήσεται. δεῖξον ... [illegible]

... ἀγαλλίασιν ἐπὶ σοί. ναὶ κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν ... [illegible]

... ἵνα ... [illegible] ... ἡμᾶς εἰς τέλος, ἀλλ' ... [illegible]

... [illegible] ... συμφορῶν. ἄφες ἡμῖν τὰ παραπτώματα ἡμῶν.

... [illegible] ... ab spiritali Pharaonis tyrannide dissolue: neque enim ... gratiarum ... in terra aliena ... Memento igitur nostri Domine in misericordia & miserationibus, Angelum fidelem custodem, cui vita nostra commissa est, ab hoc tremendo lethi flagello, & inexpectata hac calamitate nos educturum ad nos mitte, vt libertate & vitæ securitate concessa te Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum celebremus, vnam ... & regnum, cui conuenit omnis gloria, honor, & adoratio in sæcula. Amen.

Alia eiusdem oratio pro Christiano populo.

TE rogamus & intente precamur Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi, vt oculo propitio misericordi ... super populum tuum & super hæreditatem tuam respicias, & terram nostram iam propter iniquitates nostras desolatam, ... in pristinam ... libertatem ... sicut antiquo Iacob ... præteritis, placito imperioque tuo in suam patriam reuerso, ... in promissorum sibi bonorum possessione restituisti: erga illos namque omnes solita tibi humanitate vsus cunctas eorum iniquitates remisisti, iram placasti, a ... tui impetu eos alienos fecisti. Conuerte nos ... Deus noster, & salutarium ... tuorum ... nos concede auerte a nobis iram tuam, neque in æternum irascaris nobis, aut iram tuam in generationem & generationem extendas. Deus tu conuersus viuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te. Ostende nobis misericordiam tuam: & pacem exultationemque in te audiemus. Ita Domine, exaudi nos peccatores & inutiles seruos tuos in hac hora, vt gloria & pax in terra nostra inhabitet. Tua enim ope & subsidio freti nos ... misericordiam pacemque, faciem nostram præcessuras, speramus. Præter te alium ... ignoramus, nomen tuum inuocamus, ne auertas nos in finem, sed suscitare, & exurge in nostri peccatorum & humilium occursum. Et vt malorum immemor & pœnitentiam agens super malitiis nostris, conuerte captiuitatem nostram, & calamitatum nostrarum procellam comprime. Dimitte nobis

delicta nostra: vt in harum afflictionum relaxatione collaudemus te Patrem Domini nostri Iesu Christi cum vnigenito Filio tuo, & cum sancto Spiritu nunc & semper, & in sæcula &c.

ὅπως τῇ ἀνέσει τῶν [illegible], δοξάσωμεν σε Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὺν τῷ μονογενεῖ σου υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ σου πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ALIA EIUSDEM ORATIO IN IMPERATOREM, & in eius exercitum.

DOmine Deus noster, qui solo sapientiæ tuæ verbo cuncta condidisti, & è nihilo ad esse illa adducta ineffabili tua virtute coniungis & componis: cuncta enim tibi facilia sunt, & tibi impossibile nihil est: propterea que momenta, tempora, & annos in vnum conferens & coordinans, visibilem hunc mundum imperio tuo exornas: qui cælum expandis, & velut tabernaculum illud sub Moyse columnis distinguis, qui prius multitudine nullam, & numero in millia Iudæorum gentem in ordine & concordia constituisti & Moysem ipsum dextera tua & brachio robusto populi ducem constituisti, vna illis potestate tradita, & tua protectione fortique manu illis semper præsens, seruasti: qui solem in diei lucem, & lunam in noctis potestatem posuisti, qui numerum astrorum in firmamento nexu solido condensasti, illisque ordine dispositis, terminoque eorum præfixo, ne vlla ratione noxia sint, sed vt cursu & motu ad nutum tuum semper rotentur, perpetuum iniunxisti motum, qui terram prius occultam & obscuram mox in lucem eductam propter hominum genus multiformi venustate depinxisti, qui virtute tua, te Abrahæ comitem, subactis eis cunctis hostibus, in itinere præbuisti, qui profligandis & delendis aduersariis Gedeonem in prælio animasti, qui regi & Prophetæ Dauid aduersus veteratorem illũ Goliath, robore viribusque collatis, victoriam etiam præbuisti, qui Hebræorum gentẽ amara seruitute per Moysem famulum tuum in libertatem asseruisti & inexpugnabili tua virtute validaque manu Pharaonem cum toto eius exercitu in maris profundo demersisti,

ΕΥΧΗ ΕΤΕΡΑ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ στρατὸν αὐτοῦ, τοῦ αὐτοῦ.

ΚΥριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, [illegible]

[illegible]

καὶ κραταιᾷ σου χειρὶ [illegible]

[illegible] ἵνα μὴ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] καὶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] αἰῶνας [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τῷ πατρὶ, [illegible] καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

[illegible] flammaque lucis viæ duce præcedentem, ne vestibus offenderet [illegible] cupidi. Ipse nunc rex gloriæ sancte, de sancto habitaculo tuo, de throno gloriæ regni tui, lucidam splendidamque columnam in ducem & victoriam aduersus hostes visibiles & inuisibiles **potentis & sancti mei Imperatoris** mitte: & dextra tua [illegible] illum, fideles que tuos seruos & famulos cum eo progressos, corrobora; pacificumque & a tumultu securum omnique seditione & ciuili bello, regnum superius confer. Fiat Domine Deus misericordiæ, **me humilem & indignum** famulum tuum in hora hac exaudi: animam [illegible] **inexpugnatæ & inuictæ** virtutis præbe, cunctasque eius [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] potentiæ [illegible] [illegible]. In concordia & [illegible] subiectione [illegible] [illegible], [illegible] undique & omni [illegible] [illegible] pace in terra & in mari [illegible] [illegible], cuncta ad [illegible] [illegible] [illegible]: vt præliis & tumultibus depulsis, vno ore & vno corde te mirabilium patratorem **Deum glorificemus. Tu enim es Rex** pacis, & Saluator animarum nostrarum, & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & **semper, & in sæcula sæculorum** Amen.

IN ORATIONEM PRO IMPERATORE ET exercitu eius. Notæ.

1 E[illegible] [illegible].] Orationem non minus q[illegible] arma [illegible] [illegible], [illegible] educti, & cum hostibus signa collaturi, Christiani principes consueuerunt. Hoc pietatis exemplum, & subiectionis erga Deum, cuius [illegible] [illegible] [illegible] successus, munus est, cunctis christiano nomine regibus insignitis, primus inter principes Christianos Constantinus reliquit: qui referente Eusebio vitæ eius lib. 2. cap. 4. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: *de more, ne ante initum prælium in tabernaculo [illegible]* tentorio [illegible] ad instar Ecclesiæ [illegible], a Sacerdotibus & Diaconis custodito *tempus precibus ad Deum fundendis liberum adduxit.* Non enim oportere arbitr[illegible], hastis vti & [illegible] [illegible] [illegible] in armis, aut corporum viribus ponere: sed vniuersitatis Deum rerum omnium bonarum, & ipsius vitæ authorem agnoscere, cui conuenit expansis in cœlum manibus, & sublatis in altum mentis oculis, constitutas preces fundere: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], *[illegible] illum victoriæ largitorem, & conseruatorem, & [illegible] nobis [illegible] [illegible] precibus imploremus* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible] ipse omnibus [illegible] [illegible], [illegible]que [illegible] Latina lingua ita omnes precarentur.* Te solum **Deum agnoscimus, te regem profitemur, te** adiutorem [illegible], per te victorias consecuti sumus, per te hostes [illegible] [illegible], abs te & præ[illegible]tem felicitatem [illegible] [illegible] & futuram adepturos speramus: [illegible] omnes supplices sumus, abs te petimus vt Constantinum Imperatorem nostrum, vna cum piis eius liberis diutissime nobis saluum & victorem conserues. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Eius modi fere sanciebat, a militibus [illegible] die Dominica fieri. talesque ab eis voces [illegible] precibus adhiberi.* His rudimentis postea Orientis imperatores edocti, vix aut nunquam prætermissa Ora

tiore ad expeditionem profecti sunt, quam eorum pietatem celebrant Zonaras, Gregoras lib. [illegible] Nicetas lib. [illegible] & alij vt eorum in hostes effectus [illegible], *Ecclesiasticis benedictionibus et [illegible] in [illegible] omnium [illegible]*, [illegible] verba lib. 3. Et ad Constantinum [illegible] Mauricium imp. iam ab antiquo lib. [illegible] cap. [illegible] [illegible] Simocatta, [illegible] [illegible] *in amelo Christiana religionis templo noctu integra preces fundentem. & sic sequente [illegible] Dei matris [illegible] supplicationes cum [illegible] cui [illegible] continua [illegible] vt robusti [illegible] in hostes irrue[illegible] Byzantium [illegible]* & læto nuncio accepto. [illegible]

[illegible] Deum precatur vt illustrem [illegible] largiretur. Et quod de Constantino [illegible] Philippi [illegible] ad [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] *Imperator [illegible] Olympum montem, vt Patrum [illegible] armatus contra Saracenos [illegible]* Quia vero, quod de [illegible] scriptum [illegible] Simocatta [illegible] *[illegible] crucis Christi super hastam aurea [illegible] Imperatoremque [illegible]* tionem in huiusmodi signo dando & accipiendo recitatam iam subnectimus.

Altera eiusdem Oratio in pretiosæ & viuificæ crucis eleuatione.

a Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ.

Domine Deus noster, qui Filium tuum vnigenitum cuncta pro genere nostri salute perpeti paratum in mundum mittere, crucemque & mortem subire voluisti, vt nos antea mortis tyrannide eriperet, eumtosque ad se per pretiosæ & viuificæ crucis, insuperatæ & inuictæ armaturæ adorationem alliceret. Te rogamus & precamur Patrem subsistentis in te coæterni & glorificandi tecum Verbi, vt per huiusmodi viuificam crucem Christianorum gentem in vnum concilies, consentientique pietate Christum amantibus Imperatoribus non aduersus inuisibiles modo, sed & visibiles eorumque potestati oppositos hostes, trophæa victoriasque impertiaris. Per crucem siquidem direptus est infernus, portæ Paradisi sunt reseratæ, ad cœlum via facta est libera, & altissimi ad dexteram consessum consequi expectamus. Per eam sanctus factus est aer, renouata est creatura, cœlestia cuncta & terrestria in vnam compacta sunt Ecclesiam. Per eam reges imperant, per eam Martyrum chorus, Pontificum caterua, Monachorum gloria, Sacerdotum decor, mulierum honestas, cuncta denique per eam eiusque venerationem diriguntur. Ita Domine Deus noster, misericordiarum Pa-

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν μονογενῆ σου [illegible] [illegible] πάντα παθεῖν [illegible] [illegible] θάνατον ὑπομεῖναι [illegible], ἵνα τῆς τοῦ θανάτου [illegible] ἡμᾶς [illegible] [illegible] πρὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ προσκυνήσεως, τοῦ ἀμάχου ὅπλου καὶ ἀηττήτου, σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ [illegible] τὸν πατέρα τοῦ [illegible] [illegible] καὶ [illegible] λόγου, [illegible] τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ [illegible] [illegible] τῶν Χριστιανῶν [illegible] [illegible] τοῖς [illegible] βασιλεῦσι [illegible] καὶ νίκας οὐ μόνον [illegible] [illegible], ἀλλὰ καὶ [illegible] τῶν ὁρωμένων [illegible] τῷ κράτει τῆς βασιλείας αὐτῶν. δι' αὐτοῦ γὰρ ὁ ᾅδης ἐσκύλευται, πύλαι τοῦ παραδείσου [illegible], ἡ πρὸς οὐρανὸν [illegible] [illegible] δι' αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου [illegible] [illegible]. δι' αὐτοῦ ὁ ἀὴρ ἡγιάσθη, ἡ κτίσις ἀνεκαινίσθη, τὰ ἐπουράνια πάντα καὶ ἐπίγεια εἰς μίαν συνηρμόσθησαν ἐκκλησίαν. δι' αὐτοῦ βασιλεῖς βασιλεύουσι. δι' αὐτοῦ μαρτύρων χοροὶ, ἀρχιερέων ὁμήγυρις, μοναζόντων δόξα, ἱερέων εὐπρέπεια, γυναικῶν σεμνότης, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα δι' αὐτοῦ κατορθοῦνται, καὶ τῆς αὐτοῦ προσκυνήσεως. Ναὶ κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πατὴρ

... ὁ τῆς ἐλέους πηγή, καὶ τῆς φιλανθρωπίας ἄβυσσος ἀνεξιχνίαστος, ἐπάκουσόν μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, ... τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν κατὰ τοῦ κλήρου τῶν δικαίων, καὶ τῆς μερίδος τῆς ποθουμένης κληρονομίας σου, καὶ μὴ παραδῷς ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· ἀλλὰ δώρησαι τῷ φιλοχρίστῳ βασιλεῖ ἡμῶν λύσιν τῶν κατεχουσῶν αὐτὸν συμφορῶν, ... ἐπανισταμένων αὐτῷ στενοχωριῶν, καὶ θορύβων, καὶ στάσεων. ἐνίσχυσον αὐτοῦ τὸν βραχίονα, κράτυνον τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, πλάτυνον τὰ ὁρίσματα, καὶ τοὺς ἐπανισταμένους αὐτῷ ὑπόταξον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἀγγελικαῖς παρεμβολαῖς αὐτὸν περιφρούρησον, χάρισαι αὐτῷ τὴν βαθεῖαν καὶ ἀναφαίρετον εἰρήνην· ἵνα καὶ ἡμεῖς διὰ ἀπηλλαγμένοι μάχας, καὶ θορύβους, ... ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, ἐν ἑνὶ στόματι, καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζοντες καὶ εὐλογοῦντές σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν ἡμῶν. δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ. πρεσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν.

ter, pietatis fons, clementiæ abyssus inuestiganda, exaudi me peccatorem & indignum seruum tuum in hac horâ, virgamque peccatorum aduersus iustorum sortem, & desideratæ hæreditatis partem, extensam comprime: & ne tradas nos in finem propter nomen tuum sanctum: sed amanti Christum Imperatori nostro, calamitatum eum detinentium relaxationem, & angustiarum, tumultuum, & seditionum in eum ingruentium liberationem concede: Brachium eius corrobora, regnum eius confirma, fines imperij expande, & sub eius pedibus insurgentes in eum substerne. Angelicis castris circumualla illum, profundam securamque pacem illi concede: vt & nos prælijs tumultibusque cunctis excussis, quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & honestate, vno corde, & ore vno laudantes & celebrantes te solum verum Deum nostrum. Virtute pretiosæ & viuificæ crucis. Intercessionibus super omnes benedictæ Deiparæ, & omnium sanctorum. Amen.

IN ORATIONEM CVM PRETIOSA ET VIVIFICA Crux eleuatur. Notæ.

a Ἐλεῆμον ..., &c.] Huic Orationi faciendæ caussam dedit sin, etiā Græci decidens in dies gloria, & Imperatorum in venerandam crucem ac ... & concepta de illa in bellorum periculis fiducia, qua plurimæ cæteris illis concessæ fuere victoriæ. Apparente namque illa sub ... in aere, postquam eius signo labarum Romanum Constantinus insigniuit, & de Licinio ... anno triumphum egit, illud in veneratione habitum in bellis semper prætulerunt Imperatores Romani. Hinc celebres illæ victoriæ crucis auxilio comparatæ, hinc et cum imagine Virginis Nicopææ cum regio vecte, triumphales honores delati, hinc et trophæa, & laudes epinicæ decantatæ: hinc tandem inter alia tria sacra Flammula, medius et dignior que locus in exercitu deputatus: de quo Codinus de off. curiæ Const. ait ἄλλο φλαμμούλον ὁ σταυρὸς ἔχων ... τῶν ἁγίων ... μεγάλων μαρτύρων Δημητρίου, Προκοπίου, καὶ τῶν Θεοδώρων· *aliud Flamulum crux est, habens imagines* (in quatuor extremis brachiis) *quatuor sanctorum magnorum Martyrum, Demetrij, Procopij, & vtriusque Theodori*: ... videlicet & ... Eductio vero exercitu cum Imperator hostes aggressurus procederet in illum Oratione præmissa erigebatur, & in conflictu Pontifici, vel præcellenti Ecclesiæ ministro committebatur gestandum

ι ΕΥΧΗ ΕΤΕΡΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, ΕΙΣ ΤΑ ἐγκαίνια τοῦ θείου ναοῦ.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν κτίσιν μόνῳ τῷ λόγῳ δημιουργήσας, καὶ ...

ALIA EIVSDEM ORATIO IN SACRI Templi dedicatione.

Domine Deus noster, qui creaturam omnem solo verbo cōditam

ΕΥΧΗ ΕΤΕΡΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΕΓκαίνια ναοῦ.

Προαιώνιε λόγε, καὶ υἱὲ μονογενὲς τοῦ θεοῦ, θεὲ ἀληθινέ, δημιουργὲ πάσης κτίσεως αἰσθητῆς τε καὶ νοητῆς, ὁ ταύτην τὴν κτίσιν πανσόφως καθωραΐσας, ὁ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ὑγρὰν καὶ διακεχυμένην τῶν ὑδάτων φύσιν εἰς μίαν συναγωγὴν καὶ συναθροισιν ἀγαγών, καὶ τῷ θείῳ σου πνεύματι τῷ ἐπάνω τοῦ ὕδατος ἐπιφερομένῳ τὴν γῆν πᾶσαν κατακοσμήσας, καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα ἐγκαινίσας, ὁ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου ἐκείνην τεχνικῶς κατασκευάσας διὰ Μωσέως, καὶ πνεύματί σου ἁγίῳ ἐγκαινίσας αὐτήν, ὁ τῷ σοφῷ Σολομῶντι προστάξας οἰκοδομῆσαι οἶκον ἅγιον καὶ περιφανῆ τῆς σῆς ἀφράστου καὶ ἀνεκδιηγήτου δόξης, καὶ τοῦτον ἐγκαινίσας τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ, καὶ τῆς ἐπισκιασάσης αὐτὸν τότε δόξης, καὶ χάριτος τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, πάντας τοὺς τῆς γερουσίας ἐκείνης τῶν Ἰουδαίων θεατὰς γενέσθαι παρασκευάσας. σοῦ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν, ἄναρχε λόγε, καὶ υἱὲ τοῦ ἀνάρχου πατρός, ἵνα καὶ ἡμῖν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καταπέμψῃς τὴν χάριν τοῦ παναγίου σου πνεύματος, καὶ τὸν νῦν ἐγερθέντα ναόν, εἰς σὴν δοξολογίαν καὶ ἔπαινον στηρίξῃς καὶ ἐνδυναμώσῃς φυλάττων αὐτὸν ἕως τῆς τῶν αἰώνων συντελείας, καὶ τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ τοῦτον ἐγκαινίσῃς, ὡς ἂν ἐν αὐτῷ τὰς ἀναιμάκτους θυσίας προσφέροντές σοι, μέτοχοι γενώμεθα τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐγκαινισθέντες ἐν τοῖς ἐγκάτοις ἡμῶν, καὶ τὸ τῆς διανοίας ἡμῶν ἡγεμονικὸν στηρίζοντος, καὶ παρέχοντες μυστικῶς τὰς ἱερὰς θυσίας διὰ τῆς καθάρσεως τοῦ νοός, προσφέρειν σοι τῷ δεσπότῃ θεῷ εἰς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ ἀνάρχου καὶ ἀθανάτου πατρός σου, καὶ σοῦ, τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ παναγίου καὶ ἀγαθοῦ, καὶ ζωοποιοῦ πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ALIA EIVSDEM ORATIO IN TEMpli Dedicatione.

VErbum æternum, Fili vnigenite Dei, Deus vere creaturæ cunctæ sensibilis & intellectualis opifex, qui mundi fabricam sapientissime exornasti, qui humidam fluxamque aquarum naturam super tellurem expansam, in aceruum & quasi cumulum vnum adduxisti, & diuino tuo Spiritu super aquas delato terram omnem decorasti, vnaque totum mundum consecrasti, qui etiam testimonij tabernaculum arte summa à Moyse elaboratum initiasti, qui Salomoni vt domum sanctam & magnificam ineffabilis & inenarratæ gloriæ tuæ construeret præcepisti, eamque denuo Spiritu tuo sancto gloriaque illam totam obtegente, & sancti Spiritus gratia (Iudæorum senatu circum spectante) dedicari mandasti. Te rogamus & precamur, Verbum causæ expers & æternum Patris principium nescientis Filij, vt nobis etiam in hac hora sancti Spiritus gratia missa, constructum in laudem & gloriam tuam templum stabilias & confirmes, illudque ad mundi vsque consummationem conseruandum, sancto tuo Spiritu consecratum esse iubeas: vt incruentas in eo hostias tibi offerentes, Spiritus sancti in præcordiis nostris innouandi, & mentis nostræ principem partem confirmaturi, & spiritales hostias per mentis eleuationem tibi Deo Domino, in gloriam & honorem principij expertis & immortalis tui Patris, tuique, vnigeniti eius Filij, & sanctissimi, & boni, & viuifici Spiritus, offerre largientis, participes esse possimus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

σίκλον ἢ ἐπιχύτην χαλκᾶ εἴτε κεράμεα· καὶ σπόγγους τέσσαρας· καὶ σινδόνα λευκὴν, καὶ κανδήλαν, ἣ καὶ λυχνὶς λέγεται, καὶ λαμπτῆρα· καὶ 8 μελιβίδα, καὶ θρυαλλίδα, καὶ θήκας δύο, τὴν μὲν οἰνάνθης, ἢ οἴνου, καὶ κόλαθον μύρου. διότι ὁ κόλαθος μέτρον ἄγει τὸ ἥμισυ τοῦ ὑγροστάτου, ἤγουν ξέστας κε. οἳ ποιοῦσι λίτρας μα. οὐγγίας ὀκτώ.

Ταῦτα τοίνυν εὐτρεπίζων ὁ παραλαβὼν ἐκκλησιαστικὸς, κελεύει τὸν κηρὸν ἐν τῇ χύτρᾳ θερμαινόμενον τακῆναι 9 μετὰ τῶν λοιπῶν εἰδῶν, καὶ μάρμαρον τετριμμένον ἀναλογοῦν τῇ τε ποσότητι τούτων, καὶ τῷ πάχει τῶν κιόνων. 10 Εἶτα προστάττει πᾶν ὅτι οὖν κινούμενον ἐκβληθῆναι τοῦ ναοῦ, καὶ μηδὲ κανδήλαν περιαφθῆναι.

Παραγινομένου δὲ τοῦ ἀρχιερέως, ἡ μὲν τράπεζα καταφέρεται τῶν κιόνων, καὶ προσερείδεται τῷ τοίχῳ· 11 ἐκβάλλεται δὲ καὶ πᾶς ὁ λαϊκός· μόνοι τε μένουσιν ἔνδον οἱ λοιποὶ κληρικοὶ καὶ ὑπηρέται, καὶ τὰ πρὸς τὴν καθιέρωσιν ἐπιτήδεια· καὶ πανταχόθεν ἀσφαλῶς κλειομένων τῶν τοῦ ναοῦ πυλῶν, τὴν ἀρχιερατικὴν πᾶσαν περιβάλλεται στολὴν ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ οἱ συνόντες αὐτῷ ἱερεῖς, καὶ οἱ διάκονοι τὰς ἰδίας ἐνδύονται στολάς. Αὐτῷ δὲ τῷ μέλλοντι τὴν καθιέρωσιν ἄρχειν, ἐπάνωθεν τῶν ἱερατικῶν ἀμφίων 12 περιτίθεται σάβανον, ἔμπροσθεν μὲν ἀπὸ τοῦ στήθους ἕως ποδῶν διῆκον, ὄπισθεν δὲ ὑπὸ τὰς μασχάλας πρὸς τὴν ῥάχιν, δι' ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων φερόμενον καὶ δεσμούμενον, διὰ μέσου τε ζώνῃ περισφιγγόμενον. Περιτίθεται δὲ καὶ αὐτῷ καθ' ἑκάτερον τῶν βραχιόνων μανδύλιον ζώναις διαδεσμούμενον. Καὶ οὕτως στολισάμενος εἰσέρχεται ἅμα τοῖς ἑπομένοις εἰς τὸ θυσιαστήριον· καὶ αὐτοῦ ἐπιτάττοντος τὸν χάρτινον χάρτην λαμβάνουσιν, οἷς ἐστιν ἐπιτηδειότης, ὥστε τοῖς ἱμᾶσι τούτου τοῖς ἀρκοῦσι περιλαβεῖν, ἕνα ἕκαστον τῆς τραπέζης κίονα. Τέμνοντες οὖν ὅσον ἱκανόν ἐστι, τὸ μὲν ἄνωθεν τοῦ χάρτου μέρος, πρὸς τῇ κεφαλῇ δεῖ τοῦ κίονος εἶναι· 13 διπλοῦν ποιοῦσι τὸ βραχύτερον τοῦ διπλώματος ἔσω ἀποκλίνοντες, τὸ δὲ κάτωθεν ἁπλοῦν· ἄνω γὰρ ἐπιχεῖσθαι μέλλει ζέων ὁ σὺν μαστίχῃ κηρός· καὶ χρὴ τὸν χάρτην εἶναι διπλοῦν ὅπως δυνηθῇ στέγειν, ἀλλὰ καὶ ὑπερέχειν αὐτὸν περὶ μέτρου τοῦ κίονος κύκλωθεν, ὅσον ἐπὶ δάκτυλον μέχρι πρὸς τὸ μὴ τὴν κηρομαστίχην ἐκχεῖσθαι. Οὕτως οὖν, ὡς εἴρηται, περιελίττοντες ἕκαστον κίονα διὰ τοῦ χάρτου κατασφίγγουσιν ἔξωθεν σφηκώματι τρὶς ἄνω περιειλουμένῳ καὶ κάτω τρίς· εἶτα καὶ τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω δεσμοῦ τὰ ἄκρα, ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἀπηρτημένα, περὶ τὸ

dibulum duæ ve manus æreæ vel testaceæ: spongiæ insuper quatuor, linteamen tersorium, lampas quæ & lucerna dicitur, & luminare: ellychnij fulcrum, ipsumque ellychnium, vasaque profanatoria duo, hoc quidem œnanthe vel vino, & aliud Colathus nomine unguento sacro plenum: eo quod Colathus mensuram continet mediam hygrostatæ, id est sextaria viginti quinque, libras unam supra quadraginta unciasque octo constantia.

His itaque præparatis, ceram feruentem cum reliquis speciebus in olla liquefieri iubet, & earumdem quantitati, columnarumque latitudini, tritum marmor correspondens admisceri. Mobile deinde quodcumque è templo educi, & neque lampadem accendi præcipit.

Adueniente autem Pontifice, mensa quidem è columnis inferius demittitur, & muro aliquo sustinenda apponitur, laicus vero quilibet foras eijcitur, solique imus reliqui Clerici & ministri cum necessarijs ad Consecrationem remanent: mox undique clausis Templi valuis, Pontificium omnem ornatum Pontifex assumit, assistentesq; pariter Sacerdotes & Diaconi proprijs sibi induuntur vestibus. Ipsi vero Consecrationis opus tam iam aggressuro super sacro amictu linteum adijcitur, à pectore ad pedes usque à parte anteriori defluens, à posteriori vero utrumque eius extremum axillas submeat, & ad dorsum delatum, unum cum alio colligatur, zonaque tandem circa corpus medium constringitur. Ad utrumque pariter brachium mantile fascijs vinciendum apponitur. Hoc pacto ornatus, cum comitantibus ad altare ingreditur: eoq; præcipiente, chartam, ij quibus est ingenium, accipiunt, ut locis ex ea dependentibus, quæque ad vinciendum sint satis, unamquamque mensæ columnam circumdent. Secant igitur illam quantum sufficit. Oportet vero superiorem chartæ partem columnæ capiti applicari: illamque complicant, (non ex æquo) sed breuiori plicâ, quæ introrsum vergit, (& columnæ eminet) inferior autem eius pars simplex manet. Feruens namq; mastiche ceræ admixta desuper infundenda est; ideoq; chartam esse duplam necesse est, ut mastichen contineat, sed & eminere illam conuenit circumcirca, quantum digiti mensura capit, ne ceromastiche diffluat. Hoc itaq; pacto, ut præfatum est, columnam unamquamque chartâ inuoluunt, & exterius, (ter supra, terq; infra) corrigiâ circumimplexa adstringunt: tum superni infernique vinculi extrema in hunc finem dependentia, ad inuicem circa medium adducunt, & ad inuicem permutant, ut inter superam inferamque colligationem

in medio ex anteriori parte crucis figura efformetur. His peractis columnarum circumferentijs supernis marmor fusum circumponunt iuxta effluentes chartæ plicas, ita est in medio inter columnas chartasque alligatas pacto, ne vel tenui rimula ceromastiche elabatur. Olla deinde delata columnis ceromastiche infunditur, quousque mediæ chartarum cauitates & labra compleantur. Sibi vero aliquo tempore relinquitur vt frigescat, feruentem enim esse oportet: & orationem istam dicit Pontifex.

DOmine Deus & Saluator noster, qui pro generis humani salute cuncta præstas & moderaris, nostri indignorum seruorum tuorũ preces suscipe, & in horâ præsenti, ad huius templi laudibus tuis celebrandis, sub nomine sancti N. erecti Encænismum absq; crimine perficiendum, & in eo extructionem altaris absoluendam, idoneos nos redde. Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & sancto Spiritui.

Et audito, Amen, *cum assistentibus sibi Sacerdotibus & Diaconis mensam Pontifex apprehendit, aduocato etiam in auxilium, si opus fuerit, aliquo artifice, eamque columnis superimponunt, cantantes vsque tertio Psalmum centesimum quadragesimũ quartum.* Exaltabo te Deus meus Rex: & benedicam nomini tuo in sæculum sæculi. *Et reliqua vsque ad finem.*

Deinde gloriam Deo reddunt. Et erasa ceromastiche defluente, & expurgatis, in quos defluxit, locis: iterum Psalmum vigesimum secundum recitant. Dominus regit me, & nihil mihi deerit. *Et reliqua vsque ad finem.*

Mox gloriam Deo reddunt. Et dicit Pontifex. Benedictus Deus noster, perpetuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. *Et dicto* Amen, *manibus vndique sensim mensam premunt, vt columnis coaptetur: & recte stabiliatur. Hæc autem cuncta fiunt, cum pluribus vel vna sola columnis, mensa sustentatur: sin autem aræ quadratæ quadrata quoq; mensa superponatur, quatuor angulis ceromastiche infunditur: eodemque pacto propria sede mensa locatur: at si ex varijs marmoribus sit compacta; cætera quidem ab artifice coagmentantur, quadratum vero medium ceromastiche, nulla tamen alligata charta, aliove quopiam adiecto, collocatur.*

μέσον ἄγριον· καὶ δηλονότι ἐξ ἄλλα τὰ ὄντα σχῆμα σταυρικὸν ἔμπροσθεν ἀποτελοῦσι μεταξὺ τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω δεσμοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκτεθέντα μέρη τετριμμένα ταῖς ἄνω περιφερείαις τῶν κιόνων παρὰ τὰ ἐξέχοντα τοῦ χάρτου διπλώματα, πρὸς τὸ μὴ διά τινος ἐπὶ τῆς βραχείας τὴν κηρομαστίχην ἐκρεῖν· καὶ τὰς χύτρας καὶ ζεούσης ἐπιχεῖται τοῖς κίοσιν ἡ κηρομαστίχη, μέχρις ἂν πληρωθῶσιν αἱ διὰ τοῦ χάρτου χώρας. Ἀφιέμενοι δὲ αὐτοὺς ψυχρανθῆναι μικρόν, ζεῖν γὰρ δεῖ, λέγει ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην.

ΚΥριε ὁ θεός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ πάντα ποιῶν καὶ πραγματευόμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν τῶν ἀναξίων δούλων σου· καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς ἐπὶ τῇ παρούσῃ ὥρᾳ εἰς τὸ ἀκατακρίτως τὸν ἐγκαινισμὸν ἐπιτελέσαι τοῦ ναοῦ τούτου, τοῦ πρὸς σὴν δοξολογίαν οἰκοδομηθέντος ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ ἁγίου, τοῦ δεῖνος, καὶ τὴν ἔγερσιν τῆς ἐν αὐτῷ ποιήσασθαι τραπέζης. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, ἐπιλαμβάνεται τῆς τραπέζης ἅμα τοῖς συμπαροῦσιν ἱερεῦσι καὶ διακόνοις, προσκαλουμένου καὶ τεχνίτου τινὸς, εἰ δεήσοι, καὶ τιθέασιν αὐτὴν ἐπὶ τοὺς κίονας, ψάλλοντες ψαλμὸν ἕως τρίτου τὸν ρμδʹ. Ὑψώσω σε ὁ θεός μου, ὁ βασιλεύς μου· καὶ εὐλογήσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Καὶ τὰ ἑξῆς ἕως τέλους.

14 Εἶτα δοξάζουσι. Καὶ ξεομένης τῆς ἀπορρευσάσης κηρομαστίχης, καθαιρομένων τε τῶν τόπων ἐφ᾽ οὓς ἐρρύη· πάλιν λέγουσι ψαλμὸν κβʹ. Κύριος ποιμαίνει με καὶ οὐδέν με ὑστερήσει. Καὶ τὰ λοιπά· ἕως τέλους. 14

Εἶτα δοξάζουσι. Καὶ λέγει ὁ ἀρχιερεύς. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, πάντοτε νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, ταῖς χερσὶ πανταχόθεν καταπιέζουσιν ἠρέμα τὴν τράπεζαν εἰς τὸ προσαρμοσθῆναι τοῖς κίοσιν αὐτήν, καὶ καλῶς ἱδρυνθῆναι. Ταῦτα δὲ γίνονται, πάντα τῆς τραπέζης ὑπὸ κιόνων, ἢ κίονος ἑνὸς βασταζομένης. Βωμοῦ δὲ ὑποκειμένου τετραγώνου· εἰ μὲν ἐπικειμένη τούτῳ τράπεζα τετράγωνος οὖσα τυγχάνει, ταῖς τέσσαρσι γωνίαις ἐπιχεῖται ἡ κηρομαστίχη· καὶ οὕτως ἀπαρτίζεται ἡ καθίδρυσις. εἰ δὲ ἐκ διαφόρων μαρμάρων εἴη συγκειμένη· τὰ μὲν ἄλλα συντίθεται παρὰ τοῦ τεχνίτου· τὸ δὲ μέσον τετράγωνον καθιδρύεται διὰ κηρομαστίχης, μηδὲ χάρτου παραδεδομένου, μηδὲ ἄλλου τινὸς ἐπακολουθοῦντος.

Μετὰ δὲ τὸ καθιδρυθῆναι τὴν τράπεζαν, δίδεις παρὰ τῶν ἁγίων θυρῶν τίθεται καὶ προσκεφάλαιον. καὶ τοῦ Ἀρχιδιακόνου δὲ, ἔτι καὶ ἐν κλίναντες τὰ γόνατα, ἐκφωνοῦντος. Ὁ ἀρχιερεὺς κλίνας τὰ γόνατα, λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ὁ Θεὸς ὁ ἄναρχος καὶ ἀΐδιος, ὁ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι πάντα παραγαγὼν, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, καὶ θρόνον ἔχων τὸν οὐρανὸν, τὴν δὲ γῆν ὑποπόδιον, ὁ τῷ Μωσῇ πρόσταγμα δοὺς καὶ ὑπογραμμὸν, τῷ δὲ Βεσελεὴλ πνεῦμα σοφίας ἐνθεὶς, καὶ ἱκανώσας αὐτοὺς πρὸς ἀπαρτισμὸν τῆς μαρτυρίου σκηνῆς, ἐν ᾗ λατρείας δικαιώματα ἦν, τῆς ἀληθείας εἰκόνες καὶ προχαράγματα, ὁ τῷ Σολομῶντι πλάτος καὶ χύμα καρδίας δωρησάμενος, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν παλαιὸν ναὸν ἀναστήσας, τοῖς ἁγίοις δὲ πανευφήμοις Ἀποστόλοις τὴν ἐν πνεύματι λατρείαν, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς ἐγκαινίσας τὴν χάριν, καὶ δι' αὐτῶν τὰς ἁγίας σου ἐκκλησίας καὶ τὰ θυσιαστήριά σου, κύριε τῶν δυνάμεων, ἐν πάσῃ τῇ γῇ καταφυτεύσας, εἰς τὸ προσάγεσθαί σοι τὰς ἱερὰς καὶ ἀναιμάκτους θυσίας. ὁ καὶ τοῦτον τὸν ναὸν νῦν εὐδοκήσας ἐπ' ὀνόματι οἰκοδομηθῆναι τοῦ ἁγίου, τοῦ δεῖνος, πρὸς δόξαν σὴν καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τοῦ παναγίου σου πνεύματος· αὐτὸς ἀθάνατε καὶ μεγαλόδωρε βασιλεῦ, μνήσθητι τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ τὰ ἐλέη σου, ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνός εἰσι· καὶ μὴ βδελύξῃς ἡμᾶς πλήθει μεμολυσμένους ἁμαρτιῶν, μηδὲ βεβηλώσῃς τὴν διαθήκην σου διὰ τὴν ἡμετέραν ἀκαθαρσίαν· ἀλλὰ πάριδε καὶ νῦν τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἐνίσχυσον ἡμᾶς καὶ ἰσχύωσον τῇ χάριτι καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ζωοποιοῦ καὶ ἁγίου σου πνεύματος, ἐκτελέσαι ἀκαταγνώστως τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ ναοῦ τούτου, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ θυσιαστηρίου ποιήσασθαι τὴν καθιέρωσιν· ἵνα καὶ ἐν τούτῳ εὐλογῶμέν σε ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ μυστικαῖς λειτουργίαις, καὶ τὴν σὴν εὐσπλαγχνίαν διὰ παντὸς μεγαλύνωμεν. ναὶ δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν δεομένων σου, καὶ κατάπεμψον τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα καὶ προσκυνητὸν καὶ παντοδύναμον, καὶ ἁγίασον τὸν οἶκον τοῦτον· πλήρωσον αὐτὸν φωτὸς ἀϊδίου, αἱρέτισον αὐτὸν εἰς κατοίκησίν σου, ποίησον αὐτὸν τόπον σκηνώματος τῆς δόξης σου, κατακόσμησον αὐτὸν τοῖς θείοις σου καὶ ὑπερκοσμίοις χαρίσμασι, κατάστησον αὐτὸν λιμένα χειμαζομένων, ἰατρεῖον παθῶν, καταφύγιον ἀσθενῶν, δαιμόνων φυγαδευτήριον, εἰς τὸ εἶναι ὀφθαλμούς σου ἀνεῳγμένους ἐπ' αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς,

Erecta itaque hac ratione mensa : ad sacras fores puluinar confestim apponitur. Et Archidiacono : Adhuc & insuper genua flectite, *exclamante. Pontifex flexis genibus, hanc orationem dicit.*

Deus principij expers & æterne, qui è nihilo cuncta ad esse adduxisti, qui lucem habitas inaccessibilem, cœlum in thronum possides, & in pedum tuorum scabellum, terram : qui Moisi præceptum & exemplar dedisti, Beseleel vero sapientiæ spiritum contulisti, vt ad tabernaculi testimonij, in quo cultus sinceri legitima, & veritatis imagines & figuræ eminebant, perficiendam compagem idoneos illos redderes, qui cordis latitudinem Salomoni contulisti, vetusque templum eius erexisti ministerio : veri autem in Spiritu cultus, verique tabernaculi gratiam in celebrandis tuis Apostolis innouasti, per eos autem sanctas Ecclesias tuas, & altaria tua, Domine virtutum, in quibus sacræ & incruentæ sunt tibi hostiæ offerendæ, vbique disseminasti : qui & hocce templum in nomine sancti N. ad tuam, & vnigeniti Filij tui, & sanctissimi tui Spiritus gloriam extrui præcepisti. Ipse immortalis & magnifice Rex, misericordiæ & pietatis tuæ recordare, nec nos peccatorum copia inquinatos abomineris, neque propter impuritatem nostram testamentum tuum prophanum reddas, verum præteritis; delictis nostris corrobora nos, & gratia aduentuque viuifici & sancti tui Spiritus, huius templi tui dedicationem eiusque altaris consecrationem absque peccato absoluere nos permitte, vt in eo in psalmis & hymnis & mysticis ministeriis tibi benedicamus & clementiam tuam iugiter extollamus. Ita fiat Dominator Domine Deus noster ; spes omnium finium terræ, peccatores nos te rogantes exaudi, & sanctum tuum & adorandum & omnipotentem Spiritum tuum mitte, & domum istam sanctifica : luce sempiterna comple illam, in habitationem tuam elige illam, sedem gloriæ tuæ constitue, diuinis; & supramundanis gratiis exorna, fluctuantium portum, dolorum remedium, infirmorum refugium, dæmonum terriculum illã effice, vt sint oculi tui aperti super illam die ac nocte

& aures tuæ intentæ ad preces cum timore & pietate in eam intrantium, & honorandum adorandumque nomen tuum inuocantium: cum rogauerint, tu exaudies illos in cœlo desuper, & facies misericordiam, & propitius eris. Inconcussam ad finem vsque sæculi conserua, & erectum in ea altare sanctum sanctorum esse, sancti tui Spiritus virtute & opera, manifesta. Præter legale propitiatorium illam gloria adauge, vt sacra in ea peracta, ad sanctum & intellectuale altare tuum penetrent, & inuiolatæ tuæ protectionis gratiam nobis referant: Non enim in manuum nostrarum ministerio, sed inenarrata tua pietate spem reponimus.

Diaconus erectus, dicit. Suscipe, salua, miserere, & custodi nos Deus tua gratia. *Populus respondet tertiò.* Domine miserere. *Deinde Diaconus.* In pace Dominum precemur.

Pro superna pace, & salute animarum nostrarum: Dominum precemur.

Pro pace totius mundi, bono statu sanctarum Dei Ecclesiarum, & cunctorum concordia. Dominum precemur.

Pro Archiepiscopo nostro N. & opere manuum eius, pro assistentibus ipsi Sacerdotibus, & Diaconis, & reliquis: Dominum precemur.

Vt ædes hæc, erectumque in ea altare, aduentu, virtute, & opera sancti Spiritus sanctificetur: Dominum precemur.

Pro pientissimis, & à Deo custoditis Impp. nostris, omni populo, & eorum exercitu: Dominum precemur.

Pro vrbe hac, omni ciuitate, & regione, fidelibus in eis habitantibus: Dominum precemur.

Vt liberemur ab omni angustia, flagello, & necessitate: Dominum precemur.

Suscipe, salua, miserere, & conserua nos Deus tua gratia.

Sanctissimæ, illibatæ, super omnes benedictæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, & sancti cuius est dedicatum templum, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos & inuicem Christo Deo commendemus.

καὶ τὰ ὦτά σου προσέχοντα εἰς τὴν δέησιν ἡμῶν τῶν ἐν φόβῳ σου καὶ εὐλαβείᾳ ἐν αὐτῷ εἰσιόντων καὶ ἐπικαλουμένων τὸ πάντιμον καὶ προσκυνητὸν ὄνομά σου· ὅσα αἰτήσωνταί σε, καὶ σὺ εἰσακούσῃ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ποιήσεις ἔλεος, καὶ ἵλεως ἔσῃ. Φύλαξον αὐτὸν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀσάλευτον, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ θυσιαστήριον ἅγιον ἁγίων ἀνάδειξον τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος. δόξασον αὐτὸ ὑπὲρ τὸ κατὰ νόμον ἱλαστήριον, ὥστε τὰς ἐν αὐτῷ τελουμένας ἱερουργίας, εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον καταντᾷν, καὶ τὴν χάριν ἡμῖν τῆς ἀχράντου καταπέμπειν ἐπισκιάσεως· θαρροῦμεν γὰρ οὐκ εἰς τὴν τῶν ἡμετέρων χειρῶν λειτουργίαν, ἀλλ' εἰς τὴν σὴν ἄφατον ἀγαθότητα.

Ὁ διάκονος ἀνάστησας. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι. Ὁ λαὸς δὲ, κύριε ἐλέησον τρίς. Εἶτα ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ὁ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν συμπαρόντων αὐτῷ ἱερέων, καὶ διακόνων, καὶ λοιπῶν· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸν οἶκον τοῦτον, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ θυσιαστήριον τῇ ἐπιφοιτήσει καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως, χώρας, καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, καὶ ἀνάγκης· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ τοῦ ἁγίου οὗ ἐστιν ὁ ἐγκαινιζόμενος ναὸς, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους Χριστῷ τῷ θεῷ παραθώμεθα.

Ἐκφώνως. Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐν ἁγίοις τοῖς ὑπὲρ σου ἀθλήσασι τιμίοις μάρτυσιν ἐπαναπαύῃ, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Exclamanda. Quia tu sanctus es Deus noster, & in sanctis venerandis Martyribus pro te præliatis requiescis: & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Καὶ λεγομένου τοῦ, ἀμήν, εἰσέρχεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἵσταται περὶ τῆς ἁγίας τραπέζης· ὑπεφόρι τι λευκὸν λαμβάνων· φανερὰς δὲ αὐτοῦ ποιεῖ πρὸς ἐπ' αὐτῆς, μέσον ἕνα, καὶ δύο παρ' ἑκάτερα· καὶ οὕτως ἐκ τοῦ θερμοῦ ἀγγείου 15 ἐκχέεται χλιαρὸν ὕδωρ εἰς σπίλον, ἢ ἐπιχύτην· ἐπὶ τούτῳ δὲ τὴν κεφαλὴν ἐπικλίνων, εὔχεται ταῦτα.

Et dicto, Amen, ingreditur Sacerdos: & coram sancta mensa stat, & mantili candido assumpto, tres cruces illo exprimit, medium unam, & hinc inde duas: & ex olla feruida, in situlam aut malluuium tepidam infundit. & capite inclinato hæc precatur.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἁγιάσας τὰ ῥεῖθρα τοῦ Ἰορδάνου διὰ τῆς σωτηριώδους σου ἐπιφανείας, αὐτὸς καὶ νῦν κατάπεμψον τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ εὐλόγησον τὸ ὕδωρ τοῦτο πρὸς ἁγιασμὸν καὶ τελείωσιν τοῦ θυσιαστηρίου. Ὅτι εὐλογητὸς ὑπάρχεις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Domine Deus noster, qui per salutarem tuum aduentum Iordanis fluenta sanctificasti, ipse nunc Spiritus tui sancti gratiam mitte, & aquam istam ad consecrationem & consummationem altaris tui benedic: Quia benedictus es in sæcula sæculorum. Amen.

Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν ταύτην, ἀπὸ τοῦ τοιούτου χλιαροῦ ὕδατος τρίτον ἐπιχέει σταυροειδῶς τῇ τραπέζῃ, λέγων, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ μετὰ τοῦ κιτλεοῦ, ταύτην καὶ τοὺς κίονας κατασμήχοντες, αὐτός τε καὶ οἱ συμπαρόντες ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς, μετὰ σπόγγων ἐκμάσσουσιν. Εἶτα μετὰ λινῶν καθαρῶν ὑφασμάτων οἷα καὶ κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην ἐνεργεῖ πέμπτην εἰς ἔκπλυσιν τῆς ἁγίας τραπέζης, ἢ καὶ μετὰ τῶν Ἀντιμινσίων, εἴπερ εἰσὶν, ἐπιχυομένου δηλαδὴ ἐπ' αὐτοῖς ἱκανοῦ χλιαροῦ ὕδατος τῶν ἀρχιερέων. Ἐν ᾧ δὲ καιρῷ τελεῖται ταῦτα· λέγεται τοῦτο ὁ ψαλμὸς πγʹ. Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου κύριε. καὶ τὰ ἑξῆς ἕως τέλους.

Oratione hac finita, tepidam illam aquam cruciformiter altari superinfundit, dicens: In nomine Patris, & Filij, & sancti Spiritus. *Tum ipsam mensam, columnasque mantili abstergunt; Pontifex, inquam, & assistentes ipsi Sacerdotes, & Pontifices spongijs eam effricant: præstant: exsiccant deinde purioribus & subtilioribus linteis, qualibus magna feria quinta solent uti in sanctæ mensæ ablutione: aut certe (si tamen consecranda sint) Antimensia adhibent, superinfusa illis, quantum satis est, aqua tepida. Dum hæc peraguntur, dicitur psalmus octogesimus tertius.* Quam dilecta tabernacula tua Domine! *& reliqua vsque ad finem.*

Μετὰ δὲ τὴν τελείαν ἔκπλυσιν καὶ ἀπόσμηξιν, δοξάζουσι· καὶ λέγει ὁ ἀρχιερεύς. Δόξα τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Τῶν δὲ ἱερέων αὐτοῦ που πλησίον τὰ Ἀντιμίνσια μεταθέντων λαμβάνει ὁ ἀρχιερεὺς 16 βῦκον οἰνάνθης ἢ οἴνου πλήρη, καὶ τρεῖς ἐξ αὐτοῦ τῇ τραπέζῃ σταυροειδῶς ἐπιχέων λέγει. Ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ καὶ καθαρισθήσομαι· πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι.

Perfecta vero ablutione & abstersione, laudem Deo reddunt: & dicit Pontifex. Gloria Deo nostro in sæcula. *Sacerdotibus autem alicubi vicino in loco Antimensia reponentibus accipit, Pontifex bocale vino plenum: terque ex eo in crucis modum mensæ superinfundens, dicit.* Asperges me hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor.

Τοῦτο δὲ τρίτον εἰπὼν, ἐπισυνάπτει τὰ ἑξῆς τοῦ ψαλμοῦ ἕως τέλους, καὶ δοξάζων λέγει. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 17 Εἶτα λαμβάνων ἀγγεῖον μύρου καθαροῦ πεπληρωμένον, καὶ τοῦ ἀρχιδιακόνου λέγοντος. Πρόσχωμεν. Ἐπιχέει τῇ τραπέζῃ λεγομένου τοῦ, Ἀλληλούϊα, 18 ὡς ἐπὶ τοῦ βαπτίσ-

Hoc dicto, subiungit psalmi reliqua vsque ad finem, & laudem Deo reddens, dicit. Benedictus Deus noster: iugiter, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Accepto deinde vase Chrismate puro pleno, & Archidiacono dicente.* Attendamus. *Infundit mensæ, prout moris est in baptismate, dum dicitur,* Alleluia: *&*

ex eo tres cruces efformat, vnam mediam, & vtrinque duas. Vase deinde sibi tradenti reddito: omnem supernè è crucium Vnguento mensam vngit: & in vnaquaque columna, tres cruces exprimit, in medio nimirum, & in lateribus. Sacræ vero mensæ, à Sacerdotibus repositis iterum Antimensiis, è vino defæcato vel alio simplici vicino & è Chrismate, quantum sufficit, infundit: accinitur que præsens psalmus centesimus trigesimus secundus. Ecce, quid bonum & quid iucundum, quam habitare: *& reliqua vsque ad finem. Deinde laudant Deum: & dicit Pontifex.* Gloria tibi sancta Trinitas, Deus noster in sæcula.

Mensa vero Antimensiis expurgata, auferuntur iterum illa, à Sacerdotibus. Accipit autem Pontifex, ad Carnem dictum, quod est Sabanum nouum, aut purum linteum, è cuius quatuor extremis pendent tenues funiculi: quo in mensa expanso, nectuntur ad inuicem funiculi subtus mensam cruciformiter, aut certe columnis circumligantur: atque ita rursus super Mantile, ad Carnem vocatum, consecrata ponuntur Antimensia.

Dum hæc aguntur, recitatur & hic psalmus. Psalmus centesimus trigesimus primus. Memento Domine Dauid: & omnis. *Et reliqua vsque ad finem. Hoc opere absoluto: laudem Deo dicunt.* Gloria Deo nostro in sæcula.

His peractis Pontifex lotis manibus, & nouo Mantili detersis, accipit mappam hoc est sanctæ mensæ superiorem ornatum, quo expanso: dicitur & hic psalmus nonagesimus secundus. Dominus regnauit, decorem indutus est: *& reliqua vsque ad finem. Atque ita gloriam Deo reddunt.*

Apponit quoque Corporale: Et tandem Euangeliorum librum. Et, Amen, *dicto: traditur Pontifici thuribulum: eoque in sacra mensa, in sacrario, & in toto templo thus adolente, dicitur psalmus vigesimus quintus.* Iudica me Domine. *Assistentium vero Sacerdotum aliquis pone Pontificem sequitur, Vnguenti vas deferens, ex eoque in columnis singulis, & pilis stelisue per templum crucem pingit: & dicitur psalmus vigesimus quintus.* Iudica me Domine &c. *vsque ad finem. Suffumigationibus & psalmis completis, laudem Deo dicunt: & Diacono consuetam recitante collectam: auditis his verbis:* Suscipe &c. *Et pariter.* Sanctissimæ immaculatæ &c. *& sancti N. cuius* est templum dedicatum: *& reliqua.*

ματος· καὶ ποιεῖ δι' αὐτοῦ σταυροὺς τρεῖς, μέσον ἕνα, καὶ δύο ἑκατέρωθεν. Ἔπειτα διδοὺς τὸ ἀγγεῖον τῷ προσάγοντι· πᾶσαν ἐπάνωθεν ἐπαλείφει τὴν τράπεζαν, ἀπὸ τῶν τριῶν σταυρῶν. καὶ καθ' ἕκαστον κίονα ποιεῖ σταυροὺς τρεῖς, ἕν τε τῷ μέσῳ, καὶ ἐν τοῖς πλαγίοις. Τῶν δὲ ἱερέων ἐπιτεθέντων πάλιν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ τὰ Ἀντιμίνσια, καὶ τούτοις ἐκ τῆς οἰνάνθης ἢ τοῦ οἴνου, καὶ ἐκ τοῦ μύρου τὸ ἀρκοῦν ἐπιχέει, λεγομένου καὶ τοῦ παρόντος ψαλμοῦ. Ψαλμὸς ρλβ΄.

19 Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνόν. ἀλλ' ἢ κατοικεῖν. καὶ τὰ ἑξῆς ἕως τέλους. Εἶτα δοξάζουσι, καὶ αὐτός φησι. Δόξα σοι, ἁγία Τριάς, ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἐκμαξουμένης δὲ τῆς τραπέζης διὰ τῶν Ἀντιμινσίων, αὐτὰ μὲν παρ' αὐτῶν τῶν ἱερέων αὖθις μετατίθενται. λαμβάνει δὲ ὁ ἀρχιερεὺς τὸ λεγόμενον, κατὰ σάρκα, ὅ ἐστι σάβανον καινόν, ἢ λινὸν ὕφασμα προσηρτημένους ἔχον εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα σχοίνους λεπτούς· οὗ τῇ τραπέζῃ ἐφαπλουμένου δεσμοῦνται σχοῖνοι, ἢ σταυροειδῶς ὑποκάτωθεν τῆς τραπέζης, ἢ κατὰ τοὺς κίονας, καὶ οὕτω πάλιν ἐπάνωθεν τοῦ κατὰ σάρκα, τίθενται τὰ ἁγιασθέντα Ἀντιμίνσια.

Ἐν ὅσῳ δὲ συμπληροῦνται ταῦτα, λέγεται καὶ οὗτος ὁ ψαλμός. Ψαλμὸς ρλα΄. Μνήσθητι κύριε τοῦ Δαβίδ, καὶ πάσης τῆς. καὶ τὰ λοιπὰ ἕως τέλους. καὶ τοῦ ἔργου τελουμένου, δοξάζουσι καὶ λέγει ὁ ἀρχιερεύς. Δόξα τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Μετὰ δὲ ταῦτα νιψάμενος τὰς χεῖρας, καὶ μανδυλίῳ καινῷ ταύτας ἐκμάξας, λαμβάνει τὸ ἄπλωμα, ἤτοι τὴν ἐπένδυσιν τῆς ἁγίας τραπέζης· ἧς παρ' αὐτοῦ ἐφαπλουμένης, λέγεται καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς ϟβ΄. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο· καὶ τὰ λοιπὰ ἕως τέλους. καὶ οὕτω δοξάζουσι.

20 Τίθησι δὲ τὸ εἰλητόν. καὶ μετὰ ταῦτα τὸ εὐαγγέλιον. καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, ἐπιδίδοται τῷ ἀρχιερεῖ τὸ θυμιατήριον· 21 καὶ αὐτοῦ θυμιῶντος τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὸ ἱερατεῖον, καὶ τὸν ναὸν ὅλον, λέγεται ψαλμὸς κε΄. Κρῖνόν με κύριε. 22 Εἷς δὲ τῶν συμπαρόντων ἱερέων ὄπισθεν ἐπακολουθεῖ βαστάζων τὸ τοῦ μύρου ἀγγεῖον, 23 καὶ ποιεῖ σταυρὸν ἐξ αὐτοῦ καθ' ἕκαστον κίονα, καὶ 24 παντὶ τοῦ ναοῦ. Ψαλμὸς κε΄. Κρῖνόν με κύριε ὅτι ἐγώ. καὶ τὰ ἑξῆς ἕως τέλους. συμπληρωμένων δὲ τῆς θυμιάσεως καὶ τοῦ ψαλμοῦ δοξάζουσι, καὶ τοῦ διακόνου τὴν συνήθη συναπτὴν ποιοῦντος· καὶ μετὰ τὸ, Ἀντιλαβοῦ, λέγοντος· τῆς παναγίας ἀχράντου, καὶ τοῦ ἁγίου, τοῦ δεῖνος, οὗ ἐστιν ὁ ἐγκαινιζόμενος ναός, καὶ τὰ ἑξῆς· ὁ ἀρχιε-

ὁ ἀρχιερεὺς πρὸ τῆς ἁγίας ἑστὼς τραπέζης, μὴ γόνυ κλίνων, εὔχεται οὕτως.

Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν ἀρρήτῳ σοφίᾳ θεμελιώσας, καὶ ἀντίτυπον τῆς ἀγγελικῆς ἐν οὐρανῷ λειτουργίας τὴν τῆς ἱερωσύνης τάξιν ἐπὶ τῆς γῆς συστησάμενος· σὺ δέσποτα μεγαλόδωρε, πρόσδεξαι καὶ νῦν δεομένους ἡμᾶς, οὐχ ὡς ἀξίους ὄντας περὶ τηλικούτων αἰτεῖν, ἀλλ' ἵνα τὸ ὑπερβάλλον δείξῃς τῆς σῆς ἀγαθότητος· οὐ γὰρ ἐπαύσω τὸ ἀνθρώπινον γένος πολυτρόπως εὐεργετῶν, κεφάλαιον δὲ ἡμῖν ἐδωρήσω τῶν εὐεργεσιῶν τὴν ἐν σαρκὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ παρουσίαν· ὃς ἐπὶ τῆς γῆς ὀφθεὶς, καὶ λάμψας τοῖς ἐν σκότει φῶς σωτηρίας, ἀνήνεγκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν θυσίαν, καὶ γέγονε τοῦ κόσμου παντὸς ἱλαστήριον, κοινωνοὺς ἡμᾶς τῆς ἰδίας ἀναστάσεως ποιησάμενος, καὶ ἀναληφθεὶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐνέδυσε τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, καὶ ἀποστόλους καθὼς ἐπηγγείλατο δύναμιν ἐξ ὕψους, ἥτις ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ προσκυνητὸν, καὶ παντοδύναμον, τὸ ἐκ σοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ πατρὸς ἐκπορευόμενον, δι' οὗ γενόμενοι δυνατοὶ ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, βάπτισμα παρέδωκαν υἱοθεσίας, ἐκκλησίας ἀνέστησαν, ἵδρυσαν θυσιαστήρια, ἱερωσύνης ἔθεντο κανόνας καὶ νόμους. ὧν ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ κατέχοντες παράδοσιν, προσπίπτομέν σοι τῷ αἰωνίῳ θεῷ, καὶ δεόμεθά σου, εὔσπλαγχνε, τὸν πρὸς σὴν ὑμνῳδίαν οἰκοδομηθέντα τοῦτον ναὸν, τῆς θείας σου πλήρωσον δόξης, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ παγὲν θυσιαστήριον ἅγιον ἁγίων ἀνάδειξον· ὥστε ἡμᾶς παρεστῶτας αὐτῷ, ὡς τῷ φρικτῷ τῆς βασιλείας σου θρόνῳ, ἀκαταγνώστως λατρεύειν σοι, δεήσεις ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τοῦ λαοῦ παντὸς ἀναπέμποντας, καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν τῇ σῇ προσφέροντας ἀγαθότητι, εἰς ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων συγχώρησιν, εἰς κυβέρνησιν βίου, εἰς ἀγαθῆς πολιτείας κατόρθωσιν, εἰς ἐκπλήρωσιν πάσης δικαιοσύνης. ὅτι ηὐλόγηταί σου τὸ πανάγιον ὄνομα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, λέγει· Εἰρήνη πᾶσι. Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε. Λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν. Καὶ τὰ ἑξῆς. καθὼς ἄνωθεν ἐν τῇ τάξει γινομένῃ ἐπὶ σαλευθείσης ἁγίας τραπέζης. 615.

Μετὰ τὸ, ἀμὴν, λέγει ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν. Καὶ πληροῦται πᾶσα ἡ ἀκολουθία.

Pontifex coram sancta mensa consistit, nec genu flectit, sed precatur hoc pacto.

Domine cœli & terræ, qui secreta sapientia sanctam tuam Ecclesiam fundasti, & Sacerdotij ordinem ad instar Angelici in cœlo ministerij, super terram constituisti: tu magnifice Domine, suscipe nos deprecantes, non quasi pro talibus simus digni exposcere, sed vt tuæ pietatis immensitas declaretur: nunquam enim varijs modis humano generi benefacere desisti, summamque tandem bonorum omnium contulisti, vnigeniti Filij tui in carne præsentiam, qui in terris visus, & vt salutis lux positis in tenebris irradians, obtulit seipsum pro nobis hostiam, totiusque mundi propitiatio factus, propriæ nos resurrectionis consortes effecit: & in cœlum assumptus, virtute ex alto, quæ est Spiritus sanctus, adorãdus & omnipotẽs, ex te Deo & Patre procedens, Discipulos & Apostolos prout promiserat, induit: per quẽ potẽtes in opere & sermone effecti, adoptionis baptismum contulerunt, Ecclesias erexerunt, statuerunt altaria, Sacerdotij leges & normas posuerunt: à quibus nos traditione accepta, tibi æterno Deo procidimus, & rogamus te, ô clemens, hoc ad laudem tuam celebrandam templum conditum, diuina tua reple gloria, & erectum in eo altare sanctum sanctorum effice vt & nos ipsi, velut tremendo regni tui throno adstantes, precesque pro nobis & populo facientes, & incruentam hostiam tuæ afferentes pietati ad spontaneorum & non voluntariorum peccatorum veniam, ad vitæ regimen, ad rectæ conuersationis directionem, ad omnis iustitiæ complementum, absque noxa tibi seruiamus. Quia benedictum est sanctissimum nomen tuum Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

. *Et responso*, Amen, *dicit*. Pax omnibus. *Et Diacono dicente.* Capita vestra Domino inclinate: *dicit orationem sequentem.*

Gratias agimus tibi Domine Deus noster, & reliqua, *vt supra in ordine pro mota sancta mensa præscripto.*

Responso, Amen, *dicit Diaconus*. In pace procedamus. *Et officium omne terminatur.*

OOooo

His peractis, præsentatur Pontifici lampas noua, & ellychnij fulcrum, ipsumque ellychnium, & oleum: ipse vero oleo proprijs manibus lampadem replens, ellychnio accenso, deponit eam in altari. Cæterum deposito sabano, & mantili & omni Pontificia veste, lampades, cereos, & reliquum templi ornatum ministris Ecclesiæ depromere permittit.

Dum hæc peraguntur, quiescit ipse tantisper. Et si quidem valeat totam illa die perficere templi consecrationem & dedicationem: cunctis rursum Pontificijs instructis ornamentis, cum Sacerdotibus, reliquoque Clero, in aliud in quo Martyrum reliquiæ fuere depositæ, templum se confert. Si vero inceptum opus ea die perficere nequeat, secedit quidem ipse: rursum autem vesperæ, nocturnæ vigiliæ, & matutinæ preces, in templo Martyrum reliquias suscipiente celebrantur. Sequenti itaque die vna cum Clero & populo ad illud Pontifex progreditur, & Diacono collectæ orationem pronunciante, Hymnoque ter sancto dicto: ipse precatur hoc pacto.

Domine Deus noster, qui fidelis es in verbis tuis, & pollicitis stas, qui sanctis Martyribus tuis bonum certamen decertare, & pietatis cursum perficere, & veræ confessionis fidem incolumem seruare concessisti: ipse sanctissime Domine precibus illorum flexus, partem & sortem cum eis nancisci nobis indignis seruis tuis largire, vt illorum imitatores effecti, repositorum ipsis bonorũ consortes efficiamus. Misericordia & humanitate vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es, cum sanctissimo & bono & viuifico Spiritu: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Et dicto, Amen, *exclamat.* Pax omnibus. *Et Diacono dicente.* Capita vestra Domino inclinate. *Precatur hoc pacto.*

Domine Deus noster, precibus sanctæ dominæ nostræ Deiparæ, & omnium sanctorum tuorum, nostrum indignorum seruorum tuorum opera dirige, & in omnibus tuæ bonitati placere concede. *Exclamando.* Sit virtus regni tui benedicta & laudata, Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

d Μετὰ δὲ ταῦτα κομίζεται τῷ ἀρχιερεῖ κανδήλα καινὴ, καὶ μολυβὶς, καὶ θρυαλλὶς, καὶ ἔλαιον· καὶ αὐτὸς οἰκείαις χερσὶ πληρῶν ἐλαίου τὴν κανδήλαν, 25 καὶ ἀνάψας τὴν θρυαλλίδα, ταύτην ἀποτίθησιν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ. Καὶ λοιπὸν ἀποτιθέμενος τό τε σάβανον καὶ μανδύλιν, καὶ πᾶσαν τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν· 26 ἐπιτρέπει τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὑπουργοῖς ἐπαίρειν κανδήλας, καὶ κηροὺς, καὶ πάντα τὸν τοῦ ναοῦ κόσμον.

Ἐν ὅσῳ δὲ τελοῦνται ταῦτα, μικρὸν αὐτὸς ἀναπαύεται. Καὶ εἴπερ δυνατὸν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν πληρῶσαι τὴν ὅλην καθιέρωσιν καὶ τὰ ἐγκαίνια, πάλιν τὰ τῆς ἀρχιερατικῆς ἅπαντα περιβαλλόμενος ἄμφια, ἀπεισι σὺν τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τῷ λοιπῷ κλήρῳ, καὶ τῷ λαῷ εἰς ἕτερον ναὸν, ἐν ᾧ τὰ μαρτυρικὰ ἀπετέθη λείψανα. Εἰ δὲ τοῦτο ποιῆσαι κατ' ἐκείνην ἀδύνατοι ἡμέραν, ὑποχωρεῖ μὲν αὐτός· γίνεται δὲ καὶ αὖθις λυχνικὸν, καὶ παννυχὶς, καὶ ὄρθρος, εἰς τὸν ναὸν τὸν ὑποδεξάμενον τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων. Τῇ δὲ ἑξῆς ὁ ἀρχιερεὺς παραγίνεται σὺν ἅμα τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ· καὶ τοῦ διακόνου ποιοῦντος εὐχὴν συναπτῆς. λεχθέντος δὲ τρισαγίου αὐτὸς εὔχεται οὕτως.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πιστὸς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ ἀψευδὴς ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις σου, ὁ χαρισάμενος ἐν τοῖς ἁγίοις σου μάρτυσι τὸν ἀγῶνα καλὸν ἀγωνίσασθαι, καὶ τὸν δρόμον εὐσεβείας τελέσαι, καὶ τὴν πίστιν τῆς ἀληθοῦς ὁμολογίας φυλάξαι ἀσάλευτον· αὐτὸς δέσποτα πανάγιε, ταῖς αὐτῶν ἱκεσίαις παρακληθεὶς, καὶ χάρισαι ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις δούλοις σου, μέρος καὶ κλῆρον ἔχειν μετ' αὐτῶν· ἵνα μιμηταὶ αὐτῶν γενόμενοι, καταξιωθῶμεν καὶ τῶν ἀποκειμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν. Ἐλέει καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, ἐκφωνεῖ τὸ Εἰρήνη πᾶσι. Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε. Εὔχεται οὕτως.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν πρεσβείαις τῆς ἁγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου, τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν τῶν ἀναξίων δούλων σου κατεύθυνον· καὶ ἐν πᾶσιν εὐαρεστεῖν ἡμᾶς τῇ σῇ ἀγαθότητι καταξίωσον. Ἐκφωνῶν. Εἴη τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου εὐλογημένον, καὶ δεδοξασμένον· τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

27 Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, 27 αἴρει τὸ [illegible] ἐπὶ τῆς [illegible] κεφαλῆς, μετὰ τῶν ἁγίων [illegible], [illegible] τε ἱερέων, [illegible], [illegible] λαοῦ· καὶ λέγουσιν οἱ ψάλται τὸ παρὸν τροπάριον εἰς ἦχον γ.

Ὁ ἐν τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως [illegible] τὴν ἐκκλησίαν σου ἀγαθὲ, ἐν αὐτῇ κατεύθυνον τὰς ἱκεσίας ἡμῶν καὶ προσδέξαι λαὸν ἐν πίστει βοῶντά σοι, σῶσον ἡμᾶς ὁ θεὸς ἡμῶν, σῶσον ἡμᾶς.

Ὅτε δὲ πλησιάσωσι τῷ [illegible] ναῷ ψάλλουσι, καὶ τὰ παρόντα τροπάρια. ἦχος βαρύς.

Ἅγιοι μάρτυρες οἱ καλῶς ἀθλήσαντες καὶ στεφανωθέντες. Δόξα σοι Χριστὲ ὁ θεός· Ἀποστόλων καύχημα, [illegible]. Ἄλλο ἦχος γ'. Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων. [illegible] πλ. δ'. Οὐρανίας ἁψῖδος ὀροφουργέ. [illegible] πλ. α. Ὁ πήξας ἐπ' οὐδενὸς [illegible].

[illegible] εἰς τὴν μεσίαν τοῦ ναοῦ [illegible] τῶν λοιπῶν, [illegible] ὁ θεὸς [illegible] καὶ ἀεὶ, [illegible] τοῦ [illegible] αὐτοῦ [illegible] τὴν [illegible] μετὰ τὸ [illegible], ψάλλουσι τό. 28 Ἄρατε πύλας. Ἀποκρίνονται δὲ ἔσωθεν ψάλται δύο, Τίς [illegible] ὁ βασιλεύς [illegible] Καὶ ἐν τῷ [illegible] λέγει ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην. [illegible]

Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὁ διὰ τοῦ καταπετάσματος τῆς [illegible] αὐτοῦ [illegible] τὴν [illegible] ἐκκλησίας τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων τὴν εἴσοδον, ἔνθα οἶκος ἑορταζόντων, καὶ ἡ φωνὴ ἀγαλλιάσεως· αὐτὸς φιλάνθρωπε δέσποτα, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου, τὴν [illegible] τοῦ [illegible] ναοῦ τοῦ ἁγίου [illegible], εἰς [illegible] τῆς ἁγιωτάτης σου ἐκκλησίας, τοῦτ' ἔστιν, αὐτῆς τῆς σκηνῆς ἡμῶν, ὑπὸ τε [illegible] ἀποστόλου καὶ πολυθρυλλήτου Παύλου ὀνομάσαντα κατοικῆσαι [illegible], καὶ τοῦτον στερεῶσον μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀσάλευτον [illegible] σοὶ, καὶ ἀξίωσον ἡμᾶς ἐν αὐτῷ αἰνέσεις καὶ δοξολογίας ἀκαταγνώστους προσαγαγεῖν τῇ δόξῃ σου, καὶ τῷ μονογενεῖ σου υἱῷ, τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ σου πνεύματι, ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ [illegible] προσκυνοῦντας σε ἐν φόβῳ σε, τῶν [illegible]

Et re perfecta, Amen, cum [illegible] tabulas super caput eleuat, & praecedentibus Sacerdotibus, Pontificibus, Clero, & populo procedunt: praesentemque modulum dicunt cantores, tono tertio.

Qui in fidei petra Ecclesiam tuam fundasti, o bone, in ea preces nostras dirige; & suscipe populum in fide tibi clamantem. Salua nos Deus noster, salua nos.

Dum vero templo consecrato [illegible] praesentes modulos cantant, tono graui.

Sancti Martyres praeclare praeliati & coronati &c. Gloria tibi Christe Deus. Apostolorum gloria. Martyrum &c. *Aliam, tono tertio.* Firmamentum in te confidentium &c. *Aliam, tono obliquo quarto.* Coelestis arcis conditor &c. *[illegible] aliam, tono obliquo primo.* Qui terram super nihilo condidisti &c.

Cum autem ad templi portam adhuc clausam cum reliquiis [illegible] Pontifex, exclamat Benedictus es Christe Deus noster, iugiter, nunc, & semper, & in saecula saeculorum. *[illegible] ad hoc, pro dedicatione [illegible] praeparatas, [illegible] dissonum [illegible], cantant illud.* Attollite portas. *Aly [illegible] cantant ter, illud.* Quis est iste rex? *Dum haec canuntur dicit Pontifex hanc orationem.*

[illegible]

Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui es benedictus in saecula, qui per carnis velamentum ingressum Ecclesiae primogenitorum in coelis descriptorum, vbi festum agentium sedes est, & vox laetitiae, dedicasti: Ipse Domine respice in nos peccatores & indignos seruos tuos venerandi templi sancti N. celebrantes dedicationem, in sanctissimae Ecclesiae tuae, id est tabernaculi nostri, ab Apostolo quoque & percelebri Paulo templi tui vocati, typum: inconcussum illud, & in te gloria redundans, ad vsque saeculi finem confirma, & in eo laudes & hymnos innoxios gloriae tuae, & vnigenito Filio tuo Domino nostro Iesu Christo, & sancto tuo Spiritui, in cognitione & omni legitimo sensu te cum tremore venerantes offerre, mise-

ricordiæ tuæ dignos, acceptasque preces nostras, pro nobis & omni populo tuæ pietati oblatas, acceptas fieri concede. Intercessionibus illibatæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ. Quia sanctus es Deus noster, & in sanctis requiescis: & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui, nunc & semper, & in secula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. *Diaconus.* Capita vestra. *Et hanc ingressus orationem Pontifex recitat.*

Dominator, Domine Deus noster, qui ordines & exercitus Angelorum & Archangelorum ad gloriæ tuæ ministerium in cælo statuisti: præsta in ingressu nostro sanctorum quoque Angelorum pietati tuæ nobiscum ministrantium ingressum celebrari. *Elata voce.* Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & sancto Spiritui, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et [illegible] parte [illegible] cum dicto [illegible] aperiuntur, [illegible] omnibus [illegible] [illegible] praesentis [illegible], tono quarto.

Vt superni firmamenti decorem, & inferius sancti tabernaculi gloriæ tuæ venustatem demonstrasti, Domine: in sæculum sæculi confirma illud, & in Deiparæ nomine nostras preces iugiter in eo tibi oblatas accepta, ô vita & resurrectio omnium.

Deinde primos dedicationis versus proprium habentes cantum, concinunt. Quære in Menæo. His cantatis veneranda reliquiæ in præparato loculo siue versus pauimentum inter columnas altaris Orientalem partem respicientes, (si tamen columnæ mensam fulciunt) si vero ara solida illam fulcient, circa eius mediam partem versus Pontificiam sedem Confessam [illegible] [illegible] vero illis superfundente Pontifice, loculo ab illo super [illegible], [illegible], vel plumbo conglutinan[illegible]. [illegible] hanc orationem tacitus [illegible] Pontifex recitat.

Domine Deus noster, qui gloriam hanc pro te præliatis quondam Martyribus contulisti, vt in omni terra, in sanctis tuis ædibus eorum rel-

[illegible]

Εἰρήνη πᾶσι. [illegible]

[illegible]

Καὶ [illegible] πάλιν [illegible]

[illegible]

Καὶ [illegible]

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, [illegible]

λείψανα αὐτῶν, ἐν τοῖς ἁγίοις οἴκοις σου, καὶ νῦν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἀποθέσθαι ηὐδόκησας· αὐτὸς διανέμειν χορηγὸς πλούσιος τῶν ἀγαθῶν τυγχάνων, [πρεσβείαις τῶν ἁγίων, ὧν ηὐδόκησας τὰ λείψανα τῶν λειψάνων ἐν τούτῳ τῷ ναῷ ἀποθέσθαι] ἀξίωσον ἡμᾶς ἀκατακρίτως τὴν φρικτὴν καὶ ἀναίμακτόν σοι προσενεγκεῖν θυσίαν, καὶ δώρησαι ἡμῖν πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα· ἀπονέμων καὶ ἐν τούτῳ τῆς ἀθλήσεως μισθὸν διὰ τὸ ἅγιον ὄνομά σου, ὃ θαυματουργεῖν δι' αὐτῶν πρὸς ἡμετέραν σωτηρίαν. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

32 h Καὶ ἡ λειτουργία, καὶ τελεία ἀπόλυσις.

Μετὰ δὲ τρισάγιον. Προκείμενον. ἦχος δ'. Τῷ οἴκῳ σου πρέπει ἁγίασμα κύριε. Στίχος. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο. Ὁ Ἀπόστολος.

Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς ἀνάγνωσμα.

AΔελφοί. Οἱ ἅγιοι κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, ὡς καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν· πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος, ὁ δὲ πάντα κατασκευάσας θεός.

Ἀλληλούϊα. ἦχος δ'. Σοὶ πρέπει ὕμνος ὁ θεός. Στίχος, Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

TΩ͂Ι καιρῷ ἐκείνῳ. Ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη τῆς Καισαρείας τῆς Φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον. οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἕτεροι δὲ Ἱερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς. Ὑμεῖς δὲ, τίνα με λέγετε εἶναι. Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος. Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. Μακάριος εἶ Σίμων Βὰρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι· ἀλλ' ὁ πατήρ μου, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ δέ σοι λέγω· ὅτι σὺ εἶ ὁ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

Κοινωνικόν. Κύριε ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου, καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου. Ἀλληλούϊα.

quæ curationum fructibus ieaturientes disseminentur: ipse Domine bonorum omnium largitor (precibus sanctorum quorum reliquias in venerando hocce templo deponi voluisti) incruentam in illo tibi hostiam à nobis offerri permitte, & omnia nobis ad salutem pertinentia postulata concede, in hoc quoque pro sancto tuo nomine Martyribus præbatis mercedem largitus, vt opera miranda pro salute nostra perpetrent. Quia tuum est regnum, Patris, & Filij, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Tum missa celebratur, & fit populi dimissio.

Post Hymnum Ter sanctum, quem Trisagion dicitur, Propositum. Tonus quartus. Domum tuam Domine decet sanctitudo. *Versus.* Dominus regnauit, decorê indutus est.

Ad Hebræos Epistolæ lectio. Cap. 3.

FRatres sancti, vocationis cœlestis participes considerate Apostolum & Pontificem confessionis vestræ Iesum Christum, qui fidelis est ei qui fecit illum, sicut & Moises in omni domo eius. Amplioris enim gloriæ iste præ Moise dignus est habitus, quantum ampliorem honorê habet domus, qui fabricauit illam, omnis namque domus fabricatur ab aliquo, qui autem omnia creauit, Deus est.

Alleluia. *Tonus quartus.* Te decet hymnus, Deus. *Versus.* Replebimur in bonis.

Euangelium ex eo quod est sec. Matth.

IN illo tempore. Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat Discipulos suos dicens. Quem me dicunt homines, esse filium hominis? At illi dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij vero Ieremiam, aut vnum ex Prophetis. Dicit illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit. Tu es Christus Filius Dei viui. Respondens autem Iesus dixit ei. Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.

Communio. Domine dilexi decorem domus tuæ: & locum habitationis &c. Alleluia.

Ad septem vsque dierum terminum, quoties, in huiusmodi Ecclesia celebratur missa, substratis Antimensiis, sancte mensae [illegible]. Antimensia, post dierum septimum [illegible]: & sacra deinceps [illegible] Antimensiis in eo [illegible], quia plene consecratum est altare.

33 Μέχρι δὲ συμπληρώσεως ἡμερῶν, ἑπτὰ, καθ᾽ ἑκάστην, ἐν τῷ [illegible] ναῷ λειτουργία [illegible], τὰ Αντιμήνσια [illegible] τῆς ἁγίας τραπέζης [illegible]. Μετὰ δὲ τὴν ἑβδόμην αἴρονται τὰ Αντιμήνσια· καὶ λοιπὸν ἱερουργοῦνται [illegible] χωρὶς Αντιμηνσίων [illegible]· διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν καθιερωμένην.

Sciendum Antimensia, ante consecrationem [illegible], [illegible], & lavanda esse: post eam siquidem, nil huiusmodi [illegible] circa illa: verum hoc tantum pacto inscribuntur. Altare sancti N. consecratum à Metropolita N. mense N. anni N. *Si vero in vrbe C P. haec celebrantur, additur.* Tempore N. Sanctissimi & Oecumenici Patriarchæ.

Ἰστέον δὲ ὅτι τὰ Αντιμήνσια πρὸ τῆς καθιερώσεως χρὴ [illegible], καὶ [illegible] καὶ πλύνειν [illegible] ἀγιασθῶσιν [illegible] εἰς αὐτὰ [illegible] [illegible]· ἀλλὰ μόνον 34 ἐπιγράφονται οὕτως. Θυσιαστήριον τοῦ ἁγίου, τοῦ δεῖνος, ἱερουργηθὲν ὑπὸ [illegible] τοῦ μητροπολίτου, μηνὶ τῷ δεῖνι, ἐν ἔτει τῷ δεῖνι· Καὶ εἰ ἐν τῇ πόλει [illegible], προστίθησι· ἐπὶ δεῖνος τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

VARIÆ LECTIONES.

a Τάξις καὶ ἀκολουθία ἐπὶ καθιερώσει ναοῦ.] Addunt hunc titulo MSS. alia, Barberinum, S. Marci & Cryptoferratense Bessarionis, καὶ [illegible] [illegible] [illegible], tribus itaque primo citatis, [illegible]. *Die Dedicationem praecedente*: quia videlicet iuxta illud, A [illegible] [illegible] encaenia vna die consecrationem eiusdem per reliquias, quae consummata Consecratio est, praecedunt.

b Πρὸ μιᾶς ἡμέρας.] Contractioribus longe verbis cuncta alterius Consecrationis praxim MS Barberinum concludit. Πρὸ τοῦ παραγενέσθαι τὸν Πατριάρχην ἐν τῷ μέλλοντι ἐγκαινίζεσθαι ναῷ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], εἰσέρχεται ὁ Πατριάρχης ἐν τῷ ναῷ. Καὶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Εἰ [illegible] [illegible] κλίνει ὁ Πατριάρχης [illegible] τὰς θύρας τοῦ ἱερατείου, διὰ τὸ μήπω [illegible] [illegible] [illegible]· καὶ [illegible] ὁ Πατριάρχης· ὁ δὲ διάκονος λέγει. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, [illegible], καὶ διαφύλαξον [illegible] τῇ σῇ χάριτι.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης. Vt supra.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ [illegible].

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος.

Ὑπὲρ τῶν [illegible].

Ὑπὲρ τοῦ [illegible] ἡμῶν βασιλέως.

Ὑπὲρ τοῦ [illegible].

Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης.

Ὑπὲρ [illegible].

Ὑπὲρ [illegible].

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι.

Καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν χρῃζόντων τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθείας, καὶ ἀντιλήψεως τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τοῦ ἁγίου τοῦ δεῖνος. Vt loco citato.

Ὁ δὲ Πατριάρχης [illegible] γονυκλίνας, ἢ τοῦ [illegible] αὐτὸν, [illegible] λέγει ταῦτα. Ὁ Θεὸς ὁ ἄναρχος καὶ αἰώνιος. Vt supra.

Postquam ad Templum Consecrandum accesserit Patriarcha, praemittitur minister Ordinationibus praefectus: marmorum sectores & fabros, mensam erigere iubet, ipsi, quae opus fuerit sentientibus & aggressis, Templum Patriarcha ingreditur. Mox laicis omnibus foras egressis, vndique praeter Clericos solos remanente, & reserata vndique Ecclesia, e Diaconis alter Orationem facit: eoque dicente. In pace Dominum precemur. Ad sacras fores Patriarcha genuflectit, eo quod Consecrata in eo mensa nondum fuerit. & cum exurrexerit ipse, Diaconus ait. Suscipe, salua, miserere, ERIGE, & conserua nos Deus tua gratia.

Pro superna pace, &c.

Pro pace totius, &c.

Pro Episcopo nostro N. &c.

Pro pissimis Regibus, &c.

Vt cum eis pugnet &c.

Pro ciuitate hac, &c.

Pro temperie aeris.

Pro nauigantibus, &c.

Vt liberemur, &c.

Et pro omnibus qui auxilio, & ope Dei indigent Dominum precemur.

Sanctissima, immaculatae, super omnes benedictae domina nostra Deiparae, & semper Virginis Mariae, percelebrium Apostolorum, sancti N. &c.

Patriarcha vero cum genuflexit, stat, aut à Diacono fit Oratio, ipse precatur dicens. Deus principii expers & aeterne, &c. Vt supra.

Ipsam autem Altaris Consecratio, em breuibus etiam in sequentibus complectitur.

c Καὶ λέγοντος τοῦ διακόνου.] Subiungit itaque. Καὶ [illegible] ὁ Πατριάρχης [illegible], καὶ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], καὶ [illegible] αὐτὴν [illegible] ὁ Πατριάρχης [illegible] [illegible].

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἄναρχος. Vt supra.

Καὶ μετὰ τοῦτο [illegible] τῆς τραπέζης λέγει. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Καὶ μετὰ τοῦτο ἀποδύεται ὁ ἱερεὺς ἀποσμήχει τὴν τράπεζαν, καὶ τοὺς κίονας αὐτῆς, τὰς χεῖρας [illegible] κατὰ [illegible] [illegible] ἐν τῷ [illegible] χρίσματι [illegible] αὐτὴν [illegible] [illegible] λέγει τὸ ψαλμόν. [illegible] ἀγαπητὰ τὰ [illegible] ἅπαξ ὁ πολλάκις [illegible] αὐτὸ [illegible] [illegible] ἀποσμήχει, καὶ ἀποπλύνει. Καὶ [illegible] λέγων. Δόξα τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

[illegible] λαμβάνει [illegible] καὶ [illegible] ὁ [illegible] λέγων. Ῥαντιεῖς με, κύριε [illegible] [illegible] [illegible] καὶ τὰ λοιπὰ [illegible] τὸ [illegible] καὶ [illegible] [illegible] ὁ Θεὸς [illegible] δόξας τῷ [illegible]

[illegible] ἐπὶ τὴν τράπεζαν καὶ μετὰ [illegible] ἄπαξ [illegible] πολλάκις [illegible] καὶ [illegible] Δόξα Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ λαμβάνει τὸ [illegible] καὶ λέγοντος τοῦ διακόνου. Πρόσχωμεν. [illegible] ἐπὶ τὴν τράπεζαν [illegible] σταυροειδῶς, ποιεῖ τρεῖς σταυρούς, ἕνα μέσον, καὶ [illegible] λέγων τρίς· Ἀλληλούϊα, ὡς καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι. καὶ ἀποδίδους τὸ ἀγγεῖον, ἐκ τῶν [illegible] ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, ἀλείφει ὅλην αὐτὴν τῇ χειρὶ [illegible] [illegible] καὶ εἰς τοὺς κίονας αὐτῆς, λέγων τὸν ρλβ΄. ψαλμὸν [illegible] καὶ δοξάζει [illegible] Δόξα σοι ἡ ἁγία τριὰς ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ μετὰ τοῦτο [illegible] τὰς χεῖρας, λαμβάνει τὸ [illegible] καὶ περιβάλλει τὴν ἁγίαν τράπεζαν [illegible] ψαλμόν. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο. ἅπαξ ὁ πολλάκις, ἕως οὗ τελείας αὐτὴν [illegible] καὶ [illegible] δοξάζει.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, ἐπιδίδοται τῷ ἀρχιερεῖ [illegible] τὸ θυμιατήριον, καὶ θυμιᾷ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ [illegible] [illegible] ὅλον τὸν ναὸν, λέγων τὸν [illegible] ψαλμὸν ἅπαξ ἢ πολλάκις μέχρις οὗ θυμιάσῃ. [illegible] τὸ θυμιᾶν τὸν Πατριάρχην [illegible] [illegible] [illegible] τὸ ἀγγεῖον τοῦ ἁγίου μύρου ἀκολουθεῖ [illegible] [illegible] καὶ [illegible] ἐν τῷ μύρῳ εἰς [illegible] καὶ [illegible] καὶ [illegible] τὸ αὐτὸ [illegible]. Εἶτα μετὰ τὸ πληρῶσαι [illegible], τὴν θυμίασιν, καὶ [illegible] [illegible] καὶ δόξαν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] καὶ μετὰ τὸ. Ἀντιλαβοῦ, λέγοντος, [illegible] [illegible] Ἐπισκόπου ἡμῶν [illegible] καὶ τὸ ἁγίου [illegible], οὗ [illegible] ὁ ἐγκαινιζόμενος ναός· [illegible] ἕως [illegible] [illegible] τῆς ἁγίας τραπέζης, [illegible] [illegible] [illegible] ταύτην. Κύριε ὁ [illegible] καὶ [illegible] Vide supra.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, λέγει Εἰρήνη πᾶσι. Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε· λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην. Εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ Θεός. Vt supra.

Μετὰ τὸ, ἀμήν, λέγει ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.

Et dicto, Amen, albi peniculi Patriarchæ traduntur, quos in crucis formam sacræ mensæ superimponit. tum sancti baptismatis situla tepida aqua plena profertur, eique capite superincumbens Patriarcha precatur hoc pacto. Domine Deus noster qui sanctificas &c.

Et post hæc, aquam ter mensæ infundit, dicens: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Adhibitisque peniculis mensam manibus eluit, sicut & eius columnas: spongia deinde noua & munda, & aqua rel qua eandem abstergit. Cum autem hæc fiunt dicit Psalmum. Quam dilecta tabernacula semel aut pluries, omnibus ei continentibus, quousque eam abluerit, & ter se mundauerit Tunc autem gloriam Deo reddit: & precatur dicens. Gloria Deo nostro in secula seculorum: amen

His peractis ansa colathi accepta, ter in crucis modum (vinum) effundit, dicens: Asperges me, &c. Terque idem recitat. Atque ita Psalmi reliqua subiungit, adusque finem: & sic gloriam Deo reddit: & deprecatur. Benedictus Deus noster, in secula seculorum. Amen.

Accepto deinde nouo linteamine, illud mensæ altaris imponit, tum vero abstergit recitans 131. psalmum, semel aut iterum, quousque plene terserit: & ita Deum glorificat, & iterum sic dicit: Gloria Christo Deo nostro in secula seculorum

Et accepto Vnguenti vase, & Diacono dicente: Attendamus: effundit ex eo in altare vsque tertio cruciformiter, tresque exarat cruces, mediam vnam, & vtrinque duas: ter recitans: Alleluia, prout in sancto Baptismate fieri consueuit: & reddito vase, è tribus in mensa (Chrismate) expressis crucibus, totam eam desuper manu perungit: crucesque etiam in eius columnis efformat, dicens psalm. 132. totum: conclusaque gloria Deo reddita. Gloria tibi Trinitas, Deus noster, in secula seculorum.

His finitis, lotisque manibus, mappam accipit, & altare circumcingit dicens psal. 92. Dominus regnauit decorem indutus est. Semel aut pluries quousque sacrum velauerit: & deinde Deum glorificat.

Et dicto, amen, Archiepiscopo thuribulum traditur, sanctamque illam mensam suffumigat, & Sanctuarium, totumque templum psalmum [illegible] recitans. Semel aut pluries quousque thus adoleuerit. Dum vero suffumigat Patriarcha, aliquis assistentium ipsi Episcoporum, sancti Vnguenti vas deferens, pone sequitur, & in singulis columnis Vnguento crucem effingit, sicut & in templo columnis & stellis. Tandem thure, vt præfatum est, incenso, memoratoque psalmo finito, laude etiam Deo soluta, Collectam Orationem faciente Diacono, scil. Suscipe &c. ipso dicente. Sanctissima, illibata domina nostra Deipara, & Sancti cuius templum dedicatur, &c. Iuxta sacram mensam inclinatus, non tamen in genua procumbens Patriarcha, hæc orat. Domine cœli & terra, &c.

Dicto, amen, ait. Pax omnibus. Et Diacono dicente. Capita vestra Domino inclinate: Orationem hanc profert Gratias tibi Domine agimus Et responso, amen, dicit Diaconus. Procedamus in pace.

d Μετὰ δὲ τοῦτο κοινάζεται.] Consecrationis vltima munus sacris sub altari reliquiis locandis, ponenda, in Allatiano quidem codice, ab Encæniis diuidi posse, in Barb tino vero distincto peritus gaudere officio, dignoscitur. Vnde & præmisso titul subsequens titulus annectitur.

Τάξις γινομένη ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ καθιερώσει ἁγίου ναοῦ.

Ordo in Encæniis, hoc est in sancti Templi Dedicatione seruandus.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ καθιεροῦται εὐκτήριος οἶκος, γινομένων λυχνικοῦ, καὶ παννυχίδος, ἐν μιᾷ τῶν [illegible] [illegible] τῆς εὐκτηρίου ἐκκλησίας, [illegible] καὶ [illegible] διὰ τοῦ κηρυκτικοῦ τῶν [illegible]; [illegible] [illegible] καὶ τὰ ἅγια [illegible] [illegible] [illegible] ἐκεῖσε ὁ Πατριάρχης καὶ [illegible] τὰ διακόν[illegible] [illegible] [illegible] Τελεσθεισης [illegible] ἐπεύχεται ταύτην. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ πιστός. Vt supra.

Ea die qua Oratoria ædes consecratur, Vesperis celebratis, & Vigiliis nocturnis, in aliqua Ecclesia Oratorio Consecrato vicina, à comitiorum Ecclesiasticorum præcone publice annuncianda, vbi videlicet & sacræ resederint reliquiæ: à dies crepusculo illuc Patriarcha accedit, & Diacono Collectam orationem recitante, ipse hæc precatur. Domine Deus noster qui fidelis, &c.

τοῖς ἱερεῦσι, καὶ οὕτω ταῦτα τελέσας, [illegible] ... αὐτὸς δὲ τὴν περικεφαλαίαν ἔχων [illegible] ... [illegible] ... καὶ χρίσας ἐπὶ ὃ κεράμῳ εἰς τὸ ἁγιαζόμενον [illegible] ... [illegible] θυρῶν κεκλεισμένων. καλεῖ δὲ τοὺς ἔνδον τὰς πύλας ἀνοίγειν ... τὸ Δαβίδ ... [illegible] ... ἱερέων. τούτων δὲ οὕτω κατεσκευασμένων, ὁ μὲν οἶκος προσευχῆς οἶκος, ἡ τράπεζα δὲ [illegible] ... καὶ θυσιαστήριον ἐστιν ἀληθές. *Pontifex primo candidis velatus sindonibus, quas manibus & reliquo corpori accingit, Deo precatur, at non super nuda terra, sed pulvinari substrato: & concupitum finem vt opere assequatur precatus, exurgit. Tum iacentem humi mensam extollens, non verbo modo, sed præstito propriarum manuum auxilio, componit & locat. Eam vero suo loco [illegible] aqua benedicta repetit, non abstergendas [illegible] eius sordibus, sed & expianda cuilibet dæmonis [illegible] abluit: atque pigmentis imbuit, vino [illegible], & [illegible] rosarum, opinor, aquis, [illegible] Post hæc sacrum admouet vnguentum, & [illegible] ter crucis signo perungit: & omnium ore decantatum Propheticum carmen occinit. Mox candido linteo velat eam, & pretiosis ornat tegminibus: ac alia deinceps lintea* (id est corporalia) *sacro vnguento suscipiendo (ad instar [illegible] & consecrata mensa) explicat, quæ deinde altaribus vltimo superposita, vnctio intermedio sacris lancibus supponi necesse est.* (Illa sunt ἀντιμήνσια de quibus suo loco) *His peractis soluit accinctas [illegible] sindones, & exuitur. Et amictus ornatu Pontificali, ad ædium sacrarum viciniorem pergit, [illegible] inde Sacr[illegible]orum officijs ibidem præparatis, & alio altaris [illegible]* (disco) *quo tremendum Christi Domini locatur repositis, adiuncto consueto [illegible] laminum tegumento, iisdem capiti impositis, & recenter asportatis, ad consecratam nuper Ecclesiam, luminibus accensis, carminibus cantatis, & [illegible] sparsis viam omnem adornantibus, remeat. Hoc pacto procedens, cum templum attigerit, ac vicinus adherit, clauis eius ianuis adstat: Tum vero intus consistentibus vt gloriæ Regi adaperiant, Dauidis vocibus mandat, alijsque respondentibus [illegible], Angelos ibi ea ratione qua Christo in cælum ascensum comitabantur, colloquentes inducit. Ianuis apertis, [illegible] sacrum capite deferens, in Ecclesiam ingreditur, & ipsum altaris adytum penetrans, cum se mensæ [illegible] adiunxerit, super illa deponit, & reuelat. Thesaurum vero inibi repositum aufert & loculo ipsi iam coaptato infert, ac Vnguento sacratiore superefuso sub sancta mensa recondit. Quibus celebratis, ædes illa domus orationis habetur, mensa vero sacris addicitur hostiis, & altare verum reputatur.*

2 Ἱερουργημάτων] Haud temere Ἱερουργήματα, *sacrum Supellectilem*, disponendorum præuiæ cunctorum Dedicationi necessariorum curam imponunt [illegible]; ipse etenim ὁ ἐπὶ τῶν χειροτονιῶν, vt Ordinationibus ... ita & Consecrationi cuilibet præficitur. καὶ εἰ μὲν ... ἐπίσκοπος ... ἐγκαινίζειν ἐκκλησίας, *Si Episcopus non adfuerit maxime nouam Ecclesiam Consecrandi*, & rursus, εἰ δὲ ... ἐπίσκοπος ... ἐκκλησίας ... *Si Episcopus, inquit, non adfuerit Ecclesias recenter extructas Dedicandi cura est illi imposita*, aiunt Anonymi authores de Officiis Clericorum magnæ Ecclesiæ: non ita tamen vt [illegible] præcipuus Consecrationis minister eam perficiat, sed vt Pontificem aduocet, & [illegible] prouincia substitutus electa, præsto adsit, facienda dicendaue cuncta suggerat, adnotaque auxilia in manu cuncta consecrationi requisita & accommoda subministret.

3 Οἷον εἰ τάφον] Spatium sub altari vacuum [illegible] alibi vocitatum sepulchri figuram exhibet: altare namque ipsum μνῆμα θεοῦ frequentius appellari, vbi supra de templo, annotauimus.

4 Εἰ δὲ στοάς] Christianorum Altarium structuram omnem obseruare hîc licet. Vel vni namque soli columnæ mensa eorum superiacet, qualia subterranea sanctæ Cæciliæ Sacella Romæ exhibent adhuc hodie; qualem quoque *columellam* sanctæ mensæ De[i], & Deiparæ altaris, in Blachernis fuisse testatur Paulus Diaconus hist. l. 20. vel pluribus id est quatuor columnis suffulta sunt, qualia Cryptæ arenariæ sancti Sebastiani ibidem etiamnum seruant: vel tandem, ceu Martyrum sepulchri, quadro superponuntur ædificio, quæ Altaria idcirco quasi *altæ aræ* siue Areæ, planæ scilicet & expansæ super quadra basi erectæ tumuli formam referentes, nuncupantur. De his S. Hieronymus aduersus Vigilantium, *Romanus Episcopus super mortuorum hominum Petri & Pauli, secundum nos ossa veneranda, secundum te leuem puluisculum, offert Domino sacrificia: & tumulos eorum, Christi arbitratur Altaria.* De illis Synesius in catastasi, [illegible] ... *Sacris columnis applicabor, quæ inuiolatam à terra eleuant mensam.* De singulis Symeon Thessalonicensis lib. de sac. æm. [illegible] ... *Sacro Cibario, & columnis, sacram mensam sustentaturis intra Tribunal, tenaciter obfirmatis, aut etiam vna sola, quandoque quidem & vnica erigi solet, quæ & Calamus dicitur: aut columnarum vice tumulo quadro, sub Ara appellatione, excitato.* Nisi πεσοῦ loco μεσοῦ legere malis: μεσὸν enim mensa est quadra, vnde & [illegible] quasi [illegible], Altaria videlicet portatilia plurium mensarum sacratarum vice fungentia: πεσὸν vero, structuram quadram stelam antiquam Aram imitantem (quæ apud Suidam etiam πεσὸς & πεσσὸς mihi πεσὸς scribitur) explicabis.

5 Κατζίον] Iunius apud Gretserum [illegible], *Thuribulum* interpretatur; praue. Minus recte Gretserus ipse [illegible], quasi [illegible] *caustrum* à Græcis modernis vocitatum dici, asserit, cum proprie & germane, non nisi vas thureū, siue *naviculam*, qua thus in Ecclesia reconditur, sonet. [illegible] sensus allati argumentum est, quod Κατζίον siue Κατζιλίον, à Cinstrio ita dictus, apud authores Anonymos Officialium Ecclesiæ Constantinopolitanæ, τὸ [illegible] τὸ κατζίον, *Thuribulum tenere* legitur: & ideo, τὸ

κιβώτιον τῶν ἀρωμάτων, aromatum arculam, dictam in Turco-græcia *Κάτρον τῶν θυμιαμάτων Canstrum incensi*, præ manibus etiam habere præcipitur. *Arcula* autem haec *nauicula* incensi, oblonga est, & longiori loculo ad *linguæ* formam effecto non absimilis. Quidni itaque γλωσσόκομον ipsum, (*loculus* nempe reliquiarum, qui apud Symeonem Thessalonicensem argenteus æreus aut lapideus esse iubetur, vt interius referetur.) Κάρσιον *nauiculæ* memoratæ persimile esse, præsenti loco non affirmaretur?

6 Παννυχίς.] Non est παννυχίς, quotidiana aut frequentior ἀκολουθία τῆς μεσονυκτικοῦ, vel cœtus quicumque antelucanus à Tertulliano vel à Plinio memoratus, sed rarior & prolixior, per totam noctem laudum diuinarum aut orationum producta modulatio qualis peragitur dum ἀγρυπνίας, perlegitur: itaque has παννυχίδας, *sacras in orationibus pernoctationes*, à Chrysostomo laudatas in ep. ad Olympiadem, quas Gregorius Nazianzenus orat. 33. παννυχίας vocat, *noctiurnas integras excubias*, Maximus vero, τὰς νυκτερινὰς τῆς ψαλμωδίας χορείας, *nocturna psalmodiarum officia*, appellat in epis. S. Dionys. Durantus lib. 2. sanctas illas & antiquas excubias esse censet, quibus cultui diuino deputati totam noctem in quatuor *vigilias* siue *nocturna* dispertiebantur. Legatur Pontificale Romanum hasce Vigilias nocte Dedicationem præcedente præcipiens.

7 Χάρτιον χάρτινον.] Charta canabina (herbaceam alius vi dictionis exprimendæ diceret) discrimen hic reperit à pergameno; quamuis etiam quæ xylina est sit etiam χάρτινος, non minus enim è bombycina, quam è linea vel stuppea, chartam conficiunt Orientales.

8 Μανουάλιον.] μανουάλιν, siue μανουάλιον, modernis Græcis est suber ferreo filo transfixus, quo Ellychnium siue lam... adis ... oleo supernatans retinetur. vno verbo *Ellychnij sedes & loculus* in oleo, μανουάλιν est. Reliquæ vero peregrinæ voces hic adiunctæ (si ... siue ... tapetem recentioribus dictum excipias) significationes alibi positas iam obtinent. V. de ...

9 Μίγμα τῆς κηρομαστίχης.] Masticen, ceram, marmor tritum & alia simul misceri, cæmento siue glutini conficiendo, quo altare basi tenacius hæreat, quilibet intelligit. Videatur officium de stabiliendo altaris mensa, si quandoque mota fuerit. Symeon Thessalonicensis lib. de Sacram. quærit, διὰ τί κηρομαστίχῃ τε καὶ ἀρώμασι in Dedicatione χρῶνται, inquit, καὶ ἡ μαστίχη ὡς κολλητικὴ διὰ τὴν χρείαν ... καὶ ὡς ... δὲ καὶ ... διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἄχρι καὶ θανάτου πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην καὶ ἕνωσιν. *Cera & mastice, vt glutinosa ex necessitate proferuntur: & vt vnitiua & facile iungenda & fragrantia, propter Christi ad mortem vsque propter nos amorem & vnionem.*

10 Εἶτα προσάγεται ... κινούμενα.] Supellex cuncta mobilis è templo Consecrando educitur, cuius rationem reddit Symeon citatus titulo: διὰ τί ἐξάγονται τὰ κινούμενα, Respondetque: Αὐτὸς ὁ ναὸς τέλειος ὀφείλει εἶναι· καὶ οὐδὲν ... κινούμενα τὰ ἐν αὐτῷ. *Templum ipsum perfectum esse oportet neque deinceps quidquam ab eo amoueri.*

11 Ἐκβάλλονται δὲ καὶ πάντες ὁ λαός.] Ad instar Romanæ Ecclesiæ, in qua solus vnus Diaconus in templo Consecrando sub initio remanet: rationemque idem Symeon affert. Ὁ ἐνδυόμενος ... ἱερεὺς ὀφείλει εἶναι καὶ ... *Sanibus debet esse qui intus reperitur: sicut & sacra est quæ sanctificatur domus.*

12 Περιζώννυται σάβανον.] Qua ratione, & ob quem finem tribus linteaminibus pectus & brachia Pontificis templum Consecrantis Ecclesia Græca præcingat, Thessalonicensis antistes aperit his verbis: ... τὸ ... ἐπὶ ... περιβάλλεται ἀπὸ τῆς ... Χριστοῦ ... ἐν τῷ ... Χριστοῦ ... καὶ ... ὡς ... Χριστὸς ... τὴν ... διὰ ... καὶ ... τὰς ... καὶ ... διὰ ... καὶ ... τὸν ... ἐν τῷ ... ὁμοίως ... καὶ ... ὡς μαθητὴς ... τῷ σινδόνι, καὶ ταῦτα περὶ ... ... καὶ ... τρία ζώνας ἐν ... τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων ... τὴν τριάδα ... τὸ ... ἐν τῷ ... ἔργῳ ... *In figuram sindonis, in Christi sepultura adhibitæ. Cum enim Christi monumentum, sanctam dico mensam, & quæ ad monumentum spectant erectur imitatione Christum sepultum repræsentat, & ... tribus in Trinitatis gloriam præcingitur: retro ceruicem, propter mentem, & erga Deum subiectionis argumentum: sub axillis, circa pectus, propter animæ rationem: & circa lumbos, propter castitatis munditiem, & in ea perseuerantiam: & mantilibus pariter velut manicis priori linteo iunctis eius brachia constringuntur, & tribus vnumquodque vinculis connis, in cunctorum opifices Trinitatis symbolum: atque ita nouem zonæ sunt, nouemo vniusmodi vinculo, nouem Angelorum ordines, & Trinitatem trifariam prædicantes. Forsan autem veritus, ne sacras vestes operis molestia commaculet*, his linteaminibus in brachiis & in pectore circumdatur.

13 Ἀντιμήνσιον.] Charta hæc in Officio ... ... dicitur, & quomodo vnicuique Altaris columnæ aptanda sit, ibidem aliis verbis exprimitur: ita nempe vt columnam constringens, caput eius aliqua sui parte exuperet, quæ deinde introrsus complicata, & adhuc aliquo spatio columnæ supereminens, foueam cum ea ad ceromasticen excipiendam, retinendamque si nimirum ferueret, & interiorem chartam adustione consumeret, efficiat: vinculis autem suis ita columnæ astringitur, vt iisdem tres distinctæ in anteriori columnæ facie efformentur cruces.

14 Εἶτα ἐξάζεται.] Variæ δοξολογίας formulæ toto hoc Officio describuntur. De qua dicit Thessalonicensis. καὶ κατὰ τοῦτο εὐλογεῖ τὸν Θεόν· δεῖ γὰρ αὐτὸν εὐλογεῖν ἐπὶ πᾶσι τοῖς θείοις ὑπὲρ ἡμῶν ἔργοις αὐτοῦ. *Deum deinde benedicit: congruum namque est eum diuinorum pro nobis occasione operum, benedicere.*

15 Βάλλεται χλιαρὸν ὕδωρ.] Aqua tepida, iam iam in crucis modum, conformiter ad Latinum morem altari infundenda, hic benedicitur. De huiusmodi aquæ tepidæ benedictione quærit Symeon. διὰ τί ἐκχλιάζεται ὁ βαπτισμός; Respondet ipse. Καὶ τὸ τῷ βαπτίσματος ... ὅτι γὰρ τοῦ Ἰησοῦ ... καὶ ... βαπτίσματος ... καὶ ... τὸ ... καὶ ... τῷ ... τὴν ... καὶ ... ὄργανον · καὶ διὰ ...

χλιαρὸν προσφέρεται ὕδωρ. Εἶτα πάλιν προσάγεται τοῦτο [illegible] ... *Baptismi ritum oculis subiicit. Cum enim lectum, petram, lapidemque angularem vocatum, mensa representet: quæ baptismatis eius sunt, suscipit ipsa, gemina ratione, sensibili & intellectuali: [illegible] semper, redditur munda, & munditie simul cum Spiritu excepta, per aquam Consecretur; ipsa namque spiritus organum est: vnde & in ea Consecranda aqua tepida profertur. Pontifici deinde [illegible], eoque benedicto, ter in illa [illegible], terque aqua tepida effusa, in sanctæ Trinitatis memoriam. Antimensiis sacrata mensa [illegible].*

Vtrum vero Apostoli, vel publica authoritate fultus successor eorum aliquis aqua benedicta, altaria Consecranda lustrari præceperit, non ita certum est: mihi certe haud improbandum argumentum est Euaristum Papam, qui & aquæ benedicendæ memoriam in Ecclesia renouauit, & basilicas omnes cum missa Consecrari voluit, huiusmodi Dedicationem non sine aqua lustrali peragendam esse sanxerit in perpetuum: libera sit cuiusque conjectura, mihi tamen compertum est ante Gregorij tempora, morem de quo loquimur, in Ecclesia iam fuisse receptum; cum ex Ioanne Diacono in eius vita lib. [illegible] cap. 37. pateat, ipsum Augustino præcepisse, ne in Anglorum gente fana destrueret, sed sanctis aquis respersa in Basilicas dedicaret. *Aqua benedicta*, scribit ille ep. [illegible] lib. 9. *fiat, & in eisdem fanis aspergatur, altaria construantur, [illegible].* Vnde vero Latini singula, Græci cuncta aqua, in altari benedicendo [illegible] calide in eorum liturgia vide, & ex verbis Symeonis hic relatis, cum S. Germani verbis collatis, rationem require fol. 148.

16 [illegible].] Purum simplexque vinum non esse [illegible], sed [illegible] fragrans valde docet Thessalonicensis, aquamque rosaceam, de qua textus noster tacet, cum illo post primam ablutionem, docet altari infundendam, vt quæ illo [illegible] sacram. διὰ τί τράπεζα πλύνεται οἴνῳ καὶ ῥοδοσταγματι; subdit propterea. [illegible] ῥοδόσταγμα προσκομίζεται· ταῦτα δὲ σημεῖα τοῦ θείου μύρου [illegible] ... ὡς τὸ θυσιαστήριον [illegible] διὰ τὴν χάριν, καὶ [illegible] κατὰ τὴν μίμησιν τοῦ Μελχισεδὲκ προσενεχθέντα τῷ Θεῷ. *[illegible] fuerit [illegible], vinum odoratum, [illegible] rosacea profunditur: [illegible] hæc sunt diuino Vngento [illegible], in sepulturæ Christi honorem, [illegible], quod altare hoc, odoratum propter gratiam [illegible] & ad exemplum Melchisedech, [illegible], offertur Deo.* Vino porro separatim non [illegible] Latina consuetudo Altaria sua, admixtum [illegible] quæ benedictæ vinum, iisque pariter [illegible] lustrantur.

17 [illegible].] Celebrat Dionysius [illegible] Chrismate altarium morem, de Eccl. Hierar. cap. 4. dicens: [illegible] ... *Diuini Altaris Consecrationem, sanctissimorum mysteriorum [illegible] & institutio sanctissimi Vngenti [illegible] perficit.* Cuius rationem suggerit ibidem. Cum enim Christus [illegible] sit, qui Spiritu accepto, sanctus est, & nos sanctificat: idem Altare [illegible] sanctitatem aliquam a Chrismatis vnctione mutuatur. Vnde & Augustinus serm. 225. de tempore: *Consecrationem Altaris, inquit, hodie celebramus, & iuste ac merito gaudentes celebramus, in qua benedictus vel vnctus est lapis, in quo diuina sacramenta Consecrantur.* Et Thessalonicensis Episcopus Symeon. [illegible] Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ [illegible] ... ὅτι καὶ αὐτὴ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος δέχεται, καὶ διὰ τοῦτο [illegible] ... *Quandoquidem vnguentum [illegible] nomen est Christo Deo nostro, mensa quæ sepultum illum manifestat, Chrismate vngitur, & tota vncta tum est: eo quod & illa Spiritus gratiam excipit, propterea que Alleluia concinitur, quia aduenit in illam Deus & [illegible] Spiritus [illegible] fit.*

18 [illegible].] Propter [illegible] ominis sacram initiationem, de qua in officio baptismatis.

19 Ἰδοὺ δὴ τί καλόν.] Sicut vna est concordium fratrum felicitas, vt & vna capitis Aaronæi vestiumque eius vnctio: ita & vna mensæ sacræ & Antimensiorum vicem eius supplentium, Altariumque portatilium est vnctio.

20 Τίθεται δὲ καὶ τὸ εἰλητόν.] Tria in Orientis Ecclesia superponuntur Altaribus ornamenta, τὰ [illegible], [illegible] Pontifi[illegible] dictum [illegible] siue [illegible] mappa [illegible], [illegible] Corporale: quorum explicatio ex [illegible] dictis sequente [illegible]. Quatuor [illegible] pannorum genera, quatuor Euangelistarum vicem obeuntia, & in quatuor Altaris angulis reposita, præsentem [illegible] explicaturus Thessalonicensis memorat; verum Antimensia quæ quarto loco numerat, à Sacerdotibus ab Altari [illegible], vt tribus tantúm pannis ornetur, vel certe potius quatuor illa lintea, [illegible] ab altaris vestibus iuxta superius scripta, diuersa esse dicenda sunt: quaternionem [illegible] illum recenset, cum ait, [illegible] ... *Hic igitur [illegible] Altaris [illegible] aqua benedicta Altari [illegible], aut certe aliis quatuor pannis in quatuor mensæ angulis, in quatuor Euangelistarum typum reponendis.* Intra tamen horum ab Altaris [illegible] idem tribus mappis discrimen assignat. [illegible] τὰ τέσσαρα ὑφάσματα τίθενται κατὰ τὰς [illegible] γωνίας τῆς ἁγίας τραπέζης τὰ ὀνόματα τῶν εὐαγγελιστῶν [illegible] ... ἀνθρώπων, καὶ [illegible] ... Μετὰ δὲ τὰ εὐαγγελικὰ λεγόμενα τὰ τέσσαρα [illegible], τὸ κατασάρκιον τίθεται, [illegible] ... θεῖον ἐστὶν, ὅτι [illegible] Θεοῦ τὸ θυσιαστήριον. Εἶτα τίθεται τὸ εἰλητὸν, [illegible] Χριστοῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως· ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἔγερσιν [illegible] ... καὶ εἰλητὸν λέγεται, καὶ [illegible] Χριστοῦ, καὶ [illegible] εὐαγγέλιον, [illegible] τίθεται. *Primo quidem quatuor panni, singulis Euangelistæ [illegible] nomen & personam sustinentibus, in quatuor mensæ angulis locantur; Ecclesiam namque vniuersam à finibus terræ Domino congregatam, & Euangelico præconio gratiaque verbo super illo ædificatam, & velut e lino ter-*

[illegible] munda constituto, à tentationibus expurgato, contextam, mensa repraesentat. Quatuor itaque his pannis, Euangelistis nuncupatis in ea expansis, Ad [illegible] pannus ita dictus ponitur, [illegible] [illegible] [illegible] propter nos diminutum [illegible] [illegible] gloriae [illegible] [illegible] (sedes namque Dei altare est) [illegible] extenditur. Corporale tandem, in mortis [illegible] [illegible] [illegible] explicatur, quia post resurrectionem, [illegible] linteam cum funereis pannis in uno loco [illegible] Apostoli [illegible]: [illegible] [illegible] propterea [illegible] vocatur, et quod Christi caput [illegible] [illegible] [illegible] super eo Euangelium re-[illegible]. Illud namque in Altari semper locatum velut regem in throno sedentem, Graeci, vt alibi diximus, suspiciunt & venerantur. Vide eundem supra fol. 216.

21 Καὶ αὐτὸ [illegible].] Symeon [illegible] θυμίαμα διὰ τὸ ἀρχιερέως ἐν ὅλῳ τῷ θείῳ οἴκῳ ἐνδείκνυται διὰ τὴν ἀπ' οὐρανοῦ χάριν ἐν Χριστῷ ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ. *His per [illegible], in tota sacra aede thus incenditur, propter caelestem Christi gratiam in orbe vniuerso sparsam.* De thuris significatione iuxta Latinos & Graecos alibi plura: Thessalonicensis dem supra fol. 216.

22 Εἰς τ̃ [illegible].] Quae hic Sacerdoti, in Patriarchali Barberino codice, columnas [illegible] Ecclesiae Chrismate [illegible], [illegible] Episcopo pronuncia mandatur. [illegible] [illegible] [illegible] Ecclesiae [illegible] Consecrationis [illegible] plures [illegible] Episcopos. Sic Ambrosius epist. 60. quae lib. 8. prima est, se & Felicem Comensem Episcopum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Gaudentius, Bessanus plures Consecrationis socios antistites aduocauit: & tandem ad vnius Coloniensis Ecclesiae sub [illegible] Petri patrocinio & honore initiandae Treuirensem & Moguntinum Episcopos cum ipso Coloniae praesule conuenisse, narrat Sigebertus in chronico anno 873.

23 Πανὶ σευμὲς ἐξ αὐτῷ εἰς [illegible].] Nedum Altaria, sed & parietes [illegible] [illegible] Ecclesiae Chrismate vngi solitas, vtriusque Ecclesiae consuetudo demonstrat. Vsus antiquitatem ex Gregorio Nazianzeno [illegible] in poemate, [illegible] de [illegible], [illegible]

> Σοὶ ποῖς, καὶ μεγάλαυχες ἰδεν Χριστοῖο μαθητῶν.
>
> [illegible]
>
> *Inter alia templa, Aedes est etiam angusta Christi [illegible],*
>
> *Lateribus cruce signatis quadrifariam diuisa.*

Latera cruce signata, quatuor Ecclesiae parietes Chrismatis cruce consignatos, quadrifidam totam molem diuidentes, hic intelligo. Faciliora sunt Theophanis verba, vbi Athanasium Tyro elapsum & Ierosolymis secure [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], καὶ [illegible] [illegible], preces facientem, & sancto Vnguento vngentem, oratoriasque domos consecrantem, describit. Sed nec nisi quia oleo vnctos ideo parietes consecratos & venerandam Ecclesiam ab Augustino lib. 4. contra Cresconium cap. 40. dictos putem. Cuius consuetudinis rationem depromens Thessalonicensis. Τὸ μύρον, ait. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], καὶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ἐν τῷ [illegible] τὰ [illegible] χάριτι, [illegible] [illegible] τῷ κόσμῳ μετέδωκε ὁ ἀπόστολος. *Vnguentum [illegible] ab initio sacram mensam, ita & totam aedem [illegible] & Consecrat: sicut & in carne [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] naturam nostram diuina gratia sanctificat, quem per partes post eum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] procedens, & parietes vngens, Apostolos Christi successores, & gratiam [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debebat. Vide eundem vbi de Templo [illegible].

24 Καὶ σευμὲς τῶ ναῶ.] Suidas scribit [illegible] & [illegible] [illegible] apud Meursium [illegible] [illegible] *stela siue pila*: grandior [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in altum [illegible] fornicem [illegible] *[illegible] [illegible] [illegible].* Hinc si *pinso* vel [illegible] [illegible] Meursius, recte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] & Procop[illegible]: [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], καὶ [illegible] [illegible]: *nec cum vidisset Imperator [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quibus imponenti fornicem excepit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*, καὶ [illegible] [illegible] [illegible]: *[illegible] templi medium quatuor [illegible] [illegible] summis lapidibus, quos dicunt [illegible].*

25 [illegible] τὴν [illegible].] Vt Pontifex Latinus cereos cum thure & Chrismate in altari comburendos accendit: [illegible] Graecus propria manu lampadem à se in Altari reponendam & accendendam, [illegible] [illegible] cuius te [illegible] [illegible] referre Symeon Thessalonicensis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] τὴν ἐκκλησίαν [illegible] Χριστοῦ τῷ φωτὶ τῆς [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Manum vero, [illegible] super sacra mensa lampadem accensam, in eius honorem deponit, eo quod Christi altare est, & Ecclesiam gratia lumine coruscantem, lumenque [illegible] mundo suppeditantem, praefigurat.*

26 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] καὶ [illegible].] Permittit idem Ecclesia Latina, cuius rubrica ita loquitur. *Interim ornatur Ecclesia, & luminaria, super altari, & credentia, atque alibi vbi placuerit, accenduntur.* Qui autem luminum generibus vtantur Graeci, Graecorum ritum memoratus interpres ita aperit. Τί τὰ πολύφωτα καὶ δωδέκφωτα, καὶ [illegible], καὶ τὰ λοιπὰ ἀναπτόμενα ἐν τῷ ἐκκλησίᾳ; *quid multiplex luminum ordo, vel duodecim cerei, vel [illegible], vel reliqua in Ecclesia accendendi signi[illegible]?* ὡς ἐν οὐρανῷ τῷ ὀροφῇ [illegible] τῷ ναῷ [illegible], ὡς [illegible] τὰ φωτὰ [illegible] καὶ ὁ κύκλος τῶν φώτων. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. τὰ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. καὶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Χριστοῦ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], καὶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Velut in caelo, in [illegible] scilicet templo, lumina, velut stellae, sublimia coruscant. Et Corona quidem siue luminum Circulus (coram sancta mensa in sanctuario suspendendus) firmamentum; planetarumque zonas alia lucerna [illegible] vasa, quorum quaedam [illegible]*

sunt, velut tricipites cerei (ab Antistite in liturgia tenendi) *alia septilucernaria* (vt lampadum septenarium, [illegible] dictum, & in medio Ecclesiæ ex eius fornice dependens) *propter gratiarum numerum: alia iterum duodenaria sunt* [illegible] *propter Apostolorum* ibidem sæpius [illegible] *chorum, eorumque medius* [illegible] *in magni luminis Christi* [illegible] [illegible] eundem fol. 217.

27 Αἴρει τὰ λείψανα. [E pristina sede, seu templo, in recens dedicatum inducuntur [illegible] quæ, tam vt nouum templum [illegible] Guilelmus Durandus lib. 1. cap. 4. & velut è domo Obededom cælestis [illegible] **tus:** [illegible] *sancti* [illegible] fol. 215.

28 [illegible] Symeon [illegible] fol. 215.

29 Ἀποτίθησι τὰ ἅγια λείψανα μετὰ δίσκου. Cur in sacro disco reposita capite [illegible] deportet Pontifex reliquias, & in ipso Christi throno Altari nempe, collocet: ex [illegible] Thessalonicensis Doctor. [illegible] Χριστοῦ [illegible] *Sanctificatæ sunt reliquiæ, membra Christi sunt sancti, & eius altaria,* [illegible] *in sacratissimo reponuntur Disco,* [illegible] *Domino consortes sunt gloriæ* [illegible] *propterea que in capite cum Disco reliquias attollit Pontifex, vt & diuina mysteria corpus & sanguinem Domini. Sic namque* [illegible] *corpus Christi, & membra* [illegible] *qui pro eo decertauerunt, &* [illegible]

30 [illegible]] Sub altari audiuit Ioannes in Apocalypsi [illegible] clamantes, quia [illegible] sub altaribus [illegible] dem repererant eorum corpora, vel ex Apostolico instituto vel ex Christi [illegible] circa Martyrum sepulchra primo celebratis, eadem sepulchra, in Christi altaria [illegible] sanctorum reliquiis [illegible] Consecrata.

31 [illegible]] Tabulæ, [illegible] reliquiæ, [illegible] sanctorum [illegible] nostris [illegible] Durandus lib. 1. cap. [illegible] Ecclesiæ Græcæ [illegible] τὰ λείψανα, inquit, [illegible] Χριστοῦ [illegible] *quia in loculo argenteo* [illegible] *collocantur,* [illegible] *columnæ siquidem & ipsi fidei sunt, &* [illegible]

32 [illegible]] [illegible] decretum quod & Vigilius confirmat [illegible] Basilicas omnes [illegible] Durandus [illegible] cap. 24. & Pontificale Romanum. [illegible] eo quod ex ea in nouam reliquias asportatis destinat [illegible] scribit Symeon Thessal. [illegible] *Tunc autem Pontifex* [illegible] *facit in noua Ecclesiæ altare, &* [illegible]

33 [illegible]] [illegible] *Singulis diebus ad septimam vsque, propter septenas Spiritus gratias, in gloriam incolæ templi, & in perpetuum ibidem habitaturi.* [illegible] Martyropolea [illegible] septē diebus à Domitiano Pontifice producta refert Simocatta lib. 4. [illegible] *Episcopus parta* [illegible] *pane immolato,* [illegible] *que consecrato ritu solemni, mysteriis Dei hominisque communem Ecclesiā per communionem sanctificabat. Et hunc in modum ciuitas dies septem cum oblectamento in ferijs consumpsit* De septenario die-

rum numero post celebritatem aliquam agendo vberius alibi.

34 Ἐπιγράφονται.] Antiquum morem, Dedicationis inscriptionem ipsis Ecclesiis insculpendi, etiam ipse Deus characteribus miraculose in saxo id loquium exaratis, eiusque Consecrationem ab Aurelio Episcopo Carthaginensi perficiendam, non tam prædicentibus, quam velut præteritam enarrantibus, confirmauit, hæcque verba in dicti fani limine incidit: *Aurelius Episcopus dedicauit.* Miraculo testem se fuisse Prosper Aquitanicus scripsit lib. de promissionibus & prædictionibus parte 3. promisso 38.

Lecto diffuso hoc dedicationis officio, breue satis, licet obscurum Balsamonis dictum illustratur, quo ait: *διαφορὰ μεγάλη ἐστὶν ἐκκλησιῶν καθιερωθεισῶν διὰ ἐγκαινίων, ἀνοίξεων, καὶ ἐνθρονισμοῦ, χρισμάτος τε τοῦ ἁγίου μύρου καὶ ἀποθέσεως λειψάνων μαρτυρικῶν καὶ τῶν μὴ οὕτως ἁγιασθεισῶν, καὶ εὐχαῖς μόναις ἱερωθεισῶν. Discrimen non modicum est inter Ecclesias Consecratas per Encænia* (cum Altare propriis orationibus initiatur, & sacrificio in eo perficiendo proxime deputatur & sanctificatur) *Apertiones*, (cum reliquiis in Ecclesiam allatis populo preces facturo ingressus libere permittitur) *& inthronizationem* (Altaris nempe in columnis stabilem positionem, vel Euangelij Christi regis vicem obtinentis, vel denique reliquiarum sub altari locationem honore colendam, vel denique Episcopi in Throno sessionem, de qua tum vbi de Consecratione Antimensiorum, tum alibi) *sanctique Vnguenti Vnctionem*, (in altari & columnis) *& sanctarum Martyrum reliquiarum depositionem*, & eas quæ ita sanctificatæ non sunt, & Orationibus solummodo dignitatem obtinent; in quibus sola sanctam eorum benedictio præcessit.

Quia vero perfecta Ecclesiæ dedicatione, vasa eius & suppellex cuncta, Consecranda se offerunt, illustrato iam priori officio, alia quædam calici, patenæ, & imaginibus cultui diuino applicandis accommoda, ex Allatiano Pontificali Euchologio, in quo solo legenda occurrerunt, curiosæ Lectorum auiditatis sedandæ gratia, liber hic ad longum transcribere, & publici facere iuris.

OFFICIVM IN ENCÆNIIS SIVE CONSECRATIONE PATENÆ, & CALICIS NOVI.

Dicit Pontifex. Benedictum regnum, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. *Et incipit Pontifex dicens.*

In pace Dominum precemur.
Pro superna.
Pro pace totius.
Pro sancta hoc domo.
Pro Episcopo.
Pro pientissimis.
Vt cum eis prælietur.
Pro ciuitate.
Pro temperie aëris.
Pro nauigantibus.
Vt liberemur.
Sanctissimæ.

Et Pontifex dicit.

Quia conuenit tibi omnis gloria.

Mox illa sancto perungit Vnguento. Cum vero fuerint vncta, & sanctificata: dicit Pontifex hanc orationem.

Pax omnibus. Dominum precemur.

Dominator Domine Deus noster, Fili & verbum Dei viuentis, Domine Iesu Christe, qui noui tui testamenti calicem sanctifi-

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΙΣ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΔΙΣΚΟΥ καὶ ποτηρίου καινοῦ.

Λέγει ὁ ἀρχιερεύς. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ ἄρχεται ὁ ἀρχιερεὺς λέγων.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.
Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν.
Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ συμ.
Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου.
Ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου.
Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων.
Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι.
Ὑπὲρ τῆς πόλεως.
Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων.
Ὑπὲρ πλεόντων.
Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι.
Τῆς παναγίας.
Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς λέγει.
Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα.

i Εἶτα χρίει αὐτὰ τῷ ἁγίῳ μύρῳ. Καὶ μετὰ τὸ χρισθῆναι καὶ ἁγιασθῆναι, λέγει ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην.

Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, υἱὲ καὶ λόγε τοῦ θεοῦ ζῶντος, κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ τὸ ποτήριον τῆς καινῆς σου διαθήκης ἁγιάσας, καὶ ἐπιδοὺς

αὐτῷ εἰς εὐφροσύνην πᾶσι τοῖς μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτοῦ. αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα, Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐξαπόστειλον τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐπὶ τὸ ποτήριον τὸ καινὸν τοῦτο, καὶ εὐλόγησον, καὶ ἁγίασον, καὶ τελείωσον, καὶ τοῖς μετέχουσιν ἐξ αὐτοῦ παράσχου τὴν εἰρήνην, τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν ὁμόνοιαν, ἥ τις οὐδέποτε ἐκπίπτει. Σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ ὁ φωτισμός, Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· σὺν τῷ ἀνάρχῳ πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ σφραγίζει αὐτὰ τῇ χειρὶ λέγων. Ἰδοὺ ἡγίασται καὶ τετελείωται τὸ ποτήριον σωτηρίας, καὶ ὁ δίσκος ζωῆς τῆς καινῆς διαθήκης· ἐν ὀνόματι, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ γίνεται τελεία ἀπόλυσις.

casti, & in lætitiam cunctis eius futuris consortibus contulisti: Ipse quoq; nūc, Domine Christe Deus noster, Spiritum sanctum tuum super calicem hunc nouum mitte, & benedic, sanctifica, & consecra illud: & pacem, charitatem, concordiamque quæ nūquam excidit, cunctis ex eo participibus præbe. Tu enim es sanctificatio & illuminatio nostra, Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus cum principii experte tuo Patre, & sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et signat illa manu dicens. Ecce sanctificatus, & consecratus est Calix salutis, & Discus vitæ noui testamenti, in nomine Patris, & Filii, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Et fit integra dimissio.

Ἑτέρα ἀκολουθία εἰς ἐγκαίνια δίσκου καὶ ποτηρίου, καινοῦ καὶ ἀθίκτου.

Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κατάπεμψον κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ἐπὶ τὸν δίσκον τοῦτον τῇ ἁγιαστικῇ σου δυνάμει τοῦ παναγίου πνεύματος, ἵνα ἐν αὐτῷ σφαγιάσωμεν τὸν ἀμνὸν καὶ προσφέρωμεν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τὸ διαδιδόμενον τοῖς πιστοῖς, ὅπως μεταβῶσιν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. εὐδοκίᾳ, καὶ τῇ σῇ ἀγαθότητι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἐπίτεινον κύριε ἐπὶ τὸ ποτήριον τοῦτο ἐκ τῶν ἀπεριγράπτων σου κόλπων τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ κύριον, καὶ ζωοποιόν· ἵνα προσφέρωμεν ἐν τούτῳ τὸ αἷμά σου τὸ τίμιον δι᾽ οὗ ἐξέχεας ἔλεος, ἐπὶ τῷ σῷ ποιμνίῳ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτημάτων τοῖς πιστεύουσι, καὶ ὁμολογοῦσι τὰ παθήματά σου. Ὅτι σὺ εἶ ὁ δοτὴρ τῆς χάριτος, καὶ σοὶ πρέπει δόξα σὺν τῷ πατρί σου, καὶ τῷ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα χρίει τὸ ἅγιον μύρον λέγων.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Aliud Officium pro Consecratione Patenæ & Calicis, nouorum & intactorum.

Pax omnibus. Dominum precemur.

Emitte Domine Deus noster, super Patenā istam, (siue Discū) sanctissimi tui Spiritus virtutem sacra operantem, vt in ea Agnum immolemus, & Christi tui peccatum mundi tollentis corpus fidelibus ex morte ad vitam transituris traditum offeramus. Beneplacito & pietate tua: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Dominum precemur.

Expande Domine super Calicem istum de incircumscriptis finibus tuis, Spiritum tuum sanctum, Spiritum veritatis, principalē & viuificum: vt in eo sāguinem pretiosū per quē super ouile tuum, misericordiam effudisti, offeramus, in remissionem peccatorum credentibus & passionem tuam confitentibus. Quia tu es gratiæ largitor, & tibi conuenit gloria cum Patre tuo, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde sancto Vnguento linit dicens.

In nomine Patris, & Filii, & sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et dicit. Ecce sanctissimi altaris sacra Patena, cum sancto Calice sanctificata & consecrata est, Patris opera, vnigeniti Filii eius beneplacito, & sanctissimi Spiritus obumbratione & aduentu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Καὶ λέγει. Ἰδοὺ ἡγίασαι καὶ τετελείωται ὁ ἅγιος δίσκος σὺν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πατρὸς, καὶ τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, καὶ τῇ ἐπισκιάσει, καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ORATIO QVAM DICIT PONTIFEX SVPER depicta noua imagine.

Linit eam sacro vnguento in quatuor partibus, & precatur hoc pacto.

Pax omnibus.

Dominum precemur.

DOmine Rex noster omnipotens, Pater Domini nostri & Saluatoris Iesu Christi, qui Moysem seruum tuum vt Cherubim imaginē in sacrato tuo tabernaculo effingeret, iussisti: vnde nos quoque Domine sanctas imagines in eorum memoriam componere accepimus. Rogamus itaque te, Rex noster, vt super hanc sanctam imaginem sancti tui Spiritus gratiam & Angelum tuum mittas, vt coram oraturo, fiat in precum complementum: Gratia & misericordia & humanitate vnigeniti Filii tui clementis Domini & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi.

Exclamatio.

Quia conuenit tibi gloria, honor, & adoratio: Patri, & Filio, & sancto Spiritui, &c.

ΕΥΧΗ ΗΝ ΛΕΓΕΙ Ο ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΕΠΙ ἱστορηθείσης καινῆς εἰκόνος.

Χρίει αὐτὴν τῷ ἁγίῳ μύρῳ, ἐν τοῖς τέσσαρσι μέρεσι· καὶ οὕτως εὔχεται.

Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΚΥριε βασιλεῦ ἡμῶν παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁρίσας τὸν δοῦλόν σου Μωϋσῆν, ἵνα ἱστορήσῃ τὴν εἰκόνα τῶν Χερουβὶμ εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἁγίας· καὶ ἡμεῖς κύριε οὕτως ἐλάβομεν εἰκόνα ἁγίαν εἰς μνήμην αὐτῶν· δεόμεθά σου βασιλεῦ ἡμῶν τοῦ ἀποστεῖλαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ τὸν ἄγγελόν σου ἐπὶ τὴν εἰκόνα ταύτην τὴν ἁγίαν ἵνα γένηται (εἰς αὐτὴν εἰ τις δεηθῇ) εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς δεήσεως αὐτοῦ, χάριτι, καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ στοργῆς τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ φιλανθρώπου κυρίου καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐκφώνησις.

Ὅτι σοι πρέπει τιμὴ, καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. καὶ τὰ ἑξῆς.

IN ORATIONEM QVAM DICIT PONTIFEX SVPER depicta noua imagine. Notæ.

BEnedictionem similem sine Chrismatis Vnctione, continent Latina Sacramentaria præsertim id quo Prædicatorum Ordo vtitur, sicut & Pontificale Romanum, quamuis præ nimia incuria antiquato benedictionum huiusmodi vsu, soli iam libri penes se, illas sibi asseruent & retineant.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΩΣ.

Εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως ἀρχόμεθα τό· Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Δόξα καὶ νῦν. Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, μετὰ τῶν στίχων. Εἶτα τροπάριον τῆς Θεοτόκου.

Τῇ Θεοτόκῳ ἐκτενῶς νῦν προσδράμωμεν ἁμαρτωλοὶ, καὶ ταπεινοὶ, καὶ προσπέσωμεν ἐν μετανοίᾳ κράζοντες ἐκ βάθους ψυχῆς. Δέσποινα βοήθησον ἐφ' ἡμῖν σπλαγχνισθεῖσα, σπεῦσον ἀπολλύμεθα ἀπὸ πλήθους πταισμάτων. μὴ ἀποστρέψῃς σοὺς δούλους κενούς. σὲ γὰρ μόνην ἐλπίδα κεκτήμεθα. Δίς.

Οὐ σιωπήσομέν ποτε, Θεοτόκε, τὰς δυναστείας σου λαλεῖν οἱ ἀνάξιοι, εἰ μὴ γὰρ σὺ προΐστασο πρεσβεύουσα τίς ἡμᾶς ἐρρύσατο ἐκ τοσούτων κινδύνων; τίς δὲ διεφύλαξεν ἕως νῦν ἐλευθέρους; οὐκ ἀποστῶμεν δέσποινα ἐκ σοῦ, σοὺς γὰρ δούλους σώζεις ἀεὶ ἐκ παντοίων δεινῶν.

Ἅπαξ. Εἶτα τὸν ν'. καὶ μετὰ τὸ πεντηκοστὸν, ἀρχόμεθα τοῦ κανόνος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἀπὸ τὸν εἱρμόν.

Ὠδὴ α'. ἦχος πλ. β.

Ὑγρὰν διοδεύσας.

Ὑπεραγία Θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς.

Πολλοῖς συνεχόμενος πειρασμοῖς, πρὸς σὲ καταφεύγω σωτηρίαν ἐπιζητῶν. ὦ μῆτερ τοῦ Λόγου, καὶ παρθένε, τῶν δυσχερῶν καὶ δεινῶν με διάσωσον.

Ὑπεραγία Θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς.

Παθῶν με ταράττουσι προσβολαὶ, πολλῆς ἀθυμίας ἐμπιπλῶσαι μου τὴν ψυχήν. Εἰρήνευσον, Κόρη, τῇ γαλήνῃ τῇ τοῦ υἱοῦ καὶ Θεοῦ σου πανάμωμε. Δόξα.

Σωτῆρα τεκοῦσάν σε καὶ Θεὸν, δυσωπῶ, Παρθένε, λυτρωθῆναί με τῶν δεινῶν. σοὶ γὰρ νῦν προσφεύγων ἀνατείνω καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν διάνοιαν. Καὶ νῦν.

Νοσοῦντα τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἐπισκοπῆς θείας καὶ προνοίας τῆς παρὰ σοῦ ἀξίωσον, μόνη Θεομῆτορ, ὡς ἀγαθὴ ἀγαθοῦ τε λοχεύτρια.

COMMVNIS SVPPLICATIONIS Officium.

Benedictionem præmittente Sacerdote, incipimus psalmum. Domine exaudi orationem meam. Gloria. Et nunc. Deus Dominus & illuxit nobis. *Cum Versibus. Deinde Deiparæ Modulos.*

AD Deiparam festinè peccatores properemus, & humiles ex imo pectore clamantes, ei procidamus. Adiuua Domina, super nos misericordia mota, accelera a peccatorum nostrorum multitudine perimus. Ne vacuos auertas famulos tuos: te namque solam fiduciam nostram possidemus.

Bis dicitur.

Nunquam desistemus licet indigni potentiam tuam eloqui Deipara, nisi enim protectrix adesses, quis nos tantis liberaret periculis? quis usque nunc liberos præseruasset? A te non recedimus, Domina, tuos enim famulos ab omni calamitate eripis. *Dicitur semel.*

Et deinde psalmus [illegible]. Quo expleto: absque tractu ad sanctissimæ Deiparæ Canonem incipimus.

Canticum primum. Tonus obliquus sec.

Humidam peragrans.

Sanctissima Deipara salua nos.

Multis tentationibus obsessus, ad te, salutem requirens, confugio: ô mater Verbi & Virgo, à malis & angustiis istis me præserua.

Sanctissima Deipara salua nos.

Impulsus me passionum turbant, multaque diffidentia animam meam obruunt: redde, Virgo incorrupta, tranquillitatem, filii ac Dei tui clementia. Gloria.

Virgo Saluatorem ac Deum enixa, his malis me eximi deposco: ad te namque confugiens, animam mentemque dirigo.

Et nunc.

Corpore & anima laborantem, diuina visitatione curaque tua, me solare, sola Dei mater, vt clemens, clementemque Deum enixa.

Canticum tertium. Cœlestis fornicis.

Propugnaculũ,& protectionem animæ meæ te constituo, Dei genitrix Virgo, ad tuum me portum deducito, bonorum origo, fidelium fiducia, sola clemens.

Sanctissima Deipara salua nos.

Rogo te ô Virgo, animæ tumultum & diffidétiæ procellam me disperge: tu namque tranquillitatis authorem Christum peperisti, Dei sponsa, à Deo beanda. Gloria.

Benefactorem, bonorumque omnium authorem, quæ mundo edidisti, bonorum diuitias super nos à te profunde: omnia namque potes, quæ potentem in virtute Christum peperisti, sola illibata. Et nunc.

Acerbis insirmitatibus intolerãdisq; doloribus afflicto mihi, ô Virgo, succurre: indeficientem enim& inconsumptam medelarum penum te agnosco, illibata.

Famulos tuos à periculis serua, Deipara, ad te namque velut ad inconuulsum murum, firmumque asylum, post Deum confugimus.

Grauem corporis mei molestiam cleméter respice Deipara celebranda, & animæ meæ languori medelam præbe.

Deinde memoriam habet sacerdos eorum pro quibus supplicatio instituta est, & ter quinquies, Domine miserere, *canitur. Mox Sacerdos.* [illegible] Quia misericors &c. *Et confestim modulũ. Tono 2.*

Feruens intercessio, murus inexpugnatus, misericordiæ fons, mundi refugium, ad te intente clamamus: accelera domina, & à periculis nos libera, quæ citam opem ferre nouisti.

Canticum quartum. Audiui Domine.

Passionum mearum agitationem, & procellam delictorum meorum compone, Dei sponsa, gubernatorem Christum enixa.

Sanctissima Deipara salua nos.

Clementiæ abyssum inuocanti mihi pande, quæ clementem & Saluatorem omnium, te celebrantium, peperisti.

Gloria.

Tuis donis gaudentes hymnum tibi in gratiarum actionem concinimus, qui te Dei matrem, ô pura, profitemur. Et nunc.

Spem, & firmamentum inconcussumque salutis murum te, ô celebranda, nacti, omni molestia liberamur.

Ὠδὴ γ'. Οὐρανίας ἁψῖδος.

Προστασίαν καὶ σκέπην ζωῆς ἐμῆς τίθημι σέ, Θεογεννῆτορ Παρθένε, σύ με κυβέρνησον πρὸς τὸν λιμένα σου, τῶν ἀγαθῶν ἡ αἰτία, τῶν πιστῶν τὸ στήριγμα, μόνη φιλάγαθε.

Ὑπεραγία Θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς.

Ἱκετεύω Παρθένε τὸν ψυχικὸν τάραχον, καὶ τῆς ἀθυμίας τὴν ζάλην διασκεδάσαι μου· σὺ γὰρ Θεόνυμφε, τὸν ἀρχηγὸν τῆς γαλήνης, τὸν Χριστὸν ἐκύησας, Θεομακάριστε. Δόξα.

Εὐεργέτην τεκοῦσα, τὸν τῶν καλῶν αἴτιον, τῆς εὐεργεσίας τὸν πλοῦτον πᾶσιν ἀνάβλυσον. πάντα γὰρ δύνασαι, ὡς δυνατὸν ἐν ἰσχύϊ Χριστὸν κυήσασα, μόνη πανάχραντε.

Καὶ νῦν.

Χαλεποῖς ἀρρωστήμασι καὶ νοσεροῖς πάθεσιν, ἐξεταζομένῳ Παρθένε, σύ μοι βοήθησον. τῶν ἰαμάτων γὰρ ἀνελλιπῆ σε γινώσκω θησαυρόν, πανάμωμε, τὸν ἀδαπάνητον.

Διάσωσον ἀπὸ κινδύνων τοὺς δούλους σου, Θεοτόκε, ὅτι πάντες μετὰ Θεὸν εἰς σὲ καταφεύγομεν, ὡς ἄρρηκτον τεῖχος καὶ προστασίαν.

Ἐπίβλεψον ἐν εὐμενείᾳ, πανύμνητε Θεοτόκε, ἐπὶ τὴν ἐμὴν χαλεπὴν τοῦ σώματος κάκωσιν, καὶ ἴασαι τῆς ψυχῆς μου τὸ ἄλγος.

Εἶτα μνημονεύει ὁ ἱερεὺς δι' ὧν ἡ παράκλησις γίνεται, καὶ ψάλλομεν τὸ, Κύριε ἐλέησον, ιε'. ὁ ἱερεύς, ὅτι ἐλεήμων, καὶ εὐθὺς λέγομεν τὸ κάθισμα, ἦχος β'.

Πρεσβεία θερμή, καὶ τεῖχος ἀπροσμάχητον, ἐλέους πηγή, τοῦ κόσμου καταφύγιον, ἐκτενῶς βοῶμέν σοι, Θεοτόκε δέσποινα πρόφθασον, καὶ ἐκ κινδύνων λύτρωσαι ἡμᾶς, ἡ μόνη ταχέως προστατεύουσα.

Ὠδὴ δ'. Εἰσακήκοα. κύριε.

Τῶν παθῶν μου τὸν τάραχον, ἡ τὸν κυβερνήτην τεκοῦσα κύριον, καὶ τὸν κλύδωνα κατεύνασον τῶν ἐμῶν πταισμάτων, Θεονύμφευτε.

Ὑπεραγία Θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς.

Εὐσπλαγχνίας τὴν ἄβυσσον ἐπικαλουμένῳ τῆς σῆς παράσχου μοι, ἡ τὸν εὔσπλαγχνον κυήσασα καὶ σωτῆρα πάντων τῶν ὑμνούντων σε.

Δόξα.

Ἀπολαύοντες, πάναγνε, τῶν σῶν χαρισμάτων, σοὶ χαριστήριον ἀναμέλπομεν ὕμνον, οἱ γινώσκοντές σε Θεομήτορα. Καὶ νῦν.

Οἱ ἐλπίδα καὶ στήριγμα καὶ τῆς σωτηρίας τεῖχος ἀκράδαντον κεκτημένοι σε, πανύμνητε, δυσχερείας πάσης ἐκλυτρούμεθα.

Ὠδὴ ε΄. Φώτισον ἡμᾶς.

Ἐμπλησον ἁγνὴ εὐφροσύνης, τὴν ζωὴν ἡμῶν, τὴν σὴν ἀκήρατον διδοῦσα χαρὰν τῆς εὐφροσύνης, ἡ γεννήσασα τὸν αἴτιον.

Ὑπεραγία θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς.

Λύτρωσαι ἡμᾶς ἐκ κινδύνων, θεοτόκε ἁγνὴ, ἡ αἰωνίαν τεκοῦσα λύτρωσιν, καὶ τὴν εἰρήνην τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν. Δόξα.

Λῦσον τὴν ἀχλὺν τῶν πλημμελημάτων μου, θεόνυμφε, τῷ φωτισμῷ τῆς σῆς λαμπρότητος, ἡ φῶς τεκοῦσα τὸ θεῖον καὶ προαιώνιον.

Καὶ νῦν.

Ἴασαι ἁγνὴ τῆς ψυχῆς μου τὴν ἀσθένειαν, ἐπισκοπῆς σου ἀξιώσασα, καὶ τὴν ὑγείαν ταῖς πρεσβείαις σου παράσχου μοι.

Ὠδὴ ϛ΄. Τὴν δέησιν ἐκχεῶ πρὸς κύριον.

Θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς ὡς ἔσωσεν ἑαυτὸν ἐκδεδωκὼς τῷ θανάτῳ τὴν τῇ φθορᾷ καὶ θανάτῳ μου φύσιν κατασχεθεῖσαν, παρθένε δυσώπησον τὸν κύριόν σου καὶ υἱόν, τῆς ἐχθρῶν κακουργίας με ῥύσασθαι.

Ὑπεραγία θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς.

Προστάτιν σε τῆς ζωῆς ἐπίσταμαι, καὶ φρουρὰν ἀσφαλεστάτην, παρθένε, τῶν πειρασμῶν διαλύουσαν ὄχλον, καὶ ἐπηρείας δαιμόνων ἐλαύνουσαν. καὶ δέομαι διαπαντὸς ἐκ φθορᾶς τῶν παθῶν μου ῥυσθῆναί με. Δόξα.

Ὡς τεῖχος καταφυγῆς κεκτήμεθα, καὶ ψυχῶν σε παντελῆ σωτηρίαν καὶ πλατυσμὸν ἐν ταῖς θλίψεσι, κόρη, καὶ τῷ φωτί σου ἀεὶ ἀγαλλόμεθα. ὦ δέσποινα, καὶ νῦν ἡμᾶς τῶν παθῶν καὶ κινδύνων διάσωσον. Καὶ νῦν.

Ἐν κλίνῃ νῦν ἀσθενῶν κατακεῖμαι, καὶ οὐκ ἔστιν ἴασις τῇ σαρκί μου. ἀλλ' ἡ θεὸν καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου καὶ τὸν λυτῆρα τῶν νόσων κυήσασα, σοῦ δέομαι τῆς ἀγαθῆς, ἐκ φθορᾶς νοσημάτων ἀνάστησον.

Ὁ ἱερεὺς μνημονεύει, ὡς δεδήλωται, καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν εὐθὺς, τὸ κοντάκιον. ἦχος β΄.

Προστασία τῶν χριστιανῶν ἀκαταίσχυντε, μεσιτεία πρὸς τὸν ποιητὴν ἀμετάθετε, μὴ παρίδῃς ἁμαρτωλῶν δεήσεων φωνάς. ἀλλὰ πρόφθασον ὡς ἀγαθὴ, εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν τῶν πιστῶς κραυγαζόντων σοι. τάχυνον εἰς πρεσβείαν, καὶ σπεῦσον εἰς ἱκεσίαν, ἡ προστατεύουσα ἀεὶ θεοτόκε τῶν τιμώντων σε.

Καὶ εὐθὺς τὸ προκείμενον.

Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

Canticum quintum. Illumina nos.

Vitam nostram lætitia reple, ô Virgo, quæ lætitiæ authorem quondam pariens, syncerum gaudium mundo protulisti.

Sanctissima Deipara salua nos.

A periculis eripe nos, pura Deipara, quæ redemptionem æternam pacemque, cogitationem omnem exuperantem, genuisti. Gloria.

Gloriæ tuæ splendore caliginem delictorum meorum dissipa, Dei sponsa, quæ lumen æternum & diuinum edidisti.

Et nunc.

Animæ meæ languorem cura, tua me dignata visitatione, & salutem mihi tuo interuentu concilia.

Canticum sextum. Orationem meam ad Deum effundo.

Vt morti & corruptioni naturam meam subactam à morte & corruptione morti seipsum tradens liberauit: ita ô Virgo Dominum tuum & Filium precare, vt ab hostium fraudulento molimine me eripiat.

Sanctissima Deipara, salua nos.

Protectricem te vitæ meæ profiteor, tutamque custodiam, quæ tentationum turbam dissipas, & dæmonum insultus repellis, ô Virgo, precorque à passionum mearum corruptione vbique me protegi. Gloria.

Vt refugij murum, integram animarum salutem, in afflictionibus solamen, te habemus ô Virgo; in lumine tuo semper exultamus Domina: nunc itaque à doloribus & periculis nos erue.

Et nunc.

In lecto infirmus iaceo, & non est sanitas in carne mea: sed tu, quæ Deum & Saluatorem mundi, & morborum curatorem peperisti, deprecantem me à morbi periculo eripe.

Sacerdos vt præfatum est memoriam agit: & post exclamationem subiungitur Breuiculum. Tonus secundus.

Protectio Christianorum non confundenda, intercessio ad conditorem non repellenda, ne supplices peccatorum voces despicias, sed vt bona, in auxilium fideliter ad te clamantium accelera: festina ad intercedendum, propera ad deprecandum, Deipara, quæ semper te colentes protegis.

Et confestim subditur Propositum.

Memor ero nominis tui in omni generatione & generatione.

Versiculus. Audi filia & vide.

Sacerdos. Et vt digni simus audire sanctum Domini Dei nostri, Euangelium, precemur.

Sapientia recta. Audiamus sanctum Euangelium. Pax omnibus.

Ex eo quod est secundum Lucam Euangelij lectio. Cap. 1.

IN illis diebus. Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione:

Finis.

Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam.

Et continuo. Gloria. *Tonus secundus.*

Deiparæ precibus, ô misericors, peccatorum meorum multitudinē dele.

Et nunc. *Idem repetitur. Deinde.* Miserere mei Deus secundum magnam.

Tonus obliquus secundus.

Ne me destituas, hominum protectio, sanctissima domina, quin potius serui tui orationem suscipe. Tenet me angustia, dæmonum iacula ferre non valeo: asylo quouis orbatus sum, quo confugiam infelix vndique obsessus ignoro? præter te nulla mihi superest consolatio, ne despicias orationem meam: sed quod mihi conducat, prouide, mundi domina, spes & fidelium protectio.

Sacerdos. Salua Deus populum tuum.

Domine miserere. *Duodecies.*

Misericordia & miserationibus. *Et reliqua.*

Canticum septimum. Qui à Iudæa.

Vt de hominum salute disponeres, Saluator, in Virginis vtero habitasti, eamque mundi protectricem renunciasti. Benedictus es Deus Patrum nostrorum.

Sanctissima Deipara salua nos.

Misericordiæ amatorem quem genuisti, mater pura deprecare, vt à peccatis & animæ inquinamentis liberet clamantes. Benedictus es Deus Patrum nostrorum.

Gloria.

Corporum languores & animarum ad te accedentium infirmitates diuino tuo nutu curare dignare, Dei genitrix, Saluatorem Christum nobis enixa.

Et nunc.

Salutis thesaurum, incorruptionis

Στίχος. Ἄκουσον θύγατερ καὶ ἴδε.

Ὁ ἱερεύς. Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς τῆς ἀκροάσεως τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν ἱκετεύσωμεν.

Σοφία ὀρθή. ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἁγίου εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα.

ΕΝ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀναστᾶσα Μαριάμ, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα.

Τέλος.

Ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς· καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

Καὶ εὐθύς, δόξα ἦχος β'.

Ταῖς τῆς θεοτόκου πρεσβείαις, ἐλεῆμον, ἐξάλειψον τὰ πλήθη τῶν ἐμῶν ἐγκλημάτων.

Καὶ νῦν τὸ αὐτό. Εἶτα. Ἐλέησόν με ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα.

Ἦχος πλ. β'.

Μὴ καταπιστεύσῃς ἀνθρωπίνῃ προστασίᾳ, παναγία δέσποινα, ἀλλὰ δέξαι δέησιν τοῦ οἰκέτου σου. θλῖψις γὰρ ἔχει με, φέρειν οὐ δύναμαι τῶν δαιμόνων τὰ τοξεύματα, σκέπην οὐ κέκτημαι, οὐδὲ ποῦ προσφύγω ὁ ἄθλιος, πάντοθεν πολεμούμενος, καὶ παραμυθίαν οὐκ ἔχω πλὴν σου, δέσποινα τοῦ κόσμου, ἐλπὶς καὶ προστασία τῶν πιστῶν. μή μου παρίδῃς τὴν δέησιν, τὸ συμφέρον ποίησον.

Ὁ ἱερεύς. Σῶσον ὁ θεὸς τὸν λαόν σου.

Τὸ κύριε ἐλέησον, ιβ'.

Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς. Καὶ τὰ λοιπά.

Ὠδὴ ζ'. Οἱ ἐκ τῆς ἰουδαίας.

Τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, ὡς ἠθέλησας, σῶτερ, οἰκονομήσασθαι ἐν μήτρᾳ τῆς παρθένου κατῴκησας, ἣν κόσμῳ ἣν προστάτιν ἀνέδειξας. ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ὑπεραγία θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς.

Θελητὴν τοῦ ἐλέους, ὃν ἐγέννησας μῆτερ ἁγνή, δυσώπησον ῥυσθῆναι τῶν πταισμάτων ψυχῆς τε μολυσμάτων τοὺς ἐν πίστει κραυγάζοντας. ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Δόξα.

Σωμάτων μαλακίας, καὶ ψυχῶν ἀῤῥωστίας, θεογεννήτρια, τῶν πόθῳ προσιόντων τῇ σκέπῃ σου τῇ θείᾳ, θεραπεύειν ἀξίωσον. ἡ τὸν σωτῆρα Χριστὸν ἡμῖν ἀποτεκοῦσα. Καὶ νῦν.

Θησαυρὸν σωτηρίας, καὶ πηγὴν ἀφθαρσίας τὴν

σε κατέστησεν καὶ πύργον ἀσφαλείας, καὶ θύραν μετανοίας τοῖς κραυγάζουσιν ἔδειξας. ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ὠδὴ η΄. Τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν.

Τοὺς βοηθείας τῆς παρὰ σου δεομένους, μὴ παρίδῃς, παρθένε, ὑμνοῦντας καὶ ὑπερυψοῦντάς σε, κόρη, εἰς αἰῶνας.

Ὑπεραγία θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς.

Τῶν ἰαμάτων τὸ δαψιλὲς ἐπιχέεις τοῖς πιστῶς ὑμνοῦσί σε, παρθένε, καὶ ὑπερυψοῦσι τὸν ἄφραστόν σου τόκον. Δόξα.

Τὰς ἀσθενείας μου τῆς ψυχῆς ἰατρεύεις, καὶ σαρκὸς τὰς ὀδύνας, παρθένε, ἵνα σε δοξάζω τὴν κεχαριτωμένην.

Καὶ νῦν.

Τῶν πειρασμῶν σὺ τὰς προσβολὰς ἐκδιώκεις, καὶ παθῶν τὰς ἐφόδους, παρθένε. ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὠδὴ θ΄. Κυρίως θεοτόκον.

Ῥοήν μου τῶν δακρύων μὴ ἀποποιήσῃς, ἡ τὸν πάντως ἐκ προσώπου πᾶν δάκρυον ἀφῃρηκότα, παρθένε, Χριστὸν κυήσασα.

Ὑπεραγία θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς.

Χαρᾶς μου τὴν καρδίαν πλήρωσον, παρθένε, ἡ τῆς χαρᾶς δεξαμένη τὸ πλήρωμα, τῆς ἁμαρτίας τὴν λύπην ἐξαφανίσασα.

Δόξα.

Κακώσεως ἐν τόπῳ τοῦ τῆς ἀσθενείας, ταπεινωθέντα, παρθένε, θεράπευσον ἐξ ἀρρωστίας εἰς ῥῶσιν μετασκευάζουσα.

Καὶ νῦν.

Φωτός σου ταῖς ἀκτῖσι λάμπρυνον, παρθένε, τὸν ζόφον τῆς ἀγνοίας διώκουσα τοὺς εὐσεβῶς θεοτόκον σε καταγγέλλοντας.

Καὶ εὐθὺς τό, Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς.

Καὶ θυμιᾷ ὁ ἱερεὺς τὸ θυσιαστήριον καὶ τὸν λαόν, καὶ ἡμεῖς ψάλλομεν τὰ παρόντα θεοτοκία.

Τὴν ὑψηλοτέραν τῶν οὐρανῶν, καὶ καθαρωτέραν λαμπηδόνων ἡλιακῶν, τὴν λυτρωσαμένην ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας, τὴν δέσποιναν τοῦ κόσμου ὕμνοις τιμήσωμεν.

Ἀπὸ τῶν πολλῶν μου ἁμαρτιῶν ἀσθενεῖ τὸ σῶμα, ἀσθενεῖ μου καὶ ἡ ψυχή· πρὸς σὲ καταφεύγω τὴν κεχαριτωμένην, ἐλπὶς ἀπηλπισμένων, σύ μοι βοήθησον.

Δέσποινα, καὶ μήτηρ τοῦ λυτρωτοῦ, δέξαι παρακλήσεις ἀναξίων σῶν οἰκετῶν· ἵνα μεσιτεύσῃς πρὸς τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα, ὦ δέσποινα τοῦ κόσμου, γενοῦ μεσίτρια.

fontem, securitatis turrim, & pœnitentiæ portam genitricem tuam ostendisti, clamantibus: Benedictus es Deus patrum nostrorum.

Canticum octauum. Cœlorum regem.

Ope tua indigentes, celebrantes, & exaltantes, te Virgo, in sæcula ne despicias.

Sanctissima Deipara salua nos.

Remediorum copiam, fideliter te laudantibus, & ineffabilem tuum fœtum superexaltantibus, ô Virgo profundis. Gloria.

Animæ infirmitatibus, carnisque doloribus, ô Virgo, mederis: vt te gratia plenam celebrem.

Et nunc.

Tentationum impetus, & dolorum insultus retundis, ô Virgo, propterea te laudamus in sæcula.

Canticum nonum. Vere te Dei genitricem.

Lachrymarum mearum flumen ne despicias, ô Virgo, quæ lachrymam omnem ab omni vultu abstergentem Christum genuisti.

Sanctissima Deipara salua nos.

Peccati dolore depulso, cor meum, ô Virgo, gaudio reple, quæ gaudij plenitudinem in te suscepisti.

Gloria.

In languoris loco infirmitate prostratum, ex aduersa, in bonam valetudinem translatum, ô Virgo sana.

Et nunc.

Lucis tuæ radiis illustra, ô Virgo, in iis qui te deuote Deiparam profitentur, ignorantiæ caliginem.

Et confestim dicitur. Vere dignum est.

Et suffumigat Sacerdos altare, & populum: cantantibus nobis sequentes in Deiparæ laudem modulos.

Cœlis altiorem, radiis solaribus puriorem, mundi dominam, à maledictione nos liberantem hymnis celebremus.

A peccatorum meorum copia, corpus meum & anima mea infirmantur: ad te gratia plenam confugio, desperatorum spes, tu mihi succurre.

Domina, Redemptoris mater, indignorum famulorum tuorum preces suscipe, vt apud natum tuum interpelles: ô mundi Domina, esto nobis mediatrix.

Modulis vocibus alacriter tibi celebrandæ Deiparæ cantica psallimus: cum Præcursore, & omnibus Sanctis Deum roga, vt nostri misereatur.

Vniuersæ Angelorum acies, Domini Præcursor, Apostolorum duodena turba, sancti omnes cum Deipara, ceu legati nostri, agite, vt saluemur.

Deinde. Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. *Sacerdos.* Quia tuum est. *Et sequentes Moduli. Tonus obliquus secundi.*

Miserere nostri Domine, miserere nostri. Gloria.

Domine miserere nostri: in te enim confidimus. Et nunc.

Misericordiæ portam.

Sacerdos.

Miserere nostri Deus secundum.

Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace, sanitate, salute, protectione, venia, prosperitate, gubernatione serui Dei N. & vt sancta hæc ædes conseruetur.

Et reliqua. Et tandem dimissio.

Ψαλμικῶς προσφωνοῦμεν σοὶ τὴν ᾠδὴν νῦν τῇ πανυμνήτῳ θεοτόκῳ χαρμονικῶς μετὰ τοῦ προδρόμου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων δυσώπει θεοτόκε τοῦ οἰκτειρῆσαι ἡμᾶς.

Πᾶσαι τῶν ἀγγέλων αἱ στρατιαί, πρόδρομε κυρίου, ἀποστόλων ἡ δωδεκάς, οἱ ἅγιοι πάντες μετὰ τῆς θεοτόκου, ποιήσατε πρεσβείαν εἰς τὸ σωθῆναι ἡμᾶς.

Εἶτα τρισάγιον. παναγία τριάς. πάτερ ἡμῶν. ὁ ἱερεύς. ὅτι σοῦ, καὶ τὰ τροπάρια ταῦτα ἦχος πλ. β'.

Ἐλέησον ἡμᾶς κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς.

Δόξα.

Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς, ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποί.

Καὶ νῦν.

Τῆς εὐσπλαγχνίας τὴν πύλην.

Ὁ ἱερεύς.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως, συγχωρήσεως, κατευοδώσεως, κυβερνήσεως τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, ὁ δεῖνα, καὶ ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι τὴν ἁγίαν μονὴν ταύτην.

Καὶ τὰ λοιπά, καὶ ἡ ἀπόλυσις.

VARIÆ LECTIONES.

Præsens, quod in codicibus recentioribus, ab eo quod in vetustis legitur, ita diuersum est Officium, vt vnum separatim alteri annectere, quam variantes vtriusque lectiones inter se conferre, facilius existat.

Supplicationis Officium.

BEnedicit Sacerdos. Deinde dicit, Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. Domine miserere: *duodecies.* Venite adoremus. *ter.* Domine exaudi orationem meam. *Post quorum finem.* Gloria. Et nunc. Alleluia. *Mox postulationem.* Adhuc & insuper in pace Dominum precemur. Suscipe, salua, miserere.

Sanctissimæ, illibatæ, super omnes. Quia conuenit tibi omnis gloria, honor & adoratio. *Deinde:* Deus Dominus. *Versus.* Domine ne in furore tuo arguas me neque. *Versus.* Miserere mei Domine quoniam infirmus sum. *Tum modulos.* Miserere nostri Domine miserere nostri: omnis enim. Gloria. Domine miserere nostri, in te namque confidimus. Et nunc. Misericordiæ portam.

Ἀκολουθία τῆς παρακλήσεως.

ΠΟιεῖ ὁ ἱερεὺς εὐλογητόν. Εἶτα τὸ τρισάγιον. Τὸ παναγία τριάς. Τό, πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν. Κύριε ἐλέησον. ιβ'. Δεῦτε προσκυνήσωμεν. γ'. Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου· καὶ μετὰ τὸ τέλος. Δόξα, καὶ νῦν. Ἀλληλούϊα. Εἶτα τὴν αἴτησιν. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τῆς παναγίας, ἀχράντου ὑπερευλογημένης. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις. Εἶτα τό· θεὸς κύριος. Στίχος. Κύριε μὴ τῷ θυμῷ ἐλέγξῃς με μηδέ. Στίχος. Ἐλέησόν με κύριε, ὅτι ἀσθενής εἰμι. Εἶτα τροπάρια. Ἐλέησον ἡμᾶς κύριε ἐλέησον. πάσης γάρ. Δόξα. Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποίθαμεν. Καὶ νῦν. Τῆς εὐσπλαγχνίας τὴν πύλην.

Εἶτα τὸν ν'. Καὶ ὁ κανὼν τῆς Θεοτόκου, ποίημα Θεοφάνους τοῦ γραπτοῦ μητροπολίτου Νικαίας· τινὲς δέ φασιν ὅτι ἐστὶ Θεοστηρίκτου μοναχοῦ· τινὲς δὲ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Deinde dicitur psalmus quinquagesimus & Canon Deiparæ, opus Theophanis Insignis Metropolitæ Nicæni, quem quidam dicunt esse Theosterichi Monachi, alij vero Ioannis Damasceni.

Ὠδὴ α'. ἦχος πλ. δ'.

Ὑγρὰν διοδεύσας.

Canticum primum. Tonus obliquus 4.

Humidum præterlapsus.

Πολλοῖς συνεχόμενος πειρασμοῖς, πρὸς σὲ καταφεύγω σωτηρίαν ἐπιζητῶν, ὦ Μῆτερ τοῦ Λόγου, καὶ Παρθένε· τῶν δυσχερῶν καὶ δεινῶν με διάσωσον.

Plurimis tentationibus obsessus, ad te confugio salutem expostulaturus, ô Mater Verbi & Virgo: ab angustiis & ærumnis me serua.

Καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ κανόνος.

Et Canonis reliqua.

Ἄξιόν ἐστι. καὶ εὐθὺς. Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἀκοῦσαι τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου. Σοφία. ὀρθοί.

Dignum est: *& confestim subditur* Et vt digni simus audire sanctum Euangelium. Sapientia. Recti.

Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἁγίου Εὐαγγελίου.

Ex Euangelio secundum Lucam.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. Εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς κώμην τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα· καὶ τὰ ἑξῆς.

In illo tempore. Ingressus est Iesus in quendam vicum: mulier autem quædam nomine Martha: *& reliqua.*

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης. Καὶ ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον.

Ὅτι ἐλεήμων, καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Miserere nostri Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace. Et vt condonetur ei omne delictum spontaneum & inuoluntarium.

Quia misericors & clemens Deus existis: & tibi gloriam referimus.

Ἡ εὐχή. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Oratio. Dominum precemur.

Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, ὁ πάσης ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου κτίσεως δημιουργός, ὁ τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς συναΐδιος Υἱὸς καὶ συνάναρχος, ὁ διὰ ὑπερβολὴν ἀγαθότητος ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων σάρκα φορέσας, καὶ σταυρωθεὶς, καὶ παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀχαρίστων, καὶ τῷ οἰκείῳ σου αἵματι ἀνακαινίσας τὴν φθαρεῖσαν ἡμῶν φύσιν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· αὐτὸς φιλάνθρωπε Βασιλεῦ, εἰσάκουσον ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν δεομένων σου ὑπὲρ τοῦ δούλου σου τοῦδε, καὶ εἴ τι ἥμαρτεν ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν, ὡς ἀγαθὸς Θεὸς συγχώρησον, καὶ ἆρον αὐτοῦ τὸ βαρὺ φορτίον, ὁ τὴν ἁμαρτίαν αἴρων τοῦ κόσμου, καὶ ἴασαι αὐτόν, ὁ τὰς ἀσθενείας τοῦ κόσμου ἰώμενος, ὁ τοὺς κοπιῶντας καὶ πεφορτισμένους πρὸς ἑαυτὸν καλῶν, ὁ μὴ ἐλθὼν καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν, καὶ καθάρισον αὐτὸν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος· ἵνα ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ τῶν ἁγιασμάτων σου τῇ μετουσίᾳ ὑποδεχόμενος ἑνωθῇ τῷ ἁγίῳ σου πνεύματι, καὶ ἔχῃ σε ἐν αὐτῷ κατοικοῦντα καὶ

Dominator Domine Iesu Christe, Deus noster, fons vitæ & immortalitatis, omnis creaturæ visibilis & inuisibilis opifex, Patris sine principio Fili coæterne, & sine principio, qui bonitatis abundantia vltimis temporibus carne indutus, crucifixus, & pro nobis ingratis passus es, & proprio tuo sanguine corruptam peccato nostram naturam reformasti: ipse Rex clemens, exaudi nos peccatores pro seruo tuo N. deprecantes, & si aliquo pacto, verbo, opere vel cogitatione deliquit, tu vt bonus Deus remitte, & graue peccatorum eius onus subleua, qui peccatum mundi tollis, & sana illum, qui mundi curas infirmitates, qui laborantes & oneratos ad te ipsum vocas, qui non iustos sed peccatores ad pœnitentiam vocaturus venisti: ab omni carnis & spiritus inquinamento expurga illum: vt in puro conscientiæ suæ testimonio sanctificationum accepto consortio, Spiritui tuo sancto adiungatur, & te in seipso habitante & manente

potiatur, cum principij experte tuo Patre: & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et vngit eum oleo sancto è lampade accepto; recitans hanc orationem.

Oratio dum vngitur infirmus oleo sacro.

Dominum precemur.

PAter sancte, animarum & corporum medice, qui Filium tuum vnigenitum Dominum nostrum Iesum Christum, omnem infirmitatem sanantem, & à morte nos liberantem misisti: seruum tuum N. à detinente illum corporis & animæ infirmitate, per Christi tui gratiam sana: & iuxta placitum tuum vitæ illum restitue, debitas tibi gratias & adorationem in operibus bonis persoluturum. Intercessionibus super omnes excellentes benedictæ gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum. Quia tua est potentia, & tuum est regnum Patris.

μβάνεται, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ ἀλείφει αὐτὸν ἅγιον ἔλαιον ἐκ τῆς κανδήλας, λέγων τὴν εὐχὴν ταύτην.

Εὐχὴ ἐν τῷ ἀλείφεσθαι ἀσθενοῦντα ἅγιον ἔλαιον.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΠΑτερ ἅγιε, ἰατρὲ ψυχῶν καὶ σωμάτων, ὁ πέμψας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πᾶσαν νόσον ἰώμενον, καὶ ἐκ θανάτου λυτρούμενον, ἴασαι καὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτὸν σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀσθενείας, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ ζωοποίησον αὐτὸν κατὰ τὸ σὸν θέλημα, τὴν ὀφειλομένην σοι εὐχαριστίαν καὶ προσκύνησιν ἐν ἀγαθοεργίαις ἀποπληροῦντα. πρεσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ πατρός.

IN OFFICIVM COMMVNIS SVPPLICATIONIS, NOTÆ.

1 ΑΚολουθία τῆς κοινῆς παρακλήσεως] Cuilibet periculo, angustiæ, aut necessitati, belli, pestis, famis, &c. communi neutiquam est hoc officium, ex titulis præferre videtur: sed tantum morbi à corpore ægroti auertendo, & animæ peccatoris a criminum vulneribus sanandæ accommodatum, vt patet legenti. Hinc in Officio vnctionis nuper cum superiori collato, vnctio visitur olei, quæ non nisi ægrotorum propria iudicari queat. Qualis autem sit illa olei vnctio in officio secundo memorato vtenda, an nuda simplexve omnique penitus Sacramenti ratione carens, vt erat ea quæ Marci ab Apostolis super ægrotis inita recensetur, an vero talis quæ germanam Sacramenti extremæ Vnctionis perfectionem contineat, mihi antiqua cum recentibus Euchologia conferenti, non omnino indubium est. Et quidem vbi in editis codicibus, siue recenter siue primitus excusis, duplex officium pro infirmis vngendis, geminamque vnctionem lego, contestatum illud quod εὐχελαίου titulum præ se fert, & a septem Sacerdotibus celebrari præcipitur, veri Sacramenti rationem in se habere; aliud autem vnctionem quamlibet aliam, etiam exhibens, piæ sacramentalisque tantum & Ecclesiasticæ cæremoniæ solummodo appellatione dignā gaudere existimo. At cum in vno eodemque codice geminum illud officium minime distinguitur, & vna tantum ægrotorum vnctio, vniusque rationis preces, & vt verbo absoluam, vnus vnctionis occurrit ritus: tunc ne cum iis sentire videar qui Græcam Ecclesiam extremæ Vnctionis sacramento priuatam inuehuntur, Vnctionem eorum omnem cæremonialem tantum esse professi, ne, inquam, totum Orientem nobilem Ecclesiæ partem, sententia minus attente prolata, vnius Sacramenti vsu, gaudeam orbare: vnicum illud Officium & vnctionem vnicam, veri Sacramenti extremæ Vnctionis perfectionem integritatemque præ se ferre, his argumentis inductus, censeo. Primo, nam vt præmissum est, non est Orientis Ecclesia Extremæ Vnctionis, vltimique Sacramenti vsu, seu fundamento destituenda: eius igitur in Euchologiis, si vnius tantum Vnctionis exaratum legatur Officium, verum potius præhabere Sacramentum quam cæremoniale quiddam esse iudicandum est. Secundo, Vnctionis illud Officium, de quo loquimur, à prolixiori, & veri Sacramenti ritum continente, supra fol. 408 descripto distinctum, Græcam Sacramenti Extremæ Vnctionis formam, Orationem videlicet Πάτερ ἅγιε ἰατρὲ ψυχῶν, &c. tenet inclusam: at vero Orationem illam, cum Arcudio, Sacramentum efficere probauimus, satis enim est quod hæc mente ab Ecclesia Græca recitetur, cum forma huius Sacramenti non sit à Christo in particulari determinata, potest his & illis verbis Ecclesiæ iudicio, eandem substantiam retinen-

retinentibus seu effectum Sacramenti ex æquo significantibus applicant. Quidni ergo huiusmodi etiam Sacramento conferendo tunc accommoda [illegible]? Tertio, recentis est compositionis & editoris totum ἐνχέλαιον supra positum Officium, Athenasque modernum authorem, [illegible] non modica sui parte præ se ferat, neque illud ex integro, in M S. aliquo (plura licet in manus meas inciderint) legere aut reperire vnquam potui: ex aduerso autem, alia quædam Vnctionis Officia iam-iam exscribenda, vel illud quod supra proxime relatum est, vel alia quædam a [illegible] neglecta [illegible], inter se non omnino absimilia: dicenda sunt itaque ea sola, [illegible] mento conferendo tunc deseruisse, quæ [illegible] mutata vel aucta, vel iam penitus mutata [illegible] pareant, nulla certe ratione in eandem [illegible] Sacramenti Extremæ Vnctionis formam, ut [illegible] non determinet [illegible] ideoque ex institutione Ecclesiæ dependens, si non semper similis non fuerit; & [illegible] ceremoniæ, & ritus administrandi, etiam in [illegible] sa Latina a[illegible] in sui mutationem aliquam experti fuerint. Nunc vero in meliorem [illegible] dinem cuncto Sacramenti Extremæ Vnctionis ritu a Græcis relato, superstes illa, vetustaque Vnctionis forma, non iam cæremonialis aut Sacramentalis manet, nec Sacramenti nomen vllo pacto [illegible], quamuis si verba spectes eorumque sonum, Sacramenti Orationem, non tamen rationem, affirmet: deficit enim iam Ecclesiæ Græcæ [illegible] & intentio, vt per huiusmodi Vnctionem etiam vera adiuncta Oratione, propter [illegible] aliarum defectum conferatur Sacramentum: sicut & in Gregorij Sacramentario deficiente quolibet alio ritu & Ecclesiæ Latinæ mente, quamuis par sit olei vnctio & verus Orationis recitatio, non tamen [illegible] Sacramentum est; sed quæ [illegible] tantum [illegible] est vnctio [illegible] & cæremonialis, & ex opere operantis [illegible] esse [illegible], quæ vero ex præcepto Ecclesiæ ritu, & ex [illegible], ideoque ex opere operato [illegible] operatur, illa Sacramenti naturam, virtutem, & nomen vtique [illegible] adipiscatur.

2 [illegible]] Manifestant veteres codices [illegible] authorem, quem alij Theophanem [illegible], Nicææ præsulem; alij Theonastum Monachum, vel Ioannem Damascenum esse dixerunt.

Sequuntur item quædam pro ægrotis officia, quibus [illegible], vel pure cæremonialis, vel perfecte quondam Sacramenti operanda admittentur.

Excerpta è M. S. Cryptoferratensis Bessarionis Euchologio.

Εὐχὴ ἐπὶ τῷ ἐλαίῳ.

Oratio super oleum.

Πάτερ ἅγιε ἰατρὲ τῶν ψυχῶν. Vt supra fol. præcedenti.

Pater sancte, &c.

Εὐχὴ ἐπὶ [illegible].

Oratio super infirmo [illegible].

Ὁ πολὺς ἐν ἐλέει καὶ πλούσιος ἐν ἀγαθότητι, κύριε ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ ἰώμενος τὰ συντρίμματα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, ὁ διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐντειλάμενος ἡμῖν ἐν ἐλαίῳ μετὰ προσευχῆς παρὰ τῆς ἐκκλησίας πρεσβυτέρους τὰς ἀσθενείας θεραπεύεσθαι· αὐτὸς δέσποτα, ἁγίασον καὶ τὸ ἔλαιον τοῦτο, ὥστε γενέσθαι τοῖς χριομένοις αὐτῷ εἰς θεραπείαν πάθους παντός, νόσου σωματικῆς, καὶ μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἵνα καὶ νῦν δοξασθῇ σου τὸ πανάγιον ὄνομα. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Deus multæ misericordiæ, diues in bonitate, Domine & pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui animarum corporumque nostrorum infirmitates curas, qui per sanctos Apostolos tuos oleo cum oratione Ecclesiæ Presbyteros infirmitates curare docuisti: ipse Domine oleum quoque illud sanctifica, vt ex eo vngendis in omnis doloris, & corporeæ infirmitatis, carnisque & spiritus sordium medelam fiat: vt & nunc celebretur sanctissimum nomen tuum. Tuum est enim misereri, & saluare Deus noster: & tibi gloriam, &c.

Alia Oratio.

DOmine qui in misericordia & miserationibus, &c.

Alia Oratio super ægrotis dicenda.

DEus potens & misericors, qui cuncta pro generis nostræ salute moderaris, seruum tuum N. Christi tui nomen inuocantem respice, & omni eius animæ corporisque infirmitati medere: peccata condona eius, & ærumnas cunctas à peccatis enatas, tentationem omnem, aduersariique insultum omnem à seruo tuo depelle: & ab infirmitatis lecto excitatum, anima corporeque bene valentem, in operibus studiosis proficientem, verbis bonis nomen Christi tui, qui est spes nostra celebrantem sanctæ Ecclesiæ tuæ restitue. Ipsi, tibique cum eo gloria, honor, & adoratio: cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Alia in Infirmos Oratio.

DOmine, Domine, valde bone, omnipotens, animarum amator, omnium Saluator, qui deijcis & eleuas, qui corripis, &c.

Oratio super Oleo infirmi.

DOMINE qui in misericordia, &c.

Oratio secunda super Oleo infirmi.

DEVS multæ misericordiæ, diues, &c.

Εὐχὴ ἑτέρα.

KΥριε ὁ ἐν τῷ ἐλέει καὶ ἐν τοῖς οἰκτιρμοῖς. Vt supra, ἐν εὐχελαίῳ, fol. 413.

Εὐχὴ ἐπὶ νοσοῦντας ἄλλη.

Ο Θεὸς ὁ δυνατὸς καὶ ἐλεήμων, ὁ πάντα οἰκονομῶν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους ἡμῶν, ἐπισκέψαι τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, ἐπικαλούμενον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ ἴασαι αὐτὸν πᾶσαν ἀσθένειαν σωματικήν τε καὶ ψυχικήν· ἄφες αὐτῷ τὰς ἁμαρτίας, καὶ τὰ ἐξ ἁμαρτίας ἐπιτίμια, πάντα πειρασμὸν, καὶ πᾶσαν ἐπανάστασιν τοῦ ἀντικειμένου ἀπόστησον ἀπὸ τοῦ δούλου σου, καὶ ἀνάστησον αὐτὸν ἀπὸ τῆς κλίνης ἀῤῥωστίας, καὶ ἀποκατάστησον τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ ψυχῇ καὶ σώματι ὑγιαίνοντα, καὶ προκόπτοντα ἐν ἔργοις καλοῖς καὶ λόγοις ἀγαθοῖς, δοξάζοντα μετὰ πάντων τῶν λαοῦ σου τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σου, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν. μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εὐχὴ εἰς νοσοῦντας ἄλλη.

ΔΕσποτα, δέσποτα, πανάγαθε, παντοκράτορ, φιλόψυχε, φιλόδουλε, σῶτερ τῶν ἁπάντων, ὁ ταπεινῶν καὶ ἀνυψῶν, ὁ παιδεύων. Vt supra fol. 153.

Εὐχὴ ἐπὶ ἐλαίου ἀῤῥώστου.

KΥριε ὁ ἐν τῷ ἐλέει, καὶ ἐν ταῖς. Vt supra in officio εὐχελαίου.

Εὐχὴ ἐπὶ ἐλαίου ἀῤῥώστου δευτέρα.

Ο Πολὺς ἐν ἐλέει, καὶ πλούσιος ἐν. Vt supra.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΨΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ, ΟΤΑΝ μέλλῃ ἀποδημῆσαί τις ἐν ταξειδίῳ.

Εἰς τὸν μέλλοντα ἀποδημεῖν, ψάλλεται πρῶτον παράκλησις εἰ βούλει. Εἰ δ' οὖν, ποιεῖ ὁ ἱερεὺς εὐλογητόν. Εἶτα τρισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ. Εἶτα τὰ κατανυκτικὰ τροπάρια, τό, Ἐλέησον ἡμᾶς. Δόξα. Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ νῦν. Τῆς εὐσπλαγχνίας τὴν πύλην. Τὸ κύριε ἐλέησον, ιβ'. Δεῦτε προσκυνήσωμεν, γ'. Καὶ ὁ πεντηκοστὸς ψαλμός. Εἶτα τό, Πιστεύω εἰς ἕνα θεόν. Ἄνες ἄφες. Τὸ πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ.

Καὶ τὰ παρόντα θεοτόκια τροπάρια.

Παναγία θεοτόκε τὸν χρόνον τῆς ζωῆς μου μή ἐγκαταλίπῃς με, ἀνθρωπίνῃ προστασίᾳ μὴ καταπιστεύσῃς με· ἀλλ' αὐτὴ ἀντιλαβοῦ, καὶ ἐλέησόν με.

Ἐγὼ παρθένε ἁγία θεοτόκε, τῇ σκέπῃ σου προστρέχω, οἶδα ὅτι τεύξομαι τῆς σωτηρίας. δύνασαι γάρ, ἁγνή, βοηθῆσαί μοι.

Οὐδεὶς προστρέχων ἐπὶ σοὶ κατῃσχυμμένος ἀπὸ σοῦ ἐκπορεύεται, ἁγνὴ παρθένε θεοτόκε· ἀλλ' αἰτεῖται τὴν χάριν, καὶ λαμβάνει τὸ δώρημα, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς αἰτήσεως.

Ἕκαστος ὅπου σώζεται, ἐκεῖ δικαίως καὶ προστρέχει. καὶ ποία ἄλλη τοιαύτη καταφυγή, ὡς σύ θεοτόκε, σκέπουσα τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Νεῦσον παρακλήσεσι σῶν οἰκετῶν πανάμωμε, παύουσα δεινῶν ἡμῶν ἐπαναστάσεις, πάσης θλίψεως ἡμᾶς ἀπαλλάττουσα· σὲ γὰρ μόνην ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν ἄγκυραν ἔχομεν, καὶ τὴν σὴν προστασίαν κεκτήμεθα· μὴ αἰσχυνθῶμεν, δέσποινα, σὲ προσκαλούμενοι· σπεῦσον εἰς ἱκεσίαν τῶν σοὶ πιστῶς βοώντων. χαῖρε δέσποινα, ἡ πάντων βοήθεια, χαρά, καὶ σκέπη, καὶ σωτηρία τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Πάντων προστατεύεις, ἀγαθή, τῶν καταφευγόντων ἐν πίστει τῇ κραταιᾷ σου σκέπῃ. ἄλλην γάρ, οὐκ ἔχομεν ἁμαρτωλοὶ πρὸς θεὸν ἐν κινδύνοις καὶ θλίψεσιν ἀεὶ μεσιτείαν, οἱ κατακεκυμμένοι ὑπὸ πταισμάτων πολλῶν, μήτηρ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὅθεν σοι προσπίπτομεν, ῥῦσαι πάσης περιστάσεως τοὺς δούλους σου.

DE ELEVATIONE PANIS παναγία, sanctissima, nuncupati cum quis iter est aggressurus.

Nomine iter suscepturi, psallitur primum, si ita lubet, præcedens supplicatio. Sin minus, præmittit Sacerdos benedictionem. Deinde. Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas, Pater noster. Quia tuum est. *Mox compunctionem mouentes Modulos.* Miserere nostri. Gloria. Domine, miserere nostri. Et nunc. Misericordiæ portam. Domine miserere. *Duodecim vicibus.* Venite adoremus. *Ter. Dicitur etiam Psalmus quinquagesimus. Demum.* Credo in vnum Deum. Parce, remitte. Pater noster. Quia tuum est.

Et præsentes in honorem Deiparæ Moduli.

Sanctissima Deipara, ne me toto vitæ tempore derelinquas, hominum protectio, ne me destituas: quin potius succurre, & miserere mei.

Virgo sancta Deipara, ad tuam protectionem recurro: quia salutem naucisear, noui, mihi namque potes, ô pura, auxiliari.

Nullus qui ad te recurrerit, confusus à te recedit, virgo Deipara; sed petita gratia, donum ad postulati vtilitatem accipit.

Quisquis saluatur, ad te iuste recurrit: & quodnam est aliud tale refugium, quale tuum est Deipara, quæ etiam animas nostras defendis?

Gloria. Et nunc. *Deiparæ.*

Annue famulorum tuorum precibus, calamitatum insultus reprime, & ab omni afflictione nos libera: te namque solam securam firmamque anchoram habemus, tuamque protectionem nacti sumus. Ne confundamur, ô Domina, te inuocantes, ad preces te fideliter inuocantium accelera. Salue omnium auxilium, gaudium, & protectio, & salus animarum nostrarum.

Omnium ad validam tuam protectionem cum fide confugientium defensionem suscipis, ô bona, nullam enim aliam insigniorem ad Deum in periculis & tribulationibus, nos peccatis plurimis pressi, interpellationem nacti sumus, ô Dei altissimi mater: vnde & tibi procidimus, ab omni calamitate seruos tuos eripe.

Et eleuat Panem παναγίαν, sanctissimam, vocatum dicens.

Magnum est sanctæ Trinitatis nomen.

Sanctissima domina Deipara succurre famulo tuo N.

Eius interuentu, ô Deus miserere, & salua nos. *Deinde dicitur.*

Sancta mensa cœlestem panem proferens venter tuus factus est: qui manducat ex eo non moritur, vt dixit omnium nutritius, Dei genitrix.

Donis tuis dignos nos redde, Deipara Virgo, non attentis peccatis nostris, remediis etiam exhibitis, benedictionem tuam cum fide, ô Illibata, sumentibus. *Et cantamus.*

Vere dignum est.

Gloria. Et nunc.

Deiparæ.

In te lætatur omnis creatura, ô gratia plena, Angelorum cœtus, & hominum genus. ô sanctum templum, & rationalis paradise, virginum decus, è qua Deus ante sæcula existens, Deus noster incarnatus, puer factus est: tuum namque vterum sibi effecit thronum, ventremque tuum cœlis capaciorem reddidit. In te lætatur omnis creatura, Gratia plena, gloria tibi.

Breuiculum. Tonus obliquus quarti.

Belligeræ agminum ductrici victoriæ carmina, & triumphales laudes reddo, vt à malis liberata gratiarũ actiones & titulos, ego ciuitas tua tibi erigo, Deipara: verum vt robore inexpugnato prædita, à cunctis me penitus periculis libera, vt tibi canam: Salue sponsa, amplexus maritalis expers.

Spem meam omnem in te repono, mater Dei, sub tua protectione, me custodi.

Habentes te asylum & protectionem aduersus hostes, insidias eorum non veremur: quia tu saluas animas nostras.

Gloria. Et nunc.

Domina, suscipe preces seruorum tuorum. *Et fit dimissio.*

Si vero nauigaturus ipse præsens fuerit, non fit dimissio: sed Sacerdos dicit.

Dominum precemur.

Et subdit Orationem.

DEus Deus noster, vera & viua via, qui famulo tuo Ioseph comitem te præbuisti, adiunge te quoque huic seruo tuo, eumque à piratarum & tempestatum periculis libera: pacem,

2 Καὶ ὑψοῖ τὴν παναγίαν, λέγων. 2

3 Μέγα τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας τριάδος. 3

Παναγία, δέσποινα, θεοτόκε βοήθει τῷ δούλῳ σου. τῷ δεῖνι.

Ταῖς αὐτῆς πρεσβείαις, ὁ θεὸς ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς. Εἶτα.

Γέγονεν ἡ κοιλία σου ἁγία τράπεζα, ἔχουσα τὸν οὐράνιον ἄρτον· ἐξ οὗ πᾶς ὁ τρώγων οὐ θνήσκει, ὡς ἔφησεν ὁ τοῦ παντὸς, θεογεννῆτορ, τροφεύς.

Τῶν σῶν δωρεῶν ἀξίους ἡμᾶς ποίησον, θεοτόκε παρθένε, παρορῶσα τὰ πλημμελήματα ἡμῶν, καὶ παρέχουσα ἰάματα τοῖς ἐν πίστει λαμβάνουσι τὴν εὐλογίαν σου, ἄχραντε.

Καὶ ψάλλομεν τό. Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς.

Δόξα. Καὶ νῦν.

Θεοτόκιον.

Ἐπὶ σοὶ χαίρει, κεχαριτωμένη, πᾶσα ἡ κτίσις, ἀγγέλων τὸ σύστημα, καὶ ἀνθρώπων τὸ γένος ἡγιασμένε ναὲ, καὶ παράδεισε λογικὲ, παρθενικὸν καύχημα, ἐξ ἧς θεὸς ἐσαρκώθη, καὶ παιδίον γέγονεν ὁ πρὸ αἰώνων ὑπάρχων θεὸς ἡμῶν· τὴν γὰρ σὴν μήτραν, θρόνον ἐποίησε, καὶ τὴν σὴν γαστέρα πλατυτέραν οὐρανῶν ἀπειργάσατο. ἐπὶ σοὶ χαίρει, κεχαριτωμένη, πᾶσα ἡ κτίσις, δόξα σοι.

Κοντάκιον. ἦχος πλ. δ'.

Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια, ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια, ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου, θεοτόκε. ἀλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον, ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον, ἵνα κράζω σοι, χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε.

4 Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς σὲ ἀνατίθημι. μήτηρ τοῦ θεοῦ φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπην σου. 4

Ἔχοντές σε, θεοτόκε, ἐλπίδα καὶ προστασίαν, ἐχθρῶν ἐπιβουλὰς οὐ φοβούμεθα· ὅτι σώζεις τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Δόξα. Καὶ νῦν.

5 Δέσποινα πρόσδεξαι τὰς δεήσεις τῶν δούλων σου. Καὶ ἀπόλυσις. 5

Εἰ δὲ ἐστι παρὼν ὁ μέλλων ταξιδεύσειν, οὐ γίνεται ἀπόλυσις. ἀλλὰ λέγει ὁ ἱερεύς.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. καὶ τὴν εὐχήν.

6 Ὁ Θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ἡ ἀληθινὴ καὶ ζῶσα ὁδὸς, ὁ συνοδεύσας τῷ θεράποντί σου Ἰωσὴφ, συνόδευσον δέσποτα, καὶ τῷ δούλῳ σου, τῷ δεῖνι, καὶ ῥῦσαι αὐτὸν ἀπὸ πειρατηρίων, καὶ πάσης χειμασίας καὶ ἐπιβουλῆς· εἰρήνην,

καὶ ὑγείαν ἀκατάσειστον, δικαιοσύνης πάσης φροντίδα ποιούμενον κατὰ τὰς ἐντολάς σου, καὶ πλήρη τῶν βιωτικῶν καὶ ἐπουρανίων ἀγαθῶν ἡμῖν αὐτὸν, πάλιν ἐπανελθεῖν εὐδόκησον. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

& valetudinem firmam ei concede, & omnis iustitiæ secundum mandata tua curam gerentem, mundanis & cœlestibus bonis eum onustum redire largire. Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria, Patris, & Filii, & sancti Spiritus: nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

IN OFFICIVM DE ELEVATIONE PANIS, CVM QVIS MArino itineri se tradit. Notæ.

Περὶ τῆς ὑψώσεως τῆς παναγίας.] Παναγία, vox est, qua trito & vulgati dicendi more, Dei matrem Græci vocant, *ex omni parte sanctam*: hic autem *bucellam panis*, ritu iam iam describendo, eius nomini dicandam, exprimit. Solent siquidem è Græcis deuotiores, vt Monachi & Clerici plerique, gratiis post sumptum cibum actis, παναγίαν *frustulum panis triangulare*, alias ὕψωμα *eo quod eleuetur*, dictum, duabus manibus, siue extremis vtriusque manus duobus primis digitis, in altum tollere. E tractum namque cœtu, prodit selectus quidam, & venia à cæteris accepta, his verbis εὐλογεῖτε πατέρες ἅγιοι συγχωρήσατέ μοι τῷ ἁμαρτωλῷ: *benedicite Patres sancti, & veniam mihi peccatori concedite:* aliisque respondentibus, ὁ θεὸς συγχωρήσει; *parcat tibi Deus*, fragmentum panis, capitis inclinatione, & thuris suffumigatione præmissa, acceptum à Deiparæ imagine, coram qua prandij tempore, lampade etiam accensa repositum fuerat, extremis vt præmissum est, digitis in oculis omnium attollit, dicens μέγα τὸ ὄνομα, *magnum est nomen*: subiunguntque cuncti: τῆς ἁγίας τριάδος, *Sanctæ Trinitatis*. Tum ille infert παναγία θεοτόκε βοήθει ἡμῖν. *Sanctissima Deipara succurre nobis*: cunctique respondent. ταῖς αὐτῆς πρεσβείαις ὁ θεὸς ἐλέησον, καὶ σῶσον ἡμᾶς: *eius precibus, ò Deus, miserere & salua nos*. Thure mox omnibus τραπεζάρη *Refectorarij* manu suffumigatis, παναγίαν, *buccellam*, laudes Deiparæ concinentes, inter se diuidunt: & pariter è communi poculo eius nomine benedicto, cuncti leniter delibant. Visum huncce à me ritum, non ab insulsa ratione Symeon Thessalonicensis enarrat in opusculo cuius titulus est περὶ τοῦ ὑψουμένου ἄρτου τῆς παναγίας, τί δηλοῖ τρίγωνος ὤν, καὶ πῶς ὑψοῦται, καὶ τί δηλοῦσι τὰ ἐν αὐτῷ λεγόμενα, καὶ τί, τὸ μέγα τὸ ὄνομα; *De eleuato Deiparæ panis fragmento, quid significat triangularis existens, & qua ratione eleuatur, & quid manifestant verba dum eleuatur proferenda, & quid, magnum est nomen?* Cunctam rei seriem mox ipse enarrat scribens. Οὗτος δηλοῖ τὴν εἰς βοήθειαν ἡμῶν, τὴν τριάδα καὶ τὸ ἑνιαῖον αὐτῆς πανταχόθεν τυποῦν. Τριμερὴς διὰ πάντων ὁ κλώμενος ἄρτος, καὶ ταῖς γωνίαις δὲ καὶ ταῖς μέσαις τὸ τριαδικὸν τῷ ἄνω δὲ ἐπὶ κάτω τὸ ἑνιαῖον εἰκονίζει. διὸ καὶ ὅθεν ἂν τοῦτον στρέψῃς τὸν ἄρτον, τρεῖς ἕξει γωνίας· εἰς ἓν δὲ καὶ τὸ συνάπτει τὸ κάτωθεν. Τοῦτο οὖν τὸ τμῆμα τοῦ ἄρτου ἀποστολικῇ παραδόσει ἐκ τῶν πατέρων ἀρξάμενοι ἔγνωμεν, ὡς καθ᾽ ἑκάστην κατ᾽ ἔθος γινόμενον τῷ ἐν τριάδι ὑμνουμένῳ θεῷ ἡμῶν, ἐν ὀνόματι τῆς θεοτόκου προσαγόμενον, ἐπεὶ διὰ τοῦ θείου τόκου αὐτῆς τὴν τριάδα ἐγνώκαμεν. *Valet hic eleuatus panis in nostram opem & auxilium, Trinitatem, & vnitatem eius vndequaque manifestans. Triangulare namque ex omni parte panis frustum profertur, & angulis quidem lateribusque suis ternarium, suprapo ito vero acumine, vnitatem mentis declarat. Propterea quaquauersum panem hunc colloces, tres quidem semper angulos obtinebit: in acumen porro, vnumque definet fastigium. Hoc itaque panis segmentum Apostolica nobis traditione à Patribus primitus est traditum, vt singulis diebus soli Deo nostro in Trinitate deuouendum in Deiparæ memoriam, per cuius partum Trinitatem agnouimus.* Et infra. Τεθέντος δὲ τοῦ ἄρτου ἐν σκεύει τινὶ ἱερῷ ἀποτεταγμένῳ πρὸς τοῦτο, καὶ διὰ τοῦ ἱερέως σφραγιζομένου, ἀνάπτεται λαμπὰς ἐν αὐτῷ· καὶ τὰ βρώματα σφραγίζει ὁ ἱερεὺς, τὸν θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἐπικαλούμενος. μετὰ δὲ τὴν τροφὴν, καὶ τὴν συνήθη δοξολογίαν, πάντων σιγώντων, ὁ εἰς τοῦτο τεταγμένος συγχώρησιν ἐξαιτησάμενος, καὶ λαβὼν, ἀνυψοῖ τὸν ἄρτον, καὶ ἐκφωνεῖ. μέγα τὸ ὄνομα. καὶ ἐκβοῶσι πάντες. τῆς ἁγίας τριάδος. καὶ σταυροῦ τύπον ἐπιφέρει. Παναγία θεοτόκε, βοήθει ἡμῖν. καὶ συμφώνως βοῶσιν ἅπαντες. αὐτῆς πρεσβείαις ὁ θεὸς, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς. σὺ εἶ ὁ ὁμολογούμενος καὶ ἀνυμνούμενος παρ᾽ ἡμῶν, ἁγία τριὰς, ὁ μόνος ὄντως θεός· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλος πλὴν σοῦ, ὁ ποιήσας καὶ συνέχων ἡμᾶς· καὶ τότε τοὺς ὕμνους τῇ θεομήτορι ἐπιφέρουσι. τὸ μὲν μακαρίζομέν σε πᾶσαι αἱ γενεαὶ, διὰ τὴν αὐτῆς προφητείαν. ἐν τῷ τέλει δὲ τούτου, τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνὴν, τὸ Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετά σου. Ὅτι τοῦτο ἀρχὴ τὸ ῥῆμα τῆς σωτηρίας ἡμῶν. καὶ εὔχονται, καὶ διά σου μεθ᾽ ἡμῶν ὁ κύριος· τῇ χάριτι διανοοῦντι. Εἶτα καὶ εὐφημοῦσι, καὶ μελῳδικῶς, ἀποκαλύπτοντες τὰς κεφαλὰς, μελῳδοῦσι δεικνῦντες ὅτι ἀποτεκοῦσα τὴν κεφαλὴν ἡμῶν Χριστὸν, ὃς ἐστι καὶ τὸ ἡμῶν ἀπ᾽ οὐρανῶν καὶ προστάτις, καὶ σωτηρία. Καὶ τὸ, ἄξιόν ἐστιν, ᾄδουσι, καὶ θεοτόκον αὐτὴν ὁμολογοῦσι, καὶ Τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ μελποῦσιν· ὡς τὸν θεὸν λόγον ἀνυποστάτως τῇ γαστρὶ δεξαμένην, καὶ ἀδιαφθόρως τεκοῦσαν. *Posito pane in vase ad hoc destinato, & à Sacerdote cruce signato, lampas coram eo accenditur. Et cibos quidem consignat Sacerdos, Deum nostrum Iesum Christum, vt benedicat, precatus. Cibo vero sumpto, Deique laudibus persolutis; silentibus cunctis, muneri huic præfectus quidam, venia primo petita, & accepta, panem eleuat, & exclamat. Magnum nomen est. Et resonant omnes. Sanctæ Trinitatis. Et cruce facta, subinfert. Sanctissima Deipara succurre nobis. Et vno ore dicunt cuncti. Eius precibus, ò Deus, miserere & salua nos: prædicaris, & laudaris à nobis Sancta Trinitas, solus vere Deus: non enim alius præter te est, conditor & conseruator noster. Et tunc hymnos Deiparæ subiungunt. Beatam te dicemus omnes generationes, propter eius prophetiam: & ad huius calcem, Angeli vocem personant, Aue gratia plena, Dominus tecum: quia verbum hoc, salutis nostræ principium est. Et precantur: & per te*

nobiscum versatur Deus: per gratiam videlicet. Tunc leuanter & sonore capitibus detectis decantant, signantes se, quia caput nostrum Christú peperit ipsa, & ipse est prote[illegible] nostra de cælo, & prouisor, & salus. Et, [illegible] canunt: de paradisque conficentur, & Cherubim speciosorem [illegible]: ut quæ Verbum Deum in persona utero suscipiens, incorrupte mundo protulerit. Prædictaque verba exponens, us author idem subiungit. Τὸ [illegible] [illegible]

Eleuatio quidem Panis oblationem eius Deo facti um manifestat: verbum vero, Magnum nomen est Sanctæ Trinitatis, confessionem omnium Dei prædicat: & hunc Panem offert, illiusque nomen extollit. At oratio, Sanctissima Deipara succurre nobis, Verbi incarnationem annunciat; illam nam que, Deiparæ dictio significat, ipsiusque innouatione comprehendi: tur, nam & ipsam ut opituletur paratam esse testatur. Panis autem ut munus præsentatur, per ipsum vero potius Verbo incarnato, sponte pro nobis crucem passo, quod & cruce facta, qui Panem eleuat, figurare videtur. Ritus autem illius institutionem repetant Græci [illegible] ex historia [illegible] Horologio, id est Diurnali, descriptam, quæ si les certa & dubia est, non enim alias [illegible] Thessalonicenti silentio prætereunda. [illegible]

[illegible]

Post Saluatoris nostri mirandam resurrectionem, & sancti Spiritus descensum, quousque ab inuicem prædicationis gratia disiungerentur, concordibus animis omnes simul Apostoli versabantur: & cum post orationem mensæ accumberent, relicto vacuo loco, in eo pulminar ponebant, & super eo frustum panis ex quo comedebant, quasi in partem Christi. Sumpto vero cibo, surgentes è mensa, & gratias agentes, segmentum panis in Christi partem [illegible] eleuantes, dicebant. Gloria tibi Deus noster, gloria tibi: gloria Patri, & Filio, & Sancto Spiritui: & [illegible]: Magnum nomen est: ad Ascensionem usque dicebant. Surrexit Christus, & deinceps, Magnum nomen est Sanctæ Trinitatis: Domine Iesu Christe succurre nobis. Et hoc quidem [illegible] illudque idem quilibet eorum obseruabat, ubicumque degeret, ad mortem usque Deiparæ. At quando ex orbe uniuerso [illegible] conuenerunt Apostoli, per nubes in aëre d[illegible], ut sacrum eius corpus sepulturæ traderent; iussis ei persolutis, tertia die corpuscula cibo sumpto refi[illegible], cum panis fermentum Christi nomini sepositum eleuarent, & Magnum nomen est, pronunciarent: O miraculum inopinatum! quæ mortua erat, redi[illegible], & lucidissimis Angelorum choris circumstantibus sublimi apparet: & Aue te, inquit, ecce ego vobiscum sum, omnibus diebus; Hocque solatium illis, filij verbis præstitit. Discipuli autem miraculo stupefacti, loco eius; Domine Iesu Christe, exclamarunt: Sanctissima Deipara succurre nobis. Ad sepulchrum deinde profecti, non inuentis eius reliquiis, persuasum est, tertio die [illegible] filium suis corpore iterum assumpto a mortuis resurrexisse, & in cælum assumptam cum Christo in sæcula sæculorum regnare. Amen. Fabulam autem quam non refero, [illegible] tamen eleuationem ab Apostolica traditione [illegible] quam e fonte profluxisse superius scripsit Symeon Thessalonicensis, qua fide vero ducta, hoc asserat: ipse non recenset.

2 Καὶ ὁ [illegible]] Quo loco vero, & quo eleuari soleat, refert author citatus [illegible] *Præsertim vero sancitum est ut in fine mensæ fratrum eleuetur, in sanctificationem eorum, & ad sumpti cibi sacram obsignationem. Eleuatur pariter omni alio tempore, cum quis nostra ope indiget,* (prout quando se mari committit, ut titulus officij indicat, ad animæ solatium, vel tempestatum periculorumque liberationem) *& in sacra missa, prout à plerisque Sacerdotibus pro more obseruatur: omnium enim ore celebrandam Virginem inuocare cupiunt & collaudare, maxime cum illud,* Præsertim pro sanctissima, *in missa perlegitur.* Vide Liturgiam fol.

3 Μέγα τὸ ὄνομα.] Hæc verba in eleuanda pro consueto more [illegible] dicuntur: Paschatis autem hebdomadi, [illegible], quasi *renouationis* nuncupata, mutatis paulum cæremoniis, etiam in verbis, quæ sic in ritu, attendenda est. Scribit itaque Græcorum Typicon cap. vlt. [illegible] Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν [illegible] Χριστὸς ἀνέστη [illegible] Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν [illegible]

[illegible] Παναγία [illegible] Βοήθει ἡμῖν. [illegible] *Nomen tum, qua ratione [illegible] Panis ide, [illegible] Paſcha diebus eleuatur. Eleuat [illegible] Sacerdos, dicens. Chriſtus ſurrexit à mortuis, [illegible] que tertio. Populus autem respondet. Vere ſurrexit. [illegible] triduanam eius re[illegible] Panem deinde [illegible] cul[illegible]mur, [illegible] ad Sabbatum [illegible] elevamus, [illegible] lamur. Sabbato porrò [illegible] ſurrexit. [illegible] vero Paſ[illegible] quem [illegible] ſurrexit, [illegible] Sic eleuatur. Eleuat Panem Sacerdos, & ait: Chriſtus ſurrexit ex mortuis. [illegible] que facto crucis ſigno, dicit Sanctiſſima Deipara ſuccurre nobis. Populus reſpondet. Ieſus preciosus Deus miſerere, & ſalua nos.*

Cæte[illegible] qualis vna [illegible] conſpicua menſæ imperatoriæ [illegible] Panis eleuationem deſcribit Codinus [illegible] Curiæ Conſt. [illegible] cap. [illegible] [illegible] τὸν Δεσπότην [illegible] τοῦ βασιλέως, [illegible] *Sublata menſæ [illegible] Domeſticus [illegible] panem afferre in Panagiario [illegible]* vas autem illud est concha [illegible] apertum, in cuius [illegible] imago eſt: [illegible] Christi Domini [illegible] Imperator [illegible] ſurgit. Porro [illegible] menſe [illegible] Panagiarium menſæ imponit, & eleuans panem, dat eum Domeſtico [illegible], ille magno Domeſtico, hic Imperatori. Et quemptimum Panem [illegible]

nit: omnes multos annos, vocibus elatis apprecantur. Videatur Allatius opere recenſculo de lib. Eccleſiaſticis pag. 100. & ſeq. de more [illegible] eleuandi a Monachis viſitato.

4 [illegible]] Huiuſmodi eſt hæc oratio. [illegible]

5 [illegible]] Itinerantes nauigantesque, veterem Dei matrem [illegible] profitentur, puppibus nauium, eius imaginem affigere ſolent: [illegible] Paulus Diaconus lib. 18. [illegible] Gentiles, ait Procopius in cap. 12. [illegible] ſimulacra [illegible] in proris [illegible] cultu [illegible] & edocti [illegible] non apponemus? Celeberrimum & notum eius epitheton eſt Ὁδηγήτρια [illegible], ſub eoque nomine in pluribus eam colunt Eccleſiis: Conſtantinopoli vero, multorum ſcriptis laudatum eſt eius templum τῶν Ὁδηγῶν [illegible] de quo Nicephorus lib. 14. cap. 2. Hinc præclaræ cuidam è [illegible] vrbis eiusdem [illegible] Ductrice nomen [illegible], eaque [illegible] omnis [illegible] triumpham agens [illegible] eſt, ita [illegible] lib. 4 [illegible] *Regem excepit ciuitatis [illegible] non prius quam immaculata Dei matris imaginem [illegible] quæ via ductrix nuncupatur [illegible]*

6 [illegible]] Barberinum & Allatianum hanc eandem orationem habent, in paucis leuiſſimi momenti verbis variantes, ſub titulo [illegible]

ΚΑΙ ΕΤΕΡΑ
ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΜΕΛΛΟΝ[illegible]

Δέσποτα κύριε, ὁ καταξιώσας συμπλεῦσαι τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις σου, καὶ ἐπιτιμήσας τῇ λαίλαπι τῶν ἀνέμων, καὶ τῷ κλύδωνι γαλήνην ἐποίησας τὰ κύματα [illegible], σὺν πλεῦσον καὶ νῦν [illegible] ἐν τῷ πλοίῳ τούτῳ, πάντα ἐναντίον ἄνεμον καταπαύων, [illegible] πᾶσαν [illegible] ἐπιβουλὴν, χαρμονικῶς [illegible] [illegible] ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτῶν, [illegible] τῆς πλοὸς [illegible] λιμένι [illegible] Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ALIA ORATIO
PRO NAVIGATVRO.

DOminator Domine, qui cum ſanctis Diſcipulis & Apoſtolis tuis iter naui agere dignatus es, & increpata ventorum procella, mare fluctus ſuos componere iuſſiſti: vna cum iter incipientibus in hoc nauigio, transfretare: omni aduerſo vento ſedato, alios ſecundos, gubernator tu ipſe vbique factus, excita: omnibus piraticis inſidiis longe abactis, lætos ipſos, nobis etiam cum lætitia, eos ſuſcipientibus, & negotiis proſpere & pro animi inſtituto confectis, reuerti concede, gratiam ipſis in omnibus eorum operibus largitus, & ſalutis tranquillitatemque [illegible] tum nauitum nauigantibus [illegible]. Quia conuenit tibi omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & ſancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἐπὶ [illegible]] Legit Barberinum [illegible] ἐπὶ [illegible]. Hæc autem Oratio cum à Patriarcha fit, in Cryptoferratensi [illegible], & Barberino citato, hoc pacto recitari [illegible].

Oratio in facienda à Patriarcha in naui celoce.

Cantato psalmo centesimo vigesimo dicitur.

Dominum precemur.

Εὐχὴ [illegible] ἐν τῷ δρόμωνι ὑπὸ τοῦ πατριάρχου.

Μετὰ δὲ [illegible], (Barb. ψαλθῆναι) τὸν [illegible] ψαλμὸν λέγεται.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Dominator Domine Deus noster, qui simul nauigaturus &c. Quia bonus & clemens Deus existis, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et dicto, Amen: *cruce signat mare, atque ita sedet. Huiusmodi oratio dicitur etiam in naui* [illegible].

Δέσποτα κύριε, ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ καταξιώσας [illegible] Vt in edito. ἐκφώνησις tamen est. ὅτι ἀγαθὸς, καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ μετὰ δὲ, ἀμὴν, σφραγίζει τὴν θάλασσαν καὶ [illegible]. Ἡ τοιαύτη εὐχὴ λέγεται καὶ [illegible] πλεῖν μέλλοντος [illegible].

Vinimus hæc verba denotant Patriarcham non cōscendere Dromonem vt altum petat in longinquam regionem [illegible], sed tantum [illegible] portum Galatam versus, vel Bosphorum Thracium, vel [illegible] Chalcedonem, breuem nempe maris tractum transfretaturus: nisi in his hoc officium tunc à Patriarcha peragi cum singulis annis verno tempore clausum procellis mare Ecclesiæ benedictione reseratur, & cuncti tunc vndis [illegible] lubentius committunt. A qua ceremonia nec absunt Turcæ, scribit Busbequius epist. 3. Nam paratis rebus ad nauigandum, subinde ad Græcos accedunt percunctanturque an non sit etiam [illegible] bene: quod si negent, nauigationem differunt: si factum respondeant, naues conscendunt, ac nauigant. Vnde nec [illegible] protendūm [illegible] nauigiū est, sed minor cymba, eatamen quæ [illegible] ordine pari breui cursum conficiat, & apud Latinos *Celocis* nomen obtinet; Græcis autem à *cursu* [illegible], vel potius quod piscem marinum, cancrum nimirum minorem, in sagittæ modum super summa pelagi quam citissime ferri solitum, [illegible] ideo dictum, imitetur.

Huic officio subnectit aliud M. S. idem Cryptæ Ferratæ, orationem in scilicet in classem regiam aduersus Barbarorum ciuitatem aliquam, expeditionem suscipientem.

Oratio in celoce, pro classe aduersus vrbem aliquam missa.

Diacono dicente: Dominum precemur. *Oratio.*

Εὐχὴ ἐπὶ χελανδίῳ ἀποστελλομένῳ κατὰ πόλεως.

Τοῦ διακόνου λέγοντος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Εὐχή.

Devs Deus noster, qui in mari velut in arida seruas, qui sanctos Discipulos tuos tua præsentia, procella liberasti, ipse nunc Domine, aduersus hostes tuos expeditis nauibus simul adnauiga, trāquillos & suaues immitte vētos, & facile pelagus præbe, iter hoc facientes aduersus quos instructi sunt, te verum solumque Deū blasphemis lacessentes,

Ὁ Θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ θαλάσσης περισώσας ὡς ἐπὶ ξηρᾶς, καὶ τοὺς ἁγίους σου μαθητὰς ἐκ τῆς τρικυμίας αὐτῆς ἐλευθερώσας τῇ παρουσίᾳ σου· αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα, συμπλεύσον τοῖς ἀποστελλομέναις ναυσὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ πραεῖς καὶ εὐμενεῖς τοὺς ἀνέμους [illegible], καὶ [illegible] παρέχων τὴν θάλασσαν. δὸς [illegible] τοὺς [illegible], καὶ [illegible] βλασφημοῦντας σε τὸν ἀληθῆ καὶ μόνον θεόν,

θεὸν, καὶ τὴν σὴν ἀγαθωτάτην οἰκονομίαν. θαυμάστωσον καὶ νῦν τὰ ἐλέη σου, συστρατηγῶν ἀεὶ, καὶ συλλαμβανόμενος ἡμῖν τοῖς εἰς σὲ πεποιθόσι, καὶ τὴν ἐκ σοῦ ἀπεκδεχομένοις βοήθειαν. Ὅτι σὺ εἶ ἄρχηγὸς τῆς εἰρήνης· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

sentes, & tuam abnegantes dispensationemque prospere agere concede: mirabiles redde etiam nunc misericordias tuas confidentibus in te, auxiliumque tuum præstolantibus, simul in belli societate veniés, & opem ferre paratus. Quia tu es pacis author. & tibi gloriam referimus.

Scio χελάνδιον minus esse *nauigii genus*, decem vel paucioribus quoque remis ad recte nis normam hinc inde actum: post saphas & linttes, *Chelandia* vt minora nauigia recenset Theophanes; & ex eo Paulus Diaconus in Iustiniano *sic dictum barque armée* Græcum vulgus vocat, & magis barbare vel Turcicè χαΐκι, erat eiusmodi vnum in portu CP. ex vrbe Regia Chalcedonem, & hinc in Regiam vrbem vehendo Imp. paratum, de quo memoratus author in Constantino & Irene hist. lib. 23. *quo ille cognito in Chelandium suum ingressus est, & transfretauit ad Pylas.* Et intra. *Eo in Chelandium deductus sabbato mane venerunt ad vrbem.* *Chelandium* tamen sum inte pretatus, eo quod pro classe regia ea deprecatio, à Patriarcha *Chelandium* conscendente, fieri soleret. Hucusque de nauigantium orationibus.

Est præterea in eodem codice alia Oratio, quotiescumque Patriarcha egreditur aut reuertitur, vel longum iter terrestre suscipit cum suis Clericis, facienda.

Εὐχὴ λεγομένη ἐν τῷ μεγάλῳ σεκρέτῳ ἀπιόντος τοῦ πατριάρχου πρὸς ὁδοιπορίαν, ἢ καὶ ἐπανελθόντος.

Oratio habenda in magno Secreto profectionem suscipiente, aut reuerso Patriarcha.

Ἡ ὁδὸς τῆς δικαιοσύνης Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐπίστρεψον ἡμᾶς πρὸς σὲ, καὶ γενοῦ ἡμῖν εἰς θεὸν ὑπερασπιστὴν, καὶ εἰς οἶκον καταφυγῆς τοῦ σῶσαι ἡμᾶς. ὅτι σὺ εἶ ἡ σωτηρία ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

Via iustitiæ Christe Deus noster, conuerte nos ad te: & fias nobis in Deum protectorem, & in domum refugij. Quia tu es salus nostra: & tibi gloriam.

Secretum vero in quo hæc Oratio fit, est maior aula Palatij Patriarchalis, in qua οἱ δώδεκα ἀρχοντες, duodecim assecla Patriarchæ, eiusque Clerici, numero duodenario ad Apostolorum instar Christum sequentium, eum per viam comitaturi, conueniunt; ibidemque pro recepto more iudicia exercent: & Patriarchæ ius quoque dicenti assident. De variis CP. Secretis alibi fusius.

ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑγίαν θεοτόκον. ἐν ἐξομολογήσει ἁμαρτωλοῦ.

Ποίημα Εὐθυμίου μοναχοῦ Συγκέλλου.

Ὠδὴ, α΄. ἦχος πλ. β΄. Ὡς ἐν ἠπείρῳ πεζεύσας.

CANON SVPPLEX AD SANCTAM DEIPARAM in peccatoris confessione.

Opus Euthymii Monachi Syngeli.

Canticum primum. Tonus obliquus secundus. Quasi in terra procedens.

Πῶς μου θρηνήσω τὸν βίον τὸν ῥυπαρὸν, καὶ τὰ πλήθη, δέσποινα, τῶν ἀμέτρων μου κακῶν· τί δὲ ἐξαγγελῶ σοι, ἁγνὴ, ἀπορῶ καὶ δειλιῶ, ἀλλὰ βοήθει μοι.

Πόθεν ἀπάρξομαι λέγειν τὰ πονηρὰ, καὶ δεινά μου

Qvomodo sordidam vitam meam, & immensum delictorum meorum numerum deflebo? quid tibi enunciem, ó Virgo, ignoro & hæsito: verum succurre mihi.

Vnde maligna & grauia delicta mea

infœlix ego enarrare incipiam? Heu, quid in posterum de me fiet? sed ô Domina, ante vitæ exitum miserere mei.

Omnem peccatorum viam ingressus, salutis semitam nusquam inueni, illibata; ad te propterea confugio, ô bona, ne me ex animo pœnitentem despicias.

Horam mortis indesinenter mente versans, immaculata, & horrendum tribunal præ oculis habere videor: totus tamen malorum consuetudine tentus grauiter expauesco, sed succurre mihi.

Nudum, & à via aberrantem, longeque à Deo sanctarum virtutum positum, bonorum corruptor contemplatus, deuorare me molitur, Domina, auxiliare.

Cant. 3. Non est sanctus vt tu, Domine.

Infinitis delictis animam infœlix ego fœde maculaui, Domina Deipara, & quo totus desperatione correptus tendam?

Superbo animi sensu, hei mihi, Dei imaginem, in me, miser, inquinaui: & quo in posterum proficiscar? Festina, ô Virgo, & mihi succurre.

Nullus omnino è mortalibus in hac vita natus tam nefanda, sicut ego, commisit, ô clemens: intemperantiæ enim delictis diuinum baptisma contaminaui.

Metam malorum omnium attigi, sanctissima Virgo, auxiliare velociter, infinitorum enim facinorum meorum fœditatem cœlum & terra acerbe annunciant.

Canticum quart. Christus mea virtus.

Angelorum ordines, & agmina, cœlorum virtutes, Filii tui potestatem verentur, ô Pura, nunc tamen desperatus ego, timoris expertem me sentio.

Obstupuit terra omnis, & infremuit, me tot absurda facinora audacter malignèque perpetrantem, & Filii tui clementiam prohibentem, contemplata.

Corporis mei templum, & Domini ædem quam mortales ingressuri cõtremiscunt, praue pollui: ego vero prodigus ille, impudenter illam subintro.

Ne me renuncies, domina, ne me renuncies peregrinum, à Filii tui protectione omnino alienum, & ea indignum: sed etiam me à scelerum meorum sordibus emunda.

πλαίσματα ὁ ταλαίπωρος ἐγώ. οἴμοι τί γενήσωμαι λοιπόν· ἀλλὰ δέσποινα κἀμὲ πρὸ τέλους οἰκτείρησον.

Πᾶσαν ὁδὸν παροδεύσας ἁμαρτιῶν, σωτηρίας, ἄχραντε, τρίβον εὗρον οὐδαμῶς· ἀλλά σοι προστρέχω ἀγαθή, μὴ παρίδῃς ἐκ ψυχῆς μετανοοῦντά με.

Τοῦ θανάτου τὴν ὥραν διηνεκῶς ἐννοῶ, παναμώμητε, καὶ τὸ βῆμα τὸ φρικτὸν, συνηθείας δὲ τῆς κακῶν δειλεάζομαι δεινῶς· ἀλλὰ βοήθει μοι.

Τῶν ἀγαθῶν ὁ φθορεὺς με νῦν καθορῶν γυμνὸν ἀποστρατευθέντα, καὶ μακρὰν ἀπὸ θεοῦ γεγονότα θείων ἀρετῶν, καταπίνειν με ὁρμᾷ, δέσποινα, προφθάσον.

Ὠδὴ, γ'. Οὐκ ἔστιν ἅγιος, ὡς σὺ κύριε.

Ψυχὴν ἐμόλυνα αἰσχρῶς, δέσποινα θεοτόκε, δι' ἀμέτρων πλαισμάτων, ὁ ταλαίπωρος ἐγώ, καὶ ποῦ λοιπὸν πορευθῶ, ἀπογνώσει ὅλως συνεχόμενος;

Τὸ κατ' εἰκόνα σου, ἁγνή, κατεμόλυνα, οἴμοι, ὑψηλόφρονι γνώμῃ ὁ ταλαίπωρος ἐγώ, καὶ ποῦ λοιπὸν πορευθῶ; ἀλλὰ σπεῦσον παρθένε, βοήθει μοι.

Οὐκ ἔστιν ὅλως ἐν βροτοῖς ὁ τὰ ἄθεσμα πράξας γεννηθεὶς ἐν τῷ βίῳ, ὥσπερ ἐγώ, ἀγαθή. ἀσελγείας δεινῶν· τὸ γὰρ θεῖον βάπτισμα ἐμόλυνα.

Εἰς τέλος ἔφθασα κακῶν, πανάγια παρθένε. σὺ βοήθησον τάχει, οὐρανὸς γὰρ καὶ ἡ γῆ καταβοῶσι πικρῶς, τῶν ἀμέτρων πράξεων τὰ ἄτοπα.

Ὠδὴ, δ'. Χριστός μου δύναμις.

Ἀγγέλων τάγματα, καὶ τὰ στρατεύματα, οὐρανῶν αἱ δυνάμεις τοῦ σοῦ υἱοῦ φρίττουσι τὸ κράτος, ἁγνή· νῦν δὲ ἐγὼ ἀπογνωσθεὶς ἀφοβίᾳ περιέχομαι.

Ἐξέστη ἅπασα ἡ γῆ, καὶ ἔφριξε καθορῶσα δεινῶς τε, καὶ πονηρῶς πράττοντα τὰ ἄτοπα, καὶ τοῦ υἱοῦ σου τὴν πολλὴν εὐσπλαγχνίαν καταπλήττοντα.

Ναὸν ἐμόλυνα κακῶς τοῦ σώματος, τὸν ναὸν τοῦ κυρίου ὅνπερ βροτοὶ τρέμοντες εἰσέρχονται. ἐγὼ δέ, οἴμοι, ἀναιδῶς εἰσπορεύομαι ἄσωτος.

Μὴ δείξῃς δέσποινα, μὴ δείξῃς ξένον με, ξενωθέντα τῆς σκέπης τοῦ σοῦ υἱοῦ ὅλως, καὶ ἀνάξιον· ἀλλὰ ἀπόπλυνον κἀμέ, καὶ τοῦ ῥύπου τῶν πλαισμάτων μου.

Ὠδὴ ε'. Τῷ θείῳ φέγγει σου ἀγαθή.

Ἀδὰμ παρέβη μὲν ἐντολὴν μίαν, σοῦ παραθέντος τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐξορίᾳ ὑποπέπτωκε, πῶς δὲ μου θρηνήσω πλημμελημάτων ἄβυσσον, ἐγὼ ὁ ἀποστάτης καὶ παραβάτης θεοῦ;

Φθορᾶς μὲν πάλαι ἀναίτιος, καὶ ἀδελφοκτόνος Κάϊν, πρὶν ἀπὸ θεοῦ κεκατάραται. τί δὲ καὶ πείσω ἐγὼ ὁ παμπλημμελής, ψυχὴν γὰρ ἀποκτείνας νῦν οὐκ αἰσχύνομαι.

Ἠσαῦ ἐζήλωσα τὸν θεῖον, ἐν γαστριμαργίᾳ καὶ τρυφῇ ψυχὴν καὶ σῶμα ἐμόλυνα, μέθῃ καὶ λαγνείᾳ ῥυπώσας βίον μου, καὶ τίς λοιπὸν μὲ κλαύσει, ἐμὲ τὸν ἄθλιον;

Τῷ θείῳ φέγγει σου ἀγαθή, ἴασαί μου πάθη τῆς ψυχῆς, ἃ ὁ φθορεύς μοι ἐνέσπειρε· ῥῦσαί με τῆς τούτου αἰχμαλωσίας πικρᾶς. γελᾷ γὰρ καθορῶν με, νῦν ἀποπλανώμενον.

Ὠδή, ς'. Τοῦ βίου θάλασσαν.

Ὁ βίος μου ἄσωτος, ἡ ψυχή μου ῥυπαρά. καὶ ἡ ζωὴ παναθλία, τὸ δὲ σῶμά μου ὅλον ἐν αἰσχραῖς πράξεσι κατεμόλυνα. διὸ σπεῦσον παρθένε, καὶ βοήθει μοι.

Τὸ τέλος ἐφέστηκε, καὶ οὐ φέρω ἀγαθή, τὸ συνειδὸς ἐλέγχει με, παριστᾷ γάρ μοι, πράξεις τὰς πονηράς, καὶ βίου τὸ ἄσωτον· καὶ τὸ βῆμα δεδοικὼς τοῦ υἱοῦ σου ἁγνή.

Σαρκὸς μου τὴν πήρωσιν ποταμὸς ὁ τοῦ πυρὸς ὁ φοβερὸς καὶ ἄσβεστος ἀναμένει, πανάχραντε, ἀληθῶς, καὶ σκώληξ ἀτελεύτητος. ἀλλὰ ῥῦσαί με τούτων ταῖς πρεσβείαις σου.

Συνέχομαι συνεχόμενος, καὶ πτοοῦμαι ἀγαθή, τοῦ πονηροῦ τὰ ἔνεδρα· πρὸ τοῦ τέλους γὰρ τρίζει μοι ὁ φθορεὺς ὀδόντας κατέχων με, ὡς αἰχμάλωτον ὄντα καὶ γυμνὸν ἀρετῶν.

Ὠδή, ζ'. Δροσοβόλον μὲν τήν.

Ἑπταπλάσιον τὴν φλόγα μοι ἐξέκαυσε τὴν τῶν παθῶν ὁ δόλιος, ταῖς μοιχείαις δὲ τῆς καρδίας ὅλον θανατοῖ, ἀλλὰ δρόσισον ῥείθροις τῶν ἡμῶν δακρύων, μῆτερ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἀπώσῃ με.

Σημπιγέντα τῷ βορβόρῳ τῶν πλημμελημάτων μου, μή με ἐάσῃς, δέσποινα, καὶ γὰρ βλέπων με ἀπεγνωσμένον ὄντα, ἀγαθή, γελᾷ ὁ παμπόνηρος ἐχθρός. ἀλλὰ αὐτὴ σου κραταιᾷ χειρὶ ἀνάστησον.

Φοβερὸν μὲν τὸ κριτήριον ταλαίπωρε ψυχή μου καὶ ἀναίσθητε, καὶ ἡ κόλασις ἀτελεύτητός τε καὶ φρικτή· ἀλλ' ὅμως νῦν προσάπτετον μητρὶ τῇ τοῦ κριτοῦ σου καὶ θεοῦ, καὶ τί ἀπέγνως σεαυτήν;

Cant. 5. Diuino tuo fulgore, ô bone.

Vno Filii tui mandato non obseruato, Adam exilio mulctatus est: At quî plangam ego scelerum meorum abyssum, legis diuinæ desertor & transgressor?

Alienæ mortis reus & fratricida quondam Cain condemnatus, Dei maledictionem incurrit. Quid faciam in scelera impudenter propensus: animã nanque meam ad necem deduxisse, erubesco.

Scelestum Esau in gula & libidine æmulatus sum: ebrietatis & lasciuiæ sordibus corpus & animã inquinaui, & vitam meam criminibus infeci. Et quis in posterum me miserum deflebit?

Diuino fulgore tuo, ô bona, animæ vulnera à bonorum viriatore mihi inspersa sana: ab acerba eius me captiuitate vindica: me namque nunc à recta via errantem subsannat.

Cant. 6. Vitæ mare.

Vita mea profusa, anima corrupta, mores perditi sũt, corpus autem meum turpibus facinoribus totum contaminaui. Festina ideirco, Virgo, & succurre mihi.

Instat vitæ terminus, ô bona, nec ferre, valeo: arguit me conscientia, & nefandos actus meos, vitæque intemperantiam mihi obiicit: & tribunal Filij tui, ô Pura, vereor.

Carnis meæ cæcitatem horrendus & inextinctus ignis fluuius, ô immaculata, vermisque æternus vere expectat: sed his me tuis precibus libera.

Timore corripior, & expauesco, ô benigna, à maligni insidiis: iam enim ante vitæ finem dentibus aduersum me stridens, nudum virtutibus, captiuumque subegit.

Cant. 7. Fornacem rore manantem.

Multiplicem mihi prauorum affectuũ flammam veterator subiecit, cordisque adulterus mihi necem infert: verum lachrymarum nostrarum fluentis, mater Dei irrora; nec me derelinquas.

Cœno scelerum meorum demersum ne me deseras, Domina, desperatum namque me malignus hostis conspiciens, deridet: at tu valida tua manu, me erige.

Horrendum quidem est, anima infœlix & sensu orba, tribunal, tremenda est damnatio, & mors perpetua: nunc tamen iudicis & Dei tui matri procide, vt quid desperas de salute?

In te ſpem meam omnem prodigus ego repoſui: ne nunc à me faciem tuam auertas, ô clemens, neque miſericordiæ tuæ viſcera occludas, mater Dei: ſed mihi fer opem.

Immenſo ſcelerum meorum numero obtenebratus ſum, Illibata, & animæ aciem mentemque perdidi: propterea lucis tuæ radiis ad immortalitatis ſuauitatem deduc me velociter.

Cant. 8. E vita ſanctis.

Quæ vnum è Trinitate genuiſti, & vlnis tuliſti, Virgo mater, vitiorum flammiuorum fornacem extingue, & lachrymarum fluentis animam meam laua.

Mortis aduentum perhorreſco, Illibata, iudiciumque illud extremum nullatenus vereor, nec mala agere deſiſto: priuſquam mors inſtet, miſerere, & tuis precibus ſalua nos.

Perpetua mihi ſuſpiria confer, Domina, & lachrymarum fontem, vt ſcelera mea plurima & inſanabilia vulnera eluam, & vitam conſequar æternam.

Criminum meorum tibi numerum recenſui, nec vllus alius, Domina, velut ego, Deum Filium tuum & Dominum irritauit, huic me quamprimum precibus tuis reconcilia.

Ne me, Domine, in hora iudicii cum damnandis conſtituas, ſed matris tuæ precibus, qui natura bonus es miſerere, & à dextris cum ouibus tuis me annumera.

Cant. 9. Deum hominibus videre impoſſibile.

Interuentus tui virtutem expertus, affectu ſimul & timore ductus ad te, Illibata, accedo: plurimum, ô Benedicta, apud Filium matris deprecatio valet; clementia namque facile mouetur.

Aſſumptis tecum Archangelorum choris, ſupernarum etiam acierum turbis, Præcurſore, & Apoſtolorum turma, Prophetis, Martyribus, Monachis ſanctis, Pontificibuſque Martyribus ſimul adductis, legatione, ô Pura, pro me apud Deum fungere.

Et nunc, & tunc, opem tuam experiar, ô Pura, cum defecerit ſpiritus meus, à dæmonibus me quantocius eripe, ab eorum me tyrannide libera, nec me permittas, ô Bona, ipſis tradi.

Miſericordem clementemq; Filium

Ἐπὶ σὲ τὴν πᾶσαν, δέσποινα, ἐλπίδα μου ἀνέθηκα ὁ ἄσωτος. μὴ ἀποστρέψῃς ἀπ' ἐμοῦ τὸ πρόσωπόν σου· νῦν μὴ σπλάγχνα, φιλάνθρωπε, τὰ σὰ, κλείσῃς μοι, μῆτερ τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ βοήθει μοι.

Ἐσκοτίσθην ὁ ταλαίπωρος, πανάχραντε, τῷ πλήθει τῶν ἀμέτρων κακῶν, καὶ ἠλλοίωμαι τῆς ψυχῆς τὸ ὄμμα, καὶ τὸν νοῦν· διό με φωτός σου ταῖς αὐγαῖς πρὸς ἀπαθείας γλυκασμὸν θᾶττον εἰσάγαγε.

Ὠδὴ ή. Ἐκ φλογὸς τοῖς.

Τῆς τριάδος τὸν ἕνα θεὸν ἡ τέξασα, καὶ ἀγκάλαις βαστάσασα, μητροπάρθενε, σβέσον τὴν παθῶν, τὴν πυρίφλογον κάμινον, καὶ δακρύων ῥείθροις ἀπόπλυνον ψυχήν μου.

Παρουσίας θανάτου φρίττω, πανάχραντε, καὶ τὴν κρίσιν ἐκείνην ὅλως οὐ δέδοικα, πράττειν κακὰ οὐδ' ὅλως ἀφίσταμαι. οἰκτείρησον καὶ σῶσον πρεσβείαις σου πρὸ τέλους.

Στεναγμοὺς ἀσιγήτους, δέσποινα, δώρησαι, καὶ δακρύων πηγήν μοι, ἵνα ἐκπλύνω μου πταίσματα πολλὰ, καὶ ἀνίατα τραύματα. ὅπως ἐπιτύχω ζωῆς τῆς αἰωνίου.

Τῶν κακῶν μου τὰ πλήθη σοι ἐξηγόρευσα, ὡς οὐδεὶς γὰρ ἐν κόσμῳ ἄλλος παρώργησα, δέσποινα, θεὸν τὸν υἱόν σου καὶ κύριον, τούτῳ με ἐν τάχει κατάλλαξον εὐχαῖς σου.

Μή με στήσῃς ἐν ὥρᾳ, δέσποτα, κρίσεως μετὰ τῶν κατακρίτων ὁ φύσει εὔσπλαγχνος· ἀλλὰ σῆς μητρὸς ταῖς πρεσβείαις ἐλέησον, καὶ τοῖς δεξιοῖς συντάξον προβάτοις.

Ὠδὴ, θ'. Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Ἰδοὺ προσέρχομαί σοι, πανάχραντε, φόβῳ πολλῷ, καὶ πόθῳ τὴν ἰσχὺν ἐπιστάμενος τῆς πολλῆς πρεσβείας ὁ δοῦλός σου. μέγιστα γὰρ ἰσχύει, ὦ παντευλόγητε, δέησις μητρὸς πρὸς τὸν υἱὸν, σπλάγχνοις γὰρ κάμπτεται.

Χορὸς παράλαβε ἀρχαγγέλων τε καὶ τὴν πληθὺν τῶν ἄνω στρατευμάτων, καὶ πρόδρομον, ἀποστόλων δήμους, καὶ προφήτας τε, μάρτυρας, καὶ ὁσίους ἱερομάρτυρας, καὶ πρεσβείαν ποίησον ἁγνὴ ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς θεόν.

Καὶ νῦν, καὶ τότε, τὴν σὴν βοήθειαν εὕρω, ἁγνὴ, ἐν ᾗ ἂν ἐκλείπῃ τὸ πνεῦμά μου, τῶν δαιμόνων θᾶττον λύτρωσαί με, ῥῦσαι τῆς τυραννίδος τούτων, πανάχραντε. καὶ μή με ἐάσῃς, ἀγαθὴ, παραδοθῆναι αὐτοῖς.

Κριτὴν οἰκτίρμονα καὶ φιλάνθρωπον τὸν σὸν

υἱὸν ἐκδέχομαι, ἁγνή, μὴ ὑπερίδῃς με· ἀλλ' αὐτόν μοι ποίησον εὐίλεων, στῆσαί ἐκ δεξιῶν με, τότε, παμμύμητε, τοῦ ἀχράντου βήματος αὐτοῦ. εἰς σὲ γὰρ ἤλπισα.

Ἀρχαί, ἀρχάγγελοι, κυριότητες, καὶ σεραφίμ, δυνάμεις, ἐξουσίαι, καὶ ἄγγελοι, θρόνοι, πολυόμματα σὺν τοῖς χερουβίμ, νῦν τὸν δεδοξασμένον τόκον σου σέβοντες, οἱ παρθενομῆτορ ὑμνῳδοῖς ἀεὶ δοξάζομεν.

Εἶτα τό. Ἄξιόν ἐστι. καὶ εὐθύς.

Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον.

Εἶπεν ὁ κύριος. ἔχετε πίστιν θεοῦ.

Τέλος.

Οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης.

Καὶ ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα.

Ὅτι ἐλεήμων, καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν.

Καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ μόνος ἔχων ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, πάριδε πάντα τὰ ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ πλημμελήματα, τὰ ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ καὶ κατὰ διάνοιαν, καὶ ἀκατακρίτως τὸν δοῦλόν σου καταξίωσον μεταλαβεῖν τῶν θείων ἁγίων ἀχράντων σου, καὶ ἀθανάτων μυστηρίων, μὴ εἰς βάρος, καὶ κόλασιν καὶ προσθήκην ἁμαρτημάτων, ἀλλ' εἰς ἁγιασμόν, εἰς φωτισμόν, εἰς καθαρισμόν, εἰς στηριγμόν, εἰς ἀρραβῶνα ζωῆς αἰωνίου, καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας, εἰς τεῖχος καὶ βοηθείας καὶ ἀποτροπὴν παντὸς ἐναντίου, εἰς ἐξάλειψιν τῶν αὐτοῦ πλημμελημάτων, καὶ δόξαν τοῦ κράτους σου. πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, τῶν τιμίων ἐπουρανίων νοερῶν ἀΰλων δυνάμεων ἀσωμάτων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. ἀμήν.

tuum, Virgo, expecto iudicem, ne me despicias, sed ipsum mihi propitium redde, vt me integri sui tribunalis ad dextram collocet: in te namque speraui.

Principatus, Archangeli, Dominationes, & Seraphim, Virtutes, Potestates, Angeli, Throni, & Cherubim multis oculis illustria, gloriosum partum tuum colunt, & nos te quoque, Virgo mater, celebramus.

Deinde dicitur. Vere dignum est. *Et confestim.* Et vt digni simus.

Euangelium ex eo quod est secundum Marcum. Cap. II.

Dixit Dominus. Habete fidem Dei.

Finis.

Neque Pater dimittet peccata vestra.

Miserere nostri Deus secundum magnam.

Adhuc rogamus pro misericordia, vita, pace.

Et vt ei condonetur omne delictum.

Quia misericors & clemens Deus existis, & tibi gloriam referimus.

Et subditur Oratio beati Patris nostri Ioannis Damasceni.

Dominum precemur.

Dominator Domine Iesu Christe Deus noster, qui solus dimittendi peccata potestatem habes, vt bonus & misericors, dimitte peccata quæ scienter aut ignoranter, sponte aut inuoluntariè, opere, sermone, aut cogitatione commisit seruus tuus hic, & eum citra damnationem, diuinis, sanctis, illibatis & immortalibus mysteriis, non in grauamen & damnationem & incrementum peccatorum, sed in sanctificationem, in expurgationem, in corroborationem, in vitæ æternæ & cœlestis regni tui pignus, in defensionem auxilium & omnis aduersarij offugationem, in criminum abstersionem, & potentiæ tuæ gloriam participare concede. Precibus super omnes sanctæ dominæ nostræ Deiparæ, venerandarum cœlestium, intellectualium, immaterialium virtutum incorporearum, & omnium Sanctorum, qui à sæculo tibi placuerunt. Amen.

METHODII PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLIS, de iis qui abnegarunt secundum diuersas personas, & ætates, & ad Orthodoxam veramque fidem reuertuntur.

Si puer quidem comprehensus fuerit & abnegauerit, siue metu, seu ignorantia & infantia: is propitiatorias preces septem diebus suscipiat: & octauo die lauetur, & à lauacro lotus & unctus chrismate inungatur; ut solent ii eniti qui baptizantur, & ferat vestes nouas secundum ordinem eorum qui illuminantur. Sin autem sint adolescentes, vel senes, vel adultæ ætate perfecti, si quidem propter tormenta negauerunt, clementer ac benigne cum eis agatur: sed duas quadragesimas ieiunent vacantes orationibus, & genuum flexiones assiduasque preces peragentes. Duarum autem quadragesimarum appropinquante fine, rursus preces propitiatorias suscipiant, & singulis diebus Domine miserere, *centies dicant: & sicut superius statutum est, lauentur, & ungantur: & celebrato Sacrificio sacrosanctis mysteriis digni habeantur, vacantes Ecclesiæ & sacrorum celebrationi octo diebus. Si qui autem sua sponte ad negandum confugerint: istos quidem reuertentes suscipimus, non tamen diuinis mysteriis communicent, nisi in fine vitæ suæ, secundũ septuagesimũ tertiũ Canonem Basilij dicentem.* Qui salutis mysterium transgressus Christum negauerit, omni vitæ suæ tempore flentium ordinem tenere debet, & exomologesim facere, tempore vero quo vita excedit, diuinæ clementiæ fide ad Sancta mysteria admittitur.

Orationes propitiatoriæ pro eo qui post abnegationem ad veram fidem reuertitur.

Dominum precemur.

IVstus es Domine, & recta iudicia tua, non enim secundum peccata nostra fecisti nobis, neq; secundũ iniquitates nostras retribuisti nobis: Verũ mandata tua transgressi, mortis sententiam iuste incurrimus. Ipse namque

a 1 ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ Κωνσταντινουπόλεως περὶ τῶν ἀπὸ ἀρνήσεως 2 διαφόρων προσώπων καὶ ἡλικιῶν, καὶ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον καὶ ἀληθῆ πίστιν ἐπιστρεφόντων. a 1 2

b Εἰ μὲν παιδίον συνελήφθη καὶ ἠρνήσατο, ἢ φόβῳ καὶ ἀγνοίᾳ, καὶ ἀμαθίᾳ, ὁ τοιοῦτος λαμβανέτω ἱλαστηρικὰς εὐχάς, c ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ καὶ τῇ η΄. λουέσθω. Καὶ ἀπὸ τοῦ λουτροῦ λουσάμενος περιζωσθεὶς χριέσθω μύρῳ καθάπερ οἱ βαπτιζόμενοι, καὶ d βαστάζετω ἱμάτια καινά, κατὰ τὸν τύπον τῶν βαπτιζομένων. e Εἰ δὲ νεανίσκοι εἶεν, ἢ f πρεσβῦται, ἢ ἄνδρες τέλειοι ὄντες τῇ g ἡλικίᾳ, εἰ μὲν h ἀπὸ βασάνων ἠρνήσαντο, τυχέτωσαν φιλανθρωπίας, πλὴν νηστευέτωσαν δύο τεσσαρακοστὰς σχολάζοντες i εἰς προσευχάς, k καὶ ἐκτελοῦντες γονυκλισίας, καὶ ἐκτενεῖς δεήσεις. l Ἐγγίζοντος δὲ τοῦ πληρώματος τῶν δύο τεσσαρακοστῶν, m ὀκτὼ ἡμέρας δεχέσθωσαν 3 ἱλαστηρικὰς εὐχάς, καὶ n λεγέτωσαν καθ' ἑκάστην, τό, κύριε ἐλέησον, ρ΄. o Καὶ μετὰ τοῦτο, 4 λουέσθωσαν, 5 καὶ χριέσθωσαν τῷ μύρῳ. 6 κατὰ τὴν προειρημένην διάταξιν. καὶ γενομένης λειτουργίας, ἀξιούσθωσαν p τῶν ἁγιασμάτων σχολάζοντες καὶ αὐτοὶ q οἱ βαπτιζόμενοι, τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ λειτουργίᾳ ὀκτὼ τὰς ἡμέρας. r Εἰ δέ τινες ἀπὸ προαιρέσεως ηὐτομόλησαν πρὸς τὴν ἄρνησιν, ἐπιστρέφοντας μὲν τούτους δεχόμεθα· τῶν δὲ θείων μυστηρίων οὐ μεταλαμβάνουσιν, εἰ μὴ μόνον ἐν τῷ τέλει τῆς ζωῆς αὐτῶν, κατὰ τὸν ογ΄. κανόνα τοῦ μεγάλου Βασιλείου, τὸν λέγοντα. Ὁ τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος καὶ παραβὰς τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον, ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ προσκλαίειν ὀφείλει, καὶ ἐξομολογεῖσθαι, ἐν δὲ τῷ καιρῷ ᾧ ἐκβαίνει τοῦ βίου τοῦ ἁγιάσματος ἀξιούμενος πίστει τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας.

Εὐχαὶ ἱλαστηρικαί, πρὸς τὸν ἀπὸ ἀρνήσεως ἐπιστρέφοντα πρὸς τὴν ἀληθινὴν πίστιν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΔΙκαιος εἶ κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου. οὐ γὰρ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίησας ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀνταπέδωκας ἡμῖν. ἀλλὰ παραβάντες τὰς ἐντολάς σου, ἑαυτοὺς παρεδώκαμεν τῷ θανάτῳ. αὐτὸς γὰρ

ὡς εὔσπλαγχνος δεσπότης, ὁ εἰδὼς τὴν καταστροφὴν ἡμῶν ὅτι πονηρά, καὶ ὅτι κατέπιεν ἡμᾶς ἰσχύσας ὁ θάνατος, σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς, σῶσαι εὐδόκησας τὸ σὸν πλάσμα, μορφὴν δούλου λαβών, καὶ τῷ θανάτῳ συμπλακεὶς ἀνεκαλέσω τὴν σὴν εἰκόνα ἐλευθερώσας ἡμᾶς τῆς ἐξουσίας τοῦ θανάτου, καὶ ὁδηγήσας ἡμᾶς εἰς ὁδὸν σωτηρίας τῇ ἀναγεννήσει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ σωθέντες τῇ σῇ χάριτι, ἀνυμνοῦμεν τὴν οἰκονομίαν σου, καὶ δεόμεθα, καὶ ἱκετεύομεν, καὶ παρακαλοῦμεν ἐν τῇ δευτέρᾳ σου παρουσίᾳ, καθ' ἣν μέλλεις κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. μνήσθητι τοῦ ἐλέους σου, ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνός ἐστι, καὶ ὑπερβεβηκὼς τὰ ἀνθρώπινα ἡμῶν παραπτώματα, καὶ πλημμελήματα· καὶ παράσχου ἡμῖν ἱλασμὸν τοῖς αἰτουμένοις σε, καὶ συγχώρησον πᾶν παράπτωμα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον, ἐν γνώσει τε καὶ ἀγνοίᾳ. οὐ γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται καὶ οὐχ ἁμαρτήσει, οὐδ' ἐὰν μία ἡμέρα γένηται ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. τίς γὰρ καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν αὐτοῦ; ἢ τίς παρρησιάσεται καθαρὸς ὑπάρχειν ἀπὸ ἁμαρτίας; πάντες γὰρ ἡμάρτομεν ἐν λόγοις καὶ ἔργοις ἐνώπιόν σου, καὶ ὑστερούμεθα τῆς σῆς δόξης, ἐλπίζοντες δικαιωθήσεσθαι ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ φρικτοῦ βήματός σου, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης. οὐ γὰρ ἐποιήσαμεν τι ἀγαθὸν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐκ πίστεως ἀληθοῦς, καὶ τῆς εἰς σὲ ὁμολογίας. τὸ γὰρ ἐπίστασθαί σε, ὁλόκληρος δικαιοσύνη· καὶ τὸ εἰδέναι σου τὸ κράτος, ῥίζα ἀθανασίας. καὶ οἴδαμεν, καὶ ὁμολογοῦμεν, καὶ πιστεύομεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν ἡμᾶς, καὶ παραπεσόντας ἐλεῶν, καὶ ἁμαρτάνοντας φέρων, καὶ ἐκ θανάτου ζωοποιούμενος. δεόμεθά σου κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὅτι περ ἂν ἡμάρτομεν ἐνώπιόν σου ὡς σάρκα φοροῦντες, καὶ τὸν κόσμον τοῦτον οἰκοῦντες, καὶ ἀσθένειαν περικείμενοι, εἴτε ἔργοις, εἴτε λόγοις, εἴτε ἐνθυμήμασιν, αὐτὸς ὡς ἀγαθός, καὶ φιλάνθρωπος, καὶ ἐλεήμων δεσπότης, ἄνες, ἄφες, πάρειδε, καὶ συγχώρησον τὰ παραπτώματα ἡμῶν τοῖς ὁμολογοῦσι, καὶ μὴ λογίσῃ, μηδὲ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τῶν δούλων σου, ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. ὅτι σὺ εἶ μόνος ἀναμάρτητος, καὶ δεχόμενος τοὺς μετανοοῦντας, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

vt benignus Dominus, exitus noſtri viſa malitia, miſericordia ſuper nos motus, eo quod inualeſcens aduerſum nos lethum nos ſubiugaſſet, creaturam tuam redimere decreuiſti, & ſerui forma accepta, cum morte congreſſus, imaginem tuam in nobis reparaſti: proptereaque à mortis poteſtate erepti, & in viam ſalutis ſancti Spiritus regeneratione deducti, gratiaque tua ſaluati, prouidentiæ tuæ diſpoſitionem celebramus: rogamuſque, ſupplicamus, & obſecramus, vt in ſecundo tuo aduentu, quo viuos & mortuos iudicaturus es, & vnicuique ſecundum opera ſua redditurus, miſericordiæ tuæ, quæ à ſæculo eſt, memineris: & quia humana noſtra delicta minus obſeruas, reconciliationem petentibus concede, & omne delictum ſpontaneum & inuoluntarium, ſcienter vel ignoranter commiſſum, condona. Non enim eſt homo qui viuat & non peccet, etiam ſi vnius diei ſit vita eius ſuper terram. Quis enim mundum ſe cor habere gloriabitur? aut quis ſe à peccato immunem eſſe proferet? Ecce omnes verbis & operibus coram te peccamus, & gratia tua orbati ſumus: & in timendo tremendoque tuo tribunali iuſtificari ſperamus, non ex iuſtitiæ operibus, nihil enim boni ſuper terram egimus, ſed ex vera fide, & nominis tui confeſſione. Scire namque te perfecta iuſtitia eſt; & cognoſcere, virtus, & immortalitatis radix. Scimus itaque, profitemur, & credimus, quia è nihilo ad eſſe nos adduxiſti, lapſis miſertus es, peccantes tolerasti, & à morte reuocaſti. Propterea rogamus te Deus noſter, vt quodcumque coram te malſi, ceu carne onuſti, & in mundo verſati, ſiue operibus, ſiue verbis, ſiue etiam cogitationibus perpetrauimus, ipſe vt bonus, & hominum amator, & miſericors Dominus relaxes, condones, & remittas. Parce nobis delicta confitentibus, neque recogites, aut in iudicium cum ſeruis tuis intres, quia non iuſtificabitur coram te omnis viuens. Quia tu ſolus ſine peccato exiſtis, & pœnitentes ſuſcipis, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & ſancto Spiritui: nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Alia Oratio.

DOminator, Domine Deus noster, qui regni tui clauibus Petro Apostolorum tuorum Coryphæo creditis, sanctaque tua Ecclesia super eum ædificata, ei, gratia tua potestatem ligandi atque soluendi super terram, contulisti: indignos nos te nunc inuocantes pro præsenti serui tui reconciliatione exaudi; mirifica misericordias tuas versus illum, qui sperantes in te saluas. Tu enim Deiloquorum Prophetarum ore dixisti: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, &c; Non volens volo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Ipse igitur Domine, præsentem seruum tuum à via erroris sui reuertentem, & à te reconciliationem exposcentem, ne abijcias: sed in misericordia visita, & in miserationibus reuoca. Quia tu es Deus, Deus pœnitentium, & ad te conuersorum Saluator, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

V Εὐχὴ ἑτέρα. V

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας σου, Πέτρῳ τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων καταπιστεύσας, καὶ ἐπ' αὐτῷ τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν οἰκοδομήσας, καὶ δοὺς αὐτῷ ἐξουσίαν διὰ τῆς σῆς χάριτος, τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπάκουσον καὶ ἡμῶν τῶν ἀναξίων ἐπικαλουμένων σε νῦν ἐπὶ ἱλασμὸν τοῦ παρόντος δούλου σου, καὶ θαυμάστωσον τὰ ἐλέη σου ἐπ' αὐτὸν, ὁ σώζων τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ. σὺ γὰρ εἶπας, κύριε, διὰ τῶν θεοφορουμένων χειλέων τῶν προφητῶν σου. ἐπιστράφητε πρός με, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς· καὶ τό, οὐ θελήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆσαι αὐτόν. αὐτὸς οὖν φιλάνθρωπε, καὶ τὸν παρόντα δοῦλόν σου ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ ἐπιστρέφοντα, καὶ αἰτούμενον παρὰ σοῦ ἱλασμὸν, μὴ ἀποστραφῇς, ἀλλ' ἐν ἐλέει ἐπίσκεψαι, καὶ ἐν οἰκτιρμοῖς ἀνακάλεσαι. ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς, θεὸς τῶν μετανοούντων, καὶ τῶν πρὸς σὲ ἐπιστρεφόντων σωτὴρ, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Alia Oratio.

Dominum precemur.

DOmine Deus omnium conditor & Dominus, bonitatis fons, omnium hominum & maxime fidelium pater, qui hominem diaboli seductione, in perditionis erroris que profundum demersum non despexisti, sed eum per vnigeniti Filij tui & Dei nostri incarnationem requisitum & seruatum, ad teipsum reduxisti, ipse benigne Domine, seruum tuum istum, rationalis ouilis Christi tui ouem, inimicorum impiorum captiuitate redemptam respice: & quamuis puerili inscitia, aut tyrannica vi mores eorum imitatus fuerit, nunc tamen populi tui congregationi restitui permitte; virtute & operatione sancti tui Spiritus mentem eius irradia, vt salutaris baptismatis scintilla in eius anima insidens & relicta, aura gratiæ ventilata spiritaliter rursum accendatur, & impressum ei sigillum, in eius corde & cogitationibus, per crucis Christi tui signationem, per spem in te, & veritatis agnitionem, euidentius appareat, vt te so-

X Εὐχὴ ἑτέρα. X

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ΚΥριε ὁ θεὸς, ὁ τῶν ἁπάντων ποιητὴς, καὶ δεσπότης, ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος, ὁ πατὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν, ὁ μὴ παριδὼν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου πανουργίας εἰς βυθὸν ἀπωλείας καὶ πλάνης καταπεσόντα, ἀλλὰ διὰ τῆς σωτηρίου ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν τοῦτον ἀναζητήσας καὶ σώσας, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπαναγαγών; αὐτὸς δέσποτα φιλάνθρωπε, καὶ τὰ νῦν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον, πρόβατον τῆς λογικῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ σου ὑπάρχοντα, ὃν ἐλυτρώσω τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἀθέων ἐχθρῶν. μεθ' ὧν ἀγνοίᾳ παιδικῇ ἢ βίᾳ τυραννικῇ, τὰ τῆς ἐκείνων πλάνης ἤθη μετήρχετο· νῦν δὲ κατηξίωσας αὐτὸν τῇ τοῦ λαοῦ σου πολιτείᾳ συνενωθῆναι, καταύγασον αὐτοῦ τὴν διάνοιαν τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ὥστε τὸν ἐναποκείμενον τῇ ψυχῇ αὐτοῦ σπινθῆρα τοῦ σωτηριώδους βαπτίσματος, ταῖς αὔραις τῆς χάριτος νοητῶς ἐξαφθῆναι, καὶ τὴν ἐνσημανθεῖσαν αὐτῷ σφραγῖδα ἐκτυπώτερον ἐπιφαίνεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ τοῖς λογισμοῖς διὰ τῆς σημειώσεως τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ σου, τὴν εἰς σὲ ἐλπίδα, καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, ἵνα γινώσκῃ, καὶ προσ-

προσκυνῇ σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, καὶ πατέρα, καὶ τὸν μονογενῆ σου υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον. ἕνωσον αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀπόσμηξον ἐκ τῆς αὐτοῦ διανοίας πᾶσαν συνήθειαν ἐθνικῆς ἀθεότητος, καὶ κατεύθυνον αὐτὸν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, καὶ τοῖς προστάγμασί σου ἀξίως πορεύεσθαι, καὶ τῆς τῶν φρικτῶν σου μυστηρίων ἀκατακρίτου μεταλήψεως καταξίωσον καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας μέτοχον ἀνάδειξον. Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

lum verum & Patrem, & vnigenitum Filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum, & sanctum tuum Spiritum agnoscat, & veneretur. Sanctæ tuæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ illum coniunge, Gentilis omnis impietatis ritum ab eius mente abstergе, in mandatis & præceptis tuis vt digne ambulet, illum dirige, & Sanctorum tuorum mysteriorum indemnata sumptione dignum redde, & in futura vita cœlestis regni participem illum ostende. Quia tu es Deus noster, Deus miserendi & saluandi: & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & Spiritui sancto: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Εὐχὴ ἑτέρα.

Κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ὁ διὰ τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον, τὸν μονογενῆ σου υἱὸν ἐξαποστείλας εἰς τὸν κόσμον σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν, ἵνα τὴν σὴν εἰκόνα ἐπιζητήσῃ, καὶ ἀναστήσῃ [illegible] τοῦ δοῦλον [illegible] προσερχόμενον [illegible], εἰς οἰκτιρμούς σου [illegible] τυχόντα γὰρ ἐκ παιδὸς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῆς παρὰ σοῦ διὰ τοῦ ἁγίου σου βαπτίσματος, ἐκ [illegible] διὰ [illegible] ἢ τινα ἄλλην περίστασιν, ἐπιστρέφοντα δὲ νῦν, καὶ διὰ μετανοίας ἐπιγνώσεως πρὸς τὴν σὴν πάλιν δραμοῦντα χρηστότητα, ἔκχεον ἐπ' αὐτὸν τῆς σῆς φιλανθρωπίας τὴν εὐσπλαγχνίαν, πρόσδεξαι αὐτὸν ὡς τὸν ἄσωτον, πρὸς σὲ τὸν θεὸν καὶ πατέρα ἐπαναστρεφόμενον, ἀπέλασον ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν πλάνην, καὶ ἐπίνοιαν τοῦ ἐχθροῦ, σύνταξον αὐτὸν τῇ τῶν λογικῶν σου προβάτων ἁγίᾳ ποίμνῃ, κόσμησον αὐτὸν, καὶ νῦν τῇ δόξῃ τοῦ πνευματικοῦ ἐνδύματος τοῦ Χριστοῦ σου· μέτοχον ἀνάδειξον σὺν πᾶσι τοῖς πιστοῖς τῶν ἁγιασμῶν σου τῶν ἀχράντων, ἄφεσιν μὲν τῶν προημαρτημένων σφαλμάτων αὐτῷ, ἀσφάλειαν δὲ τῶν μελλόντων, καὶ φυλακὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος δὸς αὐτῷ ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τόπῳ, πρὸς σὲ καταφεύγειν, σχολάζειν ταῖς ἐκκλησίαις σου, καὶ τὰ εὐάρεστά σοι ἐπιτελεῖν, ἵνα καὶ κληρονόμος δι' ἀγαθοεργίας ἀναφανῇ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας. ἧς καὶ ἡμᾶς ἀξιωθῆναι [illegible]. Χάριτι, καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Altera Oratio.

DOmine Deus omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui omnes homines vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui propter ouem deperditam vnigenitum Filium tuum Saluatorem & Redemptorem, imaginem tuam requisiturum & restauraturum, in mundum misisti: te rogamus, & te precamur, seruum tuum hunc ad miserationes tuas recurrentem suscipe. Cum enim à puero, rectam in te fidem per sanctum tuum Baptisma nactus fuisset, ab ea tamen puerili stoliditate, aut aliquo alio impetu, excidit, nunc vero, cognito errore, pœnitentia ductus, ad tuam rursus clementiam confugit: Effunde in per illum humanitatis tuæ benignitatem, & ceu prodigum ad te Deum & patrem reuertentem amplectere. Errorem omnem, & hostis deceptionem ab illo abige, rationalium tuarum ouium gregi illum annumera, gloria sanctissimi nominis Christi tui illum exorna: & cum fidelibus cunctis immaculatarum tuarum sanctificationum, in præteritorum quidem delictorum remissionem, & à futuris immunitatem, & animæ corporisque custodiam, participem illũ fieri largire. Da illi in omni tempore & loco ad te recurrere, Ecclesiis tuis vacare & placita tibi perficere: vt per bonorum operum exequutionem, cœlestis regni hæres fiat, cuius etiam nos cum eo dignos esse concede. Gratia & miserationibus Christi tui, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Pax omnibus. Capita nostra Domino inclinemus.

Dominum precemur.

DOmine Deus noster, qui cœlis inclinatis, in salutem generis humani descendisti, qui per crucem tuam originali nos maledictione liberatos, ad vitam beatam reduxisti; qui dixisti, gaudium in cœlo fieri, causa peccatoris vnius pœnitentiā agentis: receptam nunc rationalem ouiculam, prius perditam, gregi tuo annecte, & rapaces lupos ab ea effuga, & cruce tua vallatum illum, & venerandi nominis tui, super nos seruos tuos inuocati, gloria armatum, serpentes & scorpiones calcare concede. Tu enim es Deus noster, Deus miserendi & saluandi: & tibi gloriam referimus, cum principii experte tuo Patre, & cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et oratione completa, sacro vnguento accepto, secundum baptizatorum consuetudinem illum vngit, vt suo loco expressi, in fronte, & oculis, & naribus, & ore, & duabus auribus, & manibus, & pectore, & scapulis, & genubus, dicens. Sigillum doni Spiritus sancti. *Et vnctione perfecta, sequentem orationem super caput eius recitat.*

Dominum precemur.

DOmine, Deus omnipotens, qui per sanctissimi tui Spiritus missionem, gratia discipulos tuos repleuisti, seruum etiam tuum hunc ab erroris via reuocatum, & ad fidem tuam reductum, & sancti tui Spiritus fragrantia per huius vnguenti vnctionem dignum habitum, in tua sanctitate custodi: da ei secundum voluntatem tuam ambulare, illumque tremendis tuis mysteriis frui; & rectam semper in te fidem seruantem, regnum cœleste promereri concede. Gratia Christi tui, cum quo gloria, honor, & adoratio tibi conuenit: cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Gloria. Et nunc. *Et fit dimissio.*

Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

z Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ κλίνας οὐρανοὺς, καὶ καταβὰς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὁ διὰ τοῦ σταυροῦ σου τῆς προγονικῆς κατάρας ἐλευθερώσας ἡμᾶς, καὶ πρὸς τὴν μακαρίαν ζωὴν ἐπαναγαγών· ὁ εἰπὼν γενέσθαι χαρὰν ἐν οὐρανῷ ἐφ' ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, πρόσδεξαι νῦν, καὶ τὸ ἀπολωλὸς σου πρόβατον λογικὸν, καὶ τῇ ποίμνῃ συνάψον, καὶ τοὺς ἅρπαγας λύκους ἀπ' αὐτοῦ ἀποδίωξον. ἀξίωσον αὐτὸν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων τετειχισμένον τῷ σταυρῷ σου, καὶ φρουρούμενον τῇ δόξῃ τοῦ προσκυνητοῦ σου ὀνόματος τοῦ ἐπικεκλημένου ἐφ' ἡμῖν τοῖς δούλοις σου. σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. z

Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν, λαβὼν τὸ ἅγιον μύρον, χρίει αὐτὸν κατὰ τὴν τάξιν τῶν βαπτιζομένων, ποιῶν σταυροῦ τύπον, ἐπί τε τοῦ μετώπου, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τῶν μυκτήρων, καὶ τοῦ στόματος, καὶ τῶν δύο ὤτων, καὶ τῶν χειρῶν, καὶ τοῦ στήθους, καὶ τῶν μεταφρένων, καὶ τῶν γονάτων, λέγων. Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Καὶ μετὰ τὴν χρίσιν λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην, ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κύριε, ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ παναγίου σου πνεύματος, χάριτος ἐμπλήσας τοὺς μαθητάς, καὶ δοῦλόν σου τοῦτον ἐπιστρέψας ἐκ τῆς πεπλανημένης ὁδοῦ, καὶ εἰς τὴν σὴν πίστιν καθοδηγήσας, καὶ τῆς εὐωδίας τοῦ ἁγίου σου πνεύματος διὰ τῆς τοῦ μύρου τούτου χρίσεως ἀξιώσας, φύλαξον αὐτὸν ἐν τῷ σῷ ἁγιασμῷ, δὸς αὐτῷ κατὰ τὸ θέλημά σου πορεύεσθαι, καὶ καταξίωσον αὐτὸν σὺν ἡμῖν ἀπολαῦσαι ἀχράντων καὶ τῶν φρικτῶν σου μυστηρίων, καὶ τηρήσαντα τὴν εἰς σὲ πίστιν ὀρθὴν, ἐπάξιον φανῆναι καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας. Διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοι πρέπει δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Δόξα. καὶ νῦν. καὶ ἀπόλυσις.

VARIÆ LECTIONES

a Methodio.] Cryptoferratense Bessarionis legit: [illegible Greek]. Tertium exemplar Barberinum: [illegible Greek]. Regia duo exemplaria: [illegible Greek]. Alterum autem: [illegible Greek]. *Ordo se mandatis Christianos Gentilium seductione in errorem abductos, sponte vero ad Deum conversos*.

b Ei [illegible]] Barberinum, [illegible] in plurali, unde & verbum constructum ubique in numero multitudinis ponitur [illegible], &c. Allatianum legit: [illegible Greek], præter quam orationem, & ultimam aliam [illegible] nil aliud ibi etiam ad hoc officium spectans reperitur: atque ita Methodii Canonem non exhibet codex iste Allatianus.

c [illegible Greek].] Desunt hæc in Barberino.

d [illegible Greek].] Regia duo [illegible]. Barberinum, [illegible Greek] : *induant [illegible] menta nova, & subeant ordinem, prout solent recenter Illuminati*.

e [illegible].] Barberinum [illegible].

f Η πρεσβύτης, ὁ [illegible]] Regia duo, ὁ πρεσβύτερος. Barberinum tum [illegible].

g [illegible].] [illegible] in Regiis. Barberinum legit, ϰαὶ [illegible].

h [illegible].] Barberinum, διὰ [illegible].

i [illegible].] Regia duo, τοῖς [illegible]. Barberinum, [illegible].

k Καὶ ἐϰτενεῖς [illegible].] Desunt in Barberino verba hæc, vice quorum præcedentibus additur, [illegible].

l [illegible].] Barberinum aliter legit, [illegible] *per octo dies ante sacram quadragesimarum [illegible] orationes [illegible]*.

m Ἐπὶ ὀϰτὼ ἡμέρας.] Cryptæ ferratæ codex, ἐπὶ [illegible].

n Καὶ λεγέτωσαν, &c.] Desunt hæc in Barberino.

o Καὶ μετὰ τοῦτο λυέσθωσαν.] Barberinum nude legit, λυέσθωσαν.

p [illegible].] Barberinum, [illegible].

q Οἱ [illegible]] Regium utrumque, [illegible]. Barberinum, [illegible].

r Τὰς ὀϰτὼ ἡμέρας.] Barberinum, μέχρι ἡμέρας ὀϰτώ.

s Εἰ δέ τινες, &c.] Dissonant hæc edita, tum ab editis aliis, tum à Regiis, Barberino, & Cryptoferrat. Ita legentibus: [illegible Greek] ϰρεῶν, ϰαὶ τυροφαγίας, ϰαὶ ὠῶν, ϰαὶ οἴνου [illegible], [illegible] ϰαὶ [illegible] ἡμέρας [illegible], ϰαὶ τὸ, Κύριε ἐλέησον διαϰοσίας· εἰ δὲ ἀδύνατοι [illegible] [illegible Greek]. *Si vero aliqui ex proposito ad negandum defecerint: tales tremendam pœnitentiam subire debent. Verum concessa est indulgentia, duobus annis ieiunent, carnibus, caseo comestione, ovis, & vino abstinentes, faciant genuflexiones, si iuvenes iidem fuerint [illegible] per singulos dies centum, ducenties autem Domine miserere, dicant: sin autem viribus imbecilliores fuerint; per octo ante duos annos completos, subiiciant se precibus reconciliationis, & reliqua deinceps, prout consuetum est, observentur, sive viri fuerint, sive femina, dummodo ad perfectam ætatem pervenerint.* Barberinum vero ita terminat: [illegible Greek] ϰαθ᾽ ἑϰάστην ἡμέραν μετανοίας διαϰοσίας, ϰαὶ τὸ, [illegible Greek]. *Si vero propriæ voluntatis motu ad [illegible] negandum transierint, tales mulctam tremendam sustineant. Ex indulgentia nihilominus, in pane & aqua per duos annos ieiunent: & genuflexiones faciant, si iuvenes fuerint & viribus integri, pro orationes ducentas, & ducenties pariter, Domine miserere, dicant. Duobus autem annis completis, iis ipsi preces, iuxta ordinem à nobis superius expositum: sive viri fuerint, sive mulieres.*

t Εὐχὴ [illegible].] Cryptoferratense, [illegible].

u Τὴν [illegible].] Idem τὴν [illegible].

v [illegible].] Titulus secundæ orationis ibi in Cryptoferratensi codice Bessarionis est hujusmodi: εὐχὴ ἄλλη εἰς [illegible] ϰατὰ τὸ [illegible], [illegible]. *Alia oratio ad reconciliationem dictis 50. 37. & 102. Psalmis*.

x Εὐχὴ [illegible].] Titulus tertiæ orationis in eodem Cryptof. est: εὐχὴ περὶ Χριστιανῶν [illegible] ϰαὶ τῷ Θεῷ προσ[illegible]. *Oratio pro Christianis Gentilium seductione subactis, ad Ecclesiam vero reversis, & ad Deum confugientibus*. Atque ita textus iste M S. mentem, oratio illa non nisi fidei Christianæ desertores respicit: unde & ibi eadem oratio, sub eodem titulo, in alio M S. Barberino num. 88. insignito, reperitur.

y Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοϰράτωρ.] Titulus huius orationis in eodem codice Cryptæ Ferratæ est: εὐχὴ ἐπὶ [illegible], ϰαὶ [illegible], ϰαὶ [illegible]. *Oratio pro puero fidei desertore, infidelitate inquinato, & pœnitente*. Hæc quoque oratio non nisi super pueros apostatas legitur.

z Κύριε ὁ Θεὸς [illegible].] Hæc oratio, & quæ deinceps sequuntur, vix reperiuntur in ullis M S. quamvis in aliquibus non desint officia pro reconciliandis hæreticis ab his diversa. Barberinum porro num. 88. distinctum ab his ordinem pro solis pueris absolvendis exhibet.

Oratio pro fidei à pueritia desertore, paganismo nimirum seipsum inquinante, & ad Ecclesiam reuerso.

Domine Deus noster, Pater, &c.

Sacerdos. Pax omnibus.

Diaconus. Capita vestra Domino.

Sacerdos orationem.

TV qui cœlos inclinasti, & ad salutem hominum descendisti, qui per pretiosam crucem tuam à maledicto & corruptione nos liberasti, & ad æternam beatamque vitam adduxisti. Ipse humanissime Domine, qui dixisti: quia gaudium fit in cœlo propter vnū peccatorem pœnitentiā agentem: suscipe perditam ouem tuam ad te nunc reuertentem, & benignitatem tuam requirentem & velut animarum nostrarum pastor, liberatam illam & ereptam sanctarum & rationalium tuarum ouili coniunge. Da illi per gratiam & aduentum sancti tui Spiritus aduersus hostem, virtutem & robur; vt potestatem omnem inimicam deijciat & conculcet: & sancti tui Spiritus super nos peccatores seruos tuos inuocati gloria & gratia circumualletur. Tu enim es Deus noster, Deus miserendi & saluandi, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et vngit eum Sacerdos Chrismate: & dicit hanc orationem.

DOmine Deus noster omnipotens, qui sanctum Spiritum tuum in sanctos Apostolos tuos misisti, & eius virtute & gratia illos replesti: qui & famulum tuum N. è tenebris, & errore conuertisti, & in admirabile & æternum lumen tuum illum deductum fideli populo tuo, & sanctæ Ecclesiæ tuæ aggregasti, & tandem illum Sancti tui Spiritus fragrantia dignum effecisti: ipse, Domine, custodi illum in sanctimonia tua, vas electionis illum esse manifesta, & virtutibus exorna.

Εὐχὴ ἐπὶ ἀποστάσει ἐκ παιδόθεν ἤγουν μαγαρείσαντι, καὶ μετανοοῦντι.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατήρ. Vt supra.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ.

Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχήν.

ΟΚλίνας οὐρανοὺς, καὶ καταβὰς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὁ διὰ τοῦ τιμίου σου σταυροῦ τῆς κατάρας καὶ τῆς φθορᾶς λυτρωσάμενος ἡμᾶς, καὶ πρὸς τὴν ἀφθαρσίαν καὶ μακαρίαν ζωὴν ἐπαναγαγών. αὐτὸς φιλάνθρωπε κύριε, ὁ εἰπὼν· ὅτι μεγάλη χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ ἐπιστρέφοντι· πρόσδεξαι τὸ ἀπολωλὸς σου πρόβατον, καὶ νῦν πρὸς σε τὸν θεὸν ἡμῶν ἐπιστρέφοντα, καὶ τὴν σὴν ἐπιζητοῦντα εὐσπλαγχνίαν, καὶ ὡς ποιμὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν καλὸς τοῦτο διασώσας, καὶ ῥυσάμενος ἕνωσον τῇ ἁγίᾳ ποίμνῃ τῶν ἁγίων καὶ λογικῶν σου προβάτων. δὸς αὐτῷ διὰ τῆς χάριτος καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου σου πνεύματος δύναμιν καὶ ἰσχὺν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ὥστε πατεῖν ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ συντρίβειν αὐτὴν, καὶ τειχίζεσθαι τῇ δόξῃ καὶ τῇ χάριτι τοῦ παναγίου σου ὀνόματος, τοῦ ἐπικεκλημένου ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς οἰκέτας σου. Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ θεὸς τοῦ ἐλεεῖν, καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ χρίει αὐτὸν ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον μύρον· καὶ λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

ΚΥριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ, ὁ τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα καταπεμψάμενος ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου ἀποστόλους, καὶ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ χάριτος ἐμπλήσας αὐτοὺς, ὁ καὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, ἐκ σκότους καὶ ἐκ πλάνης ἐπιστρέψας, καὶ πρὸς τὸ θαυμαστόν σου καὶ ἀΐδιον φῶς ὁδηγήσας, καὶ τῷ πιστῷ σου λαῷ, καὶ τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ συγκαταριθμήσας, καὶ καταξιώσας αὐτὸν τῆς εὐωδίας καὶ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος. αὐτὸς δέσποτα φύλαξον αὐτὸν ἐν τῷ σῷ ἁγιασμῷ, ἀνάδειξον αὐτὸν σκεῦος ἐκλογῆς, ἐν ἀρεταῖς κατακόσμησον αὐτόν.

καὶ δὸς αὐτῷ πάντοτε κατὰ τὸ θέλημά σου πορεύεσθαι, καὶ καταξίωσον αὐτὸν σὺν ἡμῖν ἐν ἀπολαύσει γίνεσθαι τῆς ἐπουρανίου σου καὶ νοερᾶς τραπέζης. καὶ μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων, καὶ ἀχράντων, καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἵνα τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος, καὶ τὸν θεῖον δρόμον τελέσας, καὶ τὴν εἰς σὲ πίστιν ὀρθοδόξως τηρήσας, τύχῃ τοῦ στεφάνου τῆς δόξης, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὧν ἡτοίμασας ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσί σε. Χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοι πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Da illi semper in voluntate tua ambulare: & eum nobiscum supercœlestis & intellectualis tuæ mensæ fruitionis participem esse concede: & sanctorum, immaculatorum, viuificorúmque vnigeniti Filii tui, Domini vero & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi Sacramentorum esse consortem: Vt bono certamine superato, & diuino cursu absoluto, fideque in te cum recto sensu seruata, coronam gloriæ, & æterna bona, quæ diligentibus te præparasti, consequatur. Gratia Christi tui, cum quo conuenit tibi gloria, honor, & adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

Hucusque Officium pro reconciliandis Hæreticis ex D. Methodij regulis, & Orationibus conflatum, prout in diuersis exemplaribus reperiebatur exaratum inspeximus: exemplarque vnum cum alio, qua potuimus fide & diligentia, contulimus. Offert se tamen aliud, diuersa ratione compositum, & vt præcedenti admodum simile, hoc loco reponendum. Fidelissimum vero eius exemplar è Cryptoferratensi bessarionis M. . translatum, præfert in titulo testimonium, se ex Euchologio Patriarchali desumptum fuisse, atque ideo, velut probatissimum subijcimus, mox deinceps cum exemplaribus aliis de verbo ad verbum, conferendum.

---

a Ἐκ τοῦ εὐχολογίου τοῦ πατριαρχικοῦ, ὅπως δεῖ δέχεσθαι τοὺς ἀπὸ αἱρέσεων μετερχομένους ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ θεοῦ καθολικῇ b καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Ex Euchologio Patriarchali, qua ratione ex hæresibus, in sanctam Dei Catholicam & Apostolicam Ecclesiam remigrantes suscipere oporteat.

Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανούς, ἤγουν πνευματομάχους, καὶ Σαββατιανούς, λέγοντας ἑαυτοὺς καθαρούς, Τεσσαρεσκαιδεκατίτας, ἤγουν Τετραδίτας, καὶ Ἀπολλιναριστάς, δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας σὺν τῇ ἰδίᾳ αἱρέσει, πᾶσαν ἄλλην αἵρεσιν μὴ νοοῦσαν, ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. Προηγουμένως μέντοι, c ἡνίκα μέλλουσι προσπέλασθαι τῇ ὀρθῇ πίστει, νηστεύειν αὐτοὺς δεῖ ἡμέρας δέκα, ἢ δεκαπέντε, καὶ σχολάζειν ταῖς εὐχαῖς, πρωΐας καὶ δείλης, μανθάνοντας ψαλμούς, ὡς κατηχουμένους, καὶ τότε ἀξιοῦσθαι τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· ἵστησι δὲ ἕκαστον αὐτῶν ὁ ἱερεύς, ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας κολυμβήθρας· καὶ λέγει αὐτοῖς τοῦτο.

Arianos quidem, & Macedonianos, Sancti Spiritus nimirum hostes, dicentes se puros, Tessaresdecatitas, Quartodecimanos nempe, & Apollinaristas, cum dederint Libellos, & anathematizauerint cum propria hæresi, quamlibet etiam aliam, quæ non sapit, prout sapit sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia, suscipimus. Præcedenter autem; cum ad rectam reducendi sunt fidem, decem aut quindecim diebus ieiunare illos conuenit, & mane & vespere, orationibus, catechumenorum more, psalmos addiscentes vacare, & tunc rectæ fidei susceptione dignos haberi. Singulos autem quosque illorum statuit Sacerdos coram sancta baptismatis piscina: & hoc pacto dicit eis.

Εἰπὲ ἀνάθεμα τῷδε, καὶ τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ, καὶ τοῖς συνδιδάσκουσιν αὐτῷ, καὶ τοῖς φρονοῦσι τὰ αὐτοῦ· ἀποτάσσομαι γὰρ αὐτῷ, καὶ παντὶ αἱρετικῷ δόγματι· καὶ πιστεύω εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον τριάδα, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ὀρθοτομησάντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. καὶ ἀποκρίνεται πρὸς ἕκαστα ὁ μετερχόμενος· καὶ λοιπὸν ἐρωτᾷ αὐτὸν τρίτον ὁ ἱερεύς.

Dic anathema tali, & eius dogmatibus, & consentientibus ipsi quique idem tenent & sapiunt. Renuncio enim ipsi, & omni hæreticæ opinioni, & credo in sanctam & consubstantialem Trinitatem, secundum sanctorum Patrum veritatis verbum proponentium expositionem. Et ad singula redux respondet: & tandem tertio illum interrogat Sacerdos.

Credis in sanctam consubstantialem Trinitatem. Et respondet. Credo. Et inclinante caput reduce, facit Sacerdos orationem.

Deus Salvator noster, qui cunctos homines saluari vis, & ad cognitionem veritatis venire: suscipe seruum tuum nuper ex errore resipiscentem, & ad agnitionem veritatis accedere concupiscentem. Tu enim dixisti, Domine, alias quoque oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere: & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor. Fac ita que illum in fidei sensu, in agnitionem veritatis, iuxta sanctorum tuorum & gloriosorum Apostolorum expositionem, & signaculum sancti tui Vnguenti, & pretiosi tui corporis & sanguinis sumptionem illi largire: perfectum tuum seruum redde illum, vt & ipse ouili tuo connumeretur, in gloriam & laudem magnitudinis tuæ.

Exclamando. Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria Patris, &c.

Et vngit eum Chrismate, sicut & recens illuminatos, eandem enuntiationem super illo faciens: & post hæc iterum precatur.

Domine Deus noster, qui perfectum renunciare seruum tuum N. per rectam in te fidem, & sancti tui Vnguenti signaculum dignatus es: tu ipsum Domine, veram in te fidem in illo custodi, adauge illum in iustitia, & omnibus a te gratiis profluentibus exorna.

Atque ita communicat, & mandatum accipit septem illis diebus carnem non comedere, neque vultum lauare, sed sicut baptizati, ita omnino se gerere: & octauo die abluitur.

Nestorianos vero & Eutychianistas, oportet Libellos proferre, & propriam hæresim anathematizare, & Nestorium, & Eutychen, & Dioscorum, & qui opinionem eorum tenent, & omnes supra allatas hæreses: & sanctæ communionis sit particeps.

Cæterum Eunomianos vnica immersione baptizatos, & Montanistas, Phrygas dictos, & Manichæos, & Sabellianos, vnam esse Patris & Filij personam docentes, & alia quædam insolita facientes, cunctosque tales hæreticos, eos nimirum, qui veritati se adiungere nituntur: velut à fide alienos recipimus: illosque baptizamus.

Πιστεύεις εἰς τὴν ἁγίαν ὁμοούσιον τριάδα; καὶ ἀποκρίνεται Πιστεύω. e Καὶ ἐπικλίναντος τοῦ μετερχομένου τὴν κεφαλὴν, ποιεῖ ὁ ἱερεὺς εὐχήν.

Ο θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ βουλόμενος πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, πρόσδεξαι τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, τὸν μόλις ἀνανήψαντα ἐκ τῆς πλάνης, καὶ ἐπιποθήσαντα εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ἐλθεῖν τῆς ἀληθείας· σὺ γὰρ εἶπας κύριε, καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης, κἀκεῖνα με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, καὶ εἷς ποιμήν. ποίησον τοίνυν αὐτὸν ἐν τῇ δόξῃ σου, εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἁγίων σου καὶ ἐνδόξων ἀποστόλων. καὶ καταξίωσον αὐτὸν τῆς σφραγῖδος τοῦ θείου μύρου, καὶ τῆς μεταλήψεως τοῦ τιμίου σου σώματος, καὶ αἵματος. καὶ ἀνάδειξον αὐτὸν τέλειον δοῦλόν σου· ἵνα τῇ ποίμνῃ σου ἐγκαταριθμηθῇ καὶ αὐτὸς, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τῆς μεγαλοπρεπείας σου.

Ἐκφώνως. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς.

f Καὶ χρίει αὐτὸν τῷ μύρῳ, καθὼς καὶ τοὺς νεοφωτίστους, τὴν αὐτὴν ἐπίρρησιν καὶ ἐπ' αὐτῷ ποιούμενος, καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν εὔχεται.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ καταξιώσας τέλειον ἀναδεῖξαι τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, διὰ τῆς εἰς σὲ ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ τῆς σφραγῖδος τοῦ μύρου σου τοῦ ἁγίου σοῦ δικαιώσας τῶν ἀνθρώπων, τὴν εἰς σὲ ἀληθῆ πίστιν ἐν αὐτῷ διατήρησον, αὔξησον αὐτὸν ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ πᾶσι τοῖς παρά σου χαρίσμασι καταχόσμησον.

Εἶθ' οὕτως κοινωνεῖ, καὶ λαμβάνει παραγγελίαν ταῖς ἑπτὰ ἡμέραις ἐκείναις κρέας μὴ φαγεῖν, μηδὲ νίψασθαι τὴν ὄψιν, ἀλλὰ καθὼς οἱ βαπτιζόμενοι, οὕτω διατελεῖν, καὶ τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἀπολούεσθαι.

Νεστοριανοὺς δὲ καὶ Εὐτυχιανιστὰς, χρὴ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αὐτῶν αἵρεσιν, καὶ Νεστόριον καὶ Εὐτυχέα, g καὶ Διόσκορον, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἱρέσεις, καὶ μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας.

Εὐνομιανοὺς μέντοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς λεγομένους Φρύγας, καὶ Μανιχαίους, καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς υἱοπατορίαν διδάσκοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας, καὶ πάσας τὰς τοιαύτας αἱρέσεις, ἤγουν τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἐθέλοντας προστεθῆναι τῇ ἀληθείᾳ, ὡς ἕλληνας δεχόμεθα· h καὶ βαπτίζομεν αὐτούς.

VARIÆ OPERIS PRÆMISSI LECTIONES.

a Ἐυχὴ ἐκφωνήσις πατριαρχικοῦ.] Desunt hæc tria verba in Regiis & Barberino sancti Marci. Aliud vero, item Barberinum habet solummodo in titulo: εὐχὴ ἀπὸ αἱρέσεως ὑποστρεφόντων. Post quam immediate sequitur Oratio. ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν: atque ita regulæ omnes hic positæ in hoc vltimo desunt.

b Καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας.] Regia & Barberinum S. Marci subuertit ἀφοριζομένους ὑπὸ χρίσματι τῷ ἁγίῳ μύρῳ: verba relata τῷ, διχῶς.

c Περὶ ὧν μέλλει προσάγεσθαι.] Regia & Barberinum: χρὴ ὁ ἱερεὺς μέλλει προσάγεσθαι τὸ ἅγιον πάσι. Reliquum vero huius periodi vsque ad verbum ἵνα deest in Regiis.

d Λοιπὸν ἐρωτᾷ.] Regia & Barberinum. Καὶ λοιπὸν ἐπάγει ὁ ἱερεὺς, καὶ λέγει τοῦτο.

e Ἀποκρίνεται] Eadem ὑπακούει.

f Καὶ χρίει αὐτὸν τῷ μύρῳ.] Desunt cuncta hæc in Barberino, vice quorum legitur καὶ δὲ μὴ οἶδεν λαλῆσαι, ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ ὑπακούει καὶ ἐπικλίνοντος τὰ μέτωπα αὐτοῦ· ὁ ἱερεὺς ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ποιεῖ τὴν εὐχὴν ταύτην. κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν. Vt supra. Aliud vero Barberinum ita legit. καὶ χρίσας αὐτὸν τὸ ἅγιον μύρον καθὰ τοὺς νεοφωτίστους, καὶ πάλιν ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς λέγων. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν &c. Ad calcem Orationis subdit. καὶ τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἀπολύει αὐτὸν κατὰ τοὺς νεοφωτίστους. Et reliqua in eodem desunt.

g Δύναμιν.] Addunt Regia & Barberinum Σεώσον.

h Καὶ βαπτίζομεν αὐτούς.] Desunt hæc in Regiis. Mox sequitur in eodem Barberino.

Ὅπως δεῖ ἀναθεματίζειν ἐγγράφως τοὺς ἀπὸ Μανιχαίων προσερχομένους τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ.

Qualiter oporteat à Manichæorum heresi ad sanctam Dei Ecclesiam accedentes scriptis (errorem) abiurare.

Ἀνάθεμα Μάνεντι ἤτοι Μανιχαίῳ, καὶ τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐκτεθεῖσι καὶ συγγραφεῖσι παρ' αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς πειθομένοις αὐτῷ, καὶ τοῖς ὡς προέφην παρ' αὐτοῖς ἀσεβῶς ἐκτεθεῖσι πέντε βίβλοις. ἃ καὶ ἐκάλεσεν ἐκεῖνος τὸ ζῶν εὐαγγέλιον, ὅπερ ἐστὶ νεκρωτικὸν καὶ τὸν θησαυρὸν τῆς ζωῆς, ὅσπερ ἐστὶ θησαυρὸς θανάτου· καὶ βίβλον ἀναθεματίζω τὴν ἐπιστολῶν Ὀμόδα καὶ τὴν τῶν μυστηρίων, ἥτις ἐστὶ πρὸς τὴν ἐπιτηδευμένην αὐτοῖς ἀνατροπὴν τοῦ νόμου καὶ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τὴν τῶν πάντων πραγματειῶν, καὶ τὴν λεγομένην Ἑπτάλογον Ἀγαπίου, καὶ αὐτὸν Ἀγάπιον· καὶ πᾶσαν αὐτῶν βίβλον, καὶ πᾶσαν εὐχὴν παρ' αὐτῶν λεγομένην, μᾶλλον δὲ γοητείαν.

Anathema sit Manenti, Manichæo nimirum, & eius opinionibus, & omnibus ab eo expositis & conscriptis, & cunctis ei morem gerentibus, & iis quæ, vt præfatus sum, exposuit, & quæ vocauit ille viuens Euangelium, quod potius vitæ thesaurum tradidit, & mortis est thesaurus. Anathematizo librum epistolarum Omoda, & alium de sacramentis librum ad euersionem legis & sanctorum Prophetarum studiose compositum. Anathema libro, Omnium negotiatio, vocato, Eptalogo Agapij, & ipsi Agapio. Omnem etiam ipsorum librum, (detestor) & omnem orationem (si non potius superstitio est) ab eis recitatam, abominor.

Ἀναθεματίζω δὲ καὶ καταθεματίζω Ζαράδην καὶ Βούδδαν, καὶ Σκυθιανὸν, τοὺς πρὸ Μανιχαίων γενομένους.

Anathematizo & detestor Zaradem & Boddam, & Scythianum Manichæorum præcessores.

Ἔτι ἀναθεματίζω καὶ τὸν Σισίννιον τὸν διάδοχον τοῦ αὐτοῦ Μάνεντος, καὶ Ἀδδαντὸν καὶ Ἀδίμαντον, ὃν ἀπέστειλεν ὁ αὐτὸς ὁ δυσσεβὴς Μάνης εἰς διάφορα κλίματα.

Insuper anathematizo Sisinnium ipsius Manis successorem, & Addentum, & Adimantum, quem in varia mundi climata ipse impius Manes misit.

Πρὸς δὲ τούτοις ἀναθεματίζω καὶ καταθεματίζω σὺν τοῖς προγεγραμμένοις πᾶσιν, Ἱέρακα καὶ Ἡρακλείδην, καὶ Ἀφθόνιον, τοὺς ἐξηγητὰς, καὶ ὑπομνηματιστὰς τοῦ αὐτοῦ ἀνόμου καὶ βεβήλου Μάνεντος, καὶ Θωμᾶν, καὶ Ζαρουὰμ, καὶ Γαβριαβίον.

Simul cum his anathematizo & detestor, cum his, inquam, supra scriptis omnibus Hieracem, & Heraclidem, & Aphthonium, expositores & commentatores nefandi & profani Manentis, & Thomam, & Zaruam, & Gabriabium.

Anathematiso insuper Marcionem, & Valentinianum, & Basilidem, & omnem hominem blasphemare ausum, & contra vetus & nouum testamentum eloqui.

Adhuc anathematiso eum, qui Moysem & Prophetas, & omnia ab eis exposita, id est conscripta non acceptat.

Anathematiso præterea, qui solem, lunam, vel astra omnia ceu deos adorarunt.

Anathematizo & detestor omnem hominem duo principia sibi inuicem aduersantia, ingenita, vnum malum, & aliud bonum, asserentem.

Anathematizo, & qui corpus ex malo principio prodijsse, & natura malum esse asserunt.

Anathematizo & omnem hominem, cælum, & terram & mare, & omnia, quæ in eis sunt, à solo Deo facta fuisse non consentientem.

Simul [illegible] anathematizo [illegible] primum [illegible], id est [illegible] nobis è terra à [illegible] negantem. Atque insuper anathematizo [illegible] Iscules, & S[illegible], & Saharates [illegible] Nebrod vocatus, [illegible] & [illegible] diuersis, commiscuntur. [illegible] cum [illegible] & no[illegible] Deum, & eos qui in vtroque excelluerunt, & [illegible] sancti laudati sunt, & vt amici [illegible], profiteor. [illegible] & magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi natiuitatem, & salutarem passionem, & a mortuis resurrectionem [illegible], non apparenter solum, aut imaginario, sed secundum veritatem realiter extitisse, vt eius qui Patri nobisque consubstantialis existit.

Ἔτι ἀναθεματίζω [illegible] Μαρκίωνα, καὶ Οὐαλεντινιανὸν, καὶ Βασιλείδην, καὶ πάντα ἄνθρωπον [illegible] βλασφημεῖν, καὶ λέγειν [illegible] τῆς παλαιᾶς, καὶ [illegible] διαθήκης.

Ἔτι ἀναθεματίζω [illegible] Μωσέα καὶ τοὺς προφήτας [illegible] αὐτῶν ἐκτεθέντα, [illegible].

Ἔτι ἀναθεματίζω τοὺς προσκυνοῦντας τῷ ἡλίῳ, καὶ τῇ σελήνῃ, καὶ τοῖς ἄστροις πᾶσι ὡς θεοῖς.

Ἀναθεματίζω [illegible] καταθεματίζω πάντα ἄνθρωπον [illegible] λέγοντα δύο ἀρχὰς εἶναι, καὶ [illegible] ἀντικειμένας ἀλλήλαις, ἀγεννήτους, μίαν μὲν πονηρὰν, μίαν δὲ ἀγαθήν.

Ἀναθεματίζω δὲ καὶ τοὺς λέγοντας [illegible] σῶμα ἐκ τῆς πονηρᾶς [illegible] ἀρχῆς, ἢ φύσει κακὸν.

Ἀναθεματίζω δὲ πάντα ἄνθρωπον τὸν μὴ ὁμολογοῦντα τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς γεγενῆσθαι [illegible] τοῦ μόνου θεοῦ.

Ὁμοῦ [illegible] συνώνυμον [illegible] καὶ τὸν [illegible] τὸν Ἀδὰμ [illegible] ἐκ γῆς [illegible] θεοῦ [illegible] ἀναθεματίζω καὶ [illegible] Ἰσούλης, καὶ Σκῶτος, καὶ ὁ καλούμενος Σαχαράτης Νεβρὼδ [illegible] διαφόρων [illegible] καὶ ἰδίαν μυθολογοῦσιν· καὶ ὁμολογῶ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης θεὸν, καὶ τοὺς ἐν ἑκατέρᾳ διαπρέψαντας καὶ ἐπαινουμένους ἁγίους [illegible] καὶ φίλους θεοῦ, καὶ τὴν τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γέννησιν, καὶ τὰ σωτήρια πάθη, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, οὐ δοκήσει, οὐδὲ κατὰ φαντασίαν λέγω τοῦ λοιποῦ γεγονέναι, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν [illegible] ὡς ὁμοουσίου τῷ πατρὶ καὶ ἡμῖν τοῦ αὐτοῦ [illegible] ὑπάρχοντος.

Huius anathematismi reliqua propter imperfectam eius sensum deesse videntur.

IN METHODII PATRIARCHÆ CONSTANTI-nopoleos &c. Notæ.

1 Μεθοδίου Πατριάρχου.] Cui è duobus Methodijs [illegible] dignoscendis Constantinopoleos P[illegible], præsens sit opus adscribendum, incertum [illegible] lib. 2. cap 18. Mihi vero ex[illegible] est, eius non alium authorem agnoscendum, præter Methodium Christi Confessorem, & sacrarum imaginum propugnatorem strenuum, quem Baronius anno 842. num. 10 ad reuocandos in Ecclesiam lapsos mitiorem laborasse scribit. Quod vero hi reperirentur variæ ætatis, diuersæque conditionis, [illegible] Ecclesiastica disciplina, eosdem omnes, diuerso modo, censuræ ecclesiasticæ voluit esse subiectos. Quamobrem pro salute omnium eiusmodi promulgauit canonem, cui

cui titulus reperitur inscriptus: Methodij sanctissimi Patriarchæ &c. Ad thronum Ecclesiæ magnæ anno 8[illegible] sublimatus, 84[illegible]. ex hac vita migrauit, cum [illegible] annos quatuor: & [illegible] apud Græcos, [illegible] haberet, in tabulas Ecclesiasticas, inter [illegible] singulis [illegible] memoria, 14 Iunij celebranda is. A [illegible] non [illegible] anno 124[illegible]. sedem Constantinopolitanam [illegible] tantum mensibus obtinuit, quibus nihil memoriæ dignum [illegible] dulse[illegible].

2 Διαφόρως [illegible]] Vt non personarum, sic neque criminum vna habenda est ratio [illegible] [illegible] Armenopulus Sectio 4 Epitomes Sanctorum Canonum titulo quarto, qui est huiusmodi: [illegible]. Lapsorum [illegible].

[illegible]] Armenopulus loco [illegible] præfato. [illegible] Methodij Patriarchæ, lapsos [illegible] in captiuitatem ab infidelibus, [illegible] metu vel ignoratione [illegible], venia [illegible], [illegible] eos [illegible] inungens.

[illegible]] [illegible] reconciliandis, ijs nimirum, qui [illegible] [illegible] faciendas.

4 [illegible]] [illegible] quandoque quam par sit, in suos Arcudius, totius [illegible] hanc corporalem in balneo, non purgando animo, sed toto [illegible] à sordibus [illegible] ante reconciliationem, præceptam; superstitionis nota, & Mosaicæ legis obseruantiæ, primo condemnat, mox pacatior [illegible] [illegible] ipso Arcudio & eius aduersario Catumsyrito Acer. [illegible]. Elencho 5. contemplemur corpoream illam lotionem, non [illegible] collationem, aut lustrice præceptam ablutionem, sed vt reminiscentiam puritatis in Baptismi lauacro primum adeptæ, & deinde apostasia deperditæ, contemplemur. Hinc reconciliandos quosque iuxta Baptismatis piscinam Orationes propitiatorias suscepturos collocari videmus, vt & infidelitatis delictum ibi defleant, & fidem primitus ibi protestam, & in conspectu Ecclesiæ promulgatam in se reparare, & ad pristinum feruorem reducere [illegible]. Cum enim Baptismum inter & Pœnitentiam maxima similitudo intercedat; vnde sicut Baptismus prima est delictorum Pœnitentia, hæc pariter secundus Baptismus esse dignoscitur: nil mirum si non absimiles sint vtriusque ritus & cæremoniæ, quas doctissime pluribus suarum obseruationum locis, speciatim vero 1. & 24. lib. 2. prosequitur æterna memoria recolendus Albaspinæus.

5 Χρίεσθαι τῷ μύρῳ] Nullum sanctæ Romanæ Ecclesiæ doctorem, hæc verba ante Arcudium animaduertisse, miror: post Arcudium nullum benigne illa interpretatum, stupeo: ipsum vero Arcudium alias de Latina & Græca simul Ecclesia propter eximiam & sanam doctrinam bene meritum, verborum eorumdem causa, tam seuere & rigide Græcos suos, fortan innoxios, excepisse; ni legerem, vix in mentem possem inducere. Præsentis Græciæ, scribit ille cap. 18. lib. 2. mos est, a fide transfugas, & similiter Hæreticos, Hæreticos inquam quoscumque, siue in hæresi natos & educatos, siue in eam lapsos, si se conuertant, Chrismate consignare. Hæc loci citati principio. In fine vero totum caput ita concludit. Vt modo se se res habeat Hæreticum plane minimeque ferendum continent errorem, quæ in Euchologio typis excuso, traduntur circa hanc Cæremoniam, de forma Confirmationis [illegible] [illegible]. Forma vero illa vocaliter edicenda, seu ore proferenda, ipseque præsens Confirmationis ritus in lapsis reconciliandis vsitatus & frequentatus, si quis aliquid, aut tolerantiæ in Ecclesia Græca mereatur, offert se operosius, (intacta namque superfunt hucusque, quod sciam, difficultas hæc) examinandum.

Dico itaque primo, eos qui apud Hæreticos non fuissent Confirmati, sed tantum baptizati, ad fidem conuersos, in Ecclesia vera Confirmationis Sacramentum suscepisse. Id à nemine vertitur in dubium, sic enim intelligi potest Canon 7. Constantinopolitani primi Concilij. [illegible] [illegible] Signantes & vnctos primo sacro Vnguento in fronte, in oculis, in naribus, in ore, & in auribus, in Ecclesiam admittimus: & signantes eos dicimus. Hoc signaculum doni Sancti Spiritus: Sic & Leo Pontifex epist. 37. cap. 2. Si ab Hæreticis baptizatum quempiam constiterit, erga hunc nullatenus sacramentum regenerationis iteretur, sed hoc tantum quod ibi defuit conferatur: vt per Episcopalem manus impositionem, virtutem Spiritus sancti consequatur. Sic & Theodoretus de fabulis Hæreticorum lib. 3. [illegible] In quibus ipsis, (Nouatianis, de quibus loquitur) baptizantur sanctissimum Chrisma non exhibent, quocirca eos, qui ex illa hæresi cum Ecclesiæ corpore se coniungant, omni laude digni Patres vngi iusserunt.

Dico secundo, Hæreticos ad fidem conuersos aliqua sacri Chrismatis vnctione apposita, cum Ecclesia quondam fuisse reconciliatos. Id certe euincunt S. Methodij verba quæ illustramus, χρίεσθαι τῷ μύρῳ [illegible] Vngeatur sacro Chrismatis Vnguento Reconciliandus, cum ad fidem regreditur Baptizatorum more. Illud etiam demonstrant Epaunensis Concilij sub Symmacho anno 509 celebrati verba Presbytero, inquit cap. 16. propter salutem animarum quam in cunctis optamus desperatis, in lecto recumbentibus Hæreticis si conuersionem subitam petant, Chrismate subuenire permittimus: quod etiam omnes conuersuri, si sani sunt, ab Episcopo mouerint expetendum.

Audet aliquid amplius Maldonatus de Confirmatione Hæreticorum iteranda asserere: & an repeti debeat, sit antiqua quæstio. In Concilio Tarraconensi, (addit. Ca. 6. decretum fuit ne iteraretur: quanquam hic distinguendum esse censeo. Nam quod ea Confirmatio, quæ a Catholicis Episcopis data fuit, non debeat repeti, semper fuit certum, & de ea intelliguntur omnes Canones Conciliorum, qui agunt de hac re, tamen an Confirmatio data ab Hæreticis Episcopis repeti debeat, in Ecclesia Catholica non ita fuit certum: imo existimo in tota Ecclesia veteri fuisse repetitam, quia nõ existimabatur esse vera Confirmatio. Quod colligo ex omnibus antiquis scriptoribus, qui absolute sine vlla distinctione id docent. Atqui non ignorabant plerosque non tantum fuisse baptizatos apud Hæreticos, sed etiam Confirmatos: præsertim [illegible] ea esset tunc consuetudo, vt statim post baptismum daretur Confirmatio. Sic Syricius ep [illegible] d. cap 1. & Leo epist. 35. cap. 2. cap. 2. & 37 & hoc fortasse

VVuuu

voluit Augustinus cum dixit lib. 3. contra Donatistas cap. 16. *Manuum impositio, non sicut baptismus repeti non potest.* Et Gregorius lib. 9. epist. 61. docet tribus modis consueuisse, eos qui apud Hæreticos fuerant baptizati, admitti ad Ecclesiam Catholicam. Per Confirmationem: quod faciebat Ecclesia Occidentalis. Per Vnctionem, id est per adhibitionem Chrismatis, quod Catholici apud Hæreticos putabant esse prophanum, quod faciebat Ecclesia Orientalis. Per professionem rectæ fidei, quod alicubi erat in vsu Hæc ille.

Dico tertio. Lapsis à fide & ad Ecclesiam reuersis aliquando adhibitam vnctionem simul cum pronunciatione verborum, quæ solent in Confirmatione vsurpari, præfatamque vnctionem aliquando fuisse veram Sacramenti Confirmationis materiam, quando verbis tanquam veræ formæ eiusdem sacramenti, id est, super non confirmatis, prolatis, subijciebatur: aliquando vero fuisse purè reconciliatiuam, & cæremonialem, quando iisdem verbis super Confirmatis, pronunciatis, subseruiebat.

Fidem præbet huius tertiæ assertionis veritati S. Methodij authoritas, qui præsenti Canone edito, modum quo transfuga quisque à fide, pro ætate, & viribus, Ecclesiæ foret restituendus edixit: cunctosque [illegible] οἱ βαπτιζόμενοι *more baptizatorum*, Vnguento sacro denuo vngi voluit. Quam authoritatem aduertens Arcudius, modo suspicatur eum Canonem non esse authoris illius & S. Methodij opus genuinum, sed alterius Methodij Schismatici fœtum adulterinum: modo de Hæreticis non Confirmatis sermonem habere: nūc corruptionem in Canonem irrepsisse: & tandem quiliscumque Methodius author fuerit, modicæ authoritatis fuisse audet asserere, vt ritum omnino condemnandum, & quo videtur iterari Confirmationis sacramentum in Ecclesiam induceret. At primo cum M S. sexcenta, eaque Methodio, more Schismatico extra dubium omne antiquiora, & authores inter Latinos pariter ac Græcos non excipiendi, sanctissimo æque ac docti ssimo Methodio Confessori, opus hoc adscribant, non est cur & frustra detrahere velis Arcudius. Ac ne proferam qui eum Canonis huiusce parentem in suis Bibliothecis proclamant Possevinum & Gesnerum, certe quasi scriptorum Ecclesiæ vocē de illo scribit Baronius anno 842. num. 20. Methodius ad reuocandos in Ecclesiam lapsos, multùm elaborauit. Quod vero hi reperirentur variæ ætatis, diuersæque conditionis: ne vilesceret Ecclesiastica disciplina, illos omnes diuerso modo censuræ Ecclesiasticæ voluit esse subiectos. Quamobrem pro salute omnium eiusmodi promulgauit edictum, cui eiusmodi titulus reperitur inscriptus *Methodij sanctissimi Patriarchæ Constantinopolitani, de iis qui abnegarunt per diuersos modos & ætates.* Moxque insuper totum Canonem iuxta veterum exemplarium lectionem, exactè, verbotenus, velut Canonis & authoris fidem firmaturus, exarat. Et vero Cedrenus ipse hæresim quandam extinctam simul ac natam, Methodij laboribus & industria, moxque eius authores & asseclas cunctos, sancto Chrismate illis inuncto, in gratiam cum Ecclesia reuocatos enarrat, his verbis. ἀνεφύη δέ τις τηνικαῦτα αἵρεσις ἡ τῶν Ζηλικῶν λεγομένη, ἥτις ἅμα τῷ ἀρχηγῷ Ζήλικι τοὔνομα ἐν τοῖς Ἀσηκρῆτις τελοῦντι ἀπέσβη, καὶ διεῤῥύηκεν· αὐτίκα, καὶ τῶν ἑπομένων αὐτῷ μεταποιηθέντων εἰς εὐσέβειαν, καὶ τῷ θείῳ μύρῳ χρισθέντων τε καὶ τελειωθέντων. *Sub hoc tempus Hæresis quædam Zilicum nomine exorta simul cum principe suo Zilice qui à Secretis erat, extincta & dissipata est, ipso & sectatoribus ad veram religionem conuersis, sacroque Chrismate vnctis & perfectis.* Quibus verbis χρισθέντων τε καὶ τελειωθέντων *Vnctisque & consummatis*, siue perfectis; præter Vnctionem præfatis Hæreticis adhibitam, insinuat quoque super eos pronunciata verba Confirmationis iuxta præfatum Methodij Canonem. Perfecti enim sacro Vnguento dicebantur non tantum quibus sola vnctio applicaretur: sed præterea super quos verba prædicta tanquam perfectio & complementum proferrentur. Quanquam neque hæc verba, immo nec vllam prædictæ Methodianæ Cæremoniæ particulam, sacramenti virtutem obtinere, contendam.

Forte quis dicet, hinc non probari ex Cedreno præfatum Canonem fuisse antiquissimi illius Methodij. At cum possit tam tribui, vel supra memorato Methodio illustrissimo, qui floruit circa annum 840. & sequentes: aut alteri Schismatico, qui circa annum 1240. sedem obtinuit Constantinopolitanam: Cedrenus vero medius fuerit circa annum 1040. non potuit non loqui nisi de priore Methodio.

Deinde vero quod ait Arcudius, hunc Canonem Methodij intelligi de incosignatis, seu qui apud Hæreticos non fuissent Confirmati, siue quod illud sacramentum negauissent, vel omnino reiecissent, vt de Nouatianis clare testatur Theodoretus citatus de fabulis Hæreticorum, siue quod inter eos non essent veri Episcopi, id est, vere Ordinati, qui illud administrarent, id, inquam, non est verosimile. Neque etenim de vno aut altero Hæreticorum genere, puta Nouatianorum loquitur, verum de quacumque penitus secta, quæ quidem, vbicumque disseminata fuerit, Confirmationis sacramentum repudiasse, aut semper vere Ordinatis Episcopis caruisse, non est immerito asserendum. Deinde loquitur etiam Methodius de illis qui præcoci ætate, tormentorum vi, aut infirmitate animi, à fide prius professa lapsi sunt: hos autem, vt pote in vera Ecclesia baptizatos secundum antiquam totius Ecclesiæ; & perpetuam Orientalis consuetudinem, statim post baptismum Confirmatos fuisse, nemo nescit: quos tamen Methodius adhuc vngi, quemadmodum baptizatos nec non super eos eadem verba, quæ in Confirmatione, pronunciari instituit, aut certe obseruari curauit ritum alias retro prioribus sæculis iamdudum institutum.

Hunc præterea Canonem neque irrepititium neque corruptum, præterquam quod constat ex ipso Baronio iam citato, qui illius a Methodio editi mentionem facit, imo & integrum sub eius nomine scriptis suis inserit, sexcenta ferè exemplaria, item Græcorum omnium, tum Latinorum a me productorum consensus euincunt, quæ omnia corruptionis & falsitatis arguere facile est, at conuincere, non ita: quicquid sit, nisi probetur, facile nobis persuadere non poterimus.

At Methodius non est tantæ authoritatis, inquit Arcudius, vt contra sacram scripturam decernat, quod per octingentos annos Orientis Ecclesia in vsu non habuit: ita pagina mihi 104. & 121. peculiaris est aitox Armenopulo, hæc Methodij constitutio, quæ si aliter, quam de cæremoniali vnctione absque prolata verborum forma, aut de Hæreticis non Confirmatis intelligatur: tanquam noua, doctrinæ Patrum minime consentanea, & sacris paginis contraria, penitus reijcienda est.

Verum potuisset mitius cum Methodio Arcudius

agere. Quis enim credat Methodium acerrimum fidei defensorem, cumque doctissimum, aliquid aut sacris ritibus, aut doctrinæ à maioribus acceptæ repugnans [illegible] vel etiam [illegible]? Fateor equidem cum omnibus Catholicis, Confirmationis [illegible] [illegible] non posse, ac proinde Methodianum hunc ritum sacramenti rationem non obtinere: fateor etiam cum Arcudio non nisi de Cæremonia [illegible] [illegible]. At eo [illegible] prolationem verborum, *σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου*: non secus ac vnctionem purè Cæremonialem, omni [illegible] exsecratione indignam non esse: eo quod per [illegible] [illegible] [illegible] Hæreticos reconciliandi, potuerint cum verbis creta, quam prædicta vnctio, seclusa omni ratione sacramenti, ad ritum purè Ecclesiasticum restringi, ac determinari: [illegible] vt hæc signorum exteriori repetitione, aut amissæ gratiæ, quam receperant in Confirmatione, aut nunquam acceptæ propter Hæresim, memores fierent.

Porrò si quis animo repetendæ Sacramentalis Confirmationis hunc ritum Methodianum vsurparet, nefariæ Hæreseos labe carere haudquaquam posset. Quare si quis mente etiam nunc illud [illegible], non modo Arcudianæ censuræ, sed & totius Ecclesiæ iudicio eos subiectos [illegible]: immò nec facile probarem, quam [illegible] [illegible] [illegible], nunc temporis ab aliquibus [illegible] [illegible] observari: ne scilicet repetendi huius sacramenti vel minima occasio Hæreticis offerretur, qui quod sanctè, & simpliciter a maioribus [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sicque Hæreses [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Si hoc modo [illegible] [illegible] Arcudius, & Methodium [illegible] & zelum [illegible] [illegible], tam non erit inter nos vlla contestationis atque dissidij materia. Quænam vero fuerint iustæ causæ, quæ [illegible] Patres ad vngendos Hæreticos ipsumque Methodium impulerint, & quandonam primum præfatam de Vnctione & verborum pronunciatione consuetudinem Canone edito inuexerint, operæ pretium [illegible] [illegible]. Certè qui noluerit [illegible] [illegible] huius institutionem ad Concilium Constantinopolitanum primum reuocare, non poterit [illegible] quintum seculum [illegible], illam dudum vnctionem negare, cum de huiusmodi vsu fidem faciat Timothei Scenophylax, qui circa annum 48[illegible] illud scripsit. [illegible], Tomo sexto Bibliothecæ PP. [illegible] [illegible]: eiusdemque vetustatis [illegible] supra [illegible] Regia & Barberinianum MM.SS. [illegible] [illegible] annos [illegible] [illegible], si tamen Illustr. de Marca [illegible] Alia [illegible] derogatum velimus [illegible] [illegible] [illegible] ritumque eundem [illegible] [illegible] [illegible] sua singulari confirmat tractatu de Primatu Lugdunensi Pag. 493. & sequ. Quoad ipsam vero constitutionis originem & causam; communis ea fuit antiquorum Patrum [illegible] mens, & sensus ab omnibus receptus, nobis esse [illegible] [illegible] proficuum sacramentum quod cum infidelitatis præsertim obice susciperetur. Vnde cum sacra Chrismatis Vnctione Spiritus sancti plenitudinem animæ conferri, & veræ fidei per eam testimonium reddi conspicerent: ex aduerso vero non posse illam profiteri, qui se in Ecclesia [illegible] Hæretici Pontifici, cuius errores mente amplectitur, aut saltem exterius profitetur: Vnctionem propterea illius, nullum in anima gratiæ effectum, nullum Spiritus sancti donum intulisse, merito prædicabant. Hinc frequentes illorum sententiæ omnibus Spiritum sanctum in Confirmatione ab Hæreticis ad alios deriuari non posse [illegible] [illegible] habebetur, in Ecclesia quondam [illegible] [illegible] prudenter [illegible] [illegible] [illegible], suscipientem ad Pœnitentiæ studium prouocare, feruentes & publicas ad Deum pro illo preces fundere, & repetitis Confirmationis Cæremoniis, Confirmationis ipsius defectum, gratiæ nimirum absentiam supplere, fidem protestari, & ad eam audacius enunciandam Spiritus sancti aduentum efflagitare, & demumque [illegible] Doctorum [illegible] [illegible], infidelitatis crimen, & quam secum traxerat ruinam & perniciem, Spiritus diuini sanctificationibus, per Vnctionem, vel manus impositionem compensare. Deinceps autem cum fidei deserter per lapsum in Hæresim, aut in nefariam sectam confusum, fidem quam in Confirmatione prædicandam [illegible] [illegible] modis omnibus [illegible] fuerat, donatum [illegible] sibi Spiritum sanctum [illegible], [illegible], [illegible] vt & illum renouaret, & Dei Spiritum in se renouaret, [illegible] Confirmationem (quæ tamen denuo repeti nequit) exposceret eius signa Cæremoniasque [illegible] & hoc pacto Confirmationis gratiam, & effectum [illegible] deperditum [illegible] [illegible] animis reparare, Orientalis Ecclesiæ [illegible]. Non ità tamen vt asserere [illegible], ritum hunc ex se propriaque virtute, posse opus tam sublime & arduũ (quale est in anima reparatio gratiæ pro solito sacramentorũ virtuti cõneva) producere: quid namque ad gratiam restituendam imbecillius Cæremonia humanitus adinuenta, & instituta? Sed quod vel Ecclesiæ precibus, vel Sacerdotis meritis, vel conuersi humilitate, vel tandem vt latius dicam, pœnitentiæ simul semper adiunctæ, vi & potentia, infidelitatis defectus omnis resarciatur, sanctitatique cuncta per Confirmationem adueniens, rursum per iteratum eius ritum concedatur: qui, quia Confirmationem imitatur, & ad Confirmationis effectum reparandum tendit, ad eam pertinere, ex sanctis Patribus potest asseri: quia vero Pœnitentiæ demissionem, & infidelitatis contestionem adiunctam habet, & ad eam a mente obliterandam operatur, merè reconciliatiuum esse profiteor: quod & obseruatio sequens manifestat.

Sanè hanc esse sanam rectamque Græcorum opinionem nullatenus est diffitendum, vti se Iustini doctrinæ sequaces profitebuntur, eandemque Latini volent esse probatam & acceptam. Is porrò cum in responsionibus ad Orthodoxos, cum sibimet quæst. 14. obiecisset baptismum Hæreticorum velut falsum & frustraneum non esse iterandum, Ordinisque ab eisdem accepti stabilem permanere inaugurationem: quasi Confirmationis Vnctionem denuò adhibitam sugillaret, de illa tacet in quæstione, in responso vero de Baptismo, & Chrismate, dubietatem omnem depellere nititur, & Baptismi quidem ab Hæreticis suscepti næuum, Vnguenti sancti vnctione scribit abstergi; Ordinationis vero, quæ *manus impositione* perficitur, & est vera, perfecta germanaque *χειροτονία*, alia non adeo laudata vel in pretio habita ceu inferiori, vt pœnitentiali vel salem cærimoniali *manus admotione*, *χειροθεσίᾳ*, labem tolli docet: *τὰ βαπτίσματος [illegible] [illegible] τῷ [illegible] τοῦ ἁγίου μύρου, τὰς δὲ χειροτονίας τῇ χειροθεσίᾳ· καὶ οὐδὲν τῶν πάλαι [illegible] [illegible]*: *& nihil eorum quæ antea fuerunt, remanet inabolitum.* Superest itaque, *si nihil abolitum est*, Baptismum Confirmationemque semper illi solitam adiungi, sicut & Ordinis potestatem in baptizato,

& ab Hæreticis ordinato saluum & integram reperiri. Huius autem χειροτονία, non alia χειροτονία, sed tantum χειροθεσία (cuius à præcedenti discrimen alibi subindicauimus) corrigitur: Quidni ergo vt ex τὸ χρίσμα μόνον ἀνανεοῦν, vt aiunt, Vnctio Chrismatis & eius Vnctio non iterata, siue à Catholico siue ab Hæretico iam accepta, aliasimili Vnctione iterata pœnitentiali, prioriq̀ue emendata esse, si nulla omnino prout supra exposuimus habeatur, vel renouata & reparata, si Catholicus minister eam perfecerit, non poterit denuo præter Ecclesiæ propositum & preces, & lapsi pœnitentiam exiu... & in priorem statum redu...?

6 Κατὰ τὰς πρέπουσας διατάξεις.] Ordo Pœnitentialis hic est, vt ... ecclesiæ reconciliandus duabus quadragesimis ... genuflexiones obeat, ... Domine miserere, dicat, quæ sunt operatio ... & Pœnitentium in gradu Flentium constitutorum propria: vbi vero λαμβάνει ἱλαστηρίους εὐχὰς suscipit reconciliatorias preces, per octo dies continuos, tunc dubio procul ἐν ταῖς ... orationibus subiici & substerni intelligitur: si sponte transfugerit, quia mysteriis indignus habetur, inter συνεστῶτας consistentes locum habet, alias ex infirmitate fidem abnegans, ἀξιοῦται τῶν ἁγιασμάτων communionem sacramentorum accipit. Sic de numero τῶν ... Tuncque quasi denuo baptismi gratia recuperata recens Illuminatorum opera exequitur.

7 Σφραγῖδα ἐκτυπώσει ...] Quam recta fuerit de Confirmationis Charactere Methodij sententia, satis clare indicant hæc verba, ... ipsi nimirum, vnctionis in baptismo receptæ non deleri sigillum, sed obfuscari tantum, & quasi ex parte obliterari: ea propter orat, ... σφραγῖδα ἐκτυπώσει ..., vt impressus character expressius appareat: id est, non tantum res sacramenti, sed eius virtus: non actus primi impressio, sed actus secundi expressio; vnde nitorum illibatæ publica professio, cunctis nota fiat & manifesta.

8 Τῶν ἁγιασμάτων.] In vnitatis numero posita vox ἁγίασμα, lustralem aquam, in multitudinis, corporis & sanguinis Dominici communionem, vel, panis benedicti & aquæ pariter sanctificatæ perceptionem, significat. Vtrumque vero sensu ... potest ... Vnusquisque enim ... à fide lapsus, post reconciliationem ἁγιασμάτων corporis & sanguinis Christi fit particeps: sponte autem transfuga, communione ad mortem vsque priuatus, panem benedictum & aquam lustralem, ἁγίασμα percipit. Scribit enim Codinus cap. 7. τὸ διδόμενον τῷ λαῷ ἁγίασμα, ὃ φασὶν ἀντίδωρον Sanctum populo distributum, quod panis benedictus dicitur. Grauius itaque delinquentes Canonibus subiecti, vel etiam quilibet propria voluntate à Communione abstentus, κοινῶν ... diebus, Paschatis nimirum, Apostolorum festo die 29. Iunij, Assumptionis Deiparæ, & Natiuitatis Dominicæ, præmisso quatriduano ieiunio, Diaconi ministerio sacræ communionis ritu, præcedentibus nempe ceteris, ἐν ... sanctam aquam ebibit, & missa completa, panem benedictum Sacerdotis manu accipit: vtrorumque sumptione sanctitatem sibi comparare, communionis orbitatem compensare, vel alterutro pacto, ... confidit.

Post hæc ... ecclesia Græca in admittendis & recipiendis Manichæis Hæreticis ... , manifestans ... forte ... in Bibliotheca Regia occurrit, quod hic lubentius adiicimus, quo lectionem eius ... ecclesiasticæ historiæ ... & Anathematismos illius impietatis superius positos, & in Euchologiis repertos, exinde facilius percipiendos noui.

Ordo seruandus circa eos qui à Manichæis ad puram & veram fidem nostram Christianam accedunt.

Accedens ad rectam fidem præcedenter quidem ieiunare tenetur duabus hebdomadibus: tum mane & vespere orationibus vacare, & traditam in sacris Euangelijs à Domino nostro Iesu Christo orationem, nec non & sanctum symbolum, & psalmos memoriter tenuisse. Sacerdos deinde omni suo Sacerdotali ornatu indutus penes Baptisterium stans, præsentibus qui adesse voluerint, renunciaturum aduocat: & illum capite nudatum iuxta sanctam piscinam collocat: & dicit ad eum. Dic Anathema Mani Manichæo, qui se Paracletum, & Iesu Christi Apostolum appellare attentauit. Illoque assentiente, & eadem verba proferente, aut per seipsum, aut si Græcam linguam nesciat, per interpretem, aut si puer fuerit, per susceptorem: rursum sequentia Sacerdos infert: & se-

Τάξις γινομένη ἐπὶ τοῖς ἀπὸ Μανιχαίων ἐπιστρέφουσι πρὸς τὴν καθαρὰν καὶ ἀληθινὴν πίστιν ἡμῶν τῶν χριστιανῶν.

Προηγουμένως μὲν ὁ προσερχόμενος τῇ ὀρθῇ πίστει ὀφείλει νηστεύειν ἑβδομάδας δύο, καὶ σχολάζειν τῇ εὐχῇ πρωΐας καὶ δειλῆς, δηλαδὴ τε τὴν ἐν τοῖς ἁγίοις εὐαγγελίοις παραδοθεῖσαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσευχὴν, καὶ τὸ τῆς πίστεως σύμβολον, καὶ τοὺς ψαλμούς. εἶτα περιτιθέμενος τὴν ἱερατικὴν στολὴν ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τοῦ βαπτιστηρίου, συμπαρόντων καὶ ἑτέρων πιστῶν ὅσοι βούλωνται, μετακαλεῖται τοῦτον. καὶ ἱστῶν πρὸς τῆς ἁγίας κολυμβήθρας ἀπερικάλυπτον ἔχοντα τὴν κεφαλὴν, φησὶ πρὸς αὐτόν. Εἰπὲ ἀνάθεμα Μάνεντι τῷ Μανιχαίῳ, ὃς ἐτόλμησεν αὐτὸν παράκλητον ὀνομάσαι καὶ ἀπόστολον Ἰησοῦ Χριστοῦ. κἀκείνου συντιθεμένου, καὶ λέγοντος τὰ αὐτὰ ῥήματα· ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ δι' ἑρμηνέως· ἐὰν αὐτὸς μὴ γνωρίζῃ, ἢ διὰ τοῦ ἀναδόχου αὐτοῦ, εἰ παιδίον ἐστί· πάλιν ὁ ἱερεὺς ἐπιφέρει τὰ ἀκόλουθα,

καὶ γὰρ ἀπόκρισις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔπος. καὶ τοῦ ἀναθεματισμοῦ πάντὸς πληρουμένου, φησὶν ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. τὸ, Κύριε ἐλέησον· καὶ κλίνοντος τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐπιστρέφοντος, ὁ ἱερεὺς ἐπ᾽ αὐτοῦ ποιεῖ τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ὁ θεὸς ὁ μέγας καὶ μεγαλώνυμος, ὁ τὸ πρὶν σκότος φωτίσας τῷ λόγῳ τοῦ στόματός σου. ὁ τὸν μονογενῆ σου υἱὸν ἐξαποστείλας εἰς τὸν κόσμον εἰς ἱλασμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, καὶ δοξασμένος ὑπὸ τῶν Σεραφίμ· ᾧ πᾶν γόνυ κάμπτει τῶν ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται. βασιλεῦ τῶν αἰώνων, ὁ ἐπισυνάξας τὸ πεπλανημένον πρόβατον εἰς τὴν ποίμνην τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὁ ἐπιστρέφων ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ. αὐτὸς ἐπίστρεψον καὶ τὸν δοῦλόν σου ἀπὸ τοῦ σκότους τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὸ φῶς τὸ αἰώνιον, ἀνακαλέσας αὐτὸν ἀπὸ τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου εἰς τὴν θεογνωσίαν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, ἑδραίωσον αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἐν πίστει, ἐν ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ σου. μερίδα καὶ κλῆρον αὐτῷ χάρισαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σου· σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἴδαμεν. τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν ἵνα πάντοτε, καὶ διὰ πάντων εἴης εὐλογημένος ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονογενής σου υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Μετὰ δὲ τὸ, ἀμὴν, σφραγίζων αὐτὸν ἀπολύει· καὶ λοιπὸν ὁ ἀναθεματίσας γίνεται χριστιανός· εἴτ᾽ οὖν λογίζεται ὡς χριστιανὸς ἀβάπτιστος, οἷα τυχὸν εἴη τῶν χριστιανῶν τὰ παιδία τὰ μέλλοντα βαπτίζεσθαι· τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ συναριθμεῖται τοῖς κατηχουμένοις· ἀποδυόμενον γὰρ αὐτὸν καὶ ἀπολυόμενον εἰσάγει ὁ ἱερεὺς, καὶ ἵστησιν ἔνδοθεν τῆς ναοῦ πύλης, κατὰ ἀνατολὰς, καὶ ἐκφυσῶν αὐτῷ τρίτον σφραγίζει τὸ μέτωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ στῆθος· καὶ ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

cundem modum eundem fiunt responsa. Et omni Anathematismo completo, dicit Diaconus. Dominum precemur. *Et,* Domine miserere. *Et conuerso caput inclinante: hanc orationem super eum facit Sacerdos.*

Deus magnus, & excelsi nominis, qui tenebras pristinas oris tui verbo illuminasti, qui ad peccatorum propitiationem vnigenitum Filium tuum in terram misisti, qui sedes super Cherubim, & à Seraphim glorificaris: cui omne genu flectetur cœlestium, terrestrium, & infernorum & omnis lingua confitebitur. Rex sæculorum qui errantem ouem in Saluatoris nostri Iesu Christi ouile congregas, qui peccatorem à via erroris eius auertis: ipse quoque seruum tuum ab aduersarii tenebris ad æternum lumen converte, & ab errore diaboli ad diuinam vnigeniti Filii tui cognitionem reuoca. Cor illius in fide, & in dilectione Christi tui confirma: partem illi, & sortem in Ecclesia tua largire. Tu enim es Deus noster, extra te alium non nouimus: nomen tuum inuocamus, vt iugiter & ab omnibus sis benedictus Deus noster, & vnigenitus Filius tuus, & Spiritus tuus sanctus: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et responso, Amen, *signatum dimittit Sacerdos. Mox ipse Hæreticus Anathematizans fit Christianus, id est, reputatur vt Christianus nondum baptizatus: quales solent Christianorum pueri adhuc baptizandi. Sequenti autem die Catechumenis annumeratur. Exutum enim illum, & pedibus nudatum inducit, & intra templi fores ad Orientem statuit Sacerdos: & ter in faciem & pectus eius exsufflans, imponensque eius capiti manum, dicit hanc orationem.*

Ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου κύριε. Habetur in officio de baptismo.

In tuo nomine Domine &c.

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, σφραγίζων ἀπολύει, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἐξορκίζεται. πάλιν γὰρ τοῦτον ἄγων ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν ναὸν ἐμφυσᾷ τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ ἐπιλέγων τῶν

Et responso, Amen, *signatum cruce dimittit: & sequenti die exorcismos aggreditur. Iterum namque in templum illum Sacerdos inducit, & in faciem & in aures eius exsufflat:*

exorcismorumque orationes subiungit, rursusque cruce signatum dimittit. Atque ita deinceps vt Catechumenus seu instructus, in Ecclesia morandi, & scripturas audiendi ius obtinet. Deinde perfectis omnibus circa baptismum ordinatis: diuina regeneratione dignus habetur.

ἐξορκισμῶν τὰς εὐχάς· αὖθις σφραγίζει καὶ ἀπολύει· καὶ οὕτω πάλιν κατηχούμενος, εἴτ᾽ οὖν διδασκόμενος χωρίζεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶται τῆς γραφῆς. εἶτα τελειουμένων πάντων τῶν ἐπὶ τῷ βαπτίσματι νενομισμένων· ἀξιοῦται τῆς θείας γεννήσεως.

OFFICIVM IN SACERDOTEM TVRPI somnio pollutum.

Post pollutionem somnij obscuritate excitatam, confestim è lecto exilit. Et benedictione præmissa Incipit ter Sanctus. Domine miserere *duodecim vicibus.* Venite adoremus, *tribus. Psalmum quinquagesimum. Deinde.* Domine exaudi orationem meam. Deus in adiutorium meum intende. Gloria in excelsis Deo. Credo in vnum Deum. Remitte, condona, *Dimissionem, & Breuiculum diei. Et deinde hoc pacto, Modulos sequentes.*

Tonus secundus.

In te velut adolescens prodigus, Saluator, peccaui: pœnitentem, me, Pater suscipe, & miserere mei Deus.

Ad te, Christe Saluator, publicani vocem emitto: propitius esto mihi, sicut & ipsi: & miserere mei Deus.

Tonus obliquus primi.

Festinam protectionem, & auxilium seruo tuo manifesta & vanarum cogitationum fluctibus repressis, animam meam lapsam erige, Deipara Virgo, noui enim, noui, te quæcumque vis, posse. Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster.

Versus alij. Tonus grauis.

Ve qui in latrones incidit, & vulneratus est: sic & ego in scelera incidi, & iam vulneribus saucia est anima mea: ad quem reus ego confugiam, nisi ad clementem animarum medicum? Infunde in me Deus magnam tuam misericordiam.

Velut adolescens prodigus, accedo etiam ego, Misericors, procidentem me tibi Deus suscipe, velut vnum è mercenarijs tuis, & miserere mei.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΙΣ ΙΕΡΕΑ ΕΝΥ-πνιασθέντα.

a Μετὰ τὸν ἐνυπνιασμὸν εὐθὺς ἀνίσταται. Καὶ ποιήσας εὐλογητόν. Ἄρχεται τὸ τρισάγιον. Κύριε ἐλέησον, ιβ΄. Δεῦτε προσκυνήσωμεν γ΄. τὸν ν΄. Εἶτα τὸ Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Ὁ Θεὸς εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν. Ἄνες, ἄφες. Καὶ ἀπολυτίκιον, καὶ κοντάκιον, τῆς ἡμέρας. εἶθ᾽ οὕτως. Τὰ τροπάρια ταῦτα.

Ἦχος β΄.

Ἥμαρτον εἰς σέ, σωτήρ, ὡς ὁ ἄσωτος υἱός· δέξαι με, πάτερ, μετανοοῦντα, καὶ ἐλέησόν με ὁ θεός.

Κράζω σοι Χριστὲ σωτήρ, τοῦ τελώνου τὴν φωνήν· ἱλάσθητί μοι ὥσπερ ἐκείνῳ, καὶ ἐλέησόν με ὁ θεός.

Ἦχος πλ. α΄.

Τὴν ταχεῖαν σου σκέπην καὶ τὴν βοήθειαν καὶ τὸν ἔλεον δεῖξον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, καὶ νῦν τὰ κύματα, ἁγνή, σὺ καταπράϋνον τῶν ματαίων λογισμῶν. καὶ τὴν πεσοῦσάν μου ψυχήν, ἀνάστησον, θεοτόκε. οἶδα γὰρ οἶδα, παρθένε, ὅτι ἰσχύεις ὅσα καὶ βούλεσαι. Τὸ τρισάγιον. τὸ, Παναγία τριάς, καὶ τὸ, Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ.

Ἕτερα τροπάρια. ἦχος βαρύς.

Ὡς ὁ περιπεσὼν εἰς τοὺς λῃστάς, καὶ τετραυματισμένος. οὕτω κἀγὼ περιέπεσα ἐξ ἐμῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τετραυματισμένη ὑπάρχει μου ἡ ψυχή. πρὸς τίνα καταφύγω, ὁ ἐπαίτιος ἐγώ, εἰ μὴ πρὸς σὲ τὸν εὔσπλαγχνον τῶν ψυχῶν τὸν ἰατρόν; ἔκχεον ἐπ᾽ ἐμέ, ὁ θεός, τὸ μέγα σου ἔλεος.

Ὡς ὁ ἄσωτος υἱὸς ἦλθον κἀγώ, οἰκτίρμον, δέξαι με προσπίπτοντα ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου, ὁ θεός, καὶ ἐλέησόν με.

Ἦχος πλ. δʹ.

Τοῖς τῶν ἐμῶν λογισμῶν λῃσταῖς περιπεσὼν, ἐσκυλήθην ὁ τάλας τὸν νοῦν, καὶ δεινῶς πληγωθεὶς ὅλην μου τὴν ψυχὴν τετραυμάτισμαι, καὶ ἔνθεν κεῖμαι γυμνὸς ἀρετῶν ἐν τῇ τοῦ βίου ὁδῷ. ἱερεὺς δὲ ἰδών με τῷ μώλωπι ὀδυνώμενον διὰ τὸ ἀνίατον περιορῶν οὐκ ἀποβλέπει με· λευΐτης δὲ πάλιν μὴ φέρων τὴν ψυχοφθόρον ἀλγηδόνα, καὶ αὐτὸς κατιδὼν, ἀντιπαρῆλθέ μοι. σὺ δὲ ὁ εὐδοκήσας, οὐκ ἐκ Σαμαρείας, ἀλλ' ἐκ Μαρίας σαρκωθῆναι, Χριστὲ ὁ θεὸς, τῇ φιλανθρωπίᾳ σου παράσχου μοι τὴν ἴασιν ἐπιχέων ἐπ' ἐμὲ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Ἐννοῶ τὴν ἡμέραν τὴν φοβερὰν, καὶ θρηνῶ μου τὰς πράξεις τὰς πονηρὰς, πῶς ἀπολογήσομαι τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ; ποίᾳ δὲ παρρησίᾳ ἀτενίσω τῷ κριτῇ, ὁ ἄσωτος ἐγώ; εὔσπλαγχνε πάτερ, υἱὲ μονογενὲς, καὶ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐλέησόν με.

Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, εἰς τὸν τόπον ὃν διέθου, ὅταν καθίσῃς, ἐλεῆμον, ποιῆσαι δικαίαν κρίσιν, μὴ δημοσιεύσῃς μου τὰ κεκρυμμένα· μηδὲ καταισχύνῃς με ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων· ἀλλὰ φεῖσαί μου, ὁ θεὸς, καὶ ἐλέησόν με.

Δόξα.

Ἐγὼ ὑπάρχω τὸ δένδρον τὸ ἄκαρπον κύριε, κατανύξεως καρπὸν μὴ φέρων τὸ σύνολον, καὶ τὴν ἐκκοπὴν πτοοῦμαι, καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο δειλιῶ τὸ ἀκοίμητον· διό σε ἱκετεύω πρὸ ἐκείνης τῆς ἀνάγκης ἐπίστρεψον, καὶ σῶσόν με.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ἐλπὶς τοῦ κόσμου ἀγαθὴ, θεοτόκε παρθένε, τὴν σὴν καὶ μόνην φοβερὰν προστασίαν αἰτοῦμαι, σπλαγχνίσθητι ἐπ' ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ, καὶ δυσώπησον τὸν ἐλεήμονα θεὸν ῥυσθῆναι τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐκ πάσης ἀπειλῆς, μόνη εὐλογημένη.

Τὸ κύριε ἐλέησον μ'· καὶ ἡ εὐχὴ αὕτη

τοῦ Μάρκου μοναχοῦ.

Ἄχραντε, ἀμόλυντε, πολυεύσπλαγχνε κύριε, ὁ τῇ ἀναλήψει τῆς σῆς φιλανθρωπότητος τὴν ἡμετέραν φύσιν τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξας, καὶ τῇ ἑνώσει τοῦ κρείττονος ὅλην καθαγιάσας, ὁ τοῖς εἰς σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν ἀνενδοιάστως πιστεύουσι τὴν χάριν σου δαψιλῶς παρεχόμενος, καὶ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς σαρκὸς τὸν μεγάλαυχον καταισχύνων καὶ παλαιὸν πτερνιστήν· αὐτὸς εὐεργέτα κύριε, κἀμὲ τὸν ἐμπαθῆ καὶ φιλαμαρτήμονα διὰ τῆς

Tonus obliquus quarti.

In mearum cogitationum latrones incidi, & mente miser spoliatus, grauiterque percussam vulneribus animam ostento. hinc in vitæ via virtutibus nudatus iaceo. Sacerdos vulneribus lacerum me conspiciens, à me visum auertit, Leuitaque rursum intolerandum ratus languorem, animæ meæ perniciem inferentem, me viso, prætergressus est: at tu cui non è Samaria, sed e Maria incarnari complacuit, Christe Deus, clementia tua medelam mihi affer, infundens in me magnam tuam misericordiam.

Tremendũ iudicij diem mente voluo, & prauos actus meos defleo. Quomodo regi æterno respondebo? qua vero fronte iudicem respiciam prodigus ego? Pater pie, Fili vnigenite, Spiritus sancte, miserere mei.

In planctus valle, in loco à te præstituto cum sederis iustum iudicium redditurus misericors, ne secreta mea in publicum proferas, vel coram Angelis me confundas: sed parce Deus, & miserere mei.

Gloria.

Arbor illa infrugifera sum omni compunctionis fructu sterilis: abscindi vereor ignemque illum æternum metuo: obsecro propterea vt ante calamitatem illam me conuertas, & salues.

Et nunc. *Deiparæ.*

Bona spes mundi, Deipara virgo, tuam & solam protectionem deposco: compatere mihi peccatori, & misericordem Deum deprecare, vt animam ab omni periculo liberet, sola benedicta.

Domine miserere, *quadraginta vicibus dicitur: & hæc Oratio quæ est Marci Monachi.*

Illibate, impollute, mansuetissime Domine, qui humanitatis tuæ assumptione à corruptione naturam nostram liberam reddidisti, & ad meliorem coniunctione totam eam sanctificasti, qui in te solum verum Deum firmiter credentibus gratiam tuam profuse largiris, superbientemque & antiquum supplantatorem in carnis infirmitate pudore suffundis: ipse benefice Domine, me quoque prauis affectibus subditum & peccati amicum,

turpis somnij imagine delusum & coinquinatum ab omni corporis & spiritus fœditate expurga: & si honestatis inimici intolerandique dæmonis inuidia, siue negligentia, siue rerum noxiarum intemperantia, siue prauo habitu, siue dispositionis alicuius molestia, somnij delusione inquinatus sum, ne mihi in peccatum ascribas, sed me deinceps omnipotenti tua gratia aduersus ei furorem immanitatemque conforta, & varijs eius machinamentis me superiorem, continentiæ lucerna inextincta semper seruata, custodi: vt abominanda quauis titillatæ carnis voluptate, omnique tremenda nocturnarum imaginum caligine auxilio tuo vindicatus, lucidaque desideratorum & super mel & fauum suauium iudiciorum tuorum noctu dieque contemplatione delectatus, in pura conscientia viuificorum & immortalium mysteriorum tuorum particeps effici merear. Intercessionibus eius quæ sine corruptione te genuit illibatæ dominæ nostræ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, & omnium Sanctorum. Amen.

καὶ ἐν ὕπνοι φαντασίας γεγενημένα καθαρόν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος· καὶ μὴ λογίσῃ μοι τοῦτο εἰς ἁμαρτίαν, εἴτε φθόνῳ τοῦ μισοκάλου καὶ ἀνυποστάτου δαίμονος διὰ τῆς ἐφορμήσεως ἐμολύνθην, εἴτ' ἀμελείᾳ καὶ ἀκρασίᾳ τῶν βλαβερῶν, ἢ ἐξ ἕξεως πονηρᾶς, καὶ προσπαθείᾳ τινὸς ... ἀλλὰ διαφύλαξόν με τοῦ λοιποῦ ... καὶ μανίας τῇ παντοδυνάμῳ σου χάριτι, καὶ ἀνώτερον τῶν αὐτοῦ ποικίλων ἐπινοιῶν διατήρησον τὸν τῆς σωφροσύνης μου λύχνον ἄσβεστον μέχρι τέλους διαφυλάττων, ἵνα μακρὰν ὢν ἁπάσης τῶν γαργαλισμῶν ἡδυπαθείας καὶ πάντων φοβερῶν τῶν νυκτερινῶν φαντασιῶν ἀχλύος διὰ τῆς σῆς βοηθείας ἀπηλλαγμένος, τῇ δὲ φωτεινῇ θεωρίᾳ τῶν ἐπιθυμητῶν, καὶ ὑπὲρ μέλι, καὶ κηρίον ἡδυνόντων κριμάτων σου νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐμμελετῶν, ἐν καθαρᾷ συνειδήσει τῶν ζωοποιῶν, καὶ ἀθανάτων σου μυστηρίων μεταλαβεῖν ἀξιωθήσομαι· πρεσβείαις τῆς ἀφθόρως τεκούσης σε παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν.

Altera Magni Basilij Oratio.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

VAlde misericors, pure, impollute, illibate, à peccato aliene Domine, inutilem me seruum tuum ab omni carnis & spiritus pollutione, & ab immunditie, quæ mihi ex subreptione & negligentia irrepsit, & ab omnibus alijs meis iniquitatibus me expurga, & per Christi tui gratiam ab omni peccati fæce me purum esse concede. Sancti Spiritus tui aduentu me sanctifica, vt ex obscœnitatis meæ caligine, & diabolicis cogitationibus, insuper & ab omni diabolica pollutione resipiscens; conscientia pura, os meum sordidum & impurum, ad sanctissimum nomen tuum Patris, & Filij, & sancti Spiritus laudandum merear aperire, atque ita inculpate & indemnate illibatorum, immortalium, sanctissimorum, & viuificorum mysteriorum tuorum vnigeniti Filij tui Domini & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi particeps fiam: cum quo benedictus es cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo Spiritu: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

ΠΟλυεύσπλαγχνε, ἀκήρατε, ἀμόλυντε, ἄχραντε, μόνε ἀναμάρτητε κύριε, καθαρόν με τὸν ἀχρεῖον δοῦλόν σου ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ τῆς νῦν ἐξ ἀπροσεξίας μου καὶ ῥαθυμίας ἐπιβουλευθείσης μοι ἀκαθαρσίας μετὰ καὶ τῶν ἄλλων πασῶν μου ἀνομιῶν. καὶ ἀνάδειξόν με ἄσπιλον διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ ἁγίασόν με τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· ἵνα ἀνανήψας ἐκ τῆς ὀμίχλης τῆς ἀκαθαρσίας μου καὶ φαντασιῶν τοῦ διαβόλου, ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ διαβολικοῦ, καταξιωθῶ καὶ καθαρᾷ συνειδήσει, ἀνοῖξαι τὸ ῥυπαρόν μου στόμα καὶ ἀκαγές, εἰς τὸ ὑμνῆσαι τὸ πανάγιον ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ οὕτω μεταλαβεῖν ἀνενόχως, καὶ ἀκατακρίτως τῶν ἀχράντων, ἀθανάτων, πανάγιων, καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

b 4

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ· τινὲς δὲ φασὶν εἶναι ταύτην τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν b 4 Μαρτιανοῦ.

Πάλιν ὑπεσκελίσθην ὁ τάλας τὸν νοῦν, τῇ πονηρᾷ συνηθείᾳ τῆς ἁμαρτίας δουλεύων, πάλιν ὁ τοῦ σκότους ἄρχων καὶ τῆς ἐμπαθοῦς ἡδονῆς ὁ ἡγήτωρ αἰχμάλωτον εἷλέ με, καὶ ὥσπερ δοῦλον πεπρασμένον τῷ ἑαυτοῦ θελήματι ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς δουλεύειν καταναγκάζει με. καὶ τί ποιήσω κύριε, κύριε λυτρωτὰ καὶ ὑπερασπιστὰ τῶν πεποιθότων ἐπὶ σοί; πρὸς σὲ πάλιν ἐπιστραφήσομαι, καὶ στενάξω, καὶ συγχώρησιν αἰτήσω τῶν πεπραγμένων μοι. ἀλλὰ δέδοικα καὶ τρέμω, μή πως καθ' ἑκάστην ἐξομολογούμενος, καὶ ἀποχὴν τῶν κακῶν ἐπαγγελλόμενος, καὶ καθ' ὥραν ἁμαρτάνων, καὶ μὴ ἀποδιδοὺς τὰς εὐχάς μου σοὶ τῷ θεῷ μου, τὴν μακροθυμίαν σου διεγείρω πρὸς ἀγανάκτησιν. καὶ τίς ὑποστήσῃ κύριε τὸν θυμόν σου; γινώσκων οὖν τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ τὴν ἄβυσσον τῆς φιλανθρωπίας σου, πάλιν ἐπιρρίπτω ἐμαυτὸν εἰς τὸ ἔλεός σου, καὶ κράζω τό, ἥμαρτον ὁ θεός, καὶ ἐλέησόν με τὸν παραπεπτωκότα. δός μοι χεῖρα βοηθείας τῷ ἐν βόθρῳ τῆς ἡδονῆς βεβυθισμένῳ, καὶ μὴ καταλίπῃς με, κύριε, τὸ πλάσμα σου, φθαρῆναι ταῖς ἀνομίαις καὶ ταῖς ἁμαρτίαις μου. ἀλλὰ τῇ συνήθει σου χρηστότητι χρησάμενος, ῥῦσαί με τοῦ μιασμοῦ, καὶ τοῦ ῥύπου τῆς σαρκός μου, καὶ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν μου, τῶν καθ' ἑκάστην καταρρυπαινόντων τὴν ἐμὴν ἀθλίαν ψυχήν. ἰδοὺ γὰρ κύριε ὁ θεός μου, οὐκ ἔστι τόπος ἐν ταύτῃ καθαρός· ἀλλ' ὅλη λελέπρωται, τὸ ὁλοσώματον ἔχουσα πληγήν. αὐτὸς οὖν ὡς ἰατρὸς τῶν ψυχῶν, καὶ τοῦ ἐλέους πηγή, καθάρισον ταύτην τῇ τῶν δακρύων μου καθάρσει. ταῦτα παρασχὼν ἐμοὶ δαψιλῶς, καὶ ἐπίχεε τὴν φιλανθρωπίαν σου, καὶ ἴασαι τὰ συντρίμματα αὐτῆς, καὶ δός μοι τὴν ἴασιν, καὶ κάθαρσιν· καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ καταφάγεταί με, τὸ τῆς ἀπογνώσεως πῦρ. ἀλλ' ὥσπερ εἶπας ὁ ἀψευδὴς θεός, ὅτι μεγάλη χαρὰ γὰρ ἐπὶ ἁμαρτωλοῦ μετανοίᾳ. τοῦτο πραχθείη καὶ ἐπ' ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ, καὶ μὴ κλείσῃς τὰ ὦτα τῆς εὐσπλαγχνίας σου εἰς τὴν προσευχὴν τῆς μετανοίας μου· ἀλλ' ἄνοιξόν μοι ταῦτα, καὶ ὡς θυμίαμα κατευθυνθήτω ἐνώπιόν σου. οἶδας γὰρ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως ὁ πλάστης καὶ τὸν ὀλισθὸν τῆς νεότητος, καὶ παρορᾷς ἁμαρτίας, καὶ τὴν μετάνοιαν ἐνδέχῃ τῶν ἐν ἀληθείᾳ ἐξομολογουμένων σοι. ὅτι σὺ εἶ μόνος ἀναμάρτητος, ὁ αἴρων τὰς

Altera eiusdem Oratio, quam tamen quidam esse dicunt Beati Patris nostri Martiani.

Rursum prauæ peccati consuetudini obsequutus, mente sum supplantatus, rursum tenebrarum princeps, suauisque voluptatis author captiuum me, seruumque voluntati suæ subactum, carnis libidini seruire coegit. Et quid faciam Domine, Domine Redemptor, & confidentium in te defensor. Ad te denuo reuertar, suspirabo, & de delictis meis rursum veniam exposcam. Quamuis metuam & verear, ne forte quotidie confessus, & à malis abstinentiam pollicitus, denuoque in peccata lapsus, nec vota mea Deo meo reddens, patientiam tuam in indignationem prouocem. Et quis furorem tuum sustinebit Domine? Misericordiarum itaque tuarum multitudine, & humanitatis tuæ abysso cognita, in misericordias tuas me ipsum immergo: & exclamo. Peccaui Deus, mei lapsi miserere. In voluptatis cœno demerso mihi, manum auxiliatricem porrige: nec me creaturam tuam iniquitatibus & sceleribus meis corrumpi permittas: verum solita tibi mansuetudine vsus, à cœno sordibusque carnis meæ, & à cogitationibus turpi affecti sociatis, animam meam miseram quotidie inquinantibus, me libera. Ecce etenim Domine Deus meus, nulla est pars in ea pura: sed tota lepra infecta est, vnaque plaga sola totum corpus occupat. Ipse itaque animarum medice, & misericordiæ fons, lachrymis mihi profuse concessis, earum profluuio ablue illam, effunde clementiam tuam, & eius contritiones sana. Medelam purificationemque mihi largire. Ne auertas faciem tuam à me, ne me desperationis ignis deuoret: sed sicut tu à mendacio alienus Deus dixisti, quia gaudium erit in peccatoris pœnitentia, illud in me peccatore fiat, & ne clementiæ tuæ aures claudas in meæ pœnitentiæ oratione: quin potius illas mihi aperi, & sicut incensum coram te mea deprecatio dirigatur. Infirmitatem enim naturæ & iuuentutis lubricum tu conditor nosti, & prætermissis peccatis, pœnitentiam in veritate confessorum suscipis: quia tu solus es absque peccato; qui tollis pec-

catum mundi, & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et corpore quinquagies incuruato adorat, in vnaquaque inclinatione dicens: Deus propitius esto mihi peccatori, & miserere mei propter nomen sanctum tuum. *Aut.* Peccaui tibi, Domine miserere mei prodigi. *Tum dicit.* Omni tempore. Præ Cherubim venerandam. In nomine Domini benedic Pater. *Subiungit Orationem.* Dominator Domine Pater omnipotens. *Deinde* Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Domine miserere. *Duodecim vicibus.* Præ Cherubim venerandam. Inexpugnatæ. *Et fit dimissio.*

Et si quidem ex diabolica importunitate processerit imaginatio, hoc eodem ritu obseruato, Sacerdos celebrandi, laicus autem Eucharistiam sumendi licentiam accipit: si vero ex crapulæ excessu, ne tangat: Iuxta quartum Dionysij Canonem, & iuxta magnum Athanasium in ea quæ est ad Ammun epistola, & secundum Basilium magnum in Asceticis. Require illa: sicut & legis elementum K, capite vigesimo octauo.

ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ ποιεῖ μετανοίας ν'. Ὀφείλει δὲ λέγειν κατὰ μετάνοιαν τὸ, Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, καὶ ἐλέησόν με διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· ἢ τὸ, Ἥμαρτόν σοι κύριε συγχώρησόν μοι τῷ ἀσώτῳ. εἶτα λέγει τὸ, Ὁ ἐν παντὶ καιρῷ. Τὴν τιμιωτέραν. Ἐν ὀνόματι κυρίου εὐλόγησον πάτερ. Καὶ ἡ εὐχή. 5 Δέσποτα θεὲ πάτερ παντοκράτωρ. εἶτα. Τρισάγιον. τὸ, Παναγία τριάς. τὸ, Πάτερ ἡμῶν. τὸ, κύριε ἐλέησον ιβ'. Τὴν τιμιωτέραν. Τῇ ὑπερμάχῳ. Καὶ γίνεται ἀπόλυσις.

Καὶ εἰ μὲν ἐστὶν ἡ φαντασία ἐκ δαιμονικῆς ἐπηρείας, ποιεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν αὐτὴν διάταξιν, καὶ ἱερουργεῖ. ὁ δὲ λαϊκὸς μεταλαμβάνει. Εἰ δ' ἐκ πολυποσίας γένηται, μὴ ἅπτεται. κατὰ τὸν δ'. 6 κανόνα τοῦ Διονυσίου, καὶ 7 κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἐν τῇ πρὸς Ἀμμοῦν ἐπιστολῇ, καὶ 8 κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς. ζήτει ταῦτα 9 εἰς τὸν νόμον, εἰς τὸ κ'. στοιχεῖον ἐν κεφαλαίῳ κη'.

VARIÆ LECTIONES.

a Μετὰ τὸν ἐνυπνιασμόν.] Alia edita legunt solummodo, εἰσέρχεται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

b Μαρτιανοῦ.] Edita eadem Μαρτινιανοῦ correctius legunt.

IN OFFICIVM IN SACERDOTEM ADIVNCTA turpi somnij cogitatione pollutionem passum. Notæ.

1 Ακολουθία εἰς ἱερέα..] Aliud Officium præsenti non absimile reperire est superius illustratum. Quemadmodum vero Sacerdotem puritas ad cœlestia extollit; sic & à corporeis sordibus longe amouet; quibus si fortuito eum inquinari contingat, prolixioribus & & idoneis precibus confestim illum expurgari vult Ecclesia: In quibus si πεφαυρασμένον & ἄσωτον υἱὸν se vocat, nil mirum: nam nec peccati vox, criminis quidpiam arguit in eo, qui pro nobis factus est peccatum. Cum igitur carnis peccati proles sit carnis pollutio, & ad voluptatem peccati prouocet: precibus idcirco cordisque compuncti afflictione, emundanda & penitus abstergenda censetur.

2 Ἄνες ἄφες.] Hanc Orationem ita recitant Græci. Ἄνες ἄφες συγχώρησον ὁ θεὸς, τὰ παραπτώματα ἡμῶν τὰ ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, τὰ ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ, τὰ ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ, τὰ κατὰ νοῦν καὶ διάνοιαν, τὰ πάντα ἡμῖν συγχώρησον· ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

3 Μάρκου μοναχοῦ.] Si diuinare liceat, Marcus Iunior Orationis huius author potest asseri: fuit enim castus super omnes, & sincerissimus puritatis amator, ait Palladius in Lausiacis.

4 Μαρτιανοῦ.] Μαρτινιανοῦ, potius legendum censeo, cuius 12. Februarij festum agunt Græci, cuius etiam ita commendata fuit castitas, vt satius in prunis iacere, quam cum scorto, concubitu nefando pollui elegerit.

5 Δέσποτα θεέ.] Huiusmodi est hæc Oratio. Δέσποτα θεὲ, πάτερ, παντοκράτορ, κύριε υἱὲ, μονογενὲς Ἰησοῦ Χριστὲ, καὶ ἅγιον πνεῦμα· μία θεότης, μία δύναμις, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ οἷς ἐπίστασαι κρίμασι σῶσόν με τὸν ἀνάξιον δοῦλόν σου. Ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Reliquæ Orationes proprio sibi consulto indice reperientur.

6 Κανόνα τοῦ Διονυσίου] Est huiusmodi: οἱ ἐν περιαι-

Qui non spontaneo nocturno fluxu fuerint occupati, illi quoque propriam conscientiam sequuntur, & seipsos, an de eo discernant, an non, examinent.

7 Κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον.] Tota ad Ammunm Athanasij epistola, dicti Athanasij de pollutione via naturæ se se exonerantis nata, dissoluit; sensum Græcorum de illa aperit: & orationem pro illa expianda faciendam commonet. Consulatur Balsamon in eiusdem epistolæ scholijs.

8 Τὸν μέγαν Βασίλειον.] Eius hæc est sententia: ... *Impurum quemquam ad sacra accedere non posse, tremendo veteris testamenti docemur iudicio. Cum vero hic maior adsit sanctitas, seuerius utique castigabit nos Apostolus dicens: Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit.* Trium præfatorum Patrum sententiam uno complexus est Balsamon responso, ad Marci Alexandrini Episcopi quæstionem: & quidem memoratis illis Patribus de laico in somnis polluto sententiam fert, quod si eius culpa carnis corruptionem causam dederit, a Sacramentis percipiendis abstineat: si dæmonis inuidia, audacius illa requirat: subdit vero, περὶ ἐπισκόπων, διακόνων, ἢ ἱερέων ... *In Episcopis, Sacerdotibus, Diaconis, pollutionem passis per satanicum solum ludibrium, eandem formam obtinere non nouimus. Ab hoc enim sacrificandi eis potius prohibendum censemus solo libidinis somnij die, propter Sacerdotis reuerentiam, nisi forte periculum sit in mora, vel propter dies solemnitatem, vel propter necessitatis violationem. Ne etiam dirumpatur tentationis laqueus, & exaltetur die sacrificandi potestas.*

9 Εἰς τὸν νόμον.) Lex hîc citata, Matthæi Bl. statis Nomocanon est, qui ... titulo ... plurium Patrum sententias in vnam ... congerit. ... *Impuritatem vocauit non ... fluxum, a quo liberari non ... sed malignam concupiscentiam, de qua Dominus dixit. Qui viderit mulierem, &c. Quia prauæ cogitationis peccatum consensu consummatur: eamque turpis in somnis repræsentatio sequitur, & seminis effluxus.*

a 1 ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΕΧΘΡΑΣ ΕΙΡΗΝΕΥΟΥΣΗΣ.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, δέσποτα φιλάνθρωπε τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, καὶ δοτῆρι τῶν ἀγαθῶν, τῷ καταλύσαντι τὰς ἔχθρας τὸ μεσότειχον, καὶ εἰρήνην βραβεύσαντι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, τῷ δωρησαμένῳ καὶ νῦν εἰρήνην τοῖς δούλοις σου· ῥίζωσον ἐν αὐτοῖς τὸν φόβον σου, καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην βεβαίωσον, κατάσβεσον πᾶσαν ἔριν, ἄνελε πάντα τὰ τῆς διχοστασίας σκάνδαλα. ὅτι σὺ εἶ ἡ εἰρήνη ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ORATIO DICENDA COMPOSITO inimicitiarum dissidio.

Gratias agimus tibi, Domine, clementi, sæculorum regi, & bonorum largitori, qui inimicitiæ pariete medio disiecto, pacem hominum generi contulisti, & nunc quoque eandem inter seruos tuos composuisti: timorem erga te, & ad inuicem firmam dilectionem illis insere, contentionem omnem extingue, & omnes dissensionis occasiones abscinde. Quia tu es pax nostra, & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & sancto Spiritui: nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

a Εὐχὴ ἐπὶ ἔχθρᾳ.] Cryptoferratense Bessarionis M S. legit. ἐπὶ τοῖς ἀπ' ἔχθρας εἰρηνεύουσι: & tam ipsum, quam Allatianum, præter præsentem, Orationem aliam subiungunt.

Oratio in pacem & concordiam post aliquam simultatem.

DOmine Deus noster, dilectionis sator, pacis mediator, & concordiæ dator: pacem tuam, legis tuæ complementum nobis largire. Da vt nos inuicem in dilectione suscipiamus, sicut & vnigenitus Filius tuus nos suscepit. Da nobis alterum alterius onera portare, & cum studio inuicem seruire, & cum omni alacritate legem Christi tui adimplere, & ab innumeris malis, ab omnibus insidiis, & maligni machinamento nos libera. Quia tu es Deus pacis & concordiæ: & tibi gloriam, &c.

Εὐχὴ εἰς ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν ἐξ ἔχθρας τινός.

ΚΥριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τῆς ἀγάπης φυτουργὸς, καὶ τῆς εἰρήνης βραβευτὴς, καὶ τῆς ὁμονοίας δοτήρ, χάρισαι ἡμῖν τὴν ἀγάπην σου, ὃ πλήρωμα τοῦ νόμου σου. δὸς ἡμῖν τὸ προσλαμβάνεσθαι ἀλλήλους ἐν ἀγάπῃ, καθὼς ὁ μονογενής σου υἱὸς προσελάβετο ἡμᾶς· δὸς ἡμῖν ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζειν, καὶ μετὰ σπουδῆς δουλεύειν ἀλλήλοις, καὶ ἀναπληροῦν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ σου μετὰ πάσης προθυμίας, λύτρωσαι ἡμᾶς μυρίων κακῶν, ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς καὶ ἐνεργείας τοῦ πονηροῦ. Ὅτι Θεὸς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

IN ORATIONEM PRO INIMICITIA PACATA.

NOTÆ.

1 Εὐχὴ εἰς ἀγάπην ὁμόνοιαν, &c.] Fœdera diis testibus, porca cæsa precibusque solemnibus additis quondam icta. Templi pacis stupendas reliquias etiam hodie Roma miratur. Pacis et amicitiæ testem Deum verum aduocant Christiani, quem authorem amplectant, eius datorem optant, & conseruatorem esse precantur.

2 Καὶ σὺ ὁ τῆς εἰρήνης βραβευτὴς.] Pax nostra Christus, inimicitias in semetipso, destructo medio maceriæ pariete interficiens, precibus quas Cyprianus, aut quilibet alius in Orationem dominicam vocat *Pacificas*, pacem inter homines conciliat & confirmat. Sub nomine Iesu Christi medium parietem dissoluentis, Paschalis secundus Pontifex, Henrico quarto Imperatori, Romæ communionem obtulit. Conciliatis etiam in vnam fidem Latinorum Græcorumque sensibus, parum duraturo licet gaudio, gratulabundus, Concilium Florentinum conclusit Eugenius quartus. *Lætentur cæli & exultet terra: sublatus est enim de medio paries, qui Occidentalem, Orientalemque diuidebat Ecclesiam, & pax atque concordia rediit, &c.*

OFFICIVM AD SPIRITVALEM FRAternitatem ineundam. a 1

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΙΣ ΑΔΕΛΦΟΠΟΙΙΑΝ πνευματικήν. a 1

SCiendum Officium præsens Ecclesiastici Cæsareisque legibus esse vetitum: illud tamen vt in plerisque aliis codicibus inuentum est, à nobis prælo mandatur.

b Ἴστέον ὅτι, ταύτην τὴν ἀκολουθίαν, εἰ καὶ 2 [illegible] τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ βασιλικοῦ νόμου ἐκώλυσε ἐπιτελεῖσθαι, ἀλλ' ἡμεῖς ἐτυπώσαμεν, καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς βιβλίοις εὑρήκαμεν. b 2

Benedicit itaque Sacerdos, & incipit. Ter Sanctus. Sanctissima Trinitas. Pater noster. Quia tuum est. *Quibus completis dicit Modulum.* Salua, Domine, seruos tuos, & benedic hæreditati tuæ. *Illi autem qui in fraternam vnitatem sunt iungendi, preparato & locato in mensa diuino Euangelio, manibus impositis, cereos accensos iisdem tenent. Sacerdos autem, vt præfatum est, dicit.* Salua Domine, seruos tuos: *& occurrentis diei Modulum.*

c Εὐλογεῖ ὁ ἱερεὺς, καὶ ἄρχεται τό, Τρισάγιον. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν. καὶ μετὰ τοῦτο λέγει ὁ ἱερεὺς τὸ τροπάριον τοῦτο. Σῶσον κύριε τοὺς δούλους σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. οἱ δὲ μέλλοντες συνάπτεσθαι εἰς ἀδελφικὴν ἑνότητα, ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτῶν ἄνωθεν τοῦ θείου εὐαγγελίου, προτεθέντος καὶ τεθέντος ἐν τῷ τετραποδίῳ, κρατοῦσι δὲ, καὶ εἰς χεῖρας αὐτῶν κηροὺς ἀνημμένους. ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει ὡς ἄνωθεν εἴρηται, τό, Σῶσον κύριε τοὺς δούλους σου, καὶ τῆς τυχούσης ἡμέρας τὸ [illegible]. c

Δόξα. Απόστολοι ἅγιοι.

Καὶ νῦν. Τῇ πρεσβείᾳ κύριε, καὶ αὐτοῖς τὴν μεγάλην συναπτήν.

Εν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Υπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.

Υπὲρ τῆς εἰρήνης.

Υπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.

Υπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Υπὲρ τῶν δούλων τοῦ θεοῦ τῶν προσελθόντων εὐλογηθῆναι ἐν αὐτῷ, καὶ τῆς ἐν χριστῷ αὐτῶν ἀγαπήσεως, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Υπὲρ τοῦ δωρηθῆναι αὐτοῖς τῆς ἀποστολικῆς ὁμονοίας τὴν ἐπίγνωσιν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Υπὲρ τοῦ παρασχεθῆναι αὐτοῖς πίστιν ἀκαταίσχυντον, ἀγάπην ἀνυπόκριτον, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Υπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι αὐτοὺς ἐγκαυχᾶσθαι ἐν τῷ τιμίῳ σταυρῷ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Υπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι αὐτούς τε, καὶ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, καὶ ἀνάγκης.

Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τῆς παναγίας, ἀχράντου

Εκφώνησις. Οτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

e Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πάντα πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν χαρισάμενος, καὶ ἐντειλάμενος ἡμῖν ἀγαπᾷν ἀλλήλους, καὶ συγχωρεῖν ἀλλήλων τὰ παραπτώματα· αὐτὸς, καὶ νῦν δέσποτα φιλάνθρωπε, τοῖς δούλοις σου τούτοις τοῖς πνευματικὴν ἀγάπην ἑαυτοὺς ἀγαπήσασι, προσελθοῦσι τῷ ναῷ σου τῷ ἁγίῳ ὑπὸ σοῦ εὐλογηθῆναι, χάρισαι αὐτοῖς πίστιν ἀκαταίσχυντον, ἀγάπην ἀνυπόκριτον. καὶ ὡς ἐδωρήσω τοῖς ἁγίοις σου μαθηταῖς τὴν σὴν εἰρήνην, δώρησαι καὶ τούτοις πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον. Οτι ἐλεήμων, καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν· τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

f Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ. ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν, καὶ ὁμοίωσιν, ὁ εὐδοκήσας τοὺς ἁγίους σου μάρτυρας, g Σέργιον, καὶ Βάκχον ἀδελφοὺς γενέσθαι, οὐ δεσμουμένους φύσεως νόμῳ, ἀλλὰ πίστεως τοῦ ἁγίου πνεύματος τρόπῳ· αὐτὸς δέσποτα καταπέμψον τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς

Gloria. Apostoli sancti.

Et nunc. Interuentu Domine.

Et rursus collectam maiorem.

In pace Dominum precemur.

Pro superna pace.

Pro pace.

Pro sancta hac domo.

Pro Archiepiscopo.

Pro seruis Dei ad benedictionem suscipiendam accedentibus, et eorum in Christo dilectione: Dominum precemur.

Vt illis Apostolicæ concordiæ agnitio concedatur: Dominum precemur.

Vt fides inconfusa, & dilectio sine fictione præbeatur: Dominum precemur.

Vt in pretiosa cruce gloriari digni habeantur: Dominum precemur.

Vt ipsi, & nos ab omni afflictione, flagello & angustia liberemur.

Suscipe, salua, miserere.

Sanctissimæ, immaculatæ.

Exclamatio. Quia tibi conuenit omnis gloria.

Dominum precemur.

Domine Deus noster, qui omnibus in salutem nobis concessis, etiam inuicem diligere, & offensas mutuo condonare præcepisti: ipse nunc humane Domine, seruis tuis spirituali dilectione inuicem iunctis, ad sanctum templum tuum benedictioni suscipiendæ accedentibus, fidem inconfusam, & sine fictione dilectionem largire: & sicut sanctis tuis Discipulis pacem dedisti, ita & eis cuncta ad salutem postulata, & vitam æternam confer. Quia misericors & benignus Deus existis, & tibi gloriam referimus: Patri, & Filio, & sancto Spiritui.

Dominum precemur.

Domine Deus omnipotens, cœli terræ & maris conditor, qui ad imaginem & similitudinem tuam hominem fecisti, qui sanctos Martyres tuos Sergium & Bacchum non naturæ, sed fidei, & sancti Spiritus nexu, fratres ad inuicem iungi voluisti: ipse Domine sancto tuo Spiritu super seruos tuos ad templum hoc san-

ctum benedictionis suscipiendæ gratia accedentes misso, fidem inconfusam & absque fictione dilectionem, absque dissidio & offensa semper inuicem conuersari illis largire. Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria Patris, & Sancti Spiritus: nunc & semper, & in sæcula.

προσελθόντας ἐν τῷ ναῷ τούτῳ εὐλογηθῆναι· χάρισαι αὐτοῖς πίστιν ἀκαταίσχυντον, ἀγάπην ἀνυπόκριτον, ἀμισήτους καὶ ἀσκανδαλίστους εἶναι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν. πρεσβείαις τῆς ἀχράντου σου μητρὸς, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα. τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Præparata vero in Ecclesiæ medio mensa, sanctum illi Euangelium imponitur, Euangeliumque & se inuicem osculantur: tum vero Sacerdos canit. Charitatis vinculo iuncti ad inuicem Apostoli, omnium Domino Christo seipsos consecrantes, speciosos pedes pacem annunciaturi protendebant.

Εὐτρεπισθέντος δὲ τοῦ τραπεζίου ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ, τίθησιν ἐπάνω τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον. Καὶ ἀσπάζονται τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, καὶ ἀλλήλους.
h Εἶτα ψάλλει ὁ ἱερεύς. Τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης συνδεόμενοι οἱ ἀπόστολοι, τῷ δεσπόζοντι τῶν ὅλων, ἑαυτοὺς Χριστῷ ἀναθέμενοι, ὡραίους πόδας ἐξαπλοῦντο, εὐαγγελιζόμενοι πᾶσιν εἰρήνην. h

Sacerdos. Miserere nostri Deus. *Et reliqua.*

i Ὁ ἱερεύς. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεός. Καὶ τὰ λοιπά. i

VARIÆ LECTIONES.

a Εἰς ἀδελφοποιΐαν.] Cryptoferratense Bessarionis, & Barberinum sancti Marci legunt, εἰς ἀδελφοποιησιν. Barberinum aliud numero 88. notatum, συντάξις εἰς τὸ ποιῆσαι ἀδελφούς. Cryptoferratense Falascæ. τάξις γινομένη εἰς ἀδελφοποιΐαν.
b Ἰσίον ὅτι.] Desunt hæc in cunctis M. S.
c Εὐλογεῖ ὁ ἱερεύς.] Cryptoferratense Falascæ scribit. ὁ διάκονος. εὐλόγησον δέσποτα. ὁ ἱερεύς· εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, Ibidemque subnectitur immediate synapte ἐν εἰρήνῃ, &c. Barberinum secundum. ἀσπάζονται οἱ θέλοντες γίνεσθαι ἀδελφοὶ ἔμπροσθεν τοῦ ἱερέως· καὶ τίθησι τὰς χεῖρας αὐτῶν εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον. ὁ ἱερεὺς λέγει ἐν εἰρήνῃ &c.
d Ὑπὲρ τῶν δούλων.] Aliter preces has ponunt, Cryptoferratense quidem Falascæ, ὑπὲρ τοῦ εἶναι αὐτοὺς ἀσκανδαλίστους πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν. ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτοῖς πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον &c. Barberinum vero secundo notatum. ὑπὲρ τῶν δούλων τοῦ θεοῦ ὁ καὶ ὁ καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ ὑγείας αὐτῶν, τοῦ κυρίου. ὑπὲρ τοῦ ἀσκανδαλίστους διαμεῖναι τὴν ἀγάπην καὶ ἀδελφότητα αὐτῶν, τοῦ κυρίου. ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι. εἶθ' οὕτως τὴν εὐχήν.

Domine Deus noster, qui in excelsis habitas, & humilia respicis, qui propter hominum genus vnigenitum Filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum misisti: qui Petrum & Paulum suscepisti; Petrum quidem è Cæsarea Philippi, Paulum vero è Tiberiade, & secundum sanctitatem fratres fecisti: seruos tuos istos N. & N. sicut duos illos Apostolos effice, & inculpatos omnibus diebus vitæ illorum conserua. Quia benedictum & glorificatum.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὁ ὑποδεξάμενος Πέτρον καὶ Παῦλον, Πέτρον μὲν ἀπὸ τῆς Καισαρείας τῆς Φιλίππου, Παῦλον δὲ ἀπὸ Τιβεριάδος, καὶ ἐποίησας κατὰ ἁγιωσύνην ἀδελφούς· ποίησον τούτους τοὺς δούλους σου, ὁ καὶ ὁ, ὡς αὐτοὺς τοὺς δύο ἀποστόλους, ἀμώμους αὐτοὺς διατήρησον πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν. ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασται.

Eandem quoque Orationem ponit Cryptoferratense Falascæ.

e Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ πάντα.] Deest hæc Oratio in cunctis M. S.
f Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ.] Deest in Barberino vtroque, & sola hæc Oratio in Cryptoferratensi Bessarionis legitur.

g Μάρτυρας Σέργιον καὶ Βάκχον.] Falascæ M.S. legit ἀποστόλους Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον. Licet vero hanc Orationem in Barberino S. Marci non reperiri diximus aliam eundem fere sensum referentem continet.

Omnipotens Domine qui hominem ad imaginem & similitudinem tuam factum immortali vita à principio dotasti: qui celeberrimos Apostolos tuos Petrū omnium sublimissimum, & Andream, Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, Philippum & Bartholomæum, vtrosq; eorū non naturæ more,

Κύριε παντοκράτωρ ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον κατ' τὴν εἰκόνα σου καὶ ὁμοίωσιν, καὶ δοὺς αὐτῷ ζωὴν αἰώνιον, ὁ εὐδοκήσας τοὺς ἁγίους σου, καὶ πανευφήμους Πέτρον τὸν κορυφαιότατον καὶ Ἀνδρέαν, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην υἱοὺς Ζεβεδαίου, Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον. ἀμφοτέρους αὐτῶν ἀδελφοὺς γενέσθαι, οὐ δεσμουμένους φύσεως, ἀλλὰ πίστεως καὶ πνεύ-

μακτης ἁγίῳ τρόπῳ, ὁ ποιήσας καὶ τοὺς ἁγίους σου μάρτυρας Σέργιον καὶ Βάκχον, Κοσμᾶν τε καὶ Δαμιανὸν, Κῦρον τε καὶ Ἰωάννην ... καὶ τοὺς δούλους σου ... δεσμευθέντας οὕτως, ἀλλ' ἀγάπης τρόπῳ. δὸς αὐτοῖς τὸ ἀγαπᾷν ἀλλήλους, ἀμίσητον καὶ ἀσκανδάλιστον τὴν ἀδελφοσύνην αὐτῶν εἶναι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν· δυνάμει τοῦ παναγίου σου πνεύματος. πρεσβείαις τῆς παναγίας. &c.

sed spiritus vinculo nexos fratres fieri voluisti. qui & sanctos Martyres tuos Sergium & Bacchum, Cosmam & Damianum, Cyrum & Ioannem fratres etiam esse fecisti, seruo. quoque tuos non naturæ modo, sed charitatisnexu deuinctos benedic: dilectione n ad inuicem inoffensam, & nullo turbandam odio fraternitatem illorum omnibus vitæ diebus esse concede. Virtute sanctissimi Spiritus Intercessionibus sanctissimæ &c.

Barberinum autem secundum duas sequentes Orationes addit ad primam supra positam literá d.

Εὐχὴ δευτέρα.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ποιήσας. Vt supra.

Εὐχὴ τρίτη.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐντειλάμενος ἡμῖν ἀγαπᾷν ἀλλήλους, καὶ συγχωρεῖν ἀλλήλων τὰ παραπτώματα, αὐτὸς δέσποτα φιλάνθρωπε καὶ πολυέλεε, καὶ τοὺς δούλους σου τούτους τοὺς πνευματικῇ ἀγάπῃ ἀγαπήσαντας, καὶ ἐν τῷ ναῷ σου τούτῳ, ἀπὸ σου εὐλογηθῆναι ἐπελθόντας εὐλόγησον. χάρισαι αὐτοῖς πίστιν ἀκαταίσχυντον, ἀγάπην ἀνυπόκριτον· καὶ ὡς ἐδωρήσω τοῖς ἁγίοις σου μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις τὴν σὴν εἰρήνην, καὶ τὴν σὴν ἀγάπην· οὕτω καὶ τοῖς δούλοις σου τούτοις χάρισαι πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ ζωὴν αἰώνιον. ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία.

Oratio secunda.

Dominator Domine Deus noster, qui fecisti, &c.

Oratio tertia.

Domine Deus noster, qui inuicem diligere, & delicta inuicem condonate præcepisti Ipse humane Domine, & valde misericors, seruos tuos istos spiritu ali dilectione inuicem se deinceps complexuros, benedictionemque in templo sancto tuo postulantes benedic: fidem inconfusam & sinceram dilectionem illis concede, & sicut sanctis tuis discipulis & Apostolis pacem, & tuam dilectionem largitus es: ita & seruis tuis istis cuncta ad salutem postulata, & vitam æternam præbe. Quia tua est potentia: & tuum est regnum.

h Ἔστι φίλος ὁ ἀγαπῶν.] Horum loco Falascæ M.S. habet καὶ αὐτὸ οὕτω ποιεῖ τὴν ἐντολήν, καὶ ἀγάπῃ αὐτοὺς κατὰ πνευματικὸν λόγον αὐτοῖς. ἀπόδοτε πάντα ἐν εἰ-

ρήνῃ.

i Ὁ ἱερεὺς ἀπολύει ἡμᾶς.] Alia edita concludunt καὶ γίνεται ἀπόλυσις.

IN OFFICIVM IN SPIRITVALEM FRATRIS adoptionem. Notæ.

1 Ἀκολουθία εἰς ἀδελφοποιΐαν.] Matthæus Blastaro. Iuris Græcoromani lib. 8. & in Nomocanone litera b. quod sit spiritalis fratris adoptio, expositurus, præter rem, cognationis seriem, totamque prosapiam generis aliquius enumerat. & tandem ad personis vel familiæ alicui adrogatos delapsus: τὸ δὲ θέσει, inquit, ἀποδιαιρεῖται καὶ αὐτὸ εἰς τε ἀγχιστείαν καὶ θέσιν· καὶ ἔστιν ἀγχιστεία μὲν ἡ ἐξ ἀναμεμιγμένης συγγενείας· θέσις δὲ, ἡ χωρὶς σαρκικῆς συναφείας υἱοθεσία, καὶ ἀδελφοποιΐα. *Adrogatio diuiditur in affinitatem & adoptionem. Affinitas est necessitudo, quæ prouenit ex coniugali copula. Adoptio, alicuius in filium cooptatio, absque coniunctione carnali, & similiter fratris adoptio.* Sicut itaque alienum puerum, in filium quis adoptat, & cum eo cognationem legalem, seu spiritalem contrahit: ita dum alium quempiam ex amoris affectu in fratrem adsciscit ἀδελφοποιΐαν πνευματικὴν, spiritalem legalemve cum eo acquirit affinitatem: & velut filium adoptione constituturus, preces & benedictioné Ecclesiæ præmittit; ita & fraternam adoptionem, Ecclesiastico & religioso cultu, quiuis auspicatur. Quo vero fine, fraternitatem alterius requirat aliquis, in promptu ratio, est vel enim hæreditatis spes, vel mutui auxilium præstandum, vel conuictus suauitas, vel in alterum amor, aut quæuis alia dilectionis causa, huic adoptioni ineundæ occasionem præstare potest: colligiturque ex facto mulieris cuiusdam Danielidis nomine, quæ præscia imperij Basilio Macedoni obuenturi, id enim reuelante quodam Monacho prædictionibus sincerè didicerat, beneficiis quibus potuit cum deuinxit, & vt filium Ioannem in spiritalis fratris necessitudine sibi colligaret, impulit. μεγαλοψύχως ... ἡ Δανιηλὶς, δωρεὰς αὐτῷ καὶ μεγάλας ἀξιοῦσα χαρίσασθαι, μηδὲν ἕτερον ... ἢ τὸν πνευματικῆς ἀδελφότητος συνδεσμῷ συνδεθῆναι πρὸς Ἰωάννην τὸν ἑαυτῆς υἱόν. Et infra, καὶ τὸν Δανιηλίδος δὲ υἱὸν, ὃν ἀδελφότητος συνδεσμῷ πνευματικῆς ἐκτήσατο, τῷ τῶν πρωτοσπαθαρίων ἐτίμησεν ἀξιώματι. *Accitum Basilium donis & beneficiis prosequitur Danielis, nihil aliud gratitudinis vice ab eo requirens, quam vt fraternitatis nexu Ioannem filium sibi colligatum esse vellet. Isque Danielidis filium quem fraternitatis spiritalis vinculo sibi deuinxerat. Protospathariorum dignitate auxit.* Strategium quoque ἀδελφοποιητὸν Iustiniani Imper. memorat Codinus de Orig. CP.

2 Παρὰ τοῖς ἐνθέσμοις γάμου ἀκολούθου.] Antiquis legibus concessa & instituta spiritalis fratris cognatio cernitur. L. Nemo § 1. ff. de Hæredibus instituendis. *Nemo dubitat recte ita hæredem nuncupari posse. Hic mihi hæres esto: cum sit coram qui ostenditur, qui frater non est. sed fraterna charitate diligitur. Recte cum suo nomine sub appellatione*

fratris hæres instituitur. Iure, inquam, antiquo concessa, recentiori Ecclesiastico & Cæsareo à Demetrio Chomateno lib. 5. Iuris Græcoro. pag. 315. relato, abunde exposito, non iniurie vetata est, vt quæ contracta cum alieni sexus personis libidinis esset incentiuum simul & velamen: cum eiusdem, ad cædes, coniurationes, prauas societates ineundas viam præberet, animum augeret, manus auxiliatrices porrigeret. Subdit idcirco supra citatus Blastares. ἡ αὕτη ἀδελφοποιΐα, οὐ νόμιμός ἐστι· ἐπειδὴ μὲν γὰρ ὅ, τις ἐπιφημιζόμεθα τὴν υἱοθεσίαν, εἰς διαδοχὴν τῶν πραγμάτων· τὴν δὲ ἀδελφοποιΐαν οὐδὲ μία ἐπέχει πρόφασις. τὸ μὲν οὖν τὸ εὔλογον ἔχοντα, καὶ ὁ νόμος ἐδέξατο· τὸ δὲ μὴ τοιαῦτα, οὐ προσεδέξατο. *Fraternitas per adoptionem facta, legibus repugnat: liberis quippe destituti, filiorum adoptionem commenti sumus, bonorum transmittendorum causa: fraternitatem vero per adoptionem factam, nulla ratio probabilis inducit.* Videantur Basilic lib. 35. tit. 13. Speciatim vero Monachis hæc fratrum adoptandorum consuetudo interdicta legitur in epistola decretali Nicephori Chartophylacis, eiusdem iuris Græcoromani lib. 5. συντεκνίας δὲ ἢ ἀδελφοποιήσεις ποιεῖν μοναχοῖς κεκωλυμένον ἐστι, καὶ ἐπιτιμᾶσθαι τοὺς ἀγουμένους, ἢ τοὺς ἐφόρους τῶν μοναστηρίων, ἢ ἐκκλησίᾳ παρακελεύονται. οὐδὲ γὰρ ὁ νόμος δέχεται τὰς λεγομένας ἀδελφοποιΐας ὅλως. *Compaternitates autem vel confraternitates Monachi facere prohibentur: idque grauiter superioribus Monasteriorum, aut visitatoribus eorum scriptis Ecclesiæ iniungitur: neque enim vllo modo lex admittit, eas quæ vocantur fratrum adoptiones.* Idem testatur Armenopulus Scholio 22. Can. 7. Synodi Titulo 3. de Monachis. ἀδύνατον ἐστι, μοναχὸν δέχεσθαι παιδία ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ κρατεῖν στεφάνους γάμων, καὶ ἀδελφοποιΐας ποιεῖν. *Fieri non potest, inquit, vt Monachus pueros de sancto baptismate suscipiat, & coronas nuptiales* (paranymphi more) *teneat, & fraternitatem legalem contrahat.* Hodie nihilominus Monachi ἀόρθωμοι vitæ laxioris, & Laici quilibet, eliminatis tamen mulieribus periculi causa, spiritales illas fraternitates inducere non desistunt.

AD QVEMVIS INFIRMITATIS DOLOrem sacra lancea signandum.

TE Christe cruci affixo, inimici tyrannis sublata, eiusque potestas conculcata est: neque enim Angelus, aut homo, sed ipse Dominus saluasti nos.

Gloria.

Pretioso tuo sanguine, cruci affixus & lancea transfixus è legis maledicto nos redemisti, & immortalitatis fluenta hominibus profudisti: Saluator noster, gloria tibi.

Et nunc.

Lancea latus confossus ex humano latere conditam mulierem, cunctis mortalibus perniciei conciliatricem factam, è maledicto redemisti.

Gloria. Et nunc. *Et dimissio.*

ΟΤΑΝ ΣΤΑΥΡΟΙ Ο ΙΕΡΕΥΣ ΠΑΘΟΣ νοσήματος μετὰ τῆς ἁγίας λόγχης.

ΣΤαυρωθέντος σου, Χριστὲ, ἀνῃρέθη ἡ τυραννὶς, ἐπατήθη ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ, οὔτε γὰρ ἄγγελος, οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς.

Δόξα.

Ἐξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, τῷ τιμίῳ σου αἵματι τῷ σταυρῷ προσηλωθεὶς, καὶ τῇ λόγχῃ κεντηθεὶς, τὴν ἀθανασίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις, σωτὴρ ἡμῶν δόξα σοι.

Καὶ νῦν.

Λόγχῃ πλευρὰν, ὦ Χριστέ μου, νυγεὶς σὺ, τὴν ἐκ πλευρᾶς ἀνθρωπίνης κτισθεῖσαν, ὀλέθρου πᾶσι βροτοῖς γεγονυῖαν πρόξενον, τῆς κατάρας ἠλευθέρωσας.

Δόξα, καὶ νῦν. Καὶ ἀπόλυσις.

IN ORATIONEM A SACERDOTE SACRA LANCEA vulnus infirmitatis tangente recitandam. Notæ.

OΤαν σταυροῖ ὁ ἱερεύς.) Sanitatis tuendæ vel reparandæ cum studiosissimi sint Græci, nullum genus vnctionis sacræ, vel reliquiarum, rerumve aliarum, modo sanctæ sint, contactum & appositionem, seu efficax ἐπίθεμα, omittunt: hinc ramorum, florúque, ab imaginibus sacris ad loca morbida attactus, quem ἅγιον ἔλαιον vel ἅγιον ἴασις dicunt: hinc oris aperti, communione accepta, in vulnus exhalatio, ἀτμίζειν pro ἀτμίζειν vulgari vocabulo nuncupant; hinc aquæ in calicem lactum immissa, & sub nomine ἁγίου ἀπομυρίσματος epotatio: hinc denique crucis signum Lanceola sacra dolori

dolori impressum, de quo præsens titus intelligendus.

Etsi nullum quod viderim M. S. aut editum Euchologium sequentem contineat orationem, quia tamen ex suo mihi eam depromsit Georgius Coresius C.P. Ecclesiæ Theologus, illi propterea ad aliorum calcem locum concedi debere duxi.

Εὐχὴ τῆς μετάξης, ἤτοι σηρικῆς πλοκῆς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, καὶ ὑμνούμενος ὑπὸ τῶν Σεραφὶμ, καὶ ὑπὸ ἀναριθμήτων ἀγγέλων δοξαζόμενος, ὁ ποιῶν μεγάλα, καὶ θαυμαστὰ, καὶ ἐξαίσια ἔργα, ἃ οὔτε ἔννοια καταλαβεῖν δύναται, οὔτε λόγος ἑρμηνεῦσαι ἰσχύει. αὐτὸς οὖν κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν θεράποντά σου Ἀβραὰμ πατέρα πολλῶν ἐθνῶν ἀποκαλέσας, καὶ δοὺς αὐτῷ μετὰ γῆρας, υἱὸν τὸν Ἰσαάκ, καὶ εἰπὼν αὐτῷ. εὐλογήσας πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, ὁ γνῶσιν, καὶ σύνεσιν καὶ σοφίαν καὶ πλοῦτον Δαβὶδ καὶ Σολομῶντι τῷ αὐτοῦ υἱῷ χαρισάμενος, καὶ εὐλογήσας αὐτούς. αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τὸν σκώληκα τοῦτον τῆς μετάξης τὸν ἐξελθόντα, διὰ τὴν σὴν ἄπειρον ἀγαθότητα, ἐκ τῆς ὀσφύος καὶ τοῦ ποδὸς τοῦ σοῦ θεράποντος Συμεὼν, καὶ πλήθυνον αὐτὸν ἐν τῷ παρόντι οἴκῳ, καὶ καρποφόρον ποίησον καὶ εὐχείριστον, καὶ ἀβλαβῆ διαφύλαξον ἐκ παντὸς ῥίγους, καὶ φθοροποιοῦ πληγῆς. ναὶ κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἵνα ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὸν σκώληκα τοῦτον τῆς μετάξης τὸν ποιοῦντα ταύτην θαυμαστὴν καὶ ἐξαίσιον ἐργασίαν· καὶ εὐλόγησον αὐτὸν, καὶ διαφύλαξον αὐτὸν ἀπὸ πάσης φαρμακίας καὶ ἐπαοιδίας, καὶ παντὸς βασκάνου, καὶ ἀπὸ βλέμματος καὶ ὀργάνων [illegible]. δὸς τοῖς ἐργαζομένοις αὐτὸν ἵνα μὴ ματαίως κοπιῶσιν· ἀλλὰ πλουσίως τῆς εὐλογίας σου τύχωσι· καὶ δωρεᾶς σου πλησθῆναι ἀξίωσον· εἰς σὲ πᾶσαν τὴν ἐλπίδα ἡμῶν ἐθέμεθα, πᾶσαν ὀργὴν καὶ νόσον ἐπερχομένην [illegible] ἀπόδιωξον καὶ διασκέδασον ἀπ' αὐτοῦ. Πρεσβείαις τῆς παναχράντου σου μητρὸς, καὶ τοῦ σοῦ θεράποντος Συμεών. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Oratio Serici infecti, siue filorum sericorum.

Domine Deus noster, qui sedes super Cherubim, & à Seraphim laudaris, & ab innumeris Angelis celebraris, qui facis magna, & mirabilia, & & stupenda opera, quæ neque mens comprehendere, neque sermo enarrare valet. Ipse igitur Domine Deus noster, qui famulum tuum Abraham Gentium multorum patrem aduocasti, & in senectute filiũ ei Isaac dedisti, eidẽque loquutus es. Benedicens & multiplicans multiplicabo semen tuum sicut astra cœli, & sicut arenam quæ est in littore maris, qui notitiam & intelligentiam, & sapientiam, & diuitias Dauidi & eius filio Salomoni largitus es, eisque benedixisti: ipse propter immensam tuam bonitatem vermiculo huic serici è lumbis & pede serui tui Symeonis olim prodeunti benedic, & in præsenti domo illum multiplica, & fructiferum tractabilemque effice, & ab omni frigore, & noxia læsione intactum conserua. Ita fiat Domine Deus noster, rogamus te, vt super hunc serici vermiculum mirandum & pretiosum illud opus efficientem respicias, benedic illi, & ab omni veneno & incantatione & ab omni fascino, & noxio visu illum præserues: & da sericum operantibus ne frustra laborent: sed tua benedictione hac donisque tuis abundanter cumulari concede: In te spem omnem reposuimus, omnem molestiam & omnem infirmitatem [illegible] ingruentem ab eo abige & dissipa. Precibus omnino immaculatæ tuæ matris, & famuli tui Symeonis. Quia tu benedicis & sanctificas omnia Christe Deus noster, & tibi gloriam referimus, Patri & Filio, & Sancto Spiritui: nunc & semper & in secula seculorum.

IN ORATIONEM PRO SERICO. NOTÆ.

1 *Μετάξης*] Sericum Græci moderni *μετάξι*, siue minus corrupte *μετάξιον* dicunt, quod hic *μετάξα*, fœmineum est: & est infectum, & informe quidem et vermiculus: *σκώληξ καλεῖται*, illud idem est quod nec a textrix iam tinctum, & textum est.

2 *Τὸν θεὸν τε τὸν σου Ἀβραάμ*] Abrahami, Dauidis, Salomonisque mentionem facit hæc oratio; illius namque semen innumerum creuit, illius diuitiæ fuerunt copiosæ, huius tandem gloria, sapientiaque toti orbi miraculo extitit: has vero dotes Bombyx vermiculus adumbrat, cuius semen in omnes numerum [illegible] superat, ars supra captum omnem, opus distinctum & splendidum, nihil habet quod sibi comparari queat.

3 *σκώληκα μετάξης.*] Bombyx est, quem Nicephorus in India primo natum, *σκώληκα τῶν Σηρῶν νήματα ὑφαίνοντα*, vermem Serum fila nectentem vocat. lib. 18. cap. 30.

4 [illegible]] Non ex Symeonis lumbis, aut pedibus genitum, sed à duobus Monachis è Perside Constantinopolim delata Bombycis oua, & in fimo contecta in alios Bombyces transformata enarrat Zonaras in Iustiniano. Si alter è Monachis fuerit Symeon hic laudatus, quæ de illo enarrantur, figurate sunt accipienda.

5 *Ἐκ ποταπῆς ῥίζης.*] Naturam, genus, educationem, morbos denique bombycum diserte explicat Aldrouandus lib. 2. de Insectis cap. 6. qua vero ratione fascinentur edisserunt mulierculæ: de his fusissime citatus author. qui & de Serico toto cap. 7. tractat.

TOTIVS ANNI EX APOSTOLO ET EVANGELIO LECTIONES,

quæ nimirum in duodecim mensium festis sunt legendæ, id est in Christi Domini & Deiparæ festis, sicut & sanctorum celebritatibus. Insuper ex Apostolo & Euangelio lectiones in mulieres Martyres, in Moniales, & in Moniales simul & Martyres, cum quis earum festa agere voluerit. Et tandem vndecim matutina Euangelia Resurrectionis memoriam habentia.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΕΥΑΓΓΕΛΑ ΤΟΥ ΟΛΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ

ἤγουν εἰς τὰς ἑορτὰς τῶν ιβ. μηνῶν, ἤτοι τὴν δεσποτικὴν, καὶ θεομητορικὴν ἑορτὴν, καὶ τῶν ἑορταζομένων ἁγίων. Ἔτι δὲ καὶ ἀποστολοευαγγέλια εἰς μάρτυρας γυναῖκας, ὁσίας γυναῖκας, καὶ εἰς ὁσιομάρτυρας γυναῖκας, ὁπόταν τις βουληθείη ἑορτάσαι. Ἔτι δὲ καὶ τὰ ια'. ἑωθινὰ εὐαγγέλια, τὰ ἀναστάσιμα.

MENSIS SEPTEMBER.

Eiusdem mensis die octauo.

In natalitiis Sanctissimæ Deiparæ, in laudibus.

Euangelium secundum Lucam Cap. 1.

IN diebus illis. Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione in ciuitatem Iuda.

Finis.

Mansit vero Maria cum ea quasi mensibus tribus: & reuersa est in domum suam.

In Missa.

Propositum Apostoli. Tono tertio.

Magnificat anima mea Dominum. *Versiculus.* Quia respexit humilitatem.

Ad Philippenses Epistolæ. Cap. 1.

FRatres. Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu.

Finis.

ΜΗΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ.

Τῷ αὐτῷ μηνὶ, η'.

Εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου ἐν τῷ ὄρθρῳ.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

ΕΝ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· ἀναστᾶσα Μαριὰμ ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰουδά.

Τέλος.

Ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

Εἰς τὴν λειτουργίαν.

Προκείμενον τοῦ ἀποστόλου. ἦχος, γ'.

Μεγαλυνεῖ ἡ ψυχή μου τὸν κύριον. Στίχος.

Ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν.

Πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῆς.

ΑΔελφοὶ, τοῦτο φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Τέλος.

Καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός.

Ἀλληλούια, ἦχος πλ. δ'.

Ἄκουσον θύγατερ καὶ ἴδε. Στίχος.

Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύσουσι.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

TΩ καιρῷ ἐκείνῳ, εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς κώμην τινά. γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα.

Τέλος.

Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

Κοινωνικόν.

Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι.

Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus est in dextera Dei Patris.

Alleluia. *Tonus obliquus quart.*

Audi filia & vide. *Versiculus.*

Vultum tuum deprecabuntur.

Euangelium secundum Lucam. Cap. 10.

IN illo tempore. Ingressus est Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine.

Finis.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

Communio.

Calicem salutaris accipiam.

Τῷ αὐτῷ μηνὶ, ιδ'. Ἡ παγκόσμιος ὕψωσις τοῦ τιμίου, καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ.

Εἰς τὸν ὄρθρον.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

EΙπεν ὁ κύριος, πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομά μου. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

Τέλος.

Πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε.

Εἰς τὴν λειτουργίαν. Ὁ ἀπόστολος. Προκείμενον τοῦ ἀποστόλου. ἦχος βαρύς.

Ὑψοῦτε κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν. Στίχος.

Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν ὀργιζέσθωσαν λαοί.

Ὁ ἀπόστολος.

Πρὸς κορινθίους πρώτης.

ΑΔελφοὶ, ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία.

Τέλος.

Οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν εἰμὴ Ἰησοῦν Χριστοῦ, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον.

Ἀλληλούια, ἦχος α'.

Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου. Στίχος.

Ὁ δὲ θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

TΩι καιρῷ ἐκείνῳ, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς.

Τέλος.

Καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι, ἀπέναντι τοῦ τάφου.

Κοινωνικόν.

Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου.

Eiusdem mensis 14. Exaltatio preciosæ & viuificæ crucis per totum orbem celebrata. Ad Laudes.

Euangelium secundum Ioannem Cap. 12.

DIxit Dominus Pater clarifica nomen meum.

Finis

Credite in lucem, vt filii lucis sitis.

Ad missam Apostolus. Progressus Apostoli. Tonus grauis.

Exaltate Dominum Deum nostrum.

Versiculus. Dominus regnauit irascantur populi. *Apostolus.*

Prima ad Corinthios. Cap. 1.

FRatres. Verbum quidem crucis pereuntibus stultitia.

Finis.

Non enim iudicaui me scire quicquam inter vos nisi Iesum Christum & hunc crucifixum.

Alleluia. *Tonus primus.*

Memento congregationis tuæ

Versiculus. Deus autem rex noster

Euangelium secundum Ioannem. Cap. 11.

IN illo tempore Concilium fecerunt omnes principes Sacerdotum.

Finis.

Et altera Maria, sedentes contra sepulchrum.

Communio.

Signatum est super nos lumen.

Eiusdem mensis die 26. Emigratio Sancti Ioannis Theologi. Ad Laudes. Quære Euangelium matutinum 11. Ad missam Apostolus. Propositum Apostoli. Tonus obliquus 4.

In omnem terram. *Versiculus.*
Cœli enarrant.

Epistolæ Catholicæ Ioannis. Cap. 4.

DEum nemo vidit vnquam. Si diligimus inuicem.

Finis.

Quia prior dilexit nos.

Alleluia. *Tonus* 1.

Confitebuntur. *Versiculus.*
Deus qui glorificatur.

Euangelium secundum Ioannem. Cap. 19.

IN illo tempore. Stabant iuxta crucem Iesu mater eius.

Finis.

Nec ipsum arbitror mundum capere posse, eos qui scribendi sunt libros. Amen.

Communio.

In omnem terram exiuit.

Τῷ αὐτῷ μηνὶ, κϛ΄. Ἡ μετάστασις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου. Εἰς τὸν ὄρθρον. Ζήτει εὐαγγέλιον ἑωθινὸν, ια΄. Εἰς τὴν λειτουργίαν. Ὁ ἀπόστολος. Προκείμενον τοῦ ἀποστόλου. ἦχος, πλ. δ΄.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. Στίχος.
Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται.

Καθολικῆς ἐπιστολῆς Ἰωάννου.

ΘΕὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.

Τέλος.

Ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς.

Ἀλληλούϊα. ἦχος, α΄.

Ἐξομολογήσονται. Στίχος.
Ὁ θεὸς ὁ ἐνδοξαζόμενος.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

ΤΩ καιρῷ ἐκείνῳ. εἱστήκεισαν παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ, ἡ μήτηρ αὐτοῦ.

Τέλος.

Οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι, τὰ γραφόμενα βιβλία. ἀμήν.

Κοινωνικόν.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν.

MENSIS OCTOBER.

Eiusdem mensis 26. Sancti magni Martyris Demetrij. Ad missam. Apostolus. Propositum. Tonus grauis.

Lætabitur iustus. *Versiculus.*
Exaudi Deus vocem.

Ad Timotheum secunda epistola Pauli. Cap. 2.

FIli Timothee Confortare in gratia, in Christo Iesu.

Finis.

Et ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu, cum gloria æterna.

Alleluia. *Tonus obliquus* 4.

Iustus vt palma. *Versiculus.*
Plantatus in domo.

Euangelium secundum Ioannem.

DIxit Dominus Discipulis suis. Hæc mando vobis vt diligatis inuicem.

Finis.

Putet obsequium se præstare Deo.

Communio. In memoria æterna.

ΜΗΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ.

Τῷ αὐτῷ μηνὶ, κϛ. Τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου. Εἰς τὴν λειτουργίαν. Ὁ ἀπόστολος. Προκείμενον. ἦχος βαρύς.

Εὐφρανθήσεται δίκαιος. Στίχος.
Εἰσάκουσον ὁ θεὸς τῆς φωνῆς.

Πρὸς Τιμόθεον β΄. ἐπιστολῆς Παύλου.

ΤΕκνον Τιμόθεε. ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Τέλος.

Ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου.

Ἀλληλούϊα, ἦχος, πλ. δ΄.

Δίκαιος ὡς φοῖνιξ. Στίχος.
Πεφυτευμένος ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

ΕΙπεν ὁ κύριος, τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς. ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

Τέλος.

Δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ.

Κοινωνικόν. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

ΜΗΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ.

Ἡμέρᾳ α΄. τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ. Εἰς τὴν λειτουργίαν.

Ὁ Ἀπόστολος. Προκείμενον ἦχος δ΄.

Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ. Στίχος.

Προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου.

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς Παύλου.

Ἀδελφοί. ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους.

Τέλος.

Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει.

Ἀλληλούια. ἦχος β΄.

Ἰδοὺ δὴ τί καλόν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν.

Τέλος.

Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.

Κοινωνικόν.

Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

MENSIS NOVEMBER.

Primo die. Sanctorum miraculis clarorum, & mercede non conductorum Cosmæ & Damiani. Ad missam.

Apostolus. Propositum, Tonus 4.

Sanctis qui sunt in terra. *Versiculus.*

Prouidebam Dominum in conspectu meo,

Ad Corinthios Epistolæ 2. Pauli Cap.12.

FRatres. Vos estis corpus Christi & membra ex membro.

Finis.

Charitas nunquam excidit.

Alleluia. *Tonus 2.*

Ecce quam bonum.

Euangelium secundum Matthæum. Cap.10.

IN illo tempore. Conuocatis Iesus duodecim Discipulis, dedit eis potestatem.

Finis.

Gratis accepistis, gratis date.

Communio

In memoria æterna.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ η΄. Ἡ σύναξις τῶν παμμεγίστων ταξιαρχῶν. Εἰς τὴν λειτουργίαν.

Ὁ Ἀπόστολος. Προκείμενον, ἦχος δ΄.

Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ.

Στίχος. Εὐλόγει ἡ ψυχή μου.

Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου.

Ἀδελφοί. εἰ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος.

Τέλος.

Διὰ παθημάτων τελειῶσαι.

Ἀλληλούια. ἦχος β΄.

Αἰνεῖτε τὸν κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν.

Στίχος. Αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

Εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ.

Τέλος.

Ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.

Κοινωνικόν.

Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ.

Eiusdem mensis S. Cælestium principum solemnitas. Ad missam.

Apostolus. Propositum. Tonus quartus.

Qui facit Angelos suos.

Versiculus. Benedic anima mea.

Ad Hebræos Epistolæ Pauli. Cap. 2.

FRatres. Si qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus.

Finis.

Per passionem consummare.

Alleluia. *Tonus secundus.*

Laudate Dominum de cœlis.

Versiculus. Laudate eum omnes Angeli eius.

Euangelium secundum Lucam. Cap.10.

DIxit Dominus Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.

Finis.

Ita Pater, quoniam sic placitum fuit ante te.

Communio.

Qui facit Angelos suos.

Mensis eiusdem 13. Sancti Patris nostri Ioannis Chrysostomi. Ad missam.

Apostolus.

Propositum. Tonus 1.

Os meum loquetur sapientiam.

Versiculus. Audite hæc omnes.

Ad Hebræos Epistolæ Pauli. Cap. 7. & 8.

FRatres. Talis nobis decebat vt esset nobis Pontifex: sanctus, innocens.

Finis.

Sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.

Alleluia. *Tonus 2.*

Os iusti. *Versiculus.*

Lex Dei eius in corde.

Euangelium secundum Lucam Cap. 11.

DIxit Dominus. Ego sum ostium.

Finis.

Et fiet, vnum ouile, & vnus pastor.

Communio.

In memoria æterna.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ, ιγ΄. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Εἰς τὴν λειτουργίαν. Ὁ Ἀπόστολος.

Προκείμενον ἦχος α΄.

Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν. Στίχος.

Ἀκούσατε ταῦτα πάντα.

Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου.

ΑΔελφοί, τοιοῦτος ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς. ὅσιος, ἄκακος.

Τέλος.

Τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος.

Ἀλληλούια, ἦχος β΄.

Στόμα δικαίου. Στίχος.

Ὁ νόμος τοῦ θεοῦ ἐν καρδίᾳ.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

ΕΙπεν ὁ κύριος· ἐγώ εἰμι ἡ θύρα.

Τέλος.

Καὶ γενήσεται μία ποίμνη, καὶ εἷς ποιμήν.

Κοινωνικόν.

Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

Eiusdem mensis 21. Ingressus Deiparæ in templum. In laudibus. Quære mense Septembri die 8. Ad missam.

Apostolus.

Propositum Apostoli. Tonus 3.

Magnificat anima mea Dominum.

Versiculus. Quia respexit humilitatem.

Ad Hebræos Epistolæ Pauli. Cap. 9.

FRatres. Habuit prius tabernaculum iustificationes culturæ.

Finis.

Quem offert pro sua, & populi ignorantia.

Alleluia. *Tonus obliquus 4.*

Audi Filia, & vide. *Versiculus.*

Vultum tuum deprecabuntur.

Euangelium secundum Lucam.

IN illo tempore. Introiuit Iesus in quoddam castellum.

Quære Septembris 8.

Communio.

Calicem salutaris

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κα΄. Ἡ ἐν τῷ ναῷ εἴσοδος τῆς θεοτόκου. ἐν τῷ ὄρθρῳ. ζήτει σεπτεμβρίῳ η΄. Εἰς τὴν λειτουργίαν.

Ὁ Ἀπόστολος.

Προκείμενον τοῦ ἀποστόλου, ἦχος γ΄.

Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον.

Στίχος. Ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν.

Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου.

ΑΔελφοί. εἶχεν ἡ πρώτη σκηνὴ δικαιώματα λατρείας.

Τέλος.

Ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων.

Ἀλληλούια, ἦχος πλ. δ΄.

Ἄκουσον θύγατερ. καὶ ἴδε. Στίχος.

Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύσουσιν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς κώμην τινά.

Ζήτει Σεπτεμβρίῳ, η΄.

Κοινωνικόν.

Ποτήριον σωτηρίου.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ λ'. Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου πανευφήμου ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου. Ἐν τῷ ὄρθρῳ.

Eiusdem mensis 30. Sancti gloriosi fama celebris Apostoli Andreæ primo vocati. In laudibus.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

Euangelium secundum Matthæum.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, περιπατῶν ὁ Ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν.

IN illo tempore. Ambulans Iesus iuxta mare.

Τέλος.

Finis.

Καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.

Et omnem infirmitatem in populo.

Εἰς τὴν λειτουργίαν. Ὁ Ἀπόστολος.

Ad missam. Apostolus.

Προκείμενον, ἦχος δ'.

Propositum. Tonus 4.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. Στίχος.

In omnem terram. Versiculus

Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται.

Cœli enarrant.

Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς Παύλου.

Ad Corinthios Epistolæ Pauli. 1. Cap. 4.

Ἀδελφοί. ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν.

FRatres. Deus nos Apostolos nouissimos ostendit.

Τέλος.

Finis.

Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς μιμηταί μου γίνεσθε.

Rogo vos imitatores mei estote.

Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοί.

Confitebuntur cœli.

Ἀλληλούϊα, ἦχος β'.

Alleluia. Tonus 2.

Στίχος. Ὁ Θεὸς ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ.

Versiculus. Deus qui glorificatur in consilio.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

Euangelium secundum Matthæum. Cap. 1.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. εἱστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο.

IN illo tempore. Stabat Ioannes, & ex Discipulis eius duo.

Τέλος.

Finis.

Καὶ καταβαίνοντας, ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Et descendentes super filium hominis.

Κοινωνικόν.

Communio.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν.

In omnem terram exiuit.

ΜΗΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ.

MENSIS DECEMBER.

Εἰς τὰς ε'. Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ ἡγιασμένου. Εἰς τὴν λειτουργίαν. Ὁ Ἀπόστολος, Καὶ τὸ Εὐαγγέλιον Ζήτει εἰς τὴν μνήμην, τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου τῇ ιζ'. τοῦ Ἰανουαρίου μηνός.

Die 5 Sancti Monachi & Deiferi Patris nostri Sabbæ sanctificati. Ad missam. Apostolus & Euangelium. Require magni Antonij memoriam 17. Ianuarij.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ς'. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν, Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ. Ζήτει ὁμοίως.

Mensis eiusdem 6. Sancti Patris nostri Nicolai Myræ in Lycia Archiepiscopi miraculorum operatoris. Quære eodem modo.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ, κδ'. Εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς παραμονῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως. Προκείμενον τοῦ Ἀποστόλου, ἦχος α'.

Eiusdem mensis 24. Ad missam Vigiliæ Christi natalitiorum. Propositum Apostoli, Tonus 1.

Κύριος εἶπε πρός με, υἱός μου εἶ σύ.

Dominus dixit ad me, Filius meus es tu.

Στίχος. Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη.

Versiculus. Postula à me, & dabo tibi gentes.

Apostolus.

Ad Hebræos epistolæ Pauli lectio. Cap. 1.

MVltifariam multisq; modis olim Deus.

Finis.

Ab eis qui audierunt in nos confirmata est.

Alleluia *Tonus obliquus* 4.

Dixit Dominus Domino meo: sede.

Versiculus. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus. *Versiculus.*

Ex vtero ante luciferum.

Euangelium secundum Lucam Cap 2.

IN diebus illis. Exiit edictum à Cæsare Augusto.

Finis.

Sicut dictum est ad ipsos.

Et deinceps sancta missa magni Basilij.

Communio. Laudate Dominum.

Ad Laudes Christi natalitiorum. Cap 1.

Euangelium secundum Matthæum.

CHristi generatio sic erat. Cum esset desponsata mater Iesu Maria Ioseph.

Finis.

Donec peperit filium suum primogenitum: & vocauit nomen eius Iesum.

Ad missam Christi natalitiorum.

Propositum. Tonus obliquus 2.

Omnis terra adoret. *Versiculus primus.*

Iubilate Deo omnis terra.

Versiculus secundus. Dicite Deo: Quam terribilia sunt opera.

Apostolus.

Ad Galatas Epistolæ Pauli. Cap. 4.

FRatres. Quando venit plenitudo temporis misit Deus filium suum.

Finis.

Quod si filius, & hæres Dei per Iesum Christum.

Alleluia. *Tonus* 1.

Cœli enarrant gloriam Dei.

Versiculus. Dies diei eructat verbum.

Euangelium secundum Matthæum. Cap. 2.

CVm natus esset Iesus in Bethleem Iudææ in diebus Herodis regis.

Finis.

Per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

Ο Απόστολος.

Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου.

ΠΟλυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεός.

Τέλος.

Ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη.

Ἀλληλούια. ἦχος πλ. δ'.

Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου. κάθου.

Στίχος. Ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι κύριος. Στίχος.

Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

ΕΝ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου.

Τέλος.

Καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Καὶ καθεξῆς, ἡ θεία λειτουργία τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

Κοινωνικόν. Αἰνεῖτε τὸν κύριον.

Ἐν τῷ ὄρθρῳ. Τῶν Χριστοῦ γεννῶν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΤΟῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις, οὕτως ἦν. μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ.

Τέλος.

Ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

Εἰς τὴν λειτουργίαν. Τῶν Χριστοῦ γεννῶν.

Προκείμενον, ἦχος πλ. β'.

Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτω. Στίχος πρῶτος.

Ἀλαλάξατε τῷ κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ.

Στίχος δεύτερος. Εἴπατε τῷ θεῷ· ὡς φοβερὰ τὰ ἔρ.

Ο Απόστολος.

Πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῆς Παύλου.

ΑΔελφοί. ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

Τέλος.

Ἀλλ' υἱός, εἰ δὲ υἱὸς καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀλληλούια, ἦχος α'.

Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ.

Στίχος. Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΤΟῦ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως.

Τέλος.

Δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Κοινω-

Κοινωνικόν.

Λύτρωσιν ἐξαπέστειλε κύριος τῷ λαῷ αὐτοῦ.

ΜΗΝ ΙΑΝΝΟΥΑΡΙΟΣ.

[illegible] κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. [illegible] ἀπόστολου. ἦχος α.

Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν.

[illegible]

Ἀδελφοί, [illegible]

Τέλος.

Διὰ τῆς [illegible] τοῦ θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

[illegible] κατὰ Λουκᾶν.

Τῷ καιρῷ [illegible] αἰνοῦντες τὸν θεόν.

Τέλος.

Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χάριτι, [illegible] ἀνθρώποις.

Κοινωνικόν.

Αἰνεῖτε [illegible] εἰς μνημόσυνον.

Μηνὶ [illegible] Θεοφανείας, τοῦ κυρίου [illegible] Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὸν ὄρθρον ζήτει εἰς τὸν μέγαν ἁγιασμὸν εἰς φύλλα [illegible].

[illegible] ἦχος [illegible].

[illegible] κυρίου.

[illegible] ἀπόστολος [illegible]

Τ[illegible] χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ [illegible] ἀνθρώποις.

Τέλος.

[illegible] κατ᾽ ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην.

Communio.

Redemptionem misit Dominus populo suo.

MENSIS IANVARIVS.

Prima die. Circuncisio secundum carnem Domini nostri Iesu Christi. [illegible] Canticum [illegible] Tonus I.

Os meum loquetur sapientiam.

Versiculus. Audite hæc omnes.

Apostolus ad Colossenses. Cap. 2.

FRatres. Videte ne quis vos decipiat.

Finis.

Per fidem [illegible] Dei, qui suscitauit illum a mortuis.

[illegible] Lucam. Cap. 2.

IN illo tempore. Reuersi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum.

Finis.

Iesus autem proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.

Communio.

Laudate Dominum [illegible], In memoria.

[illegible] 6. [illegible] Iesu Christi.

Ad [illegible] quære [illegible] 4.

Ad missam. [illegible] Tonus 4.

Benedictus qui venit in nomine Domini. [illegible] Domino [illegible]

Ad Titum [illegible] Cap. 2.

FIli [illegible] Dei, salutaris [illegible]

Finis.

Hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.

Euangelium secundum Matthæum Cap. 3.

IN illo tempore. Venit Iesus à Galilæa in Iordanem.

Finis.

Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui.

Communio. Tonus tertius.

Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus.

Mensis eiusdem 17. Sancti Monachi & Deiferi Patris nostri magni Antonij. Ad missam. Typica & ex Canone Canticum tertium & sextum. Propositum. Tonus grauis.

Pretiosa est in conspectu Domini.

Versiculus. Quid retribuam.

Ad Hebræos epistolæ Pauli lectio. Cap. 13.

FRatres. Obedite præpositis vestris.

Finis.

Per Iesum Christum, cui est gloria in sæcula. Amen.

Alleluia. *Tonus 2.*

Beatus vir qui timet.

Euangelium secundum Lucam. Cap. 6.

IN illo tempore. Stetit Iesus in loco campestri.

Finis.

Ecce merces vestra multa est in cœlis

Communio. In memoria æterna.

Mensis eiusdem 30. Aliorum trium Pontificum. Apostolus. Quære 17. mensis Ianuarij.

Alleluia. Confitebuntur cœli.

Euangelium secundum Matthæum. Cap. 5.

DIxit Dominus Discipulis suis. Vos estis lux mundi.

Finis.

Hic magnus vocabitur in regno cœlorum.

Communio. In memoria æterna.

MENSIS FEBRVARIVS.

Secundo. Occursus Domini nostri Iesu Christi. In Laudibus.

Euangelium secundum Lucam. Cap. 2.

IN illo tempore. Erat homo in Ierusalem nomine Symeon.

Finis.

Et gloriam plebis tuæ Israël.

Ad missam. Propositum. Canticum Deiparæ.

Τέλος.

Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. Κοινωνικόν. ἦχος γ'.

Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ιζ'. Τοῦ ὁσίου καὶ Θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου. Εἰς τὴν λειτουργίαν τυπικά, καὶ ἐκ τοῦ κανόνος, Ὠδὴ γ'. καὶ ϛ'. Προκείμενον. ἦχος βαρύς.

Τίμιος ἐναντίον. Στίχος. Τί ἀνταποδ.

Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς Παύλου.

ΑΔελφοί, πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν.

Τέλος.

Διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Ἀλληλούϊα, ἦχος β'.

Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, ἔστη ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τόπου πεδινοῦ.

Τέλος.

Ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Κοινωνικόν. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ λ'. Τῶν ἄλλων τριῶν ἱεραρχῶν. Εἰς τὴν λειτουργίαν. Ὁ ἀπόστολος, ζήτει τῇ ιζ'. τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός.

Ἀλληλούϊα. Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοί.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΕΙπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς. ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

Τέλος.

Οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Κοινωνικόν. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

ΜΗΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ.

Εἰς τὰς β'. Ἡ ὑπαπαντὴ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐν τῷ ὄρθρῳ.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα Συμεών.

Τέλος.

Καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.

Εἰς τὴν λειτουργίαν. Προκείμενον. ᾠδὴ τῆς θεοτόκου.

Μεγαλυνεῖ ἡ ψυχή μου τὸν κύριον.

Στίχος. Ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν.

Ὁ Ἀπόστολος.

Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου.

Ἀδελφοί. Χωρὶς πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται.

Τέλος.

Μαρτυρεῖ γὰρ ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τοὺς αἰῶνας κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

Ἀλληλούια. ἦχος πλ. δ΄.

Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου. Στίχος.

Φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀνήγαγον οἱ γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν εἰς Ἱεροσόλυμα.

Τέλος.

Καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ᾽ αὐτό.

Κοινωνικόν.

Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι.

Magnificat anima mea Dominum.

Versiculus. Quia respexit humilitatem. *Apostolus.*

Ad Hebreos epistolæ Pauli lectio. Cap. 7.

FRatres. Sine vlla contradictione, quod minus est à meliore benedicitur.

Finis.

Testatur quia tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.

Alleluia. *Tonus vltimus* 4.

Nunc dimittis seruum tuum.

Versiculus. Lumen ad reuelationem gentium.

Euangelium secundum Lucam. Cap. 2.

IN illo tempore Adduxerunt parentes puerum Iesum in Hierusalem.

Finis.

Et gratia Dei erat in illo.

Communio.

Calicem salutaris accipiam.

ΜΗΝ ΜΑΡΤΙΟΣ.

Εἰς τὰς θ΄. Τῶν ἁγίων μ΄. μαρτύρων τῶν ἐν Σεβαστείᾳ τῇ λίμνῃ μαρτυρησάντων. Εἰς τὴν λειτουργίαν.

Προκείμενον τοῦ ἀποστόλου ἦχος πλ. α΄.

Σὺ κύριε φυλάξαις ἡμᾶς.

Στίχος. Σῶσόν με κύριε ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος. Ὁ Ἀπόστολος.

Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου.

Ἀδελφοί. Τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν, νέφος μαρτύρων.

Τέλος.

Εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ.

Ἀλληλούια. ἦχος δ΄.

Ἀλαλάξατε τῷ κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ.

Στίχος. Ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ θεός.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

Εἶπεν ὁ κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ.

Τέλος.

Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

Καὶ καθεξῆς ἡ θεία λειτουργία τῶν προηγιασμένων. Κοινωνικόν.

Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

MENSIS MARTIVS.

Nono. Sanctorum quadraginta Martyrum qui in lacu Sebastiæ Martyrium sustinuerunt. Ad missam.

Propositum Apostoli. Tonus obliquus 1.

Tu Domine serua nos.

Versiculus Saluum me fac Domine, quoniam defecit Sanctus.

Apostolus.

Ad Hebraeos epistolæ Pauli. Cap. 12.

FRatres. Tantam habentes impositam nubem testium.

Finis.

In recipiendo sanctificationem eius.

Alleluia. *Tonus* 4.

Iubilate Deo omnis terra.

Versiculus. Quoniam probasti nos Deus.

Euangelium secundum Matthaeum.

DIxit Dominus parabolam istam. Simile est regnum cœlorum homini patri familias.

Finis.

Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

Et sancta presanctificatorum missa suo tempore celebratur.

Communio.

In memoria æterna.

Mensis eiusdem 25. Annunciatio sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ. In laudibus. Quære Septembris 8. Ad missam. Propositum. Tonus 4.

Annunciate de die in diem.

Versiculus. Cantate Domino omnis terra.

Apostolus.

Ad Hebræos Epistola Pauli lectio Cap. 2.

FRatres. Qui sanctificat, & qui sanctificantur ex vno omnes.

Finis.

Potens est & iis qui tentantur auxiliari.

Alleluia. *Tonus 1.*

Descender sicut pluuia in vellus.

Versiculus. Erit nomen eius benedictum.

Euangelium secundum Lucam. Cap 1.

IN illo tempore. Concepit Elizabet vxor Zachariæ.

Finis.

Discessit Angelus ab ea.

Et deinceps Sacra Chrysostomi liturgia celebratur.

Communio.

Elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi.

MENSIS APRILIS.

Die 23. Sancti gloriosi magni Martyris Georgy trophæis inclyti. Ad missam. Propositum. Tonus 4.

Lætabitur iustus in Domino.

Versiculus. Exaudi Deus.

Actuum Apostolorum lectio. Cap. 12.

IN illo tempore. Iniecit Herodes rex manus, vt affligeret quosdam de Ecclesia.

Finis.

Ex omni expectatione plebis Iudæorum.

Alleluia. *Tonus 4.*

Iustus vt palma florebit.

Quære Euangelium missæ magni Demetry.

Communio. In memoria æterna.

MENSIS MAIVS.

Die 8. Sancti Apostoli & Euangelistæ Ioannis Theologi. Quære 26 Septembris.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κε΄. Ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου. Ἐν τῷ ὄρθρῳ. Ζήτει σεπτεμβρίῳ, η΄. Εἰς τὴν λειτουργίαν. Προκείμενον. ἦχος δ΄.

Εὐαγγελίζεσθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας.

Στίχος. Ἄσατε τῷ κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ.

Ὁ Ἀπόστολος.

Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου.

ΑΔελφοὶ ὁ ἁγιάζων, καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. Τέλος.

Δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

Ἀλληλούϊα, ἦχος α΄.

Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον.

Στίχος. Ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογημένον.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

ΤΩ καιρῷ ἐκείνῳ. συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ Ζαχαρίου.

Τέλος.

Ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Καὶ καθεξῆς ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου. Κοινωνικόν.

Ἐξελέξατο κύριος τὴν Σιών, ᾑρετίσατο αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἑαυτῷ.

ΜΗΝ ΑΠΡΙΛΙΟΣ.

Εἰς τὰς κγ΄. Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου. Εἰς τὴν λειτουργίαν. Προκείμενον τοῦ ἀποστόλου, ἦχος δ΄.

Εὐφρανθήσεται δίκαιος ἐν κυρίῳ.

Στίχος. Εἰσάκουσον ὁ θεός.

Πράξεων τῶν ἀποστόλων τὸ ἀνάγνωσμα.

ΚΑτ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας.

Τέλος.

Καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων.

Ἀλληλούϊα, ἦχος δ΄. Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει.

Εὐαγγέλιον ζήτει τῆς λειτουργίας τοῦ μεγάλου Δημητρίου.

Κοινωνικόν. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

ΜΗΝ ΜΑΙΟΣ.

Εἰς τὰς η΄. Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου. Ζήτει σεπτεμβρίῳ κς΄.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ, κα΄. Τῶν ἁγίων βασιλέων καὶ ἰσαποστόλων, Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. Εἰς τὴν λειτουργίαν. Ὁ ἀπόστολος.

Προκείμενον. ἦχος δ΄.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. Στίχος.

Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν.

Πράξεων τῶν ἀποστόλων.

ΕΝ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη.

Τέλος.

Ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας.

Ἀλληλουΐα. ἦχος, α΄.

Ὕψωσα ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ. Στίχος.

Ἡ γὰρ χείρ μου συναντιλήψεται.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

ΕΙπεν ὁ κύριος, πρὸς τοὺς ἐληλυθότας πρὸς αὐτὸν Ἰουδαίους, ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλήν.

Τέλος.

Καὶ νομὴν εὑρήσει.

Κοινωνικόν.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν.

Eiusdem mensis 21. Sanctorum Imp. & Apostolis æqualium Constantini & Helenæ. Ad Missam. Apostolus.

Propositum. Tonus 4.

In omnem terram. *Versiculus.*

Cœli enarrant gloriam.

Actuum Apostolorum lectio. Cap. 26.

IN diebus illis. Agrippas rex ait ad Paulum.

Finis.

Digna pœnitentiæ opera facientes.

Alleluia. *Tonus primus.*

Exaltaui electum de plebe, *Versic.*

Manus enim mea auxiliabitur.

Euangelium secundum Ioannem. Ca. 10.

DIxit Dominus venientibus ad se Iudæis. Amen dico vobis: Qui non intrat per ostium in ouile.

Finis.

Et pascua inueniet.

Communio.

In omnem terram exiuit.

ΜΗΝ ΙΟΥΝΙΟΣ.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κδ΄. Τὸ γενέσιον τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Εἰς τὴν λειτουργίαν. Προκείμενον τοῦ ἀποστόλου. ἦχος βαρύς.

Εὐφρανθήσεται δίκαιος ἐν τῷ κυρίῳ.

Στίχος. Εἰσάκουσον ὁ θεὸς τῆς φωνῆς μου.

Ὁ Ἀπόστολος. Πρὸς Ῥωμαίους.

ΑΔελφοί. νῦν ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία.

Τέλος.

Δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς ἐγεῖραι αὐτόν.

Ἀλληλουΐα. ἦχος, γ΄.

Εὐλογητὸς κύριος, ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ.

Στίχος. Καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

ΕΠειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν.

Τέλος.

Ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

Κοινωνικόν. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

MENSIS IVNIVS.

Eiusdem mensis. 24 Natiuitas venerandi gloriosi Prophetæ Præcursoris & Baptistæ Ioannis. Ad missam. Propositum Apostoli. Tonus grauis.

Lætabitur iustus in Domino.

Versiculus. Exaudi Deus vocem meam.

Ad Romanos. Cap. 13.

FRatres. Nunc propior est nostra salus.

Finis.

Potens enim est Deus suscitare illum.

Alleluia. *Tonus 3.*

Benedictus Dominus Deus Israel.

Versic. Et tu puer Propheta Altissimi,

Euangelium secundum Lucam. Cap. 1.

QVoniam multi conati sunt ordinare narrationem.

Finis.

Vsque in diem ostensionis suæ ad Israel.

Communio. In memoria æterna.

Eiusdem mensis 29. Sanctorum gloriosorum Protocoryphæorum Petri & Pauli. Ad missam. Propositum. Tonus obliquus 4.

In omnem terram. *Versiculus.*

Cœli enarrant.

Apostolus.

Ad Corinthios epistolæ Pauli. 2.

Cap. 11.

FRatres. In quo quis audet, in insipientia dico.

Finis.

Vt inhabitet in me virtus Christi.

Alleluia. *Tonus* 1.

Confitebuntur. cœli.

Euangelium secundum Matthæum. Ca. 16.

IN illo tempore. Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi.

Finis.

Erit solutum & in cœlis.

Communio.

In omnem terram exiuit.

Τῷ αὐτῷ μηνὶ, κθ'. Τῶν ἁγίων ἐνδόξων ἀποστόλων πρωτοκορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου. Εἰς τὴν λειτουργίαν. Προκείμενον. ἦχος, πλ. δ'.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν. Στίχος.

Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται.

Ὁ Ἀπόστολος.

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς Παύλου.

ΑΔελφοὶ, ἐν ᾧ κ' ἄν τις τολμᾷ ἐν ἀφροσύνῃ λέγω.

Τέλος.

Ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ.

Ἀλληλούϊα, ἦχος, α'.

Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοί.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΤΩ καιρῷ ἐκείνῳ. ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου.

Τέλος.

Ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Κοινωνικόν.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν.

MENSIS IVLIVS.

Eiusdem Mensis 20. Sancti gloriosi Prophetæ Eliæ Thesbitæ. Ad missam. Propositum Apostoli. Tonus 4.

Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem. *Versiculus.*

Dixit Dominus Domino meo.

Versiculus. Sede a dextris meis.

Apostolus.

Catholicæ Epistolæ Iacobi. Cap 5.

FRatres Exemplum accipite laboris & patientiæ.

Finis.

Operiet multitudinem peccatorum.

Euangelium secundum Lucam. Cap. 4.

IN illo tempore Mirabantur turbæ super sermonibus gratiæ.

Finis.

Ipse vero transiens per medium illorum ibat.

Communio.

Exultate iusti in Domino.

ΜΗΝ ΙΟΥΛΙΟΣ.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κ'. Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προφήτου Ἡλιοῦ Θεσβίτου. Εἰς τὴν λειτουργίαν. Προκείμενον τοῦ ἀποστόλου. ἦχος, δ'.

Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν.

Στίχος. Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου.

Στίχος β. Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.

Ὁ Ἀπόστολος.

Καθολικῆς ἐπιστολῆς Ἰακώβου.

ΑΔελφοὶ, ὑπόδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας, καὶ τῆς μακροθυμίας.

Τέλος.

Καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

ΤΩ καιρῷ ἐκείνῳ ἐθαύμαζον οἱ ὄχλοι, ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος.

Τέλος.

Αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

Κοινωνικόν

Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι, ἐν κυρίῳ.

ΜΗΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ.

Εἰς τὰς ϛ΄. Η ἁγία μεταμόρφωσις τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὸν ὄρθρον.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

ΤΩ καιρῷ ἐκείνῳ. παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον.

Τέλος.

Καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, οὐδὲν ὧν ἑωράκασιν.

Εἰς τὴν λειτουργίαν. Προκείμενον τοῦ ἀποστόλου. ἦχος, δ΄.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου κύριε.

Στίχος. Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον.

Καθολικῆς ἐπιστολῆς Πέτρου.

ΑΔελφοὶ σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν.

Τέλος.

Καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.

Ἀλληλούια. ἦχος, πλ. δ΄.

Σοῦ εἰσιν οἱ οὐρανοί. Στίχος.

Μακάριος ὁ λαός.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΤΩ καιρῷ ἐκείνῳ. παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Τέλος.

Οὐδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.

Κοινωνικόν.

Ἐν τῷ φωτὶ τῆς δόξης τοῦ προσώπου σου κύριε πορευσόμεθα, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιασόμεθα εἰς τὸν αἰῶνα.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ, ιε΄. Η σεβασμία μετάστασις, τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας.

Ζήτει ἐν ὄρθρῳ καὶ λειτουργίᾳ εἰς τὰς η΄. τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός.

Τῷ αὐτῷ μηνί, κθ. Η ἀποτομὴ τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ τιμίου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Εἰς τὸν ὄρθρον. Προκείμενον.

Τίμιος ἐναντίον κυρίου. Στίχος.

Τί ἀνταποδώσομεν τῷ κυρίῳ.

MENSIS AVGVSTVS.

Die 6. Sancta Transfiguratio Domini, & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi.

Ad Laudes.

Euangelium secundum Lucam. Cap. 9.

IN illo tempore. Assumpsit Iesus Petrum,

Finis.

Nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex iis quæ viderunt.

Ad missam. Propositum Apostoli. Tonus quartus.

Quam magnificata sunt opera tua Domine! *Versiculus.*

Benedic anima mea Domino.

Catholicæ epistolæ Petri. Cap. 1.

FRatres. Satagite certam vestram vocationem.

Finis.

Et lucifer oriatur in cordibus vestris.

Alleluia. *Tonus obliquus quartus.*

Tui sunt cœli. *Versiculus.*

Beatus populus.

Euangelium secundum Matthæum. Cap. 17.

IN illo tempore. Assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius.

Finis.

Nemini dixeritis visionem donec filius hominis à mortuis resurgat.

Communio.

In lumine gloriæ vultus tui, Domine, ibimus: & in nomine tuo exultabimus in sæcula.

Mensis eiusdem 15. Veneranda translatio Sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ.

Quære pro laudibus & missa 8. Septembris.

Eiusdem mensis 29. Decollatio venerandi Prophetæ Præcursoris & Baptistæ Ioannis. Ad Laudes. Propositum.

Pretiosa in conspectu Domini.

Versiculus. Quid retribuam Domino?

Euangelium secundum Matthæum. Ca. 14.

IN illo tempore. Audiuit Herodes Tetrarcha famam Iesu.

Finis.

Sequutæ sunt eum turbæ pedestres de ciuitatibus.

Ad missam. Propositum Apostoli. *Tonus 2.*

Exultate iusti. *Versiculus:* Exaudi Deus.

Actuum Apostolorum, Cap. 13.

IN diebus illis. Cum impleret Ioannes cursum suum, dicebat.

Finis.

Quoniam Deus hunc adimpleuit filiis nostris resuscitans Iesum.

Alleluia.

Iustus vt palma. *Versiculus.* [illegible]

Et Euangelium secundum Matthæum. Cap. 6.

IN illo tempore. Audiuit Herodes rex famam Iesu.

Finis.

Et omnia quæ fecerant & docuerant.

Communio.

In memoria æterna.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ.

Τέλος.

Οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων.

Εἰς τὴν λειτουργίαν. Προκείμενον τοῦ ἀποστόλου. ἦχος β.

[illegible] Στίχος. Εἰσάκουσον ὁ θεός.

Πράξεων τῶν ἀποστόλων.

ΕΝ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ὡς ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε.

Τέλος.

Ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἡμῖν ἀναστήσας Ἰησοῦν.

Ἀλληλούϊα.

Δίκαιος ὡς φοῖνιξ. Στίχος. Πεφυτευμένοι.

Καὶ Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ.

Τέλος.

Καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδίδαξαν.

Κοινωνικόν.

Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

APOSTOLI ET EVANGELII lectio in mulieres Martyres.

Propositum antiphonæ. *Tonus 4.*

Mirabilis Deus in sanctis suis.

Versic. In Ecclesiis benedicite Deum.

Apostolus.

Ad Galatas Epistola Pauli.

FRatres. Antequam veniret fides, sub lege custodiebamur.

Finis.

Vt adoptionem consequamur.

Alleluia. *Tonus primus.*

Expectans expectaui. *Versiculus.* Et statuit supra petram.

Ad Missam.

Euangelium secundum Matthæum. Ca. 15.

IN illo tempore Secessit Iesus in partes Tyri & Sidonis.

Finis.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΕΥΑΓΓΕΛΟΝ εἰς γυναῖκας μάρτυρας.

Προκείμενον τῆς ἀντιφ. ἦχος, δ΄.

Θαυμαστὸς ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

Στίχος. Ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν θεόν.

Ὁ ἀπόστολος.

Πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴ Παύλου.

ΑΔελφοὶ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα.

Τέλος.

Ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν.

Ἀλληλούϊα. ἦχος α.

Ὑπομένων ὑπέμεινα. Στίχος. Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν. Εἰς τὴν λειτουργίαν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, ἀνεχώρησεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος.

Τέλος.

καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Κοινωνικόν.

Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

Et sanata est filia eius ab illa hora.

Communio.

In memoria æterna.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΕΥΑΓΓΕΛΑ·

εἰς ὁσίας γυναῖκας. Εἰς τὴν λειτουργίαν.

Ο ἀπόστολος. ὁ αὐτὸς λέγεται, καὶ εἰς ὁσιομάρτυρας γυναῖκας.

Προκείμενον ἦχος, β'. Ἰσχύς μου καὶ ὕμνησίς μου. ὁ κύριος. Στίχος.

Παιδεύων ἐπαίδευσέ με. Ο ἀπόστολος.

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς Παύλου.

Ἀδελφοί. ἡ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστέ.

Τέλος.

Ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ.

Ἀλληλούϊα. ἦχος β'.

Ἐπακούσαι σου κύριος ἐν ἡμέρᾳ. Στίχος.

Σῶσον κύριε τὸν λαόν σου.

Εἰς τὴν λειτουργίαν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἠρώτα τις τῶν Φαρισαίων τὸν Ἰησοῦν, ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ.

Τέλος.

Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην.

Κοινωνικόν. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

APOSTOLI ET EVANGELII

LECTIONES IN MVLIBRES. Monachas. Ad missam. Apostolus. Idem legitur in mulierum Monacharum & Martyrum festis.

Propositum. Tonus 2.

Fortitudo & laus mea Dominus.

Versiculus. Castigans castigauit me.

Apostolus.

Ad Corinthios epistola Pauli. 2. Cap. 9.

FRatres. Signaculum Apostolatus mei vos estis.

Finis.

Ne quod offendiculum demus Euangelio Christi.

Alleluia. *Tonus 2.*

Exaudiat te Dominus in die. *Versic.*

Saluum fac Domine populum tuum.

Ad Missam.

Euangelium secundum Lucam. Cap 7.

IN illo tempore. Rogabat Iesum quidam Pharisæus vt manducaret cum illo.

Finis.

Fides tua te saluam fecit, vade in pace.

Communio. In memoria æterna.

Ἀποστολοευάγγελα. Εἰς ὁσίας γυναῖκας.

Ο ἀπόστολος. ζήτει εἰς τὰς ὁσίας.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

Εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς. ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

Τέλος.

Οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Κοινωνικόν. Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι, ἐν κυρίῳ.

APOSTOLI ET EVANGELII lectiones, in mulieres Monachas.

Apostolus. Require in mulieres Monachas superius. *Euang. sec. Matthæum.* Cap. 5.

DIxit Dominus Discipulis suis. Vos estis lux mundi.

Finis.

Hic magnus vocabitur in regno cœlorum.

Communio. Exultate iusti in Domino.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΕΩΘΙΝΑ.

ἀναστάσιμα. τὰ ια'

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον. α'.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, οἱ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Τέλος.

EVANGELIA MATVTINA

vndecim Resurrectionis memoriam celebrantia.

Euangelium secundum Matthæum. 1. C. 28

IN illo tempore. Vndecim Discipuli abierunt in Galilæam.

Finis.

Vsq; ad cõsũmationem sæculi. Amen.

Et Euang. secundum Marcum 2. C.16.

IN illo tempore. Cum transisset Sabbatum, Maria Magdalena & Maria Iacobi.

Finis.

Inuaserat enim eos tremor & pauor, & nemini quidquam dixerunt: timebant enim.

Euangelium secundum Marcum tert. C.16.

IN illo tempore Surgens Iesus mane prima Sabbatorum, apparuit primò.

Finis.

Sequentibus signis. Amen.

Euangelium sec. Lucam. quartum. Ca.24.

VNa Sabbati valde diluculo.

Finis.

Abiit secum mirans quod factum fuerat. *Euang. secundum Lucam.* 5. Ca.24

IN illo tempore. Surgens Petrus cucurrit ad monumentum.

Finis.

Et quomodo cognitus est in fractione panis. *Euang. sec. Lucam.* 6. Cap.24.

IN illo tempore. Surgens Iesus ex mortuis, stetit in medio Discipulorum suorum.

Finis.

Et erant semper in templo laudantes & benedicentes Deum.

Euangelium secundum Ioannem. 7. C.20.

VNa Sabbatorum Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essent. *Finis.*

Abierunt ergo Discipuli ad semetipsos.

Euang. sec. Ioannem. octauum. Ca. 20

IN illo tempore. Maria stabat ad monumentum foris plorans.

Finis.

Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.

Euang. *sec Ioannem. nonum.* Cap.20.

CVm esset sero die illo vna Sabbatorum. *Finis.*

Vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

Euang. sec. Ioannem. decimum. Ca. 21.

IN illo tempore. Manifestauit se Iesus Discipulis suis.

Finis.

Hoc iam tertio manifestauit se Iesus Discipulis suis postquam resurrexit à mortuis.

Εως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἀμήν.

Καὶ Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον. β'.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ. διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ Μαρία Ἰακώβου.

Τέλος.

Εἶχε δὲ αὐτὰς τρόμος, ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον. γ'.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ. ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς, πρωῒ πρώτῃ σαββάτων, ἐφάνη πρῶτον.

Τέλος.

Διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων. ἀμήν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν. δ'.

ΤΗ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου βαθέως.

Τέλος.

Καὶ ἀπῆλθε πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός. Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν. ε'.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, ὁ Πέτρος ἀναστάς, ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον.

Τέλος.

Καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν. ϛ'.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς ἐκ νεκρῶν ἔστη ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

Τέλος.

Καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. ἀμήν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην. ζ'.

ΤΗι μιᾷ τῶν σαββάτων, Μαρία ἡ Μαγδαληνή, ἔρχεται πρωῒ σκοτίας ἔτι οὔσης

Τελος.

Απῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην. η'.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, Μαρία εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω.

Τέλος.

Ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην. θ'.

ΟΥσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων. Τέλος.

Καὶ ἵνα πιστεύοντες, ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην. ι'.

ΤΩι καιρῷ ἐκείνῳ, ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

Τέλος.

Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην. ια.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, καὶ λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ.

Τέλος.

Οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία. ἀμήν.

Euang. sec. Ioannem vndecimum. Cap. 21.

In illo tempore Manifestauit se Iesus Discipulis suis postquam resurrexit a mortuis: & dicit Simoni Petro.

Finis.

Nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt, libros. Amen.

IN EPISTOLAS ET EVANGELIA TOTIVS anni. Notæ.

1 Ἀποστολευάγγελα.] Prima scripturæ lectio, in missa populo audiente clare recitata ut ex Epistolis Pauli vulgo excepta, *Epistola* Latinis dicitur, quam vt Apostoli eamdem ve his lectam, ἀπόστολον, Græci vocant. Ex huius vero vocabuli cum *Euangelio* coniunctione, vox composita, ἀποστολευάγγελα consurgit. Hæc autem, non sunt ea cuncta, quæ per totum anni circulum, sed quæ quibusdam tantum diebus recitanda, publicæ commoditatis gratia, ab aliorum numero satis copioso sunt segregata. Et cum præcipuis festis duo legantur Euangelia, in matutinis vnum, alterum in missa; quorumdam festorum vtrumque, vt ad manum haberetur facilius, in Euchologio libro ceu maxime familiari, ex Sacerdotum placito, fedum [illegible] comprehendit. Cæterum, cum in Ecclesia Græca recurrente singulaque hebdomados circulo, soleant feria 2. τῶν ἀσωμάτων Angelorum: tertia, τοῦ προδρόμου: quarta, τῆς θεοτόκου quinta, τῶν ἀποστόλων: Parasceue, τοῦ σταυροῦ: Sabbato, τῶν κοιμηθέντων mortuorum memoriam celebrare: dictum illorum ἀποστολευάγγελα in vltimis editis non exarata, [illegible] principio tantum & fine solummodo exceptis (ad instar Hierosolymitani Lectionarij, iuxta quod etiam cætera ἀποστολευάγγελα fere constituimus) ex antiquis codicibus, ne quid ex Euchologio à quocumque desideretur, operæpretium est apponere.

Ἀποστολευάγγελα τῆς ὅλης ἑβδομάδος.

Τῇ κυριακῇ τὸ προκείμενον τοῦ ἀποστόλου κατὰ τὸν ἦχον. ὁ ἀπόστολος πρὸς Ῥωμαίους.

Ἀδελφοί, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Finis ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ Ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη. Finis Ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους.

Τῇ δευτέρᾳ τῶν ἀσωμάτων.

Προκείμενον. Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα.

Στίχος. Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον.

Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί. Εἰ δὲ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθείς.

Finis. Διὰ παθημάτων τελειῶσαι.

Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν.

Εἶπεν ὁ κύριος τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὁ ὑμῶν ἀκούων ἐμοῦ ἀκούει.

Finis. Ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Τῇ τρίτῃ τοῦ προδρόμου.

Προκείμενον. Ἦχος βαρύς. Εὐφρανθήσεται δίκαιος ἐν τῷ κυρίῳ.

Στίχος. Εἰσάκουσον ὁ θεὸς τῆς φωνῆς μου.

Ὁ Ἀπόστολος. Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς Παύλου ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί. Νῦν ἐγγύτερον ἡ σωτηρία.

Finis. Δυνατὸς γὰρ ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ: ἀκούσας ὁ Ἰωάννης.

Finis. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Τῇ τετάρτῃ εἰς τὸν ὄρθρον τῆς θεοτόκου.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις Ἀναστᾶσα Μαριάμ.

Finis. Καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

Εἰς τὴν λειτουργίαν προκείμενον. ᾠδὴ τῆς θεοτόκου.

Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον.

Στίχος. Ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς.

Ὁ Ἀπόστολος. Πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῆς Παύλου ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί. Τοῦτο φρονείσθω ἐν ὑμῖν.

Finis. Εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ἀμήν.

Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. Εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς κώμην.

Finis. Τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.

Τῇ πέμπτῃ εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους.

Τὸ προκείμενον ἦχος πλ. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν.

Στίχος. Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ.

Ὁ Ἀπόστολος.

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί. Ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους.

Finis. Μιμηταί μου γίνεσθε.

Ἀλληλούϊα. Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοί.

Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον.

Ἐν ἐκείνῳ. Προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς δώδεκα.

Finis. Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.

Τῇ παρασκευῇ σταυρώσιμα.

Προκείμενον. Ὑψοῦτε κύριον τὸν θεόν.

Στίχος. Ὁ δὲ θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰώνος.

Ὁ Ἀπόστολος.

Πρὸς Κορινθίους α'. ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί. Σοφίαν λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις.

Finis. Ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Ἀλληλούϊα. ἦχος δ.

Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου ἧς ἐκτήσω ἀπ' ἀρχῆς.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

Εἶπεν ὁ κύριος. Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν.

Τῷ σαββάτῳ εἰς κοιμηθέντας. Ζήτει ὄπισθεν τοῦ εὐχολογίου.

DIMISSIONES DOMINICORVM FESTOrum in Vefperis, Laudibus, & miſſis per ordinem dicendæ.

Menſis Decembris vigeſima quinta, in Chriſti Natiuitate.

IN ſpelunca genitus, & in præſepe repoſitus, propter ſalutem noſtram.

In Circumciſione.

Qui octaua die propter ſalutem noſtram circumcidi voluiſti.

In ſanctis Theophanys.

Qui à Ioanne propter ſalutem noſtram in Iordane baptizari ſuſcepiſti.

In Domini occurſu.

Qui in iuſti Symeonis vlnis propter ſalutem noſtram deferri voluiſti,

Dominica palmarum.

Qui ſuper aſinæ pullum ſedere, propter ſalutem noſtram voluiſti.

Veſpere Dominicæ.

Qui propter ſalutem noſtram ad voluntariam paſſionem acceſſiſti.

Magna feria quinta.

Qui propter ſuperexcedentem bonitatem, in pedibus diſcipulorum lauandis viam optimam, humilitatem eſſe oſtendiſti, & vſque ad mortem & ſepulturam nobis condeſcendiſti.

In dimiſſione ſanctæ Paſſionis.

Qui ſputa, flagella, colaphos, crucem, & mortem, propter ſalutem noſtram ſuſtinuiſti.

Sancta & magna paraſceue.

Qui propter nos homines & propter ſalutem noſtram, tremendam paſſionem, & viuificam crucem, & ſpontaneam ſepulturam carne ſuſcepiſti.

Sancta & magna Paſcha Dominica, omnibuſque totius anni Dominicis.

Qui reſurrexit à mortuis.

Die Aſcenſionis

Qui cum gloria à nobis in cœlum aſſumptus eſt in cœlos, & ad dexteram Dei & Patris ſedet.

[1] ΑΙ ΑΠΟΛΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ

ἑορτῶν λεγόμεναι εἰς τὸν ἑσπερινὸν, εἰς τὸν ὄρθρον, καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν κατὰ τάξιν.

Μηνὶ Δεκεμβρίῳ. κέ. Εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.

Ο [2] Ἐν σπηλαίῳ γεννηθεὶς, καὶ ἐν φάτνῃ ἀνακλιθεὶς διὰ [3] τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Εἰς τὴν περιτομήν.

Ὁ ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ σαρκὶ περιτμηθῆναι καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Τῶν ἁγίων θεοφανείων.

Ὁ ἐν Ἰορδάνῃ βαπτισθῆναι καταδεξάμενος, ὑπὸ Ἰωάννου διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Εἰς τὴν ὑπαπαντήν.

Ὁ ἐν ἀγκάλαις τοῦ δικαίου Συμεὼν βασταχθῆναι καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Τῇ κυριακῇ τῶν βαΐων.

Ὁ ἐπὶ πώλου ὄνου καθεσθῆναι καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Τῇ κυριακῇ ἑσπέρας.

Ἐρχόμενος ὁ κύριος ἐπὶ τὸ ἑκούσιον πάθος, διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Τῇ μεγάλῃ έ.

Ὁ δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγαθότητα, ὁδὸν ἀρίστην τὴν ταπείνωσιν ὑποδείξας, ἐν τῷ νίψαι τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ μέχρι σταυροῦ, καὶ ταφῆς συγκαταβὰς ἡμῖν.

Εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἁγίων παθῶν.

Ὁ ἐμπτυσμοὺς, καὶ μάστιγας, καὶ κολαφισμοὺς, καὶ σταυρὸν, καὶ θάνατον ὑπομείνας, διὰ τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν.

Τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ παρασκευῇ.

Ὁ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τὰ φρικτὰ πάθη καὶ τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἑκούσιον ταφὴν σαρκὶ καταδεξάμενος.

Τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ κυριακῇ τοῦ Πάσχα, καὶ πάσαις ταῖς κυριακαῖς τοῦ χρόνου.

Ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν.

Τῇ ἀναλήψεως.

Ὁ ἐν δόξῃ ἀναληφθεὶς ἀφ' ἡμῶν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐν δεξιᾷ καθίσας τοῦ θεοῦ καὶ πατρός.

[2]

[3]

Τῇ κυριακῇ τῆς πεντηκοστῆς.

Ὁ ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν οὐρανόθεν καταπέμψας τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐπὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους.

Dominica Pentecostes.

Qui in ignearum linguarum specie sanctum Spiritum super sanctos Discipulos & Apostolos cælitus misit.

Τῇ αὐτῇ κυριακῇ ἑσπέρας.

Ὁ ἐκ τῶν πατρικῶν καὶ θείων κόλπων κενώσας ἑαυτόν, καὶ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς γῆς κατελθὼν, καὶ τὴν ἡμετέραν ὅλην ἀναλαβόμενος καὶ θεώσας φύσιν· μετὰ δὲ ταῦτα εἰς οὐρανοὺς αὖθις ἀνελθὼν, καὶ ἐν δεξιᾷ καθίσας τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, τό τε θεῖον καὶ ἅγιον καὶ ὁμοούσιον, καὶ ὁμοδύναμον, καὶ ὁμόδοξον καὶ συναΐδιον πνεῦμα καταπέμψας ἐπὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, καὶ διὰ τούτου φωτίσας μὲν αὐτοὺς, δι' αὐτῶν δὲ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου, καὶ παναμώμου ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς, τῶν ἁγίων ἐνδόξων πανευφήμων θεοκηρύκων καὶ πνευματοφόρων ἀποστόλων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλεήσαι καὶ σώσαι ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

In Dominicæ eiusdem Vesperis.

Qui è paterno & diuino sinu seipsum exinaniuit, & de cœlis in terram illapsus, tota nostra natura assumpta, eaque Deificata, in cœlum post hæc denuo ascendit, & in dextera Dei & Patris sedens, diuinum, & sanctum, & consubstantialem, eiusdem potestatis & gloriæ consortem, & coæternum Spiritum super sanctos suos Discipulos & Apostolos misit, & per illum quidem, ipsos; per ipsos autem, totum orbem illuminauit; Christus verus Deus noster, precibus illibatæ & immaculatæ sanctæ suæ matris, sanctorum gloriosorum toto mundo celebrium Dei præconum, & Spiritu sancto repletorum Apostolorum, & omnium sanctorum: misereatur & saluet nos, vt clemens & humanus.

IN DOMINICORVM FESTORVM DIMISSIONES.

NOTÆ.

1 Αἱ ἀπολύσεις.] Fœliciter. Ἀπόλυσις, vt cuiuscumque Officij terminus est & finis, ita totius Euchologici voluminis est conclusio: Orationum quippe benedictionumque omnium, εὐχῶν nomine significatarum, si loci ordine vltima, dignitate tamen & animi proposito, prima videtur: cum & Deum veneretur, & non pro vno vel altero solummodo, sed & pro toto Ecclesiæ cœtu exoret, grates superis agat, & benedictionibus cœlum terramque complere moliatur. Quasi ergo lucta cum Deo precibus acta, dum sua expectatione Sacerdotem adhuc in Ecclesia detinet populus, Patriarchæ Iacobi vocem sibi vindicans, ita illum affari existimatur: *non te dimittam nisi benedixeris mihi:* ac si acceptis prioribus precum beneficiis, nondum tota egestate repulsa, aut bonorum cupiditate exsatiata, verbis Chrysostomi in locum Gene. 32. instaret: μεγάλων ἠξιώθην, καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τὴν ἐμαυτοῦ· οὐ μὴν ἀφήσω σε ἕως ἂν μέχρις ἂν εὐλογίας ἀπολαύσω τῆς παρά σου. *Magnis quidem, mysterijs dignus habitus sum, meum præter meritum, nusquam tamen te dimittam, vsque dum benedictione qua est à te, perfruar.*

2 Ὁ ἐν σπηλαίῳ γεννηθείς.) Vniuscuiusque benedictionum præsentium contextus, qua die recitari debeant, manifestat. Hæc natalitiis Domini auditur: aliæ Domini Iesu Christi festis aliis. Sunt & in aliis festiuitatibus propriæ suæ dimissiones, sicut tituli sequentes è Cryptæ Ferratæ MS. exscriptæ testantur: εὐχὴ ἀπολυτικὴ τῆς ἱερᾶς συνάξεως· εὐχὴ ἀπολυτικὴ κυριακῆς. εὐχὴ ἀπολυτικὴ εἰς μνήμην μαρτύρων. εὐχὴ εἰς μνήμην ὁσίων καὶ ἱεραρχῶν ἀπολυτική. εὐχὴ ἀπολυτικὴ εἰς μνήμην προφητῶν. εὐχὴ ἀπολυτικὴ εἰς μνήμην ἀποστόλων. εὐχὴ εἰς ἑορτὴν τῆς παναγίας θεοτόκου. εὐχὴ ἀπολυτικὴ εἰς ἡμέραν ἱερᾶς τοῦ σταυροῦ. εὐχὴ ἐν ὑψώσει σταυροῦ. Atqui nihil iuuaret textus earum hic positus, vbi διακονικὰς tantum ἀπολύσεις præ manibus habemus: à superfluo propterea transcriptionis labore abstinendum iudicaui. Cæterum, quæcumque sint illæ populo ab Ecclesia dimittendo à Græcis adinuentæ benedictiones, iuxta festorum dierumque diuersitatem; illæ Latinorum aliis, à solis Episcopis Officium celebrantibus dicendis conquadrant. Earum exemplaria, velut antiquitatis veneranda reliquias, sibi plures Ecclesiæ asseruant: quasdam in vnum congessit Grimoaldus Abbas in Sacramentario, alias Pamelius in Ambrosiano liturgiæ ordine collegit: circa quascumque, hæc ipse in Prolegomenis animaduertit, ex Radulpho Tungrensi de Canon. obseru. proposit. vltima. *Benedictionem Episcopalem Martialis* (si tamen circa Martialem non fuerit deceptus Radulphus) *Episcopus Apostolorum discipulus, ex magisterio Apostolorum tradidit* (atque ita cuiuslibet ἀπολυτικῆς εὐχῆς forma ex eodem Apostolico fonte dimanauit) *quas probabile sequentium studium auxit, & Ambrosius dicere cœpit.* Manu porro in sublime protensa, ita digitos illius inter benedicendum coaptat Sacerdos vel Pontifex, vt semper trium horum vocabulorum Ἰησοῦ Χριστὸς Νικᾷ litteras initiales, quæ sunt I, X, & N exprimat. Auricularis quidem digitus in longum pro-

ductus τὸ, I. pollex extremitati medici accumbens, & cum eo crucem decussatam referens, τὸ X: medius tandem & index τὸ, N maiori ex parte repræsentent. Atque insuper siue δικηρίῳ, siue τρικηρίῳ benedicat Pontifex, ratione tamen exposita, ita semper digitos componit, vt à Victore Iesu Christo ominetur bonorum omne: addo & vtraque manu simul iuncta, hac quidem τρικηρίῳ, illa δικηρίῳ tenentem Pontificem, ex abundantiori affectus copia benedictionem aliquandoque impertiri: ita certe vt ambæ simul coniunctæ erectam crucis partem efforment, diuisæ vero transuersam: quibus tandem inter se vnitis edoctus sum illas figurari cruces vndequaque duplices, quibus πολυσταύρια Episcoporum insigniuntur. Quam vero sit antiqua & Latinis acceptata digitorum compositio, quam Græcos obseruare diximus, ex antiquis Romanis imaginibus musiuo opere expressis in apsidibus siue fornicibus S. Saluatoris, S. Pauli, S. Marci, S. Pudentianæ, & aliis plerisque vetustate commendandis picturis adhuc extantibus licet colligere.

3 Διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν) Dimissionibus his, vt secundum sensum imperfectis, si verba quædam adiunxeris, perfectam orationem recipies. Vbique igitur addendum. Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν τοῦ σωθῆναι τινι, &c.

Orationibus & benedictionibus vniuersis ponunt hîc finem edita cuncta: pauca tamen, non expeditè prioribus Officiis intrudenda vel admiscenda, hucusque reiecimus, vt *Sacerdotali* volumini, seu *Regali Sacerdotio*, non tam Coronidem quam illustrem *Coronam* ex antiquorum MS. thesauris depromptam, imponeremus.

ΜΙΧΑΗΛ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

ORATIO IN IMPERAtoris inauguratione. [2]

Cum cunctis Imperialibus indumentis, absque Chlamyde tamen Co-

1 ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΠΡΟΧΕΙΡΙΣΕΙ Βασιλέως. 2

Μετὰ δὲ φορέσαι τὸ μέλλοντα στέφεσθαι βασιλέα πάντα τὰ βασιλικὰ ἱμάτια,

2 3 a αὐτὴν 2 τῆς χλαμύδος, 3 τοῦ στέμματος, a καὶ 4 5 4 τῆς φίβλας. Ταῦτα γὰρ 5 ἐν τῷ Ἀντιμινσίῳ 6 προαποτίθενται· 6 ἵσταται ἐν τῷ ἄμβωνι. οὗ ἔμπροσθεν ἵσταται ὁ Πατριάρχης, καὶ πάρεστι τὸ μέλλοντος στεφθῆναι. τοῦ διακόνου ποιοῦντος συναπτὴν, καὶ κλίνοντος ἐκείνου τὴν κεφαλὴν, εὔχεται ὁ Πατριάρχης.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων· ὁ διὰ Σαμουὴλ τοῦ προφήτου ἐκλεξάμενος τὸν δοῦλόν σου Δαβὶδ, καὶ χρίσας αὐτὸν εἰς βασιλέα ἐπὶ τὸν λαόν σου Ἰσραὴλ· αὐτὸς καὶ νῦν εἰσάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν τῶν ἀναξίων, καὶ ἔπιδε ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου· καὶ τὸν πιστόν σου δοῦλον τὸν δεῖνα, ὃν ηὐδόκησας καταστῆσαι βασιλέα ἐπὶ τὸ ἔθνος σου τὸ ἅγιον, ὃ περιεποιήσω τῷ τιμίῳ 7 αἵματι τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ 7 χρῖσαι καταξίωσον τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιάσεως· ἔνδυσον αὐτὸν δύναμιν ἐξ ὕψους· ἐπίθες ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθου τιμίου· χάρισαι αὐτῷ μακρότητα ἡμερῶν· δὸς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ σκῆπτρον σωτηρίας· ἵδρυσον αὐτὸν τῷ θρόνῳ τῆς δικαιοσύνης, περίφραξον αὐτὸν τῇ πανοπλίᾳ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ἐνίσχυσον αὐτοῦ τὸν βραχίονα, ὑπόταξον αὐτῷ πάντα τὰ βάρβαρα ἔθνη, ἔνσπειρον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὸν φόβον σου, καὶ τὴν πρὸς τοὺς ὑπηκόους συμπάθειαν, διατήρησον αὐτὸν ἐν τῇ ἀμωμήτῳ πίστει, ἀνάδειξον αὐτὸν ἀκριβῆ φύλακα τῶν τῆς ἁγίας σου καθολικῆς ἐκκλησίας δογμάτων· ἵνα κρίνῃ τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς πτωχούς σου ἐν κρίσει, σώσῃ τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων, καὶ κληρονόμος γένηται τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις.

b b Καὶ μετὰ τὸ, ἀμὴν, ἐπαίρει τὸ χλαμύδιον ὁ Πατριάρχης, καὶ ἐπιδίδωσιν αὐτὸ τοῖς Βεστίτοροι, καὶ τὴν φίβλαν.

Εἰ δέ ἐστιν ὁ στεφόμενος υἱὸς βασιλέως, ἢ θυγάτηρ, ἢ γυνὴ, οὐ τοῖς Βεστίτοροιν ἀλλὰ τῷ βασιλεῖ ἐπιδίδωσι ταῦτα ὁ Πατριάρχης σφραγίσας. ὁ δὲ περιτίθησιν αὐτὰ τῷ στεφανομένῳ. καὶ λέγοντος τοῦ Πατριάρχου. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλάς. Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Σοὶ τῷ μόνῳ βασιλεῖ τῶν ἀνθρώπων, ὁ τὸ ἐπίγειον βασιλείας ὑπὸ σοῦ πιστευθεὶς, ὑπέκλινε τὸν αὐχένα σὺν ἡμῖν· καὶ δεόμεθά σου δέσποτα τῶν ἁπάντων, φύλαξον αὐτὸν ὑπὸ τὴν σκέ-

rona, & Fibula: (hæc namque in Antimensio reponantur) ornatus fuerit, atque Diaconus, Imperator, stat in Ambone: coram quo stat quoque Patriarcha, quem è regione profitetur Coronandus: & Diacono Collectam recitante, & ipso caput inclinante, precatur Patriarcha.

Domine Deus noster, Rex regum & Dominus dominantium, qui per Samuelem Prophetam, seruum tuum Dauid elegisti, & super populum tuum Israël in regem vnxisti: ipse nunc nostram indignorum deprecationem exaudi, & respice de sancto habitaculo tuo, & fidelem seruum tuum, quem super gentem sanctam tuam vnigeniti Filij tui sanguine acquisitam, regem tibi constituere placuit, exultationis oleo vngere dignare: indue illum virtute ex alto, Coronam de lapide pretioso capiti eius impone, longitudinem dierum tribue illi, sceptrum salutis pone in eius dextra manu, in iustitiæ throno colloca illum, sancti tui Spiritus armatura illum circumualla, brachium eius conforta, omnes illi barbaras gentes subijce, timorem tuum, & pietatem erga subditos cordi eius infere, in inculpata fide conserua illum, sanctæ tuæ Catholicæ Ecclesiæ dogmatum sedulum custodem illum ostende: vt in iustitia populum tuum iudicet, & pauperes tuos in iudicio, saluet etiam filios pauperum, & cœlestis regni tandem hæres fiat. Quia tua est potentia, & tuum est regnum, & virtus.

Et dicto, Amen, *tollit Chlamydem Patriarcha, & Vestiarus tradit, sicut & Fibulam.*

Si vero Coronandus fuerit Imperatoris filius, aut filia, aut vxor, non Vestiarys, sed Imperatori illa postquam cruce signata fuerint, tradit Patriarcha. Imperator autem Coronato illi circumimponit. Et dicente Patriarcha. Pax omnibus. *Et Diacono.* Capita vestra. *Sacerdos precatur.*

Tibi soli hominum Regi, is cui sub te terrenum regnum creditum est, ceruicem nobiscum inclinat: & precamur te omnium Domine, sub tua illum protectione custodi, re-

gnum illius corrobora, placita tibi facere omni tempore concede, fac in eius diebus iustitiam & abundantiam pacis oriri, vt in eius serenitate tranquillam & quietam vitam agamus, in omni pietate & honestate. Tu enim es rex pacis, & Saluator animarum & corporum nostrorum: & tibi gloriam referimus, &c.

πὴν τὴν σὴν, κράτυνον αὐτοῦ τὴν βασιλείαν, τὰ διάρεστά σοι πράττειν διὰ παντὸς αὐτὸν καταξίωσον, ἀνάτειλον ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνην, καὶ πλῆθος εἰρήνης, ἵνα ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτοῦ ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. Σὺ γὰρ εἶ ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης, καὶ σωτὴρ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Et dicto, Amen, *Coronam ab altari assumit Patriarcha, tenensque illam duabus manibus, coronat illum dicens:* In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. *Et hoc quidem ita fit cum coronatur Imperator; si vero filius eius aut filia fuerit, non imponit coronam Patriarcha: sed Imperatori eam tradit: qui eos coronat. Si autem Coronanda fuerit vxor in Augustalio coronatur prope altare: si vir fuer[illegible], in Ambone magnæ Ecclesiæ: & Presbyt[illegible] in communionem sumit: [illegible] dicens.* Gloria in excelsis Deo. *Et Coronatum p[illegible]. Porro ad Coronandas [illegible] [illegible] [illegible] precibus. Imperatore vero & Patriarcha [illegible], [illegible] a Præposito Imperatrix operta Maphorio: & Referendario Coll[illegible] recitante, [illegible] Patriarcha orationem, pro Imperatore quoque decurrendam, solis vocabulis ad fœminum immutatis. Deinde paululum deducit eam, & Maphorio exuit, quod deinde [illegible] ne videatur, atque ita deducunt eam ad Patriarcham. Is autem acceptam è mensa Coronam Imperatori tradit: qui illam coronat. Et Diacono dicente.* Capita vestra: *recitat Patriarcha [illegible] orationem: & deinde [illegible] exhortatur. Hoc peracto [illegible] Patriarcha. [illegible] vero cum Imperatore [illegible], & pro more, a senatu [illegible]. [illegible] in magnæ Ecclesiæ ambone, descendit ex eo, Coronam gestans in capite.*

Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, λαμβάνει ἐκ τοῦ Αντιμινσίου τὸ στέμμα ὁ Πατριάρχης, καὶ κρατῶν αὐτὸ ταῖς δυσὶ χερσί, 8 στέφει αὐτὸν λέγων· Εἰς 8 τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· c Καὶ τοῦτο μὲν γίνεται ὅτε ὁ βασιλεὺς στέφεται· ὅτε δέ ἐστιν υἱὸς, ἢ θυγάτηρ, τὸ στέμμα οὐκ ἐπιτίθησιν ὁ Πατριάρχης, ἀλλ' ἐπιδίδωσιν αὐτὸ τῷ βασιλεῖ· κἀκεῖνος στέφει αὐτούς. καὶ εἰ μὲν γυνή ἐστιν ἡ στεφομένη, στέφεται 9 εἰς τὸ 9 Αὐγουστάλιον, 10 εἰς τὸ Ανδρ[illegible] 10 ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. 11 Καὶ 11 κοινωνεῖ προηγιασμένα, καὶ προσκυνεῖ καὶ 12 τὰ 12 σκῆπτρα τρὶς, λέγων· Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ. καὶ [illegible] 13 Εἰς 13 δὲ τὰς Αὐγούστας προσκαλεῖται [illegible] στέμμα· καὶ ἱσταμένου τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ Πατριάρχου, εἰσάγεται ἡ βασίλισσα 14 παρὰ 14 τοῦ Πραιποσίτου, καὶ [illegible] αὐτὴν τῷ Πατριάρχῃ κεκαλυμμένην 15 μαφορίῳ· 16 καὶ τοῦ 15 16 Ραιφερενδαρίου [illegible] συναπτὴν, ἐπιλέγεται ὁ Πατριάρχης τὴν εὐχὴν, ἣν ποιεῖ ἐπὶ τοῦ βασιλέως [illegible] μόνον τὰ ῥήματα πρὸς γυναῖκα. Εἶτα μεθίστησιν αὐτὴν, καὶ ἀποκαλύπτει τὸ μαφώριον, καὶ ἁπλοῦσιν αὐτὸ πρὸς τὸ μὴ βλέπεσθαι, καὶ οὕτω προσάγουσιν αὐτὴν τῷ Πατριάρχῃ. καὶ λαμβάνει ὁ Πατριάρχης ἐκ τῆς τραπέζης τὸ στέμμα, καὶ ἐπιδίδωσι τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ στέφει αὐτὴν, καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλὰς λέγει ὁ Πατριάρχης καὶ τὴν ἑτέραν εὐχὴν εἶτα [illegible] αὐτὴν τὰ συμφέροντα. [illegible] ὁ μὲν Πατριάρχης [illegible] μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ προσκυνεῖται ὑπὸ τῆς συγκλήτου, κατὰ τὸ ἔθος. ὁ δὲ στε-

φθεὶς [illegible] τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κατέρχεται ἐστεμμένος.

VARIÆ

VARIÆ LECTIONES.

a Καὶ ἐπι εἰπὼν.] Desunt hæc verba in Barberino S. Marci, in quo solo, (quia Patriarchale est Euchologium) præsens officium reperire fas fuit.

b Καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν.] Desunt hæc in eodem Barberino, vice quorum legitur : καὶ [illegible] λέγει, Εἰρήνη πᾶσι. Καὶ [illegible]

Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν [illegible] ὁ Πατριάρχης. Σὺ τῷ λαῷ. Vt sup.

c Καὶ [illegible].] Relicta cætera desunt in Barberino eodem, solum Imperatoris coronationem describente : solumque hic additur : καὶ μετὰ [illegible] Et post hæc è Præsanctificatis distribuit Imperatori vivificam communionem.

IN ORATIONEM IN IMPERATORIS INAVGVRATIONE.
NOTÆ.

1 Ἐπὶ τῇ στέψει τοῦ βασιλέως. Orationis duntaxat nomen præfixum, [illegible] Coronationis Imperatoris cæremonias non nisi paucissimas explicet: pro Euchologico tamen munere satis amplum est, & prolixum; [illegible] offerat preces & benedictiones: reliqua [illegible] vel mundi [illegible] testantia, altera quam Ecclesiastici Ordinis est persensere. Qui plura desiderauerit Codinum cap. 17. Commentatorem eius Gretserum lib. 3. cap. 11. H. Morum de sacris Vnctio. & Regum Francorum consecratione tribus integris libris. Abraham Bzouium in Pontifice Romano Tit. Vnctor regum, Cedrenum, Zonaram, Baronium passim, & suis [illegible]

2 Τὴν χλαμύδα.) De Romana & antiqua Imperatoria Chlamyde plurima æque curiose ac erudite scripsit Thomas Dempsterus in Antiquitatum Roman. libr. & nonnulla Vincentius Riccardus Procli Scholiastes in Orat. eius quintam. Hoc de illa monitum velim Lectorem, eam diu humero non [illegible] non fuisse fibula religatam, eiusque [illegible] in alium humerum reiectos : sed potius à [illegible] æqualiter expansam, coiloque nexam [illegible] corpus; qualem [illegible] Ecclesiastico non absimilem longe Germanorum Imperatore [illegible] conspicimus: [illegible] propterea Artemidorus Daldianus lib. 2. Oneiricriti. cap. 3. μανδύας [illegible] ὁ δὲ βαίτων [illegible] καὶ [illegible] διὰ τὸ [illegible] τὸ σῶμα. Chlamys, quam alii mandyan, alii ephestridem, alii berion appellant (si videatur in somnis) tribulationem & angustias, & accusationis damnationem portendit, propterea quod stricte corpus circumamplectatur. Hac de causa, reor, Chlamydis Imperatoriæ nullatenus mentionem facit Codinus, qui tamen Mandyam, eumque auro textum, μανδύαν χρυσοῦν cap 17. memorat: formamque Cappæ Deputato in Ecclesia concessæ referre scribit Symeon Thessalonicensis lib. de Sacram. vbi quærit. τί τὸ ὡς μανδύας ἱερὸν ὑπὲρ τῶν βασιλικῶν ἐνδυμάτων. Quid quod velut mandyam sacrum super Imperatorias vestes defert? ὅτι [illegible] βασιλέων, respondet ille, καὶ τὸ ἱερὸν ἔνδυμα [illegible], ὃ δεποτάτου [illegible] Imperatoribus sacra vestis, Deputati propria imponitur, & compositionem pietatemque & pacem, quam Ecclesiæ facturus est, significat. Hinc intelliges cur Coronationis in die magno Introitu, primus ante Diaconos procedat Imperator: quia nimirum vt scribit loco citato Codinus, [illegible] Obtinet locum Ecclesiasticum, quem vocant Deputati. Is autem [illegible] Diaconos in Introitu præcedit, &c.

3 Τοῦ στέμματος.] Discrimen ponit Codinus iam citatus inter [illegible] & στέμμα. [illegible] Imperatorium διάδημα : de quo hæc ille cap 6. Δεῖ γινώσκειν, ὅτι [illegible] τὸ στέμμα [illegible] διάδημα. [illegible] Scire oportet, illud quod nunc vocatur Stemma, olim appellatum esse Diadema. Id autem erat lata vitta, ex lapidibus & margaritis, posita quidem in Imperatoris fronte, sed circa caput retro ligata; vnde & Ligamenti nomen obtinuit. quod paulatim mutatum cuiusce [illegible], quale [illegible], & nominatur Stemma. Quale autem Codin. & vltimis Imperij sæculis compactum fuerit, manifestant frequentes Imperatorum imagines vno & eodem modo efficta, quarum hæc Michaelis Palæologi est, in M S. Coresianæ Bibliothecæ suis coloribus adumbrata.

4 Καὶ τὸ φίβλας.] Φίβλαν & πόρπην sensu coincidere scribit Meursius ex Suida, & vtrumque vocabulum, Fibulam significare asserit. Puterim ergo φίβλαν & [illegible] non differre: hoc autem Suidas exponit [illegible] Περσικὸν, amictum Persicum: at quale sit non describit. Certe nuper positum Imperatorum Orientalium effigiem contemplatus, sæpius ornatum illum humeros ambientem, & ante retroque duobus limbis super Tunica, [illegible] Codino dicta pendentem, sum miratus: peregrinus est ille & barbarus vt oculus ipse iudicat inter exteriorem quoque apparatum, vt pretio lapillisque regiam maiestatem commendaret, numerandus, & Fibulis circa humeros fuisse reuinctum, spectator quiuis potuerit annuere: hunc ἐ φίβλας voce, non intelligat textus præsens, ipsius Chlamydis Fibulam manifestare nullus inficias ierit. Inquisitus de eo Georgius Coresius, vestem esse Fibula similem, ἀπὸ τῆς φίβλας a Fibula dictam, respondit. Dictionem demum pro ipsa Fibula sumi posse non denego; ab Asterio propediem à dilecto Sodali P. Combefis, inter

Imperatorum ornamenta iam olim recensita. [illegible], inquit, τὰ βασιλικὰ· ζήτησον χλαμύδας βασιλικὰς [illegible] ταύτας [illegible], [illegible] βασιλέων [illegible] σώματα. [illegible] δὲ καὶ τὰς στεφάνας, καὶ τὰς πόρπας, καὶ τὰς ζώνας, [illegible]. *Regiam perscrutare. Imperatorum chlamydes perquire. Confessas illas, quæ & plurium Imperatorum ornauerunt corpora. reperies coronas pariter, ac fibulas, & zonas; cuncta demum velut haereditatem instabilem inueniens.* Vide Thomam Dempsterum Ant. Rom. lib. 5 cap 3.

5 Ἐν τῷ Ἀντιμηνσίῳ [illegible]] Quamuis plerumque Antimensia in sacra mensa iaceant: Ἀντιμήνσιον nihilominus voce non temere intelligendum a tace ipsa [illegible], sine sancta mensa. Stemma namque in Antimensio hîc reponi iussum, dicitur alibi a Codino in mensa priuata superposito Antimensio collocandum: & cap. 17. manifeste negat in Altari constitui. εἰ καί τινες λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης κεῖται τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως· ἀλλ᾽ οὐκ ἔστιν οὕτω· *licet sint qui tradant Stemma Imperatoris in sancta mensa repositum esse: id tamen secus est, &c* addit autem teneri à Diaconis in sancto Tribunali, quod quidem ita fieri potest, vt deinde (mihi [illegible] si maluerisiacuisse) in illa mensa Antimensio cooperta, testatur.

6 Ἵσταται ἐν τῷ ἄμβωνι.] In Ambone, Coronatos postea fores Imperatores, est indubium. Epilogus tamen sextæ Synodi ab Agathone Diacono scriptus, Anast[illegible] a Ioanne Patriarcha ad venerandum altare [illegible] relatus: [illegible] ὁ Ἀναστάσιος ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως καὶ πατριάρχου Ἰωάννου ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ [illegible]. Lem[illegible] Codinus cap 17. Licet autem a viuente alio Imperatore designetur, aut ab exercitu acclametur, atque etiam publice in clypeo à proceribus sublimetur electus Imperator, prout describit Codinus & exponit Symeon Thessalonicensis his verbis: [illegible] αὐτὸν ἐπὶ [illegible] ἀσπίδος ἐνώπιον τοῦ λαοῦ· ὃ καὶ [illegible] καὶ βασιλείαν [illegible]· καὶ ἀπὸ ἀξιωματικῶν αἴρεται· ὡς ἀρχὴ αὐτῶν γενόμενος, καὶ κεφαλή· καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ τοῦ δήμου προσκυνεῖται, ὡς [illegible] αὐτῶν [illegible]· καὶ δῶρα δίδωσιν ὡς κύριος καὶ εὐεργέτης καὶ προνοητής. *Coram populo eleuant illum in militari clypeo, quodquidem militiam regnumque manifestat: & à præcipuis in dignitate constitutis deportatur, vt princeps & caput eorum factus, & à militibus populoque adoratur, vt ipsorum dominus constitutus, & munera diuidit, vt moderator, & benefactor, & prouisor.* Ab eis tamen digressus, ἄγεται, inquit Codinus, εἰς τὸν τῆς ἁγίας Σοφίας ναὸν ὅπου δεῖ αὐτὸν στεφθῆναι, ducitur ad S. Sophiæ templum in quo Coronandus est: circa quem etiam luculenter Thessalonicensis Antistes: [illegible] εἰς [illegible] εἰσελθὼν [illegible] τὴν εἰς Θεὸν ὑποταγὴν καὶ [illegible], ὅτι [illegible] τὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ζητεῖ, [illegible] δοῦλος ἐστὶ Θεοῦ· ὅθεν καὶ τὸν ναὸν αὐτοῦ τὸν θεῖον ὡς βασίλειον [illegible] ἅγιον. διὸ καὶ ἐξουσίαν ἔχων αὐτοῦ, καὶ [illegible] ἱερεῦσιν, ὁ τὴν [illegible], καὶ [illegible] τὴν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ [illegible], καὶ οὐχ ἁπλῶς [illegible] δίδωσιν· ἀλλὰ [illegible] τὴν εἰς Θεὸν ζωὴν [illegible] ὁμολογοῦντα ὀρθῶς, καὶ τὴν εἰς τὸ [illegible] καὶ [illegible] ἐν [illegible], καὶ [illegible] τοῖς χείλεσι, καὶ [illegible] τῇ χειρί, τὰ [illegible] αὐθέντης [illegible]. *Deinde in Ecclesiam ingressus, & subiectionem erga Deũ, & [illegible], & principium omnium esse professus, quia Dei seruus est, quæ gratiæ diuinæ sunt, requirit. inde sacrum eius templum velut sanctum palatium adit: eiusque dominium obtinens & sanctificare potens, Pontifex, qui & incorrupta & supramundana Spiritus dotatus est facultate, à lenitem suscepit: nec temere, quod expetit Imperator, concedit. primum enim fidem in Deum recte profiteri, & erga subditos prouidentiam & beneuolentiam in iustitia polliceri postulat: quod cum ille labiis professus fuerit, & manu subscripserit: in Ambone Imperij cuncta in [illegible] Patriarcha illi tradit.* Fidei professionem & Imperatoris subscriptionem ad verbum Codinus exscripsit.

7 Χρῖσαι [illegible].] Hæc oratio est de qua Codinus [illegible], ὁ Πατριάρχης τὰς ἐπὶ [illegible] βασιλέων [illegible] εὐχάς, legit Patriarcha ad Vnctionem Imperatorum preces compositas. Quamuis autem Vnctionem taceant huius officij rubricæ, eam tamen iatis enunciant verba præsentia. tum Codinus, cap. 17. tum etiam Symeon Thessalonicæ Episcopus, τῷ [illegible] μύρῳ [illegible] αὐτὸν τῇ [illegible] καὶ χρίει [illegible], [illegible] αὐτὸν [illegible] ἐπὶ γῆς, καὶ ἐνισχύει τῷ πνεύματι. *Chrismati quidem signat illum Patriarcha signo & Vnctione rebus omnibus dominantis Dei, & ad eius instar constituit illum in terris dominum, & spiritu corroborat.* Vnctionem autem, hac prece lecta fieri, declarat in sequentibus: διὸ καὶ μετὰ τὴν [illegible] εὐχὴν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ σταυροειδῶς ἐκχέει τὸ μύρον· [illegible] ὡς ὁ Χριστὸς αὐτὸν ἔχρισεν· καὶ ὁ νικήσας διὰ σταυροῦ, νικητὴν αὐτὸν εἶναι [illegible]. *Hac de causa capiti eius in crucis figuram Vnguentum effundit Patriarcha, manifestaturus Christum illum vnxisse, & qui per crucem vicit, illum victorem vbique renunciaturum.* Solum vero Orientis Imperatori caput vngitur: prout idem author subdit διὰ [illegible] τὴν κεφαλήν, καὶ τὸ ΑΓΙΟΣ ἀναφωνεῖ· [illegible] ὅτι [illegible] καὶ [illegible] τῶν [illegible] ἀπὸ Χριστοῦ. *Eapropter etiam vngit caput illius, Patriarcha, & SANCTVS exclamat: declarans quod ab vno Sancto sanctus efficitur, & quod sanctorum rex consecrari, ab vno Christo procedit.* Porro quando cœperint Orientis Imperatores in Coronatione perungi, licet obscurum sit, mihi velut indubium est, non ante cœpisse, quam Leo Tertius Pontifex summus Carolum Magnum Francorum regem in Imperatorem & filium eius Ludouicum Pium in regem Italiæ (verba sunt Ciacconij in Leone) perunxerit. Prius enim Coronatos quidem legimus Orientis Impp. Martinianum exempli causa ab Anatolio Patriarcha, Anastasium etiam Coronam suscipientem in altari, Iustinum à Ioanne Patriarcha, & iterum ab alio Ioanne huius nominis primo & Romano Pontifice, Coronam & imperij insignia recipientem, nullibi vnctionem nisi post ipsius imperij diuisionem factam reperimus, atque ideo mores Occidentalium in hoc Græcos fuisse imitatos haud difficile est conijcere. Cæterum Occidentis reges oleo sancto iam ab antiquo Consecratos edocet Concilium Toletanum 12. anno 681. à triginta quinque Episcopis celebratum, in quo rex Eringius perorans *sacrosancti regni se percepisse Vnctionem* memorat: ipsumque Concilium Eringium eundem *regnandi per sacrosanctam Vnctionem suscepisse potestatem* capitulo primo celebrat. Quoslibet autem reges Occidentis, atque ideo Græci vel Romani Imperij moderatores, Francorum reges Christianissimos in Vnctione hac sacra fuisse æmulatos, in confesso erit apud quemlibet, qui antiquiorem Clodouæo Francorum rege & Ecclesiæ primogenito, Vn-

ctionem in medium proferre nequiuerit. Plura de regum Vnctionibus H. Morus tribus libris hoc nomine scriptis, Abraham Bzouius Pontificis Romani cap. 44. Hugo Menardus in Gregorij Sacramentarium, & alij. De Clodouæi cælica Vnctione Papyrius Massonus, Flodoardus in Historia Rhemensi, Menardus citatus, &c.

8 [illegible] Coronat [illegible] Symeon. [illegible] *ὁ ἄρχων γηγενὴς καί των, ἢ ταπεινωθεὶς ὑποκλίνει τὴν κεφαλὴν διὰ τὴν δούλωσιν τῷ τῶν ὅλων δεσπότῃ. Redemitur [illegible], princeps omnium [illegible], & [illegible] omnium Domino, in [illegible], caput [illegible] inclinat.*

9 Εἰς τὸ Αὐγουστεῖον.] Vxor Imperatoris, *Augusta* [illegible] est: locus autem eius in Ecclesia magna, & forsan Oratorium eius deuotioni exercendæ dispositum, Αὐγουστεῖον dicitur, vt in eo Coronationis pompa [illegible]. [illegible] apud Palladium in Lausiaca de Meliana Romana, qua *Augustalis*, Ægypti Præfectus designatur, sicut & in his Menologij verbis, Δοὺξ ἢ Αὐγουστάλιος Ἀλεξανδρείας [illegible], *Dux & Augustalis Alexandriæ factus*, &c. ab Ægypti nempe Præfecti ita *Augustalis* nomine decorata. Αὐγουστεῖα tamen, aulam augustissimam ante Palatium regium sitam, iamque olim coronationis Maiestatis Leonis Isauri, ac Constantinæ Mauricij vxorum, aliarumque Impp. celebrem maiestem [illegible] notui, eam cap. 10. lib. 1. describit [illegible] Αὐγουστεῖον [illegible]. Cedrenus autem [illegible] in memorato Leone, in Iustiniano [illegible] vocat.

10 Εἰς τὸ Ἀντιμήνσιον.] Ad mensam nempe Antimensio ob religionem tectam.

11 [illegible]] Communionis huius seriem a Codino prætermissam Symeon Thessalonicensis recenset, hoc pacto. ὁ βασιλεὺς ἔνδον τοῦ βήματος κοινωνεῖ, κατ᾿ αὐτὴν καὶ μόνον τὴν ἡμέραν τῆς χειροτονίας καὶ ἀναγορεύσεως· πλὴν μετὰ τῶν διακόνων, ἢ ὡς παρὰ τῶν παλαιῶν ὑποτυπώσεων ἐγνώσθη, ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, ἀλλὰ [illegible] Ἀντιμήνσιον [illegible] τραπέζῃ [illegible] μὲν γὰρ ἀρχιερεῖς [illegible], καὶ ἱερεῖς, καὶ διάκονοι, [illegible] ζωοποιοῦ ἄρτου, ἢ ἐκ τοῦ [illegible] τοῦ [illegible] αἵματος [illegible]. μετὰ ταῦτα [illegible] ὁ [illegible] ἄρτον τῇ χειρὶ παρὰ τοῦ Πατριάρχου λαμβάνει, ὡς οἱ διάκονοι, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ αἵματος [illegible] ἱερεῦ [illegible]. καὶ τοῦτο [illegible] καὶ ταύτην ἔλαχε τὴν τιμὴν διὰ τὸ χρῖσμα τῆς βασιλείας, ὡς καὶ δεποτάτου τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας αὐτὸν λαβεῖν, καὶ ὡς ἐκφέροντ αὐτῆς κληθεὶς, καὶ ὡς Χριστὸς κυρίου, καὶ τῶν Χριστιανῶν λαοῦ βασιλεὺς [illegible]. *Intra Tribunal Imperator communicat, eo solo die & tempore quo vngitur, & renunciatur, verum cum Diaconis, & vt ex antiquis ritibus notum nobis est, non in sancta mensa, sed à latere, in Antimensio mensula cuidam superposito. Pontifices enim & Sacerdotes, & Diaconi, de more viuifici panis, & ex consuetis sacris calicibus, pretiosi sanguinis partem accipiunt. Post hac vero accedens Imperator sanctum panem de manu Patriarchæ recipit, prout solent Diaconi; viuificum quoque sanguinem degustat, ex calice ab eis praparato. Hocque fuit ab antiquo institutum: huncque adeptus est honorem Imperator, propter regni Vnctionem, vtpote qui & sanctæ Ecclesiæ Deputati locum obtinet, & illius Defensor habetur, & Vnctus Domini, & à Coronis, nominatis populi Christiani primeos est acclamatur.* Cæterum quod hic Præstantissime ta sumer [illegible], nil Thessalonicensis dictis obest: sed in mensa, vel extra illam consecrationem, in qua fit Communio, peragi posse, manifestat.

12 Τὰ σκῆπτρα.] Duo sunt illa Sceptra: Crux videlicet & Ferula: de quibus obiter tantum Codinus sæpe citato cap. 17. [illegible] autem Thessalonicensis. ὁ δὲ γε βασιλεὺς μετὰ τὸ χρισθῆναι καὶ [illegible] ἀρχιερατικῇ χειρὶ, [illegible] [illegible] *Imperator [illegible] cum Pontificia manu Vnctus, & benedictus fuerit, & in capite Stemma [illegible] & Crucem in pietatis argumentum, & [illegible], quæ est pulueris terræ Imperij fragilitatem, & [illegible] conse[illegible], manifestans.* Et [illegible] [illegible] ἢ μακαλὺ· διὰ τὸ [illegible] [illegible] *Insuper etiam Virgam assumit, non grauem quamquam & duram, sed leuem & mollem, propter [illegible] virtutem in mansuetudine, [illegible] cum [illegible], aut pernicies intentatæ metu, neque [illegible], & perdat, &c.* Obiter nunc hic obiter Imperatoris simul [illegible] superius positum in eius sinistra non Narthecem siue Virgam, sed ἀκακίαν de qua paulo ante, repræsentare: quod & Codinus his cap. 6. verbis indicat. [illegible] τὸν βασιλέα ταπεινὸν εἶναι ὡς θνητὸν, ἢ μὴ διὰ τὸ τῆς βασιλείας ὕψος ἐπαίρεσθαι καὶ μεγαλαυχεῖν. διὰ τοῦ μανδηλίου τὸ [illegible], ἢ τὸ μεταβατὸν ἀφ᾿ ἑτέρου εἰς ἕτερον. *Crucem in dextera semper portat, in sinistra vero Inuolucrum Codici simile, ligatum Mantili, habetque intus Puluerem (non cauitatem vt praue Gretserus) & vocatur ἀκακία: quasi illud Imperatorem humilem esse vt mortalem, neque propter Imperij sublimitatem efferri, neque insolenter se iactare. Per mantile significatur eiusdem Imperij inconstantia, & mos ab vno ad alium transeundi.*

13 Εἰς [illegible] Αὐγούστας.] Simocattæ lib. 8. cap. 10. quadrant hic verba: [illegible] [illegible] *Quis vero Imperatores coniuges suas publice & solenni cum apparatu Augustas pronuntiare consueuerunt (ab antiquo nimirum etiam ante Mauricij Imp. tempora, coniectu linem hanc insigniter colimus, & Imperatrici pompam & Ecclesia triumphum adiudicamus.*

14 Παρὰ τοῦ Πραιποσίτου.] Eunuchorum Dux & Præfectus: Præpositus est, vt aperte scribit Theophylactus Simocatta Hist. Mauric. lib. 4. cap. 15. [illegible] εἰς τὴν βασιλικὴν δορυφορίαν [illegible] (ὃν Πραιπόσιτον [illegible] Ῥωμαῖοι ἀποκαλεῖν) [illegible] τὴν μαρτύρων πόλιν ἐξέπεμψε. *Eunuchum supremum & præcipuum ad Imperatorium satellitium deputatum (quem Præpositum vocare solent Græci) ad Martyrum vrbem mittit.* Photius in Politia Metrophanis & Alexandri. [illegible] τῇ [illegible] Εὐσέβιός τε ὁ [illegible] Πραιπόσιτος,

καὶ ἄλλοι τινὲς, ἐκ τῆς ἀσεβείας, καὶ τῆς αἰδογυνώου φύσεως συνθιασῶται. *Concurrebant in ea proditione, & Eusebius impius Præpositus* (non Episcopus vt ignare interpres) *& alii nonnulli, & impietatis, & castratæ effœminataque naturæ sodales, Eunuchi nimirum alii.*

15 Μαφόριν.] Μαφόριον Mandyas muliebris fœminam à capite ad talos vsque contegens: de quo plura fol. 498.

16 Τοῦ Ῥεφερενδαρίου ποιοῦντος συναπτήν.] Vt Patriarchæ iussa ad magnates, & iterum magnatum ad Patriarcham responsa fert Referendarius: ita preces in celebrioribus magnatum conuentibus ad eum facere pertinet.

Reliquas Coronationis cæremonias percenset Codinus loco citato, & Gretserus alias à Græcis authoribus omissas.

E CRYPTOFERATENSI MS. BESSARIONIS.

ORATIO IN PROMOTIONE Cæsaris Nobilissimi Curopalatæ.

DEus magnus & æternus, Rex regum, & Dominus dominantium, qui adinstar cœlestis ordinis terrestrem hanc conuersationem administras, & in ea Principatus & potestates ad cœlestium virtutum imitationem constituis, qui & Imperatorem super terram ponis, & secundas ab eo potestates fundas, ad mutuuminuicem nostrûm omniũ subsidiũ & cõnexionem, & ad subditorum communem protectionem & vtilitatem. Ipse omnium Domine, seruum tuum N. ex omnibus electum, quem N. dignitate ornari tibi complacuit, virtute & securitate ex alto indue, sub vmbra alarum tuarum custodi illum: inuidia & insidiis magistratum hunc superiorem conserua, pacificum conuictum & imperturbatam vitam illi largire: tremendum & inexpugnatum hostibus, clementem vero beneuolumq; subditis redde, & cœlesti tandem regno dignum illum effice: vt in omnibus glorificetur sanctissimum nomen tuum: Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen

1 ΕΥΧΗ 2 ἘΠΙ ΠΡΟΧΕΙΡΙΣΕΙ Καίσαρος 3 Νωβελισσίμου 4 Κουροπαλάτου.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας ὁ αἰώνιος, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ κατ' εἰκόνα τῆς ἐπουρανίου διακοσμήσεως τὴν ἐπίγειον ταύτην πολιτείαν ποιησάμενος, καὶ θέμενος ἐν αὐτῇ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας κατὰ μίμησιν τῶν ἀγγελικῶν σου δυνάμεων, ὁ βασιλέα τὸν ἐπίγειον καταστησάμενος, καὶ τὰς μετ' αὐτὸν δευτέρας ἀρχὰς ἱδρυσάμενος, εἰς ἀλλήλων μὲν ἐπικουρίαν καὶ συνοχὴν, κοινὴν δὲ τῶν ἀρχομένων προστασίαν, καὶ λυσιτέλειαν. αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων, καὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ὃν ἐκ πάντων ἐξελέξω, καὶ εὐδοκήσας τὴν, τοῦ δεῖνος, ἐνδύσασθαι ἀξίαν, ἔνδυσον αὐτὸν τὴν τῆς ἐξ ὕψους δύναμιν καὶ ἀσφάλειαν, φρούρησον αὐτὸν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου· ἀνεπίφθονον αὐτὸν καὶ ἀνεπηρέαστον τὴν ἀρχὴν ταύτην διατήρησον, εἰρηνικὴν διὰ βίου, καὶ ἀστασίαστον τὴν ζωὴν αὐτῷ χαριζόμενος. ποίησον αὐτὸν τοῖς πολεμίοις φοβερὸν καὶ ἀνυπόστατον, εὐμενῆ τοῖς ὑπὸ χεῖρα καὶ φίλιον, ἄξιον καὶ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας· ἵνα διὰ πάντων δοξάζηταί σου τὸ πανάγιον ὄνομα· τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀμήν.

IN ORATIONEM PRO CÆSARE, NOBILISSIMO, Curopalata promouendis. Notæ.

1 Εὐχή. In solo Cryptoferratensi Bessarionis præiens officium reperitur atque adeo nulla illius cum aliis collatio facienda occurrit.

2 Ἐπὶ χειροτονίᾳ Καίσαρος.] Quo ritu, quaue vestium & apparatus pompa inaugurabatur Cæsar vltimis Imperij Orientalis sæculis descripsit Codinus cap. 18. & 19. vetustiorum Cæsarum Christianorum non dissimilem omnino inaugurationem refert Simocatta lib. 3. cap. 11. τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐς ταυτὸν ξυνειλεγμένης, τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου συνεδριάζοντος ἅμα τῷ ἐπισκοπῶν ..., καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας ... μετὰ τὸ ... εὐχὴν ... ἀμήν, καὶ ... Καίσαρα εἰς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως. *Accito Senatu & Clero vna cum principe suo, qui Ecclesiæ clauum tenebat: cum Patriarcha precationis (hic vtique posita) verba finiisset, omnesque subiecissent, Amen, Tiberius ad pedes Imperatoris se abiecit*, idem Iustino præstitit alius Tiberius: de quo consulendum adoptionis faciendæ officiũ fol. 709. Copronymus quoque filios suos Christophorum & Nicephorum declarasse Cæsares τῇ Πατριάρχου ... εὐχῇ, refert Cedrenus in eius vita.

3 Νωβελισσίμου.] De Nobilissimi dignitate nihil Codinus, vt pote suis & vltimis temporibus antiquata; plurima eruditione plena Meursius. Non exiguæ, inquit, dignitatis hoc genus fuisse apparet, quod Imperatores, filiorum minores, vel propinquos, ea ornabant. Zonaras in Constantino Copronymo. ἀκόλαστος δὲ ὤν, καὶ περὶ γυναῖκας ἠγάπα, καὶ ἐκ μὲν τῆς πρώτης ἔσχε παῖδα Λέοντα, ὃν καὶ τῷ τῆς βασιλείας ὀνόματι κατεκόσμησεν. ἐκ δὲ τῆς ἄλλης Χριστοφόρον, Νικηφόρον τε, καὶ Νικήταν· καὶ τοὺς μὲν δύο Καίσαρας ἔστεψε, τὸν δὲ Νικήταν ἔστεψε Νωβελίσσιμον. *Ad libidinem cum esset pronus, tres vxores duxit, & ex prima quidem Leonem filium suscepit, quem Imperij nomine decorauit: ex aliis vero Christophorum, Nicephorum, & Nicetam habuit, quorum primos duos Cæsares coronauit: Nicetam autem etiam Coronauit Nobilissimum.* Hinc quoque dignitatis magnitudo apparet, quod cum crearetur, ad instar Imperatoris ac Cæsaris Coronaretur: etsi alio Coronæ genere, à Codino cap. 18. descripto. Incepit hoc nomen Constantini & Licinij temporibus. Ita in Fastis Capitolinis extat. *Fl. Valerius Crispus Nobilissimus Cæsar* Et deinceps aliquoties idem illic est videre. Hæc & plura Meursius.

4 Κουροπαλάτου.] Curopalatam, quem inter Officiales aulæ Imperatoriæ decimum quintum recenset Codinus cap. 2. hunc cap. 5. olim quidem habuisse officium scribit, quod vero foret, suo tempore, (viuebat autem sub Manuele Andronici Iunioris nepote, qui antepenultimus Imperator ex CP. fuit) fuisse incognitum. Ex quo liquet Euchologium hoc Cryptof. multa antiquitate gloriari posse, cuius ætate, tum Nobilissimi, tum Curopalatæ dignitates, Codini temporibus iam diu antiquatæ, floruerint. Curopalatam, vero, etiam Latini agnouerunt, de quo eleganter Corippus.

Cum magni regeres diuina Palatia Patris
Par extans Curis, solo diademate dispar
Ordine pro rerum vocitatus Cura Palatij.

Eius itaque nomen à Cura Palatij illi commissa, primo inuentum: eapropter Euagrius Græcè scribens, ait. τὴν φυλακὴν τῆς αὐλῆς ἐμπεπιστευμένος, ὃ Κουροπαλάτην ὁ Ῥωμαίων λέγει φωνή. *Palatij regij Cura, mandata est ei, quem Curopalatam Romanorum lingua vocat.* Eius authoritatem eam fuisse, quam apud veteres Francos *Maiores domus* regiæ obtinuerunt, constat: Plura de illo requirenti Meursius in hac dictione enarrat: reliqua orationis pro eo hic positæ verba videntur exponere.

EX EODEM CRYPTOFERRATENSI M.S. BESSARIONIS.

1 2 3 1 Εὐχὴ ἐπὶ προχειρίσει 2 Ἀρχόντων, 3 ἤτοι Πατρικίων.

Oratio, in promotione Procerum, vel etiam Patriciorum.

4 5 6 Αὕτη γίνεται, ἢ 4 ἐν τοῖς Ἀντιμινσίοις τῶν κατηχουμένων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, 5 ἢ ἐν τῇ σωλείᾳ, τεθειμένης τραπέζης, 6 σὺν ἐνδύτῳ, καὶ προηγιασμένων.

Celebratur illa, vel iuxta Antimensia Catechumenorum magnæ Ecclesiæ, vel in Solea, apposita ibidem mensa cum altaris mantili, & præsanctificatis.

Τοῦ διακόνου λέγοντος συναπτήν.

Et Diacono collectam recitante.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πάσης ἀρχῆς καὶ δυνάμεως τὴν ἐξουσίαν ἔχων ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ὁ καὶ τὸν δοῦλόν σου, τόνδε, εὐδοκήσας τὴν Πατρικιότητος ἰθύνειν ἀρχήν· δώρησαι αὐτῷ τὰ

Domine Deus noster, qui in cœlo & in terra omnis imperij virtutisque potestatem habes, cui seruum tuum N. Patriciatus magistratum suscipere complacuit: postulata

saluti conducentia ipsi concede, & subditos in iustitia & æquitate ipsum iudicare, vt in quibus versatur, tibi placeat, largire: fac illum pauperibus & egenis omne misericordiæ opus demonstrare, & eius administros in pace & subiectione agere permitte. Germina quoque terræ ad omnis populi tui abundantiam multiplica. Quia tua est potestas, & tuum est regnum.

πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ ἀξίωσον αὐτὸν κρῖναι τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ εὐθύτητι, πρὸς τὸ εὐάρεστόν σοι γενέσθαι ἐν πᾶσιν οἷς μεταχειρίζεται, πᾶσαν ἐργασίαν ἐλεημοσύνης πτωχοῖς καὶ ἐνδεέσιν ἐπιδεικνυμένον, καὶ τοὺς ἐξυπηρετουμένους αὐτῷ ἐν εἰρήνῃ καὶ ὑποταγῇ διάγειν εὐδόκησον. πλήθυνον συνήθως τὰ γεννήματα τῆς γῆς πρὸς εὐθηνίαν παντὸς τοῦ λαοῦ σου. Ὅτι σοῦ τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία.

Diaconus. Capita vestra. *Sacerdos precatur.*

Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλάς. Ὁ ἱερεὺς εὔχεται.

Domine Deus noster, omnis creaturæ opifex, exaudi preces nostras, & cunctas saluti conducentes petitiones illi largire, vt iuxta voluntatem tuam creditam sibi potestatem administret, & tandem cœlestis regni particeps fiat. Tu enim es Deus noster: & tibi gloriam referimus.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πάσης κτίσεως δημιουργός, ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν, καὶ χάρισαι τῷ πιστῷ σου δούλῳ, τῷδε, πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα· ἀξίωσον αὐτὸν κατὰ τὸ σὸν θέλημα τὴν πιστευθεῖσαν αὐτῷ ἀρχὴν οἰκονομῆσαι, καὶ μέτοχον γενέσθαι τῆς ἐπουρανίου βασιλείας. σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Deinde repositam in Antimensio super mensa Sacerdotalem Stolam accipit Patriarcha, & à Cæremoniis tradit, quam ipse Patricio imponit: atque ita Patricius veneratur & osculatur Patriarcham: & communicat, & discedit.

Εἶτα ἐπαίρει τὸ ἐπιτραχήλιον ὁ Πατριάρχης κείμενον εἰς τὸ Ἀντιμίνσιον, καὶ δίδωσι [7] τῷ τῆς καταστάσεως, καὶ βάλλει ἐνδύσας αὐτὸ τῷ Πατρικίῳ· καὶ οὕτω προσκυνεῖ, καὶ ἀσπάζεται τὸν Πατριάρχην, καὶ κοινωνεῖ, καὶ ὑποχωρεῖ.

IN ORATIONEM IN PROMOTIONE PROCERVM, vel etiam Patriciorum. Notæ.

1 Εὐχή.] Hoc idem officium reperitur in Barberino S. Marci.

2 Ἀρχόντων.] Sunt magnæ Ecclesiæ sunt & Palatij Ἄρχοντες, hique dicuntur, qui in aula Imperatoria dignitatem officiumue aliquod obtinebant, quorum numerum Codinus cap. 2. percenset.

3 Ἤτοι Πατρικίων.] Qui ex antiquis Senatoribus Romanis, siue Patribus conscriptis, ducebat originem *Patricius* dicebatur. Constantinus autem adinuenit primus, vt ad huiusmodi dignitatis fastigium eueheretur, quem dignum censuissent Imperatores, & quasi *Patrem* hoc nomine colere voluissent. Zosimus lib. 2. συναναιρεθῆναι τούτῳ καὶ Ὀπτάτον συνεχώρησεν, ὃς παρὰ Κωνσταντίνου τῆς ἀξίας τετύχηκε τῆς Πατρικίου, πρῶτον ταύτην ἐπινοήσαντος τὴν τιμήν, καὶ προεδρεύειν τοὺς ταύτης ἀξιουμένους τῶν τῆς αὐλῆς ὑπάρχων νομοθετήσαντος. *E medio tolli cum eo Optatum à Constantino hunc primo Patricij honorem excogitante, & Prætorio Præfecto illum præferente, fortitum desiderabat.* Nec mirum si Prætorij Præfecto præponeretur, qui πατὴρ βασιλέως à Nicephoro Callisto lib. 13. cap. 1. & à Suida πατὴρ τοῦ κοινοῦ *Pater Imperatoris, & Pater Reipublicæ* nuncupetur: vnde nec gloria quauis euchendi Francorum reges, hunc honoris titulum respuerunt: prout Meursius in hac dictione, & Thomas Dempsterus Antiquitatum Roman. lib. 7. cap. 5. fusè & eruditè deducunt.

4 Ἐν τοῖς Ἀντιμινσίοις τῶν κατηχουμένων.] In infera Ecclesiæ parte, in qua vltimis sæculis stabant Catechumeni, atque ad eos quasi sanctius erudiendos, vel pane sanctificato pascendos, erigebatur mensa cum Antimensio.

5 Ἢ ἐν τῷ σωλέᾳ] In parte Ecclesiæ interiori, limine nimirum sacri Tribunalis σωλέα dicto: de quo nos abundè superius.

6 Καὶ ἐνδύσας.] Propter venerandum Eucharistiæ Sacramentum, sacra mappa illi mensæ apponitur, necnon & Ἀντιμίνσιον, vt in huius officij calce obseruatur.

7 Τῷ τῆς καταστάσεως.] Ille est Cæremoniis præfectus de quo alibi.

Quia vero cuiuscumque generis & conditionis hominum communis est mater, Ecclesia, & non solum in excelsis habitat, sed & humilia respicit, Deus: hinc non solum pro terræ sæculique proceribus imperium & dominationem in reliquos adeptis benedictionis donum illa impertitur, sed & pro Ecclesiasticũ & ciuile quodcũque ministerium & officiũ subituris, preces ad Deum Opt. Max. fudit. Prioribus itaque orationibus pro magnatibus appositè ex Barberino S. Marci Euchologio sequitur.

Εὐχὴ εἰς τὸν εἰσερχόμενον εἰς διακονίαν.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ πιστὸς ἐν ἐπαγγελίᾳ, καὶ ἀμεταμέλητος τοῖς χαρίσμασιν, ὁ καλέσας πλάσμα σου κλήσει ἁγίᾳ, καὶ συναγαγὼν τοὺς δούλους εἰς τὴν ἐπουράνιον ταύτην πολιτείαν· αὐτὸς συνεργὸς αὐτῶν γινόμενος, ἐνδυνάμωσον τοῦτον εἰς τὸ διακονεῖν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ. αὖξον αὐτὸν ἐκ δικαίων πόνων ἀποδιδόμενον ἑκάστῳ καρπὸν πρὸς εὐαρέστησιν τῆς σῆς ἀγαθότητος· ἡμῶν δὲ τὰς ψυχὰς ῥύθμισον πρὸς πᾶσαν εὐταξίαν καὶ κατάστασιν εἰρηνικήν, εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἀλλήλων ἐν ταπεινώσει ἀληθινῇ καὶ ἀνυποκρίτῳ, χαριζόμενος πᾶσιν ἡμῖν τὴν ἐπουράνιόν σου βασιλείαν. Ἐλέει καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Oratio in eum qui ministerium siue officium aliquod subiturus est.

Dominator Domine Deus noster, fidelis in pollicitis, nec dona reuocans, qui creaturam tuam vocatione sancta allicis, & seruos tuos ad cœlestem hanc viuendi rationem adducis: ipse socius operum eorum factus, ad Ecclesiæ tuæ sanctæ ministrandum hunc corrobora. Da illi incrementum, vt ex iustis suis laboribus iuxta bonitatis tuæ beneplacitum vnicuique fructum referat: ad omnem vero rectum ordinem, statumque pacificum, vt in vera & non fucata humilitate inuicem feramus, animas nostras compone: & omnibus nobis cœleste tuum regnum largire. Misericordia & humanitate vnigeniti tui Filij, Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, cum quo benedictus es, in sæcula sæculorum. Amen.

Vide Officium Ecclesiarchæ instituendo fol. 489.
Orationi pro Patricio promouendo continuo adiungitur in Cryptoferrat. Bessarionis MS.

a a ΕΥΧΗ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΟΣΑΚΙΣ ΕΛΘΗ Ο ΠΑΤΡΙΑΡχης εἰς τὸν βασιλέα· ἐξαιρέτως δὲ, 1 τῇ πέμπτῃ 2 τοῦ διακαινησίμου.

b 3 Μετὰ τὸν ἀσπασμὸν 4 λέγοντος τοῦ Ρεφερενδαρίου συναπτήν.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, σοῦ δεόμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, σῶσον τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν οὓς ἐδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς, φύλαξον αὐτοὺς ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς σῆς ἀγαθότητος, ὑπόταξον αὐτοῖς πάντα τὰ βάρβαρα καὶ πολέμια ἔθνη, χάρισαι αὐτοῖς εἰρηνικὸν τὸ βασίλειον, καὶ τὰ εὐάρεστά σοι πράττειν διὰ παντὸς αὐτοὺς καταξίωσον, τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ἐν ὑπακοῇ καὶ φόβῳ ἀπροσδόκητος φύλαξον, τὸν στρατὸν ἐν παντὶ ἔθνει πολεμίῳ ἐνίσχυσον, τὸν δῆμον ἐν εὐφροσύνῃ καὶ εἰρήνῃ διάγειν εὐδόκησον, πᾶσαν ἀφθονίαν τὴν ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτῶν δωρούμενος. Ὅτι ηὐλόγηται τὸ πανάγιόν σου ὄνομα, τοῦ πατρὸς..

c Ὁ Πατριάρχης. Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλάς. Ὁ ἱερεύς.

ORATIO FIERI SOLITA A PATRIARCHA quoties Imperatorem adit: speciatim vero feria quinta post Pascha.

Post datam salutem: Referendario pronunciante Collectam.

Domine Deus noster, Rex regum, & Dominus dominantium, te rogamus & precamur: salua Imperatores nostros, quos iustos vt regnarent super terram fecisti, sub vmbra bonitatis tuæ custodi illos, omnes barbaras & aduersarias nationes illis submitte, pacificum imperium illis tribue, & omnia tibi placita exequi concede: proceres illorum in subiectione & timore festinus conserua, exercitum in omni gente corrobora, populum in tranquillitate & pace viuere, & omnem bonorum vbertatem regni eorum tempore, largire. Quia benedictum est sanctissimum nomen tuum, Patris, &c.

Patriarcha. Pax omnibus. *Diaconus.* Capita vestra. *Sacerdos.*

Tibi ſoli clementi iudici, creditum ſibi imperium accipiens Imperator, propriam nobiſcum ceruicem inflexit: & rogamus te Domine omnium, pacem tuam cordibus noſtris, & ſubiecto tibi Imperatori cuncta ſaluti vtilia poſtulata concede: & vt clementiæ tuæ argumenta ſibi ſubditis demonſtret ipſum impelle. Tu enim es Rex pacis, & Saluator animarum noſtrarum: & tibi gloriam referimus.

Σοὶ τῷ μόνῳ φιλανθρώπῳ κριτῇ, ὁ ὑπὸ σοῦ πιστευθεὶς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς βασιλείαν ὑπέκλινε σὺν ἡμῖν τὸν αὐχένα, καὶ δεόμεθά σου δέσποτα τῶν ἁπάντων, τὴν σὴν εἰρήνην δώρησαι ταῖς πάντων ἡμῶν καρδίαις, καὶ πάντα πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα τῷ ὑπὸ σοὶ βασιλεῖ, καὶ κατάπειξον αὐτὸν τὰ τῆς σῆς φιλανθρωπίας ἐπιδείκνυσθαι πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις. Σὺ γὰρ εἶ ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης, καὶ σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

VARIÆ LECTIONES.

a Ἐπὶ τῷ γενομένῳ.] Barberinum S. Marci legit: εὐχὴ ἐπὶ βασιλέως γενομένου ὅπως ἐπισυνδῇ πρὸς αὐτὸν ὁ Πατριάρχης.

b Μετὰ τὸ ἀσπασμόν.] Barberinum idem legit. ποιοῦντος διακόνου εὐχὴν ἐπεύχεται ὁ Πατριάρχης. *Faciente Diacono orationem, id eſt collectam recitante, precatur Patriarcha.*

c Ὁ Πατριάρχης.] καὶ μετὰ τὸ, ἀμήν, εἰρήνη πᾶσι. καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλάς. ἐπεύχεται πάλιν.

In eodem M.S. confeſtim ſequitur.

Altera Oratio pro Imperatore.

DOminator Domine omnipotens, Pater Domini, & Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, te rogamus & precamur, ſeruos tuos fideliſſimos Imperatores in pace, & iuſtitia, & fortitudine conſerua, barbaras nationes bello gaudentes cunctas eis ſubiice: adauge in eis fidem & pietatem, & tuo timore illos communi. Concede illis pacem: & de nobis deque nomine ſancto tuo ſollicitos eſſe. Loquere ad cor eorum, pro Eccleſia tua & omni populo tuo, bona: vt in pace illorum tranquillam & quietam vitam agamus, in omni pietate & honeſtate. Sit potentia regni tui benedicta.

Εὐχὴ ἄλλη ἐπὶ βασιλέως.

ΔΕσποτα κύριε παντοκράτορ, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, τοὺς δούλους σου τοὺς πιστοτάτους ἡμῶν βασιλεῖς ἐν εἰρήνῃ, καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ ἀνδρίᾳ διαφύλαξον, ὑπόταξον αὐτοῖς πάντα τὰ βάρβαρα ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα· πρόσθες αὐτοῖς πίστιν καὶ εὐλάβειαν, ἀσφάλισαι αὐτοὺς τῷ φόβῳ σου. δὸς αὐτοῖς εἰρήνην, καὶ φρονεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ πρὸς τὸ ἅγιον ὄνομά σου. λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας σου, καὶ ἅπαντος τοῦ λαοῦ σου. ἵνα ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. Εἴη τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου εὐλογημένον.

Et Diacono dicente. Capita veſtra. *Hæc inſuper Sacerdos precatur.*

Deus virtutum, & Rex ſæculorum, aurem tuam precibus noſtris inclina, & Imperatoribus noſtris, & omni populo tuo pacem tuam largire: vt ſecundum nomen tuum conuerſati æterna bona conſequantur. Interceſſionibus ſanctæ Dei genitricis, & omnium ſanctorum. Tu enim es Deus, & Saluator noſter, & regnum tuum in æternum manet: Patris, &c.

Καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος. Τὰς κεφαλάς. ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς ταῦτα.

Ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, καὶ βασιλεῦ τῶν αἰώνων, κλῖνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέησιν ἡμῶν, καὶ τὴν σὴν εἰρήνην δώρησαι τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου, ἵνα κατὰ τὸ ὄνομά σου πολιτευόμενοι, τύχωσι τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν. πρεσβείᾳ τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ διαμένει σου ἡ βασιλεία, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ.

IN ORATIONEM FIERI SOLITAM A PAtriarcha, &c. Notæ.

1 Τῇ [illegible].] In Christi natalitiis & Resurrectionis eius solemnitate [illegible] hodie in Oriente sibi mutuo datis & acceptis salutationibus bene precari Græci: officium huiusmodi non poterat Patriarcha ante quintam [illegible] solemnitatis feriam Imperatori commode [illegible] solvere: in illa igitur, modo [illegible], ad eum se conferebat.

2 Τῆς διακαινησίμου.] De Hebdomade τῆς διακαινησίμου plurima Gretserus & Meursius [illegible] hæc ad rem. Christus vita, Ecclesia solemnitate officiis apparatu. Christiani [illegible] consuetu, in Paschatis festo renovati, Hebdomadem totam sequentem, qua tanta [illegible] celebritas, τῆς διακαινησίμου Renouationis, nuncupauerunt. Hallucinantem [illegible] verbum & sensum διακαινησίμου, vide apud prædictos authores.

3 Μετὰ τὸ [illegible].] Salutationis huius ordinem, aliasque cæremonias hic omissas delet [illegible] Codinus cap. 14. [illegible] ... ἀπέρχεται ... Feria quinta hebdomados quam Renouationis vocitant, recipit se Patriarcha cum Pontificibus, & reliquis Ecclesiæ primoribus, insuper & cum Archimandritis, & Monasteriorum præfectis ad palatium. Mutat igitur Patriarcha vestes & ad Imperatorem venit, stantem in throno suo. Proceres Aulici tunc non adsunt, ita ut eorum sit ius [illegible] & assistentia: sed eorum locum supplent Pontifices, vt diximus, & Ecclesiæ primores cum aliis, de quibus iam dictum. Thuris itaque suffitu honorat Patriarcha Imperatorem, deinde tradit thuribulum Archidiacono. Ipse vero accedens benedicit, & osculatur Imperatorem in ore: eodemque modo fert ipse osculum ab Imperatore. Postea Patriarcha [illegible] Imperatori. Pontifices porro bini simul accedentes osculantur & ipsi Imperatorem: primum quidem manum, deinde genam: Postea [illegible] faciunt omnes Ecclesiæ proceres, Archimandritæ etiam, & Monasteriorum præfecti. Quibus peractis Patriarcha precationem [illegible], discedit. Imperator [illegible].

4 [illegible].] Legatus ad Principes à Patriarcha missus, est Referendarius: ad illum propterea pertinet coram principibus Diaconicas preces, id est, Collectas recitare.

Molis & operis totius Euchologici complementum ἀπολύσεων, potius Dimissionibus ed [illegible] demonstrauimus haberi: est enim ἀπόλυσις vltima cuiusque Officij εὐχὴ, oratio & benedictio: quæ tamen prioribus inserere commode nequiueramus. Officia sæculares dignitates conferentia, vlterius adiunximus: omnia claudet vnius solius [illegible] in Allatiano Euchologio reperti, forma, Sacerdotem recenter ordinatum, totumque simul sacerdotale Euchologium, & rituale volumen commendans.

ΣΥΣΤΑΤΙΚΟΝ.

Κατὰ πνεῦμα υἱῷ Παπᾷ κύρῳ, τῷ δεῖνι, εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν.

Ἐγράφη ἐν τῷ ἡμετέρῳ οἴκῳ τῆς ἁγίας ἐπισκοπῆς Αμαθούντων, κατὰ τὴν δοθεῖσαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐξουσίαν ὑπὸ τῶν ἁγίων Αποστόλων εἰς χειροτονίαν διακόνους, ὑποδιακόνους, καὶ εἰς τὸ πρεσβυτέρου εἰσαγεῖν ἀξίωμα· καὶ ταύτης τῆς χάριτος, καὶ εἰς τὴν ἡμῶν ταπεινότητα διελθούσης κατακεχειροτονήκαμεν πρεσβύτερον, τὸν ἐν μοναχοῖς Κύριον, τὸν δεῖνα· κατὰ τὴν συμμαρτυρίαν τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρὸς, κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων

FORMATA.

In testimonium & securitatem mei secundum spiritum filij, Presbyteri, Domini N.

Scripta est in nostra sancti Amathuntis Episcopatus domo iuxta Pontificibus, à sanctis Apostolis, datam potestatem Diaconos & Subdiaconos Ordinandi, & ad Presbyteratus quoque dignitatem prouehendi, hacque eadem gratia ad nostram vsque humilitatem delapsa, Presbyterum Ordinaui Monachum Dominum N. producto simul Patris eius spiritualis (a confessionibus) testimonio, iuxta sanctorum

Apoſtolorum Canones : & vt in Dei Eccleſiis ſacra liberè perficiat, poteſtatem contuli. Et eapropter ab humilitate noſtra præſentes Commendatitiæ literæ prodierunt, & numerato inter Sacerdotes Monacho, Domino N. traditæ fuerunt.

Ἀποστόλων· δέδωκα δὲ αὐτῷ ἐξουσίαν ἱερουργεῖν ἀκωλύτως, ἐν ταῖς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις. ὅθεν καὶ εἰς τοῦτο γέγονε τὸ παρὸν συστατικὸν τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, καὶ ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι ἱερομονάχῳ κύρῳ, τῷ δεῖνι, εἰς ἀσφάλειαν αὐτοῦ.

AD laudem Chriſti Domini noſtri Ieſu Chriſti, vnius Eccleſiæ Sponſi, gemini populi Saluatoris, apud quem non eſt Romani & Græci, in vno fidei corpore, & charitatis Spiritu, diſtinctio : ad eiuſdem Chriſti & Dei genitricis ab vtraque ſimul Orientis & Occidentis Eccleſia ſemper laudatæ & honoratæ; ad Beatorum omnium cœtus, & Sanctorum Græcorum Patrum Eccleſiam vniuerſam, doctrina, ſacriſque inſtitutis & exemplis, perpetuo illuſtrantium, gloriam ; Religioſæ & Euangelicæ miſſionis expleto munere, ex Oriente in Occidentem, Deo duce, redux, has circa Græcos ritus obſeruationes, Eccleſiæ Latinæ filius & diſcipulus, Matris & Magiſtræ, & ſupremæ cunctorum Chriſtianorum Arbitræ, iudicio, cenſuræ, caſtigationi, ſubmiſſas exopto, volo, precor.

FINIS.

TOTAM SERIEM ORATIONVM,

ET EORVM QVORVM PRIMORDIALIA TANTVM VOCABVLA FREQVENTIUS OCCVRRVNT, numeris hîc annotatis reperies.

NOVORVM VOCABVLORVM
VEL IN NOVO SENSV VSVRPATORVM
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΝ ET INDEX.

M

N

Ξ

O

Π

P

Σ

INDEX RERVM.

Chryso-

FINIS.

AD LECTOREM MONITIO.

NE passim putentur menda, quæ laudem ex interpretis fide merentur, obseruabit eruditus Lector, nouas quasdam Græcas voces pro librariorum placito variè scribi : sic φαινόλιον, & φενώλιον· [illegible], & [illegible]· [illegible] & δεσποτικός· στιχάριον, & στιχάριον &c. suis locis occurrent. Pro exemplarium quoque diuersitate, accentus ob innouatam pronunciandi normam suâ sede ex proposito motos, præterita nonnunquam sine augmento, vt pro κεχειρισμένοι, χειρισμένοι: alias etiam voces adiuncta Barbarie positas v. c. στιχάριν vice στιχάριον, [illegible] vice [illegible] &c. quæ cuncta & singula Censuræ minimè subijci precatur Interpres.

GRÆCI TEXTVS ERRATA GRAVIORA

Beneuolus Lector iuxta sequentem indicem corriget, leuiora pro suâ æquitate Typographis condonabit.

PAgina 2 [illegible] l. [illegible]. p. 4. ibidem [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible]. pag. 14. [illegible] l. [illegible] p. 19. [illegible] l. [illegible] [illegible] l. [illegible]. l. [illegible] l. τὸ. p. 23 [illegible] l. [illegible]. p. 24. [illegible] l. [illegible]. p. 30. [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible] p. 3[illegible] [illegible] l. [illegible]. ib [illegible] l. [illegible] p. 37 [illegible] l. [illegible] p. [illegible] l. [illegible] p. 4[illegible] [illegible] l. [illegible] pag. 44. [illegible] l. [illegible]. ib [illegible] l. [illegible] p. 4[illegible]. [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible]. ibid. [illegible] l. [illegible]. p. 48. [illegible] l. [illegible]. p. 49. [illegible] l. [illegible]. p. 50. [illegible] l. [illegible] p. 51. [illegible] l. [illegible]. p. 52 [illegible] l. [illegible]. 54 [illegible] l. [illegible]. 59. [illegible] l. [illegible]. p. 58 [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible]. 69. [illegible] l. [illegible]. [illegible] l. [illegible] p. 72. [illegible] l. [illegible] p. 7[illegible] [illegible] l. [illegible]. [illegible] l. [illegible]. [illegible]6. [illegible] l. [illegible] p. 82 [illegible] l. [illegible]. p. 86. [illegible] l. [illegible]. p. 89. [illegible] l. [illegible]. p. 90. [illegible] l. [illegible]. p. 91. [illegible] l. [illegible] p. 92. [illegible] l. τοῦ. p. 9[illegible] [illegible] p. 94. [illegible] l. [illegible]. [illegible] l. [illegible] p. 100. [illegible] l. [illegible] p. 101. 611. l. 61. p 105. 66. l. 101. ib. 7. l. 77. p. 107 [illegible] l. [illegible] p. 11[illegible]. [illegible] l. [illegible] l. [illegible]. p. 113 [illegible] l. [illegible]. p. 118 [illegible] l. [illegible]. p. 124 [illegible] l. [illegible] ib. 104. l. 181. p. 125. [illegible] l. [illegible] p. 126 [illegible] l. [illegible] p. 133 [illegible] l. [illegible] p. 133 [illegible] l. [illegible] p. 136 [illegible] l. [illegible] p. 142 [illegible] l. [illegible] pag. 147 [illegible] l. [illegible] p. 160 [illegible] l. [illegible]. p 172 [illegible] l. [illegible] p. 17[illegible] [illegible] l. [illegible] p. 179 [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible]. p. 187 [illegible] l. [illegible] p. 188 [illegible] l. [illegible]. p. 189 ib. [illegible] l. [illegible] p. 196 [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible] p. 197. [illegible] l. [illegible] p. 203 13 l. 73. ib. [illegible] l. [illegible] p. 207 [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible] p. 208. [illegible] l. [illegible] p. 21[illegible] [illegible] l. [illegible] p. 227 [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible] p. 232 [illegible] l. [illegible] p. 236. [illegible] l. [illegible] p. 238. [illegible] l. [illegible] p. 242. [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible] p. 245 [illegible] l. [illegible]. p. 246 [illegible] l. [illegible] p. 247 [illegible] l. [illegible]. ib [illegible] l. [illegible] p. 248 [illegible] l. [illegible]. [illegible] l. [illegible] p. 249 [illegible] l. [illegible]. 251. [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible]. p. 253. [illegible] l. [illegible] p. 254 [illegible] l. [illegible] p. 255 [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible]. [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible] p. 258. [illegible] l. [illegible]. p. 260 [illegible] l. [illegible] p. 265 [illegible] l. [illegible]. p. 266 [illegible] l. [illegible] p. 273 [illegible] l. [illegible] p. 274 [illegible] dele. p 280 [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible] p. 281 [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible]. p. 282 [illegible] l. [illegible]. p 283 [illegible] l. [illegible]. p. 285 [illegible] l. [illegible] ib [illegible] l. [illegible]. p. 286. [illegible] l. [illegible]. p. 287 [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible] p. 289 [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible], [illegible] l. [illegible] p. 291 [illegible] l. [illegible] ib [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] & [illegible] l. [illegible] & [illegible] ib. [illegible] l. [illegible] p. 296 [illegible] l. [illegible]. p. 299 [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible]. p. 301. [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible]. 307. [illegible] l. [illegible]. p. 317 [illegible] l. [illegible]. 321 [illegible]. l. [illegible]. p. 333. [illegible] l. [illegible]. p. [illegible]8 [illegible] l. [illegible]. p. 364 [illegible] l. [illegible]. p 365 [illegible] l. [illegible] p [illegible]0 l. [illegible]. p 371 [illegible], l. [illegible] p. 377 [illegible]. l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible] ibid [illegible] l. [illegible]. pag. 3[illegible]8 [illegible] leg [illegible] pag [illegible]80 [illegible] l. [illegible] pag 38[illegible] [illegible] lege [illegible] p [illegible]88 [illegible] l. [illegible]. p. [illegible]89 [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible] p. [illegible]96 [illegible] l. [illegible] p 401. [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible] p. 402 [illegible] l. [illegible] p. 4[illegible]5. [illegible] l. [illegible] p. 41[illegible] [illegible] l. [illegible] p. 4[illegible]5. [illegible] l. [illegible] p. 416 [illegible] l. [illegible] p 4[illegible]6 [illegible] l. [illegible]. p. 434 [illegible] l. [illegible] p. 4[illegible]1. [illegible] l. [illegible] 45[illegible] [illegible] l. [illegible] p. 45[illegible]. [illegible] l. [illegible] p. 4[illegible]8 [illegible] l. [illegible] p. 459 [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible]. p 460 [illegible] l. [illegible] p. 46[illegible]. [illegible] l. [illegible] p. 462 [illegible] l. [illegible] p. 464 [illegible] l. [illegible] p. 470 [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible]. p. 4[illegible]2. [illegible] l. [illegible] p 474 [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible] p 4[illegible]8 [illegible] l. [illegible] p 479. [illegible] l. [illegible] p. 481 [illegible] l. [illegible] p. 485 [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible] p 502 [illegible] l. [illegible] p. 508 [illegible] l. [illegible]. 511. [illegible] l. [illegible] p. 51[illegible] [illegible] l. [illegible] ib [illegible] l. [illegible]. ib. [illegible] l. [illegible] p. 514 [illegible] l. [illegible] ib. [illegible] l. [illegible] p. 514 [illegible] l. [illegible]

[illegible]

Latini textus alia sic emendabit.

PAg. 4. psalum lege psalmum ibid. gioria l. gloria p. 6 dimittis l. dimittis p. 7. venerandam l. veneranda p. [illegible] benedic l. benedic ib. rursum l. rursum p. 13. monasterijs l. monasterij p. 14 tribunali l. tribunali ib. factum l. factum ib. exciderit l. exciderit p. 16. Epistem l. Epistem ib. altaris l. altaris p. 19 id loco l. in loco p. [illegible] fante l. fatente ib. exhibenbimus l. exhibebimus p. 23 ligentes l. lugentes. ib. prætereemitis l. prætereuntes ib. grabibus l. gradibus ib. fornicarum l. fornicata ibid. viuo l. vllo p. 28 aptare alta e ibid forsan l. forsan ib. præparerunt l. præceperunt. p. 29 vetasto l. vetusto ib. incipo l. incipio p. 32. impetire l. imperite ib. dominico l. dominicæ ib. ex ex l. ex ib. vnicam l. humanam ib. gratiam l. gratia p. 35. & sent. l. essent p. 37. horam l. hora p. 46. vestustiora l. vetustiora ib. otarent l. orarent p. 55 firmitare l. firmitatem p. 57 psalmus l. psalmos p. 59 collo suo imponens eamque l. eamque collo &c. p. 67 paris l. patris p. 69 da lege det p. 71 mansieno l. mansione p. 75. exclamando superfluit. ib. do mine l. domino p. 78 sancta l. sanctam p. 82 spiritus l. Spiritu ib. & sicut non abhor. superfluit. p. 86 me l. ne p. 88. memireris l. mireris ib. ante l. autem p. 89. ordinauit l. ordinauit ib. tradere leg. tradit p. 91. mansam l. mensam p. 93 passim l. passione p. 96 illo l. ille ib. ingressent l. ingressi p. 97. hic l. sic p. 110. attribua l. attributa ib. ministeria l. ministerio. ibid. sanctorum l. sanctarum pag. 111. Sacerdotibusque l. Sacerdotalibusque ib. dicentis l. dicenti p. 114. crucem l. crucis p. 116. panis missa l. massa p. 119 grates l. gratias p. 121 Nicodemum l. Nicodemo p. 125 gratiam l. gratia ib. neuttrio l. neutro p. 127. receperunt l. cœperunt ib. ortam l. ortum ib. duplicis l. duplici p. 128 mysterium l. mysticum p. 130. hæc l. hæ p. 131 procedit l. præcedit p. 133 quodam l. quondam pag. 134. paulum l. paululum ib manuum l. manum p. 136. panouis l. pauonis p. 139. crucis l. crucis p. 14[illegible] Episcopum l. Episcopo p. 150 velis l. velis p. 150 ib. altaria l. altaris p. 151 vsus l. vsus ib. pretiosissimum l. pretiosissimam p. 154. dice l. die p. 155. Sacerdos l. Sacerdotis p. 157. repræsenti l. repræsentari p. 161. quia l. qui pag. 179. tum l. tuum p. 189 Geneseos utio l. Geneseos lectio p. 196 fidelium secundo l. fidelium secunda. p. dominicæ l. dominico p. 202 opocte l. oportet ib. ortaro l. orato p. 205 denominauere l. denominare ib. tusta l. instar p. 207. defuctuo. l defectuosè ib. obseruaue l. obseruare p. 210 l. primi in linguam Græcam p. 235 Sacerdotes l. Sacerdotem 237 impositioni l. impositione p. 239 aggressasse l. aggregasse p. 242 deaegendum l de regindum ib. Antistis l. Antistitis p. 243 reque l. riteque p. 244 lauandis & deinde aquam leg. & deinde aquam lauandis p. 245 dicti l. dici p. 247 Hebebant l. habebant ib. Imposito l. impositio p. 251 Hęque l. Hæcque p. 252 Archidiacono l. ab Archidiacono p. 253 sculatus l. osculatus p. 256 terque propterea leg. ac propterea ib. decarhaturum l. decerpaturum p. 260 prædictam l. præditum pag. 265 Concilia l. Concilium p. 275 commisso l. commissa. presbyterium l. presbyterum p. 280 indicum l. iudicum p. 282 sed l. sede p. 286 reliqiis l. reliquiis p. 287 præmoueatur l. promoueatur p. 288 in iis dele in ib. proposito l. Præposito p. 291 Senophylax l. Sceuophylax. ib. habeient l. habent p. 299 consecratum l. consecratum p. 300 caput l. corpus p. 303 stantium lege astantium p. 310 custodiæ l. custoditæ p. 311 Romanorum l. Romanorum p. 313 Pontifex l. Pontificis p. 319 facinatione l. fascinatione p. 320 dici l. dici p. 321 infirmato l. infirmatus. ib. pud re l. perdere ibid. puericorum l. puerorum. p. 323 eandem l. ædem p. 335 exhilarat l. exhilarata p. 344 accedant l. accedunt p. 447 pœne l. pene p. 359 cautor l. cantore. p. 361 participet l. participent p. 362. cius l. cor eius. ib. volam l. vola. p. 367 interfuisset l. interfuisset

ib. linea vltima post verba Græci Latinis adde in Concilio Florentino p. 368 Allatono l. Allatiano p. 369 quo ... l. itaque ib. Prudentius l. & Prudentius p. 370 Cerei quod l. quos p. 371 vbi 156 l. 166 p. 374. etem l. item p. 384 propria l. propria ib. seminat l. emicat p. 387 commutatis leges commutans ib. dicis l. dicit p. 398 decantantur l. decantatur ib. ppter l. propter. 399 cœlos l. cœlo p. 400 patri l. patris ib. progatas l. prorogatas. p. 401 excommunicare l. communicare pag. 404 Publicani adde pœnitentiam p. 405 similes l. simile p. 408 tomus l. tonus p. 418 Euangel. adde secundum p. 419 vxniam l. veniam 420. huic l. huius p. 421. sanandus l. sanctus p. 423 vxniam l. venia p. 424. vxnia l. venia p. 427 Sacerdotem pręses l. Sacerdotum. p. 431 Sacramentale l. Sacramentarij pag. 433. vxnialium l. venialium p. 434 à nouenarium l. ad p. 436. Consuetudinem suum norum l. ... accessisse consensum p. 437 donec lege docet p. 451. Paulo in Samosatensi dele in 455. dictus l. dicens p. 461 fidei lege fide p. 470. eam lege eum. p. 482. *Assumit enim susceptor* &c. quatuor hæ lineæ post textum Gręcum circa calcem columnæ 2. pag. præcedentis a beneuolo Lectore sunt mente reponendæ. p. 484 post verba Pallium magni, adde Frater noster N calceatur p. 491. adetricto l. adstricto ibid. repręsentat l. repræsentat. p. 498 Cucullus l. Cuculla p. 495 adie l. adte ib. dignum l. digni 500. cui l. cuius p. 502 nos tribue l. tribue nos adimplere p. 507 comparare adde stude ib. baptizantur l. baptizabantur p. 513 confirma lege confirma ib. annum l. nec non ib. amplexum l. implexum ib. impedimento l. impedimenta p. 521 subire l. largir ibid. impendi l. impende. p. 52.. dimittit l. demittit p. 529 & l. ex p. 531 Rotidam l. Roridam p. 533 diuina l. diuino p. 535 cum l. ... ib. pronunciantur l. pronunciatur p. 536 apparuerunt l. aruerunt p. 548 Tremore horrendo & expauescendo dele & expauescendo p. 550 Domine l. domina. p. 551 expirauerit l. inspirauerit p. 554 Requiem l. require p. 560 qui facio lege qui cum facio pag. 565. Quid cunctis, quid superfluit pag. 56.. ... his, dele pag. 572. ex solummodo auditu lege ex auditu solummodo ibid collatum l. collatam. pag. 5.. coct... dele p. 577 amplexam l. implexam p. 590 intentus l. intentus p. 592 extingunt l. extinguit p. 594 vociferaberis l. vociferabaris p. 595 lachrymis adde digna p. 597 immuta lege immutata p. 604 vase pollito l. specie contaminata ib. conpurcatas l. conspurcatas ib. in antiquaitus tolle in p. 609 suppeditatem l. suppeditatam p. 617 attento defectu dele defectu pag. 619. oblationem l. violationem p. 615 aperta l. operta ib. hunc l. hinc ib. quilibet Ecclesiarum l. cuiuslibet Ecclesia liter. ib. contentos l. contenti p. 616 cunctis l. cunctas. ib. in arcà l. ex p. 634 præambulam l. præambulum p. 639. maiori cacabo l. maiorem cacabum p. 642 extincto l. extincta ib. electa l. exhausta p. 643 vox Bruntelsius primo posita deleatur. p. 670 delectatus l. fruiturus p. 671 nec l. nec non p. 677 est l. & ib. rescistis l. rescissis p. 683 Indulgentiam l. indulgentia p. 704 ei l. in eum p. 708 circuiuit l. circumit p. 709. erectos l. erectas p. 611. Chrysostomo l. Chrysostomi. ib deinde l. deuote p. 613 dignum l. digni p. 712 viginti corda quatuor seniorum l. viginti quatuor seniorum corda p. 729. omnem l. omnium p. 733. illa l illo. p. 736. sequente l. sequentes. p. 738 artus l. actus. p. 740. nostris lege vestris p. 741 cuius est iudicium, dele est. p. 744 oliuam l. oliuę. p. 750. lauasti l lauisti. p. 759. ex l. & p. 810 circumspicientibus l. cuncta lustrantibus ib. vęnia l. venia p. 814 Amalil l. Amalech p. 831. filij l. fili. p. 839. desisti l. desisti p. 840. efficiamus l. efficiamur. p g 845. stellis l. pilis tuæ stelis p. 854 imagine l. imagines. p. 859. omnis l. omnis p. 870. Oratio in facienda l. Oratio facienda p. 871. in belli satietatem l. Societatem. p. 874 flammiuorum l. flammiuoram. p 884. fit l. fiunt. p. 885. subuertit l. subnectunt. p. 891. quales solent, adde esse. p. 89.. affectu l. affectui p. 901. quod l. quid. pag. 902 multorum l. multarum p. 924 bonorum l bonum p 926 mensas l. mensam. p. 927. Coronationis in die magno Introitu l. coronationis die in magno Introitu. p. 928. Chrismati l. Chrismatis ibid. Martinianum l. Marcianum.

